De Julio summo Pontifice

Sacra Joui quercus quid aurea poma tulisti?
Aurea que Juli secula iam redeunt.

De imagine alexandri
summi Pontificis apud
Beatam Virginem.

Quod uiuens genitrix fuit o sanctissima mundi
Virgo tuum: merito stabit imago memor.

Bowditch
June 8, 1937
M

CAIVS PLYNIVS MARCO SVO SALVTEM.

P Ergratum est mihi φ tã diligenter libros auũculi mei lectitas: ut habere oẽs uelis: quærasq; q sint oẽs. Fungar indicis ptibus. Atq; ẽt quo sint ordine scripti: notũ ti/ bi faciã. Est.n.hæc quoq; studiosis nõ iniucunda cognitio. De Iaculatione equestri unus. Hũc cũ præfectus alæ militaret: pari ingenio curaq; cõposuit. De uita Põpo/ nii Secũdi duo: a quo singulariter amatus hoc memoriæ amici quasi debitũ munus exoluit. Bel loꝝ germaniæ xx. quibus omnia q̃ cũ germanis gessimus bella collegit. Inchoauit cũ in germa nia militaret: sõnio monitus. Astitit.n.ei qescẽti Drusi Neronis effigies: q germaniæ latissime uictor ibi periit. Cõmendabat memoriã suã: orabatq; ut se ab iniuria obliuionis assereret. Stu/ diosi tres: quos in sex uolumina pp ãplitudinẽ diuisit: qbus oratorẽ ab incunabulis instituit & p fecit. Dubii ſmonis octo scripsit sub Nerone nouissimis annis: cũ õe genus studioꝝ paulo libe/ rius & erectius piculosũ ſeruitus fecisset. A fine Aufidi Bassi xxxi. Naturæ hystoriaꝝ xxxvii. opus diffusũ: eruditũ: nec minus uariũ q̃ ipsa natura. Miraris φ tot uolumina multaq; in his tã scrupulosa hõ occupatus absoluerit? Magis miraberis: si scieris illũ aliquãdiu cãs actitasse. De/ cesisse ãno sexto & qnquagesimo. Mediũ tpũs distẽtũ impeditũq; qua officiis maximis: qua ami/ citia principũ egisse. Sꝫ erat acre ingeniũ: incredibile studiũ: sũma uigilãtia. Lucubrare a uulca/ nalibus incipiebat: nõ auspicãdi cã: sꝫ studẽdi statim a nocte multa. Hyeme uero ab hora septi/ ma: uel cũ tardissime octaua: sæpe sexta. Erat sane sõni parcissimi. Nõnunq̃ ẽt inter ipa studia instãtis & differẽtis. Añ lucẽ ibat ad Vespasianũ impatorẽ. Nã ille quoq; noctibus utebaẽ. In/ de ad dlegatũ sibi officiũ. Reuersus domũ qd̃ reliquũ tẽporis studiis reddebat. Post cibũ sæpe quẽ interdiu leuẽ & facilẽ ueteꝝ more sumebat: æstate si qd ocii iacebat in sole. Liber legebaẽ ãnotabat: excerpebatq;. Nihil.n.unq̃ legit: qd nõ excerperet. Diceẽ ẽt solebat nullũ eẽ libꝝ tã malũ: ut ñ aliqua pte pdesset. Post solẽ pleruq; frigida aqua lauabaẽ. Deinde gustabat: dor miebatq; minimũ. Mox quasi alio die studebat in cœnæ tpũs. Sup hãc liber legebaẽ: ãnotabaẽ & qdẽ cursim. Memini quẽdã ex amicis cũ lector quædã pnũtiasset perperã reuocasse: & repe ti coegisse. Huic auũculũ meũ dixisse: intellexeras? Nẽpe cũ ille ãnuisset: Cur ergo ṙuocabas? Decẽ ãplius uersus hac tua interpellatiõe pdidimus. Tanta erat parsimonia tẽporis. Surgebat æstate a luce. Cœna hyeme intra primã noctis: & tãq; aliqua lege cogẽte. Hæc inter medios labores urbisq; fremitũ. In secessu solũ balinei tpũs studiis eximebaẽ. Cũ dico balinei de inte/ rioribus loquor. Nã dũ distringiẽ: tergiẽq; audiebat aliqd: aut dictabat. In itinere quasi solut' cæteris curis: huic uni uacabat. Ad latus notari' cũ libro & pugillaribus: cuius manus hyeme manicis muniebaẽ: ut ne cæli qdẽ aspitas ullũ studiis tpũs eriperet. Qua ex cã romæ quoq; sel la uehebaẽ. Repeto me correptũ ab eo cũ ãbularẽ. Poteras inqt has horas ñ pdere. Nã perirẽ õe tpũs arbitrabaẽ: qd studiis nõ imptireẽ. Hac intentione tot ista uolumina pegit: electorũq; cõmẽtarios. clx. mihi reliqt. Opistographos qdẽ minutissimis scriptos. Qua rõne multiplicaẽ hic numerus. Referebat ipse potuisse se cũ pcuraret uẽdere in hispania hos cõmẽtarios Lartio Licinio. cccc. milibus nũmũ: & tũc aliquãto pauciores erãt. Nõne uideẽ tibi recordãti quantũ legerit: q̃tũ scripserit: nec in officiis ullis: nec in amicitia principũ fuisse? Rursus cũ audis qd officioꝝ studiis laboris impẽderit: nec scripsisse satis: nec legisse? Quid ẽ.n.qd nõ ille aut oc/ cupationes impedire: aut hæc instãtia nõ possit efficere? Itaq; soleo ridere cũ me qdã studiosũ uocant: q si cõparer illi: sim desidiosissimus. Ego aũt tñ quẽ partim publica: ptim officia amicoꝝ distringũt. Quis ex istis q tota uita lr̃is assidẽt collatus illi nõ quasi sõno & inertiæ deditus eru bescat? Extẽdi epistolã: cũ hoc solũ qd reqrebas scribere destinasse: quos scilicet libros reliqs/ set. Cõfido hæc tñ quoq; tibi nõ minus grata q̃ ipsos libros futura: quæ te nõ tñ ad legẽdos eos: ueꝝ ẽt ad simile aliqd elaborandũ pñt æmulationis stimulis excitare. Vale.

Quot Plinius composuerit libros.

Drusi Neronis Effigies Dormienti Plinio apparens.

Sexto et quinquagesimo anno obiit Plinius.

Mores et plinij uita.

Opistographus.

SVETONII TRANQVILLI IN LIBRO DE VIRIS ILLVSTRIBVS.

P Lynius Secũdus Nouocomẽsis equestribus militiis industriæ functus: pcurationes quoq; splẽdidissimas atq; cõtinuas sũma integritate administrauit. Et tñ liberalibus studiis tantã operã dedit: ut nõ temere qs plura in ocio scripserit. Itaq; bella omnia quæ unq̃ cũ germanis gesta sunt. xx. uoluminibus cõpræhendit. Itẽ naturalis hystoriæ. xxxvii. libros absoluit. Periit gades cãpaniæ. Nã cũ missenẽsi classi præesset: & flagrante uesuuio ad explorãdas pprius cãs liburnitias prætẽdisset: neq; aduersantibus uẽtis remeare posset: ui pulueris ac fauille oppssus est. Vel ut qdã existimãt a seruo suo occisus: quẽ deficiẽs æstu ut necẽ sibi maturaret orauerat. Hic in his libris. xx. milia reꝝ dignaꝝ ex lectione uoluminũ circiter duũ miliũ cõplexus ẽ. Pri/ mus aũt liber quasi index. xxxvi. libroꝝ seqntiũ cõsumatiõꝫ toti' opis: & spẽs cõtinet tituloꝝ.

Gades Campanie perijt Plinius.

CAIVS PLYNIVS TACITO SVO SALVTEM.

P Etis ut tibi auūculi mei exitū ſcribā: quo uerius tradere poſteris poſſis. Gratias ago. Nā uideo morti ei⁹ ſi celebret̄ a te immortalē gloriā eē ꝓpoſitā. Quāuis.n.pulcherrimarꝫ clade terrarꝫ ut populi ut urbes memorabili caſu quaſi ſēp uict⁹ occidrit: q̄uis ipē plurima ſcripſerit: plura tn̄ ppetuitati eius ſcriptorꝫ tuorꝫ æternitas addet. Eqdē beatos puto qb⁹ deorꝫ munere datū ē aut facere ſcribēda: aut ſcribere legēda. Beatiſſimos uero qbus utrūq̄. Horꝫ in numero auūculus meus & ſuis libris & tuis erit. Quo libētius ſuſcipio depoſco ēt qd iniūgis. Erat miſſeni: claſſeq̄ impio pſens r̄gebat. V iiii. Kal. hora fere ſeptima mater mea indicat ei apparer̄ nubē inuſitatā & magnitudine & ſpecie. V̄ſus ille ſole: mox frigida: guſtauerat iacēs: ſtudebatq̄ Popoſcit ſoleas. Aſcēditq̄ locū: ex quo maxime miraculū illud cōſpici poterat. Nubes & incertū ꝓcul & intuētibus ex quo mōte (ueſuuiū poſtea fuiſſe cognitū e) oriebat̄. Cuius ſimilitudinē & formā nō alia res magis q̄ pinus expſſerit. Nā lōgiſſimo uelut trūco flata in altū qbuſdā ramis diffundebat̄. Credo & recēti ſpiritu euecta: dein ſeneſcēte eo deſtituta: ut ēt pōdere ſuo uicta in altitudinē uaneſcebat: cādida interdū: interdū ſordida & maculoſa: ꝓut terrā cinerē ue ſuſtulerat. Magnū & ꝓpiuſq̄ noſcendū ut eruditiſſimo uiro uiſum. Iubet liburniciā aptari. Mihi ſi uenire una uellē facit copiam. Reſpōdi ſtudere me malle: & forte ipē qd̄ ſcriberē d̄ederat. Egre diebat̄ domo: accepit codicillos. Retinere claſſiarii imminēte piculo exterriti: nauicula eius ſub iacebat: nec ulla niſi nauibus fuga: ut ſe tāto diſcrimini eriperēt orabat. Vertit ille cōſiliū: & qd ſtudioſo aīo inchoauerat: obit maximo. Deducit quadriremes: aſcēdit ipſe: nō retinet modū. Sꝫ multis (erat.n. freq̄uēs amœnitas) orat. Laturus auxiliū ꝓperat. Alii territi fugiunt. Rectū ipē curſū rectaq̄ gubernacula in piculū tenet. Adeo ſolutus metu: ut oēs illius mali motus omnis figuras ut depræhenderat oculis dictaret: enotaretq̄. Iā nauibus cinis inciderat: quo ꝓpius accederet calidior & d̄eſior. Iā pumices ēt nigri ābuſtiq̄ & fracti igne lapideſ. Iā uadū ſubitū ruinaq̄ mōtis: littora obſtātia. Cūctāti paulū an r̄tro flecteret: mox gubernatori ut ita faceret monēti Fortes inqt fortuna iuuat. Pōponianū pete: ſtabit: erat: dirimit ſine medio. Nā cēſim circūactis turbatiſq̄ littoribus maxima re infūdit̄. Ibi q̄q̄ nondū piculo apropinquāte cōſpicuo tn̄: & cū creſceret ꝓximo ſarcinas cōtulerat in nauis artus fugæ: ſi cōtrari⁹ uetus reſediſſꝫ. Quo tūc auūculus meus ſecūdiſſimo inuectus cōplectit̄ trepidātē: cōſolat̄: hortat̄: utq̄ timorē eius ſua ſecuritate leniret: deferri in balneū iubet: lotus accubat: cœnat atq̄ hylaris: aut qd̄ ē æque magnū ſimilis hylari. Interim e ueſuuio mōte pluribus locis latiſſime flammæ atq̄ incēdia relucebant: quorꝫ fulgur & claritas tenebras noctis excipiebat. Ille agreſtiū trepidatōne ignis relictos deſertaſq̄ uillas p ſolitudinē ardere in remediū formidinis dictabat. Tūc ſe qeti dedit: & qeuit ueriſſimo qdē ſōno. Nā meatus aīæ q̄ illi pp āplitudinē cōporis grauior & ſonātior erat: ab iis q limini obuerſabāt̄: audiebat̄. Sꝫ aera ex qua zeta adibat̄: ita iā ciner̄ mixtiſq̄ pumicib⁹ oppleta ſurr̄xerat: ut ſi lōgior ī cubiculo mora eēt: exit⁹ negaret̄. Excitatus ꝓcedit: ſeq̄ Pōponiano cæteriſq̄ q puigilarāt reddit: in cōe cōſultāt: intra tecta ne ſubſiſtāt: an ī apto uaget̄. Nā crebris uaſtiſq̄ tremorib⁹ tecta nutabāt: & quaſi emota ſedibus ſuis nūc huc nūc illuc abire aut referri uidebāt̄. Sub dio rurſus q̄q̄ leuiū exeſorꝫq̄ pumicū caſus metuebat̄: qd̄ tn̄ malorꝫ collatio elegit. Et apd̄ illū qdē rō rōnē: apd̄ alios timorē timor uicit. Ceruicalia capitibus īpoſita linteis cōſtrīgūt̄. Id munimētū aduerſus īcidētia fuit. Iā dies alibi: illic nox oībus noctibus nigriō: d̄eſiorq̄ quā tn̄ faces multæ uariaq̄ lumina ſoluebāt. Placuit egredi ī littus: & ex ꝓximo aſpicere & qd iā mare admitteret: qd̄ adhuc uaſtū & aduerſū ꝑmanebat. Ibi ſup abiectū linteū recubās ſemel atq̄ iterꝫ frigidā aquā popoſcit: hauſitq̄. Deinde flāmæ flāmarꝫq̄ p̄nūtius odor ſulphuris alios ī fugā uertūt: excitāt illū. Innixus ſuis duobus aſſurr̄xit: & ſtatī cōcidit. Vt ego cōiectō craſſior̄ caligine ſpiritu obſtructo: clauſoq̄ ſtomacho: q illi natura īualidus & āguſtus & freq̄nter interæſtuās erat. Vbi dies redditus is ab eo quē nouiſſime uiderat tertius: corpus inuētū integrꝫ: illeſū: optūq̄ ut fuerat indutus. Habitus corporis qſcēti ſimilior q̄ d̄functo. Interī miſſeni ego & mr̄. Sꝫ nihil ad hyſtoriā. Nec tu aliud q̄ d̄ exitu eius ſcir̄ uoluiſti. Finē ergo faciā. Vnū adiiciā: oīa ea qbus interfuerat: quæq̄ ſtatī cū maxime uera memorāt̄: audierat uera pſecutū: tu potiſſimū excerpes. Aliud ē.n. epiſtolā: aliud hyſtoriā: aliud amico: aliud omnibus ſcribere. Vale

Plinij exitus.

ITEM TERTVLLIANI IN APOLOGETICO.

P Lynius ſecūdus cū quādā ꝓuinciā gereret: & in magiſtratu plurimos xp̄ianorꝫ interficeret: multitudine eorꝫ pterritus quæſiuit d̄ Traiano qd facto opus eēt: nūtiās p̄ter obſtinationē ſacrificādi & ān lucanos coetus ad canēdū cuidā xp̄o ut deo: nihil apd̄ eos repiri. Præterea ad cōfœderandā diſciplinā uetari ab his homicidia: furta: adulteria: latrocinia: & his ſimilia. Ad quæ cōmotus Traianus reſcribit: hos qdē inqrēdos nō eſſe: oblatos uero puniri oportere.

Multorum xanorum Plynius interfector.

ITEM EX LIBRIS DE TEMPORIBVS EVSEBII CAESARIENSIS.

P Lynius ſecūdus Nouocomēſis Orator & hyſtoricus inſignis habet̄: Cuius plurima ingenii opera extant. Periit dum inuiſit ueſuuium.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER PRIMVS.

CAIVS PLYNIVS SECVNDVS NOVOCOMENSIS. T. VESPASIANO SVO SALVTEM.

PRAEFATIO.

IBROS NATVRALIS HISTORIAE NOuitium camœnis quiritum tuoꝝ opus natos apud me ꝓxima fœtura licentiore epiſtola narrare conſtitui tibi iucundiſſime imperator. Sit.n.hæc tui præfatio ueriſſima dū maximo cōſeneſcit in patre. Nanqꝫ tu ſolebas meas eē aliquid putare nugas: Vt obiicere moliar Catullū conterraneum meū. Agnoſcis & hoc caſtrēſe uerbum. Ille.n.(ut ſcis) ꝑmutatis prioribus ſyllabis duriuſculum ſe fecit: qꝫ uolebat exiſtimari a uernaculis ſuis.

Simul ut hac mea petulantia fiat: quod ꝓxime nō fieri queſtus es in alia procaci epiſtola noſtra ut in quædā acta exeam. Sciantqꝫ oēs qꝫ ex æquo tecum uiuat imperium: Triumphale & cēſorium ius: exeaſqꝫ cōſul ac tribunitiæ poteſtatis ꝑticeps. Et qđ his nobilius feciſti: dum illud patri pariter & eq̄ſtri ordini præſtas præfectus prætorii eius omniaqꝫ hæc reipu. Et nobis quidē qualis in caſtrenſi contubernio. Nec quicq̄ꝫ mutauit in te fortunæ amplitudo in iis: niſi ut ꝓdeſſe tantundē poſſes: ut uelles. Itaqꝫ cum cæteris in ueneratione tui pateant omnia illa: nobis ad colendum te familiarius audacia ſola ſupereſt. Hanc igiť tibi imputabiſ: & in noſtra culpa tibi ignoſceſ. Perfricui faciē: nec tñ ꝓfeci. Quando alia uia occurris ingens. Et longius ēt ſubmoues ingenii faſcibus. Fulgurat in nullo unq̄ꝫ uerius dicta uis eloquentiæ tribunitiæ poteſtatis facundia. Quanto tu ore patris laudes tonas: Quanto fratris amas: Quantus in poetica es: O magna fœcunditaſ animi. Quemadmodum quoqꝫ fratrē imitareris excogitaſti. Sed hæc qs poſſet intrepidus æſtimare: ſubiturus ingenii tui iudicium præſertim laceſſitum: Neqꝫ.n.ſimilis ē conditio publicantium: & nominatim tibi dicantium. Tum poſſem dicere: qđ iſta legis imperator: Humili uulgo ſcripta ſunt: agricolaꝝ opificū turbæ: deniqꝫ ſtudioꝝ ocioſis. Quid te iudicē facis: Cum hanc operā condicerē: nō eras in hoc albo. Maiorē te ſciebam qꝫ ut deſcenſurum huc putarē. Præterea ē quædam publica ēt eruditorum reiectio. Vtiť illa & M. Tullius extra omnē ingenii aleam poſitus. Et quod miremur per aduocatum defendiť. Hæc doctiſſimum omnium Perſium legere nolo. Lelium Decimum uolo Quod ſi hoc Lucillius q primus cōdidit ſtili naſum dicendum ſibi putauit. Si Cicero mutuādum præſertim cum de repu. ſcriberet: quāto nos cauſatius ab aliquo iudice defendimur: Sed hæc ego mihi nunc patrocinia ademi nuncupatione. Quamplurimum refert ſortiať aliquis iudicē an eligat. Multumqꝫ apparatus intereſt apud inuitatum hoſpitē & oblatum. Cum apud Catonē illum ambitus hoſtē: & repulſis tanq̄ꝫ honoribus ineptis gaudentē: flagrantibus comitiis pecunias deponerent candidati: hoc ſe facere ꝓ innocentia: qđ in rebus humanis ſummum eſſet ꝓfitebanť. Inde illa nobilis M. Ciceronis ſuſpiratio. O te fœlicem. M. Porti a quo rem improbā petere nemo audet. Cū tribunos appellaret. L. Scipio Aſiaticus inter quos erat Gracchus hoc atteſtabať: uel inimico iudice ſe ꝓbari poſſe. Adeo ſummum quiſqꝫ cauſæ ſuæ iudicē facit quēcunqꝫ eligit. Vnde ꝓuocatio appellať. Te quidē in excelſiſſimo humani generis faſtigio poſitum ſumma eloquentia ſumma eruditione præditum religioſe adiri ēt a ſalutātibus ſcio. Et ido immenſa præter cæteras ſubit cura: ut quæ tibi dicanť condigna ſint. Veꝝ & diis lacte ruſtici multæqꝫ gentes ſupplicant: & mola tm̄ ſalſa litant: q non habent thura. Nec ulli fuit uitio deos colere quoquomodo poſſet. Meæ qdem temeritati acceſſit hoc quoqꝫ: ꝙ leuioris operæ hos tibi dedicaui libellos. Nam nec ingenii ſunt capaces: qđ alioquin nobis perq̄ꝫ mediocre erat. Nec admittunt exceſſus aut orationes: ſermones ue: aut caſus mirabiles: uel euentus uarios nō alia iucunda dictu ac legentibus blanda. Sterili materia reꝝ natura: hoc eſt uita narrať. Et hæc ſordidiſſima ſui parte: ut plurimaꝝ reꝝ aut ruſticis uocabulis: aut externis: immo barbaris cum honoris præfatione ponendis. Præterea iter ē non trita auctoribus uia: nec qua pegrinari animus expetat. Nemo apud nos quidē qui attentauerit. Nemo apud græcos q unus omnia ea tractauerit inuenitur. Magna pars ſtudioꝝ amœnitates quærimuſ. Quæ uero tractata ab aliis dicunť immenſæ ſubtilitatis obſcuris reꝝ tenebris præmunť. Iam omnia attingenda quæ græci ciecyclopædias uocant: & tamen ignota aut incerta ingeniis facta. Alia uero ita multis ꝑdita: ut in faſtidiū ſint adducta. Res ardua: uetuſtis nouitatē dare: nouis auctoritatem: obſoletis ni-

tore:obscuris lucē:fastiditis gratiā:dubiis fidē:omnibus uero naturā:& naturæ suæ oīa. Itaq; etiā nō assecutis uoluisse abūde pulchꝝ atq; magnificū est. Equidē ita sentio peculiare in studiis causam eoꝝ eē:q difficultatibus uicti utilitatē iuuandi prætulerunt gratiæ placendi. Idq; & in aliis opibus ipe feci:& ꝓfiteor me mirari Liuiū auctorē celeberrimū in hystoriaꝝ suaꝝ quas re/petit ab origine urbis quodā uolumine sic orsum. Iā sibi satis gloriæ quæsitū & potuisse se desi/nere:ni animus inqes pasceret ope. Profecto.n.populi gentiū uictoris & Romani nōis gloriæ nō sibi cōposuisse illa decuit. Maius meritū eēt opis amore:nō animi cā pseuerasse:& hoc populo Romano præstitisse non sibi. Viginti milia reꝝ dignaꝝ cura. Quoniam ut ait Domitius Piso Thesauros oportet eē nō libros:lectiōe uoluminū circiter duū miliū:quoꝝ pauca admodū stu/diosi attingunt pp secretū materiæ ex exqsitis auctoribus centū inclusimus xxxvi.uoluminibus adiectis rebus plurimis:quas aut ignorauerant priores:aut postea inuenerat uita. Nec dubita/mus multa eē quæ & nos præterierint. Homines.n.sumus:& occupati officiis:subcisiuis tēporibus ista curamus:id est nocturnis. Ne qd nostris putes cessatū horis. Dies uobis impendim⁹ Cū somno ualitudinē cōputamus:uel hoc solo præmio cōtenti ꝙ dum ista (ut ait. M. Varro) mussitamus:pluribus horis uiuimus. Profecto.n.uita uigilia ē. Quibus de causis atq; difficultatibus nihil auso ꝑmittere. Hoc ipm tu præstas qd' ad te scribimus. Nec fiducia opis hæc est: sed dicatura. Multa ualde ꝓciosa ideo uidenť:qa sunt tēplis dicata. Nos qdem oēs patrē tē fratremq; diximus ope iusto/tempoꝝ nostroꝝ hystoriā orsi a fine Aufidi Bassi. Vbi sit quæ quæ/res/iāpridē p acta sanciť. Et alioqn statutū erat hæredi mādare:ne qd ābitioni dedisse uita iudicaret. Perinde uero occupantibus locū faueo ego & posteris:quos scio nobiscū decertaturos:sicut ipi fecimus cum prioribus. Argumentū huius stomachi mei babebis:ꝙ in his uoluminibus auctoꝝ nomīa prætexui. Est.n.benignū (ut arbitror) & plenū ingenui pudoris fateri ꝑ quos ꝓfeceris:nō ut pleriq; ex his quos attigi fecerūt. Scito.n.conferentē me auctores deprehen/disse a uuratissimis & ꝓximis ueteres transcriptos ad uerbū:neq; nominatos. Nō illa uirgiliana uirtute ut certarent. Nō Ciceroniana simplicitate q in libris de repu. Platonis se comitē ꝓfiteť In cōsolatione filiæ Cratorē inqt sequor. Itē Panetiū de officiis. Quæ uolumina eius ediscenda nō modo i manib⁹ habēda quottidie nosti. Obnoxii ꝓfecto animi & infoelicis īgenii ē deprehēdi ī furto malle: q mutuū reddere. Cum præsertim sors fiat ex usura. Inscriptionis apd græcos mira foelicitas. Cærion inscripsere:qd uolebant intelligi fauū. Alii cæras amaltheas:qd copiæ cornu:uelut lactis gallinacei sperare possis in uolumine haustū. Iāiam mos pādectæ Enchiri/dion Pinachidion:inscriptiones ꝓ quas uadimoniū deseri possit. At cū intraueris dii deeq; ꝙ nihil in medio inuenies. Nostri crassiores antiquitatū exemploꝝ artiūq; ꝙ facetissime lucubra/tione dicunt. Vt q ait Bibaculus erā & uocabar Patomim⁹ asserit. Varro in satyris suis sustulit & flexibula. Apud græcos desiit nugari Diodorus:& bibliothecis hystoria suā inscripsit. Appion qdam grammaticus hic quē Tyberius Cæsar cymbalū mūdi uocabat:qm publicæ famæ tympanū potius uideri posset:immortalitatē donari a se scripsit:ad quos aliqua cōponebat. Me uero nō poenitet nullū festiuiorē excogitasse titulum. Et ne in totū uidear græcos insectari:ex illis nos uelim intelligi pingiq; cōditoribus:quos in libellis his inuenies absoluta opa: & illa quoq; quæ mirādo nō satiamur:pēdenti titulo inscripsisse:Vt Apelles faciebat:aut Polycletus:tanq; inchoata semp arte & impfecta ut cōtra iudicioꝝ uarietates superesset artifici regressus ad uenia uelut emēdaturo qcquid desideraret/si nō eēt interceptus. Quare plenū uerecūdiæ illud ē:ꝙ oīa opa tanq; nouissima inscripsere:& tanq; aliqd singulis fato sit ademptū. Tria nō aplius (ut opinor) absolute quæ traduť inscripta ille fecit:quæ suis locis reddā:quo apparuit summā artis securitatē auctori placuisse. Et ob id magna inuidia fuere oīa ea. Ego plane meis adiici posse multa cōfiteor. Nec his solis:sed & omnibus quæ edidi. Vt obiter caueā istos homeromastices Ita.n.uerius dixerim:ꝙ ut audio stoicos & ꝑipateticos & epicureos quoq;. Nā de grammaticis semp expectaui parturiri aduersus libellos:quos de grammatica edidi. Et subinde abortus fece/re iā decē annis:cū celerius ēt elephanti pariāt. Cernimus ēt aduersus Theophrastū hominem in eloquentia tantū:ut nomē diuinū inde inuenerit scripsisse ēt foeminā:& ꝓuerbiū inde natū: suspendio arborē eligendā. Nō queo mihi tēperare quo min⁹ ad hoc ptinētia ipa censorii Catonis uerba ponā. Vt inde appareat:ēt Catoni d militari disciplina cōmētāti:q sub Africano īmo uero sub Hannibale didicisset militare. Et ne africanū qdē ferre potuisset:q impator triumphū reportasset:paratos fuisse istos q obtrectatione alienæ scientiæ famā sibi aucupāť. Quid.n.ad te in meo uolumine : Scio ego quæ scripta sunt: Et si palā proferanť:multos fore q ita reprobet ut eligāt. Sed ii potissimum q ueræ laudis expertes sunt. Eoꝝ ego orones sino præterfluere. Nec Planc⁹ illepide:q cū diceret Asinius Pollio orones ī eū parari:quæ ab ipso aut liberis post mortē Planci ederenť ne respondere posset/Cū mortuis nō nisi laruas luctari. Quo dicto sic repercussit illas:ut apud eruditos nihil īpudentius iudiceť. Ergo securi ēt contra uitilitigatores quos Cato eleganter & uitiis & litigatorib⁹ cōposuit. Quid.n.illi aliud ꝙ litigāt:aut litē quærunt: Exequamur reliqua ꝓpositi. Quia uero occupationibus tuis publico bono parcendū erat:quid

Cerion .i. fauum.

Ceras amaltheas .i. copie cornu.

Pandecte.

Enchiridion.

Pinachidion.

Lucubratio.

Homeromastices .i. homeri percussores.

Theophrastus .i. diuina elocutio.

Vitiligatores.

singulis cōtineat̃ libris: huic epistolæ subiūxi. Sūmaq; cura ne plegēdos eos haberes operā ddi. Tu p hoc & aliis præstabis: ne plegāt. Sz ut qsq; desiderauerit aliqd ī tm̄ quærat: & sciat quo loco iueniat. Hoc añ me fecit ī lr̄is nr̄is Valeri⁹ Soran⁹ ī libris quos epoptidō scripsit; Vale.

Epoptidon.

SVMMATIM HAEC INSVNT LIBRIS SINGVLIS.

	Libros
Primo præfatio operis ad T. Vespasianum imperatorem. Item auctorum nomina: ex quibus desumpsit ea quæ persequit̃ libris sex & triginta capita rerū singularū attingens.	
Secundo de mundo: elementis & syderibus.	Mundū.
Tertio primus & secundus europæ sinus.	Hactenus.
Quarto tertius europæ sinus.	Tertius.
Quinto describitur africa.	Africam.
Sexto asiæ descriptio continetur.	Asia.
Septimo de homine & rebus ab homine inuentis.	Mundus.
Octauo terrestrium animalium genera.	Ad reliqua
Nono aquatilia.	Animalium.
Decimo uolucrum genera.	Sequitur.
Vndecimo insecta animalia.	Restant.
Duodecimo plantæ odoratorum.	Animalium.
Tertiodecimo plantæ arborum peregrinarum.	Hactenus.
Quartodecimo plantæ uitium.	Externæ.
Quintodecimo plantæ arborum frugiferarum.	Oleam.
Sextodecimo plantæ arborum siluestrium.	Pomiferas.
Septimodecimo plantæ satiuarum.	Natura.
Octauodecīo natura frugū & cærealiū: ac studia agriculatoris.	Sequitur.
Nonodecimo linum spartum & hortensia.	Syderum.
Vicesimo quæ cibis & medicinæ in plantis satiuis cōueniant.	Maximum.
Vicesimoprimo flores & coronamenta.	In hortis.
Vicesimosecundo coronæ & medicinæ ex hærbis.	Complesse.
Vicesimotertio medicinæ ex uino & arboribus urbanis.	Peracta.
Vicesimoquarto medicinæ ex arboribus siluestribus.	Ne siluæ.
Vicesimoquinto medicinæ hærbarū sponte nascentiū.	Ipsaq;.
Vicesimosexto noui morbi & medicinæ quarūdā hærbarū p morbos.	Sensit.
Vicesimoseptimo hærbæ ali æ quædā & medicinæ	Crescit.
Vicesimooctauo medicinæ ex hoīe & animalibus magnis.	Dicta erat.
Vicesimonono de medicinæ auctorib⁹ & medicinæ ex reliqs aīalib⁹.	Natura.
Tricesimo magia: & medicinæ quædā p membra.	Magicas.
Tricesimoprimo medicinæ ex aquatilibus.	Aquatiliū.
Tricesimosecundo reliqua ex aquatilibus.	Ventum.
Tricesimotertio metalla auri & argenti.	Metalla.
Tricesimoquarto metalla æris & plūbi: & artifices ærarii.	Proxime.
Tricesimoquinto pictura coloresq; & pictores.	Metallorū.
Tricesimosexto marmora & lapides.	Lapidum.
Tricesimoseptimo gemmæ.	Vt nihil.

Sūma res & hystoriæ & obſuationes.cccc. xvii. EX AVCTORIBVS.
M. Varrone: Sulpitio Gallo: Tiberio Cæsare impatore. Q. Tuberōe. Tul. Cicerōe: L. Pisōe. T. Liuio: Cor. Nepote: Statio Sebosо: Celio Antipatro: Fabiano: Antiate: Mutiāo: Cecina: q d hetrusca dīsciplīa scrip/

sit: Tarqtio. L. Iulio: Aqlaq;: Itē Sergio.

EXTERNIS.

Platone: Hipparcho: Timarcho: Petosiri: Neocepso: Pythagoricis: Posidonio: Casimādro: Epigene: Gnomōico: Euclide: Cerano phō: Eudoxo: Democrito: Critodemo: Trasillo: Serapiōe: Dicearcho: Archimede: Onesicrito: Eratosthene: Pythea: Herodoto: Aristotele. Ctesia: Arthemidoro: Ephesio: Isidoro: Caraceno: Theopompo.

LIBRO Tertio cōtinenē sit⁹: gētes: maria: oppida: port⁹: mōtes: flumina: mensuræ: populi q sunt aut fuerunt.

Insularū ionii & Adriatici sūma. Oppida gentes xxvi. Sūma fluia clara. Sūmi mōtes præclari. Sūmæ isulæ. Sūma ea quæ intercideē oppida & gētes. Summa res & hystoriæ & obseruationes. ccc. xxvi.

EX AVCTORIBVS.

Turraneo Gracculo: Corn. Nepote. T. Linio: Catone Cēsorio. M. Agrippa. M. Varrone: Diuo Augusto: Varrone: Atracino: Antiate: Rigino. L. Veteē: Pōponio Mela Curione patre: Cælio Aruntio: Seboso: Licinio: Mutiano: Fabritio Tusco. L. Ateio Capitone: Verrio Flacco. L. Pisōe. C. Eliano: Valeriano.

EXTERNIS.

Artemidoro: Alexādro: Polyhistore: Tucydide: Theophrasto: Isidoro: Theopōpo: Metrodoro Sepsio: Calicrate: Xenophōte: Lampsaceno: Diodoro Siracusano: Nymphodoro: Calipbāe: Timagene.

LIBRO Quarto cōtineē sit⁹: gētes: maria: oppida: port⁹: mōtes: fluia: mēsuræ populi qui sunt aut fuerunt.

Sūma oppida & gētes: Sūma fluia clara: Sūma mōtiū clara: Sūma isulæ q̄ itercideē oppida & gētes. Sūma res hystorie & obsruatiōes

EX AVCTORIBVS.

M. Varrone: Catone Cēsorio. M. Agrippa Diuo augusto: Varrōe: Atracino: Cor. Nepote: Higino. L. Vetere: Pōpōio Mela: Licinio: Mutiāo: Fabritio Tusco: Ateio: Capitone: Athetophilologo.

EXTERNIS.

Polybio: Hecateo: Hellanico Damasceno: Eudoxo: Dicearcho: Timosthene: Ephoro: Cratere grāmatico: Serapiōe: Anciochēse: Callimacho siculo musico: Alexādro polyhistore: Tucydide: Dosiade: Anaximandro Philistide: Malore: Dionysio: Aristide: Callidemo: Menechino: Eratosthene: Anticlide: Heraclide: Philemone: Aieneponte: Pythea: Isidoro: Philenide: Xenagora: Astymōio: Staphylo: Agorastocrito: Metrodoro: Cleobulo: Posidonio.

LIBRO Quinto cōtineē sit⁹: gētes: maria: oppida: portus: mōtes: fluia: mensuræ: populi q sunt aut fuerunt.

EX AVCTORIBVS.

Agrippa: Suetonio: Paulino: Varrōe: Atracino: Cor. Nepote: Higino. L. Veter. Mela: Domitio Corbulone: Licinio: Mutiano: Claudio Cæsar: Arūtio: Liuio filio: Sebozo ī actis triūphoꝝ. EXTERNIS.
Iuba rege: Hecateo: Hellanico damasceno: Dicearcho: Bione: Timosthene: Philenide: Xenagora: Astymōio: Staphylo: Dionysio: Aristotele: Aristocrito: Ephoro: Eratosthene: Hipparcho: Panetio: Serapiōe: Antiocheno: Callimacho: Agatocle: Polybio: Timeo: Machania: Herodoto: Myrsilo: Alexandro polyhistore: Metrodoro: Posidonio qui piplutō: ide est de diuitiis: periegeseos: id est de terræ ambitu: Sotade: Periandro: Arctare Sycionio: Eudoxo: Antigene: Callicrate: Xenophonte Lāpsaceno: Diodoro Syracusāo: Hānone: Hamilare: Nymphodoro: Calliphōe: Artemidoro: Megasthene Isidoro: Eubolo: Aristocreonte.

LIBRO Sexto cōtinenť situs: gētes: maria: oppida: portus: flumina: mensuræ: populi qui sunt aut fuerunt.

EX AVCTORIBVS.

M. Agrippa: Varrone: Atracino: Cor. Nepote: Higino. L. Vetere. Mela: Pōponio: Domitio Corbulone: Licinio: Mutiāo: Claudio Cæsare: Aruntio: Seboso: Fabritio Tusco. T. Liuio: Seneca: Higidio.

EXTERNIS.

Iuba rege: Hecateo: Hellanico damasceno: Eudoxo: Dicearcho: Betonio: Timosthene: Patrocle: Demodemante: Clitarcho: Erato/

Sũma res & hystoriæ & obseruationes.dcc.lxxxviii. EX AVCTORIBVS.
Mutiano: Icilio: Verrio Flacco. L. Pisone: Cor. Valeriano: Catõe cẽsorio: Fenestella: Trogo: Actio: Columella: Virgilio: Varrone. L. Metello: Scipione: Cor. Celso: Nigidio: Trebio nigro: Pompenio Mela: Manlio Sura. EXTERNIS.
Iuba rege: Polybio: Onesicrito: Isidoro: Antipatro: Aristotele: Demetrio physico: Democrito: Teophrasto: Euante. Apocha qui olympionica: Hierõe rege: Attalo rege: Philometere rege: Ctesia: Duride: Philisto: Archita: Philarcho: Amphilocho: Ateneo: Anaxipoli: Thasio: Apollodoro lẽnio: Aristophãe milesio: Antigono cineo: Agathocle chio: Apollonio pergameno: Aristandro ateneo: Bachio millesio: Bione solense Cherea ateneo: Diodoro priẽneo: Dione colophonio: Epigene: Rhodio: Euagone Tasio: Euphrõio: Ateneo: Hegesia: Maroneo Menandro priẽnio: Heracleote: Menecrate poeta: Androcione q d agricultura scripsit: Escrione qui item: Dionysio q magonẽ transtulit: Diophane q ex Dionysio epitoma fecit: Archelao rege: Nicandro.

LIBRO Nono continent̃ animaliũ aquaticorum hystoriæ & naturæ.

EX AVCTORIBVS.

Turrranio: Gracculo: Trogo: Mœcenate: Albo flauo: Corn. Nepote: Valerio minographo: Fabiano: Fenestella Mutiano: Helio Scilone: Statio seboso: Melisso. Seneca: Cicerone: Macro: Aemilio: Messala Coruino: Trebonio Nigro: Nigidio.

EXTERNIS.

Aristotele: Archilao rege: Callimacho: Democrito: Theophrasto: Trasillo: Hegesideō: Cudnio: Alexandro polyhistore.

LIBRO Decimo cōtinent̃ naturæ & hystoriæ animalium uolatilium.

Sūma res & hyſtoriae & obſeruationes.dcc.xxiiii.

EX AVCTORIBVS.

Manilio: Cornelio: Valeriano: Actio: Vmbritio meliore: Maſſurio: Sabino: Antiſtio Labeone: Trogo: Cremutio: M. Varrone: Macro: Aemilio: Emiſſio: Mutiano Nepote: Fabiano pictore. T. Lucretio: Cor. Celſo: Oratio Deluſōe: Higino: Sarſenis: Higidio: Manilio Sura.

EXTERNIS.

Homero: Phoemonoe: Philemone: Boeto: q onytogonia illa quae de auguriis: Ariſtotele: Theophraſto: Callimacho: Eſchilo: Hierōe rege: Philometere rege: Archita: Amphliocho atheniēſe: Anaxipoli thaſio: Apollodoro lēnio: Ariſtophane milleſio: Antigono cymeo: Agatocle chio: Apollonio pgameno: Ariſtandro atheneo: Bachio milleſio: Bione Solenſe: Cherea athenienſe: Diodoro priēnio: Dione colophonio: Democrito: Diophane nicēſe: Epigene rhodio: Euagora thaſio: Euphronio atheneo: Iuba Androtione qui de agricultura: Aſcrione q itē: Dionyſio qui magonē tranſtulit: Diophāe q ex Dionyſio epitoma fecit: Nicandro: Oneſicrito: Philarcho: Heſiodo.

LIBRO Vndecimo cōtinēt hyſtoriae & naturae paruoꝝ aīaliū & reptiliū.

Sūma res & hystoriæ & obſuationes. ii. m. cc. lxx.

EX AVCTORIBVS.

M. Varrōe: Higino: Scropha: Sarsena: Celso Cor. Aemilio Macro: Virgilio: Columella: Iulio Aquilio qui de hetrusca disciplina scripsit: Tarquitio qui item: Vmbritio q itē. Catone Cēsorio: Domitio caluino: Trogo: Melisso: Fabiano: Mutiano: Nigidio: Manilio: Opio. EXTERNIS. Aristotele: Democrito: Neoptolemo: qui mella scripsit: Aristomacho qui item: Philisto q item: Nicandro: Menecrate: Dionysio q magonem transtulit; Empedocle: Callimacho: Attalo rege: Apollodoro q de bestiis uenenatis: Hippocrate: Eriphilo: Erasystrato: Asclepio: Themisone: Posidonio stoico: Menandro priēnense: Heraclide: Euphrōio ateneo: Theophrasto: Hesiodo: Philometere rege.

LIBRO Duodecimo cōtinet̄ d̄ arborib⁹.

Sūma res & hystoriæ & obseruationes. cccc lxxviii.

EX AVCTORIBVS.

M. Varrone: Mutiano: Virgilio: Fabiano: Seboso: Pomponio Mela: Flauio Proculo: Trogo: Higino: Claudio Cesare: Cor. Nepote: Sex. Nigro q græce d̄ medicina scrip/

ſit:Caſſio Hemina. L.Piſone: Tuditano: Antiate. EXTERNIS.
Theophraſto: Herodoto: Calliſthene: Iſigono: Clitarcho: Anaximene: Duride: Nearcho: Oneſicrito: Polycrito: Olympiadoro: Diogeneto: Nigibulo: Anticlide: Carete: Cydonio: Menechino: Dorotheo: Xenjade eolico: Anteo: Epipodo: Cherea: Democle: Ptolemæo Lago: Marſia Macedone: Zoilo: Item Democrito: Amphilocho: Ariſtomacho: Alexanrro polyhiſtore: Iuba: Apollodoro q de odoribus ſcripſit: Heraclide medico: Archidemo: Item Dionyſio: Itē Democle: Item Euphrone: Item Opſenide: Itē Diagera: Item Iolla: Item Heraclide tarentino: Zenocrate epheſio.

LIBRO Tertiodecimo cōtinet̃ de unguētis et arboribus maritimis.

Sūma res & hyſtoriæ & obſeruatōnes.cccc.lxviii.

EX AVCTORIBVS.
M. Varrone: Mutiano: Virgilio: Fabiano: Seboſo: Pomponio Mela: Fabio: Higino: Trogo Proculo: Claudio Cæſar̃: Cor. Nepote: Sex. Nigro q græce de medicina ſcripſit: Caſſio hemina. L. Piſone: Tuditano: Antiate. EXTERNIS.
Theophraſto: Herodoto: Calliſthene: Iſidoro: Clitarcho: Anaximene: Duride: Nearcho: Oneſicrito: Olympiodoro: Diogenero: Cleobolo: Anticlide: Crate Mitileneo: Menetimodoro Thebano: Doroteo atheniense: Lyco: Anteo: Epippo: Dione: Adimantho: Ptolemæo Lago: Marſia Macedone: Zoilo: Item Democrito: Amphilocho: Alexādro polyſtore: Ariſtomacho: Iuba rege: Apollodoro q de odoribus ſcripſit: Heraclide medico: Boene medico: Archidmo: Item Dionyſio: Item Democlide: Item Euphrone: Item Mneſide: Item Giagora: Itē Iolla: Item Heraclide Tarentino: Xenocrate epheſio.

LIBRO Quartodecimo continet̃ de uitibus & uineis.

Sūma res & hyſtoriæ & obſuationes d.x.

EX AVCTORIBVS.
Cor. Valeriāo: Virgilio: Celſō Catone Cē

forio: Sarsenis patre & filio: Scropha. M. Varrone. D. Syllano: Fabio pictore: Trogo: Higino: Flacco: Verrio: Grecino: Iulio Actico: Columella: Massurio: Sabino: Fenestella: Tergilla: Mactio Plãco: Flauio Dorsino: Sceuola: Aelio: Atteio Capitone: Cotto Messalino. L. Pisone: Pompeio Leneo: Fabiano: Sex. Nigro: Bibio Ruffo.

EXTERNIS.

Hesiodo: Theophrasto: Aristotele: Democrito: Attalo rege: Philometere rege: Archita: Xenophõte: Amphilocho: Ateneo: Anaxipoli Thasio: Apollodoro Lẽnio: Aristophane milesio: Antigono Cyneo: Agatone: Apolloneo pergameno: Aristandro ateneo: Botriete: Item Bachio milesio: Bione: Solense: Cherea atheniẽse: Cheristo: Item Diodoro prienneo: Dione colophonio: Epigene Rhodio: Euagora Thasio: Euphrone ateneo: Androtione q̃ d agricultura scripsit: Eschirione qui item: Lysimacho qui itẽ: Dionysio qui magonẽ transtulit: Dyophene q ex Dionysio epitoma fecit: Asclepiade medico: Onesicrito: Erasistrato q itẽ: Iuba r̃ge

LIBRO Quintodecimo contineẽ de natura frugiferarum arborum & cultaꝶ.

Sũma res & hystoriæ & obseruationes. d. xx.

EX AVCTORIBVS.

Fenestella: Fabião: Virgilio: Cornelio Valeriano: Celso: Catone Censorio: Sarsenis patre & filio: Scropha: M. Varrõe: Disymacho: Fabio pictore: Trogo: Higino: Flacco Verrio: Græcino: Attico: Iulio Sabino: Tergilla: Cotta: Messalino: Columella. L. Pisone: Pompeio Leneo: Mactio Planco: Flauio Dorsene: Sceuola: Helio: Atteio Capitone: Sex. Nigro: Mumio Ruffino.

EXTERNIS.

Hesiodo: Aristotele: Democrito: Hierone r̃ge: Archita: Philometere r̃ge: Attalo r̃ge Xenophonte: Amphilocho: Ateneo: Anaxipoli Thasio: Apollodoro Lẽnio: Aristophane Milesio: Antigone Cymeo: Agatocle Chio: Apollodoro pgameno: Aristandro Ateneo: Bacchio milesio: Bione solense Cherea ateneo: Cheristo: Itẽ Diodoro priẽneo: Dione colophõio: Epigene rhodio: Euagora Thasio: Euphrõio ateneo: Androtione qui de agricultura scripsit: Eschirione qui item: Dionysio qui magonẽ transtulit: Diophane qui ex Dionysio epitoma fecit. Asclepiade medico: Erasistrato item: Comiade qui de conditura uini: Aristomacho q item: Hycesio qui item: Themisone medico Onesicrito: Iuba rege.

LIBRO Sextodecimo cõtineẽ siluestriũ arboꝶ naturæ.

EX AVCTORIBVS.
M. Varrone: Feciale: Nigidio: Cor. Nepote: Higino: Massurio: Catone: Mutiano. L. Pisōe: Trogo: Calfurnio: Basso: Cremutio: Sex. Nigro: Cor. Boccho: Vitruuio: Græcino. EXTERNIS.
Alexandro polyhistore: Hesiodo: Theophrasto: Democrito: Homero: Timeo: Mathematico.
LIBRO Septimodecimo cōtinētur satiuarum ac cultarum arborum naturæ.

EX AVCTORIBVS.
Cor. Nepote: Catōe Censorio. M. Varrōe

 EX AVCTORIBVS.
Iisdẽ quib⁹ priore libro: & præter eos Chrysermo: Eratosthene: Alceo.

LIBRO Vicesimotertio continet̃ de cultis arboribus.

 EX AVCTORIBVS.
C. Valgio: Põpeio Lẽnio: Sestio Nigro: q græce scripsit: Tul. Basso qui itẽ: Antonio Castor̃. M. Varrone. Cor. Celso: Fabiano.
EXTERNIS.
Theophrasto: Democrito: Orpheo: Pythagora: Magonẽ: Menandro q biocrea scripsit Nicandro: Homero: Hesiodo: Museo: Sophocle: Anaxilao. MEDICIS.
Mnesteo: Callimacho: Phania physico: Simo Timaristo: Hippocrate: Chrysippo: Diocle: Opione: Heraclide: Hidesio: Dionysio Apollodoro citiense: Apollodoro tarẽtino Praxagora: Phistonico medo: Dieuche: Cleophanto: Philistione: Asclepiade: Crateua: Petronio: Diodoro: Iolla: Erasistrato: Diagora. Andrea: Onorca: Mnesicle: Epicarmo Demione: Datione: Sosimene: Milepolẽo: Metrodoro: Solõe Lycio: Olympiade Thebana: Phillino: Petrino: Myctione Galaucia: Xenocrate.

IBRO Vicesimoquarto cõtinet̃ medicinæ ex arboribus siluestribus.

Sūma medicinæ et hystoriæ et obsuatiōes. M.cc.lxxxxii. EX AVCTORIBVS.
M.Varrone.C.Valgio.Pōpeio leneo: Sestio Nigro q græce scripsit. Iulio basso q itē Antonio Castore.Cor: Celso.

EXTERNIS.

Theophrasto. Apollodoro. Democrito. Iuba. Orpheo. Pythagora. Magōe. Menādro q biochrea scripsit. Nicādro. Homero. Hesiodo. Museo. Sophocle. Xāto. Anaxilao.

MEDICIS.

Mnesteo. Calimacho. Phania physico. Cimarcho. Simo. Hippocrate. Crisippo. Diocle. Opione. Heraclide. Hicesio. Dionysio. Apollodoro Citiense. Apollodoro Tarentino. Praxagora. Phistonico medo. Dieuche Chlephanto. Philistione. Asclepiade. Crateua. Iolla. Erasistrato. Diagora. Andra. Mnesicle. Epicharmo. Demione. Theopolemo. Metrodoro. Solōe. Lycio. Thebana Olympiade. Phylino. Petreio. Myctiōe. Glaucia Xenocrate.

LIBRO Vicesimoseptimo cōtinenē reliqua hærbarꝝ genera.

Sūma medicinæ & hystoriæ & obsuatōes. dc.ii. EX AVCTORIBVS.
Pōpeio Lenio: Sestio Nigro: q græce scripsit: Iulio basso q itē: Antonio Castore: Cor. Celso. EXTERNIS.
Theophrasto: Apollodoro q itē: Democrito: Aristogitone: Orpheo: Pythagora: Magone: Menandro q biocrea scripsit: Nicādro

MEDICIS.

Mnesteo: Callimacho: Timaristo: Simo: Hippocrate: Chrysippo: Diocle: Opione: Heraclide: Hicesio: Dionysio: Apollodoro citiense: Apollodoro tarētino: Praxagora: Plistonide medo: Diuche: Cleophāto: Philistiōe: Asclepiade: Crateua: Iolla: Erasistrato: Diagora. Andrea: Mnesicle: Epicarmo: Demione: Sosimene: Theopolēo: Metrodoro: Solōe Lycio: Olympiade Thebana: Phylino: Petreio: Myctione: Glaucia: Xenocrate.

LIBRO Vicesimooctauo cōtinēt medicinæ ex animalibus.

Summa medicinæ hystoriæ & obsuationes. dcccc.xxiii.

EX AVCTORIBVS.

M. Varrone: Cassio Parmense: Cicerone: Mutio: Corn. Celso: Trogo: Ouidio: Polybio: Sorono. EXTERNIS. Callimacho: Cecilio: Ctesia: Lyndo: Theophrasto: Eudoxo: Teopompo: Polyclito: Iuba: Lyco: Appione: Epigene: Pelope: Apelle: Democrito: Trasillo: Nicandro: Menandro comœdo: Attalo: Salustio: Dionysio: Andrea: Nicerato: Hippocrate: Anaxilao.

LIBRO Tricesimosecundo continent̃ reliquæ medicinæ ex aquatilibus.

De echeneide pisce. & mirabili eius ꝓprietate: de torpedine & marino lepore: & mirabilia rubri maris Ca. i.

De ingenis & mansuetudine quorũdã pisciũ: & ubi ex manu edant: & ubi responsa dantur ex piscibus Ca. ii.

De his quibus in terris & in aquis uictus est & de castoreis medicinæ & obseruationes Ca. iii.

De testudine & multoꝝ piscium medicinæ: & obseruationes Ca. iiii.

Promiscuæ medicinæ Ca. v.

Ad febres omnium geneꝝ: & contra diuersas infirmitates Ca. vi.

Animalium omniũ in mari uiuentium. c. lxvi genera esse. Ca. vii.

Summa medicinæ & hystoriæ & obseruationes. d. cccc. xxviii.

EX AVCTORIBVS.

Licinio macro. Trebonio Nigro. Sestio Nigro q græce scripsit. Ouidio poeta. Cassio Hemina. Mecẽnate. L. Ateio.

EXTERNIS.

Iuba. Andrea. Salpe. Appione. Pelope. Apelle Thasio. Trasillo. Nicandro.

LIBRO Tricesimotertio continent̃ naturæ metallorum.

Quæ prima commendatio metalloꝝ auri & de origine annulloꝝ aureoꝝ & mõ auri apd̃ antiquos: & equestri ordine: & d̃ iure annulloꝝ aureorum Ca. i.

De decuriis iudicũ: & quotiens nomĩa equestris ordinis immutata: & donis militaribus: & qñ primũ coronea aurea Ca. ii.

De reliquo usu auri in uiris & mulieribus: & de nũmo aureo: & qñ primum signatum est æs: argentum: & auꝝ: & anteq̃ʒ signaret̃ quimos in ære: et quæ maxima pecunia primo cẽsu: et quotiens. et quibus temporibus auctoritas auri Ca. iii.

Ratio naturalis auri inueniendi: et qñ primũ aurea statua: et medicinæ ex auro Ca. iiii.

De chrysocolla: et medicinæ et chrysocolla ui: et mirabilia naturæ de glutinandis inter se pficiendisq̃ʒ metallis Ca. v

De argẽto et argẽto uiuo ex stibia siue alabastro: & scoria argẽti: & de spuma argenti Ca. vi.

De minio quãtæ auctoritati fuerit apd̃ Romanos: & origine ac inuentione eius: & cinnabaris rõne in picturis: et medicinæ: d̃ generibus minii & rõne eius in picturis Ca. vii.

De hydrargyro: de argento inaurando: d̃ coticulis in argenti generibus & experimentis Ca. viii.

De speculis et ægyptio argẽto Ca. ix.

De immodica pecunia: & quoꝝ maxĩe opes fuerint: & qñ primũ Po. R͡Q. stipem sparserit Ca. x.

De luxuria & frugalitate in uasis & lectis argẽteis: quando lances ĩmodice facte Ca. xi.

De statuis argẽteis & cælatura argenti & cæteris quibusdã Ca. xii.

De sile & ceruleo & chrysocolla & nestorião & cilono: & q̃ nõ omni anno æqualiter species uendant̃ Ca. xiii.

Sũma medicinæ & hystoriæ & obsuatões. M. cc. xv.

EX AVCTORIBVS.

L. Pisone: Antiate: Verrio. M. Varrone: Corn. Nepote: Messala ruffo: Marso poeta Butbo: Iulio basso q d̃ medicinis græce scripsit: Sestio nigro qui item: Fabio Vestale.

EXTERNIS.

Democrito: Metrodoro Scepsio: Menechino qui d̃ toreutice scripsit: Xenocrate qui itẽ Antigono qui item: Heliodoro qui de atheniensium anathematis: Praxitele qui admirabilia opa scripsit: Nymphodoro: Iolla: Apollodoro: Andrea: Heraclide: Diagora: Botriense: Archimede: Dionysio: Aristogene: Democrito: Mnesicle: Atralo medico: Xenocrate: Zenone: Tẽnesto.

LIBRO Tricesimoquarto cõtinent̃ æris metalla: & ferri: & plumbi & stagni Ca. i.

Genus æris quæ corinthia: & quæ deliaca: quæ æginetica Ca. ii.

De cãdelabris & tẽplorum ornamentis Ca. iii.

Quãdo primũ simulacꝝ romæ factũ: et d̃ origine statuaꝝ: et honore statuaꝝ: et generibus et figuris Ca. iiii.

De statuis togatis: et quibusdã aliis: et quibus primũ in colũna: et qñ rostra: et quando primũ publice: et quæ primũ statuæ romæ Ca. v.

De statuis sine tunicis: et quibusdam aliis: et quæ prima romæ statua equestris: et quãdo omnes statuæ priuatim et publice sublatæ: et quibus romæ mulieribus: et quæ primæ ab exteris publice positæ Ca. vi.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER SECVNDVS

An Finitus Sit Mundus: Et An Vnus: Ca. i.

m VNDVM ET HOC QVOD NOMINE ALIO cælum appellari libuit: cuius circũflexu teguntur cuncta: numen esse credi par est: æternum: imensum: neq̧ genitũ: neq̧ interitur̃ unq̃. Huius extera indagare nec itereft hoium: nec capit humanæ coniectura mentis. Sacer est: æternus: imẽsus: totus i toto: imo uero ipse totũ: infinitus: ac finito similis. Omĩm rer̃ certus: et similis icerto. Extra intra cũcta cõplexus in se: ideq̧ rer̃ naturæ opus: et rer̃ ipsa natura. Furor est mẽsurã eius animo quosdam agitasse: atq̧ prodere ausos. Alios rursus occasione hinc sũpta aut his data inumerabiles tradidisse mũdos: ut totidem rer̃ naturas credi oporteret. Aut si una omẽs incubarent: totidẽ tamẽ soles: totideq̧ lunas: et cætera etiã in uno et imensa et inumerabilia sydera: quasi nõ eadẽ questione semp i termino cogitationis occursura desyderio finis alicuius. Aut si hæc ĩfinitas naturæ oĩum artifici possit assignari: nõ illud idẽ in uno facilius sit itelligi tãto presertim opere? Furor ẽ profecto furor egredi ex eo: et tanq̃ iterna eius cũcta plane iã sint nota: ita scrutari extera: qua si uero mensurã ullius rei possit agere qui sui nesciat: aut mens hoĩs uidere quæ mundus ipse non capiat.

Mundus et Celum idẽ est.

Mensura Celi prodere furor est.

De Forma Eius Ca. ii.

f Ormam eius in spẽm orbis absoluti globatã esse nomẽ i primis et cõsensus i eo mortaliũ orbẽ appellantiũ. Sed et argumẽta rer̃ docẽt: nõ solum quia talis figura oĩbus sui ptibus uergit i sese: ac sibi ipsa tolerãda est: seq̧ icludit et cõtinet nullar̃ egẽs cõpaginum: nec finẽ aut initium ullis sui ptibus sẽtiens: nec qa ad motũ quo subĩde uerti debeat (ut mox appebit) talis aptissima ẽ. Sed oc'lor̃ quoq̧ pbatiõe q̧ cõuexus mediusq̧ quacũq̧ cernat: cũ id accidere i alia nõ possit figura.

Orbis rotunditate dicitur.

De Motu Eius. Ca. iii.

h Anc ergo formam eius æterno et irreqeto ambitu ienarrabili celeritate. xxiiii. horar̃ spatio circũagi solis exortus et occasus haud dubium reliquere: an sit imensus: et ideo sẽsum auriũ facile excedẽs tãtæ molis rotata uertigine assidua sonitus nõ eqdem facile dixerim: nõ hercle magis q̃ circũactor̃ simul tinnitus syder̃: suosq̧ uoluentium orbes. An dulcis qdẽ et incredibili suauitate cõcentus nobis qui itus agimur iuxta diebus noctibusq̧ tacitus labitur mundus: esse inumeras ei effigies aĩalium rer̃q̧ cunctar̃ ĩpsas. Nec ut in uolucrum notamus ouis leuitate cõtinua lubricum corpus: quod clarissimi auctores dixere ter̃ argumẽtis indicatur: quoniã inde deciduis rer̃ oĩum seminibus inumeræ in mari præcipue: ac pler̃q̧ cõfusis mõstrificæ digenerãtur effigies. Præterea uisus probatione alibi plaustra: alibi ursi: tauri alibi: alibi litteræ figura cãdidiore medio super uerticem circulo.

Mundus xx horarum spacio circumagitur.

Cur Mundus Dicatur. Ca. iiii.

e Quidem et cõsẽsu gentium moueor. Nam quẽ cosmon græci noĩe ornamẽti appellauerunt: eum et nos a perfecta absolutaq̧ elegãtia mundum. Cælũ quidẽ haud dubie cælati argumẽto diximus: ut interptatur. M. Varro. Adiuuat rer̃ ordo descripto circulo qui signifer uocat' in. xii aĩalium effigies: et per illas solis cursu cõgruens tot sæculis rõ.

Cosmon i. ornamentum

Mundus ab elegantia dicitur.

Celum quasi celatum i. sculptum.

De Quattuor Elementis. Ca. v.

n Ec de elemẽtis uideo dubitari quattuor ea esse. Ignitum sũmo: inde tot stellar̃ collucẽtium illos oculos. Proximur̃ spiritus: quẽ græci nr̃iq̧ eodẽ uocabl'o aera appellãt. Vitalẽ hunc: et p cuncta rer̃ meabilẽ: totoq̧ cõsrtum. Cuius ui suspensam cum quarto aquar̃ elemẽto librari medio spatii tellurẽ. Ita mutuo cõplexu diuersitatis effici nexum: et leuia põderibus inhiberi quo minus euolẽt. Cõtraq̧ grauia ne ruant suspẽdi leuibus in sublime tẽdẽtibus. Sic pari in diuersa nixu sua quæq̧ cõsistere irreqeto mundi ipsius cõstricta circuitu: quo sẽp in se currẽte imã atq̧ mediã i toto terrã eadẽq̧ uniuerso cardine stare pẽdẽtẽ librãtem per quæ pendeat. ita solã imobilẽ circa eã uolubili uniuersitate eadẽq̧ ex omibus necti: eideq̧ oĩa inniti.

Ignis. Spiritus uel aer. Aqua. Terra. — Elementa.

De Septem Planetis. Ca. vi.

i Nter hanc cælumq̧ eodẽ spiritu pẽdent certis discreta spatiis. vii. sydera: quæ ab incessũ uocamus errãtia: cum errẽt nulla minus illis. Quor̃ medius sol fertur ãplissima magnitudine ac potestate: nec tẽpor̃ mõ terrar̃q̧: sed syder̃ etiã ipor̃ cæliq̧ rector. Hunc mundi esse totius animum: ac planius mentem. Hunc principale naturæ regimen ac numen credere decet opera eius extimantes. Hic lucem rebus ministrat: aufertq̧ tenebras.

Planeta ab incessu dicitur errans.

Sol medius inter planetas.

Sol animus et mens mundi dicitur.

Hic reliqua ſydera occultat. hic uices tempoꝝ: ãnumq; ſemp renaſcẽtẽ ex uſu naturæ tẽpe/
rat. hic cæli triſtitiam diſcutit. atque etiam nubila humani aĩ ſerenat. hic ſuũ lumen cæteris
quoq; ſyderibus fœnerat: præclarus: eximius: oĩa ĩtuens oĩa etiã exaudiens ut prĩcipi lrãꝝ
Homero placuiſſe ĩ uno eo uideo.

De Deo. Ca. vii.

Quapropter effigieꝫ dei formãq; quærere ĩbecillitatis humanæ reor: quiſquis eſt de/
us (ſi mõ eſt alius) et quacunq; ĩ parte, totus eſt ſenſus: totus eſt uiſus: totus auditus:
totus aĩæ: totus animi: totus ſui. Innumeros quidem credere atq; etiã ex uirtutibus
uitiiſq; hoĩm ut pudicitiã: cõcordiã: mentẽ: ſpem: honorẽ: clæmentiã: fidẽ: aut (ut Democri
to placuit) duos oĩo pœnã et beneficiũ maiorẽ ad ſocordiã accedit. Fragilis et laborioſa mor
talitas ĩ partes iſta digeſſit infirmitatis ſuæ memor: ut portionibus coleret quiſq; quo maxi/
me indigeret. Itaq; noĩa alia aliis gentibus: et numina ĩ iiſdem ĩnumerabilia reperimus. Infe
ris quoq; ĩ genera deſcriptis morbiſq; et multis etiã peſtibus dum eſſe placata trepido metu
cupimus. Ideoq; etiã publice febri fanũ ĩ palatio dicatũ eſt. Orbonæ ad ædem lariũ ara. Et
malæ fortunæ eſquiliis. Quãobrẽ maior cælitũ populus etiã q̃ hoĩm intelligi põt: cũ ſin/
guli quoque ex ſemetipſis totidem deos faciãt Iunones genioſque adaptãdo ſibi. Gentes ue/
ro quædã aĩalia etiã aliqua et obſcena ꝓ diis habent: ac multa dictu magis pudenda ꝑ fetidoſ
cibos et alia ſimilia iurãtes. Matrimõia quidem ĩter deos credi: tãtoq; æuo ex his neminem
naſci: et alios eſſe grãdæuos: ſempq; canos: alios iuuenes: atque pueros atri coloris: alige/
ros: claudos: ouo editos: et alternis diebus uiuẽtes morienteſq; puerilium ꝓpe deliramentoꝝ
eſt. Sed ſuper oẽm ĩpudentiã adulteria inter ipſos fingi: mox iurgia: et odia: atq; etiã furtoꝝ
eſſe et ſceleꝝ numina. Deus eſt mortali iuuare mortalem: et hæc ad æternã gloriã uia: hac
ꝓceres iere romani: hac nũc cælesti paſſu cũ liberis ſuis uadit maxiũs oĩs æui rector Veſpa
ſianus Auguſtus feſſis rebus ſubueniens. Hic eſt uetuſtiſſimus referendi bñmerentibuſ grãꝫ
mos: ut tales numinibus aſcribãt. Quippe et oĩm alioꝝ noĩa deoꝝ et quæ ſupra ſydeꝝ retuli
ex hoĩum nata ſũt meritis. Iouem q̃dem aut mercuriũ aliterue alios ĩter ſe uocari: et eſſe cæ/
leſtis nomenculaturæ quis nõ interp̃tatiõe naturæ fateatur? Irridendũ uero agere curã reꝝ
humanaꝝ illud q̃cquic eſt ſũmum. An ne tã triſti atq; multiplici miniſterio non pollui creda
mus dubitemus ue? Vix ꝓpe eſt iudicare utꝝ magis cõducat generi humano quãdo aliis nul/
lus eſt deoꝝ reſpectus: aliis pudendis externis famulãtur ſacris: ac digytis deos geſtant: et
mõſtra quoque quæ colũt dãnant: et excogitãt cibos: imperia dira in ipſos: ne ſõno quidem
quieto irrogãt. Nõ matrimonia nõ liberos nõ denique quicq̃ aliud niſi iubentibus ſacris dili
gũt. Alii in ipſo capitolio fallũt: ac fulminãtem peierãt iouem: et hos iuuãt ſcelera: illos ſa/
cra ſua pœnis agũt. Inuenit tamen ĩter has utraſq; ſẽtẽtias mediũ ſibi ipſa mortalitas numẽ:
quo minus etiã plana de deo cõiectatio eſſet. Toto q̃ppe mũdo et locis oĩbus oĩbuſque horiſ
oĩum uocibus fortuna ſola inuocatur: et una noĩatur: una accuſatur: una agit̃ rea: una cogita/
tur: ſola laudatur: ſola arguitur: et cũ conuitiis colitur: uolubiliſque a pleriſque uero et cæca
etiã exiſtimata: uaga: incõſtãs: incerta: uaria: indignoꝝq; fautrix: huic oĩa expenſa: huic oĩa
ferũtur accepta: et in tota rõe mortaliũ ſola utrãque paginã facit. Adeoque obnoxiæ ſumus
fortis: ut ſors ipſa ꝓ deo ſit: qua deus ꝓbatur incertus. Pars alia et hanc pellit: aſtroque ſuo
euẽtus aſſignat: et naſcẽdi legibus ſemelq; in õmẽs futuros unq̃ deo decretũ. In reliquũ ue/
ro ociũ datur. Sedere cœpit ſentẽtia hæc: pariterque et eruditũ uulgus et rude in eam curſu
uadit. Ecce fulguꝝ monitus: oraculoꝝ præſcita: aruſpicũ prædicta: atque etiã ꝑua dictu ĩ au
guriis ſternutamẽta et offẽſiones pedũ. Diuus Auguſtus læuũ ꝓdidit ſibi calceũ præpoſtere
indutum quo die ſeditione militari ꝓpe afflictus eſt. Quæ ſingula ĩprouidã mortalitatem in/
uoluũt: ſolum ut ĩter iſta uel certũ ſit nihil eſſe certi: nec miſerius q̃cq̃ homine aut ſupbius.
Cæteris q̃ppe animãtiũ ſola uictus cura eſt: In quo ſpõte naturæ benignitas ſufficit: uno qui
dem uel præferẽda cũctis bonis: q̃ de gloria: de pecunia. ambitiõe: ſupq; de morte non cogi
tãt. Veꝝ ĩ his deos agere curam reꝝ humanaꝝ credi ex uſu uitæ eſt: pœnaſque maleficiis ali
quãdo ſeras occupato deo ĩ tãta mole: nũq̃ autem irritas eſſe. Nec ideo ꝓximũ illi genitum
hominem: ut uilitate iuxta beluas eſſet. Imperfectæ uero in hominẽ naturæ præcipua ſolatia
ne deum q̃dem poſſe omnia. Nãque nec ſibi poteſt mortẽ cõſciſcere: ſi uelit: quod homini de
dit optimũ in tãtis uitæ pœnis: nec mortales æternitate donare: aut reuocare defũctos: nec
facere ut qui uixit nõ uixerit: qui honores geſſit: nõ geſſerit. Nullũque habere in præterita
ius præterq̃ obliuiõis. Atque (ut facetis quoque argumẽtis ſocietas hæc cũ deo copuletur)
ut bis dena uiginti nõ ſint: ac multa ſimiliter efficere nõ poſſe: per quæ declarat̃ haud dubiæ
naturæ potẽtia id quoque eſſe quod deũ uocamus. In hæc diuertiſſe nõ fuerit alienum prop/
ter uulgatam aſſidue quæſtionem de deo.

De Natura Sydeꝝ Errantium. Ca. viii.

In becillitatis humanę ē effigiem dei quęrere.

Pudicitia
Concordia
Mens
Spes
Honor
Clementia
Fides
Pena
Beneficium
Pestis
Morbi
Febris
Orbona
Mala fortuna
Junones
Genij
Animalia obscena
Nonnulli per fetidos cibos iurantes.

Dij omnes.

Mortalitas Fortunā deum credit summum.

Alternis .i. Castor et pollux.

h Inc redeamus ad reliqua naturæ ſydera quæ affixa diximus mūdo: nō illa ut exiſtimat uulgus ſingulis attributa nobis: et clara diuitibus: minora paupibus: obſcura defectis: et pro ſorte cuiuſq; lucētia ad munera mortalibus. Quia nec cū ſuo quæq; hoīe orta moriuntur: nec aliquē extingui decidua ſignificant. Nō tāta cælo ſocietas nobiſcum eſt: ut noſtro fato mortalis ſit ille quoq; ſyderꝝ fulgor. Illa nimio alimēto tracti humoris igneam uim abundātia reddūt: cum decidere credūtur: ut apud nos quoq; id luminibus accēſis liquore olei notamus accidere. Cæterꝝ æterna eſt cæleſtibus natura ītexētibus mūdum intextuq; cōcretis. Potētia autē ad terram magnope eorꝝ pertinēs: quæ ꝑpter effectus claritatēq; et magnitudinem ī tanta ſubtilitate noſci potuerūt: ſicut ſuo demōſtrabimus loco. Circulorꝝ quoq; cæli rō in terræ mētione aptius dicetur: quādo ad eam pertinet tota ſigniferi modulatio īuētionibus nō dilatis: Obliquitatē eius ītellexiſſe: hoc eſt rerꝝ fores aperuiſſe Anaximāder Mileſius traditur primus olympiade. lviii. Signa deinde ī eo Cleoſtratus: et primum arietis ac ſagittarii. Sphæram ipſam ante multo atlas. Nūc relicto ipſius mūdi corpore reliqua īter cælū terraſq; tractētur. Sūmum eſſe quod uocāt Saturni ſydus: ideoq; minimū uideri: et maximo ābire circulo: ac. xxx. anno ad breuiſſima ſedis ſuæ prīcipia regredi certum eſt. Oīum aūt errantium ſyderꝝ meatus interq; ea ſolis et lunæ cōtrarium mūdo agere curſum: id eſt læuū: ſemp illo ī dextram præcipiti: et q̄uis aſſidua cōuerſione īmēſæ celeritatis attollātur ab eo: rapiāturq; ī occaſum: aduerſo tamē ire motu: per ſuos quæq; paſſus ita ferri: ne cōuolutus aer eādem ī partem æterna mūdi uertigine ignauo globo torpeat: ſed fīdatur aduerſo ſyderꝝ uerbere diſcretus et digeſtus. Saturni autē ſydus gelidæ ac rigētis eſſe naturæ: multoq; ex eo īferiorē iouis circulum: et ideo motu celeriore duodenis circūagi ānis. Tertium Martis: quod quidam Herculis uocāt: ignea ardētis ſolis uicinitate binis fere ānis cōuerti. Ideoq; huius ardore nimio et rigore Saturni interiectū ambobus ex utroq; tempari Iouē: ſalutarēq; fieri deū. Inde ſolis meatū eſſe partiūqdē trecentarꝝ. lx. Sed ut obſeruatio umbrarꝝ eius redeat ad notas q; nos ānis dies adiici: ſuperq; quartam partē diei. Quā ob cām qnto anno unus īercalaris dies additur: ut temporꝝ rō facilius ſolis itineri cōgruat. Infra ſolem ābit ingēs ſydus appellatum Veneris: alterno meatu uagum: ipſiſq; cognomībus æmulum ſolis et lunæ: præueniēs qppe et ante matutinum exoriens luciferi nomē accipit: ut ſol alter: diemq; maturās. Cōtra ab occaſu refulgēs nūcupatur ueſper: ut prorogās lucem: uicēq; lunæ reddēs. Quā naturam eius Pythagoras Samius primus deprehēdit olympiade circiter. xlii. qui fuit urbis Romæ annus cxlii. Largiori magnitudine extra cuncta alia ſydera: eſt claritatis quidē tantæ ut unius huius ſtellæ radiis umbræ reddantur. Itaq; et ī magno nominum ambitu eſt. Alii eīm Iunonis: alii Iſidis: alii matris deū appellauere. Huius natura cūcta generātur ī terris. Nāq; in alterutro exortu genitali rore cōſpergēs nō terræ mō cōceptus implet: uerꝝ animātium quoq; omium ſtimulat. Signiferi autē ambitū peragit tricenis et duo de quinquagenis diebus: ab ſole nūq̄ abſiſtēs partibus ſex atq; quadragīta lōgius (ut Timeo placet) Simili rōe ſed nequaq̄ magnitudine ſcilicet aut ui proximū illi Mercurii ſydus a quibuſdā appellatū Apollinis īferiore circulo fertur. ix. diebus ociore ābitu mō ante ſolis exortū: mō poſt occaſū ſplēdēs: nūq̄ ab eo xxii. ptibus remotior: ut Cteſias et Soſigenes docēt. Ideo et peculiaris horꝝ ſyderꝝ ſtatio ē: neq; cōis cū ſupradictis. Nāq; ea et quarta pte cæli a ſole abeſſe et tertia. et aduerſa ſoli ſæpe cernūtur: maioreſq; aliis habēt cūcta plenæ cōuerſionis ambitus ī magni āni rōe dicēdos.

De Lunæ Natura Ca. viiii.

ſ Ed oīum admirationē uicit nouiſſimū ſydus terriſq; familiariſſimum: et ī tenebrarꝝ remedium ab natura repertum lunæ. Multiformi hæc ambage torſit ingenia cōtēplantium: et proximū ignorari ſydus maxime īdignātium: creſcēs ſemper aut ſeneſcēs. Et modo curuata in cornua: modo æqua ꝑportione diuiſa: mō ſinuata in orbem: maculoſa: eodemque ſubito prænitens: īmenſa orbe pleno: ac repente nulla: alias pernox: alias ſera et parte diei ſolis lucem adiuuans: deficiens: et in defectu tamen conſpicua. Quæ menſis exitu latet cum laborare non creditur. Iam uero humilis et excelſa: et ne id quidē uno modo: ſed alias admota cælo: alias cōtigua mōtibus: nunc in aquilonem elata: nunc ī auſtros deiecta. Quæ ſingula ī eā deprehēdit hoīum primus Endymion. et ob id amore eius captus fama traditur. Noſ ſumus ꝑfecto ingrati erga eos q labore curaq; lucem nobis aperuere. In hac luce mira quoq; humani ingenii peſte ſanguinem et cædes cōdere annalibus iuuat: ut ſcelera hominū noſcāt mundi ipſius ignaris. Proxima ergo cardini: ideoq; minimo ambitu uicēnis diebus ſepteniſq; et tertia diei parte peragit ſpatia eadem: quæ Saturni ſydus altiſſimum. xxx. ut dictū eſt annis. dein remorata in coitu ſolis biduo cum tardiſſime a triceſima luce rurſus ad eaſdem uices exit. Haud ſcio an omnium quæ in cælo prænoſci potuerunt magiſtra in. xii. ſpatia menſium oportere diuidi annum: quando ipſum totiens ſolem redeundo ad principia conſequitur.

Quae sydera cadere uidentur.

Signiferi obliquitatem Anaximande Milesius Primus intellexit.

Gelide ac rigentis nature Saturni sydus est summum.

Juppiter sydus.

Mars

Sol

Venus sydus est oriente lucifer, occasu uero uesper.

Tricenis et duo de quinquagenis .i. trecentis quadraginta otto diebus.

Mercurii sydus.

Lune sydus.

De luna prior notitiam [illegible] Endymion.

In anno luna duodecies ad sua principia regreditur et solem consequitur.

Solis fulgore eã ut reliqua sydera tegi: siquidẽ ĩ totũ mutuata ab eo luce fulgere: qualem ĩ repercussu aquæ uolitare cõspicimus. Ideo molliore et ĩperfecta ui soluere tãtum humorẽ atq; etiã augere, quẽ solis radii absũmãt. Ideo et inæquali lumine aspici: qa ex aduerso demũ plena: reliquis diebus tãtum ex se terris ostẽdat: quãtum ex sole ipsa cõcipiat. In coitu qdẽ non cerni: quoniã haustũ oẽm lucis aduersa illo regerat: unde acceperit. Sydera uero haud dubie humore terreno pasci: qa orbe dimidio nõnũq; maculosa cernãtur: scilicet nõdũ suppetẽte ad hauriẽdũ ultra iusta uí. Maculas eĩm nõ aliud esse q̃ terræ raptas cũ humore sordes.

De Defectu Solis Et Lunæ Et De Nocte. Ca.x.

d Efectus aũt suos et solis rem in tota cõtemplatione naturæ maxime mirã et ostento similẽ eoꝝ magnitudinũ umbræq; índices existere. Quippe manifestũ est solẽ interuentu lunæ occultari: lunãq; terræ obiectu: ac uices reddi: eosdẽ solis radios luna ĩterpositu suo auferẽte terræ: terraq; lunæ. Hac uero subeũte repentinas obduci tenebras: rursũq; illius umbra sydus hebetari. Neq; aliud esse noctẽ q̃ terræ umbrã. Figurã aũt umbræ similem metæ ac turbini inuerso: quãdo mucrone tãtum ingruat: neq; lunæ excedat latitudinẽ: quoniã nullũ aliud sydus eodem mõ obscuretur: et talis figura semper in mucronem deficiat. Spatio quidem cõsumi umbras indicio sũt uolucrũ præalti uolatus. Ergo cõfiniũ illis est aeris terminus initiũq; ætheris. Supra lunã pura oĩa ac diuturnae lucis plena. A nobis aũt ꝑ noctẽ cernũtur sydera ut reliqua lumina e tenebris. Et ꝓpter has cãs nocturno tempore deficit luna. Stati autẽ atq; mẽstrui nõ sunt utriq; defectus ꝓpter obliquitatem signiferi: lunæq; multiuagos (ut dictum est) flexus: nõ semper ĩ scrupulis partium cõgruẽte sydeꝝ motu.

De Sydeꝝ Magnitudine. Ca.xi.

h Aec rõ mortales animos subducit ĩ cælum ac uelut inde cõtemplãtibus triũ maximarum reꝝ naturæ partiũ magnitudinẽ detegit. Nõ posset qppe totus sol adimi terris intercedẽte luna: si terra maior esset q̃ luna. Tertio ex utraq; uastitas solis aperitur: ut non sit necesse amplitudinem eius oculoꝝ argumẽtis atq; cõiectura animi scrutari. Immẽsũ esse cõstat: quia arboꝝ in limitibus porrectaꝝ ĩ quotlibet passuũ milia umbras paribus iaciat interuallis: tãq; toto spatio medius. Et quia ꝑ æquinoctiũ oĩbus in meridiana plaga habitãtibus simul fiat a uertice. Item qa circa solstitialem circulum habitãtiũ meridie ad septẽtrionẽ umbræ cadãt: ortu uero ad occasum: quæ fieri nullo mõ possent: nisi multo esset maior q̃ terra: et q̃ mõtem idam exoriẽs latitudine exuperat dextra læuaq; large amplectens: præserti discretus tãto ĩteruallo. Defectus lunæ magnitudinem eius haud dubia rõne declarat: sicut terræ paruitatẽ ipsa deficiens. Nãq; cum sint tres umbraꝝ figuræ: cõstetq;: si par lumini sit materia: quæ iactat umbram: colũnæ effigie iaci: nec habere finem. Si uero maior materia q̃ lumen: turbinis recti: ut sit imum eius angustissimũ: et simili mõ infinita lõgitudo. Si minor materia q̃ lux: metæ existere effigiem ĩ cacuminis fine desinentem: talemq; cerni umbrã deficiẽte luna palã fit: ut nulla ãplius reliquatẽ dubitatõ supari magnitudiẽ terrã. Id quidẽ et tacitis ipsius naturæ ĩdiciis. Cur eĩm ꝑtitis uicibus ãni brumalis abscedit: ut noctiũ opacitate terras reficiat: exusturus haud dubie: et sic quoq; exurens quadã in parte tanta magnitudo eius ẽ.

Quæ Quis Inuenerit In Obſuatiõe Cælesti. Ca.xii.

c T rõem qdẽ defectus utriusq; primus romani generis ĩ uulgus extulit Sulpitius Gallus: q cons. cũ. M. Marcello fuit. sed tũ Tribunus militũ sollicitudine exercitu liberato: pridie q̃ Perses rex superatus a Paulo est: ĩ concionẽ ab ĩpatore ꝓductus ad præcinendam eclipsĩ: mox et cõposito uolumĩe. Apud græcos ãt ĩuestigauit primus oĩum Tales Milesius olympiadis. xlviii. anno quarto: prædicto solis defectu q sub Haliatte rege factus est urbis cõditæ ãno. clxx.. Post eos utriusq; syderis cursũ ĩ sexcẽtos ãnos præcinuit Hipparcus mẽses gentium diesq; et horas: ac situs locoꝝ: et uicos populoꝝ complexus æuo teste haud alio mõ q̃ cõsilioꝝ naturæ ꝑticeps. Viri ĩgentes supraq; mortaliũ naturã tãtoꝝ numinũ lege deprehensa: et misera hoĩum mente absoluta ĩ defectibus stellaꝝ scelera: aut morteꝫ aliquã sydeꝝ pauentes. Quo ĩ metu fuisse Stersichori et Pĩdari uatũ sublimia ora palã est deliquio solis: et ĩ luna ueneficia arguente mortalitate: et ob id crepitu dissono auxiliante. Quo pauore ignarus causæ Nicicas athenienſiũ ĩpator ueritus classem portu educere: opes eoꝝ afflixit. Macti ĩgenio et cæli ĩterpˀtes reꝝq; naturæ capaces argumẽti ĩpatores quo deos hoĩesq; uicistis. Quis enĩ hæc cernens et status sydeꝝ (quoniã ita placuit appellare) labores nõ suæ necessitati mortalis genitus ignoscat. Nũc cõfessa de iisdeꝫ breuiter atq; capitulatĩ attigã: rõe admodũ necessariis locis strictĩq; reddita. Nã neq; instituti operis talis argumẽtatio est: neq; oĩum reꝝ afferri posse cãs minus miꝝ est: q̃ cõstare ĩ aliquibus.

De Defectibus. Ca.xiii.

d Efectus. cc. xxiii. mensibus redire in suos orbes certũ est. Solisq; defectũ nõ nisi no-

Coitum .i. coniunctionem.

Citra q̃ proxime fuerit .i. citra oppositionem

Sed ab aliis nō sunt ab eisdem.

cissima prima ue fieri luna: quod uocăt coitum. Lunæ aŭt nō nisi plena: sempq̃ citra q̃ proxime fuerit. Oĩbus aŭt annis fieri utriusq̃ syderis defectus statis diebus horisque sub terra. Nec tñ cŭ fiant supne ubiq̃ cerni: aliquădo ꝓpter nubila: sæpius globo terræ obstăte cõuexitatibus mŭdi. Intra ducentos ănos Hipparchi sagacitate cõptŭ est et lunæ defectum aliqñ quĩto mense a priore fieri: solis uero septimo. Eădem bis ĩ trigĩta diebus supra terras occultari: sed ab aliis atq̃ aliis hoc cerni. quæq̃ sŭt ĩ hoc miraculo maxime mira: cŭ cõueniat ŭbra terræ lunam hebetari: nŭc ab occasus parte hoc eĩ accidere nunc ab exortus. Et qua nă rõne cum solis exortu umbra illa hebetatrix sub terra esse debeat semel iă acciderit: ut ĩ occasu luna deficeret utroq̃ super terră cõspicuo sydere. Nă ut ĩ duodecim diebus utrunq̃ sydus quæreretur: et nostro aeuo accidit impatoribus Vespasianis patre .iii. filio iteꝝ cons.

Solis defectus coitus app...

Per duodecim dies nec sol o nec luna nisi.

Iterum .i. secundo

De Lunæ Motu. Ca. xiiii.

L Vnă semper auersis a sole cornibus si crescat ortus spectare: si minuaẽ occasus haud dubiŭ est. Lucere dodrantis semuntias horaꝝ ab secunda adiiciente usq̃ ad plenŭ orbem detrahenteq̃ ĩ diminutiõem. Intra xiiii. ăt partes solis semp occultă esse. Quo argumẽto amplior errătium stellaꝝ q̃ lunae magnitudo colligitur: qñ illae et a septenis ĩterdum partibus emergăt. Sed altitudo cogit minores uideri: sicut affixas caelo solis fulgore ĩterdiu nõ cerni: cum aeque die ac noctu luceăt: idque manifestum fiat defectibus solis: et praealtis puteis.

Stelle die noctuq̃ lucent.

Errantium Motus Et Luminum Canonica. Ca. xv.

E Rrătium ăt tres quas supra solem dicimus sitas occultaẽ meătes cum eo. Exoriuntur uero matutino discedentes partibus nunq̃ ăplius undenis. Postea radioꝝ eius cõtractu teguntẽ: et ĩ triquetro a partibus c. xx. statiões matutinas faciunt: quae et primae uocantẽ. mox ĩ aduerso a partibus c. lxxx. exortus uespertinos. Iteꝝ ĩ c. xx. ab alio latere appropiquăte statiões uespertinas: quas et secundas uocăt: donec assecutus in partibus duodenis occultet illas: qui uespertini occasus appellătur. Martis stella ut ꝓpior etiam ex quadrato sentit radios ab lxxxx. partibus: unde et nomen accepit. Is motus primus et secundus nonagenarius dictus ab utroque exortu. Eadem statiõalis senis mensibus cõmorataẽ in signis: alioquin bimestris cum cæterae utraque statiõe quaternos menses nõ ipleăt. Inferiores ăt duae occultaẽ in coitu uespertino simili mõ: relictoq̃ sole totidem ĩ partibus faciŭt exortus matutinos: atq̃ a longissimis distătiæ suæ metis solẽ ĩsequŭtur: adeptæq̃ occasŭ matutino cõdŭẽ ac prætereŭt. mox eodem interuallo uesperi exoriŭtur usq̃ ad quos diximus terminos. Ab his retrogradiŭẽ ad solem: et occasu uespertino delitescŭt. Veneris stella et statiões duas matutină uespertinăq̃ ab utroq̃ exortu facit a lõgissimis distătiæ suæ finibus. Mercurii stationes breuiore momẽto q̃ ut deprehẽdi possit. Hæc est luminŭ occultationŭq̃ rõ pplexiore motu: multisq̃ ĩuoluta miraculis. Siquidẽ magnitudines suas et colores mutăt: et eædẽ ad septẽtrionẽ accedŭt: abeuntq̃ ad austrum: terrisq̃ ꝓpiores aut cælo repente cernŭtur. In qbus aliter multa q̃ priores tradituri fatemur: ea quoq̃ illoꝝ esse muneris: qui primi quærẽdi uias demõstrauerunt. Mõ ne quis despet secula ꝓficere semper pluribus de căis hæc omĩa accidŭt. Prima circuloꝝ est: quos græci absidas in stellis uocăt (etenĩ græcis utẽdum erit uocabulis) Sunt autẽ hi sui cuiq̃ eaꝝ: aliiq̃ q̃ mŭdo. quoniă terra a uerticibus duobus quos appellauerŭt polos centrŭ cæli est nõ signiferi oblique inter eos siti. Omĩa ăt hæc cõstat rõne circini semp indubitata. Ergo ab alio cuiq̃ centro absides suæ exurgŭt. Ideoq̃ diuersos habẽt orbes motusq̃ dissimiles: quoniă interiores absidas necesse est breuiores esse.

Prime stelle errantes.

Secunde stelle errantes.

Polus quid?

Quare Eadẽ Alias Altiora: Alias Inferiora uideantur. Ca. xvi.

I Gitur a terræ centro absides altissimæ sunt: Saturno ĩ scorpione: Ioui ĩ uirgine: Marti in leone: Soli ĩ geminis: Veneri ĩ sagittario: Mercurio ĩ capricorno: Mediis oĩum partibus. Et ecõtrario ad terræ cẽtrum humillimæ atq̃ proximæ. Sic fit ut tardius moueri uideătur: cum altissimo ambitu feruntur. Nõ quia acceleret tardẽt ue naturales motus qui certi ac singuli sunt illis: sed quia deductas ab summa abside lineas coartari ad cẽtrum necesse est: sicut ĩ rotis radios. Itẽq̃ motus alias minor centri propĩquitate sẽtitur. Altera sublimitatum causa. quoniă a suo centro absidas altissimas habẽt ĩ aliis signis. Saturnus ĩ libræ parte uicesima. Iupiter cancri. xv. Mars capricorni xxviii. Sol arietis xxix. Venus pisciŭ xvi. Mercurius uirginis xv. Luna tauri. iiii. Tertia altitudinum rõ caeli mensura nõ circuli ĩtelligitur: subire eas aut descendere per ꝓfundum aeris oculis existimătibus. Huic connexa latitudinum signiferi obliqtatisq̃ causa est. Per hunc stellae quas diximus errătes ferŭtur. Nec aliud habitaẽ ĩ terris q̃ quod illi subiacet. Reliqua a polis squalẽt. Veneris tătŭ stella excedit eum binis partibus. Quæ că intelligitur efficere ut quædă aĩalia et ĩn desertis mŭdi nascătur. Luna quoq̃ per totam latitudinẽ eius uagatur: sed omnino non excedens eum ab iis. Mercurii stella laxissime: ut tamẽ e duodenis partibus (tot eĩm sunt latitudines) nõ ăplius octonas perret

neq; has æqualiter. Sed duas medio eius: et supra. iiii. infra duas. Sol deĩde medio fertur in/ter duas partes flexuoso draconum meatu inæqualis. Martis stella quattuor medias. Iouis mediã et super eam duas. Saturni duas ut sol. Hæc erit latitudinum rõ ad austrũ descẽdẽtiũ aut aquilonem subeũtium. Hac cõstare et tertiam illã a terra subeuntium in cælum. Et pari/ter scandi eam quoq; existimauere pleriq; falso. Qui ut coarguãtur aperienda est subtilitas ĩ/mensa. et omĩs eas complexa cãs: Conuenit stellas ĩ occasu uespertino proximas esse terræ et latitudine et altitudine: exortusq; matutinos in initio cuiusq; fieri. Stationes ĩ mediis lati/tudinum articulis: quæ uocant ecleptica: perĩde confessum est motum augeri q̃diu in uicino sint terræ cum abscedant in altitudinẽ: minui. Quæ rõ lunæ sublimitatibus maxime appro/batur. Aeque nõ est dubium in exortibus matutinis etiam numerꝝ augeri: atq; a stationibus primis tres superiores diminui usq; ad statiões secũdas. Quæ cum ita sint: manifestũ erit ab exortu matutino latitudines scãdi: quoniã in eo primũ habitu incipiãt partius addici motus. In stationibus uero primis et altitudine subire: quoniam tum prĩmũ incipiãt detrahi numeri: stellæq; retroire. Cuius rei rõ priuatim reddẽda est. Percussæ in qua diximus parte et trian/gulo solis radio inhibentur rectum agere cursum: et ignea ui leuãtur ĩ sublime. Hoc nõ ꝓti/nus intelligi potest uisu nostro: ideoq; existimãtur stare: unde et nomen accepit statio. Pro greditur deinde eiusdem radii uiolentia: et retroire cogit uapor repercussas. Multo id magis in uespertino eaꝝ exortu toto sole aduerso: cum in sũmas absidas expelluntur: minimeq; cer/nuntur: quoniam altissime absũt: et minimo ferũtur motu. tãto minores cum hoc in altissimis absidum euenit signis. Ab exortu uespertino latitudo descẽdit̃ partius iã se minuente motu: nõ tamẽ ante stationes secundas augente cum et altitudo descẽditur supueniẽte ab alio latere radio: eadẽq; ui rursus ad terras deprimẽte: quæ substulerit ĩ cælũ ex priore triquetro. Tan tũ ĩterest subeãt ne radii an supueniãt Multoq; eadẽ magis ĩ uespertino occasu accidũt. Hæc est superioꝝ stellaꝝ rõ. Difficilior reliquaꝝ: et a nullo ante nos reddita.

Catholica Sydeꝝ Errantium. Ca. xvii.

P Rimum igitur dicatur cum sint diuersæ stellæ: cur Veneris stella nunq̃ lõgius xlvi. partibus. Mercurius xx. a sole abscedant. Sæpe citra eas ad solẽ reciprocẽt. Cõuer/sas habent utræq; absidas: ut infra solem sitæ: tãtumq; circulis eaꝝ sub terra est: q̃tum sup/ne prædictaꝝ. et ideo nõ possunt abesse amplius: quoniam curuatura absidum ibi non habet lõgitudinẽ maiorem. Ergo utræq; simili rõne admodũ statuũt absidũ suaꝝ margines: ac spa/tia lõgitudinis latitudinum euagatione pensant. At eĩm cur nõ semp ad xlvi. et ad partes xx. perueniũt: ĩmo uero. Sed rõ canonica fallit. Nãq; appet absidas quoq; eaꝝ moueri: ꝙ nunq̃ transeant solem. Itaq; cum ĩ partem ipsam eius ĩcidere margines alterutro latere: tũ et stellæ ad lõgissima sua interualla peruenire intelligũtur: cum citra fuere margines totidem ꝑtibus: et ipsæ ocius redire credũtur: cum sit illa semper utriq; extremitas sũma. Hinc et rõ motuum cõuersa intelligitur. Superiores eĩm celerrime ferũt̃ ĩ occasu uespertino: hæ tardissime. Illæ a terra altissime absunt: cum tardissime mouẽtur: hæ cũ ocissime. Quia sicut in illis ꝓpinqtas centri accelerat: ita ĩ iis extremitas circuli. Illæ ab exortu matutino minuere celeritatẽ inci/piunt: hæ uero augere. Illæ retro cursũ agunt a statione matutina usq; ad uespertinam. Vene ris a uespertina usq; ad matutinam. Incipit aũt ab exortu matutino latitudinẽ scandere. Alti/tudinem uero ac solem insequi a statione matutina ocissima ĩ occasu matutino et altissima. Di/gredi ãt latitudine: motumq; minuere ab exortu matutino retro qdem ire: simulq; altitudine digredi a statione uespertina. Mercurii rursus stella utroq; mõ scãdere ab exortu matutino: digredi uero latitudine a uespertino: cõsecutoq; sole ad xv. partiũ interuallũ cõsistit. quadri/duo prope ĩmobilis. Mox ab altitudine descẽdit: retroq; graditur ab occasu uespertino usque ad exortum matutinum. Tãtumq; hæc et luna totidẽ diebus quot subiere descẽdũt. Veneris qndecies et pluribus subit. Rursus Saturni et Iouis duplicato digrediũtur. Martis etiã qua/druplicato. Tãta est naturæ uarietas: Sed rõ euidẽs. Nã quæ in uaporẽ solis nitũtur: etiam descendũt egre. Multa promi amplius circa hæc possunt secreta naturæ legesque: qbus ipsa seruiat: exempli gratia. In Martis sydere cuius est maxime inobseruabilis cursus nunq̃ id sta tionẽ facere. Iouis sydere triquetro raro admodũ sexaginta partibus discreto. Qui numerus sexãgulas mũdi efficit formas. Nec exortus nisi ĩ duobus signis tantum cancri et leonis simul edere. Mercurii uero sydus in piscibus exortus uespertinos raros facere: creberrime ĩ uirgi/ne. In libra matutinos. Item matutinos in aquario: rarissimos ĩ leone. Retrogradũ in tauro et ĩ geminis nõ fieri. In cãcro uero nõ citra xxv. partẽ. Luna bis coitũ cum sole ĩ nullo alio si/gno facere q̃ geminis. Nõ coire aliquãdo in sagittario tantum. Nouissimã uero primãq; ea/dem die uel nocte nullo alio ĩ signo q̃ ariete conspici. Id quoq; paucis mortalium contingit. Et inde fabula cernẽdi lynceo. Non cõparere ĩ cælo Saturni sydus et Martis cum plurimum

diebus.clxx.Iouis.xxxvi.aut cum minimum denis detractis diebus.Veneris.lxxix.aut cum
minimum.lii.Mercurii.xiii.aut cum plurimum. xvii.

Quæ ratio colores eorum mutet. Ca.xviii.

c Olores ratio altitudinum temperat:siquidem eaꝝ similitudinem trahũt:in quaꝝ aera ue
nere subeundo:tingitq̃ appropinquãtes utralibet alieni meatus circulus.Frigidior ĩ pal
lorem.Ardentior in ruborem.Ventosus ĩ horrorem. Sol atq̃ commissuræ absidum extre/
mæque orbitæ a terra in obscuritatem. Suus quidem cuique color est.Saturno candidus.
Ioui clarus.Marti igneus.Lucifero candens.Vesperi refulgens.Mercurio radians.
Lunæ blandus.Soli cum uritur ardens postea radians.His causis connexo uisu & earum
quæ cælo continentur.Nanque mõ multitudo cõferta inest circa dimidios orbes lunæ pla/
cida nocte leniter illustrãte eas.Modo raritas ut fugisse miremur plenilunio abscõdente:aut
cũ solis supra ue dictaꝝ radii uisus pstrĩgẽte nr̃os.Et ipsa ãt luna ĩgruentiũ solis radioꝝ haud
dubie differẽtias sẽtit hebetãte cætera ĩflexos mũdi cõuexitate eoꝝ:præterq̃ ubi r̃cti ãgulo/
rũ cõpetũt ictus.Itaq̃ ĩ quadrato solis diuidua ẽ:ĩ triquetro semi ãbit̃ orbe:ĩplet̃ ãt ĩ aduer/
so:rursusq̃ minuẽs easdẽ effigies pibus edit ĩteruallis:simili rõe qua supra solẽ tria sydera

Solis motus & dieꝝ inæqualitatis ratio. Ca.xviiii.

f Ol ãt ipse quattuor differẽtias habet bis æquata nocte diei uerno & autũno:ĩ cẽtrũ in/
cidẽs terræ octauis ĩ ptibus arietis ac libræ.Bis pmutatis spatiis ĩ auctũ diei bruma oc/
taua ĩ pte capricorni.Noctis uero solstitio totidẽ ĩ ptibus cãcri.Inæqualitatis causa obliqui/
tas est signiferi:cũ pars æqua mũdi super subterq̃ terras oĩbus fiat momẽtis.Sed quæ recta
ĩ exortu suo cõsurgũt signa lõgiore tractu tenẽt lucẽ:quæ uero obliqua ociore trãseũt spatio

Quare Ioui fulmina assignentur. Ca.xx.

p Atet plerosq̃ magna cæli affectione cõpertũ a prĩcipibus doctrinæ uiris supernoꝝ triũ
sydeꝝ ignes esse:qui decidui ad terras fulminũ nomen habeant.Sed maxime ex iis me/
dio loco siti:fortassis quoniã contagiũ nimii humoris ex superiore circulo:atq̃ ardoris
ex subiecto per hunc modũ egerat.Ideoq̃ dictũ Ioue͂ fulmina iaculari.Ergo ut e flagrante li/
gno carbo cũ crepitu:sic a sydere cælestis ignis expuitur:præscita secum afferens:ne abdicata
quidẽ sui parte ĩ diuinis cessãte operibus.Idq̃ maxime turbato fit aere:quia collectus humor
abũdantiã stimulat:aut quia turbatur quodã ceu grauidi syderis partu.

Interualla sydeꝝ. Ca.xxi.

i Nterualla quoq̃ sydeꝝ a terra multi ĩdagare tentauerunt.Et solẽ abesse a luna undeui/
ginti partes:q̃tũ lunã ipsã a terra ꝓdiderunt.Pythagoras uero uir sagacis animi a ter/
ra ad lunã.cxxv.milia stadioꝝ esse collegit.Ab ea usq̃ ad solem duplũ.Inde ad duodecim si/
gna triplicatũ.In qua sententia Gallus Sulpitius noster fuit.

De sydeꝝ musica. Ca.xxii.

f Ed Pythagoras interdũ ex musica rõne appellat tonũ:q̃tũ absit a terra luna: Ab ea ad
Mercurium spatii eius dimidiũ.& ab eo ad Venerẽ.A qua ad solẽ sescuplum.A sole ad
Martẽ tonũ.i.q̃tum ad lunã a terra.Ab eo ad Iouem dimidium.& ab eo ad Saturnum dimi
dium.& inde sescuplum ad signifeꝝ.Ita septem tonos effici.quã diapason harmoniã uocant:
hoc est uniuersitatem cõcẽtus.In ea Saturnum Dorio moueri.Mercurium Phtõgo.Iouem
Phrygio.& in reliquis similia iucunda magis q̃ necessaria subtilitate.

De mundi geometria. Ca.xxiii.

f Tadium.cxxv.nostros efficit passus.hoc est pedes sexcentos.xxv.Possidonius non mi
nus.xl.stadioꝝ a terra altitudinem esse.in qua nubila ac uenti nubesq̃ perueniãt.Inde
puꝝ liquidumq̃ & imperturbatæ lucis aerẽ.Sed a turbido ad lunam uicies centum stadioꝝ.
Inde ad solem quinquies milies.Eo spatio fieri ut tam ĩmensa eius magnitudo non exurat ter/
ras.Plures ãt nonĩgentis stadiis ĩ altitudinem subire ꝓdiderunt.Incõperta hæc & ĩextricabi
lia:sed tã ꝓdenda q̃ sunt ꝓdita.In quis tamen una ratio geometricæ collectionis nunq̃ fal/
lacis possit nõ repudiari:si cui libeat altius ista prosequi.Nec ut mensura(id enĩ uelle pene de
mentis ocii est)sed ut tantum cõiectanti animo cõstet existimatio.Nã cum trecentis.lx.& fe
re sex partibus orbis solis ex circuitu eius patere appareat circulum per quem meat semperq̃
dimetiens tertiam partem ambitus:& tertiæ paulominus septimã colligat: apparet dempta
eius dimidia:quoniam terra centralis interueniat: Sextam uero partem huius immensi spatii
quod circa terram circuli solaris animo comprehenditur inesse altitudinis spatio.Lunæ uero
duodecimam:quoniam tanto breuiore q̃ sol ambitu currit.Ita ferri eam in medio solis ac ter/
ræ.Mirum quo procedat improbitas cordis humani paruulo aliquo inuitata successu:Si/
cut in supradictis occasionem impudentiæ ratio largitur:ausique diuinare solis ad terram
patia.Eadem ad cælum agunt: quoniam sit medius sol:ut protinus mundi quoque ipsius

mēſura ueniat ad digytos. Quātas enī dimētientes habeat ſeptimas: tantas habere circulum duo & uiceſimas. tanq̄ plane a perpendiculo menſura cæli cōſtet. Aegyptia rō quā Petoſiris & Necepſos oſtēdere. ſingulas partes in lunari circulo (ut dictum eſt) minimo. xxxiii. ſtadiis paulo āplius patere colligit. In Saturni āpliſſimo duplū. In ſolis quē mediū eſſe diximus utriuſq; mēſuræ dimidiū. Quæ cōputatio plurimū habet pudoris: quoniā ad Saturni circulū addito ſigniferi ipſius interuallo nec numerabilis multiplicatio efficitur.

De repentinis ſyderibus. Ca. xxiiii.

r Eſtāt pauca de mūdo. Nāq; & ī ipſo cælo ſtellæ repēte naſcuntur plura earum genera.

De cometis & cæleſtibus ꝓdigiis: natura & ſitu & generibus eoꝝ. Ca. xxv.

c Ometas græci uocāt: noſtri crinitas horrentes crine ſāguineo: & comaꝝ modo in uertice hiſpidas. Iidē pogonias: quibus inferiore ex parte in ſpeciē barbæ longæ ꝓmittitur iuba. Acontiæ iaculi modo uibrātur ociſſimo ſignificatu. Hæc fuit de qua quinto cōſulatu ſuo Tyberius imperatori Cæſar præclaro carmine perſcripſit ad hūc diē nouiſſime uiſam. Eaſdem breuiores & in mucronē faſtigiatas xiphias uocauere: quæ ſunt oīum palidiſſimæ: & quodā gladii nitore: ac ſine ullis radiis: quos chryſeus auro nomine ſimilis: colore aūt electro raros e margine emittit. Pithetes dolioꝝ cernitur figura in cōcauo fumidæ lucis. Ceratias cornus ſpēm habet: q̄ualis fuit cum græcia apud ſalamina depugnauit. Lāpades ardenteſ imitantur faces. Hippeus equinas iubas celerrimi motus: atq; in orbē circa ſe euntis. Fit & cādidus cometes argenteo crine ita refulgens. ut uix cōtueri liceat: ſpecieq; humana dei effigiem ī ſe oſtēdens. Fiunt & hirti uilloꝝ ſpecie & iuba aliqua circūdati. Semel adhuc iubæ effigies mutata in haſta eſt olympiade centeſima octaua: urbis anno. ccclxxxxviii. Breuiſſimum quo cernerētur ſpatium ſeptem dieꝝ annotatum eſt: longiſſimum octoginta. Mouentur aūt alii errātium modo: alii immobiles hærent. Omnes ferme ſub ipſo ſeptētrione aliqua eius parte nō certa: ſed maxime in candidam: quæ lactei circuli nomen accepit. Ariſtoteles tradit & ſimul plures cerni nemini compertū alteri: quod equidem ſciam. Ventos autē ab iis graues æſtuſq; ſignificari Fiunt & hybernis menſibus & in auſtrino polo: ſed ibi citra ullum iubar. Diraq; cōperta æthiopum & ægypti populis: cui nomen æui eius rex dedit Typon: ignea ſpecie: ac ſpiræ modo ī torta: uiſu quoq; toruo: nec ſtella uerius q̄ quidam igneus nodus. Sparguntur aliquādo & errantibus ſtellis cæteriſq; crines. Sed cometeſ nunq̄ in occaſura parte cæli eſt: Terrificum magna ex parte ſydus ac nō leuiter piatum ut ciuili motu Octauio conſule. Iteꝝq; Pōpeii & Cæſaris bello. In noſtro uero æuo circa ueneficium quo Claudius Cæſar imperiū reliquit Domitio Neroni: ac deinde principatu eius aſſiduum prope ac ſæuum. Referre arbitrantur in quas partes ſe ſe iaculetur: aut cuius ſtellæ uires accipiat: quaſq; ſimilitudines reddat: & quibus in locis emicet. Tibiaꝝ ſpecie arti muſicæ portendere. Obſcenis autem moribus in uerendis partibus. Signoꝝ ingenii & eruditionis triquetram figuram quadratam ue paribus angulis ad aliquos perennium ſtellaꝝ ſitus edunt. Venena fundere in capite ſeptētrionalis: auſtrinæ ue ſerpentis. Cometes in uno totius orbis loco colitur in templo romæ admodū fauſtus Diuo Auguſto iudicatus ab ipſo: qui incipiente eo apparuit ludis: quos faciebat Veneris genitricis nō multo poſt obitum patris Cæſaris ī collegio ab eo īſtituto. Nāq; his uerbis id gaudium ꝓdidit. Iis ipſis ludoꝝ meoꝝ diebus ſydus crinitū ꝑ ſeptē dies ī regione cæli ſub ſeptentrionibus eſt cōſpectū. Id oriebaẗ circa undecimā horā diei: claꝝq; & oībus terris cōſpicuum fuit. Eo ſigno ſignificari uulgus credidit Cæſaris animā īter deoꝝ īmortalium numina receptā. quo nomine id īſigne ſimulacro capitis eius quod mox ī foro cōſecrauimus adiectū eſt: Hæc ille ī publicum. Interiore gaudio ſibi illum natum ſeſeq; ī eo naſci īterp̄tatus eſt. & ut ueꝝ fateamur: ſalutare id terris fuit. Sunt q & hæc ſydera ꝑpetua eſſe credāt: ſuoq; ābitu ire: ſed non niſi relicta a ſole cerni. Alii uero qui naſci humore fortuito & ignea ui: ideoq; ſolui.

Hipparchus de ſyderibus per exempla hyſtorica: faces: lampades: trabeſ bolides: & caſma cæli Ca. xxvi.

i Dem Hipparchus nunq̄ ſatis laudatus: ut quo nemo magis approbauerit cognationem cum hoīe ſydeꝝ: animaſq; noſtras partē eſſe cæli nouā ſtellā & aliā in æuo ſuo genita deprehendit: eiuſq; motu qua die fulſit ad dubitatiōem eſt adductus: an ne hoc ſæpius fieret: mouerenturq; & eæ quas putamus affixas. Idemq; auſus rem etiam deo improbam annumerare poſteris ſtellas: ac ſydera ad normam expangere organis excogitatis: per quæ ſingulaꝝ loca atque magnitudines ſignaret: ut facile diſcerni poſſet ex eo: nō modo an obirent: naſcerenturq;: ſed omnino aliqua tranſirent mouerentur ue. Item an creſcerent minuerenturq; cælo in hæreditate cunctis relicto: ſi quiſq̄ qui rationem eam caperet inuentus eſſet. Emicant & faces nō niſi cām decidunt uiſæ. Qualis Germanico Cæſare gladiatoꝝ ſpectaculum edente præter ora populi meridiano tranſcurrit. Duo genera earum: Lampades uocant plane faces

Alterꝝ bolidas: quale mutinẽsibus malis uisũ ẽ. Distãt ꝙ faces uestigia longa faciũt priore ar/dẽte pte. Bolis uero ꝑpetua ardẽs lõgiorẽ trahit limitẽ. Emicãt & trabes simili mõ: quas do/cos uocãt, quales cũ lacedemonii classe uicti ĩpiũ græciæ amisere. Fit & cæli ipsius hiatus quẽ uocãt chasma:

De cæli coloribus. Ca. xxvii.

It et sãguinea spẽ: quo nihil terribilius mortaliũ timori ẽ. Incẽdiũ ad terras cadẽs inde.

f Sicut olympiadis cẽtesimæ septimæ ãno tertio cũ rex Philippus græciã quateret. Atq hæc ego ratis tẽporibus naturæ ut cætera arbitror existere: nõ ut pleriq uariis de cãis quas ingenioꝝ acumẽ excogitat. Quippe ingentiũ maloꝝ fuere prænũtia. Sed ea accidisse nõ qa hæc facta sũt arbitror: ueꝝ hæc ideo facta qa incussura erãt illa raritate timorẽ. Occultam autem eorũ esse ratiõem: ideoq non sicut exortus supradictos defectusq & multa alia nosci.

De flamma cæli. Ca. xxviii.

c Ernũtur & stellæ cũ sole totis diebus: pleꝝq & circa solis orbẽ ceu spẽ coronæ & uersi/coloris circuli. Qualiter Augusto Cæsare ĩ prima iuuẽta urbẽ ĩtrante post obitũ patris ad nomẽ ĩgens capessendũ.

De coronis celestibus. Ca. xxix.

Xistũt eædem coronæ circa lunã & circa nobilia astra cælo quoq ĩhærentia. Circa solẽ

e arcus apparuit. L. Opimio. iii. Q. Fabio. ii. cõs. orbis. L. Portio. M. Acilio.

De circulis repentinis. Ca. xxx.

c Irculus rubri coloris. L. Iulio. P. Rutilio cons. Fiũt ꝓdigiosi & longiores solis defectus qualis ociso dictatore Cæsare: & antoniano bello totius pene anni pallore continuo.

Plures soles. Ca. xxxi.

e T rursus plures soles cernuntur: nec supra ipsum nec infra se: sed ex obliquo nunꝙ iux/ta: nec contra terram: nec noctu. sed aut oriente aut occidente. Semel in meridie cõspecti in bosphoro produntur: qui a matutino tempore durauerũt in occasum. Trinos soles antiq sæpius uidere. Sicut. Sp. Postumio. Q. Minutio. Q. Martio. M. Portio. M. Antonio. P. Dolobella &. M. Lepido. L. Planco cons. et nostra ætas uidit Diuo Claudio prĩcipe cõsulatu eius Cornelio Orfito collega. Plures simul ꝙ̃ tres uisi ad hoc æui nunꝙ produntur

Plures lunæ. Ca. xxxii.

l Vnæ quoq trinæ: ut Cn. Domitio. C. F. L. Annio cõs. apparuere: quos pleriq appel/lauerũt soles nocturnos.

Dieꝝ lux nocte. Ca. xxxiii.

l Vmen de cælo noctu uisũ est. C. Cecilio. Cn. Papyrio cons. et sæpe alias ut diei species noctu luceret.

Clypei ardentes. Ca. xxxiiii.

c Lypeus ardens ab occasu ad ortũ sintillãs trãscurrit solis occasũ. L. Valerio. Cn. Mario cons.

Ostentum cæli. Ca. xxv.

f Intillã e stella cadere: et augeri terræ appropĩquãtem: ac postꝙ ĩ lunæ magnitudinem facta sit illuxisse ceu nubilo die. Dein cũ ĩ celũ se reciperet: lãpadem factã semel unꝙ ꝓditur. Cn. Octauio. C. Scribonio cons. Vidit hoc Licinius Syllanus ꝓconsul cũ comitatu suo.

De discursu stellarum. Ca. xxxvi.

f Ieri uidentur et discursus stellarum nunquam temere ut non ex ea parte truces uenti co orianturet ex iis tunc procellæ in mari terrisque

De stellis castoribus. Ca. xxxvii.

u Idi in nocturnis militum uigiliis inhærere pilis pro uallo fulgurum effigies: eæ et an/tennis nauigantium aliisque nauium partibus ceu uocali quodam sono insistunt ut uo/lucres sedem ex sede mutantes. Graues cum solitariæ uenere: mergentesque nauigia: et si in carinæ ima deciderint exurentes. Geminæ autem salutares: et prosperi cursus prænuntiæ. quarum aduentu fugari diram illam ac minacem appellatamq Helenam ferunt. Et ob id Pol/luci et Castori id numen assignãt: eosq in mari deos ĩuocãt. Hoĩum quoq capita uespertinis horis magno præsagio circũfulgent. Omnia incerta ratione et in naturæ maiestatẽ abdita.

De aere. Ca. xxxviii

h Actenus de mũdo ipso syderibusq. Nunc reliqua celi memorabilia. Nãq et hoc cælũ appellauere maiores: quod alio nomine aera: omne quod inani simile uitalem hunc spiritum fundit. Infra lunam hæc sedes: multoq inferior. Vt aĩaduerto propemodum constare: ĩfinitum ex superiore natura aeris et terreni halitus miscens utraq sorte confunditur. Hinc nubila: tonitrua: et alia fulmina. Hinc grãdines: et pruinæ: hymbres: procellæ: turbines. Hĩc plurima mortaliũ mala: et reꝝ naturæ pugna secũ. Terrena ĩ cælũ tendentia deprimit syderis uis. Eademq quæ spõte nõ subeãt ad se trahũt. Decidũt hymbres. Nebulæ subeunt. Siccãtur amnes. Ruunt grandines. Torrent radii: et terram in medium undiq impellunt. Iidem infracti resiliũt: et quæ potuere auferunt secum. Vapor ex alto cadit: rursumq in altum redit. Venti ingruunt inanes. Iidemq cum rapina remeant. Tot animalium haustus spiritum e sub/

limi trahit. At ille cõtra nititur: Tellusq; ut inani cælo spiritũ infũdit. Sic ultro citro cõmeate natura ut tormento aliquo mũdi celeritate discordia accendatur: nec stare pugnæ licet: sed assidue rapta cuꝫ uoluit. Et circa terrã imenso reꝝ cãs globo tẽdit: subĩde p nubes cælum aliud obtexens. Ventoꝝ hoc regnũ. Itaq; præcipua eoꝝ natura ibi: & ferme reliquas cõplexa causas: quoniam et tonitruum et fulminum iactus hoꝝ uiolentiæ pleriq; assignant. Quin et ideo lapidibus pluere iterĩ ꝙ uento sit rapti: et multa similiter. Quã ob rẽ plura simul dicenda sũt

De æstatis tempestatibus. Ca.xxxix

t Empestatum reꝝq; quasdã statas esse causas: quasdã uero fortuitas: aut adhuc rõis incõpertæ manifestum ẽ. Quis.n. æstates & hyemes quæq; ĩ tẽporibus annua uice intelliguntur syderꝝ motu fieri dubitet? Ergo ut solis natura tẽperãdo intelligitur ãno: sic reliquoꝝ quoq; syderꝝ propria est quibusq; uis: & ad suã cuiq; naturã fertilis. Alia sũt ĩ liquorem soluti humoris fœcunda: Alia concreti in pruinas: aut coacti in niues: aut glaciati in grandines. Alia flatus teporis: Alia uaporis: Alia roris: Alia rigoris. Nec uero hæc tanta debent existimari q̃ꝫta cernuntur: cũ esse eoꝝ nullum minus luna tam ĩmensæ altitudinis ratio declaret. Igitur ĩ suo quæq; motu naturam suã exercent. quod manifestum Saturni maxime transitus hymbribus faciunt. Nec meantium modo syderꝝ hæc uis est: sed multoꝝ etiam adhærentiũ cælo quotiens errãtium accessu impulsa aut coniectu radioꝝ exstimulata sunt. qualiter ĩ suculis sẽtimus accidere: quas græci ob id pluuio noĩe hyadas appellant. Quin & sua sponte quædã statisq; tẽporibus ut hædoꝝ exortus arcturi uero sydus non ferme sine procellosa grandine emergit:

De caniculæ exortu. Ca.xl.

n Am caniculæ exortu accendi solis uapores qs ignorat? Cuius syderis effectus amplissimi in terra sentiuntur. Feruẽt maria exoriẽte eo. Fluctuãt in cellis uina. Mouẽtur stagna. Origẽ appellat ægyptus ferã: quã in exortu eius cõtrastare & contueri tradit: ac uelut adorare cum sternuerit. Canes quidem toto eo spatio maxime in rabiem agi non est dubium.

Vis temporum anni statuta. Ca.xli.

q Vin in partibus quoque signorum quorundam sua uis inest ut autumnali æquinoctio brumaque cum tempestatibus confici sydus intelligimus.

De incertis tempestatibus. Ca.xlii.

n Ec hymbribus tãtum tẽpestatibusq; sed multis & corpoꝝ & ruris expimentis. Afflantur alii sydere. Alii cõmouẽtur statis tẽporibus: aluo: neruis: capite: mẽte. Olea & populus alba & salices folia solstitio circũagũt. Floret ipso brumali die suspensa in tectis arentis hærba pulegii. Rũpũtur intentæ spiritu mẽbranæ. Miretur hoc qui nõ obseruet quotidiano experimẽto hærbã unã: quæ uocatur heliotropiũ abeuntẽ solem intueri sẽper: oĩbusq; horis cũ eo uerti: uel nubilo obũbrante. Iã quidẽ lunari potestate ostreaꝝ cõchylioꝝq; & conchaꝝ oĩum corpora augeri: & rursus minui. Quin & soricũ fibras respõdere numero lunæ exquisiuere diligentiores. Minimũq; animal formicã sentire uires syderis interlunio semper cessantem. Quo turpior homini inscitia est: fatenti præcipue iumentoꝝ quoꝝdã in oculis morbos cũ luna increscere ac minui. Patrocinatur uastitas cæli immẽsa discreta altitudine in duo atq; septuaginta signa. Hæ sunt reꝝ aut animãtiũ effigies: in quas digessere cælum periti. In his quidam mille sexcentas annotauere stellas ĩsignes uidelicet effectu uisu ue. Exempli gratia ĩ cauda tauri septem quas appellauere Vergilias. In frõte suculas. Boetẽ quæ sequitur septẽtriones.

De hymbribus. Ca. liii.

e Xtra has causas non negauerim existere hymbres uentosq;: quoniam humidam a terra alias uero propter uapores fumidam exhalare caliginem certum est: Nubesq; liquore egresso in sublime: aut ex aere coacto in liquorem egresso in sublime: aut ex aere coacto in liquorem gigni. Densitas earum corpusque haud dubie coniectatur argumentorum solem obumbret. Perspicuum alias etiam urinantibus in qualibet profundam aquarum altitudinem.

Quare lapides pluant. Ca.xliiii.

i Gitur nõ eã inficias: posse ĩ has & ignes supne stellaꝝ decidere: quales sereno sæpe cernimus: quoꝝ ictu cõcuti aera uerꝫ ẽ: quãdo & tæla uibrata stridũt. Cũ uero ĩ nubẽ peruenerĩt: uaporẽ dissonũ gigni ut cãdẽte ferro ĩ aquã demerso: & fumidũ uorticẽ uolui. Hĩc nasci ꝑcellas.

De tonitruis & fulguribus. Ca. xlv.

e T si in nube luctetur flatus aut uapor tonitrua edi: si erumpat ardens: fulmina. Si longiore tractu nitatur fulgetra. His findi nubem: illis perrumpi. Et esse tonitrua impactoꝝ ignium plagas: ideoque protinus corruscare igneas nubium rimas. Posse & repulsu syderum depressum qui a terra meauerit spiritum nube cohibitum tonare natura strangulante sonitum dum rixetur. Edito fragore cum erumpat: Vt in membrana spiritu intenta. Posse & attritum dum ĩ præceps feratur illum quisquis est spiritum accendi. Posse & afflictu nubium

elidi:ut duoꝝ lapidũ ſtillãtibuſ fulgetris. Sed hæc oĩa eſſe fortuita. Hĩc bruta fulmĩa & uana ut quæ nulla ueniant rõne naturæ. Iis percuti mõtes:iis maria:oẽſq; alios irritos iactus. Illa uero fatidica ex alto ſtatiſq; de cauſis & ex ſuis uenire ſyderibus. Simili modo uẽtos uel potius flatus poſſe & arido ſiccoq; anhelitu terræ gigni nõ negauerim. Poſſe & aquis aera expirãtibus qui neq; ĩ nebulã denſetur:nec craſſeſcat ĩ nubes. Poſſe & ſolis impulſu agi:quoniã uentus nõ aliud intelligatur ꝗ̃ fluctus aeris: pluribuſq; etiam modis. Nãq; & fluminibus & niuibus & e mari uidemus etiam tranquillo:& alios quos uocant altanos e terra cõſurgere. Qui quidem cum e mari redeunt tropei uocantur:ſi pergunt apogei.

Qua ratione echo reddatur: Ca. xlvi.

m Ontiũ uero flexuſ crebriq; uertices & cõflexa ſubito aut cõfracta ĩ humeros iuga cõcaui ualliũ ſinus ſcĩdũt ĩæqualiter:ĩde reſultãtẽ aera quæ cã ẽt uoces multis ĩ locis reciprocas facit.

De uentis. Ca. xlvii.

ſ Ine fine uentos generãt iã quidã etiã ſpecus:qualis ĩ dalmatiæ ora uaſto ĩ præceps hiatu:in quẽ deiecto leui põdere ꝗ̃uis tranquillo die turbini ſimilis emicat ꝓcella. nomen loco eſt ſentaquin. Et in cyrenaica ꝓuintia rupes quædã auſtro traditur ſacra:quã ꝓfanum ſit attrectari hominis manu:cõfeſtim auſtro ĩuoluente harenas. In domibus etiã multis manufacta incluſa opacitate cõceptacula auras ſuas habet:adeo cã nõ deeſt. Sed plurimum intereſt flatus ſit an uentus:illos ſtatos atq; perſpirãtes:quos nõ tractus aliquis ueꝝ terræ ſẽtiunt:qui nõ aura nõ ꝓcella maris:ſed appellatione quoq; ipſa uenti ſũt. Qui ſiue aſſiduo mũdi incitu & cõtrario ſydeꝝ occurſu naſcuntur. ſiue hic eſt ille generabilis reꝝ naturæ ſpiritus huc illucq; tanꝗ̃ ĩ utero aliquo uagus:ſiue diſparili errãtium ſydeꝝ ictu:radioꝝq; multiformi iactu flagellatus aer:ſiue a ſuis ſyderibus exeũt his ꝓpioribus:ſiue ab illis cælo affixis cadũt: palam eſt illos quoq; legem habere naturæ nõ ignotã etiã ſi nõdum percognitã.

Naturæ et obſeruationes uentoꝝ. Ca. xlviii.

u Iginti et ãplius auctores græci ueteres prodidere de his obſeruationes:quo magis miror orbe tam diſcordi et ĩ regna hoc eſt in mẽbra diuiſo tot uiris curæ fuiſſe tam ardua uentu perqrere inter bella præſertĩ et infida hoſpitia. Piratis etiã oĩum mortalium hoſtibus trãſitus fame tenentibus:ut hodie quædam in ſuo quiſq; tractu ex eorũ cõmentariis qui nũꝗ̃ eo acceſſere uerius noſcant ꝗ̃ indigenarũ ſcientia. Nunc uero pace tam feſta:tam gaudẽte ꝓuentu rerum artiumq; prĩcipe oĩo nihil adiſci noua ĩquiſitione:ĩmo ne ueterum quidẽ inuenta perdiſci. Nõ erant maiora præmia ĩ multos diſperſa fortunæ magnitudine. et iſta plures ſine præmio alio ꝗ̃ poſteros iuuãdi eruerunt. Nãq; mores hoĩum ſenuere nõ fructus. Et ĩmenſa multitudo aptũ quocunq; eſt mare hoſpitaliq; littorum oĩm appulſu nauigat:ſed lucri nõ ſciẽtiæ grã. Nec reputat cæca mẽs etiã tãtũ auaritiæ ĩtẽta id ipſũ ſcientia poſſe tutius fieri. Quapp ſcrupuloſius ꝗ̃ ĩſtituto fortaſſis cõueniat opi tractabo uẽtos tot milia nauigãtiũ cernẽs.

Ventorum genera. Ca. xlix.

u Eteres quattuor oĩo ſeruauere per totidẽ mundi partes:ideo nec Homerus plures nominat. Hebeti mox iudicatu ſecuta ætas octo addidit rõne nimis ſubtili et cõſciſſa. Proximis inter utraq; media placuit ad breue numerum additis quattuor. Sunt ergo bini ĩ quattuor cæli partibus. Ab oriente æquinoctiali ſubſolanus. Ab oriente brumali uulturnus. Illum apeliõten:hunc græci eurum appellãt. A meridie auſter. Et ab occaſu brumali africus:noton et liba nominãt. Ab occaſu æquinoctiali fauonius. Ab occaſu ſolſtitiali corus:zephyron et argeſten uocãt. A ſeptẽtrionibus ſeptẽtrio. Interq; eum et exortum ſolſtitialem aquilo. A parctias dicti et boreas. Numeroſior ratio quattuor iis interiecerat tranſceam media regione inter ſeptentrionem et occaſum ſolſtitialem. Itemq; cætiam media inter aquilonem et exortum aequinoctialem. Ab ortu ſolſtitiali phœnica media regione inter ortum brumalem et meridiem. Item inter liba et noton compoſitum ex utroq; medium. Inter meridiem et hybernum occidentem libauoton. Nec finis. Alii quippe meſen nomine etiamnum addidere inter boream et cætiam. Et inter eurum et noton euronoton. Sunt etiam quidam peculiares quibuſq; gentibus uenti uon ultra certum procedentes tractum:ut Athenienſibus ſcyron:paulo ab argeſte deflexus reliquae græciae ignotus. Aliubi elatior idem olympias uocatur. Conſuetudo hiſ oĩbus noĩbus argeſten ĩtelligit et cætiam. Aliq uocãt helleſpontion. Et eoſdem alibi aliter. Item in narbonenſi prouintia clariſſimus uentorum eſt circius:nec ulli uiolentia inferior. Oſti plerunq; recto liguſtico mari perferens. Idem non modo ĩ reliquis partibuſ cæli ignotus eſt: ſed ne uiennam quidem eiuſdem prouintiae urbem attingens:pauciſ ante limitibuſ iugi modici occurſu tantuſ ille uentorum eſt coercituſ. Et auſtroſ in aegyptum penetrare negat Fabianus. Quo fit manifeſta lex naturae uentiſ etiam et tempore et fine dicto. Ver ergo aperit nauigantibus maria. Cuiuſ in principio fauonii hybernum molliunt caelum ſole aquarii. xxv.

optinente partem. Is dies sextus est ante februarias idus. Cōpetit ferme & hoc oībus quos deinde ponam per singulas itercalationes: uno die āticipātibus rursūq; lustra sequēti ordine seruātibus. Fauoniū quidā ad. viii. chal. martii chelidoniā uocāt ab hirūdinis uisu. Nōnulli uero orithiā uno & septuagesimo die post brumā ab aduentu auiū flantē per dies nouem. Fauonio cōtrarius est quē subsolanum appellauimus. Datus est āt huic exortus uergiliaꝝ ī totidē partibus tauri sex diebus ante maias idus. quod tempus austrinū est huic uento septentrione cōtrario: Ardentissimo aūt æstatis tempore exoritur caniculæ sydus sole primam partē leonis īgrediente. Qui dies. xv. ante augusti chalend. est. Huius exortū diebus octo ferme aquilones antecedunt: quos prodromos appellant. Post biduū aūt exortus iidem aquilones cōstātius perflant diebus. xl. quos etbesias uocant. Mollire eos creditur solis uapor geminatus ardore syderis. Nec ulli uentoꝝ magis stati sunt. Post eos rursus austri frequētes usq; ad sydus arcturi: quod exoritur. xi. diebus ante æquinoctiū autūni. Cū hoc corus icipit: corus autūnat Huic est contrarius uulturnus. Post id æquinoctium diebus fere quattuor &. xl. uergiliarum occasus hyemem incohat. Quod tempus in tertio idus nouēbris incidere cōsueuit. hoc est aqlonis hyberni: multūq; æstiuo illi dissimilis: cuius ex aduerso est africus. Ante brumā autem septem diebus totidēq; postea sternitur mare halcyonū fœturæ: & inde nomē ii dies traxere Reliquū tēpus hyemat. Nec tamen sæuitia tēpestatū cōcludit mare. Piratæ primū coegere mortis periculo ī mortē ruere: & hyberna experiri maria. Nūc idē auaritia cogit. Ventoꝝ ēt frigidissimi sunt quos a septētrione diximus spirare. Vicinus his corus. Ii & reliquos compescunt: & nubes abigunt: Humidi auster africus: & præcipue auster italiæ. Narrat & in ponto cæcian ī se trahere nubes. Sicci corus & uulturnus præterq; desinētes. Niuales aquilo & septētrio. Grādines septētrio īportat & corus. Aestuosus auster. Tepidi uulturnus & fauonius. Iidē subsolano sicciores: & ī totū oēs a septētrione & occidēte sicciores: q; meridie & oriēte. Saluberrimus aūt oīum aquilo. Noxius auster & magis siccus. fortassis qa humidus frigidior est. Minus esurire eo spirāte credūtur animātes. Etesiæ noctu desinūt flare: & a tertia diei hora oriuntur. In hispania & asia ab oriente flatus est eoꝝ. In pōto ab aquilone. Reliquis ī partibus a meridie. Spirāt aūt & a bruma qui uocāt ornithiæ: sed leniores & paucis diebus. Permutant & duo naturā cū situ. Auster africæ serenus. Aquilo nubilus. Oēs uenti uicibus suis expirant maiore ex parte. Aut ut contrarius desinenti incipiat cū proximē cadētibus. Surgūt a leuo latere in dextrū ut sol ambiūt. De rōe eoꝝ menstrua quarta maxīe luna decernit. Iisdē autē uentis ī contrarium nauigatur prolatis pedibus: ut noctu pleꝝq; aduersa uela cōcurrāt. Austro maiores fluctus edūtur q; aquilone. quoniā ille infernus ex imo maris spirat: hic sūmo. ideoq; post austros noxii præcipue terremotus. Noctu auster interdiu aquilo uehementior. Et ab ortu flantes diuturniores sunt ab occasu flātibus. Septētriones ī pari fere desinūt numero. Quæ obseruatio etiam in aliis multis rerum naturæ partibus ualet. Mares itaque existimantur impares numeri. Sol & auget & comprimit flatu. Auget exoriens occidensque. Comprimit meridianus æstiuis temporibus. Itaque medio diei aut noctis plerunque sopiuntur: quia aut nimio frigore aut æstu soluuntur. Et hymbribus uenti sopiuntur. Expectantur autem maxime unde nubes discussæ adapuere cælum. Oium qdē si libeat obseruare minimos ābitus redire easdē uices quadriēnio exacto Eudoxus putat nō uētoꝝ mo lo uerū & reliquaꝝ tēpestatū magna ex parte. Et est principium lustri eius semper intercalari anno caniculæ ortu. De generalibus uentis hæc.

De repentinis flatibus. Ca. I.

n Vnc de repentinis flatibus q exhalāt e terra ut dictū est coorti rursusq; deiecti īterī obducta nubiū cute multiformes existūt. Vagi quippe & ruentes torrentiū mō ut aliqbus placere ostendimus: tonitrua & fulgura edūt. Maiore uero illati pōdere incursuq; si late siccā ruperint nubē: pcellā gignūt quæ uocāt a græcis ecnephias. Sin uero depresso sinu arctius rotati effregerint sine igne hoc est sine fulmine uorticē faciunt: qui typhon uocatur id est uibratus. Ecnephias differt. Hic secum aliquid abreptum e nube gelida cōuoluens uersansq;: & ruinam suam illo pōdere aggrauās: & locum ex loco mutans rapida uertigine: præcipua nauigantium pestis. nō antennas mō: ueꝝ ipsa nauigia cōtorta frangens: tenui remedio aceti in aduenientem effusi: cui frigidissima est natura. Idem illisu ipso repcussus correpta secū in cælum refert. sorbetq; ī excelsum. Quod si maiore depressæ nubis eruperit specu: sed minus alto q; procella: nec sine fragore turbinem uocant: proxima quæq; prosternentē. Idem ardentior accensusq; dum fuerit præster uocatur amburens cōtacta pariter & proterens.

Alia prodigiosa genera tempestatum. Ca. II.

n On fit aūt aquilonibus typhon nec niualis: aut niue iacēte ecnephias. Quod si simul rupit nubem: exarsitq;: & ignem habuit: aut postea cōcepit fulmen est. Distat a præstere

quo flāma ab igne. Hic late fūditur flatu: Illud cōglobatur impetu. Vortex aūt hic meādo diſtat a turbine quo ſtridor a fragore. Procella latitudine ab utroꝗ diſiecta nube uerius q̃ꝗ rupta. Fit & caligo beluæ ſimilis nube dira nauigantibus. Vocatur & colūna cū ſpiſſatus humor rigenſꝗ ipſe ſe ſuſtinet. Ex eodem genere & in longam ueluti fiſtulam nubes aquā trahit:

Quibus in terris fulmina non cadant. Ca. lii.

b Yeme & æſtate rara fulmina contrariis de cauſis: quoniā hyeme dēſatus aer nubiū craſſiore corio ſpiſſatur: omiſꝗ terraꝝ exhalatio rigens ac gelida qcquid accipit ignei uaporis extinguit. Quæ ratio imunē ſcythiam & circa rigentia a fulminū caſu præſtat: & ediuerſo nimius ardor ægyptū. Siquidē calidi ſicciꝗ halitus terræ raras admodū tenueſꝗ & infirmas denſātur in nubes. Vere aūt & autūno crebriora fulmina corruptis in utroꝗ tempore æſtatis hyemiſꝗ cauſis. Qua ratione crebra in italia fulmina qa mobilior aer mitiore hyeme & æſtate nimboſa: ſemper quodāmodo uernat uel autūnat. Italiæ quoꝗ partibus iis quæ a ſeptētrione deſcendunt ad teporē: qualiſ eſt urbis campaniæ tractus iuxta hyeme & æſtate fulgurat: quod nō ī alio ſitu.

Fulguꝝ genera & miracula. Ca. liii.

f Vlminū ipſoꝝ plura genera tradūt. Quæ ſicca ueniūt nō adurūt: ſed diſſipāt. Quæ humida nō urūt: ſed īfuſcāt. Tertiū eſt quod claꝝ uocāt mirificæ maxime naturæ: quo dolia exhauriuntur ītactis opimētis: nulloꝗ alio ueſtigio relicto. Auꝝ & æs & argentū liquatē ītus ſacculis ipſis nullo modo ambuſtis: ac ne cōfuſo quidē ſigno cæræ. Martia priceps romanoꝝ icta grauida partu exaīato ipſa citra ullū aliud incōmodū uixit. In catilinianis prodigiis pōpeiano ex municipio. M. Herennius decurio ſereno die fulmine ictus eſt.

De obſeruationibus Ca. liiii.

t Huſcoꝝ littere nouē deos emittere fulmina exiſtimāt: eaꝗ eſſe undecim geneꝝ. Iouem enī trina iaculari. Romani duo tantum ex his ſeruauere: diurna attribuētes ioui: nocturna Sūmano. Rariora ſane eadem de cā frigidioris cæli hetruria rumpere a terra quoꝗ arbitratur: quæ infera appellat brumali tēpore facta ſæua maxime & execrabilia: cū ſint omnia quæ terrena exiſtimāt nō illa generalia: nec a ſyderibus uenientia: ſed ex proxima atꝗ turbidiore natura. Argumentū euidēs eſt ꝙ oīa a ſuperiore cælo decidentia obliquos habeāt ictus: hæc aūt quæ uocatur terrena rectos. Sed quia ex propriore materia cadūt ideo creduntur e terra exire: quoniā ex repulſu nulla ueſtia edāt: cū ſit illa ratio nō inferni ictus ſed aduerſi. Saturni ea a ſydere proficiſci ſubtiliter iſta cōſectati putāt: ſicut cremātia a Martiſ. Qualiter cū uulſinii oppidū thuſcoꝝ opulentiſſimū totū cōcrematum eſt fulmine. Vocāt & familiaria ī totā uitam fatidica: quæ prima fiunt familiā ſuam cuiꝗ indepto. Cæteꝝ exiſtimāt nō ultra decē annos portēdere priuata: præterq̃ꝗ hæc quæ matrimonio primo facta aut natali die. Publica nō ultra triceſimum annum: præterq̃ꝗ in deductione oppidoꝝ.

De fulminibus euocandis. Ca. lv.

e Xtat annaliū memoria ſacris qbuſdā & precationibus uel cogi fulmina uel impetrari. Vetus fama eſt hetruriæ impetratū uulſinis & urbe & agris depopulatis: ſubeūte mōſtro quod uocauere Oltā: euocatū & Porſena ſuo rege & ante eū a Numa ſæpius hoc factitatū in primo annaliū ſuoꝝ tradit. L. Piſo grauis auctor. Quod imitatum paꝝ rite Tullū Hoſtilium ictum fulmine. Lucoſꝗ & aras & ſacra habemus: inter quæ ſtatores & tonātes & feretrios elicium quoꝗ accepimus iouem. Varia in hoc uitæ ſentētia & pro cuiuſlibet animo. Imperari naturæ audacis eſt credere: nec minus hebetis beneficiis abrogare uires: quādo ī fulguꝝ quoꝗ interpretatione eo profecit ſcientia: ut uentura alio finito die præcinat: & an peremptura ſint fatum: aut apertura potius alia fata quæ lateant: inumerabilibus in utroꝗ publicis priuatiſꝗ experimētis. Quāobrē ſint iſta (ut reꝝ naturæ libuit) aliis certa: aliis dubia: aliis probata: aliiſ dānanda. Nos cætera quæ ſunt in his memorabilia non omittemus.

Catholica fulguꝝ. Ca. lvi.

f Vlgetrum prius cerni q̃ꝗ tonitrum audiri cum ſimul fiant certū eſt. Nec miꝝ quoniā lux ſonitu uelocior. Ictum autem & ſonitum cōgruere ita modulante natura. Sed ſonitum profecti eſſe fulminis: non illati. etiamnum ſpiritum ociorem fulmine: Ideo quati prius omne & afflari q̃ꝗ percuti: nec quēꝗ tangi qui prior uiderit fulmen: aut tonitrua audierit. Leua proſpera exiſtimantur. quoniam leua parte mundi ortus eſt. Nec tam aduentus ſpectatur q̃ꝗ reditus: ſiue ab ictu reſiliat ignis: ſiue opere confecto aut igne compſumpto ſpiritus remeet. In xvi. partes cælum in eo reſpectu diuiſere tuſci. Prima eſt a ſeptentrionibus ad æquinoctialem exortum. Secunda ad meridiem. Tertia ad æquinoctialem occaſum. Quarta optinet quod reliquum eſt ab occaſu ad ſeptentriones. Has in quaternas iterum diuiſere partes: ex quibus octo ab exortu ſiniſtras: totidem e contrario appellauere dextras. Ex iis maxime dira quæ per ſeptentrioneſ occaſum attingunt. Itaque per plurimum refert unde uenerint fulmina

& quo cōcesserint. Optimū est ī exortiuas redire partes. Ideo cū a prima cæli parte uenerint: et in eandem cōcesserint sūma fœlicitas portenditur. Quale Syllæ dictatori ostentum datum accipimus. Cætera ipsius mundi portione minus prospera aut dira. Quædā fulgura enūtiare nō putant fas: nec audire: præterꝙ si hospiti indicentur aut parenti. Magna obseruationis hu ius uanitas tacta Iunonis æde romæ deprehensa est Scauro consule q mox princeps fuit. Noc tu magis ꝙ interdiu sine tonitribus fulgurat. Vnū animal hoīem nō semper extinguit: cætera illico: hunc uidelicet natura tribuente honorē: cū tot beluæ uiribus præstēt. Oīa cōtrarias incubant partes. Homo nisi cōuertatur ui percussus nō expirat. Superne icti cōcipunt. Vigi lans ictus cōniuentibus oculis dormiens patentibus reperitur. Hoīem ita exiatum cremari fas nō est: condi terra religio tradidit. Nullum animal nisi exanimatum fulmine accenditur. Vulnera fulminatorum frigidiora reliquo corpore sunt.

Quæ non feriantur fulmine. Ca. lvii.

e X iis quæ terra gignūtur lauri fruticē nō icit. Nec unꝗ altius quinꝗ pedibus descēdit ī terram. Ideo pauidi altiores specus tutissimos putant: aut tabernacula pellibus beluaꝝ quas uitulos marinos appellant: quoniā hoc solum animal ex marinis nō percutiat: sicut nec e uolucribus aquilam: quæ ob hoc armiger huius cæli fingitur ī italia īter terracinā et ædē Fe roniæ turres bellicis temporibus desiere fieri: quia nō nullæ eaꝝ sūt fulmine dirutæ

De ꝓdigiosis pluuiis lacte et sāguine carne ferro lana lateribus coctis. Ca. lviii

p Ræter hæc inferiore cælo relatū ī monumēta est lacte et sāguine pluuisse. M. Acilio C. Portio cons. Et sæpe alias carne. sicut L. Volūnio Seruio Sulpitio cons. Exꝗ ea nō perputruisse quod nō diripuissent aues. Item ferro in lucanis anno ante ꝙ. M. Crassus a par this interemptus est: omnesꝗ cum eo lucani milites: quoꝝ magnus numerus in exercitu erat. Effigies quæ pluerat spōgiaꝝ fere similis fuit. Aruspices cauēda præmonuerunt supna uulne ra. L. āt Paulo C. Marcello cōs. lana pluit circa castellū carissanū: iuxta quod post ānū T. An nius Milo occisus est. Eodē cām dicēte lateribus coctis pluisse ī eius āni acta relatū est.

De crepitu armoꝝ et tubaꝝ de cælo audito. Ca. lix.

a Rmorum crepitus et tubæ sonitus auditus e cælo cībricis bellis accepimus. crebroꝗ et prius et postea. Tertio uero cōsulatu Martii a Mamertinis et tudertibus spectata ar ma cælestia ab ortu occasuꝗ īter se cōcurrētia pulsis quæ ab occasu erant. Ipsum ardere cæ lum minime miꝝ est. Et sæpius uisum maiore ui ignis nubibus correptis.

De lapidibus e cælo cadentibus. Ca. lx.

c Elebrant græci Anaxagoram clazomenium olympiadis septuagesimæ octauae secundo āno prædixisse cælestiū litterarum sciētia qbus diebus saxum casurum esset e sole. Id ꝑ factum īterdiu ī thraciæ pte ad egos flumē. q ēt lapis nūc ostēdit̄ magnitudine uehiculi colo re aducto: comete quoꝗ illis noctibus flagrāte. Quod si qs prædictum credat: simul fateat̄ necesse est maioris miraculi diuinitatē fuisse Anaxagoræ: soluiꝗ rerum naturae intellectum: et cōfundi oīa si aut ipse sol lapis esse: aut unꝙ lapidē ī eo fuisse credatur. Decidere tamē cre bro nō erit dubium. In abidi gymnasio ex ea cā colitur hodie ꝑ modicus qdā: sed quē ī medio terrarum casurum idē Anaxagoras prædixisse narratur. Colitur et Casandriæ: quae potidea uocitata est ob id deducta. Ego ipse uidi in uocōtiorum agro paulo ante delatum.

De arcu cælesti. Ca. lxi.

a Rcus uocamus extra miraculum frequentes: et extra ostentum: Nā nec pluuios qdem aut serenos dies cum fide portendunt. Manifestum est radium solis īmissum cauæ nubi repulsa acie ī solem refrigi: colorumꝗ uarietatem mixtura nubium aeris igniumꝗ fieri. Cer te nisi sole aduerso nō fiunt: nec unꝙ nisi dimidia circuli forma: nec noctu. Quāuis Aristoti les ꝓdat aliquādo uisum: quod tamen fatetur idem nō nisi tricesima luna posse. Fiunt āt hye me maxime ab aequinoctio autumnali die decrescente. Quo rursus crescente ab aequinoctio uerno nō existunt: nec circa solstitium lōgissimis diebus: bruma uero hoc est breuissimis die bus frequenter. Idem sublimes humili sole: humilesꝗ sublimi: et minores occidente uel oriē te: sed ī latitudinem diffusi. meridie exiles: uerum ābitus maioris. Aestate uero ꝑ meridiem nō cernunt̄. Post autumni aequinoctium quacunꝗ hora. Nec unꝙ plures simul ꝙ duo. Cæ tera eiusdem naturae nō multis dubia esse uideo.

De grandine: niue: pruina: nebula: rore. Ca. lxii.

g Randinem coglaciato hymbre gigni. et niuem eodem humore mollius coacto. pruinā autem ex rore gelido. Per hyemem niues cadere nō grandines: ipsasꝗ grandines inter diu sæpius ꝙ noctu: et multo celerius resolui ꝙ niues. Nebulam nec aestate nec maximo fri gore existere. Rores neꝗ gelu: neꝗ ardoribus: neꝗ uentis: nec nisi serena nocte. Gelando liquorem minui: solutaꝗ glacie nō eundem inueniri modum.

De Nubium Imaginibus. Ca.lxiii.

u Arietates coloꝝ figuraꝝq; ĩ nubibus cerni ꝓut admixtus ignis ſuperet aut uincatur.

De Proprietatibus Cæli In Locis. Ca.lxiiii.

p Ræterea quaſdã proprietates cæli qbuſdã locis eſſe. Roſcitas æſtate africæ noctes: In italia locris et lacu uelino nullo nõ die apparere arquus. Rhodi et ſyracuſis nunq̃ tãta nubila obduci: ut nõ aliqua hora ſol cernat̃. qualia aptius ſuis referẽtur in locis. Hæc ſint dicta de aere:

De Natura Terræ. Ca.lxv.

s Equitur terra cui uni reꝝ naturæ partiũ eximia ꝓpter merita cognomẽ indidimus maternæ uenerati͂ois. Sic hoĩm illa ut cælũ dei: quæ nos naſcentes excipit: natos alit: ſemelq; editos ſuſtinet ſemꝑ: nouiſſime cõplexa gremio iam a reliqua natura abdicatos: tũ maxime ut mater operiẽs: nullo magis ſacramẽto q̃ quo nos quoq; ſacros facit: etiã monumẽta ac titulos gerens: nomẽq; ꝓrogans noſtrũ: et memoriã extẽdens cõtra breuitatem æui. Cuius numen ultimũ iam nõnullis imprecamur iraſci graue: tanq̃ neſciamus hanc eſſe ſolam: quæ nunq̃ iraſcatur homini. Aquæ ſubeũt in hymbres: rigeſcunt ĩ grãdines: tumeſcũt in fluctus: præcipitantur ĩ torrentes. Aer denſatur nubibus: furit ꝓcellis. At hæc benigna: mitis: indulgens: uſuſq; mortalium ſemper ancilla: quæ coacta generat. quæ ſpõte fũditur. quos odores ſaporeſq;? quos ſuccos? quos tactus? quos colores? q̃ bona fide creditum reddit fœnus? quæ noſtri cã alit? Peſtifera enim aĩantia uitali ſpiritu habẽte culpã neceſſe eſt illi ſeminata excipere: et genita ſuſtinere. Sed ĩ malis generantium noxa eſt. Illa ſerpẽtem homĩe percuſſo nõ recipit amplius: pœnaſq; etiã inertiũ nomine exigit. Illa medicas fũdit hærbas: et ſemꝑ homini parturit. Quin et uenena noſtri miſerta ĩſtituiſſe credi põt: ne in tedio uitæ diræ famis mors terræ meritis alieniſſima lenta nos cõſumeret tabe: ne laceꝝ corpus abrupta diſpergerẽt: ne laquei torqueret pœna præpoſtera: incluſo ſpiritu cui quæreretur exituſ: ne ĩ profũdo quæſita morte ſepultura ſabulo fieret: ne ferri cruciatus ſc ĩderet corpus. Ita ẽ: miſerta genuit id: cuius facillimo hauſtu illibato corpore et cum toto ſãguine extigueremur nullo labore ſitiẽtibus ſimiles. Quo taliter defũctos nõ uolucres nõ ferae attigerẽt: terræq; ſeruaretur qui ſibi ipſe periſſet. Et ut ueꝝ fateamur terra nobis maloꝝ remedium genuit: nos illud uitæ fecimus uenenum. Nos eĩm et ferro quo carere nõ poſſumus ſimili modo utimur. Nec tamẽ quereremur merito: etiã ſi maleficii cauſa attuliſſet. Aduerſus unam quippe naturæ partem ĩgrati ſumus: quaſi quae nõ ad delitias quaſq; nõ ad cõtumelias ſeruiat homini. In maria iacitur: ut freta amittamus. eruditur aquis: ferro: ligno: igne: lapide: fruge: omĩbus cruciatur horis: multoq; plus ut delitiis q̃ ut alimẽtis noſtris famulet̃. Illa tamẽ quae ſũma patiatur: atq; extrema cute tolerabilia uideãtur. Penetramus ĩ uiſcera auri argentiq; uenas: et æris ac plumbi metalla fodiẽtes. Gẽmas etiã et quoſdam paruulos quaerimus lapideſ ſcrobibus ĩ ꝓfũdum actis. Viſcera eius extrahimuſ: ut digyto geſtet̃ gemma quã petimus. Quot manus atterũtur: ut unus niteat articulus. Si ulli eſſẽt ĩferi: iam profecto illos auaritiae atq; luxuriae cuniculi refodiſſẽt. Et miramur ſi eadem ad noxa genuit aliqua. Feræ eĩm credo cuſtodiũt illam: arcẽtq; ſacrilegas manus. Nõne ĩter ſerpentes fodimus? Et uenas auri tractamus cum ueneni radicibus? Placatiore tamẽ dea utimur ob hoc: ꝙ omẽs hi opulẽtiae exitus ad ſcelera cedeſq; et bella tẽdũt: quaeq; ſãguine noſtro irrigamus ĩſepultis oſſibuſ tegimus. Quibuſ tamẽ uelut exprobrato furore tãdem ipſa ſe obducit: et ſcelera quoq; mortalium occultat. ĩter crimĩa ĩgrati aĩ et hoc dixerim ꝙ naturam eiuſ ignoramus

De Forma Terrae. Ca.lxvi.

e St aũt figura prima de qua cõſẽſuſ iudicat. Orbem certe dicimus terrae globũ: quem uerticibuſ ĩcludi fatemur. Neq; eĩm abſoluti orbiſ eſt forma ĩ tãta mõtium excelſitate tãta campoꝝ planicie: ſed cuiuſ amplexuſ ſi cũcta lineaꝝ comprehẽdãt̃ ambitu: figurã abſoluti orbiſ efficiat. id quod ipſa reꝝ naturae cogit rõ: nõ eiſdem cauſiſ quas attulimuſ ĩ cælo. Nãq; ĩ illo caua ĩ ſe cõuexitaſ uergit: et cardini ſuo hoc eſt terrae undiq; ĩcumbit. Haec ut ſolida atq; cõferta aſſurgit ĩtumeſcẽti ſimiliſ: extraq; protẽditur. Mũduſ ĩ centrum uergit. At terra exit a cẽtro: ĩmẽſũ eius globũ ĩ formã orbiſ aſſidua circa eã mũdi uolubilitate cogẽte.

De Antipodibus An Sint. Ca.lxvii.

i Ngens hic pugna litteraꝝ: cõtraq; uulgi opinionem circũfũdi terrae hoĩes undiq; cõuerſiſq; inter ſe pedibuſ ſtare: et cũctis ſimilem eſſe caeli uerticem: ac ſimili modo ex quacũq; parte mediã calcari. Illo quaerẽte cur nõ decidant cõtra ſiti: tãq̃ nõ et ratio praeſto ſit. ut noſ non decidere miremur illi. Interuenit ſententia quãuiſ indocili probabiliſ turbae inaequali globo: et ſi ſit figura pineae nuciſ nihilominuſ terram undique incoli. Sed quid hoc refert alio miraculo exoriente? Pendere ipſos ac non cadere nobiſcum ceu ſpiritus uis mundo praeſertim ĩcluſi dubium ſit: an poſſit cadere natura repugnãte et quo cadat negãte.

Nã ſicut ignium ſedes nõ eſt niſi ĩ ignibus:aquaꝝ niſi ĩ aquis:ſpiritus niſi ĩ ſpiritu:ita terræ arcentibus cunctis niſi in ſe locuſ nõ eſt. Globum tamẽ effici miꝝ eſt ĩ tanta planitie maris cã poꝝ. Cui ſentẽtiæ adeſt Dicæarchus uir ĩ primis eruditus:regum cura pmenſus montes:ex qbus altiſſimum ꝓdidit Pelion. M.cc.l.paſſuum rõe ppendiculi nullã eſſe eã portionẽ uniuerſæ rotunditatis colligens. Mihi ĩcerta hæc cõiectatio uidetur. Haud ignoro quoſdã alpium uertices lõgo tractu nec breuiore qnquagita milibus paſſuum aſſurgere. Sed multo maxime hæc pugna eſt:ſi coactã in uerticem aquaꝝ quoq; figurã credere cogat̃. Atqui non aliud in reꝝ natura aſpectu manifeſtius. Nãq; dependentes ubiq; guttæ paruis globãt̃ orbibus. Et pulueri illatæ frõdiumq; lanugini ĩpoſitæ abſoluta rotunditate cernuntur. Et ĩ poculis repletis media maxime tument. Qua ꝓpter ſubtilitate humoris mollitiaq; in ſe reſidente rõne facilius q̃ uiſu deprehenduntur. Idq; etiã magis miꝝ in poculis repletis addito humore minimo circumfluere quod ſupſit. Cõtra euenire põderibus additis ad uicenos ſæpe denarios:Scilicet quia intus recepta liquorem in uerticem attollãt:ut cumulo eminente infuſa dilabant̃. Eadem eſt cã ꝓpter quã e nauibus terra nõ cernatur:e nauium malis cõſpicua. At procul recedente nauigio ſi quid quod fulgeat religetur ĩ mali cacumine:paulatim deſcendere uideat̃: et poſtremo occultetur. Deniq; oceanuſ quem fatemur ultimũ qua nõ alia figura cohæreret: atq; nõ decideret:nullo ultra margine ĩcludente:ipſum id ad miraculum redit: quo nã modo etiã ſi globetur extremum nõ decidat mare. Cõtra quod ut ſint plana maria:et qua uidentur figura:nõ poſſe id accidere magno ſui gaudio magnaq; gloria inuentores græci docent ſubtilitate geometrica. Nãq; cum e ſublimi ĩ iferiora aquæ ferãtur:et ſi hæc natura eaꝝ cõfeſſa: nec quiſq; dubitet ĩ littore ullo acceſſiſſe eas:q̃ lõgiſſime deuexitas paſſa ſit: ꝓculdubio apparere quo quid humilius ſit propius a centro eſſe terræ:omẽſq; lineas quæ emittantur ex eo ad ꝓximas aquas breuiores fieri q̃ quæ ad extremum mare a primis aquis. Ergo totas oĩq; ex parte aquas uergere in centrum:ideoq; nõ decidere:quoniã in interiora nitantur. Quod quidem et ita formaſſe artifex natura credi debet:ut cum terra arida et ſicca cõſtare per ſe ac ſine humore nõ poſſet:nec rurſus ſtare aqua niſi ſuſtinente terra mutuo amplexu iungerent̃. hac ſinus pandente illa uero pmeante totam intra extra ſupra:uenis ut uiculis diſcurrẽtibus: atq; etiã in ſummis iugis erumpente.quo ſpiritu acta et terræ põdere expreſſa ſiphonum mõ emicat:tãtumq; a periculo decidendi abeſt:ut ĩ ſumma quæq; et altiſſima exiliat. Qua rõne manifeſtum eſt quare tot fluminum quotidiano acceſſu maria nõ creſcant.

Quomodo Aqua Sit Terræ Innexa. Ca.lxviii.

e St igitur ĩ toto ſuo globo tellus medio ambitu præcĩcta circũfluo mari:nec argumẽtiſ hoc inueſtigandum:ſed iam experimẽtis cognitum.

De Nauigatione Maris Et Fluminum. Ca.lxviiii.

a Gadibus colũniſq; Herculis hiſpaniæ et galliaꝝ circuitu totus hodie nauigatur occidẽs. Septẽtrionalis uero oceanus maiore ex parte nauigatus eſt auſpiciis Diui Augusti germaniã claſſe circũuecta ad cimbroꝝ promũtorium:et ĩde ĩmenſo mari ꝓſpecto aut fama cognito:ad ſythicam plagam et humore nimio rigentia. Propter quod minime ueriſimile eſt illic maria deficere:ubi uis humoris ſuperet. Iuxta uero ab ortu ex indico mari ſub eodem ſydere pars tota uergens in caſpium mare pernauigata eſt macedonum armis Seleucho atque Antiocho regnantibus.quæ ſeleuchida atque antiochida ab ipſis appellari uoluere. Circa caſpium quoque multa oceani littora explorata:paruoq; breuius q̃ totus hinc aut illinc ſeptẽtrio eremigatus. Vt tamen cõiecturæ locum ſit quoque nõ relinquam ingens argumentũ paludis mæoticæ:ſiue ea illius oceani ſinus eſt:ut multos aduerto crediſiſſe:ſiue anguſto ſinu diſcreti reſtagnatio. Alio latere Gadium ab eodem occidente magna pars meridiani ſinus ambitu mauritaniæ nauigatur hodie. Maiorem quidem eius partem et orientis uictoriæ Magni Alexandri luſtrauere uſque in arabicum ſinum. In quo res gerente. C. Cæſare Auguſti filio ſigna nauium ex hiſpanienſibus naufragiis feruntur agnita. Et Hanno Carthaginis potentia florente circũuectus a gadibus ad finem arabiæ nauigationem eam prodidit ſcripto. Sicut ad extera europæ noſcẽda miſſus eodem tempore Himilco. Præterea Nepos Corneliuſ auctor eſt Eudoxum quẽdam ſua ætate cum Lathyrum regem fugeret arabico ſinu egreſſum gades uſque peruectum. Multoq; ante eum Cœlius Antipater uidiſſe ſe qui nauigaſſet ex hiſpania in æthiopiam cõmertii gratia. Idem Nepos de ſeptẽtrionali circũitu tradit. Q. Metello Celeri. C. Africani in conſulatu collegæ ſed tum galliæ proconſuli indos a rege ſueuorum dono datos:qui ex india cõmertii cauſa nauigantes tempeſtatibuſ eſſent in germaniam abrepti. Sic maria circumfuſa undique diuiduo globo partem orbis auferunt nobis:nec inde huc nec hinc illo peruio tractu. Quæ contemplatio apta detegendæ mortalium uanitati poſcere uidetur: ut totum hoc qcqd eſt in quo ſingulis nihil ſatis eſt ceu ſubiectum oculis q̃tum ſit oſtendam.

Quæ por

Quæ Portio Terræ Habitetur. Ca. lxx

i Am primũ in dimidio cõputari mihi uidetur tanq̃ nulla portio ipsi decedat oceano: q toto circũdatus medio: et omẽs cæteras fundẽs recipiensq̃ aquas: et quicquid exit in nubes ac sydera ipsa tot et tante magnitudinis pascẽs. Quo tãdem amplitudinis spatio terra creditur habitari. Improba et ĩfinita debet esse tam uastæ molis possessio. Adde q̃ ex relicto spatio plus abstulit cælum. Nam cũ sint eius quinq̃ partes: quas uocãt zonas: infesto rigore et æterno premitur gelu omẽ quicquid est subiectũ duabus extremis utrinq̃ circa uertices: hũc qui septẽtrion uocãtur: eũq̃ qui aduersus illi austrinus appellatur. Perpetua caligo utrobique et aliena mollior̃ sider̃ aspectu maligna ac pruina tantum albicans: Lux uero media terrar̃ qua solis orbita est exusta flãmis et cremata quo minus uapore torretur. Circa quã duæ tãtum inter exustã et rigentes tẽperantur. Hæq̃ ipsæ inter se nõ peruiæ ꝓpter incendiũ syderis. Ita terræ tres partes abstulit cælũ. Oceani rapina ĩ ĩcerto est. Sed et relicta nobis una portio haud scio an etiã in maiore dãno sit. Idem siq̃dẽ oceanus infusus ĩ multos (ut dicemus) sinus adeo uicino accessu interna maria allatrat: ut centũ quindecĩ milibus passuum arabicus sinũs distet ab ægyptio mari. Caspius uero. ccclxxv. milibus a põtico. Idẽ interfusus intrat per tot maria quibus africã europã asiamque dispartit. Quãtũ terrar̃ occupet cõputetur etiã nũc mẽsura tot fluminũ tãtar̃ paludiũ. Addãt et lacus et stagna. Iã elata in cælũ et ardua aspectu quoq̃ iuga. Iam siluæ uallesque præruptæ et solitudines et mille causis deserta detrahantur. Hæ tot portiones terræ ĩmo uero ut plures tradidere mũdi punctus: neque enĩ est aliud terra uniuersa. hæc ẽ materia gloriæ nostræ: hæc sedes: hic honores gerimus: hic exercemus: imperia: hic opes cupimus: hic tumultuatur humanũ genus: hic instauramus bella etiam ciuilia: mutuis cædibus laxiorẽ facimus terram. Et ut publicos gentiũ furores trãseam: hæc ĩ qua cõterminos pellimus: furtoque uicini cespitem nostro solo affodimus: ut qui latissime rura metatus fuerit: ultraque famã exegerit accolas quota terrar̃ parte gaudeat: uel cum ad mensuram auaritiæ suæpropagauerit quam tandem portionem defũctus eius optineat.

Mediam esse mundi terram. Ca. lxxi.

m Ediam esse mundi totius terram haud dubiis cõstat argumẽtis: sed clarissime æqnoctii paribus horis. Nam nisi in medio esset: æquales dies noctesque habere nõ posse deprehẽderunt et Dioptræ: quæ uel maxime id cõfirmãt: cum æquinoctiali tempore ex eadem linea ortus occasusque cernatur: et solstitialis exortus per suã lineã brumalisque occasus. Quæ accidere nullo modo possent: nisi in centro sita esset.

De syder̃ inæqualitate: et de eclipsi: et ubi et quare. Ca. lxxii

t Res aũt circuli supradictis zonis implexi inæqualitates tempor̃ distingũt. Solstitialis a parte signiferi excelsissima nobis ad septẽtrionalẽ plagam uersus. Cõtra q̃ ad alium polum brumalis. Item medio ambitu signiferi orbis incedens æquinoctialis. Reliquor̃ quae miramur causa in ipsius terræ figura est: quam globo similem et cũ ea aquas iisdẽ intelligitur argumentis. Sic enĩ fit haud dubie ut nobis septẽtrionalis plagæ sydera nunq̃ occidant: contra meridianæ nunq̃ oriantur. Rursusque hæc ab illis nõ cernantur attollẽte se cõtra medios uisus terrar̃ globo. Septẽtriones non cernit troglodytice et confinis aegyptus. Nec canopum italia: et quam uocant berenices crinem. Item quam sub Diuo Augusto cognominauere Cæsaris thronon: insignis ibi stella: adeoque manifesto assurgens fastigio incuruatur: ut canopus quartam fere partem signi unius supra terram eminere alexandriae intuentibus uideatur. Eadem a rhodo terram quodãmodo ipsam stringere. In ponto omĩo non cernatur: ubi maxime sublimis septẽtrio. Idem a rhodo absconditur: magisque alexãdriae. In arabia nouẽbri mense prima uigilia occultus: secunda se ostendit. In meroe solstitio uesperi paulisper apparet: paucisque ante exortum arcturi diebus pariter cũ die cernitur. Nauigãtium haec maxime cursus deprehẽdunt in alia aduerso in alia prono mari: subitoque cõspicuis atque ut e freto emergẽtibus quae ĩ anfractu pilæ latuere syderibus. Neque enĩ (ut dixere aliq̃) mũdus hic polo excelsiore se attollit: ut undique nõ cernãtur haec sydera. Ver̃ haec eadem qbusque ꝓximis sublimiora creduntur: eademque demersa lõginquis. Vtque nunc sublimis in deiectu positis uidetur hic uertex: sic in illam terræ deuexitatem transgressis illa se attollunt residẽtibus quæ hic excelsa fuerant. quod nisi in figura pilae accidere non posset. Ideoque defectus solis ac lunae uespertinos orientis incolae non sentiunt: nec matutinos ad occasum habitantes: meridianos uero saepius. Nobili apud arabiam magni Alexandri uictoria luna defecisse noctis secunda hora ꝓdita est. Eademque in sicilia exoriens. Solis defectum Vipsano et Fonteio cons. qui fuere ante paucos annos factum pridie chalend. maias campania hora diei iter septimam et octauam sensit. Corbulo dux in armenia inter horã diei decimã et undecimam prodidit uisum circuitu globi alia aliis detegente et occultante. Quod si plana esset terra simul omnia apperent

cunctis: noctesq; non fierent inæquales: neq; aliis q̃ in medio sitis paria duodecim horaꝝ interualla cernerentur: quae nunc nõ in omĩ parte simili modo congruunt.

Quæ ratio diurnae lucis in terris. Ca.lxxiii.

i Deo nec nox diesq; q̃uis eadẽ toto orbi simul est opposítu globi noctem aut ãbitu diẽ afferẽte. Multis hoc cognitũ experimẽtis. In africa hispaniaq; turriũ Hãnibalis. In asia uero propter piraticos terrores simili speculaꝝ præsidio excitato: in quis prænũtiatos ignes sexta hora diei accensos sæpe cõpertum est: tertia noctis a tergo ultimis uisos. Eiusdẽ Alexandri cursor Philonides ex sicyone ad elin mille et ducẽta stadia nouem diei cõfecit horis Indeq; q̃uis decliui itinere tertia noctis hora remẽsus ẽ sæpius. Cã q eũti cũ sole iter erat: eũdẽq; remeãs obuiũ cõtrario præuertebat occursu. Qua de cã ad occasũ nauigãtes q̃uis breuissimo die uincunt spatia nocturnæ nauigationis ut solem ipsum comitãtes.

Gnomica de eadem re et horologio primo. Ca.lxxiiii.

u Asaq; horoscopa nõ ubiq; eidem sunt usui trecẽtis stadiis aut longissime etiam quingẽtis mutãtibus semet umbris. Solis itaq; umbilici quem gnomonem appellãt umbra in ægypto meridiano tempore æquinoctii die paulo plus q̃ dimidiã gnomonis mensurã efficit. In urbe roma nona pars gnomonis deest umbrae. In oppido ancona superest quinta.xxx. In parte italiæ quae uenetia appellatur eisdem horis umbra gnomoni par fit.

Vbi et quando nullæ umbræ. Ca.lxxv.

f Imili modo tradunt in syene oppido quod est supra alexãdriam quinq; milibus stadiorũ solstitii die medio nullã umbram iaci: Puteumq; eius experimenti gratia factum totum illuminari. Ex quo apparere solem illi loco supra uerticem esse: quod etiã in india supra flumẽ hyspasin fieri tempore eodem Onesicritus scripsit. Cõstatq; in berenice urbe troglodytaꝝ et inde stadiis quattuor milibus octigentis.xx. eadem gente ĩ ptolemaide oppido quod in margine rubri maris ad primos elephãtoꝝ uenatus cõditum est. Hoc idem ãte solstitiũ quadragenis quinis diebus totidemq; postea fieri: et post eos nonagita dies ĩ meridiem ũbras iaci. Rursus ĩ meroe ĩsula quae est caput gentis æthiopũ qnq; milibus stadioꝝ a syene ĩ amne nilo habitatur bis anno absumi umbras sole duodeuicesimã tauri partem et quartãdecimã leonis obtinente. In india gente oreũ mons est maleus noĩe: iuxta quem umbræ æstate ĩ austrum: hyeme ad septetrionẽ iaciũtur. Quĩdecĩ tãtũ noctibus ibi apparet septẽtrio. In eadẽ india patalis celeberrimo portu sol dexter oritur: Vmbræ ĩ meridiem cadunt. Septẽtrionem ibi Alexandro morãte annotatũ prima tãtũ noctis parte aspici Onesicritus dux eius scripsit. Quibus ĩ locis ĩdiæ ũbræ nõ sit septẽtrionẽ nõ cõspici: et ea loca appellari ascia: nec horas dinumerari ibi

Vbi bis anno umbræ: et ubi in contrarium. Ca.lxxvi.

e T in tota troglodytice umbras bis xlii: diebus ĩ ãno Eratosthenes ĩ contrarium cadere prodidit.

Vbi lõgissimus dies: et ubi breuissimus. Ca.lxxvii.

s Ic fit ut uario lucis ĩcremento ĩ meroe lõgissimus dies.xii. horas æqnoctiales et octo ptes unius horæ colligat. Alexãdriæ uero.xiiii. horas. In italia.xv. In britania.xvii. ubi æstate lucidæ noctes haud dubie repromittunt id: quod cogit rõ credi. Solstitialibus diebus accedente sole propius uerticem mundi angusto lucis ambitu subiecto terræ cõtinuos dies haberi senis mensibus: noctesq; e diuerso ad brumam remoto. Quod fieri ĩ insula tyle Pythias massiliensis scripsit: sex dieꝝ nauigatione ĩ septentrionem a britania distante. Quidã uero in noma quæ distat a Camalduno britaniæ oppido circiter ducentis milibus affirmant.

Item de horologio. Ca.lxxviii.

u Mbraꝝ hãc rõem et quã uocãt gnomonicem ĩuenit Anaximenes milesius Anaximãdri de quo diximus et Taletis discipulus: primusq; horologiũ quod appellãt sciotericõ lacedemone ostendit.

Quõ dies obseruẽt. Ca.lxxix.

i Psum diem alii aliter obseruauere. Babyllonii inter duos solis exortus. Athenienses inter duos occasus. Vmbri a meridie ĩ meridiem. Vulgus omne a luce ad tenebras. Sacerdotes romani et q diem diffiniere ciuilem: item ægyptii et Hipparchus a media nocte ĩ mediã. Minora ãt interualla esse lucis inter ortus solis iuxta solstitia q̃ æquinoctia apparet. quia positio signiferi circa media sui obliquior est: iuxta solstitium uero rectior.

Differentiæ gentium et ratio. Ca.lxxx.

c Ontexenda sunt his cælestibus nexa causis. Nãq; æthiopas uicini syderis uapore torreri: adustisq; similes gigni: barba et capillo uibrato non est dubium. Et aduersa plaga mundi atq; glaciali candida cute esse gentes flauis promissas crinibus. Truces uero ex cæli rigore has et illas mobilitates habentes. Ipsoꝝq; crinium argumento illis in supera succum reuocari natura uaporis. His in inferas partes depelli humore deciduo. Hic graues feras: illic uarias effigies aĩalium prouenire et maxime alitum: et in multas figuras gigni uolucres. Corpoꝝ

autem proceritatem utrobiq; illic ignium nisu: hic humoris alimento. Medio uero terræ sa/lubris utrinq; mixtura: fertilis ad oēs tractus: modicus corpor; habitus. Magna & ī colore tē peries: Ritus molles: sēsus liqdos: īgenia fœcūda: totiusq; naturæ capacia. Iidē īperia quæ nūq; extimescētibus fuerīt: sicut ne ille qdē his paruerīt auulsæ ac ꝑ unitate naturæ urgētis illas solitarie.

De motu terræ. Ca. lxxxi.

b Abyloniorum placita motus terræ hiatusq; & cætera omīa ui sydeꝝ existimāt fieri. Sed illoꝝ triū qbus fulmina assignāt. Fieri āt hæc meātiū cū sole aut cōgruētiū: & maxime circa quadrata mūdi. Præclara quædā esse & īmortalis ī eo (si credimus) diuinitas perhi betur Anaximādro milesio physico: quē ferunt lacedemoniis prædixisse: ut urbe; ac tecta cu stodirēt. Instare. n. motū terræ. Et tum urbs tota eoꝝ corruit. Et taygeti mōtis magna pars ad formā puppis eminēs abrupta cladē insuper eam ruina ꝑpressit. Perhibetur & Pherecydis Pythagoræ doctoris alia coniectatio: sed & illa diuina. Haustu aquæ e puteo præsensisse ac prædixisse ibi terræ motum. Quæ si uera sunt q̄tum a deo tandē uideri possunt tales distare dum uiuant: Et hæc quidem arbitrio cuiusq; existimāda relinquātur. Ventos ī causa esse non dubiū reor. Neq; eni unq; intremiscūt terræ nisi sopito mari: cæloq; adeo trāquillo ut uola/tus auiū non pendeāt subtracto omī spiritu qui uehit: nec unq; nisi post uentos conditos. s. in uenas et cauernas eius occulto afflatu. Neq; aliud est ī terra tremor q̄ ī nube tonitruū. Nec hiatus aliud: q̄ cum fulmen erumpit incluso spiritu luctāte: et ad libertatem exire nitente.

De terræ hiatibus. Ca. lxxxii.

u Arie itaq; quatitur: & mira eduntur opera: alibi ꝓstratis mœnibus: alibi hiatu ꝓfūdo haustis: alibi egestis molibus: alibi emissis amnibus: nōnunq; etiā ignibus calidisue fō/tibus: alibi aduerso fluminū cursu. Præcedit uero comitaturq; terribilis sonus: alias murmur similius mugitibus aut clamori humano armoꝝ ue pulsātium fragori: pro qualitate materiæ excipientis formaq; uel cauernaꝝ uel cuniculi: per quem meat exilius grassāte ī angusto eodē rauco: in recuruis resultāte: in duris feruente: ī humidis fluctuāte & stagnātibus. Item feruē te cōtra solida. Itaq; et sine motu sæpe editur sonus: nec simplici modo quatitur unq;: sed tre mit uibratq;. Hiatus uero alias remanet ostendens quæ sorbuit: alias occultat ore cōpresso: Rursusq; ita inducto solo ut nulla uestigia extent urbibus pleꝝq; deuoratis agrorumq; tractu hausto. Maritima aūt maxime quatiuntur. nec mōtosa tali modo caret. Exploratum est mihi alpes apenninas sæpius tremuisse. Et autumno ac uere terræ crebrius mouentur: sicut fiunt fulmina. Ideo galliæ & ægyptus minime quatiūtur: quoniā hic æstatis causa obstat: illic hye/mis. Item noctu sæpius q̄ interdiu. Maximi autem futuri signa motus existūt hi matutini ue/spertiniq;: sed propīqua luce crebri. Interdiu āt circa meridiem fiunt: & solis lunæq; defectu: quoniā tēpestates tunc sopiuntur. Præcipue uero cū seqt̄ hymbrē æstus hymbresue æstū.

Signa motus futuri. Ca. lxxxiii.

n Auigantes uero sentiunt nō dubia cōiectura: siue flatu intumescente fluctu subito: aut quatiente ictu. Intremunt uero & in nauibus posita æque q̄ in ædificiis: crepituq; præ nuntiāt. Quin & uolucres nō īpauidæ sedent. Est & ī cælo signum: præceditq; motu futuro aut interdiu aut paulo post occasum sereno ceu tenuis lineæ nubis in longum porrectæ spati/um. Est & in puteis turbidior aqua: nec sine odoris tedio.

Auxilia contra motus futuros. Ca. lxxxiiii.

s Icut & iisdem est remedium: quale cloacæ & crebri specus præbent. Præcōceptum enī spiritum exhalāt. quod in certis notatur oppidis: quæ minus quatiuntur crebris ad pur gandā eluuiem cuniculis cauata. Multoq; sunt tutiora ī iisdem illis quæ pendent: sicut neapo li in italia intelligitur parte eius quæ solida est ad tales casus obnoxia. Tutissimi sunt ædificio rum fornices: anguli quoq; parietum: pōtesq; alterno pulsu renitente. Et latere terreno facti parietes minore noxa quatiuntur. Magna differentia est & ī ipso genere motus. Pluribus siq/dem modis quatitur. Tutissimum est cum uibrat crispāte ædificioꝝ crepitu: & cum ītumescit assurgens: alternoq; motu residet innoxium: & cum cōcurrentia tecta cōtrario ictu arietant: quoniā alter motus alteri renititur. Vndātis inclinato & fluctus more quædā uolutatio infe/sta est: aut cum ī unam partem totus se motus impellit. Desinūt autem tremores cum uentus emersit. Sin uero durauere: nō ante quadraginta dies sistuntur. Pleꝝq; & tardius: utpote cu; quidam annuo & biennii spatio durauerint.

Portenta terraꝝ semel uisa. Ca. lxxxv.

f Actum est & hoc semel: quod equidem ī hetruscæ disciplinæ uoluminibus inueni. In/gens terraꝝ portentum. L. Martio. Sex. Iulio cons. in agro mutinensi. Nanq; montes duo inter se concurrerunt crepitu maximo assultantes recedentesq;: inter eos flāma fumoq; ī cælum exeunte interdiu spectante e uia æmilia magna equitum romanorum familiarumq; &

uiatorꝝ multitudine. Eo concursu uillæ omẽs elisæ. Animalia permulta quæ intra fuerant exanimata sunt anno ante sociale bellum: quod haud scio an funestius ipsi terræ italiæ fuerit ꝗ̄ ciuile. Non minus mirꝝ ostentum & nostra cognouit ætas anno Neronis principis supremo sicut in rebus eius exposuimus pratis oleisq́ intercedente uia publica in contrarias sedes transgressis in agro marrucino prædiis Vectii Marcelli equitis ro. res Neronis procurãtis.

Miracula terræmotus. Ca. lxxxvi.

f Iunt simul cum terræmotu & inundationes maris eodem uidelicet spiritu infusi: aut residẽtis sinu rcepti. Maximus terræ memoria mortaliũ extitit motus Tyberii Cæsaris prĩcipatu. xii. urbibus asiæ una nocte ꝓstratis. Creberrimus punico bello ĩtra eundem ãnũ septies atq́ qnquagies nuntiatus romã. Quo qdem anno ad thrasimenũ lacũ dimicãtes maximũ motũ neq́ pœni sensere nec romani. Nec uero simplex malum aut in ipso tantũ motu periculũ ẽ. Sed par aut maius ostẽtũ nũꝗ̄ urbs roma tremuit ut nõ futuri euẽtus alicuius id prænũtium esset.

Quibus locis maria recesserit. Ca. lxxxvii.

e Adem nascentiũ causa terrarꝝ est cum idẽ ille spiritus attollendo potens solo non ualet erumpere. Nascuntur enĩ: nec fluminũ tantũ inuectu sicut echinades insulæ ab acheloo amne cõuectæ: miroq́ pars ægypti a nilo. In quã a pharo insula noctis & diei cursũ fuisse Homero credimus. Nec recessu maris sicut idẽ circeus. Quod accidisse & in ãbraciæ portu decẽ milium paſ. interuallo & athenienſiũ qnq́ miliũ ad pyræeũ memoratur. Et ephesi ubi quõdã ædẽ Dianæ alluebat. Herodoto qdẽ si credimus mare fuit supra mẽphĩ usq́ ad æthiopũ mõtes. Itẽq́ a plãis arabiæ mare circa iliũ & tota teuthranie. quaq́ cãpos ĩtulerit meãder

Ratio insularꝝ enascentium. Ca. lxxxviii.

n Ascuntur et alio modo terræ. ac repente in aliquo mari emergunt uelut paria secum faciente natura: quæꝗ hauserit hiatus alio loco reddente.

Quæ et quibus temporibus enatæ sunt. Ca. lxxxix.

c Laræ iampridem insulæ delos et rhodos memoriæ produntur enatæ. Postea minores ultra melo: anaphe: inter lẽnum et bellespõtum nea: inter lebedum et theon alone: inter cycladas olympiadis. cxxxxv. anno quarto thera et therasia. Inter easdem post ãnos. cxxx. hiera eadem ꝗ automate. Et ab ea duobus stadiis post annos. cx. in nostro æuo M. Iunio Syllano et L. Balbo conſ. ad. viii. idus iulii thia.

Quas terras interruperint maria. Ca. lxxxx.

a Nte nos et iuxta italiam inter æolias insulas: item iuxta cretam emersit e mari mille qngentum passuum una. Cum calidis fontibus altera olympiadis. cxliii. anno tertio in thusco sinu flagranſ haec uiolento cum flatu. Proditur quoq́ memoriae magnã circa illam multitudinem piscium fluitantem cõfestim expirasse quibus ex iis cibus fuisset. Sic et pythecusas in campano sinu ferunt ortas. Mox in iis montem epopon cum repente flamma ex eo emicuisset cãpestri aequatum planitie. In eadem et oppidũ haustum ꝓfundo: alioq́ motu terrae stagnũ emersisse. Et alio prouolutis mõtibus insulã extitisse ꝓchitam. Nãq́ et hoc modo insulas rerꝝ natura fecit. Auellit siciliam italiae: cyprum syriae: euboeam boetiae: euboeæ atlantẽ et macriam: belbicum bithyniae: leucosiam syrenum promontorio.

Quae insulae continenti adiunctae. Ca. xci.

r Vrsus abstulit insulas mari iunxitq́ terris. Antissam lesbo: zephyriũ halicarnaso: ethusam mindo: domiston et pernem mileto: arthemisiam parthenio promõtorio: hybanda quondã insula ioniae. cc. nũc a mari abest stadiis. Syriten ephesus ĩ mediteranea habet. Derasidas et sophoniã uicinam ei magnesia. Epidaurus et oricon insulae esse desierunt.

Quae terraemotu mari permutatae. Ca. xcii.

i N totũ abstulit terras primũ oĩm ubi atlãticũ mare est (si Platoni credimus) ĩ medio spatio. Mox interno: quae uidemus hodie mersã acarnaniã ãbracio sinu: achaiã corĩthio: europã asiãq́ ꝓpõtide et põto. Ad hoc prupit mare leucãda: ãthirrũ: bellespõtum: bosphoros duos.

Quae terrae ipsae se sorbuerunt. Ca. xciii.

a Tq́ ut sinus et stagna praeteream: ipsa se condens terra deuorauit. Cybotũ altissimum mõtem cũ oppido curite: siphylũ in magnesia. Et prius in eodem loco clarissimã urbem quae tãtalis uocabat̃. Galanis et calanies urbium ĩ phœnice agros et cum ipsis phegiũ aethiopiae iugum excelsissimum: tanq́ non infida grassarentur et littora.

Quae urbes haustae sint a mari. Ca. xciiii.

p Yrrhã et antistã circa meotin põtus abstulit. Elicen et buram sinus corinthius: quarũ ĩ alto uestigia appent. Ex ĩsula æ ea ãplius. xxx. milia passuũ abrupta subito cũ plurimis mortalium rapuit. Et ĩ sicilia dimidiã tyndarida urbẽ ac qcquid ab italia deest. Similiter ĩ boetia et eleusina.

De Piaculis. Ca. xcv.

m Otus ēnīuero terræ sileātur & quicqd est: ubi salte busta urbiū extāt. Simul ut terræ miracula potius dicamus q̄ scelera naturæ. Et hercule non cælestia enarratu difficilio ra fuerint. Metalloꝝ opulētia tā uaria: tā diues: tam foecunda: tot sæculis suboriens: cū tan/tum quotidie orbe toto populētur ignes: ruinae: naufragia: bella: fraudes: tātum uero luxu/ria & tot mortales conterāt. Gēmaꝝ pictura tā multiplex. Lapidum tā discolores maculæ. Interq; eos candor alicuius præter lucē omia excludēs. Medicatorum fōtium uis. Ignium tot locis emicantium perpetua tot sæculis incendia. Spiritus loetales alibi: aut scrobibus emissi: aut ipso loci situ mortiferi. Alibi uolucribus tantū: ut soracte uicino urbi tractu: Alibi præ/ter hoīem cæteris animātibus: nōnunq; & hoī: ut in sinuessano agro & puteolano sunt. quae spiracula alii uocant: alii charoneas scrobes mortiferꝝ spiritū exhalātes. Itē in hirpinis ansacti ac mephtiis eūdem locum: quem qui ītrauere moriuntur. Simili modo hiarapoli in asia matris magnæ tantum sacerdoti innoxium. Alibi fatidici specus: quoꝝ exhalatione temulenti futura præcinunt: ut delphis nobilissimo oraculo. Quibus in rebus qd possit aliud causæ afferre mor taliū quispiam: q̄ diffusæ per omē naturæ subinde aliter atq; aliter numen erumpens:

De terris semper trementibus. Ca. xcvi.

q Vædā uero terræ ad īgressus tremūt: sicut ī gabinēsi agro non ꝓcul urbe roma iugera ferme ducēta eqtātiū cursu:

De īsulis sēper fluctuātibus. Ca. xcvii.

s Imiliter in reatino quædam insulæ semper fluctuāt: sicut in agro cecubo. & eodē reati/no mutinēsi: stationensi: in uadimonis lacu. & ad cutilias aquas opaca silua: quæ nunq; die ac noctu eodē loco uisitur. In lydia aquæ uocātur calamiæ: nō uentis solū: sed etiā contis uel quolibet impulsu multoꝝ ciuium mithridatico bello salus. Sūt & in nympheo paruæ salta/res dictæ: quoniā in symphoniæ cantu ad ictus modulātium pedum mouētur. In tarquiniensi lacu magno italiæ duo nemora circūferuntur nūc triquetrā figuram edentes: nūc rotundā cō/plexu uentis impellentibus: quadratam nunquam.

Quibus ī terris nō pluat: & aceruata terraꝝ miracula & ceteroꝝ elemētoꝝ. Ca. xcviii.

c Elebre fanum habet Veneris paphos: in cuius quādā areā nō impluit. Itē in ea oppido troadis circa simulacrū Mineruæ. In eodē relicta sacrificia nō putrescūt. Iuxta marpasa oppidum asiæ cautes stat horrenda: uno digyto mobilis. Eadē si toto corpore impellatur re/sistens. In tauroꝝ peninsula in ciuitate paralino terra est qua sanātur omnia uulnera. At circa ason troadis lapis nascitur. quo cōsumuntur omīa corpora: sarcophagus uocāt. Duo sūt mō/tes iuxta flumen indum: alteri natura est ut ferrum omē teneat: alteri ut respuat. Itaq; si sint claui in calciamēto: uestigia auelli in altero nō posse: in altero sisti. Locris & crotone pestilen/tiam nunq; fuisse: nec ullo terræmotu laboratum ānotatum est. In lycia uero semper a terræ motu. xl. dies serenos esse. In agro harpauo frumentū satu nō nascitur. Ad aras mutias in ue/iente & apud tusculanū: & in silua cimīnia loca sunt in quibus ī terram depacta nō extrahunt. In crustumino natū foenū ibi noxiū: extra salubre est. Et de aquaꝝ natura cōplura dicta sunt.

Qua ratione æstus maris accedant & recedant. Ca. xcix.

s Ed æstus maris accedere & reciprocare maxime miꝝ est. Pluribus quidem modis acci/dit. Veꝝ causa ī sole lunaq;. Bis inter duos exortus lunæ affluunt: bisq; remeāt uicenis quaternisq; semper horis. Et primū attollentes se cum ea & mundo intumescētes. Mox a me ridiano cæli fastigio uergente in occasū residentes. Rursusq; ab occasu subter a cæli ima & me ridiano cōtraria accedente inundātes. Hic donec iteꝝ exoriantur se sorbentes. Nec unq; eo/dem tempore quo pridie refluit: ut ancilante sydere trahenteq; secum auido haustu maria: & assiduo aliunde q̄ pridie exoriente paribus tamen interuallis reciprocis: senisq; semper ho/ris nō cuiusq; diei aut noctis aut loci: sed ab æquinoctialibus: ideoq; īæquales uulgariū hora rum spatio utcūq; plures in eas aut diei aut noctis illaꝝ mensuræ cadunt: & æquinoctio tantū pares ubiq;. Ingens argumentum pleꝝq; lucis ac uicis etiam diurnæ hebetes esse qui negent subtermeare sydera: ac rursus eadem resurgere: similemq; tetris īmo uero uniuersæ naturæ & inde faciem in iisdem ortus occasusq; operibus non aliter sub terra manifesto syderis cursu alio ue effectu: q̄ cum præter oculos nostros feratur. Multiplex etiamnum lunaris differen/tia: primumq; septenis diebus. Quippe modici noua ad diuiduā æstus. Pleniores ab ea exun/dant: plenaq; maxime feruent. Inde mitescunt. Pares ad septimam primis. Iterumque alio la tere diuidua augentur. In coitu solis pares. Plane eadem aquilonia & a terris longius receden te mitiores q̄ cum in austros digressa propiore nisu uim suam exercet. Per octonos quoque annos ad principia motus & paria incrementa centesimo lunæ reuocantur ambitu: augen/te ea cuncta solis annuis causis duobus æqninoctiis maxime tumentes & autumnali am/plius quam uerno. Inanes uero bruma et magis solstitio. Nec tamen in ipsis quod dixi temporum articulis sed paucis post diebus: sicuti neque in plena aut nouissima sed postea:

nec statim ut lunam mundus ostendat: occultet ue: aut media plaga declinet: ueꝝ fere duabus horis æquinoctialibus serius: tardiore semper ad terras oīum quæ gerūtur in cælo effectu cadente q̃ uisu: sicuti fulguris & tonitrui & fulminum. Omnes enim æstus in oceano maiora integunt spatia inundantq; q̃ in reliquo mari. siue quia totum in uniuersitate animosius est q̃ ĩ parte: siue quia magnitudo apta syderis uim laxe crassantis efficatius sentit eadem angustiis arcentibus. Qua de causa nec lacus nec amnes similiter mouentur. Octogenis cubitis supra britaniam intumescere æstus Pytheas massiliensis auctor est. Interiora autem maria clauduntur ut portu. Quibusdam tamen in locis spatiosior laxitas dicioni patet. utpote cum plura exēpla sunt in tranquillo mari: nulloq; ueloꝝ impulsu tertio die ex italia peruectoꝝ uticam æstu feruente. Circa littora autem magis q̃ in alto deprehenduntur hi motus: quoniam & in corpore extremo pulsum uenaꝝ id est spiritus magis sentiunt.

Vbi æstus extra rationem. Ca. c.

i N plerisq; tamen æstuariis propter dispares sydeꝝ in quoq; tractu exortus diuersi existunt æstus tempore non ratione discordes: sicut in syrtibus. Et quoꝝdam tamen priuata natura est: uelut taurominitani erupi. Sæpius & in euboea septies die ac nocte reciprocantes. Aestus idem triduo in mense consistit septima: octaua: nonaq; luna. Gadibus qui est de lubro Herculis proximus fons inclusus ad putei modum alias simul cum oceano augetur: minuiturq;: alias uero utrunq; contrariis temporibus. Eodem in loco alter oceani montibus cōentit. In ripa bethys oppidum est: cuius putei crescente æstu minuuntur: augescunt decedēte mediis tempoꝝ immobiles. Eadem natura in hispali oppido uni puteo: cæteris uulgaris. Et pontus semper extra meat in propōtidem: introrsus in pontum nunq̃ refluo mari.

Miracula maris. Ca. ci.

o Mnia plenilunio maria purgantur: quædam & stato tempore. Circa Messanam & massimo similia expuuntur in littus purgamenta. unde fabula solis boues ibi stabulari. His dede: ut nihil quod equidem nouerim prætercam: Aristoteles nullum animal nisi æstu recente expirare affirmat. Obseruatum id multum in gallico oceano: & dūtaxat ĩ hoīe cōpertū.

Quæ potestas lunæ & terrena & marina. Ca. cii.

q Vo uera cōiectatio existit haud frustra spiritū sydus lunæ existimari. Et hoc esse quod terras saturet: accedēsq; corpora ipleat: abscedēsq; inaniat. Ideo cū incremēto eius augeri cōchylia: & maxīe spiritū sētire q̄bus sāguis nō sit. Sed & sāguinē hoīm ēt cū lumine eius augeri ac minui. Frōdes quoq; ac pabula (ut suo loco dicet̃) sētire ĩ oīa eādē penetrāte ui.

Quæ solis & quare salsum mare. Ca. ciii.

i Taq; solis ardore siccat̃ liquor. & hoc esse masculū sydus accepimus torrēs cūcta sorbēsq; Sic mari late patētī saporē icoq; salis: aut q̄a exhausto īde dulci tenuiq; quod facillime trahat uis ignea: oē aspius crassiusq; liquat̃. Ideo sūmā æquoꝝ aquā dulciorē ꝓfūda. Hāc esse ueriorē cām asperi saporis: q̃ ꝗ mare terræ sudor sit æternus: aut q̄a plurimū ex arido misceatur illi uapore: aut q̄a terræ natura medicatas aquas inficiat. Est ĩ exēplis Dionysio siciliæ tyranno cū pulsus est ea potentia accidisse prodigiū: ut uno die in portu dulcesceret mare.

Item de natura lunæ. Ca. ciiii.

c Ontrario ferunt lunæ fœmineū ac molle sydus atq; nocturnū soluere humorē: & trahere nō auferre. Id manifestū est ꝗ feraꝝ occisa corpora in tabem uisu suo resoluat: sōnoq; sopitis torporem cōtractū in caput reuocet. Glaciem refundat: cūctaq; humifico spiritu laxet. Ita pensari naturæ uices: semperq; sufficere aliis sydeꝝ elementa cogentibus: aliis uero fundentibus Sed in dulcibus aquis lunæ alimentum esse sicut in marinis solis.

Vbi altissimum mare. Ca: cv.

a Ltissimū mare. xv. stadioꝝ Fabianus tradit. Alii ĩ pōto ex aduerso coraxoꝝ gētis uocāt bathea pōti. tricētis fere a cōtinenti stadiis ĩ mensā altitudine maris tradūt uadis nunq̃ reptis.

Miracula aquaꝝ fōtiū et fluminū. Ca. cvi.

m Irabilius id faciunt aquæ dulces iuxta mare ut fistulis emicātes. Nā nec aquaꝝ natura a miraculis cessat. Dulces mari inuehuntur leuiores haud dubie. Ideo et marinæ quaꝝ natura grauior magis inuecta sustinent. Quædam uero et dulces inter se supermeāt alias. Vt ĩ fucino lacu ĩuectus amnis: in lario addua in uerbano ticinus: ĩ benaco mintius: in seuīno ollius: in lemanno rhodanus. Hi trās alpes superiores in italiam multoꝝ milium transitu hospitales suas tantum nec largiores q̃ intulere aquas euehentes. Proditū hoc et in oronte amne syriæ multisq; aliis. Quidam uero odio maris ipsa subeunt uada: sicut Aretusa fons syracusanus in quo redduntur iacta in alpheum: qui per olympiam fluēs pelopōnesiaco littori infunditur. Subeunt terras rursusque redduntur. Lycus in asia. Erasinus in argolica. Tigris in mesopotamia. Et quæ in Aesculapii fonte athenis immersa sunt in phalerico redduntur. Et in atinate

campo fluuius mersus post.xx.milia passuũ exit..Et in aquileiensi timauus. Nihil in asphalti/ te iudææ lacu qui bitumen gignit mergi potest. Nec in armeniæ maioris arithisso. is quidem introrsus pisces alit. In salentino iuxta oppidũ manduriã lacus ad margines plenus: neq; exau/ stis aquis minuitur: neq; infusis augetur. In ciconum flumine & in piceno: lacu uelino lignum deiectum lapideo cortice obducitur. Et in surio colchidis flumine adeo ut lapidem pleruq; du/ rans adhuc itegat cortex. Similiter in flumine silero ultra surrentũ nõ uirgulta modo imersa: ueꝝ et folia lapidescunt. alias salubris potus eius aquæ. In exitu paludis reatinæ saxũ crescit. Et in rubro mari oleæ uirentesq; frutices enascuntur. Sed & fontium plurimoꝝ natura mira ẽ feruore. Idq; etiam in iugis alpium ipsoq; in mari: & inter italiam & enariam ut in baiano sinu: & in liri fluuio multisq; alus. Nam dulcis haustus in mari plurimis locis ut ad chelidonias insu las & arabum: & in gaditano oceano. Patauinoꝝ aquis calidis hærbæ uirentes innascuntur: pi sanoꝝ ranæ. Ad uetulonios in hetruria non procul a mari pisces. In casinate fluuius appellat̃ scatebra frigidus abundantior æstate. In eo ut in archadiæ stymphali enascũtur aquatiles mu sculi. In dodone Iouis fons cum sit gelidus: & immersas faces extinguat: si extinctæ admoue/ antur accendit. Idem meridie semper deficit: qua de causa anapauomenon uocant. Mox incre/ scens ad medium noctis exuberat. Ab eo rursus sensim deficit. In illyriis supra fontem frigi/ dum expansæ uestes accenduntur. Iouis Hammonis fons interdiu frigidus: noctibus feruet. In troglodytis fons solis appellatur dulcis: & circa meridiem maxime frigidus: mox paulatim tepescens ad noctis media feruore & amaritudine infestatur. Padi fons mediis diebus æstiuis uelut interquiescens semper aret. In tenedo insula fons semper a tertia noctis hora in sextam ab æstiuo solstitio exundat. Et in delo insula inopus fons eodem quo nilus modo: ac pariter cum eo decrescit augeturq;. Contra timauum amnem insula parua in mari est cũ fontibus cali dis: qui pariter cum æstu maris crescunt minuunturq;. In agro pitinate trans apenninum flu/ uius nouanus oĩbus solstitiis torrens bruma siccatur. In falisco clitũni amnis aqua potata can/ didos boues facit. In boetia amnis melas oues nigras. Cephisus ex eodẽ lacu ꝓfluẽs albas rur sus nigras penitus. Ruffasq; iuxta ilium xantus: unde & nomẽ amni. In põto fluuius astaces irrigat cãpos in qbus pastæ oues nigro lacte æque gẽtes alũt. In reatino fõs neminia appella tus alio atq; alio loco exoritur ãnonæ mutationẽ significãs. Brũdusii ĩ portu fõs incorruptas præstat aquas nauigantibus. Lyncestis aqua quæ uocatur acidula uini modo temulentos fa/ cit. Ita in paphlagonia & in agro caleno. In andro ĩsula tẽplo Liberi patris fõtem nonis ianua/ riis semper uini sapore fluere Mutianus ter cons. credit. diostedosia uocatur. Iuxta nonacrinã archadiæ stix nec odore differens nec colore epota illico necat. Itẽ ĩ beroso tauroꝝ colle tres fõtes sine remedio sine dolore mortiferi. In carrinensi hispaniæ agro duo fontes iuxta fluunt: alter omĩa respuens: alter absorbens. In eadem gẽte alius aurei coloris omẽs ostendit pisces nihil extra illam aquã cæteris differẽtes. In cõmẽsi iuxta lariũ lacum fons largus horis singu/ lis sẽp intumescit ac residet: In cynonia ĩsula ãte lesbũ fons calidus atum fluit. Lacus sannaus in asia circũnascente absynthio ĩficitur. Colophone ĩ Apollinis clarii specu lacuna ẽ: cuius po tu mira redduntur oracula bibentiũ breuiore uita. Amnes retrofluere & nostra uidit ætas. Neronis principis ãnis supremis sicut in rebus eius retulimus. Iam omnes fontes æstate q̃ hyeme gelidiores esse quem fallit? Sicut illa permira naturæ opera æs & plumbum in massa mergi: dilatata fluitare. Eiusdemq; põderis alia sedere: alia inuehi. Onera in aqua facilius mo/ ueri. Thyre lapidem q̃uis grandem innatare: eundemq; cõminutum mergi. Recentia cada uera ad uadũ labi: intumescentia attolli. Inania uasa haud facilius q̃ plena extrahi. Pluuia sali/ nas aquas dulciores esse q̃ reliquas. Nec fieri salem nisi admixtis dulcibus. Marinas tardius gelare: & celerius accendi. Hyeme mare calidius esse: autumno salsius. Omne oleo tranquilla ri. Et ob id urinantes ore spargere: quoniam mitiget naturam asperam: luceq; deportet. Ni/ ues in alto mari non cadere. Cũ omĩs aqua deorsum feratur exilire fontes: atq; etiã in ætnæ radicibus flagrãtis ĩ tãtũ ut qnquagena & cẽtena milia passuũ harenas flãmaꝝ globus eructet

Ignium & aquarum iuncta miracula & de maltha. Ca.cvii.

i Anq; & igniũ quod ẽ naturæ quartũ elemẽtũ reddamus aliqua miracula. Sed primũ ex aqs. In comagene urbe samosata stagnũ ẽ emittẽs limũ malthã uocãt flagrãtẽ. cũ qd at tingit solidi adhæret. Præterea tactus seqt̃ fugiẽtes. Sic defẽdere muros oppugnãte Lucul/ lo: flagrabatq; miles armis suis. Aquis ẽt accẽditur. Terra tãtũ restĩgui docuere expimẽta.

De naptha. Ca.cviii.

s Imilis ẽ naturæ naptha: ita appellat̃ circa babyloniã: & ĩ austagenis pthiæ ꝓfluẽs bitu minis liqdi mõ. Huic magna cognatio igniũ: trãsiliũtq; ꝓtinus ĩ eã undecũq; uisã. Ita fe runt a Media pelicem crematam. postq̃ sacrificatur ad aras accesserat corona igne rapta.

De semper ardentibus locis. Ca.cix.

u Eꝝ in mõtium miraculis ardet ætna noctibus semper: tantoq; æuo igniũ materia suffi/cit. Niualis hybernis temporibus: egestũq; cinerem pruinis operiens. Nec in illo tãtũ natura sæuit exustione terris denũtians. Flagrat in gage lyciæ mons chimæra: & quidem im mortalis diebus ac noctibus flamma. Ignem eius accendi aqua: extingui uero terra aut fœno Gnidius Ctesias tradit. Eadẽ ĩ lycia ephesti mõtes tæda flãmãte tacti flagrãt adeo: ut lapides quoq; riuoꝝ & harenæ in ipsis aquis ardeant: aliturq; ignis ille pluuiis. Baculo si quis ex iis accenso traxerit sulcos riuos igniũ sequi narrant. Flagrat in bactris cophãti noctibus uertex. Flagrat in medis & cestia gente cõfinio persidis. Susis quidem ad turrim albã. xv. caminis ma ximo eoꝝ. Et interdiu cãpus babyloniæ flagrat quadã ueluti piscina iugeri magnitudine. Itẽ æthiopum iuxta hesperium mõtẽ stellaꝝ modo campi nocte nitent. Similiter ĩ megalipolita/noꝝ agro tametsi internus sit ille iucundus: frõdeq; densi supra se nemoris nõ adurens: & iux ta gelidum fontem semper ardens. Nymphei crater dira apolloniatis suis portendit ut Theo pompus tradidit. Augetur hymbribus: egeritq; bitumen temperandũ fonte illo ingustabili: alias oĩ bitumine dilutius. Sed quis hæc miretᷣ: In medio mari hiera ĩsula ardet. Aeolia ĩsula iuxta italiam cum ipso mari arsit per aliquos dies sociali bello: & donec legatio senatus piauit: Maximo tamen ardet incendio theonochema dictum æthiopum iugum. Torrentesq; solis ar/doribus flãmas egerit: Tot locis tot incendiis reꝝ natura terras cremat.

Ignium per se miracula. Ca. cx.

p Ræterea cũ sit huius unius elemẽti rõ fœcũda: seq; ipsa pariat: & minimis crescat scintil lis: quid fore putandum est in tot rogis terræ: Quæ est illa natura quæ uoracitatẽ aui dissimam in toto mundo sine dãno sui pascit: Addantur iis sydera innumera ingensq; sol. Ad/dantur humani ignes: & lapidum quoq; insiti naturæ: attrita inter se ligna: iam nubiũ & origi nes fulminum. Excedit profecto oĩa miracula ullum diem fuisse: quo nõ cuncta cõflagrarẽt: cum specula quoq; concaua aduersa solis radiis facilius etiã accendantur: q̃ ullus alius ignis. Quid ꝙ ĩnumerabiles partus sed naturales scatẽt: In nympheo exit e petra flãma: quæ aqua accenditur. Exit & ad aquas scãtias. Hæc quidem ĩualida cũ trãsit: nec lõge in alia durãs ma/teria. Viret & æterno hũc fõtem igneũ cõtexens fraxinus. Exit ĩ mutinẽsi agro statis uulca/no diebus. Reperitur apud auctores subiectis ariciæ aruis si carbo deciderit ardere terrã. In agro sabino & sidicino unctũ flagrare lapidem. In seletino oppido natiã ĩposito ligno ĩ saxum quoddam ibi sacrum protinus flãmam existere. In laciniæ Iunonis ara sub diuo sita cinerẽ ĩmo bilem esse perflantibus undiq; procellis. Quin & repentinos ignes existere & in aquis. Et in corporibus etiam humanis emicuisse. Traſimenum lacum arsisse totum. Seruio tullio dormiẽ/ti in pueritia ex capite flãmam emicuisse. L. Martium in hispania interemptis Scipionibus cõ/cionantem & milites ad ultionem exhortantem arsisse simili mõ Valerius Antias narrat. Plu/ra mox & distinctius. Nunc. n. quadam mixtura reꝝ oĩum exhibẽtur miracula. Veꝝ egressa mens interpretationem naturæ festinat legẽtium animos per totũ orbẽ ueluti manu ducere.

Terræ uniuersæ mensura longitudo & latitudo. Ca. cxi.

p Ars nostra terraꝝ de qua memoro ambiẽte (ut dictum est) oceano uelut ĩnatãs lõgissi me ab ortu & ab occasu patet: hoc est ab india ad Herculis colũnas gadibus sacratas octoginta quinq; milia sexaginta octo milia passuum ut Artemidoro placet auctori. Vt uero Isidoro nonaginta octo milia decem & octo. Artemidorus adiicit amplius a gadibus circuitu sa cri promontorii ad promõtoriũ artabrũ: quo lõgissime frõs procurrit hispaniæ octigenta mi/lia nonagintaunum. Id mensuræ duplici currit uia. A gange amne hostioq; eius quo se ĩ eoum oceanum effũdit per indiã parthienenq; ad myriãdrũ urbem syriæ ĩ issico sinu positam qnqua gintaquinq; milia passuum decẽ & nouẽ. Inde proxima nauigatione cyprũ insulam patarã ly/ciæ rhodum astypalæam in carpacio mari ĩ insulas laconicæ tænaꝝ. Lylibeũ siciliæ. Caralium sardiniæ triginta quattuor. Deinde gades duodecim milia quinquaginta. Quæ mensura uni/uersa ab eo mari efficit nonagintaocto milia passuum sexagĩta nouem. Alia uia quæ certior iti nere terreno maxime patet a gange ad euphratem amnem quinquagita milia passuum. xxi. In de cappadociæ in mazaca. cc. milia. xliiii. Inde per phrygiam: cariam: ephesum: quadringẽta milia passuum. xcviii. Ab epheso per ægeum pelagus delum ducenta milia. Isthmum ducenta duodecim milia. Deinde terra & laconico mari & corinthiaco sinu patrãs peloponnesi ducen/ta duo milia quingenti. Leucadem octingenta sex milia quingenti. Corcyram totidem. Acro/ceraunia centum trigintaduo milia quingenti. Brundusium octogintasex milia quingẽti. Ro/mam. ccc. milia sexaginta. Ad alpes usq; calcincomacum uicũ quingenta decem & octo milia. Per galliam ad pyreneos montes illibrium quingenta quinquagĩta sex milia. Ad oceanum & hispaniæ horam trecenta trigintaduo milia. Traiectu gadis septem milia quingẽti. Quæ mẽ/sura Artemidori rõne nonaginta efficit sexagĩnta nouem. Latitudo autem terræ a meridiano

situ ad septētrionem dimidio fere minor colligitur: quinquaginta quattuor milium sexaginta duo. Quo palam fit quātum & hinc uapor abstulerit: & illinc rigor. Neq; n. deesse arbitror terris: aut nō esse globi formā. Sed ihabitabilia utrinq; icōperta esse. Hæc mēsura currit a littore æthiopici oceani: qua mō habitat' ad meroen qngēta quinquaginta milia. Inde alexandriam duodecim milia quinquaginta. Rhodum quingenta octogintatria. Gnidū octoginta quattuor milia qngēti cū. xxv. M. Samū. c. M. Chiū octogītaquattuor. M. Mitilenen. lxv. M. Tenedō: xxviiii. M. Sigæū pmōtoriū. xii. M. qngēti. Os pōti. cccxii. M. d. Carābin pmōtoriū. cccl. Os mæotidis cccxii. M. d. Ostiū tanais. cclxv. M. Qui cursus cōpendiis maris breuior fieri potest. lxxxix. M. Ab ostio tanais nihil modicū diligentissimi auctores fecere. Artemidorus ulteriora incōperta existimauit: cū circa tanain sarmatarū gentes degere fateret' ad septētriones uersas. Isidorus adiecit. xii. M. l. usq; ad tilen: quæ coiectura diuinationis ē. Ego nō minore q̄ pxime dicto spatio sarmatarū fines nosci intelligo. Et alioqn q̄tum esse debet quod īnumerabiles gētes subinde sedē mutātes capiat? Vnde ulteriorē mensurā inhabitabilis plagæ multo esse maiorē arbitror. Nā & a germania īmensas insulas nō pridē cōptas cognitū habeo. De lōgitudine ac latitudine hæc sūt quæ digna memoratu putē. Vniuersū āt hūc circuitū Eratosthenes ī omium qdē litterarū subtilitate: & in hac utiq; præter cæteros solers: quē a cūctis probari uideo ducētorū quinquagīta duorū miliū stadiū pdidit. Quæ mēsura romana cōputatione efficit trecēties qndecies centena milia passuū. Improbū ausū: uerū ita subtili argumētatione cōprehēsū ut pudeat nō credere. Hipparchus & in coarguendo eo & in reliqua omī diligentia mirus adiicit stadiorū paulominus. xxv. milia.

Harmonica mundi ratio. Ca. cxii.

a Lia Dionysiodoro fides: neq; enim subtraham exemplum uanitatis græcæ maximum. Melius hic fuit geometrica scientia nobilis. Senecta diem obiit in patria. Funus duxere ei propinquæ: ad quas pertinebat hæreditas. Eæ cum secutis diebus iusta peragerent: inuenisse dicuntur in sepulchro epistolam Dionysiodori nomīe ad superos scriptam. Peruenisse eum a sepulchro ad infimam terram: esseq; eo stadiorū quadragītaduo milia. Nec defuere geometræ qui interpretarentur significare epistolam a medio terrarū orbe missam quo deorsum ab sūmo longissimum esse spatium: & idem pilæ medium. Ex quo cōsecuta computatio est: ut circuitu esse. cc. qnquagintaquinq; milia stadia pronuntiarent. Harmonica ratio quæ cogit rerū naturā sibi ipsam congruere: addit huic mensuræ stadia septem milia: terramq; nonagesimam sextā millesimam totius mundi partem facit.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER TERTIVS. PROHEMIVM

h ACTENVS DE SITV ET MIRACVLIS TERRAE aquarūq; ac syderū & rōne uniuersitatis atq; mensura. Nunc de partibus q̄q̄ infinitū id quoq; existimatur nec temere sine aliqua reprensione tractatū. Haud ullo ī genere uenia iustior est: si mō minime mirū est homine genitum nō omīa humana nouisse. Quapropter auctorem neminem unum sequar: Sed ut quēq; uerissimum in quaq; parte arbitrabor. Quoniā cōmune ferme omībus fuit: ut eos quisq; diligentissime situs discerent: in quibus ipse prodebat. Ideo nec culpabo aut coarguam quēq;. locorū nuda noīa & q̄ta dabitur breuitate ponētur claritate causisq; dilatis in suas partes. Nūc enī sermo de toto ē. Quare sic accipi uelim: ut sicut uidua fama sua noīa qualia fuere primordio ante ullas res gestas nūcupētur: & sic quædā in his nomē datura quidē: sed mūdi rerūq; naturæ. Terrarū orbis uniuersus in tres diuiditur partes: europam: asiam: africam. Origo ab occasu solis & gaditano freto: qua irrūpens oceanus atlanticus in maria interiora diffūditur. Hinc intranti dextra africa est: leua europa. Inter has asia est. Termini amnes tanais & nilus. Xii. milia passuum in longitudinem quas diximus fauces oceani patent: quinq; milium in latitudine a uico mellaria hispaniæ ad promontorium africæ album auctore Turamnio Grachula iuxta genito. T. Liuius ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt ubi minus vii. M. passuum. Vbi uero plurimum x. M. Tam modico ore tam immensa equorū uastitas proditur. Nec profunda altitudo miraculum minuit. Frequentes quippe tæniæ candicantis uadi carinas territant. Qua de causa limen interni maris multi eum locum appellauere. Proxima autē faucibus utrinq; īpositi mōtes coercent claustra: abila africæ: europæ calpe laborū Herculis metæ. Quam ob cām idigenæ

colũnas eius dei uocant: credũtq; pſoſſas excluſa ãtea admiſiſſe maria: & reꝝ naturæ mutaſſe
faciem.

De europa. Ca. i.

Rimum ergo de europa altrice uictoris omĩum gẽtiũ populi: longeq; terraꝝ pulcher/
p rima: quã pleriq; merito nõ tertiã portionem fecere: ueꝝ æquã in duas parteſ ab amne
tanai ad gaditanũ fretum uniuerſo orbe diuiſo. Oceanus hoc quod dictũ eſt ſpatio atlã
ticum mare infundens: & auido meatu terras quæcunq; uenientem expauere demergens: reſi/
ſtentes quoq; flexuoſo littoꝝ anfractu lambit europam: uel maxime receſſibus crebris exca/
uans: ſed in quattuor præcipue ſinus. Quoꝝ primus a calpe hiſpaniæ extimo (ut dictum eſt)
monte locobrutinum uſq; promontorium immenſo ambitu flectitur. In eo prima hiſpania ter/
raꝝ eſt ulterior appellata. Eadem bethyca. Mox a fine tirgitano citerior: eadẽq; tarraconẽſis
ad pyrenea iuga. Vlterior in duas per lõgitudinem prouintias diuiditur. Siquidem bethycæ
latere ſeptẽtrionali protenditur luſitania amne ana diſcreta. Ortus hic in aminitano agro cite/
rioris hiſpaniæ: & mõ ſe in ſtagna fundens: mõ in anguſtias reſorbens: aut in totum cuniculis
condens: & ſæpius naſci gaudens in atlãticum oceanum effunditur. Tarraconenſis autem hinc
affixa pyreneo: totoq; eius a latere decurrens & ſimul ad gallicum oceanum hibero mari trãſ/
uerſa ſe pãdens ſolorio monte & oretanis iugis carpentaniſq; & aſtuꝝ a bethyca atq; luſitania
diſtinguitur. Bethyca a flumine eam mediã ſecante cognoĩata cũctas prouĩtiaꝝ diuiti cultu &
quod in fertili ac peculiari nitor̃ præcedit. Iuridici cõuentus ei quattuor. Gaditanus: Cordu/
benſis: Aſtyſitanus: Hiſpalenſis. Oppida omĩa numero. clxxii. In iis coloniæ ſeptem. Muni/
cipia. xviii. latio antiquitus donata. xxix. Libertate. vi. Fœdere. iii. Stipendiaria. cxx. Ex his
digna memoratu aut latino ſermone dictu facilia. A flumine ana littora oceani oppidum oſſo/
ba aſturiæ cognominatum. Interfluẽtes luxia & urium harenæ mõtes. Bethys fluuius. Littuſ
curſenſe inflexo ſinu. Cuius ex aduerſo gadis inter inſulas dicendæ. Promontorium Iunonis:
Portus ueſippo. Oppida belon mellaria. Fretum ex atlantico mari. Carteia carteſos a græ
cis dicta. Mons calpe. Deinde littore interno oppido berbeſula cũ fluuio. Item ſalduba oppi/
dum uel malacha cũ fluuio fœderatoꝝ. Dein menoba cum fluuio. Sexifirmũ cognomine iuliũ.
Sexabdera Murgis. Bethycæ finis. Orã eã uniuerſã originis pœnoꝝ exiſtimauit M. Agrip/
pa. Ab ana autem atlãtico oceano obuerſa baſtuloꝝ turduloꝝq; ẽ. In uniuerſam hiſpaniã. M.
Varro perueniſſe hiberas & perſas & pœnicas celtaſq; & pœnos tradit. Luſũ. n. Liberi patriſ
ac lyſam cum eo bacchãtem nomen dediſſe luſitaniæ & Pana præfectum eius. Vniuerſa autẽ
quæ de Hercule ac pyrene uel Saturno traduntur: fabuloſa ĩ primis ut arbitror. Bethys ĩ tar
raconenſi prouincia non ut aliqui dixere menteſa oppido ſed tygenſi exoriens ſaltu: iuxta quẽ
trader fluuius qui carthaginenſem agrum rigat ille ocior refugit Scipioniꝰ rogum ueſuſq; in
occaſum oceanum atlanticum prouintiam adoptans petit: modicus primo: ſed multorum flu/
minum capax: quibus ipſe famam aquaſq; aufert. Bethycæ primũ ab oſſigetania infuſus amœ
no blandus alueo: crebris dextra leuaq; acco litur oppidis. Celeberrima inter hunc & oceani
oram in mediterraneo ſegeda: quæ augurina cognominatur. Iulia quæ fidentia. Vrgao quæ
alba. Ebura quæ cerialis. Siliberi quod liberini. Libida quæ clauſa. Stici quod iulienſes. Ve/
ſci quod fauentia: ſingilia: hegua: auia: ebdanum: agla minor: hebura: caſtrauaria: epiſibrium:
ipho noua: illyrico: oſca: eſcua: ſuccabon: uditanum: tuati uetus: obuia baſtetaniæ uergentis
ad mare. Conuentus uero cordubenſis circa flumen ipſum oſſigi quod cognominatur laconiũ.
Iliturgi quod forum iulium. Ipaſturgi quod triumphale. Sitia &. xiiii. M. paſſ. remotũ in me/
diterraneo. Obulco quod bontificenſe appellatur. Mox ripepora fœderatorum. Sacimari/
talium onuba. Et dextra corduba colonia patritia cognominata. Inde primum nauigabili be/
thye. Oppida carbulo decumo. fluuius ſingilis eodem bethys latere incedens. Oppida hi/
ſpalenſis conuentus: celtiaca: uacamana: acria: ilipa cognomine ila italica. Et a leua hiſpali co/
lonia cognomine romulienſis. Ex aduerſo oppidum oſſet: quod cognominatur iulia conſtan/
tia. Virgentium quod Iulii genitor. Hippo cauraſiaꝝ fluuius menoba & ipſe a dextro latere
infuſuſ: Ac inter æſtuaria bethys oppidum nebriſſa cognomine ueneria & colobona. Colonia
aſta quæ regia dicitur. Et in mediterraneo aſida: quæ cæſariana. Singilis fluuius ĩ bethyn quo
dictum eſt ordine irrumpens aſtygitanam coloniam alluit cognomine auguſtam firmam. ab
ea nauigabilis. Huius conuentus ſunt reliquæ coloniæ immunes tucci quæ cognominantur
auguſta gemella. Ituci quæ uirtus iulia. Atubi quæ claritas Iulia. Vrſo quæ genua urbanorũ
Inter quæ ĩfuit nunda cum Pompeii filio capta. Oppida libera aſtygie uetus oſtippo. Stipen/
diaria: callet: calucula: caſtragemina: ilipula minor: merucra: ſucrana: obucula: oningis. Ab
ora uenti prope monobam amnem & ipſum nauigabilem haudprocul accolunt alontigiceli:
aloſtigi. Quæ autem regio a bethye ad fluuium anam tendit: extra prædicta beturia appella/
tur in duas diuiſa ptes: totidẽq; gentes. Celticos qui luſitaniam attingũt: & hiſpalẽſis cõuen/

tus. Turdulos qui luſitaniã & terraconenſẽ accolũt: iura cordubã petunt. Celticos a celtiberiſ
ex luſitania aduenisse manifeſtũ eſt ſacris lingua oppidoꝝ uocabulis: ſacriſq; cognoĩbus in be/
thyca diſtingũtur. Serica quæ dicitur fama iulia. Vertobrige cõcordia iulia. Segede reſtituta
iulia. contribute iulia. Vcultuniacum: quæ & turiga nunc eſt. Lacimurge conſtantia iulia.
Tereſibus fortunales: & callenſibus emanici. Præter hæc ĩ celtica acibro: arũda: arunci:
turobrica: laſtigi: alpeſa: ſepone: ſerippo. Altera beturia quã diximus turduloꝝ & conuentus
cordubenſis habẽt oppida nõ ignobilia. Arſã: mellariã: mirobicã regiones oſintiadis iſeponẽ.
Gaditani cõuentus ciuiũ romanoꝝ. Regina latinoꝝ regia. Cariſa cognoĩe aurelia. Vrigia co/
gnoĩata caſtrum iulium. Item Cæſaris ſalutarienſis. Stipendiaria baſaro: belippo: barbes: ulu
la: ciprobaſſis: progallet: cappagum: oleatro: icocio: brana: liſculaſa: guntiaſa: andoriſe: Por
ro longitudinem uniuerſam eius prodidit. M. Agrippa ccccLxv: M. p. Latitudinẽ. cc. lvii. M.
Sed cum termini carthaginem uſq; procederent: quæ cauſa magnos errores computatiõe mẽ
ſuræ ſæpius parit. Et dum alibi mutato prouintiaꝝ modo: alibi itineꝝ auctis aut diminutiſ paſ
ſibus incubuere maria tam longo æuo alibi proceſſere littora: Torſere ſe & fluminũ aut corre
xere flexus. Præterea aliũde aliis exordiũ mẽſuræ ẽ: & alia meatuſ. ita fit ut nulli duo cõcinãt

Bethycæ longitudo & latitudo. Ca. ii.

b Ethycæ lõgitudo nũc a caſtulonis oppidi fine gadis. ccl. M. et a murgi maritĩa ora xxii
M. p. ãplior. Latitudo a carteiana ora. ccxxxvĩ. M p. Agrippã qdẽ ĩ tãta uiri diligẽtiã
præterq; ĩ hoc opere: cura cum orbem terrarum urbi ſpectãdũ ꝓponeret cæce erraſſe qs cre
dat: et cũ eo Diuũ Auguſtũ. Is nãq; cõplexã ea porticũ ex deſtinatõe et cõmẽtariiſ M. Agrip
pæ a ſorore eius incohatã peregit.

Hiſpania citerior. Ca. iii

c Iterioris hiſpaniæ ſicut complurium prouintiarum aliquãtum uetus forma mutata eſt:
utpote cum Pompeius Magnus trophæis ſuis quæ ſtatuebat in pyreneo. d. cccxlvi. op
pida ab alpibus ad fines hiſpaniæ ulterioris in dicionem a ſe redacta teſtatus ſit. Nunc uniuer/
ſa prouintia diuiditur in conuentus ſeptem. Carthaginenſem: Tarraconenſem: Cæſarauguſta/
num: Clunienſem. Aſturum: Lucrenſem: Bracatum. Accedunt inſule quarum mentione ſepo
ſitæ ciuitates: prouintia ipſa præter contributas aliis. cc. xciii continet oppida. In iis colonias
xii. Oppida ciuium romanorum. xiii. Latinorum ueterum. xviii. Fœderatorum unum. Stipẽ/
diaria. cxxxii. Primi in ora baſtuli: poſt eos quo dicitur ordine intus recedentes menteſani:
oretani: et ad tagum carpẽtani: iuxta eos uaccei: uectones: et celtiberi: atrebaci. Oppida oræ
proxima urci. Adſcriptumque bethycæ barea regio mauritania: mox deitania. Dein conteſta
nia: carthago noua: colonia: cuius a promontorio quod Saturni uocatur Cæſaream maurita/
niæ urbem. clxxxvii. M. paſſ. traiectus. Reliqua in ora flumen tader colonia immuni. Ilici un
de ilicitanus ſinus: in eam contribuuntur icoſitania: mox latinorum lucentium: dianium ſtipen
diarium: ſucro fluuius: et quondam oppidum. Conteſtaniæ finis regio idetania amœno præ/
tendente ſe ſtagno ad celtiberos recedens. Valentia colonia. iii. M. paſſ. a mari remota. Flu/
men turium: tantundem a mari ſaguntum ciuium romanorum oppidum. Vide nobile flumen
idubeda regio ilergoanum. Ibarus amnis nauigabili commercio diues ortus in cantabris haud
procul oppido iuliobrica. ccccl. M. paſſ. fluens. nauium. p. cclx. M. a uaria oppido capax quẽ
propter uniuerſam hiſpaniam græci appellauere iberiam. Regio ceſſetania: flumen ſubi: colo
nia: Tarraco Scipionum opus ſicut carthago pænorum. Regio ilergetum: oppidum ſubur:
flumen rubricatum: a quo laletani et indigetes. Poſt eos quo dicetur ordine intus receden/
tes radice pyrenei auſetani: itani: lacetani. Perque pyreneum cerctani: dein uaſcones. In ora
autem colonia barcine cognomine fauentia. Oppida ciuium romanorum beturo illuro. Flu/
men larnum blande fluens alba. Emporia geminum hoc ueterum incolarum et græcorum qui
phocentium fuere ſoboles. Flumen ticher. Ab eo pyrenea Venus in latere promontorii alte/
ro. xl. M. Nunc per ſingulos conuentus reddentur inſignia præter ſupradicta tarracone di/
ſceptant. populi. xliiii. quorum celeberrimi ciuium romanorum dertuſani: biſgargitani. Lati/
norum auſetani: cerretani: qui iuliani cognominantur: et qui auguſtani: ſedetani: geru den/
ſes: geſſorienſes: teari qui iulienſes. Stipendiariorum aquicaldenſes: onenſes: betulonenſes:
Cæſarauguſtana colonia immunis amne ibero affuſa: ubi oppidum antea uocabatur ſaldyba. re
gionis reditaniæ recipit populos. lii. Ex his ciuium romanorum bellitanos: celſenſes: Ex colo
nia calaturiganos: qui naſcici cognominantur. Ilerdenſes ſurdaonum gentis iuxta quos ſicoris
fluuius: oſcenſes regionis ueſſetaniæ: turiaſſonenſes. Latinoꝝ ueteꝝ caſcãtenenſes: ergauicẽ
ſes: gracchuritanos: leonicenſes: oſſigerdenſes. Fœderatos tarragenſes. Stipendiarios arco/
brienſes: andologenſes: arocelitanos: burſaonenſes: calaguritanos: qui fabularenſes cogno/
minantur. Complutenſes: carenſes: cincienſes: cortoenſes: daminitanos: larnenſes: lurſenſeſ:
ſpalenſes: ilũberitanos: lacetanos: iubienſes: põpolonenſes: ſegiſenſes. Carthaginẽ cõueniũt

populi.lxii.exceptis inſularꝝ incolis.Ex colonia accitania gemelleſenſes & libiſoſona cognomīe
feroaũguſtana:quibus duabus ius italiæ datum.Ex colonia ſalariẽſe oppidani latii ueteris ca/
ſtulonenſes:qui cæſariuenales appellantur.Setabitani qui auguſtani ualerienſes. Stipendiari
orꝝ aũt hi celeberrimi:albanenſes.baſtiani:conſaburenſes:dianẽſes:egeleſtani:lorcitani:lami
nitani:menſani:qui & oritani:menteſani qui & baſtuli:oretani qui & germani cognominanť:
caputqꝫ celtiberiæ ſegobrigenſes:carpentani:& toletani tago flumini ĩpoſiti.Dein uicienſeſ:
uirgilienſes.In cõuentum clunienſem uarduli ducũt populos.xiiii.ex quibus labanẽſes tantũ
nominare libeat.Turmodigi quattuor:in quibus ſegiſamonenſes:ſegiſamaiuliẽſes.In eũdem
cõuentum carietes & uennen es quinqꝫ ciuitatibus uadunt:quarꝝ ſunt ueliẽſes:eodẽ pelleode
ones celtiberorꝝ quattuor populis.quorꝝ numantini fuere clari:ſicut ĩ uacceorꝝ.xviii.ciuitati/
bus inter catinienſes palatini:locobrigenſes:caucenſes.Nã in cantabris quattuor populis iu/
liobrica ſola memoratur.In autrigonum decẽ ciuitatibus tritiũ & uirouelca.Areuacis nomẽ
dedit fluuius areua.Horꝝ ſex oppida ragũtia & ibi xama:quæ nomina crebro aliis ĩ locis uſur/
pantur.Præterea ſegouia & noua auguſta termes:ipſaqꝫ clunia celtiberiæ finis.Ad oceanuꝫ
reliqua uergunt uarduliqꝫ ex prædictis & cãtabri.Iunguntur iis aſturꝝ.xii.populi diuiſi ĩ au/
guſtanos aſturica urbe magnifica.In his ſũt girri:peſici:laciẽleſ zoelæ.Numerus omĩs multi
tudinis ad.cclx.M.liberorꝝ capitum.Lucenſis cõuentus populorꝝ eſt.xvi.præter celticos &
leuanios ignominioſæ ac barbaræ appellatiõis:Sed liberorꝝ capitum ferme.clxvi.Simili mo/
do bracarꝝ.xxiiii.ciuitates.cclxxv.capitum:ex quibus præter ipſos bracaros iuballi:celerni:
galleci:equeſilici:querquerni: citra faſtidium nominentur.Lõgitudo citerioris hiſpaniæ ẽ ad
finem caſtulonis a pyreneo.d.cvii.M.p.& ora paulo amplius.Latitudo a tarracone ad littuſ
olarſonis.cccvii.E radicibus pyrenei ubi cuneatur anguſtiis iter duo maria:paulatĩ deinde ſe
pandens:qua contingit ulteriorem hiſpaniã tantundem & amplius latitudinẽ adiicit. Metal/
lis plumbi:ferri:æris:argenti:auri tota ferme hiſpania ſcatet.Citerior & ſpecularibus lapidi/
bus.Bethyca & minio.Sunt & marmorꝝ lapidicinæ uniuerſæ hiſpaniæ.Veſpaſianus impera/
tor Auguſtus iactatus procellis reipu.latii ius tribuit.Pyrenei montes hiſpanias galliaſqꝫ di/
ſterminant promõtoriis in duo diuerſa maria proiectis.

Narbonenſis prouintia. Ca.iiii.

n Arbonẽſis prouintia appellatur pars galliarꝝ:quæ interno mari alluitur:bracchata ante
dicta:amne uaro ab italia diſcreta alpiumqꝫ ſaluberrimis romano imperio iugis. A reli/
qua uero gallia latere ſeptentrionali montibus gebenna et urbibus agrorꝝ cultu uirorꝝ morꝝqꝫ
dignatione amplitudine opum nulli prouintiarꝝ poſtferenda:breuiterqꝫ italia uerius ꝙ pro/
uintia.In ora regio ſardonum:intuſqꝫ cõſuaranorꝝ.Flumina technũner nodubrũ.Oppida il/
leſeberæ magnæ quõdã urbis tenue ueſtigiũ.Ruſcino latinorꝝ:flumen ataxe pyreneo rubrẽ
ſem permeans lacũ.Narbo Martius decumanorꝝ colonia xii.M.paſſuũ a mari diſtãs.Flumi/
na araris liria.Oppida decætero rara præiacentibus ſtagnis agatha quõdam maſſilienſiũ & re
gio uolcarꝝ tectoſagum.atqꝫ ubi rhoda rhodiorꝝ fuit.Vnde dictus multo galliarꝝ fertiliſſimuſ
rhodanus fluuius ex alpibus ſe rapiens per lemãnum lacum:ſegnẽqꝫ d eferens ararim:nec mi
nus ſeipſo torrentem iſaram & truentiam.Libyca appellantur duo eius ora modica.Ex his al/
terꝝ hiſpanienſe:alterum metapinum:tertium idẽqꝫ ampliſſimum maſſalioticum.Sunt aucto/
res & heracleam oppidum in hoſtio rhodani fuiſſe ultra foſſam ex rhodano.c.paſſibus:Marii
opere & nomine inſigne ſtagnum.Aſtromela oppidum maritima auaricorꝝ:ſuperqꝫ cãpi lapi/
dei Herculis prœliorꝝ memoria.Regio anataliorꝝ & intus deſuuiatium cauarꝝqꝫ.Ruſus a ma
ri tricorium & intus tricollorꝝ.Vocõtiorꝝ & ſegouellaunorꝝ mox allogobrum ac in ora maſſilia
græcorꝝ phocenſium.Fœderata promontorium zoachitariſta portuſregio clamatulicorꝝ.De/
in ſuelteri ſupraqꝫ uerucini.In ora aũt hac athenopolis maſſilienſium forꝝ: Iuliioctauianorum
colonia:quæ pacenſis appellatur:& claſſica amnis ſiue argenteus.Regio oxibiorum ligauno/
rumqꝫ:ſuper quos ſuebri quariates adunicantes. At in ora oppidum latinum ãtipolis.Regio
deciatium.Amnis uarus ex alpium monte cemeno profuſus.In mediterraneo colonia arelate
ſextanorum:beteræ ſeptumanorum:arauſio ſecundanorum.In agro cauarum ualentia:uien/
na allobrogum.Oppida latina aquæſextiæ ſalubiorum:auenio cauarum: aptaiulia uulgienti/
um alebeceriorum apollinarium :alba beluorum: auguſta tricaſtinorum: abatilia area bor/
mannico macina bellio carcaſum uulgarum tectoſagum ceſſero carbonthorathe: memino/
rum:cenicẽſes:cambolectri:qui atlantici cognominantur.Forum Voconi. glarum Liuii Leu
teuani:qui & fotoneronienſes.Nemauſum aremicorum.Piſcenæ ruteni ſanagenſes toloſa/
ni tectoſagii aquitaniæ contermini ataſcodinitarii cononienſes umbranici. Vocontiorum
ciuitatis fœderatæ duo capita uaſgo & lucus Auguſti. Oppida uero ignobilia .xix. ſicut
xxiiii.nemauſenſibus attributa. Adiecit formulæ Galba imperator ex inalpinis aganticos

atq; bodioticos:quoꝝ oppidũ dina.Lõgitudinẽ ꝓuĩtiæ narbonẽsis.cccclxx.M.paſſ.Agrip/
pa tradit:latitudinẽ.cclxviii.

Italia tyberis roma cãpania Ca.v.

Talia dehinc primiq; eius ligures:mox hetruria:umbria:latium:ubi tyberina oſtia:&
roma terraꝝ caput.xvi:M.p.interuallo a mari.Volſcoꝝ poſtea littus:& campaniæ pi/
centium inde:ac lucanum brutiumq;:quo longiſſime ĩ meridiem ab alpium pene lunatis
iugis ĩ maria excurrit italia. Ab eo græciæ ora:mox ſalentini:peduculi:apuli:peligni:ferẽ
tani:marrucini:ueſtini:ſabini:picentes:galli:umbri:hetruſci:ueneti: carni: iapides: iſtri:li/
burni.Nec ignoro ingrati ac ſegnis animi exiſtimari poſſe merito:ſi breuiter atq; in tranſcur/
ſu in hũc modũ dicatur terra oĩum terraꝝ alũna:eadem & parens numine deũ electa:quæ cæ
lum ipſũ clarius faceret:ſparſa cõgregaret ĩperia:rituſq; moliret:& tot populoꝝ diſcordes fe
raſq; linguas ſermonis cõmercio cõtraheret ad colloqa:& humanitatẽ hoĩ daret:breuiterque
una cũctaꝝ gentiũ in toto orbe patria fieret.Et qd agã tanta nobilitas oĩum locoꝝ:quos quiſ
attigerit:tãta reꝝ ſingulaꝝ populoꝝq; claritas tenet.Vrbs roma uel ſola ĩ ea & digna etiã fe
ſta ceruice facies quo tandem narrari debet opere:Et qualiter campaniæ ora per ſe fœlixq;
illa ac beata amœnitas ut palam ſit uno in loco gaudẽtis opus eſſe naturæ.Iam uero tota ea
uitalis ac perennis ſalubritatis cæli temperies eſt:tam fertiles campi:tam aprici colles:tam ĩ/
noxii ſaltus:tam opaca nemora:tam munifica ſiluaꝝ genera:tot montium afflatus: tanta fru/
gũ & uitiũ oleaꝝq; fertilitas:tam nobilia pecori uellera:tot opima tauris colla:tot lacus: tot
amniũ fontium q; ubertas totam eam perfũdens:tot maria:portus:gremium q; terraꝝ cõmer
cio patens undiq;:& tanq; ad iuuandos mortales ipſa auida ĩ mare procurrens. Neq; ingenia
rituſq; ac uiros & lingua manuq; ſuperatas cõmemoro gentes.Ipſi de ea iudicauere græci:ge
nus in gloriam ſuam effuſiſſimum quotam partẽ ex ea appellãdo græciam magnam.Nimirum
id quod in mentione cæli fecimus hac quoq; in parte faciẽdum eſt:ut quaſdam notas ac pauca
ſydera attingamus.Legentes tantum quæſo meminerint ad ſingula toto orbe ediſſerenda fe/
ſtinari:Eſt ergo folio maxime querno aſſimilata:multo proceritate amplior ꝙ latitudine in
leuo ſe flectens cacumine:& amazonicæ figura deſinens parmæ:ubi a medio excurſu cynthoſ
uocatur per ſinus lunatos duo cornua emittens leucopertã dextra:lacinium ſiniſtra.Patet lõ/
gitudine ab alpino fine prætoriæ auguſtæ per urbem capuam eq; curſu meante rhegiũ oppi/
dum in humero eius ſitum:a quo ueluti ceruicis incipit flexus:decies centena & uigĩti milia
paſſuum:multoq; amplior menſura fieret lacinium uſq;:ni talis obliquitas in latus digredi ui/
deretur.Latitudo eius uaria eſt.ccccx.milium inter duo maria infeꝝ & ſupeꝝ: amneiq; uarũ
atq; arſiam:media ac ferme circa urbem romam ab hoſtio aterni amnis in adriaticum mare in/
fluentis ad tyberina hoſtia.cxxxvi.& paulo minus a caſtronouo adriatici maris alpium ad thu
ſcum æquor.Haud ullo in loco.cc.in latitudinem excedens:Vniuerſæ autem ambitus a uaro
ad arſiam.xxx.M.paſſuum.lviii.efficit.Abeſt a circũdatis terris hiſtria ac liburnia quibuſdã
locis.c.M.paſſuum.Ab epiro & illirico.l.Ab africa minuſ.cc.ut auctor affirmat Varro.Ab
ſardinia.cxx.milia.A ſicilia.M.d.A corſica minus.lxx.Ab iſſa.l.Incedit per maria cæli re/
gione ad meridiem quidem.Sed ſi quis diligenti ſubtilitate id exigat:inter ſextam horam pri/
mam q; brumalem.Nunc ambitum eius urbeſq; enumerabimus.Qua in re præfari neceſſari/
um eſt auctorem nos Diuum Auguſtum ſecuturos:deſcriptionemq; ab eo factam italiæ toti/
us in regiones.xi.Sed ordine eo qui in littoꝝ tractu fiet urbium quidem uicinitates oratione
utiq; præpropera ſeruari non poſſe.Itaq; interiori in parte digeſtionem in litteras eiuſdẽ nos
ſecuturos coloniaꝝ mentione ſignata:quas ille in eo prodidit numero.Nec ſitus origineſque
perſequi facile eſt.In gaunis liguribus ut cæteri omittantur agro tricies dato.Igitur ab amne
uaro nicea oppidum a maſſilienſibus conditum:Fluuius pado.Alpes populiq; in alpinis mul/
tis nominibus:ſed maxime capillati oppido uediãtiorũ:ciuitatis gemellio.Portus Herculi.
monœchi.Liguſtica ora.Liguꝝ celeberrimi ultra alpes ſaluideceates:moxubii:citra uenæ:
meſtruri:ſotibagieni:ſtati:elibi uelli:aielli:euburiates:caſmonates:ueliates:et quoꝝ oppida
in ora proxima dicemus.Flumen rutuba:oppidum albium:intemelium:flumen merula:oppi
dum albingaunum:portus uadum ſabatium:flumen porcifera:oppidum genua: fiuuius feri/
tor:portus delphini.Tigulia intus & ſegeſta tiglioꝝ:Flumen macra liguriæ finis.A tergo
autem ſupradictoꝝ omĩum apenninus mons italiæ ampliſſimus perpetuis iugis ab alpibus tẽ
dens ad ſiculum fretum.Ab altero eius latere ad padum amnem italiæ ditiſſimum omnia no/
bilibus oppidis nitent.Libarna dertona colonia:trira:barderatæ:induſfria:polentia:carrea:
quod potentia cognominatur.Forofului quod ualentinum.Auguſta uaciennorum:Alba põ/
peia:aſta:aquæ ſcatiellorum.Hæc regio ex deſcriptiõe Auguſti nona eſt.Patet ora liguriæ
inter amnes uarum & macram.ccxi.M.paſſ.Adnectitur ſeptimæ in qua hetruria eſt ab amne
macra:& ipſa mutatis ſæpe nominibus.Vmbros inde exegere antiquitus pelaſgi.Hos lydi:

a quoꝝ rege tyrrheni. mox a sacrifico ritu lingua græcoꝝ tusci sunt cognominati. Primũ he/
truriæ oppidum luna portu nobile. Colonia luca a mari recedẽs: ꝓpiorqꝫ ipsa iter amnes au/
serẽ & arnũ orta a Pelope pisisqꝫ: siue a tenucanis græca gente. Vada uolateranea: fluuius ce/
cina: populoꝝ hetruscoꝝ quõdam hoc tantũ in littore. Hinc amnes prille: mox umbro nauigi
oꝝ capax: & ab eo tractus umbriæ portusqꝫ telamon: cosa uolgentium a populo Ro. deducta
grauisce castrum nouum: pyrgi: cæretanus amnis: & ipsum cære. Intus mil. passibus quattu/
or agilla a pelasgis conditoribus dictum alsium: phregne. Tyberis amnis a macra. cclxxxiiii.
M. pass. Intus coloniæ falisca argis orta (ut auctor est Cato) quæ cognomĩatur hetruscorum
lucus. Coloniæ rusellana: sanienlis: critona: decætero arutini ueteres: arutini fidentiores: aru
tini iulienses: amitinẽses: aquasenses cognomine taurini: blerani: cartonienses: capinates: clu/
sini noui: clusini ueteres: fluentini præfluenti arno appositi: fesule: ferentinum: fescẽnia: hor/
tanũ: herbanũ: nepe. Nouẽ pagi præfecturæ claudiæ. Foro Clodii: pistoriũ: perusia: suanẽ/
ses: saturnini qui ante aurinini uocabantur: subertani: scatones: tarqueniẽses: thuscanienses:
uertulonienses: uerentãni: esetini: uoleterrani cognomine hetrusci: uolsciniẽses ĩ eadẽ parte.
Oppidoꝝ ueteꝝ nomina retinent agri crustuminus caletranus.. Tyberis antea tybris appella
tus: & prius albula e media fere lõgitudine apẽnini finibus aretinoꝝ ꝓfluit: tenuis primo nec
nisi piscinis corriuatus: emissusqꝫ nauigabilis: sicuti tinna & glanis influentes in eum nouenoꝝ
ita conceptu dieꝝ si non adiuuent hymbres: sed tyberis propter aspera & confragosa. Ne sic
quidem prætерq̃ꝫ trabibus uerius q̃ꝫ ratibus longe meabilis fertur p. c. l. M. d. non ꝓcul ti/
ferno perusia & otriculo: hetruriam ab umbris ac sabinis: mox citra. xiii. M. p. urbis ueientẽ
agrum a crustumino: dein fidenate: latinumqꝫ a uaticano dirimens. Sed ĩtra tinnam & glanim
duobus & . xl. fluuiis auctus: præcipuis ãt nare & anieue: qui & ipse nauigabilis. Latium inclu
dit a tergo. Nec minus tamen aquis ac tot fontibus in urbem perductis. Et ideo quãlibet ma
gnaꝝ nauium ex italo mari capax reꝝ in toto orbe nascentium mercator placidissimus. Pluri/
bus prope solus q̃ꝫ cæteri in omĩbus terris amnes accolitur aspiciturqꝫ uillis. Nulliqꝫ fluuioꝝ
minus licet inclusis utrinqꝫ lateribus: nec tamen ipse pugnat quãq̃ꝫ creber ac subitis incremẽ/
tis: & nusq̃ꝫ magis aquis q̃ꝫ in ipsa urbe stagnãtibus. Quinĩmo uates intelligit potius ac mo/
nitor auctu semper religiosus uerius q̃ꝫ sæuus. Latium antiquũ a tyberi circeios seruatum est
M. passuum. l. longitudine. Tam tenues primordio imperii fuere radices. Colonis sæpe mu/
tatis tenuere alii aliis temporibus. Aborigines: pelasgi: archades: siculi: arunci: rutyli. Et ul/
tra circeios uolsci: osci: ausones unde nomen modo latii processit ad lirin amnem. In principio
ẽ ostia colonia a romano rege deducta. Oppidum laurentum locus solis indigetis. Amnis nu/
mitius. Ardea a Danae Persei matre condita. Dein quondam aphrodisium antium colonia.
Astura flumen & insula. Fluuius nympheus: clostra romana. Circeii quondam insula immẽso
quidem mari circũdata (si creditur Homero) & nunc plane. Mirum est quod hac de re tradere
hominum notitiæ possumus. Theophrastus qui primo externoꝝ aliqua de romanis diligen/
tius scripsit. Nam Theopompus ante quem nemo mentionem habuit urbem dũtaxat a gallis
captam dixit. Clitarchus ab eo proximus legationem tantum ad Alexandrum missam. Hic iã
plus q̃ꝫ & fama circeioꝝ insulæ & mensuram posuit stadia. lxxx. in eo uolumine quod scripsit
Nicodoro atheniensium magistratui: qui fuit urbis nostræ. cccclx. anno. Quicquid est ergo
terraꝝ propter. x. M. p. prope ambitus adnexum insulæ. Post eum annum accessit italiæ ali/
ud miraculum. A circeis palus põtina est quem locum xxiiii. urbium fuisse Mutianus ter cõsul
prodidit. Dein flumen ufens supra quod tarracina oppidum lingua uolscoꝝ anxur dictum. Ibi
fuere amyclæ a serpentibus deletæ. Dein lacus fadanus: caieta portus. Oppidum formiæ an
tiqua læstrigonum sedes. Vltra fuit oppidum pyræ: colonia minturnae lyri amne diuisa gla/
nico appellato. Sinuessa extremum in abiecto lati: quã quidã dixere sinopem uocitatã. Hinc
fœlix illa campania est. Ab hoc sinu incipiunt uitiferi colles: & temulentia nobilis succo p oĩs
terras inclyto: atqꝫ (ut ueteres dixere) sũmum Liberi patris cum Cerere certamen. Hinc seti/
ni & cecubi obtenduntur agri. Iis iunguntur falerni: caleni. Dein consurgunt massici: gaurani:
surrentiniqꝫ montes. Ibi laborini campi sternuntur: & in delitias ãlicæ epulãtur mẽsis. Haec
littora fontibus calidis rigantur: praetereqꝫ caetera in toto mari conchylio pisce nobili anno/
tantur. Nusq̃ꝫ generosior oleæ liquor. Et hoc quoqꝫ certamen humanae uoluptatis tenuere
osci: graeci: umbri: tusci: campani. In ora sauo fluuius. Vulturnum oppidum cum amne. liter/
num: cumae calcidensium: misenum: portus baiaꝝ: bauli: lacus lucrinus & auernus. Iuxta quem
cimerium oppidum quondam: dein puteoli colonia dicæarchia dicti postqꝫ phlegraei campi.
Acherusia palus cumis uicina. Littore autem hoc neapolis chalcidensium: & ipsa parthenope a
tumulo syrenis appellata. Herculanium Pompeii haudprocul expectante monte uesuuio.
Alluente uero sarno amne ager nucerinus est: & . viiii. M. passibus a mari ipsa nuceria. Sur/

rentum cũ ꝓmõtorio Mineruæ ſirenũ quõdam ſede nauigatione a circeis duo de lxxx. M. p.
patet. Regio ea a tyberi prima italiæ ſeruatur ex deſcriptione Auguſti. Intus coloniæ capua
a xl. campo dicta aquinũ: ſueſſa: uenafrũ: ſora: theanum: ſidicinum cognomine nola. Oppida
abellinum: aritia: alba lõga: acerani: allifani: atinates: aletrinates: anagnini: atellani: ueluſani
arpinates: auximates: auxellani: alfaterni. Et qui ex agro latino: Itẽ hernico: Item labicano
cognominati. Bouellæ: calatiæ: caſinum: calenũ: capitulum: bernetum: cernetani qui maria/
ni cognominãtur. Corani a Dardano troiano orti. Cubulterini: caſtrimonieẽſes: cingulani: ga/
bieẽſes. In mõte albano foropopulieẽſes. Ex falerno fruſinates: ferẽtinates: freginates: fraba/
terni ueteres: frabaterni noui: ficolenſes: fregellani: foroappi: forẽtani: gabini: interãnates:
ſuccaſani q et lirinates uocantur. Ilioneẽſes: lauini: norbani: nomẽtani: preneſtini urbe quõdã
ſtephane dicta. Priuernates: ſetini: ſignini: ſueſſulani: telini: trebulani cognomine balimẽſeſ/
Trebani: thuſculani: uerulani: ueliterni: ulubrenſes: uluarnates ſuperq; roma ipſa: cuius no/
men alteꝝ dicere arcanis ceremoniaꝝ nefas habetur: optimaq; et ſalutari fide abolitum annũ/
tiauit Valerius Solanus: luitq; mox pœnas. Nõ alienum uidetur inſerere hoc loco exemplũ
religionis antiquæ ob hoc maxime ſilentium inſtitutæ. Nãq; Diua Angerona cui ſacrificatur
ad diem. xii. chalendas ianuarii ore obligato obſignatoq; ſimulacrum habet. Vrbem tris por
tas habentẽ Romulus reliquit: aut ut plurimis tradentibus credamus quattuor. Mœnia eius
collegere ambitu imperatoribus cenſoribuſq; Veſpaſianis anno conditæ. d. cccxxviii. M. p.
xiii. M. cc. Complexa montes. vii. Ipſa diuiditur in regiones. xiiii. Compita ſingulaꝝ. cclxv.
p. eiuſdem ſpatii menſura currente a miliario in capite romani fori ſtatuto ad ſingulas portaſ:
quæ ſunt hodie numero. xxxiiii. ita ut. xii portæ ſemel numerentur: prætereanturq; ex uete
ribus. vii. quæ eſſe deſierunt. Efficit paſſuum per directum. xxx. M. d. v. lxii. Ad extrema ue
ro tectoꝝ cum caſtris prætoriis ab eodem miliario per uicos oĩum uiaꝝ menſura colligit pau/
lo amplius. lxx. M. paſſuum. Quod ſi quis altitudinem tectoꝝ addat: dignam profecto æſti
mationem concipiat: fateaturq; nullius urbis magnitudinem in toto orbe potuiſſe ei cõparari.
Clauditur ab oriente aggere Tarquini Superbi inter prima opere mirabili. Nãq; eum muris
æquauit: qua maxime patebat additu plano. Cætero munita erat præcelſis muris: aut abrup
tis montibus: niſi ꝙ expatiantia tecta multas addidere urbes in prima regione. Præterea fue/
re in latio clara oppida: ſatricum: pometia: ſcaptia: pitulum: politorium: tellene: tiſata: cecin:
afican: acruſtumiũ: meridia: medullũ: corniculũ: ſaturnia ubi nũc Roma eſt. Antipolis quod
nũc ianiculũ in parte romæ: antẽna: camerium: collatia: amiternũ: norbe: fulmo: et cũ his car
nem in mõte albano ſoliti accipere populi albẽſes. Albani: eſolani: acciẽſes: abolani: nubeta/
ni: bolanitii: ſuetani: coriolani: fidenateſ: coretii: hortẽſes: latiniẽſes: lõgãi: manates: macra/
les: muniẽſes: olliculani: octulani: pedani: polletaurini: querquetulani: ſicani: ſiſolenſeſ: tole/
rienſes: tutienſes: uimiteraliuelienſes: uenetulani: uicellẽſes. Ita ex antiquo latio. liii. populi
interiere ſine ueſtigiis. In campano aũt agro ſtabie oppidũ fuit uſq; ad Cn. Pompeium et. L.
Catonem conſ. a pridie chalend. maii: quo die Sylla legatus bello ſociali id deleuit: quod nũc
ĩ uillas abiit. Intercidit ibi et taurania. Sũt et morientis ſcalini reliquiæ. Præterea auctor eſt
Antias oppidum latinoꝝ apiolas captum a L. Tarquino rege: ex cuius præda capitolium is in
fine incohauerit. A ſurrẽtino ad ſilaꝝ amnem. xxx. M. paſſus ager picẽtinus fuit: thuſcorum
templo iunonis argiuæ ab Iaſone condito inſignis. Intus oppidum ſalerni: picentia. A ſilaro
regio tertia et ager lucanus brutiuſq; incipit. nec ibi rara incolaꝝ mutatio. Tenuerũt eum pe/
laſgi: oenotrii: itali: morgetes: ſiculi: græciæ maxime populi: nouiſſime lucani a ſamnitibus or
ti duce Lutio. Oppida peſtum a græcis poſidonia appellatum ſinus peſtanus: oppidum elea:
quæ nũc uelia. Promõtorium palinuꝝ a quo ſinu recedente traiectus ad coloniam regiam. c.
M. paſſus: Proximum autem huic flumen melphes. Oppidum buxentum græciæ prius ma/
gnæ: nunc lucaniæ. Saus amnis fuit et oppidum eodem nomine. Ab eo brutium littuſ: oppi/
dum blanda: flumen baletum: portus parthenius: et phocentium ſinus uibonẽſis locus clam/
petiæ. Oppidum tempſa: a græcis temeſe dictum. et crotonienſium terina: ſinuſq; ingens te/
rinus. Oppidum coſentia. Intus in peniſula fluuius acheron: a quo oppidani acherontini. Hip
po quod nunc uiboniem ualentiam appellamus: Portus Herculis: Metaurus amnis: Ta/
rentum oppidum: portus Horeſtis et meddua. Oppidum ſcylleum: Cratis fluuius pater (ut
dixere) ſcyllæ. Dein colonia regia. Siculum fretum: ac duo aduerſa promontoria ex italia
cenis: Ex ſicilia pelorum. xii. ſtadiorum interuallo. Vnde rhegium. xliii. paſſuum. Inde
apennini ſilua: Promontorium leucopetra. xii. M. paſſibus. Ab ea locri cognominati. Ii a
promontorio zephyro abſunt a ſilaro. ccc. iii. M. Et includitur europæ ſinus primus in
eo quem maria nuncupant: Vnde irrumpit atlanticum ab aliis magnum: qua intrat porthmos
a græcis: a nobis gaditanũ fretum cum intrauit. Hiſpanũ quatenus hiſpanias abluit. Ab aliis

ibericum aut balearicum: Mox gallicũ: ante narbonẽsem ꝓuintiã: hinc ligusticum. Ab eo ad siciliam insulam thuscũ quod ex græcis alii notium: alii tyrrhenũ: e nostris plurimi infeꝝ uocant. Vltra siciliam quod est ad salentinos ausonium polybius appellat. Eratosthenes autem inter hostium oceani et sardiniam quicquid est sardoũ. Inde ad siciliam tyrrhenũ. Ab hac cretam usq; siculum. Ab ea creticũ. Insulæ per hæc maria primæ oĩm pityusæ a græcis dictae a frutice pineo: nũc ebusus uocatur: utraq; ciuitate fœderata angusto freto interfluẽte. patẽt xlii. M. passibus. absũt a diano. lxx. stad. totidem dianium per cõtinentem a carthagĩe noua. Tantũdem a pityusis in altum baleares duæ: et sucronem uersus colubraria. Baleares funda bellicosas graeci gymnesias dixere. Maior c. M. p. est lõgitudine: circuitu uero cccclxxx. M. Oppida habet ciuium romanoꝝ palinam et polentiã latinoꝝ: ciuiũ: et tucini quod fœderatum bochoꝝ fuit: ab ea. xxx. M. p. distat minor: lõgitudine. lx. M. circuitu. cl. M. passuũ. Ciuitates habet labonem: saniseram: magonẽ: a maiore. xii. passuum in altum abest capraria: insidiosa naufragiis: et e regione palinae urbis meraria ac tiquadra patria Hannibalis. Ebusi terra serpentes fugat: colubrariae parit. Ideo infesta omĩbus nisi ebulitanam terram inferentibus: græci ophiusam dixere. Cuniculos ebusus gignit populantes baleariũ messes. Sunt aliæ. xx. ferme paruæ mari uadoso. Galliae autẽ hinc ora in rhodani hostio metina: mox quae blasconus uocatur: et stechades a uicinis massiliẽsibus dictae ꝓpter ordinem quo sitae sunt: erunt nõia singulis prote: mese: quae et pomponiana uocatur: tertia hype. Ab iis sturium: phoenice: philarero: et lerina aduersum antipolim: in quam uergoani oppidi memoria.

De Corsica Ca. vi.

i N ligustico mari est corsica: quã græci cyrnon appellauere: sed thusco ꝓpior a septẽtrione in meridiẽ ꝓiecta: longa passuũ. cl. M. lata maiore ex parte. l. Circuitu. cccxxii. M. Abest a uadis uolaterranis. lxii. M. p. Ciuitates habet. xxxiii. et colonias: marianã a Mario deductam: aleriam a dictatore Sylla. Citra est oglasa. Intra uero. lx. M. passibus a corsica planaria specie dicta æqualis freto: ideoq; nauigiis fallax: ãplior gorgona et capraria: quã græci ægilon dixere. Item igilium et dianium: quam artemisiã: ambae cõtra cosanũ littus: et cõtra littus uaponæ: meneria: colubraria: uenaria ilua: cum ferri metallis circuitu c. p. a populonia. x. M. a graecis ætalia dicta. ab ea planasia xxxviiii. M. Ab iis ultra tyberina hostia ĩ antiauo stura: mox palmaria sinonia: aduersũ formias põtiæ. In puteolano aũt sinu pãdataria: ꝓchita nõ ab Aeneæ nutrice: sed qa ꝓfusa ab aenaria erat. Aenaria ipã a statiõe nauiũ Aeneae Homero inarimae dicta: graecis pythecusa: nõ a symiaꝝ multitudine (ut aliqui existimauere) sed a figulinis doliarioꝝ. Inter pausilpium et neapolim megaris: mox a surrẽto: viii. M. passibus distãtes. Tyberii principis arce nobiles capreae circuitu. xl. M. pass. cx. leucothea. Extra quem cõspectũ pelagus africã attingens. Sardinia minus. ix. M. passibus a corsicae extremis etiãnũ angustias eas arcẽtibus ĩsulis paruis: quae cunicularíae appellãt. Itemq; pintonae fossae a quibus fretum ipsum taphros nominatur.

De Sardinia. Ca. vii.

s Ardinia ab oriẽte patẽs. clxxxviii. M. passuũ. ab occidẽte. clxx. milia. a meridie lxxiiii. milia. a septẽtrione. cxxii. Circuitu. d. lxii. milia. abest ab africa calaritano ꝓmontorio ducẽta milia. a gadibus. lxiii. habet et a gaditano ꝓmõtorio duas ĩsulas quae uocatur Herculis a sulcherſi enosin: a calaritano ficariã. Quid haud ꝓcul ab ea etiã beleridas ponunt: et collodem: et quã uocãt hieracã. Celeberrimi in ea populoꝝ ĩliẽses: salari: corsi. Oppidoꝝ. xiiii. sulchitani: ualẽtini: neapolitani: bocẽses: calaritani ciuium romanoꝝ: et norẽses. Colonia aũt una: quae uocatur ad turrim libysonis. Sardiniã ipsã Timeus sandaliotin appellauit ab effigie soleae. Myrsilus ichnusam a similitudine uestigii. Cõtra pestanum sinum leucasia est a syrene ibi sepulta appellata. Cõtra ueliam põtia et isacia: utraeq; uno noĩe œnotrides: argumentum possessae ab œnotriis italiae: et cõtra uibonem paruae quae uocãt ithacesiae ulixis specula.

De Sicilia. Ca. viii.

u Eꝝ ante omẽs claritates Sicilia Sicania a Thucydide dicta: Trinacria a pluribus aut triquetra a triangula specie. Circuitu patẽs ut auctor est Agrippa. d. cxviii. M. passibus: quondam brutio agro cohaerens: mox interfuso mari auulsa. xii. M. in longitudinem freto. In latitudinem autem. cx. d. Iuxta coloniam regia ab hoc dehiscendi argumento rhegiũ graeci nomen dedere oppido in margine italiae sito. In eo freto est scopulus scylla. Item carybdis. Mare uorticosum. Ambo clara saeuitia. Ipsius triquetrae ut diximus promontorium pelorus uocatur aduersus scyllam uergens in italiam. Pachynum in graeciam. cxliiii. M. ab eo distante peloponneso. Lilybeum in africam. clxxx. M. interuallo a Mercurii promontorio: et a calaritano sardiniae centũ uiginti. M. Inter se autem haec ꝓmõtoria late distãt his spatiis. Terreno itinere a peloro pachynum. clxvi. M. passus. Inde lilybeum: cc. M. Inde pelorum. clxx.

M.coloniæ ibi urbes ac ciuitates.lxxii. A peloro mare ionium ora ſpectãte oppidũ Meſſana ci
uium romanoꝶ :qui mamertini uocantur.Promontoriũ drepanũ:colonia taurominiũ.quæ ãtea
naxos.Flumen aſines.Mons ætna nocturnis miruſ incẽdiis.Crater eiuſ patet ãbitu ſtadia.xx.
Fauilla taurominium & catinã uſqꝫ peruenit feruens.Fragor uero ad maroneꝫ & gemellos col/
les.Scopuli tres cyclopũ.Portus ulixis.Bolonia catina Flumĩa ſymethũ terias.Intus leſtrigo
ni cãpi.Oppida leõtini:megaris:amnis pãthagies.Colonia ſyracuſæ cũ fõte arethuſa. Quãqꝫ
& temenitis: & acchidemiſa: & megea: & cyane militiæ fõtes in ſyracuſano potantur agro.por
tus nauſtachmus:flumen florus promõtoriũ pachy nũ:a qua frõte ſiciliæ flumẽ hirminium.op
pidum camarina:fluuius gelas:oppidũ agregas:quod agrigentum noſtri dixere.Thermæ co/
lonia:amnes agathema therypſa celinus.Oppidũ lilybeum:ab eo ꝓmõtorium drepana: mox
erix.Oppida panhormum:ſoliniũ:hymera cum fluuio cephaledi:ſeleuntinum:agathyrnũ:tyn
daris colonia:oppidum myle.Et unde cœpimus pelorus.Intus latinæ cõditionis centuripini:
nepini:ſegeſtani.Stipẽdiarii aſſori:niætnẽſes:agerini:aceſtei:acrenſes:bidini:citatiarini:dre
panitani:argeſtini:aceſtienſes:ericini:entelletini:netini:edini:eguini:gelani:galateni:haleſi/
ni:enneſes:hybleẽſes:hebritẽſes:herbenſes:heubulenſes:halicẽſes:hadranitani:macarẽſes:
hypanenſes:ietẽſes:mutruſtani:magellini:murgẽtini:muticenſes:menanini:naxinonii: peti/
ni:paropini:teraphitienſes:ſemellitani:ſeſcherini:ſelinunti:ſimeti:hilarẽſes:tiſſinenſes:trio/
calini:triracienſes:zanclei meſſenioꝶ.Hoꝶ ĩ ſiculo freto ſunt inſulæ ĩ africã uerſæ gauros me/
lita a camerina.lxxxiiii.M.paſſibus.Lilybeo.cxiii.coſira:erõneſos:cereine:galatha: lepadu/
ſa:æthuſa quã alii æguſã ſcripſerunt.Bucion ætnæ: & a ſeleunte.lxxv.M.oſteades:contraqꝫ
paropinos uſerca.Citra uero ſiciliã ex aduerſo metauri amniſ.xxii.ferme paſſuum ab italia vii.
æoliæ appellatæ.Eædẽ lipareoꝶ & epheſtiades a græcis:a noſtris uulcani. Aeoliæ ꝙ Aeo/
lus iliacis tẽporibus ibi regnabat.

De lipara. Ca.viiii.

I Ipara cum ciuium romanoꝶ oppido dicta a Liparo rege:q ſucceſſit Aeolo ãtea lõgius uel
meligonis uocitata abeſt:xii.M.p.ab italia ipſa circuitu paulo minori.Inter hanc & ſici/
liam altera ãtea theraſia appellata nũc hiera:quia ſacra uulcano eſt. Colle ĩ ea nocturnas
euomere flãmas.Tertia ſtrõgyle a lipara mille paſſus ad exortũ ſolis uergens:in qua regnauit
Aeolus:quæ a lipara liquidiore flãma tãtum differt.Cuius fumo q nã flaturi ſint uenti triduo
prædiſcere incolæ traduntur.Vnde Aeolo uento paruiſſe exiſtimatum. Quarta didyme mi/
nor ꝙ lipara.Quinta eriphuſa:Sexta phœnicuſa pabulo proximaꝶ relicta.Nouiſſima eadẽqꝫ
minima euonymus.Hactenus de primo europæ ſinu.

De locris italiæ fronte. Ca.ix.

a Locris italiæ frons ĩcipit:magna græcia appellata in tres ſinus incedens auſonii maris:
quoniã auſones tenuere primi.patet.lxxxii.M.paſſuũ ut auctor ẽ Varro.Pleriqꝫ.lxxii.
M.fecere.In ea ora flumĩa ĩnumera:ſed memoratu digna loconus:ſagra: & ueſtigia oppidi cau
lonis:myſtia cõſilinũ caſtrũ:carcinũ:quod eſſe lõgiſſimũ italiæ ꝓmõtorium aliqui exiſtimant.
Dein ſcyllaceus: & ſcolagiũ ſcyllaceũ: & ſcyletũ athenienſibus cũ cõderent dictũ:quem locum
occurrens therineus ſinus peninſulã efficit: & in ea portus qui uocatur caſtra Hãnibalis: nuſqꝫ
anguſtiore italia.xl.M.paſſuũ latitudo eſt.Itaqꝫ Dionyſius maior intercíſã eo loco adiicere ſici
liæ uoluit.Amnes ibi nauigabiles carcinas:crotalus:ſemirus:arocha:targines.Oppidũ incus
petilia:mõs clibanus:promõtoriũ lacinium:cuius ãte oram ĩſula.x.M.p.a terra dioſcoron.al
tera calypſus quã ogygiam appellaſſe Homerus exiſtimatur.Præterea tiriſeranus amœleſſa.
Ipſum a caulone abeſſe.lxx.M.paſſibus prodidit Agrippa.

Secundus europæ ſinus. Ca.xi.

a Lacinio promõtorio ſecundus europæ ſinus incipit:magno ãbitu flexus: & acroceraunio
epyri finitur ꝓmõtorio:a quo abeſt.lxxv.M.paſſibus.Oppidũ cotro:amnis neethus:
Oppidũ thuriũ inter duos amnes cratin & ſybarin:ubi fuit urbs eodẽ nomine. Similiter ẽ ĩter
ſyrin & acrin heraclea aliquãdo ſyris uocitata.Flumina thalãdrũ:caſuentum.Oppidũ metapõ
tum:quo tertia italiæ regio finitur.Mediterranei brutioꝶ apruſtani tantũ.Lucanoꝶ autẽ hinc
atinates:buxentini:eburini:grumẽtini:potentini:ſõtini:ſyrini:tergilani:urſentini:uolſẽtani:
quibus numeſtrani iungũtur.Præterea interiſſe thebas:lucanas Cato auctor eſt.Et mardoniã
lucanoꝶ urbẽ fuiſſe Theopõpus:in qua Alexander epiroteſ occubuit.Cõnectitur ſecũda regio
amplexa hirpinos:calabriã:apuliã:ſalentinos.ccl.M.ſinu qui tarentinus appellatur ab oppi/
do laconũ ĩ receſſu hoc ĩtimo ſito cõtributa eo maritĩa colonia:quæ ibi fuerat.Abeſt. cxxxvi.
M.p.a lacinio promõtorio aduerſã ei calabriã I peniĩſulam emittẽs.Græci meſſapiãm a duce
appellauere.Et ante peucetiam a Peucetio Oenotri fratre.In ſalẽtino agro inter ꝓmõtoria.c.
M.paſſuũ ĩterſunt.Latitudo peninſule a tarento brunduſiũ terreno itinere.xxxii.M.paſſibus
patet:multoqꝫ breuius a portu ſaſina.Oppida p cõtinẽtem a tarẽto uaria.cui cognomẽ apule:
meſſapia:aletiũ.In ora uero ſenonũ gallipolis:quæ nunc eſt anxa.lxii.M.paſſibus a tarento.

Inde.xxxiii.M.promõtorium quod acran iapygiã uocant: quo lõgiſſime ĩ maria excurrit italia Ab eo baſta oppidũ & hydruntium.x.M.ac.ix.M.paſſuum: ad diſcrimẽ ionii & adriatici maris: qua ĩ græciã breuiſſimus trãſitus. Ex aduerſo apollonia oppido latitudine ĩtercurrẽtis freti.l.nõ amplius paſſuũ. Hoc ĩteruallũ pedeſtri cõtinuare trãſitu põtibus iactis primũ Pyrrhus epiri rex cogitauit. Poſt eum M. Varro cum claſſibuſ Põpeii pyratico bello præeſſet. Vtrunq̃ aliæ ĩpediere curæ. Ab hydrunte ſoletum deſertum. Dein fratuertium: portus tarẽtinus: ſtatio militum liſpia: baleſium.celium. Brunduſium.l.M.paſſuum. Ab hydrunte: ĩ primis italiæ portu nobile ac uelut certiore trãſitu: ſicuti lõgiore excipiẽte illyrica urbe dirrachio.ccxx.M. traiectu brunduſio cõterminus pediculoꝝ ager nouẽ adoleſcentes totidẽqꝫ uirgines ab illyriis xiii.populos genuere. Pediculoꝝ oppida rhudia: ſtegnatia: barion: ante iapyx a Dedali filio a quo & iapygia: amita pactius: aufidus ex hirpinis mõtibus canuſium præfluens. Hinc apulia daunioꝝ cognomine a duce Diomedis ſocero. In qua oppidũ ſalapia Hãnibalis meretricio amore inclytum. Sipõtum: uria: amnis cerbalus Daunioꝝ finis. Portus agaſus. Promõtorium montis gargani: a ſalentino ſiue iapygio.c.xxxiiii. Milibus paſſibus ambitu gargani porus garnæ: lacus pantanus: flumen portuoſum frento teanum apulorum. Itemque larinum: diternia: tiernus amnis. Inde regio frentana. Ita apuloꝝ genera tria. Teani a duce Gares. Lucani q ſubacti a chalcãte tenuere loca: quæ nunc tenent etinates. Daunioꝝ præter ſupradicta coloniæ luceria: uenuſia. Oppida canuſium: harpi aliquãdo hargos hippium Diomede cõdente. mox hargirippa dictum. Diomedes ibi deleuit gentes monadoꝝ dardoꝝqꝫ & urbes duas: quæ ĩ ꝓuerbii ludricum uertere apinã metaicrã. Cætera intus. In ſecunda regione hirpinoꝝ colonia una beneuentum auſpicatius mutato noĩe: quæ quõdã appellata maleuentum: auleculani: aquiloni: abellinates cognoĩe ꝓtropi: cõpſani: caudini: ligures: qui cognoĩantur cornelani: & q bebiani: ueſcellani: deculani: aletrini: abellinates: cognoĩati marſi: atrani: ecani: alfellani: atinates: arpani: uorcani: collatini: corinenſes: & nobiles clade romana cãnenſes: dirini: forẽtani: genuſini: herdonienſes: irini: larinaces cognoĩe frentani: etinates: ex gargano mateolani: nerecini matini: tubuſtini: ſiluini: ſtrapelini: turmãtini: uibinates: uenuſini: ulurtini. Calabroꝝ mediterranei egetini: butuntinenſes: deciani: brumbeſtini: narbonenſeſ: ſtulnini: tutini. Salẽtinoꝝ aletini: baſterbini: neretini: ulẽtini: uereni

Regio italiæ quarta. Ca.xii.

f Equitur regio quarta gentium uel fortiſſimaꝝ italiæ ĩ ora frẽtanoꝝ a tiferno flumen trinium portuoſum. Oppida biſtonium: buca: ortona: aternus amnis. Intus anaxini cognomine frentani: carentini: ſupnates: & ĩfernates: lãuenſes. Murricinoꝝ teatini. Pelignoꝝ corfiniẽſes: ſuperequani ſulmonenſes. Marſoꝝ anxãtini: atinates: ſucentes: lucentes: marruii. Albenſium alba ad fucinum lacum. Aecculanoꝝ cliternini: carſeolani. Veſtinoꝝ angulani: pẽtienſes: peltuinates: qbus iunguntur auſinates: ciſmõtani. Sãnitium quos ſabellos & græci ſaunitas dixere. Colonia bouianum uetus: & alteꝝ cognoĩe undecumanoꝝ: aufidenates: eſernini: fagi: fugali: ficolenſes: ſepinates: treuentiates. Sabinoꝝ amiternini: curenſes. foꝝ Decii: forũ nouum: fidenates interamnates. nurſini: nomentani. reatini: trebulani q cognoĩantᷣ mutueſti: & qui ſuffenates: tyburtes: parinates. In hoc ſitu ex aequlis ĩteriere comini: tadiates: acedici: alfaterni. Gelianus auctor eſt lacu fucino hauſtum marſoꝝ oppidum alchippe cõditum a Marſya duce lydoꝝ. Itẽ urticinoꝝ ĩ piceno deletum a romanis Valerianus Sabini (ut quidam exiſtimauere) a religione & deoꝝ cultu ſeuini appellati uelinos accolunt lacus roſcidis collibus. Nar amnis exhaurit illos ſulphureis aquis. Tyberĩ ex his petens repler e mõte fiſcello labens iuxta uacunæ nemora & reate ĩ eoſdem cõditus. At ex alia ꝑte anio ĩ monte trebanoꝝ ortus lacus tris amœnitate nobileſ qui nomen dedere ſub laqueo defert ĩ tyberĩ. In agro reatino cutyliæ lacũ ĩ quo fluctuet ĩſula italiæ umbilicũ eſſe. M. Varro tradit. Infra ſabinos latium eſt: a latere picenum: a tergo umbria apenninis iugis ſabinos utrinqꝫ uallantibus.

Quinta regio. Ca.xiii.

q Vinta regio piceni eſt quõdã uberrimæ multitudinis.ccclx.M.picentium ĩ fidem Ro. populi uenere. Orti ſunt a ſabinis uoto uere ſacro. Tenuere ab aterno amne: ubi nunc ager hadrianus: & hadria colonia a mari.vii.M.paſſuum flumen uomanum: ager prætutianus palmenſiſqꝫ. Item caſtrumnouum: flumen batinum: truentum cum amne: quod ſolũ liburnoꝝ ĩ italia reliquum eſt. Flumĩa albulates: ſuinum: heluinum: quo finitᷣ prætuciana regio: & picentium ĩcipit. Cupra oppidum: caſtellum firmanoꝝ: & ſup id colonia aſculũ piceni nobiliſſima. Intus nobana. In ora cluana: potẽtia: numana a ſiculis cõdita. Ab iiſdẽ colonia ancon appoſita ꝓmõtorio cumero ĩ ipſo flectentis ſe ore cubito a gargano.clxxxiii.M.paſſibuſ. Intus auſinateſ ueregrani: cĩgulani: cuprenſes cognoĩe mõtani: falarienſes: pauſulani: plynienſes: ricinenſes: ſeptempedani: tollentinates: triacenſes cum urbe ſaluia: polentini.

Sexta regio. Ca.xiiii.

i Vmgitur hic ſexta regio umbriã cõplexa: agrũqꝫ gallicũ circa ariminũ. Ab ancone gallica

ora incipit togata gallia cognomine ſiculi & liburni plurimi eius tractum tenuere ĩ primis palmẽſem: prætutianũ adrianumqꝫ agrũ. Vmbri eos expulere: hos hetruria: hãc galli. Vmbroꝝ gẽs antiquiſſima italiæ exiſtimatur: ut quos umbrios a græcis putẽt dictos: ꝙ inundatiõe terraꝝ hymbribus ſupfuiſſent. Trecenta eoꝝ oppida tuſci debellaſſe reperiũtur. Nũc ĩ ora flumẽ eſis: ſenegallia: metaurus fluuius: colonia fanum fortunæ: piſauꝝ cum amne. Et itus hiſpelluꝫ tuder. Decætero amerini: attidiates: aſirinates: arnates: eſinates: camertes: caſuentini: carſulani: doiates cognoĩe ſalentini: fulginates: : foroflãminiẽſes: foroiulienſes cognoĩe cõcubienſeſ: forobremitiani: foroſempronienſes: iginini: iterãnates cognoĩe nartes: meuanates: meuanionẽſes: mattilicates: narniẽſes: quod oppidũ nequinũ ãtea uocitatũ ẽ: nucerini cognoĩe fauonienſes: & camellani: otriculani: ortani: pitulani cognoĩe piſuertes: ætali: mergentini: peſtini: ſetinates: farſcinates: ſpolẽtini: ſuareani: ſeſtinates: ſuillates: adinates: trebiates: tuſſicani: tibernates: cognoĩe tyburini: & allimetaurẽſes: ueſionicates: urbinates cognoĩe metaurẽſes: & alhortẽſes: metionẽſes: uidinates: uiuẽtani. In hoc ſitu ĩteriere feliginates: & ꝗ cluſiolum tenuere: ſupra ĩterrãnani: & ſaranates cũ oppidis acerris quæ uafriæ cognoĩabant. Turocelo quod uettiolũ. Itẽ ſolinates: ſuriates: fallienates. Apiẽnates ĩteriere & arienates cum crinouolo: & uſcidicani: & plãgẽſes: piſiates: cælaſtini: Ameriã ſupraſcriptã Cato ãte Perſei bellũ cõditã annis. d. cccclxiiii. ꝓdidit.

Octaua regio. Ca: xiiiii

o Ctaua regio determinatur arimino: pado: apẽnino. In ora fluuius cruſtumiũ: ariminũ colonia cũ ãnibus arimino & apruſa. Fluuius hinc rubico quõdã finis italiæ. Ab eo ſapis: & uitis: & anemo. Rauẽna ſabinoꝝ oppidũ cũ ãne beſede ab ancone. cii. M. paſſibus. nec ꝓcul a mari umbroꝝ butriũ. Intus coloniã bononia felſina uocitata cũ prĩceps hetruriæ eſſet. Brixillum: mutina: parma: placẽtia. Oppida ceſena: claterna: foroclodii: liuii. Populi truentinoꝝ: cornelii: licini: fauẽtini: fidentini: oteſini: padinates: regiẽſes a Lepido: ſolonates: ſaltes ꝗ galliani cognoĩant: aquinates: tãnitani: ueliates cognoĩe ueteti: regiates: urbinates. In hoc tractu ĩterierũt boii: quoꝝ tribus. cxii. fuiſſe auctor eſt Cato. Itẽ ſenones qui cœpant romã.

De pado flumine. Ca. xvi.

p Adus e gremio ueſuli mõtis celſiſſimũ in cacumẽ elati finibus liguꝝ gabiẽnoꝝ uiſẽdo fõte ꝓfluens cõdenſqꝫ ſeſe cuniculo: & ĩ forouibiẽſiũ agro iterꝝ exoriens: nulli amniũ claritate ĩferior: a græcis dictus eridanus: ac pœna Phaetõtis illuſtratus. Augetur ad canis ortus liquatis niuibus: agris ꝙ̃ nauigiis torrentior: nil tamen ex rapto ſibi uẽdicans. Atqꝫ ubi liquit agros: ubertate largior. ccc. M. paſſibus a fõte addens meatu duodenonagĩta. Nec amnes tãtum apenninos alpinoſqꝫ nauigabiles capiens: ſed lacus quoqꝫ ĩmenſos ĩ eum ſeſe exonerantes omĩ numero. xxx. flumina ĩ mare hadriaticum defert. Celeberrima ex iis apẽnini latere iactũ: tanaꝝ: trebiã placentinũ: taꝝ. niciam: gabellũ: ſculternam: rhenũ. Alpiũ uero ſturam: morgũ: durias duas: ſeſſiten: ticinũ: lambrũ: abduam: ollium: mintium. Nec alius amniũ tã breui ſpatio maioris incremẽti eſt. Vrgetur quippe aquaꝝ mole: & ĩ ꝓfundũ agitur. Grauis terræ ꝙ̃ꝙ̃ deductus in flumina: & foſſas inter rauẽnam altinũqꝫ paſſuũ. cxx. M. tamẽ quia largius uomit ſeptem maria dictus facere. Anguſta foſſa rauẽnam trahitur: ubi paduſa uocatur: quõdã meſſanicius appellatus. Proximũ ĩde hoſtiũ magnitudinẽ portus habet: qui uatreni dicit̃. Quo Claudius Cæſar e britãnia triũphãs prægrãdi illa domo uerius ꝙ̃ naue ĩtrauit hadriam. Hoc ante eridanũ hoſtium dictũ eſt: ab aliis ſpireticũ ab urbe ſpira: quæ fuit iuxta: prævalens & delphicis creditum eſt theſauris condita a Diomede. Auget ibi padum uatrenus amnis ex forocornelienſi agro. Proximũ inde hoſtiũ capraſiæ: dein ſagis: dein uolane: quod ante alane uocabatur. Omĩa ea foſſas fluminaqꝫ primi aſagi fecere tuſci egeſto amnis impetu per trãſuerſũ in hadrianoꝝ paludes: quæ ſeptem maria appellantur: nobili portu oppidi tuſcoꝝ hadriæ: a quo hadriacum mare ante appellatum. quod nũc hadriaticum. Inde hoſtia a plena carbonaria ac foſſiones philiſtinæ: quod alii tartaꝝ uocãt. Omĩa ex philiſtinæ foſſe abundatione naſcentia accedentibus ateſi ex tridẽtinis alpibus & togiſono ex patauinoꝝ agris. Pars eoꝝ & proximũ portũ facit brũdulum ſicut edronem mediacidua ac foſſa clodia. His ſe paduſ miſcet: ac per hæc effũdit̃ plerunqꝫ: ut in ægypto nilus quod uocant delta: triquetrãqꝫ figurã in alpes atqꝫ orã maris facere proditur ſtad. ii. M. circuitu. Pudet a græcis italiæ rõnẽ mutuari. Metrodorus tamẽ Sceptiuſ dicit. Quoniã circa fontẽ arbor multa ſit picea que pades gallice uocetur padũ hoc nomẽ accepiſſe. Liguꝝ quidem lingua amnẽ ipſũ bodincum uocari: quod ſiguificet fundo carentẽ. Cui argumento adeſt oppidũ iuxta induſtria uetuſto noĩe bõdicomagũ: ubi præcipua altitudo ĩcipit.

De italia tranſpadana regio nona. Ca. xvii.

t Ranſpadana appellatur ab eo regio nona tota in mediterraneo: cui maria cũcta fluctuoſo alueo important. Oppida uibiforꝝ: ſeguſio. Coloniæ ab alpium radicibus auguſta taurinoꝝ antiqua liguꝝ ſtirpe: inde nauigabili pado. Dein ſalaſoꝝ auguſta prætoria iuxta geminaſ alpium fauces graias atqꝫ pœninas. His pœnos: graiis Herculem trãſiſſe memorãt. Oppidum

eporedia sybillinis libris a po.ro.condi iussum.Eporedicas enī galli bonos equoꝝ domitores uocant.Vercellæ libicioꝝ ex salis ortæ:nouaria ex uertamacoris uocontioꝝ:hodieq̧ pagus. Nō (ut Cato existimat) liguꝝ ex quibus leui & marici cōdidere ticinum nō procul a pado.Sicut boii trans alpes profecti laudem pōpeiam.Insubres mediolanū.Orobioꝝ stirpis esse comū atq̧ bergomum & licinifoꝝ:& aliquos circa populos auctor est Cato:sed originem gentis ignorare se fatetur:quā docet Cornelius Alexander ortam a græcia interpretatione etiā noīs uitā ī mōtibus degentibus.In hoc situ iteriit oppidū orobioꝝ barra:unde bergomates Cato dixit ortos etiānū prodente se altius q̄ fortunatius siti.Interiere & caturi gens insubrū exules:& spira supra dicta:itē melpū opulentia præcipuum:quod ab insubribus & boiis & senonibus deletum ē eo die quo Camillus ueios cœpit:ut Nepos Cornelius tradit.

Venetia decima regio. Ca.xviii.

Sequitur decima regio italiæ hadriatico mari apposita:cuius uenetia.Fluuius silis ex mōtibus taurisanis.Oppidū altinū:flumen liquentia ex mōtibus opiterginis:& portus eodē noīe:colonia cōcordia:flumen & portus romatinū:tiliauentum maius minusq̧:anassū:quo uaramus defluit:alsa:natiso cū turro ꝓfluente aquileiā coloniā.xii.M.passibus a mari sitā.Carnoꝝ hæc regio iunctaq̧ regioni iapidum:amnis timauus:castellum nobile uino pucinum. Tergestinus sinus:colonia tergeste.xxx.M.iii.M.ab aquileia:ultra quā sex milia passuum formio amnis.Ab rauenna.clxxxix.passibus:antiquus auctæ italiæ terminus.Nunc uero istriæ quā cognominatā tradunt a flumine istro in hadriā effluente e danubio amne eodēq̧ istro ex aduerso padi fauces contrario eoꝝ percussu mari interiecto dulcescente pleriq̧ dixere falso & Nepos Cornelius etiā padi accola.Nullus enī ex danubio amni in mare hadriaticum effundit̄.Deceptos credo quoniā argo nauis flumine in mare hadriaticum descēdit:nec ꝓcul tergeste.Nec iam constat quo flumine.Humeris trauectā alpes diligentiores tradunt.Subiisse autem istro:dein sao:dein nauaporto:cui nomen ex ea causa est inter hemoniam alpesq̧ exorienti.

De istria.Ca.xviiii.

Istria ut peninsula excurrit.Latitudinem eius.xl.M.passuum:circuitum uero.cxxii.M.ꝓdidere quidā.Item adhærentis liburniæ & fanatici sinus.Alii liburniæ.clxxx.M.Nō nulli in fanaticum sinum iapidiā ꝓmouere:a tergo istriæ.cxxx.M.passuum.Dein liburniā.cl.M.fecere.Tuditanus qui domuit istros in statua sua ibi inscripsit ab aquileia ad titium flumen stad.cc.M.Oppida istriæ ciuiū romanoꝝ agida:parentium.Colonia pola:quæ nunc iuliapietas quōdam a colchis cōdita.Abest a tergeste.c.M.p.mox oppidum nexātium:& nunc finis italiæ fluuius arsia.Polā ab ancona traiectus.cxx.M.passibus est.In mediterraneo regiōis decimæ colonia cremona:brixia cenomānoꝝ agro.Venetoꝝ āt matri acestæ & oppida acelū:patauium:opitergium:belunium:uicētia:mātua thuscorum trās padum sola reliqua.Venetos troiana stirpe ortos auctor est Cato.Cenomānos iuxta massiliā habitasse.In uolscis fertini:& tridētini:& beruēses.Rhetica oppida rhetoꝝ:& euganeorum ueronā:iuliēses carnorum.Dein quos scrupulose dicere nō attineat:alutraēses:asseriates:flamoniēses:uaniēses:tuli cognomie culici:foroiuliēses cognoīe trāspadani:forētani:nediates:quarqueni:taurisani:cogiēses:uaruani.In hoc situ īteriere per oram iraminæ:pellaon:pasitium:ex uenetis atina:& cælina:carnos:segeste:& ocra.Tauriscis noreia.Et ab aquileia ad duodecimum lapidē deletum oppidum etiā inuito senatu a.M.Claudio.L.Marcello.L.Piso auctor est:In hac regione &.xi lacus īclyti sunt:amnesq̧ eorum partus aut alumni si mō acceptos reddunt:ut abduā larius:ticinum uerbanus:mintium benacus:ollium sebinus:lābrum eupilis:omnes īcolas padi.Alpes ī lōgitudinem.x.M.passuum patere a supero mari ad inferum Cælius tradit.Timagenes.xxii.M.passuum deductis in latitudinem.Cornelius Nepos.c.M.T.Liuius tria.M.stadiorum:uterq̧ diuersis in locis.Nā & centū milia excedūt aliquādo ibi germaniā ab italia submouent.nec.lxx.M.explēt:reliqua sui parte glacilis ueluti naturæ ꝓuidētiam.Latitudo italiæ subter radices eaꝝ a uaro per uada sabacia taurinos:comum:brixiam:ueronam:uicentiam:opitergium:aquileiam:tergeste:polam:arsiam:d.ccxlii.M.p.colligit.

De alpibus & gentibus alpinis. Ca.xx.

Incolæ alpiū multi populi:sed illustres a pola ad tergestis regionē secusses:subocrini:catali menocaleni:iuxtaq̧ carnos quōdā taurisci appellati:nūc norici.His cōtermini rheti & uindelici omēs ī multas ciuitates diuisi.Rhetos thuscoꝝ prolem arbitrantur a gallis pulsos duce Rheto.Verso deinde italiā pectore alpium latini iuris euganeæ gentes:quaꝝ oppida.xxxiiii.enumerat Cato.Ex iis triūpilini uenalis cū agris suis populus.Dein canuni:cōpluresq̧ similes:finitimis attributi municipiis.Lepōtios:& salasos tauriscæ gētis idē Cato arbitrat̄.Cæteri fere lepōtios relictos ex comitatu Herculis īterpretatione græci noīs credūt:præustis ītra sinus alpium niue membris:eiusdem & graios fuisse positos in transitu.Graiaꝝ alpium incolas præstantesq̧ genere euganeos inde tracto noīe.Caput eoꝝ stheonos:rhetoꝝ uenonēses:sarune-

tesqꝫ ortus rheni amnis accolunt. Lepōtioꝝ qui uiberi uocātur fōtem rhodani eodē alpiū trac/
tu. Sunt præterea latio donati incolæ: ut octodurēses & finitimi cētrones: cottianæ ciuitatesq;
eturi e liguribus orti. : uagiēni: ligures: & qui mōtani uocantur. Capillatoꝝqꝫ plura genera ad
cōfinium ligustici maris. Nō alienū uidetur hoc loco subiicere īscriptionē e trophæo alpiū quæ
talis est. Imperatori Cæsari Diui filio Augu. pontifici maximo imp. xiiii. tribunitiæ potestatis
Senatus populusqꝫ Ro. ꝙ eius ductu auspiciisqꝫ gentes alpinæ omēs quæ a mari supero ad in/
feꝝ pertinebāt sub imperiū po. ro. sūt redactæ: Gentes alpinæ deuictæ: triūpilini: canuni: uē/
notes: uenonetes: bisarci: breuni: naunes: focunates. uindelicoꝝ gentes quattuor cōsuanetes:
uirucinates: licates: cattenates: abisōtes: rugusci: suanetes: collucones: brixentes: lepōtii: iube/
ri: nautuates: seduni: uaragri: salassi: acitauones: medulli: ucenni: caturiges: brigiani: sōtiontii:
brodiōtii: nemaloni: edemnates: esubiani: ueamini: gallicæ: triulatti: ectini: uergūni. eguituri:
nemeturi: oratelli: uerusi: uelauni: suetri. Nō sunt adiectæ cottianæ ciuitates. xii. quæ nō fue/
rant hostiles: sed itē attributæ municipiis lege pōpeia. Hæc est italia diis sacra: hæ gētes eius:
hæc oppida populoꝝ. Super hæc italia quæ. L. Aemilio Paulo. C. Statilio Regulo cons. nun
tiato gallico tumultu sola sine externis ullis auxiliis: atqꝫ etiā tunc sine transpadanis eqtū. lxxx.
M. peditum. d. cc. M. armauit. Metalloꝝ oīum fertilitate nullis cedit terris. Sed interdictum
id uetere cōsultu patrū italiæ parci iubētiū.

Illyricū. Ca. xxi.

Rsia gens liburnoꝝ iungitur usqꝫ ad flumen titium. Pars eius fuere mentores: hymani:
a encheleæ: dudini: & quos Callimachus peucecias appellat: nūc totū uno noīe illyricū uo
catur: generatim populoꝝ pauca effatu digna aut fœlicia noīa. Cōuentū scardonitanū pe/
tunt iapides: & liburnoꝝ ciuitates. xiiii. e quibus lacinienses: scultinos: burnistas: orbonenses:
noīare nō pigeat. Ius italicum habent eo cōuentu alutæ: fanates: a quibus sinus noīatur. Lopsi
uarubarini: īmunesqꝫ asseriates: & ex insulis fertinates curittæ. Cæteꝝ per orā oppida anesac/
tio: aluona: flamona: tarsatica: sema: lospica: ortoplyma: regiū: argirūtum: corniū: enona ciui/
tas: pausinus: flumē telaukum: quo finitur iapidia. Insulæ eius sinus cū oppidis præter supra si/
gnificata. absyrtiū: arba: traguriū: issa: portunata: paros āte. Rursus in continēte colonia iade/
ra: quæ a pola. clx. M. p. abest inde. xxx. Mecolentū insula. xviii. hostium titii fluminis.

Liburnia. Ca. xxii.

l Iburnia finis & initium dalmatiæ scardona in amne ea. lxii. M. passuū a mari. Dein tario/
taꝝ antiqua regio: & castellum tariona. Promōtoriū Diomedis: uel ut alii peninsula Hilis
circuitu. c. M. passuū traguriū ciuiū romanoꝝ marmore notū siculi. In quē locū Diuus Claudi/
us ueteranos misit. Salona colonia ab iadera. ccxxii. M. passuū. Petūt in ea iura iuribus descrip/
tis in decurias. ccclxii. dalmatæ. xxii. decuni/ccxxxix. ditiones. lxix. mazei. lii. sardiates. In hoc
tractu sunt burnum: mādetrium: tribuliū. Nobilitata prœliis castella petunt ex insulis stati: co
lentini: separi: epetini. Ab his castella pigūtiæ: rataneum: narona colonia. Terrii cōuentus a sa
lona. lxxii. M. passuū apposita cognoīs sui fluuio a mari. xx. M. p. M. Varro. lxxxix. ciuitates
eo uēditasse auctor est. Nūc prope soli noscūtur cerauri decuriis. xxiiii. diuersi. xvii. desitiates
ciii. docleates. xxxiii. deretini. xiiii. deremistæ. xxx. dindari. xxxiii. glinditiones. xliiii. melco/
mani. xxiiii. nares. cii. scirtari. lxxii. siculotæ: xxiiii. Populatoresqꝫ quondam italiæ uardei non
āplius ꝗ. xx. decuriis. Præter hos tenuere tractū eū œuei: partheni: hemasi: marsthitæ: armi
sthæ A narone āne. c. M. p. abest epidauꝝ colonia. Oppida ciuiū romanoꝝ rhiziniū: ascriuiū:
butuauiū: olchiniū: quod antea colchinū dictū est a colchis cōditū: ānis dirino: supqꝫ eū oppidū
ciuiū romanoꝝ scodra a mari. xviiii. M. passuū. Præterea multoꝝ græciæ oppidoꝝ deficiēs me
moria: necnō & ciuitatū ualidaꝝ. Eo nāqꝫ tractu fuere labeates: enederudini: fassei: grabei: ꝓ/
prieqꝫ dicti illyrii: & taulāti: & pyrei. Retinet nomē ī ora nympheū ꝓmōtoriū. Lyssū oppidū
ciuiū ro. ab epidauro. c. M. passuum.

Macedonia. Ca. xxiii.

Lysso macedonia prouintia: gentes parthini: & a tergo eoꝝ dissaretæ: Mōtes candauiæ
a a dyrrachio. lxxix. M. passuum. In ora uero ciuium ro. epidamnum colonia ꝓpter īauspi
catum nomē a romanis dyrrachium appellata. Flumē aous a qbusdā eas noīatum. Apol
lonia quōdam corinthioꝝ colonia. iiii. M. passuum a mari recedēs. Cuius ī finibus celebre nym
pheum accolunt barbari amantes & belliones. At in ora oppidum oricum a colchis cōditum. In
de initium epiri. Mōtes acroceraunii: quibus hunc europæ determinauimus sinum. Oricum a sa
lentino italiæ ꝓmōtorio distat. lxxxv. M. passus a tergo carnoꝝ & iapidum qua se offert ma/
gnus ister.

Norici. Ca. xxiiii.

Hetis iungunt̃ norici. Opdida eoꝝ uirunum: celeia: taurnia: aguntum: uiuana: monia:
claudia: flauium soluense. Noricis iungunt̃ lacus peiso: deserta boioꝝ. Iā tn̄ colonia Diui
Claudii sabaria: & oppida carābaria iulia.

Pannonia. Ca. xxiiiii.

Abitantur inde glādifera pānoniæ: qua mitescentia alpium iuga per medium illyricum
b a septētrione ad meridiem uersa molli in dextra ac leua deuexitate considunt.

Dalmatia. Ca. xxvi.

q Væ pars ad mare hadriaticum spectat appellatur dalmatia & illyricum supradictum. Ad septētriones pānonia uergit: finitur īde danubio. In ea coloniæ mona: siscia. Amnes clari & nauigabiles in dānubium fluūt dranus & noricis uiolētior. Saus ex alpibus carnicis placidior. cxv. M. p. interuallo. Drauus per serretes: serapillos: iasos: sandrizetes. Sauus per colapianos breucosq;. Populoꝝ hæc capita. Præterea ariuates: asali: amātes: belgites: carthari: cornacates: erauisci: hercuniates: latouici: oseriates. uarciani: mōsclaudius: cuius in frōte scordisci: in tergo taurisci. Insula in sauo metubarris amnicaꝝ maxima. Præterea amnes memorādi colapis ī sauum influēs iuxta sisciam gemino alueo insulā ibi efficiens: quæ segestica appellatur. Alter amnis bacuntius ī saum sirmio oppido influit: ubi ciuitas sirmiensium & amantinoꝝ. Inde. xlv. M. passuum taurunum ubi danubio miscetur saus. Supra influunt ualdanus urpanus: & ipsi non ignobiles.

Mesia. Ca. xxvii.

Annonia iungitur prouītia quæ mesia appellatur ad pōtum usq; cum danubio decurrēs.
p Incipit a cōfluente supradicto. In ea dardani: celegeri: tribali: trimachi: mœsi: thraces: pōtoq; cōtermini scythæ. Flumīa clara dardanus: margis: pigius: timachus ex rhodope: oescus ex hemo: utus: escamus: ieterus. Illyrici latitudo qua maxima est. cccxxv. M. p. colligit Lōgitudo a flumine arsia ad flumē drinium. d. ccc. M. a drinio ad ꝓmotorium acroceraunium clxxii. M. Agrippa prodidit uniuersum hunc sinum italiæ & illyrici ambitus. xiiii. M. In eo duo maria quo distinximus siue inferꝰ siue ionium ī prima parte. Interius hadriaticū: quod superꝰ uocāt. Insulæ in ausonio mari præter iam dictas memoratu dignæ nullæ. In ionio paucæ calabro littore ante brundusium: quaꝝ obiectu portus efficitur. Cōtra apulū littus diomedea cōspicua monumēto Diomedis. Et altera eodē noīe a qbusdā teuthria appellata. Illyrici ora mille āplius insulis frequētatur natura uadosi maris æstuariisq; tenui alueo intercursātibus. Claræ ātea hostia timaui calidoꝝ fōtium cum æstu maris crescētium iuxta istroꝝ agrum. Cissa pullariæ & absycides graiis dictæ a fratre medeæ ibi interfecto: nunc abscyrtium. iuxta eas electridas uocauere: ī quibus ꝓueniret sucinum: quod illi electrum appellāt uanitatis græcæ certissimum documētum. Adeo ut Lissa quas eaꝝ designēt: haud unq; cōstiterit. Cōtra iader est issa. Quæq; appellatæ contra liburnos creteæ aliquot. Nec pauciores trucones liburnicæ. Celadusæ ītra surium bubus & capris laudata battriasa ciuium ro. reliqua: & cum oppido pharia. Ab his corcyra melana cognoiata cum gnidoꝝ oppido distat. xxii. M. passuum. Inter quā & illyricum melita. Vnde catulos meliteos appellari Calimachus auctor ē. xxii. M. p. Ab ea. iii. M. elaphites. In ionio autem mari ab arico. M. M. p. Sasonis piratica statione nota.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. IIII.

Sinus Claritatis Litteraꝝ Et Omnis Fabulositatis.

t ERTIVS EVROPAE SINVS ACROCERAVNIIS incipit mōtibus: finitur hellespōto: amplectitur præter minores sinus. xix. xxii. M. passuum. In eo epirus a carnania: æthona: phocis: locris: achaia: messenia: laconia: argolis: megaris: attica: boetia. Iteꝝq; ab alia mari eadem phocis. & locris: doris: phthiotis: thessalia: magnesia: macedonia thracia. Omīs græciæ fabulositas: sicut & litteraꝝ claritas ex hoc primū sinu effulsit. Quaꝓpter ī eo paululum cōmorabimur. Epiros ī uniuersum appellata acrocerauniis īcipit mōtibus. In ea primi chaones a quibus chaonia. Dein thesproti: antigonēses: locus aornos: & pestifera auibus exhalatio. Cestrini: perhebi: quoꝝ mōs pindus: cassopei: driopes: sellæ: pelopes: molossi: apud quos dodonei Iouis tēplum oraculo illustre. Tomarus mōs cētum fōtibus circa radices Theopōpo celebratus.

Epirus. Ca. i.

e Pirus ipsa ad magnesiam macedoniāq; tendēs a tergo suo dassarethas supradictos liberā gentē mox ferā dardanos habet. Dardanis leuo triballi prætēduntur latere. Et mœsicæ gentes a frōte iunguntur: medi: ac bēseletæ: quibus thraces ad pontum usq; pertinentes. Ita succīcta rhodopes: mox & hemi uallatur excelsitas. In epiri ora castellum in acroceraunis chimera: sub eo aquæ regiæ fons. Oppida meādria. Cestriæ flumē thesprotia: uethimius colonia butrotum: maximeq; nobilitatus ābracius sinus faucibus spatiosum æquor accipiēs. Lōgitudinis. xxxix M. passuum. Latitudinis. xv. M. In eum defertur amnis acherō e lacu thesprotiæ: acherusia ꝓfluens. xxxvi. M. passuum: inde & mille pedum ponte mirabilis oīa sua mirātibus. In sinu oppidum ambracia. Molossoꝝ flumina alphas: arathus. Ciuitas anactoria. Lacus

pandosia. Acarnania quæ antea curetis uocabatur. Oppida heraclea: chinus. Et in ore ipso colonia Augusti actium cũ templo Apollinis nobili: ac ciuitate libera nicopolitana. Egressos sinu ãbracio in ioniũ excipit leucadium littus. ꝓmõtoriũ leucates: dein sinus: ac leucadia ipsa peninsula quõdam neritis appellata opere accolaꝝ abscisa a cõtinẽti ac reddita uentoꝝ flatu cõgeriẽ harenæ accumulantiũ: qui locus uocatur diorectus stadioꝝ lõgitudine trium. Oppidum ĩ ea leucas quõdã neritũ dictũ. Deide acarnanũ urbes halyzia: astacus: argos: ãphilochicũ cognoĩatũ Amnis achelous e pĩdo fluẽs, atq; acarnaniã ab ætholia dirimẽs: & artemicã ĩsulã assiduo terræ iuectu cõtinẽti ãnectẽs.

Aetolia. Ca. ii.

Etoloꝝ populi athamanes. tymphei: epirimẽses: perrhebi: dolopes: marages: atraces: a
a quibus atrax amnis ionio mari infunditur. Aetoliæ oppidũ calidon est septẽ miliũ quingẽtoꝝ passuũ a mari iuxta euenũ amnem. Dein matina molycria: cuius a tergo chalcis & mons est prasus. At in ora ꝓmõtoriũ antirium: ubi hostium corinthiaci sinus minus mille passuum latitudine influentis: ætolosq; dirimẽtis a pelopõneso. Promõtorium quod cõtra procedit appellatur rhion: sed ĩ corinthiaco sinu. Oppida ætoliæ naupactum: eupalimna: & ĩ mediterraneo pleurõ: halisorna. Mõtes clari ĩ dodone tomarus: ĩ ãbracia acranos: ĩ acarnania aracynthus: ĩ ætolia achatõ: panetoliũ: madimiũ.

Locri. Ca. iii.

Roximi ætolis locri qui cognoĩantur ozolæ ĩmunes. Oppidum eanthẽ. Portus apolli
p nis psestis. Sinus chriseus. Intus oppida argon: eupolea: pestũ: calamisus. Vltra cirrhei phocidis cãpi: oppidum cirrha: portus caleon: a quo septẽ milia pa. ĩtrorsus liberꝝ oppidum delphi sub mõte pernaso clarissimi in terris oraculi Apollinis. Fõs castalius. Amnis cephisus præfluẽs delphos: ortus in lilea quõdam urbe. Præterea oppidum chrysa & cum ulensibus antycira: naulocum: pyrrha: amphisa ĩmunis: tricone: trycorimbus: myrenaq; regio taulis appellata. Dein in intimo sinu angulus boetiæ alluitur cum oppidis gymnis: thebis quæ corsicæ cognoĩatæ sũt iuxta heliconẽ. Tertium ab hoc mari boetiæ oppidum page: unde pelopõnesi ꝓsilit ceruix.

Peloponnesus. Ca. iiii.

Elopõnesus apie ãte appellata pelasgia & penĩsula haud ulli terræ nobilitate postferenda
p ĩter duo maria ægeum & ionium platani folio similis ꝓpter ãgulosos ĩcessus: circuitu qngentoꝝ sexagintatrium milium passuum colligit auctore Isidoro. Eadem p sinus pene tãtundem adiicit. Angustiæ unde procedit isthmos appellatur. In eo loco irrumpentia e diuerso quæ dicta sunt maria a septẽtrione exortu eius omẽm ibi latitudinem uorãdo: donec cõtrario ĩ cursu æquoꝝ tantoꝝ ĩ qnq; milium passuum ĩteruallo exesis utrinq; lateribus angusta ceruice peloponnesum contineat hellas. Corinthiacus hinc: illinc saronicus appellatus sinus. Lecheæ hinc: cenchreæ illinc angustiaꝝ termini longo & ancipiti nauium ãbitu: quas magnitudo plaustris trãsuehi prohibet. Quã ob cãm perfodere nauigabili alueo angustias tentauere Demetrius rex: dictator Cæsar: C. prĩceps: Domitius Nero infausto ut oĩum patuit exitu ĩcœpto. Medio hoc interuallo quod isthmi appellauimus applicata colli habitatur colonia corĩthus: ãtea ephyra dicta sexagenis ab utroq; littore stadiis e sũma sua arce quæ uocatur acrocorinthus. In qua fons pyrene diuersa duo maria prospectãs: Lxxxvii. M. passuum ad corinthiacum sinum traiectus est patras a leucade. Patras colonia ĩ lõgissimo promõtorio peloponnesi cõdita ex aduerso ætoliæ & fluminis eueni minus mille passuum ut dictum est ĩteruallo. In ipsis faucibus sinum corinthiacum. lxxxv. milum passuum in longitudinem usq; ad isthmon tramittunt.

Achaia. Ca. v.

a Chaiæ nomẽ prouintiæ ab isthmo incipit: antea egialos uocabatur propter urbes ĩ littore per ordinem dispositas. Primæ ibi quas diximus lecheæ corinthioꝝ portus. Mox olirus pelleneoꝝ castellum. Oppida helice: bura. In quæ refugere haustis prioribus lytion: egira egion: erineos. Intus cleone: hisie: palinhormus portus. Demõstratumq; iã rhium: a quo ꝓmõtorium quinq; milium passuum absunt patræ: quas supra memorauimus. Locus fere ĩ achaiam nouẽ montium scio esset. Notissimus fons cymothoe. Vltra patras oppidum olenum: colonia dyme: loca buprasum hormĩe: promõtorium auraxus: cyllæ sinus: promontorium chelonates. Inde cyllenẽn duoꝝ milium passuum castellum phliũ. Quæ regio ab Homero arethuse dicta postea a sophis: inde elioꝝ ager: qui antea epie uocabatur. Ipsa elis ĩ mediterraneo & a pilo xii. milibus passibus. Intus delubrum olympii Iouis ludoꝝ claritate fastus græciæ cõplexum. Pisa eoꝝ quondã oppidum præfluente alpheo amne. at in ora ꝓmontorium ichthis. Amnis alpheus nauigabilis prope sex oppida. Aulon: brepium: promontorium platanodes. Omnia hæc ad occasum uersa. Ad meridiem ãt cyparissius sinus cum urbe cyparissa. lxxii. milium passuum circuitu. Oppida pilos: metone: lucus elis: promontorium acritas: sinus asineus ab oppido asinæ: coroneus a corona. Finiuntur tenero promõtorio. Ibi regio messenia duodeuigĩti montiũ. amnis pamisus. Intus ãt ipsa messene: ithome: œchalia: arenæ: ptœleon: thryron: dorion: zancle uariis tẽporibus clara. Huius sinus circuitus. lxxx. milia passuum. Traiectus uero. xxx. milia.

Dehinc a tænaro ager laconicus liberæ gentis. Et sinus circuitu ducētasex mila: traiectu trigin
ta nouem milia. Oppida tenaꝝ: amicle. pheræ: leutra & ītus sparta: therāne. atq; ubi fuere car
dami. lepitame: antiane: locustiree: egerania. Mōs taygetus: amnis eurotas: sinus ægilodes.
Oppidum psammathus. Sinus cytheates ab oppido. Ex quo ad cretā insulā certissimus cursus.
Oīa āt maleo promontorio īcluduntur. Qui sequitur sinus ad scylleum argolicus appellatur
traiectu qnquagita milia passuum. Idē ambitu centum septuagītaduo milia. Oppida boea: epi
daurus limera cognoīe. Zarax: ciphanis portus. Amnes inachus: erasinus: īter quos argos hip
pium cognoīatum. Supra lacum lernem a mari quadrīgētis milibus nouēq; additis milibus mi/
cenæ: & ubi fuisse tyrintha tradunt: & locus mantinea: montes artemius: apesanthus: asteriō:
parparus: alii q; undecim numero. Fontes niobe: amymone: psāmate. A scylleo ad isthmum. c.
lxxvii. mili. passibus oppida harmione: troezene coriphasium appellatum: quæ alias inachium
alias dipsium argos. Portus chenitas: sinus saronicus olim querno nemore redimitus. Vnde ei
nomen ita græcia antiqna appellāte quercum. In eo epidauꝝ oppidum Aesculapii delubro ce/
lebre. Pireum ꝓmontorium: portus ātedus: & bucephalio: & quas supra dixeramus cēchreæ.
Isthmi pars altera cum delubro Neptuni quinquēnalibus inclyto ludis: Tot sinus peloponnēsē
orā lancinant: tot maria allatrant. Siquidem a septētrione ionium irrumpit: ab occidente siculo
pulsat̄: a meridie cretico urget̄: ab oriēte brumali ægeo: ab oriēte solstitiali myrtoo quod a me
garico īcipiēs sinu totā atticā alluit.

De archadia. Ca. vi.

Editerranea eius arcadia maxime tenet undiq; a mari remota: initio drymodis: mox pe/
m lasgis appellata. Oppida eius prophis: mantinea: stymphalū: tegea: antigonea: orcho/
menum: phineū: pallantium: unde palatium romæ. Megalepolis: catina: bocalium: crā
nō: parrhasiæ: thelphusa: menala: here: phile: pallene: pincina: tehelegre: arcalie: partheniū:
elee: methydrium: enisphe: macistum: lāpadia: clitoriū: cleone. Inter quæ duo oppida regio ne
mea est thembinadia uocitata. Mōtes in archadia pholoe cū oppido. Item cyllene: lyceus. In
quo lycei Iouis delubrum. Menalus: arthemisius: pthenius: lāpheus: nonacris: Præterq; igno
biles octo. Amnes ladon e paludibus: phineus & erimāthus e mōte eiusdē noīs ī alpheū deflu
ens. Reliquæ ciuitates ī achaia dicendæ: alithrei: ab ea tepurgenses: pereate: paregenite: tor/
tuni: tiphanai: triusi: trirenses. Vniuersæ achaiæ libertatē Domitius Nero dedit. Pelopōnesus
ī latitudine apromōtorio maleæ ad oppidū rhegeum corinthiaci sinus. clx. milibus passibus pa/
tet. At in transuersū ab elide epidauꝝ. cxxv. milibus. Ab olympia argos per archadiā. lxviii.
milibus. Ab eodem loco ad phliunta dicta mēsura est. cl. milium passuum. Vniuersa aūt uelut
pensante equoꝝ īcursus natura in mōtes sex atq; septuaginta attollitur.

Græcia & attica. Ca. vii.

a B isthmi angustiis hellas incipit: a nostris græcia appellata. In ea prima attica: antiquitus
atte uocata. Attīgit isthmū pte sui quæ appellatur megaris a colonia megara e regiōe pa
gaꝝ. Duo hæc oppida excurrēte pelopōneso sita sūt utraq; ex pte uelut ī humris helladis pagei
. clii. M. passibus & āplius egosthenenses cōtributi megarēsibus. In ora āt hac portus schenos.
Oppida duo cremiō syronia saxa septē milia logitudie: geranea: megara: eleusin. Fuere & enoa
& probalinthos: quæ nūc nō sunt. Ab isthmo qnquagintaduoꝝ miliū passuū pyreus & phalera
portus duoꝝ miliū passuum muro recedentibus athenis iuncti. Libera hæc ciuitas: nec indaga
ullius præconii amplius tāta claritas superfluit. In attica fōtes cephisia: larine: calliroe: nemee:
crunos. Montes brilessus: ægialus: icarius: hymetus: lycabettus: lacus sclinos. A pireo qua/
dragintaduobus milibus passibus sunium doriscū ꝓmōtorium. Polypostere: braurō: ion quon
dam oppida. Rhānos pagus. Marathon cāpus. Triassus oppidū: miletum & oropus in cōfinio
boetiæ. Cuius anthedon onchestos: thespiæ libeꝝ oppidū: lebedea. Nec cedentes athenis cla
ritate: quæ cognominatur boetiæ thebæ duoꝝ numinū Liberi atq; Herculis (ut uolūt) patria.
Et musis natale ī nemore helicone assignāt. Datur & his thebis saltus citheron: amnis ismeni/
us. Præterea fōtes in boetia œdipodia: psammate: dirce: epigranea: aretusa: hippocrene: aga/
nippe: gargaphie. Montes extra prædictos micalesus: adilisius: acontius. Reliqua oppida iter
megaram & thebas leuthre: haliartus: platee: pheræ: aspledon: hile: tisbe: erithre: glissa: co/
phe. Iuxta cephisum amnem lamie & anichie: medion: phligone: grephis: corone: acharo: In
ora aūt intra thebas ocale: etheon: iolcos: schenos: peteon: hyrie: mycalessus: hyreseon: ptele
on: olyros. Tanagra liber populus. Et in ipsis faucibus euripi quē facit obiectu insulæ euboeæ
aulis capaci nobilis portu: boetos hyantas antiquitus dixere: locri deinde. Pygmenidi cogno
minātur olim leleges appellati: per quos amnis cephisus defertur ī mare. Oppida opuns: unde
opōtinus sinus: ginusæ phocidis. In littore unum daphnus. Introrsus autē larisse: clatea: & in
ripe cephisi (ut diximus) lilea delphosq;: uersenemis & hyampolis. Rursus in locroꝝ ora: ī qua
larymna: tronium: iuxta quod boagrius amnis defertur ī mare. Oppida naricū: alope: scarpia.
Postea maliacus sinus ab incolis dictus in quo oppida halcyone: econia: phalarna. Doris deīde

in qua ſparchos:erineon:bolon:pindus:cythinũ.Doridis a tergo mons eſt oetha. Sequitur
mutatis ſæpe noĩbus hemonia:Eadẽ pelaſgicum argos.Hellas eadem theſſalia:& driopis ſẽp
a regibus cognoĩata.Ibi genitus rex noĩe græcus a quo græcia.Ibi Hellenes a quo hellenis.
hos eoſdẽ Homerus tribus noĩbus appellauit myrmidonas & hellenas & acheos.Ex iis phthi/
otæ noĩantur dorica accolentes.Eorꝝ oppida echinus in faucibus ſperchii fluminis.Thermopy
larꝝ anguſtiæ.quo argumento quattuor milia paſſuum in heraclea trechin dicta eſt:mons ibi ca
lidromus.Oppida celebria hellas:halos:lamia phthia:arne.

Theſſalia. Ca.viii.

i N theſſalia aũt amnis orcomenus minilus antea dictus.Et oppidũ alimõ ab aliis elmon:
atrax palamna fons hiperia.Oppida theræ:quarꝝ a tergo pierus ad macedoniã protendi
tur:lariſſa:gomphi:thebæ theſſaliæ:nemus pte leõ:ſinus pagaſicus.Oppidũ pagaſa:idem po
ſtea demetrias dictũ:tricea.Pharſalici cãpi cũ ciuitate libera crannon iletia.Montes phthioti/
dis nympheus quõdã topiario naturæ ope ſpectabilis.Buzigeus:donaceſa:bromius:daphus:
achimaron:athamas:ſtephane.In theſſalia ſũt quattuor atqꝫ triginta mõtes quorꝝ nobiliſſimi
cerceti:olympus:pierus oſſa:cuius ex aduerſo pindus & othris laphytarꝝ ſedes ad occaſum uer
gentes.Ad ortus pelios omẽs theatrali mõ inflexi caueatis ante eos ſeptuagintaqnqꝫ urbibuſ.
Flumina theſſaliæ apidanus:phœnix:enipheus:onochonus:laminiſſus.Fõs neſſeis.Lacus be/
beis:& ante cũctos claritate peneus ortus iuxta gomphos:interqꝫ oſſam & olympũ nemoroſa
cõualle defluens quingentis ſtadiis dimidio eius ſpatio nauigabilis.In eo curſu tempe uocãtur
quinqꝫ miliũ paſſuũ longitudine:& ferme ſex latitudine ultra uiſum hoĩs attollentibus ſe dexte
ra leuaqꝫ leniter conuexis iugis.Intus ſua luce uiridãte allabitur peneus uiridis calculo: amœ/
nus circa ripas gramine:canorus auiũ concentu.Accipit amnem orcon:nec recipit:ſed olei mõ
ſupnatãtẽ(ut dictũ ẽ ab Homero)breui ſpatio portatũ abdicat.Pœnales aquas diriſqꝫ genitas
a rgenteis ſuis miſceri recuſat.

Magneſia: Ca.ix.

Heſſaliæ annexa magneſia eſt:cuius fons libetra.Oppida ormeniũ:pyrrha:meton: oli/
t zon.Promõtorium ſepias.Oppida caſiana:ſpalatra.Promõtorium eantiũ.Oppida meli
bœa:rhybus:erimne:hoſtium penei:oppidũ omolium: orthei:rheſie:pelinnathocum:
achie:cricon:crannõ:acarne:dorion:melite:phila:ceponio.Epiri.achaiæ..Atticæ theſſaliæ
in porrectũ lõgitudo quadringẽtorꝝ octoginta miliũ paſſuũ tradit̃.Latitudo.cclxxxvii. miliũ.

Macedonia. Ca.x.

m Acedonia poſtea.cl.populorꝝ duobus inclyta regibus quõdãqꝫ terrarꝝ ĩperio :emathia
antea dicta.Hæc ad epiroticas gentes in ſolis occaſum recedens poſt terga magneſiæ
atqꝫ theſſaliæ infeſtatur a dardanis.Partem eius ſeptẽtrionalem peonia ac pelagonia ꝓtegunt
a triballis.Oppida egle:in quo mos ſepelire reges.Beroa & in regione quæ pieria appellatur
a nemore egidium:In ora heraclea.flumen apilas:oppida phina:oloros.Amnis haliacmõ.In/
tus haloritæ:uallei:philacei:cyrrheſtæ:thiriſſei.Pella colonia.Oppidũ ſtobici ciuiũ ro.Mox
antigone europus ad axiũ amnem:eodemqꝫ nomine amnis ꝑ quod rhedias fluit:ſcydra: phor/
dea:emiona:gorgidone.Mox ĩ ora ichne:fluuiuſ axiuſ.Ad hũc finẽ dardani:treres:pieres:ma
cedonia accolunt.Ab hoc ãne peoniæ gentes:parocei:heordenſes:halmopi:pelagones :myg
dones.Mõtes rhodope:ſcopius:orobellus.Dein præiacente græmio terrarꝝ arecuſi: antio/
chenſes:idomenenſes:doberienſes:trienſes:allatenſes:acclariſtenſes:morilli:garreti: lynce/
ſtæ:enoriœni:& mãtini liberi:atqꝫ oreſtæ colonia:bullidenſes:edienſes: xylopolitæ: cotiſei
liberi:heraclea:ſcyntiga:timphei:coronei.In ora ſinus macedonici oppidum calaſtia:& intus
philerоſ :lethe.Medioqꝫ flexu littoris theſſalonicæ liberæ cõdictionis.Ad hãc a dyrrachio.c.
xiiii.miliũ paſſuũ thermæ.In thermico ſinu oppida dicea:padina:dera:ſcione.Promõtoriũ cha
naſtreũ.Oppida palene:phlegra.Qua in regione mõtes hypſizorus:epitus:alchione:leuom/
ne.Oppida niſſos:phryx:eleon:meãde:& hippaleſis:iſthmo quondam potidea:nunc caſſan/
dria colonia: athemuſ: olypixuſ ſinus:metiberna.Oppida iſcella:ampelos:torone:ſoggoſte/
des:fretũ qꝫ.Mõs athon quem Xerſes rex perſarꝝ cõtinẽti abſcidit in longitudine paſſuũ mille
quingentorꝝ.Mõs ipſe a planicie excurrit ĩ mare.lxxv.milia paſſuum.Ambitus radicis.cl.M.
colligit.Oppidũ in cacumine fuit acroton.Nũc ſũt uranopolis:paleotrũ tyrſus:oleon:apollo
nia:cuius incolæ macrobii cognoĩant̃.Oppidũ caſſera:fauceſqꝫ a latere iſthmi.Acãtus: iſtria:
gyraſſitonia:heraclea.Regio mygdoniæ ſubiacens.In qua recedẽtes a mari apollonia:arethu
ſa.In ora rurſus poſidium:& ſinus cũ oppido cermoro ãphipolis.Libera gens byſalthe. Dein
macedoniæ terminus.Amnis ſtrimon ortus in emo.Memorãdũ in ſeptem lacus eũ fundi pri/
uſqꝫ dirigat curſum.Hæc eſt macedonia terrarꝝ imperio potita quõdam.Hæc aſiam:armeniã:
iberiam:albaniã:cappadociã:ſyriam:ægyptũ:taurꝝ:caucaſiũ trãſgreſſa.hec ĩ bactris: medis:
perſis dominata toto oriente poſſeſſo.hæc etiã indiæ uictrix ꝑ ueſtigia Liberi patris atqꝫ Her
culis uagata.hæc eadẽ eſt macedonia:cuius uno die Paulus Aemilius imperator noſter. lxxii.

urbes direptas uendidit. tantam differentiam ſortis præſtitere duo homines.

Thracia. Ca. xi.

t Hracia ſequitur inter ualidiſſimas europæ gentes in ſtrategeas quinquagīta diuiſa. Po/
pulorꝝ eius quos noīare nō pigeat. Amnem ſtrimonē accolunt dextero latere dēlelethæ
& medi byſalthas uſqꝫ ſupradictos. Leuo digerri. Beſſorꝝqꝫ multa noīa ad neſtum amnem pan/
gei mōtis ima ambientem: inter beletos: diobeſos: carbileſos: inde briſas: ſapheos. Adomāteſ
odryſarꝝ gens infundit hebrum accolentibus: carbiletis: pyrogeris: drugeriis: ceniſtis: biſalthiſ
benis: corpillis: botieis: edonis. Eodem ſūt in tractu ſyaletæ: priātæ: dobāgæ: thynicæ: lale/
tæ maiores emo.: minores rhodope ſubditi. Inter quos hebrus amnis. Oppidum ſub rhodope
pencropolis antea: mox a cōditore philippopolis: nunc a ſitu termōtium dicta. Emi excelſitas
ſex. M. p. ſubitur. Auerſa eius & in iſtrum deuexa meſi. getæ: aoti: gaugdæ: clariæqꝫ. Sub iis
carrei ſarmatæ: quos areates uocāt. Scytæqꝫ & circa pōti littora moriſenæ: ſcitoniæ: quæ Or/
phei uatis genitores optinent. Ita finit iſter a ſeptētrione. Ab ortu pōtus ac ꝓpontis. A meri/
die ægeum mare: cuius in ora aſtrumōe: apollonia. ceſimna: neapolis: batos. Intus Philippi co
lonia. Abſūt a dyrrachio. cccxxv. ſcotuſa: dypiros ciuitas. Neſti amnis hoſtium. Mōs pageul:
heraclea: olyntos. Abdera libera ciuitas. Stagnum biſtonum & gens. Oppidū fuit tyrida Dio/
medis equorꝝ ſtabulis dirum. Nunc ſunt diceæ: iſmaron: locus parthenion: phaleſina: maronea
prius ortagurea dicta. Mōs ſerium & zonetum. locus doriſcus centū uigīti milia hoīum capax.
Ita Xerſes ibi dinumerauit exercitū. Os hebri. Portus tentoris. Oppidum enos liberꝝ cum Po/
lydori tumulo. Ciconum quōdam regio. A doriſco īcuruatur ora ad macrūticos centū uigītidu
orꝝ milia paſſuum. Circa quem locum fluuius melas: a quo ſinus appellatur. Oppida cipſelabis
āte macrōticos dictum qui a propōtide ad meleā ſinum inter duo maria porrectis muris ꝓcur/
rentem excludit cherōneſum. Nāqꝫ thraciæ altero latere a pōtico littore incipiēs ubi iſter am/
nis īmergitur: uel pulcherrimas in ea parte urbes habet iſtropolin: mileſiorꝝ tomos. Scalatinqꝫ
quae ātea aceruetis uocabatur. heracleam habuit & bizonē terræ hiatu raptā. Nunc habet dio
nyſiopolin crunon ātea dictā. Alluit ziras amnis. Totum eū tractum ſcythæ aroteres dicti te
nuere. Eorꝝ oppida aphrodiſias: libiſtos: zigere: brocobe: eumeneda: parthenopolis: gerania.
Vbi pygmeorꝝ gens fuiſſe proditur: quos gatizos barbari uocant: credūtqꝫ a gruibus fugatos.
In ora a dionyſiopoli eſt odeſſus mileſiorꝝ. Flumen pamiſus. Oppidum tretanarꝝ locus. Mons
emus uaſto iugo ꝓcumbens in pontum. Oppidum habuit ī uertice ariſteum. Nunc in ora mē/
ſēbriam: anchialam ubi mēſebria fuerat. Aſticæ regio habuit oppidum anthium nūc eſt apollo
nia. Flumina paniſſa: rira: ſtearus: oroſines. Oppida tinnias: halmideſſos: deuelcon cum ſtagno
quod nūc deultum uocant. Veteranorꝝ phynopolis iuxta quā boſphorus. Ab iſtri oſtio ad os
ponti paſſuum qngentorꝝ. lv. M. alii fecere. Agrippa adiecit quadraginta. Inde ad murꝝ ſupra/
dictum: cl. ab eo ceron eſt. cxxvi. M. Sed a boſphoro ſinus caſthenes. Portus ſenum: & alter q
mulierꝝ cognoīatur. Promōtorium chryſoceras in quo oppidū bizātium liberæ cōdictiōis: an/
tea lygos dictum. Abeſt a dyrrachio. d. ccxi. M. paſſuum. Tātum patet lōgitudo terrarꝝ inter
hadriaticum mare & propontidem. Amnes bythinias: pidaras ſiue tidas. Oppida ſelimbria pe/
rinthus latitudine ducentorꝝ pedum continēti ānexa. Intus bizia arx regum thraciæ a Terei ne
faſto crimine inuiſa hirundinibus regio: celica: colonia flauiopolis: ubi antea zela oppidum uo/
cabatur. Et a bizie quinquagīta. M. paſſuum apros colonia: quae a philippis abeſt. clxxxviii.
M. p. Ad in ora amnis eginus. Oppidum ganos fuiſſe fertur & lyſmachia. Iam in cheronneſo.
alius nāqꝫ ibi iſthmos anguſtias ſimiles eodē noīe & pari latitudine illuſtrāt: duæ urbeſ utrīqꝫ
littora haud diſſimili modo tenuere. Pictiæ a propontide: cardia a melane ſinu. haec ex facie lo
ci noīe accepto utræqꝫ comprehenſae. Poſt haec e lyſmachia qnqꝫ. M. paſſuū a longis muriſ.
Cherōneſos a ꝓpōtide habuit tyriſtaſin: critonē. ſciſſā flumini ego appoſitā. Nūc habet a colo
nia a ꝓpontide. xxii. M. ſeſtō: & ex aduerſo coloniæ pharianæ. Et helleſpontus ſeptē ut dixi/
mus ſtadiis europā ab aſia diuidens illic inter ſe contrarias urbes habet: in europa callipolin &
ſeſton. In aſia lampſacum & abydon: Dein promōtorium cheronneſi maſtuſia aduerſum ſigeaco
cuius in fronte obliqua cynoſſema: ita appellatur Hecubae tumulus: ſtatio acherоū. Turris &
delubrum Proteſilai. Et in extrema cheronneſi fronte quae uocatur eleum oppidum eleus. De/
in petenti melanem ſinum portus cœlos: & panhormus & ſupradicta cardia. Tertius europae
ſinus ad hunc modum clauditur. Montes extra prædictos thraciae edonus: gygemoros: meri/
tus: melāpillus. Flumina ī hebrum cadentia bargus: ſuemus. Macedoniae thraciae helleſponti
lōgitudo ſupradicta. Quidā. d. ccxx. M. faciunt. Latitudo. ccclxxxiiii. M. eſt. Aegeo mari no/
men dedit ſcopulus inter tenum & chium uerius qꝫ inſula ex eo noīe a ſpecie caprae: quae ita a
graecis appellatur repente in medio mari exiliens. Cernunt eum a dextra parte andrum nauigā
tes ab achaia dirꝝ ac peſtiferꝝ. Aegei pars myroodatus appellatur ab inſula parua quæ cernitur
macedoniā a gereſto petentibus haud ꝓcul euboeæ cariſto. Romani omīa haec maria duobus

nominibus appellãt. Macedonicum quodcũq; macedonã aut thraciam attingit. Græcienſe qua
græciam alluit. Nam græci & ionium diuidũt in ſiculum ac creticum ab ĩſulis. Itẽ icarium quod
eſt inter ſamum & myconem. Cætera nomina ſinus dedere quos diximus. Et maria quidem gẽ
teſq; in tertio europæ ſinu ad hunc modum ſe habent.

Inſulæ inter eas terras inter quas creta: euboia: cyclades: ſporades: mæotis
belleſpontus: ponti: mæotidis: daciæ: ſalmatiæ: ſcythiæ Ca. xii.

i Nſulæ aũt ex aduerſo theſprotiæ a butroto. xii. M. paſſibus. Eadem ab acroceraūniis qn
quaginta. M. cum urbe eiuſdem nõis corcyra liberæ ciuitatis & oppido caſſiope: tẽploq;
caſſii Iouis paſſuum: lxxxxvii. M. in lõgitudine patens. Homero dicta ſchera & pheacia. Calli/
macho etiam drepane: Circa eam aliquot. Sed ad italiã uergens thoronos: ad leucadiam paxoe
duæ qnq;. M. diſcretæ a corcyra nec procul ab iis. Ante corcyram ericuſa: marathe: elaphuſa:
maltace: trachie: pytionia: pthichia: taracie. Et a phalacrio corcyræ ꝓmõtorio ſcopulus in quẽ
mutatã Vlyxis nauem a ſimili ſpecie fabula eſt. Ante leucadiam ſibora. Inter leucadiã autem &
achaiam permultæ: quaꝝ teleboides eædẽ quae thaphiæ ab incolis ante leucadiã appellantur.
ſaphioſis: arnoxia: primeſſa. Et ante ætoliã echinades: ægialia: cotonis: thyatira: geoaris: dio/
nyſia: cirnus: chalcis: pinara. myſtus. Ante eas in alto cephalenia: zacinthus: utræq; liberae.
Itacha: dulichium: ſamos: crocilea: paxos. Cephalenia quõdam melena dicta. xi. M. paſſuũ ab/
eſt: circuitu patet. xliiii. M. Same diruta a romanis adhuc tamẽ oppida tria habet. Inter hãc &
achaiam cũm oppido magnifica & fertilitate præcipua zacinthus aliquando appellata hyrie ce/
phalaniae a meridiana parte. xxii: M. abeſt: mõs elatus ibi nobilis. Ipſa circuitu colligit. xxxvi.
M. Ab ea ithaca. xii. M. diſtat. In qua mõs neritus. Tota uero circuitu patet. xxv. M. paſſuũ.
Ab eo araxum pelopõneſi ꝓmõtorium. xii. M. paſ. Ante hãc in alto aſteris. Prothe ante za/
cinthum xxxv. mil. paſſuũ. In eurũ uentum ſtrophades duæ: ab aliis plotæ dictae. Ante cepha
leniam letoia. Ante pilum. iii. ſpageta: & totidẽ ante meſſenen œnuſta. In ſinu aſineo threſti/
rides. In laconico teganiſa: cothon. Cythera cum oppido antea ꝓphyris appellata. Hæc ſita ẽ
a maleæ promõtorio. v. mil. paſſuũ ancipiti ꝓpter anguſtias ibi nauiũ ambitu. In argolica py/
thiuſa: irine: ephire cõtra hermonium agrum tiparenus epiropia colonis: ariſtera cõtra troeze/
num caulauria qnquagĩta mil: pa. diſtans a plateis. bellina: laſia: baucidias. Cõtra epidauꝝ ceti/
phalos: ſytioneſos. vi. mil. paſſuum abeſt a continẽte. Ab hac egina liberae cõdictionis. xvii.
mil. paſſuum. cuius. xx. mil. paſſuum nauigatio eſt. Eadem ãt a pireo athenienſium portu. xii.
mil. paſſuum abeſt ante enone uocitata. Spireo ꝓmontorio obiacent eleuſa: dendros: graugiæ
duae: cetiæ duae ſelacoſa: dacẽchris: ſaſpis: ſeptem. Et ĩ megario ſinu ethrurides quattuor. Egi
la aũt. xv. paſſuum a cythera. Eademq; a crete phalaſarna oppido. xxv. mil. paſſuum. Ipſa cre/
ta altero latere ad auſtrum: altero ad ſeptẽtrionem inter ortum & occaſum quae porrigitur cẽ/
tum urbium clara fama. Doſiadeſ eam a creta nimpha heſperidis filia. Anaximãder a rege cure/
tum. Philiſtides: Malotes Crates primũ aeriã dictã: deinde poſteri curetĩ appellauere. Et ma/
caron nõnulli a tẽperie cæli appellatam exiſtimauere. Latitudine nuſq; quinquagĩta mil. paſſu
um excedens: & circa mediam ſui partẽ maxime patens. Lõgitudine implet. cclxx. mil. paſſuũ.
Circuitu. d. lxxxix. flectenſq; ſe in creticum pelagus ab ea dictum: qua lõgiſſima eſt ad orientẽ
ſãmonium ꝓmõtorium aduerſum rhodo. Ad occidentem criu metopon cyrenas uerſus expel/
lit. Oppida eius inſignia palaſerne: clea: cyſamon: pergamũ cidon: minoum: apteron: pantoma/
trium: amphim ala: rhitimna: parnomiũ: cyteũ: apollonia: matiũ: heraclia: miletos: ãpela: hie/
rapicna: lebana: hierapolis. Et in mediterraneo cortina: epheſtum: gnoſũ: polirenum: myrina:
lycaſtus: rhamdus: lictus: dium: aſium: phileros: rhition: clatos: ſphere: olypiſoſ: laſpha: eleu/
terne: therapne: manathuſa: githiſos & alioꝝ circiter. lx. oppidoꝝ memoria extat. Montes ca/
diſcus: idæus: dictineus: crocus. Ipſa abeſt a promõtorio ſuo quod uocatᷣ criu metopon: ut ꝓ/
dit Agrippa a cyrenaꝝ ꝓmõtorio phicũte. cxxv. m. p. Item cadiſto. a meleo pelopõneſi. lxxx.
A carpato inſula promontorio ſãmonio. lx. mil. in fauonium uentũ. Haec inter eã & rhodum ĩ
teriacet. Reliqua circa eam ante pelopõneſum duæ coſicae: totidem milæ & a latere ſeprẽtrio/
nali dextera cretam habent. Contra cydoniã leuce: & duae budræ. Contra matium dria. Cõtra
itanum promontorium oniſa leuce. Contra hyerapycnam cryſa gaudos. Eodẽ tractu ophius ſa
buto: aranus circũuectiſq; criu metopon: tres acauſagores appellatae. Hæ ante ſãmonium pro
montorium phocae: plachiae: ſirindes: naulocos: armedon: zephire. Ac in hellade etiãnum in
aegeo lycades ſcarphia coreſa: phocaſia: compluresq; aliae ex aduerſo atticae ſine oppidis & iõ
ignobiles. Sed contra eleuſina clara ſalamis ante eã pſytalia. A ſunio uero helene. v. mil. paſſu
um diſtans. Dein coos ab ea totidem: quã noſtri quidem dixere ceam. Graeci & dybruſã auul/
ſam euboeæ: quingẽtis longa ſtadiis fuit quondam: mox quattuor fere ꝑtibus quae ad boetiã
uergebãt eodẽ mari deuoratiſ. Oppida habet reliqua iulida: cartheia. Intercidere cereſſa. phœ
ceſſa. Ex hac profectam delectationi fœminis ueſtem auctor eſt Varro. Euboea & ipſa auulſa

boetiæ & a modico interfluente euripo ut ponte iungatur ad meridiem ꝓmōtoriis duobus ge/
raſto ad atticam uergente & ad helleſpontum caphareo inſignis: a ſeptētrione ceneo. nuſq; la/
titudine ultra. xl. M. paſſuum extendit nuſq; infra. xx. mil. contrahit. Sed in longitudinē uni/
uerſæ boetiæ ab attica theſſaliā uſq; prætentā in. cl. mil. paſſuū. Circuitu uero. ccclxv. abeſt
ab helleſponto parte capharei. ccxxv. urbibus clara quondam pyrrha: portamo: neſſo: cerītho
oreo: dio: edepſo: achalia: nūc chalcide. Cuius ex aduerſo in cōtinenti auliſ eſt geraſto: cretria:
cariſtos: oroſtane: oritano: artemiſia: cū fonte arethuſa flumine lelāto aquiſq; calidis quae elo/
piæ uocantur. Caryſtus nobilis notiorq; tamen marmore caryſtio ante uocitata eſt chalcodo/
tis: aut macris ut Dionyſius & Ephorus tradunt. Vt Ariſtides macra. Vt Callidemus chalcis:
ære ibi primū reperto: Vt Menechinus ambatias. Vt poetæ uulgo aſopis. Extra eā ī myrtoo
multæ: ſed maxime illuſtres glaucōneſos: & begilia: & a promōtorio geréſto circa delum ī or/
bem ſitæ. unde & nomen traxere cyclades. Prima eaꝝ ādrus cū oppido abeſt a gereſto. x. mil.
paſſuum. a ceo. xxxix. mil. Ipſam Myrſilus cauron deinde antandron cognoīatam tradit. Calli
machus laſſiam. alii nonagriam: hydruſam epagrin. Patet circuitu. xciii. mil. p. ab eadem ādro
paſſus mille. & a delo. xvii. mil. Tenoſ cū oppido. xv. mil. paſſuū porrecta. Quā ꝓpter aquaꝝ
abundantiā Ariſtoteles hydruſam appellatam ait: aliqui ophiuſam. Cæteræ mycone cū mōte
dimaſto a delo. xvii. mil. paſſuū. Scyros ſiphnus ante eropia & acis appellata circuitu. xxviii:
mil. paſſ. ſeriphus. xii. præpeſinthus citanos. Ipſaq; longe clariſſima cycladū media a templo
Apollinis & mercatu celebrata delos: quae diu fluctuata (ut proditur) ſola motū terræ nō ſen/
ſit ad. M. Varronis ætatem. Mutianus prodidit bis concuſſam: Hanc Ariſtoteles ita appella/
tam prodidit: quoniā repente apparuerit enata. Egloſthenes cynthiā: alii ortygiā: aſteriā: la/
giam: cerbā: mydiā. cynethū: pyrpilen igne ibi primū reperto. Cingitur qnq; mil. paſſuū. aſſur
git cintho monte. Proxima ei rherene: quā Anticlides celaduſam uocat. Item arthemitē Hel/
ladius. Scyros quā circuitu patere. xx. mil. paſſuum prodidere ueteres. Mutianus. clx. Olea/
rus: paroſ cū oppido ab delo. xxxviii. mil. marmore nobilis quā primo plateam poſtea minoi/
da uocarunt. Ab ea ſepties qngenta naxus a delo. xviii. mil. cū oppido quā ſtrogylen: dein di/
an: mox dionyſiada a uineaꝝ fertilitate: alii Siciliā minorem aut callipolin appellarūt. Patet cir
cuitu. lxxv. mil. paſſuū: dimidioq; maior eſt q̃ paros. Et hactenus quidē cycladas ſeruant. Cæ
teras quae ſequūtur ſporades. Sūt āt hellena: phocuſa: hecaria: ſchinuſa: polegrados. & a naxo
decē & ſeptē. mil. paſſuū icaros: quae nomen mari dedit: tantūdem ipſa ī lōgitudinē patens cū
oppidis duobus tertio amiſſo ante uocata doliche: & maris. & ichthiſuſa. Sita eſt ab exortu ſol/
ſtitiali delo quinquagīta. mil. paſſuū. Eadem a ſamo. xxxv. mil. Inter euboeam & andrū. x. mil.
paſſuū freto: Ab ea gereſtū. cxii. mil. qnquagita paſſuū. Nec deinde ſeruari poteſt ordo. Acer/
uatim ergo ponentur reliquæ. Scyros a naxo. xiiii. mil. paſſuū Homeri ſepulchro ueneranda.
Lōgitudinis. xxv. mil. ātea phœnice appellata. Odua latandro gyaros cū oppido circuitu. xii.
mil. paſſuum prope. Abeſt ab andro ſexagīta duoꝝ mil. paſſuū. Ab ea ſyrnos. lxxx. mil. paſſu/
um. Cynethus atelos unguēto nobilis a Callimacho agathuſa appellata. Donyſa: pathmos cir
cuitu. xxx. mil. paſſuum. Caruſa lebinthus: : gyrus: cynara. ſycinus quæ antea œnos. cheratia
quae onus: caſos quae aſtragale: cimolus quæ echinuſa. Melos cū oppido quā Ariſtides mibli
da appellat. Ariſtoteles zephyriā. Callimachus mimallida. Heraclides ſiphnū & acitiā. Hæc ī
ſulaꝝ rotūdiſſima ē. Poſt machia: hipe quōdā patage: & ut aliī platage nūc amorgoſ polyegaſ.
Philetera cū primū emerſit caliſte dicta. Ex ea auulſa poſtea theraſia atq; īter duas enata. Mox
automate. eadē hiera enata. Diſtat ios a thera. xxv. mil. p. Sequūt̃ lea: aſcania: canaphe: hippu
rus: hippurtuſa: aſtipalea liberæ ciuitatis circuitu. lxxxviii. mil. p. Abeſt a cadiſto crete. cxxv.
mil. ab ea platea. lx. mil. Vnde caminia. xxxviii. mil. Azibinta: laniſe: atragia: pharmacuſa: te/
chedia: chalcia: calymna: In qua oppidū co. Coreſia olomnos. A qua carpatum quæ nomē car/
patio mari dedit. xxv. mil. paſſuum. Inde rhodum africo uento. l. mil. paſſuū. A carpatio ad ca/
ſon. vii. mil. A caſſo ſāmoniū cretæ promōtorium. xxx. mil. In euripo aūt euboico primo fere
introitu petaliæ. iiii. inſulæ & in exitu athlante cyclades: & ſporades. ab oriente littoribus ica/
riis aſiæ. ab occideme myrtois atticæ. a ſeptētrione ægeo mari. a meridie cretico & carpatio ī
cluſæ. cc. mil. paſſuū ī longitudinem: & per. cc. mil. ī latitudinem iacēt. Pagaſicus ſinus ante ſe
habet eutyciam : & cynetum: ſyrum ſupradictam. Sed cycladū & ſporadū extimā gerontiā: ſca
diram: thermeuſim: irheſiam: ſylymniam: eudemiā: neā: quæ Mineruæ ſacra eſt. Athos ante
ſe quattuor parethū cum oppido quōdam euonum dictā nouē mil. paſſuum: ſcyathū. xv. mil.
imbrum cum oppido. lxxxviii. mil. p. Eadem abeſt a maſtuſia cherōneſi. lxxv. mil. paſſuū: ipſa
circuitu. lxxii. mil. p. Perfunditur amne illiſo. Ab ea lemnos. xxii. mil. quæ ab atho. lxxxvii.
mil. Circuitu batet. xxii. mil. d. paſ. Oppida habet epheſtiam & myrinam: in cuiuſ foꝝ ſolſtitio
athos eiaculatur umbram. Ab ea thaſos libera. vi. mil. paſſuum: olim eria uel etria dicta: Inde
abdera a continenti. xxii. mil. paſſuum: ad othos. lxii. mil. tantūdem ad inſulam ſamothracem:

quæ libera ante hebrum ab imbro xxxii.mil.a lemno xxii.mil.d.attollitur mōte saoce x. mil.
passuum portuosissima oīum. Callimachus eam antiquo noīe dardaniam nominat: inter cheron
nesum & samothracen utrinq; fere qndecī mil. Halonesos ultra gethone: lamponia: alpecōne/
sus haudprocul a cælo. Cherōnesi portu & quædā ignobiles: desertis quoq; reddunt̃ ī hoc sinu
quaꝝ uix iueniri potuerunt noīa. Desticos iarnos: cyssiros: carbrusa: calathusa: scylla: dialeon:
dicta melātia: drachanō: arronesus: diethusa: scapos: capheris: mesatea: eantirō: phaterūnesos:
pateria: calete: neriphus: polēdos. Quartus e magnis europæ sinus ab hellesponto incipiens
mæotis ostio finitur. Sed totius pōti forma breuiter amplectenda est: ut facilius partes noscā
tur. Vastum mare præiacens asiæ & ab europa porrecto cherōnesi littore expulsum angusto
meatu irrumpit in terras septem stad. (ut dictum est) interuallo europam auferens asiæ. primas
angustias hellespontum uocāt. Hac Xerses persaꝝ rex cōstrato in nauibus pōte duxit exerci/
tum. Porrigitur inde tenuis euripus. lxxxvi. mil. pas. spatio ad urbem priapum asiæ: qua ma/
gnus Alexander transcendit. Inde expatiatur æquor: rursusq; in arctum coit laxitas. Propōtis
appellatur. Angustiæ thracius bosphorus latitudine. d. passuum: qua Darius pater Xersis co/
pias pōte trāsuexit. Tota ab hellesponto lōgitudo cc. mil. xxxix. mil. passuū. Dein uastum ma
re. pontus axenus qui quondā annexus lōge refugientes occupat terras: magnoq; littoꝝ flexu
retro curuatus ī cornua ab iis utrinq; porrigitur ut sit plane arcus scythici forma. Medio flexu
iungitur hostio mæotici lacus cimerus bosphoros: idos uocat. ii. mil. d. passuum latitudine. At
inter duos bosphoros thracium & cimerium directo cursu ut auctor est Polibius. d. passus īter/
sunt. Circuitu uero totius pōti uities semel milia ut auctor est Varro & fere ueteres. Nepos
Cornelius. ccc. mil. l. adiicit. Artemidorus uities nouies decē nouē milia facit. Agrippa. xxiii.
lx. mil. Mutianus xxviii. lxv. mil. Simili mō europæ latere mensurā alii quattuordecies lxxviii
mil. pas. determinauere. Alii undecies lxx. mil. M. Varro ad hūc modū metitur. Ab ostio pōti
apolloniam. clxxxviii. mil. d. pas. Calatin tantūdem. Ad ostium istri. cxxv. Ad borysthene. ccl.
mil. Cherōnesum heraclidaꝝ oppidum ccclxxv. mil. pas. Ad panticapeū quod aliqui bosphorū
uocāt: extremū in europæ ora cc. mil. xxii. d. quæ sūma efficit xiii. mil. xxxvi. mil. d. Agrippa
a bizantio ad flumen istrum d. lx: Inde panticapeum: d. cxxx. Inde lacus ipse mæotis tanain am
nem ex ripheis mōtibus defluentem accipiens nouissimū īter europam asiaq; fine. xiiii. mil. vi.
mil. circuitu patere tradit̃. ab aliis xi. mil. xxv. Ab hostio eius tanais ortum directo cursu. ccc.
lxxv. mil. passus esse cōstat. Accolæ sinus eius in mentione thraciæ dicti sunt istropolin: inde
ostia istri. Ortus hic in germaniæ iugis montis arnobæ: ex aduerso taurici galliæ oppidi: mul/
tis ultra alpes milibus: ac per īnumeras lapsus gentes danubii noīe immenso aquaꝝ auctu & un
de primū illyricum alluit ister appellatur: sexagita amnibus receptis: medio ferme numero eoꝝ
nauigabili in pōtum uastis sex fluminibus euoluitur. Primū ostium peuces: mox ipsa peuce īsu/
la: in qua proximus alueus appellatus xix. mil pas. magna palude sorbetur. Ex eodē alueo & su
per istropolin lacus gignitur. lxiii. mil. pas. ambitu: halmirim uocant. Secūdum ostiū naracusto
ma appellatur. Tertium calostoma iuxta insulam sarmaticam. Quartū pseudostoma & insula co
nopōdiabasis: postea boriostoma & spireostoma. Singula aūt ora tanta sunt ut prodatur in. xl.
mil. pas. lōgitudinis uinci mare: dulcemq; intelligi haustum. Ab eo in plenū quidē oēs scytaꝝ
sūt gētes: uarie tñ littori appositæ tenuere alias gethæ daci a romanis dicti. alias sarmatæ a græ
cis sauromatæ: eoꝝq; hamoxobii aut corsi: alias scythæ degeneres & a seruis orti: aut troglody
tæ: mox alani & toxolani. Supiora āt īter danubiu & hycinū saltum usq; ad pannonica hyberna
carunti germanoꝝq; ibi cōfinium. Cāpos & plana iagyges: sarmatæ uero mōtes & saltus. Pulsi
ab his daci ad pathissum amnem amoros siue duria est a sueuis: regnoq; uanniano dirimēs eos.
Ex aduerso basternæ tenent: haliq; inde germani. Agrippa totū eum tractum ab istro ad ocea/
num bis ad decies centum milia passus: in lōgitudine quattuor milibus quadringentis. In latitu
dine ad flumē uischiā a desertis sarmatiæ ꝓdidit. Scytaꝝ nomē usq; quaq; trāsit ī sarmatas atq;
germanos. Nec aliis prisca illa durauit appellatio: q̄ qui extremi gentiū haꝝ ignoti prope cæ
teris mortalibus degunt. Veꝝ ab istro oppida crenne scepolium. Montes macrocrēnius clarus
Amnis tyra oppido nomen imponens: ubi antea ophiusa dicebatur. In eodem insulam spatiosā
incolunt tyragetæ. Abest a pseudostomo istri ostio cxxx. mil. Mox astacæ cognoīes flumini.
ultra quos erobizi: flumen rhode: sinus saggaricus: portus ordesus. Et a tyra. cxx. mil. passuū
flumē boristenes: lacusq; & gēs eodē noīe: & oppidum a mari recedēs xv. m. passuum. Olbio/
polis & miletopolis antiquis noībus. Rursus in littore portus achæoꝝ. Insula achillis tumulo
eius uiri clara. Et ab ea cxxv. mil. pas. peninsula ad formam gladii in trāsuersum porrecta exer/
citatione eiusdem cognoīata dromos achileos. Cuius lōgitudinem lxxx. mil. passuum tradidit
Agrippa. Totum enī tractum sardi scythæ & scyraci tenent. Inde siluestris regio: hyleum ma/
re quo alluitur cognoīant. Enæcadloæ uocantur incolæ. Vltra pāticapes amnis qui nomadas
& georgos distermiat. mox acesinus. Quidā panticapem cōfluere intra olbiam cum borysthene

tradunt. Diligentiores hypanin tanto errore eoꝶ qui illum in asiæ parte prodidere. Mare subit uasto recessu donec qnqꝫ mil. pas. iteruallo absit a mæotide uasta ambiēs spatia multasqꝫ gētes. Sinus garcinites appellatur: flumen placyris. Oppida nauaꝶ gorcie. A tergo lacus buges fossa missus in mare. Ipse buges a coreto mæotis lacu sinu petroso discluditur dorso. Recipit amnes bugem: gerrhum: hypanin: ex diuerso uenientes tractu. Nam gerrhus basilidas & nomadas separat. Hypanis per nomadas & hyleos fluit manu facto alueo ĩ bugē: naturali ĩ coretũ. Regio scythiæ sēdica noīatur. Sed a carcinite taurica incipit: quōdā mari circũfusa & ipsa: quaqꝫ nunc iacent cāpi. Deinde uastis attollitur iugis. Triginta sunt eoꝶ populi. Ex iis mediterranei xxvii. Sex oppida orgocyni: carasení: astyrani: tractari: arcissali: tecali: caliordi. Iugum ipsum scythorauti tenent. Clauduntur ab occidente cherōneso: ab ortu scytissa taucis. In ora a carcinite oppida tagræ ĩ ipsis angustiis peninsulæ. Mox heraclea cherōnesus libertate a romanis donatum. Megarice uocabatur antea præcipui nitoris ĩ toto eo tractu custoditis græciæ moribus: qnque milibus passuum ambiente muro. Inde parthenium promũtorium tauroꝶ ciuitas placia. Symbolum portus. Promōtoriũ criu metopon aduersum carābico asiæ promōtorio per medium euxinum percurreus clxx. mil. passuũ interuallo. quæ maxime rō schytici arcus formam efficit. Ab eo tauroꝶ portus multi & lacus. Oppidũ theodosia a criu metopo. cxxii. mil. pas. A cherōneso cxlv. mil. Vltra fuere oppida cyte: zephirium: acre: nympheũ: dia. Restat lōge ualidissimũ in ipso bosphori introitu pāticapeũ milesioꝶ a theodosia mille xxxv. passuum: a cimero uero oppido trās fretum sito mille. d. ut diximus spatium. Hæc ibi latitudo asiam ab europa sepat: eaqꝫ ipsa pedibus pleruncqꝫ peruia glaciato freto bosphori cimerii. Latitudo xii. d. passuum. Oppida habet hermisium: mirmetium: & intus insulā alopecē. Per mæotin āt ab extremo isthmo: qui locus taphræ uocatur: ab ore bosphori ducenta sexagīta milia passuum lōgitudo colligitur. A taphris per cōtinentem ĩtrorsus tenent auchetæ: apud quos hypanis oritur. Neuri: apud quos borysthenes: geloni: tugasetæ: budini: basilidæ: & ceruleo capillo agathyrsi. Sup eos nomades Deinde antropophagi. A bute super meotin sauromatæ & hessedones. At per oram ad tanain usqꝫ mæote a quibus lacus nomen accepit. Vltimiqꝫ a tergo eoꝶ arimaspi. Mox riphei mōtes. & assiduo niuis casu pinnaꝶ similitudine pterophoros appellata regio: pars mũdi dānata a natura reꝶ: & densa mersa caligine: neqꝫ in alio ꝙ rigoris opere gelidisqꝫ aquilonis cōceptaculis. Pone eos montes ultraqꝫ aquilonem gens fœlix (si credimus) quos hypboreos appellauere annoso degit æuo: fabulosis celebrata miraculis. Ibi credũtur esse cardines mundi: extremiqꝫ syderꝶ ambitus: semestri luce & una die solis auersi: nō ut imperiti dixere ab æqnoctio uerno in autũnũ. Semel in anno solstitio oriuntur iis soles: brumaqꝫ semel occidunt. Regio aprica: fœlici temperie: omĩ aflatu noxio carens. Domus iis nemora luciqꝫ & deoꝶ cultus. Viritim gregatĩqꝫ discordia ignota: & ægritudo omĩs. Mors nō nisi satietate uitæ epulatis: delibutisqꝫ senibus luxu ex quadā rupe in mare salientium. Hoc genus sepulturæ beatissimũ. Quidā eos in prima pte asiæ littoꝶ posuere non in europa: qui sunt ibi similitudine & situ attacori noīe. Alii medios fecere eos inter utrũqꝫ solem antipodum occasum exorientemqꝫ nostrum: quod fieri nullo mō potest constare tam uasto mari interueniente. Qui alibi ꝙ in semestri luce constituere eos serere matutinis: meridie metere: occidente sole fœtus arborum decerpere: noctibus in specus condi tradiderunt: Nec libet dubitari de gente ea cum tot auctores prodant: frugum primitias solitos delon mittere Apollini: quē præcipue colunt. Virgines ferebāt eas hospitiis gentium ꝑ annos aliquot uenerabiles: donec uiolata fide in ꝓximis accolaꝶ finibus deponere sacra ea instituere. Hiqꝫ ad conterminos deferre: atqꝫ ita delum usqꝫ. Mox & hoc ipsum exoleuit. Sarmatiæ: scythiæ: tauricæ: omisqꝫ ab oristene amne: tractus lōgitudo. d. cccclxxx. mil. Latitudo. d. ccxvii. M. Agrippa tradita est. Ego incertam in hac terraꝶ parte mensurā arbitror. Veꝶ instituto ordine reliqua huius sinus dicātur: & maria quidem eius nuncupabimns.

Insulæ ponti. Ca. xiii.

h Ellespontus insulas non habet in europa dicendas. In pōto duæ. M. d. passibus ab europa xiiii. mil. ab ostio cyaneæ: ab aliis symplegades appellatæ: traditæqꝫ fabulis inter se concurrisse: quoniā paruo discretæ interuallo ex aduerso intrātibus geminæ cernebātur: paulumqꝫ deflexa acie coeuntium speciem præbebāt. Circa istrum apolloniatarum una lxxx. mil. a bosphoro thracio. Ex qua M. Lucullus capitolinũ Apollinē aduexit. Inter ostia istri quæ essēt diximus. Ante borysthenem achillea est supradicta: eadem leuce & macaron appellata. Hanc tempoꝶ hoꝶ demonstratio a borysthene c. xxxx. mil. ponit. a tyra. cxx. mil. a peuce insula. l. mil. Cingitur circiter x. mil. passus. Reliquæ in carcinitis sinu cephallones: rhosphodus: amacra Non est omittenda multoꝶ opinio priusqꝫ digrediamur a ponto: qui maria omia interiora illo capite nasci non gaditano freto existimauere: haud improbabili argumēto: quoniā æstus semp e ponto profluens nunꝙ reciprocetur ad eundem. Deinde est ut extera europæ dicantur: trāsgressisqꝫ in ripheos montes littus oceani septētrionalis in leua donec ꝑueniatur gades legēdũ.

Insulæ complures sine noībus eo situ traduntur.ex quibus ante scythiā quæ appellatur bāno/
nia:unam abesse a scythia diei cursu:in quā ueris temperie fluctibus electrū eiciatur Timæus
prodidit.Reliqua littora incerta signata fama.Septētrionalis oceanus:amalchiū eū Vecatæus
appellat a paropaniso amne qua scythiam alluit.quod nomen eius gentis lingua significat con/
gelatum.Philemon morimarusam a cimbris uocari:hoc est mortuum mare.Inde usqꝫ ad ꝓmō/
torium rubeas.Vltra deinde crenium.Xenophon lampsacenus a littore scytaꝶ tridui nauigati/
one insulam esse īmensæ magnitudinis baltiam tradit.Eandem Pythias basiliama noīat. Ferūt
& oonæ:in quibus ouis auium & auenis incolæ uiuant.Aliæ in quibus equinis pedibus hoīes
nascantur. hippopodes appellati.Fanesioꝶ aliæ in quibus nuda alioqn corpora prægrādes ip/
soꝶ aures tota integant.Incipit inde clarior aperiri fama ab gente ingeuonū:quæ est prima.In
de germaniæ seuo mons ibi īmensus:nec ripheis iugis minor īmanem ad cimbroꝶ usqꝫ promō/
torium efficit sinum:qui codanus uocatur refertus insulis:quaꝶ clarissima scādiauia est incom/
pertæ magnitudinis.Portione tantū eius quod sit notum:hilleuionū gente qngentis incolente
pagis:quae alteꝶ orbem terraꝶ eam appellat.Nec est minor opinione eningia. Quidam hæc
habitari ad uisulam usqꝫ fluuiū.a sarmatis benedis :scyris:hyrris tradūt.Sinum clylipenū uoca
ri:& in ostio eius insulam latrin.Mox alteꝶ sinum lagnum cōterminū cimbris.Promontorium
cimbroꝶ excurrens in maria lōge peninsulam efficit:quæ haustisus appellatur xxiii.mil. passu/
um.Inde insulæ romanis armis cognitæ.Eaꝶ nobilissimæ burcana fabaria a nostris dicta a fru
gis similitudine sponte prouenietis. Itē glessaria a sucino militiæ appellata a barbaris austera/
nia:præterqꝫ actania.Toto aūt hoc mari ad scaldin usqꝫ fluuiū germaniae accolūt gentes haud
explicabili mensura:tā īmodica prudentium discordia est.Græci & qdam nostri xxv.mil.passu
um orā germaniae tradiderunt. Agrippa cū rhetia & norico lōgitudinē.dc.mil.lxxxvi.mil.p.
Latitudinē ducēta xlviii.milia.

Germaniae. Ca.xiiii.

Hetiæ prope unius maiore latitudine:sane circa excessum eius subactis. Nam germania
r multis postea annis nec tota percognita est.Si coniectare permittitur haud multū ora de
erit græcoꝶ opinioni:& longitudini ab Agrippa traditae.Genera germanoꝶ qnqꝫ.Vin
delici:quoꝶ pars burgūdiones:uarrinnae:charini:guttones. Alteꝶ genus ingeuones:quorum
pars cimbri:teutoni a cauchoꝶ gente..Proximi aūt rheno isteuones:quoꝶ pars cimbri medi/
terranei:hermiones:quoꝶ sueui hermūduri:chatti:cherusci.Quīta pars peucini:basternae su
pradictis cōtermini dacis.Amnes clari in oceanū defluunt:gutallus iustillus siue iustilia: aluus
uisurgis āmissuis.rhenus:mosa.Introrsus uero nulla īferius nobilitate hercyniū iugū praetēdit

Insulae in gallico oceano. Ca.xv.

i N rheno autē ipso prope cētum mil.passuum in lōgitudinē nobilissima batauoꝶ insula &
cannenefatum:& aliae frisioꝶ:caucoꝶ:frisiabonū:sturioꝶ:morsatioꝶ:quae sternūtur in
ter helinū ac fleuū.Ita appellantur hostia in quae effusus rhenus ab septētrione in lacus ab occi
dente in amnem mosā se spargit.medio inter haec chore modicū nomini suo custodiēs alueū.

Britannia hibernia: Ca.xvi.

e X aduerso huius situs britannia insula clara græcis nostrisqꝫ monumentis inter septētrio
nem & occidentem iacet:germaniæ galliæ hispaniæ multo maximis europæ partibus ma
gno interuallo aduersa.Albion ipsi nomen fuit:cum britāniæ uocarentur omēs de quibus mox
paulo dicemus.Hæc abest a gesoriaco morinoꝶ gentis littore proxime traiecto qnquagīta mi/
lia milium.Circuitu uero patere trigītaocto mil.passus.lxxv.mil.Pythias & Isidorus tradūt.
Triginta prope iam annis notitiā eius romanis armis nō ultra uicinitatem siluæ calidoniæ pro
pagātibus.Agrippa lōgitudinē octingentoꝶ miliū passuum credit esse.Latitudinem trecentoꝶ
milium credit.Et eandem hiberniæ latitudinem.Sed longitudinē ducentoꝶ mil.p.minorē.Su
per eam hæc sita abest breuissimo trāsitu a siluꝶ gente xx.mil.passuū.Reliquaꝶ mella.cxxv.
mil.circuitu amplior proditur.Sunt aūt hinc xl.mil.pas.orcades modicis inter se discretæ spa
tiis.Septem acmodæ:& trigīta hebudes:& inter hiberniā & britāniam mona:mēapia:ricnea
uectis:silinus:andros.Infra uero siambis:& axantos.Et ab aduerso ī germanicū mare sparsae
glessariae:quas electridas graeci recentiores appellauere:ꝙ ibi electrum nasceretur. Vltima
omnium quae memorātur tyle.In qua solstitio nullas esse noctes indicauimus cācri signum so/
le transeunte:nullosqꝫ cōtra per brumā dies.Haec quidā senis mensibus cōtinuis fieri arbitran
tur.Timæus hystoricus a britāuia introrsus sex dieꝶ nauigatione abesse dicit insulā mitterin.
in qua cādidum plumbum ꝓueniat.Ad eam britānos uitilibus nauigiis corio circūsutis nauiga/
re.Sunt & qui alias ꝓdāt scadiā:dumnā:bergos:maximāqꝫ omnium nerigon:ex qua in tylen
nauigeē.A tyle unius diei nauigatione mare cōcretum a nōnullis cronium appellatur.

Gallia. Ca.xvii.

Allia omnis comata uno nomine appellata in tria populorum genera diuiditur amnibus
maxime distincta.A scalde ad sequanam belgica.Ab eo ad garunnam celtica.Eademque

lugdunensis. Inde ad pyrenei mõtis excursum aquitania aremorica ante dicta. Agrippa uniuersaꝝ galliaꝝ inter rhenum & pyreneũ atq; oceanum ac mõtes gebennã & iuram: qbus narbonẽsem galliam excludit: lõgitudinẽ ccccxx. mil. passuũ. Latitudinem cccxiii. cõputauit. Ascaldi incolunt: exerni: texãdri pluribus noĩbus. Deinde menapii: morini: oromãsaci iuncti pago q cersiacus uocatur. Britãni: ambiani: bellouaci: bassi. Introrsus catoslogi: attrebates: ueruii: liberi uero mãdui: sueucõi: suessiones: ueruni liberi: ulmanetes liberi: tungri: rinuci: frisi: auones: betasi: leuci liberi: treueri liberi antea: & lingones fœderati: rhemi fœderati: medio matrici: sequãi: rauraci: heluetii. Colonia equestris & rauriaca. Rhenũ ãt ac colẽtes germaniæ gẽtiũ ĩ eadẽ ꝓuitia menetes: triboci: uãgiões: cubi: colonia agrippinẽsis guberni: butani: & quos ĩ ĩsulis diximus rheni.

Lugdunensis gallia. Ca. xviii.

l Vgdunensis gallia habet lexouios: uellocasses: galletos: uenetos: abricatuos: ossisinos: flumẽ claꝝ ligerĩ. Sed penĩsulã spectatiorẽ excurrẽtẽ ĩ oceanũ a fine ossisoꝝ circuitu d. c. xxv. mil. passuũ lõgitudine. In latitudine cxxv. mil. Vltra eã uãnetes. Intus ãt hedui fœderati: cauratani fœderati: boii: senones: Aulerci qui cognoĩantur eburones: & qui cenomani: meldi liberi: parisii: trecasses: andegaui: inducasses: bodicasses: uenelli: cariosuelites: diablidi: rhedones: turones: itesui: secussii: albii liberi: in quoꝝ agro colonia lugdunum.

Aquitania. Ca. xix.

a Quitanicæ sunt ãbulatri: anagnutes: pictones: santones liberi: bituriges liberi: sesignani cognoĩe ubisci: aquitani unde nomẽ ꝓuitiæ: sediboniates. Mox ĩ oppidũ cõtributi cõuenæ: bergebi: tarbeli quattuor: signani: cocosatei: sexagnani: uenami: enobrisates: belẽdi: saltus pyreneus. Infraq; nemeosi: osqdates mõtani: sybillates: cãponi: bercorcates: pipedimui: sassumini: uellates: tornates: cõsorãni: ausci: elusates: sottiates: ossidates: cãpestres: succasses: latusates: basabocates: uassei: sennates: cãbolestri: agesinates: pictonibus iũcti. Hĩc bituriges liberi q cubi appellãt̃. Dein lemouices: aruerni liberi: gabales. Rursus narbonẽsis ꝓuitiæ cõtermini ruteni: cadurci: ãtobroges. Tarnæq; amne discreti a tolosanis petrogori. Maria circa orã ac rhenũ septẽtrionalis oceanus: inter rhenũ & sequanã britanicus: inter rhenũ & pyreneũ gallicus. Insulæ cõplures uenetoꝝ: & quæ ueneticæ appellãtur: & inter aquitanicum sinum.

Citerior hispania. Ca. xx.

a Pyrenei promõtorio hispania incipit angustior nõ gallia mõ: ueꝝ etiã semetipsa (ut diximus) ĩmensũ q̃tũ hinc oceano: illinc hiberico mari comprimẽtibus. Ipsa pyrenei iuga ab exortu æquinoctiali in occasũ brumalem breuiores latere septẽtrionali q̃ meridiano hispanias faciunt. Proxima ora citerioris est eiusdem tarraconensis situs a pyreneo p oceanũ bastonũ saltus. A olarso uasduloꝝ oppida morosgi: menosta: uesperies: amanũ portus: ubi nũc obrica flaui colonia ciuitatũ nouem. Regio cãtabroꝝ. flumen sanga: portus uictoriæ iuliobricensiũ. Ab eo loco fõtes hiberi quadragita mil. passuũ. Portus briendiũ: origeni mixtis cãtabris. Portus eoꝝ uesei: ueca. Regio astuꝝ: neoga oppidũ in peninsula pisici. Et deinde cõuentus lucensis a flumine nauia. Albiones: cibarci: egouarri cognoĩe namarini: iadoni: arrotebæ: ꝓmõtoriũ celticum Amnes florius. nelo: celtici cognomine neriæ: supq; tamarci: quoꝝ in peninsula tresaræ: sestianæ Augusto dicatæ & Toporio pppidũ noela. Celtici cognoĩe præstamartii: cileni. Ex ĩsulis noĩandæ corticata: & aunios: aciłẽsis. cõuentus bracaꝝ: heleni: groni: castellũ tide: græcoꝝ sobolis omĩa. Insulæ cicæ. Insigne oppidũ abobrica. Minius amnis quattuor mil. pas. ore spatiosus: leuni: seurbi: brachaꝝ oppidũ augusta: quos sup galecia. Flumen limia. Durius amnis e maximis hispaniæ ortus in pelõdonibus: & iuxta numantiã. Lapsus dein p areuacos uacceosq; disterminatis ab asturia uectonibus: a lusitania gallecis. Ibi quoq; turdulos a bracharis arcens: omĩsq; dicta regio a pyreneo metallis referta auri argenti ferri plumbi nigri albiq;.

Lusitania. Ca. xxi.

a Durio lusitania incipit. Turduli: ueteres: pesuri. Flumen uagia. Oppidum talabrica: Oppidum & flumen eumenium. Oppida conibrica: colippo: euburo: britium. Excurrit dein de ĩ aliud uasto cornu ꝓmõtoriu; quod alii artabrum appellauere: alii magnum: multi ulysipponense ab oppido: terras maria cælum disterminãs. Illo finit̃ hispaniæ latus. Et a circuitu eius incipit frõs septentrionis.

Insulæ in oceano. Ca. xxii.

b Inc oceanus qui & gallicus occasus: illinc oceanus atlãticus ꝓmõtorii excursum. xl. mil. ꝓdidere. Alii xc. mil. pas. ad pyreneum. Inde nõ pauci duodequinquaginta milia. & ibi gentem artabrum quæ nunq; fuit manifesto errore: Arrotebras. n. quos ante celticum diximus ꝓmõtorium hoc in loco posuere litteris ꝑmutatis. Erratum & in amnibus inclytis ab minio quem supra diximus cc. mil. passuum ut auctor est Varro abest eminius: quem alibi quidã intelligunt. & limeã uocãt: obliuionis ãtiquis dictus: multumq; fabulosus. Ab durio tagus cc. milium passuum interueniente munda. Tagus auriferis harenis celebratur. Ab eo clx. mil. passuum ꝓmõtoriũ sacꝝ e media ꝓpe hispaniæ frõte prosilit xiiii. mil. passuũ a. Inde & pyreneũ

medium colligitur Varro tradit. Ab ana uero quo lusitaniā a betica discreuimus cxxvi. mil. passuum. A gadibus. cii. mil. paſ. additis gētes celticæ turduli: & circa tagum uetones. Ab ana ad sacrū lusitani oppida memorabilia a tago in ora: olysippo equarū e fauonio uento cōceptu nobile salatia cognoīata. Vrbs imperatoria merobrica: ꝓmōtoriū sacrū: & alterum ceneus. Oppida ossonobia balsa myrtili. Vniuersa ꝓuintia diuiditur in cōuentus tres: emericensē: pacensē: scolabitanum. Tota populorū. xlvi. in qbus coloniæ sunt quinq; municipiū ciuiū romanorū latii antiqui quattuor. Stipendiaria. xxxvi. Colonia augusta emerita anæ fluuio apposita: mertallinēsis: pacensis: norbēsis cæsariana cognoīe. Cōtributa sunt in eā castra iulia: castra cecilia. Quinta est scalabis: quæ præsidium iulium uocatur. Municipiū ciuiū romanorū olysippo fœlicitas iulia cognoīatum. Oppida ueteris latii ebora: quod idem liberalitas iulia & myrtilis & salatia quæ diximus stipendiariorū: quos noīare nō pigeat. Præter iā dictos ī betica cognoībus: augustobrigenses: emienses: aranditani: taxabritēses: blaxenses: cæsarobricenses: caperenses: caurenses: colarnici: bilitani: cōcordienses: & bocori: interausenses: latienses: mirobrigenses: qui celtici cognoīant: medubrigēses qui plumbarii: ocelenses: lancienses: turduli q barduli: & tapori: Lusitaniā cum asturia & galecia patere lōgitudīe xl. m. p. Latituine d. xxxvi. m. Agrippa ꝓdidit. oēs āt hispaniæ a duobus pyrenei ꝓmōtoriis p maria totius oræ circuitu xxxix. m. xii. colligere existimātur ab aliis. xxvi. mil. Ex aduerso celtiberiæ cōplures sūt insulæ cassiterides dictæ a græcis a fertilitate plūbi. & e regione arrotrebarū promōtorio deorū sex: quas aliqui fortunatas appellauere. In ipso uero capite mox beticæ ab ostio freti passus lxxv. mil. gadis longa & (ut Polibyus scripsit) xii. mil. lata. iii. mil. passuū abest a cōtinente. Proxima parte minus pedes. d. cc. Reliqua plus septem mil. ipsius spatiū. xv. mil. paſ. est. Habet oppidum ciuiū romanorū quod appellat̃ augustana urbs iulia. Gaditani ab eo latere quo hispaniā spectat passibus fere. c. Altera insula est in longū. cc. miliū passuum. xl. mil. lata. In qua prius oppidum gadiū fuit. Vocatur ab Ephoro & Phyllide erythrea: a Timæo & Syleo ophrodisias: ab indigenis Iunonis. Maiorē Timæus potinusā a puteis uocitatā ait. Nostri tarteron appellāt: quā pœni appellarunt gaditam. Pæonica diruta punica lingua sepem significāte. Erythrea dicta est: quoniā tyrii ab origine eorū orti ab erythreo mari ferebāt. In hac Geriones habitasse a qbusdā existimāt: quorū armēta Hercules abduxerit. Sūt q aliā esse eā: & cōtra lusitaniā arbitrarēt̃: eodēq; noīe quōdam ibi appellāt.

Vniuersæ europæ mensura. Ca. xxiii.

Eracto ambitu europæ reddenda cōsumatio est: ne quid ī expedito nō sit noscere uolentibus. Lōgitudinē eius Artemidorus atq; Isidorus a tanai usq; gades. lxxxiiii. mil. xiiii. passuum prodiderunt. Polybius latitudiem europæ ab italia ad oceanum scribit. xi. mil. l. esse etiā tum īcomperta magnitudine huius. Est āt ipsius italiæ (ut diximus) xii. mil. xx. ad alpes. Vnde lugdunum ad portum morinorū britānicum: qua uidetur mensuram agere Polybius xiii. mil. xviii. Sed certior mensura ac longior ad occasū solis æstiui ostiumq; rheni p castra legionum germaniæ ab iisdem dirigit̃ alpibus xii. mil. xliii. paſ. Hic deīde africa atq; asia dicentur.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. V.

Africæ Descriptio.

FRICAM GRAECI LIBYAM APPELLAVERE QVA mare ante eam libycum īcipiens ægypto finitur. Nec alia pars terrarū pauciores recipit sinus longe ab occidente littorū obliquo spatio. Populorū eius oppidorūq; noīa uel maxime sunt ineffabilia: præterq̃ ipsorū linguis & alias castella ferme inhabitant.

Mauritania. Ca. i.

Rincipio terrarū mauritaniæ appellātur usq; ad C. Cæsarem Germanici filium regna. Seuitia eius in duas diuisa est prouintias. Promontorium oceani extimum āpelusia noīatur a græcis. Oppida fuere lissa: cotte: ultra columnas Herculis: nunc est tingi quondam ab Anteo conditum: postea a Claudio Cæsare cum coloniā faceret appellatum traducta iulia. Abest a belone oppido beticæ proximo traiectu xxx. mil. passuum. Ab eo xxv. mil. in ora oceani colonia Augusti iulia constātia: zubil regum ditioni exempta: & iura in beticā petere iussa: & ab eo xxxii. mil. passuum colonia a Claudio Cæsare facta lixos: uel fabulosissime ab antiquis narrata. Ibi regia Antei: certamenq; cum Hercule: & hesperidum horti. Affunditur autē huic æstuarium e mari flexuoso meatu: in quo draconis custodiæ instar fuisse nunc interpretantur. Amplectitur intra se insulam: quā solam e uicino tractu aliq̃to excelsiores non tñ æstus maris inundāt. Extat ī ea & ara Herculis: nec præter oleastros aliud ex narrato illo aurifero nemore.

Minus profecto mirentur portentosa græciæ mendacia de iis de amne lixo prodita: qui cogi/tent nostros nuper paulominus mõstrifica quædã de iisdem tradidisse. Prævalidã hanc urbem maioreq̃ carthagie magna. Præterea ex adverso eius sitã & ꝓpe imenso tractu. Abtigi quoq̃ aliam Cornelius Nepos audacissime credit ab lixo xl. mil. passuum. In mediterraneo altera Augusti colonia est babba: iulia cãpestris appellata. Et tertia panasa lxxv. mil. ualentia cognoĩata Ab ea xxxv. mil. passuum uolubile oppidum tantundem a mari utroq̃ distãs: & ĩ ora a lixo. l. mil. amnis sububus præter banasam coloniam defluens: & magnificus & nauigabilis. Ab ea to/tidem milibus passuum oppidum sala eiusdem nominis fluuio impositum: iam solitudinibus uicinum: elephantoꝝq̃ gregibus ĩfestum. Multo tamen magis autololum gentem p quam iter est ad montem africæ uel fabulosissimum atlantem. E mediis hunc harenis in cælum attolli ꝓdiderunt: asperꝫ squalentem qua uergat ad littora oceani: cui cognomen imposuit. . Eundem opacuꝫ nemorosumq̃ & scatebris fõtium riguum qua spectat africam fructibus omnium generꝫ sponte ita subnascentibus ut nunq̃ satietas uoluptatibus desit. Incolaꝝ neminem interdiu cerni: silere omnia haud alio q̃ solitudinum horrore: subire tacitam religionem animos propius accedenti/um: præterq̃ horrorẽ elati sup nubila atq̃ ĩ uicinia lunaris circuli. Eũdemq̃ noctibus micare crebris ignibus ægypanum satyroꝝq̃ lasciuia. Impleri tibiaꝝ ac fistulæ cantu tympanoꝝq̃ & cymbalorum sonitu strepere. Hæc celebrati auctores prodidere præter Herculi & Perseo laborata ibi: spatiũ ad eũ ĩmensũ incertũq̃. Fuere & Hannonis carthaginensiũ ducis cõmẽtarii punicis rebus florentissimis explorare ãbitum africæ iussi: quem secuti pleriq̃ e græcis nostrisq̃. Et alia quædã fabulosa: & urbes multas ab eo cõditas ibi prodidere: quaꝝ nec memoria ulla nec uesti/gium extat. Scipione Aemiliano res in africa gerente Polybius annalium cõditor ab eo accepta classe scrutandi illius orbis gratia circumuectus prodidit a monte eo ad occasũ uersus saltus ple/nos feris: quas generat africa: ad flumen anatin. ccccclxxxxv. mil. pass. Ab eo lixum. ccv. mil. pas. Agrippa lixum a gaditano freto. cxii. mil. pas. abesse. Inde sinum qui uocetur saguti. Op/pidum ĩ promontorio mulelacha. Flumĩa sububã & salat. Portũ rubisa lixo. cccxiii. mil. pas. Inde promontorium solis: portum risardir. Getulos: autoteles: flumen cosenum: gẽtem selatitos & masatos: flumen masatat: flumen darat: ĩ quo crocodilos gigni. Deinde sinũ. d. cxvi. mil. p. Includi montes barce promõtorio excurrente ĩ occasũ quod appellatur surrẽtiũ. Postea flumẽ palsum. ultra quod æthiopas peroros: quoꝝ a tergo porusios. Iis iungi mediterraneos getulos daras: at in ora æthiopas daratitas. Flumen bambotũ crocodilis & hippopotamis refertũ. Ab eo montes perpetuos usq̃ ad eũ quẽ eonochema dicemus. Inde ad promõtoriũ hesperꝫ nauigatione dieꝝ ac noctiũ x. In medio eo spatio atlantem locauit: a cæteris omĩbus in extremis mau/ritaniæ proditum. Romana arma primũ Claudio principe ĩ mauritania bellauere Ptolæmeũ rege a C. Cæsare interẽptũ ulciscente liberto Aedõe: refugientibusq̃ barbaris uentũ constat ad montem atlantem. Nec solũ consulatu perfũctis atq̃ e senatu ducibus qui tũ res gessere: sed eq tibus quoq̃ romanis qui ex eo præfuere: ibi atlãtem penetrasse gloria fuit. Quinq̃ sũt (ut dixi/mus (romanæ coloniæ in ea prouintia: peruiũq̃ famæ uideri potest. Sed id pleꝝq̃ fallacissimo experimẽto deprehẽditur: quia dignitate indagare uera pigeat: ignorãtiæ pudore mentiri non piget. haud alio fidei proniore lapsu: q̃ ubi falsæ rei grauis auctor existit. Et equidẽ minus miror incõperta quædã esse equestris ordinis uiris. Iam uero & e senatu nõ aliunde intrãtibus q̃ causa luxuriæ: cuius efficacissima uis sentitur atq̃ maxima cũ ebori citro siluæ exquirãtur: oẽs scopuli getuli muricibus ac purpuris. Indigenæ tamẽ tradũt in ora absala. cl. mil. passuũ flumen asanã marino haustu: sed portu spectabile. mox amnem quẽ uocãt fuut. Ab eo ad dirin (hoc enĩ atlãti nomen esse eoꝝ lingua conuenit) cc. mil. passuũ interueniente flumine cui nomen est uior. Ibi fama existere circa uestigia habitati quondã soli uineaꝝ palmentoꝝq̃ reliquias. Suetonius Paulinus quẽ consulem uidimus primus romanoꝝ ducũ trãsgressus quoq̃ atlãtem aliquot mili/um spatio prodidit de excelsitate quidem eius quæ cæteri. Imas radices densis altisq̃ repletas siluis incognito genere arboꝝ: proceritatem spectabilem enodi nitore: frondes cupressis similes Præter grauitatem odoris tenui eas obduci lanugine: quibus addita arte posse quales bombice uestes confici. Verticẽ altis etiã æstate operiri niuibus. Decumis se eo puenisse castris: & ultra ad fluuium qui niger uocatur per solitudines nigri pulueris eminentibus interdũ uelut exustis cautibus loca inhabitabilia feruore quãq̃ hyberno tẽpore expertus. Qui proximos inhabitent ei saltus refertos elephãtoꝝ feraꝝq̃ & serpentũ omĩ genere canarios appellari. Quippe uictũ eius animalis promiscuum iis esse: & diuidua feraꝝ uiscera. Iũctã æthiopũ gentẽ quos perorros uocant satis constat. Iuba Ptolæmei pater qui primus utriq̃ mauritaniæ impauit studioꝝ clari/tate memorabilior etiã q̃ regno similia prodidit de atlante: præterq̃ gigni ibi hærbã euphor/biam noĩe ab ĩuẽtore medico suo appellatã. Cuius lacteũ succũ miris laudibus celebrat ĩ claritate uisus: cõtra serpentes & uenena oĩa priuatim dictato uolumine. Et satis supq̃ de atlante.

Tingitania prouintia. Ca. ii.

t Ingitaniæ prouintiæ longitudo clxx.mil.passuum est: & gēs in ea quōdā præcipua mauroꝝ:unde nomen prouintiæ:quos pleriq; maurusios dixerunt. Attenuata bellis ad paucas redit familias. Proxima illi massesyloꝝ fuerat:sed simili modo extincta est. Getulæ nunc tenent gentes:bamuræ:multoq; ualidissimi autololes. Et hoꝝ pars quondā nesimi:qui auulsi iis propriā fecere gentem uersi ad æthiopas. Ipsa ꝓuintia ab oriente mōtosa fert elephantos. In abila quoq; mōte & quos septem fratres a simili altitudine appellāt freto immienti iūcti abilæ. ab iis ora interni maris. Flumen tamunda nauigabile quōdā & oppidum. Flumen laud & ipsum nauigioꝝ capax. Rusardir oppidum & portus maluana. Fluuius nauigabilis siga. Oppidum ex aduerso maluanæ in hispania situm Syphacis regia alterius iam mauritaniae. Nanq; diu regum nomina optinuere:ut bogudiana appellaretur extima. Itēq; Bocchi quae nunc cæsariensis. Ab ea portus magnus barpatio appellatus ciuiū romanoꝝ oppidū. Amnis mulucha Bocchi massesyloꝝq; finis. Quizacenitana peregrinoꝝ oppidū. Arsennaria latinoꝝ tria mil. passuū a mari. Carcēna colonia Augusti:legio secūda. Itē colonia eiusdē deducta coborte prætoria gunugii. promōtorium Apollinis. Oppidumq; ei celeberrimum cæsarea ātea uocitatū iol iubæ regia a Diuo Claudio colōiæ iure donata eiusdē iussu deductis ueteranis. Oppidū nouū & latio datum tipasa. Itēq; a Vespasiano impatore eodē munere donatum icosio. Colonia Augusti rusguniæ. Rusicuriū ciuitate honoratū a Claudio. Ruzasus colonia Augusti. Salde colonia eiusdem:gigli oppidum. Tucca impositum mari & flumini ampsagæ. Intus colonia augusta quae itē succa:baritem:tubi:subtu. Ciuitates tirmici:tigauæ. Flumia isarges:gēsnabades:sardana:lauerna:bargensina:turebi:flumen usariens nauigabile. Flumen ampsaga abest a cæsarea ccxxxiii.mil.passuum. Vtriusq; mauritaniæ lōgitudo.dccc.mil.pas.xxxix.mil. Latitudo.cccclxvii.mil.pas.

Numidia. Ca.iii.

a B āpsaga numidia est Massinissae clara noīe:metagonitis terra a græcis appellata. Numidae uero nomades a permutādis papilionibus mapalia sua hoc est domus plaustris circūferentes. Oppida cullurus:ichadæ: Ab ea ad xlviii.mil.passuū ī mediterraneo colonia cirtha sitianoꝝ cognoīe: & alia intus sicca:liberq; oppidū bulla regia. Et in ora tacatua hippo regius. Flumē armua. Oppidū tabracha ciuiū ro. Tusca fluuius numidiæ finis. nec præter marmoris numidici feraꝝq; ꝓuētū aliud īsigne.

Africa. Ca.iiii.

Tusca zeugitana regio & quae proprie uocetur africa est. Tria promōtoria:cādidū:mox
a Apollinis aduersū sardiniae:Mercurii aduersum siciliæ ī altū procurrētia duos efficiunt sinus hipponensem proximū ab oppido:quod hipponem dirutū uocāt diarrhitum a græcis dictum ꝓpter aquaꝝ irrigua. Cui finitimū theudalis īmune oppidū lōgius a littore. Dein ꝓmōtorium Apollinis: & in altero sinu utica ciuium romanoꝝ Cathonis morte nobilis:flumē bagrada. Locus castra cornelia. Colonia carthago:magnae in uestigiis carthaginis colonia maxulla. Oppida carpi:misua. Et liberꝝ clupea ī promōtorio Mercurii. Item libera curubisne Apollinis. Mox africae ipsius alia distinctio. Libyphœnices uocātur qui bizātium incolunt. Ita appellatur regio.ccl.mil.pas.per circuitū fertilitatis eximiæ cū centesima fruge agricolis fœnus reddēte terra. Hic oppida libera leptis adrumentum:ruspina:tapsus: Inde thena. auesinacō: madesta: chape:fabrata cōtingens syrtin minorem. ad quā numidiæ & africae ab ampsaga longitudo d.lxxx.mil.passuū. Latitudo qua cognitum est.cc.mil. Ea pars quā africā appellauimus diuidit ī duas prouintias:ueterem & nouam discretas fossa. Inter africanū sequentē & reges thenas usq; producta. quod oppidum a carthagine abest ccxvii.mil.passus. Tertius sinus diuiditur ī geminos duaꝝ syrtium uadoso ac reciproco mari. Disrrhoos ad proximā:quae minor est a carthagīe ccc.mil.passuum ut Polybius tradit. Ipsā.c.mil.pas additu:ccc.mil.ambitu. Et terra haec aūt sydeꝝ obseruatione nobilis. Ad eā per deserta harenis perq; serpentes iter est. Excipiunt saltus repleti feraꝝ multitudine: & introrsus elephātoꝝ solitudines: mox deserta uasta. Vtrinq; garamātes ab augylis dieꝝ xii.itinere distātes. Sup illos fuere gens psyli:super quos lacus lycomedis desertis circundatus. Augylae ipsi medio fere spatio locātur ab aethiopia quae ad occidētē uergit: & a regione quae duas syrtes īteriacet pari utrinq; interuallo:sed littore inter duas syrtes ducentoꝝ qnquagīta mil.pass. Ibi ciuitas oensis. Cyniphis fluuius ac regio. Oppida neapolis:taphra:abrothonum:leptis altera quae cognoīatᷓ magna. Syrtis maior circuitu .cxxv.mil.passuum.aditu āt cccxiii.mil. Inde accolit gens cisipadum. In intimo sinu fuit ora lothophagō: quos qdam alachroas dixere ad philenoꝝ aras. ex harena sunt eæ. Ab iis nō ꝓcul a continente palus uasta ad amnem tritonem:nomenq; ab eo accepit:palātias appellata a Callimacho: & citra minorem syrtim esse dicta:a multis uero īter duas syrtes. Promōtorium quod maiorē īcludit burion appellatur:ultra cyrenaica prouintia. Ad hunc finē africa a fluuio ampsaga populos xxvi.habet qui romano parent imperio. In iis colonias sex præter iā supradictas uthinam tuburbin. Oppida ciuium romanoꝝ.xv.ex quibus in mediterraneo dicenda absuritanum:abutucense:ab oriente canophicū:chimanēse:rhimituense:thunusidiense:turbubiense:tybibrumēse

tibigense. Vcitana duo maius & minus: uagense: oppidũ latinum unũ uzzalitanũ. Oppidũ stipẽdiarium unũ. Castris cornelíis oppida libera triginta: ex quibus dicenda intus acolitanũ: acharitanum: auinense: abziritanum: canopitanum: melizitanum: mararense: salaphitanum: tusdritanũ: diricense: thiphicense: tunisẽse. ichoedense: tagasense: sigense ulusuburitanũ: uagiense: aliud sigẽse: zianiense: Ex reliquo numero nõ ciuitates tantũ: sed pleræq; etiã nationes iure dici possunt: ut nattabudes: caspitani: insulani: sabarbares: massyllini: ciues uamacures: ethini: mussini: marchubi: & tota getulia ad flumen nigrin: qui africam ab æthiopia dirimit

Cyrene. Ca.v.

c Yrenaica eadẽ pentapolitana regio illustratur Hammonis oraculo: quod a cyrenis abest cccc. mil. pa. fonte solis: pentapolis urbibus maxime quinq; bereniæ: arsinoe: ptolemaide apollonia: ipsaq; cyrene. Berenice ĩ syrtis extimo cornu ẽ quõdã uocata hesperidũ supradictarũ uagantibus græciæ fabulis. Nec procul ante oppidum fluuius lethon: lucus sacer: ubi hesperidum horti memorantur. Abest a lepti ccclxxxv. mil. p. Ab ea arsinoe theutyra uocitata. xliii. mil. pas. Et deinde ptolemais antiquo noĩe barce. xxii. mil. p. Mox. ccl. mil. promõtoriũ phycus per creticum mare excurrit distãs. cccl. mil. pas. a tænaro laconicæ ꝓmõtorio. A creta uero ipsa. cxxv. mil. Post id cyrene a mari. xi. mil. p. A phicunte apolloniã. xxiiii. mil. p. ad cherõnesum. lxxxviii. mil. pas. Vnde catabathmum ccxvi. mi. p. accolunt marmaridæ a pharedoni ferme regiõe ad syrtin usq; maiorẽ porrecti. Post eos acraucæ lesatiani. In ora syrtis nasãmões quos melãmones græci appellauerẽ ab argumẽto loci medios iter harenas sitos. Cyrenaicus ager xv. m. p. latitudine a littore arboribus fertilis habetur. Intus eodẽ spatio frugibus tantum mox xxx. mil. passuum latitudine: &. ccl. mil. passuũ lõgitudine laseri modo. Post nasãmonas hasbytæ & macæ uiuunt. Vltra eos hãmanientes xi. dierũ itinere a syrtibus maioribus ad occidẽtem & ipsi quaqua uersus harenis circundati: puteos tamen haud difficiles binũ fere cubitorũ ĩueniũt altitudine ibi restagnãtibus mauritaniæ aquis. Domos sale e mõtibus suis exciso ceu lapide cõstruunt. Ab iis ad troglodytas hyberni occasus plaga dierũ quattuor iter: cum quibus cõmertiũ gẽmæ tantum quã carbunculum uocamus ex æthiopia uectæ. Interuenit ad solitudines africæ super minorem syrtin dictas uerphazania: ubi gentem phazaniorũ urbesq; alelen & cillabã subegimus. Item cidamum e regione sabrate. Ab his mõs lõgo spatio in occasum ab ortu tendit: ater a nostris dictus a natura adusto similis: aut solis repcussu accenso. Vltra eum deserta. Matelgæ oppidum garamãtum. Itẽq; detris affuso fonte a medio die ad mediã noctem aquis feruẽtibus. totidẽ horis ad medium diem rigentibus. Clarissimumq; oppidum garadamum caput garadamãtum: omĩa armis romanis superata: & a Cornelio Balbo triumphata: unius omĩum curru externo & qritium iure donato. Quippe gadibus nato ciuitas romana cum Balbo maiore patruo data est. Et hoc mirũ supradicta oppida ab eo capta auctores nostros prodidisse. Ipsum in triumpho præter cydamum & garadamum oĩum aliarũ gentium urbiumq; numina ac simulacra duxisse: quæ fuere hoc ordine. Tabidium oppidum: niteris nationis gligemela oppidum. Bubeium natio uel oppidum. Enipi natio. Thuben oppidum. Mõs noĩe niger: nitibrum rapsa oppida: discera natio: detri oppidum: flumen nathabur: tapsagum oppidum nãnagi natio: boin oppidum: pege oppidum: flumen dasibari. Mox oppida cõtinua baracum: buluba: alasi: balsa: galla: maxalla. zizama. Mõs gyri: in quo gẽmas nasci titulus ꝓdidit. Ad garamãtas iter inexplicabile adhuc fuit latronibus gentis eius. Puteo qui sunt nõ alte fodiendi si locorũ notitia adsit harenis opientibus. Proximo bello quod cum oensibus romani gessere auspiciis Vespasiani imperatoris cõpendium uiæ quatriduo deprehensum est. Hoc iter uocatẽ præter caput saxi. finis cyrenaicus catabathmos appellatur oppidum & uallis repente cõuexa. Ad eum terminum cyrenaica africa a syrti minore decies sexagita mil. p. ĩ lõgitudinẽ patet. In latitudine qua cognitum est. d. ccc. passuum.

Libya mareotis. Ca.vi.

A quæ sequitur regio mareotis libya appellatur: ægypto cõtermina. Tenent marmarie des: adirmachidæ: deinde mareotæ. Mensura a catabathmõ ad paretonium lxxxvi. mil. pass. In eo tractu intus apis interest nobilis religione ægypti locus. Ab eo paretonium lxii. mil. passuum. Inde alexãdriam c. mil. passuum. Latitudo. clxix. est. Erathosthenes a cyrenis alexãdriã terrestri itinere. d. xxv. mil. prodidit. Agrippa totius africæ a mari atlãtico cum inferiore ægypto lxxv. mil. passuum lõgitudinem posuit. Polybius & Eratosthenes diligẽtissime existimati ab oceano ad carthaginem magnã. lxvi. mil. passuum. Ab ea canopum nili ꝓximum ostium xvi. mil. passuum xxix. fecerunt. Isidorus a tingi canopum xxxv. xcix. mil. passuum. Artemidorus quadraginta minus q̃ Isidorus.

Insulæ circa africam & aduersarũ africæ. Ca.vii.

Nsulas nõ ita multas cõplectuntur hæc maria. Clarissima est menix lõgitudine. xxxv. m. pas. latitudine. xxv. ab Eratosthene lotophagites appellata. Oppida habet duo menĩgen ab africæ latere: & altero thoiar. Ipsa a dextro syrtis minoris promontorio passibus. cc. sita ab

ea.c.p.cõtra leum cercina cum urbe eiuſdem nois libera lõga xxv.mil.paſ.Lata dimidium eiuſ
ubi plurimum.ac in extremo nõ plus v.mil.paſſus.Hinc pparua carthaginem uerſus cercinitis
põte iungitur.Ab iis.l.mil.fere paſſuum lipaduſa lõga vi.mil.paſſ.Mox gauleegalata: cuius
terra ſcorpionem dirꝫ animal africæ necat.Dicuntur & ĩ clupea emori:cuius ex aduerſo coſſy/
ria cum oppido.At cõtra carthaginis ſinum duæ e gremio areæ aræ.Re uera ãt ſcopuli uerius
q̃ꝫ inſulæ:inter ſiciliam maxime & ſardiniam Auctores ſunt & has quõdã habitatas ſubſediſſe.
Interiori autem ãbitu africæ ad meridiem uerſus:ſuperqꝫ getulos interuenientibus deſertis pri
mum omĩum libyi ægyptii:deinde leucæ æthiopes habitãt.

Aethiopes. Ca.viii.

ſ Vper eos æthiopum gentes nigritæ a quo dictum eſt flumine.Gymnetes pharuſi etiam
oceanum attingentes:quos ĩ mauritaniae fine diximus perorri.Ab iis omĩbus uaſtæ ſo/
litudines orientem uerſus:uſqꝫ garamãtes:augylaſqꝫ & troglodytas:ueriſſima opinione eorꝫ q
deſertis africæ duas æthiopias ſupponunt:& ãte omẽs Homeri qui bipartitos tradit aethiopaſ
ad orientem occaſumqꝫ uerſos.Nigri fluuio eadem natura quae nilo:calamum & papyrꝫ & eaſ/
dem gignit animãtes iiſdemqꝫ temporibus augeſcit.Oritur iter tareleos aethiopas:œcalicas.
Horꝫ oppidum mauin quidã ſolitudinibus interpoſuerunt.Atlãtas iuxta eos:ægipanas ſemife
ros:& blemmias:& gamphaſãtas:& ſatyros:& himãtopodas.Atlãtes degeneres ſunt huma/
ni ritus ſi credimus.Nã neqꝫ noĩum ullorꝫ iter eos appellatio eſt:& ſolẽ orientẽ occidentemqꝫ
dira imprecatione cõtuentur:ut exitialẽ ipſis agriſqꝫ.Neqꝫ ĩſõnia uiſũt qualia reliqui mortales.
Troglodytæ ſpecus excauãt.Hæ illis domus:uictus ſerpẽtium carnes:ſtridorqꝫ nõ uox.adeo
ſermonis cõmercio carent.Garamãtes matrimoniorꝫ exorteſ paſſim cũ fœminiſ degunt.Augy
læ tantũ inferos colunt.Gãphaſantes nudi:prœliorꝫqꝫ expertes nulli externo congregantur.
Blemmiis tradũtur capita abeſſe:ore & oculis pectore affixis.Satyris præter figurã nihil moris
humani.Aegipanis qualis uulgo pingitur forma.Himãtopodes loripedes quidã:quibus ſerpẽ
do ĩgredi natura ẽ.Pharuſi quõdã p!æ comiteſ fuiſſe dicũt Herculiſ ad heſperidas tẽdẽtiſ.Nec
de africa plura quæ memorẽt occurrũt.

De aſia. Ca.ix.

Dhæret aſia quã patere a canopico oſtio ad ponti oſtiũ Timoſthenes xxvi.xxxviii. mil.
a paſſuũ tradidit.Ab ore aũt ponti ad os mæotis Eratoſthenes xv.xlv.mil.p.Vniuerſam
uero cum ægypto ad tanain Artemidorus & Iſidorus.lxxxviii.d.ccl.mil.paſſus. Maria
eius cõplura ab accolis traxere noĩa quare ſimul indicabũtur.Proxima africæ ĩcolitur ægyptus
introrſus ad meridiem recedens:donec a tergo prætẽdãtur æthiopes.Inferiorẽ eius partẽ ni/
lus dextra leuaqꝫ diuiſuſ ãplexu ſuo determinat canopico oſtio ab africa:ab aſia peluſiaco c.lxx.
mil .paſſuum ĩteruallo.Quã ob cãm inter inſulas quidã ægyptum retulere:ita ſe findente nilo
ut triquetrã terræ figurã efficiat.Ideo multi græcæ litteræ uocabulo deltã appellauere ægyp
tum .Menſura ab unitate aluei unde ſe primum findit in latera ad canopicũ oſtiũ cxlvi.m.ad pe
luſiacum cclvi.mil.eſt.Sũma pars cõtermina æthiopiæ thebais uocatur.Diuiditur ĩ præfectu
ras oppidorꝫ:quas nomos uocant:ombiten:phanturiten:apollopoliten: hermotiten: tiniten:
phanturiten:coptiten:tentiriten:diopoliten:antiopoliten:aphrodipoliten:lycopoliten.Quæ
iuxta peluſium eſt regio nomos habet barbetiten:bubaſtiten:thyetroiten:taniten.Reliqua ãt
arabicũ hãmoniacũ tendentẽ ad Hãmonis Iouis oraculũ oſirintiten: leontopoliten: atribiten:
ſynopoliten:hermopoliten:xoiten:mendeſiũ:ſebenniten:ſabaſtiten:ſetapoliten:heliopoliten
proſobiten:cynopoliten.thermopoliten:bruſophiten:omphiten:ſaiten:ptenethũ:ptemphũ:
naucratiten:ueratiten:meletiten:gymnopoliten:menelaiten: Alexãdriæ regione.Iteꝫ libyæ
mareotis:heracleopolites ẽ in ĩſula nili lõga paſſus.l.mil.ĩ qua & oppidũ Herculis appellatũ.
Arſinoitæ duo ſunt:hi & mẽphites uſqꝫ ad ſũmum delta perueniũt.Cui ſunt cõtermini ex afri/
ca duo œaſitæ.Quidã ex iis aliqua noĩa permutant & ſubſtituunt alios nomos:ut heroopoli/
ten:crocodilopoliten.Inter arſinoiten aũt ac mẽphiten lacus fuit circuitu ccl.mil.p.aut ut Mu
tianus tradit ccccl.mil.& altitudinis.l.p.manufactus a rege qui fecerat Mœridis appellatus.
Inde lxxii.mil.p.prope abeſt mẽphis quõdã arx ægypti regum.Inde ad Hãmonis oraculum
xii.dierꝫ iter eſt.Ad ſciſſurã aũt nili quod appellauimus delta xv.mil.paſ.Nilus incertis ortus
fontibus:ut per deſerta & ardentia & ĩmenſo lõgitudinis ſpatio ambulans famaqꝫ tantũ inermi
quæſitu cognitus ſine bellis:quæ cæteras omẽs terras inuenere:originem(ut Iuba rex potuit
exquirere)ĩ mõte inferioris mauritaniæ nõ procul oceano habet:lacu ꝓtinus ſtagnante:quem
uocant hilidem.Ibi piſces reperiũtur alabetæ:coracini:ſiluri:crocodilus quoqꝫ. Inde ob argu/
mentum hoc cæſareæ ortus creditur:in iis quae nili alueo ſpectãtur:hocqꝫ lacu educãtur:ĩ he/
ſeo dicatus ab eo ſpectatur hodie.Praeterea obſeruatũ eſt prout ĩ mauritania niues hymbreſue
ſatiauerint:ita nilum increſcere ex hoc lacu.Rurſus indignatur fluere p harenoſa & ſqualentia.
Conditqꝫ ſe aliquot dierꝫ itinere.Mox alio lacu maiore ĩ caeſarienſis mauritaniae gente maſeſy/
lum erũpit:& hoĩum cœtus ueluti circũſpicit iiſdem animaliũ argumẽtis.Iterꝫ hareniſ receptuſ

conditur rurſus xx. dierꝫ deſertis ad proximos æthiopas. atqꝫ ubi iterꝫ ſenſerit hoīem ꝓſilit fō/te (ut ueriſimile eſt) illo quem nigrin uocauere. Inde africa ab æthiopia diſpeſcēs ēt ſi nō ꝓtinuſ populis: feris tamen & beluis frequēs: ſiluarꝫqꝫ opifex medios æthiopas ſecat cognoīatus aſta pus: quod illarꝫ gentiū lingua ſignificat aquā e tenebris ꝓfluentē. Inſulas ita īnumeras ſpargit quaſdaqꝫ tam uaſtæ magnitudinis quāqꝫ rapida celeritate ut tamē dierꝫ qnqꝫ curſu nō breuiore trāſuolet. circa clariſſimā earꝫ meroen aſtabores leuo alueo dictus: hoc eſt ramus aquæ uenien tis e tenebris. Dextera uero aſtuſapes: quod latentis ſignificationem adiicit. Nec ante nilus qꝫ ſe totum aquis cōcordibus rurſus iunxit. Sic quoqꝫ etiānum gyriſātes noīatus per aliquot milia & in totum Homero ægyptus: aliiſqꝫ triton. Subinde inſulis īpactus totidē incitatus irritamē tis. Poſtremo incluſus mōtibus nec alibi torrentior uectus aquis properātibus ad locū æthio/pum: qui catadupi uocātur: nouiſſimo cataracte interoccurſantes ſcopulos nō fluere īmenſo fra gore creditur: ſed ruere. Poſtea lenis & cōfractis aquis domitaqꝫ uiolentia: alioqn & ſpatio feſ/ſus multis q̄uis faucibus in ægyptium mare ſe euomit. Certis tamen diebus auctu magno ꝑ to tam ſpatiatus ægyptū fœcundus īnatat terræ. Cauſas huius incremēti uarias ꝓdidere: ſed ma/xime probabiles eteſiarꝫ eo tēpore ex aduerſo flātium repcuſſu ultro ī ora acto mari. Aut hym bres æthiopiæ æſtiuos iiſdem eteſiis nubila illo ferentibus e reliquo orbe. Timæus mathema/ticuſ occultam protulit rōnem. Phialiam appellari fontem eius mergiqꝫ in cuniculos ipſū amnē uapore anhelantem fumibus cautibus ubi conditur. Verꝫ ſole per eos dies cōminus facto extra hi ardoris ui: & ſuſpenſū abundare: ac ne deuoretur abſcōdi. Idqꝫ euenire a canis ortu per introi tum ſolis in leone cōtra perpendiculum fontis ſydere ſtāte: cum in eo tractu abſumāt̄ umbræ. Pleriſqꝫ e diuerſo opinatis largiorem fluere ad ſeptētrionem ſole diſcedente: quod in cancro & leone euenit. Iōqꝫ tunc minus ſiccari. Rurſus in capricornū & auſtrinū polum uerſo ſorberi: & ob id parcius fluere. Sed Timæo ſi quis extrahi poſſe credat umbrarꝫ defectus iis diebus & lo/cis ſine fine abeſt. Incipit creſcere luna noua quæcūqꝫ poſt ſolſtitium eſt ſenſim modiceqꝫ cācrū ſole trāſeunte: abūdantiſſime āt leonem. Et reſidet in uirgine iiſdem quibus accreuit modis. In totum āt reuocatur intra ripas in libra: ut tradit Herodotus centeſimo die. Cū creſcit reges aut præfectos nauigare eo nefas iudicatum eſt. Auctus eoſ per puteos mēſuræ notiſ deprehēdut̄. Iuſtū īcremētū ē cubitorꝫ xvi. Minores aquæ nō oīa rigāt. Ampliores detinēt tardius recedē do. Hæ ſerēdi tēpora abſumunt ſolo madente. Illæ nō dāt ſitiēte. Vtrunqꝫ reputat prouintia. In xii. cubitis famē ſentit. In xiii. etiānum eſurit. Xiiii. cubita hilaritatem afferunt. Xv. ſecurita tem. Xvi. delitias. Maximū incrementū ad hoc æui fuit cubitorꝫ xviii. Claudio principe. Mini/mumqꝫ pharſalico bello: ueluti necē Magni prodigio quodā flumīe auerſāte. Cū ſtetere aquæ apertis molibus admittuntur: Vt quæqꝫ liberata eſt terra: ſeritur. Idē amnis unus omīum nul/las expirat auras. Ditionis ægypti eſſe īcipit a fine æthiopiæ ſyene: ita uocat̄ īſula c. m. p. ābi tu. In qua ceraſtiæ ſunt latere arabiæ & ex aduerſo īſulæ. iiii. pile d. c. m. p. & a nili fixura: ūde appellari diximus deltā. Hoc ſpatium edidit Artemidoruſ: & in eo ccl. oppida fuiſſe. Iuba cccc. mil. paſſus. Ariſtocreō ab elephantide ad mare. d. ccl. mil. paſ. Elephātis īſula infra nouiſſimū cataractem cccc. mil. paſ. & ſupra ſyenem xvi. mil. habitat̄. Nauigationis ægyptiæ finis ab ale xandria. d. lxxxv. mil. p. ī tantum errauere ſupraſcripti. Ibi aethiopicæ cōueniūt naues. Nāqꝫ eas plicatiles humeris transferunt quotiens ad cataractas uentū eſt. Aegiptuſ ſuper cæterā an/tiquitatis gloriā xx. mil. urbiū ibi Amaſe regnāte habitata praefert. Nūc quoqꝫ multis etiā ſi ignobilibus frequens celebratur tamē Apollinis: mox leucothoe: & dioſpolis magna. Eadem thebe: portarꝫ. c. nobilis: fama copioſa indicarꝫ arabicarꝫqꝫ merciū nilo ꝓximum emporiū. Mox Veneris oppidum: & iterꝫ Iouis ac tentiris: infra quod abydus Mēnonis regia: & Oſiris tēplo inclytum. vii. dierꝫ itinere in libyam remotum a flumine. Deinde ptolemaiſ & panopolis ac Veneris iterꝫ: Et in libyco lycon ubi montes finiūt thebaidem. Ab iis oppida Mercurii: alabaſtrū canum: & ſupradictum Herculis. Deinde arſinoes & iam dicta mēphis: iter quam & arſinoiten nemeon: In libyco turres quae pyramides uocantur. labyrinthus in miridis lacu nullo addito ligno exædificatus: & oppidū crialō. Vnū præterea ītus & arabiae cōterminū claritatiſ magnæ ſolis oppidū.

Alexandria. Ca. x.

Sed iure laudetur in littore aegyptii maris alexandria a magno Alexandro condita in afri/cae parte ab oſtio canopico xii. mil. paſ. iuxta mareotim lacū: qui lacuſ antea arapoteſ no/minabatur. Metatus eſt eā Dinocrates architectus pluribus modis memorabili ingenio: quindecī miliū paſſuū laxitate inſerta ad effigiem macedonicæ chlamydiſ orbe gyrato laciniosā dextra leuaqꝫ anguloſo procurſu: iam tū tamen quīta ſitus parte regi dicata. Mareotis lacus ad meridianam urbis partem euripo & canopico oſtio mittitur. ex mediterraneo cōmercio. Inſulaſ quoqꝫ plures amplexus xxx. mil. paſ. traiectu. dc. ambitu ut tradit Claudius Cæſar. Alii ſchœ nos in latitudinem patere xl. faciunt: ſchœnumqꝫ ſtadia xxx. Ita fieri longitudinis. cl. mil. paſ. tantundē & latitudinis. Sunt in honore & intra decurſuſ nili multa oppida praecipue quae noīa

dedere ostiis non omibus.xi. enim reperiuntur:superq; quattuor quæ ipsi falsa ora appellant.
Sed celeberrimis septẽ:proximo alexandriæ canopico:deinde bolbitino:sebenitico:phãnitico
mendesico:tanico:ultimoq; pelusiaco. Præterea buthos:pharbœtos:leontopolis:atribis:Isi/
dis oppidum:busiris:cynopolis:aphroditos:sais:naucratis:unde ostium quidam naucraticũ no
minant:quod alii heracleoticum.canopico:cui vi.mil.pas.proximum est præferentes.

Arabia. Ca.xi.

u Ltra pelusiacum arabia est ad rubrũ mare ptingẽs & odoriferã illã ac diuitẽ & beatæ co/
gnoïe iclytã. Hecatabanũ & esbonitaꝶ & scenitaꝶ arabũ uocat̃ sterilis:præterq; ubi sy/
riæ cõfinia attingit.nec nisi cassio mõte nobilis. His arabes iungunt̃:ab oriẽte cãchleis:a meri/
die cedreis qdẽ:dein ãbo nabatheis. Heroepoliticus uocatur:alterq; lelaniticus sinus rubri ma
ris ĩ ægyptũ uergẽtis cl.m.p.ĩteruallo. Inter duo oppida læana.& ĩ nostro mari gaza. Agrip
pa a pelusio arsinoẽ rubri maris oppidũ p deserta cxxv.mil.p.tradit tã puo distat ibi tanta reꝶ
naturæ diuersitas.

Syria palestina phœnicis. Ca.xii.

Vxta syria littus occupat quõdam terraꝶ maxima & pluribus distincta noïbus. Nãq; pa/
i lestina uocabat̃ qua contĩgit arabas:& iudæa:& cœle:dein phœnice:& qua recedit ĩtus
damascena:ac magis etiã nunc meridiana babylonia. Et eadẽ mesopotamia inter euphra/
ten & tigrin:quaq; transit tauꝶ:rophœne. Citra uero etiam comagene.. Et ultra armeniã adia
bene:assyria ãte dicta. Et ubi ciliciã attĩgit antiochia. Lõgitudo eius ĩter ciliciã & arabiã.cccc.
lxx.mil.p.est. Latitudo a seleucia pieria ad oppidũ ĩ euphrate zeugmã.d.xxv.mil.p. Qui sub
tilius diuidũt circũ euphraten syriã phœnicem uolunt:& esse oram maritimã syriæ:cuius pars
sit idumæa & iudæa:deinde phœnicẽ:deinde syriã. Id quod præiacet mare totũ phœnicũ ap/
pellatur. Ipsa gens phœnicũ in gloria magna litteraꝶ ĩuẽtionis:& sydeꝶ:naualiũq;:ac bellicaꝶ
artium. A pelusio capriæ castra:cassius mons:delubrum Iouis Cassii:tumulus magni Pompeii
tracine. Arabia finitur a pelusio.lxv.mil.pas.

Idumæa syria:palestina:samaria:ascalum:azotus:cæsarea. Ca.xiii.

m Ox idumæa incipit & palestina ab emersu sirbonis lacus:quẽ quidam cl.mil.pas circuitu
tradidere. Herodotus cassio mõti applicuit. Nunc est palus modica. Oppida rhino:colu/
ra:& ĩtus raphace:gaza.& intus athedon:mõs angaris. Regio per orã samaria: oppidũ ascalo
libeꝶ:azotus:samnes duæ. Altera ĩtus ioppe phœnicũ antiquior terraꝶ inũdatione(ut ferũt)
Insidet colli præiacente saxo:in quo uinculoꝶ Andromadæ uestigia ostẽdũt. Colitur illic fabu/
losa ceto. Inde apollonia stratonis turris:eadem cæsarea ab Herode rege cõdita. Nunc colonia
prima flauia a Vespasiano imperatore deducta:Finis pelestines clxxxix.mil.pas.a cõfinio ara/
biæ. Deĩde phœnices. Intus ãt samaria. Oppida neapolis quod antea mamortha dicebatur. Se
baste in monte altiore gamala. Supra idumæam & samariam.

Iudæa:galilæa:hierico:emmaus:lydda:ioppe: Ca.xiiii.

i Vdæa lõge lateq; fũditur. Pars enĩ syriæ iuncta galilæa uocatur. Arabiæ uero & ægyp/
to proxima parea asperis dispersa mõtibus:& a cæteris iudæis iordane amne discreta Re
liqua iudæa diuiditur in toparchias decẽ quo dicemus ordine. Hiericontẽ palmetis cõsitam:fon
tibus irriguã.emmaum:lyddã:ioppicã:acrabathenã:& zophaniticã:thamiticã:bethole:& te
phene::norine ĩ qua fuere hierosolyma lõge clarissima urbiũ oriẽtis:nomẽ iudææ:mõ hero/
diũ cũ oppido illustri eiusdẽ noïs.

Iordanis. Ca.xv.

Ordanis amnis oritur e fonte peneade:qui cognomẽ dedit cæsareæ de qua dicemus:am/
i nis amœnus:& quatinus locoꝶ situs patitur ambitiosus:accolisq; se præbẽs uelut inuitus:
asphaltiten lacum diꝶ natura petit:a quo postremo ebibitur:aquasq; laudatas perdit pe/
stilentibus mixtas. Ergo ubi prima cõuallium fuit occasio:ĩ lacum se fundit:quem plures gene/
sarã uocant xvi.mil.pas.lõgitudinis:vi.mil.latitudinis:amœnis circũsceptus oppidis:ab oriẽ/
te iuliade & hippo:a meridie tharitie:quo & noïe aliq ẽt lacum appellãt.ab occidẽte tiberiade
aqs calidis salubri.

Asphaltites. Ca.xvi.

Sphaltites nihil præter bitumen gignit:unde & nomẽ. Nullum corpus animaliũ recipit.
a tauri cameliq; fluitãt. Inde fama nihil ĩ eo mergi. Lõgitudine excedit.c.m.p. Latitudine
maxima xxv.implet. Minima sex. Prospicit eũ ab oriente arabia nomadũ:a meridie acharon:se
cũda quõdã arx iudææ ab hierosolymis. Eodẽ later̃ ẽ calidus fõs medicæ salubritatis callirhoe
aquaꝶ gloriã ipso noïe præferẽs.

Gẽs bessenoꝶ. Ca.xvii.

B occidẽtali littore besseni:quos fugitãt usq; quaq; nocẽtes. Gẽs sola & ĩ toto orbe præ
a ter cæteras mira:sine ulla fœmina:oĩ uenere abdicata:sine pecunia sotia palmaꝶ. In diẽ
ex æquo cõuenaꝶ turba renascitur:lõge frequentantibus quos uita fessos ad mores eorũ
fortunæ fluctibus agitat. Ita p seculoꝶ milia(ĩcredibile dictu)gens æterna est.in qua nemo na
scitur. Tã fœcũda illis alioꝶ uitæ pœnitentia est. Infra hos egadda oppidũ fuit secũdũ ab hie/
rosolymis fertilitate palmetoꝶq; nemoribus. Nũc alteꝶ bustũ. Inde masada castellũ in rupe &

ipſum haudprocul ab aſphaltite. Et hactenus iudæa eſt.

Decapolis. Ca.xviii.

i Vngitur e latere ſyriæ decapolitana regio a numero oppidoꝝ: in qua non oẽs eadem ob
ſeruãt. Plurimi tamen damaſcũ & opotõ riguas amne chryſorboa: fertilem philadelphiã
raphanã: oĩa in arabiã recedentia. Scythopolin antea niſa a Libero patre ſepulta nutrice ibi ſcy
this deductis. Gaddara hieramiace præfluẽte & iã dictũ hippodiõ. Pellã aqs diuitem. galaſam
canatam. Intercurrunt cinguntq; has urbes tetrarchiæ: regnoꝝ inſtar ſingulæ: & in regna con
tribuuntur: tracoitis paneas. In qua cæſarea cũ ſupradicto fõte abila: arca: ãpelœſſa: gabe.

Tyrus & ſidon. Ca.xix.

h Inc redeundũ eſt ad orã atq; phœnicem. Fuit oppidũ crocodilo. Eſt flumen nemptoria
urbi undoſũ. Sigaminũ ꝓmõtoriũ: carmelũq;. Et ĩ mõte oppidũ eodem noĩne quondam
egbatana dictũ. Iuxta getta gebba. Riuus pagida ſiue belus: uitri fertiles: harenas paruo litto
ri miſcens. Ipſe e palude cendeuia a radicibus carmeli ꝓfluit. Iuxta colõia Claudii Cæſaris pto/
lemais quæ quõdã acce. Oppidũ ecdippa. Promõtorium album. Tyrus quondã inſula præalto
mari ſeptingentis paſſibus diuiſa. Nunc uero Alexãdri oppugnãtis operibus continens. Olim
partu clara urbibus genitis: lepti: utica: & illa romani imperii emula terraꝝ orbis auida cartha/
gine: etiã gadibus extra orbem cõditis. Nunc oĩs eius nobilitas cõchylio atq; purpura cõſtat.
Circuitus. xix. mil. paſ. eſt. Intra paletyro incluſa. Oppidum ipſum. xxii. ſtadia optinet: Inde
ide ac ſarepta & ornithõ oppida. Et ſidon artifex uitri: thebaꝝq; boetiaꝝ parens.

Mons libanus. Ca.xx.

a Tergo eius mons libanus orſus centum qnquagĩta ſtadiis zymirã uſq; porrigiẽ: quæ cœ
leſyria cognominatur. Huic par interiacente ualle mons aduerſus antelibanus obtendiẽ
quõdã muro cõiunctus. Poſt eum introrſus decapolitana regio eſt: prædictæq; cum ea tetrar/
chiæ & paleſtines tota laxitas. At in ora nunc ſubiecta libano fluuius nagoras: beritus colõia
quæ fœlix iulia appellatur. Leontos oppidum: flumen lycos: palæbiblos: flumen adonis. Op/
pida biblos: botris: ſycarda: trieris: calamos: tripolis quõdam. Tyri & ſidonii & araradii opti/
nent orthœleutheros flumen. Oppida zymira: marathos: cõtraq; ararados ſeptem ſtadiorum
oppidum: & inſula ducentis paſſibus a cõtinente diſtãs. Regio in qua ſupradicti deſinunt mon/
tes. Et ĩteriacentibus cãpis bargilus mons ĩcipit. Hic rurſus ſyria deſinente phœnice. Oppida
carnebala: neapaltos. Gabala ꝓmõtorium ĩ quo laodicea libera: diopolis: heraclea: caradruſ:
poſidium.

Syria antiochia. Ca.xxi.

Einde promõtorium ſyriæ antiochenæ. Intus ipſa ãtiochia libera: epidaphneis cognoĩa
d ta oronte amne diuiditur. In promõtorio ãt ſeleucia libera pieria appellata.

Caſſius mons. Ca.xxii

ſ Vper eam mõs eodem quo alius nomine caſſius. Cuius excelſa altitudo quarta uigilia ori/
entem per tenebras ſolem aſpicit breui circumactu corporiſ diem noctemq; pariter oſten
dens. Ambitus ad cacumen. xix. mil. paſ. eſt: altitudo p directum. iiii. At in ora amnis orõteſ
natus inter libanum et ãtelibanum iuxta heliopolin. Oppidum rhoſos: et a tergo portæ quae
ſyriæ appellantur interuallo rhoſiorum montium et tauri. In ora oppidum myriandros. Mons
amanus. In quo oppidum bomite. Ipſe ab ſyris ciliciam ſeparat.

Cœle ſyria. Ca.xxiii.

n Vnc interiora dicãẽ. Cœle habet apameã marſia amne diuiſã. Anazerinoꝝ tetrarchia bã
bicen: quae alio nomine hierapolis uocaẽ. Syris uero magogibi ꝓdigioſa. Atargatiſ græ
cis hoc decreto dicta colitur chalciden cognominata a dira bellum: unde regio chalcidene ferti/
liſſima ſyriæ. Et inde cyrreſtica: irneazates: gindarenos: gabenos: tetrarchias duas quae granii
comatitæ uocãẽ. Hermiſenos: bylatas: itureoꝝ gentem: et q ex iis betemi uocãẽ. Mariamini/
tanos. Tetrarchiã quæ mãmiſea appellaẽ. Paradiſum: pagnas: penelenitas: ſeleuciã: præter iã
dictas duas: quae ad euphraten: et quae ad amellum uocãẽ. Tardicẽſes. Reliqua ãt ſyria habet
exceptis quae cum euphrate dicenẽ arbethuſios: berœneſos: epiphanenſes. Ad orientem laodi
cenos: q ad libanum cognominanẽ: leucadios: lariſſæos: praeter tetrarchias in regna deſcriptas
barbaris noĩbus decem et ſepteꝫ.

Euphrates. Ca.xxiiii.

T de euphrate hoc in loco dixiſſe aptiſſimum fuerit. Oritur in praefectura armeniae maio
e ris caranitide. Vt ꝓdidere ex iis qui ꝓxime uiderunt Domitius Corbulo in mõte aga. Li
cinius Mutianus ſub radicibus mõtis quem capoten appellant: ſupra cymirã xii. mil. paſ.
initio pyxirates nominatus. Fluit derzenen primum: mox anetiam: armeniae regiones a cappa
docia excludens. Daſcuſa abeſt a zimara. lxxxv. mil. paſ. Inde nauigatur paſtonam quinquagin
ta mil. paſ. Melitenen cappadociae xxvii. mil. paſ. Elegeam armeniae. x. mil. paſ. acceptiſ flumi
nibus lyco: arſania: arſano. Apud eligeam occurrit ei taurus mõs. Nec reſiſtit q̃q̃. xii. mil. p.
latitudine perforata praeualens omnia uocant irrumpentem. Mox ubi cornu pfregit: euphra/

ten. Vltra quoqꝫ saxosum ac uiolentū arabiā. Inde leua meroꝝ dictā regionem tricena mēsura
dextraqꝫ comagenen disterminat. Pōtis tamen etiā ubi tauꝝ expugnat patiens. Apud claudio/
polim cappadociæ cursū ad occasum solis agit. Primo hūc illi impugnatus cursū taurus aufert:
uictusqꝫ & abscissus sibimet alio modo uīcit: ac fractum expellit in meridiē. Ita naturæ dimica/
tio illa æquatur hoc eunte quo uult: illo prohibente ire qua uelit.: A cataractis iteꝝ nauigatur
quadragīta mil. pas. inde comagenes apud samosata. Arabia præter supradicta hēt oppida ede
sam: quæ quōdam antiochia dicebatur: callirhoen a fonte noiatā: carras clade Crassi nobiles.
Iungitur præfectura mesopotamiæ originē a syris trahens: in qua ante musia & nicephoriū op/
pida. Mox arabes q rhetaui uocātur. Hoꝝ caput syngara. A samosatis āt latere syriæ marsias
amnis influit. Gingla comagenem finit. Meroꝝ ciuitas incipit. Oppida alluuntur epiphania &
antiochia: quæ ad euphratē uocātur. Itē zeugma. lxxii. mil. pas. a samosatis transitu euphratis
nobilis. Ex aduerso apameā Seleucus. Idē utriusqꝫ cōditur ponte iunxerat. Qui cohærent me/
sopotamiæ rhoali uocātur. At in syria oppida europū tapsacū quondā nunc āphipolis. Arabes
schœnitæ ita ferunt usqꝫ urā locum: ī quo cōuersus ad orientē reliquit syriæ palmirenas solitu
dines: quæ usqꝫ ad petrā urbē & regionem arabiæ fœlicis appellatæ pertinent.

Palmiras. Ca. xxv

P Almira urbs nobilis situ diuitiis soli et aquis amœnis: uasto undiqꝫ ambitu harenis inclu
dit agros: ac uelut terris exempta a reꝝ natura priuata sorte inter duo imperia sūma ro/
manoꝝ parthoꝝqꝫ. Et prima in discordia: cuius semper utrinqꝫ cura. Abest a seleucia parthoꝝ
quæ uocatur ad tigrin quingentis trigintaseptem mil. pas. A proximo uero syriæ littore ducē/
tis quinquagintaduobus mil. Et a damasco uigintiseptem mil. pas.

Hierapolis. Ca. xxvi.

P Ropius infra palmiræ solitudies stellendena regio est: dictaqꝫ iam hierapolis ac berœa
& chalcis. Vltra palmiram quoqꝫ ex solitudinibus iis aliquid optinet hemesatē elatium:
dimidio propior petræ ꝙ damascus. Arura huic proxima est: Philiscū oppidum parthoꝝ ad eu
phraten: ab eo seleuciam dieꝝ decem nauigatio: totidēqꝫ fere babylonē. Scinditur euphrates a
zeugmate. lxxxiiii. mil. pas. circa uicum massicen. Et parte leua in mesopotamiā uadit per ipsaꝫ
seleuciam: circaqꝫ eā præfluenti infusus tigri. Dexteriore aūt alueo babylonem quōdā caldææ
caput petit: mediāqꝫ permeans. Item quas otrin uocant: distrahitur ī paludes. Increscit autē &
ipse nili modo statis diebus paulum differens: ac mesopotamiā īundat sole optinēte uicesimam
partē cācri. Minui īcipit ī uirgine & leone trāsgresso. In totū uero remeat ī. xxix. pte uirginis.

Cilicia & adiunctæ gentes: pāphilia: isauria: homanadū: pisidia
lycaonia: taurus mons: lycia. Ca. xxvii.

S Ed redeamus ad oram syriæ cui proxima est cilicia. Flumē diaphanes: mons crocodilus
parte amani montis. Flumina andracus: pynarus: lycus: sinus issicus. Oppidū issos: idem
alexandria. Flumē chlorus: oppidū aege liberꝝ: amnis pyramus: portæ ciliciæ: oppida mallos:
magirsos: & intus tharsos. Campi alei: oppida cassiponis: mopsos liberꝝ pyramo impositū: thy/
nos: zephyrium: sancile. Amnes saros: cygnus: tharsū liberam urbē procul a mari secās. Re/
gio celendiritis cum oppido. Locus nympheum: soloe ciliciæ: nunc pompeiopolis. Adara cybi/
ra: pynare: pedalie: hales: arsinoe: tabe: dorion. Iuxtaqꝫ mare coricos: eodē nomīe oppidum &
portus & specus. Mox flumen calicadnus. Promōtorium sarpedon: horrida horme. Mili ꝓmō
torium & oppidum Veneris: a quo proxime cyprus īsula. Sed & in continēte oppida myanda:
anemurium: coracesium: finisqꝫ antiquus ciliciæ: melas amnis: Intus aūt dicēdi anazarbeni: qui
nunc cæsaragustani: castabala: epiphania quæ antea eniandos: eleusa: iconiū. Seleucia supra am
nem calicadnum tracheotis cognoīe a mari relata: ubi uocabatur hormia. Præterea intus flumi
na lipparis: bombos. paradisus. Mons imbarus. Ciliciæ pāphiliā omēs iunxere neglecta gēte
isaurica. Oppida eius intus isaurca: clybanus: lalasis fluuius decurrit. Hic aūt ad mare a nemu/
riæ regione supradicta. Simili modo omībus qui eadē composuere ignorata est contermina illi
gens homanadum: quoꝝ intus oppidū homana. Cætera castella xliiii. inter asperas cōualles la
tent. Insident uerticem pisidiæ quōdā solymi appellati: quoꝝ colonia cæsarea: eadē antiochia.
Oppida oronda: agalesos. Hos includit lycaonia in asiaticā iurisdictionē uersa: cū qua cōueiūnt
philomelisenses: tymbriani: leucolithi: pelteni: tyrienses. Datur & tetrarchia ex lycaonia qua
parte galatiæ contermina est ciuitatum xiiii. urbe celeberrima iconio. Ipsius lycaoniæ celebrāt
thebasa in tauro: idæa in confinio galaciæ atqꝫ cappadociæ. A latere aūt eius super pāphiliam
ueniunt thracum soboles nyliæ. Quoꝝ aricanda oppidum: pamphilia ante mosopia appellata.
Mare pamphilium cilicio iungitur. Oppida eius sydæ: & in monte aspendū: plātanistū: perga.
Promontoriū leucolla. Mons sardemisus: Amnis eurimedon iuxta aspendū fluens caractes: iux
ta quem lyrnesus & olbia. Vltimaqꝫ eius oræ phaselis: iunctū ei mare lycium est gensqꝫ lycia:
unde uastus sinus. Taurus mōs ab eois ueniēs littoribus chelidonio promōtorio disterminat.

Immensus ipse: & innumerarum gentiū arbiter: dextro latere septētrionalis: ubi primū ab indico mari exurgit: leuo meridianus: & ad occasū tendēs: mediāq distrahens asiam nisi opprimēti terras occurrerent maria. Resilit ergo ad septētriones: flexusq īmensum iter quærit: uelut de industria rerum natura subinde æquora opponēte: hinc phœnicū: hinc pōticum: illic caspiū & hyrcanum: contraq mœotium lacū torquetur. Itaq collisus inter hæc claustra: & tamē uictor flexuosus euadit usq ad cognita riphæorum mōtium iuga numerosis noībus: & nouis quocūq incedit insignis. Imaus prima parte dictus: mox edigis: paropanisus: circius. cambades: pharphariades. choatras: oreges: oroādes: nyphates: taurus. Atque ubi se quoque exuperat caucasus: ubi brachia emittit subinde tentāti maria similis sarpedon: coracesius: gargus: iterumq taurus etiam ubi dehiscit: seq populis aperit: portarum tamē noīe unitatem sibi uendicās: quæ alibi armenicæ alibi caspiæ: alibi ciliciæ uocantur. Quinetiā cōfractus effugiens quoq maria plurimis se gentium noibus hinc & illinc implet: & a dextra hyrcanus caspius: a leua pariedrus moschius: amazonicus: coraxicus. scythicus appellatus. In uniuersū uero græce ceraunius. In libya igitur a promōtorio eius oppidū semena: mons chimera noctibus flagrans: ephestiū ciuitas: & ipsa sæpe flagrātibus iugis. Oppidū olympus ibi fuit: nunc sūt mōtana gage corydalla rhodiopolis: Iuxta mare limira cum amne: in quem aricadus influit: et mons masicitus: andria ciuitas mira: oppida aperie et antipellos: quæ quondā habessus atq in recessu pellus. Deinde phyrra. Itemq xantus a mari xv. mil. pas. flumen eodem noīe. Deinde patara: quæ prius pataros: & in monte sydinia. Promontoriū gragus. Vltra par sinus prioribus. Ibi pyrama: et in quæ lyciā finit termesus. Lycia quondā septuaginta oppida habuit: nunc trigintasex habet. Ex his celeberrima præter supradicta canas: candima: ubi laudatur oenium nemus. Pedalia coma præfluente. Edesa cyane: ascandialis: amelas: noscopiū: troa: telendus. Cōprehendit et in mediterraneis cabaliā: cuius tres urbes: oemanda. balbura. bubona Telmeso. Asiaticū mare siue carpatium: et quæ proprie uocatur asia in duas eam partes Agrippa diuisit. Vnā inclusit ab oriente phrygia et lycaonia: ab occidente ægæo mari: a meridie ægiptio: a septētrione paphlagonia. Huius lōgitudinē cccclxx. mil. pas. Latitudinē. ccc. mil. fecit. Alterā determinauit ab oriēte armenia minori. Ab occidente phrygia lycaonia pāphylia. A septētrione prouintia pōtica. A meridie mari pāphylio. Longa. d. lxxv. mil. pas. Lata. cccxxv. mil. In proxima ora caria est: mox ionia. Vltra eam æolis: media doride. Circūfunditur mari utroq latere ambiente. In ea promōtoriū pedalium. Amnis glaucus deferēs temedū. Oppidū dedala cyria fugitiuorum. Flumē axon: oppidū calinda.

Indus fluuius. Ca. xxviii.

a Mnis indus cybiratarum iugis ortus recipit. lx. perennes fluuios: torrentes uero amplius centum: Oppidum caunos liberum: dein pyrnos. Portus cressa a quo rhodus insula pas. xx. mil. Lacus lorima. Oppida thysanusa: paridiō: larimna. Sinus tymnias. Promōtoriū aphrodisias. Oppidū lydas. Sinus schœnus. Regio bubassus. Oppidū fuit acanatus: alio noīe dulopolis. Est in promōtorio gnidos libera: triopia. Deinde pegusa est stadia appellata. Ab ea doris incipit: sed prius tesga. Et mediterraneas iurisdictiones indicasse conueniat. Vna appellatur cybiratica. Ipsum oppidum phrygiæ est. Conueniunt eo. xxv. ciuitates.

Laodicea: apamea: ionia. Ca. xxix

c Eleberrima urbs laodicea imposita est lyco flumini latera alluētibus asopo & capro: appellata primo diospolis: dein rhoas. Reliqui in eo conuētu quos noīare nō pigeat. hydrelitæ: timisiones: hieropolitæ. Alter conuentus a sinnade accipit nomen. Conueniūt lycaones: appiani: corpeni: dorilei: mudei: iulienses: & reliqui ignobiles populi. xv. Tertius apameā uadit ante appellatam celenas: dein ciboton. Sita est in radice montis signiæ circūfusa marsia: obrima orba fluminibus in mæandrū cadentibus/Marsyas ibi creditur ortus: ac paulo mox conditus: ubi certauit tibiarum cantu cū Apolline: Aulocrenes ita uocatur conuallis. x. mil. pas. phrygiam ab apamea petentibus. Ex hoc cōuentu deceat noīare metropolitas: dionysiopolitas: euphorbeños: ac monesos: peltenos: siluianos. Reliq ignobiles. ix. Doridis sinu leucopolis: amaxitos: eleusis: et eutene. Deinde cariæ oppida piaciū. eutane: halycarnasus. Sex oppida cōtributa ei sunt a magno Alexandro thagele: asideni: ednassa: euraniū: pedasum: telmessū. Habitatur inter quos sinus ceraunicum et iasium Inde mindos: et ubi fuit palemindus: nariādus: neapolis: arianda: termera libera: bargila et a quo sinus iasius oppidum iasus. Caria interiorum noīum fama prænitet. Quippe ubi sunt oppida mylasa libera: antiochia: ubi fuere seminethos & chranaos oppida: nunc eam circūfluūt mæander & mossinus. Fuit in eo tractu & mæandropolis. Est eumenia cludro flumini apposita. Glaucus amnis: lysias oppidū: & othrusa: berecīthius tractus: nisa: trallis: eadem euantia & seleucia & antiochia dicta. Alluitur eudone amne. perfūditur thebaide. Quidam ibi pigmæos habitasse tradunt. Præterea sūt thydonos: pyrrha: eurome: heraclea. myson: alabanda libera: quæ cōuentum eū cognoīauit. Stratonice: alibra libera: hynidos: ceramus: throcene: phorōtis. Lōginqores eodē disceptāt foro orthroniēses: halydiēses:

ſeu hippini:xiſtrani:hydienſes:apolliniatæ:trapezopolitæ:aphrodienſes liberi. Præter hæc
coſinus:harpaſa appoſita fluuio harpaſo:quo & trallicō cum fuit alluebatur. Lydia aūt perfuſa
flexuoſi amnis mæandri recurſibus ſuper ioniā procedit:phrygiæ ab exortu ſolis uicina:ad ſep
tētrionem myſiæ:meridiana parte carian amplectēs:meonia ante appellata. Celebratur maxīe
ſardibus in latere timoli mōtis:qui ante timolus appellabatur uitibus cōſitus:ex quo profluen
te pactolo eodemq͞ chryſorboa ac fonte tarne a meoniis ciuitas ipſa lyde mide uocitata eſt:cla/
ra ſtagno gygeo. Sardiana appellatur nunc ea iuriſdictio. Cōueniuntq͞ in eam extra prædictos
macedones:cadueni:loreni:philadelpheni:& ipſi ī radice timoli cogamo flumini appoſiti. Meo
nii:tripolitani. Iidem & antoniopolitæ mæandro alluūtur. Apolloniheritæ: myſotmolitæ: &
alii ignobiles. Ionia ab iaſio ſinu incipiēs numeroſo ambitu littorꝶ flectitur. In eā primus ſinus
baſilicus. Poſſideū promōtorium & oppidum:oraculū brācidarꝶ appellatū. Nūc didymei Apol
linis a littore ſtadiis.xx.mil. Et inde.clxxx.mil.miletus ioniæ caput. Lelegeis antea & phitiu/
ſa & anactoria noīata:ſuper.lxxx.urbium per cūcta maria genitrix:nec fraudāda ciue Cadmo:
qui primus proſaicam orōem cōdere inſtituit. Amnis meander ortus eſt lacu ī mōte aulocrene
plurīmiſq͞ affuſus oppidis:& repletus fluminibus:crebris ita ſinuoſus flexibus:ut ſæpe credat̄
reuerti. Apamenā primū peruagatur regionem:mox eumeneticam:ac dein hircaleticoſ cāpoſ:
poſtremo cariam placidus:omēſq͞ eos agros fertiliſſimo rigans limo. Ad decimū a mileto ſta/
dium lenis illabitur mari. Inde mons latmus. Oppida heraclea. Montis eius cognoīs cariæ mi/
nus:quod primo cōdidiſſe iones narrātur:athenis profecti naulocum prienne. In ora quæ tro/
gela appellatur geſſus amnis. Regio omibus ionibus ſacra:& ideo panionia appellata. Iuxta fu
gitiuis cōditum(uti nomen inditio eſt)phygela fuit & marathesium oppidū. Supra hæc magne/
ſia mæandri cognoīe īſignis a theſſalica magneſia orta. Abeſt ab epheſo.xv.mil.paſ. Trallibuſ
eo amplius.ccc.mil.antea theſſaloce & androlitia nominata & littori apppoſita. Deraſidas
inſulas ſecum bſtulit mare. Intus & tyana alluitur: & lyco pelopea:aliquando & eubippia co
gnominata. In ora autem mathium:epheſus amazonum opus multis ante expetita nominibuſ.
Alopes cum pugnatum apud troiam eſt:mox ertygia & morges uocata eſt & ſmyrna cognoīe
thracia & hemonion & ptele. Attollitur monte pione. Alluitur caſtro in cylbianis iugis orto:
multoſq͞ amnes deferente & ſtagnū pegaſeum:quod phyrites amnis expellit. Ab iis multitu/
do limi eſt:qua terras propagat:mediiſq͞ iam campis ſyrien inſulas adiecit. Fons in urbe callip/
pia templum Dianæ cōplexa. E diuerſis regionibus duo ſelinuntes. Ab epheſo mathium aliud
colophoniorꝶ. & intus ipſa colophon:haleſo affluēte. Inde Apollinis clarii fanum lenedoſ fuit.
et notium oppidum. Promōtorium cyreneum:mons minas.ccl.mil.paſ.excurrens:atq͞ in cō
tinētibus cāpis reſidens. Quo ī loco magnus Alexander ītercidi planiciē eam iuſſerat vii.mil.
d.paſ.lōgitudine:ut duos ſinus iūgeret:erythraſq͞ cum minàte circūfūderet. Iuxta eos fuerūt
oppida pteleon.helos:doryon:nūc eſt aleon. Fluuius corineon. Minātis ꝓmōtorium: clazo/
menæ:ptheniæ:& epiothophoria appellatæ cū inſulæ eſſent. Alexander idem per duo ſtadia
cōtinenti adnexuit. Interiere intus daphnus & hermeſia:& ſyphilū quod ante tenealis uocab a/
tur caput mæoniæ:ubi nūc eſt ſtagnum ſalocobite et tharceopolis ſubſtituta ſyphilo:et inde.
iliicolpe et hinc libade regredientibus. Inde abeſt xii.mil.ab amozone cōdita:reſtituta ab Ale
xandro. In ora ſmyrna amne melete gaudens nō procul orto. Mōtes aſiæ nobiliſſimi ī hoc trac
tu fere explicant ſe:maſtuſia a tergo ſmyrnæ et thermetis olympi radicibus iunctus. Is in dra/
cone deſinit:draco in timolo:timolus in cadmo:ille in tauro. A ſmyrna hermus amnis campos
facit:& noī ſuo adoptat. Oritur iuxta adorilaum phrygiæ ciuitatem:multoſq͞ colligit fluuios:
inter quos phrygem:qui noīe genti dato a caria eam diſterminat:hyllū & cryon:& ipſos phry
giæ:meſiæ:lydiæ amnibus repletos. Fuit ī ora eius oppidū temnos:nūc in extremo ſinu ſmyr
ne ceſſeopoli ꝓmōtoriū. Leuce dein oppidū qđ īſula fuit:finiſq͞ ioniæ. Smyrneū cōuentū ma
gna pars æoliæ quæ mox dicetur frequētat:præterq͞ macedones hyrcani cognoīati & magne/
tes. A ſyphilo uero epheſū alterꝶ lumen aſiæ remotiores cōueniunt cæſariēſes: metropolitæ:
cilbiani:īferiores & ſuperiores myſii:macedones:metaurēſes:bruilitæ:hibepeni: dioſieritæ.

Epheſus:æolis:troas:pergamus. Ca.xxx.

a Eolis proxima eſt quōdam miſia appellata:& quæ helleſpōto adiacet troas. Ab ea pho/
cea:aſcanius portus:dein fuerat lariſſa et cyme mirina:quæ ſabaſtopolim ſe uocat.et in
tus ægea italiae poſſidea:neanticos:temnos. In ora aūt titanus amnis et ciuitas ab eo cognoīa
ta. Fuit et grinia:nūc tantū portus ſolis inſula apprehenſa. Oppidum elea:et ex myſia ueniens
caicus amnis. Oppida pithane canaiuſam. Intercidere canclyſi:macea:atarnea:carene: ciſtene:
cylla:cocylle:thebe:aſtyre:chryſa:palapſcepſis:gergetha:noēdros:nūc eſt perperēne ciuitas
Heracleotes tractus. Coriphas oppidum. Amnis grylioſolius. Regio aphrodiſias:quæ āte po
liticeorgas. Regio ſcepſis. Flumen euenū:cuius ī ripis intercidere lyrneſos et miletos. In hoc
tractu ida mōs. Et in ora quae ſinū cognoīauit & cōuentum adramiteos olim pedaſus dicta. Flu

mina astron:cormalos:cryanos:alabastros:hieros exida. Intus mons gargara eodeq̃ nomine
oppidum. Rursus in littore antādros edonis prius uocatam: deinde cymerissos: eadem apollo/
nia. Fuit & palam ediū oppidum. Promōtorium lectū disterminās æolida & troada. Fuit & po/
lymedia ciuitas: & chrissa: & larissa alia: smintiū templū durat. Intus colonia intercidit deportās
adramiteū negocia: apolloniatæ arhidaco amne eresi milepolite pemanetii: macedones achyla/
cæ polycnei: pionitæ: cilices: mādagādeni: misani: abreteni: & hellespōtii appellati. & alii igno
biles Troadis primus locus amaxicus: dein crebenia. Ipsaq̃ troas antigonia dicta nūc alexādria
colonia romana. Oppidū nee. Scamāder amnis nauigabilis: & in ꝓmōtorio quōdā sigæū oppi/
dum. Dein portus achæoꝝ: in quem influit xantus simeonti iūctus stagnūq̃ prius faciens. Pa/
læscamāder. Cæteri Homero celebrati rhesus: heptaphorus: acresus rhodius uestigia ñ hent.
Granicus diuerso tractu in ꝓpontida fluit. Est tamē & nūc scamādria ciuitas pua. Ac mille qn/
gentis passibus remotum a portu ilium īmune: unde omīs reꝝ claritas. Extra sinum sunt rhetea
littora rheteo & dardanio & arisbe oppidis habitata. Fuit & achilleon oppidum iuxta tumulum
Achillis cōditum a mytilenæis: & mox atheniensibus: ubi classis eius steterat. In sigæo fuit &
æantion rhodiis conditū: in altero cornu Aiace ibi sepulto. xxx. stadioꝝ interuallo a sigæo &
ipso in statione classis suæ. Supra æolida & partē troadis in mediterraneo est quæ uocat̃ teu/
trania: quā mysii antiquitus tenuere. Ibi caicus amnis iam dictus oritur. Gens ampla per se etiā
cum totum mysia appellaretur. In ea epionie: andera: dale: stabulū: conisiū: tegiū: balcetiare:
teutranie: sarnaca: halyserne: lycide: partheniū: cambre: oxyopū: lygdanū: apollonia: longeq̃
clarissimū asiæ pergamū: quod intermeat silenus: præfluit titius ꝓfusus pindaso monte. Abest
haud ꝓcul elea quā in littore diximus. Pergamea uocatur eius tractus iurisdictio. Ad eā conue
niunt thiatireni: migdones: mossini: bregmēteni: hieroconitæ: perpereni: tyareni: hiropolien/
ses: hermacopolitæ: attalēses: pantaēses: apollodonienses: aliæq̃ ī honore ciuitates. A rheteo
dardaniū oppidum paruum abest stadia. lxx. mil. Inde. xviii. mil. promōtorium trapeze. Vnde
primū cōcitat se hellespōtus. Ex asia interisse gentes tradit Eratosthenes solymoꝝ: lelegū: be/
bricū: colycātioꝝ. trepsedoꝝ. Isidorus arienos: & capretas: ubi sit apamea cōdita a Seleuco rege
īter ciliciā cappadociā cataoniā armeniā. Et qm̃ ferocissias gētes domuisset initio dameā uocatā.

Insulæ ante asiam: pamphilium mare rhodus samus chius. Ca. xxx.

i Nsulaꝝ ante asiam prima est in canopico hostio nili a Canopo Menelai gubernatore (ut fe
runt) dicta. Altera iuncta pōte alexandriæ colonia Cæsaris dictatoris pharus: quōdā diei
nauigatione distās ab ægypto: nūc e turri nocturnis ignibus cursū nauiū regens. Nāq̃ fallaci/
bus uadis alexādria tribus oīo adit̃ alueis maris: tegamo: possidonio: tauro. In phœniceo deīde
mari est ante ioppe paria. Tota oppidū in qua obiectā beluæ Andromedam ferūt: & iam dicta
arados. Inter quā & cōtinētem. l. cubita alto mari (ut auctor est Mutianus) e fonte dulcis aqua
tuba coriis facta usq̃ ad uadū trahitur. Pamphyliū mare ignobiles insulas habet. Ciliciū ex qn/
que maximis cyprū ad ortum occasūq̃ ciliciæ ac syriæ obiectā: quōdam nouem regnoꝝ sedem.
Huius circuitū Timosthenes. ccccxxix. mil. d. prodidit. Isidorus. ccclxxv. mil. Lōgitudinē īter
duo ꝓmōtoria dinareta & acamāta quod ē ad occasū. Artemidorus. clxii. d. Timosthenes. cc.
uocat ī ātea acamātida. Philonides cerastin. Xenagoras & aspeliā & amathusā & macarā. Asty
monus cripton & coliniā: Oppida in ea. xv. paphos: palæpaphos: curias: cithium: corinæum:
salamina: amatus: lamphetos: saloe: amasos: epidaꝝ: citri: arsinoe: carphasium: colee. Fuere &
ibi cynidia: maleū: idalium. Abest ab emurio ciliciæ. l. pas. Mare quod prætēditur uocant au/
lona cilicium. In eodē situ eleusa insula est & quattuor ante promōtoria. Ex aduerso syriæ cly/
des: rursusq̃ ab altero capite stiria. Cōtra meāphaum hierie & cephia. Cōtra salaminam salami/
næ. In sigeo aūt mari illyris: telendos: attæ: lebosa. Cypriæ tres steriles: & dionysia prius ca/
retha dicta. Deinde contra tauri promōtoriū pestiferæ nauigātibus chelidoniæ totidē. Ab iis
cum oppido leucolla: pactia: elisia: nymphalis: meris: megista cuius ciuitas interiit: Multæ de/
inde ignobiles. Sed cōtra chimerā dolichistæ: chirogyliū: crambis: arogæ: enagora. viii. mil.
pas. dædaleon duæ cypron: tres strogylæ: & contra sidima antiochi a claueūq̃ uersus amnem
lacusa macris didyme: hellos: cope: aspis: & in qua oppidū interiit telādria: proximaq̃ cunoro/
dosa. Sed pulcherrima & libera rhodos circuitu. cxxv. mil. pas. Aut si potius Isidoro credimus
ciii. habitata urbibus lyndo: camyro: ialyso: nūc rhodo. Distat ab alexādria ægypti. d. lxxviii.
mil. ut Isidorus tradit. Vt Eratosthenes. cccclxix. mil. Vt Mutianus. d. a cypro. clxvi: Vocita
ta est antea ophiusa: asteria: edria: trinacria: combira: petoessa: atabiria ab rege. Deinde macria
& oloessa. Rhodioꝝ insulæ carpatus quæ mari nomē dedit. Caros ac neelinia scyros distans ab
gnido. xii. mil. d. porphyris antea dicta. Et eodem tractu media inter rhodū gnidūq̃ sime. Cin
gitur. xxxvii. mil. d. Portus benigne præbet octo. Præter has citra rhodū cyclops tergamō:
cordylus. adiabetæ. iiii. Hymos calche cū oppido seutlusa: nartecusa: dymastos: progne: & a
gnido cisserusa: theriō: archia: galigne: cū tribus oppidis nououistiro: mēdetero: & marcōneso.

Oppidum ceranyuſ. In cariæ ora quæ uocãtur argiæ numero.xx.ethecuſa:lepſia:hieros. No
biliſſima uero in eo ſinu co ab halycarnaſo.xv.paſ.diſtãs circuitu.c.mil.ut plurẽs exiſtimãt me
rope uocata. Chea ut Staphylus:meropis ut Dionyſius:dein nymphea. Mons ibi prion & ny
ſirion. Abruptam illi putãt quæ porphyris antea dicta eſt. Hinc carianda cũ oppido. Nec pro
cul ab halicarnaſo pidoſus. In ceramico aũt ſinu priapõneſos:hipponneſos:pſere:mya:lampſa:
emindus:paſſala:cruſa:pyrrhe:ſephiuſa:melanũ:paulũq; a cõtinente diſtãs quæ uocata ẽ cy/
nedopolis probroſis ibi relictis a rege Alexãdro. Ioniae ora egeas & corſeas habet:& icaron:
de qua dictum eſt. Ladem quae prius late uocabatur:atq; ĩter ignobiles aliquot. Diſcumelitas
mileros:lucinas:mycalẽ:trogilias:treſpylion:argẽnõ:ſcãdaliõ:ſamõ liberã circuitu. lxxxvii.
mil.d. Aut ut Iſidorus.c.partheniã primũ appellatam. Vt Ariſtotiles tradit:poſtea adriiſam:
dein ãtemuſam. Ariſtocritus adiicit melamphylũ:dein cypariſſiam. Ab parthenio aruſam:ſte/
phanem. Amnes in ea imbraſus:cheſius:ibetthes:. Fontes eucarto:leucothea. Mons gerge/
cius. Adiacent inſulae rhipara:nymphea. Achillea par claritate ab ea diſtat.xciii.mil.paſ.cum
oppido. Chios libera quam etaliam Ephorus priſco noĩe apppellat. Metrodorus & Cleobolus
chiam a Chione nympha:aliqui a niue.& macrin & pytiuſam. Montẽ habet pillineũ. Marmor
chiũ circuitu.cxxv.mil.paſ.colligit ut ueteres tradidere. Iſidorus.ix.mil.adiicit. Poſita eſt in/
ter ſamũ & leſbũ. Ex aduerſo maxime erythraꝝ. Finitimæ ſũt thelluſa:quã alii dapnuſam ſcri/
bũt. Oenus:elaphites:eurianaſſa:arginuſa cum oppido. Iã hæ circa epheſum:& quae Piſiſtrati
uocant atinæ:myonneſos:clareuſa. In utraq; oppida ĩtercidere. Poroſelene cũ oppido.cercie:
halene:commone:illetia:lepria:& rheſperia:procuſe:bolbule:pheate:priapos:ſyce:melane:
enareſidus:apele:dremuſa:ãhydroſ:ſtopeloſ:ſicuſa:marathuſa: phyle:perhireauſa:multaeq;
ignobiles. Clara uero in alto theos cũ oppido a chio.lxxi.mil.d. Tãtũdem ab erythris. Iuxta
ſmyrneã ſũt periſterides. Cateria:alopece.eleuſa:bachina:pyſtira:comionneſos:megale. An/
te troada aſcaniæ:plateæ tres. Dein lamiæ plitaniæ duæ:platæ:ſcopelos:getone:artheidõ:
celæ:laguſæ:didyme. Clariſſima autem leſbos a chio.lxv.mil.paſ. Hermete:& lalia:pelalgia
egira:æthiopiæ macaria appellata fuit nouẽ oppidis ĩclyta. Ex iis pyrrha hauſta ẽ mari. Ariſ/
be terraꝝ motu ſubuerſa. Antiſſam methymna traxit in ſe ipſã octo urbibus aſiæ.xxxvii.mil.
paſ.uicina. Et agamede obiit & hiera. Reſtant ereſon:pyrrha:& libera mytilenae amnibus.l.
potens. Tota iſula circuitur(ut Iſidorus)clxvii.mil.paſ. Vt ueteres.cxcv.mil. Mõtes habet le
pethymnũ:ordimũ:macyſtum:creonem:olypum. A proxima cõtinẽte abeſt.vii.mil.d. paſ.
Inſulae appoſitae ſcãdalion:leucæ.v. Ex his cydonea cum fonte calido. Argẽmiſae.iiii.paſ.di
ſtant. Dein pheluſa pedna. Extra helleſpontũ aduerſa ſigeo littori adiacet tenedus:leucophris
dicta:& phœnice & lyrneſos. Abeſt a leſbo.lvi.mil.paſ. A ſigeo.xii.mil.d.

Helleſpontus:myſia:phrygia:galatia:nicea:bithynia: boſphorus. Ca. xxxii.

i Mpetum deinde ſumit helleſpontus:& mare ĩcumbit uorticibus limitẽ fodiẽs:donec aſiã
abrũpat europae. Promontoriũ id quod appellauimus trapezã ab eo.x.mil.paſ.ad aby/
dum oppidum:ubi anguſtiae ſeptẽ ſtadioꝝ. Deinde percote oppidum:& lampſacũ antea pytti/
uſſa dictum. Parium colonia quã Homerus adraſtiam appellauit. Oppidũ priapos: Amnis ab/
ſepus:zelia propõtis:ita appellatur ubi ſe dilatat mare. Flumen granicũ:artage portus:ubi op
pidum fuit ultra inſulam quã cõtinẽti iunxit Alexander. In qua oppidũ mileſioꝝ cizicũ ãtea uo
citatũ archonneſus:& dolionis & didymis:cuius a uertice mons didymis. Mox oppida placia.
ariacos:cylace:quoꝝ a tergo mons olympus myſus dictus. Ciuitas olympena. Amnes horiſi/
us:& rhyndacus:ante lycus uocatus. Oritur ĩ ſtagno artinia iuxta miletopolim. Recipit ma/
geſton & pleroſq; alios. Aſiam bithyniãq; diſterminãs. Ea appellata eſt cronia:dein theſſalis:
deinde maliãda:& ſtrymonis. Hos Homerus halizonas dixit:quãdo præcingitur gens mari.
Vrbs fuit ĩmenſa attuſa noĩe:nũc ſunt.xv.ciuitates inter quas gordiocõe:quæ iuliopolis uo/
catur.& in ora daſtylos. Deinde flumẽ gebes:& intuſ elgaſ:oppidũ quæ germanicopolis:alio
noĩe booſcœte:ſicut apamea quae nũc myrina. Colophonioꝝ flumẽ ethecãticus troadis finis:
& myſiæ initiũ. Poſtea finis in quo flumẽ aſcanium:oppidũ brialion:amnes gylas:& chioſ cum
oppido eiuſdẽ noĩs:quod fuit emporium non ꝓcul accolẽtis phrygiae a mileſiis quidẽ conditũ.
In loco tamẽ qui aſcaniae phrygiae uocabatur. Quapropter nõ alibi aptiuſ de ea dicitur. Phrygia
troadi ſuperiecta populiſq; a promõtorio lecto ad flumẽ celeũ praedictis ſeptẽtrionali ſui par/
te galatiae contermina:meridiana lycaoniae:pyſidae: mygdoniae:ab oriẽte cappadociã attin/
git. Oppida ibi celeberrima praeter iam dicta mãgyra:andria:celene: coloſſe:carina :cotton:
cerane:iconium:mydium. Sunt auctores trãſiſſe ex europa Myſas & Phrygos & Thinos a qui/
bus appellantur myſi phryges bithyni:Dicẽdũ ſimul uidetur & de galatia quæ ſuppoſita agroſ
maiori ex parte phrygiæ tenet:Capũtq; quondam eius gordium. Qui partẽ eã inſedere galloꝝ
toloſtobagi & uoturi & ambiani uocãtur:qui meoniæ & paphlagoniæ regionẽ Troginæ. præ/
tenditur cappadocia a ſeptẽtrione & ſolis ortu:cuius uberrimã partẽ occupauere tectoſages &

teutobodiaci. Et gentes quidē hæ. Populi uero ac tetrarchiæ oēs numero. cxcv. Oppida tectosagum anquira: troginoꝝ tauinū: tolostobagoꝝ pisimius. Præter hos celebres attalēses: alasenses: comēses: didyēses. hieronēses: lystrenæ: neapolitani: œādenses: seleucēses: sebasteni: timoniacēses: thebiseni. Attingit galatiā & pamphyliā gabaliā & mylias: qui circa barin sunt: & cyllāticum & oronticū pysidiæ tractum. Itē lycaoniæ partē obigenen. Flumīa sūt in ea præter iam dicta sangariū: & gallus: a quo nomē traxere matris deum sacerdotes. Nunc reliqua in ora ario ītus & bithynia brusa ab Hānibale sub olympo condita. Inde nicea. xxv. mil. paſ. iteruenīete ascanio lacu. Deinde nicea in ultimo ascanio sinu: quæ prius oluia & prusias. Itē altera sub hippio monte. Fuere pythopolis: parthenopolis: gariphāta: Sūt in ora amnes eluis: bryazon: plataneus: areus: isiros: gendos: qui & chrysorboas. Promōtoriū in quo megarice oppidum fuit. Inde cruspedites sinus uocabatur: quoniā id oppidū uelut in lacinia erat. Fuit & astacū: unde & ex eo astacenus idē sinus. Fuit & libyssa oppidū: ubi nūc Hānibalis tātum tumulus. & in intimo sinu nicomedia bithyniæ præclara. Leucadas promōtoriū quo includitur astacenus sinus a nicomedia. xlii. mil. qngentis passibus. Rursus coeūtibus terris angustiæ ptinētes usqꝫ ad bosphoꝝ thraciū. In iis galeadon libera a nicomedia. lxxii. qngentoꝝ proceraſtis ante dicta: dein compusa. Postea græcoꝝ oppidū quod locū eligere nescissent: septē stadiis distās a bizantio tanto fœliciore omnibus modis sede. Decætero itus ī bithynia colōia apamena: agrippēses: iuliopolitæ: bithyniotæ. Flumina syriū: lapsias: pharmicas: alces: crynis: lyleus: scopius: hieras qui bithyniā & galatiam disterminat. Vltra calchedona: deinde chrysopolis fuit. Deinde nicopolis: a qua nomē etiānum sinus retinet. In quo portus amyci. Deinde naulociū: promōtorium estiæ templū Neptuni. Bosphorus qngentoꝝ passuū interuallo asiam europæ iteꝝ auferēs abest a calchedone. xii. mil. d. paſ. Inde fauces primæ. viii. mil. ccl. paſ. ubi spiropholis oppidū fuit. Tenent orā oēm thyni: interiora bithyni. Finis asiæ est populoꝝqꝫ. cclxxxii. mil. q ad eū locū a fine lyciæ numerātur. Spatiū hellespōti & propontidis ad bosphoꝝ thracium. clxxxviii. mil. paſ. diximus. A calchedone sigæū Isidorus. cccxii. mil. d. paſ. Insulæ in propōtide ante cizicum elaphonesus: unde cizicenū marmor. Eadē neuris & procōnesus dicta. Sequūtur ophiusa: cania: plebe: zeopelos: porphyrione: halone cū oppido dephace: polydora: utarceon cū oppido. Est & cōtra nicomediā demōnesos. Item ultra heracleam aduersa bithyniæ ethynias: quā barbari bithyniā uocent. Est & antiochiæ & contra fauces rhyndaci besbicos. xviii. mil. paſſ. circuitu. Est & elea: & duæ rhodiæ: assoe: crebītos: magale: chalcitis: pythiodes.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER VI. PRAEFATIO

P ONTVS EVXINVS ANTEA AB INHOSPITALI feritate axenos appellatus est: peculiari inuidia naturæ sine ullo fine indulgētis auiditati maris. Et ipse in europā asiāqꝫ funditur. Nō fuerat satis oceano ambisse terras: & partē eaꝝ aucta inanitate abstulisse. Nō irrupisse fractis montibus: calpeqꝫ africæ auulsa multo maiora absorbuisse q̄ꝫ reliqrit spatia. Nō per hellespōtum propōtida infudisse iteꝝ terris deuoratis. A bosphoro quoqꝫ in aliā uastitatē pāditur nulla satietate: donec expatianti lacus a mæoti rapinā sibi iungant. Inuitis hoc accidisse terris inditio tot sunt angustiæ: atqꝫ tam parua naturæ repugnātis īterualla: ad hellespōtum octigētoꝝ. xx. mil. paſ. ad bosphoros duos: uel bubus meabili trāsitu. Vnde nomē ambobus: & tanq̄ꝫ ī dissotiatione germanitas cōcors. Alitum quippe cantus canūqꝫ latratus inuicem audiūtur. Vocis etiā humanæ cōmertia inter duos orbes manēte colloqo nisi cū id ipsum auferūt uēti. Mēsurā pōti a bosphoro ad mæotiū lacum qdam fecere. xiiii. xxxviii. mil. d. paſ. Eratosthenes. c. minorē. Agrippa a calchedone ad phasin. x. mil. Inde bosphoꝝ cimeriū. ccclx. mil. Nos interualla generatim ponimus cōperta ī nostro æuo: quādo etiā in ipso ore cimerio pugnatū est. Ergo a faucibus bosphori est amnis rhebas. quē aliqui rhesum dixerūt. Deīde syris. Portus calpas. Sāgaris fluuius ex īclytis. Oritur ī phrygia: accipit uastos amnes: inter quos tēbrogiū & gallū. Et idē sāgarius a plerisqꝫ dictus coralius: a quo incipiūt mariādini sinus: oppidūqꝫ heraclea lyco flumini appositum. Abest a ponti ore miliariis ducētis portus acone ueneno aconito dirus. Specus acherusia. Flumina pedopiles: callichoꝝ sonantes. Oppidum titium ab heraclea. xxxviii. mil. paſ. Fluuius billis.

Gens paphlagonum & cappadocum. Ca. ii.

u Ltra quem gens est paphlagonia: quā philemeniā aliqui dixerūt: inclusa a tergo galatia.

Oppidũ maſtya mileſioꝝ: deinde cromna. Quo loco henetos adiicit Nepos Cornelius: a qbus in italia ortos cognomines eoꝝ uenetos credi poſtulat. Seſamũ oppidum quod nunc amaſtris. Mons cytorus a cio. lxiii. mil. paſ. Oppida chimolis ſtebane. Amnis pthenius. Promõtorium carãbis uaſto excurſu abeſt a ponti hoſtio. cccxv. mil. paſ. uel ut aliis placuit. cccl. mil. Tãtũdẽ a cimerio: aut ut aliqui maluere. cccxii. mil. d. Fuit & oppidũ eodẽ noĩe: & aliud inde armine: nunc eſt colonia ſinope cytoros a cytoro. clxiiii. flumẽ uaretum. Gẽs cappadocum. Oppidum caturia iacelum. Amnis halys a radicibus tauri per cataoniã cappadociãq; decurrẽs. Oppida gãge caruſade. Amyſiũ liberũ a ſinope. cxxx. mil. paſ. Eiuſdẽq; noĩs ſinus tanti receſſus ut aſiã pene inſulã faciãt ducẽtis milibus paſ. aut ãpliuſ: per cõtinentẽ ad iſſicũ ciliciæ ſinũ. Quo ĩ oĩ tractu ꝓdit tres tãtũ gẽtes græcas iure dici doricã: ionicã: æolicã: cæteras barbaroꝝ eſſe. Amyſo iũctũ fuit oppidũ eupatoria a Mithridate cõditũ. Victo eo põpeiopolis utrũq; appellatum eſt.

Cappadocia. Ca. iii.

c Appadocia intus habet coloniã Claudii Cæſaris archelaidẽ: quã præfluit hylas. Oppida camana: quod ſalius. neoceſarem quod lycus: amaſiã quod iris. In regione hac cazacena ĩ colopena a uero ſabaſtiam & ſabaſtopolin. Hæc parua. ſed paria ſupradictis. Reliqua ſui parte habet melitam a Semiramide conditam haud procul euphrate. Diocæſariã: tiaram: caſtaliã: magnopolin: zelam. Et ſub mõte atarga onyzacã: quæ temiſcyra nunc cæſarea noiatur. Cappadociæ pars prætẽta armeniæ maiori melitene uocatur: comagenæ cataonia phrygiæ gauphauritis: ſargauraſane cãmanene: galatiæ morimeni: ubi diſterminat eos cappadox amnis: a quo nomen traxere: ãtea leucoſyri dicti. A neocæſarea ſupradicta minorem armeniam lycus amnis diſterminat. Eſt & ceraunus intus clarus. In ora aũt ab amyſo oppidum & flumen ſcadiſia lycaſtũ a quo themiſcyrena regio. Iris flumen deferens lycum. Ciuitas iela intus nobilis clade Triarii & uictoria C. Cæſaris. In ora ãnis thermodoõ ortus ad caſtellũ: qđ uocãt phanoriã: præterq; radices amazoni montis lapſus. Fuit oppidum eodem nomine: & alia quinque amazonicus: themiſcyra: ſortira: amaſia: comara

Themiſtidæ regionis gentes. Ca. iiii.

n Vnc matium: gentes cenaꝝ chalibum. Oppidũ cotyloꝝ. Gẽtes tybareni: maſini notis ſignãtes corpora. Gens macrocephali: oppidũ ceſarus: portus cordulæ. Gẽtes bechyres buxeri: flumen melas. Gens macrones ſydoni: flumenq; ſydenũ: quo alluitur oppidum balemonium ab amyſo. cxx. mil. paſ. Inde flumĩa laſoniũ: melãthium: & ab amyſo. lxxx. mil. paſ. Pharnace oppidum: tripolis caſtellum & fluuius. Itẽ philocalia: & ſine fluuio liuopolis & a pharnace c. mil. paſ. Trapezus liberũ uaſto mõte clauſum. Vltra quod gens armenocalybes: & maior armenia. xxx. mil. paſ. diſtãs. In ora aũt trapezunta flumẽ eſt pyſites. Vltra uero gẽs annorumenicoꝝ. Flumẽ abſaꝝ cum caſtello cognoĩe in faucibus. a trapezunte. cxl. mil. paſ. eius loci a tergo mõtium hiberia eſt. In ora uero eniochi: ampreutelazi. Flumina a campſeonyſis: nogrus bathis. Gentes colchoꝝ. Oppidũ matium. Flumen heracleum: & promontorium eodẽ noĩe. Clariſſimuſq; põti phaſis oritur ĩ moſchis. Nauigatꝰ q̃libet magnis nauigiiſ. xxxviii. M. d. p. Inde minoribus lõgo ſpatio põtibus. cxx. peruius. Oppida in ripis habuit cõplura. Celeberrima tyrida: aceum: cygnum: & in faucibus phaſin. Maxime autẽ inclaruit ea. xv. mil. paſſ. a mari: ubi hippos & cyanos uaſti amnes e diuerſo in eum confluunt. Nunc habet ſyrium tantum: & ipſum ab amne influente ibi cognominatum: uſq; quo magnaꝝ nauium capacẽ eſſe diximus. Et alioſ accipit fluuios magnitudine numeroq; mirabiles. Inter quos glaucum. In ora eius inſulæ ſine nomine. Abeſt a ſarro. lxxv. mil. Inde aliud flumen garien. Gens ſaltiæ in antiquis phthirophagi dicti et alaſani. Flumen cobum e caucaſo per ſuanos fluens. Dein rhoan. Regio agritite: amnes ſigania: terſos: atelpos: chryſorboas: gẽs abſyle: caſtellum ſebaſtopolis. A phaſide. c. mil. p. gẽs ſanigaꝝ: oppidũ cygnus: Flumẽ & oppidũ peniuſ. Deĩde multiſ noĩbus eniochoꝝ gẽteſ.

Regio colchica anchæi et cæteri eodem tractu. Ca. v.

ſ Vbiicitur põti regio colchica: in qua iuga caucaſi ad rhipheos mõtes torquentur: ut dictũ eſt: altero latere in euxinum et mæotin deuexa: altero in caſpium et hircanium mare. Reliqua littora fere nationes tenẽt melacleni coraxi urbe colchoꝝ dioſcoriade iuxta fluuiũ ãtemũta. Nũc deſerta: quõdam adeo clara ut Timoſthenes ĩ eam. ccc. nationes quæ diſſimilibus linguis uterentur deſcendere prodiderit. Et poſtea a noſtris. cxxx. interpretibus negocia ibi geſta Sunt qui cõditam eam ab Amphito et Telchio Caſtoris ac Pollucis aurigis putant: a quibus ortam eniochoꝝ gentem ferã cõſtat. A dioſcoriade oppidũ heracleum diſtat a ſebaſtopoli. lxxx. mil. paſ. anchæi mardi cercetæ. poſt eos ſerri cæphalõtomi. In intimo eo tractu phytis oppidum opulentiſſimũ ab eniochis direptum eſt. A tergo eius epageritæ ſarmataꝝ populus in caucaſi iugis. Poſt quem ſauromatæ. Ad hoſ cõfugerat Mythrydates Claudio principe: narrauitq; thalos iis eſſe cõfines qui ab oriente caſpii maris fauces attingerent ſiccari eas æſtu recedente. In ora autem iuxta cercetas flumen icaruſa cum oppido hiero: et flumine ab heracleo. cxxxvi.

mil. Inde promontorium cronea quo supercilium arduum tentorete. Ciuitas sindica ab hiero. lxvii. mil. d. pas. flumen sceaceriges.

Bosphorus cimmericus: mæotis. Ca. vi.

i Nde ad bosphori cimmerii introitū. lxxxviii. mil. d. pas. Sed ipsius penīsulæ inter pōtū & mœtiū lacū excurrentis nō amplior. lxxxvii. mil. d. pas. lōgitudo ē. Latitudo nusq̄ intra duo iugera eonē uocāt. Ora ipsa bosphori utriq̄ ex asia atq̄ europa curuat̄ in mœtin. Oppida in aditu bosphori primo hermonasa. Dein cepe milesiorꝫ. Mox stratoclia: & phanagoria: & pe/ne desertum apat̄os: ultimoq̄ in hostio cimmeriū: quod antea cerberion uocabatur.

Gentes circa mæotim. Ca. vii.

i Nde mæotis lacus in europa dictus. A cimmerio accolūt mæotici: hali: serni: ferrei: scizi: gypsi. Dein tanain amnem gemino ore influētem incolunt sarmatæ medorꝫ (ut ferunt) so/boles. Et ipsi in multa genera diuisi. Primo sauromatæ: gynei: gratumenæ: unde amazonū co/nubia. Dein euazæ: cottæ: cizimeni: messeniani: chotobocci: choatæ: cyzae: tindari: tussage/tæ: turacæ: usq̄ ad solitudines saxosis cōuallibus asperas: ultra quas arymphei: qui ad harrise/os pertinent montes. Tanain ipsum scythæ silin uocāt: mæotin temerinda: quod significāt ma/trem maris. Oppidū in tanais quoq̄ ostio fuit. Tenuere finitima primi cares. Deinde clazome/ni: & macones. Postea pāticapenses. Sunt qui circa mæotin ad ceraunicos montes altiores has tradunt gentes: a littore napras: supraq̄ essedonas colchis iūctos: ac mōtiū cacuminibus. Dein carmacas: oranos: nautagas: mazacas: ascātios: acapeatas: agagāmatas: phycers: rhimosolos: ascōmarcos. Et ad iuga caucasi icatalas: imaduchos: ranos: anclacas: tydios: carastascos: asutiā/das. Lagoū amnem ex mōtibus catheas: in quem defluit opharus: ubi gentes caucadas: opha/ritas. Amnē menothaꝝ imituenis ex montibus scissum. Inter agdeos: carnapas: gardeos: acci/sos: gabros: gregaros. Circaq̄ fontem imitissi imituos: & aparthenos. Alii īfluxisse eos cuitas: anheetas: satarneos: asāpatas. Ab his tanaitas: & nepheonitas uiritim deletos. Aliqui flumen ochariū labi p cātecos & sapeos tradūt. Tanain uero trāsisse satareos: herticeos: spōdolicos: sy/nhietas: amassos: issos: catacetos: tagoros: catonos: neripos: agādeos: mādareos. saturcheos: spa/leos.

Armeniæ duæ. Ca. viii.

p Eracta est interior ora: omnesq̄ accolæ Nunc reddātur gentes in mediterraneo sinu. In quo multo aliter ac ueteres proditurꝫ me nō eo inficias anxia perqsita cura rebus nuper ī eo situ gestis a Domitio Corbulone: regibusq̄ inde missis supplicibus: aut regum liberis obsidibus. Ordiemur aūt a cappadocū gente. Longissime hæc ponticaꝝ oīum ītrorsus recedēs minorem armeniā maioremq̄ & comagenē leuo suo latere trāit. Dextra uero oēs in asia dictas gentes plurimis superfusa populis: magnoq̄ impetu scādēs ad ortum solis & tauri iuga transit lycaoniā: pysidiā: ciliciā. Vadit sup antiochiæ tractū & usq̄ ad cyrestricā eius regionē: pte sua quæ uocat̄ cataōia. Cōtēdit itaq̄ ibi lōgitudo asiæ. xii. l. M. p. efficit. latitudo. d. c. M. xl. M.

Armenia maior. Ca: ix.

a Rmenia aūt maior incipit a pariedris montibus: euphrate amne ut dictū est: aufert̄ cap/padociæ: & qui discedit euphrates mesopotamiæ haud minus clara amne tigri. Vtrunq̄ fundit ipsa: & initium mesopotamiæ facit inter duos amnes ituræ. Quod interest ibi tenēt ara/bes orei. Sic finem usq̄ ī adiabenē præfert. Ab ea trāsuersi iugis inclusa. Latitudinem ī leua pā dit ad cyrum amnem trāsuersa in araxem. Longitudinem uero ad minorem usq̄ armeniā absaro amne in pontū defluente & pariedris montibus qui fūdunt absaꝝ: discreta ab illacoriis. Oritur in eniochiis montibus: quos alii coraxicos uocauere. Araxes eodem monte quo euphrates. vi. mil. pas. interuallo actusq̄ amne musi & ipse (ut plures existimauere) a cyro defertur in caspium mare. Oppida celebrantur in minor̄ cæsarea: zanicopolis. In maiore arsāmote euphrati proxi/mum. Tigri argathiocerta. In excelsis aūt tigranocerta. Et in cāpis iuxta araxē artaxata. Vni/uersæ magnitudinem Aufidus qnquagies centena milia prodidit. Claudius Cæsar longitudinē a dacusa ad confinium caspii maris. xiii. mil. pas. Latitudinem dimidium eius. A tigranocerta ad hiberiam diuiditur (quod certū est) in præfecturas: quas ii strategias uocāt. Quasdam ex iis uel singula regna quondā barbaris noībus. cxx. Claudūt eā ab oriente montes: sed non statim ce/raunii: nec adiabene regio. Quod interest spatiis comprehensi tenēt. Ab iis iuga ceraunia. Vl/tra diabeni tenēt. Per conualles aūt proximi armeniæ sunt menobardi: & moscheni. Adiabenē tigris & mōtiū sinus munii cīgūt. Ab leua eius regio medoꝝ ē: & ꝓspectus caspii maris. Ex oce ano hoc ut suo loco dicemus fūdit̄: totūq̄ caucasi his montibus cīgit̄. Hoꝝ īcolæ p confiniū ar meniæ nūc dicētur.

Albania hiberia. Ca. x.

p Lanitiem oēm a cyro usq̄ albanoꝝ gens tenet. Mox hiberꝝ discreta ab iis amne oeazane in cyro e caucasis montibus defluēte. Præualēt oppida albaniæ cabalaca. Hiberiæ phar/masus iuxta flumē neoris. Regio thasiæ: & triare usq̄ ad partedoros montes. Vltra sūt colchicæ solitudines: quaꝝ a latere ad ceraunios uerso armenochalybes habitant. Et moschoꝝ

tractus ad hiberꝶ amnem in cyrꝶ defluentem: & infra eos sucasani: & deinde macherones ad flu/
men absaꝶ. Sic plana ac deuexa optinentur. Rursus ab albaniæ confinio tota montium frōte gē
tes siluoꝶ fere & infra lupenioꝶ: mox diduri & sodii.

Portæ caucasiæ. Ca. xi.

a B his sunt portæ caucasiæ magno errore a multis caspiæ dictæ: īgēs naturæ opus & mō
tibus interruptis repente ubi fores obditæ ferratis trabibus subter medias amne dyriodo
ri fluente. Citraqꝫ in rupe castello quod uocatur cumania: cōmunito ad arcendas trāsitu gentes
īnumeras: ubi loci terraꝶ orbe portis discluso: ex aduerso maxime armastis oppidi hiberꝶ a por
tis caucasiis per mōtes gurduuos ualli. Suani indomitæ gentes auri tantū metalla fodiunt. Ab
iis ad pontū usqꝫ eniochoꝶ plurima genera: mox acheoꝶ. Ita se habet terraꝶ sinus e clarissimis.
Aliqui inter pontū & caspium mare. ccclxxv. mil. pas. nō amplius interesse tradiderūt. Corneli/
us Nepos. cl. mil. tantis interim angustiis infestatur asia. Claudius Cæsar a cimerio bosphoro
ad caspiū mare. cl. mi. prodidit: eaqꝫ perfodere excogitasse Nicanorē Seleucū quo tempore ab
Prolæmeo Ceraunio sit interfectus. A portis caucasiis ad pōtum. cc. mil. pas. esse constat fere.

Insulæ in ponto. Ca. xii.

i Nsulæ in ponto planiteæ siue cyaneæ. siue symplegades. Deinde apollonia tynnimas dic/
ta: ut distingueretur ab ea quæ est in europa. Distat a cōtinēte passibus mille. Cingit. iii.
mil. & contra pharnaceam calcheritis: quam græci ariem dixerunt: sacramqꝫ Marti: & in ea uo
lucres cum aduenis pugnasse pennarum ictu.

Gentes in scythico oceano. Ca. xiii.

n Vnc oībus quæ sūt interiora asiæ dictis rhipheos montes trāscēdat animus: dextraqꝫ lit
tora oceani incedat. Tribus hic e partibus cæli alluēs asiam scythicus a septentrione: ab
oriente eous: a meridie indicus uocatur: uariequꝫ per sinus & incolas in complura noīa diuiditur.
Verꝶ asiæ hæc quoqꝫ magna portio apposita septētrioni iniuria syderis rigētis uastas solitudīes
habet. Ab extremo aquilone ad initium orientis æstiui scythæ extra eos sūt. Vltra aquilonis
initia hyperboreos aliqui posuere: pluribus in europa dictos. Primū inde noscitur promōtoriū
celtice lytarmis. Fluuius carambucis: ubi lassata cū syderꝶ ui rhipheoꝶ montium deficiunt iuga.
Ibiqꝫ arimpheos quosdā accepimus haud dissimilē hyperboreis gentē. Sedes illi nemora. Ali/
menta baccæ. Capillus iuxta fœminis uirisqꝫ in probro existimatur: Ritus clæmētis: Itaqꝫ sa/
cros haberi narrāt inuiolatosqꝫ esse etiā feris accolaꝶ populis. Nec ipsos mō: sed illos etiā ꝙ ad
eos perfugerint. Vltra eos plane iam scythæ cimerii: cissianthi: georgi: & amazonū gens. Hæc
usqꝫ ad caspium & hircanium mare. Nāqꝫ id erūpit scythico oceano in aduersa asiæ pluribus no/
minibus accolaꝶ appellatū celeberrimis duobus caspio & hircano. Non minus hoc esse ꝙ pōtū
euxinum Clytarchus putat. Eratosthenes ponit & mensurā ab exortu ad meridiem per cadusiæ
& albaniæ oram quinqes quadringenta stadia. Inde per aratiaticos. amarbos hyrcanos: ad ostiū
zoni fluminis quater octingēta stadia. Ab eo & ostium laxatisum mille quadraginta. Quæ sū/
ma efficit qndecies. lxxv. mil. pas. Artemidorus hinc detrahit. xxv. mil. pas. Agrippa caspium
mare gentesqꝫ quæ circa sūt & cū iis armeniā disterminās ab oriente oceano serico: & ab occidē
te caucasi iugis: a meridie tauri a septētrione oceano scythico patere qua cognitū ē. ccccxc. mi.
pas. in longitudinē. ccxc. mil. in latitudinē prodidit. Non desūt uero qui eius maris uniuersum
circuitū a freto. xxv. mil. pas. tradūt. Irrūpit aūt arctis faucibus in lōgitudinē spatiosis. At ubi
cœpit in latitudinem pandi: lunatis obliquatur cornibus uelut ad mæotiū lacū ab ore discedens
scythici arcus ut auctor est. M. Varro similitudine. Primus sinus appellatur scythicus: utrunqꝫ
enī accolunt scythæ: & per angustias inter se cōmeant. Hinc nomades & sauromatæ multis no
minibus: illinc abzoæ nō paucioribus. Ab introitu dextra mucronem ipsū fauciū tenent udini:
scythaꝶ populus. Deinde per orā albani (ut ferūt) ab Iasone orti. Ante quos mare quod est al/
banum noīatur. Hæc gens superfusa mōtibus caucasiis ad cyrꝶ amnem armeniæ confinium atqꝫ
hiberiæ descēdit ut dictū est. Super maritima eius udinoꝶqꝫ gente sarmatæ: utidorsi: aroteres
prætenduntur. Quoꝶ a tergo indicatæ iam amazones: & sauromatides. Flumina per albaniam
decurrūt in mare casos & albaneos. Deinde cābyses in caucasiis ortus mōtibus: mox cyrus ī co
raxitis ut diximus. Orā oēm a caucaso præaltis rupibus in accesso patere. ccccxxv. passuū auc/
tor est Agrippa. A cyro caspiū mare uocari incipit: accolūt caspii. Corrigendus est error in hoc
loco multoꝶ: & eoꝶ etiā qui in armenia res proxime cū Corbulone gessere. Nāqꝫ ii caspias ap/
pellauere portas hiberiæ: quas caucasias diximus uocari. Situsqꝫ depicti & inde missi hoc nomē
inscriptum habent. Et Neronis principis cōminatio ad caspias portas tendere dicebatur: cū pe/
teret illas: quæ per hiberiā in sarmatas tendūt uix ullo propter appositos mōtes aditu. Ad ca/
spiū mare sūt aliæ caspiis gentibus iunctæ: quod dignosci nō potest nisi in comitatu reꝶ Alexā
dri magni. Nāqꝫ persaꝶ regna quæ nunc parthoꝶ intelligimus inter duo maria persicū & hyrca
num caucasiis iugis attollūtur utrinqꝫ per deuexa lateꝶ. Armeniæ maiori a frontis parte quæ

uergit in cōmagenē cepheia ut diximus copulatur: eiq; adiabene assirioꝝ initiū. Cuius pars est arbelitis: ubi Darium Alexāder debellauit proxima syriæ. Totā eam macedones mygdoniam cognoīauerunt a similitudine. Oppida alexandria: item antiochia: quā nysibim uocāt. Abest ab artaxatis. dccl. mil. pas. Fuit & ninus imposita tigri ad solis occasū spectās quōdam clarissima. Reliqua uero frōte qua tendit ad caspium mare atrapatenæ: ab armenia etene regione discreta araxe. Oppidum eius gazæ ab artaxatis quadringenta quinquagita. mil. pas. Totidem ab ecbathanis medoꝝ: quorum pars sunt atrapateni.

Media caspiæ portæ caucasiæ. Ca. xiiii.

a Chathana caput mediæ est. Seleucus rex condidit. A seleucia magna. dccl. mil. pas. a portis uero caspiis. xx. mil. Reliqua medioꝝ oppida phisaganzaga: apamea raphane cognoīata. Causa portaꝝ noīs eadē quæ supra: interruptis angusto trāsitu iugis: ita ut uix singula meēt plaustra: lōgitudine. viii. mil. pas. toto opere manufacto. Dextra leuaq; ambustis similes ipendent scopuli sitiente tractu per. xxxviii. mil. pas. Angustias impedit corriuatus salis e cautibus liquor: atq; eadem emissus. Præterea serpētiū multitudo nisi hyeme trāsitū nō sinit.

Gentes circa hyrcanum mare. Ca. xv.

a Diabenis cōnectūtur carduci quōdam dicti: nūc cordueni præfluēte tigri: Iis pratitæ paredoni appellati qui tenent caspias portas. Iis a latere occurrūt altero deserta parthiæ & cythenis iuga. Mox eiusdē parthiæ amœnissimus situs qui uocatur choara. Duæ urbes ibi parthoꝝ appositæ quōdam medis: calliope: & alia in rupe issatis quōdam. Ipsius uero parthiæ caput hecatōpylos abest a portis. cxxxiii. mil. pas. Ita parthoꝝ quoq; regna foribus discludūtur. Egressos portis excipit protinus gens caspica ad littora usq;: quæ nomen portis & mari dedit. Leua mōtosa. Ab ea gente retrorsus ad cyꝝ amnem prodūtur. ccxx. mil. pas. Ab eodē amne si subeatur ad portas. dcc. mil. pas. Hunc enī deinde cardinē Alexandri magni itinera facere. Ab iis portis ad indiæ principium stadia. xv. dc. lxxxx. mil. procedendo ad bactra oppidum: quod appellant zariasta milies tria milia. dcc. mil. Inde ad artaxatem amnem. v. mil.

Item gentes. Ca. xvi.

a Caspiis ad orientē uersus regio est apauortene dicta. & in ea fertilitatis inclytæ locus clareium mōs: gentes papyri: nariaci: stauri: hyrcani: a quoꝝ littoribus idē mare hyrcanium uocari incipit a flumine sideri. Citra id amnes maziris. straor: omnia ex caucaso. Sequitur regio margiane apricitatis inclytæ: sola in eo tractu uitifera. Vndiq; inclusa mōtibus amœnis: ambitu stadioꝝ mille qngentoꝝ: difficilis aditu propter harenosas solitudines per. cxx. mil. pas. & ipsa cōtra parthium tractū sita. In qua Alexāder alexādriā cōdiderat: qua diruta a barbaris Antiochus Seleuci filius eodem loco restituit seleuciam. Nā interfluēte amargo qui corriuatur in zotale. Is maluerat illā antiochiam appellare. Vrbis amplitudo circuitum. lxx. stadiis. In hanc Orodes romanos crassana clade captos deduxit. Ab huius excelsi per iuga caucasi ꝓtēditur ad bactros usq; gens mardoꝝ fera sui iuris. Ab eo tractu gentes oceani cōmori: berdrigei: harmatropi: cemari. cōmani: mirrhasi: aremādri: ianei. Flumina mādrum: cridinum. Vltraq; corasini: gaudari: arasini: parcani: arangæ: parrasini: maratiani: nasotiani: arsilegi: quos græci cadusios appellauere: maticoni. Oppidū heraclea ab Alexandro cōditum: quod deinde subuersū ac restitutum Antiochus achaida appellauit. Dribrices: quoꝝ medios fines secat oaxus amnis ortus in lacu oaxo. Syrmatæ: oxii: tagenioci: bateni: saraparæ: bactri quoꝝ oppidū zariastes: quod postea bactrum a flumine appellatum est. Gens hæc optinet aduersa montis paropanysi: & aduersus fontes indi. Includitur flumine ocho. Vltra sogdiani oppidū pāda: & in ultimis eoꝝ finibus alexādria ab Alexādro magno conditū oppidū. Aræ ibi sunt ab Hercule & Libero patre constitutæ. Item Cyro & Semiramide atq; Alexandro. Finis oīum eoꝝ ductus ab illa parte terraꝝ includente flumine laxere: quod scythæ sylin uocāt. Alexander milites q; eius tanain putauere esse. Transcendit eum amnem Dæmonas Seleuci & Antiochi regum dux: quem maxime sequimur in is: arasq; Apollini dydimeo statuit.

Scythaꝝ gentes. Ca. xvii.

u Ltra sūt scythaꝝ populi. Persæ illos sacas uniuersos appellauer̄ a ꝓxima gente. Antiq arameos. Scythæ ipsi psas chorsaros: & caucasū mōtē graucasū: hoc ē niue candidū. Multitudo populoꝝ innumera: & quæ cum parthis ex æquo degat. Celeberrimi eoꝝ sacæ: massagetæ: dahæ: essedones: astacæ: rhumnici: perstithomototi: histi: edones: camæ: camacæ: euchatæ: cotieri: antariani: piacæ: arimaspi: antea cacidiri: assai: oetei. Ibi napei interisse dicuntur & apellæi. Nobilia apud eos flumina mandragreū: & caspasum. Nec ī alia parte maiorē auctoꝝ inconstātiam credo propter innumeras uagasq; gētes. Haustū ipsius maris dulcem esse & Alexander magnus ꝓdidit: & M. Varro talem prælatū Pōpeio iuxta res gerenti mithridatico bello: magnitudine haud dubie influētinm amnium ui cto sale. Adiicit idē Pōpei ductu exploratū ī bactros. vii. diebus ex india perueniri ad icaꝝ flumē: quod in oxum influat. Et ex eo per caspiū

in cyꝝ ſubuectos. Et quinq; nõ amplius diebus terreno itinere ad phaſin in pontum indicas poſ
ſe deuehi merces. Inſulæ toto eo mari multæ. Vulgata una maxime tuzaga. A caſpio mari ſcy
thicoq; oceano in eam curſus inflectitur ad orientẽ cõuerſa littoꝝ fronte. Inhabitabilis eius pri
ma pars a ſcythico promõtorio ob niues. Proxima inculta ſæuitia gẽtiũ: antropophagi ſcythæ
inſident humanis corporibus ueſcentes. Ideoq; iuxta uaſtæ ſolitudines feraꝝq; multitudo haud
diſſimilẽ hoĩum immanitatẽ obſidens. Iteꝝ deinde ſcythæ: iteꝝq; deſerta cum beluis uſq; ad iu/
gum incumbẽs mari quod uocãt tabin. Nec ante dimidiã ferme lõgitudinẽ eius oræ quæ ſpec/
tat æſtiuum orientẽ inhabitatur illa regio. Primi ſũt hoĩum qui noſcãtur: ſeres lanitio ſiluarum
nobiles: perfuſam aqua depectentes frõdium caniciem. Vnde geminus fœminis noſtris labor re
dordiẽdi fila: rurſumq; oſtẽdi tam multiplici opere: tam lõginquo orbe petitus ut ĩ publico ma
trona trãſluceat. Seres mites quidẽ: ſed & ipſis feris perſimiles. Cœtũ reliquoꝝ mortaliũ fugi/
ũnt: cum cõmertia expetant. Primũ eoꝝ noſcitur flumẽ pſitaras: proximũ carabi: tertiũ lanos:
a quo promõtoriũ: chryſe ſinus: cyrnaba flumẽ: attanos ſinus. Et gens hoĩum attacoꝝ apricis
ab oĩ noxio afflatu ſecluſa collibus: eadem qua hyperborei degũt temperie. De iis priuatim cõ/
didit uolumen Amometus: ſicut Ecateus de hyperboreis. Ab attacoris gentes thynni & pho/
cari: & iam indoꝝ caſiri introrſus ad ſcythas uerſi humanis corporibus ueſcũt. Nomades quoq;
indiæ uagãtur. Sũt qui ab aquilone cõtingi ab ipſis & cyconas dixere: & bryſanos. Sed inde (ut
plane conſẽtiũt oẽs) emodi montes aſſurgũt. Indoꝝq; gens incipit non eo tantũ mari adiacens:
ueꝝ & a meridiano quod indicũ appellauimus quæq; pars oriẽti aduerſa recto prætẽditur ſpa/
tio ad flexum & initium indici maris. xviii. lxxv. mil. paſ. colligit. Deinde qua flectitur ĩ meri/
diem. xxiiii. lxxv. mil. paſ. ut Eratoſthenes tradit uſq; ad indum qui eſt ab occidẽte finiſ indiæ.
Cõplures aũt totam ipſius longitudinẽ. xl. dierũ noctiũq; uelifico nauiũ curſu determinauere.
Et a ſeptẽtrione ad meridiẽ. xxviii. l. mil. paſ. Agrippa lõgitudĩs. xxxiii. mil. latitudinis. xxiii.
mil. prodidit. Poſſidonius ab æſtiuo ſolis ortu ad hybernũ exortũ metatus eſt. Eam aduerſam
galliæ ſtatuens: quã ab occidẽte æſtiuo ad occidentẽ hybernũ metabatur totã a fauonio. Itaq;
obuerſã eius uenti afflatu iuuari indiã: ſalubrẽq; fieri haud dubia rõe docuit. Alia illius cæli fa/
cies. Alii ſyderũ ortus. Binæ meſſes in anno. Binæ æſtates media inter illas hyeme eteſiarum
flatu. Noſtra uero brumali. Lenes ibi auræ. Mare nauigabile. Gentes & urbes ĩnumerabiles:
ſi quis omẽs perſequi uelit. Etenĩ patefacta eſt nõ modo Alexãdri magni armis regumq; qui ei
ſucceſſere: circũuectis etiã in hyrcanum mare & caſpiũ Seleuco & Antiocho: præfectoq; claſſis
eorũ Patrocle. Verũ & aliis auctoribus græcis qui cum regibus indicis morati ſũt: ſicut Mega/
ſthenes & Dionyſius a Philadelpho miſſus ex ea cã uires quoq; gentiũ prodidere. Non tamen
deeſt diligẽtiæ locus: adeo diuerſa & incredibilia traduntur. Alexandri magni comites ĩ eo trac
tu indiæ quẽ ſubegerãt ſcripſerũt xv. mil. oppidorũ fuiſſe: nullũ cõminus gẽtium. ix. Indiãq;
tertiã partem eſſe terrarũ oĩum. multitudinẽ gentiũ innumerã probabili ſane ratione. Indi enĩ
prope gentiũ ſoli nunq; emigrauere finibus ſuis. Colligũtur a Libero patre ad Alexãdrum ma
gnum reges eorũ. cliii. anniſ. vi. mil. ccccii. adiiciũt & menſes tres. Amniũ mira uaſtitas. Prodi
tur Alexandrũ magnum nullo die minus ſtadia ſexcẽta nauigaſſe in indo: nec potuiſſe ãte mẽ/
ſes quinq; enauigare adiectis pauciſ diebus: & tamẽ minorẽ gãge eſſe conſtat. Seneca etiã apud
nos Megaſthenes tentata indiæ cõmẽtatione. lx. amnes eius prodidit. Gẽtes duodeuiginti cẽ
tumq;. Par labor ſit montes enumerare. Iunguntur inter ſe hymaus: hemodus: paropanyſus:
caucaſus. p. a. R. a. quibus tota decurrit in planitiem ĩmenſam & ægypto ſimilem. Verũ ut ter
rena demonſtratio intelligatur: Alexãdri magni ueſtigiis inſiſtamus. Diognetus & Beton itine
rum eius mẽſores ſcripſere a portis caſpiis hecatompylon parthorũ quot diximus milia eſſe. In
de alexãdriam arion: quã urbem is rex condidit. d. lxxv. mil. Inde ad prophitaſiam drãgarum
cxcix. mil. ad cricaſiorũ oppidum. d. d. lxv. Inde orthoſpanum. clxxv. mil. Inde Alexãdri oppi
dum. l. mil. In quibuſdã exẽplaribus diuerſi numeri reperiuntur. Hãc urbẽ ſub ipo caucaſo eſſe
poſitã. Ab ea ad flumẽ chepta & oppidum indorum peucodatĩ. ccxxvii. mil. Inde ad flumẽ in/
dum & oppidum taxilla. lx. mil. ad hydaſpen fluuium clarum. cxx mil. ad hyſpaſin non ignobi/
liorem. lxix. cccxc. mil. qui fuit Alexãdri itinerũ terminus: exuperato tamen amne ariſq; in ad/
uerſa ripa dicatis. Epiſtolæ quoq; regis ipſius conſentiunt his. Reliqua inde Seleuco Nicanori
peragrata ſunt: ad heſidrum. clxviiii. mil. Iomanẽ amnem tãtundem. Exemplaria aliqua adiici/
unt. v. mil. paſ. Inde ad gãgẽ. cxii. mil. ad rhodaphã. clxix: mil. Alii. ccc. mil. xxv. mil. In hoc
ſpatio ꝓdũt ad calinipaxa oppidũ. clxvii. d. alii. cclxv. mil. Inde ad cõfluẽtẽ iomaniſ ãnis & gã
gis. dc. xxv. mil. Pleriq; adiiciũt. xiii. mil. ad oppidũq; polypodra. ccccxxv. Ad oſtiũ gangiſ
dcxxxviii. mil. d. gẽtes quas memorare nõ pigeat a montibus hemodis: quorum promontori/
um hymaus uocatur: incolarum lingua niuoſum ſignificante: iſari: coſyri: izgi: & per iuga chiſo/
toſagi: multarũq; gentinm cognomen bracmanæ: quorum macco caligæ flumina pumas & cã/
nas: quod ĩ gange ĩfluit ãbo nauigabilia. Gẽtes calingæ proximæ mari: & ſupra mãdei: malli:

quorum mons mallus: tractusque eius finis ganges.

Fluuius ganges. Ca.xviii.

h Vnc alii incertis fõtibus ut nilum: rigãtemq̃ uicina eodem mõ: alii in scythicis montibus nasci dixerũt. Influere in eũ. xix. amnes. Ex iis nauigabiles præter iam dictos crenacam: uamã: rhumuobã: casphagũ: sonũ. Alii cũ magno fragore ipsius statĩ fõtis erũpere: delectũq̃ p scopulosa & abrupta ubi primũ molles planities cõtigat ĩ quodã lacu hospitari. ĩde lenẽ fluere: ubi minimũ. viii. mil. pas. latitudĩe. ubi modicũ stadiorum. c. Altitudĩe nusq̃ minore pa. xx. mil.

Gentes indiæ. Ca. xix.

n Ouissimæ gẽtes gãdaridũ: calignarum. Regio ptalis uocatur. Regi. lxx. mil. peditũ: eqtes mille: elephãti. dcc. ĩ pcĩctu bellorum excubãt. Nãq̃ uita mitioribus populis ĩdorum multip tita degĩt. Alii tellurẽ exercẽt. militiã alii capessũt. merces alii suas euehũt. res externas ĩuehũt respublicas optimi ditissimiq̃ tẽperãt. Iudicia reddũt. Regibus assidẽt. Quintũ genus celebra tæ illic & prope in religionẽ uerlæ sapientiæ deditũ: uolũtaria semper morte uita accenso prius rogo finit. unũ super hoc est semiferum ac plenũ laboris immẽsi: a quo supradicta cõtinẽtur uenã/ di elephãtes domãdiq̃. Iis arant. Iis inuehũt. Hæc maxime nouere pecuaria. His dimicãt: mili tantq̃ pro finibus. Delectũ in belua uires & ætas atq̃ magnitudo faciũt. Insula in gãge est ma/ gnæ ãplitudinis gentẽ cõtinẽs unam modogalicã noĩe. Vltra siti sũt modubæ molindæ. Vbẽr cũ oppido eiusdẽ noĩs magnifico modroesi: præti: calissæ: faluri: sassulæ: colubæ. orcusæ: aba/ li: taluctæ. Rex horum peditũ. l. milia: equitũ. iiii. milia: elephãtorum. cccc. in armis habet. Validi or deinde gens andaræ plurimis uicis. xxx. oppidis: quæ muris turribusq̃ muniũtur. Regi præ bet peditũ. c. milia: equitũ duo milia: elephãtos mille. Fertilissimi sũt auri dardæ: setæ uero ar genti. Sed omniũ in india prope non mõ in hoc tractu potentiã claritatẽq̃ antecedũt prasi am/ plissima urbe ditissimaq̃ palybotra. Vnde qdam ipsã gentẽ palybotros uocãt: immo uero trac/ tum uniuersũ a gange. Regi eorum peditum sexcẽta milia: ẽquitũ. xxx. milia: elephãtorum. ix. milia per oẽs dies stipendiãtur. Vnde cõiectatio ingens opum est. Ab iis in interiorĩ situ monedes & suari: quorum mons malleus: in quo umbræ ad septẽtrionem cadunt hyeme: æstate in austrũ per senos mẽses. Septẽtriones eo in tractu semel in ãno apparere: nec nisi. xv. diebus Betõ auctor est. Hoc idem pluribus locis indiæ fieri Megasthenes. Austrinum polum indi dramasa uocãt. Amnis iomanes per gangem & palybothros decurrit. Inter oppida methora & cyrisoborca. A gãge uersa ad meridiẽ plaga tingunĩ sole populi iã qdẽ infecti: nõdum tamẽ æthiopum mõ exu sti: q̃tum ad indum accedunt: tãtum colore præferunt sydus. Indus statĩ a prasiorum gẽte quorum in mõtanis pygmei tradunĩ. Artemidorus inter duos amnes. xxi. mil. pas. interesse tradit.

Indus fluuius. Ca. xx.

i Ndus sandus ab incolis appellatus in iugo caucasi mõtis quod uocatur paropanysus aduer sus solis ortum effusus: & ipse undeuiginti recipit amnes. Sed clarissimos hydaspen quat/ tuor alios afferentem: cantabrã tres. Per se uero nauigabiles acesinum & hypasin quadã tamen aquarum modestia nusq̃ latior quinquaginta stadiis: aut altior. xv. pas. ãplissimã insulã efficiens: quæ prasiane nominatur. & aliã minorem quæ pacale. Ipse per xii. xl. pas. paucissimis auctori bus nauigatus: & quodam solis comitatu in occasum uersus oceano infunditur. Mensurã in ora ad eum ponam ut inuenio generatim: quãq̃ inter se nullæ cõgruãt. Ab ostio gãgis ad promon torium galingon & oppidum dandagula. dccxxv. mil. pas. Ad tropina. xii. mil. xxv. Ad perimu læ promõtorium: ubi est celeberrimum indiæ emporium. dccl. ad oppidum in insula quam su/ pradiximus patalam. dcxx. mil. pas. Gentes montanæ inter eum & iomanem cesi: cetriboni sil/ uestres. Deinde megallæ quorum regi qngenti elephanti. peditum & eqtum numerus incertus. Chrysei: parasangæ: asangi: tigri fera scatentes. Armãt peditum. xxx. mil. elephantos. ccc. eq tes. dccc. Hos includit indus montium corona circundatos & solitudinibus. dcxxv. mil. Infra so litudines dari: suræ. Iterumq̃ solitudines per. clxxxvii. mil. pas. plerumq̃ harenis ambiẽtibus haud alio modo q̃ insulas mari. Infra deserta hæc maltecoræ: singæ: marohæ: rarungæ: moruntes & masuæ: pangungæ: ialii. Hi montium qui perpetuo tractu oceani oram tenent: incolæ libe/ ri & regum exptes multis urbibus montanos optinent colles. Nareæ deinde quos claudit mõs altissimus indicorum capitalia. Huius incolæ alio latere late auri & argenti metalla fodiunt. Ab iis oraturæ. Quorum regi elephanti quidem. x. milia. Sed amplæ uires peditum. Varetatæ qui sub rege elephantos non alunt fiducia equitum peditumq̃. Odomboeræ: salabastræ horatæ urbe pulchra fossis palustribus munita: p quas crocodilli humani corporis auidissimi aditum nisi pon/ te non dant. Et aliud apud illos laudatur oppidum automela impositum littori qnq̃ amnium in unum confluente concursu emporio nobili. Regi eorum elephãtos mille. dc. peditũ. cl. equitum quinq̃. Pauperior charmarum rex elephãtos. lx. paruasq̃ reliquas uires habet. Ab iis gens pãde sola indorum regnata fœminis. Vnam Herculi sexus eius genitam ferunt: ob idq̃ gratiorẽ rgno

donatam præcipuo. Ab ea deducentis originem imperitant.ccc.oppidis:peditũ.cl.milia: ele/
phantis qngentis. Poſt hanc trecẽtaꝝ urbiũ ſyrieni:derangæ:polingæ:buzæ: gogiarei: um/
bræ:nereæ:brancoſi:nobundæ:cocõdæ:neſei:pedatritæ:ſalobriaſæ:oloſtræ:patalam inſulã
attingentes:a cuius extremo littore ad caſpias portas:xviii.xxv.mil.produ͞tur. Hic deinde ac
colunt indum aduerſus eos euidẽti demõſtratione amatæ:bolĩgæ:gallitalutæ:dimuri: mega/
ri:ordabæ:meſæ:abhiſuri:ſyleni: Mox deſerta in.ccl.mil.paſ. Quibus exuperatiſ organagæ:
abaortæ:ſibaræ:ſuertæ:& ab iis ſolitudines prioribus pes. Dein ſarophages:ſorgæ:barago/
matæ .umbritæqꝫ:quoꝝ xii.natiões ſinguliſqꝫ binæ urbes. Aſeni triũ urbiũ ĩcolæ. Caput eoꝝ
bucephala Alexandri regis equo:cui fuerat hoc nomen ibi ſepulto cõditum. Mutani ſuper hos
caucaſo ſubiecti. Soleadæ:ſondræ: trãſgreſſiſqꝫ indũ:& cũ eo decurrentibus ſamarabriæ:ſam/
braceni:briſabritæ:orſiãdi:ſenitaxilæ cũ urbe celebri. Iam in plana demiſſo tractu cui uniuerſo
nomen amandræ. Populi quattuor peucolitæ:arſagalitæ:geretæ:aſoi. Etenim pleriqꝫ ab occi
dente non indo amne determinant:ſed adiiciunt quattuor ſatrapias:gedroſos:archaotas:arios
paropanyſidaſ laſdas.

Arii & iunctæ gentes. Ca.xxi.

u Ltimo fine cophetæ fluuio:quæ omĩa arioꝝ eſſe aliis placet. Necnõ & nyſam urbẽ ple/
riqꝫ indiæ aſcribunt:mõtemqꝫ meꝝ Libero patri ſacꝝ. Vnde origo fabulæ Iouis fœminæ
editũ. Itẽ aſpagonas gentẽ uitis & lauri & buxi pomoꝝqꝫ oĩum in græcia naſcentiũ ferti/
lem. Quæ memoranda & prope fabuloſa de fertilitate terræ ac genere frugum arboꝝqꝫ aut fe/
raꝝ aut uolucrũ & alioꝝ animaliũ traduntur:ſuis quæqꝫ locis in reliqua parte operis cõmemora
buntur. Quattuor uero ſatrapiæ mox paulo ad taprobanã inſulã feſtinante animo. Sed ãte ſũt
aliæ petalæ ꝗ̃ ſignificauimus in ipſis faucibus indi triquetra figura.ccxx.mil. paſ. latitudine.
Extra oſtium indi chryſæ & argyræ fertiles metallis ut credo. Nã quod aliqui tradidere aureũ
argẽteũqꝫ iis ſolũ eſſe haud facile crediderim. Ab iis.xx.mil.paſ.crocale. Ab ea.xii. mil.paſ.
bibaga oſtreiſ & cõchyliiſ referta. Deĩde toralliba.ix.mil.paſ.a ſupradicta multaeqꝫ ignobiles

Taprobane inſula. Ca.xxii.

t Aprobanẽ alteꝝ orbem terraꝝ eſſe diu exiſtimatũ eſt antichthonum appellatione. Vt li/
queret inſulã eſſe Alexandri magni ætas reſqꝫ præſtitere. Oneſicritus claſſis eius præfec
tus elephãtos ibi maiores bellicoſioreſqꝫ ꝗ̃ ĩ india gigni ſcripſit. Megaſthenes flumine diuidi:
incolaſqꝫ palæogones appellari:auri margaritaꝝqꝫ grãdium fertiliores ꝗ̃ indos. Eratoſthenes
& menſurã prodidit longitudinis.vii.mil.ſtadioꝝ:Latitudinis.v.mil. nec urbeſ eſſe:ſed uicoſ
ſeptingentos. Incipit ab eoo mari inter ortum occaſũqꝫ ſolis indiæ prætenta:& quõdam credi/
ta.xx.dieꝝ nauigatione a praſiana gẽte diſtare:mox qa papyraceis nauibuſ armamẽtiſqꝫ nili pe
teretur ad noſtraꝝ nauium curſus.vii.dieꝝ interuallo taxato. Mare intereſt uadoſũ:ſenis non
amplius altitudinis paſſibus:ſed certis canalibus adeo profundum ut nullæ anchoræ ſidant. ob
id nauibus utrinqꝫ proræ:ne per anguſtias aluei circũagi ſit neceſſe. Sydeꝝ in nauigando nulla
obſeruatio. Septẽtrio nõ cernitur. Sed uolucres ſecum uehunt emittẽtes ſæpius:meatũqꝫ eaꝝ
terras petentium comitãtur. Nec pluſ ꝗ̃ ternis mẽſibus in anno nauigãt. Cauent a ſolſtitio ma
xime.c.dies tunc illo mari hyberno. Hactenus a priſcis memorata. Nobis diligentior notitia
Cladii principatu cõtingit. Legatis etiam ex inſula aduectis. Id accidit hoc mõ. Annii Plocamii
qui maris rubri uectigal a fiſco redemerat libertus circa arabiam nauigãs aqlonibus raptus præ
ter carmaniam quintodecimo die hippuros portum eius inuectus hoſpitali regis clæmentia ſex
menſium tempore imbutus alloquio percõtanti poſtea enarrauit romanos & Cæſarẽ miꝝ ĩ mo
dum inauditos iuſtitia:ille ſuſpexit ꝙ pares pondere denarii eſſent in captiua pecunia:cũ diuer
ſæ imagines indicarent a pluridus factos. Et hoc maxime ſollicitatus ad amicitiã legatoſ quattu
or miſit principe eoꝝ Rhachia. Ex iiſ cognitum.d.eſſe oppida:portũ contra meridiem appoſi/
tum oppido paleſimundo oĩum ibi clariſſimo ac regia.cc.paſ. Lebis ſtagnum ĩtus megiſba.ccc.
lxxv.mil.paſ.ambitu: inſulas pabuli tantum fertiles cõplexum. Et ex eo duo amnes erumpe/
re paleſimundum iuxta oppidũ eiuſdem noĩs influẽtẽ in portum tribus alueis.v.ſtadioꝝ arctiſ/
ſimo.xv.ampliſſimo. Alteꝝ ad ſeptẽtrionem indiamqꝫ uerſus cydara noĩe. Proximum eſſe in/
diæ promõtorium:quod uocatur colaicum quatridui nauigatione:medio in curſu ſolis ĩſula in/
currente. Mare id colore peruiridi:præterea fruticoſum arboribus iubas eaꝝ gubernaculis de/
terrentibus. Septẽtriones uergiliaſqꝫ apud nos ueluti in nouo cælo mirabantur. Lunam quidẽ
apud ipſos nõ niſi ab octaua ad.xv.ſupra terram aſpici fatentes. Canopum lucere noctibus ſy/
dus ingens & claꝝ. Sed maxime miꝝ iis erat umbras ſuas in noſtrum cælum cadere nõ in ſuum:
ſolemqꝫ a leua oriri & in dextra occidere potiuſqꝫ e diuerſo. Idem narrauere latus inſulæ quod
prætenderet indiæ.x.mil.ſtadioꝝ eſſe ab oriẽte hyberno ultra mõtes emodos. Særas quoqꝫ
ab ipſis aſpici:notos etiam cõmertio patriæ mabaciæ cõmeaſſe eo aduenis ibi feras occurſare.
Ipſos uero excedere hoĩum magnitudinem:rutilis comis:ceruleis oculis: oris ſono truci nulli
cõmertio linguæ. Cætera eadem quæ noſtri negociatores. Fluminis ulteriore ripa merces po/

ſitas iuxta uenalia tolli ab iis ſi placeat permutatio.nō aliter odio triſtiore luxuriæ q̄ ſi pducta mens illuc uſq; cogitet quid & quod petatur & quare.Sed ne taprobane quidem q̄uis extra orbem a natura relegata noſtris uitiis caret:auꝝ argentūq; & ibi in precio.Marmor teſtudinis ſimile.Gēmæ margaritæq; in honore multo præſtantiores.Et totus luxuriæ noſtræ cumulus ipſoꝝ opes maiores eſſe dicebant:ſed apud nos opulentiæ maiorē uſū.Seruum nemini.Ne in diem aut īterdiu ſōnum.Aedificia modice ab humo extantia.Annonā nunq̄ augeri.Nō fora lites ue eſſe.Coli Herculē.Eligi regem a populo ſenecta clæmentiaq; liberoſ nō habentē:& ſi poſtea gignat abdicari:ne fiat hæreditariū regnū.Rectores ei a populo.xxx.dari:nec niſi plurium ſentētia quēq̄ capite dānari:ſic quoq; appellationem eſſe ad populū.Lxx.iudices dari:ſi liberent ii reum amplius.xxx.iis nullā eſſe dignationem grauiſſimo probro.Regi cultū Liberi patris:cæteris arabū.Regem ſi quid delinquat morte mulctari nullo interimente:ſed aduerſātibus cūctis & cōmertia etiā ſermonis negātibus.Feſta uenatione abſumi.Gratiſſimā eam tigribus elephātiſq; conſtare.Agros diligenter coli.Pomis abūdare.Eſſe ī piſcatu uoluptatē:teſtudinū maxime:quarum ſuperficie familias habitātium contegi tāta reperiri magnitudine.Vitam hominum cētum annis modicam.Hæc comperta de taprobane.Quattuor ſatrapiæ quas ī hūc locum diſtulimus ita ſe habent.

Capiſſenæ:dariti:carmania. Ca.xxiii.

a Proximis īdo gentibus montana capiſſenæ habēt capiſſā urbē:quam diruit Cyrus: Aracoſia cum oppido & flumine eiuſdem noīe:quod quidā cutim dixere a Semiramide conditum.Amnis hermādus præfluens per abeſten rhacoſioꝝ.Proximos iis meridie ad partem arochataꝝ faciūt dexendruſos:a ſeptētrione paropanyſidas.Cartana oppidū ſub caucaſo:quod poſtea cecrogōis dictum.Hæc regio eſt ex aduerſo bactrianoꝝ.Deinde eius oppidū alexandria a conditore dictum.Syndraci:daugalæ:parapianæ:cantaces:magi.Ad caucaſū cadruſi oppidum ab Alexādro conditū.Infra hæc omīa ora arabindo.Ariana regio ambuſta feruoribus: deſertiſq; circūdata.Multa tamen interfuſa opacitate cultores congregat circa duos maxime fluuios tōderon & aroſapen.Oppidū artaco:anarius amnis:qui præfluit alexādriā ab Alexādro cōditam.Patet oppidum ſtadia.xxx.multoq; pulchrius(ſicut Acticinus tradit(artacabane.Item ab Antiocho munitū ſtadia.l.Deinde doriſci gens:Amnes pharnacotis:oppradus:prothaſia.Oppidum zaraſpaꝝ drangæ:argetæ:zarangæ:gedruſi.Oppida peucolis:lymphorta:methoricū:deſerta.Amnis manain.Auguttiri gens.Flumē boru.Genſurbi flumē nauigabile ponamus pādoꝝ finibus.Item cayrus ſuaroꝝ oſtio portuoſus.Oppidū cōdrigrāma.Flumē cophes.Influunt in eum nauigabilia ſadarus:paroſpus:ſodinus.Arianæ partem eſſe darari aliqui uolūt:mēſurāq; produt utriuſq; lōgitudine.xviiii.l.miliū paſſuū:latitudine dimidio minorem q̄ indiæ.Alii gedruſos & ſyros poſuere per.cxxxliiii.mil.pa.mox ichthiophagos.Oritas propria nō indoꝝ lingua loquētes per.cc.mil.paſ.Inde poſuere arbioꝝ gentē per.cc.mil.paſ.Ichthiophagos omēs Alexāder uetuit piſcibus uiuere.Vltra deſerta deide carmania:ac perſiſ atq; arabia.Sed priuſq̄ hæc generatim perſequamur:indicare conuenit quæ prodit Oneſicritus claſſe Alexandri circūuectus in mediterranea perſidis & indiæ narrata proxime a Iuba.Deinde eā nauigationem quæ his ānis comperta ſeruatur hodie.Oneſicriti & Nearchi nauigatio nec noīa habet manſionū nec ſpatia.Primūq; xylenopolis ab Alexandro cōdita unde cœperūt exordium.Iuxta quod flumē aut ubi fuerit nō ſatis explanatur:Hæc tamē digna memoratu produntur.Ab iis oppidum a Nearcho cōditū in nauigatione ea.Flumē nabrū nauium capax contra inſulam diſtans.lxx.ſtadiis.Alexandria condita a Leonato iuſſu Alexādri ī finibus gētis.Argenuus portu ſalubris.Flumē tuberꝝ nauigabile:circa quod pariræ.Deinde ichthiophagi tam lōgo tractu ut.xx.dieꝝ ſpatio prænauigauerint inſulā:quæ ſolis appellatur:& eadem cubile nympharū rubens:in qua nullū non animal abſumitur īcertis cauſis.Ori gens.Flumē carmaniæ hytanis portuoſum & auro fertile.Ab eo primū ſeptētriones apparuiſſe adnotauere.Arcturū nec omibus cerni noctibus:nec totis unq̄.Achemenide uſq; illo tenuiſſe.Aeris & ferri metalla & arſinici & minii exercere.Inde promontorium carmaniæ eſt.Ex quo in aduerſo ora ad gentem arabiæ macas traiectus diſtat.l.mil.paſ.Inſulae tres quarū orada tantum habitatur a coſa a continenti xxv.mil.paſ.Inſulae quattuor intimo in ſinu ante perida.Circa has hidri marini uicenū cubitorum adnatātes terruer claſſem.Inſula acrotadus.Item gauratae:in quibus chiana gens.Flumē hyperis in medio ſinu perſico onerariarū nauiū capax.Flumē ſitiogagus:quo ſpaſargaras ſeptimo die nauigat.Flumē nauigabile phirſtimuſ.Inſula ſine noīe.Flumē granius modicarū nauiū capax p ſuſianē finit.Dextera eius accolūt deximōtāi:q bitumē perficiunt.Flumē zarotiſ oſtio difficili niſi peritis.Inſulae duae paruae.Inde uadoſa nauigatio paluſtri ſimilis.Per euripos tamē quoſdam peragit.Oſtium euphratis.Lacus quē faciūt euleus & tigris iuxta cariacen.Inde tigiſuſa.Feſtos dies ibi agentem Alexandrum inuenerunt ſeptimo menſe poſtq̄ digreſſus ab iis fuerat patalis tertio nauigationis die.Sic Alexādri claſſis nauiganit.Poſtea a ſyagro arabiæ

promõtorio patalen fauonio quẽ hypalũ ibi uocãt peti certissimum uidebat̃.xiii.mil.xxxii.pa.
æstimatione.Secuta uero ætas propiorem cursũ tutioremq; indicauit si ab eodẽ promõtorio zi
zeꝝ amnem portũ ĩdiæ peteret.Diuq; ita nauigatũ est:donec compẽdia inuenit mercator: lu/
croq; india admota est.Quippe omĩbus annis nauigatur sagittarioꝝ cohortibus ĩpositis.Etenĩ
pyratæ maxime infestabãt.Nec pigebit totũ cursũ ab ægypto exponere nunc primũ certa no
titia patescẽte.Digna res nullo anno minus hic qngentesimis imperii nostri exhauriẽte india &
merces remittẽte :quæ apud nos centuplicato ueniãt.Mille millibus pas.ab alexandria abest
oppidũ iuliopolis.Inde nauigãt nilo coptum.ccciii.mil.pas.qui cursus etesiis flantibus peragit̃
xv.diebus.A copto camelis itur aquationũ rõe mansionibus dispositis.Prima appellatur hydre
um xxxii.Secũda in monte diei itinere.Tertia in altero hydremate a copto xcv.Deinde ĩ mon
te.Mox ad hydreũ Apollinis a copto.clxxxiiii.mil.pas.Rursus ĩ mõte.Mox ad nouũ hydreũ
a copto.ccxxxiii.pas.Est & aliud hydreũ uetus.Troglodyticũ noĩatur:ubi præsidiũ excubat di
uerticulo duum miliũ.Distat a nouo hydremate quattuor mil.pas.Inde berenice oppidum ubi
portus rubri maris a copto.cclviii.pas.Sed quia maior pars itineris cõficitur noctibus propter
æstus:& statim die absumũtur totũ a copto berenicen iter duodecimo cõficitur die. Nauigare ĩ
cipiũt æstate media ante canis ortũ:aut ab exortu protinus.Veniuntq; circiter.xxx.die ocelin
arabiæ:aut canen thuriferæ regionis.Est & tertius portus:qui uocatur muza:quẽ indica naui/
gatio nõ petit:nec nisi thuris odoꝝq; arabicoꝝq; mercatores.Intus oppida regia eius:unum ap
pellatur saphar:aliudq; sabe.Indos aũt petẽtibus utilissimũ est ab oceli egredi.Inde uẽto hipa/
lo nauigãt diebus.xl.ad primũ emporium indiæ.Muziꝝ nõ expetẽdũ propter uicinos pyratas
q optinẽt locũ nomine hydras:neq; est abũdans mercibus.Præterea lõge a terra abest nauium
statio:lintribusq; efferũtut̃ onera quæ gerũtur.Regnabat ibi cũ proderem hæc Celebothras.
Alius utilior portus gentis necanidon:qui uocatur becare.Ibi regnat paridion:lõge ab empo
rio mediterraneo distante oppido quod uocatur modusa.Regio autẽ ex qua piper monoxylis
lintribus becaren conuehũt uocatur cõtionara:quæ omĩa gentiũ portuũ ue aut oppidoꝝ nomi
na apud neminem prioꝝ inueniũt̃.Quo apparet mutari locoꝝ status.Ex india renauigãt mense
ægyptio tybi incipiente nostro decẽbri:aut utiq; mechiris ægypti intra diẽ sextũ:quod fit ĩtra
idus Iañ.nostras.Ita euenit ut eodẽ ãno remeent.Nauigãt aũt ex india uẽto uulturno & cum
intrauere rubrũ mare africo uel austro.Nũc reuertemur ad propositũ.Carmaniæ oram patere
duodecies.l.mil.pas.Nearchus scripsit.Ab initio eius ab flumen sabin.c.mil.pas.Inde uineas
coli & arua.Flumẽ iananin.xxv.mil.spatio.Regio uocat̃ arnixia.Oppida carmaniæ zetis:ale
xãdria.Irrumpit deinde & in hac parte geminũ mare in terras:quod rubrũ dixere nostri:græ/
cia erythreum a rege erythra.aut ut alii solis repercussu talem reddi colorem existimãtes. Alii
ab harena terraq;.Alii tali aquæ ipsius natura.

Sinus persicus & arabicus. Ca.xxiiii.

s Ed in duos diuiditur sinus.Is qui ab oriẽte est persicus appellatur.xxv.mil.pas.circuitu:
ut Eratosthenes tradit ex aduerso est arabia:cuius.xii.mil.pas.est lõgitudo.Rursus alte
ro ambitur sinu arabico noĩato:oceanũ qui influit azanium appellãt:Persicũ introitum.v.mil.
pas latitudinis:alii quattuor fecerũt. Ab eo ad intimũ sinũ recto cursu.xi.mil.xxv. ꝓpemoduꝫ
constat esse:& situm eius humani capitis effigie.Onesicritus & Nearchus ab indo amne ĩ sinum
persicum:atq; illic babylonẽ ab euphratis paludibus scripserunt.xxv. mil.pas. esse.In carma/
niæ angulo sunt chelonophagi testudinũ superficie casas tegentes.carne uescentes. A flumine
arabi promõtorium ipsum inhabitãt:præter capita toto corpore hirti:coriisq; piscium uestiti.

Cascãdrus insula parthoꝝ regna. Ca.xxv.

a B hoꝝ tractu indiã uersus cascãdrus deserta insula in oceano.mil.pas.traditur.Iuxta eam
freto influẽte stoidis quæstuosa margaritis a ꝓmõtorio.Carmanis iungunt̃ armozei.Qui
dam interponũt arbios.ccccxii.pas.toto litore.Ibi portus macedonum:& aræ Alexãdri.In ꝓ
mõtorio amnes siccanas:dein dratinus & salsus.Ab eo ꝓmõtorium themisteas. Insula aphro/
disias habitatur.Inde persidis initium ad flumẽ oratim:quo diuiditur ab elimaide.Cõtra ꝑsidẽ
insulæ philos casandra aracha cum mõte præalto Neptuno sacra.Ipsa ꝑsis aduersus occasum sita
optinet littora.d.l.mil.pas.etiã in luxum diues in parthoꝝ iampridẽ trãslata nomẽ. Hoꝝ de
imperio nunc paucis.Regna parthoꝝ duodeuiginti sunt omĩa.Ita.n.diuidunt prouintias circa
duo ut diximus maria:rubrũ a meridie:hyrcanum a septẽtrione.Ex iis.xii.quæ supiora dicunt̃
incipiunt a cõfinio armeniæ caspiisq; littoribus pertinẽt ad scythas:cum qbus ex æquo degunt.
Reliqua.vii.regna inferiora appellãtur.Quod ad parthos attinet:semper fuit parthia ĩ radici
bus mõtium sæpius dictoꝝ:qui omẽs eas gentes prætexunt.Habẽt ab ortu arios:a meridie
carmaniã & arianos.ab occasu pthitas medos.a septẽtrione hyrcanos.Vndiq; desertis cĩcta.
Vlteriores parthi nomades appellãt̃.Citra deserta.Ab occasu urbes eoꝝ:quas diximus issatis
& calliope.ab oriente æstiuo pyropum:ab hyberno mania.in medio hecatõpylos. Arsace re/

gio nisea parthienæ nobiles:ubi alexandropolis a conditore.

Media:mesopotamia:babylon:seleucia. Ca.xxvi.

n Ecessarium est in hoc loco signare & medoꝝ situm:terraꝝq; faciem circũagere ad persicũ mare:quo facilius deinde reliqua noscãt. Nãq; media ab occasu trãsuersa oblique parthiæ occurrens utraq; regna includit. Habet ipsa ab ortu caspios & parthos:a meridie sithacenẽ & susianem & persida:ab occasu adiabenen:a septẽtrione armeniã:Persæ rubrũ mare semper accoluere:ꝓpter quod is sinus persicus uocat̃. Regio ibi maritima cyribolus. Quia uero ipsa subit ad medos elymas megalla appellatur locus arduo mõtis ascẽsu per gradus introitu ãgusto ad persopolin caput regni dirutã ab Alexãdro. Præterea habet in extremis finibus laodiceã ab Antiocho conditam. Inde ad orientem magni optinent frasargida castellũ:in quo Cyri sepulchrũ ẽ. Et hoꝝ egbathana oppidum trãslatum ab Dario rege ad montes. Inter parthos & arianos excurrunt parathaceni. His gentibus & euphrate inferiora regna includunt̃. Reliqua dicemus a mesopotamia excepto mucrone eius arabũq; populis in priore dictis uolumine. Mesopotamia tota assyrioꝝ fuit uicatim dispersa:præter babylona & ninum. Macedones eam in urbes cõgregauere ꝓpter ubertatem soli. Oppida præter iam dicta habet seleuciã:laodiceã:arthemitam. Item in arabũ gente qui arroei uocantur & mardani:antiochia:quæ a præfecto mesopotamiæ Nicanore cõdita nicanoria uel arabes uocatur. Iungũtur iis arabes. Introrsus eldamarii. Super quos ad pellacõtam flumẽ bura oppidũ:salmani & masei arabes. Gordiacis uero iũcti aloni:ꝑ quos zerbis fluuius in tigrin cadit:azones:silices:montani:& orõtes. Quoꝝ ad occidentẽ oppidum gauecamela. Item sue in rupibus. Supra siciclassi.iii.mil.pas.per quos lycus ex armenia fertur. Absitris ad hybernum exortum. Azochis oppidum. Mox ĩ cãpestribus oppida diospage:polyteba:stratonigea:anthemus. In uicinia euphratis nicephorion:quod ut diximus Alexander iussit condi ꝓpter loci oportunitatem. Dicta est & in zeumate apamia:ex qua orientem petẽtes excipit oppidum apprime munitum quõdam stadioꝝ.lxx. amplitudine:& satrapaꝝ regia appellatum:quo tributa conferebantur:nũc in arcem redactum. Durãt ut fuerãt hebata:& ductu Pompei magni terminus romani imperii oruros. A zeumate.ccl.mil.pas. Sunt qui tradunt euphratem Cobaris præfecti opere deductum:ubi eũ diximus fidi:ne præcipiti cursu babyloniam infestaret. Ab assyriis uero uniuersis appellatum armalchar:quod significat regium flumẽ. Qua deriuatur oppidũ fuit agrani e maximis:quod diruere persæ. Babylon chaldaicaꝝ gentium caput diu sũmam claritatẽ optinuit ĩ toto orbe:ꝓpter quã reliqua pars mesopotamiæ assyriæq; babylonia appellata est.lx.mil.pas.amplexa:muris ducenos pedes altis:qnquagenos latis. In singulos pedes ternis digytis mensura ampliore q̃ nostra:interfluo euphrate mirabili opere utroq;. Durat adhuc ibi Iouis Beli templũ. Inuentor hic fuit syderalis scientiæ. Cætero a circuitu solitudinem reddit exhausta uicinitate seleuciæ ob id cõditæ a Nicanore intra nonagesimum lapidem in cõfluentem euphratis fossa perducti atq; tigris:quæ tamẽ babylonia cognominatur. libera hodie:ac sui iuris macedonũq; moris. Ferũtur ei plebes urbanæ sexcentæ esse. Situm uero mœnium aquilæ pãdentis alas. Agrum totius oriẽtis fertilissimũ. Inuicẽ ad hanc exhauriendam & thesiphontẽ iuxta tertiũ ab ea lapidem in callonitide cõdidere parthi:quod ẽ nunc caput regni. Et postq̃ nihil ꝑficiebatur nuper Vologesus rex aliud oppidũ uelogesocertã in uicino cõdidit. Sunt etiã in mesopotamia oppida hipparemum chaldeoꝝ doctrina clarum. Et hoc sicut babylon iuxta flumen narragam:qui dedit ciuitati nomẽ. Moros hipparenoꝝ persæ diruere. Orcani quoq; tertia chaldeoꝝ doctrina in eodẽ situ locãtur ad meridiem uersi. Ab iis notitæ & orthophanitæ & græciochãtæ. Euphrate nauigari babylonem & persico mari.cccc.xxii.mil.pass.tradunt Nearchus & Onesicritus. Qui uero postea scripsere a seleucia.ccccxc.mil. Iuba a babylone caracen.clxcv.mil.d. Fuere aliq ultra babylonẽ cõtinuo alueo priusq̃ distrabitur in irrigua.lxxxvii.mil. Vniuerso autẽ cursu.xi.mil.pas. Incõstantiam mẽsuræ diuersitas auctoꝝ facit:cum persæ quoq; schœnos & parasãgas alia mensura determinẽt. Vbi desinit alueo munire ad cõsinium caracis accedente tractu statim infestant attali latrones:arabum gẽs. Vltra quos scenitæ. Ambitu uero euphratis nomades arabiæ usq; ad deserta syriæ:unde ĩ meridiem flecti eumdiximus solitudines palmirenas relinquẽtem. Seleucia abest a capite mesopotamiæ euphraten nauigãtibus undecies.xxv.mil.pa. A mari rubro si tigri nauiget̃.cccxx.mil. A zeumate.d.mil.xxvii. Zeuma a seleucia syriæ ad nostrum littus.cxxxii.mil.pas. Hæc est ibi latitudo terraꝝ inter duo maria. Parthici uero regni.d.cccc.mil.xliiii.pas. Est etiãnum oppidum mesopotamiæ in ripa tigris circa cõfluentes:quod uocant digbani.

Flumen tigris. Ca.xxvii.

s Ed & de tigri ipso dixisse cõueniat:Oritur in regione armeniæ maioris fonte cõspicuo in planitie. Loco nomẽ elogosine est. Ipsius qua tardior fluit diglito. Vnde concitat̃ a celeritate tigris incipit uocari. Itaappellant medii sagittam. Influit in lacum arethissam omĩa illata põdera sustinẽtẽ:& nitꝝ nebulis exhalantem. Vnũ genus ei pisciũ est:& hic aquæ trãscurrẽtis

non miſcetur alueo:ſicut nec e tigri piſces in lacū trāſnatant. Fertur aūt & curſu & colore diſſi/
milis. Trāſuectuſqꝫ occurrente tauro mōte in ſpecu mergitur. Subterque lapſus a latere altero
eius erūpit locus uocatur zoroanda. Eundē eſſe manifeſtū eſt quod demerſa perfert. Alteꝝ de/
inde trāſit lacum:qui teſbidis appellatur:rurſuſqꝫ in cuniculos mergitur. & poſt. xxv. mil. paſ.
circa nympheū reddit̃ tam uicinum arſaniæ. Fluere eum ī regionem arheni Claudius Cæſar auc
tor eſt:ut & cum intumuere cōfluant:nec tamē miſceant̃. Leuiorqꝫ arſanias innatat. iiii. mil. fer
me ſpatio. Mox diuiſus ī euphratē mergitur. Tigris āt ex armenia acceptis fluminibus claris p/
theni agnice phariōe arabaſ oreoſ adiabenoſqꝫ diſterminãſ: & quā diximus meſopotamiā faciēs
luſtratis montibus choridioꝝ circa apameam meſenes oppidū:citra ſeleuciā babyloniam. cxxv.
mil. paſ. diuiſus in alueos duos. Altero meridiem ac ſeleuciam petit meſenen perfūdēs. Altero
ad ſeptētrionē flexus eiuſdem gētis tergocāpos cauchas ſecat. Vbi remiauere aquæ paſitigris
appellatur. Poſtea recipit ex media hidaſpen:atqꝫ ut diximus inter ſeleuciā & theſiſphōtē uecr
tus in lacus chaldaicos ſe fūdit:eoſqꝫ. lxx. mil. paſ. amplitudine īplet. Mox uaſto alueo profuſuſ
dextra caracis oppidi infertur mari perſico decimo ore. Inter duoꝝ amniū hoſtia. xxvi. mil. paſ.
fuere. Aut ut alii tradunt. vii. mil. utroqꝫ nauigabili. Sed longo tempore euphratem præcluſe/
re orcheni & accolæ agros rigantes:nec niſi poſt tigrin defertur ī mari. Proxima tigri regio pa
ropotamia appellatur. In ea dictum eſt de meſene. Oppidū eius dibitach Iungūtur callonitis cū
theſiphonte:nō palmetis mō:ueꝝ & olea pomiſqꝫ aliiſqꝫ arbuſtis nobilis. Ad eā puenit iagrus
mōs ex armenia inter medos adiabenoſqꝫ ueniens ſupra echatenen & perſidē. Callonitis abeſt
a perſide. ccccl xxx. mil. paſ. Tantū a caſpio mari aſſyria abeſſe compendio itineꝝ aliqui tradunt.
Inter has gentes atqꝫ meſenen ſytacene eſt:eadem arbelitis & paleſtinæ dicta. Oppidum eius
ſytace græcoꝝ ab ortu eſt & ſabdata. Ab occaſu aūt antiochia inter duo flumina tigrin & torna
dotum. Item apameæ cui nomē Antiochus matris ſuæ impoſuit. tigris circūfunditur. Hæc diui
ditur archoo. Infra ē ſuſiane:in qua uetus regia pſaꝝ ſuſa a Dario Hiſtapis filio condita. Abeſt
a ſeleuciā babylonia. ccccl. mil. paſ. Tantūdem ab egbatanis medoꝝ per montē charbātū ī ſep/
tētrionali. Tigris alueo oppidum eſt barbethace. Abeſt a ſuſis. cxxxv. mil. paſ. Ibi mortalium
ſoli auꝝ in odio cōtrahunt. Id defodiūt ne quo cui ſit in uſu. Suſianis ad orientem uerſus iungun
tur oxii latrones & mizeoꝝ. xl. populi liberæ feritatis. Supra eos parēt parthuſi mardi & ſaitæ
hyi qui prætēdūtur ſupra helimaida:quā perſidi in ora iunximus. Suſa a perſico mari abſūt. ccl.
mil. paſ. qua ſubiit ad eā claſſis Alexādri paſitigri intus ad lacum chaldaicū uocatur aphle. unde
ſuſa nauigatiōe. lxv. mi. d. p. abſūt. Suſianiſ ab oriēte ſūt choſiei. Supra choſieos ad ſeptētri ōnē
meſabenæ ſub mōte cambalido:qui eſt caucaſi ramus. Inde molliſſimo trāſitu in bactros. Suſia/
nen ab helemaide diſterminat amnis euleus ortus in medis:medioqꝫ ſpatio cuniculo cōditus:ac
rurſus exortus per meſobatenen lapſus circuit arcem ſuſaꝝ ac Dianæ tēplū auguſtiſſimū cū illis
gentibus & ipſe ī magna cerimonia ſit. Siquidē reges nō ex alio bibunt: & ob id in lōginqua por
tant. Recipit amnes edippum præter aſylum a montibus perſaꝝ uenietem ad unū ex ſuſianiſ op
pidum:Iuxta eum magoga a carace. xv. paſ. Quidā hoc in extrema ſuſiane ponūt ſolitudinibus
proximum. Infra euleum elymas eſt. In ora iuncta perſidi:a flumine orati ad caracen. ccxl. mil.
paſ. Oppida eius ſeleucia & ſoſirate appoſita monti caſyro Oram quæ præiacet minoꝝ ſyrtium
uice diximus inacceſſam cœno plurimū limi deferentibus brixia & ortacea amnibus madēte: &
ipſa elymaide in tantū ut nullus ſit niſi circuitu eius a perſide aditus. Infeſtat̃ a ſerpētibus quos
flumina deportāt:pars eius maxime inuia characene uocatur ab oppido arabiæ claudēte regna
de quo dicemus expoſita prius. M. Agrippæ ſentētia. Nāqꝫ is mediā & parthiam & perſidē ab
oriente indo:ab occidēte tigri:a ſeptētrione tauro caucaſo:a meridie rubro mari terminatas pa
tere in longitudinē terdecies. xx. mil. paſ. In latitudine. d. cccxl. ꝓdidit. Præterea per meſopo
tamiam ab oriēte tigri:ab occaſu euphrate:a ſeptētrione tauro:a meridie mari perſico incluſam
longitudine octigentoꝝ. mil. paſ. latitudine. ccclx. Charax oppidū perſici ſinus intimum a quo
arabia eudemon cognoīata excurrit:habitatur ī colle manufacto inter cōfluētes dextra tigrin:
leua euleum. iii. mil. paſ. laxitate cōditum eſt. Primū ab Alexandro magno colonis ex urbe re/
gia durine:quæ tum interiti deductis:militumqꝫ inutilibus ibi relictis alexādriam appellari iuſ
ſerat:pagumqꝫ pelleneū a patria ſua quē proprie macedonū fecerat. Flumina id oppidum expu
gnauere. Poſtea Antiochus reſtituit quintus regum & ſuo noīe appellauit. Iteꝝqꝫ infeſtatum
Paſſiones Sogdonaci filius rex finitimoꝝ arabum quē Iuba ſatrapē Antiochi fuiſſe falſo tradit
oppoſitis molibus reſtituit:nomē ſuum dedit emunito ſitu iuxta in lōgitudinē. vi. mil. paſ. La
titudine paulo minus. Primo fuit a littore ſtadiis. x. & maritimum etiam ipſāda porticuſ habet.
Iuba uero ꝓdente. l. mil. paſ. Nūc abeſſe a littore. c. xx. mil. Legati arabū noſtriqꝫ negociato/
res qui inde uenere affirmāt. Nec in ulla parte plus aut celerius ꝓfecere terræ fluminibus in/
uectæ. Magis id miꝝ eſt æſtu longe ultra id accedente nō repercuſſa. Hoc in loco genitum eſſe
Dionyſium terraꝝ orbis ſitus recentiſſimum auctorem conſtat:quem ad cōmentanda omnia in

orientem præmisit Diuus Augustus ituro in armeniam ad parthicas arabicasq res maior filio. Non me præterit: nec sum oblitus sui quęq situs diligentissimũ auctorẽ uisũ nobis in introitu huius operis. In hac tamen parte arma romana sequi placet nobis: Iubãq regem ad eũdẽ Claudium Cæsarem scriptis uoluminibus de eadem arabica expeditione.

Arabia: nomades: nabatei: omani: tilos: & ogyris insulæ. Ca. xxviii.

a Rabia gentium nullis postferenda amplitudine lõgissima a monte amano a regiõe ciliciæ comagenisq descẽdit ut diximus multis gentibus eorꝝ deductis illo a Tigrane magno: spõte uero ad mare nostrũ littusq ægyptiacũ ut docuimus. Necnõ & in media syriæ ad libanũ mõtẽ penetrãtibus nubeis qbus iungũt ramisi. Deinde teranei: deinde patami. Ipsa uero penĩsula arabia ĩtra duo maria rubrũ psicũq pcurrẽs quodã naturæ artificio ad similitudinẽ atq magnitudinẽ tali maris ẽt circũfusa. In eadẽ etiã cæli partem nulla differentia spectat. Hæc quoq in illo ĩitu. Fœlix eius populus. A nostro mari usque ad palmirenæ solitudines diximus. Reliqua nunc inde peragemus. Nomades infestatoresq chaldeorꝝ scenitæ ut diximus claudũt: & ipsi uagi: sed a tabernaculis cognoĩati: quæ ciliciis metantur ubi libuit. Deinde nabathei oppidũ incolunt petrã noĩe in conualle paulo minus. ii. mil. pas. amplitudinis circũdatũ montibus inaccessis amne interfluente. Abest a gaza oppido littoris nostri. d. c. mil. a sinu persico. cxxii. mil. Huc conuenit utrũq biuium eorꝝ: qui syriæ palmirã petiere: & eorꝝ qui ab gaza uenerũt. A petra incoluerũt omani ad characen oppidis quõdã claris a Semiramide cõditis abesamide & soroactia. Nunc sunt solitudines. Deinde est oppidum quod characenorꝝ regi paret ĩ pasitigris ripa forath noĩe. In quo a petra cõueniũt characeni. Inde. xii. mil. pas. secũdo æstu nauigãt. E parthico. n. regno nauigãtibus uicus theredon Infra confluentẽ euphratis & tigris leua fluminis chaldei optinẽt: dextra nomades scenitæ. Quidam & alia duo oppida lõgis ĩterualllis tigris pnauigari tradunt barbathiã: mox thumathã: quod abest a petra decẽ dierꝝ nauigatione. Nostri negociatores dicũt characenorꝝ regi parere: & apameã sitam ubi restagnatio euphratis cum tigri cõfluat. Itaq molientes incursionẽ parthos operibus abiectis ĩundatione arceri. Nũc a charace dicemus oram Epiphanio primũ exqsitã: locus ubi euphratis ostiũ fuit flumẽ salsũ ꝓmõtorium chaldone uoragini similius q̃ mari: per. l. pas. ore: flumen achana: deserta. c. mil. pas. usq ad insulã barꝝ. Sinus capeus quẽ accolunt gaulopes & chatei. Sinus gerraicus. Oppidũ gerra. v. mil. pas. amplitudine turres habet ex salis quadratis molibus. A littore. l. mil. pas. regio attenæ. Ex aduerso tilos insula totidem milibus a littore. Plurima margaritis & celeberrima cũ oppido eiusdẽ nominis. Iuxtaq altera in ora promõtoria eius. xxii. d. pas. Vltra magnas aspici insulas tradunt ad quas non sit peruẽtum. Fluminis ambitum. cxii. mil. d. pas. a perside longius abesse: adiri uno alueo angusto. In insula asgilia gentes nocheti: zurachi: borgodi: catharrei: nomades. Flumen cynos. Vltra nauigationẽ incõpertã ab eo latere ꝓpter scopulos tradit Iuba. Prætermissa mẽtione oppidi omanorꝝ batrasa aues & tomamem: quod priores celebrem portũ carmaniæ fecere. Item omeri & athane: quæ nunc oppida maxime celebrari a persico mari nostri negociatores dicũt a flumine canis: ut Iuba tradit mõs adusto similis. Gẽtes epimaranitæ. Mox ichthiophagi. Insula deserta. Gentes bathymi. Eblitei mõtes. Insula omœmus. Portus macborbe. Insulæ etaxalos. Onchobrice gens cadei. Insulæ sine noĩbus multæ. Celebres uero isura rhinnea & ꝓxima in qua scriptæ sunt stellæ lapideæ litteris incognitis. Goboea portus: bragæ ĩsulæ desertæ. Gens caludei: dabanegoris regio. Mons orsa cum portu. Sinus duatus. Insulæ multæ. Mons tricoriphos. Regio cardalena. Insulæ solanidæ: capina: Item ichthiophagorꝝ. Deinde glari. Littus hãmaeũ: ubi auri metalla. Regio canauna. Gẽtes apitami: gasani. Insula deuuade. Fons goralus garpheti. Insulæ alaea & amnamethus. Gens clare. Insulæ chelonitis: ichthiophagon: multhe. Eodanda deserta basag. Multæ sabæorꝝ. Flumina tharnar: amnum. Insulæ doliçæ. Fõtes daulotes dora. Insula epteros: labanis: coboris: sambracate: & oppidũ eodem noĩe ĩ cõtinenti. A meridie insulæ multæ: maxima camari: flumẽ mysecros: portus leupas. Scenitæ sabæi. Insulæ multæ. Emporiũ eorꝝ acila: ex quo ĩ indiã nauigaẽ. Regio amithoscuta: damnia. Mizi maiores & minores: drimati: naumachæ. Horꝝ promõtorium contra carmaniã est. Distat l. mil. pas. Mira res ibi traditur. Numeniũ ab Antiocho rege misenæ præpositũ ibi uicisse. Eodem die classe æstuq reuerso. iterꝝ eqtatu cõtra persas dimicãtem & gemina trophea eodem in loco Ioui ac Neptuno statuisse. Insula in alto ob id iacet ogyris: clara Rutha rege ibi sepulto. Distat a continẽte. cxxv. mil. pas. Circuitu. cxii. mil. d. Nec minus altera clara in azanio mari dioscyrida distãs a siagro extimo ꝓmontorio. cclxxx. mil. pas. Reliqui in continẽte a noto etiamnum autaride ĩ montes octo dierꝝ trãsitus. Gentes larendani: gathaphani: cebranitæ pluribus oppidis: sed maximis nagia & thõna templorꝝ. lxv. Hæc est ãplitudinis significatio hoc ꝓmontorium: a quo ad cõtinentẽ troglodytarꝝ. l. mil. pas. thoani: acthei. catamocititæ: tonabei: antidalei: lexianæ: agrei: cerbani. sabæi arabum propter thura clarissimi ad utraq maria porrectis gẽtibus. Oppida eorꝝ in rubro littorẽ mærine: marma: corolia: sabatra. Intus oppida na-

ſcus:cardaua:carnus:& quo merces odoꝝ deferunt tomala. Pars eoꝝ atranitæ quoꝝ caput ſo/
botale.lx.mil.templa muris includens. Regia tamen ē oīum mare libata. Sinū optinet. xciiii.
mil.paſ.refertum inſulis odoriferis: Atramitis in mediterraneo iungūt. Minei mare accolunt:
& elamitæ. Oppidū eiuſdem noīs. Iis iunguntur cagulatæ. Oppidum ſibi:quod græci appoten
uocāt arſicodani. Vadei oppido magno:baraſei:lechieni.ſygaros inſula:quā canes non intrāt:
expoſitiq; circa littora errādo moriunt. Sinus intimus in quo leanite qui nomen ei dedere. Re
gia eoꝝ agra:& in ſinu leanar:uel ut alii elana. Nā & ipſū ſinū noſtri elaniticū ſcripſere:alii ala/
niticum. Artemidorus alaniticum. Iuba leniticum. circuitus arabiæ a caraceleana colligere pro
ditur quadragies octies.lxv.paſ. Iuba paulo minus.xl.mil.putat. Latiſſima eſt a ſeptentrione
inter oppida horoeum & caracen. Nūc & reliqua mediterranea eius dicant. Nabathei thima/
neos iūxerunt ueteres:nunc ſūt taueni:ſuelleni:arraceni:arreni. Oppidū in quo omīs negocia
tio conuenit:hemuatæ:analitæ. Oppida domada:egrata:mudei. Oppidū badanatha: charei.
Oppidum chariati ach oali. Oppidū phoda:ac minei a rege cretæ Minoe(ut exiſtimāt) originē
trahentes:quoꝝ charmei oppidum.xiiii.mil.paſ.marriba baramalacū:& ipſū nō ſpernēdū. Itē
carnon rhāmei:& hoꝝ origo Rhadamanthus putat frater Minois. Hemerite maſſala. Oppida
hamirei:ſannei:chantace:bactias:harma. Oppidū gedranite:ampre:iliſanite:bachilite:ſāmei:
amathei. Cū oppidis neſſa & cenneſſeri. Zamareni cū oppidis ſaiace ſcātate:bacaſcami. Riphe/
arma oppidum quo uocabulo appellāt ordeum. Aurei & rhaui gyrei & mathæi. Helmodenes:
cum oppido ebode. Agaturi in montibus oppido.xxv.mil.paſ.in quo fons emiſchabales:
quod ſignificat cameloꝝ oppidū. Amyelomei colonia mileſioꝝ. Actrida oppidum caligii:quoꝝ
mariba oppidum ſignificat dominos oīum. Oppida pallon murannimal iuxta flumen per quod
euphraten emergere putant. Gentes agrei hāmonii. Oppidū athenæ:caurarani:quod ſignifi/
cat ditiſſimos armēto. Coranitæ:ceſani:choani. Fuerūt & græca oppida:arethuſa lariſſa:chal/
cis deleta uariis bellis. Romana arma ſolus in eam terram adhuc intulit Aelius Gallus ex eque
ſtri ordine. Nā Caius Cæſar Auguſti filius proſpexit tantū arabiā. Gallus oppida diruit non
noīata ab auctoribus qui ante ſcripſerūt:negran:āneſtū:neſcā:maguſum:tammacū:labeciā: &
ſupradictā maribam:circuitu.vi.mil.paſ. Item caripeta:quo lōgiſſime pceſſit. Cætera explo/
rata rettulit. Nomades lacte & ferina carne ueſci. Reliquos uinum ut indos palmis exprimer.
Oleum ſeſamæ. Numeroſiſſimas eſſe homeritas minoas fertiles agros palmetis arbuſtis. In pe
core diuites cembanos & areos:armis præſtare maxime chatamonitas. Carreis latiſſimos & fer
tiliſſimos agros. Sabæos ditiſſimos ſiluaꝝ fertilitate odorifera:auri metallis agroꝝ riguis mel/
lis:cæræq; prouētu. Deinde de odoribus ſuo dicemus uolumine. Arabes mitrati degunt:aut ī
tonſo crine:barba abradit:præterq; in ſuperiore labro. Aliis & hæc intōſa:miꝝq; dictu ex in/
numeris populis pars coæqua ī cōmertiis aut latrociniis degit. In uniuerſum gentes ditiſſimæ:
ut apud quas maxime opes romanoꝝ parthoꝝq; ſubſiſtāt:uēdentibus quæ e mari aut ſiluis ca/
piant.nihil inuicē redimentibus. Nūc reliquā orā arabiæ cōtrariā perſequemur. Timoſthenes
totū ſinum quatridui nauigatione ī lōgitudinē taxauit:bidui latitudinē. Anguſtias.iiii.mil.d.
paſ. Eratoſthenes ab oſtio.xiii.mil.ī quāq; partē. Artemidorus arabiæ latere.xiiii.l.mil.

Sinus maris rubri troglodytici & æthiopici. Ca.xxix.

t Roglodytico uero ūdecies.lxxxiii.mil.d.pa.ptolemaida uſq;. Agrippa.xiiii.pa.xxxii.
ſine differētia lateꝝ. Pleriq; latitudinē.cccclxii.prodiderūt faucis quæ hyberno orięti ob
uerſa. Alii.iiii.mil.alii.vii.mil.alii.xii.mil.paſ.patere. Situs āt ita ſe habet. A ſinu leanitico
alter ſinus quem arabes aeant uocāt:in quo oroon oppidum eſt. Fuit & cābiſo īter nelos & mar
chadas deductis eo ægris exercitus. Gēs tyra. Daneon portus. Ex quo nauigabilem alueū per
ducere in nilum qua parte ad delta dictū decurrit.lxii.d.paſ.interuallo.quod inter flumē & ru
brum mare iter eſt primus oīum Seſoſtris ægypti rex cogitauit. Mox Darius perſarū. Deinde
Ptolemæus ſequēs qui eduxit foſſam latitudine pedū.c.altitudine.xxx.in lōgitudine.xxxvii.
d.paſ.uſq; ad fontes amaros. Vltra deterruit inundationis metus excelſiore tribus cubitis ru/
bro mari cōperto q̃ terra ægypti. Aliqui eam nō auferunt cauſam:ſed ne īmiſſo mari corrūpe/
retur aqua nili:quæ ſola potus præbet. Nihilominus iter totū terēdo frequētat a mari ægyp
tio:quod ē triplex. Vnum a peluſio per harenas in quo niſi calami defixi regāt uia nō reperit.
ſubinde aura ueſtigia operiēte. Alteꝝ uero duobus mil.paſ.ultra caſpium mōtem: quod a.lx.
mil.paſ.redit in peluſiacā uiam. Accolunt arabes autei. Tertium a gerro quod adipſum uocāt.
Per eoſdem arabes.lx.paſ.propius aſpeꝝ mōtibus & inops aquaꝝ. Eæ uiæ omēs arſinoen du/
cunt conditam ſororis noīe in ſinu charādra a Ptolemæo Philadelpho:qui primus troglodyti/
cen excuſſit amnē:qui arſinoen præfluit:ac ptolemæū appellauit. Mox oppidū paruū ē aennū:
pro quo alii philiterias ſcribunt. Deinde ſunt azarei:ex troglodytaꝝ cōnubiis arabes feri. Inſu
læ ſapirene:ſcitala:mox deſerta admyoſ herino:ubi fons tadnos:mons eos:inſula lambe. Por/
tus multi. Berenice oppidum matris Philadelphi nomīe:ad quod iter a copto diximus. Arabes

autei & gnebadei troglodytice:quã priſci michoen:alii midoen dixere. Mons pentedactylos.
Inſulæ ſtenetyræ aliquot halõneſes nõ pauciores:cardamin. Topazos quæ gẽmæ nomen de/
dit. Sinus inſulis refertus ex iis:quæ maren uocatur:aquoſa quæ eratanos: ſinẽtes. Regum ii
præfecti fuere. Introrſus candei:quos opiophagos uocant:ſerpentibus ueſci aſſueti. Neqꝫ alia
regio fertilior eaꝝ. Iuba qui uidet̃ diligentiſſime proſecutus hæc omiſit in hoc tractu(niſi ſi exẽ
plarium uitiũ eſt)berenicen alterã:quæ pãchryſos cognominata eſt. Tertiã quæ epidires inſi
gnem loco. Eſt enim ſita in ceruice longe procurrente:ubi fauces rubri maris.iiii.mil.d.paſſ.
ab arabia diſtãt. Inſulæ ibi cytis topazium ferens & ipa ultra ſiluas ubi ptolemaiſ a Philadelpho
condita ad uenatus elephãtoꝝ:ob id epiterias cognõiata iuxta lacum monoleũ. Hæc eſt regio
ſecundo uolumine a nobis ſignificata. In qua.xl.diebus ante ſolſtitiũ totidẽqꝫ poſtea hora.vi.
conſumũtur umbræ:& in meridiem reliquis horis cadunt. Cæteris diebus in ſeptẽtrionẽ:cum
in berenice quam primam poſuimuſ ipſo die ſolſtitii.vi.hora umbræ in totum abſũmãt̃.nihilqꝫ
adnotatur aliud noui. D.cii.mil.paſ.interuallo a ptolemaide res ingẽtis exempli:locuſqꝫ ſubti
litatis ĩmenſæ mũdo ibi deprehẽſo cum indubitata rõne umbraꝝ. Eratoſthenesqꝫ menſurã ter
ræ ꝓdere inde cœperit. Hinc aſanium mare:promõtoriũ quod aliqui hiſpalum ſcripſer̃. Lacus
mãdalum. Inſula caſitis:& in alto multæ:in quibus teſtudo plurima. Oppidum ſace. Inſula de/
phindis. Oppidum aduliton. Aegyptioꝝ hoc ſerui a dominis profugi cõdidere. Maximum hic
emporium troglodytaꝝ etiã æthiopum. Abeſt a ptolemaide.v.dieꝝ nauigatiõe. Deferũt plu
rimum ebur. Rhinocerotũ cornua. Hippopotamoꝝ coria:celtium:teſtudinum ſpingia: mãci/
pia. Supra æthiopes arroteras inſulæ quæ alien uocãtur. Item bacchias:& antibachias.& ſtra
tioten. Hic in ora æthiopiæ ſinus incognitus:quod admiremur cum ulteriora mercatores ſcru/
tentur. Promõtorium in quo eſt fons cutius expetitus nauigãtibus. Vltra Iſidis portus.x.die/
rum remigio ab oppido adulitaꝝ diſtãs. In eũ a troglodytis myrrha cõfert̃. Inſulæ ante portũ
duæ pſeudopylæ uocãtur:interiores totidem pylæ. In altera ſtellæ lapideæ litteris incogni/
tis. Vltra ſinus abalitus. Inſula diodori:& aliæ deſertæ. Oppidũ gaza:ꝓmõtorium & portus
moſſilicus:quo cynnamomũ deuehit̃. Huc uſqꝫ Seſoſtris exercitũ duxit. Aliqui unũ æthiopiæ
oppidum ultra ponunt in littore baragaza. A moſelite ꝓmontorio atlãticum mare incipe uult
Iuba:præter mauritanias ſuas:gadis uſqꝫ nauigãdũ choro. Cuius tota ſententia hoc in loco ſub
trahenda non eſt. A promõtorio indoꝝ quod uocatur leptecara ab aliis drepanũ ꝓponit recto
curſu præter exuſta & malacho inſulã.xv.mil.paſ.eſſe. Inde ad locũ quẽ uocãt ſceneos.ccxxv
mil. Inde ad inſulam ſadanum.cl.mil.paſ. Sic fieri ad apertũ mare.xviii.lxxxv.mil. Reliq oẽs
propter ſolis ardorẽ nauigare poſſe nõ putauerũt. Quin & cõmertia ipſa infeſtãt ex inſulis ara/
bes aſtytæ appellati:quoꝝ bubulos utres binos ſternẽtes põte pyraticam exercẽt ſagittis ue/
uenatis. Gẽtes troglodytaꝝ Iuba tradit herotoas a uenatu dictas miræ uelocitatis ſicut ichthi
ophagos natãtes ceu maris animalia. Bargenos:zageras:chalybas:ſaxinas:ſyrecas:daremas:
domazenes. Quin & accolas nili a ſyene non æthiopũ populos:ſed arabũ eſſe dicit uſqꝫ mero/
en. Solis quoqꝫ oppidũ quod non procul mẽphi in ægypti ſitu diximus arabas conditores ha/
bere. Sunt & qui ulteriorem ripam æthiopiæ auferant adnectãtqꝫ africæ. Ripas autẽ incolere
ꝓpter aquã. Nos relicto cuiqꝫ arbitrio intelligẽdi oppida quo tradũtur ordine utrinqꝫ pone/
mus. A ſyene & prius arabiæ latere gens cataduppi. Deinde ſyenitæ. Oppida tacompſon:quã
quidã appellarunt thathicen:araman.ſeſamon:ſandura:naſaudum:anaundoma:cumara:beta:
& bochiana:leuphitorga:tantarene:meechindita:noa:gophoa:gyſtate:megeda:lea: rhẽnia:
nupſia:direa:pataga:bagada:dumana:rhadata:in quo felis aurea pro deo colebatur. Boron in
mediterraneo mallo:proximum meroe. Sic ꝓdidit Bion. Iuba aliter. Oppidum limũ in mõte
megaticos inter ægyptum & æthiopiã:quod arabes myrſon uocauere. Deĩde tacompſon: ara
nium:ſeſanium:pidne:mamuda:corambin. Iuxta eã bituminis fontem:hãmodata:proſda: pa
renta:mama:teſſata:gallas:zoton:gaucomene:meũpidi:botas:endonda:cametas. Nomadaſ
in tabernaculis uiuẽtes cyſtæ:pẽmani:gadagaleni:paloi:prĩmi:nupſii:deſeleni: patini:gram/
breueſ:magaſne:ſegaſmala:crãda:dẽna:cadeumna:thena:batha:alana:macua:ſcãmos:gorã.
In inſula ab iis ab Alexãdro callim:ſeren:mallos:agocen. Ex africæ latere tradita ſũt eodẽ no
mine tacompſos altera:ſiue pars prioris mogora:ſea:edoſa:pelenaria:epyndis:maguſa: bau/
ma:linitima:ſpyntuma:ſydopta:genſoa.pindicitora:cugoa:orſima:ſuaſa:mauma:rhuma:ur/
buma:mulona:quod oppidũ græci hypatitõ uocarũt. Pagoargas:zamnes:unde elephãti inci/
piãt. Mamblia:berreſa:cetuma. Fuit quõdã & epis oppidum contra meroen ãteqꝫ Bion ſcribe
ret deletum. Hæc ſunt prodita uſqꝫ meroen:ex quibus hoc tempore nullum ꝓpe utroqꝫ late
re extat. Cæteræ ſolitudines. Nuper renũtiauere prĩcipi Neroni miſſi ab eo milites prætori/
ani cum tribuno ad explorãdum inter reliqua bella aethiopicũ cogitãti. Intrauere autem & eo
arma romana Diui Auguſti temporibus duce P. Petronio & ipſo equeſtris ordinis præfecto.
Aegyptus oppida eoꝝ expugnauit quae ſola inuenerat quo dicemus ordine. ſplegin: primin:

boccin:furumin.cambusin:attenan:stadisin:ubi nilus præcipitans se fragore auditum accolis
aufert. Dirıpit & nepata. Longissimi āt a syene progressus. d. ccclxx. mil. pas. Nec tamē arma
romana solitudinem ibi fecerunt. Aegyptioꝝ bellis attrita est æthiopia uicissim imperitando
seruiendoq; clara & potēs etiā usq; ad troiana bella Mēnone regnante. Et syriæ imperitasse eā
nostroq; littore ætate regis Cephei patet Andromadae fabulis. Simili modo & de mēsura eius
uaria prodidere. Primus Dalion ultra meroen longe subuectus. Mox Aristocreon: & Bion: &
Basilis: Simonides minor etiam quinquēnio ī meroe moratus cū de æthiopia scriberet. Nā &
Thimosthenes classium Philadelphi præfectus sine mēsura dieꝝ. lx. a syene meroen iter prodi/
dit. Eratosthenes. d. c. mil. xxv. Artemidorus. d. c. mil. Sebosus ab ægypti extremis sexdeci/
es. lxxv. mil. pas. proxime dicti. lxv. Veꝝ oīs hæc finita nuper disputatio est: quoniam a sye/
ne. d. cccclxii. mil. Neronis exploratores renūtiauere his mōis. A syene hieranılicamenō. liiii.
mil. pas. Inde tania. lxxv. mil. pass. regione enominiton. Aethiopum primi. cxx. mil. Acinam
lxiiii. mil. Pitaram. xxv. Tergedū. cvi. mil. Insulam gagauden esse ī medio eo tractu. Inde pri/
mum uisas aues psitacos: & alteram quæ uocatᷣ artigula: animal spingion: a tergedo cynocepha
los. Inde nabatha. lxxx. mil. Oppidum id puum inter prædicta solum. Ab eo ad insulā meroen
ccclx. mil. Hærbas circa meroen demum uiridiores siluaꝝq; aliqd apparuisse rhynocerotū ele/
phātoꝝq; uestigia. Ipsum oppidū meroen ab introitu insulæ abesse. lxx. mil. pas: Iuxtaq; aliam
insulā tractu dextro subeūtibus alueo quæ portū faceret. Aedificia oppidi pauca. Regnare fœ
minā Candacē: quod multis iā annis nomē ad reginas trāsiit. Delubrū Hāmonis est ibi religio
sū: & toto tractu sacella. Cæteꝝ cū potiretᷣ reꝝ æthiopes: insula ea magnæ claritatis fuit. Tra
dūt armatoꝝ. ccl. mil. darᷣ solitā: artificum. iiii. mil. alerᷣ. Reges æthiopū xlv. & hodie tradūtᷣ.

Multiformes & miræ hominum effigies. Ca. xxx.

u Niuersa uero gens etheria appellata est: deinde atlantia: mox a Vulcani filio Aethiope
æthiopia. Aīalium hoīumq; effigies mōstriferas circa extremitates eius gigni minīe mi/
rū artifici ad formāda corpora effigiesq; celēdas mobilitate ignea. Ferunt certe ab oriētis parte
intima gentes esse sine naribus: æquali totius corporis planitie. Alias supiore labro orbas: ali/
as sine linguis. Pars etiā ore cōcreto: & naribus carēs uno tantū foramine spirat: potumq; cala/
mis auenæ trahit & grana eiusdē auenæ spōte puenıētis ad uescēdū. Quibusdā pro sermone nu
tus motusq; mēbroꝝ esse. Quibusdā anᷣ Ptolemæū latuꝝ regē ægypti ignotus fuit usus igniū.
Quidā & pygmæoꝝ gētē pdiderūt ante paludes: ex qbus nilus oriretᷣ. In ora. n. ubi desiimus
cōtinui mōtes ardētibus similes rubēt. Troglodytis & rubro mari a meroe tractus oīs q sup/
ponitᷣ a napata tridui itinere ad rubrū littus aqua pluuia ad usū cōpluribus locis seruatur: ferti/
lissima regione quæ interest auri. Vlteriora atabuli æthiopum gens tenet. Deinde cōtra me/
roen megabarri: quos aliqui adiabaras noīauere: oppidū habēt Apollinis. Pars eoꝝ nomades
quæ elephātis uescitur. Et ex aduerso in africæ parte macrobii. Rursus a megabarris mēnones:
& danelli: dieꝝq; xx. interuallo critēsi. Vltra eos dochi. Deinde gymnites semper nudi. Mox
anderæ: mathitoe: mesagebes: hiporeæ atri coloris tota corpora rubrica illinūt. At ex africæ
parte medimni. Deinde nomades cynocephaloꝝ lacte uiuētes: olabi: sorbotæ: q octonū cubi/
toꝝ esse dicuntᷣ. Aristocreon libyæ latere a meroe oppidū tolen dieꝝ qnq; itinere tradit. Inde
dieꝝ. xii. esar ægyptioꝝ oppidū: quo psammeti cū fugērēt in eo produtur ānis. ccc. habitasse.
Cōtra ī arabico latere diaron oppidū esse eoꝝ. Bion āt sapen uocat quod ille esar: & ipso nomīe
aduenas ait significari. Caput eoꝝ ī insula sēbobitin: & tertiū in arabia sai. Inter mōtes āt & ni/
lum symbarri sunt phaliges. In ipsis uero mōtibus aschae multis natiōibus. Abesse a mari dicūtᷣ
dierū qnq; itinere. Viuunt elephātorū uenatu. Insula ī illo sābritarum regioni paret. Ab ea nu
bei æthiopes dieꝝ octo itinere. Oppidū eoꝝ nilo impositū tenupsi sābri: apud quos quadrupe/
des oēs sine auribus ēt elephāti. At ex africæ pte ptoembari tonēphoæ: q canē p rege habēt
motu eius īpia augurātes. Arusbi oppido lōge a nilo sito. Posteo achisari: phaliges marigerri ca
samarri. Biō & alia oppida ī isulis tradit. A sēbobiti meroen uersus dieꝝ toto itinere. xx. Proxi
mæ īsulæ oppidū sebarritaꝝ sub regina. Et aliud asara. Alterius oppidū dandē. Tertiā medoen
uocāt ī qua oppidū asel. Quartā eodē quo oppidū noīe garoden. Inde paropas oppidū. Nauos
modūdæ: mādatini: secāduni: colligati: secādæ: nauectabæ: cumi: agrospi: ægyptani. cādroga/
ri arabum sūmorum. Regio supra sirbitum ubi desinunt mōtes traditur a qbusdā habere mari/
timos æthiopas nisicastes: nisitas: quod significat ternū & quaternū oculoꝝ uiros: nō qa sic sit:
sed quia sagittis præcipua contēplatione utūtur. Ab ea uero parte nili quæ supra syrtes maio/
res oceanumq; meridianū protēditur dalion uocatos esse dicit pluuia tātum aqua utentes ciso/
ros: lōgoporos. Ab eocalicibus dierum. v. itinere usibalcos: isuelos: perusios: ualios: cispios.
Reliqua deserta. Deīde fabulosa ad occidētē uersus nigroæ: quoꝝ rex unū oculū habeat ī frō/
te. Agriophagi pātheraꝝ & leonū carnibus maxime uiuētes. Pāphagi omnia mādentes. Antro
pophagi humana carne uescentes. Cynamolgi caninis capitibus. Arthabathitæ quadrupedum

ferarꝝ mō uagi. Deinde hesperiæ sperorgi quos in mauritaniæ cōfinio diximus. Pars quædam æthiopum locustis tantum uiuit fumo & sale duratis in ānua alimenta in quadragesimū uitæ ꝑannum nō excedunt. Aethiopum terrā uniuersam cū mari rubro patere in longitudinem semel & uicies. lxx. mil. pas. In latitudinē cū superiore ægypto duodecies. xcvii. M. Agrippa existimauit. Quidā longitudinem ita diuiserūt. A meroe lirbitum. xv. dierꝝ nauigatione. Ab ea. xii. ad dabellos. Ab iis ad oceanū æthiopicum. vi. dierꝝ iter. In totū enim ab oceano ad meroen. d. cc. mil. xxv. mil. pas. esse inter auctores fere cōuenit. Inde syenem q̄ꝗtū diximus. Sita est æthiopia ab oriente hyberno ad occidentem hybernū. Meridiano cardine siluæ hebeno maxime uirent. meridiana eius parte imminēs mari mons excelsus æternis ardet ignibus æonocauma dictus a quo nauigatio quatridui ad promōtoriū quod hesperionceras uocatur cōfine africæ iuxta æthiopas & hesperios. Quidā & in eo tractu modicos colles amœna opacitate uestitos ægypanum satyrorꝝq; produnt.

Insulæ æthiopici maris. Ca. xxxi.

i Nsulas toto eo mari & Euphorus complures esse tradit & Eudoxus & Thimosthenes: Clitarchus uero Alexādro regi renuntiatā adeo diuitē: ut equos incolæ talentis auri permutarēt. Alterā ubi sacer mōs opacus silua repertus esset distillātibus arboribus odore miræ suauitatis. Contra sinū persicū cernen nominat̄ insula aduersa æthiopiæ: cuius neq; magnitudo neq; interuallū a cōtinēte constat. Aethiopias tantū populos habere tradit̄. Euphorus auctor est a rubro mari nauigātes in eā nō posse propter ardores ultra quasdā colūnas (ita appellātur paruæ insulæ) prouehi. Polybius in extrema mauritania cōtra montē atlantē a terra stadia viii. abesse prodidit cernen. Nepos Cor. ex aduerso maxime carthaginis a cōtinēte. pas. mil. nō ampliorē circuitū. ii. mil. Tradit̄ & alia insula contra mōtē atlantē: & ipsa atlātis appellata. Ab ea quinq; dierꝝ nauigatione solitudines ad æthiopas hesperios: & ꝓmōtoriū quod uocamus hesperionceras. Inde primū circūagente se terrarꝝ frōte in occasū ac mare atlāticū. Cōtra hoc quoq; ꝓmōtoriū gorgones insulæ narrāt̄. Gorgonū quondā domus bidui nauigatione distātes a continente ut tradit Xenophō Lāpsacenus. Penetrauit in eas Hāno pœnorꝝ impator. Prodiditq; hirta fœminarꝝ corpora uiros pernicitate euasisse. Duarꝝq; gorgonū cutes argumēti & miraculi gratia in Iunonis tēplo posuit spectatas usq; ad carthaginē captā. Vltra has etiānum duæ hesperides insulæ narrātur. Adeoq; omnia circa hæc incerta sunt: ut Statius Sebosus a gorgonū insulis prænauigatione atlātis dierꝝ. xl. ad hesperidum insulas cursum prodiderit: ab iis ad hespiōceras unius. Nec mauritaniæ insularꝝ certior fama est. Paucas mō constat esse ex aduerso autologum a Iuba repertas: in quibus getulicam purpuram tinguere īstituerat.

De fortunatis insulis. Ca. xxxii.

f Vnt q ultra eas fortunatas putāt esse quasdā & alias: quarꝝ numero idē Sebosus etiā spatia cōplexus iunoniā abesse a gadibus. d. ccl. mil. pas. tradit. Ab ea tantūdē ad occasū uersus pluuialiā caprariāq;. In pluuialia nō esse aquā nisi ex hymbribus. Ab iis. ccl. mil. pas. Fortunatas contra leuā mauritaniæ. viii. mil. pas. Orā solis uocari in cōualle a conuexitate & planariā a specie cōuallis: circuitu. ccc. mil. pas. Arborꝝ ibi proceritatē ad centū quadragintaquattuor pedes adolescere. Iuba de fortunatis ita inqsiuit: ut sub meridiē positas esse ꝓpe occasū a purpurariis. d. ccxxv. mil. pas. sic ut. ccl. supra occasū nauiget̄. Deinde p. ccclxxv. mil. pas. ortus petatur. Primā uocari ombriō nullis ædificiorꝝ uestigiis: habere in mōtibus stagnū: arbores similes ferulæ: ex quibus aqua exprimatur ex nigris amara: ex cādidioribus potui iucunda. Alterā insulā iunoniā appellari. In ea ædiculā esse tantū lapide extructā. Ab ea in uicino eodē nomine minorē. Deinde caprariā lacertis grādibus refertā. In conspectu earꝝ esse niguariā: quæ hoc nomē accepit a ꝑpetua niue nebulosā. Proximā ei canariā uocari a multitudine canum ingētis magnitudinis. Ex qbus perducti sunt a Iuba duo: qui apparent ibi uestigia ædificiorꝝ. Cuꝫ āt copia omnes pomorꝝ & auium omnis generis abundent: hāc & palmetis cariotas ferentibus ac nuce pinea abundare. Esse copiam quoq; mellis. Papyrum quoq; & siluros in amnibus gigni. Infestari eas beluis quæ expellantur assidue putrescentibus. At abunde orbe terrarꝝ extra intra indicato collecta in arctum mensura æquior uidetur.

Terræ per mensuras computatæ digestio. Ca. xxxiii.

p Olybius a gaditano freto lōgitudine directo cursu ad os mæotis. xxxiiii. xxxvii. mil. d. pas. ꝓdidit. Ab eodē initio ad oriētē recto cursu siciliā duodecies. lx. mil. d. pas. Cretā ccclxxv. pas. Rhodum. clxxxvii. d. pas. Chelidonias tātundē. Cyprū. cccxxv. pas. Inde syriæ seleuciā pieriā. cxv. pas. Quæ cōputatio efficit uicies ter. xl. mil. passus. Agrippa hoc idē interuallum a freto gaditano ad sinum persicum per lōgitudinē directā. xxxiiii. xl. mil. pass. taxat. In quo haud scio an sit error numeri: quoniā idē a siculo freto alexādriā cursus. xii. l. mil. pass. tradidit. Vniuersus āt circuitus p sinus dictos ab eodē exordio colligit ītra mæotin lacū. clvi. mil. pas. Artemidorus adiicit. d. cclvi. mil. Idē cū mæotide. clxxiii. xc. pas. esse tradit. Hæc ē mēsura inermium & pacata audacia fortunā ꝓuocātium hoīum. Nunc ipsarꝝ partiuꝫ magnitudo

comparabitur utcunqꝫ difficultatem afferet auctoꝝ diuerſitas. Aptiſſime tamen ſpectabitur ad lõgitudinem latitudine addita. Eſt ergo ad hoc præſcriptum europæ magnitudo. lxxxi. xlviii. mil. paſ. Africæ ut media ex oĩ uarietate ꝓdentium ſũmatur cõputatõ. Efficit lõgitudo xxxvii. xlviii. mil. Latitudo qua colitur nuſq̃ꝫ. ccl. mil. paſ. excedit. Sed quoniã a cyrenaica eius parte d. ccccx. mil. paſ. eã fecit Agrippa. Deſerta eius ad garamãtas uſqꝫ qua noſcebãtur cõplectens uniuerſã menſuram quæ uenit ĩ cõputationem. xlvi. viii. mil. paſ. efficit. Aſiæ lõgitudo ĩ cõfeſ/ſo eſt. lxiii. mil. d. cccl. mil. paſ. Latitudo ſane cõputetur ab æthiopico mari alexendriam iuxta nilum ſitam: ut per meroen & ſyenen menſura currat. xviii. lxxv. mil. paſ. Apparet ergo euro/pam paulominus dimidia aſiæ parte maiorem eſſe q̃ꝫ aſiam. Eandem altero tanto & ſexta parte africæ ampliorem q̃ꝫ africam. Quod ſi miſceantur omneſ ſummæ liq̃do patebit europam totiuſ terræ tertiam eſſe partem & octauam paulo amplius. Aſiam uero quartam & quartamdecimam Africam autem q̃ntam & ĩſuper ſexageſimam. His addemus etiamnum unam græcæ ĩuentiõis ſententiam uel exquiſitiſſimæ ſubtilitatis ut nihil deſit ĩ ſpectando terraꝝ ſitu: ĩdicatiſqꝫ regiõi/bus noſcat̃: & quæ cuiqꝫ earum ſocietas ſit ſiue cognitõ dierum ac noctium: q̃buſqꝫ ĩter ſe pars umbræ et æqua mundi cõuexitas. Ergo reddetur hoc etiã: terraqꝫ uniuerſa ĩ mẽbra cæli dige/retur. Plura ſunt autẽ hæc ſegmẽta mundi: quæ noſtri circulos appellauere: græci pararellos.

Digeſtio terraꝝ in pararellos & umbras pares. Ca. xxxiiii.

PRincipium habet indiæ pars uerſa ad auſtrũ. Patet uſqꝫ arabiã & rubri maris accolas. Cõtinentur gedroſi: perſæ: carmani: elimæi: parthienæ: aria: ſuſiane: meſopotamia ſeleucia cognoĩata. Babylonia arabia ad petras uſqꝫ. Syria cele: peluſiũ ægypti. Inferiorqꝫ ora quæ uocatur alexandriæ africæ maritima. Cyrenaica oppida omĩa. Tapſus: badrumentũ: clupea: car/thago. Vtica utraqꝫ hippo. Numidia mauritania utraqꝫ: atlanticum mare: colũnæ Herculis. In hoc cæli circũplexu æquinoctii die media umbilicus quẽ gnomonẽ uocant: ſeptem pedes lon/gus: umbrã nõ amplius quattuor pedes lõgam reddit. Noctis uero dieiqꝫ lõgiſſima ſpatia ho/ras. xiiii. æq̃noctiales habent breuiſſima e cõtrario decem. Sequens circuluſ incipit ab india uergente ad occaſũ: uadit per medios parthos: perſepolin: citima: perſidis: arabiam citeriorem: iu/dæam: libani mõtis accolaſ. Amplectit̃ babylonen: ydumæã: ſamariã: hieroſolymã: aſcalonẽ: ioppã: cæſaream: phœnicẽ: ptolemaidem: ſidonẽ: tyrum: beritũ: botrin: tripolin: byblũ: anti/ochiã: laodiceã: ſeleuciã: ciliciæ maritima: cyprũ: auſtrinã: cretam: lilybeũ in ſicilia: ſeptẽtrio/nalia africæ & numidiæ. Vmbilicuſ æq̃noctio. xxxv. pedũ umbrã. xxiiii. pedes lõgã facit. Dieſ aũt noxqꝫ maxima quattuordecim horaꝝ æq̃noctialiũ eſt accedẽte iis q̃nta parte unius horæ. Tertius circulus ab indis timauo proximis oritur. Tendit per caſpias portas mediæ proximas cataoniã: cappadociã: tauꝝ: amanũ: iſſum: cilicias portas: ſolos: tharſũ: cyprũ: piſidiã: pamphy/liam: ſyden: lycaoniam: lyciam: patharam: xanthũ: caunũ: rhodũ: coum: halycarnaſũ: gnidum: doriadum: delum: cycladas medias: cithiũ: malean: argos: laconiã: elin: olympiã: meſſeniã: pe/lopõneſum: ſyracuſas: catinã: ſiciliã mediam: ſardiniæ auſtrina: carteiã: gades. Gnomonis cẽc/tæ umbraꝝ. lxxvii. unciaꝝ faciũt. Lõgiſſimus dies eſt æq̃noctialium horaꝝ. xiiii. atqꝫ dimidiæ cũ. xxx. parte unius horæ. Quarto ſubiacent circulo quæ ſũt ab altero latere timaui. Cappado/ciæ auſtrina galatia: myſia: gardus: ſmyrna: ſypilus: tmolus mõs: lydia: caria: ionia: tralis: co/lophon: epheſus: miletos: ſamos: chios: icarium mare: cyclades ſeptẽtrionales: athenæ: mega/ra: corinthus: ſicyon: achaia: patare: iſthmus: epirus: ſeptẽtrionalia ſiciliæ: narbonenſis galliæ exortiua: hiſpaniæ maritima a carthagine noua & inde ad occaſũ. Gnomoni. xxi. pedũ reſpon/dent umbræ. xvii. pedũ. Lõgiſſimus dies habet æq̃noctiales horas quattuordecim & duas ter/tias unius horæ. Quinto cõtinẽtur ſegmẽto ab introitu caſpii maris bactria: hyberia: armenia: myſia: phrygia: helleſpontus: troas: tenedus: abidos: ſcepſis: ilium: ida mõs: cizicũ: lapſacum: ſinope: amiſum: heraclea in ponto: paphlagonia: lemnus: imbrus: thaſſus: caſandria: theſſalia: macedonia: lariſa: amphipolis: theſſalonice: pella: edeſus: beroea: pharſalia: cariſtum: euboea boeotum: chalcis: delphi: acarnania: ætholia: apollonia: brũduſiũ: tarentum: thurii: locri: regi/um: lucani: neapolis. puteoli: thuſcũ mare: corſica: baleares: hiſpania media. Gnomoni ſeptem pedes umbris ſex. Magnitudo diei ſumma horaꝝ æq̃noctialium quindecĩ. Sexta comprehẽſio qua continetur urbs roma amplectitur caſpias gentes: caucaſũ: ſeptẽtrionalia armeniæ: apollo/niã ſupra rhyndacũ: nicomediã: niceã chalcedonẽ: bizãtium: lyſimachiã: cherõneſũ: melanẽ ſi/num: abderã: ſamothraciã: maroneã: oenũ: beſſicã: thraciã: medicam: pæoniam: illyrios: dyr/rachium: canuſium: apuliæ extima: campaniam: & ethruriam: piſas: lunã: luccã: genuã: liguri/am: antipolin: maſſiliam: narbonẽ: tarraconẽ: hiſpaniam tarraconẽſem mediã: & inde per luſi/taniam. Gnomoni pedes nouẽ ũbræ octo. Lõgiſſima diei ſpatia horaꝝ æq̃noctialiũ xv. addita nona p̃te unius horæ: aut ut Nigidio placuit q̃ita. Septima diuiſio ab altera caſpii maris hora incipit. Caditqꝫ ſupra callatin: boſphoꝝ: boryſthenen: ſtomos: thraciæ auerſa: triballos: illyri/ci reliqua: adriaticũ mare: aquileiã: altinum: ueneciã: uicentiam: patauiũ: ueronam: cremonam:

rauennam:anconam:picenum:marios:pelignos:sabinos:umbriã:ariminũ:bononiã:placẽtiã:mediolanum:omĩaq; ab apẽnino. Trãsq; alpes galliã:aquitaniã uiennam:pireneũ: celtiberiã. Vmbilico.xxxv.pedũ umbræ.xxxvi. Vt tamẽ ĩ partẽ uenetiæ exequet umbra gnomoni. Amplissima dies horaꝝ æqnoctialiũ.xv.& quintaꝝ partiũ horaꝝ triũ. Hactenus antiquoꝝ exacta celebrauimus. Sequẽtiũ diligentissimi quod superest terraꝝ tribus assignauere segmẽtis. A tanai per mæotin lacũ & sarmatas usq; borysthenen:atq; ita per dacos partẽq; germaniæ gallias oceani littora amplexi:quod esset horaꝝ.xvi. Alteꝝ per hyperboreos & britaniã horaꝝ.xvii. Postremo scythicũ a rhiphęis iugis in thilem:in quo dies cõtinuarẽtur(ut diximus)noctesq; per uices. Iidem & ante prĩcipia quæ fecimus posuere circulos duos. Primũ per insulam meroen & ptolemaidem in rubro mari ad elephãtoꝝ uenatus cõditam ubi lõgissimus dies.xii.horaꝝ esset dimidia hora amplior. Secũdũ per syenẽ ægypti euntẽ:qui esset horaꝝ.xiii. Ideq; singulis dimidia horaꝝ spatia usq; ad ultimũ adiecere circulis. Et hactenus de terris.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIRE LIBER.VII. PROHOEMIVM.

De Animalibus.

m VNDVS ET IN EO TERRAE GENTES MAria:insulæ:insignes urbes adhunc modũ se habẽt. Animãtiũ in eodẽ natura nullius prope partis cõtemplatione minor ẽ. Siquidẽ cũ omĩa exequi humanus nequeat animus. Principiũ iure tribuetur homini:cuius causa uidetur cuncta alia genuisse natura:magna & sæua mercede cõtra tanta sua munera:ut nõ sit satis æstimare parens melior homini an tristior nouerca fuerit. Ante oĩa unum animãtiũ cũctoꝝ aliena alienis uelat opibus:cæteris uarie tegumẽta tribuit:testas:cortices:coria:spinas:uillos:setas:pilos:plumã:pẽnas:squamas:uellera. Trũcos etiã arboresq; cortice interdũ gemino a frigoribus & calore tutata est. Hoiem tantũ nudum & in nuda humo natali die abiicit ad uagitus statim & ploratũ:nullũq; tot animaliũ aliud ad lachrymas:& has protinus uitæ principio. At hercule risus præcox illi & celerrimus ante quadragesimũ diem nulli dat. Ab hoc lucis rudimento quod ne feras quidẽ inter nos genitas uincula excipiunt:& oĩum mẽbroꝝ nexus atq; infœliciter natũ iacet manibus pedibusq; deuictis flens. Animal cæteris impaturũ:& a suppliciis uitam auspicatur:unã tantum ob culpã quia natum est. Heu demẽtia ab iis initiis existimãtium ad superbiã se genitos. Prima roboris spes primũq; tẽporis munus quadrupedi similem facit. Quãdo homini incessus:quãdo uox:quãdo firmũ cibis os:q̃diu palpitãs uertex. Sũmæ inter cũcta aĩalia imbecillitatis indicium. Iam morbi tot atq; medicinæ tot cõtra mala excogitatæ:& hæ quoq; subinde nouitatibus uictæ:cætera sentire naturã suam. Alia pernicitatẽ usurpare:alia præpetes uolatus:alia uires:alia nare. Hoiem scire nihil sine doctrina:nõ fari nõ ingredi:nõ uesci:breuiterq; nõ aliud naturæ spõte,q̃ flere. Itaq; multi extitere qui nõ nasci optimũ censerent:aut q̃ ocissime oboleri. Vni animãtium luctus est datus. Vni luxuria:& quidẽ innumerabilibus modis:ac per singula membra uni ambitio. Vni auaritia. Vni ĩmensa uiuendi cupido. Vni superstitio. Vni sepulturæ cura:atque etiam post se defutura. Nulli uita fragilior. Nulli reꝝ oĩum libido maior. Nulli pauor cõfusior. Nulli rabies acrior. Deniq; cætera animãtia in suo genere probe degunt. Congregari uidemus & stare contra dissimilia. Leonum feritas inter se non dimicat. Serpentum morsus non petit serpẽtes. Ne maris quidẽ beluæ ac pisces nisi in diuersa genera sæuiũt. At hercule non hoĩ plurima ex hoĩe sunt mala.

Gentium mirabiles figuræ. Ca.i.

e T de uniuersitate quidẽ generis humani magna ex parte ĩ relatione gẽtiũ diximus. Neq; enim ritus moresq; nunc tractamus. Innumeri sũt totidem pene,quot sũt hoĩum cœtus. Quædã tamẽ nõ omittenda duco:maximeq; longius a mari degentium. In quibus prodigiosa aliqua & incredibilia multis uisum iri haud dubito. Quis.n.æthiopas anteq̃ cerneret credidit: aut cui non miraculo est cũ primũ in notitiã uenit: Q uãmulta fieri nõ posse priusq̃ sint facta iudicãtur. Naturæ uero reꝝ uis atq; maiestas in omĩbus momẽtis fide caret:si quis mõ ptes eius ac non totã cõplectatur animo. Ne pauones aut tigriũ pãtheraꝝq; maculas & tot aĩalium picturas cõmemorẽ:paruum dictu:sed ĩmẽsũ æstimatione:tot gentiũ sermones:tot linguæ:tãta loquẽdi uarietas:ut externus alieno pene non sit hominis uice. Iam in facie uultuq; nostro cũ sint x.aut paulo plura mẽbra nullas duas in tot milibus hominũ indiscretas effigies existeret. Quod

ars nulla in paucis numero præstet affectando. Nec tamen ego in plerisq; eoꝝ obstringam fidē
meām: potiusque ad auctores relegabo: qui de dubiis rogentur omnibus. Modo ne sit fastidio
græcos sequi tanto maiore eoꝝ diligentia uel cura uetustiore.

De scythis & aliaꝝ diuersitate gentium. Ca. ii.

e Sse scythaꝝ genera & quidē plura: quæ corporibus humanis uescerentur indicauimus. Id
ipsum incredibile fortasse ni cogitemus in medio orbe terraꝝ ac sicilia & italia fuisse gentes
huius mōstri cyclopas & lestrigonas: & nuperrime trāsalpes hoīem immolari gentium eaꝝ more
solitum: quod paulo a mādendo abest. Sed & iuxta eos qui sūt ad septētrionē uersi haud procul
ab ipso aquilonis exortu specuq; eius dicto: quē locū gesglitrō appellāt ꝓdūtur arimaspi: quos
diximus uno oculo in frōte media insignes: quibus assidue bellū esse circa metalla cū gryphis fe
raꝝ uolucri genere quale uulgo traditur: eruēte ex cuniculis auꝝ mira cupiditate & feris custo/
dientibus & arimaspis rapiētibus: multi sed maxime illustres Herodotus & Aristeas Procōnesi
us scribunt: super alios aūt antropophagos scythas in quadā cōualle magna imaui mōtis regio
est: quæ uocat abarimō: in qua siluestres uiuūt hoīes auersis post crura plātis eximiæ uelocita/
tis: passim cū feris uagātes. Hos in alio nō spirare cælo: ideoq; ad finitimos reges nō pertrahi.
Neq; ad Alexādrum magnū pertractos Beton itineꝝ eius mēsor prodidit. Priores antropopha
gos quos ad septētrionem esse diximus. x. dieꝝ itinere supra borysthenē amnem ossibus huma
noꝝ capitū bibere. Cutibusq; cū capillo pro baltelibus ante pectora uti Isigonus Nicensis. Idē
in albania gigni quosdā glauca oculoꝝ acie: pueritia statim canos: qui noctu plusq; interdiu cer/
nant. Idē itinere dieꝝ. x. supra borysthenē sauromatas tertio die cibum capere semper. Crates
Pergamenus in hellespōtum circa parium genus hoīum fuisse tradit: quos ophiogenes uocat:
serpētum ictus cōtactu leuare solitos: & manu imposita uenena extrahere corpori. Varro etiā
nunc esse paucos ibi: quoꝝ saliuæ cōtra ictus serpētium medeātur Similis & in africa gens psyl/
loꝝ fuit ut Agatharchides scribit a Psyllo rege dicta cuius sepulchrū in parte syrtiū maioꝝ est.
Hoꝝ corpori ingenitū fuit uirus exitiale serpentibus: ex cuius odore sopirēt eas. Nos uero li/
beros genitos protinus obiiciendi sæuissimis eaꝝ. Eoq; genere pudicitiā coniugum experiendi
nō profugientibus adulterino sāguine natos serpētibus. Hæc gens ipsa qdē prope iterēptione
sublata est a nasamonibus: qui nūc tenent has sedes. Genus tamē hoīum ex iis qui profugerāt:
aut cum pugnatū est abfuerāt: hodieq; remanet ī paucis. Simile & in italia marsoꝝ gēte durat:
quos a Cyrces filio ortos ferunt: & ideo inesse iis uim naturalem eā. Et tamē oībus hoībus cō/
tra serpentes inest uenenum. Ferūtq; ictas saliua ut feruētis aquæ cōtactu fugere. Quod si ī fau
ces penetrauerit: etiam mori. Idq; maxime humani ieiuni oris. Supra nasamonas cōfinesq; illis
machlas androgynas esse utriusq; naturæ inter se uicibus coeuntes Calliphanes tradit. Aristo/
tiles adiicit dextram māmā iis uirilem: leuā muliebrē esse. In eadem africa familias quasdā effa/
scinātium Isigonus & Mēphodorus tradūt. Quaꝝ laudatione intereāt probata: arescāt arbores:
emoriātur infātes. Esse eiusdē generis in triballis & illyris adiicit Isigonus: qui uisu quoque ef/
fascinēt: interimātque quos diutius intueātur: iratis præcipue oculis: quod eoꝝ malū facilius
sentire puberes. Notabilius esse: ꝙ pupillas binas in oculis singulis habeāt. Huius generis fœ
minas in scythia quæ uocātur bitiæ prodit Apollonides. Philarchus & ī ponto tibioꝝ genus:
multosque alios eiusdē naturæ: quoꝝ notas tradit in oculo altero geminā pupillā: in altero eq
effigiem. Eosdē præterea nō posse mergi: nec ueste quidē degrauatos. Haud dissimile iis genus
pharmacū in æthiopia prodidit Damon. Quoꝝ sudor tabē contactis corporibus afferat. Fœmi
nas quidē oēs ubique uisu nocere: quæ duplices pupillas habeāt Cicero quoque apud nos auc/
tor est. Adeo naturæ cum feraꝝ more uescēdi humanis corporibus in hoīem rabiē genuisset:
gignere in toto corpore & quoꝝdā oculis quoque uenena placuit: ne qd usq; mali esset quod in
hoīe non esset. Haud ꝓcul urbe roma in faliscoꝝ agro familiæ sūt paucæ quæ uocātur hirpiæ:
quæ sacrificio annuo quod fit ad mōtem soractē Apollini super ambustā ligni struē ambulātes
non adurunt. Et ob id perpetuo senatusconsulto militiæ oīumque alioꝝ muneꝝ uacationē ha/
bent. Quoꝝdā corpori partes nascūtur ad aliqua mirabiles. Sicut Pyrrho regi pollex ī dextro
pede cuius tactu lyenosis medebatur. Hūc cremari cū reliquo corpore non potuisse tradūt. Con
ditūque loculo ī tēplo. Præcipue india æthiopūque tractus miraculis scatēt. Maxima ī india gi
gnuntur aīalia. Indicio sūt canes grādiores cæteris. Arbores quidē tantæ ꝓceritatis tradunt:
ut sagittis superari nequeāt. Hæc facit ubertas soli: tēperies cæli: aquarū abundantia (si libeat
credere) ut sub una ficu turmæ cōdātur eqtū. Arūdines uero tantæ proceritatis: ut singula in/
ternodia alueo nauigabili ternos interdū hoīes ferant. Multos ibi quina cubita constat longitu
dine excedere. Non expuere. Non capitis: non dentiū aut oculorū ullo dolore affici. Raro alia
rū corporis partium: tā moderato solis uapore durari. Philosophos eorū quos gygnosophistas
uocāt ab exortu ad occasum perstare cōtuētes solem immobilibus oculis. Feruētibus harenis to/
to die alternis pedibus insistere. In monte cui nomē est milo hoīes esse auersis plantis octonos

digytos in singulis pedibus habentes auctor est Megasthenes. In multis autem montibus ge/
nus hominum capitibus caninis ferarum pellibus uelari: pro uoce latratum edere: unguibus
armatum uenatu & aucupio uesci. Hoꝝ supra. cxx. mil. fuisse produ͂tur. Ctesias scribit in quadā
gente indiæ fœminas semel in uita parere: genitosq; cōfestim canescere. Itē hoīum genus q mo
nosceli uocarentur singulis cruribus miræ pernicitatis ad saltum. Eosdēq; sciopodas uocari. qui
in maiore æstu humi iacētes resupini umbra se pedum protegāt. Non longe eos a troglodytis
abesse. Rursusq; ab iis occidētem uersus quosdā sine ceruice: oculos in humeris habētes. Sunt
& satyri subsolanis indoꝝ mōtibus: cartaduloꝝ dicitur regio: pernicissimū aīal tanq̄ quadrupe/
des tam recte currentes: humana effigie ut propter uelocitatē nisi senes aut ægri nō capiātur.
Choromādarū gentē uocat Tauron siluestrem sine uoce: stridoris horrendi: hirtis corporibus:
oculis: glaucis: dentibus caninis. Eudoxus in meridianis indiæ uiris plātas esse cubitales. Fœ/
minis adeo paruas ut struthopodes appellentur. Megasthenes gentē inter nomadas indos na/
rium loco foramina tantū habentē: anguiū modo loripedē: uocari scyritas. Ad extremos fines
indiæ ab oriente circa fontē gangis astomorū gentē sine ore: corpore toto hirtā uestiri frōdiū
lanugine: halitu tantū uiuentē & odore quē naribus trahant. Nullū illis cibū: nullūq; potū: Tā
tū radicū florūq; uarios odores siluestriū malorū: quæ secū portant longiore itinere: ne desit ol
fatus. Grauiore paulo odore haud difficulter exanimari. Super hos extrema in pte mōtiū spi/
thamæi pygmæi narrātur: ternas spithamas lōgitudine hoc est ternos dodrātes nō excedētes.
Salubri cælo: semperq; uernāte: mōtibus ab aquilone oppositis: quos a gruibus infestari Ho/
merus quoq; prodidit. Fama est insidentes arietū caprarūq; dorsis armatos sagittis ueris tēpor
uniuerso agmine ad mare descendere: & oua pullosq; earū alitū cōsumere: ternis eā expeditionē
mensibus cōfici: aliter futuris gregibus nō resisti. Casas eoꝝ luto pēnisq; & ouorū putaminibus
construi. Aristoteles ī cauernis uiuere pygmæos tradit. Cætera de his ut reliq. Cirnos indorū
genus Isigonus tradit annis cētenis quadragenis uiuere. Itē æthiopas macrobios & feras existi
māt: & qui athon montē incolāt. Hos quidē quia uiperinis carnibus alātur: itaq; nec capiti nec
uestibus eorū noxia corpori inesse aīalia. Onesicritus quibus in locis indiæ umbræ nō sint. Cor
pora hoīum cubitorū qnum & binorum palmorum existere: & uiuere ānos. cxxx. nec senescer̄e
sed ut medio æuo mori. Crates Pergamenus indos q centenos annos excedāt gymnestas appel
lat: nō pauci macrobios. Ctesias gentē ex iis quæ appellatur pandoræ in conuallibus sitā annos
ducenos uiuere: in iuuēta cādido capillo qui in senectute nigrescat. Cōtra alios quadragenos nō
excedere annos iunctos macrobiis: quorum fœminæ semel pariāt. Idq; & Agatharchides tra/
dit. Præterea locustis eos ali: & esse pernices. Mādorum nomē iis dedit Clytarchus & Mega/
sthenes: tricentosq; eorum uicos ānumerāt. Fœminas septimo ætatis anno parere: senectam
quadragesimo anno accidere. Artemidorus in taprobanam insulā lōgissimam uitā sine ullo cor/
poris langore traduci. Viros indorum quosdam cum feris coire: mixtosq; & semiferos esse par/
tus. In colinguis eiusdem indiæ gente quinquēnes cōcipere fœminas: octauū uitæ annū nō ex/
cedere. Et alibi cauda uillosa hoīes nasci pernicitatis eximiæ. Alios auribus totos contegi. So/
ritas ab indis arabis fluuius disterminat. Ii nullū aliū cibum nouere q̄ piscium: quos unguibus
dissectos sole torreāt: atq; ita panem ex iis faciūt: ut refert Clytarchus. Troglodytas sup æthi/
opiam ueslociores esse equis Pergamenus Crates. Itē æthiopas octona cubita lōgitudine exce/
dere: sirbotas uocari gentē eam nomadū æthiopū secūdū flumen astragū ad septētrionē uergē
tem. Gens menisminoꝝ appellata abest ab oceano dieꝝ itinere. xx. Animaliū quæ cynocepha/
los uocamus lacte uiuūt: quoꝝ armenta pascit maribus interemptis præterq̄ sobolis causa. In
africæ solitudinibus hoīum species obuiæ subinde fiunt: mometoq; euanescunt. Hæc atq; talia
ex hoīum genere ludibria sibi: nobis miracula ingeniosa fecit natura. . Et singula quidē quæ fa/
cit indies aut prope horas quis enumerare ualeat? Ad detegendam eius potentiam satis sit īter
prodigia posuisse gentes. Hic ad confessa in homine pauca.

De prodigiosis partubus. Ca. iii.

t Ergeminos nasci certū est Oratioꝝ Curatioꝝq; exemplo. Supra inter ostenta adducitur:
præterq̄ in ægypto: ubi fœtifer potu nilus. Proxime supremis Diui Augusti ānis Fausta
quædā e plebe ostiæ duos mares: totidem fœminas enixa famē quæ secuta est portēdit haud
dubie. Reperitur & in pelopōneso binos quater enixa: maiorēq; partē ex omī eius uixisse ptu.
Et in ægypto septenos utero simul gigni auctor est Trogus. Gignūtur & utriusq; sexus: quos
hermophroditas uocamus: olim androgynos uocatos: & in prodigiis habitos: nūc uero in deli/
tiis. Pompeius magnus in ornamētis theatri mirabiles fama posuit effigies: ob id diligētius ma
gnoꝝ artificū ingeniis elaboratas. Inter quas legitur Eutice a xx. liberis rogo illata trallis eni/
xa triginta partus. Alcippe elephātum q̄q̄ id inter ostenta est. Nāque & serpentē peperit in/
ter initia marsici belli Ancilla. Multiformes pluribus mōis inter monstrū partus edunt. Clau/
dius Cæsar scribit hippocentauꝝ in thessalia natum eodem die interiisse. Et nos principatu eius

allatum illi ex ægypto in melle uidimus. Est inter exempla in uterum protinus reuersus infās ſagunti quo anno ab Hannibale deleta eſt.

De mutatioue ſexus & geminis partubus. Ca. iiii.

e X fœminis mutari in mares nō eſt fabuloſū. Inuenimus in ānalibus Licinio Craſſo C. Caſſio Longino conſ. Caſini puer factū ex uirgine ſub parentibus: iuſſuque aruſpicū deportatū in inſulā deſertā. Licinius Mutianus ꝑdidit uiſū a ſe argis Ariſtontē cui nomen Areituſæ fuiſſet. Nupſiſſe ēt. Mox barbā & uirilitatē ꝑueniſſe: uxorēq̨ duxiſſe. Eiuſdē ſortis & ſmyrnæ puerū a ſe uiſū. Ipſe in africa uidi mutatū in marē nuptiarū die L. Coſſiciū ciuē tiſdritanū. Editiſ geminis rarū eſſe aut puerperæ aut puerperio præterq̄ alteri uitā. Si uero utriuſque ſexuſ editi ſint gemini rariorē utrique ſalutē. Fœminaſ gigni celeriuſ q̄ mareſ: ſicuti celeriuſ ſeneſcere. Sæpiuſ uero moueri mareſ in utero: & in dextra fere parte: in leua fœminaſ conſtat.

De hoīe generādo: & pariendi tēpora ꝑ illuſtria exempla a menſibuſ vii. ad xi. Ca. v.

c Aeteriſ animātibuſ ſtatutū & pariendi & partuſ egerendi tempus eſt. Homo toto āno & incerto gignitur ſpatio. Alius ſeptimo mēſe: alius octauo: & uſq̨ ad initia decimi undecimiq̨. Ante ſeptimum menſē haud unq̄ uitalis eſt. Septimo nō niſi pridie poſtero ue plenilunii die aut interlunio cōcepti naſcūtur. Trāſlatitiū in ægypto eſt & octauo gigni. Iā quidē & ī italia tales partus eſſe uitales. Cōtra priſcoꝶ opiniones uariant hæc pluribus modis. Veſtilia C. Herdicii ac poſtea Pomponii atq̨ Orfiti clariſſimoꝶ ciuiū coniunx ex iis quattuor partus enixa ſemper ſeptimo mēſe: genuit Suillum Ruffū undecimo: Corbulonē ſeptimo utrūq̨ conſulem. Et poſtea Ceſoniā Caii principis cōiugem octauo: In quo menſiū numero genitis intra quadrageſimū diē maximus labor grauidis. Quarto aūt & octauo mēſe lœtales in iis abortus: Maſurius auctor ē L. Papyriū prætorē ſecūdo hærede lege agēte bonoꝶ poſſeſſionē cōtra eū dediſſe cū mater ꝑtū xiii. menſibus diceret tuliſſe. q̄m nullū certū tempus pariendi ſtatutū uideret.

De conceptibus & ſigna ſexus in grauidis pertinentia āte partum. Ca. vi.

a Conceptu decimo die dolores capitis: oculoꝶ uertigines tenebræq̨: faſtidiū in cibiſ: redundatio ſtomachi indiceſ ſunt hoīs inchoati. Melior color marē ferēti & facilior partuſ Motus in utero quadrageſimo die. Cōtraria oīa in altero ſexu. Ingeſtabile onus. Cruꝶ & inguinum leuis tumor. Primus āt nonageſimo die motus. Sed plurimū lāgoris ī utroq̨ ſexu: capillum germināte partu & ī plenilūnio. Quod tēpus editos quoq̨ infantes præcipue infeſtat. Adeoq̨ inceſſus atq̨ omne quicquid dici poteſt in grauida refert: ut ſalſioribus cibis uſæ carentem unguiculis partum edāt. Et ſi reſpirauere: difficilius enitantur. Oſcitatio quidem in enixu lœtalis eſt: ſicut ſternuiſſe a coitu abortiuum.

De conceptu hominum & generatione. Ca. vii.

m Iſeret atq̨ etiā pudet æſtimātē q̄ ſit friuola aīaliū ſuperbiſſimi origo. Cum pleꝶq̨ abortus cauſa fiat odor a lucernaꝶ extinctu. His prīcipiis naſcūtur tyrāni. Carnifex his aīus. Tu q corporis uiribus fidis. Tu q fortunæ munera āplexaris: & te ne alūnum qdem eius exiſtimas: ſed partū. Tu cuius ſēper ī uictoria mēs. Tu q te deū crediſ aliquo ſucceſſiu tumēſ: tāti tñ perire potuiſti. Atq etiā hodie minoris potes: quātulo ſerpentis ictus dēte. Aut etiā ut Anacreon poeta acino uuæ paſſæ. Vt Fabius ſenator prætor ī lactis hauſtu uno pilo ſtrāgulatus. Is demū ꝑfecto uitā æqua lance penſitabit: qui ſemper fragilitatis humanæ memor fuerit.

De agrippis. Ca. viii.

i N pedes procedere naſcentē contra naturam ē. E quo argumento eos appellauere agrippas ut ægre partus. Qualiter M. Agrippā ferūt genitum unico prope fœlicitatis exemplo in omībus ad hūc modū genitis. Quāq̨ is quoq̨ aduerſa pedū ualitudine. Miſera iuuenta exercito æuo inter arma hoſteſq̨ & ad mortē obnoxio acceſſu: infœlici terris ſtirpe oī: ſed per utraſq̨ Agrippinas maxime: quæ Caium & Domitium Neronē principes genuere totidē faces generis humani. Præterea breuitate æui quinquageſimouno raptus āno ī tormētis adulterioꝶ coniugis: ſoceriq̨ prægraui ſeruitio luiſſe præpoſteri ortus auguriū exiſtimat. Neronē quoq̨ pauloante principem & toto principatu ſuo hoſtem generis humani pedibus genitū parens eius ſcribit Agrippina. Ritu naturæ capite hoīem gigni mos eſt: pedibus efferi.

Monſtruoſi partus exciſi utero. Ca. ix.

a Vſpicatius enecta parente gignuntur. Sicut Scipio Africanus prior natus. Primuſq̨ Cæſar a cæſo matris utero dictus. Qua de cā & ceſones appellati. Simili modo natus & Manilius qui carthaginem cum exercitu intrauit.

Qui ſint uopiſci. Ca. x.

u Opiſcum appellabant unum e geminis: qui recenti utero naſceretur alio interempto abortu. Nāq̨ maxima & ſi rara circa hoc miracula exiſtunt.

Exempla numeroſæ ſobolis. Ca. xi.

p Ræter mulierem pauca aīalia coitū nouere grauida. Vnū quidē oīo aut alteꝶ ſupfœtat.

Extat in monumētis etiā medicoꝝ: & quibus talia consectari curæ fuit: uno abortu duo puerperia egesta. Sed ubi paululū temporis inter duos conceptus intercessit: uterq; est perfectus ut in Hercule & Iphiclo fratre eius apparuit. Et in ea quæ gemino partu alteꝝ marito similem: alteꝝ adultero genuit. Item Procōnelia ancilla quæ eiusdē diei coitu alteꝝ domino similē alteꝝ procuratori eius. Et in alia quæ unū iusto partu: quinq; mēsiū alteꝝ edidit. Rursus in alia quæ septē mensiū edito puerperio in secutis mēsibus geminos enixa est. Iam illa uulgata est uarie. Ex integris truncos gigni: ex truncis integros: eademq; parte trūcos. Signa quædā neuosq; & cicatrices etiam regenerari. Quarto partu dacoꝝ originis nota in brachio redditur.

Exempla similitudinum. Ca. xii.

i N Lepidoꝝ gente tres intermisso ordine obducto mēbrana oculo genitos accepimus. Similes quidem alios auo. Et ex geminis quoq; alteꝝ patri: alteꝝ matri. Annoq; post genitum maiori similem fuisse ut geminū. Quasdā sibi similes semp parere: quasdā uiro: quasdā nulli. quasdā fœminā patri: marem sibi. Indubitatum exēplum est Nicei nobilis poetæ bizātii geniti: qui adulterio æthiopis nata matre nil a cæteris colore differēte: ipse in auum degenerauit æthiopem. Similitudinū qdem in mēte reputatio est: & in qua credātur multa fortuita pollere: uisus: auditus: memoriaq;: haustæ imagines sub ipso cōceptu. Cogitatio etiā utriuslibet animo subito trāsuolās effingere similitudinē aut miscere existimatur. Ideoq; plures in hoīe q̄ in cæteris omibus animalibus differentiæ: quoniā uelocitas cogitationū animiq; celeritas & ingenii uarietas mūltiformes notas imprimit: cum cæteris animantibus imobiles sint animi: & similes omībus singulisq; in suo cuiq; genere. Antiocho regi syriæ e plebe noīe Arteon in tantū similis fuit: ut Laodice coniunx regia necato iam Antiocho munus per eū cōmendationis regniq; successionis peregerit. Magno Pompeio Vibius qdā e plebe & Publitius etiā seruitute liberatus ī discreta prope specie fuere similes: illud os probū reddētes: ipsūq; honorē eximiæ frōtis. Qualis causa patri quoq; eius Menogenis coci sui cognomē imposuit Strabonis a specie oculoꝝ nomen habentis uitiū imitata. Et Scipioni in seruo Serapione uictimarii negociatoris uili mācipio. Eiusdē familiæ Scipioni post Cneū cognomē Saluntominus dedit. Sicut Spinter Secundanus: Retiariusq; Pāphylius collegio Lentuli & Metelli cōsulū. In quo perq; infortune fortuitū hoc quoq; fuit. Duoꝝ simul cōsulum in scœna imagine cerni. E diuerso L. Plancus orator hystrioni Rubrio cognomē imposuit. Rursus Curioni patri Burbuleius. Iteq; Messalæ cēsorio Menogenes perinde hystriones. Suræ qdē procōsulis etiā rictū in loquēdo cōtractionē līguæ & sermonis tumultū no imaginē mō piscator qdam in sicilia reddidit. Cassio Seuero celebri oratori armētarii Mirmillonis obiecta similitudo est. Torānius M. Antonio iā triūuiro eximios forma pueros alteꝝ in asia genitū: alteꝝ trāsalpes ut geminos uēdidit: tanta unitas erat. Postq; deīde sermones pueꝝ detecta fraude a furēte increpitus Antonio est inter alia magnitudinē precij requirente (nā ducētis erat mercatus sesterti s) respōdit uersutus ingenii magno ob id ipsū se tāti uēdidisse: quoniā nō esset mira similitudo in ullis eodē utero editis. Diuersaꝝ qdem gentiū natales tā cōcordi figura reperiri: super oēm esse taxationē: adeoq; tēpestiuā admiratōnē ītulit: ut ille ꝓscriptor aīus mero & cōtumelia furens nō aliud in censu magis & ī fortuna sua duceret.

Quæ sit generandi ratio. Ca. xiii.

e St quædam priuatim dissociatio corpoꝝ: & inter se sterilis. At ubi cū aliis iūxere gignūt. Sicut Augustus & Liuia. Item alii aliæq; fœminas tantū generāt: aut mares. Pleꝝq; alternāt. Sicut Gracchoꝝ mater duodecies: & Agrippina Germanici nouies. Aliis sterilis est iuuenta. Aliis semel in uita datur gignere. Quædā nō perferūt partus. Quales si quādo medicina & cura uicere: fœminā fere gignūt. Diuus Augustus ī reliqua exēploꝝ raritate neptis suæ nepotē uidit genitū quo excessit anno M. Syllanū: qui cū asiam optineret post cōsulatū Neronis principis successione ueneno eius interēptus est: Q. Metellus Macedonicus cū sex liberos relinqueret undecim nepotes reliquit. Nurus uero generosq; & omēs qui se patris appellatione salutarent. xxvii. In actis Diui Augusti tempoꝝ inuenitur. xii. consulatu eius quem. L. Sylla collega ad. iii. idus aprilis gessit Crispinum Hylarium ex ingenua plebe fesulana cum liberis nouem: in quo numero filiæ duæ fuerunt: nepotibus. xxvii. ꝓnepotibus. xxix. neptibus. ix. præ alta pompa cum omībus his in capitolio immolasse.

Item de eodem multiplicius. Ca. xiiii.

m Vlier post qnquagesimū annū non gignit: maiorq; pars quadragesimo profluuiū genitale sistit. Nā in uiris Masinissā regē post octogitasex ānos generasse filiū: quē Metymathnū appellauerit claꝝ est. Catonē censoriū octogesimo exacto e filia Salonii cliētis sui. Qua de causa alioꝝ eius liberoꝝ propago Liciniani sunt cognominati: hi Saloniani: ex quibus Vticensis fuit. Nuper etiam L. Volusio Saturnino in urbis præfectura extincto notum est Corneliam e Scipionum gente Volusium Saturninum qui fuit consul post. lxii. ānum genuisse. Et usq; ad lxxv. apud ignobiles uulgaris reperitur generatio.

De menſtruiſ mulieꝝ. Ca.xv.

ſ Olum aũt animal menſtruale mulier eſt. Inde unius utero quas appellarũt molas. Ea ẽ caro informis inanima ferri ictum & aciem reſpuens mouetur: ſiſtitꝗ menſes & ut partus: alias lœtalis: alias una ſeneſcens: aliquãto aluo citatior excidens. Simile quiddã & uiris in uẽtre gignitur quod uocant ſcyron. Sicut Oppio Capitoni prætorio uiro. Sed nihil facile reperiẽ mulieꝝ profluuio magis mõſtrificũ. Aceſcũt ſuperuẽtu muſta. Sterileſcũt lacte fruges. Moriũtur inſita. Exurũtur hortoꝝ germina: & fructus arboꝝ quibus inſidere decidunt. Speculoꝝ fulgor aſpectu ipſo hebetatur. Acies ferri præſtringiẽ: eboriſꝗ nitor. Aluei apum emoriunẽ. Aes etiam ac ferꝝ rubigo ꝓtinus corrũpit: odorꝗ dirus aera. Et in rabiẽ agũtur guſtato eo caneſ: atꝗ inſanabili ueneno morſus infigitur. Quin & bituminũ ſequax alioqn & lẽta natura ĩ lacu iudææ qui uocatur aſphaltites certo tẽpore anni ſupernatans nequit ſibi auelli: ad oẽm cõtactũ adhærens præterq̃ filo quod tale uirus infecerit. Etiã formicis animali minimo ineſſe ſenſũ eius ferunt: abiiciꝗ geſtatas fruges: nec poſtea repeti. Et hoc tale tantũꝗ omĩbus tricenis diebus malum ĩ muliere exiſtit: & trimeſtri ſpatio largius. Quibuſdã uero ſæpius mẽſe: ſicut aliquibus nunq̃. Sed tales nõ gignũt. Quãdo hæc eſt generando hoĩ materia germinis e maribus coaguli mõ hoc in ſeſe glomerãte. Quod deinde tempore ipſo animatur: corporaturꝗ. Ergo cum grauidis fluxit. inualidi aut nõ uitales partus eduntur: aut ſanioſi ut auctor eſt Nigidius.

Item de ratione partuum. Ca.xvi.

i Dem lac fœminæ nõ corrumpi alenti partũ: ſi ex eodẽ uiro rurſus cõceperit arbitratur. Incipiẽte aũt hoc ſtatu aut deſinẽte cõceptus facillime traduntur. Fœcunditatis in fœminis prærogatiuã accepimus inunctis medicamine oculis ſaliuã infici. Cæteꝝ editis primores ſeptimo mẽſe gigni dẽtes: priuſq̃ in ſupera fere parte haud dubiũ eſt. Septimo eoſdẽ decidere ãno alioſꝗ ſuffici. Quoſdã & cum dẽtibus naſci: ſicut M. Curiũ qui ob id dentatus cognoĩatus eſt. Et Cn. Papyriũ Carbonem præclaros uiros. In fœminis ea res inauſpicati fuit exempli regum temporibus: cum ita nata eſſet Valeria exitio ciuitati in quã delata eſſet futuꝝ reſpõſo aruſpicũ uaticinante. Seſſapiã etiã illa tempeſtate florentiſſimã deportata eſt ueridico exitio conſecuto. Quaſdã concreto genitali gigni infauſto omine Cornelia Gracchoꝝ mater indicio eſt. Aliqui uice dentiũ continuo oſſe gignũtur. Sicuti Pruſiæ regis bithynioꝝ filius ſuperna parte oris. Dẽtes aũt tantũ inuicti ſunt ignibus: nec cremãtur cum reliquo corpore. Iidem flãmis indomiti tabe cauãtur pituita ue. Cãdorem trahũt quodã medicamine. Vſu atterũtur: multoꝗ primũ ĩ aliquibus deficiũt. Nec cibo tantũ & alimẽtis neceſſarii. Quippe uocis ſermoniſꝗ regimẽ primores tenẽt concentu quodã excipientes ictum linguæ: ſeriemꝗ ſtructuræ: atꝗ magnitudine mutilantes moliẽtes ue aut hebetãtes uerba. Et cũ defluxere explanationẽ oẽm adimẽtes: Quin & auguriũ in hac eſſe crediẽ parte. Triceni bini uiris attribuũẽ: excepta turduloꝝ gente. Quibus plurs fuere lõgiora promitti uitæ putant ſpatia. Fœminis minor numerus. Quibus in dextra parte gemini ſuperne a canibus cognoĩati: fortunæ blãdimenta pollicentur. Sicut in Agrippina Domitii Neronis matre: contra in leua. Hoĩem priuſq̃ genito dente cremari mos gentiũ non eſt. Sed mox plura de hoc: cum mẽbratim hyſtoria decurret. Riſiſſe eodẽ die quo genitus eſſet unum accepimus hoĩem Zoroaſtren. Eidem cerebrũ ita palpitaſſe ut impoſitã repelleret manum: futuræ præſagio ſcientiæ. In trimatu ſuo cuiꝗ dimidiã eſſe mẽſurã ſtaturæ certũ eſt. In plenum ãt cuncto mortalium generi minorẽ indieſ fieri propemodũ obſeruatur. Raroſꝗ patribus proceriores conſumẽte ubertatẽ ſeminũ exuſtione: in cuius uices nunc uergat æuum. In creta terræmotu rupto mõte inuẽtũ eſt corpus ſtãs. xlvi. cubitoꝝ: quod alii Orionis: alii Etionis fuiſſe tradũt. Horeſtis corpus oraculi iuſſu refoſſum ſeptẽ cubitoꝝ fuiſſe monumẽtis tradiẽ. Iã uero ãte annos ꝓpe mille uates ille Homerus nõ ceſſauit minora corpora mortaliũ q̃ priſca cõqueri. Neuii Pollionis ãplitudinẽ ãnales nõ tradũt. Sed qa populi cõcurſu pene ĩterẽptus eſſet ꝓdigii uice habitũ. Proceriſſimũ hoĩem ætas noſtra Diuo Claudio prĩcipe Gabbarã noĩe ex arabia aduectũ nouẽ pedũ & totidem unciaꝝ uidit. Fuere ſub Diuo Auguſto ſemipede addito. quoꝝ corpora eius miraculi gratia in cõditorio Saluſtianoꝝ aſſeruabãtur hortoꝝ. Puſioni & Secũdillæ erãt noĩa. Eodẽ præſide minimus hõ duos pedes & palmum Conopas noĩe ĩ delitiis Iuliæ neptis eius fuit. Et mulier Andromeda liberta Iuliæ Auguſtæ Maniũ maximũ & M. Tullium eqtes romanos binum cubitoꝝ fuiſſe auctor eſt Varro. Et ipſi uidimus ĩ loculis aſſeruatos. Sexqpedales gigni quoſdã lõgiores ĩ trimatu ĩplẽtes uitæ curſũ haud ignotũ eſt. Inuenimus ĩ monumẽtis ſalaminæ Eutimenis filiũ ĩ tria cubita triẽnio adoleuiſſe: inceſſu tardũ: ſenſu hebetem: & iam puberẽ factũ uoce robuſta: abſumptũ cõtractõne mẽbroꝝ ſubita triẽnio circũacto. Ipſi nos pridẽ uidimus eadẽ ferme omĩa præter pubertatẽ in filio Cornelii Taciti equitis Ro. belgicæ galliæ rões procurãtis. Ectapelos græci uocãt eos. In latino nõ habent nomen.

Inſignia corpoꝝ. Ca.xvii.

q Vod ſit hoĩum ſpatiũ a ueſtigio ad uerticẽ: id eſſe ſparſis manibus inter lõgiſſimos digy/

tos obſeruatū eſt. ſicuti uires q̄buſdā dextera pte maiores: quibuſdā æquas utraq;: aliquibus leua manu præcipuas. Nec id unq̄ ī fœminis. Mares præſtare pōdere. Et defūcta uiuētibus corpora oīum aīaliū. Et dormiētia uigilātibus. Viroꝝ cadauera ſupina fluitare. Fœminaꝝ prona: uelut pudori defunctarū parcente natura.

Exempla uariarum figurarum. Ca. xviii.

c Oncretis quoſdā oſſibus ac ſine medullis uiuere accepimus. Signū eoꝝ eſſe nec ſitim ſētirī: nec ſudorē emittere. quāq; & uolūtate ſciamus ſiti uictā. Equitēq; Ro. Iuliū Viatorē e uocōtioꝝ gente fœderata ī pupillaribus ānis aquæ ſubter cutē fuſæ morbo ꝓhibitū humore a medicis naturā feciſſe cōſuetudine: atq; ſenecta caruiſſe potu. Necnō & alii multa ſibi īpauere.

Diuerſoꝝ moꝝ exempla. Ca. xix.

f Erūt Craſſū auū Craſſi ī parthis interēpti nunq̄ riſiſſe. Ob id Agelaſtū uocatū. Sicuti nec fleſſe multos. Socratē claꝝ ſapiētia eodē ſemp uiſū uultu: nec aut hylari magis aut turbato. Exit hic animi tenor aliqn̄o in rigorē quēdā toruitatēq; naturæ durā & inflexibilem: affectuſq; humanos adimit: quales apathes græci uocāt. Multos eius generis experti. quodq; miꝝ ſit auctores maximæ ſapientiæ. Diogenē cynicum: Pyrrhonē: Heraclitū: Timonem. Hūc quidem etiā in totius odium generis humani euectum. Sed hæc parua naturæ inſignia in multis uaria cognoſcuntur. Vt in Antonia Druſi nunq̄ expuiſſe. In Pomponio conſulari poeta nunquam ructaſſe. Quibus natura concreta ſunt oſſa: qui ſunt rari admodum: cornei uocantur.

De fortitudine & uelocitate. Ca. xx.

c Orpore ueſco eſſe: ſed eximiis uiribus Tritanū ī gladiatorio ludo ſānitium armatura celebrē: filiūq; eius militē magni Pōpeii: & rectos & trāſuerſos cācellatī toto corpore habuiſſe neruos in brachiis etiā manibuſqu e auctor eſt Varro ꝓdigioſa uiriū elatione. Atque etiā hoſtem ab eo ex ꝓuocatione dimicātē inermi dextra uno digyto ſuperatū: & poſtremo correptū ī caſtra tranſlatū. Aluntus Valens meruit ī prætorio Diui Auguſti centurio uehicula cum culeis onuſta donec exinanirētur ſuſtinere ſolitus. Carpenta cōprehenſa una manu retinere obnoxius cōtranitentibus iumentiſ. Et alia mirifica facere: quæ inſculpta monumēto eius ſpectātur. Ideo M. Varro Ruticellus inquit Hercules appellatus: mulum ſuū tollebat. Fuſiuſ Saluius duo centenaria pondera pedibus: totidem manibus: & ducenaria duobus humeris cōtra ſcalas ferebat. Nos quoque uidimus Athanatum noīe: ꝓdigioſæ oſtentationis quīquagenario thorace plumbeo īdutum. Coturniſque quīgentoꝝ pōdo calciatum per ſcœnā īgredi. C. Milonē athletā cū cōſtitiſſet nemo ueſtigio educebat. Malum tenenti nemo digytum corrigebat. Cucurriſſe mille centum. lx. ſtadia: ab athenis lacedemonem biduo Philippidem magnum erat: donec Caniſtius curſor lacedemonius et Philonides Alexādri magni a ſytione helyn uno die. mil. cccii. ſtadia cucurrerunt. Nunc quidem in circo quoſdā: clx. paſ. tolerare nō ignoramus. Nuperque Fōteio et Vipſano cōſ. ānos. ix. genitū pueꝝ a meridie ad ueſpeꝝ. lxxv. M. p. cucurriſſe. Cuius rei admiratio ita demū ſolida ꝓueniet: ſi q̄s cogitet nocte ac die lōgiſſimū iter uehiculis tribus Tyberiū Neronē emēſum feſtinātē ad Druſū fratrē ægrotātē ī germania ī ea fuerunt ducēta mil. paſ.

De uiſu. Ca. xxi.

o Culoꝝ acies uel maxime fidē excedentia īuenit exēpla. In nuce incluſā iliada Homeri carmen ī mēbrana ſcrpitū tradidit Cicero. Idē fuiſſe q ꝓuideret. cxxxv. mil. paſ. Huic & nomē M. Varro reddidit Strabonē uocatū Solitū āt punico bello a lilybeo ſiciliæ ꝓmōtorio exeūte claſſe carthagīſ portu ēt numeꝝ nauiū dicere. Callicrates ex ebore formicas & alia tā ꝑua fecit aīalia: ut ptes eaꝝ a cæteris cerni n̄ poſſēt. Mermecideſ qdā ī eodē gen̄re īclaruit. a quo quadrigā ex eadē materia quā muſca ītegeret alis fabricatā: & nauē quā apicula pēnis abſcōderet.

De auditu. Ca. xxii.

a Vditus unū exēplū hēt mirabile. Prœliū quo ſybaris deleta ē: eo die quo geſtū erat auditū olympiæ. Nā cymbricæ uictoriæ Caſtoreſq; romani q ꝑſicā uictoriā ipſo die quo contingit nuntiauere uiſus & auditus & numinum fuere præſagia.

Exempla petientiæ. Ca. xxiii.

p Atiētia corporis ut ē crebra ſors calamitatū īnumera documēta pepit: Clariſſimū ī fœminis leænæ meretricis exēplū: quæ torta nō īdicauit Harmodiū & Ariſtogitonē tyrānicidas. In uiris Anaxarchideſ q ſimili de cā cū torq̄reē̄ præciſā e dētibus līguā unāq; ſpem īdicii in tyrānos expuit.

Memoriæ exempla. Ca. xxiiii.

Emoria neceſſariū maxime uitæ bonū cui præcipua fuerit haud facile dictu eſt: tā multis gloriā eius adeptis. Cyrus rex omībus ī exercitu ſuo militibus noīa reddidit. L. Scipio populo ro. Cyneas Pyrrhi regis legatuſ ſenatui & æqueſtri ordini romæ poſtero die q̄ aduenerat. Mithridates duaꝝ & xx. gētiū rex totidē līguis iura dixit: ꝓ cōtiōe ſingulas ſine interp̄te affatus. Carmadas qdā ī græcia quæ q̄s exegerit uolumīa ī bibliothecis legētis mō repræſētauit. Ars poſtremo eiuſ rei fcā & īuēta ē a Simonide medico: cōſumata a Metrodoro Sceptio. ut nihil nō

iisdē uerbis redderet auditū Nec aliud ē æque fragile ī hoīe morbo℞ & casus īiurias atq ēt me tus sētiēs aliaſ pticulatī:alias uniuersa. Ictus lapide oblitus ē litteras tantū. Ex prealto tecto lapsus matris &. affiniū ,ppinquo℞ cœpit obliuionē. Alius ægrotus seruo℞ ēt. Sui uero noīs oblitus Messala Coruinus orator. Itaq sæpe deficere tentat & meditatur uel quieto corpore & ualido. Sōno quoq serpente computat ut inanis mens quærat ubi sit loci.

Laus. C. Iulii Cæsaris. Ca. xxv.

a Nimi uigore præstātissimū arbitror C. Cæsarem dictatorē. Nec uirtutē cōstātiāq nunc cōmemoro: nec sublimitatem oīum capacē quæ cælo cōtinentur: sed ,ppriū uigorem ce leritatēq quodā igne uolucrem. Scribere & legere simul dictare & audire solitū accepimus. Epi stolas uero tanta℞ re℞ quaternas pariter librariis dictare: aut si nihil aliud ageret: septenis. Idē signis collatis qnquagies dimicauit. Solus M. Marcellū trāsgressus q undequadragies dimicaue rat. Nā præter ciuiles uictorias undecies centū & nonagītaduo milia hominū occisa prœliis ab eo nō qdem ī gloria posuerim. Tātam etiā coactā humani generis iniuria. Quod ita esse cōfes sus est ipse: bello℞ ciuilium stragem nō prodēdo. Vt iustius Pompeio magno tribuatur: octin gentas quadragintasex naues piratis ademisse. Cæsari propriū & peculiare fuit præter iam supra dicta clæmētiæ insigne: quausq ad pœnitētiā omēs superauit. Idē magnanimitatis perhibuit exemplū: cui compari nō possit aliud. Spectacula enim edita effusasq opes aut ope℞ magnificē tia in hac parte enumerare luxuriæ fauētis est. Illa fuit uera & incomparabilis inuicti animi sub limitas. Captis apud pharsaliam Pompeii magni scriniis epistola℞: itēq apud tapsum Scipiōis ea optima cōcremasse fide: atq nō legisse.

Laus Pōpeii magni Ca. xxvi.

u Eℜ ad decus impii Ro. non solu ad uiri unius pertinet uictoriam. Pōpeii magni titulos oēs triūphosq hoc ī loco nūcupare: æquato nō mō Alexādri magni re℞ fulgore: sed etiā Herculis ,ppe ac Liberi patris. Igitur sicilia recuperata unde primū Syllanus ī reipublicæ causa exoriēs auspicatus ē. Africa uero tota subacta & in dictionē redacta: Magniq noīe spoliū inde capto eques romanus id quod ātea nemo curru triūphali reuectus ē: & statī ad solis occasū trās gressus excitatis ī pyreneo tropheis oppida octigēta. lxxvi. ab alpibus ad fines hispaniæ ulteri oris in ditione redacta uictoriæ suæ āscripsit: & maiore aīo Sertoriū domuit: belloq ciuili quod oīa cōcutiebat externa extincto ite℞ triūphales currus eques Ro. induxit. Totiēs īperator an teq miles. Postea ad tota maria & deinde solis ortus missus hos rettulit patriæ titulos more sa cris certaminibus uincentiū. Neq enī ipsi coronāt: sed patrias suas coronāt. Hos ergo honoēs urbi tribuit in delubro Mineruæ quod ex manubiis dicabat. Cn. Pompeius magnus imperator bello. xxx. ānoℜ cōfecto fusis fugatis occisis in deditionē acceptis hoīum ,cēties uicies semel oc tuagintatribus milibus. Depressis aut captis nauibus. d. cccxlvi. Oppidis castellis mille qngētis xxxviii. in fidē receptis. Terris a mæotis lacu ad rubrū mare subactis uotū merito Mineruæ. Hoc ē breuiariū eius ab oriente. Triūphi uero quē duxit ad. iii. Kaleñ. octob. M. Messala. M. Pisone cons. præfatio hæc fuit. Cū orā maritimā a prædonibus liberasset: & imperiū maris po pulo Ro. restituisset: ex asia: pōto: armenia: paphlagonia: cappadocia: cilicia: syria: scythis: iu dæis: albanis hiberia insula: creta: basternis: & super hæc de regibus Mithridate atq Tigrane triūphauit. Sūma sūma℞ in illo gloria fuit: ut ipse in cōtione dixit: cum de rebus suis dissereret Asiā ultimā ,puintia℞ accepisse: eadēq mediā patriæ reddidisse. Si qs e cōtrario simili mō uelit percēsere Cæsaris res q maior illo apparuit: totū ,pfecto terra℞ orbē enumeret: quod infinitū esse cōueniet.

Laus Catonis primi. Ca. xxvii.

c Aeteris uirtutū generibus uarie & multi fuere præstātes. Cato primus portiæ gētis tres sūmas in homine res præstitisse existimatus est: optimus orator: optimus imperator: op timus senator. Quæ mihi omnia ēt si nō prius attamē clarius fuisse in Scipione Aemiliano uidet. Dēpto præterea plurimo℞ odio: quo Cato laborauit. Itaq sit ,ppriū Catonis quater & quadragies causam dixisse: nec quēq sæpius postulatum: & semper absolutum.

Item de fortitudine. Ca. xxviii.

f Ortitudo in quo maxime extiterit immēsæ quæstionis est. Vtiq si recipiat poetica fabu lositas. Q. Ennius T. Ceciliū Teucrū fratrēq eius præcipue miratus propter eos sextū ānalem adiecit. L. Sicinius Dētatus: qui tribunus plebis fuit. Sp. Tarpeio. A. Thermo cons. haud multo post exactos reges innumerosissima suffragia hēt centies uicies prœliatus: octes ex prouocatione uictor: xlv. cicatricibus aduerso corpore insignis nulla in tergo. Itē spolia cœpit xxxiiii. Donatus hastis puris duodeuiginti. Phaleris. xxv. Torqbus tribus &. lxxx. Armillis c. lx. Coronis. xxxvi. Ciuicis. xiiii. Aureis octo. Muralibus tribus. Obsidionali una. Fisco æris x. Captiuis. xx. milibus Imperatores nouē ipsius maxime opera triūphantes secutus. Præterea quod optimū in operibus eius reor uno ex ducibus. T. Romulo ex cōsulatu ad populū cōuicto male acti imperii rei militaris. Haud minora forent Manlii Capitolini decora: ni perdidisset il la exitu uitæ ante xxii. annos bina cœperat spolia. Primus omniū eques coronā muralē accepe

rat.vi.ciuicas.xxxvii.dona.xxxiii.cicatrices aduerso corpore excepat.P.Seruiliū magistrū eqtū seruauerat:ipse uulneratus humerꝫ ac femur.Super oīa capitoliū sūmāq̧ rē ī eo solus a gallis seruauerat:si nō regno suo seruasset.Verꝫ sūt in his qdē uirtutis opera magna sed maiora fortunæ.M.Sergio ut eqdē arbitror nemo quēq̧ hoīum iure prætulerit:licet ꝑnepos Catilina gratiā noī derogarit.Secūdo stipēdio dextrā manū perdidit.Stipēdiis duobus ter & uicies uulneratus ē:ob id neutra manu neutro pede satis utilis.Vno tantū seruo plurimis postea stipendiis debilis miles.Bis ab Hānibale captus.Neq̧ enī cū quolibet hoste res fuit.Bis uīculorꝫ eius ꝓfugus.xx.m ēsibus nullo nō die ī cathenis aut cōpedibus custoditus.Sinistra manu sola quater pugnauit:duobus equis insidēte eo suffossis.Dextrā sibi fecit ferreā:eaq̧ religata prœliatus.Cremonā obsidiōe exemit.Placētiā tutatus ē.Duodena castra hostiū ī gallia cœpit.Quæ oīa ex orōe eius apparēt habita cū ī prætorio sacris arceret a collegiis ut debilis.Quos hic coronarū aceruos cōstructurus hoste mutato?Etenī plurimū refert ī quæ cuiusq̧ uirtus tēpora īciderit.Quas trebia ticinusq̧ aut trasimenus ciuicas coronas dedere?Quæ cānis corona merita?unde fugisse uirtutis sūmū opus fuit.Cæteri ꝑfecto uictorēs hoīm fuere.Sergius uicit ēt fortunā.Ingenioꝝ gloriæ qs possit ageř delectū ꝑ tot disciplīaꝝ gnēra & tantā reꝝ opeꝝq̧ uarietatē:nisi fortē Homero uate græco nullum fœliciorē extitisse cōuenit:siue operis fortuna siue materia æstimetur.

Diuersæ laudes plurimoꝝ. Ca.xxix.

Itaq̧ Alexāder magnus(etenī insignibus iudiciis optime citraq̧ inuidiā tā superba cēsura peragetur)inter spolia Darii persaꝝ regis unguētoꝝ scrinio capto quod erat auro gēmisq̧ ac margaritis præciosū uarios eius usus amicis demōstrātibus:quādo tedebat unguēti bellatorē & militia sordidū:īmo Hercule inquit libroꝝ Homeri custodiæ detur:ut præciosissimū humani animi opus q̄ maxime diuiti opere seruaret.Idē Pindari uatis familiæ penatibusq̧ iussit parci:cū thebas raperet.Aristotelis philosophi patriā cōdidit:tantæq̧ reꝝ claritati tā benignū testimoniū miscuit.Archilochi poetæ interfectores Apollo arguit delphis.Sophoclē tragici cothurni prīcipē defūctū sepelire Liber pater iussit obsidētibus mœnia lacedemoniis:Lysādro eoꝝ rege ī qete sæpius admonito ut pateret humari delicias suas.Reqsiuit rex q supremū diē athenis obisset:nec difficulter ex iis quæ deus significasset ītellexit:paceq̧ funeri dedit.

De Platone Ennio Virgilio M.Varrone & M.Cicerone. Ca.xxx.

Platoni sapiētiæ ātistiti Dionysius tyrānus alias sæuitiæ supbiæq̧ natus uittatā nauē misit obuiā.Ipse quadrigis albis egrediētē ī littore excepit.Vigīti talētis unā orōeꝫ Isocrates uēdidit.Aeschines athenīēsis sūmus orator cū accusationē qua fuerat usus rhodi legisset:legit & defēsionē Demosthenis:ob quā ī illud depulsus fuerat exiliū.Mirātibusq̧ tū magis fuisse miraturos dixit:si ipsū orātē audiuissēt:calamitati testis ingēs factus inimici.Tucydidē īperatorē athenīēses ī exiliū egere:reꝝ cōditorē reuocauere:eloquētiā mirati cuius uirtutē dānauerāt.Magnū & Menādro ī comico socco testimoniū regū ægypti & macedoniæ cōtigit classe & p legatos petito.Maius ex ipso regiæ fortunæ prælata litteraꝝ cōsciētia.Perhibuere & romani ꝓceres ēt exteris testimonia.Cn.Pōpeius cōfecto mithridatico bello intraturus Posidonii sapiētiæ ꝓfessione claræ domū fores percuti de more a lictore uetuit:& fasces lictorios ianuæ submisit is:cui se oriēs occidēsq̧ submiserat.Cato cēsorius ī illa nobili triū sapiētiæ ꝓceꝝ ab athenis legatione audito Carneade:q̄primū legatos eos cēsuit dimittēdos:quoniā illo uiro argumētāte qd ueri esset haud facile discerni posset.Quāta moꝝ cōmutatio?Ille sēper alioquin exitiali appellās noīe uniuersos ex italia pellendos censuit græcos:At ꝑnepos eius uticēsis cato unū ex tribunatu militū philosophū.alteꝝ ex cypria legatione deportauit.Eādēq̧ līguā ex duobus Catonibus ī illo abiecisse.ī hoc īportasse memorabile ē.Sed & nr̄oꝝ gloriā pcēseamus.Prior Africanus Q.Ennii statuā sepulchro suo īponi iussit:claꝝq̧ illud nomē īmo uero spoliū ex tertia orbis pte raptū in cinere supmo cū poetæ titulo legi.Diuus Augustus carmina Virgilii cremari cōtra testamēti eius uerecūdiā uetuit.Maiusq̧ ita uati testimoniū contigit:q̄ si ipse sua carmina ꝓbauisset.M.Varronis in bibliotheca quæ prima in orbe ab Asinio Pollione de manubiis publicata romæ:& unius uiuētis posita imago ē:haud minore(ut equidē reor)gloria principe oratoř & ciue ex illa ingenioꝝ quæ tūc fuit multitudine uni hāc coronā dāte:q̄ cū eidē magnus Pōpeius pyratico ex bello naualē dedit.Innumerabilia deinde sūt exēpla romana si psequi libeat:cū plures una gens in quocūq̧ gn̄re eximios tulerit:q̄ cæteræ terræ.Sed quo & te M.Tulli piaculo taceā:quo ue maxime excellentē insigni prædicē:quo potius q̄ uniuersi populi & illius gētis āplissimo testimonio:& tota uita tua ad cōsulatū tātū operibus electus?Te dicēte legē agrariā hoc est alimēta sua abdicauerūt tribus.Te suadente Roscio theatralis seditiōis auctori leges ignouerūt:notatasq̧ se sedes ignomīæ discrimine æquo aīo tulerūt.Te orāte ꝓscriptoꝝ liberos honores petere puduit.Tuū Catilina fuit ingeniū.Tu M.Antoniū proscripsisti.Salue primus oīum parēs patriæ appellate.Primus in toga triūphū:līguæq̧ laureā merite:& facundiæ litteraꝝ latinaꝝ parēs æque ut dictator Cæsar hostis quōdā tuus de te scripsit:omniū triūphoꝝ

laureã adepte maiorẽ. Quãto pluſ eſt ingenii romani terminoſ in tãtum ꝓmouiſſe ꝙ imperii.

De moꝝ maieſtate. Ca.xxxi.

r Eliquis animi bonis præſtitere & apud cæteros mortales ſapĩa: ob id Cati Corculi apud
romanos cognoĩati. Apud græcos Socrates oraculo Apollinis Phytii prælatus cunctis.

De auctoritate. Ca.xxxii.

r Vrſus mortales oraculoꝝ ſocietatẽ dedere Chiloni lacedæmonio tria præcepta eius del/
phiſ cõſecrãdo aureis litteriſ quæ ſũt hæc. Noſſe ſe queq̃: & nihil nimiũ cupe. Comiteq̃
æris alieni atq̃ litis eſſe miſeriã. Quin & funus eius cũ uictore filio olympiæ expiraſſet gaudio
tota græcia ꝓſecuta eſt:

De diuinitate. Ca.xxxiii.

d Iuinitas & quædã cælitũ ſocietas nobiliſſima ex fœminis ĩ ſybilla fuit. Ex uiris ĩ Melãpo
de apud græcos apud romanos ĩ Martio.

De Naſica. Ca.xxxiiii.

u Ir optimus ſemel a cõdito æuo iudicatus ẽ Scipio Naſica a iurato ſenatu. Idẽ ĩ toga cãdi/
da bis r̃pulſa notatus a populo. In ſũma ei ĩ p̃ria mori ñ licuit. Nõ hercule magiſ ꝙ extra
uĩcula illi ſapiẽtiſſimo ab Apolline iudicato Socrati.

De pudicitia. Ca.xxxv.

Vdiciſſima fœmĩa ſemel matronaꝝ ſñia iudicata ẽ Sulpitia Paterculi filia: uxor Fuluii Flac/
p ci electa ẽ cẽtũ præcipuis: quæ ſimulacrũ Veneris ex ſybillinis libris dedicaret. Iteꝝ re/
ligiõis exp̃mto Claudia ĩducta romã deoꝝ matre.

De pietate. Ca.xxxvi.

letatis exẽpla infinita qdẽ toto orbe extitere: ſed romæ unũ: cui cõpari cũcta nõ poſſint
p Humilis ĩ plebe & iõ ignobiliſ puerpa ſupplicii cã carcere ĩcluſã matrẽ cũ ĩpetraſſet aditũ
a ianitore ſẽp excuſſa ne qd inferret cibi: deprehẽſa ẽ uberibuſ ſuis alẽs eã. Quo miracl'o
matri ſalus donata filiæ pietate eſt. Ambæq̃ perpetuis alimẽtis. Et locus ille eidẽ conſecratus
eſt deæ. C. Quntio M. Attilio conſ. tẽplo pietatiſ extructo in illiuſ carceris ſede: ubi nũc Mar/
celli theatrũ eſt. Gracchoꝝ pater ãguibus apprehẽſis in domo cũ reſpõderet̃ ipſũ uictuꝝ alteri
us ſexu ĩterempto: ĩmo uero inqt meũ necate: Cornelia. n. iuuenis eſt: & parere adhuc põt: hoc
erat uxori parcer̃: & reipublicæ cõſulere: idq̃ mox cõſecutum eſt. M. Lepiduſ Apuleiæ uxoriſ
caritate p⁹ repudiũ obit. P. Rutilius morbo leui impeditus nũtiata fratris repulſa ĩ conſulatus
petitiõe ilico expirauit. Publius Catienus Philotimus patronũ adeo dilexit ut hæres oĩbus bo/
nis inſtitutus in rogum eius ſe iaceret.

De artiũ plurimaꝝ excellẽtia: aſtrologia: grãmatica: geometria. Ca.xxxvii

u Ariaꝝ artiũ ſcĩa innumerabiles enituere: quos tñ attingi par ſit florem hoĩum libãtibus.
Aſtrologia Beroſuſ cui ob diuinas prædictiões athenienſes publico in gymnaſio ſtatuã in
aurata lingua ſtatuere. Grãmatica Apollodorus: cui ãphyctiões græciæ honorẽ habuere. Hip
pocrates medicina pollens: q uenientem ab illyriis peſtilentiã prædixit: & diſcipulos ad auxiliã
dũ circa urbes dimiſit. Cui ob meritũ honor̃s illos quos Herculi decreuit græcia. Eãdem ſcĩam
in Teõbroto Ptolemæus rex megalenſibus ſacris donauit centũ talentis ſeruato Antiocho re/
ge. Magna & Critobulo fama eſt extracta Philippi regis oculo ſagitta: & citra deformitate oris
curata orbitate luminis. Sũma ãt Aſclepiades pruſienſis cõdita noua ſecta ſpretis legatis & pol
licitatiõibus Mithridatis regis: repta rõe qua uinũ ægris medet̃: relato e funere hoĩe & cõſerua
to: ſed maxime ſpõſione facta cũ fortuna ne medicus crederet̃: ſi unq̃ inualidus ullo mõ fuiſſet
ipſe: & uictor ſuprema in ſenecta lapſu ſcalaꝝ exanimatus eſt. Grãde & Archimedi geometricæ
ac machinalis ſcientiæ teſtimonium. M. Marcelli cõtingit interdicto cũ ſyracuſæ capent̃. ne uio
laret̃ unus: niſi fefelliſſet ĩperiũ militaris imprudentia. Laudatus Cteſiphõ Gnoſius æde ephe/
ſiæ Dianæ admirabiliter fabricata: Philõ athenis armamentario mille nauiũ. Chtheſibius pneu/
matica rõne & hydraulicis organis reptis. Dinocrates metatus Alexandro cõdente in ægypto
alexãdriam. Idem hic imperator edixit ne quis ipſum alius ꝙ Apelles pingeret: ꝙ Pyrgote/
les ſculperet: ꝙ Liſippus ex ære duceret. Quæ artes pluribus inclaruere exemplis.

Item mira opera artificis. Ca.xxxviii.

a Riſtidis thebani pictoris unã tabulã centũ talentis rex Attalus licitatus eſt. Octingenta
emit duas Cæſar dictator. Mediã & Aiacez Timomachi in templo Veneris genitricis di/
caturus. Cãdaulẽs rex Bularchi picturã magnetũ exitii haud mediocris pari r̃pendit auro. Rho
dũ nõ incendit rex Demetrius expugnator cognoĩatus ne tabulã Protogenis cremaret a pte ea
muri locatã. Praxiteles marmore nobilitatus eſt: gnidiaq̃ Venere præcipue: ueſano amore cu/
iuſdã iuuenis ĩſigni: & Nicomediſ æſtimatõe r̃giſ grãdi gnidioꝝ ære alieno ꝑmutare eã conati.
Phidiæ Iupiter olympius quotidie teſtimoniũ ꝓhibet. Mentori Capitolinus & Diana epheſia:
qbus fuere cõſecreta artis eius uaſa.

De ſeruitiis. Ca.xxxix.

Reciũ hoĩs in ſeruitio geniti maximũ ad hãc diẽ quod eqdẽ cõperierĩ fuit grãmaticæ ar/
p tis Daphnidis Cn. Piſaurenſe uendente: & M. Scauro principe ciuitatis. iii. mil. d. cc. ſe/
ſtertiiſ licente. Exceſſere hoc in noſtro æuo nec modice hiſtriões. ſed libertatẽ ſuã mer/
cati. Quippe cũ iã apud maiores Roſcius hiſtrio. iii. mil. d. anniã mercaſſe ꝓdat̃: niſi ſi quis in
hoc loco deſiderat armeniaci belli paulo ante ꝓpter Tyridatẽ geſti diſpenſatorẽ quẽ Nero iii.

cxxx. manumisit. Sed hoc preciũ belli nõ hoĩs fuit. Tã hercule q̃ libidinis nõ formæ Paronete mi spadonis Seiano. iii. mil. d. mercãte a Sutorio Prisco. Quam qdẽ iuriã lucrifecit ille mercatus in luctu ciuitatis quoniam arguere nulli uacabat.

De præstantia gentium. Ca. xl.

g Entiũ in toto orbe præstãtissima una oĩ uirtute haud dubie romana extitit. Fœlicitas cui præcipua fuerit hoi nõ est humani iudicii: cũ prosperitatẽ ipsã alius alio mõ & suopte ingenio q̃sq; terminet. Si uerõ facere iudiciũ uolumus ac repudiata omni fortunæ ãbitione decernere: mortaliũ nemo est fœlix. Abunde igit̃ atq; indulgenter fortuna deciditur cũ eo q iure dici nõ infœlix põt. Quippe ut alia nõ sit: certe ne lacescat fortuna metus ẽ. Quo semel recepto solida fœlicitas nõ est. Quid q̃ nemo mortaliũ omnibus horis sapit: utinãq; falsũ hoc & non a uate dictũ q̃plurimi iudicẽt. Vana mortalitas: & ad circũscribẽdã seipsã ingeniosa: cõputat more thraciæ gentis: quæ calculos colore distinctos pro experimẽto cuiusq; diei in urnã condit: ac supremo die sepatos dinumerat: atq; ita de unoquoq; pronũtiat. Quid q̃ iste calculi cãdore illo laudatus dies originẽ mali habuit? Quãmultos accepta afflixere imperia? Quãmultos bona perdidere: & ultimis mersere suppliciis? Ista nimirũ bona: si cui inter illa hora in gaudio fuit. Ita est profecto alius de alio iudicat dies: & tamẽ supremus de omnibus. Ideoq; nullis credendũ ẽ. Quid q̃ bona malis paria nõ sũt etiã pari numero? Nec lætitia ullo minimo mœrore pensãda. Heu uana & imprudens diligentia. Numerus dierũ cõputatur ubi quæritur põdus.

De fœlicitate fœminæ. Ca. xli.

u Na fœminarũ in omni æuo Lampido lacedæmonia refertur: quæ regis filia: regis uxor: regis mater fuit. Vna Berenice: quæ filia soror mater Olympionicarũ. Vna familia Curionum: in qua tres cõtinua serie oratores extiterũt. Vna Fabiorũ: in qua tres cõtinui principes senatus. M. Fabius Ambustus: Fabius Rutilanus filius: Q. Fabius Gurges nepos.

Varia exempla fortunæ. Ca. xlii.

c Aetera exẽpla fortunæ uariantis innumera sunt. Etenim quæ facit magna gaudia nisi ex malis? aut quæ mala immensa nisi ex ingentibus gaudiis.

De his proscriptis: L. Sylla. Q. Metello. Ca. xliii.

f Eruauit p̃scriptũ a Sylla M. Fidustiũ senatorẽ ãnis xxxvi. Sed iterũ p̃scriptus supstes Syllæ uixit usq; ad Antoniũ. Cõstat nulla alia de cã ab eo p̃scriptum q̃ qa p̃scriptus fuisset. Triũphare P. Vẽtidiũ de pthis uoluit qdẽ solũ: sed eũdẽ in triũpho asculano. Cn. Põpeii Strabonis duxit puerũ. Quãq; Massurius auctor ẽ bis in triũpho ductũ. Cicero mulionẽ castrẽsẽ suffaraneũ fuisse. Plurimi iuuẽtã inopẽ in caliga militari tolerasse. Fuit & Balbus Cornelius maior cõsul: sed accusat⁹ atq; de iure uirgarũ in eũ iudicẽ in exiliũ missus. Primus externorũ atq; etiã in oceano genitorũ usus illo honore quẽ maiores latio quoq; negauerũt. Est & L. Fuluius inter insignia exẽpla tusculanorũ rebellãtiũ cõsul: eodẽ quoq; honore cũ trãsisset exornatus cõsesti a populo ro. qui solus eodẽ ãno quo fuerat hostis romæ triũphauit ex iis: quorũ cõsul fuerat. Vnus hoĩm ad hoc æui fœlicis sibi cognomẽ asseruauit L. Sylla ciuili nẽpe sãguine ac patriæ oppugnatõe adoptatus: & qbusdã fœlicitatis inductus argumẽtis: q̃ p̃scribere tot milia ciuiũ ac trucidar̃ potuisset. O praua interp̃tatõ & futuro tp̃e infœlix. Nõ melioris sortis tũc fuere peũtes: quorũ miseremur hodie: cũ Syllã nemo ñ oderit? Age ñ exitus uitæ eius oĩm p̃scriptorũ ab illo calamitate crudelior fuit. erodẽte se ipo corpor̃ & supplicia sibi gignẽte: qd̃ ut dissimulauerit & supmo sõno eius cui imortuus quodãmõ ẽ: credamus ab uno illo iuidia gloria uictã. Hoc tñ nẽpe fœlicitati suæ defuisse cõfessus ẽ q̃ capitoliũ nõ dedicauisset. Q. Metellus ĩ ea orõe quã hũit ĩ supmis laudib⁹ p̃ris sui L. Metelli põt. bis cõsulis: dictatoris magistri eq̃tũ. Quĩdeciuiri agris dãdis. q primus elephãtos primo punico bello duxit in triũpho scriptũ reliquit. Decẽ maximas res optimasq; in qbusq; quærẽdis sapiẽtes ætatẽ exigerẽt: cõsumasse eũ. Voluisse. n. primariũ bellatorẽ esse. Optimũ oratorẽ. Fortissimũ ĩpatorẽ. Auspicio suo maximas res geri. Maximo honor̃ uti: sũma sapiã esse. sũmũ senatorẽ hẽri. Pecuniã magnã bono mõ inuenire. Multos liberos relinq̃re: & clarissimũ in ciuitate esse. Hæc cõtigisse ei: nec ulli alii p⁹ romã cõditã. Lõguꝫ ẽ refeller̃ & supuacuũ: abunde uno cãu refutãte. Siqdẽ is Metellus orbã luminib⁹ exegit senectã amissis incendio cũ palladiũ rapet ex æde uestæ memorabili cã: sed euentu miso. Quo fit ut infœlix qdẽ dici ñ dẽat: fœlix tñ esse ñ possit. Tribuit ei po. ro. quod nũq; ulli alii ab cõdito æuo ut quotiens in senatum iret: curru ueherer̃ ad curiã. magnum & sublime sed p oculis datum.

De altero Metello. Ca. xliiii.

h Vius quoq; Q. Metelli qui illa de patre dixerat filius inter rara fœlicitatis humanæ exẽpla numeratur. Nã præter honores ãplissimos cognomenq; macedoniæ a quattuor filiis illatus est rogo: uno prætore: tribus consularibus: duobus triũphalibus: uno censorio. quæ singula quoque paucis contigere. In ipso tamen flore dignitatis suæ ab Catinio Labeone cui cognomen fuit Macerioni: tribuno plebis: quem e senatu censor eiecerat reuertens e campo meridiano tempore uacuo foro & capitolio ad tarpeium raptus ut præcipitaretur conuolãte quidã

tam numeroſa illa cohorte quæ patrē eū appellabat. Sed ut neceſſe erat in ſubito tarde & tanq̃
in exequias cū reſiſtēdi ſacroq; tactū repellendi ius nō eſſet: uirtutiſ ſuæ opera & cenſura peritu
rus: ægre tribuno qui intercederet repto a limine ipſo mortis reuocatuſ alieno beneficio poſtea
uixit. Bonis inde etiā cōſecratis a dānatu ſuo tanq̃ par eſſet fauciū certe intortarꝝ: expreſſiq; p
aures ſāguinis pœnā exactā eſſe. Equidē & Africani Aemiliani inimicū fuiſſe inter calamitates
duxerim ipſo teſte Macedonico. Siquidē liberis dixit. Ite filii celebrate exequias: nūq̃ ciuis ma
ioris funus uidebitis. Et hoc diceb at iā balearicis & creticis diadematis iā Macedonicuſ ipſe. Ve
rū ut illa ſola iniuria æſtimet: quis hunc iure fœlicem dixerit periclitatū ad libidinē inimici: nec
Africano ſaltem perire: quos hoſtes uiciſſe tanti fuit: aut quos non honores curruſq; illa ſua uio
lentia fortuna retroegit per mediā urbē cenſore tracto. Etenī ſola hæc moriendi rō fuerat trac
to in capitoliū illo in quod triūphās ipſe deorꝝ exuuiis ne captiuos quidē ſic traxerat. Maiuſ hoc
ſcelus fœlicitate cōſecuta factū eſt periclitato macedonico uel funus tātū ac tale perdere: ī quo
a triūphalibus liberis portaretur in rogū uelut exequiis quoq; triūphanſ. Nulla eſt profecto ſo
lida fœlicitas: quā cōtumelia ulla uitæ rūpit: nedum tanta. Quod supereſt neſcio maior gloriæ
an indignationi dolor accedat: inter tot Metellos tā ſcelerata Catinii audaciā ſēper fuiſſe iultā.

De Diuo Auguſto. Ca. xlv.

i N Diuo quoq; Auguſto quē uniuerſa mortalitas in hac cēſura nuncupat: ſi diligēter æſti/
mentur cuncta: magna ſortis humanæ reperientur uolumina. Repulſa in magiſterio equi
tum apud auunculum: & cōtra uoluntatem eius prælatus Lepidus. Proſcriptionis inuidia in col
legā. Collegium in triumuiratu peſſimorꝝ ciuium: nec æqua ſaltē portione: ſed prægraui Anto
nio. Philippenſi prœlio morbo: fuga: & triduo in palude latebræ ægroti. Et ut fatentur Agrip
pa & Mœcenas aqua ſubter cutē fuſa. Turgida latera. Naufragia ſicula: Et alia ibi quoq; in ſpe/
lunca occultatio. Iā ī nauali fuga urgēte hoſtiū manu preces Proculeio mortis admotæ. Cura
peruſinæ cōtentionis. Sollicitudo martis actiaci: pānoniciq; belli. Ruinæ pōtis. Tot ſeditiōes
militū. Tot ācipites morbi corporis. Suſpecta Marcelli uota. Pudēda Agrippæ ablegatio. To
tiēs petita īſidiis uita. Incuſatæ liberorꝝ morteſ: luctuſq; nō tantū orbitate triſtes. Adulteriū fi
liæ. Et cōſilia patricidæ palā facta. Cōtumelioſus priuigni Neronis ſeceſſus. Aliud neptis adul
teriū. Iūcta deīde tot mala. Inopia ſtipēdii. Rebellio illyrici. Seruitiorꝝ delectus. Iuuētutis pe
nuria. Peſtilētia urbis. Fames ſitiſq; italiæ. Deſtinatio expirādi. Et quatridui inedia maior parſ
mortis ī corpus recepta. Iuxta hæc uariana clades: & maieſtatis eiuſ fœda ſugillatio. Abdicatio
poſtumi Agrippæ poſt adoptionē. Deſideriū poſt relegationē. Inde ſuſpitio in Fabiū: archano/
rū ꝑ proditionem. Hinc uxoris & Tyberii cogitationes ſuprema eius cura. In ſūma deus ille cæ
lumq; neſcio adeptus magis an meritus hærede hoſtis ſuæ filio exceſſit.

Quos beatiſſimos dii iudicauerunt. Ca. xlvi.

ſ Vbeunt in hac reputatione delphica oracula uelut ad caſtigādam hoīum uanitatem a deo
emiſſa. Duo ſunt hæc. Phedium fœliciſſimum qui pro patria proximo occubuiſſet. Iterꝝ a
Gige rege tunc ampliſſimo terrarꝝ cōſultum Aglaum Prophodium eſſe fœliciorē. Senior hic in
āguſtiſſimo archadiæ paruū ſed ānuis uictibus large ſufficiēs prædiū colebat: nūq̃ ex eo egreſ/
ſus. Atq; ut e uitæ genere manifeſtum eſt: minima cupidine minimum ī uita mali expertus.

Quem uiuentem ut deum coli iuſſerunt. Ca. xlvii.

c Onſecratus eſt uiuus ſētienſq; oraculi eiuſdē iuſſu & Iouis deorꝝ ſūmi aſtipulatu Eutimus
poeta ſēper olympiæ auctor & ſemel uictus. Patria ei locri ī italia. Ibi imaginē eiuſ eſſe:
& olympiæ alterā eadē die tactā fulmīe. Callimachū ut nihil aliud miratū uideo: ad eū ꝑ iuſſiſſe
ſacrificari: quod & uiuo factitatū & mortuo: nihil ꝑ adeo mirꝝ aliud q̃ꝑ hoc placuiſſe diis.

De ſpatiis uitæ longiſſimis. Ca. xlviii.

d E ſpatio atq; lōgīqtate uitæ hoīum nō locorꝝ mō ſitus: uerꝝ exēpla ac ſua cuiq; ſors naſcē
di īcertū fecere: Heſiodus q primus de hoc aliqua ꝓdidit fabuloſe (ut reor) mlta de hoīꝫ
æuo referēs cornici nouē noſtras attribuit ætates. Quadruplū eiuſ ceruiſ. Id triplicatū coruiſ.
Et reliqua fabuloſius ī phœnice ac nymphis. Anacreō poeta Argātonio tarteſiorꝝ regi. cl. tri/
buit ānos. Cyniræ cypriorꝝ. x. ānos āplius. Aegimio ducētos. Theopōpuſ Epimenidi Groſio
clvii. Hellanicus quoſdā ī ætolia epiorꝝ gētis ducētos explere. Cui aſtipulat̃ Damiates memo/
rās Pictoreū ex iis præcipuū corpor̄ uiribuſq; ēt trecētiſ uixiſſe. Ephodorus arcadū regeſ trecē
tis ānis. Alexāder & Cornelius Dādonē quedā ī illyrico qngētiſ uixiſſe. Xenophō Impetrī pu
lutiniorꝝ īſulæ regē octīgētis: atq; ut parce mētitus ē filiū eius ſexcētis. Quæ oīa īſcitia tēporꝝ
acciderūt. Annū. n. alii æſtate unū determīabāt: & alterꝝ hyeme. Alii quadripartitiſ tēporibus
ſicut arcades: quorꝝ āni trimeſtres fuere. Quidā lunæ ſenio ut ægyptii. Itaq; apud eos aliq &
ſingl̄a milia ānorꝝ uixiſſe ꝓdūt. Sed ut ad cōfeſſa trāſeamus: Argātoniū gaditanū octogīta an/
nis regnaſſe ꝓpe certū eſt. Putāt quadrageſimo cœpiſſe. Maſſiniſſā. xl. āniſ regnaſſe īdubitatū
eſt. Gorgiam ſiculum centū octo uixiſſe. Q. Fabius Maximus ſexagītatribus ānis augur fuit.

M. Perpenna & nuper. L. Voluſius Saturninus omnium quos in cõſulatu ſententiã rogauerãt ſuperſtites fuere. Perpenna ſeptẽ reliquit ex iis quos cenſor legerat. Vixit ãnos nonagitaocto. Qua in re & illud adnotare ſuccurrit: unum oĩno qnquẽniũ fuiſſe quo ſenator nullus moriret̃. Cũ Flaccus & Albinus cenſores luſtrum condidere uſq; ad proximos cenſores ab ãno urbis qngenteſimo ſeptuageſimonono. M. Valerius Coruinus centũ annos impleuit. Cuiuſ inter primũ & ſextũ cõſulatũ. xlvi: anni fuere. Idem ſella curuli ſemel ac uicies ſedit: quotiens nemo alius. Aequauit eius uitæ ſpatium Metellus Pontifex. Et ex fœminis Liuia Rutilii nonagĩta ſeptem annoſ exceſſit. Statilia Claudio prĩcipe ex nobili domo nonagĩtanouẽ. Terentia Ciceronis cvii. Clodia Ofeli cxv. Hæc quidem etiã enixa quindecies. Luceia mima cẽtũ annis in ſcæna pronũtiauit. Valeria Copiola Emboliaria reducta eſt in ſcænã Cn. Pompeio Q. Sulpitio conſ. ludis pro ſalute Diui Auguſti uotiuis annum centeſimũquartum agens. Quæ ꝓducta fuerat tyrocinio a M. Pompeio ædili plebis. C. Mario. Cn. Carbone conſ. ante annos nonagĩtaunum. Et a magno Pompeio magni theatri dedicatione anus ꝓ miraculo reducta. Sãmullã quoq; centum decem annis uixiſſe auctor eſt Aſconius Pedianus. Minus miror Stephanionẽ qui primus togatus ſaltare inſtituit utriſq; ſecularibus ludis ſaltaſſe: & Diui Auguſti & quos Claudius Cæſar cõſulatu ſuo quarto fecit: quãdo ſexagintatres nõ amplius anni interfuere: q̃q; & poſtea diu uixerit. In tmoli mõtis cacumine quod uocant tempſin. cl. annis uiuere Mutianus auctor eſt. Totidem annos itẽ cenſum Claudii Cæſaris cenſura. T. Fullonium bononiẽſem: idq; collatis cenſibus quos ante detulerat: uitæq; argumentis (etenim id curæ principi erat) ue℞ apparuit.

De uarietate naſcendi. Ca. xlix.

POſcere uidetur locus ipſe ſyderalis ſcientiæ ſentẽtiam. Epigenes. cxxii. annos impleri negauit poſſe. Beroſus excedi cẽtum ſeptẽdecim. Durat & ea rõ quã Petoſyris ac Necepſos tradiderunt: & trimorion appellãt a trium ſigno℞ portione: qua poſſe ĩ italiæ tractu cxxvi. annos uitæ contingere apparet. Negauere illi quẽq; nonaginta partium exortiuam menſuram quod anaphoraſ uocant tranſgredi: & has ipſas incidi occurſu malefico℞ ſyde℞: aut etiam radiis eo℞ ſoliſq;. Rurſus Aeſculapii ſententiã ſecuti: qui ſtatuta uitæ ſpatia a ſtellis accipi dicit. Sed q̃tum primum tribuat incertum eſt. Rara autem eſſe dicunt lõgiora tempora: qñoquidem momentis hora℞ inſignibus lunæ die℞ ue ſeptem atq; xxiiii. quæ nocte ac die obſeruantur ingens turba naſcatur: ſcanſili anno℞ lege occidua: quam climactaras appellant: nõ fere ita genitis qnquageſimumquartum annum excedentibus. Primum ergo artis ipſius incõſtãtia declarat q̃ incerta res ſit. Accedunt experimẽta & exẽpla recẽtiſſimi cẽſus: quẽ intra quadriẽniũ ĩpatores Cæſares Veſpaſiani pater filiuſq; cenſores egerunt. Nec ſunt omnia uaſaria excutiẽda. Mediæ tãtũ partis inter apẽninũ montẽ padũq; ponemus exẽpla. Cẽtũ uigĩti natos ãnoſ parmæ tres edidere. Brixelli unũ. cxxv. Parmæ duos cxxx. Placẽtiæ unũ. cxxxi. Fauẽtiæ unam mulierem cxxxii. Bononiæ. L. Terẽtiũ Marci filiũ. Arimini uero M. Apomũ. C. & L. Tertulã. cxxxvii. Citra placẽtiã in collibus oppidũ eſt uelleiacium: in quo. cx. natos ãnos ſex detulere. Quattuor centenos uicenos. Vnũ. cl. M. Mutius M. filius Galerius fœlix ac ne pluribus moremur in re confeſſa in regione italiæ octaua cẽtenum anno℞ cẽſi ſunt hoĩes liiii. Cẽtenũ denũ homines lvii. Centenũ uicenum quinũ homines duo. Centenum tricenum homines quattuor. Cẽtenum tricenum quinum aut ſeptenum totidẽ. Cẽtenum quadragenum homines tres. Alia mortalitatis conſtãtia. Homerus eadẽ nocte natos Hectorẽ & Polydamãta tradit tam diuerſæ ſortis uiros. C. Mario C. Carbone. iii. conſ. ad. v. Kalẽ. iunias M. Celius Ruffus & Cornelius Lucinius Caluus eadẽ die geniti ſũt: oratores quidẽ ãbo: ſed tamẽ diſpari euẽtu. Hoc etiã iiſdẽ horis naſcẽtibus ĩ toto mũdo quotidie euenit: pariterq; domini ac ſerui gignũt̃: regeſ & inopes.

In morbis uaria exempla. Ca. l.

PVblius Cornelius Ruffus qui cõſul cũ Manio Curio fuit dormiẽs oculo℞ uiſũ amiſit: cũ id ſibi accidere ſõniaret. E diuerſo Phalereus iã tũ deploratus a medicis uomicæ morbo: cũ mortẽ ĩ acie quæreret uulnerato pectore medicinã ĩuenit ex hoſte. Q. Fabius Maximus conſ. apud flumẽ iſarã prœlio cõmiſſo aduerſus allobrogũ regẽ aruerno℞q; gẽtes ad. vi. idus auguſtas. cxxx. ꝑduelliũ cæſis febri quartana liberatus eſt ĩ acie. Incertũ ac fragile nimi℞ ẽ hoc munus naturæ quicquid datur nobis. Malignũ uero & breue ĩ iis etiã quibus largiſſime contingit: uniuerſũ utiq; æui tẽpus intuẽtibus. Quid ꝙ æſtimatione nocturnæ quietis dimidio quiſq; ſpatio uitæ ſuæ uiuit: Pars æqua morti ſimilis exigit̃: aut pœnæ niſi contĩgit quies. Nec reputãtur infãtiæ ãni qui ſenſu carent: nec ſenectæ ĩ pœnã uiuacis. Tot ꝑiculo℞ genera: tot morbi tot metus: tot curæ: totiẽs ĩuocata morte ut nullũ frequentius ſit uotũ. Natura uero nihil hoĩbus breuitate uitæ præſtitit melius. Hebeſcũt ſenſus. Mẽbra torquẽt̃. Præmorit̃ uiſus: auditus: ĩceſſus: dentes etiã ac cibo℞ inſtrum̃ta: & tñ uitæ hoc tempus ãnumerat̃. Ergo ꝓ miraculo & id ſolitariũ reperitur exemplũ. Xenophilũ muſicũ centum & quinq; annis uixiſſe ſine ullo corporis incommodo. At hercule reliquis omnibus per ſingulas membro℞ ꝑtes qualiter nullis

aliis animalibus: certis pestifer calor remeat horis: aut rigor: neq; horis mō: sed & diebus nocti busq; trinis quadrinis ue etiā toto āno: Atq; etiā morbus est aliquis per sapiētiā mori. Morbis enī quoq; quasdā leges natura imposuit. Quadrini circuitus febrē nūq; bruma nūq; hybernis mēsibus īcipe: Quosdā post sexagesimū uitæ spatiū nō accedere. Alios pubertate deponi: a fœminis præcipue. Senes minime sētire pestilētiā. Nāq; uniuersis gentibus ingruūt morbi: & generatim mō seruitiis: mō ꝓcerꝫ ordini aliosq; p gradus. Quā ī re obseruatū ī meridianis ptibus ad occasū solis pestilētiā sēp ire. Nec ū q; fere aliter fieri nisi hyeme: nec ut ternos excedat mēses.

De signis mortis. Ca. li.

i Am signa lœtalia in furoris morbo risū. Sapientiæ uero ægritudine fimbriarꝫ curā & stragulæ uestis plicaturas. A sōno morientiū neglectū prægrādis humoris e corpore effluuium: in oculorꝫ quidem & nariū aspectu indubitata maxime: etiā supino assiduo cubitu. Venarꝫ inæquali aut formicāte percussu. Et alia quoq; Hippocrati principi medicinæ obseruata sunt. Et cū innumerabilia sint mortis signa: salutis securitatisq; nulla sūt. Quippe cū cēsorius Cato ad filiū de ualitudinis quoq; obseruatōe ut ex oraculo aliquo ꝓdiderit senilē iuuentā præmaturæ mortis esse signum. Morborꝫ uero tā infinita est multitudo ut Pherecides Syrius copia serpentiū ex corpore eius erūpente expirauerit. Quibusdā perpetua febris est ut C. Mœcenati. Eidē triennio supremo nullo horæ momēto cōtigit sōnus. Antipater sydonius poeta omībus annis uno die natali tantum corripiebatur febre. & eo comsumptus est satis longa senecta.

De his qui elati reuixerunt. Ca. lii.

a Viola cōsularis in rogo reuixit. Et quoniā subuenīri nō potuerat præualēte flāma uiuus crematus est. Similis cā in L. Lamia prætorio uiro traditur. Nā Celiū Tuberonē prætura functū a rogo relatum Messala Ruffus & pleriq; tradūt. Hæc est cōditio mortaliuꝫ. Ad has & eiusmodi occasiones fortunæ gignimur: uti de hoīe ne forte morti quidē debeat credi. Reperimus inter exempla Hermotinii Clazomenii aīam relicto corpore errare solitā: uagāq; e lōginquo multa annuntiare.: quæ nisi a præsenti nosci nō possent: corpore interim semianimi: donec cremato eo inimici qui Cātaridæ uocabātur remeāti animæ uelut uaginā ademerint. Aristei et uisam euolantē ex ore in ꝓcōneso corui effigie. Quæ magna queritē fabulositate: quā equidem & in gnosio Epimenide simili mō accipio. Puerꝫ æstu & itinere fessū in specu septē & quinquagīta dormisse annis: rerꝫ faciem mutationēq; mirantem uelut postero experrectū die. Hinc pari numero dierꝫ senio ingruente: ut tamē in septimū & quinquagesimū atq; cētesimū uitæ duraret annum. Fœminarꝫ sexus huic malo uidetur maxime oportunus cōuersione uuluæ: quæ si corrigatur spiritus restituitur. Huc pertinet nobile illud apud græcos uolumē Heraclidis septē diebus fœminæ exanimis ad uitā reuocatæ. Varro quoq; auctor est uiginti uiris agros diuidentibus capuæ quēdam qui efferretur feretro domū remeasse pedibus. Hoc idem aquini accidisse. Romæ quoq; Corfidiū materteræ suæ maritū funere locato reuixisse: & locatorē funeris ab eo elatum. Adiecit miracula quæ tota īdicasse cōueniat. E duobus fratribus equestris ordinis Corfidio maiori accidisse ut uideretur expirasse: apertoq; testamēto recitatū hæredē minorem funeri instituisse. Interim eū qui uidebatur extinctus plaudendo cōcinuisse mysteria: & narrasse a fratre se uenisse. Cōmendatā sibi filiā ab eo. Demōstratū præterea quo in loco defodisset aurꝫ nullo conscio: & rogasse ut iis funeribus quæ compasset efferretur. Hoc eo narrāte fratris domestici prope ānum clauere exanimatū illum: & aurꝫ ubi dixerat repertū est. Plena præterea uita est his uaticiniis: sed nō cōferenda: cum sæpius falsa sint. Sicut ingenti exemplo docebimus. Bello siculo Gabienus Cæsaris classium fortissimus captus a. Sex. Pompeio iussu eius incisa ceruice & uix cohærente iacuit in littore tota die. Deinde cū aduesperauisset: cum gemitu precibusq; cōgregata multitudine petiit uti Pōpeius ad se ueniret: aut aliquē ex caris mitteret. Se aūt ab inferis remissum: habereq; quod nūtiaret. Misit plures Pōpeius ex amicis: quibus Gabienus dixit: Inferis diis placere Pompeii cās & partes pias. Proinde euentum futurꝫ quē optaret: hoc se nūtiare iussū. Argumētū fore ueritatis q pactis mādatis ꝓtinus expiraturus esset. Idq; ita euenit. Post sepulturā quoq; uisorꝫ exēpla sunt: nisi q naturæ opera nō prodigiosa cōsectamur.

De mortibus repentinis. Ca. liii.

i N primis aūt uisa miraculo sunt atq; frequentia mortes repētinæ. Hæc est sūma uitæ fœlicitas: quā esse naturalem docebimus. Plurimas prodidit Verrius. Nos cū delectu modū seruabimus. Gaudio obiere præter Chilonem de quo diximus Sophocles & Dionysius siciliæ tyrānus uterq; accepto tragicæ uictoriæ nuntio. Mater pugna illa cannensi filio incolumi uiso contra falsum nuntiū. Pudore Diodorus sapiētiæ dialeticæ professor lusoria quæstione nō protinus ad interrogationes Stilbonis dissoluta. Nullis euidētibus causis obiecere dum calciantur matutino duo Cæsares Prætor & prætura populiro. functus dictatori s Cæsaris pater. Hic pisis exanimatus: ille romæ. Q. Fabius maximus ī cōsulatu suo pridie. Kaleñ. ianua. In cuius locum M. Orellius paucissimarꝫ horarꝫ cōsulatū petiit. Item C. Vulcatius Gurges senator. Oēs adeo

ſani atq; tempeſtiui ut de progrediēdo cogitarent. Q. Aemilius Lepidus iā egrediens incuſſo pollice limini cubiculi. C. Aufidius cum egreſſus in ſenatū iret offenſo pede in comitio. Legatus quoq; q rhodiorū cām in ſenatu magna cū admiratione orauerat: in limine curiæ ꝓtinus expirauit progredi uolens. Cn. Bebius Pamphilus præfectura & ipſe fūctus cū a puero quæſiſſet horas. A. Pompeius in capitolio cū deos ſalutaſſet. M. Iuuētius Thalna conſ. cum ſacrificaret. C. Seruilius Panſa cū ſtaret in foro ad tabernā hora diei ſecūda: in P. Panſā fratrē innixus. Bebius Iudex dum uadimoniū differri iubet. M. Terētius Corax dū tabellas ſcribit in foro. Necnon & ꝓximo anno dū conſulari uiro in aurem dicit eques romanus ante Apollinē eboreū qui ē ī foro Auguſti. Super oēs C. Iulius medicus dū inungit ſpecillū p oculū trahēs. A. Manlius Torquatus conſularis cū in cœna placētam appeteret. L. Dutius medicus Valla dū mulſi potionem haurit. Ap. Saufeius cū a balneo reuerſus mulſū bibiſſet: ouūq; ſorberet. P. Quintius Scapula cum apud Aquiliū Gallū cœnaret. Decimus Saufeius Scriba cū domi ſuæ prāderet. Cornelius Gallus prætorius & Q. Heterius eques ro. in Venere obiere. Et quos noſtra adnotauit ætas duo æqueſtris ordinis in ædem Pantomimo Mythico tū forma præcellente. Operoſiſſima tñ ſecuritas mortis in M. Ofilio Hylaro ab antiquis tradit̄ comœdiarū hiſtrionē: cū populo admodum placuiſſet natali die ſuo: cōuiuiumq; haberet edita cœna calidā potionem in pultario popoſcit: ſimulq; perſonā eius diei acceptā intuens coronā e capite ſuo in eā tranſtulit: tali habitu rigens nullo ſentiente: donec accubātiū proximus tepeſcere potionem ammoneret. Hæc fœlicia exēpla: at cōtra miſeriarū īnumera. L. Domitius clariſſimæ gentiſ apud maſſiliam uictus: corfini captus ab eodem Cæſare ueneno poto propter tediū uitæ: poſtq; biberat: omi opere ut uiueret anxius eſt. Inuenit̄ in actis Fœlicis Ruffei aurigæ iam igne iliato in rogū eius unū e fauentibus ieciſſe ſeſe. Friuolū dictu ne hoc gloriæ artificis daretur: aduerſis ſtudiis copia odorū corruptū criminātibus. Cum ante nō multo M. Lepidus nobiliſſimæ ſtirpis quē euēti āxietate dixim⁹ mortuū flāmæ ui e rogo eiectus recondi ꝓpter ardorē nō potuiſſet: iuxta ſarmētis aliis nudus crematus eſt.

De ſepultura. Ca. liiii.

Pſū cremare apud romanos nō fuit ueteris īſtituti. Terra cōdebāt̄. At poſtq; lōginqſ bellis obrutos erui cognouere: tūc īſtitutū. Et tñ multifarie priſcos ſeruauere ritus. Sicut in cornelia domo nemo añ Syllā dictatorē tradit̄ eſſe cremat⁹. Idq; eū uoluiſſe ueritū talionē eruto C. Marii cadauere. Sepultus ītelligit̄ quoquomō cōditus. humatus uero humo cōtectus.

De anima uel de manibus uel de reſurrectione uerba gentiliū inania. Ca. lv.

Oſt ſepulturā aliæ atq; aliæ maniū ābages. Omibuſ a ſuprema die eadē quæ āte primū. Nec magiſ a morte ſenſus ullus aut corpori aut animæ q̄ ante natalē. Eadē. n. uanitas in futurū etiā ſe ꝓpagat: & in mortis quoq; tēpora ipſa ſibi uita mētit̄. Alias īmortalitatē animæ: alias trāſfigurationē: alias ſenſum inferis dādo: & manes colēdo: deumq; faciēdo: qui iā etiā homo eſſe deſierit. Ceu ullo mō ſpirādo rō homini a cæteris aīalibus diſtet. Aut non diuturniora in uita multa reperiātur: quibus nemo ſimilē diuinat īmortalitatem. Quod āt corpus animæ ꝑ ſequitur materiam. Vbi cogitatio illi: quomō uiſus: auditus: aut qui tangit: qui uſus eius: aut quod ſine his bonum: Quæ deide ſedes: quāta ue multitudo tot ſæculis animarū uelut ūbrarū: Puerilium iſta delirramētorū. Auidæq; nunq; deſinere mortalitatis cōmenta ſunt. Similis & de aſſeruādis corporibus hoīum ac reuiuiſcendis ꝓmiſſa a Democrito uanitas: qui nō reuixit ipſe. Maliq; ipſa dementia eſt iterari uitam mortēq;. Quæ genitis quieſ unq; ſi in ſublimi ſenſus animæ manet: inter inferos umbræ: Perdit profecto iſta dulcedo credulitaſq; præcipuum naturæ bonum mortē: ac duplicat obitus: ſi dolere etiā poſt futuri æſtimatione; euenit. Etenī ſi dulce uiuere: cui poteſt eſſe uixiſſe: At quanto facilius certiuſq; ſibi quēq; credere: ac ſpecimen ſecuritatis antegenitali ſūmere experimento.

Quæ quis inuenerit in uita. Ca. lvi.

Onſentaneum uidetur priuſq; digrediamur a natura hoīum indicare quæ cuiuſq; ſcientia a quocūq; inuenta ſunt. Emere ac uēdere īſtituit Liber pater. Idē diadema regum inſigne & triumphum inuenit. Ceres frumenta cum antea glāde ueſcerentur. Eadē molere & conficere in attica italia & ſicilia: ob id dea iudicata. Eadē prima leges dedit. Vt alii putauere Rhadamanthus. Litteras ſemp arbitror aſſyrias fuiſſe. Sed alii apud ægyptios a Mercurio ut Gelliuſ. Alii apud ſyros repertas uolunt. Vtiq; in græciam attuliſſe e phœnice Cadmum ſexdecim numero. A. B. C. D. E. G. I. L. M. N. O. P. R. S. T. V. Quibus troiano bello Palamedem adieciſſe quattuor hac figura. ξ. θ. φ. χ. Totidē poſt eum Simonidē medicum. υ. ζ. κ. ω. Quarū oīm uis in noſtris recognoſcitur. Ariſtoteles decē & octo priſcas fuiſſe. α. β. γ. δ. ε. ζ. κ. λ. μ. ν. ρ. ο. ϖ. ξ. σ. υ. χ. Et duas ab Epicharmo additas. θ. φ. q̄ a Palamede mauult. Anticlides in ægypto inueniſſe quēdā noīe Menona tradit quindecim ānis āte Phoroneum antiqſſimum græciæ regem. Id monumētis approbare conatur. E diuerſo Epigenes apud babylonios ſeptigētorū uigīti ānorū obſeruationes ſyderū coctilibus laterculis īſcriptas docet: grauis auctor

ĩ primis. Qui minimũ Berosus & Critodemus quadringentoꝵ octoginta annoꝵ. Ex quo appet
æternus litteraꝵ usus. In latium eas attulerunt pelasgi. Laterarias ac domos cõstituerunt primi
Euryalos & Hyperbios fratres athenis: antea specus erãt pro domibus. Gelio Doxius Celii fi/
lius lutei ædificii inuẽtor placet: exemplo sũpto ab hirũdinum nidis. Oppidum Cecrops a se ap/
pellauit cecropiã: quæ nunc est arx athenis. Aliq argos a Phoroneo rege ante cõditum uolunt
Quidã & sicyonem. Aegyptii multo ante apud ipsos diospolin. Tegulas inuenit Cinyra Agrio
pæ filius: & metalla æris: utrũq in insula cypro. Itẽ forcipẽ: marculũ: uectẽ: incudem. Puteos
Danaus ex ægypto aduectus in græciã quæ uocabatur argidipsiõ. Lapidicinas Cadmus thebis.
Archeophrasius ĩ phœnice. Trasõ muros. Turrs ut Aristoteles Cyclopes. Phœnices ut Theo
phrastus. Aegyptii textilia. Infecere lanas sordibus Lydi. Fusos ĩ lanificio Closter filius Arach
næ. Linũ & retia arachnæ. Fulloniã artẽ Nitias megarensis. Sutrinã Boetius. Medicinã ægyp
tii apud ipsos uolunt reptã: Alii per Arabũ Babylonis & Apollinis filium. Hærbariã & medi/
camentariã a Chirone Saturni & Phyllirae filio. Aes cõflare & tẽperare Aristoteles Lydũ scy/
tẽ mõstrasse. Theophrastus Delã Phrygẽ putat. Aerariã fabricã alii Chalybas: alii Cyclopas.
Ferrum Hesiodus in creta eos qui uocati sũt Dactyli Idæi. Argẽtũ inuenit Ericthonius atheni/
ensis: ut alii Ceacus. Auri metalla & conflaturã Cadmus phœnix ad pangeum mõtem. Ut alii
Thoas & Eaclis in panchaia aut Sol Oceani filius: cui Gellius medicinæ quoq inuentionem ex
melle assignat. Plũbum ex cassiteride insula primus apportauit Midacritus. Fabricã ferreã in/
uenere Cyclopes. Figulinas Chorebus atheniẽsis. In iis orbẽ Anacharsis scythes: ut alii Hyp/
beos corinthius. Fabricã materiaꝵ Dedelus: & in ea serrã: asciam: perpẽdiculũ: terebrã: gluti/
num: ichthyocollam: Normã: fornicem aũt & libellã & tornum & clauem Theodorus samius.
Mensuras & põdera Phidon argiuus: aut Palemedes ut maluit Gellius. Ignẽ e silice Pyrodes.
Cilicis filius. At eũdem asseruare in ferula Prometheus. Vehiculũ cũ quattuor rotis Phryges.
Mercaturas pœni. Culturas uitiũ & arboꝵ Eumolphus atheniensis. Vinũ aqua misceri Staphi/
lus Sitheni filius. Oleũ & trapetas Aristeus atheniensis. Idem mella. Bouẽ & aratrum Briges
atheniẽsis: ut alii Triptolemus. Regiã ciuitatẽ ægyptii. Popularẽ attici. Post Theseũ tyrañũ
primus fuit Phalaris agrigenti. Seruitiũ inuenere lacedæmonii. Iudiciũ capitis in ariopago pri/
mũ actum est. Prœliũ afri cõtra ægyptios primi fecere fustibus quos uocãt phalãgas. Clipeos
inuenerũt Prœtus & Acritus inter se bellãtes: siue Chalchus Athamãtis filius. Loricã Mydias
messenius. Galeã: gladiũ: hastã lacedæmonii. Ocreas & cristas Cares. Arcũ & sagittã Scythẽ
Iouis filiũ. Alii sagittas Persen Persei filium inuenisse. Lanceas ætolas. Iaculũ cum amento fe/
runt inuenisse Aetolũ Martis filium. Hastas uelitares Tyrrhenũ pilumq. Penthesileam amazo
nem securim. Piseum uenabula. Et in tormẽtis scorpionẽ Cretas. Catapultã syros. Phœnicas
balistam & fundã. Aeneã tubam Piseum Tyrrhenũ. Testudines Artemonẽ clazomenũ. Equũ
qui nũc aries appellaẽ in muralibus machinis Aepeum ad troiã. Equo uehi Bellorophõtẽ. Fræ
nos & strata equoꝵ Peletronium. Pugnare ex equo thessalos: qui centauri appellati sunt: habi/
tantes secundũ pelium montem. Bigas primũ iunxit phrygum natio. Quadrigas Erichtonius.
Ordinẽ exercitus: signi dationẽ: thessaras: uigilias inuenit Palamedes troiano bello. Specularẽ
significationẽ eodem bello Sinon. Inducias Lycaon. Fœdera Theseus. Auguria ex auibus Ca/
ras: a quo caria appellata. Adiecit ex cæteris aĩalibus Orpheus. Aruspiciũ Delphus. Ignispicia
Amphiaraus. Auspicia auiũ Tyresias thebanus. Interp̃tationẽ ostẽtoꝵ & sõnioꝵ Amphyctyon.
Astrologiã Atlas Libyæ filius: ut alii ægyptii: ut alii assyrii. Spherã in ea milesius Anaxi
mander. Ventoꝵ rõem Aeolus Hellenis filius. Musicã Amphion. Fistulã Pan. Monaulũ Mer
curius. Obliquã tibiã Mydas in phrygia. Geminas tibias Marsias. In eadẽ gente lydios modu
los Amphion. Dorios Thamyras thrax. Phrygios Marsias phryx. Citharaꝫ Amphion: ut alii
Orpheus: ut alii Linus. Septẽ cordis additis Terpander. Octauã Simonides addidit. Nonam
Timotheus. Citharã sine uoce cecinit Thamyras prius. Cũ cantu Amphiõ: ut alii Linus. Citha
ra edita carmina cõposuit Terpander. Cũ tibiis canere uoce Troezenus Dardanus instituit. Sal
tationem armatã Curetes docuere. Pyrrhycem Pyrrhus: utrãq in creta. Versũ heroicũ py/
thio oraculo debemus. De poematũ origine magna quæstio est. Ante troianũ bellum probaẽ
fuisse. Prosaicã orõem cõdere pherecides Syrius ĩstituit tp̃e Cyri regis. Hystoriã Cadmus mi
lesius. Ludos gymnicos ĩ arcadia Lycaõ. Funebres Acastus ĩ iolcho. Post eũ Theseus ĩ isthmo.
Hercules olympiæ athleticam. Pythus pilam lusoriam. Gyges lydius picturam in ægypto. In
græcia uero Pyrrhus Dedali cognatus ut Aristoteli placet: ut Theophrasto Polignotus athe/
niensis. Nauẽ primus in græciã ex ægypto Danaus aduexit. Ante ratibus nauigabatur inuẽtis
in mari rubro inter insulas a rege Erythra. Reperiũtur qui mysos & troianos priores excogi/
tasse in hellesponto putẽt cũ trãsirẽt aduersus thracas. Etiã nunc in britãnico oceano uitiles co
rio circũsutæ fiunt. In nilo ex papyro & scirpo & arundine. Lõga naue Iasonẽ primum nauigasse
Philostephanus auctor ẽ. Egesias Parrhalũ. Ctesias Samyrã. Saphanus Semiramin. Archima/

chus Aegæonē. Biremē Damasthenes erythreos fecisse. Triremē Thucydides Amoclen corithiū. Quadriremē Aristoteles carthaginēses. Quiqueremē īstituit Nesichthon salaminius. Sex ordinū Zenazoras syracusius. Ab ea ad decíremē Nesigitō. Alexādrū magnum ferunt īstituisse ad duodecim ordines. Philostephanus Ptolemæum Soterem ad quīdecim. Demetriū Antigoni ad. xxx. ptolemæū philadelphum ad. xl. ptolemæum philopatorē qui Triphō cognoīatus est ad. l. Onerariā Hippus tyrius inuenit. Lembū cyrenenses. Cymbā phœnices. Celocem rhodi. Cercirā cyprii. Sydeꝝ obseruationē ī nauigādo phœnices. Remum copæ. Latitudinem eius platæ. Vela Icarus. Malum & antēnaꝫ Dedalus. Hippagum salaminii: aut ut pericles atheniēses. Tectas lōgas tasii. Antea ex prora tātum & puppi pugnabatur. Rostra addidit piseus. Tyrrheni anchorā. Eupalamius eādē bidēte. Anacharsis harpagonas. Et manus pericles atheniēsis. Amminicula gubernandi Typhis. Classe princeps depugnauit Minos. Animal occidit primus Hiperbius Martis filius. Prometheus bouem.

In quo primus gentium consensus. Ca. lvii.

g Entium consensus tacitus primus omnium conspirauit ut ionum litteris uterentur.

De litteris antiquis. Ca. lviii.

u Eteres græcas fuisse easdem pene quæ nunc latinæ inditio erit delphica tabula antiqui æris: quæ est hodie in palatio dono principum Mineruæ dicata in bibliotheca cū īscriptione tali.

Quando primum tonsores romæ. Ca. lix.

ſ Equēs gentiū cōsēsus ī tōsoribus fuit: sed romanis tardior. In italiā ex sicilia uenere post romā cōditā āno quadringētesimo qnquagesimoquarto : adducente p. Ticinio Mena ut auctorē Varro. Ante ītōsi fuere. primus oīum radi quotidie instituit Africanus Sequēs Diuus Augustus cultris semper usus.

Quādo primum horologia. Ca. lx.

t Ertius cōsensus fuit in horaꝝ obseruatione iam hac rōe accedens. Quādo & a quo ī græcia reperta diximus in secūdo uolumine. Serius etiā hoc romæ cōtigit. Duodecim tabulis ortus tantū & occasus noīatur. post aliquot ānos adiectus est & meridies accēso cōsulum id ꝓnuntiāte cū Curio inter rostra & argeoꝝ thesin prospexisset talem solē. A colūna ænea ad carcerem inclinato sydere supremā pronūtiauit. Sed hoc serenis tantū diebus usqꝫ ad primū punicū bellum. priceps romanis solarium horologium statuisse ante. xii. ānos q̄ꝫ cum pyrrho bellatū est ad ædem Quirini. L. Papyrius Cursor cum eādē dedicaret a patre suo uotā a Fabio Vestali proditur. Sed neqꝫ facti horologii rōem uel artificis significat: nec ūde trāslatū ē: aut apud quē scriptum id inuenerit. M. Varro primū statutū in publico secundū rostra in colūna tradit bello punico primo a M. Valerio Messala cōsule catina capta in sicilia. Deportatū ide post. xxx. ānos q̄ꝫ de papyriano horologio traditur āno urbis quadrīgētesimo septuagesimoseptimo. Nec congruebāt ad horas eius lineæ. paruerūt tamē ei ānis undecim: donec Q. Martius philippus qui cum. L. Paulo fuit cēsor diligentius ordinatum iuxta posuit. Idqꝫ munus inter cēsoria opera gratissime est acceptum. Etiānum tamē nubilo īcertæ fuere horæ usqꝫ ad proximū lustrum. Tunc Scipio Nasica collega Lenati primus aqua diuisit horas æque noctium ac dieꝝ. Idqꝫ horologiū sub tecto dicauit āno urbis. d. lxxxxv. Tam diu po. ro. indiscreta lux fuit. Nunc reuertamur ad reliqua animalia: primumqꝫ terrestria.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. VIII.

De animalibus terrestribus. Elephantoꝝ cōmendatio: & de sensu eoꝝ. Ca. i.

a D RELIQVA TRANSEAMVS ANIMALIA ET primū terrestria. Maximum est elephas: proximūqꝫ humanis sensibus. Quippe intellectus illis sermonis patrii. Et ī primis obediētia: officioꝝqꝫ quæ didicere memoria. Amoris & gloriæ uoluptas: īmo uero quæ etiā ī hoīe rara probitas: prudētia. æquitas. Religio quoqꝫ sydeꝝ solisqꝫ ac lunæ ueneratio. Auctores sūt in mauritaniæ saltibus ad quēdā amnem cui nomen est anulo nitescēte luna noua greges eoꝝ descēdere: ibiqꝫ se purificātes solēniter aqua circūspgi: atqꝫ ita salutato sydere in siluas reuerti: uitulorum fatigatos præ se ferentes. Alienæ quoqꝫ regionis intellectu credūtur maria trāsituri nō ante naues cōscēdere: q̄ꝫ īuitati rectoris iureiurādo de reditu. Visiqꝫ sunt fessi ægritudine: quādo & illas moles infestant morbi: ꝑ hærbas supini ī cælū iacētes: ueluti tellure precibus allígata.

Nam quod ad docilitatem attinet. Regem adorant. Genua submittunt. Coronas porrigũt. Indicis arabici minores: quos appellant nothos.

Quando primum iuncti. Ca. ii.

r Omæ iuncti primum subiere currũ pompeii magni africo triumpho. Quod prius india uicta triumphãte Libero patre memoratur. Procilius negat potuisse pompeii triumpho iunctos egredi porta. Germanici Cæsaris munere gladiatorio quosdam ĩconditos motus edidere saltãtium modo. Vulgare erat per auras arma iacere nõ auferẽtibus uẽtis: atque inter se gladiatorios congressus edere: aut lasciuiente pernicitate colludere. Postea & per funes incessere. Lecticas etiam ferẽtes quaterni singulas: puerperas imitãtes: pleniisqꝫ hominum tricliniis accubitu: iere per lectos ita libratis uestigiis: ne quis potãtium attigeretur.

De docilitate eoꝝ. Ca. iii.

c Ertum est unũ tardioris ingenii ĩ accipiẽdis quæ tradebãtur: sæpius castigatũ uerberibus eadẽ illa medicãtem noctu repertũ. Miꝝ maxime & aduersis qdẽ funibus subire. Sed ĩgredi magis utriqꝫ ꝓnis. Mutianus ter cõsul auctor est aliquẽ ex iis & litteraꝝ ductus græcaꝝ didicisse: solitũqꝫ præscribere eius linguæ uerbis. Ipse Egio hæc scripsi: & spolia celtica dicaui. Itẽqꝫ se uidẽte puteolis cũ aduecti de naue egredi cogerẽtur: territos spatio procul põtis a cõtinẽte porrecti: ut sese lõgĩquitatis æstimatiõe fallerẽt: auersos retrorsus isse. prædã ipsi ĩ se expectandã sciũt solã esse ĩ armis suis: quæ Iuba cornua appellat. Herodotus tãto antiquior & cõsueto melius dentes. Quã ob rẽ deciduos casu aliquo uel senecta defodiũt. Hoc solũ ebur est. Cæteꝝ & ĩ iis quoqꝫ quod corpus intexit uilitas ossea. Quãqꝫ nuper ossa etiã in laminas secari cœpere penuria. Etenim rara amplitudo iam dentiũ præterqꝫ ex india reperitur. Ceteꝝ in nostro orbe cessere luxuriæ. Dentiũ candore ĩtelligitur iuuenta. Circa hos belli cura sũma. Alterius mucroni parcunt: ne sit prœliis hebes: alterius operario usu fodiũt radices. Impellũt moles. Circũuentiqꝫ a uenãtibus primos cõstituũt: quibus sũt munimini: ne tanti prœlium putetur. postea fessi impactos arbori frangunt: prædaqꝫ se redimunt.

De clæmẽtia eoꝝ: & ꝙ pericula sua intelligãt: & de tigridis truculentia. Ca. iiii.

m Irum ĩ plerisqꝫ animaliũ scire quare petãtur. Sed & per cũcta quid caueãt. Elephas homĩe obuio forte ĩ solitudine & simpliciter oberrãte clæmens placidusqꝫ etiã demõstrare uiam traditur. Idẽ uestigio hoĩs aĩaduerso priusqꝫ hoĩe intremiscere ĩsidiaꝝ metu. Subsistere ab olfatu. Circũspectare. Iras ꝓflare. Nec calcare: sed cretum ꝓximo tradere. Illũ sequẽti nũtio simili usqꝫ ad extremũ. Nũc agmẽ circũagi: & reuerti: aciẽqꝫ dirigi. Adeo oĩum odori durare uirus illud maiore ex ꝑte ne nudoꝝ qdẽ pedũ. Sic & tigris ẽt feris cæteris truculẽta: atqꝫ ipsa elephãti quoqꝫ spernẽs uestigia. Hoĩe uiso trãsferre dicitur protinus catulos. Quo nã mõ agnito: ubi añ cõspecto illo quẽ timet: Etenĩ tales siluas minime frequẽtari certũ ẽ. Sane mirant̃ ipsã uestigii raritatẽ. Sed unde sciũt timẽdos esse: ĩmo uero cur uel sæpius cõspectũ paueãt: tãto uiribus magnitudine uelocitate præstãtiores: Nimiꝝ hæc est natura reꝝ: hæc potẽtia eius sæuissimas feraꝝ maximasqꝫ quæ nũqꝫ uidissẽt: quod debeãt timere: & statĩ intelligere cur sit timẽdũ.

De intellectu & memoria eoꝝ. Ca. v.

e Lephanti gregatim semp ingrediũtur. Ducit agmẽ maximus natu. Cogit ætate proximus Amnẽ trãsituri minimos præmittũt: ne maioꝝ ĩgressu atterẽte alueũ crescat gurgitis altitudo. Antipater auctor est duos Antiocho regi in bellicis usibus celebres etiam cognominibus fuisse. Etenĩ nouere ea. Certe Cato cũ impatoꝝ noĩa ãnalibus describeret: eũ q fortissime prœliatus esset in punica acie Sutrũ tradidit uocatũ altero dente mutilato. Antiocho uadũ fluminis experienti renuit Aiax: alioqn dux agminis semp. Tũ pronũtiatum eius fore principatũ q transisset: ausumqꝫ Patroclũ. Ob id phaleris argẽteis quo maxime gaudẽt: & reliquo oĩ primatu donauit. Ille q notabatur inedia mortẽ ignominiæ prætulit. Mirus nãqꝫ pudor est. Victusqꝫ uocẽ fugit uictoris. Terrã ac uerbenas porrigit. Pudore nũqꝫ nisi ĩ abdito coeũt. Mas qnquẽnis: fœmina decẽnis. Initur aũt biennio: qnis ut ferũt cuiusqꝫ anni diebus: nec ãplius. Sexto ꝑfundunt̃ amne nõ ante reduces ad agmẽ. Nec adulteria nouere. Nulla ue ꝓpter fœminas inter se prœlia: cæteris animalibus ꝑnicialia. Nec qa desit illis amoris uis. Nãqꝫ tradit̃ unus amasse quandã in ægypto corollas uendẽtem. Ac ne qs uulgariter electã putet: miretur gratã Aristophani celeberrimo in arte grãmatica. Alius Menãdrũ syracusanũ incipiẽtis iuuẽtæ ĩ exercitu Ptolemæi desideriũ eius quotiẽs nõ uideret inedia testatus. Et unguentariã quãdam delectã Iuba tradit. Omĩum amoris fuere argumẽta gaudium a cõspectu: blãditiæqꝫ incõditæ: stipes quas populus dedisset seruatæ: & in sinũ effusæ. Nec miꝝ esse amorẽ qbus sit memoria. Idẽ nãqꝫ tradit agnitum in senecta multos post ãnos qui rector in iuuẽta fuisset. Idẽ diuinationẽ quãdam iusticiæ. Cũ Bocchus rex. xxx. elephãtos totidẽ ĩ quos sæuire instituerat stipitibus alligatos obiecisset: ꝑcursãtibus ĩter eos q lacesserẽt: nõ potuisse effici ut crudelitãtis alienæ ministerio fũgeretur.

Quando primum in italia. Ca. vi.

e Lephantes italia primum uidit pyrrhi regis bello. & boues lucas appellauit in lucanis ui/
fos anno urbis quadrigentesimo septuagesimosecũdo. Roma aũt in triũpho septẽ ãnis ad
superiorem numeꝝ additis.. Eadem plurimos ãno quingentesimosecundo uictoria. L. Metelli
põtificis in sicilia de pœnis captos. Cxlii. fuere trauecti ratibus: quasolioꝝ consertis ordinib⁹
imposuerant. Verrius eos pugnasse in cyrco: interfectosqꝫ iaculis tradit penuria consilii. Quoni
am neqꝫ ali placuisset: neqꝫ donari regibus. L. Piso inductos dũtaxat in cyrcum: atqꝫ ut contẽp/
tus eoꝝ increſceret ab operariis hastas præpilatas habentibus: per cyrcum totũ actos. Nec qd
dein de iis factum sit auctores explicãt: qui nõ putãt interfectos.

Pugnæ eoꝝ. Ca. vii.

c Lara est unius e romanis dimicatio aduersus elephãtũ. Cum Hãnibal captiuos nostros di
micare inter se coegisset. Nãqꝫ unũ qui superat obiecit elephãto: & illũ dimitti pactus si ĩ
teremisset. Solus ergo in harena cõgressus magno pœnoꝝ dolore cõfecit. Hãnibal cum famam
eius dimicationis contẽptũ allaturã beluis intelligeret: equites misit qui abeũtem interficeret.
Promuscidẽ eoꝝ facillime amputari Pyrrhi prœlioꝝ expimẽtis patuit. Romæ pugnasse Fene/
stella tradit primũ omĩum ĩ cyrco Claudii Pulchri ædilitate curuli M. Antonio A. Posthumo
cons. anno urbis sexcẽtesimo qnquagesimo qnto. Itẽ post annos. xx. Lucullo ꝝ ædilitate curuli
aduersus tauros. Pompeii quoqꝫ altero cõsulatu dedicatione tẽpli Veneris uictricis pugnauere ĩ
cyrco xx. aut ut qdam tradũt xvii. Getuliis ex aduerso iaculãtibus mirabili unius dimicatione:
qui pedibus cõfossis repsit genibus in cateruas: arrepta scuta iaciẽs in sublime: quæ decidẽtia uo
lubilitate spectãtibus uoluptati erant in orbẽ circũacta: uelut arte nõ furore beluæ iacerentur.
Magnũ & in altero miraculũ fuit uno ictu occiso. Pilũ sub oculo adactũ ĩ uitalia capitis uenerat.
Vniuersi eruptionẽ tentauere nõ sine uexatione populi circũdãtis claustris ferreis. Qua de cau/
sa Cæsar dictator postea simile spectaculũ editurus euripis harenã circũdedit: quos Nero prin/
ceps sustulit equiti loca addens. Sed Põpeani amissa fugæ spe misericordiã uulgi inenarrabili ha
bitu quærentes supplicauere quadã sese lamẽtatione cõplorãtes: tanto populi dolore: ut obli/
tus impatoris ac munificẽtiæ honoris ue exqsite flens uniuersus cõsurgeret: dirasqꝫ Põpeio quas
ille mox luit pœnas imprecaretur. Pugnauere & Cæsari dictatori tertio consulatu eius xx. con/
tra pedites quingẽtos. Iteꝝqꝫ totidẽ turriti cũ sexagenis ꝓpugnatoribus eodẽ quo priores nu/
mero peditũ: & pari equitũ e diuerso dimicãte. Postea singulis pricipibus Claudio & Neroni in
consumatione gladiatoꝝ. Ipsius animalis tanta narratur clæmẽtia cõtra minus ualidas ut in gre
ge pecudum cõcurrentia manu dimoueat: ne quid obterat imprudẽs. Nec nisi lacessiti noceant.
Ideoqꝫ gregatim semp ambulent. Minime ex omĩbus soli uagi. Equitatu circũuecti infirmos aut
fessos uulneratos ue ĩ mediũ agmẽ recipiũt: ac uelut ĩpio aut rõe p uices subeũt. Capti celerrime
mitificãt hordei succo.

Quomõ capiãtur. Ca. viii.

Apiuntur aũt in india unũ ex domitis agente rectore: qui deprehẽsũ solitariũ abactum ue
c a grege uerberat ferrum. Quo fatigatos trãscendit in eũ: nec secus ac priorẽ regit. Africa
foueis capit: in quas deerrante aliquo protinus cæteri cõgerũt ramos: moles deuoluunt:
aggeres cõstruũt: omĩqꝫ ui conãtur extrahere. Antea domitandi gratia regis equitatu cogebãt
in conuallẽ manufactã: & lõgo tractu fallacem. Cuius inclusos ripis fossisqꝫ fame domabãt. Ar/
gumẽtum erat ramus hoĩe porrigente clæmẽter acceptus. Nũc dẽtium cã. Pedes eoꝝ iaculãt
alioquin mollissimos. Troglodytæ cõtermini æthiopiæ qui hoc solo uenatu alunt arbores pro
pinquas itinere eoꝝ cõscẽdunt. Inde totius agminis nouissimũ speculati extremas in clunes desi/
liunt. Leua apprehẽditur cauda. Pedes stipãtur in sinistro fœmore. Ita pẽdens alteꝝ poplitem
dextra cædit: ac præacuta bipẽni hoc crure tardato ꝓfugiẽs alterius poplitis neruos ferit: cũcta
præceleri pernicitate peragens: Alii tutiore genere: sed magis fallaci intẽtos ingẽtes arcus de/
figũt humi lõgius. Hos præcipui uiribus iuuenes cõtinẽt. Alii cõnixi pari conatu tẽdũt: ac præ
tereũtibus sagittaꝝ uenabula infigũt: mox sãguinis uestigiis sequũtur. Elephantoꝝ generis fœ
minæ multo pauidiores.

Quomõ domãtur. Ca. ix.

Omantur aũt rabidi fame & uerberib⁹: elephãtis aliis admotis q tumultuãtẽ cathenis co/
d erceãt. Alias circa coitus maxime efferãt: & stabula indoꝝ dẽtibus sternũt. Qua ꝓpter
arcẽt eos coitu: fœminaꝝqꝫ penuria sepant: quæ haud alio mõ ꝙ armẽtoꝝ hẽnt. Domi/
ti militãt: & turres armatoꝝ in hostes ferũt: magnaqꝫ ex pte oriẽtis bella cõficiũt. Prosternunt
acies: ꝓterũt armatos. Iidẽ minimo suis stridore terrẽt: uulneratiqꝫ & territi retro sẽp cedunt.
haud minore ptiũ suaꝝ pnicie. Indicũ afri pauẽt: nec cõtueri audẽt. nã & maior indicis magnitu/
do est.

De partu eoꝝ & reliqua natura. Ca. x.

Ecem annis gestare in utero uulgus existimat. Aristoteles biennio: nec amplius ꝙ singu
d los semel gignere: pluresqꝫ uiuere ducentis ãnis: & quosdã trecentis. Iuuenta eoꝝ sexage
simo incipit. Gaudent amnibus maxime. Et circa fluuios uagantur cũ alioquin nare ꝓpter
magnitudinem corporis nõ possint. Iidẽ frigoris impatientes. Maximũ hoc malum: ĩflationẽqꝫ

& profluuiũ alui: nec alia morborꝝ genera sẽtiũt. Olei potu tæla quæ corpori eorꝝ inhæserãt decidere ĩuenio. A sudore ãt facilius adhærescere. Et terrã edisse iis tabificũ ẽ: nisi sæpius mãdãt. Deuorãt aũt & lapides. Truncos quidẽ gratissimo in cibatu habent. Palmas excelsiores frõte ꝓsternũt. Ac ita iacentium assumũt fructum. Mãdunt ore. Spirãt & bibunt: odorãturqꝫ haud improprie appellata manu. Animalium maxime odere murem: & si pabulum ĩ præsepio positum attigi ab eo uidere: fastidiũt. Cruciatum ĩ potu maximum sentiũt hausta hirundine: quã sãguisugam uulgo cœpisse appellari aduerto. Hæc ubi in ipso amne canali se fixit: intolerãdo afficit dolore. Durissimum dorso tergus. Ventres molles. Setarꝝ nullum tegumẽtum. ne in cauda quidẽ præsidiũ abigendo tedio muscarꝝ. Nãqꝫ id & tanta uastitas sentit. Sed cãcellata cutis & ĩuitãs id genus aĩalium odore. Ergo cum extenti recepere examina arctatis in rugas repẽte cãcellis comprehensas enecãt. Hoc iis ꝓ cauda: ꝓ iuba: ꝓ uillo est. Dentibus ingens precium: & deorꝝ simulacris laudatissima ex iis materia. Inuenit luxuria cõmendationem: & aliã expetit in callo manus uim saporis haud alia de causa credo q̃ꝫ qa ipsum ebur sibi mãdere uidetur. Magnitudo dentium uidetur quidem in templis præcipua. Sed tamen in extremis africæ qua cõfinis æthiopiæ est: postium uicem in domiciliis præbere. Sepesqꝫ in iis & pecorꝝ stabulis palos elephantorꝝ dentibus fieri Polybius tradit auctore Gaulusa Regulo.

Vbi nascantur: & de discordia eorꝝ & draconum. Ca. xi.

e Lephãtes fert africa ultra syrticas solitudines: & in mauritania. Ferũt æthiopes & troglodytæ ut dictum ẽ. Sed maximos india bellãtesqꝫ cũ iis perpetua discordia dracones tãtæ magnitudinis ut & ipsos circũflexu facili ambiant: nexuqꝫ nodi perstringant. Cõmoritura dimicatio uictusqꝫ corruens complexum elidit pondere.

De solertia animalium. Ca. xii.

m Ira aĩalium pro se cuiqꝫ præcipua solertia est ut iis una scãdendi ĩ tantã altitudinem difficultas. Draco itaqꝫ iter ad pabula speculatur. Ab excelsa se arbore iniicit. Scit ille imparẽ sibi luctatum cõtra nexus. Itaqꝫ arborꝝ aut rupiũ attritũ quærit. Cauẽt hoc dracones: ob idqꝫ gressus primum alligãt cauda. Resoluunt illi nodos manu. At hi in ipsa nare caput cõdunt: pariterqꝫ spiritum præcludunt: & mollissimas lancinãt partes. Iidẽ obuii deprehẽsi ĩ aduersos erigunt se: oculosqꝫ maxime petunt. Ita fit ut plerꝫqꝫ cæci ac fame & mœroris tabe cõfecti reperiãt. Quã qs aliã tantæ discordiæ causã attulerit: nisi naturæ spectaculũ sibi ac paria cõponẽtis. Est & alia dimicationis huius fama. Elephãtis frigidissimũ esse sanguinem: ob id æstu torrẽte præcipue a draconibus expeti. Quã ob rem ĩ amnes mersos insidiari bibẽtibus: arctatisqꝫ illigata manu in aurẽ morsũ defigere. Quoniã is tãtũ locus defẽdi nõ possit manu. Dracones esse tãtos ut totũ sãguinẽ capiãt. Itaqꝫ elephãtos ab iis ebibi. siccatosqꝫ cõciderẽ: & dracones inebriatos opprimi cõmoriqꝫ.

De draconibus. Ca. xiii.

g Enerat dracones æthiopia indicis pares uicenum cubitorꝝ. Id mõ mirꝝ unde cristatos Iuba crediderit. Asachei uocantur æthiopes: apud quos maxime nascantur. Narratur ĩ maritimis eorꝝ quaternos quinosqꝫ inter se cratium modo implexos erectis capitibus uelificantes ad meliora pabula arabiæ uehi fluctibus.

De serpentibus maximis & bois. Ca. xiiii.

m Egasthenes scribit in india serpẽtes in tantã magnitudinẽ adolescere: ut solidos hauriant ceruos taurosqꝫ. Metrodorus circa rhindacũ amnẽ ĩ põto ut supuolãtes q̃ꝫuis alte pniciterqꝫ alites haustu raptas absorbeãt. Nota ẽ ĩ punicis bellis ad flumẽ bagradã a regulo ĩpatore balistis tormẽtisqꝫ ut oppidũ aliquot expugnata serpẽs cxx. pedũ lõgitudinis. Pellis eius maxillæ usqꝫ ad bellũ numãtinũ durauere romæ ĩ tẽplo. Faciũt his fidẽ ĩ italia appellatæ boæ ĩ tãtã magnitudinẽ exeũtes ut Diuo Claudio prĩcipe occisæ in uaticano solidus ĩ aluo spectatus sit infans. Aluntur primo bubuli lactis succo. Vnde nomen traxere. Cæterorꝝ animalium quæ mõ cõuecta undiqꝫ italiæ cõtigere sæpius: formas nihil attinet scrupulose referre.

De scythicis animalibus & septentrionalibus. Ca. xv.

p Aucissima scythia gignit inopia fructuũ. Pauca cõtermina illi germania. Insignia tñ bouũ ferarꝝ genera: iubatos bisõtes: excellẽtiqꝫ & ui & uelocitate uros: quibus ĩperitum uulgus bubalorꝝ nomẽ imponit: cũ id gignat africa uituli potius ceruice quadã similitudine. Septẽtrio fert & equorꝝ greges ferorꝝ: sicut asinorꝝ asia & africa. Præterea alcen ni ꝓceritatis aurium & ceruicis distinguat: iumẽto similẽ. Item natã in scãdinauia insula: nec unq̃ꝫ uisã in hoc orbe: multis tamen narratã machlin haud dissimilem illis & nullo suffraginũ flexu. Ideoqꝫ nõ cubãtem & accliuem arbori ĩ sõno: eaqꝫ incisa ad insidias capi. Alias uelocitatis memoratæ. Labrũ ei superius prægrãde: ob id retrograditur in pascendo: ne ĩ priora tendens ĩuoluatur. Tradũt in mœsia feram quæ bonasus uocetur equina iuba: cætera tauro similem: cornibus ita se ĩflexis ut non sint utilia pugnæ. Quaꝓpter fuga sibi auxiliari: reddentem ea fimũ interdũ & triũ iugerꝝ lõgitudine cuius cõtactus sequẽtes ut ignis aliquis cõburat. Mirꝝ pardos pãtheras leones & similia cõdito

in corporis uaginas unguiũ mucrone ne refringantur hebetenturꝗ igredi: auersisꝗ faculis cur
rere: nec nisi appetẽdo prætẽdere.

De leonibus. Ca. xvi.

Eoni præcipua generositas: tũc cum colla armosꝗ uestiunt iubæ. Id enĩ ætate cõtingit e
l leone cõceptis. Quos uero pardi generauere semp insigni hoc carẽt. Simili mõ fœminæ
Magna iis libido coitus: & ob hoc maribus ira. Africa hæc maxime spectat inopia aquarũ
ad paucos amnes cõgregãtibus se feris. Ideo multiformes ibi aĩalium partus: uariæ fœminis cu
iusꝗ generis mares aut ui aut uoluptate miscẽte. Vnde etiã uulgare græciæ dictũ semp aliquid
noui africã afferre. Odore pardi coitum sentit in adultera leo: totaꝗ ui cõsurgit in pœnã. Idcir/
co aut culpa flumine abluitur: aut lõgius comitatur. Semel aũt edi partũ lacerato unguium acie
utero in enixu uulgum credidisse uideo. Aristoteles diuersa tradit: uir quẽ in iis magna secutur⁹
in parte præfãdũ reor. Alexãdro magno rege inflammato cupidine aĩalium naturas noscendi:
delegataꝗ cõmentatione Aristoteli sũmo in omĩ sciẽtia uiro: aliquot milia hoĩum in totius asiæ
græciæꝗ tractu parere iussa: oĩum quos uenatus aucupia piscatusꝗ alebãt. Quibusꝗ uiuaria:
armẽta: aluearia: piscinæ: auiaria in cura erãt: ne qd usꝗ gentiũ ignoraretur ab eo. Quos ꝑcõ
tãdo. l. ferme uolumina illa præclara de aĩalibus cõdidit. Quæ a me collecta ĩ arctũ cũ iis quæ
ignorauerat: quæso ut legẽtes boni cõsulãt in uniuersis rerꝝ naturæ opibus: medioꝗ clarissimi
regum oĩum desiderio cura nostra breuiter peregrinãtes. Is ergo tradit leænã primo fœtu pa/
rere qnꝗ catulos: ac per ãnos singulos uno minus: ab uno sterilescere. Informes minimasꝗ car
nes magnitudine mustellarꝝ esse initio. Semestres uix ingredi posse: nec nisi bimestres moueri.
In europa aũt inter acheloũ tantũ & nesum amnes leones esse: sed lõge uiribus præstãtiores iis
quos africa aut syria gignãt. Leonũ duo genera cõpactile & breue crispioribus iubis. Hos paui/
diores esse ꝗ̃ lõgo simpliciꝗ uillo: eos cõtemptores uulnerꝝ. Vrinã mares crure sublato redde
re ut canes. Grauẽ odorẽ: nec minus halitũ. Raros in potu. Vesci alternis diebus. A saturitate
interim triduo cibis carere. Quæ possint ĩ mãdendo solida deuorare: nec capiẽte aluo coniectis
ĩ fauces unguibus extrahere: ut si fugiẽdũ sit nõ ĩ satietatẽ abeat. Vitã iis lõgam docet argumẽ
to ꝙ pleriꝗ dentibus defecti reperiãtur. Polybius Aemiliani comes ĩ senecta hoĩem appeti ab
iis refert. Quoniã ad ꝑsequẽdas feras uires nõ suppetãt. Tũc obsidere africæ urbes: eaꝗ de cã
crucifixos uidisse se cũ Scipione: qa cæteri metu pœnæ similis absterrerentur eadẽ noxa. Leoni
tantũ ex feris clæmẽtia ĩ supplices prostratis parcit: & ubi sæuit ĩ uiros prius ꝗ̃ ĩ fœminas fre/
mit: infãtes nõ nisi in magna fame. Credit libya intellectũ prouenire ad eos precũ. Captiuã certe
getuliæ reducẽ audiui multorꝝ in siluis impetũ a se mitigatũ alloquio ausæ se dicere fœminã ꝓ/
fugam ĩfirmã supplicẽ aĩalis oĩum generosissimi: cæterisꝗ imperãtis: indignã eius gloria præ/
dam. Varia circa hæc opinio ex ingenio cuiusꝗ uel casu: mulceri alloquiis feras. Quippe iã ser/
pentes extrahi cãtu: cogiꝗ ĩ pœnã. Verꝝ falsũ ue sit uita decreuerit. Leonũ animi index cauda:
sicut & equorꝝ aures. Nãꝗ & has notas generosissimo cuiꝗ natura tribuit. Immota ergo placi/
do clæmens blandiẽtiꝗ similis: quod rarꝝ est. Crebrior enim iracundia eius. In principio terra
uerberatur. Incremẽto terga ceu quodam ĩcitamẽto flagellãtur. Vis sũma ĩ pectore. Ex oĩ uul
nere siue ungue impresso siue dente ater ꝓfluit sãguis. Iidẽ satiati ĩnoxii sũt. Generositas maxĩe
in periculis deprehẽditur: nõ in illo tantũmõ ꝙ spernẽs tæla diu se terrore solo tuetur: aut ue/
lut cogi testatur. Cogiturꝗ nõ tãquã periculo coactus: sed tãꝗ̃ amẽtia iratus. Illa nobilior ani/
mi significatio qualibet magna canũ & uenãtium urgẽte ui cõtẽptim restitãsꝗ cedit in cãpis: &
ubi uideri potest. Idẽ ubi uirgulta siluasꝗ penetrauerit acerrimo cursu fertur: uelut deputãs ab
scõsionẽ turpitudine. Dum seqtur: insilit saltu: quo ĩ fuga nõ utitur. Vulneratus obseruatiõe mi
ra percussorem nouit: & ĩ ꝗ̃talibet multitudine appetit. Eum uero q tæla qdẽ miserit: sed tamẽ
nõ uulnerauerit correptum raptatũꝗ sternit: nec uulnerat. Cũ ꝓ catulis fœta dimicat: oculorũ
aciẽ traditur defigere ĩ terrã: ne uenabula expauescat. Cæterꝝ dolis carẽt & suspitiõe. Nec limis
intuetur oculis: aspiciꝗ simili mõ nolũt. Creditũ est a moriẽte humũ morderi: lachrymãꝗ lœ/
to dari. Atꝗ hoc tale tãꝗ sæuũ animal rotarꝝ orbes circũacti: currusꝗ ĩanes: & gallinaceorꝝ cri
stæ cantusque etiam magis terrent: sed maxime ignes. Aegritudinem fastidii tantum sentit: in
qua medetur ei contumelia: in rabiem agente annexarum lasciuia simiarum. Gustatus deinde
sanguis in remedio est. Leonum simul pugnam plurium romæ princeps dedit Q. Sceuola P.
filii in curuli edilitate. Cẽtũ aũt iubatorꝝ primus oĩum L. Sylla qui postea dictator fuit in prætu
ra. Post eũ Pompeius magnus in cyrco dc. ac in iis iubatorꝝ. cccxv. Cæsar dictator quadringen/
tos. Capere eos ardui erat quõdam operis: foueisꝗ maxime. Principatu Claudii casus rõem do/
cuit pudẽdam pene talis feræ noĩe: pastoris getuli sago cõtra ingruẽtis impetũ obiecto. Quod
spectaculũ in harenã ꝓtinus trãslatũ est: uix credibili mõ torpescẽte tãta illa feritate: ꝗ̃uis le/
ui iniectu opto capite: ita ut deuinciat̃ nõ repugnãs. Videlicet omĩs uis constat in oculis. Quo
minus mirꝝ sit a Lysimacho Alexãdri iussu simul incluso strãgulatũ leonẽ. Iugo subdidit eos. Pri/
musꝗ romæ ad currũ iunxit M. Antonius & qdẽ ciuili bello: cum dimicatũ esset in pharsalicis

campis nõ ſine oſtento quodã tẽpore illo generoſos ſpiritus iugum ſubire prodigio ſignificante
Nã ꝙ ita uectus eſt cũ Mima cytheride ſupra mõſtra etiã illaꝝ calamitatũ fuit. Primus aũt ho/
minũ leonem manu tractare auſus: & oſtendere mãſuefactũ Hãno e clariſſimis pœnoꝝ tradit̃.
Dãnatuſq; illo argumẽto: quoniã nihil nõ perſuaſurus uir tã artificis ingenii uidebatur: & male
credi libertas ei: cui ĩ tãtum ceſſiſſet etiã feritas. Sũt uero & fortuita eoꝝ quoq; clemẽtiæ exem
pla. Mẽtor Syracuſanus in ſyria leone obuio ſuppliciter uolũtate attonitus pauore: cũ refugien
ti undiq; fera opponeret ſeſe: & ueſtigia lamberet: adulãti ſimilis aĩaduetit in pede eius tumorẽ
uulnuſq;: & extracto ſurculo liberauit cruciatu. Pictura caſum hũc teſtatur ſyracuſis. Simili mõ
Helpis ſamius natione in africã delatus naue: iuxta littus cõſpecto leone hiatu minaci arborem
fuga petit Libero patre inuocato: quoniã tũ præcipuus uotoꝝ locus ẽ: cum ſpei nullus eſt. Sed
neq; ꝓfugiẽti cum potuiſſet. fera inſtiterat: & ꝓcũbẽs ad arborem hiatu quo terruerat miſera/
tiõem quærebat. Os morſu ualidiore adhæſerat dẽtibus: cruciabatque inedia. Tũ pœna in ipſiſ
eius tælis ſuſpectãtem ac uelut mutis precibus orãtem dum fortuitu fidẽs nõ eſt cõtra feram.
Multoq; diutius miraculo q̃ metu ceſſatũ eſt: Digreſſus tãdem euellit præbenti: & q̃ maxime
opus eſt accomodãti. Tradũtq; q̃diu nauis ea in littore ſtetit retuliſſe gratiã uenatus aggeren
do. Qua de cã Libero patri tẽplum in ſamo Helpis ſacrauit: quod ab eo factum græci
id eſt ſaluatoris tẽplum Dionyſii appellauere. Miremur poſtea ueſtigia hoĩum intelligi
a feris: cum etiã auxilia ab uno animaliũ ſperẽt. Cur enim nõ ad alia iere? aut unde medicas ma
nus hominis ſciũt? niſi forte uis maloꝝ etiam feras omnia experiri cogit?

De pantheris. Ca. xvii.

a Eque memorãdum & de pãthera tradit Demetrius phyſicus. Iacentem in media uia hoĩs
deſiderio repẽte appuiſſe patri cuiuſdã Philinis affectatoris ſapiẽtiæ: illum pauore cœpiſ/
ſe egredi. Feram uero circũuolutari nõ dubie blãdiẽtem ſeſe cõflictãtem mœrore: q etiã in pan
thera ĩtelligi poſſet. Fœta erat: catulis ꝓcul in foueam delapſis. Primũ ergo mirationi fuit non
expaueſcere. Proximũ ei curam ĩtendere: ſecutuſq; qua trahebat ueſtẽ unguium leni iniectu: ut
cãm doloris intellexit: ſimulq; ſalutis ſuæ mercedem: exemit catulos: eaque cum iis ꝓſequente
uſque extra ſolitudines deductus læta atque geſtiẽte: ut facile appareret gratiã referre: & nihil
inuicem imputare: quod etiã in hoĩe raꝝ ẽ. Hæc fidem etiã Democrito afferũt: q Thoantem in
arcadia ſeruatum a dracone narrat. Eum nutrierat puer dilectum admodũ: pauẽſque ſerpẽtis na
turã & magnitudinem metuẽs ĩ ſolitudĩes tulerat. In quibus circũuẽto latronũ inſidiis agnitoq;
uoce ſubuenit. Nã quæ de infãtibus feraꝝ lacte nutricis cum eſſẽt expoſiti ꝓdũtur: ſicut de cõ/
ditoribus noſtris a lupa: magnitudini fatoꝝ accepta ferri æqus q̃ feraꝝ naturæ arbitror. Pãthe
ra & tigris maculaꝝ uarietate ꝓpe ſolæ beſtiaꝝ ſpectãt̃. Cæteris unus ac ſuus cuiuſque generis
color eſt. Leonum tãtum ĩ ſyria niger. Pãtheris in cãdido breues maculaꝝ oculi. Ferũt colore
eaꝝ mire ſollicitari quadrupedes cũctas: ſed capitis toruitate terreri. Quã ob rem occultato eo
reliquas dulcedine inuitatas corripiũt. Sũt q tradãt in armo iis ſimilem lunæ eſſe maculam cre/
ſcẽtem in orbes: & cauantem pari mõ cornua. Nũc uarias & pardos qui mares ſũt appellãt in eo
omĩ genere creberrimo in africa ſyriaque. Quidã ab iis pãtheras ſolo cãdore diſcernũt: nec ad/
huc aliam differẽtiam ĩueni. Senatuſcõſultum fuit uetus: ne liceret africanas ĩ italiam aduehere.
Cõtra hæc tulit ad populum Cn. Aufidius tribunus plebis: permiſitque circẽſiũ gratia importa
re. Primus aũt Scaurus ædilitate ſua cl. uniuerſas miſit. Deinde Põpeius magnus quadringẽtas
decẽ. Diuus Auguſtus quadringẽtas uiginti. Idẽ Q. Tuberone Fabio Maximo conſ. iiii. nonas
maii theatri Marcelli dedicatione tigrin primus omnium romæ oſtendit in cauea manſuefactã.
Diuus uero claudius ſimul quattuor.

De tigridis natura: & camelis: & camelopardali: & q̃ño primũ uiſa romæ. Ca. xviii.

Igrin hyrcani & indi ferũt aĩal uelocitatis tremendæ: & maxime cognitæ dum capit̃. To/
t tus eius fœtus q ſemp numeroſus eſt ab inſidiãte rapitur equo q̃ maxime pernici: atq; in
recẽtem ſubinde trãſfertur. At ubi uacuũ cubile repperit fœta (maribus enĩ cura non ẽ ſo
bolis) fertur præceps odore ueſtigãs. Raptor appropinquãte fremitu abiicit unum ex catulis.
Tollit illa morſu: & põdere etiã ocior acta remeat: iteꝝ cõſeqtur & ſubinde: donec in nauem re/
greſſo irrita feritas ſæuit ĩ littore. Camellos ĩter armẽta paſcit oriẽs: quoꝝ duo genera bactriæ
& arabiæ differũt: ꝙ illi bina hẽnt tubera in dorſo: hi ſingula: & in pectore alteꝝ: cui incũbãt.
Dẽtium ſupiore ordine ut boues carent in utroq; genere. Omẽs aũt iumẽtoꝝ in iis terriſ dorſo
fungũt̃: atq; ẽt eqtatu in prœliis. Velocitas inter equos. Sed ſua cuiq; mẽſura: ſicuti uirs: Nec
ultra aſſuetũ procedit ſpatium: nec plus inſtituto onere recipit. Odium aduerſus equos gerunt
naturale. Sitim & quatriduo tolerãt. Implẽtur cum bibẽdi occaſio eſt & in præteritũ & in futu/
rum: obturbata cõculcatione prius aqua: aliter potu nõ gaudẽt. Viuũt qnquagenis ãnis: quidã
& cẽtenis. Vtrunque rabiem & ipſi ſẽtiunt. Caſtrãdi genus etiã fœminas quæ bello præparẽt̃
inuẽtum eſt. Fortiores ita fiunt coitu negato. Hoꝝ aliqua ſimilitudo in duo trãſfertur animalia

Nabuna æthiopes uocāt: collo ſimilem equo: pedibus & cruribuſ boui: camelo capite: albis ma
culis rutilum colorem diſtinguētibus. Vnde appellata camelopardalis. Dictatoris Cæſaris cir/
cēſibus ludis primū uiſa romæ. Ex eo ſubide cernit̃ aſpectu magis ꝙ feritate cōſpicua. Quarē ēt
ouis feræ nomē inuenit.

De chao & cepho. Ca. xix.

P Ompeii magni primū ludi oſtenderūt chaum: quē calliraphiū uocabāt: effigie lupi: pardo
rū maculis. Iidem ex æthiopia quas uocāt cephos: quaꝝ pedes poſteriores pedib⁹ huma
nis & cruribus. priores manibus fuere ſimiles: hoc animal poſtea roma nō uidit.

De rhinocerote. Ca. xx.

I Iſdem ludis & rhinoceros unius in nare cornu qualis ſæpe uiſus. Alter hic genitus hoſtis
elephāto: cornu ad ſaxa limato præparat ſe pugnæ. In dimicatiōe aluū maxime petēſ. quā
ſcit eſſe molliorem. Lōgitudo ei par. Crura multo breuiora. Color buxeus.

De lyncibus: & ſpingibus: & crocutis: cercopithecis: indicis bubus: leucrocutis
eale: tauris æthiopiæ: manticora: monocerote: catoblepa: baſiliſco. Ca. xxi.

L Yncas uulgo frequētes & ſpingas fuſco pilo: mămis ī pectorē geminis æthiopia generat:
multaqꝫ alia mōſtro ſimilia. Pēnatos equos & cornibus armatos: quos pegaſos uocāt. Crocutaſ
uelut ex cane lupoqꝫ cōceptos omīa dētibus frāgētes: ꝓtinuſqꝫ deuorata cōficiētes uētre. Cer
copithecos nigris capitibus: pilo aſinino: & diſſimiles cæteris uoce. Indicos boues unicornes tri
corneſqꝫ. Leucrocutam perniciosiſſimā ferā aſini fere magnitudine: cruribus ceruinis: collo cau/
da pectore leonis: capite meliū: biſulca ungula: ore ad nares uſqꝫ reſciſſo: dētiū locis oſſe perpe
tuo. Hāc feram humanas uoces tradūt imitari. Apud eos & quæ uocatur eale magnitudine eq
fluuialis: cauda elephāti: colore nigra uel fulua. Maxillas apri: maiora cubitalibus cornua hēns
mobilia: quæ alterna ī pugna ſiſtit: uariatqꝫ infeſta aut obliqua: utcūqꝫ rō mōſtrauit. Sed atro/
ciſſimos habet tauros ſilueſtres maiores agreſtibus: uelocitate āte omēs: colore fuluos: oculis
ceruleis: pilo ī cōtrariū uerſo: rictu ad aures dehiſcente. Iuxta cornua mobilia. Tergoris duricia
ſilicis: omē reſpuēs uulnus. Feras omēs uenāt̃. Ipſi nō aliter ꝙ foueis capti feritate ſemp intere
unt. Apud eoſdē naſci Cteſias ſcribit quā manticorā appellat triplici dentiū ordine pectinatim
coeūti. Facie & auriculis hoīs: oculis glaucis: colore ſāguineo: corpore leonis: cauda ſcorpionis
mō ſpicula infigētem: Vocis ut ſi miſceat̃ fiſtulæ & tubæ cōcētus. Velocitatis magnæ: humani
corporis uel præcipue appetētem. In india & boues ſolidis ungulis: unicornes: & ferā nomine
axin: hinnuli pelle: pluribus cādidioribuſqꝫ maculis ſacroꝝ Liberi patris. Orſei indi ſimias cādē
tes toto corpore uenātur. Aſperrimā aūt ferā monocerotē: reliquo corpore equo ſimilē: capi/
te ceruo: pedibus elephāto: cauda apro: mugitu graui: unocornu nigro media frōte cubitorum
duum eminēte. Hāc feram uiuam negāt capi. Apud heſperios æthiopas fōs eſt nigris ut ple/
riqꝫ exiſtimauere nili caput: ut argumēta quæ diximus pſuadent. Iuxta hūc fera appellat̃ cato/
blepas modica alioqn: cæteriſqꝫ mēbris iners: caput tātum prægraue ægre ferēs: id deiectū ſē
per in terram. Alias internecio humani generis omnibus: qui oculos eius uidere: confeſtim ex
pirantibus. Eadem & baſiliſci ſerpētis eſt uis. Cyrenaica hūc generat ꝓuintia xii. nō āplius di/
gytoꝝ magnitudine. Cādida ī capite macula ut quodā diademate inſigni. Sibilo omēs fugat ſer/
pentes. Nec flexu multiplici: nec ut reliquæ corpus impellit: ſed celſus & erectus ī medio ince
dens. Necat frutices nō cōtactas mō: ueꝝ & afflatas exurit hærbas: rūpit ſaxa. Talis uis malo
ē. Creditū quōdā ex equo occiſo haſta: & p eā ſubeūte ui nō eqtē mō ſed quoqꝫ abſūptū. Huic
tali mōſtro (ſæpe. n. enectū cōcupiuere reges uidere) muſtellaꝝ uirus exitio ē: adeo naturæ ni/
hil placuit eſſe ſiñ pari. Interficiūt eos cauernis facile cognitus ſola tabe. Necant illi ſimul odo
re: moriunturque: & naturæ pugnam conficiunt.

De lupis. Ca. xxii.

S Ed in italia quoqꝫ creditur lupoꝝ uiſus eſt noxius. Vocēqꝫ hoī quē priores cōtēplent̃ adi
mere ad præſens. Inertes hos paruoſqꝫ africa & ægyptus gignūt: aſperos truceſqꝫ frigidi
or plaga. Hoīes in lupos uerti: rurſumqꝫ reſtitui ſibi falſū eſſe cōfidenter exiſtimare debemus:
aut credere omīa quæ fabuloſa tot ſeculis cōperimus. Vnde tamē iſta uulgo infixa ſit fama ī tā
tum ut in maledictis uerſipelles habeāt: indicabit̃. Euātes inter auctores græciæ nō ſpret⁹ tra/
dit arcadas ſcribere ex gente Antæi cuiuſdā ſorte familia electuꝫ ad ſtagnum quoddā regionis
eiuſ duci: ueſtituqꝫ in quercu ſuſpēſo tranare: atqꝫ abire in deſerta: trāſfigurariqꝫ in lupū: & cum
cæteris eiuſdem generis cōgregari per ānoſ nouem. Quo in tēpore ſi hoīe ſe abſtinuerit: reuer
ti ad idem ſtagnum: & cū tranauerit effigiem recipe ad priſtinum habitū addito nouem ānoꝝ ſe
nio. Addit quoqꝫ Fabius eādem recipe ueſtē. Miꝝ eſt ꝙ ꝓcedat græca credulitas. Nullū tā im
pudens mendacium eſt ut teſte careat. Itaqꝫ Copas qui olympionica ſcripſit narrat Demenetum
Parrhaſium in ſacrificio quod arcades Ioui Lyceo humana etiā cum hoſtia faciebāt: īmolati pue
ri exta deguſtaſſe: & in lupum ſe conuertiſſe. Eundē decimo āno reſtitutū athleticæ reſtitiſſe in
pugilatu: uictoremqꝫ uictoria olympia reuerſū. Quin & caudæ huius animalis creditur uulgo in

esse amatorium uirus exiguo in uillo:eumq; qui capiat̃ abiicere. Nec idem pollere:nisi uiuẽti di
reptum. Dies qbus coeant toto ãno nõ amplius xii. Eundẽ in fame uesci terra. Inter auguria ad
dexteram cõmeantium præciso itinere si pleno id ore fecerit:nullum oĩum præstãtius. Sũt ĩ eo
genere qui ceruarii uocãtur:qualem e gallia in Pompei magni harena spectatum diximus. Huic
ꝙuis in fame mãdenti si respexit obliuionem cibi surrepere aiunt:digressũq; quærere aliud.

De serpentibus. Ca. xxiii.

q Vod ad serpẽtes attinet uulgatũ ẽ colores eaꝝ plerasq; terras habere ĩ quas occultẽt̃. In
numera esse genera:Cerastis corpore eminere cornicula sæpe quadrigemina:quoꝝ motu
reliquo corpore occultato sollicitent ad se aues. Geminũ caput ãphesibenæ:hoc est & ad caput
& ad caudã tanꝙ paꝝ esset uno ore fũdi uenenũ. Aliis squamã esse:aliis picturas. Omĩbus exi/
tiale uirus. Iaculũ ex arboꝝ ramis uibrari. Nec pedibus pauẽdas tãtum serpentes:sed & missili
uolare tormẽto. Colla aspidum intumescere nullo ictus remedio:præterꝙ si cõfestim ptes cõ/
tactæ ãputentur. Vnus huic tam pestifero aĩali sensus uel potius affectus est. Cõiuga ferme ua
gãtur:nec nisi cum cõpare uita est. Itaq; alterutra interẽpta incredibilis alteri ultõnis cura. Per
sequit̃ interfectorẽ:unũq; eũ in ꝙtolibet populi agmine notitia quadã infestat. Perrũpit omẽs
difficultates. Permeat spatia:nec nisi amnibus arcet̃ aut præceleri fuga. Nõ est fateri reꝝ natu/
ra largius mala aut remedia genuerit. Iã primũ hebetes oculos huic malo dedit:eosq; nõ in frõ/
te aut ex aduerso cernere:sed ĩ tẽporibus. Ita excitatur:sed sæpius auditu ꝙ uisu.

De ichneumone. Ca. xxiiii.

b Abet deĩde ĩterneciuũ bellũ cũ ichneumone. Notũ ẽ aĩal hac gloria maxime ĩ eadẽ natũ
ægypto. Mergit se limo sæpius:siccatq; sole. Mox ubi pluribus eodẽ mõ se coriis lorica
uit in dimicationem pergit. In ea caudã attollens ictus irritos auersus excipit:donec obliquo ca
pite speculatus ĩuadat in fauces. Nec hoc cõtẽtus aliud haud mitius debellat animal.

De crocodilo & hippopotamo. Ca. xxv.

c Rocodilum habet nilus quadrupes malũ:& terra pariter ac flumine ĩfestum. Vnũ hoc ani
mal terrestre linguæ usu caret. Vnũ supiore mobili maxilla imprimit morsũ:alias terribile
pectinatim stipãte se dentium serie. Magnitudine excedit pleꝝq; duodeuiginti cubita. Parit oua
quãta anseres: eaq; extra eum locũ trãsferens semp incubat:prædiuinatiõe quadã ad quẽ sũmo
auctu eo anno egressurus est nilus. Nec aliud aĩal ex minori origine ĩ maiorẽ crescit magnitudi
nem. Et unguibus hic armatus est cõtra omẽs ictus cute inuicta. Dies in terra agit:noctes aqua
temporis utrũq; rõe. Hũc satuꝝ cibo piscium:& semp esculẽto ore in littore sõno datũ pua auis
quæ trochilos ibi uocatur exauiũ in italia:inuitat ad hiãdum pabuli sui gratia os primũ eius ad,
sultim repũrgãs:mox dẽtẽs & intus fauces quoq; ad hãc scabẽdi dulcedinẽ ꝙ maxime hiantes.
In qua uoluptate sõno pressum cõspicatus ichneumon p easdẽ fauces ut tælũ aliquod ĩmissũ ero
dit aluum. Similis crocodilo:sed minor etiã ichneumone est in nilo natus scincos: cõtra uenena
præcipuum antidotũ. Itẽ ad inflãmandã uiroꝝ uenerem. Veꝝ in crocodilo maior erat pestis ꝙ
ut uno esset eius hoste natura cõtẽta. Itaq; & delphini ĩmeantes nilo quoꝝ dorso tanꝙ ad hunc
usum cultellata inest penna abigẽtes eos præda:ac uelut in suo tantũ amne regnãtes alioqn im/
pares uiribus ipsi astu interimũt. Callent. n. in hoc cuncta aĩalia:sciũtq; nõ mõ sua cõmoda:ueꝝ
& hostium aduersa. Norũt sua tæla:norũt occasiones:ptesq; dissidẽtiũ ĩ bellis. In uẽtre mollis
est:tenuisq; cutis crocodilo:ideo se ut territi ĩmergũt delphini:subeũtesq; aluũ illã secãt spina.
Quin & gens homĩum est huic beluæ aduersa in ipso nilo:& in ĩteriore habitãs Tentyria ab in
sula in qua habitat appellata. Mensura eoꝝ pua:sed præsentia animi in hoc tãtũ uisu mira. Ter/
ribilis hæc cõtra fugaces belua est:fugax cõtra insequẽtes. Sed aduersũ ire soli hi audẽt. Quin
etiã flumini innatãt. Dorsoq; eqtãtium mõ impositi hiantibus resupino capite ad morsũ addita
in os claua dextra ac leua tenẽtes extrema eius utrinq; ut frenis in terrã agũt captiuos:ac uoce
etiã sola territos cogũt euomere recẽtia corpora ad sepulturam. Itaq; ei uni insulæ crocodili nõ
adnatant. Olfatuq; eius generis hoĩum ut psylloꝝ serpẽtes fugãtur. Hebetes oculos hoc aĩal
dicitur habere in aqua:extra acerrimi uisus. Quattuorq; mẽses hyemis inedia semp trãsmittere
in specu. Quidã hoc unũ ꝙdiu uiuat crescere arbitrãt̃. Viuit ãt longo tẽpore. Maior altitudine
in eodẽ nilo belua hippopotamus editur. Vngulis binis quales bubus:dorso eq:& iuba:& hin
nitu:rostro resimo:cauda torta:& dẽtibus aproꝝ aduncis:sed minus noxiis. Tergoris ad scuta
galeasq; ĩpenetrabilis:præterꝙ si humore madeat. Depascit̃ segetes:destinatione ãte ut ferũt
determinatas ĩ diẽ & ex agro ferẽtibus uestigiis ne quæ reuertẽti insidiæ cõparentur.

Qui primus romæ hippopotamum & crocodilos ostendit:
& medicinæ ab animalibus repertæ. Ca. xxvi

p Rimus eum & qnq; crocodilos romæ ædilitatis suæ ludis. M. Scaurus tẽporario euripo
ostendit. Hippopotamus in quadã medẽdi parte etiã magister existit:assidua nãq; satie/
tate obesus exit in littus:recentes arũdinum cæsuras pspeculatus:atq; ubi acutissimũ uidet stu/

pitem iprimens corpus uenā quādam ī crure uulnerat: atq; ita profluuio sanguinis morbidum alias corpus exonerat: & plagam limo rursus obducit.

Quæ aīalia quas hærbas ostēderūt cerui: lacerti: hirūdines: testudines: mustella: ciconia: ap: āguis: draco: pāthera: elephas: ursi: cerui. palūbes: colūbæ: grues: coruus. Ca. xxvii.

Simile quiddam & uolucris in eadē ægypto mōstrauit: quæ uocat̄ ibis: rostri aduncitate p eam partē se perluens qua reddi ciboꝝ onera maxime salubre est. Nec hæc sola multis animalibus repta sunt usui futura & hoī. Dictamū hærbam extrahēdis sagittis cerui mōstrauere pcussi eo tælo pastuq; eius hærbæ eiecto. Iidē percussi a phalāgio quod est aranei genus: aut aliquo simili cācros edendo sibi medent̄. Est & ad serpētiū ictus præcipua: qua se lacerti quotiens cū his cōseruere pugnā uulnerati refouent. Chelidoniā uisui saluberrimā hirūdines monstrauere uexatis pulloꝝ oculis illa medētes. Testudo cunilæ quā bubulā uocāt pastu uires contra serpentes refouet. Mustella ruta in muriū uenatu cū iis dimicatione cōserta. Ciconia origano. Edera apri in morbis sibi medentur: & cancros uescendo maxime mari eiectos. Anguis hyberno situ mēbrana corporis obducta fœniculi succo impedimētum illud exuit: nitidusq; uernat. Exuit aūt a capite primū: nec celerius q̄ uno die ac nocte replicans: ut extra fiat mēbranæ quod fuerat intus. Idem hyberna latebra uisu obscurato marathro hærbæ sese affricās oculos inungit ac refouet. Si uero squamæ obtorpuere: spinis iuniperi se scabit. Draco uernā nauseā silue stris lactucæ succo restrigit. Pantheras per carnes fricatas aconito uenātur iidē barbari. Occupet ilico fauces eaꝝ angor. Quare pardalianches id uenenū appellauere qdā. At fera cōtra hæc incrementis hoīs sibi medetur: & alias tam auida eoꝝ: ut a pastoribus ex industria in aliquo uase suspēsa altius q̄ ut queat saltu cōtingere: iaculādo ea petendoq; defigi: & postremo expirare di catur: alioqn uiuacitatis adeo lentæ: ut eiectis interaneis diu pugnet. Elephas cameleōte conco lori frōde deuorato occurrit oleastro huic ueneno suo. Vrsi cū mandragoræ mala degustauere: formicas lambūt. Ceruus hærba cynare uenenatis pabulis resistit. Palūbes: graculæ: merulæ: perdices lauri folio ānuum fastidium purgāt. Colūbæ: turtures: & gallinacei hærba quæ uocat̄ helxine. Anates: anseres: cæteræq; aquaticæ hærba siderite. Grues & similes iunco palustri. Coruus occiso cameleonte qui etiā uictori nocet lauro infestum uirus extinguit.

Prognostica animalium Ca. xxviii.

Alia præterea utpote q̄ plurimis aīalibus eadem natura reꝝ cæli quoq; obseruatione & uentoꝝ & hymbriū & tēpestatum præsagia aliis alia dederit: quod psequi imensū est: æque scilicet q̄ reliquā cū singulis hoīum sotietatem. Siquidē & picula præmonēt nō fibris mō extisq; circa quod magna mortaliū portio hæret: sed alia quadā significatione: Ruinis īminentibus musculi præmigrant. Aranei cū tælis primi cadūt. Auguria qdem artem periculis fecere. Apud romanos sacerdotū collegiū uel maxime solēne est. In thracia locis rigētibus & uulpes aīal alioqn solerti auditu: amnes gelatos lacusq; non nisi ad pastus ituræ rediturææq; transeunt. Obseruatū eam aure ad glaciem apposita cōiectare crassitudinem gelu.

Ciuitates & gentes a minutis animalibus deletæ. Ca. xxix.

Nec minus clara exitii documēta sūt etiā ex cōtēpnendis aīalibus. M. Varro auctor est a cuniculis suffossū in hispania oppidū: a talpis ī thessalia: ab ranis ciuitatē in gallia pulsā: ab locustis ī africa. Ex gyaro cycladū insula amyclios a muribus fugatos. In italia amyclas a serpētib⁹ deletas. Citra cynamulgos æthiopas late deserta regio ē a scorpiōibus & solipygis gēte sublata & a scolopendris abactos otrerietes auctor ē Theophrastus. S; ad r̄liqua feraꝝ gn̄ra trāseam⁹.

De hyena & crocuta & manticora & fibris & lutris. Ca. xxx.

Hyenis utranq; esse naturā: & alternis ānis esse marem. alternis fœminā fieri. Parere sine mare uulgus credit. Aristoteles negat. Collū & iuba cōtinuitate spinæ porrigit̄: flectiq; nisi circūactu totius corporis nequit. Multa præterea mira tradūt̄. Sed maxime sermonē humanum inter pastoꝝ stabula assimulare: nomēq; alicuius adiscere: quem euocatū foras laceret. Itē uomitionem hoīs imitari ad sollicitādos canes: quos inuadat. Ab uno aīali sepulchra erui inqsitione corpoꝝ. Fœminam raro capi. Oculis mille esse uarietates: oculoꝝq; mutationes. Præterea umbræ eius cōtactu canes obmutescere. Et qbusdā magicis artibus omē aīal quod ter lustrauerit in uestigio hærere. Huius generis coitu leæna æthiopica parit crocutā: similiter uoces imitātem hoīum pecoꝝq;. Acies ei ppetua in utraq; parte oris: nullis gingiuis dente cōtinuo: qui ne cōtrario occursu hebetet̄: capsaꝝ mō includitur. Homium sermones imitari & māticoram in æthiopia auctor est Iuba. Hyenæ plurimæ gignūtur in africa: quæ & asinoꝝ siluestriū multitudinem fundit. Mares ī eo genere singulis fœminaꝝ gregibus imperitāt. Timēt libidinis æmulos: & ideo grauidas custodiūt. Morsuq; natos mares castrāt. Cōtra grauidæ latebras petūt: & parere furto cupiūt: gaudētq; copia libidinis. Easdē partes sibi ipsi pōtici amputāt fibri periculo urgente: ob hoc se peti gnari. Castoreū id uocāt medici. Alias aīal horrendi morsus: Arbores iuxta flumīa ut ferro cædit. Hoīs pte cōprehēsa nō ante q̄ fracta concrepuerint ossa morsu re-

soluit. Cauda pisciũ iis: cætera spẽs lutræ. Vtrũq; aquaticũ. Vtriq; mollior pluma pilus.

De ranis & uitulis marinis & stellionibus. Ca. xxxi.

r Anæ quoq; rubetæ quarũ & in terra & in humore ẽ uita: plurimis refertæ medicamibus deponere ea quotidie ac resumere a pastu dicũt: uenena tantũ sibi reseruãtes. Similis & uitulo marino uictus in mari ac terra. Simile fibro & ingeniũ. Euomit fel suũ ad multa medicamẽta utile. Itẽ coagulum ad comitiales morbos. Ob ea se peti prudẽs. Theophrastus auctor est: angues eo mõ & stelliones senectutem exuere: eaq; protinus deuorare: præcipientes comitiali morbo remedia. Eosdem pestiferos ferũt in græcia: inocuos esse in sicilia.

De ceruis. Ca. xxxii.

c Eruis quoq; est sua malignitas quãq; placidissimo aĩalium: urgẽte ui canũ ultro cõfugiũt ad hoĩem. Et in pariẽdo semitas minus cauẽt: humanis uestigiis tritas: q̃ quæ secretæ ac feris opportunæ. Cõceptus earũ post arcturi sydus. Octonis mẽsibus ferũt partus: & interdum geminos. A cõceptu sepant se. At mares relicti rabie libidinis sæuiunt. Fodiũt scrobes. Tũc rostra eorũ nigrescũt: donec aliqui abluãt hymbres. Fœminæ ãt ante partũ purgãt hærba quadã qũæ seselis dicitur: faciliore ita utẽtes utero. A partu duas habẽt hærbas quæ aros & seselis appellatur. Pastæ redeũt ad fœtum. Illos imbui lactis primo nolũt succo quacũq; de cã. Editos ptus exercent cursu: & fugam meditari docent. Ad prærupta ducũt: saltũq; demõstrãt. Iam mares soluti desiderio libidinis auide petũt pabula. Vbi se præpingues sẽsere latebras quærũt: fatentes incõmodũ pondus: & alias semp in fuga acqescũt: stãtesq; respiciũt. Cũ ppe uẽtũ est: rursus fugæ præsidia repetentes. Hoc fit intestini dolore tã infirmi: ut ictu leui rũpatur intus. Fugiunt aũt latratu canum audito aura semp secũda: ut uestigia cũ ipsis abeãt. Mulcẽt fistula pastorali & cantu. Cũ erexere aures: acerrimi auditus: cũ remisere: surdi. Cæterũ aĩal simplex: & oĩm rerũ miraculo stupẽs: in tantũ ut equo aut bucula accedẽte ppius hoĩem iuxta uenãtem nõ cernant: aut si cernũt: arcũ ipsum sagittasq; mirẽtur. Maria tranãt gregatĩ nãtes porrecto ordine: & capita imponẽtes præcedẽtium clunibus: uicibusq; ad terga redeũtes. Hoc maxime notatur a cilicia cyprum traiicientibus. Nec uidẽt terras sed ĩ odore earũ natãt. Cornua mares habẽt: soliq; aĩalium omibus ãnis statuto ueris tẽpore amittũt. Ideo sub ipsa die q̃ maxime inuia petũt. Latẽt amissis uelut inermes. Sed & ipsi bono suo inuidẽtes. Dextrum cornu negãt inueniri: ceu medicamẽto aliquo præditum. Idq; mirabilius fatendũ est: cum & in uiuariis mutẽt omibus annis. Defodi ab iis putãt. Accẽsis ãt utrisl idet odore serpẽtes fugãt: & comitiales morbi deprehendũtur. Indicia quoq; ætatis in illis gerũt singulis ãnis adiiciẽtibus ramos usq; ad sexennes. Ab eo tẽpore similia reuiuiscunt. Nec potest ætas discerni. Sed dẽtibus senecta declarat. Aut enim paucos aut nullos habẽt: nec in cornibus imis ramos: alioqn ante frõtẽ prominere solitos iunioribus. Nõ decidunt castratis cornua: nec nascũtur. Erumpũt ãt renascẽtibus tuberibus primo aridæ cutis silia. Eadem teneris increscũt ferulis arundineas ĩ pãniculas molli plumata lanugine. Quãdiu carẽt iis noctibus pcedũt ad pabula. Increscẽtia solis uapore durãt: ad arborem subinde expertẽtes. Vbi placuerit robur: in aperta pdeũt. Capti iam sunt edera ĩ cornibus uiridante ex attritu arborũ: ut ĩ aliquo ligno teneris dum experiũt innata. Fiunt aliquãdo ex cãdido colore qualem fuisse traditur Q. Sertorii ceruã: quã esse fatidicã hispaniæ gẽtib⁹ persuaserat. Et iis est cum serpẽte pugna. Inuestigãt cauernas: nariumq; spiritu extrahuntur renitẽtes. Ideo singulare abigẽdis serpẽtibus odor adusto cornu ceruino. Cõtra morsus uero præcipuum remedium ex coagulo hinnuli ĩ utero occisi. Vita ceruis in cõfesso lõga: post cẽtum ãnos aliqbus captis cum torqbus aureis: quos Alexãder magnus addiderat: adopertis iam cute ĩ magna obesitate. Febrium morbos nõ sentit hoc aĩal. Quin & medetur huic timori. Quasdam nos principes fœminas scimus omnibus diebus matutinis carnem eam degustare solitas: & longo æuo caruisse febribus. Quod ita demum existimant ratum si uulnere uno interierit.

De tragelapho: & chameleõte: & reliqs colorẽ mutãtibus. Ca. xxxiii.

e St eadem specie barba tãtum & armorũ uillo distãs: quẽ tragelaphõ uocãt: nõ alibi q̃ iuxta phasin amnem nascens. Ceruos africa propemodum sola nõ gignit. At chameleõtem & ipsa: quãq; frequẽtiorem india. Figura & magnitudo erat lacerti: nisi crura essent recta & excelsiora. Latera uẽtri iunguntur ut piscibus & spina simili mõ. Eminet rostrum ut ĩ paruo sit haud absimile suillo. Cauda prælõga in tenuitatẽ desinẽs: & implicans se uiperinis orbibus. Vngues adunci. Motus tardior ut testudini. Corpus asperũ ut crocodilo. Oculi in recessu cauo: tenui discrimine prægrãdes: & corpori cõcolores. Nũq; eos operiri: nec pupillæ motu: sed totius oculi uersatione circũaspicit. Ipse celsus hiãti semp ore. Solus aĩalium nec cibo nec potu semper alitur: nec alio q̃ aeris alimẽto. Circa caprificos ferus: innoxius alioqn. Et coloris natura mirabilior. Mutat nãq; eum subinde & oculis & cauda & toto corpore. Redditq; semp quẽcũq; pxime attingit præter rubrum cãdidumq;. Defuncto pallor est. Caro ĩ capite & maxillis & ad cõmissuram caudæ admodum exigua. Nec alicubi toto corpore. Sanguis in corde & circa oculos tãtũ.

Viſcera ſine ſplene. Hybernis menſibus latet ut lacerta.

De tarando & lycaone & thoe. Ca. xxxiiii.

m Vtat colores ſcythaꝝ tarādus: nec aliud ex iis quæ pilo ueſtiūt̃: niſi in indis lycaō: cui iu
bata traditur ceruix. Nā thoes lupoꝝ id genus eſt ꝓcerius lōgitudīe: breuitate cruꝝ diſ
ſimile: uelox ſaltu. Venatu uiuēs. Innocuū hoī. Habitū non colorem mutat. Per hyemes hirti:
æſtate nudi. Tarando magnitudo quæ boui eſt. Caput maius ceruino: nec abſimile: Cornua ra/
moſa: ūgula bifida: uillus magnitudīe urſoꝝ. Sed cū libuit ſui coloris eſſe: aſino ſimilis ē. Tergo
ri tāta duritia: ut thoraces ex eo faciāt. Colorē oīm arboꝝ fruticū floꝝ locoꝝq; r̄dit metuēſi q
bꝰ latet. Ideoq; raro capit̃. Miꝝ eſſet habitū corpore tā multiplicē dari mirabilius & uillo.

De hyſtrice. Ca. xxxv.

h Yſtrices generat india & africa ſpina cōtectas: ac erinaceoꝝ genere: ſed hyſtrici lōgiores
aculei: & cū intēdit cutem miſſiles. Ora urgētium figit canū: & paulo lōgius iaculat̃. Hy
bernis autem ſe menſibus cōdit. Quæ natura multis & ante oīa urſis.

De urſis & fœtibus eoꝝ. Ca. xxxvi.

e Oꝝ coitus hyemis initio: nec uulgari quadrupedū more: ſed ambobus cubantibus cōple/
xiſq;. Deinde ſeceſſus in ſpecus ſepatim: in qbus pariūt triceſimo die: ac plurimū qnos. Hi
ſunt cādida īformiſq; caro: paulo muribus maior: ſine oculis: ſine pilo. Vngues tātum ꝓminēt.
Hāc lambēdo paulatim figurāt. Nec qcq̄ rarius hoīes q̄ parientem uidere urſam. Ideo mares
quadragenis diebus latēt. Fœminæ quaternis mēſibus. Specus ſi nō habuere ramoꝝ fruticūq;
cōgerie ædificāt impenetralibus hymbribus molliq; frōde cōſtratos. Primis diebus biſſeptenis
tā graui ſōno premūtur: ut ne uulneribus qdem excitari queāt. Tūc miꝝīmodū uterno pingue/
ſcunt. Illi ſūt adipes medicaminibus apti: cōtraq; defluuiū capilli tenaces. Ab iis diebuſ reſidūt:
ac prioꝝ pedum ſuctu uiuūt. Fœtus rigentes apprimēdo pectori fouēt: nō alio incubitu q̄ oua
uolucres. Miꝝ dictu credit Theophraſtus per id tempus coctas quoq; urſoꝝ carnes ſi aſſeruēt̃
increſcere. Cibi tūc nulla argumēta: nec niſi humoris minimū in aluo inueniri. Sāguinis exiguas
circa corda tantū guttas: reliquo corpori nihil ineſſe. Procedūt uere: ſed mares præpīgues. Cu/
ius rei cauſa nō prompta eſt. Quippe nec ſōno qdē ſaginatis præter quattuordecī dies ut dixi/
mus. Exeūtes hærbā quādam aron noīe laxādis inteſtinis alioqn cōcretis deuorāt: circaq; ſulcu
los dentium prædomātes ora. Oculi eoꝝ hebetāt̃ crebro. Qua maxīe fauos cā expetūt: ut con
uulneratū ab apibus os leuet ſanguine grauedinem illā. Inualidiſſimū urſo caput: quod leoni for
tiſſimū. Ideo urgēte ui præcipitaturi ſe ex aliqua rupe manibus eo operto iaciūtur: ac ſæpe ī ha/
rena colaphis inflictis exanimāt̃. Cerebro ueneficiū eſſe hiſpaniæ credūt: occiſoꝝq; in ſpectacu/
lis capita cremāte teſtato quoniā potum in urſinā rabiem agat. Ingrediūt̃ & bipedes. Arborem
auerſi diripiūt. Tauros ex ore cornibuſq; eoꝝ pedibus oībus ſuſpēſi pōdere fatigāt. Nec alteri
aīalium ī maleficia ſtultitia ſollertior. Annalibus notatū ē M. Piſone M. Meſſala conſ. ad xiiii.
Kaleñ. octob. Domitiū Aenobarbū ædilē curulē urſos numidicos c. & totidē uenatores æthio
pas in cyrco dediſſe. Miror adiectum numidicos fuiſſe: cū in africa urſos nō gigni cōſtet.

De muribus ponticis & alpinis & herinaceis. Ca. xxxvii.

c Ondūtur hyeme & pōtici mures dūtaxat albi. Quoꝝ palatum ī guſtu ſagaciſſimum aucto
res quo nā mō intellexerint miror. Cōdunt̃ & alpini: quibuſ magnitudo media eſt. Sed hi
pabulo ante in ſpecus cōuecto: cum qdam narrēt alternos marem ac fœminā ſupra ſe complexo
faſce hærbæ ſupinos cauda mordicus apprehenſa inuicē detrahere ad ſpecum. Ideoq; illo tēpo/
re detrito eſſe dorſo. Sūt his ꝑtes & in ægypto. Similiter reſidēt in clunes: & in binis pedibus
gradiuntur: prioribuſq; ut manibus utūt̃. Præparāt hyemi & herinacei cibos: ac uolutati ſupra
iacētia poma affixa ſpinis unum nō amplius tenētes ore portant in cauas arbores. Iidē mutatio/
nem aqlonis in auſtrum cōdentes ſe in cubile præſagiunt. Vbi uero ſenſere uenātem contracto
ore pedibuſq; ac ꝑte omī inferiore qua rarā & īnocuam habēt lanuginē cōuoluūt̃ in formā pi/
læ: ne quid cōprehendi poſſit præter aculeos. In deſperatione uero urinā ex ſe reddūt tabificā
tergori ſuo ſpiniſq; noxiā: ꝓpter hoc ſe capi gnari. Quā ob rē exinanita prius urina uenari ars
eſt. Et tum præcipua dos tergoris. Alias corrupta fragilis putribus ſpinis atq; deciduis: etiā ſi
uiuat ſubtractus fuga. Ob id nō niſi ī nouiſſima ſpe maleficio illo ꝑfundit̃. Quippe & ipſi odere
inſitum ueneficium ita parcentes ſibi: terminumq; ſupremū operientes: ut ferme ante captiuitas
occupet. Calidæ poſtea aquæ aſpſu reſoluitur pila: apprehēſuſq; pede altero e poſterioribus ſu
ſpendio ac fame necatur. Aliter nō eſt occidere & tergori ꝑcere. Ipſū aīal nō uerētur pleriq; di/
cere uitæ hoīum ſupuacuum eſſe. Si nō ſint illi aculei: fruſtra uelleꝝ mollicies in pecude mortali
bus data. Hac cute expoliuntur ueſtes. Magnum fraus & ibi lucrum monopolium innenit. De
nulla re crebrioribus ſenatuſcoſnlutis nulloq; non prīcipe adito querimoniis ꝓuintialibus. Vri/
na e duobus aliis animalibus ratione mira eſt.

De leontophono: lynce: melibus: & ſciuris. Ca. xxxviii.

Eontophonon accepimus uocari paruum: nec aliubi nascẽs q̃ ubi leo gignitur. Quo gu/
l stato tanta illa uis est ut cæteris quadrupedũ imperitans ilico expiret. Ergo corpus eius adustũ aspergunt aliis carnibus polẽtæ mõ isidiãtes feræ: necãtq; etiã cinere tam cõtraria ẽ pestis. Haud immerito igit̃ odit leo: uisũq; frangit: & circa morsum exalat. Ille cõtra urinam spgit prudẽs: hanc quoq; leoni exitialẽ. Lyncum humor ita redditus ubi gignũtur glaciat̃: arescit ue in gẽmas carbunculis similes: & igneo colore fulgentes: lyncurium uocatas: atq; ob id sucino a plerisq; ita generari ꝓdito. Nouere hoc sciũtq; lynces: & inuidẽtes urinam terra operiũt: eoq; celerius solidat̃. Illa alia solertia in metu melibus: sufflata cute distentæ ictus hoĩum & morsus canum arcẽt. Præuidẽt tempestatẽ & scyuri: obturatisq; qua spiraturus est uentus cauernis: ex alia parte aperiũt fores decretos. Ipsis uillosior cauda pro tegumento est. Ergo in hyemes aliis prouisum pabulum aliis pro cibo somnus.

De uipera cocleis & lacertis: Ca. xxxix.

s Erpentium uipa sola terra dicitur cõdi. Cæteræ arboꝝ aut saxoꝝ cauis. Et alias uel annua fame edurãt algore mõ dempto. Oĩa secessus tẽpore ueneno orba dormiũt. Simili mõ & co/cleæ. Illæ quidẽ iteꝝ & æstatibus adherẽtes maxime saxis: ut etiã iniuria resupinatæ auulsæq; nõ tamẽ exeãt. In balearibus uero insulis cauaticæ appellatæ non ꝓrepunt e cauis terræ: neq; hærba uiuũt: sed uuæ mõ inter se coherent. Est & aliud genus minus uulgare. Adhærent oper culo eiusdẽ testæ se opientes: obrutæ terra semp. Hæ & circa maritimas tãtum alpes quondã effossæ cœpere iam erui & in ueliterno. Omĩm tamẽ laudatissimæ in astypalea insula. Lacertæ inimicissimũ genus cocleis. Negantur semestrem uitã excedere. Lacerti arabiæ cubitales. In in dia uero in nisa mõte xxiiii. in lõgitudine pedum: colore fului aut punicei aut cerulei.

De canibus. Ca. xl.

e X iis quoq; animalibus quæ nobiscũ degũt multa sũt cognitu digna. Fidelissimi ante oĩa homini canes atq; equi. Et pugnasse aduersus latrones canẽ ꝓ domino accepimus: cõfec/tumq; plagis a corpore nõ recessisse: uolucres & feras abigentẽ. Ab alio in epiro agnitũ in con/uẽtu pcussorem domini laniatuq; & latratu adactum: ut cogeret̃ fateri scelus. Garamãtum re/gem canes ducẽti ab exilio reduxere prœliãtes cõtra resistẽtes. Propter bella colophonii itẽq; castabalẽses cohortes canũ habuere. Eæ primæ dimicabãt in acie nunq̃ detrectãtes. Hæc erãt fidissima auxilia: nec stipẽdioꝝ indigna. Canes defẽdere cimbros cæsis dominis eoꝝ plaustris ĩ/positis. Canis Iasone Lycio interfecto cibũ cape noluit inediaq; cõsũptus est. Is cui uero nomẽ hyrcani reddidit Durides accẽso regis Lysimachi rogo iniecit se flãmæ. Similiterq; Hieronis re gis. Memorat & Pyrrhum Gelonis tyrãni canẽ Philistus. Memorat̃ & Nicomedis bithyniæ regis uxore eius Cõsynge laceratã ꝓpter lasciuiorem cum marito iocum. Apud nos Volcatium nobilem q Cesellium ius ciuile docuit asturcone e suburbano redeuntẽ cum aduespauisset canis a crassatore defẽdit. Itẽ Celium senatorẽ ægrum placẽtiæ ab armatis oppressum. Nec prius ille uulneratus est q̃ cane interẽpto. Sed sup oĩa in nostro æuo actis populi ro. testatum Appio Iunio & P. Silio cõs. cũ ãiaduerteret̃ ex cã Neronis Grãmatici filii in T. Sabinũ & seruitia eius: unius ex iis canem nec a carcere abigi potuisse: nec a corpore recessisse: abiecto in gradibus ge/moniis mœstos edentẽ ululatus magna populi ro. corona circũstãte: ex qua cũ qdã ei cibũ obie cisset: ad os defuncti tulisse. Innatauit idẽ in tyberim cadauere abiecto sustẽtare conatus: effusa multitudine ad spectãdam animalis fidem. Soli dominũ nouere. Et ignotum quoq; si repẽte ue niat intelligunt. Soli nomina sua: soli uocem domesticã agnoscũt. Itinera q̃uis lõga meminere. Nec ulli præter hominẽ memoria maior. Impetus eoꝝ & sæuitia mitigatur ab homine cõsiden te humi. Plurima alia in his quotidie uita inuenit. Sed in uenatu solertia & sagacitas præcipua ẽ Scrutatur uestigia atq; psequitur. Comitantẽ ad ferã inqsitorem loro retrahens: q̃uis aquam transiliens se occultasset: quã significans demõstratio est cauda primũ: deinde rostro. Ergo etiã senecta fessos cæcosq; ac debiles sinu ferũt: uentos & odorẽ captantes: ꝓdentesq; rostro cubi/lia. E tigribus eos indi uolũt concipi. Et ob id in siluis coitus tẽpore alligant fœminas. Primo & secundo fœtu nimis feroces putant gigni: tertio demũ educant. Hoc idẽ e lupis galli: quoꝝ greges suum qsq; ductorem e canibus & ducem habent. Illum in uenatu comitãtur: illi parẽt. Nãq; inter se exercent etiam magisteria. Certũ est iuxta nilum amnem currentem lambere: ne crocodiloꝝ auiditati occasiõem præbeãt. Indiã petenti Alexãdro magno rex albaniæ dono de/derat ĩusitatæ magnitudinis unũ: cuius specie delectatus iussit ursos mox apros & deĩde damas emitti contẽptu ĩmobili iacente. Eaq; segnicie tanti corporis offensus imperator generosi spiri/tus eum interimi iussit. Nũtiauit hoc fama regi. Itaq; alteꝝ mittens addidit mãdata: ne in puis experiri uellet: sed in leone elephãto ue. Duos sibi fuisse. Hoc interẽpto præterea nullũ fore: Nec distulit Alexãder: leonemq; fractũ protinus uidit. Postea elephãtum iussit ĩduci haud alio magis spectaculo lætatus. Horrentibus qppe per totũ corpus uillis ingenti primũ latratu into/nuit. Mox in ceruicem assultans cõtraq; beluam exurgens hinc & illinc artifici dimicatione: qua

maxime opus esset infestās atq; euitans: donec assidua rotatū uertigine afflixit: ad casū eius tel/lure cōcussa. Cānū generibus annui partus. Iuxta ad pariēdū ānua ætas. Gerūt in utero sexage nis diebus. Gignūt cæcos: & quo largiore alūt lacte: eo tardiorē uisū accipiūt. Nō tamē unq; ultra uicesimūprimū diem: nec ante septimū. Quidā tradūt si unus gignatur nono die cernere: si gemini decimo. Idemq; in singulos adiici: totidemq; esse tarditatis ad lucem dies. Et ab ea quæ fœmina sit ex primipara genita citius cerni. Optimus in fœtu q nouissimus cernere incipit: aut quem primum fert in cubile fœta. Rabies canum syrio ardente homini pestifera ut diximus: ita morsis lœtalis aquæ metus. Qua ppter obuiam itur p xxx. eos dies gallinaceo maxie fimo mix to canum cibis: aut si præuenerit morbus ueratro.

Ad canis rabidi morsum. Ca. xli.

a D morsum uero unicum remedium oraculo quodam nup repertum. Radix siluestris rosæ quæ cynorhoda appellatur: Columella auctor est si quadragesimo die q; sit natus castretr morsu cauda: summusq; eius articulus auferatur: sequēti neruo exēpto: nec caudā crescere: nec ca nes rabidos fieri. Canē locutū ī pdigiis quod eqdē ānotaueri accepimus: & serpentē latrasse cū pulsus ē regno Tarqnus.

De natura equoꝝ. Ca. xlii.

Idem Alexandro & equi magna raritas cōtigit. Bucephalan eum uocarūt: siue ab aspectu e toruo: siue ab insigni taurini capitis armo īpressi. Sexdeci talētis ferūt ex Philonico phar/sali grege emptū etiā tū puero capto ei⁹ decore. Neminē hic aliū q; Alexādrū regio īstra tus ornatu recepit ī sedē: alios passī reiiciēs. Idem in prœliis memoratæ cuiusdā phibet opæ. Thebaꝝ oppugnatione uulneratus in aliū trāsire Alexandrū nō passus: Multa præterea eiusdē mōi. Propter quæ rex defūcto ei duxit exeqas. Vrbem tumulo circūdedit noīe eius. Nec Cæsa ris dictatoris quēq; aliū recepisse dorso equus tradit. Ideq; hoīs similes pedes priores habuisse: Hac effigie locatus āte Veneris genitricis ædem. Fecit & Diuus Augustus equo tumulum. De quo Germanici Cæsaris carmē est. Agrigenti cōpluriū equoꝝ tumuli pyramides habēt. Equū adamatū a Semiramide usq; ad coitū Iuba auctor est. Scythæ quidē equitatus & equorū gloria strepunt. Occiso deniq; ipsoꝝ regulo ex prouocatione dimicāte hostē cum uictor ad spoliandū uenisset ab equo eius ictibus morsuq; cōfectum. Aliū detracto oculoꝝ opimēto & cognito cum matre coitu petisse prærupta atq; exanimatum. Equā eadē ex cā in reatino agro laceratūq; pari ter aurigam inuenimus. Nāq; & cognationū intellectus in iis est. Itaq; in grege prioris anni so rore libentius etiā q; matre equa comitat. Docilitas tanta est ut uniuersus sybaritani exercitus equitatus ad symphoniæ cātum saltatiōe quadā moueri solitus īueniat. Iidem præsagiūt pugnā & amissos lugent dominos: lacbrymasq; interdum desiderio fundūt. Interfecto Nicomede rege equus eius inedia uitam finiuit. Philarchus refert Centaretriū e galatis in prœlio occiso Antio/cho potitū equo eius cōscendisse ouātem. At illū indignatione accēsū domitis frenis ne regi pos set præcipitem in abrupta isse: exanimatūq; una. Philistus a Dionysio relictū in cœno hærentē ut sese euellisset: secutū uestigia domini examine apum iubæ ībærente. Eoq; ostento tyrānidē a Dionysio occupatam. Ingenia eoꝝ inenarrabilia iaculātes obsequio experiūt. difficiles conatus corpore ipso: nixuq; inuitātium. Iam tæla humi collecta equiti porrigūt. Nā in cyrco ad currus iuncti nō dubie intellectū adhortationis & gloriæ fatētur. Claudii Cæsaris secularibus ludoꝝ cyr censibus excusso in carceribus auriga albati equi palmā occupauere: primatū optinuere: opposi/ta effundentes omīa: quæ cōtra æmulos debuissent pitissimo auriga īsistente faciētes. Cū pude ret hoīum artes ab equis uinci: pacto legittimo cursu ad metā stetere. Maius auguriū circa pri/scos plebeiis cyrcēsibus excusso auriga: ita ut si staret in capitolium cucurrisse equos: sedēq; ter lustrasse. Maximū uero eodē peruenisse a ueiis cum palma & corona effuso Ratumena: q ibi uice rat. Vnde postea nomē portæ est. Sarmatæ lōginqua itinera acturi inedia pridie præparāt eos exiguum tantum potum impartiētes: atq; ita per cētena milia & quinquagīta cōtinuo cursu eun tibus īsidēt. Viuunt ānis qdē quīquagenis. Fœminæ minore spatio: Eædē quīquēnio finē cre/scēdi capiunt. Mares āno addito. Forma equoꝝ quales maxime legi oporteat. Pulcherrime qui dē Virgilio uate absoluta est. Sed & nos diximus in libro de iaculatione equestri cōdito: & fere inter omēs cōstare uideo. Diuersa āt cyrco rō quærit. Itaq; cū bimi in alio subigāt īpio: nō āte quīquēnes ibi certamē accipiunt. Partū in eo gener undenis mēsibus ferūt: duodecimo gignūt. Coitus uerno equinoctio bimo utrinq; uulgaris. Sed a trimatu firmior partus. Generat mas ad ānos trigītatres. Vtpote cum a cyrco post uicesimum ānum mittāt ad sobolē repandam. Et ad quadragita durasse tradunt: adiutum mō ī attollēda priore parte corporis. Sed ad generandum paucis aīalium minor fertilitas. Qua de cā per interualla admissuræ dātur: nec tamē quīdeci ini tus eiusdē āni ualet tolerare. Equaꝝ libido extiguitur iuba tōsa. Gignunt ānis omibus ad qua/dragesimū. Vixisse equum septuagītaquīq; ānis pditur. In hoc genere grauida stās parit: præ/terq; cæteras fœtum diligit. Et sane equis amoris īnasci ueneficium hippomones appellatum in frōte: carice magnitudine: colore nigro. Quod statim edito partu deuorat fœta: aut partum ad

ubera nō admittit si quis præreptum habeat. Olfatu ī rabiē id genus agiť. Amissa parēte ī gre/ge armēti reliquæ fœtæ educāt orbum. Terrā attingere ore triduo ꝓximo q̄ sit genitus negat posse. Quo quis acrior: in bibēdo ꝓfūdius nares mergit. Scythæ p bella fœminis uti malunt: quoniā urinā cursu nō impedito reddāt. Cōstat in lusitania circa ulyxipponē oppidū & tagū amnem equas fauonio flāte obuersas animalē cōcipere spiritum: idq; partum fieri. & gigni pernicissimum ita: sed triēnium uitæ nō excedere. In eadē hispania galleca gena & asturia est equini generis. Hi sunt quos tibeldones uocamus. Minoti forma appellatos asturcones gignūt. Quibus nō uulgaris ī cursu gradus: sed mollis alterno cruꝝ explicatu glomeratio. Vñ eqs soluti carpe ī curs⁹ tradiť arte. Equo feř q hoī morbi præterq̄ uesicæ cōuersio: sicut oībus ī gñre ueterino.

De asinis. Ca. xliii.

a Sinum quadringētis nūmis emptum Q. Asio senatori auctor est M. Varro: haud scio an oīum precio aīaliū uicto: opera sine dubio geruli mirifica arādo quoq;. Sed mulaꝝ maxim̄ pro generatione patria etiā spectatur in iis arcadibus in achaia. In italia reatinis. Ipsū animal frigoris maxime impatiēs: ideo nō generatur in pōto: ne in equinoctio uerno ut cætera pecua ad/mittitur: sed solstitio. Mares in remissione opis deteriores. Partus a. xxx. mēse ocissimus: sed a trimatu legittimus. Totidē quot equæ & eisdē mēlibus & simili mō. Sed īcōtinēs uterus uri/nam genitalē reddit: ni cogatur in cursū uerberibus a coitu. Raro geminos parit. Paritura lucē fugit: & tenebras quærit: ne cōspiciatur ab hoīe. Gignit tota uita: quæ est ei ad. xxx. ānū. Par/tus caritas sūma: sed aquaꝝ tediū magis. Per ignes ad fœtus tēdūt. Eæ item si riuus minimus ī tersit: horrēt ita ut pedes oīo caueāt tingere. Nec nisi assuetos potāt fōtes: qui sūt ī pecuariis. Atq; ita ut sicco tramite ad potum eāt. Nec pōtes trāseāt per raritatem plātaꝝ trāslucentibus fluuiis. Miꝝq; dictu sitiūt: & si īmutēť aquæ ut bibāt: cogēdæ exonerādæ ue sūt. Nec nisi spatiose incubant alias atteruntur. Varia nāque sōnio uisa concipiunt ictu pedum crebro: q nisi per inane emicuerit repulsu durioris mareriæ clauditatē ilico affert. Quæstus ex iis opima prædia exuperat. Notū est in celtiberia singulas quadragenis milibus numoꝝ emi. Ad mulaꝝ maxime partus anriū referre in his, & palpebraꝝ pilos aiūt. Quāuis .n. unicolor toto reliquo corpore: totidem tamē colores quot ibi fuere reddit. Pullos eaꝝ epulari Mœcenas instituit: multum eo tēpore prælatos onagris. Post eū interiit auctoritas saporis. Sed asino moriēte uiso celerrime id genus deficit.

De mulis. Ca. xliiii.

e X asino & equa mulus gignitur mēse xiii. Animal uiribus in labore eximium. Ad tales partus equas neq; quadrimis minores: neq; decēnibus maiores legūt: arceriq; utꝝq; gen⁹ ab altero narrāt: nisi infātia eius generis quod ineāt lacte hausto. Quaꝓpter subreptis statī pullis in tenebris equaꝝ uberi asinaꝝ ue aculeos admouēt. Gignitur aūt mula ex equo & asina: sed effrenis & tarditatis īdomitæ. Lēta omīa esse uetulis. Cōceptū ex equo secutus asini coitus abortu perimit. Nō itē ex asino equi. Fœminas a partu optime vii. die īpleri obseruatum est: mares fatigatos melius īplere. Quæ nō prius q̄ dētes quos pullinos appellāt iaciat cōceperit: sterilis intelligitur. Et quæ non primo initu generare cœperit. Equo & asina genitos mares hi/nulos ātiqui uocabāt: cōtraq; mulos: quos asini & equæ generarent. Obseruatum e duobus di/uersis generibus nata tertii generis fieri: & neutri parentū esse similia. Eaq; ipsa quæ ita nata sūt nō gignere in omni animaliū genere: idcirco mulas nō parere. Est in ānalibus nostris peperisse sæpe: ueꝝ ꝓdigii loco habitū. Theophrastus uulgo parere in cappadocia tradit. Sed esse id aīal ibi sui generis. Mulæ calcitratus inhibeť uini crebriore potu. In pluriū græcoꝝ est monumētis cū equa muli coitu natum quē uocauerūt hinū id est paruū mulū. Generātur ex equa & onagris mansuefactis mulæ ueloces in cursu: duricia eximia pedū. ueꝝ rugoso corpore: īdomito animo: sed generoso. Onagro ex asina genitus oēs ātecellit. Onagri in phrygia & lycaonia præcipui. Pullis eoꝝ ceu præstātibus sapore africa gloriatur: quos lalisiones appellāt. Mulum lxxx. ānis uixisse atheniensium monumentis apparet. Eo gauisi cum templum in arce facerent: quod dere/lictus senecta cadētia iumēta comitatu uisuq; exhortarēť decretū fecere: quo caueret ne frumētarii negociatořs ab īcerniculis eū arcerēt.

De bubus. Ca. xlv.

b Vbus indicis cameloꝝ altitudo traditur: cornua ī latitudinē quattuor pedū. In nostro orbe epiroticis laus magna a Pyrrhi (ut ferūt) iā iñ regis cura. Id cōsecutus ē nō ante quadri/matum ad partus uocādos. Prægrādes itaq; fuere: hodieq; reliqæ stirpiū durāt. At nūc aniculæ ad fœcūditatē poscūť. Tolerātius tamē bimæ. Tauri generationē quadrimi īplent: & singulis denæ eodē āno tradūť. Si aūt post coitum in dextrā partem abeāt tauri: generatos mares esse: si in leuā fœminas. Cōceptio uno initu pagitur: quod si forte perrauit. xx. post die marem fœmina repetit. Pariunt mēse x. qcquid ante genitū inutile est. Sūt auctores ipsa cōplente x. mense duos parere: nunc raro geminos. Coitus a delphini exortu ad pridie nonas ianuarii diebus xxx. aliquibus & autūno: gentibus qdem quæ lacte uiuunt ita fœtus dispensātibus: ut omī tempore āni supersit id alimentum. Tauri nō sæpius q̄ bis die ineūt. Boues aīalium soli & re/

tro ambulãtes pascũtur. Apud garamãtas quidẽ haud aliter. Vita fœminis.xv.ãnis lõgissima.
Maribus.xx. Robur in qmatu. Lauatione calidæ aquæ tradũtur pinguescere: & si qs incisa cute
spiritum in uiscera harundine adigat. Nõ degeneres existimari etiã minus laudato aspectu: plu
rimum lactis alpinis: qbus minimum corporis plurimum laboris capite nõ ceruice iunctis. Sy/
riacis nõ sunt palearia: sed gibber in dorso. Carici quoq; in parte. Asiæ fœdi uisu tubere super
armos a ceruicibus eminẽte: laxatis cornibus excellentes in opere narrãtur. Cæteri nigri colo
ris candidi ue ad laborem dãnantur. Tauris minora q̃ bubus cornua tenuioraq;. Domitura bo
um in trimatu: postea sera: ante præmatura: Optime cũ domito iuuẽcus imbuitur. Sociũ enĩ la/
boris agriq; culturæ habemus. Hoc aĩal tantæ apud priores curæ: ut sit inter exẽpla dãnatus a
populo ro. die dicta: qui cõcubino procaci rure omasũ edisse se negãti occiderit bouem: actusq;
in exilium tanq; colono suo interempto. Tauris in aspectu generositas torua frõte: auribus se/
tosis: cornibus in ꝓcinctu dimicationẽ poscẽtibus. Sed tota cõminatio prioribus ĩ pedibus stat:
ira gliscẽte alteros replicãs: spargensq; ĩ altũ harenã: & solus aĩaliũ eo stimulo ardescens. Vidi
mus ex imperio dimicãtes: & ideo se demõstratos rotari cornibus cadẽtes excipi: iterũq; resur/
gere: mõ iacẽtes ex humo tolli: bigarũq; etiã curru citato uelut aurigas insistere. Thessalorũ gẽ
tis inuẽtum est equo iuxta quadrupedãte cornu intorta ceruice tauros necare. Primus id specta
culum dedit romæ Cæsar dictator. Hinc uictimæ optimæ & lautissima deorũ placatio. Huic tã
tũ animali oĩum qbus ꝓcerior cauda nõ statim nato cõsumatæ ut cæteris mẽsuræ crescit uni do
nec ad uestigia ima perueniat. Quã ob rẽ uictimarũ probatio ĩ uitulo ut articulũ suffraginis con/
tingat: breuiore nõ litant. Hoc quoq; notatũ uitulos ad aras humeris hoĩs allatos nõ fere lita/
re: sicut nec claudicãtem: nec aliena hostia deos placari: nec trahente se ab aris. Est frequẽs ĩ ꝓ
digiis priscorũ bouem locutum. Quo nuntiato senatũ sub diuo haberi solitũ.

De api boue. Ca.xlvi.

b Os in ægypto etiã numinis uice colitur. Apim uocãt. Insigne ei in dextro latere candi/
cans macula cornibus lunæ crescere incipiẽtis. Nodus sub lingua: quẽ cãtarũ appellant.
Nõ est fas eum certos uitæ excedere ãnos: mersũq; in sacerdotũ fõte enecãt quæsituri luctu ali
um: quẽ substituãt: donec inueniãt mœrent. Derasis etiã capitibus: nec tamẽ usq; diu quærit̃.
Inuẽtus deducitur a sacerdotibus mẽphim. Sũt delubra ei gemina: quæ uocãt thalamos auguria
populorũ. Alterũ intrasse lætũ est: in altero dira portendit. Respõsa priuatis dat: e manu cõsulẽ
tium cibum capiẽdo. Germanici Cæsaris manũ auersatus est haud multo post extincti. Cætero
secretius cũ se prorupit in cœtus incedit: sũmoto strepitu lictorũ: grexq; puerorũ comitatur car
mẽ honori eius canẽtium: Intelligere uidetur: & adorari uelle. Hi greges repẽte lymphati fu/
tura præcinũt. Fœmina bos semel ei ãno ostẽditur suis & ipsa insignibus quãq; aliis: semperq;
eodem die & inueniri eã extinguiq; tradũt. Memphi est locus ĩ nilo: quẽ a figura uocãt phialã:
Oĩbus ãnis ibi aureã pateram argẽteãq; mergẽtes diebus quos habẽt natales apis. Septẽ hi sũt.
Mirũq; neminẽ ꝑ eos a crocodilis attingi. Octauo post horã diei.vi. redire beluæ feritatẽ.

De natura pecudum & pecorũ. Ca.xlvii.

m Agna & pecori gratia uel in placamẽtis deorũ: uel in usu uellerũ: Vt boues sũptum hominẽ
excolũt: ita corporũ tutela pecori debetur. Generatio bimis utrinq; ad nouenos ãnos: qui/
busdã & ad.x. primipares minores fœtus. Coitus omnibus ad arcturi occasũ id est a tertio idus
maias ad aquilæ occasũ id est xiii. Kaleñ. augusti. Gerũt partũ diebus cl. postea cõcepti inualidi
Cordos uocabãt antiqui post id tempus natos. Multi hybernos agnos præferũt uernis: quoniã
magis intersit ãte solstitiũ q̃ ãte brumã firmos esse: soluũq; hoc aĩal utiliter bruma nasci. Arieti
naturale agnas fastidire: senectã ouium cõsectari: & ipse senecta melior: illis quoq; utilior. Fe/
rocia eius cohibetur cornu iuxta aurẽ terebrato. Dextro teste præligato fœminas generat: le/
uo mares. Tonitrus solitariis ouibus abortus inferũt. Remediũ est cõgregare eas ut cœtu iuuẽ
tur. Aquilonis flatu mares cõcipi dicũt: austri fœminas. Atq; in eo genere arietũ maxime spec
tantur ora. Quia cuius coloris sub lingua habuere uenas: eius & lanitium est in fœtu: uariumq;
si plures fuere: & mutatio aquarũ potusq; uariat. Ouium sũma genera duo tectum & colonicum.
Illud mollius: hoc in pascuo elegãtius. Quippe cum tectum rubis uescatur. Operimẽta eis ex
arabicis præcipua. Lana ãt laudatissima apula: & quæ in italia græci pecoris appellatur: alibi ita
lica. Tertium locum milesiæ oues obtinẽt. Apulæ breues uillo: nec nisi penulis celebres. Circa
tarentum canusiumq; sũmã nobilitatẽ habent. In asia uero eodẽ genere laodiceæ. Alba circum
padanis nulla præfertur: nec libra centenos numos ad hoc æui excessit ulla. Oues non ubiq; tõ
dentur. Durat quibusdam in locis mos uellendi. Colorũ plura genera. Quippe cum desint etiã
nomina eis: quas natiuas appellant aliquot modis.

De generibus lanarũ & uestium. Ca.xlviii.

h Ispania nigri uelleris præcipuas habet: pollẽtia iuxta alpes: canusia rutili: quas erythras
uocant. Item betica ut canusium. Fuluas tarentum ac pulliginis suæ: & succidis omnibus

usus medicatus. Hystriæ liburniæq; pilo pprior q̃ lanæ pexis aliena uestibus: & quã sola ars
scutulato textu commendat. In lusitania similis circa piscinas prouintiæ narbonẽsis. Similis & in
ægypto ex qua uestis detrita usu tingit̃: rursusq; æuo durat. Est & hirtæ filo crasso ĩ tapetis an
tiquissima gratia. Iam certe priscos iis usos Homerus auctor est. Aliter hæc galli tingũt: aliter
parthoꝶ gentes. Lanæ & per se coactæ uestẽ faciunt: & si addatur acetũ etiã ferro resistũt: ĩmo
uero etiã ignibus: Nouissimo sui purgamẽto quippe abenis coquẽtiũ extractæ indumentis usu
ueniunt galliaꝶ (ut arbitror) inuẽtum. Certe gallicis hodie noĩbus discernũt̃: nec facile dixerim
qua id ætate cœperit. Antiqs enĩ torus e stramẽto erat: qualiter nũc etiã ĩ castris gausape: Pa/
tris mei memoria cœpere amphimala nostra: sicut uillosa & etiã uetralia. Nã tunica lati claui in
modũ gausape texi nũc primũ incœpit. Lanaꝶ nigræ nullũ colorem bibunt. De reliquaꝶ ĩfectu
suis locis dicemus. In cõchyliis marinis aut hærbaꝶ natura: lanam colo & fuso Tanaqlis quæ ea
dem Caia Cecilia uocata est: in tẽplo M. Anci durasse pdente se auctor est M. Varro: factãq;
ab ea togã regiam ungulatã in æde fortunæ: qua Seruius Tullius fuerat usus. Inde factũ ut nu
bentes uirgines comitaret̃ colus cõpta & fusus cũ stamine. Ea prima texuit rectã tunicam: qua si
mul cũ toga pura tyrones induũtur nouæq; nuptæ. Vngulata uestis primo lautissimis fuit: inde
sericulata defluxit. Togas rasas phrygianasq; Diui Augusti nouissimis tẽporibus cœpisse scribit
Fenestella. Crebræ papaueratæ ãtiquiorẽ habẽt originẽ. Iã sub Lucilio poeta in Torquato no
tatæ. Prætextæ apud hetruscos originẽ inuenere. Trabeis usos accipio reges. Pictas uestes iã
apud Homeꝶ fuisse: unde triũphales natæ. Acu facere idæi phryges inuenerũt: ideoq; phrygi/
ones appellati sũt. Auꝶ intexere in eadẽ asia inuenit Attalus rex: unde nomẽ attalicis. Colores
diuersos picturæ intexere Babylon maxime celebrauit: & nomẽ imposuit. Plurimis uero liciis
texere quæ polymita appellãt: alexandria instituit. Scutulis diuidere gallia. Metellus Scipioni
triclinaria babylonica sestertiũ octigentis milibus uenisse iam tũnc posuit in capitalibus crimini/
bus: quæ Neroni pricipi quadrigentis milibus sestertiũ nuper stetere. Seruii Tullii prætextæ
quibus signũ fortunæ ab eo dicatæ cooptum erat durauere ad Seiani exitum. Miꝶq; fuit nec de
fluxisse eas: nec teredonũ iniurias sensisse annis. d. lx. Vidimus iam & hidẽtiũ uellera purpura:
cocco: cõchylio sexqpedalib⁹ libris ĩfecta: uelut illa sic nasci cogẽte luxuria. In ipsa oue satis gẽñ
rositatis ostẽdit̃ breuitate cruꝶ uetris uestitu: qbus nudus esset apicas uocabãt dãnabãtq;. Sy/
riæ cubitales ouiũ caudæ: plurimũq; ĩ ea pte lanicii. Castrari agnos nisi qnquemestres præma/
turꝶ existimãt.

De musimonio. Ca. xlix.

e St & in hispania & maxime corsica non maxime absimile pecori genus musimoniũ caprino
uillo q̃ pecoris uelleri pprius. Quoꝶ e genere & ouibus natos prisci umbros uocauerũt.
Infirmissimũ pecori caput. Quã ob rẽ auersũ a sole pasci cogẽdũ. Quã stultissima aĩaliũ la
nata. Qua timuere igredi unũ cornu rapto sequũt̃. Vita lõgissima ãnis. x. ĩ æthiopia xiii. Ca/
pris eodẽ loco xi. In reliquo orbe plurimũ octo. Vtrũq; genus ĩtra quartũ coitũ ĩplet̃.

De capris & generatione eaꝶ. Ca. l.

c Apræ pariunt & quaternos: sed raro admodũ. Ferũt qnq; mẽsibus ut oues. Capræ pĩgue
dine sterilescũt. Trimæ minus utiliter generãt & in senecta: nec ultra quadriẽniũ. Incipi/
unt. vii. mẽse & adhuc lactãtes. Mutilum ĩ utroq; sexu utilius. Primus ĩ die coitus non implet:
sequens efficacior: ac deinde cõcipiũt nouembri mẽse: ut martio pariãt turgescẽtibus uirgultis.
Aliquãdo aniculæ: semp bimæ: in trimatu iutiles pariũt octonis ãnis. Abortus frigori obnoxi
us. Oculos capra suffusos iunci pũcto sãguine exonerat. Caper rubi. Solertiã eius aĩalis Mutia
nus uisam sibi pdidit in põte prætenui duabus obuiis e diuerso cũ circũactum angustiæ nõ cape
rent: nec reciprocationẽ lõgitudo in exilitate. cæca torrẽte rapido minaciter subterfluẽte alte/
ram decubuisse: atq; ita alteram pculcate supergressam. Mares q̃ maxime simos lõgis auriculis
infractisq; armis q̃uilissimos probãt. Fœminaꝶ generositas insigne laciniæ corporibus & ceruí
ce binæ depẽdentes. Nõ oĩbus cornua: sed qbus sunt: in his & indicia ãnoꝶ per incremẽta no/
doꝶ. Mutilis lactis maior ubertas. Auribus eas spirare non naribus: nec unq̃ febri carere Ar/
chelaus auctor ẽ. Ideoq; fortassis q aĩa his q̃ ouibus ardẽtior: calidioresq; cõcubitus. Tradũt
& noctu nõ minus cernere q̃ interdiu. Et ideo caprinũ iecur si uescat̃: restituit uespertinã aciem
his: quos myctilopas uocãt. In cilicia circaq; syrias uillo tõsili uestiũt̃. Capras in occasũ decliui
sole in pascuis negãt contueri inter sese: sed auersas iacere. Reliquis aũt horis inter se aduersas
& cognitiors. Depẽdet oĩum mẽto uillus: quẽ aruncum uocant. Hoc si qs apprehẽsam ex grege
unam trahat: cæteræ stupẽtes spectãt. Id etiã euenire cum quãdam hærbam aliqua ex eis mo
morderit. Mors⁹ eaꝶ arbori exitialis. Oliuã lãbẽdo quoq; sterilẽ faciũt. Eaq; ex cã Mineruæ ĩ
molat̃.

De suibus & natura eaꝶ. Ca. li.

f Villi pecoris admissura a fauonio ad æquinoctiũ uernum ætatis. viii. mẽse. Quibusdam
in locis etiam a. iiii. usq; ad viii. annũ. Partus bis in anno. Tẽpus utero. iiii. mẽsium. Nu/
merus fœcunditatis ad uicenos. Sed educare tam multos nequeunt. Diebus. x. circa bru

mam statim dentes nasci Nigidius tradit. Implētur uno coitu: qui & geminatus ꝓpter facilitatē abortiendi remedium ne prima subactiōe: neqꝫ ante flacidas aures coitus fiat. Mars nō ultra trimatum generāt. Fœminæ senectute fessæ cubantes coeunt. Comesse fœtus hīs nō est ꝓdigiū. Suis fœtus sacrificio die. v. purus est. Pecoris die. vii. Bubus. xxx. Corūcani⁹ ruminalis hostias donec bidētes fierent puras negauit. Suem oculo amisso putāt cito extigui: alioqn uita ad. xv. ānos: quibusdā uicenos: Veꝝ efferātur: & alias obnoxiū genus morbis anginæ maxime & strumæ. Index suis inualidæ cruor in radice setæ dorso euulsæ: caput obliquū in īcessu. Penuriam lactis præpigues sētiūt: & primo fœtu minus sunt numerosæ. In luto uolutatio generi grata. In torta cauda. Id etiā notatū facilius iacere in dexteꝝ ꝗ̄ leuū detortā. Pinguescūt. lx. diebus: sed magis tridui inedia ante saginationem orsa. Animaliū hoc maxime brutū: aīamqꝫ ei ꝑ sale dātā nō illepide existimabat̄. Comptū agnita uoce suarii furto abactos merso nauigio inclinatione lateris unius remeasse. Quin & duces in urbe foꝝ nūdinariū domosqꝫ petere discūt: & fieri sapiūt uestigia palude cōfūdere: urina fugā leuare. Castrāt fœminæ sic quoqꝫ uti cameli post bidui inediam suspēsæ pernis prioribus uulua recisa celerius. Ita pinguescūt. Et adhibetur ars iecori fœminaꝝ sicut anseꝝ. Inuētum M. Apicii fico carica saginatis a satietate necatis repēte mulsi potu dato: Neqꝫ alio ex aīali numerosior materia ganeæ: qnquagīta ꝑpe sapores cū cæteris singuli. Hinc cēsoriaꝝ legū paginæ: interdictaqꝫ cœnis abdomina: glādia: testiculi: uuluæ sincipita uerrina: ut iā Publii minoꝝ poetæ cœna postqꝫ seruitutē exuerat: nullla memoret̄ sīn abdomīn: ēt uocabulo suminis ab eo imposito. Placuere āt & fieri uescicæ. Catonis cēsoris orōes aprinum ex probrāt callū. In tres tamē partes diuiso apro media ponebāt lūbos aprunos appellata. Solidū aprū romanoꝝ primus ī epulis apposuit P. Seruilius Rullus pater ei⁹ Rulli: q Cicerōis ī cōsulatu legē agrariā ꝓmulgauit. Tā ꝓpiqua origo nūc quotidianæ rei ē. Et hoc ānales notarūt hoꝝ s. ad emēdatōnē moꝝ: qb⁹ notata qdē esset cœna. s. ī pricipio bini terniqꝫ piter mādebāt̄ apri.

De uiuariis bestiaꝝ. Ca. lii.

u Iuaria eoꝝ cæteroꝝqꝫ siluestriū primus togati generis inuenit Fuluius Hirpinus q in tarquinēsi feras pascere instituit. Nec diu imitatores defuere L. Lucullus & Q. Hortēsius. Sues feræ semel āno gignūt. Maribus ī coitu plurima asperitas. Tūc inter se dimicāt īdurantes attritu arboꝝ costas: lutoqꝫ se tergorātes. Fœminæ ī partu asperiores: & fere similiter in oī genere bestiaꝝ. Apris maribus nō nisi ānicul is generatio. In india cubitales dentiū flexus gemini ex rostro. Totidem a fronte ceu uituli cornua exeunt. Pilus æreo similis agrestibus: cæteris niger. At in arabia suillum genus nō uiuit in ullo genere.

De semiferis animalibus. Ca. liii.

a Eque facilis mixtura cū fero: qualiter natos antiq hibridas sues uocabāt semiferos: ad homines quoqꝫ ut ī Caiū Antoniū Ciceronis in cōsulatu collegā appellatiōe trāslata nō ī suibus tātū: sed ī oībus quoqꝫ aīaliū cuiuscūqꝫ generis ullum ē placidum. Eiusdem inuenit̄ & feꝝ: utpote cū hoīum etiā siluestriū tot genera prædicta sint. Capræ tamē in plurimas similitudines trāsfigurāt̄. Sūt capreæ: sunt rupicapreæ: sunt ibices pnicitatis mirādæ: quāqꝫ onerato capite uastis cornibus gladioꝝ uaginis: hæc se librāt ut tormēto aliquo rotati ī petris potissimū e mōte aliquo in alium trāsilire cupiētes: atqꝫ recursu pnici quo libuerit exultāt. Sunt & origes soli a quibusdā dicti cōtrario pilo uestiti: & ad caput uerso. Sunt & damæ: & pigardi: & sterpsicerotes multaqꝫ alia haud dissimilia. Sed illa alpes: hæc trāsmarini situs mittunt.

De simiis. Ca. liiii.

ſ Imiaꝝ quoqꝫ genr̄a hoīs figuræ ꝓxima caudis īter se distingūt̄. Mira solertia uisco īungūt laqos: calcearīqꝫ imitatiōe uenatiū tradūt̄. Mutianus & latrūculis lusisse fictis cæra: nuces uisu distinguere. Cornelius luna caua tristes esse: quibus in eo genere cauda sit. Noua exultatōnē adoriri. Nāqꝫ defectū sydeꝝ & cæteræ pauēt quadrupedes. Simiaꝝ generi præcipua erga fœtum affectio. Gestāt catulos quos māsuefactæ intra domos pepere: oībus demōstrāt: tractariqꝫ gaudēt. tractatu gratulationē intelligentes. Itaqꝫ magna ex pte cōplectēdo necant. Efferatior cynocephalis natura: sicut mitissima satyris. Calitrices toto pene aspectu differunt. Barba est in facie: cauda late diffusa priori pte. Hoc aīal negat̄ uiuere ī alio nisi in æthiopiæ quo gignitur cælo.

De leporibus. Ca. lv.

l Epoꝝ plura sunt genera: in alpibus candidi: quibus hybernis mēsibus pro cibatu niuē credunt esse. Certe liquescēte ea rutilescūt annis omībus. Et est aliquod aīal intoletandi rigoris alūnum lepoꝝ generis. Sunt & quos hispania cuniculos appellat fœcunditatis innumeræ: famēqꝫ balearibus īsulis populatis messibus afferēs. Fœtus uētre exectos uel uberib⁹ ablatos nō repurgatis interraneis gratissimo in cibatu habēt: laurices uocāt. Certū ē balearicos aduersus prouētum eoꝝ auxilium militare a Diuo Augusto petisse. Magna ꝓpter uenatū eoꝝ uiuariis gratia est. Iniiciunt eas in specus: q sunt multifores in terris: unde & nomen aīali atqꝫ ita eiectos supne capiūt. Archelaus auctor ē quot sint corporis cauernæ ad excrem̄ta lepori totidē

annos esse ætatis. Varius certe numerus repitur. Idem utrãq; uim singulis inesse: ac sine mare æque gignere. Benigna circa hoc natura innocua & esculẽta animalia fœcũda generauit. Lepus omnium prædæ nascẽs solus præter dasipodẽ superfœtat. aliud educãs: aliud in utero pilis ue/stitum: aliud implume: aliud inchoatã gerens partem. Necnon & uestes leporino pilo facere tẽtatum est tactu nõ perĩde molli ut in cute: propter breuitatem pili labili.

De damis. Ca. lvi.

d Amæ mansuescunt raro: cum feræ iure dici nõ possint. Complura nãque sũt: nec placida nec fera: sed mediæ inter utrũq; naturæ: ut in uolucribus hirũdines: apes ĩ campo in ma/ri delphini. Quo ĩ genere multi & hos incolas domus imposuere.

De muribus & gliribus. Ca. lvii.

m Vres haud spernẽdum in ostẽtis etiã publicis aĩal. Arrosis lauini clypeis argẽteis marsicũ portẽdere bellum. Carboni ĩpatori apud clusium fasciis qbus in calciatu utebatur exitiũ. Plura eorũ genera in cyrenaica regione: alii lata frõte: alii acuta: alii herinaceorũ genere pungẽti bus pilis. Theophrastus auctor est in gyaro insula cum incolas fugassent: ferrũ quoq; rosisse. Cõstat id quod iacturã qdam & ad chalybas fecere in ferrariis officinis. Aurariis qdẽ in metallis ob hoc aluos eorũ excidi: sempq; id furtũ deprehẽdi: tãtam ẽsse dulcedinẽ furãdi. Venisse murem cc. nũmis casilinum obsidẽte Hãnibale: eũq; q uẽdiderat fame interisse: emptorẽ uixisse ãnales tradũt. Cum cãdidi puenere: lætum faciũt ostẽtum. Nam soricum occẽtu dirimi auspicia ãna/les refertos habemus. Sorices & ipsos hyeme cõdi auctor est Nigidius: sicut glires: quos cẽso riæ legis prĩcipes Q. Scaurus & M. in cõsulatu nõ alio mõ cœnis ademere q̃ cõchylia: aut ex alio orbe cõuectas aues. Semiferũ & ipsũ animal: cui uiuaria ĩ doliis idẽ qui apris instituit. Qua ĩ re notatũ nõ cõgregari nisi populares eiusdem siluæ: & si misceãt̃ alienigenæ: nisi amne uel mõ/te discreti interire dimicando. Genitores suos fessos senecta alũt insigni pietate seniũ finitur hy berna quiete. Cõditi. n. & hi cubãt: rursus æstate iuuenescũt: simili & mustellis quiete.

Quæ animalia quibus locis non sint. Ca. lviii.

s Ic mirũ rerũ naturã nõ solum alias aliis dedisse terris aĩalia: sed in eodẽ quoq; situ quædam aliquibus locis negasse. In mesia silua italiæ nõ nisi in parte reperiuntur hi glires. In lycia dorcades nõ trãseũt mõtes syris uicinõs. Onagri mõtem qui cappadociã a lycia diuidit. In hel/lespõto in alienos fines nõ cõmeãt cerui: & circa arginusã elaphum mõtẽ nõ excedũt auribus ẽt in mõte fissis. In pordosolene insula uicinã mustellæ nõ trãseũt. In boetia leucadia illatæ solum ipsum fugiũt: quæ iuxta ĩ orchomeno tota subruũt arua talpæ: quarũ e pellibus cubicularia uidi mus stragula. Adeo ne religio quidẽ a portẽtis sũmouet delicias. In ithaca lepores illati moriũ tur extremis quidẽ in littoribus. In ebuso in littoribus cuniculi scatẽt iuxta hispaniã balearesq; Cyrenis mutæ fuere ranæ: illatis e cõtinẽte uocalibus durat genus earũ. Mutæ sunt etiã nũc ci cadæ in seripho insula. Eædẽ alio trãslatæ canũt. Quod accidere & in lacu thessaliæ sicẽdo tra dũt. In italia muribus araneis uenenatus est morsus. Eosdem ulterior apẽnina regio nõ habet. Iidem ubicũq; sint orbitam si trãsiere moriũtur. In olympo macedoniæ mõte nõ sũt lupi. Nec ĩ creta insula. Ibi qdẽ nõ uulpes ursi ue aut oĩo ullũ maleficũ aĩal præter phalãgiũ. Aranei id ge nus de quo dicemus suo loco. Mirabilius ĩ eadẽ insula ceruos præter q̃ ĩ cidoneatarũ regioñ nõ esse Itẽ apros & attagenas: herinaceos. In africa ãt nec apros nec ceruos nec capreas nec ursos.

Quæ aduenis noceant. Ca. lix.

i Am quædã animalia innoxia indigenis aduenas interimũt sicut serpẽtes. Parcũt in myrin the quos terra nasci pditur. Itẽ in syria angues circa euphrates maxime ripas dormientes syros nõ attingũt. Aut etiã si calcati momordere nõ sẽtiũt maleficia: alius cuiusq; gentis infesti auide & cum cruciatu exanimãtes. Quã ob rem & syri nõ necãt eos. Cõtra in aletenio cariæ mõ te Aristoteles tradit a scorpionibus hospites nõ lædi: indigenas interimi. Sed reliquorũ quoque animalium & præterea terrestrium dicemus genera.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER VIIII.

De Aquatilium Natura. Ca. i.

a NIMALIVM QVAE TERRESTRIA APPEL/lauimus hominũ quadã cõsortiõe degẽtia indicata natura ẽ. Ex reliquis minimas esse uolucres cõuenit. Quã ob rẽ pri/us æquorum amnium stagnorũq; dicentur.

Quæ in mari maxima animalia. Ca. ii.

Vnt autẽ cõpluria in his maiora etiã terrestribus. Causa eui dens humoris luxuria: alia sors alitum. Quibus uita pen/

dentibus. In mari āt tā late supino molliqꝫ ac fertili accremento accipiente cās genitales sublimi sempqꝫ pariēte natura pleraqꝫ etiā mōstrifica reperiuntur perplexis & in semet aliter atqꝫ aliter nūc flatu: nūc fluctu cōuolutis seminibus atqꝫ pricipiis. Vt uera fiat uulgi opinio qcquid nascat̃ in parte naturæ ulla & in mari esse: præterqꝫ multa quæ nusqꝫ a libi reꝝ quidē nō solum aīalium simulacra inesse licet intelliger̃ ītuētibus uuā: gladium serras. Cucumim uero & in color̃ & in odore similē. Quo minus miremur equoꝝ capita in tam paruis eminēte cocleis.

De indici maris beluis. Ca. iii.

P Lurima aūt & maxima in indico mari animalia: e quibus balenæ quaternū iugeꝝ: pristes ducenum cubitoꝝ. Quippe ubi locustæ quaterna cubita impleāt. Anguillæ quoqꝫ in gāge amne tricenos pedes. Sed in mari beluæ circa solstitia maxime uisūtur. Tūc illic ruunt turbines: tūc imbres: tūc deiectæ mōtium iugis ꝑcellæ ab imo uertūt maria: pulsatasqꝫ ex ꝓfūdo beluas cum fluctibus uoluunt: & alias tanta tynnoꝝ multitudine: ut magni Alexandri classis haud alio mō ꝙ hostium acie obuia cōtrarium agmē aduersa frōte direxerit. Aliter sparsis nō erat euadere: qui nō uoce: nō sonitu: nō ictu: sed fragore terrētur: nec nisi ruina turbāt̃. Cadara appellatur rubri maris penisula. Huius obiectu uastus efficitur sinus xii. dieꝝ & noctiū remigio enauigatus Ptolemæo regi: quādo nullius auræ recipit afflatum. Huius loci qete præcipua ad immobilem magnitudinē beluæ adolescūt. Cedrosi qui arabim amnem accolūt Alexādri magni classium præfecto ꝓdidere in domibus fores maxillis beluaꝝ facere: ossibus tecta cōtignare. Ex quibus multa quadragenū cubitoꝝ lōgitudinis repta. Exeūt & pecori similes beluæ ibi in terrā. pastæqꝫ radices fruticum remeāt: & quædam equoꝝ: asinoꝝ: tauroꝝ capitibus: quæ depascūtur sata: Maximum animal in indico mari pristis & balena est.

Quæ in quoqꝫ oceano maxima. Ca. iiii.

I N gallico oceano physeter ingētis colūnæ mō se attollēs: altiorqꝫ nauium uelis diluuiem quādam eructās. In gaditano oceano arbor in tātum uastis dispāla ramis: ut ex ea cā fretum nūquam intrasse credatur. Apparēt & rotæ appellatæ asimilitudine quaternis distinctæ radiis modiolos eaꝝ oculis duobus utrinqꝫ claudētibus.

De tritonum & nereidum & elephantoꝝ maritimoꝝ figuris. Ca. v.

T Iberio prīcipi nūtiauit olisiponēsium legatio ob id missa uisum auditumqꝫ ī quodā specu cōcha canētem Tritonem qua noscitur forma. Et Nereidum falsa opinio nō est squamis mō hispido corpore etiā ī quo humanā effigiē habēt. Nāqꝫ hæc in eodem spectata littore est. Cuius moriētis etiā gānitum tristem accolæ audiuere lōge. Et Diuo Augusto legatus galliæ cōplures ī littore apparere exanimes Nereidas scripsit. Auctores habeo in equestri ordine splēdētes uisum ab his ī gaditano oceano marinū hoiem toto corpore absoluta similitudine ascēdere nauigia nocturnis tēporibus: statimqꝫ degrauari quas insederit ptes: & si diutius permaneat etiā mergi. Tiberio prīcipe cōtra lugdunēsis ꝓuintiæ littus īsulaꝝ trecētas amplius beluas reciprocās destituit oceanus miræ uarietatis & magnitudinis. Nec pauciores ī sātonū littore. Interqꝫ reliquas elephātos & arietes candore tātum cornibus assimilatis: Nereidas uero multas. Turanius uero ꝓdidit expulsam beluam ī gaditana littora: cuius īter pinnas duas ultimæ caudæ cubita xvi. fuissent: dētes eiusdem cxx. Maximi dodrātium mēsura: minimi semipedum. Beluæ cui dicebat̃ exposita fuisse Andromada ossa romæ apportata ex oppido iudææ iope ostēdit inter reliqua miracula ædilitate sua M. Scaurus: lōgitudine pedū xl. altitudine costaꝝ īdicos elephātos excedēte Spinæ crassitudine sexqpedali.

De balenis & orcis. Ca. vi.

B Alenæ in nostra maria penetrant. In gaditano oceano nō āñ brumam cōspici eas tradūt. Cōdi aūt æstatis temporibus inquodam sinu placido & capaci mire gaudētes ibi parere. Hoc scire orcas infestam his beluam. Et cuius imago nulla repræsētatione exprimi possit alia: ꝙ carnis īmēsæ dētibus truculētæ. Irrumpūt ergo ī secreta ac uitulos eaꝝ & fœtas uel etiam ī ānum grauidas lacerāt morsu: icursuqꝫ ceu liburnicaꝝ rostris fodiūt. Illæ ad flexum īmobiles: ad repugnādum iertes: & pōdere suo oneratæ. Tūc qdem & utero graues: pariendi ue pœnis iualidæ solum auxilium nouere in altum ꝓfugere: & se toto defēdere oceano. Contra orcæ occurrere laborāt: sesēqꝫ opponere: & cautium āgustiis trucidare: in uada urgere: saxis illidere. Spectāt̃ ea prœlia ceu mari ipso sibi irato nullis in sinu uētis. Fluctibꝰ uero ad anhelitus ictusqꝫ quātos nulli turbines uoluāt. Orca & in portu hostiensi uisa est oppugnata a Claudio principe. Venerat tūc ex ædificante eo portū inuitata naufragiis tergoꝝ euectoꝝ e gallia: satiāsqꝫ se p cōplures dies alueum in uado sulcauerat accumulata fluctibꝰ in tātū: ut circūagi nullo mō posset. Et dum saginam ꝑsequitur in littus fluctibus ꝓpulsa eminēte dorso multū super aquas carinæ uice inuersæ. Protēdi iussit Cæsar plagas multiplices inter ora portus: ꝑfectusqꝫ ipse cum prætorianis cohortibus populo ro. spectaculū præbuit: lāceas cōgerēte milite e nauigiis assultātibus: quorum unum mergi uidimus reflatu beluæ oppletum unda. Ora balenæ habent in frontibus. Ideoqꝫ sūma aqua annatātes in sublime nimbos efflant.

An ſpirent piſces an dormiant. Ca.vii.

ſ Pirāt aūt cōfeſſiōe oīum & pauciſſima alia in mari: quæ internoꝝ uiſceꝝ pulmonē habēt.
Quoniam ſine eo nullū animal putatur ſpirare: nec piſciū brāchias habentes anhelitū reddere: ac p uices recipere extimāt: quoꝝ hæc opinio eſt. Nec multa alia genera etiam branchiis carētia. In qua ſētētia fuiſſe Ariſtotelem uideo: & multis perſuaſiſſe doctrinā indaginibus. Nec me ꝑtinus huic opinioni eoꝝ accedere haud diſſimulo: quoniam & pulmonū uice aliis poſſūt alia ſpirabilia ineſſe uiſcera ita uolente natura: ſicut & ꝑ ſāguine multus alius humor. In aquas qdē penetrare hūc uitalem halitum qs miretur: qui etiam reddi ab his eum cernat: & in terras tanto quoq; ſpiſſiorem naturæ partē penetrare argumēto animaliū: quæ ſemper defoſſa uiuūt ceu talpæ. Accedit apud me certæ efficaciæ ut credam omnia in aqs ſpirare naturæ ſuæ ſorte: primū ſæpe ānotata piſcium æſtiuo colore quædam anhelatio: & alia tranqllo uelut oſcitatio. Ipſorū quoq; q ſūt in aduerſa opinione de ſōno piſcium confeſſio. Quis.n.ſine reſpiratiōe ſōno locus: Præterea bullātiū aquaꝝ ſufflatio lunæq; effectu cōchaꝝ quoq; corpora augeſcētia: ſup omnia eſt: ꝙ eſſe auditum & odoratū piſcibus nō erit dubiū ex aeris utriuſq; materia. Odoreꝫ quidē nō aliud ꝙ infectum aera intelligi poſſe. Quā ob rē de his opinetur ut cuiq; libitū erit. Branchiæ nō ſūt balenis nec delphinis. Hæc duo genera fiſtulis ſpirāt: quæ ad pulmonē ꝑtinēt. Balenis a frōte: delphinis a dorſo: & uituli marini quos uocāt phocas ſpirāt & dormiūt ī terra. Item teſtudines de quibꝰ mox plura.

De delphinis. Ca.viii.

u Elociſſimū oīum aīalium nō ſolum marinoꝝ delphinus: ſed ocior uolucre: acrior tælo. ac niſi multum īfra roſtrū os illi foret medio pene in uētre: nullus piſciū celeritatē eius euaderet. Sed affert morā ꝓuidentia naturæ: qa niſi reſupini atq; cōuerſi nō corripiunt quæ cā præcipue uelocitatem eoꝝ oſtēdit. Nā cum fame cōcitati fugiētem ī uada ima pſecuti piſcē diutius ſpiritum cōtinuere: ut arcu emiſſi ad reſpirādum emicāt. Tāta ui exiliūt: ut pleriq; uela nauium trāſuolēt uēto. Agūt uere cōiugia: pariūt catulos.x.mēſe æſtiuo tēpore. Interdum & binos nutriūt uberibus ſicut balena. Atq; etiā geſtāt fœtus in infātia infirmos. Quinetiā adultos diu comitātur magna erga partū caritate. Adoleſcūt celeriter. X. annis putantur ad ſūmam magnitudinē ꝑuenire. Viuūt etiā tricenis. Quod cognitum præſciſſa cauda in expimētū. Abdūtur tricenis diebus circa canis ortum: occultanturq; incognito mō. Quod eo magis miꝝ eſt: ſi ſpirare in aqua nequeūt. Solēt in terram erūpere incerta de cauſa. Nec ſtatim tellurē tacta moriūtur: multoq; ocius fiſtula obturata. Lingua eſt his cōtra naturam aquatiliū mobilis: breuis: atq; lata: haud differēs ſuillæ. Pro uoce gemitus humano ſimilis: dorſum repandum: roſtrum ſimum. Qua de cauſa nomē Simonis omēs miro mō agnoſcūt: malūtq; ita appellari. Delphinus nō tātū hoīs amicum aīal: ueꝝ & muſica arte mulcetur ſymphoniæ cantu: & præcipue hydrauli ſono. Hominē nō paueſcit ut alienū. Obuiā nauigiis uenit. Alludit exultās: certat etiā: & ꝙuis plena præterit uela. Diuo aūt Auguſto principe lucrinū lacum inuectus paupis cuiuſdam pueꝝ ex baiano puteolos in ludum litteraꝝ itantē: cū meridiano īmorās appellatū eum Simonis noīe ſæpius fragmētis panis quē ob id ferebat allexiſſet: miro amore dilexit. Pigeret referre: ni res Mœcenatis & Flauiani & Flauii Alfii multoꝝq; eſſet litteris mādata. Quocūq; diei tēpore īclamatus a puero ꝙuis occultus atq; abditus ex imo aduolabat: paſtuſq; e manu præbebat aſcēſuro dorſum pīnæ aculeos uelut uagina cōdēs: receptūq; puteolos p magnum æquor ī ludū ferebat. Simili mō reuehens pluribus ānis donec morbo extincto puero ſubinde ad cōſuetū locum uētitās triſtis & merēti ſimilis ipſe quoq; (quod nemo dubitarēt) deſiderio expirauit. Alius inter hos ānos in africo littore hipponis diariti ſimili mō ex hoīum manibus ueſcens. ferēſq; ſe tractādum: & alludēs natātibus: impoſitoſq; portās unguēto punctus a Flauiano ꝓconſule africæ: & ſopitus ut apparuit odoris nouitate fluctuatuſq; ſimilis exanimi caruit hoīum cōuerſatione: ut iniuria fugatus p aliquot menſes: mox reuerſus ī eodem miraculo fuit. Iniuriæ poteſtatū inhoſpitales ad uiſendum uenīētium hipponenſes ī necem eius cōpulerūt. Ante hæc ſimilia de puero in ialiſo urbe memorāt. Cuius amore ſpectatus lōgo tempore dū abeūtem ī littus auide ſeqtur: in harenā inuectus expirauit. Pueꝝ Alexāder magnus babylone Neptuni ſacerdotio præfecit: amorem illū numinis ꝓpitii fuiſſe interpretatus. In eadem urbe ialiſo Egeſidemus ſcribit & aliū pueꝝ Hermiam noīe ſimiliter maria pereqtantem cū repentinæ procellæ fluctibus exanimatus eſſet relatum: delphinumq; cām lœti fatentem nō reuerſū in maria: atq; in ſicco expiraſſe. Hoc idem & naupacti accidiſſe Theophraſtus tradit. Nec modus exēploꝝ. Eadē āphilochii & tarentini de pueris delphiniſq; narrāt. Quæ faciunt ut credatur Arionem quoq; citharedicæ artis interficere nautis ī mari parātibus ad intercipiendos eius quæſtus eblāditum: ut prius caneret cithara: cōgregatis cātu delphinis cū ſe iecIſſet ī mare: exceptū ab uno tenaꝝ ī littus ꝑuectū. Eſt ꝓuinciæ narbonēſis & ī nemauſēſi agro ſtagnū laterna appellatū: ubi cū hoīes delphini ſocietate piſcātur: īnumera uis mugilū ſtatuto tēpore āguſtis faucibus ſtagni ī mare erūpit obſeruata æſtus reciprocatione. Qua de cā prætēdi nō queunt retia: quæ molē pōderis nullo mō tolerēt: etiā

si nõ solertia insidietur tempori. Simili rõe in altum protinus tendunt: quod uicino gurgite effi
cere. locũq3 solum pãdendis retibus habilem effugere festinãt. Quod ubi animaduertere piscã/
tes: cõcurrit aũt multitudo tẽporis gnara: & magis etiã uoluptatis huius auida: totusq3 populus
e littore q̃to potest clamore cõciet Simonem ad spectaculi euentũ. Celeriter delphini exaudiũt
desideria aquilonum flatu uocem ꝓsequente: austro uero tardius ex aduerso referente. Sed tunc
quoq3 improuiso in auxilium aduolãt. Propere apparet acies: quæ ꝓtinus disponit̃ in loco: ubi
cõiecta est pugna. Opponunt sese ab alto: trepidosq3 in uada urgent. Tũc piscatores circũdãt
retia: furcisq3 subleuãt. At mugilum nihilominus uelocitas trãsilit. At illos excipiunt delphini:
& occidisse ad præsens cõtenti cibos in uictoriam differunt. Operæ prœlium feruet: includiq3
retibus se fortissime urgentes gaudent. Ac ne id ipsũ fugã hostium stimulet: inter nauigia & re
tia natãtesue homines ita sensim elabũtur: ut exitus nõ appareat.. Saltu quod est alias blandissi
mum his nullus conatur euadere. ni sumittantur sibi retia. Egressi ꝓtinus ante uallum prœlian/
tur. Ita peracta captura quos interemere diripiunt. Sed enixioris operæ q̃3 in unius diei præmi
um ut cõscii sibi operiunt̃ in posteꝝ: nec piscibus tantum: sed interiectu panis ac uino satiantur.
Quæ de eodem genere piscandi in latio sinu cõsul Mutianus tradit: hoc differunt: ꝙ ultro neq3
inclamati præsto sint: ptesq3 e manibus accipiant: & suum queq3 cubantes cũ delphinis sotiũ ha
beant: q̃3uis noctu & ad faces. Ipsis quoq3 inter se est publica societas. Capto a rege cariæ alli/
gatoq3 in portu delphino ingens reliquoꝝ cõuenit multitudo mœstitia quadam quæ posset in/
telligi miserationem petens: donec dimitti rex eum iussit. Quin & puos semp aliqs grandior co/
mitatur ut custos. Cõspectiq3 sunt iam defunctum portantes: ne laceretur a beluis.

De Torsionibus aquatilibus. Ca. ix.

d Elphinoꝝ similitudinem habent qui uocãtur torsiones. Distãt & tristitia qdem aspectus.
Abest. n. illa lasciuia maxime: tamen rostris caniculaꝝ maleficentia assimulati.

De testudinibus quomodo capiantur. Ca. x.

t Estudines tantæ magnitudinis indicum mare emittit ut singulaꝝ supficies habitabiles ca/
sas integant. Atq3 inter insulas rubri præcipue maris his nauigent cymbis. Capiunt̃ mul
tis qdem modis: sed maxime euectæ in sũma pelagi aut meridiano tẽpore blandito eminente to
to dorso p tranquilla fluitantes. Quæ uoluptas libere spirandi in tantum fallit oblitas sui: ut so
lis uapore siccato cortice nõ queant mergi. inuitæq3 fluitent opportunæ uenantiũ prædæ. Fe/
runt & pastum egressas noctu: auideq3 saturatas laxari. Atque ut remearint matutino summa in
aqua obdormiscere: id ꝓ distertentium sonitu. Tuncque leuiter capti. Annatare. n. singulis ter
nos: a duobus in dorsum uerti: a tertio laqueum iniici supinæ: atque ita ad terrã a pluribus tra/
hi. In phœnicio mari haud ulla difficultate capiuntur: ultroque ueniunt tempore statuto anni in
amnem eleutheꝝ effusa multitudine. Dentes nõ sũt testudini: sed rostri margines acuti superna
parte inferiorem claudente pixidum mõ. In mari uiuunt conchyliis tanta oris duritia: ut lapides
comminuant. In terram egressæ in hærbis pariunt oua auium ouis similia ad centena numero.
Eaq3 defossa extra aquas & coopta terra ac pauita pectore & cõplanata incubant noctibus: edu
cant fœtus annuo spatio. Quidã oculis spectando quoq3 oua foueri ab iis putant. Fœmina coi/
tum fugere: donec mas festucam aliquam imponat aduersæ. Troglodytæ cornigeras habẽt: ut
in lyra annexis cornibus latis: sed mobilibus: quoꝝ in natando remigio se adiuuant. Celtinum
genus id uocatur eximiæ testudinis: sed raræ. Nãq3 quasi scopuli præacuti chelonophagos ter
rent. Troglodytæ autem ad quos adnatant ut sacras adorant. Sunt & terrestres: quæ ob id in
operibus chersinæ uocantur in africæ desertis: qua parte maxime sitientibus harenis squalent
roscido (ut credit̃) humore uiuentes. Neq3 ibi aliud animal peruenit.

Quis primus testudines secare instituit. Ca. xi.

Estudinum putamina secare ĩ laminas: lectosq3 & repositoria his uestire Carbilius Pollio
t instituit prodigi & sagacis ad luxuriæ instrumenta ingenii.

Tegmenta aquatilium. Ca. xii.

a Quatilium tegmẽta plura sunt. Alia corio & pilis tegũt̃ ut uituli: hippopotami. Alia co
rio tantũ ut delphini. Cortice ut testudines. Silicum duricia ut ostreæ & conchæ. Crustis
ut locustæ. Crustis & spinis ut echini. Squamis ut piscis. Aspera cute ut squatina: qua lignum
& ebora poliuntur. Molli ut murenæ. Alia nulla ut polypus:

De uitulo marino. Ca. xiii.

q Væ pilo uestiũt̃ animal pariũt ut pristis: balena: uitulus. Hic parit in terra pecudũ mor.
Secũdo partus reddit initu. Canum modo cohæret: & parit nunq̃3 geminis plures. Edu/
cat mãmis fœtum. Nõ ante xii. diem deducit ĩ mare: ex eo subĩde assuefaciẽs. Interficiunt̃ diffi/
culter nisi capite eliso. Ipsis ĩ sõno mugitus. Vnde nomẽ uituli accipiunt. Tenẽt disciplinam: uo
ceq3 pariter & uisu populũ salutant. Cõdito fremitu noĩe uocati respõdent. Nullũ aĩal grauiore
sõno premit̃. Pinnis qbus ĩ mari utunt̃ humi quoq3 uice pedũ serpũt. Pelles eoꝝ etiã detractas

corpori sensum æquorum retinere tradũt: sempercꝫ æstu maris recedẽte inhorrescere. Præterea dextræ pẽnæ uim sopotiferam inesse sõnoscꝫ allicere subditam capiti.

.De piscibus pilo carentibus: & quomõ pariant: & quot eorum genera Ca.xiiii.

p Ilo carentiũ duo oĩo aĩal pariũt: delphinus ac uipera. Pisciũ spẽs sunt lxxiiii. præter crustis intecta quæ sunt xxx. De singulis alias dicemus. Nũc.n. naturæ tractãt insignium.

De nominibus & naturis multorum piscium. Ca.xv.

p Ræcipua magnitudie tynni. Inuenimus talẽta xv. pepẽdisse. Eiusdem caudæ latitudinem duo cubita & palmum. Sunt & in qbusdã amnibus haud minores. Sylurus in nilo: esos in rheno: attilus in pado inertia pinguescẽs ad mille aliquãdo libras cathenato captus hamo: nec nisi boum iugis extractus. Atqui hũc mĩmus appellatus clupea uenã quãdam eius in faucibus mira cupidine appetẽs morsu exanimat. Sylurus grassatus ubicũcꝫ est omẽ animal appetẽs: equos innatãtes sæpe demergẽs: præcipue in meno germaniæ amne ꝑpter lisboũ. Et in danubio mari extrahit̃ porculo marino simillimus. Et in boristhene memoratur præcipua magnitudo nullis ossibus spinis ue interstitis: carne prædulci. In gange indiæ platanistas uocant rostro delphini & cauda: magnitudine ãt xv. cubitorum. In eodem esse Statius Sebosus haud modico miraculo affert uermes brãchiis binis lx. cubitorum ceruleos: qui nomẽ a facie traxerũt. His tantas esse uires: ut elephãtos ad potum uenietes mordicus cõprehẽsa manu eorum abstrahãt. Tynni mares sub uentre nõ habẽt pinnã. Intrãt magno mari põtũ uerno tempore gregatim: nec alibi fœtificãt. Cordilla appellat̃ partus qui fœtas redeũtes in mare autũno comitat̃. Limosæ uero a luto pelamedes incipiũt uocari: & cum ãnuum excessere tẽpus tynni. Hi mẽbratim cæsi ceruice & abdomĩ cõmẽdant̃: atcꝫ edulio recẽti dũtaxat: & tũ quocꝫ graui ructu: cætera ꝑte plenis pulpamẽtis sale asseruãt̃. Melãdria uocat̃ cæsis quernis assulis simillima. Vilissima ex his quæ caudæ ꝓxima quia pingui carẽt: ꝓbatissima ea quæ faucibus. At in alio pisce circa caudam exercitatissima. Pelamides in alica coctæ ꝑticulatimcꝫ cõsectæ in genera ciborum dispariunt̃. Piscium genus oẽ præcipua celeritate adolescit: maxime in põto. Causa multitudo amniũ dulces inferẽtiũ aquas: amiã uocãt: cuius incremẽtum singulis diebus intelligit̃. Cum tynnis hæc & pelamides in põtum ad dulciora pabula intrãt gregatim cum suis quæque ducibus: & primi omniũ scõbri. Quibus & in aquis sulphureus color: extra q cæteris. Hispaniæ cætarias hi replẽt tynnis non cõmeãtibus. Sed in põtum nulla intrat bestia piscibus malefica: præter uitulos & paruos delphinos. Tynni dextera ripa intrãt: exeũt leua. Id accidere existimat̃ quia dextro oculo plus cernũt utroque hebete natura. Est in euripo thracii bosphori: quo ꝓpõtis euxino iungitur in ipsis europã asiãcꝫ sepantis freti angustiis saxum miri cãdoris a uado ad sũma plucẽs iuxta calcedonẽ ĩ latere asiæ. Huius aspectu repẽte territi semp aduersus bizãtii ꝓmõtorium ex ea cã appellatum auricornu præcipiti petũt agmine. Itaque omnis captura bizãtii est magna calcedonis penuria M.P. mediæ interfluẽtis euripi. Opperiũt̃ ãt aqlonis flatum: ut secundo fluctu exeant ex põto: nec nisi ĩtrantes põtum bizãtii capiũtur. Bruma nõ uagantur. Vbicũcꝫ deprehẽsi usꝫ ad æqnoctium ibi hybernãt. Iidem sæpe nauigia uelis eũtia comitãtes mira quadã dulcedine p aliquot horarum spatia & passuum milia a gubernaculis nõ sepantur: ne tridẽte quidẽ ĩ eos sæpius iacto territi. Quidam eos q hoc e tynnis faciãt põpilos uocant. Multi in ꝓpõtide æstuãt: põtum nõ intrãt. Item soleæ: cum rombi intrẽt. Nec sæpia est cũ loligo repiatur. Saxatilium turdus & merula desũt: sicut cõchylia: cum ostreæ abundẽt. Omĩa ãt hybernãt in ægeo. Intrãtium põtũ soli nõ remeant trichiæ. Græcis.n. in pleriscꝫ noĩbus uti par erit: quãdo aliis atcꝫ aliis eosdem diuersi appellauere tractus. Sed hi soli histrum amnẽ subeũt ex eo subterraneis eius uenis in adriaticũ mare defluunt. Itacꝫ & illic descẽdẽtes nec unq̃ subeũtes e mari uisũtur. Tynnorum captura ẽ a uergiliarum exortu ad arcturi occasum. Reliquo tempore hyberno latent in gurgitibus imis: nisi tempore aliquo euocati: aut plenilunis. Pinguescũt & in tãtum ut dehiscãt. Vita lõgissima his biennio. Animal est paruũ: scorpionis effigie: aranei magnitudine. Hoc se & tynno & ei q gladius uocatur: crebrõ delphini magnitudinẽ excedẽti sub pĩna affigit aculeo: tantocꝫ infestat dolore: ut naues sepenumero exiliant. Quod & alias faciũt aliorum uim timentes mugiles maxime tam præcipue uelocitatis: ut trãsuersa nauigia interim superiactent.

De auguriis & diuersitate piscium: Ca.xvi.

f Vnt & piscibus præscita in hac parte auguria. Siculo bello ambulante in littore Augusto piscis e mari ad pedes eius exiliit. Quo argumẽto uates respõdere Neptũnum patrẽ adoptantem eum sibi Sexto Põpeio repudiato. Tãta erat naualis rei gloria: sub pedibus Cæsaris futuros qui maria tempore illo tenerent. Piscium fœminæ maiores q̃ mares. In quodã genere oĩo nõ sunt mares: sicut ĩ erythinis & chromibus. Omẽs enim ouis grauidæ capiũt̃. Vagãt̃ gregatim fere cuiuscꝫ generis squamosi. Capiũtur ante solis ortum. Tum maxime pisciũ fallitur uisus. Noctibus quidẽ illustribus aquæ q̃ die cernunt. Aiũt & si iteretur gurges interesse capturæ. Itaque plures secundo tractu trahi q̃ primo: gustu olei maxime. Dein modicis imbribus

gaudent alũturq̃. Quippe & harũdines q̃uis in palude ꝓgnatæ: nõ tamẽ sin̄ imbre adolescũt. Et alias ubicũq̃ pisces in eadẽ aqua assidui si nõ affluat exanimãtur. Prægelidã hyemẽ oẽs sentiunt: sed maxime q lapidem habere in capite existimãtur ut lupi: coracini: sciena: pagri. Cũ asperæ hyemes fuere: multi cæci capiũtur. Itaq̃ his mẽsibus iacẽt in spelũcis cõditi: sicut in terrestrium genere rettulimus. Maxime hippurus & coracinus hyeme nõ capi: præterq̃ æstatis diebus paucis & iisdem semper. Item murena & orphus: cõger: percæ: & saxatiles omnes. Terra qdem hoc est uado maris excauato cõdi p hyemes torpedinem pistam soleãq̃ tradunt. Quidã rursus æstus impatiẽtia mediis feruoribus sexagenis diebus latẽt ut glaucus: aselli: auratæ. Fluuiatiliũ sylurus caniculæ exortu syderat̃: & alias fulgore sopit̃. Hoc & in mari accidere cyprio putãt: & alioqn totũ mare sentit exortũ eius syderis. Quod maxime in bosphoro apparet. Algæ enim & pisces superferuntur: ab imo uersa omnia.

De mugili & aliis piscibus: & ꝙ non iidem ubiq̃ placeant. Ca. xvii.

m Vgilum natura ridetur: in metu capite abscõdito totos se occultari credẽtium. Iisdem tamẽ tanta facilitas: ut ĩ phœnice & narbonẽsi prouĩtia coitus tempore e uiuariis marẽ linea longinqua p os ad brãchias religata emissũ in mare: eadẽq̃ linea retractum fœminæ sequãt̃ ad litus: rursusq̃ fœminam mares ptus tempore. Apud ãtiquos piscium nobilissimus habitus accipẽser: unus oĩum squamis ad os uersis cõtra aquam nãdo meat: nullo nunc in honore est. Quod qdem miror: cum sit rarus inuẽtu. Quidam eum elopẽ uocãt. Postea præcipuã auctoritatẽ fuisse lupo & asellis Cornelius Nepos & Laberius poeta mimoꝶ tradidere. Lupoꝶ laudatissimi qui appellãtur lanati a cãdore mollitiaq̃ carnis. Aselloꝶ duo genera collyri minores & rhachi: q nõ nisi ĩ alto capiũtur. Ideoq̃ prælati prioribus: At ĩ lupis ĩ amne capti præferuntur. Nunc scaro datur prĩcipatus: qui solus piscium dicitur ruminare: hærbisq̃ uesci: nõ aliis piscibus: mari carpachio maxime freqũes. Promõtorium troadis lectum spõte nunq̃ trãsit. Inde aduectos Tiberio Claudio prĩcipe Optatus Elipertius præfectus classis inter hostiẽsem & campaniæ horam sparsos disseminauit. Quinquẽnio fere cura est adhibita: ut capti redderentur mari. Postea freqũetes ĩueniũtur italiæ littore non ante ibi capti. Admouitq̃ sibi gula sapores piscibus satis: & nouum ĩcolam mari dedit: ne qs peregrinas aues romæ parere miret̃. Proxima est his mẽsa generis dũtaxat mustellaꝶ: quas miꝶ dictu inter alpes lacusq̃ retiæ bigrantinus æmulas marinis generat. Ex reliqua nobilitate & gratia maxima est & copia mullis: sicut magnitudo modica: binasq̃ libras põderis raro admodum exuperãt: nec ĩ uiuariis piscinisq̃ crescũt. Septẽtrionalis tãtum hos & proxima occidentis parte gignit oceanus. Cætera eoꝶ genera plura. Nã & alga uescũtur & ostreis & limo & alioꝶ pisciũ carne: & barba gemina insigniũtur inferiori labro. Alutarium ex his uilissimi generis appellãt. Hũc semp comitatur sargus noĩe alius piscis & cœnum fodiẽte eo excitatũ deuorat pabulum: nec littoralibus gratia. Laudatissimi cõchylium sapiũt. Nomẽ his Fenestella a colore mulleoꝶ calciamẽtoꝶ datum putat. Pariunt ter ãno. His certe toties fœtura apparet. Mullum expirãtem uersicolori quadam & numerosa uarietate spectari procers gulæ narrãt rubẽtium squamaꝶ multiplici mutatione pallescẽtem: utique si uitro spectetur inclusus. M. Apitius ad oẽm luxum ĩgenium maius in sotioꝶ garo (nam ea quoque res cognomen ĩuenit) necari eos præcellẽs p utauit: atque e iecore eoꝶ alecem excogitare ꝓuocauit. Id. n. ẽ facilius dixisse: q̃ quis uicerit. Asinius Celer e consularibus hoc pisce prodigus Claudio prĩcipe unum mercatus octo milibus nũmum. Nullus æque reputatione aufert trãsuersum animum ad cõtemplationem eoꝶ: qui in cõquæstione luxus cocos emi singulos pluris q̃ equos querebãt̃. Adhuc coci triumphorum preciis parantur: & equoꝶ pisces. Nullusq̃ prope iam mortalis æstimatur pluris: q̃ qui peritissime censum domini mergit.

De mullo: salpa: & salmone. Ca. xviii:

m Vllum lxxx. libraꝶ ĩ mari rubro captũ Licinius Mutianus ꝓdidit. Quãta mercatura cũ luxuria suburbanis littoribus ĩuẽtum est. Et hæc natura ut alii alibi pisces prĩcipatũ optineant. Coracinus in ægypto. Zeus idẽ faber appellatur gadibus. Circa ebusũ salpa. Obsenus alibi: & qui nusq̃ ꝑcoqui possit: nisi ferula uerberatus. In aqtania salmo fluuiatilis marinis oĩbus præfertur. Piscium alii brãchias multiplices habẽt. alii simplices alii duplices. His aquã acceptã ore remittũt. Senectutis indicium squamaꝶ duritia: quæ nõ sũt oĩbus similes. Duo lacus italiæ in radicibus alpiũ larius & uerbanus appellãt̃: in qbus pisces oĩbus ãnis uergiliaꝶ ortu existũt squamis cõspicui crebris atq̃ præacutis clauoꝶ caligariũ effigie: nec ãplius q̃ circa eũ mensẽ uisũtur.

De exocœto. Ca. xix.

m Iratur arcadia suum exocœtũ appellatum ab eo quod in siccũ sõni causa exeat. Circa clitorium uocalis hic traditur & sine brãchiis. Idem aliqbus andonis dictus. Exeũt in terrã & qui marini mures uocãtur: & polypi: & murenæ. Quin & in indiæ fluminibus certum genus piscium: ac deinde resilit. Nam stagna & amnes trãseũt: plerisq̃ & euidẽs ratio est: ut tuto fœtus edant: quia nõ sint ibi qui deuorẽt fœtus: fluctusq̃ minus sæuiãt. Has intelligi ab his cãs

ſeruariqꝫ temporum uiceſ magis miretur: ſi quis reputet quoto cuiqꝫ hominum noſci uberrimã
eſſe capturam ſole tranſeunte piſcium ſignum.

Digeſtio piſcium in figuras corpoꝝ. Ca.xx.

m Arinoꝝ alii ſunt plani ut rũbi ſoleæ ac paſceres: qui a rũbis ſitu tãtũ corpoꝝ differũt. De/
ſter reſupinatus eſt illis: paſceri leuus. Alii lõgi ut murena: cõger. Ideo pẽnaꝝ quoqꝫ fiunt
diſcrimina: quæ pedum uice datæ ſunt piſcibus. Nullis ſuper qnas. Quibuſdã binæ: qbuſdã tri/
næ: aliqbus nullæ. In fucino tãtum lacu piſcis eſt: qui octonis pẽnis natat. binæ oĩo longis: ut
lõbricis & anguillis & congris. Nullæ ut murenis: qb⁹ nec brãchiæ: Hæc oĩa flexuoſo corpoꝝ
ĩpulſu ita mari utunẽ: ut ſerpẽtes terræ in ſicco quoqꝫ repũt. Ideo ẽt uiuaciora talia. Et e planis
aliqua nõ habẽt pẽnas: ut paſtinacæ. Ipſa .n. latitudie natãt. Et quæ mollia appellãẽ ut polypi
qm̃ pedes uicẽ pẽnaꝝ illis præſtãt.

De anguillis. Ca.xxi.

Nguillæ octonis uiuũt ãnis. Durãt & ſine aqua ſenis diebus aquilone ſpirãte: auſtro pau/
a cioribus At hyemẽ eædẽ in exigua aqua nõ tolerãt: nec in turbida. Ideoqꝫ circa uergilias
maxĩe capiũẽ: flumĩbus tũ p̃cipue turbidiſ. Paſcũẽ noctib⁹ exaĩes piſciũ ſolæ non fluitãt.

De lacu benacu. Ca.xxii.

l Acus eſt italiæ benacus ĩ ueronẽſi agro minciũ amnẽ trãſmittẽs: ad cuius emerſus annuo
tẽpore octobri fere mẽſe autũnali ſydere ut palã eſt hyemato lacu fluctibus glomeratæ
uoluũtur ĩ tãtũ mirabili multitudine: ut in excipulis eius fluminis ob hoc ipſũ fabricatiſ ſinguloꝝ
miliũ globi reperiãtur.

De murena. Ca.xxiii.

Vrena quocũqꝫ tẽpore parit: cũ cæteri piſces ſtato pariant. Oua eius citiſſime creſcũt ĩ ſic/
m co littore: elapſas uulgus coitu ſerpẽtiũ impleri putat. Ariſtoteles myrinũ uocat marẽ qui
generat. Diſcrimen eſſe ꝙ murena uaria & infirma ſit: myrinus unicolor & robuſtus: den/
teſqꝫ extra os habeat. In gallia ſeptẽtrionali murenis oĩbus dextera in maxilla ſeptenæ macu/
læ ad formã ſeptẽtrionis aureo colore fulgent dũtaxat uiuẽtibus: pariterqꝫ cũ anima extingun/
tur. Inuenit in hoc animali documẽta ſæuitiæ. Vedius Pollio eques Ro. ex amicis Diui Auguſti
uiuariis eaꝝ ĩmergens dãnata mancipia: nõ tanq̃ ad hoc feris terraꝝ nõ ſufficiẽtibus: ſed quia ĩ
alio genere totum pariter hoĩem diſtrahi ſpectare nõ poterat. Ferũt aceti guſtu præcipue eas ĩ
rabiem agi. Tenuiſſimũ his tergus. Contra ãnguillis craſſius: eoqꝫ uerberari ſolitos tradit Ver/
rius prætextatos. Et ob id mulctam his dicit non inſtitutam.

De planis piſcibus. Ca.xxiiii.

p Lanoꝝ piſciũ alteꝝ ẽ genus: quod ꝓ ſpina carthilaginẽ habet: ut rapæ: paſtinacæ: ſqua/
tinæ: torpedo: & quos bouis lamiæ aquilæ ranæ noĩbus græcia appellat. Quo numero
ſũt ſquali quoqꝫ q̃uis nõ plani. Hæc græce in uniuerſũ ſelache appellauit Ariſtoteles primus.
Hoc noĩe eis impoſito nos diſtinguere nõ poſſumus: ni carthilaginata appellare libeat. Oĩa aũt
carnoſiora ſunt talia: & ſupina ueſcũtur: ut in delphinis diximus. Et cũ cæteri piſces oua pariãt:
hoc genus ſolum ut ea quæ cete appellãt animal parit excepta quam ranam uocant.

De echeneide. Ca.xxv.

e St paruus admodũ piſcis aſſuetuſ petris echeneis appellatus. Hoc carinis adhærẽte naueſ
tardius ire credũtur. Inde noĩe impoſito. Quã ob cãm amatoriis quoqꝫ ueneficiis infamis
eſt: & iudicioꝝ ac litium mora. Quæ crimina una laude penſat. Fluxus grauidaꝝ utero ſiſtẽs: p/
tuſqꝫ cõtinẽs ad puerperium. Tamẽ in cibos nõ admittitur. Pedes eũ habere arbitratur Ariſto/
teleſ: ita poſita pẽnaꝝ ſimilitudine. Mutianus muricem eſſe latiorẽ purpura: neqꝫ aſpero neqꝫ ro
tundo ore: neqꝫ ĩ ãgulos ꝓdeũte roſtro: ſed ſimplice cõcha utroqꝫ latere ſeſe colligẽte. Quibuſ
inhærentibus plenam uentis ſtetiſſe nauem portãtem nũtios a Periandro ut caſtrarentur nobi/
les pueri: cõchaſqꝫ quæ id præſtiterũt apud gnidioꝝ Venerem coli. Trebius niger pedalẽ eſſe:
& craſſitudine qnqꝫ digytoꝝ: naues morari. Præterea hanc eſſe uim eius aſſeruati in ſale: ut auꝝ
quod deciderit in altiſſimos puteos admotus extrahat.

De uarietate naturæ piſcium. Ca.xxvi.

m Vtant piſces coloreꝫ. Candidæ hyeme menæ: & fiũt æſtate nigriores. Mutat & phycis re
liquo tẽpore candida: uere uaria. Eadem piſcium ſola nidificat ex alga: atque in nido parit.
Volat hirundo ſane perq̃ſimilis uolucri hirundini.

De miluo piſce & dracone marino. Ca.xxvii.

i Tẽ miluus ſubit ĩ ſũma maria piſcis ex argumẽto appellat⁹ lucerna: lĩguaqꝫ ignea p os exer
ta trãqllis noctibus relucet. Attollit cornuta e mari ſexqpedalia fere cornua: quæ ab his
nomẽ traxit. Rurſus draco marinus captus atqꝫ ĩmiſſus in harenã cauernã ſibi roſtro mira celeri
tate excauat.

De piſcibus ſãguine carẽtibus. Ca.xxviii.

Iſcium quidam ſãguine carent. de quibus dicemus. Sũt autem tria genera. In primis quæ
p mollia appellãtur. Deinde cõtecta cruſtis tenuibus. Poſtremo teſtis cõcluſa duris. Mol/
lia ſunt loligo ſæpia polypus & cætera eius generis. His caput inter pedes & in uentre

Pediculi octoni omibus. Sæpie & loligini pedes duo: Ex his lōgissimi & asperi quibus ad ora ad mouent cibos: & in fluctibus se uelut anchoris stabiliunt: cæteri cirri cum quibus uenantur.

De loligine & sæpiis & polypis & naupliis. Ca. xxix.

L Oligo etiā uolitat extra aquā se efferens: quod & pectūculi faciūt sagittæ mō. Sæpiaꝝ generis mares uarii & nigriores: cōstātiæq; maioris. Percussæ tridente fœminæ auxiliātur. At fœmina icto mare fugit. Ambo aūt ubi sensere se apprehendi: effuso atramēto quod pro sāguine his est infuscata aqua abscōduntur. Polypoꝝ multa genera. Terreni maiores ꝙ pelagici: & omēs brāchiis ut pedibus ac manibus utūtur. Cauda uero quæ ē bisulca & acuta in coitu. Est polypis fistula in dorso: qua trāsmittūt mare: eamq; mō in dexteram ptem mō in sinistrā trāsferunt. Natant obliqui in caput: quod prædurꝝ est suffocatione uiuentibus. Cæteꝝ p brachia uelut acceptabulis dispersis eo hausto quodāmodo cui adhærescūt tenent supini: ut auelli nō queant. Vada nō apprehendūt: & grandibus minor tenacitas. Soli mollium in siccū exeunt dūtaxat asperꝝ. Leuitatem odere. Vescūtur cōchylioꝝ carne: quoꝝ cōchas cōplexu crinium frāgūt. Itaq; præiacentibus testis cubile eoꝝ deprehenditur. Et cū alioqn brutū habeatur animal: ut quod ad manū hominis adnatat in re quodāmō familiari callet. Omnia in domum comportat: dein putamina rosa carne egerit: annatātesq; pisciculos ad ea uenat̃. Colorem mutat ad similitudinem loci: & maxime in metu. Ipsū brachia sua rodere falsa opinio est. Id. n. a cōgris euenit ei. Sed renasci sicut colchotis & lacertis cauda haud falsum: Inter præcipua aūt miracula est qui uocatur nauplios: ab aliis pōpilos. Supinus in sūma æquoꝝ puenit: ita se paulatim subrigens: ut emissa omi per fistulam aqua uelut exoneratus sentina facile nauiget. Postea duo prima brachia retorquens membranā inter illa miræ tenuitatis extendit: Qua uelificāte in auras cæteris subremigās brachiis media cauda ut gubernaculo dirigit. Ita uadit alto liburnicarum gaudens imagine. Si quid pauoris interueniat hausta se mergens aqua.

De onigena locustis & cancris cocleis & conchis. Ca. xxx.

P Olypoꝝ generis onigena dicta graui capitis odore. Ob hoc maxime murenis eā cōsectātibus. Polypi binis mensibus cōdunt̃. Vltra bimatum nō uiuūt. Pereūt aūt tabe sēp. Fœminæ celerius & fere a partu. Nō sunt prætereūda & L. Lucullo procōs. beticæ cōperta de polypis quæ Trebius Niger e comitibus eius prodidit. Auidissimos esse cōchaꝝ. Illas ad tactū cōprimi præcidentes brachia eoꝝ: ultroq; escam ex prædante capere. Carent cōchæ uisu omniq; sensu alio ꝙ cibi & periculi. Insidiantur ergo polypi apertis. Impositoq; lapillo extra corpus ne palpitatu eiiciatur: ita securi grassantur: extrahūtq; carnes. Illæ se cōtrahūt: sed frustra discuneatæ. Tanta solertia aīalium hebetissimus quoq; est. Præterea negat ullū esse atrocius aīal ad conficiendū hoīem in aqua. Luctatur. n. cōplexu: & sorbet acceptabulis: ac numeroso suctu detrahit eum. In naufragos urinātis ue impetum capit. Sed si inuertat̃: elanguescit uis. Exporrigunt enim se resupinati. Mire omnibus marinis expetentibus odorem quoq; eoꝝ. Qua de cā & nassis illinuntur. Cætera quæ idem retulit mōstra propiora possūt uideri. Carteiæ in cetariis assuetus quidam polypus exire e mari in lacus eoꝝ apertos: atq; ibi salsamēta populari. Cōuertit in se custodum indignationē assiduitate furti immodici. Sæpes erāt his oblectæ. Sed has trāscēdebat per arborem: nec deprehēdi potuit nisi canū sagacitate. Hi redeūtem circūuasere noctu cōcitiq; custodes expauere nouitatem. Primū omniū magnitudo inaudita erat. Deinde color muria obliti odore diri. Quis ibi polypum expectasset: aut ita cognosceret: Cū mōstro dimicare sibi uidebantur. Nāq; & afflatu terribili canes agebat: nunc extremis crinibus flagellatos: nunc robustioribus brāchiis clauaꝝ mō incussos: ægreq; multis tridentibus cōfici potuit. Ostendere Lucullo caput eius dolii magnitudine amphoraꝝ xv. capax: atq;(ut ipsius Trebii uerbis utar) brāchias quas uix utroq; brachio cōplecti esset: clauaꝝ mō torosas: lōgas pedum xxx. acceptabulis siue calliculis urnalibus peluium mō. Dentes magnitudini respōdentes. Reliqæ asseruatæ miraculo pependere pōdo septingentoꝝ. Sæpias quoq; & loligines eiusdem magnitudinis expulsas in littus illud idem auctor est. In nostro mari loligines quinū cubitoꝝ capiūtur: sæpiæ binum: Neq; his bimatu lōgior uita. Nauigeram similitudinem & aliā in ꝓpōtide uisam sibi prodidit Mutianus cōcham esse achāti mō carinatam inflexa puppe prora rostrata. In hāc condi naupliū animal sæpiæ simile ludendi societate sola. Duobus hoc fieri generibus. Trāquillo. n. uectorē demissis palmulis ferre ut remis. Si uero flatus inuitent: easdem in usu gubernaculi porrigi: pandiq; cōchaꝝ sinus aura. Huius uoluptatem esse ut ferat: illius ut regat. Simulq; eādem descēdere incluso sinu: fluctu hausto: territam uisu. Id. n. ut cōstat rumore nauigātium humana calamitas in cā est. Locustæ crusta fragili muniuntur in eo genere: quod caret sanguine. Latēt mensibus quinis. Similiter cācri qui eodem tēpore occultantur: & ambo ueris principio senectutē anguium more exuunt reuocatione tergoꝝ. Cætera in aquis natant. Locustæ reptantium mō fluitant. Si nullus ingruat metus: recto meatu cornibus quæ sunt rotunditate præpilata ad latera porrectis. Iisdē erectis in pauore obliquæ in latere procedunt. Cornibus inter se dimicāt. Vnū

hoc animalium niſi uiuum feruēti aqua incoquatur: fluida carne nō habet callum.

De cancris. Ca.xxxi.

u Iuunt petroſis locis cancri mollibus. Hyeme aprica loca ſectātur. Aeſtate in opaca gurgitum recedūt. Omīa eius generis hyeme læduntur: autūno & uere pingueſcūt: & plenilunio magis: qa nocte ſydus tepido fulgore mitificat. Cancroꝝ genera carabi: aſtaci: tacineæ: paguri heracleotici: leones: & alia ignobiliora. Carabi a cæteris cancris cauda diſtāt. In phœnice hippoe uocātur: tantæ uelocitatis ut cōſequi nō ſit. Cācris uita lōga. Pedes octoni omnibus in obliquum flexi. Fœminæ primus pes duplex: mari ſimplex. Præterea bina brachia denticulatiſ forcipibus. Supior pars in primoribus his mouetur inferiore īmobili. Dextrū brachiū omnibus maius. Vniuerſi ubi aliquādo cōgregātur os pōti euincere nō ualēt. Quāobrē egreſſi circūeūt: apparetqꝫ tritum iter. Pinoteras uocatur minimus ex oī genere. Ideo oportunus iniuriæ: Huic ſolertia eſt inaniū oſtreaꝝ teſtis ſe cōdere: & cū accreuerit migrare in capaciores. Cancri in pauore etiam retrorſum pari uelocitate redeunt. Dimicāt inter ſe ut arietes diuerſis cornibus incurſātes. Cōtra ſerpentium ictus medentur. Sole cancri ſignum trāſeunte & ipſoꝝ cū exanimati ſint corpus trāſfigurari in ſcorpiones narrātur in ſicco. Ex eodem genere ſunt echini: quibus ſpinæ ꝑ pedibus. Ingredi eſt his in orbem uolui. Itaqꝫ detritis ſæpe aculeis īueniūtur. Ex his echinometræ appellantur quoꝝ ſpinæ lōgiſſimæ: calices minimi. Nec omībus idē uitreus color. Circa turonem cādidi naſcūtur: ſpina pua. Oua omniū amara: quina numero. Ora in medio corpore in terram uerſa. Tradunt ſæuitia maris præſagire eos: correptiſqꝫ operiri lapillis: mobilitatemqꝫ pōdere ſtabiliētes nolūt uolutatiōe ſpinas atterere. Quod ubi uidere nautici ſtatim pluribus anchoris nauigia infrenāt.

De cocleis. Ca.xxxii.

N eodem genere ſunt cocleæ aquatileſ terreſtreſqꝫ exerenteſ ſe domicilio: binaqꝫ ceu cornua protendentes cōtrahenteſqꝫ: oculis carent: ideoqꝫ corniculis prætentāt iter.

De pectinibus. Ca.xxxiii.

p Ectines in mari ex eodem genere habentur. Reconditi & ipſi in magnis frigoribus ac magnis æſtibus: ungueſque uelut igne lucentes in tenebris etiam uelut in ore mandentium. Firmioris iam teſtæ murices: & concharum genera: in quibus magna ludentis naturæ uarietas: tot colorum differentiæ tot figuræ. planis. & concauis: lōgiſ: lunatis: in orbem circūactis: dimidio orbe cæſis: in dorſū elatis: læuibus: rugatis: denticulatis: ſtriatis: uertice mutricatim ītorto margine in mucronem emiſſo: foriſ effuſo: intus replicato: iam diſtinctione uirgulata: crinita: criſpa: cuniculatim pectinatim imbricatim undata: cācellatim reticulata: in obliquū: in rectum expanſa: prædenſata: porrecta: ſinuata: breui nodo ligatis: toto latere cōnexis: ad plauſum aptiſ: ad buccinam recuruis. Nauigāt ex his neritæ: præbenteſqꝫ cōcauā ſibi partē. & alterā auræ opponētes per ſūma æquoꝝ uelificāt. Saliunt pectines & extra uolitant: ſeqꝫ & ipſi carinant.

De diuitiis marinis. Ca. xxxiiii.

ſ Ed quid hæc tam parua cōmemoro? cum populatio moꝝ atqꝫ luxuria nō aliunde maior q̄ꝫ e cōchaꝝ genere proueniat? Iam quidem ex tota reꝝ natura dānoſiſſimum uentri mare eſt tot modis: tot menſis: tot piſcium ſaporibus: quibus precia capientium periculo fiunt.

Quō naſcantur: & ubi: & quō inueniuntur margaritæ. Ca.xxxv.

ſ Ed quota hæc portio eſt reputātibus purpuras? cōchylia? margaritas? Paꝝ ſcilicet fuerat ī gulas cōdi maria: niſi manibus: auribus: capite: toto corpore a fœminis iuxta uiriſqꝫ geſtarentur. Quid mari cū ueſtibus? Quid undis fluctibus cum uellere? Nō recte recipit hæc nos reꝝ natura niſi nudos. Eſto: ſi tāta uētri cū eo ſocietaſ. Quid tergori? Paꝝ ſit niſi quid ueſtimur: ꝑiculis etiam ueſtiamur: Adeo per totum corpus animæ hoīs periculo quæſita maxime placēt. Principium ergo culmēqꝫ oīm reꝝ precii margaritæ tenēt. Indicus maxime has mittit oceanus. Inter illas beluas tales tantaſqꝫ quas diximus per tot maria uenientes tā lōgo terraꝝ tractu: e tātis ſolis ardoribus: atqꝫ indicis quoqꝫ inſulis petūtur & admodum paucis. Fertiliſſima eſt taprobane & torois ut diximus in circuitu mūdi. Item perimula promōtorium indiæ. Præcipue autē laudātur circa arabiam in perſico ſinu maris rubri. Origo aūt atqꝫ genitura cōchæ eſt haud multum oſtreaꝝ cōchis differens. Has ubi genitalis anni ſtimulauerit hora pādentes ſeſe quadā obſcitatione impleri roſcido cōceptu tradūt: grauidas poſtea eniti: partumqꝫ cōchaꝝ eſſe margaritas pro qualitate roris accepti. Si purus influxerit: candorem cōſpici. Si uero turbidus: & fœtū ſordeſcere. Eundem pallere cælo mināte cōceptum. Ex eo quippe cōſtare: cæliqꝫ eis maiorē ſocietatem eſſe q̄ꝫ mariſ: inde nubilū trahit colorem: aut ꝑ claritate matutina ſerenū. Si tēpeſtiue ſatientur: grādeſcere & partus. Si fulgeret: cōprimi cōchas: ac pro ieiunii modo minui. Si uero & tonuerit: pauidas ac repente cōpreſſas: quæ uocāt phyſemata efficere ſpeciē: ueꝝ inani īflatā ſine corpore. Hos eſſe cōchaꝝ abortus: Sani qdem partus multiplici cōſtant cute: nō impropie callum ut exiſtimari corporis poſſit. Itaqꝫ & purgātur a peritis. Miror ipſo tantū eas cælo gaudere: ſole rubeſcere: cādoremqꝫ perdere ut corpus humanū. Quare præcipuū cuſtodiūt pelago

altius merſæ: q̃ ut penetrẽt radii. Flaueſcũt tamẽ & illæ ſenecta: rugiſq; torpeſcũt: nec niſi in
iuuenta cõſtat ille qui quæritur uigor. Craſſeſcũt etiam in ſenecta: conchiſq; adhæreſcũt: nec iis
auelli queũt: niſi lima. Quibus una tantũ ẽ facies & ab ea rotuditas: auerſis planicies: ob id tym
pania noĩantur. Cohærentes uidem⁹ in cõchis hac dote unguẽta circũferẽtib⁹. Cætero ĩ aqua
mollis unio: exemptus protinus dureſcit. Cõcha ipſa cũ manũ uidet cõprimit ſeſe: operitq; opes
gnara ꝓpter illas ſe peti: manũq; ſi præueniat acie ſua abſcidit: nulla iuſtiore pœna: & aliis mu/
nita ſuppliciis. Quippe inter ſcopulos pars maior inuenitur: ſed in alto quoq; comitãtur mari/
nis canibus. Nec tamẽ aures fœminaꝝ arcentur. Quidã tradũt ſicut apibus ita cõchaꝝ examini/
bus ſingulas magnitudine & uetuſtate præcipuas eſſe ueluti duces: miræ ad cauẽdum ſolertiæ.
Has urinãtium cura peti. Illis captis facile cæteras palãtes retibus includi. Multo deinde obru/
tas ſale ĩ uaſis fictilibus eroſa carne omĩ nucleos quoſdã corpoꝝ hoc eſt uniones decidere ĩ ima.
Vſu atteri nõ dubium eſt: coloremq; ĩdiligẽtia mutari. Dos omĩs ĩ cãdore: magnitudine: orbe:
leuore: põdere: haud ꝓmptis rebus in tãtum: ut nulli duo reperiantur indiſcreti. Vnde nomen
unionũ romanæ ſcilicet ĩpoſuere deliciæ. Nã apud græcos nõ ẽ: nec apud barbaros inuentores
eius aliud q̃ margaritæ. Et in cãdore ipſo magna differẽtia. Clarior in rubro mari reptus. Indi
cus ſpeculariũ lapidũ ſquamas aſſimilat: alias magnitudine præcellẽs. Sũma laus coloris ẽ exalu
minatos uocari: & ꝓcerioribus ſua gratia eſt. Elencos appellãt faſtigiata lõgitudine: Alabaſtro
rum figura in pleniore orbe deſinẽtes. Hos digytis ſuſpẽdere: & binos ac ternos auribus. Fœ/
minaꝝ gloria eſt. Subeũt luxuriæ eius nomina & tedia exqſita ꝑditione potatu. Siquidẽ cum id
fecere crotalia appellãt: ceu ſono quoq; gaudeãt: & colliſu ĩpo margaritaꝝ. Affectãtq; iã & pau
peres lictorem fœminæ in publico unionẽ eſſe dictantes. Quin & pedibus: nec crepidaꝝ tantũ
obſtragulis: ſed totis ſocculis addunt. Neq;. n. geſtare iam margaritas: niſi calcẽt: ac p uniones
etiã ambulent ſatis eſt. In noſtro mari repiri ſolebant. Crebrius circa boſphoꝝ thraciũ: ruffi ac
parui in cõchis: quas myas appellãt. At in carnania quæ uocat̃ pĩna gignit. Quo apparet non
uno cõchæ gener̃ naſci. Nã & Iuba tradit arabicĩ cõcham eſſe ſimilem pectini inſecto: hirſutam
echinoꝝ modo. Ipſum unionem in carne ipſa eſſe grãdini ſimilem. Cõchæ nõ tales ad nos affe/
runt̃. Nec in acarnania ante laudati repiuntur: enormes & feri: coloriſq; marmorei. Meliores
circa actium: ſed & ii parui. Et in mauritaniæ maritimis. Alaxãder Polyhiſtor & Sudines ſene/
ſcere eos putant: coloremq; expirare. Eoꝝ corpus ſolidũ eſſe manifeſtũ eſt: ꝙ nullo lapſu frã
guntur. Nõ aũt ſemp in media carne repiunt̃: ſed aliis atq; aliis locis. Vidimuſq; iã extremis ẽt
marginibus uelut e cõcha exeuntes. Et ĩ qbuſdam quaternos qnoſq;. Põdus ad hoc æui ſemun/
ciæ pauci ſingulis ſcrupulis exceſſere. In britãnia paruos atq; decolores naſci certũ eſt. Quoniã
Diuus Iulius thoracem quẽ Veneri genitrici ĩ templo eius dicauit: ex britãnicis margaritis factũ
uoluerit intelligi. Lolliã Paulinã quæ fuit Caii pricipis matrona nec ſerio quidẽ aut ſolẽni ceri/
moniaꝝ aliquo apparatu: ſed mediocriũ etiã ſpõſalium cœna uidi ſmaragdis margaritiſq; optã:
alterno textu fulgẽtibus toto capite crinibus: ſpiris auribus: collo monilibus digytiſq;. Quæ ſũ
ma quadrĩgeties ſeſtertium colligebat. Ipſam cõfeſtim paratã nũcupationẽ tabulis ꝓbare. Nec
dona prodigi principis fuerant: ſed auitæ opes ꝓuintiaꝝ ſcilicet ſpoliis partæ. Hic eſt rapinarũ
exitus. Hoc fuit quare M. Lollius infamatus regũ muneribus ĩ toto oriente interdicta amicitia
a Caio Cæſare Auguſti filio uenenum biberet: ut neptis eius quadrĩgeties ſeſtertium opta ſpec
taretur ad lucernas. Cõputet nũc aliqs ex alia parte q̃tũ Curius aut Fabritius in triumphis tule
rint: & imaginet̃ eoꝝ fercula: & ex altera pte Lolliã unã imperii mulierculã accubãtem: nõ illos
curru detractos q̃ in hoc uiciſſe malit? Nec hæc ſũma luxuriæ exempla ſũt. Duo fuere maximi
uniones per omẽ æuum. Vtruq; poſſedit Cleopatra ægypti reginaꝝ nouiſſima per manus orien
tis regũ ſibi traditos. Hæc cum exquiſitis quotidie Antonius ſaginaret̃ epulis: ſuperbo ſimul ac
ꝓcaci fauſtu ut regina meretrix lautitiam eius oẽm apparatũq; detrectãs: quærẽte eo qd aſtrui
magnificẽtiæ poſſit reſpõdit. Vna ſe cœna cẽties ſeſtertium abſũpturam. Cupiebat diſcere An
tonius: ſed fieri poſſe nõ arbitrabat̃. Ergo ſpõſionibus factis poſtero die quo iudiciũ agebat̃: ma
gnificã alias cœnã ne dies periret: ſed quotidianã Antonio appoſuit irridẽti: cõputationẽq; ex
poſtulãti. At illa corallarium id eſſe: cõſumpturãq; ſe ea in cœna taxationẽ confirmãs: ſolamq;
ſe centies ſeſtertiũ cœnaturã. Inferri mẽſam ſecũdam iuſſit. Ex præcepto miniſtri unũ tantũ uas
ante eam poſuere aceti: cuius aſperitas uiſq; in tabem margaritas reſoluit. Gerebatq; auribus tũ
maxime ſingulare illud & uere unicum naturæ opus. Itaq; ſpectãte Antonio qd nã eſſet actura
detractũ alteꝝ merſit: ac liquefactũ abſorbuit. Iniecit alteri manũ L. Plaucus iudex ſpõſiõis eius
eum quoq; parãti ſimili mõ abſumere. Victũq; Antoniũ ꝓnũtiauit hoĩe irato. Comitetur fama
unionis eius parem facta illa tantæ quæſtiouis uictrice regina diſſectũ: ut eſſet in utriſq; Vene/
ris auribus romæ in pantheo dimidia eoꝝ cœna. Nõ ferent tamẽ hãc palmã: ſpoliabũturq; eti
am luxuriæ gloria. Prior id fecerat romæ ĩ unionibus magnæ taxatiõis Clodius tragœdi Aeſo
pi filius relictus ab eo ĩ amplis opibus hæres: ne triumphatu ſuo nimis ſupbiat Antonius pene

histrioni compatus. Et quidem nulla spõsione ad hoc productus: quo id magis r̃giũ erat: sed ut
expiretur in gloria palati quid saperent margaritæ: atq; ut mire placuere: ne solus hoc sciret sin/
gulos uniones cõiuuis ad sorbendũ dedit. Romæ ĩ ꝓmiscuũ ac frequẽtem usum uenisse alexan/
dria ĩ ditionẽ redacta. Primũ aũt cœpisse circa syllana tẽpora minutas & uiles Fenestella tradit
manifesto errore: cum Elius Stilo iugurthino bello unionũ nomẽ impositũ maxime grandibus
margaritis prodat. Et hoc tamẽ æternæ ꝓpe possessionis est: seqtur hæredẽ. In mãcipatũ ue
nit ut prædiũ aliquod. Cõchylia & purpuras oĩs ora atterit: qbus eadẽ mater luxuria paria pe/
ne ẽt margaritis p̃cia fecit.

De natura purpuræ & muricis. Ca. xxxvi.

Vrpuræ uiuũt annis plurimũ septenis. Latẽt sicut murices circa canis ortũ tricenis diebus
p Cõgregãtur uerno tempore: mutuoq; attritu lentorẽ cuiusdã cæræ saliuãt. Simili modo
& murices. Sed purpuræ florem illũ tingendis expetitum uestibus in mediis habẽt fauci/
bus. Liquoris hic est minimi in cãdida uena. Vnde preciosus ille bibit̃ nigrãtis rosæ color̃ sublu
cens. Reliquũ corpus sterile. Viuas capere cõtẽdunt: quia cũ uita sua succum illum euomũt. Et
maioribus qdem purpuris detracta cõcha auferũt: minores cũ trapetis frangũt. Ita demũ rore;
eum excipientes tyrii. Præcipuus hic asiæ. In enynge africæ: & getulo littore oceani: ĩ laconica
europæ. Hic fasces securesq; romanæ uiam faciũt. Idẽq; ꝓ maiestate ĩ puericia est. Distinguit
ab eqte curiam. Diis aduocatur placãdis: oẽmq; uestẽ illuminat. In triũphali miscet̃ auro. Qua
ꝓpter excusata & purpuræ sit insania. Sed unde cõchyliis precia: Quis uirus graue in fuco: co/
lor austerus in glauco & irascẽti similis mari. Lingua purpuræ lõgitudine digytali: qua pascit̃ p/
forãdo reliqua cõchylia: tãta duricia aculeo est. Aqua dulci enecãtur: & sicubi flumini ĩmergun
tur: alioqn captæ diebus qnquagenis uiuũt saliua sua. Cõchæ omẽs celerrime crescũt præcipue
purpuræ. Anno magnitudinẽ implẽt. Quod si hactenus trãscurrat expositio: fraudatam se ꝓti
nus luxuria credat. Nos indiligẽtiæ dãnet. Quamobrẽ ꝓsequemur etiã officinas: ut tanq; in
uictu frugũ noscit̃ ratio. Sic omẽs q istis gaudẽt præmio uitæ suæ calleãt. Cõcharũ ad purpuras
& cõchylia eadẽ qdem est materia: sed distat tempamẽto. Duo sũt genera. Buccinũ minor con/
cha ad similitudinem eius buccini: quo sonus editur. Vnde & cã nomini rotũditate oris ĩ margi/
ne incisa. Alterũ purpura uocatur calliculatim procurrẽte rostro: & calliculi latere ĩtrorsus tabu
lato qua ꝓferat̃ lĩgua. Præterea clauatũ ẽ ad turbinẽ usq;: aculeis in orbẽ septenis fere: q non
sũt buccino: sed utrisq; orbes totidem quot habẽt ãnos. Buccinũ nõ nisi petris adhæret: circaq;
scopulos legitur.

Quot sunt genera. Ca. xxxvii.

Vrpuræ noĩe alio pelagiæ uocantur. Earũ genera plura: pabulo & solo discreta. Lutense
p putri limo: & algense enutritum alga uilissimũ. Vtrisq; melius teniense in tenei maris ora
collectum. Hoc quoq; tamẽ etiãnum leuius atq; dilutius. Calculosæ appellãtur a calculo
maris mire apto cõchyliis: & lõge optimo purpuris. Dialusitense id est uario soli genere pastũ.
Capiũtur aũt purpuræ paruulis rarisq; cõchis textu ueluti nassis in alto iactis. Inest iis esca clusi
les mordacesque cõcharũ: quales uidemus has semineces: sed redditas mari auido hiatu reuiuiscẽ
tes. Appetunt eas purpuræ: porrectisque linguis infestãt. At illæ aculeo extimulatæ claudunt
sese: cõprimũtque mordẽtia: ita pendẽtes auiditate sua purpuræ tolluntur.

Quo capiantur tempore. Ca. xxxviii.

c Api eas post canis ortum aut ante uernum tẽpus utilissimũ: quoniã cũ fœtificauer̃ fluxos
habent succos. Sed id tingẽtum officinæ ignorãt: cum sũma uertat̃ ĩ eo. Eximitur postea
uena quã diximus. Cui addi salem necessariũ: sextarios ferme in libras cẽtenos. Macerari triduo
iustum. Quippe maior uis tanto q̃to recẽtior. Feruere ĩ plũbo: singulisq; aquæ amphoris cen
tenas atque qnquagenas medicaminis libras æquari: ac modico uapore torreri: & ideo lõgĩquæ
fornacis cuniculo. Ita despumatis subinde carnibus quas hæsisse uenis necesse est: decimo ferme
die liquatis cortina uellus elutriatum mergit̃ ĩ experimẽtum. Et donec spei satisfiat urit̃ liquor.
Rubeus color nigrante deterior. Quinis lana potat horis. Rursusque mergitur carĩnata: donec
oẽm ebibat saniem. Buccinum p se dãnatur: quoniã fucum remittit. Pelagio admodũ alligatur:
nimiæque eius nigritiæ dat austeritatem illã nitoremque q quæritur cocci. Ita ꝑmixtis uiribus
alterũ altero excitatur: aut astringitur. Sũma medicaminũ ĩ libras. Vellerũ buccino ducentæ. Pe
lagio. cxi. Ita fit amethysti color eximius ille. At tyrius pelagio primũ satiatur ĩmatura uiridiq;
cortina: mox ꝑmutat̃ in buccino. Laus ei sũma ĩ colorem sãguinis cõcreti nigricãs aspectu: idẽq;
suspectu refulgens. Vnde & Homero purpureus dicit̃ sanguis.

Romæ quando usus purpuræ. Ca. xxxix.

p Vrpuræ usũ romæ semp fuisse uideo. Sed Romulo ĩ trabea. Nã toga prætexta & latior̃
clauo Tullum Hostiliũ e regibus primũ usum hetruscis deuictis satis cõstat. Nepos Cor
nelius q Diui Augusti principatu obiit. Me inqt iuuene uiolacea purpura uigebat: cuius libra de
nariis centum uenibat: nec multo post rubra tarentina. Huic successit dibapha tyria: quæ in li/
bras denariis mille nõ poterat emi. Hac Lẽtulus Spinter ædilis currulis primus ĩ prætexta usus

improbabatur. Qua purpura qs nõ iam inquit triclinaria facit: Spinter ædilis fuit urbis cõditæ anno. dcc. Cicerone cons. Dibapha tunc dicebatur: quæ bis tincta esset ueluti magnifico impendio. Qualiter nũc omẽs pene cõmodiores purpuræ tingũt. In cõchyliata ueste cætera eadẽ sine buccino. præterq̃ ius temperaturæ. Aeque ꝓ indiuiso humani potus excremẽto dimidia & medicamina addũt. Sic gignit laudatus ille pallor saturitate fraudata: tãtoq̃ dilucidior q̃to magis uellera esuriũt.

De precio eaꝝ. Ca. xxxx.

p Recia medicamẽto sũt qdẽ pro fertilitate littoꝝ uiliora. Nõ tamẽ usq̃ pelagii libras quinquenos nũmos excedere: & buccini cẽtenos sciant: qui ista mercant imẽso. Sed alia sũt: nec habẽt finẽ uitia. Iuuatq̃ ludere ĩpendio: & lusus geminare miscẽdo iteꝝ: & ipsa adulterare adulteria naturæ: sicut testudines tĩgere: argẽtũ auro cõfũdere ut electra fiãt: addere iis æra: ut corithia.

De tigẽdo amethystino & cocco byssino. Ca. xxxxi.

n On est satis abstulisse gẽmæ nomẽ amethystũ. Rursũ absolutus inebriat tyrio: ut sit ex utroq̃ nomẽ improbũ tyriamethystus: simulq̃ luxuria duplex. Et cũ cõfecere cõchylia: trãsire melius in tyriũ putant. Poenitẽtia hoc primũ debet inuenisse artifice mutãte quod dãnabat. Inde rõ est nata. Votũ quoq̃ factũ e uitio portẽtosis ingeniis: & gemina demõstrata uia luxuriæ: ut color alius operiretur alio. Suauior ita fieri leuiorq̃ dictus. Quin & terrena miscere: coccoq̃ tinctũ tyrio tĩgere ut fieret hisbyssinũ. Coccũ galatiæ rubẽs gramẽ: ut dicemus ĩ terrestrib' aut circa emeritã lusitaniæ ĩ maxima laude est. Veꝝ ut simul pagãt mobilia pigmẽta ãniculo gramini lãguidus succus. Idẽ a quadrino euanidus. Ita nec recẽti uires neq̃ senescẽti. Abũde tractata est rõ: qua se uiroꝝ iuxta foeminaꝝq̃ forma credit amplissimã fieri.

De pĩna & pinnotere: & aquatilium sensu. Ca. xxxxii.

c Onchaꝝ generis & pinna est. Nascitur in limosis subrecta semp: nec unq̃ sine comite: quẽ pinnoterem uocãt: alii pinnophylacẽ id est sulla parua. Alibi cãcer dapis assectator. Pãdit se pinna luminibus orbum corpus ĩtus minutis piscibus præbẽs. Assultãt alii ꝓtinus: & ubi licẽtia audacia creuit: implent eam. Hoc tempus peculatus index morsu leui significat. Illa ore cõpresso qcquid inclusit exanimat: partẽq̃ sotio tribuit. Quo magis miror quosdam existimasse aquatilibus nullum inesse sensũ. Nouit torpẽdo uim suã ipsa nõ torpens: mersaq̃ ĩ limo se occultat: pisces q securi natãtes obtorpuere corripiẽs. Huius iecori teneritas nulla præfert. Nec minor solertia ranæ: quæ in mari piscatrix uocatur: eminẽtia sub oculis cornicula turbato limo exerit: assultãtes pisciculos ptrahens: donec tam ꝓpe accedant: ut assiliat. Simili modo squatina & rhõbus additi pinnas exertas mouẽt specie uermiculoꝝ: Itẽq̃ quæ uocatur raia. Nã pastinaca latrocinatur ex occulto trãseũtes radio: quod tælũ est ei figens. Argumenta solertiæ huius quod tardissimi piscium hi mugilem uelocissimũ oĩum habẽtes in uentre reperiũtur.

De scolopendris uulpibus & glanis. Ca. xliii.

s Colopẽdræ terrestribus similes quas cẽtipedes uocãt hamo deuorato oĩa interranea euomũt: donec hamũ egerãt: deinde resorbẽt. At uulpes marinæ simili ĩ pĩculo glutiũt ãplius usq̃ ad ĩfirma lineæ: quæ facile prærodãt. Glaucus q & glanis uocat auersus mordet hamos nec deuorat: sed esca spoliat.

De ariete pisce. Ca. xliiii.

g Rassatur aries ut latro. Et nũc grandium nauium in salo stantium occultatus umbra si quẽ nandi uoluptas ĩuitet expectat. Nunc elato extra aquam capite piscantium cymbas speculatur: occultusque adnatans mergit.

De his quæ tertiã naturã habẽt nõ aĩaliũ neq̃ fruticũ: & de urticis & spõgiis. Ca. xlv.

e Quidẽ & iis sensum in esse arbitror qui nec aĩalium neq̃ fruticum sed tertiã ex utroq̃ naturam habẽt: urticis dico & spõgiis. Vrticæ noctu uagantur: noctuq̃ mutantur: carnosæ frõdis. Iis natura ut carne uescãtur. Vis pruritu mordax: eademq̃ quæ terrestris urticæ. Cõtrahit ergo se q̃ maxime rigens: ac prænatãte pisciculo frõdem suã spargit: cõplectẽsq̃ deuorat. Alias marcenti similis: & iactari se passa fluctu algæ uice contractos pisces: attrituq̃ petræ scalpentes pruritũ inuadit. Eadem noctu pectines & echinos perquirit. Dũ admoueri sibi manũ sentit: colorem mutat: & cõtrahitur. Tacta uredinẽ mittit: paulũq̃ si fuerit interualli: abscõdit. Ora ei in radices esse tradũtur. Excrementa p sũma tenui fistula reddi. Spõgiaꝝ tria genera accipimus. spissum: ac præduꝝ: & aspeꝝ. Tragos id uocatur. Spissũ & mollius: magis tenue densũq̃ ex quo penicilli: achilleum. Nascuntur omẽs in petris. Aluntur cõchis: pisce: limo. Intellectum inesse iis apparet: quia ubi auulsorem sensere: cõtractæ multo difficilius abstrahuntur. Hoc idẽ fluctu pulsante faciunt. Viuere esca manifesto cõchæ minutæ in iis repertæ ostendũt. Circa toronem uesci illis auulsas etiã aiunt: & ex relictis radicibus recrescere. In petris cruoris quoq̃ inhæret color: africis præcipue quæ generantur in syrtibus: maximæ fiunt mancæ. Sed mollissimæ circa lyciã. In ꝓfundo ãt nec uentoso molliores. In hellespõto asperæ. Et densæ circa maleã. Putrescunt ĩ apricis locis: Ideo optimæ in gurgitibus uiuentibus: idẽq̃ madẽtibus nigricãs color. Adhærẽt nec pte nec totæ. Intersũt. n. fistulæ quædã inanes: quaternæ fere aut qnæ:

per quas pasci existimantur. Sunt & aliæ sed supnæ cõcretæ. Et subesse mẽbrana quædã radicibus eaꝝ intelligit̃. Viuere cõstat lõgo tempore. Pessimũ oĩum genus eaꝝ est: quæ aplysiæ uocantur: quia erui nõ possunt: in quibus maxime sunt fistulæ: & reliqua densitas ispissa.

De caniculis marinis. Ca. xlvi.

c Aniculaꝝ maxima multitudo circa eas urinãtes graui piculo infestãt. Ipsi ferunt & nubeʒ quãdam crassessere sup capita animalium planoꝝ piscium similem prementem eos: arcentemq; a reciprocãdo: & ob id stilos præacutos lineis ãnexos habere sese: quia nisi pfossæ ita nõ recedant: caliginis & pauoris (ut arbitror) opere. Nubem. n. & nebulã cuius nomine id malum appellant inter animalia illa haud ultra cõperit qsq̃. Vt cum caniculis atrox dimicatio. Inguina & calces oẽmq; cãdorem corpoꝝ appetunt. Salus una in aduersas eundi ultroq; terrendi. Pauet enim hominem æque ac terret. Et fors æqua in gurgite. Vt ad sũma aquæ uentũ est: ibi periculum anceps. Adempta rõe cõtra eundi: dũ conetur emergere. Et salus omĩs in sotiis. Funem illi religatũ ab humeris eius trahunt: Hũc dimicãs ut sit piculi signũ leua quatit. Dextera apprehenso stilo in pugna est. Modicus alias tractus. Vt ppe carinam uẽtum est: nisi pcæceleri ui repẽte rapiãt: absumi spectãt. Ac sæpe iã subducti e manibꝰ auferũt̃: si ñ trahẽtiũ ope cõglobato corpore ĩ pilæ modũ ipsi se adiuuere. Protẽdũt qdẽ tridentes illi. Sed mõstri solertia est nauigiũ subeundi atq; ita e tuto prœliãdi. Oĩs ergo cura ad speculãdũ hoc malum ĩsumitur.

De animantibus quæ silicea testa: & quæ sine uillo includuntur: & reliquis sordidis animalibus. Ca. xlvii.

c Ertissima est securitas uidisse planos pisces: quia nunq̃ sunt ubi maleficæ bestiæ. Qua decã urinãtes sacros appellant eos. Silicea testa inclusis fatendum est nullum esse sensum ut ostreis. Multis eadem natura quæ frutici ut olothyris: pulmonibus: stellis. Adeoq; nihil nõ gignitur in mari ut cauponaꝝ etiã æstiua animalia pnici molesta saltu: aut quæ capillus maxime celat existant: & circũglobata escæ sæpe extrahuntur. Quæ cã sõnium piscium in mari noctibus ĩfestare existimatur. Quibusdã uero ipsis innascuntur: quo ĩ numero chalcis accipitur.

De uenenatis marinis. Ca. xlviii.

n Ec uenena cessãt dira ut in lepore: q in indico mari etiã tactu pestilens uomitum dissolutioneq; stomachi protinus creat. In nostro offa informis: color̃ tantum lepori similis. In indis & magnitudine & pilo duriore. Tãtum uiuus ibi capitur. Aeque pestiferꝝ aĩal araneus spinæ indorso aculeo noxius. Sed nullum usq̃ execrabilius q̃ radius super caudam eminens trigonis: quam nostri pastinacam appellant. Quin conchylii magnitudine arbores infixus radici necat. Arma ut tælum perforat & ferri & ueneni malo.

De morbis piscium. Ca. xlix.

m Orbos uniuersa genera pisciũ & cætera aĩalia etiã fera nõ accipimus sẽtire. Verꝝ ægrotare singulos manifestum facit aliquoꝝ macies: cum ĩ eodẽ genere præpingues alii capiãtur.

De generatione eoꝝ mira. Ca. l.

q Vo nã mõ generent desiderium & admiratio hoĩum differri nõ patitur. Pisces attritu uentrium coeunt: tanta celeritate ut uisum fallant: Delphini & reliqua cete simili mõ & paulo diutius. Fœmina piscis coitus tempore marẽ sequitur: uentrẽ eius rostro pulsãs: Sub partu mares fœminã similiter oua uescentes eoꝝ. Nec satis est generationi per se coitus: nisi editis ouis ĩter se uersãdo mares & fœminæ uitale asperserint uirus. Non omibus id contingit ouis in tanta multitudine: alioqn replerentur maria & stagna: cũ singuli uteri ĩnumerabilia cõcipiant.

Item de generatione & qui pisces oua pariant. Ca. li.

p Iscium oua in mari crescũt: quædã sũma celeritate ut murenaꝝ. Quædam paulo tardius: Plani pisciũ quibus cauda nõ obest aculeiq; ut testudines & raiæ in coitu supueniũt. Polypi crine uno fœminæ naribus adnexo. Sæpiæ & loligines linguis cõponẽtes inter se brachia: & in cõtrariũ nantes: & pariunt ore. Sed polypi in terrã uerso capite coeũt. Reliqua molliũ tergis ut canes. Item locustæ & squillæ. Cancri ore. Ranæ supueniunt: prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehẽdente: posterioribus clunes. Pariũt minimas carnes nigras: quas gyrinos uocant: oculis tamẽ & cauda ĩsignes: mox pedes figurãtur: cauda findente se in posteriores. Miꝝq; semestri uita resoluũtur in limũ nullo cernẽte: & rursus uernis aquis renascũtur quæ fuere natæ perinde occulta rõe cum oĩbus annis id eueniat. Et mytuli & pectines spõte naturæ in harenosis proueniũt. Quæ durioris testæ sunt: ut murices purpuræ saliuario lẽtore. Sicut acescẽte humore culices: atq; spuma maris incalescente cũ admissus est hymber: Quæ uero siliceo tegmine operiuntur ut ostrea putrescẽte limo: aut spuma circa nauigia diutius stãte: defixosq; palos: & lignum maxime. Nup cõpertũ in ostreariis: humorẽ iis fœtificũ lactis mõ effluere: Anguillæ atterunt se scopulis ea strigmenta uiuescũt. Nec alia est eaꝝ pcreatio. Piscium diuersa genera nõ coeunt præter squatinã & ranam: ex quibus nascitur priori pte ranæ similis: & nomẽ ex utroq; cõpositum apud græcos trahit. Quædã tempore anni gignũtur & in humore & in terra. Vere

pectines limaces hirũdines eodem tẽpore euanescũt. Piscium ãt lupus & trichias bis ãno parit: & saxatiles omnes. Mulli ter: & chalcis: cyprius: exien. Scorpiones bis ac sargi uere & autũno. Ex planis squatina sola autũno occasu uergiliarum. Plurimi pisciũ tribus mẽsibus aprili maio. Salpæ autũno: spari: torpedo: squali circa æquinoctium. Molles uere. Sæpia oĩbus mẽsibus. Oua eius glutino atramẽti ad speciẽ uuæ cohærentia masculus psequitur afflatu: alias sterilescunt. Polypi hyeme coeunt. Pariũt uere oua tortili uibrata pãpino: tanta fœcũditate ut multitudine ouorum occisi nõ recipiant cranos capitis: quæ prægnãtes tulere. Ea excludũt qnquagesimo die. e quibus multa ppter numerum intercidũt. Locustæ & reliqua tenuioris crustæ ponunt oua supra oua: atq ita incubãt. Polypis fœmina mõ in ouis sedet: mõ cauernã brachiorum implexu claudit. Sæpia in terreno parit inter harũdines: aut sicubi enata alga. Excludit qntodecimo die. Loligines in alto cõserta oua edũt ut sæpiæ. Purpuræ murices eius denique generis uere pariũt. Echini oua pleniluniis habẽt hyeme. Et cocleæ hyberno tẽpore nascũtur. Torpedo octogenos fœtus habẽs inuenitur: eaque quæ intra se parit oua præmollia in aliũ locũ uteri trãsferẽs: atque ibi excludens. Simili mõ omĩa quæ carthilaginea appellauimus: ita fit ut sola pisciũ & aĩal pariãt: & oua cõcipiãt. Sylurus mas solus oĩum edita custodit oua: sæpe & qnquagenis diebus ne absũmantur ab aliis. Cæteræ fœminæ in triduo excludũt: si mas attigit. Acus siue belonæ unus piscium dehiscẽte ppter multitudinẽ utero pit. A ptu callescit uulnus: quod & ĩ cæcis serpẽtibus tradunt. Mus marinus ĩ terras scrobe effossa pit oua: & rursus obruit terra. Tricesimo die refossa aperit: fœtũque ĩ aquã ducit. De uuluis piscium. Ca. lii.

Rythini & chanæ uuluas habere traduntur. Qui trochos appellatur a græcis ipse se inire. Aquatilium omnium fœtus inter initia uisu carent.

De longissima uita piscium. Ca. liii.

a Eui piscium memorãdũ nuper exẽplum accepimus. Paulisippũ uilla ẽ cãpaniæ haud pcul neapoli. In ea in Cæsaris piscinis a Pollione Vedio cõiectũ piscẽ sexagesimũ post ãnũ expirasse scribit Anneus Seneca. Duobus aliis æqualibus eius ex eodẽ genere ẽt tũc uiuẽtibus. Quæ mẽtio piscinarum admonet ut paulo plura dicamus hac de re: priusque digrediamur ab aquatilibus.

De uiuariis ostrearum: & quis ea primus inuenerit. Ca. liiii.

o Strearum uiuaria primus oĩum Sergius Orata ĩuenit in baiano ætate L. Crassi oratoris ante marsicũ bellũ: nec gulæ causa: sed auaritiæ: magna uectigalia tali ex ingenio suo pcipiẽs. Vt qui primus pẽsiles inuenit balineas ita mãgonizatas uillas subinde uẽdẽdo. Is primus optimum saporem ostreis lucrinis adiudicauit: quãdo eadem aquatilia genera alibi atque alibi meliora. Sicut lupi pisces in tyberi amne inter duos põtes: rhõbus rauennæ: murenæ in sicilia: elops rhodi: & alia genera similiter: ne culinarum cẽsura pagatur. Nõdũ britãnica seruiebãt littora: cum Orata lucrina nobilitabat. postea uisũ tanti in extrema italia petere brũdusium ostreas ac uelitis. Sed ĩter duos sapores nuper excogitatum tamẽ lõgæ aduectiõis a brũdusio cõpascere ĩ lucrino. Eadem ætate prior Licinius Murena reliquorum pisciũ uiuaria inuenit. Cuius deinde exẽplũ nobilitas secuta est. Philippus: Hortẽsius Lucullus exciso etiã mõte iuxta neapolim maiore ĩpẽdio q̃ uillã ædificauerat euripũ: & maria admisit. Qua de cã magnus Põpeius Xersem togatũ eũ appellabat. Quadringenta ipsius piscinæ. A defũcto illo uenire pisces.

Quis primus murenarum uiuaria fecerit. Ca. lv.

m Vrenarum uiuariũ priuatim excogitauit C. Hirrus ante alios qui cœnis triumphalibus Cæsaris dictatoris sex milia numero murenarum mutua appendit. Nã permutare qdem precio noluit: alia ue merce. Huius uillã iter q̃ modicũ xl. milibus piscinæ uendiderũt. Inuasit deĩde singulorum pisciũ amor. Apud baulos in parte baiana piscinã habuit Hortẽsius orator. Murenã adeo dilexit: ut exanimatam flesse credatur. In eadem uilla Antonia Drusi murenæ quam diligebat ĩ aures addidit. Cuius propter famã nõnulli baulos uidere concupiuerunt.

De coclearum uiuariis & quis primus instituit. Ca. lvi.

c Oclearum uiuaria instituit Fuluius Hirpinus in tarquinẽsi paulo ante ciuile bellũ: quod cum Põpeio magno actum est: distinctis quidẽ generibus earum: sepatim ut essent: albæ quæ in reatino agro nascũtur. Sepatim illyricæ: quibus magnitudo præcipua: Africanæ qbus fœcũditas. Solitanæ quibus nobilitas. Quin & saginã earum cõmentatus est sapa & farre: aliisque generibus. Vt cocleæ quoque altiles ganeam implerent. Cuius artis gloria in eam magnitudinẽ pducta sit ut octoginta quadrãtes caperent singularum calices auctor est M. Varro.

De piscibus terrenis Ca. lvii.

p Isciũ genera etiãnũ a Theophrasto mira pdũt circa babylonis rigua decedentibus fluuiis in cauernas aquas hebetes remanere. Quosdã inde exire ad pabula pẽnulis gradientes crebro caudæ motu. contraque uenãtis refugere in suas cauernas: & in iis obuersos stare. Capita eorum esse ranæ marinæ similia: reliquas ptes gobiorum. Branchias ut cæteris piscibus. Circa heracleam & toronẽ & lycũ amnẽ esse multifaria. In põto unũ genus esse: quod extremas fluminum

aquas sectet: cauernasq sibi faciat in terra: atq in iis uiuat etiã reciprocis amnib⁹ siccato littorẽ. Effodi ergo: motu demũ corpo℞ uiuere eos approbant. Circa heracleã eãdẽ eodẽq lyco amne decedente ouis relictis in limo generari pisces: q ad pabula petenda palpitent exiguis brãchiis. Quod fieri nõ ĩdigo humoris: ꝑpter quos & ãguillas diuti⁹ uiuere exẽptas aqs. Oua ãt ĩ sicco maturari ut testudinũ. Eadẽ ĩ põti regiõe apprehẽdi ĩ glacie pisciũ quosdã maxĩe gobiones non nisi patina℞ calore uitalẽ motũ fatẽtes. In iis qdẽ tametsi mirabilis: est aliqua rõ. Idẽ tradit ĩ paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis terrenos altis scrobibus. In iis locis ubi nullæ restagnẽt aquæ. Miraturq & ipse gigni sine coitu. Humoris qdẽ uim aliquã inesse quã puteis arbitratẽ: cũ nõnulli repiantẽ pisces. Quicqd est hoc certe minus admirabilẽ talpa℞ facit uitã subterranei aĩalis: nisi forte uermium terreno℞ & iis piscibus natura est.

De muribus nili. Ca. lviii.

u Eꝝ omĩbus iis fidem nili inundatio affert omnia excedentem miracula. Quippe deturgẽte eo musculi reperiuntur inchoato opere. Genitalis aquæ terræq iam parte corporis uiuentes: nouissima effigie etiamnum terrena.

De anthia pisce: & quomodo capiatur. Ca. lix.

n Ec de anthia pisce sileri cõuenit. Itaq plerosq aduerto credidisse apud chelidonias ĩsulas quas diximus asiæ scopulos ĩ mari ante ꝓmõtoriũ sitas. Ibi freqũes hic piscis & celeriter capitur uno genere: paruo nauigio & cõcolori ueste: eadẽq ora p aliquot dies cõtinuos piscator enauigat certo spatio: escãq ꝓiicit. Quicquid ex eo mutetẽ: suspecta fraus prædæ est. Cauẽsq quod timuit: cum id sæpe factũ est: unus aliquãdo cõsuetudine inuitatus anthias escam appetit. Notatẽ hic intẽtione diligẽti: ut auctor spei: cõciliatorq capturæ. Neq. n. est difficile cum per aliquot dies solus accedere audeat: tandẽ & aliquos inuenit paulatim comitatior. Postremo greges adducit ĩnumeros: iã uetustissimis qbusq assuetis piscatorẽ agnoscere: & cibũ e manu cape. Tũ ille paulũ ultra digytos ĩ esca iaculatus hamũ singulos inuolat uerius q̃ capit: ab ũbra nauis breui conatu absẽs. Ita ne cæteri sẽtiãt alio ĩtus excipiẽte centonibus raptũ: ne palpitatio ulla aut sonus cæteros abigat. Cõciliatorẽ nosse ad hoc ꝓdest: ne capiatẽ. Parcit piscator fugituro in reliquũ gregẽ. Ferũt discordẽ sotiũ duci sotio ĩsidiatũ puchre noto cœpisse maleficia uoluntate. Agnitũ ĩ macello a sotio cuius iniuria erat: & dati dãni formula ex edicto cõdẽnatũ. Addit Mutianus æstimata lite decẽ libris. Idẽ ãthiæ cũ unũ hamo teneri uiderit: spinis quas ĩ dorso serratas hẽnt lineã secare tradũtẽ: eo q tenetẽ extẽdẽte: ut præcidi possit. At ĩter sargos ipse q tenetẽ ad scopulos lineã terit.

De stellis marinis. Ca. lx.

p Ræter hæc claros sapiẽtia auctorẽs uideo mirari stellã ĩ mari. Ea figura ẽ pua admodũ caro ĩtus: extra duriore callo. Huic tã igneũ feruorẽ esse tradũt: ut oĩa in mari cõtacta adurat. Oẽ3 cibũ statĩ pagat. Quibus sit hoc cognitũ expimẽtis haud facile dixerim. Multo mirabilius dixerim id cuius experiendi quottidie occasio est.

De dactylis: eo℞q miraculis. Ca. lxi.

c Oncha℞ e genere sunt dactyli ab humano℞ unguium similitudine appellati. Iis natura ĩ tenebris remoto lumine alio fulgore clarere: & quãto magis humorem habeãt. Lucere ĩ ore mandentium. Lucere in manibus: atq etiam in solo: atq ueste decidẽtibus guttis. ut proculdubio pateat succi illam naturam esse: quam miremur etiam in corpore.

De inimicitiis & amicitiis inter se aquatilium. Ca. lxii.

s Vnt & inimicitia℞ atq cõcordiæ miracula. Mugil & lupus mutuo odio flagrãt. Cõger & murena caudas inter se peærodẽtes. Polypũ in tãtum locusta pauet: ut si iusta uiderit omnino moriatur. Locustã conger. Rursus polypũ cõgri lacerãt. Nigidius auctor est prærodere caudam mugili lupũ: eosdẽq statis mẽsibus cõcordes esse. Oẽs aũt uiuere quibus caudæ sic amputẽtur. At e contrario amicitiæ exempla sunt: præter illos de quo℞ diximus sotietate. Balenæ musculus quãdoq prægraui supercilio℞ põdere obrutis eius oculis infestãtia magnitudinẽ uada prænatãs demõstrat: oculo℞q uice fungitur. Hinc uolucrum naturæ dicentur.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER X.

De Natura Auium. Ca. i.

s EQVITVR NATVRA AVIVM: QVARVM grandissimi & pene bestia℞ generis strutiocameli. Africi uel æthiopici altitudinẽ eqtis insidentis equo excedũt: celeritate uincunt. Ad hoc demũ datis pẽnis ut currentẽ adiuuent. cætero non sunt uolucres: nec a terra tollũtur. Vngulæ iis ceruinis similes: quibus dimicãt: bisulcæ cõprehẽdendis la-

pidibus utiles: quos in fuga cõtra sequẽtes ingerũt pedibus. Concoquẽdi sine delectu deuorata mira natura. Sed nõ minus stoliditas: in tãta reliqui corporis altitudine cũ colla frutice occultauerint latere sese existimantium. Præmia ex iis oua propter amplitudinem pro quibusdam habita uasis: conosque bellicos & galeas adornantes pennæ.

De phœnice. Ca. ii.

a Ethiopes atq; indi discolores maximæ & inenarrabiles ferũt aues. Et ante omẽs nobilem arabiæ phœnicẽ. Haud scio an fabulose unũ in toto orbe: nec uisum magnope. Aqlæ narratur magnitudine: auri fulgore circa colla: cætera purpureus: cæruleam roseis caudam pẽnis distiguentibus. Cristis faciem: caputq; plumeo apice honestate. Primus atq; diligentissimus togato℞ de eo ꝓdidit Manilius senator ille maximis nobilis doctrinis doctore nullo. Auctor est neminem extitisse q uiderit uescentem. Sacrum ĩ arabia soli esse. Viuere ãnis sexcẽtis sexagita. Senescẽtem casia thurisq; surculis construere nidum: replere odoribus: & super emori. Ex ossibus deinde ac medullis nasci primo ceu uermiculum: inde fieri pullũ. Principioq; iusta funeri priori reddere: & totum deferre nidũ ꝓpe pancaiam in solis urbem: & in ara ibi deponere. Cũ huius alitis uita magni cõuersionẽ ãni fieri ꝓdit idem Manilius. Iterq; significationes tẽpestatum & syde℞ eodem reuerti. Hoc ãt circa meridiem incipe. Quo die signũ arietis sol intrauerit. Et fuisse eius cõuersionis annum prodente se P. Licinio M. Cornelio cons. ducẽtesimũ qntũdecimũ. Cornelius Valerianus phœnicẽ deuolauisse in ægyptum tradit Q. Plautio Sex. Papinio cons. Allatũq; esse ĩ urbẽ Claudii prĩcipis cẽsura ãno urbis. dccc. & ĩ comitio ꝓpositũ. Quod actis testatũ est: Sed quæ falsa esse nemo dubitarit.

De aquilis. Ca. iii.

Ex iis quas nouimus aquilæ maximus honos: maxima & uis. Sex ea℞ genera. Melenatos a

e græcis dicta: eademq; ualeria minima magnitudine: uiribus præcipua: colore nigricãs. Sola aquila℞ fœtus suos alit. Cæteræ (ut dicemus) fugãt. Solã sine clãgore sine murmuratione. Cõuersatur ãt in mõtibus. Secundi generis pigardus in oppidis & in cãpis albicante cauda. Tertii morphos: quam Homerus & parcnon uocat: aliq & plãcum & anatariã: secũda magnitudine & ui: huicq; uita circa lacus. Phœmonoe Apollinis dicta filia deɲtes ei esse ꝓdidit: mutæ alias carenti lingua. Eãdemq; aqla℞ nigerrimã ꝓminẽtiore cauda. Cõsensit & Boetius. Ingeniũ est ei testudines raptas frãgere e sublimi iaciẽdo. Quæ sors interemit poetã Aeschylum: prædictã fatis (ut ferunt) eius diei ruinam secura cæli fide cauentem. Item quarti generis est pcepterus: eadem moratur per lacus: uulturina specie: alis minimis: reliquas magnitudine antecellẽs: sed imbellis & degener: utpote quã uerberet coruus. Eadem ieiunæ semper auiditatis: & querulæ murmurationis. Sola aqla℞ exanima fert corpora. Cæteræ cũ occidere cõsidunt. Hæc facit ut qntum genus gnesion uocet̃: uelut ue℞ solumq; incorruptæ originis: media magnitudine: colore subrutilo: ra℞ cõspectu. Superest halietus clarissima oculo℞ acie: librãs ex alto sese: uisoq; in mari pisce præceps in mari ruens: & discussis pectore aquis rapiẽs. Illa quã tertiã diximus circa stagna aquaticas aues appetit: mergentes se subinde: donec sopitas lassatasq; rapiat. Spectanda dimicatio aue ad perfugia litto℞ tendente: maxime si cõdensa harundo sit. Aquila in deiectu abigente alio: & cum appetit in lacus cadẽte: umbrãq; suã nanti sub aqua a littore ostendente. Rursus aue in diuersa & ubi minime se credat spectari emergẽte. Hæc cã ẽ gregati auibus natã di: qa plures simul nõ infestant̃: respersu pẽna℞ hostem occæcãtes. Sæpe & aqlæ ipsæ nõ tolerãtes põdus apprehensũ una merguntur. Halietus tãtum implumes etiãnum pullos suos percutiens subinde cogit auersus intueri solis radios: & si cõniuentem flentẽq; aĩaduertit: præcipitat e nido uelut adulterinũ & degenerem. Illum cuius acies firma cõtrasteterit: educat. Halieti suum genus nõ habent: sed ex diuerso aqla℞ coitu nascunt̃. Id qdem quod ex iis natum est in ossifragis genus habet: e quibus uultures ꝓgenerant̃ minores. Et ex iis magni qui omnino nõ generant: Quidã adiiciunt genus aquilæ: quam barbatam uocant: thusci uero ossifragam: tribus primis & quinto aquila℞ generi medificatur. Nido lapis ætites quẽ aliqui dixere gagiten: ad multa remedia utilis: nihil igne depdens. Est ãt lapis iste prægnãs: intus cum quatias alio uelut in utero sonãte. Sed uis illa medica nõ nisi in nido direptis. Nidificant in petris & arboribus. Pariunt oua terna. Excludunt pullos binos: uisi sunt & tres aliquãdo. Alte℞ expellunt tedio nutriendi. Quippe eo tempore ipsis cibum negauit natura ꝓspiciens: ne omniũ fera℞ fœtus raperentur. Vngues quoq; ea℞ inuertuntur diebus iis. Albescũt inedia pẽnæ: ut merito ptus suos oderint. Sed eiectos ab iis cognatũ genus ossifragi excipiunt: & educãt cũ suis. Ve℞ adultos quoq; persequit̃ parens: & lõge fugat æmulos scilicet rapinæ. Et alioqn unum par aqla℞ magno ad populãdum tractu ut satietur indiget. Determinãt ergo spatia: nec in ꝓximo prædãt̃. Rapta non ꝓtinus ferunt: sed primo deponũt: exptæq; põdus tũc demum abeũt. Oppetũt non senio nec ægritudine: sed fame: in tãtum supiore accrescẽte rostro. ut aduncitas aperiri nõ queat. A meridiano ãt tempore opantur: & uolãt. Prioribus horis diei donec impleãtur hoĩum conuẽtu fora ignauæ sedent. Aquila℞ pẽnæ mixtas reliqua℞ auium pẽnas deuorãt. Negãt unq; solam hanc

alitem fulmine exanimatam. Ideo armigeram Ioui cōsuetudo iudicauit.

Quādo legionum signa esse cœperint: Ca. iiii.

r Omanis eam legionibus C. Marius in secūdo cōsulatu suo ꝓprie dicauit. Erat & antea pri ma cū quattuor aliis lupis: minotauris: equis: apris: quæ singulos ordines āteibāt. Paucis ante ānis sola in acie portari cœperat: reliqua in castris relinquebāt. Marius in totum ea abdicauit. Ex eo notatū nō fere apud legiones unꝗ hybernatū esse ī castris ubi aqlaꝶ nō sit iugū. Primo & secūdo generi nō minoꝶ tantū quadrupedū rapina: sed etiā cum ceruis prœlia. Multū puluerem uolutatu collectio insidens cornibus excutit in oculos: pēnis ora uerberās, donec præcipitet in rupes. Nec unus hostis illi satis ast. Acrior est cū dracone pugna: multoꝗ magis āceps etiā si in aere. Oua hic cōsectat̃ aquilæ auiditate malefica. At illa ob hoc rapit ubicunꝗ uisum. Ille multiplici nexu alas ligat: ita se implicans ut simul decidat.

Miꝶ de aquila. Ca. v.

e St pcelebris apud seston urbem aquilæ gloria. Educatā a uirgine retulisse gratiā aues primo mox deinde uenatus aggerentē. Defūcta postremo in rogum accensum eius iniecisse se se: & simul conflagrasse. Quam ob causam incolæ quod uocant heroum in eo loco fecere appellatum Iouis & uirginis: quoniam illi deo ales ascribitur.

De uulturibus. Ca. vi.

u Vltuꝶ præualent nigri. Nidos nemo attigit. Ideo etiā fuere qui putarent illos ex aduerso orbe aduolare falso. Nidificāt. n. in excelsissimis rupibus. Fœtus quidē sæpe cernūtur ferbini. Vmbritius aruspicū in nostro æuo peritissimus pere tradit oua. xiii. Vno ex iis reliqua oua niduꝗ lustrare: mox abiicere. Triduo āt aň aut biduo uolare eos ubi cadauera futura sunt.

De sanquale. Ca. vii.

s Anqualem auem atꝗ īmusulum augures romani magnæ quæstioni habēt. Immusulum aliqui uulturis pullū arbitrant̃ esse: & sanqualē ossifragam. Massurius sanqualem ossifragā dicit esse. Immusulū aūt pullū aquilæ priusꝗ albicet cauda. Quidā post Mutiū augurē uisos non esse romæ cōfirmauere. Ego (quod uerisimilius est) in desidia reꝶ oīum nō arbitror agnitos.

De accipitribus. Ca. viii.

a Ccipitrū genera xvi. inuenimus. Ex iis circon claudū altero pede prosperrimi augurii nuptialibus negociis & pecuariæ rei. Triorchē a numero testium: cui principatum in auguriis Phœmonoe dedit. Buteonem hunc appellant romani. Familia etiā ex eo cognoīata cum ꝓspero auspicio in ducis naui sedisset. Esaloa græci uocant: qui solus oī tēpore apparet. Cæteri hyeme abeunt. Distinctio geneꝶ ex auiditate. Alii nō nisi ex terra rapiunt auem. Alii non nisi circa arbores uolitantem. Alii sedentem sublimi. Aliqui uolantem ī apto. Itaꝗ & colūbæ nouere ex iis picula: uisoꝗ cōsidunt: uel subuolant: cōtra naturā eius auxiliantes sibi: in īsula africæ cerno in oceano. Accipitres totius massiliæ humi fœtificant: nec alibi nascunt̃ illis assueti gētibus. In thraciæ parte super amphipolim hoīes atꝗ accipitres societate quadam aucupant̃. Hi ex siluis & harundinetis excitant aues. Illi superuolantes deprimunt. Rursus captas aucupes diuidūt cū iis. Traditum est missas in sublime ibi excipere eos: & cum tēpus sit capturæ: clangore ac uolatus genere inuitare ad occasionem. Simile quidam lupi apud mæotin paludem faciunt. Nā nisi partem a piscantibus suam accepere: expansa eoꝶ retia lacerant. Accipitres auium nō edūt corda. Nocturnus accipiter cymindus uocat̃: rarus etiam in siluis: interdiu minus cernēs. Bellum internecinum gerit cum aquila: coherētesꝗ sæpe prehenduntur.

De cocyce quæ a suo genere interimitur. Ca. ix

c Ocyx ex accipitre uidetur fieri: tēpore anni figuram mutans: quoniam tunc nō apparēt reliqui: nisi perꝗ paucis diebus. Ipseꝗ modico tēpore æstatis uisus nō cernit̃ postea. Est āt neꝗ aduncis unguibus solus accipitrū: nec capite similis illis: neꝗ alio ꝗ colore: ac rictu colūbi potius. Quin absūmuntur ab accipitre: si quādo una apparuere. Sola oīum auis a suo genere interēpta. Mutat aūt & uocem. Procedit uere. Occultat̃ caniculæ ortu: sempꝗ parit in alienis nidis maxime palūbium maiori ex parte singula oua: quod nulla alia auis: raro bina. Cā subiiciendi pullos putat̃: ꝙ sciat se inuisam cūctis auibus. Nā minuta quoꝗ infestāt. Ita nō fore tutam generi suo stirpem opinat̃ ni fefellerit. Quare nullū facit nidū: alioqn trepidum aīal. Educat ergo subditum adulterato fœta nixu. Ille auidus ex natura præripit cibos reliqs pullis. Itaꝗ pinguescit: & nitidus in se nutricem cōuertit. Illa gaudet eius specie: miratꝗ sese ipsam: ꝙ talem pepererit. Suos cōpatione eius dānat ut alienos: absūmiꝗ etiam se inspectante patitur: donec corripit ipsam quoꝗ iam uolandi potens: Nulla tū auium suauitate carnis cōparatur illi.

De miluis. Ca. x.

m Ilui ex eodem accipitrū genere magnitudine differūt. Notatū in iis rapacissimam & famelicam sēper alitem nihil esculenti rapere unꝗ ex funeꝶ ferculis: nec olympiæ ex ara. Ac ne ferentiū quidē manibus: nisi lugubri municipioꝶ īmolātium ostento. Iidē uidet̃ artē gubernādi

docuisse cauda flexibus in cælo mõstrãte natura quod opus esset in ꝓfũdo. Milui & ipsi hybernis mẽsibus latent: nõ tamẽ ãte hirũdines abeũtes. Tradũt ãt & solstitiis affici podagra.

Digestio auium per genera. Ca. xi.

u Olucrum prima distinctio pedibus maxime constat. Aut. n. aduncos ungues habent: aut digytos: aut palmipedũ ĩ genere sunt: uti anseres: & aquaticæ fere aues. Aduncos ungues habentia carne tãtum uescuntur ex parte magna.

De inauspicatis auibus cornice: coruis: bubone. Ca. xii.

c Ornices & alio pabulo. Vtq̃ duritiã nucis rostro repugnantem uolãtes in altũ in saxa tegulas ue iaciũt iterũ ac sæpius: donec quassatam ꝑfringere queãt. Ipsa ales est inauspicatæ garrulitatis: a q̃buſdã tamen laudata. Ab arcturi sydere ad hirũdinũ aduentum notaẽ eam ĩ Mineruæ lucis templisq̃ raro: alicubi oĩo nõ aspici: sicut athenis. Præterea sola hæc etiã uolãtes pullos aliquãdiu pascit. Inauspicatissima fœtus tẽpore: hoc est post solstitium. Cæteræ oẽs ex eodem genere pellũt nidis pullos: ac uolare cogũt: sicut & corui: qui & ipsi nõ carne tãtum aluntur. sed robustos quoq̃ fœtus suos fugãt lõgius. Itaq̃ paruis in uicis nõ plus bina cõiugia sũt. Circa cranonem quidẽ thessaliæ singula ꝑpetuo. Genitores soboli loco cedũt. Diuersa in hac & supradicta alite quædam. Corui ante solstitiũ generãt. Itẽ ægrescũt sexagenis diebus: siti maxime anteq̃ fici coquãtur autũno. Cornix ab eo tempore corripitur morbo. Corui pariũt cũ plurimũ quinos. Ore eos parere aut coire uulgus arbitraẽ. Ideoq̃ grauidas si ederint coruinũ ouũ per os partũ reddere: atq̃ in totũ difficulter parere: si tecto ĩferanẽ. Aristoteles negat. Non hercule magis q̃ in ægypto ibim. Sed illã exosculationẽ quæ sæpe cernitur: qualẽ in columbis esse. Corui in auspiciis soli uideẽ intellectũ habere significationum suaꝝ. Nã cũ mediæ hospites occisi sunt: omẽs e pelopõneso & attica regione uolauerũt. Pessima eoꝝ significatio cũ glutiunt uocem uelut strãgulati. Vncos ungues & nocturnæ aues habẽt: ut noctuæ: bubo: ululæ. Oĩm hoꝝ hebetes interdiu oculi. Bubo funebris & maxime abominatus publicis præcipue auspiciis. Deserta incolit: nec tantũ desolata sed dira etiam & inaccessa. Noctis monstrũ: nec cantu aliquo uocali: sed gemitu. Itaq̃ in urbibus aut omĩo in luce uisus diꝝ ostentũ est. Priuatoꝝ domibus ĩsidentẽ plurimũ scio nõ fuisse feralem. Volat nunq̃ quo libet: sed trãsuersus aufertur. Capitolii cellã ipsã ĩtrauit Sex. Papellio Istro L. Pediano cõs. ꝓpter quod nonis martiis urbs lustrata est eo anno.

De incendiaria aue. Ca. xiii.

i Nauspicata ẽ & incẽdiaria auis: ꝓpter quã sæpenumero lustratã urbẽ ĩ ãnalibus ĩuenimus sicut L. Crasso C. Mario cõs. Quo anno & bubone uiso lustrata ẽ. Quæ sit auis ea nec reperiẽ nec traditur. Quidã ita ĩterꝑtãẽ incẽdiariã esse quæcũq̃ apparuerit carbonẽ ferens ex aris uel altaribus. Alii spinturnicem eã uocant. Sed hæc ipsa quæ esset ĩter aues: qui se scire diceret nõ inueni.

De cliuina. Ca. xiiii.

c Liuinã quoq̃ auẽ ab antiquis noĩatam aĩaduerto ignorari. Quidam clamatoriam dicũt. Labeo ꝓhibitoriam. Et apud Nigidiũ subis appellatur auis: quæ aquilaꝝ oua frangat.

De auibus incognitis. Ca. xv.

f Vnt præterea complura genera depicta in hetrusca disciplina sæculis nõ uisa: quæ nũc defecisse miꝝ est. cum abundet etiam quæ gula humana populatur.

De auibus nocturnis. Ca. xvi.

e Xternoꝝ de auguriis peritissime scripsisse illapsas noĩe putatur. Is tradit noctuam bubonẽ picũ arbores cauantem: trogonẽ cornicem a cauda de ouo exire: quoniam pondere capitũ peruersa oua posteriorẽ partem corpoꝝ fouendam matri applicent.

De noctuis. Ca. xvii.

n Octuaꝝ cõtra aues solers dimicatio. Maiore circũdatæ multitudine resupinæ pedibus repugnẽt: collectæq̃ ĩ arcũ rostro & unguibus totæ tegũtur. Auxiliatur accipiter collegio quodaꝫ naturæ: bellũq̃ ꝑtitur. Noctuas sexagenis diebus hyemis cubare & nouẽ uoces habeẽ tradit Nigidius.

De pico martio. Ca. xviii.

s Vnt & paruæ aues uncoꝝ unguium: ut picus martius: cognoĩe insignes & in auspiciis magnæ. Quo in genere arboꝝ cauatores scandẽtes in subrectũ felium mõ. Illi uero & supini ꝑcussi corticis sono pabulũ subesse intelligũt. Pullos in cauis educant auiũ soli. Adactus cauernis eoꝝ a pastore cuneus admota quadam hærba ab iis elabi creditur uulgo. Trebius auctor est clauum uel cuneum adactum q̃ta ui libeat in arbores: in quibus nidum habeat statim exilire cũ crepitu arboris: cũ insederit clauo aut cuneo. Ipsi principales latio sunt in auguriis a rege qui nomẽ huic aui dedit. Vnum eoꝝ præscitum transire nõ queo. In capite prætoris urbani L. Tuberonis in foro iura pro tribunali reddentis sedit ita placide ut manu apprehẽderetur. Respõdere uates: exitium impio portẽdi si dimitteretur. At si exanimaretur: prætori. Et ille auẽ protinus cõcerpsit. Nec multo post impleuit ꝓdigium. Vescuntur & glande in hoc genere: pomisq̃ multæ: sed quæ carne tantum nõ uiuunt. Excepto miluo: quod ipsum in auguriis diꝝ est.

De uncos ungues habētibus & digytos. Ca.xix.

u Ncos ungues habētes oīo nō congregātur: & sibi quoq; prædātur. Sūt aūt omēs fere al/
tiuolæ præter nocturnas & magis maiores. Omibus qbus alæ grādes corpus exiguū. Ambu/
lant difficulter. In petris raro cōsistūt curuatura unguium ꝓhibente. Nūc de secūdo ordine dica
mus: qui in duas diuiditur species: oscines & alites. Illaꝝ generi cantus oris: his magnitudo dif
ferentiam dedit. Itaq; præcedent ordine omnes reliquas.

De pauonibus: & quis eos primus comederit. Ca.xx.

N his pauonū genus cum formā tum intellectū eius & gloriā geminātes. Laudatus expā/
dit colores aduerso maxime sole: quia sic fulgētius radiāt. Simul umbræ quosdā repcussus
cæteris qui in opaco clarius micāt. Cōcaua quærit cauda: Oēsq; in aceruū cōtrahit pēnaꝝ quos
spectari gaudet oculos. Idē cauda annuis uicibus amissa cū foliis arboꝝ donec renascat iteꝝ cum
flore: pudibūdus ac mœrens quærit latebrā. Viuit annis xxv. Colores incipit fūdere in trima/
tu. Ab auctoribus nō gloriosū tantū aīal traditur: sed & maliuolū: sicut anseꝝ uerecūdum. Quo
niam has quoq; qdam addiderūt notas in his: haud ꝓbatas mihi. Pauonē cibi gratia romæ pri/
mus occidit orator Hortēsius adiiciali cœna sacerdotii. Saginar primus īstituit circa nouissimū
piraticū bellū M. Aufidius Lurco: exq; eo quæstu redditus is sestertiū sexagena milia habuit.

De gallis & quomodo castrentur: & de gallinaceo locuto. Ca.xxi.

p Roxime gloriā sentiunt & hi nostri uigiles nocturni: quos excitādis in opera mortalibus
rūpendoq; sōno natura genuit. Norūt sydera: & ternas distingūt horas interdiu cantu. Cū
sole eunt cubitū. Quartaq; castrēsi uigilia ad curas laborēq; reuocāt. Nec solis ortum incautis
patiuntur obrepe. Diēq; ueniētem nūtiant cātu. Ipsum uero cātum plausu lateꝝ. Imperitāt suo
generi: & regnum in quacūq; sunt domo exercent. Dimicatione parit hoc quoq; īter ipsos: ue/
lut ideo tæla agnatā cruribus suis intelligentes. Nec finis sæpe cōmoriētibus. Quod si palma
cōtingit: statim in uictoria canunt: seq; ipsi pricipes testātur. Victus occultat silēs: ægreq; ser/
uitium patitur. Et plebs tamē æque superba graditur: ardua ceruice: cristis celsa. Cæluq; solū
uolucrum aspicit crebro. In sublime quoq; caudā falcatam erigens. Itaq; terrori sunt etiā leoni/
bus generosissimis feraꝝ. Iam ex his quidā ad bella tantum & prœlia assidua nascuntur: quibus
etiā patrias nobilitarūt rhodum ac tanagram. Secūdus est honos habitus melicis & chalcidicis:
ut plane dignæ aliti tantū honoris præbeat romana purpura. Hoꝝ sunt tripudia sollistima. Hi
magistratus nostros quottidie regunt: domosq; ipsi suas claudunt: aut reserant. Hi fasces roma
nos īpellunt aut retinēt. Iubēt acies aut prohibent. Victoriaꝝ oīm toto orbe partaꝝ auspices.
Hi maxime terraꝝ imperio impitāt. Ex iis etiā fibræ sunt: quæ haud aliter q̄ optimæ uictimæ
diis gratæ. Habent ostenta ex se & præposteri eoꝝ uespertiniq; cantus. Nāq; totis noctibus ca/
nēdo boetiis nobilem illam aduersus lacedemonios præsagiuere uictoriā. Ita cōiecta interpre/
tatione: quoniā uicta ales illa nō caneret. Desinūt canere castrati. Quod duobus fit modis: lum
bis adustis candēte ferro: aut imis cruribus. Mox ulcere oblito figulina creta. Facilius ita pigue
scūt. Pergami oībus ānis spectaculū galloꝝ publice edit ceu gladiatoꝝ. Inuenit ī ānalibus ī ari/
minēsi agro M. Lepido Q. Catulo cōs. ī uilla Galerii locutū gallinaceū semel quod eqdē sciā.

De āserib⁹ & qs primus iecur āserinū comederit: & de adipe āserino comageno. Ca.xxii.

e St & anseri uigil cura capitolio testata defēso: per id tempus canū silentio proditis rebus.
Quā ob rem cibaria anseꝝ cēsores īprimis locāt. Quin & fama amoris. Argis dilecta for
ma pueri noīe oleni: & Glauces Ptolemæo regi cithara canētis quā eodē tpe & aries amas
se ꝓdit. Pōt & sapiētiæ uideri ītellectus iis esse: ita comes ppetuo adhæsisse Lacydi philosopho
dicit: nusq; ab eo nō ī publico: non in balneis: nō noctu: nō īterdiu digressū. Nostri sapiētiors
q eos iecoris bonitate nouere. Fartilibus in magnā amplitudinē crescit: exēptū quoq; lacte mul
so auget. Nec sine cā in quæstione est Quis primus tantū bonū inuenerit: Scipio an Metellus
uir cōsularis: an M. Sessius eadē ætate eques Ro. Sed (quod cōstat) Messalinus Cotta Messalæ
oratoris filius palmas pedum ex iis torrere: atq; patinis cū gallinaceoꝝ cristis cōdire repperit.
Tribuet. n. a me culinis cuiusq; palma cū fide. Miꝝ in hac alite: ex hurinis romā pedibus uener.
Fessi ꝓferuntur ad primos. Ita cæteri stipatione naturali ꝓpellūt eos. Cādidoꝝ alteꝝ uectigal
ī pluma. Vellūt quibusdā locis bis āno. Rursus plumigeri uestiūt: molliorq; quæ corpori q̄ ꝓ
xima. Et e germania laudatissima. Cādidi ibi: ueꝝ minores. ganzæ uocātur. Preciū plumæ eoꝝ
in libras denarii qni. Et inde crimina pleꝝq; auxiliaꝝ præfectis a uigili statione ad hæc aucupia
dimissis cohortibus totis. Eoq; deliciæ ꝓcessere: ut sine hoc instrumēto durare iam ne uiroꝝ q
dem ceruices possint. Aliud repperit syriæ pars quæ comagene uocat. Adipe eoꝝ in uase æreo
cum cīnamo niue multa obrutū: ac rigore gelido maceratū ad usum præclari medicaminis: quod
ab gente dicit comagenum. Anseꝝ generis sunt penolopes: & qbus lautiores epulas non nouit
britānia chenalopeces fere ansere minores. Decet & erythrotaonas suus nitor: absolutaq; nigri
tia: in supciliis cocci rubor. Alteꝝ eoꝝ genus uultuꝝ magnitudinem excedit: quoꝝ & colorem

reddit. Nec ulla auis excepto strutiocamelo maius corpore iplēs pōdus in tātū aucta ut ĩ terra quoq; ĩmobilis prehēdat. Gignūt eos alpes: & septētrionalis regio. In auiariis saporē perdūt. Moriunt̄ cōtumacia spiritu reuocato. Proximæ eis sūt quas hispania aues tardas appellat. Græci otidas: dānatas in cibis. Emissa enĩ ossibus medulla odoris tediū extēplo sequitur.

De gruibus ciconiis oloribus & pegrinis auibus & coturnicibus de glotte. Ca. xxiii.

i Nducias habet gens pygmeoꝝ abscessu gruum (ut diximus) cū iis dimicātiū. Immensus est tractus quo ueniunt si qs reputet a mari eoo. Quādo ꝑficiscunt̄ cōsentiunt. Volāt ad ꝓspiciendū altæ. Ducem quē sequātur eligunt. In extremo agmine p uices q acclamēt dispositos habent: & q gregem uoce cōtineāt. Excubias habēt nocturnis tēporibus lapillum pede sustinētes: qui lassatis sōno decidens indiligētiā sōno coarguat. Cæteræ dormiunt capite subter alā cōdito alternis pedibus insistentes. Dux erecto ꝓuidet collo: ac prædicit. Eæ eædē mansuefactæ lasciuiunt: gyrosq; quosdā indecoro cursu uel singulæ pagunt. Certum est pōtum trāsuolaturas primū oīum angustias petere inter duo ꝓmōtoria criumetopum & carāben. Mox saburra stabiliri. Cū medium trāsierint: abiici lapillos e pedibus. Cū attigerint cōtinētem: & e gutture harenam. Cornelius Nepos q Diui Augusti pricipatu obiit: cum scriberet turdos paulo āte cœptos saginari: addidit ciconias magis placere ꝙ grues: cum hæc nunc ales inter primas expetatur: illam nemo uelit tetigisse. Ciconiæ quo nā e loco ueniāt: aut quo se referāt incōptum adhuc est. E lōginquo uenire nō dubium eodē quo grues mō. Illas hyemis: has æstatis aduenas. Abituræ cōgregātur in loco certo: comitatæq; sic: ut nulla sui generis relinquatur: nisi captiua & serua. ceu lege prædicta die recedunt. Nemo uidit agmē discedētium: cum discessuꝝ appareat: nec uenire: sed uenisse cernimus. Vtrūq; nocturnis fit temporibus: & ꝙuis ultra citra ue puolēt: nūꝙ tamē aduenisse usq; : nisi noctu existimātur. Pithonis comen uocāt ĩ asia patētibus cāpis: ubi cōgregatæ inter se cōmurmurāt. Eam deniq; quæ nouissimo aduenit lacerāt: atq; ita abeūt. Notatum post idus augustas nō temere uisas ibi. Sunt q ciconiis nō inesse linguas cōfirmēt. Honos iis serpentium exitio tantus: ut in thessalia capitale fuerit occidisse: eadē legibus pœna: quæ in homicida. Simili anseres quoq; & olores rōe cōmeant. Sed hoꝝ uolatus cernitur: liburnicaꝝ more rostrato ĩpetu feruntur: facilius ita fidētes aera: ꝙ si recta frōte impellerēt a tergo sēsim dilatāte se cuneo porrigitur agmē: largeq; ĩpellēti præbetur auræ. Colla ĩponūt præcedētibus. Fessos duces ad terga recipiunt. Ciconiæ nidos eosdem repetunt. Genitricum senectam inuicē educant. Oloꝝ morte narratur flebilis cantus falsis (ut arbitror) aliquot expimentis. Idē mutua carne uescuntur inter se. Veꝝ hæc cōmeātium p maria terrasq; pegrinatio nō patitur deferri minores quoq; qbus est natura similis. Vtrāq; enĩ supradictas magnitudo & uires corpoꝝ inuitare uideri possunt. Coturnices etiā semp anteueniunt ꝙ grues. Parua auis: & cum ad nos uenit terrestris potius ꝙ sublimis. Aduolant & eæ simili mō nō sine piculo nauigantium: cum appropinquauere terris. Quippe uelis sæpe ĩcidunt: & hoc semp noctu: merguntq; nauigia. Interest iis p hospitia certa. Austro nō uolant humido scilicet & grauiore uento. Aura tamē uehi uolunt: ꝓpter pōdus corpoꝝ: uiresq; paruas. Hinc uolantium illa conquestio labore expressa. Aqlone ergo maxime uolant ortygometra duce. Primā eaꝝ terræ appropĩquantē accipiter rapit. Et sēper hic remeantes comitatum sollicitant. Abeuntq; una p sua signa glottis & ottus & cenchramus: Glottis plōgam exerit linguam unde ei nomē. Hanc in initio blandita pegrinatione auide ꝓuectam pœnitētia in uolatu cum labore scilicet subit. Reuerti incomitatam piget: & seq: nec unꝙ plus uno die pagit. In ꝓximo hospitio deserit. Veꝝ inuenitur alia antecedēte anno rlicta. Simili mō ĩ singulos dies: Cēchramus pseuerātior festinat ēt peruenire ad expetitas sibi terras. Itaq; noctibus is eas excitat: admonetq; itineris. Otus bubone minor ē: noctuis maior: auribus plumeis eminētibus: ūn & nomē illi. Quidā latine asionem uocant. Imitatrix alias auis ac parasita: & quodā gener saltatrix. Capitur haud difficulter ut noctuæ: intēta ĩ aliquo circūeunte alio. Quod si uētus agmē aduerso flatu cœperit inhibere: pōdusculis lapidum apprehēsis: aut gutture harena repleto stabilitæ uolant. Coturnicibus ueneni semen gratissimus cibus. Quā ob causam eas damnauere mensis. Simulq; comitialem ꝓpter morbum despui suetū: quē solæ aīalium sentiunt præter hominem

De hirūdinibus: merulis: turdis: & sturnis: turturibus & palūbis. Ca. xxiiii.

a Beunt & hirūdines hybernis mēsibus sola carne uescens auis: ex iis quæ aduncos ungues nō habēt: sed in uicina abeūt: africos secutæ mōtium recessus. Inuentæq; iā sunt ibi nudæ atq; deplumes. Thebaꝝ tecta subire negāt: quoniā urbs illa sæpius capta sit. Nec biziæ ĩ thracia ꝓpter scelera Terei. Cecina uolaterranus equestris ordinis quadrigaꝝ dominus cōprehēsas in urbem secū afferens uictoriæ nūtias amicis mittebat: in eūdem nidū remeātes illito uictoriæ colore. Tradit & Fabius pictor in annalibus suis: cum obsideretur præsidiū romanū a ligustinis hirūdinē a pullis ad se cū epistola allatā: ut lino ad pedem eius alligato nodis significaret quoto die adueniēte auxilo eruptio fieri deberet. Abeūt & merulæ turdiq; & sturni simili mō ĩ uicina.

Sed ii plumã nõ amittũt: nec occultant̃ nisi spe cibi: quo hybernũ pabulum petãt. Itaqꝫ in ger-
mania hyeme maxime turdi cernũt̃. Vere turtur occultat̃: pẽnasqꝫ amittit. Abeunt & palũbes
quo nam & in iis incertum. Sturnoꝝ generi ꝓpriũ cateruatĩ uolar̃: & quodã pilæ orbe circũagi
oĩbꝰ ĩ mediũ agmẽt ẽdẽtibꝰ. Volucrũ soli hirũdini flexuosi uolatus: uelox celeritas: qbus ex cau
sis neqꝫ rapinæ cæteraꝝ alitũ obnoxia est. Eadẽ demum sola auiũ nõ nisi in uolatu pascitur.

Quæ auiũ perennes: quæ semestres: quæ trimestres. Ca. xxv.

t Emporꝝ magna differẽtia auibus. Perẽnes ut colũbæ. Semestres ut hirũdines. Trimestres
ut turdi: & turtures: & quæ cum fœtum eduxere abeũt: ut galguli: upupæ.

De auibus mira. Ca. xxvi.

a Vctores sunt oĩbus ãnis aduolare ilium ex æthiopia aues: & cõfligere ad Mẽnonis sepul-
chrum: quas ob id mẽnonidas uocãt. Hoc idem qnto quoqꝫ ãno facere eas in æthiopia cir-
ca regiã Mẽnonis exploratum sibi Cremutius tradit. Simili mõ pugnant meleagrides in boetiæ
africæ: hoc est gallinaꝝ genus gibberꝝ. uariis spersum plumis: quæ nouissimæ sunt pegrinarum
auium ĩ mensas receptæ ꝓpter ingratum uirus. Verꝝ meleagri tumulus nobiles eas fecit.

De auibus seleucidibus. Ca. xxvii.

s Eleucides aues uocãtur: quaꝝ aduẽtum ab Ioue precibus ĩpetrant casini mõtis incolæ fru
ges eoꝝ locustis uastãtibus. Nec uñ ueniãt: quo ue abeãt cõptũ: nũꝙ conspectis nisi cum
præsidio eaꝝ ĩdiget̃.

De ibi. Ca. xxviii.

Nuocant & ægyptii ibes suas cõtra serpentium aduentum. Et cyrenaici Achorẽ deum mu
i scaꝝ multitudine pestilentiã afferente: quæ protinus intereũt ꝙ litatum est illi deo.

Quæ aues ĩ qbus locis nõ sũt: & quæ mutãt colorẽ & uocẽ & lusiniis. Ca. xxix.

s Ed in secessu auium & noctuæ paucis diebus latere tradunt̃. Quaꝝ genus in creta ĩsula nõ
est: & etiã si qua inuecta sit emoritur. Nã hæc quoqꝫ mira naturæ differentia. Alia aliis lo
cis negat: tanꝙ genera frugum fruticum ue: sic & animalium nõ nasci: trãslatitioꝝqꝫ inuecta mo
ri. Miꝝ qdem est illud unius generis aliti aduersum. Quæ nã ẽ iis naturæ inuidia: aut q terraꝝ
dicati auibus termini: Rhodus aquilã nõ habet. Trãspadana italia iuxta alpes lariũ lacum appel
lat amœnum arbusto agrum: ad quẽ ciconiæ nõ trãsmeãt. Sicuti nec octauũ circa lapidẽ ab eo.
Immẽsa alioqn finitimo insubrũ tractu examina gracculoꝝ monedulaꝝ: cui soli aui furacitas au-
ri argentiqꝫ præcipue mira est. Picus martius ĩ tarentino agro negat̃ esse. Nup & adhuc tamen
rara ab apẽnino ad urbem uersus cerni cœpere picaꝝ genera: quæ lõga insignes cauda uariæ ap
pellant̃. Propriũ iis caluescere oĩbus ãnis cum serit̃ rapa. Perdices nõ trãsuolãt boetiæ fines in
attica. Nec ulla auis in põto insula ĩ qua sepultus est Achilles infestat sacratã ei ædem. In fiden
nate agro iuxta urbem ciconiæ nec nidum faciũt. At in agrũ uolaterranũ palumbium uis e mari
quot ãnis aduolat. Romæ ĩ ædem Herculis ĩ foro boario nec muscæ nec canes intrant. Multa
præterea similia: quæ prudẽs subinde omitto in singulis generibus fastidio parcẽs. Quippe cũ
Theophrastus tradat ĩuectitias esse in asia etiã colũbas: & pauones: & ceruos: & in cyrenaica uo
cales ranas. Alia admiratio circa oscines: fere mutãt colorem uocẽqꝫ tẽpore anni: ac repẽte fiũt
aliæ. Quod in grãdiore alitum genere grues tãtum. Eæ enĩ senectute nigrescũt. Merula ex ni-
gra ruffescit. Canit æstate: hyeme balbutit: circa solstitiũ muta. Rostrũ quoqꝫ ãniculis in ebur
trãsfigurat̃ dũtaxat maribus. Turdis color æstate circa collũ uarius: hyeme cõcolor. Lusiniis di
ebus ac noctibus cõtinuis qndecĩ garrulus sine intermissu cãtus: densãte se frõdium germine nõ
ĩ nouissimũ digna miratu aue. Primũ tãta uox tam puo in corpusculo: tã ptinax spiritus. Deinde
in una pfecta musicæ scientia modulatus editur sonus: & nũc cõtinuo spiritu trahit̃ in longũ: nũc
uariatur inflexo: nũc distinguit̃ cõciso: copulat̃ intorto: ꝓmittit̃: reuocat̃: infuscat̃ ex ĩopinato.
Interdũ & secũ ipsa murmurat: plenus: grauis: acutus: creber: extẽtus: ubi uisũ ẽ uibrãs: sũmus:
medius: imus. Breuiterqꝫ oĩa tã puulis in faucibus: quæ tot exqsitis tibiaꝝ tormẽtis ars hoĩum
excogitauit. Vt nõ sit dubiũ hãc suauitatem præmõstratam efficaci auspicio: cũ in ore Stersicori
cecinit infãtis. At ne qs dubitet artes esse plures: singulis sunt cãtus: & nõ idem oĩbus: sed suus
cuiqꝫ. Certant inter se: palãqꝫ animosa cõtentio est. Victa morte finit sæpe uitã spiritu prius de
ficiente ꝙ cãtu. Meditant̃ aliæ iuniores: uersusqꝫ quos imitẽt̃ accipiũt. Audit discipula ĩtentiõe
magna: & reddit: uicibusqꝫ reticẽt. Intelligit̃ emẽdatæ correctio: & ĩ docẽte quædã ĩprehẽsio.
Ergo seruoꝝ illis p̃cia sõt: & qdẽ ampliora ꝙ qbus olim armigeri parabantur. Candidam scio ĩ
cõditam: alioquin quod est ꝓpe inusitatũ uenisse: quæ Agrippinæ Claudii prĩcipis cõiugi dono
daretur. Visũ iam sæpe iussas canere cœpisse: & cũ symphonia alternasse. Sicut hoĩes reptos qui
sonum eaꝝ audita in transuersas labias frõde arũdinea quasi foramine inspirãtis linguæ: ut parua
aliqua apposita mora indiscreta redderent similitudine. Sed eæ tãtæ tãqꝫ artifices argutiæ a xv.
diebus paulatim desinũt: nec ut fatigatas possis dicere aut satiatas. Mox æstu aucto in totũ alia
uox fit: nec modulata aut uaria. Mutatur & color. Postremo hyeme ipsa nõ cernit̃. Linguis eaꝝ
tenuitas illa prima nõ est: quæ cæteris auibus. Pariũt uere primo: cũ plurimũ sena oua. Alia rõ

ficedulis. Nam formam simul coloreq; mutant. Hoc nomē nō nisi autūno habēt: postea melā/coryphi uocantur. Sic & erythacus hyeme: idē phœnicurus æstate. Mutat & upupa. ut tradit Aeschilus poeta. Obscena alias pastu auis. Crista uisenda plicatili: cōtrahens eam lubrigensq; p lōgitudinē capitis: Oenanthe qdem ēt status latebræ dies habet: exoriente syrio occultata: ab occasu eiusdē pdit. Quod miremur ipsis diebus utrūq;. Chlorion quoq; q totus ē luteus: hyeme nō uisus circa solstitia pcedit. De merulis. Ca. xxx.

m Erulæ circa cyllenem arcadiæ nec usq; alibi cādidæ nascuntur. Ibis circa pelusium tantum nigra est cæteris omnibus locis candida.

Tempus auium geniture. Ca. xxxi.

o Scines præter exceptas nō temere fœtus faciunt ante æquinoctiū uernum: aut post autū nale. Ante solstitium autem dubios: post solstitium uitales.

De halcyonib⁹: & de dieb⁹ eaꝶ nauigabilib⁹: & gauie: & rliquo aquaticaꝶ gn̄re. Ca. xxxii.

e Oq; maxime sunt insignes halcyones. Dies eaꝶ partus qui maria quoq; nauigant nouere. Ipsa auis paulo amplior passere: colore cyaneo ex pte maiore tantū purpureis & cādidis ad mixtis pēnis: collo gracili ac pcero. Alteꝶ genus eaꝶ magnitudine distinguitur & cantu. Minores in arūdinetis canūt. Halcyonem uidere rarissimum est: nec nisi uergiliaꝶ occasu: & circa solstitia brumam ue naue alienando circūuolata statim in latebras abeuntem. Fœtificant bruma: qui dies halcyonides uocantur: placido mari per eos & nauigabili siculo maxime. In reliquis partibus est quidem mitius pelagus. Siculum utiq; tractabile. Faciunt aūt septem ante brumam diebus nidos: & totidē sequentibus pariunt. Nidi eaꝶ admiratione habent: pilæ figura paulū eminenti: ore perq; angusto: grandium spōgiaꝶ similitudine. Ferro intercidi nō queūt. Frangūturq; ictu ualido: ut spuma arida maris. Nec unde cōfingantur inuenitur. Putant ex spinis aculeatis. Piscibus enī uiuūt. Subeunt & in amnes. Pariūt oua quina. Gauiæ in petris nidificāt. Mergi in arboribus. Pariunt plurimum terna. Sed gauiæ æstate: mergi incipiente uere.

De diuersitate nidificantium auium argathylis cinnamulgis & perdicibus. Ca. xxxiii.

h Alcyonum nidi figurā reliquaꝶ quoq; solertiæ nos admonet. Neq; alia parte ingenia auiū magis admiranda. Hirundines luto cōstruunt: stramento roborāt. Si quando inopia est luti: madefactum multa aqua pēnis puluerem spargunt. Ipsum uero nidum mollibus plumis floccisq; cōsternunt tepefaciendis ouis simul: ne durus sit infantibus pullis. In fœtu summa eqtate alternant cibum. Notabili mundicia egerunt excrementa pulloꝶ. Adultioresq; circūagi docēt: & foras saturitatem emittere. Alteꝶ genus hirundinum est rusticaꝶ & agrestium: quæ raro in domibus diuersos figura. sed eadē materia cōfigūt nidos totos supinos faucib⁹ porrectis ī āgustū utero capaci. Miꝶ qua pitia occultādis habiles pullis: & substernēdis molles. In ægypti heracleotico ostio molem cōtinuatione nidoꝶ euagāti nilo inexpugnabilem opponunt stadii fere unius spatio: quod humano opere perfici nō posset. In eadem ægypto iuxta oppidum coptō insula est sacra Isidi: quam ne laceret amnis idem muniūt opere icipiētibus uernis diebus palea & stramento rostro firmātes cōtinuatis per triduū noctibus tanto labore: ut multas in ope emori cōstet. Eaq; militia illis cum āno redit semper. Tertium est eaꝶ genus quæ ripas excauāt atq; ita in terram fœtificāt. Haꝶ pulli ad cinerem ambusti mortifero fauciū malo multisq; aliis morbis humani corporis medenē. Nō faciūt hæ nidos. Migrātq; multis diebus āte si futuꝶ ē ut auctus amnis attigat: In genere uiteripaꝶ est: ut nidus ex musco arido ita absoluta perficiat pila: ut iuenīri nō possit aditus. Argathylis appellat: eadem figura ex lino intexens. Picoꝶ aliqs suspēditur in surculo primis in ramis cyathi mō: ut nulla quadrupes possit accedere. Galgulos quidem ipsos depēdentes pedibus sōnum capere cōfirmāt: quia tutiores ita se sperāt. Iam publicū quidem oīum est: tabulata ramoꝶ sustinēdo nido puide eligere: cameraq; ab hymbri aut frōde ptegere dēsa. In arabia cinamulgus auis appellat. Cinnami surculis nidificat. Plūbatis igitur eos sagittis decutiūt indigenæ mercis gratia. In scythis auis magnitudine otidis binos parit in leporina pelle semper in cacuminibus ramoꝶ suspēsa. Picæ cū diligētius uisum ab homine nidū sēse re: oua trāsgerūt alio. Hoc in his auibus: quaꝶ digyti nō sint accomodati cōplectēdis trāsferendisq; ouis miro traditur modo. Nāq; surculo sup bina oua imposito ac ferruminato alui glutino subdita ceruice medio æque utrinq; libra deportāt alio. Nec uero iis minor solertia: quæ cunabula in terra faciūt corporis grauitate phibitæ sublime petere. Merops uocatur genitores suos recōditos pascēs pallido intus color pēnaꝶ: superne cyaneo: priori subrutilo. Nidificat in specu sex pedum defossa altitudine. Perdices spina & frutice sic muniūt receptaculum: ut cōtra feras abūde uallētur. Ouis stragulum molle puluere cōtumulāt: nec ī quo loco pepere incubant. Ne ue cui frequentior cōuersatio sit suspecta: trāsferūt alio. Ille quidem & maritos suos fallūt: quoniam intemperātia libidinis frāgūt eaꝶ oua: ne cubādo detineātur. Tūc īter se dimicāt mares desiderio fœminaꝶ. Victū aiūt uenerem pati. Id quidem & coturnices. Trogus īquit & gallinaceos aliquādo. Perdices uero a domitis feros & nouos haud uictos iniri promiscue. Capiūtur quoq;

pugnacitate eiusdem libidinis cõtra aucupis indicem exeũte ĩ prœlium duce totius gregis. Capto eo procedit alter: ac subinde singuli. Rursus circa cõceptum fœminæ capiũtᷣ cõtra aucupem fœmina exeũte: ut rixãdo abigat eum. Nec in aiali alio par opus libidinis. Si cõtra mares steterint fœminæ: aura ab iis flãte prægnãtes fiũt. Hiãtes aũt exerta lingua per id tẽpus æstuant: cõcipiũtq; supuolãtium afflatu: sæpe uoce tãtum audita masculi. Adeoq; uincit libido etiam foetus caritatem: ut illa furtim & in occulto incumbãs cum sit fœmina aucupe accedẽte ac marẽ recanat: reuocetq;: & ultro præbeat se libidini. Rabie qdem tãta ferũtᷣ: ut in capite aucupãtiũ sæpe cæcæ metu sedeãt. Si ad nidum is cœperit accedere ꝓcurrit ad pedes eius foeta prægrauem aut delũbem sese simulãs: subitoq; ĩ procursu aut breui aliquo uolatu cadit fracta aut ala: aut pedibus. Aut ꝓcurrit iteꝝ iãiam prehẽsuꝝ effugiẽs spe frustrãs: donec in diuersũ abducat a nidis. Eadẽ iam pauore libera ac materna uocante cura in sulco resupina gleba se terra pedibus apprehensa operit. Perdicum uita ad xvi. annos durare existimatur.

De columbis. Ca. xxxiiii.

a Biis columbaꝝ gesta spectãtur maxime simili rõe: Mores iidẽ: sed pudicitia illis prima: & neutri nota adulteria. Cõiugii fidem nõ uiolãt: comunemq; seruant domũ. Nisi celebs aut uidua domũ nõ relinqt. Et ĩperiosos mares subĩde etiã iniquos ferũt. Quippe suspitio est adulterii: q̃uis natura nõ sit. Tũc plenũ q̃rela guttur: sæuiq; rostro ictus: mox ĩ satisfatione exoscu latio: & circa ueneris ꝑces crebris pedũ orbibus adulatio. Amor utriq; sobolis æqualis. Sæpe & ex hac cã castigatio pigrius intrãte fœmina ad pullos. Parturienti solatia & ministeria ex mare. Pullis primo salsiorẽ terrã collectã gutture in ora inspuũt: præparantes tẽpestiuitatẽ cibo. Propriũ generis eius & turturꝝ cũ bibãt colla nõ resupinare: large bibere iumẽtoꝝ modo.

De palumbibus & differentia columbaꝝ. Ca. xxxv.

u Iuere palumbes ad tricesimum annum: reliquos ad xl. Aristoteles auctor est. Vno tamen incõmodo unguiũ: eodẽ & argumẽto senectæ: q citra ꝑnicẽ recidũtᷣ. Cantus oĩbus similis atq; idẽ: terno cõficitᷣ uersu: præterq; ĩ clausulæ gemitu. Hyeme mutis: uere uocalib⁹. Nigidius putat cũ ora ĩcubãt sub tecto noĩata: palũbẽ relinq̃re nidos. Pariũt ãt post solstitia. Colũbæ & turtures octonis ãnis uiuũt.

De passeribus. Ca. xxxvi.

c Ontra passeri minimũ uitæ: cui salacitas par. Mares negãtᷣ anno diutius durare. Argumẽto qa nulla ueris initio appareat nigritudo in rostro: quæ ab æstate incipit. Fœminis lõgiusculũ spatiũ. Veꝝ colũbis inest qdã gloriæ intellectus. Nosse credas suos colores: uarietatẽq; dispositã: quæ etiã ex uolatu credũtur plaudere in cælo: uarieq; sulcare. Qua in ostẽtatione ut uictæ præbẽtᷣ accipitri ĩplicatis strepitu pẽnis: q nõ nisi ipsis alaꝝ humeris elidítᷣ. Alioqn solito uolatu multũ uelociorẽ speculatᷣ occultus frõde latro: & gaudẽtẽ in ipsa gloria rapit.

De tinungulo. Ca. xxxvii.

o B id cum iis habenda est auis quæ tinungulus uocatur. Defendit enĩ illas terretq; accipitres naturali potentia in tantum ut uisum uocemq; eius fugiant. Hac de cã præcipuus columbis amor eoꝝ. Feruntq; si in quattuor angulis defodiantur in ollis nouis oblitis nõ mutare sedem colũbas. Quod auro infectis alaꝝ articulis quæsiuere aliq: nõ aliter innoxiis uulnerib⁹: multiuaga alioquin aue. Est enĩ ars illis inter se blandiri: & corrũpere alias: furtoq; comitatiors reuerti. Quin & internũtiæ in rebus magnis fuere: & epistolas adnexas eaꝝ pedibus obsidione mutinẽsi in castra cõsulum ꝑtulere D. Bruto mittente. Quid uallum & uigilum obsidio: atq; ẽt retia amne prætenta ꝓfuere Antonio per cælum eunte nuntio? Et haꝝ amore insaniunt multi: ac super tecta exedificant turres iis: nobilitatemq; singulaꝝ & origines narrant uetere iam exẽplo. Laxius eques romanus ante bellum ciuile põpeianũ denariis quadringentis singula paria uẽdicauit: ut M. Varro tradit. Quin & patriam nobilitauere. In cãpania grãdissimæ ꝓuenire existimatæ. Haꝝ uolatus in reputationem cæteraꝝ quoq; uolucꝝ nos impellit.

De uolatu & incessu auium. Ca. xxxviii.

o Mnibus animalibus reliquis certus & uniusmõi & in suo cuiq; genere incessus est. Aues solæ uario meatu ferũtur & in terra & in aere. Ambulant aliquæ ut cornices. Saliunt aliquæ ut passeres: merulæ. Currunt ut perdices rusticulæ. Ante se pedes iaciunt: ut ciconiæ & grues. Expãdunt alas: pãdentesq; raro interuallo quatiunt. Aliæ crebrius: sed & primas dũtaxat pennas. Aliæ & tota latera pandunt. Quædã uero maiore ex parte cõpressis uolant. Percussoq; semel aliquæ & gemino ictu aere feruntur: uelut inclusum eum premẽtes. Iaculãtur sese in sublime: in rectũ: in ꝓnum. Impingui putes aliquas. Aut rursus ab alto cadere has: illas salire. Anates solæ quæq; sunt eiusdẽ generis ĩ sublime ꝓtinus sese tollunt: atq; e uestigio cælum petunt: & hoc etiã ex aqua. Itaq; in foueas qbus feras uenamur delapsæ solæ euadunt. Vultur & feræ grauiores nisi ex ꝓcursu aut altiore tumulo ĩmissæ nõ euolant. Cauda teguntur aliæ. Circũspectant aliæ: flectũtq; colla. Nõnullæ uescuntur ea quæ rapuere pedibus. Sine uoce nõ uolãt multæ. Aut e cõtrario semp in uolatu silent. Subreptæ: pronæ: obliquæ in latera: in ora. Quædã

& resupinæ ferūt: ut si pariter cernāt: plura genera nō in eadē natura meare uideantur.

De apodibus. Ca.xxxix.

p Lurimū uolāt quæ apodes uocātur: qa careāt usu pedū. Ab aliis cypseli appellātur hirundinū specie. Nidificāt in scopulis. Hæ sūt quæ toto mari cernūtur. Nec unq̄ tā lōgo naues tāq̄ cōtinuo cursu recedūt a terra: ut nō circūuolitēt eas apodes. Cætera genera residūt & sistūt. His qes nisi ī nido nulla. Aut pendēt aut iacent: & īgenia æque uaria ad pastū maxime.

De caprimulgis & plateis. Ca.xl.

c Aprimulgi appellātur grādiores merulæ aspectu: fures nocturni. Interdiu enī uisu carēt. Intrant pastoꝝ stabula: capraꝝq̄ uberibus aduolant suctū ꝑpter lactis. Qua iniuria uber emoritur: caprisq̄ cæcitas quas ita mulsere oboritur. Platea noīatur aduolans ad eas: quæ se in mari mergūt: & capita illaꝝ morsu corripiēs: donec capturā extorqueat. Eadē cū deuoratis se ī pleuit cōchis: calore uētris coctas euomit: atq̄ ita ex iis esculenta legit testas excreās.

De ingeniis auium. Ca.xli.

u Illaribus gallinis & religio inest. Inhorrescunt edito ouo: excutiūtq̄ sese: & circūactæ purificāt: aut festuca aliqua sese & oua lustrant.

De carduele & psytaco & auibus quæ loquuntur. Ca.xlii.

m Inimæ auiū cardueles imperata faciunt: nec uoce tantū: sed pedibus & ore ꝓ manibus: Est quæ boū mugitus imitetur ī arelatēsi agro taurus appellata: alioqn parua. Est quæ equoꝝ quoq̄ hinnitus āthus noīe: hærbæ pabulo aduentu eoꝝ pulsa imitatur ad hūc modū ulciscens. Sup omīa humanas uoces reddūt psytaci: & qdē sermocinātes. India auē hanc mittit. Sitacē uocant: uiridem toto corpore torque tantū miniato ī ceruice distinctā. Imperatorēs salutat: & quæ accipit uerba ꝓnūtiat. In uino præcipue lasciua. Capiti eius duricia eadē quæ rostro. Hæc cum loqui discit ferreo uerberatur radio. Nō sentit aliter ictus. Cū deuolat rostro se excipit. Illi innititur: leuiorēq̄ se ita pedū infirmitati facit. Minor nobilitas: quia nō ex lōginquo uenit: sed expressior loquacitas certo generi picaꝝ est. Adamāt uerba quæ loquūtur. Nec discūt tātum: sed diligūt: meditātesq̄ intra semet cura atq̄ cogitatione intētionem nō occultāt. Cōstat emori uictas difficultate uerbi: ac nisi subinde eadē audiāt: memoria falli: quærētesq̄ mirꝫīmodum hylarari: si iterim audierint id uerbū. Nec uulgaris iis forma: q̄uis nō spectāda. Satis illis decoris ī specie sermonis humani est. Veꝝ adiscere alias negāt posse: q̄ quæ ex genere eaꝝ sūt: quæ glā de uescūtur. Et inter eas facilius qbus quini sūt digyti ī pedibus. Ac ne eas quidem ipsas primis duobus uitæ annis. Latior iis est lingua omibus in suo cuiq̄ genere: quæ sermonē imitātur humanū: q̄q̄ id pene in omibus cōtingit. Agrippina coniunx Claudii Cæsaris turdū habuit (quod nunq̄ ante) imitantē sermones hoīum cum hæc ꝓderem: Habebāt & Cæsares iuuenes itē sturnum: luscinias greco atq̄ latino sermone dociles. Præterea meditātes in diē: & assidue noua loquētes lōgiore etiā cōtextu. Docentur secreto: & ubi nulla alia uox misceatur: assidente qui crebro dicat ea: quæ condita uelit adisci aliquo blandiente.

De coruoꝝ intelligentia. Ca.xliii.

r Eddatur & coruis sua gratia indignatione quoq̄ populi Ro. attestata: nō solū cōscia. Tiberio principe ex fœtu supra castoꝝ ædem genitus pullus in oppositā sutrinam deuolauit: ēt religione cōmendatus officinæ domino. Is mature sermoni assuefactus omnibus matutinis euolans in rostra: in foꝝ uersus Tiberium: deinde Germanicum & Drusum Cæsares noīatim: mox transeūtem populum Ro. salutabat. Postea ad tabernam remeās plurium annoꝝ assiduo officio meritus. Hunc siue æmulatione incitatus manceps ꝓximæ sutrinæ: siue iracūdia subita: ut uolu it uideri: excremētis eius posita calceis macula exanimauit: tanta plebei cōsternatione: ut primo pulsus ex ea regione: mox & interēptus sit: funusq̄ īnumeris aliti celebratum exequis. Cōstratum lectum super æthiopum duoꝝ humeros præcedēte tibicine: & coronis oīum geneꝝ ad rogum usq̄: qui cōstructus dextra uiæ appiæ ad secūdum lapidē in campo rediculi appellato fuit. Adeo satis iusta cā populo Ro. uisa est exequiaꝝ ingeniū auis: aut supplicii de ciue romano in ea urbe qua multoꝝ pricipum nemo deduxerat funus. Scipionis uero Aemiliani post carthaginem numantiamq̄ deletas ab eo nemo uindicauerat mortē. Hoc gestum M. Seruilio C. Cestio cōs. ad v. Kaleñ. april. Nūc quoq̄ erat in urbe roma hæc ꝓdiēte me equitis Ro. cornix e betica primum colore mira admodum nigro: deinde plura cōtexta uerba exprimēs: & alia atq̄ alia crebro addiscēs. Necnō & recens fama Crateri monocerotis cognoīe in troezena regione asiæ coruoꝝ opa uenantis: eo q̄ deuehebat in siluis eos cōsidentes humeris. Atq coruiculos illi uestigabant agebantq̄: eo pducta cōsuetudine: ut exeūtē sic comitarēt & feri. Tradēdū putauere memoriæ quidā uisū per situm lapides cōgerentē in situlā monumēti: in qua pluuia aqua durabat: sed quæ attingi nō posset. Ita descēdere pauētem expressisse tali cōgerie: quæ poturo sufficeret.

De diomedeis auibus. Ca.xliiii.

n Ec diomedeas præteribo aues. Iuba cataractas uocat. Et eis esse dentes oculosq̄ igneo co

lore: cætero cādidas tradens. Duos semp iis duces. Alterų ducere agmē: alterų cogere: scrobes excauare rostro: inde crate consternere: & operire terra quæ ante fuerit egesta. In iis fœtificāт. Fores binas oīum scrobibus. Orientē spectare qbus exeant in pascua: occasū qbus redeant. Aluum exoneraturas subuolare semp: & cōtrario flatu. Hæ in solo loco totius orbis uisūť. In insula quā diximus nobilē Diomedis tumulo atq; delubro cōtra apuliæ oram fulicaų similes. Aduenas barbaros clangore infestant. Græcis tātum adulāť miro discrimine: uelut generi Diomedis hoc tribuentes. Aedemq; eius quottidie pleno gutture madentibus pennis perluunt atq; purificant. Vnde origo fabulæ Diomedis sotios in eaų effigies mutatos.

Quæ animalia nihil discant. Ca. xlv.

n On omittēdū ē cū de īgeniis differimus: e uolucrib' hirūdines esse īdociles: & e terrestrib' murēs: cū elephāti iussa faciāt. Leōns iugū subeāt In mari uituli totq; pisciū gn̄ra mitescāt.

De potu auium. Ca. xlvi.

b Ibunt aues suctu cæteræ. Sed ex iis quibus lōga sūt colla ītermittētes capite r̄supinato ueluti iufundentes sibi. Porphyrio solus morsu bibit. Idem ex proprio genere omnem cibum aqua subinde tingens. Deinde pede ad rostrum ueluti manu afferens. Laudatissimi in comagene. Rostra iis & prælonga crura rubent.

De hematopodi & onocrotali: & de peregrinis auibus. Ca. xlvii.

h Aec qdem & hematopodi multo minori: q̄q̄ eadē cruų altitudine. Nasciť in ægypto. Insistit ternis digytis. Præcipue ei pabulū muscæ. Vita in italia paucis diebus. Grauiors oēs fruge uescūtur: altiuolæ carne tātum. Inter aquaticas mergi soliti sūt deuorare quæ ceteræ reddunt. Oloų similitudinē onocrotali habent. nec distare existimarenť omīo: nisi faucibus ipsis in esset alterius uteri genus. Huc omīa inexplebile aīal congerit: mira ut sit capacitas. Mox pfecta rapina sensim inde in os reddita inferam in aluū ruminātis mō defert. Gallia hos septētrionalis ꝓxima oceano mittit. In hercinio germaniæ saltu inusitata genera alitū accepimus: quaų plumæ igniū mō colluceāt noctibus. In cæteris nihil præter nobilitatē lōgīqtate factā memorādū occurrit.

De multaų auiū noībus & natura. Ca. xlviii.

Halerides in seleucia parthoų & in asia aquaticaų laudatissimæ. Rursus phasianæ ī colchis p geminas ex pluma aures submittūt: subrigūtq;. Numidicæ ī parte africæ numidia: omēsq; iam ī italia. Phœnicopteri linguā præcipui saporis esse Apicius docuit nepotū oīum altissimus gurges. Atagem maxime ionius celebrať: uocalis alias: captus uero obmutescēs: quōdam existimatus inter raras aues. Iam & in gallia hispaniaq; capitur: & alpes etiā ubi & phalacrocoraces aues balearium insulaų peculiares. Sicut alpiū phyrrhocoras luteo rostro niger & præcipuo sapore Lagopus: pedes leporino uillo ei nomē hoc dedere. Cætero cādidæ colūbaų magnitudine. Nō extra terram in qua nasciť eam uesci facile: quādo [illegible] mansuescit: & corpus occisæ stati marcescit. Et alia noīe eodē a coturnicibus magnitudie tātū differēs croceo tīctu cibis gratissima. Visā ī alpibus ab se peculiarē ægypti ibi. M. Enagius Caluinus præfectus eaų ꝑdidit.

De nouis auibus & fabulosis. Ca. xlix.

u Enere in italiā bebriacensibus bellis ciuilibus trāspadum externæ & nouæ aues ita enī adhuc uocātur turdoų specie: paulū infra colūbas magnitudine: sapore gratæ. Baleares insulæ nobiliorem etiā supradicto porphyrionē mittūt. Ibi & buteo accipitrū generis in honore mēsaų est. Item uipiones: sic enim uocant minorē gruē. Pegasos eqno capite uolucres: & griphas auritos aduncitate rostri fabulosos reor. Illos in scythia: hos in æthiopia. Eqdē & tragopanadē quā plures affirmāt maiorē aquila: cornua in temporibus curuata habētē ferruginei coloris: tātum capite phœniceo. Nec sirenes impetrauerint fidem: licet affirmet Dino Clitarchi celebrati auctoris pater in india esse: mulceriq; eaų cantu: quos grauatos sōno lacerāt. Qui credit ista & Melāpodi profecto aures lambēdo dedisse intellectū auium sermonis dracones nō abnuet. Vel Quæ Democritus tradit nominādo aues quaų cōfuso sanguine serpēs gignatur: quē qsquis ederit intellecturus sit alitum collōqa. Quæq; de una aue galerita priuatim cōmemorat: etiā sine iis īmensa uitæ ambage circa auguria. Noīanť ab Homero scopes auium genus. Neq; haų satyricos motus cum insident plerisq; memoratos facile conceperim mente. Neque ipsæ iam aues nascuntur. Quamobrem de confessis disseruisse præstiterit.

Quis gallinas farcire īstituerit: de auiariis & qs ea primus īstituerit. Ca. l.

g Allinas saginare deliaci cœpere. Vnde pestis exorta opimas aues & suopte corpoř unctas deuorandi. Hoc primū antiquis cœnaų interdictis exceptū inuenio iam lege C. Fannii cōsulis xi. annis ante tertiū punicū bellū: ne qd uolucų ꝓponereť: præter unā gallinam: quæ non esset altilis. Quod deinde caput trāslatum p omēs leges ambulauit. Inuētumq; diuerticulū est in fraude eaų gallinaceos quoq; pascēdi lacte addito cibis. Multo ita gratiores approbanť. Fœminæ quidē nō omēs ad saginā eligūtur: nec nisi in ceruice pingui cute. Postea culinaų artes ut clunes spectērur: ut diuidātur in tergora: ut a pede uno dilatatæ repositoria occupent. Dedere

& parthi cocis suos mores. Nec tamē in hoc māgonio quicq̃ totū placet: hic clune: alibi pectore tātū laudatis. Auiaria primus īstituit inclusis oīm generꝝ auibus M. Lælius Strabo brundusii equestris ordinis. Ex eo cœpimus carcere aīalia cohercere quibus natura cælum assignauerat.

De Aesopi patina. Ca. li.

m Axime tñ īsignis ē ī hac memoria Clodii Aesopi tragici histrionis patina sexcētis sestertiis taxata ī qua posuit aues cātu aliquo aut humano sermōe uocales nūmis sex sigulas coēptas nulla alia īductus suauitate nisi ut ī iis imitationē hoīs māderet: ne quæstus qdē suos reueritus illos opimos & uoce meritos: dignus prorsus filio a quo diximus deuoratas margaritas. Non sit tamen (ut uerum fatear) facile inter duos iudicium turpitudinis: nisi quod minus est: summas rerū naturæ opes q̃ hominum linguas cœnasse.

De generatione auium: & præter aues quæ quadrupedes oua pariant. Ca. lii.

g Eneratio auiū simplex uidetur esse: cū & ipsa sua habeat miracula: quoniā & quadrupedes oua gignunt: chamæleōtes: lacertæ: & quæ diximus inter serpentes. Pēnatoꝝ aūt infœcunda sunt quæ aduncos habent ungues generi. Nulla ex iis supra quaterna edit oua. Tribuit hoc auium generi natura: ut fœcūdiores essent fugaces eaꝝ q̃ fortes. Plurima pariūt strutiocameli: gallinæ: perdices: sali. Coitus auibus duobus modis. Fœmina humi considente ut in gallinis: aut stante ut in gruibus. Ouoꝝ alia sunt cādida ut colūbis perdicibus. Alia pallida ut aquaticis. Alia pūctis distincta ut meleagridū. Alia rubri coloris ut phasianis: cēchridis. Intus aūt oē ouū uolucrū bicolor. Aquaticis lutei plus q̃ albi. Idq̃ ipsū magis liuidū q̃ cæteris. Piscium unus color: in quo nil cādidi. Auiū oua ex calore fragilia. Serpētium ex frigore lēta. Pisciū ex liquorē mollia. Aquatiliū rotūda. Reliqua fere fastigio cacuminata. Exeūt a rotūdissima sui pte: dū pariunt̃ molli putamine: sed ꝓtinus durescēte: quibuscūq̃ emergūt portionibus. Quæ oblonga sint oua gratioris saporis putat Oratius Flaccus. Fœminā edūt quæ rotūdiora gignuntur reliqua marem. Vmbilicus ouis a cacumine inest ceu gutta eminens in putamine.

De tempore & generatione incubatus auium & coitu. Ca. liii.

q Vædam omī tempore coeūt ut gallinæ: & pariūt: præterq̃ duobus mēsibus hyemis brumalibus. Ex iis iuuencæ plura q̃ ueteres: sed minora. Et in eodem fœtu prima & nouissima. Est aūt tāta fœcūditas ut aliquæ & sexagena pariant: aliquæ quottidie: aliquæ bis die: aliquæ in tātū ut effœtæ moriātur. Hadrianis laus maxima. Colūbæ decies āno pariunt: quædam & undecies. In ægypto etiam brumali mēse. Hirūdines & merulæ & palūbi & turtures bis anno pariūt. Cæteræ aues fere semel. Turdi in cacuminibus arboꝝ luto nidificātes pene cōtextim in secessu generant. A coitu x. diebus oua maturescūt in utero. Vexatæ autē gallinæ & colūbæ pēna euulsa alia ue simili iniuria diutius. Oībus ouis medio uitelli pua īest uelut sanguinea gutta quod esse cor auium existimāt. Primū in omni corpore id gigni opinātes. In ouo certa est gutta ea salit: palpitatq̃. Ipsum animal ex albo liquore oui corporatur. Cibus eius in luteo est. Omnibus intus caput maius toto corpore. Oculi cōpressi capite maiores. Increscente pullo candor in mediū uertitur. Luteum circūfundit̃ uicesimo die: si moueat̃ ouū. Iam uiuētis intra putamē uox auditur. Ab eodē tempore plumescit ita positus: ut caput supra dextrum pedē habeat: dexterā uero alam supra cadāt. Vitellus paulatim deficit. Aues omēs īpedes nascuntur cōtraq̃ reliqua animalia. Quædā gallinæ omnia gemina oua pariunt: & geminos interdum excludūt: ut Cor. Celsus auctor est: alteꝝ maiorē: alioqn negāt omnino geminos excludi. Plus uicenaqna incubēda subiici uetant. Parere a bruma incipiunt. Optima fœtura ante uernum æquinoctiū. Post solstitium nata non implent magnitudinem iustam: tantoq̃ minus q̃to serius peruenere.

De uitiis & remediis incubantium. Ca. liiii.

o Va incubari infra x. dies edita utilissimum. Vetera aūt recētiora infœcūda. Subiici impari numero debēt. Quarto die postq̃ cœpere incubari si contra lumē cacumine ouoꝝ apprehenso una manu purus & uniusmōi perluceat color: sterilia existimāt̃ esse: proq̃ eis alia substituenda. Et in aqua est expimētum: inane fluitat. Itaq̃ sidētia hoc est plena subiici uolūt. Cōcuti uero experimēto uetāt: quoniā nō gignāt cōfusis uitalibus uenis. Incubationi dat̃ initium post nouam lunam: quia prius inchoata nō ꝓueniāt. Celerius excludūtur calidis diebus. Ideo æstate undeuicesimo educunt fœtum: hyeme uicesimoqnto. Si in cubatu tonuerit oua pereūt: & accipitris audita uoce uitiantur. Remedium cōtra tonitrum: clauus ferreus sub stramine ouoꝝ positus aut terra ex aratro. Quædā aūt & citra incubitum spōte natura gignit: ut in ægypti figmētis ē scriptū. De quodam uinipotore reperitur syracusis tam diu potare solitum: donec ab eo cooperta in terra fœtum ederet oua. Quin & ab homine perficiuntur.

De auguriis ouoꝝ. Ca. lv.

l Iuia Augusta prima sua iuuenta Tiberio Cæsare ex Nerone grauida cum parere uirilē sexum admodū cuperet: hoc usa est puellari augurio. Ouū in sinu souēdū atq̃ cū deponēdū haberet nutrici per sinum tradendo ne interimeret̃ tepor. Nec falso Augusta augurata ꝓditur

imperatoris inde fœta. Sed inuētum ut oua in calido loco imposita paleis igne modico fouerēt: hoie uersāte pariter nocte ac die: & statuto die illic erūpere fœtus: Tradit̄ quædā ars gallinarii cuiusdā dicētis qd ex quoque esset. Narrāt̄ & mortua gallina mariti eaꝝ uisi succedētes inuicē: & reliqua fœtæ more facientes: abstinētesq̄ se a cātu. Sup omīa est anatū ouis subditis atq̄ exclusis admiratio prima nō plane agnoscētis fœtum. Mox incertos cōcubitus sollicitæ cōuocationis Postremo lamenta circa piscinæ stagna mergētibus se pullis natura duce.

Quæ gallinæ optimæ: Ca. lvi.

g Allinaꝝ generositas spectatur crista erecta: interdū & gemina: pēnis nigris: ore rubicūdo: digytis imparibus: aliquādo & sup quattuor digytos trāsuerso uno. Ad rem diuinā luteo rostro pedibusq̄ puræ nō uident̄. Ad optanea sacra nigræ. Est & pumilionū genus nō sterile in iis: quod nō in alio genere alitum: sed qbus certa fœcūditas rara & incubatio ouis noxia.

De morbis eaꝝ & remediis. Ca. lvii.

i Nimicissima aūt oīum generi pituita: maximeq̄ inter messis & uindemiæ tēpus. Medicina in fame: & cubatus in fumo: si utiq̄ ex lauro aut hærba sauina fiat: pēna per trāsuersas īserta nares: & per omnes dies mota. Cibus allium cum farre aut aqua pfusus in qua lauerit noctua auis cum semine uitis albæ coctus & quædam alia.

De conceptu & numero fœtus auium. Ca. lviii.

c Olumbæ proprio ritu osculantur ante coitum. Pariūt fere bina oua: ita natura moderante ut aliis crebrior sit fœtus: aliis numerosior. Palūbes & turtures plurimū terna: nec plus q̄ bis fere pariunt: atq̄ ita si prior fœtus corruptus est. Et q̄uis tria pepererint: nūq̄ plus duobꝰ educant. Tertium quod irritum est urinum uocāt. Palūbes incubat fœmina post meridiana ī matutinum: cætero mas. Colūbæ marem semp & fœminā pariūt priorē marem: postridie fœminam. Incubāt in eo genere ambo: interdiu mas: noctu fœmina. Excludūt uicesimo die. Pariunt a coitu v. Aestate quidem interdū binis mēsibus terna edunt paria. Nāq̄ octauodecimo die excludunt: statimq̄ cōcipiūt. Quare inter pullos sæpe oua inueniunt̄: & alii ꝓuolāt: alii erūpūt. Ipsi deinde pulli qnquemestres fœtificant: Et ipsæ autem inter se (si mas non sit) fœminæ æque saliunt: pariuntq̄ oua irrita: ex quibus nihil gignitur: quæ hypenemia græci uocant.

De pauone & anseribus. Ca. lix.

p Auo a trimatu parit. Primo anno unum aut alteꝝ ouum: sequēti quaterna qna ue: cæteris duodena nō amplius intermittens binos dies ternos ue parit: & ter anno si gallinis subiiciātur incubanda. Mares ea frangunt desiderio incubātium. Quaꝓpter noctu & ī latebris pariūt: aut in excelso cubātes: & nisi molli strato excepta frangunt̄. Mares singuli qnis sufficiunt cōiugibus. Cū singulæ aut binæ fuere: corrūpitur salacitate fœcūditas. Partus excludit̄ diebus ternouenis: aut tardius tricesimo. Anseres in aqua coeunt: pariunt uere: aut si bruma coiuere post solstitium: quadragīta prope. Bis āno si priorē fœtum gallinæ excludant: alias plurima oua xvi. paucissima septē. Si qs surripiat pariūt. donec rumpātur. Aliena nō excludūt. Incubanda subiici utilissimū nouem aut undecim. Incubāt fœminæ tātum tricenis diebus. Si uero tepidiores sint: uicesimoqnto. Pullis eoꝝ urtica cōtactu mortifera. Nec minus auiditas: nūc satietate nimia: nūc suamet ui: quādo apprehēsa radice morsu: sæpe conantes auellere ante colla sua abrumpūt. Cōtra urticam remedium stramēto ab incubatu subdita radix eaꝝ.

De ardeolis: & quomodo seruentur optime oua. Ca. lx.

a Rdeolaꝝ tria genera: leucon: asterias: pellos. Hi in coitu anguntur. Mares quidē cū uociferatu sāguinē ēt ex oculis perfundunt. Nec minus ægre pariunt grauidæ. Aquila tricenis diebus īcubat: & fere maiores alites: Minores uicenis: ut miluus & accipiter. Sigulos uere parit: nūq̄ plus ternos: is q egolios uocat̄ quaternos. Coruus aliq̄do & quinos. Incubāt totidem diebus. Cornicem incubātem mas pascit. Pica nouenos. Melācoriphus supra uigiti parit semp numero impari inæqualia. Nec alias in pluribus tanta fœcūditas: maior tamē paruis. Hirūdini cæci primo pulli: & fere omibus quibus numerosior partus. Irrita oua quæ hypenemia diximus: quæq̄ aut mutua fœminæ inter se libidinis imaginatione cōcipiūt: aut puluere. Nec columbæ tantum: sed & gallinæ: perdices: pauones: anseres: chenalopeces. Sunt aūt sterilia & minora ac minus iucundi saporis: & magis humida. Quidā & uento putāt ea generari. Qua de cā ēt zephyria appellātur. Hæc aūt uere tantum. Vrina fiunt incubatione derelicta: quæ alii cynosura dixere. Oua aceto macerata in tantum emolliunt̄ ut per ānulos trāseāt. Seruari ea in lomento: aut hyeme in paleis: æstate in furfuribus utilissimum. Sale exinaniri creduntur.

Quæ uolucrum sola animal pariat: & lacte nutriat. Ca. lxi.

u Olucrum animal parit uespertilio tantū: cui membrana ceu pēnæ. Eadem sola uolucrū lacte nutrit ubera admouens: geminos uolitat amplexa infantes: secūq̄ deportat. Eidem coxendix una traditur: & in cibatu culices gratissimi.

De conceptu uiperæ & partu: & quæ terrestrium oua pariant. Ca. lxii.

r Vrſus in terreſtribus oua pariunt ſerpẽtes: de qbus nõdum dictũ ſit. Coeũt cõplexu adeo circũuolutæ ſibi: ut una exiſtimari biceps poſſit. Viperæ mas caput inſerit in os: quod illa abrodit uoluptatis dulcedine: Terreſtriũ eadem ſola intra ſe parit oua uniuſ coloris & mollia ut piſces. Tertia die intra uteꝝ catulos excludit: deinde ſingulos diebus ſingulis parit uiginti fere numero. Itaq; cæteri tarditatis impatientes prærũpunt latera occiſa parente. Cæteræ ſerpentes cõtecta oua in terra incubãt: & foetũ ſequẽte excludũt anno. Crocodili uicibus incubãt mas & fœmina. Sed reliquoꝝ quoq; terreſtrium reddetur generatio.

De generatione terreſtrium. Ca. lxiii.

b Ipedũ ſolus homo animal gignit. Homini tantũ primi coitus pœnitẽtia auguriũ ſcilicet uitæ a pœnitẽda origine. Cæteris aĩalibus ſtati p tempora ãni cõcubitus. Homini (ut dictũ eſt) omĩbus horis dieꝝ noctiumq;. Cæteris ſatietas ĩ coitu. Homini ꝓpe nulla. Meſſalina Claudii Cæſaris cõiunx hanc regalẽ exiſtimãs palmã elegit in id certamen nobiliſſimã e ꝓſtitutis ancillam mercenariæ ſtipis: eãq; die ac nocte ſupauit qnto ac uiceſimo cõcubitu. In hoĩum genere maribus diuerticula Veneris excogitata omĩa ſcelere naturæ: foeminis uero abortus. Quantũ in hac pte multo nocentiores ꝙ feræ ſumus. Viros auidiores ueneris hyeme: foeminas æſtate Heſiodus prodidit. Coitus auerſus elephãtis: camelis: tigribus: lyncibuſ: rhinoceroti: leoni: daſipodi: cuniculis: quibus auerſa genitalia. Cameli etiã ſolitudines aut ſecreta certa petũt: neq; interuenire datur ſine pernicie. Coitus tota die eſt tãtum iis ex omĩbus: quibus ſolida ungula. In quadrupedum genere mares olfatus antecedit. Auertũtur & canes: phocæ: lupi: in medioq; coitu: inuitiq; etiã cohærent. Supradictoꝝ pleꝝq; foeminæ priores ſupueniũt: reliqs mares. Vrſi aũt ut dictũ eſt humanitus ſtrati. Herinaci ſtãtes ambo inter ſe cõplexi. Feles mare ſtãte foemina ſubiacente: Vulpes in latere proiectæ: marẽq; foemina ãplexa. Tauroꝝ ceruoꝝq; foeminæ uim nõ tolerant: ea de cã ingrediũtur in cõceptu. Cerui uiciſſim ad alias trãſeũt: & ad priores redeunt. Lacertæ ut ea quæ ſine pedibus ſunt circũplexu uenerem nouere. Omĩa aĩalia quo maiore corpore: eo minus fœcũda ſunt. Singulos gignũt elephãti: cameli: equi. Achantis duodenos auis minima. Ociſſime pariũt quæ plurimos gignũt. Quo maius eſt aĩal: tãto diutius formatur in utero. Diutius geſtant̃ qbus lõgiora ſũt uitæ ſpatia. Neq; creſcentiũ tẽpeſtiua ad generãdũ ætas. Quæ ſolidas habẽt ũgulas ſingulos: quæ biſulcas & geminos pariunt. Quoꝝ in digytoſ pedum fiſſura diuiſa eſt: eo numeroſiora in foetu. Sed ſupiora omĩa perfectos edũt partus: hæc incohatos. In quo ſunt genere leænæ: urſæ: & uulpes. Informia ẽt magis ꝙ ſupradicta urſæ pariunt: raꝝq; eſt uidere parientes. Poſtea lambendo calefaciũt foetus omĩa ea: & figurãt: pariũt plurimũ quaternos. Cæcos ãt gignũt canes: lupi: pãtheræ: thoeſ. Canũ plura ſũt genera. Laconicæ octauo mẽſe utrinq; generant. Ferunt lxx. diebus: & plurimum tribus mẽſibus. Cæteræ canes & ſemeſtres coitum patiũtur. Implẽtur oẽs uno coitu. Quæ ante iuſtum tẽpus cõcepere: diutius cæcos habẽt catulos: nec omẽs totidem diebus. Exiſtimat̃ in urina attollere crus fere ſemeſtres: id eſt ſignum cõſumati uirium roboris: foeminæ hoc idem ſidẽtes. Partus duodeni quibus numeroſiſſimi: cætero qni: ſeni aliquãdo ſinguli: quod ꝓdigioſũ putant. Sicut omẽs mares: aut omẽs fœminas gigni. Primos quoq; mares pariunt: in cæteris alternant: ſi ineãt opportuno & recto mẽſe. Ineunt̃ a partu ſexto menſe. Octonos laconicæ pariũt. Propria in eo genere maribus laboris alacritas. Viuunt laconici ãnis denis: fœmina duodenis. Cætera genera qndecim ãnos: aliquãdo uiginti. Nec tota ſua ætate generant: fere a duodecimo deſinẽtes. Felium & ichneumonũ reliqua ut canum. Viuũt ãnis ſenis. Daſipodes omĩ mẽſe pariunt: & ſuperfoetant ſicut lepores. A partu ſtatim implẽtur. Cõcipiũt ꝙuis ubera ſiccãte foetu: pariunt non cæcos. Elephãti ut diximus pariunt ſingulos magnitudine uituli trimeſtris. Cameli duodecim mẽſibus ferũt a trimatu: pariũt uere. Iteꝝq; poſt ãnum implẽtur a partu. Equas ãt poſt tertiũ diem aut poſt unũ ab enixu utiliter admitti putãt: cogũtq; inuitas. Mulier ſeptima die cõcipe facillime creditur. Equaꝝ iubas tõderi præcipiunt: ut aſinoꝝ ĩ coitu patiãtur humilitatẽ: comãtes enim gloria ſupbire. A coitu ſolæ aĩalium currũt: ex aduerſo aqlonum auſtroꝝ ue ꝓut marẽ aut fœminam cõcepere. Colorem ilico mutãt rubriore pilo: uel qcunq; ſit pleniore. Hoc argumẽto deſinunt admittere etiã uolẽtes. Nec impedit partus quaſdã ab opere. Falluntq; grauidæ. Viciſſe olympia prægnãtem equam Hecratidis theſſali inuenimus. Equos & canes & ſues initium matutinum appetere: foeminas ãt poſt meridiem blãdiri diligentiores rradunt. Equas domitas lx. diebus equire: anteꝙ gregales. Sues tãtum coitu ſpumam ore fundere. Verrẽ ſubantis audita uoce niſi admittat̃ cibum nõ capere uſq; ĩ maciem. Foeminas tãtã efferari: ut hoĩem lacerẽt: candida maxime ueſte indutum. Rabies ea aceto mitigatur naturæ aſperſo. Auiditas coitus putatur ex cibis fieri. Sicut uiro eruca: pecori cepa. Quæ ex feris mitigẽt̃ nõ cõcipere: ut anſeres: apros uero tarde: & ceruos: nec niſi ab infãtia educatos. Miꝝ eſt quadrupedum prægnantes uenerem arcent: præter equam & ſuem. Sed ſuperfoetant & daſipus & lepus tantum.

De uaria generatione auium. Ca. lxiiii.

q Væcũq; aĩal pariũt ĩn capite gignunt circũacto fœtu sub enixum: alia in utero porrecta. Quadrupedes gestãtur extẽsis ad lõgitudinẽ cruribus: & ad aluum suã applicatis. Homo in semet cõglobatus iter duo genua naribus sitis. Molas de qbus ante diximus gigni putãt: ubi mulier nõ ex mare: uerũ ex semetipsa tãtũ cõcepit. Ideo nec aĩari: qa nõ sit ex duobus. Altricẽq; habere per se uitam illã: quæ satis arboribusq; contingat ex omnibus quæ perfecto. Fœtus uel tantos & innumerosos edunt. Item plures contra naturam solidipedum aut bisulcorũ.

De murium fœtu. Ca. lxv.

s Vpra cũcta est muriũ fœtus haud sine cõtatione dicẽdus: q̃q; auctore Aristotele & Alexandri magni militibus generatio eorũ lambẽdo cõstare nõ coitu dicat̃. Ex una genitos cxx. tradiderũt. Apud persas uero prægnãtes ueneris patientis & utero parientis reptas. Et salis gustatu fieri prægnãtes opinãtur. Ita desinit mirũ esse: unde uis tãta messes populet̃ muriũ agrestium. In quibus illud quoq; adhuc latet quo nã mõ illa multitudo repẽte occidat. Nam nec exanimes reperiũtur: neq; extat qui murem hyeme in agro effoderit. Plurimi itaq; ad troadem proueniunt. Et iam inde fugauerũt accolas. Prouẽtus eorũ siccitatibus tradunt. Et iam obituris uermiculum in capite gigni. Aegyptiis muribus durus pilus: sicut herinaceis. Idem bipedes ãbulãt: ceu alpini. Cũ diuersi quoq; generis coiere aĩalia: ita demũ generant: si tempus nascẽdi par habent. Quadrupedũ oua gignẽtiũ lacertã ore pere ut credit̃ uulgo Aristoteles negat. Neq; ĩcubãt eæ dẽ oblitæ quo sint in loco enixæ: quoniã huic aĩali nulla memoria. Itaq; catuli p se erũpũt.

De spina hominis anguem nasci. Ca. lxvi.

a Nguem ex medulla hominis spinæ gigni accepimus a multis: Pleraq; enim occulta & cæca origine ꝓueniunt: etiam in quadrupedum genere.

De salamandra. Ca. lxvii.

s Icut salamandra animal lacerti figura stellatum nunquam nisi magnis hymbribus proueniens: & serenitate deficiẽs. Huic tãtus rigor: ut ignem tactum extinguat non alio modo q̃ glacies. Eiusdem saniẽ quæ lactea ore uomitur: quacũq; parte corporis humani cõtacta toti defluunt pili. Idq; quod contactum est colorem in uitiliginem mutat.

De iis quæ nascuntur ex non genitis: & quæ nata nihil gignunt. Ca. lxviii.

q Vædam uero gignunt̃ ex nõ genitis & sine ulla simili origine ut supradicta: & quæcunq; æstas aut uer statũq; tẽpus ãni generãt. Ex iis quædã nihil gignũt ut salamãdræ. Neq; ẽ in iis genus masculinũ fœmineũ ue: sicut neq; ĩ anguillis: omĩbusq; quæ nec aĩal nec ouũ ex sese generãt. Neutrũ est & ostreis genus: & cæteris adherentibus uado uel saxo. Quæ aũt p se generantur sicuti infra mares ac foeminas descripta sunt: ita generãt qdem ea aliquid coitu: sed imperfectum & dissimile: & ex quo nihil amplius gignatur: ut uermiculos muscæ. Id magis declarant naturæ eorũ quæ insecta dicuntur. Arduæ explanationi omĩa: & priuatim dicato ope narrãda. Quaꝓpter ut ingenium prædictorũ ita & reliqua subtexet desertatio.

De sensibus animalium. Ca. lxix.

e X sensibus ante cætera hoĩ tactus: deinde gustus. Reliqs supatur a multis. Aquilæ clarius cernunt. Vultures sagacius odorãtur. Liquidius audiũt talpæ obrutæ terra: tam denso atq; surdo naturæ elemẽto. Præterea uoce omĩum in sublime tẽdente sermonem exaudiũt: & si de iis loquare intelligere etiam dicunt̃: & ꝓfugere. Auditus cui hoĩum primo negatus est: huic & sermonis usus ablatus. Nec sunt naturaliter surdi: ut non idem sint & muti. In marinis ostreis auditum esse nõ est uerisimile: sed ad sonũ mergere se solent. Ideo & silentiũ in mari piscãtibus.

Auditum & olfatum esse piscibus. Ca. lxx.

p Isces quidem auditus nec mẽbra habẽt nec foramina: audire tamẽ eos palã est: ut patet cũ plausu cõgregari feros ad cibũ cõsuetudine ĩ quibusdã uiuariis spectet̃. Et ĩ piscinis Cæsaris genera pisciũ ad nomẽ uenire: quosdã singulos. Itaq; ꝓdunt̃ etiã clarissime audire mugil: lup⁹: salpa: chromis: & ideo ĩ uado uiuere. Olfatũ iis esse manifestũ patet. Quippe nõ omẽs eadẽ esca capiunt̃: & priusq; appetãt odorant̃. Quosdã & spelũcis latentes salsamẽto illitis faucibus scopuli piscator expellit: uelut sui cadaueris agnitionẽ fugiẽtes. Cõueniũtq; ex alto etiã ad quosdã odores: ut sæpiam ustam: & polypum: quæ ob id coguntur in nassas. Sẽtinæ quidẽ nauiũ odorẽ fugiunt ꝓcul: maxime tamẽ piscium sãguinẽ. Nõ põt petris auelli polypus. Idẽ cunicula admota ab odore ꝓtinus resilit. Purpuræ quoq; fœtidis capiuntur. Nã de reliquo aĩalium genere qs dubitet? Cornus ceruini odore serpentes fugantur: sed maxime styracis: origani: aut chalcis aut sulphuris formicæ necantur. Culices acida petunt: ad dulcia nõ aduolant.

Tactum cõmunem esse omnibus. Ca. lxxi.

t Actus sensus omĩbus est: etiã quibus nullus alius. Nã & ostreis & terrestribus uermibus Quo existimauerĩ oĩbus sensũ gustus esse. Cur enim alios alia sapores appetũt? In quo uel præcipua naturæ architectiq; uis. Alia dẽtibus prædãt̃: alia unguibus: alia rostri adũcitate capiunt. Alia latitudine ruunt. Alia acumine excauant. Alia sugunt. Alia lambunt: sorbent: man/

dunt: uorant. . Nec minor uarietas in pedum ministerio. ut rapiant: distrahant: teneant: premant: pendeant: tellurem scabere non cessent.

Quæ uenenis uiuant & quæ terra. Ca. lxxii.

u Enenis capreæ & coturnices (ut diximus) pinguescũt placidissima aĩalia: at serpentes ouis. Spectãda qdem draconũ arte. Aut enĩ solida hauriũt: si iam fauces capiunt: quæ deĩde in semet cõuoluti frãgunt intus: atq; ita putamina excutiũt: aut si tenerior est & catuli adhuc ætas orbe apprehẽsa spira: ita sẽsim uehementerq; præstringunt: ut amputata pte ceu ferro: reliquam quæ ãplexu tenetur sorbeant. Simili mõ auibus deuoratis solidis cõtentione plurima & cætera ossa reuomũt. Scorpiones terra uiuũt. Serpẽtes cũ occasio est uinũ præcipue appetũt: cũ alioqn exiguo ĩdigeãt potu. Eædẽ minimo & pene nullo cibo cũ adseruantẽ inclusæ: sicuti aranei quoq; alioqn suctu uiuentes. Ideo nullũ interit fame aut siti uenenatum. Nã neq; caloris uim habent: neq; sãguinis neq; sudoris: quæ auiditatem naturalem sale augent. In quo genere omnia magis exitialia: si suũ genus edere anteq; noceãt. Cõdit ĩ thesauros maxillaꝝ cibũ spõgionum & satyroꝝ genus. Mox ĩde sẽsim ad mãdẽdũ manibus exprimit. Et quod formicis ĩ ãnũ solẽne ẽ his in dies uel horas.

De cibo & potu quoꝝdam. Ca. lxxiii.

u Num aĩal digytos habentium hærba alitur lepus: sed & fruge. Solidipedes & bisulci sues omĩ cibatu & radicibus. Solidipedũ uolutatio propria. Serratoꝝ dẽtium carniuora sũt oĩa. Vrsi & fruge frõde uindemia pomis uiuunt & apibus cancris etiã & formicis. Lupi ut diximus & terra ĩ fame. Pecus potu pinguescit: ideo sal illis aptissimus: itẽ ueterina: q̃q; & fruge & hærba sed ut bibere: secedũt. Ruminant præter iam dicta siluestriũ cerui cũ a nobis aluntẽ. Oĩa ãt iacẽtia potius q̃ stãtia: & hyeme magis q̃ æstate septenis fere mẽsibus. Põtici quoq; mures simili modo remandũt. In potu qbus serrati dentes: lambũt. Et mures hi uulgares: q̃uis ex alio genere sint. Quibus cõtinui dẽtes sorbẽt: ut equi boues. Neutꝝ ursi: sed aquã quoq; morsu uorãt. In africa maior pars feraꝝ æstate nõ bibũt inopia hymbrium. Quã ob cãm capti mures libyci si biberint moriũtur: Orygem perpetuo sitientẽ africa generat ex natura loci potu carẽtem cũ mirabili mõ ad remedia sitientium. Nãq; getuli latrones eo durant auxilio reptis in corpore eoꝝ saluberrimi liquoris haustu uesicis. Insidũt in eadẽ africa pardi cõdẽsa arbore: occultatiq; eius ramis in prætereũtia desiliũt: atq; e uolucꝝ cæde grassãtur. Feles qdem quo silẽtio q̃ lenibus uestigiis obrepũt auibus: q̃ occulto speculatu ĩ musculos exiliunt: Excrementa sua effossa obruũt terra: intelligentes odorem illum indicem sui esse.

Quæ inter se diffideant: & quæ inter se conueniant. Ca. lxxiiii.

e Rgo & alios sensus quosdã esse q̃ supradictos haud difficulter apparet. Sũt enĩ quædã his bella amicitiæq;. Vnde & affectus præter illa quæ de qbusq; eoꝝ suis diximus locis. Diffident olores & aqlæ. Coruus & cloreus noctu inuicem oua exqrentes. Simili mõ coruus & miluus illo præcipiẽte huic cibos. Cornices & noctua. Aquilæ & trochilus (si credimus) quoniã rex appellatur auium. Noctuæ & cæteræ minores aues. Rursus cum terrestribus mustella & cornix. Turtur & pyralis. Ichneumones & uespæ. Phalãgia & aranei. Aquaticæ anates & gauiæ. Harpæ & triorches accipiter. Sorices & ardeolæ inuicem fœtibus insidiãtes. Egithus auis minima cum asino. Spinetis enĩ se scabẽdi causa atterẽtes nidos eius dissipat: quod illa adeo pauet: ut uoce omĩo rudẽtis audita oua eiiciat: pulli ipsi metu cadãt. Igiẽ aduolãs ulcera eius rostro excauat. Vulpes & milui. Angues & mustellæ & sues. Esalon uocaẽ parua auis oua corui frangens: cuius pulli infestãẽ a uulpibus. Inuicẽ hæc catulos eius ipsãq; uellit. Quod ubi uiderint corui: cõtra auxiliantẽ: uelut aduersus cõmunem hostem. Et achãtis in spinis uiuit: Idcirco asinos & ipsa odit flores spinæ deuorãtes. Egithũ uero in tantũ: ut sãguinem eoꝝ credãt non coire: multisq; ob id ueneficiis infamẽt. Diffidẽt thoes & leones: & minima æque ac maxima. Formicosã arborem sorices cauent. Librat araneus se filo in caput serpẽtis porrectæ sub umbra arboris suæ: tãtaq; ut morsu cerebrũ apprehẽdit: ut stridens subinde: ac uertigine rotata ne filũ qdem desuper pendentis rũpere adeo nõ fugere queat: nec finis ante mortem est. Rursus amici pauones & columbæ: Turtures & psitaci: Merulæ & turdi: Cornix & ardeolæ. Cõtra uulpiũ genus cõibus inimicitiis Harpæ & miluus cõtra triorchin. Quin & affectus indicia sũt etiã in serpẽtibus ĩmitissimo aĩali um genere. Dicta sunt quæ arcadia narrat de domino a dracone seruato: & agnito uoce hoĩs. De aspide miraculũ a Philarcho traditur. Is enĩ auctor est. Cũ ad mẽsam cuiusdã ueniẽs in ægypto aleretur assidue enixam catulos: quoꝝ ab uno filiũ hospitis interẽptum. Illam reuersã ad cõsuetudinẽ cibi intellexisse culpã: & necẽ intulisse catulo: nec postea in tectum id reuersam.

De sono animalium. Ca. lxxv.

s Omni quæstio nõ obscuram cõiectationẽ habet. In terrestribus omĩa quæ cor habẽt dormire manifestũ ẽ. Aquatiliũ quoq; exiguũ quidã etiã q de cæteris dubitãt: dormire tamẽ existimãt: nõ oculoꝝ argumento: quia nõ habẽt genas: ueꝝ ipsa quiete cernũtur placida ceu soporata: neq; alia q̃ caudis mouẽtia: & ad tumulũ aliquẽ expauẽtia. De thynnis cõfidẽtius affir-

matur. Iuxta ripas enī aut petras dormiunt. Plani aūt piscium in uado: ut manu sæpe tollantur. Nā & delphini balenæq; stertētes etiā audiūtur. Insecta quoq; dormire silentio apparet: quia nec luminibus quidē admotis excitent̄. Homo genitus premitur sōno per aliquot mēses. Deinde lōgior idies uigilia. Sōniat statim infans. Nā & pauore expgiscitur: & suctū imitatur. Quidā uero nunq̄: qbus mortiferꝝ fuisse signū cōtra cōsuetudinē sōnioꝝ inuenimus exempla. Magnus hic inuitat locus: & diuersis refertus documētis: utꝝ ne sint aliqua præscita animi qescētis. Qua fiant rōe: an fortuita res sit ut pleraq;: Et si exemplis agatur: ꝑfecto paria fiant. A uino & a cibis proxima atq; in redormitione uana esse uisa ꝑpe cōuenit. Est aūt sōnus nihil aliud q̄ animi ī medium sese recessus. Præter hoīem sōniare equos. canes: boues: pecora: capras palam ē. Ob hoc credit̄ & ī oībus quæ aīal pariūt. De iis quæ oua gignūt īcertū ē. Sed dormire ea certū. Verū & ad insecta transeamus. Hæc nanq; restant īmense subtilitatis animalia.

CAII. PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER .XI. PROHEMIVM

De insectis animalibus: ut sunt apes: formicæ: & huiusmodi.

ESTANT IMMENSAE SVBTILITATIS ANIMAlia. Q̄ño aliq ea neq; spirar̄ & sine sāguine esse ēt ꝑdiderūt

De insectoꝝ genere. Ca.i.

m Vlta hæc & multigena terrestriu; uolucꝝq; uita. Alia pēnata ut apes. Alia utroq; mō ut formicæ. Aliqua & pēnis & pedibus carentia. Et iure omīa insecta appellata ab incisuris: quæ nūc ceruicū loco: nūc pectoꝝ atq; alui præcincta sepant mēbra tenui mō fistula cohærētia. Aliquibus uero nō tota incisura eas ambiente rugas: sed in aluo aut supne tantum imbricatis flexilium uertebris nusquam alibi spectatiore naturæ reꝝ artificio.

De subtilitate naturæ. Ca.ii.

i N magnis siquidem corporibus aut certe maioribus facilis officina sequaci materia fuit. In his uero tam paruis atq; tam nullis quæ rō q̄tauis tam inextricabilis perfectio. Vbi tot sēsus collocauit in culice: Et sunt alia dictu minora. Sed ubi uisum in ea prætēdit: Vbi gustatū applicauit: ubi odoratum inseruit: ubi uero truculentam illā & portione maximā uocem ingenerauit: Qua subtilitate pēnas adnexuit: Prælōgauit pedū crura: Disposuit ieiunam cauā uti aluū: Auidam sanguinis & potissimū humani sitim accēdit: Tælum uero pfodiendo tergori quo spiculauit ingenio: Atq; ut in capaci cū cerni nō possit exilitas: ita reciproca generauit arte: ut fodiendo acuminatum pariter sorbēdoq; fistulosum esset. Quos teredini ad pforanda robora cū sono teste dentes affixit: potissimūq; e ligno cibatum fecit: Sed turrigeros elephantoꝝ miramur humeros: tauroꝝq; colla: & truces in sublime iactus: tigrium rapinas: leonum iubas: cū reꝝ natura nusq̄ magis q̄ in minimis tota sint. Qua ꝑpter quæso nē nostra legentes (quoniam ex iis spernūt̄ multa) ēt relata fastidio dānēt: cū ī cōtēplatiōe naturæ nihil possit uideri supuacuum.

sint n. potius sit

Vtrum spirent: an habeant sanguinem. Ca.iii.

i Nsecta multi negarunt spirare id rōe persuadētes: quoniam uisceri iteriori nexus spirabilis nō inesset. Itaq; uiuere ut fruges arboresq;. Sed plurimū interesse spiret aliqd an uiuat. Eadem de causa nec sāguinem iis esse: qui sit nullis carētibus corde aut iecore. Sic nec spirare ea quibus pulmo desit. Vnde numerosa quæstionum series exoritur. Idē enī & uocē esse iis negāt in tanto murmure apum: cicadaꝝ sono & aliis quæ suis æstimabūtur locis. Nam mihi cōtuēti sē per suasit reꝝ natura nihil incredibile existimare de ea. Nec uideo cur magis nō possint trahere animam talia & uiuer̄: q̄ spirare sine uisceribus. Quod etiam in marinis docuimus: q̄uis arcēte spiritum densitate & altitudine humoris. Volare quidem aliqua & animatu carere in ipso spiritu uiuētia. Habere sensum uictus generationis atq; operis & de futuro etiā curam. Et q̄uis nō sint mēbra: quæ uelut carinas sensus inuehant: esse tamē iis auditū: olfatum: gustatum: eximia præterea naturæ dona: solertia: animum: artē: quis facile crediderit: Sanguinē nō esse iis fateor: sicut ne terrestribus quidem cunctis inter se similem quidem: ut sæpiæ in mari sanguinis uir̄s atramentum optineat: purpuraꝝ generi ifector ille succus. sic insectis quisquis est uitalis humor hic erit sāguinis loco. Sed existimatio sua cuiq; sit. Nobis ꝑpositū ē naturas reꝝ manifestas īdicar̄: nō cās iudicare dubias.

De corpore eoꝝ. Ca.iiii.

i Nsecta ut intelligi possit nō uidentur neruos habere: nec ossa: nec spinas: nec carthilaginē: nec pinguia: nec carnes: nec crustam quidem fragilem: ut quædā marina: nec iure dicetur cutis: sed mediæ cuiusdam inter omīa hæc naturæ corpus arenti simile neruo mollius: in reliqs

partibus ſiccius uerius q̃ durius. Et hoc ſolum iis eſt: nec præterea aliud: Nihil intus niſi admodum paucis ĩteſtinũ implicatum. Itaq; diuulſis præcipue uiuacitaſ: & partiũ ſingulaꝝ palpitatio. Quia quæcũq; eſt rõ uitalis: illa nõ certis ineſt mẽbris: ſed toto in corpore: minime tamẽ capite. Solũq; nõ mouetur niſi cũ pectore auulſum. In nullo genere plures ſunt pedes. Et quibus ex iis plurimi: diutius uiuunt diuulſa: ut in ſcolopendris uidemus. Habent autem oculos: præterq; ſenſus tactum & guſtatum: aliqua & odoratum: pauca & auditum.

De apibus. Ca. v.

ſ Ed inter oĩa prĩcipatus apibus & iure præcipua admiratio. Solis ex eo genere hoĩum cã genitis. Mella cõtrahũt ſuccũq; dulciſſimũ atq; ſubtiliſſimũ ac ſaluberrimũ. Fauos cõfingũt & cæras. Illæ ad uſus uitæ laborẽ tolerãt. Opera cõficiũt. Rẽpublicã habẽt: cõſilia priuatĩ: ac duceſ gregatĩ: & quod maxime miꝝ ſit mores habẽt. Præterea cũ ſint neq; mãſueti generis neq; feri: tñ tãta ẽ natura reꝝ: ut ꝓpe ex ũbra minimi aĩalis incõpabile effecerit qddã. Quos efficaciæ induſtriæq; tantæ cõpemus neruos? quas uires? quos rõe mediuſfidius uiros? Hoc certe præſtãtioribus quo nihil nouere niſi commune. Non ſit de anima quæſtio. Cõſtet & de ſãguine: quãtulum tamen eſſe in tãtulis poteſt. Aeſtimemus poſtea ingenium.

Qui ordo naturæ in eis. Ca. vi.

h Yeme cõdũtur. Vnde enim ad pruinas niueſq; & aqlonum flatus perferendos uires? Sane & inſecta omnia: ſed minus diu. Quæ parietibus noſtriſ occultata naturæ tepefiunt. Circa apes aut tempoꝝ locoꝝ ue rõ mutata eſt: aut errauerũt priores. Conduntur a uergiliaꝝ occaſu: ſed latent ultra exortum. Adeo nõ ad ueris initium ut dixere: nec ut quiſq; in italia de alueis exiſtimat. Ante fabas florentes nõ exeunt ad opera & labores: nulluſq; (cũ per cælũ licuit) ocio perit dies. Primũ itaq; fauos cõſtruunt: cæram fingũt: hoc eſt domos cellaſq; faciũt. Deinde ſobolem: poſtea mella: cæram ex floribus. Melliginẽ a lachrymis arboꝝ quæ glutinũ pariũt ſalicis: ulmi: arũdinis ſucco: gũmi reſina. Iis primum alueum ipſum intus totum ut quodam tectorio illinunt: & aliis amarioribus ſuccis contra aliaꝝ beſtiolaꝝ auiditates. Id ſe facturas cõſciæ quod cõcupiſci poſſit. Iis deinde fores quoq; latiores circũſtruunt.

De uocabulis operis: Ca. vii.

p Rima fundamẽta operis metyn uocãt periti: ſecũda piſſocæron: tertia propolin. Inter coria cæraſq; magni ad medicamina uſus. Metys cruſta ẽ prima ſaporis amari. Piſſocæros ſuper eam uenit picãtiũ modo ceu dilutior cæræ initium populoꝝq; mitiore gũmi. Propolis craſſioris iam materiæ additis floribus nũdum tamẽ cæra: ſed fauoꝝ ſtabilimẽtum qua omẽſ frigoriſ aut iniuriæ additus obſtruuntur: odore etiã nũc graui: ut qua pleriq; ꝓ galbano utantur. Præter hæc cõuehetur rhithace: quã alii ſandaracã: alii cærinthũ uocãt. Hic erit apum dũ operãtur cibus: qui ſæpe inuenit̃ in fauoꝝ inanitatibus ſepoſitus: & ipſe amari ſaporis: ſed plenus humoriſ cibus. Gignitur aũt rore uerno: & arboꝝ ſucco gũmi mõ: africi minor: auſtri flatu nigrior: aqlonibus melior & rubẽs. Plurimũ ĩ græcis nucibus Menecrateſ florẽ ait eſſe futuræ meſſis ĩdiciũ: ſed nemo præter eũ.

Ex qbus floribus opa fiãt. Ca. viii.

c Aeras ex omniũ arboꝝ ſatoꝝq; floribus cõfingũt: excepta rumice & chenopode. Hærbaꝝ hæc genera. Falſo excipitur ſpartũ. Quippe cũ hiſpania multa in ſpartariis mella hærbã eã ſapiunt. Falſo & oleas excipi arbitror. Quippe oliuæ prouẽtu plurima examina gigni certũ ẽ. Fructibus nullis nocetur. Mortuis ne floribus qdem nõ mõ corporibuſ inſidunt. Opantur intra lx. paſſus. Et ſubinde cõſũptis in ꝓximo floribus ſpeculatores ad pabula ulteriora mittũt. Noctu deprehenſæ in expeditione excubant ſupinæ: ut alas a rore protegant.

De amatoribus earum. Ca. ix.

n E qs miretur amore eaꝝ captos Ariſtomachũ ſolẽſẽ duodeſexaginta ãnis nihil aliud egiſſe Hyliſcũ uero thaſiũ in deſertis apes colẽtẽ Agriũ cognoĩatũ: q ãbo ſcripſere de iis.

Ratio operis. Ca. x.

r Atio operis interdiu ſtatio ad portas more caſtroꝝ. Noctu qs in matutinũ donec una excitet omẽs gemino aut triplici bõbo: ut buccino aliquo. Tũc uniuerſæ ꝓuolãt: ſi dies mitis futurus eſt. Prædiuinãt enim uẽtos hymbreſq;: & tũc ſe cõtinẽt tectis. Itaq; tẽperie cæli (hanc enim inter præſcita habent) cum agmẽ ad opera ꝓceſſit: aliæ flores aggerũt pedibus: aliæ aquã ore: guttaſq; lanugine totius corporis. Quaꝝ adoleſcẽtiores ad opera exeũt: & ſupradicta cõuehunt. Seniores intus operãt̃. Quæ florẽs cõportãt prioribuſ pedibus femora onerãt: ꝓpter id natura ſcabra: pedes priore roſtro: totæq; onuſtæ remeãt ſarcina pãdatæ. Excipiũt eas ternæ: quaternæ exonerãt. Sũt. n. ĩtuſ quoq; officia diuiſa. Aliæ ſtrũut. Aliæ poliũt. Aliæ ſuggerũt. Aliæ cibũ cõpant ex eo quod allatũ eſt. Neq; enĩ ſepatim ueſcũtur: ne inæqualitas opiſ aut cibi fiat & temporis. Struunt rurſus ea orſa cõcameratione alui: textũq; uel uſq; ad ſũma tecta deducunt: limitibus binis circa ſingulos actus: ut aliis intrent: aliis exeãt. Faui ſupiore parte affixi: & paululũ etiã lateribus ſimul hærent: & pẽdent una. Alueum nõ cõtingũt: nũc obliqui: nunc ro

tundi qualiter poſcit alueus:aliquãdo & duoꝝ generꝝ:cũ duo examina concordibus populis diſſi miles habuere ritus. Ruentes cæra fulciũt pilaꝝ inſtar interius a ſolo fornicatis:ut ſit aditus ad ſarciẽdum. Primi fere tres uerſus inanes ſtruũtur:ne ꝓmptũ ſit quod inuitet furãtem. Nouiſſi mi maxime implenẽ melle:ideoq̃ auerſo alueo faui eximũtur. Gerulæ ſecũdos flatus captant. Si cooriatur ꝓcella:apprehẽſis peduſculo lapillis ſe librãt. Quidã in humeros eũ ĩponi tradũt. Iuxta uero terram uolant in aduerſo flatu uepribus hebetato. Mira obſeruatio opis. Ceſſãtium inertiam notant: caſtigant:mox & puniunt morte. Mira munditia. Amoliuntur omĩa e medio. nullæq̃ inter opera ſpurciciæ iacent. Quin & excremẽta opantium intus ne lõgius recedãt unũ cõgeſta in locũ turbidis diebus & opis ocio egerũt. Cũ aduesſpaſcit in alueo ſtrepũt minus ac mi nus:donec una circũuolet eodem quo excitauit bõbo:ceu quietẽ cape imperãs. Et hoc caſtroꝝ more. Tũc repente omẽs cõticeſcũt. Domos primũ plebeis exædificãt:deinde regibus.

De fucis. Ca. xi.

ſ I ſperatur largior prouẽtus:adiiciũtur cõtubernia & fucis. Hæ cellaꝝ minimæ:ſed ipſi ma iores apibus. Sunt ãt fuci ſine aculeo uelut impfectæ apes:nouiſſimeq̃ a feſſis & iã emeri tis incohatæ:ſerotinus fœtus & quaſi ſeruitia ueraꝝ apum. Quãobrem imperãt iis: primoſq̃ ĩ opa expellũt:tardãtes ſine clæmẽtia puniũt. Neq̃ in opere tãtum:ſed in fœtu adiuuãt eas mul tum ad calorem cõferẽte turba. Certe quo maior eoꝝ fuerit multitudo:eo maior fiet examinum ꝓuentus. Cũ mella cœperint matureſcere:abigũt eos. Multæ ſingulos aggreſſæ trucidãt. Nec id genus niſi uere cõſpicitur. Fucus ademptis alis ĩ alueũ reiectus ipe cæteris adimit. Regias im peratoribus futuris in una parte aluei extruunt amplas:magnificas:ſepatas:tuberculo eminen tes. Quod ſi exprimatur non gignuntur ſoboleſ. Sexangulæ omnes cellæ:a ſingulorum eæ pe dum opere. Nihil horum ſtatuto tempore:ſed rapiunt diebus ſerenis munia. Et melle uno alte ro ue ad ſummum die cellas replent.

Quæ natura mellis. Ca. xii.

u Enit hoc ex aere:& maxime ſyderꝝ exortu:præcipueq̃ in ipſo ſyrio explẽdẽte fit:nec oĩo prius uergiliaꝝ exortu ſub lucanis temporibus. Itaq̃ cum prima aurora folia arboꝝ melle roſcida iuueniũtur. At ſi qui matutino ſub diuo fuere:unctas liquore ueſtes:capillũq̃ cõcretum ſentiunt. Siue ille ẽ cæli ſudor:ſiue quædã ſyderꝝ ſaliua:ſiue purgãtis ſe aeris ſuccus:ſiue aquæ eſt & purus ac liquidus & ſuæ naturæ:qualis defluit primo. Nũc uero e tanta cadens altitudine multũq̃ dum uenit ſordeſcens:& obuio terræ halitu infectus. Præterea a fronde ac pabulis po tus:& in uterculos congeſtus apum. Ore enim uomunt. Ad hæc ſucco floꝝ corruptus & alueis maceratus:totiẽſq̃ mutatus. Magnã tamẽ cæleſtis naturæ uoluptatem affert.

Quæ optima mella. Ca. xiii.

i Bi optimus ſẽp:ubi optimoꝝ doliolis floꝝ cõditur. Atticæ regioniſ hic & ſiculæ hymeto & hybla ab locis:mox callĩne ĩſula. Eſt ãt initio mel ut aqua dilutũ:& primis dieb⁹ feruet ut muſta:ſeq̃ purgat: Viceſimo die craſſeſcit. Mox obducit̃ tenui mẽbrana: qua feruoris ipſius ſpuma cõcreſcit. Sorbetur optimũ & minime frõde infeſtum e quercus tiliæ arũdinũ foliis.

Quæ genera mellis in ſingulis. Ca. xiiii.

ſ Vmma quidem bonitatis natiõe cõſtat(ut ſupradiximus)pluribus modis. Aliubi enim faui cæra ſpectabiles gignũtur:ut in pelignis:ſicilia. Aliubi mellis copia:ut in creta:cypro afri ca. Aliubi magnitudine:ut in ſeptẽtrionalibus:uiſo iã in germania octo pedum longitudinis fa uo:in caua pte nigro. In quocũq̃ tamẽ tractu terna ſunt mellis genera. Vernum ex floribus cõ ſtructo fauo:quod ideo uocatur anthinum. Hoc quidam attingi uetant:ut largo alimẽto ualida exeat ſoboles. Alii ex nullo minus apibus relinquunt:quoniaꝫ magna ſequat̃ ubertas magnoꝝ ſyderꝝ exortu. Præterea ſolſtitio cum thymis & una florere incipiunt præcipua cellaꝝ materia. Eſt ãt ĩ eximẽdis fauis neceſſaria diſpẽſatio:quoniã inopia cibi deſperãt:moriũt̃q̃ aut effugiũt. Cõtra copia ignauiã affert. Maciẽ melle nõ rhithace paſcunt. Qui ãt ſunt diligẽtiores ex hac uĩ demia duodecimã ptem apibus relinquunt. Dieſ ſtatutus incohãdi ut quadã lege naturæ:ſi ſcire aut obſeruare hoĩes uelint:triceſimus ab educto examine:fereq̃ maio mẽſe includit̃ hæc uinde mia. Alterꝝ genus eſt mellis æſtiui:quod ideo uocat̃ horeum a tẽpeſtiuitate præcipua ĩpo ſyrio explẽdeſcente poſt ſolſtitium diebus. xxx. fere. Immẽſa circa hoc ſubtilitas naturæ mortalibus patefacta eſt:niſi fraus hoĩum cuncta pernicie corrumperet. Nãq̃ ab exortu ſyderis cuiuſcunq̃ ſed nobilium maxime aut cæleſtis arcus ſi nõ ſequantur hymbres:ſed ros tepeſcat ſolis radiis. Medicamẽta nõ mella gignuntur oculis ulceribus. interniſq̃ uiſceribus dona cæleſtia. Quod ſi ſeruetur hoc ſyrio exoriẽte caſuq̃ cõgruat in eundẽ diẽ:ut ſæpe Veneris aut Iouis Mercurii ue exortus nõ alia ſuauitatis:uſuſq̃ mortalium malis a morte uocãdis q̃ diuini nectaris fiat.

Quomodo probentur mella. Ca. xv.

m El plenilunio uberius capitur:ſerena die pĩguius. In omĩ melle quod p ſe fluxit ut muſtum oleumq̃:appellaturq̃ tacitum:maxime laudabile eſt. Aeſtiuum oẽ rutilum:ut diebus con

fectum ficcioribus. Aptissimū in æstimatione e thymo coloris aurei: saporis gratissimi: cū sit pa lam doliolis pingue: marino e rore spissum. Quod cōcrescit āt hoc minime laudatur. Thymosū nō coit: & tactu prætenuia fila mittit. Quod primū grauitatis argemētum est: abrūpi statim & resilire guttas: uilitatis indicium habet. Sequēs ꝓbatio ut sit odoratū & ex dulce reglutinosum perlucidū. Aestiua mellatione decimā ptem thasio Dionysio apibus relinqui placet: si pleni fuerint aluei. Si minus: pro rata portione: aut si inanes: omnino nō attingi. Huic uindemiæ attici signum dedere initium caprificialem diem uulcano sacrum.

De tertio genere mellis: & quomodo apes probentur. Ca. xvi.

t Ertium genus mellis minime ꝓbatū siluestre: quod ericeum uocāt. Cōuehitur post primos autūni hymbres cū erica sola floret ī siluis. Ob id harenoso simile. Gignit id maxime arcturi exortu a pridie idus septēbris. Quidam æstiuā mellationem ad arcturi exortū ꝓferūt: quoniam ad æquinoctium autūni ab eo supersūt dies xiiii. & ab æquinoctio ad uergiliaꝝ occasū diebus xlviii. Plurimi syderitē: at heniēses tetradicē appellant: euboea sisaꝝ: putātq; apibus esse gratissimam fortassis qa tunc nulla alia sit copia. Hæc ergo mellatio fine uindemiæ & uergiliaꝝ occasu idibus nouēbris fere includitur. Relinqui ex ea duas ptes apibus rō persuadet: & semp eas ptes fauoꝝ quæ habeāt rhithacem. A bruma ad arcturi exortū diebus lx. sōno alūtur sine ullo cibo. Ad arcturi exortū ab æqnoctio uerno tepidiore tractu iam uigilant. Sed etiā tūc alueo se cōtinent: seruatosq; in id tempus cibos repetūt. In italia uero hoc idem a uergiliaꝝ exortu faciūt: & in eum dormiūt. Alueos qdam in eximēdo melle expendūt: ita dirimētes q̄tū relinquāt. Aequitas etiā in eis obstringitur: ferūtq; societate frauda alueos mori. In primis præcipit ut lauti puriq; eximāt mella. Furem & mulieꝝ mēses odere. Cū eximūt mella apes abigi fumo utilissimū: ne irascātur: aut ipsæ auidæ uorent. Fumo crebriore etiā ignauia eaꝝ excitat ad opera. Nā ubi incubauere fauos liuidos faciūt. Rursus nimio fumo inficiūtur: quaꝝ iniuriā celerrime sētiūt mella: uel minimo cōtactu roris acescētia. Et ob id inter genera seruat quod acarnon uocāt. Album mel nō fit quod bithymū est: sed oculis & ulceribus aptissimū. Foetus quo nā mō ꝓgenerarēt: magna inter eruditos & subtilis quæstio fuit. Apum enī coitus uisus est nuuq;. Plures existimauere oportere cōfici floribus cōpositis apte atq; utiliter. Aliq coitu unius: qui rex in quoq; appellatur examine. Hūc esse solū marem: præcipua magnitudine: ne fatiscat. Ideo fœtum sine eo nō edi: apesq; reliquas tanq̄ marem fœminas comitari: nō tāq̄ ducem. Quā ꝓbabilē alias sentētiam fucoꝝ euentus coarguit. Quæ enī rō ut idem coitus alios perfectos imperfectos generet alios: Proprior uero prior existimatio fieret: ni rursus alia difficultas occurreret. Quippe nascūtur aliquādo in extremis fauis apes grādiores quæ cæteras fugant. Oestrus uocatur hoc malū: quo nā mō nascens: si ipsæ se fingunt: Quod certū est gallinaꝝ mō incubant. Id quod exclusū est primum uermiculus uidetur cādidus: iacens trāsuersus: adhærensq; ita: ut pascere uideat. Rex statim mellei coloris ut electo flore ex omī copia factus: neq; uermiculus: sed statim pēniger. Cætera turba cū formā capere cœpit nymphæ uocātur ut fuci: sirenes: atq; cephenes. Si qs alterutris capita demat: priusq; pēnas habeāt: ꝓ gratissimo sūt pabulo matribus. Tēpore ꝓcedente instillāt cibos: atq; incubant tum maxime murmurātes caloris ut putāt faciendi gratia necessarii excludendis pullis: donec ruptis mēbranis quæ singulos cingūt: ouoꝝ mō uniuersū agmē emergat. Spectatum hoc romæ cōsularis cuiusdā suburbano alueis cornu laternæ trāslucido factis. Fœtus intra xlv. diē peragit. Fit in fauis qbusdam qui uocat clerus amaræ duricia cæræ: cū fœtum inde nō eduxere morbo aut ignauia: aut infœcūditate naturali. Hic est abortus apum. Protinus āt educti operātur quadā disciplina cum matribus. Regemq; iuuenē æqualis turba comitatur. Reges plures incohātur nec desunt. Postea ex iis soboles cum adulta esse cœpit concordi suffragio teterrimos necāt: ne distrahāt agmina. Duo āt genera eoꝝ: melior niger uariusq;. Oībus forma semp egregia: & duplo q̄ cæteris maior. Pēnæ breuiores: crura recta: igressus celsior. In frōte macula quodā diademate cādicans. Multū etiā nitore a uulgo differunt.

Quæ regiminis ratio. Ca. xvii.

qVærat nunc aliqs unus ne Hercules fuerit: & quod Liberi patris sepulchrū: & reliqua uetustatis situ obruta: Ecce ī re parua uillisq; nostris ānexa: cuius assidua copia est nō cōstat inter auctores. Rex nullum ne solus habeat aculeū maiestate tantū armatus: an dederit eum quidem natura: sed usum esse tantum negauerit. Illud cōstat imperatorem aculeo nō uti. Mira plebeii circa eum obedientia: cum ꝓcedit una est. Totum examē circa eum cōglobat: cingit: ptegit: cerni nō patit. Reliquo tēpore cū populus in labore est: ipse opa intus circuit similis exortanti: solus īmunis. Circa eum satellites qdam lictoresq; assidua custodientes auctoritate. Procedit foras nō nisi migraturo examine. Id multo intelligitur āte aliquot diebus murmure intus strepente apparatus indicio diem tēpestiuum eligētium. Si quis alā ei detruncet: nō fugiet examē. Cum ꝓcessere se quæq; ꝓximā illi cupit esse: & in officio cōspici gaudet. Fessum humeris subleuāt. Validius fatigatum ex toto portāt. Si qua lassata deficit: aut forte aberrauit: odore ꝓseqt.

Vbicũqꝫ ille conſedit: ibi cũctaꝝ caſtra ſunt. Tunc oſtenta faciũt priuata ac publica uua depẽdẽte in domibus templis ue ſæpe expiata magnis euẽtibus. Sedere in ore infantis Platoniſ: tũc etiam ſuauitatem illaꝫ prædulcis eloquii portẽdentes. Sedere in caſtris ducis Druſi ĩpatoris cum ꝓſperrime pugnatum apud arbalonem eſt: haud quaqꝫ perpetua aruſpicũ cõiectura: qui diꝝ id oſtentum exiſtimãt. Sẽper duce prehẽſo totum teneẽ agmen. Amiſſo dilabitur: migrãtqꝫ ad alios. Eſſe utiqꝫ ſine rege nõ poſſunt. Inuitæ ãt interimũt eos cum plures fuere: potius q̃ꝫ naſcentium domos dirimũt. Si ꝓuentus deſperaẽ: tũc & fucos abigũt. Quãq̃ꝫ de iis uideo dubitari: ꝓpriumqꝫ iis genus eſſe aliquos exiſtimare. Sicut furibus grãdiſſimis inter illas: ſed nigris: lataqꝫ aluo. Ita appellatis quia furtim deuorent mella. Certum eſt ab apibus fucos interfici. Vtiqꝫ regem nõ habent. Sed quomõ ſine aculeo naſcãtur in quæſtione eſt. Humido uere melior fœtuſ: ſicco mel copioſius. Quod ſi defecerit alicuius aluei cibus: ĩpetũ in ꝓximas faciũt rapinæ ꝓpoſito. At illæ cõtra dirigunt aciem: & ſi cuſtos adſit: alterutra pars quẽ ſuis fauere ſentit nõ appetit eum. Et aliis quoqꝫ ſæpe dimicãt cauſis: eaſqꝫ acies cõtrarias duo imperatores inſtruũt. Maxima rixa & in cõuehẽdis floribus exorta: & ſuos quibuſqꝫ euocantibus. Quæ dimicatio iniectu pulueris aut fumo tota diſcutitur. Recõciliaẽ uero lacte uel aqua mulſa.

De genere apum: & quæ inimica apibus. Ca. xviii.

a Pes ſũt & ruſticæ ſilueſtreſqꝫ: horridæ aſpectu: multo iracũdioreſ: ſed opere ac labore præſtãtes. Vrbanaꝝ duo gen̄ra. Optimæ breues: uariæqꝫ: & ĩ rotũditatẽ cõpactiles. Deteriores lõgæ: & q̃bus ſimilitudo ueſpaꝝ: etiãnũ deterrimæ ex iis piloſæ. In põto ſũt quædã albæ: quæ bis ĩ mẽſe mella faciũt. Circa thermodoõtẽ ãt fluuiũ duo genera. Aliaꝝ quæ ĩ arboribus mellificãt. Aaliꝝ quæ ſub terra: triplici cæraꝝ ordine uberrimi ꝓuẽtus. Aculeũ apibus natura dedit uẽtri cõſertũ: ad unũ ictũ hoc ĩfixo. Quidã eas ſtatĩ emori putãt. Aliq nõ niſi in tantũ adacto: ut inteſtinum ſæpe aſſequatur. Sed fucos poſtea eſſe: nec mella facere uelut caſtratis uiribus. Pariterqꝫ & nocere & ꝓdeſſe: dein deſinere. Eſt in exẽplis equos ab iis occiſos. Odere fœdos odores: procul fugiunt: ſed & infectos. Itaqꝫ unguenta redolẽtes infeſtant. Ipſæ plurimoꝝ aĩalium iniuriis obnoxiæ. Impugnãt eas naturæ eiuſdẽ degeneres ueſpæ atqꝫ crabrones: & e culicum genere q uocãẽ muliones. Populãtur hirundines & quædã aliæ aues. Inſidianẽ aquatibus ranæ: quæ maxima eaꝝ eſt opatio: tum cum ſobolẽ faciunt. Nec eæ tantum quæ ſtagna riuoſqꝫ obſidẽt: ueꝝ & rubetæ ueniunt ultro: arrepẽteſqꝫ floribus optas ſufflãt: ab hoc ſpatio ꝓuolãt: cõfeſtimqꝫ abripianẽ. Nec ſentire ictus apum ranæ traduntẽ. Inimicæ & oues: difficile ſe e lanis eaꝝ explicãtibus. Cãcroꝝ etiã odore ſi quis iuxta coquat exanimantur. Quin & morbos ſuapte natura ſentiunt. Index eoꝝ triſtitia torpens. Et cum ãte fores in teporẽ ſolis ꝓmotis aliæ cibos miniſtrant. Cum defunctas ꝓgerunt. Funerãtiumqꝫ more comitãtur exequias. Rege hac peſte cõſumpto mœret plebs ignauo dolore. Nõ cibos cõuehunt. Nõ ꝓcedunt. Triſti tãtum murmure glomerãtur circa corpus eius. Subtrahiẽ itaqꝫ deducta multitudine: alias ſpectantes exanimẽ luctum nõ minuunt. Tunc quoqꝫ ni ſubueniaẽ: fame moriunẽ. Hylaritate igitur & nitore ſanitaſ æſtimatur.

De morbis apum. Ca. xix.

Vnt & opis morbi cum fauos nõ explent: cleron uocãt. Iidẽ blapſigoniã ſi fœtum nõ per-
ſ agant. Inimica & echo eſt reſultanti ſono: qui pauidas alterno pulſat ictu: Inimica & nebula. Aranei quoqꝫ uel maxime hoſtiles cum præualuere ut intexãt: enecant alueos. Papilio etiã ignauus & inhonoratus luminibus accẽſis aduolãs peſtifer: nec uno mõ. Nã & ip̃e cæras depaſcitur: & relinquit excremẽta quibus teredines gignunẽ. Filis etiã araneus quacunqꝫ inceſſerit alaꝝ maxime lanugines obtexit. Naſcunẽ & in ipſo ligno teredines quæ cæras præcipue appetunt. Infeſtat & auiditas paſtus nimia floꝝ ſatietate uerno maxime tẽpore aluo cita. Oleo q̃dem nõ apes tantum: ſed omĩa inſecta exanimanẽ: præcipue ſi capite uncto in ſole ponãtur. Aliq̃n̄o & ipſæ cõtrahunt mortis ſibi cãs: cõſenſere eximi mella auide uorantes. Cætero præparcæ: & quæ alioq̄n prodigas atqꝫ edaces nõ ſecus ac pigras & ignauas perturbẽt. Nocẽt & ſua mella ipſis: illitæqꝫ ab aduerſa parte moriuntur: tot hoſtibus: tot caſibus: & quota portione eoꝝ cõmemorata: tã munificũ aĩal expoſituꝫ ẽ. Remedia dicemus ſuis locis. Nunc enĩ ſermo de natura ẽ.

De continendis apibus: & quomodo reparentur. Ca. xx.

g Audẽt plauſu atqꝫ tinnitu æris: eoque cõuocantur. Quo manifeſtum eſt auditus quoque ĩeſſe ſenſum. Effecto opere educto fœtu functæ munere omĩ: exercitationem tamẽ ſolẽnẽ habent. Spatiatæque in aperto: & in altum datæ gyriſ uolatu editis tum demum ad cibum redeunt. Vita eis lõgiſſima: ut proſpere inimica ac fortuita cedant: ſeptenis annis uniuerſa. Alueos nunq̃ꝫ ultra x. annos duraſſe proditur. Sunt qui mortuas ſi intra tectum hyeme ſeruẽtur: deĩde ſole uerno torreantur: ac ficulneo cinere toto die foueantur: putẽt reuiuiſcer̄. In totũ uero amiſſas repari uẽtribus bubulis recẽtibus cum fimo obrutis. Virgilius iuuẽcoꝝ corpore exaĩato: ſicut equoꝝ ueſpas atqꝫ crabrones: ſicut aſinoꝝ ſcarabeos mutante natura ex aliis quædam ĩ alia. Sed hoꝝ oĩum coitus cernuntur. Et tamẽ in fœtu eadẽ prope natura quæ apibus.

De ueſpis & crabronibus. Ca.xxi.

u Eſpæ in ſublimi e luto nidos faciũt & in iis cæras. Crabroneſ cauernis ac ſub terra. Et hoꝝ oĩum ſexangulæ cellæ: cætera aũt cortice. Araneis fœtus & ipſe inæqualis ut barbarus: alius euolat: alius in infantia eſt: alius in uermiculo. Et autũno nõ uerno oĩa ea. Plenilunio maxime creſcunt. Veſpæ quæ ichneumones uocãtur (ſunt aũt minores q̃ꝫ aliæ) unũ genus ex araneis perimũt phalangiũ appellatum: & in nidos ſuos ferunt: deinde illinũt. Et ex iis incubãdo ſuũ genus procreãt. Præterea omẽs carne ueſcũtur cõtra q̃ꝫ apes: quæ nullũ corpus attingũt. Sed ueſpæ muſcas grãdiores uenãtur: & amputato iis capite reliquũ corpus auferũt. Crabronũ ſilueſtres in arboꝝ cauernis degũt. Hyeme ut cætera inſecta cõduntur. Vita bimatũ nõ trãſit. Ictus eoꝝ haud temere ſine febri nõ eſt: Auctores ſunt ternouenis pũctis interfici hoĩem. Alioꝝ qui mitiores uidẽtur duo genera: Opifices minores corpore: qui moriũtur hyeme. Matres quæ biennio durãt ii & clemẽtes. Nidos uere faciũt fere quadrifores: in q̄bus opifices generẽt. Iis educatis alios deinde nidos maiores fĩgũt: in quibus matres futuras ꝓducãt. Iam tunc opifices funguntur munere: & paſcũt eas. Latior matꝝ ſpecies: dubiumqꝫ an habeãt aculeos q̄a nõ egrediuntur. Et his ſunt ſui fuci. Quidã opinãtur omĩbus his ad hyemẽ decidere aculeos. Nec crabronũ aũt nec ueſpaꝝ generi reges aut examina. Sed ſubinde renouatur multitudo ſobole.

De bõbicibus: & bõbyli: & necydalo: & q̄s primus bõbicinã ueſtẽ inuenerit. Ca.xxii.

q Vartum inter hæc genus eſt bõbicum in aſſyria proueniẽs magis q̃ꝫ ſupradicta. Nidos luto fingunt ſalis ſpecie applicatos lapidi: tanta duritia: ut ſpiculis ꝑforari uix poſſint. In iis & cæras largiuſ q̃ꝫ apes faciunt: deinde maiorẽ uermiculũ. Et alia hoꝝ origo. Ea grãdiore uermiculo gemina ꝓtendens ſui generis cornua. Hi erucæ ſũt. Fit deĩde quod uocatur bõbylis: ex ea necydalus. Ex hoc in ſex mẽſibus bõbices. Telas araneoꝝ mõ texũt ad ueſtem luxũqꝫ fœminaꝝ: quæ bõbicina appellatur. Prima eas retorqueri: rurſuſqꝫ texere inuenit in eo mulier Pamphile Platis filia nõ fraudãda gloria excogitatæ rationis: ut denudet fœminã ueſtis bõbicina.

De bombice coa. Ca.xxiii.

e T in co ĩſula naſci tradũtur cupreſſi: terebinthi: fraxini. Quercus florẽ hymbribus decuſſũ tereæ halitu animãte. Fieri aũt primo papiliones paruos nudoſqꝫ. Mox frigoꝝ impatiẽtia uillis inhorreſcere: & aduerſus hyemẽ tunicas ſibi inſtaurare denſas: pedũ aſperitate radẽte foli oꝝ lanuginẽ in uellera. Hãc ab his quoqꝫ cogi ſubigiqꝫ unguiũ carminatione. Mox trahi ĩter ramos tenuari ceu pectine. Poſtea apprehẽſam corpori in uolui nido uolubili. Tũc ab hoĩe tolli: fictilibuſqꝫ uaſis tepore & furſuꝝ eſca nutriri. Atqꝫ ita ſubnaſci ſui generis plumas: quibus ueſtitos ad alia pẽſa dimitti. Quæ uero capta ſit lanificia humore lenteſcere: mox in fila tenuari iunceo fuſo. Nec puduit has ueſtes ẽt uiros leuitate uſurpare ꝓpter onera æſtiua ĩ tãtũ a lorica gerenda diſceſſere mores: ut oneri ſint ẽt ueſtes. Aſſyria tñ bõbice adhuc fœminis cedimus.

De araneis: & generatione eoꝝ. Ca.xxiiii.

a Raneoꝝ his nõ abſurde iungatur natura: digna uel præcipue admiratione. Plura aũt hoꝝ ſunt genera: nec dictu neceſſaria ĩ tanta notitia. Phalãgia ex iiſ appellãtur: quoꝝ noxii morſus: corpus exiguum: uarium: acuminatũ: ad ſaltũ ingredientiũ. Altera eoꝝ ſpecies nigri prioribus cruribus lõgiſſimis. Omĩbus internodia terna in cruribus lupoꝝ mõ. Minimi nõ texũt. Maiores in terra cauernaꝝ exigua ueſtibula præpãdũt Tertium eoꝝdẽ genus erudita opatione conſpicuũ. Orditur telas: tantiqꝫ operis materiæ uterus eius ſufficit: ſiue ita corrupta alui natura ſtatuto tẽpore (ut Democrito placet) ſiue eſt intus quædã lanigera fertilitas: tam moderato ũgue: tam tereti filo: & tam æquali deducit ſtamina ipſo ſe põdere uſus. Texere a medio incipit circinato orbe ſubtegmina adnectẽs maculaſqꝫ paribus ſemper interuallis: ſed ſubĩde creſcẽtibus ex anguſto dilatans indiſſolubili nodo implicat. Quãta arte celant pedicas ſcutulato rete ad capiẽdaſ muſcas circa graſſantes: q̃ꝫ nõ ad hoc uidetur pertinere crebra tapexitas telæ: & quadam politura artis: ipſa per ſe tenax rõ textrinæ: q̃ꝫ laxus afflatus ad nõ reſpuẽda quæ ueniant: ſinus derelicto laxo prætẽti ſũma parte: ut arbitrari liceat illa quæ difficile cernũt: atqꝫ ut in plagis lineæ offenſæ præcipitãtur in ſinum. Specus ipſæ qua cõcameratæ architectura: & cõtra frigora q̃ꝫto uilloſior: q̃ꝫ remotus a medio aliudqꝫ agenti ſimilis: incluſus uero ſic ut ſit nec ne intus aliq̄s cerni nõ poſſit. Age firmitas q̃ꝫta irrũpentibus uentis: qua pulueꝝ mole degrauante. Latitudo telæ ſæpe inter duas arbores cũ exercet artem & diſcit texere. Lõgitudo fili a culmine: ac rurſus a terra per illud ipſum uelut reciprocatio: ſubitqꝫ pariter ac fila deducit. Cũ uero captura incidit q̃ꝫ uigilans & paratus ad curſum. Licet extrema hæreat plaga ſemp in mediũ currit: ex quo ſic maxie totum cõcutiẽdo implicet. Sciſſa protinus reficit ad politurã ſartiens. Nãqꝫ & lacertaꝝ catulos uenãtur. Hos primũ tela inuoluẽtes: & tũc demũ labra utraqꝫ morſu apprehẽdẽtes ãphitheatrali ſpectaculo cũ cõtigit. Sũt & ex eo auguria. Quippe ĩcremẽto amniũ futuro telas ſuas altiuſ tollũt. Iidẽ ſereno nõ texũt nubilo texũt. Ideoqꝫ multæ araneæ hymbriũ ſigna ſũt. Fœminã putãt eſſe quæ texat: marẽ q̄ uenatur. Ita paria fieri merita. Cõiugio aranei cõueniunt crunibus.

Pariunt uermiculos ouis similes. Nã nec differri hoꝝ genitura põt: quoniã insectoꝝ uix ulla alia narratio ẽ. Pariũt ãt oua ĩ telas expãsa: qa saliũt: atq̃ ita emittũt. Phalãgiuſ tãtũ ĩ ipso specu icubat magno numero. Qui ut emerserit matrẽ cõsumit: sæpe & patrẽ. Adiuuat. n. icubare. Pariũt ãt tricenos. Cæteræ pauciores. Et icubãt triduo. Cõsumũt aranei quater septenis diebus.

De scorpionibus. Ca. xxv.

f Imilirer his & scorpiones terrestres uermiculos ouoꝝ specie pariũt: similiterq̃ pimunt. Pestis importuna ueneni serpẽtium: nisi q̃ grauiore supplicio lẽta per triduum morte conficiunt: Virginibus lœtali semp ictu: & fœminis fere in totum. Viris aũt in matutino exeuntes canis priusq̃ aliquo fortuito ictu ieiunũ egerant uenenum. Sẽper cauda in ictu est: nulloq̃ momẽto meditari cessat: ne quãdo desit occasioni. Ferit obliquo ictu & ĩflexu. Venenũ ab iis cãdidum fundi Apollodorus auctor est in nouẽ genera descriptis per colores maxime supuacuos: quoniã nõ ẽ scire quos minime exitiales prædixerit. Geminos qbusdã aculeos esse: maresq̃ sæuissimos. Nã coitum iis tribuit. Intelligi ãt gracilitate & lõgitudine. Venenũ omĩbus medio die cũ incanduere solis ardoribus. Itẽq̃ cũ sitiunt inexplebiles potu. Cõstat & septena caudæ internodia sæuiora esse. Pluribus enĩ sena sunt. Hoc malũ africæ uolucre etiã austri faciunt: pãdentibus brachia ut remigia subleuãtes. Apollodorus idem plane qbusdã inesse pennas tradit. Sæpe psylli q reliquaꝝ uenena terraꝝ inuehentes quæstus sui cã peregrinis malis impleuer̃ italiã. Hos quoq̃ importare conati sunt. Sed uiuere intra siculi cæli regionẽ nõ potuere. Visũtur tamẽ aliquando in italia: sed ĩnocui: multisq̃ aliis in locis: ut circa faꝝ in ægypto. In scythia interimũt etiã sues: alioqn uiuaciores cõtra uenena talia. Nigras quidẽ celerius si in aquã se ĩmerserint. Hoĩ ĩcto putatur esse remedio ipsoꝝ cinis potus in uino: aut oleo mersus. Magnã aduersitatẽ cũ stellionibus putant esse: inocuos dũtaxat iis: qui & ipsi carent sanguine lacertaꝝ figura. Atq̃ scorpiones ĩ totum nulli nocere: quibus nõ sit sanguis. Quidã & ab ipsis fœtũ deuorari arbitrãtur. Vnũ mõ relinqui solertissimũ: & qui se ipsius matris clunibus imponẽdo tutus & a cauda & a morsu loco fiat. Hunc esse reliquoꝝ ultorem: qui postremo genitores cõficiat supne. pariũtur ãt undeni.

De stellionibus. Ca. xxvi.

c Hameleonũ stelliones quodãmõ naturam habẽt: rore tantũ uiuentes: præterq̃ araneis. Similis cicadis uita: quaꝝ duo genera. Minores quæ primæ pueniunt: quæ ue sũt mutæ: & nouissime pereũt. Sunt aũt multæ. Sequẽs est uolatura. Quæ canunt uocãt̃ achetæ: & quæ minores ex iis sunt tettigometræ. Sed illæ magis canoræ. Mares cantant ĩ utroq̃ gener̃. Fœminæ silent. Gẽtes uescũtur iis ad oriẽtem: ẽt parti opibus abũdantibus. Ante coitum mares præferũt: a coitu fœminas: ouis eaꝝ corruptis quæ sũt candida. Coitus supinis. Asperitas præacuta in dorso: qua excauant fœturæ locum in terra. Fit primo uermiculus. Dein ex eo quæ uocatur tettigometra: cuius cortice rupto circa solstitia euolẽt: noctu semp. Primũ nigræ atq̃ duræ. Vnum hoc ex iis quæ uiuunt & sine ore est. Pro eo qdam aculeatum linguis simile. Et hoc ĩ pectore: quo rorem lambunt. Pectus ipsum fistulosum. Hoc canunt achetæ ut diximus. De cætero in uentre nihil est. Excitatæ cum subuolant humorẽ reddunt: quod solum argumẽtum est rore easdem ali. Iisdem solis nullum ad excremẽta corporis foramẽ. Oculis tã hebetes: ut si qs digytum cõtrahẽs ac remittẽs iis appropinquet: transeant uelut folia. Quidam duo alia gen̄ra faciunt eaꝝ. Surculariã quæ sit grãdior: frumẽtariã quã alii auenariã uocant. Appar̃t. n. simul cũ frumẽtis arescẽtibus.

De cicadis. Ca. xxvii.

c Icadæ nõ nascuntur in raritate arboꝝ. Idcirco nõ sunt cyrenis circa oppidum: nec ĩ campis nec in frigidis aut umbrosis nemoribus. Est quædam & iis locoꝝ differentia. In milesia regione paucis sunt locis. Sed in cephalenia amnis quidam penuriam eaꝝ & copiam dirimit. At in regio agro silent omnes. Vltra flumen in locris canunt. Pennarum illis natura quæ apibus: sed pro corpore amplior.

De pennis insectoꝝ: & scarabeis: & reliquis scarabeoꝝ generis. Ca. xxviii.

i Nsectoꝝ quædam binas gerũt pẽnas ut muscæ: quædam quaternas ut apes. Mẽbranis ut cicadæ uolant. Quaternas habẽt quæ aculeis in aluo armant̃. Nullũ cui tælũ in ore: pluribus q̃ binis aduolat pẽnis. Illis enĩ ultionis cã datum: & his auiditatis. Nullis eoꝝ pẽnæ reuiuiscunt auulsæ. Nullũ cui aculeus in aluo bipẽne est. Quibusdã pẽnaꝝ tutelæ crusta superuenit ut scarabeis. Quoꝝ tenuior fragiliorq̃ pẽna: iis negatus aculeus. Sed in quodã genere eoꝝ grãdi cornua prælõga bisulcis dẽtata forcipibus in cacumine (cũ libuit) ad morsũ coeũtibus. Infãtũ remediis etiam ex ceruice suspẽdunt̃. Lucanos uocat hos Nigidius. Aliud rursus eoꝝ genus qui e fimo ingentis pilas auersi pedibus uolutant: paruosq̃ in iis cõtra rigorem hyemis uermiculos fœtus sui nidulantur. Volitant alii magno cum murmure aut mugitu. Alii focos & prata crebris foraminibus excauant nocturno stridore uocales. Lucẽt igniũ mõ noctu lateꝝ & clunium colore lampyrides: nũc pẽnaꝝ hiatu refulgentes: nunc uero cõpressu obumbratæ nõ ante matura pabula aut post defecta cõspicuæ. Ecõtrario tenebraꝝ alũnæ blattæ uitam luceq̃ fugiunt in bal-

neis maxime humido uapore prognatæ. Fodiunt ex eodem genere rutuli atq̧ prægrãdes scarabei tellurẽ aridam: fauosq̧ paruæ & fistulosæ mõ spõgiæ medicato melle fingunt. In thraciæ p tibus iuxta olympũ locus est paruus: in quo unũ hoc animal exanimatur: ob hoc cãtharolethrus appellatus. Pẽnæ insectis omibus sine scissura: nulli cauda nisi scorpioni. Hic eoꝶ solus & brachia habet: & in cauda spiculum. Reliquoꝶ quibusdã aculeus ĩ ore ut asilo: siue tabanum dici placet. Itẽ culicibus & quibusdã muscis. Omibus ãt his in ore & pro lingua sunt hi aculei. quibusdã hebetes: neq̧ ad pũctum: sed ad suctũ: ut muscaꝶ generi: in quo lingua euidens fistula est. Nec sũt talibus dẽtes. Aliis cornicula ãte oculos prætẽdũtur ignauia ut papilionibus: Quædã ĩsecta carẽt pẽnis: ut scolopẽdræ. Insectoꝶ pedes qbus sũt ĩ obliquũ mouẽt. Quoꝶdã extremi lõgiorẽs foris curuãt ut locustis.

De locustis. Ca. xxix.

h Ae pariũt in terra dimisso spinæ caule oua cõdensa autũni tempore. Ea durant hyeme sub terra. Subsequẽti anno exitu ueris emittũt paruas nigrãtes & sine cruribus: pẽnisq̧ reptãtes. Itaq̧ uernis aquis intereũt oua: sicco uere maior ꝓuentus. Alii duplicẽ eaꝶ fœtũ: geminũq̧ exitum tradũt. Vergiliaꝶ exortu parere: deĩde ad canis ortũ obire: & alias renasci. Quidam arcturi occasu renasci. Mori matres cũ peperint certũ est uermiculo statim circa fauces innascente qui eas strãgulat. Eodem tẽpore mares obeũt. Tã friuola rõe moriẽtes serpẽtẽ (cũ libuit) necãt singulæ faucibus eius apprehẽsis mordicus. Nõ nascũtur nisi in planis & rimosis locis. In india ternũ pedum longitudinis esse tradũtur: cruribus & femoribus serraꝶ usũ præbẽtes cũ inaruerint. Est & alius eaꝶ obitus. Gregatim sublatæ uento in maria aut stagna decidunt. Forte hoc casuq̧ euenit nõ ut prisci existimauere: madefactis nocturno humore alis. Iidẽ quippe noctibus nõ uolare eas ꝓpter frigora tradiderũt. Ignari etiã lõginqua maria ab iis transiri continuata plurium dieꝶ ꝑfectione. Quod maxime miremur famẽ quoq̧ quã ꝓpter externa pabula prætereq̧ sciunt imminere. Ac deaꝶ iræ pestis ea intelligit̃. Nãq̧ & grãdiores cernũtur & tanto uolant pẽnaꝶ stridore: ut aliæ alites credãtur: soleq̧ obumbrent: sollicite suspectãtibus populis: ne suas operiãt terras. Sufficiũt quippe uires: & tanq̧ paꝶ sit maria trãsire: imensos permeant tractus: diraq̧ messibus cõtegunt nube: multa cõtactu adurentes. Omĩa uero morsu erodẽtes: & fores quoq̧ tectoꝶ. Italiã ex africa magna cohorte infestãt: sæpe populo ad sybillina coacto remedia cõfugere inopiæ metu. In cyrenaica r̃giõe lex est ter anno debellãdi eas. Primo oua obterendo: deinde: fœtum: postremo adultas. Desertoris pœna in eũ qui cessauerit. Et in lẽno ĩsula certa mẽsura præfinita est: quam singuli enecataꝶ ad magistratus referãt. Graccbulos quoq̧ ob id colunt aduerso uolatu occurrẽtes eaꝶ exitio. Necari & in syria militari imperio coguntur. Tot orbis partibus uagatur id malũ. Parthis & hæ in cibo gratæ. Vox eaꝶ ꝑficisci ab occipitio uidetur. Eo loco in cõmissura scapulaꝶ habere quasi dentes existimãtur: eosq̧ ĩter se terẽdo stridorem edere: circa duo æqnoctia maxime: sicut cicadæ circa solstitium. Coitus locustaꝶ q & insectoꝶ oĩum quæ coeunt: marem portãte fœmina: in eum fœminaꝶ ultimo caudæ reflexo tardoq̧ digressu. Minores aũt in omĩ hoc genere fœminis mares.

De formicis nostratibus. Ca. xxx.

p Lurima insectoꝶ uermiculum gignũt. Nã & formicæ similem ouis. Vere & hæ ut apes cõmunicãtes laborem. Sed apes utiles faciunt cibos. Hæ cõdunt. At si qs cõpet onera corporibus eaꝶ: fateat̃ nullis portione uires esse maiores. Gerũt ea morsu. Maiora auersæ postremis pedibus moliũt̃ humeris obnixæ. Et iis reipu. rõ: memoria: cura. Semina arrosa cõdunt: ne rursus in fruges exeant e terra. Maiora ad introitum diuidunt. Madefacta hymbre ꝓferũt: atq̧ siccant. Operãtur & noctu plena luna. Eædem interlunio cessant. Iam in opere q labor: quæ sedulitas: Et quoniam ex diuerso cõuehunt altera alterius ignara: ut signa inuicem recognoscãt: certi dies ad recognitionem mutuã nundinis dantur. Quæ tũc eaꝶ concursatio: q̃ diligens: Cum obuiis quædam collocutio atq̧ percõtatio. Silices itiner̃ eaꝶ attritos uidemus: & in opere semitam factam: ne qs dubitet qualibet in re quid possit q̃tulacũq̧ sedulitas. Sepeliuntur inter se uiuentium solæ. præter hominem. Non sunt in sicilia pennatæ.

De indicis. Ca. xxxi.

i Ndicæ formicæ cornua erythris ĩ æde Herculis fixa miraculo fuere. Auꝶ ex cauernis egerunt terræ in regione septẽtrionalium indoꝶ: qui dardæ uocant̃. Ipsis color feliũ. Magnitudo ægypti lupoꝶ. Erutum hoc ab iis tempore hyberno indi furãtur æstiuo feruore: conditis propter uaporem in cuniculis formicis: quæ tamẽ odore sollicitatæ prouolãt crebroq̧ lacerãt. q̃uis præuelocibus camelis fugientes. Tãta pernicitas feritasq̧ est cum amore auri.

De diuersitate insectoꝶ. Ca. xxxii.

m Vlta aũt insecta & aliter nascũtur. Atq̧ asilus ĩ primis. Insidet ex rore hic raphani folio primo uere: & spissatus sole in magnitudinẽ milii cogit̃. Inde oritur uermiculus paruus: & triduo eruca: mox urica: quæ adiectis diebus crescit immobilis duro cortice ad tactum mouet̃ aranei. Hæc eruca quam chrysalidem appellant: rupto deinde cortice uolat papilio.

De animalibus in ligno & ex ligno nascentibus. Ca.xxxiii.

ſ Ic quædam ex hymbre generãtur in terra: quædã & in ligno. Nec enĩ & cossi tantũ in eo sed etiã tabani ex eo nascũtur: & alia ubicũq; humor est nimius. Sic intra hoĩem tineæ tricenum pedũ: aliquãdo & pluriũ lõgitudine: iam in carne exanimi uiuẽtiũ quoq; hoĩum capillo. Qua fœditate & Sylla dictator & Alcman ex clarissimis græciæ poetis obiere. Hoc quidem & aues infestat. Phasianas uero interimit: nisi puluerãtes sese. Pilos habẽtium asinũ tãtum ĩmunẽ hoc malo credũt: & oues. Gignũtur ãt ex uestis genere: præcipue lanicio interẽptaꝝ a lupis ouium. Aquas quoq; quasdã quibus lauamur fertiliores eius generis inuenio apud auctores. Quippe cum & ceræ hoc gignãt: quod aĩalium minimũ existimatur. Alia rursus generãt sordibus aridi soli: posterioꝝ cruꝝ lasciuia petauri & auris. Alia puluere humido in cauernis uolucria.

De animali cui cibi exitus non est. Ca.xxxiiii.

e St animal eiusdem temporis infixo semper sãguini capite uiuẽs: atq; ita intumescẽs: unum aĩalium cui cibi nõ sit exitus: cum nimia dehiscit satietate alimẽto ipso moriens. Nunq; in iumẽtis gignitur: in bubus frequẽs: in canibus aliquãdo: in qbus omĩa. In ouibus & ĩ capris hoc solũ. Aeque ẽ mira sãguinis & hirudinũ generi ĩ palustri aqua sitis. Nãq; & hæ toto capite condũt. Est & uolucre canibus peculiar̃ suũ malũ: aures maxĩe lãcinãs quæ defẽdi morsu nõ queũt.

De tineis & culicibus & diuersitate eaꝝ. Ca.xxxv.

i Dem puluis in lanis & ueste tineas creat: præcipue si araneus una includat̃. Sitit enĩ & oẽm humorẽ absorbẽs ariditatẽ ampliat. Hoc & in chartis nascitur. Est eaꝝ genus tunicas suas trahẽtium quo cocleæ mõ. Sed hoꝝ pedes cernũtur. Spoliatæ expirãt. Si accreuere faciũt chrysalidem. Ficarios culices caprificus generat. Cãtharides uermiculi ficoꝝ & pyri: & peuces: & cynachãtæ: & rosæ. Venenũ hoc remedia secũ habet. Alæ medẽt̃: qbus dẽptis lœtale ẽ. Rursus alia genera culicũ acescẽs natura gignit. Quippe cũ ĩ niue cãdidi repiãt̃: & uetustioꝝs uermiculi in media qdẽ altitudine rutili. Nã & ipa nix uetustate rubescit. Hirti pilis: grãdioꝝs torpẽtesq;.

De pyrali siue pyrausta. Ca.xxxvi.

g Ignit aliqua & cõtrariũ natura elemẽtum. Sıqdẽ in cypri ærariis fornacibus ex medio igni maioris muscæ magnitudinis uolat pẽnatum quadrupedes appellat̃ pyralis a qbusdam pyrausta. Quãdiu est in igne uiuit. Cũ euasit lõgiore paulo uolatu tũc morit̃. Hypanis fluuius in ponto circa solstitium defert acinoꝝ effigie tenues mẽbranas: quibus erũpit uolucris quadrupes supradictæ mõ: nec ultra diem uiuit: unde hemerobiõ uocatur. Reliqs talium ab initio ad finẽ septenarii sunt numeri. Culici et uermiculo tersepteni. Corpus pariẽtibus quater septeni. Mutationes & in alias figuras trãsitus trinis aut quadrinis diebus. Cætera ex iis pẽnata autũno fere moriunt̃. Tabani qdẽ etiã cæcitate. Muscis humore exaĩatis si cinere cõdãtur redit uita.

Hystoria naturæ animalium per singula membra. Ca.xxxvii.

i Taq; nunc p singulas partes corporis præter iam dictas mẽbratim tractetur hystoria. Caput habẽt cuncta quæ sanguinem. In capite paucis aĩalium nisi uolucribus apices: diuersi quidem generis. Phœnici plumaꝝ serie medio eo exeunte alio. Pauonibus crinitis arbusculis. Stymphalidæ cirro. Phasianæ corniculis: Præterea parco: atq; ab illo galerita appellata quõdam. Postea gallico uocabulo etiã legioni nomẽ dederat alauda. Diximus & cui plicatilem cristã dedisset natura p medium caput a rostro residẽtẽ. Et fulicaꝝ generi dedit cirros. Pico martio & gruibus arieæ. Sed spectatissimum insigne gallinaceis corpore cõferratum: nec carnẽ id esse: nec cartilaginem. nec callum iure dixerimus: ueꝝ peculiare. Draconum enim cristas qui uiderit non repit̃: Cornua multis quidem & aquatilium & marinoꝝ & serpẽtium uariis data sunt mõis. Sed quæ iure cornua intelligantur quadrupedi tãtum generi. Acteonem enim & Cippum etiam in latina hystoria fabulosos reor. Nec alibi maior lasciuia naturæ lusit animalium armis. Sparsit hæc in ramis: ut ceruoꝝ. Aliis simplicia tribuit ut in eodẽ genere sublonibus ex argumẽto dictis. Alioꝝ finxit in palmas: digytosq; emisit ex iis: ũde platycerotas uocãt. Dedit ramosa capreis: sed pua: nec fecit decidua. Cõuoluta in anfractum arietum generi: ceu cestus daret: Infesta tauris. In hoc quidẽ genere & fœminis tribuit. In multis tantum maribus. Rupicapris in dorsum adunca. Damis in aduersum. Erecta ãt rugaꝝq; ãbitu contorta & in leue fastigium exacuta ut lyras decerẽt strepsicerotı: quẽ addacem africa appellat. Mobilia eadẽ: ut aures: phrygiæ armentis. Troglodytaꝝ in terrã directa: qua de cã obliqua ceruice pascunt̃. Aliis singula: & hæc medio capite aut naribus ut diximus. Iãq; aliis ad incursum robusta: aliis ad ictum pluribus mõis: supina: conuersa: cõnexa: omnia in mucronem migrãtia. In quodam genere ꝓ manibus ad scabẽdum corpus. Cochleis ad prætentandum iter. In corpore cornua hæc sicut cerastis aliquando & singula. Cochleis semper bina: & ut prætendãt̃: ac resiliant. Uroꝝ cornibus barbari septẽtrionales potãt: urnasq; binas capitis unius cornua implent. Alii præfixa his pila cuspidant. Apud nos in lamina secta translucent: atq; etiã lumen inclusum latius fundunt: multasq; alias ad delicias conferunt̃: nunc tincta: nunc sublita: nunc quæ cerostrata picturæ genere dicunt̃. Omnibus aũt caua: & in

mucrone demũ cõcreta sunt. Ceruis tantũ solida: & omĩbus annis decidua. Boũ attritis ungulis
cornua ungendo aruina medentur agricolæ. Adeo sequax natura est: ut in ipsis uiuẽtiũ corpori/
bus feruẽti cæra flectãtur: atq; incisa nascẽtium in diuersas ptes torqueãt: ut singulis capitibus
quaterna fiant. Tenuiora fœminis pleruq; sũt ut in pecore. Multis ouiũ nulla: nec ceruaꝝ: nec q
bus multifidi pedes: nec solidipedum ulli: excepto asino ĩdico: qui uno armatus est cornu. Bisul
cis bina tribuit. Nulli qui superne primores habẽt dentes. Qui putãt eos ĩ cornua absumi facile
coarguũt ceruaꝝ natura: quæ neq; dentes habẽt: ut neq; nares: nec tamẽ cornua. Cæteroꝝ os
sibus adhærent. Ceruoꝝ tãtum cutibus enascũtur. Capita piscibus portõne corpoꝝ maxima for
tassis ut mergãtur. Ostreaꝝ generi nulla: nec spõgiis: nec aliis fere: quibus solus ex sẽsibus tac/
tus est. Quibusdã indiscretũ caput est ut cancris. In capite cunctoꝝ aĩalium hoĩ plurimus pilus
iam qdem ꝓmiscue maribus ac fœminis. Apud intõsas utiq; gẽtes atq; etiã noĩa ex eo capilla/
tis alpium incolis galliæ comatæ: ut tamẽ sit aliqua in hoc terraꝝ differẽtia. Quippe miconii ca
rentes eo gignũtur: sicut in cauno lienosi. Et quædã aĩalium naturaliter caluent: sicut strutioca/
meli & corui aquatici: quibus apud græcos nomẽ est inde. Defluuiũ eoꝝ ĩ muliere raꝝ. In spado
nibus nõ uisum. Nec in ullo ante ueneris usum. Nec infra cerebrum: aut ĩfra uerticẽ: aut circa tẽ
pora: atq; aures. Caluitiũ uni tantũ aĩalium hoĩ: præterq̃ ĩnatum. Canicies hoĩ tantũ & equis:
sed hoĩ semper a priori parte capitis tũ deinde ab auersa. Vertices bini hoĩ tantũ. Aliqbus capi/
tis ossa plana: tenuia: sine medullis: serratis pectinatim structa cõpagibus. Perfracta nõ queunt
solidari. Sed exempta modice nõ sunt lœtalia ĩ uicem eoꝝ succedẽte corporea cicatrice. Infirmis
sima esse ursis: durissima psitacis suo diximus loco. Cerebrũ omnia habẽt animalia: quæ sangui/
nem. Aeque & in mari quæ mollia appellauimus: q̃uis careant sanguine: ut polypi. Sed homo
portione maximũ & humidissimũ: omniũq; uisceꝝ frigidissimũ: duabus supra subterq; mẽbranis
uelatũ: quaꝝ alterutrã rumpi mortiferꝝ est. Cætero uiri q̃ fœminæ maius. Hominibus hoc sĩ
sãguine: sine uenis: & reliquis sine pingui. Aliud esse q̃ medullã eruditi docẽt: quoniã coquẽdo
durescat. Omniũ cerebro medio insũt ossicula pua. Vni hominũ in infãtia palpitat: nec roborat
ante primũ sermonis exordiũ. Hoc est uisceꝝ excelsissimũ: ꝓximũq; cælo capitis: sine carne: sine
cruore: sine sordibus. Hic habet sensuum arcem. Huc uenaꝝ omnis a corde uis tendit. Hic desi/
nit. Hic culmen altissimũ. Hic mẽtis est regimẽ. Omniũ autẽ animaliũ in priora ꝓnũ: qa & sen/
sus ante nos tendunt. Ab eo ꝓficiscitur sõnus. Hic capitis nutatio. Quæ cerebrũ nõ habẽt nõ
dormiũt. Ceruis in capite inesse uermiculi sub linguæ inanitate & circa articulũ qua caput iungit
humero numero. xx. ꝓdunt. Aures homini tantũ immobiles. Ab iis Flaccoꝝ cognomina. Nec
in alia parte fœminis maius impẽdiũ margaritis depẽdentibus. In oriẽte qdẽ & uiris auꝝ gestar
eo loci decus existimatur. Animaliũ aliis maiores: aliis minores. Ceruis tantum scissæ: aut uelut
diuisæ. Soricibus pilosæ. Sed aliquæ omnibus animal dũtaxat generãtibus: excepto uitulo ma/
rino atq; delphino: & quæ cartilaginea appellauimus & uiperis. Hæ cauernas tãtũ habẽt auriu;
loco: præter cartilaginea & delphinũ: quẽ tamẽ audire manifestũ est. Nã & cãtu mulcent: & ca
piuntur attoniti sono: Quo nã mõ audiant: miꝝ. Iidem nec olfatus uestigia habent: cũ olfaciant
sagacissime. Pẽnatoꝝ animaliũ buboni tantũ et oto plumæ uelut aures. Cæteris cauernæ ad au
ditum. Simili mõ squamigeris atq; serpentibus. In equis & omniũ iumentoꝝ genere indicia ani/
mi præferunt. Fessis marcidæ. Nutãtes pauidis. Subrectæ furẽtibus. Resolutæ ægris. Facies
homini tãtum: cæteris os aut rostra. Frõs & aliis. Sed homini tãtum tristitiæ: hylaritatis: clæ/
mentiæ: seueritatis index in assensu eius. Supcilia homini & pariter & alterne mobilia & in iis ps
animi. Negamus an annuimus: hæc maxime indicant. Fastus superbia aliubi cõceptaculum: sed
hic sedẽ habet. In corde nascit: hic subit: hic pendet. Nihil altius simul abruptiusq; inuenit in cor
pore ubi solitaria esset. Subiacent oculi pars corporis preciosissima: & qui lucis usu uitam distin/
gnãt a morte. Nõ omnibus animaliũ hi. Ostreis nulli. Quibusdã conthaꝝ dubii. Pectines enim
si quis digytos aduersũ hiantes eos moueat: cõtrahũtur ut uidentes. Et olentes fugiunt admo/
ta ferramenta. Quadrupedũ talpis uisus nõ est. Oculoꝝ effigies inest: si quis prætentã detrahat
mẽbranam. Et inter aues ardeolaꝝ genera: quos leucos uocant altero oculo carere tradũt. Op/
timi augurii cũ ad austrum uolant septẽtrionem ue. Solui enim picula & metus narrãt. Nigidius
nec locustis nec cicadis esse dicit. Cochleis oculoꝝ uicem cornicula bina prætentatu adimplent.
Nec lũbricis ulli sunt: uermiũ ue generi. Oculi homini tantũ diuerso colore: cæteris in suo cuiq;
generi similes. Et equorũ qbusdã glauci: sed in homine numerosissimæ diuersitatis atq; differen
tiæ: grãdiores: modici: parui: prominentes: quos hebetiores putant: Cõditi quos clarissime cer
nere: sicut in colore caprinos. Præterea alii cõtuentur lõginqua. Alii nisi prope admota non cer
nũt. Multorũ uisus fulgore solis cõstat nubilo die nõ cernentiũ: nec post occasum. Alii interdiu
hebetiores: noctu præter cæteros cernũt. De geminis pupillis aut qbus noxii uisus essent satis
diximus. Orcis in tenebris clariores ferũt. Tyberio Cæsari ipsi aliã q̃ genitorũ mortalium fu/
isse naturã: ut expgefactus noctu paulisper haud alio mõ q̃ luce clara cõtueretur omnia: paula

tim tenebris ſeſe obducentibus. Diuo Auguſto equoꝝ mō glauci fuere: ſupraqꝫ hoīem albicātis
magnitudinis. Quā ob cām diligentius ſpectari eos iracūde ferebat. Claudio Cæſari ab angulis
cādore carnoſo: ſāguineiſqꝫ uenis ſubinde ſuffuſi. Caio prīcipi rigentes. Neroni niſi cū cōniueret
ad ꝓpe admota hebetes. Viginti gladiatoꝝ paria in Caii prīcipis ludo fuere: ī iis duo omīo qui
cōtra cōminationē aliquā nō cōniuerent: & ob id inuicti. Tātæ hoc difficultatis eſt homini. Ple
riſqꝫ uero naturale ut nutare nō ceſſēt: quos pauidiores accepimus. Oculos unicolores nulli cū
cādore omnibus mediuſculo differētes. Neqꝫ ulla ex ꝑte maiora indicia animi cunctis aīalibus:
ſed maxime hoī: id eſt moderationis: clæmentiæ: miſericordiæ: odii: amoris: triſtitiæ lætitiæ.
Cōtuitu quoqꝫ multiformes: truces: torui: flagrātes: graues: trāſuerſi: limi: ſūmiſſi: blādi. Pro/
fecto in oculis animus inhabitat. Ardēt: incendūtur: humectāt: cohibent. Hinc illæ miſericor/
diæ lachrymæ. Hos cū oſculamur animū ipſum uidemur attingere. Hinc fletus & rigātes ora ri
ui. Quis ille humor eſt in dolore tam fœcūdus & paratus? Aut ubi reliquo tēpore? Animo aūt
uidemus. Animo cernimus. Oculi ceu uaſa quædā uiſibilem eius ꝑtem accipiūt: atqꝫ trāſmittūt.
Sic magna cogitatio obcæcat abducto intus uiſu. Sic in morbo comitiali aperti nihil cernūt ani/
mo caligāte. Quin & patētibus dormiūt lepores: multiqꝫ hoīum quos corybātian græci dicūt.
Tenuibus multiſqꝫ mēbranis eos natura cōpoſuit: calloſis cōtra frigora caloreſqꝫ in extremo tu
nicis: quas ſubinde purificāt lachrymationū ſaliuis: lubricos ꝓpter īcurſantia & mobiles. Media
eoꝝ cornea feneſtrauit pupilla: cuius anguſtiæ nō ſinūt uagari in certā aciem: & uelut canali di/
rigunt: obiterqꝫ incidentia facile declināt. Aliis nigra: aliis atra: aliis ruffa: aliis glauci coloris or
bibus circundatis: ut habili mixtura accipiatᷣ circūiecto cādore lux: & tēpato repcuſſu nō obſtre
pat: adeoqꝫ iis abſoluta uis ſpeculi: ut tam pua illa pupilla totā imaginē reddat hoīſ. Ea cauſa ē:
ut pleræqꝫ alitum e manibus hoīum oculos potiſſimum appetāt: ꝙ effigiem ſuā in iis cernentes
uelut ad cognata deſideria ſua tendunt. Veterina tātum quædā ad incremēta lunæ morbos ſen
tiunt. Sed homo ſolus emiſſo humore cæcitate liberatᷣ. Poſt uiceſimum annum multis reſtitu/
tus eſt uiſus. Quibuſdam ſtatim naſcētibus negatus nullo oculoꝝ uitio. Multis repēte ablatus
ſimili mō nulla præcedēte iniuria. Venā ab iis pertingere ad cerebrū pitiſſimi auctores tradūt.
Ego ad ſtomachum crediderim. Certe nulli ſine redūdatione eius eruitur oculus: morientibus il/
los operire: rurſuſqꝫ in rogo patefacere qritium magno ritu ſacꝝ eſt. Ita mor̄ cōdito ut neqꝫ ab
hoīe ſupremum eos ſpectari fas eſt: & cælo nō oſtendi nefas. Vni aīalium hoī deprauātᷣ. Vnde
cognomina Strabonū & Petoꝝ. Ab iiſdem q altero lumine orbi naſcerentur coclites uocātur.
Quis pui utrinqꝫ ocelli lucini iniuriæ cognomē habuere. Nocturnoꝝ aīalium ueluti feliū in te
nebris fulgent radiantqꝫ oculi: ut cōtueri nō ſit. Et capræ lupoqꝫ ſplēdent: lucēqꝫ iaculantᷣ. Vi/
tulo marino & hyenæ in mille colores tranſeunt ſubinde. Quin & in tenebris multoꝝ piſciū re/
fulgent: ſicut aridi robuſtiqꝫ caudices uetuſtate putreſqꝫ. Nō cōniuere diximus quæ nō obliqs
oculis ſed circūacto capite cernerent. Chamæleonis oculos circūagi totos tradūt. Cācri in obli/
quum aſpiciunt. Cruſta fragili incluſis rigētes. Locuſtis ſquilliſqꝫ magna ex parte ſub eodē mu/
nimēto præduri eminent. Quoꝝ duri ſunt minus cernūt: ꝙ quoꝝ humidi. Serpentiū catulis &
hirūdinum pullis ſi qs eruat: renaſci tradūt. Inſectoꝝ omniū & qbus teſtacea opimēta oculi mo
uētur: ſicut quadrupedum aures. Quibus fragilia operimēta: iis oculi duri. Omnia talia & piſces
& inſecta nō habēt genas: nec integunt oculos. Omnibus mēbrana uitri mō trāſlucida optēdi/
tur. Palpebræ in genis homini utrinqꝫ. Mulieribus etiā infectæ quottidiano tāta eſt decoris af
fectatio: ut tingātᷣ oculi quoqꝫ: Alia de cā hoc natura dederat ceu uallum quoddam uiſus & pro
minēs munimētum circa occurſantia animalia: aut alia fortuitu īcidentia. Defluere eas haud īme
rito uenere abūdātibus tradunt. Ex cæteris nulli ſunt: niſi quibus & in reliquo corpore pili. Sed
quadrupedi in ſupioribus tantum genæ. Volucribus in inferiore. Et qbus molle tergus ut ſer/
pentibus. Et quadrupedibus quæ oua pariūt ut lacertæ. Strutiocamelus alitū ſola ut hō utrinqꝫ
palpebras habet. Nec genæ quidem omnibus: ideo neqꝫ nictationes iis quæ animal generant.
Grauiores alitum inferiore gena conniuent. Eædem nictantur ab angulis membrana obeunt.
Columbæ & ſimilia utraque conniuent: Et quadrupedes quæ oua pariunt ut teſtudines: croco
dili inferiore tantum ſine ulla nictatione: propter præduros oculos. Extremum ambitū ge/
næ ſupioris antiqui ciliū uocauere: unde & ſupcilia. Hoc uulnere aliquo diductum nō coaleſcit.
In paucis humani corporis mēbris. Infra oculos malæ homini tantū quas priſci genas uocabāt:
xii. tabulaꝝ interdicto radi a fœminis eas uetantes: Pudoris hæc ſedes: Ibi maxime oſtenditur
rubor. Infra eas hylaritates riſumqꝫ indicātes buccæ. Et altior hoī tātum: quē noui mores ſub/
dola irriſione dicauere naſus. Nō alii animaliū nares eminēt. Auibus: ſerpētibus: piſcibus fora/
mina tantum ad olfatus ſine naribus. Et hinc cognomina ſimoꝝ ſilonum. Septimo mēſe genitus
ſæpenumero foramina aurium & narium defuere. Labra quibus brochi labeones dicti. Et os ꝓ
bum durius ue animal generātibus. Pro iis cornea & acuta uolucribus roſtra. Eadē rapto uiuē/
tibus adunca. Collecto recta. Hærbas ruētibus limumqꝫ redunca ut ſuum generi: Lata in uſum

iumētis uice manus ad colligēda pabula. Ora apertiora laniatu uiuētibus. Mētum nulli præter
hominem: nec malæ. Maxillas crocodilus tantū fupiores mouet. Terreftres quadrupedes eodē
quo cæteræ more: præterq; in obliquum. Dētium tria genera. Serrati: aut cōtinui: aut exerti.
Serrati pectinatim coeūtes: ne cōtrario occurfu atterātur: ut ferpētibus: pifcibus: canibus. Cōti
nui ut homini: equo. Exerti apro: hippopotamo: elephāto. Continuoꝝ qui digerunt cibū lati &
acuti. Qui cōficiūt: duplices. Qui difcrimināt eos canini appellāť. Hi funt ferratis longiffimi.
Cōtinui āt utraq; ꝑte oris funt ut equo. Aut fupiore primores nō funt ut bubus: ouibus: omni
bufq; quæ ruminăt. Capræ fupiores nō funt: præter primores geminos. Nulli exerti qbus fer
rati. Raro fœminæ & tamē fine ufu. Itaq; cū apri ꝑcutiāt: fœminæ fues mordēt. Nulli cui cor
nua exerti: fed omēs fui cōcaui. Cæteris dentes folidi. Pifciū omibus ferrati: præter fcaꝝ. Huic
uni aquatilium plani. Cætero multis eoꝝ in lingua & toto ore: ut turba uulneꝝ molliāt: quæ at
tritu fubrigere nō queunt. Multis & ī palato: atq; etiā ī cauda. Præterea ī os uergentes ne exci
dant cibi nullū habētibus retinēdi āminiculum. Similes afpidi & ferpētibus: fed duo in fuperna
parte dextra leuaq; lōgiffimi tenui fiftula perforati: ut fcorpionum aculei uenenū infūdētes: non
aliud hoc effe q̃ fel ferpētium. Et inde uenis fub fpina ad os peruenire: & has per uētrem defcen
dere diligētiffimi auctores fcribūt. Quidā unum effe eum: & qa fit adūcus: refupinari cū momor
derit. Aliq tūc decidere eum: rurfufq; recrefcere facilem decuffu: & fine eo effe quos tractari cer
namus. Scorpionis caudæ ineffe eum: & plerifq; ternos. Viperæ dētes gingiuis cōdūtur. Hæc
eadem prægnās ueneno impreffo dētium repulfu uirus fundit ī morfus: Volucrum nulli dentes
præter uefpertilionē. Cameli foli ex iis quæ nō fūt cornigera in fuperiori maxilla primores non
habēt. Cornua habētium nulli ferrati. Et cochleæ dētes habēt: indicio eft a minimis eaꝝ dero/
fas uites. At ī marinis cruftata & cartilaginea priores habere. Item echinis qnos effe: unde ītel/
ligi potuerit miror. Dentiū uice aculei infectis. Simiæ dētes ut hoī. Elephāto intus ad mādēdū
quattuor: præterq; eos q prominēt. Mafculis reflexi: fœminis recti atq; proni. Mufculus mari
nus q balenam antecedit nullos habet. Sed ꝓ iis fetis intus os hirtū: & linguā etiā appellatam.
Terreftriū minutis quadrupedibus primores bini utrinq; lōgiffimi. Cæteris cū ipfis nafcūť. Ho
mini poftq; natus eft feptimo mēfe. Reliqs perpetui manēt. Mutātur homini: leoni: iumēto:
cani: & ruminātibus. Sed leoni & cani nō nifi canini appellati. Lupi dexter caninus in magnis ha
betur operibus. Maxillares q fūt a caninis nullū aīal mutat. Homini nouiffimi qui genuini uocā
tur circiter uicefimū ānum gignūtur: multis & octogefimo. Fœminis quoq;: fed quibus in iuuē
ta nō fuere nati: decidere in fenecta: & mox renafci certum eft. Zanclen famothracenū ciuem cui
renati effent poft cētum & quattuor ānos Mutianus uifū a fe ꝓdidit. Cætero maribus plures q̃
fœminis in hoīe: pecude: capris ue. Timarchus Nicoclis filius Pappi duos ordines habuit ma/
xillaꝝ. Frater eius nō mutauit primores: ideoq; præteriuit. Eft exēplū dētis hoī & in palato ge
niti. At canini amiffi cafu aliquo nūq; renafcūtur. Cæteris fenecta rubefcūt. Equo tātum cādidi/
ores fiunt. Aetas ueterinoꝝ dētibus indicať. Equo fūt numero xl. Amittit tricefimo mēfe pri/
mores utrinq; binos. Sequēti āno totidem ꝓximos: cū fubeunt dicti columellares. Quinto an
no incipiente binos amittit: qui fexto āno renafcūtur. Vii. omīs habet & renatos & īmutabiles.
Equo caftrato prius nō decidūt dentes. Afinoꝝ genus tricefimo menfe fimiliter amittit: deīde fe
nis menfibus. Quod fi nō prius peperint: q̃ decidāt poftremi: fterilitas certa. Bobus bis mu/
tantur. Suibus decidūt nunq;. Abfūpta hac obferuatione fenectus in equis & cæteris ueterinis
intelligiť dentiū brochitate: fuperciliōꝝ canicie: & circa ea lacunis cū fere xvi. ānoꝝ exiftimāť.
Hoīum dentibus quoddā ineft uirus. Nāq; & fpeculi nitorem ex aduerfo nudati hebetāt: & co
lumbaꝝ fœtus implumes necant. Reliqua de iis in generatione hoīum dicta fūt. Erumpentibus
morbi corpora infantia accipiūt. Reliqua aīalia quæ ferratos habēt: fæuiffima dētibus. Līguæ
nō omnibus eodē mō. Tenuiffima ferpentibus & trifulca: uibrās: atri coloris: & fi extrahas præ
lōga. Lacertis bifida & pilofa. Vitulifq; marinis duplex. Sed fupradictis capillamēti tenuitate.
Cæteris ad circūlambenda ora. Pifcibus paulominus q̃ tota adhærens. Crocodilis tota. Sed in
guftatu linguæ uice carnofum aquatilibus palatum. Leonibus ac pardis omnibufq; generis eius
etiā felibus imbricatæ afperitatis: & limæ fimilis: attenuanfq; lambendo cutem hominis. Quæ
cā etiā manfuefacta ubi ad uicinū fanguinem peruenit faliua: inuitat ad rabiem. De purpuraꝝ lin
guis diximus. Ranis prima cohæret. Intima abfoluta a gutture qua uoce mittūt. Mares tum uo
cātur ololygones ftato id tempore euenit: cientibus ad coitum fœminas. Tum fiquidem īferio
re labro demiffo ad librametum modicæ aquæ receptæ ī fauces palpitāte fibi līgua ululatus eli
citur. Tūc extēti buccaꝝ finus plucent. Oculi flagrāt labore perpulfi. Quibus ī pofteriore ꝑte
aculei: iis & dentes & lingua. Apibus etiam prælōga: eminens & cicadis. Quibus aculeus in ore
fiftulofus: iis nec lingua nec dētes: Quibufdam infectis intus lingua ut formicis. Cæteꝝ lata ele/
phāto præcipue. Reliquis ī fuo genere femper abfoluta. Homini tātum ita fæpe conftricta ue/
nis: ut intercidi eas neceffe fit. Metellum pōtificem adeo inexplanatæ fuiffe accepimus: ut mul

tis mẽsibus tortus credatur:cũ meditatur ĩ dedicãda æde opifere dicere. Cæteris septimo fere anno sermonem exprimit. Multis uero talis eius ars cõtigit: ut auium & aĩalium uocis indiscrete edatur imitatio. Intellectus sapoꝝ est cæteris in prima lingua: hoĩ & in palato. Tõsillæ ĩ hoĩe In sue glãdullæ. quod inter eas uuæ noĩe ultimo depẽdet palato homini tãtũ est. Sub ea minor lingua: Nulli oua generãtium. Opera eius gemina duabus interposita fistulis. Interior eaꝝ epiglossis appellatur arteria ad pulmonẽ atq cor pertinẽs. Hãc operit in epulãdo spiritu ac uoce il lac meãte: ne si potus cibus ue in alienũ deerrauerit tramitẽ torqueat. Altera exterior ẽ: appellatur sane gula: qua cibus atq potus deuorat. Tendit hæc ad stomachum: is ad uẽtrem. Hãc p uices operit cum spiritus tantũ aut uox cõmeat: ne restagnatio ĩtẽpestiua alui obstrepat. Ex cartilagine & carne arteria: gula neruo & carne cõstat. Ceruix nulli: nisi qbus utraq hæc. Cæteris collũ: quibus tantũ gula. Sed qbus ceruix e multis uertebratisq orbiculatim ossibus flexilis ad circũspectũ articuloꝝ nodis iungitur. Leoni tantum & lupo & hyenæ & singulis rectisq ossibus rigẽs. Cætero spinæ adnectitur. Spina lũbis ossea: sed tereti structura per media foramina a cerebro medulla descẽdente. Eandẽ esse ei naturã: quã cerebro colligunt: quoniam prætenui eius mẽbrana mõ incisa statim expiret. Quibus lõga crura: iis lõga & colla. Item aquaticis q̃uis breuia crura habẽtibus: simili mõ uncos ungues. Guttur homini tãtum & suibus intumescit: aquaꝝ quæ potatur pleꝝq uitio. Sũmum gulæ fauces uocãt: postremũ stomachum. Hoc noĩe est sub arteria iam carnosa inanitas adnexa spinæ ad latitudinẽ ac longitudinẽ lagenæ mõ fusa. Quibus fauces nõ sunt: ne stomachus qdem est: nec colla: nec guttur: ut piscibus: & ora uẽtribus iungun tur. Testudini marinæ lingua nulla: nec dẽtes: sed rostri acie cõminuit oĩa. Postea arteria & stomachus dẽticulatus callo ĩ modũ rubi ad cõficiẽdos cibos decrescẽtibus crenis qcquid appropinquat uentri. Nouissima asperitas ut scobina fabri. Cor aĩalibus cæteris ĩ medio pectoꝛ ẽ. Homini tantũ infra leuã papillã turbinato mucrone ĩ priora eminẽs. Piscibus solis ad os spectat. Hoc primũ nascẽtibus formari in utero tradũt. Deinde cerebrũ: sicut tardissime oculos. Sed hos primum mori: cor nouissime. Huic præcipuus calor. Palpitat certe: & quasi alteꝝ mouet. Intra animalia præmolli firmoq optum mẽbranæ inuolucro: munitũ costaꝝ & pectoris muro: ut pareat præcipuã uitæ causã & originẽ. Prima domicilia intra se animo & sanguini præbet: sinuoso specu: & in magnis aĩalibus triplici: in nullo nõ gemino. Ibi mẽs habitat. Ex hoc fõte duæ grandes uenæ in priora & terga discurrũt: sparsaq ramoꝝ serie p alias minores omĩbus mẽbris uitalem sãguinem rigant. Solum hoc uisceꝝ uitiis nõ macerat: nec supplicia uitæ trahit: læsũq mortem ilico affert. Cæteris corruptis uitalitas in corde durat. Bruta existimãt aĩalium qbus duꝝ riget: audacia quibus paruum est: pauida quibus prægrãde. Maximũ aũt est p portione muribus: lepori: asino: ceruo: pantheræ: mustellis: hyenis: & omĩbus timidis aut ppter metum maleficis. In paphlagonia bina perdicibus corda. In equoꝝ corde & boũ ossa repiunt: ĩterdũ auguria. Id p singulos ãnos in homine ad binas drachmas põderis ad qnquagesimũ ãnum accedere. Ab eo detrahi tãtũdem: & ideo nõ uiuere hoĩem ultra cẽtesimũ ãnum defectu cordis ægyptii existimãt. Quibus mos & cadauera asseruare medicata. Hirto corde gigni quosdã hoĩes pdunt: nec alios fortiores esse industria: sicut Aristomenem messeniũ: qui. ccc. occidit lacedæmonios. Ipse cõuulneratus & captus semel per cauernã latomiaꝝ euasit angustias: uulpium aditus secutus. Iteꝝ captus: sopitis custodibus sõno ad ignẽ aduolatus lora cũ corpore exussit. Tertio capto lacedemonii pectus dissecuere causa uidẽdi: hirsutumq cor reptum est. In corde sũmo pinguitudo est quædam lætis extis. Nõ semp hoc aũt in parte extoꝝ habitum est. L. Postumio L. Albino rege sacroꝝ post centesimã uicesimãtertiã olympiadem: cũ rex Pyrrhus ex italia discessisset cor in extis aruspices aspicere cœperũt. Cæsari dictatori quo die primũ ueste purpurea pcessit: atq in sella aurea insedit sacrificãti bis in extis defuit. Vnde quæstio magna de diuinatione argumẽtãtibus: potuerit ne sine illo uiscere hostia uiuere: An ad tempus amiserit: Negãt cremari posse in iis: q cardiaco morbo obierint. Negatur & ueneno interẽptis. Certe extat orõ Vitelli. qua reũ Pisonem eius sceleris coarguit: hoc usus argumẽto: palãq testatus: nõ potuisse ob uenenũ cor Germanici Cæsaris cremari. Cõtra genere morbi defẽsus est Piso. Sub eo pulmo est: spirãdiq officina attrahens: ac reddẽs animã. idcirco spõgiosus: ac fistulis inanibus cauus. Pauca eũ (ut dictũ est) habent aquatilia: ac cætera oua parĩetia exiguũ: spumosũ: nec sãguineũ: ideo nõ sitiũt. Eadẽ est causa quare sub aqua diu ranæ & phocæ urinẽtur. Testudo quoq q̃uis prægrãdem & sub toto tegumẽto habeat: sine sãguine tamẽ habet. Quãto minor hic corporibus: tãto uelocitas maior. Chameleoni portione maximus & nihil aliud intus. Iecur & dextera in parte est. In eo quod caput extoꝝ uocãt magnæ uarietatis. M. Marcello circa mortẽ cum periit Ab Hãnibale defuit in extis. Sequẽti deinde die geminũ reptum est. Defuit & Caio Mario cũ immolaret uticæ. Iteꝝ Caio principi Kalẽñ. ianuariis cum iniret cõsulatum: quo ãno interfectus est. Claudio successori eius quo mẽse interẽptus est ueneno. Diuo Augusto spoleti sacrificãti primo potestatis suæ die sex uictimaꝝ iocinera replicata intrinsecus ab ima fibra repta sunt. Respõsumq duplicatuꝝ intra

ānum imperiū. Caput extoꝝ tristis ostēti uisum tum quoq; est: prætercꝗ in sollicitudine ac metu. Tunc enim peremit curas. At bina iocinera leporibus circa briletū & tharnē: & in cherōneso ad ꝓpōtidem. Migꝝq; trāslatis alio interit alteꝝ. In eodē est etiā fel nō omnibus datum animalibus. In euboeæ chalcide nullū pecori. In naxo prægrāde geminūq; ut ꝓdigii loco utrinq; aduenæ. Equi: muli: asini: cerui: capræ: apri: cameli: delphini nō habēt. Murium aliq habent. Hominum paucis nō est: quoꝝ ualitudo firmior & uita lōgior. Sūt qui equo nō qdem in iecore esse sed in aluo putēt: & ceruo in cauda aut intestinis. Ideo tātam habēt amaritudinē: ut a canibus nō attingantur. Est āt nihil aliud cꝗ purgamētū pessimi sāguinis: & ideo in materia eius est. Certe iecur nulli est: nisi sāguinem habētibus. Accipit hoc a corde cui iungitur: fūditq; in uenas. Sed in felle nigro insaniæ cā homini: morsq; toto reddito. Hinc & in mores crimē bilis nomine. Adeo magnū est in hac parte uirus: cū se fundit in animū. Quin & toto corpore uagum colorē quoque oculis aufert. Illud qdem redditum etiā ahenis. Nigrescūtq; cōtacta eo: ne qs miret̃ id uenenū esse serpētium. Carent eo qui absinthio uescūt̃ in pōto. Sed renibus ex ꝑte tātum altera intestino iūgit̃: ut coruis: coturnicibus: phasiāis. Quibusdā intestino tātū ut colūbis: accipitri: murenis Paucis auiū in pectoꝛ̃. Serpētibꝰ portōe maxīe copiosū & piscibus. Est āt plerisq; toto intestino sicut accipitri miluo. Præterea in pectoꝛ̃ ē & cæteris auibus. Vitulis qdē marinis ad multa quoq; nobile. Tauroꝝ felle aurꝰs ducit̃ color. Aruspices id Neptuno & humoris potētiæ dicauer̃. Geminūq; fuit Diuo Augusto: quo die apud actium uicit. Murium iecusculis fibræ ad numeꝝ lunæ dieꝝ in mēse cōgruere dicūtur: totidemq; & inueniri quotum lumē eius sit. Præterea bruma increscere. Cuniculoꝝ exta in betica gemina sæpe reperiūtur. Ranaꝝ rubetaꝝ altera fibra a formicis nō attingitur ꝓpter uenenum: ut arbitrant̃. Iecur maxime uetustatis patiens cētenis durare ānis obsidionum exempla ꝓdidere. Exta serpētibus & lacertis lōga. Cecinæ uolaterrano dracones emicuisse de extis læto ꝓdigio tradit̃. Et ꝑfecto nihil īcredibile sit existimantibus. Pyrrho regi quo die periit præcisa hostiaꝝ capita rꝑsisse sāguinē suū lābētia. Exta homini ab inferioꝛ̃ uisceꝝ parte sepant̃ mēbranis quæ præcordia appellāt: qa cordi prætēdūt̃: qđ græci appellauerūt phrenas. Oīa qdē principalia uiscera mēbranis ꝓpriis ac uelut uaginis inclusit ꝓuidēs natura. In hac fuit & peculiaris cā uicinitas alui: ne cibis supprimeret̃ animus. Huic certe refertur accepta subtilitas mentis: iō nulla ē ei caro: sed neruosa exilitas. In eadē præcipua hylaritatis sedes: qđ titillatu maxime intelligit̃ alaꝝ: quas subit: ñ alibi tenuiore cute humana: ideo scabendi dulcedine ibi ꝓxima. Ob hoc in prœliis gladiatoꝝq; spectaculis mortē cum risu traiecta præcordia attulerūt. Subest uenter stomachū habentibus: cæteris simplex: rumināntibus geminus: sanguine carentibus nullus. Intestinus enim qbusdam ab ore incipiens quadam uia eodem reflectitur: ut sæpiæ & polypo. In homine adnexus infimo stomacho similis canino. His solis animalium inferiore parte angustior. Itaq; & sola uomūt: quia repleto propter angustias supprimitur cibus. Quod accidere nō pōt iis: quoꝝ spatiosa laxitas eum ad inferiora transmittit. Ab hoc uentriculo lactes ī hoīe & oue ꝑ quas labit̃ cibus. In cæteris eæ ilia: quibus capaciora intestina ad aluū. Hominiq; flexuosissimis orbibus. Iccirco magis auidi cibōꝝ: quibus ab aluo lōgius spatiū. Iidē minus solertes: quibus obesissimus uenter. Aues quoq; geminos sinus habent. Quædam unū quo mergūtur recentia: ut guttur. Alteꝝ in quē ex eo dimittūt cōcoctōe maturata: ut gallinæ: palumbes: columbæ: perdices. Cætera fere carent eo: sed gula potentiore utūtur ut gracchuli: corui: cornices. Quædam neutro mō. Sed uentrem ꝓximū habent quibus prælōga colla & angusta: ut porphyrioni. Venter soiidipedū asper & durus. Terrestriū aliis denticulatæ asperitatis: aliis cancellatim mordacis. Quibus neq; dentes utrinq;: nec ruminatio. Hic cōficiūtur cibi. Hinc in aluū delabūtur. Medio hæc umbilico adnexa omnibus. In homine ile infima ꝑte simile suillo: a græcis appellat̃ colon: ubi doloꝝ magna causa est. Angustissima canibus. Qua de causa uehementi nisu nec sine cruciatu leuant eam. Insatiabilia animalium quibus a uentre ꝓtinus recto intestino transeūt cibi: ut lupis ceruariis: & inter aues mergis. Ventres & elephanto quattuor. Cætera suibus similia. Pulmo quadruplo maior cꝗ bubulo. Auibus uenter carnosus callosusq; In uentre hirūdinum pullis lapilli cādido aut rubenti cōcolore: qui chelidonii uocantur: magicis narrati artibus repiuntur. Et in iuuencaꝝ secūdo uentre pilæ rotūditate nigricans tophus: nullo pōdere: singulare (ut putant) remedium ægre parientibus: si tellurem nō attigerit. Ventriculi atq; intestina pīgui ac tenui omento ītegūtur: prætercꝗ oua gignentibus. Huic adnectit̃ lyen ī sinistra parte aduersus iecur: cū quo locum aliquādo ꝑmutat: sed ꝓdigiose. Quidā eū putant inesse oua parientibus. Item serpentibus admodum exiguum. Ita certe apparet in testudine: & crocodilo: & lacertis: & ranis. Cynocephalo aui nō esse cōstat: neq; iis quæ careāt sāguine. Peculiare cursus impedimentum aliquādo ī eo. Quā ob rem inuritur cursoꝝ laborātibus. Et ꝑ uulnus etiam exempto uiuere aīalia tradūt. Sūt qui putent adimi risum simul hoī. Intempātiāq; ioci cōstare lyenis magnitudine. Asiæ regio sepsis appellat̃: in qua minimos esse pecori tradūt: & inde ad lyenem inuēta remedia. At ī brileto & tharne quaterni renes ceruis Cōtra pēnatis squamo/

fisq; nulli. Cætero fũmis adhærent lumbis. Dexter oĩbus est latior: & minus pinguis: sicciorq; Vtriq; ãt pinguitudo e medio exit: præter q̃ in uitulo marino. Aĩalia in renibus pinguissima. Oues quidẽ lœtaliter circũ eos cõcreto pingui. Aliquãdo in eis inueniuntur lapilli. Renes hñt omĩa quadrupedũ quæ aĩal generãt. Oua parietium testudo sola: quæ & alia omĩa uiscera. Sed homo bubulis similes uelut e multis renibus cõpositos. Pectus hoc est ossa præcordiis & uitalibus natura circũdedit. At uẽtri quẽ necesse erat increscere ademit. Nulli aĩalium circa uentrem ossa. Pectus hoĩ tantũ latũ: reliquis carinatũ: uolucribus magnis: & inter eas aquaticis maxime. Costæ homini tãtum octonæ: suibus denæ: cornigeris tredecim: serpẽtibus triginta. Infra aluũ est a priore parte uesica: quæ nulli oua gignẽtium præter testudinẽ. Nulli nisi sãguineũ pulmonem habẽti. Nulli pedibus carẽtium. Inter eã & aluum arteriæ ad pubẽ tendentes: quæ ilia appellãt̃. In uesica lupi lapillus qui syrites appellatur: Sed hoĩum qbusdã diro cruciatu subinde nascentes calculi: & setaꝝ capillamẽta. Vesica mẽbrana cõstat: quæ uulnerata cicatrice non solidescit: neq; qua cerebrũ aut cor inuoluit̃. Plura enim mẽbranaꝝ genera. Fœminis eadẽ omĩa: præterq̃ uesicæ iunctus utriculus: unde dictus uterus: quod alio noĩe locos appellãt. Hoc in reliq̃s aĩalibus uuluã. Hæc uiperæ & intra se parientibus duplex. Oua generãtium adnexa præcordiis. Et in muliere geminos sinus ab utraq; parte lateꝝ habet. Funebris quotiẽs uersa spiritũ inclusit. Boues grauidas negãt præterq̃ dextero uuluæ sinu ferre: etiã cũ geminos ferãt. Vulua enecto partu melior q̃ edito. Eiectitia uocatur illa. Hæc porcaria. Primiparæ suis optima. Cõtra effœtis a partu: præterq̃ eodẽ die suis occisæ liuida ac macra. Nec nouellaꝝ suũ: præterq̃ primiparaꝝ ꝓbant̃: potiusq; ueteꝝ: necdũ effœtaꝝ: & biduo ante partũ aut post partũ: aut quo eiecerint die. Proxima eiectitiæ est occisæ uno die post partum. Huius & sumẽ optimũ: si modo fœtus nõ hauserit. Eiectitiæ teterrimũ. Antiqui abdomen uocabãt: priusq; calleret id scientes occidere nõ assueti. Cornigera una parte dẽtata & quæ in pedibus talos habẽt sæuo pĩguescũt. Bisulca scissis ue in digytos pedibus & nõ cornigera adipe. Cõcretus hic & cũ refrixit fragilis semperq; in fine carnis. Cõtra pingue inter carnem cutemq;: succo liq̃dum. Quædã nõ pinguescũt: ut lepus: perdix. Steriliora cũcta pĩguia & ĩ maribus & ĩ fœminis. Senescũt celerius præpĩguia. Omibus aĩalibus est quoddã in oculis pingue. Adeps cũctis sine sensu: q nec arterias habet nec uenas: Plerisq; aĩalium est pinguedo sine sensu: quã ob cãm sues spirãtes a muribus tradũt rosas Quin & L. Apronii cõsularis uiri filio detractos adipes: leuatũq; corpus ĩmobili onere. Et medulla ex eodẽ uidet̃ esse a iuuẽta rubẽs: & senecta albescẽs. Nõ nisi cauis hæc ossibus. Nec cruribus iumẽtoꝝ aut canũ. Quar̃ fracta nõ feruminẽt̃: quod defluẽte euenit medulla. Est ãt pĩguis iis: quibus adeps. Seuosa cornigeris. Neruosa & in spina tantũ dorsi ossa nõ habẽtibus ut pisciũ generi. Vrsis nulla. Leoni in femoꝝ & brachioꝝ ossibus paucis exigua admodũ. Cæteris enĩ est tãta duritia: ut ignis elidat̃ uelut e silice. Iis dura quæ nõ pinguescũt: Asinoꝝ ad tubas canora. Delphinis ossa nõ spinæ. Animal enĩ pariũt. Serpẽtibus spinæ. Aquatiliũ mollibus nulla. Sed corpus circulis carnis uĩctũ: ut sæpiæ atq; lolligini. Et insectis negatur æque esse ulla. Cartilaginea aĩalium aquatilium habẽt medullã in spina. Vituli marini cartilaginẽ: nõ ossa. Item oĩum auriculæ ac nares quæ modicũ eminẽt flexili mollicia naturæ ꝓuidẽtia: ne frangerent̃. Cartilago rupta nõ solidescit. Nec præcisa ossa recrescũt: præterq̃ ueterinis ab ungula ad suffragina. Hõ crescit in lõgitudinẽ ad ãnos usq; ter septenos. Tũ deinde ad plenitudinẽ. Maxime ãt pubescẽs nõdũ quẽdã soluere: & præcipue ægritudine sentit̃. Nerui orsi a corde: bubuloq; etiã circũuoluti similem naturã & cãm habẽt in omibus lubricis applicati ossibus: nodisq; corpoꝝ q uocant̃ articuli. Aliubi ĩteruẽtu: aliubi ãbitu: aliubi trãsitu ligãtes. Hic teretes: illic lati: ut ĩ unoquoq; poscit figuratio. Neq; ii solidantur incisi: miꝝq; uulneratis sũmus dolor: præsectis nullus. Sine neruis sũt quædã aĩalia: ut pisces: arteriis enim cõstãt. Sed neq; eæ molli pisciũ generi. Vbi sũt nerui: interiores cõducũt mẽbra: supiores reuocãt. Inter hos latẽt arteriæ: id est spiritus semitæ. Iis ĩnatant uenæ: id est sanguinis riui. Arteriaꝝ pulsus in cacumine maxime mẽbroꝝ euidẽs ĩdex fere morboꝝ in modulos certos legesq; metricas p ætates stabilis aut citatus aut tardus descriptas ab Eriphilo medicinæ uate: miranda arte: nimiã ꝓpter subtilitatẽ desertus. Obseruatio tamẽ crebri aut languidi ictus gubernacula uitæ tempat. Arteriæ carent sensu: nã & sanguine. Nec omẽs uitalem cõtinẽt spiritũ: præcisisq; torpescit tãtum pars ea corporis. Aues nec uenas nec arterias habẽt. Itẽ serpẽtes: testudines: lacertæ minimũq; sãguinis. Venæ ĩ prætenues postremo fibras subter totã cutẽ dispersæ adeo ĩ ãgustã subtilitatẽ tenuãt: ut penetrare sãguis ñ possit: aliud ue q̃ exilis humor ab illo q cacuminibus ĩnumeris sudor appellat̃: in ũbilico uenaꝝ nodoso coitu.

De sanguine & quoꝝ celerrime siccetur: quoꝝ nõ coeat: quoꝝ grauissimus uel tenuissimus: quoꝝ nullus. Ca. xxxviii.

Anguis quibus multus & pinguis iracundia. Maribus q̃ fœminis nigrior. Et in iuuẽta magis q̃ senio. Et inferiore parte pinguior. Magna & in eo uitalitatis portio. Emissus spiritus trahit secum: & tamen tactum non sentit. Animalium fortiora quibus sanguis crassior. Sapien/

tiora quibus tenuior. Timidiora quibus minimus. At quibus nullus hebetia. Tauroꝝ celerrime
coit atq; durescit: ideo pestifer potu maxime. Aproꝝ & ceruoꝝ capraꝝq; & bubaloꝝ omniū nō
spissatur. Pinguissimus asinis. Homini tenuissimus. Iis quibus plus quaterni pedes nullus. Obe
sis minus copiosus: quoniam absumitur pingui. Profluuiū eius uni fit i naribus homini: aliis nare
altera: aliis utraq;. Quibusdā p inferna. Multis p ora statuto tēpore: ut nup Macrio uiro præ/
torio: & omnibus ānis Volusio Saturnino urbis præfecto: qui nonagesimū etiā excessit ānum.
Solū hoc in corpore tēporariū sentit incremētum. Siqdem hostiæ abūdantiorē fūdunt: si prius
bibere. Quæ animaliū latere certis temporibus diximus nō habēt tūc sāguinē præter exiguas
admodū circa corda guttas miro ope naturæ. Sicut & in homine: uim eius ad minima momenta
mutari: nō mō tātum in ore suffusa materia: ueꝝ ad singulos animi habitus: pudore: ira: metu:
palloribus pluribus mōis: item ruboris. Alius enim iræ: & alius uerecūdiæ. Nā & in metu refu
gere: & nulq; esse certum est. Multisq; non tranfluere trāsfossis: quod homini tantum euenit.
Nam quæ mutari diximus colorem: alienum accipiunt quodam repcussu. Homo solus in se mu/
tat. Morbi omnes morsque sanguinem absumunt.

An in sanguine principatus: & tergore: & pilis: & māmis: & uestitu. Ca. xxxix.

ſ Vnt qui subtilitatem animi cōstare nō tenuitate sāguinis putēt: sed cute opimētisq; corpo
rum. Et tūc magis aut minus bruta esse: ut ostreas & testudines. Boū tergora setas suū ob
stare tenuitati innati spiritus: nec puꝝ liqdūq; transmitti. Sic & in homine cum crassior callosior
ue excludat cutis. Quæ uero rō crocodilis si nō cruori sed duriciæ tergori tribuatur & solertia:
Hippopotami corii crassitudo talis: ut inde torreātur escæ. Et tamen est quædam ingenio me/
dica diligētia. Elephantorum quoq; tergora impenetrabiles setas habent: cū tamen omniū qua
drupedum subtilitas animi præcipua phibeatur illis. Ergo cutis ipsa sensu caret: maxime in capi/
te. Vbicūq; per se hac sine carne est uulnerata nō coit: ut in bucca ciliisq;. Quæ animal pariunt
pilos habent. Quæ oua pēnas: aut squamas: aut corticem: aut testam: ut testudines: aut cutem
puram ut serpentes. Pēnaꝝ caules omniū auiū præcisæ nō crescūt: uulsæ aūt renascūtur. Mem/
branis uolāt fragilibus insecta. Humētibus hirūdines in mari. Siccis inter tecta uespertilio. Hoꝝ
quoq; alæ articulos habent. Pili a cute exeūt crassa hirti. Fœminis tenuiores. Equis in iuba lar/
gi. In armis leoni. Dasipodi & in buccis intus & in pedibus. Quæ utraq; Trogus & i lepore tra
didit. Hoc exemplo libidinosiores hominū quoq; hirtos colligens. Villosissimus animaliū lepus.
Pubescit hō solus: quod nili cōtingat sterilis in gignendo est: seu masculus seu fœmina. Pili in ho
mine partim simul: partim postea gignūt. Cōgeniti āt nō desinūt: sicut nec fœminis magnope.
Inuentæ tamen quædā defluuio capitis inualidæ: uelut lāguidiores cum mēstrui cursus steter.
Quibusdam post geniti. Viris spōte nō gignuntur. Quadrupedibus pilum cadere atq; subnasci
annuum est. Viris crescunt maxime in capite: mox in barba. Recisi nō ut hærba ab cætera inci/
sura augentur: sed ab radice exeunt. Crescūt & in qbusdam morbis maxime tuscis: & in senecta.
Defūctoꝝ quoq; corporibus. Libidinosis cōgeniti maturius defluūt. At nati celerius recrescūt.
Quadrupedibus senectute crassescunt: lanæq; rarescunt. Quadrupedum dorsa pilosa: uentres
glabri. Boum coriis glutinum excoqtur: tauroꝝq;: & id præcipuum. Māmas hō solus e maribus
habet. Cætera animalia māmaꝝ notas tātum. Sed ne fœminæ qdē in pectore: nisi quæ possunt
ptus suos attollere. Oua gignētium nulli. Nec lac nisi animal parienti. Volucꝝ uespertilio tātū.
Fabulosum enim arbitror de strigibus ubera eas infantium labris immulgere. Esse in maledictis
iam antiqs strigem cōuenit: sed quæ sit auium cōstare nō arbitror.

Notabilia animalia quæ mammis. Ca. xl.

a Sinis a fœtu dolent: ideo sexto mense arcent partus: cum equæ anno ppe toto præbeāt.
Quibus solida ungula nec supra geminos partus: Hæc omīa binas habent māmas: nec ali
ubi q̃ i femoribus. Eodē loco bisulca & cornigera. Boues quaternas. Oues capræ binas. Quæ
numeroso fœcunda ptu: & qbus digyti in pedibus: hæc plus habent toto uētre duplici ordine:
ut sues. Generosæ duodenas. Vulgares binis minus. Similiter canes. Alia uētre medio quater
nas ut pantheræ. Alia binas ut leænæ. Elephas tātum sub armis duas: nec ī pectore: sed citra ī
alis occultas. Nulla in femoribus digytos habētium. Primi geniti in quaq; pte sues primas pre/
munt. Et si escæ sunt faucibus pximæ: tamen suā nouit quisq; in fœtu quo genitus est ordine:
eaq; alitur: nec alia. Detracto illa alūno suo sterilescit ilico: ac resilit. Vno uero ex omī turba re/
licto sola munifex quæ genito fuerat attributa descēdit. Vrsæ māmas quaternas gerunt. Del/
phini binas in ima aluo papillas tātum: nec euidentes: & paulo in obliquum porrectas. Neque
aliud animal in cursu lambitur. Et balenæ uituliq; māmis nutriunt fœtus.

De lacte: & unde caseus non fiat. Ca. xli.

m Vlieri ante septimū mensem pfusum lac inutile. Ab eo mēse quod uitalis est partus: salu/
bre. Plerisq; āt totis māmis: atque etiam in alaꝝ sinus fluit. Cameli lac mulgetur: ne iteꝝ
grauescat. Suauissimum hoc existimatur ad unam mensuram tribus aquæ additis. Bos ante par

tum non habet. Ex primo semper a partu colostra fiunt: ni admisceatur aqua: in pumicis modum coeunt duritia. Asinæ prægnantes cõtinuo lactescũt. Pullo eaꝝ ubi pingue pabulũ biduo a ptu maternũ lac gustasse lœtale est. Genus mali uocatur colostratio. Caseus nõ fit ex utrinqꝫ dentatis: quoniam eoꝝ lac non coit. Tenuissimũ camelis: mox equabus. Crassissimũ asinæ ut coaguli uice utantur. Cõferre aliquid & cãdori in mulieꝝ cute existimat̃. Põpeia certe Domitii Neronis cõiunx quingentas per omĩa secũ fœtas trahẽs balneaꝝ etiã solio totũ corpus illo lacte macerabat: extendi quoqꝫ cutem credẽs. Omẽ aũt igne spissatum humore feruescit. Bubulũ caseo fertilius ꝙ caprinũ: ex eadem mẽsura pene altero tãto. Quæ plures quaternis mãmas habẽt caseo inutilia: & meliora quæ binas. Coagulũ inutile leporis. Hædi laudatũ. Præcipuũ tamẽ dasipodis: quod & ꝓfluuio aluĩ medetur. Vnius utrinqꝫ dẽtatoꝝ. Miꝝ barbaras gentes quæ lacte uiuant ignorare aut spernere casei tot sæculis dotem: dẽsantes id alioqn in acorem iucũdum. Et pĩgue butyꝝ spuma: id ẽ lactis cõcretiusqꝫ ꝙ quod seꝝ uocatur. Nõ omittẽdũ in eo olei uim esse: & barbaros omnes infantesque nostros ita ungi.

De diuersitate caseoꝝ. Ca. xlii.

l Aus caseo romæ: ubi omĩum gentiũ bona iudicãtur: cõminus e ꝓuintiis nemausensi præcipua: lesuræ gabaliciqꝫ pagis. Sed breuis ac musteo tantũ cõmẽdatio. Duobus alpes generibus pabula sua approbãt. Dalmatiæ docleatẽ mittũt. Cẽtrionicæ uatusicũ. Numerosior apẽnino cebanus. Hũc & liguria mittit ouiũ maxime lactis. Auximatẽ ex umbria. Mixtoqꝫ etruriæ atqꝫ liguriæ cõfinio lunẽsem magnitudine cõspicuũ. Quippe & ad singula milia pondo premit̃. Proximũ ãt & urbi uestinum: crustuminumqꝫ & e ceditio cãpo laudatissimum. Et capraꝝ gregi sua laus est. In recẽti maxime: eam augẽte gratiam fumo: qualis ĩ ipsa urbe cõficitur: cũctis præferendus. Nã galliaꝝ sapor medicamẽti uim optinet. Trans maria uero bithynius fere in gloria est. Inesse pabulis salem etiã ubi nõ detur. Ita maxime intelligitur omni in sale caseo senescente. Quales redire in musteum saporem aceto e thymo maceratos certum est. Tradũt Zoroastrem in desertis caseo uixisse annis. xx. ita temperato ut uetustatem nõ sentiret.

Differentia membroꝝ hominis a cæteris animalibus. Ca. xliii.

t Errestrium solus homo bipes. Vni iuguli: humeri. Cæteris armi. Vni ulnæ. Quibus aĩalium manus sunt intus tãtum carnosæ: extra neruis & cute cõstãt. Digyti quibusdã in manibus seni. Caii Oratii ex patritia gente filias duas ob id sedigytas appellatas accepi. Vulcatiũ sedigytum illustrem in poetica. Hominis digyti articulos habẽt ternos. Pollex binos: & digytis aduersus uniuersis flectitur: per se uero in obliquum porrigitur: crassior cæteris. Huic minimus mẽsura par est. Duo reliq sibi. Inter quos medius lõgissime ꝓtẽditur. Quibus ex rapina uictus quadrupedum qndigyti in prioribus pedibus: reliquis quaterni. Leones: lupi: canes: & pauca in posterioribus quoqꝫ qnos ungues habent: uno iuxta cruris articulum depẽdente. Reliqua quæ sunt minora digytos quinos. Brachia nõ oĩbus paria esse. Thratio enĩ studioso in C. Cæsaris ludo notum est dexteram fuisse ꝓceriorem. Animaliũ quædã ut manibus utũtur prioꝝ ministerio pedum: sedentqꝫ ad os illis admouẽtia cibos ut sciuri.

De simiaꝝ similitudine. Ca. xliiii.

n Am simiaꝝ genera perfectã hoĩs simulatiõem cõtinẽt: facie: naribus: auribus: palpebris. Quæ solæ quadrupedũ & inferiorem habẽt genã: iam mãmas in pectore & brachia: & crura in cõtrarium flexa. Similiter in manibus ungues: digytos lõgioremqꝫ mediũ. Pedibus paulũ differũt. Sũt enĩ ut manus prælõgi: sed uestigiũ palmæ simile faciũt. Iis quoqꝫ pollex & articuli ut hoĩ: Et præter genitale tãtũ. Et hoc ĩ maribus. Viscera etiã interiora omĩa ad exẽplar.

De unguibus. Ca. xlv.

u Ngues: qui clausulæ neruoꝝ sũmæ existimãtur omĩbus iis quibus & digyti. Sed simiæ imbricati: hoĩbus lati: & defũcto crescũt. Rapacibus unci. Cæteris recti: ut canibus: præter eum qui a crure plerisqꝫ depẽdent. Omĩa digytos habent quæ pedes excepto elephanto. Huic enim informes numero quidem quinqꝫ: sed indiuisi: ac leuiter discreti: ungulisqꝫ nõ unguibus similes: & pedes maiores priores. In posterioribus articuli breues. Idem poplites intus flectit hominis mõ. Cætera aĩalia in diuersum. Posterioribus articuli pedibus ꝙ prioribus. Nã quæ aĩal generãt genua ante se flectũt: & suffraginũ artus in aduersũ. Hoĩ genua & cubiti cõtraria. Item ursis & simiaꝝ generi: ob id minime pnicibus. Oua pariẽtibus quadrupedum crocodilo. Lacertis priora genua post curuãtur: posteriora in priorem ptem. Sũt ãt crura his obliqua humani pollicis mõ. Sic & multi pedibus: præterꝙ nouissima salientibus. Aues & quadrupedes alas in priora curuãt: suffragines in posteriora. Hominis genibus quædã & religio inest obseruatione gẽtium. Hæc supplices attingũt. Ad hæc manus tẽdunt. Hæc ut aras adorãt: fortassis qa inest iis uitalitas. Nãqꝫ in ipsa genu utriusqꝫ cõmissura dextra leuaqꝫ a priore parte gemina quædã buccaꝝ inanitas est: qua perfossa ceu uinculis spiritus fugit. Inest & in aliis partibus quædã religio: sicut dextra osculis auersa appetitur. In fide porrigitur. Antiquis græciæ in supplicãdo mentũ

attingere mos erat. Est in aure ima memoriæ locus: quem tangentes attestamur. Est post aurē æque dextram nemesios: quæ dea latinū nomē ne in capitolio qdē inuenit: quo referimus tacto ore ꝓximū a minimo digytū: ueniā sermonis a diis exposcentes. Varices in cruribus uiro tantū: mulieri raro. C. Marium q septies cōsul fuit stātem sibi extrahi passū unū hoīem Oppius auctor est. Omīa aīalia a dextris partibus incedūt: sinistris incubāt. Reliqua ut libitū est gradiūť. Leo tātum & camelus pedatim: hoc est ut sinister pes nō trāseat dextrum: sed subsequatur. Pedes ho mini maximi: fœminis tenuiores. In omī genere suræ homini tātum & crura carnosa. Reperiť apud auctores in ægypto quædā nō habuisse suras. Vola hoī tantum exceptis quibusdā. Nāqꝫ & hinc cognoīa inuēta Planci: Plauti: Scauri: Pansæ sicuti a cruribus Vari: Vatiæ: Vatieni uitia Et in quadrupedibus solidas habēt ungulas: quæ nō sunt cornigera. Igitur ꝓ eis talum ungula est illis. Nec talos hēnt eadem. At quæ bisulca sunt habent. Iidem digytos habentibus nō sūt. Neqꝫ prioribus pedibus oīo ulli. Camelo tali similes bubulis: sed minores paulo. Est enī bisul/cū discrimine exiguo pes simus uestigio carnoso ut ursi. Qua de cā in lōgiore itinere sine calciatu fatiscunt.

De ungulis. Ca. xlvi.

u Ngulæ ueterino tantū generi renascūtur. Sues in illyrico quibusdā locis solidas habēt un gulas. Cornigera fere bisulca. Solida ungula & bicorne nullum. Vnicorne asinus tantū indi cuss: Vnicorne bisulcum orix. Talos asinus indicus unus solidipedū habet. Nam sues ex utroqꝫ genere existimātur: ideo fœtus eaꝝ hoīem qui existimarūt habere facile cōuicti. Lynx tantū di/gytos habētium simile quiddam talo habet. Leo etiamnum tortuosos. Talus autem rectus est ī articulo pedis uentre eminens: concaua in uertebra ligatus.

De pedibus auium & unguibus. Ca. xlvii.

a Vium aliæ digytatæ: aliæ palmipedes: aliæ inter utrāqꝫ digytis diuisis adiecta latitudine. Sed omībus quaterni digyti: tres in superiore pte: unus in calce. Hic deest qbusdā lōga cru ra habentibus. Lynx sola utrinqꝫ binos habet. Eadem linguā serpētium similem ī magnā lōgitu dinē porrigit. Circūagit collū in aduersū se. Vngues ei grandes ceu gracchulis. Auiū qbusdam grauioribus in cruribus additi radii. Nulli uncos habētium ungues lōgi pedes. Porrectis ad cau dam eæ cruribus uolant. Quibus breues cōtractis ad medium. Qui negāt uolucrē ullā sine pe dibus esse: cōfirmāt & apodas habere: & oten: & drepanin in eis: quæ rarissime apparent. Visæ iam etiam serpentes anserinis pedibus.

De pedibus insectoꝝ a duobus ad centum: Ca. xlviii.

i Nsectoꝝ aīalium pedes primi lōgiores duros habētibus oculos ut subīde pedibus eos ter gant: ceu notamus in muscis. Quæ ex iis nouissimos habēt lōgos saliūt ut locustæ. Oibus aūt iis seni pedes. Araneis qbuīdā prælōgi accedūt bini. Internodia singulis terna. Octonos & marinis esse diximus polypis: sæpiis: lolliginibus: cācris: q brachia in cōtrariū mouēt: pedes in orbem aut in obliquum. Iidem soli aīalium rotūdi. Cætera binos pedes duces habēt: cācri tātū quaternos. Quæ hūc numeꝝ pedum excessere terrestria ut pleriqꝫ uermes: nō infra duodenos habēt: aliqua uero & cētenos. Numerus pedum impar nulli est. Solidipedū crura statim iusta nascūtur mēsuram. Postea exporrigentia se uerius ꝙ crescētia. Itaqꝫ in īfātia scabūt aurea poste rioribus: quod addita ætate nō queūt. Quia lōgitudo supficiem corpoꝝ solam ampliat. Hac de cā īter initia pasci: nisi submissis genibus nō possūt: nec usqꝫ dū ceruix ad iusta īcremēta pueniat.

De pomilionibus & genitalibus. Ca. xlix.

p Omilionum genus in omībus aīalibus est: atqꝫ etiam inter uolucres. Genitalia maribus q bus essent retro satis diximus. Ossea sunt lupis: uulpibus: mustellis: uiuerræ. Sunt iis etiā calculo humano remedia præcipua. Vrso quoqꝫ simul ut expirauerit cornescerē aiunt. Camelino arcus intēdere oriētis populi fidissimum. Necnō in aliqua gētium quoqꝫ in iis discrimina. Et sa/croꝝ etiā citra perniciem āputatis matris deū gallis. Cōtra millieꝝ paucis ꝓdigiosa assimulatio sicut hermaphroditis utriusqꝫ sexus. Quod etiam quadrupedum generi accidisse Neronis prici/patu primū arbitror. Ostētabat certe hermaphroditas subiuges carpēto suo. equas in treberico galliæ agro reptas: ceu plane uisēda res esset: principem terraꝝ insidere portētis. Testes peco/ri armētoqꝫ ad crura decidui: suibus adnexi: delphino prælōgi: ultima cōdūtur aluo: & elephāto occulti. Qui oua pariētiū lūbis intus adhærent: qualia ocissima in uenere. Piscibus serpētibusqꝫ nulli: sed eoꝝ uice binæ ad genitalia a renibus uenæ. Buteonibus terni. Homini tantum iniuria aut sponte naturæ franguntur. Idqꝫ tertium ab hermaphroditis & spadonibus semiuiri genus ha bent. Mares in omni genere fortiores: præterqꝫ in pantheris & ursis.

De caudis. Ca. l.

c Audæ præter hoīem ac simias omībus fere aīalibus: & oua gignētibus ꝓ desiderio corpo/rum. Nudæ hircis & apris: setosæ ut equis. Amputatæ lacertis & serpētibus renascūť. Pi scium meatus gubernaculi mō regunt. Atqꝫ etiā in dextrā ac leuā motæ ut remigio quodā ipel lūt. Lacertis inueniūtur & geminæ. Boum caudis lōgissimus caulis: atqꝫ in ima parte hirtus. Idē

asinis lõgior q̃ equis: sed setosus ueterinis. Leoni infima parte ut bubus & sorici: & pãtheris nõ item. Vulpibus & lupis uillosus ut ouibus: qppe ꝓcerior. Sues intorquẽt. Canũ degeneres sub aluũ reflectũt.

De uocibus. Ca. li.

u Ocem nõ habere nisi quæ pulmonẽ & arterias habẽt: hoc est nisi quæ spirant Aristoteles putat. Iccirco & insectis sonum esse nõ uocem intus meãte spiritu: & incluso sonante. Alia murmur edere ut apes. Alia cũ tractu stridorẽ ut cicadas. Recepto eni ut duabus sub pectore cauis spiritu mobili occursãte membrana intus attritu eius sonare uiscera sat notum est. Cætera simul cũ uolatu incipete audiri: & desinere: ut muscas: apes. Sonum enim attritu & interiore aura nõ aĩa reddi. Locustas pẽnaꝝ & femoꝝ attritu sonare creditur sane. Item aquatiliũ pectines stridere cũ uolãt. Mobilia & crusta intecta nec uocem nec sonũ ullũ habere. Sed & cæteri pisces q̃uis pulmone & arteria careãt: nõ in totum sine ullo sono sunt. Stridorem eũ dẽtibus fieri cauillãtur. Et is qui caper uocatur ĩ acheloo amne grũnitum habet: & alii de qbus diximus oua parientibus. Sibilus serpẽtibus lõgus. Testudini abruptus. Ranis sonus sui generis ut dictũ ẽ: nisi si & in his ferẽda dubitatio est: qui mox in ore cõcipitur nõ in pectore. Multum tamẽ ĩ his refert & locoꝝ natura. Mutæ in macedonia tradũtur. Muti & apri. Auium loquaciores quæ minores: & circa coitus maxime. Aliis in pugna uox ut coturnicibus. Aliis ante pugnã ut pdicibus. Aliis cum uicere ut gallinaceis. Iisdẽ sua maribus. Aliis eadem ut fœminis: ut lusciniaꝝ generi. Quædam toto ãno canũt: quædã certis temporibus: ut in singulis dictũ est. Elephas circa nares ore ipso sternutamẽto similem elidit sonum: p nares aũt tubaꝝ raucitati. Bubus tantũ fœminis uox grauior: in alio omĩ genere exilior q̃ maribus. In hoĩe etiam castratis. Infantis nascẽtis nulla auditur anteq̃ totus emergat utero. Primus sermo ãniculo est. Semestris locutus est Crœsi filius in crepũdiis. Quo ꝓdigio totũ id cõcidit regnũ. Qui celerius fari cœpere: tardius ingredi icipiunt. Vox roboratur a tredecim ãnis. Eadem in senecta exilior. Neq̃ in alio aĩalium sæpius mutatur. Mira præterea sũt de uoce magna digna dictu in theatroꝝ orchestris scobe aut harena superiecta deuorat: & in rudi parietũ circũiectu. Etiã doliis inanibus currit eadem cõcauo uel recto parietum spatio: q̃uis leui sono dicta uerba ad alteꝝ caput pferens si nulla inæqualitas impediat. Vox in hoĩe magnã uultus partem habet. Agnoscimus eam priusq̃ cernamus: nõ aliter q̃ oculis. Totidemq̃ sũt eæ quot in reꝝ natura mortales: & sua cuiq̃ sicut facies. Hinc illa gentiũ totq̃ linguaꝝ tot orbe diuersitas. Hĩc tot cãtibus & modulis flexiões. Sed ãte oĩa explanatio aĩ quæ nos distinxit a feris. Inter ipsos quoq̃ hoĩes discrimẽ alteꝝ æque grãde q̃ a beluis fecit.

De agnascentibus membris: & dicta Aristotelis de uita hominis. Ca. lii.

m Embra animalibus agnata inutilia sũt: sicut sextus homini semp digytus. Placuit in ægypto nutrire portẽtum: binis & in aduersa capitis parte oculis hominẽ: sed iis nõ cernẽtem. Miror qdem Aristotelem nõ mõ credidisse præscita uitæ esse aliqua in corporibus ipsis: ueꝝ etiam ꝓdidisse. Quæ quãq̃ uana existimo: nec sine cõtatione proferẽda: ne in se q̃sq̃ & auguria ãxie quærat. Attingam tamẽ quæ tãtus uir in doctrina nõ spreuit. Igitur uitæ breuis signa ponit raros dẽtes: prælõgos digytos: plũbeum colorem: pluresq̃ in manu incisuras: nec ppetuas. Contra lõgæ esse uitæ incuruos humeris: & in manu una duas incisuras lõgas habẽtes: & plures q̃ xxxii. dẽtes habẽtes: auribus amplis. Nec uniuersa hæc (ut arbitror) sed singula obseruat. Friuola (ut reor) & uulgo tñ narrata. Addidit moꝝ aspectus simili mõ apud nos Trogus: & ipe auctor seuerissimus: quos uerbis eius subiiciam. Frõs ubi est magna segnem animum subesse significat. Quibus parua mobilem. Quibus rotũda iracũdum: uelut hoc uestigio tumoris apparente. Supcilia quibus porrigũtur in rectũ: molles significãt. Quibus iuxta nasũ flexa sunt: austeros. Quibus iuxta tẽpora inflexa derisores. Quibus in totum demissa: maliuolos & inuidos. Oculi qbuscũq̃ sũt lõgi maleficos esse indicãt. Qui carnosos a naribus angulos habẽt: malitiæ nota præuẽti. Candidi pars extenta notam impudentiæ habet. Qui ĩdẽtidem aũt opire solent incõstantiæ. Auriculaꝝ magnitudo loquacitatis & stultitiæ nota est. Hactenus Trogus.

De anima: & de habitu animalium: & quæ gustata interimant: & de uictu hominis: & quibus de causis nõ coquatur. Ca. liii.

a Nimæ leonis uirus graue: Vrsi pestilẽs. Cõtacta halitu eius attigit nulla fera: citiusq̃ putrescũt afflatæ reliquis. Hominis tantum natura infici uoluit pluribus mõis: & ciboꝝ ac dẽtium uitiis: sed maxime senio. Dolorem sentire nõ poterat: tactu sensuq̃ omni carebat: sine qua nihil sentitur. Eadem comeabat ab eo recẽs assidue exitura supremo: & sola ex omnibus supfutura. Deniq̃ hæc trahebatur e cælo. Huius quoq̃ tamẽ repta pœna est: ut neq̃ id ipsũ quo uiuitur in uita iuuaret. Parthoꝝ populis hoc præcipue & a iuuẽta ꝓpter indiscretos cibos: nãq̃ & uino fœtẽt ora nimio. Sed sibi ꝓceres medentur grano assyrii mali: cuius est suauitas præcipua in esculẽta addito. Elephãtoꝝ anima serpẽtes extrahit. Ceruoꝝ item urit. Diximus hominũ genera qui uenena serpẽtium suctu e corporibus exigerẽt. Quin & suibus serpẽtes in pabulo sũt: & aliis uenenum est. Quæ insecta appellauimus omnia olei aspersu necãtur. Vultures unguẽto

quidem fugantur. Alia alios appetunt odores. Scarabei rosam. Quosdã serpentes scorpio occidit. Scythæ sagittaℝ ungũt aciẽ uipina sanie & humano sãguine. Irremediabile id scelus. Mortem ilico affert leui tactu. Quæ aĩalium ueneno pascerẽtur diximus. Quædã ĩnocua alioqn uenenatis pasta noxia fiunt & ipsa. Apros in pãphilia & ciliciæ mõtosis salamandra ab iis deuorata qui edere moriũtur. Nec enim est intellectus ullus in sapore uel odore. Et aqua uinũq; ĩterimit. Salamãdra ibi ĩmortua: uel si oĩo biberit unde petetur. Item rana quã uocãt rubetã: tãtum insidiaℝ est uitæ. Vespæ serpẽtes auidæ uescũtur. Quo alimento mortiferos ictus faciunt. Ideoq; magna differentia est uictus: ut in tractatu pisce uiuentium Theophrastus ꝓdidit. Boues quoq; pisce uesci: sed nõ nisi uiuẽte. Homini cibus utilissimus simplex. Aceruatio sapoℝ pestifera: & cõdimẽta pniciosiora. Difficulter ãt perficiũtur oĩa in cibis acria: nimia: & auide hausta: & æstate q̃ hyeme difficilius: & ĩ senecta q̃ ĩ iuuẽta. Vomitiões hoĩ ad hæc in remediũ excogitatæ frigidiora corpora faciũt. Inimicæ oculis maxĩe aut dẽtibus. Sõno cõcoq̃re corpulẽtiæ q̃ firmitati utilius. Ideo athletas malũt cibos ãbulatiõe pficere. Peruigilio qdẽ præcipue uincũtur cibi.

De corpulẽtia augenda uel minuẽda: & quæ gustu famẽ ac sitim sedent. Ca. liiii.

a Vgescũt corpora dulcibus atq; pĩguibus & potu. Minuũtur siccis & aridis: ac siti. Quædã aĩalia & pecudes quoq; in africa quarto die bibũt. Homini nõ ante diem septimũ lœtalis inedia. Durasse & ultra undecimũ plerosq;. Certũ est mori esuriendi semp inexplebili auiditate aĩalium uni homini. Quædam rursus exiguo gustu famẽ ac sitim sedant: cõseruãtq; uires: ut butyrum: ut titipace. glycyrrizon. Perniciosissimũ aũt & in oĩ uita quidẽ quod nimiũ. Præcipue tamen corpori: minuiq; quod graue quolibet mõ utilius. Veℝ ad reliqua naturæ trãseamus.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XII. PROHEMIVM.

a NIMALIVM OMNIVM QVAE NOSCI POTVere naturæ generatim mẽbratimq; ita se habẽt. Restãt neq; ipsa anima carentia quãdoqdem nihil sine ea uiuit terra edita: ut inde eruta dicãtur: ac nullum sileat reℝ naturæ opus. Diu fuere occulta eius beneficia. Sũmumq; munus homini datum arbores siluæq; intelligebãt. Hinc primũ alimẽtum. Harum frõde mollior specus: libro uestis. Etiãnum gẽtes sic degũt. Quo magis ac magis admireris ab iis principiis cædi mõtes in marmora. Vestes a seribus peti. Vnionẽ in rubri maris ꝓfundo. Smaragdum in ima tellure quæri. Ad hoc excogitata sũt aurium uulnera. Nimiℝ quoniã paℝ ẽ collo crinibusq; gestari: nisi infoderẽtur etiã corpori. Quã ob rem sequi par est ordinem uitæ & arbores ante alia dicere: ac morbis primordia ingerere.

De arboℝ honore: & quãdo platanus primũ in italia: & de natura eaℝ. Ca. i.

b Ae fuere numinũ templa: priscoq; ritu simplici rura ẽt nũc deo præcellẽtem arborẽ dicãt. Nec magis auro fulgẽtia atq; ebore simulacra q̃ lucos. Et in iis silẽtia ipsa adoramus. Arboℝ genera numinibus suis dicata perpetuo seruãtur. Vt Ioui esculus. Apollini laurus. Mineruæ olea. Veneri myrtus. Herculi populus. Quin & Siluanos Faunosq; & deoℝ genera siluis ac sua numina tãq̃ e cælo attributa credimus. Arbores postea grãdioribus fruge succis hominem mitigauere. Ex iis recreãs mẽbra olei liquor: uiresq; potus uini: tot deniq; sapores ãnui sponte uenientes: & mẽsæ depugnetur licet eaℝ cã cum feris: & pasti naufragoℝ corporibus pisces expetantur: etiãnum tamẽ secũdæ. Mille præterea sũt usus eaℝ sine quis uita degi nõ possit. Arbore sulcamus maria: terrasq; admouemus. Arbore exædificamus tecta. Ex arbore & simulacra numinum fuere: nõdũ precio excogitato beluaℝ cadaueri: atq; ut a diis nato iure luxuriæ eodẽ ebore numinũ ora spectarẽtur: & mẽsaℝ pedes. Produũt alpibus coercitas & tam ĩexuperabili munimẽto gallias hãc primũ habuisse cã; supfũdendi sese italiæ: q Elico ex heluetiis ciuis eoℝ fabrilem ob artem romæ cõmoratus ficũ siccã & uuam: oleiq; ac uini præmissa remeãs secũ tulisset. Qua ꝓpter hæc uel bello quæsisse uenia sit. Sed quis nõ iure miretur arborem umbræ gratia tãtum petitã orbe: Platanus ea est. Hæc per mare ioniũ in Diomedis insulã eiusdem tumuli gratia primum inuecta. Inde in siciliã trãsgressa: atq; inter primas donata italiæ. etiã ad morinos usq; peruecta: ad tributarium etiã pertinẽs solũ: ut gentes uectigal & ꝓ umbra pẽdant. Dionysius prior siciliæ tyrãnus regiam in urbem trãstulit eas: domus suæ miraculũ: ubi postea factũ gymnasiũ: nec potuisse in amplitudinẽ adolescere. Haud alia fuisse in italia ac nominatim hispania apud auctores inuenitur. Hoc actũ circa captæ urbis ætatẽ: tãtumq; postea honoris increuit: ut mero infuso enutriãtur. Cõpertũ id maxime prodesse radicibus. Docuimusq; etiã arbores uina portare.

Celebratæ fūt primū in ābulatione achademiæ athenis cubitoꝝ xxx. sex unius radice ramos an/
tecedēte. Nūc est clara in lycia sotia gelidi fontis amœnitate itineri apposita domicilii mō caua
octoginta atq; unius pedū specu: numeroso uertice: & se uastis ꝑtegens ramoꝝ arboribus istar
agros lōgis optinēs umbris: ac ne qd desit spelūcæ imagini saxea intus crepidinis corona musco/
sos cōplexa pumices extat: tam digna miraculo: ut Licinius Mutianus ter cōsul & nuper ꝓuin/
tiæ eius legatus ꝓdendū etiā posteris putarit: epulatū intra eam se cum duodeuicesimo comite.
Large ipsa toros præbēte frōde: ab omi afflatu securꝫ optātē; hymbriū p folia crepitus. Lætio
remq; marinoꝝ nitore picturæ uarietate laquearium auro cubuisse in eadē. Aliud exēplum Caii
principis in ueliterno rure mirati unius tabulata: laxæq; ramoꝝ trabibus scamna patula & in ea
epulāti cū ipse pars esset umbræ quindecim cōuiuaꝝ ac ministerii capacē triclinio: quā cœnā ap
pellauit ille nidum. Est gortynæ in insula creta iuxta fōtē platanus una insignis utriusq; linguæ
monumētis: nūq; folia dimittēs. Statiq; ei grætiæ fabulositas supfluit. Iouē sub ea cū Europa
cōcubuisse. Ceu uero nō alia eius generis esset in cypro: sed ex ea primū in ipsa creta ut est natu/
ra hominū nouitatis auida. Platani satæ regenerauere uitium: quādoqdē cōmēdatio arboris eius
nō alia maior est: q; solē æstate arcere: hyeme admittere. Inde in italiā quoq; ac suburbana sua
Claudio principe Marcelli Esernini libertus: sed q se potētiæ cā Cæsaris libertis adoptasset spa
do thessalicus prædiues ut merito dici posset. Id quoq; Dionysius transtulit id genus. Durantq;
etiam in italia portenta terraꝝ: præter illa scilicet quæ ipsa excogitauit italia.

De cameplatano: & quis totonderit uiridaria. Ca. ii.

n Anq; & cameplatani uocāt coactæ breuitatis: quoniā arboꝝ etiā abortus inuenimus. Hoc
quoq; ergo ī gñre pumilionū īfœlicitas dicta erit. Fit āt & serēdi gñre & recidēdi primus.
Cn. Matius ex eqstri ordie Diui Augusti amicus īuenit nemora tōsilia ītra hos lxxx. annos.

De peregrinis arboribus: & malo assyria. Ca. iii.

p Eregrinæ cerasi persicæq;: & oēs quaꝝ græca noia aut aliena. Sed quæ ex iis īcolaꝝ nume
ro esse cœpeř dicetur inter frutiferas. In præsentia externa ꝓsequemur a salutari maxime
orsi. Malus assyria quā alii uocāt medicam uenenis medeť. Folium eius est unedonis intercurrē
tibus spinis. Pomū ipsū alias nō mādiť: odoř præcellit folioꝝ quoq;: q trāsit ī uestes una cōdit⁹
arcetq; aīaliū noxia. Arbor ipsa oibus horis pomifera est: aliis cadētibus: aliis maturescētibus:
aliis uero subnascētibus. Tētauer gētes trāsferre ad se ꝓpter remediī præstantiā fictilibus in ua
sis dato p cauernas radicibus spiramēto. Qualirer oīa trāsitura lōgius seri artissime trāsferriq;
quæ meminisse cōueniet: ut semel quæq; dicāť. Sed nisi apud medos & ī pside nasci noluit Hæc
ā cuius grana pthoꝝ ꝓceres incoquere diximus esculentis cōmendādi halitus gratia. Nec alia ar
bor laudatur in medis. Lanigeras seꝝ in mentione gentis eius narrauimus.

De indiæ arboribus: uel quando primum romæ hebenus. Ca. iiii.

i Tem indiæ arboꝝ magnitudinē unā: quā peculiarius Virgilius celebrauit hebenum nusq;
alibi nasci ꝓfessus. Herodotus eā æthiopiæ intelligere maluit: tributi uice regibus persi/
dis e materie eius cētenas phalāgas tertio quoq; āno pēsitasse æthiopas cū auro & ebore ꝓden
do. Nō omittēdū id quoq; uicenos dentes elephātoꝝ grādes: quoniā ita significauit: æthiopas
eadem cā pendere solitos: tāta ebori auctoritas erat urbis nostræ trecētesimodecimo āno. Tūc
enim auctor ille hystoriā eam cōdidit Thuriis in italia. Quo magis miꝝ est: quod eidem credi/
mus: qui padū amnem nō uidisset: nemini ad id tēpus asiæ græciæq;: aut sibi cognitum. Aethio
piæ forma ut diximus. Meroen usq; nup allatā Neroni principi rarā arborem hebenū. A meroe
usq; ad syenem finem impii per nōgenta nonaginta sex mil. pas. nullāq; aliā nisi palmaꝝ generis
esse docuit. Ideo fortassis in tributoꝝ auctoritate tertia res fuerit hebenus. Romæ eā magnus
Pompeius in triumpho mithridatico ostendit. Accendi eā Fabianus negat. Vriť tamē odore iu
cūdo. Duo genera eius. Raꝝ id quod melius. Arboreum trūco enodi: materiæ nigri splēdoris:
ac uel sine arte protinus iucūdi. Alteꝝ fruticosum cytisi modo: & tota india dispersum est.

De spina & ficu indicis. Ca. v.

i Bi & spina similis sed deprehensa uel lucernis igni protinus trāsiliēte. Nunc eas exponam
quas mirata est Alexandri magni uictoria orbe eo patefacto. Ficus ibi exilia poma habet:
Ipsa se semp serens: uastis diffūdiť ramis. Quoꝝ pōdera adeo in terrā curuātur: ut āuo spatio
infigātur: notamq; sibi ꝓpaginē faciāt circa parētem ī orbes: quodā opere topiario. Intra sepē
eam æstiuāt pastores. opacam pariter & munitam uallo arboris: decora specie subter intuēti ꝓ/
cul ue formicato ambitu. Supiores eiusdem rami in excelsū emicāt: siluosa multitudine: uasto ma
tris corpore: ut lx. pas. pleræq; orbem colligāt. Vmbræ uero bina stadia operiāt. Folioꝝ lati/
tudo peltæ effigiem amazonicæ habet. Ea causa fructum integens crescere prohibet: Rarusq; ē
nec fabæ magnitudinem excedens. Sed per folia solibus coctus prædulci sapore digno miraculo
arboris gignitur circa acesinem maxime amnem.

De arbore pala: & arboribus indicis sine nominibus & laniferis. Ca. vi.

m Aior alia pomo & suauitate præcellẽtior: quo sapiẽtiores indorꝝ uiuũt. Folium alas auium imitatur lõgitudine triũ cubitorꝝ: latitudie duum: Fructũ e cortice mittit admirabilem succi dulcedine: ut uno quaternos satiet. Arbori nomẽ palæ: pomo arienæ. Plurima est in sidracis expeditionũ Alexãdri termino. Est & alia similis huic: dulcior pomo: sed intraneorꝝ ualitudini infesta. Dixerat Alexãder ne qs agminis sui id pomũ attingeret. Genera arborꝝ macedones narrauere: ex maiore ꝑte sine noĩbus. Est & terebintho similis cætera: pomo amygdalis: uel minore tãtũ magnitudine: præcipuæ suauitatis ĩ bactris. Vtiq; hãc aliq terebithũ esse ꝓprii gñris potiusq; simile ei putauerũt: Sed ũde uestes lineas faciũt: foliis moro similis: calice bõbicino: Rhodo serũt eã ĩ cãpis: nec ẽ gratior ullarꝝ ꝓspectus. Oliua ĩdiæ sterilis: præterq; oleastri fructu.

De piperis arboribus: & gariophylo: & aliis pluribus. Ca. vii.

p Assim uero quæ piper gignũt: iuniperis nostri similes: q̃q; in frõte caucasi solibus opposita gigni tãtum eas aliqui tradidere. Semina a iunipero distãt puulis siliquis: quales ĩ passiolis uidemus. Hæ priusq; dehiscãt: decerptæ tostæq; sole faciũt quod uocatur piper lõgũ. Paulatim uero dehiscẽtes per maturitatem ostẽdũt cãdidũ piper: quod deĩde tostũ solibus colore rugisq; mutatur. Verꝝ & iis sua iniuria est: atq; cæli intẽperie carbũculãtur: fiuntq; semina cassa & inania: quod uocãt brechmasin: indorꝝ lingua sic significãte abortũ. Hoc ex oĩ genere asperrimũ leuissimũq; & pallidũ. Gratius nigrum: leniusq; utroq; cãdidũ. Nõ est huius arboris radix: ut aliqui existimauere: quã uocant singiuerim: alii uero gigiberim: q̃q; sapore simili. Id enim ĩ arabia atq; troglodytica in uillis nascitur. Paruæ hærbæ: radice cãdida. Celeriter ea cariẽ sẽtit: q̃uis ĩ tanta amaritudine. Preciũ eius in libras sex. Piper lõgum facillime adulteratꝰ alexãdrino sinapi. Emitur in libras xxv. Album xvii. Nigrũ iiii. Vsũ eius adeo placuisse mirꝝ est. In aliis qppe suauitas cœpit: in aliis species inuitauit. Huic nec pomi nec baccæ cõmẽdatio est aliqua. Sola placere amaritudine: & hãc in indos peti. Quis ille q primus cibis expiri uoluit: aut cui in appetenda auiditate esurire nõ fuit satius? Vtrũq; siluestre gẽtibus suis est: & tamẽ põdere emitꝰ ut aurꝝ uel argẽtum. Piperis arborem iam etiam habet italia maiorem myrto: nec absylẽ. Amaritudo grano eadẽ quæ piperi myrteo creditꝰ esse. Deest tosta illa maturitas: ideoq; & rugarꝝ colorisq; similitudo. Adulteratur iunipi baccis mire uim trahẽtibus. In põdere qdẽ multis mõis. Est etiãnum ĩ india piperis grani simile: quod uocatꝰ gariophylon grãdius fragiliusq;. Tradũt ĩ indico luco id gigni. Aduehitꝰ odoris grã. Fert & ĩ spinis pipis similitudinẽ: pcipua amaritudie foliis puis densisq; cypri mõ: ramis triũ cubitorꝝ: cortice pallido: radice lata: lignosaq;: buxei coloris. Hac in aqua cũ semine excepta ĩ æreo uase medicamẽtũ fit: qđ uocatꝰ lycione. Ea spina & in pelio mõte nascitꝰ: adulteratq; medicamẽtũ. Item asphodeli radix aut fel bubulũ aut absĩthium uel thus uel amurca. Absĩntiũ aptissimũ medicinæ quod est spumosũ. Indi in utribus camelorꝝ aut rhinocerotum admittũt. Spinam ipsam in græcia quidam pixacanthum chironium uocant.

De machir: & arboribus amanæ gentis. Ca. viii.

e T machir ex india aduehitꝰ cortex rubẽs: radicis magnæ: noĩe arboris suæ. Qualis sit ea incõpertũ habeo. Corticis melle decoctꝰ usus in medicina ad dysentericos præcipuus habetꝰ. Saccaron & arabia fert: sed laudatius india. Est ãt mel ĩ arũdinibus collectũ: gũmiũ mõ cãdidũ: dẽtibus fragile. Amplissimũ nucis auellanæ magnitudine ad medicinæ tãtũ usũ. Cõtermina ĩdis gens ariana appellatꝰ: cuius spina lachrymarꝝ preciosa: myrrhæ similis: accessũ ꝓpter aculeos anxio. Ibi & frutex pestilens raphani folio: lauri odore: equos inuitãte: qui pene equitatu orbauit Alexãdrũ primo introitu. Quod & ĩ gedrosiis accidit. Item laurino folio. Et ibi spina tradita ẽ: cuius liquor aspersus oculis cæcitatem infert animalibus oĩbus. Necnõ & hærba præcipui odoris referta minutis serpẽtibus: quarꝝ ictu ꝓtinus moriẽdũ eẽt. Onesicritus tradit ĩ hyrcaniæ cõuallibus ficis similes esse arbors quæ uocetꝰ occhi: ex qbus defluat mel horis matutinis duabus.

De bedellio & arboribus persici maris. Ca. ix.

u Icina est bactriana: in qua bedellium noĩatissimum. Arbor nigra est magnitudine oleæ folio roboris: fructu caprifici: naturaq; gũmi. Alii brochõ appellãt: alii malachrã: alii maldacon. Nigrum uero & in offas cõuolutum badrobalũ. Esse aũt debet trãslucidum: simile cæræ: odoratum: & cum fricatur pingue: gustu amarꝝ citra acorem. In sacris uino perfusum odoratius. Nascitur & in arabia indiaq; & media ac babylone. Aliq peraticum uocãt ex media aduectũ. Facilius hoc & crustosius: amariusq; & gũmosum. Adulteratur amygdala nuce. Cætera eius genera cortice: & scordasti. Ita uocatur arbor æmula gũmi. Sed deprehẽdũtur (quod semel dixisse & in cæteros odores satis ut sit) odore: colore: põdere: gustu: igne. Bactriano nitor siccus: multiq; cãdidi ungues. Præterea suum põdus: quod grauius esse aut leuius nõ debeat. Precium sincero in libras decẽ tantũ. Gentes supradictas persis attingit: rubro mari: quod ibi persicũ uocauimus lõge in terra æstus agẽte. Mira arborꝝ natura. Nãq; erosæ sale ĩuectis derelictisq; similes sicco littore radicibus nudis polyporꝝ mõ amplexæ steriles harenas spectãtur. Eædẽ mari aduenĩẽte fluctibus pulsatæ resistũt imobiles. Quin & pleno æstu operiuntur totæ. Apparetq; rerꝝ argu/

mentis asperitate aquarum illas ali. Magnitudo miranda est. Species similis unedonis. Pomum amygdalis extra: intus contortis nucleis.

De arboribus persicæ insulæ: & lanigeris arboribus: Ca.x.

t Ylos insula in eodem sinu est: repleta siluis qua spectat orientem: quaqꝫ & ipsa æstu maris perfūditur. Magnitudo singulis arboribus fici. Flos suauitate inenarrabili. Pomū lupino simile: ꝓpter asperitatem intactū omībus aīalibus. Eiusdem insulæ excelsiore suggestu lanigeræ arbores alio mō ꝙ seꝝ. Iis folia infœcūda: quæ ni minora essent uitiū poterāt uideri. Ferūt cotonei mali āplitudine cucurbitas: quæ maturitate ruptæ ostēdūt lanuginis pilas: ex qbus uestes ꝑciso linteo faciūt.

De gosampino & arboribus ex quibus uestes fiunt: & quibus mōis cōstēt arboꝝ fructus. Ca.xi.

a Rbores uocāt gosampinos fertiliores etiam tylo uero minores: quæ distant x. passibus. Iuba circa fruticem lanugines esse tradit: linteaqꝫ fieri indicis præstātiora. Arabiæ aūt arbores ex quibus uestes faciāt cynas uocari: folio palmæ simili. Sic indos suæ arbores uestiunt. In tylis aūt & alia arbor floret albæ uiolæ specie: sed magnitudine quadruplici sine odore quod miremur. In eo tractu est & alia similis foliosior tamē. roseiqꝫ floris: quē noctu cōprimēs aperire incipit solis exortu: meridie expādit. Incolæ dormire eum dicūt. Fert eadē insula & palmas: oleasqꝫ: ac uites: & cū reliquo pomoꝝ genere ficos. Nulli arboꝝ folia ibi decidūt. Rigat̃qꝫ gelidis fōtibus: & hymbres accipit. Vicina iis arabia flagitat quādā generꝝ distinctionē: quoniam fructus iis cōstat: radice: frutice: cortice: succo: lachryma: ligno: surculo: flore: folio: pomo:

De costo & nardo: & differentiis nardi. Ca.xii.

r Adix & foliū indis est maximo precio. Radix costi gustu feruēs: odore eximio: frutice alias inutili: primo stati introitu ānis indi ī patale insula. Duo sūt eius genera: nigrum & quod melius cādicans. Preciū in libras xvi. De folio nardi plura dicere par est: ut principali ī unguētis Frutex ē graui & crassa radice: sed breui ac nigra: fragiliqꝫ: ꝙuis pingui. Sitū redolēte ut cuꝑssi aspero sapore: folio paruo dēsoqꝫ. Cacumina in aristas se spargūt: ideo gemina dote nardi spicas ac folia celebrant. Alteꝝ eius genus apud gangē nascens dānatur. In totū ozenitidis noīe uirus redolens. Adulterat̃ ex pseudo nardo hærba quæ ubiqꝫ nascitur crassiore atqꝫ latioꝛ folio: & colore lāguido in cādidū uergente. Item sua radice permixta pōderis cā: & gūmi: spumaqꝫ argenti aut stibio: cyperi uē cortice. Sinceꝝ qdem leuitate deprehēdit̃: & colore ruffo: odorisqꝫ suauitate & gustu: maxime siccāte os sapore iucūdo. Preciū spicæ in libras lxxxx. Folia diuisere ad nouā āplitudinē: quod hadrosphæꝝ uocat̃: maioribus siclis xxx. Quod minore folio est mesosphæꝝ appellatur emitur lx. Laudatissimū microsphæꝝ e minimis foliū. Preciūqꝫ eius lxxv. odoris gratia omnibus maior recētibus. Nardo color qui inueterauerit nigriori melior. In nostro orbe ꝓxime laudatur syriacum: mox gallicū. Tertio loco creticū: quod alii qdē agirō uocāt: alii aliphū: folio olusatri: caule cubitali geniculato: in purpura albicāte: radice obliqua uillosaqꝫ & imitante auium pedes. Baccaris uocatur nardū rusticū: de quo dicemus inter flores. Sūt aunt ea oīa hærbæ: præter indicū. Ex iis gallicū & cū radice uellitur: abluiturqꝫ uino. Siccatur in umbra: alligat̃ fasciculis in charta: nō multū ab indico differens: syriaco tamē leuius. Preciū siclis xiii. In iis probatio una: ne sint fragilia & arida potius ꝙ sicca folia. Cum gallico nardo semper nascitur hærba: quæ hirculus uocatur a grauitate odoris & similitudine: quæ maxime adulteratur. Distat ꝙ siñ cauliculo est: & ꝙ minoribus foliis: ꝙqꝫ radicis neqꝫ amaræ neqꝫ odoratæ.

De assaro amomo & amomi: & de cardamomo. Ca.xiii.

n Ardi uim habet & assaꝝ: quod & ipsū aliqui siluestre nardū appellāt. Est āt ederæ foliis: rotundioribus tātum mollioribusqꝫ: flore purpureo: radice gallici nardi simile: acinosū: saporis calidi: ac uenosi. Mōtibus in umbrosis bis āno floret. Optimū in pōto: proximū in phrygia: tertium in illyrico. Foditur cū folia mittere incipit. Et ī sole siccatur: celeriter situm trahēs: ac senescēs. Inuēta nuper & in thracia hærba est cuius folia nihil ab indico nardo distāt. Amomi uua in usu est indica uite labrusca ut alii existimauere frutice uenoso: palmi altitudine: carpit̃qꝫ cū radice: manipulatim leniter cōponitur: ꝓtinus fragile. Laudatur ꝙ maxime punici mali foliis simile: nec rugoris: colore ruffo. Secūda bonitas pallido. Hærbaceū peius. Pessimūqꝫ candidum: quod & uetustate euenit. Preciū uuæ in libras sicli lxx. Friato uero amomo xlviii. Nascit̃ & ī armeniæ parte: quæ uocatur ocene: & in media & in pōto. Adulteratur foliis punicis & gūmi liqdo ut cohæreat: cōuoluatqꝫ se in uuæ modū. Est & quæ uocatur amomis minus uenosa: atqꝫ durior: ac minus odorata: a quo apparet aut aliud esse: aut colligi īmatuꝝ. Similes iis & noīe & frutice cardamomū semine oblōgo. Metitur eodem mō & in arabia. Quattuor eius genera. Viridissimum ac pingue acutis angulis contumax fricāti: quod maxime laudatur. Proximū eius ruffo cādicans. Tertiū breuius atqꝫ nigrius. Peius tamē uariū & facile tritu: odorisqꝫ parui. Quod uerius costo uicinius esse debet. Hoc & apud medos nascitur. Preciū optimi in libras xii. Cinamomo gētilitas ꝓxima erat nisi: ni prius arabiæ diuitias īdicari cōueniret: cāsqꝫ quæ cognomē illi

fœlicis ac beatæ dedere. Pricipalia ergo ĩ illa thus & myrrha. Hæc & cũ troglodytis cõmunis.

De thure & arboribus thuris. Ca. xiiii.

t Hura præter arabiam nullis: ac ne arabiæ qdem uniuerſæ. In medio eius ſũt fere attrami
tæ pago ſabæoꝝ capite regni Sabota: in mõte excelſo: a quo octo mãſionibus diſtat regio
eoꝝ thurifera: Saba appellat̃: quod ſignificare græci miſterium dicũt: ſpẽctãs ortus ſolis æſtiui
undiqꝫ rupibus inuia & a dextra maris ſcopulis inacceſſa. Id ſolũ e rubro lacteũ traditur. Siluaꝝ
lõgitudo eſt ſchœnoꝝ xx. Latitudo dimidiũ eius. Schœnus patet Eratoſthenis rõne ſtadia xl.
hoc eſt paſſus qnqꝫ milia. Aliq xxii. ſtadia ſingulis ſchœnis dedere: attollũtur colles alti: decur/
runtqꝫ & in plana arboꝛ̃s ſpõte natæ. Terram argilloſam eſſe cõuenit: raris fõtibus ac nitroſis.
Attingũt & miniei pagus alius: per quos euehitur uno tramite anguſto. Hi primi cõmertiũ thu
ris fecere: maximeqꝫ exercẽt. A quibus & minieũ dictũ eſt. Nec præterea arabũ alii thuris ar/
borem uident: ac ne hoꝝ quidem omẽs. Ferũtqꝫ ccc. nõ amplius eſſe familiaꝝ: quæ ius p ſucceſſi
ones id ſibi uẽdicẽt. Sacros uocari ob id: nec ullo cõgreſſu fœminaꝝ funeꝝqꝫ cum incidãt eas ar
bores: aut metant pollui. Atqꝫ ita religione merces augeri. Quidã ꝓmiſcuũ ius iis populis eſſe
tradũt in ſiluis. Alii per uices ãnoꝝ diuidi. Nec arboris ipſius quæ ſit facies cõſtat. Res ĩ arabia
geſſimus: & romana arma in magnã partẽ eius penetrauere. C. etiã Cæſar Auguſti filius ĩde glo
riam petiit: nec tamẽ ab ullo (quod equidẽ ſciam) latino arboꝝ eaꝝ tradita eſt facies. Græcorum
exempla uariãt. Alii folio pyri minore dũtaxat & hærbidi coloris prodidere. Alii lẽtiſco ſimilẽ
ſubrutilo folio. Quidã terebinthũ eſſe: & hoc uiſũ Antigono regi allato frutice. Iuba rex iis uo
luminibus quæ ſcripſit ad C. Cæſarẽ Auguſti filium ardẽtem fama arabiæ tradit cõtorti eſſe cau
dicis: ramis aceris maxime põti. Succũ amygdalæ mõ emittere. Taleſqꝫ in carmania apparer̃: &
in ægypto ſatas ſtudio Ptolemæoꝝ regnãtiũ. Cortice lauri eſſe cõſtat. Quidã & foliũ ſimile di/
xere. Talis certe fuit arbor ſardibus. Nã & aſiæ reges ſerendi curã habuerũt. Qui mea ætate le
gati ex arabia uenerũt: omĩa incertiora fecerũt. Quod iure miremur uirgis etiã thuris ad nos cõ
meãtibus quibus credi poteſt: matrem quoqꝫ teretẽ & enodi fruticare trũco. Meti ſemel ãno ſo
lebat minore occaſione uendendi. Iam quæſtus aliam uiam affert.

De natura thuris & generibus. Ca. xv.

p Rior atqꝫ naturalis uindemia circa canis ortum flagrãtiſſimo æſtu incidẽtibus: qua maxĩe
uideatur eſſe prægnãs: tenuiſſimuſqꝫ tendi cortex. Laxatur hic plaga: nõ adimitur. Inde ꝓ/
ſilit ſpuma pinguis. Hæc cõcreta denſat̃: ubi loci natura poſcat tegere palmea excipiẽte. Aliubi
area circũ pauita. Purius illo mõ: ſed hoc põderoſius. Quod in arbore hæſit ferro depectitur:
ideo corticoſum. Silua diuiſa certis portionibus mutua ĩnocentia tuta eſt. Neqꝫ ullus ſaucias ar/
bores cuſtodit. Nemo furat̃ alteri. At hercule alexãdriæ ubi thura ĩterpollãt̃: nulla ſatis cuſto
dit diligẽtia officinas. Subligaria ſignãt̃ opifici. Perſona adiicitur capiti: dẽſus ue reticulus. Nu/
di emittuntur: tãto minus fidei apud nos pœna: qꝫ apud illos ſiluæ habẽt. Autũno legitur ex
æſtiuo partu. Hoc puriſſimũ cãdidũ. Secũda uindemia eſt uere: ad eã hyeme corticibus inciſis.
Ruffũ hoc exit: nec cõpãdum priori. Illud carfiatum: hoc dathiathũ uocãt. Creditur & nouellæ
arboris cãdidius eſſe: ſed ueteris odoratius. Quidam & in inſulis melius putãt gigni. Iuba in iſu
lis negat naſci. Quod ex eo rotũditate guttæ pepẽdit maſculũ uocamus: cum alias non fere mas
uocetur: ubi nõ ſit fœmina. Religioni tributũ ne ſexu alter uſurparet̃. Maſculum aliqui putãt a
ſpecie teſtium dictum. Præcipua ãt gratia eſt mãmoſo cũ hærente lachryma prioꝛ̃ cõſecuta alia
miſcuit ſe. Singula hæc manum implere ſolita inuenio. Cũ minori diripiẽdi auiditate lẽtius naſci
liceret. Græci ſtrygoniã & atomum tali mõ appellãt: minorẽ aũt orobiã. Micas cõcuſſu eliſas
mãnã uocamus. Etiãnum tamẽ inueniũtur guttæ: quæ tertiã partẽ minæ: hoc eſt xxxix. dena
rioꝝ põdus æquent. Alexãdro magno in puericia ſine pſimonia thura ingerenti aris pedagogus
Leonides dixerat ut illo mõ cũ deuiciſſet thuriferas gẽtes ſupplicaret. At ille arabia potitus thu
re onuſtã nauĩ miſit ei. Large exhortatus ut deos adoraret. Thus collectum ſabotam cameliſ cõ
uehitur porta ad id una patẽte. Digredi uia capitale leges fecere. Ibi decimas deo: quẽ uocãt Sa
bin. Menſura nõ põdere ſacerdotes accipiũt. Nec ãte mercari licet. Inde ĩpenſæ publicæ tole/
rantur. Nã & benigne certo itineꝝ numero deus hoſpites paſcit. Euehi nõ poteſt niſi p gebbani
tas. Itaqꝫ & hoꝝ regi pẽditur uectigal. Caput eoꝝ thõma abeſt a gaza noſtri littoris iudeæ op/
pido lxxx. xxxvii. mil. paſ. Quod diuidit̃ ĩ mãſiones cameloꝝ lxii. Sũt & quæ ſacerdotibus dãt̃
portiones ſcribiſqꝫ regũ certæ. Sed præter hos & cuſtodes ſatelliteſqꝫ & hoſtiarii & miniſtri po
pulãt̃. Iã quacũqꝫ iter ẽ aliubi ꝓ aqua aliubi ꝓ pabulo aut ꝓ mãſiõibuſ uariiſqꝫ portoriiſ pẽdũt:
ut ſũptus ĩ ſingulos camelos denariũ dc. lxxxviii. ad noſtrũ litt⁹ colligat. Iteꝝqꝫ ĩpii noſtri publi
canis pẽdit̃. Itaqꝫ optimi thuris libra ſicloꝝ vi. Preciũ hẽt ſecũda xii. tertia xiiii. Apud nos adul
terat̃ reſinæ cãdidæ gẽma pqꝫ ſimili: ſed dep̃hẽdit̃ qbus dictũ eſt mõis. Probat̃ cãdoꝛ̃: ãplitu
dine: fragilitate: carbone. Vt ſtatim ardeat. Itẽ ne dentẽ recipiat potius qꝫ in micas frãgatur.

De myrrha & arboribus myrrhæ. Ca. xvi.

m Yrrham in iisdem siluis permixtam arborem nasci tradidere: aliq plures separatim. Quippe multis in locis arabiæ gignitur: ut apparebit in generibus. Cõuehit & ex siluis laudata: pe tuntq̧ eã etiã a troglodytis sabbæi trãsitu maris. Satiua quoq̧ ꝓuenit multũ siluestri prælata. Gaudet rastris & ablaqueationibus. Melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad qnq̧ cubita: nec sine spina: caudice duro & intorto: crassiore ꝙ thuris: & ab radice etiã ꝙ reliqua sui parte. Corticem lenẽ: similemq̧ unedoni. Scabrũ alii spinosũq̧ dixere. Foliũ oliuæ: uerũ crispius. & acu leatum. Iuba olusatri aliqui: similem iunipero scabriorẽ tãtum: spinisq̧ horridam: folio rotũdio re: sed sapore iuniperi. Necnõ fuere qui e thuris arbore utrãq̧ nasci mẽtirentur. Incidũtur bis & ipsæ: iisdemq̧ tẽporibus: sed a radice usq̧ ad ramos qui ualẽt. Sudãt aũt spõte priusq̧ incidãt. stacten dictam: cui nulla præfertur. Ab hac satiua & in siluestri quoq̧ melior æstiua. Nõ dãt ex myrrha portiones deo: quoniã & apud alios nascitur. Regi tamẽ gebbãnitarũ quartas ptes eius pendũt. Cætero passim ac uulgo coemptã in folles confarciunt: ipsiq̧ unguentarii digerũt haud difficulter odoris atq̧ pinguedinis argumentis.

De generibus myrrhæ: & natura & precio eius. Ca. xvii.

g Enera cõplura. Troglodytica siluestriũ prima. Erythrea seq̃ns & in aqua statea & astrami tica est gebbãnitica & auseritis gebbãnitarũ regno. Tertia dianitis. Quarta collatitia. Quin ta sembracena a ciuitate regni sabæorũ mari ꝓxima. Sexta quã durisitin uocãt. Est & cãdida uno tantũ loco: quæ in messalum oppidũ cõfertur: Probatur troglodytica pinguedine: & ꝙ aspectu aridior est: sordidaq̧ atq̧ barbara: sed acrior cæteris. Sembracena prædictis caret uitiis: ãte ali/ as hylaris: sed uiribus tenuis. In plenum aũt ꝓbatio est minutis glebis: nec rotũdis. In cõcretu albicãtis succi & tabescẽtis: utq̧ cõfracta cãdidos ũgues habeat: gustu leniter amara. Secũda bo nitas: intus uaria. Pessima quæ intus nigra. Peior si sit etiã foris. Precia ex occasione emẽtiũ ua/ ria. Stacteæ a vi. ad l. Satiuæ sũmũ ad xxii. Erythreæ ad xvi. hanc uolũt arabicã intelligi. Tro/ glodyticæ nucleo ad xiii. Seæ uero quã odorariã uocãt ad xiiii. Adulteratᷣ lentisci glebis & gũ/ mi. Item cucumeris succo amaritudinis cã: sicut põderis spuma argenti. Reliqua uitia depreben/ dũtur sapore: gũmi dente lentiscentis. Facillime aũt adulteratur indica myrrha: quæ ibidẽ qua/ dam e spina colligitur. Hoc solum peius india affert facili distinctione: tãto deterior est.

De mastice: ladano: & bruta: enhemo: & strobo: & de styrace. Ca. xviii.

e Rgo trãsit in masticem quæ ex alia spina fit in india. Itẽq̧ in arabia lamã uocãt. Sed masti ce quoq̧ gemina est: quoniã & in asia græciaq̧ hærba repitur e radice folia emittẽs: & car/ duum similem alo seminis plenũ lachryma: quæ erũpit ĩcisa parte sũma uix ut dinosci possit a ma stice uera. Necnõ & tertia in põto est bituminis similior. Laudatissima ãt chia cãdida: cuius preci um in libras xx. nigræ uero xii. Chia e lentisco traditur gigni gũmi mõ. Adulteratur ut thura re sina. Arabia etiãnum & ladano gloriatur: forte casuq̧ hoc & iniuria fieri odores plures tradide/ re. Capras maleficũ alias frõdibus animal: odoratorũ uero fruticũ expetẽtius tãꝗ intelligãt pre cia carpere geminũ caules prædulci liquore turgentes distillãtemq̧ ab iis casus mixtura succũ im probo barbarũ uillo abstergere. Hũc glomerari in puluerẽ: & incoqui sole. Et ideo in ladano ca prarũ pilos esse. Sed hoc nõ alibi fieri ꝙ in nabatheis: qui sũt ex arabia cõtermini syriæ. Recẽtio res ex auctoribus strobon hoc uocant. Tradũtq̧ siluas arabũ pastu caprarũ infringi: atq̧ ita succũ uillis in hærescere. Verũ ãt ladanum cypri in insula esse: Vt obiter quæq̧ genera odorũ dicãtur: ꝗuis nõ terrarũ ordine. Similiter & hoc ibi fieri tradũt: & esse cesyphũ hyrcorũ barbis genibusq̧ uillosis inhærens. Sed ederæ flore deroso pastibus matutinis cũ est rorulẽta cypros. Deinde ne bula sole discussa in puluerem madentibus uillis adhærescere: atq̧ ita ladanũ depecti. Sũt q hær bam in cypro ex qua id fiat ladam appellẽt: & enim illi ladanum uocãt: huius pingui ĩsidere. Itaq̧ attractis funiculis hærbã eam cõuolui: atq̧ ita offas fieri. Ergo in utraq̧ gente bina genera: ter renum: & factitium. Id quod terrenũ est friabile: factitiũ lentum. Necnõ & fruticem esse dicunt in carmania & super ægyptum per Ptolemæos trãslatis plãtis. Aut ut alii generari & id ĩ iis: ut thuris arbore colligiq̧ ut gũmi inciso cortice: & caprinis pellibus excipi. Precia sũt laudatissimo in libras asses xl. Adulteratur myrti baccis: & aliis aĩalium sordibus. Sinceri odor debet esse fe rus: & quodãmõ solitudinẽ redolens. Ipsum uisu aridũ: statim tactu mollescere. Accẽsum fulge re: odore iucũdo gratuitum. Myrrhata deprehẽdũtur: crepitãtq̧ in igne. Præterea sincero cal/ culi potius e rupibus inhærent: ꝙ puluis. In arabia & olea dotatur lachryma qua medicamẽtum cõficitur a græcis enhemon dictũ: singulari effectu cõtrahẽdis uulnerũ cicatricibus. In maritimis eæ fluctibus æstuq̧ opiuntur. Nec baccæ nocetur: cũ cõstet & in foliis salem relinq. Hæc sũt peculiaria arabiæ. Et pauca præterea alibi cõmunia dicẽda: quoniã in iis uicit: peregrinosq̧ ipsa myrrhæ odors & ab exteris petit. Tãta mortalibus suarũ rerũ satietas ẽ: alienarũq̧ auiditas. Pe/ tũt igitur ĩ helimæos arborẽ brutam cupresso fusæ similem: ex albidis ramis: iucũdi odoris accẽ sam: & cũ miraculo historiis Claudii Cæsaris prædicatam. Folia eius inspergere potionibus par/ thos tradit. Odorem proximũ esse cedro: fumũq̧ eius contra ligna alia remedio. Nascitur ultra

phasin tigrimꝗ in finibus opimis ſcythiæ ĩ mõte ſcanthro. Petũt & ĩ carmanos arborẽ ſtrobum ad fuſſitus perfuſam uino palmeo accedẽtes. Huius odor redit a cameris ad ſolũ iucũdos: ſed aggrauãs capita citra dolorem tamen. Hoc ſõnum ægriſ quærũt. His cõmerciis carracem oppidũ aperuere: quod eſt illis nũdinarium. Inde gabbam omẽs petere ſolebãt dieꝝ xx. itinere: & palestinam ſyriam. Poſtea carracem peti cœptum: ac regna parthoꝝ ex ea cã Iuba auctor eſt. Mihi & ad perſas etiã prius iſta portaſſe: ꝙ in ſyriã aut ægyptũ uidẽtur Herodoto teſte: q tradit singula milia talẽtum thuris annua penſitaſſe arabas regibus perſaꝝ. Ex ſyria reuehunt ſtyracem: acri odore eius in focis abigẽtes ſuoꝝ faſtidium. Cætero nõ alia ligni genera ſunt in uſu ꝙ odorata. Ciboſꝗ ſabæi coquũt thuris ligno: alii myrrhæ. Oppidoꝝ uicoꝝꝗ ñ alio ꝙ ex aris fumo atꝗ nidore. Ad hũc ergo ſanãdũ urunt ſtyracẽ in pellibus hyrcinis: ſuffiũtꝗ tecta. Adeo nulla eſt uoluptas: quæ nõ aſſiduitate ſui faſtidiũ pariat. Eũdẽ & ad ſerpẽtes fugãdos urũt ĩ odoriferiſ ſiluis frequẽtiſſimas.

De fœlicitate arabiæ. Ca. xix.

On ſũt eoꝝ cĩnamomũ aut caſia. Et tamẽ fœlix appellat̃ arabia falſo & ingrati cognomĩs:
n quæ hoc acceptũ ſupis ferat: cũ plus ex eo inferis debeat. Beatũ illa fecit hominẽ etiam in morte luxuria: quæ diis intellexerat genita adhibẽs urendis defũctis. Periti reꝝ adſtruxerunt nõ ferre tantũ ãnuo fœtu: quãtum Nero princeps nouiſſimo põpæ ſuæ die concremauit. Aeſtimẽtur poſtea toto orbe ſingulis ãnis tot funera: aceruatiꝗ cõgeſta honori cadaueꝝ: quæ diis per ſingulas micas dantur. Nec minus ꝓpitii erãt mola ſalſa ſupplicãtibus. Immo uero (ut palã eſt) placatiores. Veꝝ arabiæ etiã nũc fœlicius mare eſt. Ex illo nãꝗ margaritas mittit. Minimaꝗ cõputatione milies cẽtena milia ſeſtertium ãnis oĩbus india & ſeres peniſulaꝗ illa imperio noſtro adimunt. Tanto nobis deliciæ & fœminæ conſtant. Quota enim portio ex illis ad deos quæſo iam uti ad inferos pertinet?

De cinnamomo & xilocinnamomo & caſia. Ca. xx.

c Innamomũ & caſias fabuloſa narrauit antiqtas: princeps ue Herodotus auiũ nidis: & priuatĩ phœnicis: ĩ quo ſitu Liber pater educatus eſſet ex inuiis rupibus arboribuſꝗ decuti carnis: quã ipſæ inferrent põdere aut plũbatis ſagittis. Item caſiã circa paludes ꝓpugnãte unguibus diro ueſptilionũ genere: aligeriſꝗ ſerpẽtibus: his cõmẽtis augentes reꝝ precia. Cõmutata uero fabula eſt ad meridiani ſolis repcuſſus: inenarrabilem quẽdam uniuerſitatis halitum e tota peniſula exiſtere tot geneꝝ auris ſpirãte cõcentu. Magniꝗ Alexãdri claſſibus arabiã odore primum nũtiatam in altum. Omĩa falſa: ſiqdem cĩnamomũ idẽꝗ cĩnamũ naſcit̃ in æthiopia troglodytis cõnubio pmixta. Ii mercãtes a cõterminis uehũt p maria uaſta ratibus: quas neꝗ gubernacula regant: neꝗ remi trahãt uel impellãt: nõ uela: nõ rõ ulla adiuuet: cũ oĩum inſtar ibi ſint homo tantũ & audacia. Præterea hybernũ mare exigãt circa brumã euris tũ maxime flantibus. Ii recto curſu per ſinus impellũt: atꝗ a ꝓmõtorii ambitu argeſte deferũt in portũ gebbãnitaꝝ: qui uocatur ocila. Quã ob rem illi maxime id petũt. Produtꝗ uix qnto ãno reuerti negociatores: & multos interire. Cõtra reuehũt uitrea: & ænea: ueſtes: fibulas cũ armillis ac monilibus. Ergo negociatio illa fœminaꝝ maxime fide cõſtat. Ipſe frutex duoꝝ cubitoꝝ altitudine ampliſſimus: palmiꝗ minimus. iiii. digytoꝝ craſſitudinis: ſtatim a terra ſex digytis ſurculoſus arido ſimilis. Cũ uiret nõ odoratus: folio origani: ſiccitate gaudẽs: ſterilior hymbre: ceu diræ naturæ. Gignitur qdem in planis: ſed dẽſiſſimis in ueprĩbus: rubiſꝗ: difficilis collectu. Metit̃ nõ niſi ꝑmiſerit deuſ. Iouẽ hũc intelligũt aliqui. Aſſabinum illi uocãt. Xliiii. boum capraꝝꝗ & arietũ extis impetrat̃ uenia metẽdi. Nõ tamẽ aut ante ortum ſolis: aut poſt occaſũ licet. Sarmenta haſta diuidit ſacerdos: deoꝗ partem ponit. Reliquũ mercator in naſſas cõdit. Eſt & alia fama: cũ ſole diuidi: ternaſꝗ ptes fieri. Deinde ſorte germina diſcerni. Quodꝗ ſoli ceſſerit relinq: ac ſponte cõflagrare. Præcipua bonitas uirgulroꝝ tenuiſſimis ptibus ad lõgitudinẽ palmi. Secũda ꝓximis breuiore mẽſura atꝗ ordine. Viliſſimũ quod radicibus ꝓximũ: quoniã ibi minimum corticis: in quo ſũma gratiæ. Qua de cã præferũtur cacumina: ubi plurimus cortex. Ipſum uero lignum in faſtidio eſt ꝓpter origani acrimoniã: xilocĩnamum uocat̃. Preciũ eſt in libras xx. Quidam cĩnami duo genera tradidere: cãdidum nigricãſꝗ: & quõdã præferebat̃ cãdidũ. Nũc cõtra nigrum laudatur. Atꝗ etiã uariũ præferũt cãdido: certiſſima tamẽ æſtimatione ſi ſit ſcabrum: atꝗ ut ĩter ſeſe tritũ tarde ferietur. Dãnatur ĩ primis molle: aut cui albet cortex. Ius eius a gebbãnitaꝝ rege ſolo proficiſcitur. Is edicto mercatu uẽdit. Precia quondam fuere in libras denarioꝝ mille. Auctum id parte dimidia eſt incẽſis (ut ferũt) ſiluis ira barbaroꝝ. Id acciderit ne ob iniqtatẽ prææpotẽtium: an forte: nõ ſatis cõſtat. Auſtros ibi tam ardẽter flare: ut æſtitatibus ſiluaſ accẽdãt: inuenimus apud auctores. Coronas ex cĩnamomo interraſili auro ĩcluſas primus oĩum in tẽplis capitolii atꝗ pacis dicauit impator Veſpaſianus Auguſtus. Radicẽ eius magni põderis uidimus in palatii templo: quod fecerũt Diuo Auguſto cõiunx Auguſta aureæ pateræ impoſitã: ex qua guttæ editæ ãnis omĩbus in grana durabãtur: donec id delubrum incẽdio cõſumptum eſt. Frutex & caſia eſt: iuxtaꝗ cĩnami cãpos naſcitur: ſed in mõtibus craſſior ſarmẽto: tenui cute: ueri us

q̃ꝫ cortice: quẽ cõteri: atqꝫ ĩ cĩnamomo leuari: & exinaniri ꝑcium est. Amplitudo fruticis trium cubitoꝝ. Colos triplex. Cũ primum emicat cãdiduſ pedali mẽsura. De inde rubeſcit addito ſemipede. Vltra nigricãs. Hæc pars maxime laudat̃: ac deinde ꝓxima. Dãnatur uero cãdida. Tũ ſecant ſurculos lõgitudine binũ cubitoꝝ. Mox præſuũt recẽtibus coriis quadrupedũ ob id ĩterẽptoꝝ: ut iis putreſcentibus uermiculi lignũ erodãt: & excauẽt corticẽ tutũ amaritudine. Probat̃ recens maxime & quæ ſit odoris molliſſimi: guſtu ue q̃ꝫ maxime feruens: potius lẽto tepore leuiter mordens: colore purpureo: quæqꝫ plurima minimum põderiſ faciat breui tunicaꝝ fiſtula & nõ fragili. Ladã uocãt talẽ barbaro noĩe. Alia ẽ balſamodes ab odor̃ ſimili appellata: ſed amara iõqꝫ utilior medicis: ſicut nigra ũguẽtiſ. Precia nulli diuerſiora. Optimæ ĩ libras xl. cæteris xv.

De iſocinnamo: & chancamo: ac taro. Ca. xxi.

h Is addidere mãgones quã daphonoides uocãt iſocinnamõ cognoĩatam: preciũqꝫ eius faciunt ccc. Adulteratur ſtyrace: & ꝓpter ſimilitudinẽ cortice lauri tenuiſſimis ſurculis. Quin & in noſtro orbe ſeritur: extremoqꝫ in margine impii: qua rhenus alluit. Vidit in aluearíis apuꝫ ſata. Color abeſt ille torridus ſole: & ob id ſimul idẽ odor. Ex cofinio caſiæ cĩnamiqꝫ & chancamũ ac taꝝ inuehitur: ſed p nabathæos troglodytaſqꝫ cõnes qui cõſidere ex nabathæis.

De ſerichato & gabalio & de myrobalano. Ca. xxii.

e O cõportatur & ſerichatum & gabalium. quæ intra ſe cõſumũt arabes: noſtro orbi tãtum noĩbus cognita: ſed cũ cĩnamomo caſiaqꝫ naſcẽtia. Peruenit tamẽ aliquãdo ſerichatũ: & in unguenta additur ab aliqbus: Permutat̃ in libras vi. Myrobalanũ troglodytis & thebaidi & arabiæ: quæ iudæã ab ægypto diſterminat cõmune eſt: naſcẽs unguẽto ut ipſo noĩe appar̃t. Quo itẽm indicatur & glãdem eſſe arbor: heliotropio: quã dicemus inter hærbas ſimili folio. Fruct⁹ magnitudine auellanæ nucis. Ex iis in arabia naſcẽs ſyriaca appellatur: & eſt cãdida. Cõtra ĩ thebaide nigra. Præfertur illa bonitate olei quod exprimit̃. Sed copia thebaica. Inter hæc troglodytica uiliſſima eſt. Sũt qui æthiopicã iis præferãt glandem nigrã nec pinguẽ: nucleoqꝫ gracili: ſed liquore qui exprimitur: odoratiori naſcẽtem ĩ cãpeſtribus. Aegyptiã pinguiorẽ eſſe & craſſiori cortice rubẽtem: & q̃ꝫuis in paluſtribus naſcat̃ breuiorẽ ſicciorẽqꝫ. E diuerſo arabicã uiridẽ ac tenuiorem: & quoniã ſit mõtoſa ſpiſſiorem. Lõge aũt optimã petream: ex quo diximus oppido: nigro cortice: nucleo candido. Vnguentarii autem tantum cortices premunt. Medici nucleos tondunt affuſa eis paulatim calida aqua.

De phœnicobalano: & calamo odorato. Ca. xxiii.

m Yrrhobalano ĩ ũguẽtis ſimilẽ ꝓximũqꝫ uſũ habet palma in ægypto quæ uocatur adipſos: uiridiſ: odore mali cotonei: nullo ĩtus ligno. Colligit̃ ãt pauloante q̃ꝫ ĩcipiat matureſcere. Quod relinqtur phœnicobalanus uocatur: & nigreſcit: ueſcẽteſqꝫ inebriat. Myrrhobalano precium in libras binas. Inſtitores & fecem unguẽti hoc noĩe appellãt. Calamus quoqꝫ odoratus in arabia naſcẽs cõmunis indis atqꝫ ſyriæ eſt. In qua uincit omĩs a noſtro mari cẽtum ſtadiis. Inter libanum mõtẽ aliũqꝫ ignobilem nõ (ut quidã exiſtimauere) antilibanũ in cõualle modica: iuxta lacum cuius paluſtria æſtate ſiccãtur: tricenis ab eo ſtadiis calamus & iuncuſ odorati gignũtur. Sane enim dicamus & de iũco q̃ꝫuis alio hærbis dicato uolumine: quoniã tamẽ hic unguẽtoꝝ materia tractatur. Nihil ergo a cæteris ſui generis differũt aſpectu: ſed calamus præſtãtior odor̃ ſtatim e lõginquo inuitat. mollior tactu: meliorqꝫ qui minus fragilis: & qui a ſolo ſe potius q̃ꝫ q raphani mõ frãgitur. Ineſt fiſtulæ araneũ quod uocãt florem. Præſtãtior eſt cui numeroſius. Reliqua probatio ut niger ſit. Dãnatur alibi. Melior quo breuior & craſſior: lentuſqꝫ in frangẽdo. Calamo precium in libras. i. iunco. v. Traduntqꝫ iuncum odoratum & in campania inueniri. Diſceſſimus a terris oceanum ſpectantibus ad cõuexas in noſtra maria.

De hammoniaco & ſpagno. Ca. xxiiii.

e Rgo æthiopiæ ſubiecta africa hãmoniaci lachrymã ſtillat in harenis ſuis. Inde etiã nomĩe Hãmonis oraculo iuxta quod gignit̃ arbor: quã metopion uocãt reſinæ mõ ut gũmi. Genera eius duo traſton maſculi thuris ſimilitudine: quod maxime probatur. Alteꝝ pingue & reſinoſum: quod pyrama apppellant. Adulteratur harenis uelut naſcẽdo apprehẽſis. Igit̃ q̃ꝫ minimis glebis probatur & q̃ꝫ puriſſimis: Preciũ optimi in libras aſſes. xl. Spagnos inter eos ſitus in cyrenaica ꝓuintia maxĩe ꝓbat̃. Alii ibriõ uocãt. Secũdũ locũ optinet cyprius. Tertiũ phœniſcius. Fert̃ ĩ ægypto naſci. Quin & ĩ galla nec dubitauerĩ. Sũt enim hoc noĩe cani arboꝝ uilli quales ĩ quercu maxĩe uidemuſ: ſed odor̃ præſtãtes. Laus prima cãdidiſſimiſ atqꝫ altiſſimis: Secũda rutilis: Nulla nigris. Et in ĩſulis petriſqꝫ nati ĩprobãt̃: oẽſqꝫ qbus palmaꝝ atqꝫ nõ ſuus odor ẽ.

De cypero & aſphalatro: & maro. Ca. xxv.

c Yperus in ægypto eſt arbor zizipbi foliis: ſemine coriandri: cãdido odorato. Coqtur hoc in oleo: premiturqꝫ poſtea quod cyperus uocatur. Precium ei in libras qnqꝫ. Optimũ habetur e canopica in ripis nili nata: ſecũdum aſcalonæ iudææ: tertium cypro inſula odoris ſuauitate: Quidã hãc eſſe dicũt arborem. quæ in italia liguſtrũ uocet̃. In eodem tractu aſphalatros na

scitur: spina cādida: magnitudine arboris modicæ: flore rosæ. Radix unguētis expetit. Tradūt
in quocūq; frutice curuetur arquus cælestis: eādem quæcūq; sit a spalathro suauitatē odoris exi
stere: sed in aspalatro inenarrabilem quādam. Quidā eū Erisi sceptrū uocāt: alii sceptrū Elisei.
Cuius ꝓbatio ē i color ruffo uel igneo: tactuq; spisso: & odor castoreo. Permutat i libras xv. In
ægypto nascit & marō peius q̃ lydiū maioribus foliis ac uariis. Illa breuia ac minuta & odorata.

De balsamo: & opobalsamo: & xilobalsamo: & styrace: & galbana. Ca. xxvi.

S Ed omibus odoribus præfertur balsamū uni terraꝝ iudææ cōcessū. Quōdā in duobus tan
tum hortis utroq; regio: altero iugeꝝ xx. nō amplius: altero paucioꝝ. Ostendere arbuscu
lam hāc urbi imperatores Vespasiani. Claꝝq; dictu a Pōpeio magno in triumpho arbors quoq;
duximus. Seruit nūc hæc: & tributa pēdit cū sua gente. In totū alia ē natura q̃ nostri externiq;
ꝓdiderāt. Quippe uiti similior est q̃ myrto. Malleolis seri dicitur nuper iuncta ut uitis: & im/
plet colles uineaꝝ mō quæ sine adminiculis se ipsæ sustinēt. Tōdet similiter fruticās: ac rastris
nitescit. Properat nasci. Intra tertium ānum frutifera. Folium ꝓximū tuberi: ꝑpetua coma. Se/
uiere in eadem iudæi sicut in uitam quoq; suā. Cōtra defēdere romani: & dimicatū ꝓ frutice est.
Seritq; nūc eam fiscus. Nec unq̃ fuit numerosior aut ꝓcerior. Proceritas intra bina cubita subsi
stit. Arbori tria genera. Tenui & capillacea coma: quod uocāt anthericeū. Alteꝝ scabro aspec/
tu: incuruū: fruticosum: odoratius: hoc stracū appellāt. Tertium eumetes: qa est cæteris ꝓceri
us: leui cortice. Huic secūda bonitas: nouissima anthericeo. Semē eius est uino ꝓximū gustu: co
lore ruffū: nec sine pingui. Peius in grano quod leuius atq; uiridius. Ramus crassior myrto. Inci
ditur uitro: lapide: osseis ue cultellis. Ferro lædi uitalia odit. Emoritur ꝓtinus. Eadē āputari su
peruacua patiēs. Incidētis manus librat artifici tēperamēto: ne qd ultra corticem uiolet. Succus
e plaga manat: quē opobalsamū uocāt: eximiæ suauitatis: sed tenui gutta: ploratu lanis ꝑua col/
ligitur in cornua. Ex iis nouo fictili cōditur: crassiori similis oleo: & in musto candida. Rubescit
deinde: simulq; durescit & trāslucida. Alexādro magno res ibi gerēte toto die æstiuo unā con/
cham impleri iustū erat. Omni uero fœcūditate e maiore horto cōgios senos. Minore singulos:
& cū duplo repēdebatur argēto. Nūc etiā singulaꝝ arboꝝ largior uena ter omnibus percutitur
æstatibus. Postea deputat. Et sarmēta quoq; in merce sūt. Dcccc. āputatio ipsa surculusq; uenit
intra qntū demum ānum. Xylobalsamū uocatur: & coqtur in unguētis. Pro succo ipsū substitue/
re officinæ. Corticis etiā ad medicamēta preciū est. Præcipua aūt gratia lachrymæ: secunda se
mini: tertia cortici: minima ligno. Ex hoc buxosū est optimū: quod est odoratissimū: mordēs gu
stu: feruēsq; in ore. Adulterat petreo hyperico quod coarguitur magnitudie: īmanitate: latitu
dine: seu lōgitudine: odoris ignauia: sapore piperis. Lachrymæ ꝓbatio ut sit pinguis: tenuis: ac
modice ruffa: & in fricando odorara. Secūdus cādido color. Peior uiridis: crassusq;. Pessimus ni/
ger. Quippe ut oleū senescit. Ex omī incisura maxime probatur quod āte semel fluxit. Et alias
adulteratur semine succo: uixq; maleficiū deprehēditur gustu amariore. Esse enim debet lenis:
nō subacidus: odore tātū austerus. Vitiatur & oleo rosæ: cyperi: lētisci: balani: terebinthi: myr
ti: resina: galbano: cæra cypria: prout quæq; res fuit. Neqssime āt gūmi: quoniā ipsū quoq; in/
arescit in manu inuersa: & in aqua: sidetq;. Probatio eius gemina est. Debet sinceꝝ & inarescēr:
sed hoc & gūmi addita fragili crusta euenit: & gustu deprehēditur. Carbone uero quod cæra re/
sinaq; adulteratū est nigriori flāma. Nā melle mutatum statim cōtrahit muscas. Præterea since
re densatur in tepida aqua gutta sidēs ad ima uasis. Adulterata olei mō innatat. Et si metopio ui
tiatum est: circulo cādido cingitur. Sūma ꝓbatio est: ut lac coagulet: & in ueste maculas nō faci/
at. Nec manifestior alibi fraus. Quippe milibus denarioꝝ sextarii empti uēdente fisco ccc. dena
riis ueneūt. In tātum expedit augere liquorem. Xylobalsamo preciū in libras sex. Proxima syria
iudææ supra phœnicē styracem gignit circa gabala & marathunta & cassiū seleuciæ mōtē. Ar/
bor est eodem noīe: cotoneo malo similis lachrymæ ex austero iucūdioris: intus similitudo ha/
rundinis: succoq; prægnās. In hāc circa canis ortum aduolāt pēnati uermiculi erodētes: ob id in
scobe sordescit. Styrax laudat post supradicta ex pisidia: sidōe: cypro: cilicia: creta: mīnime. Ex
amano syriæ medicis: sed unguētariis magis. Colos in quacūq; natione præfertur ruffus & pin/
guiter lētus: deterior furfurosus: & cano sit obductus. Adulteratur cedri resina: uel gūmi: alias
melle: aut amygdalis amaris. Omniaq; ea deprehēdūtur gustu. Preciū optimo xix. Exit & in pā
phylia: sed acrior: minusq; succosus. Dat & galbanū syria in eodem amano mōte: & ferulā quam
eiusdem nominis resinæ mō stagonitī appellāt. Quod maxime laudāt cartilaginosū: puꝝ: ad si/
militudinem hāmoniaci: minimeq; lignosum. Sic quoq; adulteratur faba aut sagapeno. Sinceꝝ si
uratur fugat nidore serpētes. Permutatur in libras v. medicinæ hoc tantum.

De panace: & spondylio: & malobathro. Ca. xxvii.

P Anacem & unguētis eadem gignit nascētē & in ipso fine arcadiæ citraq; erymanthi fōtes:
& in africa & in macedonia ferula sui gñris qnq; cubitoꝝ: foliis quaternis: mox senis in ter/
ram iacentibus: ampla magnitudine rotūdis: in cacumen uero oleagineis: semine in muscariis de/

pendente ut ferulæ. Excipitur succus inciso caule messibus: radice in autũno. Laudat̃ cãdor eius coacti. Seqũes pallido statera. Niger color improbat̃. Precium optimo in libras bini asses. Ab hac ferula differt quæ uocatur spõdylion: foliis tantũ qa sũt minora: & platani diuisura. Nõ nisi ĩ opacis gignitur. Semẽ eodẽ noĩe silis speciẽ habet: medicinæ tãtum utile. Dat & malabathron syriæ arborẽ folio cõuoluto: arido colore: ex quo exprimit̃ oleũ ad unguẽta. Fertiliorẽ eiusdem ægypto: laudatius ex india uenit. In paludibus ibi gigni tradũt lẽtis mõ: odoratius croco: nigricans: scabrũqꝫ quodã salis gustu. Minus ꝓbatur cãdidũ. Celerrime situ in uetustate sẽtit. Sapor eius nardo similis esse debet sub lingua. Odor uero ĩ uino sufferuefacti ãtecedit alios. In precio quidẽ ꝓdigio simile est a singulis ad ccc. peruenire libras. Folium aũt ipsũ in libras lx.

De oleo omphacio. Ca. xxviii.

o Leum & omphaciũ est. Fit duobus generibus & totidẽ mõis ex olea & uite. Olea adhuc alba expressa: deterius ex druppa. Ita enim uocat̃ prius q̃ cibo matura sit: iam tũ colorẽ mutans. Differẽtia q̃ hoc uiride est: illud cãdidũ. E uite fit psytia aut aminea: cũ sint acini ciceris magnitudine ante canis ortũ. In prima lanugine demetitur uua: eiusqꝫ melligo. Reliquũ corpus sole coqtur. Nocturni rores cauent̃. In fictili cõdita melligo colligit̃: sub inde cyprio ære seruat̃. Optima quæ ruffa: acriorqꝫ: & aridior. Preciũ omphacio in libras sex. Fit & alio mõ cũ in mortariis uua ĩmatura teritur. Siccataqꝫ in sole postea digeritur in pastillos.

De iryo: & oenanthe: & de elate arbore: & cinnamo comaco. Ca. xxix.

e Odem & iryon pertinet uua populi albæ. Optima circa gnidũ aut cariam in sicientibus aut siccis asperisqꝫ. Secũda in lycia cedro. Eodem & oenãthe pertinet. Est autẽ uitis labruscæ uua. Colligitur cũ flore cum optime olet. Siccatur in umbra substrato linteo: atqꝫ in cados cõditur. Præcipua ex parapotamia: secũda ab antiochia: atqꝫ laodicea syriæ: tertia ex mõtibus medicis. Hæc utilior medicinæ. Quidã omĩbus his præferũt eã: quæ in cypro insula nascitur. Nam quæ in africa fit ad medicos tantum pertinet: uocaturqꝫ masaris. Omĩs ãt ex alba labrusca præstãtior q̃ e nigra est. Est præterea arbor ad eadẽ unguẽta ptĩnẽs: quã alii elaten uocant: quod nos albietẽ: alii palmã: alii spathen. Laudatur hãmoniaca maxime: mox ægyptia. Dein syriaca dũtaxat in locis sicientibus odorata: pingui lachryma: quæ in unguẽta addit̃ ad domãdũ oleum. In syria gignitur & cinnamũ: quod comacon appellãt. Hic est succus nuci expressus: multũ a surculo ueri cinnami differens: uicina tamen gratia. Precium in libras asses quadraginta.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XIII.

PROHEMIVM

De Peregrinis Arboribus.

ACTENVS IN ODORIBVS HABENT PRECIA siluæ: erãtqꝫ per se mira singula: iuuitqꝫ luxuriã ea omĩa miscere: & e cũctis unũ odorẽ facere. Ita repta sũt unguẽta.

De unguentis & quando primum sunt cogni ta nobis & de compositione Ca. i.

q Vis primus inuenerit nõ tradit̃. Iliacis tẽporibus nõ erãt nec thure supplicabatur. Cædri tantũ & citri suoꝝ fruticũ in sacris fumo cõuolutum nidorem uerius q̃ odorem nouerãt: iam rosæ succo reperto. Noĩatur enim id quoqꝫ in olei laude. Persaꝝ esse debet gentis unguẽtum. Sed & bathilli madent eo: & accersita cõmẽdatione ĩgluuie natum uirus extingũt. Primũ quod equidẽ inueniã. Castris Darii regis expugnatis in reliquo eius apparatu Alexander cœpit scrinium unguẽtoꝝ. Postea uoluptas eius a nostris quoqꝫ inter laudatissima atqꝫ etiã honestissima uitæ bona admissa est. Honosqꝫ iis & ad defunctos pertinere cœpit. Qua ꝓpter plura de eo dicemus q̃ quæ etiã ii nouerũt. Fruticũ ad præsẽs noĩbus tantũ indicabũtur. Natura uero eoꝝ suis reddetur locis. Vnguentis cognoĩa dedere aliis patriæ: aliis succi: aliis arbores: aliis causæ. Primũqꝫ id scire cõuenit mutata auctoritate ad peius trãsisse gloriam. Laudatissimũ fuit antiqtus in delo insula: postea mẽdesium. Nec mixtura tantũ & cõpositione hoc accidit: sed iidem succi uarie alibi ad quælibet præualuere: aut degenerauere. Irium corinthi diu maxime placuit: postea cyzici: simili mõ rhodinũ phaseli. Quã gloriã abstuler̃ neapolis: capua: prenestę. Crocinũ in solis ciliciæ diu maxime laudatũ: mox rhodi. Oenanthinũ in cypro: deinde in ægypto præpositũ: postea adramiteo. Amaracinũ in co. Postea eodẽ loco prælatum est melinum. Cyprinũ in cypro. Deinde in ægypto ubi mẽdesium & metopium gratius factum est. Mox hoc abstulit phœnice. Et cyprini laudem ægypto r̃liquit. Panatheniacũ suũ athenæ perseuerãter optinuere. Fuerat & pardaliũ in tharso: cuius etiã cõpositio & mixtura oblitera

tá est. Narcissinū quoqꝫ ex flore narcisso desiit cōponi. Ratio faciēdi duplex: succus & corpus.
Ille olei generibus fere cōstat: hoc odoꝝ. Hæc stagmata uocāt: illa hedysmata. Tertius inter
hæc est colos a multis neglectus. Huius cā addūtur cinabari & anchusa. Sal aspersus olei natu/
ram coercet. Quibus anchusa adiecta est sal nō additur. Resina aut gūmi adiiciūtur ad cōtinēdū
odorem in corpore. Celerrime is euanescit atqꝫ defluit: si nō sit hæc addita. Vnguētoꝝ expedi/
tissimū fuit: primūqꝫ ut uerisimile est e brio & balanino oleo: de qbus supradiximus. Increuit de
inde mēdesium. Balanino resina mixta: magisqꝫ etiānum metopio. Oleū hoc est amygdalis ama/
ris expressum in ægypto. Cui addidere omphaciū: cardamomū: iuncū: calamū: mel: uinū: myr/
rham: semē balsami: galbanū: resinā therebinthinā. Et e uilissimis quidē hodie est: ob id creditū
& id in uetustissimis esse: quod cōstat oleo myrteo: calamo: cupresso: cypro: lentisco: malogra
nati cortice. Sed diuulgata maxīe unguenta crediderim rosa: quæ plurima ubiqꝫ gignitur. Itaqꝫ
simplicissima rhodini mixtura diu fuit: additis omphacio: flore rosæ: crocino: cinabari: calamo:
melle: iunco: salis flore: aut anchusa: uino. Similis rō & ī crocino additis cinabari: anchusa: uino.
Similis & in sansucino admixtis omphacio: calamo. Optimum hoc in cypro & mytilenis: ubi plu
rima sansucus. Miscētur & uiliora genera olei myrto lauro: quibus additur sāsucinū: liliū. fœno
græcum: myrrha: casia: nardū: iuncus: cinnamomū. E malis quoqꝫ cotoneis & struteis fit oleum
(ut diximus) melinū: quod ī unguēta trāsit: admixtis omphacio: cyprino: samio: balsamo: iūco:
casia: ābrotano. Susinū tenuissimū oīum est. Cōstat ex liliis: balano: calamo: mello: cīnamomo:
croco: myrrha. Et idem cyprinū ex cipro: & omphacio: & cardamomo: calamo: aspalatho: ābro
tano. Aliqui & in cyprinū addunt myrrhā & panacem. Hoc optimū sidone: mox ægypto: si nō
addatur sesaminum oleum. Durat & quadriēnio. Excitatur cinnamomo. Telinū fit ex oleo recē
ti: cypro: calamo: mellilolo: fœnogræco: melle: mello: oraro: amaraco. Hoc erat celeberrimū
Menādri poetæ comici ætate. Postea multo successit ꝑpter gloriā appellatum megaliū ex oleo
balanino: balsamo: calamo: iunco: xylobalsamo: casia: resina. Huius ꝓprietas ut uētiletur in co/
quēdo donec desinat olere. Rursus refrigeratum odorem suum capit. Singuli quoqꝫ succi nobi/
lia unguēta faciunt. In primis molobathrū: postea iris illyrica: & cyzicena amaracus. Hærbarii
in utraqꝫ pauca iis & alia aliis miscent. Qui plurima alterutri mel: salis florem: omphacium āgni
foliam: panacē. Externa omīa. Et ꝓdigiosa cinnamomo precia. Adiicitur cinnamomo balaninū
oleum: xylobalsamū: calamus: iūcus: balsami semina: myrrha: mel odoratū. Vnguētoꝝ hoc craſ
sissimū. Precia ei a denariis xxxv. ad cccx. Nardinū siue foliatū cōstat omphatio: balanino: iun/
co: costo: nardo: amomo: myrrha: balsamo. In hoc genere conueniet meminisse hærbaꝝ: quæ
nardum indicū imitētur species nouē a nobis esse dictas: tāta materia adulterādi est. Oīa āt acu
tiora fiūt costo: amomo quæ maxīe nares feriūt: Crassiora myrrha suauioraqꝫ. Medicinæ āt ulte
riora croco: Acerrima p se amomo. Hoc & capitis dolores facit. Quidā satis habēt aspgere quæ
sūt pciosissima: cæteris decoctis: īpēdio parcētes: sed nō eadē est uis: nisi una decoctis. Myrrha
& p se ūguētū facit sīn oleo: stacte dūtaxat: alioqn nimiā amaritudinē affert. Cyprino uiride fit:
susino unguinosum: mēdesio nigrū: rhodino cādidū: myrrha pallidū. Hæc sūt antiquæ inuētio/
nis gñra: & postea officinaꝝ furta. Nūc dicet cumulus iste delitiaꝝ & sūma auctoritas rei.

Quod unguentum regale uocetur: & quæ diapasmata: & qualiter seruentur. Ca. ii.

e Rgo regale unguētum appellatū: quod parthoꝝ regibus ita tēperatur. Cōstat myrobala/
no: costo: amomo: cinnamomo: comaco: cardamomo: nardi spica: maro: myrrha: casia: sty
race: ladano: opobalsamo: calamo: iuncoqꝫ syrio: oenāthe: malobathro: sericato: cypro: aspala/
thro: panace: croco cyprio: amaraco: collato melle: uino Nihilqꝫ eius rei cā ī italia uictrice oīm.
In europa uero tota præter irin illyricā & nardū gallicū gignitur. Nā uinum & rosa & myrti fo/
lia oleūqꝫ cōmunia fere oīum terraꝝ intelligūtur. Siccis odoribus cōstāt quæ diapasmata uocan
tur. Nā feces unguēti magmata appellāt. Inter oēs potētissimus odor qsqs nouissime additur.
Vnguēta optime seruāt ī alabastris. Odores ī oleo. Quod diuturnitati eoꝝ tāto utilius ē: qꝫto
pīguius: ut ex amygdalis. Et ipsa ūguēta uetustate meliora. Sol inimicus iis. Quā ob rē ī ūbra
coquūt plūbeis uasis. Expimētū eoꝝ inuersa manu capit: ne carnosæ ptis calore uitietur.

Quanta in unguentis luxuria: & quando primum romanis in usu. Ca. iii.

h Aec est materia luxus e cūctis maxime superuacui. Margaritæ enī gēmæqꝫ ad hæredē ta
men trāseunt. Vestes ꝓlōgant tempus. Vnguēta illico expirāt: ac suis moriūtur horis. Sū
ma cōmēdatio eoꝝ: ut trāseuntē fœminā odor inuitet etiā aliud agentē. Exceduntqꝫ quadrage
nos denarios libræ. Tātum emitur uoluptas aliena. Etenim odorem q gerit ipse nō sentit. Sed
& hæc aliqua differētia signāda sunt. In M. Ciceronis monumētis inuenitur unguenta gratiora
esse quæ terram: qꝫ quæ crocum sapiant: quādo etiā corruptissimo in genere. Magis tamen iu/
uat quædā ipsius uitii seueritas. Sed quosdam crassitudo maxime delectat: id ipsum approbātes.
Liniqꝫ iam nō solum: sed & perfūdi unguētis gaudēt. Vidimus etiā uestigia pedum tingi. Quod
M. Othonem mōstrasse Neroni principi ferebāt. Quæso ut qualiter sentiretur iuuari ab ea pte

corporis: Nec nõ aliquem ex priuatis audiuimus iussisse spargi parietes balnearũ unguẽto: Atq; Caium principẽ solitum lauari. Ac ne pricipale uideatur hoc bonum & postea quendã ex seruis Neronis. Maxime tamẽ mirũ est hãc gratiã penetrasse & in castra. Aqlæ certe ac signa puluerulenta illa & custodiis horrida iungunt festis diebus. Vtinãq; dicere possemus qs primus istituisset ista. Nimirũ hac mercede orbẽ terrarũ corruptæ deuicere aqlæ. Ista patrocinia quæ quærimus uitiis: ut p hoc ius sũmãt sub casside unguẽta. Q̃ nõ id primũ ad romanos penetrauerit: nõ facile dixerim. Certum est Antiocho rege aliaq; deuictis urbis anno quingentesimo sexagesimo quinto P. Licinium Crassum Iulium Cæsarem censores edixisse: ne quis uenderet unguenta exotica: sic enĩ appellauere. At hercule iã qdã etiam in potu addũt: tantiq; amaritudo est: ut odore ꝓdigio fruãtur ex utraq; parte corporis. L. Plotiũ L. Plotii bis cõsulis cẽsoris ue fratrẽ ꝓscriptum a triumuiris in salernitana latebra unguẽti odore ꝓditum cõstat. Quo dedecore tota absoluta ꝓscriptio est. Quis enim non merito iudicet perisse tales: Ceterũ terrarũ omnium ægyptus accomodatissima unguentis. Ab ea campania est proxima copia rosæ.

De palmis: & natura earum: & generibus. Ca. iiii.

i Vdæa inclita est uel magis palmis: quarũ natura nunc dicetur. Sunt qdẽ in europa uulgoq; italia: sed steriles. Ferunt in maritimis hispaniæ fructum: uerũ imitem: dulcẽ in africa: sed statim euanescẽtem. Cõtra in oriente ex iis uina. Gẽtiũq; aliqbus panis. Plurimis uero etiã quadrupedũ cibus. Quã ob rẽ iure dicẽtur externæ. Nulla est in italia spõte genita: nec in alia pte terrarũ: nisi in calida. Frugifera uero nusq; nisi in feruida. Gignitur leui sabulosaq; terra: maiore in parte & nitrosa. Gaudet & riguis: totoq; ãno bibere cũ amet: ãno sitienti. A fimo quidã etiã lædi putãt. Et assyriorũ pars aliqua si nõ riuis misceat. Genera earũ plurima. Et prima fruticẽ nõ excedentia. Sterilem hãc. Alibi & ipsã fertilẽ: breueq; ramis obire umbra foliorũ. Tectorii uicem hæc parietibus plerisq; in locis præstat cõtra aspergines. Sũt e ꝓcerioribus siluæ arborũ ex ipsa foliorũ aculeo fruticãte circa totas pectinatim: quas siluestres intelligi necesse est. Incerta tamen libidine etiã mitioribus se miscẽt. Reliquæ teretes atq; ꝓceres densis gradatisq; corticum pollicibus: ut orbibus faciles se ad scãdendũ orientis populis præbent. Vtilẽ sibi arborisq; induuiis circulũ mira pnicitate tum homine subeũte. Coma omĩs in cacumine: & pomũ est: nõ iter folia ut in cæteris: sed suos inter ramos palmitibus racemosũ. Vtraq; natura uuæ atq; pomi. Folia cultrato mucrone lateribus in sese bifidatis bellas primũ demõstrauere gẽmas. Nũc ad funes utiliumq; nexus & capitum leuia umbracula fundũtur. Arboribus ĩmo potius oĩbus quæ terra gignit: hærbisq; etiã utrũq; sexum esse diligẽtissimi naturæ tradũt. Quod in plenũ satis sit dixisse hoc in loco. Nullis tamẽ arboribus manifestius. Mas in palmite floret. Fœmina citra florẽ germinat tãtũ spinæ mõ. Vtrisq; ãt prima nascitur pomi caro: postea lignũ intus: hoc est sẽmẽ eius Argumẽtum q̃ paruæ sine hoc repiuntur in eodẽ palmite. Est ãt oblõgũ nõ ut oliuis orbiculatum. Præterea cæsũ a dorso puluinato: & ĩ aluo media fissura plerisq; umbilicatum: unde primũ spargitur radix. Seritur aũt ꝓnum & bina iuxta cõposita semina: superq; totidẽ: quoniã infirma singulis planta est. Quaternæ coalescũt. Multis cãdidisq; lignũ hoc a carnibus discindit tunicis aliis corpori adhærentibus: laxeq; distans: tantum a cacuminibus filo adhæres. Caro maturescit ãno. Quibusdã tamẽ in locis ut cypro: quãq; ad maturitatẽ nõ perueniat: grato sapor dulcis ẽ: & folium ibi latius: fructusq; reliquis rotundior. Nec ut deuoretur corpus: uerũ ut expuat succo mõ expresso. Et in arabia languidæ dulces tradũtur esse palmæ. Quãq; Iuba apud scenitas arabas præfert omĩbus saporibus: quã uocãt dabulan. Cætero nõ sine maribus gignere fœminas spõte edito nemore cõfirmãt. Circaq; singulos plures nutare in eũ ꝓnas blãdioribus comis. Illum erectis hispidum afflatu uisuq; ipso & puluere etiã reliquas maritare. Huius arbore excisa uiduas post sterilescere fœminas. Adeo est Veneris intellectus uti coitus etiã excogitatus sit ab homine: ex maribus flore ac lanugine: interim uero tantũ puluere insp̃so fœminis. Serũtur aũt palmæ & trũco duorũ cubitorũ lõgitudĩe a cerebro ipso arboris uiridi fissuris diuiso atq; defosso. Et ab radice auulsæ uitalis est satus: & ramorũ tenerrimis. In assyria ipsa quoq; arbor strata in solo humido tota radicatur: sed in frutices nõ in arborem. Ergo plãtaria instituũt: ãniculasq; trãsferũt: & iterũ bimas. Gaudẽt enĩ mutatione sedis: uerna alibi: in assyria aũt circa canis ortũ. Nec ferro attingũt ibi nouellas: sed religãt comas: ut in altitudinẽ exeãt. Robustas deputãt: crassitudinis gratia semipedales ramorũ relinquẽtes trũcos. Qui decisi alibi necãt matrem. Diximus salsum ab iis solum diligi. Ergo ubi nõ est tale: salem aspgũt: nõ radicibus: sed lõgius paulo. Quædam in syria & ægypto in binos diuidũt se trũcos: in creta & ternos: quædã & ĩ qnos. Ferũt statim in trimatu. In cypro uero syria ægypto quadrimæ aliæ: aliæq; quinquenties: aliæ altitudine hoĩs nullo intus pomi ligno q̃diu sũt nouellæ: ob id spadonũ accepto noie. Genera earũ multa. Sterilibus ad materias operaq; lautiora utitur assyria: & tota psis. Sũt & cæduæ palmarũ quoq; siluæ: germinãtes rursus ab radice succisæ. Dulcis medulla earũ in cacumine quod cerebrum appellant: exemptaq; uiuunt: quod non aliæ. Vocantur aũt chamerepes: folio latiore ac molli: ad

uitilia utilissimo. Copiosæ in creta. Sed magis in sicilia. E palmis prunæ uiuaces: ignisq; lentus. Frutiferarum aliis breuius lignū in pomo: aliis lōgius. His mollius: illis durius. Quibusdā osseum limatumq; dente cōtra falcinātes religione politū. Aliud pluribus uestitū paucioribus ue tuni/cis. Aliud crassioribus tenuioribus ue. Ita fiunt undeqnquaginta genera: si qs oīum psequi uelit noīa etiā barbara: uinorumq; ex iis differentias. Clarissimæ oīum quas regias appellauere ab hono ribus: quoniā regibus tantū persidis seruarentur babylone natæ uno in horto bagoo. Ita enī uo cant spadones qui apud eos etiā regnauere. Hortus ille nunq; nisi dominātis in aula fuit. At in meridiano orbe præcipuā obtinēt nobilitatem syagri: Proximāq; margarides. Eæ breues cādi dæ: rotūdæ: acinis q; balanis similiores. Quare & nomē a margaritis accepere. Vna earum arbor in chora esse traditur: una & syagrorum. Mirumq; de ea accepimus cū phoenice aue: quæ putat̄ ex hu ius palmæ argumēto nomē accepisse: iterum mori: ac renasci ex seipsa. Quod erat prius: pomis re fertam. Ipsum pomū grāde: durum: horridū: & a cæteris generibus distās: sapore ferino: quē fer/me in apris nouimus: euidētissimeq; cā est noīs. Quarta auctoritas scādalidū a similitudine ap/pellatarum. Iam in æthiopiæ fine qnq; earum nec plurimas arbores tradūt: nō raritate magis q; sua/uitate mirabiles. Ab iis caryotæ maxime celebrāt̄ & cibo qdē: sed & succo uberrimæ. Ex qbus præcipua uina orīēti iniqua capiti: un̄ pomo nomē. Sed ut copia ibi atq; fertilitas: ita nobilitas in iudæa: nec ī tota: sed hierecūte maxīe. Quāq; laudatæ & rachelaidæ & ī phaselidæ: atq; libya dæ gētis eiusdē cōuallibus. Dos his præcipua. Succo pīgui lactētibus: quodāq; uini sapor ī mel le prædulci. Sicciores in hoc genere Nicolai: sed āplitudinis præcipuæ quaterni cubitorum lōgitu dinē efficiunt. Minus spatiosæ: sed sapore caryotarum sorores: & ob hoc adelphides dictæ: pximā suauitatem habēt: nō tamē eandem. Tertium ex iis genus patet: & nimio liquore abūdat. Rum pitq; se pomi ipsius etiā in suā matrem ebrietas calcatis simile. Suū genus sed e sitciore turba ia/cens dactylis prælōga gracilitate curuatis in terram. Nā quos ex iis deorum honori dicamus: idæ os appellauit iudæa gens cōtumelia numinum insignis. In totū arentes thebaides atq; arabicæ: macro corpore exiles: & assiduo uapore torrentes. Crustā uerius q; cutem obducūt. In ipsa qui dem æthiopia friatur hæc: tāta est siccitas: & farinæ mō spissatur in panē. Gignitur āt in frutice ramis cubitalibus: folio latiore: pomo rotūdo: sed maiore q; mali āplitudine. Cæcas uocāt. Tri ennio maturescūt. Semperq; frutici pomū est subnascēte alio. Thebaidis fructus extēplo in ca/dos cōditur: cū sui ardoris animā: ni ita fiat: celeriter expiret: marcescitq; non retostus furnis. Ex reliquo genere plebeæ uidentur. Syri hoc & Iuba tragemata uocāt. Nā in alia parte phoeni cis ciliciæq; populari etiā noīe a nobis appellātur balani. Eorum quoq; plura genera. Differunt fi/gura rotūditatis aut pceritatis. Differūt & colore: nigriores ac rubētes. Nec pauciores fico tra duntur colores. Maxime tamē placēt candidi. Distant & magnitudine put multi cubitū effecer̄. Quidam sūt nō ampliores faba. Seruātur ii demum: qui nascūtur in salsis atq; sabulosis ut in iu/dæa: & cyrenaica africa. Nō item in ægypto: cypro: syria: seleucia: assyria. Quā ob rē sues & re liqua aīalia ex iis saginantur. Vitiati aut uetusti eius pomi signū est: decidisse. cādidam uerrucā: quæ racemo adhæserit. Alexādri milites palmis uiridibus strangulati sūt. In gedrosis id factū ē pomi gn̄re. Alibi copia euenit. Est enī tāta musteis suauitas: ut finis mādēdi nō nisi piculo fiat.

De syriæ arboribus. Ca. v.

Syria præter hanc peculiares habet arbores. In nucū genere pistacia nota. Prodesse aduer/sus serpentiū tradūtur morsus & potu & cibo. In ficorum aūt caricas & minores eius generis: quæ cottana uocant. Item pruna in damasco mōte nata & myxa: utranq; iam familiarem italiæ. Ex myxis in ægypto & uina fiunt. Iunipi similitudinē habent phoenices & cædrū minorē. Duo eius genera: lyria & phoenicia. Differūt folio. Nā quæ durum: acutum: spinosū habet oxycædros uocatur: ramosa & nodis infesta. Altera odore præstat. Fructū ferunt myrti magnitudine: dul/cem sapore. Et maioris cædri duo genera. Quæ floret fructū nō fert. Frutifera nō floret. Et in ea antecedētem fructū occupat nouus. Semen eius cupresso simile. Quidam cædralatē uocant. Ex hac resina laudatissima. Materiæ uero ipsi æternitas. Itaq; & simulacra deorum ex ea factitaue/runt. Cædrinus est romæ in delubro Apollo Sosianus e seleucia aduectus. Cædro similis ī arca dia est arbor: quæ in phrygia frutex uocatur.

De terebintho. Ca. vi.

Syria & terebinthū habet. Ex iis mascula est sine fructu. Foeminarum duo genera. Alteri fruc tus rubet lentis magnitudine: alteri pallidus. Cū uite maturescit: nō grādior faba: odore iu cūdior: tactu resinosus circa idam troadis. Sed in macedonia breuis arbor hæc atq; fruticosa. In damasco syriæ magna. Materies ei admodū lenta: ac fidelis ad uetustatē: eximii ac nigri splēdo/ris: flos racemosus oliuæ mō: sed rubēs: folia dēsa. Fert & folliculos emittētes quædam aīalia ceu culices: lentoremq; resinosum: qui & cortice erūpit. Etiā rhus syriæ mascula fert: sterili foe/mina: folio ulmi paulo lōgiore: & piloso: foliorum inter se semp cōtrariis pediculis: gracili breuiq; ramo: pelles cādidæ cōficiūt̄. Iis semē lēti simile cū uua rubescit: quod uocat̄ rhus medicamētis

necessarium.

De ficu ægyptia & cypria. Ca.vii.

e T in ægypto multa arborꝝ genera: quæ nõ alibi. Ante om̃ia ficus ob id ægyptia cognom̃ita. Arbor moro similis: folio: magnitudine: aspectu. Pomũ fert nõ ramis: sed caudice ipso. Idq̃ ipsũ ficus est prædulcis: sine granis interioribus: perq̃ fœcundo prouẽtu: scalpendo tantũ ferreis unguibus: aliter nõ maturescit. Sed cũ factũ est quarto die demetitur: alio subnascẽte: septeno ita numerosa ptu: per singulas æstates multo lacte abũdãte. Subnascit̃ etiã si nõ scalpatur fœtus quater æstate: prioremq̃ expellit imatuꝝ. Materies ꝓprii generis iter utilissimas. Cæsa statim stagnis mergitur. Hoc est eius siccari. Et primo sidet: postea fluitare icipit: certoq̃ eam fugit alienus humor: qui aliũ oẽm rigat. Cũ inatare cœperit tẽpestiue habet signũ. Huic similis quadãtenus quæ uocatur cypria ficus in creta. Nã & illa in caudice ipso fert pomum & ramis: cũ in crassitudinẽ adoleuere. Sed hæc germina emittit sine ullis foliis radici similia. Caudex arboris populo similis: foliũ ulmo. Fructus quaternos fũdit: totiẽs & germinat. Sed grossus ei⁹ nõ maturescit: nisi incisura emisso lacte. Suauitas & interior fici. Magnitudo sorbi similis.

De ceraunia siliqua. Ca.viii.

s Iliqua quam iones ceraunia uocant: trunco & ipsa fertilis: sed pomo siliquæ. Ob id quidam ægyptiã ficũ dixere errore manifesto. Nõ eni in ægypto nascitur: sed ĩ syria ioniaq̃: & circa gnidum: atq̃ in rhodo: semp comãtibus foliis: flore cãdido: cũ uehemẽtia odoris. Plãtigera imis partibus & iõ supficie flauescẽs succũ auferẽte sobole. Pomo ãtecedẽtis ãni circa canis ortus detracto statim alteꝝ parit. Postea florẽ per arctuꝝ hyeme fœtus enutriente.

De persico ægypti & spina ægyptia. Ca.ix.

a Egyptus & persicã arborem sui generis habet similem pyro folia retinẽtem. Fertilitas assidua eius subnascente crastino fructu. Maturitas etesiaꝝ afflatu. Pomũ lõgius pyro: inclusũ amygdalæ putamine & corio: colore hærbido. Sed ubi nux illi: huic pomũ: differens breuitate ac mollicie. Et q̃uis blãdiatur prædulcis suauitas: nõ inocuũ. Materies bonitate: firmitudĩe: nigricia quoq̃ nihil differens a loto. Simulacra ex ea factitauere non eadẽ gratia q̃ fideli materie: ut ex arbore quã balanũ appellauimus: magna ex parte cõtorta. Naualis itaq̃ tantũ est. At e diuerso cinus in magno honore palmæ similis: quãdo & eius foliis utũtur ad textilia. Differt q̃ in brachia ramoꝝ spargit̃. Pomo magnitudo quæ manum impleat: color fuluus: cõmẽdabilis succo ex austero & dulci. Lignũ intus grãdis firmæq̃ duritiæ: ex quo uelares detornãt anulos: In eo nucleus dulcis dum recens est. Siccatus durescit ad infinitum: ut mãdi nõ possit nisi pluribus diebus maceratus. Materies crispioris elegãtiæ: & ob id persis gratissima. Necminus syria spina celebratur in eadẽ gẽte dũtaxat nigra: quoniã incorrupta etiã in aq̃s durat: ob id utilissima nauium costis. Cãdida facile putrescit. Aculeus spinaꝝ & in foliis. Semẽ in siliq̃s: quo coria ꝑficiunt̃ gallæ uice. Flos & coronis iucũdus: & medicamentis utilis. Manat & gũmi ex ea. Sed præcipua utilitas q̃ cæsa ãno tertio resurgit. Circa thebas hæc: ubi & quercus & persica oliua .ccc. a nilo stadiis: siluestri tractu & suis fontibus riguo.

De pruno & arboribus circa mẽphin. Ca.x.

i Bi prunus ægyptia nõ dissimilis spinæ ꝓximæ dictæ. Pomo mespili: maturescẽs bruma: nec folia dimittẽs. Lignũ in pomo grãde: sed corpus ipsũ natura copiaq̃ messiũ instar incolis. Purgatum enim tũdunt: seruantq̃ eius offas. Siluestris fuit & circa mẽphin regio tam uastis arboribus: ut terni nequirẽt uel circumplecti: unius peculiari miraculo: nec pomũ ꝓpter usũ uel aliquem: sed euentum. Facies enim spinæ folia habet ceu pennas: quæ tactis ab homine ramis cadunt protinus: ac postea renascuntur.

De gũmi generibus & papyro. Ca.xi.

g Vmmi optimũ esse ex ægyptia spina cõuenit: uermiculatum: colore glauco: puꝝ: sine cortice: dẽtibus adhærẽs. Precium eius in libras xiii. Deterius ex amygdalis amaris & ceraso. Pessimũ ex prunis. Fluit & ex uitibus: infãtium ulceribus aptissimũ. Et aliq̃n in olea dẽtiũ dolori. Vlmo etiã in corico mõte ciliciæ. Ac iunipo ad nihil utile. Ex ulmi uero gũmi & culices ibi nascũtur. Fit & ex sarcocolla: ita uocatur arbor: gũmi utilissimũ pictoribus ac medicis: simile pollini thuris: & ideo cãdidum q̃ rufũ melius. Preciũ eius quod supra. Nõdũ palustria attingimus: nec frutices amnium. Prius tamẽ q̃ digrediamur ab ægypto & papyri natura dicetur. Cũ chartæ usu maxime humanitatis uitæ cõstet & memoria. Et hãc Alexandri magni uictoria reptam auctor est M. Varro. cõdita ĩ ægypto alexãdria. Antea nõ fuisse chartaꝝ usum. Palmaꝝ foliis primo scriptitatum. Deinde quaꝝdã arboꝝ libris. Postea publica monumẽta plũbeis uoluminibus. Mox & priuata linteis cõfici cœpta: aut cæris. Pugillariũ enim usũ fuisse ante troiana tempora inuenimus apud Homeꝝ. Illo uero prodẽte ne terra q̃dem ipsa tota fuisse: quæ nũc ægyptus intelligitur: cũ in sebẽnistico saltem eius nõis charta nascat̃. Postea adaggeratã nilo. Siquidem a pharo insula quæ nunc alexãdriæ põte iungitur noctis dieiq̃ uelifico nauigii cursu terrã fuisse prodidit. Mox æmulatione circa bibliothecas regum Ptolemæi & Eumenis supprimente

chartas Ptolemæo idem Varro mēbranas pergami tradidit reptas. Postea ꝓmiscue patuit usus rei qua cōstat īmortalitas hoīum. Papyꝝ ergo nascitur in palustribus ægypti: aut qescētibus nili aquis: ubi euagatæ stagnāt duo cubita nō excedēte altitudine gurgitum. Brachiali radicis obliquæ crassitudine: triāgulis lateribus: decē nō amplius cubitoꝝ lōgitudine: in gracilitatem fastigiatum thyrsi mō cacumen includēs. Semine nullo aut usu eius alio q̄ floris ad deos coronandos. Radicibus incolæ ꝓ ligno utūtur: nec ignis tantū gratia: sed ad alia quoq; utēsilia uasoꝝ. Ex ipo qdem papyro nauigia texūt. Et e libro uela: tegetesq;: necnō & uestem: atq; stragula: ac funes. Mādunt quoq; crudū decoctūq;: succū tantū deuorātes. Nascitur & in syria circa quē odoratus ille calamus lacum. Neq; ad alios usus illis: q̄ in funibus. Rex Antigonus in naualibus usus ē rebus: nōdum sparto cōmunicato.. Nuper & in euphrate nascens circa babylonē papyꝝ intellectum est eundē usū habere quē chartæ. Et tamen adhuc malūt parthi uestibus litteras intexere. Præparantur ex eo chartæ diuisæ acu in prætenues sed q̄ latissimas filluras.

De generibus chartarum: & quomodo chartæ fiant: & de chartarum probatione: & uitiis & glutino earum. Ca. xii.

p Rincipatus medio atq; inde scissuræ ordine. Hieratica appellabatur ātiqtus: religiosis tantum uoluminibus dicata: quæ ab adulatione Augusti nomē accepit. Sicut secūda Liuiæ a cōiuge eius. Ita descēdit hieratica in tertium nomē. Proximū amphiteatricæ datū fuerat: a confecturæ loco. Excepit hāc romæ Fānii sagax officina: tenuatāq; curiosa interpollatione principalem fecit e plebea: & nomē ei dedit. Quæ nō esset ita recurata: in suo māsit āphiteathrica. Post hanc saitica ab oppido: ubi maxima fertilitas ex uilioribus ramentis. Propiorq; etiānum cortici. Teneotica a uicino loco: pōdere iam hæc nō bonitate uenalis. Nā emporetica īutilis scribēdo: in uolucris carthaꝝ segestriumq; in mercibus usum præbet: & ideo a mercatoribus cognoīata. Post hanc papyꝝ est extremūq; eius scirpo simile: ac ne ad funes quidē nisi in humore utile. Texunturq; omēs tabulæ madētes nili aqua. Turbidus liquor uim glutini præbet: cū primo supina tabula. Sceda adlinit̄ lōgitudine papyri quæ potuit esse segminibus utriq; āputatis. Trāsuersa postea crates pagitur. Premūtur deinde prelis: & siccātur sole: atq; inter se blagulæ iungūt̄. A proximaꝝ semper bonitate diminutione ad deterrimas. Nunq̄ plures scapo q̄ uicenæ. Magna in latitudine eaꝝ differētia. Xiii. digytoꝝ optimis. Duo detrahūtur hieratice. Fāniana denos habet. Et uno minus amphitheatrica. Pauciores saitica: nec malleo sufficit. Nā emporeticæ breuitas sex digitos nō excedit. Præterea spectātur in chartis tenuitas: dēsitas: candor: leuor. Primatum mutauit Claudius Cæsar. Nimiæ qppe Augustæ tenuitas tolerādis nō sufficiebat calamis. Ad hoc tramittēs litteras lituræ metū afferebat aduersis: & alias īdecoro uisu ꝑ trāslucida. Igitur & secundo corio stamina facta sunt e primo subtegmine. Auxit & latitudinē. Pedalis erat mēsura: & cubitalis macrocolis. Sed rō deprehēdit uitiū unius scedæ reuulsione plures infestāte paginas. Ob hoc prælata omibus Claudia. Augustæ in epistolis auctoritas relicta. Liuiana suā tenuit: cui nihil e prima erat: sed omia e secūda. Scabricia leuigatur dente cōchæ: sed caducæ litteræ fiunt. Minus sorbet. Politur & charta magis ut splēdeat. Rebellat sæpe humor incuriose datus: primoq; malleo deprehēditur: aut etiā odore cū fuerit īdiligētior. Deprehēdit̄ & lētigo oculis: sed mediis inserta glutinamētis ceu tenia fūgio papyri bibulo ibi uix littera fūdente se tātum inest fraudis. Alius igitur iteꝝ texēdis labor. Glutinū uulgare e pollinis flore tēperat̄ feruente aqua minimo aceti aspersu. Nā fabrili a gūmi cōmissuræ fragiles sūt. Diligētior cura molli panis frumētatii colata aqua feruēte minimū hūc modū intergerit. Atq; etiā nili leuitas supatur. Omē aūt glutinū nec uetustius esse uno die debet: nec recētius. Postea malleo tenuatur: & iteꝝ glutino percurritur. iteꝝq; cōstricta erugatur: atq; extēditur malleo. Ita sūt lōginqua monumēta Tiberii Caiiq; Gracchoꝝ manus: quæ apud Pōponiū Secūdū uatē ciuēq; clarissimū uidi ānos fere post cc. Iam uero Ciceronis ac Diui Augusti Virgiliiq; sæpenumero uidemus.

De libris Numæ. Ca. xiii.

i Ngentia quidē exempla cōtra Varronis sentētiā de chartis reperiūtur. Nāq; Cassius Hemina uetustissimus auctor ānalium quarto eoꝝ libro prodidit Cn. Terētiū Scribā agrū suū in ianiculo repastināntem offendisse arcam: in qua Numa qui romæ regnauit situs fuisset. In eadē libros eius reptos P. Cornelio L. filio Cethego M. Bebio Q. filio Pāphilo cons. Ad quos a regno Numæ colligūtur āni. d. xxxv. & hos fuisse e charta. Maiore etiānū miraculo: q̄ tot īfossi durauerūt ānis. Qua ꝓpter in re tanta ipsius Heminæ uerba ponā. Mirabātur alii quō illi libri durare potuissent. Ille ita rationem reddebat. Lapidem fuisse quadratum circiter in media arca uinctum candelis quāquam uersum. In eo lapide insuper libros impositum fuisse: propterea arbitrarier eum tineas nō tetigisse. Nulla in iis libris scripta erant: nisi philosophiæ pythagoricæ: Eosq; combustos a Q. Petilio prætore: quia phiæ scripta essent. Hoc idem tradit C. Piso cēsorius primo cōmentarioꝝ libro. Sed libros septem iuris pōtificii: totidē pythagoricos fuisse. Tuditanus uero tertiodecimo

Numæ decretoꝝ libro.xii.fuiſſe.Ipſe Varro humanaꝝ antiquitatum vi.Antias ſecũdos libros fuiſſe.Ex iis duodecim põtificales latinos:totidem græcos præcepta phiæ cõtinẽtes.Idẽ tertios ponit:quo cõburi eos placuerit.Inter omẽs uero cõuenit Sibyllã ad Tarqnũ Supbum tris libros attuliſſe.Ex qbus igni duo cremati ab ipſa.Tertio cũ capitolio ſyllanis temporibus.Præterea Mntianus ter cõſul ꝓdidit nuper ſe legiſſe cũ præſideret lyciæ:Sarpedonis a troia ſcriptã in quodam tẽplo epiſtolæ chartam.Quo eo magis miror:ſi etiãnum Homero ꝓdẽte ægyptus nõ erat.At cur ſi iã hic erat uſus:in plũbeis linteiſq; uoluminibus ſcriptitatũ cõſtet:Cur & Homerus in ipſa illa lycia Bellorophonti codicillos datos non epiſtolas prodidit.Sterilitatem ſentit hoc quoq;.Factumq; iam Tiberio principe inopia chartæ:ut e ſenatu darentur arbitri diſpenſãdi alias ĩ tumultu uita erat..

De arboribus æthiopiæ. Ca.xiiii.

a Ethiopia ægypto cõtermina inſignes arbores nõ fere habet:præter liniferas:quaꝝ natura in deſcriptione ĩdoꝝ atq; arabiæ dicta eſt.Proprior tamen huic natura lanæ:maiorq; folliculuſ granati mõ mali.Similesq; & ĩter ſe arbores ipſæ.præter hãc palmæ quales rettulimus.Inſulaꝝ arbores ambitu æthiopiæ & nemora odorata in mentione eaꝝ dicta ſunt.

De atlantis arboribus & citreis:& quæ ĩ his laudẽt:& quæ uitupent. Ca.xv.

a Tlas mõs peculiari proditur ſilua:de qua diximus.Cõfines ei mauri:quibus plurima arbor citri & mẽſaꝝ inſania:quas fœminæ uiris cõtra margaritas regerũt.Extãt hodie M.Ciceronis in illa paupertate & quod magis miꝝ eſt illo æuo emptæ libris xi.Cũ his memorantur & Galli Aſinii quæ libris xi.uenũdatæ ſunt:Et duæ a Iuba rege uẽdẽte.Quaꝝ alteri preciũ fuit libris xv.alteri paulominus.Interiit nuper incẽdio quã Cethegus decedẽs libris xliii.permutauerat latifũdi taxatione ſi qs prædia tanti mercari malit.Magnitudo ampliſſima adhuc fuit unius cõmiſſæ ex orbibus dimidiatis duobus a rege mauritaniæ Ptolemæo quattuor pedũ & ſemipedis per medium ambitum:craſſitudine quadrãtali.Maiuſq; miraculũ ĩ ea eſt artis latẽte iũctura:ꝙ potuiſſet eſſe natura.Solidæ a Nomio Tiberii Cæſaris liberto cognomẽ trahẽtis tribus ſicilicis infra quattuor pedes:totidẽq; infra ſemipedẽ craſſitudinis.Qua in re nõ omittẽdũ uidetur:Tiberio principi mẽſam quattuor pedes ſextãte & ſicilico excedentem.Tota uero craſſitudine ſeſcũciali operimẽto cõchylii & lamnæ per mediũ ueſtitã fuiſſe:cum tã optima Nomio liberto eius eſſet.Cuius materia erat tuber hoc eſt radicis uitium.Maximeq; in eo laudatũ quod ſub terra totum fuerit & rarius:ꝙ quæ ſuperne:quæq; gignũtur etiã in ramis.proprieq; quod tanti emitur arboꝝ uitiũ eſt:quaꝝ amplitudo ac radices æſtimari poſſũt ex orbibus.Sũt aũt cupreſſo fœminæ etiãnum ſilueſtri ſimiles folio:odore:caudice.Anchorarius mõs uocatur citerioris mauritaniæ:qui laudatiſſimã dedit citrũ iam exhauſtus.Mẽſis præcipua dos in uena criſpis:uel in uertice puis.Illud oblongo euenit diſcurſu:ideoq; tigrinæ appellãtur.Hoc intorto:& ideo tales pantherinæ uocãtur.Sũt & undatim criſpæ maiore gratia ſi pauonũ caudæ oculos imitent.Magna uero poſt has gratia extra prædictas criſpi dẽſa ueluti grani cõgerie:quas ob id a ſimilitudine apiatas uocant.Sũma uero oĩum in colore.Hic maxime nulli placet ſuis refulgẽs uenis.Poſt hæc amplitudo etiam totius caudicis.Iuuãt plura quoq; in una mẽſa uitia.Lignũ ita uocat Materia ſurda & indigeſta ſimplicitas:aut platani folioꝝ mõ digeſta.Illigneæ uenæ etiam ſimilitudo:uel coloris:& qbuſdam maxime obnoxias fecere æſtus uẽtiq; rimæ aut capillamẽta rimas imitata.Poſtea murena nigro trãſcurrens limite:uariiſq; corticũ pũctis apprehẽſus papauerum mõ:& in totum atro ꝓpios color:maculæ ue diſcolores.Virides terra cõdunt barbari:& cæra illinunt.Artifices uero frumẽti aceruis imponũt ſeptenis diebus:totidẽ intermiſſis.Miꝝq; ponderi quãtũ ita detrahãt.Naufragia docuere.Nuper quoq; hãc materiã ſiccãtam mari duricie & maturitate incorrupta ſpiſſari:nõ ullo mõ uehemẽtius.Nutriũtur optimæ:ſplendeſcũtq;:manuq; ſiccæ fricãtur ab alienis maxime:ne ab accolis lædãtur:ut ĩ iis genitæ.Inter pauca nitidioris uitæ inſtrumẽta hæc arbor eſt.Quaꝓpter reſiſtendũ ei paulũ uidetur.

De arbore trogete. Ca.xvi.

Ota etiã Homero fuit:Trogete uocatur:ab aliis thia.Hãc igitur inter odores uri tradit ĩ deliciis Circes:quã deam uolebat intelligi magno errore eoꝝ qui odoramẽta in eo uocabulo accipiunt.Cũ præſertim eodem uerſu citrũ laricẽq; una tradat.In quo manifeſtũ eſt de arboribus tantũ locutũ.Theophraſtus q primus a magni Alexãdri ætate ſcribit quæ circa urbis romæ quadringẽteſimũ quadrageſimũ geſta ſunt ãnum magnũ iam huic arbori honorem tribuit memoratas ex ea referens tẽploꝝ ueteꝝ cõtignationes:quãdam ĩmortalitatẽ materiæ ĩ tectis cõtra uitia omĩa incorruptæ.Radice nihil criſpius.Nec aliũde precioſiora opera.Præcipuã aũt eſſe eam arborem circa Hãmonis delubrũ.Naſci & in inferiore cyrenaicæ parte.De mẽſis tamẽ tacuit.Et alias nullius ante ciceronianam uetuſtior memoria eſt.Ex quo nouitiæ apparẽt.Alia eſt arbor eodem nomine malum ferens execratum aliquibus odore & amaritudine:aliis expetitum:domos etiam decorans:nec dicenda uerboſius.

De arbore loto. Ca.xvii.

Adem africa qua uergit ad nos insignē arborem loton gignit:quã uocãt celtin.Et ipsã ita
e liæ familiarem:sed terra mutatam.Præcipua est circa syrtes atq; nasamonas. Magnitudo
quæ pyro:quãq; Nepos Cornelius breuem tradat.Incisuræ in folio crebriores:alioquin
ilicis uideretur.Differētiæ plurs:eæq; maxime fructibus fiũt.Magnitudo huic fabæ:color cro
ci:sed ante maturitatem alius atq; alius:sicut in uuis.Nascitur dēlus in ramis myrti mõ:nõ ut ĩ
italia cerasi.Tã dulcis ibi cibus:ut nomē etiã gēti terræq; dederit nimis hospitali aduenaꝝ obli
uione patriæ.Ferũt uētris nõ sentire morbũ qui eum mãdãt.Melior sine interiore nucleo:q in
altero genere osseus uidetur.Vinum quoq; exprimitur huic simile mulso:quod ultra denos dies
negat durare idem Nepos:baccasq; cõtūsas cũ siliqua ad cibos doliis cõdi.Quin & exercitus pa/
stos eo accepimus ultro citroq; cõmeantes per africã:Ligno colos niger.Ad tibiaꝝ cãtus expe
titũr.E radice cultellis capulos breuesq; alios usus excogitauit.Hæc ibi natura arboris. Est aũt
eodē noīe & hærba & in ægypto caulis in palustrium genere.Recētibus enĩ aquis nili riguis:ꝓ
uenit similis fabæ caule foliisq; dēsa cõgerie stipatis breuioribus tãtum gracilioribusq;:cui fruc/
tus in capite papaueri similis incisuris:oĩq; alio mõ.Intus grana ceu milium.Incolæ capita ĩ acer
uis putrefaciũt:mox sepant lauãdo:& siccata tundũt:eoq; pane utũt.Miꝝ est quod præter hæc
traditur.Sole occidente papauera ea comprimi & integi foliis.Ad ortum autem apiri donec ma
turescant:flosq; qui est candidus decidat.

De scapo ipso: & radice loti. Ca.xviii.

b Oc amplius ĩ ea parte tradũt:& scapũ ipsum & florem uespera mergi usq; ĩ medias noctes.
Totũq; abire in lacũ:ut ne dimissa qdem manu possit inueniri. Verti deĩde:paulatimq; sub
rigi:& ad exortum solis emergere extra aquã:ac florem patefacere:atq; etiãnũ exurgere:ut pla
ne ab aqua absit alte.Radicem lotos hæc habet mali cotonei magnitudine optam nigro cortice:
qualis & castaneas tegit.Interius cãdidum corpus:gratum cibis sed crudum.Gratius decoctum
siue aqua siue pruna.Nec aliunde magis q̃ purgamētis eius sues crassescũt.

De paliuro:& punico malo:& de flore punici mali. Ca.xix

c Yrenaica regio loton suæ postponit paliuro.Fruticosior hæc fructuq; magis rubēs: cuius
nucleus nõ simul mãditur.Iucũdus per se:atq; suauior est uino.Quin & uina succo suo cõ/
mēdans.Interior africa ad garamãthas usq; & deserta palmaꝝ magnitudine & suauitate cõstat.
Nobilis maxime circa delubrũ Hãmonis.Sed circa carthaginē punicũ malũ cognomē sibi uēdi/
cat.Aliqui granatũ appellãt.Diuisit & in genera:apyrinon uocãdo cui lignosus nucleus abēst.
Sed cãdidior ei natura:& blãdiores sunt acini:minusq; amari:distincti mēbranis.Alia structura
eoꝝ quædã ut in fauis cõmunis nucleos habētium.Quinq; spēs:dulcia:acria:mixta:acida:uino
sa.Samia & ægyptia distinguntur.Erythrocomis & leucocomis.Corticis maior usus ex acerbis
ad perficienda coria.Flos balustiũ uocat̃:& medicinis idoneus & tĩgēdis uestibus:quaꝝ color in
de nomē accepit.

De asiæ & græciæ fructibus: Ca.xx.

N asia & græcia nascũt̃ frutices:Epicactis quē alii embolinen uocãt:puis foliis:quæ pota
i ta cõtra uenena ꝓsũt:sicut herices cõtra serpētes.Et ĩ quo nascit̃ granũ gnidiũ: quod aliq
linũ uocãt.

De timelea siue chamelea:& tragacãthe:& de
trago:siue scorpione:& myrice:& brya:& galla. Ca.xxi.

f Ruticem uero timeleã:alii chameleã:alii pyrosachē:alii nestorem:alii coenoron.Est simi/
lis oleastro:foliis angustioribus:gũmosis si mordeãtur.myrti magnitudine:semine: colo/
re:& specie farris:ad medicine tantũ usum.Tragõ fruticē sola creta insula gignit terebintho si/
milem & semine.Quod cõtra sagittaꝝ ictus efficacissimũ tradũt.Eadem & tragacãthē spinæ al/
bæ radice:multũ prælatam apud medos aut ĩ caucaso nascenti.Preciũ eius in libras xiii.Tragon
& asia fert:siue scorpionē:ueprem sine foliis:ramis rubētibus:ad medicinæ usũ.Myricen & ita
lia:quã alii tamaricen uocãt.Achaiã aũt bryan siluestrem:insignē in ea quod satiua tãtum ferat
gallæ similem fructum.In syria & in ægypto copiosa hæc est:cuius infœlicia ligna appellamus:
quæ tamē infœliciora sunt græciæ.Gignit enim arborem ostrin:quã & ostreã uocãt: solitariã
circa saxa aquosa:similem fraxino cortice & ramis & folio:pilis paulo tamē lõgioribus crassiori/
busq;:ac rugosis incisuris quæ per totam discurrũt.Semine ordeo simili:& colore & materia du
ra atq; firma:qua ĩ domum illata difficiles partus fieri prodũt.:mortesq; miseras.

De enonymo:& adrachna congrygia & tapsia. Ca.xxii.

n Ec auspicatior in lesbo insula arbor quæ uocatur enonymos:nõ absimilis punicæ arbori in/
terq; eam & lauꝝ folii magnitudine:figura uero & mollicia punicæ:flore cãdidior est:sta/
tim pestem denũtians.Fert siliquas sesami similes:intus granũ quadrãgula figura: spissũ:lœta/
le aĩalibus:necnõ & in folio eadem uis.Succurrit aliquãdo præceps alui exĩnanitio.Alexander
Cornelius arborem eonem appellauit:ex qua facta esset argo similem robori uiscũ ferenti:quæ
nec aqua nec igni posset corrũpi:sicuti nec uiscum:nulli alii cognitã quod eqdē sciã.Adrachnen
omēs fere græci portulacæ noĩe interpretantur:cum illa sit hærba & andrachne uocetur unius

litteræ diuersitate. Cæterų adrachne est siluestris arbor: neq; in planis nascens: similis unedoni folio tantum minore: & nunq; decidēte. Cortice nec scabro quidē: sed q circūgelatus uideri posit: tam tristis aspectu est. Similis & cogrygia est folio: magnitudine minor. Proprietatē habet fructuum amittēdi lanuginē pappū uocāt: quod nulli alii arbori euenit. Similis & aparache bifera æque q; adrachne. Priorē fructum incipientem pubescere una peragit: alterų ī initio hyemis. Quales eos nō traditur. Et ferulam inter externas dixisse cōueniet arborųq; generi adscripsisse: quoniā quarųdā naturæ sicut distinguimus: lignū omē corticis loco habēt: hoc est forinsecus ligni autē loco fungosam intus medullam ut sambuci. Quædā uero inanitatem ut arūdines. Ferula calidis nascitur locis: atq; trāsmaria geniculatis nodata scapis. Duo eius gñra. Narthea græci uocant assurgentem in altitudine. Narthecіam uero semper humilem a genibus exeuntia folia maxima ut quæq; terræ ꝓxima: Cætero natura eadem quæ anetho: & fructui similis. Nulli fruticū leuitas maior: ob id gestata facilius baculoų usū senectuti præbet. Semē ferulæ thapsiā quidam uocauere decepti eo: quoniā ferula sine dubio est thapsia: sed sui generis foliis fœniculi: inani caule: nec excedēte baculi lōgitudinē. Semē quale ferulæ: radix cādida. Incisa lac emanat: & cōtusa succo abdicat omīa uenenata. Quippe etiā fodiētibus nocet: si minia aspirat aura: intumescūt corpora: faciēq; inuadūt ignes sacri: ob id cæroto prius illinūt. Quibusdā tamē morbis auxiliari dicūt medici ꝑmixtā aliis. Item in alopetiis sugillatisq; ac liuētibus. Ceu uera remedia desit. ut scelera cōtractent. Sed ista prætexuerūt noxio instrumēto: tātumq; impudētiæ est: ut uenenum artis esse persuadeant. Thapsias in africa uehementissima. Quidam caulem incidunt ꝑ messes: & in ipsa excauant radice: quo succus confluat: arefactumq; tollunt alii folium. Radicem tondunt in pila: & succum in sole coactum diuidūt ī pastillos. Nero Cæsar claritatē ei dedit: initio īpii: nocturnis crassatiōibus cōuerberatā faciē illinēs sibi cū thure cæraq;: & seqnti die cōtra famā cutē sincerā circūferēs. Ignē ferulis optime seruari certū ē: easq; ī ægypto præcellēr.

De cappari siue cinosbato aut opheostaphyle: & de saripha. Ca. xxiii.

i Bi & cappari firmioris ligni frutex: seminisq; & cibi uulgati. Caule quoq; una pleųq; decerpto. Cauēda eius genera peregrina. Siqdem arabicū pestilens. Africū gingiuis inimicū. Marmaricum uuluis: & oīum inflationibus: Apulū uomitus facit. Stomachū & aluū mouet. Quidā eum cynosbaton uocāt: alii opheostaphylen: fruticosi est generis. Et saripha circa nilū nascēs duoų cubitoų altitudinē: pollicari crassitudine. Coma papyri: similiq; manditur modo. Radice ferrariis officinis præcipua carbonis usu propter duriciam.

De spina babylonis regia & de cytiso. Ca. xxiiii.

n On omittēdum est & quod babylone seritur in spinis: quoniā nō alibi uiuit. Estq; sicut uiscum in arboribus. Sed illud in spina tantum: quæ regia uocatur. Mirų q; eadem die germinat quod infectū est. Inicitur aūt ipso canis ortu: & celerrime arborem occupat. Cōdiunt eo uina: & ideo seritur. Spina illa nascitur & athenis in lōgis muris. Frutex est & cytisus ab Antimacho atheniēsi miris laudibus prædicatus pabulo oīum. Aridus uero etiā suū. Spōdetq; iugero eius ānuos perpluris uel mediocri solo redditus. Vtilitas hærbosa: ergo & eo lætior satietas q; perq; modico pinguescūt & quadrupedia: ita ut iumēta hordeū spernant. Non ex alio pabulo lectis maior copia aut melior. Super omīa pecoų medicina a morbis omī usu præstāte. Quin & nutricibus in defectu lactis aridū atq; in aqua decoctū potui cū uino dari iubet: & firmiores celsioresq; infantes fore. Viridem etiā gallinis: aut si aruerit madefactū. Apes quoq; nunq; de flore cytisi pabulū cōtingentes ꝑmunt Democritus & Aristomachus. Nec aliud minoris impēdii est. Seritur cū hordeo: aut uere semine ut porrū: uel caule autūno āte brumā. Si semine madidū. Et si desint hymbres: satum spargitur. Plātæ cubitales perferūt scrobe dedali. Seritur post æqnoctia tenero frutice. Perficitur triēnio. Demetitur uerno æqnoctio cū florere desinit: uel pueri uł anus uilissima opera. Canus aspectu breuiterq; si quis exprimere uelit similitudinem angustioris trifolii frutex. Datur aīalibus post biduuų semper. Hyeme uero quod inaruit: madidū. Satiant equos denæ libræ: & portione minora animalia. obiterq; inter ordines hoc aīalium cāpestrium fertile est. Inuētus hic frutex in cytiso insula inde trāslatus est in omēs cycladas: mox in urbes græcas magno casei ꝓuētu. Propter quod maxīe miror raų esse ī italia. Nō æstiuū nō frigoų ñ grādinū aut niuis īiuriā expauescit. Adiicit Higinus ne hostiū qdē ꝓpter nullā gratiā ligni.

De fruticibus & arboribus nostri maris: atque rubri: & indici. Ca. xxv.

n Ascūtur & in mari frutices arboresq; minores in nostro. Rubrū enim & totus oriētis oceanus refertus est siluis. Nō habet lingua alia nomē: quod græci uocāt phycos: quoniā alga hærbaų magis uocabulū intelligitur. Hic aūt est frutex. Folia lata colore uiridi gignit: quod quidā grason uocant: alii zostera. Alterų genus eiusdem: capillaceo folio simile fœniculo: ī saxis nascitur. Superius inuadit haud procul littore. Verno utųq;: & interit autūno. Circa cretam insulam nato in petris purpuras quoq; inficiunt. Laudatissimo a parte aquilonis: aut spōgiis. Tertium est gramini simile: radice geniculata & caule: qualiter calami. Aliud genus fruticum bryon

uocatᵉ folio lactucæ rugosiore tātū. Iā hoc nascēs. In alto uero abies & quercus cubitali altitu/ diñ. Ramis eoꝝ adhærēt cōchæ. Quercu ēt tingi lanas tradūt. Glādē etiā quasdā ferre ī alto. naufragiis hæc deprehensa urinātibusq;. Et aliæ tradūtur prægrādes circa sycionem. Vilis eni passim nascitur. Sed phycos sine foliis: rubro cortice. Fit & palma fruticū generis extra Hercu/ lis colūnas porri frōde. Nascitur frutex & alius lauro & thymo similis: qui ambo eiecti in pumi cem trāsfigurantur. At in orientem miꝝ est statim a copto per solitudines nihil gigni præter spi nam: quæ sitiens uocatur: & hāc raram admodū. In mari uero rubro siluas uiuere: maxime lauꝝ & oliuam ferentem baccas: & cū pluat fungos: qui sole tacti mutantur in pumicem. Fruticū ipso rū magnitudo ternoꝝ est cubitoꝝ caniculis referta: uix ut respicere e naui tutū sit: remos pleꝝq; ipsos inuadentium. Qui nauigāuere in indos Alexandri milites frōdem marinaꝝ arboꝝ tradide re in aqua uiridem fuisse: exemptā sole ꝓtinus in salem arescentē. Iuncos quoq; lapideos perq̄ si miles ueris per littora: & in alto quasdam arbusculas colore bubuli cornus ramosas: & in cacumi nibus rubētes: cū tractarentur uitri mō fragiles. In igne aūt ut ferrum exardescētes: restinctis colore suo redeunte. Eodem in tractu insulaꝝ siluas opit æstus: quāq; altiores sint platanis po pulisq; altissimis: folia laurea: flos uiolæ & odore & colore. Baccæ ut oleis: & ipsæ odoris iucū/ di autūno nascētes: foliis nunq; deciduis. Haꝝ minores totas integit mare. Maximaꝝ cacumina extant: ad quæ naues religātur: & cū decesserit æstus ad radices. Alias quoq; arbores ī alto ab eisdem accepimus eodem in mari uisas: semper folia retinētes. Fructū eaꝝ lupino similem. Iuba tradit circa troglodytaꝝ insulas fruticem in alto uocari isidos plomachal corallio similem sine fo liis præcisū mutato colore in nigrū durescere. Cū cadat: frangi. Itē alium qui uocetur charitho/ blepharon efficacem in amatoriis. Spatalia eo facere & monilia fœminas. Sētire eū se capi: dura/ riq; cornus mō: & hebetare aciē ferri. Quod si fefellerint insidiæ in lapidem trāsfigurari.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER: XIIII. IN QVO FRVCTIFERAE ARBORES TRADVNTVR. PROHEMIVM.

XTERNAE ARBORES INDOCILES QVAE NA sci alibi q̄ ubi cœpere: & quæ in alienas nō cōmeāt terras hac/ tenus fere sunt. Licetq; iam de cōmunibus loqui: quaꝝ oīum pe culiaris parens uideri potest italia. Noscētes tantū meminerint naturas eaꝝ a nobis interim dici: nō culturas. Quāq; & colendi maxima in natura portio est. Illud satis mirari nō queo interisse quaꝝdā memoriā: atq; etiā nominū quæ auctores ꝓdidere no titiā. Quis enim nō cōmunicato orbe terraꝝ maiestate romani īperii profecisse uitam putet cōmercio reꝝ? Ac societate festæ pacis? omiaq; etiā quæ occulta ante fuerāt in promiscuo usu fac ta? At hercule nō reperiūtur qui norint multa ab antiqs ꝓdita: tantū priscoꝝ cura fertilior: aut industria fœlicior fuit: ante mi/ lia annoꝝ: inter principia litteraꝝ Hesiodo præcepta agricolis panderᵉ orso: subsecutisq; nō pau cis hanc curam eius: unde nobis creuit labor. Quippe cū requirēda sint nō solū postea inuenta: ueꝝ etiā ea quæ inuenerant prisci desidia reꝝ internitione memoriæ īdicta. Cuius uitii causas qs alias q̄ publicas mūdi īuenerit? Nimiꝝ alii subiere ritus. Circaq; alia mētes hominū detinētur. & auaritiæ tantū artes colūtur: antea inclusis gētium imperiis intra ipsas. Ideoq; & īgeniis quas dam sterilitate fortunæ necesse erat animi bona exercerᵉ. Reges īnumeri honore artiū colebatᵉ: & in ostentatione has præferebāt: opem & īmortalitatem sibi ꝑ illas ꝓrogari arbitrātes. Quarᵉ abūdabāt & præmia & operæ uitæ. Posteris laxitas mūdi & reꝝ amplitudo dāno fuit: postq; se nator censu legi cœptus. iudex fieri cēsū: magistratū ducēq; nil magis exornare q̄ cēsus: postq; cœpere orbitas iri auctoritate sūma & potentia esse: captatio in quæstu fertilissimo: ac sola gau/ dia in possidēdo: pessum iere uitæ precia: omēsq; a maximo bono liberales dictæ artes in cōtra/ rium cecidere: ac seruitute sola profici cœptum. Alius hāc alio mō. & in aliis adorare: eodē ta/ mē habendi quæstu ad spes hoīum tendēte uoto. Passim uero etiam egregii aliena uitia q̄ bona sua colere malle. Ergo hercule uoluptas uiuere cœpit: uita ipsa desiit. Sed nos obliterata quoq; scrutabimur. Nec deterrebit quaꝝdā reꝝ humilitas: sicut nec in aīalibus fecit. Quāq; uidemus Virgilium præcellētissimū uatem eadem cā hortoꝝ dotes fugisse: e tantisq; quæ rettulit flores mō reꝝ decerpsisse. Beatum fœlicemq; græciæ qndecim oīo generibus uuaꝝ nominatis: tribus oleæ: totidem pyroꝝ: malo uero tantū assyrio: cæteris omibus neglectis. Vnde aūt potius in cipiemus q̄ a uitibus? Quaꝝ principatus in tantū peculiaris italiæ ē: ut uel hoc uno oīa gētium uicisse q̄q; odorifera possit uideri bona q̄q; ubicūq; pubescētiū odori nulla suauitas præfertᵉ.

De uitium natura: & quibus modis ferant. Ca.i.

u Ites iure apud priscos magnitudine quoq; inter arbores numerabãtur. Iouis simulacꝝ ĩ ur/
be populonia ex una cõspicimus uite tot æuis i ncortuptũ. Itẽ massiliæ paterã. Metapõti tẽplũ
Iunonis uitigineis colũnis stetit. Etiãnũ scalis tectũ Ephesiæ Dianæ scãdit uite una cypria(ut
ferũt)quoniã ibi ad præcipuã altitudinẽ exeũt. Nec est ligno ulli æternior natura. Veꝝ ista ex
siluestribus facta crediderim: quãdo hæ uires tõsura ãnua coercentur: & uis eaꝝ omĩs euocat ĩ
palmites aut deprimitur ĩ propagines: succiq; tantũ gratia ex iis pluribus mõis ad cæli mores so
liq; ingenia. Iam in campano agro populis nubũt: maritasq; cõplexæ: atq; per ramos eaꝝ ꝓcaci
bus brachiis geniculato cursu scãdentes cacumina æquãt: in tantũ sublimes ut uidemiator auto/
ratus rogum ac tumulũ excipiat. Nullo fine crescũt: diuidiq; aut potius auelli nequeũt. Villas &
domos ambiri singulaꝝ palmitibus ac sequacibus loris memoria quoq; dignũ. Inter prima Vale
rianus quoq; Cornelius existimauit. Vna uitis romæ in Liuiæ porticibus sub diuales deãbulati
ones umbrosis opculis opacat. Eadẽq; duodenis musti ãphoris fœcunda. Vlmos qdẽ ubiq; exu
perãt. Miratũq; altitudinẽ eaꝝ ariciæ ferũt legatũ regis Pyrrhi. Qui eum facere lusisse in auste
riore gustu uini: merito matrẽ eius pẽdere in tam alta cruce. Rontotinus uocat & alio noĩe po/
pulus arbor italiæ padum trãsgressis: cuius tabulata in orbem patula replent: puroq; producto
dracone in palmã eius inde subrectos ramoꝝ digytos flagella dispgunt. Eadẽ modici hoĩs altitu
dine adminiculatæ sudibus horrẽt: uineãq; faciũt: & aliæ improbo reptatu pãpinoꝝq; supfluita
te peritia hoĩ amplo discursu atria media cõplentes. Tot differẽtias uel sola tantũ italia recipit.
Stat ꝓuintiaꝝ aliquaꝝ per se uitis sine ullo pedamẽto: artus suos in se colligẽs: & breuitatẽ craf
situdine pascens. Vetãt hoc alibi uẽti: ut in africa & in narbonẽsis ꝓuintiæ partibus. Excresce
req; ultra suos pollices ꝓhibitæ: sempq; pastinatis similes hærbaꝝ mõ uagãtur per arua: ac suc
cum terræ passim uuis bibũt: quæ ob id magnitudinẽ infãtiũ pueroꝝ in interiore africæ pte exu
perãt uites. Vua nõ alibi gratior callo: ut nec possit ĩuenisse nomẽ duracini durus acinus. Nãq;
genera magnitudine: colore: saporibus acini ĩnumera etiãnum multiplicãtur uino. Hic purpu/
reo lucẽt colore: illic fulgẽt roseo: nitẽtq; uiridi. Cãdidæ enĩ nigræq; uulgares. Tument uero
mãmaꝝ mõ bumasti. Prælõgis dactyli porrigũt acinis. Est & illa naturæ lasciuia: ut prægrandi
bus adhæreãt pgulis pui: mites: & suauitate certãtes: leptorogas has uocãt. Durãt aliæ phye
mẽ pẽsili cõcameratæ nodo. Aliæ ĩ sua tm̃ cõtinẽt aĩa ollis fictilibus. & ĩsup doliis ĩclusæ stipa
tæ uinaceis circũsudãtibus. Aliis grãm q & uinis fumus affert. Fabrilisq; iis gloriã præcipuã ĩ
fornacibus africæ Tiberii Cæsaris auctoritas fecit. Ante eũ reticis prior mẽsa erat: & ullis uero
nẽsiũ agro. Quin & a patiẽtia nom̃ acinis dat passis. Cõdũt & musto uuæ: ipsæq; uino suo ĩebri
ant. Aliæ decoctæ ĩ musto dulcescũt. aliæ uero sobolẽ nouã ĩ matre ipsæ expectãt trãslucidæ
uitro: affertq; acinis tandẽ: quã ĩ doliis amphoris ue duratricẽ illã firmitatẽ austeritas picis ĩfusa
pediculo. Iam ĩuẽta uitis p se ĩ uino picẽ habẽs r̃spiciẽsq; uiennẽsẽ agrũ. Nobilitas aruerno seca
noq;: & heluico generibus nõ pridẽ illustrata. Atq; hæc Virgilii uatis ætate incognita: a cuius
obitu nonaginta agũtur ãni. Quid ꝙ insertæ castris sũmam reꝝ impiumq; cõtinẽt: Cẽturionũ
in manu uitis: & optimo præmio tardos ordines ad lẽtas pducit aqlas: atq; etiã ĩ delictis pœnã
ipsam honorat. Necnon uineæ oppugnationum dedere rationem. Nam in medicaminibus adeo
magnum optinẽt locum: ut per sese uino ipso remedia sint.

De generibus uitium. Ca.ii.

g Enera uitium cõprehendi numero unus existimauit Democritus: cũcta sibi græciæ cogni
ta ꝓfessus. Cæteri ĩnumera atq; ĩfinita esse prodiderũt. Quod uerius apparebit ex uinis.
Nec omĩa dicentur: sed maxime insignia: quippe quæ totidẽ sũt pene quot agri. Quã ob rẽ ce/
leberrimas uitium aut quibus est aliqua ꝓprietate miraculũ ostẽdisse satis erit. Principatus dat
amineis ꝓpter firmitatem senio quoq; ꝓficiẽtem utiq;: uiniq; uniuscuiusq; uitã. Quinq; eius ge
nera. Fx iis germana minor acino melius deflorescit: hymbres tẽpestatesq; tolerat. Nõ itẽ ma/
ior s; ĩ arbor q̃ ĩ iugo minus obnoxia. Gemellaꝝ qbus hoc nomẽ uuæ sẽp geminæ deder. ꝓper
rimus sapor: sed uirs præcipuæ. Ex iis minor austro læditur: cæteris uẽtis alit: ut ĩ uesuuio mõte
surrẽtinisq; collibus. In reliquis italiæ ptibus nõ nisi arbori accomodata. Quintũ genus lanatæ
ne seres miremur aut indos: adeo lanugo eã uestit. Prima ex amineis maturescit ocissime atq; pu
trescit. Proxima dignitas ueientanis rubẽte materia. Quaꝓpter quidã rubellas appellauere ui
neas. Eæ minus fertiles uinaceis & fæce nimiæ. Contra pruinas fortissimæ: siccitate magis q̃
hymbre: æstu q̃ algore uexantur. Quã ob rẽ in frigidis humidisq; prĩcipatũ optinẽt. Fertilior
quæ minor acino: & folio scissa minus. Apianis apes dedere cognomẽ: præcipue eaꝝ auidæ. Ex
iis duo genera: lanugine & ipsæ pubescũt. Distãt ꝙ altera celerius maturescit: quãq; & altera ꝓ
perãte. Situs frigidos nõ respuũt: & tamẽ nullæ celerius hymbre putrescũt. Vina primo dulcia
austeritatẽ ãnis recipiunt: & rubra fiunt. Nulla magis uite gaudet. Et hactenus potissima nobi
litas datur peculiaribus atq; uernaculis italiæ. Cæteræ aduenere chio thaso ue. Græcula nõ in/

ferior amineis bonitate prætenera acino: & uua tam parua: ut niſi pinguiſſimo ſolo colore nõ ꝓ
ſit. Eugeniam taurominitani collis cũ generoſitatis cognoĩe miſere albano tantũ agro: quoniam
trãſlata ſtatim mutatur: Nãq; eſt aliquibuſ tantũ locoꝶ amor: ut oẽm in iis gloriã ſuã reliquãt:
nec uſq; tranſeãt totæ. Quod & in retica allobrogicaq; quã ſupra picatã appellauimus euenit:
domi nobilibus nec agnoſcẽdis alibi. Fœcũdæ tamẽ bonitatis uice copiã præſtãt. Eugenia fer/
uẽtibus locis: rhetica tẽpatis: allobrogica frigidis: gelu matureſcẽs & colorẽ nigra. Adhuc ex iiſ
quas diximus: ſed etiã e nigris uina uetuſtate ĩ albũ colorẽ trãſeũt. Reliquæ ignobileſ. Aliqñ o
tamẽ cæli aut ſoli opera nõ fallũt uetuſtatem: ſicuti fecenia & cũ ea florens biturica. Acino rari
or nunq̃; floris obnoxii: quoniã antecedũt: uẽtiſq; & hymbribus reſiſtũt. Meliores tamẽ algẽ
tibus locis q̃; calidis: humidis q̃; ſitientibus. Vix ulla magis tam denſo uuaꝶ partu impatiens ua
riãtis cæli: ſed cõtra tenorem unũ algoris æſtus ue cõſtãs. Quæ minor eſt ex eo genere molli
or. In neglecto ſolo moroſa. Pingui putreſcit. Gracili oĩo nõ ꝓuenit. Mediã tẽperiem delicate
quærit: ob hoc ſabinis collibus familiaris. Vua eius indecora uiſu: ſapore iucũda: niſi matura ꝓ
tinus rapiatur: etiam nõ putreſcẽs cadit. Cõtra grandines eam tuetur folioꝶ amplitudo atq; du/
ricia. Inſignes iam colere inter purpureas nigraſq; medio heluolæ ſæpius uariãti: & ob id uaria/
næ a quibuſdã appellatæ. Præfertur in iis nigrior: utraq; alternis ãnis fertilis. Sed melior uino
cum parcior. Et preciæ duo genera magnitudine acini diſcernuntur. Quibus materies plurima:
uuaq; ollis utiliſſima: folio apio ſimilis. Baliſcam dirachini celebrãt. Hiſpaniæ cocolobin uocãt:
Grauior uua æſtus auſtroſq; tolerat. Capiti inimica. Copia larga. Hiſpani duo genera eius faci
unt. Vnũ oblõgo acino: altero rotundo: nouiſſimas uindemiãt. Quo dulcior cocolobis: hoc me
lior. Sed & auſtera trãſit in dulcem uetuſtate: & quæ dulciſ fuit in auſteritatem. Tũcq; albanum
uinũ æmulãtur. Tradũt ueſicæ uitiis utiliſſimũ ex iis potũ. Albuelis ſũmis arboribus eſt fertili/
or: uiſula imis. Quã ob rẽ circa eaſdem ſatæ diuerſitate naturæ locupletant. Inerticulã e nigris
appellauere iuſtius ſobriã dicturi: inueterato præcipue cõmẽdabilem uino: ſed uiribus ĩnoxiã.
Siquidem temulẽtiã ſola nõ facit. Fertilitas cõmẽdat cæteras: prĩcipemq; heluenacã. Duo eius
genera. Maior quã quidã lõgam: minor quã arcam appellãt: nõ tam fœcũdã ſed gratiorem hau
ſtu: Diſcernitur folio circinato. Veꝶ utraq; gracilis. Furcas ſubdere iis neceſſariũ: alioqn uber/
tatẽ ſuam nõ tolerãt. Maritimo afflatu gaudent. Roſcido odore. Nulla uitiũ minus italiã amat:
rara: parua: putreſcens in ea. Vinũ quoq; quod genuit æſtate nõ exuperãs. Nec alia macro ſolo
familiarior. Græcinus qui alioquin Cornelium. Celſum trãſcripſit arbitratur non naturam eius
repugnare italiæ: ſed culturam: auide palmites euocantium. Ob id fertilitatem ſuam abſumi: ſi
nõ præpinguis ſoli ubertas laceſcẽtem ſuſtineat. Carbũculari negatur: magna dote: ſi ueꝶ eſt:
aliqua in uite e cælo nõ eſſe ius. Aeſtũ fert ſpionia: quã quidã ſpineã uocant. Autũniſq; & hym
bribus pingueſcit. Quinĩmo nebulis una alitur. Ob id rauẽnati agro peculiaris. Veniculã ĩter
optime defloreſcẽteſ: & ollis aptiſſimã cãpani malunt ſcirculam uocare: alii ſtaculam. Tarracinã
numiſianam nullas uires ꝓprias habẽtem: ſed totam pinde ac ſolũ ualeat. Surrẽtinis tamẽ effica
ciſſima teſtis ueſubio tenus. Ibi enĩ murgẽtia e ſicilia potiſſima: quam põpeianam aliq uocãt. La
tio demũ feracẽ: ſicut horconia ĩ campania tantũ uilitatis cibariæ: ſed ubertate præcipua. Tole/
rat & annos moerica cõtra omẽs ictus firmiſſima: nigro acino uinis uetuſtare rubeſcẽtibus.

Item de uitium generibus. Ca. iii.

e T hactenus publica ſũt genera: cætera regionũ locoꝶq;: aut ex iis inter ſe inſito mixta. Si
quidẽ thuſcis peculiaris eſt tudernis æque etiã eius noĩs florẽtia. Eſt optima aretio talpa/
na & eteſiaca & cõſeminia. Talpana nigra candidũ facit muſtũ. Eteſaica fallax: quæ quo plus tulit
eo laudabilius fundit. Miꝶq; fœcũditate ceſſat. Cõſeminia nigra uino minimo durante. Vua ma
xime poſt xv. dies q̃; ulla alia. Minus fertilis: ſed cibaria. Huius folia ſicuti labruſcæ priuſq; de
cidant ſanguineo colore mutantur. Euenit hoc etiam qbuſdam aliis peſſimi generis argumento.
Irtiola umbriæ meuanatiq; & piceno agro peculiaris eſt. Amiternino pumula. Iiſdẽ bannanica
fallax eſt: amant tamẽ eam. Mutinam uuam Põpeii noĩe appellant: q̃uis cluſinis copioſiorem.
Mutinam & tyburtes appellauere: quãuis oleaginam nuper inuenerint a ſolitudine oliuæ. No/
uiſſima hæc uuaꝶ ad hoc tẽpus repta eſt. Vinaciolam ſoli qdẽ noĩauerũt ſabini ac laurẽti. Nam
gauranaſ ſcio a falerno agro tranſlatas uocari falernas celerrime ubiq; degenerantes. Necnõ ta
rentinũ genus aliqui fecere: prædulci uua. Capnias & bucuniates & tarrupia ĩ thurinis collibus
nõ ante demetũtur q̃ gelauerit. Pharia gaudẽt piſæ. Mutina pruſiniæ nigro acino intra quadri
enniũ albeſcẽte uino. Miꝶ ubiq; cũ ſole circũagi uuam: quæ ob id ſtrepitus uocatur. Et in italia
gallicam placere: tranſ alpes uero picenam. Dixit Virgilius thapſias & mareotidas & lageas com
pluresq; externas quæ nõ reperiũtur in italia: ſed ſũt etiam nũc inſignes uua nõ uino ambroſiaca
duracina ſine ullis uaſis in uite ſeruabilis: tanta ẽ cõtra frigora æſtus tẽpeſtateſq; firmitas. Nec
orthampelos indiget arbore aut palis ipſa ſe ſuſtinẽs. Nõ itẽ dactylides digytali gracilitate. Co
lũbinæ acinoſiſſimæ. Et magis purpuræ cognoĩe bimãmiæ: quando nõ racemos: ſed uuas alias

gerūt. Itē crepidanea cui nomē a mēsura est. Itē scirpula passo acino. Et rhetica in maritimis al/pibus appellata dissimilis laudatæ illi. Nanq; hæc breuis conferta acino: degener uino: sed cute omniū tenuissima: Nucleo quē chiū uocant: uno ac minimo. Acinū prægrandem unum alteꝝ ue habēs. Est & nigra aminea: cui syriace nomē imponūt. Itē hispana ignobiliū ꝓbatissima. In per gulis uero serūtur escariæ appellatæ eduræ acinis: albæ: nigræq;. Et bumasti totidē coloribus. At nōdum dictæ ægia & rhodia & uncialis: ueluti a pōdere acini. Itē pucina omniū nigerrima. Et coronario naturæ lusu stephanitis acinos foliis intercurlantibus. Et quæ forēses uocant cele res ꝓuentu: uendibiles aspectu: portatu faciles. Cōtra damnant etiam uisu cinerea & rhabubu/la & asinisca. Minus tamen caudam uulpium imitata alopecis. Alexandrina appellatur uitis circa palacraiam breuis: ramis cubitalibus: acino: nigro: fabæ magnitudine: nucleo molli: & minimo: obliq̄s racemis prædulcibus: folio paruo: & rotundo: sine diuisuris. Septimo ab hinc anno in nar bonēsis prouintiæ aruo oliua inuenta est uitis uno die deflorescens: ob id tutissima: carbonicam uocant: quam nunc tota prouintia conserit.

Insignia culturæ uinearum. Ca. iiii.

c Atonū ille primus triūpho & censura super cætera insignis magis tamē etiānum claritate litteraꝝ præceptis oīum reꝝ expetēdaꝝ datis generi romano. Inter prima uero agrū colē di. Illius uero æui cōfessione optimus ac sine æmulo agricola pauca attigit uitiū genera: quaꝝdā ex iis ēt iam noībus abolitis toto sepatim tractu testatus sentētiam. Cuius excellentia indicanda est ut in omni genere noscamus quæ fuerint celeberrima. Anno. d. urbis c. circa captas cartha/ginem ac corinthū cū supremū is diem obiit: & quātū postea ccxxx. annis uita ꝓfecerit. Ergo de uitibus uuisq; ita ꝓdidit. Qui locus uino optimus dicitur esse: & ostentus solibus. Amineū minu sculū & geminū eugeniū heluinū minusculū cōserito. Qui locus crassior aut nebulosior amineum maius aut murgentinū apicium lucanum serito. Cæteræ uites misellæ maxime in quēuis agrum cōueniunt. In lora recte cōdūtur. Quas suspēdas duracinas amineas maiores: uel ad fabrū ferra rium propassos: nec recte seruātur. Nec sunt uetustiora de illa re latinæ lingnæ præcepta: tam ꝓpe ab origine reꝝ sumus. Amineam proxime dictā Varro scantianam uocat. In nostra ætate pauca exempla cōsumatæ huius artis fuere. Veꝝ eo minus omittēda: ut noscātur etiā præmia: quæ in omī re maxime spectantur. Summam ergo adeptus est gloriā Acilius Steneleus e plebe libertina lx. iugeꝝ nō amplius uineis excultis in nomētano agro: atq; æque. cccc. nūmis uenūda tis. Magna fama & Vetuleno Egilao perinde libertino fuit in cāpaniæ rur̄ ueliternino: maiorq; etiā fauore hominū quoniā ipsū Africani colebat exiliū. Sed maxima eiusdē Stenelei opa Rhē/mium Palæmonē alias grāmatica arte celebrem in hisce. xx. annis mercatū. dc. nūmum in eodē nomētano decimi lapidis ab urbe diuerticulo. Est aūt usq; quaq; nobilitas mercis p omnia subur bana: ibi tamen maxima: quoniam & neglecta p indiligentiam prædia phauriat. Ac ne in pessi/mis quidem elegantioris soli hæc aggressus excoler̄: nō uirtute animi: sed uanitate. Quæ primo notata mira in illo fuit. Pastinatas enim deintegro uineas cura Steneleū agricolā imitatus ad uix credibile miraculū pduxit. Intra octauū annū. cccc. nūmum emptori addicta pēdente uindemia. Cucurritq; nō nemo ad spectādas uuaꝝ in iis uineis strues: litteris eius altioribus cōtra id pigra in ciuitate sibi patrocināte. Nouissime Amneo Seneca principatu traditionis ac potētia: quæ po stremo minima fuit sup ipsum. Minime utiq; mirat uri Amneū tanto prædii eius amore captū: ut nō puderet inuiso alias & ostento futuro tradere palmā eam emptis quadruplicato uineis illis in/tra decimū fere curæ annū: digna opa quæ in cecubis setinisq; ꝓficeret: quādo & postea sæpenu mero septenos culeos singula iugera: hoc est amphoras cētenas quadragenas musti dedere. Ac ne q̄s uictam in hoc antiquitatem arbitraretur. Idē Cato denos culeos redire ex iugeribus scrip sit. Efficacibus exēplis nō maria plus temerata cōferre mercatori: nō in rubrū littus indicum ue merces petitas: q̄ sedulū ruris larem. Vino antiq̄ssima claritas maroneo in thraciæ maritima p/te genito: ut auctor est Homerus. Neq; enī fabulosa aut de origine uarie prodita cōsectamur. Præterq̄ Aristeū primū oīum in eadē gente uel miscuisse uino suauitate præcipua utriusq; na turæ spōte prouenētis. Maroneū uicies tantum addito aquæ miscēdū Homerus ꝓdidit. Durat etiam uis in eadem terra generi uigorq; indomitus. Quippe cū Mutianus ter cōsul ex iis qui nu perrime ꝓdidere: sextarios singulos octogenis aquæ misceri cōperit præsens in eo tractu. Esse aūt colore nigrū: odoratū: uetustate pinguescere. Et pramno quod Homerus celebrauit: etiam nūc honos durat. Nascitur smyrnæ religione iuxta delubrū matris deū. In reliq̄s generi claritas nō fuit alicui. Anno fuit oīum generꝝ bonitas L. Opimo cōsule: cū C. Gracchus Tri. ple. sediti onibus agitatis interemptus: ea cæli tēperies fulsit: quā cocturā uocāt solis opere: natali urbis dc. xxxiiii. Duratq; adhuc uinea ducētis fere annis iam in speciem redacta mellis asperi. Etenim hæc natura uinis in uetustate est: ne potari p se queant sine prouintiæ aqua: usq; in amaritudinē carie indomita. Sed cæteris uinis cōmēdādis minima aliqua mixtura medicamēta sūt: quo eius temporis æstimatione in singulas amphoras cēteni nūmi statuantur. Ex iis tamen usura multipli

cata ſemiſſibus: quæ ciuilis ac modica eſt. In C. Cæſaris Germanici filii principatu anniſ centum ſexaginta ſingulas uncias uini cōſtitiſſe nobili exemplo docuimus referētes uitā Pōponii Secūdi uatis: cœnamqꝫ quā principi illi dedit. Tantū pecuniaꝝ detinēt uini apothecæ. Nec alia res maius incremētum ſentit: Ad uiceſimū annum maius ue ab eo diſpēdium: nō perficiēte precio. Rara quippe adhuc fuere: nec niſi ī portatis ſingulis teſtis milia nūmum. Viennenſes ſoli picata ſua quoꝝ genera plura diximus: pluris permutaſſe: ſed inter ſeſe amore patrio creduntur. Idqꝫ uinū frigidius reliquis exiſtimatur in frigido potu.

De natura uini. Ca. v.

u Ino natura eſt exhauſto accendi calore uiſcera intus. Foris infuſo refrigerādi. Nec alienum fuerit cōmemorare hoc in loco quod Androcides ſapiētia clarus ad Alexandrum magnum ſcripſit: intemperātiam eius cohibens. Vinū potaturus rex memēto te bibere ſāguinem terræ Sicuti uenenum eſt hoī cicuta: ſic & uinum. Quibus præceptis ſi ille obtemperauiſſet: profecto amicos in temulentia non interemiſſet. Prorſus ut iure dici poſſit: neqꝫ uiribus corporis utilius aliud: neqꝫ aliud uoluptatibus pernicioſius ſi modus abſit.

Vina generoſa. Ca. vi.

g Enera aūt uini alia aliis gratiora eſſe quis dubitet: aut nō ex eodē lacu aliud præſtātiuſ potu eſſe altero: aliud alteꝝ germanitate præcedere: ſiue teſta ſiue fortuito euētu: Quā ob rem de principatu ſe qſqꝫ iudicem ſtatuat. Liuia Auguſta lxxxii. ānos uitæ punico rettulit acceptos nō aquoſo. Gignitur in ſinu adriatici maris: no procul a timauo fonte: ſaxeo colle: maritimo afflatu paucas coquēte amphoras. Nec aliud aptius medicamētis iudicatur. Hoc eſſe crediderim quod græci celebrātes miris laudibus pictanū appellauerūt ex adriatico ſinu. Diuus Auguſtus ſetinū prætulit cūctis: & fere ſecuti principes: ꝓpter cōfeſſa expimēta nō timere cruditatibus noxiis. Ab eo ſaluia naſcitur ſupra foꝝ Apii. Antea cecubo erat generoſitaſ celeberrima in paluſtribus populetis: ſinu amiclano quod iam ītercidit & incuria coloni lociqꝫ anguſtia. Magis tñ foſſa Neronis: quam a baiano lacu oſtiā uſqꝫ nauigabilē inchoauerat. Secūda nobilitas falerno agro erat Et ex eo maxīe fauſtiano: cura culturaqꝫ id collegerat. Exoleuit hoc quoqꝫ nimietate copiæ potius q̄ bonitati ſtudentium. Falernus ager a pōte cāpano leua petētibus urbanā coloniā ſyllanam nuper capuæ cōtributā īcipit. Fauſtianus aūt circiter quattuor miliaria a uico ꝓpe cedias qui uicus a ſinueſſa ſex milibus abeſt. Nec ulli in uino maior auctoritas ſolo. Vinoꝝ flāma accēditur. Tria eius genera. Auſteꝝ: dulce: tenue. Quidā ita diſtingūt. Sūmis collibus gauranū gigni: mediis fauſtianū: imis falernū. Nō omittēdū aūt nulli eoꝝ quæ celebrēt iucundū ſaporem uuæ eſſe. Ad tertiā palmā uariæ uenere. Albanæ urbi uicinæ prædulces: ac raræ in auſtero. Itē ſurrētina in uineis tantum naſcētia cōualeſcētibus maxime probata: ꝓpter tenuitatē ſalubritatēqꝫ. Tiberius Cæſar dicebat cōſenſiſſe medicos ut nobilitatē ſurrētino darent: alioqn eſſe generoſū acetum. C. Cæſar q ſucceſſit illi nobilem uappā. Certāt maſſica æque ex monte gaurano puteolos baiaſqꝫ ꝓſpectātia. Nā falerno cōtermina ſtatana ad prīcipatus uenere nō dubie: palamqꝫ fecere. Sua quibuſqꝫ terris tēpora eſſe ſecūdū ꝙ reꝝ ꝓuētus occaſuſqꝫ iuncti. Iis præponi ſolebant calena: & quæ in uineis arbuſtiſqꝫ naſcūtur fūdana. Ex alia uicinia urbis ueliternina ꝑiuernatiaqꝫ. Nā quod ſigniæ naſcitur auſteritate nimia cōtinēdæ utile aluo inter medicamēta numeratur. Quartū curriculum publicis epulis optinuere a Diuo Iulio (is enī primus auctoritatem iis tribuit: ut epiſtolis eius apparet) mamertina circa meſſanā in ſicilia genita. Ex iis potulana ab auctore dicta in loco proxima italiæ laudātur præcipue. Eſt & in eadem ſicilia & tauromenitanis honos lagenis ꝓ mamertino pleꝝqꝫ ſubditis. Ex reliquis aūt a ſupero mari p̄tutia: atqꝫ a neone naſcētia: & quæ a palma una forte enata palmeſia appellāt. In mediterraneo uero ceſenatia mecenatiana. In ueronēſi item retica falernis tantū poſthabita a Virgilio. Mox optima ab intimo ſinu mariſ adriana. Ab infero āt latinēſia: grauicana: ſtoniēſia. Etruriæ palmā luna habet. Liguriæ genua. Inter pyreneū alpeſqꝫ maſſilia: gemino ſapore: quādo & cōdiendis aliis pinguius gignit: quos uocāt ſuccoſum. Cerretano inter gallias cōſiſtit auctoritas. De reliqs in narbonēſi genitis aſſeuerare nō eſt: quoniā officinā eius rei infecere tingētes fumo: utināqꝫ nō & hærbis ac medicamētis noxiis. Quippe etiā oloe mercātur: quo ſaporē coloremqꝫ adulterāt. Veꝝ & lōginqora italiæ ab auſonio mari nō carent gloria tarentina: & ſeruitiana: & coſentiæ genita: & tempſiæ ac balbiæ lucanaqꝫ antecedentibus thurinis. Oīum uero eoꝝ maxime illuſtrata meſſala pōtia: & ſalute lagaria nō ꝓcul grumēto naſcētia. Cāpania nuper excitauit nouis noībus auctoritatem: ſiue cura ſiue caſu: ad quartū neapoli lapidem trebellicis iuxta capuā caulinis: & ī ſuo agro trebulanis: alioqn ſemp inter plebeia & trifollinis gloriata. Nā pōpeianis ſūmū decē ānoꝝ incremētum eſt nihil ſenecta conferēte. Dolore etiā capitū ī ſextā horā diei ſequētis infeſta deprehendūtur. Quibus exēplis (niſi fallor) manifeſtū eſt patriā terrāqꝫ referre nō uuā. Et ſupuacuū generꝝ cōſectationē in numeꝝ cū eadem uitis aliud aliis lociſ pullulet. Hiſpaniaꝝ luſitana copia nobilitantur. Elegātia uero tarraconenſia: atqꝫ lauroneſia: & balearica ex inſulis cōferuntur.

italiæ primis. Nec ignoro multa prætermiſſa pleroſq; exiſtimaturos: quando ſuũ cuiq; placet: & quocũq; eatur: fabula eadem repiatur. Diui Auguſti iudicioꝝ ac palati peritiſſimum e libertiſ cenſurã uini in epulas eius facientẽ dixiſſe hoſpiti de indigena uino: nouum qdẽ ſibi guſtum eſſe eum atq; nõ ex nobilibus: ſed Cæſarem nõ aliud potaturꝝ. Nec negauerim & alia digna eſſe fa/ma. Sed de qbus cõſenſus æui iudicauerunt hæc ſunt.

Vina tranſmarina. Ca. vii.

u Vnc ſimili modo trãſmarina dicemus. In ſũma gloria poſt homerica illa de qbus ſupradixi/mus fuere thaſium chiumq;. Ex chio quod aruiſium uocãt. Iis addidit leſbiũ Eraſiſtrati ma/ximi medici auctoritas circiter. ccccl. ãno urbis romæ. Nũc grã ante oĩa eſt clazomenio: poſtq̃ parcius mari condiunt. Leſbiũ ſpõte naturæ ſuæ mare ſapit. Nec tmolio p ſe gratia ut uino: ſed cuius dulci admixto reliquoꝝ duricia ſuauitatem accipiat ſimul & ætatem: quoniã uetuſtiora ꝓ tinus uidentur. Ab iis dignatio eſt ſycionio: cyprio: telmeſico: tripolitico: berritio: tyrio. ſebẽ/nitico. In ægypto hoc naſcitur tribus generibus uuaꝝ: ibi nobilius thaſio & alopece. Poſt hæc auctoritas hippodomãtio: myſtico: cãtharitæ: protopo: gnidio: cadacæ: caumenitæ: petritæ: miconio. Nam meſogiten capitis dolores facere cõpertũ eſt. Nec epheſium ſalubre eſſe: quoniam mari & defruto cõdiatur. Apamenũ mulſo præcipue cõuenĩr dicitur: ſicut prætutiũ ĩ italia. Eſt enĩ & hæc ꝓprietas generꝝ: ut dulcia utiq; ĩter ſe nõ cõgruãt. Exoleuit & ꝓtagiõ: quod italicis ꝓximũ fecerãt Aſclepiadis ſcholæ. Apollodorus medicus ĩ uolumĩe quo ſuaſit Ptolemæo regi quæ uina biberet: italicis etiã tũ ignotis: laudauit ĩ põto naſpcenitẽ: mox oroeticũ: oenãthe: leucanium: ambraciotẽ: & quod cunctis prætulit præparentium. Sed minoris famæ eſſe dixit: quoniam ſex annos non placeret.

De uino quod uocatur bion. gñra vii. Ca. viii.

h Actenus bonitas uini nationibus debetur. Apud græcos iure clariſſimum nomen accepit quod appellauerũt bion ad plurimos ualitudinũ uſus excogitatũ: ut docebimus in pte me/dicinæ. Fit aũt hoc mõ. Vuæ paulũ ãte maturitatem decerptæ ſiccãĩ acri ſole ter die uerſatæ p triduum: quarto exprimũtur: dein cadis ſole inueterãtur. Cui marinã aquã largiorem miſcent: a ſerui furto origine orta ſic mẽſura explentis. Idq; trãſlatũ in albũ muſtũ leucochrun appellaĩ. In aliis aũt gẽtibus ſimili mõ factũ tethalaſſomenon uocãt. Thalaſſiten aũt uaſis muſti deiectis ĩ marĩ. Quo genere præcox fit & uetuſtiuſ. Necnõ apud nos quoq; coũ uinũ ex italico faciẽdi rõnẽ Cato demõſtrauit. Sup cætera ĩ ſole quadriẽnio maturãdũ præcipiẽs Rhodiũ coo ſimile ẽ. Phorineũ ſalſius coo. Oĩa trãſmarina ſeptẽ ĩ ſex ãnis ad uetuſtatẽ mediã ꝑuenire exiſtimantur.

De dulcium generibus. xiiii. Ca. ix.

u Inum omẽ dulce minus odoratum: quo tenuius eo odoratius. Colores uinis quattuor. Albus: fuluus: ſanguineus: niger. Pſythium & melãpſythium paſſi genera ſunt ſuũ saporẽ nõ uini referentia. Ciſibilites uero mulſi in galatia naſcens & balincium ĩ ſicilia. Nã ſyreũ quod alii hepſema: noſtri ſapam appellant ingenii nõ naturæ opus eſt: muſto uſq; ad tertiã partẽ mẽſuræ decocto. Quod ubi factũ ad dimidiã eſt: defructũ uocamus. Omĩa ĩ adulteriũ mellis excogitata. Sed priora uua terraq; conſtãt. Paſſum a græco ciliciũ ꝓbaĩ & africũ: & in italia ꝓuintiiſq; finitimis. Fieri certum eſt ex uua quã græci ſticam uocãt: nos apianã. Itẽ ſcirpulã: diutius ĩ uite ſole uuis aduſtis aut feruẽte oleo. Quidã e quacunq; dulci dum præcocta alba faciunt ſiccantes ſole: donec paulo amplius dimidium põdus ſupſit. Tuſaſq; leniter uuas exprimunt. Deinde q̃tũ expreſſere adiiciunt uinaceis aquæ puteanæ: ut & ſecundarium paſſũ faciãt. Diligentiores eodẽ mõ ſiccatis acinos eximunt: ac ſine ſarmentis madefactos uino excellenti donec intumeſcant: exprimunt. Et hoc genus ante cætera laudant. Ac ſimili mõ aqua addita ſecundarium faciunt. Medium inter dulcia uinum eſt quod græci aigleuces uocãt: hoc eſt ſemp muſtum. Id euenit cura: quoniam feruere ꝓhibetur. Sic enim apppellãt muſti in uina trãſitum. Ergo mergũt e lacu ꝓtinus in aqua cados: donec bruma trãſeat: & cõſuetudo fiat algẽdi. Eſt etiãnũ aliud genus eius ꝑ ſe: quod uocat dulce narbonẽſis ꝓuintia: & in ea maxime uocõtia. Aſſeruaĩ eius gratia uua diutius in uite pediculo in torto. Ab aliis ipſe palmes inciditur in medullã. Ab aliis uua torretur in tegulis: omĩa ex heluẽnaca uite. Iis adiiciunt aliqui quod uocant diachyton: uuis ĩ ſole ſiccatis loco cluſo per dies ſeptem in cratibus totidem pedibus a terra alte: noctibus a rore defẽſis: octauo die calcatis. Ita fieri optimi odoris saporiſq;. Dulci e genere eſt & melitites. Diſtat a mulſo quo fit e muſto: cũ qnq; cõgiis auſteri muſti congio mellis & ſalis cyatho ſufferuefactis auſterꝝ. Sed inter hæc genera potuũ ponere debeo & ꝓtiopum. Ita appellaĩ a qbuſdã muſtum ſpõte defluens anteq̃ calcentur uuæ. Hoc protinus diffuſum lagenis ſuis deferuere paſſi. Poſtea in ſole xl. diebus torrent æſtatis ſecutæ ipſo canis ortu.

De deuteris & ſecundariis uini genera tria. Ca. x.

n On poſſũt iure dici uina: quæ græci deuterias appellant: Cato & nos lorã: maceratiſ aqua uinaceiſ. Sed tamẽ inter uina oparia numeranĩ. Tria eoꝝ genera. Decima pte aquæ addita

q̃ musti expressa sit: & ita nocte & die madefactis uinaceis: rursusq̧ prelo subiectis. Alterũ quod hoc mõ græci factitauerũt: tertia pte eius qđ expressũ sit addita aquæ: expssoq̧ decocto ad tertias ptes. Tertiũ ẽ fæcibus uini expssũ: quod fæcatũ Cato appellat. Nulli ex iis plus q̃ ãno usus.

Quæ nuper in italia generosa uina esse cœperunt. Ca. xi.

u Erũ inter hæc subit mentẽ cum sint genera nobilia quæ pprie uini intelligi possit. lxxx. fere in toto orbe duas partes ex hoc numero italiæ esse. Longe præterea ante cũctas terras: & hinc deinde altius cura serpit non a primordio hanc gratiam fuisse.

De uini obseruatione Romulo rege posita. Ca. xii.

a Uctoritatem post sexcẽtesimũ forte urbis ãnũ cœpisse. Romulũ lacte nõ uino libasse ĩdicio sunt sacra ab eo instituta. quæ hodie custodiũt morem. Nũmæ regis postumi lex est. Vino rogum ne respergito. Quod sanxisse illũ pter inopiã rei nemo dubitet. Eadẽ lege ex imputata uite libari uina diis nefas statuit: rõne excogitata ut putare cogerentur alias aratores & pigri circa arbusti pericula. M. Varro auctor est Mezentium etruriæ regem auxilium rutulis cõtra latinos tulisse uini mercede. quod tum in latino agro fuisset.

Qui uini usus antiquis: & de uinis antiquorũ. Ca. xiii.

n On licebat id fœminis romæ bibere. Inuenimus inter exempla Egnati Metẽtini uxorẽ quæ uinũ bibisset e dolio interfectam fuste a marito: eumq̧ cædis a Romulo absolutum. Fabius pictor in ãnalibus suis scripsit. Matronã q loculos ĩ qbus erãt claues uinariæ cellæ resignauisset a suis inedia mori coactã. Cato ideo pinquos fœminis osculũ dare: ut scirent an temetum olerent. Hoc tum nomẽ uino erat: ũde & temulẽtia appellata. Cn. Domitius iudex pnũtiauit mulierem uideri plus uini bibisse: q̃ ualitudinis cã uiro insciẽte: ac dote multauit. Diuq̧ eius rei magna parsimonia fuit. L. Papyrius imperator aduersus sãnites dimicaturus uotũ fecit si uicisset Ioui pocillũ uini. Deniq̧ inter dona sextarios lactis datos inuenimus nusq̃ uini. Idẽ Cato cũ in hispaniam nauigaret: unde cũ triũpho rediit: Non aliud inquit uinũ bibi q̃ remiges: in tantũ dissimilis istis q etiã cõuiuiis alia q̃ sibimetipsis ministrãt aut procedẽte mẽsa subiiciũt. Laudatissima apud priscos uina erãt myrrhæ odore cõdita: ut apparet in Plauti fabula: quæ persa inscribitur: q̃q̃ in ea & calamũ addi iubet. Ideo quidam aromaticis delectatos maxime credũt. Sed Fabius Dosẽnus his uersibus decreuit

Mittebant uinum pulchrum murrinam. Et in acharistione

Panem & polentam uinum murrinam.

Scæuolam quoq̧ & Læliũ & Atteũ Capitonẽ ĩ eadẽ sẽtẽtia fuisse uideo: quoniã ĩ pseudulo sit.

Quod si opus est ut dulce promant idem & quid habeant roga.

Murrinam: passum: defrutum: mella.

Quibus apparet nõ inter uina modo murrinam: sed inter dulcia quoq̧ nominatum.

De apothecis & de uino opimiano. Ca. xiiii.

a Pothecas fuisse & diffũdi solita uina: ãno. dc. xxxiii. urbis apparet indubitato opimiani uini argumẽto: iã intelligẽte suũ bonũ italia. Nõdũ tamẽ ista genera in claritate erãt. Itaq̧ oĩa tũc genita unũ habent consulis nomẽ. Sic quoq̧ diu transmarina fuerunt in auctoritate ad atauos usq̧ nostros etiã falerno iam reperto: sicut apparet ex illo comico uersu Anaxipolis thasii.

Quinq̧ thasii uini inde depromam falerni bina.

P. Licinius crassus & L. Cæsar cẽsores anno urbis cõditæ. dc. lxv. edixerũt ne quis uinũ græcũ amineũq̧ octonis æris singula quadrãtalia uẽderet. Hæc enim edicti uerba sunt. Tãta uero uino græco gratia erat: ut singulæ potiones in uno cõuictu darent. Quibus uinis auctoritas fuerit sua ĩ mẽsa: M. Varro his uerbis tradit. L. Lucullus puer apud patrẽ nũq̃ lautũ cõuiuiũ uidit ĩ quo plus semel græcũ uinũ daret. Ipse cũ rediit ex asia milia cadorũ cõgiorũ diuisit ãplius cẽtũ. C. Cẽsius quem prætorem uidimus chium uinum ĩ domum suam illatum dicebat tum primum: cum sibi cardiaco medicus dedisset. Hortensius super. x. cados hæredi reliqt. Hactenus Varro.

De liberalitate Cæsaris in uino: & quando primũ genera uini factitii. Ca. xv.

q Vid ni & Cæsar dictator triumphi sui cœna uini falerni amphoras centum: chii cados centum in conuiuia distribuit. Idem hispaniensi triumpho chium & falernum dedit. Epulo uero ĩ tertio cõsulatu suo falernũ: chiũ: lesbiũ: mamertinũ: quo primũ tẽporẽ quattuor genera uini apposita cõstat. Postea ergo alia oĩa ĩ nobilitatẽ uenerũt circiter septĩgentesimum urbis annum.

De uinis factitiis. Ca. xvi.

i Taq̧ nõ minora ĩnumerabilia pene genera factitii reperta multis ante sæculis: quæ nũc dicemus oĩa ad medicinæ usum ptinentia. Omphacium quomodo fieret pter unguẽta diximus priore libro. Fit e labrusca: hoc est uite siluestri quod uocatur oenãthinũ. Flores eius libris duabus in musti cado macerati post. xxx. dies mutantur. Præter hoc radix labruscæ & acini coria perficiunt. Ii paulo postq̃ defloruere: singulare remediũ habẽt ad refrigerandum in morbis corporũ arbores gelidissima (ut ferũt) natura. Pars eorũ æstu moritur: priusq̃ reliqui q solstitiales

dicuntur. Vniuersi nunq̃ maturescũt. Et si prius ꝙ tota uua maturescat: incocta detur cibo gal/
linaceo generi fastidiũ gignit uuas appetẽdi. Fictitioꝝ primũ fit ex ipso uino: quod uocant assina
mon hoc mõ. Albi musti sextarii. xx. aquæ dimidiũ feruet donec excoquat̃ aquæ mensura. Alii
marinæ sextarios. x. tãtũdem pluuiæ in sole. xl. diebus torrent. Dãt ægris q̄bus uini noxam ti
ment. Proximũ fit e milii semine maturo cũ ipsa stipula librã & quadrãtem in cõgios duos musti
macerant. Et post septimũ mẽsem trãsfuso. Ex loto arbore hærba dictũ ẽ uti quæq; fierẽt. Fit
& e pomis quæ dicemus interpretationibus nõ nisi necessariis additis. Primũq; ei e palmis: quo
parthi & indi utuntur: & oriens totus. Maritimaꝝ quas uocãt & cycleas modio in aquæ congiis
tribus macerato expressoq;. Sic fit & sycites e fico: quẽ alii palmiprunũ: alii trociũ uocãt. Aut si
dulce esse nõ libeat: pro aqua tantũdem uinaceoꝝ adiiciũt. Ex cypria fico & acetũ fit præcellẽs:
atq; alexãdrino quoq; melius. Vinũ fit & ex siliqua syriaca: & e pyris: maloꝝq; oĩbus generibus
Sed e punicis quod rhoiton uocãt. Et e cornis: mespilis: sorbis: moris siccis: nucleis: pineis. Hi
musto madidi exprimũtur. Sup̄iora per se mitia. Myrtitẽ Cato quẽadmodum fecerit hoc paulo
post indicabimus. Græci uero & alio mõ. Ramis teneris cũ suis foliis in albo musto decoctis tu/
sis libra in tribus musti cõgiis deferuere faciunt: donec duo supersint. Quod ita siluestris myrti
baccis factũ est: myrtidanũ uocant. Hoc manus tingũt. Ex iis quæ in hortis gignũtur fit uinum
e radice asparago: mello: origano: apii semĩe: ambrotono: mẽtastro: ruta: nepeta: serpillo: mar
rubio. Manipulos binos tundũt in cadum musti: & sapæ sextariũ: & aquæ marinæ heminã. E na
pis fit. x. denarioꝝ põdere in sextarios binos musti addito. Itẽ e scylla radice. Inter flores & ro/
sæ foliis tusis: in linteoloq; ĩ mustũ collatis cũ põdusculo ut sidat. xl. põdere denarioꝝ In sextari
os uicenos musti: nec ante tres mẽses uase aperto. Item in agro calido: & aliud e siluestri. Aro/
matiten quoq; ĩuenio factitatum nõ tantũ unguẽtoꝝ cõpositione. primo ex myrrha (ut diximus)
mox e nardo celtico: calamo: bitumine: offis ĩ mustũ: aut dulce uinũ deiectis. Alii de calamo: iũ/
co: costo: nardo: syriaco: amomo: casia: cynnamomo: croco: palma: garo: similiter & offa. Apud
alios nardi: & malobathri sex libris in musti cõgios duos additis. Qualia nũc quoq; fiunt pipere
& melle addito: quæ alii cõdita: alii piperata appellãt. Inuenitur & nectarites ex hærba: quam
alii menalion: alii medicã: alii symphyton: alii deamorestim: alii nectareã uocãt: radice põderis
xl. denarioꝝ in sextarios sex musti addita. Similiter in linteo. Ex cæteris hærbis collatis fit absin
thites in. xl. sextariis musti absinthii põtici libra decocta ad tertias p̄tes: uel scopis absinthii ĩ ui/
num additis. Similiter hysopites e lycio hysopo unciis tribus in duos cõgios musti cõiectis aut
tusis in uinum. Fiunt utraq; & alio mõ circa radices uitium sato. Sic & helleboriten fieri ex uera
tro nigro Cato docet. Sic fit & scãmonites. Mira uitiũ natura saporẽ alienũ in se trahendi: qualẽ
& redolent salicũ patauinoꝝ in palustribus uindemiæ. Sic & helleboꝝ feritur in thaso: aut cucu/
mis siluester: aut scamonea: quod uinũ ectromatium uocãt: quoniã abortus facit. Fit & ex hær/
bis: quaꝝ natura suo loco dicetur. Est & ocha de radice gẽtianæ: & trogoriano: & dictamo: assa
ro: dauco: elebi: panacea: spagora: corinthimo: mãdragora iunco. Vocarũt & sycinũ: & ithaco/
melin: & lectispagiten: quoꝝ tam obliterata rõ est. Ex fruticũ uero generi cædri utriusq; cupres
si: laurus: iuniperi: pini: pyri: terebinthi: callini: lentisci. Baccas aut lignum recens ĩ musto deco
quunt. Item chameleæ & chamepithios & chamedryos lignum. Eodem modo & ex flore in con
gium musti decem denariorum pondere addito.

De hydromelle & oximelle.. Ca. xvii.

f It uinũ ex aqua ac melle tantũ. Quinquẽnio ad hoc seruari cælestem iubẽt aliqui prudẽti/
ores. Alii statim ad tertias p̄tes decoquũt: & tertiã mellis ueteris adiiciunt. Deinde. xl. die
bus canis ortu in sole habent. Alii diffusa ita decimo die obturant. Hoc uocatur hydromel. & ue
tustate saporẽ uini assequitur: nusq̃ laudatius ꝙ ĩ phrygia. Quin & acetũ melle tẽp̄abat̃: adeo
nihil intẽptatum in uita fuit. Oxymel hoc uocarũt: mellis decem libris: aceti ueteris heminis q̄n
que: salis marini libra: aquæ pluuiæ sextariis q̄nq; sufferuefactis decies: mox elutriatis: atq; ita
inueteratis. Omĩa ab Themisone sũmo auctore dãnata. Et hercule coactus eoꝝ usus uideri po/
test: nisi si quis naturæ opus credit aromatitẽ: & ex unguẽtis uina cõposita: aut ut biberẽtur ge
nuisse ea frutices. Ista sũt cognitu iucũda solertia humani aĩ oĩa exq̄rente. Nihil q̄dẽ ex iis ãno
durat̃: præterq̃ quæ uetustate ipsa fieri diximus. Et plura ue tricenis q̄dẽ diebus ñ erit dubiũ.

Prodigiosa genera uini. Ca. xviii.

ſ Vnt & ĩ uino p̄digia. Dicitur in archadia fieri quod fœcũditatẽ fœminis ĩportet: uiris ra/
biem. At in achaia maxime circa chariniã abigi partũ uino: atq; etiã si uuam edãt grauidæ:
cũ differẽtia in gustatu nõ sit. Troezenũ uinum qui bibunt negãtur generare. Thasos duo gene
ra uini diuersa facere proditur. Vnum quo sõnus cõciliet̃: alteꝝ uero quo fuget̃. Apud eosdem
uitis theriace uocatur: cuius & uinũ & uua cõtra serpẽtiũ ictus medet̃. Lebadeos thuris odore:
ex qua diis prolibãt. E diuerso aspendios dãnata a feris. Ferunt eam nec ab alite ulla attigi. Tha
siam uuam ægyptus uocat apud se prædulcẽ quæ soluit aluum. Est cõtra in lycia quæ solutã fir

mat. Aegyptus & ecbolinam habet abortiuos facientem. Vina in apothecis canis ortu mutãtur quædã posteaq;: reſtituuntur ſibi. Sic & maris nauigio: cuius iactatus iis quæ durauerint tantũ uetuſtatis adiicere ſentitur: quãntum habuerint.

Quibus uinis ad ſacra uti fas nõ ſit: & quibus generibus muſta cõdiantur: Ca. xix.

e T quoniã religione uita cõſtat: prolibare diis nefaſtũ habetur uino præter imputatæ uitis: fulmine tactæ: quãq; iuxta hoĩs mors laqueo pepẽderit: aut uulneratis pedibus calcata: & quod circũciſis uinaceis ꝓfluxerit: aut ſuperne deciduo ĩmũdiore lapſu aliquo polluta. Itẽ græca quoniã aquam habeat. Vitis ipſa quoq; mãditur decoctis caulibus ſũmis: qui & cõdiuntur in aceto ac muria. Veꝝ & de apparatu uini dixiſſe cõueniat: cũ græci priuatim ea præcepta tradiderint: artemq; fecerint: ſicut Euphronius & Ariſtomachus & Cõiades & Hiceſius. Africa gypſo mitigat aſperitatem: necnõ aliquibus ſui partibus calce. Græcia argilla aut marmore aut ſale aut mari lenitatem excitat. Italiæ in parte aliqua rabulana pice ac reſina. Cõdire muſta uulgare eſt ei: prouintiiſq; finitimis. Anni prioris uina nõnuſq; fæce aceto ue cõdiunt. Necnõ & ex ipſo muſto fiunt medicãmina. Decoquitur ut dulceſcat portione uiriũ. Nec durare ultra ãnuũ ſpatiũ tale ꝑdit̃. Aliqbus ĩ locis decoquũt ad ſapas muſta: infuſiſq; iis ferociã frangũt. Et ĩ hoc tñ genere & ĩ oĩ alio ſubminiſtrãt uaſa ipſa cõdimẽtis picis. Cuius faciẽdæ rõ ꝓximo dicet̃ uolumie.

De picis gñribus: & reſinis: & muſtis cõdiẽdis: & de aceto & fæce. Ca. xx.

a Rboꝝ ſucco manantium picem reſinãq; aliæ ortæ in oriẽte: aliæ in europa ferũtur. Quæ intereſt aſia utrinq; quaſdã habet. In oriẽte optimã tenuiſſimãq; terebinthi fũdunt. Deĩde lentiſci: quã & maſticen uocãt. Poſtea cupreſſi acerrimã ſapore. Liquidã oẽs & tãtum reſinam. Craſſiorem uero & ad pices faciẽdas cedrus. Arabica reſina alba eſt: acri odore difficilis coquenti. Iudaica calloſior: & terebinthi quoq; odoratior. Syriaca attici mellis ſimilitudinẽ habet. Cypria antecedit omẽs. Eſt ãt melleo colore carnoſa. Colophonia præter cæteras fulua: ſi teratur alba fit. Grauior odore. Et ob id nõ utuntur ea unguẽtarii. In aſia quæ fit e picea admodũ cãdida: ſpagos uocatur. Reſina oĩs diſſoluitur oleo. Quidã & creta figulinaꝝ hoc fieri arbitrãt̃: Pudetq; cõfiteri: maximũ iam honorẽ eius eſſe in euellẽdis a uiroꝝ corporibus pilis. Ratio ãt condiendi muſta in primo feruore qui nouẽ die bus cõplurimũ ꝑagitur aſperſu picis: ut odor uino cõtingat: & ſaporis quædã acumina. Vehemẽtius id fieri arbitrãtur crudo flore reſinæ: excitariq; lenitatem. E diuerſo crapulã compeſci: & feritatẽ nimiã: frãgiq; uirus. Aut ubi pigra lenitaſ torpeat: uirus addi. Liguriæ maxime circũpadaniſq; muſtis utilitas diſcernitur hoc mõ pugnacibus muſtis crapulæ plus inditur: lenibus parcius. Sũt qui & ex utroq; cõdiri uelint. Necnõ alia quæ eſt multa pice natura. Vitiũq; muſto quibuſdã in locis iteꝝ ſpõte feruere: qua calamitate cũ deferbuit deperit ſapor: uappæq; accipit nomẽ. Probroſũ etiã hoĩum cũ degenerauit aĩus. Acetiſ enim neqciæ ineſt uirtus magnos ad uſus: & ſine quis uita mitior degi nõ poſſit. Cætero uinoꝝ medicaminis tanta cura eſt: ut cinere apud quoſdã ceu gypſo alibi qbus diximus mõis inſtaurentur. Sed cinerem e uitis ſarmẽtis aut quercu præferũt. Quin & marinã aquã eiuſdem rei gratia ex alto peti iubent: ſeruariq; ab æquinoctio uerno: aut certe nocte ſolſtitio & aqlone flãte hauriri: uel circa uindemiã ſi hauriatur decoqui. Pix in italia ad uaſá uino cõdẽdo maxime ꝓbat̃ brutia. Fit e picea reſina. In hiſpania ãt e piceaſtris minime laudata. Eſt enĩ reſina haꝝ amara & arida & graui odore. Differẽtiam rõemq; faciẽdi ꝓximo uolumine demõſtrabimus inter arbores feras. Vitia præter ſupradicta acor: aut fumidũ uirus: aut picis aduſtio. Expimẽtum uero ſi fragmẽta ſubluceãt: ac ſub dente lenteſcat acore iucũdo. Aſia picem indicã maxime probat: græcia piericam. Virgilius naritiã. Diligẽtiores admiſcẽt nigrã maſticẽ: quæ ĩ ponto bituminis ſimilis gignitur: & irys radicem oleumq;. Nã cærã accipiẽtibus uaſis cõpertũ ẽ uina aceſcere. Sed trãſferre in ea uaſa in quibus acetũ fuerit utilius: q̃ in ea in qbus dulce: aut mulſũ. Cato iubet uina cõcinnari: hoc enim utitur uerbo: cineris lexiui cũ defruto cocti ꝑte quadrĩgẽteſima pulegii uel ſalis ſexqlibra. Interim & tuſo marmore. Facit & ſulphuris mẽtionẽ. Reſinæ uero in nouiſſimis. Sup oĩa addi matureſcẽte iam uino iubet muſtum: quod ille tortiuum appellat. Noſ ĩtelligimus nouiſſime expreſſũ. Et adiici muſtis tingendi grã coloris: ut pigmentum aliquod uini. Atq; ita pinguius fieri. Tot ueneficiis placere cogitur. Et miramur noxia eſſe in uitiũ inclinãtes. Expimẽtum eſt laminæ plumbeæ mutatus in eo colos. Propriũ aũt inter reliquos liquores uino mulceſcere: aut in acetum uerti. . Extantq; medicinæ uolumina. Et fæx uini ſiccata recipit ignes: ac ſine alimẽto p ſe flagrat. Cinis eius nitri naturã hẽt: eaſdẽq; hẽt uires. Hoc ãplius quo pinguius ſentitur.

De cellis uinariis. Ca. xxi.

m Agna & collecto iam uino differentia in cella. Circa alpes ligneis uaſis cõdũt: circuliſq; cingunt: atq; etiã hyeme gelida ignibus rigorem arcent. Miꝝ dictu. Sed aliquãdo uiſum: ruptis uaſis ſtetere glaciatæ moles prodigii mõ: quoniã uini natura nõ gelaſcit: alias ad frigus ſtupens tantũ. Mitiores plagæ doliis cõdũt: infodiuntq; terræ tota: aut ad portionẽ ſitus. Itẽ cælum præbent. Alii uero impoſitis tectis arcẽt. Tradũturq; ad hæc præcepta. Latus celiæ uina-

riæ aut certe fenestras obuerti in aquilonē oportere: uel usq͡ʒ in exortum æq̨noctialem. Stercq̄l
linia & arbor͡ʒ radices procul abesse: omiaq͡ʒ odoris euitandi: facillimo in uina trāsitu. Ficos utiq͡ʒ
& caprificos. Doliis etiā interualla dari: ne inter sese uitia serpāt cōtagione uini semper ocissima.
Quin & figuras r̄ferre. Ventrosa ac patula minus utilia. Picari oporter̄ protinus a canis ortu: po
stea perfūdi marina aqua aut salsa: ac leui cinere sarmēti ea aspergi: uel argilla aspersa myrrha suf
firi: ipsasq͡ʒ sæpius cellas. Imbecilla uina demissis in terrā doliis seruāda. Valida expositis. Nūq͡ʒ
implēda. Et quo supsit: passo aut defruto pungēdū: admixto croco: pice ueteri cū sapa. Sic coop
cula dolior͡ʒ medicāda addita mastice ac pice.. Bruma aperiri uetāt: nisi sereno die. Vetāt austro
flāte: luna ue plena. Flos uini candidus ꝓbat̄: rubēs triste signū est: si nō is uini colos sit. Item
uasis incalescētibus: opculis ue sudātibus. Quod celeriter florere cœpit: odorēq͡ʒ trahere: non
fore diutinū. Ipsa quoq͡ʒ defruta ac sapas cū sit cælū siñ luna: hoc est ī syderis eius coitu neq͡ʒ alio
die coq iubēt. Prætera plūbeis uasis ñ æreis: nucibus iuglādibus additis: Eas. n. fumū excipe.
Cāpaniæ nobilissima exposita sub diuo ī cadis uerberari sole luna hymbre ac uētis aptissimū ui/
detur.

De uitanda ebrietate. Ca. xxii.

C si quis diligētius reputet: in nulla pte operosior uita est: ceu nō saluberrimum ad potum
a aquæ liquorem natura dederit: quo cætera omīa animātia utuntur. At nos uinū bibere &
iumēta cogimus: tātoq͡ʒ opere: tāto labore & impēdio cōstat: quod hoīs mētem mutet: ac
furorem gignat: milibus sceler͡ʒ huic deditis tanta dulcedine: ut magna pars nō aliud uitæ præ/
mium intelligat. Quinīmo ut plus capiamus: sacco frāgimus uires. Et alia irritamēta excogitan
tur. Ac bibēdi cā etiā uenena cōficiuntur. Aliis cicutā præsūmentibus: ut bibere mors cogat.
Aliis pumicis farinā: & quæ referēdo putet docere. Cautissimos ex iis balineis quoq͡ʒ coqui ui/
demus: exanimesq͡ʒ efferri. Iam uero alios lectum expectare nō posse: īmo uero nec tunicā. Nu
dosq͡ʒ ibi ꝓtinus & anhelos ingētia uasa corripere: uelut ad ostētationem uirium: ac plene infun
dere ut statī euomāt: rursusq͡ʒ hauriāt. Idq͡ʒ iter͡ʒ tertioq͡ʒ: tanq͡ʒ ad perdēda uina geniti: & tanq͡ʒ
effundi illa nō possint: nisi per humanum corpus. Ad hæc pertinēt peregrinæ exercitatiōes: &
uolutatio in cœno: ac pectorosa ceruicis repādæ ostentatio. Per omīa hæc prædicat̄ sitis quæ/
ri. Iam uero quæ uasa adulteriis celata: tanq͡ʒ per se par͡ʒ doceat libidines temulentia. Ita uina ex
libidine hauriūtur: atq͡ʒ etiā præmio inuitat̄ ebrietas. Et si diis placet: emitur alius ut uel quātū
biberit tantum edat: & precium uiolētiæ lege accipit. Alius quātum alea quæsierit: tantum bi/
bit. Tunc auidi matronā oculi licētur. Tunc graui produntur marito. Tunc animi secreta ꝓferū
tur. Alii testamēta sua nuncupant. Alii mortifera loquuntur: rediturasq͡ʒ p iugulum uoces nō cō
tinēt: q̄ multis ita īteremptis. Vulgoq͡ʒ ueritas iam attributa uino ē. Interea ut optime cadat:
solem orientem nō uident: ac minus diu uiuūt. Hinc pallor: & genæ pēdulæ: ocular͡ʒ ulcera: tre
mulæ manus: effundentes plena uasa: & quæ sit pœna præsens: furiales sōni: & inquies noctur/
na. Præmiūq͡ʒ sūmum ebrietatis libido portētosa ac iucūdū nefas. Postera die ex ore halitus fe/
tidi: ac fere rer͡ʒ oīum obliuio: morsq͡ʒ memoriæ. Rape se ita uitā prædicāt: cū priorē diē quotti
die perdāt: illi uero & uenientem. Tiberio Claudio principe ante hos. xl. ānos institutum ut ieiu
ni biberent: potusq͡ʒ uini antecederent cibos: externis & hoc artibus: ac medicor͡ʒ placitis nouita
te aliqua sese cōmēdātiū. Gloriā hac uirtute parthi quærūt. Famā apud græcos Alcibiades me
ruit. Apud nos cognomē etiā nouellus Tricōgius mediolanēsis ad ꝓcōsulatū usq͡ʒ e prætura ho
noribus gestis: tribus cōgiis (unde & cognomē illi fuit) epotis uno impetu: spectāte miraculi gra
tia Tiberio principe in senecta iam seuero: atq͡ʒ etiā alias sæuo. Sed ipsa iuuēta ad mer͡ʒ ꝓnior fu
erat. Eademq͡ʒ cōmēdatione credidere L. Pisonē urbis romæ curatorem ab eo delectū: q̄ biduo
duabusq͡ʒ noctibus p potationē cōtinuasset apud ipsū iam principem. Nec alio magis Drusui Cæ
sar regenerasse patrem Tiberiū ferebat̄. Tricōgii rara gloria: quādo & hæc ars suis legibus con
stat: nō labasse sermone: nec leuatum uomitione: nō altera corporis parte. Dum biberet matuti
nas obisse uigilias: plurimū hausisse uno potu. Plurimū præterea aliis minoribus addidisse: opti
ma fide: nō respirasse in hauriendo: neq͡ʒ expuisse: nihilq͡ʒ ad elidēdū in pauimētis sonum ex uino
reliquisse: diligēti scito legum cōtra bibēdi fallacias. Tergilla Ciceronē. M. F. binos cōgios si/
mul haurire solitum ipsi obiicit. M. q͡ʒ Agrippæ a marcido ac temulento sypbū īpactū. Etenim
hæc sunt ebrietatis opera. Sed nimir͡ʒ hāc gloriā auferre Cicero uoluit īterfectori patris sui. M.
Antonio. Is eni ante eū auidissime apprehēderat hāc palmā: edito etiā uolumine de sua ebrieta/
te: quo patrocinari sibi ausus approbauit plane (ut eqdē arbitror) q̄ta per temulētiam mala ter/
rar͡ʒ orbi intulisset: exiguo tēpore ante prœlium actiacum illud uolumē euomuit. Quo facile in
telligatur ebrius iam sanguine ciuium: & tanto magis eum sitiens. Nāq͡ʒ & hæc necessitas uitium
comitatur: ut bibēdi cōsuetudo augeat auiditatem. Scitūq͡ʒ est scytar͡ʒ legati q̄to plus biberint:
tāto magis sitire parthos. Est & occidētis populis sua ebrietas: fruge madida. Pluribusq͡ʒ modis
per gallias hispaniasq͡ʒ noībus aliis: sed rōe eadem. Hispanii iam & uetustatē ferre ea genera do/
cuerūt. Aegyptus quoq͡ʒ e fruge sibi potus similes excogitauit. Nullaq͡ʒ in pte mūdi cessat ebrie

tas. Meros quippe hauriunt tales succos: nec diluendo ut uina mitigant. At hercule illic tellus fruges parere uidebatur. Heu mira uitiorum solertia inuētum est quēadmodū aqua quoq inebriaret. Duo sunt liquores corporibus humanis gratissimi: intus uini: foris olei: arborum e genere ambo præcipui. Sed olei necessarius. Nec segniter uita in eo elaborauit. Quāto tamē in potu ingeniosior appebit ad bibēdū generibus centūnonagītaquinq. Si species uero æstimetur: pene duplici numero excogitatis: tantoq paucioribus olei. De quo in sequenti uolumine dicemus.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XV.

Naturæ Frugiferarum Arborum. Ca. i.

LEAM THEOPHRASTVS CELEBERRIMVS E græcorum auctoribus urbis romæ āno circiter quadrīgētesīoquadragesīo negauit nisi intra. xl. mil. pas. a mari nasci. Fenestella uero oīo nō fuisse ī italia hispania atq africa. Tarqnio Prisco regnāte: ab ānis populi ro. clxxxiii. Quæ nūc puenit trās alpes quoq & ī gallias hispaniasq medias. Vrbis qdē āno qngētesīo qnto: Appio Claudio Cæci nepote. L. Iunio cōs. olei libræ duodenæ assibus uenière. Et mox āno. dc. octogesimo M. Seruius T. F. ædilis currulis olei denas libras singulis assibus præstitit populo ro. per totū annum. Minus ea miretur qui sciat post annos. xxii. Cn. Pōpeii. iiii. cōsalatu oleū puintiis italiam misisse. Hesiodus quoq ī primis cultū agrorum docendā arbitratus uitam: negauit oleæ satorem fructum ex ea pcepisse quēq. Tam tarda tūc res erat. At nūc etiam in plātariis ferūt: trāslatarumq altero anno decerpūtur baccæ. Fabianus negat puenire ī frigidissimis oleā: neq in calidissimis. Genera earum tria dixit Virgilius: orchites: & radios: & posias. Nec desiderare rastros: aut falcē ullam: aut curam. Sine dubio & in iis solū maxime cælūq referre. Verumtamen attūdent sicut & uites atq etiam interradi gaudent. Cōsequēs earum uindemia ē arsq uel maior oleo q musta tempandi. Ex eadem qppe oliua differūt succi. Primū oīm cruda atque nōdum inchoatæ maturitatis: hæc sapore præstantissimo. Quin & ex ea prima unda preli laudatissima: ac deinde p diminutiones: siue (ut nup inuentū est) exilibus tegulis pede incluso. Quāto maturior bacca: tanto pinguior succus: minusque gratus. Optima aūt ætas ad decerpendū: īter copiā bonitatemq incipiente bacca nigrescere. Nostri uocāt drupas: græci uero drypetas. Cætero distat an maturitas illa in torcularibus fiat: an ramis. Rigua fuerit arbor: an suo tantum bacca succo. Nihilque aliud q rores cæli biberit.

De oleo. Ca. ii.

u Etustas oleo tedium affert nō item ut uino: plurimūque ætatis annuo est: puida si libeat ītelligere natura. Quippe temulentiæ nascentibus uinis uti necesse nō est. Quinīmo inuitat ad seruandum blanda inueterati caries. Oleo noluit parci: fecitque ueteratū ea necessitate p miscuum. Et uulgo principatum ni hoc quoque bono optinuit italia toto orbe: maxime agro uenafrano: eiusq pte: quæ licinianū fundit oleum: unde & liciniæ gloria præcipua oliuæ. Vnguēta hanc palmam dedere accomodato ipsis odore. Dedit & palatum delicatiore sententia. Cætero baccas liciniæ nulla auis appetit. Reliquū certamē īter istriæ terram & beticæ par est. Vicina bonitas prouintiis: excepto africæ frugifero solo. Cæteris totum id natura concessit. Oleum ac uinum non inuidit tantum: satisque gloriæ in messibus fecit. Reliqua erroris plena: quem in nulla parte uitæ numerosiorem esse docebimus.

De natura oliuæ: & oleæ incipientis. Ca. iii.

o Liuæ cōstāt nucleo: oleo: carne: amurca: Sanies est hæc eius amara. Fit ex aquis. Ideo siccitatibus minima: riguis copiosa. Suus quidē oliuæ succus est oleū: idq præcipue ex īmaturis intelligimus: sicut de omphacio docuimus. Augetur oleū ab arcturi exortu ad. xvi Kaleñ. octob. postea nuclei increscūt: & caro. Cū sitienti hymbres copiosi accessere: uitiat oleū in amurcam. Huius color oliuā cogit nigrescere. Ideoq incipiente nigricia minimū amurcæ: ante eā nihil. Et error hominū falsus existimātium maturitatis initium: quod est uitio pximū. Deinde q oleum crescere oliuæ carne arbitrantur: cū succus omnis in corpus abeat: lignūq intus grandescat. Ergo tum maxime rigātur. Quod ubi cura multa siue hymbribus accidit: oleū absumitur: nisi secuta serenitate: quæ corpus extenuet. Omnino enim ut Theophrasto placet: est olei causa calor. Quare & in torcularibus & iam in macellis multo igni quæritur. Tertia est culpa in parsimonia: quoniam ppter impēdium decerpendi expectatur ut decidat oliua. Qui mediū temperamentum in hoc seruant: perticis decutiunt cum iniuria arborum sequētis āni dāno. Quippe oliuan

tibus lex antiquissima fuit. Oleam ne stringito: ne ue uerberato. Qui cautissime agunt harundi
ne leui ictu: nec aduersos percutiunt ramos. Sic quoqꝫ alternare fructus cogitur decussis germi/
nibus. Nec minus si expetatur ut cadat. Hærãdo enĩ ultra suũ tempus absumũt uenĩetibus ali/
mentũ: & detinent locum. Argumẽtum est ꝙ nisi ante fauoniũ collectæ: nouas uires non resu/
mũt: & difficilius cadũt. Primũ ergo ab autũni colligitur initio opere nõ natura posia: cui pluri/
mũ carnis: mox orchites: quibus olei: post radios. Has enĩ ocissime occupat æstas: quia sunt te
nerrimæ: & amurca cogit decidere. Differũtur uero etiã in martium mẽsem: callosæ: cõtra hu/
morem pugnaces: ob idqꝫ mininæ: licinia: cominia. Cõtra sergia: quã sabini regiam uocãt: nõ an
te fauonii flatum nigrescẽtes: hoc est ad. vi. idus febr. Tũc arbitrãtur eas maturescere: & quoni
am probatissimũ fiat ex iis oleum. Accedere etiã rõ prauitati uidet̃. Ferũtqꝫ frigor̃ sterilitatem
fieri: sicut copiam maturitate: cũ sit illa bonitas nõ tẽporis: sed generis tarde putrescẽtis ĩ amur
cam. Similis error collectã seruandi in tabulatis: nec priusq̃ꝫ sudet premẽdi: cũ omĩ hora oleum
decrescat: amurca augeat̃. Itaqꝫ uulgo non amplius senas libras singulis modiis exprimi dicunt.
Amurcæ mensurã nemo agit q̃ꝫto eo copiosior reperiatur in eodẽ genere diebus adiectis. Oĩo
in uita error publicus. Tumore oliuæ crescere oleũ existimãtiũ: præsertim cũ magnitudine co/
piam olei nõ cõstare indicio sint quæ tegiæ uocãtur: ab aliis maiorinæ: & ab aliis bãbiæ grãdissi
mæ: alioqn minimo succo. Et in ægypto carnosissimis olei exiguũ. Decapoli uero syriæ pq̃ꝫpar/
uæ: nec cappari maiores: carne tamẽ cõmẽdãtur. Quã ob cãm italicis trãsmarinæ præferũtur ĩ
cibis: cũ oleo uincãtur. Et in ipsa italia cæteris picenæ: & sidicinæ. Sale illæ priuatim cõdiunt̃:
& ut reliquæ amurca sapa ue. Necnon aliquæ oleo suo & sine arte sua cõmẽdatione pura ĩnatãt.
Colibandes frangũtur: eædẽqꝫ hærbarꝫ uiridiũ sapore cõdiuntur. Fiũt & præcoces feruẽti aqua
pfusæ: q̃ꝫlibet ĩmaturæ. Mirꝫqꝫ dulcem succũ oliuas bibere: & alieno sapore infici. Purpuræ sũt
& in iis & in uuis in nigrum colorem transeũtibus. Posiæ sũt & superbæ præter iam dicta gene
ra. Sũt & prædulces per se tantũ siccatæ: uuisqꝫ passis dulciores. Admodũ raræ in africa: & cir/
ca emeritã lusitaniæ. Oleũ ipsum sale uindicatur a pinguitudinis uitio. Cortice oleæ cõciso odo
rem accipit medicatio alia ut uino. Palati gratia nulla est. Nec tam numerosa differẽtia. Tribus
ut plurimũ bonitatibus distat. Odor in tenui argutior: & is tamen etiam in optima breuis.

De natura olei. Ca. iiii.

o Leo natura tepefacere corpus: & cõtra algores munire. Eidem feruores capitis refrigera/
re. Vsum eius ad luxuriam uertere græci uitiorꝫ oĩum genitores in gymnasiis publicando.
Notum est magistratus honori eius octogenis sestertiis strigmẽta olei uẽdidisse. Oleæ honorẽ
romana maiestas magnũ præbuit. Turmas eqtũ idibus iuliis ex ea coronando. Itẽ minoribus tri
umphis ouantes. Athenæ quoqꝫ uictores olea coronant: græci uero oleastro olympiæ.

De cultura oliuarum. Ca. v.

n Vnc dicemus Catonis placita de oliuis. In calido & pingui solo radium maiorem: salẽtinã:
orchitem: posiam: sergianam: cominianam: albiceram seri iubet. Adiicitqꝫ singulari pruden
tia quam earꝫ infimis locis optimam esse dicant. In frigido aũt & macro liciniã. Pingui enĩ aut fer
uenti uitiari eius oleum: arboremqꝫ ipsam fertilitate consumi. Musco præterea & robore ĩfesta
ri. Spectare oliueta in fauonium loco exposita solibus censet.

De seruandis oliuis: & quomodo faciendum oleum. Ca. vi.

n Ec alio ullo mõ laudat cõdi oliuas optime orchites & posias q̃ꝫ uel uirides ĩ muria: uel frac
tas in lentisco. Oleũ q̃ꝫacerbissimũ diu optimũ fieri. Cætero q̃ꝫprimũ e terra colligẽdam.
Si inquinata sit lauandam. Siccari triduo satis esse. Si gelẽt frigora: quarto die premendam. Hãc
& sale aspergi. Oleum in tabulato minui: deteriusqꝫ fieri. Item ĩ amurcam: & flagibus. Eæ sunt
carnes: & inde fæces. Quare sæpius die decapulandũ. Præterea conchas & plumbeas cortinas
aere uitiari. Feruentibus omnia ea fieri clausisque torcularibus: & q̃ꝫminime uentilatis. Ideo nec
ligna ibi cædi oportere. Qua de cã enucleis ipsarꝫ ignis aptissimus: & e cortinis in labra fũdẽdũ:
ut fæces & amurca liquent̃. Ob id crebrius uasa mundanda. Fiscinas spõgia tergendas: ut q̃ꝫma
xime pura sinceritas cõstet. Postea inuẽtum ut lauarentur utique feruenti aqua. Protinus pre/
lo subiicerentur solidæ. Ita enim amurca exprimitur. Mox trapetis fractæ premerẽtur. Iterum
premi plus q̃ꝫ centenos modios nõ probant. Fructus uocãt. Quod uero post molam primũ est
flos fructus. Tres germiniforos a quaternis hominibus nocte ac die premi iustum est.

De oleo factitio. Ca. vii.

n On erat tum factitium oleum. Ideoqꝫ arbitror nihil a Catone dictũ. Nũc eius genera plu/
ra. Primũqꝫ persequemur ea quæ ex arboribus fiunt: & inter illas ante omẽs ex oleastro.
Tenue id: multoqꝫ amarius q̃ꝫ oleæ: tantũ ad medicamẽtum utile. Simillimũ huic inest ex cha/
melea frutice saxoso. non altiore palmo: foliis oleastro: baccisqꝫ. Proximum fit & e cyci arbor̃
in ægypto copiose. Alii scrotonem: alii rhibĩ: alii sisimũ siluestre appellãt. Ibiqꝫ nõ pridẽ. Et
in hispania repẽte prouenit: altitudine oleæ: caule ferulaceo: folio uitium: semine uuarꝫ gracili/

um:pallidaꝝqꝫ. Nostri eam uocant ricinum a similitudine seminis. Coquitur id in aqua: inatãsqꝫ
oleum tollitur. At in ægypto ubi abũdat sine igni & aqua sale aspersũ exprimitur: cibis fedũ lu/
cernis exile. Amygdalinum quod aliqui neopum uocãt: ex amaris nucibus arefactis: & in offam
cõtusis aspersum aqua & iteꝝ tusis exprimit. Fit & lauro admixto drupaꝝ oleo. Quidãqꝫ e bac/
cis exprimũt tantum. Aliis foliis mõ. Alii folio & cortice baccaꝝ. Necnõ stiracẽ addunt: aliosqꝫ
odores. Optima laurus ad id latifolia: siluestris: nigra baccis. Simile est e myrto nigra: & hæc la
tifolia melior. Tundũtur baccæ aspersæ calida aqua: mox decoquũt. Alii folioꝝ mollissima de/
coquũt in oleo: & exprimũt. Alii deiecta ea ĩ oleũ prius sole maturant. Eadẽ rõ & in satiua myr
to: sed præfertur siluestris: minore semine: quã quidã oxymyrsinẽ uocant: alii chamemyrsinẽ:
qa coronæ habet similitudinẽ. Hæc est enĩ breuis fruticosa. Fit & ex citro: cupresso: nucibusqꝫ
iuglãdibus: quod caryinon uocant. Malis cædri quod cædreleon. Ex grano quoqꝫ gnidio purga
to semine & tuso. Item lẽtisco. Nã & cyprinũ etiã: e glãde ægyptia ut fieret odoꝝ cã dictũ est.
Indi etiam ex castaneis & sisama atqꝫ oriza facere dicuntur. Ichthiophagi e piscibus. Inopia cogit
aliquãdo luminũ cã & e platani baccis fieri aqua & sale maceratis. Et oenãthinũ fit de ipsa oenã/
the: ut dictũ est in unguẽtis. Gleucino mustũ incoqtur uapore lẽto. Ab aliis sine igne circũda/
tis uinaceis diebus. xxii. bis singulis ꝑmixtis. Cõsumiturqꝫ mustũ oleo. Alii nõ sansucum tantũ
admiscent: sed etiã preciosiora odoramẽta.. Et in gymnasiis quoqꝫ cõditur odoribus: sed uilissi/
mis. Fit & de asphalto: calamo: balsamo: yri: cardamomo: meliloto: nardo gallico: panace: sãsu/
co: helenio: cinami radice: oĩum succis in oleo maceratis expressisqꝫ. Sic & rhodinũ e rosis: iũci/
num e iunco: quod est rosaceo simillimũ. Itẽ hyoscyamo: lupinis: & narcisso. Plurimũ ãt ĩ ægyp
to e raphani semine aut gramine hærbæ quod cortinõ uocãt. Itẽ e sisama & urtica: quod agrosti
num appellant. E lilio & alibi fit sub diuo sole: luna: pruina maceratũ. Suis hærbis cõponũt ĩter
cappadociam & seleuciam: quod seleuticum appellant: neruis admodum utile. Sicut in italia e gũ
mi. E pice fit quod picinum appellant. cum concoquitur uelleribus supra halitum eius expansis
atque expressis. Probatum maxime e brutia. Est enim pinguissima & resinosissima. Color oleo
fuluus. Sponte nascitur in syriæ maritimis: quod eleomeli uocãt. Manat ex arboribus pingue.
crassiꝰ melle: rẽsina tenuius: sapor̃ dulci: & hoc medicis. Veteri quoqꝫ oleo usus ẽ ad quædã gñ̃a
morboꝝ. Existimat̃ & ebori uĩdicãdo a carie utile esse. Certe simulacꝝ Saturni romæ ĩtus oleo
ĩpletum est.

De amurca. Ca. viii.

Vper oĩa aũt celebrauit amurcam laudibus Cato. Dolia olearea cadosqꝫ illa imbui: ne bi
f bant oleum. Amurca subigi areas terẽdis messibus ut formicæ rimæqꝫ absint. Quin & lu/
tum parietum & tectoria & pauimẽta horreoꝝ frumẽti. Vestiariũ etiã cõtra teredines: ac
noxia aĩalia amurca aspergi. Semina frugum perfũdi. Morbis quadrupedũ arboꝝ quoqꝫ mederi
illa: efficaci ad ulcera interiora humani quoqꝫ oris. Lora etiam ac coria oĩa & calceamina axesqꝫ
decocta ungi atqꝫ æramẽta cõtra eruginem. Colorisqꝫ gratia elegãtioris & totam supellectilem
ligneã: ac uasa fictilia in quis ficum aridam libeat asseruare. Aut si folia baccasqꝫ & uirgas myrti
aliud ue id genus simile. Postremo ligna macerata amurca nullius fumi tedio arder̃. Oleã si lãbẽ
do capra ligua cõtigerit: depaueritqꝫ primo germinatu sterilescere auctor ẽ M. Varro. Et hacte
nus de olea atqꝫ oleo.

Pomoꝝ oĩum genera & naturæ. Ca. ix.

Eliqui arborum fructus uix specie figura ue non modo saporibus succisque totiens permix
r tis atque insitis enumerari queunt.

Nucum pinearum genera quattuor. Ca. x.

g Randissimis pineis nucibus altissimeqꝫ a terra suspensis: intus exiles nucleos lacunatis ĩclu
di tornis uestitos alia ferruginis tunica. Mira naturæ cura molliter semina collocãdi. Haꝝ
genus alteꝝ tarentinũ digytis fragili putamine auiumqꝫ expositũ furto in arbore. Et tercium api
num picea satiua: nucleoꝝ cute uerius q̃ putamine adeo molli ut simul mãdantur. Quartũ pitya
uocãt e pinastris: singularis remedii aduersus tussim. In melle decoctos nucleos taurini aquice/
los uocant. Pinea corona uictores apud isthmum coronantur.

De malo cotoneo. Ca. xi.

Malum cotoneum.

Malum Cydonium.

h Is proxima amplitudine mala quæ uocamus cotonea: & græci cydonea ex creta insula ad/
uecta. Incuruatos trahũt ramos: probibẽtqꝫ crescere parentẽ. Plura eoꝝ genera. Chryso/
mella incisuris distincta: colore ad auꝝ ĩclinato. Quæ cãdidiora nostrata cognoĩata odoris præ
stãtissimi. Est & neapolitanis suus honor. Minora ex eodẽ genere strutea odoratius uibrãt: sero
tino ꝓuentu. Præcocia uero mustea. Struteis autẽ cotonea insita suum genus fecere muluianũ:
quæ sola ex iis uel cruda manduntur. Oĩa iam & uiroꝝ salutatoriis cubilibus inclusa simulacris
noctium cõsciis imposita. Sunt præterea siluestria parua e struteis odoratissima in sepibus nascẽ
tia. Mala appellamus quãq̃ diuersi persica & granata: quæ in punicis arboribus nouem generũ
dicta sunt. His acinus sub cortice intus. Lignum illis in corpore. Necnon & quædam e pyris li/
bralia appellata amplitudinem sibi ponderis nomine asserunt.

De persico genera quattuor. Ca.xii.

f Ed persicoꝝ palma duracinis. Nationum habent cognomē gallica & asiatica. Post autūnum
maturescunt: æstate præcocia intra xxx. ānos reperta: & primo denariis singula uenūdata. Sup
natia e sabinis ueniūt: popularia undiqꝫ. Pomū īnocuum expetitur ægris. Preciūqꝫ singulis iā tri
ceni nūmi fuere.: nullius maiore. Quod miremur qa nō aliud fugacius. Lōgissima nāqꝫ decerp/
to bidui mora ē cogitqꝫ se uenūdari.

De pruno genera xi. C Ca.xiii.

Ngēs postea turba prunoꝝ uersicolor: nigra: cādicās. Hordearia appellata a comitatu fru/
i gis eius. Alia eodē colorē seriora maioraqꝫ: asinina cognoīata a uilitate. Sūt & nigra ac lauda
tiora: cærina atqꝫ purpurea. Necnō ab externa gente armeniaca: quæ sola & odore cōmēdant̄.
Peculiaris impudētia nucibus est insitoꝝ quæ faciem parētis succūqꝫ adoptionis exhibēt appella
ta ab utroqꝫ nucipruna. Et hæc aūt & persica & cærina ac siluestria ut uuæ autūno cadis condita
usqꝫ ad alia nascētia ætatem sibi ꝓrogāt. Reliquoꝝ uelocitas cito mitescētium trāsuolat. Nuper
in betica malīa appellari cepunt malis insita: & alia amygdalina amygdalis: His intus in ligno nu
cleus amygdalæ est. Nec aliud pomū ingeniosius geminatum est. In peregsinis arboribus dicta
sunt damascena a syriæ damasco cognoīata: iam pridē in italia nascētia grādiore quāq̄ ligno: &
exiliore carne: nec unq̄ in ruga siccata quādo soles sui desunt. Simul dici possunt populares eoꝝ
myxæ: quæ & ip̄æ nūc cœpere romæ nasci insitæ sorbis. In totum quidē persica pegrina etiam
asiæ græciæqꝫ esse ex noīe ip̄o apparet: atqꝫ ex perside aduecta. Sed pruna siluestria ubiqꝫ nasci
certum est. Quo magis miror huius pomi mētionē a Catone nō habitam: præsertim cū cōden/
da demōstraret quædā etiā siluestria. Nā persicæ arbores sero & cū difficultate trāsiere ut quæ
in rhodo nihil ferāt: quod primū ab ægypto eaꝝ fuerat hospitium. Falsū est uenenata cū crucia/
tu in persis gigni: & pœnaꝝ cā a regibus trāslata: & in ægyptum terra mitigata. Id enī de psea
diligentiores tradūt: quæ in totum alia est: myxis rubescētibus similis: nec extra orientem nasci
uoluit. Eā quoqꝫ eruditiores negauerūt ex perside ꝓpter supplicia trāslatā: sed a Perseo mēphi
satam. Et ob id Alexandrū illa coronari uictores ibi īstituisse ī honorē attaui sui. Sēp āt folia ha
bet & poma subnascētibus aliis. Sed pruna quoqꝫ oīa post Catonē cœpisse manifestum est.

De diuersis generibus malorum: genera. xxix. Ca.xiiii.

m Aloꝝ plura sūt genera. De citreis cū sua arbore diximus. Medicā aūt græci uocāt patriæ
noīe. Aeqꝫ peregrina sunt zinzipha & tuberes: quæ & ipsa nō pridē uenere in italiā. Hæc
ex africa: illa ex syria. Sex. Papinius quē cōsulē uidimus primus utraqꝫ attulit Diui Augusti no
uissimis temporibus in castroꝝ aggeribus sata baccis similiora q̄ malis. Sed aggeribus præcipue
decora: quoniā & in tecta iam siluæ scandūt. Tuberꝝ duo genera. Cādidū & a colore sericū dictū
pene peregrina. Sūt & in uno italiæ agro ueronēsi nascētia: quæ lanata appellantur. Lanugo ea
obducit. Struteis quidem persicisqꝫ. Plurimis tamē puculiare nomē dedit nulla alia cōmēdatiōe
insignibus. Reliqua cur pigeat noīatim indicare? cū cōditoribus suis æternā ꝓpagauerint memo
riam: tanq̄ ob egregiū aliqd in uita factum? Ni fallor apparebit ex eo ingeniū inserendi: nihilqꝫ
tam paruum esse quod nō gloriā parere possit. Ergo habēt originē a Matio Gestioqꝫ & Mālio:
ītē Claudio a quibus cotoneo insito. Ab Appio e claudia gente appiana sūt cognoīata. Odor est
his cotoneoꝝ: magnitudoqꝫ. Sed claudianis color rubeus. Ac ne qs id ambitu ualuisse claritatis
& familiæ putet.: sunt & septiana ab inuentore libertino insignia rotūditate. Cato adiicit quiria/
na: & quæ tradit in doliis cōdi scātiana: Oīum āt nuperrime adoptata sūt parua gratissimi sapo/
ris quæ petisia nominātur. Primas nobilitauere camerina & græcula. Cætera e causis traxerē no
men. Germanitatis cohærentia & gemella nunq̄ singula in fœtu. A colore serica: cognatione
melappia: mustea a celeritate mitescēdi. Quæ nūc melimella dicūtur a sapore melleo. Orbicula
ta ex figura orbis in rotunditatē circūacti. Hæc in epiro primū ꝓuenisse argumēto sūt græci: q
epirotica uocāt. Māmaꝝ effigie ortomastica. A cōditione castrati seminis: quæ spadonia appel/
lāt. Belgemella a foliis. Folium enim unum aliquādo & geminū erūpit e latere medio. Celerri/
me in rugas marcescūt pānutia. Stolide tumēt pulmonea. Sūt quibus sāguineus est color: origi
ne ex mori insitu tracta. Cūctis uero quæ fuerūt a sole partes rubēt. Sūt & parua grati saporis:
atqꝫ etiā acutiora odorē: siluestria. Id peculiarē īprobitatis & acerbitatis cōuitiū: & uis tāta ut aciē
gladii pstringat. Dacis ferme uilissimis nomē: q̄q̄ primis aduētu decerpiqꝫ properātibus.

De pyris & insitoꝝ uarietate. Ca.xv.

e Adē cā in pyris taxatur: superba cognoīe. Parua hæc: sed ocissima. Cūctis aūt crustumina
gratissima. Proxima iis falerna a potu: quoniā tanta uis succi abūdat. Lactea hæc uocātur ī
his: quæ aliis colore nigro donant syriæ. Reliquoꝝ noīa aliter in aliis atqꝫ aliis locis appellāt.
Sed cōfessis urbis uocobulis auctores suos nobilitauerē. Decumiana & ex eo tractū quod pseudo
decimianum uocant. Dolobelliana lōgissimi pediculi. Pōpeiana cognoīe māmosa: liceriana: seue
riana: & quæ ex iis nata sunt tyrianniana longitudine pediculi distantia. Fauoniana rubra: Pau/
lo superbis maiora. Lateriana. anitiana. Post autumnalia aciduol sapore iucunda. Tiberiana ap/

q i

pellatur: quæ maxime Tiberio principi placuere. Colorãtur magis ſole: grãdeſcuntq; alioquin
eadem eſſent quæ liceriana. Primæ noĩa habẽt feriſſima oĩum amerina: picẽtina: numãtina: ale-
xandrina: numidiana: græca: & in iis tarentina: ſignina: quæ alii a colore teſtacea appellãt: ſicut
onychina purpurea. Ab odore myrrappia laurea: nardina. A tempore hordearia. A collo am-
pullacea & coriolana. Brutæ gentilitatis cucurbitana. Acidula ſucci. In creta noĩum cã eſt barba
riciſq; ueneriiſq;: quæ colorata dicũt. Regiiſq; quæ minimo pediculo. Seſſilia patriciis uoconii
uiridibus oblõgiſq;. Præterea dixit uolema Virgilius a Catone ſũpta: qui & ſemẽtina & muſtea
noĩat. Pars hæc uitæ iampridem peruenit ad columẽ expertis cũcta hoĩbuſ. Quippe cũ Virgili
us inſitam nucibus arbutum: malis platanũ: ceraſis ulmũ dicat. Nec qcq̃ amplius excogitari po
teſt: nullum certe pomũ nouũ diu iam inuenitur. Neq; omnia inſita miſceri faſ eſt ſicut nec ſpinaſ
inſeri: quãdo fulgura expiari nõ queũt. Facile quoq; genera inſita fuerunt: tot fulgura uno ictu
pronũtiãtur. Turbinatior pyris figura. In iis ſerotina ad hyemẽ uſq; ad matrẽ pendent gelu ma
tureſcẽtia. Græca: ãpullacea: laurea: ſicut in maliſ amerina: ſcãtiana. Cõdũt uero pyra ut uuæ:
ac totidem mõis nõ aliter q̃ in cadis. Præterea quæ pomis proprietas pyris quoq; uini. Simili
ter iis ægris medẽtes in eſcã dant: ac uino & aqua coquũtur: atque pulmentarii uicem implent:
quod non alia præter cotonea & ſtrutea.

De pomis ſeruãdis & uuis. Ca. xvi.

i N uniuerſum uero de pomis ſeruãdis præcipitur. Pomaria in loco frigido ac ſicco cõtabula
ri. Septẽtrionalibus feneſtris ſereno die patere. Auſtros ſpecularibus arcere. Aquilonis
quoq; afflatu poma deturpãte. Colligi mala poſt æqnoctiũ autũnale: neq; ante xvi. lunã: neq;
ante primã horã. Cadiua ſepari ſtramẽtis: ſtoreis: paleiſ ue ſuſterni. Rara cõponi: ut limites p-
uii ſpiritum æqualem accipiant. Amerina maxime durare: melimella minime.

De cotoneis pyris & ſorbis. Ca. xvii.

c Otoneis intercluſis ſpiramẽtum omẽ adimẽdum: aut incoqui melle ea: ĩmergi ue oporte-
re. Punica aqua marina feruẽte ĩdurari: mox triduo ſole ſiccata: ita ne nocturno rore cõtin-
gant ſuſpendi. Cũ libeat uti: aqua dulci perlui. M. Varro & ĩ doliiſ harenæ ſeruari iubet: & ĩma
tura obrui terra in ollis fundo effracto: ſed ſpiritu excluſo: ac ſurculo pice. Sic etiã creſcere ãpli-
tudine maiore q̃ poſſint in arbore. Cætera mala foliis ficulneis præterq̃ cadiuis ſingula cõuol-
ui: ciſtiſq; uitilibus cõdi: uel creta figulinaꝝ illini. Pyra ĩ uaſis fictilibus picatis inuerſis obrui in
ter ſcrobes. Tarẽtina feriſſime legi. Anitiana ſeruari & in paſſo. Sorba uero & in ſcrobibus gyp
ſato operculo duum peduꝫ terra ſupinducta in loco aprico inuerſis uaſis: & in doliis ut uuas cum
ramis ſuſpẽdi. E proximis auctoribus qdã altius curã petunt: putariq; ſtatim poma ac uites ad
hunc uſum præcipiunt decreſcẽte luna. Poſt horam diei tertiam cælo ſereno aut ſicciſ a uẽtis. Si
militer delegi & ex locis ſiccis: & ãte perfectã maturitatem: addito ut luna infra terram ſit: uuas
cũ malleolo ſarmẽtis ue duro demptis forcipe corruptioribus acinis in dolio picato recẽti ſuſpen
di: excluſa omĩ aura opculo & gypſo. Sic & ſorba & pyra illitis oĩum ſurculis pice. Dolia procul
ab aqua eſſe. Quidã ſic cũ palmite in gypſo cõdũt: capitibus eius ſcyllæ infixis utrinq;. Alii etiã
uina habentibus doliis: dum ne cõtingãt ea uuæ. Aliqui mala in patinis fictilibus fluitãtia: quo
genere & uino odorem acquiri putant. Aliqui omĩa hæc in milio ſeruare malunt. Pleriq; uero in
ſcrobe duum pedũ altitudinis harena ſubſtrata: & fictili operculo: dein terra opto. Creta quidã
etiã figulina uuas illinunt: ſiccataſq; ſole ſuſpẽdũt: in uſu diluẽtes cretam. Eãdem pomis in uino
ſubigũt. Mala uero generoſiſſima eadẽ rõe cruſtãt gypſo uel cæra. Quæ niſi maturauerĩt: incre
mẽto calicem rumpũt. Semp aũt in pediculos collocant ea. Alii decerpũt cũ ſurculis: eoſq; ĩ me
dullã ſambuci abditos obruunt: ut ſupra ſcriptũ eſt. Aliis ſingulis malis pyriſq; ſingula uaſa fic-
tilia aſſignant: & opcula eoꝝ picata dolio iteꝝ includũt. Necnõ aliqui in floccis capſiſq; quas lu-
to paleato illinunt. Alii hoc idem in patinis fictilibus. Aliqui & in ſcrobe ſubiecta harena. ita ſic
ca operiũt mox terra. Sunt qui cotonea cæra põtica illita melle demergãt. Columella auctor in
puteos ciſternaſ ue in fictilibus uaſis pice diligenti cura illitis mergi. Liguria maritima alpibuſ p
xima uuas ſole ſiccatas iunci faſciis inuoluit: cadiſq; cõditas gypſo includit. Hoc idẽ græci plata-
ni foliis: aut uitis ipſius: aut fici uno die in umbra ſiccatis: atq; in cado uinaceis interpoſitis. Quo
genere coa uua & berritia ſeruãtur nullius poſteritati poſtferẽdæ. Quidã ut has faciant in cine
re lexiuio tingunt protinus q̃ detraxere uiribus. Mox in ſole ſiccãt. Tum foliis ut ſupra dictum
eſt inuolutas uinaceis ſtipant. Sũt qui malũt uuas in ſcobe ramẽtiſq; abietis: populi: fraxini: ſer
uare. Sũt qui ſuſpendi procul malis: protinuſq; in granariis iubeãt: quoniã optime ſit opimẽto
puluis penſilibus. Cõtra ueſpas remedio eſt oleo aſpergi ex ore: ut de palmis diximus.

De ficis genera. xxix Ca. xviii.

e Reliquo genere pomoꝝ ficus ãpliſſima eſt. Quædamq; & pyris magnitudine æmula. De
ægyptiæ cypriæq; miraculis retulimus inter externas. Iudæa rubet oliuæ magnitudine ro
tundior tantũ ſapore meſpili. Alexãdriam hãc ibi uocãt: craſſitudine cubitali ramoſam: materia

ualidã:lentam ſine lacte:cortice uiridi:folio tiliæ:ſed molli. Oneſicritus tradit in hyrcania mul
tum noſtris eſſe dulciores:fertilioreſq;:utq; modios.cclxx.ſingulæ ferant. Ad nos ex aliis trã/
ſiere gentibus chalcidicæ:quaꝝ plura genera. Siquidem & lydiæ quæ ſũt purpureæ:& mamil/
lanæ ſimilitudinẽ mãmaꝝ habẽt. Et calliſtrutiæ partim ſapore præſtãtiores ficoꝝ oĩum frigi/
diſſimæ. Nã de africanis quas multi præferũt cũctis magna quæſtio eſt:cũ id genus in africã nu
prime trãſierit:patriæ nomẽ optinent. Nã alexãdriæ enixiores. Cãdicãs terina cognoĩe delica
ta. Nigra & rhodia eſt:& tyburtina de præcocibus. Sũt & auctoꝝ noĩa iis. Liuiæ Põpeiæ ſicca/
tæ hæ ſolæ in ãnuos uſus aptiſſimæ cũ mariſcis:& quas harũdinei folii macula uariat. Eſt & her
culanea & albicerata:& aratia alba:pediculo minimo latiſſima. Primo ãt ꝓuenit porphyritis lõ
giſſimo pediculo. Comitatur eã e minimis & uiliſſimis popularis dicta. Cõtra nouiſſima ſub hye
me maturatur chelidonia. Sũt præterea eædem ſerotinæ & præcoces biferæ alba ac nigra cum
meſſe uindemiaq; matureſcẽtes. Serotinæ & a corio appellatæ duro. Ex chalcidicis quaꝝdã tri/
fero ꝓuentu. Tarenti tantũ prædulces naſcũtur:quas uocãt onas. Cato de ficis ſerendis ita me/
morat. Ficus mariſcas in loco cretoſo aut aperto ſerito. In loco ãt craſſiore aut ſtercorato africa
nas:ſed & herculaneas:ſagõtinas:hybernas:telianas atras pediculo lõgo. Poſtea tot ſubiere no-
mina atq; genera:ut uel hoc ſolum æſtimãtibus appareat mutatã eſſe uitã. Sũt & hybernæ qui
buſdam ꝓuintiis:ſicuti meſiæ:ſed arte nõ natura. Paruaꝝ genus arboꝝ poſt autũnum fimo con/
tegunt:deprehẽſaſq; in his hyeme groſoſ:quæ mitiorem cælo refoſſæ cũ arbore:atq; in lucem
remiſſæ nouos ſoles alioſq; q̃ quibuſ uixere:auidæ tanq̃ iteꝝ naturæ accipiũt:& cũ ueniẽtium
flore matureſcũt:alieno præcoces ãno:in tractu uel gelidiſſimo. Sed a Catone appellata iam tũ
africana ãmonet & africæ ad ĩgẽs documẽtum uſo eo pomo. Nãq; pniciali odio carthaginis fla/
grans:nepotũq; ſecuritatis anxius:cũ clamaret in omĩ ſenatu carthaginẽ delendã:attulit quodã
die in curia præcocem ex ea ꝓuintia ficũ. Oſtendẽſq; patribus Interrogo uos inquit quãdo hoc
pomũ demptũ putatis ex arbore? Cũ inter omẽs recens eſſe cõſtaret. Atq tertium inquit ãte di
em ſcitote decerptũ carthagine:tã ꝓpe a muris habemus hoſtẽ: Statimq; ſũptũ eſt punicũ terti
um bellum:quo carthago deleta eſt. Quãq; Catone ãno ſequẽte rapto. Quid primũ in eo mire
mur? curã ingenii:an occaſionẽ fortuitã? celeritatemq; curſus:an uehemẽtiã uiri? Sup omĩa eq/
dem eſt quo nihil equidem duco mirabilius:tantã illam urbẽ & de terraꝝ orbe per.cxx.ãnos ur
bis æmulam unius pomi argumẽto euerſam. Quod nõ trebia aut traſimenus:nõ cãnæ buſto in
ſignes romani noĩs perficere potuere. Nõ caſtra punica ad tertium lapidẽ uallata. Portæq; coli
næ adequitans ipſe Hãnibal. Tanto ꝓpius carthaginẽ pomo Cato adiri monuit. Colit̃ ficus ar/
bor in foro ipſo ac comitio romæ nata ſacra fulguribus ibi conditis. Magiſq; ob memoriam eius
quæ nutrix fuit Romuli ac Remi cõditoris appellata:quoniam ſub ea inuẽta eſt lupa infantibus
præbens rumen. Ita enim uocabãt mãmam. Miraculo ex ære iuxta dicato tanq̃ in comitiũ ſpõ
te trãſiſſet. Adacto nauigio ilico areſcit. Rurſuſq; cura ſacerdotũ ſerit̃. Fuit & ante Saturni ædẽ
urbis anno ducẽteſimo ſexageſimo ſublata ſacro a ueſtalibus facto cũ Siluani & Iſidiſ ſimulacrum
ſubuerteretur. Eadem ãt fortuito ſato adiuuit in medio foro:quaſi ſidẽtia imperii fũdamẽta oſtẽ
to fatali. Quæ Curtius maximis bonis hoc ẽ uirtute ac pietate ac morte præclara expleuerat.
Aeque fortuita eodẽ loco eſt uitis atq; olea umbræ gratia:ſedulitate plebeia ſatæ. Ara ĩde ſub
lata gladiatorio munere Diui Iulii:quod nouiſſime pugnauit ĩ foro. Admirabilis ẽ pomi huiuſce
feſtinatio unius in cũctis ad maturitatem properantis arte naturæ.

De caprifico & caprificatione. Ca.xix.

c Aprificus e ſilueſtri genere ficus nunq̃ matureſcẽs:ſed quod ipſa nõ habet aliis tribuens:
quoniã eſt naturalis caꝝ tranſitus:atq; e putreſcẽtibus idẽtidem generatur aliqd. Ergo cu/
lices parti fraudati alimẽto in matre:hoc eſt putri eius tabe ex qua nati ad cognatã uolant:mor
ſuq; ficoꝝ crebro hoc eſt auidiore paſtu aperientes ora eaꝝ:atq; ita penetrãtes intus ſolem pri/
mo ſecum inducunt:cerealeſq; auras ĩmittũt foribus apertis. Mox lacteũ humorẽ:hoc eſt infan
tiam pomi abſumunt:quod fit & ſpõte. Ideoq; ficetis caprificus permittit̃ ad rõem uẽti:ut flatuſ
euolantes in ficos ferat. Inde reptum ut illatæ quoq; aliũde & inter ſe colligatæ iniicerent̃ fico.
Quod in macroſo & aqlonio ſitu nõ deſideratur:quoniam ſpõte areſcũt loci ſitu: rimiſq; eadem
quæ culicũ opera cã perficit. Necnõ ubi multus puluis:quod euenit maxime frequẽti uia appo
ſita. Nanq; & pulueri uis ſiccandi:ſuccũq; lactis abſorbẽdi:quæ rõ puluere & caprificatione hoc
quoq; præſtat:ne decidant abſũpto humor̃ tenero. & cum quadam fragilitate ponderoſo. Ficis
mollis omĩbus tactus. Maturis frumẽta intus. Succus matureſcẽtibus lactis:percoctis mellis.
Seneſcunt in arbore. Anuſq; diſtillant. Gũmi lachrymam ſiccant. Honos laudatas ſeruat ĩ cap/
ſis. Ebuſo inſula præſtantiſſimas ampliſſimaſq;:& mox in marrucinis. At ubi copia abũdat ĩplẽ/
tur orcæ:in aſia cadi:aut in ruſpina africæ urbe:paniſq; ſimul & obſonii uicẽ ſiccatæ implẽt: ut/
pote cum Cato cibaria ruris operariis iuſta ceu lege ſantiens minui iubet perfici maturitatẽ:cũ &
obſonii uicem habeant recẽtes ficus. Salis ſiccatis & caſei loco ueſci nuper excogitatũ ẽ. Ex hoc

genere sunt ut diximus cottona & caricæ: quæq̃ cõscendẽti nauĩ aduersus parthos omen fecere M. Crasso uenales prædicãtis uoce causneæ. Omĩa hæc in albense rus e syria intulit. L. Vitellius q̃ postea censor fuit: cũ legatus in ea ꝓuintia esset nouissimis Tiberii Cæsaris tẽporibus.

De mespilis & eoꝝ generibus tribus. Ca. xx.

m Aloꝝ pyroꝝq̃ generi adnumerentur iure mespila atq̃ sorba. Mespilis tria genera: anthedon: setania. Tertium degenerat. Antedoni tametsi similius est quod gallicũ uocant: setaniæ tamẽ maius pomũ. Cãdidi usq̃ acini.: molliore ligno. Anthedoni cæteris minus pomũ: sed odor præstãtius: & quod diuti' seruet. Arbor ipsa de ãplissimis. Folia ãteq̃ decidãt rubescũt. Radices multæ atq̃ altæ: & ideo ĩextirpabiles. Nõ fuit hæc arbor ĩ italia Catonis æuo.

De sorbis genera quattuor. Ca. xxi.

s Orbis quadruplex differẽtia. Aliis enĩ eoꝝ rotũditas mali. Aliis turbinatio pyri. Aliis ouata species: ceu maloꝝ aliq̃bus. Hæc obnoxia acri odore: & suauitate iucũda. Cæteris uini sapor. Generosissima q̃bus circa pediculos folia. Quartũ gen' torminale appellãt: remedio tãtum ꝓbabile: assiduũ ꝓuentu: minimũq̃ pomo: arbore dissimili: foliis pene platani. Nõ ferũt ante trimatũ ex ullo genere. Cato & sorba sapa cõdi iubet. Ab iis locũ ãplitudine uĩdicauerũt quæ cessere auctoritati.

De nuce iuglande. Ca. xxii.

n Vces iuglãdes quãq̃ & ipsæ nuptialiũ fescenninoꝝ comites: multũ pineis minores uniuersitate. Eædemq̃ portione ãpliores nucleo. Necnõ & honor his naturæ peculiaris: gemino ꝓtectis operimẽto: puluinati primũ calicis: mox lignei putaminis. Quæ cã eas nuptiis fecit religiosas tot mõis fœtu munito quod est uerisimilius: q̃ quia cadẽdo tripudium sonũ ue faciant. Et has e perside a regibus trãslatas indicio sũt græca nõia. Optimũ quipp e eaꝝ genus persicum atq̃ basilicon uocant. Et hæc fuere prima nõia. Carion acapitis grauedine ꝓpter odoris grauitatem cõuenit dictũ. Tingũtur cortice eaꝝ lanæ: & ruffatur capillus primũ prodeũtibus nucleis. Id cõpertum infectis tractatu manibus. Pingnescũt uetustate. Sola differentia generꝝ in putamine duro fragili ue & tenui ac crasso loculoso & simplici. Solũ hoc pomũ natura cõpactili opimento clausit. Nãq̃ sũt bifidæ putaminũ carinæ. Nucleoꝝq̃ illis quadriptita distinctio lignea ĩtercursãte mẽbrana. Cæteris q̃cquid est solidũ est. Vt in auellanis & ipso nucum genere: quas ãna abellinas patrio nõie uocabant. In asiam græciãq̃ e põto genere: & ideo põticæ nuces uocãt. Has quoq̃ mollis ꝓtegit barba. Sed putamini nucleisq̃ solida rotũditas inest: Eæ & torrẽtur. Vmbilicus illis intus in uẽtre medio. Tertia ab iis natura amygdalis tenuiore: sed simili iuglãdium sũmo operimẽto. Itẽ secũdo putaminis. Nucleus dissimilis latitudine: & acriore callo. Hæc arbor an fuerit in italia Catonis ætate dubitat: quoniã græcas nõiat: quas q̃dam & in iuglãdium genere seruant. Adiicit præterea auellanas: & galbas: prenestinas: quas maxime laudat: & cõditas ollis in terra seruari uirides tradit. Nũc thasiæ & albẽses celebrãtur: & tarentinaꝝ duo genera: fragili putamine: ac duro. Quæ sunt ãplissimæ: & minime rotũdæ. Præterea mollusceæ putamen rumpentes. Sũt qui honori nomẽ interpretẽtur: & Iouis glãdem esse dicũt. Nup cõsularẽ uirum audiui biferas & iuglandes nuces se habere profitentem. De pistaciis & ipsi rettulimus. Et hæc autem idem Vitellius in italiam primus intulit eodem tempore. Simulque in hispaniam Flaccus Pompeius eques romanus: qui cum eo militabat.

De castaneis genera octo. Ca. xxiii.

n Vces uocamus & castaneas: quãq̃ accomodatiores glãdium generi. Armatũ iis echinato calice uallum: quod inchoatũ glãdibus. Miꝝq̃ uilissima esse quæ tãta occultauerit cura naturæ. Trini quibusdã partus ex uno calice: cortexq̃ lẽtus. Proxima uero corpori mẽbrana: & in iis & in nucibus saporem ni detrahat infestat. Torrere has in cibis gratius modulãtum: laturas præstãti ieiunio fœminaꝝ quãdã imaginẽ panis. Sardibus eæ ꝓuenere primũ. Ideo apud græcos sardianos balanos appellãt. Nã Diuus Tiberius postea balanũ nomẽ imposuit excellentioribus satu factis. Nunc plura eaꝝ genera. Tarentinæ faciles: nec oposo sũt cibo: planæ figura. Rotũdior quæ balanitis uocatur purgabilis maxime: & sponte ꝓsiliens. Pura & plana est ex eis & salariana. Tarẽtina minus tractabilis. Laudatior corelliana & ex ea facta: quod dicemus in insitis meterana: quã rubẽs cortex præfert triãgulis & popularibus nigris: quæ coctiuæ uocãt. Pria laudatissimis tarentũ: & in cãpania neapolis. Cæteræ suũ paulo gignũtur: scrupulosæ corticis: intra nucleos quoq̃ ruminatione.

De siliquis & carnosis pomis & moris & de acinis & baccis. Ca. xxiiii.

h Aud procul abesse uidetur & prædulces siliquæ: nisi q̃ in his cortex ipse mãditur. Digytoꝝ hoĩs lõgitudo illis: & interim falcata pollicari latitudine. Glandes inter poma numerari nõ possũt. Quã ob rem in sua natura dicẽtur. Reliqua carnosi sunt generis: eaq̃ baccis atque carnibus distant. Alia acinis caro: alia moris: alia unedonibus: & alia acinis inter cutem succumq̃ alia myxys. alia baccis: ut oliuis. Moris succus in carne uinosus: trini colores: candidus primo: mox rubens: maturis niger. In nouissimis florent. Inter prima maturescũt. Tigũt manus succo.

Maturæ ruunt:acerbæ minime In hac arbor̄ ingenia profecerūt:nec noībuſ:nec īſitis:nec alio
mō q̄ꝫ Pōpeii. Magnitudine differūt mora oſtiēſia:& tuſculana. Romæ naſcūt̄ & in rubis mul/
tum differente callo. Aliud corpus eſt e terreſtribus fragis. Aliud cōgeneri eoꝝ unedoni:quod
ſolū pomū ſimile frutici terræqꝫ gignit̄. Arbor ipſa fruticoſa. Fructus āno matureſcit:pariterqꝫ
floret ſubnaſcēs:& prior coquitur. Mas ſit an fœmina ſterilis inter auctores nō cōſtat. Pomum
inhonoꝝ:ut cui nomē ex argumēto ſit unū tantū edendi. Duobus tamen hoc noībus appellant
græci comarō & memecylon. Ex quo apparet totidē eſſe genera & apud nos. Alio noīe arbutuſ
uocatur. Iuba auctor eſt q̄nquagenum cubitoꝝ altitudine in arabia eſſe eas. Acinoꝝ quoqꝫ ma/
gna eſt differentia. Primū inter uuas ipſas callo: teneritate:craſſitudine:interiore ligno aliis par
uo:& aliis etiam gemino:qui minime feraces muſti. Plurimū uero differūt hederæ ſābuciqꝫ aci/
ni. In figura etiam punici anguloſi quippe ſoli:nec cutis ulla ſingulis:præter cōmunē quæ eſt cā
dida:totiſqꝫ ſuccus & caro eſt iis præcipue quibus paruulū ineſt ligni. Magna & baccis differen/
tia. Aliæ nāqꝫ ſunt oliuis:lauris:& alio mō loto:cornis:alia myrtis:lentiſco. Aq̄folio enī ac ſpi
næ ſine ſucco. Medioqꝫ etiā nō genere inter baccas acinoſqꝫ ceraſis. Pomū iis primo candidum:
& fere omnibus baccis:mox aliis uireſcit:ut oliuis:lauris. Rubet uero moris:ceraſis:cornis. De
inde nigreſcit moris:ceraſis:oliuis.

De ceraſis genera octo. Ca.xxv.

c Eraſi ante uictoriam mithridaticam L. Luculli nō fuere in italia. At urbis anno ſexcēteſio
octogeſimo is primū uexit e pōto:anniſqꝫ cxx. trās oceanum in britaniā uſqꝫ peruener̄. Ea
dē ut diximus in ægypto nulla cura potuere gigni. Ceraſoꝝ aproniana maxime rubēt. Nigerri/
ma ſunt ut actia. Cæciliana uero & rotunda. Iulianis gratus ſapor:ſed pene tantū ſub arbor̄ ſua:
adeo teneris:ut geſtatum nō tolerent. Principatus duracinis. quæ cāpania plyniana appellat.
In belgica uero luſitanis. In ripis etiam rheni. Tertius is colos e nigro ac rubēti uiridiqꝫ ſimilis
matureſcentibus ſemper. Minus quinquēnio eſt ꝙ prodiere quæ uocāt laurea:nō ingratæ ama
ritudinis inſitæ in lauro. Sūt & macedonica paruæ arboris raroqꝫ tria cubita excedētis:& mino
re etiam nūc frutice chameceraſi. Inter prima hoc e pomis colono gratiā annuā refert. Septētri/
one frigidiſqꝫ gaudet. Siccatur etiā ſole:conditurqꝫ ut oliua cadis.

De corno & lentiſco. Ca.xxvi.

q Væ cura & cornis atqꝫ lentiſco adhibetur:ne quid nō hoīs uentri natū eſſe uideatur. Mi
ſcentur ſapores:& alio alius placere cogitur. Miſcentur uero & terræqꝫ cæli tractus. Inqꝫ
alio cibi genere india aduocat̄:in alio ægyptus:cretæ:cyrenæ:ſingulæque terræ. Nec ceſſat in
ueneficiis uita:dummodo omnia deuoret. Planius hoc fiet in hærbarum natura.

De generibus ſuccoꝝ & de odore. Ca.xxvii.

i Nterim quæ ſunt cōmunia & pomis omībuſqꝫ ſuccis ſapoꝝ genera treſdecim repiunt̄: dul
cis:ſuauis:pinguis:amarus:auſterus:acer:acutus:acerbus:acidus:ſalſus. Præter hæc tria
genera ſunt mirabili maxime natura. Vnū in quo plures pariter ſentiūt̄ ſapores:ut uinis. Nāqꝫ
in iis & auſterus & acutus & dulcis & ſuauis:omēs alieni. Alteꝝ eſt genus in quo ſit & alienus q
dem:ſed & ſuus quidā & peculiaris:ut in lacte. Siquidē ineſt ei quod tamē iure dici nō pōt dul/
ce:& pingue & ſuaue optinēte lenitate:quæ ipſa ſuccedit in ſaporis uicem. Nullus hic aquis:ne
ſuccus quidē:ut tamē eo ipſo fiat aliquis:ac ſuum genus faciat. Sentiri quidē aquæ ſaporē ulluꝫ
ſuccum ue uitium eſt. Magnū his omībus in odore momētum & magna cognatio qui & ipſe nul
lus eſt aquis:aut ſi ſentitur omnino uitium eſt. Miꝝ tria naturæ præcipua elementa ſine ſapore
eſſe ſine odore ſine ſucco:aqua aer ignis.

De ſuccis fructuum & arborum:& coloribus:& odoribus:& natura
pomorum:& de cōmendatione fructuum Ca.xxviii.

e Rgo ſuccoꝝ uinoſus pyro:moro:myrto. Minime quod miremur uuis. At pinguis oliuæ:
lauro:nuciiuglandi:amygdalis. Dulcis uuis:ficis:palmis. Aquoſus prunis. Magna eſt & ī
colore ſucci differētia. Sanguineus moris:ceraſis:cornis:uuis nigris. Idē albis cādidus. Lacteus
in capite ficis:in corpore nō item. Spumeus malis. Nullus pſicis:cū præſertim duracina abūdet
ſucco. Sed quis eius ullum dixerit colorem:ſua ī odor̄ miracula: Malis acutus. Perſicis dilutus.
Dulcibus nullus. Nā & uinum tale ſine odore. Tenue odoratius. Multoqꝫ celerius talia ad uſū
ueniunt q̄ꝫ pinguia. Quæ odorata nō eodem in guſtu tenera:quia nō ſūt pariter odor & ſapor.
Quā ob rem citreis odor acerrimus. Sapor aſprimus quadātenus & cotoneis. Nulluſqꝫ odor fi
cis. Et hactenus ſint ſpēs ac genera pomoꝝ. Naturas arctius colligi par eſt. Alia ſiliquis gignū/
tur:ipſis dulcibus:ſemēqꝫ cōplexis amaꝝ. Cū in pluribus ſemina placeāt:ī ſiliqua dānent̄. Alia
baccis:quaꝝ intus lignum:& extra caro:ut oliuis ceraſis. Aliquaꝝ intus baccæ:foris lignū:ut ī
bis quæ in ægypto diximus gigni. Quæ baccis natura:eadem & pomis. Alioꝝ intus corpus &
foris lignum:ut nucum. Aliis foris corpus:intus lignum:ut pſicis & prunis:uitiūqꝫ cinctū fruc/
tu:cum fructus alibi muniatur uitio. Putamine claudūtur nuces. Corio caſtaneæ. Detrabit̄ hoc

iis. At in mespilis mãditur: Crusta tegũtur glãdes. Cute uuæ. Corio & mẽbrana punica. Carne & succo mora cõstãt. Cute & succo cerasi. Quædã statim a ligno recedunt: ut nuces & palmæ. Quædã adhærent ut oliuæ lauroq;. Quorũdã generi utraq; est natura: ut perficis. Etenim duracinis adhæret corpus: e lignoq; auelli nequit: cũ in cæteris facile sepetur. Quibusdã nec intus nec extra lignũ: ut i palmarũ gener. Aliquorũ lignũ ipsũ ĩ usũ & pomi uicẽ ut genera myxis: quã in ægypto gigni diximus: Quorũdã extra gemina geminãtur uitia: ut in castaneis: amygdalis: nucibusq; iuglãdibus. Quorũdã natura trigemina est: corpus: deinde lignũ: rursusq; semẽ in ligno ut persicis. Quædã inter se densa ut uuæ: sorba: quæ ramos circũdata ex omĩ parte. uuarũ mõ degrauant. Alia rara ut in persicis. Quædam alio cõtinẽtur ut granata. Dependẽt alia pediculis ut pyra. Alia racemis ut uuæ: palmæ. Alia & pediculis & racemis: ut hederæ sãbuci. Alia ramo adhærent ut in lauro. Quædã utroq; mõ: ut oliuæ. Nã & breues pediculi & lõgi. Quædam uasculis cõstant: ut punica: & mespila: lotosq; in ægypto & euphrate. Iam uero diuersa gratia & cõmendatio. Carne palmæ placent. Crusta thebaicæ: Succo uuæ & caricæ. Callo pyra ac mala. Corpore melimela. Mora cartilagine. Nuclei grano. Quædã in ægypto cute caricæ. Detrahitur hæc ficis uirentibus ut putamẽ. Eadem in siccis maxime placet. In papyris & ferulis spinaq; alba caulis ipse pomũ est. Sunt & ficulni caules. In fruticoso genere cũ caule capparis. In siliquis uero quod mãditur quid nisi lignũ est. Nõ omittenda seminis earũ proprietas. Nam neq; corpus neq; lignum nec cartilago dici potest: neq; aliud nomen inuenit.

De myrto genera eius. xxix. Ca. xxix.

f Vccorũ natura præcipuã admirationẽ in myrto habet. Quãdo ex uua oĩum olei uiniq; bina genera fiunt. Itẽ myrtidanum ut diximus. Et alius usus baccæ fuit apud antiquos: ãteq; pip reperiretur: libæ optinẽs uicem. Quodã etiã generosi obsonii noĩe ĩde tracto: quod etiam nunc myrtatũ uocatur. Eadẽq; origine aprorũ sapor cõmẽdatur: pleruq; ad intinctus additis myrtis. Arbor ipsa in europa tetriore cælo quod e ceraunis mõtibus incipit. primũ celcei in Elpenoris tumulo uisa traditur: græcũq; ei nomẽ remanet: quo pegrinã esse apparet. Fuit ubi nunc roma est iam tum cum conderetur. Quippe ita traditur myrtea uerbena romanos sabinosq; cum ꝓpter raptas uirgines dimicare uoluissent depositis armis pacificatos ĩ eo loco qui nũc signa Veneris Cluacinæ habet. Cluere enim antiqui pugnare dicebãt. Et in ea quoq; arbore suffimẽti genus habetur. Ideo tamẽ electa: quoniã coniunctioni & huic arbori præest Venus. Haud scio an primæua etiã oĩum in locis publicis romæ sata sit: fatidico quidem & memorabili augurio. Inter antiq̃ssima nãq; delubra habetur. Quirini hoc est ipsius Romuli. In eo sacræ myrti fuere duæ ante ædem ipsam p lõgum tempus. Altera patricia appellata: altera plebeia. Patricia multis annis præualuit. Flaccescẽte plebeia exuberãs ac læta: q̃diu senatus quoq; floruit: illa ingẽs. Plebeia torrida ac squalida. Quæ postq̃ eualuit flaccescẽte patricia marsico bello: lãguida auctoritas patrũ facta est. ac paulatim in sterilitatem emarcuit maiestas. Quin & ara uetus fuit Veneri myrteæ: quã murtiã uocant. Cato tria genera myrti ꝓdidit. Cãdidã: nigrã: cõiugalem: fortassis a coniugiis ex illo cluacinæ genere. Nunc & alia distinctio satiuæ aut siluestris: & ĩ utraq; latifoliæ. In siluestri propria oxymyrsie. Satiuarũ genera topiarii faciunt. Tarẽtinã folio minuto: nostratem patulo: exoticam dẽsissimo: senis foliorũ uersibus. Hæc nõ est ĩ usu. Ramosa utraq; alia Cõiugalem existimo nũc nostratem dici. Myrtus odoratissima est in ægypto. Cato docuit uinũ fieri e nigra: siccata usq; in ariditatem in umbra: atq; ita mulso indita. Si nõ siccẽtur baccæ oleũ gigni. Postea comptum & ex alba uinum fieri album. Duobus sextariis myrti tusæ in uini tribus heminis maceratæ expressæq;. Folia & per se siccãtur in farina ad ulcerũ remedia ĩ corpore humano leniter mordaci puluere: ac infrigerandis sudoribus. Quinimo oleo quoq; mirũ dictu inest q̃dam uini sapor: simulq; pinguis liquor præcipua ui ad corrigẽda uina: saccis ante perfusis. Retinet quippe fæcem: nec præter purũ liquorem trãsire patitur: datq; se comitẽ præcipua cõmedatione liquato. Virgæ quoq; eius gestatæ mõ uiatori profũt in lõgo itinere pediti. Quin & uirgæ ãnuli exptes ferri iguinum tumori medẽtur. Bellicis quoq; se rebus inseruit: triũphãsq; de sabinis Postumius Tubertus in cõsulatu: qui primus oĩum ouans ingressus urbẽ est: quoniã rẽ leuiter sine cruore gesserat: Myrto Veneris uictricis coronatus incessit: optabilẽq; arborẽ etiã hostibus fecit. Hæc postea ouãtium fuit corona: excepto M. Crasso qui de fugitiuis & Spartaco laurea coronatus incessit. Massurius auctor est curru quoq; triũphãtes myrtea corona usos. L. Piso tradit Papyrium Nasonem qui primus in mõte albano triũphauit de corsis myrto coronatum ludos circenses spectare solitum. Auus maternus Africani sequentis hic fuit. M. Valerius duabus coronis utebatur laurea & myrtea: qui & hoc uouerat.

De lauro genera. xiii. Ca. xxx.

l Aurus triumphis proprie dicatur: uel gratissima domibus. Ianitrix Cæsarũ pontificumq;: quæ sola & domos exornat: & ante limina excubat. Duo eius genera tradit Cato: delphicã & cypriam: Põpeius Leneus adiecit quã mustacem appellauit: quoniã mustaceis subiiceret. Hãc

Cluere

Mirtus patricia.

Mirtus plebeia.

esse folio maximo:flaccidoq; & albicāte. Delphicā æquali colore uiridiorē:maximis baccis atq;
e uiridi rubētibus. Hac uictores delphis coronari:& triūphātes romæ. Cypriā esse folio breui:
nigro p margines imbricato crispam. Et postea accessere genera cuius hāc siluestrem laur; aliqui
intelligunt:nōnulli sui generis arborem. Differt color. Est enim cærulea bacca. Accessit & re/
gia:quæ cœpit Augusta appellari āplissima & arbore & folio:baccis gustatu quoq; nō aspero.
Aliqui negāt eandem esse:& suum genus regiæ faciūt lōgioribus foliis latioribusq;. Iidē in alio
genere bacaliam appellāt hanc quæ uulgatissima est:baccarumq; fertilissima. Sterilem uero earum
(quod maxime miror)triūphalem:eaq; dicūt triumphātes uti:nisi id a Diuo Augusto cœperit:
ut docebimus:ex ea lauru quæ ei missa e cælo minima est altitudine:folio crispo:ac breui: quæ
inuenitur rara. Accedit in topiario oper taxa excrescēte in medio folio paruulo:ueluti lacinia fo
lii. Et sine ea spadonia mira opacitatis patientia. Itaq; ꝙtalibeat sub umbra solum implet. Est &
camedaphne siluestris frutex:& alexādrina:quā aliqui idæam:alii hippoglotchiō. alii daphnē:
alii carpophylō:alii hypelatē uocant. Ramos spargit a radice dodrantales topiarii:ac coronarii
operis:folio acutiore ꝙ myrti:molliore & cādidiore. Maiore semine inter folia rubro. Plurima
in ida:& circa heracleam pōti:nec nisi in mōtosis. Id quoque quod danaides uocatur genus in no
minū ambitu est. Alii emim pelasgum:alii euptalō:alii cephalō Alexādri uocant. Et hic frutex
est ramosus:crassiore ac molliore ꝙ laurus folio. Ex cuius gustatu accendatur os:thuris baccis
e nigro ruffis. Notatū antiquis nullū genus lauri in corsica fuisse:quod nūc satum & ibi puenit.
Ipsa pacifera:ut quam prætēdi etiā inter armatos hostes quietis sit īdiciū. Romanis præcipu æ
lætitiæ uictoriarumq; nuntia. Additur litteris:& militū lāceis:pilisq;. Faces īpator; decorat. Ex
ris ī gremio Iouis optimi maximi deponit:quotiēs lætitiā uictoria nouā attulit. Idq; n qa ppe/
tuo uiret nec qa pacifera ē præferēda utiq; myrto & oleæ ē:sed qa spectatissima ī mōte pnaso
Iōq; ēt grata Apollini:assuetis eo dona mittere iā & regibus romanis teste L. Bruto. Fortassis
etiam in argumētum:quoniā ibi libertatem publicā is meruisset:lauriferam tellurē illā obscula
tus ex responso. Et quia satar; receptarumq; in domos fulmine sola nō icitur. Ob has cās equidem
crediderim honorē eis habitū in triūphis potius:ꝙ quia suffimētum sit cædis hostiū & purgatō
ut tradit Massurius. Adeoq; in pfanis usibus pollui laur; & oleam fas nō est:ut ne ppiciādis q/
dem numinibus accēdi ex iis altaria aræ ue debeāt. Laurus quidē manifesto abdicat ignes crepi
tu:& quadam detestatione. Interaneor; etiā uitia & neruorum ligno torquente. Tiberium prin
cipem tonante cælo coronari ea solitum ferunt cōtra fulminum metus. Sed & circa Diuū Au/
gustū euenta eius digna memoratu. Nāq; Liuiæ Drusillæ quæ postea Augusta matrimonii no
men accepit:cū pacta esset illi Cæsari:gallinā cōspicui cādoris sedēti aquila ex alto abiecit ī gre
mium illæsam. Intrepideq; mirāti accessit miraculum:quoniā tenentē rostro laureū ramū onu/
stum suis baccis. Cōseruari alitem & sobolē iussere aruspices:ramūq; eum seri:ac rite custodiri.
Quodq; factū est in uilla Cæsar; fluuio tiberi imposita iuxta nonū lapidem flāminia uia:quæ ob
id uocatur ad gallinas. Mireq; silua puenit. Ex ea triumphans postea Cæsar laur; in manu tenu
it:coronāq; in capite gessit. Ac deinde impatores Cæsares cūcti. Traditusq; mos ē ramos quos
tenuerūt serēdi. Et durāt siluæ noībus suis discretæ. Fortassis ideo mutatis triumphalibus. Vni
us arbor; latina lingna nomē imponitur uiris. Vnius folia distingūtur appellatione. Laureā enī
uocamus. Durat & in urbe impositum loco:quādo lauretū in auētino uocatur:ubi silua lauri fu/
it. Eadem purificationibus adhibetur:testatūq; sit obiter & ramo eā seri:quoniā dubitauere De
mocritus & Theophrastus. Nunc dicemus siluestrium naturas.

CAII PLYNII SECVNDI NATVALIS HYSTORIAE LIBER. XVI.
PROHEMIVM

Siluestrium Arbor; Naturæ. Ca. i.

POMIFERAE ARBORES QVAEQVE MITIORI
bus succis uoluptatem primæ cibis attulerūt:& necessario alimē
to delicias īmiscere docuerūt. Siue illæ ultro siue ab hoīe didice
re blandos sapores adoptione & cōnubio. Idq; munus etiā feris
uolucribusq; dedimus:intra prædictas cōstant. Primū erat nar/
rare glādiferas quoq;:quæ primo uictū mortalium aluerūt nu/
trices inopis ac feræ sortis:ni præuerti cogeret admiratio usu
comperta:quænā qualisque esset uita sine arbor ulla sīn frutice
uiuentium

Gentes sine arbore:& miracula in septētrionalis regiōis arboribus. Ca. ii.

d Iximus & in oriente quidem iuxta oceanū cōplures ea ne/
cessitate gentes. Sūt uero & in septētrione uisæ nobis cau/

coꝝ: qui maiores minoresque appellantur. Vasto ibi meatu ꝑpetuis bis dieꝝ noctiūq; singulaꝝ interuallis effusus in imensum agitur oceanus æternā operiēs reꝝ naturæ cōtrouersiam: dubiūq; terræ sit: an pars maris. Illic misera gens tumulos optinet altos: aut tribunalia structa manibus ad expimēta altissimi æstus: casis ita impositis: nauigātibus similes: cū integāt aquæ circūdatæ naufragiis. Cū uero recesserint: fugientes cū mari pisces circa tuguria uenantur. Nō pecudes hos habere nō lacte ali: ut finitimos. Ne cū feris quidem dimicare cōtingit omī ꝓcul abacto frutice. Vlua & palustri iunco funes nectūt ad prætexenda piscibus retia. Captūq; manibus lutum uentis magis q̄ sole siccātes. Terra cibos & rigētia septētrione uiscera sua urunt. Potus non nisi ex hymbre seruato scrobibus i uestibulo domus. Et eæ gētes certe si uincātur hodie a populo ro. seruire se dicūt. Ita est ꝑfecto: multis fortuna parcit in pœnā. Aliud in siluis miraculū in tota reliqua germania referūt: addūtq; frigori umbras: altissime tamē. Haud procul supradictis caucis circa duos præcipue lacus. Littora ipsa optinēt quercus maxima auiditate nascēdi suffossæq; fluctibus aut ꝓpullæ flatibus uastas cōplexu radicū insulas secū auferūt. Atq; ita libratæ stātes nauigāt ingentiū ramoꝝ armamētis. Sæpe territi classibus nostris: cū uelut deindustria fluctibus agerēt: ut in ꝓspectu stātes noctu: inopesq; remedii illæ prœliū nauale aduersꝯ arboꝛs mirēt.

De hyrciniæ siluæ magnitudine. Ca. iii.

i N eadem septētrionali plaga hyrciniæ siluæ roboꝝ uastitas intacta & cōgenita mūdo ꝓpe imortali sorte miracula excedit. Vt alia omittātur fide caritura. Cōstat attolli colles occursantiū inter se radicum repcussu. Aut ubi secuta tellus nō sit: arcus ad ramos usque: & ipsos inter se rixantes curuari portaꝝ patētium mō ut turmas equitum trāsmittant.

De glandiferis. Ca. iiii.

g Landiferi maxime generis omnes: quibus honos apud romanos perpetuus.

De ciuica corona: & qui frondea corona donati. Ca. v.

h Inc ciuicæ coronæ militū uirtutis insigne clarissimū. Iampridē uero & clæmētiæ impatoꝝ postq̄ ciuiliū belloꝝ profanatione meritū cœpit uideri ciuē nō occidere. Cedūt iis murales uallaresq;: & aureæ: quāq; precio ātecedētes. Cedūt & rostratæ: q̄uis in duobus maxīe ad hoc æui celebres M. Varrone e piraticis bellis dāte magno Pōpeio. Itēq; M. Agrippa tribuēte Cæsare e siculis: quæ & ipsa piratica fuere. Antea rostra nauiū tribunali præfixa foro decus erāt: ueluti populo ro. ipsa corona imposita. Postq; uero tribunitiis seditionibus calcari ac polluī cœpere: postq; uires ex publico in priuatū magis singulisq; ciuiū quæri: & sacrosācta oīa pro fana fecere: tum a pedibꝰ eoꝝ subiere in capita ciuiū rostra. Dedit hāc Augustus coronā Agrippæ. Sed ciuicā a genere humano accepit ipse. Antiqtus quidē nulla nisi deo dabatur. Ob id Homerus cælo tātū eas & prœlio uniuerso tribuit. Viritim uero ne ī certamine qdē ulli. Ferūtq; primū oīum Liberꝝ patrē imposuisse capiti suo ex hedera. Postea deoꝝ honori sacrificātes sūpsere uictimis simul coronatis. Nouissime & in sacris certaminibus usurpatæ: in qbus hodieq; non uictori dant: sed patriā ab eo coronari pronūtiatur. Inde natum ut etiam triūphaturis cōferrēt in templis dicandæ. Mox ut & ludis darentur. Lōgum est: nec ex institutiōe opis differere quis quā romanoꝝ primus acceperit. Neq; enim alias nouerant q̄ bellicas. Quod certū est uni gentium huic plura sunt genera q̄ cūctis. Romulus frōdea coronauit Hostū Hostiliū q; fidenā primus irrupisset. Auus hic Tulli Hostilii regis fuit. P. Deciū patrem tribunū militū frōdea donauit exercitus ab eo seruatus: impatorē Cornelio Cosso cōsule sanitium bello. Ciuica iligna primo fuit: postea magis placuit ex æsculo Ioui sacrū. Variataq; in hoc cū quercu ē: ac data ubiq; quæ fuerat: custodito tamē honore glādis. Additæ leges arctæ: & ideo supbæ: quasq; cōferre libeat cū illa græcoꝝ sūma: quæ sub ipso Ioue datur. Quiq; patriæ muros primus scādēs audentē irrūpere occidit. Quiq; ciuem maluit seruarē q̄ hostem occidere. Vtq; eum locū in quo sit actū optineret hostis eo die. Vtq; seruatus fateatur: alias testes nil ꝓsunt. Vt ciuis fuerit. Auxilia q̄uis rege seruato decus id nō dant. Nec crescit honos idem impatore cōseruato: quoniā conditores in quocūq; ciuē sūmū esse uoluerūt. Accepta licet uti ꝑpetuo ludis. Induenti semp assurgi etiam ab senatu in more est. Sedendi ius in ꝓximo senatui. Vacatio muneꝝ oīum ipsi: patriq; & auo paterno. Xiiii. eas accepit Sicinius Dentatus ut rettulimus suo loco. Sex. Capitolinus. Is quidem & de duce Seruilio. Africanus de patre accipe noluit apud trebiam. O mores æternos: qui tanta opera honore solo donauerunt. Et cum reliquas coronas auro cōmendarent: salutem ciuis iis in precio esse noluerunt: clara ꝓfessione: seruari quidem hoīem nefas esse lucri causa.

De glande genera tredecim. Ca. vi.

g Landes opes esse nunc quoq; multaꝝ gentiū etiam pace gaudētiū constat. Necnō & inopia frugum arefactis molitur farina: spissaturq; ī panis usum. Quin & hodieq; p hispanias secūdis mensis glans inseritur. Dulcior eadem in cinere tosta. Cautum est præterea lege. xii. tabularū: ut glandem in alienū fundum ꝓcidentē liceret colligere. Genera eaꝝ multa. Distant fructu: situ: sexu: sapore. Nāq; alia fageæ glādi figura: alia quernæ: & alia ilignæ. Atq; inter se quoq;

generū singulorū differentiæ. Præterea sūt aliæ siluestres: aliæ placidiores: quæ culta optinēt. Iā etiā in mōtosis planisq; distant. Sicut & sexu mares ac fœminæ. Itē sapore. Dulcissima oīum fagi: ut qua obsessos etiā hoīes durasse in oppido chio tradit Cornelius Alexander. Genera distinguer nō dat̄ noībus quæ sūt alia alibi. Quippe cū robur quercūq; uulgo nasci uideamus: sed æsculū nō ubiq;. Quartā uero generis eiusdē quæ cerrus uocat̄ ne italiæ qdē maiori ex pte notā esse. Distīguēs ergo ꝓprietate naturaq;: & ubi res coget etiā græcis noībus utendum.

De fagina glande & reliquis glandibus: & carbone & pastu porcorū. Ca. vii.

f Agi glans nucleis similis: triangula cute includitur. Folium tenue: ac leuissimū: populo simile: celerrime flauescens: & media parte plerūq;. Gignēs superne puulā baccā uiridē: cacumine aculeatam. Fagi glans muribus gratissima est: & ideo aīalis eius una ꝓuētus. Glires quoq; saginat. Expetitur & turdis. Arborū fertilitas oīum fere alternat: sed maxime fagi. Glāde quæ ꝓprie intelligitur: ferunt robur: quercus: æsculus: cerrus: ilex: suber. Cōtinētur hispido calice per genera plus minus. Item cōplectente folia præter ilicē: grauia: carnosa: procera: sinuosa latebris. Nec cū cadunt flauescētia: ut fagi. Pro differētia generū breuiora uel longiora. Ilicis duo genera. Ex iis in italia folio nō multum ab oleis distāt. Milaces a quibusdā græcis dictæ: in prouintiis aquifoliæ. Ilicis glans utriusq; breuior & gracilior. Quam Homerus aculon appellat: eoq; noīe a glande distinguit. Masculas ilices negant ferre. Glans optima in quercu atq; grādissima. Mox æsculo. Nā roboris parua. Cerro tristis: horrida: echinato calice ceu castaneæ. Sed in querna alia dulcior: molliorq; fœminæ: maris spissior. Maxime āt probātur latifoliæ ex argumēto dictæ. Distāt aūt inter se magnitudine & cutis tenuitate. Itē ꝙ aliis subest tunica rubigine scabra: aliis protinus candidum corpus. Probatur & ea: cuius in balano utrinque ex longitudine extrema lapidescit ī duriciam. Melior cui in corticeq; cui in corpore. Vtrūq; nō nisi mari. Præterea aliis ouata: aliis rotunda: aliis acutior figura. Sicut & colos nigrior cādidior ue q̄ præfertur. Amaritudo in extremitatibus: mediæ dulces. Quin & p ediculi breuitas ꝓceritasq; differentiam habet. In ipsis uero arboribus quæ maximā fert: hemeris uocatur: breuior: & in orbē camosa: alasq; ramorū crebro cauata. Fortius lignū quercus habet & īcorruptius: ramosa & ipsa. Procerior tamē & crassior caudice. Excelsissima aūt egilos incultis amica. Ab hac ꝓxime latifoliæ ꝓceritas: sed minus utilis ædificiis. Atq; carbone dotata uitiis obnoxia ē. Quā ob rē solido utuntur carbone. ærariorū tantū officinis cōpendio. Quoniā desinēte flatu ꝓtinus emoriens sæpius recoquitur. Cætero plurimis sintillis. Idē e nouellis melior. Aceruī cōfertis paleis recētibus luto caminātur: accensaq; strue cōtis pungitur durescēs calx. Atq; ita sudorem emittit. Pessima & carboni & materiæ haliphleos dicta: cui crassissimus cortex atq; caudex: & plerūq; cauus fūgosusq;. Nec alia putrescit ex hoc genere: etiā cū uiuit. Quin & fulmine sæpissime icit̄: q̄uis altitudinē nō excellat. Ideo ligno eius nec ad sacrificia uti fas habetur. Eidem raro glans & cū tulerit amara. Quam præter sues nullū attingit animal. Ac ne eæ quidem si aliud pabulū habeāt. Hoc quoq; inter reliqua neglectæ religionis est: ꝙ emortuo carbone sacrificatur. Glans fagea suem hylarem facit: carnē coctibilē ac leuem: & utilem stomacho. Iligna suem angustā: nitidam: strigosam: pōderosam. Querna diffusam & grauissimā: & ipsa glādium æque dulcissima. Proximā huic cerream tradit Nigidius: nec ex alia solidiorem carnē: sed durā. Iligna tentari sues: nisi paulatim detur. Hanc nouissimā cadere. Fungosā carnē fieri æsculo: robore: subere. Quæ glandem ferunt omēs & gallam. Alternisq; ānis glandē. Sed gallā hemeris optimā: & coriis pficiēdis aptissimam. Similem huic latifoliam: sed leuiorem: multoque minus probatam. Fert & nigrā Duo enim genera sunt. Hæc tingendis utilior.

De galla: & q̄ multa præter glandem eædem ferant arbores. Ca. viii.

n Ascitur aūt galla sole de geminis exeūte erūpens noctu semp uniuersa. Crescit uno die cādidior. Et si excepta est æstu arescit protinus: neq; ad iustū incremētum peruenit: hoc est: ut nucleum fabæ magnitudinem habeat. Nigra diutius uiret: crescitq; ut interdū mali compleat magnitudinem. Optima comagena. Deterrima ex robore. Signum eius ꝙ cauernæ trāslucēt. Robur præter fructū plurima alia gignit. Nāq; fert & gallæ utrūque genus & quædā ueluti mora: ni distarent arida duricia plerūque tauri caput imitantia: quibus fructus inest nucleis oliuæ similis. Nascūtur in eo & pilulæ nucibus nō absimiles: intus habētes flocculos molles: lucernarū luminibus aptos. Nam & sine oleo flagrāt: sicuti galla nigra. Fert & aliam utilē pilulam cū capillo uerno tēpore tamē melligeni succi. Gignunt & alii ramorū eius pilulas corpori nō pediculo adhærentes: cādicantes umbilicis. Cætera nigra uarietate dispersa. Media cocci calorem habent. Apertis amara inanitas est. Aliquādo & culices gignit. Necnō & e foliis cōuolutas pilulas: & in folio rubentes. Aquosos nucleos candicantes & translucidos: q̄diu molles sint: in quibus & culices nascuntur: maturescunt in modum

De canchrye: & cocco grano: & agarico: & subere. Ca. ix.

f Erunt robora & canchryn: ita uocatur pilula in medicina urendi uim habēs. Gignitur & in

abiete:larice:picea:tilia:nūce:platano:postq; folia cecidere hyeme durans. Continet nucleum
pineis simile. Is crescit hyeme: aperitur uere pilula tota. Cadit cū folia cœperint crescere. Tam
multifera sunt: & tot res præter glādem pariunt robora. Sed & boletos suillosq; gulæ nouissi/
ma irritamenta: quæ circa radices gignūtur. Quercus ꝓbatissimos. Robur āt & cypressus & pi
nus noxios. Robora ferunt & uiscū & mella ut auctor est Hesiodus. Constatq; rores melleos e
cælo ut diximus cadentes nō aliis magis insidere frōdibus. Cremati quoq; roboris cinerem ītror
sum esse manifestū est. Omēs tamē has eius dotes ilex solo ꝓuocat cocco. Granū hoc. Primoq;
ceu spectes frutices paruos aquifoliæ ilicis: quisqlium uocāt: pensionē alterā tributi pauperibus
hispaniæ donati. Vsum eius gratiorē in cōchylii mētione tradidimus. Gignitur & ī galatia: asi i
ca: pisidia: cilicia. Pessimū in sardinia. Galliaꝝ glādiferæ maxime arbores agaricum ferūt. Est āt
fungus cādidus odoratus: antidotis efficax: in sūmis arboribus nascens: nocte relucens. Signum
hoc eius ꝙ in tenebris decerpitur. E glādiferis sola quæ uocatur egilops fert pānos arentel: mu
scoso uillo: canos nō in cortice mō: ueꝝ & e ramis depēdētes cubitali magnitudine: odoratos ut
diximus inter unguēta. Suber minima arbor: glans pessima: rara: cortex tantū in fructu præcras
sus ac renascens: atq; etiā in denos pedes undiq; explanatus. Vsus eius anchoralibus maxime na
uium: piscātiumq; tragulis: & cadoꝝ obturamētis. Præterea ī hyberno fœminaꝝ calceatu. Quā
ob rem nō infacete græci cortices arboꝝ appellāt. Sūt qui fœminā ilicē uocēt: atq; ubi nō nasci/
tur ilex pro ea subere utuntur. In carpentariis præcipue fabricis ut circa elin & lacedemonē: nūc
in talia tota nascitur: aut in gallia omnino.

Quaꝝ sint in usu cortices. Ca. x.

c Ortex e fago: tilia: abiete: picea: ī magno usu agrestiū. Vasa corbesq; ac patētiora quædā
messib' cōuehēdis uidemusq; faciūt: atq; prætexta tugurioꝝ. Scribit ī rcēti ad duces explo
rator īcidēs lras a succo. Necnō ī quodā usu sacroꝝ rligiosus ē fagi cortex. Sꝫ ñ durat arbos ipa

De scādulis & pinu: pinastro: abiete: piceaq;: larice: tæda: taxo. Ca. xi.

f Candulæ e robore aptissimæ: mox e glādiferis aliis: fagoq;: facillime ex omibus quæ resi/
nam ferūt: sed minime durant: præterq; e pino. Scādula cōtectā fuisse romam usq; ad bel/
lum Pyrrhi ānis quadrīgētis. lxx. Cornelius Nepos auctor est. Siluaꝝ certe distinguebātur īsi/
gnibus. Fagus italo Ioui etiā nūc est ubi lucus fageus fuit: portaq; querculana. colle in quē uimi
na petebātur: totq; lucis quibusdā & geminis. Q. Hortēsius dictator cū plebs secessisset in iani
culum legem in æsculeto tulit: ut ea quod iussisset omēs quirites tenerentur. Peregrinæ tūc ui
debantur: quoniā nō erant suburbanæ pinus atq; abies. Omēsq; quæ picem gignūt: de quibus
nūc dicemus. Simul ut tota cōdiendi uina origo cognoscatur. Quæ ferunt in alia aut in oriente
prædictis picem. In europa sex genera cognataꝝ arboꝝ resinā ferunt. Ex iis pinus atq; pinaster
folium habēt capillamēti mō præ tenue: lōgumq; & mucrone aculeatum. Pinus fert minimū re/
sinæ: interdū ex nucibus ipsis de qbus dictū est. Visq; ut ascribatur generi. Pinaster nihil aliud
est q; pinus siluestris: mira altitudine: & a medio ramosa sicut pinus in uertice. Copiosiorem dat
hæc resinam quo dicemus mō. Gignitur & in planis. Easdem arbores alio noīe esse per orā ita/
liæ quas stibulas uocant ut pleriq; arbitrātur. sed graciles: succinctioresq;: & enodes liburnicaꝝ
ad usus: pene sine resina. Picea mōtes amat atq; frigora: feralis arbor: & funebri indicio ad fores
posita: ac rogis uirens. Iam tamē & in domo recepta: tōsili facilitate. Hæc plurimā resinā fūdit:
interueniēte cādida gēma tam simili thuri: ut mixta uisu discerni nō queat: & inde fraus sæpissi/
me asiæ. Omibus iis generibus folia breui seta & crassiora: duraque ceu cupressis. Piceæ rami pe
ne statim ab radice modici uelut brachia lateribus inhærent. Similiter abiecti expetitæ naui/
giis. Situs in excelso mōtium ceu maria fugerit: nec forma alia. Materies uero præcipua trabi/
bus: & plurimis uitæ operibus. Resina ei uitiū. Vnde fructus unus piceæ: exiguumq; sudat: ali
quādo cōtactu solis. E diuerso materies quæ abieti pulcherrima: piceæ ad fissiles scandulas: cu/
pasque & pauca alia secamēta. Quinto generi situs idem: eadē facies: larix uocat: materia præ/
stātior lōge: incorrupta uis humori cōtumax: rubens præterea: & odore acrior. Plusculum huic
erūpit liquoris: melleo colore: atq; lentiore: nūq; durascētis. Sextū genus e tæda ꝓprie dicta:
abūdantior succo q; reliqua: partior liqdiorq; q; picea. Flāmis ac lumini sacroꝝ etiā grata. Hāc
mares dūtaxat ferunt: & eam græci stacten uocant odoris grauissimi. Laricis morbus est ut tæ/
da fiat. Omia aūt hæc genera accensa fuligine īmodica carbonem repēte expuūt: cum eruptiōis
crepitu: eiaculāturque lōge: excepta larice: quæ nec ardet: nec carbonē facit: nec alio mō ignis
ui cōsumitur: q; lapides. Omia uero ea ꝑpetuo uirēt: nec facile discernūtur ī frōde etiā a pitis.
tanta natalium mixtura est. Sed picea minus alta q; larix. Illa crassior leuiorq; cortice: folio uillo
sior: pinguior: & densior: molliorque flexu. At piceæ rariora siccioraque folia & tenuiora ac ma
gis algentia. Totaque horridior est & perfusa resina. Lignū uero abieti similius. Larix ustis radi
cibus nō repullulat: ut in lesbo accidit incēso nemore pyrrheo. Alia etiānū generibus ipsis in se
xu differentia. Mas breuior & durior: fœmina procerior. Pinguioribus foliis & simplicibus: atq;

nō rigentibus. Lignum maribus duꝝ: & in fabrili opere cōtortum: fœminæ mollius: publico di/
scrimine in securibus. Eæ in quocūq; genere deprehēdūt marem: quippe respuūt: & fragosius si
dunt: ægrius reuellūtur. Ipsaq; materies retorrida: & nigrior maribus radix. Circa idā in troade
& alia differētia est mōtanæ maritimæq;. Nāq; ī macedonia & arcadia circa elin ꝑmutant noīa.
Nec cōstat auctoribus quod cuiq; generi attribuāt: nos ista romano discernimus iudicio. Abies
e cunctis amplissima est: & fœmina etiam ꝓlixior. Materia mollior: utiliorq;: arbore rotūdior:
folio pīnato: densa ut hymbres nō transmittat: at hylarior intuitu. E ramis geneꝝ hoꝝ pānicu/
laꝝ mō nucamēta squamatim cōpacta depēdent præter q̄ꝫ larici. Hæ quoq; abietes masculæ pri
ma in parte nucleos habēt: nō itē fœminæ. Piceæ uero totis pāniculis minoribus gracioribusq;
minimos ac nigros. Propter quod græci phthirophorō eā appellāt. In eadem nucamēta cōpres
siora maribus sunt: ac minus resina rosida. Similis his etiā nūc aspectu est: ne quid prætereatur
taxus: minus uirens: gracilisq; & tristis: ac dira: nullo succo: ex omnibus sola baccifera. Mas no/
xio fructu. Lœtale qppe baccis in hispania præcipue uenenū inest. Vasa etiā uiatoria ex ea ui/
nis in gallia facta mortifera fuisse cōpertū est: Hanc Sestius similacem a græcis uocari dixit. Et
esse in arcadia tam præsentis ueneni: ut si qui dormiant sub ea: cibū ue capiāt moriātur. Sunt q
& taxica hinc appellata dicunt uenena: quæ nunc toxica dicimus: quibus sagittæ tingantur. Re/
pertum innoxiam fieri: si in ipsam arborem clauus æreus addicatur.

Quibus modis fiant genera picis: & quomodo fiat cædrum: & de spissa
pice quomodo fiat: & quibus modis resina coquatur. Ca. xii.

p Ix liquida in europa e tæda coquirur naualibus muniēdis: multosq; ad alios usus. Lignum
eius cōcisum furnis undiq; igni extra circūdato ferro ut primus sudor aquæ mō fluat ī cana
li. Hoc in syria cædrū uocatur: cui tanta uis est ut in ægypto corpora hoīum defūctoꝝ eo perfu
sa seruētur. Sequēs liquor crassior iam picem fundit. Hæc rursus in cortinas æreas cōlecta ace/
to spissatur: & coagulata brutiæ cognomen accepit: doliis dūtaxat uasisq; cæteris utilis: lentore
ab alia dice differens. Item colore rutilāte: & q̄ pinguior est. E tæda omīa illa fiunt. E picea resi
na feruētibus coacta lapidibus ī alueis ualidi roboris: aut si aluei nō sint struis congerie uelut in
carbonis usu. Hæc in uinum additur: farinæ mō tusa: nigrior colore. Eadē resina si cū aqua leui/
us decoquatur: coleturq;: ruffo colore lentescit: ac stillatitia uocatur. Seponūtur āt in id fere ui
tia resinæ corticisq;. Alia temperies ad crapulā. Nāq; flos crudus resinæ cū multa hastula tenui
breuiq; auulsus cōciditur ad cribrum minuta: deinde feruēti aqua donec coquatur perfūdit. Hu
ius expressum pingue præcipua resina fit.: atq; rara: nec nisi paucis in locis subalpinæ italiæ con
ueniēs medicis. Resinæ albæ cōgiū in duobus aquæ pluuiæ coquūt. Alii utilius putāt sine aqua
coquere lento igne tota die: utiq; uase æris albi. Item terebinthinam in sartagine referuēti: hāc
cæteris præferentes. Proxima ex lentisco.

De zosippa & sapino: & quaꝝ arboꝝ materia in precio. Ca. xiii.

n On omittendū apud eosdem zosippam uocari derasam nauibus maritimis picem cū cæra:
nihil nō experiente uita: multoq; efficatiorem ad omīa quibus pices resinæq; ꝓsunt uideli/
cet adiecto salis callo. Aperitur picea e ꝑte solari nō plaga: sed uulnere ablati corticis: cum pluri
mū bipedali hiatu. ut a terra cubito cū minimū absit. Nec corpori ipsi parcitur: ut ī cæteris quo
niam hastula in fructu est. Veꝝ hæc terræ ꝓxima laudatur. Altior amaritudinē affert. Postea
humor omīs e tota cōfluit in ulcus. Itē in tæda. Cū id manare desiit: simili mō ex alia parte apit
ac deinde alia. Postea tota arbor succiditur: & medulla eius uritur. Sic & ī syria terebintho detra
hunt cortices. Ibi quidē & e ramis ac radicibus cū resina dānetur ex iis ꝑtibus. In macedonia lari
cem masculam urūt: fœminæ radices tantū. Teopōpus scripsit in apolliniataꝝ agro picē fossilē
nō deteriorem macedonica inueniri. Pix optima ubiq; ex apricis aquilonis situ. Ex opacis horri/
dior: uirusq; præferens. Frigida hyeme deterior: ac minus copiosa & decolor. Quidā arbitrant̄
in mōtosis copia præstātiorem fieri ac colorationem: & dulciorem quoq; & gratiorē dum resina
sit. Decoctā āt minus picis reddere: quoniā ī iseꝝ abeat: tenuioresq; esse ipsas arbores q̄ ī pla
nis. Sed has & illas serenitate steriliores. Fructū quædā ꝓximo āno ab incisu largiuntur. Aliæ
secūdo. Quædā tertio. Expletur aūt plaga resina: nō cortice: nec cicatrice: quæ ī hac arbor̄ nō
coit. Inter hæc genera ꝓprium qdam fecere satiuum: quoniā ex cognatione eaꝝ seritur. Qualis
dicta est nucleis. [illegible]q; arbotis imas partes tædas uocant. cū sit illa arbor nil aliud q̄ picea feri/
tatis paulum m[illegible]gatæ satu. Satiui āt materies cæsaꝝ e genere fit: sicuti docebimus.

De fraxino genera eius quattuor. Ca. xiiii.

m Ateriæ enim cā reliquas arbores natura genuit. Copiosissimāq; fraxinū. Procera hæc ac te
res: pē[illegible]ata & ipsa folio. Multūq; Homeri preconio & Achillis hasta nobilitata. Materies
est ad plurima utilis. Ea quidē quæ sit in ida troadis in tantū citro similis: ut emētes fallat corti/
ce ablato. Græci duo genera eius fecere. Lōgam: enodem. Alterā breuem: duriorē: fusciorēq;
laureis foliis. Bumeliam uocant in macedonia amplissimā lentissimāq;. Alii situ diuisere. Campe

ſtrem enim eſſe criſpam:mõtanam:ſpiſſam.Folia eaꝝ iumẽtis mortifera.Cæteris ruminãtium ĩ
nocua græci ꝑdidere.In italia nec iumẽtis nocet.Cõtra ſerpẽtes uero ſucco expreſſo ad potum:
& impoſita ulceribus opifera:ac nihil æque repitur.Tãtaqꝫ eſt uis:ut ne matutinas quidẽ occi/
denteſ ue umbras q̃uis ſint lõgiſſimæ:ſerpens arboris eius attingat:adeo ipſam ꝑcul fugat.Ex
ꝑta prodimus.Si frõde ea gyro claudatur ignis & ſerpens:in ignes potius q̃ in fraxinũ fugere
ſerpentẽ.Mira naturæ benignitas:priuſq̃ hæ ꝑdeãt florẽ fraxinũ:nec ãte cõditas folia dimit
tere.

De tilia genera duo. Ca.xv.

i N tilia mas & fœmina differũt omĩ mõ.Nãqꝫ & materies maris dura ruffiorqꝫ ac nodoſa &
odoratior.Cortex quoqꝫ craſſior:ac detractus inflexibilis.Nec ſemẽ fert aut florẽ ut fœ/
mina:quæ craſſior arbore:materia cãdida præcellenſqꝫ eſt.Miꝝ in hac arbore fructũ a nul
lo animaliũ attingi:folioꝝ corticiſqꝫ ſuccum dulcem eſſe.Inter corticem & lignũ tenues tunicas
multiplici mẽbrana:e quibus uincula tiliæ euocãtur.Tenuiſſimũ eoꝝ philyre coronaꝝ lẽniſcis
celebres antiquoꝝqꝫ honore.Materies teredinẽ nõ ſẽtit:ꝑceritate pq̃ modica:ueꝝ utilis.

De aceris generibus.x. Ca.xvi.

a Cer eiuſdẽ fere amplitudinis:opeꝝ elegãtia ac ſubtilitate citro ſecũdum:Plura eius gen̄ra.
Albũ quod præcipui candoris uocatur gallicũ:in trãſpadana italia traſqꝫ alpes naſcens.Al
teꝝ genus criſpo maculaꝝ diſcurſu:qui cũ excellentior fuit:a ſimilitudine caudæ pauonũ nomen
accepit.In iſtria retiaqꝫ præcipuũ.E uiliori genere craſſiueniũ uocatur.Græci ſitu diſcernũt.Cã
peſtre enim cãdidũ eſſe:nec criſpum:quod glinon uocãt.Mõtanũ uero criſpius duriuſqꝫ:etiam
nunc e maſcula criſpiuſ ad lautiora opa.Tertiũ genus zygiã rubentẽ fiſſili ligno:cortice liuido:
& ſcabro.Hoc alii ꝓprii generis eſſe malunt.Et latine caprinum appellant.

De bruſco molluſco:& ſtaphilodendro:& buxo genera tria. Ca.xvii.

p Vlcherrimũ uero eſt bruſcũ:multoqꝫ excellentius etiãnũ molluſcum.Tuber utrũqꝫ arbo/
ris eius.Sed bruſcũ intortius criſpum.Molluſcũ ſimplicius ſparſum.Et ſi magnitudinẽ mẽ
ſaꝝ caperet:haud dubie præferreretur citro.Nunc intra pugillares lectoꝝqꝫ ſilicios aut laminaſ
raro uſu ſpectatur.E bruſco fiunt & mẽſæ nigreſcẽtes.Reperitur & in alno tuber tanto deteri/
us q̃to ab acere alnus ipſa diſtat.Aceris mares prius florent.Etiãnũ in ſiccis natæ præferũtur
aquaticis:ſicut & fraxini.Eſt & trãſ alpes arbor ſimillima aceri alba in materia:quæ uocatur ſta/
phylodẽdron.Fert ſiliquas & in iis nucleos ſapore nucis auellanæ.In primis uero materies ho/
norata buxo eſt raro criſpanti:nec niſi radice:cætero lenis:quies materia ſilenti:& quadã duri/
cia ac pallore cõmẽdabilis.In ipſa uero arbore topiario ope.Tria eius genera:gallicũ quod ĩ me
tas emittitur:amplitudineqꝫ procerior eſt.Oleaſtrũ in omĩ uſu dãnatũ fert grauẽ odorẽ.Tertiũ
genus noſtratis uocãt.Silueſtre ut credo mitigatum ſatu:diffuſius:& denſitate parietũ uirens ſẽ
per ac tonſile.Buxus pyreneis ac cythero mõtibus plurima:ac berecynthio tractu.Craſſiſſima ĩ
corſica florem nõ ferẽdo.Quæ cauſa amaritudinis mellis.Semen illius cunctis animantibus in/
uiſum.Hæc ĩ olympo macedoniæ gracilior:ſed breuis.Amat frigida:aprica.In igne quoqꝫ du
ricia quæ ferro:nec flãma:nec carbone utilis.

De ulmo genera quattuor. Ca.xviii.

Nter has atqꝫ frugiferas materiæ uitiumqꝫ amicitia accipitur ulmus.Græci duo eius gene
i ra nouere.Mõtoſam:quæ ſit amplior.Cãpeſtrem:quæ fruticoſa.Italia attinias uocat ex/
celſiſſimas:& ex iis ſicanas illiſ præfert:quæ nõ ſũt riguæ.Alteꝝ genuſ gallicas.Tertiũ noſtra
tes:denſiore folio:& ab eodem pediculo numeroſior.At quartũ ſilueſtre.Inter quas attiniæ n̄
ferũt.Samaria mita uero uocat̃ ulmi ſemẽ.Oẽſqꝫ e radicũ plãtis ꝓueniũt.Reliquæ ſemine.

De arboꝝ natura per ſitus. Ca.xix.

n Vnc celeberrimis arboꝝ dictis quædã in uniuerſũ de cũctis indicãda ſunt.Montes amant
cædrus:larix:tæda:& cæteræ e quibus reſina gignit̃.Itẽ aquifolia:buxus:ilex:iunipus:
terebinthus:populus:ornus:cornus carpinus.Eſt & in apẽnino frutex q uocatur cotinuſ ad lini
amẽta mõ cõchylii colore inſignis.Mõtes & ualles diligit abies:robur:caſtaneæ:tilia:ilex:cor
nus.Aquoſis mõtibus gaudent acer:fraxinus.ſorbus:tilia:ceraſus.Nõ temere in mõtibus ui/
ſæ ſunt prunus:punicæ:oleaſtri:iuglans:morus:ſambuci.Deſcẽdũt etiam in plana cornus:co
rylus:quercus:ornus:acer:fraxinus:fagus:carpinus.Subeunt & montoſa ulmus:malus:
pyrus:laurus:myrtus.Sanguinei frutices ilex:tingẽdiſqꝫ ueſtibus naſcẽtes geniſtæ.Gaudet
frigidis ſorbus:& magis etiã betulla.Gallica hæc arbor mirabili cãdore:atqꝫ tenuitate terribi/
lis magiſtratuum uirgis.Eadẽ circulis flexibilis:itẽ corbium ſportis.Bitumẽ ex ea galliæ exco/
quũt.In eoſdem ſitus comitatur & ſpina nuptiaꝝ facibus auſpicatiſſima:quoniã inde fecerint pa/
ſtores qui rapuerũt ſabinas:ut auctor eſt Maſurius.Nunc facibus carpinus & corilus familiariſ/
ſimæ.Aquas oder̃ cupreſſi:iuglãdes:caſtaneæ:laburnũ.Alpina & hæc arbor:nec uulgo nota:
Dura ac cãdida materie:cuius florẽ cubitalem lõgitudine apes nõ attingũt.Odit & quæ appella
tur Iouis barba in opere topiario tõſilis & in rotũditatẽ ſpiſſa:argenteo folio.Nõ niſi in aquoſis

prouenıunt salices:alni:populi:siler. Ligustra tesseris utilissima. Item uacinia italiæ ĩ aucupiis sa ta. Galliæ uero etiam purpura tingendı causa ad seruoꝝ uestes. Quæcũq; cõmunia sunt monti/ bus planisq; maiora fiunt:aspectuq; pulchriora. Quæ in cãpestribus meliora materie. Crispiora quæ in montibus exceptis malis pyrisq;.

Diuisio generꝝ. Ca.xx.

p Ræterea arboꝝ aliis decidũt folia:aliæ sempiterna coma uirẽt. Quã differẽtiã necesse ẽ antecedat prior. Sũt enim arboꝝ quædã omĩo siluestres:quædã urbaniores:quas his pla / cet nominibus distinguere. Ergo mites quæ fructu aut aliqua dote umbrarum ue officio huma/ nius iuuant:non improbe dicantur urbanæ.

Quibus folia nõ decidant:& de rhododendro. Ca.xxi.

b Aꝝ generi non decidunt oleæ:lauro:palmæ:myrto:cupresso:pinis:hederæ:rhododen/ dro. Et q̃uis hærba dicatur sabina rhododendrõ:ut nomine apparet:a græcis uenit. Alii nerium uocarunt:alii rhodophanen:sempiternum frõde rosæ similitudine caulibus fruticosum. Iumẽtis caprisq; & ouibus uenenũ est. Idem hoĩ cõtra serpentiũ uenena remedio.

Item quibus folia non decidunt:& quibus non oĩa folia cadant:& quibus locis nullæ arboꝝ Ca.xxii.

f Ilustrium generis folia nõ decidunt abieti:larici:pinastro:iunipo:cædro:terebintho:bu/ xo:ilici:aquifolio:suberi:taxo:tamarici. Inter utraq; genera sunt andrachne in græcia:& ubiq; unedo. Reliqua enim folia decidũt his:præterq̃ in cacuminibus. Nõ decidũt aũt & in fruticum genere quibuldã rubo & calamo. In thurino agro ubi urbs sybaris fuit:ex ipsa urbe ꝓspiciebatᷓ quercus una nunq̃ folia dimittens:nec ante mediã æstatem germinãs. Idq; miꝝ est græcis auc toribus proditũ. Apud nos postea sileri. Nã locoꝝ tanta uis est:ut circa memphim ægypti:& in elephãtine thebaidis nulli arbori decidant:ne uitibus quidem.

De natura folioꝝ cadentium:& quibus folioꝝ uarii colores. Ca.xxiii.

c Aeteræ oẽs extra prædictas(etenĩ numerare lõgum est) folia deperdũt. Obseruatũq; nõ arescere:nisi tenuia & lata & mollia. Quæ uero nõ decidãt callo crassa & angusta esse. Falsa definitio est nõ decidere iis quaꝝ succus pinguior sit. Quis enim potest in ilice intelligere? Deci dere Timæus mathematicus sole scorpionẽ trãseũte syderis ui:ut quodam ueneno aeris putat. Cur ergo nõ eadem cã aduersum omẽs polleat:iure miremur. Cadũt plurimis autũno. Quædã tardius amittũt:atq; in hyemes ꝓrogant moras. Nec interest maturius germinasse:utpote cũ quædã primæ germinẽt:& inter nouissimas nudentᷓ. Vt amygdala:fraxini:sambuci. Morus aũt nouissime germinat:& cũ primis folia dimittit. Magna & in hoc uis soli. Prius decidũt ĩ siccis ma crisq; & uetustate prius arbori. Multisq; etiã ãteq; maturescat fructus. In serotina ficu & hyber na pyro & malo granato est pomũ tantũ aspici in matre. Neq; iis aũt quæ semper retinẽt comas eadem folia durãt:sed subnascẽtibus aliis tũc arescũt uetera. Quod euenit circa solstitiũ. Maxi/ me folioꝝ unitas in suo cuique genere permanet:præterq̃ populo hederæ crotoni:quam & ci/ num diximus uocari.

De populo tria genera:& quoꝝ folioꝝ figura mutetur. Ca.xxiiii.

p Opuli tria genera:alba:& nigra:& quæ libyca appellatur minima folio ac nigerrima:fun/ gisq; enascẽtibus laudatissima. Alba folio bicolor:superne cãdicans:inferiore parte uiridi. Huic nigræ quæ & crotoni folia in iuuẽta circĩnatæ rotũditatis sunt. Vetustiora in angulos exe unt. E cõtrario hederæ angulosa rotundantur. Populoꝝ foliis grãdissima lanugo. Euolat candi dæ. Tradita folio numerosiore cãdida:& ut uilli. Folia granatis & amygdalis rubẽtia. Miꝝ ĩ pri mis id quod ulmo:tiliæq;:& oleæ:populo albæ:& salici euenit. Circũagũtur enĩ folia eaꝝ post solstitium. Nec alio argumento certius intelligitur sydus confectum.

Quæ folia uersentur omnibus annis:quæ foliorum ex eius palmis cura & usus:& foliorum mirabilia. Ca.xxv.

e St & publica omium folioꝝ differentia. In ipsis nãq; pars ĩferior a terra hærbido uiret co/ lore. Ab eadem leuiora. Neruos callũq; & articulos in superiore habẽt parte. Incisuras ue ro subter:ut manus humana. Oleæ supne cãdidiora:& minus leuia. Itẽ hederæ. Sed oĩum folia quotidie ad solem oscitãt:interiores partes tepefieri uolentia. Supior pars oĩm lanuginẽ quã/ tulãcũq; habet:quæ in aliis gentium lana est. In oriente funes ualidos e palmæ foliis fieri dictũ est:eosq; id humore utiliores esse. Et apud nos uero palmæ a matre integræ decerpũtur. Meli/ ores enim sunt quæ nõ diuisæ fuerint. Siccãtur sub tecto quaternis diebus. Mox in sole expan/ duntur. Et noctibus relictæ donec candore inarescant:postea in opa diuiduntur. Latissima folia sunt fico:uiti:platano. Angusta myrto:punicæ:oleæ. Capillata pino:cædro. Aculeata aqfolio & ilicũ generi. Nã iunipero spina pro folio est. Carnosa cupresso:tamarici. Crassissima alno. Lõ ga harundini salici. Palmæ etiã duplicia. Circĩnata pyro. Mucronata malo. Angulosa hederæ. Diuisa platano. Insecta pectinum mõ piceæ:abieti. Sinuosa toto ambitu robori. Spinosa cute ru

bo. Mordacia ſunt quibuſdã: ut urticis: Pungenta pino: piceæ: abieti: larici: cædro aqfoliis: Pe/
diculo breui oleæ: & ilici: Lõgo uitibus. Tremulo populis. Et hiſdem foliis inter ſe crepitantia.
Iam & in pomo ipſo mali quodã in genere parua mediis emicãt folia. Interim & gemina. Præte/
rea aliis circa ramos: aliis ĩ cacumine ramoꝝ. Robori & in ipſo caudice iam denſa ac rara: ſempq;
lata rariora. Diſpoſita myrto. Cõcaua buxo. Inordinata pomis. Plura eodem pediculo exeuntia
malis pyriſq;. Ramuloſa ulmo: & cytiſo. Quibus adiicit Cato decidua a populo quernaq; aĩali/
bus iubẽs dari nõ perarida. Bubus quidem & ficulnea ilignaq; & hederatia. Dantur & ex harun/
dine ac lauro. Decidunt ſorbo uniuerſa. Cæteris paulatim. Et de foliis hactenus.

De ordine naturæ in ſatis: & de flore arboꝝ & conceptu: & germinatione: & partu: & quo ordine floreant. Ca. xxvi.

o Rdo aũt naturæ ãnuus ita ſe habet. Primus eſt cõceptus flare incipiẽte uẽto fauonio. Ex
inde fere. vi. idus febru. Hoc enim maritantur uiueſcẽtia e terra. Cũ etiã equæ In hiſpania
ut diximus. Hic eſt genitalis ſpiritus mũdi a fouẽdo dictus: ut quidã exiſtimauere. Flat ab occa/
ſu æquinoctiali uer inchoans: cathlitionem ruſtici uocãt geſtiẽte natura ſemina accipeř: eaq; aĩa
inferente omĩbus ſatis. Cõcipiũt uariis diebus: & ꝓ ſua quæq; natura. Alia protinus ut aĩalia.
Tardius aliqua & diutius grauida partus gerũt. Quod germinatio ideo uocatur. Pariũt uero cũ
florent: floſq; ille ruptis cõſtat utriculis. Sed educatio in pomo eſt. Hoc & germinatio arboꝝ.
Flos eſt pleni ueris indicium: & ãni renaſcẽtis. Flos gaudium arboꝝ. Tũc ſe nouas aliaſq; q̃ ſũt
oſtendũt. Tũc uariis coloꝝ picturis in certamen uſq; luxuriãt. Sed hoc negatũ pleriſq;. Nã nec
omẽs florent: ſed ſunt triſtes quædam: quæq; nõ ſentiãt gaudia ãnoꝝ. Nã neq; ilex picea larix
pinus ullo flore exhylarãtur: nataleſ ue pomoꝝ recurſus ãnuos uerſicolori nũtio ꝓmittũt. Nec
fici atq; caprifici. Protinus enim fructũ flores gignũt. In ficis mirabiles ſũt & abortus: qui nũq;
matureſcũt. Nec iunipi florent. Quidã eaꝝ duo genera tradũt. Alterã florere nec ferre. Quæ
uero nõ floreat ferre protinus baccis ſubnaſcẽtibus quæ biẽnio hæreãt. Sed id falſũ omnibuſq;
iis dura facies ſemp. Sic & hoĩum multis fortuna ſine flore eſt. Omẽs aũt germinãt etiam quæ
nõ florent. Magna & locoꝝ differẽtia. Quippe cũ ex eodẽ genere quæ ſũt in paluſtribus prio/
ra germinẽt: mox cãpeſtria: nouiſſima in ſiluis. Per ſe aũt tardius pyri ſilueſtres q̃ cætera. Pri/
mo fauonio germinat cornus. Proxime laurus. Pauloq; ante æquinoctiũ tilia acer. Inter primas
uero populus: ulmus: ſalix: alnus: nuces. Feſtinat & platanus. Cæteræ uere cõcepto aqfoliũ te
rebinthus: paliurus: caſtanea: glandes. Serotino autem germine malus: tardiſſimus ſuber. Qui
buſdam geminatur germinatio: nimia ſoli ubertate: aut inuitãtis cæli uoluptate: quod magis in
hærbis ſegetũ euenit. In arboribus tãmẽ nimia germinatio elaſſeſcit. Sunt aliæ naturales quidẽ
quibuſdã germinationes: pariterq; uernæ: quæ ſuis cõſtãt ſydcribus: quaꝝ rõ aptius reddetur
ab hoc tertio uolumine. Hyberna aquilæ exortu. Aeſtiua canis ortu. Tertia arcturi. Has duas
quidem omĩbus arboribus cõmunes putãt. Sẽtiri ãt maxime in fico uite punicis cãm afferentes
quoniã in theſſalia macedoniaq; plurima tũc ficus exeat. Maxime tamẽ in ægypto apparet hæc
rõ. Et reliquæ quidem arbores ut primũ cœpere cõtinuãt germinationem. Robur & abies & la
rix intermittũt tripartito: ac terna germina edũt. Ideo & ĩter ſquamas corticẽ ſpargũt. Quod oĩ
bus arboribus in germinatione euenit: quoniã prægnãtiũ rumpitur cortex. Eſt autẽ prima eaꝝ
incipiente uere circiter xv. diebus. Iteꝝ germinãt trãſeunte geminos ſole. Sic fit ut dum prima
cacumina impelluntur ſe cutis aperiat geniculato incremẽto. Tertia eſt eaꝝdẽ ad ſolſtitiũ breuiſ
ſima: nec diutius ſeptẽnis diebus. Clareq; & tũc cernitur excreſcẽtium cacuminũ articulatio. Vi/
tis ſola bis parturit: cũ primũ emittir uuam: iteꝝ cũ degerit. Eoꝝ quæ nõ florẽt partus tantum
eſt & maturitas. Quædã ſtatim in germinatione florẽt: properãtq; in eo. ſed matureſcũt tarde
ut uites. Serotino quædã germinatu florẽt: maturãtq; celeriter: ut morus: quæ nouiſſima urba
naꝝ germinat: nec niſi axacto frigore: ob id dicta ſapientiſſima arboꝝ. Sed cũ cœperit in tãtum
uniuerſa germinatio erũpit: ut una nocte peragat etiã cũ ſtrepitu. Ex iis quæ hyeme aquila exo
riente (ut diximus) cõcipiũt: floret prima oĩum amygdala mẽſe ianuario. Martio uero poma ma/
tura. Ab ea proxime florent armeniaca: dein tuberes: & præcoces. Illæ peregrinæ hæ coactæ.
Ordine aũt naturæ ſilueſtrium primæ ſambucus: cui medulla plurima: & cui nulla cornus maſcu
la. Vrbanaꝝ malus: paruoq; poſt ut ſimul poſſit uideri pyrus & ceraſuſ & prunus. Seqtur lauruſ
illãq; cupreſſus. Deinde punica fici. At uites & oleæ florentibus iam iis germinãt. Cõcipiũt uer
giliaꝝ exortu. Hoc ſydus illaꝝ eſt. Floret ãt ſolſtitio uitis: & quæ paulo ſerius incipit olea. De/
floreſcũt oĩa ſeptenis diebus: nõ celerius. Quædã tardius. Sed nulla pluribus bis ſeptenis. Oĩa
& intra. viii. iulii idus eteſiaꝝ præcurſu. Nec ſtatim fructus ſequitur in aliquibus.

De corno: & quo tpe quæq; ferãt: & quæ fructũ nõ ferãt: & quæ ĩfœlices exiſtimãť & quæ facillime fructũ ꝓdũt: & qbus fructus anteq̃ foliũ naſcãtur. Ca. xxvii.

c Ornus enim circa ſolſtitia reddit primo cãdidũ: poſtea ſanguineum. Ex eo genere fœmina
poſt autũnum fert baccas acerbas & inguſtabiles cũctis animãtibus. Ligno quoq; fungoſa

& inutilis. Sumas e fortiſſimis quæ ſit tanta differentia ab eodem genere. Et terebinthus meſſi/
bus reddit ſemen: & acer: & fraxinus: nuces: & mala: & pyra: præterq̃ hyberna aut præcocia.
Autũno glandiferæ. Serius etiãnum uergiliarum occaſu. Aeſculus tantũ autũno. Incipiẽte ãt hye
me quædam genera mali pyriq; & ſuber. Abies flores croci colore circa ſolſtitium. Semen uero
reddit poſt uergiliarum occaſũ. Pinus aũt & picea præueniunt germinatione xv. fera diebuſ. Semẽ
uero poſt uergilias & ipſæ reddũt. Cædri & iuniperus & ilex annuæ fere habẽtur: nouuſq; fruc/
tus in iis cũ autũno pendet. In maxima tamẽ admiratione pinus eſt. Habet fructũ matureſcẽtẽ.
Habet proximo ãno ad maturitatẽ uẽturum: ac deinde tertio. Nec ulla arbor auidius ſe ꝓmittit.
Quo mẽſe ex ea nux decerpitur: eodem matureſcit alia: Et ſic diſpẽſatur: ut nullo nõ mẽſe matu
reſcant. Quæ ſe in arbore ipſa diuiſere uocãtur zamiæ: læduntq; cæteras: niſi detrahãtur. Fruc
tum arborum ſolæ nullum ferunt: hoc eſt ne ſemen quidem tamarix. Scopis tantũ naſcẽs: populus
alnus: ulmus: attinia: alaternus: cui folia inter ilicem & oliuam. Infœlices aũt exiſtimãtur dãna/
tæq; religione quæ neq; ſerũtur unq̃: neq; fructũ ferunt. Cremutius auctor eſt nũq̃ uirere ar
borem: ex qua Phyllis ſe ſuſpẽderit. Quæ gũmi gignũt poſt germinationẽ apiuntur. Gũmi ue/
ro nõ niſi fructu detracto ſpiſſatur. Nouellæ arbores carent fructu q̃diu creſcunt. Perdũt autẽ
facillime ante maturitatem palma: ficus: amygdala: malus pyrus. Itẽ punica quæ etiam roribus
nimiis & pruinis florem amittit. Qua de cã inflectũt ramos eius: ne ſubrecti humorẽ infeſtũ ex/
cipiant: atq; cõtineant. Pyrus & amygdala etiã ſi nõ pluat: ſed fiat auſtrinũ cælum atq; nubilũ:
amittũt florem: & primos fructus cũ ſi defloruere tales dies fuerint. Ociſſime autẽ ſalix amittit
ſemen anteq̃ omĩo maturitatẽ ſentiat. Ob id dicta ab Homero frugipda. Secutaq; ætas ſceler̃
ſuo interpretata eſt hãc ſentẽtiã. Quãdo ſemen ſalicis mulieri ſterilitatis medicamẽtũ eſſe con
ſtat. Sed hoc quoq; prouidens natura facile naſcẽti & depacto ſurculo incurioſius ſemen dedit.
Vna tantum ꝓditur ad maturitatem proferre ſolita in creta inſula ipſo deſcenſu Iouis ſpeluncæ
toruum ligneũq; magnitudine ciceris. Fiunt uero quaedã loci uitio infructuoſa: ſicut in pharo ſil/
uacenda: quæ nil fert. Perſicæ arbores in rhodo florent tantũ. Fit hæc differentia & ex ſexu. In
iis eſſe mares quæ nõ ferunt. Aliqui hoc permutantes mares eſſe quæ ferant tradũt. Facit & dẽ
ſitas ſterilitatem. Gignẽtium aũt quaedã ex lateribus ramorum & cacuminibus ferũt: ut pyruſ: pu
nica: ficus: myrtus. Cætero eadẽ natura quæ frugibus. Nãq; & in eis ſpica in cacumẽ naſcitur.
Legumina in lateribus. Palma ſola ut dictũ eſt in ſpatulis habet fructũ racemis propẽdentẽ. Re
liquis ſub folio pomũ: ut protegatur excepta fico: cui folium maximũ umbroſiſſimũq;. Et ideo
ſupra id pomũ ei demũ ſerius folium naſcitur q̃ pomũ. Inſigne proditur in quodã genere ciliciæ
cypriae helladis ficos ſub folio: groſſos uero ſupra folium naſci. Ficus & praecoces habet: quas
athenis prodromos uocant. In laconico genere maximae ſunt.

De biferis & triferis & quæ celerrime ſeneſcant: & de ætatibus earum. Ca. xxviii.

f Vnt & biferæ in eiſdem. In cea inſula caprifici triferæ ſunt. Primo fœtu ſequẽs euocatur:
ſequẽti tertius. Hoc fici caprificãtur. Et caprifici aũt ab aduerſis foliis naſcũtur. Biferæ & ĩ
malis ac pyris quædã ſicut & præcoces. Malus ſilueſtris bifera. Sequẽs eius fructus poſt arctu
rum in apricis maxime. Vites quidem & triferæ ſunt: quas ob id inſanas uocant: quoniam in iis
alia matureſcunt: alia turgeſcũt: alia florent. M. Varro auctor eſt uitẽ fuiſſe ſmyrnæ apud ma/
tream triferam: & malũ in agro coſentino. Hoc aũt euenit perpetuo in frauẽneſi africæ agro de
quo plura alias: ea eſt ſoli fertilitas. Trifera eſt & cupreſſus. Nãq; baccæ eius colligũtur menſe
ianuario: & maio: & ſeptẽbri: ternaſq; earum gerũt magnitudines. Eſt uero & in ipſis arboribus ẽt
honuſtis peculiaris differentia. Sũma ſui parte fertilior eſt arbutus. Quercus ĩferiore: iuglãdeſ:
fici: mariſcæ. Omẽs quo magis ſeneſcũt: eo maturius ferũt: & in apricis locis nec pingui terra.
Silueſtriora omĩa tardiora. Quædã ex iis omĩo nõ matureſcũt. Itẽ quæ ſubarãtur: aut quæ ab/
laqueantur: celeriora neglectis hæc & fertiliora. Eſt etiãnũ ætatis differẽtia. Amygdala enĩ &
pyrus in ſenecta fertiliſſimæ: ut glãdiferæ: & quoddã genus ficorum. Cætera eius in iuuẽta tardi/
uſq; maturãtes: quod notatur in uitibus maxime. Vetuſtioribus enĩ uinũ melius: nouellis copio
ſius. Celerrime uero ſeneſcit: & in ſenecta deteriorem fructũ gignit malus. Nãq; & minora po/
ma proueniunt: & uermiculis obnoxia. Quin & in ipſa arbore naſcũtur. Ficus ſola ex oĩm arbo/
rum fœtu maturitatis cauſa medicatur. Iam qdem ex portẽtis: quoniã maiora ſũt præcocia præ
poſteris. Omĩa aũt celerius ſeneſcũt præfœcũda. Quin & ꝓtinus moriũtur aliquam cælo fœ/
cunditatem omẽm eblandito: quod maxime uitibus euenit.

De moro. Ca. xxix.

c Ontra morus tardiſſime ſeneſcit fructibus minime laborãs. Tarde & ea quorum criſpa mate/
ries: ut acer: palma: populus. Et ſubarata ocius ſeneſcuut.

De ſilueſtribus. Ca. xxx.

f Iluestria ãt tardiſſime. Atq; in totum oĩs cura fertilitatem adiicit: fertilitas ſenectã. Ideoq;
& præflorent alia & prægerminant: atq; in totum præcocia fiunt. Quoniã omĩs ĩfirmitas

cælo magis accidit. Multæ uero plura gignūt ut diximus in glandiferis. Inter quæ laurus uuas suas: maximeq; sterilis quæ nō gignit aliud: obq; id a quibusdam mas existimat̃. Ferunt & auel/lanæ iulos compactili callo ad nihil utiles.

De buxo & faba græca siue loto. Ca. xxxi.

p Lurima uero buxus. Nā & semen suum & granū quod cartegon uocant: & a septētrione ui scum: a meridie hyphear: e quis plura mox paulo. Interdūq; pariter res quaternas habēt. Arboꝝ quædam simplices: quibus a radice caudex unus & rami frequentes: ut oliuæ: fico: uiti. Quædam fruticosi generis: ut paliurus: myrtus. Item nux auellana. Quinīmo melior est & co piosior fructu in plures dispersa ramos. In quibusdam omīo nullus: ut in suo genere buxo: loto transmarinæ. Quædā bifurcæ: atq; etiā in quinas ptes diffusæ. Quædā indiuiduæ. nec ramo/sæ: ut sambuci. Quædā indiuiduæ ramosæ: ut piceæ. Quibusdā ramoꝝ ordo: sicut piceæ: abi/eti. Aliis incōditus: ut robori: malo: pyro. Et abieti quidem subrecta diuisura: ramiq; in cælum tendētes: nō in latera proni. Miꝝ cacuminibus eoꝝ decisis moritur: totis uero detrūcatis durat. Et si infra ꝗ rami fuere præcidatur: quod superest uiuit. Si uero cacumē tantū auferat̃: tota mo ritur. Alia ab radice brachiata: ut ulmus. Alia in cacumine ramosa: ut pinus: lotos siue faba græ ca: quā romæ a suauitate fructus siluesttis quidē: sed cerasoꝝ pene natura loton appellat. Præci pueq; domibus expetitur: ramoꝝ petulātia: breui caudice: latissima expatiātiū umbra: & in ui/cinas domos sæpe trāsilientium. Nulli opacitas breuior: nec aufert solem hyeme decidētibus fo liis: Nullis cortex iucūdior: aut oculos excipiens blādius. Nulli rami longiores ualidioresq; aut plures: ut dixisse totidē arbores liceat. Cortice pelles tingūt: radice lanas. Malis ꝓpriū genus. Feraꝝ enim rostra reddūt: adhærentibus uni maximo minoribus. Ramoꝝ aliq cæci qui nō ger minās. Quod natura fit si nō eualuere: aut pœna cū amputatos cicatrix hebetauit. Quæ diuidu is in ramo natura est: hæc uiti in oculo: harūdini in geniculo. Oīum terræ proxima crassiora. In lōgitudinem excrescūt abies: larix: palma: cupressus: ulmus: & si qua unistirpia. Ramosaꝝ cera/sus etiam in xl. cubitoꝝ trabes æquali per totum duum cubitoꝝ crassitudine reperitur.

De ramis & cortice & radicibus arboꝝ. Ca. xxxii.

q Vædā statim in ramos spargūtur ut mali. Cortex aliis tenuis: ut lauro: tiliæ. Aliis crassus ut robori. Aliis lenis: ut malo: fico. Idē scaber robori: palmæ. Omībus in senecta rugosi/or. Quibusdā rūpitur spōte: ut uiti. Quibusdā etiā cadit: ut malo: unedoni. Carnosus suberi: populo. Mēbranaceus ut uiti: harūdini. Libris similis ceraso. Multiplex tunicis: ut uitibus: tiliæ abieti. Quibusdā simplex: ut fico: harūdini. Magna & radicum differētia. Copiosæ fico: robori: platano. Breues & angustæ malo. Singulares abieti: larici. Singulis enim inītūtur: ꝗꝗ minimis in altera dispersis. Crassiores lauro & inæquales. Itē oleæ: cui & ramosæ. At robori carnosæ. Robora suas in profundū agunt. Si Virgilio quidē credimus æsculus ꝗtū corpore eminet: tan/tum radice descēdit. Oleæ malisq; & cupressis per sūmam cespitū. Aliis recto meatu: ut lauro: oleæ. Aliis flexuoso: ut fico. Minutis hæc capillamētis hirsuta ut abies: multæq; siluestriū. E q bus mōtani prætenuia fila decerpētes spectabiles lagenas & alia uasa nectūt. Quidā non altius descēdere radices: ꝗ solis calor tepefaciat. Idque natura loci tenuiores siue grauissimas dixere: quod falsū arbitror. Apud auctores certe inuenitur abietis plantā cū trāsferret̃: octo cubitoꝝ ī altitudine: nec totam refossam: sed abruptam. Maxima spatio atq; plenitudine & cædri est. Ab ea platani: roboris: & glādiferaꝝ. Quaꝝdā radix uiuacior superficie: ut lauri. Itaq; cū trunco in/aruit recisa: etiā lætius fruticat. Quidā breuitate radicū celerius senescer̃ arbores putāt. Quod coarguunt fici: quaꝝ radices lōgissimæ: & senectus ocissima. Falsū arbitror & quod aliq ꝓdider̃ radices arboꝝ uetustate minui. Visa etenim est ānosa quercus euersa ui tēpestatis: & iugeꝝ soli āplexa. Prostratas restitui pleꝝq;: & quadā terræ cicatrice reuiuiscere: uulgare ē. Et familiarissi mū hoc platanis. quæ plurimū uētoꝝ cōcipiunt propter dēsitatē ramoꝝ. Quibus āputatis leua/tæ onere in sua scrobe reponūtur. Factūq; iam est hoc & in iuglādibus oleisq; ac multis aliis.

De prodigiosis arboribus: & quibus modis sponte nascuntur: & ꝙ nō omnia ubiq; nascantur: & quæ non alibi nascantur arbores. Ca. xxxiii.

e St in exemplis & sine tēpestate ulla ue causa alia ꝗ prodigii cecidisse multas: ac sua sponte resurrexisse. Factū hoc populi ro. quiritibus ostentū cimbricis bellis nuceriæ in luco Iuno/nis ulmo postq; etiā cacumē amputatum erat: quoniā in aram ipsam ꝓcūbebat: restituta spōte: ita uti ꝓtinus floreret. A quo deīde tēpore maiestas populi ro. resurrexit: quæ āte uastata cla dibus fuerat. Memoratur hoc idem factū & in philippis salice ꝓcidua atq; detrūcata. Et stagiris in musæo populo alba. Oīa fausti ominis. Sed maxime miꝝ ātandri platanus etiā circūdolatis la teribus restibilis spōte facta: uitæq; reddita. Lōgitudine. xv. cubitoꝝ: crassitudine quattuor ul/naꝝ. Arbores quas naturæ debeamus tribus mōis nascūtur. Sponte: aut semine: aut ab radice. Cura numerosior existit: de qua suo dicemus uolumine. Nūc enī totus sermo de natura est mul/tis mōis mirisq; memorabili. Nāq; nō omīa in omībus locis nasci docuimus: nec translata uiuer̃.

Hocq̧ alias fastidio: alias cōtumacia: sæpius ibecillitate eoꝝ quæ trāsferūt euenit cælo īuidēte: alias solo repugnāte. Fastidio balsamū alibi nasci natura q̄ ī syria noluit fere. Necnon & palmā nasci ubiq̧: aut natā pere: uel cū ꝓmisit etiā ostēditq̧ ea educat: quæ tāq̧ inuita peperit. Nō habet uires frutex cinami in syriæ uicina perueniēdi. Nō ferūt amomi nardiq̧ deliciæ ne in arabia quidem ex india naue pegrinari. Tētauit enim Seleucus rex. Illud maxime miꝝ ipsas arbores pleꝝq̧ exorari ut uiuāt atq̧ trāsmigrent. Aliquādo & a solo impetrari ut alienas alat: aduenasq̧ nutriat: cælum nullo mō quit flecti. Viuit in italia piperis arbor. Casiæ uero etiā in septētriona li plaga. Vixit & in lydia thuris. Sed unde sorbētes succū oēm ex iis soles toquētesq̧ lachrymā: Illud ꝓxime miꝝ mutari naturā in iisdem locis: atq̧ improuiso ualere. Cædrū æstuosis partibus dederat: & in lyciis frigidisq̧ mōtibus nascit. Frigus inimicū lauro fecerat: sed in olympo copiosior nulla est. Circa bosphoꝝ cimerium in pāticapeo urbe omī mō laborauit Mithridates rex & cæteri incolæ: Sacroꝝ certe cā lauꝝ myrtūq̧ habere: & nō cōtingit: cū abūdent arbores ibi punicæ ficiq̧. Iam mali & pyri laudatissimæ. Frigidas natura eodē tractu nō genuit arbores: pinū: abietem: piceā. Et qd attinet ad pōtum abire: Iuxta romā ipsā castaneæ cerasiq̧ ægre proueniunt. Persica in tusculano. Necnō nuces græcæ cū tedio inserūtur. Teracina siluis scatet eaꝝ.

De cupsso & q̄ ex terra noua aliqua sæpe nascāt quæ i ea āte nō fuerūt. Ca. xxxiiii.

c Vpressus aduena & difficillime nascētium fuit: ut de qua uerbosius sæpiusq̧ q̄ de eo omibus aliis ꝑdiderit Cato. Natu morosa: fructu superuacua: baccis torua: folio amara: odore uiolenta: ac ne umbra quidem gratiosa: materie rara: ut pene fruticosi generis. Diti sacra: & ideo funebri signo ad domos posita. Fœmina sterilis diu. Metæ demū aspectu nō repudiata distiguēdis tantū pinoꝝ ordinibus. Nūc uero tōsilis facta in dēsitate parietum: coercitaq̧ gracilitate perpetuo tenera. Trahiturq̧ etiā in picturas ope hystoriali uenatus classes ue & imagines reꝝ tenui folio breuiq̧ & uirente supuestiens. Duo genera eaꝝ. Meta in fastigium cōuoluta: quæ & fœmina appellatur. Mas aspgit extra se ramos: deputaturq̧ & accipit uitem. Vtraq̧ āt imittit ī perticas asseres ue amputatione ramoꝝ qui xiii. āno denariis singulis ueneūt. Quæstuosissima ī satus rōe silua. Vulgoq̧ dotem filiaꝝ antiqui plātaria appellabāt. Huic patria insula creta: quāq̧ Cato tarentinam eam appellat. Credo q̄ primū eo uenerit. Et in enaria succisa regerminat. Sed in creta quocūq̧ loco terrā mouerit quispiā nisi serat alia: hæc gignit: ꝓtinusq̧ emigrat. Illa uero etiā nō appellato solo ac spōte: maximeq̧ in idæis mōtibus: & quos albos uocāt: sūmisq̧ iugis: ubi niues nunq̄ absūt plurima. Quod miremur alibi nō nisi in tepore ꝓueniēs: & nutricem magnope fastidiens. Nec terræ tantū natura circa has refert: aut ꝑpetua cæli: ueꝝ & quædam tēporaria uis hymbriū. Aliquæ pleꝝq̧ semīa afferūt: & certo fluūt gn̄re. Aliquæ etiā incognito. Quod accidit cyrenaicæ regioni: cū primū ibi lasserpitiū natū ē ut ī hærbaꝝ natura dicem⁹. Nata ē & silua urbi rei ꝓxima hymbre piceo crassoq̧ circiter urbis romæ āno quadringētesimo tricesimo.

De hedera. Ca. xxxv.

Edera iā dicitur ī asia nasci. Negauerat Theophrastus: nec in india nisi ī mōte mero. Quin

b & Harpalū omī mō laborasse ut sereret eam ī medis frustra. Alexādrum uero ob raritatē ita coronato exercitu uictorem ex india redisse exēmplo liberi patris. Cuius dei & nunc adornāt thyrsos galeasq̧ etiā ac scuta in thraciæ populis in solēnibus sacris. Inimica arbor satis oībus: sepulchraq̧ ac muros rumpens. Serpentium frigori gratissima: ut miꝝ fit illā in honore ullo habitam. Duo genera eius. Prima ut reliquaꝝ mas & fœmina. Maior traditur mas corpore: & folio duriore ac pinguiore: & flore ad purpurā accedente. Vtriusq̧ aūt flos similis est rosæ siluestri: nisi q̄ caret odore. Species hoꝝ geneꝝ tres. Est enī cādida & nigra hedera: tertiaq̧ quæ uocat helix. Etiānum hæ species diuidūtur in alias: quoniā est alia fructu tantū cādida: alia & folio: Fructūq̧ candidū ferentium aliis dēsus acinus & grādior racemis in orbem circūactis: qui uocant corymbi. Itē silenitium cuius est minor acinus: spsior racemus. Simili mō ī nigra. Alicui & semen nigrum: aliis crocatum. Cuius coronis poetæ utuntur. Foliis minus nigris: quā quidā nysiam: alii bacchicā uocant: maximis inter nigras corymbis. Quidā apud græcos etiānū duo genera huius faciunt. A colore acinoꝝ erythranū & chrysocarpū. Plurimas aūt habet differentias helix: quoniā folio maxime distat. Parua sunt & angulosa cōcinnioraq̧: cum reliquoꝝ genera simplicia sint. Distat & lōgitudine internodioꝝ: præcipue tamē sterilitate: quoniā fructum non gignit. Quidā hoc ætatis esse nō generis existimant: primoq̧ esse helicem putāt fieri hederā uetustate. Hoꝝ error manifestus intelligitur: quoniā helicis plura genera repiunt: sed tria maxīe insignia. Hærbacea ac uirens quæ plurima est. Altera cādido folio. Tertia uersicolor: quæ thracia uocat. Etiānum hærbaceæ tenuiora folia: in ordinē digesta: densioraq̧. In alio genere diuersa omīa. Et in uersicolori alia tenuioribus foliis ac similiter ordinatis densioribusq̧. In altera neglecta omīa hæc. Maiora quoq̧ ac minora sunt folia: maculaꝝq̧ habitu distāt. Et in cādidis alia sunt cādidiora. Adolescit in lōgitudinē maxime hærbacea. Arbores aūt necat candida: omēmq̧ succū auferendo tanta crassitudine augetur: ut ipsa arbor fiat. Signa eius folia maxima atq̧ latissi

ma mãmas erigentis: quæ sunt cæteris inflexæ. Racemi stantes ac subrecti. Et quꝙ oĩm generi radicosa brachia: huic tamen maxime ramosa ac robusta. Ab ea nigræ. Sed ꝓpriũ albæ ꝙ inter media folia emittit brachia utroqꝫ semp amplectens. Hæc est & in muris quꝙuis ãbire nõ possit. Itaqꝫ etiã pluribus locis intercisa uiuit tamẽ duratqꝫ: & totidẽ initia radicum habet quot brachia. Quibus incolumes & solidas arbores sugit ac strãgulat. Est & in fructu differentia albæ nigræqꝫ hederæ: qm̃ aliis tãta amaritudo acini: ut aues nõ attigãt. Est & rigẽs hedera quæ sine amminiculo stat sola oĩm genꝝ ob id uocata cissos. E diuerso nũqꝙ nisi humi repẽs camecissos.

De hedera quæ uocatur similax. Ca. xxxvi.

S Imilis est hederæ e cilicia quidem primũ ꝑfecta: sed in græcia frequẽtior: quã uocãt similacem densis geniculata caulibus: spinosa: fruticosa ramis: folio hederaceo: paruo: nõ angulosos a pediculo emittẽte pãpinos: flore cãdido: olente lilium. Fert racemos labruscæ mõ nõ hederæ: colore rubro: cõplexa acinis maioribus nucleos undenos: minoribus singulos: nigros durosqꝫ: infausta omĩbus sacris & coronis: quoniã sit lugubris: uirgine eius noĩs propter amorẽ iuuenis Croci mutata in hũc fruticem. Id uulgus ignorãs pleꝝqꝫ festa sua polluit hederã existimãdo. Sicut in poetis aut Libero patre aut Sileno: qui omĩo nescit quibus coronet̃. Et similace fiunt codicilli. Propriũqꝫ materiæ ẽ ut admota auribus leuẽ sonũ r̃ddat. Hederæ mira ꝓdit̃ natura ad expiẽda uina. Si uas fiat ex ligno eius: uina trãsfluere. ac remaner̃ aquã si qua mixta fuerit.

De aquaticis calamis & fruticibus. Ca. xxxvii.

I Nterea qui frigidis gaudẽt aquaticos frutices dicere cõuenit. Principatũ in iis tenebũt harũdines belli pacisqꝫ expimẽtis necessariæ: atqꝫ etiã in deliciis gratæ. Tegulo enim eaꝝ domus suas septẽtrionales populi operiũt: durãtqꝫ eius alta tecta. In reliquo uero orbe & cameras leuissime suspẽdunt. Carthisqꝫ seruiũt calami ægyptii, maxime: cognatõne quadã papyri. Probatiores tamẽ gnidii: & qui in asia circa anaeticũ lacum nascũtur. Nostratibus fungosior subest natura: cartilagine bibula: que cauo corpore intus: supne tenui inarescit ligno. Fissilis præacuta sẽper acie: geniculata. Cætero gracilitas nodis distincta leui fastigio tenuatur in cacumina. Crassiore peniculo coma: neqꝫ hac superuacua. Aut enim ꝓ pluma strata cauponaꝝ replet: aut ubi limosiore callo induruit: sicut in belgis cõtusa & interiecta nauiũ cõmissuris ferruminat textus: glutino tenatior: rimisqꝫ explẽdis fidelior pice. Calamis orientis populi bella cõficiunt. Calamis spicula addunt irreuocabili hamo noxia. Mortẽ accelerant pinna addita calamis. Fitqꝫ & ex ipso tælum aliud fracto in uulneribus. His armis solẽ ipsũ obumbrãt. Propter hoc maxime serenos dies optant. Odere uẽtos & hymbres qui inter illos pacem esse cogũt. Ac si qs æthiopas: ægyptum: arabas: indos: scytas: bactras: sarmataꝝ tot gentes & oriẽtis omĩaqꝫ parthoꝝ regna diligẽtius cõputet: æqua ferme pars hominũ in toto mũdo calamis supata degit. Præcipuus hic usus ĩ creta bellatores suos præcipitauit. Sed in hoc quoqꝫ ut in cæteris rebus uicit italia. Quoniam nullus sagittis aptior calamus quꝙ in rheno bononiensi amne: cui plurima inest medulla. ponduſqꝫ uolucre. Cõtra flatus quoqꝫ peruicax libra. Quippe nõ eadẽ gratia belgicis. Hæc & creticis cõmẽdationibus: quꝙ præferãtur ĩdi: quoꝝ alia quibusdã uidetur natura: quãdo & hastaꝝ uicem præbent additis cuspidibus. Harũdini quidẽ indicæ arborea amplitudo: qualem uulgo in tẽplis uidemus. Differre mares ac fœminas in his quoqꝫ indi tradũt. Spissius mari corpus: fœminæ capacius. Nauigioꝝ etiam uicem præstãt (si credimus) singula internodia. Circa acesinẽ amnẽ maxime nascũt̃. Harũdo omnis ex una stirpe numerosa. Atqꝫ etiã recisa fœcundius resurgit. Radicis natura uiuax: geniculata & ipsa. Folia indicis tantũ breuia. Omnibus uero a nodo orsa complexu tenues per ambitũ inducũt tunicas: atqꝫ a medio internodio cũ plurimũ desinũt uestire: ꝓcumbuntqꝫ. Latera harũdini calamoqꝫ in rotũditatem bina super nodos alterno semp inguine: ut alteꝝ ad dextram fiat: alteꝝ supiore geniculo ab leua per uices. Inde exeũt aliquãdo rami qui sunt calami tenues. Plura ãt genera. Alia spissior dẽsiorqꝫ geniculis: breuibus internodiis. Alia rarior maioribus: tenuior & ipsa. Calamus uero alius totus cõcauus: quẽ syrĩgiã uocant: utilissimus fistulis: quoniã nihil est ei chartilaginis atqꝫ carnis. Orchomenius ẽ cõtinuo foramine peruius: quem auleticõ uocant. Hic tibiis utilior: fistulis ille. Est alius crassiore ligno & tenui foramine. Hũc totum fungosa replet medulla. Alius breuior: alius ꝓcerior: exilior: crassiorque. Fruticosissimus qui uocatur donax nõ nisi in aquaticis natus: quoniã & hæc differentia est multũ prælata harũdine quæ in siccis ꝓueniat. Suũ genus sagittario calamo ut diximus. Sed cretico longissimis internodiis obsequiumque quo libeat flecti calefacto. Differẽtias faciũt & folia nõ multitudine: ueꝝ robore & colore. Valida laconicis: & ab una pte densiora: quales in totum circa stagna gigni putãt. Dissimiles ãnicis: lõgisque uestiri foliis: spatiosius a nodo scandẽte cõplexu. Est & obliqua harundo nõ in excelsitatem nascens: sed iuxta terrã fruticis mõ se spargens: suauissima ĩ teneritate animalibus. Vocatur a qbusdã elegia. Est & in italia nascens adarcha nomĩe palustris ex cortice tantũ. Sub ipsa coma utilissima dentibus: quoniã uis eadem est quæ sinapi. De orchomenii lacus harũdinetis accuratius dici cogit admiratio ãtiqua. Characian uocabant crassiorem

firmioreq;. Plociam uero subtiliorem. Hãc in insulis fluitantibus natare: illã in ripis expatiãtis
lacus. Tertia harũdo est tibialis calami: quẽ auleticõ uocant. Nono hic ãno nascebat̃. Nã & la
cus incremẽta hoc tẽporis spatio seruabat. Prodigiosus si quãdo amplitudinẽ biẽnio extẽdisset:
quod notatũ apud cheroniam infausto atheniẽsium prœlio. Et apud lebaida sæpe notatur influ
ente cephiso. Cũ igitur ãno permãserit inundatio ꝓficiũt in aucupatoriã quoq; amplitudinem.
Vocãtur zeugitæ. Cõtra bombyciæ maturius reciproco graciles. Fœminaꝝ latiore folio atque
cãdidiore: modica lanugine: aut omĩo nulla: spadonũ noĩe insignibus. Hinc erãt armamẽta ad in
clusos cantus nõ silendos ex reliquo curæ miraculo: ut uenia sit argẽto iam potius rani. Cædi so
lebant tẽpestiue usq; ad Antigenẽ tibicinẽ cum adhuc simplici musaica uterẽtur sub arcturo. Sic
præparatæ aliquot post annos utiles esse incipiebant. Tunc quoq; multa domandæ exercitatio
nẽ: & canore tibiæ ipsæ educẽdæ: comprimẽtibus se lingulis: quod erat illis theatroꝝ moribus
utilius. Postq̃ uarietas accessit & cãtus quoq; luxuriãtes: cædi ante solstitia cœptæ: & fieri uti/
les in trimatu apertioribus eaꝝ ungulis ad flectẽdos sonos. Quæ inde sunt & hodie. Sed tunc
ex sua quaq; tantum harundine congruere persuasum erat: & ea quæ radicem ãtecesserat: leuæ
tibiæ cõuenire: quæ cacumẽ dexteræ. Immẽsũ q̃tum iis prælatis quas ipse cephisus abluisset.
Nũc sacrificæ tuscoꝝ e buxo. Ludicræ uero loto ossibusq; asininis & argẽto fiunt. Aucupatoria
harũdo a panhormo laudatissima. Piscatoria ab aritana ex africa. Harũdinis italiæ usus ad uineas
maxime. Cato seri eam iubet in humidis agris bipalio subacto prius solo: oculis dispositis inter/
uallo ternoꝝ pedum. Simul & corrudã unde asparagi fiant: cõcordare amicitiã. Salicis uero qua
nulla aquaticaꝝ utilior. Licet populi uitibus placeant: & cecubũ ducant. Licet alni sæpes muni/
ant: contraq; erũpentium amniũ impetus riparum muro in tutelis ruris excubent: in aqua satæ:
cæsæq; densius innumero hærede prosint

De salice gñra eius octo: & quæ præter salicẽ sint utilia ligaturis & de rubis. Ca. xxxviii.

Alicis statim plura genera. Nã quædã & in ꝓceritatẽ magnã emittũt iugis uineaꝝ pticas.
f Pariũtq; balteo cortice uincula. Et aliæ uirgas sequacis ad iuncturas lẽtitiæ. Aliæ præte/
nues uiminibus texendis spectabili subtilitate. Rursus aliæ firmiores corbibus ac plurimæ
agricolaꝝ supellectili cãdidiores ablato cortice: leuiq; tractatu mollioribus uasis: q̃ ut e corio fi
ant: atq; etiam supinaꝝ in delicias cãthedraꝝ aptissima. Decidua salici fertilitas: densiorq; tõsura
ex breui pugno uerius q̃ ramo: nõ ut remur ĩ nouissimis curãda arbore: Nullus quippe tutior ẽ
reditus minoris ue impẽdii aut tẽpestatis securior. Tertiũ locũ ei in æstimatiõe ruris Cato attri
buit: priorẽq; q̃ oliuetis: q̃q; frumẽto: aut pratis: nec q̄a desint alia uincula. Sīqdẽ & genistæ:
ithaceæ. & populi: & ulmi: & sanguinei frutices: & betullæ: & harũdo fissa: & harũdinũ folia: ut
in liguria & uitis ipsa: recisisq; aculeis rubi alligãt: & intorta corylus. Miꝝq; cõtuso ligno alicui:
maiores ad uincula esse uires. Salici aũt præcipua dos. Fĩditur enĩ græca rubẽs: cãdidiorq; ame
rina: sed paulo fragilior. Ideoq; solido ligat nexu. In asia tria genera obseruãt. Nigrã utiliorẽ ui
minibus. Cãdidã agricolaꝝ usibus. Tertiã quæ breuissima ẽ helicẽ uocãt. Apud nos quoq; mul
ti totidem noĩa imponũt. Vimineã uocant eãdem purpureã. Alterã nicelinã a colorẽ: quæ sit te
nuior. Tertiã gallicã: quæ tenuissima. Nec in fruticum nec in ueprium caulinum ue neq; ĩ hærba
rum: aut alio ullo q̃ suo genere numerẽtur iure scirpi fragiles palustresq; ad regulũ tegetesq;.
E q̄bus detracto cortice cãdelæ luminib⁹ & funebrib⁹ seruiũt. Firmior q̄busdã ĩ locis eaꝝ rigor.
Nãq; iis uelificãt nõ in pado tantum nautici: ueꝝ & in mari piscator africus præpostero mor̃ ue
la intra malos suspẽdens. Et mapalia sua mauri tegũt. Proximeq; æstimãti hoc uideatur esse qđ
in interiore mundi parte pari sunt papyri usui: sed fruticosi generis sunt. Inter aquaticas arbores
sunt & rubi atq; sambuci fungosi generis: aliter tamẽ q̃ ferulæ. Quippe plus ligni ac succi utiq;
sambuco. Ex qua magis canoram buccinã tubãq; credit pastor ibi cæsæ ubi galloꝝ cãtũ frutex il
le nõ exaudiat. Rubi mora ferũt & alio genere similitudinẽ rosæ: qui uocatur cinosbatos. Terti
um genus idæũ uocãt græci a loco: tenuior est q̃ cætera: minoribusq; spinis: & minus adũcis.
Flos eius contra lippitudinẽ illinitur ex melle: & ignẽ sacꝝ. Cõtra stomachi quoq; uitia bibit̃ ex
aqua. Sambuci acinos habent nigros atque paruos: humoris lenti inficiẽdo maxime capillo: qui
& ipsi aqua decocti manduntur.

De succis arboꝝ & natura materiaꝝ: & de cædẽdis arboribus. Ca. xxxix.

h Vmor & cortici arboꝝ est: qui sanguis eaꝝ intelligi debet: nõ idem omĩbus. Ficis lacteus.
Huic ad caseos figurãdos coaguli uis. Cerasis gũmosus. Vlmis saliuosus. Lentus ac pinguis
malis. Vitibus ac pyris aquosus. Viuatiora quibus lẽtior. Atq; ĩ totũ corpore arboꝝ: ut r̃liquo
rum aĩalium: cutis: sanguis: caro: nerui: uenæ: ossa: medullæ. Pro cute cortex miꝝ in moro me
dicis succũ qu ærẽtibus fere hora diei secũda lapide incisus manat altius fractus siccus uidet̃. Pro
ximi plerisq; adipes. Ii uocãtur a colore alburnũ. Mollis ac pessima pars ligni etiã in robore faci
le putrescens: teredini obnoxia. Quare semp amputabitur. Subest huic caro: cui ossa: id est ma/
teriæ optimũ. Alternãt fructus quibus siccius lignũ: ut olea: magisq̃ quibus carnosum: ut cera/

ſus. Nec om̄ibus adeps carneſue largæ: ſicuti nec aïalium acerrimis. Neutꝝ habēt buxus: cor/
nus: olea. Nec medullā: minimũq; ēt ſanguinis. Sicuti oſſa nō habent ſorba: carnē ſãbuci: & plu
rimā ambæ medullā. Nec harũdines maiore ex pte. In quaꝝdã arboꝝ carnibus pulpæ uenæq;
ſunt. Diſcrimē eaꝝ facile. Venæ latiores cãdidioreſq;. Pulpæ fiſſilibus inſunt. Ideo fit ut aure
ad caput trabis quãlibet prælõgæ admota ictus ab altero capite uel grauis ſentiatur: penetrãte
rectis meatibus ſono. Vnde deprehēditur an torta ſit materies: nodiq; cõciſa. Quibuſdã ſũt tu
bera: ſicut ſunt in carne glãdia: in iis nec uena nec pulpa: quodã callo carnis in ſe cõuoluto. Hoc
precioſiſſimũ in citro & acere. Cætera mēſaꝝ genera fiſſis arboribus circinant̄ ĩ pulpã. Alioqn
fragilis eſſet uena in orbem arboris cæſa. Fagis pectines trãſuerſi in pulpa apud antiquos. Inde
& uaſis honos. Manius Curius iurauit ſe ex præda nihil attigiſſe: præter guttũ faginũ: quo ſacri
ficaret. Lignũ in lõgitudinē ita fluctuat: ut quæ pars fuit ab radice ualidius ſidat. Quibuſdã pul
pa ſine uenis mero ſtamine & tenui cõſtat. Hæcq; maxime fiſſilia. Alia frangi celeriora q̄ findi
quibus pulpa nõ eſt: ut oleæ uites. At e cõtrario totũ a carne corpus fico. Tota oſſea ē ilex: cor
nus: robur: cytiſus: morus: hebenos: lotos: & quæ ſiñ medulla eſſe diximus. Cæteris uigricãs
color. Fulua cornus in uenabulis nitet ĩciſuris nodata ꝓpter decorē. Cædrus & larix & iunipus
rubent. De teredinibus larice. Ca. xl.

L Arix fœminã habet: quam græci uocant ægida mellei coloris. Inuētum eſt pictoꝝ tabel/
lis immortale: nulliſq; fiſſile rimis. Hoc lignum proximum medullæ eſt. In abiete leucon
græci uocauere. Cædrus quoque duriſſima: quæ medullæ proxima ut in corpore oſſa deraſo
mõ limo. Et ſambuci interiora mire firma traduntur. Nãq; qui uenabula ex ea faciunt præferũt
omibus: Cõſtat enim ex cute & oſſibus. Cædi tēpeſtiuũ quæ decorticētur. Vt teretes ad tem
pla cæteraq; uſus rotũdi cũ germinãt: alias cortice inextricabili & carie ſubnaſcēte ei materiaq;
nigreſcēte. Tigna & quibus aufert ſecuris corticem a bruma ad fauoniũ: aut ſi præuenire coga/
mur arcturi occaſu: & ãte eum fidiculæ. Nouiſſima rõe ſolſtitio. Dies ſydeꝝ hoꝝ reddēt̄ ſuo lo/
co. Vulgo ſatis putãt obſeruare: ne quæ dedolãdæ arbores ſternãtur ante editos ſuos fructus.
Robur uere cæſum teredinē ſentit. Bruma aũt ne uitiat̄: neq; finditur: alias obnoxiũ etiã ut tor
queat ſeſe: findatq; quod in ſuberē tēpeſtiue quoq; cæſo euenit. Infinitũ refert lunaris rõ: nec ni
ſi a uiceſima ĩ triceſimã cædi nolũt. Inter omēs cõuenit utiliſſime in coitu eius ſterni: quē diē alii
interlunium: alii ſilentis lunæ appellãt. Sic certe Tiberius Cæſar cõcremato põte naumachiario
larices ad reſtitēdũ cædi ex retia præfiniuit. Quidã dicũt ut in coitu & ſub terra ſit luna. Quod
fieri nõ poteſt niſi noctu: At ſi cõpetant coitus in nouiſſimũ diem brumæ: illa æterna ſit materi/
es: ꝓxime cũ ſupradictis ſyderibus. Quidã & canis ortũ addũt: & ſic cæſas materies in foꝝ au/
guſtum. Nec nouellæ aũt ad materiem nec ueteres utiliſſimæ. Circũciſas quoq; ad medullã alii
nõ inutiliter relinquũt: ut omĩs humor ſtãtibus defluat. Miꝝ apud antiquos primo punico bel/
lo claſſem Duilli impatoris ab arbore exciſa ſexageſimo die nauigaſſe. Cõtra uero Hieronem re
gem ducētas. xx. naues effectas diebus. xlv. tradit L. Piſo. Secũdo quoq; punico bello Scipiõis
claſſis. xl. die a ſecuri nauigauit. Tantum tēpeſtiuitas etiã in rapida claritate pollet. Cato boium
ſũmus in omĩ uſu de materiis hæc adiicit. Prælum e ſappino atra potiſſimũ facito. Vlmeã pineã
nuceam: hãc atq; aliam materiem omēm cũ effodies: luna decreſcente eximito poſt meridiē ſine
uēto auſtro. Tũc erit tēpeſtiua: cũ ſemen ſuum matuꝝ erit. Caueto ne ꝑ rorē trahas: aut doles.
Idēq; mox. Niſi in trimeſtri lunaq; dimidiata ne tangas materiē. Tũc ne effodias aut præcidas
abſterra. Diebus quattuor ꝓximis quibus luna plena fuerit optime eximit̄. Omĩo caueto nigrã
materiã ne doles: ne cædas: ne ue tangas niſi ſiccam: ne ue gelidam: ne ue rorulētam. Tiberius
idem & in capitolio cõdendo ſeruauit interlunia. M. Varro aduerſus defluuia præcepit obſeruã
dum idem a pleniluniis. Larici & magis abieti ſucciſis humor diu defluit. Hæ oĩum arboꝝ altiſſĩ
mæ ac rctiſſimæ. Nauiũ malis ãtēniſq; ꝓpter leuitatē præfert̄ abies. Cõmuni ab iis pino: quæ
aut quadriptitos uenaꝝ curſus bifidoſq; habeat: uel omĩo ſimplices. Fabroꝝ ĩteſtina oparia me
dulla lectilis optima quadriptitis materiis & mollior q̄ cæteræ. Intellectus in cortice protinus
peritis. Abietis quæ pars a terra fuit enodis ē. Hacq; quã diximus rõe fluuiata decorticat̄: atq;
ita ſappinus uocatur: ſupior pars nodoſa duriorq; ſuſterna. Et in ipſis aũt arboribus robuſtiores
aqloniæ partes. Et in totum deteriores ex humidis opaciſq;. Spiſſiores ex apricis: & diuturnæ.
Ideo romæ inferna abies ſupnati præfertur. Eſt ꝑ gentiũ quoq; regiones in iis differētia. Alpi/
bus apēninoq; laudatiſſimæ. In gallia ciuribus ac mõte uoſego: in corſica: bithynia: põto: mace
donia. Deteriores eneatica & arcadica. Peſſimæ parnaſia: & euboea: quoniam romoſæ ibi & cõ/
tortæ putreſcēteſq; facile. At cædrus in creta africa ſyria laudatiſſima. Cædri oleo puncta ma/
teries nec tineam nec cariem ſentit. Iunipo eadem uirtus quæ cædro. Vaſta hæc in hiſpania: ma
ximæq; baccæ eis. Medulla eius ubicũq; ſolidior etiã q̄ cædrus. Publicũ oĩum uitiũ uocãt ſpi/
ras ubi ſeſe cõuoluere uenæ atq; nodi. Inueniũtur in quibuſdam ſicut in marmore cētra: id ē du/
ricia clauo ſimilis: inimica ferris. Et quædã forte accidũt in lapide cõprehenſo aut recepto ĩ cor

pus:aut alterius arboris ramo. Megaris diu ſtetit oleaſter ĩ foro:cui uiri fortes affixerãt arma:quẽ cortice ambiente ætas lõga occultauerat. Fuitq; arbor illa fatalis excidio urbiſ præmonitæ oraculo cũ arbor arma pepiſſet. quod ſucciſæ accidit ocreis galeiſq; intus reptis. Ferunt lapides ita inuentos ad continendos partus eſſe remedio.

De materiis:De magnitudine arborum:& quæ cariem & ruinam non ſentiunt:& de perpetuitate materiarum. Ca. xli.

a Mpliſſima arbor℞ ad hoc æui exiſtimat̃ romæ uiſa:quã ꝓpter miraculũ Tiberius Cæſar in eodẽ põte naumachiario expoſuerat aduectã cũ reliqua materie. Durauitq; ad Neronis prĩcipis amphiteatrum. Fuit aũt trabs e larice lõga pedes. cxx. bipedali craſſitudine æqualis. Quo intelligebatur uix credibilis reliqua altitudo faſtigium ad cacumẽ æſtimãtibus. Fuit & memoria noſtra in porticibus ſeptor℞ a M. Agrippa relicta æque miraculi cã:quæ delibatorio ſupfuerat xx. pedibus breuior ſexqpedali craſſitudine. Abies admirationis præcipuæ ĩ naui quæ ex ægypto Caii principis iuſſu obeliſcũ in uaticano circo ſtatutũ:quattuorq; trũcos lapidiſ eiuſdẽ ad iuſtinendũ eũm adduxit. Qua naue nil admirabilius uiſum in mari certum eſt. Cxx. modii tũc lentis pro ſaburra ei fuere. Lõgitudo ſpatium obtinuit magna ex parte oſtienſis portus laiere leuo:ibi nãq; demerſa ẽ a Claudio principe cum tribus molibus turriũ altitudine ĩ ea exædificatis obiter puteolano puluere aduectis. Quæ arboris craſſitudo quattuor hoĩum ulnas cõplectẽtium ĩplebat. Vlgoq; auditur lxxx. nũmor℞ & pluris malos ad eos uenũdari uſus. Rates uero cõnecti. xl. ſeſtertiis pleraſq;. At in ægypto ac ſyria reges inopia abietis cædro ad claſſes ferũtur uſi. Maxima ea in cypro traditur ad undeciremẽ Demetrii ſucciſa cxxx. pedũ lõgitudinis:craſſitudinis uero ad trium hoĩum cõplexum. Germaniæ prædones ſingulis arboribus cauatis nauigãt:quar℞ quædã & triginta hoĩes ferũt. Spiſſiſſima ex omni materie ideo & grauiſſima iudicatur hebenus & buxus:graciles natura:neutra in aquis fluitat:nec ſuber ſi dematur cortex:nec larix. Ex reliquis ſicciſſima lotos:quæ romæ ita appellatur. Deinde robur ex alburnatum:& huic nigricãs color:magiſq; etiam cytiſo:quæ proxime accedere hebenũ uidetur. Quãq; nõ deſint qui ſyriacaſ terebinthos nigriores affirmẽt. Celebratur & Tericles noĩe calices ex terebintho ſolitus facere torno. Per quã probatur materies:oĩum hæc ſola ungi uult:meliorq; oleo fit. Colos mire adulteratur iuglande ac pyro ſilueſtri tinctis atq; in medicamine decoctis. Oĩbus quæ diximuſ ſpiſſa firmitas. Ab his proxima eſt cornus:quãq; nõ poteſt uideri materies ꝓpter exilitatem. Sed lignũ nõ alio pene q̃ ad radios rotar℞ utile:aut ſi qd cuneãdum ſit in ligno clauis ue figẽdum ceu ferreis. Ilex item & oleaſter & olea atq; caſtanea carpinus populus. Hæc oĩa & criſpa aceris mõ Si ulla materies idonea eſſet. Ramis ſæpe deputatis caſtraceo illis eſt:adimitq; uires. De cætero pleriſq; eor℞. Sed utiq; robori tanta duricia eſt:ut terebrari niſi madefactũ nõ queat:& ne ſic quidem adactus auelli clauus. E diuerſo clauũ nõ tenet cædrus. Molliſſima tilia:eadẽ uidetur & calidiſſima:argumentũ afferũt ꝙ citiſſime aſcias retũdet. Calidæ morus:laurus:hedera:& omẽſ quibus igniaria fiunt:Explorator℞ hoc uſus in caſtris:paſtor℞q; repperit:quoniã ad excuciẽdum ignem nõ ſemper lapidis occaſio eſt. Teritur igitur lignũ ligno:ignẽq; cõcipit attritu:excipiente materia aridi fomitis fungi uel folior℞ facillime cõceptũ. Sed nihil hædera præſtãtius:quæ teratur lauro:laur℞q; terat. Probatur & uitis ſilueſtris alia q̃ labruſca:& ipſa hederæ mõ arborẽ ſcãdens. Frigidiſſima quæcũq; aquatica. Lentiſſima ãt & ideo ſcutis faciendis aptiſſima quor℞ plaga cõtrahit ſe ꝓtinus:clauditq; ſuum uulnus. Et ob id cõtumacius trãſmittit ferr℞. In quo ſunt genere fici:ut ſalix:tilia:betulla:ſambucus:populus utraq;. Leuiſſimæ ex his ſicut & ſalix:ideoq; utiliſſimæ. Omẽs ãt etiã ad ciſtas quæcũq; flexibili crate cõſtant. Habẽt & cãdorem rigorẽq; & in ſculpturis facilitatem. Eſt lentitia platano:ſed madida ſicut alno. Siccior eadem ulmo:fraxino:moro:ceraſo:ſed põderoſior. Rigorem fortiſſime ſeruat ulmus:ob id cardinibus aſſamẽtiſq; portar℞ utiliſſima:quoniam minime torquetur:permutanda tantũ ſic:ut cacumẽ ab inferiore ſit cardine:radix ſupior. Palma ẽ mollis. Et ſuberis materies ſpiſſa. Et malus pyruſq; necnon acer:ſed fragiles:& quæcũq; criſpa. In oĩbus ſilueſtris & maſcula differentia cuiuſq; generis augent. Et infœcũda firmiora fertilibus:niſi quo in genere mares ferunt:ſicut cupreſſus & cornus. Cariem uetuſtatẽq; nõ ſentiũt cupreſſus:cædrus:hebenus:lotos:buxus:taxus:iunipus:oleaſter & olea. Et ex reliquis tardiſſime larix:robur:ſuber:caſtanea:iuglans. Rimã fiſſurãq; nõ capit ſpõte cædrus:cupreſſus olea. Buxũ maxime æternã putant:hebenũ:& cupreſſũ:cædrumq;. Claro de omĩbus materiis indicio in templo epheſiæ Dianæ utpote tota aſia extruẽte:cũ quadrĩgẽtis annis pactum ſit. Cõuenit tectũ eius eſſe e cædrinis trabibus. De ipſo ſimulacro deæ ambigit̃. Cæteri ex hebeno eſſe tradunt. Mutianus ter cõſul ex iis qui ꝓxime uiſo eo ſcripſere:uitigineũ & nũq̃ mutatum ſepties reſtituto templo. Hãc materiã elegiſſe eãdem Canetiã nomẽ artificis nuncupãs. Quod equidẽ miror:cũ antiquiorẽ Mineruã nõ quoq; mõ Libero patri uetuſtatem attribuat. Adiicit multis foraminibus nardo rigari:ut medicatus humor alat:teneatq; iũcturaſ:quas & ipſas eſſe modicas admodũ miror. Valuas eſſe e cupreſſo:& iam quadringentis ꝓpe an-

nis durare materiã omẽm nouæ ſimilem. Id quoq; notãdum ualuas in glutinis cõpage quadriennio fuiſſe. Cupreſſus in eas electa: quoniã præter cætera uno in genere materiæ nitor maxĩe ualeat æternus. Nõne ſimulacrum Iouis in arce e cupreſſo durat a cõdita urbe ſexceteſimo ſexagemo primo ãno dicatum? Memorabile & uticæ tẽplũ Apollinis: ubi indicaꝶ cædroꝶ trabes durant ita ut poſitæ fuere prima urbis eius origine annis. mil. clxxxviii. Et in hiſpaniis aiũt tẽplum Dianæ a Zacyntho aduectæ cũ cõditoribus ãno ducẽteſimo ante excidium troiæ ut auctor eſt Bocchus: infra oppidũ ipſum id haberi. Cui pepcit religione ĩductus Hãnibal iunipi trabibus ẽt nũc durãtibus. Sup omĩa memorat̃ ædes in aulide eiuſdẽ deæ ſæculis ãte troianum bellũ exædificata. Cuius quoniam generis materiæ ſciẽtia obliterata in plenũ dici nõ poteſt: utiq; quæ odore præcellãt: ea æternitate præſtere. A prædictis morus ꝓxime laudat̃: quæ ueruſtate etiã nigreſcit. Et quædã tamẽ in aliis diuturniora ſũt uſibus ꝙ̃ alia. Vlmus in præflatu firma. Robur defoſſum. Et in aquis quercus obruta. Eadẽ ſup terram rimoſa facit opera torquẽdo ſeſe. Larix in humore præcipua: & alnuſ nigra. Robur marina aqua corrũpitur. Nõ improbat̃ in aqua & fagus & iuglans. Hæ quidem in iis quæ defodiuntur uel principales. Itẽ iunipus: eadem & ſubdialibus aptiſſima. Fagus & cerrus celeriter marceſcũt. Aeſculus quoq; humoris impatiẽs. E contra adacta in terram paluſtribus alnus æterna. oneriſq; ꝙ̃tilibet patiens. Ceraſus firma. Vlmuſ & fraxinus lentæ: ſed facile pãdũtur: flexibileſq; tamen ſtãtes a circũciſura: ſiccatæ fideliores. Laricem in maritimis nauibus obnoxiã teredini tradunt. Et omnia præter ꝙ̃ oleaſtrum & oleam. Quædam enim in mari: quædam in terra uitiis opportuniora.

De teredinibus. Ca. xlii.

i Nfeſtãtium quattuor genera. Teredines capite ad portionẽ grauiſſimo rodunt dentibus. Hæ tantũ in mari ſentiũtur: nec aliam putãt teredinẽ ꝓprie dici. Terreſtres tineas uocãt. Culicibus uero ſimiles tripbas. Quartũ eſt & e uermiculoꝶ genere: quoꝶ qdẽ alii putreſcente ſucco: ipſa materie alii pariũtur: ſicut in arboribus. Ex eis qui ceraſtes uocat̃ cũ tantũ eroſerit ut circũagat ſe: generat alium. Hæc naſci ꝓhibet in aliis amaritudo ut cupreſſo: ĩ aliis duricia ut buxo. Tradunt & abietem circa germinationes decorticatã qua diximus luna aqs nõ corrũpi. Alexãdri magni comites ꝓdiderunt in tilo rubri maris inſula arbores eſſe: ex quibus naues fierent: quas. cc. ãnis durãtes ĩuẽtas: & ſi mergerẽt̃ incorruptas. In eadẽ eſſe fruticẽ baculis tãtũ idoneæ craſſitudinis: uariũ tigriũ maculis: põderoſũ: & cum in ſpiſſiora decidit: uitri mõ fragilem.

De materiis architecti: & quæ materies ad quid utilis
& quæ firmior materia in tectum. Ca. xliii.

a Pud nos materiæ finduntur aliquæ ſpõte: ob id architecti eas fimo illitas ſiccari iubent ut afflatus non noceãt. Põdus ſuſtinere ualide abies larix etiam in trãſuerſum poſitæ. Robur olea incuruãtur cedũtq; põderi. Illæ renitũtur: nec temere rũpũtur: priuſq; carie ꝙ̃ uiribus deficiũt. Et palma arboꝶ ualida: in diuerſum enim curuat̃. At populus cõtra omĩa inferiora pãditur. Palma e cõtrario fornicatur. Pinus & cupreſſus aduerſus cariem tineaſq; firmiſſimæ. Facile panditur iuglãs. Fiunt enim & ex ea trabes: frangiq; ſe prænũtiat ſtrepitu. Quod in andro accidit: cũ e balneis territi ſono ꝓfugerũt. Pinus: piceæ: alni ad aquaꝶ ductus in ſtobos cauãtur. Obrutæ terra plurimis durant ãnis. Eædem ſi nõ integãtur: cito ſeneſcũt: miro mõ fortiores ſi humori extra quoq; ſupſit. Firmiſſima in tectũ abies: Eadẽ ualuaꝶ repaguliſ & ad quæcq; libeat ĩteſtina opa aptiſſima ſiue græco ſiue cãpano ſiue ſiculo fabricæ artis genere ſpectabilis: ramẽtorum crinibus pampinato ſemper orbe ſe uoluens ad incitatos runcinarum raptus: Eadem & curribus maxime ſociabilis glutino in tantum: ut ſidatur ante cum ſolida eſt.

De glutinanda materia & lignis ſectilibus. Ca. xliiii.

m Agna aũt & glutinatio: proptereaq; ſectilibus laminis ac in alio genere opinat̃. Stamineã hoc uſu probant uenam: & uocant fertileã argumẽto ſimilitudinis: quoniã lacunoſe criſpa. In oĩ genere & glutinũ abdicant quædã: & inter ſe & cũ aliis inſociabili glutino ſicut robur. Sed nec fere cohærent niſi ſimilia natura: ut ſi quis lapidẽ lignũq; cõiungat. Cornũ maxime audit ſorbus: carpinus: buxus: poſtea tilia. Cuicũq; opi facilia flexilia omĩa quæ lenta diximus: prætereꝗ̃ morus & caprificus. Durabilia ac ſectilia quæ modice humida. Arida enim latius ꝙ̃ uiridia ferris cedũt: præter robur: & buxum: quæ pertinacius reſiſtũt: ſerraꝶq; dẽtes replent æqualitate inerti. Qua de cã alterna inclinatione egerũt ſcobem. Obediẽtiſſima quocũq; in ope fraxinus: eademq; corylo haſtis melior: cornu leuior: ſorbo lẽtior. Gallica uero etiã ad currus flexibilis. Vitem æmularetur ulmus: ni põdus eſſet in culpa. Facilis & fagus: quãq; fragilis & tenore eodem fictilibus laminis in tenui flexilis: capſiſq; ac ſcriniis ſola utilis. Secatur ĩ laminas ptenues & ilex colore quoq; nõ ingrata: ſed maxime fida iis: quæ terũtur: ut rotaꝶ axibus. Ad quos lẽtore fraxinus utilis: ſicut duricia ilex: & utroq; legitur ulmus. Sũt uero & parui uſus fabrilium miniſterioꝶ inſignes. Ideoq; ꝓditũ terebris uaginas ex oleaſtro: buxo: ilice: ulmo: fraxino utiliſſimas fieri. Ex iiſdem malleos: maiores quoq; e pinu & ilice. Et iis aũt maior ad firmitatem cã tẽpeſtiuæ

cæsuræ q̄ imaturæ. Quippe cū ex olea durissimo ligno cardines in foribus diutius imorati plā
tæ mō germinauerint. Cato uectes aquifolios: laureos: ulmeos fieri iubet. Higinus manubria ru
sticis carpinea: iligna: cerrea. Quæ in laminis secant̄: quoq; operimēto uestiatur alia materies
præcipua sunt citrus: terebinthus: aceris genera: buxum: palma aqfolium: ilex: sābuci radix: po
pulus. Dat & alnus(ut dictū est) tuber sectile: sicut citrus acerq;. Nec aliaꝝ tubera ī precio. Me
diaq; pars arboꝝ crispior: & quo proprior radici minoribus magisq; flexibilibus maculis. Hæc
prima origo luxuriæ arborem alia integi: & uiliores ligno preciosiores cortice fieri: ut una ar
bor sæpius ueniret. Excogitatæ sunt & ligni bratteæ. Nec satis. Cœpere tingi aīalium cornua:
dentes secari: lignūq; ebore distingui: mox operiri. Placuit deinde materiē & in mari quæri. Te
studo in hoc secta. Nuperq; portētosis ingeniis pricipatu Neronis inuētum: ut pigmētis pde
ret se: plurisq; ueniret imitata lignū. Sic lectis pcia quærūt̄. Sic terebīthū uinci iubēt. Sic citrū
pciosius fieri. Sic acer decipi. Mō luxuria nō fuerat cōtēta ligno. Iā lignū emi testudinē facit.

De arboꝝ ætate: & quæ genera arboꝝ minime durāt: Ca. xlv.

u Ita arboꝝ quaꝝdam īmensa credi potest: si quis profūda mūdi & saltus inaccessos cogitat.
Veꝝ ex iis quas memoria hoīum custodit durāt in ueliterno Africani prioris manu satæ oli
uæ. Itē myrtus eodem loco cōspicuæ magnitudinis. Subest specus in quo manes eius custodire
draco tradit̄. Romæ uero lotos ī Lucinæ area āno q fuit sine magistratibus ccclxix. urbis æde
cōdita. Incertū q̄tum ipsa uetustior. Esse qdem uetustiorem nō est dubiū: cū ab eo luco Lucina
nominetur. Hæc nūc circiter ānum cccel. habet. Antiqor enim illa est: sed īcerta eius ætas quæ
capillata dicit̄: quoniā uestalium uirginū capillus ad eā defertur. Veꝝ altera lotos in uulcanali:
quod Romulus cōstituit ex uictoria de decimis æquæua urbi intelligitur: ut auctor est Massuri
us. Radices eius in foꝝ usq; Cæsaris per stationes municipioꝝ penetrāt. Fuit cum ea cupressus
æqualis circa suprema Neronis principis ꝓlapsa atq; neglecta. Vetustior autē urbe in uaticano
ilex: in qua titulus æreis litteris hetruscis religione arborem iā tūc dignā fuisse signat. Tybur
tes quoq; originē multo ante urbem romā habēt. Apud eos extāt ilices tres etiā Tyburno con
ditore eoꝝ uetustiores: apud quas inauguratus traditur. Fuisse āt eū tradunt filiū Amphiarai q
apud thebas obierit una ætate ante iliacū bellū. Sūt auctores & delphicā platanum Agamēno
nis manu satam. Et alterā in caphie arcadiæ luco. Sūt hodie ex aduerso iliensiū urbis iuxta helle
spōtum in Protesilai sepulchro arbores: quæ oibus ephebiis eius cū in tantū accreuere: ut ilium
aspiciant inarescūt: rursusq; adolescūt. Iuxta urbē aūt quercus in Ili tumulo tūc satæ dicūtur: cū
cœpit ilium uocari. Argis olea nūc etiā durare dicitur: ad quā Ionē in uaccam mutatā Argus al
ligauerit. In pōto circa heracleā aræ sunt Iouis Statiui cognoīe: ibiq; quercus duæ ab Hercule
satæ. In eodem tractu portus Amyci ē Bebryce rege īterfecto clarus. Eius tumulus a supremo
die lauro tegitur: quā insanā uocant: quoniā si qd ex ea decerptū inferatur nauibus iurgia fiant:
donec abiiciatur. Regionem aulocrenen diximus per quā ab apamea in phrygiā itur. Ibi plata
nus ostenditur: ex qua pepēdit Marsia uictus ab Apolline: quæ iam tū magnitudine electa est.
Necnō palma deli ab eiusdem dei ætate cōspicitur. Olympiæ oleaster: ex quo primus Hercules
coronatus est. & tūc custoditur religiose. Athenis quoq; olea durare traditur in certamine edito
a Minerua. E diuerso breuissima uita est punicis: fico: malis. Ex iis præcocibus breuior q̄ feroti
nis: dulcibus q̄ acutis: & dulcior in punicis. Item in uiribus: præcipueq; fertilioribus. Grecinuī
auctor est sexagenis annis durasse uites Vidētur & aquaticæ celerius interire. Senescūt qdē ue
lociter: sed e radicibus repullulant laurus: & mali: & punicæ. Firmissimæ ergo ad uiuēdū oleæ:
ut quas durare ānis cc. inter auctores cōueniat. Et in suburbano tusculani agri colle q corne ap
pellatur. Lucus antiqua religione Dianæ sacratus a Latio: uelut arte tonsili coma faginei moris.
In hoc arborem mori eximiā ætate nostra adamauit Passienus Crispus bis cōsul orator Agrippi
næ matrimonio & Nerone priuigno clarior postea: osculari cōplectiq; eam solitus: nō mō cuba
re sub ea: uinūq; illi affūdere. Vicina luco ē ilex: & ipsa nobilis xxxv. pedū ambitu caudicis. x. ar
bores metiēs singulas magnitudinis uisendæ: siluāq; sola facit. Hedera necari arbores certū est.
Simile quidā & in uisco: taetsi tardiorē eaꝝ iniuriā arbitrātur. Nāq; & hoc præter fructus agno
scitur nō in nouissimis mirabile. Quædā enim in terra gigni nō possunt: & in arboribus nascūt̄.
Nāq; cum suam sedem nō habeāt: in aliena uiuunt: sicut uiscum. Est & in syria hærba quæ uoca
tur cassitias: nō tantum arboribus: sed ipsis etiā spinis circūuoluēs sese. Item circa tēpla thessali
ca quæ polypodion uocat̄: & quæ dolichos: ac serpillum. Oleastro quoq; deputato quod gigni
tur uocant phaunos. Quod uero in hispiria fullonia hipophacton calliculis inanibus: foliis puis:
radice alba: cuius succus ad detractiones in comitiali morbo utilissimus habetur. Visci tria gene
ra. Nāq; est in abiete & larice cassitias. Stelin dicit euboea nasci. Hyphear arcadia. Viscum āt in
quercu: robore: ilice: pruno siluestri: terebintho: nec aliis arboribus adnasci. Pleriq; copiosissi
mum in quercu: quod dryos hyphear uocāt. In omi arbore excepta ilice & quercu differentiā fa
cit odor uirusq; & folium nō iucundi odoris. In utroq; uiscum amaꝝ & lentum. Hyphear ad sa

ginanda pecora utilius. Vitia mō purgat primo: dein ea pinguefacit: quæ suffecere purgationi. Quibus sit aliqua tabes intus negant durare ea. Edendi rō ætatis quadragenis diebus. Adiiciūt discrimē in iis quæ folia emittāt: & ipsi decidere. Cōtra inhærere nato in æterna frōde. Omīno aūt satum nullo mō nascitur: nec nisi p aluum auium reditum: maxime palūbis & turdis. Hæc ē natura ut nisi maturatum in uētre auium nō ꝑueniat. Altitudo eius nō excedit cubitalē semper fruticosi ac uiridis. Mas fertilis. Fœmina sterilis. Aliquādo nō fert. Viscum fit ex acinis qui colliguntur messium tēpore īmaturi. Nā si accessere hymbres: amplitudine quidē augēt̄: uisco uero marcescunt. Siccāt̄ deinde: & aridi tundunt̄: ac cōditi in aqua putrescūt duodenis fere dieb⁹. Vnumq; hoc reꝝ putrescēdo gratiā inuenit. Inde in ꝓfluēte rursus malleo tusi amissis corticib⁹ interiore carne lentescunt. Hoc est uiscum pēnis auium tactu ligādis. Iuglādis oleo subactū cū libeat insidias moliri. Nō est omittenda in ea re & galliaꝝ admiratio. Nihil habēt druides (ita suos appellāt magos) uisco & arbore in qua gignatur (si mō sit robur) sacratius. Iam per se roborū eligunt lucos: nec ulla sacra sine ea frōde cōficiunt: ut inde appellari quoq; interꝑtatione græca possint druides uideri. Eniuero quicqd adnascatur illis e cælo missum putāt: signumq; esse electæ ab ipso deo arboris. Est āt id raꝝ admodum inuētu: & reptum magna religione petit̄. Et āte oīa sexta luna: quæ principia mēsium ānoꝝq; iis facit & sæculi post tricesimum ānum: qa iam uirium abunde habeat: nec sit sui dimidia. Oīa sanātē appellātes suo uocabulo. Sacrificio epulisq; rite sub arbore præparatis duos admouent cādidi coloris tauros: quoꝝ cornua nunc primum uinciantur. Sacerdos candida ueste cultus arborem scādit. Falce aurea demetit. Candido id excipit̄ sago. Tum demum uictimas īmolant precantes ut suum donum deus ꝓsperꝝ faciat iis quibus dederit. Fœcunditatem eo poto dari cuicūq; aīali sterili arbitrantur. Contraq; uenena omīa esse remedio. Tanta gentium in rebus friuolis pleꝝq; religio est.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER .XVII. PROHEMIVM.

Arboꝝ Precia Mirabilia. Ca. i.

NATVRA ARBORVM TERRA MARIQVE SPONte sua prouenientium dicta est. Restat eaꝝ quæ arte & humanis ingeniis fiūt: ueriusq; nascuntur. Sed prius mirari succurrit quæ abstulimus penuria ꝓ idiuiso possessa a feris: depugnāte cum iis hoīe circa caducos fructus. Circa pēdentes uero & cum alitibus: in tanta deliciaꝝ ꝑcia uenisse clarissimo (ut equidē arbitror) exemplo L. Crassii atq; Cn. Domitii Aenobardi. Crassus orator fuit ī primis noīs romani. Domus ei magnifica: sed aliq̃to præstātior in eodē palatio. Q. Catuli q cimbros cū C. Mario fudit. Multū uero pulcherrima consensu omium ætate ea ī colle uiminali. C. Aquilii equitis romani clarioris etiā tum q̄ iuris ciuilis scientia: cū tamē obiecta Crasso sua est. Nobilissimaꝝ gentiū ābo Crassus atq; Domitius censurā post consulatum simul gessere: āno conditæ urbis sexcētesimo sexagesimosecūdo frequētem iurgiis ꝑpter dissimilitudinē moꝝ. Tūc Cn. Domitius ut erat uehemens natura: præterea accensus odio: quod ex æmulatione auidissimū est: grauiter increpuit tanti cēsorem habitare: pro domo eius milia nūmoꝝ idētidem ꝓmittēs. Et Crassus ut præsens ingenio semp & faceto lepore solers cōcedere se respōdit: exceptis sex arboribus. Ac ne uno qdem denario si adimerētur emptā uolente Domitio. Crassus utꝝ ne igitur ego sum inquit quæso Domitii exemplo graui & ab ipsa mea cēsura notandus: q ī domo quæ mihi hæreditate obuenit comiter habitem: an tu q sex arbores æstimes? Eæ fuere loti patula ramoꝝ opacitate lasciuæ. Cecina largo e ꝓceribus crebro in iuuēta nostra eas in domo sua ostentāte. Durauerūtq; quoniā & de lōgissimo æuo arboꝝ diximus) ad Neronis principis incēdia: quibus cremauit urbem: ānis clxxx. Postea cultu uirides iuuenesq;: ni princeps ille accelerasset etiā arboꝝ mortē. Ac ne qs uilem de cætero Crassi domū: nihilq; in ea iurgāte Domitio fuisse dicēdū præter arbores iudicet. Iam colūnas quattuor hymetii marmoris ædilitatis gratia ad scænā ornādam aduectas in atrio eius domus statuerat: cū in publico nōdū essent ullæ marmoreæ. Tā recens est opulentia: tātoq; tunc plus honoris arbores domibus afferebāt: ut sine illis ne inimicitiaꝝ quidē preciū seruauerit Domitius. Fuere ab iis & cognoīa antiquis: Frūditio militi illi q præclara facinora uulturnū trāsnatans frōde capiti imposita aduersus Hānibalem edidit. Stolonū Liciniæ genti (ita enī appellatur in ipsis arboribus fruticatio inutilis: unde & pāpinatio inuēto) primo Stoloni dedit nomen. Fuit & arboꝝ cura legibus priscis: cautūq; est xii. tabulis ut qui iniurias cecidisset alienas lueret in singulas siclos æris xxv. Quid existimamus? futuras ne eas credidisse ad supradictā æstimationē

illos qui frugiferas tanti taxauerant. Nec minus miraculū in pomo eſt multaꝝ circa ſuburbana
fructu ānuo addito binis milibus nūmum maiore ſingulaꝝ reditu: q̄ erat apud antiquoſ prædio
rum: Ob hoc inſita & arboꝝ quoq; adulteria excogitata ſūt: ut nec poma paupibus naſcerētur.
Nunc ergo dicemus quo maxime mō tantū ex iis uectigal cōtingat: ueram colendi rōem abſolu/
tamq; prodituri. Et ideo nō uulgata tractabimus: nec quæ cōſtare aīaduertimus: ſed īcerta atq;
dubia: in quibus maxime fallitur uita. Nā diligentiā in ſuperuacuis affectare non noſtrū ē. Ante
oīa āt in uniuerſū & quæ ad cūcta arboꝝ genera pertinēt in cōe de cælo terraq; dicemus.

De natura cæli ad arbores: & quā partem cæli ſpectare debeant. Ca. ii.

a Quilone maxime gaudent: denſiores ab afflatu eius lætioreſq; & materiæ firmioriſ. Qua
in re pleriq; fallūtur: cū in uineis pedamēta nō ſint a uēto eo opponēda: & id tantū a ſeptē
trione ſeruādum. Quin īmo tēpeſtiua frigora plurimū arboꝝ firmitati cōferūt: & ſic optime ger
mināt. Alioqn ſi blādiantur auſtri defatiſcentes: ac magis etiā in fiorem. Nā ſi cū defloruerī: p
tinuſ ſequātur hymbreſ: in totum poma depeūt. Adeo ut amygdala & pyri etiā ſi omīo nubilū
fiat auſtrinus ue flatus amittant fœtus. Circa uergilias quidem pluerī: inimiciſſimū uiti & oleæ
quoniam tunc coitus eſt eaꝝ. Hoc eſt illud quatriduū oleis decretorium. Hic articulus auſtrinuſ
nubili ſpurci quod diximus. Fruges quoq; peius matureſcunt auſtrinis diebus: ſed celerius. Illa
ſunt noxia frigora: quæ ſeptētrionibus aut præpoſteris fiunt horis. Hyemē quidē aquiloniam
eſſe: omībus ſatis utiliſſimū. Hymbres uero tūc expetendi euidens cā eſt: quoniā arbores fœtu
exinanitas: & folioꝝ quoq; amiſſione languidas naturale eſt auide eſurire. Cibus āt eaꝝ hymber
Quare tepidam eſſe hyemē ut abſūpto partu arboꝝ ſequatur ꝓtinus cōceptus: ideſt germinatō
ac deinde alia floreſcendi exinanitio: inutiliſſimū expimētis creditur. Quinimo ſi plures ita cōti/
nētur anni: etiā ipſæ moriuntur arbores. Quoniam nemini dubia pœna eſt in fame laborantiū.
Ergo qui dixit hyemes ſerenas optandas nō pro arboribus uota fecit. Nec p ſolſtitia hymbres
uitibus cōducūt. Hyberno quidem puluere fieri meſſes lætiores luxuriātis īgenii fertilitate dic
tum eſt. Alioqn uota arboꝝ cōia ſunt frugūq;: niues diutinas ſedere. Cauſa nō ſolum quia aīam
terræ euaneſcentē exhalationem īcludūt: & cōprimūt: retroq; agunt in uires frugum atq; radi/
ces: ueꝝ qꝛ & liquorem ſenſim præbēt: puꝝ præterea leuiſſimūq; quando nix aquaꝝ cæleſtium
ſpuma eſt. Ergo humor ex iis nō uniuerſus ingurgitans diluenſq;: ſed quō ſititur diſtillans uelut
ex ubere alit oīa quæ non inundat. Telluſ quoq; illo mō fermēteſcit: & ſucci plena: ac lacteſcēti
bus ſatis nō effœta cū tēpus aderit: tepidis aridet horis. Ita maxime frumēta pingueſcūt: præ/
terq; ubi calidus ſemper aer eſt: ut in ægypto. Cōtinuatio enim & ipſa cōſuetudo idē quod mo/
dus alibi efficit. Plurimūq; ꝓdeſt ubicūq; nō eſſe quod noceat. In maiore parte orbis cū præco
ces excurrere germinationes euocatæ indulgentia cæli ſecutis frigoribus exurūtur. Qua de cā
ſerotinæ hyemes noxiæ ſilueſtribus quoq;: quæ magis etiam dolent urgēte umbra ſua: nec ad/
iuuante medicina. Quoniam ueſtire teneras intorto ſtramēto in ſilueſtribus nō eſt. Ergo tēpe/
ſtiue aquis hybernis primū hymbribus: deinde germinatione antecedentibus. Tertiū tēpus eſt
cū educant poma: nec protinus: ſed iam ualido fœtu. Quæ fructus ſuos diutius cōtinēt: lōgio/
reſq; deſiderant cibos: iis & ſerotinæ aquæ utiles: ut uiti: oleæ: punicis. Hæ iam pluuiæ gene/
ris cuiuſq; arboribuſ diuerſo mō deſiderant: aliis alio tpre maturantibus. Quaꝓpter iiſdē hym
bribus quædam lædi uideas: alia iuuari. Et ī eodem genere ſicut ī pyris. Alio die hyberna quæ
runt pluuias: alio uero præcocia. Vt pariter quidem omīa deſiderent. Hybernū tempus eſt āte
germinatiōem quæ aquilonē auſtro utiliorem facit. Ratio eadem mediterranea maritimis præ/
fert (ſūt enim pleꝝq; frigidiora) & mōtoſa planis: & nocturnos ignes diurnis. Magis fruūtur aqs
ſata: nō ſtatim auferente eas ſole. Cōuexa & ſitus uineaꝝ arbuſtoꝝq; rō eſt. quas in oras debeāt
ſpectare. Virgilius ad occaſus ſeri dānauit. Aliq ſic maluere q̄ in exortu. A pluribus meridiē ꝓ
bari aduerto. Nec arbitror perpetuū quicq̄ in hoc præcipi poſſe. Ad ſoli naturā: ad loci ingeni
um: ad cæli cuiuſq; mores dirigēda ſollertia eſt. In africa meridiē uineas ſpectare & ſi uiti īutile
colono ſalubre eſt: quoniā ipſa meridianæ ſubiacet plagæ. Quaꝓpter ibi qui in occaſū aut ſeptē
triones cōſeret optime miſcebit ſolū cælo: cū Virgilius occaſus īprobet. Nec de ſeptētrione re/
linqui dubitatio uidet. Atq in ciſalpina italia magna ex parte uineis ita poſitis cōptum eſt nullas
eſſe fertiliores. Multū rōis obtinēt uenti. In narbonenſi ꝓuintia atq; liguria & pte hetruriæ cō/
tra circium ſerere imperitia exiſtimatur. Eūdēq; obliquum accipere prouidētia. Is enim ibi æſta
tem temperat: ſed tanta pleꝝq; uiolentia ut auferat tecta.

De ſocietate cæli & terræ ad arbores. Ca. iii.

q Vidā cælum terræ parere cogunt: ut quæ in ſiccis ſerātur orientem ac ſeptētriōes ſpectēt.
Quæ in humidis meridiem. Necnō ex ipſis uitibus cās mutuātur. In frigidis præcoces ſe/
rendo: ut maturitas antecedat algorem. Quæ poma uiteſq; rores oderint cōtra ortus: ut ſtatim
auferat ſol. Quæ amēt ad occaſus: uel etiā ad ſeptētriones ut diutius eo fruantur. Cæteri uero
fere rationem naturæ ſecuti in aquilonem obſeruare uites & arbores poni ſuaſere. Odoratiorem

etiam fieri talem fructum Democritus putat.

De qualitate regionum. Ca.iiii.

a Quilonis situm uētoꝝq̨ reliquoꝝ diximus secūdo uolumine. Dicemusq̨ ꝓximo plura cælestia. Interim manifestum uidetur salubritatis argumētū: quoniā in meridiē etiā spectātiū semp ante decidūt folia. Similis & in maritimis causa. Quibusdā locis afflatus maris noxii: ī plurimis idem utiles. Quibusdā satis e lōginquo aspicere maria iucūdum. Propius admouere salis halitum inutile. Similis & fluminū stagnoꝝq̨ rō. Nebulis adurūt: aut æstuantia refrigerāt opacitate: atq̨ etiā rigore gaudent: quæ diximus. Quare expimētis optime credit̄. A cælo proximum est terræ dixisse rationem haud faciliore tractatu. Quippe non eadem arboribus conuenit & frugibus: plerunque nec pulla qualem habet campania: ubique optima uitibus. Aut quæ tenues exalat nebulas. Nec rubrica multis laudata. Cretam in albensium pompeianorumque agro & argillam cunctis ad uineam generibus anteponunt: quāq̨ præpingues quod accipitur ī eo genere inuicem sabulum album: In ticinēsi multisq̨ in locis nigrum. Itēq̨ rubrū etiam pingui terræ permixtū infœcundū est. Argumenta quoq̨ iudicātium sæpe fallūt. Non utiq̨ solū lætū est: in quo proceræ arbores nitēt: præterq̨ illis arboribus. Quid enī abiete ꝓcerius. Aut quæ uixisse possit alia in loco eodē: Nec luxuriosa pabula pinguis soli semp indicium habet. Nā quid laudatius germaniæ pabulis: & tamē statim subest harena tenuissimo cespitū corio. Nec sēper aquosa est terra: cui ꝓceritas hærbaꝝ. Nō hercle magis q̄ pinguis adhærens digytis. Quod ī argillis arguitur. Scrobes qdem regesta in eos nulla complet: ut densa atq̨ rara ad hūc modum deprehēdi possit: ferroq̨ omīs rubiginem obducit. Nec grauis aut leuior iusto deprehēdit̄ pondere. Quod enim terræ pōdus iustum intelligi pōt. Nec fluminibus aggesta semper laudabilis quādo senescāt sata quædā aqua. Sed neq̨ illa quæ laudatur diu præterq̨ salici utilis sentitur. Inter argumēta stipulæ crassitudo est tanta alioqn in leborino cāpaniæ nobili cāpo: ut ligni uice utantur. Sed idem solū ubicūq̨ arduum ope: difficile cultu: bonis suis acrius pene q̄ uitiis cū affligit agricolam. Et carbūculis quæ terra ita uocatur. Emendari uitem hac terra putatur. Nā tofus scaber natura fricabilis expetitur quoq̨ ab auctoribus. Virgilius & quæ filicem ferat non improbat uitibus. Salsæq̨ terræ multa melius credūtur: tutiora uitiis īnascētium aīalium. Nec colles ope nudātur: si quis perite fodiat. Nec cāpi omēs minus soles atq̨ pflatus q̄ opus sit accipiunt. Et quasdā pruinis ac nebulis pasci diximus uites: Omīum reꝝ sunt quædā in alto secreta: & suo cuiq̨ corde præuidenda. Quid q̨ mutatur sæpe iudicata quoq̨ ac diu cōprehensa: In thessalia circa larissam emisso lacu frigidior facta ea regio est. Oleæ desierūt quæ prius fuerant. Item uites aduri: quod nō antea thracia sensit amoto hebro. Et circa philippos cultura siccata regio mutauit cæli habitum. At in syracusano agro aduena cultor elapidato luto sole prodidit fruges: donec regessit lapides. In syria leuē tenui sulco imprimūt uomerem: qa subest saxum exurēs æstate semina. Iam in quibusdā locis similes æstus: īmodici & frigoꝝ effectus. Est fertilis thracia frugum rigore: & æstibus africa & ægyptus. In chalchia rodioꝝ insula locus qdam est ī tātū fœcūdus: ut suo tēpore satum demetant hordeum: sublatumq̨ protinus serant: & cū aliis frugibus metant. Glareosum oleis solum aptissimum in uenafrano: pinguissimū in betica. Punica uina in saxo coquūtur. Cecubæ uites in pōtinis paludibus madent. Tāta est argumētoꝝ & soli uarietas ac differentia. Cæsar Vopiscus cū cām apud censores ageret campos rosiæ dixit italiæ sumē esse: in quibus perticas pridie relictas gramen operiret. Sed nō nisi ad pabulum probant̄. Non tamen indociles natura nos esse uoluit: & uita cōfessa fecit etiā ubi bona certa nō fecerat. Quā ob rē prius dicamus crimina.

Genera terraꝝ. Ca.v.

t Erram amaram siue macram si quis probare uelit. Demōstrant eam atræ degeneresq̨ hærbæ. Frigidam autē retorride nata. Itē uliginosam tristia. Rubricā occuli. Argillosam quæ operi difficillima: quæq̨ rastros ac uomeres ingentibus glebis oneret: quāq̨ aliquādo nō quod operi: hoc & fructui sit aduersum. Itē e cōtrario cineraceā & sabulū album. Nā sterilis dēsa callo facile deprehēditur uel uno ictu cuspidis. Cato breuiter atq̨ ex suo more uitia determinat. Terram cariosam caue: ne ue plaustro ne ue pecore impellas. Quid putamus hac appellatione ab eo tantope reformidari: ut pene uestigiis quoq̨ interdicat: Redeamus ad ligni cariem & inueniemus illa: quæ in tātum abhominatur uitia: aridæ: fistulosæ: scabræ canescētis: exesæ pumicosæ. Plus dixit una significatione q̄ possit ulla copia sermonis enarrari. Est enim interpretatione uitioꝝ quadā nō ætate: quæ nulla in ea intelligi potest: sed natura sua anus terra. Et ideo in fœcunda ad omīa: atq̨ etiā imbecilla. Idē agrū optimū iudicat ad radicē mōtium planicie in meridiem excurrēte: quæ est totius italiæ situs. Terram uero tenerā quæ uocetur pulla. Erit igit̄ hæc optima & operi satiua. Intelligere mō libeat dictam mira significatione tenerā: & qcqd optari debet ī eo uocabulo īuenietur. Illa tempatæ ubertatis: Illa mollis: facilisq̨ culturæ: nec madida: nec sitiens. Illa post uomerē nitescēs: qualem fons ingenioꝝ Homerus in armis ab eo cælatam dixit: addiditq̨ miraculū increscētis: q̨uis fieret in auro. Illa quā recētem exqrūt iprobæ

alites uomerem comitantes: coruiq; aratoris uestigia ipsa rodentes. Reddat̃ hoc in loco luxuriæ quoq; sentētia & aliqua in ꝓpositum. Certe Cicero lux doctrinaꝝ altera Meliora inqt unguēta sunt quæ terrā: q̃ quæ crocū sapiunt. Hoc enim maluit dixisse q̃ redolent. Ita est ꝓfecto. Illa enim erit optima: quæ unguēta sapiet. Quod si admonēdi sumus: qualis sit terræ color ille: q quæritur: cōtingit sæpe etiā quiescēte ea sub occasu solis: in quo loco arquus cælestis deiecerit capita sua. Et cū a siccitate cōtinua īmaduerit hymbre: tūc emittit illum suum halitum diuinū ex sole cōceptū: cui compari suauitas nulla possit: Is esse odor in cōmota debebit: reptusq; neminē fallet: ac de terræ odore optime iudicabit. Talis fere est in noualibus cæsa uetere silua: quæ cō/sensu laudatur. Et in frugibus quidem ferēdis eadem terra utilior intelligitur: quotiens ītermis/sa cultura qeuit: quod in uineis nō fit. Eoq; diligentius eligēda est: ne uera existat opinio eoꝝ: q iam italiæ terram existimauere lassam. Operis qdem facultas in aliis generibus constat e cælo: nec potest arari post hymbres aliqua ubertatis uitio lentescēs. Cōtra in bizantio africæ illū centena & qnquagena fruge fertilē cāpum: nullis cū siccus est: arabilē tauris: post hymbres uili asello: & a parte altera iugi anu uomerem trahente uidimus scindi. Terrā enim terra emēdari (ut aliqui præcipiunt) super tenuē pingui iniecta aut gracili: bibulaq; sup humidā ac pinguem: dementiæ operarii est. Quid enim potest sperare q talem colit.

De terra quam britānia & gallia amat. Ca. vi.

a Lia est rō quam britānia & gallia inuenere alendi eam: ipsa quod uocant margam. Spissior ubertas in ea intelligitur. Est autem quidam terræ adeps: ac uelut glandia ī corporibus ibi densante se pinguitudinis nucleo. Non omisere & hoc græci.

De græcoꝝ doctrina. Ca. vii.

q Vid enim intētatum illis: Leucargyllion uocāt cādidā argillam: qua in megarico agro utūtur. Sed tantū in humida frigidaq; terra. Illas gallias britāniasq; locuplectātis cū cura dici cōuenit. Duo genera fuerant. Plura nuper exerceri cœpta ꝓficientibus ingeniis. Est enim alba ruffa: colūbina: argyllacea: tofacea: harenacea. Natura duplex: aspera aut pinguis. Experimēta utriusq; in manus: ususq; geminus: aut ut fruges tantū alant: aut eædem & pabulū. Fruges alit tofacea alba: quæ si sit inter fōtes repta: est ad infinitum fertilis: ueꝝ aspa tractatu: & si nimia iniecta est exurit solum. Proxima est ruffa: quæ uocatur capnumargos intermixto lapide terræ minutæ harenosæ. Lapis cōtūditur in ipso campo: primisq; annis stipula difficulter cæditur ꝓpter lapides. Impēdio tamen minimo leuitate dimidio minoris q̃ cæteræ inuehitur. Inspergitur rara sale eā misceri putāt. Vtrūq; hoc gen⁹ semel iniectū i. l. ānos ualet & frugū & pabuli ubertate.

De terraꝝ generibus. Ca. viii.

q Væ pingues esse sentiuntur: ex iis præcipue alba. Plura eius genera. Mordacissimū quod supra diximus. Alteꝝ genus albæ cretæ argentaria est. Petitur ex alto in centenos pedes actis pleꝝq; puteis ore angustatis intus ut in metallis spatiante uena. Hac maxime britānia uti/tur. Durant ānis. lxxx. Neq; est exemplum ullius qui bis in uita hāc eidem iniecerit. Tertiū ge/nus cādidæ glischromargon uocāt. Est aūt creta fullonia mixta pingui terra: pabuli q̃ frugū fertilior: ita ut messe sublata āte sementē alterā lætissimū secetur. Dū in fruge ē nullū aliud gramē emittit. Durat xxx. ānis dēsior iusto. Cymini mō strāgulat solū. Colūbinā gallia suo noīe glaucopelō appellat: glebis excitat̃ lapidū mō. Sola gelatiōe ita soluit̃: ut tenuissimas bratteas facit. Hæc ex æquo fertilis. Harenacea utūt̃ si alia nō sit: ī uliginosis uerticibus & si alia sit: ubi hos gē tiū solos nouimus: q fertilissimū agrū colētes quacūq; terra īfra tres pedes effossa & pedali crassitudine iiecta lætificēt. Sed ea nō diutius ānis x. ꝓdest. Hedui & pictones calce uberrimos fecere agros, quæ sane & oleis & uitibus utilissima repitur. Omīs aūt marga arato iniciēda ē: ut medicamentum rapiatur: & fimi desiderat aliq̃tulū. Quæ primo plus aspera & quæ in hærbas nō effūdit̃: alioqn nouitate quæcūq; fuerit solū lædet. Ne sic qdē primo āno fertilis. Interē & quali solo quærat̃. Sicca. n. humida melior: arido pīguis. Tēpata alterutra creta uł colūbina cōuenit.

De cineris usu: & de fimo: & quæ sata uberiorē terrā faciāt: & quæ urāt. Ca. ix.

t Ranspadanis cineris usus adeo placet: ut anteponāt fimo iumētoꝝ: quod qa leuissimū est: ob id exurunt. Vtroq; tamē pariter non utuntur in eodem aruo: nec in arbustis cinere: nec quasdam ad fruges ut diximus. Sūt qui puluere quoq; uuas ali iudicent: pubescētesq; puluerēt: & uitium arborūq; radicib⁹ aspergēt. Quod certū est narbonēsi ꝓuintiæ & uidemias certius sic eo coqui: quia plus puluis ibi q̃ sol cōfert. Fimi plures differentiæ. Ipsa res ātiqua. Iā apud Homeꝝ regius senex agrum ita suis manibus lætificans repitur. Argeus rex in græcia excogitasse. traditur. Diuulgasse uero Hercules in italia: quæ rgi suo Stercuto Fauni filio ob hoc inuentum immortalitatem tribuit. M. Varro principatū dat turdoꝝ fimo ex auiariis. Quod etiam pabulo boum suum magnificat. Neq; alio cibo celerius pinguescere asseuerat. De nostris moribus bene sperare est: si tāta apud maiores fuere auiaria: ut ex iis agri stercorarētur. Proximum Columella colūbariis: mox gallinariis facit: natātium alitum dānato. Cæteri auctores cōsensu humanas da/

pes ad hoc imprimis aduocant. Alii ex iis præferũt hoĩum potus in corioꝝ officinis pilo made/
facto. Alii per ſeſe aqua iterꝫ largiuſq́ etiam ꝗ̃ cũ bibitur admixta. Quippe plus iã ibi male do/
mandũ eſt: cum ad uirus illud uini homo acceſſerit. Hæc ſũt certamina quibus inuicem ad ꝑtellu/
rem quoq́ alendã utũtur hoĩes. Proxime ſpurcitias ſuum laudant. Columella ſolus dãnat. Alii
cuiuſcũq́ quadrupediſ exitioſum. Aliqui colũbaꝝ præferũt. Proximũ deinde capraꝝ ẽ. Ab hoc
ouium. Deinde boum. Nouiſſimus iumẽtoꝝ. Hæ fuere apud priſcos differentiæ. Simulq́ præ
cepta nõ inuenio re tali utẽdi: quãdo & hic uetuſtas utilior. uſuq́ iam eſt apud quoſdã prouinti
alium in tantũ abundãte geniali copia pecudũ farinæ uice cribris ſuperiniici: fetore aſpectuq́ tẽ
poris uiribus in quãdam etiã gratiã mutato. Nuper ĩpertũ oleas gaudere maxime cinere & cal
cariis fornacibus. Varro præceptis adiicit: equino quod ſit leuiſſimũ ſegetes alendas. Prata ue/
ro grauiore: & quod ex hordeo fiat: multaſq́ gignit hærbas. Quidã etiã bubulo iumẽtoꝝ præ
ferunt: ouillũq́ caprino. Omĩbus uero aſininũ: quoniã lẽtiſſime mãdat. E cõtrario uſus aduer/
ſus utrũq́ ꝓnũtiat. Inter omẽs aũt conſtat nihil eſſe utilius lupini ſegete: priuſq́ ſiliqueẽ aratro
uel bidentibus uerſa: manipulis ue circa radices arboꝝ uel uitiũ obrutis. Etiam ubi non ſit pecuſ
culmo ipſo uel etiã filice ſtercorare arbitrãẽ. Cato ſtercus unde fiat: ſtramẽta: lupinũ: paleaſ: fa
balia: ac frõdes iligneas: quernaſq́ e ſegete euellito. Ebulũ cicutam & circũ ſalicta herbã auctam
uluãq́ ea ſuſternito ouibus: frõdemq́ putridã. Vinea ſi macruerit: ſarmẽta ſua cõburito: & iti/
dem inarato. Itẽq́ ubi ſaturus eris frumẽtum: oues ibi delectato. Necnõ & ſatis qbuſdã ipſis pa
ſci terram dicit. Segeteꝫ ſtercorãt fruges: lupinũ: faba: uitia. Sicut e cõtrario cicer: quia uelliẽ &
quia ſalſũ eſt: hordeũ: fœnũgræcũ: eruum. Hæc oĩa ſegetẽ exurũt: & oĩa quæ uellũẽ. Nu/
cleos in ſegetem ne indideris. Virgilius & lino ſegetem exuri: & auena: & papauere arbitraẽ. Fi/
meta ſub diuo cõcauo loco & qui humorem colligat: ſtramẽto intecta ne in ſole areſcant. Palo e
robore depacto fieri iubet. Ita fore ne ĩnaſcãtur iis ſerpẽteſ. Fimũ miſcere terræ plurimũ refert
fauonio flãte ac luna ſitiente. Id pleriq́ praue intelligũt a fauonii ortu faciẽdũ: ac februario men
ſe tãtũ: cũ id pleraq́ ſata aliiſ poſtulẽt mẽſibꝰ. Quocũq́ tpe fiat: curãdũ ut ab occaſu æqnoctia
li flãte uẽto fiat: luna decreſcẽte ac ſicca. Miꝝ ĩmodũ augeẽ ubertaſ affectꝰq́ eiꝰ obſuatõe tali.

De ſatione arboꝝ: & ꝙ auulſione naſcuntur arbores. Ca. x.

a Bũde prædicta rõe cæli ac terræ. Nũc de his arboribuſ dicemus: quæ cura hoĩuꝫ atq́ arte
prouenĩũt. Nec pauciora ꝓpe ſunt genera: tam benignæ naturæ gratiam rttulimus. Aut
enim ſemine ꝓueniunt: aut plãtis radicis: aut ꝓpagine: aut auulſione: aut ſurculo: aut ĩſito & cõ
ſecto arboris trunco. Nã folia palmaꝝ apud babylonios ſeri: atq́ ita arborem ꝓuenire Troguꝫ
crediđiſſe demiror. Quædã pluribus generibus ſerũtur: quædã oĩbus. At pleraq́ ex iis natu
ra ipſa docuit: & ĩ primis ſemẽ ſerere: cũ decidẽs exceptũq́ terra uiuiſceret. Sed quædam nõ ali
ter proueniunt: ut caſtaneæ iuglãdes: cæduis dũtaxat exceptiſ. Ex ſemine aũt quãq́ diſſimili ea
quoq́ quæ & aliis mõis ſerũtur: ut uites & mala atq́ pyra. Nãq́ iis ꝓ ſemine nucleus: nõ ut ſu
pradictis fructus ipſe. Et meſpila ſemine naſci poſſũt. Oĩa hæc tarda ꝓuẽtu ac degenerãtia &
inſito reſtituẽda. Interdũ etiã caſtaneæ. Quibuſdã natura cõtra oĩo nõ degenerandi quoquo
mõ ſerãtur: ut cupreſſis: palmis: lauris. Nãq́ & laurus pluribus mõis ſeritur. Genera eius dixi/
mus. Ex iis auguſta & bacalis & pinus ſimili mõ ſerũtur. Baccæ mẽſe ianuario aqlonis afflatu ſic/
cante legũtur: expandũturq́ raræ: ne calefiant aceruo. Poſtea quidã fimo ad ſerẽdũ paratas uri
na madefaciunt. Alii in qualo pedibus in ꝓfluente deculcant: donec auferaẽ cutis. Alioqn uligo
infeſtat: nec patitur naſci. In ſulco repaſtinato palmi altitudine uicenæ fere aceruatim mẽſe mar
tio. Eædem & ꝓpagine ſerũtur. Triũphaliſq́ talea tantũ. Myrti genera oĩa in cãpania baccis
ſerũtur. Romæ propagine tarentina. Democritus & alio mõ ſeri docet: grãdiſſimis baccaꝝ tuſis
leuiter ne grana frangãtur: eaq́ in trita reſte circũligari: atq́ ita ſeri: parietem fore dẽſitatis: ex
quo uirgulæ differantur. Sic & ſpinas ſæpis cã ſerũt uomice moris ſpinaꝝ circũlita. Pilas ãt lau/
rus & myrti inopia a trimatu tẽpeſtiuũ eſt trãſferre. Inter ea quæ ſemine ſerũtur: Mago in nuci
bus opoſus eſt. Amygdalæ in argilla molli meridiẽ ſpectanti ſeri iubẽtur. Gaudere eas in dura
calidaq́ terra. In pingui & humida mori ac ſterileſcere. Serendas ꝗ̃ maxime falcatas & e nouel/
la: fimoq́ diluto maceratas ꝑ triduũ: aut pridie ꝗ̃ ſerantur aqua mulſa. Mucrone defigi aciẽ la/
teris. In aquilonẽ ſpectare: ternas ſimul ſerendas: trianguli rõe: palmo inter ſe diſtantes: denis
diebus adaquari donec grandeſcant. Iuglãdes nuces porrectæ ſerũtur cõmiſſuris iacẽtibus. Pi/
neæ nucleis ſeptenis fere in ollas perforatas additis: aut ut laurus quæ baccis ſeritur. Citrea gra
no & ꝓpagine. Sorba ſemine & a radice planta & auulſione prouenĩũt. Sed illa in calidis. Sorba
& in frigidis & humidis. Natura & plantaria demõſtrauit: multaꝝ radicibus pululane ſobole dẽ
ſa: & pariente matre quas enecet. Eius quippe umbra turba indigeſta premitur: ut in lauris: pu/
nicis: platanis: ceraſis: prunis. Paucoꝝ in hoc genere rami parcunt ſoboli: ut ulmoꝝ palmaꝝq́.
nullis uero tales pulluli ꝓueniũt: niſi aquaꝝ radices amore ſolis atq́ hymbris in ſũma tellure ſpa
tiantur. Oĩa ea nõ ſtatim moris eſt in ſua locari. ſed prius nutrici dari: atq́ in ſeminariis adole

ſcere:iterū q; migrare. Qui trāſitus mirꝝ ī modū mitigat etiā ſilueſtres: ſiue arborꝝ quoq; ut ho/
minū natura nouitatis ac peregrinationis auida eſt: ſiue diſcedentes uirus rlinquūt: māſueſcūtq;
tractatu ceu feræ dū radici auellitur plāta. Et aliud genus ſimile natura præmōſtrauit. Auulſiq;
arboribus ſtolones uixere. Quo in genere & cum parui ſūt auellūtur: ptemq; aliquam e matriſ
quoq; corpore auferūt ſecū fimbriato corpore. Hoc mō plātantur punicæ: coryli: mali: ſorbi:
meſpili: fraxini: fici. In primiſq; uites. Cotoneū ita ſatum degenerat. Ex eodē inuētu eſt: ſurcu/
los abſciſos ſerere hoc primo ſæpis cā factum ſābucis: cotoneo: & rubis depactis. Mox & cul/
turæ: ut populis: alnis: ſalici: quæ uel inuerſo ſurculo ſeritur. Iam eæ ibi diſponūtur: ubi libeat
eſſe eas. Quā ob rem ſeminarii curam ante cōuenit dici: q̄ trāſeat in alia genera. Nāq; & huic
principio eligi ſolum refert: quoniam nutricē indulgentiorē eſſe q̄ matrē ſæpe cōuenit. Sit er/
go ſiccum ſuccoſumq; bipalio ſubactū: aduenis hoſpitale: & q̄ſimillimū terræ in quā trāſferēdū
ſit. Ante omīa elapidatū munitūq; ad incurſum etiā gallinacei generis. Quāminime rimoſū: ne
penetrans ſol exurat fibras. Interuallo ſexquipedū ſeri ne ſe inter ſe cōtingant: & noceāt. Præ/
ter alia uitia etiā uerminoſa fiunt: ideo ſarriri cōuenit ſæpius: hærbaſque auelli. Præterea ſemi/
na ipſa fruticātia ſupputare: ac falcem pati cōſueſcere. Cato & furcis crates imponi iubet altitudi
ne hoīs ad ſolem recipiendum: atq; integi culmo ad frigora arcenda. Sic pyrorꝝ malorꝝq; ſemina
nutriri. Sic pineas nuces. Sic cupreſſos ſemine ſatas & ipſas. Minimis id granis cōſtat: ut uix p/
ſpici quædam poſſint. Nō omittēdum naturæ miraculū. Ex tam puo gigni arbores: tanto maio
re tritici & hordei grano: ne quis fabā reputet. Quid ſimile originis ſuæ habēt malorꝝ pyrorꝝq;
ſemina? His principiis reſpuētem ſecures materiem naſci indomitam pōderibus īmēſis præla:
arboris uelis turribus muriſque impellēdis arietibus. Hæc eſt natura eius. Hæc potētia. Super
omīa erit e lachryma naſci alqd: ut ſuo loco dicemus. Ergo e cupreſſo fœmina (mas enim ut dixi
mus nō gignit) pilulæ collectæ: quibus docui mēſibus ſiccantur ſole: ruptæque emittunt ſemen
formicis mire expetitum: ampliato etiam miraculo tantuli animalis cibo abſumi natalē tantarꝝ ar
borꝝ. Seritur mēſe aprili area æquata cylindris: aut uolgiolis denſum: terraque cribris ſupcerni/
tur pollicis craſſitudine. Cōtra īmane pōdus attollere ſe non ualet: retorquetq; ſub terra. Ob
hoc parcit̄ ueſtigiis. Leniter rigatur a ſolis occaſu in trinis diebus: ut æqualiter bibat: donec erū
pant. Differūtur poſt ānum dodrātali filo cuſtodita tēperie: ut uiridi cælo ſerātut ac ſine aura.
Mirꝝq; dictu piculum tātum eo die eſt: ſi rorauerit: q̄tulūcūq; hymbrē: aut ſi afflauerit. De reli
quo tutæ ſunt perpetua ſecuritate. Aquaſq; poſtea odere. Et zinzifa grano ſerūtur mēſe aprili.
Tuberes melius inſeruntur in pruno ſilueſtri & malo cotoneo. Et in calabria ea ē ſpina ſilueſtriſ:
quæcūq; optime & myxas recipit: utiliter & ſorbos.

De transferendis ſeminariis: & ulmis ſerendis & ſcrobibus. Ca. xi.

p Lantas ex ſeminario tranſferre ī aliud priuſq̄ ſuo loco ponātur operoſe præcipi arbitror:
licet trāſlatione folia latiora fieri ſpōdeāt. Vlmorꝝ priuſq̄ folio ueſtiantur. Samara colligē
da eſt circa martias Kaln̄. cū flaueſcere īcipit. Deinde biduo in umbra ſiccata ſerenda denſa in re
fracto terra ſuper minutatim cribrata craſſitudine quæ in cupreſſis. Pluuiæ ſi nō adiuuent: rigā
da. Deferendæ ex arearꝝ ucnis poſt annū in ulmaria interuallo pedali in unāquāq̄ ptē. Maritas
ulmos autūno ſerere utilius: qa carent ſemine. Nā eæ e plantis ſerūt̄. In arbuſtū qnquēnes ſub
urbe trāſferūtur: aut (ut qbuſdam placet) quæ uicenū pedum eſſe cœperūt. Sulco qui nouenari/
us dicitur: altitudine pedū trium: pari latitudine: & eo amplius circa poſitaſ pedes terni undiq; e
ſolido adaggerātur. Arulas id uocant in campania. Interualla ex loci natura ſūmuntur. Aridio
res ſerendas in campeſtribus conuenit. Populos & fraxinos quia feſtinantius germinant diſpo/
ni quoque maturiuſ conuenit. Hoc eſt ab idibus febru. plantis & ipſas naſcentes. In diſponendis
arboribus arbuſtiſq; ac uineis qncūcialis ordinū rō uulgata & neceſſaria: nō pflatu mō utilis: ue
rum & aſpectu grata quocūq; mō intueare in ordinē ſe porrigēte uerſu. Populis eadē rō ſemine
qua ulmos ſerēdi: tranſferēdi quoq; e ſeminariis eadem & ſiluis. Ante omīa igitur ī ſimilē tranſ
ferri terram aut meliorem oportet. Nec e tepidis aut præcocibus ī frigidos aut ſerotinos ſitus:
ut neq; ex iis in illos. Præfodere ſcrobes ante (ſi fieri poſſet) tanto: donec pīgui ceſpite obducan
tur. Mago ante annū fieri iubet: ut ſolem pluuiaſq; cōbibant: aut ſi cōditio largita nō ſit: ignes in
medio fieri ante mēſes duos: nec niſi poſt hymbres ī his ſeri. Altitudinē earꝝ in argilloſo aut du
ro ſolo trium cubitorꝝ eſſe in quāque ptem. In prunis palmo amplius: & ubique caminata foſſu/
ra ore compreſſiore ſint. Nigra uero terra duo cubita & palmū quadratis angulis. Eadem mēſu/
ra græci auctores cōſentiunt: nō altiorēs qnō ſemipede eſſe debere: nec latiores duobus pedib9.
Nuſq̄ uero ſexqpede minus alto: quoniam ī humido ſolo ad uicina aquæ pueniat. Cato ſi locus
aquoſus ſit inquit latas pedes ternos. In faucibus imiſq; palmum & pedē: altitudine quattuor pe
dum: eas lapide cōſterni: aut ſi nō ſit perticis ſalignis uiridibus. Si neque eæ ſint: ſarmētiſ: ita ut
in altitudinē ſemipedem trahantur. Nobis adiiciēdum uidetur ex prædicta arborꝝ natura ut alti
us dimittantur eæ: quæ ſūma tellure gaudēt: tanq̄ fraxinus: olea. Hæc & ſimilia quaternos pe

des oportet demitti. Cæteris sat est si altitudinis pedes ternos effecerint. Excide ĩquit radicem
istam Papyrius cursor impator ad terrorẽ prenestinoꝝ prætoris. Destringi securius se teste in/
noxium abradi partes: quæ se nudauerint terra. Aliqui lapides rotũdos subiici malũt: qui & cõ/
tineãt humorem & trasmittant. Nõ item planos facere: & a terreno arcere radicẽ exstimantes.
Glarea substrata iter utrãq; sẽtẽtiã fuerit. Arborẽ nec minorẽ bima nec maiorem trima trãsfer
ri quidã præcipiũt. Alii cũ annum impleat. Cato crassiorẽ quinq; digytis nõ omisit. Idẽ si absti/
neret meridianã cæli partẽ signare in cortice: ut trãslata iisdem & assuetis statuerẽt oris: ne aq/
loniæ meridianis oppositæ solibus finderentur: & algerent meridianæ aqlonibus. Quod e diuer
so affectant etiã qdam in uite ficoq; permutãtes in cõtrariũ. Densiora enim folia ita fieri: magisq;
protegere fructum & minus amittere: ficũq; sic etiã scãsilem fieri. Pleriq; id demũ cauẽt: ut pla/
ga deputati cacuminis meridiem spectet: ignari fissuris nimii uaporis opponi. Id qdem in horam
diei quintã uel octauã spectare maluerim. Neque latet nõ negligendũ: ne radices mora inhare/
scant: ne ue a septẽtrionibus: aut ab ea parte cæli usque ad exortũ brumalẽ uẽto flãte effodian/
tur arbores: aut certe nõ aduersæ iis uẽtis radices præbeãtur. Propter quod emoriũtur ignaris
causæ agricolis. Cato omẽs uẽtos & hymbrẽ quoque in tota trãslatione dãnat. Et hoc ꝓderit
q̃plurimũ terræ in qua uixerint radicibus cohærere: ac tota cespite circũligari. Cũ ob id Cato ĩ
corbibus transferri iubeat. Proculdubio utilissime quidem sũmam terrã cõtentus est subdi. Qui
dam punicis malis substrato lapide nõ rũpi pomum in arboribus tradunt. Radices inflexas poni
melius. Arborem ita locari: ut media sit totius scrobis necessarium. Ficus si in sicilia bulboꝝ hoc
genus est serit: ocissime ferre traditur pomum: neque uermiculationi obnoxium. Quo uitio nõ
carent reliqua poma similiter sata. Radicum eius magnã adhibẽdã curam ut exẽptas appareat:
nõ auulsas qs dubitet? Qua rõe & reliqua cõfessa omittimus. Sicuti terrã circa radices festucato
spissãdã. Quod Cato primũ ĩ ea re esse cẽset. Plagã quoq; a trunco oblimi fimo: & foliis præli/
gari præcipiens.

De interuallis plantandarum arborum & umbris & stillicidiis: & ubi plantari debeant. Ca. xii.

Vius loci pars est ad interualla pertinẽs. Quidam punicas & myrtos & lauros dẽsiores se
h ri iusserunt. In pedibus tamẽ nouenis. Malos ãplius paulo: uel magis etiã pyros: magisq;
amygdalas: & ficus. Quod optime diiudicabit ramoꝝ amplitudinis rõ: locoꝝque & umbræ
cuiusque arboris: quoniam has quoque obseruari oportet. Breues sunt q̃uis magnaꝝ arboꝝ: q
in orbem ramos circĩnent: ut in malis pyrisque. Eædem enormes cerasis: lauris. Iã quædam um
braꝝ ꝓprietas. Iuglandium grauis & noxia: etiam capiti humano: omĩbusque iuxta satis. Necat
germina & pinus: sed uentis utraq; resistit: quoniã & protecta uineaꝝ rõe egent. Stillicidia pi/
nus quercus ilicis põderosissima. Nullũ cupressi: umbra minima: & in se circũuoluta. Ficoꝝ leuis
q̃uis sparsa: ideoq; inter uineas seri nõ uetant. Vlmoꝝ leuis: etiam nutriens quæcũq; opacat.
Sed attico hæc quoq; uidetur e grauissimis: nec dubito si emittãtur in ramos. Cõstrictæ quidem
ulmi noxiã esse nõ arbitror. Iucũda & platani quãq; crassa. Licet gramini credere non soli: haud
alia lætius operiente toros. Populo nulla ludẽtibus foliis. Pinguis alno: sed pascẽt sata. Vitis sibi
sufficit: mobili folio: iactatuq; crebro solem umbra tempans. Eodẽ graui ꝓtegens in hymbre.
Omĩum fere leuis umbra: quoꝝ pediculi lõgi. Nõ fastidiẽda hæc quoq; sciẽtia: atq; non in ulti/
mis ponẽda: quãdo quibus ꝗ satis umbra aut nutrix aut nouerca est. Iuglãdium qdem pinoꝝq;
& piceaꝝ & abietis quacũq; attigere: nõ dubie uenenũ est. Stillicidii breuis diffinitio ẽ. Omĩum
quæ ꝓiectu frõdis ita diffũduntur: ut p ipsas nõ defluant hymbres: stilla sæua est. Ergo pluri/
mum intererit hac ĩ quæstõe terra in qua seremus: in quãtum arbores quasq; alat. Iã p se colles
minora quærũt interualla. Ventosis locis crebriores seri cõducit. Olea tamẽ maximo ĩteruallo:
De qua Catonis italica sentẽtia est. In xxv. pedibus minimũ: plurimũ xxx. seri. Sed hoc uariat
locoꝝ natura. Nõ alia maior in betica arbor. In africa uero fides penes auctores erit. Moliarias
uocari multas narrat a pondere olei quod ferant ãnuo ꝓuẽtu. Ideo lxxv. pedes Mago ĩteruallo
dedit undiq;: etiam in macro solo ac duro atq; uẽtoso. Cũ minimũ xlv. Betica quidẽ uberrimas
messes inter oleas metit. Illam inscitiam pudendã esse cõueniet: & adultas inter sese luctari iusto
plus: & in senectã præcipitare: aut pleꝝq; ipsis: q posuere coarguẽtibus ĩpitiã suã totas excide/
re. Nihil ẽ fœdius agricolis: q̃ gestæ rei penitẽtia multo iã ut præstet laxitate delinquere.

Quæ arbores tarde crescant: & quæ celeriter: & de sabina. Ca. xiii.

Vædam ãt natura tarde crescũt: & ĩ primis semine tantũ nascentia: & lõgo æuo duranti a.
q At quæ cito occidũt uelocia sũt: ut ficus: punica: prunus: malus: pyrus: myrtus: salix: & ta
men antecedũt diuitiis. In trimatu enim fere incipiũt ostendentes & ãte. Ex iis lẽtissimã pyrus.
Ocissima omĩum cyperus & pseudocapirius frutex. Protinus enim floret: semẽq; ꝓfert. Oĩa ue
ro acelerius adolescũt stolonibus ablatis: unãq; in stirpẽ redactis alimentis. Eadem natura & pro
pagines docuit. Rubi nãq; curuati gracilitate & simul proceritate nimia defigũt rursus in terram
capita. Iteꝝque nascũtur ex sese repleturi omĩa: ni resistat cultura: ꝓrsus ut possint uideri hoĩes

terræ cauſa geniti. Ita peſſima atqꝫ execrãda res ꝓpaginẽ tamẽ docuit: atqꝫ radicem acquiri uiri
dem. Eadem ãt natura eſt hederis. Cato ꝓpagari præter uitẽ tradit ficũ: oleã: punicam: maloꝝ
genera oĩa. Lauꝝ: prunos: myrtus: nuces auellanas: & preneſtinas: platanum. Propagatõnum
duo genera: ramo ab arbore depreſſo in ſcrobẽ quattuor pedũ quoqꝫ: & poſt biẽniũ amputato
flexu: plãtaqꝫ trãſlata poſt trimatũ: quas ſi lõgius ferre libeat: in qualis ſtatim aut uaſis fictilib⁹
defodere ꝓpagines aptiſſimũ: ut in iis trãſferãtur. Alteꝝ genus luxurioſius: radices in ipſa arbo
re ſollicitando traiectis ꝑ uaſa fictilia: uel qualos ramis terraqꝫ circũpactis: atqꝫ hoc blãdimento
impetratis radicibus: inter poma ipſa & cacumina (in ſũma enĩ cacumina hoc mõ petũtur audaci ĩ
genio) arborem aliã lõge a tellure faciẽdi. Eodẽ quo ſupra biẽnii ſpatio abſciſſa ꝓpagine: & cuꝫ
qualis illis ſata. Sabina hærba propagine ſeritur & auulſione. Tradunt fece uini aut e parietibus
latere tuſo mire ali. Iiſdem modis roſmarinum ſerunt: & ramo. quoniam neutri ſemen. Rododẽ
dron propagine & ſemine.

De ſatione arboꝝ & inſitione: & quõ inuẽta ſit tenera inſerẽdi ĩplaſtratio. Ca. xiiii.

ſ Emine quoqꝫ inſerere natura docuit raptim auiũ fame deuorato: ſolidoqꝫ & alui tepore ma
dido cũ fœcundo fimi medicamine abiecto in mollibus arboꝝ lecticis: & uẽtis ſæpe tranſla
to in aliquas corticum rimas. Vnde uidimus ceraſum in ſalice: platanũ in lauro: lauꝝ ĩ ceraſo: &
baccas ſimul diſcolores. Tradũt & monedulã cõdentem ſemina in theſauros cauernaꝝ eiuſdẽ rei
præbere cauſas. Hinc nata inoculatio ſutoriæ ſimili fiſtula apiendi in arbore oculum cortice ex
ciſo: ſemenqꝫ includẽdi eadem fiſtula ſublatum ex alia. In ficis aũt & malis hæc fuit ĩoculatio an
tiqua. Virgiliana quærit ſinũ in nodo germine expulſi corticis: gẽmãqꝫ ex alia arbore includit.
Et hactenus natura ipſa docuit. Inſitionem ãt caſus magiſter alius: & pene numeroſior ad hunc
modũ. Agricola ſedulus caſam ſepis munimẽto cingẽs: quo minus putreſcerent ſudes: limẽ ſub
didit ex hedera. At illæ uiuaci morſu apprehenſæ ſuam ex alieno fecere uitam: apparuitqꝫ trũcũ
eſſe pro terra. Aufertur ergo ſerra æqualiter ſuperficies: leuigat̃ falce trũcus. Ratio poſtea du
plex. Et prima inter corticem lignũqꝫ inſerendi. Timebant priſci trũcũ findere. Mox ĩforare au
ſi medio. Ipſiqꝫ medullæ calamũ imprimebant unũ inſerentes. Neque enim plures cupiebat̃ me
dulla ſubtilior. Poſtea ratõ uel ſenos adiicit mortalitati eoꝝ ex numero ſuccurrere perſuaſa per
media trũco leniter fiſſo: cuneoque tenui fiſſurã cuſtodiẽte: donec cuſpidatim deciſus deſcendat ĩ
rimã calamus. Multa in hoc ſeruanda. Primum omniũ quæ patiatur coitũ talẽ arbor & cuius ar
boriſ calamus. Varie quoque & nõ iiſdem ꝑtibus. Subeſt omnibus ſuccus. Vitibus ficiſqꝫ media
ſicciora: & e ſũma parte cõceptus. Ideo illinc ſurculi petuntur. Oleis circa medias ſuccuſ: inde &
ſurculi. Cacumina ſitiunt. Facillime coaleſcũt. Quibus eadem corticis natura: quæqꝫ pariter flo
rentia eiuſdem horæ gignationem ſuccoꝝqꝫ ſocietatem habent. Lenta enĩ res quotiens humidis
repugnat: t ſicca: mollibus corticũ duri. Reliqua obſeruatio ne fiſſura in nodo fiat. Repudiat q̃p
pe aduenã ĩhoſpitalis duritia: ut in parte nitidiſſima: ne lõgior multo tribus digytis: ne obliqua
ne tranſlucens. Virgilius ex cacumine inſeri uetat. Certũque eſt ab humeris arboꝝ orientẽ æſti
uum ſpectantibus ſurculos petẽdos: & e feracibuſ & e germine nouello: niſi uetuſtate arbori in-
ſerantur. Ii enim robuſtiores eſſe debẽt. Præterea ut prægnãtes: hoc eſt germinatione turgen
tes: & qui parere illo ſperauerint anno. Bimi itaqꝫ nec tenuiores digyto minimo. Inſerũtur autẽ
& inuerſi cum id agit̃: ut minor altitudo in latitudinem ſe fundat. Ante omĩa gẽmantes niter̃ cõ
ueniet: nihil uſqꝫ ulceroſũ eſſe aut ꝑtorridum. Spei fauet medulla calami cõmiſſuræ: ſi ĩ matre li-
gni corticiſqꝫ iungatur. Id enĩ ſatius q̃ foris cortici æquari. Calami exacutio medullã ne nudet:
Tenui tamẽ fiſtula detegat: ut faſtigatio leui deſcẽdat cuneo tribus nõ amplior digytis. Quod
facillime cõtingit tinctũ aqua radẽtibus ne excutiat̃ in uẽto: ne cortex a ligno decidat alterutri.
Calamus ad corticem uſqꝫ ſuum deprimat̃. Ne laxetur dũ deprimitur: ne ue cortex replicet̃ ĩ ru
gas. Ideo lachrymãtes calamos inſeri nõ oportet. Nõ hercule magis q̃ aridos: quia illo mõ la-
bat humore nimio cortex. Hoc uitali defectu nõ humeſcit neqꝫ cõcorporat. Id etiã religiõis ſer
uant: ut luna creſcente calamus utraqꝫ deprimat̃ manu. Et alioqn in hoc ope duæ ſimul manus
minus nitunt̃ neceſſario tempamẽto. Validius enim demeſſi tardius ferũt: fortius durãt. Cõtra
rium ex diuerſo: ne hiſcat nimium rima: laxeqꝫ capiat: aut ne paꝝ exprimat: aut cõpreſſũ necet.
Hoc maxime præcauẽdum. ut præualide accipiẽtis trũco in media fiſſura relinquãtur. Quidam
ueſtigio fiſſuræ falce in trũcis facto ſalice præligãt marginẽ ipſũ. Poſtea cuneos figunt cõtinẽte
uinculo libertatem dehiſcẽdi. Quædã in plãtario inſita eodẽ die trãſferũtur. Si craſſior truncus
inſeratur: inter corticem & lignũ inſeri melius cuneo optime oſſeo: ne cortice rumpatur laxato.
Ceraſi libro dẽpto findũtur. Hæ ſolæ & poſt brumã ĩſerũtur: dempto libro habent ueluti lanu
ginem: quæ ſi cõprehẽdit inſitum: putrefacit. Incolumi cuneo adactum utiliſſime aſtringitur. In
ſerere aptiſſimũ q̃ proximũ terræ patiatur nodoꝝ truncíqꝫ rõ. Eminere calami ſex digytoꝝ lon-
gitudine nõ amplius debent. Cato argillæ uel cretæ harenã fimũqꝫ bubulum admiſceri: atqꝫ ita
uſqꝫ ad lentorem ſubigi iubet: idqꝫ interponi & circũlini. Ex iis quæ cõmẽtatus eſt facile appet

illa ætate inter lignũ & corticẽ: nec alio mõ inserere solitos: aut ultra latitudine duum digytoꝝ
calamos dimittere. Inseri aũt præcipit pyra ac mala per uer: & post solstitium diebus l. post uin
demiam. Oleas autem & ficos per uer tãtum luna sitiente: hoc est sicca. Præterea post meridiẽ
ac sine uento austro. Miꝝ ꝙ nõ cõtentus insitum munisse. ut dictũ est: & cespite ab hymbre fri/
goribusqꝫ ꝓtexisse: ac mollibus bifidoꝝ uiminũ fascibus: lingua bubula (hærbæ id genus ẽ) ĩsup
obtegi iubet: eamqꝫ illigari optam stramẽtis. Nũc aũt abũde arbitreẽ paleato luto libro farcire
duos digytos insito extante. Verno inserentes tẽpus urget: incitãtibus se gẽmis: præter q̃ꝫ in
olea: cuius diutissime oculi parturiũt: minimũqꝫ succi habent sub cortice: q nimius insitis nocet.
Punica uero & ficũ quãqꝫ alias sicca sint recrastinare minime utile. Pyrũ uel florentẽ inserere li/
cet: & in maiũ quoqꝫ mensẽ ꝓtendere insitionem. Quod si lõgius afferãtur pomoꝝ calami rapo
ĩfixos optime custodire succum arbitrãẽ. Seruariqꝫ ĩter duos hymbrices iuxta riuos uel piscinas
utrinqꝫ terra obstructos.

De uite inserenda. Ca. xv.

Itium uero in scrobibus siccis strametõ optos ac deinde terra obrutos: ut cacumine existãt.
u Cato uitem tribus mõis inserit. Præsectã findi iubet p medullã. In eam surculos exacutos
ut dictũ est addi: medullas iungi. Altero ut si sese uites cõtingant: utriusqꝫ in obliquũ late
re cõtrario adraso iunctis medullis colligari. Tertiũ genus est: terebrare uitem in obliquũ ad me
dullam: calamosqꝫ addere lõgos pedes binos: atqꝫ ita ligatũ insitũ in tritaqꝫ illitũ opire terra ca/
lamis subrectis. Nostra ætas correxit ut gallica uterẽ terebra: quæ excauat nec urit: quoniam
adustio omis hebetat: atqꝫ ut gẽmascere incipiẽs ligeẽ calamus. Nec plus q̃ꝫ binis ab insito emi
neat oculis ulmeo uimine alligatus: binaqꝫ circũdareẽ acie a duabus ptibus: ut inde potius distil
let humor: q maxime uites infestat. Deinde cũ eualuissent flagella pedes binos: uinculũ insiti in
cidereẽ ubertati crassitudine pmissa. Vitibus ĩserẽdis tẽpus dedere ab æqnoctio autũno ad ger
minationis initia. Satiuæ plãtæ siluestrium radicibus inserũtur natura sicciotibus. Si enĩ satiuæ
siluestribus inserãtur: degenerãt in fertilitatẽ. Reliqua cælo constãt. Aptissima insitis siccitas.
Huius. n. remediũ appositis fictilibus uasis modicus humor p cinerẽ distillat. Inoculatio rores
amat leues:

De emplastratione. Ca. xvi.

Mplastri rõ & ipsa ex inoculatione nata uideri potest. Crasso ãt maxime cortici cõuenit: si/
e cut ẽ ficis. Ergo amputatis omnibus ramis ne succũ auocent. Nitidissima in pte quaqꝫ præ
cipua cernatur hylaritas: exẽpta scutula ita ne dascendat ultra ferrũ cortici imprimiẽ ex alia
cortex par cũ sui germinis mãma: sic cõpage dẽsata ut cicatrici locus nõ sit: & statim unitas fiat:
nõ humorẽ nõ afflatum recipiẽs: nihilominus tamẽ & luto munire & uinculo melius. Hoc genus
nõ pridem reptum uolũt qui nouis moribus fauent. Sed id etiã apud ueteres græcos inuenitur:
& apud Catonẽ: qui oleã ficũqꝫ sic inseri iussit mẽsura etiã præfinita secũdũ reliquã diligẽtiã suã
Cortices scalpro excidi quattuor digytoꝝ lõgitudine: & triũ latitudine. Atqꝫ ita coagmentari &
illa sua intrita oblini. Eadem rõe & in malo. Quidã huic generi miscuere fissurã in uitibus exẽp/
ta cortice tessella surculo a latere plano adigendo. Tot mõis insitam arborẽ. Vidimus iuxta ty/
burtes tiliam omĩ genere pomoꝝ onustã alio ramo nucibus: alio baccis: aliunde uite: ficis: py/
ris: punicis: maloꝝqꝫ generibus. Sed huic fuit breuis uita. Nec tamẽ oẽm expimẽtis assequi na/
turam possumus. Quædã enim nasci nisi spõte nullo mõ queũt. Eaqꝫ ĩmitibus & desertis tãtum
locis ꝓueniũt. Capacissima insitoꝝ oĩum dicitur platanus: postea robur. Veꝝ utraqꝫ sapors cor
rumpũt: Quædã oĩ genere inserũẽ: ut ficus & punicæ. Vitis nõ recipit emplastra: nec qbus te/
nuis ac caducus rimosusqꝫ cortex. Neqꝫ inoculationẽ siccæ aut humoris exigui: fertilissima oĩꝫ
inoculatio: postea emplastratio. Sed utraqꝫ infirmissima: & quæ cortice nituntur tãtum: uel le/
ui aura ocissime deplãtantur. inserere firmissimum & fœcundius q̃ꝫ serere.

Exemplum huius rei. Ca. xvii.

n On est omittenda raritas unius exempli. Corellius eques romanus Aceste genitus inseru
it castaneam suomet ipsã surculo in neapolitano agro. Sic facta est castanea quæ ab ipso no
men accipit inter laudatas. Postea hæres eiusdẽ libertus corellianã iteꝝ inseruit. Hæc est inter
eas differentia: illa copiosior. Hæc corelliana melior. Reliqua genera casus ingenio suo excogi/
tauit: ac defractos serere ramos docuit: cũ pali defixi radices cepissent. Multa sic serũtur. In pri/
misqꝫ ficus omĩbus qdem aliis mõis nascẽs: præterq̃ꝫ talea. Optime quidẽ si uastiore ramo pali
mõ exacuto adigatur alte exiguo sup terrã relicto capite: eoqꝫ ipso harena coopto. Ramo serun
tur & punica palis laxato prius meatu: itẽ myrtus. Omĩum hoꝝ lõgitudine triũ pedũ: crassitudi
ne minus brachiali. Cortice diligenter seruato: trũco exacuto. Myrtus & taleis seriẽ. Morus ta/
lea tantum: quoniã in ulmo eam inseri religio fulguꝝ ꝓhibet. Quapꝓpter de taleaꝝ satu nũc di/
cedũ ẽ. Seruãdũ ĩ eo ãte oĩa: ut taleæ ex feracibus fiãt arboribus: ne curuæ: ne scabræ: aut bifur
cæ: ne ue tenuiors q̃ꝫ ut manũ ĩpleãt: ne minors pedalibus ut illibato cortice atqꝫ ut sectura ĩfe
rior ponaẽ sẽp: & quo l erit ab radice: accumuleẽqꝫ germinatio terra: donec robur plãta capiat.

De cultura taleaꝝ: & quibus temporibus insitio fiat. Ca. xviii.

q Væ custodienda in taleaꝝ cultura Cato iudicauerit: ipsius uerbis optime præcipiemus. Ta
leas oleaginas quas i scrobe saturus eris: tripedaneas facito. Diligẽterq; tractato: ne liber
laboret: cũ dolabis aut secabis. Quas in seminario saturus eris: pedales facito. Eas sic inserito:
locus bipalio subactus sit: beñq; gluttus. Cũ taleam demittis pede taleam opprimito. Si paꝝ de
scẽdat maleo aut mateola adiicito: cauetoq; ne librũ scindas. Cũ adiicis: palo prius locũ ne fece/
ris quo taleam demittas. Ita melius uiuet talea. Et ubi trimæ sũt: tũ deniq; curæ sint: ubi liber se
uertet. Si in scrobibus aut in sulcis seras: ternas taleas ponito. Eas diuaricato sup terrã: nec plus
quattuor digytis. Trausuerso semine uel oculis serito.. Diligẽter eximere oleã oportet: & radi/
ces q̃plurimas cũ terra ferre. Vbi radices bene opueris: calcare bene: ne qd noceat. Si qs quæ/
rat quod tẽpus oleæ serendæ sit: agro sicco per semẽtẽ: agro læto per uer. Oliuetũ diebus xv.
ante æqnoctium uernũ incipito putare. Ex eo die dies xl. recte putabis. Id hoc mõ putato. Qua
locus recte ferax erit: quæ arida erũt: & si quid uẽtus interfregerit in ea omĩa eximito. Qua lo
cus ferax nõ erit: id plus cõcidito: aratoq; bene: enodatoq;. Stirpes leues facito: circũ oleas au/
tũno ablaqueato: & stercus adiicito. Qui oliuetuꝫ sæpissime & altissime miscebit: is tenuissimas
radices exarebit. Radices si sursũ abibũt crassiores fiẽt: & eo in radices uires oleæ abibũt: Quæ
genera oleaꝝ uel in quo genere terræ uiuere & seri debeãt: spectariq; olíueta: diximus in ratõe
olei. Mago in colle & siccis & argilla & inter autũnũ & brumã seri iussit. In crasso aut humido aut
subriguo a messe ad brumã. Quod præcepisse eum africæ intelligitur. Italia qdem nũc uere ma
xime serit. Sed & autũno si libeat. Post æqnoctium xl. diebus ad uergiliarũ occasũ xiiii. soli dies
sunt: quibus seri noceat. Africæ peculiare qdem in oleastro est inserere. Quadã æternitate con
senescũt pxime adoptione uirga emissa: atq; ita alia arbore ex eadẽ iuuenescẽte. Iteꝝq; & quoti
ens opus sit: ut eius eadem oliueta cõstent. Inserit̃ ãt oleaster calamo & inoculatione. Olea ubi
quercus effossa sit male ponit̃: quoniã uermes qui raucæ uocãt̃ in radice quercus nascũtur & trã
seunt. Nõ inhumane taleas aut siccare priusq̃ serãtur utilius comptum. Vetus oliuetum ab æq
noctio uerno intra uergiliaꝝ exortum interradi alternis ãnis melius inuentũ. Itẽ muscũ circũdar̃
radici. Circũfodi aũt omĩbus annis a solstitio duum cubitoꝝ scrobe pedali altitudine. Stercorari
tertio anno. Mago idẽ amygdalas ab occasu arcturi ad brumã seri iubet. Pyra non eodẽ tẽpore
omĩa: quoniã neq; floreant. Eadẽ oblõga aut rotũda ab occasu uergiliaꝝ ad brumã. Reliqua ge
nera media hyeme ab occasu sagittæ subsolanũ aut septẽtrionem spectantia. Lauꝝ ab occasu aq
læ ad occasum sagittæ. Cõfessa enim de tempore serendi quæ rõ est uere & autũno. Id ex magna
parte fieri decreuere. Est & alia hora circa canis ortus paucioribus nota: quoniã nõ omĩbus locis
utilis pariter intelligitur. Sed haud omittẽda nobis: nõ tractus alicuius rõem: ueꝝ naturæ poti/
us indagantibus. In cyrenaica regione sub etesiaꝝ flatu cõserunt. Necnõ & in græcia: oleã maxi
me in laconia. Co insula & uites tũc serit. Cæteri apud græcos inoculare & inserere nõ dubitãt.
Sed arborem nõ serũt. Plurimũq; in eo locoꝝ natura pollet. Nãq; in ægypto omĩ serũt mense:
& ubicũq; hymbres æstiui nõ sũt: ut in india & æthiopia. Necessario post hæc autũno serũtur
arbores. Ergo tria tẽpora eadem germinationis uer & canis arcturiq; ortus. Neq; enim aĩalium
tantũ est ad coitum auiditas: sed multo maior est terræ ac satoꝝ oĩum libido. Qua tẽpestiue uti
plurimũ inest cõceptus. Peculiare utiq; in insitis cũ sit mutua cupiditas utrinq; coeũdi. Qui uer
probãt: ab æquinoctio statim admittunt: prædicantes germina pturire: ideo faciles corticũ esse
amplexus. Qui præferũt autũnum ab arcturi exortu: quoniã statim radicẽ quãdã capiãt: & ad
uer parata ueniant: atq; nõ protinus germinatio auferat uires. Quædã tamẽ statutũ tẽpus anni
habẽt ubiq;. ut cerasi & amygdalæ circa brumã serendi uel iserendi. De pluribus locoꝝ situs op
time iudicabit. Frigida & aquosa uerno cõseri oportet. Sicca & calida autũno. Cõmunis qdẽ ita/
liæ rõ tempora ad hũc modum distribuit. Mora ab idibus februariis in æquinoctiũ: pyra in autũ
num: ita ut brumã xv. ne minus diebus antecedant. Malis æstiuis & cotoneis. Item sorbis pru/
nis post mediã hyemẽ in idus februarias. Siliquæ græcæ & persici ante brũmã per autũnũ. Nu
cibus iuglãdi & pineæ & auellanæ græcæ atq; castaneæ a Kaleñ. martiis ad idus easdem. Salici
& genistæ circa martias Kaleñ. Hãc in siccis semine: illã in humidis uirga seri diximus.

Quæ arbores societate gaudeãt: & de disciplina ablaqueãdi & accumulãdi. Ca. xix.

e St etiam nunc noua inserendi rõ: ne quid sciens quidem prætereã quod usq; inueneri a Co
lumella excogitata: ut affirmat ipse. Qua uel diuersæ insociabilesq; naturæ arboꝝ copulẽ/
tur ut fici atq; oleæ. Iuxta hanc seri ficũ iubet: nõ ampliore interuallo q̃ ut cõtingi large possit:
ramo oleæ q̃ maxime sequaci atq; obedituro. Eumq; oĩ interim tempore edomari meditatione
curuandi. Postea fico adepta uires: quod euenire trimæ atq; utiq; quinquẽnii solet: detrũcata su
perficie ipsaq; deputata ut dictũ est adraso cacumine defigi in cruce fici custoditum uinculis: nec
curuatura fugiat. Ita quodã propaginũ insitoꝝq; temperamẽto triẽnio cõmuni ĩter duas matres
coalescere. Quarto anno abscissum totum adoptantis esse: nõdum uulgata rõne haud mihi certe
satis comperta. Cæteꝝ eadem illa de calidis frigidisq; & humidis & siccis supradicta rõ & scrobes

fodere mōstrauit. In aquosis enī neqꝫ altos neqꝫ amplos facere conuenit. Altos æstiuoso solo &
sicco: ut q̄ maxime accipiāt aquā: cōtineantqꝫ. Hæc & apud ueteres arbores colendi rō est. Fer
uētibus enī locis accumulant æstate radices: opiuntqꝫ: ne solis ardor adurat. Alibi ablaqueāt.
perflatuiqꝫ admittūt. Iidem hyeme cumulis a gelu uindicant. Cōtra illi hyeme apiūt: humorēqꝫ
sitientibus quærūt. Vbicūqꝫ circūfodiēdi arbores rō in circuitu pedes in orbē ternos: neqꝫ id in
pratis: quādo amore solis humorisqꝫ in sūma tellure oberrant. Et de arboribus hæc quidē fruc/
tus gratia serendis inserendisqꝫ in uniuersum sint dicta.

De salicto & harūdineto: & cæteris cæduis ad perticas palos. Ca. xx.

h Inc restat earꝝ rō: quæ ꝓpter alias serūt: uineas maxime cæduo ligno. Prīcipatū in iis op/
tinent salices: quarꝝ satio fit loco madido tamē refosso duos pedes & semipedē talea sexqui
pedali uel pertica: quæ utilior quo plenior. Interuallo esse debēt pedes senos trimæ pedibus bi
nis a terra putatione coercentur: ut sic se in latitudinē fūdant: ac sine scalis tōdeātur. Salix enim
fœcūdior est quo terræ ꝓpior. Has quoqꝫ omibus ānis cōfodi iubēt mēse aprili. Hæc est uimi
nalium cultura. Perticalis & uirga & talea seritur fossura eadem. Perticas ex ea iustū ē cædi quar
to fere anno. Et hæ āt senescētium ꝓpagine sartiunt locū. Pertica īmersa ac post annū recisa. Sa
licis uiminalis iugera singula sufficiunt xxv. uineæ iugeribus. Eiusdem rei cā populus alba serit̃
bipedaneo pastinatu: talea sexquipedali biduo siccata palmipede interuallo: terra supiniecta duo
rum cubitorꝝ crassitudine. Harūdo etiānum dulciorem q̄ hæ solo gaudet. Seritur bulbo radicis
quē alii oculum appellant dodrātali scrobe: interuallo duū pedum & semipedis: reficit̃qꝫ ex sese
uetere harūdineto extirpato: quod utilius reptum q̄ castrare sicut antea. Nāqꝫ inter se radices
serpunt: mutuoqꝫ discursu necantur. Tēpus inserēdi priusq̄ oculi harundinum intumescant ante
Kaleñ. martias. Crescit ad brumam usqꝫ: desinitque cū durescere incipit. Hoc signū quod tempe
stiuam habet cæsuram. Et hanc aūt quotiēs & uineam fodiēdum putāt. Serit̃ & trāsuersa non al
te terra cōdita. Erumpuntque singulis oculis totidem plātæ. Seritur & deplātata pedali sulco bi
nis obrutis gēmis: ut tertius nodus terram attingat prono cacumine: ne rores concipiat. Cædit̃
decrescēte luna. Vineis anno siccata utilior q̄ uiridis. Castanea pedamētis omibus præfert̃ faci
litate tractatus: ꝑdurandi pucacia: regerminatione cædua uel salice lætior. Quærit solum faci
le: necnon harenosum: maximeque sabulū humidum aut carbūculum: uel tofi etiā farinā q̄libet
opaco septētrionalique & præfrigido situ. uel etiā decliui. Recusat eadē galliā rubricā: caetam.
oēmque terræ fœcūditatē seri nuce diximus: sed nisi ex maximis nō ꝓuenit: nec nisi qnis acerua
tim satis. Perfringi solum debet supra ex nouēbri mēse in februarium: quo solutæ spōte cadunt
ex arbore: atqꝫ subnascūtur. Interualla sint pedalia ūdiqꝫ sulco dodrātali. Ex hoc seminario trāſ
feruntur in aliud bipedali interuallo plus biēnio. Sūt & ꝓpagines nulli qdem faciliores. Nudata
enim radice tota iu sulco prosternit̃. Tūc ex cacumine sup terrā relicto renascit̃ & alia ab radice.
Sed trāslata nescit hospitari: pauetqꝫ nouitatē. Biēnio fere postea ꝓsilit. Ideo nucibus potiusq̄
radice plātaria cædua implētur. Cultura nō alia q̄ supradictis fodiēdis supputādisqꝫ per biēniū
sequēs. De cætero ipsa se colit umbra stolones supuacuos enecāte. Cæditur ītra septimū ānum
Sufficiūt pedamēta iugeri unius uicenis uinearꝝ iugeribus: quādo etiam ea bifida stirpe fiunt: du
rantqꝫ ultra alterā siluæ suæ cæsurā. Aesculus similiter ꝓuenit cæsura triēnio senior: minus mo
rosa nasci. In quacūqꝫ terra seritur: nascit̃ e balano sed nō nisi æsculi: scrobe dodrātali: interuallis
duorꝝ pedum seritur leuiter quater āno. Hoc pedamētū minime putrescit: læsūqꝫ maxime fruti/
cat. Præter hæc sunt cædua quæ diximus: fraxinus: laurus: persica: corylus: malus: sed tardius
nascūtur. Terrā defixa uix tolerāt: nō mō humorē. Sābucus cōtra firmissima ad palū: taleis seri
tur ut populus. Nā de cupresso satis diximus. Et prædictis uelut armamētis uinearꝝ.

De culturis & disciplina excolendarꝝ uinearꝝ. Ca. xxi.

r Estat ipsarum natura præcipua tradenda cura. Vitium surculis & quarꝝdā arborꝝ qbus fū
gosior intus natura est: geniculatis ramorꝝ nodis interserpiunt medullam. Ferulæ ipsæ bre
ues: & ad sūma breuiores articulis utiqꝫ duobus internodia includūt. Medulla siue illa uitalis aīa
est ante se tendit lōgitudinē impellens q̄diu nodi peruia patet fistula. Cū uero cōcreti ademere
trāsitū: repcussa erūpit ab ima sui parte: iuxta priorem nodū alternis laterꝝ semper inguinibus ut
dictū est in harūdine ac ferula: quorꝝ dextrū ab imo intelligit̃ articulo: leuū in ꝓximo: atqꝫ ita p
uices. Hæc uocat̃ in uite gēma: cū ibi cespitem facit. Ante uero q̄ faciat in cōcauo oculos: & in
cacumine ipso germē. Sic palmites nepotes uuæ folia pāpini gignūt̃. Mirꝝqꝫ firmiora esse ī dex/
tra pte genita. Hos ergo in surculis nodos cū serunt̃ medios secar̃ oportet: ita ne ꝓfluat medul
la: & in fico quidē dodrātales paxilli solo patefacto serūt̃: sic ut descēdāt quæ ꝓxima arbori fue
rint. Duo oculi extra terrā emineāt. Oculi āt in arborꝝ surculis proprie uocant̃ unde germināt.
Hac de cā & in plātariis aliquādo eodem āno ferūt quos fuere laturi fructus ī arbore: cū tēpe/
stiue sati prægnātes inchoatos cōceptus alibi pariūt. Ita satas ficos tertio āno trāsferre facile.
Hoc ꝓ senescendi celeritate attributū huic arbori ut citissime ꝓueniat. Vitiū numerosior satus.

Primum oīum nihil seritur ex iis nisi inutile & deputatum ī sarmēto. Opputat̃ aūt q̃cquid proxi
mo tulit fructū. Solebat capitulatus utrinq̃ e duro surculus seri: eoq̃ argumento malleolus etiā
uocatur nūc. Postea auelli cū sua calce ceptus est: ut in fico. neq̃ aliud est uiuacius. Tertiū genus
adiectum etiānum expeditius sine calce: quod sagittæ uocātur: cū intorti pāgūtur. Id enī cū de/
cisi nec intorti trigēmes. Plures aūt ex eodem surculo hoc mō fiunt. Serere e pampinariis sagit/
tas sterile est: nō nisi fœcūdas oportet. Quæ raros habēt nodos infœcūdæ iudicant̃. At dēsi/
tas gēmaꝝ fertilitatis indicium est. Quidam seri uetant nisi eos qui floruerint surculos. Sagittas
serere minus utile: quoniam in trāsferēdo facile rūpitur quod intortū fuit. Serūtur pedali nō bre
uiores lōgitudine q̃nq̃ sex ue nodoꝝ. Pauciores tribus gēmis in hac mēsura esse nō poterunt.
Inseri eodem die quo putantur utilissimū. Si multo postea necesse sit serere custoditos uti præci
pimus oportet caueri utiq̃ ne extra terram positi sole inarescāt: uento ue aut frigore hebetent̃.
Qui diutius in sicco fuerint priusq̃ serantur in aqua pluribus diebus reuiuiscant. Solū apricū &
q̃amplissimum in seminario siue in uinea bidēte pastinari debet ternos pedes bipalio alte ī area
reiici quaternoꝝ pedum fermēto: ita ut in pedes binos fossa ꝓcedat. Fossatum purgari & extēdi
ne crudum relinquat̃. Veꝝ & exigi mēsura. Male pastinatum deprehēdūt scāna inæqualia. Me
tiēda est & ea pars quæ interiacet puluinis. Surculi seruntur & in scrobe & in sulco longiore: sup
quos tenerrima ingerit̃ terra. Sed in gracili solo frustra: nisi substrato pinguiore. Nec minus q̃
duos integi oportet: & ꝓximam attingi terram: & eodem paxillo deprimi & spissari. Interesse in
plantario sexquipedes inter bina semina in latitudinē: in lōgitudinē semisses. Ita satos malleolos
xxiiii. mēse recidere ad imū articulū: nisi ipsi parcat̃. Oculoꝝ inde materia emicat cū aqua xxxvi.
mēse uiuæ radix transfertur. Est & luxuriosa rō uites serēdi: ut quattuor malleoli uehemēti uin
culo colligētur in parte luxuriosa: atq̃ ita uel per ossa bubuli cruris uel p colla fictilia traiecti ob
ruantur binis eminētibus gēmis. Humescūt hoc mō: recisiq̃ palmitem emittunt. Postea fistula
fracta radix libere capit uires: uuamq̃ fert: & oīum corpoꝝ suoꝝ acinos. In alio genere inuentu
nouitio finditur malleolus: medullaq̃ erasa in se colligantur ipsi caules: ita ut gēmis parcat̃ omī
mō. Tum malleolo in terram fixo mixta seritur: & cum spargere cœperit caules deciditur: fodi/
turq̃ sæpius. Talis uuæ acinos nihil intus ligni habituros Columella promittit: cum uiuere se/
mina ipsa perq̃miꝝ sit: & medulla adempta nasci. Surculis etiā q̃busdā fit articulatio arboris nō
omittēdum uidet̃. Nāq̃ buxi tenuissimis quinis senis ue colligatis depacti prouenīūt. Quōdā ī
obseruatione erat ut defringerētur ex imputata buxo: aliter uiuere nō crediti. Detraxer̃ hæc ex
perimēta seminarii curaq̃. Sequitur uineaꝝ rō. Quinq̃ generꝝ hæ. Sparsis per terrā palmitibus
aut p se uite subrecta: uel cū āminiculo siue iugo: Aut pedatæ simplici iugo. Aut compluuiatæ
quadruplici. Quæ pedatæ rō erit: eadem intelligitur eius quoq̃: in qua sine āminiculo uitis per
se stabit. Id enim nō fit nisi pedamēti inopia. Simplici iugo cōstat porrecto ordine quē cāteriuz
appellant. Meliorq̃ ea uino: quādo sibi ipsa nō obumbrat: assiduoq̃ sole coq̃tur: & afflatum ma
gis sentit: & celerius rorem dimittit. Pāpinationi quoq̃ & occationi oīq̃ operi facilior. Sup cæ/
tera deflorescit utilius. Iugum fit pertica aut harūdine aut crine funiculo ue: ut in hispania brūdu
sioq̃. Cōpluuiata copiosior uino est: dicta a cauis ædium cōpluiis. Diuiditur ī quaternas ꝑtes to
tidē iugis. Huius serēdi rō dicet̃ eadē ualitura ī oī genere ī hoc uero numerosior tātū. His uero
tribus serit̃ mōis. Optime ī pastinato: ꝓxime ī sulco: nouissime ī scrobe. De pastinatōe dictū ē.

De sulco & uineaꝝ putatione. Ca. xxii.

f VLco latitudo palæ est: Scrobibus ternoꝝ pedū in quācūq̃ partē. Altitudo in quocūq̃ ge
nere tripedalis: ideo nec uitis minor trāsferri debet. Extatura etiānū duabus gēmis. Emol
liri terram minutis in scrobe ima sulcis fimoq̃ misceri necessariū. Cliuosa altiores poscūt scrobes.
Præterea puluinatis a deuexitate labris. Quæ ex iis lōgiores fient: ut uites binas accipiāt. E di
uerso aliæ locabūtur. Esse uitis radicem in media scrobe oportet. Sed ipsam īnixam solido ī oriē
tem æqnoctialem spectar̃. Adminicula prima e calamo accipe. Vineas limitari decumano xviii.
pedū latitudinis ad cōtrarios uehiculoꝝ trāsitus: aliisq̃ cōuersis limitibus. Denū pedū distīgui p
media iugera. Aut si maior modus sit: totidem pedū cardine quot decumano limitari. Sēp uero
quintanis semitari: hoc est in q̃nto quoq̃ palo singulæ iugo paginæ īcludātur. Solo spisso nō ni
si repastinato: nec nisi uiuæ radicē fert. Tenero & soluto uel malleolū sulco uel scrobe. In colles
sulcos agere trāsuersos melius q̃ pastinare ut defluuia palis eoꝝ cōtineantur. Aquoso cælo uel
sicco solo malleolos serere autūno: nisi si tractus rō mutauerit. Siccus enim & calidus autūno po
scit seri. humidus frigidusq̃ etiā ueris exitu. In arido solo uiuæ radix quoq̃ frustra seritur. Male
& in siccis malleolus: nisi post hymbrē. Aut in riguis uel frōdēs uitis: & usq̃ ad solstitiū recte:
usq̃ uer ut in hispania. Quiescere uētos sationis die utilissimū. Pleriq̃ austros optāt: Cato abdi/
cat. Interesse medio tempamēto inter binas uites oportet pedes q̃nos. Minimū āt læto solo pe
des quaternos. Tenui plurimū octonos. Vmbri & marsi ad uicenos intermittūt arationis gratia
in iis: quæ uocāt ꝓculeta. Pluuio & caliginoso tractu rariores poni: sicco dēsiores cōgruit. Sub/

tilitas parſimoniæ cõpendia inuenit. Cum uinea in paſtinato ſeratur: obiter ſeminarium faciendi
ut uiuæ radix loco ſuo & malleolus q trãſferatur inter uites ordine feratur. Quæ rõ ĩ iugero cir
citer xvi. uiuæ radicem donat. Intra biẽnium ãt fructus quo tardius in ſato prouenit q̃ꝫ in trãſla
to. Viuæ radix poſita in uinea poſt ãnum reſecatur uſqꝫ ad terrã: ut unus tantum emineat ocu/
lus ãminiculo iuxta affixo & fimo addito. Simili mõ & ſecundo ãno reciditur: uireſqꝫ cõcipit: & ĩ
tra ſe paſcit ſuffecturas oneri: alias feſtinatione pariẽdi graciliſcat: ac e mucida (ni cohibeatur) ca/
ſtigatione tali in fœtum exeat tota. Nihil auidius naſcitur: ac niſi ad piendum uires ſeruent: to/
ta fit fœtus: Pedamẽta optima quæ diximuſ aut radice: robur: oleaqꝫ: aut ſi nõ ſint pali: iunipo:
cupreſſo: alburno: ſambuco: . Reliquoꝝ generꝝ ſudes omibus ãnis reciduntur. Saluberrima ĩ iu
go harundo cõnexa faſciculis durat qnis annis. Cum breuiores palmites ſarmento iunguntur in/
ter ſe funium mõ: ex hoc arcus funera dicuntur. Tertius uineæ ãnus palmitẽ uelocẽ robuſtũqꝫ
emittit: in quem faciat ætas uitem. Hic in iugum inſilit. Quidã tũc excæcãt eum ſpina falce au
ferendo oculos: ut noxia iniuria lõgius euocent. Vtilior enĩ cõſuetudo pariẽdi: ſatiuſqꝫ pãpinos
adiudicate detergere uſqꝫ quo placeat roborari eam. Sunt q uetant tangi ꝓximo ãno: quo trãſla
ta ſit: neque ante quadrageſimum menſem falce curari. Tunc autem ad tres gemmas recidi. Alii
ꝓximo quidem anno recidunt. Sunt ut ternos quaternos ue ſingulis annis adiiciunt articulos.
quarto demum ꝑducant ad iugum. Ideo utriuſque fructum tardum. Præterea retorridum & no
doſum puluinoſumqꝫ reddit incremento. Optimum autem matrem eſſe firmam: poſtea fœtum
audacem. Nec tutum eſt quod cicatricoſum: magno impitiæ errore. Quicqd eſt tale plagis na/
ſcitur nõ e matre. Totas enĩ habet illas uires dum roboratur: & annos accipit tota fœtus: cum
permiſſum fuerit naſci. Nil natura portionibus parit. Quæ cum excreuerit ſatis firma protinus
in iugo collocari debebit. Sin etiamnum infirmior erit: ſub ipſo iugo hoſpitari: reciſa uiribus nõ
ætate decernitur. Temerarium eſt ante craſſitudinem pollicarem uiti impare. Sequenti ãno pal
mites ſalutentur pro uiribus matris ſinguli aut gemini. Iidem & ſecundo ſi cogit infirmitas nutri
antur. Tertioque demum ãno duo adiiciantur. Nec ſunt plures quaternis unq̃ꝫ ꝑmittendi. Bre/
uiterque nõ indulgendum eſt: & ſemp inhibenda fœcunditas. In ea eſt enim natura: ut parere
malit q̃ꝫ uiuere. Quicqd materiæ adimitur fructui accedit. Illa ſemina mauult q̃ꝫ fructum gigni
quoniam fructus caduca res eſt. Sic ꝑniciose luxuriat: nec ampliat ſe ſed egerit. Dabit conſilium
& ſoli natura. In macro etiam ſi uires habebit: reciſa intra iugum moretur: ne omnis fœtura ſub
eo exeat. Minimũ id eſſe debebit interuallũ: ut attingat iugum: ſupetqꝫ nõ teneat: adeo nõ recũ
bat ĩ eo: nec delicate ſe ſpargat. Ita tẽperet̃ hic modus: ut creſcere etiã malit q̃ꝫ parere. Palmes
duas tres ue gẽmas ſub iugo habere debet ex materiis qbus materia naſcat̃. Tũc per iugũ mergi
alligariqꝫ ut ſuſtineatur iugo nõ pendeat. Vinculo mox aſtrictus a tertia gẽma alligari: quoniam
& ſic coercetur impetus materiæ. Denſioreſqꝫ citra pãpini exultãt: cacumẽ religari uetant. Na/
tura hæc eſt deiecta pars aut præligata fructũ dat plurimũqꝫ ipſa curuatura. Quod citra eſt ma
teriẽ mittit: offẽſãte credo ſpiritu & illa quã dixim⁹ medulla. Quæ ita emicuerit materia fructũ
dabit anno ſequẽte. Sic duo genera palmitũ. Quod e duro exit materiãqꝫ ĩ proximũ ãnum pro/
mittit: pãpinariũ uocat̃. Aut ubi ſupra cicatricem eſt: fructuariũ. Alterꝝ ex adminiculo palmite
ſemperqꝫ fructuarium relinqtur ſub iugo. Et qui uocatur cuſtos. Hic eſt nouellus palmes nõ lõ/
gior tribus gẽmis: ꝓximo ãno materiã daturus: ſi uitis luxuria ſe cõſũpſerit. Et alius iuxta eũ ue
rucæ magnitudine qui furũculus appellatur. Si forte cuſtos fallat. Vitis ãteq̃ꝫ ſeptimũ ãnũ com
pleat a ſurculo euocata ad fructũ eiuueneſcit: ac morit̃. Nec ueterẽ placet palmitem in lõgum &
ad quartũ uſqꝫ pedamẽtum emitti: quod alii dracones: alii iuniculos: ut faciãt quæ maſculeta ap
pellant. Cũ induruit uitis: peſſimũ in uinea traducere. Quinto ãno & ipſi palmites intorquẽt̃:
ſingulæqꝫ e ſingulis materiæ emittũtur: ac deinde e proximiſ prioreſqꝫ amputãt̃. Sẽper cuſtodẽ
relinqui melius. Sed is ꝓximus uiti eſſe debet: nec lõgior q̃ꝫ dictũ eſt. Et ſi luxuriauerint: palmi
tes intorqueri ut quattuor materias uel duas ſi uniiuga erit uinea emittat. Si p ſe uitis ordinabi/
tur ſine pedamẽto: qualecũqꝫ tamẽ initio adminiculũ deſiderabit: dum ſtare cõdiſcat: & recta ſur
gere. Cætera primordia eadem. Diuidi aũt putatione pollicis inæquali examine undiqꝫ ne præ/
grauet fructus parte aliqua: obiter idem deprimẽs ꝓhibebit in excelſũ emicare. Huic uineæ tri
um pedum altitudo excelſior nutat: cæteris a quinto: dũ nõ excedat hoĩs lõgitudinem iuſtã. Iis
quoqꝫ quæ ſpargũtur in terra breuis ad innitẽdum caueas circũdãt: ſcrobibus ꝑ ambitum actis:
ne uagi palmites inter ſe pugnẽt occurſãtes. Maiorqꝫ pars terrarꝝ ita ſupinã in tellure uindemiã
ꝑmetit. Siquidem & in africa & in ægypto ſyriaqꝫ ac tota aſia & multis locis europæ hic mos præ
ualet. Ibi ergo iuxta terram cõprimi debet uitis. Eodem mõ & tẽpore nutrita radice: quo iniuga
ta uinea: ut ſemp tantum pollices relinquãtur fertili ſolo cũ tribus gẽmis: graciliore qnis. Præ/
ſtatqꝫ multos eſſe q̃ꝫ lõgos. Quæ de natura ſoli diximus tanto potẽtiora ſentiẽtur: q̃ꝫto ꝓpior
fuerit uua terræ. Genera ſepari ac ſingulis conſeri tractibus utiliſſimũ. Mixtura enĩ generꝝ etiã
in uino nõ mõ in muſto diſcors. Aut ſi miſceãtur nõ alia q̃ꝫ pariter matureſcẽtia iũgi neceſſariũ.

Iuga altiora quo lætior ager & quo planior. Itē roſcido nebuloſo minusq; uētoſo cōueniūt. Cō/
tra humiliora gracili: & arido: æſtuoſo: uētisq; expoſito. Iuga ad pedamentum ꝗ arctiſſimo no
do uinciri oportet: uitem leui cōtineri. Quæ genera uitium & in quali ſolo cæloq; eſſent conſe
renda: cū enumeraremus naturas eaꝝ & uinoꝝ notauimus. De reliquo cultu uehemēter ambig
tur. Pleriq; æſtate tota poſt ſingulos rores cōfodi iubent uineā. Alii uetant gēmantem: decuti
enim oculos tactuq; intrātiū deteri. Et ob id arcēdum procul omē qdē pecus: ſed maxime lana/
tum: quoniā facillime auferat gēmas. Inimicos & pubeſcente uua roſtros. Satiſq; eſſe uineā ter
ānno cōfodi: ab æquinoctio uerno ad uergiliaꝝ exortū: & canis exortū: & nigreſcēte acino. Qui
dam ita determināt. Veterem ſemel a uindemia ante brumā cū alii ablaqueare & ſtercorare ſatis
putent. Iteꝝ ab idibus aprilis: anteꝗ cōcipiat: hoc eſt in vi. idus maii. Deinde priusꝗ florere in
cipiat: & cū defloruerit: & uariante ſe uua. Peritiores affirmāt ſi iuſto ſæpius fodiatur: in tantum
tenereſcere acinos: ut rūpantur. Quæ fodiuntur ante feruētes horas diei fodiēdaſ cōuenit. Sicu
ti lutum neq; arare neq; fodere. Foſſione puluerem excitatū cōtra ſoles nebulaſq; ꝓdeſſe. Pāpi
natio uerna in cōfeſſo eſt ab idibus maiis intra dies x. utiq; ante ꝗ florere incipiat: & eā infra iu/
gum debere fieri. De ſequēte uariant ſentētiæ. Cū defloruerit aliqui pāpinādū putant. Alii ſub
ipſa maturitate. Sed de his Catonis præcepta decernēt. Nāq; & putationū tradenda rō eſt. Pro
tinus hanc a uindemia ubi cæli tepor indulget adoriuntur. Sed hoc fieri nunꝗ debet rōne natu/
ræ ante aqlæ exortum: ut in ſyderꝝ cauſis docebimus ꝓximo uolumīe. Immo uero fauonio: quo
niā āceps culpa ſit præproperæ feſtinatiōis. Si faucias recēti medicina mordeat quædā hyemis
ruminatio certū eſt gēmas eaꝝ frigorē hebetari: plagaſq; findi. Et cæli uitio exuri oculos lachry
ma diſtillāte. Nā gelu fragiles fieri quis neſciat? Opaꝝ iſta cōputatio eſt. In latifūdis nō legitti
ma naturæ feſtinatio quo maturius putantur aptis diebus: eo plus materie fūdūt: quo ſerius eo
fructū uberiorem. Quare macras prius cōuenit putare: ualidas nouiſſime. Plagā oēm obliquā
fieri: ut facile decidāt hymbres: & ad terrā uerti ꝗ leuiſſima cicatrice acie falce exacta plagaq; cō
uelata. Recidi aūt ſemp inter duas gēmas: ne ſit uulnus oculis in reciſa parte. Nigrā eſſe eā exi/
ſtimant: & donec ad ſinceram ueniatur recidēdam: quoniam e uitioſa materie utilis non exeat. Si
macra uitis idoneos palmites nō habeat: ad terram recidi eam: nouoſq; elici utiliſſimū. In pāpi
natione nō hos detrahere pāpinos qui cū uua ſint. Id enim uuas ſupplātat: præterꝗ ī nouella ui
nea. Inutiles iudicātur in latere nati nō ab oculo. Quippe etiā uua quæ naſcatᷣ e duro rigeſcente
ut niſi ferro detrahi nō poſſit. Pedamētū qdā inter duas uites utilius putāt ſtatui: & facilius ab/
laqueātur ita: meliusq; eſt uniiugæ uineæ: ſi tamē & ipſi iugo ſint uires: nec flatui infeſta regio.
In quadriptita ꝗ proximū oneri adminiculū eſſe debet: ne tamē impedimētū ſentiat ablaqueatio
cubito abeſſe nō amplius. Ablaqueari aūt priusꝗ putari iubēt. Cato de oī cultura uitiū ita præ
cipit. Quāaltiſſimā uineā facito: alligatoq; recte dū ne nimiū conſtringas: hocq; mō eā curato.
Capita uitiū putata circūfodito. Arare incipito. Vltra citraq; ſulcos perpetuos ducito. Vites te/
neras ꝗ primū propagato. Veteres ꝗ minimū caſtrato. Potius ſi opus fuerit deiicito: biēnioq;
poſt præcidito. Vitē nouellā reſecari tū erit tēpus: ubi ualebit. Si uinea ab uite caluata erit ſul/
cos interponito: ibiq; uiuam radicē ſerito. Vmbrā a ſulcis remoueto: crebroq; fodito. In uinea
ueteri ſerito ocimū. Si macra erit: quod granū capit ne ſerito. Et circū capita addito ſtercus: pale
as: uinaceas: aliquid horūce. Vbi uinea frōdere cœperit: pāpinato. Vineas nouellas alligato cre
bro: ne caulis præfringatᷣ. Et quæ iam in perticā ibit eius pāpinos teneros alligato leuiter: por/
rigitoq;. Quæ ubi recte ſteterīt: ubi uua uallaria fieri cœperit: uites ſubligato. Vitis īſitio una
eſt per uer: altera cū uua floret: ea optima eſt. Vineā ueterē ſi in aliū locum trāſferre uoles: dū
taxat brachiū craſſum primū deputato. Binas gēmas ne amplius relinqto. Ex radicibus bene ef/
fodito. Et caue radices ne faucieſ. Ita uti fuerit ponito in ſcrobe: aut in ſulco: opitoq;: & bene oc
cultato. Eodemq; mō uineā ſtatuito: alligato: floxatoq; uti fuerit: crebroq; fodito. Ocimū qd' ī
uinea ſeri iubet antiqui appellabāt pabulū umbræ patiens quod celerrime ꝓueniat.

Ratio arbuſtoꝝ. Ca. xxiii.

ſ Equitur arbuſti rō miꝝ ī modū dānata a Sarſēna patre filioq;: celebrata Scrofæ: uetuſtiſſi
mis poſt Catonē peritiſſimiſq;: ac ne a Scrofa quidem niſi uni italiæ cōceſſa: cū tam lōgo iu
dicetur æuo. Nobilia uina nō niſi in arbuſtis gigni: & in iis quoq; laudatiora ſūmis: ſicut uberio
ra imis: adeo excelſitate ꝓficitur. Hac rōe & arbores eligūtur. Prima oīum ulmus excepta ꝓp/
ter nimiā frōdem atinia. Deinde populus nigra eadem de cā minus denſa folio. Nō ſpernūt ple/
riq; & fraxinū ficūq; & etiā oleam: ſi nō ſit umbroſa ramis. Haꝝ ſatus cultuſq; abunde tractatus
eſt. Ante triceſimūſextū menſem attingi falce uetantur. Alterna ſeruātur brachia. Alternis pu/
tantur annis. Sexto anno maritātur. Tranſpadana italia præter ſupradicta: cornu: populo: tilia:
acere: orno: carpino: quercu arbuſtat agros. Venetia ſalice ꝓpter uliginē ſoli. Et ulmus detrun
cata a media inter ramoꝝ ſcāna digeritur: nulla fere xx. pedū altiore arbore. Tabulata eaꝝ ab oc
tauo pede altitudinis dilatantur in collibus ſicciſq; agris. A duodecimo ī cāpeſtribus & humidis

Meridianum ſolem ſpectare palmites debẽt. Rami a proiectu digytoꝝ mõ ſubrigi tõſili in iis te-
nuium quoqꝫ uirgultoꝝ barba ne obumbrẽt. Interuallum iuſtũ arboꝝ ſi aretur ſolũ: quadrageni
pedes in terga frõtemqꝫ: in latera uiceni. Si nõ aretur: hoc in omẽs partes. Singulis denas ſæpe
adnutriunt uites: dãnato agricola minus ternis. Maritare niſi ualidas inimicum: enecãte ueloci
uitium incremẽto. Serer̃ tripedaneo ſcrobe neceſſarium: diſtãtes inter ſeſe arboreqꝫ ſingulis pe-
dibus. Nihil ibi malleolis atqꝫ paſtinationi. Nulla fodiẽdi impẽdia utpote cũ arbuſti rõ hac pe-
culiari dote præſtet: ꝙ in eodem ſolo ſeri fruges & uitibus ꝓdeſt. Superqꝫ ꝙ uindicãs ſe altitu-
do nõ ut in uinea ad arcẽdas aĩalium iniurias pariete uel ſepe uel foſſaꝝ utiqꝫ impẽdio muniri ſe
cogat in arbuſto. Et prædicta eſt ſola uiuæ radicis rõ. Itẽ ꝓpaginũ: & hæc gemina ut diximus.
Qualoꝝ in ipſo tabulato maxime ꝓbata: quoniã a pecore tutiſſima eſt. Altera deflexa uite uel
palmite iuxta ſuã arborem aut circa ꝓximã cælibem. Quod ſupra terrã eſt e matre radi iubet̃:
ne fruticet. In terra ne pauciores gẽmæ quattuor obruutur ad radicẽ capiẽdam. Extra in capite
binæ relinquũtur. Vitis in arbuſto quattuor pedes in lõgo cõſtat: omĩ ſulco tres lato: altos du-
os cũ ſemipede. Poſt ãnum propago inciditur ad medullam: ut paulatim radicibus aſſueſcat ſuiſ.
Caulis a capite ad duas gẽmas reciditur. Tertio totus mergus abſciditur: reponiturqꝫ altius ĩ ter-
ram: ne ex reciſo frõdeat. Tolli uiua radix a uindemia ꝓtinus debet. Nuꝑ repertũ draconẽ ſere-
re iuxta arborem: ita palmitem appellamus emeritum: pluribuſqꝫ iuduratum ãnis. Hũc præciſũ
q̃ꝫ maxima amplitudine tribus partibus lõgitudinis deraſo cortice quatinus obruat̃: unde & raſi-
lem uocãt: deprimere ſulco: reliqua parte ad arborem erecta: ociſſimũ in uite. Si gracilis ſit uitis
aut terra: uſitatũ eſt q̃ꝫ proxime ſolũ decidi: donec firmet̃ radix: ſicut neqꝫ roſcidã ſeri: neqꝫ ſep-
tẽtrionis flatu. Vites aquilonẽ ſpectare bebẽt ipſæ: palmites aũt eaꝝdẽ ad meridiem. Nõ ẽ fe-
ſtinãdũ ad putationẽ nouellæ: ſed primo in circulos materies colligenda: nec niſi ualidæ putatio
admouẽda. Seriora fere ãno ad fructũ arbuſta q̃ꝫ uitis iugata. Sũt qui omĩo putari uetãt priuſqꝫ
arboꝝ longitudinẽ æquauerit. Prima falce ſex pedes a terra recidat̃ flagello infra relicto & naſci
coacto incuruationẽ materiæ. Tres ei gẽmæ nõ amplius deputato ſuꝑſint. Exqꝫ iis emiſſi palmi-
tes ꝓximo ãno imis inferãtur ſcãnis: ac per ſingulos ãnos ad ſuꝑiora ſcãdant: relicto ſemꝑ dura-
mẽto in ſingulis tabulatis. & emiſſario uno qui ſubeat uſqꝫ quo placuerit. De cætero putatione
omĩ flagella quæ ꝓxime tulerint recidãtur. Noua circũciſis undiqꝫ capreolis aſpgãtur in tabula-
tis. Vernacula putatio deiectis per ramos uitium crinibus circũueſtit arborẽ: crineſqꝫ ipſoſ uuiſ.
Gallica ĩ traduces porrigitur. Aemiliæ uiæ in radices atiniaꝝ ambitur frõdem eaꝝ fugiens. Eſt
quoꝝdã imperitia ſub ramo uitẽ uinculo ſuſpẽdendi ſuffocãtium iniuria: quãdo cõtineri debet ui-
mine nõ arctari. Quinĩmo etiã quibus ſalices ſuperſũt molliore hoc uinculo facere malũt: hær-
baqꝫ quã ſiculi uocãt ampelodeſmen. Græcia uero uniuerſa iũco cypero ulua. Liberã quoqꝫ uin-
culo per aliquot dies uagari: & incõditã ſpargi: atqꝫ in terra quã ꝑ totũ annũ ſpectauerit recũbe-
re. Nãqꝫ ut ueterina a iugo & canes a curſu uolutatio iuuat: ita tũ & uitiũ porrigi lũbos. Arbor
quoqꝫ ipſa gaudet aſſiduo leuata onere ſimilis reſpiranti. Nihil eſt in ope naturæ: quod nõ exẽ-
plo dieꝝ noctiumqꝫ aliquas uices feriaꝝ uelit: ob id protinus a uindemia putari: & laſſaſ etiãnum
fructu edito improbatur: ut putatæ rurſus alligentur alio loco. Nãqꝫ orbita uinculi ſentit̃ uexa-
tione nõ dubia. Traducis gallicæ cultura binis utrĩqꝫ lateribus: ſi pars quadrageno diſtet ſpatio:
quaternis. Viceno inter ſe obuii miſcentur alligunturqꝫ uno cõciliati uirgultoꝝ comitatu obiter
ligati qua deficiant. Aut ſi breuitas nõ patiatur ipſoꝝ: adalligato protẽdũt̃ in uiduam arborẽ iũ-
co. Traducem bimũ præcidere ſolebant. Oneratis enĩ uetuſtate melius donar̃ tẽpus ut tranſilẽ
faciant: ſi largiatur craſſitudo. Alias utile toros futuri draconis paſci. Vnũ etiamnũ genus ẽ me-
dium inter hæc & propaginẽ. Totas ſupplantandi in terram uites: cuneiſqꝫ findendi: & in ſulcos
plures ſimul ex una ꝓpagandi gracilitate ſingulaꝝ firmata circũligatis haſtilibus: nec reciſis qui
a lateribus excurrũt pampinis. Nouariẽſis agricola traducum turba nõ cõtentus: nec copia ramo-
rum impoſitis etiamnũ patibulis palmites circũuoluit: Itaqꝫ præter ſoli uitia cultura quoqꝫ tor-
ua fiunt uina. Alia culpa iuxta urbem uaracinis: quæ alternis putantur annis: nõ quia id uiti con-
ducat: ſed quia uilitate redituum impẽdia exuꝑent. Mediũ tẽperamẽtum in carſulano ſequũtur:
carioſaſqꝫ tantũ uitis partes incipiẽtes marceſcere deputando: cæteris ad uuam relictis detracto
onere ſuꝑuacuo ꝓ nutrimẽto omĩ eſt raritas uulneris. Sed niſi pingui ſolo talis cultura degene-
rat in labruſcam. Arbuſta arari q̃ꝫ altiſſime deſiderant: & ſi tãntũ frumẽti rõ nõ exigit. Pampina-
ri ea nõ eſt moris: & hoc cõpendium operæ. Deputantur cũ uite pariter interlocata dẽſitate ra-
moꝝ: qui ſint ſuꝑuacui: & abſumant alimẽta. Plagas ad ſeptẽtrionẽ aut ad meridiẽ ſpectar̃ uetui-
mus. Melius ſi neqꝫ in occaſus ſolis: Diu enim dolent talia quoqꝫ ulcera & difficile ſaneſcũt algẽ-
do minus æſtuando ue. Nõ eadem in uite quæ in arbuſtis libertas: quoniam certa latera & faci-
lius abſcõdere: q̃ꝫ detorquere quo uelis. Plagas in arboꝝ tonſura ſupinare uelut calices faciendi
ne cõſiſtat humor. Viti adminicula addenda quæ ſcandat apprehẽſa ſi maiores ſint.

De ſeruandis uuis & morbis arboꝝ. Ca. xxiiii.

ꝺ V Itium generoſaꝝ pergulas qnquatribus putandas: & quaꝝ ſeruare uuas libeat decreſcente
luna tradūt. Quæ uero īterlunio ſint putatæ: nullis aīalīū obnoxias eſſe. Alia rōe plena lu
na noctu tōdendas: cū ſit ea in leone: ſcorpione: ſagittario: tauro: atque ī totū ſerēdas plena aut
creſcēte utique cēſent. Sufficiunt in italia cultores deni in cētena iugera uineaꝝ. At abūde de ſa/
tu cultuque arboꝝ tractato quoniā de palmis ac cytiſo pegrinis arboribus attati diximus: ne qd
deſit: indicāda reliqua natura ſit magnope pertinēs ad omīa ea. Infeſtanť nāque & arbores mor
bis. Quid enim gētium caret iis malis? Et ſilueſtriū quidem pniciosos negant eſſe: uexarique tā
tum grandine in germinatione aut flore. Aduri quoque feruore aut flatu fragiliore præpoſtero
die qꝫ ſuo. Frigora etiam obſunt ut diximus. Quid ergo? nōne & uites algore intereūt? Hoc q
dem eſt quo deprehendať ſoli uitium: quoniam nō euenit niſi in frigido. Itaqꝫ p hyemes cæli ri/
gorem ꝓbamus. Nō enim ſolū infirmiſſimæ arbores gelu picitantur: ſed maximæ. uexatiſque
ita prima cacumina inareſcūt: quoniā præſtrictus gelu nō potuit eo puenir humor. Arboꝝ qdā
cōmunes morbi: quidam priuati generꝝ. Comunis uermiculatio eſt. Sideratō & dolor mēbroꝝ:
unde partium adhibita ſocietate noīum quoqꝫ cū hoīum miſeriis trūca dicimus certe corpora: &
oculos germinū exuſtos: ac multa ſimili ſorte. Itaqꝫ laborāt & fame & cruditate: quæ fiunt hu/
moris quātitate. Aliquæ uero & obeſitate: ut omīa quæ ferūt reſinā nimia pinguedine in tædā
mutātur: & cum radices quoqꝫ pingueſcere cœpere: intereūt. Vt aīalia nimio adipe q̃ꝫto & pe/
ſtilētia per genera: ſicut inter hoīes: nūc ſeruitia nūc plebes urbana uel ruſtica. Vermiculāť ma/
gis minus ue quædā: omēs tamē fere. Idqꝫ aues caui corticis ſono expiunť. Iā quidē & ī hoc lu
xuria eſſe cœpit: prægrādeſqꝫ roboꝝ delicatiores ut in cibo. Coſſos uocāt. Atqꝫ etiā farina ſagi
nati. Ii quoqꝫ altiles fiūt. Maxime aūt arboꝝ hæc ſentiunt pyri: mali. fici. Minuſqꝫ quæ amaræ
ſūt & odoratæ. Eoꝝ qui in ficis exiſtūt alii naſcūtur ex illis: alios parit q uocať ceraſtes. Oēs ta/
mē in ceraſtem figurātur: ſonūqꝫ edūt puuli ſtridoris. Et ſorbus arbor infeſtať uermiculis ruffis
piloſis: atqꝫ ita emoritur. Meſpila quoqꝫ in ſenecta obnoxia ei morbo eſt. Sideratio tota e cælo
conſtat. Quaꝓpter & grādo in iis cauſis intelligi debet: & carbunculatio: quod pruinaꝝ iniuria
euenit. Hæc enim uerno tempore inuitatis & erumpe audētibus ſatis mollibus inſidēs adurit lac
teſcētes germinū oculos: quod in flore carbūculū uocāt. Pruinæ pniciosior natura: quoniā lap/
ſa perſidet: gelatqꝫ: ac ne aura qdem ulla depelliť: qa nō ſit niſi in moto aere & ſereno. Proprium
tamē ſiderationis eſt ſub ortu canis ſiccitatum uapor: cum inſitæ ac nouellæ arbores moriūtur:
præcipue ficus & uites. Olea præter uermiculationem quā æque ac ficus ſentit. Clauū etiā pati/
tur: ſiue fungum placet dici uel patellam. Hæc eſt ſolis exuſtio. Nocere tradit Cato & rubꝝ mu
ſcum. Nocet pleꝝqꝫ uitibus atqꝫ oleis nimia & fertilitas. Scabies cōmunis oīum ē. Impetigo &
quæ adnaſci ſolent cocleæ peculiaria ficoꝝ uitia. Nec ubiqꝫ. Sūt enim quædā ægritudines & lo
coꝝ. Veꝝ ut homini neruoꝝ cruciatus: ſic & arbori: ac duobus æque modis. Aut enim in pedes
hoc eſt radices erūpit uis morbi: aut ī articulos: hoc eſt cacuminū digytos: qui longiſſime a toto
corpore exeunt. Inareſcunt ergo & ſūt apud græcos ſua noīa utrique uitio. Vndique primo do/
lor: mox & macies eaꝝ partiū fragilis: poſtremo tabes morbuſque nō intrāte ſucco: aut nō per/
uenīēte: maximeque id fici ſentiunt. Caprificus omībus īmunis eſt: quæ adhuc diximus. Scabies
gignitur roribus lētis poſt uergilias. Nā ſi rariores fuere perfūdūt arborem: nō ſcalpūt ſcabie.
Cæteꝝ ſi cadūt: ſiue hymbres nimii fuere. Alio mō ficus laborat radicibꝰ madidis. Vitibus præ
ter uermiculationē & ſiderationē morbus peculiaris articulatio tribus de cauſis. Vna ui tēpeſta/
tum germinibus ablatis. Altera ut notauit Theophraſtus in ſupinū exciſiſ. Tertia culturæ impe
ritia læſis. Omēs enim eaꝝ iniuriæ in articulis ſentiunť. Siderationis genus eſt in his defloreſcē
tibus roratio Aut cum acini priuſqꝫ creſcant decoquūtur in callum. Aegrotant & cū alſere: læſis
uredine attōſaꝝ oculis. Ex calore hoc euenit intēpeſtiuo: quoniam omīa mō conſtant: certoque
temperamēto fiunt Et culpa uinitoꝝ colentium: cum præſtringūtur ut dictum eſt. Aut circūfoſ
ſor iniurioſo ictu uerbera iit. Vel etiā ſubarator imprudēs luxauit radices: corpus ue deſquāma
uit. Eſt & quædam cōtuſio falcis hebetioris. Quibus oībus cauſis difficilius tolerant frigora aut
æſtus: quoniā in ulcus penetrat omīs a foris iniuria. Infirmiſſima uero malus maxime quæ dul/
cis ē. Quibuſdam debilitas ſterilitatē nō necem affert: ut ſi qs pino cacumē auferat uel palmæ.
Sterileſcunt enim nec moriuntur. Aegrotant aliquando & poma ipſa p ſe ſine arbore: ſi neceſſa/
riis temporibus hymbres aut tepores uel afflatus defuere: aut cōtrario abundauere. Decidunt
enim aut deteriora fiunt. Peſſimū eſt inter omīa cum defloreſcētem uitem & oleam pcutit hym
ber: quoniam ſimul defluit fructus. Sunt eadem cā naſcentes & erucæ diꝝ aīal: eroduntqꝫ fron
dem: aliæ florem. Oliuaꝝ quoqꝫ ut in mileto: ac depaſtā arborē turpi facie relinquūt. Naſcitur
hoc malum tēpore humido & lento. Fit aliud ex eodē ſi ſol acrior inſecutus inuſſerit ipſum uiti/
um: ideoqꝫ mutauit. Eſt etiānum peculiare oliuis & uitibus: quod araneū uocant: cum ueluti te
læ inuoluunt fructum & abſumūt. Adurūt & flatus quidā eas maxime: ſed & alios fructus. Nā
uermiculationem & poma ipſa p ſe quibuſdā annis ſentiunt: mala: pyra: meſpila: punica: In oliua

ancipiti euētu quãdo ſubeũt nati fructum adimunt. Augent ſi ĩ ipſo nucleo fuere erodẽtes eũ.
Gigni illos ꝓhibent pluuiæ quæ fiunt poſt arturꝝ. Eædem ſi auſtrinæ fuere: generat. In dru/
pis quoqꝫ quæ matureſcẽtes tunc ſunt præcipue caducæ. Id riguis magis euenit: etiã ſi nõ ceci/
derint faſtidiendis. Sunt & culicum genera aliqbus moleſta: ut glandibus fico qui uidẽtur ex hu
more naſci tunc dulci ſubdito corticibus. Et ægrotatio quidem fere in his eſt. Quædã temporꝝ
cauſæ aut locorꝝ nõ ꝓprie dicuntur morbi: quoniam ꝓtinus necant: ſicut tabes cum inualerit ar
borẽ: aut uredo. Vel flatus alicuius regionis ꝓprius: ut eſt in apulia atabulus: in euboea olym
pias. Hic enim ſi flauerit circa brumam: exurit frigore arefaciens: ut nullis ſolibus poſtea recre
ari poſſint. Hoc genere cõualles & appoſita fluminibus laborant: præcipueqꝫ uitis: olea: ficus.
Quod cum euenerit detegitur ſtatim in germinatione. In oliuis tardius. Sed in omibus ſignum
eſt reuiuiſcẽdi ſi folia amiſere: alioqn quas putes præualuiſſe: moriuntur. Nõnunqꝫ inareſcunt
folia: eadẽqꝫ reuiuiſcunt. Aliæ in ſeptẽtrionalibus ut ĩ põto phrygia frigore aut gelu laborãt:
ſi poſt brumã cõtinuauere. xl. diebus. Ibi aũt & in reliquis partibus ſi protinus editis fructibus
gelatio magna cõſecuta eſt: etiam paucis diebus necat. Quæ iniuria homiuũ cõſtãt ſecũdas ha/
bent cauſas. Pix: oleum: adeps inimica præcipue nouellis. Cortice in orbe detracto necãtur: ex
cepto ſubere: quod ſic etiam iuuatur: craſſeſcẽs enim præſtringit & ſtrangulat. Nec andrachne
offendit̃: ſi nõ ſimul incidat̃ & corpus. Alioqn & ceraſus & tilia & uitis corticẽ mittũt: ſed nõ ui
talem: nec ꝓximũ corpori: uerꝫ eum q ſubnaſcẽte alio expellitur. Quarꝫdã natura rimoſus cor/
tex: ut platanis. Tiliæ renaſcit̃ paulominus qꝫ totus. Ergo iis quarꝫ cicatricem trahit medentur
luto fimoqꝫ: & aliquãdo ꝓſũt: ſi nõ uehemẽtior frigorꝫ uel calorꝫ uis ſecuta ẽ. Quædã tardius
ita moriuntur: ut robora & quercus. Refert & tẽpus ãni. Abieti enĩ & pino ſi qs detraxerit ſo/
le taurꝫ uel geminos trãſeunte cum germinãt ſtatim moriũtur. Eãdem iniuriã hyeme paſſæ diu
tius tolerant. Similiter ilex & robur & quercus. Quod ſi anguſta decorticatio fuerit: nil nocet
ſupradictis. Infirmiores qdem & in ſolo gracili uel ab una tãtum pte detractus interimit. Simi/
lem & decacuminatio rõem habet cupreſſi: piceæ: cædri. Eæ enim detracto cacumine aut igni/
bus aduſto intereũt. Similem & depaſtio animaliũ. Oleã qdem etiã ſi lambat capra ſterileſcere
auctor eſt Varro ut diximus. Quædã hac iniuria moriuntur. Aliqua deteriora fiunt: ut amyg/
dalæ. Ex dulcibus enim trãſfigurãtur in amaras. Aliqua uero etiã utiliora: ut apud chios pyrus
quam phocida appellãt. Nã detrũcatio diximus qbus ꝓdeſſet. Intereũt pleraqꝫ exciſa ſtirpe: ex
ceptis uite: malo: fico: punica. Quædã uel ab ulcere. Ficus hanc iniuriã ſpernit: & omĩa quæ re
ſinam gignũt. Radicibus amputatis mori minime mirꝫ eſt. Pleræqꝫ tamẽ nõ oĩbus: ſed maxmis:
aut quæ ſunt inter illas uitales abſciſſis moriũtur. Necat inuicem inter ſeſe umbra. Vel denſita/
te atqꝫ alimẽti rapina. Necat & hedera uiciens. Nec uiſcũ ꝓdeſt & cytiſus: nec aurĩo quod alimõ
græci uocant. Quorꝫdã natura nõ necat quidem: ſed lædit odore aut ſucci mixtura: ut raphanus
& laurus uitem. Olfatrix enim intelligit̃: & tangi eã odore mirꝫ ĩ modũ. Ideoqꝫ cũ iuxta ſit: auer
ti & recedere: ſaporẽqꝫ inimicũ fugere. Hĩc ſũpſit Androcides medicinã cõtra ebrietates rapha
nũ mãdi præcipiẽs. Odit & caulẽ & oẽ olus. Odit & corylũ niſi ꝓcul abſint triſtis atqꝫ ægra.
Nitrꝫ qdẽ & alumẽ marĩa aqua calida & fabæ putamĩa uł erui ultĩa uenena ſũt ĩter uitia arborꝫ.

De prodigiis ex mutatione: & de remediis ex arboribus: & quæ irrigatione
proficiant: & qualiter rigandum & mirabilia de riguis. Ca. xxv.

e St & prodigiis locus. Inuenimus enim ſub foliis natas uitẽ: ficum: & malum: punicũ ſtirpe
fructũ tuliſſe: nõ palmite aut ramis: uitem uuas ſine foliis: oleas quoqꝫ amiſiſſe folia baccis
hærentibus. Sũt & miracula fortuita. Nã & oliua in totum ambuſta reuixit. Et ĩ boetia deroſæ
a locuſtis ficus iterꝫ germinauere. Mutant̃ arbores & colore. Fiuntqꝫ ex nigris cãdidæ: nõ ſemp
ꝓdigioſæ: & maxime quæ ex ſemine naſcũt̃: ut populus alba in nigram trãſit. Quidã & ſorbum
ſi in calidiora loca uenerit ſterileſcere putãt. Prodigio aũt fiũt ex dulcibus acerba poma: aut dul/
cia ex acerbis. E caprifico fici & cõtra. Graui oſtento cũ in deteriora mutãt̃: ex olea in oleaſtrũ.
Ex cãdida uua & fico in nigras: ut laodiceæ Xerſis aduentu platano in oleam mutata. Qualibus
oſtẽtis Ariſtãdri apud græcos uolumẽ ſcatet: ne in infinitum abeamus. Apud nos uero C. Epi/
dii cõmẽtarii in quibus arbores locutæ reꝑiantur. Subſedit in cumano arbor graui oſtento paulo
ante Pompeii magni bella ciuilia paucis ramis eminẽtibus. Inuẽtum ſybillinis libris internitionẽ
hominũ fore: tantoqꝫ eam maiorẽ qꝫto ꝓpius ab urbe poſtea facta eſſet. Sunt ꝓdigia & cũ alie
nis locis naſcũtur ut in capitibus ſtatuarꝫ uel aris. & cum in arboribus ipſis alienæ. Ficus in lauro
nata eſt cizici ante obſidionem. Simili mõ trallibus palma in baſi Cæſars dictatoris circa bella ci
uilia eius. Necnõ & romæ in capitolio in capite bis bello perſei enata palma uictoriã triũphoſqꝫ
portendit: ac tẽpeſtatibus proſtrata: eodem loco ficus enata eſt. M. Meſſalæ C. Caſſii cẽſorꝫ lu
ſtro. A quo tempore pudicitiam ſubuerſam Piſo grauis auctor ꝓdidit. Sup omnia quæ unqꝫ au
dita ſit ẽt ꝓdigiũ in nr̃o æuo. Neronis principis ruina factũ in agro marrucino Vectii Marcelli
e primis eqſtris ordinis olíueto uniuerſo uiã publicã trãſgreſſo: aruiſqꝫ inde e contrario locũ oli

ueti ꝑfectis. De remediis morboꝝ arboꝝ. Ca.xxvi.

n Vnc expoſitis arboꝝ morbis conſentaneum eſt dicere & remedia. Ex iis quædam ſunt cōia oium: quædā propria quarūdam. Cōia ablaqueatio: accumulatio afflari radices aut coopiri riguis dato potu uel ablata fimi ſucco refectis putatione leuatis oner̄. Itē ſucco emiſſo quibuſdam ueluti detractio ſanguinis circūraſi corticis: uitium extenuatio: & domitura palmitum. Gemmas (ſi frigus retorridas hirſutaſque fecerit) repumicatio & quædam dolitura. Arborum iis aliæ magis aliæ minus gaudent: ueluti cupreſſus: & aquam aſpernatur & fimum et circum foſſuram amputationemq; et omīa remedia odit. Quinetiam necatur. Riguis et uites et punicæ præcipue aluntur. Ficus ipſa arbor riguis alitur. Pomū uero eius inareſci. Amigdalæ ſi colantur foſſione florem amittunt. Nec inſitas circūfodere oportet priuſq; ualidæ ferre cœperint poma. Plurimæq; aūt āputari ſibi uolunt oneroſa ac ſupuacua: ſicut nos unguem et capillum. Recidūt̄ ueteres totæ. Ac rurſus a ſtolone aliquo reſurgūt: ſed non omēs: nec niſi quaꝝ naturam pati diximus. Rigua æſtiuis uaporibus utilia: hyeme inimica: autūno uaria. Et hoc eſt ex natura ſoli. Quippe cū uindemiator hiſpaniaꝝ ſtagnante ſolo uuas demetat. Cæteꝝ maiore ī parte orbis etiam pluuia aut omī aqua ſeri et arari non cōuenit. Circa canis ortus rigua maxime proſunt: ac ne tunc quidem nimia: quoniam inebriatis radicibus nocēt. Et ætas modum tempat. Nouellæ enī minus ſitiunt. Deſiderāt autem maxime rigari quæ aſſueuere. Cōtra ſiccis locis genita nō expetunt humorem niſi neceſſarium. Aſperiora uina rigari utiq; cupiunt. In ſulmonēſi italiæ agro pago fabiano ubi et arua rigāt̄: miꝝ q̄ hærbæ aqua illa necāt̄: fruges aluntur: et riguis ꝓ farculo ē. In eodē agro bruma tāto magis ſi niues ſcateāt gelet ue: ne frig⁹ uites adurat circūfūdūt riguis: qđ ibi tepidar̄ uocāt: memorabili natura ī amne ſolo. Sꝫ eadē ī æſtate uix tolerādi rigoris.

De caprificatione & ſtercoratione. Ca.xxvii.

c Arbunculi ac rubiginū remedia demōſtrabimus uolumine ꝓximo. Interim ē & caprificatō quædam in remediis. Cum macie corticis ex ægritudine aſtringente ſe iuſto plus uitalia arboꝝ cōprimēte exactam falcis aciem utraq; manu imprimētes perpetuis inciſuriſ deducūt: ac ueluti cutē laxant. Salutare id fuiſſe argumēto ſunt dilatatæ cicatrices & internato corpore expletæ. Magnaq; ex pte ſimilis hoīum medicina & arboꝝ ē: quādo eaꝝ quoq; terebrāt̄ oſſa. Amygdalæ ex amaris dulces fiunt ſi circūfoſſo ſtipite & ab una parte circūforato defluēs pituita aſtergatur. Et ulmis detrahitur ſuccus ījutilis ſupra terrā foratis uſq; ad medullam ī ſenecta: aut cū alimēto nimio abundare ſentiuntur. Idē & ficoꝝ turgido cortice inciſuris in obliquū leuibus emittitur. Ita fit ne decidant fructus. Pomiferis quæ germināt nec ferūt fructū fiſſa radice indit̄ lapis: fertileſq; fiunt. Hoc idem & amygdalis e robore cuneo adacto. In pyris ſorbiſq; e tæda ac ciner̄ & terra coopto etiā radices circūcidiſſe ꝓdeſt. Vitium luxuriātium ficoꝝq; & circūciſis cinere addidiſſe. Fici ſerotinæ fiunt: ſi primæ groſſi cū fabæ magnitudinē exceſſere detrahāt̄. Subnaſcūt̄ enim quæ ſerius matureſcūt. Eædem cū frōdere incipiunt: ſi cacumina rami cuiuſq; detrahant̄: firmiores fertilioreſq; fiunt. Nā caprificatione maturata in ea culices naſci e groſſiſ manifeſtū ē: quoniā cum euolauere nō inueniūt̄ intuſ grana quæ in eos uerſa apparet. Exeūdi tanta eſt auiditas: ut pleriq; aut pede relicto aut pēna pariter erūpāt. Eſt & aliud genus culicū: quos uocāt cētrinas fucis apum ſimiles ignauia maliciaq; cū pnicie ueroꝝ & utilium. Interimūt enī illos atq; ipſi moriuntur. Vexant & tineæ ſemina ficoꝝ. Cōtra quas remedium in eadē ſcrobe defodere italicam lētiſcum inuerſa pte quæ fuerit a cacumine. Vberrimas āt ficuſ lubrica amurca diluta & cum fimo infuſa radicibus frōdere incipiētium facit. Caprificoꝝ laudātur maxime nigræ & ī petroſis: quoniā frumēta plurima habeat caprificatio ipſa poſt hymbrem. In primiſ aūt cauēdum ne ex remediiſ uitia fiant. Quod euenit nimia aut intēpeſtiua medicina. Interlucatio arboribus prodeſt: ſed oīum annoꝝ trucidatio inutiliſſima. Vitis tantū tōſuram ānuam quærit: alternā myrtus: punicæ oleæ qa celeriter fruticeſcūt. Cæteræ rarius tōdentur. Nulla autūno. Ac ne radūtur qdē niſi uere putatione. Plagæ ad uitalia ſunt omīa quæcūq; nō ſupuacua. Similis ſtercoratio. Gaudent ea. Sed cauēdū ē ne in feruore ſolis admoneatur: ne īmaturiuſ: ne ualidius q̄ opuſ ſit. Vrit uineas ſuillū: niſi qnquēnio interpoſito: præterq̄ ſi riguis diluatur. Et e coriarioꝝ ſordibus niſi admixta aqua. Itē largius. Iuſtum exiſtimāt in denos pedes quadratos tres medios. Id qdem ſoli natura decernit. Colūbino ac ſuillo plagis quoq; arboꝝ medētur. Si mala punica acida naſcantur: ablaqueatis radicibus fimū ſuillū adhibent: eo āno uinolenta: ꝓximo dulcia futura. Alii urina hoīs aqua mixta rigāda cenſent quater āno: ſingulis amphoris aut cacumina ſpargi uino laſer̄ diluto. Si findātur in arbore: pediculum intorqueri. Ficis utiq; amurcā adfūdi. Cæteris arboribus ægris fecem uini: ac lupinū circa radices eaꝝ ſeri. Aqua quoq; lupini decocti circūfuſa pomiſ prodeſt. Fici cū uulcanalibus tonuerit cadent. Remediū eſt: ut ante ſtipula hordeacea areæ ſtrinigant̄. Ceraſos præcoces facit cogitq; matureſcere calx admota radicibus. Et hæc ante omīa poma interuelli melius eſt ut quæ relicta ſunt grandeſcant.

De diuerſis medicamentis arborum contra uenenata animalia: & contra

formicas & contra noxia animalia. Ca.xxviii.

¶ Vædam pœna emēdantur aut morsu excitantur ut palmæ & lentisci. Salis enim aq̃s alūtur. Salis uim & cinis sed leniorem habet. Ideo ficis aspguntur rutaq;: ne fiant uerminosæ: ne ue radices putrescāt. Quin & uitium radicibus aquā salsa iubent affundi si sint lachrymosæ: Si uero fructus eaꝝ decidāt: cinerē aceto aspergi: ipsasq; illini: aut sādaraca si putrescat uua. Si uero fertiles nō sunt: aceto acri subacto cinere rigari atq; oblini. Quod si fructū nō maturēt prius inarescētem præcisaꝝ ad radices plagā fibrasq; aceto acri & urina uetusta madefacere: atq; eo luto obruere: sæpe fodere. Oleaꝝ si paꝝ promisere fructus: nudatas radices hyberno frigori opponunt: eaq; castigatione proficiunt. Oīa hæc ānua cæli rōe constant. Et aliquādo serius poscūtur aliquādo celerius. Necnō ignis aliqd prodest: ut harūdini. Ambusta nāq; dēsior mitiorq; surgit. Cato & medicamēta quædā cōponit: mēsuræ quoq; distinctiōe ad maioꝝ arboꝝ radices āphorā: ad minoꝝ urnam amurcæ & aquæ portionē æquam: ablaqueatis prius radicibus paulatim affundi iubens. In olea hoc āplius stramētis antea circūpositis. Itē fico. Huius præcipue ueterem terram adaggerari radicibus. Ita futuꝝ ut nō decidāt grossi: maiorq; fœcunditas nec scabra proueniat. Simili mō ne cōuoluolus fiat in uinea: murcæ cōgios duos decoctos in crassitudinē mellis: rursusq; cū bituminis tertia parte & in sulphuris quarta sub diuo usq; quo ex ardescat sub tecto. Hoc uites circa capita sub brachiis ungi. Ita nō fore cōuoluolū. Quidā cōtēti sunt fumo huius mixturæ suffire uineas secūdo flatu cōtinuo triduo. Pleriq; nō minus auxilii & alimēti arbitrāt̄ ī urina q̃ Cato ī amurca addita mō aquæ pari portione: quoniā ꝑ se noceat. Alii uoluocē appellāt aīal prærodēs pubescētes uuas. Quod ne accidat: falces cū sint exacutæ fibrina pelle detergūt. Atq; ita putāt. Aut sāguine ursino liniri uolunt post putationem easdem. Sūt arboꝝ pestes & formicæ. Has abigunt rubrica ac pice liquida punctis caudicibus. Necnō & pisce suspēso iuxta in unum locum cōgregāt. Aut lupino trito cum oleo radices linūt. Multi & talpas amurca necāt. Cōtraq; erucas & mala putrescāt: lacertæ uiridis pelle tangi cacumina iubēt. Priuatim aūt cōtra erucas ābiri arbores singulas a muliere incitati mensis nudis pedibus recīcta. Item ne quod animal pastu malefico decerpat frōdem fimo boum diluto aspergi folia: quotiens hymber interueniat: quoniā ita abluatur uirus medicaminis mira quædam excogitante solertia humana. Quippe cum auerti carmine grādines credāt pleriq;: cuius uerba inserere nō equidem serio ausim quāq̃ a Catone ꝓdita. Cōtra luxata mēbra inūgenda harūdinū fissuræ. Idē arbores religiosas lucosq; succidi ꝑmisit sacrificio prius facto. cuius rei rōem notionēq; eodē uolumine tradit.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER .XVIII.
PROHEMIVM

Quod Antiquis Maximum Studium Agriculturæ fuit: & hortoꝝ singulari diligentia. Ca.i.

ſ

EQVITVR NATVRA FRVGVM HORTORVMq; ac floꝝ. Quæq; alia præter arbores aut frutices benigna tellus proueniūt: uel per se tantum hæc īmensa cōtemplatione si quis æstimet uarietatem: numeꝝ: flores: odoresq;: colores: & succos ac uires eaꝝ: quas salutis aut uoluptatis hominum gratia gignit. Qua in pte primum oīum patrocinari terræ: & adesse cūctoꝝ pārenti iuuat. Quāq; inter initia operis defensæ. Quoniam tamē ipsa materia intus accedit ad reputationē eiusdem patiētis & noxia. Nostris eam criminibus urgemus: culpāq; nostram illi īputamus. Genuit uenena: sed quis inuenit illa præter hoīem? Cauere ac refugere alitibus ferisq; satis est. Atq; cū in arbores exacuant limētq; cornua elephāti: & duro saxo rhinocerotes: & utroq; apri dentiū siccas: sciātq; ad nocendum se præparare animalia. Quod tamē eoꝝ tæla sua excepto hoīe uenenis tīgit? Nos & sagittas ungimus: & ferro ipsi nocētius aliquid damus. Nos & flumina īficimus & reꝝ naturæ elementa. Ipsum quoq; quo uiuitur aerem in perniciem uertimus. Neq; est ut putemus ignorari ea ab animalibus: quæ quidē quæ prępararēt cōtra serpētium dimicationē: quæ post prœliū ad medendum excogitarent indicauimus. Nec ab ullo præter hoīem ueneno pugnat̄ alieno. Fateamur ergo culpam ne iis quidem quæ nascūtur cōtenti. Etenim quādo plura eaꝝ genera humana manu fiūt. Quid? nō & hoīes quidā ad uenena nascūt̄? Atra hoīum ceu serpētiū lingua uibrat: tabesq; animi cōtractata adurit culpātium oīa. Ac diraꝝ alitum modo tenebris quoq; & ipsaꝝ noctium quieti inuidentium gemitu: quæ sola uox eoꝝ est: ut inauspicataꝝ animantiū uice obuii quoq; uetēt agere: aut ꝓdesse uitæ. Nec ullū aliud abominati spiritus præmiū nouere. q̃ odisse

omĩa. Veꝝ & in hoc eadem naturæ maiestas tanto plures binos genuit ac fruges: q̃to fertilior in iis: quæ iuuãt aliũq;. Quoꝝ æstimatione & gaudio nos quoq; relictis exustioni suæ istis hominum turbis pergamus excolere uitam: eoque constantius: quo operæ nobis maior q̃ famæ gratia expetitur. Quippe sermo circa rura est agrestesque usus. Sed quibus uita honosq; apud priscos maximus fuerit.

Quæ corona primo romæ. Ca. ii.

a Ruoꝝ sacerdos Romulus in primis instituit: seq; duodecimũ fratrem appellauit inter illos ab Acca Laurentia nutrice sua: spicea corona quæ uitta alba colligaretur in sacerdotio ei ꝓ religiosissimo insigni data. Quæ prima apud romanos fuit corona: honosq; is nõ nisi uita finitur: & exules etiã captosq; comitatur. Bina tũc iugera populo ro. satis erant: nulliq; maiorem modũ attribuit: quo seruos pauloante prĩcipis Neronis cõtempto huius spatii uiridaria & piscinas iuuat habere maiores gratũq; si nõ aliquẽ & culinas. Nũma ĩstituit deos fruge colere: & mola salsa supplicare. Atq; ut auctor est Hemina far torrerẽ: quoniã tostum cibo salubrius esset. Id uno mõ cõsecutum statuẽdo nõ esse puꝝ ad rem diuinam nisi tostum. Is & fornacalia caluæ instituit farris torrendi ferias: & æque religiosas terminis agroꝝ. Hos enĩ duos tunc maxime nouerant. Seiamq; a serendo: segestam a segetibus appellabãt: quaꝝ simulacra ĩ cyrco uidemus. Tertiam ex his nominare sub tecto est religio. At ne degustabant quidem nouas fruges aut uina antequam sacerdotes primitias libassent.

De iugere: & actu: & legibus circa pecora: & quotiens & quibus temporibus fuit summa utilitas annonæ: & qui agri cultura illustres Cu. iii.

i Vgum uocabatur quod uno iugo boum in die exarari potuisset. Actus in quo boues agerẽtur cum aratur uno impetu iusto. Hic erat. cxx. pedum: duplicatusq; in lõgitudinem iugeꝝ faciebat. Dona amplissima impatoꝝ ac fortium ciuium q̃tum q̄s uno die plurimũ circũarauisset. Item quartarii farris aut heminæ cõferente populo. Cognoĩa etiã prima inde. Pilũni qui pilum pistrinis inuenerũt. Pisones a pisendo. Iam Fabioꝝ: Lentinoꝝ: Ciceronũ: ut quisq̄s aliquod optime genus sereret. Innioꝝ familiæ bubulcũ noĩauerũt: qui bubus optime utebãt. Quin & in sacris nibil religiosius cõfarrationis uinculo erat. Nouæq; nuptæ farreũ præferebãt. Agrũ male colere censorium probrũ iudicabatur. Atq;(ut refert Cato)quem uiꝝ bonũ colonum dixissent: amplissime laudasse existimabãt. Hinc & locupletes dicebant loci hoc ẽ agri plenos. Pecunia ĩpa a pecore appellabatur. Etiã nũc in tabulis cẽsoriis pascua dicũtur omĩa: ex quibus populus reditus habet: quia diu hoc solum uectigal fuerat. Mulctatio quoq; nõ nisi ouiũ boumq; impẽdio dicebatur. Nõ omittẽda priscaꝝ legum beniuolentia. Cautum quippe est ne bouẽ priusq̃ ouẽ nominaret qui indiceret mulctam. Ludos boum causa celebrantes bupetios uocabãt. Seruius rex ouium boumq; effigie primus æs signauit. Frugem q̄dem aratro quæsitã furtim nocte pauisse: ac secuisse puberi duodecim tabulis capitale erat: suspẽsumq; Cereri necari iubebant grauius: q̃ homicidio cõuictum. Impubẽ prætoris arbitratu uerberari: noxã ue duplionẽ ue decerni. Iã distinctio honosque ciuitatis ipsius nõ aliunde erat. Rusticæ tribus laudatissimæ eoꝝ qui rura haberent. Vrbanæ uero ĩ quas trãsferri ignominia esset desidiæ ꝓbro. Itaque quattuor solæ erãt partibus urbis in quas habitabãt: suburbana: palatina: collina: esqlina. Nundinis urbem reuisitabãt: & ideo comitia nundinis haberi nõ licebat: ne plebs rustica auocaretur. Quies sõnusque in stramẽtis erat. Gloriã deniq; ipsam a farris honore adoreã appellabant. Equidem etiam uerba priscæ significationis admiror. Ita enim est in cõmentariis põtificum. Augurio coronario augendo dies cõstituãtur: priusq̃ frumẽta uaginis exeãt: & ante q̃ in uaginas pueniant. Ergo iis moribus nõ mõ sufficiebãt fruges nulla ꝓuintiaꝝ pascente italiam: ueꝝ etiã annonæ uilitas incredibilis erat. Mãnius Martius ædilis plebis primũ frumẽtum populo in modios assibus donauit. Minutius Augurinus q Sp. Meliũ coarguerat farris precium in trinis nũdinis ad assẽ redegit undecimus plebei tribunus: qua de cã statua ei extra portam trigeminã a populo stipe collata statuta est. Trebius in ædilitate assibus populo frumẽtum prestitit. Quã ob cãm & ei statuæ in capitolio & palatio dicatæ sunt. Ipse supremo die populi humeris portatus in rogum ẽ. Veꝝ quo anno mater deum aduecta romã est: maiorem ea æstate factam esse q̃ ãtecedẽtibus ãnis decẽ facta esset tradũt. M. Varro auctor ẽ: cũ L. Metellus ĩ triũpho plurimos duxit elephãtos assibus sĩgulis farris modios fuisse. Item uini cõgios: ficiq; siccæ põdo xxx. olei põdo. x. carnis põdo. xii. Nec e latifũdis singuloꝝ cõtĩgebat arcentiũ uicinos. Quippe ẽt lege Stolonis Licini ĩcluso mõ q̄ngentoꝝ iugeꝝ & ipso sua lege dãnato cum substituta filii persona amplius possideret luxuriantis iam reipublicæ fuit ista mẽsura. Manii q̄dem Curii post triumphos ĩmensũq; terraꝝ adiectũ imperio nota contio est: perniciosum intelligi ciuem: cui septem iugera nõ essẽt satis. Hæc autẽ mẽsura plebi post exactos reges assignata est. Quæ nã ergo tantæ ubertatis causa erat. Ipsorũ tunc manibus imperatoꝝ colebantur agri(ut fas est credere)gaudente terra uomere laureato: & triumphali aratore. Siue illi eadem cura semina tractabant qua bella: eademq; diligentia arua disponebãt qua castra: siue honestis manibus omĩa lætius proueniunt: quoniã & curiosius fiunt.

Serentem inuenerūt dati honores Serranum: unde cognomē. Arāti quattuor sua iugera in uaticano quæ prata quintia appellātur. Cincinato uiator attulit dictaturam: & quidē (ut tradit Norbanus) nudo plenoꝗ pulueris etiānum ore. Cui uiator uela corpus inquit: ut proferā senatus populiꝗ romani mādata. Tales tum etiā uiatores erāt: quibus id ipsū nomē īditū ē: subīde ex agris senatum ducesꝗ accersentibus. At nūc eadem illa uincti pedes: dānatæ manus: inscripti uultus exercent. Nō tamē surda tellure: quæ parēs appellat̄: coliꝗ dicitur & ipsa: honore hic assūpto: ut nūc īmutata ea: & indigne ferente credat̄ id fieri. Sed nos miramur ergastuloꝝ nō eadē emolumēta esse quæ fuerunt imperatoꝝ. Igit̄ de cultura agri præcipere pricipale fuit & apud exteros. Siqdem & reges fecere Hiero: Philometer: Attalus: Archelaus: & duces Xenophon: & penus etiā Mago. Cui qdem tantū honorem senatus noster attribuit carthagine capta: cū regulis africæ bibliothecas donaret: unius eius duodetriginta uolumina cēseret in latinā linguā trāsferēda cū M. Cato præcepta cōdidisset: peritisꝗ linguæ punicæ dādum negocium in quo præcessit omīs uir tū clarissimæ familiæ D. Syllanus sapiētiæ cōpositissimæ quos sequeremur prætexuimus ī hoc uolumine nō īgrate noiando M. Varronē q octogesimūprimū uitæ ānū agēs de ea re ꝓdēdum putauit.

Ratio de agricultura. Ca. iiii.

a Pud romanos multo serior uitium cutulra esse cœpit. Primoꝗ ut necesse erat arua tantum coler̄. Quoꝝ nobis ratio nūc tractabitur nō uulgari mō: ueꝝ ut adhuc fecimus & uetustis: & postea inuētis omni cura perqsitis: cāꝗ reꝝ & rōe simul eruta. Dicemus & sydera: syderumꝗ ipsoꝝ terrestria signa dabimus indubitata. Quādoqdem qui adhuc ea diligētius tractauere: quibusuis oratoribus potius q̄ agricolis scripsisse possūt uideri. Ac primū omniū oraculis maiore ex pte agemus: quæ nō in alio uitæ genere plura certiora ue sunt. Cur. n. nō uideāt̄ oracula a certissimo die: maximeꝗ ueridico usu profecta. Principiū aūt a Catone sūmemus.

Laus agricolaꝝ: & quæ obseruanda in agro parando. Ca. v.

f Ortissimi uiri & milites strenuissimi ex agricolis gignūt̄: minimeꝗ malecogitātes. Prædium ue cupide emas. In re rustica operi ne pcas. In agro emēdo minime. Quod male emptū est semp pœnitet. Agrū paraturos āte omīa intueri oportet aquaꝝ uim: aut uicinū. Singula magnas interpretationes habent: nec dubias. Cato in conterminis hoc āplius æstimari iubet: quo pacto uiuant. In bono est inquit religione bene utēti. Attilius Regulus ille punico bello bis cōsul aiebat: neꝗ fœcūdissimis locis insalubrem agrum parādum: neꝗ effœtis saluberrimū. Salubritas loci nō semp incolaꝝ colore detegitur: quoniam assueti in pestilentibus durāt. Præterea sunt quædam partibus anni salubria. Nihil āt salutare est nisi quod toto anno salubre. Malus ē ager cum quo dominus luctatur. Cato inter prima spectari iubet: nō solū sua uirtute ualeat qua dictum est positione. Vt operarioꝝ copia prope sit. Oppidūꝗ ualidum. Vt nauigioꝝ euectus uel itineꝝ. Vt bene ædificatus: & cultus. In quo falli plerosꝗ uideo. Segnitiem enim prioris domini pro ēptore esse arbitrātur. Nihil est dānosius deserto agro. Itaꝗ Cato. De bono domino melius emi: nec temere contēpnendam alienam disciplinam: agroque ut homini: q̄uis quæstuosus sit: si tamē & sumptuosus: nō multū superesse. Ille in agro quæstuosissimam indicat uitē nō frustra quoniam ante omnia de impensæ ratione cauit. Pro hortos irriguos: nec id falso: si sub oppido sint. Et prata: quæ ātiqui parata dixere. Idēꝗ Cato interrogatus quis esset certissimus quæstus respondit. Si bene pascas. Qui proximus sit. At si bene summa omnium in hac spectanda fuit: ut fructus is maxime ꝓbaretur: qui q̄ minimo impēdio cōstaturus esset. Hoc ex locoꝝ occasiōe aliter alibi decernit̄. Eodēꝗ ptinet ꝙ agricolam uendacem oportere esse dixit. Fundū in adolescētia conserendum sine cōtatione: ædificandum nō nisi cōsito agro. Tūc quoque cōtanter: optimumꝗ est: (ut uulgo dixere) aliena insania frui: sed ita ut uillaꝝ tutela nō sit oneri: Eum tamē q bene habitet sæpius uētitare in agrū. Frōtēque domini plus ꝓdesse q̄ occipitiū nō mētiūt̄.

De uillaꝝ positione: & præcepta antiquoꝝ de agro colendo. Ca. vi.

m Odus hic probatur: ut neque fundus uillam quærat: neque uilla fundum. Non ut fecerint iuxta diuersum eadem ætate exemplis. L. Lucullus. Q. Scæuola cū uilla. Scæuolæ fūdus careret: uilla Luculli agro. Quo in genere censoria castigatio erat: minus arare q̄ uertere. Nec hoc sine arte quadam est. Nouissimus uillam in misinēsi posuit C. Marius. vii. cōsul: sed peritia castrametādi: sicut compatus ei in cæteris etiā Scylla fœlix. Quos cæcos fuisse dicere cōuenit. Neꝗ iuxta paludes ponēdā esse: neꝗ aduerso amne. Quāq̄ Homerus omīo e flu mine sēp ante lucanas auras insalubres uerissime tradit. Spectare in æstuosis locis septētrionē debet meridiem in frigidis. In tēperatis exortum æquinoctialem. Agri ipsius bonitas qbus argumētis iudicāda sit: quāq̄ de terræ optimo genere differentes abūde dixisse possumus uideri: etiānum tamē traditas notas subsignabimus Catonis maxime uerbis. Ebulū: uel prunus siluestris: uel rubus: bulbus minutus: trifolium: hærba pratensis: quercus siluestris: pyrus: malusꝗ frumentarii soli notæ. Item nigra terra & cinerei coloris. Omīs creta coquit nisi pmacra. Sabulum etiā nisi id ptenue est: & multo campestribus magis q̄ cliuosis respōdent eadem. Modum agri in primis ser

uandũ antiq putauere. Quippe ita censebãt. Satius esse minus serere & melius arare. Qua in sẽ
tentia & Virgilium fuisse uideo. Veꝝ cõfitentibus latifũdia prodidere italiam. Iam uero & ꝓuin
tias sex & semissem domini africæ possidebãt: cũ interfecit eos Nero princeps. Nõ fraudabo ma
gnitudine hac quoq; sua. Cn. Pompeiũ q nunq̃ agrũ mercatus est cõterminũ. Agro empto do/
mũ uendẽdã inclemẽter atq; nõ ex utilitate publici status Mago cẽsuit. Hoc exordio præcepta
pãdere ingressus ut tamẽ appareat assiduitatem desideratã ab eo. De hinc peritia uillicoꝝ ĩ cura
habẽda est. Multaq; de iis Cato præcepit. Nobis satis sit dixisse: q̃ proximũ domino corde esse
debere: & tamẽ sibimetipsi nõ uideri. Coli rura ergastulis pessimũ est: ut qcquid agit̃ a desperan
tibus: Temerariũ uideat̃ unam uocẽ antiquoꝝ posuisse: & fortassis incredibile penitus æstimẽt.
Nihil minus expedire q̃ agrũ optime coler̃. L. Tarius Ruffus infima natalium humilitate consu
latum militari industria meritus antiquæ alias parsimoniæ circiter mille siclos liberalitate Diui
Augusti cõgestum usq; ad detractionẽ hæredis exhausit agros in piceno coemẽdoq; in gloriã.
Internitionẽ ergo famẽq; censemus: Immo hercule iudico modũ reꝝ oĩum utilissimũ. Bene cole
re necessarium est. Optime dãnosũ. Preter q̃ sobole sua colono: aut pascẽdis. Alioqn domino
aliqua messes colligere nõ expedit: si cõputetur impẽdiũ operæ. Nec temere oliuã nec quasdam
terras diligẽter colere: sicuti in sicilia tradũt itaq; decipi aduenas. Quo nã igit̃ mõ utilissime co/
lũtur agri: ex oraculo scilicet malis ac bonis. Sed defẽdi æquũ est abauos: qui præceptis suis ꝓ
spexer̃ uitæ. Nã cũ dicerent malis intelligere uoluere uilissimos. Sũmũ ꝓuidentiæ illoꝝ fuit: ut
q̃ minimũ esset impẽdii. Præcipiebãt eni ista: qui triũphali denas argẽti libras ĩ supellectile cri
mini dabãt: qui mortuo uillico relinquer̃ uictorias: & reuerti sua rura postulabãt: quoꝝ prædia
colenda suscipiebat respubl. exercitusq; ducebant senatu illis uillicãte. Inde illa reliqua oracula.
Neq; agricolã esse quisqs emeret quod præstare ei fũdus posset. Malũ patrẽfamilias: qsquis in
terdiu faceret quod noctu posset: nisi in tẽpestate cæli. Peiorẽ qui ꝑ festis diebus ageret quod
feriatis deberet. Pessimus qui sereno die sub tecto potius oparetur q̃ in agro. Nequeo mihi tẽ
perare: quo minus unũ exemplũ antiquitatis afferam. Ex quo intelligi possit apud populũ etiam
de culturis agendi morẽ fuisse: qualiter defendi soliti sint illi uiri. C. Furius Cresinus e seruitute
liberatus cũ in paruo admodũ agello largiores multo fructus ꝑciperet q̃ ex ãplissimis uicinitas.
In ĩuidia magna erat: ceu fruges alienas pelliceret ueneficiis. Quã ob rẽ a Sp. Albino curuli die
dicta metuens dãnationẽ cũ in suffragium tribus oporteret ire: instrumẽtum rusticũ omẽ in foꝝ
attulit: & adduxit filiã ualidam: atq; (ut ait Piso) bene curatã ac uestitam: ferramẽta egregie fcã:
graues ligones: uomeres põderosos: boues saturos. Postea dixit. Veneficia mea qrites hæc sũt
nec possum uobis ostẽdere: aut in foꝝ adducere lucubrationes uigiliasq; & sudores. Oĩum sẽten
tiis absolutus itaq; est. Profecto opera nõ impẽsa cultura cõstat. Et ideo maiores fertilissimũ in
agro oculum domini esse dixerũt. Reliqua præcepta reddent̃ suis locis: quæ ꝓpria singuloꝝ ge
neꝝ erunt. Interim cõia quæ succurrũt nõ omittemus. Et in primis Catonis humanissimũ & uti/
lissimum. Id agendũ ut diligant uicini. Causas reddit ille: quas existimamus nulli esse dubias. In
ter prima idẽ cauet: ne familiæ malæ sint. Nihil sero faciẽdũ ĩ agricultura omẽs censent. Iteꝝq;
suo quæq; tempore facienda. Et tertio præcepto prætermissa frustra reuocari. De terra cariosa
execratio Catonis abunde indicata est. Quãq; prædicere nõ cessat is. Quicquid per asellũ fieri
potest utilissime cõstat. Filix biennio moritur: si frõdem agere nõ patiaris. Id efficacissime con/
tingit germinantis ramis baculo decussis. Succus enim ex ipsa defluens necat radices. Aiũt & cir
ca solstitium auulsas nõ renasci: nec harundine sectas: aut exaratas uomeri harundine imposita.
Similiter & harundinẽ exarari filice uomeri ĩposita præcipiunt. Iuncosus ager uerti pala deb&.
At in saxoso bidẽtibus. Fruteta igni optime tollũt̃. Humidiorẽ agrum fossione cõcidi atq; sicca
ri utilissimũ est. Fossas autẽ retusis locis apertas relinq. In solutiore terra sepibus firmari. In re
procibus ac supinis lateribus procũbere quasdã obserari: & in alias dirigi. Maiores patentiores q;
(si sit occasio) silice uel glarea sterni. Ora utrinq; lapidibus statu minari: & alio supĩtegi. Siluæ ex
tirpãdæ rõem Democritus ꝓdidit: lupini flore ĩ succo cicutæ uno die macerato sparsisq; radicib9.

De frugum generibus & natura. Ca. vii.

e T quoniã præparatus est ager: natura nũc indicabitur frugum. Sũt aũt duo prima eaꝝ ge/
nera. Frumẽta ut triticũ: bordeum. Et legumina ut faba & cicer. Differẽtia uero notior: q̃
ut indicari deceat. Frumẽti ipsius totidem genera per tẽpora satu diuisa. Hyberna quæ circa uer
giliaꝝ occasũ terra ꝑ hyemẽ nutriũtur: ut triticũ: far: hordeũ. Aestiua quæ æstate ante uergilia
rum exortũ serũtur: ut milium. panicũ: sisama: horminũ: irio italiæ dũtaxat ritu. Alioqn in græ/
cia & asia omĩa uergiliaꝝ occasu seruntur. Quædã aũt utroq; tẽpore in italia. Ex his quædam &
tertio ueris scilicet. Aliq uerna: milium: panicũ: lentem: cicer: halicã appellãt. Semẽtica ãt triti/
cũ: hordeũ: fabã: napũ: rapã. Et in tritici genere pars aliqua pabuli est quadrupedũ cã sati: ut far
rago. Et in leguminibus ut uitia. At cõis quadrupedũ hominumq; usui lupinus. Legumina oĩa sin/
gulas habent radices præter fabã: easq; surculosas: quia nõ in multa diuidũtur. Altissimas aũt ci

ter. Frumēta multis radicātur fibris ſine ramis. Erūpit a primo ſaltu hordeum die ſeptio. Legu/
mina quarto: uel cum tardiſſime ſeptimo. Faba a xv. ad xx. Legumina in ægypto tertio die. Ex
hordeo alterꝝ caput grani in radicē exit: alterꝝ in hærbā: quæ & prior floret. Radicē craſſior ps
grani fundit: tenuior florem. Cæteris ſeminibus eadē pars & radicē & florē. Frumēta hyeme i
hærba ſunt: uerno tempore faſtigiantur in ſtipulā: quæ ſunt hyberni generis. At milium & pa/
nicum in culmē geniculatum & cōcauum. Siſama uero in ferulaceum. Oīum ſatoꝝ fructus aut ſpi
cis cōtinet: ut tritici: hordei: munitq; uallo ariſtaꝝ quadruplici: aut īcludit̃ ſiliqs: ut leguminū:
aut uaſculis: ut ſiſamæ: ac papaueris. Milium ac panicum tātum ꝓ indiuiſo & paruis auibus expo
ſita ſunt: indefēſa quippe mēbranis cōtinent̃. Pānicum a pāniculis dictum: cacumine lāguido nu
tante: paulatim extenuato culmo: pene in ſurculum prædēſis aceruatur granis: cum lōgiſſima pe
dali obſimili comæ granum cōplexæ: quæ fimbriato capillo curuat̃. Sunt & panico genera. Mā
molo epāno puis racemato paniculis: & cacumine gemino. Quin & colore diſtīguitur: cādido:
nigro: ruffo: etiā purpureo. Panisq; multifarie & e milio fit: e panico rarius. Sed nullum frumēto
pōderoſius: aut quod coquendo magis creſcat. Lx. enī pōdo panīſ e modio reducūt: modiūq; pul
tis ex tribus ſextariis madidis. Milium intra hos decē ānos ex india in italiā inuectum eſt: nigrū
colore: āplum grano: harundineum culmo. Adoleſcit ad pedes altitudine ſeptem prægrādibus
culmis. Lobas uocāt: oīum frugum fertiliſſimū. Ex uno grano terni ſextarii gignunt̃. Seri deb&
in humidis. Frumēta quædā in genu tertio ſpicā incipiunt cōcipere. Quædā in quarto: ſed etiā
num occultam. Genicula āt ſunt tritico quaterna. Farri ſena. Hordeo octaua. Sed nō ante ſupra
dictum geniculoꝝ numerū conceptus eſt ſpicæ: qui ut ſpecie ſui fecerit: quattuor aut qnq; tar/
diſſime diebus florere incipiunt. Totidemq; aut paulo pluribus defloreſcunt. Hordea uero cum
tardiſſime ſeptē. Varro quater nouenis diebus fruges abſolui tradit: & menſe nono meti. Fabæ
in folia exeunt: ac deinde caulem emittunt nullis diſtinctum internodiis. Reliqua legumina ſur/
culoſa ſunt. Ex iis ramoſa cicer: eruum: lens. Quoꝝdā caules ſpargūtur in terram: ſi nō habeant
adminiculū: ut piſoꝝ. Quod ſi nō habuere deteriora fiunt. Leguminū unicaulis faba ſola. Vnus
& lupinis. Cæteris ramoſus: prætenui ſurculo. Omībus uero fiſtuloſus. Folium quædā a radice
mittunt: quædā a cacumine. Frumētū uero & hordeum uitiaq; & qcquid in ſtipula eſt ī cacumi/
ne unum folium habet. Sed hordeo ſcabra ſunt: cæteris leuia. Multiplicia cōtra fabæ: ciceri: pi/
ſo. Frumētis folium harundinaceum. Fabæ rotundum: & magnæ leguminum parti. Lōgiora er
uiliæ & piſo. Faſiolis uenoſa. Siſamæ & irioni ſanguinea. Cadunt folia lupino tantum: & papaue
ri. Legumina diutius florent: & ex iis eruum ac cicer. Sed diutiſſime faba. xl. diebus. Nō āt ſin
gulis capi tā diu: quoniā alio deſinēte alius incipit. Nec tota ſeges ſicut frumēti pariter. Siliquā
tur uero omnia diuerſis diebus: & ab ima primum parte paulatim flore ſubeūte. Frumēta cū de
floruere craſſeſcunt: maturāturq;: cum plurimū diebus. xl. perficiuntur. Itē faba. Pauciſſimis ci/
cer. Id enim a ſemente diebus. xl. perficitur. Milium & panicū & ſiſama & omīa æſtiua quadra/
ginta diebus maturantnr a flore. Magna terræ cæliq; differentia. In ægypto enim hordeū ſex/
to a ſatu mēſe. Frumēta ſeptimo metuntur. In hellade hordeū. In pelopōneſo octauo & frumen
ta etiānum tardius. Grana in ſtipula crinito textu ſpicāt̃. In faba leguminibuſq; alternis lateri/
bus ſiliquātur. Fortiora hyeme frumēta leguminaq; in cibo. Tunicæ frumēto pluref. Hordeum
maxime nudū: & halica: ſed præcipue auena. Calamus altior frumēto q̃ hordeo. Ariſta morda/
cior hordeo. In area exterūtur triticū & ſiligo & hordeū. Sic & ſerūtur pura: qualiter moluntur:
quia toſta nō ſunt. E diuerſo far: miliū: panicū purgari niſi toſta nō poſſūt. Itaq; hæc cū ſuis folli
culis ſerūtur cruda. Et far in uaginulis ſuis ſeruant ad ſatus: atq; nō torrēt. Leuiſſimū ex iis hor/
deum raro excedit. xv. libras: & faba. xxii. Pōderoſius far: magiſq; etiānū triticū. Far in ægipto
olyra cōficit̃. Tertiū genus ſpicæ hoc ibi eſt. Galliæ quoq; ſuum genuſ farris dedere: quod illic
brāce uocant: apud nos ſcndalam nitidiſſimi grani. Et alia differentia eſt: ꝙ fere quaternis libris
plus reddit panis: q̃ far aliud. Populū romanū farre tātum e frumēto. ccc. ānis uſū Verrius tra
didit. Tritici genera plura quæ fecere gētes. Italico nullū eqdem cōpauerim cādore ac pōdere:
quo maxime decernit̃. Mōtanis mō compet̃ italiæ agris externū. In quo prīcipatum tenuit boe
tia: deinde ſicilia: mox africa. Tertiū pōdus erat thracio ſyrioq;: deinde ægyptio: athletaꝝ cū de
creto: quoꝝ capacitas iumētis ſimilis quē diximus ordinē fecerat. Græcia & pōticum laudauit:
quod in italiā nō peruenit. Ex omī eodē genere grani prætulit oreūtium & tragū dignes: & ſeli
nuntiū argumēto craſſiſſimi calami. Itaq; pingui ſolo hæc genera aſſignabat. Leuiſſimū & maxīe
inane ſeu tenuiſſimi calami in humidis ſeri iubebat: quoniā multo egeret alimēto. Hæ fuere ſen
tentiæ Alexādro magno regnāte: cū clariſſima fuit græcia atq; ī toto terraꝝ orbe potētiſſima:
ita tamē: ut ante mortē eius ānis fere centū quadragītaqnq; Sophocles poeta in fabula Tripto/
lemo frumētū italicū āte cūcta laudauerit: aduerbum trāſlata ſententia.

Et fortunatam italiam frumento caneſcere candido.

Quæ laus peculiaris hodie italico eſt. Quo magis admiror poſteros græcoꝝ nullā mentionem

huius fecisse frumēti. Nunc ex iis generibus quæ romā inuehūt̃ leuissimū est gallicū atqꝫ e chei/
rōneso aduectum: qppe nō excedūt in modiū uicenal libras: si qs granū ipsum ponderet. Adiicit
sardium sex libras: alexādrinum & trientes. Hoc est et sicli pōdus. Boeticū totā librā addit: afri/
cum & dodrātes. In trāspadana italia scio uicenas quinas libras farris modios pēdere. Circa clusi
um & senas. Lex naturæ certa est in quocūqꝫ genere pane militari: tertia portio ad grani pōdus
accedat. Sicut optimū esse frumētum: quod impactū cōgium aquæ capiat. Quibusdā genr̃ibus
per se pōdus: sicut baleārico: modio tritici panis pōdo xxx. reddit. Quibusdā in ꝑmixtis: ut cy/
prio & alexandrino. xx. ꝓpe libras nō excedentibus. Cypriū fuscum ē: panē nigrum facit. Itaqꝫ
miscetur alexādrinum cādidum: reddūtqꝫ xxv. pondo. Thebaicum libras adiicit. Marina aqua
subigi: quod pleriqꝫ maritimis in locis faciunt occasione lucrandi salis uilissimum. Nō alia de cau
sa oportuniora morbis corpora existunt. Galliæ & hispaniæ frumēto in potum resoluto qbus di
ximus generibus spuma ita cōcreta ꝓ frumēto utunt̃. Qua de cā leuior illis q̃ꝫ cæteris panis ē.
Differētia est & calami. Crassior quippe melioris est generis. Plurimis tunicis thracium triticum
uestitur ob nimia frigora illi plagæ exquisitum. Eadem cā & trimestria īuenit detinētibus terras
niuibus: quod tertio fere satum mēse ut in reliquo orbe metit̃. Totis hoc alpibus notum & hye
malibus ꝓuintiis. Nullum hoc frumento lætius. Vnicalamum præterea: nec usqꝫ capax: seritqꝫ
nō nisi tenui terra. Est & bimestre circa thracium sinum: quod xl. die quo satum ē maturescit: mi
rumqꝫ nulli frumēto plus esse pōderis: & furfuribus carere. Vtitur eo & sicilia & achaia: monto
sis utraqꝫ partibus. Euboea quoqꝫ circa caristum. In tantum fallitur Columella: qui ne trimestris
quidē ꝓprium genus existimauerit esse cum sit antiqssimum. Græci trimenon uocāt. Tradunt ī
bactris grana tantæ magnitudinis fieri: ut singula spicas nostras æquēt. Primum ex omibus fru/
mētis seritur hordeum. Dabimus & dies serēdi cuiqꝫ generi natura singuloꝝ exposita. Hordeuꝫ
indis satiuum & siluestre: ex quo panis apud eos præcipuus. Italici quidem maxīe oriza gaudēt:
ex qua ptisanā cōficiunt: quā reliqui mortales ex hordeo. Orizæ quidē folia carnosa: porro simi
lia: sed latiora. Altitudo cubitalis: flos purpureus: radix gēmeæ rotunditatis. Antiqssimum ī ci
bis hordeum: sicut atheniensium ritu Menādro auctore apparet & gladiatoꝝ cognoīe: q hordea
rii uocabantur. Polentā quoqꝫ græci nō aliunde præferunt. Pluribus fit hæc mōis. Græci ꝑfu/
sum aqua hordeum siccāt nocte una: ac postero die frigunt: deinde molis frāgunt. Sunt qui uehe
mentius tostum rursus exigua aqua aspgant: siccentqꝫ priusq̃ꝫ molāt. Alii uero uirentibus spicis
decussum hordeum recens purgant: madidumqꝫ in pila tundunt: atqꝫ in corbibus eluunt: ac sicca
tum sole rursus tundunt: & purgatum molunt. Quocunqꝫ āt genere præparato uicenis hordei
libris: ternas seminis lini: & coriādri selibras: salisqꝫ acetabulo: torrentes ante omīa miscēt ī mo
la. Qui diutius uolunt seruare cum polline ac furfuribus suis cōdunt nouis fictilibus. Italia sine
perfusione tostum in suctilē formā molit: iisdē additis: atqꝫ etiā milio. Panē ex hordeo antiquis
usitatū uita dānauit: quadrupedūqꝫ tradidit refectibus. Ptisanæ inde usus ualidissimus saluberri
musqꝫ tantope probat̃. Vnū laudibus eius uolumē dicauit Hippocrates clarissimus medicinæ sci
entiæ. Ptisanæ bonitas præcipua uticensi. In ægypto uero ea est que fit ex hordeo: cui sūt bini
anguli. In boetia & africa genus ex quo fiat hordei glabrū appellat Turranius. Idē olyrā & ory
zā eādem esse existimat. Ptisanæ cōficiendæ uulgata rō est. Simili mō ex tritici semine tragū fit
in cāpania tantū & ægypto. Amilū nero ex omī tritico ac siligine. Sed optimum ex trimestri. In
uentio eius chio insulæ debetur: & hodie laudatissimū inde est: appellatum ab eo q̄ sine mola fi
at. Proximū trimestri: quod est minime pōderoso tritico. Madescit dulci aqua in ligneis uasis: ita
ut integatur: qnquies in die mutata. Melius si & ī nocte: ita ut misceat̃ pariter emolitū prius q̃ꝫ
acescat. Linteoqꝫ aut sportis siccatum tegulæ infundit̃ illitæ fermēto: atqꝫ ita ī sole dēsat̃. Post
chiū maxime laudat̃ creticū: mox ægyptium. Probatur āt leuitate & leuore: atqꝫ ut recēs sit. Iā
& Catonis dictu. Apud nos hordei farina ad medēdū utūtur. Miꝝqꝫ in usu iumētoꝝ ignib⁹ du/
rato: ac postea mollito: offisqꝫ humana manu dimissis maiores in aluū uires torosqꝫ corporis fie/
ri. Spicæ quædā binos ordines habēt: quædā plures usqꝫ ad senos. Grano ipsi aliquot differen/
tiæ: lōgius: leuiusqꝫ: aut breuius: aut rotūdius: cādidius: nigrius: uel cui purpura est. Vltimo ad
polētā cōtra tempestates cādido maxima infirmitas. Hordeū frugū oīum nobilissimū ē: seri nō
ualet nisi in sicca & soluta terra: ac nisi læta. Palea ex optimis. Stramēto uero eius nullū cōpat̃.
Hordeū ex omī frumēto minime calamitosū: quia tollitur āteq̃ꝫ triticū occupet rubigo. Itaqꝫ sa
piētes agricolæ triticum cibariis tantū serūt. Hordeū sarculo seri dicūt: ꝓpterea celerrime red/
dit: fertilissimūqꝫ. Quod in hispania & carthagine aprili mēse collectū est: hoc seritur eodē men
se in celtiberia: eodemqꝫ āno bis nascitur. Rapitur omē a prima statim maturitate festinātius q̃ꝫ
cætera. Fragili enim stipula & tenuissima palea granum continetur. Meliorem etiam polentam
fieri tradunt si non exacta maturitate tollatur.

Nō oīa frumēti genera ubiqꝫ nasci: & de reliquis in oriente generibus. Ca. viii.

f Ramenti genera nō eadem ubiqꝫ: neqꝫ ubi eadē sūt iisdem noībus. Vulgatissima far: quod

adoreũ ueteres appellauere:ſiligo:triticũ. Hæc plurimis terris cõia. Arinca galliaꝶ ꝓpria:copi
oſa & italiæ ẽ. In ægypto ãt ac ſyria ciliciaqꝫ & aſia ac græciæ pte peculiarẽs zea:olyra:typhe.
Aegyptus ſimilaginẽ cõficit e tritico ſuo nequaqꝫ italicæ parem. Qui zea utũtur nõ habẽt far.
Eſt & hæc italiæ in cãpania maxime:ſemẽqꝫ appellatur. Hoc debet nomẽ res præclara ut mox
docebimus:Propter quã Homerus zedoroſa rura dixit. Nõ ut arbitrãtur aliqui:quoniã uitã do
naret. Amylum quoqꝫ ex ea fit priore craſſius. Hæc ſola differẽtia eſt. Ex omĩ genere duriſſimũ
far:& cõtra hyemes firmiſſimũ. Patitur frigidiſſimos locos:& minus ſubactos:uel æſtuoſos ſiti
enteſqꝫ:primus antiquis latio cibus:magno argumẽto in adoreæ donis ſicuti diximus. Pulte ãt
nõ pane lõgo tempore uixiſſe romanos manifeſtum. Quoniã inde & pulmẽtaria hodieqꝫ dicun/
tur. Et Ennius antiquiſſimus uates obſidionis famẽ deſcribens offã eripuiſſe plorantibus liberis pa
tres cõmemorat. Et hodie ſacra priſca atqꝫ nataliũ pulte fritilla cõficiuntur:uidetqꝫ tã puls igno
ta græciæ fuiſſe:ꝗ italiæ polenta. Tritici ſemine auidius nullũ eſt:nec quo plus alimẽti trahat.
Siliginẽ dixerim ꝓprie tritici delicias:cãdor eſt:& ſine uirtute:& ſine põdere:cõueniẽs humidiſ
tractibus:quales italiæ ſunt & galliæ comatæ. Sed & tranſ alpes in allobrogum tantum auerno
rumqꝫ agro pertinax. In cæteris ibi partibus biennio in triticum tranſit. Remedium ut grauiſſi/
ma quæqꝫ grana eius ſerantur.

De piſtoriis:& molitura:& farina. Ca. ix.

e Siligine lautiſſimus panis. piſtrinaꝶqꝫ opa laudatiſſima. Præcellit ĩ italia:ſi cãpana piſis na
tæ miſceatur. Ruffior illa:at piſana cãdidior:põderoſior uero cretacea. Iuſtum eſt e grano
cãpanæ quã uocant caſtratã:e modio redire ſextarios quattuor ſiliginis. Vel e gregali ſi e caſtra
tura ſextarios qnqꝫ. Præterea floris ſemodiũ. Et cibarii quod ſecũdarium uocãt ſextarios quat
tuor. Furfuris ſextarios totidẽ. E piſana aũt ſiliginis ſextarios qnqꝫ. Cætera paria ſunt. Cluſina
arentiaqꝫ etiãnũ ſextarios ſiliginis aſſũmũt:in reliquis pares. Si uero pollinẽ facere libeat xvi.
põdo panis redeũt. Et cibarii tria. Furfuꝶ ſemodiũ. Molæ diſcrimine hoc conſtat. Nã quæ ſicca
moluntur plus farinæ reddũt. Quæ ſalſa aqua ſpſa candidiorẽ medullã:ueꝶ plus retinẽt in fur/
fure. Farinã a farre dictã noĩe ipſo apparet. Siligineæ farinæ modius gallicæ xxii. libras panis
rẽddit. Italicæ duab⁹ tribus ue ãplius ĩ artoptitio pane. Nã furnaceis binas adiiciũt libras ĩ quo/
cũqꝫ genere.

De ſimilagine & ſiligine & de aliis gñrib⁹ & de piſtura. Ca. x.

Imilago ex tritico fit laudatiſſima. Ex africo iuſtũ eſt e modiis redire ſemodios: & pollinis
f ſextarios qnqꝫ. Ita enĩ appellãt in tritico:quod florẽ in ſiligine. Hoc ærariæ officinæ char
tariæqꝫ utuntur. Præterea ſecũdarii ſextarios quattuor. Furfuꝶqꝫ tantũdem. Panes uero e
modio ſimilaginis cxxii. E floris modio cxvii. Preciũ huic ãnona media in modio farinæ xl. aſſeſ.
Similagini caſtratæ octonis aſſibus ãplius. Siligini caſtratæ duplũ. Eſt & alia diſtinctio. Simila/
go. l. pollin ãt. xvii. põdo panis reddere uiſa tritici. xxx. cũ triente:& ſecundarii panis qnas ſeli/
bras:totidẽ cibarii:& furfuꝶ ſextarios ſex. Siligo nunꝗ matureſcit pariter:nec ulla ſegetum mi
nus dilationẽ patĩt ꝓpter teneritatem. Iiſqꝫ quæ maturuere ꝓtinus granũ dimittẽtibus:ſed mi
nus ꝗ cætera frumẽta in ſtipula piclitatur:quoniã ſemp rectã hẽt ſpicã:nec rorẽ cõtinet:q ru/
biginẽ faciat. Ex africa dulciſſimus panis:ipſa ſpiſſior ꝗ far:& maior ſpica eadem & põderoſior.
Raro modius grani nõ xvi. libras implet. Exteritur in græcia difficulter. Ob id iumẽtis dari ab
Homero dicta. Hæc enim eſt quã uocat olyrã. Eadẽ ĩ ægypto facilis fertiliſqꝫ far ſine ariſta ẽ.
Itẽ ſiligo excepta ea quæ laconica appellatur. Adiiciũtur iis genera:bromos: ſiligo exceptitia:
& tragos:externa omĩa ab oriẽte inuecta orize ſimilia. Tiphe & ipſa eiuſdẽ generiſ:ex qua fit in
noſtro orbe oriza. Apud græcos eſt & iſia. Tradũtqꝫ eã ac tiphen cum ſint degeneres redire ad
frumẽtum:ſi piſtæ ſerãtur:nec ꝓtinus:ſed tertio ãno. Tritico nihil eſt fertilius. Hoc enĩ natu/
ra ei tribuit:quoniã eo maxime alat hoĩem. Vtpote cũ e modio ſi ſit aptũ ſolũ:quale in bizãtio
africæ cãpo centeni qnquageni modii reddantur. Miſit ex eo loco Diuo Auguſto ꝓcurator eiuſ
ex uno grano uix credibile dictu quadringẽta paucis minus germina. Extãtqꝫ de ea re epiſtolæ.
Miſit & Neroni ſimiliter cccxl. ſtipulas ex uno grano. Cũ centeſimo qdem & leontini ſiciliæ cã/
pi fundunt. Aliiqꝫ:& tota betica:& in primis ægyptus. Fertiliſſima tritici genera ramoſum: aut
quod cẽtigranũ uocãt. Inuẽtus ẽ iã & ſcapus unus cẽtũ fabis onuſtus. Aeſtiua frumẽta dixim⁹ ſi
ſamã:milium:panicũ. Siſama ab indis uenit:ex ea & oleũ cõficiunt. Color eius cãdidus. Huic ſi/
mile eſt in aſia græciaqꝫ eriſimũ:idemqꝫ erat:niſi pinguis eſſet:quod apud nos uocãt irionẽ: me
dicaminibus ãnumerandũ potiuſ ꝗ frugibus. Eiuſdem naturæ & hormiũ a græcis dictũ:ſed cy/
mino ſimile:ſeriturqꝫ cũ ſiſama hoc & irione. Nullũ aĩal ueſcitur uirẽtibus. Piſtura nõ oĩum faci
lis. Quippe & hetruria ſpicã farris toſti piſente pilo præferrato fiſtula ſerrata:& ſtella intuſ dẽ
ticulata:ut niſi intẽti piſant:cõcidãtur grana:ferroqꝫ frãgantur. Maior pars italiæ ruido utitur
pilo:rotis etiã:quas aqua uerſet obiter:& molat. De ipſa rõe piſẽdi Magonis ꝓponẽt ſẽtẽtia.
Triticũ ante pfundi aqua multa iubet. poſtea euelli. Deinde ſole ſiccatũ pila repeti. Simili modo
hordeum. Huius ſextarios. xx. ſpargi duobus ſextariis aquæ. Lentẽ torrere prius:deinde cum

ffurfuribus leuiter piſi. Aut additos ĩ ſextarios.xx.lateris crudi fruſto: & harenæ ſemodio. Er
uiliam iiſdem modis quibus lentem. Siſamam in calida maceratam exporrigi. Deinde confricari:
frigidæ immergi :ut paleæ fluctuent: iterumque exporrigi in ſole ſuper lintea. Quod niſi fe/
ſtinato pagatur: lurido colore muceſcere. Et ipſa quæ ãt eualuãtur uariã piſturaꝝ rõem habẽt.
Acus uocatur cũ per ſe piſitur. Spica tantũ aurificũ ad uſus. Si uero in area terit̃ cũ ſtipula: palea
ut maiore in terraꝝ parte ad pabula iumẽtoꝝ. Milii & panici & ſiſamæ appludã uocãt purgamẽ
ta: alibi aliis noĩbus. Milio cãpania gaudet præcipue: pultẽq candidam ex eo facit. Fit & panis
prædulcis. Sarmataꝝ quoq gentes hac maxime pulte alũtur: & cruda etiã farina eqno lacte: uel
ſanguine e cruris uenis admixto. Aethiopes nõ aliam frugẽ q̃ milii hordeiq nouere. Panico &
galliæ quædã præcipue aqtania utitur. Sed circũpadana italia addita faba: ſiñ qua nihil cõficiũt.
Põticæ gentes nullũ panico præferũt cibũ. Cætero æſtiua frumẽta riguis magis etiam q̃ hym/
bribus gaudẽt. Miliũ & panicũ aquis minime: cum in folia exeũt. Vetant ea inter uitei arboreſq
frugiferas ſeri: terrã emacrari hoc ſatu exiſtimantes.

De fermentis & panis faciendi ratio & genera: & quando pri
mum piſtores romæ & de cribris & alica. Ca.xi.

m Ilii præcipuus ad fermẽta uſus e muſto ſubacti ĩ annuum tempus. Simile fit ex tritici ipſius
furfuribus minutis & optimis e muſto albo triduo maturato ſubactis: ac ſole ſiccatis. Inde
paſtillos in pane faciẽdo dilutos: cũ ſimilagine ſeminis feruefaciũt: atq ita farinæ miſcẽt: ſic op/
timũ panẽ fieri arbitrãtes. Græci in binos ſemodios farinæ ſatis eſſe beſſes fermẽti cõſtituere.
Et hæc quidẽ genera uindemiis tãtum fiunt. Quo libeat uero tẽpore ex aqua hordeoq bilibreſ
offæ feruẽti foco: uel fictili patina torrentur cinere & carbone: uſq dũ rubeãt. Poſtea opiuntur
in uaſis donec aceſcãt: hinc fermẽtum diluit̃. Cũ fieret autẽ panis hordeaceus eruiliæ aut ciceru
læ farinæ ipſæ admixtione fermẽtabãtur. Iuſtũq erat duæ libræ in qnq ſemodioſ. Nũc fermẽ
tũ fit ex ipſa farina quæ ſubigit̃ prius q̃ addatur ſal ad pultis modũ decocta: & relicta donec ace
ſcat. Vulgo uero nec ſufferuer̃ faciũt: ſed tãtum pridie aſſeruata materia utuntur. Palãq natura
ẽ acore frumẽtarii: ſicut & ualidiora eſſe corpora quæ frumẽtato pane alũtur. Quippe cũ apud
ueteres põderoſiſſimo cuiq præcipue tritico ſalubritas perhibita ſit. Panis ipſius uaria genera ꝑ
ſequi ſupuacuũ uidet̃. Alias ab obſoniis appellari ut oſtrearii. Alias a deliciis ut artolagani. Ali/
as a feſtinatione ut ſpeuſici. Necnõ a coquẽdi rõe ut furnacei uel artopteſii: aut in clibanis cocti
nõ pridẽ etiã e parthis aduecto: quem alii aquaticũ uocãt: quoniã aqua trahitur a tenui & ſpõgi
oſa inanitate: alii pthicũ. Sũma laus ſiliginis bonitate & cribri tenuitate cõſtat. Quidam ex ouis
aut lacte ſubigũt. Butyro uero gentes etiã pacatæ ad opis piſtorii genera trãſeunte cura. Durat
ſua piceno in panis inuentione gratia ex alicæ materia cũ nouẽ diebus macerata: decimo ad ſpe/
ciem tracta. & ſubacta uuæ paſſæ ſucco eſt. Ibi poſtea in furnis ollis indita: quæ rũpant̃ ibi tor/
rent. Neq eſt ex eo cibus niſi madefacto: quod fit lacte maxime mulſo. Piſtores romæ nõ fue/
runt ad perſicũ uſq bellũ: ãnis ab urbe cõdita ſup qngentos octoginta. Ipſi panes faciebãt quiri
tes: mulieꝝq id opus erat: ſicut etiã nũc in plurimis gentiũ. Artopteſiam Plautus appellat in fa
bula: quã aululariã ſcripſit. Magna ob id cõcertatione eruditoꝝ: an is uerſus poetæ ſit illius: cer
tum ꝗ ſit Attei Capitonis ſentẽcia. Toſtũ panem lautioribus coquere ſolitos: piſtoreſque tantũ
eos qui far piſebant noĩatos. Nec cocos uero habebãt in ſeruitiis: eoſque ex macello conduce/
bãt. Cribroꝝ genera galliæ ſetis equoꝝ inuenere: hiſpaniæ lino excuſſoria & pollinaria: ægyp
tus e papyro atq iũco. Sed inter hæc dicat̃ prima & alicæ ratio: præſtãtiſſimæ ſaluberrimæq:
quæ palma frugũ indubitãter italiam cõtingit. Fit ſine dubio & in ægypto ſed admodũ ſpnẽda.
In italia uero pluribus locis: ſicut ueronẽſi piſanoq agro. In cãpania tamẽ laudatiſſimus campuſ
eſt: mõtibus ſubiacet nimboſis totis qdem.xl.mil.paſ.planicie. Gratia terræ eius(ut ꝑtinus ſo
li natura dicatur)pulueréa ſũma: inferior bibula: & pumicis fiſtulãs uice. Mõtium quoq culpa ĩ
bonũ cedit. Crebros enim hymbres percolat atq trãſmittit: nec dilui aut madere uoluit ꝑpter
facilitatem culturæ. Eadẽ acceptũ humorẽ nullis fõtibus reddit: ſed tẽpat: & cõcoquẽs intra ſe
uice fuſi cõtinet. Seritur toto ãno: panico ſemel: bis farre. Et tamẽ uere ſegetes quæ interqeue
re fũdunt roſam odoratiorem ſatiua: adeo terra nõ ceſſat parere. Vnde uulgo dictũ plus apud cã
panos ũguẽti: q̃ apud cæteros olei fieri. Quãtum aũt uniuerſas terras campus circũ campanus
antecedit: tantũ ipſum pars eius: quæ laboriæ uocant̃: quem phlegræũ græci appellãt. Finiũt̃
laboriæ uia ab utroque latere conſulari: quæ a puteolis: & quæ a cumis capuam ducit. Alica fit
e zea quam ſemen appellauimuſ. Tunditur granũ eius in pila lignea. Nam lapidis duritia coteri/
tur. Nobilius ut notum eſt pilo uĩctoꝝ penali opa. Primori ineſt pixis ferrea excuſſis inde tuni/
cis. Iteꝝ iiſdem armamentis nudata cõciditur medulla. Ita fiunt alicæ tria genera: minimũ: ac ſe/
cundarium: grandiſſimum uero apherema appellant. Nõdũ habent candorẽ ſuũ quo præcellũt.
Iam tamen alexandrinæ præferũtur. Poſtea miꝝ dictu admiſcet̃ creta: quæ tranſit ĩ corpus: co
loremque & teneritatem affert. Inuenitur hæc inter puteolos & neapolim in colle leucogeo ap/

pellato: Extatque Diui Augusti decretum quo anno ad uicena milia neapolitanis pro eo numerari iussit e fisco suo: colonia deducẽs capuam. Adiecitq; cām afferendi: quoniā negassent cāpani alicā cōfici sine eo metallo posse. In eodem reperitur & sulphur. Emicātq; fōtes oraxi oculorum claritati: & uulneꝝ medicinæ: dentiūq; firmitati. Alica adulterina fit maxime e zea quæ in aftica degenerat. Latiores eius spicæ nigrioresq;: & breui stipula. Pisunt cum barena: & sic quoq; difficulter cōterunt utriculos. Fitq; dimidia modii mēlura. Posteaq; gypsi pars quarta inspgit̃: atq; ut cohæserit farinario cribro subcernunt. Quæ in eo remansit exceptitia appellat̃: & grādissima est. Rursus quæ transit arctior̃ cernit: & secundaria uocatur. Itē cribraria: quæ simili mō in tertio remāsit cribro angustissimo: & tantum harenas trāsmittēte. Alia rō ubiq; adulterandi. Ex tritico candidissima atq; grandissima eligunt grana: & semicocta in ollis: postea arefaciūt sole ad initium: rursusq; leuiter aspersa molis frangunt. Ex zea pulchrius q̄ ex tritico fit granum q̄uis id alicæ uitium sit. Candorem āt ei ꝑ creta lacti incoctis mixtura cōfert.

De leguminibus. Ca. xii.

f Equitur natura leguminum: īter quæ maximus honos fabæ. Quippe ex qua tētatus sit ēt panis. Lomentum appellat̃ farina ea: aggrauaturq; pōdus illa & omi legumine. Iam uero & pabulo uenalis. Fabæ multiplex usus: oīum quadrupedum generi præcipue homini. Frumento etiā misceẽ apud plerasq; gentes: & maxime panico solida: ac delicatius fracta. Quin & prisco ritu fabatia suæ religionis diis in sacra est: præualens pulmētarii cibo & hebetare sensus existimata: insōnia quoq; facere. Ob hoc pythagorica sententia damnata. Vel (ut alii tradidere) quoniam mortuoꝝ animæ sunt in ea. Qua de cā parentando utiq; assūmit̃. Varro & ob hæc flaminem ea nō uesci tradit: quoniam & in flore eius litteræ lugubres repiantur. In eadē peculiaris religio. Nanq; fabam utiq; in frugibus referre mos est auspicii cā: quæ ideo referuia appellatur. Et auctionibus eam adhiberi lucrosū putant. Sola certe frugum ēt exesa repletur crescēte luna. Aqua marina alia ue salsa nō pcoquitur. Seritur ante uergiliaꝝ occasū leguminum prima: ut antecedat hyemē. Virgilius per uer eā seri iubet circūpadanæ italiæ ritu. Sed maior pars malūt fabalia maturæ sationis: q̄ trimestrem fructum eius. Nāq; siliquæ caulesq; gratissimi sūt pabulo pecori. Aquas in flore maxime cōcupiscit: cum uero defloruit: exiguas desiderat. Solum in quo sata est lætificat stercoris uice. Ideo circa macedoniā thessaliāq; cū florere incepit uertūt arua. Nascitur & sua spōte plerisq; ī locis: sicut septētrionalis oceani īsulis: quas ob id nostri fabarias appellāt. Itē in mauritania siluestris passim: sed prædura: & quæ pcoqui nō possit. Nascitur & in ægypto spinoso crule. Qua de cā crocodili aculeos timētes refugiunt. Lōgitudo scapo quattuor cubitoꝝ est. Amplissima crassitudo. Octona genicula hēt: molli calamo. Simile caput papaueri: color̃ roseo. In eo fabæ nō supra tricenas. Folia ampla: Fructus ipse amarus & odore: sed radix pꝙlata. Incolaꝝ cibus crūda: & omīo decocta. Harūdinū radicibus similis: Nascitur & ī syria ciliciaq; & ī thorone chalcidis lacu. Ex leguminibus āt nouēbri serūtur lens: & in græcia pisa: Lens amat solum tenue magis q̄ pingue: cælū utiq; siccum. Duo genera eius ī ægypto: alteꝝ rotūdius nigriusq;: alteꝝ sua figura. Vnde uario usu trāslatū ē in lēticulas nomē. Inuenio apud auctores æquanimitatem fieri uescētibus ea. Pisū in apricis seri debet: frigoꝝ impatiētissimū. Ideo in italia & in austeriore cælo nō nisi uerno tēpore terra facili ac soluta. Ciceris natura est gigni cū salsilagine: ideo solum urit. Nec nisi madefactū pridie seri debet. Differentiæ plures: magnitudine: figura: colore: sapore. Est eni arietino capiti simile: unde ita appellatur. Albū nigrūq; est & colūbinū: quod alii uenerium uocāt: cādidū: rotundū: leue. Arietino minus: quod r̃ligio puigiliis adhib&. Est & cicercula minuti ciceris: inæqualis angulos habēs ueluti pisum. Dulcissimum autē id quod eruo simillimum: firmiusq; quod nigrum & russum q̄ quod album. Siliquæ rotundæ ciceri: cæterisq; leguminum lōgæ: & ad figurā seminis latæ. Piso cilindraciæ. Fasioloꝝ cum ipsis māduntur granis. Serere eos qua uelis terra licet ab idibus octobris in Kaleñ. nouēbris. Legumīa cū maturescere cœperint rapiēda sunt: quoniā cito exiliunt: latentq; cum decider̃ sicut & lupinum.

De rapis & napis amiterinis. Ca. xiii.

q Vā q̄ prius dixisse cōueniat de rapis: in transcursu eas attiger̃ nostri: paulo diligētius græci: & ipsi tamē inter hortēsia. Si iustus ordo fiat a frumēto ꝓtinus aut certe faba dicendis. Quādo alii præstātior usus ab iis nō est. Ante omīa nāq; cunctis aīalibus nascuntur: nec in nouissimis. Satiāt ruris alitum quoq; genera: magisq; si decoquātur aqua. Quadrupedes & frōde eaꝝ gaudent. Et homini non minore rapacioꝝ suis horis gratia q̄ cimaꝝ. Flaccidoꝝ quoq; & in horreis enecatoꝝ: uel maior̃ q̄ uirentiū. Ipsa uero durant & in sua terra seruata. Et post a passo pene ad alium ꝓuētum fameq; sentiri ꝓhibēt. A uino atq; messe tertius hic transpadanis fructus. Terrā non morose eligit: pene ubi nihil aliud seri possit. Nebulis & pruinis ac frigore ultro aluntur amplitudine mirabili. Vidi. xl. libras excedētia. In cibis quidē nostris pluribus mōis cōmēdātur: durātq; ad alia sinapis acrimonia domita: etiā coloribus picta: præter suum sem ē: sex aliis: purpureo quoq;: neq; aliud in cibis tingui decet. Genera eoꝝ græci duo prima fecere: ma

ſculinũ fœmininũq; & ea ſerẽdi mõ ex eodem ſemine. Denſiore enĩ ſatu maſculeſcere: itẽ ĩ terra difficili. Semen præſtãtius quo ſubtilius. Species uero oĩum tres. Aut enĩ in latitudinem fũdi: aut in rotunditatẽ globari. Tertiã ſpeciẽ ſilueſtrẽ appellauere: in lõgitudinẽ radice ꝑcurrente: raphani ſimilitudine & folio ãguloſo ſcabroq;: ſucco acri. Qui circa meſſem exceptus oculos pur gat: medeturq; caligini admixto lacte mulieꝝ. Frigore dulciora fieri exiſtimantur & grandiora. Tepore in folia exeunt. Palma in nurſino agro naſcẽtibus. Taxatio ĩ libras ſeſtertii ſinguli: & in penuria bini. Proxima in algido natis. Napi uero amiternini quoq; eadem fere natura gaudent æque frigidis. Serũtur & ante Kalẽ. martias in iugero ſextarii quattuor. Diligẽtiores qnto ſul co napũ ſeri iubẽt: rapã quarto utroq; ſtercorato. rapã latiorem fieri ſi palea ſeminet̃. Serere nu dum uolunt precãtem ſibi & uicinis ſerere ſe. Satus utriq; generi iuſtus inter duoꝝ numinũ dies feſtos Neptũni atq; Vulcani. Feruntque ſubtili obſeruatione quota luna ꝓcedente hyeme nix prima ceciderit: ſi totidem numinum die intra prædictum temporiſ ſpatium ſerantur mire proue nire. Seruntur & uere in calidis atque humidis.

De lupino. Ca. xiiii.

l Vpino eſt uſus ꝓximus: cum ſit & homini & quadrupedũ generi ungulas habẽti cõis. Re medium eius ne metẽtes fugiãt exiliendo. ut ab hymbre tollat̃. Nec ullius quæ ſerũtur na tura aſſenſu terræ mirabilior eſt. Primũ oĩum cũ ſole quottidie circũagit̃: horaſq; agricoliſ ẽt nu bilo demõſtrat. Ter præterea floret. Terrã amat: terraq; opiri nõ uult. Et unũ hoc ſeritur non arato: ubi fuerit maxime ſabuloſa: & ſicca: atq; etiã harenoſa. Coli utiq; nõ uult. Tellurem adeo amat: ut q̃uis fruteto ſolo cõiectũ inter folia uepreſque: ad terrã tamẽ radice ꝑueniat. Pingue ſcere hoc ſatu arua uineaſque diximus. Itaque deo nõ eget fimo: ut optimi uicẽ repræſẽtet. Ni hil aliud nullo impẽdio cõſtat: ut quod ne ſerendi qdem gratia opus ſit afferre ꝓtinus ſeritur ex aruo. Ac ne ſpgi quidẽ poſtulat decidens ſpõte. Primũque oĩum ſerit̃: nouiſſimũ tollit̃. Vtrũq; ſeptẽbri fere mẽſe: quia ſi nõ anteceſſerit hyemẽ: frigoribus obnoxium ẽ. Impune præterea ia cet: uel derelictũ etiã: ſi nõ ꝓtinus ſicuti obruãt hymbres: ab omnibus aĩalibus amaritudine ſua tutum. Pleꝛque tamẽ leui ſulco integunt. Ex denſiore terra rubricã maxime amat. Ad hãc alẽ dã poſt tertium florem uerti debet: in ſabulo poſt ſecũdum. Cretoſa tantum limoſaque odit: & ĩ iis nõ ꝓuenit. Maceratum calida aqua homini in cibo eſt. Nã bouẽ unũ modii ſinguli ſatiãt: uali dumque præſtant. Quando etiam impoſitum puerorum uentribus pro remedio eſt. Condi ĩ fu mo maxime conuenit: quoniam in humido uermiculi umbilicum eius in ſterilitatem caſtrant. Si depaſtum ſit in fronde: inarari protinus ſolum opus eſt.

De uitia: & eruo. Ca. xv.

e T uitia pingueſcũt arua: nec ipſa agricolis opoſa: uno ſulco ſata: nõ ſarrit̃: nõ ſtercoratur: nec aliud q̃ deoccatur. Sationis eius tria tẽpora. Circa occaſũ arcturi: ut decẽbri menſe pa ſcat. Tunc optime ſeritur in ſemẽ. Aeque nãq; fert depaſta. Secũda ſatio mẽſe ianuarii ẽ: nouiſ ſima martio: ac tum ad frõdem utiliſſima. Siccitatẽ ex omibus quæ ſerũtur maxĩe amat: nõ aſp natur etiam umbroſa. Ex ſemine eius ſi lecta matura eſt palea cæteris præfertur. Vitibus præri pit ſuccum langueſcũtq; ſi in arbuſtis ſeratur. Nec erui opoſa cura eſt. Hoc amplius q̃ uitia run catur: & ipſũ medicaminis uim optinẽs. Quippe per eũ Diuum Auguſtũ curatũ epiſtolis ipſius memoria extat. Sufficiunt ſingulis boũ iugis modii quini ſati. Martio mẽſe ſatũ noxium eſſe bu bus aiũt. Itẽ autũno grauedinoſũ. Innoxiũ aũt fieri primo uere ſatum.

De fœno & farragine & de ocimo & medica & cytiſo. Ca. xvi.

e T ſicilia hoc eſt fœnũgræcum ſcarificatione ſeritur: nõ altiore quattuor digytoꝝ ſulco q̃ toq; peius tractatur: tanto prouenit melius. Raꝝ dictu: eſſe aliquid cui ꝓſit negligẽtiã. Id aũt quod ſecale atq; farrago appellatur occari tantum deſiderat. Secale taurini ſub alpibus aſiam uocãt: deterrimũ: & tantũ ad arcẽdũ famẽ utile. fœcũda ſed gracili ſtipula: nigricia triſte: ſed põ dere præcipuũ. Admiſcetur huic far ut mitiget amaritudinem eius: & tamẽ ſic quoq; ingratiſſi mũ uentri eſt. Naſcitur qualicũq; ſolo cũ centeſimo grano. Ipſũq; ꝓ lætamine ẽ. Farrago ex re cremẽtis farris prædenſa ſerit̃: admixta aliquãdo & uitia. Eadẽ aliquãdo in africa fit ex hordeo. Omĩa hæc pabularia. Degeñratq; ex leguminibus quæ uocat̃ cracca: in tãtum colũbis grata: ut paſtas ea negent illius loci fugitiuas fieri. Apud antiquos erat pabuli genus: quod Cato ocimũ uocat: quo ſiſtebant aluũ bubus. Id erat e pabulis ſegete uiridi defecta anteq̃ gelaret. Sura Ma nulius id aliter interpretatur: & tradit fabæ modios x. uitiæ duos tãtũdẽ: & eruiliæ ĩ iugero au tũno miſceri & ſeri ſolitos. Melius & auena græca: cui nõ cadit ſemẽ admixta. Hoc uocitatũ oci mum: boumq; cã ſeri ſolitum. Varro appellatũ a celeritate ꝓueniẽdi a græco: quod ocys oceoſ dicunt. Medica externa etiã græciæ ut a medis aduecta per bella pſaꝝ quæ Darius intulit. Sed uel ĩ primis dicẽda tanta dos eius: ut cũ uno ſatu amplius q̃ tricenis ãnis duret. Similis eſt triſo lio caule: foliiſq; geniculata: quicqd in caule aſſurgit in folia cõtrahitur. Vnũ de ea & cytiſo uolu mẽ Amphilochuſ fecit cõfuſum. Solum in quo ſerat̃ elapidatũ purgatũq;. Subigit̃ autũno: mox

aratum & occatū integitur crate iteꝝ & tertio: quis diebus interpositis in fimo addito. Poscit āt siccū succosum uel riguum. Ita præparatum seritur mēse maio: alias pruinis obnoxia. Opus ē dēsitate seminis om͞ia occupari: internascētesq; hærbas excludi. Id præstant in iugera modia uicena: īmouēdum ne adurat: terraq; ꝑtinus integi debet. Si sit humidū solū: hærbosū ue uincit: & descisit in pratū. Ideo ꝑtinus altitudine unciali hærbis omibus liberāda est manu potius q̄ sarculo. Secatur incipiēs florere. : & quotiēs refloruit. Id sexies euenit p ānos: cū minimū quater. In semen maturescere ꝓhibendū est: quia pabulū utilius est usq; ad trimatū. Verno seri debet: liberariq; cæteris hærbis. ad trimatū marris a solo radi. Itaq; reliquæ hærbæ intereūt sine ipsiꝰ dāno propter altitudinem radicum. Si euicerint hærbæ: remediū unicum est aratio: sæpius uertendo: donec omēs aliæ radices intereāt. Dari nō ad satietatem debet: ne repellere sanguinē necesse sit: & uiridis utilior est. Arescit surculose: ac postremo in puluerem inutilem extenuat̃. De cytiso cui & ipi principatus datur in pabulis affatim diximus inter frutices. Et nunc frugum oīum natura pagenda est: cuius in parte de uitiis quoq; dicatur.

De uitiis frugū & remediis: & quid in quoq; terræ genere debeat seri. Ce. xvii.

p Rimū oīum frumēti uitium auena est: & hordeum in eā degenerat: sicut ipsa frumēti fit instar. Quippe cū germaniæ populi edant eā: neq; alia pulte uiuant. Soli maxime cæliq; humore hoc euenit uitium. Sequentem cām habet imbecillitas seminis: cum diutius retentū est terra: priusq̄ erūpat. Eadē est rō si cariosum fuit: cū sereret̃. Prima aūt statim eruptione agnoscit̃: ex quo apparet in radice esse cām. Est & aliud in uicino auenæ uitium: cum amplitudine incohata granum: sed nōdum natura: priusq̄ roboretur corpus afflatu noxio cassum & inane a spica euanescit quodā abortiuo. Venti aūt tribus temporibus nocent frumento & hordeo. In flore aut protinus cum defloruere: uel maturescere incipientibus. Tūc enim exinaniūt grana. Prioribus causis nasci ꝓhibent. Nocet & sol creber e nube. Nascuntur & uermiculi in radice: cū sementem hymbribus secutis incluserit repentinus calor humorem. Gignūtur & in grano: cum spicæ in pluuiis calor inferuescit. Est & cantharis dictus scarabeus paruus frumenta erodens. Om͞ia ea aialia cū cibo deficiunt. Oleū: pix: adeps cōtraria seminibus. Cauēdūq; ne cōtacta eis tunc serāt̃. Hymber in hærba utilis quarto. Florētibus āt frumēto & hordeo nocet. Leguminibus inocuus: præterq; ciceri. Maturescētia frumēta hymbre lædūtur: & hordeum magis. Nascit̃ & hærba alba panico similis: occupās arua: pecori quoq; mortifera. Nā lolium & tribulū & carduum: lappāq; nō minus q̄ rubū: inter frugū morbos potius q̄ inter ipsius terræ pestem numerauerim. Cæleste frugū uineaꝝq; malum nullo minus noxium est rubigo. Frequētissima hæc ī roscido tractu: cōuallibusq; ac pflatum nō habētibus. E diuerso carent ea uētosa & excelsa. Inter uitia segetū & luxuria ē: cum onerata fertilitate ꝓcumbūt: Cōe aūt oīum satoꝝ uitium urtica: etiā ciceris cū salsilagine eius abluēdo hymber dulcius id facit. Est hærba quæ cicer enecat & eruum circūligādo se: uocatur orobāche. Triticū simili mō era. Hordeum festuca quæ uocatur ægilos. Lentē hærba securidaca: quā græci a similitudine pelecinon uocāt. Et hæ q̄dem cōplexu necāt. Circa philippos aūt antranium noīant in pingui solo hærbā: qua faba necatur. Era nōnunq̄ in macro: cū udam quidā uentus afflauerit. Eræ granum minimum est in cortice aculeato. Cum est ī pane celerrime uertigines facit. Aiuntq; in asia & græcia balneatores cum uelint turbā pellere: carbonibus id semē inicere. Nascitur & phalāgius in eruo bestiola aranei generis: si hyems aquosa sit. Limaces nascunt̃ in uitia: aliquādo e terra cocleæ minutæ miꝝ īmodum erodētes eā. Et morbi quidem hi sunt. Remedia eoꝝ quæcūq; ꝑtinēt ad hærbas in sarculo: & cum semē iactat̃ cinere. Quæ uero in semine & circa radicem cōsistunt præcedente cura cauentur. Vino āt semina ꝑfusa minus egrotare existimāt. Virgilius nitro & amurca ꝑfundi iubet fabā: sic etiā grādescere ꝓmittit. Quidam uero si triduo āte satum urina & aqua maceretur: præcipue adolescere putant. Ter q̄dem sartam modium fractæ e modio solidæ reddere. Reliqua semina cupressi foliis tusis si miscēatur: nō esse uermiculis obnoxia: nec si interlunio serātur. Multi ad milii remedia rubetā noctu aruo circūferri iubēt priusq̄ sarriatur: defodiq; in medio īclusā uase fictili. Ita nec passerē nec uermē nocere: sed eruendā prius q̄ metatur: alioqn amaꝝ fieri. Quin & armo talpæ cōtacta semina uberiora esse. Democritus succo hærbæ quæ appellat̃ aizoō ī tegulis nascēs tabulisessum latine uero seduma (ut dicit ille) medicata seri iubet omnia semina. Vulgo uero si dulcedo noceat & uermes radicibus inhæreāt: remedium est amurca pura ac sine sale spargere: deinde sarrire. Si in articulum seges ire cœperit runcare: ne hærbæ uincāt. Pestē a milio atq; panico sturnoꝝ passeꝝ ue agmina scio abigi hærba: cuius nomē est ignotum: in quattuor angulis segetis defossa mirum dictu ut omnino nulla auis intret. Mures abiguntur cinere mustellæ uel fellis diluto & semine sparso: uel decoctaꝝ aqua. Sed redolet uirus animaliū eoꝝ etiā in pane. Ob id felle bubulo semina attingi utilius putant. Rubigo q̄dē maxima segetum pestis lauri ramis in aruo defixis trāsit in eaꝝ folia ex aruis. Luxuria segetum castigatur dente pecoris in hærba dūtaxat: & depastæ q̄dem uel sæpius nullam in spica iniuriā sentiunt. Retōsaꝝ uero etiā semel omnino certum ē gra

num lōgius fieri: sed iane cassumqꝫ ac satum nō nasci. Babylone tamē bis secāt: tertio depascūt. Alioqn folia tantum fierēt. Sic quoqꝫ cum qntodecimo fœnore messes reddit exilitas soli. Verum diligētioribus cū cētesimo qnquagesimo. Neqꝫ est cura difficilis. Quādiutissime aquari gaudent: ut præpinguis & densa ubertas diluatur. Limum āt nō inuehunt euphrates tigrisqꝫ: sicut in ægypto nilus. Nec terra ipsa hærbas gignit. Vbertatis tamē tantæ sunt: ut sequēte āno sponte restibus fiat seges impressis uestigio seminibus. Quæ tāta soli differētia āmonet terræ genera in fruges describete. Igitur Catonis hæc sentētia est. In agro crasso & læto frumentum seri. Si uero nebulosus sit. Idem raphanū: milium: panicū in frigido & aquoso prius serendū: postea ĩ calido. In solo āt rubricoso uel pullo: uel harenoso si nō sit aquosum lupinum. In cretoso & rubricoso & aquosiore agro adoreum. In sicco & non hærboso nec umbroso triticū. In solo ualido fabā. Vitiā uero q̃ꝫ minime aquoso hærbidoqꝫ. Siliginē & triticū in apto loco edito q sole q̃ꝫ diutissime torreat̃. Lentē in fruteto & rubicoso: qui nō sit hærbidus. Hordeum in nouali & in agro quod r̃stibile possit fieri: trimestre ubi sementē maturā facere nō possit: & cuius crassitudo sit restibilis. Subtilis & illa sentētia. Serenda esse ea in tenuiore terra: quæ nō multo indigent succo: ut cytisus & cicer: exceptis leguminibus quæ uelluntur e terra nō subsecātur. Vnde & legumia appellata: quia ita legūtur. In pingui āt quæ cibi sūt maioris: ut olus: triticum: siligo: linum. Sic ergo tenue solum hordeo dabitur. Minus enim alimēti radix poscit. Leuior terra dēsiorqꝫ tritico. In loco humili far adoreum potius q̃ꝫ triticū seratur. Tempato & triticum & hordeū. Colles robustius: sed minus reddunt triticum. Far & siligo & cretosum & uliginosū solū sortiuntur.

De ꝓdigiis frugum & arādi disciplina: & uomerꝫ generibus. Ca. xviii.

e St & in frugibus ostentū. Semel (quod eqdē inuenerim) accidit P. Elio Cn. Cornelio cons. quo āno supatus est Hānibal. In arboribus enim tunc nata ꝓdunt̃ frumēta. Et quoniā de frugum terræqꝫ generibus abūde diximus: nunc de arādi rōe dicemus: āte oīa ægypti fœlicitate cōmemorata. Nilus ibi coloni uice fungēs euagari īcipit (ut diximus) a solstitio aut noua luna: ac primo lente: deinde uehemētius q̃ꝫ diu in leone sol est. Mox pigrescit in uirginē transgresso: atqꝫ in libra residet. Si. xii. cubitos nō excesserit: fames certa est. Nec minus si xvi. exupauerit. Tāto enī tardius decidit: quāto abundātius creuit: & sementē arcet. Vulgo credebat̃ ab eius decessu serere solitos: mox sues impellere uestigiis semina deprimētes: & in madido solo credo āntiqtus factitatū. Nūc quoqꝫ nō multo grauiore opa: sed tamen inarari certum est: abiecta prius semina in limo digressi ānis: hoc est nouembri mense incipiente. Postea pauci runcāt: quod botanismon uocant. Reliqua pars nō nisi cum falce arua uisit pauloante Kalē. aprilis. Peragit̃ autē messis mense maio: stipula nunq̃ꝫ cubitali. Quippe sabulū subest: granūqꝫ limo tātum cōtinet̃. Excellentius in thebaidis regionibus frumentum q̃ꝫ palustribus ægyptiis. Similis rō sed fœlicitas maior babyloniæ ac seleuciæ euphrate atqꝫ tigri restagnantibus: quoniā ibi rigandi modus manu tēpatur. Syria quoqꝫ tenui sulco arat: cum multifariam in italia octoni boues ad singulos uomeres anhelāt. In omni quidē parte culturæ: sed in hac quidem maxime ualet oraculū illud. Quid quæqꝫ regio patiatur. Vomerꝫ plura genera. Culter uocatur prædēsam prius q̃ꝫ præscindatur: terrā secās: futurisqꝫ sulcis uestigia præscribēs incisuris: quas resupinus ĩ arādo mordeat uomer. Alterꝫ genus est uulgare rostratū uti uectis. Tertiū in solo facili nec toto porrectū dentali: sed exigua cuspide: in rostro latior. Hæc quarto generi: sed exacutior ĩ mucronē fastigiata: eodēqꝫ gladio scindens solū: & acie laterꝫ radices hærbarꝫ secās: nō pridē inuētum in rhetia. Galliæ uero duas addiderūt rotulas: quod genus uocāt plāmorati. Cuspis effigiem palæ hēt. Serūt ita nō nisi culta terra & fere noua. Latitudo uomeris cespites uersat. Semē ꝓtinus iniiciunt. Cratesqꝫ dentatas suptrahūt. Nec sarrienda sunt hoc mō sata: sed ꝑ sellis binis ternisqꝫ sic arāt. Vno iugo boum cēseri āno facilis soli quadragena iugera: difficilis tricena iustum est.

De tēporibus arandi: & iunctione boum. Ca. xix.

i N arando magnope seruādum est Catonis oraculum. Quid est primū? Agrū bene coler̃. Quid secūdū? Bene arare. Quid tertium? stercorare. Sulco uario ne ares. Tēpestiue ares. Tepidioribus locis a bruma ꝓscindi arua oportet: ac frigidioribus ab æquinoctio uerno. Et maturius sicca regione q̃ꝫ humida. Maturius dēsa terra q̃ꝫ soluta: pīgui q̃ꝫ macra. Vbi siccæ & graues æstates terra cretosa aut gracilis. Vtilius inter solstitiū & autūni æquinoctium arat̃. Vbi leues æstus frequētes hymbres pingue hærbosūqꝫ solum. ibi melius caloribus. Altū & graue solum etiā hyeme moueri placet. Tenue ualde & aridū pauloante sationis tēpus. Sūt & hic suæ leges. Lutosam terrā ne tangito. Vi omī arato. Prius q̃ꝫ ares ꝓscindito. Hoc uilitatē habet ꝙ inuerso cespite hærbarꝫ radices necātur. Quidā utiqꝫ ab æquinoctio uerno ꝓscīdi uolūt: quodqꝫ uere semel aratum est a tēporis argumēto ueruactū uocat̃. Hoc in nouali atqꝫ reqeto necessarium est. Nouale est quod alternis ānis seritur. Araturos boues q̃ꝫ arctissime iungi oportet: ut capitibus sublatis arent. Sic minime colla cōtundūt. Si inter arbores uitesqꝫ aret̃ fiscellis capistrari: ne germinum tenera præcerpāt. Securiculā insitiuam pendere: qua intercidātur radices. Hoc

melius q̄ꝫ cōuelli aratro: bouesq̄ꝫ luctari. In arando uersum pagi: nec strigare in actu spiritus. Iu
stum est proscindi sulco dodrātali iugerꝝ uno die: iterari sexqiugerꝝ: si sit facilitas soli. Si minus ꝓ
scindi semissē: iterari assem. Quādo & aīalium labori natura leges statuit. Oē aruū rectis sulcis:
mox & obliquis subigi debet. In collibus trāsuerso tantum monte arat̄: sed mō in superiora mō
in inferiora rostrāte uomere. Tantumq̄ꝫ est laboris hoī: ut etiā boum uice fungatur. Certe sine
hoc aīali mōtanæ gentes sarculis arāt. Arator nisi incuruus præuaricat̄. Inde trāslatum hoc cri/
men in forꝝ. Ibi itaq̄ꝫ caueat̄: ubi inuētū ē. Purget uomerē subinde stimulus cuspidatus rulla. Scā
na inter duos sulcos cruda ne relinquantur: glebæ ne exultent. Male aratur aruū: quod satis fru
gibus occandū est. Id demū recte subactū erit: ubi nō intelliget̄ utro uomer ierit. In usu ē: & col
lectitias interponere: si ita locus poscat: ampliore sulco: quæ in fossas aquam deducant.

De occando: & quodā arationis genere: & iteratione: & refectione. Ca. xx.

a Ratione per trāsuersum iterata occatio seqtur: ubi res poscit: crate uel rastro: & sato semie
iteratio. Hoc quoq̄ꝫ ubi cōsuetudo patitur crate dētata: uel tabula aratro adnexa: quod uo
cant lerare: operientes semina. Vnde primū appellata deliratio est. Quarto seri sulco Virgilius
existimatur uoluisse: cū dixit optimam esse segetē: quæ bis solē bis frigora sensisset. Spissius so/
lum sicut pleꝛq̄ꝫ in italia qnto sulco seri melius est: in thuscis uero nono. At fabam & uitiam nō
ꝓscisso serere sine dāno cōpendium operæ est. Nō omittemus unam etiānū arandi rōem: ī trans
padana italia bellorꝝ iniuria excogitatam. Salassi cū subiectos alpibus depopularentur agros: pa/
nicum miliumq̄ꝫ iam excrescens tentauere. Postq̄ꝫ respuebat natura inararunt. At illæ messes
duplicatæ docuere quod nunc uocant artrare id est aratrare ut credo nūc dictū. Hoc fit uel inci/
piēte culmo: uel tum iam si aut bina terna ue emiserit folia. Nec recēs subtrahemus exemplum.
In treuerito agro tertio ante hūc annum cōpertum. Nam cum hyeme prægelida captæ segetes
essent: reseueret: resarrientes campos mense martio: uberrimasque messes habuerunt. Nunc re
liqua cultura tradetur per genera frugum.

De cultura terræ. Ca. xxi.

s Iliginem: far: triticū: semen: bordeum occato: sarrito: runcato quibus dictum erit diebus.
Singulæ opæ cuiusq̄ꝫ generi in iugero sufficient. Sarculatio induratam hyberno rigore soli
tristitiam laxat tēporibus uernis: nouosq̄ꝫ soles admittit. Qui sarriet: caueat ne frumēti radices
suffodiat. Triticū: bordeū: semē: fabā bis sarrire melius. Runcatio cū seges ī articulo est euulsis
inutilibus hærbis frugum radicem uindicat: segetemq̄ꝫ discernit a cespite. Leguminū cicer eadē
quæ far desiderat. Faba runcari nō gestit: quoniā euincit hærbas. Lupinū runcatur tantū. Miliū
panicū occatur: & serit̄: nō iteratur: nō rūcatur. Silicia & fasioli occātur tantū. Sunt genera ter/
ræ quarꝝ ubertas pectinari segetē in hærba cogat. Cratis & hoc genus dētatis stilis ferreis. Ea/
demq̄ꝫ nihilominus & depascūtur. Quæ depasta sunt sarculo iterꝝ excitari necessariū. At ī bactris
africa cyrene omīa hæc superflua. Quæ fecit indulgētia cæli: & a semēte nō nisi nonis mēsibus
in aream redeūt: qa siccitas coercet herbas: fruges nocturno tactas rore nutriens. Virgilius al/
ternis cessar̄ arua suadet & hoc (si patiātur ruris spatia) utilissimū ꝓculdubio est. Quod si neget
cōditio: far serendū: unde lupinum aut uitia aut faba sublata sint: & quæ terram faciant lætiorē.
In primisq̄ꝫ & hoc notādum quædam propter alia seri ob iter: sed parꝝ prouenire priori diximus
uolumine: ne eadem sæpius dicantur. Plurimum enim refert soli cuiusq̄ꝫ ratio.

Exēpla diuersarꝝ & de sūma fertilitate: & bifera uite: & aquarꝝ differentia. Ca. xxii.

c Iuitas africæ in mediis sita harenis syrtis petētibus leptin: quæ magna uocatur tacape fœ/
lici sup omē miraculum riguo solo: ternis fere milibus pas. in oēm ptem. Fons abūdat lar/
gus qdem: sed certis horarꝝ spatiis dispensatus inter incolas. Palmæ ibi prægrandi subdit̄ olea:
huic ficus: fico punica: illi uitis: sub uite seritur frumentū: mox legumē: demū olus: omīa eodem
anno: omniaq̄ꝫ aliena ūbra aluntur. Quaterna cubita eius soli ī quadratū: nec ut a porrectis me
tiantur digytis: sed in pugnū cōtractis quaternis denariis uenūdātur. Sup omīa ē biferā uitem
bis anno uindemiare. Et nisi multiplici partu exinaniatur ubertas peant luxuria singuli fructus.
Nunc uero toto āno metit̄ aliquid. Cōstatq̄ꝫ fertilitati nō occurrere hoīes. Aquarꝝ quoq̄ꝫ diffe/
rentia magna riguis est. In narbonēsi ꝓuintia nobilis fons orge nomine est. In eo hærbæ nascū
tur in tātum expetitæ bubus: ut mersis capitibus totis eas quærāt uiribus. Sed illas in aqua na/
scētes certum est nō nisi hymbribus ali. Ergo qsq̄ꝫ suam terrā aquāq̄ꝫ nouerit.

De qualitate terræ: & stercoratione. Ca. xxiii.

s I fuerit illa terra quā appellauimus tenerā: poterit sublato hordeo miliū seri: eo cōdito ra/
phanus: iis sublatis hordeū uel triticū: sicut in cāpania. Satisq̄ꝫ talis terra arat̄ cū serit̄. Ali/
us ordo: ut ubi adoreū fuerit cesset quattuor mēsibus hybernis: & uernam fabā recipiat: aut an
tehyemalem: ne cesset. Necnō minus pinguis alternari potest ita: si frumento sublato legumen
tertio seratur. Gracilior & in ānum tertium cesset. Frumētum qdā seri uetāt: nisi in ea quæ pro
ximo anno quieuerit. Maximā huius loci partem stercorationis optinet rō: de qua & priore dixi

mus uolumine. Hoc tantum unũ in cõfesso est: nisi stercorato seri non oportere: quãq̃ & hic leges sint ꝓpriæ. Milium: panicũ: rapa: napus nisi in stercoratione nõ seratur. Nõ stercorato frumẽtum potius q̃ hordeũ serito. Itẽ in noualibus tametsi in illis fabã seri uolunt: eãdẽ ubicunq̃ q̃ recentissime stercorato solo. Autũno aliqd saturus septẽbri mense fimũ inaret post hymbrẽ. Vtiq̃ si uerno erit saturus: p hyemẽ fimum disponat. Iustum est uehes xviii. iugero tribui. Dispgere aũt prius q̃ arescat: aut iactato semine. Si hæc omissa sit stercoratio: sequẽs est priusq̃ serat ante puluerem. Quod ut hanc quoq̃ cutẽ determinemus: iustũ est singulas uehes fimi denario ire: in singulas pecudes minores: in maiores denas: nisi hic male substrauisse pecori colonũ appareat. Sũt qui optime stercorari putẽt sub diuo retibus inclusa pecoꝝ mansione. Ager si non stercoratur: alget. Si nimiũ stercoratus est: adurit̃. Satiusq̃ est id sæpe: q̃ supramodum facer̃. Quo calidius solum est eo minus addi stercoris ratio est.

De bonitate seminum: & disciplina seminandi: & quantum ex quoque gene re frumenti in iugero serendum: & temporibus serendi. Ca. xxiiii.

Semen optimum ãniculum: bimũ deterius: trimũ pessimũ: ultra sterile. Et ĩ imo oĩum definita genere rõ est. Quod in ima areæ subsedit ad semẽ reseruãdũ est. Id enĩ optimũ quoniam grauissimũ. Neq̃ alio mõ utilius dispgitur. Quæ spica per interualla semina habebit abiicietur. Optimum est granum quod rubet: & dẽtibus fractum eũdem habet colorem. Deterius cui plus intus albi est. Certum terras alias plus seminis recipere: alias minus. Religiosũq̃ inde primum colonis augurium: cum auidius accipiat esurire creditur: & comesse semen. Satõnẽ locis humidis celerius fieri rõ est: ne semẽ hymbre putrescat. Siccis serius: ut pluuiæ sequantur: ne diu iacens atq̃ nõ cõcipiens euanescat. Itẽq̃ festinata satione densum spgi semẽ: qa tarde cõcipiat: serotina raꝝ: qa dẽsitate nimia necet̃. Artis quoq̃ cuiusdã est æqualiter sparger̃. Manus utiq̃ cõgruere deb& cum gradu: sempq̃ cum dextro pede. Fit quoq̃ quoꝝdã occulta rõe: q̃ sors genialis atq̃ fœcunda est. Nõ trãsferendum est ex frigidis locis semẽ in calida: neq̃ ex præcocibus ĩ serotina: nihilq̃ in cõtrarium præripe quadã falsa diligẽtia. Serer̃ in iugero tempati soli: iustum est tritici aut siliginis modios v. farris aut seminis: quod frumẽti genus ita appellamus. x. hordei vi. fabæ qntã partẽ amplius q̃ tritici. Viciæ xii. Ciceris & cicerculæ & pisi. iii. Lupini x. Lẽtis. iii. Sed hãc cum fimo arido seri uolunt. Erui vi. Siliciæ vi. Fasioloꝝ. iiii. Pabuli xx. Milii panici sext arios quattuor. Pingui solo plus: gracili minus. Est & alia distinctio. In denso aut cretoso aut uliginoso solo tritici aut siliginis modios. vi. In soluta terra & nuda & sicca & læta quattuor. Macies enĩ soli maior: nisi raꝝ culmũ habeat: spicã minutã facit & ĩanẽ. Piguia arua ex una seminis radice fruticẽ numerosũ fundũt: densãq̃ segetẽ e raro semine emittunt. Ergo inter quattuor & sex modios: pro natura soli: alii qnq̃ nõ minus seri: plures ue præcipiũt. Itẽ in cõsito aut cliuoso aut macro hoc ptinet. Oraculũ illud magnope custodiẽdũ segetẽ ne defruges. Adiecit his Accius in praxidico: ut sererer̃ cũ luna esset ĩ ariete: geminis: leone: libra: aquario. Zoroastres sole xii. ptes scorpionis trãsgresso cum luna esset in tauro. Seqtur hic dilata & maxima indigens cura de tempore fruges serendi questio: magnaq̃ ex pte rõe sydeꝝ cõnexa. Quã ob rẽ sentẽtias oĩum ĩ primis ad id pertinẽtes exponemus. Hesiodus qui prĩceps oĩum de agricultura præcepit: unũ tempus serendi tradidit ad uergiliaꝝ occasum. Scribebat enim in boetia helladis: ubi ita seri diximus. Inter diligentissimos cõuenit ut in alitũ quadrupedũq̃ genitura esse quosdã ad conceptũ impetus terræ. Hos græci ita definiũt: cũ sit calida & humida. Virgilius triticum & far ad uergiliaꝝ occasum seri iubet: hordeũ inter equinoctiũ autũni & brumã. Vitiã uero fasiolos & lẽtem boete occidẽte. Quo fit ut hoꝝ sydeꝝ alioꝝq̃ exortus & occasus dirigẽdi sint ĩ suos dies. Sunt qui & ante uergiliaꝝ occasum seri iubeãt dũtaxat in arida terra calidisq̃ ꝓuintiis. Custodiri enim semẽ corrũpente humor̃: & a ꝓximo hymbre uno die erũpere. Alii statim ab occasu uergiliaꝝ sequi hymbres a septimo fere die. Aliqui in frigidis ab æquinoctio autũni in calidis serius: ne ante hyemẽ luxurient. Inter omẽs aũt cõuenit: circa brumã serẽdum nõ esse magno argumẽto: quoniã hyberna semina cum ãte brumã sata sint septimo die erũpãt: si post brumam: uix. xl. Sunt qui ꝓperent: atq̃ ita ꝓnũtient festinatã semẽtem sæpe decipere: serotinã semp. E contrario alii uel uere potiusserẽdum q̃ male in autũno. Atq̃ ubi fuerit necesse inter fauoniũ & uernũ æquinoctiũ. Quidã omissa cælesti cura ut inutili tẽporibus definiunt. Vere linũ & auena: & pauer: atq̃ uti nũc etiã trãspadani seruãt usq̃ in qnquatribus fabam. Siliginẽ nouẽbri mẽse. Far septẽb: ĩ extremo usq̃ in idus octobris. Alii post hũc diẽ in Kaleñ. nouẽbris. Ita his nulla naturæ cura est: illis nimia. Et ĩdeo cæca subtilitas: cũ res inter rusticos gerat̃ litteraꝝq̃ exptes non mõ sydeꝝ. Et cõfitendũ est cælo maxime cõstare ea. Quippe Virgilio iubẽte prædisci uẽtos ante oĩa ac sydeꝝ mores. Neq̃ aliter q̃ nauigãtibus seruari. Spes ardua & ĩmẽsa: misceri posse cælestem diuinitatẽ impitiæ. Sed cõtemplãda tamẽ grãdi uitæ emolumẽto. Prius tamẽ syderalis difficultas quã sensere etiã periti subiciẽda cõtemplationi est. Quo deinde lætior mensdiscedat a cælo: & facta sentiat: quæ futura prænosci nõ possũt.

Digeſtio ſydeꝝ in noctes & dies. Ca.xxv.

P Rimũ omniũ dieꝝ ipſoꝝ ãni ſoliſq; motus ꝓpe inexplicabilis rõ eſt. Ad ccclxv. adiiciũt eti
amnũ intercalarios diei noctiſq; quadrãtes. Ita fit ut tradi nõ poſſit certa ſydeꝝ tempora.
Accedit cõfeſſa reꝝ obſcuritas: nũc præcurrente: nec paucis diebus tempeſtatum ſignificatione
quod ꝓchemaſin græci uocant: nũc poſtueniente: quod epichemaſin. Et pleꝝq; alias citius: alias
tardius cæli effectu ad terrã deciduo. Vnde uulgo ſerenitate reddita confectum ſydus audimus.
Præterea cum omnia hæc ſtatis ſyderibus cæloq; affixis cõſtent: interueniũt motus ſtellaꝝ grã
dines: hymbres: & ipſi nõ leui effectu ut docuimus: turbãtq; cõceptæ ſpei ordinẽ. Idq; ne nobiſ
tantum putemus accidere: & reliqua fallit animalia: ſagaciora circa hoc: ut uita eoꝝ cõſtet: æſti/
uaſq; alites præpoſtere aut præpropere rigore: nec ante hybernos æſtus. Ideo Virgilius erran
tium quoq; ſydeꝝ rõem ediſcendam præcepit: ãmonens obſeruãdũ frigidæ Saturni ſtellæ tran
ſitum. Sũt qui certiſſimũ ueris indicium arbitrentur ob infirmitatẽ animalis papilionis ꝓuentũ.
Ideo ipſo ãno cum cõmẽtaremur hæc notatũ eſt: ꝓuentũ eoꝝ ter repetito frigore extinctũ: ad
uenaſq; uolucres ad vi. Kaleñ. februarii ſpem ueris attuliſſe: mox ſæuiſſima hyeme cõflictatas.
Res anceps primũ omnium a cælo peti legem. Deinde eam argumẽtis eſſe quærẽdam. Sup oĩa
eſt mundi cõuexitas: terraꝝq; globi differentia: eodẽ ſydere alio tẽpore aliis apiẽte ſe gẽtibus.
Quo fit ut cã eius nõ iiſdẽ diebus ubiq; ualeat. Addidere difficultatẽ & auctores diuerſis in lo/
cis obſeruãdo: mox etiã in iiſdẽ diuerſa ꝓdendo. Tres aũt fuere ſectæ: chaldæa: ægyptia: græ
ca. His addit apud nos quartã Cæſar dictator ãnos ad ſolis curſũ redigẽs ſingulos. Soſigene pe
rito ſcientiæ eius adhibito. Et ea ipſa rõ poſtea cõperto errore correcta eſt. Ita ut xii. ãnis conti
nuis nõ intercalaretur: quia cœperat ſydera ãnus morari: qui prius ãtecedebat. Et Soſigenes ip
ſe tribus cõmẽtationibus (quãq; diligẽtior eſſet cæteris) nõ ceſſauit tamẽ addubitañ ipſe ſe met
corrigẽdo. Auctores ꝓdidere ea quæ ꝓtexuimus uolumini huic: raro illius ſẽtentia cũ alio con
gruente: Minus hoc in reliquis miꝝ: quos diuerſi excuſauere tractus. Eoꝝ q in eadẽ regione diſ
ſidere unã diſcordiam ponemus: exempli gratia. Occaſũ uergiliaꝝ matutinũ Heſiodus (nã huius
quoq; nomine extat aſtrologia) tradidit fieri: cũ æquinoctium autũni cõficereť. Thales xxv. die
ab æquinoctio. Anaximãder xxix. Eudemõ xlviii. Nos ſequemur obſeruationẽ Cæſaris: maxi
meq; hæc erit italiæ rõ. Dicemus tamẽ & alioꝝ placita. Id quoniã nõ unius terræ: ſed totius na
turæ interpretes ſumus: non auctoribus poſitis: id enim uerboſum eſt: ſed regionibus ut legen/
tes tantum meminerint breuitatis gratia. Cũ attica nominata fuerit ſimul intelligere cycladas in
ſulas. Cum macedonia magneſiã: thraciam. Cum ægyptuſ phœnicẽ: cyprũ: ciliciã. Cũ boetia lo
cridem: phocidem: & finitimos ſemp tractus. Cũ helleſpõtus cherſõneſũ: & cõtinẽtia uſq; atho
mõtem. Cum ionia aſiã & inſulas aſiæ. Cũ pelopõneſus achaiã: & ad heſpeꝝ iacẽtes terraſ. Chal
dei aſſyriam & babyloniã demõſtrabũt. Africã: hiſpaniã: gallias ſileri nõ erit miꝝ. Nemo enim
obſeruauit in iis: qui ſydeꝝ ꝓderet exortus nõ tamẽ difficili rõe dinoſcẽtur ĩ illis quoq; terris di/
geſtione circuloꝝ: quã in ſexto uolumine fecimus: qua cognitio cæli nõ gentium mõ: ueꝝ urbi/
um quoq; ſing l laꝝ intelligiť: nota ex iis terris quas nominauimus ſũpta cõuexitate circuli ꝑtinẽ
tis ad quas quiſq; quæret & terras ad eaꝝ ſydeꝝ exortus: per oĩum circuloꝝ pares umbras. Indi
candum & illud tẽpeſtates ipſas ardorẽs ſuos habere quadrinis ãnis. Et eaſdẽ nõ magna differẽtia
reuerti rõe ſolis: octonis uero augeri eaſdẽ: centeſima reuoluente ſe luna. Omĩs aũt rõ obſerua
ta eſt tribus mõis: exortu ſydeꝝ: occaſuq;: & ipſoꝝ temporꝝ cardinibus. Exortus occaſuſq; binis
mõis intelligũtur. Aut enim aduentu ſolis occultãtur ſtellæ: & cõſpici deſinũt: aut eiuſdẽ abſceſ
ſu ꝓferunt ſe in emerſum. Hoc melius q̃ exortũ cõſuetudo dixiſſet: & illud occultationẽ potius
q̃ occaſum. Illo mõ quo die incipiunt apparere: uel deſinunt oriente ſole aut occidẽte: matutini
ueſꝑtini ue cognominati: prout alterutris eoꝝ mane uel crepuſculo cõtingit. Dodrantes horaꝝ
(cum minimum) interualla ea deſiderant ãte ſoliſ ortũ uel poſt occaſum: ut aſpici poſſint. Præte/
rea bis quædã exoriuntur & oocidunt. Omĩſq; ſermo de his eſt ſtellis: quas adhærere cælo di/
ximus. Cardo temporꝝ quadriꝑtita ãni diſtinctione cõſtat. Per incrementa lucis augeť hoc a bru
ma: & æquať noctibus: uerno æquinoctio in diebus. xc. tribus horis. Deinde ſupat noctes ad ſol
ſtitium diebus xciiii. horis xii. uſq; ad æquinoctium autũni. Et cũ æquata die ꝓcedit ex eo ad bru
mam diebus. lxxxix. horis tribus. Horæ nũc in omĩ acceſſione æquinoctiales nõ cuiuſcũq; diei ſi/
gnificantur: omneſq; eæ differentiæ fiunt in octauis ꝑtibus ſinguloꝝ. Bruma capricorni ab octa
uo Kaleñ. ianuarii fere. Aequinoctium uernum arietis. Solſtitium cancri. Alteꝝq; æquinoctiũ li/
bræ. Qui & ipſi dies raros nõ aliquos tempeſtatum ſignificatus habent. Rurſus hi cardines ſin/
gulis etiãnum articulis temporꝝ diuiduntť per media omnes dieꝝ ſpatia. Quoniã inter ſolſtitium
& æquinoctiũ autũni: fidiculæ occaſus qui autũnum inchoat dies xlvi. At ab æquinoctio eo ad
brumã uergiliaꝝ matutinus occaſus hyemem dies. xliiii. Inter brumã & æquinoctium dies xlv.
Flatus fauonii uernum tempus. Ab æquinoctio uerno initiũ æſtatis dies xlviii. uergiliaꝝ exor/
tus matutinus. Nos incipiemus a ſementibus frumenti: hoc eſt uergiliaꝝ occaſu matutino. Nec

deinde partioꝝ ſyderꝝ mentione cõcidenda rõ eſt: & difficultas reꝝ augẽda. cum ſydus uehemẽs
orionis iiſdẽ diebus lõgo decedat ſpatio. Semẽtibus tempora pleriq; præſumũt: & ab xi. die au/
tũnalis æquinoctii fruges ſerũt: aduenıente coronæ exortu cõtinuis diebus certo ꝓpe hymbri/
um ꝑmiſſu. Xenophõ nõ ante q̃ deus ſignũ dederit. Hoc Cicero nouẽbris hymbre fieri interp̃
tatus eſt: cũ ſit uera rõ nõ prius ſerendi q̃ folia cœpint decidere. Hoc ipſo uergiliaꝝ occaſu fieri
putant. Aliqui ad. iii. idus nouẽbris ut diximus ſeruãt: quoniã id ſydus etiã ueſtis inſtitoris ẽ:
& eſt in cælo notatu facillimũ. Ergo ex occaſu eius de hyeme augurãtur q̃bus eſt cura negocia/
toris inſidiandi auaritiæ. Nubilo occaſu pluuioſam hyemẽ denuntiat: ſtatimq; augent lacernaꝝ
precia. Sereno aſperam: & reliquaꝝ ueſtiũ accẽdũt. Sed ille ĩdocilis cæli agricola hoc ſignũ hẽt
inter ſuos uepres: humũq; ſuã aſpiciens: cũ folia uiderit decidua. Sic indicat̃ ãni temperies: alibi
tardius: alibi maturius. Ita eni ſẽtitur: ut cæli lociq; efficit natura. Idq; ĩ hac rõe præcellit quod
eadẽ & in mũdo publica eſt: & unicuiq; loco peculiaris. Miret̃ hoc qui nõ meminerit ipo bruma
li die pulegium in carnariis florere: adeo nihil eſſe occultum natura uoluit. Et ſerẽdi igitur hoc ſi
gnum dedit. Hæc eſt uera interpretatio argumẽtum naturæ ſecũ afferens. Quippe ſe & terra
peti ſuadet: ꝑmittitq; quãdam ſtercoris uicẽ: & cõtra rigorẽ terrã: ſatuſq; operiri a ſe nuntiat: &
monet feſtinari. Varro ĩ fabæ utiq; ſatu hãc obſeruationẽ cuſtodiri præcipit. Alii plena luna ſe
rendã. Lentẽ uero a xxv. ad xxx. Viciã quoq; iiſdẽ lunæ diebus. Ita demũ ſine limacibus fore.
Quidã pabuli cã ſic ſeri iubent: ſeminis ãt uere. Eſt & alia manifeſtior rõ mirabiliore naturæ ꝓ
uidentia. In qua Ciceronis ſententiam ipſius uerbis ſubſignabimus.
Iam uero ſemper uiridis: ſemperq; grauata
Lentiſcus triplici ſolita eſt grandeſcere fœtu.
Ter fruges fundens: tria tempora monſtrat arandi.
Ex his unum hoc erit idem & lino & papaueri ſerendo. Cato de papauere ita tradit. Virgas &
ſarmenta quæ tibi in ſatione ſupant: ĩ ſegete cõburito. Vbi eas cõbuſſeris: ibi papauer ſerito ſil/
ueſtre: quod in miro uſu eſt melle decoctum ad faucium remedia. Viſq; ſõnifera etiam ſatiuo. Et
hactenus de hyberna ſemente.

Replicatio totius culturæ: & quid quoq; menſe in agro fieri oporteat. Ca. xxvi.

u Eꝝ ut pariter omĩs culturæ quoddã breuiarium pagatur: eodem tempore cõuenit & arbo
res ſtercorare: accumulare item uineas. Sufficit in iugeꝝ opa: & ubi patiet̃ loci rõ arbuſta
ac uineas putare: ſeminariis ſolum bipalio præparare: foueas aperire: aquã de agro pellere: tor
cular lauare & recõder̃. A Kalẽ. nouembris gallinis oua ſupponer̃ nolito: donec bruma cõficia
tur.. In eum diem terna dena ſubiicito æſtate tota: hyeme pauciora: nõ tamen infra nouena. De
mocritus talem futurã hyemem arbitrat̃: qualis fuerit brumæ dies: & circa eũ terni: Item ſolſti
tio æſtatem. Circa brumam pleriq; biſſeptẽ halcyonum fœtura uentoꝝ q̃etem molliuſ cælum:
ſed & in his & in aliis omĩbus ex euentu ſignificationũ intelligi ſydera debebunt: nõ ad dies utiq;
præfinitos ſpectari tẽpeſtatum uadimonia. Per brumã uitem ne colito. Vina tũ defæcari: etiam
diffũdi Higinus ſuadet a cõfecta ea ſeptimo die utiq; ſi ſeptima luna cõpetat. Ceraſa circa brumã
ſeri. Bubus glãdem tũc aſpergi cõuenit in iuga ſingula modios. Largior ualitudinum infeſtat: &
quocũq; tẽpore detur ſi minus xxx. diebus cõtinuiſ data ſit: narrãt uerna ſcabie pœnitere. Mate
riei cædendæ tẽpus hoc dedimus. Reliq̃a opa nocturna maxime uigilia cõſtant: cũ ſint noctes
tanto ãpliores. Qualos: crates: fiſcinas texere. Faces incidere. Rudicas præparar̃ ĩterdiu xxx.
palos. xl. In lucubratione ueſptina rudicas v. palos x. Totidẽ antelucano. A bruma ĩ fauonium
Cæſari nobilia ſydera ſignificãt. iii. chalen: ianuarii matutino: canis occidens. Quo die atticæ fi
nitimis regionibus aquila ueſperi occidere tradit̃. Pridie nonas ianuarii Cæſari delphinus matu/
tino exorit̃: & poſtero die fidicula. Quo ægypto ſagitta ueſpi occidit. Item ad vi. idus ianuarii
eiuſdem delphini ueſpertino occaſu cõtinui dies hyemãt italiæ: & cũ ſol in aquariũ ſentiatur trã/
ſire: quod fere. xvi. chalen. februarii euenit. viii. chalen. ſtella regia Venus appellata Tuberoni
in pectore leonis occidit matutino. Et pridie nonas februarii fidicula ueſperi. Huius tẽporis no/
uiſſimis diebus ubicũq; patietur cæli ratio: terram ad roſaꝝ & uineæ ſatum uerter̃ bipalio opor
tet. Iugero opæ lx. ſufficiunt. Foſſas purgare aut nouas facere. Antelucanis ferramẽta acuere:
manubria aptare. Dolia quaſſa ſarcire: ipſoꝝq; lanas ſcabẽdo purgare: aut nouas facere. Antelu
canis a fauonio ĩ æquinoctiũ uernũ Cæſari ſignificat. xvii. chalen. martii triduum uarie. Et viii.
chalen. hirũdinis uiſu: & poſtero die arcturi exortu ueſpertino. Itẽ. iii. nonas martii Cæſar cãcri
exortu id fieri obſeruabit. Maior pars auctoꝝ uindemitoris emerſu. viii. idus aq̃lonis piſcis exor
tu: & poſtero die orionis. In attica miluum apparere obſeruatur. Cæſar & idus martias ferales
ſibi ãnotauit ſcorpionis occaſu: Xv. uero chalen. aprilis italiæ miluũ oſtendit. Xii. chalen. equũ
occidere matutino. Hoc interuallũ temporis negotioſiſſimũ agricolis: maximeq; opoſũ eſt. In quo
præcipue falluntur. Neq; enĩ illo die uocãtur ad munia: quo fauonius flare debeat: ſed quo cœ
pit. Hoc acri intentione ſeruandũ eſt. Hoc illo mẽſe ſignum deus hẽt obſeruatione minime fal/

laci aut dubia. Si quis attendat unde spiret is uentus: quaq; parte ueniat diximus secudo uolumi ne: & dicemus mox paulo operosius. Interim eo die (quicquid ille fuerit) quo flare cœpit: non utiq; vi. idus februarii: sed siue an q; uer præuenerit: siue postq; hyemarit: post eã diẽ ĩquã ĩnumera rusticos cura distrigat: & prima quæq; pagãt: quæ differri nequeũt. Trimestria serãt. Vites pu tẽt qua diximus rõe. Oleæ curẽt. Poma serãt: ĩserãtq;. Vineæ pastinẽt. Semina digerantur. Instaurentur alia. Harũdines: salices: genistæ serãtur cædãturq;. Serantur uero ulmi: populi: platani: uti dictum est. Tum & segetes cõuenit purgare. Sarrirĩ hybernas fruges: maximeq; far: Lex certa in eo cũ quattuor fibrarũ esse cœperit. Faba uero nõ anteq; triũ foliorũ. Tũc quoq; le ui sarculo purgare uerius q; fodere. Florentẽ utiq; xv. primis diebus nõ attingere. Hordeũ nisi sit siccum ne serito. Putationẽ æquinoctio peractã habeto. Vineæ iugerũ quaternæ opæ putant: alligãtq;. In arbusto singulæ opæ xv. arbores. Eodẽ hoc tẽporĩ hortorũ rosariorũq; cura ẽ: quæ sepatim ꝓximis uoluminibus dicentur: eodẽ & topiariorũ. Tũc optimæ scrobes fiunt. Terra ĩ fu turũ ꝓscinditur. Virgilio maxime auctore: ut glebas sol coquat. Vtilior sentẽtia quæ nõ nisi tẽ peratũ solum in medio uere arari iubet: quoniã in pingui statim sulcos occupãt hærbæ. In gra cili insecuti æstus exsicãt: certũq; succũ futuris seminibus auferũt. Talea autũno melius arari cer tum est. Cato uerna opera sic diffinit: scrobes fieri: seminaria ꝓpagari in locis crassis & humidis: ulmos: ficos: poma: oleas: prata stercorari luna sitiẽte. Quæ rigua nõ erũt ab afflatu fauonii de fẽdi: purgari hærbas: malas radicitus erui: fic⁹ iterpurgari: semĩaria fieri: & uetera sarciri. Hæc anteq; uinea florere ĩcipiat. Iteq; pyro florẽte arare incipiat macra harenosaq;. Postea utiq; gra uissima & aquosissima. Ita postremo arato. Ergo hæc aratio has habebit notas lẽtifici primũ fruc tum ostendentis ac pyri florentis. Erit & tertio in bulborũ satu scyllæ. Itẽ in coronamẽtorũ nar cissi. Nãq; & hæc ter florent. Primoq; flore primã arationẽ ostendũt: medio secũda: tertio no uissimã: quãdo inter sese alias notas prebent. Ac nõ in nouissimis cauetur: ne fabis florẽtibus at tingatur hedera. Id enĩ noxiũ & exitiale est ei tẽpus. Quædã uero & suas habẽt notas sicuti fi cus. Cũ folia pauca in cacumine acetabuli mõ germinẽt: tunc maxime serẽdas ficus. Aequinocti um uernum ad viii. Kalẽ. aprilis pagi uidetur. Ab eo ad uergiliarũ exortum matutinũ: Cæsari significãt chalen. aprilis. iii. nonas aprilis. In attica uergiliæ uesperi occultãtur. Eædẽ postridie in boetia. Cæsari ãt & chaldæis nonis ægypto oriõ & gladius eius incipiunt abscõdi: Cæsari vi. idus significatur hymber libræ occasu. xiiii. chalen. maii. Aegypto suculæ occidunt uespi: sydus uehemens: & terra mariq; turbidũ. xvi. atticæ. Xv. Cæsari cõtinuoq; triduo significat. Assyriæ aũt xii. chalen. hoc est uulgo appellatũ sydus palilicium: quoniã xi. chalen. maii urbis romæ na talis: quo fere serenitas redditĩ. Claritatẽ obseruationi dedit nimborũ argumẽto: hyadas appel lantibus græcis has stellas. Quod nostri a similitudine cognoĩs: græci ꝓpter sues impositũ ar bitrãtes imperitia appellauere suculas. Cæsari ad viii. chalen. notatur dies. vii. chalen. Aegyp to hedi exoriuntur vi. chalen. Boetiæ & atticæ canis uespi occultatur. Fidicula mane oritur. v. chalen. Assyriæ oriõ totus abscõditur. Tertio ãt canis. Vi. nonas maii Cæsari suculæ matutino exoriũtur. Et viii. idus capella pluuialis. Aegypto ãt eodẽ die canis uespi occultatur. Sic fere in vi. idus maii q est uergiliarũ exortus decurrũt sydera. In hoc tẽporis ĩteruallo xv. diebus prius agricolæ rapiẽda sunt ea: quibus pagẽdis ante æquinoctiũ nõ suffecerit. Dũ sciat inde natam ex probrationẽ fœdã putãtium uites per imitationem cantus alitis tẽporarii: quẽ cuculum uocãt. Dedecus enim habetur: obprobriũq; maritũ: falcẽ ab illa uolucre in uite deprehẽdi: ut ob id pe tulantiæ sales etiã cũ primo uere ludantur. Auspicio tamen detestabiles uidẽtur. Adeo minima quoq; in agro naturalibus trahũtur argumẽtis. Extremo ãt panici miliiq; satioe st. Iustũ ẽ hoc seri maturato hordeo: atq; etiã in eodẽ aruo. Estq; signũ illius maturitatis: & horũ sationis cõe. Lucẽtes uespe per arua cicedelæ. Ita appellãt rustici stellãtes uolatus Græci uero lampyridas: incredibili benignitate naturæ.

Ne agricolæ aspiciant stellas: sed magis tempora serendæ frugis: & ortus occasusq; syderis in quibusdam hærbis: & de stellarũ ortu & occasu. Ca. xxvii.

i Am uergilias in cælo notabiles natura fecerat: nõ tamẽ iis cõtenta terrestres fecit alias ue luti uociferãs. Cur cælum intueris agricola? Cur sydera quæris rustice? Iã te breuiore sõno fes sum premũt noctes. Ecce tibi inter hærbas tuas spgo peculiares stellas: easq; uespe & ab opere disurgenti ostẽdo. Ac ne possis præterire miraculo sollicito. Vides ne ut fulgor igni similis ala rum cõpressu tegatur? secũ lucẽ habeat & nocte? Dedi ecce tibi herbas horarũ indices: & ut ne sic quidem oculos tuos a terra reuoces. Heliotropiũ ac lupinum circũagũtur cũ sole. Cur etiã nũc altius spectas: ipsũq; cælum scrutaris? Habes ante pedes tuos ecce uergilias. In certis eæ dieb⁹ ꝓueniunt: durãtq; fœdere syderis huiusce. Partũq; eas illius esse certum est. Proĩde qsqs æsti uos fructus ante illas seuerit: ipse frustrabitur sese. Hoc interuallo & apicula ꝓcedẽs fabã flore re indicat: fabaq; florescẽs eã euocat. Dabitur & aliud finiti frigoris indiciũ. Cũ germinare uide ris morũ: iniuriam postea frigoris timerĩ nolito. Ergo opator. Taleas oliuarũ ponerĩ. Ipsasq; oleas

interradere. Rigare prata æquinoctii diebus primis. Cum herba creuerit ī festucā: arceř aquas.
Vineas pāpinare. Et huic lex sua cū pāpini quattuor digytos lōgitudine expleuerint. Pan-pinat
una opa iugeꝝ. Segetes iterare. Seritur uero diebus. xx. Ab æqnoctio sartura nocere & uineæ
& segeti existimatur. Et oues lauādi hoc idem tēpus est. A uergiliaꝝ exortu significant Cæsari
postridie arcturi occasus matutini. iii. idus maii. Fidiculæ exortus. xii. Kaleñ. iunii capella uespe
occidens. Et in attica canis xi. Kaleñ. Cæsari orionis gladius occidere īcipit. iii. nonas iunii. Cæ
sari & assyriæ aquila uesperi oritur viii. idus. Arcturus matutino occidit italiæ. viii. & iiii. idus.
Delphinus uesperi exoritur. Xvii. chalen. iulii gladius orionis exoritur. Quod in ægypto post
quatriduū. xi. chalen. eiusdem orionis gladius Cæsari occidere incipit. viii. chal. iulii uero lōgissi
ma dies totius āni & nox breuissima solstitiū cōficiunt. In hoc tēporis interuallo uineæ pāpinan
tur: curaturq; ut uinea uetus semel fossa sit: bis nouella. Oues tōdentur. Lupinū stercorādi cau
sa uertitur. Terra proscinditur. Vicia in pabulum secatur. Faba metitur: deinde cōcutitur.

De pratis & repatiōe prati: & cotib⁹ & falcibus & descriptio frugū & sydeꝝ. Ca. xxviii.

P Rata circa chalen. iunii cædūtur: quoꝝ facillima agricolis cura: ac minimi īpēdii: hæc de se
postulat dici. Relinq debēt in læto solo: uel humido: uel riguo: eaq; aqua pluuia rigari uia
publica. Vtilissimū simul & hærbæ arare: deinde cratire: sereř florē ex fœnilibus: atq; ex præ
sepibus fœno dilapsum spargere: priusq̃ cratiātur. Nec primo anno rigari: nec pasci ante secūda
fœnisecia: nec hærbæ uellātur: obtrituq; hebetētur. Senescūt prata: restituiq; debent: faba in
iis sata: uel rapis: uel milio. Mox in sequēte āno frumēto: rursusq; in prata tertio relinq. Præte
rea quotiens secta sint sicilire: hoc est quæ fœniseces prætereūt secari: Est enim ī primis inutile
enasci hærbas semētaturas. Hærba optima in prato trifolii: proxima graminis: pessima nummu
li. Siliqua etiā dira ferendis: inuisa & equisetis est: a similitudine equinæ setæ. Secādi tēpus cum
spica deflorescere cœperit: atq; roborari. secādūq; anteq̃ inarescat. Cato fœnū inquit nō seces:
priusq̃ semē matuꝝ sit. Quidā pridie rigāt ubi sūt rigua. Noctibus roscidis secari melius. Quæ
dam partes italiæ post messem secāt. Fuit hoc quoq; maioris impendii apud priores creticis tā-
tum: trāsmarinisq; cotibus notis: nec nisi oleo falcis aciem excitātibus. Igitur cornu ꝓpter oleū
ad crus ligato fœniseca incedebat. Italia aquarias cotes dedit: limæ uice īpantes ferro. Sed aqua
ria ꝓtinus uirent. Falcium duo genera. Italicū breuius: ac uel īter uepres quoq; tractabile. Gal
liaꝝ latifūdia maioris cōpendii: quippe medias cædunt hærbas: breuioresq; prætereūt. Itali fœ
num ex una dextera manu secant. Iustū est una opa iugeꝝ ī die desecari: alligariq; manipulos tria
milia. cc. quaternoꝝ pōdo. Sectum uerti ad solem: nec nisi siccū construi oportet. Ni fuerit hoc
obseruatum diligenter: exhalare matutino nebulā quādam: metasq; mox sole accēdi. & cōflagra
ri certum est. Rursus rigari desecta oportet: ut secet autūnale fœnū: quod uocant cordum. In-
terānæ in umbria quater āno secātur etiā nō rigua. Ter uero plerisq; in locis: & postea ī ipso pa
bulo nō minus emolumēti est q̃ a fœno. Armētoꝝ id cura: iumētoꝝq; ꝓgeneratio suum cuiq;
cōsilium dabit. Optimū maxime quadrigaꝝ quæstus. Solstitiū peragi in viii. parte cācri & viii.
Kaleñ. iulii diximus. Magnus hic anni cardo: magna res mūdi. Ex hoc usq; ad brumā decrescunt
dies: qui creuerūt sex mēsibus. At sol ipse ad aqlonē scādens asper: ardua emēsus ab ea meta īci-
pit flecti: & digredi ad austrū: aucturus noctes aliis sex mēsibus: ablaturusq; diei mensuram. Ex
hoc deinde cōuehendi rapiendiq; fructus alios atq; alios tēpus: & præparādi se cōtra sæuam fe-
ramq; hyemē: dicebātq; hoc discrimē indubitatis notis signasse naturā. Quā ob rē eas manibus
ipsis agricolaꝝ ingessit: uertiq; iussit ipsa die folia: & esse cōfecti syderis signum. Nec siluestrium
tantū arboꝝ remotaꝝq;: ne in saltus deuios mōtesq; eundū esset quærētibus signa. Non rursus
ꝓximaꝝ urbanaꝝq;: & quæ topiario tantū usu colūtur: quāq; & in iis illa uisantur. Vertit oleæ
ante pedes satæ. Vertit tiliæ ad mille usus petēdæ. Vertit populi albæ: etiam uitibus nuptæ.
Adhuc paꝝ est inquit: ulmā uite dotatā habes. Et huius ueterinoꝝ pabulo uersa folia stringis.
Stringens āt deputas. Aspice & tenebis sydus. Alia parte cælū respiciūt q̃ qua spectauere pri-
die. Salice omīa alligas. Humillima arboꝝ ipse toto capite altior: & huius folia circūagūt: qd te
rusticū quereris? Nō stat per me quo minus cælum ītelligas: & cælestia scias. Dabo & auribus si
gnum. Palumbiū utiq; exaudi gemitus. Trāsisse solstitiū cātu ne putes: nisi cū incubātem uide-
ris palumbē. A solstitio usq; ad fidiculæ occasū. vi. chalen. iulii Cæsari orion exorit. Zona autē
eius. iiii. nonas assyriæ. Aegypto uero procyon matutino æstuosus: quod sydus apud romanos
nō habet nomē: nisi caniculam hāc uelimus intelligi: hoc est minorē canē. Sane ut ī astris pingi-
tur. Est āt magnope ptinēs sicut mox docebimus. iii. nonas chaldæis corona occidit matutino.
Atticæ oriō totus eo die exoritur. Pridie idus iulii & ægyptiis oriō desinit exoriri. Xvi. chalen.
augusti assyriæ procyon exoritur. Deinde postridie fere ubiq; cōfessū inter omēs sydus īdicabis:
quod canis ortū uocamus sole primā partē leonis ingresso. Hoc fit post solstitium xxiii. dies. Sē
tiunt id maria & terræ: multæ uero & feræ ut suis locis diximus. Neq; ē ei minor ueneratio: q̃
descriptis in deos stellis. Accenditq; solem: & magnam æstus optinet causam. Xviii. chalen. au-

guſti ægypto aquila occidit matutino:eteſiarūq; prodromi flatus incipiūt.quod Cæſar.x.Kal.
ſentire italiā exiſtimauit. Aquila atticæ matutino occidit.iii.chalen.regia ī pectore leonis ſtella
matutino Cæſari īmergitur.viii.idus auguſti. Arcturus medius occidit.iii.idus fidicula occaſu
ſuo autūnum incohat ut is adnotat. Sed & uera rō id fieri inuenit.vi.idus eiuſdē. In hoc tēporiſ
īteruallo res ſūma uitiū agit̃ decretorio uuis ſyder̃ illo:qd' caniculā appellamus. Vn̄ carbuncula
re dicūt̃ ut quodā uredinis carbone exuſtæ:nō cōparantur huic malo grādinis procellæ:nec quæq;
unq̄ ānonæ intulere caritatē. Agrorū quippe mala ſūt illa. Carbūculus aūt regionū latepatentiſ
um:nō difficili remedio:niſi calūniari magis naturā rerū hoīes q̄ ſibi prodeſſe mallent. Ferūt De
mocritum qui primus intellexit oſtēditq; cū terris cæli ſocietatem:ſpernētibus hāc curam eius
opulentiſſimis ciuibus prouiſa olei caritate ex futuro uergiliarū ortu qua diximus rōne:oſtende
muſq; iam plenius. magna utilitate tunc propter ſpem oliuæ coemiſſe ī toto tractu omē oleū: mi
rātibus qui paupertatē & quietem doctrinarū ei ſciebāt ī primis cordi eſſe. Atq; ut apparuit cā & ī
gens diuitiarū curſus:reſtituiſſe mercedē anxiæ & auidæ dominorū pœnitētiæ:cōtentus ita pro
baſſe opes ſibi(cū uellet)in facili fore. Hoc Seſtius poſtea e romanis ſapiētiæ ſectatoribus athe
nis fecit eadem rōe. Tāta litterarū occaſio eſt. Quas equidem miſcebo agreſtibus negociiſ q̄ po
tero dilucide atq; perſpicue. Pleriq; dixere rorē inuſtū ſole agri frugibus rubiginis cām eſſe:&
carbūculi uitibus. Quod ex parte falſū eſſe arbitror:oēmq; uredinē frigore tantū inoxio cōſtar̃
ſole. Id manifeſtū fiet attēdentibus. Nā primū oīum hoc nō euenire niſi noctibus:& ante ſolis
ardorem:deprebēditurq;:totūq; lunari rōe cōſtat:quoniā talis iniuria nō fit niſi interlunio: ple
na ue luna:hoc eſt præualente utroq; enim habitu plena eſt:ut ſæpius diximus. Sed interlunio
oē lumē quod a ſole accipit cælo regerit. Differētia utriuſq; habit⁹ magna:ſed manifeſta. Nāq;
interlunio æſtate calidiſſima eſt:hyeme gelida. E cōtrario in plenilunio æſtate gelidas facit noc
tes:hyeme tepidas. Cauſa euidēs. Sed alia redditur a Fabiano græciſq; auctoribus. Aeſtate enī
interlunio neceſſe eſt ut cū ſole nobis proximo circulo currat:igne eius cominus recepto cādēs:ea
dem interlunio abſit hyeme:quādo abſcedit & ſol. Itē plenilunio æſtiuo procul abeat auerſa ſoli.
Hyeme aūt ad nos per æſtiuū circulū accedat. Ergo p ſe roſcida:quotieſ alget:infinitū quātum
illo tēpore cadētes pruinas cōgelat. Ante oīa aūt duo genera cæleſtis iniuriæ meminiſſe debe
mus. Vnum quod tēpeſtates uocamus:in quibus grādines:procellæ:cæteraq; ſimilia intelligun
tur. Quæ cū acciderint uis maior appellatur. Hæc ab horridis ſyderibus exeūt:ut ſæpius dixi
muſ ueluti arcturo:orione:hædis. Alia ſunt illa:quæ ſilēte cælo ſereniſq; noctibus fiunt:nullo
ſentiente:niſi cum facta ſunt. Publica hæc:& magnæ differētiæ a prioribus:aliis rubiginē:aliis
uredinem:aliis carbūculū appellātibus. Omnibus uero ſterilitaem:De his nunc dicemus:a nul
lo ante nos prædicta:priuſq; cauſas reddemus.

De tempeſtatibus utriuſq; tēporis:& remediis ſterilitatum. Ca.xxix.

q Væ ſunt præter lunarem pauciſq; cæli locis eſſe cōſtat. Nāq; uergiliæ priuatī attinent ad
fructus:ut quarū exortu æſtas incipiat:occaſu hyems ſemeſtri ſpatio:intra ſe meſſes uinde
miaſq;:& oīum maturitatem cōplexæ. Eſt præterea in cælo qui uocatur lacteus circulus etiā ui
ſu facilis. Huius defluuio uelut ex ubere aliquo ſata cūcta lacteſcūt:duorū ſyderū obſeruatione:
aqlæ in ſeptētrionali parte:& in auſtrina caniculæ. Cuius mētionē ſuo loco fecimus. Ipſe circu
lus fertur per ſagittariū & geminos:ſolis centrum infra æquinoctialem circulum ſecans:cōmiſſu
ras eorū optinēte hinc aquila:illinc canicula. Ideo effectus utriuſq; ad omēs frugiferas ptinet ter
ras. Quoniā in iis tantū locis ſolis terræq; cētra cōgruunt. Igit̃ horū ſyderū diebus ſi purus atq;
mitis aer genitalē illū lacteūq; ſuccū trāſmiſerit in terras læta adoleſcūt ſata. Si luna qua dictū ē
rōe roſcidum frigus aſpſerit:admixta amaritudo:ut in lacte:puerperiū necat. Modus ī terris hu
ius iniuriæ quā fecit in quacūq; cōuexitate comitatus utriuſq; cauſæ. Et ideo nō piter ī toto or
be ſentit̃:ut nec dies. Aquilā dixim⁹ in italia exoriri ad.xiii.chalen.ianuarii. Nec patit̃ rō natu
ræ quicq̄ in ſatis ante eū diem ſpei eſſe certæ. Si uero interluniū incidat:oēs hybernos fructus
& præcoces lædi neceſſe eſt. Rudis fuit priſcorū uita:atq; ſine litteris. Nō minus tamē ingenio
ſam fuiſſe in illis obſeruationē apparebit:q̄ nūc eſſe rōem. Tria nāq; tempora fructibus metue
bant:propter quod īſtituerūt ferias:dieſq; feſtos:rubigalia:floralia:uinalia. Rubigalia Numa
cōſtituit āno regni ſui xi.quæ nūc agūtur ad vii. chalē.maii. Quoniā tūc fer̃ ſegetes rubigo oc
cupat. Hoc tēpus Varro determinat ſole tauri partē decimā optinēte:ſicut tūc ferebat rō. Sed
uera cā eſt q post dies undeuiginti ab æquinoctio uerno:per id quatriduū:uaria gentiū obſerua
tione.in.iiii.chalen.maii canis occidit:ſydus & per ſe uehemēs:& cui præoccidere caniculā ne
ceſſe ſit. Idem itaq; floralia.iiii.chalen.eaſdem inſtituerūt urbis āno quingenteſimo ſextodecimo
ex oraculis ſybillæ:ut omīa bene defloreſcerent. Hūc diem Varro determinat:ſole tauri partē
quartā decimā optinēte. Ergo ſi in hoc quatriduū inciderit pleniluniū:fruges & omīa quæ flore
bunt lædi neceſſe erit. Vinalia priora quæ ante hos dies ſunt.xi.chalen.martii deguſtādis uinis
inſtituta nihil ad fructus attinēt. Nec quæ adhuc diximus ad uites oleaſq;:quoniā earū cōceptuſ

exortu uergiliaꝝ incipit ad.vi. idus maii: ut docuimus. Aliud hoc quatriduū eſt: quod neq; rore
ſordere uelint. Exhorrēt enī frigidum ſydus arcturi poſtridie occidēs: & multo minus pleniluni
um incidere. IIII. nonas iunii iteꝝ aq̄la exoritur ueſpi: decretorio die florētibus oleis uitibuſque
ſi pleniluniū in eum incidat. Eq̄dē & ſolſtitiū. viii. chalen. iunii in ſimili caſu dixerim: & canis or/
tum poſt dies a ſolſtitio. xxiii. Sed interlunio accidēte: quoniā uapore cōſtat culpa: aciniq; præ/
coquūtur in callum. Rurſus pleniluniū nocet ad. iiii. nonas iulii cū ægypto canicula exorit̃. Vel
certe. xvi. chalen. auguſti cū italiæ. Itē. iiii. chalen. auguſti cū aq̄la occidit: uſq; in. x. chalen. ei⁹
dem. Extra has cauſas ſunt uinalia altera quæ agunt̃ ad. xiii. chalen. ſeptēbris. Et Varro a fidicu
la incipiēte occidere mane determinat ꝙ uult initium autūni eſſe. Et hūc diem feſtum tēpeſtati/
bus leniendis eſſe inſtitutū. Nūc fidiculā occidere ad. vi. idus auguſti ſeruat̃. Intra hæc conſtat
cæleſtis ſterilitas. Neq; negauerim poſſe eā permutari arbitrio legētium: locoꝝ æſtimātiū na/
turas. Sed a nobis rōem demōſtratam eſſe ſatis ē. Reliqua obſeruatiōe cuiuſq; cōſtabūt. Alte/
rutrū quidē fore in cā: hoc ē plenilunium: aut īterluniū nō erit dubiū. Et in hoc mirabilem admi
rari benignitatē naturæ ſuccurrit. Iam primū hanc iniuriam omibus ānis accidere nō poſſe prop
ter ſtatos ſydeꝝ curſus. Nec niſi paucis noctibus āni. Idq; quādo futuꝝ ſit facile noſci. Ac ne p
omēs menſes timeret̃ eaꝝ quoque lege diuiſum. A eſtate interlunia præterq̃ biduo ſecura eſſe.
Hyeme plenilunia. Nec niſi æſtiuis breuiſſimiſque noctibus metui. Nō diebus item ualer̃. Præ
terea tam facile ītelligi: ut formica minimum aīal interlunio quieſcat. Plenilunio etiam noctibus
opetur. Auem param oriente ſirio ipſo die nō appere: donec & occidat. E diuerſo uiriorem ꝓdi
re ipſo ſolſtitii die. Neutꝝ uero lunæ ſtatum noxium eſſe: nec noctibus q̄dem: niſi ſerenis: & oī
aura q̄eſcente: quoniā neque in nube: neque in flatu cadunt rores. Sic quoque non ſine r̃medio.
Sarmēta aut paleaꝝ aceruos & euulſas hærbas frutices per uineas cāpoſque cum timebis incēdi
to. Fumus medebit̃. Hic e paleis & cōtra nebulas auxiliatur: ubi nebulæ nocent. Quidam tres
cācros uiuos cremari iubent in arbuſtis: ut carbūculi nō noceant. Alii ſiluri carnem leuiter uri a
uento: et per totam uineam fumus diſꝑgatur. Varro auctor ē: ꝙ fidiculæ occaſu quod ē initium
autūni uua picta cōſecretur inter uites minus nocere tempeſtates. Archibius ad Antiochum ſy/
riæ regem ſcripſit: Si fictili nouo obſerata obruatur rubeta rana in media ſegete nō eſſe noxias
tempeſtates. Opera ruſtica huius interualli. Tertiam iterare. Vbi æſtiua regio poſcat: accumu/
lare. Germinātia niſi in ſolo luxurioſo fodiēda nō ſunt. Seminaria purgari ſarculo. Meſſem hor/
deaceā facer̃. Areā ad meſſē creta præpare Catonis ſētētia amurca tēpata Virgilii opoſius. Ma
iore ex ꝑte æquāt tātū: & fimo bubulo dilutior̃ illinunt. Id ſatis ad pulueris remedium uidet̃.

De meſſe & tritico & palea & frumento ſeruando. Ca. xxx.

m Eſſis ipſius rō uaria. Galliaꝝ latifundus ualli prægrādes dētibus ī margine infeſtis: duabuſ
rotiſ per ſegetem impellūtur: iumento in cōtrariū iūcto. Ita directæ in uallū cadunt ſpicæ.
Spiculæ alibi media falce præcidūtur: atq; inter duas mergites ſpica deſtringitur. Alibi ab ra/
dice euellunt. Quod qui faciunt ꝓſcindi ab ſe obiter agrum interpretāt̃: cū extrahāt ſuccū. Dif
ferentia hæc. Vbi ſtipula domos cōtegunt: q̃ lōgiſſimā ſeruant. Vbi fœni inopia eſt: ſtramēto
paleā quærunt. Panici culmo nō tegunt. Milii culmū fere inurunt. Hordei ſtipulā bubus gratiſ
ſimā ſeruāt. Panicū & milium pectine manuali ſigillatim legunt galliæ. Meſſis ipſa alibi tribulis
in area: alibi equoꝝ greſſibus exteritur: alibi perticis flagellatur. Triticū quo ſerius metitur: co
pioſius inuenitur. Quo celerius uero eo ſpecioſius & robuſtius. Lex aptiſſima ante q̃ granū in
dureſcat: & cū iam traxerit colorem. Oraculū uero biduo celerius meſſem facere: potius q̃ tri/
duo ſerius. Siliginis & tritici etiā rō in area horreoq;. Far quia difficulter excutit̃ cōuenit cū pa/
lea ſua cōdi & ſtipula tantū: & ariſtis liberatur. Palea plures gentium ꝓ fœno utūtur. Melior ea
quæ tenuior: minutiorq;: & pulueri ꝓpior. Ideo optima e milio. Proxima hordeo. Peſſima ex
tritico: præterq̃ iumētis opere laborātibus. Culmū ſaxoſis locis cum inaruerit: baculo frangūt
ſubſtratu aīalium. Si palea deficit: & culmus teritur. Ratio hæc maturius defectus muria diu aſp
gitur. Dehinc in manipulos ſiccatus cōuoluitur: atq; ita ꝓ fœno bubus datur. Sūt qui accēdunt
in aruo & ſtipulas magno Virgilii preconio. Sūma aūt rō: ut hærbaꝝ ſemē exurant. Ritus diuer
ſitatem magnitudo facit meſſium: & raritas opārioꝝ. Cōnexa ē rō frumēti ſeruādi. Horrea ope
roſa: tripedali craſſitudine: pariete lateritio exædificari iubent aliqui. Præterea ſuꝑne īpleri: nec
afflatus admittere: aut feneſtras habere ullas. Alii ab exortu tātū æſtiuo aut ſeptētrione: eaq;
ſine calce cōſtrui: quoniā ſit frumēto inimiciſſima. Nā quæ de amurca præceperint indicauimus
Alibi cōtra: ſuſpēdunt granaria lignea colūnis: & perflari undiq; malūt: atq; etiam a fundo. Alii
oīo pendūt: & ab afflatu extenuari granū arbitrāt̃: & ſi tegulis ſubiaceat: cōferueſcere. Multi
uentilare quoq; uetant. Gurgulionē enim nō deſcēdere infra quattuor digytos: nec āplius peri
clitari. Columella & fauoniū uētum cōferre frumēto prædicit: quod miror equidē ſicciſſimū alii
oquin. Sunt qui rubetā ranā in limine horrei pede ē lōgioribus ſuſpēſam inuehere iubeāt. No/
bis referre plurimū tempeſtiuitas cōdēdi uidebitur. Nā ſi paꝝ toſtum atq; robuſtū collectū ſit:

aut calidum cōditū: inimica īnasci necesse est. Diuturnitatis causæ plures. Aut in ipsius grani corio: cū est numerosius ut milio: aut succi pinguedine: qui ꝓ humore sufficit tātum ut sisamæ: aut amaritudine ut lupino & cicerculæ. In tritico maxime crescūt aīalia: quoniā spissitate sua concalescit: & furfure crasso uestitur. Tenuior hordeo palea exilis & legumini: ideo non generant. Faba crassioribus tunicis opitur. Ob hoc efferuescit. Quidā ipsum triticū diuturnitatis gratia aspgunt amurca mille modios quadrantali. Alii chalcidica aut careotica creta: aut etiam absinthio. Est & olynthi ac perinthi: euboeæ terra: quæ corrūpi nō sinat. Nec fere cōdita in spica lædūtur. Vtilissime tamē seruātur in scrobibus: quos syrios uocāt ut in cappadocia: & in thracia: & hispania: africa. Ante omīa ut sicco solo fiant curatur. Mox ut palea sustei nātur. Præterea cū spica sua cōduntur. Ita frumēta si nullus spiritus penetret: certū est nihil maleficū nasci. Varro auctor est sic cōditum triticum durare ānis qnquaginta: milium uero centum. Fabam & legumina in oleariis cadis oblitā cinere lōgo tēpore seruari. Idem fabā a pyrrhi regis ætate in quodā specu ambraciæ usqꝫ ad piraticum Pōpeii magni bellū durasse annis circiter. cxx. Ciceri tātum nullæ bestiolæ in horreis īnascūtur. Sūt qui urceis cinere substratis & illitis acetū habētibus leguminū aceruos superingerāt: ita nō nasci maleficia credētes. Alii q in salsamētariis cadis gypso illināt. Alii q lentem aceto laserpitiato respergant: siccatamque oleo inungant. Sed breuissima obseruatio quod uitiis carere uelis: interlunio legere. Quare plurimum refert: condere quis malit: an uendere. Crescente enim luna frumenta grandescunt.

De uindemia & autūni temporibus. Ca. xxxi.

s Equitur ex diuisione tempoꝝ. Autūnus a fidiculæ occasu ad æqnoctiū: ac deinde uergiliaꝝ occasum: initiumqꝫ hyemis iis interuallis significatur. Pridie idus augusti atticæ equus oriens. Vespera ægypto & Cæsari delphinus occidēs. Xi. Kaleñ. septēbris Cæsari & assyriæ stella quæ uindemiator appellatur exoriri mane incipit: uindemiæ maturitatem promittēs. Eius argumētum erūt acini colore mutati. Assyriæ. v. chalen. & sagitta occidit: & etesiæ desinūt. Vindemiator ægypto nō exoritur. Atticæ arcturus matutino: & sagitta occidit mane. V. idus septembris Cæsari capella oritur uesperi. Arcturus uero medis pridie idus uehementissimo significatu terra mariqꝫ per dies qnqꝫ. Rō eius hæc traditur. Si delphino occidēte hymbres fuerint: nō futuros p arctuꝝ. Signū oriētis eius syderis seruet̃ hirūdinū abitus: nāqꝫ deprehensæ intereunt. Xvi. chalen. octobris ægypto spica: quā tenet uirgo: exoritur matutino: etesiæqꝫ desinūt. Hoc idem Cæsari. xiiii. chalen. Xiii. assyriæ significāt & xi. chalen. Cæsari cōmissura piscium occidēs. ipsumqꝫ æqnoctii sydus. viii. chalen. octobris. Deinde cōsentiunt (quod est raꝝ) Philippus: Calippus: Dositheus: Parmeniscus: Conō: Critō: Democritus: Eudoxus: Ion. iiii. chalen. octobris capellam matutino exoriri. Et. iii. chalen. hædos. Vi. nonas octobris atticæ corona exorit̃. Mane asiæ & Cæsari. V. chalen. eniochus occidit matutino. III. chalen. Cæsari corona exoriri incipit. Et postridie occidūt abditi uesperi. Viii. idus octobris Cæsari fulgens in corona stella orit̃. Et. iii. idus uergiliæ uesperi. Idibus corona tota. Vi. chalend. nouembris suculæ uesperi exoriuntur. Pridie chalen. Cæsari arcturus occidit: & suculæ exoriūtur cum sole. IIII. nonas arcturus occidit uesperi. V. idus nouēbris gladius orionis occidere incipit. Deinde tertio idus uergiliæ occidunt. In his tēpoꝝ interuallis opa rustica napos: raphanos serere qbus diebus diximus. Vulgus agreste & rapā post ciconiæ discessū male seri putat. Nos oīo post uulcanalia & præcocia cū panico. A fidiculæ āt occasu uiciā: fasiolos: pabulū. Et hoc silente luna seri iubent. Et frondis præparādæ tempus hoc est. Vnus frōdator quattuor frōdarias fiscinas cōplere ī die iustum habet. Si decrescēte luna præparet̃ nō putrescit. Aridā colligi nō oportet. Vindemiā ātiq nūqꝫ existimauere maturā ante æquinoctiū. Iam passim rapi cerno. Quā ob rē & huius tēpora notis argumētisqꝫ signētur. Leges ita se habent. Vuā calidā ne legito: hoc est in eius siccitate. Ac nisi hymber interuenerit: Hāc ne legito rorulentā: hoc est si ros nocturnus fuerit. Nec prius q̃ꝫ sole discutiatur. Vindemiare incipito: cum ad palmitē pāpinus procūbere cœperit: aut cū exēpto acino ex densitate interuallū nō compleri apparuerit acinum nō augeri. Acino plurimū refert: si contingat crescente luna uindemiare. Pressura una culleos. xx. implere debet. Hic ē pes iustus. Ad totidem culleos & lacus. Xx. iugeribus unū sufficit torculum. Premūtqꝫ aliqui singulis: Vtilius binis: licet magna sit uastitas singulis. Lōgitudo in iis refert: nō crassitudo. Spatiosa melius premūt. Antiqui funibus uittisqꝫ loreis ea detrahebāt: & uectibus intra cauos: īuēta gæcanica: mali rugis per cocleas bullātibus palis: affixa arbori stella: a palis arcas lapidū attollente se cū arbore: quod maxime probatur. Intra. xxii. hos ānos inuētum paruis prælis: & minori torculari: ædificio breuiore: & malo in medio decreto: tympana imposita uinaceis: supne toto pōdere urgere. & super præla cōstruere cōgeriem. Hoc & poma colligendi tempus & obseruatio: cum aliquod maturitate nō tēpestate deciderit. Hoc & fæces exprimēdi. Hoc & defrutū coquēdi: silēte luna noctu: aut si interdiu plena. Cæteris diebus aut ante exortū lunæ: aut post occasū. Nec de nouella uite aut palustri. Nec nisi e matura uua. Nec nisi e foliis despumādum. Quia si ligno

cõtingatur uas aduſtum ac fumoſũ fieri putant. Iuſtum uindemiæ tempus ab æqnoctio ad uer-
giliaꝶ occaſum dies. xliiii. Ab eo die oraculũ occurrit: frigidũ picari ꝓ nihilo ducẽtium. Sed iam
& chalen. ianuarii defectu uaſoꝶ uindemiantes uidi: piſcinisq; muſta cõdi: aut uina effundi priora
ut dubia reciperentur. Hoc nõ tam ſæpe ꝓuentu nimio euenit: ꝗ ſegnicia inſidiãtium caritati ci-
uili. Sed æqui patrisfamilias modus eſt ãnonæ cuiuſq; ãni utilitate. Id pæque lucroſiſſimũ. Re-
liqua de uinis affatim dicta ſunt. Item uindemia facta oliuam eſſe rapiendam: & quæ ad oleum ꝑ-
tinent: quæq; a uergiliaꝶ occaſu agi debent.

De lunari ratione. Ca. xxxii.

b Is quæ ſunt neceſſaria adiicientur de luna uentiſq; & præſagiis: ut ſit tota ſyderalis rõ ꝑfec-
ta. Nãq; Virgilius etiã ĩ numeroſ lunæ quædã digerẽda putauit: Democriti ſecutus oſten-
tationem. Nos legum uilitas quæ in toto opere: in hac quoq; mouet ꝑte. Oĩa quæ cædunt̃:
carpunt̃: tunduntur ĩnocẽtius decreſcẽte luna ꝗ creſcẽte fiunt. Stercus niſi decreſcente luna ne
tangito. Maxime aũt inter mẽſtrua dimidiaq; ſtercorato. Verres: iuuẽcos: arietes: hædoſ decre-
ſcẽte luna caſtrato. Oua luna noua ſupponito. Scrobes luna plena noctu facito. Arboꝶ radices
luna plena opito. Humidis locis interlunio ſerito: & circa interluniũ quatriduo. Vẽtilari quoq;
frumẽta: ac legumina: & cõdi circa extremã lunã iubent. Seminaria cũ luna ſupra terrã ſit fieri.
Calcari muſta cũ luna ſub terra. Itẽ materies cædi: quæq; alia locis ſuis diximus: neq; facilior eſt
obſeruatio: ac iam dicta a nobis ſecũdo uolumine: ſed quod intelligere uel ruſtici poſſint. Quo-
tiens ab occidente ſole cernitur: prioribuſq; noctis horis lucebit: creſcens erit. Et oculis dimidi-
ata iudicabitur. Cum uero occidente ſole orietur ex aduerſo: ita ut pariter aſpiciãtur: tũc erit ple-
nilunium. Quotiens ab ortu ſolis oritur: prioribuſq; noctis horis detrahet lumẽ: & ĩ diurnas ex-
tendet: decreſcẽs erit. Iteꝶq; dimidia. In coitu uero quod interluniũ uocãt: cum appere deſierit
Supra terras ãt erit: quãdiu & ſol. Interlunio & prima tota die ſecũda hora noctis: uno diſtãte
ſicilico: ac deinde tertia uſq; ad qntãdecimã multiplicatiſ horaꝶ iiſdẽ portionibuſ: quintadecima
tota ſupra terras noctu erit: eadẽq; ſub terris tota die. xvi. ad primæ horæ nocturnæ dextantẽ
ſicilicum ſub terra aget: eaſdemq; portiones horaꝶ ꝑ ſingulos dies adiicit uſq; ad interluniũ. Et
quãtum primis ꝑtibus noctis detraxerit: quod ſub terris agat: tãtũdem nouiſſimiſ ex die adiiciet
ſuper terram. Alternis autem menſibus. xxx. implebit numeros. Alternis uero detrahet ſingu-
los. Hæc ert ratio lunaris.

De uentoꝶ ratione. Ca. xxxiii.

u Entoꝶ paulo ſcrupuloſior obſeruatio. Solis ortu quocunq; libeat die: ſtantibus hora diei
ſexta: ſic ut ortum eum a ſiniſtro humero habeant. Cõtra mediam faciẽ meridies: a uertice
ſeptẽtrio erit: qui ita limes ꝑ agrum currit: cardo appellatur. Circũagi deinde melius eſt:
ut umbrã ſuam quiſq; cernat: alioquin poſt hoĩem erit. Ergo ꝑmutatis lateribus ut ortus illius
diei a dextro humero fiat: occaſus a ſiniſtro: tunc erit hora ſexta: cũ minima umbra cõtra mediũ
fiat hoĩem.. Per huius mediam lõgitudinem duci ſarculo ſulcum: uel cinere lineã: uerbi gratia:
pedum. xx. cõueniet: mediãq; menſuram: hoc eſt in. x. pede circũſcribi circulo ꝑuo: qui uocetur
umbilicus.. Quæ pars fuerit a uertice umbræ: hæc erit uẽtus ſeptẽtrionalis. Illo tibi putator
arboꝶ plagæ ne ſpectẽt: ne ue arbuſta uineæ ue niſi in africa: cyrenis: ægypto. Illinc flante ne
arato: quæq; alia præcipimus. Quæ pars lineæ fuerit a pedibus umbræ meridiẽ ſpectãs: hæc
uentũ auſtrum dabit: quẽ a græcis notum diximus uocari. Illinc flatu ueniente materiã uineãq;
agricola ne tractes. Humidus aut æſtuoſuſ italiæ eſt. Africæ qdem ĩcendia cũ ſerenitate affert.
In hũc italiæ palmites ſpectent: ſed nõ plagæ arboꝶ uitium ue. Hunc oliueti metator uergiliaꝶ
quatriduo. Hunc caueat inſitor calamis: gẽmiſq; inoculator. De ipſa regionis eius ora præmo-
nuiſſe cõueniet. Frõdẽ medio die arborator ne cædito. Cũ meridiẽ adeſſe ſenties paſtor: æſtate
cõtrahẽte ſe ũbra pecudẽ a ſole ĩ opaca cogito. Cũ æſtate paſces ĩ occidẽtẽ ſpecta ãte meridieꝫ
poſt meridiẽ in oriẽtẽ. Aliter noxiũ: ſicut hyeme & uere in rorulẽtum duceres. Nec cõtra ſep-
tẽtrionẽ paueris ſupradictũ. Clodunt ita: lippiunt ue ab afflatu: & aluo cita pereũt. Qui fœmi-
nas cõcipi uoles: in hunc uẽtum ſpectãtes iniri cogito.

De limitatione agroꝶ. Ca. xxxiiii.

d Iximus ut in media linea deſignaretur ũbilicus. Per hũc medium trãſuerſa currat alia. Hæc
erit ab exoru æquinoctiali ad occaſũ æquinoctialem. Et limes qui ita ſecabit agrũ decuma-
nus uocabit̃. Ducãtur deinde aliæ duæ lineæ inde his obliquæ: ita ut a ſeptẽtrionis dextera le-
uaq; ad auſtri dextrã leuãq; deſcendat. Omẽs per eũdem currãt umbilicum. Omẽs inter ſe pa-
res ſint. Oĩum interualla paria. Quæ rõ ſemel in quoq; agro ineunda erit: uel ſæpius: ſi libeat:
ita uite ligno facienda: regulis paribus in tympanũ exiguũ: ſed circĩnatum adactis. Ratione qua
doceo occurrendũ ingeniis quoq; impitoꝶ eſt. Meridiem excuti placet: quoniã ſemp eſt idẽ. Sol
aũt quottidie ex alio cæli momẽto ꝗ pridie oritur. Ne qs forte ad exortũ capiẽdã putet lineã.
Ita cæli exacta parte quod fuerit lineæ caput ſeptẽtrioni proximũ: a parte exortiua ſolſtitialem
habebit exortũ: hoc eſt lõgiſſimi diei: uẽtumq; aqlonem: boreã a græcis dictũ. In hunc ponito

arbores uitesq;. Sed hoc flāte ne arato. Frugem ne serito. Semen ne iacito. Præstrigit enī atq; præcellit hic radices arboꝝ: quas positurus afferes. Præmonitus esto. Alia robustis ꝓsunt: alia infantibus. Nec sum oblitus in hac parte uentum a græcis poni: quē cæciā uocāt. Sed idē Aristotiles uir īmensæ subtilitatis qui ipsū fecit rōem cōuexitatis mūdi reddit: quia cōtrarius aquilo africo flat. Nec tamē eū toto āno in prædictis timet agricola. Mollit sydera æstate media: mutatq; nomē: & etesias uocatur. Ergo cū frigidum senties: caueto. Ac quacūq; aquilo prædicit: tanto pniciosior septētrio est. In hūc asiæ: græciæ: hispaniæ: maritimæ italiæ: cāpaniæ apuliæ arbusta uineæq; spectant. Qui mares cōcipi uoles: in hūc pascito: ut sic in eūdem ineant. Ex aduerso aquilonis ab occasu brumali africus: quē græci lyba uocāt. In hūc a coitu cū se pecus circūegerit: fœminas cōceptas esse scito. Tertia a septētrione linea quā per latitudinē ūbræ duximus & decumanā uocamus exortū habebit æqnoctialem: uētumq; subsolanum a græcis apeliotem dictū. In hūc salubribus locis uillæ uineæq; spectent. Ipse leniter pluuius: tamē est siccior fauonio. Ex aduerso eius ab æqnoctiali occasu zephyrus a græcis noīat. In hūc spectarī olíueta Cato iussit. Hic uer incohat: apitq; terras tenui frigore saluber. Hic uites putādi: frugesq; curādi: arbores serēdi: poma inserendi: oleas tractādi ius dabit: afflatuq; nutricū exercebit. Quarta a septētrione linea: eadē austro ab exortiua pte proxima brumalem hēbit exortū uentūq; uulturnū: euꝝ a grsæcis dictū: sicciorem & ipsum tepidiorēq;. In hūc apiaria & uineæ italiæ galliaꝝq; spectare debent. Ex aduerso uulturni flabit chorus: ab occasu solstitiali & occidētali latere septētrionis: a græcis dictus argestes: ex frigidissimis & ipse: sicut omēs qui a septētrionis parte spirant. Hic & grādines infert: cauēdus & ipse nō secus ac septētrio. Vulturnus si a serena cæli pte cœperit flare nō durabit in noctem. At ubi subsolanus in maiorem ptem noctis extendit: qsqs erit uentus: si feruidus sentietur: pluribus diebus permanebit. Aquilonē prænūtiat terra siccescēs. sed rorescens repente: austrū īmiscet humescēs in rore occulto.

Prognostica tempestatum. Ca. xxxv.

Etenim prædicta rōe uētoꝝ ne sæpius eadem dicātur transire cōuenit ad reliqua tēpestatū præsagia: quoniā & hoc placuisse Virgilio magnope uideo. Siqdē in ipsā messem sæpe occurrere prœlia uētoꝝ dānosa imperitis refert. Tradūt enī eūdē Democritū metente fratre eius Damaso ardentissimo æstu orasse ut reliquæ segeti parceret: raperetq; desecta sub tectū: paucis mox horis sæuo hymbre uaticinatione approbata. Quinimo & harūdinē nō nisi impēdēte pluuia seri iubent: & fruges insecuturo hymbre. Quā ob rē & hæc breuiter cōtingemus scrutati maxime ptinētia. Primūq; a sole capiemus præsagia. Purus oriēs atq; nō feruēs serenū diē nūtiat. At hybernā pallidus grādinē. Si & occidit pridie serenus: & oritur: tanto certior fides serenitatis. Cōcauus oriens pluuias prædicit. Item uētos: cū ante exorientē eū nubes rubescūt. Quod si & nigræ rubētibus interuenerint: & pluuias. Cū orientis atq; occidētis radii rubent: coire pluuias. Si circa occidentē rubescūt nubes: serenitatem futuræ diei spōdent. Si in exortu spargent: partim ad austꝝ: partim ad aqlonē: pura circa eū serenitas sit licet: pluuiā tamē uētosq; significabunt. Si in exortu aut in occasu cōtracti cernētur radii hymbrem. Si in occasu eius pluet: aut radii in se nubem trahent: asperā in proximū diem significabūt tempestatē. Cū oriente radii nō illustres eminebūt: quis circūdati nube nō sint: pluuiam portēdent. Si āte exortū nubes globabuntur: hyemē aspam denūtiabūt. Si ab exortu repellentur: & ad occasū abibunt: serenitatē. Si nubes solem circūcludent: quāto minus luminis relinquēt: tanto turbidior tempestas erit. Si uero etiā duplex orbis fuerit eo atrocior. Quod si in exortu fiet ita ut rubescāt nubes: maxīa ostēdetur tempestas. Si nō abibūt: sed incūbent: a quocūq; uento fuerint: eum portēdent. Si a meridie: & hymbrem. Si oriens cingetur orbe: ex qua pte is se apit: expectetur uentus. Si totus defluxerit: æqualiter serenitatem dabit. Si in exortu lōge radios p nubes porriget: & medius erit inanis: pluuiam significabit. Si ante ortum radii se ostendent: aquā & uentū. Si circa occidentem cādidus circulus erit: noctis leuem tempestatem. Si nebula: uehementiorem. Si candente sole: uentū. Si ater circulus fuerit: ex qua regione is eruperit: uentū magnū. Proxima sunt iure lunæ præsagia. Quartā eam maxime obseruat ægyptus. Si splendens exorta puro nitore fulserit: serenitatem. Si rubicūda: uentos. Si nigra pluuias portendere creditur. In qnta cornua eius obtusa pluuiam. Erecta & infesta uentos semper significāt. Quarta tamen maxime. Cornu eius septētrionale acuminatum atq; rigidum illū præsagit uentū. Inferius austrum. Vtraq; recta noctē uētosā. Si quartum orbis rutilus cinget: uentos & hymbres præmonebit. Apud Varronem ita ē. Si quarto die luna erit directa: magnā tempestatem in mari præsagiet: nisi si coronā circa se habebit: & eam sinceram: quoniā illo mō nō ante plenā lunā hyemādū ostendit. Si plenilunio per dimidiū pura erit: dies serenos significabit. Si rutila: uentos. Nigrescens hymbres. Si caligo orbis nubem incluserit: uentos qua se ruperint. Si gemini orbes cinxerit: maiorem tempestatem. Et magis si tres erūt: aut nigri: aut interrupti atq; distracti. Nascēs luna si cornu supiore obatro surget: pluuias decrescens dabit. Si inferiore ante pleniluniū. Si ī media nigricia illa fuerit hym.

brem in plenilunio. Si plena circa se habebit orbẽ: ex qua parte is maxime splendebit: ex ea uen
tum ostendet. Si in ortũ cornua crassiora fuerint: horridam tẽpestatem. Si ante quartã nõ appa
ruerit uento fauonio flãte: hyemalis toto mense erit. Si. xvi. uehementius flãmea apparuerit:
asperas tempestates præsagiet. Sunt & ipsius lunæ octo articuli: quotiens in angulos solis inci/
dit: plerisq; inter eos tantũ obseruãtibus præsagia eius: hoc est. iii. vii. xi. xv. xix. xxiii. xxvii. &
interlunium. Tertio loco stellarum obseruationem esse oportet. Discurrere eæ uident interdum:
uentiq; protinus sequũtur. In quarum parte ita præsagauere. Cælũ cum æqualiter totũ erit splendi
dum articulis temporum quos proposuimus: autũnum serenũ præsagabũt & frigidũ. Si uer & æstas
nõ sine riguo aliquo trãsierint: autũnum serenũ & densũ minusq; uentosum facient. Autũni sere
nitas uentosam hyemem facit. Cum repente stellarum fulgor obumbrat: uti neq; nubilo neq; cali/
gine fluitans: graues denũtiãtur tempestates. Si uolitare plures stellæ uidebuntur: quo ferunt
albescentes uentos ex iis partibus nuntiãt/ At si circa puræ stabunt: certos. Si id in partibus plu/
ribus fiet: incõstãtes uentos effundent. Si stellarum errãtium aliquã orbes incluserint: hymbres.
Sũt in signo cãcri duæ stellæ paruæ aselli appellatæ: exiguum inter illas spatium obtinente nu/
becula: quam præsepia appellãt. Hæc cũ cælo sereno apparere desierit: atrox hyems sequit. Si
alterã earum aquiloniã caligo abstulerit: auster sæuit. Si austrinã: aqlo. Arquus cũ sunt duplices:
pluuias nuntiãt. A pluuiis serenitatem nõ perinde certã. Circuli noui circa sydera aliqua: pluui/
am. Cum æstate uehementius tonuerit q̃ fulserit: uentos ea parte denũtiat. E cõtra si minus to/
nuerit: hymbrẽ. Cũ sereno cælo fulget: pluuiæ erũt & tonitrua: & hyemabit. Atrocissime ãt cũ
ex oĩbus quattuor partibus cæli fulgurabit. Cum ab aqlone tantum ĩ posterum diem aquam porten
dit. Cum a septentrione uentum. Cum ab austro uel choro aut fauonio nocte serena fulguraue/
rit: uentum & hymbrem ex iisdem regionibus demonstrabit Tonitrua matutina uentum signifi/
cant: hymbrem meridiana. Nubes cũ sereno cælo ferunt: a quacũq; parte id fiet: expectent uen
ti. Si eodem loco globabunt: appropĩquãte sole discutient. Et hoc si ab aqlone fiat: uentos: si
ab austro: hymbres portendent. Sole occidente si ex utraq; parte eius cælum patet: tempesta
tem significabunt. Vehementius atræ ab oriente in noctem aquam minãtur. Ab occidente ĩ po
sterum diẽ. Si nubes ut uellera lanæ spargent multæ ab oriẽte: aquã ĩ triduũ præsagiẽt. Cũ ĩ cacumib⁹
mõtiũ nubes cõsidẽt: hyemabit. Si cacumĩa pura fiẽt: disserenabit. Nube grauida cãdicãte qd'
uocãt tẽpestatẽ albã grãdo ĩminebit. Cælo q̃uis sereno nubecula q̃uis parua uẽtũ procellosũ da
bit. Nebulæ e mõtib⁹ descẽdẽtes aut cælo cadẽtes uł in uallib⁹ sedẽtes serenitatẽ promittũt. Ab
his terreni ignes proxime significãt. Pallidi nãq; murmurãtesq; tẽpestatũ nũtii sẽtiũt. Pluuiæ ẽt
si in lucernis fũgi. Si flexuose uolitet flãma: uẽtũ. Et lumina cũ præ se flãmas elidũt: aut uix ac/
cẽdũtur. Itẽ cũ in eo pẽdẽtes coaceruantur sintillæ: uel cũ tollẽtib⁹ ollas carbo adhærescit: aut
cũ cõtentus ignis e se fauillã discutit: sintillam ue emittit: uel cũ cinis in foco cõcrescit: & cũ car/
bo uehemẽter plucet. Est & aquarum significatio. Mare si in trãquillo portu a cursu stabit: & mur
murauerint intra se: uẽtum prædicit. Si idẽtidẽq;: & hyemẽ & hymbrẽ. Littoris ripæq; si reso/
nabũt trãqlla: asperã tẽpestatem. Item maris ipsius trãqllus sonitus spumæ ue dispersæ aut aquæ
bullãtes. Pulmones marini in pelago plurimũ dierum hyemẽ portẽdunt. Sæpe & silentio intume
scit: flatuq; altius solito iam intra se esse uẽtos fatetur. Equidem & mõtiũ sonitus nemorumq; mu/
gitus prædicũt. Et sine aura quæ sẽtiat folia ludẽtia. Lanugo populi aut spinæ uolitãs: Aquisq;
pluma ĩnatãs. Atq; ẽt ĩ cãpis tẽpestatẽ uẽturã præcedẽs suus fragor: & cæli qdẽ murmur nõ
dubiã hẽt significatõnẽ. Præsagiũt & aĩalia. Delphini trãqllo mari lasciuiẽtes flatũ ex qua ueni
unt parte. Itẽ spargentes aquã. Item turbãtes trãqllitatem. Loligo uolitãs. Cõchæ adhærescen/
tes. Echini affligentes sese: aut harena saburrantes tẽpestatis signa sunt. Ranæ quoq; ultra soli
tum uocales. Et fulicæ matutino clangore. Itẽ mergi anatesq; pẽnas rostro purgãtes uentum.
Cæteræq; aquaticæ aues cõcursãtes. Grues ĩ mediterranea festinantes. Mergi maria aut stagna
fugientes. Grues silentio per sublime uolãtes serenitatem. Sic noctua in hymbre garula: at sere
no tãpestatem. Coruiq; singultu quodã latrantes: seq; cõcutientes si cõtinuabũt: uentos. Si ue/
ro carptim uocem resorbebũt: uentosum hymbrẽ. Gracculi sero a pabulis recedẽtes hyemem.
Et albæ aues cũ cõgregabũtur. Et cũ terrestres uolucres cõtra aquã clãgores dabũt persũdẽtes
sese: sed maxime cornix. Hirũdo tã iuxta aquã uolitãs ut pẽna sæpe percutiat. Quæq; in arbori
bus habitant fugitantes in nidis suis. Et anseres continuo clãgore intẽpestiui. Ardea ĩ mediis ha
renis tristis. Nec mirum aquaticas aut in totum uolucres præsagia aeris sentire. Pecora exultantia
& indecora lasciuia ludentia eãdem significationẽ habent. Et boues cælũ olfactãtes: seq; lãbẽtes
cõtra pilum. Turpesq; porci alienos sibi manipulos fœni lacerãtes. Segniterq; & cõtra industri
am suam formicæ abscõditæ cõcursãtes aut progerentes oua. Item uermes terreni erũpẽtes. Tri
foliũ quoq; ĩhorrescere & folia cõtra tẽpestãtẽ subrigere certũ ẽ. Necnõ & ĩ cõuiuiis mẽsisq; no
stris uasa qbus esculẽtũ addit: sudorẽ repositoriis linquẽtia diras tẽpestates prænũtiant.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER .XVIIII. IN QVO LINI NATVRA CONTINETVR ET MIRABILIA.

PROHEMIVM

YDERVM QVOQVE TEMPESTATVMQVE RAtio uel impitis facili atq; indubitato mō mōstrata est. Verų q̄a intelligentibus nō minus cōferunt rura deprehendendo cælo q̄ syderalis scientia. Agro colendo ꝓximā multi hortoꝝ curam fecere. Nobis nō protinus transire ad ista tempestiuū uidetur. Mira murq; quosdam scientiæ gratia eruditionū suæ gloriam ex his petentes tam multa præterisse nulla mētiōne habita tot reꝝ sponte cura ue prouenientium: præsertim cum plerisq; eaꝝ precio usuq; uitæ maior etiā q̄ frugibus phibeat̄ auctoritas. Atq; ut a cōfessis ordiamur utilitatibus: quæq; nō solum terras omēs: ueꝝ etiā maria repleuere: seritur: ac dici neq; inter fruges neq; inter hortensia potest linum. Sed in qua nō occurrere uitæ parte? Quod ue miraculum maius? Hærbā esse quæ admoueat ægyptū italiæ: in tantū ut Galerius a freto siciliæ alexādriā septima die puenerit: Babillus sexta: ambo præfecti. Aestate uero ꝓxima Valerius Marianus ex prætoriis senatoribus a puteolis nono die lenissimo flatu. Hærbā esse quæ gadis Herculis colūnas septimo die hostiā afferat: & citeriorem hispaniā quarto: ꝓuintiā narbonē sem tertio: africā altero. Quod etiā mollissimo flatu cōtingit. C. Flacco legato Vibii Crispi pro cōsulis. Audax uita: sceleꝝ plena: aliquid seri ut uētos procellasq; recipiat. Et paꝝ esse fluctibus solis uehi. Iā uero nec uela satis esse maiora nauigiis. Sed q̄uis amplitudini antēnaꝝ singulæ arbores sufficiant: sup eas tamē addi ueloꝝ alia uela. Præterq; alia in proris & alia ĩ puppibus pādi: ac tot mōis prouocari mortem. Deniq; tā paruo semine nasci quod orbē terraꝝ ultro citroq; portet: tam gracili auena: tam nō alte a terra tolli: neq; id uiribus suis necti: sed passū tusūq; & ĩ molliciem lanæ coactū iniuria naturæ: ac sūma audacia: & quo puenire nulla execratio sufficit cō tra inuētorem dictū suo loco a nobis: cui satis nō fuit hoīem in terra mori: nisi periret & insepultus. At nos priore libro hymbres & flatus cauēdos frugū cā uictusq; præmonebamus. Ecce serit̄ hoīs manu: metit̄ eiusdē hoīs ĩgenio quod uētos ĩ mari optet. Præterea ut sciam⁹ fauisse pœnas: nihil gignit̄ facilius. Vt sētiamus nolēte id fieri natura: urit agrū: deteriorēq; ipsū facit.

De lini satione: & generibus eius: & quomodo perficiatur: & de mappis & lino non ardente: & quando primum in theatris uela. Ca. i.

S Eritur sabulosis locis maxime: unoq; sulco: nec magis festinat aliud. Vere satum æstate uellitur: & hanc quoq; terræ iniuriā facit. Ignoscat tamē aliquis ægypto serenti: ut arabiæ indiæq; merces apportet. Ita ne & galliæ cēsentur hoc reditu? Mōtesq; mari oppositos esse nō ē satis: & a latere oceani obstare ipsū quod uocāt inane. Cadurci: caleti: ruteni: bituriges: ultimiq; hoīum existimati morini: imo uero galliæ uniuersæ uela texunt. Iam q̄dē & trāsrhenani hostes. Nec pulchriorē aliā uestē eoꝝ fœminæ nouer̄. Qua āmonitione succurrit quod M. Varro tradit in Serranoꝝ familia gentilitiū esse fœminas linea ueste nō uti. In germania aūt defossi & sub terra id opus agūt. Similiter in italia a ratione alia. Nā inter padū ticinūq; āmes subiacēt abiterna. In europa lino palma secūda. In uicino enim halionis capessunt retouina. Et in æmilia uia fauentina candore. Halionis sēper crudis fauētina præferūt̄. Retouinis tenuitas sūma densitasq;. Candor æque ut fauētinis: sed lanugo nulla. Quod apud alios gratiā: apud alios offensionē habet. Neruositas filo æqualior pene q̄ cotoneis: tinnitusq; cū dente libeat experiri. Ideo duplex q̄ cæteris precium. Et hispania citerior habet splēdorem lini præcipuum torrētis: in quo pol'tur natura: qui abluit terraconē. Et tenuitas mira ibi primū carbasis reptis. Nā dudū ex eadē hispania zoelicum uenit in italiā plagis utilissimū. Ciuitas ea gallaciæ & oceano propinqua. Est sua gloria & cumano in cāpania ad piscium & halitum capturam. Eadē & plagis materia. Neq; enim minoꝝs cūctis animalibus insidias: q̄ nobismetipsis lino tendimus. Sed cumanæ plagæ cōcidūt apros: & hæ casses ue asperi ferri aciem cōuincūt. Vidimusq; iam tantæ tenuitatis: ut ānulū hominis cū epidromibus trāsirent: uno portāte multitudinē qua saltus cingerētur. Nec id maxime miꝝ: sed singula eaꝝ stamina centeno q̄nquageno filo cōstare: sicut paulo ante Iulio Lupo qui in præfectura ægypti obiit. Mirent̄ hoc ignorātes in ægyptii quōdā r̄gis quē amasyn uocāt: thorace in rhodioꝝ insula ostendi in tēplo Mineruæ. cccl xv. filis singula fila cōstare. Quod exēplū per se expertum nup romæ prodidit Mutianus ter cōsul: paruasq; iam reliquias eius superesse: hac expimētum iniuria. Italia ex pelignis etiānum linis honorē habet: sed fullonū tantū in usu. Nullum est cādidius lenæ ue similius: sicut in culcitris præcipuā gloriā cadurci optinēt. Galliaꝝ hoc ad tomēta pariter inuētū. Italiæ q̄dē mos etiā nūc durat in appellatiōe stramēti. Aegypto

lino minimum firmitatis: plurimū lucri. Quattuor ibi genera: tainicium. ac pelusiacū: buticū: tētiriticū: cum regionū nominibus in q̄bus nascunt̃. Supior pars ægypti in arabia uergens gignit fruticem quē aliqui gossipiō uocant. Plures xylō: & ideo lina inde facta xylina. Paruulus est: similemq; barbatæ nucis defert fructū. Cuius in exteriore bōbice lanugo netur. Nec ulla sunt eis in candore mollicia ue præferenda Vestes inde sacerdotibus ægypti gratissimæ. Quartū genus orthominum appellāt. Fit e palustri uelut harūdine dūtaxat pānicula eius. Asia genista facit lina ad retia præcipua: in piscando durantia frutice madefacto. x. diebus. Aethiopes indiq; e malis. Arabes cucurbitis in arboribus ut diximus genistis. Apud nos maturitas eius duobus argumentis intelligitur: intumescente semine: aut colore flauescēte. Tūc euulsum & in fasciculos manuales colligatum siccat̃ in sole pēdens cōuersis supne radicibus uno die: mox q̄nq; aliis in contrarium inter se uersis fascium cacuminibus ut semen in mediū cadat. Inter medicamina huic uis: & in quodam rustico ac prædulci italiæ transpadanæ cibo: sed iam pridē sacroꝝ tantū gratia. De inde post messem triticeam uirgæ ipsæ merguntur in aquam solibus tepefactam: pōdere aliquo depressæ. Nulli enim leuitas maior. Maceratas indicio ē mēbrana laxatior. Iteꝝq; uniuersæ ut prius sole siccantur. Mox arefactæ in saxo tūduntur stupario malleo. Quod ꝓximū cortici fuit stuppa appellatur: deterioris lini: lucernaꝝ fere luminibus aptior. Et ipsa tamē pectitur ferreis abenis: donec omnis mēbrana decorticetur. Medullæ numerosior distinctio candore: mollicia. Linūq; nere & uiris decoꝝ est: Cortices quoq; decussi clibanis & furnis præbēt usū. Ars depectēdi digerēdiq;. Iustū est e q̄nquagenis fascium libris q̄nas denas carminari. Iteꝝ deinde ī filo politur illisum crebro in silice ex aqua. Textūque rursus tūditur clauis: semp iniuria melius. Inuentum iam est etiam quod ignibus nō absumeret̃. Viuū id uocant: ardentesque in focis conuiuioꝝ ex eo uidimus mappas sordibus exustis splendescentes igni magis ꝙ possent aq̄s. Regū inde funebres tunicæ corporis fauillam ab reliquo sepant cinere. Nascitur in desertis adustisque sole indiæ: ubi nō cadūt hymbres: inter diras serpentes: assuescitque uiuer̃ ardēdo. Raꝝ inuētu: difficile textu ꝓpter breuitatem. Ruffus de cætero colos splendescit igni. Cū inuentū est æquat precia excellentium margaritaꝝ. Vocat̃ aūt a græcis assuestinum ex argumēto naturæ. Anaxilaus auctor ē: lintheo eo circūdatam arborem surdis ictibus & q nō exaudiantur cædi. Ergo huic lino principatus in toto orbe. Proximus byssino: mulieꝝ maxime deliciis circa elim in achaia genito: quaternis denariis stipula eius pmutata quōdam ut auri. Reptaque lintheoꝝ lanugo e uillis nauium maritimaꝝ maxime in magno usu medicinæ est: & cinis spodii uim habet. Est & inter papauera genus quoddā: quo candorē linthea præcipuū trahunt. Tētatum est tingi linū quoque: & uestium insaniam accipere in Alexandri magni primū classibus indo amne nauigantis: cum duces eius ac præfecti in certamine quodam uariassēt insignia nauium. Stupuerūtque littora flatu uersicoloria splēdēte. Velo purpuro ad accium cū. M. Antonio Cleopatra uenit: eodemq; effugit. Hoc fuit imperatoriæ nauis insigne. Postea in theatris tantū ūbrā fecere. Quod primus oīum inuenit Q. Catulus cū capitolium dedicaret. Carbasina deinde uela primus ī theatro duxisse traditur Lentulus Spinter appollinaribus ludis. Mox Cæsar dictator totum foꝝ romanum ītexit. Viamq; sacrā ab domo sua ad cliuum usq; in capitolium: quod munere ipso gladiatorio mirabilius uisum tradūt. Deinde & sine ludis marcellus Octauia sorore Augusti genitus in ædilitate sua auunculo xi. cōsule chalen. augusti uelis foꝝ umbrauit: ut salubrius litigātes cōsisterent. Quantum mutatis moribus Catonis Cēsorii q sternēdū quoq; ī foꝝ muricibus cēsuerat. Vela nup colore cæli stellata per rudentes terræ etiā in amphitheatris principis Neronis rubēt ī cauis ædium. & muscū ac solem defendunt. Cætero māsit cādori ptinax gratia. Honor ēt & troiano bello. Cur enim nō & prœliis interfuit ut naufragiis? Thoracibus lineis paucos tamē pugnasse testis est Homerus. Hinc fuisse & nauiū armamēta apud eundem interpretati sunt eruditiores quoniā cum sparta dixit significauerit fata.

De sparti natura. & quādo primum usus eius: & quomodo perficiatur & quæ sine radice nascantur: & uiuant. Ca. ii.

s Parti quidē usus multa post sæcula cœptus est. Nec ante pœnoꝝ arma: quæ primū hispaniæ intulerūt. Hærba & hæc spōte nascens: & quæ non queat seri: iūcusq; ꝓprie aridi soli uni terræ dato uitio. Nāq; id malum telluris ē: nec aliud ibi seri aut nasci pōt. In africa exiguū & inutile gignitur. chartaginēsis hispaniæ citerioris portio. Nec hæc tota: sed quatinus pit montes quoq; sparto opit. Hinc strata rusticis: eoꝝ hinc ignes facesq;. Hinc calceamina & pastoꝝ uestis: aīalibus noxiū præterꝙ cacuminū teneritate. Ad reliquos usus laboriose euellitur. Ocreatis cruribus manibusq; tectis manicis cōuolutum osseis ligneis ue conamētis. Nunc iā in hyemē uix. Facillime tamē ab idibus maiis in iunias hoc maturitatis tempus. Vulsum fascibus in aceruo adunatum biduo tertio resolutum. Spargitur in sole siccaturq;: & rursus in fascibus redit sub tecta. Postea maceratur aqua marina optime sed & dulci si marina desit. Siccatūq; sole iteꝝ rigat̃: si repēte urgeat desiderium: perfusum calida in folio: ac siccatū stans cōpendiū opæ fatet̃. Hoc āt

tunditur: ut fiat utile præcipue in aquis: mariq; inuictum. In ſicco præferunt e canabi funes. Et ſpartum alitur etiam diuerſum: ueluti natalium ſit impenſa. Eſt quidẽ eius natura iterpolis. Rurſuſq; ꝙ libeat uetuſtum nouo miſcet̃. Veꝝtamẽ cõplectetur aio: qui uolet miraculũ æſtimare: quanto ſit in uſu omibus terris nauiũ armamẽtis: machinis ædificationũ: aliiſq; deſideriis uitæ. Ad hos oẽs uſus quæ ſufficiant minus. xxx. paſſuum in latitudinem. A littore carthaginis nouæ minuſq; in lõgitudine eſſe reperientur. Lõgius enim uehi impendia ꝓhibent. Iũco græcos ad funes uſos noĩ credamus: quo hærbã eam appellãt. Poſtea Palmaꝝ foliis phyllyraq; manifeſtum eſt: Et inde trãſlatum a pœnis ſparti uſum pq; ſimile eſt ueri. Theophraſtus auctor eſt eſſe bulbi genus circa ripas amnium naſcẽs: cuius inter ſũmũ corticem eãq; partem qua ueſcũtur eſſe laneam naturam: ex qua mapalia ueſteſq; quondam cõficiebãtur. Sed neq; regionẽ in qua id fiat: neq; qcꝙ diligentius: præterꝙ eriophorõ id appellari in exemplaribus quæ eqdẽ inueneri tradit. Neq; omio ullam mẽtionẽ habet bulbi geneꝝ circa ripas amniũ naſcentis: cuius inter ſũmũ corticem eãq; partem qua ueſcũt̃ ſemp habet ſpartum. Cuncta cura magna perſecutus. cccccxc. ãnis ante nos: ut alio iã loco diximus. Quo apparet poſt id tẽporis ſpatium in uſũ ueniſſe ſpartum. Et quoniã a miraculis reꝝ cœpimus: ſequemur eoꝝ ordinẽ: ĩ quibus uel maximũ eſt aliqd naſci: aut uiuere ſine ulla radice. Tubera uocãtur hæc undiq; terra circũdata: nulliſq; fibris nixa aut ſaltem capillamẽtis: nec utiq; extuberãte loco in quo gignũt̃: aut rimã agẽte. Neq; ipſa terræ cohærent. Cortice etiã includũtur: ut plane nec terrã eſſe poſſimus dicer̃: neq; aliud ꝙ terræ callum. Siccis hæc fere & ſabuloſis locis frutetoſiſq; naſcũtur. Excedũt ſæpe magnitudinem mali cotonei: etiã librali põdere. Duo eoꝝ genera: harenoſa dentibus inimica: & altera ſincera. Diſtingunt̃ & colore ruffo nigroq;: & intus cãdido. Laudatiſſima quæ africæ creſcũt. An ne uitium id terræ? Neq; enim aliud intelligi poteſt: malũ ne id ea ꝓtinuſ globet̃ magnitudine qua futuꝝ eſt. Et uiuat ne: an nõ haud facile arbitror intelligi poſſe. Putreſcendi enim rõ cõis eſt iis cũ ligno. Lartio licinio prætorio uiro iura reddẽte in hiſpania carthagine paucis his ãnis ſcimus accidiſſe mordẽti tuber: ut deprehenſus inde denarius primos dentes inflecteret. Quo manifeſtũ erit terræ naturã in ſe globari. Quod certum eſt ex iis quæ naſcũtur: & ſeri nõ poſſunt.

De myſi: & tuberibus: de fungis pezicis: laſerpitio: & magyderi & rubia & radicula. Ca. iii.

ſ Imile eſt quod in cyrenaica prouintia uocãt myſi: præcipuũ ſuauitate: odore: ac ſapore: ſed carnoſius. Et quod in thracia ceraunium. De tuberibus hæc tradunt̃ peculiariter. Cum fuerint hymbreſ autũnales ac tonitrua crebra: tũc naſci: & maxime e tonitribus: nec ultra ãnũ durare: tenerrima aũt uerno eſſe. Quibuſdã locis acceptãt̃ riguis & feruntur ſicut mytilenis. Negant naſci niſi exundatione fluminũ inuecto ſemine aptiaris. Eſt aũt is locus in quo plurima naſcũtur. Aſiæ nobiliſſima circa lãpſacũ & alopeconeſũ: græciæ uero circa elin. Sũt & in fũgoꝝ genere a græcis dicti pezicæ: q ſine radice aut pediculo naſcũtur. Ab his ꝓximũ dicetur auctoritate clariſſimũ. laſerpitium: quod græci ſiliphion uocãt: in cyrenaica ꝓuintia reptum: cuius ſuccũ uocant laſer magnificũ in uſu medicamẽtiſq;: & ad põdus argẽtei denarii penſum. Multis iã annis in ea terra nõ inuenit̃: quoniã publicani qui paſcua cõducũt: maius ita lucꝝ ſẽtientes depopulantur pecoꝝ pabulo. Vnus ãt caulis noſtra reptus memoria Neroni prĩcipi miſſus eſt. Si quando incidit pecus in ſpem naſcẽtis: hoc deprehẽditur ſigno: cũ comederit dormiẽte ꝓtinus capra & ſternutãte. Diuq; iam nõ aliud ad nos inuehitur: ꝙ quod in pſide aut media & armenia naſcitur laſer: multo infra cyrenaicum. Id quoq; adulteratum gũmi: aut ſagopenio: aut ſaba fracta. Quo minus omittẽdum uidet̃. C. Valerio. M. Herẽnio cõſ. cyrenis aduecta romã publice laſerpitii põdo. xxx. Cæſarem uero dictatorem initio belli ciuilis inter auꝝ argentũq; ꝓtuliſſe ex ærario laſerpitii pondo. cxi. Id apud auctores græciæ euidẽtiſſimos inuenimuſ. Natũ hymbre piceo repẽte madefacta tellure circa heſperidum hortos ſyrtinq; maiorẽ. vii. ãniſ ãte oppidum cyrenaꝝ quod cõditum ẽ urbis noſtræ ãno. cxliii. Vim ãt illã p quattuor ſtadioꝝ ſpatiũ ĩ africa ualuiſſe. In ea laſerpitium gigni ſolitum rẽ feram ac cõtumacẽ: & ſi coleret̃ in deſerta fugientem. Radice multa craſſaq;: caule ferulaceo: haud ſimili craſſitudine. Huius folia maſpetũ uocabãt: apio maxime ſimilia. Semen erat foliaceum. Folium ipſum uero deciduum. Veſci pecora ſolita: primoq; purgari: mox pingueſcere: carne mirabilem ĩ modũ iucũda. Poſt folia amiſſa caule ipſo & homines ueſcebãt̃ decocto: aſſo: elixoq;. Eoꝝ quoq; corpora. xl. primis diebus purgante a uitiis. Ex iis omnibus ſuccus duobus mõis capiebatur: e radice: atq; caule. Et hæc duo erãt nomina rhizias atq; caulias. Vilior ille ac putreſcẽs radice: cortex niger: & ad mercis adulteria. Succũ ipſũ in uaſa cõiectũ admixto furfure ſubinde cõcutiendo ad maturitatẽ perducebãt: ni ita feciſſẽt putreſcentẽ. Argumẽtum erat maturitatis co or: ſiccitaſq; ſudore finito. Alii tradũt laſerpitii radicẽ fuiſſe maiorẽ cubitali: tuberq; in ea ſuper terrã. Hoc inciſo ꝓfluere ſolitum ſuccũ ceu lactis ſupnato caule: quẽ magydarin uocarũt. Folia aurei coloris ꝓ ſemine fuiſſe: cadẽtia a canis ortu: auſtro flãte. Ex iis laſerpitium naſci ſolitum annuo ſpatio & radice & caule cõſumẽtibus ſeſe. Hoc

& circūfodi solitum ꝓdidere. Nec purgari pecora: sed ægra sanari: aut ꝓtinus mori: quod ĩ pau
cis accidere. Persico Silphio prior opinio cõgruit. Alteꝝ genus est quod magydaris uocatur te/
neriu, & minus uehemens: sine succo. Quod circa syriã nascit̃: non ꝓueniẽs ĩ cyrenaica regiõe.
Gignitur & in pnaso mõte copiosius: quibusdã laserpitium uocãtibus: pq̃ oĩa adulterat̃ ei salu/
berrimæ utilissimæqꝫ auctoritas. Rõ sinceri prima in colore modice ruffo: & cũ frãgitur: cãdido
intus. Mox trãslucente gutta aquæ saliuaqꝫ liquescit. Vsus in multis medicaminibus. Sũt etiam
nũ duo genera nõ nisi sordido nota uulgo: cũ quæstu nullo polleãt. In primis rubia tinguẽdis la
nis & coriis necessaria. Laudatissima italica: & maxime suburbana: & omẽs peñ ꝓuintiæ scatent
ea. Sponte ꝓuenit: seriturqꝫ similitudine eruiliæ. Veꝝ spinosus ei caulis & geniculatus hic ẽ qui
nis circa articulos in orbe foliis. Semen eius rubia est. Quot in medicina usus habet suo dicem⁹
loco. At quæ uocatur radicula lauãdis demũ lanis succũ habet: miꝝ quãtũ cõferẽs cãdore: mol
liciaqꝫ. Aeque nascitur satiua ubiqꝫ: sed spõte præcipua ĩ asia syriaqꝫ saxosis & asperis locis. Trãs
euphratem tamẽ laudatissima caule ferulaceo tenui: & ipsis cibis indigenaꝝ expetito: & ungenti
q̃qd sit: cũ quo decoquat̃ folio oleæ. Isatin græci uocãt: floret æstate: grata aspectũ: ueꝝ sine
odorẽ spinosa & caule lanuginoso. Semẽ ei nullũ: radix magna: quæ cõcidit̃ ad quẽ dictũ ẽ usũ.

De hortoꝝ cura: & digestio terræ nascẽtiũ præter fruges & frutices. Ca. iiii.

a B his superest reuerti ad hortoꝝ curã: & suaptenatura memorãdam. Et quoniã antiqtas ni
hil prius mirata est: q̃ & hesperidũ hortos: ac regum Adonis & Alcinoi. Itẽqꝫ pẽsiles: si/
ue illos Semiramis siue assyriæ rex Cyrus fecerit: de quoꝝ ope alio uolumine dicemus. Roma/
ni qdem reges ipsi coluere. Quippe etiã Supbus Tarquinus nũtium illũ sæuum atqꝫ sanguinari
um remisit ex horto. In xii. tabulis legum nostraꝝ nusq̃ noĩatur uilla: sẽper in significatione ea
hortus. In horti uero hærediũ. Quã rem comitata est & religio quædã: hortosqꝫ & fores tan/
tum cõtra inuidentium fascinationes dicari uidemus. In remedio satyrica signa quãq̃ hortos tu/
telæ Veneris assignãte Plauto. Iã quidẽ hortoꝝ noĩe ĩ ipa urbe delicias: agros uillasqꝫ possidẽt.
Primus hoc instituit athenis Epicurus hortoꝝ magister. Vsqꝫ ad eũ moris nõ fuerat in oppidis
haberi rura. Romæ qdẽ p se hort⁹ ager pauperis erat. Ex horto plebei macellũ q̃to inocẽtior
uictu. Mergi enim credo in ꝓfunda satius est: & ostreaꝝ genera naufragio exquiri. Aues ultra
phasidẽ amnẽ peti: & fabuloso qdẽ terrorẽ tutas: ĩmo sic p̄ciosiores. Alias in numidia atqꝫ æthi/
opia in sepulchris aucupari: aut purgari cũ feris mãdi ab eo cupiẽtem quod mãdat alius. At her/
cule q̃ uilia hæc q̃ parata uoluptati satietatiqꝫ: nisi eadem quæ ubique indignatio occurreret:
Ferẽdũ sane fuerit exq̃sita nasci poma: alia sapore: alia magnitudine: alia monstro: paupibus in/
terdicta. Inueterari uina saccisqꝫ castrari. Nec cuiq̃ adeo lõgam esse uitã: ut nõ ãte se genita po
tet. E frugibus quoqꝫ quoddã alimẽtũ excogitasse luxuriam: ac medullam tantũ eaꝝ: superque
pistrinaꝝ operibus & ex celaturis: uiuere alios pane proceꝝ: alios uulgi: tot generibus usque ad
infimam plebem descendente aĩa. Et iam ne in hærbis discrimen inuentum est: Olusque diffe/
rentiam facere in cibo: etima uno asse uenali: Et in his aliqua quoqꝫ sibi nasci tribus negant. Cau
le in tantũ signato: ut paupis mẽsa nõ capiat. Siluestres fecerat natura horridos: ut quisqꝫ deme
teret passim. Ecce altiles spectantur asparagi. Et rauẽna ternis libris repẽdit. Heu prodigia uen
tris: miꝝ esset nõ licere carduis pecori uesci: nõ licet plebei. Aquæ quoqꝫ sepantur. Et ipsa natu
ræ elemẽta ui pecuniæ discreta sunt. Hi niues: illi glaciem potant: pœnas mõtium in uoluptatẽ
gulæ uertũt. Seruatur algor æstibus: excogitaturqꝫ ut alienis mẽsibus nix algeat. Decoquũt ali
as quas mox & illas hyemant. Nihil itaqꝫ hoĩ sic: quõ reꝝ naturæ placet. Etiã ne hærba aliqua
diuitiis tantũ pascit̃. Nemo sacros auẽtinosqꝫ mõtes & iratæ plebis secessus circũspexerit: Mõs
enim certe æquabit quos pecunia supauerit. Itaqꝫ hercule nullum macelli uectigal maius fuit ro
mæ clamore plebis incusãtis apud omẽs principes: donec remissũ est portoriũ mercis huius: cõ
pertũqꝫ nõ aliter quæstuosius cẽsũ haberi aut tutius: ac minore fortunæ iure: cũ credat̃ pẽsio ea
paupeꝝ. Is in solo spõsor est: & sub die redditus: superficiesqꝫ cælo quocũqꝫ gaudens. Hortoꝝ
Cato prædicat callẽtes. Hic primũ agricolæ existimabãt̃ prisci: & sic statim faciebãt iudiciũ: nũ
quæ esset in domo materfamilias. Etenim hæc cura fœminæ dicebat̃: ubi indiligens esset hor/
tus. Quippe e carnario aut macello uiuẽdũ est. Nec caules ut nũc maxime probabãt: dãnantes
pulmẽtaria quæ egerent alio pulmẽtario. Id erat oleo parcere. Nã carnis desideria etiã erãt in
exprobratione. Horti maxime placebãt quia nõ egerent igni: parcerẽtqꝫ ligno. Expetita res &
parata semper. unde & acetaria appellabãtur. Facilia cõcoqui: nec oneraturo sensũ cibo: & quæ
minime accẽderent ad desiderium panis. Pars eoꝝ ad cõdimẽta pertinẽs fatet̃ non domi uersurã
fieri solitam. Atqꝫ nõ indicũ piper quæsitum: quæqꝫ trãsmara petimus. Iam quoqꝫ in fenestris
suis plebs urbana in imagine hortoꝝ quottidiana oculis rura præbebãt: anteq̃ præfigi ꝓspec/
tus omĩs coegit multitudinis ĩnumeræ sæua latrocinatio. Quã ob rem sit aliqs & his honos: ne
ue auctoritatem rebus uilitas adimat. Cũ præsertim etiã cognoĩna proceꝝ inde nata uideamus.
Lactucinosqꝫ ĩ ualeria familia nõ puduisse appellari: & cõtigat aliqua gratia opi curæqꝫ nostræ.

Virgilio quoqꝫ cōfeſſo ꝙ ſit difficile uerboꝝ honorem tam paruis ꝑhibere. Hortos uillæ tingē
dos nō eſt dubium: riguoſqꝫ maxime habēdos: ſi contingat ꝓfluo amne. Si minus: e puteo per/
tica organis ue pneumaticis tollēdo: nō hauſtu rigando. Solū proſcindēdū a fauonio: ī autūnum
præparādum eſt poſt. xiiii. dies: iterādumqꝫ ante brumā. Octo iugeꝝ opis palari iuſtū eſt. Fi/
mum tres pedes alte cū terra miſceri. Areis diſtingui: eaſqꝫ reſupinis puluinoꝝ toris ambiri ſin/
gulis tramitum ſulcis: qua detur acceſſus homini: ſcatebriſqꝫ decurſus. In hortis naſcētiū alia bul
bo cōmēdantur: alia capite: alia caule: alia folio: alia utroqꝫ: alia ſemine: alia cortice: alia cute aut
carthilagine: alia carne: alia tunicis carnoſis. Alioꝝ fructus in terra eſt: alioꝝ & extra: alioꝝ non
niſi extra. Quædā iacent creſcuntqꝫ ut cucurbitæ & cucumis. Eadē & pendent quāꝙ grauiora
multo etiā iis quæ in arboribus gignuntur. Sed cucumis carthilagine. Cortex huic uni maturita
te tranſit in lignum. Terra cōduntur raphani: napique: & rapa: atque alio mō inulæ: cicer: paſti/
nacæ. Quædā uocauimus ferulacea ut anetum: maluas. Nāqꝫ tradūt auctores in arabia maluas
ſeptimo mēſe arboreſcere: baculoꝝ uſum præbere exēplo. Sed & arbor eſt malua in mauritania
lixi oppidi æſtuario: ubi heſperidum horti fuiſſe produntur. cc. paſſibuſ ab oceano iuxta delubꝝ
Herculis antiquius gaditano ut ferunt. Ipſa altitudinis pedes. xx. craſſitudinis quam circumplec
ti nemo poſſit. In ſimili genere habebitur & canabis. Necnon & carnoſa aliqua appellabimus: ut
ſpongias in humore pratorum enaſcentes.

Natura & genera & hyſtoria naſcentium in hortis reꝝ. Ca. v.

f Vngoꝝ enim callum in ligni arboꝝque natura diximus: & alio gn̄re tuberꝝ pauloante. Car
thilaginei generis extraque terrā eſt cucumis: mira uoluptate Tiberio principi expetitus.
Nullo qppe nō die cōtigit ei: pēſiles eoꝝ hortos ꝓmouētibus ī ſoles rotis olitoribus. Rurſuſqꝫ
hybernis diebus intra ſpecularium munimēta reuocantibus. Quin & lacte mulſo ſemine eoꝝ bi/
duo macerato: apud antiquos græciæ auctores ſcriptum eſt ſeri oportere ut dulcioꝛs fiant. Cre
ſcunt qua coguntur forma. In italia uirides & ꝙ minimi. In prouintiis ꝙ maximi & citrini aut ni/
gri. Placent copioſiſſimi africæ ac grandiſſimi. Aſt cum magnitudine exceſſeꝛ pepones uocanẽ.
Viuunt hauſti in ſtomacho in poſteꝝ diē: nec ꝑfici queunt. In cibis nō inſalubres: tamē plurimū
natāt. Oleum odere mire. Nec minus aquas diligūt. Deſecti quoque ad eas modice diſtātes ad/
repunt. Cōtra oleum refugiunt. Aut ſi qd obeſt: uel ſi pēdeant: curuantur. Idqꝫ uel una nocte
deprehēditur. Si uas cum aqua ſubiiciatur a quattuor digytoꝝ interuallo deſcēdentibus āte po/
ſteꝝ diem. At ſi oleū eodem mō ſit ī hamos curuatis. Iidē in fiſtula flore dimiſſo mira lōgitudiñ
creſcūt. Ecce cū maxime noua forma eoꝝ in cāpania ꝓuenit mali cotonei effigie. Forte primo na
tum ita audio unum: mox ſemine ex illo genus factū: melopeponas uocāt. Nō pēdēt hi: ſed hu/
mi rotūdantur. Miꝝ in his præter figurā: colorēqꝫ & odorem: ꝙ maturitatē adepti quāꝙ non
pēdentes ſtatim a pediculo recedūt. Columella tradit ſuū cōmētum ut toto āno cōtingant. Fru
ticem rubi ꝙ uaſtiſſimū in apricū locum trāſferre: & recidere duū digytoꝝ r̄licta ſtirpe circa æq
noctium uernū. Ita in medulla rubi ſemine cucumeris inſito terra minuta fimoqꝫ circūageratas re
ſiſtere frigori radices. Cucumeꝝ græci tria genera fecere. . Laconicū: ſcitalicū: boeticū. Ex iis tā
tum laconicū aqua gandere. Sūt qui hærba quæ uocatẽ culix noīe trita ſemē eoꝝ maceratum ſeri
iubeant: ut ſine ſemine uaſcātẽ. Similis & cucurbitis natura dūtaxat ī naſcēdo. Aeque hyemē ode
re. Amant rigua ac fimū. Seruntẽ āmbo ſemine in terra ſexqpedali: foſſura inter æquinoctiū uer
num & ſolſtitium. Parilibus tamē aptiſſime. Aliqui malūt ex chalen. martii cucurbitas: & nonis
cucumeres: & per qnquatros ſerere ſimili modo reptātibus flagellis ſcādentes p arteſum aſpera
in tectum uſqꝫ natura ſublimitatis auida. Vires ſine adminiculo ſtādi nō ſunt: uelocitas ꝑnix: leui
umbra cameras ac ꝑgulas operientes. Inde hæc duo prima genera. Camerariū: & plebeiū: quod
humi creditur. In priore mire tenui pediculo libratur pōdus īmobile aure. Cucurbita quoqꝫ omī
mō faſtigatur uaginis maxime uitilibus: cōiecta in eas poſtꝙ defloruit: creſcit qua cogitẽ forma.
Pleꝝqꝫ & draconis intorti figura. Libertate uero pēſili cōceſſa: iam uiſa eſt nouē pedū longitudi
nis. Particulatim cucumis floret: ſibi ipſe ſupfloreſcēs: & ſicciores locos patitur: cādida lanugine
obductus: magiſqꝫ dū creſcit. Cucurbitaꝝ numeroſior uſus. Et primus cauliſ in cibo. Atqꝫ ex eo
in totum natura diuerſa. Nup in balneaꝝ uſum uenere urceoꝝ uice. Iā pridē uero etiā cadoꝝ ad
uina cōdēda. Cortex uiridi tener. Deraditur nihilominus cibis. Cibos ſalubres ac leues pluribus
modis exiſtimāt: q perfici humano uentre nō queāt: ſed nō intumeſcāt. Semina quæ ꝓxima col
lo fuerint proceras pariunt. Item ab imis: ſed nō cōpandas ſupradictis: quæ in medio rotundas:
quæ lateribus craſſas breuioreſqꝫ. Siccantẽ in umbra: & cū libeat ſerere in aqua macerantẽ. Cibis
quos longiores tenuioreſqꝫ eo gratiores. Et ob id ſalubriores quæ pēdendo creuere: minimūqꝫ
ſeminis tales habēt: duricia eius in cibis gratiam terminâte. Eas quæ ſemini ſeruantur ante hye
mē præcidi nō eſt mos. Poſtea fumo ſiccantẽ cōdēdis hortenſioꝝ ſeminibus ruſticæ ſupellectili.
Inuenta eſt rō qua cibis quoqꝫ ſeruarētẽ. Eodēqꝫ mō cucumis uſqꝫ ad alioſ pene prouentus: & id
qdē iniuria fit. Sed & ſcrobe opaco in loco harena ſubſtrato fœnoqꝫ ſicco optos: ac deinde terra

uirides seruari tradunt. Sunt & siluestres in utroqꝫ genere & oĩbus fere hortensibus. Sed & his
medica tantũ natura est. Quã ob rem differẽtur in sua uolumina. Reliqua chartilaginum natura
terra occultãtur omĩa. In qbus de rapis abũde dixisse poteramus uideri: nisi medici masculini se/
xus facerent in his rotunda. Latiora uero & cõcaua fœminini: præstãtiora suauitate: & ad cõdiẽ
dum faciliora: quæ sæpius sata trãseunt in marem. Iidẽ napoꝝ qnqꝫ genera fecere. Corinthium
cloeneũ: lyothasium: boeticũ: & quod p se uiride dixerũt. Ex iis in ãplitudinẽ adolescit corinthi
um nuda fere radice. Solum enim hoc genus supne tẽdit: nõ ut cætera in terrã. Lyothasiũ qdã
thraciũ appellãt: frigoꝝ patiẽtissimũ. Ab eo boeticũ dulce est: rotunditate etiã breui notabile.
Neqꝫ ut cleonæum prælõgum In totum qdem. Quoꝝ tenuiora folia ipsi quoqꝫ dulciorꝭ. Quo
rũ scabra & angulosa & horrida amariores. Est præterea genus siluestre: cuius folia sunt erucæ
similia. Palma romæ amiterninis datur: inde mursiis: tertia nostratibus. Cætera de satu eoꝝ in
rapis dicta sunt. Cortice & chartilagine cõstant raphani. Multisqꝫ eoꝝ cortex crassior etiã q̃ q/
busdã arborũ. Amaritudo plurima illi est: & ꝓ crassitudine corticis. Cætera quoqꝫ aliquãdo li/
gnosa. Et uis mira colligẽdi spiritũ: laxandiqꝫ ructũ. Ob id cibus illiberalis utiqꝫ si ꝓxime olus
mãdatur. Si uero cũ oliuis diruptis rarior fructus fit: minusqꝫ fœtidus. Aegypto mire celebrat̃
ꝓpter olei fertilitatem: quod de semine eius faciũt. Hoc maxime cupiũt serere: si liceat: quoniã
& quæstus plus q̃ e frumẽto & minus tributi est: nullũqꝫ copiosius oleũ. Genera raphani græ
ci fecere tria foliorũ differẽtia: crispi: atqꝫ lenis: & tertium siluestre. Atqꝫ huic leuia qdem folia:
sed breuiora ac rotũda: copiosaqꝫ: atqꝫ fruticosa. Sapor aũt asp: & medicamẽti instar ad eliciãdos
aluos. Et in prioribus tamẽ differẽtia seminis est: quoniã aliqua admodũ exiguũ ferunt. Hæc ui
tia nõ cadũt nisi in crispa folia. Nostri alia fecere genera. Algidense a loco lõgum atqꝫ transluci/
dum. Alteꝝ rapi figura: quod uocant syriacum: suauissimũ fere ac tenerrimũ: hyemisqꝫ patiens.
Præcipuum tamẽ est quod e syria nõ pridem aduectum apparet: quoniã apud auctores nõ repi
tur. Id aũt tota hyeme durat. Etiãnũ unum siluestre græci cheriam uocãt: põtici armõ: alii leu/
cem: nostri armoratiam frõde copiosius q̃ corpore. In oĩbus aũt ꝓbãdis maxime spectãtur cau
les: in initio enim rotũdiores crassioresqꝫ ac lõgis canalibus. Folia ipsa tristiora: & angulis horri
da. Seri uult raphanus terra soluta: humida. Fimũ odit: palea contentus. Frigore adeo gaudet:
ut in germania infantiũ pueroꝝ magnitudinem æquet. Seritur post idus febru. ut uernus sit. Ite
rumqꝫ circa uulcanalia quæ satio melior. Multi & martio & aprili serũt & septẽbri. Incipiẽte in/
cremẽto cõfert alterna folia circũobruere: ipsos uero accumulare. Nã qui extra terrã emerserit
durus fit atqꝫ fungosus. Aristomachus detrahi folia per hyemẽ iubet: & ne lacunæ stagnẽt accu
mulare. Ita in æstate grãdescere. Quidã ꝓdidere si palo adacto cauerna palea insternat̃ in sex
digytoꝝ altitudine: deinde semẽ fimũqꝫ & terra cõgeratur ad magnitudinẽ scrobis crescer̃. Præ
cipue tamẽ salsis aluntur. Itaqꝫ etiã talibus aquis irrigãtur. Et in ægypto nitro spargũt̃: ubi sũt
suauitate præcipui. In totũ quoqꝫ salsugine amaritudo eoꝝ eximit̃: fiuntqꝫ coctis similes. Nãqꝫ
& coctis dulcescũt: & in napoꝝ uicem trãseũt. Crudos medici suadẽt: ad colligẽda acria uisceꝝ dã
dos cũ sale ieiunis esse: atqꝫ ita uomitionibus præparãt meatũ. Tradũt & præcordiis necessariũ
hunc succũ: quãdo phthesin cordi intus inhærentem nõ alio potuisse depelli cõpertũ sit in ægyp
to regibus corpora mortuoꝝ ad scrutãdos morbos insecãtibus. Atqꝫ ut est græca uanitas: ferũt
in tẽplo Apollinis delphis adeo cæteris cibis prælatus raphanus: ut ex auro dicaret̃ raphanus:
beta ex argento: rapum e plumbo. Scires nõ ibi genitũ Mãnium Curium impatorẽ: quẽ ĩ hospi
tio legatis auꝝ repudiaturo afferentibus rapũ torrentem in foco inuẽtum ãnales nostri ꝓdide/
re. Scripsit & Marchion græcus de raphano unũ uolumẽ. Vtilissimi ĩ cibis hyberno tẽpore exi
stimãtur. Iidẽqꝫ dentibus semp inimici: quoniã atterant. Ebora certe poliunt. Odiũ iis cũ uite
maximũ: refugitqꝫ iuxta satos. Lignosiora sunt reliqua in carthilaginũ genere a nobis posita. Mi
rumqꝫ oĩbus uehemẽtiã saporis inesse. Ex iis pastinacæ unũ genus agreste spõte prouenit: sta/
phylinos græce dicit̃. Alteꝝ seritur radice uel semine primo uere uel autũno. Vt Hygino pla/
cet februario: augusto: septẽbri: octobri: solo q̃ altissime refosso. Annicula utilis esse incipit: bi
ma utilior: gratior autũno: patinisqꝫ maxime. Et sic quoqꝫ uirus illi intractabile est. Hibiscum a
pastinaca gracilitate distat. Dãnatum cibis: sed medicinæ utile. Est & quartũ genus in eadẽ simi
litudine pastinacæ damnatum in cibis: sed medicinæ utile. Est & quartum genus in eadem simi/
litudine pastinacæ: quã nostri gallicã uocant: græci uero glaucon. Cuius genera etiã quattuor
fecere: inter medica dicendũ. Siser & ipsum Tyberius princeps nobilitauit flagitãs omĩbus ãnis
a germania Gelduba appellatur castellũ rheno impositũ: ubi generositas præcipua. Ex quo ap/
paret frigidis locis cõuenire. Inest lõgitudine neruus: qui in decoctis extrahitur: amaritudinis ta
men magna parte relicta: quæ mulso in cibis tẽpata etiã in gratiã uertitur. Neruus idẽ & pasti/
nacæ maiori dũtaxat ãniculæ. Siser his seritur mẽsibus: februario: martio: aprili: augusto: sep/
tẽbri: octobri. Breuior his est: sed torosior amariorqꝫ inula per se stomacho inimicissima. Eadẽ
dulcibus mixtis saluberrima. Pluribus mõis austeritas euicta gratiã inuenit. Nãqꝫ & in pollinẽ

tunditur arida: liquidoq; dulci tēpatur: & decocta postea aut asseruata uel macerata pluribus mo
dis. & tūc mixta defruto: aut subacta melle: uuisq; passis: aut pīguibus cariotis. Alio rursus mō
coroneis: malis: uel sorbis: aut prunis. Aliquādo pipe aut thymo uariata defectus præcipue sto
machi excitat. Illustrata maxime Iuliæ Augustæ quottidiano cibo. Superuacuū eius semē: quo
niam oculis ex radice excisis ut harundo seritur. Et hæc aūt serit̃ & siser & pastinaca utroq; tēpo
re uere & autūno magnis seminū īteruallis. Nulla ne minus q̃ ternoꝶ pedū: quoniā spatiose fru
ticat. Siser āt trāsferre melius. Proxima his est bulboꝶ natura: quos Cato ī primis serēdos præ
cipit: celebrāsq; megaricos. Veꝶ nobilissima est scylla: quāq̃ medicamini nata acetoq; exacuen
do. Nec ulli amplitudo maior: sicut nec uis asperior. Duo genra medicæ. Masculus albis foliis.
fœmina nigris. Et tertiū genus est cibis gratū. Epimenidū uocat̃ angustius folio: ac minus aspe-
ro. Seminis plurimū omībus. Celerius tamē ꝓueniunt satæ bulbis circa latera natis. Et ut cre-
scant: folia quæ sunt in his ampla: deflexa circa obruūtur. Ita succū oēm in se trahūt capita. Spō
te nascunt̃ copiosissime in balearibus ebusoq; insulis: ac p hispanias. Vnū de iis uolumē condidit
Pythagoras philosophus: colligens medicas uires: quas ꝓximo reddemus libro. Reliqua bulbo
rum genera differūt colorẽ: magnitudine: suauitate. Quippe cū qdam crudi mādant̃: ut in cherō
neso taurica. Post hos in africa nati maxime laudāt̃. Mox apuli gn̄ra græci hæc fecerẽ. Balbinō:
sitaniō: pithyō: acrocorion: egylops: isorrynchiō. In hoc miꝶ imas eius radices crescere hyeme.
Verno āt cum apparuerit uiola: minui ac cōtrahi: tum deinde bulbum pinguescerẽ. Est inter ge-
nera quod in ægypto aron uocāt: scyllæ ꝓximū amplitudine: foliis lapati: caule recto: duū cubi
toꝶ baculi crassitudine: radice mollioris naturæ: quæ edat̃ & cruda. Effodiunt̃ bulbi ante uer.
At deteriores illico fiunt si finduntur. Signū maturitatis folia inarescentia ab imo. Vetustiores ī
probāt. Item paruos & lōgos. Cōtra rubicūdis rotūdioribusq; laus & grādissimis. Amaritudo
plerisq; in uertice est. Media eoꝶ dulcia. Bulbus nō nasci nisi ex semine priores tradiderūt. Sed
& in prenestinis campis spōte nascūtur: ac sine mō etiā in remoꝶ aruis.

De hortēsium hærbaꝶ radicibus: foliis: floribus: coloribus. Ca. v.

h Ortēsibus omībus fere singulæ radices: ut raphano: betæ: apio: maluæ. Amplissima aūt
lapato: ut quæ descendat ad tria cubita. Siluestri minores tumidæ. Effossa quoq; diu uiuit.
Quibusdā tāmē capillatæ: ut apio: maluæ. Quibusdam surculosæ: ut ocimo. Aliis carnosæ: ut
betæ: aut magis etiānum croco. Aliqbus ex cortice & carne cōstant: ut raphano & rapis. Quo-
rūdam geniculatæ sunt: ut gramis. Quæ rectā nō habēt radicē statim plurimis nitūt̃ capillamē
tis: ut atriplex: & blitum. Scylla āt & bulbi & cepe & allium nō nisi in rectū radicāt̃. Sponte na-
scentiū quædam numerosiora sunt radice q̃ folio: ut calax: perdiotum crocū. Florēt uero cū fra
xino serpillum: ambrotonum: napi: raphani: mēta: ruta: & cætera qdem deflorescūt cū cœpe.
Ocimū āt particulatim & ab imo incipit. Qua de cā diutissime floret. Hoc & in heliotropio hær
ba euenit. Flos aliis cādidus: aliis luteus: aliis purpureus. Folia cadunt a cacuminibus origano:
inulæ: & aliquādo rutæ iniuria læsæ. Maxime cōcaua sunt cepe. getio. Allium cepasq; īter deos
iureiurādo habet ægyptus. Cepe genra apud græcos sarda: samothracia: halsidena: setania. Itē
scirta. Ascalonia ab oppido iudææ noīata. Omībus etiā odor lachrymosus & præcipue cypriis:
minime gnidiis. Omībus corpus tutū pinguitudinis eaꝶ carthilagine. E cunctis setania minima:
excepta tusculana. sed dulcis. Scirta āt & ascalonia cōdūtur. Scirtā hyeme cū coma sua r̃linquūt.
Vere folia detrahūt: & alia subnascūtur iisdē diuisuris: unde & nomē. Hoc exēplo reliqs quoq;
generibus detrahi iubent: ut in capita crescāt potius q̃ in semetipsa. Ascaloniaꝶ ꝓpria natura.
Etenim uelut steriles sunt ab radice: & ob id semine seri illas nō deponi iussere græci. Præterea
serius circa uer cum germināt transferri: Ita crassescere. Et tūc ꝓperare præteriti tēporis pēsita
tione. Festinandū aūt in his est: quoniam natura celeriter putrescunt. Si deponant̃: caulē amit-
tunt: & semen: ipsæq; euanescūt. Est & coloꝶ differētia. Samo enim & sardibus cādidissimæ pro
ueniunt. Sunt in honore & creticæ: de qbus dubitant an eædem sint: quæ ascaloniæ: quoniā sa-
tis capita crassescūt: depositis caulibus & semine. Distant sapore tantū dulci. Apud nos duo pri-
ma genera. Vnum cōdimētarium: quod illi getion: nostri pallacanam uocant. Seritur mensibus
martio: aprili: maio. Alteꝶ capitatum æque ab æqnoctio autūni uel fauonio. Genera eius auste
ritatis ordine africana: gallica: tusculana: amiternina. Optima aūt quæ rotūdissima. Itē ruffa acri
or q̃ candida: sicca q̃ uiridis: & cruda q̃ cocta: sicca q̃ cōdita. Seritur amiternina frigidis & hu
midis locis: & sola allii mō capite: reliquæ semine. Proximaq; æstate nullum semē emittunt: sed
caput tantum quod inarescit. Sequēti autē anno pmutata rōe semē gignit̃. Caput ipsum corrūpi
tur. Ergo omībus annis sepatim semē cepe cā seritur. Sepatim cepe seminis: Seruant̃ autē opti-
me in paleis. Getium pene sine capite est: ceruicis tantum longæ: & ideo totū in frōde: sæpiusq;
resecat̃ ut porrum. Ideo & illud serunt nō deponūt. Cætero cepas ter fosso solo seri iubēt: extir
patis radicibus hærbaꝶ. In iugero denas libras. Intermisceri satureiam: quoniā melius proueni-
at. Runcari præterea: & sarriri si nō sæpius quater. Ascaloniam mense februario serunt nostri.

Semen cepaꝝ nigrescere incipiens anteq̃ marcescat metũt. Et de porro in hanc cognationẽ dici
cõuenit: præsertim cũ sectiuo nup auctoritatẽ dederit princeps Nero: uocis gratia ex oleo æsta
tis mẽsiũ omĩbus diebus. Nihilqꝫ aliud ac ne pane qdem uescẽdo. Serit semine ab æqnoctio au/
tũno si sectiuum facere libuerit densius. In eadẽ area secatur donec deficiat: stercoratqꝫ semp: si
nutritur in capita anteq̃ secetur: cũ increuerit: in aliã aream trãsferatur sũmis foliis leniter reci/
sis ante medullam & capitibus retractis tunicis ue extremis. Antiqui silice uel tegula subiecta ca
pita dilatabant. Hoc item de bulbis. Nũc sarculo leuiter cõuellũtur radices ut delũbatæ alant.
neqꝫ distrahant. Insigne ꝙ cũ fimo lætoqꝫ solo gaudeat: rigua odit: & tamẽ ꝓprietate quadã so
li cõstat. Laudatissimus in ægypto: mox orchiæ atqꝫ aritiæ. Sectiui duo genera. Hoc hærbace
um folio incisuris eius euidentibus: quo utunť medicamẽtarii. Alteꝝ genus suauidioris folii ro/
tundiorisqꝫ: incisuris leuioribus. Fama est Melã equestris ordinis reꝝ ex procuratione a Tybe/
rio prĩcipe accersitum in sũma despatione succo porri ad trium denarioꝝ argẽteoꝝ põdus hausto
cõfestim expirasse sine cruciatu. Ampliorẽ modũ negant noxiũ esse. Allium ad multa ruris præ
cipue medicamẽta prodesse crediť. Tenuissimis & quæ sepantur ĩ uniuersum uelatur mẽbranis:
mox pluribus coagmentatur nucleis: & iis sepatim uestitis. Asperi saporis: & quo plures nuclei
fuere hoc est asperius. Tedium huic quoqꝫ halitu ut cepis: nullum tamẽ coctis. Generꝝ differen
tia in tempore. Præcox maturescit. lx. diebus tum in magnitudine. Vlpicum quoqꝫ in hoc gene
re græci appellauere allium cyprium: alii antiscordõ: præcipue africæ celebratum inter pulmen
taria ruris grãdius. Allio trito in oleo & aceto miꝝ quãtum increscat spuma. Quidã & alliũ ulpi
cum in plano seri uetant: castellatimqꝫ grumulis ĩponi distantibus ĩter se pedes ternos. Inter gra
na quattuor digyti interesse debent: simul atqꝫ tria folia erupint sarriri. Grandescunt quo sæpi/
us sarriuntur. Maturescentium caules depressi in terram obruuntur. ita cauet ne in frondem
luxurient. In frigidis utilius uere seri quam autumno. Cæterum ut odore careant omnia hæc
iubentur seri cum luna sub terra sit: colligi cum in coitu. Sine iis Menander e græcis auctor
est: allium edentibus si radicem betæ in pruna tostã supederint: odorẽ extingui. Sũt qui & alliũ
& ulpicum inter cõpitalia ac saturnalia seri aptissime putent. Allium & semine ꝓuenit sed tarde.
Primo enim ãno porri crassitudine capite efficitur: sequẽti diuidiť: tertio cõsumatur. Pulchriusqꝫ
existimatur tale. A quibusdã in semẽ exire uetatur. Sed intorqueri caulis satiõis gratia: uti caput
ualidius fiat. Quod si diutius allium cepeqꝫ inueterari libeat: aqua salsa tepida capita intinguẽda
sunt. Ita diuturniora fient: melioraqꝫ usui: sed in satu sterilia. Alii cõtẽti sunt primo sup prunas
suspẽdisse: abũdeqꝫ ita ꝑfici arbitrantur: ne germinẽt. Quod facere allium cepãqꝫ extra terram
quoqꝫ certũ ẽ: & cauliculo acto euanescere. Aliq & alliũ palea optime seruari putãt. Alliũ ẽ in
aruis spõte nascẽs: alum hoc uocãt: quod aduersus improbitatẽ alitum depascentiũ semina: coci
tũ ne renasci possit: abiiciť: stãtĩqꝫ quæ deuorauere aues stupẽtes manu capiũtur. : & si paulũ cõ
morauer̃ r̃supitæ. Est & siluestre qđ ursinũ uocãt odor̃ molli: capite p̃tenui: foliis grãdibus.

Quoto die quæqꝫ hærbæ nascuntur satæ: & quomodo quæqꝫ formantur:
uel digerantur: & quoꝝ singula genera: & quoꝝ plura. Ca. vi.

i N hortu satoꝝ celerrime nascũtur ocimũ: blitũ: napus: eruca. Tertio enim die erũpunt ane
tum quarto: lactuca qnto: raphanus sexto: cucumis & cucurbitæ septimo: prior cucumis:
nasturtium ac sinapi qnto: beta æstate sexto: hyeme decimo: atriplex octauo: cepe. xix: aut. xx.
getium. x. aut. xii. Cõtumacius coriãdrũ. Cunila quidem & origanũ post. xxx. diẽ. Omĩum diffi
cillime apium. xl. enĩ die cũ celerrime maiore ex pte emergit. Aliquid & seminum ætas cõfert:
quoniam recẽtiora maturius gignũtur. In porro: getio: cucumere: cucurbita. Ex uetere aũt cele
rius proueniunt apiũ: beta: cardamũ: cunila: origanũ: coriãdrũ. Miꝝ in betæ semine nõ enĩ tota
eo ãno gignitur: sed aliqd sequẽte: aliquid tertio. Itaqꝫ ex copia seminis modice nasciť. Quædã
anno tantũ suo pariunt: quædã sæpius: sicut apium: porrũ: getiũ: Hæc enim semel sata pluribus
ãnis restibili fertilitate ꝓueniũt. Semina plurimis rotunda: aliqbus oblõga: paucis foliacea & la
ta: ut atriplici. Quibusdã angusta & canaliculata: ut cumino. Differũt & colore nigro candidoqꝫ
item duricie. Surculacea in folliculo sunt raphano: sinapi: rapo. Nudũ semẽ apii: coriãdri: aneti
fœniculi: cumini. Cortice obducta bliti: betæ: atriplicis: ocimi. At lactucis ĩ lanugĩe. Nihil oci
mo fœcũdius. Cũ maledictis ac ꝓbris ferendũ præcipiunt: lætius ꝓueniet. Satũ etiã pasciť ter/
ra adacta cuminũ: & qui serũt precãtur ne exeat. Quæ in cortice sũt difficillime maturescũt: ma/
ximeqꝫ ocimũ: & gyt. Siccãtur omĩa ac sunt fœcunda. Vtiqꝫ meliora nascũtur aceruatim sato se
mine: q̃ sparso. Ita certe porrũ & allium serunt in laciniis colligatũ. Apium etiã paxillo caterna
facta ac fimo ingesto. Nascũtur aũt omĩa aut semine aut auulsione. Quædã semine & surculo:
ut ruta: origanũ. Ocimũ præcidũt enim & hoc cũ peruenit ad palmæ altitudinẽ. Quædã & radi
ce & semine: ut cepa: allium: bulbi: & si quoꝝ radicẽ minimi floꝝ relinquũt. Eoꝝ uero quæ a ra/
dice nascũtur radix diuturna & fruticosa est: ut bulbi: getii: scyllæ. Fruticãt alia & nõ capite: ut
apium: & beta. Caule reciso fere quidẽ omĩa regerminãt: exceptis quæ nõ scabrũ caulẽ habẽt.

Eſt in uſu uero ocimũ: raphanus: lactuca. Hanc etiã ſuauiorẽ putant a regermiпatione. Raphanus utiq; iucũdior detractis foliis anteq̃ decauleſcat. Hoc & in rapis. Nã & eadẽ direptis foliis cooperta terra creſcunt: durãtq; in æſtate. Singula genera ſunt ocimo: lapato: blito: naſturtio: erucæ: atriplici: coriandro aneto. Hæc enim ubiq; eadẽ ſunt: neq; aliud alio melius uſq̃. Rutã furtiuã tantũ ꝓuenire fertilius putant: ſicut apes furtiuas peſſime. Naſcũt̃ ẽt nõ ſata mẽtaſtrũ: nepeta: intubũ: pulegiũ. Cõtra plura genera ſũt eoꝝ quæ diximus: dicemuſq; i primis de apio.

Natura & gñra & hyſtoriæ ad cõdimẽta ĩ horto ſataꝝ reꝝ. xxxvi. Ca. vii.

i D enim quod ſpõte in humidis naſcitur helioſelinũ uocat̃ uno folio: nec hirſutũ. Rurſus in ſiccis hippoſelinũ: plurib⁹ foliis: ſimile helioſelino. Tertiũ ẽ oreoſelinũ cicutæ foliiſ: radice tenui: ſemine aneti: minutiore tamẽ. Eſt ãt ſatiuis differentia in folio denſo criſpo: aut rariore & leuiore. Itẽ caule tenuiore ac craſſiore. Et caulis alioꝝ cãdidus eſt: alioꝝ purpureus: alioꝝ uarius. Lactucæ græci tria fecere genera. Vnum lati caulis: adeo ut urceola & olitoria ex iis factitari ꝓdiderint. Folium his paulo maius hærbaceo & anguſtiſſimũ: ut alibi cõſũpto incremẽto: alteꝝ rotundi caulis. Tertium ſeſſile: quod laconiõ uocant. Alii coloris & tẽporis ſatus genera diſcreuere. Eſſe enim nigras: quaꝝ ſemẽ menſe ianuario ſeratur: albas quaꝝ martio: rubẽteſ quaꝝ aprili. At oium eaꝝ plãtas poſt binos mẽſes differri. Diligẽtiores plura genera faciunt: purpureas: criſpas: cappadocas: græcas. Lõgiora his folia cauleſq; lati. Præterea lõgi & anguſti intubis ſimiles. Peſſimũ ãt genus cũ exprobratione amaritudinis appellauere picrida. Eſt etiãnũ alia diſtinctio atræ: quæ miconis uocat̃ a copia lactis ſoporiferi: quãq̃ omẽs ſõnum parere credãt̃. Apud antiquos italiæ hoc ſolum genus eaꝝ fuit: & ideo lactucæ nomẽ adeptæ. Purpureã maximæ radicis cecilianã uocãt. Rotũdam uero ac minime radicis: latis foliis artylida. Quidãq; eumechion: quoniã hæc maxime refragetur ueneri. Eſt qdẽ natura omĩbus refrigeratrix: & ideo æſtate gratæ a ſtomacho faſtidium auferunt: cibiq; appetẽtiã faciũt: Diuus certe Auguſtus lactuca cõſeruatus in ægritudine fertur prudẽtia Muſæ medici: cũ prior eſſet eſca e melle. Religio minime omine caret: in tantũ recepta cõmẽdatione: ut ſeruari etiã in alienos mẽſes eas oxymelite reptum ſit. Sãguinẽ quoq; augere credũtur. Eſt etiãnum quæ uocat̃ caprina lactuca: de qua dicemus inter medicas. Et ecce cũ maxime cœpit irrepere ſatiuis admodũ ꝓbata: quæ cilicia uocatur: folio cappadocæ niſi criſpũ latiuſq; eſſet. Nec ex eodẽ genere poſſunt dici: neq; ex alio ĩtu bi hyemis impatiẽtiores: uiruſq; præferẽtes: ſed caule nõ minus grati. Serũtur uerno plãtæ eorum: ultimo uere trãſferũtur. Eſt & erraticũ intubum: quod in ægypto cichoriũ uocãt. De quo plura alias. Inuẽtum omẽs thyrſos uel folia lactucaꝝ ꝓrogare urceis cõditos ac recentes in patinis coquere. Serũtur lactucæ ãno toto lætis & irriguis ſtercoratiſq; binis menſibns inter ſemen plãtamq; & maturitatem. Legittimũ tamẽ a bruma ſemẽ iacere: plãtã in fauonio trãſferre. Aut ſemẽ fauonio: plantã æqnoctio uerno. Albæ maxime hyemẽ tolerãt. Humore omĩa hortenſia gaudent & ſtercore: præcipue lactucæ: & magis intubi. Seri etiã radices illitas fimo intereſt: & repleri ablaqueatas humo. Quidã & aliter amplitudinẽ augent: reciſis cũ ad ſemipedẽ excreuerint: fimoq; ſuillo recenti illitis. Candore uero putant cõtingere iis dũtaxat: quæ ſunt ſeminis albi: ſi harena de littore a primo incremẽto cõgeratur ĩ medias: atq; in creſcẽtia folia contra ipſas religentur. Beta hortenſioꝝ leuiſſima eſt. Eius quoq; a colore duo genera græci faciunt: nigrã: & candidã: quã præferunt: pciſſimi ſeminis: appellãtq; ſiculũ: cãdoris ſane diſcrimine præferentes ut lactucã. Noſtri betæ genera faciũt uernum & autũnale: a tẽporibus ſatiuis: quãq̃ & iunio ſerat̃: Tranſferuntur ãt in plãta hæ quoq;: & oblimi fimo radices ſuas locũq; ſimiliter madidum amant. Vſus iis & cũ lente ac faba. Idẽq; q oleris & præcipuus: ut lenitaſ excitet̃ acrimonia ſinapis. Medici ĩnocentiorem q̃ olus eſſe iudicauere. Quã ob rẽ appoſitas nõ memini: deguſtare etiã religio eſt: utq; ualidis potius in cibo ſint. Gemina iis natura & oleris & capite ipſo exiliẽtis. Bulbis ſpẽs ſũma in latitudine. Ea cõtingit ut in lactucis: cũ cœperint colorem trahere ĩpoſito leui põdere. Neq; alii hortẽſioꝝ latitudo maior. In binos pedes aliquãdo ſe pandunt: multũ & ſoli natura cõferente eis. Et in circelenſi agro ampliſſimæ ꝓueniũt. Sũt q betas punico malo florẽte optime ſeri exiſtimẽt: tranſferri aũt cum qnq; folioꝝ eſſe cœpint. Mira differẽtia ſi uera eſt: candidis ſolui aluos: modice nigris inhiberi. Et cum braſſica corrumpatur ĩ dolio uini ſapor: odore betæ foliis demerſis reſtitui. Olus cauleſq; qbus nunc principatus hortoꝝ: apud græcos ĩ honore fuiſſe nõ reperio. Sed Cato braſſicæ miras canit laudes: quas ĩ medẽdi loco reddemuſ. Genera eius facit tria. Vnã extẽtis foliis: caule magno. Alterã criſpo folio: quaꝫ apianã uocat. Tertiã minutis caulib⁹ lenẽ teneram minimeq; ꝓbat. Braſſica toto ãno ſerit̃ qm̃ & toto ſecat̃. Vtiliſſime tñ ab æqnoctio autũni. Tranſfertur cum qnq; folioꝝ ẽ. Cima a prima ſectione præſtat ꝓximo uere. Hic eſt quidam ipſoꝝ caulium delicatior teneriorq; cauliculus Apitii luxuria. Et p eum Druſo Cæſari blãditus non ſine caſtigatione Tiberii patris. Poſt cimã ex eadẽ braſſica cõtingunt æſtiui autũnaleſq; cauliculi: mox hyberni: iteꝝq; cimæ: nullo æque genere multifero: donec ſua fertilitate conſumatur. Tertia circa ſolſtitium: ex qua ſi humidior locus eſt æſtate

ſiccior autūno plantat̃. Humor fimuſq; ſi defuere: maior ſaporis gratia eſt. Si abūdauere lætior
fertilitas. Fimū aſininū maxime cōuenit. Eſt hæc quoq; res inter oꝑa ganeæ. Quaꝓpter nō pi/
gebit uerboſius ꝑſequi. Præcipuus fit caulis ſapore ac magnitudine. Primū oīum ſi in repaſtina/
to feras: dein ſi terrā fugiētes cauliculos ſeces: a terraq; ꝓceritate luxurioſa attollētes ſe exage/
rando aliā accumules ita: ne plus q̃ cacumē emineat. Tritianū hoc genus uocat̃: bis cōputabili
impēdio tedioq;. Cætera genera cōplura ſunt. Cumanū: ſeſſile folio: capite patulum: aricinū alti
tudine nō excelſius: folio numeroſius q̃ tenuius. Hoc utiliſſimū exiſtimat̃: quia ſub omibus fer̃
foliis fruticat cauliculis peculiaribus. Pōpeianum ꝓcerius caule ab radice tenui: intra folia craſſe
ſcit. Rariora hæc anguſtioraq;: ſed teneritas in dote fit. Frigora nō tolerat. Quibus etiā alunt̃
brutiani: prægrādes foliis: caule tenues: ſapore acuti. Sabellico uſq; in admiratione criſpa ſūt fo
lia: quoꝝ craſſitudo caulē ipſum extenuat: ſed dulciſſimi ꝓhibēt̃ ex oibus. Nuꝑ ſubiere lacutur/
res ex cōualle aricina: ubi quōdā fuit lacus turriſq; quæ r̃manet: capite prægrādes: folio inume
ri. Alii in orbem porrecti. Alii in latitudinē toroſi. Nec plus ullis capitis poſt tritianū: cui peda
le aliquādo cōſpicit̃. Et cima nullis ſerior. Cuicūq; āt generi pruinæ plurimū ſuauitatis cōferūt.
Et niſi obliquo uulnere defendat̃ medulla plurimū nocet. Semini deſtinati nō ſecātur. Eſt etiam
ſua gratia nōnunq̃ plātæ habitu excellētibus. Halmyrida uocant: quoniam niſi in maritimis nō
ꝓueniunt. Nauigatione quoq; lōginqua uiridibus adſeruatis. Statim deſecta ita ne humū attin/
gant: in cados olei quāq̃ ꝓxime ſiccatos obturatoſq; cōdūtur: oī ſpiritu excluſo. Sūt q plantam
in transferēdo alga ſubdita pediculo nitro ue trito: quod tribus digytis capiat̃: celerioꝛs ad ma/
turitatem fieri putent. Sūt q ſemē trifolii nitrūq; ſimul tritū aſꝑgant foliis. Nitꝝ etiam ī coquē/
do uiriditatē cuſtodit. Aut apiciana coctura oleo ac ſale priuſq̃ coquant̃ maceratis. Eſt ītet hær
bas genus inſerendi præciſis germinibus caulis: & in medullam ſemine ex aliis addito. Hoc & ī
cucumere ſilueſtri. Necnon olus quoq; ſilueſtre eſt triū folioꝝ: Diui Iulii carminibus præcipue
iocis militaribus celebratum. Alternis qppe uerſibus exprobrauer̃ lapſana ſe uixiſſe apud dyrra
chiū præmioꝝ ꝑſimoniā cauillantes. Eſt aūt id cima ſilueſtris. Oīum hortēſioꝝ laudatiſſima cura
aſparagis. De origine eoꝝ in ſilueſtribus curis abūde dictū: & qūo eos iuberet Cato in harūdine
tis ſeri. Eſt & aliud genus incultius: aſpago mitius corruda paſſim etiam in mōtibus naſcens: re/
fertis ſuꝑioris germaniæ campis: nō inſcito Tyberii Cæſaris dicto hærbā id quandā naſci ſimil/
limam aſpago. Nā quod in neſide campaniæ inſula ſponte naſcitur lōge optimū exiſtimatur hor
tenſium. Seritur ſpōgiis. Eſt enim plurimæ radicis: altiſſimeq; germinat. Viret thyrſo primum
emicante. Qui caulem educens tēpore ipſo quo faſtigatus eſt in toros ſtringitur. Poteſt & ſemi
ne ſeri. Nihil diligentius cōprehēdit Cato. Nouiſſimūq; libri eſt: ut apꝑeat r̃pentinam ac noui/
tiam uiro curam fuiſſe. Locū ſubigi iubet humidū aut craſſum. Semipedali undiq; interuallo ſeri
ne calcet̃. Præterea ad lineā grana bina aut terna paxillo dimitti. Videlicet ſemine tū tantū ſere
bantur. Id fieri ſecūdum æqnoctium uernū. Stercore ſatiari. Crebro purgari. Caueri ne cū hær
bis euellātur aſparagi. Primo āno ſtramēto ab hyeme ꝓtegi. Vere apiri: ſarriri: rūcari. Tertio
incēdi uerno. Quo maturius incēſus eſt: hoc melius ꝓuenit. Itaq; harūdinetis maxime cōuenit
quæ feſtināt incēdi. Sarriri iubet idem nō ante q̃ aſpagus natus fuerit: ne ī ſarriēdo radices ue/
xentur. Ex eo uelli aſparagum ab radice. Nā ſi defringatur: ſtirpeſcere: & intermori. Velli doñc
in ſemē eat. Id aūt matureſcere ad uer: incēdiq;: ac rurſus cū arparuerint aſpagi ſarriri ac ſterco/
rari. Ac poſt ānos nouē cū iam uetus ſit: digeri ſubacto ſolo ſtercoratoq;. Tū ſpōgiis ſeri ſingu/
loꝝ pedum interuallo. Quin & ouillo fimo noīatim uti: quoniā aliud hærbaſceret: nec qcq̃ po/
ſtea tētatum utilius apparuit: niſi ꝙ circa idus februarii defoſſo ſemine aceruatis puulis ſcrobi/
bus ferunt: plurimūq; maceratum fimo. Dein nexis inter ſe radicibus ſpōgias factaſ poſt æqnoc
tium autūni diſponūt pedalibus interuallis: fertilitate in denos ānos durante. Nullū gratius iis
ſolum q̃ rauēnatium. Hortoꝝ indicauimus corrudā. Hunc intelligimus ſilueſtrē aſpagū: quem
græci orminū aut myacanthō uocāt aliis ue noibus. Inuenio naſci & arietis cornibus tuſis atque
defoſſis. Poterāt uideri dicta omīa quæ in precio ſunt: niſi reſtaret res maximi quæſtus nō ſine
pudore dicenda. Certum ē quippe carduos apud carthaginē magnā cordubāq; præcipue ſeſter
tia ſena milia e ꝓuis iis reddere: quoniā portēta quoq; terraꝝ in ganeā uertimus. Etiā ea quæ re
fugiunt quadrupedes cōſciæ. Carduos ergo duobus mōis ſerūt autūno: plāta & ſemine ante no
nas martias. Plantæq; quæ ex eo diſponētur ante idus nouēbris aut in locis frigidis circa fauo/
nium. Stercorātut etiā ſi placet: latiuſq; ꝓueniūt. Ocimū parilibus optime ſeri ferūt. Quidā &
autūno: iubētq; cū hyeme ſeratur: aceto ſemē perfūdi. Eruca quoq; & naſturtiū uel æſtate uel
hyeme facillimē naſcūtur. Eruca præcipue frigoꝝ cōtēptrix diuerſæ eſt q̃ lactuca naturæ. Con
citatrix ueneris. Iccirco iungitur illi fere in cibis: ut nimio frigori par feruor īmixtus temperamē
tum æquet. Naſturtium nomē accepit a narium tormēto. Et inde uigoriſ ſignificatio prouerbio
id uocabulo uſurpauit ueluti torporem excitātis. In arabia mire amplitudiniſ dicitur gigni. Ruta
quoq; ſeritur fauonio & ab æqnoctio autūni: odit hyemē & humorē ac fimū. Apricis gaudet &

ſiccis:terra ꝗ maxime lateritia. Cinere uult nutriri. Hic & ſemini miſcet̃:ut careat erucis. Auctoritas etiã peculiaris apud antiquos ei fuit. Inuenio muſtũ rutatum populo datum a Cornelio Cethego in cõſulatu collega Q. Flaminii comitiis pactis. Amicitia eſt ei & cum fico in tantum ut nuſq́ lætior ꝓueniat ꝙ ſub hac arbore. Seritur & ſurculo melius in pforatã fabam: inditoq́ ſucco nutrit cõprehẽdẽdo ſurculum. Seritur & a ſe ipſa. Nãq́ incuruato cacumine alicuius rami cum attigerit terrã ſtatim radicatur. Eadem & in ocimo natura: niſi ꝙ difficilius creſcit. Sed durata runcatur nõ ſine difficultate ꝓueniẽtibus ulceribus: ni munitis manibus id fiat: oleo ue defẽſis. Cõciduntur ãt & eius folia: ſeruãturq́ faſciculis. Ab æqnoctio uerno ſerit̃ apiũ ſemine paulum in pila pulſato. Criſpius ſic putant fieri: aut ſi ſatum calcetur cylindro pedibuſ ue. Proprium ei ꝙ colorem mutat. Honos ipſi in achaia coronar̃ uictores ſacri certaminis nemeæ. Eodẽ tẽpore ſerit̃ menta planta: uel ſi nõdum germinat: ſpõgia: minus hæc humido gaudet. Aeſtate uiret. Hyeme flaueſcit. Genus eius ſilueſtre mẽtaſtꝝ eſt. Et hoc ꝓpagatur ut uitis: uel ſi inuerſi rami ſerãtur. Mentæ nomẽ ſuauitas odoris apud græcos mutauit: cũ alioquin mintha uocaretur. Vnde ueteres noſtri nomen declinauerunt. Grato menta menſas odore pcurrit in ruſticis dapibus Semel ſata diutina ætate durat. Cõgruit pulegio cuius natura in coronariis refloreſcẽs ſæpius dicta eſt. Hæc quoq́ ſeruãtur ſimili genere: mentam dico pulegiumq́ & nepitã. Cõdimentoꝝ tamen omniũq́ faſtidiis ciminum amiciſſimum. Naſcitur in ſũma tellur̃ uix hærẽs: & in ſublime tendens. In putribus & calidis maxime locis medio ſerendum uere. Alteꝝ eius genus ſilueſtre: quod ruſticum uocant: alii thebaicum: ſi tritum ex aqua potetur: in dolore ſtomachi prodeſt. In carpẽtina noſtri orbiſ maxime laudatur. Alioqn æthiopico africoq́ palma ẽ. Quidã huic ægyptium præferunt. Sed præcipue oluſatꝝ miræ naturæ eſt.. Hippoſelinũ græci uocãt: alii ſmyrnion. E lachryma caudicis ſui naſcitur. Seritur & radice. Succũ eius q colligũt murræ ſaporẽ habere dicũt. Auctor eſt Theophraſtus murra ſata natum. Hipposelinũ ueteres præcepant in locis incultis lapidoſis iuxta maceriã ſeri. Nunc & repaſtinato ſeritur: & a fauonio poſt ægnoctiũ autũnum. Quippe cũ capparis quoq́ ſeratur ſiccis maxime: area in defoſſu cauata: ripiſq́ undiq́ circũſtructis lapide: alias euagatur p agros: & cogit ſolum ſterileſcere. Florẽt æſtate. Viret uſq́ ad uergiliaꝝ occaſum. Sabuloſis familiariſſimũ. Vitia eius quod trans maria naſcitur diximus inter pegrinos frutices. Peregrinum & careũ gentis ſuæ noĩe appellatũ culmis principale. In quacũq́ terra ſeri uult rõe eadẽ qua oluſatꝝ. Laudatiſſimũ tamẽ in caria: ꝓximũ phrygia. Liguſticũ ſilueſtre eſt. In liguriæ ſuæ mõtibus ſeritur. Vbiq́ ſuauius ſatiuum: ſed ſine uiribus. Panacẽ aliqui uocant. Crateias apud græcos cunilã bubulã eo noĩe appellat. Cæteri fere cunizamidẽ: cunilaginẽ. Thymbrã uero quæ ſit cunila. Hæc apud nos habet uocabulũ & aliud ſatureia dicta ĩ cõdimẽtario genere. Seritur mẽſe februario: origano æmula: Nuſq́ utꝝq́ addit̃: quippe ſimilis effectus. Sed cunilæ ægyptium origanum tantũ præfertur. Peregrinũ fuit & lepidũ. Seritur a fauonio. Dein cum fruticauerit: iuxta terrã præciditur. Tũc runcat̃: ſtercoraturq́. Per biẽniũ hæc. Poſtea iiſdẽ fruticibus utuntur: ſi nõ ſæuitia hyemis ingrauat: quãdo impatiẽtiſſimum eſt frigoꝝ. Exit & in cubitalẽ altitudinẽ: foliis laurinis ſed mollibus. Vſuſq́ eius nõ ſine lacte. Gyt piſtrinis: aniſum & anetũ culinis & medicis naſcuntur. Sagapenũ & ipſum in hortis qdẽ: ſed medicinæ tantum. Sunt quædã comitãtia alioꝝ ſatus: ut papauer: nãq́ cũ braſſica ſeritur. Ac porculaca & eruca cum lactuca. Papaueris ſatiui tria genera. Cãdidum cuius ſemẽ toſtum in ſecunda mẽſa cum melle apud antiquos edebatur. Hoc & panis ruſtici cruſtæ inſpgitur adfuſo ouo ĩhærens. Vbi inferiorẽ cruſtã apio: gytq́ cerilai ſapor̃ cõdiunt. Alteꝝ genus papaueris nigꝝ: cuius ſcapo inciſo lacteus ſuccus exprimitur. Tertium genus rhyan uocãt græci: id noſtri erraticum. Spõte quidem: ſed maturius: cũ hordeo maxime naſcitur: erucæ ſimile: cubitali altitudine: flore ruffo & ꝓtinus deciduo: unde & nomẽ a græcis accepit. De reliquis generibus papaueris ſponte naſcentis docebimus in medicinæ loco. Fuiſſe ãt in honore apud romanos ſemp indicio ẽ Tarqnius Supbus. qui legatis a filio miſſis decutiẽdo papauera in horto altiſſima ſanguinarium illud reſponſum hac facti ambage reddidit. Rurſus alio comitatu æquinoctio autũni ſeruntur coriandrum: anetum: atriplex: maluæ: lapati: cerefolium: quod pederotõ græci uocant: & acerrimum ſapore: ignei effectus ac ſaluberrimum corpori. Sinapi nulla cultura: melius tamẽ planta relata. Quin e diuerſo uis eſt ſato ſemel eo liberare locum: quoniã ſemen cadens ꝓtinus uiret. Vſuſ eius etiã ꝓ pulmentario in patellis decocto citra intellectum acrimoniæ. Coquunt̃ & folia ſicut reliquoꝝ oleꝝ. Sunt ãt trium geneꝝ. Vnum gracile: alteꝝ rapi foliis ſimile: tertium erucæ. Semen optimum ægyptium. Athenĩẽſes napi appellauerunt: alii tapſii: alii ſaurion. Serpylo & ſiſimbrio mõtes pleriq́ ſcatent: ſicut thracia. Aut aquæ deferunt ex iis auulſos ramos: feruntq́. Item ſicyone ex ſuis mõtibus: & athenis: & hymeto. Simili mõ & ſiſimbrium ſerunt. Lætiſſimũ naſcitur in puteoꝝ pietibus & circa piſcinas & ſtagna.

De fœniculo & canabe. Ca. viii.

R Eliqua ſunt ferulacei generis ceu fœniculum: anguibus (ut diximus) gratiſſimum: ad cõdien

da plurima cū inaruerit. Eiq; pq; similis tapsia: de qua diximus inter externos frutices. Deĩde uti
lissima funibus canabis serit̃ a fauonio. Quo densior est eo tenerior. Semē eius cū est maturꝝ ab
æqnoctio autūni defringit̃: & sole aut uēto aut fumo siccatur. Ipsa canabis uellit̃ post uindemiā:
ac lucubratiōibus decorticata purgatur. Optima alabādica: plagaꝝ præcipue usibus. Tria ibi ei⁹
genera. Improbat̃ cortici ꝓximū aut medullæ. Laudatissimū est e medio: quæ mesa uocat̃. Se
cunda milasea. Quod ad ꝓceritatē quidē attinet: rosea agri sabini arboꝝ altitudinē æquat. Fe
rulæ duo genera in pegrinis fruticibus diximus. Semē eius in italia cibus est. Conditur quippe
duratq; in urceis uel anni spatio. Duo ea genera. Caules & racemi. Corymbiam hanc uocant: co
rymbosq; quos condiunt.

De morbis hortoꝝ: & remedia circa formicas & erucas & culices. Ca. ix.

m Orbos hortēsia quoq; sentiunt: sicut reliqua terræ sata. Nanq; & ocimum se necat: dege
neratq; rite in serpillum: & sisimbriū in calaminthan. Et ex semine brassicæ ueteris rapæ fi
unt. Atq; inuicē enecatur cyminū ab uno dorso nisi repurgetur. Est āt unicaule: radice bulbo si
mili: nō nisi in solo gracili nascēs. Alias priuatim cymini morbus scabies. Et ocimū sub caniso
tu pallescit. Omīa uero accessu mulieris mēstrualis flauescunt. Bestiolaꝝ quoq; genera inascun
tur. Napis culices: raphano erucæ: & uermiculi. Itē lactucis & oleri. Vtrisq; hoc amplius lima
ces & cocleæ. Porro uero priuatim aīalia: quæ facillime stercore iniecto capiuntur: cōdētia ĩ id
se. Ferro quoq; nō expedire tangi rutam cunilam mētam ocimū auctor ē Sabinus Tyro in libro
cepuricō. quem Mœcenati dicauit. Item cōtra formicas nō minimū hortoꝝ exitium: si nō sint ri
gui: remedium mōstrauit. Limo marino aut cinere obturatis eaꝝ foraminibus. Sed efficacissime
heliotropio herba necātur. Quidam & aquā diluto latere crudo inimicā eis putant. Napoꝝ me
dicinæ sunt: siliquas una seri: sicut oleꝝ cicer. Arcet enim erucas. Quæ si omisso iā natæ sint: re
mediū absinthii succus decocti inspsus sedi: quā anagoꝝ uocāt. Genus hoc hærbæ diximus. Se
men oleꝝ si succo eius madefactū serat̃: olera nulli aīalium obnoxia futura tradunt. In totum ue
ro nec erucas si palo imponātur in hortis ossa capitis ex eqno genere fœminæ dūtaxat. Auer
sus erucas & cācrum fluuiatilem in medio horto suspēsum auxiliari narrāt. Sūt q sanguineis uir
gis tangant ea: quæ nolunt his obnoxia esse. Infestant & culices hortos riguos præcipue si sunt
arbusculæ aliquæ. Hi galbano accenso fugantur.

Quæ magis sint fortia uel minus: & quibus salsæ aquæ ꝓsint. Ca. x.

n Am quod ad pmutationem seminū attinet: quibusdam ex iis firmitas maior ē: ut coriādro:
betæ: porro: nasturtio: sinapi: erucæ: cunilæ: & fere acribus. Infirmiora aūt sunt atriplici:
ocimo: cucurbitæ: cucumi: & æstiua omīa hybernis magis durāt: minime autē getiū. Sed ex iis
quæ sunt fortissima nullū ultra quadrimatū utile est dūtaxat serendo. Cunilis & ultra tēpestiua
sunt. Peculiaris medicina raphano: betæ: rutæ: cunilæ: in salsis aqs quæ plurimū suauitati & fer
tilitati cōferūt. Cæteris dulcium aquaꝝ rigua ꝓsūt. Vtilissimæ ex iis aquæ frigidissimæ: & quæ
potu suauissimæ. Minus utilis e stagno: & quas silices ĩducūt: quoniā hærbaꝝ semina inuehūt.
Præcipue tamē hymbres alunt. Nā & bestiolæ ĩnascentes necantur.

Rō rigādoꝝ hortoꝝ: & quæ trāslata meliora fiāt: & de succis hortēsioꝝ & saporib⁹ Ca. xi.

h Is horæ rigandi matutina atq; uespa: ne inferuescat aqua sole. Ocimo tantum & meridiana
etiā. Satum celerrime erūpere putāt inter initia feruēti aqua aspsum. Oīa aūt trāslata me
liora grādioraq; fiunt: maxime porri napiq;. In trāslatione & medicina est: desinūtq; sentire iniu
rias: ut getium: porꝝ: raphani: apium: lactucæ. rapa: cucumis. Omīa āt siluestria fere sūt: & fo
lus minora & caulibus: succo acriora: sicut cunila: origanū: ruta. Solūmō ex omibus lapatū silue
stre melius. Hoc insatiuū rumex uocatur: nasciturq; fortissimū. Tradit̃ semel satū durare: nec un
quā uitiari terra maxime iuxta aquā. Vsus eius cū ptisana tantū in cibis leuiorem gratiorēq; sa
porem præstat. Siluestre ad multa medicamenta utile est. Adeoq; nihil amisit cura ut carmine
quoq; cōprehēsum repperim: in fabis caprini fimi singulis cauatis: si porri: erucæ: lactucæ: apii:
intubi: nasturtii semina inclusa serātur: mire ꝓuenire. Quæ sunt siluestria eadē ĩ satiuis sicciora
intelligunt̃ & acutiora. Nāq; & succoꝝ saporꝝq; dicenda differētia est: uel maior in iis q̃ pomis.
Sunt aūt acres cunilæ: origani: nasturtii: sinapis. Amari absinthii: centaureæ. Aquatiles cucu
meris: cucurbitæ: lactucæ. Acuti tantū cunilæ. Acuti & odorati apii: aneti: fœniculi. Salsus tā
tum e saporibus nō nascit̃: aliquādo extra insidit pulueris mō: & circulis tantū aquæ ut intelliga
tur uana ceu pleꝝq; uitæ psuasio. Panax pipis saporem reddit: magis etiā siliquastrū: ob id pipi
tidis noīe accepto. Libanotis odorē thuris: murra myrrhæ. De panace abūde dictū est. Libano
tis locis putridis & macris ac roscidis serit̃. Radicē habet olusatri: nihil a thure differētē. Vsus
eius post ānum stomacho saluberrimus. Quidā eam noīe alio rosmarinū appellāt. Et smyrniu;
olus seritur iisdem locis. Murraq; radicem recipit. Eadē & siliquastro satio. Reliqua a cæteris &
odore & sapore differunt: ut anetum. Tātaq; est diuersitas atq; uis. ut nō solum aliud alio mute
tur: sed etiā in totū auferatur. Apio eximi in coctis ausoniis aceto: in eodē cellario in saccis odo

rem uino grauem. Et hactenus hortensia dicta sint cibo℞ gratia dũtaxat. Naximũ qdem opus ĩ iisdẽ naturæ restat: quoniã ꝓuentus tantũ adhuc sũmasq̃ quasdã tractauimus. Vera aũt cuiusq̃ natura nõ nisi medico effectu prænosci potest: opus ingens occultũq̃ diuinitatis: & quo nullũ reperiri possit maius. Ne singulis id rebus cõtexeremus. iusta fecit rõ: cum ad alios medendi desideria ptinerẽt: lõgis utriusq̃ dilationibus futuris si miscuissemus. Nũc suis quæq̃ partibus cõstabunt: poterunt a uolẽtibus iungi.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER .XX. PROHEMIVM

m AXIMVM HINC OPVS NATVRAE ORDIEMVR & cibos suos hoĩ narrabimus: fateriq̃ cogemus ignota esse p quæ uiuat. Nemo id paruũ ac modicũ existimauerit noĩum uilitate deceptus. Pax secum ĩ his aut bellum naturæ dicet̃: odia amicitiæq̃ re℞ surda℞ ac sensu carentiũ. Et quo magis miremur omĩa ea hominũ cã quod græci simpathiam appellauere: qbus cũcta cõstãt: ignes aquis restinguẽtibus: aquã sole deuorãte: luna pariẽte: altero alterius iniuria deficiẽte sydere. Atq̃ ut a sublimioribus recedamus: ferrũ ad se trahẽte magnete lapide: & allio rursus abigẽte a sese. Adamãtem opum gaudiũ infragilẽ omĩ cætera ui & ĩuictũ sãguine hircino rũpente. Quæq̃ alia ĩ suis dicemus locis paria uel maiora mira. Tantum uenia sit a minimis: sed a salutaribus ordiemur. Primumq̃ ab hortensibus.

De cucumere siluestri & elaterio. C. i.

c Vcumim siluestrẽ esse diximus multo infra magnitudinẽ satiui. Ex eo fit medicamẽtũ quod uocatur elateriũ succo expresso e semine. Cuius causa nisi maturius incidat̃: semẽ exilit oculo℞ ẽt piculo. Seruatur aũt decerptus una nocte. Postero die incidit̃ harũdine. Semẽ quoq̃ cinere cõspgitur ad coercendã succi abũdantiã. Qui expressus suscipitur aqua cælesti: atq̃ subsidet. Deinde ĩ sole cogit̃ in pastillos ad magnos mortaliũ usus. Obscuritates & uitia oculo℞ sanat: gena℞q̃ ulcera. Tradunt hoc succo tactis radicibus uitiũ nõ attigi uuas ab auibus. Radix ãt ex aceto cocta podagris illinit̃. Succoq̃ dẽtiũ dolori medetur. Arida cũ resina ĩpetiginẽ & scabiẽ quã psorã & lichenas uocãt. Parotidas & panos sanat. Et cicatricibus colorẽ reddit. Et folio℞ succus auribus surdis cũ aceto instillatur. Elateriũ tẽpestiuũ est autũno. Nec ullum ex medicamẽtis lõgiore æuo durat. Incipit a trimatu. Si qs recentiore uti uelit: pastillos in nouo fictili igne lento ĩ aceto domet. Idq̃ melius quo uetustius erit. Quẽ iã ducentis annis seruatũ esse auctor ẽ Theophrastus. Et usq̃ ab qnquagesimũ lucerna℞ lumina extinguit. Hoc enĩ ueri expimentũ est: si ad motũ priusq̃ extinguat sintillare sursũ ac deorsũ cogat: Pallidũ ac leue hærbaceo: ac scabro melius: ac leniter ama℞. Putãt cõceptus adalligato semine adiuuari: si terrã nõ attigerit. Partus uero si in arietis lana alligatũ inscientis lũbis fuerit: ita ut ꝓtinus ab ea eximatur: & rapiatur extra domũ ipsam. Cucumim q magnificant nasci præcipuũ in arabia: mox cyrenis. Alii in arcadia tradunt similẽ heliotropo. Cuius inter folia & ramos ꝓuenire magnitudine nucis iuglandis semẽ. Esse ãt ad spẽm scorpionis cauda reflexa: sed cãdida. Aliqui ẽt ab eo scorpionũ cucumim uocãt: efficacissimũ cõtra scorpionũ ictus: & semine & elaterio. Et ad purgãdum ute℞ aluosq̃. Modus portione uiriũ ab dimidio obolo ad solitũ. Copiosius necat. Sic & contra phthiriasin bibitur. Et hydropises illitum. Anginas & arterias cum melle & oleo uetere sanat.

De anguino cucumere: siue erratico: & de satiuo: & de pepone. Ca. ii.

m Vlti hunc esse apud nos qui anguinus uocat̃: ab aliis erraticus arbitrãt̃. Quo decocto spsa mures de eius medicina nõ attingunt. Idẽ podagris cũ articulo℞ morbis decoctũ in aceto illinunt præsẽtaneo remedio. Lũbo℞ uero dolori semine sole siccato dein trito. xxx. denario℞ põdere in hemina dato aquæ. Sanat & humores subitos illitũ cũ lacte mulie℞. Purgat eas elaterium. Sed grauidis abortũ facit. Suspiriosis ꝓdest. Morbo uero regio in nares cõiectũ. Lẽtigines & maculas e facie tollit in sole illitũ. Multi eadẽ oĩa satiuis attribuunt. Magnũ ẽt in eis momenti. Nãq̃ & eo℞ semen quãtũ tres digyti apprehẽderint cũ cumino tritũ potũq̃ in uino tussiẽtibus auxiliatur. Sed & phreneticis in lacte mulieris. Et dysentericis acetabuli mensura. Purulẽta ãt expuentibus cũ cumino pari pondere. Et iocineris uitiis in aqua mulsa. Vrinã mouet ex uino dulci. Et in renũ dolore clysteribus simul cũ cumino infundit̃. Pepones refrigerant maxime in cibo: & emolliunt aluũ. Caro eo℞ epiphoris oculo℞ aut doloribus ĩponit̃. Radix sanat ulcera concreta in modũ faui: quẽ cæreõ uocãt. Eadẽ cõtra uomitiones siccatur ĩ farina tusa. Dat̃ quattuor obolis in aqua mulsa: ita ut q biberit qngentos postea passus ãbulet. Hæc farina & ĩ smegmata

adiicit̃. Cortex quoq; uomitionē mouet: faciē purgat. Hoc & folia cuiuscunq; satiui illita. Eadē
cū melle epinyctidas sanāt. Cū uino canis morsus. Itē multipedē: ipa græci uocant: oblōgā: pi/
losis pedibus: pecori præcipue nociuā. Morsum tumor isequtur: & putrescit locus ipse. Cucumis
odore defectū aī. Coctos deraso cortice ex oleo aceto & melle iucundiores esse certū est.

De cucurbita siluestri & rapo. Ca. iii.

c Vcurbita siluestris quoq; inuenitur sōphos a græcis appellata inanis: unde & nomē: digy
tali crassitudine: nō nisi in saxosis nascens. Huius cōmāducatæ succus stomacho admodum
prodest. Colocinthis uocatur alia: ipsa plena: sed minor ꝙ satiua. Vtilior pallida: quando eius
sunt medicinæ: Hærbacea arefacta ꝑ se inanit aluum. Infusa quoq; clysteribus intestinoꝝ oīum
uitiis medetur & renū: & lūboꝝ: & paralisi eiecto semine. Aqua mulsa in ea coqtur ad dimidias:
sic tussienti infundit̃ obolis quattuor. Prodest & stomacho farinæ aridæ pilulis cū decocto mel/
le sūptis. In morbo uero regio utiliter semina eius insumuntur & ꝓtinus aqua mulsa. Carnes ei⁹
cū absinthio & sale dentium dolorē tollunt. Succus uero cum aceto calefactus mobiles sistit. Itē
spinæ & lumboꝝ ac coxaꝝ dolores: cum oleo si infricet̃. Præterea miꝝ dictu. Semina eius si fue
rint pari numero adalligata febribus sanar̃ dicuntur: quas græci pihodicas uocāt. Satiuæ quoq;
rasæ succus tepefactus auribus medetur. Caro eius interior sine semine clauis dedum & suppu/
rationibus: quæ græci uocāt apostemata. Decoctæ āt uniuersæ succus dētium motus stabilit.
Dolores inhibet. Vinum cum ea feruefactum oculoꝝ etiā īpetus. Folia eius etiā cum recētibus
cupressi cōtusa & īposita. Ipsa quoq; tosta in argilla ac trita cum adipe anseris uulneribus mede/
tur. Necnō ramētis corticis recentes podagras refrigerat: & ardores capitis: & maxīe īfantum.
Et ignes sacros de strigmētis uelis īpositis uel seminibus. Succus ex strigmētis illitus cum rosa/
ceo & aceto febrium ardores refrigerat. Aridæ cinis īpositus mire combusta sanat. Chrysippus
medicus dānabat eas in cibis. Sed oīum cōsensu stomacho utilissimæ iudicā tur: & interaneoꝝ ue
sicaꝝq; exulceratiōibus. Est & rapo uis medica. Perniones feruēs īpositum sanat. Itē frigus pel/
lit e pedibus aqua decoctus. Et ius fernens podagris etiā frigidis medet̃. Et crudum tulum cum
sale cuicunq; uitio pedum. Semē illitum & potum in uino cōtra serpētes & toxica salutare esse ꝓ
ditur. A multis uero antidoti uim habere in uino & oleo. Democritus in totum eum abdicauit
in cibis ꝓpter inflationes. Diocles magnis laudibus extulit: etiā uenerē stimulari ab eo ꝓfessus
Item Dionysius. Magisq; si eruca condiretur. Tosta quoq; articuloꝝ dolori cum adipe ꝓdest.
Siluestre rapum in aruis maxime nascitur: fruticosum: semine candido: duplo maiore ꝙ papaue
ris. Hoc ad albicandā cutē in facie totoq; corpore utunt̃ mixta urina pari mensura. Nā (ut supra
diximus) erui: hordei: & tritici: & lupini radix ad oīa īutilis.

De napoꝝ differētiis: & raphano siluestri: & raphano satiuo: & pastinaca. Ca. iiii.

n Apoꝝ duas differentias & in medicina græci seruant. Angulosis folioꝝ caulibus florētes:
& quod bunion uocant: purgationibus fœminaꝝ & uesicæ. Et urinæ utile decoctū potū ex
aqua mulsa: uel succi drachma. Semē dysentericis tostū tritū in aqua calida e cyathis quattuor.
Sed urinā inhibet: si nō lini semen una bibat̃. Alteꝝ genus buniada appellant: & raphano & ra/
po simile. Seminis præclari cōtra uenena: ob id & ātidotis utunt̃ illo. Raphanū & siluestre ēe di
ximus. Laudatissimū in arcadia: quāq; & alibi nascit̃: utilior urinæ dūtaxat eiiciendæ. Cætero bi
lem detrahit. Præterea cortices in uino. Præterea quæ circa eos dicta sunt stomachū purgant.
pituitā extenuant: urinam cōcitant. Est æstiuosus in italia & armoratiā uocant satiuā. Satiui ue/
ro decocti mane poti ad ternos ciathos cōminuunt & eiiciunt calculos. Idē in posca decocti con/
tra serpētiū morsus illinuntur. Ad tussim etiā mañ ieiunis raphanus ꝓdest cū melle. Semē eoꝝ
tostū ipsūq; cōmanducatū ad lagaraponō. In aqua foliis eius decoctis bibere uel succū ipsius cy
athis binis. Cōtra phlegmoni ipsos illinere tusos utile. Inchoātibus uero recētē corticē cū mel/
le. Veternosis āt ꝙ acerrimos mandere. Semenq; tostū dein cōtritū cū melle suspiriosis. Idē &
cōtra uenena ꝓsunt. Cæteꝝ cerastis scorpionibus aduersat̃: uel ipso semine infectis manibus im
pune tractabilibus. Imposito raphano scorpionibus moriunt̃. Salutares & cōtra fungoꝝ aut hy
striominæ uenena æque ut Nicander tradit. Et cōtra uiscū quoq; dari Apollodori duo iubent
scyllæus & tarentinus. Scyllæus semen ex aqua tritū: tarentinus succū. Lyenē itē extenuat. Io/
cineri ꝓsunt: & lūboꝝ doloribus. Hydropicis quoq; ex aceto aut sinapi sūpti & lethargicis. Pra
xagoras & iliosis dandos censet. Plistonices & colicis. Intestinoꝝ ulcera sanāt. At purulēta præ
cordioꝝ si cū melle edant̃. Quidā ad hæc coquere eos in luto illitos malunt. Sic & fœminas pur
gari. Ex aceto & melle sūpti intestinoꝝ aīalia detrahūt. Itē ad tertias decocto eoꝝ poto cū uino
entherocelis ꝓsunt. Sanguinē quoq; inutilē sic extrahunt. Medius ad hæc & sanguinē excrean/
tibus coctos dari iubet. Et puerperis ad lactis copiā augēdā. Hippocrates capillos flu/
fluos fricari raphanis: & super ūbilicū īponi cōtra tormenta uuluæ. Reducūt & cicatricē ad colo
rē. Semen quoq; ex aqua īpositū sistit ulcera. quæ phagedenas uocant. Democritus uenerē hoc
cibo stimulari putat. Ob id fortassis uoci nocere aliq tradiderūt. Folia quæ in oblōgis tantū na/

ſcuntur excitare oculoꝝ aciē dicuntur. Vbi uero acrior raphani medicina admota ſit: hyſopū dari
ꝓtinus īperant. Hæc anthipathia ē. Et auriū grauitati ſuccū raphani inſtillant. Nā uomituris ſū
mo cibo eſſe eos utiliſſimū eſt: Paſtinacæ ſimile hibiſcum: quod molochen agrian uocant: & aliq
pliſtolochiā. Vlceribus: chartilagini oſſibus fractis medetur. Folia eius ex aqua pota aluum ſol/
uunt: ſerpentes abigunt. Apum: ueſpaꝝ: crabronū ictibus illita medētur. Radicē eius ante ſolis
ortū erutā inuoluunt lana coloris quē natiuū uocant. Præterea ouis quæ fœminā pepit. Stru/
miſqꝫ uel ſuppuratis alligant. Quidā ad hunc uſū auro effodiendā cenſent. Cauēdūqꝫ ne terram
attingant. Celſus podagris quæ ſine tumore ſunt radicē eius in uino decoctā īponi iubet.

De ſtaphylino ſiue paſtinaca & gigidio & ſiſere & ſeſili & inula & de cepe ſilueſtri. Ca.v.

a Lteꝝ genus eſt ſtaphylinos: quod paſtinacā erraticā uocant. Eius ſemē cōtritū & ī uino po
tū tumentē aluū & ſuffocationes mulieꝝ doloreſqꝫ lenit: in tantū ut uuluas corrigat. Illitū
quoqꝫ paſſionibus uētris eaꝝ ꝓdeſt. Viris uero ꝓdeſt cū panis portiōe æqua tritū. Ex uino po
tū cōtra uentris dolores. Pellit & urinā: & phagedenas ulceꝝ ſiſtit recens cū melle īpoſitū. Vel
aridæ farinæ inſpſā radicē eius. Dieuces cōtra iocineris ac lyenis: iliū: lumboꝝ: & renū uitia ex
aqua mulſa dari iubet. Cleophantus & dyſentericis ueteribus. Philiſton in lacte coqt: & ad ſtrā/
guriā dat radicis uncias quattuor. Ex aqua hydropicis: ſimiliter & opiſtotonicis: & pleureticis:
& comitialibus. Habentes eā feriri a ſerpentibus negantur. Aut q āte guſtauerint nō lædi. Per
cuſſis īponitur cū axungia. Folia cōtra cruditates manduntur. Orpheus amatoriū ineſſe ſtaphyli
no dixit: fortaſſis quoniā uenerē ſtimulari hoc cibo certū eſt. Ideo cōceptus adiuuare aliq ꝓdi/
derunt. Ad reliqua & ſatiua pollet. Efficacior tamē ſilueſtris: magiſqꝫ in petroſis nata. Semen ſa
tiuæ quoqꝫ cōtra ſcorpionū ictus ex uino aut poſca ſalutare eſt. Radice eius circūſcalpti dentes
dolore liberantur. Syria in hortis opoſiſſima. Inde quoqꝫ ē ꝓuerbiū græcis. Multa ſyroꝝ ole
ra. Simillimā ſtaphylino hærbā ſerit: quā alii gigidiō uocant: tenuius tamē & amarius: eiuſdēqꝫ
effectus eſt. Coctū crudūqꝫ ſtomachi magna utilitate. Siccat enī ex alto omēs humores eius. Si
ſer erraticū ſatiuo ſimile eſt & effectu. Stomachū excitat. Faſtigiū aſtergit. Ex aceto laſerpitiato
ſūptū: aut ex pipe & mulſo: uel ex garo urinā ciet (ut Opinion credit) & uenerē. In eadē ſentētia
eſt Diocles. Præterea cordi cōuenire cōualeſcentiū. Aut poſt multas uomitiones pcꝫ utile. He
raclides cōtra argentū uiuū dedit. Et ueneri ſubinde offenſantē ægriſqꝫ ſe recolligentibus. Hūc
Heſius ideo ſtomacho utile uideri dixit: quoniā nemo tres ſiſeres edendo cōtinuaret. Eſſe tamē
utile cōualeſcentibus: & ad uitā tranſeuntibus. Satiui priuatim ſuccus cū lacte caprino potus ſi/
ſtit aluū. Et quoniā pleroſqꝫ ſimilitudo nominū græcoꝝ cōfundit: cōteximus & de ſeſili: ſed hoc
eſt uulgaris notitiæ. Optimū maſilienſe. Lato enim grano & fuluo eſt. Secundum æthiopicū ni
grius. Creticū odoratiſſimum omnium. Radix iucundi odoris eſt. Semē eius eſſe & uultures di/
cuntur. Prodeſt homini ad tuſſim ueterē. Rupta: cōuulſa: & in uino albo potum. Itē opiſtotho
nicis: & iocineꝝ uitiis: & torminibus: & ſtranguriæ: duaꝝ aut trium ligulaꝝ menſura. Sunt & fo/
lia utilia: ut quæ ptus adiuuent etiā quadrupedum. Hoc maxime paſci dicuntur ceruæ pituræ.
Illinitur & igni ſacro. Multum in ſūmo cibo cōcoctionibus confert uel folio uel ſemine. Quadru
pedum quoqꝫ aluum ſiſtit: ſiue tritum potui infuſum: ſiue mandendo cōmanducatum e ſale. Bo/
um morbis medet: uel ſi cōtritum infundit. Inula quoqꝫ a ieiunis cōmāducata dentes cōfirmat:
ſi ut eruta eſt terrā nō attingit. Cōdita tuſſim emundat. Radicis uero decoctæ ſuccus tineas pel
lit. Siccata āt in umbra farina tuſa & cōuulſis & Inflationibus & arteriis medet. Venenatoꝝ mor
ſus abigit. Folia ex uino lumboꝝ dolori illinuntur. Cepæ ſilueſtres nō ſatiuæ olfatu ipſo & dela
chrymationi & caligini medentur. Magis uero ſucci inuctione. Sōnum etiā facere traduntur. Et
ulcera oris ſanare cōmanducatæ cum pane. Et canis morſus uirideſ ex aceto illitæ: aut ſiccæ cum
melle & uino: ita ut poſt diē tertium ſoluatur. Sic & tritæ ſanāt. Toſtā in cinerē epiphoris mul/
ti impoſuere cum farina hordeacea. Et genitalium ulceribus. Succo & cicatrices oculoꝝ & albugi
nes & argemas inunxere: & ſerpentium morſus: & omnia ulcera cum melle. Item auriculaꝝ cum
lacte mulieꝝ. Eſt in iiſdē ſonitum ac grauitatē emēdantes cum adipe anſerino aut cum melle ſtil
lauere. Et ex aqua bibendum dederunt repēte obmuteſcētibus. In dolore quoqꝫ ad dentes col/
luendos inſtillauere: & plagis beſtiaꝝ omnium priuatim ſcorpionum. Alopecias fricuere & pſo/
ras tuſis cepis. Coctas dyſētericis ueſcēdas dedeř. Et cōtra lumboꝝ dolores. Purgamēta quoqꝫ
eaꝝ cremata in cinerē illinentes ex aceto ſerpētium morſibus. In ipſas quoqꝫ multipedes ex ace/
to. Reliqua inter medicos mira diuerſitas. Proximi inutilia eſſe præcordiis & cōcoctioni. Inflati
oneqꝫ & ſiti facere dixerunt. Aſclepiadis ſchola ad ualidū quoqꝫ colorē profici in cibo. Et ſi ſuccū
ieiuni quottidie edāt firmitatē ualitudiuis cuſtodiri. Stomacho utilia eſſe: ac ſpiritus agitationi.
Ventrē mollire. Hæmorrhoidas pellere ſubditas ꝓ balanis. Succū cū ſucco fœniculi cōtra inci
pientes hydropiſes mire ꝓficere. Itē contra anginas rutæ & melle. Excitari eiſdē lethargicos.
Varro quæ ſale aut aceto piſa eſt arefactaqꝫ uermiculis nō infeſtari auctor eſt.

De porro ſectiuo & capitato: & de allio. Ca.vi.

p Orro sectiuo profluuia sanguinis sisti in naribus cõtrito eo obturatis: uel gallæ mixto: aut
mẽtæ. Item ex abortu ꝓfluuia poto succo cũ lacte mulierꝝ. Tussi etiã ueteri: ac pectoris &
pulmonis etiã uitiis medetur. Illitis foliis sanãtur ambustæ epinyctides: ita uocat̃ ulcus aciẽ he
betãs: & in angulo oculi ꝑpetim humor emanãs. Quidã eodẽ noĩe appellãt pustulas liuẽtes: ac
noctibus inquietantes. Et alia ulcera cũ melle trito. Vel bestiarꝝ morsus ex aceto. Itẽ serpentiũ
aliorꝝ uitia cũ felle caprino uel pari mensura mulsi. Stridores cũ lacte mulieris. Capitis dolores:
si in nares fundatur. Dormituris ue in aurẽ duobus succi coclearib⁹: uno mellis. Succus & ad ser
pentiũ scorpionũq; ictus in potũ bibit̃ cũ mero: & ad lũborꝝ dolores cũ uino hemina potus. San
guinẽ uero excreãtibus & phthisicis distillatiõibus lõgis uel succis: uel ex ipso cibo ꝓdest. Item
morbo regio uel hydropicis. Et ad renũ dolores cũ ptisanæ succo acetabuli mẽsura. Idẽ modus
cum melle uuluas purgat. Tostus uero edit̃ & cõtra fungorꝝ uenena. Imponitur & uulneribus.
Venerẽ stimulat. Sitim sedat. Ebrietates discutit. Sed oculorꝝ aciẽ hebetare traditur. Inflationẽ
quoq; facere: quæ tamen stomacho nõ noceat: uentrẽq; molliat. Voci splendorem affert. Capi
tato maior est ad eadem effectus. Sãguinẽ reiicientibus succus cũ caule aut thuris farina uel acai
cia datur. Hippocrates & sine alia mixtura dari iubet. Vuluasq; cõtractas aperiri putat. Fœcun
ditatẽ etiã fœminarꝝ hoc cibo augeri. Cõtritum ex melle ulcera purgare. Tussi & distillationes
thoracis. Pulmonis & arteriæ sanat uitia datũ in sorbitione ptisanæ. Vel crudũ præter capita sinẽ
pane ita ut alternis diebus sũmat̃. Vel si purulenta excreãt̃. Sic & uoci uel ueneri sõnoq; multũ
cõfert. Capita bis aqua mutata cocta aluũ sistũt: & inflationes ueter̃s. Cortex decoctus illitusq;
inficit canos. Allio magna uis: magnæ etiã utilitates cõtra aquarꝝ & quorꝝlibet locorꝝ mutatiões.
Serpentes abigit & scorpiones odore. Atq; ut aliq tradidere ad bestiarꝝ oĩum ictibus medetur.
Potu uel cibo uel illitu priuatim cõtra hemorrhoidas ꝓdest. Cũ uino reddit uomitũ. Ac ne con
tra araneorꝝ aut muriũ uenenatũ morsũ ualere miremur: aconitũ quod alio noĩe pardaliãches uo
catur depellit. Itẽ hyoscyamũ cõtra canis morsus. Inq; uulnera cũ melle ĩponit̃. Ad serpẽtiũ q/
dẽ ictus potũ cũ restibus suis. Efficacissime ex oleo illinit̃. Attritisq; corporꝝ ptibus. Vel si uesi/
ca intumuerit. Quin & suffitu eo secundos partus euocari existimauit Hippocrates: cinere eorũ
cũ oleo capitis ulcera manãtia sanitati restituens. Suspiriosis coctũ aliq crudũ id dedere. Diocles
hydropicis cũ centaurea aut in fico duplici ad euacuãdã aluũ. Quod efficacius præstat uiridi cuꝫ
coriãdro in mero potũ. Suspiriosis aliqui & tritum in lacte dederunt. Praxagoras & contra mor/
bũ regiũ uino miscuit. Et cõtra ileũ in oleo & pulte sic illinẽs. Strumis quoq;. Antiq & insaniẽti
bus dabãt crudũ. Diocles phreneticis elixũ. Cõtra anginas tritũ imponi & gargarizare prodest.
Dentiũ dolorẽ tribus capitibus in aceto tritis ĩminuit. Vel si decocta aqua colluãt̃: addaturq; ip
sum in caua dẽtiũ. Auribus etiã instillatus succus cũ adipe anserino. Phthiriases & prurigines po
tum. Tusum itẽ cũ aceto & nitro. Cõpescit distillationes cũ lacte coctũ uel tritũ pmixtũ ue caseo
molli. Quo genere & raucitatẽ extenuat. Vel phthisin in fabæ sorbitione. In totũ aũt coctũ uti
lius est crudo: elixumq; tosto. Sic & uoci cõfert. Tineas & reliqua aĩalia interaneorꝝ pellit ĩ ace/
to mulso coctũ. Tenasmo in pulte medet̃. Tẽporꝝ doloribus illitũ elixũ & pustulis coctũ cũ mel
le: deinde tritum. Tussi cũ adipe uetusto decoctũ uel cum lacte. Aut si sanguis etiã excreet̃: uel
purulenta sint. Et pituitæ sub pruna coctum potum & cum mellis pari mõ sumptum. Conuulsis
& ruptis cum sale & oleo. Nã cum adipe tumores suspectos sanat. Extrahit fistulis uitia cum sul
phure & resina etiã harundines cum pice. Lepras: lichenas: lẽtigines exulcerat: sanatq; cum ori/
gano. Vel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & sacros ignes. Sugillata aut liuentia ad colorẽ re
ducit. Cõbustum ex melle credunt & comitialẽ morbum sanare: si qs eo in cibo utat̃ ac potione.
Quartanas quoq; excuter̃ potum caput unum cum laserpitii obolo. In uino austero tussi: & alio
mõ acceptum. Suppurationes q̃tasslibet sanat: fractæ incoctum fabæ atq; ĩ cibo sumptum do/
nec sanitatẽ restituat. Facit & sõnos: atq; in totum rubicundiora corpora. Venerẽ quoq; stimu/
lat cum coriãdro uiridi tritum potumq; e mero. Vitia eius sunt ꝙ oculos hebetat. Inflatiões fa/
cit: Stomachum lædit copiosius sumptum. Sitĩ gignit. Cæterꝝ cõtra pituitã & gallinæ & gallina
ceis prodest. Mixtum farre in cibo iumentis urinam reddere: atque non torqueri tradunt: si eo
trito natura tangatur

De lactuca siluatica siue caprina: & esopo: & isati: & lactuca siluestri. Ca. vii.

l Actucæ spõte nascentis primum est genus eius quã caprinã uocãt. Qua pisces in mare de
iecta ꝓtinus necãtur qui sunt in ꝓximo. Huius lac expissatum mox in aceto põdere obolo
rum duum adiecto aquæ uno cyatho hydropicis dat̃. Caule & foliis cõtusis aspso sale nerui incisi
sanãtur. Eadẽ trita ex aceto colluta matutinis bis e mẽse dentium dolorẽ ꝓhibet. Alterꝝ est ge/
nus quod græci esopon uocãt. Huius folia trita & cum polenta illita ulceribus medent̃. Hæc in
aruis nascit̃. Tertium genus est ĩ siluis nascens isatin uocãt. Huius folia trita cum polenta uulne
ribus ꝓsunt. Quarto infectores lanarꝝ utuntur: quod siluaticum uocãt. Simile erat lapato foliis
nisi ꝙ plura habet: & nigriora. Sanguinẽ sistit. Phagedenas & putrescentia ulcera quæ serpunt

ſanat. Item tumores ante ſuppurationem. Contra ignem ſacrum radice uel foliis prodeſt uel ad lyenes pota. Hæc ꝑpria ſingulis. Cõia aũt ſpõte naſcẽtibus: cãdor caulis: iterdũ cubitali lõgitudine: thyrſo & foliis ſcabricia. Ex his rotunda folia & breuia habẽtẽ ſunt q hieraciã uocẽt: quoniã accipitres ſcalpẽdo eã: ſuccoq́ꝫ oculos tingẽdo obſcuritatẽ cũ ſenſere diſcutiãt. Succus oĩbus cãdidus: uiribus quoq́ꝫ papaueri ſimilis. Carpit̃ per mẽſes inciſo caule. Cõditur ĩ fictili nouo ad multa præclarus. Sanat oĩa oculoꝝ uitia cum lacte mulieꝝ. Arcet nubeculas: cicatrices aduſtiones q́ꝫ oẽs: præcipue caligines. Imponit̃ etiã oculis ĩ lana cõtra epiphoras. Itẽ ſuccus aluum purgat ĩ poſca potus ad duos obolos. Serpẽtiũ ictibus medet̃ ĩ uino potus. Et folia toſta thyrſuſq́ꝫ triti ex aceto bibũtur. Vulneri illinũtur maxime cõtra ſcorpionũ ictus. Veꝝ cõtra lõgiã cõmixto uino ex aceto. Aliis quoq́ꝫ uenenis reſiſtũt: exceptis quæ ſtrãgulãdo necãt: aut iis quæ ueſicæ nocẽt: Itẽ pſimythio excepto. Imponũt̃ & uẽtri ex melle atq́ꝫ aceto ad detrahẽda uitia alui. Vrinæ difficultates ſuccus emẽdat. Cratenas eum & hydropicis obolis duobus in aceto cyatho uini dari iubet. Quidã & e ſatiuis colligũt ſucco minus efficaci. Peculiares eaꝝ uires ꝑtim iã dictæ ſũt. Sõnũ faciẽdi: uenerẽq́ꝫ ĩhibẽdi: æſtũ r̃frigerãdi: ſtõachũ purgãdi: ſãguinẽ augẽdi. Nũc ñ paucæ ĩ ſtãt qm̃ & ĩflatiões diſcutiũt: ructuſq́ꝫ leneſ faciũt. Cõcoctiões adiuuãt. Cruditatẽ ipſæ nequaq́ꝫ faciũt: nec ulla reſ maiorẽ ĩ cibiſ auiditatẽ incitat ĩhibetq́ꝫ. Eadẽ ĩ cã alterutriq́ꝫ modus eſt. Sic & aluũ copioſiores ſoluũt. Modicæ ſiſtunt. Lẽticiã pituitæ digerũt. Atq́ꝫ ut aliq tradiderunt: ſẽſum purgãt. Stomachos diſſolutos utiliſſime adiuuãt. Vrinæ uſus adiuuãt: & oxyporoboli aſpitatẽ addito dulci acrementũ aceti tempãtes. Si craſſior pituita ſit: ſcyllite aut uino abſinthite. Si & tuſſis ſẽtiatur hyſopite admixto. Dãtur cœliacis cũ intubo erratico: & ad duriciam præcordioꝝ. Dãtur & melãcholicis cãdidæ copioſiores: & ad ueſicæ uitia. Praxagoras & dyſẽtericis dedit. Ambuſtis quoq́ꝫ ꝓſunt recẽtibus prius q̃ꝫ puſtulæ fiãt cum ſale illitæ. Vlcera etiã quæ ſerpunt coercẽt initio cũ aſſo nitro. Mox in uino tritæ. Igni ſacro illinũtur. Cõuulſa & luxata caulibus tritis cum polẽta ex aqua frigida leniunt. Eruptiões papulaꝝ ex uino & polẽta. In colera quoq́ꝫ coctas patellis dederunt. Ad quod utiliſſimæ q̃ꝫ maxime caule: ſed amaræ. Quidã lacte ĩfundunt. Deferuefecti ii cauleſ & ſtomacho utiliſſimi traduntur. Sicut ſõno & ſatiua maxime lactuca & amara lactẽſq́ꝫ: quã miconidẽ uocauimus. Hoc lac & oculoꝝ claritati cum muliebri lacte utiliſſimum eſſe præcipitur: dum tẽpeſtiue capiti inungunt̃. Oculoꝝ quoq́ꝫ uitiis quæ frigore in iis facta ſunt. Miras & alias inuenio laudes. Thoracis etiã uitiis prodeſſe nõ ſecus q̃ꝫ ãbrotonum cum melle attico. Purgari & fœminas hoc cibo. Semẽ ſatiuaꝝ cõtra ſcorpiões dari. Semĩe trito ex uino poto & libidinum imaginatiões ĩ ſõno cõpeſcit. Tẽtãtes aquas nõ nocer̃ lactucã edẽtibus. Quidã tamẽ frequẽtiores in cibo officere claritati oculoꝝ tradiderunt.

De generibus betæ & intubis & cichorio & ſeri genera duo. Ca. viii.

n Ec beta ſine remedio eſt utraq́ꝫ. Siue cãdidæ ſiue nigræ radix recẽs & madefacta ſuſpẽſa funiculo cõtra ſerpẽtium morſus efficax ẽe dicitur. Cãdida beta cocta & cum allio crudo ſumpta cõtra tineas. Nigræ radices ita ĩ aqua coctæ pruriginẽ tollunt. Atq́ꝫ in totum efficatior eſſe traditur nigra. Succus eius capitis dolores ueteres & uertigines. Itẽ ſonitum aurium ſedat ĩfuſus iis. Ciet urinã. Medetur dyſẽtericis iniecta & morbo regio. Dolores quoq́ꝫ dẽtium ſedat illituſ ſuccus. Et cõtra ſerpẽtium ictus ualet: ſed huic radici dutaxat expreſſus. Ipſa uero decocta ꝑnionibus occurris: Albæ ſuccus epiphoras ſedat fronte illita. Aluminis ꝑuo admixto ignẽ ſacrum. Sine oleo trita licet aduſtis medetur. Et cõtra eruptiões papulaꝝ cocta. Eadẽ cõtra ulcera quæ ſerpunt. Illinit̃ & alopetiis cruda. Et ulceribus quæ ĩ capite manãt. Succus eius cum melle naribus inditus caput purgat. Coqtur & cum lẽticula addito aceto: ut uẽtrem molliat. Validiuſ cocta fluctuatiões ſtomachi ſiſtit & uẽtris. Eſt & beta ſilueſtris quã limoniõ uocãt. Alii neuroden: multum minoribus tenuioribuſq́ꝫ ac dẽſioribus foliis. Vndecim ſæpe caulium. Huius folia ambuſtis utilia: guttãtia aſtrĩgunt. Semẽ acetabuli mẽſura dyſẽtericis ꝓdeſt. Aquæ e radice coctæ maculas ueſtium eluere dicuntur: itẽq́ꝫ mẽbranaꝝ. Intubi quoq́ꝫ nõ extra remedia ſunt. Succus eoꝝ cum roſaceo & aceto capitis dolores lenit. Idẽq́ꝫ cũ uino potus iocineribus & ueſicæ & epiphoris ĩponitur. Erraticum apud nos quidã ambugiã appellauere. In ægypto cichorium uocãt quod ſilueſtre ſit. Satiuum ãt ſerin: quod eſt minus & uenoſius. Cichoriũ refrigerat. Inde cibum ſũptum & illitum collectiões: ſuccuſq́ꝫ decocti uẽtrẽ ſoluit. Iocineri & renibus & ſtomacho ꝓdeſt. Item ſi in aceto decoquat̃: urinæ tormina diſcutit. Itẽ morbũ regiũ e mulſo ſi ſine febre ſit. Veſicã adiuuãt. Mulieꝝ purgatiõibus quidem decoctũ in aqua adeo ꝓdeſt: ut emortuos partus trahat. Adiiciunt magi ſucco totius cũ oleo punctos fauorabiles fieri: & quæ uelint facilius ĩpetrare. Quod quidẽ ꝓpter ſingulatem ſalubritatem aliq chreſtõ appellãt: alii pancraciõ. Et ſilueſtre genus alii edypnioda uocant: latioris folii: Stomachũ diſſolutũ aſtringit cocta. Crudaq́ꝫ ſiſtit aluum. Et dyſentericis ꝓdeſt magis cũ lente. Rupta & cõuulſa utroq́ꝫ genere iuuãtur. Item qbus genitura ualitudinis morbo effluat. Seris & ipſa lactucæ ſimillima duũ geneꝝ eſt. Silueſtriſ melior. Nigra iſta & æſtiua. Deterior hyberna: & cãdidior. Vtraq́ꝫ tamẽ ſtomacho utiliſſima:

præcipue quem humor uexat. Cum aceto in cibo refrigerãt uel illitæ: discutiũtq; & alios q̃ sto
machi. Cũ polenta siluestriũ radices stomachi cã sorbẽt. Et cardiacis illinũtur sup sinistrã mãmã
& ex aceto. Omnes hæ & podagricis utiles: & sanguinem reiicientibus. Item qbus genitura flu/
it alterno dieꝝ potu. Petronius Diodotus qui antilegomena scripsit in totum dãnauit: seriã mul
tis mõis arguens. Sed alioꝝ oĩm opinio resistit.

De brassica & lapsana: & de brassica marina & scylla & de bulbis & bulbine. Ca. ix.

b Rrassicæ laudes lõgum est exeq: cũ & Chrysippus medicus priuatim uolumen ei dicauerit
p singula mẽbra hoĩs digestũ & Dieuches. Ante oẽs ãt Pythagoras & Cato nõ pcius cele
brarint. Cuius sentẽtiam uel eo diligẽtius psequi par est: ut noscat̃ qua medicina usus sit ãnis sex
centis. In tres spẽs diuiser̃ ea; græci antiqssimi: Crispã: quã selinada uocauerũt a similitudĩe apii
folioꝝ: stomacho utilẽ: aluũ modice mollientẽ. Alterã elean latis foliis e caule exeũtibus. Vnde
cauloden qdã uocauere: nullius in medicina momẽti. Tertia est ꝑprie appellata carãbe: tenuio/
ribus foliis: & simplicibus: densissimisq; amarior: sed efficacissima. Cato crispã maxime ꝓbat: de/
ĩn lenẽ: grãdibus foliis: caule magno. Prodesse tradit capitis doloribus: oculoꝝ caligini: sintilla
tiõibusq;: uel stõachi præcordiis. Crudã ex aceto & melle: coriãdro: ruta: mẽta. Laseris radicu/
la sũpta acetabulis duobus matutino. Tantãq; esse uim: ut qui terãt hæc ualidiores fieri se sẽti/
ant. Ergo uel cũ uino tritã sorbẽdã: uel ex olei intinctu sũmẽdam. Podagræ ãt morbisq; articu/
lariis illini cũ rutæ coriandri & salis mica hordei farina. Aqua quoque eius decocta neruos articu
losq; mire iuuari. Si foueãtur uulnera & recentia & uetera. Etiã carcinomata quæ nullis aliis me
dicamentis sanari possint. Foueri prius aqua calida iubet: & bis die tritã imponi. Sic etiã fistulas
eluxatas & tumores reuocari: quæq; discuti opus sit. Insõnia etiã uigiliasq; tollere decoctã si ie/
iuni edant q̃plurimã ex oleo & sale. Tormina si decocta iteꝝ decoquat̃: addito oleo & sale cumi
no polẽta. Si ita sumatur sine pane magis ꝓfuturã. Inter reliqua bilẽ detrahit per uinũ nigrũ po
ta. Quin & urinã eius ĩ brassicã potandã æstimauerit: asseruari iubet: calefactamq; neruis ĩme
dio esse. Verba ipsius subiiciã ad exprimẽdã sentẽtiam. Pueros pusillos si laues illa urina: nũq̃
debiles fieri. Auribus quoq; ex uino succũ brassicæ tepidũ ĩstillari suadet. Idq; etiã tarditati au/
dientiũ ꝓdesse asseuerat. Et impetigines eadẽ sanare sine ulcere. Græcoꝝ quoq; opiniões iã &
Catonis cã poni cõuenit in iis dũtaxat quæ ille prætermisit. Biles detrahere nõ pcoctã putant.
Itẽ aluũ soluere. Eadẽq; bis coctã sistere. Vino aduersari: ut inimicã uitibus. Antecedẽte q ci/
bis caueri ebrietatẽ. Postea sũpta crapulã discuti. Hũc cibũ & oculoꝝ claritati cõferre multum.
Succo uero crudæ angulis uel tantum tactis cũ attico melle plurimũ. Facillime concoq. Ciboq;
eo sẽsũ purgari. Erasistrati schola clamat: nihil esse utilius stomacho neruisq;. Ideo paralyticis &
tremulis dari iubet. & sanguinẽ excreantibus. Hippocrates cœliacis dysentericis bis coctam cũ
sale. Itẽ ad tenasmõ & renũ cãs. Lactis quoq; ubertatẽ puerperis hoc cibo fieri iudicans. Et pur
gationẽ fœminis. Crudus qdẽ caulis si edat̃: partus quoq; emortuos pelli. Apollodorus aduer
sus fungoꝝ uenena semen aut succũ bibẽdum censet. Philistiõ opistotonicis succũ ex lacte caprĩo
cũ sale & melle. Inuenio & a podagra liberatus edendo eã: decoctæq; ius bibendo. Hoc & cardia
cis datum & comitialibus morbis addito sale. Itẽ spleneticis in uino albo p dies. xl. Ictericis nec
nõ & phreneticis radicis crudæ succũ gargarizãdũ bibẽdũq; demõstrat. Cõtra uero singultus cũ
coriãdro & aneto & melle ac pipere & aceto. Illitam quoq; ꝓdesse inflatiõibus stomachi. Itẽ ser
pentiũ ictibus. Et sordidis ulceribus ac uetustis: uel ipsa aqua cũ hordeacea farina. Succũ ex ace/
to uel cũ fœnogræco. Sic aliq & articulis podagris imponũt. Epinyctidas ac qcquid aliud serpit
in corpore imposita leuat. Itẽ repentinas caligines. Has & si mandit̃ ex aceto. Sugillata uero &
alios liuores. Pura illita lepras & psoras cũ alumine rotũdo ex aceto. Sic & fluẽtes capillos reti/
net. Epicharmus testium & genitalium malis hanc utilissime ĩponi asserit. Efficacius eãdem cũ fa
ba trita. Item cõuulsis cũ ruta. Cõtra ardorem febriũ & stomachi uitia cũ rutæ semine & ad secũ
das. Et muris aranei morsus folioꝝ aridoꝝ farina alterutra pte exinaniuit. Ex oĩbus brassicæ ge
neribus suauissima est qn & inutilis habet̃: difficilis in coquendo: & renibus cõtraria. Illud quoq;
nõ est omittendũ: aquam decoctæ ad tot usus laudatam fetere humi effusã. Stirpiũ brassicæ ari
doꝝ cinis inter caustica intelligitur. Ad coxendicũ dolores cũ adipe uetusto. At cũ lasere & ace/
to in uicem psilotri euulsis illitus pilis nasci alios ꝓhibet. Bibitur & cũ oleo subferuefactus uel p
se elixus ad cõuulsa & rupta intus lapsũq; ex alto. Nulla ergo sunt crimina brassicæ: Immo uero
apud eosdem aĩæ grauitatem facere. Dentibus & gingiuis nocere: & in ægypto ꝑpter amaritu/
dinem nõ estur. Siluestris siue erratice ĩmenso plus effectus laudat Cato: adeo ut aridæ quoq; fa
rinam in olfatorio collectam uel odore tantum naribus adhibito uitia oriũ graueolentiãq; sanare
affirmet. Hanc alii petreã uocant: inimicissimã uino: quã præcipue uitis fugiat. Aut si nõ possit
fugere: moriat̃. Folia habet bina: rotũda: parua: lenia: plantis oleris similior: candidior satiua &
hirsutior. Hanc inflationibus mederi. Melancholicis quoq; ac uulneribus recentibus cum melle
ita ne soluantur ante diem septimum. Strumis fistulis in aqua contritam Chrysippo auctore. Et

alii cōpescere mala corporis quæ serpūt: nomas uocant. Itē excrescētia absumere. Cicatrices ad
planū reducere. Oris ulcera & tōsillas mādacatam & coctā succo gargarizato cū melle tollere.
Item psoras & lepras ueteres ipsius tribus ꝑtibus cū duabus aluminis ī aceto acri illitis. Epichar
mus satis esse eam cōtra canis rabiosi morsū īponi. Melius si cū lasere & aceto acri. Necari quoq;
canes ea si detur ex carne. Semen eius tostū auxiliat̃ cōtra serpentes: fungorūq; uenena. In tauri
sanguine folia cocta spleneticisq; in cibo data & cruda illita cum sulphure & nitro ꝓsunt. Itē mā/
maꝝ duriciæ. Radicū cinis uuæ in faucibus tumēti tactu medet̃. Et parotidas cū melle illitus re
primit. Serpentiū morsus sanat. Viriū brassicæ unū & magnū argumentū addemus & mirabile.
Crustæ si occupent intus uasa oīa in qbus aquæ feruent in tantū ut nō sit eas auellere: si brassica
in iis decoquatur abscedūt. Inter siluestres brassicas & lapsana est: pedalis altitudinis: hirsutis fo
liis: sinapi simillimis: nisi cādidior esset flore. Coqtur in cibo. Aluū leniter emollit. Marina brassi
ca uehementissime ex oībus aluum ciet. Coqtur ꝓpter acrimoniā cū pingui carne: stomacho ini
micissima. Scyllaꝝ in medicina alba est quæ masculus: fœminæ nigræ. Scylla quæ candidissima
fuerit utilissima erit. Huic aridis tunicis direptis quod reliquū e uino est cōlutū suspenditur lino
modicis interuallis. Postea arida frusta in cadū aceti ꝙasprimi pendētia īmergūt: ita ne ulla p
te uas cōtingāt. Hoc fit ante solstitiū diebus. xlviii. Gypso deinde oblitus cadus ponitur sub te
gulis totius diei solē accipientibus. Post eū numeꝝ dieꝝ tollit̃ uas. Scylla eximitur. Acetū trās/
funditur. Hoc clariorem oculoꝝ aciem facit. Salutare est stomachi lateꝝq; doloribus paꝝ sūptū
binis diebus. Sed tanta uis est: ut auidius haustū extinctæ animæ momento aliquo speciē præ/
beat. Prodest & gingiuis & dentibus uel p se cōmāducata. Tineas & reliqua uentris animalia pel
lit ex aceto & melle sumpta. Linguæ quoq; recens subiecta præstat ne hydropici sitim sentiant.
Coqtur pluribus mōis in olla quæ coniiciatur in clibanū aut furnum: uel adipe aut luto illita: aut
frustatim in patinis. Et cruda siccat̃: deinde cōciditur. Coquiturq; in aceto. Tū serpentium icti/
bus imponitur. Tosta quoq; purgatur: & mediū eius iteꝝ in aqua coquit̃. Vsus sic coctæ ad hy/
dropicos: urinam ciēdam tribus obolis cū melle & aceto potæ. Item spleneticos & stomachicos
si nō sentiant ulcus: quibus innatet cibus. Ad tormina: regios morbos: tussim ueterem cū suspi
rio. Discutit & ex foliis strumas: quadrinis diebus soluta. Furfures capitis ad ulcera manantia il/
lita ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia: maxime uti coctionem facias. Sic & interiora
purgat. Rimas pedum sanat in oleo cocta: & mixta resinæ. Semen eius lumboꝝ dolori ex melle
imponit̃. Pythagoras scyllam in limine quoq; ianuæ suspensam maloꝝ medicamentoꝝ introitū
pellere tradit. Cæteꝝ bulbi ex aceto & sulphure uulneribus in facie medentur. Per se uero triti
neruoꝝ cōtractionem. Et ex uino porrigines. Succū cum melle canum morsibus. Erasistrato pla
cet cum pice. Sanguinem idem eos sistere tradit illitos cū melle. Alii si e naribus fluat coriādrū
& farinam adiiciunt. Theodorus et lichenas ex aceto bulbis curat. Erūpentia in capite cum uino
austero aut ouo. Et bulbos epiphoris idem illinit: et sic lippitudini medet̃. Eoꝝq; uitia quæ sūt
facie rubentes maxime in sole illitis cum melle et nitro emendat. Lentiginem cū uino aut cū cu/
mino coctis. Vulneribus quoq; mire ꝓsunt per se. Aut ut Damion ex mulso: si qnto die soluan
tur. Iisdem et auriculas fractas curat: & testium pituitas. In articuloꝝ doloribus miscent farinā.
In uino cocti illiti uētri duriciā præcordioꝝ emolliūt. Dysentericis in uino ex aqua cælesti tem/
perato dantur. Ad cōuulsa intus cū silphio pilulis fabæ magnitudīe. Ad sudorē tusi illinūt̃. Ner
uis utiles. Ideo & paralyticis dātur iuxta ī pedibus. Qui sunt ruffi ex his citissime sanāt cū melle
& sale. Venerē maxime megarici stimulāt. Hortēsii ꝑtū cū sapa aut passo sūpti. Siluestres ītera/
neoꝝ plagas & uitia cū silphio pilulis deuoratis sedāt. Et satiuoꝝ semen cōtra phalāgia bibitur ī
uino. Ipsi ex aceto illinūt̃ cōtra serpētium ictus. Semē antiqui bibēdū insaniētibus dabant. Flos
bulboꝝ tritus cruꝝ maculas: uarietatesq; igne factas emēdat. Diocles oculos hebetari ab iis pu/
tat. Elixos assis minus utiles adiiciūt esse: & difficile cōcoqui ex ui uniuscuiusq; naturæ. Bulbinē
græci uocant hærbam paracæ foliis: rubicundo bulbo. Hæc traditur uulneribus mire utilis dū
taxat recentibus. Bulbus quem uomitorium uocant ab effectu folia habet nigra: cæteris longio
ra utilissimus stomacho cibus.

De asparagis & corruda & libyco & horminio. Ca. x.

a Sparagi (ut tradit̃) cumino qdem addito inflationes stomachi coliq; discutiunt. Ventrē le/
niter molliunt. Pectoris & spinæ doloribus intestinoꝝq; uitiis ꝓsunt. Vino cū coquūt̃ ad/
dito ad lūboꝝ & renū dolores. Semē trium oboloꝝ pōdere ꝑte cumini bibit̃. Venerē stimulāt.
Vrinam cient utilissime: præterꝙ ꝙ uesicā exulcerāt. Radix quoq; plurimoꝝ prædicatione tri
ta & in uino albo pota calculos quoq; exturbat. Lūboꝝ & renū dolores sedat. Quidā ad uuluæ
dolorē radicem cū uino dulci ꝓpinant. Eadem in aceto decocta cōtra elephātiam ꝓficit. Aspago
trito cū oleo punctum pungi ab apibus negāt. Siluestrē aspagum aliq corrudā: aliq libycum uo/
cant: attici horminium. Huius ad supradicta oīa efficacior uis: & cādidiori maior. Regiū morbū
extenuāt. Veneris cā aquā eoꝝ decoctā bibi iubēt ad heminā. Ad idē & semē ualet cum aneto

tritum. Ternis utꝝq; obolis datur. Et ad ſerpẽtium ictus ſuccus decoctus. Radix quoq; miſceť
radici marathri inter efficaciſſima auxilia. Si ſãguis ꝑ urinã reddatur: ſemẽ aſpagi & apii & cumini
ternis obolis in uino cyathis duobus qnis diebus Chryſippus dari iubet. Sic & hydropicis cõtra
rium eſſe ꝗuis urinã moueat: docet. Itẽ ueneri. Veſicæ quoq; niſi coctũ aqua. Si canibus deť:
occidit eos. In uino decoctæ radicis ſuccus ſi ore cõtineať dẽtibus mederi.

De apio & apiaſtro: & helioſelino: & oreoſelino. Ca. xi.

a Pio gratia uulgo eſt. Nãq; rami largis portionibus ꝑ iura ĩnatãt: & in cõdimẽtis peculiarẽ
gratiã habẽt. Præterea oculis illitũ cũ melle: ita ut ſubinde foueãť feruẽti ſucco decocti:
aliiſq; mẽbroꝝ. Epiphoris ꝑ ſe tritum aut cũ pane aut polẽta ĩpoſitũ mire auxiliať. Piſces quoq;
ſi ægrotẽt in piſcinis apio uiridi recreãtur. Veꝝ apud eruditos nõ aliud erutũ terra ĩ maiore ſen
tentiaꝝ auctoritate eſt. Diſtinguiť ſexu. Chryſippus fœminã eſſe dicit criſpioribus foliis & du
ris: craſſo caule: ſapore acri & feruido. Dionyſius marẽ nigriorẽ: breuioris radicis: uermiculos
gignẽtẽ. Ambo neutꝝ ad cibos admittẽdũ: ĩmo omĩo nefas. Nã id defunctoꝝ epulis feralibus
ducatum. Ipſius quoq; uiſus claritati inimicũ. Caule fœminæ uermiculos gigni. Ideoq; eos qui
ederint ſterileſcere mares fœminas ue. In puerpiis uero ab eo cibo comitiales fieri q ubera hau
riunt. Innocẽtiorẽ tamẽ eſſe marẽ. Eaq; cã eſt ne inter nefaſtos frutices dãneť. Mãmaꝝ duriciã
impoſitis foliis emollit: Suauiores aquas potui incoctũ præſtat. Succo maxime radicis cum uino
lũboꝝ dolores mitigat. Eodẽ iure inſtillato grauitatẽ aurium. Semine urinã ciet: mẽſtrua ac ſe
cundos ꝑtus. Et ſi foueãtur ſemine decocto lugillata reddit colori: cum oui albo illitum. Aut ex
aqua coctum potũq; renibus medetur. In frigida tritum oris ulceribus. Semen cũ uino uel radix
cum ueteri uino ueſicæ calculos frãgit. Semẽ datur ex tribus cyathis ex uino albo. Apiaſtꝝ Hi
ginus quidẽ meliſſophylõ appellat. Sed ĩ cõfeſſa dãnatiõe eſt uenenatum ĩ ſardinia. Cõtexenda
enĩ ſunt omĩa ex eodẽ noĩe: apud græcos pẽdentia. Oluſatꝝ quod hippoſelinum uocãt aduerſa
tur ſcorpionibus. Poto ſemine torminibus interaneis medetur. Itẽq; difficultatibus urinæ ſemẽ
eius decoctum ex mulſo potum. Radix eius in uino decocta calculos pellit & lumboꝝ ac lateris
dolores. Canis rabioſi morſibus potum & illitum medetur. Succus eius algẽtes calefacit potus.
Quartum genus ex eodẽ faciunt aliqui oreoſelinõ alio frutice recto ſemine cumino ſimile. Vri
næ & mẽſtruis efficax. Helioſelino uis priuata cõtra araneas. Sed de oreoſelino fœminæ purgã
tur e uino.

De petroſelino & ocimo. Ca. xii.

Lio genere petroſelinõ quidã appellãt in ſaxis natum. Præcipuum ad uomicas coclearibus
a binis ſucci additi in cyathum marrubii ſucci: atq; ita aquæ calidæ tribus cyathis. Addidere
quidã buſelinõ differẽs breuitate caulis a ſatiuo & radicis colore ruffo eiuſdẽ effectus. Præ
ualere cõtra ſerpẽtes potum & litum. Ocimum quoq; Chryſippus grauiter ĩcrepuit. Inutile eſſe
dicens ſtomacho: urinæ. oculoꝝ quoq; claritati. Præterea inſaniã facere & lethargicos & iocine
ris uitia. Ideoq; capras id aſpernari. In hoĩbus quoq; fugiẽdum cẽſet. Adiiciũt quidam tritum ſi
opiatur lapide: ſcorpionẽ gignere. Cõmãducatum & ĩ ſole poſitum uermes afferre. Alii uero ſi
eo die feriatur quiſpiã a ſcorpiõe qui ederit ocimum ſanari nõ poſſe. Quinĩmo tradunt aliqui ma
nipulo ocimi cum cãcris. x. marinis uel fluuiatilibus trito: cõuenire ad eũ ſcorpiões a ꝓximo oẽſ
Diodotus in emitericis etiã pediculos facere ocimum cibum. Secuta ætas alacriter defẽdit. Nã
id eſſe capras. Nec minus ꝗ mẽtam & rutam ſcorpionum terreſtrium ictibus marinoꝝq; uene
nis mederi cum uino addito aceto exiguo. Vſu quoq; comptũ deficientibus ex aceto odoratu ſa
lutarẽ eſſe. Itẽ lethargicis & inflãmatis refrigeratiõi: illitũ capitis doloribus cũ roſaceo: aut myr
teo: aut aceto. Itẽ oculoꝝ epiphoris impoſitũ ex uino. Stomacho quoq; eſſe utile. Inflactiões &
ructũ ex aceto diſſoluere ſũptum. Aluũ ſiſtere impoſitũ. Vrinã ciere. Sic & morbo regio & hy
dropicis ꝓdeſſe etiã colericis. Diſtillationes eo coli & ſtomachi ĩbiberi. Ergo etiã cœliacis Phi
liſto dedit: & coctum dyſẽtericis: & cõtra pliſtonicũ. Aliq & in tenaſmo: & ſãguinẽ excreãtibus
in uino. Duriciãq; præcordioꝝ illinitur, mãmis. Extinguit quoq; lactis ꝓuẽtum. Auribus utiliſ
ſimũ: infantiũ præcipue cũ adipe anſerino. Semẽ tritũ & hauſtũ naribus ſternutamẽta: & diſtilla
tiones capitis quoq; illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto cerametõ ſutorio
tollit. Venerẽ ſtimulat. Ideoq; & equis aſiniſq; admiſſuræ tẽpore ingeritur.

De ſilueſtri ocimo: & eruca: & naſturtio & ruta. Ca. xiii.

ſ Ilueſtri ocimo uis efficacior ad eadẽ oĩa. Peculiaris ad uitia quæ uomitiõibus crebris con
trahuntur. Vomiciſq; uuluæ: contraq; beſtiarum morſuſ radix in uino eſt efficaciſſima
Erucæ ſemẽ ſcorpionũ uenenis & muris aranei medeť. Beſtiolas omẽs ĩnaſcẽteſ corpori arcet.
Vitia cutis in facie cũ melle illitũ. Lentigines ex aceto. Cicatrices nigras reducit ad cãdorẽ cum
felle bubulo. Aiunt uerbera ſubituris potũ ex uino duriciam quãdã cõtra ſenſũ induere: In cõdi
endis obſoniis tãta eſt ſuauitas: ut græci euzomõ appellauerint. Putãt ſubtrita eruca ſi foueanť
oculi: claritatẽ reſtitui. Tuſſim infantium ſedare. Radix eius in aqua decocta fracta oſſa extrahe
re. Nã de uenere ſtimulãda diximus tria folia ſilueſtris erucæ ſiniſtra manu decerpta & trita in

aqua mulſa ſi bibãtur. E cõtrario naſturtiũ uenerẽ inhibet. Animũ exacuit. Vt diximuſ duo eius genera. Aluum purgat. Detrahit bilẽ potũ in aqua. x. denarioꝝ põdo. Cũ lomẽto ſtrumis illitũ optumq; braſſica præclare medetur. Alteꝝ eſt nigrius: quod capitis uitia purgat. Viſũ clariſi/cat. Cõmotas mentes ſedat ex aceto ſũptum. Lyenẽ ex uino potũ uel cũ fico. Tuſſim ex melle: ſi quottidie ieiuni ſũmãt. Semẽ ex uino omĩa inteſtinoꝝ aĩalia expellit. Efficacius addito menta/ſtro. Prodeſt & cõtra ſuſpiria & tuſſim cũ origano & uino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos diſcutit cũ pice: extrahitq; corpori aculeos. Et maculas illitũ ex aceto. Con tra carcinomata adiicitur ouoꝝ albũ. Et lyenibus illinit̃ ex aceto. Infãtibus uero e melle utiliſſi me. Seſtius adiicit hoc ſerpẽtes fugare: ſcorpiõibus reſiſtere. Capitis dolores cõtritũ: & alope/cias emẽdare. Sinapi grauitatem auriũ trito impoſito auribus cũ fico. Dentium dolores infuſo in auris ſucco. Prurigĩnẽ & ulcera capitis cũ adipe anſerino. Furũculos cõcoqt cũ fermẽto. Carbũ/culos ad ſuppurationẽ pducit: & rumpit. Phagedenas ulceꝝ expurgat cũ melle. Coxendicibus & lumbis cũ polenta ex aceto illinitur. Item licheni. Itẽ unguibus ſcabriſ. Quippe natura eius cau ſtica eſt. Optimum aũt babylonium. Silueſtri uero ad omnia ea effectus maior. In præcipuis au tem medicaminibus ruta ẽ. Latiora ſatiuæ folia. Rami fruticoſiores. Silueſtris horrida ad effec/tũ eſt: & ad omnia acrior. Succuſ exprimit̃ tuſa ea & aſpſa modice aqua. Et in pyxide cypria aſſer uat̃. Hic copioſior datus ueneni noxiã obtinet. Macedõia maxime iuxta flumẽ anacimũ. Miꝝq; cicutæ ſucco extinguitur: adeo etiã ueneno ꝝ uenena ſunt. Quãdo cicutæ ſuccus pdeſt manibꝰ colligẽtiũ rutã. Cæteꝝ inter prima immiſcet̃ antidotis præcipueq; galaciæ. Quæcunq; ãt ruta aut per ſe aut p antidoto ualet foliis tritis & ex uino ſũptis. Cõtra aconitũ maxime & uiſcũ. Itẽ fungos ſiue in potu detur: ſiue in cibo. Simili mõ cõtra ſerpentiũ ictus: utpote cũ muſtellæ dimi caturæ cũ iis rutã prius edendo ſe muniãt. Sed ualent & cõtra ſcorpionũ ictus: & araneoꝝ: apũ: crabronũ: ueſpaꝝ aculeos. Et cãtaridas: ac ſalamãdras: canis ue rabioſi morſus: acetabuli mẽſu/ra ſi ſuccuſ e uino bibitur. Et folia trita uel cõmãducata imponũtur cum melle & ſale uel cum ace to & pice decocta. Succo uero punctos aut etiã habentes negãt feriri ab iis maleficiis. Serpen/teſq; ſi uratur ruta nidorem fugere. Efficaciſſima tamẽ eſt ſilueſtris radix cum uino ſũpta. Eãdẽ adiiciunt efficaciorem eſſe ſub diuo potã. Pythagoras & in hac marem minoribus hærbaceiq; co loris foliis a fœmina diſcreuit: etiã latioribus foliis & colore. Idemq; oculis noxiã putauit falſo: quoniã ſculptors & pictores hoc cibo utũt̃ oculoꝝ cã. Cũ pane quoq; uel naſturtio ſatiuæ atq; ſilueſtris ppter uiſũ. Vt aiũt multi: ſucco eius cum melle attico inuncti diſcuſſerunt caligines: uel cum lacte mulieris pueꝝ enixæ: uel puro ſucco ãgulis oculoꝝ tactis. Epiphoras cum polẽta impoſita. Lenit ãt capitis dolores pota cũ uino aut cũ aceto: & roſaceo illita. Si uero ſint cepha/lea: cũ farina hordeacea uel aceto. Eadẽ cruditates diſcutit: mox inflatiões: dolores ſtomachi ue teres. Vuluas apit. Corrigitq; cõuerſas illita in melle toto uẽtre & pectore. Hidropicis cũ ficu & decocta ad dimidias partes potaq; ex uino. Sic bibitur & ad pectoris dolores: lateꝝq; & lũbo/rum. Tuſſes: ſuſpiria: pulmonũ: iocineꝝ: renũ uitia: horrores frigidos. Ad crapulæ grauedineſ: Decoquũtur folia poturis. Et in cibo uel cruda uel decocta cõdita ue pdeſt. Item torminibus in hyſopo decocta. Et cũ uino. Sic & ſanguinẽ ſiſtit interiorẽ: & nariũ indita. Sic & collutis dẽtibus pdeſt. Auribus quoq; in dolore ſuccus infũdit̃: cuſtodito ut diximus mõ. E ſilueſtri uero cõtra tarditatẽ & ſonitũ cũ roſaceo uel cũ lauro oleo aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex ace to tritæ ĩſtillatur ĩ tẽpora & cerebꝝ. Adiecerũt aliqui & ſerpillũ & lauꝝ illinẽtes capita & colla. Dederũt & lethargicis ex aceto olfaciendũ. Dederũt & comitialibus bibẽdũ decoctæ ſuccũ ĩ cya this quatruor ante acceſſiões: quaꝝ frigus intolerabile eſt. Alſioſiſq; crudã dari in cibo. Vrinam quoq; uel cruentã pellit. Fœminaꝝ etiã purgatiõeſ: ſecũdaſq;: etiã emortuos partus: ut Hippo crati uidet̃: ex uino dulci nigro pota: itaq; illitã & uuluaꝝ cã etiã ſuffire iubet. Diocles & cardia/cis imponit ex aceto & melle cũ farina hordeacea. Et cõtra ileũ decocta farina ĩ oleo ac uelleribus collecta. Multi uero & cõtra purulentas excreationes ſiccæ drachmas duas: ſulphuris unã & di/midiã ſumi cẽſent. Et cõtra cruẽtas ramos tres in uino decoctos. Datur & dyſentericis cũ caſeo ĩ uino cõtrita. Dederũt & cũ bitumine infrictã potiõi ppter anhelitũ. Ex alto lapſis ſeminis tres uncias: olei libra: uiniq; ſextario illinit̃. Cũ oleo coctis foliis ptibus quas frigus aduſſerit. Si uri/nam mouet (ut Hippocrati uidet̃) miꝝ eſt quoſdã dare uelut inhibẽtẽ potui cõtra incõtinẽtiã uri næ. Pſoras & lepras cũ melle & alumine illita emẽdat. Itẽ uitiligines uel rugas: ſtrumas & ſimi/lia cũ hircino & adipe ſuillo ac taurino ſeuo. Ignẽ ſacrũ ex aceto & oleo: uel pſimythio. Carbũcu lum ex aceto. Nõnulli laſerpitium una illini iubẽt: ſine quo epinyctidas puſtulas curant. Impo/nũt & mãmis turgẽtibus decoctã & pituitæ eruptiõibuſ cũ cæra: Teſtiũ uero epiphoris cum ra mis laureæ teneris: adeo peculiari in uiſceribus his effectu: ut ſilueſtri ruta cũ axũgia ueteri illi/toſ ramiceſ ſanari pdãt. Fracta quoq; mẽbra ſemĩe trito cũ cæra impoſito. Radix rutæ ſãguinẽ oculis ſuffuſum: & ĩ toto corpore cicatrices aut maculas illita emẽdat. Ex reliquis quoq; quæ tra dũtur: miꝝ eſt: cum feruẽtem rutæ naturã eſſe cõueniat. Faſciculũ eius ĩ roſaceo decoctũ addita

ūncia aloes perunctis ſudorem reprimere. Itemq; generatiões impediri hoc cibo. Ideo ꝓfluuio
genitali datur: & uenerē crebro ꝑ ſōnia imaginātibus. Præcauēdū eſt grauidis abſtineāt hoc ci/
bo. Necari enim partus inuenio. Eadē ex oībus ſatis quadrupedū quoq; morbis in maximo uſu
eſt: ſiue difficile ſpirātibus: ſiue cōtra maleficioꝝ aīalium ictus infuſa per nares ex uino: aut ſi ſan
guiſugā exhauſerit: ex aceto: & quocūq; in ſimili morboꝝ genere: ut in homine tēperato.

De mentaſtro & menta & pulegio: & nepeta & de cumino. Ca. xiiii.

m Entaſtrū ſilueſtris mēta eſt: differens ſpecie folioꝝ quaſi figura ocimi: pulegii colore. Prop
ter quod qdā ſilueſtre pulegiū uocāt. Iis cōmāducatis & īpoſitis ſanari elephātiā: ſicut ma/
gni Pōpeii ætate fortuito cuiuſdā expimēto ꝓpter putorē in facie illita cōptū eſt. Eadē illinun/
tur bibūtq; aduerſus ſcolopēdras & ſerpentium ictus drachmis duabus in uini cyathis duobus.
Aduerſus ſcorpionum ictus cum ſale oleo & aceto. Item aduerſus ſcolopēdras ius decocti. Ad/
uerſuſq; omnia uenena ſeruantur folia arida ad farinæ modū. Subſtratū uel accēſum fugat ſcorpi
ones: Potū fœminas purgat a partu: ſed partus necat. Ortopnoicis: torminibus colericis effica/
ciſſimū. Itē lumbis. Podagris īpoſitum. Succus naribus uerminoſis inſtillaẽ. In regio morbo bi/
bitur. Strumis illinitur. Omīa ueneris inhibet. Tineas pellit ex aceto potū. Cōtra pruriginē ex
aceto infūditur capiti in ſole. Mētæ ipſius odor animū excitat: & ſapor auiditatē in cibis. Ideo in
māmaꝝ mixtura familiares ipſæ acceſſere: ut coire deſeriq; lac nō patiātur. Quare lactis potio
nibus additur: ne huius coagulati potu ſtrangulentur. Data in aqua & mulſo eadē ui reſiſtere &
generationi crediẽ: cohibēdo genitalia denſari. Aeque maribus ac fœminis ſiſtit ſāguinē: & pur
gatiões fœminaꝝ inhibet. Cū amylo ex aqua pota cœliacoꝝ impetus. Syratiō & uomicas uul/
uæ curauit: Ille & iocineꝝ uitia ternis obolis ex mulſo datis. Itē ſāguinē excreātibus in ſorbitio/
nem. Vlcera in capite infātiū mire ſanat. Arterias humidas ſiccat. Siccas aſtringit. Pituitas cor/
ruptas purgat in mulſo & aqua. Voci ſuccus ſub certamine utilis dūtaxat: & qui gargarizaẽ uua
tumēte adiecta ruta & coriādro ex lacte. Vtilis & contra tōſillas cum alumine. Linguæ aſpæ cū
melle. Et cōuulſa intus ꝑ ſe uitiiſq; pulmonis. Singultus & uomitiões ſiſtit cum ſucco granati ut
Democritus mōſtrat. Recētis ſuccus narium uitia. Spiritus ſubductos emēdat. Ipſa trita chole/
ras in aceto quidem pota. Sāguinis fluctiões intus. Ileum etiā impoſita cū polēta: & ſi māmæ tē
dantur. Illinitur & tēporibus in capitis dolore. Sumitur & cōtra ſcolopēdras: & ſcorpiões mari/
nos & ad ſerpētes. Epiphoris illiniẽ & oībus in capite eruptiōibus. Itē ſedis uitiis. Impetigines
quoq; uel ſi teneatur tantum ꝓhibet. Auribus cum mulſo inſtillaẽ. Aiunt & lyeni mederi eā in
horto guſtatā ita ne uellaẽ: ſi is q momorderit dicat ſe lyeni mederi ꝑ dies nouē. Aridæ quoq;
farinæ tribus digytis apprehēſam & ſtomachi dolorem ſedare in aqua: & ſimiliter aſperſa ī poti
onē uētris aīalia expellere. Magna ſocietas cum hac ad recreādos defectos aīo pulegio cum ſur
culiſ ſuis ī āpullas uitreas aceti utriſq; deiectis. Qua de cā dignior e pulegio corona uertigini ꝙ
e roſis cubiculis noſtris ꝓnuntiata eſt. Nā & capitis dolores impoſita diciẽ leuare. Quin & olfa
tu capita tueri contra frigoꝝ æſtuſq; iniuriā: & ab ſiti traditur. Neq; æſtuare eos q duos e pule
gio ſurculos impoſitos auribus in ſole habeāt. Illinitur ēt in doloribus cum polēta & aceto. Fœ
mina efficacior. Eſt āt hæc flore purpureo. Mas cādidum habet. Nauſeas cum ſale & polēta ī fri
gida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac uētris dolorē. Stomachi āt ex aqua interciſiões ſiſtit:
& uomitiões cum aceto & polenta. Inteſtinoꝝ uitia melle decocta & nitro ſanat. Vrinā pellit ex
uino: & ſi amineum ſit: & calculos & interiores omēs dolores. Ex melle & aceto ſedat mēſtrua:
& ſecundas. Vuluas cōuerſas corrigit. Defunctos ꝑtus eiicit. Semē obmuteſcentibus olfatu ad
mouetur. Comitialibus in aceto cyathi mēſura datur. Si aquæ inſalubres bibēdæ ſint: tritum in
ſpergitur. Salſitudines corporis ſi cum uino tradaẽ minuit. Neruoꝝ cā & in contractiōe cum ſale
& aceto & melle cōfricatur epiſtotono. Imbibitur ad ſerpētium ictus decoctum. Ad ſcorpionū
in uino tritum: maxime quod in ſiccis naſcitur. Ad oris exulceratiões: ad tuſſim efficax habetur.
Flos recētis incenſus pulices necat odore. Xenocrates pulegii ramum lana inuolutum ī tertianis
ante acceſſionē olfactādum dari: aut ſtragulis ſubiici: & ita collocari ægrum iter remedia tradit:
Silueſtri ad eadem uis efficacior eſt: quod ſimile eſt origano minoribus foliis ꝙ ſatiuum: & a q/
buſdā dictamus uocatur. Guſtatum a pecore capriſq; balatum cōcitat. Vnde qdā græci litteras
mutātes blechō uocauerunt. Natura tam feruēs eſt: ut illitas partes exulceret. Tuſſi inter fricti
ones fricari ante balnea cōuenit & ante acceſſionum horrorē cōuulſis & torminibuſ. Podagris mi
re ꝓdeſt. Epaticis cum melle & ſale bibendum datur. Pulmonum uitia excreabilia facit. Ad lye
nem cum ſale utile eſt: & ueſicæ & ſuſpiriis & inflationibus decoctum ſucco æqualiter: & uuluaſ
corrigit: et cōtra ſcolopēdrā terreſtrē uel marinā. Itē ſcorpiones. Priuatī ue ualet contra oēm
morſum. Radix cōtra increſcentia ulcera recens potentiſſima. Arida uero cicatricibus decorem
affert. Item pulegio eſt nepetæq; ſocietas. Decocta enī in aqua ad tertias diſcutiūt frigora. Mu
lieꝝq; mēſtruis ꝓſunt. Et æſtate ſedāt calores. Nepeta quoq; uires cōtra ſerpētes habet. Fu/
mū ex ea nidorēq; fugiunt: quā & ſubſternere in metu obdormituris utile eſt. Tuſa egilopis im

ponitur: & capitis doloribus recens cũ tertia parte panis tẽpata aceto illinitur. Succus eius ĩstil-
latus naribus supinis ꝓfluuiũ sãguinis sistit. Itẽ radix cũ myrti semine in passo tepido gargariza-
ta anginis medet̃. Cuminũ siluestre est prætenue quaternis aut qnis foliis ueluti serratis. Et ĩ sa
tiuo magnus usus in stomachi præcipue remediis. Discutit pituitas & inflatiões. Tritũ & cũ pañ
sũptum uel potum ex aqua uinoqꝫ tormina quoqꝫ & intestinoꝝ dolores. Veꝝtamẽ oẽm pallo-
rem bibẽtibus gignit. Ita certe ferunt. Portii Latronis clari inter magistros dicẽdi adsectorẽs si
militudnẽ coloris studiis cõtra æmulos imitatos: & pauloañ Iuliũ Vindicẽ adsectorẽ illũ a Ne-
rone libertatis captatiõe testamẽtis sic lenocinatũ. Nariũ sanguinẽ pastillis inditũ uel ex aceto r̃
cens sistit. Et oculoꝝ epiphoris ꝑ se impositũ tumẽtibus cũ melle ꝓdest. Infantibus imponi ĩ uẽ
tre satis est. Morbo regio in uino albo ab alienis datur.

De cumino æthiopico: quæ urinam stringit: & de cappari: & de
ligustico: siue panace: & cunila bubula. Ca. xv.

a Ethiopicũ maxime in posca illinitur cũ melle. Africano priuatim urinæ incõtinentiã cohi-
beri putant. Satiuum datur & ad iocineris uitia tostum tritum in aceto. Item ad uertiginẽ.
Iis uero quos acriore ui urina mordeat in dulci tritum uino. ad uuluarum uitia in uino. Præterqꝫ
impostis uellere foliis testium tumoribus tostum tritumque cum melle aut rosaceo & cæra. Sil-
uestre ad omnia eadem efficacius. Præterea ad serpentes cum oleo: ad scorpiones: ad scolopen-
dras. Sistit & uomitiõem nauleasque ex uino: quãtum apprehẽderint tres digyti. Propter colũ
quod bibit̃. Illinit̃qꝫ uel penicillis feruẽs: uel astringit̃ fasciis. Strãgulatiões uuluæ potũ ĩ uino
apit trib⁹ drachmis ĩ trib⁹ cyathis uini. Auribus instillat̃ ad sonitus atqꝫ tĩnitus cũ seuo uitulĩo
uel melle. Sugillatis illinit̃ cũ melle & uua passa & aceto. Lẽtigini nigræ ex aceto. Est cumino si
millimũ qđ græci uocãt ami. Quidã uero æthiopicũ cuminũ id ẽe existimãt. Hippocrates r̃gi
um appellat: uidelicet quia efficacius in ægypto iudicauit. Pleriqꝫ alterius naturæ in totum pu-
tant: quoniã sit exilius & cãdidius. Similis autẽ & huic usus. Nã & panibus alexãdrinis subigit̃:
& cum alimẽtis interponitur. Inflatiões & tormina discutit. Vrinã et menstrua ciet. Sugillata &
oculoꝝ epiphoras mitigat. Cum lini semine scorpionum ictus in uino potum drachmis duabus.
Priuatimqꝫ cerastaꝝ cum pari portiõe myrrhæ. Colorem quoqꝫ bibentium similiter mutat ĩ pal
lorem. Suffitum cum uua passa aut resina uuluas purgat. Tradunt facilius cõcipe eas quæ odorã
tur id per coitũ. De cappari satis diximus inter ꝑegrinos frutices. Nõ utẽdũ trãsmarino. Innocẽ
tius italicũ est. Ferũt eos qui quottidie id edũt paralysi nõ periclitari: nec lyenis doloribus. Ra-
dix eius uitiligines albas tollit: si tritæ in sole fricentur. Spleneticis ꝓdest in uino pota: Radicis
cortex duabus drachmis dempto balneaꝝ usu. Ferũtqꝫ trigintaqnqꝫ diebus per urinã & aluum
totum lyenem emitti. Bibit̃ in lũboꝝ doloribus ac paralysi. Dẽtiũ dolores sedat tritum ex aceto
semẽ decoctũ: uel mãducata radix. Infũdit̃ auriũ dolori decoctũ oleo. Vlcera quæ phagedenas
uocãt folia & radix recẽs cum melle sanãt. Sic & strumas discutit radix. Parotidas uermiculosqꝫ
cocta in aqua. Iocineris quoqꝫ malis medet̃. Dãt & ad tineas in aceto & melle. Oris exulceratio
nes in aceto decocta tollit. Stomacho inutiles esse inter auctores cõuenit. Ligusticũ aliq panacẽ
uocãt: stomacho utile est. Itẽ cõuulsiõibus & inflatiõibus. Sũt & qdam q cunilã bubulã appella
uerũt uti diximus falso. Cunilæ præter satiuã plura sunt in medicina genr̃a. Quæ bubula appel
latur: semẽ pulegii habet: utile ad uulnera cõmãducatum impositũqꝫ: ut qnto post die soluatur.
Cõtra serpẽtes quoqꝫ in uino bibitur: ac tritũ plagæ imponit̃. Vulnera ab iis facta ꝑfricat̃. Itẽ
testudines cũ serpentibus pugnaturæ hac se muniũt. Quidãqꝫ in hũc usũ panacẽ uocant. Sedat
& tumores & uirilium mala: sicca uel foliis tritis in omĩ usu mire cõgruens ex uino.

Item de cunila: siue origano: & de cunilagine: & cunila molli: &
libanotide: & de cunila satiua. Ca. xvi.

e St alia cunilacea appellata a nostris: a græcis origanũ heracleoticũ. Prodest oculis trita ad-
dito sale. Tussim quoqꝫ emẽdat & iocineꝝ uitia. Lateꝝ dolores cũ farina oleo & aceto ĩ sor
bitiõem tẽpata. Præcipue uero serpẽtiũ morsus. Tertiũ genus est eius: quæ a græcis mascula a
nostris cunilago uocat̃: odoris fœdi: radicis lignosæ: folio aspo. Vires eius uehementissimas in
omĩbus iis generibus eaꝝ tradũt. Manipulo quoqꝫ eius adiecto oẽs ẽt a tota domo blattas con
uenire ad eam. Priuatim aduersus scorpiones ex posca tollere. Tribus foliis ex oleo puncto ho-
mine fugari serpẽtes. E cõtrario quæ mollis uocatur. pilosioribus ramis & aculeatis. Trita mel
lis odorem habet digytis tactu eius cohærentibus. Altera thuris quã libanotidẽ appellauimus
Medet̃ utraqꝫ cõtra serpentes ex uino uel aceto. Pulices etiã cõtritæ cum aqua sparsæ necãt. Sa
tiua quoqꝫ suos usus habet. Succus eius cũ rosaceo auriculas iuuat. Ipsa ad ictos bibit̃. Fit & ex
ea mõtana serpillo similis: efficax cõtra serpentes. Vrinam mouet. Purgat & a ꝑtu mulieres. Cõ
coctionẽ mire adiuuat: & ad cibos auiditatem. Vtraqꝫ uel in cruditate ieiunis in potione aspersa.
Luxatis quoqꝫ utilis. Cõtra uespaꝝ & similes ict⁹ ex farina hordeacea & posca utilissima. Libano
tidis alia genera suis dicet̃ locis.

De piperiti & origano: & othimine: praſio: & tragorigano: &
heraclio: & lepido: & de gith: ſiue melãthio: & aniſo. Ca. xvii.

P Iperitis quã & ſiliquaſtrũ appellauimus cõtra morbos comitiales bibitur Caſtor taliter de
mõſtrãte. Caule rubro & lõgo: denſis geniculis: foliis lauri: ſemine albo: tenui: guſtu pipe
ris. Vtilis gingiuis: dentibus: oris ſuauitati: & ructibus. Origanũ quod in ſapore cunilã æmula
tur (ut diximus) plura genera in medicina habet. Othimin uel praſiõ appellãt: nõ diſſimile hyſo
po. Priuatim eius uſus cõtra torſiões ſtomachi in tepida aqua: & cruditates. Cõtra araneos ſcor
piõeſqꝫ in uino albo. Luxata & incuſſa in aceto & oleo & lana. Tragoriganõ ſimilis eſt ſerpillo ſil
ueſtri. Vrinã ciet. Tumores diſcutit cõtra uiſcũ potũ uiperæqꝫ ictũ efficaciſſimũ: ſtomachoqꝫ aci
da ructãti & præcordiis. Tuſſiẽtibus quoqꝫ cũ melle datur: & pleureticis: & peripneumonicis.
Heracliũ quoqꝫ tria genera habet nigrius latioribus foliis glutinoſum. Alterꝝ exilioribus molli
buſqꝫ ſanſuco nõ diſſimile: quod aliqui praſiõ uocare malunt. Tertiũ eſt inter hæc mediũ: minus
ꝙ cætera efficax. Optimũ aũt creticũ. Nã & iucunde olet. Proximũ ſmyrneũ. Deinde heracleo
ticũ ad potũ utilius: quod othimin uocãt. Cõis aũt uſus ſerpẽtes fugare. Percuſſis eſui dare de
coctum. Potu urinã ciere. Ruptis cõuulſis mederi cũ panacis radice. Hidropicis cũ fico aut cum
hyſopo acetabuli mẽſuris decoctũ ad ſextam. Itẽ ſcabiẽ: pruriginẽ: pſoras in deciſiõe balnearũ.
Succus auribus infunditur cũ lacte mulieris. Tõſillis quoqꝫ fluuiis medetꝛ. Capitis ulceribuſ. Ve
nena opii & gypſi extinguit decoctũ: ſi cũ cinere & uino bibatꝛ. Aluũ mollit acetabuli menſura.
Sugillatis illinitur: Itẽ dentiũ dolori: quibus etiã & cãdorem facit cũ melle & nitro. Sãguinẽ na
rium ſiſtit. Ad parotidas decoqtur cũ hordeacea farina. Ad arterias aſpas cum galla & melle te
ritur. Ad lyenẽ folia cum melle & ſale. Craſſiores pituitas & nigras extenuat coctũ cum aceto &
ſale ſũptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo & nares infũditur. Laſſi pungũtur ex eo:
ita ut ne uẽter attingatur. Epinyctidas cum pice ſanat. Furunculos apit cum fico trita. Strumas
cum oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitũ. Fluctiões ſanguinis in ge
nitalibus tuſum ex aceto illitũ. Reliqas purgationum a partu. Lepidum inter urentia intelligitꝛ.
Sic & in facie cutem emẽdat exulcerãdo: ut tamẽ cæra & roſaceo facile ſanetꝛ. Sic lepras & pſo
ras tollit ſemper facile: & cicatricum ulcera. Tradunt in dolore dẽtium adalligatum brachio qua
doleat: cõpeſcere dolorem. Gith ex græcis alii melãthiõ: alii melaſpmõ uocãt. Optimũ ꝙ exci
tatiſſimi odoris: & ꝙ nigerrimum. Medetꝛ ſerpẽtium plagis & ſcorpionũ. Illini ex aceto & melle
repio. Incẽſoqꝫ ſerpẽtes fugari. Bibitꝛ drachma una cõtra araneos. Diſtillationẽ nariũ diſcutit tu
ſum in linteolo olfatum. Capitis dolores illitum ex aceto & infuſum naribus. Cum murrino ocu
loꝝ epiphoras & tumores. Dentium dolores coctũ cũ aceto. Vlcera oris tritũ aut cõmãducatũ.
Itẽ lepras & lẽtigines ex aceto. Difficultates ſpirãdi addito nitro potum. Duricias tumoreſqꝫ ue
teres & ſuppurationes illitũ. Lac mulieꝝ auget cõtinuis diebus ſũptum. Colligitur ſuccus eius
ut hyoſcyami. Similiter largius uenenum eſt quod miremur. cum ſemẽ gratiſſime panes etiã cõ
diat: Oculos quoqꝫ purgat. Vrinã & mẽſtrua ciet. Quinĩmo lĩtheolo illigatis tãtũ granis xxx.
ſecundas trahi repio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritũ in urina: Culices ſuffitu necare. Itẽ
muſcas. Et aniſum aduerſus ſcorpiões ex uino bibitꝛ: a Pythagora inter pauca laudatum ſiue cru
dum ſiue decoctum. Itẽ uiride aridum ue oĩbuſ quæ cõdiuntur: quæqꝫ intĩguntur deſideratum.
Panis etiã cruſtis ĩferioribus ſubditum. Sagis quoqꝫ additur. Cũ amaris nucibus uina cõmẽdat.
Quin ipſum oris halitum iucundiorẽ facit. Fetorẽqꝫ tollit mãducatum matutinis cum ſmyrneo
& melle exiguo. Mox uino collutum uultum iuniorẽ præſtat. In ſõnia leuat ſuſpẽſum ĩ puluino
ut dormiẽtes olfaciãt. Appetẽtiã ciboꝝ præſtat: quãdo id quoqꝫ ĩter artificia deliciæ fecere: ex
quo labor deſiit cibos poſcere. Ob has cãs qdã anicetum id uocauere. Laudatiſſimum ẽ creticũ.
Proximum ægyptium. Hoc liguſtici uicẽ præſtat in condimẽtis. Dolores capitis leuigat ſuffitũ
naribus. Epiphoris oculoꝝ radicẽ eius tuſã imponit Iollas. Ipſum cum croco pari mõ & uino: &
per ſe tritũ cum polẽta ad magnas fluctiões: extrahẽdaqꝫ ſi quæ ĩ oculis ĩciderint. Nariũ quoqꝫ
cardines cõſumit illitum ex aqua. Sedat ãginas cum melle & hyſopo ex aceto gargarizatum. Au
ribus ĩfunditur cum roſaceo. Thoracis pituitas purgat toſtum: cum melle ſumptum melius. Cũ
acetabulo aniſi nuces amaras. I. purgatas tere ĩ melle ad tuſſĩ. Facilliẽ uero aniſi drachmæ tres:
papaueris duæ miſcentur melle ad fabæ magnitudinẽ: & ternis diebus ſumuntꝛ. Præcipuum ãt
ructus. Ideo inflatiõibus ſtomachi & inteſtinoꝝ torminibus & cœliacis medetꝛ. Singultus & ol
fatum decoctum potumqꝫ inhibet. Foliis decoctis digerit cruditates ſuccus decocti. Ipſum cum
apio olfatum ſternutamẽta inhibet. Potum ſõnum cõcitat. Calculos pellit. Vomitiões cohibet:
& præcordioꝝ tumoꝝ & pectoꝝ uitiis. Neruis quoqꝫ qbus ſucc inctum eſt corpus utiliſſimum.
Prodeſt eius & capitis doloribus inſtillati ſuccum cum oleo decocti. Nõ aliud utilius uẽtri & ĩte
ſtinis putant. Ideo dyſẽtericis & tenaſmis datur toſtum. Aliq addunt & opium pilulis in die ter
nis lupini magnitudine & in uini cyatho dilutis. Dieuches & ad lumboꝝ dolores ſucco uſus eſt.
Semẽ hydropiciſ & cœliacis dedit tritum cum mẽta. Veꝝ & radicẽ ad renes. Darion hærbarius

parturientibus ex eo cataplasma imposuit cu; apio. Itē uuluaꝝ dolori. Deditq; bibendū cū anetō pturiētibus. Phreneticis quoq; illinūt recēs cū polenta. Sic & infātibus comitiale uitiū: ut contractiōes sentiētibus. Pythagoras qdē nō corripi uitio comitiali ī manu habētes. Ideoq; q̄plurimū domi serēdum. Parere quoq; facilius olfātes. Et statim a ptu dādum potui polenta aspsa. Sosimenes cōtra oēs duricias ex aceto usus est. Eo & cōtra lassitudines in oleo decoquēs addito nitro. Semine eius poto lassitudinis auxiliū uiatoribus spopōdit. Heraclides ad inflatiōes stomachi semē tribus digytis cum castorei obolis duobus ex mulso dedit. Similiter ad uētris aut intestinoꝝ inflatiōes. Et ortopnoicis quod ternis digytis prebēderit seminis: tātūdē hyoscyami cū lacte asinino. Multi uomituris acetabula eius & folia lauri decē trita ī aqua bibēda īter cœnā suadent. Strangulationes uuluæ si manducenrur: & linatur calidum: uel si bibatur cum castoreo in aceto & melle sedat. Vertigines a ptu cum semine cucumeris & lini pari mēsura trinū digytoꝝ uini albi tribus cyathis discutit. Cleopolemus ad quartanas trinis digytis seminis anisi & fœniculi usus est in aceto & mellis cyatho uno. Lenit articulares morbos cū amaris nucibus illitū. Sūt & q aspidū uenenis aduersari naturā eius putēt. Vrinā ciet. Sitim cohibet. Venerē stimulat. Cum uino sudorē leniter præstat. Vestes quoq; a tineis defendit. Efficacius semper recens & quo nigrius. Stomacho tamē inutile est præterq̄ inflato.

De aneto & sagapenio: & de papauere albo & nigro: & quomodo succus hærbarum colligendus est: & de opio. Ca. xviii.

a Netum quoq; ructus mouet: & tormina sedat. Aluum sistit. Epiphoris radices illinūtur ex aqua uel uino. Singultus cohibet semē feruēs olfatū. Sūptum ex aqua sedat cruditates. Cinis eius uuā in faucibus leuat. Oculos & geniturā hebetat. Sacopenium qd apud nos gignitꝰ in totū trāsmarino alienatur. Illud enī āmoniaci lachrymæ simile sagapeniō uocatur. Prodest lateꝝ & pectoris doloribus: cōuulsis: tussibus ueteribus: excreatiōibusq;: præcordioꝝ tumoribꝰ. Sanat & uertigines: tremulos: opistothonicos: lyenes: lūbos: pfrictiōes. Datꝰ & olfactādum ex aceto in strāgulatu uuluæ. Cæteris & potu datur: & cū oleo infricatꝰ. Prodest & cōtra mala medicamēta. Papaueris satiui diximus genera: & sponte nascētis alia pmisimus. Sed satiui albi calix ipse teritꝰ & bibitur sōni cā. Semē elephātiis medetur. E nigro papauere sapor gignitur scapo inciso: ut Diagoras suadet cū turgescit: ut Iollas cū deflorescit hora diei sereni: hoc est cū ros in eo exaruerit. Incidi iubent sub capite & calice. Nec in alio genere ipsū inciditꝰ caput. Succus & hic: & hærbæ cuiusq; lana excipitur. Aut si exiguus est: ungue pollicis ut lactucis: & postero die magis quod inaruit. Papaueris uero largus dēsatur: & in pastillos tritus ī umbra siccatꝰ nō ui soporifera mō: ueꝝ si copiosior hauriatꝰ: etiā mortifera p sōnum: opiō uocāt. Sic scimus interēptū Licinii Cecinæ prætorii uiri patrē in hispania baiulicū quoniā ualido īpatibilis odiū uitæ fecisse. Itē plerosq; alios. Qua de cā magna cōcertatio extitit. Diagoras & Erasistratus ī totū dānauere: & ut mortifeꝝ infūdi uetātes. Præterea quoniā uisui noceret. Addidit Andron: ideo non ptinus excæcari eo: quoniā adulteratur alexādrino. Sed postea usus eius nō improbatus est medicamēto nobili: quod acidiō uocāt. Semine quoq; eius trito in pastillos e lacte utuntur ad sōnū. Itē ad capitis dolores cū rosaceo. Cū his auriū dolori instillatū. Podagris illinitꝰ cū lacte mulieꝝ. Sic & foliis ipsis utūtꝰ ad sacros ignes. Itē uulnera cū aceto. Ego tamē dānauerim collyriis addi. Multoq; magis quas uocāt lexipyretas: quasq; pepticas & cœliacas. Nigrū tamē in cœliacis uino datur. Satiuū omē magis rotūdat capita. At siluestri lōgum ac pusillū: & ad oēs effectus ualētius. Decoqtur & bibitur cōtra uigilias: eadēq; aqua fouet ora. Optimus ī siccis: & ubi raro pluit. Cū capita ipsa & folia decoquūtur: succus meconiū uocatur: multū opio ignauior. Expimētū opii est primum ī odore. Sinceꝝ enī perpeti nō mos est. Dein ī lucernis: ut pura luceat flāma: aut extinctum demū oleat. Quæ ī fucato nō eueniunt. Accēditur quoq; difficilius: & crebro extinguitur. Est sinceri expimētum et in aqua quia nebula īnatat. Fictum in posca coit. Sed maxime miꝝ æstiuo sole deprehēdi. Sinceꝝ enī sudat: et se diluit: donec succo recēti simile fiat. Mnesides optime seruari putat hyoscyami semine adiecto. Alii in faba.

De empractico et ceratico: et glaucio siue paralio: et heraclio siue aphro: et de diacodio. Ca. xviiii.

i Nter satiua est et siluestria medium genus: quod nisi inaruisset: spōte nasceretur. Rhiā uocauimus et empracticū. Quidā id decerptum ptinus cū toto calice mādunt. Aluum exinaniunt capita qnq; decocta. In uini tribus heminis pota sōnum faciunt. Siluestriū unum genus cæraticum uocāt: nigrum: cubitali altitudine: radice crassa: et corticosa: cauliculo inflexo ut cornicula. Folia minora et tenuiora q̄ cæteris siluestribus: semē exile. Tēpestiuum est menstruis. Aluum purgat dimidio acetabulo in mulso. Folia trita cum oleo argēmas iumentoꝝ sanant. Radix acetabuli mēsura cocta in duobꝰ sextariis ad dimidias datur ad lumboꝝ uitia et iocineris. Carbunculis medētur ex melle folia. Quidā hoc genus glautiō uocāt alii paraliō. Nascitꝰ enim in afflatu maris: aut nitroso loco. Alteꝝ est in siluestribus generibus heracliō: uocatur ab aliis aphrō.

Foliis ii ꝑcul intuearis speciē passeꝝ præsētātibus: radice ī summa terræ cute: semine spumeo.
Ex hoc lina splēdorē trahunt æstate. Tundit̄ in pila comitialibus morbis acetabuli mēsura semi
nis in uino albo: uomitiones enim facit. Medicamēto quod diacodion & asteriace uocat̄ utilissi/
mū. Fit āt huius papaueris aut cuiuscunq̄ siluestris capitibus. cxx. in aquæ cælestis sextaris tri/
bus biduo maceratis: in eademq̄ decoctis: deinde siccatis: iteꝝq̄ cum melle decoctis ad dimidia
p artes uapore tenui. Addidere postea drachmas senas croci: hypocistidis: thuris: acaciæ: et pal
si cretici sextarium. Hac ostētatiōe simplex qdē et ātiqua illa salubritas papauer̄ & melle cōstat.

De tithymalo et archelio: et porculaca siue peplio: et coriādro et de atriplici. Ca. xx.

t Ertium genus est tithymalō: mecona uocāt: alii archaliō: folio leui: albo: capite magnitudi
nis fabæ. Colligitur uua florente. Siccatur in umbra. Semen potum purgat aluum: dimidio
acetabulo in mulso. Cuiuscunq̄ āt papaueris caput uiride uel siccum illitum epiphoras ocu/
loꝝ lenit. Opium ex uino meraculo si ꝑtinus detur scorpionum ictibus resistit. Aliqui hoc tan/
tum nigro tribuunt: si capita eius uel folia terātur. Est et porculaca quā peplio uocant: nō mul/
tum satiua efficacior. Cuius memorabiles usus traduntur. Sagittaꝝ uenena et serpetium hemor/
roidum et præsigrum restringi: ꝑ cibo sumpta et plagis imposita extrahit. Itē hyoscyamo po/
to e passoq̄ expresso succo. Cum ipsa nō est: semē eius simili effectu ꝑdest. Resistit & aquaꝝ ui
tiis: capitis dolori: ulceribusq̄ in uino tusa et imposita. Reliqua ulcera cōmāducata cum melle sa
nat. Sic et infātium cerebro imponitur: umbilicoq̄ ꝑciduo. In epiphoris uero oium frōte tem/
poribusq̄ cum polenta. Sed ipsis oculis e lacte et melle. Eadē si ꝑcident ꝑdest oculis: foliis tri/
tis cum corticibus fabæ. Pustulis cum polenta et sale et aceto ac cæra. Et ulcera oris tumorēq̄
gingiuaꝝ cōmāducata cruda sedat. Item dentium dolores. Tōsillaꝝ ulcera succus decoctæ. Qui
dā adiecer̄ paulū murræ. Nā & mobiles dentes stabilit cōmāducata. Cruditates sedat: uocemq̄
firmat: & sitim arcet. Ceruicis dolores cum galla et lini semine pari mensura sedat. Māmaꝝ uitia
cum melle aut cimolia creta. Salutaris et suspiriosis semine cum melle hausto. Stōachum in ace/
tariis sumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Et alias māducata refri
gerat etiā intestina. Vomitiōes sistit. Dysenteriæ & uomicis datur ex aceto uel bibit̄ cum cumi/
no. Tenasmis āt cocta & comitialibus cibo uel potu ꝑdest. Purgatiōibusślieꝝ acetabuli men
sura in sapa. Podagris calidis cū sale illita & sacro igni. Succus eius potus renes iuuat ac uesicas.
Ventris animalia pellit. Ad uulneꝝ dolores ex oleo cū polēta imponit̄. Neruoꝝ duricias emol
lit. Metrodorus q epitomentō rhizitomumenō scripsit: purgatiōibus a ptu dādam cēsuit. Vene
rē inhibet: uenerisq̄ sōnia. Prætorii uiri pater est hispaniæ princeps: quē scio ꝑpter īpatibiles
uuæ morbos radicē eius filo suspensā e collo gerere: præterq̄ in balneis: & ita liberatū īcōmo/
do oī. Quinetiā inueni apud auctores: caput inde litū distillationē toto anno nō sentire. Oculos
tamē hebetar̄ putatur. Coriādrū inter siluestria nō iuuenitur: Præcipuū tamē esse cōstat statim
ægyptiū. Valet cōtra serpētiū genus unū: quod amphisbenas uocāt: potū impositūq̄. Sanat &
alia uulnera. Epinyctidas pustulas tritū. Sic & oēs tumores collectionesq̄ cū melle aut uua pas/
sa. Panos uero ex aceto tritū. Seminis grana tria in tertianis deuorari iubēt aliq āte accessionē.
Vel plura illini frōti. Sūt qui & ante solis ortū ceruicalibus subiici efficacitet putent. Vis magna
ad refrigerādos ardores uiridi. Vlcera quoq̄ quæ serpūt sanat cū melle uł uua passa. Itē testes:
ambusta: carbūculos: aures cū lacte mulieris: epiphoras oculoꝝ: uentris & ītestinoꝝ fluctiōes.
Semē ex aqua potū bibit̄ in choleris cū ruta. Pellit aīalia interaneoꝝ cū mali punici succo & oleo
semē potū. Xenocrates tradit rem mirā: si uera est. Mēstrua cōtineri uno die: si unū granū bibe
rint fœminæ: biduo si duo: & totidē diebus quot grana sūpserint. M. Varro coriandro subtrito
cū aceto carnē incorruptā æstate seruari putat. Atriplex & siluestre est & satiuū accusatum a Py
thagora tanq̄ faceret hydropicos morbosq̄ regios & pallorem. Coqtur difficillime: ac ne in hor
tis qdem iuxta id nasci qcq̄ nisi languidū culpauit. Addidere Dionysius & Diocles plurimos gi/
gni ex eo morbos. Nec nisi mutata sæpius aqua coquendū. Stomacho cōtrariū esse. Lentigines
& papulas gignere. Miror quare difficulter in italia id nasci tradiderit Solō Smyrneus. Hippo/
crates uuluaꝝ uitiis id infundi cū beta. Lycus neapolitanus cōtra cātharidas bibēdū dedit. Panos
furūculos incipiētes: duricias oēs uel cocto uel crudo utiliter illini putāt. Itē ignē sacꝝ cū melle
aceto nitroq̄. Similiter podagris. Vngues scabros detraher̄ dicit̄ sine ulcer̄. Sūt q ī morbo r̄gio
dēt semē eiꝰ cū melle. Arterias & tōsillas nitro addito pfricēt. Aluū moueāt. Cocto aut p se aut
cū malua aut lēticula cōcitātes uomitiōes. Siluestri capillos tīgūt: & ad supradcā utūt̄ medicina.

De malua malope: & althea: & lapatio: & oxylapato: & hydrolapa/
to: & hippolapato: & bubalapato. Ca. xxi.

e Cōtrario in magnis laudibus malua est utraq̄ & satiua & siluestris. Duo genera eaꝝ ampli/
tudine folii discernūtur. Maiorē græci malopen uocāt in satiuis. Alterā ab emolliendo uen
tre dictā putant malachē. E siluestribus cui grāde folium & radices albæ althea uocat̄ ab excel/
lentia effectus a quibusdā aristalthea. Omē solū in quo serūtur pinguius faciunt. Huic cōtra oēs

aculeatos ictus efficacior uis: præcipue ſcorpionũ: ueſpaꝝ: ſimiliũꝗ: & muris aranei. Quin & tri
ta cum oleo qualibet eaꝝ peruncti ante uel habẽtes eas nõ feriũtur. Foliũ impoſitum ſcorpioni/
bus torporẽ affert. Valent & cõtra uenena. Aculeos omĩs extrahũt illitæ crudæ aut cũ anetho
potæ. Decoctæ uero cũ radice ſua leporis marini uenena reſtinguũt. Et ut qdam dicũt ſi uomat̃.
De eiſdem mira & alia tradũtur. Sed maxime ſi quottidie quis ſucci ex qualibet eaꝝ ſorbeat cya/
thum dimidium oĩbus morbis carituꝝ. Vlcera manãtia in capite ſanãt. In urina putrefactæ liche
nas. Et ulcera oris cũ melle. Radix decocta furfures capitis & dentiũ mobilitates. Eiuſ quæ unũ
caulẽ habet radice circa dentẽ qui doleat perunge: donec deſinat dolor. Eadẽ ſtrumas & paroti/
das panoſꝗ addita hoĩs ſaliua purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potũ a pituita & nauſeis
liberat. Radix mãmaꝝ uitiis occurrit adalligata in lana nigra. Tuſſim ĩ lacte cocta & ſorbitionis
mõ ſũpta qnis diebus emẽdat. Stomacho utiles Sex. Niger dicit. Olympiades thebanus aborti
uas eſſe cũ adipe anſeris. Aliqui purgari fœminas foliis eaꝝ manus plenæ mẽſura in oleo & uino
ſũptis. Vtiꝗ cõſtat ꝑturiẽtes foliis ſubſtratis celerius ſolui. Protinus a ꝑtu reuocãda: ne uulua
ſequatur. Dãt & ſuccũ bibẽdũ parturientibus ieiunis in uino decocta hemina. Quin & ſemẽ tri/
tum adalligant brachio genitale nõ cõtinẽtium. Adeoꝗ eæ ueneri naſcũt̃: ut ſemẽ unicaulis aſp
ſum cubitali fœminaꝝ auiditates augere ad infinitũ Xenocrates tradat. Itẽ tres radices iuxta ad/
alligatas. Tenaſmo & dyſentericis utiliſſime infũdi. Itẽ fœdis uitiis: uel ſi foueãt̃. Melãcholicis
quoꝗ ſuccus datur cyathis ternis tepidus. Et inſaniẽtibus quaternis. Decoctæ comitialibus he
minæ ſucci. Hic & calculoſis & inflatiõe & torminibus aut opiſtotonico laborãtibus tepidus illi
nitur. Et ſacris ignibus & ambuſtis decocta in oleũ folia imponũt̃. Et ad uulneꝝ ĩpetus cruda cũ
pane. Succus decoctæ neruis ꝓdeſt: & ueſicæ: & inteſtinoꝝ roſiõibus. Vuluas & cibo & ĩfuſiõe
mollit ĩ oleo. Succus decoctæ pori meatus ſuaues facit. Artheæ ĩ oĩbus ſupradictis efficacior ra
dix: præcipue cõuulſis ruptiſꝗ. Cocta in aqua aluum ſiſtit. Ex uino albo ſtrumas & parotidas &
mãmaꝝ inflatiões: & panos in uino folia decocta & illita tollunt. Eadẽ arida in lacte decocta ꝗ̃li
bet pernicioſæ tuſſi citiſſime medẽtur. Hippocrates uulneratis ſitiẽtibuſꝗ defectu ſãguinis ra/
dicis decoctæ ſuccũ bibẽdũ dedit. Et eã uulneribus cũ melle & reſina. Itẽ conuulſis: luxatis: tu
mẽtibus: & muſculis: neruis: articulis ĩpoſuit. Et aſmaticis ac dyſentericis in uino bibẽdũ dedit.
Miꝝ aquã radice ea addita addẽſari ſub diuo: atꝗ elacteſcere. Efficacior ãt quo recẽtior. Nec la
patiũ diſſimiles effectus habet. Eſt ãt ſilueſtre: quod alii oxalidẽ appellãt: ſatiuo ꝓximum: foliis
aquoſis: colore betæ cãdidæ: radice minima. Noſtri uero rumicẽ: alii lapatiũ cãtherinũ ad ſtru/
mas cũ axungia efficaciſſimũ. Eſt & alteꝝ genus fere oxylapatõ uocãt. Satiuo idẽ ſimilius: & acu
tiora habet folia ac rubriora: nõ niſi in paludibus naſcẽs. Sũt q hydrolapatõ tradũt ĩ aqua natũ.
Eſt & aliud hippolapatõ maius ſatiuo: cãdidiuſꝗ ac ſpiſſius. Silueſtria ſcorpionũ ictibus meden/
tur: & ferire ꝓhibẽt habẽtes. Radix aceto decocta ſi colet̃ ſuccus dẽtibus auxiliat̃. Si uero bi/
batur morbo regio. Semẽ ſtomachi inextricabilia uitia ſanat. Hippolapati radices priuatim un/
gues ſcabroſos detrahunt. Dyſẽtericos ſemẽ duabus drachmis in uino potum liberat. Oxylapa/
ti ſemẽ lotũ in aqua cæleſti ſãguinẽ ꝓdeſt reiiciẽtibus. Adiecta acacia lẽtiſ magnitudine ꝓdeſt.
Præſtãtiſſimos paſtillos faciũt ex foliis & radice addito nitro & iure ãguino. In uſu aceto diluũt.
Sed ſatiuum in epiphoris oculoꝝ illinunt frõtibus. Radice cherias & lepras curãt. In uino uero
decocta ſtrumas & potidas & calculos. Poto uino & lyenes. Cœliacos æque & dyſentericos &
tenaſmos. Ex eadẽꝗ omĩa efficacius. Ius lapati & ructus facit: & urinã ciet: & caliginem oculoꝝ
diſcutit. Itẽ pruritũ corporis in ſolia balneaꝝ additũ: aut prius ipſũ illitũ ſine oleo. Firmat & cõ/
manducata radix dentes. Eadem decocta cum uino ſiſtit aluum. Folia ſoluunt adiecto ſale. Adie
cit Solon neque ut omittamus bulapaton: radicis tantum altitudine differens eſt: & erga dyſen/
tericos efficacis effectus potum ex uino.

De ſinapiſ tribus generibus: & marrubio: & ſerpillo: & ſiſymbrio: ſiue
thymbræo: & de lini ſemine: & blito. Ca. xxii.

ſ Inapis cuius in ſatiuis tria genera diximus: Pythagoras principatũ habere ex iis quoꝝ ſubli
me uis ferat̃ iudicauit: quoniã nõ aliud magis in nares & cerebrũ penetret. Ad ſerpentium
ictus & ſcorpionum tritum cũ aceto illinitur. Fungoꝝ uenena diſcutit. Cõtra pituitã tenet̃ ĩ ore
donec liqueſcat: aut gargarizatur cum aqua mulſa. Ad dẽtium dolorẽ mãditur. Ad uuã gargari
zatur cum aceto & melle. Stomacho utiliſſimũ, cõtra omĩa uitia pulmonibuſꝗ. Excreatiões faci/
les facit in cibo ſũptum. Datur & ſuſpirioſis. Itẽ comitialibus tepidum cum ſucco cucumeꝝ. Sen/
ſus atꝗ ſternutamẽta capitis purgat. Aluum mollit. Mẽſtrua & urinã ciet. Et hydropicis ĩponi
tur. Cũ fico & cumino tuſum ternis ꝑtibus comitiali morbo. Et uuluaꝝ cõuerſionẽ ſuffitum exci/
tat odore aceto mixto. Itẽ lethargicos. Adiicitur cordylõ. Eſt ãt ſemẽ ex ſeſe. Et ſi uehemẽtior
ſõnus lethargicos premat: cruribus aut etiã capiti illinitur cũ fico & aceto. Veteres dolores tho
racis: lũboꝝ: coxẽdicum: humeꝝ: & ĩ quacũꝗ parte corporis ex alto uitia extrahẽda ſũt: illitum
cauſtica ui emẽdat puſtulas faciẽdo. At in magna duricia ſine fico impoſitum: uel ſi uehemẽtior

uertigo timeatur'p duplices pãnos. Vtuntur ad alopetias cum rubrica: psoras: lepras: phthiria/
ses: lithãnicos: opistothonicos. Inungunt quoq; scabras genas aut cum gallica inter oculos cum
melle. Succusq; tribus modis exprimitur in fictili: calescitq; in eo ĩ sole modice. Exit & e caulicu
lo succus lacteus: qui ita cum ĩduruit: dentium dolori medetur.. Semẽ ac radix cum ĩmaduere:
musto cõteruntur. Manusq; plenæ mẽlura sorbentur ad firmãdas fauces: stomachũ: oculos: ca/
put: sensusq; oẽs. Mulierꝝ etiã lassitudines saluberrimo genere medicinæ. Calculos quoq; discu
tit potum ex aceto. Illinunt̃ & liuoribus sugillatisq; cum melle & adipe ãserino aut cæra cypria.
Fit & oleum ex semine madefacto in oleo expressoq;: quo utunt̃ ad neruoꝝ rigores: lumboꝝq;
& coxendicum perfrictiões. Sinapis naturã effectusq; eosdẽ habere tradit̃ adarca inter siluas in/
tacta cortice planiore sub ipsa coma nascens. Marrubium pleriq; inter primas hærbas cõmenda/
uere: quẽ græci prasiõ uocant: alii linostrophon: nõnulli philopeda: aut philochares: notius q̃
ut indicãdum sit. Huius folia semẽq; cõtrita prosunt cõtra serpẽtes: pectoꝝ & lateris dolores:
tussim ueterem. Et iis q sanguinẽ eiiciũt eximie utile: scapis eius cũ panico aqua decoctis: ut aspe
ritas succi mitigetur. Imponit̃ strumis cũ adipe. Sũt qui uiridis semẽ q̃tũ duobus digytis capiãt
cũ farris pugillo decoctũ addito exiguo olei & salis sorbere ieiunos ad tussim iubeant. Alii nihil
cõpant. In eadem cã marrubii & fœniculi succi ad sextarios ternos expressis decoctisq; ad sexta/
rios duos: cũ addito mellis sextario rursus decocto ad sextarios duos: si coclearii mensura in die
sorbeatur in aquæ cyatho. Et uirilium uitiis tusum cũ melle mire ꝓdest. Lichenas purgat ex ace
to. Ruptis cõuulsis spasmatũ neruis salutare. Potũ aluũ soluit cũ sale & aceto. Itẽ mẽstrua & se/
cũdas mulierꝝ. Arida farina cũ melle ad tussim siccã efficacissima est. Itẽ ad cãcrenas & pterygia.
Succus uero articulis & naribus: & morbo regio: minuẽdæq; bili cũ melle ꝓdest. Itẽ contra ue
nena inter pauca potens. Ipsa hærba stomachum & excreationes pectoris purgat. Cum iride &
melle urinã ciet. Cauẽda tamẽ exulceratæ uesicæ & renũ uitiis. Dicit̃ succus claritatẽ oculoꝝ ad
iuuare. Castor marrubii duo genera tradit. Nigrũ: & quod magis ꝓbat cãdidũ. In ouũ inane suc
cum adiicit his: ipsũq; ouũ infũdit melle æquis portionibus tepefactũ: uomicas rũpere: purgare:
ꝑsanare ꝓmittẽs. Illitis etiã uulneribus a cane factis tusa cũ axungia ueteri. Serpillũ a serpendo
putãt dictũ. Quod in siluestri euenit: in petris maxime. Satiuũ nõ serpit: sed ad palmi altitudinẽ
increscit. Pinguius uolũtarium & cãdidioribus foliis & ramis: aduersus serpẽtes efficax maxime
cenchrin & scolopẽdras terrestres ac marinas. Et scorpiones decoctis in uino ramis foliisq;. Fu/
gat & odore: cominus si uratur. Et cõtra marinoꝝ uenena præcipue ualet. Capitis doloribus de
coctum in aceto illinitur tẽporibus ac frõti cũ rosaceo. Itẽ phreneticis: lethargicis: cõtra tormi/
na: & urinæ difficultatẽ: anginas: uomitiones drachmis quattuor datur. Ex aqua bibit̃ & ad ioci
neꝝ dolores. Folia obolis quattuor dãtur ad lyenẽ ex aceto. Ad cruẽtas excreatiões terit̃ ĩ cya
this duobus aceti & mellis. Sisymbriũ siluestre a qbusdã thymbræũ appellatum: pedali nõ ãpli/
us altitudine: quod in riguis nascitur simile nasturtio est. Vtrũq; efficax aduersus aculeata aĩalia:
ut sunt crabrones & similia. Quod in sicco ortũ odoratũ est. inseritur coronis angustiore folio.
Sedant utraq; capitis dolorem. Itẽ epiphoras: ut Pilinus tradit. Alii panẽ addũt. Alii per se de/
coquunt in uino. Sanat & epinyctidas: cutisq; uitia in facie mulierꝝ intra quartũ diẽ noctibus ĩpo
sitũ diebusq; detractũ. Vomitiões: singultus: tormina: stomachi dissolutiões cohibet siue ĩ cibo
sũptum: siue in succo potũ. Nõ edẽdũ grauidis: nisi mortuo cõceptu. Quippe etiã ĩpositũ eiicit.
Mouet urinã cum uino potum. Siluestre & calculos. Quos uigilare opus sit excitat infusũ capiti
cũ aceto. Lini semẽ cũ aliis quidẽ in usu est. Et per se mulierꝝ cutis uitia emẽdat ĩ facie. Oculorũ
aciẽ succo adiuuat. Epiphoras cũ thure & aqua aut cũ myrrha. Cũ uino sedat potidas. Cũ melle
aut adipe aut cæra stomachi solutiões inspsum polẽtæ mõ. Anginas ĩ aqua & oleo decoctũ: & cũ
aniso illitũ. Torret̃ ut aluum sistat. Cœliacis & dysẽtericis imponit̃ ex aceto. Ad iocineris dolo/
res estur cũ uua passa. Et ad phthisin utilissime. Semine fiunt & eligmata. Musculoꝝ: neruoꝝ: ar
ticuloꝝ: ceruicũ duricias. Cerebri mẽbranas mitigat farina seminis nitro aut sale aut cinere addi/
tis. Eadẽ cũ fico itẽ cõcoquit ac maturat. Cũ radice uero cucumeris siluestris extrahit quæcũq;
corpori inhærẽt. Sic & fracta ossa. Serpere ulcus in uino decocta ꝓhibet. Eruptiões pituitæ cũ
melle emẽdat. Vngues scabros cũ pari mõ nasturtii. Et testium uitia & ramices cũ resina & mur/
ra: & cãcrenas ex aqua. Stomachi dolores cũ fœnogræco sextariis utrisq; decoctis ĩ aqua mulsa.
Intestinoꝝ & thoracis pniciosa uitia clystere in oleo & melle. Blitum iners uidetur ac sine sapore
aut acrimonia ulla. Vnde cõuitium fœminis apud Menãdrũ faciunt mariti. Stomacho ĩutile est.
Vẽtrẽ adeo turbat: ut cholerã faciat aliqb'. Dicit̃ tñ aduersus scorpiões potũ e uino ꝓdesse. Et
clauis pedũ illini. Itẽ lyenib' & tẽporꝝ dolori ex oleo. Hippocrates mẽstrua sisti eo cibo putat.

De meu: & fœniculo: & hippomarathro uel myrseneo: & canabi:
& de furula: & carduis. Ca. xxiii.

m Eu in italia nõ nisi a medicis seritur: & iis admodũ paucis. Duo genera eius. Nobilius atha/
manticum uocãt illi ab athamãte inuentum. Hi quoniã laudatissimum in athamãte reperiatur:

foliis aniso simile: & caule aliquãdo bipedali: radicibus multis & obnigris: quibusdam altissimis. Minus russum ꝗ illud alterꝝ. Ciet urinam in aqua potum radice trita uel decocta. Inflatiões sto
machi mire discutit. Itẽ tormina & uesicæ uitia. Vuluarꝝq; articulis cũ melle. Infantibus cũ apio
illitũ imo uentri urinas mouet. Fœniculũ nobilitauere serpẽtes: gustatu ut diximus senectã exu
endo: oculorꝝq; aciẽ succo eius reficiendo. Vnde intellectũ est hominũ quoq; caliginẽ præcipue
eo releuari. Colligitur hoc caule turgescente. In sole siccatur. Inungitur ex melle. Vbiq; hoc ẽ.
Laudatissimũ tamen in hiberia e lachrymis fit & ex semine recenti. Fit etiã e radicibus prima ger
minatione incisis. Est & in hoc genere siluestre: quod alii hippomarathron: alii myrseneũ uocãt:
foliis maioribus: gustu acriore: procerius: brachiali crassitudine: radice candida. Nascitur in cali
dis: sed saxosis: Diocles & aliud hippomarathri genus tradit: lõgo & anguloso folio: semine co/
riandri. Medicinæ in satiuo ad scorpionũ ictus & serpentium semine in uino poto. Succus & auri
bus instillatur: uermiculosq; in his necat. Id ipsũ condimentis prope omibus inseritur. Oxypo/
ris etiã aptissime. Quin & crustis subditur panis. Semen stomachũ dissolutũ astringit uel ĩ febri/
bus sũptum. Nauseã ex aqua tritũ sedat. Pulmonibus & iocineribus laudatissimum. Ventrem si
stit cum modice sumitur. Vrinam excitat. Et tormina mitigat totum decoctum: Lactisq; defec/
tu potum mãmas replet. Radix cum ptisana sumpta renes purgat siue decocto succo: siue semĩe
sumpto. Prodest & hydropicis radix ex uino cocta. Itẽ conuulsis illinuntur folia tumoribus. Ar
dentes ex aceto calculos uesicæ pellunt. Geniture abundantiam quoquomodo haustum facit.
Verendis amicissimum: siue ad fouendum radice cũ uino cocta: siue contrita in oleo illitum. Mol
ti tumoribus & sugillatis cum cæra illinunt. Et radice in succo uel cum melle contra canis morsũ
utuntur. Et contra multipedem ex uino. Hippomarathron ad oĩa uehementius. Calculos præci
pue pellit. Prodest uesicæ cum uino leui: & fœminarꝝ menstruis. Efficacius in eo semẽ ꝗ radix.
Modus in utroq; quod duobus digytis trito additur in potionem. Petrichius qui ophiaca scripsit
& Micon qui rhizitomumena aduersus serpentes nihil hippomarathro efficacius putauere. Sane
& Nicander non in nouissimis posuit. Canabis in siluis primum nata est: nigriore folio & aspe/
riore. Semen eius extinguere genituram uirorum dicitur. Succus ex eo uermiculos auriũ & quod
cunq; intrauerit eiicit: sed cum dolore capitis. Tantaq; uis ei est: ut aquæ ĩfusa coagulare eam di
catur. Et ideo iumentorꝝ aluo succurrit pota in aqua. Radix contractos articulos emollit ĩ aqua
cocta. Item podagras & similes impetus. Ambustis cruda illinitur: sed sæpius mutatur: priusq;
arescat. Ferula semen simile aneto habet. Quæ ab imo caule diuiditur a cacumine fœmina putatᷓ
Caules eduntur decocti. Cõmendanturq; musto ac melle: Stomacho utiles. Sint plures sumpti:
capitis dolores faciunt. Radix denarii pondere in uini cyathis duobus bibitur aduersus serpen/
tes. Et ipsa radix imponitur. Sic & torminibus medetur. Ex oleo autem & aceto contra sudores
ĩmodicos uel in febribus proficit. Succus ferulæ aluum soluit fabæ magnitudine deuoratusq;. E
uiridi ferula ramusculus utilis est ad omnia ea uitia. Ad sanguinem sistendum decem grana semi/
nis bibuntur in uino trita uel medulla. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant luna quar/
ta: sexta: septima ligulæ mensura. Natura ferularꝝ murenis infestissima ẽ. Tactæ siquidẽ ea mo
riuntur. Castor radicis succum & oculorum claritati conferre multum putauit. Et de carduorum
satu inter hortensia diximus. Quapropter & medicinam ex iis non differamus. Siluestrium gene
ra sunt duo. Vnum fruticosius a terra statim. Alterum unicaule crassius. Vtriq; folia pauca: spi/
nosa: muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos celeriter
canescentem: & abeuntem cum aura. Scolimon græci uocant. Hic anteꝗ floreat contusus atq;
expressus illito succo alopecias replet. Radix cuiusque ex aqua decocta potatoribus sitim facere
narratur. Stomachum corroborat. Et uuluis si credimus etiam conferre aliquid traditur: ut ma/
res gignantur. Ita enim Cherias atheniensis scripsit: & Glaucias qui circa carduos diligentissim⁹
uidetur. Mãducatus carduus hic odorẽ cõmẽdat oris.

Cõfectio tyriacæ cõpositio medicaminis Antiochi. Ca. xxiiii.

[E]d ante discessum ab hortensibus unam compositionem ex iis clarissimam subtexemus ad/
uersus uenenata animalia: incisam lapide uersibus in limine ædis Aesculapii. Serpilli duũ de
nariorꝝ pondus. Opopanacis & milii tantundem singulorum. Trifolii pondus denarii. Anethi &
fœniculi seminis & anisi & amii & apii denariorꝝ senum ex singulis generibus. Erui farinæ duode
cim: Hæc tusa cribrataq; uino quãtum possit excellenti digeruntur in pastillos: uictoriati ponde
re. Ex iis singuli dantur ex uini mixti cyathis ternis. Hac tyriaca magnus rex Antiochus aduer
sus omĩa uenena usus traditur.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER XXI. PROHEMIVM.

De natura floꝝ & coronamentoꝝ: De mira floꝝ uarietate. Ca. i.

N HORTIS SERI ET CORONAMENTA IVS SIT Cato ĩenarrabili floꝝ maxime subtilitate: quãdo nulli potest facilius esse loqui q̃ reꝝ naturæ pingere: lasciuienti præsertim & in magno gaudio fertilitatis tam uarie ludenti. Quippe reliqua usus alimẽtiq; gratia genuit. Ideoq; sæcula annosq; tribuit iis. Flores uero odoresq; de die in diem gignit. Nagna ut palã est admonitione hoĩum: quæ spectatissime floreãt celerrime marcescer̃. Sed ne pictura quidem sufficiente imagini coloꝝ reddẽdæ: mixturãq; uarietati siue alterni atq; multiplices inter se nectãt̃: siue priuatis generum funiculis in orbem: in obliquum in ambitum: quædã coronæ per coronas currunt.

De strophiolo serto: & q primum flores miscere cœpit: & quãdo primũ corolla ĩuẽta uel appellata & quare. Ca. ii.

Enuioribus utebãtur antiq: strophia appellãtes: unde nata strophiola. Quin & uocabulum ipsum tarde inde cõmunicatum est inter sacra tantum & bellicos honores coronis suum nomen uindicantibus. Cum uero a floribus fierẽt serta a serẽdo seruiæ appellabãtur. Quod apud græcos quoq; nõ adeo antiquitus placuit. Arboꝝ enĩ ramis coronari in sacris certaminibus mos erat primũ. Postea uariari cœptũ mixtura uersicolores. Floꝝq; inuicẽ odores coloresq; accẽdere Sycion ex ingenio Pausiæ pictoris atq; Glyrecæ coronariæ dilectæ admodũ illi cũ opa eius pictura imitaret̃: adinuenit: & illa ꝓuocãs uariaret: essetq; certamẽ artis ac naturæ. Quales etiã nũc extãt artificis illius tabellæ: atq; ĩ primis appellata stephanoplocos qua pinxit ipsã. Idq; factum est post olympiadẽ cẽtesimã. Sic coronis e floribus receptis paulo mox subiere quæ uocãt̃ ægyptiæ: ac deinde hybernæ: tũ cũ terra flores negat: ramẽto e cornibus tincto. Paulatimq; & romæ subrepsit appellatio corollis inter initia ꝓpter gracilitatẽ nominatis: mox & corollariis: postq̃ e lamina ærea tenui inaurata aut ĩargẽtata dabãtur.

Quis primũ coronã foliis aureis & argẽteis dedit & de honore coronaꝝ apud ãtiquos: & de Scipiõis honore: & de pactilibus coronis: & Cleopatræ reginæ facta. Ca. iii.

Rassus diues primus argento auroque folia imitatus ludis suis coronas dedit. Accesserunt quoq; & lẽnisci: quos adiici ipsaꝝ coronaꝝ honos erat ꝓpter hetruscas qbus iũgi nisi aurei nõ dedebãt. Puri diu fuere ii. Celare eos primũ instituit P. Claudius Pulcher: bratteasq; ẽt phylıræ dedit. Semper tamẽ auctoritas ul' ludicro quæsitaꝝ fuit. Nãq; ad certamina in circũ p ludos & ipsi descẽdebãt: & seruos suos quosq; mittebãt. Inde illa. xii. tabulaꝝ lex. Qui coronã parit. Ipse pecuniã ue eius. Virtutis ergo arguitur: quã serui equi ue meruissent. Pecuniã partã lege dici nemo dubitauit. Quis ergo honos? ut ipsi mortuo parẽtibusq; eius dum intus positus esset: foris ue ferret̃: sine fraude esset imposita. Alias in usu ꝓmiscuo ne ludicræ qdem erãt: ingensq; & iis seueritas. L. Fuluius argẽtarius bello punico secũdo cũ corona rosacea interdiu e pgula sua in foꝝ ꝑspexisse dictus: ex auctoritate senatus incarcerẽ adductus nõ ãte finẽ belli emissus est. P. Mutianus cũ dẽptã Marsyæ coronã e floribus capiti suo ĩposuisset: atq; ob id duci eũ ĩ uincula triũuiri iussissẽt: appellauit Tri. Pleb. nec ĩtercessere illi aliter q̃ athenis: ubi comesabundi iuuenes ãte meridiem cõuẽtus sapiẽtiũ quoq; doctrinæ frequẽtabãt. Apud nos exẽplũ licẽtiæ huius nõ est aliud q̃ filia Diui Augusti. Cuius luxuria noctibus coronatũ Marsiã litteræ illius describũt. Floꝝ qdem populus ro. honorẽ Scipioĩ tãtum adhibuit. Suario cognoiabatur: ꝓpter similitudinẽ Suarii cuiusdã negociatoris. Ob id erat ĩ tribunatu plebei admodũ gratus: dignusq; africanoꝝ familia. Nec ei fuit in bonis funeris ĩpẽsa. Asses ergo cõtulit populus: ac funus elocauit: quaq; pte ferebatur: flores e ꝑspectu oĩ sparsit. Et iã tũc coronæ deoꝝ honos erãt. Et lariũ publicoꝝ priuatoꝝq; & sepulchroꝝ & maniũ. Sũmaq; auctoritas pactili corõæ. Sutiles saliꝝ sacris ĩuenimus & solẽnes cœnas. Trãsiere deĩde ad rosalia. Eoq; luxuria ꝓcessit: ut nõ esset gratia nisi mero folio. Sutilibus mox petitis ab india aut ultra indos. Laudatissimũ qdẽ habet̃ e nardi folio eas dari aut ueste serica uersicolores unguẽtis madidas. Hũc habet nouissime exitum luxuria fœminaꝝ. Et apud græcos qdẽ de coronis priuatim scripser̃ Mnesteus atq; Callimachus medici: q̃ nocerẽt capiti: quoniã & ĩ hoc est aliqua ualitudinis portio. In potu atque hylaritate præcipue odoꝝ ui surripiente fallaciter solertiã. Nãq; scelerata Cleopatra apparatu belli acciaci gratificationẽ ipsius reginæ Antonio timẽte: nec nisi prægustatos cibos sumẽte: fert̃ ab ore ei' lusisse extremis coronæ florib' ueneno illitis. Ipsaq; capiti ĩposita. Mox ꝓcedẽte hylaritate iui

tauit Antoniũ ut coronas biberẽt. Quis iſtas timeret inſidias? Ergo cõcerpta in ſyphũ incipiẽti
haurire oppoſita manu en ego ſum inquit illa care Antoni: quã tu noua prægustãtiũ diligẽtia ca
ues: adeo mihi ſi poſſim ſine te uiuere occaſio & rõ adeſt. Inde eductã e cuſtodia bibere iuſſit: illi/
co expirantẽ. De coronis extra ſupradictos ſcripſit Theophaſtrus apud græcos. Ex noſtris autẽ
ĩſcripſere aliqui librũ antologicõ. Flores uero perſecutus eſt nemo: ꝙ eqdẽ inueniam. Nec nos
nũc ſcilicet coronas nectemus. Id enĩ friuolũ eſt. Sed de floribus quæ uidebũtur digna memora
bimus. Pauciſſima genera noſtri coronamẽtoꝝ iter hortẽſia nouere: ac pene uiolas roſaſqꝫ tãtũ.

De roſa in coronis: & de generibus eius: & ubi ſeratur. Ca. IIII.

r Oſa naſcitur ſpina uerius q̃ frutice: in cibo quoqꝫ ꝓueniens. Illic etiã iucundi odoris q̃uis
anguſti. Germinat oĩs primo incluſa granato cortice. Quo mox intumeſcente & in uirides
alabaſtros faſtigato paulatim rubeſcẽs dehiſcit: ac ſeſe pãdit in calicis medio ſui ſtantis cõplexa
luteos apices. Vſus eius in coronis prope minimus eſt. Oleo macerat̃. Idqꝫ iã a troianis tẽpori/
bus Homero teſte. Præterea ĩ unguẽta trãſit ut diximus. Per ſe medicas artes præbet. Empla
ſtris atqꝫ collyriis imponit̃ mordaci ſubtilitate. Mẽiaꝝ etiã deliciis inungẽdis minime noxia. Cõ
tra genera eius noſtri fecer̃ celeberrima: preneſtinã & cãpanã. Addidere alii mileſiam: cuius ſit
ardentiſſimus colos nõ excedentis duodena folia. Proximã ei trachiniã: minus rubẽtẽ. Mox ala
bãdicã uiliorem: albicãtibus foliis. Viliſſimã uero pluribus uel minutiſſimã ſpinoſam. Differũt
enim multitudine folioꝝ: aſperitate: leuore: colore: odore. Pauciſſima qna folia: ac deinde nume
roſiora. Cum ſit genus eius quã centifoliã uocant: quæ eſt in cãpania italiæ. Græciæ uero circa
philippos. Sed ibi nõ ſuæ terræ ꝓuentu. Pangeus nãqꝫ mõs in uicino fere eſt: numeroſis foliis
ac puis. Vnde accolæ transferẽtes cõferũt. Ipſaqꝫ plantatione ꝓficiũt. Nõ ãt talis odorariſſima
eſt. Nec cui latiſſimũ maximũqꝫ folium. Breuiterqꝫ indiciũ eſt odoris ſcabricia corticis. Cepio
Tiberii Cæſaris principatu negauit centifoliã in coronis addi: præterq̃ extremos uelut ad cardi
nes: nec odore nec ſpecie probabilem. Eſt & quæ græca appellatur a noſtris a græcis lichnys:
nõ niſi in humidis locis ꝓueniẽs: nec unq̃ excedens qnqꝫ folia: uiolæ magnitudĩe: odor̃ nullo.
Eſt & alia græcula appellata: cõuolutis folioꝝ paniculis: nec dehiſcẽs niſi manu coacta: ſẽpqꝫ na
ſcenti ſimilis: latiſſimis foliis. Alia funditur e caule maluaceo: folia oleacea habẽs. Muſcetõ uo/
cant. Atqꝫ inter has media magnitudine autũnalis: quã coroneolã uocãt omẽs: ſine odore. Co/
roneola in rubo nata tot mõis adulteratur. Et alias uera quoqꝫ plurimum ſola præualet. Cyre/
nis odoratiſſima eſt. Ideoqꝫ ibi unguentũ pulcherrimũ. Carthagine hiſpaniæ hyeme quoqꝫ tota
præcox. Refert & cæli tẽperies. Quibuſdã enĩ ãnis minus odorata ꝓuenit. Præterea magis lo
cis omĩbus ſiccis q̃ humidis odoratior. Seri nec pinguibus uult: nec argilloſis locis: nec riguis.
contẽta raris. Propriecqꝫ ruderatũ agrũ amat. Præcox cãpana. Sera mileſia. Nouiſſime tamẽ de
ſinit preneſtina. Fodiuntur altius q̃ fruges: leuius q̃ uites. Tardiſſime ꝓueniunt ſemine: quod
in ipſo cortice eſt ſub ipſo flore opertũ lanugine. Ob id potius caule cõciſo inſerũt̃ & ocellis ra/
dicis: ut harũdo. Vnum genus inſeritur pallidæ ſpinoſæ longiſſimis uirgiſ quinquefoliæ: quæ a
græcula altera eſt. Omĩ aũt reciſione atqꝫ uſtione ꝓficit. Trãſlatiõe quoqꝫ ut uitis optime ociſ
ſimeqꝫ prouenit. Surculis quaternũ digytoꝝ lõgitudĩe aut ampliore poſt uergiliaꝝ occaſũ ſata.
Dein per fauonium trãſlata: pedalibus interuallis: crebroqꝫ circũfoſſa. Qui præcocẽ faciunt pe
dali circa radicẽ ſcrobe aqua calida infũdunt: germinare incipiente calice.

De lilio tria genera: & rõe ea inſerendi. Ca. V.

l Ilium roſæ nobilitate proximũ eſt: & quadã cognatione unguẽti oleiqꝫ: quod lilion appel/
latur. Et impoſitum etiã maxime roſas decet: medio ꝓuentu eaꝝ incipiens. Nec ullis floꝝ
excelſitas maior. Interdũ cubitoꝝ trium. Languido ſemper collo: & nõ ſufficiente capitis oneri.
Candor eius eximius. Foliis foris ſtrinatis: & ab anguſtiis in latitudinẽ paulatim ſeſe laxantibus
effigie calathi. Reſupinis p ambitũ labris. Tenuiqꝫ filo & ſemĩe ſtãtibus ĩ medio crociſ. Ita odor
colorqꝫ duplex. ut alius calicis: alius ſtaminis: differẽtia anguſta. In unguẽti uero oleiqꝫ uſu folia
nõ ſpernũtur. Eſt flos nõ diſſimilis illi in hærba quam cõuoluulũ uocant: naſcẽs p fruteta: nullo
odore: nec crocis intus: candorẽ tantum referens: ac ueluti rudimẽtum naturæ lilia facere cõdi/
ſcentis. Alba lilia iiſdem omĩbus mõis ſerũtur qbus roſa. Et hoc amplius lachryma ſua: ut hippo
ſelinum. Nihilqꝫ eſt fœcũdius. Vnde radice qnquagenos ſæpe emittente bulbos. Eſt & rubens
lilium: quod græci crynõ uocant. Alii florem eius cynorhodõ. Laudatiſſimũ in antiochia & lao/
dicea ſyriæ: mox in phaſelide. Quartũ locũ optinet in italia naſcẽs. Sunt & purpurã lilia: aliqñ o
gemino caule: carnoſiore tantũ radice: maioriſqꝫ bulbi: ſed unius. Narciſum uocant huius alteꝝ
genus flore candido: calice purpureo. Differentia liliis eſt & hæc ꝙ narciſis folia ĩ radice ſũt pro
batiſſimis in lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadem. Calix hærbaceus: omnes ſerotini.
Poſt arcturum enim florent: ac per æquinoctium autumnum. Inuenta eſt in iis & ratio inſerendi
monſtrificis hominum ingeniis. Colliguntur nãqꝫ menſe iulio ſcapi areſcentes: liliaqꝫ ſuſpendũt̃
in fumo. Dein nudantibus ſe nodulis in fæce nigri uini uel græci mẽſe martio macerãtur: ut co/

lorem accipiant: atq; ita in ſcrobiculis ſerũtur heminis fæcis circũfuſis. Sic fiunt purpurea lilia.
miꝝq; ita tingi aliquid ut naſcatur infectum.

De uiolis & de calta & de baccare & combreto. Ca. vi.

u Iolis honos ꝓximus. Eaꝝ plura genera. Purpureæ: luteæ: albæ: plãtis omẽs ut olus ſa
tæ. Ex iis uero quæ ſpõte apricis & macris locis ꝓueniũt: purpureæ latior folio ſtatim
ab radice carnoſa exeũt: ſolæq; græco noĩe a cæteris diſcernũtur: appellatæ ita: ut ab iis hya
cinthina ueſtis. Sed ſatiuiſ maxima auctoritaſ luteis. Genera iis tuſculana & quæ marina appel
latur. Folio aliquãto latiore: ſed minus odorato. In totũ uero ſine odore: minutoq; folio cala
thiana munus autũni: cæteræ ueris. Proxima ei calta ẽ cõcolori ãplitudine. Vincit numero fo
lioꝝ marinã quq; folia nõ excedẽtẽ. Eadẽ odore ſupatur. Eſt enim grauis calta. Non leuior ei
quã ſcopã regiã appellãt: quãq; folia eius oleãt: nõ floꝝ. Baccari quoq; radicis tãtũ odoratæ
ẽ: a qbuſdã nardũ ruſticũ appellatũ. Vnguẽta ex ea radice fieri ſolita apud ãtiquoſ Ariſtopha
nes priſcæ comœdiæ poeta teſtis eſt. Vnde qdã errore falſo barbaricã eã appellabãt. Odor
eſt ei cĩnamomo ꝓximus. Gracili ſolo nec humido ꝓuenit. Simillimũ ei cõbretũ appellat̃ fo
lioꝝ exilitate uſq; in fila extenuata: & ꝓcerius q̃ baccar. Nec hæc ſunt tantũ: ſed eoꝝ quoq;
error corrigẽdus eſt: q baccar ruſticũ nardum appellauere. Eſt enĩ alia hærba ſic cognoiata.
quã græci aſarõ uocãt: cuius ſpeciẽ figurãq; diximus in nardi generibus. Quinimo aſarõ iue
nio uocitari: quoniã in coronas nõ addat̃. Crocũ ſilueſtre optimũ ſerere in italia minime expe
dit: ad ſcrupula uſq; ſingula areis decoquẽtibus. Serit̃ radicis bulbo. Satiuũ latius maiuſq; &
nitidius: ſed multo leuius degenerãs. Sed ubiq; nec fœcũdũ ẽt cyrenis: ubi ſemp flores lauda
tiſſimi. Prima nobilitas cilicio croco: & ibi in corico mõte. Dein lycio mõte olympo. Mox cẽ
turipino ſiciliæ. Aliq phlegræo ſecundũ locũ dedere. Adulterat̃ nihil æque. Probatio ſinceri
ĩpoſita manu crepat ueluti fragile. Humidũ enĩ quod euenit adulteratione. ſedet. Altera ꝓba
tio ſi manu ꝓlata ad ora leniter faciẽ oculoſq; mordeat. Et p ſe genus ſatiui blãdiſſimũ uulgo:
cũ ſit mediocre: deliacõ uocãt. Cõtra cyrenaico uitiũ: quod omĩ croco nigrius ẽ: & celerrime
marceſcit. Optimũ ubicũq; quod pinguiſſimũ & breuibuſ capilliſ: Peſſimũ uero eſt quod ſitum
redolet. Mutianus auctor eſt in lycia ãno ſeptimo aut octauo trãſferri in locũ ſubactũ: atq; ita
degenerãs renouari. Vſus eius in coronis nuſq̃. Hærba enĩ eſt folio ãguſto pene ĩ capillamẽ
ti modũ. Sed uino mire cõgruit: præcipue dulci tritũ ad theatra replẽda. Floret uergiliaꝝ oc
caſu paucis diebus folio q florẽ expellit. Viret bruma & colligit̃. Siccatur umbra melius etiã
hyberna. Carnoſa & illi radix: uiuaciorq; q̃ cæteriſ. Gaudet calcari: & atteri pede: pereũdoq;
melius prouenit. Ideo iuxta ſemitas ac fõtes lætiſſimum.

De floribus antiqs: & de odoramẽtoꝝ diuerſitate: & ſaliũca: & polio. Ca. vii.

t Roianis tẽporibus ei iam erat honos. Et hos certe flores Homerus tris laudat: loton:
crocon: hyacĩthũ. Oĩum odoramẽtoꝝ atq; adeo herbaꝝ differentia ẽ in colore: & odorẽ:
& ſucco. Odorato ſapor raro ulli nõ amarus. E cõtrario dulcia raro odorata. Itaq; & uina odo
ratiora muſtis. Silueſtria magis oĩa ſatiuis. Quoꝝdã odor ſuauior & lõginquo: ꝓpius admo
tus hebetatur ut uiolæ. Roſa recẽs a lõginquo olet: ſicca ꝓpius: Omis ãt uerno tẽpore acri
or: & matutinis. Quicqd ad meridianas horas diei uergit hebetat̃. Nouella quoq; uetuſtiſ mi
nus odorata. Acerrimus tamen odor oĩum æſtate media. Roſa & crocũ odoratiora cũ ſerenis
diebus legũtur. Et oĩa in calidis magis q̃ in frigidis. In ægypto tamẽ minime odorati flores:
qa nebuloſus & roſcidus aer eſt a nilo flumine. Quoꝝdã ſuauitati grauitas ineſt. Quædã cũ
uirẽt nõ olent ꝓpter humorẽ nimiũ: ut buceros quod ẽ fœnogræcũ. Acutus odor nõ oĩm ſi
ne ſucco eſt: ut uiolæ: roſæ: croco. Quæ uero ex acutis ſucco carẽt: eoꝝ oĩm odor grauis: ut
in lilio utriuſq; generis. Ambrotonũ & amaracus acres habẽt odores. Quoꝝdã flos tantũ iu
cundus: reliquæ ptes ignauæ. ut uiolæ ac roſæ. Hortẽſiũ odoratiſſima quæ ſicca: ut ruta: mẽ
ta: apiũ: & quæ in ſiccis naſcunt̃. Quædã uetuſtate odoratiora: ut cotonea: eadẽq; decerpta
q̃ in ſuis radicibus. Quædã nõ niſi defracta: aut ex attritu olẽt. Alia nõ niſi detracto cortice
Quædã uero nõ niſi uſta: ſicut thura myrrhæq;. Floreſ triti oẽs amariores q̃ intacti. Aliqua
arida diutius odorẽ continẽt ut melilotos. Quædã locũ ipſũ odoratiorẽ faciũt: ut iris. Quin
& arborẽ totã cuiuſcũq; radices attingũt. Heſperis noctu magis olet: inde noĩe inuẽto. Aĩali
um nullũ odoratũ: niſi de pãtheris qcq̃ dictũ eſt ſi credimus. Illa quoq; nõ omittẽda differen
tia: odoramẽtoꝝ multa nihil ptinere ad coronamẽta: ut irin: atq; ſaliũcã: quãq̃ nobiliſſimi ſit
odoris utraq;. Sed iris radice tantũ cõmẽdat̃: unguẽtis aut medicinæ naſcẽs. Laudatiſſima in
illyrico. Et ibi quoq; nõ maritimis ſed in ſilueſtribus drinonis & natrone. Proxima in macedo
nia. Laudatiſſima hæc & candicans. Et ex illis tertiũ locũ habet africana ãpliſſima inter omẽs:
guſtuq; amariſſima. Illyrica quoq; duoꝝ geneꝝ eſt. Raphanitiſ a ſimilitudine: quæ & melior.
Rhizotomos ſubruffa. Optima quæ ſternutamẽta tactu mouet. Caulẽ hẽt cubitalẽ: & rectũ.
Floret diuerſi coloris ſpecie: ſicut arquus cæleſtis unde & nomẽ. Nõ improbat̃ & piſidica: Et

fossuri tribus ante mensibus mulsa aqua circūfusa hoc ueluti placamēto terræ blandiunt̃ circū
scriptā mucrone gladio ue triplici: & cū legerint eā ꝓtinus in cælū attollunt. Natura est fer-
uēs. Tractataqꝫ pustulas ābusti mō facit. Præcipit̃ ante oīa ut casti legāt. Teredines nō sicca
mō: ueꝝ & in terra celerrime sentit. Optimū ātea irinū leucade & elide ferebat̃. Iāpridē enim
& seritur. Nūc e pāphilia. Sed cilicū maxime laudat̃: atqꝫ e septētrionibus. Saliūca foliosa qdē
est: sed breuis: & quæ necti nō possit. Radici numerosæ cohær̃t. Hærba uerius ꝙ flos: dēsa
ueluti manu pressa: breuiterqꝫ cespes sui generis. Pānonia hāc gignit & norica: alpiūqꝫ aprica
urbiū eporredia: tātæ suauitatis ut metallū esse cœperit. Vestibus interponi eā gratissimum.
Sic & apud græcos poliō hærbā inclytā Musei & Hesiodi laudibus: ad oīa utilē prædicātiū.
Supqꝫ cætera ad famā etiā dignitatis. Prorsusqꝫ mirā: si mō ut tradūt: folia eius mane cādida:
meridie purpurea: sole occidente cerulea aspiciunt̃. Duo genera eius campestre maius. Silue-
stre quod minus est. Quidā teucriō uocāt. Folia canis hoīs similia: a radice ꝓtinus nunꝙ pal-
mo altiora. Et de odoratis floribus satis dictum: in qbus ūguēta uicisse naturā gaudent.

De uestiū æmulatiōe cū floribus & amarāto & chrysocome siue chrysiti. Ca. viii.

Vxuria uestibus quoqꝫ ꝓuo cauit eos flores: q colore cōmēdant̃. Hos aīaduerto tres ēe
l principales. Vnū in croco q in rosis micat. Gratiꝰ nihil tradit̃ aspectu: & in purpuras tyri
as dibaphasqꝫ ac laconicas. Aliū amethystō: q uiola: & ipse in purpureū quēqꝫ hyacinthi-
nū appellauimus. Genera enī tractamus in spēs multas sese spgentia. Tertius ē qui ꝓprie cō-
chylii intelligit̃ multis mōis. Vnus in heliotropio & in aliquo ex iis pleꝝqꝫ saturatior. Alius ī
malua ad purpurā inclinās. Alius in uiola serotina cōchylioꝝ uegetissima. Paria nūc cōponun
tur: & natura atqꝫ luxuria depugnāte. Lutei uideo honorē ātiqssimū in nuptialibus flāmeis to
tū fœminis cōcessū. Et fortassis ideo nō numerari īter principales: hoc est cōes maribus ac fœ
minis: quoniā societas prīcipatū dedit. Amarāto nō dubie uīcimur. Est āt spica purpurea ue-
rius ꝙ flos aliqs: & ipse sine odore. Miꝝqꝫ in eo: gauder̃ decerpi: & lætius r̃nasci. Pronenitau
gusto mēse. Durat in autūnū. Alexādrino palma: qui decerptus asseruat̃. Miꝝqꝫ postꝙ defe
cere cūcti flor̃s madefectus aqua r̃uiuiscit: & hybernas coronas facit. Sūma eius natura ī noīe
est appellato quoniā nō marcescit. In noīe est & cyani colos. Itē holochrysi. Oēs āt hi flores
nō fuere in usu Alexādri magni ætate: qm̃ ꝓximi a morte eius auctores siluere de illis. Quo
manifestū est postea placuisse. A græcis tamē reptos qs dubitet: nō aliter italia usurpāte noīa
illoꝝ. At Hercules petilio ipsa nomē īposuit autūnali circa uepresqꝫ nascēti. Et tamē colorem
cōmēdat q est rosæ siluestri. Folia pua quina. Miꝝqꝫ in eo flore inflecti cacumine & nō nisi re
torto folio nasci puo calice ac uersicolori luteū semē includēte. Luteus & bellio pastillicātibꝰ
qnquagenisqnis barbulis coronat̃. Pratēses hi flores: ac sine usu: & ideo pleriqꝫ sine noībus.
Quin & his ipsis alia alii uocabula īponūt. Chrysocome siue chrysitis nō hēt latinā appellatio
nē. Palmi altitudine ē: comātibus fulgore auri corībis: radice nigra ex austero dulci. In petro
sis opacisqꝫ nascēs.

De honore coronaꝝ & cyclamino & meliloto & trifolio tria genera eius. Ca. ix.

e T fere pactis coloꝝ celeberrimis trāseat ratō ad eas coronas quæ uarietate sola placēt.
Duo eaꝝ genera qn̄o aliæ flore cōstāt: aliæ folio. Florē esse dixerim genistas. Nāqꝫ &
iis decerpit̃ luteus. Itē rhododēdrō. Itē zizippa: quæ & cappadocia uocat̃. Isqꝫ odoratus simi
lisqꝫ oleaꝝ floribus. In ueprībꝰ nascit̃ cyclaminū: de quo plura alias. Flos eius colossinus in co
ronas admittit̃. Folia milacis & hederæ in coronamētū se dedere. Coronæqꝫ eaꝝ optinēt prī
cipatū. De quibus in fruticū loco abūde diximus. Sūt & alia genera noībus græcis indicanda:
qa nostris maiore ex pte nomē dare iis defuit cura. Et pleraqꝫ eoꝝ in exteris terris nascūt̃ no-
bis tamē cōsectata: qm̃ de natura sermo nō de italia ē. Ergo in coronamēta folio uenere me-
lothron: spireō: triganō: cneorō: quod casiā Higinus uocat. Et quod cunilaginē: coniza: meli
sophillō: quod apiastrū: meliloton: quod sertulā cāpanā uocāt. Est enī in cāpania italiæ lauda
tissima: a græcis in sunio: mox chalcidica & cretica ubicūqꝫ uero aspis & siluestribus nata. Co-
ronas ex hac antiqtus factitatas indicio ē nomē sertulæ quod occupauit. Odor eius croco uici
nus ē & flos: ipsa cana. Placet maxime foliis breuissimis atqꝫ pinguissimis. Folio coronat & tri-
foliū. Tria eius gn̄ra. Niphātes uocāt græci. Alii asphaltiō maiore folio quo utūt̃ coronarii.
Alteꝝ acuto oxytriphillō. Tertiū ex oībus munitissimū. Inter hæc neruosi cauliculi qbusdā:
ut marathro: hippomarathro: myophano. Vtūt̃ & ferulis & corībis: & hederæ flore purpur̃o
Est & in alio genere eaꝝ siluestribus rosis similis. Et in iis quoqꝫ colos tātū delectat. Odor āt
abest. Et cneori duo genera nigri atqꝫ cādidi. Hoc & odoratū. Ramosa ābo. Florēt post æq-
noctiū autūni.

De origano & thymo & melle attico: & conyza: & Iouis flore: & helenio: & ābrotono: & leucātemo Ca. x.

t Otidē & origano in coronamētis spēs. Alterius. n. nullū semē. Id āt cui odor est creticū
uocat̃. Totidē & thymi: cādidū ac nigricās. Floret āt circa solstitia: cū & apes decerpūt.

Et auguriū mellis ē. Prouētū. n. ſperāt apiarii large florēte eo. Lædit̃ hymbribus amittitq;
florē. Semē thymi nō pōt deprehēdi: cū origani pq; minutū nō tamen fallat. Sed qd intereſt
id occultaſſe naturā? In flore ipſo intelligit̃: ſatoq; eo naſcit̃. Quid nō tētauere hoīes? Mellis
attici in toto orbe ſūma laus exiſtimat̃. Ergo trāſlatū ē ex attica thymū: & uix flore (uti doce/
mus) ſatū. Sed alia rō naturæ obſtitit: nō durāte attico thymo: niſi in afflatu maris ſerat̃. Erat
quidē hæc opinio ātiqua in omni thymo. Ideoq; nō naſci in arcadia. Tunc oleā nō putabāt gi
gni: niſi intra trecēta ſtadia a mari. Thymis quidē nūc ēt lapideos cāpos in ꝓuintia narboneſi
refertos ſcimus. Hoc pene ſolo redditu e lōginquis regiōibus pecudū milibus cōuenientibus
ut thymo ueſcāt̃. Et conizæ duo genera in coronamētis: mas & fœmina. Differētia in folio.
Tenuius fœminæ & conſtrictius anguſtiuſq;. Imbricatū maris & ramoſius. Flos quoq; magis
ſpēdet eius. Serotinus utriq; poſt arctuꝝ. Mas odore grauior. Fœmina acrior. Et ideo contra
beſtiaꝝ morſus aptior. Folia fœminæ mellis odorē habēt. Maſculæ radix a qbuſdā libanotis
appellatur: de qua diximus. Et tātū folio coronāt Iouis flos: amaracus: hemerocalles: ābro/
tonū: heleniū: ſiſymbriū: ſerpillū. Oīa ſurculoſa roſæ mō. Colore tantūmō placet Iouis flos.
Odor abeſt ſicut & illi q græce phlox uocatur. Et ramis aūt & folio odorata ſūt excepta ſerpil
lo. Heleniū e lachrymis Helenæ dicitur natū. Et ideo in helena inſula laudatiſſimū. Eſt āt fru
tex humi ſe ſpgens dodrātalibus ramulis: folio ſimili ſerpillo. Ambrotonū iucūdi odoris ē &
grauis. Floret æſtate. Flos aurei coloris. Vacuū ſpōte ꝓuenit. Cacumine ſuo ſe ꝓpagat. Seri
tur āt ſemine melius q̃ radice aut ſurculo. Semine quoq; nō ſine negocio plātaria trāſferūt̃.
Sic & adoniū. Vtꝝq; æſtate. Alſioſa. n. admodū ſūt: & ſole nimio læduntur. Sed ubi cōualue
re ritu uitis fruticāt. Ambrotono ſimile odore leucāthemū eſt flore albo folioſum.

De amaraco uel ſāſuco: & nyctegreto: & meliloto: & uiola alba: & codiamino & de ſilueſtribus bulbis: & heliochrylo: & lychnis: & de hærbis citra mare. Ca. xi.

Maracū Diocles medicus & ſicula gēs appellauere quod ægyptus & ſyria ſāſucū. Seritur
utroq; genere & ſemine & ramo: uiuacius prædictis & odore melius. Copioſū amaraco
æque q̃ ābrotono ſemē. Sed ābrotono radix una: & alte deſcēdēs: cæteris in ſūmo ter
ræ leuiter hærēs. Reliquoꝝ ſatio autūno fere incipiēte: necnō & uere qbuſdā locis: quæ um/
bra gaudēt & aqua ac fimo. Nictegretō inter pauca miratus ē Democritus: coloris ignei: foli/
is ſpinæ: nec a terra ſe attollentē: præcipuāq; in gedroſia narrat. Eruit̃ poſt æqnoctiū uernū
radicitus. Siccaturq; ad lunam. xxx. diebus: ita lucēs noctibus. Magos pthoꝝq; reges uti hac
hærba ad uota ſuſcipienda. Eādēq; uocari chenamychō: qm̄ anſeres a primo cōſpectu eius ex
paueſcāt. Ab aliis nyctipolō: qm̄ e lōginquo noctibus fulgeat. Melilotos ubiq; naſcit̃. Lauda
tiſſimū tamē in attica. Vbicūq; uero recēs: nec cādicās: & croco q̃ſimillima. Quāq; in italia
odoratior & candida. Floꝝ prima uer nūtiantiū uiola alba. Tepidioribus uero locis ēt hyeme
emicat. Poſtea quæ appellat̃ & purpurea. Proxime flāmea: quæ & flos uocat̃: ſilueſtris dūta/
xat. Codiaminō bis āno: uere & autūno. Aeſtates hyemeſq; fugit. Serioꝛs ſupradictiſ aliq̃to
narciſus: & liliū trās maria. Et in italia qdē ut diximus p roſā. Nā in græcia tardius etiānum
anemone. Eſt āt hæc ſilueſtriū bulboꝝ flos: aliaq; q̃ quæ dicet̃ in medicinis. Seqt̃ oenāthe:
melāthiū: ex ſilueſtribus helichryſos. Deinde alteꝝ genus anemoues quæ timonia uocatur.
Poſt hāc gladiolus comitatus hyacinthis. Nouiſſima roſa. Eadē prima deficit: excepta ſatiua.
Cæteꝝ hyacinthus maxime durat: & uiola alba: & oenāthe. Sed hæc ita ſi deuulſa crebro pro
hibeatur in ſeminibus. Naſcitur locis tepidis. Odor idem q germinātibus uuis. Atq; inde no
mē. Hyacinthum comitatur fabula duplex: luctū præferēs eius: quem Apollo dilexerat: aut
ex Aiacis cruore editi: ita diſcurrētibus uenis ut græcaꝝ litteraꝝ figura ea legatur inſcripta.
Helichryſos florē hēt auro ſimilē: foliū tenue: cauliculū quoq; gracilē: ſed duꝝ. Hoc coronar̃
ſe magi ſi & unguēta ſūmātur ex auro: quod apyrō uocāt: ad grām quoq; & uitæ gloriā ptine
re arbitrātur. Et uerni qdē flores hi ſūt. Succedūt illis æſtiui lychnis: & Iouis flos: & alteꝝ ge
nus lilii: Itē typhō & amaracus: quē phrygiū cognoīant: ſed maxime ſpectabilis pothos. Duo
genera huius. Vnū cui flos hyacinrhi eſt. Alteꝝ cādidius qui fere naſcit̃ in tumulis qm̄ forti⁹
durat. Et iris æſtate florēs. Abeūt & hi marceſcūtq;. Alii rurſus ſubeūt autūno. Tertiū genuſ
lilii: & crocus: & oſirin in utroq; genere: unū hebes alteꝝ odoratū: primis oīa hymbribus emi
cātia. Coronarii quidē & ſpinæ flor̃ utūtur. Quippe cū ſpinæ albæ cauliculi inter oblectamē
ta gulæ quoq; cōdiātur. Hic ē trās maria ordo floꝝ. In italia uiolis ſuccedit roſa. Huic iterue
nit liliū. Roſā cyanus excipit: Cyanū amarāthus. Nā uincapuinca ſēp uiret ī modū lineæ foli/
is geniculatī circūdata. Topiaria hærba inopiā tn̄ floꝝ aliqn̄o ſupplet. Hæcq; a græcis came
daphne uocatur. Vita lōgiſſima uiolæ albæ ē trimatu. Ab eo tēpore degenerat. Roſa & qn/
quēniū ꝑfert nō reciſa nec aduſta. Illo enī mō iuueneſcit: Diximus & terrā referre plurimum.
Nam in ægypto ſine odore hæc omīa. Tātūq; myrtis odor præcipuus. Alicubi etiam binis
mēſibus antecedit germinatio omnium. Roſaria a fauonio foſſa oportet eſſe: iteꝝq; ſolſtitio.

Et id agendum ut intra id tẽpus purgata & pura sint.

De cura apum: pabulo: & morbis earũ: & remediis. Ca.xii.

a Ex hortis coronamẽtisq; maxime aluearia & apes cõueniũt: res præcipui quæstus cõpẽ
diiq; cũ fauit. Harũ ergo cã oportet serere thymũ: apiastrũ. rosã: uiolas: liliũ: cytisũ: fa/
bã: eruiliũ: cunilã: papauer: conizã: casiã: melilotũ: melissophillũ: cerinthen. Est aũt cerinthe
folio candido: incuruo cubitalis: capite cõcauo: mellis succũ habẽte. Horũ florũ auidissimæ sũt
atq; ẽt sinapis: quod miremur cũ oliuæ florẽ ab iis nõ attingi cõstat. Ideoq; hanc arborẽ pro
cul esse melius sit: cũ aliquas q̃ ꝓxime seri cõueniat: quæ & euolantiũ examina inuitẽt nec lõ/
gius abire patiantur. Cornũ quoq; arborẽ caueri oportet. Nam flore eius degustato aluo cõ/
cita moriũtur. Remediũ sorbam cõtusam e melle præbere iis uel urinam hoĩum: uel boũ: aut
grana punici mali amineo uino cõspsa. Et genistas circũferi aluearíis gratissimũ. Mirũ ẽ dignũq;
memoratu de alimẽtis quod cõperi. Hostilia uicus abluitur pado. Huius inquilini pabulo cir/
ca deficiẽte ĩponunt nauibus aluearia: noctibusq; ad quina milia passuum cõtrario amne naues
subuehũt. Egressæ luce apes: pastæq; ad naues quottidie rmeãt: mutãtes locũ: dõnec põdere
ipso pressis nauibus plena aluearia intelligantur: reuectisq; eximũtur mella.

De uenenato melle: & de remediis mellis uenenati: & mellis insani. Ca.xiii.

c T in hispania mulis ꝓuehũt simili de cã. Tantũq; pabulũ refert: ut mella quoq; uenena/
ta fiãt. Heracliæ in põto quibusdam annis pniciosissima existũt: ab iisdem apibus facta.
Nec dixere auctores e q̃bus floribus ea fierẽt. Nos tamẽ trademus quæ cõperimus. Hærba
est alba. Vexatio qdẽ iumẽtorũ est: sed præcipue caprarũ appellata egolethrõ. Huius flor cõ/
cipiũt noxiũ uirens aquoso uere marcescẽte. Ita fit ut nõ oĩbus ãnis sentiat hoc malũ. Vene/
nati signa sunt ꝙ oĩo nõ densat: ꝙ color magis rutilus ẽ: odor alienus sternutamenta ꝓtinus
mouẽs: quod põderosius ĩnoxio. Qui edere abiciũt se humi refrigerationẽ quærentes. Nã &
sudore diffluũt. Remedia sũt multa: quæ suis locis dicemus. Sed quoniam statim repræsẽtari
aliqua in tãtis insidiis oportet: mulsũ uetus e melle optimo & ruta: salsamẽta ẽt si reiiciantur
sũpta crebr. oCertũq; ẽ id malũ p excremẽta ad canes etiã puenire: similiterq; torqueri eos.
Mulsũ tamẽ ex eo ĩueteratũ ĩnocuũ esse cõstat. Et fœminarũ cutẽ nullo melius emẽdari cũ co
sto: sugillata & aloe. Aliud genus in eodẽ põti situ uiget ex ãnona mellis: quod ab insania quã
gignit mænomenõ uocãt. Id existimat cõtrahi flore rododẽdri: quo scatẽt siluæ. Gẽsq; ea cũ
cærã in tributa romanis præstet: mel quoniã exitiale est nõ uẽdit. Et in perside & in maurita/
nia cæsariẽsis getulia cõtermina massylis uenenati faui gignũtur. Quidamq; a pte: quo nihil
esse facilius põt: nisi ꝙ liuore deprehẽdũtur. Quod sibi uoluisse naturã iis arbitremur ĩsidiis:
ut ab iisdẽ apibus: nec oĩbus ãnis fierent: aut nõ totis fauis. Parũ enĩ erat genuisse rẽ ĩ qua ue/
nenũ facillime daret. Etiã ne hoc ipsa in melle tot aĩalibus dedit. Quid si uoluit: nisi ut cautio
rẽ minusq; auidũ faceret hoĩem. Nõ enĩ ipsi melli sed apibus iã cuspides dederat & qdẽ uene/
natas. Remediũ aduersus has utiq; nõ differẽdo. Ergo maluæ succo aut foliorũ hederæ pungi
salutare est. Vel pcussos eas biber. Mirũ tamẽ est uenena portãtes ore fingẽtesq; ipsas nõ mo
ri. Nisi ꝙ illa domina rerũ oĩm hãc dedit repugnãtiã apibus. Sicut cõtra serpẽtes psyllis: mar
sisq; iter hoĩes.

De melle quod muscæ nõ attingũt: & aluea riis: & cura eorũ si famẽ sẽtiũt apes: & quomõ cæra fiat. Ca.xiiii.

a Liud in creta miraculũ mellis. Mõs est carina nouẽ milia passuũ ãbitu. Intra quod spatiũ
muscæ nõ repiunt. Natũq; ibi mel nusq; attingũt. Hoc expimẽto singulare medicamen
tis eligitur. Aluearia oriẽtẽ æqnoctialẽ spectare cõuenit: aqlonẽ euitẽt. Nec fauonium minus.
Aluearia optima cortice. Secũda ferula. Tertia uimine. Multi ea & speculari lapide fecere: ut
opantes intus spectarẽt. Circũlini aluearia fimo bubulo utilissimũ. Opculũ a tergo esse ãbula/
toriũ: ut ꝑperatus intus sit ꝓsper. Si magnus sit uterus aluearíis ꝓuẽtus ãt sterilis: ne opan/
di desperatiõe curã abiiciãt: id paulatim reduci oportet fallẽte opis incremẽto. Aluearia hyeme
stramẽto opiri crebro suffiri: maxime fimo bubulo: Cognatũ hoc iis: & ĩnascẽtes bestiolas ne/
cat: araneos: papiliões: teredines: apesq; ipsas excitat. Et araneorũ qdẽ exitiũ facilius est: Papi
lionũ maior pestis. Tollitur uero cũ maturescit malua noctu interlunio cælo sereno accẽsis lu/
cernis ãte alueos. In eã flãmã sese ĩgerũt. Si cibus deesse sẽtiat apibus: uuas passas siccas ue fi
coq; tusas ad fores earũ posuisse cõueniet. Item lanas tractas madentes passo: aut defruto: aut
aqua mulsa. Gallinarũ ẽt crudas carnes. Quibusdã ẽt æstatibus iidẽ cibi præstãdi: cũ siccitas
cõtinua florũ alimẽta negat. Alueorũ eũ mel eximit illini oportet exitus melisophyllo aut geni
sta tritis: aut medios alba uite præcingere: ne apes diffugiant. Vasa mellaria aut fauos lauari
aqua præcipiũt. Hac decocta fieri saluberrimũ acetũ. Cæra fit ex expressis fauis: sed ãte puri/
ficatis aqua: ac triduo in tenebris siccatis: quarto die liquatis igni ĩ nouo fictili aqua fauos te/
gẽte: tũc sporta collatis. Rursus ĩ eadẽ olla coquit cæra cũ eadẽ aqua: excipitq; alia frigida:
uasis melle circũlitis. Optima quæ punica uocatur. Proxima q̃ maxime fulua: odorisq; mellei

pura. Natiōe āt pōtica. Quā cōstare eqdem miror inter uenenata mella. Deinde cretica. Plu/
rimū enī ex ꝓpoli habet: de qua diximus in natura apū. Post has corsica: quoniā ex buxo fit:
& habere aliquātā uim medicaminis putat̃. Punica fit hoc mō. Vētilat̃ sub diuo sæpius cæra
fulua. Deinde feruet in aqua marina ex alto petita addito nitro. Inde lingulis eligūt florē: id ē
cādidissima quæq;: trāsfūdūtq; in uas: quod exiguum marinæ habeat frigidæ. Et rursus mari/
na decoquūt sepatim: dehinc uas ipsū refrigerant. Et cū hæc ter fecere: uinacea crate sub diuo
siccāt sole lunaq;. Hoc enī cādorē facit: si sic siccat̃. Et ne liq̄faciāt ꝓtegūt tenui lintheo. Cādi/
dissima uero fit post insolatiōem etiānum recocta. Punica medicinis utilissima. Nigrescit cæra
addito chartaꝶ cinere. Sicut anchusa admixta rubet. Variosq; in colores pigmētis trahitur ad
reddēdas similitudines & īnumeros mortaliū usus: parietūq; etiā & armoꝶ tutelā. Cætera de
melle apibusq; in natura eaꝶ dicta sunt. Et hortoꝶ quidē omis fere rō pacta est.

De hærbis spōte nascētibus & aculeatis. Ca. xv.

f Equūtur hærbæ spōte nascētes: quibus pleræq; gētiū utūt̃ in cibis. Maximeq; ægypt⁹
frugū fertilissima. Sed ut sola iis carere possit: tāta est ciboꝶ ex hærbis abūdātia. In ita/
lia paucissimas nouimus: fraga: tanū: ruscū: batin marinā: batin hortēsianā: quā aliqui aspagū
gallicū uocāt. Præter has pastinacā pratēsē: lupū: salictariū: eaq; uerius oblectamenta q̄ ci/
bos. In ægypto nobilissima est colocassia: quam cyamō uocāt aliqui. Hāc a nilo metūt: caule
cum coctus ē harenoso in mandendo. Thyrso āt qui inter folia emicat: spectabilis foliis latissi
mis ēt si arbores cōpent̃: ad similitudinē eoꝶ: quæ psarta ī nostris manib⁹ uocamus. Adeoq;
nil sui dotibus gaudet: ut īplexis colocassiæ foliis in uariā speciē uasoꝶ potare gratissimū ha/
beāt. Seritur iā hæc in italia. Et in ægypto ꝓxima auctoritas cicorio ē: quā diximus intubuꝫ
erraticum. Nascit̃ post uergilias. Floret ꝑticulatī. Radix ei lēta: quare ēt ad uicula utunt̃ illa.
Antaliū lōgius a flumi e nascit̃ mespili magnitudīe & rotūditate: sine nucleo: sine cortice: folio
cyperi. Mādūt igni patū. Mādūt & oetū: cui pauca folia minimaq; ueꝶ radix magna. Aracide
qdē & aracos cū hēant radices ramosas ac multiplices: nec foliū nec hærbā ullā: aut qcq̄ aliud
supra terrā hēnt. Reliqua uulgariū ī cibo apud eos hærbaꝶ noīa: cōdriala: hypocaris: & cauca
ris āteriscū: scādix: quæ ab aliis tragopogō foliis croco simillimis: ꝑtheniū strichnū: corcorus.
Et æqnoctio nascētis aphace: achineæ: quā epipetrō uocāt: quæ nunq̄ floret. At e cōtrario
aphace subinde marcescēte flore emittit aliū tota hyeme totoq; uere usq; in æstatem. Multas
præterea ignobiles habēt. Sed maxime celebrāt cnicō italiæ ignotā: ipsis āt oleo nō cibo gra
tā. Hoc faciūt ex semine eius. Differētia prima siluestris & satiuæ. Siluestrium duæ spēs. Vna
mitior est simili caule tamē rigido. Itaq; & æolii antiq utebāt̃. Exilis quā qdā atractylida uo/
cāt. Semē eius cādidū: & grāde: amaꝶ. Altera irrsutior torosiore caule: & q peñ humi serpat:
minuto semine. Aculeataꝶ hæc ē generis: qm̄ distinguēda sūt & genera. Ergo quædā hærba
rū spinosa sūt: quædā sine spinis. Spinosaꝶ multæ spēs. In totū spina ē aspagus: scorpio: nul/
lū enī foliū het. Quædā spinosa foliata: ut carduus eryngiō: glycyrrhizō: & urtica. Iis enim
oībus foliis aculeata mordacitas. Aliqua & secundū spinā habēt foliū: ut tribulus & ononis.
Quædā in folio habēt & in caule ut phleos: quod aliq stoeben appellauere. Hypophes spi/
nis geniculatū. Tributa ꝓprietas quod & fructū spinosū hēt. Ex oibus iis generibus urtica ma
xime noscit̃: acetabulis in flore purpureā lanuginē fūdētibus sæpe altior qnis cubitis. Plures
eius differētiæ. Siluestris quā fœminā uocāt mitior. Et ī siluestri quæ dicit̃ cania acrior. Cau
le quoq; mordaci fimbriatis foliis. Quæ uero ēt odorē fundit herculanea uocat̃. Semē oibus
copiosū: nigrū. Miꝶ sine ullis spinaꝶ aculeis lanuginē ipsā esse noxiā: & tactu tantū leui pruri
tū pustulasq; cōfestī adusto similes existere. Notū ē & remediū olei. Sed mordacitas nō ꝓti/
nus cū ipsa hærba gignit̃: nec nisi solibus roborata. Incipiēs qdē ipsa nasci uere nō īgrato: mul
tis ēt religioso ī cibo ē ad pellēdos totius āni morbos. Siluestriū quoq; radix oēm carnē tene
riorē facit simul cocta. Quæ īnoxia ē morsu carens aononiū uocat̃. De scorpiōe dicemus īter
medicas.

De carduo & helxine & tribulo & anchusa. Ca. xvi.

Ardu͂us & folio & caule spinosas lanugines habet. Itē acorna: leucacāthos: onopygos:
c helxine: scolimos. Cameleō ī foliis nō habet aculeos. Est & illa differentia ꝙ quædā in
iis multicaulia ramosaq; sūt: ut carduus. Vno āt caule nec ramosū cnidos. Quædā cacumi
ne tātū spinosa sūt: ut cringili. Quædam æstate florent: ut atractylis: helixinos. Scolimos
quoq; floret sero & diu. Diuacrona colore tantū ruffo distinguit̃: & pīguiore succo. Idem erat
atractylis quoq;: nisi cādidior esset: & nisi sanguineū succū funderet. Qua de cā phonos uocat̃
a qbusdā: odore ēt grauis: sero maturescente semine: nec ante autūnū: q̄q; q̄q; id de oibus spino
sis dici possit. Veꝶ oīa hæc & semine & radice nasci possunt. Scolimos carduoꝶ generis ab iis
distat: ꝙ radix eius uescendo est decocta. Miꝶ ꝙ sine interuallo tota æstate aliud floret in eo
genere: aliud cōcipit: aliud ꝑturit. Aculei arescēte folio desinunt pungere. Helxine rara uisu
est: neq; in omnibus terris est: radice foliosa: ex qua media ueluti malum extuberat. Cōtacta

ſuaue olet. Huius uertex ſūmus lachrymā cōtinet iucundi ſaporis acāthicen maſticen appella
tā. Ectatos quoq; in ſicilia tātū naſcit̃ ſuæ ꝓprietatis & ipſa. Cuius in terra ſerpūt caules e ra/
dice emiſſi lato folio & ſpinoſo: cauleſq; uocāt cactos. Nec faſtidiūt in cibis īueteratos quoq;.
Vnū caulē rectū habēt: quē uocāt tenica: eiuſdē ſuauitatis: ſed uetuſtatis īpatientē. Semē ei
lanuginis: quē pappō uocāt: quo detracto ex cortice teneritas ſimilis cerebro palmæ eſt: uo/
cant aſcaliā. Tribulus nō niſi in paluſtribus naſcit̃. Dira res alibi. Iuxta nilū & ſtrymonē am/
nes excipit̃ in cibis. Inclinatus in uadū: folio ad effigiē ulmi: pediculo lōgo. At in reliquo or/
be genera tria. Cicerculæ folia alteri aculeata. Hic & ſerius floret. Magiſq; ſepta obſidet uilla-
rum. Semē ei rotōdius: nigrū in ſiliqua. Alteri harenaceū. Spinoſoꝝ etiānū aliud genus ono/
nis. In ramis. n. ſpinas hēt oppoſito folio rutæ ſimili: toto caule foliatū in modū coronæ: ſeq; q̃
a frugibus: aratro inimicū: uiuaxq; præcipue. Aculeataꝝ caules aliquaꝝ per terrā ſerpunt: ut
eius quā coropō uocāt. Et ex diuerſo ſtans anchuſa inficiēdo ligno cæriſq; radice apta. Eſt aūt
mitior iis anthemis: & phylāthos: anemone: & aphace: caule foliato ē: & crepis & lotos. Dif/
ferentia folioꝝ & hic quæ & ī arboribus breuitate pediculi ac lōgitudīn: anguſtiis ipſis folioꝝ:
āplitudine: angulis: inciſuris: odore: flore. Diuturnior hic q̄buſdā p ptes florētibus ut in oci/
mo. heliotropio: aphace: oenochyte.

De differētia hærbaꝝ p folia: & quæ hærbæ toto āno floreāt: & haſtula regia: & piſtana: & de gladiolo Ca. xvii.

Vltis inter hæc æterna folia: ſicut quibuſdam arboꝝ. In primiſq; heliotropio: adianto.
m Aliud rurſus ſpicataꝝ genus: ex quo eſt ſtamnios: alopecuros: ſelapyros: quam q̄dam or
tygian uocant. Alii plantaginē: de qua infra dicemus inter medicas. Pyralis ex iis. Alopecu/
ros ſpicā hēt mollē & lanuginē denſam: nō diſſimilē uulpiū caudiſ: unde ei & nomen. Proxima
eſt ei & ſelepyros: niſi ꝙ illa pticulatim floret. Ciceriō & ſimilia circa terrā folia habent germi
nantes ab radice poſt uergilias. Perditio quā & æoliæ gentes & ægyptii edunt: nomen dedit
auis id maxime eruens. Craſſas plurimaſq; hēt radices. Itē orinthogale caule tenero: cādido:
ſemipedali radice bulboſa: molli tribus aut quattuor agnatis. Coq̄t in pulte. Miꝝ lotō hærbā
& egilopa nō niſi poſt annū e ſemine ſuo naſci. Mira & anthemidis natura: ꝙ a ſūmo flore inci/
pit: cū cæteræ omnes quæ pticulatim florent: ab ima ſui pte incipiant. Notabile & in lappa
quæ adhæreſcit: quoniā in ipſa flos naſcit̃. nō euidēs: ſed intus occultus: & intra ſe germinat:
uelut aīalia quæ in ſe pariūt. Itē circa opuntē opūtia eſt hærba etiā hoī dulcis. Miꝝq; e folio
eius radicē fieri ac ſemīa naſci. Laſſine unū foliū hēt: ſed ita īplicatū: ut plura uideāt̃. Cyndril
la amara eſt: & acri in radice ſucco. Amara & aphace: & quæ pigris noīat̃: & ipſa toto āno flo/
rens: nomē ei amaritudo īpoſuit. Notabilis & ſcyllæ crociq; natura: quæ cū oēs hærbæ foli/
um primū emittāt: moxq; in caulē rotūdent̃: in iis caulis prior intelligit̃ q̄ foliū. Et in croco
q̄dē flos īpellitur caule. In ſcylla uero caulis exit: deinde flos ex eo emergit. Eadēq; ter floret
(uc diximus) tria tēpora ſationū oſtēdens. Bulboꝝ generi q̄dā adnumerāt & cypiri hoc eſt gla/
dioli radicē. Dulcis ea eſt: & quæ decocta panē ēt gratiorē faciat: pōderoſiorē ſimul ſubacta.
Similis eſt & quæ ctēſiō uocatur: guſtu aſpa. Cæteræ eiuſdē generis folio differūt. Aſphode/
lus oblōgū & āguſtū hēt. Scylla latū & tractabile. Gladiolo ſimile nomini. Aſphodelus mā/
ditur & ſemine toſto: & bulbo. Sed hoc in cinere toſto: dein ſale & oleo addito. Præterea tu/
ſo cū ficis præcipua uoluptate ut uidet̃ Heſiodo. Traditur & ante portas uillaꝝ ſatū remedio
eſſe cōtra ueneficoꝝ noxā. Aſphodeli mētionē & Homerus fecit. Radix eius napis modicis
ſimilis eſt. Neq; alia numeroſior: octoginta ſimul aceruatis ſæpe bulbis. Theophraſtus & fer̄
græci princepſq; Pytbagoras caulē eius cubitalē & ſæpe duū cubitoꝝ foliis porri ſilueſtris an/
theriſcō uocauere. Radicē uero id eſt bulbos aſphodelō: noſtri illud albucū uocāt & aſphode
lū haſtulā regiā. Ea eſt caulis acinoſi. Eius duo genera faciunt. Albuco eſt ſcapus cubitalis: &
āplius: purus: leuis. De quo Mago præcipit exitu mēſis martii & initio aprilis cum floruerit:
nōdū ſemine eius intumeſcēte demetēdū: fīdēdoſq; ſcapos: & quarto die ī ſolē ꝓferēdos. Ita
ſiccatis manipulos faciēdos. Itē piſtanā dicit a græcis uocari quā inter uluas ſagittam appella
mus. Hāc ab idibus maii uſq; ad finem octobris mēſis decorticari: atq; leui ſole ſiccari iubet.
Idē & gladiolū alteꝝ quē cypirō uocant: & ipſū paluſtrē iulio mēſe ſecari iubet ad radicē: ter/
tioq; die in ſole ſiccari: donec cādidus fiat. Quotidie āt ante ſolē occidētē ī tectū referri: quo
niā paluſtribus deſectis nocturni rores noceāt.

De iunco genera ſex: & de cypero: & de medicamentis eaꝝ & de cypiro: & odorato iūco. Ca. xviii.

ſ Imilia præcipit de iūco quē mariſcō appellāt: ad texendas tegetes: & ipſū iunio mēſe exi
mi āte iuliū mediū præcipiēs. Cætera de ſiccādo eadē quæ de ulua ſuo loco diximus. Al
teꝝ genus iūcoꝝ facit: quod marinū & a græcis oxyſchoenō uocari inueni. Tria genera eius:
acuti: ſterilis: quē marē & oxyn græci uocāt: reliqua fœminini ferētis ſemē nigrū: quē melā/
cranin uocāt. Craſſior hic & fruticoſior. Magiſq; etiānū tertius q uocat̃ holoſchoenos. Ex iis
melācranis ſine aliis generibus naſcitur. Oxys & holoſchoenos eodem ceſpite. Vtiliſſimus ad

uitilia holoſchenos:qa mollis & carnoſus eſt. Fert fructũ uuarꝝ cohærẽtiũ mõ. Naſcitur aũt is
quẽ marẽ appellamus ex ſemetipſo:cacumine in terrã defixo. Melãcranis ãt ſuo ſemine. Alio
qn oĩum radices oĩbus annis intermoriũť. Vſus ad naſſas marinas:uitiliũ nexus: elegãtiũ lu/
cernarꝝ lumina præcipua medullæ ãplitudine. Iuxta maritimas alpes tanta ut inciſo uẽtre ĩple
ant pene unciarꝝ latitudinẽ. In ægypto uero cribrorꝝ lõgitudinẽ nõ alias utiliorẽ. Quidã etiã
nũ unũ genus faciũt. Iunci triãguli cyperõ uocant. Multi enĩ nõ diſcernũt a cypiro uicinitate
nois. Nos diſtinguemus utrũq;. Cypirus eſt gladiolus ut diximus radice bulboſa:laudatiſſim⁹
in inſulis creta:dein naxo:& poſtea phœnice. Cretico cãdor odorq; uicinus nardo:naxio acri/
or:phœnicio exiguũ ſpirans:nullus ægyptio. Nã & ibi naſciť. Diſcutit duricias corporꝝ. Iam
enĩ remedia dicemus:quoniã & florꝝ odorũq; generi eſt magnus uſus ĩ medicina. Quod ad cy/
pirõ attinet: Apollodorꝝ qdem ſeqmur:qui negabat bibẽdũ quãq̃ ꝓfeſſus efficaciſſimum eſſe
aduerſus calculoſos. Eo fœtas fœminas qdem abortus facere nõ dubitat. Mirũq; tradit barba
ros ſuffitũ huius hærbæ excipientes ore lyenes cõſumere. Et non egredi domibus niſi ab hoc
ſuffitu. Vegetiores enĩ firmioreſq; ſic etiã fieri. Intertriginũ & alarꝝ uitiis ꝑfricatiõibuſq; cum
oleo illitũ nõ dubie mederi. Cyperos iũcus eſt qualiter diximus anguloſus:iuxta terrã candi/
dus:cacumine niger:pinguiſq;. Folia ima porraceis exiliora:in cacumine minuta: inter quæ ẽ
ſemẽ. Radix oliuæ nigræ ſimilis:quã cũ oblõga eſt cyperida uocãt:magni in medicina uſus.
Laus cyperio prima hãmoniaco:ſecũda rhodio:tertia thracio:nouiſſima ægyptio:quæ & cõ/
fundit intellectũ:quoniam & cypiros ibi naſciť. Sed cypiros duriſſima:uixq; ſpirans. Cæteris
odor eſt ipſã nardũ imitans. Eſt & p ſe indica hærba:quæ cyperis uocatur:gingiberis effigie:
cõmanducata croci uim reddit. Cypero uis in medicina pſilothri. Illiniť pterygiis:ulceribuſq;
genitaliũ:& quæ in humore ſunt oĩbus:ſicut oris ulceribus. Radix aduerſus ſerpẽtiũ ictus &
ſcorpionũ præſertim remedio eſt. Vuluas apit pota. Largiori tãta uis:expellit eas:urinã ciet
& calculos:ob id utiliſſima hydropicis. Illiniť & ulceribus quæ ſerpũt:ſed iis præcipua quæ ĩ
ſtomacho ſũt ex uino uel aceto illita. Iunci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias tuſ
ſi medeť. Semẽ toſtũ & in aqua potũ ſiſtit aluũ:& fœminarꝝ mẽſes:capitiſq; dolores facit. At
q uocatur holoſchœnos eius quæ ꝓxima ſunt radicis cõmãducãť aduerſus araneorꝝ morſus.
Inuenio etiãnũ unũ iunci genus:quod tropicen uocãt. Huius ſemine ſõnũ allici:Sed modũ ſer
uandũ ne ſopor fiat. Ob id & odorati iunci medicinæ dicẽtur:quoniã & in ſyria cœle(ut ſuo lo
co rettulimus)naſciť. Laudatiſſimus ex nabathea iuncus cognoĩe theucitis. Proximus babylo
nius. Peſſimus ex africa ac ſine odore. Eſt ãt rotũdus uinoſæ mordacitatis ad linguã. Sincerus
in cõfricãdo odorẽ roſæ emittit rubẽtibus fragmẽtis. Diſcutit inflatiões. Ob id ſtomacho uti
lis:bileq; & ſanguinẽ reiiciẽtibus. Singultus ſedat. Ructus mouet. Vrinã ciet. Veſicæ mede
tur. Ad muliebres uſus decoqtur. Opiſtothonicis cũ reſina arida ĩponitur. Ex calfactoria ute/
ros aſtringit:refrigerat. Vſus eius diuiditur in folia & flores. Capita foliorꝝ pteſq; cãdidæ un
gues uocãtur: In flore ãt aliud eſt ſemẽ. aliud capillus in capite:aliud cortex:aliud calix. Foli
um ſiccatur:aut tribus mõis exprimiť. Per ſe cũ ungues nõ detrahũtur:ibi enĩ humoris pluri/
mũ. Aut cũ detractis unguibus reliqua pars aut oleo aut uino macetatur in ſole uaſis uitreis.
Quidã & ſalẽ admiſcẽt:& anchuſã nonnulli:aut aſphaltũ:aut iuncũ odoratũ:qa talis maxime
ꝓdeſt uuluæ ac dyſentericis. Exprimũť eadẽ folia detractis unguibus trita p lintheũ ſpiſſũ in
æreũ uas:leuiq; igni ſuccus coqť:donec fiat craſſitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratiſſi
ma quæq; folia.

Ex roſa medicinæ:& de lilio & de narciſo
& ex uiola:& de baccare: & combrero:& aſaro. Ca. xix.

u Inũ quomõ fieret ex roſa diximus ĩter genera uini. Vſus ſucci ad aures:oris ulcera gingi
uas:tõſillas gargarizatus. Stomachũ:uuluas:ſedis uitia:capitis dolores. In febre p ſe uł
cũ aceto ſõnos:nauſeas. Folia utũť ĩ calliblepharꝝ. E ſuccis fœmina aſpgũť. Epiphoras quoq;
arids leniũt. Flos ſõnũ facit. Inhibet fluctiões mulierꝝ maxime albas ĩ poſca potus. Et ſangui
nis excreatiões. Stomachi quoq; dolores quãtũ in uini cyathis tribus. Semẽ iis optimũ croci/
nũ:nec anniculo uetuſtius:& ĩ umbra ſiccať. Nigrũ inutile. Dẽtiũ dolori illiniť. Vricam ciet.
Stomacho ĩponiť. Itẽ igni ſacro ñ ueteri. Naribus ſubductũ caput purgat. Capita pota uẽtrẽ
& ſanguĩnẽ ſiſtũt. Vngues roſæ epiphoris ſalubres ſũt. Vlcera. n. oculorꝝ roſa ſordeſcũt: præ
terq̃ in initiis epiphoræ ita ut arida cũ pane interponatur. Folia qdẽ uitiis ſtomachi:roſiõib⁹
& uitiis uentris & inteſtionꝝ:& præcordiis utiliſſima uel illita. Cibo quoq; lapati mõ cõdiun/
tur. Cauẽdus quoq; in iis ſitus celeriter inſidẽs. Et aridis & expreſſis aliqs uſus. Diaplaſmata
inde fiunt ad ſudores coercẽdos:ita ut a balneis inareſcãt corpora:dein frigida abluãtur. Sil/
ueſtris cũ adipe urſino alopecias mirifice emẽdat. Lilii radices multis mõis florẽ ſuũ nobilita/
uere. Cõtra ſerpẽtiũ ictus ex uino potæ:& cõtra fungorꝝ uenena. Propter clauos pedũ ĩ uino
decoquũtur:triduoq; nõ ſoluũtur. Cũ adipe aut oleo decoctæ pilos quoq; aduſtis reddunt. E
mulſo potæ inutilẽ ſanguinẽ cũ aluo trahũt. Lyeniq; & ruptis uulſis ꝓſunt. Et mẽſtruis fœ/

minarꝝ in uino decoctæ. Impositæq; cũ melle neruis præcisis medẽtur. Contra lichenas & lepras & furfures in facie emẽdant. Erugãt corpora. Folia in aceto cocta uulneribus ĩponũtur. Si testiũ in melle cũ hyoscyamo & farina tritici. Semẽ illinit̃ igni sacro. Flos & folia ulcerꝝ uetustati. Succus q flore expressus est: ab aliis mel uocat̃: ab aliis syriũ ad emolliẽdas uuluas: sudoresq; faciendos: & suppurationes coquẽdas. Narcisi duo genera in usu medici recipiũt. Vnũ purpureo flore: & alterꝝ hærbaceũ. Hũc stomacho inutilẽ: & ideo uomitoriũ: aluos quoq; soluentẽ: neruis inimicũ: caput grauãtẽ. Et a narce narcisum dictũ nõ a fabuloso puero. Vtriusq; radix ut diximus mullei saporis est. Ambustis ꝑdest cũ exiguo melle. Sic & uulneribus & luxatis. Panis uero cũ melle & auenæ farina. Sic & ĩfixa corpori extrahit in polẽta tritus: oleoq; cõtusus. Medetur & lapide ꝑcussis. Purgat uulnera ꝑmixtus farinæ. Nigras uitiligines emaculat. Ex hoc flore fit narcisinũ oleũ ad emolliendas duricias. Calefaciẽda quæ alserint. Auribus est utilissimus: sed capitis dolores facit. Violæ siluestres sunt & satiuæ. Purpureæ refrigerãt. Cõtra inflãmationes illinũtur stomacho ardenti. Imponũt̃ & capiti in frõte. Oculorꝝ priuatim epiphoris: & sede ꝓcidẽte uulua ue. Et cõtra supuratiões. Crapulã & grauedines capitis ĩpositis coronis olfatuq; discutiũt: Anginas ex aqua potæ. Id quod purpureũ est ex iis comitialib⁹ medet̃: maxime pueris in aqua potũ. Semẽ uiolæ scorpiõibus aduersat̃. Cõtra flos albæ suppurata apit. Ipsa discutit. Et alba ãt & lutea extenuãt menstrua. Vrinã ciunt. Minor uis est recentibus. Ideoq; aridis post annũ utẽdũ. Lutea dimidio cyatho in aqua tribus menses trahit. Radices eius cũ aceto illitæ sedãt lyenẽ. Itẽ podagrã. Oculorꝝ ĩflatiões cũ myrrha & crocco. Folia cũ melle purgant capitis ulcera. Cũ cæra rimas sedis. Et quæ in humidis sunt. Ex aceto uero collectiões sanãt. Baccar in medicinæ usu est. Aliq ex nostris ꝑpensã uocãt. Auxiliat̃ cõtra serpẽtes. Capitis dolores feruoresq;. Itẽ epiphoras. Mãmis tumẽtibus a ꝑtu & egilopis. Incipiẽtibusq; ignibusq; sacris. Odor sõnũ gignit. Radicẽ decoctã bibere spatacis euersis conuulsis suspiriosis salutare est. In tussi uetere radices eius tres quattuor ue decoquũt̃ ad tertias ꝑtes. Hæcq; potio mulieres ex abortu purgat. Laterꝝ cõpũctiões tollit & uesicæ calculos. Tõditur cũ diapasmate. Vestibus odoris gratia inserit̃. Cõbretũ quod simile ei diximus tritũ cũ axũgia uulnera mire sanat. Asarꝝ iocinerꝝ uitiis salutare esse tradit̃: uncia sũptũ in hemina mulsi mixti. Aluũ purgat hellebori mõ. Hydropicis ꝑdest & præcordiis uuluisq; ac morbo r̃gio. In mustũ si addat̃ facit uinũ urinis ciẽdis. Effodit̃ cũ folia emittit. Siccat̃ ĩ umbra. Sitũ celerrime sentit.

De nardo gallico: & de croco medicinæ: & croco mago: & siri: & saliũca: & holochryso & chrysocome & meliloto. Ca. xx.

e T quoniã qdã ut diximus nardũ rusticũ noiauere radicem baccaris: cõtexemus & gallici nardi remedia in hũc locũ dilata cum disputaremus de ꝑegrinis arboribus. Ergo aduersus serpẽtes duabus drachmis in uino succurrit. Inflatiõibus coli uel ex aqua uel ex uino. Itẽ iocineris & renũ suffusisq; felle. Et hydropicis p se uel cũ absinthio. Sistit purgatiões mulierꝝ. Impetus uero eius quã phun eodẽ loco appellauimus. Radix dat̃ potui trita uel decocta ad strangulatiões uel pectoris dolores uel laterꝝ. Menses quoq; cit. Bibit̃ cũ uino. Crocũ cũ melle nõ soluitur: nulloq; dulci. Facillime aũt uino aut aqua. Vtilissimũ ĩ medicina. Adseruatur cornea pyxide. Discutit ĩflãmatiões oẽs qdẽ. Sed oculorꝝ maxime ex ouo illitus. Vulnarꝝ quoq; strãgulatus. Stomachi exulceratiões: pectoris: & renũ: iocinorꝝ: pulmonũ: uesicarꝝq; peculiariter inflãmatiõi earꝝ uehemẽter utile. Itẽ tussi & pleureticis. Tollit & pruritus. Vrinã cit. Qui crocũ prius biberint crapulã nõ sẽtient. Ebrietati eo resistũt. Coronæ quoq; ex eo mulcẽt ebrietatẽ. Sõnum facit. Caput leniter mouet. Venerẽ stimulat. Flos eius igni sacro illinitur cũ creta cimolia. Ipsũ plurimis medicaminibus miscetur. Collyrio uni nomẽ dedit. Ex eo quoq; expresso unguẽto crocino: quod crocomigma appellãt. Habet suas utilitates contra suffusiones oculorꝝ. Vrinas magis excalfacit q̃ crocũ ipsũ. Optimũ quod gustatũ saliuam dẽtesq; inficit. Iris russa melior q̃ cãdida. Infãtibus eã circũligari salutare est. Dẽtiẽtibus præcipua ẽ & tussientibus: tinearꝝ ue uitio laborãtibus instillari. Cæteri effectus eius nõ multũ a melle differũt. Vlcera purgat capitis præcipue. Suppuratiões ueter̃s. Aluũ soluit duab⁹ drachmis cũ melle. Tussim: tormina: inflatiões pota. Lyenes ex aceto. Cõtra serpẽtium & araneorꝝ morsus ex posca ualet. Cõtra scorpiões duarꝝ drachmarꝝ põdere ĩ pane uel aqua sumitur. Cõtra canum morsus ex oleo imponitur. Et cõtra ꝑfrictiões. Sic & neruorꝝ doloribus. Lũbis uero & coxẽdicib⁹ cũ resina illinit̃. Vis ei cõcalfactoria. Naribus subducta sternutamẽta mouet: caputq; purgat. Dolori capitis cũ cotoneis malis aut struteis illinitur. Crapulas quoq; & ortopnoeas discutit. Vomitiones cit duobus obolis sũpta. Ossa fracta extrahit imposita cũ melle. Ad paronychias farina eius utũtur. Cũ uino ad clauos uel uerrucas. Triduoq; nõ soluitur. Halitus oris cõmãducata abolet: alarꝝq; uitia. Succo duricias oẽs emollit. Sõnũ cõciliat. Sed genituras cõsumit. Sedis rimas & cõdilomata. Omĩaq; in corpore excrescẽtia sanat. Sunt qui siluestrem sirin uocẽt. Strumas hæc uel panos uel inguina discutit. Præcipitur ut sinistra manu lecta ad hos usus

seruetur: colligentesq; dicãt cuius hominis utiq; causa eximant. Scelus hærbarioꝝ aperitur in
hac mentione: partem eius seruantium: & quaꝝdam aliaꝝ hærbaꝝ. sicuti plantaginis substituē
tium si paꝝ mercedis tulisse sese arbitrantur. Rursusque ut plus operis acquirant partem eam
quam seruauere eodem loco infodiunt. Credo ut uitia quæ sanauerint faciant rebellare. Saliũ/
cæ radix in uino decocta sistit uomitiones. Corroborat stomachum. Polio Museus & Hesio/
dus perungi iubẽt dignationis gratia. Gloriæq; auidos poliũ tractare colere. Polium contra
serpentes substernitur uel portatur. Medici in uino decoquunt recens uel aridum: illinuntque
uel splenetICIS propinant ex aceto. Morbo regio in uino. Et hydropicis incipientibus in uino
decoctum. Vulneribus quoq; sic illinunt. Secundas klieꝝ partusq; emortuos repellit. Item
dolores corporis. Vesicas inanit. Et epiphoris illinitur. Nec magis alia hærba conuenit medi
camento quod alexipharmacon uocant. Stomacho tamen inutile esse: Caputq; eo impleri: &
abortum fieri poto. Aliqui negant. Ad religionem addunt ubi inuentum sit: protinus adalligã
dum contra oculoꝝ suffusionem. Cauendumq; ne terram attingat. Hi & folia eius thymo simi
lia tradunt: nisi q molliora sunt: & lanatiore canicie. Cum ruta siluestri & si terat̃ ex aqua cæ/
lesti aspidas mitigare dicitur. At non secus atq; cynamus astringit & cohibet uulnera: probi/
betq; serpere. Holochrysos medetur stranguriæ in uino pota: & oculoꝝ epiphoris illita. Cũ
fæce uero uini cremata in polenta lichenas emendat. Chrysocomæ radix calfacit & stringit.
Datur potui ad iocineꝝ uitia. Item pulmonum. Vuluæ dolores in aqua mulsa decocta. Ciet
menstrua. Et si cruda detur: hydropicoꝝ aquam sistit. Mellissophyllo siue melitena si perun/
gantur aluearia non fugient apes. Nullo enim magis gaudent flore. Copia istius examina facil
lime continentur. Item præsentissimum est contra ictus eaꝝ: uespaꝝq; & araneoꝝ. Item scor/
pionum. Item contra uuluaꝝ strangulationes addito nitro. Contra tormina e uino. Folia eius
strumis illinuntur: & sedis uitiis cum sale decocta. Succus fœminas purgat: & inflatiões discu
tit: & ulcera sanat. Articularios morbos sedat. Canisque morsus. Prodest dysentericis ueteri
bus: & cœliacis: & ortopnoicis: lyenibus: ulceribus: thoracis. Caligines oculoꝝ succo cum mel
le inungi eximium habetur. Melilotos quoque oculis medetur cum lacte: aut cum lini semĩe.
Maxillaꝝ quoque dolores lenit. Et capitis cum rosaceo. Item aurium e passo. Quæq; in mani
bus intumescunt uel erumpunt. Stomachi dolores in uino decocta uel cruda tritaq;. Idem ef/
fectus est ad uuluas. Testes uero & sedem prociduam: quæq; ibi sunt uitia: recens ex aqua de
cocta uel ex passo. Adiecto rosaceo illinuntur ad carcinomata. Deferuescit in uino dulci. Pecu
liariter & cõrra meliceridas efficax.

De trifolio & thymo & hemorocalle: & de helenio: & ambrotono. Ca. xxi.

t Rifolium scio credi præualere cõtra serpentium ictus & scorpionum ex uino aut posca se
minis granis uiginti potis. Vel foliis: & tota hærba decocta. Serpentesque nunq̃ in tri/
folio aspici. Præterea celebratis auctoribus contra omnia uenena pro antidoto sufficere xxv.
grana eius: quod miniantbos ex eo appellauimus tradi. Multa alia præterea in remediis eius
ascribi. Sed me cõtra sententias eorum grauissimi uiri auctoritas mouet. Sophocles enim poe
ta uenenatum id dicit. Simus quoque medicus decocti aut cõtriti succum infusum corpori eas/
dem uredines facere quasi percussis a serpente imponatur. Ergo nõ aliter utendum eo q̃ con/
tra uenena consuerunt. Fortassis enĩ & iis uenenis ĩter se cõtraria sit natura: sicut multis aliis.
Item animaduerto semen eius cuius minima sint folia utile esse ad custodiendam mulieꝝ cutis
gratiam in facie illitum. Thymum colligi oportet in flore: & in umbra siccari. Duo autem sũt
genera eius. Candidum: radice lignosa: in collibus nascens: quod & præfertur. Alteꝝ nigrius
florisque nigri. Vtraque oculoꝝ claritati multum cõferre existimãtur. Et in cibo & in medica/
mentis. Item diutinæ tussi eligmate faciles excreationes facere cum aceto & sale. Sanguinem
cõcrescere nõ patitur e melle. Lõgas faucium distillationes extra illita cum sinapi extenuare.
Item stomachi & uentris uitia. Modice ramen utendum est. Cõdylomata excalfaciunt: quãuis
sistunt aluum: quæ si exulcerata sit denarii põdus ĩ sextarium aceti & mellis addi oportet. Itẽ
si lateralis dolor sit: aut inter scapulas aut in thorace. Præcordiis medentur ex aceto cum mel
le. Quæ potio datur & in alienatione mentis ac melãcholicis. Datur & comitialibus: quos cor
reptos olfatus excitat thymi. Aiunt & dormire eos oportere in molli thymo. Prodest & or/
topnoicis & anhelationi. Mulieꝝq; mensibus retardatis. Vel si emortui sint in utero partus de
coctũ in aqua ad tertias. Viris uero cõtta inflationes cum melle & aceto. Et si uẽter turgeat.
Testes ue aut uesicæ dolor exigat. E uino tumores & impetus tollit impositum. Coxẽdicibus
imponitur cum articularibus morbis trium oboloꝝ põdere in tribus cyathis aceti & mellis. Et
in fastidio tritũ cum sale. Hemorocalles pallidũ e uiridi & molle foliũ habet: radicẽ odoratam
atq; bulbosam. Quæ cum melle imposita uentri aquam pellit: & sanguinẽ etiam inutilem. Fo
lia epiphoris oculorum: mãmarumq; post partum doloribus illinuntur. Heleniũ ab Helenæ

lachrymis diximus natum. Fauere creditur formæ. Cutem mulierum in facie reliquoq; corpore nutrire incorruptam. Præterea putant usu eius quandam datam gratiam iis: ueneremq; cõciliari. Attribuunt & hylaritatis effectum eidem potæ in uino eumq; quem habuerit Nepenthes illud prædicatum ab Homero q ea tristitia omnis aboleatur. Est autem succi prædulcis Prodest & ortopnoicis. Traditio radicis eius in aqua prodest ieiunis. Est autem candidus ĩtus & dulcis. Bibitur & cõtra serpentium ictus ex uino. Mures quoque cõtrita dicitur necarẽ. Ambrotonum duorum traditur generũ. Campestre ac montanum. Hoc fœminam: illud marem intelligi uolumus. Amaritudo absinthii in utroque. Siculum laudatissimum. dein gallaticũ. Vsus est & foliis. Sed maior semine ad calfaciendum. Ideo neruis utile: tussi: ortopnoicis: cõuulsis: ruptis: lumbis: urinæ angustiis. Datur bibendum manualibus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex iis quaternis cyathis bibitur. Datur & semen tusum in aqua drachmæ pondere. Prodest & uuluæ. Coquitur panis cum farina bordeacea: & oculorũ inflãmationibus illinitur. Cotoneo malo cõcocto serpentes fugat. Cõtra ictus earũ bibitur cũ uino: illiniturque. Efficacissimum cõtra ea quorũ ueneno tremores & frigus accidunt: ut scorpionum & phalangiorũ: & contra uenena alia pota. Prodest & quoquomodo algentibus: Et ad extrahenda ea quæ inhærent corporibus. Pellit & interaneorum mala. Ramo eius si subiiciatur puluino uenerem stimulari aiũt. Efficacissimãq; esse hærbã cõtra oĩa ueneficia qbus coitus ĩbibeatẽ.

Ex leucanthemo & sansuco medicinæ. Ca. xxii.

l Eucanthemum suspiriosis medetur duabus partibus aceti permixtũ. Sansucum siue amaracum in cypro laudatissimum & odoratissimum. Scorpionibus aduersatur ex aceto & sale illitũ. Menstruis quoque multũ cõfert ĩpositũ. Minor est eidẽ poto uis. Cohibet & oculorũ epiphoras cũ polenta. Succus decocti tormina discutit. Et urinis & hydropicis utile. Mouet & nariũ sternutamenta. Fit ex eo oleũ quod sansucinũ uocatur aut amaracinum ad excalfaciẽdos emolliẽdosq; neruos: & uuluas calefacit. Et folia sugillatis cũ melle & luxatis cũ cæra ꝓsunt.

De anemona medicinæ. Ca. xxiii.

a Nemonas coronarias tantum diximus. Nunc reddemus & medicas. Sunt qui phrenion uocent. Duo eius genera. Siluestris prima. Altera in cultis nascens. Vtraque sabulosis. Huiusque plures species. Aut enĩ phœniceũ florẽ habet: quæ & copiosissima est: aut purpureũ: aut lacteũ. Harũ triũ folia apio similia. Nec temere semipedalẽ altitudinẽ excedunt: cacumine asparagi. Flos nunquã se aperit: nisi uento spirante: unde & nomen accepit. Siluestri ãplitudo maior: latioribusque foliis: flore phœniceo. Hanc errore ducti argemonẽ putant multi. Alii rursus papauer: quod rhyan appellauimus. Sed distinctio magna: q utraque hæc postea floret. Nec aut succũ illarũ anemonæ reddũt: aut calices habent: nec nisi asparagi cacumen. Prosunt anemonæ capiti: doloribus: & inflãmãtionibus: uuluis mulierũ lacti quoque. Et menstrua cient cum ptisana sumptæ: aut uellere appositæ. Radix cõmanducata pituitã trahit. Dẽtes sanat. Decocta oculorum epiphoras. Magi multũ quidem iis tribuere. Quãprimũ aspiciatur eo ãno tolli iubentes: dicique colligi eas tertianis & quartanis remedio. Postea alligari florem panno roseo: & in umbra asseruari: ita cũ opus sit alligari. Quæ ex iis phœniceum florẽ habet: radice cõtrita: cuicunque animalium imposita ulcerum facit &ipticam uim. Et ideo expurgãdis ulceribus adhibetur.

Ex xenanthe medicinæ. Ca. xxiiii.

o Enanthe hærba nascitur in petris: folio pastinacæ: radice magna: numerosa. Caulis eius & folia cũ melle ac uino nigro pota facilitatẽ pariẽdi præstãt: secũdasq; purgant. Tussim e melle tollũt. Vrinã cient. Radix & uesicæ uitiis medetur.

De heliochryso medicinæ. Ca. xxv.

h Eliochrysũ quod alii chrysanthon uocant ramulos habet candidos: folia subalbida: ambrotono similia: ad solis repercussum aureæ lucis in orbẽ ueluti corimbis depẽdentibus: qui nunquã marcescunt. Quadecausa deos coronant illo. Quod diligẽtissime obseruauit Ptolemæus rex ægypti. Nascitur in frutetis. Ciet urinas e uino pota: & menses. Duricias & inflãmationes discutit. Ambustis cum melle imponitur. Contra serpentiũ ictus & lumborũ uitia bibitur. Sanguinem concretũ uentris ac uesicæ absumit cũ mulso. Folia eius trium obolorũ pondere sistunt profluuia mulierũ in uino albo. Vestes tuetur odore non inelegãti.

Ex hyacintho medicinæ. Ca. xxvi.

h Iacynthus in gallia eximie prouenit. Hoc ibi loco hisginũ tingit. Radix est bulbacea mãgonicis uenalicis pulchre nota. Quæ in uino dulci illita pubertatem cohercet: & non patitur erũpere. Torminibus & araneorũ morsibus resistit. Vrinam impellit. Contra serpẽtes & scorpiones morbũque regiũ semen eius cũ ambrotono datur. Lignys quoque flãmea illa aduersus serpentes: scorpiones: crabrones: similiaque bibitur e uino semine trito. Siluestris ea

dem stomacho inutilis. Aluũ soluit. Ad detrahendā bilē efficacissima duabus drachmis. Scor/pionibus adeo cōtraria ut oīo uisa ea torpescant. Radicē eius asiani boliten uocant: Qua alli/gata oculo albugines tolli dicuntur.

Ex uincaperuinca medicinæ. Ca.xxvii.

e T uincaperuinca siue camedaphne arida tusa hydropicis datur in aqua cocleari mensura. Celerrimeque reddunt aquam. Eadem decocta in cinere sparsa uino tumores siccat. Auribus succo medetur. Aluinis imposita multũ prodesse dicitur. Rusci radix decocta bibitur al/ternis diebus in calculoꝝ ualitudine: & torusiore urina: uel cruenta. Radicem pridie erui opor/tet: postero mane decoqui. Ex eo sextario uini cyathis duobus misceri. Sunt qui & crudam ra/dicem tritā ex aqua bibant: & in totũ ad uirilia cauliculis eius in uino & aceto tritis nihil utili/us putant. Bactis quoque aluũ mollit. Illinitur podagricis tosta & cōtusa. Ancinoen & corona/rum causa & ciboꝝ ægyptii serunt. Eademque erat quæ ocimum: nisi hirsutior ramis ac foliis esset: & admodũ odorata. Ciet menses & urinas.

Ex colocasia medicinæ. Ca.xxviii.

c Olocasia Glaucias acria corporis leniri putauit: & stomachũ iuuari.

Ex anthalo medicinæ Ca.xxix.

a Nthalii quod ægyptii edunt nullũ alium repperi usum. Et hæc est hærba. Anthillium quā alii anticellium uocant duoꝝ generꝝ: foliis & ramis lenticulæ similis: palmæ altitudi/ne: sabulosis apricis nascens sub salsa gustanti. Altera chamepithyos similis breuior & hir/sutior: purpurei floris: odore grauis: in saxosis nascens. Prior uuluis aptissima. Et ex rosaceo & lacte īposita etiā uulneribus. Bibit̃ in stranguria renũque doloribus trib⁹ drachmis. Altera bibit̃ ī duricia uuluaꝝ & ī tormini⁹ & ī comitiali morbo cũ melle & aceto quattuor drachmis.

De parthenio medicinæ. Ca.xxx.

c Ontra partheniũ alii leucathen: alii thannacum uocant. Celsus apud nos pellecinũ & mu/raliũ. Nascitur in hortoꝝ sepibus: flore albo: odore mali: sapore amaro. Ad insedendũ decoctũ in duricia uuluaꝝ: & inflāmationibus. Siccatũ cũ melle & aceto positum bilem trahit atrā: Ob hoc contra uertigines utilis: & calculosis: Illinitur & sacro igni. Itē strumis cũ axun/gia inueterata. Magi cōtra tertianas sinistra manu euelli eā iubent: dici que cuius causa uella/tur: nec respicere. Dein eius foliũ ægri linguæ subiicere: ut mox in cyatho aquæ deuoretur.

De strychne medicinæ: Da. xxxi.

f Trychne quā quidam strychnũ scripser̃: utinam nec coronarii ī ægypto uterentur: quos inuitat hederæ folioꝝ similitudo in duobus eius generibus. Quoꝝ alterꝝ: cui accini coc/cinei: granosi folliculi. Haliccacabum uocant & halicallion. Nostri autem uesicariam: quoniam uesicæ & calculis prodest. Frutex est surculosus uerius q̃ꝫ hærba: folliculis magnis latisque & turbinatis: grandi intus acino: qui maturescit nouembri mense. Tertio folia sunt ocimi minime diligenter demonstranda. Remedia enim non uenena tractamus. Quippe insaniam facit par/uo quoque succo: quāquam & græci auctores in iocum uertere. Drachmæ enī pondere lusum pudoris gigni dixerunt: species uanas imaginesque cōspicuas obseruari demōstrantes. Dupli/catum hunc modum legittimā insaniam facere. Quicquid uero adiiciatur ponderi repræsen/tari mortem. Hoc est uenenum quod innocentissimi auctores simpliciter dorion appellauere. Ab eo quod cuspides in prœliis tingerentur illo: passim nascente: quo partius spectabatur. Magi cognominauere qui nequiter occultabant erytron: aut neurita: ut nōnulli pisone cauen/di equidem causa curiosius dicendum. Quin & alterum genus quod halicaccabon uocant: sopo/riferum est: atque etiam opio uelocius ad mortem: ab aliis morion: ab aliis moly appella/tum. Laudatum uero a locro ad fruendum & timaristo. Quidam etiam carmine minore obli/uione in ducentes. Quippe præsentaneum remediũ ad dentium mobiles firmandos si colluerē/tur. Halicaccabo uni exceptionem addidere ne diutius id fieret. Delirationem enim gigni eo. Nec demonstranda remedia: quoꝝ medicina maioris mali periculum afferat. Cōmendatur enī cibis tertium: licet præferatur hortensis saporibus. Et nihil sit corporis maloꝝ cui non saluta/re sit strychnos Xenocrates prædicet. Non tamen auxilia eoꝝ tanti sunt: ut uel profutura nō de iis cōmemorare nefas putem: præsertim tanta copia innoxioꝝ medicaminũ. Halicaccabi ra/dicem bibunt qui sunt uaticinandi callentes ꝙ furere ad confirmandas superstitiones aspici se uolunt. Remedio est (Id enim libentius rettulerim) aqua copiosa mulsa calida potui data. Nec illud præteribo aspidum naturæ halicaccabum in tantum aduersam: ut radice eius propius ad/mota soporetur: illas sopore enecans uis earum. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur.

De corcoro. Ca.xxxii.

c Orcorum alexandrini cibi hærba est conuolutis foliis ad similitudīem mori. Præcordiis (ut ferunt) utilis alopetiisque & lentigini. Boum quoque scabiem celerrime sanari ea inue

nio. apud Nicādrum quidem & serpentium morsus anteq̃ floreat. Nec de cnico siue atrallide uerbosius disputetur Aegyptia hærba est: & magnum contra uenenata animalia præbet auxilium. Item aduersus fungos. Constat a scorpione percussos q̃diu teneant eam hærbam nō sētire cruciatū.

De persoluta. Ca. xxxiii.

e T persolutam ægyptus in hortis serit coronaꝝ gratia: Duo genera eius: fœmina ac mas Vtraq̃ subdita uenerē inhiberi uiroꝝ maxime tradunt.

De mensuris & pōderibus. Ca. xxxiiii.

e T quoniā in mēsuris quoq̃ acpōderibus crebro græcis noībus utendum ē: īterp̄tationē eoꝝ semel in hoc loco ponemus. Drachma attica fere. n. attica obseruatione medici utūtur: denarii argentei habet pondus. Eademque sex obolos pondere efficit. Obolus decem calcos. Cyathus pendet per se drachmas decem. Cū acetabuli mensura dicitur significat heminæ quartā p̄te: id ē drachmas. xv. Hemina quā nostri minā uocāt pēdet drachmas atticas cētū.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXII.

PROHEMIVM

e OMPLESSE POTERANT MIRACVLVM SVI natura: atque tellus reputantium uel prioris tantum uoluminis dotes: totque genera hærbarum utilitatibus hominum aut uoluptatibus genita. Sed quanto plura restant: tanto quoque mirabiliora inuentu. Illa enim maiore parte cibi: aut odoris: decoris ue cōmendatione ad numerosa experimenta duxit. Reliquoꝝ potentia approbat nihil a reꝝ natura siue aliqua occultiore causa gigni.

De gētibus hærbis formæ grā utētibus. Ca. i.

e Quidem & formæ gratia ritusque perpetui in corporibus suis aliquas exteraꝝ gentium uti hærbis quibusdam aduerto animo. Illinunt certe aliis aliæ faciē in populis barbaroꝝ fœminæ. Maresque etiam apud dacos & sarmata corpora sua inscribunt. Simile plantagini glastum in gallia uocatur. Britannoꝝ cōiuges nurusque toto corpore oblitæ quibusdam in sacris nudæ incedunt æthiopū coloreꝫ imitantes.

Quod hærbis uestes inficiantur. Ca. ii.

i Am uero īfici uestes scimus admirabili succo. Atq̃ ut sileamus galatiæ: africæ: lusitaniæ granis coccum imperatoriis dicatum paludamentis: transalpina gallia hærbis tyrium atq̃ cōchylium tingit: omisq̃ alios colores. Nec quærit in profundis murices: seseque obiiciētes dum præripiunt escam beluis marinis: intacta etiam anchoris scrutatur uada: ut inueniat per quod facilius matrona adultero placeat: corruptor insidietur nuptæ. Stās & ī sicco carpit quo frugi mundos exculpat usu alioquin fulgētis. Instrui poterat luxuria certe innocentius. Nunc propositum ista consectari: nec omittemus: ut subiiciēdo utiliora luxuriā uilitate circumscribamus dicturi & aliis hærbis tingi lapides parietesque. Nec tingendi nec pingendi tamen rationem omisissemus: si unquā ea liberaliū artium fuisset. Interim fortius augetur auctoritas quæ quanta debeat etiā surdis: hoc est ignobilibus hærbis perhibebitur. Siquidem auctores imperii romani cōditoresque īmensū quiddā & hinc sūpsere: quoniā non aliunde lagmina in remedis publicis fuere: & in sacris legationibus: q̃ uerbenæ. Certe utroque nomine idem significatur. Hoc est gramen ex arce cum sua terra euulsum. Hac semper & legati cum ad hostes clarigatūq̃ mitterenť usi: id est res raptas clare repetitū: unus utiq̃ Verbenarius uocabatur.

De corona graminea. Ca. iii.

c Orona quidem nulla fuit graminea nobilior in maiestate populi terraꝝ principis præmiisque gloriæ. Gēmatæ: & aureæ: uallares: murales: rostratæ: ciuicæ: triumphales post hanc fuere. Suntque cunctæ magno interuallo: magnaq̃ differentia. Cæteras omnes singuli & duces ipsi imperatoresque militibus aut aliquando collegiis dedere.

De raritate eius. Ca. iiii.

d Ecreuit in triumphis senatus cura belli solutus & populus ociosus gramineam nunq̃ nisi in suprema desperatione. Contingitq̃ nulli nisi ab uniuerso exercitu seruato seruatori decreta. Cæteras imperatores dedere: Hanc solam miles imperatori. Eadem uocatur obsidionalis: liberatis obsidione abominandoque exitio totis castris. Quod si ciuicæ honos uno aliquo ac uel humillimo ciue seruato præclarus sacerque habetur. Quid tādē existimari debet unius uirtute seruatus uniuersus exercitus? Dabatur hæc uiridi e gramine decerpto inde ubi obsessos

ſeruaſſet aliquis. Nãque ſũmum apud antiquos ſignum uictoriæ erat hærbam porrigere uicꝫ
tos: hoc eſt terra & altrice ipſa humo & humatione etiam cedere. Quem morem etiam nunc
durare apud germanos ſcio.

Qui ſoli corona ea donati. Ca. v.

d Onatus eſt ea L. Sicimus Dentatus ſemel: cum ciuicas quattuordecim meruiſſet: depuꝫ
gnaſſetque. cxx. prœliis ſemper uictor. Tanto rarius eſt ſeruatorem unum a ſeruatis doꝫ
nari. Quidam imperatores & ſepius donati ſunt: ueluti P. Decius primus uidelicet Tribunus
militũ ab exercitu. Altera ab iis qui in præſidio obſeſſi fuerant: quanta eſſet eius honoris auc
toritas confeſſus religione ſiquidem donatus bouem album Marti ĩmolauit & cẽtum fuluos:
qui ei uirtutis cauſa dati fuerant ſimul ab obſeſſis. Hic Decius poſtea conſul & imperio & colle
gæ ſe pro uictoria deuouit. Data ẽ & a ſenatu populoq; romano: qua claritate nihil equidẽ
in rebus humanis ſublimius duco. Fabio illi qui rem omẽm romanam reſtituit non pugnãdo.
Nec data cum magiſtrum equitum & exercitum eius ſeruaſſet. Tunc ſatius fuit nomine nouo
coronari appellatum patrem ab iis quos ſeruauerat. Sed quo dictum eſt conſẽſu honoratus ẽ
Hannibale ex italia pulſo. Quæ corona adhuc ſola ipſius ĩperii manibus impoſita ẽ. Et quod
peculiare ei eſt: ſola a tota italia data.

Qui ſolus centurio coronatus. Ca. vi.

p Ræter hos contigit eius coronæ honos M: Calphurnio Flãmæ Tribuuo militum in
ſicilia. Centurioni uero uni ad hoc tempus Cn. Petreio Atinati cimbrico bello. Primum
pilum is capeſſens ſub Catulo excluſam ab hoc legionem ſuam hortatus tribunũ ſuum dubitã
tem per caſtra hoſtium erumpere interfecit: legionẽque eduxit. Inuenio apud auctores eũdẽ
præter hunc honorem aſtantibus Mario & Catulo conſulibus prætextatũ ĩmolaſſe ad tibiciꝫ
nem foculo poſito. Scripſit & Scylla dictator ab exercitu ſe quoque donatum apud nolã lega
tum bello marſico. Idq; in uilla ſua tuſculana: quæ fuit poſtea Ciceronis pinxit. Quod ſi uerũ
eſt: hoc execrabiliorem eum dixerim: quandoquidem eam capiti ſuo ꝓſcriptione detraxit. Ipꝫ
ſe tanto paucioribus ciuium ſeruatis: q̃ꝫ poſtea occiſiſ. Addat etiã nunc huic gloriæ ſuperbum
cognomen fœlicem. Ipſe tamen obſeſſus in toto orbe proſcriptus. Hæc corona Sertorio etiã
ceſſit. Aemilianũ quoque Scipionem Varro auctor eſt donatum obſidionali in africa. Manilio
conſule cohortibus ſeruatis totidemque ad ſeruandas eas eductis. Quod & ſtatuæ eius in foꝫ
ro ſuo Diuus Auguſtus ſcripſit. Ipſum Auguſtum cũ M. Cicerone filio conſulem idibus ſepꝫ
tembribus ſenatus obſidionali donauit. Adeo ciuica nõ ſatis uidebatur. Nec præterea quẽq;
hac inuenimus donatum. Nullæ ergo hærbæ fuere certe in hoc honore: ſed quæcunque fueꝫ
rant in periculi ſede quãuis ignobiles ignotæque honorem nobilem faciebant. Quod latere
apud nos minuſ quidẽ miror: cernens negligi ea quoq; quæ ad ualitudinem cõſeruandam: cru
ciatuſq; corporis propulſandos: & mortem arcendam pertinent. Sed quis nõ mores iure caꝫ
ſtiget? Addidere uiuendi precia deliciæ luxuſque. Nunquã fuit cupido uitæ maior: nec minor
cura. Alioꝝ hanc operam eſſe credimus: ac ne mandato quidẽ noſtro alios id agere: mediciſq;
ꝓuiſũ eſſe. Proh bonis ipſi fruimur uoluptatis. Et quo nihil eqdẽ ꝓbroſiuꝰ duco. Viuimus ali
ena fiducia. Immo uero pleriſq; ultro etiam in riſu ſumus iſta cõmentantes atque friuoli opeꝫ
ris arguimus. Magna quãq; ĩmenſi laboris ſolatia ſperni cum reꝝ natura: quam certe non deꝫ
fuiſſe nobis docebimus: & inuiſis quoque hærbis inſeruiſſe remedia. Quippe cum medicinas
dederit etiam aculeatis. Hæc enim proxime reſtant ex iis quas priore libro nominauimus: in
quibus ipſius prouidentia naturæ ſatis admirari amplectiq; non eſt. Dederat & quas diximus
molles: cibiſq; gratas. Pinxerat & remedia floribus: uiſuq; ipſos animos inuitauerat: etiam de
liciis auxilia permiſcens. Inde excogitauit aliquas aſpectu hiſpidas: tactu truces: ut cantum nõ
uocem ipſius fingentis illas: rationemq; reddentis exaudire uideamur: ne ſe depaſcat auida qua
drupes: nec procaces manus rapiant: nec neglectu ueſtigia obterant: ne inſidens ales infrĩgat:
Has muniendo aculeis tæliſq; armando remediis ut tuta ac ſalua ſint. Ita hoc quoq; quod ĩ iis
odimus hominũ cauſa excogitatũ eſt.

Medicinæ ex reliquis ornamentis & erynge. Ca. vii.

e T clara ĩ primis aculeatarum erynge eſt ſiue eryngion cõtra ſerpenteſ & uenenata omnia
naſcens. Aduerſus ictus morſuſq; radix eius bibitur drachmæ põdere in uino. Aut ſi ple
runq; tales iniurias comitatur & febris ex aqua. Illinitur plagis peculiariter efficax cõtra chry
ſodos ac ranas. Omnibus uero cõtra toxica & aconita efficatiorem Heraclides medicus in iure
anſeris decoctam arbitratur. Apollodorus aduerſus toxica cum rana decoquit: cæteri ĩ aqua.
Ipſa dura: fruticoſa: ſpinoſis foliis: caule geniculato: cubitali & maiore aliquando. Alia albicãs
alia nigra: radice odorata. Et ſatiua qdem eſt: ſed & ſpõte naſcitur in aſperiſ & ſaxoſis & in litto
ribus maris: durior: nigriorq; folio apii.

De hærba quam centumcapita uocant. Ca.viii.

e X iis candidam nostri centũcapita uocant. Omẽs eiusdem effectus caule & radice in ciboſ
græcoꝝ receptis utroque modo siue coquere libeat: siue cruda uesci. Portẽtosũ est quod
de ea tradit̃. Radicem eius alterutrius sexus similitudinem referre rara inuentu. Et si uiris cõ
tigerit mas: etiam amabiles fieri. Ob hoc & Phaonem lesbium dilectum a Sappho. Multæq́
circa hanc non magoꝝ solum uanitates: sed etiã pythagoricoꝝ. Sed in medico usu præter su/
pradicta auxiliatur inflationibus: torminibus: cordis uitiis: stomacho: iocineri: præcordiis in
aqua mulsa. Lyeni in posca. Item ex mulsa renibus: stranguriæ: opistothonicis: spasmis: lum/
bis: hydropicis: comitialibus: flulieꝝ mensibus siue subsidant: siue abundent: uuluaꝝ omnib⁹
uitiis. Extrahit infixa corpori cum melle: strumas: parotidas: panos. Recedentes ab ossibus
carnes sanat cum axungia salsa & cærato: item fracturas. Crapulam præsumpta arcet: aluum
sistit. Aliqui e nostris sub solstitio colligi eam iussere. Ex aqua cælesti imponi omnibus ceruí/
cis uitiis. Oculoꝝ quoq́ albugines sanare adalligatã tradiderunt.

De achano & glycyrrhiza & stomachice. Ca.ix.

ſ Vnt qui & achanon eryngio ascribant spinosam breuemq́ ac latam hærbam spinisque la/
tioribus. Hanc impositam sanguinem mire sistere. Alii eryngen falso eandem putauerũt
esse & glycyrrhizam: quare subiungi eam protinus refert. Et ipse sine dubio inter aculeataſ ẽ:
foliis echinatis: pinguibus: tactuque gũmosis: fruticosa: binoꝝ cubitoꝝ altitudine: flore hia/
cynthi: fructu pilulaꝝ platani magnitudinis. Præstãtissima in cilicia: ponto secunda: radice dul
ci. Et hæc tantum in usu. Capiturque ea uergiliaꝝ occasu: longa ceu uitiũ: coloris buxei. Me/
lioꝛq́ nigra: quæq́ lenta: q̃ quæ fragilis. Vsus in subditis decocta ad tertias: cætero ad mel
lis crassitudinẽ: aliquando & tusa. E quo genere & uulneribus imponitur & faucium uitiis oĩ/
bus. Item uoci utilissimo succo sic ut spissatus est: linguæ subdito. Item thoraci: iocineri. Hac
diximus sitim famemq́ sedari. Ob id quidam adipson appellauere eam: & hydropicis dedere:
ne sitirent. Ideo & cõmanducata stomachica est: & ulceribus oris insperſa sæpe & ptericis. Sa/
nat & uesicæ scabies: renum dolores: condilomata: ulcera genitalium. Dedere eam quidã po/
tui in quartanis drachmaꝝ duaꝝ põdere & pipere: hemina aquæ. Cõmãducata sãguinẽ sistit.
Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt.

De tribulo & generibus eius: & medicinis. Ca.x.

t Ribuli unum genus in hortis nascitur: alterum in fluminibus tantum. Succus ex iis colli
gitur ad oculorum medicinas. Est enim refrigerantis naturæ: & ideo utilis contra inflam
mationes collectionesq́. Vlcera per se erumpentia & præcipue in ore cum melle sanat: item
tonsillas. Potus calculos frangit. Thraces qui ad strymona habitant foliis tribuli equos sagi/
nant. Ipsi nucleo uiuunt panem facientes prædulcem: & qui contrahat uentrem. Radix caste
pureque collecta discutit strumas. Semen ad alligatum uaricum dolores sedat. Tritum uero &
in aquam sparsum pulices necat.

De stoebe & medicinis eius Ca.xi.

ſ Toebe quã aliqui peon uocant: decocta in uino præcipue auribus purulentis medetur.
Itẽ oculis ictu cruẽtatis. Hemorrhoiæ quoq́ & dysẽteriæ infusa.

De hippophye & medicinis eius. Ca.xii.

h Ippophyes in sabulosis maritimisque nascitur: spinis albis. Hederæ modo racemosa ẽ:
candidis & ex parte rubentibus acinis. Radix succo madet: qui aut p se conditur: aut pa/
stillis farinæ. Hæc bilem detrahit obolo ponderis saluberrime cum mulso. Altera hippope si
ne caule: sine flore: foliis tantum minutis. Huius quoq́ succus hydropicis mire prodest. De/
bent accomodatæ esse equorum naturæ: neque ex aliis causis nomen accepisse. Quippe quæ
dam animalium remediis nascuntur: locupleti diuinitate ad gerenda præsidia: ut non sit mirari
satis ingeniũ eius disponẽtis auxilia in genera: in causas: in tempora. ut aliis prosit atq́ aliis ab
horis: diesq́ nullus ꝑpe sine præsidiis reperiatur.

De urtica & medicinis eius. Ca.xiii.

u Rtica quid esse inuisius potest? At illa præter oleum quod in ægypto ex ea fieri dixim⁹
uel plurimis scatet remediis. Semen eius cicutæ contrarium esse Nicãder affirmat. Item
fungis in argento uiuo. Apollodorus & salamandris cum iure decoctæ testudinis. Item aduer
sari hyoscyamo: & serpentibus: & scorpionibus. Quin illa ipsa amaritudo mordax uuas in ore
procidentesque uuluas & infantium sedes tactu resilire cogit. Lethargicos expergiscit tactis
cruribus: magisque fronte. Eadem canis morsibus addito sale medetur. Sanguinem trita nari/
bus indita sistit & magis radice. Carcinomata & sordida ulcera sale admixto. Item luxata. Sa/
nat & panos: parotidas: carnesq́ ab ossibus recedentes. Semen potum cum sapa uuluas stran/
gulantes aperit. Et profluuia narium sistit impositum. Vomitiones in aqua mulsa sumptum

a cœna faciles præstat duobus obolis. Vno autem in uino poto lassitudines recreat. Vuluæ ui
tiis tostum acetabuli mensura. Potum in sapa resistit stomachi inflationibus. Ortopnoicis pro
dest cum melle & thoracem purgat eodem eligmate. Et lateri medetur cum semine lini. Ad/
dunt hysopũ & piperis aliquid. Illinitur lyeni. Difficilem uentrem tostum cibo emollit. Hip/
pocrates uuluã purgari poto eo pronuntiat. Dolores leuari tosto acetabuli mensura dulci po
to: & imposito cum succo maluæ. Intestinorum animalia repellit cũ hydromelite & sale. Deflu/
uia capitis semine illito cohonestari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cũ oleo uete
re: aut folia cũ ursino adipe trita imponũt. Ad eadem radix tusa cũ aceto non minus utilis. Itẽ
lyeni. Et cocta in uino discutit panos cum axungia uetere salsa. Eadẽ psilothrũ exiccat. Condi
dit laudes eius Phanias phisicus: utilissimã cibis coctam librã conditã ue professus: arteriæ: tussi:
uentris distillationi: stomacho: panis parotidis: pernionibus cũ oleo. Sudorẽ coctam cũ con/
chyliis ciere. Aluum cũ ptisana. Pectus purgat: mulierumq́ menses cũ sale. Vlcera quæ serpũt
prohibere. Succus quoq́ in usu est. Expressus illitusq́ fronti sanguinem narium sistit. Potus
urinam ciet. Calculos rumpit. Vuuam gargarizatus reprimit. Semen colligi messibus opor/
tet. Alexandrinum maxime laudatur ad omnia hæc. Et minores quidem teneræq́ efficaces.
Sed præcipue siluestris illa. Et amplius lepras e facie tollit in uino pota. Si quadrupedes fœ/
tum nõ admittant: urtica naturam fricandam monstrat.

De lamio & medicinis eius. Ca. xiiii.

e A nunc quoq́ quam lamium inter genera earum appellauimus: mitissima & foliis non mor
dentibus: medetur cũ mica salis contusis: inclusisque: ustis: & strumis: tumoribus: poda/
gris: uulneribus. Album habet in medio folio: quod ignibus sacris medetur. Quidam e nostris
tempore discreuere genera. Autumnalis urticæ radicem alligatam in tertianis: ita ut ægri nũ
cupentur: cũ eruitur ea radix: & dicatur quæ & cui & quorum filio eximatur: liberari morbo tra
diderunt. Hoc idem & contra quartanas pollere. Idẽ urticæ radice addito sale infixa corpori
extrahi. Foliis cũ axungia strumas discutit. Vel si suppurauerint erodi complerique.

De scorpione: generibusq́ ac medicinis eius. Ca. xv.

e X argumento nomen accepit scorpius hærba. Semen enim habet ad similitudinẽ caudæ
scorpionis: folia pauca. Valet & aduersus animal nominis sui. Est & alia eiusdem nominis
effectusq́ eius: sine foliis: asparagi caule: in cacumine aculeũ habens.

De leucacanthia: siue phinio: siue ischada: & medicinis eius. Ca. xvi.

e T inde nomen leucacanthia: quam alii phinion: alii ischada: alii polygonaton appellant a
radice cyperi: quæ cõmanducata dentium dolorem sedat. Item laterum & lũborum: ut Hi
cesius tradit semine poto drachmis octo: aut succo. Eademq́ ruptis cõuulsisq́ medetur.

De helxine: perdicio: parthenio: syderite: & medicinis eius. Ca. xvii.

h Elxinem aliqui perdicium uocant: quoniã perdices ea precipue uescantur. Alii sideritẽ:
nõnulli parthenium. Folia habet mixtæ similitudinis plantagini & marrubio: cauliculos
densos: leuiter rubentes. Semina in capitibus lippaceis adhærentia uestibus: unde helxinem
dictam uolunt. Sed nos qualis uera esset helxine diximus priore libro. Hæc autem inficit la/
nas: sanat ignes sacros: & tumores: collectionesq́ omnes: & adusta. Panos succus eius cũ psi/
mithio. Ignes sacros: tumores: collectionesque: & guttura incipientia turgescere. Item uete/
rem tussim cyatho hausto. Et omnia in humido. Sicut tonsillas & uarices cum rosaceo. Impo/
nitur & podagris cum caprino seuo cæraq́ cypria. Perdicium siue parthenium (nam syderitis
alia est) a nostris herba urceolaris uocatur: ab aliis astericum: folio similis ocimo: nigrior tan/
tum: nascens in tegulis: parietinisq́. Medetur cum mica salis trita iisdem omnibus quibus la/
mium: & eodem modo. Item uomicæ calefacto succo pota. Et contra ulcera rupta: lapsusque:
& præcipitia: aut uehiculorum euersiones singularis. Vernula carus Pericli atheniensium princi/
pi cum is in arce templum ædificaret: repsissetq́ super altitudinẽ fastigii: & inde cecidisset: hac
hærba dicitur sanatus monstrata Pericli sõno a Minerua. Quare parthenium uocari cœpta ẽ:
assignaturq́ ei deæ. Hinc est uernula: cuius effigies ex ære fusa ẽ & nobilis ille Splanchnoptes.

De chameleone generibusq́ & medicinis eius. Ca. xviii.

c Hameleonẽ aliq ixion uocant. Duo genera eius. Cãdidior asperiora folia habet: serpit ĩ
terra echini mõ: spinas erigens: radice dulci: odore grauissimo: quibusdã in locis uiscũ gi
gnit albũ sub alis foliorum: maxime circa canis ortũ. Quo mõ thura nasci dicũtur: unde & ixia ap
pellatur: Hac & mastice utuntur mulieres. Quare & chameleon uocetur a uarietate foliorum euenit.
Mutat enĩ cũ terra colores. Hic niger: illic uiridis: alibi cyaneus: alibi croceus: atq́ aliis colo
ribus. Ex iis cãdidus hydropicos sanat succo radicis decoctæ. Bibitur drachma ĩ passo. Pellit &
interaneorum aĩalia acetabuli mensura succi eiusdẽ in uino austero cũ origani scopis: facit difficul
tatẽ urinæ. Hic succus occidit canes suesq́ in polẽta. Addita aqua & oleo cõtrahit ĩ se mures:

ac necat nisi ꝓtinus aquã sorbeãt. Radicẽ eius aliq̃ cõcisã seruari iubẽt funiculis pendentẽ: de
coquũtqꝫ in cibo cõtra fluxiões: quas græci rheumatismos uocãt. Ex nigris aliq̃ marẽ dixere:
cui flos purpureus esset: & fœminã cui uiolaceus. Vno nascunt̃ caule cubitali: crassitudine di/
gytali. Radicibus eaꝝ lichenes curant̃ cũ sulphure & bitumine una coctis. Cõmãducatis uero
dentes mobiles aut in aceto decoctis. Succo scabiẽ etiã quadrupedũ sanãt. Et ricinos canũ ne/
cant. Iuuencas quoqꝫ anginæ mõ. Quare a quibusdam ulophitõ uocatur. Est & cynizolõ ꝓp
ter grauitatem odoris. Ferunt & hæc uiscum ulceribus utilissimum. Omium autem generum
earum radices scorpionibus aduersantur.

De coronopo: & medicinis eius. Ca. xix.

e Oronopus oblonga hærba est cũ fissuris. Seritur interim: quoniã radix cœliacis præ cla
re facit in cinere tosta.

De anchusa & pseudanchusa: & medicinis eaꝝ. Ca. xx.

e T anchusæ radix in usu est: digytali crassitudine. Findit̃ papyri mõ: manusqꝫ ĩficit sãgui/
neo colore: præparat lanas preciosis coloribus. Sanat ulcera ĩ cærato: præcipue senib: itẽ
adusta. Liquari nõ põt in aqua: oleo dissoluit̃. Idqꝫ sincere expimẽtũ est: & ad renum dolores
drachma eius in uino. Aut si febris sit ĩ decocto balani. Item iocineꝝ uitiis: & lyeni: & bile suf
fusis. Lepris & lẽtigini illinit̃ ex aceto. Folia trita cum melle & farina luxatis ĩponũt̃. Et pota
drachmis duabus ĩ mulso aluũ sistũt. Pulices necare radix in aqua decocta tradit̃. Est & alia si/
milis pseudanchusa ob id appellata: a q̃busdã uero enchisa: aut doris: & multis aliis nõibus: la
nuginosior & minus pinguis: tenuioribus foliis: & lãguidioribus. Radix oleũ nõ fundit: sed ru
bẽtẽ succũ. Et hoc ab ãchuse discernit̃. Cõtra serpẽtes efficacissima potu folioꝝ uel seminis. Fo
lia ictibus imponunt̃. Virus serpentium fugat. Bibitur & propter spinã. Foliũ eius sinistra de
cerpi iubent magi: & cuius causa sumatur dici: tertianisqꝫ febrib⁹ alligari.

De onichilo: anthemi: loto: & lotometra: heliotropio: tricocco: & callitricho. Ca. xxi.

e St alia hærba ꝓprio nõie onichylõ: quã aliq̃ anchusã uocãt: alii archeuiõ: alii onochelin
aliq̃ rhexiã: multi enchrysõ: puo frutice: flore purpureo: aspis foliis & ramis: radice mes/
sibus sãguinea: cætero nigra. In sabulosis nascẽs: efficax cõtra serpẽtes: maxime uipas & radi/
ce & foliis: eqꝫ cibo ac potu. Vires hẽt messibus. Folia trita odorẽ cucumeris reddunt. Dat̃ in
cyathis tribus uulua ꝓcidẽte. Pellit & tineas cũ hysopo: & ĩ dolore renũ aut iocineris in aqua
mulsa si febris sit. Sin aliter ex uino bibit̃. Lẽtigini ac lepris radix illinit̃. Habẽtes eã a serpẽti
bus feriri negãt̃. Est & alia huic similis flor̃ rubro: minor: & ipa ad eosdẽ usus. Tradũtqꝫ cõmã
ducata ea si ĩspuat̃ mori serpẽtẽ. Anthemis magnis laudib⁹ celebrat̃ ab Asclepiade. Aliq̃ leu
cãthemida uocãt. Alii leucãthemũ: alii arethemida: quoniã uere floreat. Alii themimalõ: q̃m
odorẽ mali habeat. Nõnulli melãthiõ uocãt. Genera eius tria frõde tãtũ distãt: palmũ nõ ex/
cedẽtia: paruisqꝫ foliis: ut rutæ cãdidis aut melinis aut purpureis. In macro solo aut iuxta semi
tas colligit̃ uere: & ĩ coronamẽta reponit̃. Eodẽ tẽpore & medici folia tusa ĩ pastillos digerũt.
Itẽ florẽ & rãdicẽ. Dãt̃ oĩa mixta drachmæ unius põder̃ cõtra serpẽtiũ ictus. Pellit mortuos
ptus. Item menstrua in potu: & urinam: calculosqꝫ: inflationes: iocineꝝ uitia: bilem suffusam:
egilopiam. commanducata ulcerum eruptiones manantes sanat. Ex omnibus iis generibus ad
calculos efficacissima est: quæ florem purpureum habet: cuius & foliorum & fruticis amplitu/
do maiuscula est. Hanc proprie quidam hieranthemin uocant. Loton qui arborem putant tan
tum esse uel Homero auctore argui possunt. Is enim inter hærbas subnascentes deorum uo/
luptati loton primam nominauit. Folia eius cum melle oculorum cicatrices argemata: nubecu
las discutiunt. Est & lotometra quæ fit ex loto sata. Ex cuius semine simillimo porri fiunt pa/
nes in ægypto a pastoribus: maxime aqua uel lacte subacto. Negatur quicquam illo pane sa/
lubrius esse: aut leuius dum caleat. Refrigeratus difficilius concoquitur: fitque ponderosius.
Constat eos qui illo uiuant ne dysenteria: nec tenasmo: neque aliis morbis uentris infestari.
Itaqꝫ inter remedia eoꝝ habetur. Heliotropii miraculum sæpius diximus cum sole se circũagẽ
tis: etiã nubilo die: tantũ syderis amor est. Nocte uelut desiderio contrahit cæruleum florẽ.
Genera eius duo. Tricoccum: & heliostrophium. Hoc altius: quanquam utrunque semipeda/
lem altitudinem non excedat. Ab ima radice ramosum. Semen ĩ folliculo messibus colligitur.
Nascitur non nisi in pingui solo: cultoqꝫ maxime. Tricoccum ubiqꝫ. Si decoquatur inuenio ci/
bis placere. Et in lacte iucundius aluum mollit. Et si decocti succus bibatur: efficacissime exina
niri. Maioris succus excipitur æstate: hora sexta: miscetur cum uino: sic firmior. Capitis dolo
res sedat rosaceo admixto. Verrucas cum sale tollit succus e folio. Vnde nostri uerrucariam
hærbã appellauere: aliis cognoĩari effectibus digniorẽ. Nãqꝫ & serpẽtibus & scorpiõib⁹ resi
stit ex uino & aqua mulsa: ut Apollophanes & Apollodorus tradunt. Folia infãtium distilla/
tionibus quod syriasin uocãt illita medẽtur. Itẽ cõtractionibus etiam si id comitialiter accidat.

Decocto quoq; foueri eos saluberrimũ est. Potũ id pellit tineas: & renum harenas. Si cuminum
adiciat̃: calculos frangit. Decoq cũ radice oportet. Que cũ foliis & hircino seuo podagris illinit̃
Alteꝝ genus qđ tricoccũ appellauim⁹: & alio nomine scorpiuron uocat̃: foliis nõ solũ minoribus
sꝫ ẽt in terram uergentib⁹. Semẽ ei est effigie scorpionis caudæ: quare nomẽ. Vis ad omnia ue/
nenata & phalangia: & contra scorpiones præcipue illita. Nõ feriunt̃ habẽtes. Et si terrã surcu/
lo heliostrophii circũscribat aliqs: negãt scorpionẽ egredi. Imposita uero herba aut inde oĩo re/
spersũ ꝑtin⁹ mori. Sic seminis grana quattuor pota quartanis ꝓdesse dicunt̃. Tria uero tertianis
Vel si herba ter circunlata subiiciat̃ capiti. Semẽ & uenerẽ stimulat. Cũ melle panos discutit. Et
uerrucas hoc utiq; heliostrophiũ radicitus extrahit: & excrescentia in sedibus. Spinæ quoq; ac lũ
boꝝ sanguinẽ corruptũ trahit illitũ semẽ & potũ in iure gallinacei decoctũ: aut in beta & lente.
Cortex uero liuẽtib⁹ colorẽ r̃ddit. Magi heliostrophiũ quartanis quater: in tertianis ter alligari
iubẽt ab ipso ægro: precariq; cũ sole iteꝝ se: & cũ nodis liberandũ: & ita facere nõ exempta her/
ba. Aliud adianto miraculũ: æstate uiret: bruma nõ marcescit: aquas respuit: ꝑfusum mersumq;
sicco simile ẽ: tãta dissotiatio đprehendit̃: unde & nomẽ a græcis. Aliogn frutici topiario. Qui/
dam callithricon uocant: alii polytricon. Vtrq; ẽ ab effectu. Tingit enim capillũ: & ad hoc deco
quit̃ in uino cũ semine apii adiecto oleo copiose: ut crispum dẽsumq; faciat. Defluere ãt ꝓhibet
Duo genera eius candidius: & nigꝝ breuiusq;. Id qđ breuius ẽ polythricon: aliq trichomanes uo
cant. Vtriq; ramuli nigro colore uirent foliis filicis: ex quib⁹ inferiora aspera ac fusca s̃t. Omnia
ãt contrariis pediculis densa inter se ex aduerso radix nulla: umbrosas petras: parietũq; aspergi/
nes: ac fontiũ maxime specus sequit̃ & saxa manantia: qđ miremur: cũ aquas nõ sentiat. Calcu/
los e corpore mire pellit: frangitq;: utiq; nigꝝ. Qua de causa potius q̃ꝗ ꝙ in saxis nasceret̃: & a
nostris saxifragũ appellatũ crediderim. Bibit̃ e uino quantũ terni decerpsere digyti. Vrinã cient
Serpentiũ & araneoꝝ uenenis resistunt. In uino đcocti aluũ sistunt. Capitis dolor̃s corona ex iis
sedat. Cõtra scolopendræ morsus illinũt̃ crebro auferendi ne pereant. Hoc & in alopeciis. Stru
mas discutiunt: furfuresq; in facie: & capitis manantia ulcera. Decoctũ ex iis ꝓpest suspiriosis: &
iocineri: & lyeni: & felle suffusis: & hydropicis. Strangurie illinunt̃: & renib⁹ cũ absinthio. Secũ/
das cient & mẽstrua. Sanguinẽ sistunt ex aceto: aut rubi succo poti. Infantes quoq; ulcerati ꝑun/
gunt̃ ex iis cũ rosaceo & uino prius. Folium in urina pueri impubis triũ quidẽ cũ afronitro & illi/
tũ uẽtri mulieꝝ: ne rugosus fiat: præstare dicit̃. Perdices & gallinaceos purgatiores fieri putant
in cibũ eoꝝ additis: pecoriq; eẽ utilissimos.

De picride: thesio: & asphodelo: Halimo: & acantho: & bupresti: elaphoboscho: Scã/
dice: & lasina: & đ caucalide: Sio: syllibo. Scolymo siue lymonio: soncho: codrilo siue
condrili & boletis Cap. xxii.

P Icris ab insigni amaritudinis cognominat̃: ut dixim⁹ rotundo folio. Tollit eximie uerru/
cas. Thesium quoq; nõ dissimili amaritudine ẽ: sꝫ purgat aluũ: in quẽ usum terit̃ ex aqua.
Asphodelum đ clarissimis herbaꝝ: quã heroion aliq appellauerunt. Hesiodus & in siluis nasci di
xit. Dionysius marẽ ac fœminã eẽ. Defectis corporib⁹ & ptysicis constat bulbos eius cũ ptisana
đcoctos aptissime metri: panemq; ex iis cum farina subactũ saluberrimũ eẽ. Nicander & contra
serpentes & scorpiones: uel caulẽ quẽ mathericem uocauimus: uel semẽ: uel bulbos dedit in ui/
no trib⁹ drahmis. Substrauitq; somno contra metus. Dat̃ & cõtra uenenata marina: & cõtra sco
lopendras terrestres. Cochleæ mire in campania caulẽ eum ꝑsequuntur: & suggendo arefaciunt
Folia quoq; illinunt̃ uenenatoꝝ uulnerib⁹ ex uino. Bulbi neruis articulisq; cũ polenta tusi illinũ
tur. Prodest & concisis ex aceto lichenas fricare. Item ulcerib⁹ putrescentibus ex aqua impone/
re. Mammaꝝ quoq; & testium inflammationibus. Decocti in fæce uini oculoꝝ epiphoris suppo
sito lintheolo medent̃. Foliis in quocũq; morbo đcoctis magis medici utunt̃. Itẽ ad tibiaꝝ tetra
ulcera: rimasq; corpoꝝ quacunq; in parte farina arefactoꝝ. Autumno ãt colligunt̃: cum pluri/
mũ ualent. Succus quoq; ex tusis expressus aut đcoctus utilis fit corporis dolori cũ melle. Item
odorẽ corporis iucundũ affectantibus cũ iri arida & sale exiguo. Folia etiam supradictis medent̃
Et strumis: panis: ulceribus in facie đcocta cũ uino. Cinis e radice alopecias emẽdat: & rimas pe
dum. Decoctæ radicis in oleo succus ꝑniones & ambusta. Et ad grauitatẽ aurium infundit̃. A cõ
traria aure in dolore dentium. Prodest & urinæ pota modice radix: & menstruis: & lateris dolo/
ribus. Item ruptis conuulsis: tussibus drachmæ pondere in uino pota. Eadem & uomitiones ad
iuuat cõmanducata. Semine sumpto turbat̃ uenter. Chrysermus & parotidas in uino đcocta radi
ce curauit. Itẽ strumas ammixta cacia ex uino. Quidam aiunt: si imposita radice ps eius in fumo
suspendat̃ & quarta die soluat̃: una cum radice arescere strumam. Sophocles ad podagras utroq;
modo cocta crudaq; usus est. Ad perniones đcoctam ex oleo dedit: & suffusis felle in uino & hy
dropicis. Venerem quoq; concitari cũ uino & melle perũctis aut bibentibus tradiderunt. Xeno
crates & lichenas & psoras radice in aceto đcocta tolli dicit. Item si cocta sit cum hyoscyamo &

pice liquida:alaꝶ quoqꝫ & fœminū uitia. Et capillū crispiorem fieri raso prius capite:si radice ea
fricetˀ. Simus lapides renū in uino dcocta atqꝫ pota eximit. Hippocrates semē eius ad impetus
lyenis dari censet. Iumentorum quoqꝫ ulcera ac scabiem radix illita aut dcoctæ succus ad pilum
reducit. Mures ēt eadem fugant. Cauerna præclusa moriuntˀ. Asphodelon ab Hesiodo quidam
halimon appellari existimauere:qđ falsum arbitror. Est enim suo nomine halimon non parui &
ipsum erroris inter auctores. Alii enim fruticem esse dicunt densum:candidum:sine spina:foliis
oleæ:sed mollioribus. Coquitˀ āt hoc ciboꝶ gratia. Radix tormina discutit drachmæ pondere
in aqua mulsa pota. Itē conuulsa rupta. Alii olus maritimū eē dixere salsum:& inde nomē foliis
in rotunditate longis laudatū in cibis. Duoꝶ præterea generꝶ siluestre:& mitius:utrunqꝫ ꝓdes/
se dysentericis & exulceratis cū pane:stomacho uero ex aceto. Vlceribus uetustis illinit crudū:
& uulneꝶ recentiū impetus lenire perhibetˀ:& luxatoꝶ pedum ac uesicæ dolores. Siluestri te/
nuiora folia:sed in iisdem remediis effectus maiores:& in sananda hominu ac pecoꝶ scabie. Præ
terea nitorē corpori fieri:dentibusqꝫ candorē:si fricentˀ radice ea. Semine linguæ subdito sitim
nō sentiri. Hoc quoqꝫ mandi. Et utraqꝫ etiam condiri. Crateias ēt tertium genꝰ tradidit longio/
ribus foliis & hirsutioribus:odore cupressi:nasci sub hedera:maxime ꝓdesse opisthotonicis:cō
tractionibus neruoꝶ tribus obolis in sextariū aquæ. Acanthos ē topiaria & urbana herba:elato
longoqꝫ folio crepidines marginū adsurgentiumqꝫ puluinoꝶ toros uestiens. Duo genera eius stˀ
aculeatū & crispū:quod breuius. Alteꝶ lene:qđ aliqui pederoton uocant:alii melamphyllum.
Huius radices ustis luxatisqꝫ mire ꝓsunt. Itē ruptis conuulsis:ptysin metuentibus incoctæ ci/
bo:maxime ptisana. Podagris quoqꝫ illinuntˀ tritæ & calefactæ calidis. Bupleuron in sponte na
centiū herbaꝶ numero græci habēt:caule cubitali:foliis multis:longisqꝫ:capite anethi:lauda/
tum in cibis:Hippocrate in medicina:Glaucone:& Nicandro. Semē cōtra serpentes ualet. Fo
lia ad secundas fœminaꝶ uel succū ex uino illinunt. Et strumis folia cū sale & uino. Radix contra
serpentes datˀ in uino:& urinæ ciendæ. Buprestin magna in constantia græci in laudibꝰ ciboꝶ ēt
habuere. Idemqꝫ remedia tanquā cōtra uenenū ꝓdiderunt. Et ipsum nomen indicio ē boum eē
uenenum:quos dissilire digustata fatentˀ. Quapropter nec đ hac plura dicemus. Est uero cā qua
ꝓpter uenena monstremꝰ inter gramineas coronas:nisi libidinis cā expetenda alicui uidetˀ:quaꝫ
nō aliter magis accendi putant qꝫ potu. Elaphoboschon ferulaceū ē geniculatū digiti crassitudi
ne:semine corimbis đpendentibus:silis effigie:sed nō amaris:foliis olusatri:& hoc laudatū in ci
bis. Quippe ēt conditum ꝓrogatur ad urinā ciendam:lateris dolores sedandos:rupta conuulsa
sananda:inflationes discutiendas:coli quoqꝫ tormenta. Contra serpentiū omniūqꝫ aculeatoꝶ ictꝰ
Quippe fama ē hoc pabulo ceruos resistere serpentibus. Fistulas quoqꝫ radix nitro addito illita
sanat. Siccanda āt in eos usus prius ē ne succo eius madeat:qui contra serpentiū ictus facit eā de
teriorē. Scandix quoqꝫ in olere siluestri a græcis ponitˀ:ut Opion & Erasistratus tradunt. Item
đcocta aluū sistit. Semine singultus confestim ex aceto sedat. Illinitˀ ambustis:urinas cit. Deco/
ctæ succus ꝓdest stomacho:iocineri. renibus:uesicæ. Hæc ē quā Aristophanes Euripidi poe
tæ obiicit ioculariter matrē eius ne olus qdem legittimū uenditasse:sed scandiciem. Eadem erat
enteriscus:si tenuiora folia & odoratiora haberet. Peculiaris laus eius:qꝫ fatigato uenere corpo
ri succurrit:marcescentesqꝫ senio iam coitus excitat. Sistit ꝓfluuia alba fœminaꝶ. Et lasine olus
siluestre habetˀ in terra repens cū lacte multo:florem fert candidū:cōcilium uocāt. Et huius ea/
dem commendatio ad stimulandos coitus. Cruda ex aceto in cibo sumpta mulieribꝰ lactis uber/
tatem præstat. Salutaris ē ptysin sentientibus. Infantium capiti illita nutrit capillum:tenacio/
remqꝫ eius cutem efficit. Est & caucalis feniculo similis:breui caule:flore candido:cordi utilis.
Succus eius bibitˀ stomacho perqꝫ comodatus & urinæ:calculisqꝫ & harenis pellendis:& uesicæ
pruritibꝰ. Extenuat & lyenis iocineris renumqꝫ pituitas. Semen menses fœminaꝶ adiuuat:bi/
lemqꝫ a partu siccat. Datˀ & contra ꝓfluuia genituræ uiris. Chrysippus & conceptionibus eā pu
tat conferre multū. Bibitˀ in uino ieiunis. Illinitˀ & contra uenena marinoꝶ:sicut Petricus in car/
mine suo significat. His adnumerant sion latius apio in aqua nascens:pinguius:nigrius:copiosū
semine:sapore nasturtii. Prodest urinis renibus:lyenibus:mulieꝶqꝫ mensibus:siue ipsū in cibo
sumptum:siue ius đcocti:siue semē est e uino drachmis duabus. Calculos rumpit:aquisqꝫ quæ
gignunt eos resistit. Dysentericis ꝓdest infusum. Item lentigini illitū:& mulieꝶ uitiis ī facie no/
ctu illitum momento cutē emendat:et ramices lenit:et scabiē equoꝶ. Syllibum chameleonti al
bo similē æque spinosam ne in cilicia quidē:aut syria:aut phœnice:ubi nascitˀ: Coquerˀ tanti ē:
ita operosa eius culina traditˀ. In medicina nullum usum habet. Scolymon quoqꝫ in cibos recipit
oriens:et alio nomine limonion appellat. Frutex ē nunqꝫ cubitali altior:cristisqꝫ folioꝶ ac radi/
ce nigra:sed dulci. Eratostheni quoqꝫ laudata in pauperis cœna. Vrinam ciere præcipue traditˀ
Sanare lichenas et lepras ex aceto. Venerē stimulari in uino:Hesiodo et Alceo testibus:q flo
rēte ea cicadas acerrimi cantꝰ eē:et mulieres libidinis auidissimas:urosqꝫ ī coitum pigerrimos

ſcripſere: uelut ꝓuidentia naturæ hoc adiumento tunc ualentiſſimo. Item grаueolentiam alaꝝ
iemendat: radicis emedullatæ uncia in uini falerni heminis trib⁹ ꝺcocta ad tertias: & a balneo
eiuno. Itemq́ꝫ poſt cibũ cyathis ſingulis pota. Miꝝ ẽ quod Xenocrates ꝓmittit experimento
uitium id ex aliis p urinam effluere. Eſtur & ſonchos: ut quem Theſeo apꝺ Callimachũ appo
nat Hecate caule uterq́ꝫ albus & niger: lactucæ ſimiles ambo: niſi ſpinoſi eſſent: caule cubita/
li anguloſo: intus cauo: ſed q fractus copioſo lacte manet. Albus q e lacte nitor utilis ortop/
noicis lactucaꝝ modo. Eraſiſtratus calculos p urinam pelli eo monſtrat: & oris graueolentiam
commanducato corrigi. Succus trium cyathoꝝ menſura in uino albo & oleo calefactus adiuuat
partus: ita ut a potu ambulẽt grauidæ. Daẽ & in ſorbitiõe. Ipſe caulis ꝺcoctus facit lactis abũ
dantiam nutricibus: colorẽq́ꝫ meliorem infantium. Vtiliſſimus iis quæ lac ſibi coire ſentiant.
Inſtillaẽ aurib⁹ ſuccus: calidusq́ꝫ in ſtranguria biditur cyathi mẽſura: & in ſtomachi roſionib⁹
cum ſemine cucumeris nucleiſq́ꝫ pineis. Illiniẽ & ſedis collectionib⁹. Bibiẽ cõtra ſerpentes ſcor
pioneſq́ꝫ: radix uero illiniẽ. Eadẽq́ꝫ ꝺcocta in oleo punici mali calice aurium morbis præſidiũ
eſt. Hæc omnia ex albo. Cleomporus nigro ꝓhibet ueſci: ut morbos faciente: ꝺ albo conſen/
tiens. Agothocles ẽt contra ſanguinẽ tauri demonſtrat ſucco eius uti. Refrigeratoriam ta/
mẽ uim eẽ conuenit nigro: ex hac cauſa imponendũ cum polenta. Zenon radice albi ſtrangu/
riam docet ſanari. Chondrilon ſiue condrile folia habet intubi circũ roſis ſimilia: caulẽ min⁹ pe
dali ſucco madentem amaro: radice fabæ ſimili: aliquando numeroſam. Habet ꝓximam terræ
maſticẽ tuberculo fabæ: quæ appoſita fœminaꝝ menſes traheẽ dicitur. Tuſa cum radicib⁹ to/
ta diuidiẽ in paſtillos contra ſerpentes argumẽto ꝓbabili. Siquidẽ mures agreſtes læſi ab iis
hanc eſſe dicunẽ. Succus ex uino coctæ aluũ ſiſtit. Eadem palpebraꝝ pilos inordinatiſſimos ꝓ
gummi efficaciſſime regit. Dorotheus ſtomacho & concoctionibus utilẽ ſuis carminib⁹ ꝓnun
tiauit. Aliq fœminis & oculis: generationiq́ꝫ uiroꝝ contrariam putaueẽ. Inter ea quæ temere
manduntẽ boletos merito poſuerim. Optim⁹ quidẽ eſt iis cibus: ſed immenſo exemplo in cri/
mẽ adductus ueneno Tiberio Claudio principi p hanc occaſionem a coniuge dato Agrippina:
quo facto illa terris uenenũ alteꝝ ſibiq́ꝫ ante omnes Neronẽ ſuum dedit. Quorundam ex iis
facile noſcunẽ uenena: diluto rubore: rancido aſpectu: liuido intus colore: rimoſaſtri pallido p
ambitũ labro. Non ſunt hæc in quibuſdam: ſicciq́ꝫ & nitri ſimiles ueluti guttas in uertice albas
ex tunica ſua gerunt. Voluam enim terra ob hoc prius gignit: ipſum poſtea in uolua ceu ĩ ouo
ẽ luteum. Nec tunicæ minor gratia in cibo infantib⁹ boleti. Rumpiẽ hoc primo naſcẽte: mox
creſcente in pediculo corp⁹ abſumiẽ: raroq́ꝫ unq̃ꝫ geminis ex uno pede. Origo prima cauſaq́ꝫ li
mo: & aceſcente ſucco mandentis terræ: aut radicis ferme glandiferæ: initioq́ꝫ ſpuma lẽtior.
Dein corp⁹ mẽbranæ ſimile: mox partus: ut dixim⁹ illa pnitialia prorſus improbanda: ſi. n. ca
ligaris clau⁹: ſi ferri uel calybis aliqua rubigo: aut panni marcor affuerit: omnẽ ilico ſuccũ alie/
nũ saporẽq́ꝫ in uenenũ ꝺcoquit: ꝺprehendiſſeq́ꝫ niſi agreſteſ pñt: atq́ꝫ q colligũt. Ducũt ipi alia
uitia. Nũc qdẽ ſi ſpentis cauerna iuxta fuerit: ſi pateſcentes primo adhalauerit capaci ueneno/
rũ cognatione ad uirus accipiendũ. Itaq́ꝫ caueri cõueniet pri⁹ q̃ꝫ ſe cõdant ſpentes. Signa erũt
tot herbæ tot arbores fruticeſq́ꝫ ab emerſu eaꝝ ad latebrã uſq́ꝫ uernãtes & uel fraxini tm̃ fo/
lia nec poſtea naſcentia: nec ꝺcidẽtia. Et boletis qdẽ ort⁹ occaſusq́ꝫ omnis intra dies ſeptẽ ẽ.

¶ De fũgis & ſilphio: & ꝺ laſere medo Cap. xxiii.

FVngoꝝ lætior natura: & numeroſa genera: & origo nõ niſi ex pituita arboꝝ. Tutiſſimi q
rubẽt callo min⁹ diluto rubore q̃ꝫ boleti. Mox cãdidi: uelut apice flaminis inſignib⁹ pe/
diculis. Tertiũ gen⁹ ſuillis uenenis accomodatiſſimũ. Familias nup intermeẽ: & tota cõuiuia.
Anneũ Serenũ præfectũ Neronis uigilũ & tribunos & cẽturiones quoſq́ꝫ. Voluptas tãta an/
cipitis cibi. Quidam diſcreuere arboꝝ generib⁹: fico ferula: & gummi ferentib⁹. Nos itẽ fago
aut robore aut cupreſſo ut dixim⁹. Sꝫ iſta qs ſpondet in uenabulis: Omniũ colos liuidus. His
[illegible]erit ueneni argumẽtũ: quo ſimilior fuerit abortũ fici. Aduerſus hæc dixim⁹ remedia: dice/
[illegible]: Interim ſẽ aliqua & in iis Claudi⁹ ſtomacho utiles putat boletoſ. Siccãẽ pẽdentes ſuilli
iunco transfixi: quales a bithinia ueniũt. Hi fluxionibus alui quas rheumatiſmos uocant: me/
dẽtur excreſcentib⁹q́ꝫ in ſede carnib⁹: minuunt. n. eas: & tẽpore abſumunt. Itẽ lẽtigines & mu/
lieꝝ uitia in facie leuãt. Leuãẽ ẽt ut plumbũ in oculoꝝ medicamẽta. Sordidis ulcerib⁹: & capi/
tis eruptionib⁹: canũ morſib⁹ ex aqua illinũẽ. Libet & coquẽdi daẽ aliquas cões ĩ omni eoꝝ ge
nere obſeruationes: qñ ipſæ ſuis manib⁹ ꝺlitiæ præparant hũc cibũ ſolũ: & cogitatione añ pa
ſcũẽ: ſuccineis nouaculis aut argẽto apparatu comitante. Noxii erũt fũgi: q in coquẽdo durio/
res fiũt. Innocẽtiores q nitro addito coqueẽ: ſi utiq́ꝫ pcoquanẽ. Tutiores fiẽt cũ carne cocti:
aut cũ pediculo pyri. Proſũt & pyra cõfeſtim ſumpta. Debellat eos & aceti natura cõtraria his
Hymbrib⁹ ꝓueniũt omnia hæc. Hymbre & ſilphion uenit primo e cyrenis: ut dictũ ẽ. Ex ſy
ria nũc hoc maxĩe impor[illegible]ẽ ꝺteri⁹ pthico: ſꝫ medico meli⁹: extĩcto omni cyrenaico ut dixim⁹.

Vsus silphii in medicina. Nam folia ad expurgandas uuluas: pellendosq; emortuos ꝑtus ꝺcoi quunt in uino albo odorato: ut bibat mēsura acetabuli a balneis. Radix ꝓdest arteriis exaspe ratis: & collectionib⁹ sanguinis illinit. Sz & ī cibis cōcoquit ægre. Inflatiōes facit & ructus. Vri næ quoq; noxia. Sugillatis cū uino & oleo amicissima: & cū cæra strumis. Verrucæ sedis cre briore eius suffitu cadunt. Laser e silphio ꝓfluens quo dixim⁹ modo: inter eximia est naturæ dona numeratū. Plurib⁹ compositionib⁹ inserit. Per se āt algores excalfacit. Potū neruoꝶ ui tia extenuat. Fœminis dat in uino. Et lanis mollib⁹ admouet uuluæ ad mēses ciendos. Peduz clauos circūscarificatos ferro mixtū ceræ extrahit. Vrinā ciet ciceris magnitudine dilutū. An drias spōdet copiosius sūptū: nec inflationes facere: & cōcoctiōi plurimū cōferre senib⁹ & fœ minis. Itē hyeme q̄ æstate utilius. Verūtamē aquā bibentibus: cauēdūq; ne qua sit exulcera tio intra. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempestiue. n. datum cauteriū optinet: assuetis ēt utilius q̄ expertib⁹. Extera corpoꝶ indubitatas confessiones hz. Venena teloꝶ & ſpentiu n extinguit potū ex aqua uulneribus iis circunlinit. Scorpionū tantū plagis ex oleo. Vlceribus uero nō maturescentibus cū farina hordeacea uel fico sicca. Carbunculus cū ruta uł cū melle: uel p se uisco superlitū ut hæreat: Sic & ad canis morsus. Excrescentibus circa semen cū germine punici mali ex aceto ꝺcoctum. Clauis pedū q uulgo morticini appellāt nitro mix to. Ante subactas carnes replet cū uino & croco: aut pipere: aut muriū fimo & aceto. Pernio nes ex uino fouet: & ex oleo coctū imponit. Sic & callo. Clauis pedū superrasis præcipue utili tatis. Contra aquas malas: pestilentes tractus: uel dies. In tussi: uua: fellis ueteris effusione: hydropicis raucitatib⁹. Confestim enim purgat fauces: uoceq; reddit. Podagras in spongia di lutū postea lenit. Pleureticis i sorbitiōe uinū poturis dat: cōtractionib⁹: episthotonicis: ciceris magnitudine cæræ circunlitū. In angina gargarizat. Anhelatoribus & ī tussi uetusta cū porro ex aceto dat: atq; ex aceto iis q coagulū lactis sorbuerint. Præcordioꝶ uitiis: syntecticis: co mitialib⁹ cū uino ī aqua mulsa: linguæ: paralysi. Coxēdicibus lūboꝶ dolorib⁹ cū ꝺcocto melle illinit. Nō cēsuerim qd auctores suadēt: cauernis dētiū ī dolorē īditū cæra includi: magno ex perimento hominis: q se eadē cā præcipitauit ex alto: qppe tauros inflammat naribus illitis ser pentes auidissimas uini admixtum rūpit: ido nec inungi suaserim cū atticco melle: licet præci piant. Quas habeat utilitates admixtum aliis immensum ē referre: & nos simplicia tractamus. qm̄ in iis naturā eē apparet: in illis coniecturam sæpe fallacē: nulli satis custodita in mixturis concordia naturæ ac repugnantia: Qua ꝺ re mox plura dicem⁹.

De natura mellis ex aqua mulsa. Et quare genere ciboꝶ mores immutent: & ꝺ me litide & cæra Cap. xxiiii.

NOn esset mellis auctoritas in precio minor: q̄ laseris: ni ubiq; nasceret. Illud ipsa fabrica ta sit natura. Sz huic gignēdo animal ut diximus innumeros ad usus si quotiēs misceatur: æstimemus. Prima propolis alueorum ꝺ qua diximus: aculeos & omnia infixa corpori extra hit: tubera discutit: dura concoqt: dolores neruoꝶ mulcet: ulceraq; iam dsperantia cicatrice i cludit. Mellis qdē ipsius natura talis ē: ut putrescere corpora nō sinat iucundo sapore atq; nō aspero. Alia q̄ salis natura faucib⁹: tonsillis: anginæ: omnibusq; oris dsideriis utilissimū: are scentiq; in febribus linguæ. Iam uero peripneumonicis pleureticis ꝺcoctum: Itē uulnerib⁹: a ſpente percussis. Et contra uenena fungoꝶ. Paralyticis in mulso: q̄q̄ suæ mulso dotes con stant. Mel aurib⁹ instillatum cū rosaceo lendes & fœda capitis animalia necat. Vsus despuma ti semp aptior: stomachum tamē inflat: bilē auget: fastidiū creat: & oculis p se inutile aliqui ar bitrant. Rursus qdā angulos exulceratos melle tangi suadent. Mellis causas atq; differen tias nationesq; & iudicationē in apiū ac deinde floꝶ natura dixim⁹: cū ratio opis diuidi cogeret miscenda. Rursus naturā reꝶ pnoscere uolentib⁹ in mellis opibus & aqua mulsa tractari dbet Duo genera eius subitæ ac recentis. Alteꝶ inueteratæ. Repentina dspumato melle præclarā utilitatē hz ī cibo ægrotātiū leui: hoc ē alicæ elutæ: uirib⁹ rcreādis: ore stōachoq; mulcēdo: ardorē refrigerādo. Frigidā. n. utili⁹ dari uētri moliēdo. Inuenio ēt apd auctores hūc potū bi bēdū alsiosis. Itē animi humilis & pparci: quos illi dixere micropsycos. Est & ratio subtilitatis immensæ a Platone dscēdēs. Corpusculis reꝶ leuib⁹ scabris angulosis rotundis magis aut mi nus ad alioꝶ naturā accedentib⁹: ido nō eadē omnib⁹ amara aut dulcia eē. Sic & in lassitudine ꝓniores eē ad iracūdiam & in siti. Ergo & hæc animi asperitas seu potius animæ dulciorē succo mitigat. Lenit transitū spiritus: & molliores facit meatus: ne scindant euntē redeuntēq;. Expe rimēta ī se cuiq;. Nulli⁹ nō ira luctusq; tristitiæ. Omnis animi impetus cibo mollit: Idoq; ob seruanda sunt quæ nō solū corpoꝶ medicinā: sed & moꝶ hñt. Aqua mulsa & tussientibus uti lis tradit. Calefacta incitat uomitiones. Contra uenenū psimythii salutaris addito oleo. Itē cō tra hyoscyamū cū lacte maxime asinino: & cōtra halicaccabin ut diximus: Infundit & aurib⁹ & genitaliū fistulis. Vuluis imponit cū pane molli. Subitis tumorib⁹ luxatis: leniēdisq; omnib⁹

Inueteratæ ãt usum damnauer̃ posteri. Min⁹ innocente aqua: minusq̃ uino firmũ. Longa tamẽ uetustate transit in uinũ: ut constat inter omnes stomacho inutilissimum: neruisq̃ conrrariũ. Semper mulsum ex uetere uino utilissimum facillimeq̃ cũ melle concorporat̃: qd' in dulci nũq̃ euenit. Ex austero factũ nõ implet stomachum: neq̃ ex dcocto melle: minusq̃ inflat: qd fere euenit. Appetentiũ quoq̃ reuocat auiditatẽ cibi. Aluũ mollit frigido potu plurib⁹: calido sistit. Corpora auget. Multi senectã longam mulsi tantũ nutritu tolerauere: neq̃ alio ullo cibo. Celebri Pollionis Romuli exemplo quẽ centesimũ annum excedentẽ cũ Diuus Augustus hospes interrogaret: quanam ratione maxime uigorẽ illũ animi corporisq̃ custodisset: ille respondit: Intus mulso: foris oleo. Varro regiũ morbũ cognominatũ aquatorꝶ tradit: quoniã curet̃ mulso. Melitides quo fieret modo ex musto & melle docuim⁹ in ratione uini. Sæculis iam fieri nõ arbitror. Hoc gen⁹ inflationibus obnoxium. Solebat tamẽ inueteratarꝶ alui cãdari in febre. Item articulario morbo: & neruorꝶ infirmitate laborantib⁹: & mulierib⁹ uini abstemiis. Mellis naturæ adnexa cæra ẽ: d cuius origine & bonitate nationibusq̃ suis dixim⁹ locis. Omnis aũt mollit: calfacit: explet corpora: recẽs melior. Dat̃ in sorbitione dysentericis. Fauiq̃ ipsi in pulte alicæ prius tostæ. Aduersat̃ lactis naturæ: ac milii magnitudine decẽ grana cære hausta: nõ patiunt̃ coagulari lac in stomacho. Si inguẽ tumeat: albam cæram in pube fixisse remedio ẽ. Nec huius usus: quos mixta aliis præstat: enumerare medicina possit: sicuti nec cæterorꝶ quæ cũ aliis ꝓsunt. Ista ut diximus ingeniis constant. Non fecit cærata: malagmata: emplastra: collyria: antidota: Parens illa ac diuina rerꝶ artifex. Officinarꝶ immo ueri⁹ auaritiæ commenta sunt. Naturæ qdẽ opera absoluta atq̃ pfecta gignunt̃: paucis ex causa nõ ex coniectura rebus absumptis: ut succo aliquo sicca temperant̃ ad meatus aut corpore alio humentia ad nixus. Scrupulatim qdem colligere ac miscere uires: nõ coniecturæ humanæ op⁹ ẽ: sed impudentiæ ẽ. Nos nec indicarꝶ arabicarꝶq̃ merciũ: aut externi orbis attingimus medicinas. Nõ placẽt remediis tam longe nascentia. Nõ nobis gignunt̃. Immo ne illis qdem: alioqn nõ uenderent. Odorꝶ causa unguentorꝶq̃: & delitiarꝶ: si placet ẽt superstitionis gratia emant̃: qm̃ thure supplicam⁹ & costo. Salutẽ qdem sine iis posse constare: uel ob id ꝓbabimus: ut tãto magis sui dlitias pudat. Sꝫ medicinas e floribus coronamentisq̃ & hortensiis: quæq̃ manduntur herbis prosecuti: quonam modo frugum omittemus? Nimirum & has indicare conueniet.

Contra compotiones medicorum medicinæ ex frugibus Cap. xxv.

IN primis sapientissima animaliũ eẽ constat: quæ fruge uescant̃. Siliginis grana combusta & trita in uino amineo oculis illita epiphoras sedãt. Tritici uero ferro combusta iis: quæ frigus usserit: præsentaneo sunt remedio: Farina tritici ex aceto cocta neruorꝶ contractionib⁹ cũ rosaceo uero & fico sicca mixisq̃ dcoctis. Furfũres tonsillis faucibusq̃ gargarizatione prosunt. Sex. Pompeius prætorii uiri pater hispaniæ citerioris princeps cũ horreis suis uẽtilandis præsideret: correptus dolore podagræ mersit in triticũ sese sup genua: leuatusq̃ siccatis pedib⁹ mirabili modo hoc postea remdio usus ẽ. Vis tanta est: ut cados plenos siccet. Paleam quoq̃ tritici uel hordei calidam imponi ramicũ incommodis experti iubẽt: quaq̃ dcoctæ sunt aqua foueri. Est ĩ farre uermiculus teredini similis: quo cauis dẽtium cæra incluso cader̃ uitiati dicunt̃: etiam si fricent̃. Olyram aricam dixim⁹ uocant. Hac dcocta fit medicamentum: qd' ægyptii ateram uocant: infantibus utilissimũ: sꝫ & adultos illinũt eo. Farina ex hordeo & cruda & dcocta collectiones impetusq̃ discutit: lenit & concoqt. Decoquit̃ alias in mulsa aqua aut fico sicca. Ad iocineris dolores eam in posca positam concoq opus ẽ aut cũ uino. Cũ uero inter cõcoquẽdĩ discutiẽdĩq̃ cura ẽ: tũc ĩ aceto meli⁹: aut in fæce aceti: aut cotoneis pyris ue dcoctis. Ad multipedũ morsus cũ melle: ad serpentium in aceto: & contra suppurantia: ad extrahẽdas suppurationes ex posca: addita resina & galla. Ad concoctiones uero & ulcera uetera cum resina. Ad duritias cũ fimo columbarꝶ: aut fico sicco: aut cinere. Ad neruorꝶ inflammationes: aut intestinorꝶ: uel aurium: uel uirilium dolores cũ papauere aut meliloto: & quotiẽs ab ossibus caro recedit. Ad strumas cũ pice & impubis pueri urina. Cum oleo & fœnogreco cõtra tumores præcordiorꝶ: uel in febrib⁹ cum melle uel adipe uetusto. Suppuratis triticea farina multo lenior. Neruis cũ hyoscyami succo illinit̃. Ex aceto & melle lẽtigini. Zea ex qua alicam fieri dixim⁹ efficacior ẽt hordeacea uidet̃: trimestris mollior. Ex uino rubro ad scorpionũ ict⁹ repida: & sãguinẽ excreãtib⁹. Itẽ arteriæ. Tussi cũ caprino seuo aut butyro. Ex fœnogreco mollissima omniũ. Vlcera manantia sanat: & furfures corporis: stomachi dolores: pedes & mãmas cũ uino & nigro cocta. Herina magis cæteris purgat ulcera uetera & grangrenas. Cum raphano & sale & aceto lichenas. Lepras cũ sulphure uiuo. Et capitis dolores cũ adipe anserino imposita fronti. Strumas & panos concoquit in fimo columbino & lini semine dcocta in uino. De

polentæ generib⁹ in frugum loco satis diximus: locoꝝ ratione: quæ a farina hordei distat eo
ꝙ torreẽ. Ad stomachum utilis: aluum sistit: impetusq; rubicundi tumoris. Et oculis illinit̃ &
capitis dolori cũ menta: aut alia refrigerante herba. Item pnionibus & serpentium plagis. Itẽ
ambustis ex uino. Inhibet quoq; pustulas. Farina in pollinẽ subacta uim extrahendi humoris
habet: Ideo & cruore suffusis in fascias usq; sanguinẽ pducit: Efficacius in sapa. Imponit̃ & pe/
dum callo clauisq;. Nam cũ oleo uetere ac pice dcocta polline condylomata: & alia omnia se/
dis uitia q̃; maxime calido mirabilẽ in modũ curant̃. Pulte corpus augetur. Farina qua chartæ
glutinant̃ sanguinẽ excreantibus dat̃ tepida sorbenda: efficaciter pdest. Halica res romana ẽ:
& nõ pridem excogitata: alioquin non ptisanæ potius laudes scripsissent græci. Nondum ar/
bitror Pompeii magni ætate ĩ usu fuisse: & ideo uix quicq̃; d ea scriptum ab Asclepiadis schola
Esse quidem eximie utilẽ nemo dubitat: siue eluta det̃ ex aqua mulsa: siue in sorbitiones deco/
cta: siue in pulte. Eadem in aluo sistenda torreẽ: dein fauoꝝ cæra coquit̃: ut supra diximus. Pe
culiaris tamẽ longo morbo ad tabitudinem redactis subuenit: ternis eius cyathis in sextarium
aquæ sensim dcoctis: donec omnis aqua consumat̃. Postea sextario lactis ouilli aut caprini ad/
dito p continuos dies mox adiecto melle. Tali sorbitionis genere emendant̃ syntheses: quæ
sunt ex iis sumptæ. Milio sistit̃ aluus. Discutiuntur tormina in quẽ usum torreẽ ante. Neruo/
rum doloribus & aliis feruens in sacco ponit̃: Neq; aliud utilius: q̃m leuissimũ mollissimumq;
est: & caloris capacissimum. Itaq; talis usus eius ẽ ad omnia quib⁹ calor pfuturus est. Farina
eius cũ pice liquida serpentiũ & multipede plagis imponit̃. Panicũ Diocles medicus mel frugũ
appellauit. Effectus h; quos miliũ. In uino potũ pdest dysentericis. Similiter iis quae uaporã/
da sunt excalfactum imponit̃. Sistit aluũ in lacte caprino dcoctum: & bis die haustũ. Sic pdest
& ad tormina. Sesama trita in uino sumpta inhibet uomitiones. Aurium inflammationi illinit̃
& ambustis. Eadem efficit & dũ in herba ẽ. Amplius hoc oculis imponit̃ dcocta in uino: Sto/
macho inutilis cibus: & animæ grauitatẽ facit. Stellionũ morsibus resistit. Itẽ ulceribus quae
cocoethe uocant. Et auribus oleũ qd' ex ea fit: pdesse dixim⁹. Sesamoides a similitudine no/
mẽ accipit: grano amaro: folio minore. Nascit̃ in glariosis. Detrahit bilẽ in aqua potũ. Semen
illinit̃ igni sacro. Discutit panos. Est ẽt nunc aliud sesamoides anticyræ nascens: qd' ideo aliq
anticyricon uocant: cætera simile erigeronti herbæ: d qua suo dicem⁹ loco. Granũ sesamæ da
tur ĩ uino dulci ad dtractiones quantũ trinis digytis capit̃. Miscẽt & hellebori albi & dimidiũ
obolũ. Purgationẽ eam adhibentes maxime insanæ: melancholiæ: comitialibus: podagris. Et
p se drachmæ põdere exinanit. Hordeum optimũ qd' candidissimũ. Succus dcocti in aqua cæ
lesti digerit̃ in pastillos: ut infundat̃ exulceratus intraneis & uuluis. Cinis eius ambustis illinit̃
& carnibus: quæ recedũt ab ossibus: & eruptionib⁹ pituitæ: muris aranei morsib⁹. Idẽ asper/
so sale ac melle candorẽ dentib⁹ & suauitatem oris facit. Eos q pane hordeaceo utunt̃ morbo
pedũ tẽtari negãt. Nouẽq; granis si furunculũ qs circunducat: singulis ter manu sinistra & oĩa
in ignẽ abiiciat: confestim sanari aiunt. Est & herba phœnicea appellata a græcis: a nr̃is uero
hordeũ murinũ. Hæc trita ex uino pota præclare ciet mẽses. Ptisanæ quae ex hordeo fit: lau
des uno uolumine condidit Hippocrates: quae nũc omẽs in halicã transeunt. Contra quanto
innocentior ẽ halica: Hippocrates tm̃ sorbitionis gratia laudauit: q̃m lubrica ex facili hauriret̃
q̃m sitim arceret: q̃m in aluo nõ tumesceret: q̃m facile redderet̃: & assuetis hic solus cib⁹ in fe
brib⁹ die posset dari: tm̃ remot⁹ ab istis q medicinã fame exercẽt. Sorbitiõe tñ dari tm̃ uetuit
Aliud ue q̃; succũ ptisanæ. Itẽ uetuit q̃; diu pedes frigidi eẽnt: tunc qdẽ nec potionẽ dandam.
Fit & ex tritico glutinosior: arteriæq; exulceratæ utilior. Amylon hebetat oculos: & gulæ
inutile contra q̃; credit̃. Itẽ sistit aluũ. Epiphoras oculoꝝ inhibet: & ulcera sanat. Itẽ pustulas
& fluitiones sanguinis. Genas duras emollit. Dat̃ cũ ouo iis q sanguinem reicerint. In uesicæ
uero dolore semuncia amyli cũ ouo & passis trib⁹ suffer uefacta a balneo. Quin & auenæ fari/
na dcocta ĩ aceto tollit neruos. Panis ipe quo uiuit̃ innumeras pene cõtinet medicinas: ex aqua
enim & oleo aut rosaceo mollit collectiones: ex aqua mulsa duritias ualde mitigat. Dat̃ ex ui/
no ad discutiẽda ualẽs: aut quæ pstringi op⁹ sit: & si magis etiãnũ ex aceto. Aduersus acutas pi
tuitæ fluxiones: quas greci rheumatismos uocãt: Itẽ ad pcussa luxata. Ad oĩa ãt hæc fermẽta
tus: q uocat̃ autopyrus: utilior. Illinit̃ & paronychiis: & callo pedũ in aceto ueteri. Nautic⁹
panis tusus atq; iteꝝ coct⁹ sistit aluũ. Vocis studiosis & cõtra distillationes siccũ eẽ primo ci/
bo utilissimũ ẽ. Sitani⁹ hoc ẽ trimestris incussa ĩ facie: aut disquãmata cũ melle aptissime curat
Cãdidus ægris aqua calida frigida ue madefact⁹ leuissimũ cibũ pbet. Oculoꝝ tumori ex uino
imponit̃: sic & pustulis capitis: aut adiecta arida myrto. Tremulis panẽ ex aqua eẽ ieiunis sta/
tim a balneis dmonstrat. Quin & grauitatẽ odoꝝ cubiculis ustus emẽdat: & uini in saccis addi
to. Auxiliat̃ & faba. Nanq; solida fricta feruensq; in acri aceto coniecta tormınib⁹ medet̃. In
cibo fressa & cũ allio cocta contra dploratas tusses suppurationesq; pectoꝝ quottidiano cibo

ſumitꝰ: & cõmanducata ieiuno ore ēt ad furunculos maturandos: diſcutiendos ue imponitꝰ: & in
uino đcocta ad teſtiũ tumores & genitaliũ. Lomento quoqꝫ ex aceto đcocto tumores maturat
atqꝫ aperit. Itē liuorib⁹ combuſtis medetꝰ. Voci eam ꝓdeſſe auctor eſt. M. Varro. Fabaliũ ēt
ſiliquaꝝqꝫ cinis ad coxendices: & ad neruoꝝ ueteres dolores cũ adipis ſuilli uetuſtate ꝓdeſt: &
p ſe cortices đcocti ad tertias ſiſtunt aluũ. Lens optima quae facillime coqꝰ: eaqꝫ quæ maxime
aquã abſorbet. Aciē quidē oculoꝝ obtundit: & ſtomachũ inflat: ſed aluũ ſiſtit in cibo: magiſqꝫ
diſcocta cæleſti aqua. Eadē ſoluit min⁹ pcocta. Puſtulas ulceꝝ rumpit: eaqꝫ quæ intra os ſunt
purgat & aſtringit. Collectiones omēs impoſita ſedat: maximeqꝫ exulceratas & rimoſas. Ocu
loꝝ āt epiphoras cũ meliloto aut cotoneo. Contra ſuppurantia cũ polēta imponitꝰ. Decoctæ
ſuccus ad oris exulcerationes & genitaliũ adhibetꝰ. Ad ſedē cũ roſaceo aut cotoneo. In iis que
acrius r̄mediũ exigũt cũ putamine punici melle modico adiecto. Ad id demũ ne celeriter inare
ſcat: adiiciũt & betæ folia. Imponitꝰ & ſtrumis paniſqꝫ uł maturis uł matureſcētib⁹ ex aceto di
ſcocta. Rimis ex aqua mulſa: & grãgrenis cũ punici germine. Itē podagris cũ polēta: & uuluis
& renib⁹: & pnionib⁹: Vlcerib⁹ difficile cicatricē trahētib⁹: Propter diſſolutionē ſtõachi. xxx.
grana lentis deuorãtꝰ. In choleris quoqꝫ & dyſenteria efficacior eſt in trib⁹ aquis cocta. In quo
uſus melius ſemp eam torrere: aut tundere: ut tenuiſſima detꝰ uel p ſe uel cũ cotoneo malo:
aut pyris: aut myrto: aut intubo erratico: aut beta nigra: aut plantagine. Pulmoni ē inutilis:
& capitis dolori: neruoſiſqꝫ omnibus: & felli: nec ſomno facilis: ad puſtulas utilis: igniqꝫ ſacro
& mammis in aqua marina đcocta. In aceto āt duritias & ſtrumas diſcutit. Stomachi qdē cauſa
polentæ modo potionib⁹ inſpergitꝰ. Quæ ſunt ambuſta aqua ſemicocta curat. Poſtea trita &
p criboꝝ effuſo furfure: mox ꝓcedente curatione addito melle: Ex poſca coquitꝰ ad guttura. Eſt
& paluſtris lens & p ſe naſcens in aqua nõ fluente refrigeratoriæ naturæ. Propter qđ collo/
ctionib⁹ illinitꝰ: & maxime podagris: & p ſe cũ polenta glutinat & interanea ꝓcidentia. Eſt ſil/
ueſtris & elelifphacos dicta a græcis: ab aliis phacos: Ea ē ſatiua lente leuior: & folio minore.
atqꝫ ſicciore & odoratiore. Eſt & alteꝝ gen⁹ eius ſilueſtris: odore graui: hæc mitior. Folia ha/
bet cotonei mali effigie: ſed minora & candida: quæ cũ ramis decoquuntꝰ. Menſes cit: & urinas
& paſtinacæ marinæ ictus ſanat. Torporē āt obducit pcuſſo loco. Bibitꝰ cũ abſinthio ad dyſen
teriam. Cum uino eadē cõmorantes mēſes trahit. Abundantes ſiſtit đcocto eius poto. Per ſe
impoſita herba uulneꝝ ſanguinē cohibet. Sanat & ſerpentium morſus. Et ſi in uino decoquatꝰ
pruritus teſtium ſedat. Noſtri q nunc ſunt herbarii elelifphacon græce: latine ſaluiam uocant
mentæ ſimilē: canam odoratam: ptus emortuos ea appoſita extrahunt: Itē uermes aurium ul/
ceꝝqꝫ. Cicer & ſilueſtre ē: foliis ſatiuo ſimile: odore graui. Sꝫ ſi largius ſumatꝰ: aluus ſoluitꝰ: &
inflatio contrahitꝰ: & tormina. Toſtũ ſalubrius habetꝰ. Cicercula ēt nunc magis in aluo ꝓficit.
Farina utriuſqꝫ ulcera manantia capitis ſanat: efficacius ſilueſtris. Item comitiales & iocineꝝ tu
mores: & ſerpentium ictus. Cit mēſes & urinas grano maxime. Emendat et lichenas: & teſtiũ
inflationes: regiũ morbũ hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exulceratã ueſicã & reneſ.
Grangrenis utiliora cũ melle & iis: quæ cacoethe uocantꝰ. Verrucaꝝ in omni genere prima lu
na ſingulis granis ſingulas tangũt. Eaqꝫ grana in linteolo đligata abiciiunt poſt ſe: ita fugari ui
tium arbitrantes. Noſtri præcipiunt arietinũ in aqua cũ ſale diſcoquere: ex eo bibere cyathos
binos in difficultatibus urinæ. Sic & calculos pelli: morbũqꝫ regiũ. Eiuſdē foliis ſarmentiſqꝫ
đcoctis aqua q̃ꝫ maxime calida morbos pedũ tolli: & ipſum calidũ tritũqꝫ illitũ. Columbini de/
cocti aqua horrorē tertianæ & quartanæ minuere traditꝰ. Nigꝝ āt cũ gallæ dimidio tritũ ocu
loꝝ ulcerib⁹ ex paſſo medetꝰ. De eruo quædam in mētione eius dixim⁹: nec potentiã ei mino/
rē ueteres q̃ꝫ braſſicæ tribuere. Contra ſerpentiũ ictus ex aceto ad crocodiloꝝ hominũqꝫ mor
ſum. Si quis eruum quottidie ieiun⁹ edat lyenem eius abſumi certiſſimi auctores affirmant. Fa
rina eius (ut ait Varro) maculas ex toto corpore emēdat. Serpere uulnera nõ patitꝰ. In mãmis
efficaciſſimũ. Carbunculos rumpit ex uino. Vrinæ difficultates: inflationem: uitia iocineris: te
naſmon quæ cibũ nõ ſentiant atropha appellata: toſtũ et in nucis auellanæ magnitudinē mel/
le collectũ deuoratũqꝫ corrigit. Itē impetigines ex aceto coctũ et quarto die ſolutũ. Panos in
melle ſuppurare ꝓhibet impoſitum. Aqua decoctũ pniones et pruritus ſanat fouendo. Quin
et uniuerſo corpori ſiquis quottidie ieiun⁹ biberit: meliorē fieri colorē exiſtimant. Cibis idem
hominis alienũ. Vomitiones mouet. Aluũ turbat. Capiti et ſtomacho oneroſũ. Genua quoqꝫ
đgrauat. Sed madefactũ plurib⁹ dieb⁹ miteſcit. Bubus iumentiſqꝫ utiliſſimũ. Siliquæ eius uiri
des prius q̃ꝫ indureſcant: cũ ſuo caule foliiſqꝫ contritæ capillos nigro colore inficiunt. Lupini
quoqꝫ ſilueſtres ſunt omnimodo minoꝛs ſatiuis: præterq̃ꝫ amaritudine. Ex omnib⁹ quæ edũtꝰ
ſicco nulli min⁹ ponderis ē: nec plus utilitatis. Miteſcunt cinere aut aqua calida. Diſcolorē ho/
minē frequētiores in cibo exhilarant. Amari contra aſpidas ualent. Vlcera atra aridi đcortica/
tiqꝫ triti ſuppoſito linteolo ad uiuũ corpus redigunt. Strumas parotidas ĩ aceto cocti diſcutiũt

Succus decoctorum cū ruta et pipere uel in febri datꝰ ad uētris animalia pellenda minorib⁹.xxx. annorum. Pueris uero ēt impositi in uentrē ieiunis ꝓsunt. Et alio genere tosti: et in dfruto poti uel ex melle sūpti. Idē auiditatē cibi faciūt: fastidiū dtrahunt. Farina eorum aceto subacta papulas pruritusq; in balneis illita cohibet: et p se siccat ulcera. Liuores emēdat. Inflammationes cū polenta sedat. Siluestriū efficacior uis ē contra coxendicū et lumborum dbilitatem. Ex iisdem dcocta lētigines et fouentiū cutē corrigūt. Si uero ad mellis crassitudinē decoquantꝰ satiui: uitiligines nigras et lepras emēdāt. Satiui quoq; rumpunt carbunculos impositi: panos et strumas minuunt: aut maturant. Cocti ex aceto cicatricib⁹ candidū colorē reddūt. Si uero cælesti aqua decoquantꝰ: succus ille smegma fit: quo solēt fouere grangrenas: eruptiones pituitæ: ulcera manantia utilissimū. Expedit ad lyenē bibere: et cū melle mēstruis hærentib⁹. Lyeni crudi cū fico sicca ex aceto imponuntꝰ. Radix quoq; in aqua dcocta urinas pellit. Medentꝰ pectori cū chameleone herba dcocti: aqua in potū collata. Sanāt et scabiē quadrupedū omniū ī amurca dcocti: uel nitro eo liquore postea mixto. Fum⁹ crematorum culices necat. Irionē inter fruges sesamæ similē eē dixim⁹: et a græcis erysimon uocari. Galli uelarum appellant. Est āt fruticosum: foliis erucæ angustiorib⁹ paulo: semine nasturtii. Vtilissimū tussientib⁹ cū melle: et ī thoracis purulētis excreationibus. Datꝰ et regio morbo: et lumborum uitiis pleureticis tormimb⁹ cæliacis. Illinitꝰ uero parotidū et carcinomatū malis. Testium ardorib⁹ ex aqua: alias cū melle. Infantib⁹ quoq; utilissimū. Itē sedis uitiis et articulariis morbis cū melle et fico. Contra uenena ēt efficax potu. Medetur et suspiriosis. Itē fistulis cū axungia ueteri ne intus addatur. Orminū semine (ut dixim⁹) cymino simile ē: cætero porro dodrantali altitudine. Duorum generum alteri semen nigri⁹ et oblongū. Hoc ad uenerē stimulandā et ad oculorum argema et albugines. Alteri candidi⁹ semē et rotundi⁹. Vtroq; tuso extrahuntꝰ aculei ex corpore p se illitū ex aqua. Folia ex aceto imposita panos p se uel cū melle discutiūt. Itē furunculos: prius q̄ȝ capita faciāt: omnesq; acrimonias. Quin & ipsæ frugū pestes in aliquo sunt usu. Infœlix dictū ē a Virgilio lolium. Hoc tamē mollitū ex aceto coctū impositūq; sanat impetigines: celerius quo sæpius mutatū ē. Medetꝰ & podagris: aliisq; dolorib⁹ cū oximelite. Curatio hæc a cæteris differt: Aceti sextario uno dilui: mellis uncias duas iustū est: Ita tēperatis sextariis trib⁹ decocta farina lolii sextariis duob⁹ usq; ad crassitudinē: calidūq; ipsum imponi dolentib⁹ mēbris. Eadē farina extrahit ossa fracta. Miliaria appellatꝰ herba quæ necat miliū. Hæc trita & cornu cū uino infusa podagras iumentorum dicitꝰ sanarꝰ. Bromos semē est spicā ferentis herbæ: nascitꝰ inter uitia segetis auenæ græce genere: & folio & stipula triticū imitatꝰ. In cacuminib⁹ dpendentes ꝑuulas ueluti lobas habet. Semē utile ad cataplasmata atq; hordeū & similia. Prodest tussientib⁹ succ⁹. Orobanchem appellauim⁹ necantē eruum & legumina. Alii cynomorion eam appellant a similitudine canini genitalis: cuius cauliculus est sine foliis pinguis: rubēs. Estur & p se & in patinis cū tenera ē dcocta. Et leguminib⁹ innascuntꝰ bestiolæ uenenatæ: quæ man⁹ pūgunt: & periculū uitæ afferunt. Solifugarum generis. Aduersus has omnia eadē medētꝰ: quæ cōtra araneos & phalangia demonstrantꝰ. Et frugū qdē hæc sunt in usu medico. Ex iisdem fiunt & pot⁹: zythum in ægypto: celia & cærea in hispania: ceruisia & plura genera in gallia: aliisq; ꝓuintiis: quorum omniū spuma cutē fœminarum in facie nutrit. Nam qdꝰ ad potū ipsum attinet: præstat ad uini transire mentionē: atq; a uite ordiri medicinas arborum.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER VICESIMVS TERTIVS. PROHEMIVM.

PERACTA CAEREALIVM IN MEDENDO quoq; natura est: omniūq; quæ ciborum aut florum odorumq; gratia ꝓueniunt supina tellure: non cessit his pomona: partesq; medicas pendentib⁹ quoq; dedit: nō contenta ꝓtegere: arborumq; alere umbra quæ dixim⁹: immo uelut indignata plus auxilii inesse iis: quæ longius a cælo abessent: quæq; postea cœpissent. Primum.n. homini cibū fuisse inde: & sic inductos cælum spectare: pascique & nūc ex se posse sine frugib⁹. Ergo hercule artes ī primis dedit uitibus: nō contenta dlitias ēt & odores atq; unguēta omphacio & oenanthe ac massari: quæ suis locis dixim⁹ nobiliter instruxisse. Plurimū inquit homini uoluptatis ex me ē. Ego succum uini: liquorē olei gigno. Ego palmas & poma totq; uarietates. Neq; ut tellus omnia p labores: aranda tauris: terenda aeris: deinde saxis: ut qn̄ quāto ue

opere cibi fiant. At ex me parata oĩa: nec curuo adoranda aratro: nec cura laboranda: sed sese porrigentia ultro: & si pigeat attingere ẽt cadẽtia. Certauit ipsa secũ: plusq; utilitatis causa genuit eciã ꝙ uoluptatis. Folio uitium & pampino capitis dolores: inflammationesq; corpoꝝ mitiganť cũ polenta. Folia p se ardores stomachi ex aqua frigida. Cũ farina uero hordei articularios morbos. Pampini triti & impositi tumorẽ omnẽ siccant. Succus eoꝝ dysentericis infusus medeť. Lachryma uitium quæ ueluti gummi ẽ: lepras & lichenas & psoras nitro ante præparatas sanat. Eadẽ cũ oleo sæpius pilis illitis psilothri effectũ habet maximeq; aqua quã uirides ancisæ uites exudant: qua & uerrucæ tollunt. Pampini sanguinẽ excreantibꝰ: & mulieꝝ a cõceptu defectioni diluti potu ꝓsunt. Cortex uitiũ & folia arida uulneꝝ sanguinẽ sistũt: ipsumq; uulnꝰ conglutinant. Vitis albæ uiridis tusæ succo & thure impetigines tolluntť. Cinis sarmentoꝝ uitiumq; & uinaceoꝝ condylomatis & sedis uitiis medeť ex aceto. Item luxatis: & ambustis: & lyenis tumori cũ rosaceo & ruta & aceto. Itẽ igni sacro ex uino citra oleum aspergiť: & intertrigines & pilos absumit. Dant & bibendũ cinerẽ sarmentoꝝ ad lyenis remedia aceto cõspersum: ita ut uini cyathi in tepida aqua bibant: utq; q biberit in lyene iaceat. Claviculæ ipsæ qbus repunt uites tritæ & ex aqua potæ sistunt uomitionũ consuetudinẽ. Cinis uitiũ cũ axungia uetere contra tumores ꝓficit: fistulas purgat: mox & ꝑsanat: neruoꝝ dolores frigore ortos: contractionesq;: contusas uero ptes cũ oleo: carnes excrescentes in ossibus cũ aceto & nitro: scorpionũ et canũ plagas cũ oleo. Corticis p se cinis combustus pilos reddit. Omphaciũ qua fieret rõne incipientis uuæ pubertate in unguentoꝝ loco docuimꝰ. Nũc ad medicinam de eo ptinentia indicabimꝰ. Sanat ea quae in humido sunt ulcera oris: tonsillaꝝ: genitaliũ. Oculorũ claritati plurimũ confert. Scabritiæ genaꝝ: ulceribusq; anguloꝝ: nubeculis: ulceribꝰ quacũq; in pte manantibꝰ. Cicatricibꝰ marcidis. Ossibus purulente limosis. Frangiť uehemẽtia eiꝰ melle aut passo. Prodest dysentericis: sanguinẽ excreantibus: anginis. Omphacio coheret oenanthe: quã uites siluestres ferunt: dicta a nobis in unguenti rõne. Laudatissima in syria: maxime circa anthiochiæ et laodiceæ montes: et ex alba uite refrigerat: astringit: uulneribꝰ inspergiť: stomacho illiniť: utilis urinæ: iocineri. Capitis doloribꝰ: dysentericis: cæliacis: cholericis Contra fastidia obolo ex aceto pota. Siccat manantes capitis eruptiones: efficacissima ad uitia quae sť in humidis: Idoq; et oris ulceribꝰ: et urendis ac sedi. Cũ melle et croco aluũ sistit. Genaꝝ scabiẽ emẽdat: oculoꝝq; lachrymatiões. Ex uino stõachi dissolutionẽ. Ex aqua frigida pota sanguinis excreationes. Cinis eius ad collyria & ad ulcera purganda & paronychia: & pterygia ꝓbatur. Vriť in furno: donec panis pcoquať. Massaris odoribꝰ tantũ gigniť omnia quæ auiditas humani ingenii nobilitauit rape festinando.

De medicinis uuarum recentium: & sarmentis uuarum: & uinaceis: & de uua theriace: & đ uua passa: & astaphide: & astaphisagria: pituitaria: & labrusca: & de uite alba & nigra: & de mustis: & uini generibus. Cap. i.

m Aturescentium autem uuæ uehementiores nigræ: ideoq; uinũ ex iis minus iucundũ: suauiores albæ: qm̃ e translucido facilius accipiť aer. Recentes stomachũ & spiritũ inflant: aluũq; turbant. Itaq; in febri damnãť utiq; largiores. Grauedinẽ enim capiti: morbũq; lethargicũ faciũt. Innocentiores quæ decerptæ diu pependere: qua uentillatione etiam utiles fiunt stomacho ægrisq;. Nam & refrigerant leniter: & fastidiũ auferunt. Quæ ãt in uino dulci conditæ fuere: caput tentant. Proximæ sunt pensilibꝰ in palea seruatæ: Nam & uinaceis seruatæ & caput & uesicam & stomachũ infestant. Sistunt tamẽ aluũ: sanguinẽ excreantibꝰ utilissimæ. Quæ uero in musto fuere peiorẽ uim etiamnũ habẽt: ꝙ quae in uinaceis. Sapa quoq; stomacho inutiles facit. Saluberrimas putant medici in cælesti aqua seruatas: ẽt si minime iucundas: sed uoluptatem eaꝝ in stomachi ardore sentient: & in amaritudine iecoris fellisq; uomitione. In choleris hydropicis cũ ardore febriũ ægrotantibus. At in ollis seruatæ & os & stomachum & auiditatẽ excitant. Paulo tamẽ grauiores existimanť fieri uinaceoꝝ halitu. Vuæ florem in cibis si edere gallinacei uuas nõ attingunt. Sarmenta eaꝝ in quibꝰ acini fuere astrigendi uim optinent. Efficaciora ex ollis. Nuclei acinoꝝ eandẽ uim optinẽt. Hi sunt q in uino capitis dolorem faciũt. Tosti tritiq; stomacho utiles sť. Inspergiť farina eoꝝ polentæ modo potionis dysentericis: & cæliacis: & dissolutis stomacho. Decocto etiam eoꝝ fouere psoras: & pruritũ utile ẽ. Vinacei p se minꝰ capiti aut uesicæ nocẽt ꝙ nuclei. Mammaꝝ inflationi triti cũ sale utiles. Decoctura eoꝝ ueteres dysentericos & cæliacos iuuat & potione & foetu. Vua theriace đ qua suo loco diximꝰ: contra serpentium ictus ualet. Pampinos quoq; eius edendos cẽsent: imponendosq;: uinũq; & acetũ ex iis factũ auxiliarem cõtra eandem uim habet. Vua passa quam astaphida uocant: stomachũ uẽtrem interanea tẽtaret: nisi ꝓ remedio ĩ ipis acinis nuclei eẽnt. Iis exẽptis uesicæ utilis habeť: & tussi alba utilior. Vtilis & arteriæ & renibꝰ: sicut ex iis passũ priuatim e ꝑpentibus. Contra hemorrhoiam potẽs. Testiũ inflammationi cũ farina cumini aut

coriandri imponunť. Itē carbunculis: articularib⁹ morbis ſine nucleis tritæ cũ ruta: ſouere an/
te uino ulcera oportet. Sanāt epinyctidas & dyſenteriam cũ ſuis nucleis: & in oleo coctæ grā/
grenis illinũť cũ cortice raphani & melle. Podagris & unguium mobilibus cũ panace: & p ſe ad
purgandũ os caput ꝗ cũ pipere cōmanducantur. Aſtaphilagria ſiue aſtaphis quam uuam tami/
niam aliq uocant falſo: ſuum enim gen⁹ habet: cauliculis nigris rectis foliis labruſcæ: fert fol/
liculos uerius ꝙ acinos uirides ſimiles ciceri. In iis nucleum triangulũ. Matureſcit cũ uindemia
nigreſcitq; cũ taminiæ rubentes norimus acinos: ſciamusq; illam in apricis naſci: hanc non niſi
in opacis. His nucleis ad purgationē uti nō cēſuerim pp ancipitē ſtrangulationē: nec ad pitui/
tam oris ſiccandam: fauces enim ledunt. Phthriali caput & reliquũ corp⁹ liberant triti. Facili⁹
admixta ſandaraca. Itē pruritu & pſoris. Ad dentiũ dolorē decoquunt in aceto. Ad auriũ uitia
rheumatiſmũ: cicatricũ: ulcerꝝ manantia. Flos tritus in uino contra ſerpentes bibiť. Semen. n.
abdicauerim ꝓpter nimiā uim ardoris. Quidam eam pituitariam uocant: & plagis ſerpentium
utiq; illinunt. Labruſca quoq; oenanthem fert ſatis dictam: quæ a græcis ampeloſagria appel
lať: ſpiſſis & candicantib⁹ foliis geniculata rimoſo cortice. Fert uuas rubētes cocci modo: quę
cutem in facie mulierꝝ purgant: & uariis coxendicũ & lumborꝝ uitiis tuſæ cũ foliis & ſucco pro/
ſunt. Radix dcocta in aqua & in uini coi cyathis duob⁹ humorē alui ciet: ido hydropicis dať.
Hanc potius crediderim eſſe: quam uulgus uuam taminiam uocat. Vtunť ea ꝓ amuleto. & ad
expiationē ſanguinis quoq; adhibēt nō ultra gargarizationes: & ne qd deuoreť addito ſale thy
mo aceto mulſo. Iidem & purgationibus ancipitem tentant. Eſt huic ſimilis: ſed in ſalictis na/
ſcens: ido diſtinguiť nomine: cũ eoſdem uſus habeat: & ſalicaſtrum uocať: Scabiē & pruriginē
hominũ & quadrupedũ aceto mulſo trita hæc efficacius tollit. Vitis alba quam græci ampe/
loleucen: alii ſtaphylen: alii melptron: alii pſilothrũ: alii arceſoſtin: alii cedroſin: alii madon ap
pellant. Huius ſarmenta longis & exilibus internodiis geniculata ſcandũt. Folia pampinoſa ad
magnitudinē ederæ diuiduntť ut uitium. Radix alba grandis: raphano ſimilis initio: ex ea cau/
les aſparagi ſimilitudine exeũt. Hi dcocti in cibo aluũ & urinā cient. Folia & caules exulcerant
corp⁹: utiq; ulcerꝝ phagedenis & grangrenis tibiarꝝq; tedio cum ſale illinunť. Semē in uua ra/
ris acinis dpendent ſucco rubente poſtea croci. Nouere id q coria ꝑficiunt: illo enim utuntur.
Pſoris & lepris illiniť. Lactis abundantiam facit coctũ cũ tritico potũq;. Radix numeroſis uti/
litatibus nobilis: contra ſerpentium ictus trita drachmis duabus bibiť. Vitia cutis in facie ua/
roſq; & lentigines & ſugillata emendat & cicatrices. Eadēq; præſtat dcocta in oleo decoctos
dať & in comitialibus potus. Itē mente commotis: & uertigine laborantib⁹ drachmæ ꝑ ondere
re quottidie anno toto. Et ipſa āt largior aliquanto purgat ſenſus. Illa uis præclara ꝙ oſſa fra
cta extrahit in aqua impoſita bryenia: quare qdam hanc albam bryeniam uocant. Alia uero ni
gra efficacior in eodē uſu cum melle & thure. Suppurationes incipientes diſcutit: ueteres ma/
turat et purgat. Cit menſes et urinam. Eligma ex ea fit ſuſpirioſis et cōtra lateris dolores uul/
ſis ruptis. Splenem ternis obolis pota. xxx. diebus conſumit. Illiniť eadē cũ fico et pterygiis
digytorꝝ. Ex uino ſecundas fœminarꝝ appoſita trahit et pituitam drachma pota in aqua mulſa.
Succus radicis colligi dbet ante maturitatē ſeminis. Qui illitus p ſe et cũ eruo lætiore quodā
colore et cutis teneritate mangonizat corpora. Serpentes fugat. Tundiť ipſa radix cũ pingui
fico: erugatq; corp⁹: ſi ſtatim bina ſtadia ambulenť: alias urit: niſi frigida ſtatim abluať. Iucun/
dius hoc idē præſtat nigra uitis: quoniam alba pruritũ affert. Eſt ergo et nigra quam proprie
ēt bryeniam uocant: alii chironiam: alii gynæcanthen aut aproniam: ſimilem priori: præterꝗ
colore. Huius ſemē nigrꝝ eſſe dixim⁹: aſparago ſimile. Diocles prætulit ueris aſparagis ĩ cibo
urinæ ciende: lyeniq; minuendo. In fruticetis et harũdinetis maxime naſciť: Radix foris nigra:
intus buxeo colore: oſſa infracta efficacius extrahit ꝙ ſupradicta. Cæterꝝ eidem peculiare eſt
qd iumentorꝝ ceruicibus unice medeť. Aiunt ſi quis ĩ uilla eam extruxerit: fugere accipitreſ: tu
taſq; fieri aues uillaticas. Aliter eadē in iumento homineq; flegma aut ſanguinē qui ſcreať: ta
lo circunligata ſanat. Et hacten⁹ d uitium generib⁹. Muſta differentias habent naturales has:
ꝙ ſunt candida aut nigra: aut inter utrunq; alia ex aliis: ex quib⁹ uinum fiat: alia ex quib⁹ paſ/
ſum: curaq; differentias innumerabiles facit. In plenũ ergo hoc dixiſſe conueniet. Muſtũ om/
ne ſtomacho inutile: uenis iucũdum. A balneis raptim et ſine interſpiratione potũ necat: can/
tharidum nature aduerſať. Item ſerpentib⁹ maximæ hemorrhoiæ et ſalamandræ. Capitis do
lores facit: et gutturi inutile: Prodeſt renib⁹: iocineri: et interaneis ueſicæ: colleuat enim ea.
Priuatim contra bupreſtin ualet. Contra meconium. lactis coagulationē. Cicutam: toxica: do
rycnidium ex oleo potũ redditũq; uomitionib⁹. Ad omnia infirmius albũ: iucundius paſſi mu/
ſtum: et ꝙ minorē capitis dolorem afferat. Vini genera differentiaſq; pꝗ multas expoſuim⁹:
et fere cuiuſq; ꝓprietates. Neq; ē ulla pars difficilior tractatu: aut numeroſior. Quippe cũ ſit
ardum dictu plurib⁹ ꝓſit an noceat. Præterea ꝙ ancipiti euentu potu ſtatim auxilium ſit aut

uenenũ. Etenim đ eius natura quæ ad r̃media tm̃ ꝑtinent nunc loquimur. Vnũ đ dando eo uo
lumẽ Asclepiades cõdidit: ab eo cognominatũ: q uero postea đ uolumine illo disseruere innu
meri. Nos ista romana grauitate artiumqꝫ liberaliũ appetentia nõ ut medici: sed ut iudices sa
lutis humanæ diligẽter distinguemꝰ. De generibꝰ singulis differer̃ immensum & inexplicabile
ẽ discordibꝰ medicoꝝ sententiis. Surrentinũ ueteres maxime ꝓbauere. Sequẽs ætas albanum
aut falernũ. Deinde alia alii iniquissimo genere decreti: qđ cuiqꝫ gratissimu cæteris omnibus
ꝓnuntiando. Quin ut constarent sententiæ: quota portio tamẽ mortaliũ iis generibus posset
uti. Iam uero nec ꝓceres uſq̃ sinceris. Eo uenere mores ut nomina cellaꝝ modo ueneant: sta
timqꝫ in lacubus uindemiæ adulterent̃. Ergo hercle miꝝ dictu innocentius iam ẽ quodcunqꝫ
& ignobilius. Hæc tamẽ facere constantissime uident̃ sententiæ uictoriã: quoꝝ mentione fe
cimus: si quis hoc quoqꝫ discrimen exigat. Falernũ nec in nouitate: nec in nimia uetustate cor
pori salubre est. Media eius ætas a quintodecimo anno incipit. Hoc nõ rigido potu stomacho
utile: nõ item in calido. Et in diutina tussi sorbet̃ meꝝ utiliter a ieiunis: item ĩ quartanis. Nul
lo æque uenæ excitant̃: aluũ sistit: corpus alit. Creditũ est obscuritatẽ uisus facere: nec ꝓdes
se neruis, aut uesicæ. Albana neruis utiliora. Stomacho minꝰ quæ sunt dulcia uel austera. Fa
lerna utiliora. Concoctionẽ minꝰ adiuuant. Stomachum modice implent. At surrentina nullo
modo: nec caput tentant: stomachi & intestinoꝝ rheumatismos cohibent. Cecubũ iam non gi
gnit̃. At quæ supersunt setina cibos concoqui cogunt. Virium plus surrentino: austeritatis al
bano: uehementiæ minꝰ falerno. Ab iis statana nõ longo interuallo abfuerunt. Aluo citæ si
gninũ maxime conducere indubitatũ est. Reliqua in cõmune dicent̃. Vino alunt̃ uires: sanguis
colosqꝫ hominũ. Hoc quoqꝫ distat orbis medius & mitior plaga a circuniectis: quantũ illis fe
ritas facit roboris: tantũ nobis hic succus. Lactis potus ossa alit. Frugũ neruos: aquæ carnes:
Ideo minꝰ ruboris est in corporibus illis & minꝰ roboris: cõtraqꝫ labores patientiæ. Vino mo
dico nerui iuuant̃: copiosiore lædunt̃: sic & oculi. Stomachus recreat̃. Appetentia ciboꝝ inui
tat̃. Tristitiæ cura hebetat̃. Vrina & algor expellit̃. Somnus conciliat̃. Præterea uomitioneꝫ
sistit. Collectiones extra lanis humidis impositis mitigat. Asclepiades utilitatem uini æquari
uix deoꝝ potẽtia posse ꝓnũtiauit. Vetus copiosiore aqua miscet̃. Magis nouũ urinã expellit:
minus siti resistit. Dulce minꝰ inebriat: sed stomacho innatat. Austeꝝ facilius concoquit̃. Le
uissimum ẽ: qđ celerrime inueterat̃. Minus infestat neruos qđ uetustate dulcescit. Stomacho
minꝰ utile ẽ pingue nigꝝ: sed corpora magis alit: tenue & austeꝝ minus alit: magis stomachuꝫ
nutrit. Celerius ꝑ urinã transit: tantoqꝫ magis capita tentat. Hoc & in omni alio succo semel di
ctũ sit. Vinum si sit fumo inueteratũ insaluberrimũ est. Mangones ista in apothecis excogita
uere. Iam & patresfamilias ætate ademere iis: quæ ꝑ se cariem traxere. Quo certe uocabulo
satis consilii dedere prisci: qm̃ & in materiis cariem fumꝰ erodit. At nos e diuerso fumi amari
tudine uetustatem indui persuasum habemus. Quæ sunt admodũ exalbida hæc uetustate insa
lubria fiunt. Quo generosius uinũ ẽ: hoc magis uetustate crassescit: & in amaritudinẽ corpori
minime utilẽ coit. Condire eo aliud minꝰ annosum insalubre ẽ. Sua cuiqꝫ uino saliua innocen
tissima. Sua cuiqꝫ ætas gratissima: hoc est media. Corpꝰ augere uolentibus: aut mollire aluum
conducit inter cibos bibere. Contra minuentibꝰ: aluũqꝫ cohibentibus sitire in edendo: postea
paꝝ bibere. Vinũ ieiunos bibere nouitio inuento: inutilissimum ẽ. Curas uigorẽqꝫ animi im
pedit ad ꝓcinthum tendentibꝰ. Somno uero accommodatũ ac securitatibꝰ. Iamqꝫ dudum hoc
fuit: qđ homerica illa Helena ante cibũ ministrauit. Sic quoqꝫ in prouerbiũ cessit: sapientiam
uino obumbrari. Vinosos dicimꝰ homines: q soli animaliũ nõ sentientes bibimꝰ. Aquæ potuꝫ
interponere utilissimũ. Itẽqꝫ iugi superbibere ebrietati: quã qdẽ frigidæ potus exemplo đ scu
tit. Meracis potionibꝰ per uiginti dies ante canis ortũ totidemqꝫ postea suadet Hesiodus uti.
Meꝝ quide remedio ẽ contra cicutas: coriandrum: aconita: uiscum: meconiũ: argentũ uiuum:
apes: uespas: crabrones: phalangia: serpentũ scorpionũqꝫ ictus: contraqꝫ omnia quæ refrige
rando nocẽt. Priuatim contra hemorrhoidas: presteras: fungos: Item contra inflammationes
rosionesqꝫ præcordioꝝ: & quoꝝ stomachus in uomitiones effundit̃. Et si uẽter aut interanea
rheumatismũ sentiant. Dysentericis: sudatoribꝰ: in longa tussi: in epiphoris meracũ. At uero
cardiacis in mamma leua meꝝ in spongia imponi ꝓdest. Ad omnia aũt maxime albũ inuetera
scens. Vtiliter ẽt fouet̃ uino calido uirilitas iumentis: quo ẽt infuso cornu lassitudinem auferri
aiunt. Simias quadrupedesqꝫ quibꝰ digyti sunt: negant crescere assuetas meri potu. Nũc circa
ægritudines sermo đ uinis erit. Saluberrimũ liberaliter genitis campaniæ quodcunqꝫ tenuissi
mũ. Vulgo uero qđ quæqꝫ maxime iuuerit ualidũ. Vtilissimũ omnibꝰ sacco uiribꝰ fractis. Me
minerimꝰ saccũ eẽ q feruẽdo uires e musto sibi fecerit. Misceri plura genera omnibꝰ ĩutile. Sa
luberrimũ cui nihil in musto additũ est: meliusqꝫ si in uasis pix affuit. Marmore enim & gypso
aut calce condita qs nõ etiam ualidus expauerit? In primis igit̃ uinũ marina aqua factũ inutile

est stomacho:neruis:uesicæ. Resina condita frigis stomachis utilia eẽ existimat̃. Non expe/
dire uomitioniobus:sicut neq; mustũ:neq; sapa:neq; passum. Nouitiũ resinatũ nulli condu/
cit. Capitis dolorẽ & uertigines facit:ab hoc dicta crapula est. Tussientibus & in rheumatismo
nominata ꝓsunt. Itẽ cœliacis & dysentericis mulieꝝ mensibus. In hoc genere rubꝝ nigrum ue
magis constringit:magisq; calefacit. Innocentius pice sola conditũ. Sed & picẽ meminisse de/
bemus nõ aliud eẽ ꝙ combustæ resinæ fluxum. Hoc genꝰ uini calefacit:concoqt:purgat:pe/
ctori:uentri utile. Item uuluaꝝ dolori si sine febre sit:ueteri rheumatismo:exulcerationi:rup/
tis:conuulsis:neruoꝝ infirmitati:inflationibus:tussi:anhelationibus:luxatis in succida lana im
positum. Ad omnia hæc utilius id qđ sponte naturæ suæ picem recipit:picatũq; appellatur.
Heleniatro quoq; tamẽ nimio caput tentari conueniet. Quod ad febrium ualitudines attinet:
certũ est non dandum infebre:nisi ueteribꝰ ægris uinũ:nec nisi đclinante morbo. In acutis ue
ro piculis nullis nisi qui manifestas remissiones habeant:& has noctu potius. Dimidia enim ps
periculi est noctu:hoc est spe somni bibentibꝰ:nec a partu abortu ue:nec a libidine ægrotan/
tibus:nec in capitis doloribus:nec quoꝝ accessiones cũ frigore extremitatũ fiant:nec in febri
tussientibus:nec in tremore neruoꝝq; doloribus:uel faucium:aut si uis morbi circa illa intelli
gat̃:nec in duritia præcordioꝝ:uenaꝝ uehementia:neq; in opisthotonio:tetano:& singultien
tibus:nec si cũ febre dysponoea sit. Minime uero oculis rigentibꝰ:& genis stantibus:aut defe
ctis grauibusq;:nec quoꝝ cõniuentium plucebunt oculi:neu palpebris nõ coeuntibus. Vel si
dormientibꝰ hoc idẽ eueniet. Aut si cruore suffundunt̃ oculi:uel si lachrymæ in oculis erunt.
Minime lingua fungosa:nec graui:& subinde imperfecta loquentibꝰ:nec si urina difficile red/
det̃. Neq; expauescentibꝰ repente. Nec spaticis:aut rursus torpentibus:nec si ꝑ somnos geni
tura effundet̃. Cardiacoꝝ morbo unicã spem hanc in uino eẽ certum ẽ. Sed id dandũ quidam
nõ nisi in accessione censent:alii in remissione. Illi ut sudorẽ coerceant. Hi quia tutius putant
minuente se morbo:ꝙ plurium sententiam eẽ uideo. Dari utiq; nõ nisi in cibo đbet:nec a som
no:nec præcedente alio potu:hoc est utiq; sitienti:nec nisi in desperatione summa:& uiro fa/
cilius ꝙ fœminæ:seni ꝙ iuueni:iuueni ꝙ puero:hyeme ꝙ æstate:assuetibus potius ꝙ ex/
pertibus. Modus dandi ꝓ uehementia uini:item mixtura. Atq; uulgo satis putant unum uini
cyathum duobus aquæ misceri. Si dissolutio sit stomachi dandũ:& si cibus nõ đscendat. Inter
uini genera quæ fingi docuimus:nec fieri iam arbitror. Est & superuacaneus eoꝝ usus cũ ipsis
rebus ex quibꝰ fingit̃ doceamꝰ uti:& alias modũ excesserat medicoꝝ in his ostentatio:ueluti
in apiis uinũ utile eẽ ab armoꝝ equitatus ue lassitudine præcipientium:atq; ut reliqua omitta
mus:ẽt in iunipero. Et si quis facius censeat absinthite uino utendũ potius ꝙ absinthio ipso.
In reliquis ommittatur. Et palmeũ capiti noxiũ uentriq; tantũ molliendo & sanguinẽ excrean/
tibus nõ inutile. Fictitium nõ potest uideri:qđ bion appellauimus:cũ sit in eo sola ꝓ arte fe/
stinatio. Prodest stomacho dissoluto:aut cibos nõ perficiente:prægnantibus:defectis:paraly
ticis:tremulis:uertigini:torminibus:ischiadicis. In pestilentia quoq; ac peregrinationibꝰ uim
magnam auxiliandi habere dicit̃. Vini ẽt uitium transit in remedia. Aceto summa uis ẽ in refri
gerando:nõ tamẽ minor in discutiendo. Ita fit ut infuso terræ spumet. Dictũ est sæpius dice/
turq; quotiens cũ aliis ꝓsit. Per se haustũ fastidia discutit. Singultus cohibet. Sternutamenta
olfatu. Vim in balneis æstus arcet:si contineat̃ ore. Quin & cũ aqua bibit̃. Multoꝝ stomacho
utiliter gargarizat̃. Cum eadẽ conualescentiũ & a solis ardoribꝰ. Oculis quoq; illo modo salu/
berrimũ. Plurimũ fotu medet̃ post uredines. Itẽ lepris:furfuribus:ulceribus manantibus:ca
nis morsibus:scorpionũq; ictibus:scolopendraꝝ muris araneiq;. Contra omniũ aculeatoꝝ ue/
nena & pruritus. Itẽ contra multipedũ morsum. Calidũ in spongia appositũ:aut adiecto sulphu
ri sextante sextariis tribus aceti aut hysopi fasciculo medetur sedis uitiis. In sanguinis fluxione
post excisos calculos & omnes alias rosiones foris in spongias impositũ:intus potũ cyathis bi/
nis ꝙ acerrime. Conglobatũ utiq; sanguinẽ discutit. Contra lichenas & bibit̃ & imponit̃. Si/
stit aluos:& rheumatismos interaneoꝝ infusum. Itẽ ꝓcidentia sedis uuluæq;. Tussim ueterem
inhibet:& gutturis rheumatismos. Orthopnoeam dentiũ labefactionẽ. Vesicæ nocet:neruo/
rũ infirmitatibꝰ. Nesciere medici quantũ cõtra aspidas polleret. Nuꝑ ab aspide calcata ꝑcussus
utrẽ aceti ferẽs:quotiens đposuisset sentiebat ictũ:alias illeso similis. Intellectũ ibi remediũ
ẽ:potuq; succursum. Neq; altero os tollũt uenena exeuntes. In totũ uomitrix uis hæc nõ ci/
boꝝ modo ẽ:ueꝝ & reꝝ plurimaꝝ. Saxa rumpit infusum:quæ nõ ruperit ignis antecedẽs. Ci
bos qdẽ & sapores nõ alius magis succus cõmendat aut excitat. In quo usu mitigat̃ tosto pane
aut uino. Vel accendit̃ pipere ac lasere utiq; sale compescit̃. Nõ ẽ prætereundũ ex eo exem/
plũ ingẽs. Siquidẽ. M. Agrippa supremis suis annis conflictatus graui morbo pedũ cũ dolo/
rẽ eũ ꝑpeti nequiret:uniꝰ medicoꝝ portẽtosa sciẽtia ignorãte Diuo Augusto tãti putauit usu
pedũ sensuq; omni carer̃:dũmodo & dolor̃ illo cararet:đmersis in acetũ calidũ cruribꝰ in acer/
rimo impetu morbi euasit.

De aceto scyllino: & oxymelle: & sapa
& faece uini: aceti & sapae Cap. ii.

a. Cetum scyllinum inueteratũ magis probat̃. Prodestq; sup ea quae diximꝰ: acescentibus ci bis: Gustatũ enim discutit poenam eam: & iis q ieiuni uomunt. Callũ enim fauciũ facit: ac stomachi: odorẽ oris tollit: gingiuas adstringit: dentes firmat: colorẽ meliorẽ praestat. Tarditatẽ quoq; auriũ gargarizatione purgat: & transitum auditus aperit. Oculoꝝ aciẽ obiter exacuit: comitialibus: melancholicis: uertiginosis: uuluaꝝ strangulationibꝰ: pcussis: aut praecipitatis. Et ob id sanguine cõglobato. Neruis infirmis: renum uitiis percq; utile. Cauendũ exulceratis. Oxymel antiqui (ut Dieuces tradit) hoc modo tẽperabant. Mellis heminas. x. aceti ueteris heminas quinq;: salis marini pondo: thymbrae quadrantẽ: aquae marinae sextarios. v. pariter coquebant decies dferuescente cortina: atq; diffundebant: inueterabantq;. Sustulit totũ id Asclepiades: coarguitq;. Nam ẽt in febribus dabant. Profuisse tamẽ fatentur contra serpẽtes: quos sepas uocãt: & cõtra meconiũ: ac uiscũ & anginas calidũ: gargarizatũ: & auribꝰ: & oris: gutturisq; dsideriis: quae nũc omnia oxyhalme contingũt: id sale & aceto recente efficacius ẽ. Vino cognata res sapa ẽ: musto decocto: donec tertia ps supersit. Ex albo hoc melius. Vsus contra cantharidas: buprestin. pinoꝝ erucas: quas pityocampas uocant: salamandras: & contra mordentia uenenata. Secundas partusq; mortuos trahit cũ bulbis potũ. Fabianus auctor est: uenenũ eẽ siquis ieiunis a balneis id bibat. Consequens hoꝝ ẽ faex uini: sui cuiusq; generis. Ergo uini faeci tanta uis ẽ: ut descendentes in cupas enecet. Experimentũ dimissa praebet lucerna q̃diu extinguat̃ dscensionis periculũ dnuntians. Illota misceẽ medicamentis. Cum iridis uero pari pondere eruptionibus pituitae illiniẽ. Et sicca uł madida contra phalangias: & testium: mammaꝝq; inflammationes: uel in quacũq; pte corporis. Itẽ cum hordeacea farina & thuris polline in uino dcocta cremat̃: & siccat̃. Indeq; experimẽtum ẽ legitimae coctae: ut refrigerata linguã tactu uideat̃ urere. Celerrime exanimat̃ nõ incluso condita. Crematio ei multum uirium adiicit. Vtilissima ẽ ad compescendas lichenas: furfuresq; cũ fico dcocta. Sic & lepris & ulceribꝰ manantibꝰ imponit̃. Fungoꝝ naturae cõtraria ẽ pota: sed magis cruda. Oculoꝝ medicamentis cocta & lota miscet̃. Medet̃ illita & testibus & genitalibus. In uino autẽ aduersus strangurias bibit̃. Cum expirauerit quoq; lauandis corporibꝰ & uestibus utilis: tuncq; usuꝫ acaciae habet. Faex aceti ꝓ materia acrior sit necesse ẽ: multoq; magis exulceret. Resistit suppurationũ incrementis: stomachum: interanea: uentrem illita adiuuat. Sistit eaꝝ partiũ rheumatismos: & mulieꝝ mẽses. Panos discutit nõdum exulceratos: & anginas. Sacros ignes cum caera. Mammas lactis sui impatientes eadẽ extinguit. Vngues scabros aufert. E serpentibꝰ cõtra cerastas ualidissima cũ polenta. Cum melanthio autem contra crocodili morsus: & canis. Et haec cremata ampliat uires. Tũc addito lẽtiscino oleo illita una nocte ruffat capillũ. Eadem ex aqua in linteolo apposita: uuluas purgat. Sapae faece ambusta sanant̃. Melius addita lanugine arundinis. Eadẽ quoq; faece dcocta potaq; tusses ueteres. Decoq̃t in patinis cũ sale & adipe: ad tumorẽ quoq; maxillaꝝ & ceruicũ.

De oleis & foliis oleae: & flore & cinere:
& d oliua alba & nigra: & d amurca Cap. iii.

o Leaꝝ ꝓxima auctoritas intelligit̃. Folia eaꝝ uehementissime astringunt: purgant: sistunt. Itaq; manducata imposita ulceribꝰ medent̃: & capitis doloribꝰ illita cum oleo. Decoctum eoꝝ cum melle iis quae medici usserint. Gingiuaꝝ inflammationibꝰ: paronychiis sordidisq; ulceribus excrescentibus. Cũ melle ꝓfluuium sanguinis e neruosis partibꝰ cohibet. Succus eorũ carbunculantibꝰ excrescentibus circa oculos ulceribus: & pustulis: ꝓcidentiq; pupillae efficax: quapropter in collyria addit̃. Nam & ueteres lachrymationes sanat: & genaꝝ erosiones. Exprimit̃ aũt succus tusis: affuso uino ex aqua caelesti. Siccatusq; in pastillos digerit̃. Sistit menses in lana admotus uuluae. Vtilis & saniẽ emanantibꝰ. Itẽ condylomatis: ignibꝰ sacris: quaeq; serpunt ulcera: epinyctidi. Eeosdem & flos eaꝝ habet effectus. Vrunt̃ & cauliculi florescentes ut spodii uicẽ cinis praestet: Vinoq; infuso iteꝝ urit̃. Suppurationes & panos illinunt cinerẽ eo uel foliis tusis cũ melle. Oculos uero cum polenta. Succus fruticis recentis accensi distillans sanat lichenas: furfures: manantia ulcera: Nam lachrymam quae ex arbore ipsa distillat aethiopicae maxime oleae: mirari satis nõ est. Repti sunt qui dẽtium dolores illinendos cẽserent: contra uenenũ eẽ pdicantes: atq; etiam in oleastro quaerendam. E radice oleae q̃ tenerrime cortex drasus: in melle crebro gustatu medet̃ sanguinẽ reiicientibꝰ: & suppurata tussientibus. Ipsius oleae cinis cũ axungia tumores sanat: extrahitq; fistulis uitia: & ipsas sanat. Oliuae albae stomacho utiliores: uentri minꝰ. Praeclaꝝ habẽt anteq̃ condiant̃ usum: recentes p se cibi modo duoratae. Medent̃ enim harenosae urinae: item dentibus: aut attritis: aut conuulsis. Nigra oliua stomacho inutilior: uentri facilior: capiti & oculis nõ conuenit. Vtraq; ambustis prodest

trita & illita. Sed nigra cōmanducantur: & ꝓtinus ex ore imposita pustulas gigni ꝓhibet. Co
lymbades sordida ulcera purgant. Inutiles difficultatibus urinæ. De amurca poteram⁹ uideri
satis dixisse Catonē secuti: sed reddenda quoq; medicinæ ratio ē: Gingiuis & oris ulceribus
dentium stabilitati efficacissime subuenit. Item ignibus sacris infusa: & iis quæ serpunt pernio/
nibus nigræ oliuæ amurca utilior: item infantibus fouendis. Albæ uero mulieꝝ uuluæ in la/
na admouet̃. Multo aūt omnis amurca dcocta efficacior. Coquit̃ in cupreo uase ad crassitudinē
mellis. Vsus eius cū aceto: aut uino uetere: aut mulso: ut quæq; causa exigat in curatione oris
dentium: aurium: ulceꝝ manantiū: genitalium: rhagadum. Vulneribus in linteolis imponit̃: lu
xatis in lana. Ingens hic usus: utique inueterato mendicamento. Tale enim fistulas sanat. In/
fundit̃ sedis genitaliū: uuluæ exulcerationi: Illinit̃ uero podagris incipientibus: item articula/
rib⁹ morbis. Si uero cū omphacio recoquat̃ ad mellis crassitudinē: casuros dētes extrahit. Itē
iumentoꝝ scabiē cum dcocto lupino & chameleonthe herba mire sanat. Cruda amurca poda/
gris foueri utilissimum.

De foliis oleastri: & oenanthino oleo: & coccino: &
amygdalino: & laurino: & myrtheo chamemyrsino:
& cupressino: & citreo caryno Cap. iiii.

O Leastri folioꝝ eadem natura. Spodiumq; e calculis uehementius inhibet rheumatismos.
Sedat inflammationes oculoꝝ. Purgat ulcera: alienata explet: excrescentia leniter erodit
Siccat: & ad cicatricē ꝑducit: cætera & in oleis. In hoc aūt peculiare: ꝙ folia dcoquunt̃ ex mel
le: dant̃q; cochlearibus contra sanguinis excreationes. Oleū tamē acrius atq; efficacius: & os
quoq; colluit̃ illo. Ad dentium infirmitatē imponunt̃ folia: & paronychiis: & carbūculis & cō/
tra omnē collectionē cum uino. Iis uero quæ purganda sint: cū melle. Miscent̃ oculoꝝ medi/
camentis: & coctum folioꝝ: & succus oleastri. Vtiliter ēt auribus instillat̃ cum melle: uel si pus
effluat. Flore oleastri condylomata illinunt̃ & epinyctides. Item cū farina hordeacea uenter.
In rheumatismo cū oleo. Capitis doloribus. Cutem in capite ab ossibus recedentē cauliculi de
cocti & cū melle impositi comprimunt. Ex oleastro maturi in cibo sumpti sistunt aluum. Tosti
aūt & cū melle triti nomas r̃purgant. Carbūculos rumpunt. Olei naturā causasq; abunde dixi
mus. Ad medicinā ex olei generibus hæc ꝑtinent. Vtilissimū est omphacium: ꝓxime uiride.
Præterea q̃ maxime recens: nisi cū uetustissimum quærit̃: tenue: odoratū: quodq; non mor/
deat: e diuerso q̃ in cibos eligit̃. Omphaciū ꝓdest gingiuis. Si contineat̃ in ore: dolorē den/
tium custodit magis q̃ aliud. Sudores cohibet. Oenanthino idem ē effectus q rosaceo. Omni
aūt oleo mollit̃ corpus: uigorē & robur accipit. Stomacho contrariū. Auget ulceꝝ incremen/
ta. Fauces exasperat. Et uenena omnia cohibet: hebetatq;. Præcipue psimyptii & gypsi ī aqua
mulsa. Aut ficoꝝ siccaꝝ decoctū potū contra meconiū. Ex aqua contra cantharidas bupreſtin
salamandras pityocampas. Per se lotū: redditūq; uomitionib⁹. Contra omnia supracta lauda/
tissimum: & lassitudinū ꝑfrictionūq; refectio est. Tormina calidū potū cyathi. vi. magisq; ru/
ta simul decocta pellit. Item uentris animalia. Soluit aluū heminæ mensura cum uino & calida
aqua potū: aut ptisanæ succo. Vulnerariis emplastris utile. Faciē purgat. Bubus infusum ꝑ na
res donec ructent: inflationem sedat. Vetus aūt magis excalfacit corpora: magisq; discutit su
doris. Duritias magis diffundit. Lethargicis magis auxiliare & inclinato morbo. Oculoꝝ clari
tati cōfert aliqd cū pari portione mellis ac opii. Capitis dolorib⁹ remediū ē: Itē ardorib⁹ in fe
bri cū aqua. Et si uetusti non sit occasio: decoquit̃: ut uetustatē representet. Oleum coccinū bi
bit̃ ad purgationes uentris cū pari caldæ mensurā. Priuatim dicit̃ purgare præcordia. Prodest
& articuloꝝ morbis: duritiis omnib⁹: uuluis: auribus: ambustis. Cū cinere uero muricū sedis in
flammationibus: item psoræ. Colorem cutis commēdat: capillūq; fertili natura euocat. Semē
ex quo fit: nulla animans attingit. Ellychnia ex eo fiunt claritatis præcipue. Ex oleo lumen
obscuꝝ ꝓp nimiam pinguedinē. Folia igni sacro illinūt̃ ex aceto. Per se āt recentia mammis &
epiphoris. Eadem dcocta ī uino inflammationib⁹ cū polenta & croco. Per se āt triduo iposita
faciem purgant. Oleum amygdalinū purgat: mollit corpora: cutē erugat: nitorē commendat:
uaros cū melle tollit a facie. Prodest & aurib⁹ cū rosaceo & melle & mali punici germine deco
ctum. Vermiculosq; in his necat: & grauitatē auditus discutit: sonos incertos: & tinnitus: obi
ter capitis dolores: & oculoꝝ. Medet̃ furunculis: & a sole ustis cum cæra. Vlcera manantia &
furfures cum uino expurgat: condylomata cū meliloto. Per se uero capiti illitū somnum allicit
Oleum laurinū utilius quo recentius: quoq; uiridius colore. Vis eius excalfactoria: & ido pa/
ralyticis: spaticis: ischiadicis: suggillatis: capitis dolorib⁹ inueteratis distillationibus auribus
in calice punici calfactū illinit̃. Similis & myrthei olei ratio: astringit: indurat: medet̃ gingiuis
dentium dolori: dysenteriæ: uuluæ exulceratæ: uesicis: ulceribus uetustis uel manantibus cū
squamma æris & cæra. Item eruptionibus: ambustionib⁹. Attritas sanat & furfures rhagadas

condylomata:articulos luxatos:odorem grauē corporis. Aduersaẽ cãtharidi bupresti:aliisq;
malis medicamentis:quæ exulcerando nocēt. Chamemyrsinæ siue oxymyrsinæ eadē natura
Cupressinum oleū eosdem effectus habet quos myrteum:itē citreum. E nuce uero iuglandiū
qd' caryinū appellauimꝰ:alopeciis utile ē:& tarditati aurium infusum:Item capitis doloribus
illitū. Cæteꝝ iners & graue sapore corpori. Enimuero si qd in nucleo putridi fuerit:totus mo
dus depit. Ex gnidio grano factū uim habet quā coccinū. Ex lentisco factū utilissimum acopo ē
Idemq; pficeret æque ut rosaceum:ni durius paulo intelligereẽ. Vtunẽ eo & cōtra nimios su/
dores:papulasq; sudoꝝ. Scabiē iumentoꝝ efficacissime sanat. Balaninū oleū repurgat uaros:
furunculos:lentigines:gingiuas. Cypros qualis eēt:& quēadmodum ex ea fieret oleū:docui
mus. Natura eius excalfacit:emollit neruos. Folia stomacho illinūẽ:& uuluæ concitatæ succꝰ
quoq; eoꝝ aponiẽ. Folia recentia commanducata:ulceribus in capite manantibꝰ. Itē oris me
denẽ collectionibꝰ condylomatis. Decoctū folioꝝ ambustis & luxatis pdest. Ipsa ruffant ca/
pillū tusa:adiecto strutei mali succo. Flos capitis dolores sedat cū aceto illituſ. Idē combustus
in cruda olla nomas sanat:& putrescentia ulcera p se uel cū melle. Odor floris olet:q somnuz
facit. Astringit gleucinū & refrigerat eadem rōne qua & oenanthinū. Balsaminū lōge pretio/
sissimū omniū:ut in unguentis diximꝰ:contra omnes serpentes efficax:Oculoꝝ claritati pluri/
mū confert:caliginē discutit. Item dysponoeas collectiones omnes duritiasq; lenit. Sanguinē
densari phibet:Vlcera purgat:auribꝰ:capitis doloribus:tremulis:spaticis ruptis perq; utile
Aduersaẽ aconito ex lacte potū. Febres cū horrore uenientes perunctis leuiores facit. Vten/
dum tamē modice:qm̄ adurit:augetq; uitia nō seruato temperamento. Malobathri quoq; na/
turam & genera exposuimus. Vrinam cit. Oculoꝝ epiphoris uino expressum utilissime impo/
niẽ. Item frontibus dormire uolentibꝰ:Efficacius si & nares illināẽ:aut si ex aqua bibāẽ. Oris
halitus & suauitatē commendat linguæ subditum folium:sicut & uestium odorem interpositū
Hyoscyaminū molliendo utilius ē:neruis inutile. Potū qdē cerebri motus facit. Therminum
e lupinis emollit pximū rosaceo effectū habēs. Narcissinū dictū est cū suo flore. Rhaphaninū
phthiriases longa ualitudine tollit. Scabritiasq; cutis iu facie emendat. Sesaminū auriū dolorēs
sanat:& ulceꝝ quæ serpunt:& quæ cacoethe uocant alcera. Lilinū qd' & phyllinum & syrium
uocamimꝰ:renibꝰ utilissimū est:sudoribusq; euocandis:uuluæ moliendæ:cōcoquendoq; intꝰ
Selgiticū neruis utile eē diximꝰ:sicut herbaceum quoq;:qd' eugubini circa flaminiam uiam uē
dunt. Eleomeli qd' in syria ex ipsis oleis manare diximꝰ:sapore melleo non sine nausea aluum
emollit:bilem præcipue dtrahit:duobꝰ cyathis in hemina datis:q bibere torpescunt:excitan/
turq; crebro. Pugnatores certaturi præsumūt ex eo cyathum unū. Piceno oleo usus ē passim
ad quadrupedū scabiē. Est āt uitibus oleisq; pxima nobilitas palmis:inebriant recentes:capi
tis dolorē afferunt:minꝰ siccæ. Nec quantū uideẽ utiles stomacho:tussim exasperant:corpꝰ
augent. Succū decoctaꝝ antiqui p hydromelite dabant ægris ad uires recreandas:sitim sedan
dam:in quē usum præferebant thebaicas. Sanguinē quoq; excreantibus utiles:in cibo maxi/
me. Illinunẽ cariotæ stomacho:uesicæ:uentri:intestinis. Cū cotoneis & cæra & croco suggil/
lata emendant. Nuclei palmaꝝ cremati in fictili nouo cinere loto spodii uicē efficiunt:miscen/
turq; collyriis:& caliblephara faciunt addito nardo.

De myrobalano palma:&
de palma elata Capitulum. v.

p Alma quæ fert myrobalanum pbatissima in ægypto. Ossa nō habet reliquarum modo in
balanis. Aluum & menses cit in uino austero:& uulnera conglutinat. Palma elata siue
state medicinæ confert gramina folia corticem. Folia imponuntur præcordiis:stomacho:io/
cineri:ulceribꝰ quæ serpunt cicatrici repugnantia. Psoras cortex eius tener cū resina & cæra sa
nat diebus. xx. Decoquiẽ & ad restium uitia. Capillū denigrat suffitu. Partus extrahit. Daẽ bi
bendus renum uitiis:& uesicæ:& præcordioꝝ. Capiti & neruis inimicus. Vuluæ ac uētris flu
ctionem sistit decoctum eius. Item cinis ad tormina potus in uino albo. In uuluarum uitiis effi
cacissimus.

Medicinæ ex singulorum generum flore:
foliis:fructu:ramis:cortice:ligno:succo:
radice:cinere Capitulum. vi.

p Roximæ uarietates geneꝝ medicinaꝝq; quæ mala habēt. Ex iis uerna acerba stomacho
inutilia sunt. Aluum uesicam circunagunt. Neruos lædunt. Cocta meliora. Cotonea
cocta suauiora. Cruda tamē dūtaxat matura psunt sanguinem excreantibus:ac dysentericis:
cholericis:cæliacis. Non idem possunt dcocta:quoniam amittunt cōstringētē illam uim succi
Imponunẽ & pectori in febris ardoribus:& tum decoquunẽ in aqua cælesti:ad eadē quæ su/
prascripta sunt. Ad stomachi aūt dolores cruda dcocta ue cærati modo imponunẽ. Lanugo

eorum carbunculos sanat: cocta in uino & illita cũ cæra. Alopeciis capillũ reddunt. Quæ ex iis cruda in melle condiunt: aluum mouent. Mellis aũt suauitati multum adiiciunt: stomachoq; id utilius faciunt. Quæ uero in melle condiunt cocta: quidam ad stomachi uitia trita cũ rosaceo foliis dcoctis dant p cibo. Succus crudorum lyenibus: ortopnoicis: hydropicis pdest. Itẽ mammis condylomatis: uaricibus. Flos & uiridis & succus inflammationibus oculorum: excreationib' sanguinis: mensibus mulierum. Fit & succus ex iis mitis cũ uino dulci tusus: utilis & cæliacis & iocineri. Decocto quoq; eorum fouent: si pcidant uuluæ & interanea. Fit & oleum ex iis: qd' melinũ uocauimus quotiens nõ fuerint in humidis nata: Ideo utilissima quæ ex sicilia ueniunt. Minus utilia struthia quanuis cognata. Radix eorum circunscripta terra manu sinistra capit: ita ut q facit dicat quæ capiat: & cuius causa. Sic adalligata strumis medet. Melimela & reliqua dulcia stomachum & uẽtrem soluunt: siticulosa: æstuosa: sed neruos nõ lædunt. Orbiculata sistunt aluũ: & uomitiones & urinas ciunt. Siluestria mala similia sunt uernis acerbis: aluumq; sistunt Sane in hunc usum immatura opus sunt. Citrea contra uenenũ in uino bibunt: uel ipsa uel semen. Faciunt oris suauitatẽ dcocto eorum colluto aũt succo expresso. Horum semẽ edendũ præcipiunt in malitia pregnantibus. Ipsa uero contra infirmitatẽ stomachi: & nõ nisi ex aceto facillime mandunt. Punici mali nouẽ genera nunc iterare superuacuum. Ex iis dulcia: quæ apyrina alio nomine appellauim' stomacho inutilia habent: inflationes pariunt: dentes gingiuasq; lædunt. Quæ uero sapore maxime uinosa dixim': paruum nucleũ habentia: utiliora paulo intelligunt. Aluum sistunt & stomachum dũtaxat pauca citraq; satietatem. Sed hæc minime danda q̃q; omnino nulla in febri nec carne acinorum utili nec succo. Cauent æque uomitionib': ac bilem reiicientib'. Vuam in his ac ne mustũ qdem: sed ptinus uinũ aperuit natura. Vtrunq; uero asperiore cortice: Hic acerb' in magno usu. Vulgus coria maxime pficere illo nouit: ob id malicoriũ appellant medici. Vrinam cieri eodem monstrant: mixtaq; galla in aceto dcocto mobiles dentes stabilire. Expetit in grauidarum malatia: & qm̃ gustatu moneat infantem. Diuidit malũ: cælestiq; aqua madescit ternis fere dieb'. Hæc bibit frigida cæliacis: & sanguinẽ excreantibus. Ex acerbo fit medicamentũ: stomachice uocat: utilissimum oris uitiis: narium: auriũ: oculorum caligini: pterygiis: genitalib': & iis quæ nomas uocant: & quæ in ulceribus excrescũt Contra leporem marinũ hoc modo acinis dtracto cortice tusis mellis attici selibris. Alii hoc modo faciunt. Punica acida multa tundunt. Succus in cacabo nouo coquit mellis crassitudine: ad uirilitatis & sedis uitia: & omnia quæ lycio curant: aures purulentas: epiphoras incipientes rubras maculas. In manib' rami punicorum serpentes fugant. Cortici punici ex uino cocti & impositi perniones sanant. Contusum malũ ex trib' heminis uini dcoctum ad heminam: tormina & tineas pellit. Punicum in olla noua operculo indito in furno tostum & contritum potũq; in uino sistit aluum: discutit tormina. Prim' pomi huius partus florere incipientis cytinus uocatur a græcis: mire obseruationis multorum experimento. Siquis unũ ex iis solutus uinculo omni cinctus & calciatus: atq; etiam annuli dcerpserit duobus digytis pollice & quarto sinistræ manus: atq; ita lustratis leui tactu oculis: mox in os additum duorauerit ne dente contingat: affirmat nullam oculorum imbecillitatem passurum eo anno. Idem cytini siccati tritiq; carnes excrescentes cohibent. Gingiuis & dentibus medent. Vel si mobiles sint: dcocto succo. Ipsa corpuscula trita ulcerib' quæ serpunt putrescunt ue: illinunt: Item oculorum inflammationi: intestinorumq;: & fere ad omnia quæ cortices malorum. Aduersat scorpionibus. Non est satis mirari curam diligentiamq; priscorum: q omnia scrutati nihil intentatum reliquere. In hoc ipso cytino flosculi sunt: anteq̃ scilicet malũ ipsum prodeat: erumpentes: quos balaustium uocari diximus. Hos quoq; ergo experti inuenerunt scorpionibus aduersari. Sistunt potu menses fœminarum: sanant oris ulcera: tonsillas: uuam: sanguinis excreationes: uentris & stomachi solutiones: genitalia ulcera quacunq; in parte manantia. Siccauere etiã ut sic quoq; experirentur. Inueneruntq; tusorum farina dysentericos a morte reuocari. Aluum sisti. Quin & nucleos ipsos acinorũ experiri non piguit. Tosti tusiq; stomachũ iuuant. Cibo aut potione inspersi bibunt ex aqua cælesti ad sistendum aluũ. Radix decocta succum emittit: qui tineas necat uictoriati pondere. Eadem discocta in aqua quas lycium præstat utilitates. Est & siluestre punicũ a similitudine appellatum. Eius radices rubro cortice denarii pondere ex uino potæ somnos faciũt. Semine poto aqua quæ subierit cutem siccat. Mali punici corticis fumo culices fugant.

De pyris & eorum obseruationibus: & de ficorum obseruatione: & caprifico: & hermeta: & aliorum generibus medicinæ Capitulũ. vii.

P Yrorum omniũ cibus etiam ualentibus onerosus: ægris quoq; uini modo negat. Decocta eadem mire salubria & grata præcipue crustumina. Quæcunq; uero cũ melle dcocta stomachum adiuuãt. Fiunt cataplasmata e pyris ad discutienda corporum uitia: & decocto ad duri

tias utunt̃. Ipsa aduersant̃ boletis atq; fungis: pelluntq; pondere & pugnante succo. Pyrum
siluestre tardissime maturescit. Concidit̃: suspensumq; siccat̃ ad sistendam aluum: q̃d & deco/
ctũ eius potum præstat. Decoquunt̃ & folia cum pomo ad eosdem usus. Pyrorum ligni cinis
contra fungos etiam nũc efficacius ꝓficit. Mala pyraq; portatu utiq; iumentis mire grauia sunt
uel pauca: Remedio aiunt esse: si prius edenda dent̃ aliqua: aut ostendant̃. Fici succus lacteus
aceti naturam habet. Itaq; coaguli modo lac contrahit. Excipit̃ ante maturitatem pomi: & in
umbra siccat̃ ad aperienda ulcera: cienda menstrua appositus cũ luteo oui: aut potus cũ amylo
Podagris illinit̃. Cũ farina fœnogreci & aceto. Pilos quoq; detrahit: palpebrarũq; scabiẽ emẽ/
dat. Item lichenas & psoras: aluum soluit. Lactis ficulni natura aduersat̃ crabronũ uesparumq;
& similium uenenis: priuatim scorpionũ. Idem cũ axungia uerrucas tollit. Folia & quæ nõ ma/
turuere fici: strumis illinunt̃: omnibusq; quæ emollienda sunt discutienda ue. Præstant hæc
& per se folia. Et alii usus eorũ tanquam in fricando lichene & alopeciis: & quæcunq; exulcera/
ri opus sit: & aduersus canis morsus. Ramorũ teneri cauliculi cuti imponunt̃. Idem cum melle
ulcerib⁹ quæ cæria uocant̃: illinũt̃. Extrahũt infracta ossa cũ papaueris foliis siluestris. Canũ ra
biosorũ morsus folio trito ex aceto restingũt. E nigra ficu cãdidi cauliculi illinũt furũculis: mu/
risaranei morsib⁹ cũ cæra. Cinis earũ e foliis grangrenis: cõsumendisq; quæ excrescũt. Fici ma
turæ urinam ciunt: aluum soluũt: sudorem mouent: papulasq;. Ob id autumno insalubres: q̃m
sudantia huius cibi opera corpora refrigescunt. Nec stomacho utiles. Sed ad breue tempus.
Et uoci contrariæ intelligunt̃. Nouissimæ salubriores q̃ primæ. Medicatæ uero nõnunquam
iuuenũ uires augent. Senibus meliorẽ ualitudinẽ faciũt: minusq; rugarũ. Sitim sedant. Calorẽ
refrigerant: Ob id nõ negandæ in febrib⁹ constrictis: quas stegenas uocant. Siccæ fici stoma/
chum lædunt. Gutturi & faucib⁹ magnifice utiles. Natura iis excalfaciendi. Sitim afferunt. Al
uum molliunt. Rheumatismis eius & stomacho contrariæ. Vesicæ semp utiles: & anhelatori/
bus: ac suspiriosis: Item iocinerũ: renũ: lyenum uitiis. Corp⁹ & uires adiuuant: ob id ante athle
tæ hoc cibo pascebant̃. Pythagoras exercitator primũ ad carnes eos transtulit. Recolligenti/
bus se a longa ualitudine utilissimæ: Item comitialib⁹ & hydropicis. Omnibusq; quæ maturã
da aut discutienda sunt: imponunt̃: Efficacius calce aut nitro admixto. At coctæ cũ hysopo pe
ctus purgant: pituitam: tussim ueterem. Cũ uino aũt ad sedem & tumorẽ maxillarũ & furuncu/
los: panos: parotidas decoctæ illinunt̃. Vtile & dcocto earũ fouere fœminas. Decoctæ quoq;
eædem cũ fœnogreco utiles sunt pleureticis: & peripneumonicis. Cum ruta coctæ & omnib⁹
ꝓsunt tibiarũ ulcerib⁹. Cum æris flore & spaticis & pterygiis. Cũ punico malo ambustis: per/
nionibus. Cum cæra hydropicis coctæ in uino & cũ absinthio & farina hordeacea nitro addi/
to. Aluũ sistunt manducatæ. Scorpionum ictibus cum sale tritæ illinunt̃. Carbunculos extra/
hunt in uino coctæ & impositæ. Carcinomati si sine ulcere est: q̃ pinguissimam ficũ imponi:
pene singulare remediũ est: item phagedene. Cinis nõ ex alia arbore aciem purgat acrior: non
conglutinat: replet: astringit. Bibit̃ & ad discutiendum sanguinem concretum: Item percussis
præcipitatis. Conuulsis ruptis cineris cyathis singulis aquæ & olei dat̃ tetanicis & spaticis. Itẽ
potus uel infusus cæliacis: dysentericis. Et si quis eo cũ oleo perungat̃: excalfacit. Item cũ cæ/
ra & rosaceo subactus ambustis cicatricẽ tenuissimam obducit. Lusciosos ex oleo illitus emen/
dat: dentiumq; uitia crebro fricatu. Produnt etiam si quis inclinata arbore supino ore aliquem
nodum eius morsu abstulerit nullo uidente: atque in aluta illigatum licio e collo suspenderit:
strumas & parotidas discutit. Cortex tritus cum oleo uentris ulcera sanat. Crudæ grossi
uerrucas thymo nitro farina additis tollunt. Spondiiq; uicem exhibet fruticum a radice exe/
untium cinis. Bis tostus adiecto psimythio digeritur in pastillos ad ulcera oculorum & scabri/
tiam. Caprificus etiamnum multo efficacior fico. Lactis minus habet. Surculo quoque eius lac
coagulatur in caseo. Exceptum id coactumq; in duritiam suauitem carnibus affert. Fricatur di/
luto ex aceto. Miscet̃ exul eratoriis medicamentis. Aluum soluit: uuluam cum amylo aperit.
Pota menses cit cum luteo oui. Podagris cum farina fœnogreci illinitur. Lepras: psoras: liche
nas: lentigines expurgat. Item uenenatorum ictus & canis morsus. Dentium quoque dolori
hic succus appositus in lana prodest: aut in cauis eorum addit⁹. Cauliculi & folia admixto eruo
contra marinorum uenena prosunt. Adiiciunt & uinum. Bibulas carnes additi caules magno li
gni compendio percoquunt. Grossi illitæ strumas: & omnium collectionem emolliunt & di/
scutiunt: aliquatenus & folia. Quæ mollissima sunt ex iis cum aceto ulcera manantia & epiny/
ctidas & furfures sanant. Cum melle item & foliis cæra sanant & canis morsus. Recentes cũ
uino phadegenas. Cum papaueris foliis ossa extrahunt. Grossi caprifici inflammationes discu/
tiunt suffitu. Resistunt & sanguini taurino poto: & psimythio & lacti coagulato potæ. Item
aqua decoctæ atque illitæ parotidas sanant. Cauliculi aut grossi eius q̃ minutissimæ ad scor/
pionum ictus e uino bibuntur. Lac quoque instillatur plagæ: & folia imponunt̃. Item aduersus

inure maraneum. Cauliculorũ cinis uuam faucium sedat. Arboris ipsius cinis ex melle: rhaga/
dia. Radix deferuefacta in uino: dentium dolores. Hyberna caprificus in aceto cocta & trita
impetigines tollit. Illinuntur ramenta rami sine cortice ꝙ minutissima ad scobis modum. Ca/
prifico quoq; medicinæ unius miraculum addit. Corticem eius impubescentem puer impubis
si defracto ramo dtrahat dentibus medullam ipsam adalligatam ante solis ortum prohibere
strumas. Caprificus tauros ꝗlibet feroces collo eorum circundata in tantũ rabidam naturam
compescit: ut immobiles præstet. Herba quoq; quam græci erin uocant: reddenda in loco ꝓ/
pter gentilitatem. Palmo alta est cauliculis quinis fere ocimi similitudine: flos candidus: semẽ
nigrũ: paruum: tritum cũ melle attico oculorum epiphoris medet. Manat lacte multo & dulci.
Herba perq; utilis aurium dolori nitri exiguo addito. Folia resistunt uenenis. Pruni folia de/
cocta tonsillis: gingiuis: uuæ prosunt in uino decocta: & subinde ore colluto. Ipsa pruna aluũ
molliunt: stomacho nõ utilissima: sed breui momento. Vtiliora persica succusq; eorum etiam in
uino aut in aceto expressus. Nec est alius eis pomis innocentior cibus. Nusquam min⁹ odo/
ris. Succi plus: qui tamen sitim stimulet. Folia eius trita illita hemorrhoiam sistunt. Nuclei
persicorum cum aceto & oleo capitis doloribus illinunt. Siluestrium quidem prunorum baccæ: uel
e radice cortex in uino austero si decoquant ita ut triens ex hemina supersit: aluum & tormina
sistunt. Satis ẽ singulis cyathos decocti sumi. Et in iis & satiuis prunis ẽ lim⁹ arborum: quem
græci lichen appellant: rhagadis & condylomatis mire utilis. Mora in ægypto & cypro sui ge
neris (ut dixim⁹) largo succo abundant. Summo cortice desquammato altiore plaga sicca mi/
rabili natura. Succus aduersat uenenis serpentium. Prodest dysentericis. Discutit panos om/
nesq; collectiones. Vulnera conglutinat: capitis dolores sedat: item aurium. Splenicis bibit.
Illinit & contra perfrictiones. Celerrime teredinem sentit. Nec apud nos succo usus minor.
Aduersat aconito & araneis in uino potũ. Aluum soluit. Pituitasq; ac tineas & similia uentris
animalia extrahit. Hoc idem præstat & cortex tritus. Folia tingũt capillum cũ fici nigræ & ui
tis cortice simul coctis in aqua cælesti. Pomi ipsius succus aluũ soluit protinus. Ipsa poma ad
præsens stomacho utilia: refrigerant: sitim faciũt. Si non superueniat alius cib⁹: intumescunt.
Ex immaturis succus sistit aluum: ueluti animalis alicuius in hac arbore obseruandis miraculis
quæ in natura eius dixim⁹. Fit ex pomo panchrestos stomachice: eadem arteriace appellata
hoc modo. Sextarii tres succi e pomo leui uapore ad crassitudinem mellis redigunt. Post addi/
tur omphacii aridi pondo duodecim: aut myrrhæ undecim: croci. xi. Sed hæc simul mixta uel
trita miscent decocto. Neque est aliud oris arteriæ uuæ stomachi iucundius remedium. Fit
& alio modo. Succi sextarii duo mellis attici decoquunt ut supra dixim⁹. Mira sunt prætereat
quæ produnt. Mora germinatione prius ꝙ in folia exeant: sinistra decerpi iubent futura po/
ma: rhicinos græci uocant. Hi terram si non attigere: sanguinem sistunt adalligati: siue ex uul
nere fluat: siue ore: siue narib⁹: siue hemorrhoidis. Ad hoc seruant repositi. Idem præstare &
ramus dicit luna plena defractus: incipiens fructũ habere. Si terram non attigerit priuatim mu
lieribus alligatus lacerto contra abundantiam mensium. Hoc & quocũq; tempore ab ipsis de/
cerptum ita ut terram non attingat: adalligatumq; existimant præstare. Folia mori trita aut
arida decocta serpentium ictibus imponunt. Ad idemq; potu proficit. Scorpionibus aduersat
e radice corticis succus ex uino aut posca potus. Reddenda est antiquorum compositio: Succũ
expressum pomi maturi immaturiq; mixtum coquebant in uase æreo ad mellis crassitudinem
Aliqui myrrha adiecta & cupresso præduratum uas sole torrebant: permiscentes spata ter die
Hæc erat stomachice: quæ e uulnere ad cicatricem perducebat. Alia ratio succum siccato ex/
primebant pomo multum sapori obsoniorũ conferente. In medicina uero contra nomas & pe/
ctoris pituitas: & ubicunq; opus esset astringi uiscera. Dentes quoq; colluebant eo. Tertium
genus succi foliis & radice decoctis ad ambusta ex oleo illinenda. Imponunt & per se folia. Ra
dix per messes incisa succum aptissimum dentium dolori collectionibusq; & suppurationib⁹ ha
bet. Aluum purgat. Folia mori in urina madefacta pilum coriis detrahunt. Cerasia aluũ mol/
liunt: stomacho inutilia. Eadem siccata aluum sistunt. Vrinam ciunt. Inuenio apd' auctores si
quis matutino roscida deuoret cum suis nucleis: in tantum leuari aluum: ut pedes morbo libe/
rent. Mespila exceptis setaniis: quæ malo ꝓpriorem uim habent: reliqua astringũt stomachũ
sistuntq; aluũ: Itẽ sorba sicca. Nam recentia stomacho & aluo citæ ꝓsunt.

De pineis & amygdalis: & nuce auellana:
& de nuce iuglande: & pistaciis: & castaneis:
& siliquis: cornu: & unedine & lauro Cap. viii.

n Vces pineæ quæ resinã habẽt cõtusæ leuiter additis ĩ singulis sextariis aquæ ad dimidiũ
decoctæ sanguinis excreationis medent: ita ut cyathi bini bibant ex eo. Cortex e pino in
uino decoctus contra tormina datur. Nuclei nucis pineæ sitim sedant: & acrimoniam stomachi

rosionesq; & contrarios humores consistentes ibi: & infirmitatem uirilium roborant: renibus
& uesicæ utiles. Fauces uidentur exasperare & tussim. Bilem pellũt poti ex aqua: aut uino: aut
passo: aut balanorum decocto. Miscet iis contra uehementiores stomachi rosiones cucumeris
semẽ & succus portulacæ. Item ad uesicæ ulcera & renes: quõniam & urinam cient. Amygda
læ amaræ radicum decoctum cutem in facie corrigit: coloremq; hylariorem facit. Nuces ipsæ
somnum faciunt & auiditatem. Vrinam & menses ciunt. Capitis dolori illinunt: maximeq; in fe
bri: si ab ebrietate in aceto & rosaceo ex aquæ sextario: & sanguinẽ sistũt. Cum amylo & men/
ta lethargicis comitialibusq; ꝓsunt. Capite peruncto epinyctidas sanant. E uino ueteres ulce/
ra putrescentia: Canũ morsus cũ melle. Et furfures ex facie ante fotu præparata. Item iocine/
ris & renũ dolores ex aqua potæ. Et sæpe ex eligmate cum resina terebinthina. Calculosis &
difficili urinæ in passo: & ad purgãdam cutem in aqua mulsa tritæ sunt efficaces. Prosunt elig/
matæ: iocineri: tussi & colo cum elelisphaco modice addito. In melle sumit nucis auellanæ ma/
gnitudine. Aiunt quoq; quinis fere præsumptis ebrietatis non sentiri potores. Vulpesq; si ede
rint eas nec contingat e uicino aquam lambere: mori. Minus ualent in remediis dulces: & eæ
tamen purgant: & urinam ciunt. Recentes stomachum implent. Nucibus græcis cum absin/
thii semine ex aceto sumptis morbus regius sanari dicitur. Item illitis per se uitia sedis. Et pri/
uatim condylomata. Item tussi & sanguinis reiectioni prodest. Nuces iuglandes græci a capi/
tis grauedine appellauere. Etenim arborum ipsarum foliorumq; uires in cerebru penetrant:
Hocq; minore momento: sed in cibis nuclei faciunt. Sunt autem recentes iucundiores. Siccæ
uinosiores: & stomacho inutiles: difficiles concoctu: dolorem capitis inferentes. Tussientibus
inimicæ: & uomituris ieiunis. Aptæ tenasmo solo: trahunt enim pituitam. Eædem præsump/
tæ uenena hebetant. Item anginam cum ruta & oleo. Item aduersant cepis: leniuntque earũ
saporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exiguo: item ruta mammis & luxa/
tis. Cum cepa autem & sale & melle canis hominisq; morsui. Putamine nucis iuglandis dens
cauus inuritur. Putamen combustum tritumq; in oleo aut uino infantium peruncto nutrit ca/
pillum: & ad alopecias eo sic utuntur. Quo plures quis nuces ederit: hoc facilius tineas pellit.
Et quæ perueteres sunt nuces grangrenis & carbunculis medentur: Item suggillatis. Cortex
iuglandium lichenum uitio & dysentericis prodest. Folia trita cum aceto aurium dolori. In san
ctariis Mithridatis maximi regis deuicti Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipsi⁹
manu compositionem antidoti e duabus nucibus siccis: Item ficis totidem: & rutæ foliis uigin/
ti simul tritis: addito salis grano: & qui hoc ieiunus sumat: nullum uenenum nociturum illo die.
Contra rabiosi quoque canis morsus nuclei a ieiuno homine commanducati illitique præsenti
remedio esse dicuntur. Nuces auellanæ capitis dolorem faciunt: & inflammationem stomachi
& pinguedini corporis conferunt plusquam sit uerisimile. Tostæ & distillationi medentur.
Tussi quoque ueteri tritæ & in aqua mulsa potæ. Quidam adiiciunt grana piperis. Alii e pas/
so bibunt. Pistacia eosdem usus & effectus habent: quos pinei nuclei: præterquam ad serpen/
tium ictus: siue edantur: siue bibantur. Castaneæ uehementer sistunt stomachi & uentris flu/
ctiones. Aluum ciunt. Sanguinem excreantibus prosunt. Carnes alunt. Siliquæ recentes sto/
macho inutiles. Aluum soluunt. Eædem siccatæ sistunt: stomachoque utiliores fiunt. Vrinam
ciunt. Syriacas in dolore stomachi ternis in aqua sextariis decoquunt. Quidam ad dimidium:
eumque succum bibunt. Sudor uirgæ cornu arboris lamina ferrea cadente exceptus: non con/
tingente ligno illitaque inde ferrugo incipientes lichenas sanat. Arbutus siue unedo fructum
fert difficilem concoctioni: & stomacho inutilem. Laurus excalfactoriam naturam habet: & fo/
liis: & cortice: & baccis. Itaq; decoctum ex iis maxime e foliis prodesse uuluis & uesicis conue
nit. Illita uero uesparum crabronumque & apium. Item serpentium uenenis resistunt: maxi/
me sepis dipsadis & uiperæ. Prosunt & mensibus fœminarum cum oleo cocta. Cum polenta
autem quæ tenera sunt trita inflactiones oculorum cum ruta: testium cum rosaceo: capitis do/
lores: aut cum irino. Quin manducata atque deuorata per triduum terna: liberant a tussi. Ea/
dem prosunt suspiriis trita cum melle. Cortex radicis cauendus grauidis. Ipa radix calculos rũ/
pit: iocineri prodest: tribus obolis in uino odorato pota. Folia pota uomitiones mouent. Bac/
cæ menses trahunt appositæ tritæ uel potæ. Tussim ueterem & orthopnoeam sanant binæ
detracto cortice in uino potæ. Si & febris sit: ex aqua: aut eligmate ex aqua mulsa: aut ex pas/
so dcoctæ. Prosunt & phthisicis eodem modo & omnibus thoracis rheumatismis. Nam & ex
coquunt pituitam: & extrahunt. Ad uersus scorpiones quaternæ ex uino bibuntur. Epinycti/
das ex oleo illitæ & lentigines. Et ulcera manantia: & ulcera oris: & furfures. Cutis prurigi/
nem succus baccarũ emendat & phthiriasin. Aurium dolori & grauitati instillatur cum uino ue/
tere & rosaceo. Perunctos eo fugiunt uenenata omnia. Prodest & contra uenenatorum ictus
potus. Maxime autem eius laurus: quæ tenuiora habet folia. Baccæ cum uino serpentibus &

scorpionibus & araneis resistunt. Ex oleo & aceto illinuntur & lyeni & ocineri. Grangrenis cũ melle: & in fatigatione etiam aut perfrictione succo eo perungi nitro adiecto prodest. Sũt qui celeritati partus multum conferre putent radice acetabuli mensura pota in aqua. Efficaci⁹ recentem q̃ aridam. Quidam aduersus scorpionum ictus decem baccas dari iubent potui. Itẽ & in remedio uuæ iacentis quadrantem pondo baccarum foliorum ue decoqui in aqua sextariis tribus ad tertias: eamque calidam gargarizare: & in capitis dolore impari numero baccas cum oleo conterere & calfacere. Laurus delphicæ folia trita olfactaque subinde pestilentiæ contagia prohibent: tanto magis si & urantur. Oleum ex delphica ad cærata acopumque ad perfrictiones discutiendas: neruos laxandos: lateris dolores: febresq; frigidas utile est. Item ad aurium dolorem: in mali punici cortice tepefactum. Folia decocta ad tertias partes aquæ uuam cohibent gargarizatione: pota alui dolores: intestinorumq;. Tenerrima ex iis trita in uino papulas pruritusq; illita noctibus proxime ualent. Inter cætera lauri genera. Laurus alexandrina siue idæa partus celeres facit radice pota trium denariorum põdere in uini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit: mensesque eodem modo pota. Daphnoides siue iis nominibus quæ dixim⁹ siluestris laur⁹ prodest: aluũ soluit: recenti folio uel arido drachmis tribus cũ sale & hydromelite mãducata. Pituitas extrahit folium & uomitus: stomacho inutile. Sic & baccæ quinæ denæ ue purgationis causa sumunt.

De myrto satiua & myrtidano: & de myrto siluestri Capitulum. ix.

MYrtus satiua candida minus utilis est medicinæ q̃ nigra. Semen eius medetur sanguinem excreantibus. Item contra fungos in uino potum. Odorem oris commendat uel pridie commanducatum. Item apud Menandrum sy naristusin hoc edunt. Datur & dysentericis denarii pondere in uino. Vlcera difficilia in extremitatibus corporis sanat cum uino subferuefactum Imponitur lippitudini cum polenta. Et cardiacis in mamma sinistra. Et contra scorpionis ictus in mero: & ad uesicæ uitia. Capitis dolores & ægilopas: ante q̃ suppurent: Item tumoribus. Exemptisq; nucleis in uino uetere tritum eruptionibus pituitæ. Succus seminis aluum sistit. Vrinas cit. Ad eruptiones pustularum pituitæque cum cærato illinitur: & contra phalangias Capillum denigrat. Lenius succo oleum est ex eadem myrto & uinum: quo nunquam inebriantur. Inueteratumque sistit aluum & stomachum: tormina sanat: fastidium abigit. Foliorũ arentium farina sudores cohibet inspersa: uel in febri. Vtilis & cæliacis: & procidentiæ uuluarum: sedis uitiis: ulceribus manantib⁹ igni sacro fotu: capillis fluentibus: furfuribus: Itẽ aliis eruptionibus: ambustis. Additur quoque in medicamento: quod alephas uocant: eadem de causa qua oleum ex iis efficacissimum ad ea quæ in humore sunt: tanquam in ore & uulua. Folia ipsa fungis aduersantur trita ex uino: cum cæra uero articularibus & collectionibus. Eadem in uino decocta dysentericis & hydropicis potui dantur. Siccantur in farina quæ inspergitur ulceribus: aut hemorrhoiæ. Purgant et lentigines pterygia et paronychia: et epinyctida: condylomata: testes: tetra ulcera: Item ambusta cum cærato. Ad aures purulentas et foliis crematis utuntur et succo decocto. Comburuntur et in antidota. Item cauliculi flore decerpti in nouo fictili operto cremati in furno: dein triti ex uino: et ambustis foliorũ cinis medetur. Inguen ne intumescat ex ulcere: satis est surculum tantum myrti habere secum nec ferro nec terra contactum. Myrtidanum diximus quomodo fieret. Vuluæ prodest appositum fotu: et illitu: Multo efficacius et cortice et folio et semine. Exprimitur et foliis succus mollissimis in pila tusis adfuso paulatim uino austero. Alias aqua cælesti: atque etiam expresso utuntur ad oris sedisq; ulcera uuluæ: & uëtris. Capillorum nigritiam malarum perfusiones purgationes lentiginũ: et ubi constringendum aliquid est. Myrtus siluestris: siue oxymirsine: siue camemyrsine baccis rubentibus et breuitate a satiua distat. Radix eius in honore est: decocta uino ad renum dolores pota. Et difficili urinæ: præcipueque crassæ et grauiter olenti. Morbo regio et uuluarum purgationi trita cum uino. Cauliculi quoque incipientes asparagorum modo ĩ cibo sumpti: & in cinere cocti. Semen cum uino potum aut oleo aut aceto calculos frangit. Item in aceto & rosaceo tritum capitis dolores sedat: & potum morbum regium. Castor oxymirsinem myrti foliis acutis: ex aqua fiunt ruri scopæ: ruscum uocauit: ad eosdem usus. Et hactenus habent se medicinæ urbanarũ arborũ. Transeam⁹ ad siluestres.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER.XXIIII. PROHEMIVM.

Medicinæ ex arboribus ſilueſtribus. Ca.i.

ESILVAE QVIDEM HORRIDIORQVE NATVræ facies medicinis carent: ſacra illa parente reꝶ oīm nuſꝗ nō remedia diſponēte hoī ut medicina fieret etiā ſolitudo ipſa: ſed ad ſingula illius diſcordiæ atꝗ cōcordiæ miraculis occurſātib⁹. Quercus & olea tam pertinaci odio diſcident: ut altera in alterius ſcrobe depactæ moriātur. Quercus uero & iuxta nucem iuglandē. Pernicialia & braſſicæ cū uite odia. Ipſūꝗ olus quo uitiſ fugatur aduerſum cyclamino & origano areſcit. Quin & ānoſas iam & quæ ſternātur arbores: difficilius cædi: ac celerius inareſcere tradūt: ſi prius manu ꝗ ferro attingātur. Pomoꝶ onera a iumētis ſtatim ſētiri: ac niſi prius oſtēdātur iis: ꝗuis pauca portent: ſudare illico. Ferulæ aſinis gratiſſimæ ſunt in pabulo: cæteris uero iumētis præſentaneo ueneno. Qua de cā id animal Libero patri aſſignatur: cui & ferula. Surdis etiā reꝶ ſua cuiꝗ ſunt uenena: ac minimis quoꝗ. Phyllyra coci & poline nimiū ſalē cibis eximunt. Prædulciū faſtidium ſal tēperat. Nitroſæ aut amaræ aquæ polēta addita mitigātur: ut intra duas horas bibi poſſint. Qua de cā & in ſaccos uinarios additur polēta. Similis uis rhodiæ cretæ & argillæ noſtrati cōcordia ualentium. Pix oleo extrahitur: quādo utꝶꝗ pinguis naturæ eſt. Oleū ſolum calci miſcetur quādo utꝶꝗ aquas odit. Gūmi aceto facilius eluit̃. Atramentum aqua. Innumera præterea alia: quæ ſuis locis dicēt̃ aſſidue. Hinc nata medicina. Hæc ſola naturæ placuerat eſſe remedia parata uulgo: inuētu facilia ac ſiñ impēdio: ex qbus uiuimus. Poſtea fraudas hoīum & ingenioꝶ capturæ officinas inuenere iſtas: in qbus ſua cuiꝗ hoī uenaliſ ꝓmittitur uita. Statim cōpoſitiones & mixturæ inexplicabiles decātantur. Arabia atꝗ india in medio æſtimant̃. Vlcerique puo medicina a rubro mari īputat̃: cū remedia uera quottidie pauperrimus qſque cœnet: Nam ſi ex horto aut petatur hærba: uel frutex quæratur: nulla artium uilior fiet. Ita eſt ꝓfecto: magnitudo populi romani perdidit ritus: uincēdoque uicti ſumus. Paremus externis. Et una artium imperatoribus quoque īperat. Veꝶ de his alias plura. Lotō hærbam: itemque ægyptiam eodem noīe: alias & ſyrticā arborem diximus ſuis locis.

Lothos. Ca.ii.

h Aec lothos quæ faba græca appellatur a noſtris aluum bacciſ ſiſtit. Ramēta ligni decocta in uino proſūt dyſentericis: mēſtruis: uertigini: comitialibus. Cohibēt & capillū. Miꝶ his ramētis nihil eſſe amarius: fructuꝗ dulcius. Fit & e ſcobe eius medicamētum: ex aqua myrti decocta ſubacta & diuiſa ī paſtillos: dyſētericis utiliſſimū pōdere uictoriati cū aquæ cyathis trib⁹.

Glans. Ca. iii.

g Lans intrita duricias quas cacoethe uocant cum ſalſa axungia ſanat: uehemētioreſꝗ lichenas. In omībus cortex ipſe: corticiꝗ tunica ſubiecta. Hæc decocta iuuat iliacos. Dyſentericis etiam illinitur: uel ipſa glans. Eadēꝗ reſiſtit ſerpētium ictibus: rheumatiſmis: ſupputationibus. Folia & baccæ uel cortex uel ſuccus decocti proſunt cōtra toxica. Cortex illinit̃ decoctus lacte uaccino ſerpentis plagæ. Datur & ex uino dyſentericis. Eadem & ilici uis.

De coco ilicis & galla & uiſco pilulis glande: de cerri radice & ſubere. Ca.iiii.

c Ocum ilicis uulneribus ex aceto recētibus imponitur. Epiphoris ex aqua. Et oculis ſuffoſiſ ſanguine inſtillatur. Eſt aūt genus ex eo in attica fere & aſia naſcēs: celerrime in uermiculū ſe mutans: quod ideo ſcoletylō uocant: improbāꝗ. Principalia eius genera diximus. Nec pauciora genera gallæ fecimus: ſolidā: ꝑforatam. Itē albā: nigrā: maiorem: minorē. Vis oīum ſimilis. Optima comagena. Excreſcētia in corpore tollit: Proſunt gingiuis uuæ: Oris exulcerationi Crematæ & in uino extinctæ cœliacis. Dyſentericis illinuntur. Paronychiis ex melle: & unguibus ſcabris: pterygiis: ulceribus manātibus cōdylomatis: uulneribus: quæ phagedenica uocantur. In uino aūt decoctæ auribus inſtillātur: oculis illinuntur. Aduerſus eruptiones & panos cū aceto. Nucleus cōmāducatus dentium dolorem ſedat. Itē intertrigines: & ambuſta. Immaturæ ex iis ex aceto potæ lyenē cōſumūt. Eædem crematæ & aceto ſallo extinctæ mēſes ſiſtūt: uuluaſꝗ ꝓcidentes. Potu omēs capillos denigrāt. Viſcū e robore præcipuū dixímuſ haberi: & quo conficeretur mō. Quidā in aqua cōtuſum decoquūt: donec nihil inatet. Quidam cōmāducātes acinos expuūt cortices. Optimū eſt: quod ſine cortice eſt: quodꝗ leuiſſimū: extra fuluum: intus porraceū: quo nihil eſt glutinoſius: emollit: diſcutit: humores ſiccat. Strumas cū reſina & cæra panos mitigat oīs generis. Quidā & galbanū adiiciunt pari pōdere ſingnloꝶ: eoꝗ mō & ad uulnera utuntur. Vnguium ſcabricias expellit: ſi ſeptenis diebus ſoluantur: nitroꝗ colluāt̃. Quidā

ad religionem efficacius fieri putant prima luna collectũ e robore sine ferro. Si terrã non attige/rit comitialibus mederi. Cõceptum fœminarꝫ adiuuare: si omĩo secũ habeãt. Vlcera cõmanduca tu impositu ꝓ efficacissime sanari. Roboris pilulæ ex adipe ursino alopecias capillo replent. Cer/ri folia & cortex & glans siccat collectiones suppurationesq̃: fluitiones sistit. Torpẽtes mẽbro/rum partes corroborat decoctũ eius fotu. Cui & insidere expedit siccãdis astringendisue ptib⁹. Radix cerri aduersatur scorpionibus. Suberis cortex tritus ex aqua calida & potus sanguinẽ flu entẽ ex utralibet parte sistit. Eiusdẽ cinis ex uino calido sanguinẽ excreãtibus magnope laudat:

De fago & cupresso: & cædro magna: & de cædride: galbano. Ca. v.

f Agi folia mãducantur in gingiuarꝫ labiorꝫq̃ uitiis. Calculis glãdis fagineæ cinis illinitur. Item cũ melle alopeciis. Cupressi folia trita serpẽtium ictibus imponũtur: & capiti cũ polẽ ta si a sole doleat. Item ramici. Qua de cã & bibũtur. Testiũ quoq̃ tumori cũ cærato illinũtur. Capillũ denigrant ex aceto: Eadem trita cũ duabus partibus panis mollis & e uino amineo subac ta pedum ac neruorꝫ dolores sanãt. Pilulæ aduersus serpẽtium ictus bibũtur. Aut si eiiciatur sã guis collectionibus illinũtur. Ramici quoq̃ teneræ tusæ cũ axungia & lomẽto prosũt. Bibunt ex eadem cã. Parotidi & strumæ cũ farina imponũtur. Exprimitur succus tusis cũ semine: q̃ mix to oleo caliginem oculorꝫ aufert. Itẽ uictoriati põdere in uino potus illitusq̃ cũ fico sicca pingui exẽptis granis uitia testiũ sanat. Tumores discutit: & cũ fermento strumas. Radix cũ foliis trita pota ꝓ uesicæ & strãguriæ medetur: & cõtra phalãgias. Rameta pota mẽses ciunt. Scorpionũ ictibus aduersantur. Cædrus magna quã cædrelaten uocãt dat picem: quæ cædria uocatur den tium doloribus utilissimam. Frãgit enim eos: & extrabit: dolores sedat. Cædri succus ex ea quõ fieret diximus. Magni ad lumina usus: ni capitis dolorem inferret. Defuncta corpora incorrupta cõseruat. Viuẽtia corrũpit mira differẽtia: cũ uitam auferat spirãtibus: defũctisq̃ ꝓ uita sit. Ve stes quoq̃ corrumpit: & aĩalia necat. Ob hoc nõ censeam in anginis hoc remedio utẽdum: neq̃ in cruditatibus: quod suasere aliqui. Gustu dentes quoq̃ colluere ex aceto in dolore timuerim: uel grauitati aut uermibus auriũ instillare. Portẽtum est quod tradũt: abortiuum fieri in uenere ante perfusa uirilitate. Phthiriases perungere eo nõ dubitauerim: itẽq̃ prurigines. Suadent & cõtra uenenum leporis marini bibere in passo. Facilius in elephãtia: si illinãtur & ulcera sordida & excrescẽtia in iis. Auctores quidã & oculorꝫ albugines caliginesq̃ inunxere eo. Et cõtra pul/monis ulcera cyathũ eius sorbere iusserũt. Itẽ aduersus tineas. Fit & ex ea oleum: quod pissileõ uocant: uehemẽtiores ad omĩa eadem usus. Cædri scobe serpẽtes fugari certum ẽ. Item baccis tritis cũm oleo si qui pungantur. Cædrides hoc est frutices cædri tussim sanant: urinã ciunt: al/uum sistunt: utiles ruptis: cõuulsis: spasticis: stranguriæ: uuluis admoti. Cõtra lepores marinos eadem quæ collectionibus supra ĩflãmationibusq̃. De galbano diximus neq̃ humidum neq̃ ari dum probatur: sed quale docuimus. Per se bibitur ad tussim ueterem: suspiria rupta cõuulsa. Im ponitur ischiadicis: lateris doloribus: panis: furunculis: corpori ab ossibus accedenti. Strumis: articulorꝫ nodis: dentium quo doloribus. Illinitur & cum melle capitis ulceribus. Purulẽtis isũ/ditur auribus cum rosaceo aut nardo. Odore comitialibus subuenit: & uuluæ in strangulatu: & stomachi defectu. Abortus nõ exeũtes trahit appositu uel suffitu. Item rãis hellebori circũlitũ atq̃ subiectum. Serpẽtes nidore urentium fugari diximus. Fugiunt & punctos galbano. Mede tur & a scorpione percussis. Bibitur & in difficili partu fauæ magnitudine ĩ uini cyatho: uuluasq̃ cõuersas corrigit. In myrrha ãt & in uino mortuos partus extrahit. Aduersat̃ & uenenis maxĩe toxicis cũ myrrha & uino. Serpẽtes oleo & spõdylio mixto tactu necat. nocer urinæ existimat̃.

De hãmoniaco & styrace: & spõdylio: & sphano: & terebintho: & cha mepite: et pityusa: et resinis: et picea: et lentisco. Ca. vi.

f Imilis hãmoniaci natura atq̃ lachrymæ probãdæ ut diximus mollit: calefacit: discutit: dis soluit. Claritati uisus in collyriis cõuenit. Pruritum: cicatrices: albugines oculorꝫ tollit. Dẽ tium dolores sedat: efficacius accẽsum. Prodest dispnoicis: pleureticis: pulmonibus: uesicis: uri/næ cruentæ: lyeni: ischiaticis potum. Sic et aluum soluit. Articulis et podagræ cum pari põde/re picis aut cæræ & rosaceo coctum. Maturat panos: extrahit clauos cum melle. Sic & duricias emollit. Lyeni cum aceto & cæra cypria uel rosaceo efficacissime imponitur. Lassitudines pungi cum aceto & oleo exiguoq̃ nitro utile. Et styracis natura in peregrinis arboribus diximus. Pla/cet præter illa quæ diximus: maxime pinguis: purus: albicãtibus fragmẽtis. Medetur tussi: fau cibus: pectoris uitiis: uuluæ præclusæ duricia ue laborãti. Cit mẽses potu: appositu q̃ aluũ mol lit. Inuenio potu modico tristiciã animi resolui: largiore cõtrahi. Sonitus auriũ emendat infusu: strumas illitu neruorꝫq̃ nodos. Aduersatur uenenis: quæ frigore nocent: ideo et cicutæ. Spon dylion una demõstratum. Infunditur capitibus phreneticorꝫ: et lethargicorꝫ. Itẽ capitis dolori/bus lõgis. Cum uetere oleo bibitur et in iocinerꝫ uitiis: morbo regio: comitialibus: orthopnoi/cis: uuluarꝫ strãgulatione: quibus & suffitu prodest. Aluum mollit. Illinitur ulceribus serpenti/bus cum ruta. Flos auribus purulentis efficaciter infunditur. Sed succus cũ exprimitur: integen/

dus eſt:quoni ī mire appetitur a muſcis & ſimilibus. Radix deraſa & in fiſtulas cōtecta callū eaꝝ
derodit. Auribus quoq; inſtillatur cū ſucco. Datur & ipſa cōtra morbum regiū:ut in iocineris ui
tio & uuluaꝝ. Capillos criſpos facit peruncto capite. Sphagnos ſiue ſphacos ſiue bryon:& ī gal/
lia(ut indicauimus naſcitur uuluis inſidentium utilis. Itē genibus & fœminum tumoribus mixtus
naſturtio & aqua ſalſa tritus. Cū uino aut reſina ſuccus potus urinam pellit celerrime. Hydropi/
cos inanit cū uino & iunipero tritus & potus. Terebinthi folia & radix collectionibus imponun/
tur. Decoctū eoꝝ ſtomachū firmat. Semē in capitis dolore bibit̄ in uino:& cōtra difficultatē uri
næ. Ventrē leniter emollit. Venerem excitat. Piceæ & laricis folia trita & decocta in aceto dēti
um dolori ꝓſunt. Cinis corticū intertrigini & ambuſtis. Potus aluum ſiſtit. Vrinā mouet. Suffi
tu uuluas corrigit. Piceæ folia priuatim & iocineri utilia ſunt drachne pōdere in aqua mulſa po/
ta. Siluas eas dūtaxat quæ picis reſinæq; gratia radūtur utiliſſimas eſſe phthiſicis:aut qui longa
ægritudine nō recolligunt uires ſatis cōſtat. Et illū cæli aera plus ita q̄ nauigationē ægyptiam
ꝓficere plus q̄ lactis hærbidos per mōtiū æſtiua potus. Chamepitis latine a iuga appellat̄:di
citurq; propter abortus ab aliis rbus terræ. Cubitalibus ramis:flore pinus & odor̄. Altera bre
uior & incuruæ ſimilis Tertia eodem odor̄:& ideo noīe quoq; paruula collicula craſſitudīe digy
tali:foliis ſcabris:exilibus:albis:in petris naſcēs. Omēs hærbæ:ſed ꝓpter cognationē nois nō
differēdæ. Proſūt aduerſus ſcorpionū ictus. Itē iocineri illitæ cū palmis aut cotoneis. Renibus
& ueſicæ decoctū eaꝝ cū farina hordeacea. Morbo quoq; regio & urinæ difficultatibus ex aqua
decoctæ bibūt̄. Nouiſſima cōtra ſerpētes ualet cū melle. Sic & appoſita uuluas purgat. Sangui
nem dēſatum extrahit pota. Sudores facit punctis ea. Peculiariter renibus utilis eſt. Fiunt ex ea
& hydropicis pilulæ cū ficu aluum trahētes. Lūboꝝ quoq; dolorē uictoriati pondere in uino fi/
nit:& tuſſim recētem. Mortuos partus ex aceto cocta potaq; eiicere ꝑtinus dicitur. Cū honore
& pityuſa ſimili de cā dicet̄:quā qdam in titymali genere numerāt. Frutex eſt ſimilis piceæ flor̄
paruo purpureo. Bilē & pituitam per aluum detrahit. Radix decocti hemina aut ſeminis lingua
in balanis. Folia in aceto decocta furfures cutis emēdant. Māmas quoq; mixto rutæ decocto &
tormina:& ſerpētiū ictus:& in totū collectiones incipiētes. Reſinā e ſupradictis arboribus gi/
gni docuimus:& genera eius & nationes in rōne uini ac poſtea in arboribus. Cuius ſūmæ ſpeci/
es duæ:ſicca & liquida. Sicca quæ e pinu & picea fit. Liquida e terebintho:larice:lentiſco:cupſ/
ſo. Nā & eæ ferunt in aſia & ſyria. Fallūtur q eādem putāt eſſe e picea atq; larice. Picea enī pin/
guē & ſuccoſam fūdit. Larix gracilem ac mellei liquoris uirus redolentē. Medici liquida raro utū
tur & in ouo fere:Larice ꝓpter tuſſim ulceraq; uiſceꝝ. Nec pinea magnope in uſu. Cæteris nō
niſi coctis. Et coquēdi genera ſatis demōſtrauimus. In arboꝝ differentia placet terebīthina odo
ratiſſima atq; leuiſſima nationum cypria. & ſyriaca utraq; mellis attici colore. Sed cypria carno/
ſior:ſicciorq;. In ſicco genere quærūt ut ſit cādida:pura:perlucida. In omi aūt ut mōtana potiuſ
q̄ cāpeſtris. Itē aquilonia q̄ ab alio uento. Reſoluitur reſina ad uulneꝝ uſus & malagmata oleo
in potiones amygdalis amaris. Natura in medendo cōtrahere uulnera:purgare:diſcutere collec
tiones:item pectoris uitia. Terebinthina illinitur & eadem callida mēbroꝝ doloribus ſpaſticiſq;
illinitur in ſole:totiſq; corporibus. Māgonum maxime cura ad gracilitatem emēdādam:ſpatiis
ita laxantium cutē per ſingula mēbra:capacioraq; ciboꝝ facienda corpora. Proximū locū opti/
net e lentiſco. Ineſt ei uis aſtringendi. Mouet & ante cæteras urinā. Reliquæ uentrē emolliūt.
Cruda cōcoquūt. Tuſſim ueterem ſedant. Vuluæ onera extrahūt etiā ſuffitæ. Priuatim aduerſā
tur uiſco. Panos & ſimilia cū ſeuo taurino & melle ſanant. Palpebras lentiſcina cōmodiſſime re/
plicat. Factis quoque utiliſſima:& auribus purulētis:item in pruritu genitalium. Pinea capitis
uulneribus optime medet̄.

De pice ſpiſſa & liqda:& palimpiſſa:& piſſaſphalcos:& zopiſſa:& tæda:& lētiſco. Ca. vii.

p Ix quoq; unde & quibus cōficeretur mōis indicauimus. Et eius duo genera. Spiſſū liqdūq;
Spiſſaꝝ utiliſſima medicinæ eſt brutia:quoniā pinguiſſima & reſinoſiſſima utraſq; præbet
utilitates. Ob id magis rutila q̄ cæteræ. Id enim quod ī hoc adiiciūt ex maſcula arbore me
liorem eſſe:nō arbitror poſſe intelligi. Picis natura ex calfacit:explet. Aduerſatur priuatim ce/
raſtæ morſibus cū polenta. Item anguinæ cū melle. Diſtillationibus & ſternutamentis. Pituitis
aurium infūditur cū roſaceo. Illinitur cū cæra. Sanat lichenas. Aluum ſoluit:Excreationes pec/
toris adiuuat eligmate aut illita. Tōſillis cū melle. Sic & ulcera purgat. Explet cum uua paſſa &
axungia. Carbūculos purgat:& putreſcētia ulcera. Quæ uero ſerpūt cum pineo cortice aut ſul/
phure. Phthiſicis etiā cyathi mēſura quidā dederūt:& cōtra ueterem tuſſim. Rhagadas ſedis &
pedum:panoſq; & ungues ſcabros emēdat. Vuluæ duritias & cōuerſiones odore. Itē lethargi/
cos:ſtrumas. Item cū farina hordeacea & pueri impubis urina decocta ad ſuppurationē ꝑducit.
Et ad alopecias ſicca pice utuntur. Ad znulieꝝ māmas brutia ex uino ſubferuefacta cum poline
farraceo q̄ calidiſſimis impoſitis. Liquida pix oleūq; quod piſſeleon uocāt queādmodū fieret di/
ximus. Quidam iteꝝ decoquūt:& uocāt palimpiſſa. Liquida anginæ pungūtur intuſ & uua. Ad

auriũ dolores: claritatem oculorꝫ: oris circũlitiones suspiriosas: uuluas: tussim ueterem. Et crebras excreationes pectoris: spasmos: tremores: opisthotonos: paralyses: neruorꝫ dolores praestantissimũ. Ad canũ & iumentorꝫ scabiem. Est & pissasphaltos mixta bitumini pice: naturaliter ex apolloniatarꝫ agro. Quidam ãt ipsi miscẽt præcipuũ ad scabiem pecorꝫ remediũ. Aut si foetus mammas læserit. Maturꝫ optimũ ex eo qđ cũ feruet: innatat. Zopissam eradi nauib⁹ diximus cæra marino sale macerata. Optima hæc a tyrocinio nauiũ. Addiť ãt in malagmata ad discutiendas collectiones. Tædæ decoctæ in aceto dentium dolores efficaciter colluũt. Lentisci & arbores & semẽ & cortex & lachryma urinam ciunt: aluũ sistunt. Decoctũ eorꝫ ulcerib⁹ quæ serpunt fotu. Illiniť in humidis & igni sacro: gingiuas colluit. Folia dentib⁹ in dolore atteruť. Mobiles decocto colluunť. Capillũ tingunt. Lachrymas sedis uitiis ꝓdest: cũ quid siccari excalfieri ue opus sit. Decoctum & e lachryma stomacho utile ructũ & urinam mouẽs: qđ & capitis dolori cũ polenta illiniť. Folia uero tenera oculis inflammatis illinuť. Item mastice lentisci replicãdis palpebris: & ad exterendã cutem in facie & smegmata. Adhibeť & sanguinẽ reiiciẽtibus: tussi ueteri: & ad omnia quæ hãmoniaci uis. Medeť & attritis ptibus siue oleo e semine eius facto cæræq; mixto: siue foliis ex oleo decoctis: siue cũ aqua utilia foueanť. Scio Democritũ medicũ in ualitudine cõsidiæ. M. Seruilii cõsularis filiæ omnem curationem austerã recusantis diu efficaciter usum lacte caprarꝫ: quas lentisco pascebat.

De platano & fraxino & acere & alba populo & ulmo & tilia & sambuco & iunipero Capitulum. viii.

p Latani aduersanť uespertilionibus. Pilulæ earꝫ in uino potæ. xiiii. pondere omnibus serpentiũ & scorpionũ uenenis medenť. Item ambustis tusæ aut cũ aceto acri magisq; scyllitino sanguinem omnem sistũt: & lentiginem & carcinomata. Melãdrias quoq; ueteřs addito melle emẽdant. Folia & cortex illinuť collectionibus & suppurationib⁹: & decoctũ eorꝫ. Corticis ãt in aceto dẽtium remediũ est. Folia eorꝫ tenerrima in uino albo decocta oculorꝫ. Lanugo foliorꝫ & aurib⁹ & oculis inutilis. Cinis pilularꝫ sanat ambusta igni uel frigoř. Cortex e uino scorpionũ ictus restinguit. Fraxin⁹ quam uim aduersus scorpiones haberet indicauim⁹: Semẽ foliis eius inest: quæ medeť iocineris & lateris doloribus in uino. Aquã quæ subit cutem extrahũt. Corpus obesum leuãt onere sensim ad maciem reducenda: iisdem foliis cũ uino tritis ad uirium portionẽ: ita ut puero quinq; folia tribus cyathis denť. Robustiorib⁹ septem folia quinq; cyathis uini. Nõ omittendũ ramẽta eius & scobẽ a qbusdam cauenda prædici. Aceris radix cõtusa iocineris dolorib⁹ utilissime imponiť. Populi albæ uuarꝫ in unguentis usum exposuimus. Cortex potus ischiadicis & stranguriæ ꝓdest. Foliorꝫ succus calidus auriũ dolori. Virgam populi ĩ manu tenẽtibus intertrigo nõ metuať. Populus nigra efficassima habeť: quæ in creta nascitur. Comitialibus semẽ ex aceto utile. Fũdit illa & resinam exiguã: qua utunť ad malagmata. Folia podagris in aceto decocta imponuť. Humor e cauis populi nigræ effluens uerrucas papulasq; ex attritu odoratus tollit. Populi ferũt in foliis guttã: ex qua apes ꝓpolin faciũt. Gutta quoq; aquæ ꝓpolis ex aqua remediũ q̃ efficax est. Vlmi & folia & cortex & rami uim habẽt spissandi & uulnera cõtrahendi. Corticis utiq; interior tilia lepras fedat: & folia ex aceto illita. Corticis denarii pondus potũ in hemina aquæ frigidæ aluũ purgat. Pituitasq; & aquas priuatim trahit. Imponiť & collectionibus lachryma. Et uulneribus ambustisq; decocto fouere ꝓdest. Humor in folliculis arboris huius nascẽs cuti nitorem inducit: faciemq; gratiorem præstat. Cauliculi foliorꝫ primi uino decocti tumores sanant: extrahuntq; p fistulas. Idẽ præstãt & tiliæ cortices. Multi corticem cõmãducatum uulnerib⁹ utilissimũ putant. Folia trita aqua aspersa pedũ tumori. Humor quoq; e medulla uti diximus castratæ arboris effluens: capillũ edidit capiti illitus: defluentesq; cõtinet. Arbor tilia leniter tusa ad eadem fere utilis est: atq; oleaster. Folia ãt tantũ in usu: & ad infantiũ ulcera in ore. & cõmanducata & decocta urinã ciunt: mẽses sistunt illita: sanguinẽ pota dtrahũt. Sambucus habet alterꝫ genus magis siluestre: qđ græci chameacten: alii hellon uocãt multo breuius. Vtriusq; decoctũ ĩ uino ueteri foliorꝫ uel seminis uel radicis ad cyathos binos potũ stomacho inutile est: aluo detrahẽs aquam. Refrigerat ẽt inflammationem: maxime recentis ambusti. Et canis morsum cũ polẽta mollissimis foliorꝫ illitis. Succus cerebri collectiones priuatimq; membranæ: quæ circa cerebrꝫ est: lenit infusus. Acini eius infirmiores q̃ reliqua tingũt capillũ poti acetabuli mẽsura. Vrinam mouẽt. Foliorꝫ mollissima ex oleo & sale eduť ad pituitã bilemq; detrahendam. Ad omnia efficacior quæ minor. Radicis eius in uino decocti duo cyathi poti hydropicos exinaniũt. Vuluas emolliũt. Has & foliorũ decocto insidentiũ. Caules teneri minoris sambuci in patinis cocti aluũ soluũt. Resistũt folia & serpentiũ ĩctibus in uino pota. Podagris cũ seuo hircino uehementer ꝓsunt cauliculi illiti. Iidemq; in aqua maceranť: ut ea sparsa pulices necenť. Foliorꝫ decocto si locus spargať: muscæ necanť. Boa appellať morbos papularꝫ cũ rubẽt corpora: sambuci ramos uerberať. Cortex interior tritus ex uino albo potus aluum soluit. Iuniperus uel ante cætera omnia excalfacit:

extenuat:cædro aſſimiliſ.Et eiuſ duo genera.Altera maior:altera minor.Vtraque accēſa ſerpē
tes fugat.Semen ſtomachi pectoris lateris doloribus utile.Inflāmationes algoreſque diſcutit.
Tuſſes cōcoquit & duritias.Illitum tumores ſiſtit.Itē aluum:baccis ex uino nigro potis.Itē uē
tris tumores illitis.Miſcetur & antidotis oxyporis:Vrinas cit.Illinitur & oculis in epiphoris.
Datur cōuulſis:ruptis;torminibus:uuluis:iſchiadicis cū uino albo potū pilulis quaternis.aut de
coctis uiginti in uino.Sūt qui & perungant corpus e ſemine eius in ſerpētium metu.

De ſalice:& amerina:& uitilibus:& eriſtro. Ca.viii.

ſ Alicis fructus ante maturitatē in araneam abit.Sed ſi prius colligatur ſanguinē reiicienti/
bus prodeſt.Corticis e ramis primis cinis clauū & callū aqua mixta ſanat.Vitia cutis ī facie
emēdat:magis admixto ſucco ſuo.Eſt aūt triū generꝝ.Vnū arbor ipſa exudat gūmi mō.Alterū
manat in plaga cum flore exciſo cortice trium digytorꝝ magnitudine.Hic ad purganda quæ ob/
ſtent oculis.Item ad ſpiſſanda quæ opus ſunt:ciendamque urinam:& ad omēs collectiones ītuſ
extrahendas.Tertius ſuccus eſt detrūcatione ramorꝝ a falce diſtillans.Ex iis ergo aliquis cū ro/
ſaceo in calice punico calfactus auribus infūditur.Vel folia cocta & cū cæra trita imponūtur itē
podagricis.Cortice & foliis in uino decoctis foueri neruos utiliſſimū.Flos tritus cū foliis furfu/
res purgat in facie.Folia cōtrita & pota intemperantiam libidinis cōercent:atque ī totū auferūt
uſum ſæpius ſūpta.Amerinæ nigræ ſemen cū ſpuma argenti pari pōdere a balneo illitum pſilo
thrum eſt:Nō multū a ſalice uitilium uſu diſtat uitex:foliorꝝ quoque aſpectu:niſi odore gratior
eſſet.Sed græci ligon uocant:alii agnon:quoniam matronæ in theſmophoriis atheniēſium ca/
ſtitatem cuſtodientes iis foliis cubitus ſibi ſternūt.Duo genera eius.Maior in arborē ſalicis mō
aſſurgit.Minor ramoſa foliis candidioribus lanuginoſis.Prima arborꝝ florem mittit cū purpu/
reo:quæ candida uocatur.Nigra:quæ tantum purpureū.Naſcūtur in paluſtribus campis.Se/
men potum uini quēdam ſaporem habet:& dicitur febres ſoluere.Et cū ungantur oleo admixtū
ſudorem facere:ſic & laſſitudines diſſoluere.Vrinā ciunt & mēſes.Caput tentant uini mō:nā &
odor ſimilis eſt.Inflationes pellūt in inferiora.Aluum ſiſtūt.Hydropicis & lyenibus perq̃ꝫ uti
les.Lactis ubertatem faciunt.Aduerſantur uenenis ſerpētium:maxime quæ frigus inferūt.Mi
nor efficacior ad ſerpentes.Bibitur ſeminis drachma in uino uel poſca:aut duabus foliorꝝ tenerri
morꝝ.Illinūtur & utræqꝫ aduerſus araneorꝝ morſus uel punctis tantum.Suffitu quoqꝫ aut ſub/
ſtratu fugant uenenata.At uenereæ rei impetus inhibēt.Eoqꝫ maxime phalāgiis aduerſantur:
quorꝝ morſus genitale excitat.Capitis dolorem ex ebrietate ſedant cū roſaceo flos teneriqꝫ cau/
liculi.Seminis decoctum uehementiorem capitis dolorem diſſoluit fotu:& uuluā etiā ſuffitu uel
appoſitu.Purgat aluum cū pulegio & melle potum.Vomicas panoſqꝫ difficile cōcoquentes cum
farina hordeacea mollit.Lichenas & lentigines cū aphronitro & aceto ſemen ſanat:& oris ulcera
& eruptiones cū melle.Teſtiū cū butyro & foliis uitiū.Rhagadas ſedis cū aqua illitum.Luxatis
cū ſale & nitro & cæra:& ſemine & folio.,Additur in malagmata neruorꝝ & podagras .Semē in
ſtillatur in oleo decoctum capiti in lethargia & phreneſi.Virgam qui in manu habeāt aut cīctu:
negantur intertriginem ſentire.Ericen græci uocāt fruticē nō multum ab ilice differentē colore
roris marini:& pene folio.Hoc aduerſari ſerpētibus tradūt.Geniſta quoqꝫ uinculi uſum præ/
ſtat.Flores apibus gratiſſimi.Dubito an hæc ſit quā græci auctores ſparton appellauere:cū ex
ea lina piſcatoria apud eos factitari docuerim.Et nunqd hāc deſignauerit Homerus:cum dixit
Nauium ſparta diſſoluta:Nōdum enī fuiſſe africanū uel hiſpanū ſpartū in uſu certum eſt.Et cū
ſutiles fierent naues:lino tamen non ſparto unq̃ꝫ ſutas.Semē eius quod græci eodē noīe appel
lant:in folliculis paſſiolorꝝ mō naſcēs purgat hellebori uice drachma & dimidia pota ī aquæ mul
ſæ cyathis quattuor ieiunis.Ramis ſimiliter frōde ī aceto maceratis pluribus diebus & tuſis ſuc
cum dant iſchiadicis utilem cyathi unius potu.Quidā marina aqua macerare malūt: & infūdere
clyſtere.Perungūtur eodem ſucco iſchiadici addito oleo.Quidā ad ſtranguriam utūtur ſemīe.
Geniſta tuſa cū axungia genua dolentia ſanat.Myricem quā & tamaricē uocat Leneus ſimilē ſco
pis amerinis.Sanari dicit ea carcinomata in uino decocta tritaqꝫ cū melle illita.Arbitrātur qdam
hanc eſſe tamaricam.Sed ad lyenem præcipua eſt:ſi ſuccus eius expreſſus ī uino bibat̃.Adeoqꝫ
mirabilem eius autipathiā cōtra ſolū hoc uiſcerꝝ faciunt:ut affirment:ſi ex ea alueis factis bibāt
ſues ſine lyene inueniri.Et ideo hoī ſplenetico cibū potūqꝫ dāt in uaſis ex ea factis.Grauis autē
auctor in medicina uirgam ex eadem fractā:ut neqꝫ terram neqꝫ ferrum attingeret:ſedare uen/
tris dolores aſſeuerauit impoſitam:ita ut tunica cinctuqꝫ corpori apprimeret̃.Vulgus infœlicē
eam arborem appellat:ut diximus:quoniam nihil ferat:nec feratur unq̃ꝫ.Corinthus & quæ cir/
ca eſt regio:brianeam uocat.Eiuſqꝫ duo genera facit.Silueſtrē plane ſterilem:alterā mitiorē.
Hæc fert in ægypto ſyriaqꝫ etiā abūdanter lignoſum fructum:maiorē galla:aſpum guſtu:quo
medici utūtur uice gallæ:& in cōpoſitionibus quas antheras uocant.Lignum aūt & flos & folia
& cortex in eoſdem uſus adhibentur q̃ꝫq̃ꝫ remiſſiora.Datur ſanguinē reiiciētibus cortex tritus:
& cōtra ꝓfluuia fœminarꝝ:cœliacis quoqꝫ.Idem tuſus impoſituſque collectioneſ omēſ inhibet.

Foliis exprimitᷣ succus. Ad hæc eadem & in uino decoquuntᷣ. Ipa uero adiecta melle grangrenis illinātᷣ. Decoctū eoꝝ in uino potū uel impositum cū rosaceo & cæra sedat. Sic & epinyctidas sanant. Ad dentiū dolorē auriumq́ꝫ decoctū eoꝝ salutare est: radix ad eadem: similiter folia. Hec ampli⁹ ad ea quæ serpunt: imponuntᷣ cum polenta. Semē drachmæ pōdere aduersus phalangias & araneos bibitᷣ. Cum altiliū uero pingui furunculis imponitᷣ. Efficax & cōtra serpētium ictus: præter ꝗ̃ aspidū. Necnō morbo regio: phthiriasi: lendibusq́ꝫ decoctū infusum prodest. Abundantiam ꝑ mulieꝝ sistit. Cinis arboris ad omnia eadē ꝓdest: si bouis castrati urinæ immisceatᷣ: uel in potu: uel in cibo uenerē finiri. Carboq́ꝫ ex eo genere urina ea ĩstinctus i umbra conditᷣ. Idem cū libeat accendere: resoluitᷣ. Magi & id ex spadonis fieri urina tradiderunt.

De uirga sanguinea: & silere: & ligustro: & alno: & hedera: & cystho: & cisso: & erythrano: & chamecisso: & milace: & de clematida Cap. x.

n Ec uirga sanguinea fœlicior habetᷣ. Cortex eius interior cicatrices quæ præsana uere aperit. Sileris folia illita fronti capitis dolores sedant. Eiusdē semen tritū in oleo phthiriases coercet. Serpentes & hūc fruticem refugiunt: baculumq́ꝫ rustici ob id ex eo gerunt. Ligustrū eadē arbor est: quæ in oriente cypros: suos in europa usus habet. Succus eius neruis articulis algoribus: folia ubiq́ꝫ ueteri ulceri cū salis mica: et oris exulcerationi ꝓsunt. Acini cōtra phthiriasin: item cōtra intertrigines: folia ue. Sanant et gallinaceoꝝ pituitas acini. Folia alni ex feruēti aqua certissimo remedio sunt tumori. Hederæ genera. xx. demonstrauim⁹. Natura omniū ĩ medicina anceps. Mentē turbat: et caput purgat largius pota. Neruis intus nocet. Iisdē neruis adhibita foris ꝓdest. Eadē natura quæ et aceto ei est. Omnia genera eius refrigerant. Vrinaꝫ ciunt potu. Capitis dolorē sedant: præcipue cerebro: continentiq́ꝫ cerebꝝ membranæ utiliter mollibus impositis foliis cū aceto et rosaceo tritis et decoctis addito postea rosaceo oleo. Illinuntᷣ āt fronti et decocto eoꝝ fouetᷣ os: caputq́ꝫ perungitᷣ. Lyeni et pota & illita ꝓsunt. Decoquuntᷣ et cōtra horrores febriū: eruptionesq́ꝫ pituitæ: aut in uino terunt. Corymbi quoq́ꝫ poti uel illiti lyenem sanant: iocinera āt illiti. Trahunt et mēses appositi. Succus hederæ tedia nariū graueolentiāq́ꝫ emendat: præcipue albæ satiuæ. Idem infusus narib⁹ caput purgat. Efficacius addito nitro infunditᷣ ēt purulentis auribus: aut dolentibus cū oleo. Cicatricibus quoq́ꝫ decorem facit: ad lyenes efficacior albæ est ferro calefactus. Satisq́ꝫ est acinos sex uini cyathis duobus sumi. Acini quoq́ꝫ ex eadē alba terni in aceto mulso poti tineas pellunt. In qua curatione uētri quoq́ꝫ imposuisse eos utile est. Hederæ: quā chrisolarion appellamus: baccis aurei coloris uiginti in uini sextario tritis ita ut terni cyathi potentᷣ: aquā quæ cutem subierit: ꝑ urinā educit. Erasistratus eiusdē acinos. v. tritos in rosaceo oleo: calefactosq́ꝫ in cortice punico instillauit dentiū dolori a cōtraria aure. Acini q croci succū habēt: præsumpti potu a crapula tutos præstant. Item sanguinē excreantes aut tormini⁹ laborantes. Hederæ nigræ cādidiores corymbi poti steriles ēt uiros faciunt. Illinitᷣ decocta in uino omniū ulceꝝ generi: ēt si cacoetæ sint. Lachryma hederæ psilothꝝ est: phthiriasinq́ꝫ tollit. Flos cuiuscūq́ꝫ generis triū digytoꝝ carptu dysentericos & aluū citā emendat in uino austero bis die potus. Et ambustis illinitᷣ utiliter cū cæra. Denigrant capillū corymbi. Radicis succus in aceto potus cōtra phalangias prodest. Huius quoq́ꝫ ligni uase spleneticos bibentes sanari inuenio. Et acinos terunt: moxq́ꝫ comburūt & ita illinunt ambusta prius ꝑfusa aqua calida. Sunt q & incidant succi gratia: eoq́ꝫ utantᷣ ad dētes erosos: frangiq́ꝫ tradunt ꝓximis cæra munitis: ne ledantᷣ. Gummi ēt in hedera quærunt: qd ex aceto utilissimū dentib⁹ ꝓmittunt. Græci uicino uocabulo ciston appellant fruticē maiorem tymo foliis ocimi. Duo eius genera. Flos masculo rosace⁹: fœminæ albet. Ambo ꝓsūt dysentericis & solutionibus uētris in uino austero trinis digytis flore capto: & similiter bis die poto. Vlceribus ueterib⁹ & ambustis cū cæra: & ꝑ se oris ulcerib⁹. Sub his maxime nascitᷣ hypocistos: quā ĩter hederas dixim⁹. Cissos erythranos ab iisdem appellatᷣ similis hederæ: coxendicibus utilis e uino pot⁹: itē lūbis: tātāq́ꝫ uim accipiunt: ut sanguinē urina detrahant. Itē chamecisson appellant hederā nō attollentē se a terra. Et hec cōtusa in uino acetabuli mēsura lyeni medetᷣ. Folia ambustis cū axungia. Milax quoq́ꝫ: q & autophoros cognominatᷣ: similitudineꝫ hederæ habet: tenuioribus foliis. Coronā ex eo factā impari folioꝝ numero aiunt capitis doloribus mederi. Quidā duo genera milacis dixere. Alteꝝ immortalitati ꝓximū cōuallibus opacis candentē. Alteꝝ comantib⁹ acinoꝝ corymbis cōtra uenenata omnia efficacissimis: in tm̄ ut acinoꝝ succo infantibus sepe stillato nulla postea uenena nocitura sint. Alteꝝ genus culta amare: & in iis gigni nullius effectus. Illam eē milacē priorē: cuius lignū ad aures sonare diximus. Similē huic aliq clematida appellauerunt repente ꝑ arbores geniculatā & ipsam. Folia eius lepram purgant. Semen aluum soluit acetabuli mensura in aquæ hemina aut aqua mulsa. Datᷣ ex eadem causa & decoctum eius.

De harundine: & papyro: & hebeno. & rhododendro: de rusen: & hydro: & canchry & sabina: & selagine: & samulo: & gummi medicinis Cap. xi.

b Arundinis genera.xxix.demõstrauimns nõ aliter euidentiore illa natura quam cõtinuis iis
uoluminibus tractamus.Siquidẽ harũdinis radix cõtrita & imposita filicis stirpẽ corpore ex
trahit.Item harũdinẽ filicis radix.Ex quo plura genera fecimus.Illa quæ in iudæa syriaqꝫ nasci/
tur odoꝝ unguẽtoꝝqꝫ cã urinã mouet cũ gramine aut apii semine decocta.Cit & mẽstrua admo
tu.Medet̃ cõuulsis duobus obolis pota:iocineri:renibus:hydropi:tussi etiã suffitu: magisqꝫ cũ
resina.Furfuribus ulceribusqꝫ manãtibus cũ myrrha radix decocta.Excipit̃ & succus eius:fitque
elaterio similis.Efficacissima aũt in omĩ harundine quæ ꝓxima radici.Efficacia & genicula.Harũ
do cypria quæ donax uocat̃ cortice cinere alopecias emẽdat.Itẽ putrescentia ulcera. Foliis eius
ad extrahẽdos aculeos utũtur.Efficacius & cõtra ignes sacros:collectionesqꝫ oẽs.Vulgaris ha/
rundo extractoriam uim habet:& recẽs tusa:nõ in radice tantũ.Multũ enim & ipsam harundinẽ
ualere tradũt.Medetur & luxatis:& spinæ doloribus radix in aceto illita.Eadem recẽs trita & ĩ
uino pota uenerem cõcitat.Harũdinũ lanugo illita auribus obtũdit auditum.Cognita res est in
ægypto de harundine.Papyro præcipuæ utilitates cũ inaruerit:ad laxãdas siccãdasqꝫ fistulas:
& in tumescẽdo ad introitũ medicamẽtoꝝ apiendas.Charta quæ fit ex ea cremata inter caustica
est.Cinis eius ex uino potus sõnum facit.Ipsa ex aqua imposita callũ sanat.Ne in ægypto quidẽ
nascit̃ hebenus ut docuimus.Nec tractamus in medicina alienos orbes.Nõ omittetur tñ ꝓp/
ter miraculum.Scobem eius oculis unice mederi dicũt.Lignoqꝫ ad cotẽ trito cũ passo caliginem
discutit.Ex aqua uero & radice albugines oculoꝝ.Item tussim pari mõ dracũculi radicis cũ adiec
to melle.Hebenũ medici & inter erodentia assumũt.Rhododẽdros ne nomẽ quidẽ apud nos in
uenit latinum.Rhododaphnen uocãt aut nerium.Miꝝ folia eius quadrupedũ uenenũ esse.Ho/
mini uero cõtra serpẽtes præsidium:ruta addita & e uino pota.Pecus etiã & capræ si aquã bibe/
rint:in qua folia ea maduerint:mori dicũtur.Nec rhus latinũ nomẽ habet:cũ in usum pluribus
mõis ueniat:Nã & hærba est siluestris.foliis myrti:cauliculisqꝫ breuibus:quæ uenena & tineas
pellit:& frutex excoriarius appellat̃:subrutilus:cubitalis:crassitudine digytalis.Cuius aridis fo
liis & malicorio coria perficiũtur.Medici aũt rhoicis utũtur ad contusa.Itẽ cœliacos & sedis ul/
cera:aut quæ phagedenas uocãt:trita cũ melle & illita cũ aceto.Decoctum eoꝝ instillatur auri/
bus purulẽtis.Fit & stomachice decoctis ramis ad eadem quæ ex moris: sed efficacior admixto
alumine.Illiniturqꝫ eadem hydropicoꝝ tumoribus.Rhus quæ erythros appellat̃ frutex est:&
huius fruticis semẽ uim habet astringẽdi refrigerãdiqꝫ.Aspergit̃ ꝑ sale obsoniis.Aluos soluit:
omẽsqꝫ carnes cũ silphio suauiores facit.Vlceribus medet̃ manãtibus cũ melle.Aspitati linguæ
percussis:liuidis:desquamatis eodem mõ.Capitis ulcera ad cicatricem celerrime ꝑducit: & fœ/
minaꝝ abũdantiã sistit cibo.Erythrodanus quã aliqui ereuthodanũ uocãt:nos rubiã:qua tĩgũ/
tur lanæ pellesqꝫ perficiũtur in medicina urinam ciet.Morbũ regium sanat ex aqua mulsa:Et li/
chenas ex aceto illita.Et ischiadicos & palyticos ita ut bibẽtes lauẽtur quottidie.Radix semẽqꝫ
trahũt mẽses.Aluũ sistũt:& collectiones discutiũt.Cõtra serpẽtes rami cũ foliis ĩponũt̃. Folia
& capillũ tingunt.Inuenio apud quosdã morbũ regium sanari hoc frutice:etiã si adalligatus spec
tetur tantum.Distat ab eo qui alisson uocatur foliis tantũ & ramis minoribus.Quippe nomẽ ac
cepit ꝙ a cane morsos rabiem sentire nõ patit̃ potus ex aceto adalligatusqꝫ. Miꝝqꝫ ẽ quod addi
tur:insaniam cõspecto eo omĩo frutice sanari.Tingentibus & radicula ramos præparat:quã stru
thion uocari diximus a græcis.Medetur morbo regio ipsa decocta & ius potum:itẽ pectoris ui
tiis.Vrinã ciet:aluum soluit:& uuluas purgat.Quã ob rẽ aureũ poculum medici uocant. Ea &
ex melle ꝓdest magnifice ad tussim.Orthopnoe coclearis mẽsura.Cũ polenta uero & aceto le/
pras tollit.Eadem cũ panace & capparis radice calculos frangit:pellitqꝫ.Panos discutit cũ farina
hordeacea uino decocta.Miscetur & malagmatis & collyriis claritatis cã.Ad sternutamenta uti
lis inter pauca.Lyeni quoqꝫ ac iocineri.Eadẽ pota denarii unius põdere ex mulsa aqua suspirio/
sos sanat.Sic & pleureticos:& oẽs lateris dolores.Apocyni semen ex aqua frutex est:folio he/
deræ:molliore tamẽ & minus lõgis uiticulis:semine acuto:diuiso:lanuginoso:graui odore.Ca/
nes & oẽs quadrupedes necat in cibo datum.Est & rosmarinũ.Duo genera eius.Alteꝝ sterile:
alteꝝ cui & caulis & semen resinaceum:quod cãchrys uocatur.Foliis odor thuris.Radix uulne/
ra sanat uiridis imposita & sedis ꝓcidentia cõdylomata hemorroidos.Succus & fruticis & radi/
cis morbũ regium:& ea quæ repurgãda sunt.Oculoꝝ aciem exacuit.Semẽ ad uetera pectoris
uitia datur potui.Et ad uuluas cũ uino & pipere.Mẽses adiuuat.Podagris illinitur cũ erinea fa/
rina.Purgat & lẽtigines:& quæ excalfaciẽda sunt:aut cũ sudor quærẽdus illitum.Itẽ cõuulsis.
Auget & lac in uino potum.Item radix.Ipsa hærba strumis cũ aceto illinitur:ad tussim cũ mel/
le prodest.Canchrys multa genera habet ut diximus.Sed hæc quæ ex rore supradicto nascitur
si fricetur:resinosa est. Aduersatur uenenis & uenenatis:præter anguibus.Sudorẽ mouet tor/
mina discutit.Lactis ubertatem facit.Hærba sabina brathy appellata a græcis duoꝝ generꝝ est.
Altera amaraci similis folio est:altera cupresso.Qua ex re qdam creticã cupressũ dixerũt:utilis
in suffitus pro thure assumitur.In medicamẽtis uero duplicato pondere eosdem effectus habere

quos cynnamū tradiť. Collectiões minuit: & nomas cõpescit. Illita ulcera purgat. Part⁹ emortuos apposita extrahit & suffitu. Illinit igni sacro & carbūculis. Cū mele & uino pota regio morbo medeť. Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ sanari tradūt. Similis herbæ huic sabinæ ē selago appellata. Legiť sine ferro dextra manu p tunicā: qua sinistra manu exuiť uelut furante: cādida ueste uestito pureq̧ lotis nudis pedib⁹ sacro facta pri⁹ q̃ꝫ legať: pane uinoq̧. Fertur in mappa noua. Hanc cõtra omnē pniciem habendā ꝓdider druidæ gallorum: & cõtra omnia oculorum uitia fumū eius ꝓdesse. Idem samolū herbā nominauere nascentē in humidis. Et hāc sinistra manu legi a ieiunis cõtra morbos suū boumq̧: nec respicere legentem. nec alibi q̃ꝫ i canali deponere: ibiq̧ cõterere poturis. Gummi genera diximus. Ex iis maiores effectus melioris cuiusq̧ erunt. Dentibus inutiles sunt. Sanguinē coagulant: & ideo reiicientibus sanguinem ꝓsunt: item ambustis: arteriæ uitiis. Inutilem urinā ciunt: amaritudines hebetant astrictis cæterisq̧. Ex amygdala amara ē spissandiq̧ uirib⁹ efficacior. Habet excalfactorias uires. Præponunť āt prunorum & cerasorum ac uitium. Siccant illitæ & astringunt. Ex aceto uero infantiū lichenas sanant. Prosunt & tussi ueteri: quattuor obolis in mixto potis. Creduntur & colorē gratiorē facere: ciborumq̧ appetentiā: et calculosis ꝓdesse cum passo potæ. Oculorum et uulnerum inutilitatibus maxime conueniunt.

De spina ægyptia: & spina alba: & acanto: & acatia Cap. xii.

a B spina ægyptia spinæ arabicæ laudes in odorum loco diximus: & ipsa spissat: stringitq̧ distillationes omnes: & sanguinis excreationes: mensiumq̧ abundantiā: ēt nunc radice ualentior Spinæ albæ semen contra scorpiones auxiliať. Corona ex ea imposita capitis dolores minuit. Huic similis ē spina illa: quā græci acanthon uocāt minoribus multo foliis aculeatis p extremitates & harenosa lanugine obductis. Qua collecta ēt uestes quædam bombicinis similes fiunt in oriente. Ipsa folia uel radices ad remedia opisthotoni bibunť. Est & acaciæ spina. Fit in ægypto alba nigraq̧ arbore: item uiridi: sed longe melior est priorib⁹. Fit & in gallatia tenerrima spinosior arbore. Semen omniū lenticulæ simile: minore ē tm̄ & grano & foliculo. Colligiť autumno ante collectu nimio ualidius. Spissať succus ex foliculis aqua cælesti pfusis: mox in pila tusis exprimiť origanis: tūc densať in sole mortariis in pastillos. Fit ex foliis minus efficax. Ad coria pficienda semine ꝓ galla utunť. Foliorum succus & galatiacæ acaciæ nigerrimus improbať item q̄ ualde ruffus. Purpurea aut leucophea: & q̃ facillime diluiť. Vis sūma ad spissandū refrigerandūq̧ est. Oculorum medicamentis ante alias utiles. Lauanť in eos usus pastilli: ab aliis torrenť: ab aliis capilli tinguť. Sanant ignē sacrum. Vlcera q̃ serpunt: & humida uitia corporis: collectiões articulos contusos: peruiones: pterygia. Abundantiam mensium fœminis sistunt: uuluāq̧ & sedē ꝓcidentem: item oculos: oris uitia & genitaliū.

De uulgari spina & siluestri: & de syrisceptro: & de apendice spina: et pyracantho: et paliuro: aquifolia et taxo et rubis medicinæ Cap. xiii.

u Vlgaris quoq̧ hæc spina: ex qua uenæ fulloniæ impleť: radicis usus habeť. Per hispanias qdem multi et inter odores et ad unguenta utunť illa aspalathum uocāntes. Est sine dubio hoc nomine spina siluestris ĩ oriente (ut diximus) cādida magnitudine arboris iustæ. Sed & frutex humilior atq̧ spinosus. In syria et rhodiorum insulis: quā alii syrisceptrū: alii adiapsathеū siue dipsacon siue diacheron uocāt. Optimus q̄ minime ferulaceus: rubeus: et in purpurā uergens detracto cortice: nasciť plurib⁹ locis: sed nō ubiq̧ odoratus. Quam uim haberet cælesti arquu in eū innixo: diximus. Sanat tetra oris ulcera: et ozenas: genitalia exulcerata: aut carbunculantia: item rhagadia: inflationes potu. Discutit et strangurias cortex. Sanguinē reddentib⁹ medetur decoctū eius. Aluū sistit cortex. Similia pstare siluestrem quoq̧ putant. Spina ē appendix appellata: qm̄ baccæ puniceo colore in ea appendices uocanť. Hæ crudæ p se et aridæ in uino decoctæ aluū citant: ac tormina cõpescunt. Pyrachanti baccæ cõtra serpentium ictus bibunť. Paliuris quoq̧ spinæ genus ē. Semē eius afri zurā uocant: cõtra scorpiones efficacissimū: item calculosis et tussi. Folia astrictoriā uim habēt. Radix discutit panos: collectiones: uomicas: urinas trahit pota. Decoctū eius potū in uino aluū sistit. Serpentib⁹ aduersať: radix præcipue datur in uino. Alioqn folia cõtusa addito sale articulorum morbis ĩponunt. Prosunt baccæ purgatiõi fœminarum: cæliacis: dysentericis: ac cholericis. In uino potæ aluū sistunt. Radix decocta et illita extrahit infixa corpori. Vtilissima ē & luxatis tumoribusq̧. Aquifolia arbor ĩ domo aut uilla sata ueneficia arcet. Flore eius aquā glaciari Pythagoras tradit. Itemq̧ baculum ex ea factum in quoduis animal emissum ēt si citra ceciderit defectu mittentis: ipsum p sese recubitu ꝓpius adlabi: tam præcipuam naturā inesse arbori. Taxi arboris fumus mures necat. Nec rubos ad maleficia tm̄ genuit natura: ideoq̧ ex eis mora bestiis uel hominib⁹ cibos dedit. Vim habent siccandi: astringēdi. Gingiuis: tõsillis: genitalibus accomodatissimi. Aduersanť serpentiū scelerratissimis hemorrhoidi & præsteri flos aut mora. Scorpionū uulnera sine collectionū periculo iũgunt. Vrinā ciunt. Caules eorum tunduť teneri: exprimiťq̧ succus mox sole cogiť ĩ crassitudinē

mellis singulari remedio cōtra mala oris oculorumq; sanguinem excreātes: anginas: uuluas: sedes: cœliacos potus aut illitus. Oris quidem uitiis etiā folia cōmanducata ꝓsunt: & ulceribus manā tibus: aut qbuscūq; in capite illinūtur cardiacis. Vel sic p se imponūt̃ a māma sinist a. Itē stoma chi doloribus: oculisq; ꝓcedentibus. Instillatur succus eorum & auribus. Sanat cōdylomata cū ro saceo cærato. Calculorum ue ex uino decoctū uel præsentaneū remedium est. Itē p se in cibo sūpti cymæ mō: aut decocti in uino austero labātes dentes firmāt. Aluū sistūt & profluuia sanguinis Dysentericis prosūt. Siccantur in umbra ut cinis crematorum uuā ꝛ̃primāt. Folia quoq; arefacta & cōtusa iumētorum ulceribus utilia tradūtur. Mora quæ in iis nascūt̃ uel efficaciorē stomachicē præ buere q̃ satiua morus. Eademq; cōpositione uel cū hypocistide tantū & melle bibūtur in chole ra: & a cardiacis: & contra araneos. Inter medicamenta quæ styptica uocāt: nihil efficatius rubi mora ferentis radice decocta in uino ad tertias ptes: ut colluātur eo oris ulcera & sedis foueant̃. Tātaq; uis est: ut spōgiæ ipsæ lapidescant. Alterum genus rubi est in quo rosa nascitur. Gignit pi lulam castaneæ similem: præcipuo remedio calculosis. Alia ē cynorhoda: quā proximo dicemus uolumine.

De cynobato & idæo rubo: & rhāno: & lycio: & sarcocolla: & oporice medicinæ. Ca. xiiii.

c Ynobaton quā alii cynospaston alii neurospaston uocāt folium habet uestigio hoīs simile. Fert & uuā nigram: in cuius acino neruum habet: unde neruuspastus dicitur. Alia est cap pari: quā medici cynobaton appellauerūt. Huius thyrsus ad remedia splenis & inflationes con ditus ex aceto māditur. Neruus eius cū mastice chia cōmāducatus os purgat. Ruborum rosa alo pecias cū axungia emēdat. Mora capillū tingunt cū omphacino oleo. Flos mori p messes colligi tur. Candidus pleureticis præcipuus ex uino potus: itē cœliacis. Radix ad tertias decocta aluū sistit & sanguinē: item dētes collutos decocto. Eodē succo fouētur sedis atq; genitalium ulcera. Cinis e radice deprimit uuam. Idæus rubus appellatus est: quoniā in ida non alias nascitur. Est aūt tenerior ac minor rarioribus calamis inocētioribusq; sub arborum umbra nascens. Huius flos cū melle epiphoris illinitur & ignibus sacris. Stomachicisq; ex aqua bibēdus datur. Cætera eadē præstat quæ supradicta. Inter genera ruborum rhamnos appellatur a græcis candidior & frutico sior. Is floret ramos spargens rectis aculeis nō ut cæteri aduncis: foliis maioribus. Alterum genus eius siluestre nigrius & quadātenus rubēs. Fert ueluti folliculos. Huius radice decocta in aqua fit medicamētum: quod uocat̃ lycium. Semē secūdas trahit. Alterq; ille cādidior astrīgit magis refrigerat: collectionibus & uulneribus accomodatior. Folia uero utriusq; & cruda & decocta il linuntur cum oleo. Lycium præstantius e spina fieri tradūt: quam & pyxacanthon chironiam uo cant: quales in indicis arboribus diximus: quoniā lōge præstātissimū existimat̃ indicum. Coquū tur in aqua tusi rami: radicesq; sūmæ amaritudinis æreo uase fere per triduū. Iterumq; exempto li gno donec mellis crassitudo fiat. Adulterat̃ amaris succis: etiam amurca ac felle bubulo. Spuma eius ac flos qdem oculorum medicamētis additur. Reliquo succo faciem purgat: & psora sanat: ero sos angulos oculorum: ueteresq; fluctiones: aures purulentas: tōsillas: gingiuas: tussim: sanguinis excreationes fabæ magnitudine deuoratum. Aut si ex ulceribus fluat: illitum rhagadas: genita lium ulcera. Attritus ulcera recētia & serpētia ac putrescentia. In naribus clauos: suppuratiōes. Bibitur & a mulieribus in lacte contra profluuia. Indici differentia glebis extrinsecus nigris in tus ruffis: cum fregeris: cito nigrescentibus. Astringit uehementer cū amaritudine. Ad eadem omia utilis est: sed præcipue ad genitalia. Sūt qui & sarcocollā & spinæ lachrymā putent pollini thuris similem cū quadam acrimonia dulcem. Cū uino tusa sistit fluctiones. Illinitur isātibus ma xime. Vetustate & hæc maxime nigrescit. Melior quo cādidior. Vnū etiānum arborum medicinis debetur nobile medicamētū: quod oporicē uocant. Fit ad dysentericos stomachiq; uitia ī cēgio musti albi lento uapore decoctis malis cotoneis quinq; cū suis seminibus: puniceis totidē: sorbo rum sextario & pari mēsura eius quod rhun syriacon uocāt: croci semūcia. Coqtur usq; ad crassi tudinē mellis. His subnectem⁹ ea quæ græci cōicatiōe noīu; ī ābiguo fecere an ne arborum essēt.

De chamedrye & camedaphne: & chamelea: & chamesice: & chameci sso: & chameleuce: & chamecypisso: & āpeloprafo: & stachye: & clinopodio: & cē tunculo: & clematide ægyptia medicinæ. Ca. xv.

c Hamedrys hærba est: quæ latine trixago dicitur. Aliqui eam chameropē: alii teucriā ap pellauere. Folia hēt magnitudine mentæ: color̃ & diuisura quercus. Alii serratam: & ab ea serram inuentam esse dixere: flore pene purpur̃o. Carpitur prægnās succo. In petrosis aduersus serpētium uenena potu illituq; efficacissima. Item stomacho tussi ue tustæ pituitæ in gula cohæ rescenti: ruptis: cōuulsis: lateris doloribus. Lyenem cōsumit. Vrinam & mēses cit. Ob id incipi entibus hydropicis efficax: manualibus scopis eius in tribus heminis aquæ decoctis usq; ad ter tias. Faciūt & ex ea pastillos terentes eam ex aqua ad supradicta. Sanat & uomicas & uetera ulce ra uel sordida cū melle. Fit & uinū ex ea pectoris uitiis. Foliorum succus cū oleo caliginē oculorum di scutit. Ad splenē ex aceto sumitur. Excalfacit perunctiones: Chamedaphne unico ramulo est cu

bitali fere:folio tenui lauri ſimilitudine.Semē rubens admixtū foliis illinit̃ capitis dolorib⁊ re/
cens.Ardores refrigerat.Ad tormina cū uino bibit̃.Menſes ſuccus eius & urinā cit potu:par
tuſq̃ difficiles in lana appoſituſ.Chamelea ſimilitudinē folioꝝ oleæ habet.Sūt āt ei mora odo
rata:in petroſis naſcens palmi altitudinē nō excedens.Aluum purgat.Detrahit pituitā bilēq̃
foliis in duab⁊ ptibus abſcinthii decoctis:ſuccoq̃ eo cū melle poto.Foliis īpoſitis & ulcera pur
gant̃.Aiunt ſiquis añ ſolis ortū capiat:dicatq̃ ad albugines oculoꝝ ſe capere:adalligata diſcuti
id uitium.Quoquo modo collectā iumentoꝝ pecoꝝq̃ oculis ſalutarem eē.Chameſice lentis
folia habet nihil ſe attollentia:in aridis petroſiſq̃ naſcens.Claritati oculoꝝ & cōtra ſuffuſiones
utiliſſima:& cicatrices caligines muriculas nubeculas ī uino cocta:inuncta.Vuluæ dolores ſe/
dat appoſita in linteolo.Tollit & uerrucas omniū generꝝ illita.Prodeſt & orthopnoicis.Cha/
meciſſos ſpicata ē tritici modo ramulis qnis fere folioſa:cū floret exiſtimari pōt alba uiola radi
ce tenui.Cuius bibūt ſchiadici folia trib⁊ obolis:in uini cyathi duob⁊ ſeptē dieb⁊ admodū ama
ra potione.Chamaleucē apd nos farranū ſiue farfugiū uocāt.Naſcit̃ ſec⁊ fluuios:folio populi:
ſ3 ampliore.Radix eius īponit̃ carbonibuſ cupreſſi:atq̃ is nidor p infundibulū imbibit̃ in uete
re tuſſi.Chamepeuce laricis foliis ſimilis lūboꝝ & ſpinæ doloribus ꝓpitia ē.Chamecypariſſos
herba ex uino pota cōtra uenena ſerpentiū omniū ſcorpionūq̃ pollet.Ampelopraſon in uinetiſ
naſcit̃:foliis porri:ructu grauis.Contra ſerpentiū ictus efficax.Vrinā & mēſes cit:eruptiones
ſanguinis p genitale inhibet potū impoſitūq̃.Dat̃ & a partu mulieribus:& cōtra canis morſu3
Ea quoq̃ q̄ ſtachys uocat̃:porri ſimilitudinē habet:longioribus foliis pluribuſq̃:& odoris iu
cundi:coloriſq̃ in luteū inclinati.Pellit menſtrua.Clinopodion:qđ alii clinopicton:alii zopy/
rocheron:alii encimoides appellant:ſerpillo ſimilē:ſurculoſam palmi altitudine.Naſcit̃ in pe/
troſis:orbiculato folioꝝ ambitu:ſpetiem lectipedū præbens.Bibit̃ ad conuulſa rupta ſtrargu/
ria:ſerpentiū ictus:itē decocti ſuccus.Nunc ſubtexemus herbas mirabiles qdē:ſed minus cla/
ras:nobilibus inſequentia uolumina dilatis.Itali centūculū uocant roſtratis foliis ad ſimilitudi/
nē capitis penulaꝝ iacentē in aruis:græci āt clematidem.Eſt eius egregius effectus ad ſiſten/
dam aluū in uino auſtero.Idem ſanguinem ſiſtit tritus cū oxymelite:aut aquæ calidæ cyathis
quinq̃ denarii unius pōdere.Sic & ad ſecundas mulieꝝ efficax.Sed græci clamatidas & alias ha
bent:unā quā aliq echiten uocant:alii laginem:nōnulli tenue3 ſcamoniā:& pedales folioſos:ñ
diſſimiles ſcamoneæ ramos habet:niſi ꝙ nigriora minoraq̃ ſunt folia.Inuenit̃ in uineiſ aruiſq̃
Eſtur uſu ut olus cū oleo & ſale.Aluū cit.Eadē a dyſentericis cū lini ſemine in uino auſtero ſor
bet̃.Folia epiphoris imponūt̃ cū polenta:ſuppoſito udo linteolo.Strumas impoſita ad ſuppu/
rationē pducunt:deinde axūgia adiecta pcurant:item hemorrhoidas cū oleo uiridi.Phthiſicos
iuuant cū melle.Lactis quoq̃ ubertatē faciunt in cibi ſumpta.Et infantibus illita capillū alunt
Ex aceto dentiū dolores ſedant.Venerē ſtimulant.Eſt & alia clematis ægyptia cognomine:q̄
ab aliis daphnoides:ab aliis polygonoides uocat̃ folio lauri lōgo:tenuiq̃:aduerſus ſerpentes
ac priuatim aſpides ex aceto pota efficax.Aegyptus hāc maxīe gignit.

De aron:& dracūculo:& dracontio:& eri:& millefolio:& herba eiuſdē nominis:&
pſeudouunio:& myrrhi:& onobryche medicinæ Cap.xvi.

e St & aron:de qua inter bulbos dixim⁊ magnæ cū dracuntio litis.Quidā enim eē dixerunt
eandē.Glaucias ſatu diſcreuit.dracuntiū ſilueſtrē arū ꝓnuntiando.Aliq radicem aron ap/
pellauerunt:caulē uero dracuntiū:in totū aliū.Si modo hic eſt:q uocat̃ apd nos dracunculus.
Nanq̃ aros radicē nigrā in latitudinē rotundā habet:multo quoq̃ maiorē:& qua manus īplea
tur.Dracunculus ſubrutilā & draconis cōuoluti modo:unde ei & nomē.Quin & ipſi græci im
menſam poſuere differentiā.Semē dracunculi feruens mordaxq̃ tradendo:tantūq̃ ineſſe ei ui
rus ut olfactū grauidis abortū inferat.Aron miris laudibus extulere:primū in cibis fœminarū
præferentes:qm̄ mas dulcior eēt:& ī coquendo lentior:pectoriſq̃ uitia purgaret.Aridū im/
poſitione inſperſum aut eligmate:urinā & menſes cieret.Sic & in oxymelite potum ſtomacho
interraneis exulderatis ex lacte ouillo bibendū.Ad tuſſim in cinere coctū ex oleo đdere.Alii
coxere in lacte:ut decoctū biberet̃.Epiphoris elixum impoſuere:item ſugillatis tonſillis.Ex
oleo hemorrhoidū uitio infudere:lentigines ex melle illinentes.Laudauit Cleophantus & pro
antidoto cōtra uenena pleureticis:peripneumonicis quoq̃ & tuſſientibus.Semē intritum cum
oleo aut roſaceo infundens aurium dolori Dieuches.Cleophantus tuſſientibs aut ſuſpirioſis &
orthopnoicis & purulenta excreantibus farina pmixtum in pane cocto dedit.Diodotus phthi/
ſicis e melle eligmate & pulmonis uitiis:oſſibus ēt fractis impoſuit.Partus omniū animalium
extrahit naturæ circūlitum.Succus radicis eius cū melle attico:oculoꝝ caligines:ac ſtomachi
uitia diſcutit:tuſſi3 đcocti ius cū melle.Vlcera omniū generꝝ ſiue phagedenæ ſint:ſiue carcino
mata:ſiue ſerpāt:ſiue polypi in naribus:ſuccus mire ſanat.Folia ābuſtis ꝓſunt ex uino & oleo
cocta.Aluum inaniunt ex ſale & aceto ſumpta.Etiam luxatis cocta cū melle ꝓſunt.Item arti/
culis podagricis cū ſale recentia uel ſicca.Hippocrates quaſlibet ad collectiōes cū melle impo/

ſcit ad mēſes trahendos ſeminis uel radicis drachmæ duæ in uini cyathis duobus ſufficiūt. Eadē
potio ſi a partu nō purgātur: & ſecunda trahit. Hippocrates & radicem ipſam appoſuit. Dicūt &
in peſtilentia ſalutarem eſſe in cibis. Ebrietatē diſcutit. Serpētes nidore cū crematur priuatimq;
aſpides fugat. aut inebriat: ita ut torpētes inueniantur. Perunctos quoq; areo aut laureo oleo fu
giunt. Ideo & contra ictus dari potu in uino nigro putāt utile. In foliis ari caſeus optime ſeruari
traditur. Dracūculus quē dixi hordeo matureſcēte effoditur luna creſcēte. Omio habētem ſer/
pentes fugiunt. Ideo percuſſis ꝓdeſſe in potu aiūt maiorē ut & mēſes: ſi ferro nō attingatur: ſi/
ſtat. Succus eius & auriū dolori prodeſt. Id aūt quod græci dracōtion uocant triplici effigie mi/
hi demōſtratum eſt foliis betæ: nō ſine thyrſo: flore purpureo. Hoc ē ſimile aro. Alii radice lō
ga ueluti ſignata articuloſaq; mōſtrauere tribus omio cauliculis. Folia eius ex aceco decoq con/
tra ſerpētium ictus iubētes. Tertia demōſtratio fuit folio maiore ꝗ cornus: radice harundinea:
totidem ut affirmabāt geniculata nodis: quot haberet ānos totidem eſſe folia. Hi ea ex uino uel
aqua cōtra ſerpētes dabant. Eſt & eris quæ in eadem ægypto naſcit̃ ſimilis aro: minor tantū mi
noribuſq; foliis: & utiq; radice: quæ tamē oliuæ grādis magnitudinē implet. Alba geminū cau/
lem: altera unum tātum emittēs. Medetur utraq; ulceribus manātibus: item combuſtis ac fiſtu
lis. Collyrio imixta & nomas ſiſtūt: decoctaꝝ ī aqua & poſtea tritaꝝ roſaceo addito. Sed unum
miraculum ingens: cōtacto genitali cuiuſq; fœminini ſexuſ aīal in ꝑniciē agi. Myriophylō quod
noſtri millefolium uocāt caulis eſt tener. Similis eſt fœniculo plurimis foliis: unde & nomen ac
cepit. Naſcitur in paluſtribus: magnifici uſus ad uulnera. Cū aceto bibitur ad difficultates urinæ
& ueſicæ: & ſuſpiria: præcipitatiſq; ex alto. Efficaciſſima eadē ad dētium dolores. Hetruria hoc
noīe appellat hærbam in pratis tenuem: a lateribus capillamenti mō folioſā: eximii uſus ad uul
nera: boū neruos abſciſſos uomere ſolidari ea: rurſuſq; iūgi addita axūgia affirmāſ. Pſeudobunio
napi folia habet: fruticās palmi altitudine. Laudatiſſima in creta. Cōtra tormina atq; ſtrāguriā:
lateꝝ præcordioꝝq; dolores bibuntur rami eius quinis cyathis e niue. Myrrhis quā alii myrrhi
zam alii myrrhā uocant ſimillima eſt cicutæ. Caule foliiſq; & flore minor tātum & exilior: cibo
nō inſuauiſ. Cit mēſtrua & partus cū uino. Aiūt quoq; eādem potam in peſtilentia ſalutarē eſſe.
Subuenit & phthiſicis in ſorbitione. Auiditatem cibi facit: Vlcera in facie aut capite ſuccus eius
in aqua triduo maceratæ ſanat. Onobrychis folia habet lentis lōgiora paulo: florem rubētem:
radicem exiguā & gracilem. Naſcitur circa fōteſ. Siccata in farinæ modū & inſpſa uino albo ſtrā
gurias finit. Aluū ſiſtit. Succus eius punctis cū oleo ſudores mouet.

De coriaceſia: & callicia: & menaide: & aliis xxiii. & medicinis eaꝝ quas quidā ma
gicas eſſe dicūt: & de cōſidia: & de aproſſi: & reciduis morboꝝ. Ca. xvii.

i N promiſſo hærbaꝝ mirabilium occurrit aliqua dicere & de magicis. Quæ enim mirabili/
ores ſunt? Primi eas in noſtro orbe celebrauere Pythagoras atq; Democrituſ cōſnctari ma
gos. Coriaceſiam & calliciam Pythagoras qua aquā glaciari tradit: & quaꝝ mentionem apud ali
os nō reperio: nec apud eum alia de his. Idem menaidem appellat & nomine alio corinthadem:
cuius decocto in aqua ſucco protinus ſanari ictus ſerpētiū ſi foueātur dicit. Eūdemq; effuſum in
hærba qui ueſtigio cōtigerint: aut forte reſpſi fuerint inſanabiles perire: mōſtrifica ꝓrſus natu
ra ueneni præterq; cōtra uenena. Ab eodem Pythagora aproxis appellat̃ hærba: cuius radix e
lōginquo cōcipiat ignes ut naptha: de qua in terræ miraculis diximus. Idē tradit. Si q morbi hu
mano corpori acciderint florente aproxi: ꝗuis ſanatos admonitionē eoꝝ ſentire quotiēs florer̃
eam cōtigerit: & frumētum: & cicutā: & uiolam ſimilem cōditionem habere. Nec me fallit hoc
uolumē eius a quibuſdam Cleemporo medico aſcribi. Pythagoræ uero eſſe pertinax fama antiq
taſq; uendicant. Et id ipſum auctoritatem uoluminibuſ affert: ſi qs alius curæ ſuæ opus illo uiro
dignū iudicauerit. Quod feciſſe ſcimus Cleempoꝝ: cū & alia ſuo ex noīe ederet quis credet? De
mocriti certe chirocineta eſſe cōſtat. At in iis ille poſt pythagorā magoꝝ ſtudioſiſſimus quanto
portētoſiora tradit? Aglaopotin hærbā quæ admiratione hoīum ꝓpter eximiū colorem accepe
rit nomē: in marmoribus arabiæ naſcētē perſico latere. Qua de cā & marmaritiden uocari. Ma
gos utiq; ea uti: cū uelint deos euocare. Achemenidon colore eſt electri ſine folio naſcēs ī tar/
daſtilis indiæ. Cuius radix in paſtillos digeſta in dieq; pota in uino noxii ꝑ cruciatus nocte confi
teantur omīa ꝑ uarias numinū imaginationes. Eandem hippophoruadē appellat: quoniā equæ
præcipue caueāt eam. Theombrotion xx. ſchœnis a Choaſpe naſci pauonis picturis ſimilē odo
re eximio. Hāc aūt a regibuſſperſaꝝ comedi aut bibi cōtra omīa corpoꝝ īcōmoda: ſtabilitatēq;
mētis & iuſticiæ uocari. Eandē deniq; ſemniona potētiæ maieſtate appellari. Aliā deīde abamā
tidem armeniæ cappadociæq; alūnam. Ac admota leones reſupinari cū hiatu laxo. Noīs cauſā
eſſe ꝙ cōteri nequeat. Arianidem in arianis gigni igneam colore. Colligi cū ſol in leone ſit. Hu
ius tactu puncta oleo ligna accendi. Theriocarna in cappadocia & miſcia naſcēte: omēs feras tor
peſcere: nec niſi hyenæ urinæ aſperſu recreari. Ethiopida in meroe naſci. Ob id & meroidem ap
pellari: folio lactucæ: hydropicis utiliſſimā e mulſo potā. Ophiuſā in elephātine eiuſdē æthio/

pi æ liuidã: difficileq; aspectu: qua pota terrorē minasq; serpentiũ obseruauari: ita ut mortē sibi eo metu cõsiscant: ob id cogi sacrilegos illã biber. Aduersari ãt ei palmeũ uinũ. Thalassegle n indũ amnē inueniri: q̃ ob id nomine alio potamautis appellat̃. Hac pota lymphari homines ob seruantib⁹ miraculis. Theangelida ĩ libano syriæ dicteo cretæ montib⁹ & babylone & susis pri dis nasci: qua pota magi diuinent. Gelotophyllida in bactris & circa borysthenē. Hæc si bib. tē cũ myrrha & uino: uarias obseruari spēs: ridendiq; finem non fieri ni potis nucleis pineæ nucis cũ pipere & melle in uino palmeo. Syssitieterida a conuictu in pside nominari: q̃m hilarent̃ illa eadē ꝓtomedia: qua primatũ apd reges optineant. Casignetē: q̃m secũ ipsa nascat̃: nec cũ ullis aliis herbis. Eandē Dionysio nymphadem: q̃m uino mire cõueniat. Heliathen uocãt in themi syriaca regione & ciliciæ montib⁹ maritinis: folio myrti. Hac cũ adipe leonino decocta addito croco & palmeo uino perungi magos & psaꝝ reges: ut fiat corp⁹ aspectu iucundũ. Ideo eandē heliocallidē nominari. Hermesias ab eodē uocãt ad liberos generãdos pulchros bonosq;. Nõ herba: sed compositio e nucleis pineæ nucis tritis cũ melle myrrhe croco uino palmeo: postea admixto theõbrotio & lacte bibere generat̃ os iubet: & a cõceptu puerperas ꝑtum nutrientes ita fieri excellẽtes animo & forma: atq; bonos. Haꝝ omniũ magica quoq; uocabula ponit. Ad iecit his Apollodorus assectator eius herbã eschynomenē: q̃m appropinquante manu folia cõ traheret. Aliam crocidē: cuius tactu phalangia morerent̃. Crateias oenotheridem: cuius asper su e uino feritas omniũ animaliũ mitigaret̃. Anacãpserotem celeber arte grãmatica paulo ante cuius omnino tactu r̃dirent amores uel cũ odio deposita. Et abũde sit hacten⁹ attigisse insignia magoꝝ in iis herbis: alio de his aptiore dictur⁹ loco.

De eriphia & lanaria & stracioti medicinæ Cap. xviii.

e Riphiam multi ꝓdidere. Scarabeũ hæc in habena habet sursum deorsumq; decurrentē cũ sono hedi: unde & nomē accepit. Hac ad uocē nihil præstantius eē tradũt. Herba lanaria ouib⁹ ieiuniis data: lactis abundantiã facit. Eq; nota lactoris uulgo ē plena lactis: qđ degustatũ uomitiones cõcitat. Eandē hanc aliq eē dicunt: & alii similē illi: quã militarē uocant: q̃m uul nus ferro factũ nullũ nõ intra dies quinq; sanat ex oleo imposita. Celebrat̃ ãt & a græcis stra tiotes. Est & ea in egypto tm̃: & inundatione nili nascit̃ aizoo similis: ni maiora haberet folia. Refrigerat mire: & uulnera sanat ex aceto illita: itē ignes sacros ac suppurationes. Sanguinem quoq; q defluit a renib⁹ pota cũ thure masculo mirifice sistit.

De herba q̃ nascit̃ in capite statuæ: & de herba de fluminib⁹: & herba lingua: & cri bro: & fimetis: & rhodora: & impia: & ueneris pectine: & nodia: & philanthropo: & canaria lappa: & tordyle: & đ gramine: & dactylo & foeno græco medicinæ Ca. xix.

h Erba in capite statuæ nata collectaq; alicuius in uestis panno: & alligata in lino russo capitis dolorē confestim sedare tradit̃. Herba quecũq; e riuis aut fluminib⁹ ante solis ortũ colle cta: ut nemo colligentē uideat: cõtra tertianas adalligata leuo brachio. ita ut æger qđ sit illud ignoret: tertianas arcer̃ tradit̃. Lingua herba nascit̃ circa fontes. Radix eius combusta & trita cũ adipe suis: adiiciunt ut nigra sit & sterilis: alopetias emendat unguentũ in sole. Cribro in li mite abiecto: herbæ intus extantes đcerptæ: adalligatæq; grauidis: ꝑtus accelerant: Herba q̃ gignit̃ supra fimeta ruris: cõtra anginas efficacissime pollet ex aqua pota. Herba iuxta quam ca nes urinam fundunt euulsa ne ferro attingat̃: luxatis celerrime medet̃. Rumbotinũ arborē de monstrauim⁹ inter arbusta. Iuxta hãc uiduam uite nascit̃ herba: quam galli rhodoram uocant: caulē habet uirgæ ficulneæ modo geniculatũ folia urtice in medio exalbida: eadē ꝓcedente tē pore tota rubentia: florem argenteũ: pcipua cõtra tumores feruoresq; & collectiones. Cũ axũ gia uero ueteri tusa: ita ut ferro nõ attingat̃: q punctus ē: si despuat ad suam dexteram ter: effi cacius remediũ eē aiunt: si tres quoq; triũ nationũ homines pungant dextrorsus. Herba impia uocat̃ incana: toris maris aspectu thysi mõ uestita atq; capitata. Inde alii ramuli assurgunt sua capitella gerentes: ob id impiam appellauer̃: q̃m liberi sup parentem excellant. Alii potius ita appellatam: ꝙ nullũ animal eã attingat: existimauere. Hæc inter duos lapides trita feruet: pci puo aduersus anginas succo lacte & uino admixto: miruq; tradit̃: nunq; ab eo morbo tẽtari qui gustauerint. Itaq; et suibus dari: quæq; medicamentum id noluerint haurir̃: eo modo interir̃. Sunt q et in auiũ nidis inseri aliquid ex ea putent: atq; ita nõ strangulari pullos auidius deuoran tes. Veneris pectinē appellant a similitudine pectinũ. Cuius radix cũ malua tusa omnia corpo ri infixa extrahit. Veternosa curat: q̃ exedum uocat̃. Nodia herba coriarioꝝ officinis ēt hilaris est: aliis ue. Nomas curat. Efficacissimãq; aduersus scorpiones eē potã in uino aut posca repio. Philantropon herbam græci appellant nasutem: q̃m uestib⁹ adherescat. Ex hac corona impo sita capitis dolores sedant̃. Nam quæ canaria appellat̃ lappa cum plantagine & millefolio trita ex uino carcinomata sanat: ternis dieb⁹ soluta. Medet̃ & suis hæc effossa sine ferro: & addita in colluuiem poturis uel ex lacte & uino. Quidã adiiciunt & fodientē dicere oportere: hæc ē her ba argemon: quã Minerua reppit suib⁹ is remedium: q đ illa gustauerit. Tordylen alii semen

filis esse dixerunt. Alii hærbã p se quã & sy con uocauerũt. Neq͡ʒ aliud de ea ꝓditũ inuenio q̃ i mõtibus nasci. Cõbustã potu ciere mẽses: & pectoris excreationes. Efficacior ẽ etiã nũc radice. Succo eius ternis obolis hausto renes sanari. Addi radicẽ eius & ĩ malagmata. Gramẽ ipsũ ẽ inter herbas uulgatissimũ. Geniculatis serpit internodiis: crebroq͡ʒ ab iis & excacumine nouas radices spargit. Folia eius in reliquo orbe in exilitatem fastigiantur. In pnaso tantũ hederacea specie densius q̃ usq͡ʒ fruticante: flore odorato cãdidoq͡ʒ. Iumẽtis hærba nõ alia gratior siue uiridis siue in fœno siccata. Tũditur aspsa aqua. Succũ quoq͡ʒ eius in pnaso excipi tradũt ꝓpter ubertatem. Dulcis enĩ hic est. In uicẽ eius in reliqua parte terraꝝ succedit decoctũ ad uulnera cõglutinanda: quod & ipsa hærba tusa præstat. Tuetq͡ʒ & ab inflãmationibus placat. Decocto adiicit uinum ac mel: ab aliqbus & thuris & piperis myrrhæq͡ʒ tertiæ portiones. Rursusq͡ʒ coquitur in æreo uase ad dentium dolores & epiphoras. Radix decocta ĩ uino torminibus medet & urinæ difficultatibus. Vlceribus uesicæ. Calculos frangit. Semẽ uehemẽtius urinã impellit. Aluũ uomitionesq͡ʒ sistit. Priuatim aũt draconũ morsibus auxiliatur. Sunt qui genicula ix. uel unius uel e duabus tribus ue hærbis ad hunc articuloꝝ numeꝝ inuolui lana succida nigra iubeãt ad r̃media strumæ panoꝝ ue. Ieiunum debere esse qui colligat. Ita ire ĩ domum absentis cui medeat: supuenientiq͡ʒ ter dicere ieiuno ieiunum medicamẽtum dare. Atque ita adalligare: triduoque id facer̃. Quod e graminum genere septẽ internodia habet: efficacissime capiti cõtra dolores adalligat. Quidã ꝓpter uesicæ cruciatus decoctum ex uino gramẽ ad dimidias e balneis bibi iubẽt. Sunt qui & aculeatum gramẽ uocãt trium geneꝝ cũ in cacumine aculei sint plurimũ: quod illi dactylõ uocãt: hos conuolutos naribus inserunt: extrahuntque sanguinis ciendi gratia. Altero quod est aizoo simile ad paronychia & pterygia unguium: & cum caro unguibus excreuerit utunt cũ axũgia. Ideo dactylõ appellãtes qa digytis medeatur. Tertium genus dactyli sed tenuis nascit ĩ parietibus aut tegulis. Huic caustica uis est. Sistit ulcera quæ serpunt. Gramen capiti circũdatum sanguinis e naribus fluctiones sistit. Camelos ãt necare tradit in babylonis regiõe id quod iuxta uias nascitur. Nec fœnogræco minor auctoritas: quod telin uocant: alii carphos. Aliq buceras: alii egoceras: quoniã corniculis semẽ est simile: nos siliciam: quod quomodo sereret suo loco diximus. Vis eius siccare: mollire: dissoluere. Succus decocti fœminaꝝ pluribus malis subuenit: siue duricia siue tumor: siue cõtractio sit uuluæ: fouẽtur: insidũt: infusum quoq͡ʒ ꝓdest. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & ĩpositũ medet: itẽ ex aceto. Sic iocineri decoctũ. Diocles difficile piẽtibus semẽ eius dedit acetabuli mẽsura tritũ in nouẽ cyathis sapæ ad tertias ptes bibere: ut q biberint in calida lauarẽt. Et in balneo sudãtibus dimidiũ ex relicto iteꝝ dedit: mox a balneo reliquũ ꝓ sũmo auxilio. Farinã fœnogræci cũ hordeo aut lini semie decoctam aqua mulsa cõtra uuluæ cruciatus subiecit. Itẽq͡ʒ ĩposuit imo uẽtri. Lepras lẽtigines sulphuris pari portione mixta farina curauit nitro ante præparata cute sæpius die illinẽs: pungiq͡ʒ præcipiens. Theodorus fœnogræco miscuit quartã ptem purgati nasturtii acerrimo aceto ad lepras. Damion fœnogræci semẽ acetabuli dimidia mẽsura cũ sapæ & aquæ nouẽ cyathis ad mẽses ciendos dedit potu. Nec dubitatur qn decoctũ eius utilissimũ sit uuluis interaneisq͡ʒ exulceratis: sicuti semẽ articulis atq͡ʒ præcordiis. Si uero cũ malua decoquat: postea addito mulso potus ante cætera uuluis interaneisq͡ʒ laudat. Quippe cũ uapor quoq͡ʒ decocti plurimũ prosit. Alaꝝq͡ʒ etiã grauiolentiã decoctũ fœnogræci semẽ emẽdat. Farina prurigines capitis furfuresq͡ʒ cũ uino & nitro celeriter tollit. In hydromelite aũt decocta addita axũgia genitalibus medetur: item panos: potidi: podagræ: chiragræ: articulis: carnibusq͡ʒ quæ recedũt ab ossibus. Aceto uero subacta luxatis. Illinit & lieni decocta ĩ aceto & melle tantum. Carcinomata subacta ex uino purgat. Mox addito melle psanat. Sũmit & sorbitio e farina ad pectus exulceratũ lõgãq͡ʒ tussim. Diu decoqtur: donec amaritudo desinat. Postea mel additur. Nũc ipsa claritas hærbaꝝ dicetur.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER .XXV. PROHEMIVM.

Natura Hærbaꝝ Sponte Nascentium. Ca. i.

1 IPSA QVAE NVNC DICETVR HAERBARVM claritas medicinæ tantum gratia gignẽte eas tellure: in admiratione curæ priscoꝝ diligentiæq͡ʒ animũ agit. Nihil ergo intẽtatum inexptumq͡ʒ illis fuit. Nihil deinde occultatum quod non prodesse posteris uellẽt. At nos elaborata iis abscõder̃ ac supprimere cupimus: & fraudare uitã etiã alienis bonis. Ita certe recõdunt qui pauca aliqua nouere: in uidentes aliis: & neminẽ docere in auctoritatem scientiæ est. Tãtum ab excogitãdis nouis ac adiuuãda uita mores absunt. Sũmũq͡ʒ opus ingenioꝝ diu

in hoc fuit: ut intra unumquemq; recte facta ueterꝝ perirent. At hercule singula quedā inuenta deorꝝ numero addidere: omniūq; uitā clariorē fecere cognominib⁹ herbarꝝ tam benigne gratiā memoria referente. Non æque hæc cura eorꝝ mira eēt in iis: q̃ satu blandiūt: aut cibo inuitant sed culmina quoq; montiū inuia & solitudines abditas omnisq; terræ fibras scrutati inuenere: qd quæq; radix polleret: ad quos usus herbarꝝ folia ptinerent: etiam quadrupedū pabulo intacta ad salutis usus uertentes.

Qui latine usus herbarꝝ scripserit: & q̃n ad romanos noticia earꝝ puenerit: et q primi græcorꝝ d his composuerit: et d herbarꝝ inuentione: et antiqua medicina: et quarꝝ minus exerceāt̃ earꝝ remedia: et d cynorbodo: et d dracūlo medicinæ Ca. ii.

m Inus hoc q̃ par erat: nostri celebrauere omniū utilitatū & uirtutū rapacissimi. Primusq; & diu solus idē ille. M. Cato omniū bonarꝝ artiū magister paucis dūtaxat atigit. Boum etiā medicamina nō omissa. Post eū unus illustriū tētauit. C. Valgius eruditione spectatus: imperfecto uolumine ad Diuū Augustū: inchoata ēt pfatione religiosa: ut omnib⁹ malis humanis illi⁹ potissimū principis semp medicet̃ maiestas. Ante cōdiderat solus apd' nos: qd equidē inueni: Pompei⁹ Lene⁹ Magni Pompeii libertus: quo primū tempore hāc scientiā ad nostros puenisse animaduerto. Nāq; Mithridates maxim⁹ sua ætate regū: quē debellauit Pompei⁹: omniū ante se genitorꝝ diligentissimus uitæ fuisse argumentis præterq; fama intelligit̃. Vni ei excogitatū quottidie uenenū bibere: præsumptis remediis: ut cōsuetudine ipsa innoxiū fieret. Primo inuēta genera antidoti: ex qbus unū ēt nomē eius retinet. Illius inuentū autumāt sanguinē pōticorꝝ miscere antidotis: q̃m ueneno uiuerent. Ad illū Asclepiadis medendi arte clari: uolumina cōposita extant: cū sollicitatus ex urbe roma pcepta p se mitteret. Illū solū mortaliū Mithridatē xxii. linguis locutū certū ē. Nec d subiectis gentib⁹ ullū hominē p interpretē appellatū ab eo ānis. lvi. qb⁹ r̃gnauit. Is ergo ĩ r̃liqua ĩgenii magnitudīe mediciē peculiariter curiosus ab hoīb⁹ subiectis: q fuere ps magna terrarꝝ: singula exquirens: scriniū cōmentationū harꝝ & exemplaria effectusq; ĩ archanis suis reliqt. Pōpeius āt omni r̃gia præda potitus: transferre ea sermone nostro libertū suū Leneū grāmaticæ artis doctissimum iussit. Vitæq; ita pfuit nō min⁹ qua reipublicæ uictoria illa. Præter hos græci auctores medicinæ pdidere: quos suis locis diximus. Ex iis Crateias: Dionysius: Metrodorus rōne blandissima: sed qua nihil pene aliud q̃ rei difficultas intelligat̃. Pinxere nāq; effigies herbarꝝ: atq; subscripsere effectus. Verꝝ & pictura fallax ē ex coloribus tā numerosis: præsertim in æmulatione naturæ: multūq; degenerat transcribētium sors uaria. Praeterea parꝝ ē singulas earꝝ ætates pingi: cū quadripartitis uarietatib⁹ anni faciē mutent. Quare cæteri sermone eas tradider̃. Aliq effigie qdē indicata & nudis qdē plerꝗ; nominibus defuncti: q̃m satis uidebat̃ potestates uimq; d monstrare querere uolentibus. Nec ē difficile cognitu. Nobis certe: exceptis admodū paucis cōtigit reliquas contemplari scientia Antonii Castoris: cui summa auctoritas erat ĩ ea arte nostro æuo. Visendo hortulo eius: ĩ quo plurimas alebat: cētesimum ætatis annū excedēs nullū corporis malū expertus ac ne ætate qdē memoria aut uigore concussis. Nec aliud mirata magis antiquitas reperiet̃. Inuenta iampridē rō ē prænuntians horas nō modo dies ac noctes solis lunæq; defectū. Durat t̃n tradita persuasio in magna pte uulgi ueneficiis & herbis id cogi. In eo nāq; fœminarꝝ scientiā præualere. Certe qd nō repleuere fabulis colchis Medea: aliæq;: In primisq; italica circe diis ēt ad scripta: ūde arbitror natū ut Aeschylus e uetustissimis in poetica re r̃fertā italiā herbarꝝ potentia pderet. Multiq; circeios agros ubi habitauit illa: in magno argumento etiamnū durante in marsis a folio eius orta gēte: quos eē domitores s̃pentium constat. Homer⁹ qdē prim⁹ doctrinarꝝ & antiquitatis parens: multus alias in admiratione Circes gloriā herbarꝝ ægypto tribuit: tū ēt cum rigaret̃ ægyptus illa nō āt eēt: postea fluminis limo inuecta. Herbas certe ægyptias ab regis uxore traditas suæ Helenæ plurimas narrat: ac nobile illud Nepenthes obliuionē tristitiæ ueniæq; afferens: & ab Helena utiq; omnib⁹ mortalib⁹ ppinandū. Primus āt omniū: quos memoria nouit: Orpheus d iis herbis curiosius aliqua pdidit. Post eū Museus & Hesiodus poliō herbā in quantū mirati sunt: diximus. Orpheus & Hesiodus suffitiones cōmendauer̃. Homerus & alias nominatim herbas celebrat: quas suis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus sapientia primus uolumē d earꝝ effectu composuit: Apollini: Aesculapioq;: & in totū diis immortalibus inuentione & origine assignata. Composuit & Democritus: ābo peragratis psidis arabiæ æthiopiæ ægyptiq; magis. Adeoq; ad hæc attonita antiquitas fuit: ut affirmaret ēt incredibilia dictu Xanthus hystoriarꝝ auctor in prima earꝝ tradidit occisum draconis catulū reuocatū ad uitā a parēte herba: quā balin nominat. Eadēq; tillonē quē draco occiderat: restitutū saluti. Et Iuba in arabia herba reuocatū ad uitā hominē tradit. Dixit Democritus: credidit Theophrastus eē herbā: cuius contactu illatæ ab alite: quam rettulimus: exiliret cuneus a pastoribus arbori adactus Quæ ēt si fide carent: admirationē tamē implēt: coguntq; confiteri multū eē: qd uero supersit Inde & plerosq; uideo existimare: nihil n̄ herbarꝝ ui effici posse. S; plurimarꝝ uires eē ĩcognitas

Quoꝝ numero fuit Herophilus clarus in medicina: a quo ferũt dictũ quaſdam etiã fortaſſis ca/
catas prodeſſe. Obſeruatum certe eſt inflãmari uulnera ac morbos ſuperuẽtu eoꝝ: qui pedibus
iter cõfecerint. Hæc erat ãtiqua medicina: quæ tota migrabat in græciæ linguas. Sed quare nũc
nõ plures noſcũtur cauſæ: niſi ꝙ eas agreſtes litteraꝝq; ignari experiũtur: utpote qui ſoli inter
illas uiuãt. Præterea ſecuritas quærẽdi obuia medicoꝝ turba. Multis etiã inuẽtis nõia deſunt.
ſicut illi quã rettulimus in frugum cura: ſcimuſq; defoſſã in angulis ſegetis præſtare ne qua uis ĩ
tret. Turpiſſima cã raritatis: quod etiã q ſciũt: demõſtrare nolũt: tanq; ipſis pituꝝ ſit quod tra/
diderint aliis. Accedit rõ inuentionis anceps. Quippe etiã in reptis: alias inuenit caſus: alias (ut
uere dixerim) deus. Inſanabilis ad hoſce annos fuit rabidi canis morſus: pauorẽ aquæ: potuſque
omĩs afferens odium. Nuper cuiuſdã militantis in prætorio mater uidit in quiete radicem ſilue/
ſtris roſæ: quã cynorhodon uocant: quãq; blãditam ſibi aſpectu pridie ĩ fruteto mitteret folio
bibẽdam in lacte. In luſitania res gerebatur hiſpaniæ ꝓxima pte. Caſuq; accidit: ut milite a morſu
canis incipiẽte aquas expaueſcere ſuperueniret epiſtola orãtis: ut pareret religioni. Seruatuſq;
eſt ex inſperato. Et poſtea qſquis auxilium ſimile tentauit. Alias apud auctores cynorhodi una
medicina erat ſpõgiolæ quæ in mediis ſpinis eius naſcitur cinere cũ melle alopecias capitiſ exple
ri. In eadem ꝓuintia cognoui in agro hoſpitis nuper ibi reptum dracũculũ appellatũ caulẽ polli/
cali craſſitudine uerſicoloribus uiperaꝝ maculis: quã ferebãt cõtra oĩum morſus eſſe remediũ:
Alius eſt quẽ nos in priori uolumine eiuſdem nõis diximus: ſed huic alia figura. Aliudq; miracu
lum exeuntis e terra ad primas ſerpentiũ uernationes bipedali fere altitudine rurſuſq; cũ iiſdem
in terram ſe condentis: nec omĩo occultato eo apparet ſerpens: uel hoc per ſe ſatis officioſo na/
turæ munere: ſi tantũ præmoneret: tẽpuſq; formidinis demõſtraret

De quodã peſtifero fõte germaniæ: & de britãnia: & maximis morboꝝ doloribuſ. Ca. iii.

Ec beſtiaꝝ ſolum ad nocẽdum ſcelera ſunt: ſed interim aquaꝝ quoq; ac locoꝝ. In germania
n tranſ rhenum caſtris a Germanico Cæſare promotis maritimo tractu fons erat aquæ dul/
cis ſolus: qua pota intra biẽnium dentes deciderent. Cõpageſq; in genibus ſoluerẽtur. Stoma/
chacen medici uocabãt & ſceletorben. Ei malo reperta auxilio ẽſt hærba: que uocatur britãnica
nõ neruis mõ & oris malis ſalutaris: ſed cõtra anginas quoq; & cõtra ſerpẽtes. Folia habet oblõ
ga nigra: ira‿dem nigram. Succus eius exprimitur & ex radice. Florem uibones uocãt: qui col/
lectus priuſq; tonitrua audiantur: & deuoratus ſecuros in totum reddit. Fida in qua caſtra erãt
noſtris mõſtrauere illam. Miror quidem quæ nominis eſſet cã: niſi forte cõfini oceano britãniæ
ueluti ꝓpinquæ dicauere. Nõ enim inde appellatam eam: quoniã ibi plurima naſceref certũ ẽ.
Etiã tum britãnia libera fuit quidem. Nec hic quõdam ambitus nõibus ſuis eas adoptãdi: ut do
cebimus feciſſe reges: ut res tanta debeat: hærbã inuenire: uitam iuuare nõ fortaſſis credet ali/
quis: cum hæc noſtra friuola quoq; exiſtimẽt: adeo deliciis ſordent: etiam quæ ad ſalutem per/
tinent. Auctores tamẽ quaꝝ inueniũtur in primis celebrare par eſt: effectu eaꝝ digeſto in gene
ra morboꝝ. Qua qdem in reputatione miſereri ſortis humanæ ſubit: & præter fortuita caſuſq;
& nõia quæ omĩs hora excogitat ad milia morboꝝ ſingulis mortalibus timẽda. Qui grauiſſimi
ex iis ſint diſcernere ſtultitia prope uideri põt: cũ ſuus cuiq; ad præſens qſq; atrociſſimus uidea/
tur. Et de hoc tamẽ iudicauer aui expimẽto aſprimoſ cruciacus eſſe calculoꝝ a ſtillicidio ueſicæ.
Proximũ ſtomachi tertium eoꝝ qui in capite doleant. Nõ ob aliud fere morte cõſcita græcis: &
noxias hærbas demõſtratas miror equidẽ. Nec uenenoꝝ tantũ: quoniã ea conditio uitæ eſt: ut
mori pleꝝq; etiã optimi portus ſit: tradatq; Varro Seruiũ Clodium equitẽ romanũ magnitudĩe
doloris in podagra coactum ueneno crura perunxiſſe: & poſtea caruiſſe ſenſu omĩ æque ꝙ dolo
re in ea parte corporis. Sed quæ fuit uenia mõſtrãdi qua mẽtes ſoluerentur: Partus eliderent:
multaq; ſimilia: Ergo nec abortiua dico. Ac ne amatoria quidẽ memoro. Lucullũ imperatorem
clariſſimũ amatorio piſſe. Nec alia magica portẽta: niſi ubi cauẽda ſũt aut coarguẽda ĩ primis fi
de eoꝝ dãnata. Satis opæ fuit abũdeq; præſtitũ uitæ ſalutares dixiſſe ac poſtea inuẽta.

De moly: & dodecatheo: & pæonia uel pẽtorobo uel glycyſide: & panace uel aſclepio:
& heracleo panace: chironio: & panace centaureo: uel pharnaceo: & heracleo ſiderio:
& hyoſcyamo uel apollinari ſiue altercangeno. Ca. iiii.

l Audatiſſima hærbaꝝ eſt Homero teſte quã uocari ab diis putant moly. Aſt inuẽtionem
eius Mercurio aſſignat. Cõtraq; ſũma ueneficia demõſtrat. Naſci eam hodie circa pheneũ
& in cyllene archadiæ tradunt. Specie illa homerica radice rotũda nigraque: magnitudine cepæ
folio ſcyllæ: effodi aũt difficulter. Græci auctores florem eius luteum pinxere: cũ Homerus cã
didum ſcripſerit. Inueni e peritis hærbaꝝ medicis: qui & in italia naſci eam diceret: afferrique cã
pania mihi aliquot diebus effoſſam inter difficultates ſaxeas radicis triginta pedes lõgæ. Ac ne
ſic quidem ſolidæ ſed abrutæ. Ab ea maxima auctoritas hærbæ eſt: quã dodecatheon uocant:
omĩum deoꝝ maieſtatem cõmẽdantes. In aqua potã omĩbus morbis mederi tradũt. Folia eius
ſeptem lactucis ſimillima exeũt lutea radice. Vetuſtiſſima inuentu peonia eſt. Nomẽque aucto/

r's retinet. Quam qdam pentorobō appellant: alii glycysiden. Hæc quoqꝫ difficultas ē: ꝙ ea/
dē aliter alibi nuncupat̃. Nascit̃ opacis montib⁹ caule inter folia digytoꝝ quattuor ferente ĩ ca
cumine ueluti græcas nuces quatuuor aut quinqꝫ. Inest iis semē copiosum: rubꝝ: nigꝝqꝫ. Hæc
medet̃ & faunoꝝ in qete ludibriis. Precipiūt eruere noctu: qm̄ si picus martius uideat: tuendo ĩ
oculos impetū faciat. Panaces ipso nomine omniū morboꝝ remedia ꝓmittit: numerosū & diis
inuentorib⁹ adscriptū. Vnū qppe asclepion cognominat̃: qm̄ is filiā panaciā appellauit: Succus
eius ē coact⁹ ferulæ: qualē dixim⁹. Radix ē multi corticis & salsi. Hac euulsa scrobē repleri ua
rio genere frugū religio ē: ac terræ piamentū. Vbi: & quo fieret mō: & quale maxime ꝓbaret̃
inter pegrina docuim⁹. Id qđ e macedonia affert̃: bucolicon uocant: armentariis sponte erum/
pentē succū excipientib⁹: hoc celerrime euanescit. Et in aliis āt generib⁹ improbat̃ maxime ni/
grū ac molle. Id. n. argumentū ē cæra adulterati. Alteꝝ genus heracleon uocant: & ab Hercu
le inuētū tradūt. Alii origanū heracleoticū siluestre: qm̄ ē origano simile: radice inutili. De ori
gano diximus. Tertiū panaces chironeon cognominat̃ ab inuentore. Foliū eius lappato simile
mai⁹ tn̄ & hirsutius. Flos aureus: radix pua. Nascit̃ pinguib⁹ locis. Hui⁹ flos efficacissim⁹ eoqꝫ
amplius ꝙ̄ supradicta ꝓdest. Quartū gen⁹ panaces ab eodē Chirone reptum cētaurion cogno
minat̃. Sed & pharnaceon in controuersia inuentionis a Pharnace rege deductū. Serit̃ hoc lon/
giorib⁹ ꝙ̄ cætera foliis: & serratis. Radix odorata in umbra siccat̃: uinoqꝫ gratiā adiicit. Huius
genera duo fecere: alteꝝ leuioris folii: alteꝝ tenuioris. Heracleon sideriō & ipsum ab Hercule
inuentū ē: caule tenui digytoꝝ quattuor altitudine. Flore puniceo: foliis coriandri. Iuxta lacus
& amnes inuenit̃. Omniaqꝫ uulnera ferro illata efficacissime sanat. Et Chironis inuentū ampelos
quæ uocat̃ chironia: đ qua diximus inter uites. Sicuti đ herba cuius inuentio assignat̃ Mineruæ
Herculi quoqꝫ eam adscribunt: q̄ appollinaris apđ arabas altercū siue altercangenū: apđ græ/
cos uero hyoscyam⁹ appellat̃. Plura eius genera. Vnū nigro semine: foliis pene purpureis spi/
nosum. Talis nascit̃ in galacia. Vulgare āt cādidius ē & fructicosius: altius papauere. Tertii se
men irionis semini simile: & omnia insaniam gignentia: capitisqꝫ uertigines. Quartū genus mol
le: lanuginosum pinguius cæteris. Candidi seminis: in maritimis nascens: hoc recepere medici.
Item rufi seminis nōnunꝙ̄ ante candidū ruffescit: si nō ematuruit: improbat̃qꝫ: Ex aliocn nullū
nisi cū inaurerit legit̃: natura uini. Ideoqꝫ mētē caputqꝫ infestans. Vsus seminis & p se & succo
expsso. Exprimit̃ separatim: & caulibus foliisqꝫ utunt̃ & radice: temeraria in totū (ut arbitror)
medicinæ. Quippe ēt foliis constat mētē corrumpi: si plura ꝙ̄ quattuor bibāt̃. Etiam antiq in
uino febrē depelli arbitrabāt̃. Et oleū fit ex semine: ut diximus: qđ ipsum auribus infusum ten
tat mentē: mireqꝫ cōtra uenenū remedia ꝓdidere iis: q id bibissent: & ipsum ꝓ remediis: adeo
nullo omnia experiendi fine: ut cogerēt̃ ēt uenena ꝓdesse.

De linozoste parthenio hermipora siue potius mercuriali: & achillea: & panace hera/
clea sideriti millefolio: & đ scopa regia: & hermineo teucrio splenio: đ melampodio
siue helleboro: quot ue eoꝝ genera: & đ nigro helleboro & albo medicinæ: & qn̄ de
tur: & quō sumendū: & qbus nō dādū: & ꝙ mures necat Cap. v.

LInozostis siue parthenion a Mercurio inuentus ē: ido apđ græcos hermupoan multi uocāt
Eam apđ nos omnes mercurialē. Duo eius genera: masculus & fœmina quæ efficacior: cau
le cubitali interdū ramoso in cacumine: ocimo angustioribus foliis geniculis densis: alaꝝ cauis
multis: semine in geniculis dependente: fœmine copioso: mari iuxta genicula statim rariore ac
breui: contortoqꝫ. Fœminæ soluto & cādido. Folia marib⁹ nigriora: fœminis cādidiora: radix
supuacua: prætenuis. Nascūt̃ in campestrib⁹ cultis. Miꝝ ē qđ de utroqꝫ eoꝝ genere ꝓdit̃. Vt
mares gignāt̃ hunc facere: ut fœminæ illam. Hoc contingere si a conceptu succus ꝓtinus biba
tur in passo: edant̃ ue folia decocta ex oleo & sale: uel cruda ex aceto. Quidā decoquunt eam ĩ
nouo fictili cū heliotropio: & duab⁹ aut trib⁹ spicis donec decoquat̃. Decoctū dari iubēt: & her
bam ipsam in cibo altero die purgationi: mulierib⁹ p triduū: quarto die a balneo coire eas. Hip
pocrates miris laudib⁹ ĩ mulieꝝ usu p̄dicauit illas. Easqꝫ ad hūc modū adhuc medicoꝝ nemo no/
uit. Ille eas uuluæ cū melle uel rosaceo uel lilino uel irino admouit: itē ad ciendos mēses secun
dasqꝫ. Hoc idē præstare potu fotuqꝫ dixit. Instillauit auribus surdis succū inunxitqꝫ cū uino ue/
tere. Aluo folia imposuit: epiphoris: stranguriæ & uesicæ. Decoctū eius dedit cum myrrha &
thure. Aluo qdē soluendæ: uel in febri decoqt̃ quantū manus capiat in duobus sextariis aquæ
ad dimidias: bibit̃ sale & melle admixto: necnō cū ungula suis aut gallinaceo decoctū salubrius.
Purgationis cā putauere aliq utranqꝫ dandā: siue cū malua decoctū. Thoracē purgant. Bilē de/
trahunt. Sed stomachū lædunt. Reliquos usus dicemus suis locis. Inuenit & achilleon Achilles
discipulus Chironis: qua uulneribus medere t̃: q̄ ob id achilleos uocat̃. Hac sanasse Telephum
dicit̃. Alii primū eruginē inuenisse utilissimā emplastris: ideoqꝫ depingit̃ ex cuspide decutiens
eam gladio in uulnus Telephi. Alii utroqꝫ usum medicamento uolunt. Aliq & hanc panacē he
racleō: alii sideriten. Hanc apđ nos millefoliam uocant cubitali scapo ramosam: minutioribus

ꝙ fœniculi foliis ueſtitam ab imo. Alii fatentur qdem illam uulneribus utilē: ſed uerā achileon
eſſe ſcapo cæruleo pedali: ſine ramis ex omi parte ſingulis foliis rotūdis elegāter ueſtitam. Alii
quadrato caule: capitibus marrubii folio quercus. Hāc etiā præciſos neruos glutinare faciunt.
Alii ſideriten in maceriis naſcētem cū teritur fœdi odoris. Etiānum aliā ſimilē huic: ſed cādidio/
ribus foliis & pinguioribus tenuioribus cauliculis in uineis naſcētem. Aliā uero qnum cubitorū
ramulis exilibus triangulis: folio filicis: pediculo lōgo: betæ ſemine: omēs uulneribus præcipu
as. Noſtri eam quæ eſt latiſſimo folio: ſcopā regiam uocāt. Medetur anginiſ ſuū. Inuenit & teu
cer eadem ætate teucrion quā quidā hermoneō uocant: ſpargentē iuncos tenues: folia pua aſpe
ris locis naſcētem: auſtero ſapore: nunq; florentem. Neq; ſemen gignit. Medetˉ lyenibus. Cō/
ſtatq; ſic inuentā: cū exta ſuper eam proiecta eſſent: fertur adhæſiſſe lyeni: eūq; inaniſſe. Ob id
a qbuſdam ſpleniō uocatur. Narrāt ſues qui radicem eius edūt ſine ſplene inueniri. Ramis hy/
ſopi ſurculoſam: folio fabæ. Eodem noīe appellāt: & colligi florentem adhuc iubent adeo flo/
rere nō dubitant: maximeq; ex ciliciis & pyſidiæ mōtibus laudāt. Melāpodis fama diuinationis
artibus nota eſt. Ab hoc appellatur unū hellebori genus melampodiō. Aliq paſtorem eodē no
mine inueniſſe tradūt: ca pras purgari paſtore illo aīaduertente datoq; lacte earꝝ ſanaſſe paroti/
das furentes. Quam ob rē de omibus eius generibus dici ſimul cōuenit. Prima duo ſūt candidū
ac nigrū. Hoc radicibus tantū intelligi tradūt pleriq;. Alii folia nigri platani ſimilia & minora ni
grioraq;: & pluribus diuiſuris ſciſſa. Alii betæ incipiētis. Hæc quoq; nigriora & canalium dorſo
rubeſcentia: Vtraq; caule palmi ferulaceo bulborꝝ tuniciſ cōuoluto radice fibrata ceparꝝ mō. Ni
gro equi boues ſues necantur. Itaq; cauent id cū candido ueſcantur. Tempeſtiuū eſſe tradūt meſ
ſibus. Plurimū aūt naſcitur ī oeta mōte. Et optimū uno eius loco circa epirꝝ. Nigrū ubiq; proue
nit: ſed melius in helicone: qui mōs & aliis laudatur hærbis. Candidū ꝓbatur oeteū. Secūdū pō
ticum. Tertio loco heleaticū: quod ī uitibus naſci ferūt. Quarto pnaſiū: quod adulteratur ætoli
co ex uicino. Nigrum ex iis melampodiō uocant: quo & domos ſuffiūt purgantq; aſpergentes ſe
& pecora. Cū precatione ſolēni hoc & religioſius colligitur. Primū enī gladio circūſcribitur. De
inde qui ſucciſurus eſt ortuꝫ ſpectat. Et precatur ut id liceat ſibi cōcedentibus diis facere. Obſer
uatꝗ aqlæ uolatus: fere enim ſecantibus iter eſt. Et ſi ꝓpe aduolauerit: moriturꝝ illo anno q ſuc
cidit auguriū eſt. Nec albū facile colligitur: caput aggrauās maxime: niſi præſūmatˉ aliū: & ſub/
inde uinū ſorbeatur: celeriterꝗ fodiatur. Nigrū alii euchymō uocāt: alii polyrrhyſō: purgat p
īterna. Cādidū aūt uomitiōe. Cauſaſq; morborꝝ extrahit. Quōdā terribile. Poſtea tā ꝓmiſcuū:
ut pleriq; ſtudiorꝝ gratia ad prouidēda acrius quæ cōmentabātˉ: ſæpiuſ ſūptitauerint. Carneadē
reſpōſurꝝ Zenonis libris. Druſum quoq; apud nos tribunorꝝ populariū clariſſimū: cui ante omēſ
plebs adſtans plauſit: optimates uero bellū marſicū imputauere: cōſtat hoc medicamēto libera/
tum comitiali morbo in antycira inſula. Ibi enim tutiſſime ſūmitˉ: quoniā (ut diximus) ſeſamoides
admiſcēt. Italia ueratrū uocat. Farina eorꝝ per ſe & mixta radiculæ qua lana diximus lauari ſter/
nutamētum facit. Amboq; ſōnum. Legūtur aūt tenuiſſimæ radices breueſq; ac uelut decurtatæ
etiam hæ. Nā ſūma quæ eſt craſſiſſima cepis ſimilis canibus tantum datˉ purgationis cā. Antiq
radicem corticemꝗ carnoſiſſimū eligebāt: quo tenuior eximeretur medulla: Hāc humidis ſpon
giis opertā turgeſcentēq; in lōgitudinē findebāt. Deinde fila in umbra ſiccabāt: iis utētes. Nūc
ramulos ipſos ab radice ſua grauiſſimi corticis ita dantes. Optimū quod acre guſtu: feruenſq; in
frāgendo puluerē emittit. Durare uim eius xxx. annis ferunt. Nigrū medetˉ palyticis inſaniēti/
bus hydropicis dūmō citra fibrim: podagris ueteribus: articulariis morbiſ. Trahit aluū & bilem
pituitaſq;. Ex aqua datur ad leniter molliēdam aluū plurimū drachma: modice quattuor obolis.
Miſcuere aliqui & ſcamoneam: ſed tutius ſalem. In dulcibus datū copioſius periculū infert. Ocu
lorꝝ caliginē fotu diſcutit. Ob id quidā & inunxere. Tritū ſpumas ſuppurata duritias concoquit:
& purgat. Itē fiſtulas tertio die exēptum. Verrucas tollit cū ſquamis æris: & ſandaraca. Hydro
picorꝝ uētri imponitur cū farina hordeacea & uino. Pecorꝝ & iumētorꝝ pituitas ſanat ſurculo per
aurem traiecto: & poſtero die eadem hora exēpto. Scabiē quadrupedū cum thure & cæra aro pi
ce uel cū piſſeleo. Album optimū: quod celerrime mouet ſternutamēta: ſed multum terribilius
nigro: præcipue ſi qs apparatum poturorꝝ apud antiquos legat: cōtra horrores ſtrangulatus in
tēpeſtiuas ſōni uires ſingultus infinitos aut ſternutamēta ſtomachi diſſolutiones tardioreſ uomi
tus aut lōginquiores: exiguos aut nimios. Quippe alia dare ſoliti: quæ cōcitarēt uomitiones ip/
ſumq; helleborꝝ extraherēt medicamētis aut clyſteribus: ſæpe etiā ſanguine uenis emiſſo. Iā ue
ro & cum proſpere cedat terribilius uiſu in uariis coloribus uomitionum: & poſt uomitiones ob
ſeruatione alui: balnearꝝ diſpēſatione: totius corporis cura ātecedente: omīa hæc magno terrorē
& fama. Nāq; tradunt abſumi carnem ſi coquatur una. Sed antiquorꝝ uitium erat: ꝙ ꝓpter hos
metus partius dabant: cum celerius erumpat: quo largius ſumitur. Themiſon binas nō amplius
drachmas donauit: ſēquētes & quaternas dedere. Claro Herophili preconio qui helleborꝝ for/
tiſſimi ducis ſimilitudini æquabat. Cōcitatis enim intus omībus ipſum ī primis exire. Præterea

miꝝ inuentum ē: ꝙ incisum forficulis ut dixim⁊: scribant: cortex remanet. Hoc inanito medul/
la cadit. Hæc in nimia purgatione data: uomitiones sistit: Cauendū ē fœlici quoqꝫ cura: ne nu/
bilo detᷣ die: quippe impatibiles cruciatus existunt. Nam æstate potius ꝙꝫ hyeme dandū non ē
in dubio. Corpus septē diebus præparandū cibi acrib⁊: abstinentia uini: quarto & tertio ď uo/
mitionibus: pridie cœnæ abstinentia. Albū e dulci datᷣ: aptissime uero in lacte aut pulte. Nup
inuenere diſſectis raphanis inserere helleboꝝ: rursusqꝫ comprimere raphanos: ut transeat ius:
atqꝫ eo lenimento dare. Reddi post quattuor fere horas incipit. Totum op⁊ septenis peragitᷣ
horis. Medetᷣ ita morbis comitialibus: ut diximus.: uertigini: melancholicis: insanientib⁊: lym
phaticis: elephantiæ albæ: lepris: tetano: tremulis: podagricis: hydropicis: incipiētibusqꝫ tym
panicis: stomachicis: spasticis: clinicis: ischiadicis: quartanis quæ aliter nō ďsinat: tussi ueteri: in
flammationibus: torminibus redeuntib⁊. Vetant dari senibus & pueris. Item mollibus ac fœ/
minei rorporis: animæ ue exilibus aut teneris: & fœminis minus ꝙꝫ uiris. Itē timidis: aut si ex/
ulcerata sint præcordia: uel tumeant: minime ue sanguinē excreantibus: causatis uel latere: uel
faucibus. Medetᷣ extra corporis eruptionibus pituitæ cū axungia salsa illitū: item suppuratiōi
ueteri. Mures polenta admixtū necat. Galli sagittas in uenatu helleboro tingunt: circumcisoqꝫ
uulnere teneriorem sentiri carnē affirmat. Muscæ quoqꝫ necātᷣ albo trito & cum lacte sparso.
Eodem & phthiriasi emendatᷣ.

De mithridatia & scordoti siue scordio: & polemonia uel philæteria uel chilio dyna/
ma: & eupatoria & centaurea siue chironia: & de lecto centaureo libadio felle terræ
& triorche medicinæ Cap. vi.

i Psi Mithridati Crateias adscripsit unā mithridatiā uocatā. Hinc folia duo a radice achanto
similia. Caulis inter utraqꝫ sustinens roseum florem. Alteram lenem scordotin siue scordiō
ipsius manus adscriptam: magnitudine cubitali: quadrangulo caule ramosam quernæ similitudi
ne foliis lanuginosis. Reperitᷣ in ponto campis pinguibus humidisqꝫ gustus amari. Est & alteri⁊
generis: latioribus foliis: mentastro similis: plurimosqꝫ utraqꝫ ad usus p se & inter alia in anti/
dotis. Polæmoniā alii philæteriam a certamine regū inuentionis appellant. Capadoces āt chi/
liodynamam radice crassa: exilibus ramis: quibus in summis corymbi dependent: nigro semine
cætero rutæ similis. Nascitᷣ in montosis. Eupatoria quoqꝫ regiā auctoritatē hꝫ. Caulis lignosi
nigricantis hirsuti: cubitalis aliqñ: & amplioribus foliis p interualla. v. folia ut cannabis p ambi
tum incisis quinquepartito: nigris & ipsis pulmosisqꝫ radice supuacua: Semen dysentericis in ui
no potū auxiliatᷣ unice. Centauria curatus dicitᷣ Chiron cū Herculis except⁊ hospitio ptractanti
arma: sagitta excidisset in pedē: quare aliq chironiū uocant. Folia sunt lata & oblonga: serrata
ambitu densa ab radice: caules ternū cubitoꝝ geniculati. In iis capita ceu papaueꝝ. Radix uasta
rubescens: tenera fragilisqꝫ ad bina cubita madida. Succo amara cū quadā dulcedine. Nascitᷣ in
collibus pingui solo. Laudatissima arcadia: elide: messenia: phoruo & lyceo atqꝫ in alpibus: plu/
ribusqꝫ locis in lycia. Quidam & ex ea lycium faciunt. Vis in uúlnerib⁊ tanta ut cohærescere ēt
carnes tradant: si coquantᷣ simul. In usu radix tm̄ duabus drachmis bibenda qbus dicetᷣ: si febris
sit: in aqua trita: cæteris in uino. Medetᷣ & ouiū morbis decocte succus. Est alteꝝ centauriō co
gnomine lecton: minutis foliis: qď aliq libadion uocant: qm̄ f m fontes nascitᷣ: origani simile: an
gustioribus & longioribus foliis angulosa caule paululū alto fruticanti flore lichenidis: radice te
nui & superuacua succo efficax. Ipsa herba autumno legitᷣ: succus e fronde. Quidam caules con
cisos madefaciunt dieb⁊. xviii. atqꝫ ita exprimunt. Hoc centaurion nostri fel terræ uocant: pp
amaritudinem summam. Galli exacū: qm̄ omnia mala medicamenta potū e corpore exsiccat: p
aluū. Tertia est centauris cognomine triorches. Qui eam secat raꝝ est ut ñ uulneret sese. Hec
succum sanguinem mittit. Theophrastus defendi eam: impugnariqꝫ colligētes tradit a triorche
accipitrū genere: a quo & nomē accepit. Imperiti confundūt hæc omnia: & uni generi assignāt

De climeno & gētiana & lysimachia & parthenide & artemisia & ābrosia & nymphea
herachleo siue rhopalo & euphorbia medicinæ Cap. vii.

c Limenos a rege herba appellata est hederæ foliis ramosa caule inani articulis præcincta:
odore graui & semine hederæ: siluestribus & montosis nascens. Quibus morbis pota me/
deatᷣ: dicemus. Sed hic indicandū est dum medeatᷣ: sterilitatē pota ēt in uiris fieri. Græci plan/
tagini similem eē dixerunt: caule quadrato: folliculis cum semine inter se implexis: uelut in po/
lypoꝝ cirris. Et succus āt in usu. Vis eius summa in refrigerando. Gentianam inuenit Gentia/
nus rex illyrioꝝ ubiqꝫ nascentē: in illyrico tamen prestantissimam folio fraxini: sed magnitudi/
ne lactucæ: caule tenero pollicis crassitudine: cauo & inani: ex interuallis foliato. trium aliquā/
do cubitoꝝ: radice lenta: subnigra sine odore aquosa: montibus subalpinis plurima. Vsus in ra/
dice & succo: Radicis natura est excalfactoria: sed pregnantibus nō bibenda. Inuenit & Lysima
chus herbam lysimachiam: q̄ ab eo nomen retinet: celebrata Erasistrato. Folia habet salicis ui/
ridia: florem purpureum: fruticosum: ramulis erectis graui gignitᷣ in aquosis. Vis eius tanta ē:

ut iumētis discordantibus iugo imposita asperitatem cohibeat. Mulieres quoq; hac gloriā affectauere. In quibus Artemisia uxor Mausoli adoptata hærba quæ antea pthenis uocabat̃. Sunt ꝗ ab artemide Artemisiam cognoīatam putent: quoniam priuatim medicat̃ fœminaꝝ malis. Absinthii aũt mõ fruticosa maiorib⁹ foliis pinguibusq;. Ipsius duo genera. Altera latioribus foliis: altera tenera tenuioribus: & nõ nisi in maritimis nascēs. Sũt qui in mediterraneis eodē noīe appellāt simplici caule: minimis foliis: flores copiosi erũpentes: cũ uua maturescit odore nõ iiucundo: quā quidam botryn alii ambrosiam uocāt. Talis in cappadocia nascitur. Nymphea nata traditur a nympha Zelotypia erga Herculem rhopalo mortua. Quare heracleon uocāt aliqui: alii rhopalõ a radice clauæ simili. Ideoq; eos qui bibāt eam xii. diebus coitu genituraq; priuari. Laudatissima in orchomeno & marathone boetiæ. Timalõ uocāt quæ semē edũt. Nascitur in aquosis foliis magnis & aliis ex radice ꝓdeuntibus flore lilio simili: & cũ defloruerit capiti papaueris. In caule secatur autũno. Radix nigra in sole siccatur. Aduersat̃q; ad allium. Est & alia nymphea in thessalia amne pæonio: radice alba: capite luteo: rosæ magnitudine. Inuenit & patrũ nostrorũ ætate rex Iuba quā appellauit euphorbiā medici sui fratris noīe & musæ: a quo Diuũ Augustũ cõseruatũ indicauimus. Iidē fratres instituere a balneis frigida multa corpora astringi. Antea nõ erat mos nisi calida tantũ lauari sicut apud Homeꝝ etiā inuenimus. Sed Iubæ uolumē quoq; extat de ea hærba & claꝝ præconiũ. Inuenit eā ī mõte atlāte: spectatur foliis achātinis. Vis tanta est: ut uel e lõginquo succus excipiat̃ incisæ conto. Suscipitur excipulis uentriculo hædino. Humor lactis uidetur effluere. Siccatur cõto. Sic thuris effigiem habet. Qui colligũt clarius uidēt. Cõtra serpētes medetur. Quacũq; parte percussa uertice inciso & medicamēto addito. Ibi geruli qui legunt: hedino lacte adulterant: sed discernitur igni. Id enim quod sinceꝝ nõ est fastidiēdũ odorem habet. Multum infra hunc succum est qui in gallia fit ex hærba chamelea granum cocci ferente. Fractus ammoniaco similis est: etiam leui gustu os accensum diu detinens: & magis ex interuallo donec fauces quoque siccet.

De plātagine & buglosso: & cynoglosso: & buphthalmo: & scythica: & de spartania: & hippice: & ischæmone: & betonica: & cātabiaca: & cõsiligine: & hyberida: & chelidonia: & canaria & elaphobosco: & dictāno: & aristolochia: & quod eius delectatione inuoluant pisces: & statim capiāt: & medicinæ cõtra serpētiũ ictus ex hærbis quas supius noīauit. Ca. viii.

Elebrauit & Themison medicus uulgarem hærbā plātaginē tanq; inuētor uolumine de ea
c edito. Duo eius genera. Minor āgustiorib⁹ foliis & nigrioribus: linguæ pecoꝝ simillimis: caule anguloso in terram inclinato in pratis nascens. Altera maior foliis lateꝝ mõ inclusa: quæ quia septena sunt quidā eā heptapleurõ uocauere. Huius & caulis cubitalis est & napi similis. Nascitur in humidis multo efficatior. Vis mira in siccādo densandoq; corpore canteri uicem optinēs. Nulla res æque sistit fluctiones: quas græci rheumatismos uocāt. Iungit̃ huic buglosso boum linguæ similis: cui præcipuũ ꝙ ī uinũ deiecta animi uoluptates auget: & uocat̃ euphrasinum. Iũgit̃ & cynoglossos caninas imitans linguas: topiariis opibus gratissima. Aiũtq; eā quæ tres thyrsos seminis emittat: eius radicem potā ex aqua ad tertianas ꝓdesse: quæ quattuor ad quartanas. Est alia similis ei & quæ ferat lappas minutas. Eius radix pota ex aqua ranis & serpētibus aduersat̃. Est & buphthalmos similis boum oculis: folio fœniculi: circa oppida nascēs fruticosa caulibus: qui & māduntur decocti. Quidā chalcian uocāt. Hæc cũ cæra scirromata discutit. Inuenere hærbas & uniuersæ gentes. Scythia eā primũ: quæ scythice uocatur: circa boetiā nascens prædulcis. Aliā quoq; utilissimā quā spartaniam uocant. Magna & ea cõmēdatio: ꝙ in ore eam habētes famē sitimq; nõ sentiunt. Idem præstat apud eos hippice dicta: ꝙ ī eqs quoq; eũdem effectum habeat. Tradũtq; his duabus hærbis scythas etiā in duodenos dies durare ī fame sitiq;. Ischemonē thracia inuenit: qua ferũt sanguinē sisti: nõ aperta mõ uena: sed etiā præcisa. Serpit e terra milio similis: foliis asperis & lanuginosis: farcitur in nares. Quæ in italia nascitur & sanguinē eodem adalligata sistit. Vetones in hispania eam quæ betonica dicitur in gallia. In italia aũt serratula a græcis cestron aut psychroteron ante cũctas laudatissima. Exit anguloso caule cubitoꝝ duum a radice spargēs folia fere lappati serrata semine purpureo. Folia siccātur in farinam plurimos ad usus. Fit uinũ ex ea & acetum stomacho & claritati oculoꝝ. Tātũq; gloriæ habet: ut domus in qua sata sit tuta existimetur a piaculis omibus. In eadē hispania inuēta est cātabrica per Diui Augusti tēpora a cantabris repta. Nascitur ubiq; caule iunceo pedali in quo sũt flosculi oblõgi uelut calathi. In iis semē pq; minutũ. Nec alias fuere hispaniæ hærbis exqrēdis: ut in qbus etiānum hodie ī numero sit lætiore cõuictu potionē egentē hærbis mulso additis credidere saluberrimam suauissimamq;. Nec qs ꝓ genera eaꝝ iam nouit aut multitudinē. Numerus tamē cõstat in noīe. Nostra ætas meminit hærbam in marsis repertam. Nascit̃ & aequlis circũ uicũ neruesiæ: uocat̃ cõsiligo. Prodest ut demõstrauimus suo loco deploratis in phthisi. Inuenit nuper & Seruilius Democrates primus medētium quam appellauit hiberidam quāq; ficto noīe inuentioni eius assignato carmine. Nascit̃ maxime circa uetera monumēta parietinasq; & occulta

itinerum. Floret semp folio nasturtii: caule cubitali: semine tam paruo ut uix aspici possit. Radici odor nasturtii. Vsus æstate efficacior: & recenti tm̄. Tundit̄ difficulter. Coxendicib⁹ & articulis omnib⁹ cū axungia modica utilissima: uiris plurimū quaternis horis: fœminis minus dimidio adalligata: ut dein in balneū descendat̄ in calidā: & postea oleo & uino corp⁹ perungat̄: dieb⁹q; uicenis interpositis idē fiat siqua admonitio doloris supersit. Hoc mō rheumatismos omnes sanat ocultos. Imponit̄ nō ī ipa inflammatione: s; īminuta. Animalia quoq; inuener̄ herbas: ī primisq; chelidoniam. Hac. n. hirundines oculis pullorū in nido restituunt uisum: ut qdam uolunt ēt eruis oculis. Genera eius duo. Maior fruticoso caule: folio pastinacæ erraticæ ampliore: ipa altitudine duū cubitorū. Colos albicans: flos luteus. Minori folia hederæ rotundiora min⁹ candida. Succus croci mordax. Semen papaueris. Floret̄ aduentu hirundinū. Discessu marcescunt. Florentibus succus exprimit̄: & in æreo uase cū melle attico leniter cinere feruenti decoqt̄: singulari remedio cōtra caligines oculorū. Vtunt̄ & p se succo in collyriis: q̄ chelidonia appellant̄ ab ea. Inuenerunt & canes canariā: qua fastidiū deducunt: eamq; in nostro cōspectu mandunt: s; ita ut nūq̄ intelligat̄ quæ sit: etenim depasta cernit̄. Notata ē āt animalis huius malignitas in alia herba maior. Percussus. n. a serpente: mederi quadā sibi dicit̄: sed illam homine īspectante nō decerpit. Simplicius ceruæ monstrauere elaphoboscon: d̄ qua dixim⁹. Item helxinē a partu dictā. Ostendere (ut indicauimus) dictamū uulneratæ eo pastæ statim decidentib⁹ telis. Non ē alibi q̄ in creta: ramis prætenue: pulegio simile: feruens & acre gustu: foliis tm̄ utunt̄. Flos nullus ei ē. Semē ut caulis. Radix tenuis & superuacua. Et in creta āt n̄ spatiose nascit̄: mireq; a capris expetit̄. Pro eo ē & pseudo dictamū multis in terris nascens: folio simili: ramulis minoribus a quibusdā condris uocatū. Minoris effectus statim intelligit̄. Dictamum. n. minima portione accendit os. Qui legere eam: in ferula uel arundine cōdunt: præligantq;: ne potentia euanescat. Sunt q dicant utrāq; nasci multifariā: sed deteriores in agris pinguib⁹: ueram qdam dictamū nō nisi in asperis. Est & tertiū genus dictamū uocatū: sed neq; facie neq; effectu simile folio sisybrii: ramis maiorib⁹ ꝓcedente psuasione illa: qcquid in creta nascit̄: infinito præstare cæteris eiusdē generis alibi genitis. Proxime qd' in parnaso: alioqn herbiferū eē. Et pelium montem in thessalia. Et eletrium in euboea. Et totā arcadiā ac lycaoniā. Tradunt arcades qdē non medicaminib⁹ uti: sed lacte circa uer: qm̄ tunc maxime succis herbæ turgeant: medicēt̄q; ubera pascuis. Bibūt āt lac uaccinū: qm̄ boues omnino uorifere sunt in herbis. Potentia earū p quadrupedes ēt nūc duobus claris exemplis manifesta fit. Circa abderā & limitē: qui Diomedis uocat̄ equi pasti inflammāt̄ rabie: circa pothniam uero & asini. Inter nobilissimas aristolochiæ nomē d̄disse grauidæ uidet̄: qm̄ eēt ariste tecuses. Nostri malū terræ uocant: & quattuor genera ei⁹ seruant. Vnū tuberib⁹ radicū rotundis foliis inter maluā & hederā nigriorib⁹ pinguioribusq;. Alterū masculæ radice longa quattuor digytorū lōgitudine baculi crassitudine. Tertiū longissimæ tenuitatis uitis nouellæ cui sit præcipua uis: q̄ clematitis uocat̄: ab aliis cretica. Omnes colore buxeo: caulib⁹ puis: flore purpureo. Ferunt baculas puas ut cappari. Valēt radice tm̄. Est & quæ pistolochia uocat̄ quarti generis: tenuior q̄ ꝓxime dicta: dēsis radicis capillamētis iūci plenioris crassitudine. Hāc qdam polyrrhizon cognominant. Odor omniū medicatus. Sed oblōga radice tenuiorīq; gratior. Carnosi. n. est corticis: unguentis quoq; nardinis conueniens. Nascūt̄ pinguib⁹ locis & campestribus. Effoder̄ eas messibus tempestiuū: ita d̄squammato terreno seruāt̄. Maxime tñ laudat̄ pōtica. Et in quocūq; genere ponderosissima quæq; medicinis aptior. Rotunda cōtra s̄pentes. Oblonga in summa tñ glōria ē ēt modo. A conceptu admota uuluis in carne bubula mares figurat: ut tradit̄. Piscatores campaniæ radicē eam: q̄ rotunda ē: uenenū terræ uocāt: coramq; nobis cōtusam immixta calce in mari sparsere: aduolant pisces cu piditate mira: statimq; exanimati fluitant. Quæ polyrrhizos cognominat̄: cōuulsis cōtusis ex alto præcipitatis radice pota ex aqua utilissima eē tradit̄. Semine pleureticis & neruis cōfirmar̄ excalfacere. Eadē satyrion ē. Verū & effectus earū usus q; dicēdi sunt. Ordiendūq; a malorū omniū pessimo: id ē s̄pentium ictu. Medet̄ ergo britannica herba. Panaces generū omniū radix e uino. Chironiæ & flos & semē potū illitūq; ex uino & oleo. Priuatimq; quæ cunila bubula appellat̄. Polymonia uel phileteris radicis drachmis quattuor ex mero. Teucria: sideritis scordotis: ex uino priuatim ad angues potæ & illitæ: siue succo siue folio siue d̄cocto. Cētauriæ maioris radice drachma in uini albi cyathis trib⁹. Gentiana præcipue aduersus angues duab⁹ drachmis cū pipere & ruta uini cyathis. vi. siue uiridis siue sicca. Et lysimachiæ odorē fugiūt s̄pentes Dat̄ ex uino pcussis chelidonia. Morsibus imponit̄ betonica præcipue: cuius uis tanta phibet̄: ut inclusæ circulo eius serpētes ipse sese interimat flagellando. Dat̄ & ad ictus semē eius denarii ponder̄ cū tribus cyathis uini: uel farina drachmis tribus sextario aquæ imponit̄. Cantabricæ: dictami: aristolochiæ radicis drachma in uini hemina sæpius bibēda: ꝓdest & illita ex aceto. Similiter pistolochiæ. Quin & omnino suspēsa supra focū fugat e domibus s̄pentes.

De argemonia: & agarico: & echyo: & hyoscyamo: & hierabotane: & blattaria: & le/

monia & qnqꝫfolio: & dauco: & ꝑfolata: & arctio: & cyclamino: & peucedano. Ca.ix.

a Rgemonia quoqꝫ radice eius denarii pondere in uini cyathis tribus potaṫ. Plura de ea cō/
uenit dici cæterisqꝫ quæ primū noīabunṫ. In eo āt genere medēdi primum cōuenit: quāqꝫ
noīari: in quo maxime ualebit. Folia hēt anemonæ æqualia diuisa apii mō: caput in cauliculo pa
paueris siluestris: item radicem. Succū croci colore acrē & acutū. Nascitur & in aruis apud nos.
Nostri tria genera eius faciunt: & id demū ꝓbant cuius radix thus redoleat. Agaricon ut fūgus
nascitur in arboribus circa bosphorꝝ: colore cādido. Datur obolis quattuor cōtritū cū binis cya/
this aceti mulsi. Id quod in gallia nasciṫ infirmius habetur. Præterea mas spissior amariorqꝫ. Hic
& capitis dolores facit. Fœmina solutior in initio gustus dulcis: mox in amaritudinē trāsit. Echy
os utriusqꝫ gen̄ris pulegio similis. Foliis coronata: drachmis duabus ex uini cyathis quattuor da
tur. Item altera quæ lanugine distīguitur spinosa: cui & capitula uiperæ similia sūt hæc ex uino
& aceto. Quidam echyon ꝑsonatā uocāt: cuius folio nullū est latius: grādes lappas ferētē. Hu
ius radicem decoctā ex aceto dāt potui. Hyoscyamū cōtusum cū foliis ex uino datur peculiariter
cōtra aspidas. Nulla tamē romanæ nobilitatis plus habet ꝗ̄ hierabotanē. Aliqui paristereon:
nostri uerbenacam uocant. Hæc est quā legatos ferre ad hostes īdicauimus. Hac Iouis mēsa uer
ritur. Domus purgātur: lustrāturqꝫ. Genera eius duo sūt. Foliosa quā fœminā putāt. Mas rari
oribus foliis: Ramuli utriusqꝫ plures: tenues: cubitales: angulosi. Folia minora ꝗ̄ quercus: āgu/
stioraqꝫ: diuisuris maioribus. Flos glaucus: radix lōga: tenuis. Nascitur ubiqꝫ in planis aquosis.
Quidam nō distingūt: sed unū omīo genus faciūt: quoniā utraqꝫ eosdem effectus hēat. Vtraqꝫ
sortiuntur galli: & præcinūt respōsa. Sed magi utiqꝫ circa hanc insaniūt. Hac punctos impetrare
quæ uelint: febres abigere: amicitias cōciliare: nulliqꝫ nō morbo mederi. Colligi circa canis or/
tum debere: ita ut ne luna aut sol cōspiciatur: fauis ante & melle terræ ad piametū datis. Circū/
scriptā ferro effodi sinistra manu: & in sublime tolli. Siccari in umbra sepatim: folia: caulem: radi
cem. Aiūtqꝫ si aqua spargaṫ tricliniū: qua maduerit: lætiores cōuictus fieri. Aduersus serpētes
cōteritur ex uino. Est ei similis uerbascō hærba: quæ sæpe fallit ꝓ ea capta: foliis minus candi/
dis: cauliculis pluribus: flore luteo. Hac abiecta blattas in se cōtrahit: ideoqꝫ romæ blattariam
uocatur. Lemoniū succū lacteum mittit: cōcrescētem gūmi mō humidis locis. Datur denarii pō/
dus in uino. Quinqꝫ folium nulli ignotū est: cū etiā fraga gignēdo cōmēdetur: Græci uocāt pē
tapeton siue chamezeleon siue pētaphillō. Cū effoditur rubrā habet radicem. Hæc marcescens
nigrescit & āgulosa fit. Nomē a numero foliorꝝ habet. Et ipsa hærba incipit & desinit cum uite.
Adhibetur & purgādis domibus. Aduersus serpētes bibitur & eius radix quæ sparganiō uocaṫ
ex uino albo. Dauci genera quattuor fecit Petronius. Diodotus quæ ꝑsequi nihil attinet: cū sint
differentiæ duæ. Probatissimæ in creta mox in achaia & in siccis ubicūqꝫ nati. fœniculi similitudi
ne: cādidioribus foliis & minoribus hirsutisqꝫ. Caule pedali recto: radice suauissimi gustus & odo
ris. Hoc genus in saxosis nascitur meridianis. Reliqua genera ubiqꝫ nascuntur terrenis collibus
limitibusqꝫ nec nisi pingui solo: foliis coriādri: caule cubitali: capitibus rotūdis: sæpe pluribus ꝗ̄
ternis: radice lignosa: sed cū inaruerit supuacua. Semen eius cymino simile: prioris milio album
acre odoratum omibus & feruēs. Secūdū prioꝝ uehemētius est: ideoqꝫ parce sūmi debet. Si iam
maxime tertiū genus facere libeat est simile staphylino: quod pastinacā erraticā appellāt: semie
oblōgo: radice dulci. Omia hæc & hyeme & æstate sūt ītacta quadrupedi nisi post abortus. Ex
aliis usus fœminis. Ex creta dulcis & magis ad serpētes est. Bibitur e uino drachma una. Daṫ &
quadrupedibus ꝑcussis. Theonarca alia ꝗ̄ magica & in nostro orbe nascitur: fruticosa: foliis sub
uiridibus: flore roseo. Serpētes necat cuicūqꝫ admota fuerit. Et hæc torporē affert. Perfolatam
quā nemo ignorat græci uero arction uocant folia habet maiora etiā cucurbitis & hirsutiora ni/
grioraqꝫ & crassiora: radicem albā & grādem. Hæc ex uino bibitur denariorꝝ duum pōdere. Itē
cyclamini radix cōtra serpētes omēs. Folia hēt minora ꝗ̄ hedera nigriora & tenuiora sine āgulis
in qbus albicāt maculæ. Caule exiguo: inani: floribus purpureis: radice lata: ut rapū uideri pos
sit: cortice nigro. Nasciṫ in umbrosis. A nostris tuber terræ uocatur. In omibus serenda domi/
bus. Si uerꝝ est ubi sata sit nihil nocere malamedicamēta Amuletū uocant: narrantqꝫ ea ebrieta/
tem repræsentari. Addita in uinū radice & siccata scyllæ mō cōscisa reponiṫ: decoqturqꝫ eadē ad
crassitudinem mellis. Suū tamē uenenum īest ei: tradūtque si prægnās radicē trāsgrediaṫ: abor
tum fieri. Est & altera cyclaminos cognoīe cisanthemos geniculatis caulibus supuacuis a priore
distans circa arbores se uoluēs acinis hederæ: sed mollibus. Flore cādido: specioso: radice super
uacua. Acini tantū in usu: gustu acri: sed lenti. Siccātur in umbra: tusique diuidūtur in pastillos.
Mihi & tertia cyclaminos demonstrata est: cognoīe chamecissos uno omīo folio: radice ramosa:
qua pisces necabātur. Sed inter primas celebratur peucedanum: laudatissimū In arcadia: mox sa
mothrace. Caulis est ei tenuis: lōgus: fœniculo similis: iuxta terram foliosus: radice nigra: crassa
graui odore: succosa. Gignitur ī mōtibus opacis. Foditur exitu autūni. Placēt tenerrimæ & altis
simæ radices. Hæ cōciduntur in quaternos digytos osseis cultellis: fundūtque succū in umbra ca

pite prius & narib⁷ rofaceo perunctis: ne uertigo fentiat̃. Et alius fuccus inuenit̃ caulib⁷ adhæ/
rẽs icifisq̃ manat. Probat̃ craffitudine mellea: colorĩ ruffo: odorĩ fuauiter graui feruẽs guftu. Et
hic in ufu & radix: & decoctum eius pluribus medicamentis. Succo tñ efficaciffimo q refoluitur
amaris amygdalis aut ruta. Bibit̃q̃ contra ferpentes & ex oleo punctos tuet̃. Ebuli quoq̃ quẽ
nemo ignorat: fumo fugant̃ ferpentes. Priuatim aduerfat̃ fcorpionibus polymoniæ radix uel
alligata tm̃. Item phalangio ac cæteris minorib⁷ uenenatis. Scorpionib⁷ ariftolochia agaricum
obolis quattuor in uino mixti cyathis totidẽ. Verbenaca & phalangio cum uiuo aut pofca. Itẽ
quinquefoliũ daucũ. Verbafcũ græci plomon uocant. Genera habet prima duo: Album in quo
mas intelligit̃. Alterũ nigrũ: in quo fœmina. Tertium gen⁷ non nifi in filuis inuenitur. Sunt folia
braffice latiora: pilofa: caulis erectus: cubitali amplior. Semẽ nigrũ inutile. Radix una craffitu/
dine digyti. Nafcũt̃ & in campeftrib⁷. Siluestri folia elelifphaci: alta: ramis lignofis: Sunt & plo
mides duæ: hirfutæ: rotundis foliis: humiles. Tertia lignitis uocat̃. Ab aliis ãt thryalis foliis
ternis aut cũ plurimũ quaternis craffis pinguibufq̃: ad lucernarũ lumina aptif. Aiunt in foliis ei⁷
quam fœmina dixim⁷: ficus omnino nõ putrefcere. Diftingui genera hæc pene fuperuauũ ẽ: cũ
fint omnia eiufdẽ effectus. Contra fcorpiones bibit̃ radix cũ ruta ex aqua: magna amaritudine:
fed effectu pari. Telegonõ herba ab aliis fcorpion uocat̃ ꝓpter fimilitudinẽ radicis: cuius tactu
moriũt̃ fcorpiones: Itaq̃ cõtra eorũ ictus bibit̃. Scorpionẽ mortuũ fi quis helleboro candido li/
nat: reuiuifcere aiunt. Telegonon omnẽ quadrupẽdẽ necat impofita uerendis radice. Folio qdẽ
intra eundem diem qd' eft fimile cyclomina. Ipfa geniculata nafcit̃ in opacis. Scorpionib⁷ aduer
fat̃ & betonicæ fuccus ac plantaginis. Sunt & ramis uenena rupetinif maxime: uidimufq̃ pfyllos
in certamine patinis candefactas admittentes ociore etiam q̃ iafpidũ pnicie. Auxiliat̃ eis phry
non in uino pota. Aliq neurada appellant: alii polyrrhizon floribus paruis: radicib⁷ multis ner
uofis bene olentib⁷. Item alcima quam alii damafaniõ: alii pyron appellant. Folia ei plantaginis
nifi anguftiora effent: & magis laciniofa: conuexaq̃ in terram. Alias etiam uenenofa fimiliter.
Caule fimpliciter tenui: cubitali: capite thyrfi: radicib⁷ denfis: tenuib⁷: ut ueratri nigri: acribus:
odoratis: pinguib⁷: Nafcit̃ in aquofif. Alterũ gen⁷ eiufdem ĩ filuis nigrius maiorib⁷ foliif. Vfus
in radice utriufq̃ aduerfus ranas & lepores marinof drachmæ põdere in uino potũ. Lepori mari/
no aduerfat̃ & cyclaminos. Veneni uĩ canis quoq̃ rabidi morfus hñt: cõtra quos erit cynorho/
dũ: de quo dixim⁷. Plantago ad omnes beftiarũ morfus pota atq̃ illita ꝓdeft. Betonica ex mero
ueteri. Perifterẽos uocat̃ caule alto foliato cacumine ĩ alios caules fe fpargens: columbis admo
dũ familiaris. Vnde & nomen. Hãc habentes negant latrari a canib⁷. Proxima ab his malis ue/
nena funt: q̃ fibi metipfis homines excogitant. Contra hæc omnia: magicafq̃ artes erit primum
illud Homericũ moly. Dein mithridatia & fcordotis & centauriũ. Pota omnia mala medicamen/
ta exigit ꝑ aluũ. Betonicæ femẽ in mulfo aut paffo uel farine drachma ĩ uini ueterif cyathis. iiii.
uomere cogendi atq̃ iterũ bibere: iis q quottidie guftent eam nulla nocitura mala medicamenta
tradunt. Poto ueneno ariftolochia fubuenit eadẽ menfura qua cõtra ferpetef. Quinquefolii fuc/
cus. Agaricum poft q̃ uomuerint denarii põdere ex aquæ mulfæ cyathis trib⁷. Antirrinũ uo/
cat̃ fiue phanarimõ lychnis agria fimilis lino radice nulla: florĩ hyacinthi: femine uitulinario. Ex
hoc punctos uenuftiores fieri: nec ullo malo medicamento lædi poffe aut ueneno: fiquis in bra/
hiali habeat: arbitrant̃ magi. Similiter eã quã eupleam uocant: traduntq̃ ea punctos commen/
datioris eẽ famæ. Artemifiam quoq̃ fecũ habentib⁷ negant nocerĩ mala medicamenta beftiã ue
ullam: ne folẽ qdẽ. Bibit̃ & hæc ex uino aduerfus opiũ. Alligata priuatim potẽs tradit̃: pota ue
aduerfus ranas. Pericarpũ bulbi genus ẽ. Duæ eius fpẽs: cortice rubro alterũ: alterũ nigro papa/
ueri file. Sꝫ uis maior q̃ priori: utriq̃ ãt excalfaciendo. Ido cõtra cicutam dant̃: contra quam &
thus & panaces & chironiũ præcipue. Hoc uero & cõtra fũgos. Verũ & generatim mẽbratimq̃
fingulis corporũ morbis remedia fubtexemus. Orfi a capite. Alopecias emendat nympheæ &
cicutæ radix: fi una tritæ illinãt̃. Polythricha diftat a callitricha q̃ iuncos albos hꝫ & folia plu/
ra maioraq̃. Frutice quoq̃ maior ẽ: & ꝺfluentem capillũ confirmat: & dẽfat. Itẽ lingulaca circa
fontes nafcens: cuius radix admixta combufta terit̃ cũ adipe fuis nigræ: id quoq̃ excipit̃ ut eius
fit fuis: q̃ nunq̃ peperit. Sol deinde plurimũ confert illitæ. Similis ufus ẽ cyclamini radicif. Pru
riginẽ ueratri radix tollit ĩ oleo ꝺcocta uel in aqua. Capitis dolori medet̃ panacis omniũ generũ
radix in oleo contrita. Ariftolochia & hiberis adalligata hora: uel diutius fi pati poffit comitan/
te balnei ufu. Medet̃ & daucũ. Purgat ãt cyclaminos cũ melle in nares addita: & ulcera capitis
fanat illita. Medet̃ & perifterẽos. Calcalla fiue leantides uocat̃ femẽ margaritis minutis fimile
dependẽs inter folia grandia in montib⁷ fere. Huius grana. xv. in oleo macerant̃: atq̃ ita ad/
uerfo capillo caput ungit̃. Fit & ex callitriche fternutamentũ. Folia funt lenticulæ fimilia. Cau/
les iuncis tenuiffimis: radice minima. Nafcit̃ in opacis & humidis: guftatu feruẽs. Hyfopum in
oleo contritum phthiriafi ꝛ̃fiftit & prurigini in capite. Eft ãt optimũ ciliciũ e tauro monte: Dein
pamphylium: & fmyrnæum. Stomacho cõtrarium. Purgat cũ fico fumptum ꝑ inferna: cũ melle

uomitionibus. Putant & ſerpētium ictibus aduerſari tritū cum melle & ſale & cumino. Lōchitis
nō(ut pleriqꝫ exiſtimauerunt)eadem eſt quæ & xiphion: aut phaſganiō quāqꝫ cuſpidi ſimilis ſe/
mine. Habet enim folia porri rubētia ad radicē & pluraqꝫ in caule capitula pſonis comicis ſimilia
paruā exerentibus linguā radicibus prælōgis. Naſcitur in ſitientibus. E diuerſo xiphion & phaſ
ganion in humidis: cū primū exit: gladii præbet ſpeciem caule duū cubitoꝝ: radice ad nucis auel
lanæ figuram fimbriata: quā effodi āte meſſes oportet: ſiccari in umbra. Supior pars eius cū thu
re trita æquo pōdere admixto uino: oſſa fracta e capite extrahit: aut ſi quid in corpor̄ ſuppurat:
uel ſi calcata ſunt oſſa. Serpētes eadem cōtra uenena efficax. Caput in dolore ueratro in oleo uel
roſaceo decocto tritoqꝫ ungi cōuenit. Peucedano ex oleo uel roſaceo & aceto. Tepidum hoc pro
deſt & doloribus qui pleꝛqꝫ ex dimidia pte capitis ſentiūtur: & uertigini. Perungūt & radice ei⁹
ſudoris cauſa eliciendi. quoniam cauſtica uis ei eſt. Pſylliō alii cynoides: alii chryſaliō: alii ſiceliō
alii cynomilam appellant: radice tenui: ſupuacua: ſarmētoſū: fabæ granis in cacuminibus: foliis
canino capiti nō diſſimilibus: ſemine āt puniceo: unde & nomē hoc in baccis. Ipſa hærba in uine
is inuenitur. Vis ei ad refrigerandū & diſcutiendum ingens. Semē in uſu. Frōti imponitur in do
lore & tēporibus: ex aceto & roſaceo: aut poſca. Ad cætera illinitur acetabuli menſura ſextario
aquæ denſat ac cōtrahit. Tunc terere oportet: & craſſitudinē illinere cuicūqꝫ dolori & collectio
ni inflāmationiqꝫ. Et uulneribus capitis medetur ariſtolochia: fracta extrahēs oſſa: & in alia qdē
parte corporis: ſed maxime e capite. Similiter plyſtolochia.

De rhyſellio: & cētaurea: & chelidonia: & panace: & hyoſcyamo: & euphorbio. Ca. x.

Hyſellium nō diſſimile apio. Huius radix cōmanducata purgat capitis pituitas. Oculoꝝ aci
r em centaurio maiore putant adiuuari: ſi addita aqua foueātur. Succo uero minoris cū melle
culices nubeculas oſcuritatem diſcuti: cicatrices extenuari. Albugines qdem etiā iumētoꝝ
ſiderite. Iam chelidonia ſupradictis omībus mire medetur. Panacis radicē cū polenta epiphoris
imponitur. Hyoſcyami ſemē bibūt obolo tantūdem meconii adiicientes: uinūqꝫ ad epiphoras in
hibendas. Adiungunt & gentianæ ſuccum: quem collyriis acrioribus pro meconio miſcēt. Facit
claritatem & euphorbiū in unctis. Inſtillatur plātagini ſuccus lippitudini. Caligines ariſtolochia
diſcutit. Iberis adalligata capiti cum qnqꝫfolio epiphoras: & ſi qua in oculis uitia ſunt: emēdat.
Verbaſcū epiphoris imponitur. Periſtereos ex roſaceo uel aceto: Ad hypochyſis & caliginē cy/
laminō in paſtillos diluunt. Peucedani ſuccū ut diximus ad claritatem & caligines cum meconio
& roſaceo. Pſyllion illitum fronti epiphoras ſuſpendit.

De anagallide ſiue acoro: & mādragora: ſiue circelo: & cicuta & cremno agrio: & molibde
na: & capno: & alia: & acoro: & iride: & cotiledo: & aizoo: & andrachne: & erigero: & de
ephemero: & de labro Veneris: & de raminculo mediciæ: & de oris uitiis. Ca. xi.

Nagallida aliqui acoron uocāt. Duo genera eius. Mas flore phœniceo: fœmina ceruleo:
a nō altiores palmo: frutice tenero: foliis puſillis: rotūdis: in terra iacētibus: naſcūtur ī hor/
tis & aquoſis. Prior floret cerulea. Vtriuſqꝫ ſuccus oculoꝝ caliginē diſcutit cū melle: & ex
ictu cruorem & argema rubens: magis cū attico melle inunctis. Pupillas dilatat: & ideo hoc in/
ungūtur ante: quibus paracenteſis fit. Iumētoꝝ quoqꝫ oculis medentur. Succus caput purgat p
nares infuſus: ita ut deinde uino colluatur. Bibitur & cōtra angues ſucci drachma ī uino. Miꝝ ꝙ
fœminā pecora uitant. At ſi decepta ſimilitudine(flore enim tantū diſtāt)deguſtauere: ſtatī eā
quæ aſyla uocatur in remedio quærunt. Ea a noſtris ferus oculus nūcupatur. Præcipiūt aliq ef/
foſſuris ante ſolem ortum priuſꝙ quicꝙ aliud loquātur ter ſalutare eam: tunc ſublatā exprime
re. Ita præcipuas eſſe uires. De ephorbio ſatis dictum eſt: cuius ſuccus lippitudini ſi tumor erit.
Item abſinthium cū melle tritum. Itēqꝫ betonicæ farina cōueniet. Et egilopas ſanat hærba eo
dem noīe quæ in hordeo naſcitur tritici folio ſemine cōtrito cum farina permixta impoſitaqꝫ uel
ſucco. Exprimitur hic e caulibus foliiſqꝫ prægnātibus dempta ſpica: & in trimeſtri farina digerit̄
in paſtillos. Aliqui & mandragora utebātur. Poſtea abdicatur in hac curatione eſt. Sed epipho/
ris quod certum eſt medetur: & oculoꝝ dolori. Radix tuſa cū roſaceo & uino. Nā ſuccus multis
oculoꝝ medicamētis miſcetur. Mandragorā alii circelon uocant. Duo eius genera. Cādidus q &
mas: niger quæ fœmina exiſtimatur. Anguſtioribus foliis ꝙ lactucæ. Hirſutis & caulibuſ: radi
cibus binis ternis ue ruffulis. Intus albis: carnoſis: teneriſqꝫ pene cubitalibus. Ferūt mala auella
naꝝ nucū magnitudine. Et iis ſemes ceu pyroꝝ album. Hoc alii arſen: alii morion: alii hyppoplo
mon uocant. Huius folia alba. Alterius latiora ut lappati ſatiuæ. Cauent effoſſuri cōtrariū uen/
tum. Et tribus circulis ante gladio circūſcribunt. Poſtea fodiunt ad occaſum ſpectantes. Succus
fit & e malis & e caule deciſo cacumine & radice. Pūctis aperta aut decocta utilis uel ſurculo. Cō
ciſa quoqꝫ in orbiculos ſeruatur in uino. Succus nō ubiqꝫ inuenitur: ſed ubi poteſt: circa uindemi
as quæritur. Odor grauis ei: ſed radicis & mali grauior. Mala maturata in umbra ſiccātur. Suc/
cus ex iis ſole dēſatur. Item radicis tuſæ: uel in uino nigro ad tertias decoctæ. Folia ſeruātur in
muriis efficacius. Albus rore tantū ſuccus peſtis eſt. Sic quoqꝫ noxiæ uires. Grauedinē afferunt

ẽt olfactu: ꝗ ꝗ mala in aliis terris mandãt̃. Nimio tñ odore obmutescunt ignari. Potu q̃dẽ largiore ẽt moriũt̃. Vis somnifica ꝓ uiribꝰ bibentiũ. Media potio cyathi uniꝰ. Bibit̃ & cõtra serpẽtes: & ante sectiones punctionesqꝫ ne sentiãt̃. Ob haec satis ẽ aliquibus somnũ odore quæsisse. Bibit̃ & ꝓ helleboro duobus obolis in mulso. Efficacius helleboꝝ ad uomitiones & ad bilem nigram extrahendã. Cicuta quoqꝫ uenenũ ẽ: publica atheniensium pœna inuisa. Ad multa tñ usus nõ omittendi. Semẽ habet noxiũ. Caulis ãt est uiridis: & urit pleꝝqꝫ ut in platanis. Lenis hic & geniculatus ut calami nigricans. Altior sæpe binis cubitis: in cacuminibꝰ ramosus. Folia coriandri tenuiora: graui odoratu. Semen aniso crassius: radice concaua nullius usus. Semini & foliis refrigeratoria uis: q̄ si enecat: incipiunt algere ab extremitatibꝰ corporis. Remediũ ẽ: prius ꝗ ꝑueniat ad uitalia: uini natura excalfactoria. Sed in uino pota irremediabilis existimat̃. Succꝰ exprimit̃ foliis floribusqꝫ: tũc enim maxime tẽpestiuus ẽ & melior. Semine trito expressus & sole densatus in pastillos necat: sanguinẽ expissando. Hæc altera uis. Et ĩdo sic necatoꝝ maculæ ĩ corporibus apparent. Ad dissoluenda medicamenta utunt̃ illo ꝓ aqua. Fit ex eo ad refrigerãdũ stomachũ malagma. Præcipuus tñ est ad cohibendas epiphoras æstiuas oculoꝝqꝫ dolores sedãdos circũlitum. Miscet̃ collyriis. Et alios omnes rheumatismos cohibet. Folia quoqꝫ tumorem omnẽ dolorẽqꝫ & epiphoras sedant. Anaxilaus auctor ẽ mammas a uirginitate illitas sempꝫ esse staturas. Quod certũ ẽ: lac puerperaꝝ mammis imposita extinguit. Venerẽqꝫ testibus circa pubertatẽ illita. Remedia liberationi q̃bus bibenda censet̃: nõ equidem præcipimus. Maxima uis terræ parthoꝝ: mox laconicæ: c̃rticæ: asiaticæ. In græcia uero megaricæ: dĩde atticæ. Cremnos agrios gremias tollit oculoꝝ impositus: tumorẽ quoqꝫ polẽta addita. Nascit̃ uulgo molibdena: id ẽ plumbago ẽt in aruo: folio lappati: crassa radice hispida. Hæc cõmanducata: si oculis subinde religat̃: plumbũ qđ ẽ genus uitii: ex oculis tollit. Capnos prima quã pedes gallinaceos uocant: nascens in parietinis: & sæpius ramis tenuissimis sparsisqꝫ: flore purpureo uiridis: succo caliginẽ discutit. Itaqꝫ in medicamento oculoꝝ addit̃. Similis & nomine & effectu alia ẽ capnos fruticosa prætenera foliis coriandri: cineracei coloris: flore purpureo. Nascit̃ in hortis & segetibus hordeaceis. Claritatẽ facit inunctis oculis delachrymationemqꝫ ceu fumus: unde nomen accepit. Eadẽ euulsa palpebras renasci ꝓhibet. Acoron iridis folia habet angustiora tm̃ & lõgiore pediculo: radices nigras: minusqꝫ uenosas. Cætero & has similes iridis: gustu acres: odorꝫ nõ ingratas: ructu faciles. Optimæ ponticæ: dein galaticæ: mox creticæ. Sed primæ in cholchide iuxta phasin amnẽ: & ubicũqꝫ in aquosis. Recentibꝰ uirus maius ꝗ uetustis. Creticæ candidiores ponticis. Siccant̃ utribus in umbra digytalibꝰ frustis. Necnõ inueniũt̃ q oxy myrsine radicẽ acoron uocant. Ideoqꝫ q̃dam hanc acron agrion uocare malunt. Vis ei ad calfaciendũ extenuandiqꝫ efficax cõtra suffusiones & caligines oculoꝝ succo eiusdẽ poto: contraqꝫ ꝓpentes. Cotylodon puula herba cauliculo tenero: pusillo pingui: concauo: & coxendices. Nascit̃ ĩ maritimis petrosisqꝫ uiridis: radice oliuæ modo rotunda. Oculis medet̃ succo. Est & aliud genus eiusdẽ sordidis foliis: latioribus: densioribusqꝫ circa radicẽ uelut oculum cingentibus: asperrimi gustus: lõgiore caule: sed pergracili. Vsus eius ad eadẽ q̄ iridis. Aizoi duo genera: maiꝰ ĩ fictilibꝰ uasculis serit̃: qđ aliq buphthalmõ uocãt: alii zopthalmõ: alii erogennetõ: qđ amatoriis cõueniat. Alii hypogeson: quoniẽ in suggrundis ferꝫ nascit̃. Sunt q ambrosiã potius uocant: & q amerimnon. Itali sedum magnum: aut oculum: aut digytellum. Alteꝝ minusculum: qđ eritheles uocant: alii tritheles: quia ter floreat: alii chrysotheles: aliq isoetes. Sed alii itali sedũ: alii aizoum. Vtrunqꝫ quoniam uireat semꝑ. Aliq semꝑ uiuum. Maius cubiti altitudinem excedit: crassitudine plusqꝫ pollicari. Aliud in cacumine linguæ simile carnosum. pingue: largo succo: latitudine pollicari. Alia in terram conuexa: alia stantia: ita ut ambitu effigiem imitent̃ oculi. Quod minus ẽ: in muris parietinisqꝫ nascit̃: & tegulis. Fruticosum a radice: & sursum usqꝫ ad cacumẽ. Foliis angustis munocratis: succosis: palmo alto caule: radix inutilis. Huic similis est: quam græci andrachnen agriam uocant. Itali celebrant in pastillos latioribus foliis & breuiori cacumine. Nascit̃ in petris: & colligit̃ cibi causa. Omnium haꝝ uis eadem: perfrigerare & astringere. Medent̃ epiphoris folia imposita: uel succus inunctus. Purgant enim ulcera oculoꝝ explentqꝫ: & ad cicatricem ꝑducunt palpebras deglutinant. Eædem capitis doloribꝰ medent̃: succo uel folio tẽporibus illitis. Aduersant̃ phalangioꝝ ictibus. Aconito uero maius aizoum ꝑcipue. A scorpionibꝰ quoqꝫ ferri id habentẽ negant. Medent̃ & auriũ dolori. Item succus inunctis hyoscyami modice. Item achilleæ: & minori centaureæ: & plantaginis peucedani cum rosaceo & meconio. Acori succus cũ rosa. Omnis ãt strigili calefactus infundit̃. Cotyledon ẽt infundit̃ purulentis cũ medulla ceruina calefacta. Ebuli radices tritæ & succus linteo colatus: mox in sole densatus & cũ opus ẽ rosaceo dilutus & calefactus parotidas. Verbenaca quoqꝫ: item plantago sanat: itẽ sideritis cũ axungia ueteri. Narium ozenas emẽdat aristolochia cũ cypero. Dentibꝰ remedio sunt panacis radix cõmanducata: præcipue chironiæ: item collutis succo. Radix hyoscyami ex aceto manducata. Itẽ polymoniæ cõmanducantur: & plantaginis radices: aut colluunt̃ in aceto decoctæ succo. Et

folia sunt utilia. Vel si sanguine gingiuæ putrescant: uel semen eiusdem apostemata & collectio/nes gingiuaꝝ sanat. Et aristolochia gingiuas dentes ue cõfirmat. Verbenaca cũ radice mandi ca'a & decoctæ ex uino aut aceto succus collutus. Itẽ qnquefolii radices decoctæ ad tertias uino aut aceto. Prius uero q̃ decoquatur aqua marina aut salsa lauant̃. Decoctũ diu tenendũ in ore. Qui dam cinere qnquefolii fricare malunt. Et uerbasci radix decoquitur in uino ad colluẽdos dentes. Et hysopo colluũtur: & peucedani succo cũ meconio uel radicum anagallidis magis fœminæ suc/co: ab altera nare quã doleat infuso. Erigeron a græcis: quæ a nostris uocat̃ senecio. Hãc si fer/ro circũscriptam effodiat aliquis: tangatqꝫ ea dentẽ & alternis ter despuat ac reponat in eũdẽ lo/cum: ita ut uiuat hærba: aiũt dentem eum postea nõ dolituꝝ. Hærba ẽ therissagũ specie & mol litia: cauliculis subrubicũdis. Nascitur & ĩ tegulis & in muris. Nomẽ hoc græci dederũt: qa u. r̃ canescit. Caput eius numerosa diuiditur lanugine: qualis est spinæ inter diuisuras exeũte. Quar̃ eam Callimachus acanthida appellat: alii pappum. Nec deĩde græcis de ea cõstat. Alii erucæ fo liis esse dixerunt: alii roboris: sed minoribus multo. Radice alii superuacua: alii neruis utili: alii potu strangulante. E diuerso quidã regio morbo cũ uino dederunt. Et cõtra omĩa uesicæ uitia. Item cordis & iocineris. Renibus extrahere harenã dixere. Ischiadicis drachmã cum oxymelli/te ab ambulatione propinauere. Torminibus quoqꝫ in passo utilissimã: præcordiis etiã: cibo ex aceto eam prædicãtes serentesqꝫ in hortis. Nec defuere qui & alteꝝ genus facerent. Nec quale esset demõstrarent cõtra serpẽtes in aqua bibẽdam edendãqꝫ comitialibus dãtes. Nos eã roma nis experimẽtis per usus digerimus. Lanugo eius cum croco & exiguo aquæ frigidæ trita illinit epiphoris. Tosta cum mica salis strumis. Ephemerõ folia habet psyllii: sed minora: caulẽ parẽ: florem cæruleũ: semẽ superuacuum: radicẽ unã digytali crassitudine: dẽtibus præcipuã cõcisam in aceto: decoctãqꝫ ut tepido colluãtur. Et ipsa etiã radix mobiles sistit. Cauis & exesis imprimi/tur. Chelidoniæ radix ex aceto trita cõtinetur ore. Erosis ueratrũ nigrũ imponitur. Mobiles dẽ tes utralibet decocta in aceto firmãtur. Labrũ uenereum uocãt in flumine nascẽtem. Est ei uer/miculus qui circa dẽtes ligat̃: aut cauis dẽtium cæra includit̃. Cauẽdum ne euulsa hærba terram tangat. Ranũculum uocamus quã græci uatrachion. Genera eius quattuor. Vnũ pinguioribus q̃ coriãdri foliis: & ad latitudinẽ maluæ accedentibus: colore liuido: caule albo: gracili: & radice alba. Nascitur in limitibus humidis & opacis. Alteꝝ foliosius pluribus folioꝝ incisuris: altis cau/libus. Tertiũ minimũ est: graui odore: flore aureo. Quartũ simile huic flore luteo. Omĩbus uis caustica si cruda folia ĩponant̃: pustulasqꝫ ut ignis faciunt. Ideo & lepras & psoras utunt̃ & ad tol lenda stigmata. Causticisqꝫ omĩbus miscẽt. Alopeciis imponũt: celeriter remouentes. Radix in dolore cõmãducata diutius rumpit dentes. Eadem sicca cõcisa sternutamẽtum facit. Nostri hær barii strumeã uocant: quoniã medet̃ strumis & panis parte in fumo suspẽsa. Credũtqꝫ ea rursus sata rebellare quæ curauerint uitia. Quo celere & plantagine utuntur. Oris ulcera intus succus plãtaginis emẽdat & folia radicesqꝫ cõmãducata: uel si reumatismo laboret os. Vlcera fetorẽqꝫ qnquefolium: Vlcera psyllium. Cõposita quoqꝫ ad fetorem uel maxime pudẽdum uitium trade/mus. Ergo folia myrti & lentisci pari põdere gallæ syriacæ dimidium põdus simul terere in uino uetusto sparsa mãdere matutino optimũ est. Vel hederæ baccas cũ casia & myrrha pari pondere ex uino. Naribus utilissimum est dracõtii semen corticum ex melle: etiã si carcinomata in iis sũt. Sugillata hysopo emendãtur. Stigmata in facie mãdragora illita delet.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER XXVI. PROHEMIVM

Reliquæ per morboꝝ genera medicinæ: & de nouis morbis: & de lichene quid sit: & quãdo primũ ĩ italia cœperint: & de carbũculo: & de elephãtiasi: & colo. Ca. i.

ENSIT ET FACIES HOMINVM NOVOS OMNIqꝫ æuo priore incognitos nõ italiæ mõ: ueꝝ etiã uniuersæ ꝓpe eu/ropæ morbos. Tũc quoqꝫ nec tota italia nec p illyricũ gallias ue aut hispanias magnope uagatos: aut alibi q̃ romæ circaqꝫ sine do lore quidẽ ullo: aut sine pernicie uitæ: sed tanta fœditate ut quæ cunqꝫ mors præferẽda esset. Grauissimũ ex iis lichenas appellaue re græco noĩe: latine quoniam a mẽto fere oriebatur ioculari pri mũ lasciuia: ut est procax natura multoꝝ in alienis miseriis. Mox & usurpato uocabulo mẽtagrã: occupãtem multis & intuitus: to/tosqꝫ utiqꝫ uultus oculis tantum ĩmunibus: descẽdentem uero & in colla pectusqꝫ ac manus fœdo cutis furfure. Nõ fuerat hæc lu es apud maiores patresqꝫ nostros. Et primũ Tiberii Claudii Cæ/

ſaris principatu medio irrepſit in italia quodā Perſino equite romano quæſtorio ſcriba cū in aſia apparuiſſet: inde contagionem eius importante. Ne ſenſere id malū fœminæ aut ſeruitia: ple/ beſq; humilis & media: ſed ꝓceres ueloci tranſitu oſculi: maxime fediore multoꝝ: q ꝑpeti me/ dicinam tolerauerant cicatrice q̃ morbo. Cauſticis nanq; curabatͬ: nec niſi uſq; in oſſa corpꝰ exu ſtum eēt non rebellante tedio. Aduenerunt q; ex ægypto genitrice taliū uitioꝝ medici hanc ſo lam operam afferentes magna ſua præda. Siquidē certum ē Manilium Cornutum ex prætoriis legatū aquitanicæ ꝓuinciæ ſeſtertia. cc. elocaſſe in eo morbo ad curandum ſeſe. Acciditq; ſæ/ pius: ut noua contra genera morboꝝ gregatim ſentirētͬ. Quo mirabilius qd ꝓdeſt reperiri: ali qua gigni repente uitia terraꝝ in pte certa: certiſq; mēbris hominū: uel ætatibus: aut ēt fortu/ nis tan ꝗ malo eligente: hæc in pueris graſſari: illa in adultis. hæc ꝓceres ſentire: illa paupeꝛs L. Paulo. Q. Martio cenſoribus primu in italia carbunculum ueniſſe: annalibꝰ conſcriptum eſt peculiare narbonenſis ꝓuinciæ malū: quo duo conſulares obiere: condentibꝰ hæc nobis. Eodē anno Iulius Ruffus: &. Q. Lecanius Baſſus: ille medicoꝝ inſcitia ſectus: hic uero pollice leuæ manꝰ euulſo acu ab ſemetipſo tam puo uulnere ut uix cerni poſſet. Naſcitͬ in occultiſſimis corpo rum ptibus: & pleꝝꝗ ſub lingua duricia rubens uariis modis: ſed nigricās capite alias liuida cor pus intendēs neq; intumeſcens: ſine dolore: ſine pruritu: ſine alio q̃ ſomni indicio: quo graua/ tos in triduo aufert: aliqn̄ & horrorē afferens: circaq; puſtulas puas: rarius feriēs ſtomachum. Fauceſq; cū inuaſerit ocilſime exanimans. Diximus elephantiaſin ante Pompeii magni ætatē nō accidiſſe in italia: & ipſam a facie ſæpius incipiētē. In nare prima ueluti lenticula mox inualeſcē te ꝑ totum corpus maculoſa uariis coloribꝰ & inæquali cute alibi craſſa: alibi tenui dura ceu ſca/ bie aſpera: ad poſteꝝ uero nigreſcente: & ad oſſa carnes apprimente intumeſcentibꝰ digytis ī pe dibus manibuſq;. Aegypti peculiare hoc malū: & cū in reges incidiſſet: populis funebre. Quip pe in balneis folia tēperabantur humano ſanguine ad medicinam eam. Et hic quidē morbus in italia celeriter reſtinctus ē: ſicut & ille quē gemurſam appellauere priſci inter digytos pedū na/ ſcentē ēt nomine obliterato. Idipſum mirabile: alios dſinere in nobis morbos: alios durarͤ: ſicu/ ti colum. Tiberii Cæſaris principatum irrepſit id malū. Nec quiſꝗ prior impatore ipſo ſenſit: magna ciuitatis ambage cum edicto eius excuſantis ualitudinē legeret nomē incognitum. Quid hoc eē dicemuſ: aut quas deoꝝ iras? Paꝝ enim erant homini cætera morboꝝ genera: cum ſupra ccc. eēnt: niſi ēt noua timerētͬ. Neq; ipſi homines pauciora ſibi ope ſuo negocia īportant. Hæc apd priſcos erāt quæ memoramꝰ rͤmedia medicinā ipſa quodā mō reꝝ natura faciēte & diu fuerͤ

Laus Hippocratis Capitulum. ii.

b Ippocratis certe q primus medendi præcepta clariſſime condidit: referta herbaꝝ mentiore inuenimus uolumina. Nec minꝰ Dioclis Cariſtii q ſecundꝰ ætate famaq; extitit. Itē Praxa/ gore & Chryſippi: ac dinde Eraſiſtrati. Erophilo qdē q̃q̃ ſubtilioris ſectæ conditori an̄ omēs celebratam rōnē eam paulatim uſu efficaciſſimo reꝝ omnium magiſtro peculiariter utiq; medici næ ad uerba garrulitatēq; dſcendente. Sedere nanq; in iis ſcolis auditioni occupatū gratiꝰ erat: q̃ ire ꝑ ſolitudines: & quærere herbas alias aliis diebꝰ āni.

De noua medicina & Aſclepiade medico: & qua ratione ueterem medicinam muta/ uerit Capitulum. iii.

d Vrabat tn̄ antiquitas firma: magnaſq; confeſſæ rei uindicabat reliquias: donec Aſclepiades ætate magni Pompeii rhetorice magiſter: nec ſatis in ea arte quæſtroſus ut ad alia ſagacis ingenii huc ſe repente conuertit: atq; ut neceſſe erat homini q nec id egiſſet: nec remedia noſſet oculis uſuq; pcipienda torrēti ac meditata quottidie oratione blandiēs: omnia abdicauit: totāq; medicinā ad caſum reuocando coniecturam fecit. Quinq; res maxime communiū auxilioꝝ ꝓfeſ/ ſus. Abſtinentiā cibi: alias uini: fricationē corporis: ambulationē: geſtationeſq;: cū unuſquiſq; ſemetpſum ſibi præſtare poſſꝫ intelligere. Fauētibus cunctis ni eēnt uera: quæ facillima erant: uniuerſum ꝓpe humanum genꝰ circūegit in ſe: nō alio modo q̃ ſi cælo emiſſus aduениſſet. Tra hebat præterea mētes artificio mirabili uino ꝓmittendo ægris dando tēpeſtiue tum frigidam aquam. Et quoniam cauſas morboꝝ prior ſcrutari Herophilus inſtituerat: uini rationē illuſtra/ uerat Cleophantus apud priſcos: ipſe cognominari ſe frigidam dando præferēs: & ut auctor ē . M. Varro: alia quoq; blandimēta excogitabat in ſuſpēdēdo lectulos: quoꝝ iactatu aut mor/ bos extenuaret. aut ſomnos alliceret: iam balneas auidiſſima hominum cupidine inſtituēdo: & alia multa dictu grata atq; iucunda magna auctoritate nec minore fama: cū occurriſſet ignoto fu neri: relato homine ab rogo atq; ſuato: ne qs leuibus momētis tantam conuerſionē factam exi ſtimet. Id ſolum poſſumus indignari unum hominē e leuiſſima gēte ſin̄ opibus ullis orſum uecti galis ſui cauſa repēte leges ſalutis humano generi ddiſſe: quas tamē poſtea abrogauere multi. Aſclepiadē uero adiuuerͤ multi: quorum cura nimis anxia & rudi aut obruēdi ægros ueſte ſudo/ reſq; omni modo ciēdi. Nunc corpora ad ignes torrēdo: ſoles ue aſſidue quærēdo in urbe um/ broſa: immo uero tota italia impatrice tum primum pēſili balnearum uſu ad infinitum blādiente

Præterea in quibuſdã morbis medendi cruciatus detraxit: ut in anginis quas curabāt ĩ fauces or
gano demiſſo. Dãnauit merito & uomitiones tunc ſupra modũ frequētes. Arguit & medicamē/
torum potus ſtomacho inimicos: quod eſt magna ex parte uetitum. Itaque nos in primis quæ
ſunt ſtomacho utilia ſignemus.

Irriſio magicæ artis & de lichene: & tapſia. Ca. iiii.

ſ Vper omĩa adiuuere eum magicæ uanitates: in tãtum euectæ ut abrogare hærbis fidē cũc
tis poſſent. Aethiopide hærba amnes ac ſtagna ſiccari côiectu. Tactu clauſa omĩa aperiri.
Achemenide côiecta In aciem hoſtium trepidare agmina: ac terga uertere. Latacen dari ſolitã a
perſaꝝ rege legatis: ut quocũq; ueniſſent oĩum reꝝ copia abũdarent: ac multa ſimilia. Vbi nam
iſtæ fuere: cũ cimbri teutoniq; terribili Marte ulularent: aut cũ Lucullus tot reges magoꝝ pau
cis legionibus ſterneret: Cur ue romani duces primã ſemp in bellis rõem cõmertioꝝ habuere:
Cur Hercules Cæſaris miles in pharſalia famē ſenſit: ſi abũdãtia omĩs contingere unius hærbæ
fœlicitate poterat: Nõ ſatius fuit Aemilianũ Scipionem carthaginis portas hærba patefacere:
q̃ machinis clauſtra per tot ãnos quatere: Siccēt æthiopide põtinæ paludes: tãtũq; agri ſub/
urbanæ reddatur italiæ. Nãq; apud eũdē Democritũ inuenitur cõpoſitio medicamēti: quo pul/
chri boniq; & fortunati gignãtur liberi. Cur nũq̃ pſaꝝ regi taliſ eſt dedita. Miꝝ eſt ꝑfecto huc
uſq; prouectã credulitatē antiquoꝝ ſaluberrimis ortam initiis: ſi in ulla re modũ humana ĩgenia
nouiſſent. Atq; nos hãc ipſam medicinã ab Aſclepiade reptam ſuo loco ꝓbaturi ceſſemus: euec/
tã ultra magoſ etiã. Sed hæc eſt oĩ in re animoꝝ cõditio: ut a neceſſariis orſa primũ cuncta uene
rint ad nimiũ. Igitur demõſtrataꝝ priore libro hærbaꝝ reliquos effectus dicemus: adiiciemuſq;
quas rõ dictauerit. Sed in lichenis remediis atq; tam fœdo etiã malo plura undiq; aceruabimus:
quãq̃ nõ paucis iam demonſtratis. Medet̃ ergo plantago trita. Quinquefoliũ. Radix albuci ex
aceto. Ficulni caules aceto decocti. Hibiſci radix cũ glutino & aceto acri decocta ad quartas. De
fricãtur etiã pumice. Et rumicis radix trita ex aceto illinitur. Et flos uiſci cũ calce ſubactus. Lau/
datur & tithymalum cũ reſina decoctum. Lichen uero hærba his omibus præfert̃: inde noĩe in
uento. Naſcit̃ in ſaxoſis folio uno ad radicem lato: caule uno: paruo: lõgis foliis depēdentibus.
Hæc delet & ſtigmata. Teritur cũ melle. Eſt aliud genus lichenis petris tãtum adhærēs ut mu/
ſcus: qui & ipſe illinitur. Hic & ſanguinē ſiſtit uulneribus inſtillatus: & collectiones illitus. Mor
bum quoq; regium cũ melle ſanat ore illito & lingua. Qui ita curãtur: aqua ſalſa lauari iubētur.
ungi oleo amygdalino: hortēſibus abſtinere. Ad lichenas & tapſiæ radice utũtur trita cũ melle.
Anginæ & argemonia medetur ſũpta ex uino. Et hyſopũ cum uino decoctũ & gargarizatũ. Peu
cedanum cũ coagulo uituli marini æquis partibus. Proſerpinata cũ muria & ex oleo trita uel ſub
lingua habita. Itē ſuccus de qnquefolio potus cyathis tribus. Hic & omĩbus fauciũ uitiis mede/
tur gargarizatus. Verbaſcum priuatim tõſiliſ in aqua potum.

Ad ſtrumas: & ad digytos: & ad pectus: & ad tuſſim medicinæ. Ca. v.

ſ Trumiſ plãtago. Chelidonia cum melle & axungia. Quinquefoliũ. Et radix perſolatæ. Itē
cum axungia opitur folio ſuo impoſita. Item artemiſia. Radix mãdragoræ ex aqua. Sideri
tis lata folia clauo ſiniſtra manu circũfoſſa adalligãtur cuſtodiēda ſanatis: ne rurſus ſata diro hær
barioꝝ ſcelere ut in quibuſdã rebellet. Quod & in iis quoſ artemiſia ſanauerit prædici reperio.
Item in iis quos plãtago. Damaſion quæ & caucalis uocatur ſub ſolſtitio collecta ĩponit̃ ex aqua
cæleſti folium tritum uel radix cũ axungia tuſa: ita ut impoſita folio ſuo opiat̃. Sic & ad oẽſ cerui
cis dolores tumoreſq; quacũq; in parte. Bellis in pratis naſcitur: flore albo aliquatenus rubēte.
Hãc cum artemiſia illitam efficaciorem ꝓdunt. Cõdurdon hærba ſolſtitialis flore rubeo ſuſpen/
ſa in collo cõprimere dicitur ſtrumas. Itē uerbenaca cũ plantagine digytoꝝ uitiis omĩbus: & pri
uatim pterigiis. Quinquefolium medet̃ pectoris uitiis. Vel quod grauiſſimũ ē tuſſis: huic mede
tur panacis radix in uino dulci. Succus hyoſcyami etiã ſanguinē excreãtibus. Nidor quoq; accen
ſi tuſſientibus. Itē ſcordotis mixto naſturtio & reſina cũ melle tuſa arida. Facit & per ſe facileſ ex
creationes. Itē centauriũ maius & ſanguinē reiiciētibus. Cui uitio & plãtaginis ſuccus medetur.
Et betonica obolis tribus in aqua cõtra purulētas: cõtraq; cruētas excreatiões. Perſolatæ radix
drachmæ põderis cũ pineis nucleis xi. Peucedani ſuccus pectoris doloribus & acorum ſubuenit.
Et ideo antidotis miſcetur. Tuſſi daucum. Item ſcythiaca hærba. Ea demum omnibus pectoris
uitiis tuſſi & purulenta excreantibus obolis tribus in paſſo.

De uerbaſco & chamaleuce uel tuſſilagine: & becchio: & aqlegia: & ſaluia. Ca. vi.

t Otidem obolis bibitur uerbaſcũ: cuius flos aureus. Tãta huic uis eſt: ut iumētis ēt nõ tuſ/
ſientibus mõ: ſed ilia quoq; trahētibus auxiliet̃ potus. Quod & de gētiana repio. Radix
chameleucæ quæ tuſſilago dicitur cõmanducata & in uino madefacta nõ tuſſi tantũ: ſed & fauci/
bus ꝓdeſt. Hyſopi quoq; qnq; ramis cũ duobus rutæ & ficis tribus decoctis thoracē purgant.
Tuſſim ſedat bechion: quæ & tuſſilago dicitur. Duo eius genera. Silueſtris ubi naſcitur ſubeſſe
aquas credunt: & hoc habēt ſignũ aquileges. Folia ſunt maiuſcula q̃ hederæ. v. aut. vii. ſubal/

bida a terra ſupne pallida: ſine caule: ſine flore: ſine ſemine: radice tenui. Quidam eandē eē bechion & alio nomine chameleucen putāt. Huius aridæ cū radice fumus p arūdinē hauſtus aut ꝺuoratuſ ueterē ſanar̃ dicit̃ tuſſim. Sꝫ in ſingulos hauſtus paſſum guſtandū ē. Altera a quibuſdā ſaluia appellat̃ ſimilis uerbaſco conterit̃ ea & colata calefacit: atqꝫ ita ad tuſſim laterisque dolores bibit̃. Contra ſcorpiones eadem & dracones marinos efficax. Contra ſpentes quoqꝫ ex oleo perungi ea ꝓdeſt. Hyſopi faſciculus cū quadrante mellis ꝺcoquit̃ ad tuſſim.

Ad lateris dolores & pectoris: ad orthopnoeas ad iocinoris dolorem: cordis dolori pulmoni urinæ tuſſi pectori ulcerib⁹ renib⁹ epaticis: ad uomitiones ad ſingultus: pleureticis lateri Cap. vii.

L Ateris & pectoris dolores uerbaſcū cū ruta ex aqua. Betonicæ farina bibit̃ ex aqua calida. Stomachū corroborat ſcordotis ſuccus: centauriū: gentiana ex aqua potæ. Plantago āt p ſe ſumpta in cibo cū lente halicæ ue ſorbitione. Betonica alias grauis ſtomacho uitia tamen ſanat pota uel foliis cōmanducata. Itē ariſtolochia pota. Agaricū manducatum ſiccum ut ex interuallo meꝛ ſorbeat̃. Nymhea heraclea illita. Peucedani ſuccus. Pſyllion ardorib⁹ imponit̃ uel cotyledon trita cū polenta: uel aizoum. Molon ſcapo ē ſtriato folii mollib⁹ puis radice quattuor digitoꝝ: in aqua extrema potat̃. Vocat̃ a quibuſdā ſyron: ex uino ſtomacho & diſpnoeæ medetur. Cētaurium maius eligmate. Plantago ſucco uel cibo. Betonicæ tuſæ pōdo libra melliſ attici ſemuncia ex aqua calida quottidie bibentib⁹. Ariſtolochia uel agaricon obolis ternis ex aqua calida aut lacte aſini pota. Ciſſanthemos ad orthpnoeas bibit̃. Item hyſopū. Et aſmaticis. Peucedani ſuccus in iocinoris dolorib⁹ & pectoris lateriſqꝫ ſi febres nō ſunt. Sangninē quoqꝫ expuentibus ſubuenit agaricū uictoriati pondere tritū & in mulſa quinqꝫ cyathis datum. Idem & amomō facit. Iocineri priuatim teucria bibit̃ recēs drachmis quattuō ī poſcæ hemina. Betonicæ drachma una in aqua calida cyathis tribus ad cordis uitia: in frigida cyathis duob⁹. Quinquefolii ſuccus iocineris & pulmonis uitiis: ſanguinēqꝫ reiicientibus & cuicūqꝫ ſanguinis uitio intus occurrit. Iocineri anagalides mire ꝓſunt. Capnion herbā q edere: bilem p urinā trahunt. Acorō iocineri medet̃ thoraci quoqꝫ & præcordiis. Caucū quæ & ephedra: ab aliis anabaſis uocata naſcit̃ uēto ſo fere tractu ſcandens arborē: & ex ramis ꝓpendens folio nullo: cirris numeroſa qui ſunt iunci geniculati: radice pallida. Dat̃ ex uino nigro auſtero trita ad tuſſim: ſuſpiria tormina & ſorbitione facta in quam uinū addi connenit. Itē gentiana madefacta pridie contrita denarii pondere in uino cyathis trib⁹. Geū radiculas tenues hꝫ nigras: bn̄ olentes. Medet̃ nō modo pectoris dolorib⁹ aut lateris: ſed & cruditates diſcutit iucundo ſapore. Verbenaca uero omnib⁹ uiſcerib⁹ medet̃ laterib⁹ pulmonib⁹ iocinerib⁹ thoraci. Peculiariter āt pulmonib⁹ & quos ab iis phthiſis tētat. Radix uero herbæ conſiliginis: quā nup inuentā dixim⁹: ſuū qdē & pecoꝝ omniū remediuꝫ præſens ē. Pulmonū uitio uel traiecta tm̄ in auricula. Bibi dꝫ ex aqua: haberiqꝫ ī ore aſſidue ſub lingua. Supficies huius herbæ an ſit in aliquo uſu adhuc incertum ē. Renib⁹ ꝓdeſt plātaginis cibus. Betonicæ potus. Agaricū potum ut in tuſſi. Tripoliū in maritimis naſcit̃ ſaxis: ubi allidit unda: neqꝫ in mari neqꝫ in ſicco folio ſatis craſſiore: palmo alto ī mucrone diuiſo: radice alba odorata craſſa calidi guſtuſ. Dat̃ epaticis in farre cocta. Hæc herba eadē uidet̃ quibuſdā quæ poliū ꝺ qua ſuo loco dixim⁹. Syomphona uel cromphena alternis uiridib⁹ roſeiſqꝫ p caulē foliis in poſca ſanguinē reiicientib⁹ medet̃. Ioniceri āt herba melandryum naſcens in ſegete ac pratis flore albo odorata: Eius cauliculus conterit̃ ex uino uetere. Item herba chalcetum e uineis contrita imponit̃. Faciles præſtat uomitiones radix betonicæ hellebori modo quattuor drachmis ī paſſo aut mulſo. Hyſopū tritū cū melle utilius præſumpto naſturtio aut irione. Molemoniū ꝺnarii pondere. Eſt & pſyllib⁹ lacteus ſuccus q denſatus in gummi ſumit̃ cū melle ſupradicto pondere præcipueqꝫ bilē trahit. Rurſus ſiſtunt uomitionē cyminū ſilueſtre: betonicæ farina ſumunt̃ ex aqua: abſterguntqꝫ faſtidia: cruditateſqꝫ digerūt daucū, betonicæ farina ex aqua mulſa: plantago ꝺcocta caulium modo. Singultus hermionū ſedat. Itē ariſtolochia. Suſpiria dimen⁹. Pleureticis & paripneumonicis cētaurium mai⁹. Item hyſopum bibit̃. Pleureticis peucedani ſuccus. Halus aūt: quā galli ſic uocant: ueneti cotoneā: medet̃ lateri: item renibus conuulſiſqꝫ & ruptis. Similis ē cunilæ bubulæ cacuminib⁹ thymo dulcis: & ſitim ſedat: raſæ radicis alibi albæ: alibi nigræ Eoſdem effectus lateris dolorib⁹ hꝫ chamerops: myrteis circa caules geminos foliis capitibus græculæ roſæ e xuino pota. Iſchiadicos dolores & ſpinæ leuat agaricū potū ut in tuſſi. Item & theocadis aut betonicæ farina ex aqua mulſa.

De omnibus uitiis uentris & remediis: & eoꝝ quæ circa uel intra ſunt: & de aluo ſiſtēda uel ſoluenda Cap. viii.

P Lurimum tn̄ negocii humano generi aluus exhibet: cuius cauſa maior ps mortalium uiuit. Alias. n. cibos nō tranſmittit: alias nō continet: alias nō capit: alias nō conficit. Eoqꝫ mors uenere: ut homo maxime cibo pereat. Peſſimū corpoꝝ uas. Inſtat ut creditor: & ſæpius die appellat. Huiuſ gratia præcipue auaritia expetit̃: huic luxuria condit̃: huic nauigat̃ ad phaſin: huic

profunda uada exquirūtur. Et nemo uilitatē eius æstimat cōsumationis fœditate. Ergo nume/
rosissima est circa hanc medicinæ opa. Sistit eam scordotis recentis drachma cū u no trita uel de
cocta pota. Polemonia quoq;: & dysentericis ex uino datur. Verbasci radix pota ex aqua duorū
digytorꝝ magnitudine. Nympheæ heracliæ semē cū uino potū. Radix supior ex sylphio drach
mæ pōdere ex aceto. Semē plātaginis in uino tritū: uel ipsa ex aceto cocta: aut aqua ex succo ei⁹
sūpta. Itē cum lenticula cocta: uel aridæ farina inspsa potioni cū papauer tosto & trito. Vel suc
cus infusus aut potus betonicæ in uino ferro calefacto. Eadē cœliacis ī uino austero datur. Is &
iberis imponit ut dictum est. Tenasmo radix nympheæ heracliæ e uino bibitur. Psylliū in aqua
cū radicibus decoctū. Aizoi succus aluum sistit: & dysenterias & tineas rotūdas pellit. *Symphy
tis* radix dysenteriā sistit. Itē dauci. Aizoum foliis cōtritis ex uino torminibus resistit. Alcmeæ
siccæ farina torminibus pota cū uino. Astragalus folia habet lōga incisuris multis: obliqua circa
radices: caulē. iii. aut. iiii. foliorꝝ plenos: florē hyacinthi: radices uiolosas: iplicatas: rubras: præ
duras. Nascitur in petrosis: apricis: & iisdem niualibus: sicut pheneo archadiæ: Vis ei ad spissan
da corpora. Aluum sistit radix in uino pota. quo fit ut moueat urinā repercusso liquore: sicut ple
raq; quæ aluū sistunt. Sanat & dysentericos in uino rubro tusa. Difficile aūt tunditur. Eadem gin
giuarꝝ suppurationi utilissima est fotu. Colligit exitu autūni cum folia amiserit. Siccatur in ūbra.
Et ladano sistitur aluus utroq;. Quod in segetibus nascitur contuso & cribrato bibitur ex aqua
mulsa: item nobili e uino. Ledō appellatur hærba ex qua ladanū fit ī cypro barbis caprarꝝ adhæ
rescens. Nobilius in arabia. Fit iam etiā in syria atq; africa: quod taxion uocāt. Neruos eni ī ar/
cu circūdatos lanis trahūt adhærescente roscida lanugine. Plura de eo diximus inter unguenta.
Hoc grauissimū onere est: durissimum tactu. Plurimū enim terræ colligit: cum pbetur maxime
purꝝ: odoratū: molle: uiride: resinosum. Natura ei molliēdi: siccādi: coquēdi: sōnum alliciendi.
Capillum fluentē cohibet: nigriciāq; custodit. Auribus cum hydromellite aut rosaceo infundit.
Furfures cutis & manātia ulcera sale addito sanat. Tussim ueterē cum storace sumptum. Efficacis
simum ad ructus. Aluum sistit & chōdris: siue pseudodictamū: hypocisthis: orobathiō uel oro/
bache a qbusdā dictum malogranato īmaturo similis. Nascitur ut diximus sub cistho: unde nom
hoc. Arefacta in umbra sistit aluum ex uino austero nigroq; utraq;. Duo enī genera eius cādida
& ruffa. Vis in succo spissat: siccat. Et ruffa magis stomachi reumatismos emendat. Pota tribus
obolis sanguinis excreationes. Cum amylō dysenterias pota & infusa. Itē uerbenaca ex aqua da
ta: aut carentibus febre ex uino amineo coclearibus. v. additis ī cyathis tribus uini. Lauer quoq;
nascens in riuis cōdita & cocta torminibus medetur. Potamogetō uero ex uino dysentericis etiā
& cœliacis: similis betæ: foliis minoribus tantū hirsutioribusq; paululū supeminēs extra aquam
peculiariter refrigerant: spissant. Visus in foliis cruribus uitiosis utilia: & cōtra ulcerꝝ nomas cum
melle uł aceto. Castor hāc aliter nouerat tenui folio uelut eqnis setis: thyrso lōgo & leui ī aquo
sis nascentem. Radice sanabat strumas & duritias. Potamogetō aduersatur & crocodilis: itaq; se
cum habent eam qui uenantur illos. Aluū sistit & achillea. Eosdē effectus præstat & statice vii.
caulibus ueluti rosæ capita sustinēs. Ceratia uno folio: radice nodosa & magna: in cibo cœliacis
& dysentericis medet. Leōtopodion alii liceoton: alii dorypetrō: alii toriuētorō uocāt: cuius ra
dix aluum sistit: purgatq; bilem in aqua mulsa addito pōdere denariorꝝ duum. Nascit in cāpestri
& gracili solo. Semē eius potum lymphatica sōnia facere dicitur. Lagopus sistit aluum e uino p o
ta aut in febri ex aqua. Eadē inguini adalligatur in tumore. Nascitur in segetibus. Multi sup oīa
laudāt ad deploratos dysentericos quinquefoliū decoctis in lacte radicibus & potis: & aristolo/
chiam in uictoriati pōdere in cyathis uini tribus. Quæ ex supradictis calida sumētur: hæc cādē/
te ferro tempari aptius erit. E diuerso purgat aluum succus cētauri minoris drachma in hemina
aquæ cum exiguo salis & aceti: bilemq; detrahit. Maiore tormina discutiuntur. Betonica aluum
soluit drachmis quattuór: in hydromelitis cyathis nouē. Itē euphorbiū uel agaricum drachmis
duabus cū sale modico potū ex aqua aut in mulso obolis tribus. Soluit & cyclaminos ex aqua po
ta aut balanis subditis. Itē chamæcissi balanus. Hysopi manipulus decoctus ad tertias cū sale pi
tuitas trahit illitus: uel cōtritus cū oxymelite & sale. Pellitq; uētris aīalia: Pituitā & bilē detra/
hit peucedani radix. Aluū purgat anacallis ex aqua mulsa. Item epithymō: qui est flos & thymo
satureiæ similis. Differentia q hic hærbaceus est: alterius thymi albus. Quidā hypopheon uo
cant: ac stomacho minus utilis. Vomitiones mouet. Sedat tormina: & inflammationes discutit.
Sūmitur & ex eligmate ad pectoris uitalia cū melle & aliquando iride. Aluum soluit a quattuor
drachmis ad sex cū mellis exiguo salisq; & aceti. Quidā aliter opithymū tradunt sine radice nasci
tenui similitudine pallioli rubens: siccari in umbra. Bibi ex aqua acetabuli mēsura. Dimidia detra
here pituitā bilemq;. Aluum leniter soluit & nymphea in uino austero. Soluit & pygmocomō
erucæ foliis crassioribus & acrioribus: radice rotunda: lutei coloris: terrā olente caule quadrāgu
lo modico tenui flore ocimi. Inuenitur in saxosis locis. Radix eius in aqua mulsa. xii. pōdere de/
nariorꝝ & aluum & bilem & pituitam exinanit. Semē sōnia tumultuosa facit una drachma in uino

potũ.Et capnos ſtrumã diſcutit:detrahit bilem polypodion:quã noſtri filiculam uocãt:ſimilis
enim ẽ filici.Radix in uſu piloſa:coloris intus herbacei:craſſitudine digyti minimi: acetabulis
cauernoſa ceu polypoꝝ cirri ſub dulcis:& in petris naſcẽs:aut ſub arborib⁹ uetuſtis. Exprimiť
ſuccus aqua madefacta:& ipſa conciſa inſpergiť oleri & betæ uel maluæ uel ſalſamento:uel cũ
pulticula coqť ad aluũ leuiter ſoluendam:uel in febri.Detrahit bilem & pituitam.Stomacũ offẽ
dit. Aridæ farina indita narib⁹ polypũ conſumit.Floret:& ſemẽ nõ fert.Scamoniũ quoq₃ diſſo/
lutionẽ facit:bilẽ detrahit:aluũ ſoluit:præterq̃ ſi adiiciãť aloes drachmæ duæ obolis ei⁹ duo/
bus.Eſt ãt ſuccus herbæ ab radice ramoſæ pinguib⁹ foliis triangulis albis radice craſſa madida
nauſeoſa.Naſciť pingui & albo ſolo.Radix circa canis ortũ excauať:ut in ipſa confluat ſuccus:q
ſole ſiccatus digeriť in paſtillos.Siccať & ipſa uel cortex. Laudať natione colophoniũ myſium
priennenſe.Specie ãt nitidũ:& q̃ſimillimum taurino glutini fungoſum tenuiſſimis fiſtulis cito li
queſcens uirus redolẽs ſuminoſum linguæ tactu lacteſcens:q̃ leuiſſimũ cũ diluiť albeſcẽs.Hoc
euenit & adulterino:qđ fit herbæ farina & tithymalli marini ſucco in iudæa fere:qđ ẽt ſtrangu
lat ſumptũ.Deprehendiť guſtu.Tithymallus.n.linguam excalfacit bubi moř:nec ante nec po
ſtea utile. Dedere & p ſe ex aqua uel mulſa & ſale quaternis obolis.Sȝ utiliſſime cũ aloe:ita ut
incipiẽte purgatione mulſum bibať.Fit & decoctũ radicis in aceto ad craſſitudinẽ melliſ:quo le
præ illinunť.Et caput ungiť in dolore cũ oleo.Tithymallũ noſtri herbã lactariã uocant.alii la
ctucã caprinã.Narrantq₃ lacte eiuſ inſcripto corpore cũ inaruerit ſi cinis inſpergať appareř lr̃as
& ita qdã adulteras alloq malluere:q̃ codicilliſ.Genera eius multa.Prim⁹ cognominatur cara/
chias:q & maſculus exiſtimať:ramis digytali craſſitudine rubris rugoſis quinq₃ aut ſex cubitali
longitudine a radice foliis pẽdet:in cacuminib⁹ coma iunci.Naſciť in aſperis maritimiſ.Legitur
ſemẽ autũno cũ coma:ſiccatũ ſole tundiť:& r̃poniť.Succus uero incipiẽte pomoꝝ lanugine de/
fractis ramul' excipiť farina erui aut fici:ut cũ iis areſcat.Quinas ãt guttas ſingul' excipi ſatis ẽ
Tradũtq₃ ẽt totiẽs purgari hydropicos fico ſumpta:qđ guttas & lactis exceperit.Succus cum
colligitur:ne attingat oculos cauendũ ẽ.Fit & foliis tuſis priore min⁹ efficax. Fit & đcoctum e
ramiſ.Eſt & ſemẽ in uſu cũ melle decoctũ ad catapocia ſoluendæ alui gratia.Semẽ et dẽtium ca
uis cæra includitur.Colluuntur et radicis đcoctæ uino aut oleo.Illinũt et lichenas ſucco. Bi/
buntq₃ eũ ut purgẽt uomitiones:et aluo ſoluta:alias ſtomacho inutilẽ. Trahit pituitã ſale adie
cto in potu:bilẽ afronitro.Si p aluũ purgari libeat in poſca.Si uomitione:in paſſo aut aqua mul
ſa.Media potio trib⁹ obolis cõſtat.Ficos a cibo ſumpſiſſe melius ẽ.Fauces urit leniter.Eſt.n.
tam feruentis naturæ:ut p ſe extra corpori impoſitũ puſtulas igniũ modo faciat:et p cauſtico ĩ
uſu ſit. Alteꝝ gen⁹ tithymalli myrſiniten uocãt:alii caryoten foliis myrti acutis & pungentib⁹
ſed mollioríb⁹:& ipſum ẽt in aſperis naſcens.Colligũť comæ eius hordeo turgeſcẽte:ſiccateq₃
in umbra dieb⁹.ix.ĩ ſole inareſcunt.Fruct⁹ nõ pariter matureſcit:ſȝ pars anno ſequente:& nux
uocať.Inde cognomẽ græci đdere.Demetitur cũ meſſium maturitate.Lauatũ deinde ſiccatur:
et datur cũ papaueris nigri duab⁹ ptibus:ita ut ſit totũ acetabuli mõ:minus hic uomitionib⁹ q̃
ſupior cæteri iidẽ.Aliq ſic et foliũ ei⁹ đdeř:nucẽ uero ipaȝ ĩ mulſo aut paſſo:ul' cũ ſeſama.Tra
hit bilem et pituitã p aluũ.Oris ulcera ſanat. Ad nomas oris foliũ cũ melle eſtur. Tertiũ gen⁹
ẽ tithymalli:paralius uocatur ſiue tithymallis folio rotundo:caule palmũ alto:ramis rubentib⁹
ſemine albo:qđ colligitur incipiente uua:et ſiccatũ teritur:ſumiturq₃ acetabuli mẽſura ad pur/
gationeſ.Quartũ gen⁹ heliſcopion appellãt:foliis portulacæ:ramulis ſtãtib⁹ a radice quattuor
aut quinq₃ rubentib⁹ ſemipedali altitudine ſucci pleniſ.Quintũ cypariſſian uocant pp folioꝝ ſi/
militudinẽ:caule gemino aut triplici naſcente in campeſtrib⁹:cui eadem uis quæ heliſcopio aut
characiæ.Hoc circa oppida naſci ſemine albo columbis gratiſſimo:qđ colligitur incipente uua.
Nomẽ accepit.qm̃ capita cũ ſole circũagit.Trahit bilem p inferna in oxymelite dimidio aceta/
bulo.Cæteri uſus q characiæ.Sextũ platyphilon uocant:alii corymbiten:alii amygdaliten a ſi
militudine.Nec ullius latiora ſunt folia. Piſces necat:aluũ ſoluit:radice:uel foliis:uel ſucco in
mulſo aut aqua mulſa drachmis quattuor.Detrahit priuatim aquas.Septimũ dendroides cogno
minãt:alii codion:alii leptophyllon in petris naſcens:comoſiſſimũ ex omnib⁹ maxime caulicu/
lis rubentib⁹:& ſemine copioſimũ:eiuſdẽ effectus:cuius characias. Opoſſcylla ſiue rhaphano/
ſagria iuncos duos ſiue tres ſpargit in terra rubentes:foliis rutæ:radice cepe:ſed amplior:qua/
re qdã rhaphanũ ſilueſtre uocãt.Intus hȝ mammã cãdidã extra cortices nigros. Naſciť ĩ mon/
toſis & aſperis:aliqñ & herboſis.Effodiť uere:tuſaq₃ in fictili mergiť.Deiectoq₃ qđ ſupnatat:
reliqs ſuccus purgat utraq₃ pte ſeſquiobolo in aqua mulſa.Sic & hydropicis dať acetabuli men
ſura.Inſpergiť et aridæ radicis farina potioni:aiuntq₃ ſuperiorẽ ptẽ eius uomitione biles extra
here:inferiorẽ p aluũ.Tormina diſcutit:quodcũq₃ betonica et panaces præterq̃ a cruditate.
Peucedani ſuccus inflationes et ructus gignit. Acori radix daucum ue ſi lactucæ modo ſumať.
Ladanũ cypriũ potũ interaneoꝝ uitiis occurrit.Itẽ gentianæ farina ex aqua tepida fabæ magni
tudine.Plantago mane ſumpta duab⁹ linguis et tertia papaueris in uini nõ ueteris cyathis.iiii.

datur in ſõnum euntibus addito nitro ſeu polenta. Simul ſi poſt cibum detur. Colo infũdit̃ hemina ſucci: uel in febri. Agaricũ potũ obolis tribus in uini ueteris cyatho uno lyeni medet. E panace oĩum generꝫ radix in mulſo: ſed teucria præcipue pota arida & decocta ꝗtum manus capiat. ĩ aceti heminis tribus. Ad uulnus illinitur eadẽ cũ aceto: aut ſi tolerari nõ poſſit ex ficu uel aqua. Polemonia bibitur ex uino: Betonicæ drachma in oxymelitis cyathis tribus. Ariſtolochia cõtra ſerpentes. Argemonia vii. diebus in cibo ſũpta lyenem cõſumare dicitur. Agaricũ in aceto mulſo obolis duobus. Nympheæ heracliæ radix in uino pota & ipſa cõſumit. Ciſſanthemus drachma bis die ſũpta in uini albi cyathis duobus per dies xl. lyenẽ dicitur paulatim em ittere p urinã. Prodeſt & hyſopum cũ ficu decoctũ. Lõc itidis radix decocta prius ꝗ ſemẽ emittat. Peucedani quoqꝫ radix decocta & lyeni & renibus. Lyen acoro poto cõſumitur. Præcordiis & ilibus utiliſſimæ radices. Climeni ſemẽ potũ diebus xxx. põdere denarii ĩ uino albo. Betonicæ farina ex melle & aceto ſcyllite pota. Radix lõchitidis in aqua & teucrium illinitur. Itẽ ſcordiũ cum cæra: agaricum cũ farina fœnogræci ueſicæ malis: cõtraqꝫ calculos grauiſſimis cruciatib' ut diximus: au. ilio eſt. Polemonia ex uino pota: itẽ agaricum. Plãtago radice uel foliis potis ex paſſo. Et betonica ut in iocinere diximus. Itẽ ramici pota atqꝫ illita. Eadem ad ſtrãgurias efficaciſſima ad calculos quidã betonicã & uerbenacã & millefolium æquis portionibus ex aqua ꝓ ſingulari remedio bibere ſuadent. Strãgurias diſcutere & dictamũ certũ eſt. Itẽ qnquefoliũ decoctũ ad tertias ĩ uino ictericis dari atqꝫ illini utiliſſimũ eſt. Xiphii quoqꝫ radix ſupior urinã ciet ĩfãtibus. Enterocœlicis dat̃ ex aqua: & illinitur ueſicæ uitiis. Peucedani ſuccus infãtiũ ramici: & umbilicis eminentibus pſyllion illinitur. Vrinã cient anagallides: achoriqꝫ radicis decoctũ: uel ipſa trita potaqꝫ: & omĩa ueſicæ uitia ſanat: & calculos hærba & radix cotelydõis. Itẽqꝫ genitaliũ inflãmationẽ pari põdere: & caulis & ſeminis & myrrhæ. Ebulũ tenerꝫ cũ foliis tritũ ex uino potũ calculos pellit. Impoſitum teſtes ſanat. Erigerõ quoqꝫ cũ farina thuris & uino dulci: teſtiũ inflãmationes ſanat. Symphyti radix illita ẽterocelaſ cohibet: & genitaliũ nomaſ hypociſthis alba. Artemiſia quoqꝫ datur cõtra calculos ex uino dulci: & ad ſtrãguriã. Dolores ueſicæ ſedat ex uino nympheæ heracliæ radix. Eadẽ uis crethimo ab Hippocrate admodũ laudata. Eſt ãt iter eas quæ edũtur ſilueſtrium hærbarꝫ. Hãcqꝫ certe apud Callimachũ apponit ruſtica illa hecale. Spẽſqꝫ elatæ hortenſis. Caulis palmũ unum altus. Semẽ feruẽs odoratum ceu libanotidis rotundum. Siccatũ rũpit̃. Habet intus nucleum cãdidũ: quẽ aliqui cachryn uocãt: folio pingui: albicãte: ueluti oliuæ: craſſiore: & ſalſo guſtu: radice digyti craſſitudine tres aut quattuor. Naſcitur in maritimis petroſis. Eſtur crudũ coctũ ue cũ olere odorati ſaporis & iucũdi. Seruatur etiã ĩ muria: præcipueqꝫ eius uſus ad ſtrãguriã folio uel caule aut radice ex uino. Colorẽ quoqꝫ corporis gratiorẽ facit. Verꝫ largior quoqꝫ ĩflatiões. Aluũ ſoluit decocto. Vrinãqꝫ: & a renibus dolorẽ trahit. Sic & alcmeæ ſiccæ farina in uino pota ſtrãguriam tollit: efficacius addito dauco. Lyeni quoqꝫ utiliſ. Aduerſuſ ſerpẽtes bibitur. Iumẽtis quoqꝫ in pituita aut ſtrãguria hordeo inſperſa ſuccurrit. Anthylliõ eſt lent ſimillima: quæ in uino pota ueſicas uitiis liberat. Sanguinem ſiſtit. Altera eſt anthylis chamæipytyos ſimilis: flore purpureo: odoris grauis: radice intubi: uel magis cepe: ſimilis porculacæ: nigriore radice: ſed inutili: naſcẽs in lictoribus harenoſis: guſtu amara. In uino cũ aſparagi radice ueſicæ plurimũ ꝓdeſt. Eadẽ præſtat hypericõ: quã alii chamepithin: alii corycõ appellãt: oleraceo frutice: tenui: cubitali: rubẽte: folio rutæ: odore acri: ſemine ſiliquæ: nigro: matureſcẽte cũ hordeo. Natura ſemini ſpiſſandi. Aluum ſiſtit. Vrinã cit. Ad calculos ueſicæ cũ uino bibitur. Eſt aliud hypericõ: quod alii charõ appellãt: folio tamarici: & ſub ea naſcitur: ſed pinguioribus foliis & minus rubẽtibus: odoratũ: palmo altius: leniter ſuaue: aculeatum. Vis ſemini excalfactoria: & ideo inflationẽ facit enterocœlicis: ſed ſtomacho nõ inutile: præcipue ad ſtrãguriam ſi exulcerata nõ ſit ueſica. Medetur & pleureticis ex uino potũ. Veſicæ aũt calitrichõ trita ſimiliſ cumino medetur & data ex uino albo. Verbenaca quoqꝫ foliis decocta ad tertiaſ: uel radix eius e mulſo calido calculos eiicit: Itẽqꝫ ꝓpreſſa: quæ arretii & in illyrico naſcit̃: in aqua decoctæ e tribus heminis ad unũ & pota. Trifolium ex uino ſũptũ: & chryſanthemũ primũ. Anthemũ quoqꝫ calculos eiicit paruis e radice foliis quinis: caulibus lõgis duobus: flore roſeo: radices tritæ p ſe: uel lauer crudũ. Silaus naſcitur glareoſis & pennibus riuis: cubitalis: apii ſimilitudine. Coquit̃ ut olus accidũ: magua utilitate ueſicæ. Quæ ſi ſcabiem ſentiat: panacis radice ſanatur. Aliter inutilis ueſicis. Calculos pellit malum erraticum radicis libra in uini congio decocta ad dimidias. Inde heminæ ſumũtur p triduum. Reliquũ ex uino cum zio: & urtica marina: & daucum: & plantaginis ſemẽ ex uino. Et hærba fuluiana trita ex uino: quæ & nomẽ ĩuẽtoris habet nota tractãtibus urinas cit. Scordion teſtium tumores ſedat. Hyoſcyamũ genitalibus medetur. Peucedani ſuccuſ ex melle & ſemen ſtrãguriæ. Agaricum obolis tribus in uini ueteris cyatho uno. Trifolii radix drachmis duabus in uino: dauci una drachma uel ſeminis. Iſchiadici & ſemĩe & foliis erythridani tritis ſanãtur panace pota. Et infricata polemonia ariſtolochiæ decoctæ foliis. Agarico quidem & neruus q platys appellat̃: atqꝫ humerorꝫ dolor ſanatur obolis tribus ĩ uini ueteris cyatho uno

poto. Quinquefolium ischiadicis & bibit̃ & imponit̃. Itẽ scamonia decocta cũ hordei farina. Se/
men hyperici utriusq; bibit̃ ex uino. Sedis uitia & attritus celerrime sanat plantago. Condylo/
mata uero quinquefoliũ. Sedẽ conuersam cyclamini radix ex aceto. Anagallides cærulea ꝓcidẽ
tia sedis retro agit. E diuerso rubẽs proritat. Cotelydon condylomata & hemorrhoidas mire cu
rat. Testiũ tumores acori radix d̃cocta in uino tritaq; & illita. Intertrigines negat fieri Cato ab/
sinthiũ ponticũ secũ habentib⁹.

De pulegio & argemone Cap. x.

a Lii adiiciunt & pulegiũ: qd' ieiunus qs legerit: si post se alliget. Inguinis dolores prohibet:
aut sedat cœptos inguinaria: quã qdam argemone uocãt: passim in ueprib⁹ nascens. Vt ꝓsit
inguinib⁹ in manu tm̃ habenda ẽ. Panos sanat panaces cũ melle. Plantago cũ sale. Quinquefo/
lium. Persolatæ radix ut in strumis. Itẽ damasoniũ. Verbascũ cum sua radice tusum uino aspersũ
folioq; inuolutũ: & ita in cinere calfactũ: ut imponat̃ calidũ. Exptiq; affirmauere plurimũ reme/
diũ esse: si uirgo imponat nuda ieiuna ieiuno: & manu supina tangens dicat. Negat Apollo pe/
stẽ posse crescere: quã nuda uirgo restinguat: atq; ita retrosa manu ter dicat: totiensq; despuant
ambo. Medet̃ & radix mandracoræ ex aqua: radicis scamoniæ decoctũ cũ melle. Sideritis cum
adipe ueteri: uel chrysippea cũ ficis pinguibus: q̃ hoc ab inuentore hꝫ nomẽ.

De nymphea & abstinentia & appetentia ueneris: & de satyrio erythrococo: & crate/ gi & sideriti Cap. xi.

u Enerem in totũ adimit (ut dixim⁹) nymphea heraclia: eadẽ semel pota in. xl. dies. Insomnia
quoq; ueneris a ieiuno pota & in cibo sumpta. Illita quoq; radix genitalib⁹ inhibet nõ solũ
uenerẽ: sed affluentiam genituræ: ob id corp⁹ alit̃ uocẽq;. dicit̃. Appetentiã ueneris facit radix
e xiphio supior data potu in uino. Itẽ quã cremnon agrion appellant. Et orminos agrios cũ po/
lenta cõtritus. Sed inter pauca mirabilis ẽ orchis herba: siue sarapias: foliis porri: caule palmeo
flore purpureo: gemina radice: testiculis simili: ita ut maior: siue (ut aliq dicũt) tenuior: ex aqua
pota excitet libidẽ: minor siue mollior e lacte caprino inhibeat. Quidam folio scyllæ eẽ dicunt
leuiori ac minori: caule spinoso. Eiusq; radices sanant oris ulcera: thoracis pituitas aluũ sistunt e
uino potæ. Concitatricẽ uim hꝫ satyrion. Duo eius genera: una longiorib⁹ foliis q̃ꝫ oleæ: caule
quattuor digytoꝝ: flore purputeo: radice gemina ad formã hoĩs testiũ alternis ãnis intumescẽ
te ac residente. Altera satyrion orchis cognominat̃: & fœmina eẽ credit̃. Distinguit̃ internodiis
& ramosiore frutice: radice fascinis utili. Nascit̃ fere iuxta mare. Hæc tumores & uitia ꝑtim eaꝝ
erumpentia cũ polenta illita sedat: uel ꝑ se trita. Supioris radix in lacte ouis colonice data: ner/
uos intendit. Eadẽ ex aqua remittit Græci satyrion: foliis lilii rubri minorib⁹ & trib⁹ nõ ampli⁹
e terra exeuntib⁹ tradunt: caule leui cubitali nudo radice gemina: cuius inferior ꝑs & maior ma
res gignit: supior ac minor fœminas. Est & aliud gen⁹ satyrion erythrococon appellant: semine
uiticis: maiore: leui: duræ radicis: cortice rubro: intus albũ includit̃: sapor̃ subdulci. Fert̃ ĩ mon
tosis inueniri. Venerẽ ẽt si oĩo manu teneat̃ radix stimulat. Magis adeo si bibat̃ in uino austero
Arietibus quoq; & hircis segniorib⁹ in potu dari. Et sarmatis eqs ob assiduũ laborẽ pinguiori/
bus in coitu: qd' uitiũ ꝓsedamũ uocant. Vim eius restinguit aqua mulsa aut lactuca sumpta. In
totũ qdẽ græci cũ concitationẽ hanc uolũt significare: satyrion appellant. Sic & crategin cog no
minantes & teliconon: quaꝝ semen testiũ simile ẽ. Tithymalli quoq; ramoꝝ medullã habentes
ad uenerẽ ꝓniores fieri dicũt. Prodigiosa sunt quæ circa hoc tradit Theophrastus auctor alio/
quin grauis: septuageno coitu durare libidinẽ contactu herbæ cuiusdã: cuius nomẽ specieq; non
posuit. Sideritis adalligata uarices minuit: & sine dolore præstat. Podagræ morb⁹ rarior sole/
bat eẽ nõ modo patꝝ auoꝝq; memoria: ueꝝ ẽt nostra. Peregrin⁹ & ipse. Nam si italiæ fuisset
antiquitus: latinũ nomẽ inuenisset. Insanabilis nõ est credendus. Quippe qm̃ in multis & spon/
te desinit: & in plurib⁹ curat̃. Medẽt̃ panacis radices cũ uua passa: succus hyoscyami cũ farina: uel
semẽ scordion ex aceto: Iberis uti dictũ ẽ. Verbenaca cũ axungia trita cyclamini radix: cuius de/
coctũ & pnionibus ꝓdest. Podagras refrigerat radix e xiphio. Semẽ e psyllio. Cicuta cũ lythar
gyrio aut axungia. Aizoum in primo impetu podagræ rubentis: hoc ẽ calide. Vtrilibet uero cõ
uenit erigeron cũ axungia. Plantaginis folia trita addito sale modico. Argemonia tusa ex melle
Medet̃ & uerbenaca illita: aut si pedes macerẽt̃ ĩ ei⁹ d̃cocto. Est & lappago similis anagallidi: ni
si eẽt ramosior ac plurib⁹ foliis: aspa: rugosa: aspioris succi: grauis odoris: q̃ talis ẽ mollugo uo/
cat̃. Similis & asperioribus foliis asparago. Supioris succus expressus pondere. xi. denarioꝝ ĩ ui
ni cyathis duob⁹ quottidie sumit̃. Præcipue uero liberat eo malo phycos thalassion: id est fuc⁹
marin⁹ lactucæ similis: q conchyliis substernit̃: nõ podagræ modo: sed omnib⁹ articuloꝝ mor/
bis impositus priusq; exarefiat. Tria ãt genera eius. Latũ. Et alteꝝ longius: quadanten⁹ rubẽs
Tertiũ crispis foliis: quo in creta uestes tingũt̃: omnia eiusdẽ usus. Nicander eã & aduersus ser/
pẽtes in uino d̃dit. Salutare ẽ & semẽ eius herbæ: quã psyllion appellauim⁹: madefactum aqua
admixtis in heminã seminis resinæ colophoniæ coclearib⁹ duob⁹: thuris uno. Laudãt̃ & mãdra
coræ folia cũ polenta tusa.

Medicinæ generales de pedibus:talis:articulis:neruis:& remedia contra morbos qui totum corpus occupant:& de myrtido:& uigiliis:& paralysi:& de febribus frigidis:& febre iumentorum & freneticis:& chameacta:& aizoo:& igne sacro. Ca.xii.

Alis uero tumẽtibus limus aquaticus cũ oleo subactus mire ꝓdest. Articulis succus e cen/taurio minore. Idẽ neruis utilissimus. Itẽ cẽtaurium. Betonica neruis discurrẽtibus per sca/pulas humeris:spinæ:lumbis pota ut in iocinere. Articulis qnquefoliũ impositũ. Mandra/goræ folia cum polenta:uel radix recens tusa cũ cucumere siluestri:uel decocta in aqua. Cubito rum ac pedũ rimis polypodii radix. Articulis succus hyoscyami cũ axungia. Amomi succus cũ de cocto. Item centũculus decocta:uel muscus recens ex aqua obligatus donec inarescat. Item lap/pæ boariæ radix e uino pota. Cyclaminos decocta in aqua perniũculos curat:omĩaqꝫ alia frigo/ris uitia. Perniũculos curat & cotelydõ cũ axũgia. Folia ex batrachio. Epictymi succus. Clauos pedum extrahit ladanum cum castoreo. Verbenaca ex uino. Nunc pactis malis quæ mẽbratĩ sẽ tiunt:dicemus de iis quæ totis corporibus grassant. Remedia ãt hæc cõia inuenio. Ante omẽs pota dodecatheum de qua diximus. Deinde panacis oĩum generꝝ radices peculiariter lõginquis morbis. Et semẽ interaneorꝝ uitiis. Ad omẽs uero corporis dolores succum e scordio. Itẽ beto/nicæ:quæ pota colorem plũbeum corporis priuatim emẽdat:gratioreqꝫ reducit. Geranion ali/qui myrrhin:alii myrthida appellant. Similis est cicutæ foliis minutioribus:& caule breuiori ro tundo:saporis & odoris iucundi. Nostri sic eam tradũt. Græci foliis cãdidioribus paulo ꝗ̃ mal/uæ:caulibus tenuioribus & pilosis:ramosã & ĩteruallis binũ palmorꝝ & in iis foliis:inter quæ ĩ ca cuminibus capitula sunt gruum. Alterꝝ genus foliis anemones:diuisuris lõgioribus:radice mali mõ rotũda:dulci:reficiẽtibus se ab imbecillitate utilissima:& fere talis uera ẽ. Bibit̃ cõtra phthi sin drachma in uini cyathis tribus bis die. Itẽ cõtra inflationes:quæ & cruda idem præstat. Suc/cus radicis auribus medetur. Opisthotonicis semẽ drachmis quattuor cum pipere & myrrha po tum phthisin sanat:& plãtaginis succus:si bibatur. Et ipsa decocta ĩ uino cum sale & oleo a sõno matutino refrigerat. Eadem datur iis. quos atrophos uocãt ĩterpositis diebus. Betonica phthisi cis eligmate cum melle fabæ magnitudine. Agaricũ potum duobus obolis in passo uel dauco cũ centaurio maiore in uino. Phagedenis quod nomẽ sine mõ esurientium est:& alias ulcerꝝ:tithy/malli medẽtur cum sesamis sũpti. Inter mala uniuersi corporis uigiliæ sunt plerisqꝫ. Harꝝ reme/dio mõstratur panaces:clymenos aristolochia:& odore:& puncto capite. Aizoũ siue sedum si ĩ uolutum pãno nigro ignorãtis puluino subiiciatur:& onothera siue onear hylaritatẽ afferunt in uino. Amygdalino est folio:flore rosaceo:fruticosa:lõga radice:& cum siccata est uinũ olente. Hæc in potu data feras quoqꝫ mitigat. Cruditates quæ nauseam faciũt digerit betonica. Eadem pota a cœna cõcoctionẽ facit in oxymelitis cyathis tribus drachmæ põdere:& crapulã discutit. Itẽ agaricũ post cibos in aqua calida potũ. Paralysin betonica sanare dicit̃. Itẽ iberis ut dictũ ẽ. Eadem & torpẽtibus mẽbris ꝓdest. Itẽ argemonia omĩaqꝫ quæ periclitẽtur secari discutiendo. Comitiales sanãtur panacis:quã heracleã diximus:radice pota cum coagulo uituli marini:ita ut sint panacis tres ꝑtes. Plãtago pota. Betonica in oxymelitis drachma:uel agarici obolis tribus. Folia quinquefolii ex aqua. Sanat & archezostis:sed cũ amineo pota. Sanat & bacaris radix arida in puluerem cõtrita cyathis tribus cum coriãdro in aqua calida. Et centunculus trita in aceto aut melle aut in aqua calida. Verbenaca ex uino pota. Hysopi baccæ ternæ cõtritæ & in aqua potæ diebus sedecim. Peucedanum cũ coagulo uituli marini æquis portõnibus potum. Quinquefolii cõtrita folia ex uino sũpta diebus. xxx. in betonicæ farinæ põdo denariorꝝ xiii. cũ aceti scyllitici ciatho mellis attici uncia. Scamonium obolis duobus cũ castorei drachmis quattuor. Febres fri/gidas leuiores facit agaricum potum ĩ calida aqua. Tertianas sideritis cũ oleo. Itẽ ladanũ: quod in segetibus nascit̃ cõtusũ. Plãtago ex aqua mulsa duabus horis ãte accessionẽ pota binis drach/mis. Vel succus radicis madefactæ uel tusæ. Vel ipsa radix trita ĩ aqua ferro calfacta. Quidãqꝫ ternas radices in tribus cyathis aquæ dedere. Iidem in quartanis quaternas fecerũt. Buglosso ĩ arescente si quis medullã e caule eximat:dicatqꝫ ad quẽ liberãdũ febre id faciat:& alliget ei sep/tem folia ante accessionẽ aiũt a febre liberari. Itẽqꝫ betonicæ drachmã ĩ aquæ mulsa cyathis tri bus uel agaricũ:maxime in iis febribus quæ cum horrore ueniũt. Quinquefolii folia qdã terna tertianis dedere:quaterna quartanis:plura cæteris:aliis omĩbus obolis tribus cũ pipe ex aqua mulsa. Verbenaca quidẽ & iumẽtorꝝ febribus in uino medetur. Sed in tertianis a tertio genicu/lo incisa:quartanis a quarto. Bibitur & semẽ hyperici utriusqꝫ in quartanis & horroribus betoni cæ farina:quæ omẽs horrores coercet. Itẽ panaces adeo ex calfactoria natura ut ꝑ niuem ituris bibere id:ac pungi eo præcipiãt. Et aristolochia ꝑfrictionibus resistit. Phreneticos sõnus sanat: qui contingit peucedano ex aceto capiti infuso anagallidum succo. E diuerso lethargicos excitari labor est. Hoc præstat euphorbium (ut ꝓhibẽt) ex aceto naribus tactis peucedani succo. Contra insanias betonica bibitur. Carbũculos rumpit panaces. Sanat betõnicæ farina ex aqua aut brassi ca cum thure frequẽti potu calidæ:uel e carbone in cõspectu extincto fauilla digyto sublata &

illita: uel plantago tusa. Tithymallus characites hydropicos sanat. Panaces: plantago in cibo: cū prius panē siccū commederint sine potu. Betonica drachmis duab⁹ i duob⁹ cyathis uini aut mulsi. Vel agaricū: uel semen lonchitidis duab⁹ linguis ex aqua potū. Psyllium ex uino. Anagallidū succus. Cotelydonis radix ex mulso. Ebuli recētis radix excussa tm̄ nec colluta quantū duo digyti comprehendant: ex uini ueteris calidi hemina. Trifolii radix drachmis duab⁹ in uino. Tithymallū: platyphyllon cognomine. Semē hyperici: qd' charos appellat̄. Actæ quā qdam eē ebulū putant radice contrita in uini cyathis trib⁹ si febris absit: uel semine ex uino nigro. Itē uerbenaca fasciculo man⁹ plenæ dcocta in aqua ad dimidias. Præcipue tamē chameactæ succus aptissimus credit̄. Eruptiones pituitasq; emedat plantago. Cyclamini radix cū melle. Ebuli folia contrita & e uetere uino imposita ēt boam sanant: id est rubētes papulas. Pruriginē succ⁹ strychni illitus. Igni sacro medet̄ aizoum. Folia trita cicutæ. Mandracoræ radix. Siccat̄ in aere ut cucumis: primo ꝑ sup mustum suspendit̄: mox in fumo: dein tūdit̄ in uino aut aceto. Prodest & uino myrteo fouere mentæ sextans: uiui sulphuris uncia ex aceto simul trita: fuligo ex aceto. Ignis sacri plura sunt genera. Inter quæ mediū hominē ambiēs: q zoster appellat̄: & enecat: si cinxerit. Medet̄ plantago cū creta cymolia & peristereos p se. Radix persolatæ. Aliis quæ serpunt cotelydonis radix cū mulso. Aizoum. Succus linozostis ex aceto.

Ad luxata mēbra: & contra morbū regiū: & contra furunculos & fistulas & inflatiōes & ambustionē: & contra alios morbos ad neruos & sanguinē Cap. xiii.

r Adix polypodii illita luxatis medet̄. Doloreq; & tumores tollunt semē psyllii. Folia plantaginis tusa: sale modico addito. Verbasci semē ex uino decoctū & contritū. Cicuta cū axūgia Folia ephemeris tuberibus atque tumoribus. Illinunturq; etiam: dum discuti possunt. Morbum regiū in oculis præcipue mirari ē tenuitatē illam densitatēq; tunicularꝝ felle subeūte. Hippocrates a septimo die in febre mortiferꝝ signū eē docuit. Nos scim⁹ uixisse aliquos ēt ab hac desperatione. Fit uero & circa febres: impugnant̄q; cētaurio maiore (ut diximus) poto. Betonica agarici obolis trib⁹ ex uini ueteris cyatho. Item uerbenacæ folio obolis trib⁹ ex uini calidi hemina quatriduo. Sꝫ celerrime quinquefolii succus medet̄ trib⁹ cyathis potus cū sale & melle. Cyclamini radix drachmis trib⁹ bibit̄ in loco calido: & perfrictionib⁹ tuto: sudores enī felleos mouet. Folia tussilaginis ex aqua. Semē linozostis utriusq; inspersum potioni: uel cū absinthio aut cicere decoctū. Hysopi baccæ cū aqua potæ. Lichen herba si cū sumit̄: cætero olere abstineat̄. Polytrix in uino data. Struthion in mulso. Passim & in quacūq; pte ac maximo incommodo nascūt̄: q furunculi uocant̄: mortiferꝝ aliqn̄ malū confectis corporib⁹. Remedio sunt pignocomi folia trita cū polenta: si nondū caput fecerint. Discutiunt & folia ephedri illitia. Fistulæ quoq; in omni pte fpunt: medicorꝝ uitio malefectis corporib⁹. Auxilio ē cētauriū min⁹: collyriis cū melle decocto additis. Plantaginis succus infusus. Quinquefoliū cū sale & melle. Ladanū cū castoreo. Cotelydon cū medulla ceruina calefacta imposita. Verbasci radix medulla collyrii tenuitate in fistulā addit̄. Vel aristolochiæ radix. Vel succus tithymalli. Collectiones inflamationesq; sanant argemoniæ follia illita. Duritias & collectiones omēs uerbenaca uel qnquefolium: decoctūq; in aceto uerbasci folia uel radix. Hysopū e uino impositū. Acori radix dcocto eius herbæ fouētib⁹. Aizoum. Itē quæ contusa sint: duritiasq; & sin⁹ corporis & tela omnia infixa corpori extrahūt. Folia tussilaginis. Daucū. Semē leōtopodi tritū in aqua cū polēta. Suppurationib⁹ imponūt̄ pygnocomi folia trita cū polēta: uel semē. Item orchis: Vitia quæ sunt in ossib⁹ satyrii radice imposita efficacissime sanari dicūt̄. Nomæ & collectiones oēs fuco maris priusq; inarescat. Et alcmeæ radix collectiones discutit. Ambusta sanant̄ plantagine arctio: ita ut cicatrix fallat. Folia eius in aqua dcocta & contrita illinunt̄. Radices cyclamini cum aizoo. Herba ipsa hyperici: qd' corissum appellauimus. Neruis & articulis conuenit plantago trita cū sale. Argemonia tusa ex melle. Peucedani succo perungūt̄ spastici: tetanici. Neruorꝝ duriciæ egilopi succo. Dolorib⁹ erigeron ex aceto illinit̄. Epythimio spasticis & opisthotonicis pungi: semine hyperici: qd' charos uocat̄. Ideq; biber̄ ꝓdest. Phrimon dicit̄ ēt abscissos sanare neruos si cōfestim imponat̄ trita uel mansa. Spasticis tremulis opisthotonicis alcmeæ radix bibit̄ ex aqua mulsa. Sic & rigores excalfacit. Sanguinis ꝓfluuium sistit herbæ peoniæ semē rubꝝ. Eadē & in radice uis. Cyclaminos uero si ore sanguis reiiciat̄: siue e narib⁹: siue aluo fluat: siue fœminarꝝ utero. Itē lysimachia pota uel illita: uel narib⁹ indita. Item plantaginis semē. Quinquefoliū potū & illitū. Cicute semen in nares si inde fluat tritū ex aqua & inditū. Aixoum. Astragali radix sistit. Et ischemon. Et achillea.

De herba equieseto: & stephanomeli: & erisitale: & contra uermes Cap. xiiii.

e Quiesetum a græcis dicta & in pratis nascēs: uituperata a nobis. Est āt puluis terræ equinæ setæ similis lyenis cursorꝝ extinguit dcocta fictili nouo ad tertias quantū uas capiat: & p triduū heminis pota: unctis escul entis ante diē unū interdicit̄. Græcorꝝ uaria circa hanc opinio Alii pini foliis similē nigricantē eodē nomine appellant: uim eius ammirabilē tradentes: q ēt

ſanguinis profluuia uel tactu eo tãtũ hoĩe ſiſtat: alii hippurin: alii ephedrõ: alii anabaſin uocãt.
traduntqꝫ iuxta arbores naſci & ſcandẽtem eas depẽdere comis iunceis multis nigris ut ẽ equo/
rum cauda geniculatis ramis folia habere pauca: tenuia: exigua: ſemẽ rotundũ: ſimile coriãdro:
radice lignoſa: naſci in ambuſtis maxime. Vis eius ſpiſſare corpora. Succus ſanguinem in naribus
fluentẽ incluſus ſiſtit. Item aluum. Medet̃ dyſentericis in uino dulci potus cyathis tribus. Vri/
nam cit. Tuſſim ortopnoeã ſanat. Itẽ rupta: & quæ ſerpũt. Inteſtinis & ueſicæ folia bibũt̃. En/
terocœlen cohibet. Faciũt & aliã hippurin breuioribus & mollioribus caulibus cãdidioribuſqꝫ p
ꝗutilem iſchiadicis: & uulneribus ex aceto impoſitam: ꝓpter ſanguinẽ ſiſtẽdũ. Et nymphea tri
ta plagis imponit̃. Peucedanũ cum ſemine cupreſſi bibitur.: ſi ſanguis p os redditus eſt: fluitqꝫ
ab infernis. Sideritis tantã uim habet: ut ꝙuis recenti gladiatoriſ uulneri illigata ſanguinẽ clau/
dat. Quod facit & ferulæ cinis uel carbo. Fungus uero etiã efficacius: qui ſecundũ radicem eius
naſcitur. Per nares ãt fluenti & cicutæ ſemen tritũ ex aqua inditũqꝫ efficax habet̃. Itẽ ſtephano/
melis ex aqua. Betonicæ farina e lacte caprio pota ſiſtit ex ubere fluẽtẽ. Plãtagoqꝫ cõtuſa. Eiuſ
dem ſuccus uomẽtibus ſanguinẽ datur. Ad erraticũ aũt radix perſolatæ cũ axungia ueter̃ illita.
Potatur a ruptis cõuulſiſqꝫ & ex alto deiectis centauriũ maius. Gentianæ radix trita uel decocta
uel ſuccus betonicæ. Et hoc ãplius addo: iocineris aut lateris cõtortionibus: panaces ſcordiõ ari
ſtolochia pota cũ agarico. Item cõtuſis & euerſis potũ duobus obolis ĩ mulſi cyathiſ tribuſ. Aut
ſi febris ſit in aqua mulſa uerbaſcũ: cuius flos ſimiliſ auro eſt. Acori radix. Aizoũ omẽ. Sed e ma
iori ſuccus efficaciſſime. Itẽ ſymphyti radices: uel decoctũ. Daucũ crudũ. Eryſithales ẽ flore lu/
teo foliis achanti. Bibitur e uino. Itẽ chamerops: & in ſorbitiones irio uel plãtago oĩbus mõis.
Item phthiriaſi: quo Scylla dictator cõſũptus ẽ. Naſcũtur quoqꝫ in ſãguine ipſo hoĩs aĩalia exe/
ſura corpus. Reſiſtit̃ uuæ taminiæ ſucco aut ueratri cum oleo perunctis corporibus. Tamina q
dem in aceto decocta etiã ueſtes eo tedio liberat.

De ulceribus: & ad plagas: & de polycnemo. Ca. xv.

u Lcera multoꝶ ſunt generꝶ: ac multis mõis curãt̃. Panacis oĩum generꝶ radix ex uino calido
illinitur manãtibus. Siccat priuatim quã chironiã diximus. Cũ melle trita tubera apit: ulce
ribuſqꝫ quæ ſerpũt. Deploratis auxilio eſt cum eris flore uino tẽperata oĩbus mõis uel flore uel
ſemine uel radice. Eadem cum polẽta uetuſtis uulneribus ꝓdeſt. Heracleõ quoqꝫ ſidereõ. Apol
linaris. Pſylium. Tragacãtha. Scordotis cum melle purgat. Farina eius carnis excreſcẽtes p ſe ĩ
ſpſa cõſumit. Polemonia ulcera: quæ cacoethe uocãt ſanãt. Centauriũ maius inſpſum uel illitũ.
Itẽ minoris coma decocta uel trita uetera quoqꝫ ulcera purgat & pſanat. Folliculi climeni recẽti/
bus plagis imponũtur. Illinitur aũt gentiana ulceribus quæ ſerpũt radice tuſa uel decocta ĩ aqua
ad mellis craſſitudinẽ: uel ſucco uulnẽribus. Ex ea factũ lichium. Lyſimachia recẽtibus plagis me
detur. Plãtago oĩum generꝶ ulceribus: peculiariter fœminarꝶ ſenũ & infantium. Igne mollita me
lior: & cũ cæroto craſſa ulcerꝶ labra purgat. Nomas ſiſtit. Et tritam ſuis foliis integer̃ oportet.
Suppurationes: collectiones: ſinus ulcerꝶ. Chelidonia quoqꝫ ſiccãtur ulcera adeo: ut etiã ꝓ ſpo/
dio utantur. Eadẽ iam deſpatis cum axungia imponitur. Dictamũ pota ſagittas pellit: & alia tæ/
la extrahit illita. Bibit̃ ex aquæ cyatho folioꝶ obolo. Proxime pſeudodictamũ. Vtraqꝫ etiã ſup
purationes diſcutit. Ariſtolochia quoqꝫ putrida ulcera exeſt. Sordida expurgat cum melle: uer/
meſqꝫ extrahit. Itemqꝫ clauos in ulceribus natos. Et infixa corpori omĩa: præcipue ſagittaſ & oſ
ſa fracta cum reſina. Caua uero ulcera explet per ſe. Et cũ iride recẽtia uulnera ex aceto. Vetera
ulcera uerbenaca qnquefoliũ cũ ſale & melle. Radices perſolatæ uulneribus ferro illatis recẽti/
bus imponũtur: folia ueteribus. Cũ axungia utraqꝫ & ſuo folio operit̃. Damaſoniũ aũt & in ſtru
ma. Folia uerbaſci ex aceto aut uino. Periſterios ad omĩa genera uel calloſoꝶ putreſcẽtiũqꝫ ulce/
rum facit. Manãtia nympheæ heracliæ radix ſanat. Itẽ cyclamini radix uel per ſe: uel ex aceto:
& cũ melle. Eadem & cõtra ſteatomata efficax: ſicut ad ulcera manãtia hyſopũ. Itẽ peucedanum
cui ad recẽtia uulnera tanta uis eſt: ut ſaniẽ oſſibus extrahat. Præſtãt hoc & anagallides: cobi/
bentqꝫ quas uocant nomas: & rheumatiſmos. Vtiles & recentibus plagis: ſed præcipue ſenum
corpori. Cũ cæroto apoſtemata & ulcera tetra folia mãdragoræ recẽtia. Radix uulnera cũ mel/
le aut oleo. Cicuta cõſiligini mixta mero. Aizoum herpetas quoqꝫ & nomaſ ac putreſcẽtia: ſicut
erigerõ uerminoſa. Recẽtia ãt uulnera aſtragali radix: & uetera quoqꝫ ulcera purgat hypociſthiſ
utraqꝫ. Leontopodii ſemẽ tritũ in aqua & cũ polẽta illitũ ſpicula ſagittarioꝶ extrahit. Itẽ pycno
comi ſemẽ: tithymallus. Characites ſucco grãgrenas phagedenas putria: uel decocto ramoꝶ cũ
polẽta & oleo. Orchis radices. Hoc ãplius & cacoethe ex aceto cũ melle ſiccæ & recẽtes. Per ſe
uulnera onothera efferẽtia ſeſe ſanat. Scythæ uulnera ſcythicæ curãt. Ad carcinomata argemo/
nia ex melle efficaciſſima eſt. Vulneribus perſonatis aſphodeli radix decocta ut diximus: trita cũ
polẽta & illita. Quibuſcũqꝫ uero apollinaris. Aſtragali radix in puluerẽ trita humidis ulceribus
ꝓdeſt. Itẽ callitrix decocta ĩ aqua. Priuatim uero iis quæ calciamẽto facta ſint uerbenaca. Nec
nõ & lyſimachia cõtrita. Ac nymphea arida ĩfricata. Polytrix ĩueteratis iiſdẽ utilior. Policnemõ

cunilæ bubulæ ſimilis ē ſemine pulegii ſurculoſas multis geniculis corymbo odorata acri & dulci odore: quæ ferro factis uulnerib⁹ commanducata imponit̃: quinto die ſoluit̃. Symphyton ad cicatricē celerrime ꝓducit. Itē ſyderitis. Hæc imponit̃ ex melle. Verbaſci ſemine ac foliis ex uino đcoctis ac tritus omnia corpori infixa extrahūt̃. Item mandracoræ foliis cū polēta. Cyclamini radicib⁹ cū melle. Triſaginis folia in oleo contrita maxime adhibēt̃ ulcerib⁹: quæ ſ punt. Et alga in melle trita. Betonica ad carcinomata. Et melandria: ac ueteres addito ſale. Verrucas tollit argemonia ex aceto uel batrachii radix: q̄ & ungues ſcabros aufert. Linozoſtidis utriuſqꝫ folia uel ſuccus illitus. Tithymalli omnes genera uerrucaꝝ omniū. Item omnia pterygia: uaroſqꝫ tollunt. Cicatrices cū ellegantia ad colorē reducit ladanū.

De plurimis experimētis ad inficiendos capillos: & partus eiiciendos & continendos & aliarum remedia Capitulum. xvi.

a Rtemiſiam & elelifphacū alligatā qui hꝫ uiator: negat̃ laſſitudinē ſentire. Mulierib⁹ morbiſ medet̃ maxime in uniuerſum peoniæ herbæ ſemē nigꝝ ex aqua mulſa. Eadē & in radice uis Mēſes cit. Panacis ſemē cū abſinthio mēſes & ſudorẽs. Scordotis potu & illitu. Betonica drachma in uino cyathis trib⁹ bibit̃ contra omnia uuluaꝝ uitia. Aut quæ a ꝑtu fiunt. Menſes nimios ſiſtit achillea impoſita: & đcoctum eius inſidentib⁹. Mammis imponit̃ hyoſcyami ſemē ex uino. Loti radix ex cataplaſmate. Et mammis ēt chelidonia. Secundas morātes uel ꝑtus emortuos radices panacis appoſite extrahunt. Ipſum panacis ſemē e uino potum uuluas purgat: appoſitūqꝫ cū melle. Polemōia pota ex uino ſecundas pellit. Nidore purgat uuluas cētaurii minoris ſuccus potus: fotuqꝫ mēſes cit. Item maioris radix in uuluæ dolorib⁹ iiſdem modis ꝓdeſt. Deraſa uero & appoſita extrahit ꝑtus emortuos. Plantago imponit̃ in lana in dolore uuluæ. In ſtrangulatu bibit̃. Sꝫ præcipua dictamno uis ē. Menſes cit. Partus emortuos uł tranſuerſos eiicit. Bibit̃ ex aqua folioꝝ obolo: adō ad hæc efficax: ut ne in cubiculū qdē prægnantiū inferat̃. Nec potu tm̄ ſꝫ & illitu & ſuffitu ualet. Proxime pſeudodictamnū. Sꝫ mēſes cit cū mero đcoctum pondere denarii. Plurib⁹ tamē molochiſ & ariſtolochia ꝓdeſt. nam & mēſes & ſecūdas cit. Et emortuos ꝑt⁹ extrahit: myrrha & pipere additis pota uel ſubdita. Vuluas quoqꝫ ꝓcidentes inhibet potu uel ſuffitu uel ſubiectu maxime tenuis. Strangulatum ab iis menſiūqꝫ difficultatē agaricū trib⁹ obolis tritū in uini ueteris cyatho potū emēdat. Periſteros appoſita in adipe ſuillo recēti. Antirrinō cū roſaceo & melle. Itē appoſita nympheæ theſſalæ radix pota dolori medet̃. In uino pota nigro ꝓfluuia inhibet. E diuerſo ciet cyclamini radix pota & appoſita. Et ueſicæ inſidentium decocto medet̃. Secūdas pota ciſſanthemos pellit. Vuluam ſanat. Et xiphii radix ſupior mēſes cit drachma ex aceto pota. Peucedanū ſtrangulatus uuluæ nidore uſtum recreat. Menſes aluoſqꝫ præcipue pſyllium drachma ī cyathis trib⁹ aquæ mulſæ. Semē quoqꝫ mandracoræ potū uuluaꝫ purgat. Menſes cit ſuccus appoſitus: & emortuos ꝑtus. Nimia rurſus ꝓfluuia ſiſtit ſemē cū uino & ſulphurẽ. Alui ꝓfluuia ſiſtit & contrahit batrachion potu: uel cibo ardēs: alias ut diximus cruda. Sꝫ cocta commēdat̃ ſale & oleo & cymino. Daucum & mēſes & ſecūdas potum facillime pellit. Ladanū ſuffitu corrigit uuluas: dolori eaꝝ exulceratiſqꝫ imponit̃. Emortua ſcamoniū pellit potū uel appoſitū. Mēſes ciet hypericū: utrunqꝫ appoſitū. Ante alia uero ut Hippocrati uidet̃ eryſimon e uino ſemine uel radice. Cortice trahit & ſecundis ſuccurrit & ſtrangulationibus ex aqua pota. Itē radix e geranio peculiariter ſecundis inflammationibuſqꝫ uuluaꝝ conueniēs. Purgat hippuris pota & appoſita uuluaſ. Polygonas pota mēſes cit. Et alcmeæ radix. Folia plātaginis pellūt. Itē agaricū ex aqua mulſa. Artemiſia uuluæ medet̃ trita ex oleo irino aut fico: aut cū myrrha appoſita. Eiuſdē radix pota in tm̄ purgat: ut ꝑtus enectos extrahat. Mēſes & ſecundas cit ramoꝝ đcoctum inſidentib⁹: item folia pota drachma. Ad eadē omnia ꝓſunt uel impoſita uētri immo cū farina hordeacea. Acharon quoqꝫ utile ē interiorib⁹ fœminaꝝ morbis. Et coniza utraqꝫ. Et cremnos. Et cantillides duæ uuluis utiliſſimæ. Torminibuſqꝫ & ſecundaꝝ more in uino potæ. Callitrix fotu locis medet̃. Albugines in capite tollit. Capillos inficit oleo trita. Geranion in uino albo potū: & hypociſthis in rubro ꝓfluuium ſiſtunt. Hyſopū ſuffocatiōes laxat. Radix uerbenacæ pota ex aqua ad omnia in ꝑtu aut ex ꝑtu mala præſtantiſſima ē. Peucedano qdam miſcēt in uino nigro ſemē cupreſſi contritū. Nam ſemē pſyllii deferuefactū in aqua cū intepuerit: epiphoras omēs uteri lenit. Symphyton tritū in uino nigro euocat mēſes. Part⁹ accelerat ſcordotis pota drachma ſucci in aqua mulſa cyathis quattuor. Dictamni folia præclare dant̃ ex aqua. Cōſtat uni⁹ oboli pōderẽ: uel ſi mortui ſint ī utero īfātes: ꝑtin⁹ reddi ſiñ uexatiōe puerpæ. Similiter ꝓdē pſeudodictānū: ſꝫ tardi⁹. Cyclaminoſ adalligata. Ciſſāthemoſ pota. Itē betonicæ farina ex aqua mulſa. Arſenogonō & thelygonō herbæ ſt̃ habētes uuas florib⁹ oleæ ſimileſ: pallidiorẽs tamē. Semē albū: papaueriſ modo. Theligoni potu fœminam concipi narrāt Arſenogonon ab ea ſemine oleæ nec alio diſtat. Huius potu mares generari ꝓhibēt̃: ſi credim⁹ alii utranqꝫ ocimo ſimilē tradūt. Arſenogoni ſemē āt geminū eē teſtib⁹ ſimile. Mammaꝝ uitiis aizoum: qđ digytellum appellanim⁹ unice medet̃. Erigeron ex paſſo mammas uberiores facit.

Sonchum in farre coctum. Quæ uero mastos uocatur indita pilos mãmarum e partu nascẽriũ & tineas aufert in facie: alia q̃ cutis uitia emẽdat. Gentiana nyphea heraclia illita cyclamini radix maculas omẽs. Caucaliæ grana mixta cæræ liquidæ extẽdunt cutẽ in facie: erugantq̧. Vitia omia acori radix emendat: Capillũ lisimachia flauum facit. Denigrat hypericõ: quod & oriston uocat̃. Itẽ ophryos hærba denticulato oleri similis: foliis duobus. Nigriciã dat & polæmonia ĩ oleo decocta. Psilothrũ nos quidẽ in mulieribus medicamẽtis tractamus: uerum etiã uiris in usu est. Efficacissimũ aũt habet̃ archerostis. Item tithymalli succo uel in sole cum oleo illito crebro: uel euulsis pilis. Quadrupedũ scabiem sanat hysopũ ex oleo fotum. Anginas peculiariter sideritis. Verum & reliqua genera hærbarum reddamus.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXVII. PROHEMIVM

Reliqua Hærbarum Genera. Ca. i.

RESCIT APVD ME CERTE TRACTATV IPSO admratio antiqtatis. Quãtoq̧ maior copia hærbarum dicẽda restat: tanto magis adorare priscorum in inueniẽdo curã: in tradendo benignitatem subit. Nec dubie supata hoc mõ posset uideri etiã rerum naturæ ipsius munificẽtia: si humani opis esset inuẽtio. Nũc uero deorum fuisse eam apparet: aut certe diuinam: etiam cũ homo inuenerit. Eãdemq̧ oĩum parentẽ genuisse hæc & ostẽdisse: nullo uitæ miraculo maiore: si uerum fateri uolumus. Scythicã hærbã a mæotidis paludibus & euphorbiã e mõte atlante: ultraq̧ Herculis colũnas & ipso rerum naturæ defectu. Parte alia britannicã ex oceani insulis extra terras positis: itemque æthiopidem ab exusto syderibus axe. Alias præterea aliũde ultro citroq̧ humanæ saluti in toto orbe terrarum portare ĩmensa romanæ pacis maiestate nõ hoĩes mõ diuersis inter se terris gentibusq̧: uerum etiã mõtes & excedẽtia ĩ nubibus iuga: pastusq̧ pecorum & hærbas quoq̧ inuicem ostendãt. Aeternum quæso deorum sit munus istud. Adeo romanos uelut alterã lucẽ dedisse rebus humanis uidentur.

De aconito: & panthera: & quæ extinguitur aconito. Ca. ii.

Ed antiquorum curã diligentiamq̧ quis possit satis uenerari. cũ cõstet oĩm uenenorum ocissimũ esse aconitum: & tactis quoq̧ genitalibus fœminini sexus aĩalium eodẽ die inferre mortẽ. Hoc fuit uenenum quo interemptas dormiẽtes a Calfurnio Bestia uxoȓs M. Cecilius accusator obiecit. Hinc illa atrox peroratio eius in digyto eas mortuas. Fabulæ narrauere e spinis Cerberi canis extrahente ab inferis Hercule. Ideoq̧ apud heracleã põticã ubi mõstrat̃ eius ad inferos aditus gigni. Hoc quoq̧ tamẽ in usus humanæ salutis uertere. Scorpionũ ictibus aduersari experiendo aconitum datum in uino calido. Ea est natura ut hoĩem occidat: nisi inuenerit quod in homine pimat. Cũ eo solo colluctatur: uelut præsentius inuẽto solo. Hæc pugna est cũ uenenũ in uisceribus reppererit. Mirũq̧ exitialia per se ambo cũ fuerint duo uenena ĩ hoĩe cõmoriũtur: ut homo supsit. Immo uero etiã ferarum remedia antiq ꝓdiderunt: demõstrãdo qũo uenenata quoq̧ ipsa sanãtur. Torpescũt scorpiones aconiti tactu: stupentq̧ pallentes: & uinci se cõfitẽt̃. Auxiliatur eis helleborum albũ tactu resoluẽte. Ceditq̧ aconitũ duobus malis suo & oĩum. Quod si quis illa forte ab hoĩe excogitari potuisse credit: ingrate deorum intelligit munera. Tangũt carnes aconito: necãtq̧ gustatu earum pãtheras: nisi hoc fieret repleturas illos situs. Ob id qdã pardaliãches appellauere. At illas statĩ liberari morte excremẽtorum hoĩs gustu demõstratũ: Quod certe casu reptũ qs dubitet: & quoties fiat ẽt nũc ut nouũ nasci: qm̃ feris rõ & usus ĩter se tradi nõ possit.

Quod omnium creaturarum cõditor sit deus. Ca. iii.

Ic ergo casus hic est ille: qui plurima inuenit in uita deus. Hoc habet nomẽ: per quẽ intelligitur eadem & parens rerum oĩum & magistra utraq̧ cõiectura pari: siue ista quottidie feras inuenire: siue semper scire iudicemus. Pudẽdũq̧ rursus omĩa aĩalia quæ sint salutaria ipsis: nosse ipsa præter hominẽ. Sed & maiores oculorum quoq̧ medicamẽtis aconitũ misceri saluberrime ꝓmulgauere: aperta professione: malũ quidẽ nullũ sine aliquo bono dicere. Fas ergo nobis erit q nulla diximus uenenata: nũc demõstrare quale sit aconitũ uel deprehendẽdi gratia. Folia habet cyclamini aut cucumeris nõ plura quattuor ab radice leniter hirsuta. Radicẽ modicam cãmaro similem marino. Quare qdam cãmaron appellauere. Alii lycoctonõ ex ea qua diximus cã. Radix incuruat̃ paulũ scorpionũ mõ: quare & scorpiõ aliqui appellauere. Nec defuere qui myoctonon appellare mallent. quoniã ꝓcul & e lõginquo odore mures necat. Nascit̃ ĩ nudis cautibus: quas aconas uocant. Et ideo aconitũ aliqui dixere nullo iuxta ne puluerem quidẽ nutriente. Hãc aliq

rationem nominis attulere. Alii quoniam uis eadem in morte esset: quæ cotibus ad ferri aciem deterrendam statimq; admota uelocitas sentiretur.

De æthiopide: & amarãto: & aloe: & alcea: & alipho: & alsina: & androsace: & androsemo: & ambrosia: & anconi: & anagyro: & anonymo Cap. iiii.

a Ethiopis radix folia hꝫ phlomo similia: magna & multa: & hirsuta ab radice. Caulẽ quadrangulũ scabꝝ: similẽ arctio: multis concauum. In aliis semẽ eruo simile candidũ geminũ: radices numerosas longas. Plenas molles glutinosas gustu siccanti. Crescuntq; ut cornua possint uideri. Præterea in æthiopia nascũt: & in ida monte troadis: & in messenia. Colligũt autũno: siccant in sole aliquot diebꝰ: ne situm sentiant. Medet uuluis potæ in uino albo: ischiadicis: pleureticis: faucibꝰ scabris: decocta potu dant. Sed quæ ex æthiopia uenit: eximia ẽ: atq; illico prodest. Amaranton ferulacea ẽ duoꝝ palmoꝝ altitudine: origano similis flore: bulbis aureis. Huiꝰ ustæ nidor urinam cit: uuluamq; purgat: tanto magis insidentibꝰ causa. Causa hominis nõ hæc sed qm̃ diutissime nõ marcescit. Aloe sylæ similitudinẽ hꝫ maior & pinguioribꝰ foliis ex obliquo striata. Caulis eius tener ẽ rubẽs medius: non dissimilis antherico. Radice una ceu palo in terra dimissa: graui odore: gustu amara. Laudatissima ex india affert: sed nascit & in asia: non tamẽ ea utunt: nisi ad uulnera recentibꝰ foliis: mirifice enim cõglutinat: uel succu: ob id in turbinibus cadoꝝ eam serunt ut aizoum maius. Quidam & caulẽ ante maturitatẽ seminis incidũt succi gratia: aliq & folia. Inuenit & p se lachryma adhærens. Ergo pauimentandũ ubi sata sit censent ut lachryma nõ absorbeat. Fuere q traderẽt in iudæa sup hierosolimã metallicã eius naturam: sꝫ nulla magis improba ẽ: neq; alia nigrior est: aut tumidior. Erit ergo optima pinguis ac nitida ruffi coloris friabilis: ac iocinoris modo coacta: facile liquescẽs. Improbanda nigra & dura: harenosa quoq; quæ & gustu intelligit. Gummi adulterat & acacia. Natura eius spissare: densare: & leuiter calfacere. Vsus in multis: & principalis aluũ soluere: cũ pene sit sola medicamentoꝝ: q̃ p se id præstant. Confirmat ẽt stomachũ: adeo ut nõ infestet ulla uis contraria: bibit drachma. Ad stomachi uero dissolutionẽ in duobꝰ cyathis aquæ tepidæ uel frigidæ: coclearis mẽsura bis terue in die ex interuallis ut res exigit. Purgationis ẽt cã plurimũ tribꝰ drachmis. Efficacior si pota ea sumat cibꝰ. Capillũ fluentẽ continet cũ uino austero capite in sole contra capillũ puncto. Dolorẽ capitis sedat tẽporibus & fronti imposita ex aceto & rosaceo. Dilutiorq; infusa: oculoꝝ uitia omnia sanari ea cõuenit. Priuatim prurigines & scabiẽ genaꝝ. Itẽ insignita ac liuida illita cũ melle: maxime pontico. Tonsillas: gingiuas: & omnia oris ulcera. Sanguinis excreationes si modicæ sint: drachmæ pondere ex aqua: si minꝰ ex aceto pota. Vulneꝝ quoq; sanguinem & undecũq; fluentẽ sistit p se uel ex aceto. Alias ẽt ẽ uulneribꝰ utilissima ad cicatricẽ pducens. Eadem inspergit exulceratis genitalibꝰ uiroꝝ: condylomatis: rimisq; sedis: alias ex uino: alias ex passo: alias sicca p se: ut exigit mitiganda curatio: aut coercẽda. Hemorrhoidũ quoq; abundantiã leniter sistit. Dysenteriæ infundit. Et si difficilius concoquãt cibi: bibit a cœna modico interuallo. Et in regio morbo tribꝰ obolis ex aqua. Deuorãt pilulæ cũ mellis decocto aut resina terebinthina ad purganda interiora. Digytoꝝ pterygia tollit. Oculoꝝ medicamẽtis lauat: ut qd sit harenosissimum subsidat. Aut torret in testa: pennaq; subinde uersat: ut possit æqualiter torreri. Alcea folia hꝫ similia uerbenacæ: q̃ & peristereon cognominat. Caules tres aut quattuor foliorũ plenos: florem rosæ: radices albas: cũ plurimũ sexcubitales: obliquas. Nascit in pingui solo: nec sicco. Vsus radicis ex uino uel ex aqua dysentericis: aluo cita: & ruptis cõuulsis. Aliphon cauliculus ẽ molli capite nõ dissimilis betæ acre gustatu ac lẽtũ: mordensq; uehemẽter & accẽdẽs. Aluũ soluit in aqua mulsa addito sale modico. Minima potio duaꝝ drachmaꝝ: media quattuor: maxima sex: ea purgatione qbus dat e gallinaceo. Alsine: quam qdam myosoton appellant: nascit in lucis: unde & alsine dicta ẽ. Incipit a media hyeme. Arescit æstate media cũ prorepit: musculoꝝ aures imitat foliis. Sꝫ aliam docebimꝰ eẽ quæ iustius moysotis uocet. Hæc eadẽ erat q̃ alsine: nisi minor minusq; hirsuta eẽt. Nascit in hortis & maxime in parietibꝰ. Cũ terit: odorẽ cucumis reddit. Vsus eius ad collectiones inflammationesq;. Quin emẽdat omnia quæ alsine sꝫ infirmius. Epiphoris peculiariter imponit. Itẽ uredinis: ulceribusq; cũ farina hordeacea. Succus eius auribꝰ infundit. Androsaces herba ẽ alba amara sine foliis: folliculos in cirris habẽs: & ĩ iis semẽ. Nascit in maritimis istriæ maxime. Dat hydropicis drachmis duabus tusa aut decocta in aqua uel aceto uel uino. Vehemẽter. n. urinas cit. Dat & podagris: illinitq;. Idẽ effectus ẽ & seminis. Androsemon: siue (ut alii appellauere) ascyron nõ absimile ẽ hyperico: d qua diximꝰ cauliculis maioribꝰ densioribusq; & magis rubẽtibus. Folia alba rutæ figura. Semẽ papaueris nigri Comæ tritæ sanguineo succo manantes. Odores tres in usus. Gignit in uineis. Fere medio autumno effodit: suspenditq;. Vsus ad purgandam aluũ tusæ cũ semine potæq; matutino. uł a cœna duabꝰ drachmis in aqua mulsa uel uino uel aqua pura: totius potionis sextario. Trahit bilem Prodest ischiadicis maxime. Sꝫ postera die capparis radicẽ resinæ pmixtam deuorare oportet drachmæ pondere. Iteꝝq; quatridui interuallo eadẽ facere. A purgatione aũt ipsa robustiores

uinum bibere. infirmiores aquã. Imponitur & podagris & ambustis & uulneribus cohibens san/
guinem. Ambrosia uagi nõis est: & circa alias hærbas fluctuãs: fruticem unũ habẽs densũ ramo
sum: tenuem: trium fere palmorũ: Tertia parte radice breuiore: foliis rutæ: circa imũ caulẽ in ra
mulis semẽ est uuis depẽdentibus: odore uinoso: qua de cã botrys a quibusdã uocat̃ ab aliis ar/
temisia. Coronãtur illa cappadoces. Vsus eius ad ea quæ discuti opus sit. Anconin qdam ononi/
da malunt uocare: ramosã: similem fœnogræco: nisi fruticosior hirsutiorq́ esset: odore iucũdo.
Post uer spinosa. Estur etiã muria cõdita. Recens uero margines ulcerũ erodit. Radix decoquit̃
in posca dolori dentiũ. Eadem cũ melle pota calculos pellit. Comitialibus datur ĩ oxymelitæ de
cocta ad dimidias. Anagyros quã aliqui acotõ uocant: fruticosa est: grauis odore: flor̃ oleris: se
mẽ in corniculis nõ breuibus gignit: simile renibus: quod durescit p mẽses. Folia collectionib⁹
imponũtur: difficulterq́ parientibus adalligãt̃: ita ut a partu statim auferãtur. Quod si emortu
us hæreat: & secũdæ mẽsesq́ morentur: drachmæ põdere bibũtur in passo folia. Sic & suspirio/
sis dãtur: & in uino uetere ad phalãgiorũ morsus. Radix discutiendis cõcoquendisq́ adhibet̃. Se
men cõmãducatum uomitiones facit. Anonymos a nõ inueniẽdo noĩe nomẽ inuenit. Affertur e
scythia celebrata & ab Hicesio nõ paruæ auctoritatis medico. Itẽ aristogetõ in uulneribus præ
clara ex aqua tusa & imposita. Pota uero mãmis præcordiisq́ pcussis. Itẽ sãguinẽ excreantibus.
Putauerunt & bibendam uulneratis. Fabulosa arbitror quæ adiiciuntur: recente ea si uratur: fer
rum aut æs ferruminari.

De aparine & arctio: & aspleno: & asclepiade: & astere: uel bubonio: &
ascyro: uel ascyroide: & aphace: & de alcibiox & alectorolopho Ca. v.

a Parinen aliqui ompha cocarpõ: alii philãthropon uocãt: ramosã: hirsutã: qnis senis ue ĩ or
bem circa ramos foliis per interualla: semẽ rotũdum: durũ: cõcauũ: subdulce. Nascit̃ in frumẽta
rio agro: aut hortis: pratis ue: asperitate etiã uestiũ tenaci. Efficax contra serpẽtes semine poto
ex uino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abũdantiã ex uulneribus imprimũt folia ĩposi/
ta. Succus auribus infũditur. Arction aliq potius arcturion uocant: similis est uerbasco foliis: ni
si q̃ hirsutiora sunt: caule lõgo: molli: semine cymini. Nascit̃ in petrosis: radice tenera: alba: dul
ciq́. Decoquit̃ ĩ uino ad dẽtium dolorem: ita ut cõtineat̃ ore decoctũ. Bibitur ꝓpter ischiada &
stranguriã ex uino. Ambustis imponitur & pnionibus. Fouẽtur eadem cũ radice semine trito in
uino. Asplenũ sunt qui hemionõ uocãt: foliis triẽtalibus multis: radice limosa: cauernosa: sicut fi
licis cãdida: hirsuta: nec caulem nec florem nec semen habet: Nascitur in petris: parietibus opa/
cis: humidis: laudatissima ĩ creta. Huius foliorũ iur̃ in aceto decocto per dies xxx. poto lyenẽ ab
sumi aiũt. Et illinuntur. Eadem aũt sedãt singultus nõ dãda fœminis: quoniã sterilitatem facit.
Asclepias folia hederæ habet: ramos lõgos: radices numerosas: tenues: odoratas: florẽ aurum:
graue semen: ferrulatum. Nascitur in mõtibus. Radices torminibus medẽtur: & cõtra serpẽtiũ
ictus nõ solũ potum sed etiã illitum. After ab aliquibus bubonio appellat̃: quoniã inguinũ præ
sentaneũ remedium est. Cauliculus foliis oblõgis duobus aut tribus in cacumine capitula stellæ
mõ radiata. Bibit̃ aduersus serpẽtes. Sed & ad inguinũ medicinã: sinistra manu decerpi iubẽt: &
iuxta cinctus alligari. Prodest & coxendicis dolori ad alligata. Ascyron & ascyroides similia sunt
inter se: sed ascyrõ maiores habet ramos: qui ascyroides uocãtur ferulaceos omĩo rubẽtes: capi
tulis paruis: luteis. Semẽ in cauliculis pusillũ: nigrũ: resinosũ. Comæ tinctæ uelut cruentatæ.
Qua de cã qdam hanc androsemõ uocauere. Vsus seminis ad ischiadicos potus duab⁹ drachmis ĩ
hydromelitis sextario. Aluũ soluit. Bilẽ detrahit. Illinit̃ & ãbustis. Aphace tenuia admodũ folia
hẽt pusilla. Altior lenticula est. Siliquas maiores fert: in quibus terna aut quaterna semina sunt
nigriora & madidiora & minora lenticula. Nascit̃ in aruis. Natura ei ad spissãdum efficacior q̃
lenti: Reliquo usu eosdem effectus habet. Stomachi aluiq́ fluctiones sistit semẽ decoctũ. Alci/
bion qualis esset hærba apud auctores nõ repperi. Sed radicẽ eius & folia trita ad serpẽtis mor/
sus imponi & bibi iubent. Folia quãtum manus capiat trita cũ uini meri cyathis tribus: aut radi/
cem drachmarũ triũ põdere cũ uini eadem mẽsura. Alectorolophos quæ apud nos crista dicit̃:
folia habet similia gallinaceæ cristæ plura: caulem tenuem: & semẽ nigrũ in siliquis. Vtilis tussiẽ
tibus cocta cũ faba pressa melle addito: & caligini oculorũ. Solidũ semẽ coniicit̃ in oculũ: nec tur
bat: sed in se caliginẽ cõtrahit. Mutat colorem: sed ex nigra albicare ĩcipit: & intumescit: ac per
se exit.

De alo. Ca. vi.

a Lum nos uocamus: græci symphytõ petreũ: simile cunilæ bubulæ: foliis paruis: ramis tri
bus aut quattuor: radice a cacuminibus thymi. surculosũ. odoratũ: gustu dulce: saliuã ciẽs:
lõga radice: rutila. Nascit̃ in petris: ideoq́ petreũ cognoĩatum. Vtilissimũ lateribus: lyeni
bus: renibus: torminibus: pectoribus: pulmonibus: sanguinẽ reiicientibus: faucibus asperis. Bi
bitur radix trita & ĩ uino decocta: & aliquãdo superlinitur. Quin & cõmãducata sitim sedat: præ
cipueq́ pulmonẽ refrigerat. Luxatis quoq́ ĩponit̃ & cõuulsis: lyeni: ĩteraneis. Aluũ sistit cocta
in cineres. Detractis quoq́ folliculis trita cum piperis nouẽ granis & ex aqua pota. Vulneribus

ſanandis tanta præſtantia ē:ut carnes quoqꝫ cū coquūť conglutinet addita. Vnde & græci no/
mē impoſuere. Oſſibus quoqꝫ fractis medeť.

De alga & actea & đ ampelo agria & abſinthio Cap. vii.

a Lga ruffa & ſcorpionū ictibus. Actea graui folioꝝ odore:caulibꝰ aſperis geniculatis:ſemine
nigro ut hederæ:baccis mollibus. Naſciť in opacis & aſpis & aquoſis. Dať acetabulo pleno
interioribꝰ fœminaꝝ morbis. Ampelos agria uocant herba foliis duris cineracei coloris:qualē
in ſatis diximꝰ:uiticulis longis calloſis rubentibꝰ:qualiter flos quē Iouis flammam appellauimꝰ
ignobilis:fert ſemē punici mali ſimile in acinis. Radix eius đcocta in aquæ cyathis ternis additis
uini coi cyathis duobꝰ aluū ſoluit leniter. Iđo hydropicis dať. Vuluæ uitia & cutis in facie mu/
lieꝝ emēdat. Iſchiadicos quoqꝫ uti hac herba ꝓdeſt herba tuſa cū foliis & illita cū ſucco ſuo. Ab
ſinthii genera ſunt plura. Santonicū appellať a galliæ ciuitate. Ponticū a ponto:ubi pecora pin
gueſcunt illo. & ob id ſine felle reperiūť. Neqꝫ aliquod præſtantius. Multumqꝫ italico amarius
lꝫ medulla pontici dulcis. De uſu eius conuenit dicere herbæ facillimæ atqꝫ inter paucas utiliſſi
mæ. Præterea ſacris Populi Ro. celebratæ peculiariter. Siquidē latinaꝝ feriis quadrigæ cer/
tant in capitolio:uictorqꝫ abſinthium bibit. Credo ſanitatē præmio dari honorifice arbitratis
maioribꝰ. Stomachū corroborat. & ob hoc ſapor eius in uina tranſferť ut diximꝰ. Bibiť & đco/
ctū aqua ac poſtea nocte & die refrigeratū ſub diuo đcoctis ſex drachmis folioꝝ cū ramis ſuis in
cæleſtis aquæ ſextariis tribꝰ. Oportet & ſalē addi. Vetuſtiſſime in uſu ē. Bibiť & madefacti di/
lutū. Ita enim appellať hoc genꝰ. Diluti ratio ut quiſquis fuerit modus aquæ:tegať ꝑ triduum
Tertiū raro in uſu ē:ſicut & ſuccus expreſſi. Exprimiť āt cū primū ſemē turgeſcit madefactum
aqua triduo recēs aut ſiccum ſeptē diebꝰ. Deinde coctum ī æneo uaſe ad tertias. x. heminis in
aqu æ ſextariis. xlv. Iteꝝqꝫ percolatū. Herba lente coqť ad craſſitudinē mellis qualiter ex mino
re cētaurio quæritur ſuccꝰ. Sꝫ hic abſinthii inutilis ſtomacho capitiqꝫ ē:cum ſit ille đcoctus ſalu
berrimꝰ. Nanqꝫ aſtringit ſtomachū:bilēqꝫ đtrahit. Vrinam cit. Aluū emollit:& in dolor̄ ſanat
Vētris animalia pellit. Malaciam ſtomachi & inflammationes diſcutit cum ſale & nardo gallico:
aceto exiguo addito. Faſtigia abſterget. Concoctiones adiuuat. Cruditates đtrahit cū ruta & pi
pere & ſale. Antiq purgationis cā dabāt:cū marinæ aquæ ueteris ſextario ſeminis ſex drachmis
cū tribꝰ ſalis & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato ſale. Diligēter āt teri đbet ꝓꝑ difficul
tatē. Quidam & in polēta dedere ſupradictū pondꝰ:addito pulegio. Alii contra paraliſim. Alii
pueris folia in fico:ſic ut amaritudinē fallerēt. Facile thoracē purgat cū iride ſumptum. In regio
morbo crudū bibiť cū appio aut adianto. Aduerſus inflationes calidū paulatim ſorbeť ex aqua.
Iocinoris cauſam cū gallico nardo. Dyenis cū aceto aut pulte aut fico ſumiť. Aduerſať fungis ex
aceto. Itē uiſco. Cicutæ ex uino:& muris aranei morſibus. Draconi marino. Scorpionibꝰ. Ocu/
loꝝ claritati multū confert. Epiphoris cū paſſo imponiť. Sugillatis cū melle. Aures eius đcoctū
uaporis ſuffitu ſanat. Aut ſi manat ſanies cū melle tritū. Vrinā ac mēſes ciunt tres quattuor ue
ramuli cū gallici nardi radice una cyathiſ aquæ. vi. Mēſes priuatim cū melle ſumptū:& in ueller̄
appoſitū. Anginis ſubuenit cū melle & nitro. Epinyctidas ex aqua ſanat. Vulnera recētia priꝰqꝫ
aqua tangāť impoſitū. Prætereaqꝫ capitis ulcera. Peculiariter ilibus imponitur cum cypria cæ/
ra:aut cum fico. Sanat & pruritus.

De abſinthio:& ballote:& botrye fruticoſa:& brauylla:& brio:& bupleuri:& cata/ nance:& calla:& circæa:& circeſio:& crategono:& theligo:& crocodilo:& cynoſor/ chi:& chryſollachano:& cuculo:& conſerua Capitulum. viii.

n On dandū in febri. Nauſeas maris arcet in nauigationibꝰ potū. Inguinū tumorē in uentrali
habitū. Somnos allicit olfactū:aut inſcio ſub capite poſitū. Veſtibꝰ inſertū tineas arcet. Cu
lices ex oleo punctis abigit:& fumo ſi urať. Atramētum librariū ex diluto eius tēperatū lrās a
muſcis tueť. Capillū denigrat abſinthii cinis unguēto roſaceoqꝫ ꝑmixtus. Eſt & abſinthiū mari/
nū:qđ qdam ſeriphiū uocāt:ꝓbatiſſimum in taphnis ægypti. Huiꝰ ramū iſiaci præferre ſolēne
hñt. Anguſtius priore:minuſqꝫ amaꝝ:ſtomacho inimicū. Aluū mollit. Pellitqꝫ animalia inte/
raneoꝝ. Bibiť cū oleo & ſale:aut in farinæ trimeſtris ſorbitiōe dilutū. Coqť quantū manꝰ capiat
in aqu æ ſextario ad dimidias. Balloten alio nomine porrū nigꝝ græci uocant:herbam fruticoſā
anguloſis caulibꝰ:nigris:hirſutis:foliis ueſtientibꝰ:maioribꝰ ꝗ porri:& nigrioribꝰ:graue olen
tibus. Vis eius efficax aduerſus canū morſus:ex ſale foliis tritis impoſita. Item ad condylomata
coctis cinere in folio oleris. Purgat & ſordida ulcera cū melle. Botrys fruticoſa herba ē luteis ra
mulis. Semē circa totā naſciť:folia cicorio ſimilia. Inueniť in torrentiū ripis. Medeť orthopnoi/
cis. Hoc cappadoces ambroſiam uocant:alii artemiſiam. Brauylla ſpiſſandi uim hꝫ cotonei mali
modo:nec amplius đ ea tradīt auctores. Brion marina herba ſine dubitatione lactucæ foliis ſi/
milis rugoſa ueluti cōtracta:ſine caule ab ima radice exeuntibꝰ foliis. Naſciť in ſcopulis maxime
teſtiſqꝫ terra comprehenſis. Præcipua ſiccandi ei ſpiſſandiqꝫ uis. Et collectiones omnes inflam/
mationeſqꝫ cobibēdi:præcipue podagræ:& qcquid refrigerare opꝰ ſit. Bupleuri ſemē ad ictus

ſerpentium dari reperio: foueriꝗ plagas decocta ea hærba adiectis foliis mori aut origani. Cata
nácen theſſalam hærbã qualis ſit: a nobis deſcribi ſupuacuum ſit: cũ ſit uſus eius ad amatoria tã/
tum. Illud nõ ab re eſt dixiſſe ad tegendas magicas uanitates electã ad hũc uſum cõiectura. quo/
niam areſcẽs cõtraheret ſe ad ſpeciẽ unguiũ milui exanimati. Eadẽ ex cã & cemos ſilebitur a no/
bis. Calla duoꝶ geneꝶ eſt. Vna ſimilis aro. Naſcitur in arationibus. Colligitur ãteꝗ inareſcat.
Vſuſꝗ eoſdem hẽt quos arum. Bibitur quoꝗ radix huius ad exinaniẽdas aluoſ: mẽſeſꝗ mulieꝶ
Itẽ caules cũ foliis in leguminibus decocti ſanãt tenaſmõ. Alteꝶ genus eius qdã anchuſã uocãt:
alii rhinocliſiã. Folia lactucæ lõgiora: plumoſa: radice rubra: q̃ tæ ignes ſacros cũ folio polentæ
ſanat impoſita. Iocineris aũt uitia in uino albo pota. Circea ſtrychnõ ſatiuo ſimilis ẽ: flore nigro
puſillo. Paruo ſemine ut milii naſcẽtiſ in quibuſdã corniculis: radice ſemipedali: triplici ferme aut
quadruplici: alba: odorata: guſtus calidi. Naſcitur in apricis ſaxis. Diluitur in uino. Bibiturꝗ ad
dolorem uuluæ & uitia. Macerari oportet in ſextariis tribus quadrãtem radicis tuſæ ꝑ noctẽ &
diem. Trahit eadem potione ſecũdas ſemine. Lac minuit in uino aut mulſa aqua pota. Circeſion
cauliculus eſt tener duum cubitoꝶ: triãgulo ſimilis: foliis ſpinoſis circũdatus. Spinæ molles ſũt
Folia bouis linguæ ſimilia: minora: ſubcãdida: & in cacumina capitulata: purpureaſꝗ ſoluuntur
in lanugines. Hanc hærbã radicẽ ue eius adalligatam dolores uaricũ ſanare tradũt. Crategonõ
ſpicæ tritici ſimile eſt: multis calamis ex una radice manantibus: multoꝶꝗ geniculoꝶ. Naſcitur
in opacis: ſemine milii: uehemẽter aſpero guſtu. Quod ſi bibãt ex uino ante cœnã tribus oboliſ
in cyathis aquæ totidem mulier ac uir ante cõceptũ diebus. xl. uirilis ſexus partũ futuꝶ aiũt. Eſt
& alia crategonos: quæ theligonos uocatur. Differentia intelligitur lenitate guſtus. Sũt qui flo
rem crategoni bibentes mulieres intra. xl. diem concipe tradant. Eadẽ ſanãt ulcera uetera nigra
cũ melle: explent ſinus ulceꝶ. Et atropha carnoſiora faciũt. Purulẽta expurgãt. Panos diſcutiũt
Podagras collectioneſꝗ omẽs leniũt peculiariter mãmaꝶ. Theophraſtus arboris genus intelli/
gi uoluit crategonõ ſiue crategona: quã italia aquifolium uocat. Crocodilõ chamæleontis hær/
bæ nigræ figurã habet: radice lõga: æqualiter craſſa: odoris aſperi. Naſcit̃ in ſabuletis. Pota ſã
guinẽ per nares pellit copioſum craſſũꝗ. Atꝗ ita lyenẽ cõſumere dicit̃. Cynoſorchii uel cyno/
ſarcimã aliqui orchin uocãt: foliis oleæ: mollibus: ternis: paruiſꝗ ſemipedis lõgitudinis in terra
ſtratis: radice bulboſa: oblõga: duplici ordine ſuperiore quæ durior eſt: & inferiore quæ molli/
or. Edunt̃ ut bulbi cocti in uineis forte inuẽti. Ex iis radicibus ſi maiorẽ edãt uiri mares genera/
ri dicũtur. Si minorẽ fœminæ alteꝶ ſexũ. In theſſalia molliorẽ in lacte caprino uini bibũt ad ſti/
mulãdos coitus: duriorem uero ad inhibẽdos. Aduerſat̃ alter alteri. Cryſolachanũ ĩ pineto lac
tucæ ſimile naſcitur. Sanat neruos inciſos ſi cõfeſtim imponat̃. Et alibi genus cryſolachani tradi/
tur: flore aureo: foliis oleris: Coctum eſtur ut olus molle. Hærba hæc alligata morbũ regium
habẽtibus: ita ut ſpectari ab iis poſſit: ſanare id malum traditur. De chryſolachano nec ſatis dici
ſcio: nec plura repio. Nãꝗ & hoc uitio laborauere ꝓximi utiꝗ hærbarii noſtri: quod ipſiſ notas
uelut uulgares ſtrictim & nõibus tantũ indicauere: tanꝗ coagulo terræ aluũ ſiſti: ſtrãguriã diſ/
ſolui ſi bibat̃ ex uino aut aqua. Cuculi folia trita cũ aceto ſerpẽtium ictibus & ſcorpionũ mederi.
Quidã alio hanc nõie ſtrumũ appellant: alii græce ſtrygnon: acinos hẽt nigros. Ex iis cyathus
ſucci cũ mulſi duobus medet̃ lumbis. Itẽ capitis doloribus cũ roſaceo infuſus. Ipſa ſtrumis illita
ſanãdis peculiaris eſt: alpinis maxime fluminibus. Cõferua appellata a cõferruminando: ſpongia
aquaꝶ dulciũ uerius q̃ muſcus aut hærba uilloſæ denſitatis atꝗ fiſtuloſæ. Curatũ ea ſcio oĩbus
fere oſſibus cõfractis ꝓlapſũ ex arbore alta putatorẽ: circũdata uniuerſo corpori: quã ſuam ĩſp/
gentibus quotiens inareſcat: raroꝗ nec niſi deficientem hærbam mutationis cauſa reſoluentibuſ
conualuiſſe uix credibili celeritate

De cocco gnidio & dryopteris: & dryphono: & elatine: & empetro ſiue calcifraga: & epicacti: uel helleborine: & epimedio: & enneaphylo: & filicepteri: & de femore bubulo. Ca. ix.

c Occo gnidio color cocci: magnitudo grano piperis maior: uis ardens. Itaꝗ in pane deuo/
ratur ne adurat cum gulam tranſit. Huic uis præſentanea contra cicutam. Siſtit aluum.
Dipſacos folia habet lactucæ: bullas ſpinoſaſ ĩ dorſi medio: caulẽ duoꝶ cubitoꝶ: iiſdẽ ſpinis hor
ridum: genicula eius binis foliis amplectẽtibus: cõcauo alaꝶ ſinu: in quo ſubſiſtit ros ſalſus. In ca
cumine capitula ſunt echinata ſpinis. Naſcit̃ in aquoſis. Sanat rimas ſedis. Itẽ fiſtulas decocta in
uino radice uſꝗ dũ ſit craſſitudo cæræ: ut poſſit in fiſtula collyriũ mitti. Itẽ uerrucas oĩum gene
rum. Quidã & alaꝶ quas ſupra diximus ſuccũ illinunt iis: Dryopteriſ filici ſimilis ĩ arboribus na
ſcit̃: tenui folioꝶ: ſubdulciũ inciſura: radice hirſuta. Vis ei cauſtica eſt. Ideo pſilotrũ eſt radix tu
ſa. Illinitur enim uſꝗ dum ſudores euocet. Iteꝶꝗ & tertio: ita ne ſudor abluatur. Dryphonon ſi
milis hærba eſt: cauliculis tenuibus: cubitalibus: circundatis utrinꝗ foliis: pollicari ãplitudine:
& qualibus oxymyrſine. Sed cãdidioribus mollioribuſꝗ: flore cãdido ſambuci. Edũt cauliculos
decoctos. Semine uero eius ꝓ pipere utunt̃. Elatine folia habet caſiæ: puſilla: piloſa: rotũda: ſe
mipedalibus ramulis quinis ſenis ue a radice ſtatim folioſis. Naſcitur ĩ ſegetibus. Acerba guſtu

& ido oculoꝝ fluctionibus efficax: foliis cũ polẽta tritis & impositis: subdito linteolo. Eadẽ cũ
lini semine cocta sorbitionis usu a dysenteria liberat. Empetron quã nostri calcifragam uocant:
nascit̃ in montib⁹ maritimis fere in saxo: qđ ꝓpius mari fuerit. Salsa ẽ: potaq; bilẽ trahit ac pi/
tuitas: quo longius magisq; terit̃: amarius sentit̃. Trahit aquam. Sumit̃ ãt in iure aliquo aut in
hydromelite. Vetustate uires ꝑdit. Recẽs urinas cit đcoctum in aqua: uł tritũ calculos frangit
Qui fidẽ ꝓmisso huic quærunt: affirmant lapillos q̄ sufferuefiant una rumpi. Epicactis ab aliis
helleborine uocat̃: ꝑua herba: exiguis foliis iocinoris uitiis utilissima: & cõtra uenena pota. Epi
medion caulis ẽ nõ magnus hedere foliis denis atq; duodenis: nunq̃ florens: radice tenui nigra
graui odore. Nascit̃ ĩ humidis: & huic spissandi refrigerandiq; natura. Fœminis cauẽda. Folia in
uino trita uirginũ mammas cohibent. Eneaphyllon longa folia nona h;: causticæ naturæ. Im/
ponit̃ lana circundata: ne urat latus: continuo. n. pustulas excitat: lumboꝝ dolorib⁹ & coxendi/
cũ utilissimũ. Filicis duo genera nec florem habẽt: nec semẽ. Pterin græci uocant: alii blachnõ
cuius ex una radice q̃plures exeunt filices: bina ẽt cubita excedẽtes longitudine: ñ graues odorẽ
Hanc marẽ existimant. Alteꝝ gen⁹ thelipterin græci uocant: alii nympheopterin. Est ãt singu
laris atq; ñ fruticosa breuior molliorq; & dẽsior foliis ad radicẽ caniculata. Vtriusq; radice sues
pinguescunt. Folia utrisq; laterib⁹ pinnata: unde nomẽ græci imposuere. Radices utriq; lõgæ
in obliquum: nigræ: præcipue cũ inaruere. Siccari ãt eas sole oportet. Nascũt̃ ubiq;: sed maxi/
me frigido solo. Effodi đbent uergiliis occidentib⁹. Vsus radicis ĩ trimatu tantũ: neq; ante neq;
postea. Pellũt interaneoꝝ animalia. Ex iis tineas cũ melle. Cætera ex uino dulci triduo potæ.
Vtraq; stomacho inutilissima. Aluũ soluit primo bilẽ trahens: mox aquam. Melius tineas cum
scamonii pari pondere. Radix eius duoꝝ oboloꝝ pondere ex aqua post unius diei abstinentiam
bibit̃: melle prægustato contra reumatismos. Neutra danda fœminis: q̃m grauidis abortũ: cæ
teris sterilitatẽ facit. Farina eaꝝ ulcerib⁹ tetris inspergit̃. Iumentoꝝ quoq; ceruicib⁹. Folia cimi
cẽ necant. Serpentẽ nõ recipiunt. Iđo susterni utile ẽ in locis suspectis. Vstæ ẽt fugant nidore.
Fecere medici huius quoq; herbæ discrimẽ. Optima macedonica ẽ. Secunda cassiopica. Femur
bubulũ appellat̃ herba neruis & ipsa utilis: recẽs in aceto ac trita sale. Galapsis: aut ut alii gala/
ctobdalon uel galion. Caulẽ & folia h; urticæ leuiora: & quæ grauẽ odorẽ trita reddant. Flore
purpureo. Nascit̃ circa sepes ac semitas ubiq;. Folia caulesq; duritias & carcinomata sanant ex
aceto trita & imposita. Itẽ strumas. Panos & parotidas discutiunt. Ex usu ẽ & đcocto succo foue
re. Putrescentia quoq; & grangrenas sanat cũ sale. Glaux antiquitus & galaton uocabat̃ cythiso
& lenticulæ foliis similis auersa candidiora. Rami in terram serpũt qui seni ue admodum tenues
ab radice. Flosculi purpurei exeunt. Inuenit̃ iuxta mare. Coq̃t̃ in sorbitione similaginis ad exci/
tandã ubertatẽ lactis: eamq; qui hauserint balneis uti conuenit.

De glaucio: & glycyside: & glaphalio siue chamezelo: & galedrago: & holco: & hyoss
ri: & holosteo: & hypopesto Cap. x.

g Laucion in syria parthia nascit̃ humilis herba dẽsis foliis fere papaueris: minorib⁹ tamen:
sordidioribusq;: odoris tetri: gustus amari cũ astrictione. Granũ h; crocei coloris. Hoc in
olla fictili luto circunlitũ in clibanis calefaciũt: deinde exempto succo exprimunt eiusdẽ nominis
Vsus ẽ & succi & folioꝝ si terant̃ aduersus epiphoras: q̃ uniuersæ uno impetu cadũt. Hinc tem
perat̃ collyrium: qđ medici diaglaucion uocant. Lactis quoq; ubertas intermissa restituit̃. Sumi
tur eius rei cã ex aqua. Glycyside: quam aliq̄ peoniam aut pẽtorobon uocant: caulẽ h; duũ cubi
toꝝ: comitantib⁹ duob⁹ aut trib⁹ subrutilũ cute lauri folia qualia isatis pinguiora rotundioraq;
& minora. Semẽ ĩ sili quis aliud grano rubẽte: aliud nigro. Duo ãt genera st̃: Fœmina existimat̃
cuius radicib⁹ ceu balani longiores circiter octo aut sex inhærent. Mas plures h;: q̃m nõ una ra
dice nixus ẽ: palmi altitudine: candidaq;. Ea gustu astringit. Fœminæ folia myrrham redolent:
& dẽsiora sunt. Nascũt̃ in siluis. Tradũt noctu effodiẽdas: q̃m pico martio impetũ in oculos fa/
ciẽte interdiu periculosum sit. Radix uero cũ effodiat̃: periculũ eẽ ne sedes ꝓcidant. Magna id
uanitate ad ostentationẽ rei fictũ arbitror. Vsus in iis diuersus. Rubra. n. grana rubẽtis mẽses
sistũt. xv. fere pota in uino nigro. Nigra grana uuluis medẽt̃ ex passo: aut uino totidem pota.
Radix omẽs uẽtris dolores sedat in uino: aluũq; purgat. Sanat opisthotonũ: morbũ regiũ: re/
nes: uesicam. Matricẽ ãt & stomachũ đcocta in uino. Aluũq; sistit. Estur ẽt contra malũ mẽtis:
sed in medẽdo. iiii. drachmæ satis sunt. Grana nigra auxiliant̃ & suppressionibus nocturnis ĩ ui
no pota quo dictũ ẽ numero. Stomacho uero & rosionib⁹ & eẽ ea & illinire ꝓdest. Suppuratio
nes quoq; discutiũt̃. Recẽtes nigro semine: ueteres rubro. Vtrūq; auxiliat̃ a serpente ꝑcussis.
Et pueris contra calculos incipiẽte stranguria. Glaphaliũ alii chamezelon uocant: cuius foliis al
bis mollibusq; ꝓ lomẽto utunt̃. Sane & similia sunt. Dat̃ in uino austero ad dysenteriam: uen/
tris solutiones. Mensesq; mulierum sistit. Infundit̃ ãt tenasmo. Illinit̃ & putrescentib⁹ ulcerum
Galedragon uocat Xenocrates leucacãtho similẽ palustrẽ & spinosã: caule ferulaceo alto: cui sũ/
mo capite inhæreat simile ouo. In hoc excrescente ætate uermiculos nasci tradũt: quos pyxide

cõditos adalligari cũ pane brachio ad eam ꝑtem qua dens doleat: mireq; illico dolorem tolli. Valere nõ diutius ãno & ita si terram nõ attigerit. Holcus in saxis nascitur siccis.. Aristas habet in cacumine tenues culmo quale hordeũ restibile. Hæc circa caput adalligata: uel circa lacertũ educit e corpore aristas. Hanc quidã ob id aristidã uocant. Hyosiris intubo similis: sed minor: & tactu asperior. Vulneribus cõtusa præclare medet̃. Holosteõ sine duricia hærba ex aduerso appellata a græcis: sicut fel dulce: tenuis usq; ad capillamẽti speciẽ: lõgitudine quattuor digytoꝝ ceu gramẽ foliis angustis astringens gustu. Nascitur in collibus terrenis. Vsus eius ad cõuulsa rupta in uino pota. Vulnera quoq; cõglutinat. Nã & carnes cõcoquũtur addita. Hypopeston nascitur in spinis: ex quibus fiunt eneæ fulloniæ: sine cauliculo: sine flore: capitulis tãtũ inanibus: & foliis puis: multis: hærbacei coloris: radiculas habẽs albas: molles. Succus eaꝝ exprimit̃ æstate ad soluẽdam aluũ tribus obolis: maxime in comitialibus morbis: & tremulis: hydropicis. Cõtra uertigines: ortopnoeas: palyses incipientes.

De hypoglossa: & hypeco: idæa: isosphyro: lathyri: leontopetalo lirapso: litospermo: lapide uulgari: de limeo leuco. Ca. xi.

h Ypoglossa folia habet figura siluestris myrti concaua spinosa: & in iis ceu linguas folio ꝑuo exeunte de foliis. Capitis dolorem corona ex iis imposita minuit. Hypecoon in segetibus nascitur: foliis rutæ. Natura eius eadem quæ papaueris succo. Idææ hærbæ folia sũt quæ oxymyrsinæ adhærentis uelut pãpini in quibus flos. Aluũ mẽsesq; & omẽm abũdantiã sanguinis sistit. Spissandi cohibẽdiq; naturam habet. Isophyllon uocãt aliqui phaleliõ: quoniam foliũ quod est aniso simile in pãpinos torquet̃. Capitula sunt in sũmo capite tenuia: plena seminis melanthii Cõtra tussim & cætera pectoris uitia ex melle & aqua mulsa. Itẽ iocineri utilissima. Lathyris folia habet multa: lactucæ similia tenuiora germina multa: in quibus semẽ tuniculis cõtinet̃ ut capparis: quæ cũ inaruere eximuntur grana: piperis magnitudine: candida: dulcia: facilia purgatu. Hæc in cœna in aqua pura aut mulsa pota hydropicos sanãt. Trahunt & bilem. Qui uehemẽtius purgari uolunt: cũ folliculis ipsis sumunt eam: stomachũ lædunt. Itaq; inuẽtum est ut cũ pisce aut iure gallinacei sumerent̃. Leõtopetalõ alii rhopadiõ uocant folio brassicæ: caule semipedali: leni. Cuius semen in cacumine in siliquis ciceris mõ. Radix rapæ similis: grãdis: nigra. Nascitur in aruis. Radix aduersat̃ oĩum serpẽtium generibus ex uino pota: nec alia r̃s celerius ꝓficit. Datur & ischiadicis. Lycapsos lõgioribus ꝗ̃ lactuca est foliis: crassioribusq;. Caule longo hirsutis: adnatis multis capitulis: flore paruo: purpureo. Nascitur in campestribus. Illinit̃ cum farina hordeacea igni sacro: Sudorẽ in febribus mouet succo aquæ calidæ admixto. Inter omẽs hærbas litospermo nihil est mirabilius. Alii quidẽ hexonycõ uoccãt: alii diospyrõ: alii heraclion. Hærba q̃ncũcialis fer̃ foliis duplo maioribus ꝗ̃ rutæ: ramulis surculosis crassitudĩe iũci: Gerit iuxta folia sigulas ueluti barbulas: & eaꝝ ĩ cacumĩbus lapillos cãdor̃ & rotũditate margaritaꝝ magnitudĩe ciceris. Duricia uero lapidea. Ipsi qua pediculis adhæreãt cauernulas hẽnt & ĩtus semẽ. Nascit̃ & ĩ italia: sed laudatissimũ ĩ creta. Nec q̃cq̃ ĩter hærbas maiore q̃dẽ miraculo aspexi. Tãtus est decor uelut aurificũ arte alternis inter folia cãdicãtibus margaritis tam exquisita difficultas lapidis ex hærba nascentis. Iacere atq; humi serpere auctores tradunt. Ego uullam nõ hærẽtem uidi. Iis lapillis drachmæ põdere potis in uino albo calculos frangi: pelliq; cõstat: & strãguriam discuti. Neq; in alia hærbaꝝ fides est. Vsus statim ad quãcũq; medicinã natã. Sic est autẽ eius spẽs ut etiã sine auctore uisa statim nosci possit. Lapis uulgaris iuxta flumina fert muscũ siccum canum. Hic fricatur altero lapide addita hoĩs saliua. Illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit dicit. Pheugete cãtharides lycos agrios hymas dioci. Limeum hærba appellat̃ a gallis: qua sagittas in uenatu tingunt medicamẽto: quod uenenũ ceruariũ nocãt. Ex hac in tres modios salinati addit̃ tantũ quãtum in una sagitta addi solet: Ita offa dimittitur ĩ boum faucibus ĩ morbis. Alligari postea ad præsepia oportet donec purgentur. Insanire enim solent. Si sudor insequitur aqua frigida perfundi. Leuce mercuriali similis nomẽ ex cã accepit per medium folium cãdida linea transcurrente. Quare mesoleucõ quidam uocant. Succus eius fistulas sanat. Ipsa cõtrita carcinomata. Fortassis eadem sit quæ leucas appellat̃. Cõtra omĩa marina uenena efficax. Speciem eius auctores nõ tradunt: nec aliud ꝗ̃ siluestrem latioribus foliis esse: efficaciorem hanc semine acrior̃. Leucographis qualis esset scriptum nõ reppeti. Quod & magis miror: quoniã utilis proditur sanguinem excreantibus tribus obolis cum croco. Item cœliacis trita ex aqua & apposita. Profluuio fœminaꝝ. Oculorum quoque medicamentis. Et explendis ulceribus quæ fiunt in teneris partibus corporis.

De medio: & myosota: & myagro: & natrice: & othone: & onosma: & onopordo: & oxyri: & oxye: & batrachio: & polygono: & leucanthemo: & plythema & phyllo: & phellandrio: & phuleri: & polyrrhizo: & proserpinaca: & de rhecoma. de reseda & stoechade. Ca xii.

m Edion folia habet iridis satiuæ: caulem tripedalem: & in eo florem grandẽ purpureũ rotun

dū femīe minuto:radicē semipedalē: In saxis opacis nascit̃. Radix drachmis.ii.cū melle mēses
fœminarꝝ sistit eligmate p aliquot dies sumpto. Semē quoqꝫ in uino tritū contra abundantiam
fœminarꝝ dat̃. Myosota siue myosotis leuis herba:caulib⁹ plurib⁹ ab una radice aliquaten⁹ ru/
bentib⁹ concauis ab imo:foliis angustis oblongis:dorso acuto nigris p interualla assidue gemi/
nātis & tenuib⁹.cauliculis ex taleis ꝓdentib⁹:flore cæruleo. Radix digytali crassitudine multis
capillamētis fibrata. Vis ei styptica & exulceratrix:idoqꝫ egilopas sanat. Tradūt ægyptii mēsis
quē thiatin uocāt:die.xxvii.fere in augusto mēse incurrente:siquis hui⁹ herbæ succo inungat̃
mane priusꝗ loquat̃ non lippiturꝝ eo anno. Myagros herba ferulacea ē foliis similis rubiæ tri/
pedanea. Semē oleosum:qd' & fit ex eo. Medet̃ oris ulcerib⁹ punctis hoc succo. Herba q̃ uo/
cat̃ nigina trib⁹ foliis longis intubaceis illita:cicatrices ad colorē reducit. Natrix uocat̃ herba:
cui⁹ radix euulsa uir⁹ hirci redolet. Hac in piceno a fœminis abigūt:quos mira psuasione fatuos
uocant. Ergo spēs lymphantiū hoc modo animorꝝ eē credim⁹:q tali medicamēto iuuēt. Odon/
tides inter fœni genera ē:cauliculis dēsis ab eadē radice geniculatis triangulis nigris geniculis.
Folia pua hꝫ longiora tamē ꝗ polygonū. Semē in aliis hordeo simile florem purpureū:pusillū
Nascit̃ in pratis. Decoctū cauliculorꝝ eius ī uino austero quantū man⁹ capiat:dentiū dolori me/
det̃:ita ut contineat̃ ore. Othone in syria nascit̃:similis erucæ pforatis crebro foliis flore crocia
quare qdam anemones uocauerūt. Succus eius oculorꝝ medicamentis cōuenit. Mordet.n.leui/
ter & calfacit astringitqꝫ siccando. Purgat cicatrices & nubeculas:& qcquid obstat. Quidam tra
dūt lauari:atqꝫ ita siccatam digeri in pastillos. Onosma longa folia hꝫ fere ad tres digytos ī ter/
ra iacētia tria ad similitudinē anchusæ incisa sine caule sine flore sin̄ semine. Prægnans si edat eā
aut supra gradiat̃:abortū facer̃ dicit̃. Onopordon si comederint asini:crepit⁹ redder̃ dicūt̃: Tra
hit urinas & mēses. Aluū sistit. Suppurationes & collectiones discutit. Osiris ramulos fert ni/
gros tenues lētos:& in iis folia nigra ceu lini. Semēqꝫ in ramulis nigrꝝ initio:dein colore muta/
to rubescēs. Smegmata mulierib⁹ faciūt ex iis. Radicū decoctū potū sanat arcuatos. Eædē pri/
usqꝫ maturescat semē:concisæ & sole siccatæ aluū sistunt. Post maturitatem uero collectæ & in
sorbitione dcoctæ rheumatismis uētris medēt̃:& p se tritæ ex aqua cælesti bibunt̃. Oxis folia
terna hꝫ. Dat̃ ad stomachū dissolutū. Edūt & q euterocelon habēt. Poly anthemū:quam qdam
batrachion appellant:caustica ui exulcerat cicatrices:& ad colorē reducit. Eadēqꝫ uitiligines cō
corporat. Polygonū græci uocant quā nos sanguinariā:nō attollit̃ a terra foliis rutæ similis gra
mini. Succus ei⁹ infusus narib⁹ supprimit sanguinē:& potus cū uino cuiuslibet ptis ꝓfluuium ex
creationesqꝫ cruētas inhibet. Qui plura genera polygoni faciūt:hāc marē intelligi uolūt:appel
lariqꝫ a multitudine seminis aut dēsitate fruticis calligonon. Alii polygonon a frequētia genicu/
lorꝝ:alii halmada:alii carninothron:alii dema:multi myrtopetalon. Necnō inueniūt̃ q hanc fœ
minā eē dicant. Marē āt maiorē:min⁹qꝫ nigram & geniculis densiorē:semine sub omnib⁹ foliis
turgescētē. Quocūqꝫ hæc modo se habeant:uis earꝝ ē spissare ac refrigerar̃. Semine aluū soluūt
largi⁹ sumpto. Vrinam cient. Rheumatismos cohibēt. Qui si nō fuere:nō ꝓsunt. Stomachi fer
uori folia imponūt̃. Vesicæ dolori illinūt̃:& ignib⁹ sacris. Succ⁹ & aurib⁹ purulentis instillat̃:&
oculorꝝ dolori p se. Dabat̃ & in febrib⁹ ante accessiones duob⁹ cyathis in tertianis quaternis ue
præcipue. Itē cholericis dysentericis:& in solutione stomachi. Tertiū gen⁹ oreon uocat̃ in mō/
tib⁹ nascēs:arūdini teneræ simile:uno caule:dēsis geniculis:& in se fractis. Foliis āt piceæ:ra/
dicis supuacuæ:inefficacius ꝗ supiora:peculiare ischiadicis. Quartū gen⁹ siluestre appellat̃ pe/
ne ardoris frutice radice lignosa stipe cedri rubicūdo. Ramis sparti binū palmorꝝ nigris genicu/
lorꝝ ternis quaternisqꝫ articulis. Huic quoqꝫ spissandi natura. Sapor mali cotonei. Decoqt̃ ī aqua
ad tertias:aut aridi farina inspergit̃:& oris ulcerib⁹:& attritis ptibus. Propter gingiuarꝝ uero
uitia ipsa commanducat̃. Nomas sistit:omniaqꝫ quæ serpūt aut difficilē cicatricē habēt. Priua/
tim uero sanat a niue facta ulcera. Herbarii & ad anginas utūt̃ illa. Et in capitis dolor̃ coronā ex
ea imponūt. Et cōtra epiphoras collo circūdant. In tertianis qdē sinistra manu euulsam adalli/
gant:adeo cōtra ꝓfluuia sanguinis. Nec ullā magis aridā ꝗ polygonum fuant. Pancration aliq
scyllam pusillam appellare malūt:foliis albi lilii longiorib⁹ crassiorib⁹qꝫ. Radice bulbi magnis
color̃ ruffo. Aluū soluit succo cū farina erui sumpto. Vlcera purgat. Hydropicis splenicisqꝫ cum
melle dat̃. Alii decoquūt eam donec aqua dulcis fiat. Eaqꝫ effusa radicē terentes digerūt in pa/
stillos sole siccatos:& postea utūt̃ ad capitis ulcera:& cætera quæ repurganda sīt. Itē ad tussim
quātū trib⁹ digytis apprehēderint:in uino dātes. Et ad lateris dolor̃s aut peripneumonicis elig
ma dantes. Propter ischiada in uino bibēdū. Et pp tormina mensesqꝫ ciēdos. Peplos:quam aliq
sychē:alii meconion aphrodes uocant ex una radice tenui frutificat:foliis rutæ paulo latiorib⁹
semine sub foliis rotūdo:min⁹ candido ꝗ papaueris. Inter uites fer̃ colligit̃ messib⁹. Siccaturqꝫ
cum fructu suo subiectis aquis:in quas excidant. Hoc poto alu⁹ soluit̃. Bilis ac pituita detrahit̃.
Media potio ē acetabuli mēsura in aquæ mulsæ heminis trib⁹ & cibis inspergitur obsoniisqꝫ ad
molliē dam aluū. Peryclimenos fruticat & ipsa ex interuallo duo folia habēs subcandida mollia.

In cacumine aūt ſemen inter folia duꝝ: & quod difficile uelatur. Naſcit̃ in arttis ac ſepibus cōuol
uens ſe āminiculis quibuſcūq;. Semē eius ī umbra ſiccatū tundit̃: & in paſtillos digerit̃. Ii reſolu
ti dātur in uini albi cyathis tribus tricenis diebus ad lyenē: cūq; urina cruēta aut paluū abſumit:
quod intelligit̃ a decimo ſtatim die. Vrinā cient & folia decocta. Aquæ & ortopnoicis ꝓſunt.
Partum quoq; adiuuant: ſecūdaſq; pellunt pota ſimili modo. Pelecinū in ſegetibus diximus naſci
fruticoſam: cauliculis: foliis ciceris. Semē in ſiliquis fert corniculoꝝ mō aduncis ternis quaternis
ue: quale git nouimus amaꝝ ſtomacho utilem. Addit̃ in antidotis. Polygala palmi altitudinē pe
tit: in caule ſūmo foliis lenticulæ: guſtu aſtricto. quæ pota lactis abūdātiā facit. Pōtirris aut ut
alii uocāt paroenion uel neuras large fruticat: ſpinis retorrida: lanugine ſpiſſa: foliis paruis: ro/
tūdis: ramulis: lōgis: mollibus: lētis: tenuibus: flor̃ lōgo: hærbacei coloris: ſeminis nulli uſus.
ſed guſtu acuto & odorato. Inuenitur in aquoſis collibus. Radices habet duas aut tres binū cubi
toꝝ in altitudine neruoſas cādidas firmas. Circūfoditur autūno & præciſo frutice. Dat ſuccū gū/
mi ſimilē. Radix mira uulneribus ſanādis traditur: præcipueq; neruis uel præciſis illita. Decoc/
tum quoq; eius cū melle potum diſſolutiones neruoꝝ & infirmitates & inciſuras iuuar. Phalāgi/
tes a qbuſdam phalāgion uocatur: ab aliis leucanthemō: uel ut in qbuſdam exemplaribus inue/
nio leucacatha. Ramuli ſunt ei nunq; pauciores duobus in diuerſa tendētes. Flos candidus lilio
rubro ſimiliſ: ſemine nigro: lato: ad lenticulæ dimidiæ figurā multo tenuior̃: radice hærbacei co
loris. Huius folio uel flore uelſemine auxiliatur cōtra ſcorpionū phalāgioꝝq; & ſerpētium ictus
Item cōtra tormina. Plytema qualis ſit deſcribere ſupuacuū habeo: cū ſit uſus eiuſ tantū ad ama/
toria. Phylō a græcis uocatur hærba in ſaxoſis mōtibus fœmina magis hærbacei coloris: caule
tenui: radice parua: ſemine rotundo: papaueri ſimili. Hæc ſui ſexus facit partus. Mares aūt ſemi
ne tantū differunt: quod eſt incipiēte oliua. Vtꝛq; bibitur in uino. Phellādriō naſcitur ī paluſtri
bus: folio apii. Bibitur ſemē eius ꝓpter calculos & ueſicæ incōmoda. Phaleris thyrſū habet lon
gum tenuē ceu calamū in ſūmo flore inclinatum. Semē ſimile ſeſamæ. Et hoc calculos frāgit po/
tum ex uino uel aceto uel cum melle & lacte. Item etiā uitia ueſicæ ſanat. Polyrrhizon folia ha/
bet myrti: radices multas. Hæ tuſæ dantur in uino cōtra ſerpētes.. Proſunt & quadrupedib⁹.
Proſerpinaca hærba uulgaris eſt eximii aduerſus ſcorpiones remedii. Eadē cōtrita addita muria
& oleo anginā eximie curari tradunt. Præterea in quātalibet laſſitudine recreari defeſſos: etiam
cum obmutuerint: ſi ſubiiciat̃ linguæ. Si deuoret̃: uomitionē ſequi ſalutarem. Rhecoma affert̃
ex iis: quæ ſupra potū ſunt regionibuſ. Radix coſto nigro ſimilis minor & ruffior paulo ſine odo
re: calfaciens guſtu & aſtringens. Eadem trita uini colorem reddit ad crocū iuclinātem. Illita col
lectiones inflāmationeſq; ſedat. Vulnera ſanat. Epiphoras oculoꝝ ſedat ex paſſo illita. Inſignita
cum melle. Et alia liuentia ex aceto. Farina eius inſpergitur cōtra cacoethe & ſanguinē reiicienteſ
drachmæ pōdere in aqua. Dyſentericis etiā & cœliaciſ ſi febri careant ī uino. Sin aliter ex aqua.
Facilius teritur nocte antecedēte madefacta. Datur & decoctū eius bibēdum duplici mēſura ad
rupta cōuulſa cōtuſis ex ſublimi deuolutis. Si pectoris ſint dolores additur pipis aliquid & myr/
rhæ. Si diſſolutio ſtomachi ex frigida aqua ſumit̃: ſiue intus ſiue extra purulētis excreatiōibus.
Itē epaticis: ſpleneticis: iſchiadicis ad renū uitia: ſuſpiria ortopneas. Arteriæ ſcabricias ſanat ex
paſſo tribus obolis potis trita: aut decoctū eius. Lichenas quoq; ex aceto impoſita purgat. Bibi
tur cōtra inflationes: & perfricatiōes: febres frigidas: ſingultus tormina: aſperitates: capitis gra
uitates: melāncholicas uertigines: laſſitudinē: dolores: & cōuulſiones. Circa ariminū nota ē hær
ba: quā reſedā uocant. Diſcutit collectiones: īflāmationeſq; oēs. Qui curāt ea: addūt hæc uer
ba. Reſeda morbos reſeda: ſciſne ſciſne quis hic pullos egerit: radices nec caput nec pedes habe/
ant. Hæc ter dicūt: totiēſq; deſpuūt. Stoechas ī inſulis tantum eiuſdē nois gignit̃ odorata hær
ba: coma hyſopi: amara guſtu. Mēſes cit potu: pectoris dolor̃s leuat. Antidotis quoq; miſcet̃.

De ſolano: & ſmyrno: & thelephio: & trichomane: & thalietro: & tlaſpe:
& tragonia: & tragoni: & trago: & tragologo: & ſpodile. Et ꝙ quidam
morbi in quibuſdam non ſunt gentibus. Ca. xiii.

ſ Olanum græci ſtrychnō uocant: ut tradit Cornelius Celſus. Huic uis reprimēdi refrigerā
diq;. Smyrmion caulem habet apii: folia latiora: & maxime circa ſtolones multoſ: quoꝝ a ſi
nu exiliūt pinguia ad terrā infracta: odore medicato cū quadā acrimonia iucūdo colore: in luteū
lāgueſcēte: a capitibus cauliū orbiculato ut apii ſemine rōtūdo: nigro: q areſcit īcipiēte æſtate.
Radix quoq; odorata: guſtu acri mordet: ſuccoſa: mollis. Cortex eius foris niger: ītus palliduſ.
Odor myrrhæ habet qualitatem: unde & nomē. Naſcit̃ & in ſaxoſis collibus in terrenis. Vſus
eius excalfacere: extenuare. Vrinā & mēſes ciunt folia & radix. Aluū ſemē ſiſtit. Radix collecti
ones & ſuppurationeſq; nō ueteres. Item duricias diſcutit illita. Prodeſt & cōtra phalāgia ac ſer
pentes admixto cāchri aut polline aut melyſſophyllo in uino pota: ſed ꝑticulatim: quoniam uni
uerſa uomitionē mouet. Qua de cā aliquādo cū ruta datur. Medet̃ tuſſi & ortopnoeæ ſemē uel
radix. Item thoracis aut lyenis & renum & ueſicæ uitiis. Radix āt ruptis cōuulſis. Partuſ quoq;

adiuuat: & secundas pellit. Dat ischiadicis cũ cretaneo in uino. Sudores ciet & ructus. Ido infla tionẽ stomachi discutit. Vulnera ad cicatricẽ pducit. Exprimit succus radicis utilis & fœminis & thoracis: præcordiorũq; desideriis. Calfacit. n. & concoqt & purgat. Semẽ peculiariter hydropicis dat potũ: qbus & succus illinit & malagmate cortice arido. Et ad oblonia utunt cũ mulso & oleo & garo maxime in elixis carnib⁹ simul. Concoctiones facit. Sapore simillima pipi. Eadem ĩ dolor stomacho efficax. Telephiõ pculacæ similis & caule & folii. Rami a radice septeni octoniq; frutificant: foliis crassis: carnosis. Nascit is cultis & maxime inter uites. Illinit letigini: & cũ inaruit: terit. Illinit & uitiligini: ternis fere mẽsib⁹ senis horis noctis aut diei: postea farina hordacea illinit. Medet & uulnerib⁹ & fistulis. Trichomanes adianto similis ẽ: exili⁹ modo: nigriusq;: foliis lenticulæ dẽsis: amaris: aduersis inter se. Decoctũ eius strangurias sanat in uino albo potũ: addito cymino rustico. Succus cohibet capillos defluentes: aut si effluxerint reparat. Alopeciasq; dẽsat tritũ & in oleo illitũ. Sternutamẽta quoq; gustatu mouet. Thalietrum folia coriãdri hz: pinguiora paulo: caulẽ papaueris. Nascit ubiq;: præcipue in campestrib⁹. Medet ulceribus folia cũ melle. Thlapse duũ generũ ẽ angustis foliis digitali longitudine & latitudine in terram uersis: in cacumine diuisis: cauliculo semipedali: nõ sine ramis peltarũ spetie: semine inclusolẽticul e effigie: nisi q̃ infringit: unde nomẽ. Flos albicat. Nascit in semitis & sepib⁹. Semẽ aspi gustus. Bilẽ & pituitã utrãq; extrahit. Modus sumẽdi acetabuli mẽsura. Prodest & ischiadicis in fusum: & donec sanguinẽ trahat. Menses quoq; cit: sed ptus necat. Alterũ thlapsen aliq plinocapa uocant latis foliis: radicib⁹ magnis. Et ipsum utile ischiadicorũ infusioni. Prodest & inguinibus utrũq;. Præcipit ut q colligit: dicat sumer se cõtra inguina: & contra omnes collectiones: & cõtra uulnera: unaq; manu tollat. Tragonia herba qualis sit ñ tradit. Credo & falsum eẽ pmissum. Democriti. Portentosum enim ẽ adalligatã triduo absumere lyenes. Tragonis: siue tragiõ nascit in creta tm̃ insula in maritimis: iunipo similis & semine & folio & ramis. Succ⁹ eius lacte⁹ in gummi spissatus uel semen impositione spicula e corpor eiicit. Tundit recẽs: & cũ uino illinit aut siccæ farina cũ melle. Eadẽ lactis abundantiam facit: mãmisq; unice medet. Est & alia herba tragos: quã aliq scorpion uocant: semipede alta fruticosa: foliis pusillis: racemis rubentib⁹ grano tritici acuto acumine: & ipsa in maritimis nascens. Huius ramorũ. x. aut. xii. cacumina trita ex uino pota cæliacis: dysentericis: sanguinẽ excreantib⁹ mẽsiumq; abundantiæ auxiliãt. Est & trag ologon: quẽ alii comen uocant. Caulẽ hz puum: foliis croci: radice lõnga: dulci: sup caulẽ calice lato: nigro. Nascit in asperis sine usu. Et d herbis qdẽ memoria digna hacten⁹ accipim⁹: aut comperim⁹. In fine earũ admonere nõ ab re iudicam⁹: aliis alias uiriũ ætates eẽ. Longissimo tẽpore durat elateriũ: ut dixim⁹. Chameleon niger. xl. annis. Centauriũ nõ ultra duodecim. Peucedanũ & aristolochia ac uitis siluestris anno in umbra seruãt. Et animaliũ qdẽ cæterorũ nullum aliud radices a nobis dictas attingit: excepta spondile: q̃ oẽs psequitur. Gen⁹ id spentis ẽ. Ne illud qdẽ dubitat: omniũ radicũ uim effectusq; minui: si fructus prius maturescant. Itẽ seminum ante radice pp succum incisa. Resoluit ãt omniũ uis consuetudine: Et desinũt pdesse cũ opus ẽ: quæ quottidie in usu fuere: æque q̃ nocere. Omnes uero herbæ uehementiores effectu uiribusq; sunt in frigidis locis & in aquilonis. Itẽ siccis. Sũt & gentiũ differentiæ nõ mediocres. Sicut accepim⁹ d tineis lombricisq; inesse ægypti arabiæ syriæ ciliciæ populis. E diuerso greciæ phrygiæ omnino nõ nasci. Min⁹ id mirũ q̃ q̃ in cõfinio atticæ boetiæq; thebanis innascũt: cum absint atheniensib⁹. Que contemplatio aufert nos ad ipsorũ animaliũ naturas. Ingenitasq; iis ut certiores morborũ omniũ medicinas rursus. Enimuero uerũ omniũ parẽs nullũ animal ad hoc tm̃ ut pasceret: aut alia satiaret: nasci uoluit. Quin artes salutares inseruit & uiscerib⁹. Quippe cũ surdis ẽt reb⁹ inseruerit. Tũ uero illa animæ auxilia pstantissima ex anima alia eẽ uoluit: cõtemplatione ante cuncta mirabili.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER VICIESIMVS OCTAVVS. PROHEMIVM.

De Medicinis ex animalibus Cap. i.

ICTAE ERANT OMNIVM RERVM NATVræ inter cælum ac terrã nascentiũ: restabantq; quæ ex ipsa tellure fodiũt: si nõ herbarũ ac fruticum tractata remedia auferrent transuersos ex ipsis animalib⁹ quæ sanãt repta maiore medicina. Qui ergo dixim⁹ herbas & florum imagines: ac pleraq; inuentu rara ac difficilia: iidẽ tacebim⁹: qd in ipõ homine psit homini: cæteraq; genera remediorũ inter nos uiuẽtia: cũ psertim nisi carenti doloribus morbisq;: uita ipsa pœna fiat. Minime uero. Quin omnem insumem⁹ operam:

licet fastidii periculum urgeat: quādo ita decretum est minorē gratiæ q̄ utilitatū uitæ respectū habere. Quinimo externa quoq̄ & barbaros etiā ritus indagabimus. Fides tantū auctores appellet. Quāq̄ & ipsi cōsensu ꝓprii iudicii ita eligere laborauimus: potiusq̄ curæ rerū: q̄ copiæ institimus. Illud admonuisse perq̄ necessarium est: dictas iam a nobis naturas aīalium: & quæ cuiusq̄ essent inuēta. Neq̄ enim minus ꝓfuer medicinas repiendo: q̄ ꝓsunt præbēdo. Nūc quæ in ipsis auxilientur indicari: neq̄ illic in totum omissa. Itaq̄ hæc esse quædā alia: illis tamē cōnexa. Incipiemus āt ab hoīe: ipsū sibi exq̄rentes: imēsa statim difficultate obuia. Sāguinē nāq̄ gladiatorū bibūt: ut bibentibus populis ꝓcul sint comitiales morbi. Quod spectare facietes eadem harena feras quoq̄ horror est. At hercule illi ex hoīe ipso sorberi efficacissimū putāt calidū: spirantēq̄: & una ipsam aīam ex osculo uulnerū cū plagis hoc. Oium ferarū q̄dem aio feriore fas sit dixisse humano. Alii medullās crurū quærūt & cerebrū infantiū. Nec pauci apud græcos singulorum uiscerū mēbrorūq̄ etiā sapores dixere. Omīa persecuti usq̄ ad resegmina unguiū. Quasi uero sanitas uideri possit ferā ex hoīe fieri. Quin morbo dignum nō ipsa medicinæ gratia. Egregia hercle frustratione si nō ꝓsit. Aspici humana exta nefas habet̄: q̄tomagis mādi? Quis ista inuenit ostenta? Tecū enim res erit euersor iuris humani: mōstrorūq̄ artifex: qui primus ea condidisti. Fecisti credo ne uita tui obliuisceretur. Quis inuenit singula membra humana mandere? Qua cōiectura inductus? Quā potest medicina ista originē habuisse? Quis ueneficia inocētiora effecit q̄ remedia? Esto barbari externiq̄ ritus īuenerint. Etiā ne græci suas fecer̄ has artes? Democriti extant cōmentationes ad alia noxii hoīs & ex capite ossa plus ꝓdesse: ad alia amici & hospitis. Iam uero ui interēpti dente gingiuas in dolore scarificari Apollonius efficacissimū scripsit. Miletus oculorū suffusiones felle hoīs sanari. Artemō caluaria interfecti: igneq̄ cremati propinauit aquā e fōte noctu comitialibus morbis. Ex eadē suspēdio interēpti catapotia fecit cōtra canis rabidi morsus Antheus. Atq̄ etiā quadrupedes hoīes sanauere: cōtra inflatiōes boū pforatis cornibus inserentes ossa humana. Vbi homo occisus esset aut crematus siliginē quæ pnoctasset: suum morbis dando. Procul a nobis nostrisq̄ litteris absint ista. Nos auxilia dicemus non piacula. Sicubi lactis puerperarū usus mederi poterit: sicubi saliua tactus ue corporis cæteraq̄ similia. Vitam quidē nō adeo extendēdam censemus: ut quoquomō ptrahēda sit. Quisq̄s es talis æque moriere etiā cū obscenus uixeris aut nefandus. Quapropter hoc primū q̄sq̄ in remediis animi sui habeat: ex oībus bonis quæ hoī tribuit natura: nullū melius esse tēpestiua morte. In eaq̄ id optimū quod illā sibi quisq̄ præstare poterit.

An sit in medendo aliqua uis uerborū & sanari & depelli. Ca. ii.

e X hoīe remediorū primum maximæ quæstionis & sēper incertæ est: ualeāt ne aliq̄d uerba & incātamēta carminū. Quod si uerū ē hoī acceptū fieri oportere cōueniet. Sed uiritim sapiētissimi cuiusq̄ respuit fides. In uniuersū uero omibus horis hoīs credit uita: nec sentit. Quippe uictimas cædi sine precatione nō uidet̄ referre: nec deos rite cōsuli. Præterea alia sunt uerba impetrātis: alia depulsoris: alia cōmētationis. Vidimusq̄ certis precationibus obsecrasse sūmos magistratus. Et ne quid uerborū prætereat̄ aut præposterū dicat̄: de scripto præire aliquē. Rursusq̄ aliū custodem dari qui attēdat: alium uero præponi qui faueri linguis iubeat. Tibicinē canere: ne quid aliud exaudiat̄. Vtraq̄ memoria insigni: quotiēs ipsæ diræ obstrepētes nocuerīt: quotiens ue precatio errauerit. Si repente extis adimi capita uel corda: aut geminari uictima stāte acciderit. Duratq̄ imenso exemplo Deciorū patris filiiq̄ quo se deuouer̄ carmē. Extat Tuciæ uestalis incestæ precatio: qua usa aquā tulit in cribro: anno urbis romæ. dc. nono. Boario uero ī foro græcū græcāq̄ defossos aut aliarū gentiū: cū q̄bus tum res esset: etiā nostra ætas uidit. Cuius sacri precationē qua solet præire q̄ndecē uirū collegii magister: si quis legat: ꝓfecto uim carminum fateatur. Ea omīa approbātibus octingentis. xxx. ānorū euentibus. Vestales nostras hodie credimus nōdū egressa urbe mācipia fugitiua retinere in loco precationis. Quod si semel recipiatur ea rō: & deos preces aliquas exaudire: aut ullis moueri uerbis: cōfitēdum sit de tota cōiectatione. Prisci quidem nostri ꝑpetuo talia ꝓdidere. Difficillimūq̄ ex iis etiam fulmina elici ut suo loco docuimus. L. Piso primo ānalium auctor est Tullū Hostilium regem ex Numæ libris eodem quo illum sacrificio Iouem cælo deuocare conatum: quoniā parū rite quædam fecisset fulmine ictum. Multi uero magnarū rerū fata & ostenta uerbis pmutari. Cū enim in tarpeio fodientes delubro fundamenta caput humanū inuenissent: missis ob id a se legatis ethruriæ celeberrimus uates Olenus Calenus præclarū id fortunatūq̄ cernens: interrogatione in suā gentem trāsferre tentauit: scipione prius determinata templi imagine in solo an̄ se. Hoc ergo dicitis romani hic templum Iouis optimi maximi futurū ēst? Hic caput inuenimus. Cōstātissima aīalū affirmatione transiturū fuisse fatū in ethruriam: ni præmoniti a filio uatis legati romani respōdissent: nō plane hic: sed romæ inuentum caput dicimus. Iterū id accidisse tradūt cū in fastigium eiusdem delubri præparatæ quadrigæ fictiles in fornace creuissent. Et iterū simili mō retentum augurium. Hæc satis sint exemplis: ut appareat ostentorū uires & in nostra potestate esse: ac prout quæq̄

accepta sunt ita ualere. In auguriũ certe disciplina constat: neqꝫ diras aues: neqꝫ ulla auspicia pti/
tinere ad eos: q quãqꝫ rem ingredientes obseruare se ea negauerint. Quo muneř diuinæ indul/
gentiæ maius nullũ ẽ. Quin ẽt & legũ ipsaꝝ in. xii. tabulis uerba sunt: q fruges excãtasset. Et
alibi. Qui malũ carmẽ incantasset. Verrius Flaccus auctores ponit: qbus credat: in oppugnatio
nib⁹ ante oĩa solitũ a romanis sacerdotib⁹ euocari deũ: cuius in tutela id oppidũ esset: ꝓmittiqꝫ
illi eundẽ aut ampliorẽ locũ apud romanos cultũ ue. Durat in pontificũ disciplina id sacrũ. Con/
statqꝫ ideo occultatũ: in cuius dei tutela roma esset: ne q hostiũ simili modo agerẽt. Defigi qdem
diris deprecationib⁹ nemo non metuit. Huc ptinet: ut ouoꝝ quæ exorbuerit quisqꝫ calices co/
chleaꝝqꝫ ꝓtinus frangi: aut easdẽ cochlearibus pforari. Hinc Theocriti apud græcos: Catulli
apd nos: ꝓximeqꝫ Virgilii incantamentoꝝ amatoria imitatio. Figulinaꝝ opa multi rumpi credũt
tali modo. Non pauci ẽt serpentes ipsos recantari. Et hunc unum esse ipsis inaellectũ: contrahiqꝫ
marsoꝝ cantu ẽt in nocturna quiete. Etiam parietes incendioꝝ dprecationib⁹ conscribũt. Neqꝫ
est facile dictu: & externa uerba atqꝫ inefficabilia derogant fidem. Validius ẽt latina inopinata:
& quæ ridicula uideri cogit animus semp aliqd immensum expectans ac dignum deo mouendo:
immo uero qd numini imperet. Dixit Homerus ꝓfluuium sanguinis uulnerato fœmine Vlyxẽ
inhibuisse carmine. Theophrastus ischiadicos sanari. Cato ꝓdidit luxatis membris carmẽ auxi/
liari. M. Varro podagris. Cæsarem dictatorem post unũ ancipitẽ uehiculi casum ferunt semper
ut primũ consedisset (id quod plerosqꝫ nunc facere scim⁹) carmine ter repetito securitatẽ itinerũ
aucupari solitũ. Licet hanc in ptem singuloꝝ quoqꝫ conscientiã coarguere. Cur enim primũ anni
incipientis diẽ lætis precationib⁹ inuicẽ faustum ominamur? Cur publicis lustris ẽt nomina uicti
mas ducentiũ ꝓspere legim⁹? Cur & fascinationib⁹ adoratione peculiari occurrim⁹? Alii græcã
Nemesi inuocantes: cuius ob id romæ simulacꝝ in capitolio ẽ: quanuis latinũ nomẽ non sit. Cur
ad mentionẽ defunctoꝝ testamur memoriã eoꝝ a nobis nõ sollicitari? Cur impares numeros ad
omnia uehementiores credim⁹? idqꝫ in febrib⁹ dieꝝ obseruatione intelligit. Cur ad primitias po
moꝝ hæc uetera eẽ dicim⁹: alia noua optam⁹? Cur sternutamentis salutam⁹? Quod ẽt Tyberiũ
Cæsarem tristissimũ (ut constat) hominũ in uehiculo exegisse tradũt. Et aliq nomine quoqꝫ cõsa/
lutare religiosius putãt. Quin & absentes tinnitu auriũ præsentire smones d se receptũ ẽ. Atta
lus affirmat scorpione uiso siquis dicat duo: cohiberi nec uibrare ictus. Et qm̃ scorpio admonuit
in africa nemo destinat aliqd: nisi præfatus africam. In cæteris uero gentib⁹ deos ante obtestat
ut uelint. Nam si mẽs assit: nullũ ponere translaticium uidebimur: qm̃ multas ẽt polleř religio
nes manifestũ est. Alius saliua post aurem digyto relata: sollicitudinẽ animi ꝓpitiat. Pollices cũ
faueam⁹: premere ẽt ꝓuerbio iubemur. In adorando dextram ad osculũ referimus: totũqꝫ cor/
pus circũagimus. Quod in leuũ fecisse galliæ religiosius credũt. Fulgetras adorare cõsensus gẽ
tiũ ẽ. Incendio inter epulas nominato aquã sub mẽsa ꝓfundi. Abominamur recedente aliquo ab
epulis: simul uerri solũ. Aut bibente conuiua mensam uel repositoriũ tolli inauspicatissimũ iudi/
cat. Seruii Sulpitii principis uiri cõmentatio ẽ: quã ob rem mensa linquenda nõ sit. Nõdũ enim
plures qꝫ conuiuæ numerabãt. Nam sternutamento reuocari ferculũ mensam ue: si non postea
gustet aliqd: inter dira habet. Omnino ãt eẽ hæc instituere illi: q omnibus negociis horisqꝫ in/
teresse credebant deos: Et ideo placatos ẽt uitiis nostris reliquerũt. Quin & repẽte conticesceř
conuiuiũ adnotatũ est: nõ nisi ĩ pari præsentiũ numero: qua in re fame labor ẽ: ad quencũqꝫ eoꝝ
ptinens. Cib⁹ etiam e manu ꝓlapsus reddebat. Atqꝫ p mẽsas uetabãt mundiciaꝝ cã deflare. Et
sunt cõdita auguria qd loquenti cogitanti ue id acciderit: inter execratissima. Si pontifici accidat
ditis cã epulanti: in mensa utiqꝫ id reponi adoleriqꝫ ad larem piatio ẽ. Medicamẽta prius qꝫ ad
hibeãt in mensa forte dposita negãt ꝓdesse. Vngues resecari nũdinis romanis tacenti atqꝫ a di
g[i]to indice: multoꝝ pecuniæ religiosum ẽ. Capillũ uero cõtrectari cõtra defluuia ac dolores ca
pitis. xvii. luna atqꝫ. xxix. Pagana lege in plerisqꝫ italiæ prædiis cauet ne mulieres p itinera am
bulantes torqueant fusos: aut omnino detectos ferant: qm̃ aduerset id omnium spei: præcipue
frugũ. M. Seruilius Nouianus princeps ciuitatis nõ pridẽ in metu lippitudinis prius qꝫ eã ipsaꝫ
nominaret: alius ue ei pdiceret: duab⁹ litteris græcis & . chartã inscriptã circunligatã
lino subnectebat collo. Mutian⁹ ter consul eadẽ obseruatione uiuẽtẽ muscã in linteolo albo: his
remediis carere ipsos lippitudine pdicantes. Carmina quædam extant contra grandines. Con/
traqꝫ morboꝝ genera. Contra ambusta. Quedam ẽt in ptus. Sꝫ in ꝓdendo obstat ingens uere/
cũdia in tanta animoꝝ uarietate. Quapropter d his ut libitũ cuiqꝫ fuerit opinet.

Remedia ex homine cõtra magos Cap. iii.

h Ominũ mõstrificas naturas & ueneficos aspectus plenius dixim⁹ in portentis gentiũ: & mul
tas animaliũ ꝓprietates: q repeti supuacuum ẽ. Quorundam hominũ tota corpora ꝓsunt:
ut ex iis familiis quæ sunt terrori serpentibus: tactu ipso leuant pcussos suctu ue medico. Quoꝝ
e generẽ sunt psylli marsiqꝫ: & q oblongenes uocant in insula cypro: Ex qua familia legatus He/
xagon noĩe a consulib⁹ romæ in doliũ serpentiũ cõiectus expimenti cã circũmulcentib⁹ linguis

miraculum præbuit. Signũ eius familiæ est si mõ adhuc durat uernis temporibus odoris uirus. Atq; eoꝝ sudor quoq; medebat: nõ mõ saliua. Nã in insula nisi tentyrii nascentes tanto sũt crocodilis terrori: ut uocem quoq; eoꝝ fugiant. Hoꝝ oĩum generꝝ ĩ sua repugnãtia ĩteruẽrũ quoq; mederi constat. Sicuti aggauari uulnera introitu eoꝝ: qui unq̃ fuerint serpẽtium canis ue dete læsi. Iidem gallinaꝝ incubitus: pecoꝝ foetus abortu uitiant. Tãtũ remanet uirus excepto semel malo: ut ueneficio fiant uenena. Passim remedio est ablui prius manus eoꝝ: aquaq; illa eos qui ue medearis inspergi. Rursus a scorpione aliquãdo percussi nunq̃ postea a crabronibus: uespis: apibus ue feriuntur. Minus miretur hoc qui sciat: uestem a tineis nõ attingi: quæ fuerit in funere. Serpentes ægre præterq̃ leua manu extrahi.

De quibusdam sortilegiis & saliua hominis. Ca. iiii.

P Ythagoræ inuẽtis nõ temere fallere: impositiuoꝝ noĩum imparẽ uocalium numerꝝ claudi/tates: oculoꝝ ue orbitatem: ac similes casus dextris assignare ptibus: parẽ leuis. Ferũt dif/ficiles partus statim solui: cũ quis tectũ in quo sit grauida trãsmiserit lapide uel missili ex iis quæ tria aĩalia singulis ictibus interfecerim: hoiem: aprũ: ursam. Probabilius id facit hasta uelitaris euulsa a corpore hois: si terram nõ attigerit. Eosdẽ enim illata effectus habet. Sic & sagittas corpore eductas si terrã nõ attigerint subiectas cubãtibus amatoriũ esse Orpheus & archelaus scribunt. Quin & comitialem morbũ sanari cibo e carne feræ occisæ eodẽ ferro quo homo interfectus sit. Quorundam partes medicæ sunt sicuti diximus de Pyrrhi regis police. Et elide solebat ostendi Pelopis hasta: quã eburneã affirmabãt. Neuos in facie tõdere religiosum habẽt ẽt nunc multi. Oĩum uero ĩ primis ieiunã saliuã cõtra serpẽtes præsidio esse docuimus. Sed & alios effi/caces eius usus recognoscat uita. Ita despuimus comitiales morbos: hoc est cõtagia regerimus. Simili mõ & fascinationes repercutimus sinistræ dextræq; claudicatis occursu. Veniam quoq; a deis spei alicuius audacioris petimus in sinum spuendo: Etiã eadem rõe terna despuere deprecati one in omi medicina mos est: atq; effectus adiuuare. Incipiẽtes furũculos ter præsignare ieiuna saliua. Nunc miꝝ dicemus: sed experimẽto facile. Si quẽ poeniteat ictus eminus cominus ue illati: & statim expuat mediã ĩ manũ qua pcussit: leuatur illico percussus a poena. Hoc sæpe delumbata quadrupede approbat: statim a tali remedio correcto aĩalis ingressu. Quidã uero aggrauãt ictus ante conatũ simili mõ saliua in manu ingesta. Credamus ergo & lichenas leprasq; ieiunio illitu assiduo arceri. Item lippitudines matutina uelut quottidie inunctione. Carcinomata malo ter/ræ subacto. Ceruicis dolorẽ saliua ieiuni dextra manu ad dextrũ poplitẽ relata: leua ad sinistrũ Si qđ aĩal aurẽ ĩtrauerit: & ĩspuat exire. Inter amuleta ẽ editæ quẽq; urinæ expuer. Similiter ĩ calciamẽtũ dextri pedis ãteq; induat. Itẽ cũ qs trãseat locũ in quo aliquod piculũ adierit. Mar/tion Smyrneus q de simplicibus effectibus scripsit rũpi scolopẽdras marinas sputo tradit. Itẽ rubetas aliasq; ranas. Ophilius serpentes si quis in hiatu eaꝝ expuat. Salpæ torporem sedari quocũq; mẽbro ĩstu pẽte si qs ĩ sinũ expuat. Aut si supior palpebra saliua tãgat. Nos sic hæc credamus rite fieri. Extranei interuẽtu: aut si dormiens expectetur ĩfans a nutrice terna expui quãq̃ religione mutat & fascias. Impatoꝝ quoq; nõ solum infantium custos qui deus inter sacra roma/na a uestalibus colitur: & currus triũphãtium. Sub his pẽdens defẽdit medicus inuidiæ: iubetq; eosdem recipere. Similis medicina linguæ ut sit exorata a tergo fortuna gloriæ carnifex. Morsus hois inter asperrimos quoq; numerat. Medent sordes ex auribus. Ac ne quis miret etiã scorpionum ictibus serpẽtiumq; statim impositæ. Melius e pcussi auribus psunt. Ita & rediuiua sanari serpẽtium uero ictum cõtusi dentis humani farina. Capillus puero q primũ decisus est podagræ impetus dicitur leuare circũligatus. Et intortũ impubium impositus. Viroꝝ quoq; capillus canis morsibus medetur ex aceto. Et capitum uulneribus ex oleo aut uino. Si credimus a reuulso cruci quartanis. Cõbustus æquæ capillus carcinomati. Pueri qui primus ceciderit dens: ut terram nõ attingat inclusus in armillã & assidue ĩ brachio habitus muliebriũ locoꝝ dolores phibet. Pollex in pede præligatus pximo dgyto tumores inguinum sedat. In manu dextra duo medii lino leuiter colligati distillationes atq; lippitudines arcent. Quin & eiectus capillus calculoso alligatus qui supra pubem leuare cæteros dicitur: ac iocineris etiam dolores. Ac celeritatẽ partus facer. Addidit Granius efficaciorem ad hoc esse ferro exẽptũ. Partus accelerat uicinos ex quo quæq; cõceperit: si cinctu suo soluto foeminã cinxerit: dein soluerit: adiecta precatione se uinxisse eãdẽ & soluturꝝ: atq; abierit. Sãguine ipsius hois ex quacũq; parte emisso efficacissime anginã illini tradunt Orpheus & archelaus. Item ora comitiali morbo lapsoꝝ exurgere enim ptinus. Quidã si pollices pedum purgãtur. exq; iis guttæ referãtur ĩ faciem. Aut si uirgo dextro pollice attigat. Hãc coniectura censentes uirgines carnes edendas. Eschines atheniẽsis excremẽtoꝝ cinere ãgi/nis medebatur & tõsillis: uuisq;: & carcinomatis. Hoc medicamẽtum uocabãt botryõ. Multa genera morboꝝ primo coitu soluũtur: primoq; foeminaꝝ mẽse. Aut si nõ id cõtingat: lõginqua fi/unt: maximeq; comitiales. Quin & a serpẽte ac scorpione percussos coitu leuari pdunt. Verum foeminas uenere ea lædi. Oculoꝝ uitia fieri negant: nec lippire eos qui cũ pedes lauãt aqua ĩde

ter oculos tangant. Immatura morte raptoꝝ manu strumas parotidas guttura tactu sanari affir/
mant. Quidam uero cuiuscꝫ dfuncti dumtaxat sui sexus leua manu auersa. Et e ligno fulgure icto
reiectis post terga manib⁹ dmorderi aliqd ad dētem q doleat admoueri: remedio eē ꝓdūt. Sūt
q præcipiant dētem suffiri dente hominis sui sexus. Et eū q canin⁹ uocet insepulto exemptū ad/
alligari. Terram ex caluaria psilothrū eē palpebraꝝ tradunt. Herba uero siqua ibi genita sit cō/
manducata dentes cadeř. Vlcera nō ſpere ex osse hominis circūscripta. Alii e tribus puteis pari
mēsura aquas miscēt: & ꝑlibant nouo fictili. Reliquū dant i tertianis accessu febriū bibēdū. Itē
in quartanis fragmentū claui a cruce inuolutū lana collo subnectunt. Aut spartū e cruce: libera/
toqꝫ condūt cauerna quā sol nō attingat. Magoꝝ hæc cōmenta sunt. Vt cotem qua ferramenta
sæpe exacuta sint: subiectā ignari ceruicalib⁹ d ueneficio dficientes euocař. Indiciū ut ipse dicat:
qd sibi datū sit: & ubi: & quo tēpore: auctorē tamē ñ nominař. Fulmine utiqꝫ pcusso circūactū
in uulnus hominē loq ꝓtinus cōstat. Inguinib⁹ medeť aliq liciū telæ dtractum alligantes noue/
nis septenis ue nodis ad singulos nominantes uiduā aliquā: atqꝫ ita inguina adalligantes licio. Et
clauū: aliud ue qd qs calcauerit: alligatū ipos iubēt gerere: ne sit dolori uuln⁹. Verrucas auellūt
a uicesima luna in limitib⁹ supini ipsam intuentes ultra caput manib⁹ porrectis: & qcquid compre/
hendere eo fricantes. Clauū corporis cū cadat stella siquis distringat: uel cito sanari aiunt. Car/
dinib⁹ hostioꝝ aceto affusis lutū fronti illitū capitis dolorē sedare. Itē laqueū suspendiosi circūda
tū tēporibus. Siquid e pisce hæserit faucib⁹: in aquā dmissis frigidam pedib⁹ cadere. Si uero ex
aliis ossibus: impositis capiti ex eodē uase ossiculis. Si panis hæreat: ex eodē in utranqꝫ aurē ad/
dito pane. Quin & sordes hominis in magnis fecere remediis quæstuosoꝝ gymnasia græcoruꝫ:
qppe ea strigmenta molliūt: calfaciūt: discutiunt: complent sudore & oleo medicinā facientibus.
Vuluis inflammatis contractisqꝫ admoueť. Sic & mēses cient. Sedis inflammationes & cōdy lo/
mata leniūt. Itē neruoꝝ dolores: luxata: articuloꝝ nodos. Efficaciora ad eadē strigmenta a bal/
neis: & ido miscēť suppuratoriis medicamentis. Nam illa quæ sunt e cæromate ꝑmixto ceno:
articulos tm̄ molliunt: calefaciunt: discutiūt efficacius: sed ad cætera min⁹ ualēt. Excedit fidē im
pudēs cura: qua sordes uirilitatis contra scorpionū ictus singularib⁹ remediis celeberrimi aucto
res clamant. Rursus in fœminis quas infantiū aluo editas in utero ipo cōtra sterilitatē subdi cē/
sent: meconiū uocant. Immo ēt ipsos gymnasioꝝ rasere parietes. Et ille quoqꝫ sordes excalfac/
toriam uim habeř dicūť. Panos discutiunt. Vlcerib⁹ senū pueroꝝqꝫ & desquammatis ābustis ue
illinūť. Eo min⁹ omitti cōuenit ab animo hominis pendentes medicinas. Eæ subastinere a cibo
nimio: aut potu: alias uino tm̄ aut carne: alias balneis cū qd eoꝝ postulet ualitudo: in præsen/
tissimis remediis habeť. His remediis adnumerať exercitatio: intentio uocis: ungue fricari cū ra
tione: uehemens. n. fricatio spissat: lenit: mollit. Multa adimit corp⁹. Auget modica. In primis
uero ꝓdest ābulatio: gestatio: & ea plurib⁹ modis. Eqtatio stomacho & coxis utilissima. Phthi/
si nauigatio. Longis morbis locoꝝ mutatio. Itē somno mederi sibi aut lectulo aut rara uomitio/
ne. Supini cubitus oculis conducūt: at ꝓni tussibus. In altera aduersum distillationes. Aristote/
les & Fabian⁹ plurimū somniari circa uernū & autumnū tradūt: magisqꝫ supino cubitu: at ꝓno ni
hil. Theophrastus celerius concoq dextri lateris incubitu: difficilius in supinis. Solū quoqꝫ ī me
dioꝝ maximū ab ipso sibi præstari pōt: sicuti linteoꝝ strigiliūqꝫ uehementia. Perfundere caput
aqua calida ante balneaꝝ uaporationē & postea frigida: saluberrimū intelligiť. Item ꝓsumere ci/
bos: & interponere frigidā eiusdemqꝫ potu somnos antecedere: & si libeat interrumpe. Notan/
dū nullū aliud animal præter hominē calidos potus seq: idqꝫ nō esse naturales. Mero añ som/
nos colluere ora: pp halitus. Frigida aqua matutinis impari numero ad cauēdū dētiū dolores.

Ad lippitudines oculoꝝ Cap. v.

i Tem posca oculos cōtra lippitudines. Certa sunt expimenta totius corporis ualitudinis in ua
rietate uictus inobseruata. Hippocrates tradit nō prandentiū exta celerius senesceř. Veꝝ id
remediis cecinit: nō epulis. Quippe multo utilissima ē tēperantia in cibis. L. Lucullus hāc d se
præfecturam suo dderat. Vltimoqꝫ pbro maius in cibis triumphalibus sedenti dicebať uel ī ca/
pitolio epulanti pudenda re: Seruo suo facilius patere q̄ sibi.

De sternutamento & uenere & cæteris remediis Cap. vi.

s Ternutamenta pinna grauedinē emēdant. Et siquis muco nares (ut tradunt) osculo attingat
sternutamēta & singultū. Ob hoc Varro suadet palmā altera manu scalpere. Pleriqꝫ annulū
e sinistra in longissimū dextræ digytum transferri. Aut in aquā feruētē manus īmergere. Theo
phrastus senes laboriosius sternueř dicit. Venerē damnauit Democritus ut in qua homo alius
exiliret ex homine. Est hercule raritas eius utilior. Athletæ tñ torpentes restituunť. Venere
uox reuocať: cū ea candida dclinat in fuscam. Medeť & lumboꝝ dolori. Oculoruꝫ hebetationi.
Mentecaptis ac melancholicis. Adsidere grauidis uel cū remedium alicui adhibeať digytis pecti
natim inter sese amplexis ueneficiū ē. Idqꝫ comptum tradūt Alcmena Herculē pariente. Peius
si circa unum ambo ue genua. Item poplites alternis genibus imponi. Ido hæc in consiliis ducū

potestatum ne fieri uetuere maiores uelut oēm actum īpedientia. Vetuere uero & sacris uotisue simili mō interesse capita aūt apiri aspectu magistratuū nō uenerationis cā iussere: sed ut Varro auctor est ualitudinis: quo firmiora cōsuetudine ea fierent. Cū quid oculo inciderit: alteꝝ cōprimi ꝑdest. Cū aqua dextræ auriculæ sinistro pede exultare capite in dextrū humeꝝ deuexo inuicem e diuersa aure. Si tussis cōcitet: saliuam in frōte ab alio afflari. Si iaceat uua: a uertice morsu alterius suspēdi. In ceruicis dolore poplites fricare. Aut ceruicē in poplitū dolore. Pedes in humo deponi si neruī in his cruribus ue tendāť in lectulo. At si ī leua parte id accidat: sinistræ plātæ pollicē dextra manu apprehēdi, Item e diuerso. Extremitates corporis uel auriū uelicatibus perstringi cōtra horrores corporis sanguinē ue narium īmodicū. Lino uel papyro prīcipia genitalium: femur mediū ad cohibēda urinæ profluuia. In stomachi solutione pedes pressare: aut manus in feruētem aquā dimittere. Iam & sermoni parci multis de causis salutare est. Triēnio Mœcenatē Melissium accepimus silentium sibi impauisse a cōuulsione reddito sanguine. Nā e diuerso scādentesq; ac iacētes: si quid ingruat cōtraq; ictus spiritum cohibere singularis præsidii est. Quod inuētum esse aīalis docuimus. Clauum ferreū defigere in quo loco primū caput defixerit corruens morbo comitiali absolutoriū eius mali dicitur. Cōtra renū ac lūboꝝ uesicæq; cruciatus in balneaꝝ soliis ꝑnos urinā reddere mitigatoriū habeť. Ac uulnera nodo Herculis præligaŕ: miꝝ quātū ocior medicina est. Atq; etiā quottidiani cinctus tali modo uim quādā habere utilē dicitur. Quippe cū Hercules eum ꝑdiderit. Numeꝝ quoq; quaternariū Democritus cōdito uolumine & quare quaterni cyathi sextarii ue nō essent potādi. Cōtra lippitudines retro aures fricare prodest: & lacbrymosis oculis frōtem. Auguriū ex hoīe ipso nō est timēdi mortē in ægritudine: q̄diu oculoꝝ pupillæ imaginē reddāt. Magna & urinæ nō rō solum: sed ēt religio apud auctores inuenitur digesta in genera. Spadonū quoq; ad fœcūditatis beneficia. Veꝝ ex iis quæ referre fas sit: impubiū pueroꝝ cōtra saliuas aspidū quas ptyadas uocāt: quoniā uenena in oculos hoīum expuāt. Cōtra oculoꝝ albugines: obscuritates: cicatricē: argema: palpebras: & cū erui farina cōtra adustiones. Cōtra auriū pituitas uermiculosq; si decoquatur ad dimidias partes cū porro capitato nouo fictili. Vaporatō quoq; ea mēses fœminaꝝ cit. Salpa fouet illa cū oculos infirmitatis cā illinit sole usta cū oui albugine efficacius strutiocameli binis horis. Hac & atramēti lituræ abluūť. Virilis podagris medeť argumēto fullonū: quos ideo tētari eo morbo negāt. Veteri si misceať cinis ostreoꝝ: aduers⁹ eruptiones in corpoŕ infātiū & oīa ulcera manātia. Ea exesis ambustis: sedis uitiis: rhagadiis: & scorpionū ictibus illinitur. Obstetricū nobilitas nō alio succo efficacius curari pronuntiauit corpoꝝ pruritus nitro addito ulcera capitum: prurigines: nomas: præcipue genitalium. Sua cuiq; aūt (quod fas sit dixisse) maxima prodest. Cōfestim perfuso canis morsu echinoꝝq; spinis inhærentibus & in spōgia lanis ue īposita aut aduersus canis rabidi morsus cinere ex ea subacto. Cōtraq; serpētium ictus. Nā cōtra scolopēdras miꝝ prodiť uertice tacto urinæ suæ gutta liberari protinus læsos. Auguria ualitudinis ex ea tradūtur. Si mane cādida dein russa sit. Illo mō cōcoquere: hoc cōcoxisse significatur. Mala signa rubræ. Pessima nigræ. Mala bullātis & crassæ. In qua quod subsidit si albū est: significat circa articulos aut uiscera dolorem īminere. Eadē uiridis morbū uisceꝝ: pallida bilis: rubens sanguinis. Mala & ī qua ueluti furfures atq; nubeculæ apparent. Diluta quoq; alba uitiosa est. Mortifera uero crassa graui odoŕ. Et in pueris tenuis ac diluta. Magi uetāt eius cā cōtra solem lunāque nudari: aut umbrā cuiusq; ab ipsa respergi. Hesiodus iuxta obstantia reddi suadet: ne deū aliquē nudatio offēdat. Ostanes cōtra mala medicamēta oīa promisit auxiliari matutinis horis suā cuique īstillatā in pedem.

De remediis muliebribus. Ca. vii.

q Væ ex mulieꝝ corporibus tradūtur ad portētoꝝ miracula accedunt: ut sileamus diuisa mēbratim in scelera. Abortus: mēsium piacula: quæque alia nō obstetrices mō: ueꝝ etiā ipsæ meretrices prodidere. Capilli mulieris si cremētur: odore serpētes fugari. Eodem odore uuluæ morbo strangulatus respiraŕ. Cinere eo q̄dē si ī testa sīt cremati: uel cū spuma argēti scabricias oculoꝝ ac prurigines emēdari. Itē uerrucas & īfātiū ulcera cū melle. Capitis quoq; uulnra & oīū ulceꝝ sinus simul addito melle & thure. Panos podagras cū adipe suillo. Sacrū ignē sāguinē sisti illico: & īformicatiōes corpoꝝ. De lactis usu cōuenit ēe dulcissimū mollissimūq;. Quaŕ & ī lōga febre cœliacis utilissimū: maxīe eius quæ iā infantē remouerit. Et in malicia stōachi: in febribus: torsiōib⁹ efficacissimū expiūť. Itē māmaꝝ collectōbus cū thuŕ. Oculo ab ictu cruoŕ suffuso & in dolore aut epiphoris si īmulgeatur plurimum prodest. Magisque cum melle & narcissi succo aut thuris polline. Sempque in omni usu efficacius esse eius quæ marē enixa sit: multoque efficacissimū eius quæ geminos pepit mares. Et si uino ipsa cibisque acrioribus abstineat. Mixto præterea ouoꝝ cādido liquore: madidaque lana frōtibus impositū fluctiones oculoꝝ suspedit. Nā si rana saliua sua oculum aspserit præcipuū est remedium. Et cōtra morsum eiusdem bibitur stillaťque. Qui simul matris filiæque lacte inunctus sit: liberari oculoꝝ metu in totam uitā affirmāt: Aurium quoque uitiis medeť modice admixto oleo. Aut si ab ictu dolent, anserino adipe tepefactū.

Si odor grauior sit(ut pleꝝqꝫ fit) longis uitiis diluto melle lana includit̃. Et contra morbũ regiũ
in oculis relictũ instillat̃ cũ elaterio. Peculiariter ualet potũ cõtra uenena quæ data sunt cũ mari
no lepore bupestriqꝫ ut Aristoteles tradit dorycnidion. Et cõtra insaniã quæ facta sit hyoscya/
mi potu. Podagris quoqꝫ iubẽt illini cũ cicuta. Alii cũ hysopo & adipe anserino: qualiter ẽt uul
uaꝝ doloribꝰ imponit̃. Aluũ ẽt sistit potũ ut Rabirius scribit. Et mẽses ciet. Eius uero quæ fœ
minã enixa sit ad uitia tm̄ in facie sananda præualet. Pulmonũ quoqꝫ incommoda lacte mulieris
sanant̃: cui admisceat̃ impubis pueri urina & mel atticũ. Omnia singuloꝝ cochlearium mensura.
Marmora quoqꝫ auriũ eiici inuenio. Eius quæ marẽ peperit lacte gustato canes rabiosos fieri ne
gant. Mulieris quoqꝫ saliuã ieiunæ una potentẽ diiudicant oculis cruentatis. Et si contra epipho
ras feruentes anguli oculoꝝ subinde madificẽt̃. Efficacius si cibo uinoqꝫ se pridie ea abstinuerit.
Inuenio & fascia mulieris alligato capite dolores minui. Post hæc nullus ẽ modus. Iam primum
abigi grandines turbinesqꝫ cõtra fulgura ipsa in mẽse cõnudatas: sic auerti uiolentiã cæli. In na/
uigando qdẽ tẽpestates ẽt sine menstruis. Ex ipsis uero mensibꝰ monstrificis alia(uti suo loco in
dicauimꝰ)dira & infanda uaticinãt̃. E qbus dixisse nõ pudeat se in dfectu lunæ solis ue congruat
uis illa: irremediabilẽ fieri. Nõ segnius & in silente luna coitus suos maribꝰ exitiales eẽ atqꝫ pe
stiferos. Purpurã quoqꝫ ab iis eo tẽpore pollui. Tanto uim eẽ maiorẽ. Quocunqꝫ ãt alio men/
struo si nudate segetẽ ambiant: erucas ac uermiculos scarabeosqꝫ ac noxia alia dcider̃. Metredo
rus Septius in cappadocia inuentũ ꝓdit ob multitudinẽ cantharidũ illas ire ꝑ media arua r̃tectis
sup clunes uestibꝰ. Alibi ꝯuatur ut nudis pedibꝰ eant capillo cinctuqꝫ dissoluto. Cauẽdũ uero ne
id oriente sole faciant: sementẽ enim arescere. Nouella uitis eius tactu in ꝑpetuũ lædit̃. Vt ad
noxiã res medicatissima transferat̃ rutam & ederas ilico mori. Multa diximꝰ đ hac uiolentia. Sꝫ
præter hæc certũ ẽ tactis aluearijs apes fugere. Linaqꝫ cũ coquãt̃ nigrescere. Aciẽ ĩ cultris ton
soꝝ hebetari. Aes contactũ graue uirus odoris accipe & eruginẽ. Magis se decrescente luna id
accidat. Equas si sint grauidæ tactas abortũ pati. Quin & aspectu omnino quanuis ꝓcul uisas: si
purgatio illa post uirginitatẽ prima sit: aut in uirginea ætate spontanea. Nam bitumẽ in iudæa
nascens sola hac ui sponte superari. Et fila uestis contactæ ut docuimꝰ: ne igne qdẽ uincunt̃ quo
cũcta. Cinisqꝫ ẽt ille siquis aspergat eũ lauandis uestibꝰ purpuras mutat. Floribꝰ colorẽ adimit.
Ne ipsis qdẽ fœminis malo suo immunibꝰ. Abortũ facit illitus: aut si omnino prægnans super/
grediat̃. Quæ Lais & Cleophantus inter se cõtraria ꝓdidere đ abortiuis carbone ac radice bras/
sicæ uel muricæ uel tamarici in eo sanguine extincto. Itẽ asinas nõ cõcipere tot annis: quot gra
na hordei contacta ederint. Quæqꝫ alia nũcupauere mõstrifica aut inter se pugnantia: cũ hic fœ
cũditatẽ fieri iisdẽ modis qbus illa sterilitatẽ ꝓnuntiaret: melius est nõ credre. Bythus dyrrha/
chinus hebetari aspectu specularẽ nitorẽ tradit. Iisdem aduersa rursus contuentibꝰ. Omnẽqꝫ ta
lem uim resolui: si nullũ piscẽ habeant secũ. Multi uero inesse ẽt remedia tanto malo aiunt. Po/
dagras illini: strumas: & parotidas: panos: sacros ignes: furunculos: epiphoras tractatu eaꝝ mu
lieꝝ liniri. Lais & Salpe canũ rabiosoꝝ morsus & tertianas quartanasqꝫ febres menstruo in lana
arietis nigri argento brachiali incluso. Diotimꝰ thebanꝰ uestis oĩo ita infectæ portiuncula acu:
uel pellicio brachiali insertæ. Sotira obstetrix tertianis quartanisqꝫ efficacissimũ dixit. Plantas
ægri subterlini. Multoqꝫ efficacius ab ipsa muliere ẽt ignoranti. Sic & comitiales excitari mor/
bosqꝫ sanari. Icethidas medicus quartanas coitu finiri incipientibꝰ dũtaxat menstruis spopondit
Inter omnes uero conuenit: si aqua potusqꝫ formidet̃ a morsu canis supposita tm̄ calici lacinia mẽ
struo tincta tali: statim metũ eũ discuti uidelicet præualente sympathia illa græcoꝝ. Cũ rabiem
canũ eius sanguinis gustatu incipe dixerimꝰ. Cinere eo iumentoꝝ omniũ ulcera sanari certũ est.
Addita caminoꝝ farina & cæra. Maculas ãt e ueste eas nõ nisi eiusdem farina ablui. Cinerẽ ꝑ se
rosaceo mixtũ fœminaꝝ præcipue capitis sedare dolores illitũ fronti. Asperrimamqꝫ uim ꝓflu
uii eius eẽ primis annis uirginitate resoluta. Id quoqꝫ conuenit: quo nihil eqdem libentiꝰ credi/
derim: tactis omnino menstruo postibꝰ: irritas fieri magoꝝ artes: generis uanissimi ut æstimare
liceet. Ponã. n. uel modestissimũ e ꝓmissis eoꝝ. Ex hoĩe siquidẽ resegmina unguiũ e pedibꝰ ma/
nibꝰqꝫ cæra ꝑmixta: ita ut dicat̃ tertianæ uł quottidiane uł quartane febri remediũ quæri: añ so
lis ortũ alienæ ianuæ affigi iubẽt ad remedia in iis morbis: q̃ta uanitate si falsũ ẽ: quanta ue no/
xa si transferunt morbos ad innocentiores. Ex iis omniũ digytoꝝ resegmina unguiũ ad cauernas
formicarũ abiici iubent: eamqꝫ quæ prima cœperit trahere correptam subnecti collo: & ita di/
scuti morbũ.

Medicinæ ex animalibꝰ peregrinis: de elephanto & leone: & camelo.
& hyena: & crocodilo: & chameleonte: & stinco: & hippopotamo: &
lyncibus Capitulũ. viii.

h Aec sunt quæ rettulisse fas sit: ac pleraqꝫ ex iis nõ nisi honore dictio. Reliqua intestabilia
& infanda: ut festinet omnino ab homine fugere. In cæteris claritates animaliũ aut opeꝝ se
quemur. Elephanti sanguis præcipue maris fluctiones omnes: quas rheumatismos uocãt: sistit
Ramẽtis eboris cũ melle attico(ut aiunt) nubeculæ in facie. Scobe paronychia tollũt̃: efficaciꝰ

si extenuata. Proboscidis tactu capitis dolor leuatur efficatius si & sternutet. Dextra pars proboscidis cuti lemma rubrica adalligata impetus libidinum stimulat. Sanguis & ischiadicis prodest: iecurque comitialibus morbis. Leonis adeps cum rosaceo cutem in facie custodit a uitiis: cādoremque seruat: & sanat adusta niuibus articulorumque tumores. Magoꝝ uanitates perunctis eo adipe faciliorem gratiam apud reges populos ue ꝓmittunt. Præcipue tamē eo pīgui quod sit inter supercilia: ubi esse nullū potest. Similiter dentis maxime a dextera pte: uilliq; e rostro inferiori ꝓmissa sunt. Fel aqua addita claritatē oculis inunctis facit. Et cū adipe eiusdē comitiales morbos discutit leui gustu: & ut ꝓtinus qui sūpsere cursu id digerāt: Cor in cibo sūptum quartanis medetur. Adeps cū rosaceo quottidianis febribus. Perūctos eo bestiæ fugiunt. Resistere etiā insidiis uidet̃. Cameli cerebrū arefactū potūq; ex aceto comitialibus morbis aiūt mederi. Item fel cū melle potum hoc & anginæ. Cauda arefacta solui aluū. Fimi ciner̃ crispari capillum cū oleo. Et dysentericis prodest illitus cinis potusq; quātū trinis digytis capitur: etiā comitialibus morbis. Vrinā fullonibus utilissimā esse tradūt. Itēq; ulceribus manātibus. Barbarō eā seruare qnquēnio: & heminis pota ciere aluum. Setas e cauda cōtortas & sinistro brachio illigatas quartanis mederi. Hyenā magi ex omībus aīalibus in maxima admiratione posuerunt: ut pote cui & ipsi magicas artes dederūt: uimq; qua alliciat ad se hoīes mēte alienatos. Permutationes sexus ex iis ānua uice diximus: cæteraq; mōstrifica naturæ eius. Nunc ꝓsequamur quæcūq; medicinis ꝓduntur. Præcipue pātheris esse ī metu hyenæ dicūtur: ut ne conētur qdē resistere. Et aliquid de corio eaꝝ habētem nō appeti. Miꝝq; dictu si pelles utriusq; cōtrariæ suspēdantur decidere pilos pātheræ. Cū fugiunt uenantē declināt ad dextrā: ut prægressi hoīs uestigia occupent. Quod si successerit: alienari mēte uel ex equo hoīem decidere. At si in leuā detorserit: deficientis argumētum esse: celerēq; capturā. Facilius āt capi si cinctus suos uenator flagellūq; & ipsos equos septenis alligauerit nodis. Mox aūt ut est sollers ambagibus uanitas magoꝝ capi iubet geminoꝝ signū trāseunte luna: singulosq; ꝓpe pilos seruari. Capitis dolori alligatā cutē ꝓdesse quæ fuerit in capite eius. Lippitudini fel illitum frōtibus. Aut ne omīo lippiat̃: decoctum cū mellis attici cyathis tribus & croci uncia illitum. Sic & caligines discuti & suffusiones. Claritatem excitari: melius inueterato medicamēto. Asseruari āt in cypria pyxide. Eodem sanari argema: scabricias: excrescentia in oculis: item cicatrices. Glaucomata uero iocineris recentis inassati sanie cū despumato melle inunctis. Dentes eius dentium doloribus tactu ꝓdesse uel alligatos ordine. Humeros humeroꝝ & lacertoꝝ doloribus. Eiusdē dentes si de sinistra parte rostri eruti sint illigatos pecoris aut capri pelle stomachi cruciatibus. Pulmones in cibo sūptos cœliacis. Vētriculis cinerem cū oleo illitum. Neruis medullas e dorso cū oleo uetere ac felle. Febribus quartanis iecur degustatū ante accessiones. Podagris spinæ cinerem cum lingua & dexrro pede uituli marini addito felle taurino omīa pariter cocta atq; illita hyenæ pelle. In eodē morbo ꝓdesse & fel cū adipe asio. Tremulis: ischiadicis: exilientibus: & qbus cor palpitet aliquid ex corde mādendum: ita ut reliquæ partis cinis cum cerebro hyenæ illinat̃. Pilos etiā auferri a cōpositione illita: aut per se auulsos felle: prius q̄ renasci nō libeat. Sic & palpebris inutiles tolli. Lūboꝝ doloribus carnes e lumbis edendas: illinēdasq; cū oleo. Sterilitatē mulieꝝ emēdari oculo cū glycyrrhiza & aneto sūpto in cibo: promisso in triduū cōceptu. Cōtra nocturnos pauores umbraꝝque terrorē unus e magnis dentibus lino alligatus ꝓdest. Suffiri furētes eodē & circūligari ante pectus suum cū adipe renum aut iocinere aut pelle præcipiūt. Mulieri prægnanti a pectore hyenæ caro: & pili septē & genitale a ceruice si alligentur dorcadis pelle collo suspensa cōtineri ptus ꝑmittuntur. Venerem stimulari genitali ad sexus suos ī melle sūpto. etiā si uiri mulieꝝ coitus oderint. Quinīmo totius domus cōcordiā eodē genitali & articulo spinæ cū adhærente corio cōseruatis cōstare: quē spinæ articulū siue nodū atlātion uocāt. Est āt primus. In comitialium quoq; remediis habēt eum. Adipe accēso serpētes fugari dicunt. Maxillæ parte cōminuta in aniso & ī cibo sūpta horrores sedari. Eodē suffitu mulieribus mēstrua euocari. Tantumq; est uanitatis: ut si ad brachium alligetur supioris rostri dextræ ptis dens: iaculātium ictus deerraturos negent. Palato eiusdem arefacto & cū alumine ægyptio calefacto ac ter in ore permutato fetores & ulcera oris emendari. Eos uero q linguam in calciamēto sub pede habeāt: nō latrari a canibus. Sinistra parte cerebri naribus illita: morbos perniciosos mitigari: siue hoīum: siue quadrupedum. Frōtis corium fascinationibus resistere. Ceruicis carnes siue mandant̃ siue bibant̃ arefactæ lūborum medent̃ doloribus. Neruis a dorso armisq; suffiendos neruoꝝ dolores. Pilos rostri admotos mulieꝝ laboris amatorium esse. Iecur potum torminibus & calculis mederi. Iam cor in cibo potu ue sūptum omībus doloribus corpoꝝ auxiliari. Lyenē lyenibus. Omētum ulceꝝ inflāmationibus cū oleo. Medullas doloribus spinæ & neruoꝝ lassitudini renum. Neruos potos in uino cū thure fœcunditatem restituere ademptam ueneficio. Vuluam cum mali punici dulcis cortice ī potu datam ꝓdesse mulieꝝ uuluæ. Adipe e lūbis suffiri difficulter pientes & statim pere. E dorso medullā adalligatam cōtra uanas spēs opitulari. Spaticis genitale e maribus suffitu. Itē lippiē

tibus: ruptis: & contra inflationes ſeruatos pedes tactu leuos dextris ꝑtibus: dexteros leuis. Si
niſtroꝝ pedē ſuperlatū ꝑturienti lœtalem eē. Dextro illato facile eniti. Membranā quæ fel cōti/
nuerat a cardiacis potā in uino uel in cibo ſumptā ſuccurrere. Veſicam in uino potā cōtra urinæ
incontinentiā. Quæ āt in ueſica inuenta ſit urina additis oleo & ſeſamo & melle aſiano hauſtam
ꝓdeſſe agrimonio ueteri. Coſtaꝝ primā & octauā ſuffitu ruptis ſalutarē eē. Ex ſpina uero ꝑtu/
rientibꝰ oſſa. Sanguinē cū polenta ſumptū torminibꝰ. Eodē tactis poſtibꝰ ubicūq; magoꝝ infe
ſtari artes. Non elici deos: nec colloqui: ſiue lucernis: ſiue uiſu: ſiue pluuiis: ſiue aqua: ſiue pila:
ſiue quo alio genere tentent̃. Carnes ſi edant̃: contra canis rabidi morſus efficaces eē. Etiamnū
iecur efficacius. Carnes uel oſſa hominis ſiquæ in uentriculo occiſæ inueniant̃ ſuffitu podagricis
auxiliari. Si ungues inueniāt̃ in iis: mortē alicuius capientiū ſignificari. Excrementa ſiue oſſa red
dita cū interimit̃: cōtra magicas inſidias pollere. Fimū q ī inteſtinis inuentus ſit: arefactū ad dy/
ſentericos ualere potū. Illitūq; cū adipe anſerino opitulari toto corpore læſ s malo medicamēto
A cane uero morſis adipē illitū. Et coriū ſi ſit ſubſtratū. Rurſus tali ſiniſtri cinere dcocto cū ſan
guine muſtellæ punctis omnibꝰ odio euenire. Idē fieri oculo decocto. Sup omnia ē: ꝙ extremā
fiſtulā inteſtini contra ducū ac poteſtatū iniquitates cōminiſtrant. Et ad ſucceſſus petitionū: iudi
cioꝝq; ac litiū euētus: ſi omnino aliquantulū qs ſecū habeat. At eiuſdē cauerna ſiniſtro lacerto
religata ſiquis mulierē r̃ſpiciat: amatoriū eſſe: tam præſens ut ilico ſequat̃. Eiuſdē loci piloꝝ ci/
nere ex oleo illitū uiris q ſit ꝓboſæ moliciei nō modo pudicos: ſ3 & ſeueros mores induer̃. Pro
xime fabuloſus ē crocodilus ingenio quoq; illo: cui uita in aqua terraq; cōmunis. Duo. n. gene/
ra eoꝝ illius e dextra maxilla dētes adalligati dextro lacerto coitus (ſi credimus) ſtimulant. Cani/
ni eius dētes febres ſtatas arcent repleti. Sūt enim cani ita ne diebꝰ quinq; ab ægro cernant̃ q
adalligauere. Idē pollere & uētre exemptos lapilloſ: aduerſus febriū horrores uenientes tradūt
Hac ēt de cā ægyptii pungunt adipe ægros ſuos. Aliter illi ſimilis multū infra magnitudinē in
terra tm̄: odoratiſſimiſq; floribus uiuit. Ob id inteſtina eius diligenter exquirūt̃ iucundo nidor̃
refracta crocodileam uocant oculoꝝ uitiis utiliſſimam cū porri ſucco inunctam & cōtra ſuffuſio/
nes uel caligines. Illita quoq; ex oleo cyprino: moleſtias in facie enaſcentes tollit. Ex aqua ue/
ro morbos omnes: quoꝝ natura ſerpit in facie: nitorēq; reddit. Lentigines tollit ac uaros: om/
neſq; maculas. Et cōtra comitiales morbos bibit̃ ex aceto mulſo binis obolis. Appoſita menſes
ciet. Optimaq; ē quæ candidiſſima & friabilis: minimeq; ponderoſa: cū terat̃ inter digytos fer/
menteſcens. Lauat̃ ut cæruſa. Adulterant amylo aut cymolia: ſed maxime q captos oriza tm̄ pa
ſcūt. Felle inunctis ocul' ex melle cōtra ſuffuſiōes nihil utilis ꝑ̄dicant. Inteſtinis & r̃liquo corpo
re eius ſuffiri uulua laborantes ſalutare tradunt. Itē uelleribus circundari uapore eius infectis.
Corii utriuſq; cinis ex aceto illitus iis ꝑtibus quas ſecari opus ſit: aut nidor cremati ſenſum oēm
ſcalpelli aufert. Sāguis utriuſq; claritatē uiſus inunctis donat: & cicatrices oculoꝝ emēdat. Cor
pus ipſum excepto capite pedibuſq; eliſum mandit̃ iſchiadicis. Tuſſim ueterem emendat: præci
pue ī pueris. Itē lumboꝝ dolor̃s. Et adipē habēt: quo tactus pilus defluit. Hic punctos a croco
dilis tuet̃. Defluit inſtillat̃q; morſibus. Cor annexū in lana ouis nigræ: cui nullus alius color in/
curſauerit: & primo ꝑtu genita ſit quartanas abigere dicit̃. Iungemus illis ſimillima & peregrina
æque animalia. Priuſq; chameleontem peculiari uolumine dignū exiſtimatū Democrito. Et per
ſingula mēbra deſacratū nō ſine magna uoluptate noſtra cognitis ꝓditiſq; mendaciis græcæ ua
nitatiſ. Similis ē magnitudine ſupradicto crocodilo: ſpine tm̄ uitio: ac recuruatura: & caude am/
plitudine diſtans. Nullū animal pauidius eē exiſtimat̃: & ido uerſicoloris eē demutationis. Vis
eius maxima contra accipitrum genꝰ. Detrahere. n. ſupra uolantē ad ſe tradit̃: & uolūtariū ꝑ̄be
re lacerandū cæteris animalibus. Caput eius & guttur ſi roboreis lignis accedāt̃ hymbriū & to
nitruū concurſus facere. Democritus narrat. Itē iecur in tegulis uſtū. Reliqua ad ueneficia ꝑti/
nentia quæ dicit: q̃q; q̃q; falſa exiſtimantes ommittemꝰ: præterq̃ in riſu coarguentiū. Dextro ocu
lo ſi uiuenti eruat̃: albugines oculoꝝ cū lacte caprino tolli. Lingua adalligata: ꝑicula puerperii.
Eundē ſalutarē eē ꝑturientibus circa domū. Sin uero domibꝰ inferat̃ ꝑniciosiſſimum. Linguam
ſi uiuenti exempta ſit: ad iudicioꝝ euentus pollere. Cor aduerſus quartanas illigatum nigra lana
primæ contuſæ. Pedē e prioribꝰ dextrum genæ pelle illigatū ſiniſtro brachio: contra latrocinia
terroreſq; nocturnos pollere. Itē dextram mamillā cōtra formidines pauoreſq;. Siniſtru3 uero
pedē torreri in furno cū herba: q̄ ēt chameleon uocat̃. Additoq; unguento in paſtillos digeri.
Eos in ligneo uaſe conditos: præſtare (ſi credimus) ne cernat̃ ab aliis q habeat. Armū dextrum
ad uincendos aduerſarios uel hoſtes ualere utiq; ſi abiectos eiuſdem neruos calcauerit. Siniſtrū
miꝝ q̄bus monſtris conſecret qualiter ſomnia quæ uelis: & q̄bus uelis mittant̃: putet referre.
Omnia ea dextro pede reſolui: ſicut ſiniſtro latere lethargos: quos fecerit dextrum. Capitis do/
lores inſperſo uino in quo latus alterutrū maceratū ſit: ſanari fœminis. Si ſiniſtri pedis cineri mi
ſceat̃ lac ſuillū podagricos fieri illitis pedibꝰ. Felle glaucomata & ſuffuſiones corrigi ꝓpe credit̃
tridui inunctione. Serpentes fugari lyene inſtillato. Muſtellas cōtrahi in aquā cōiecto. Corpor̃

uero illito detrahi pilos. Idem præstare narrant iecur cũ ranæ ruptæ pulmone illitũ. Præterea
iocinere amatoria dissoluere. Melancolicos aũt sanari si ex corio chameleontis hærbæ succus ha
bente bibatur. Intestina & fimũ eoꝝ cũ id aĩal nullo cibo uiuat cũ simiaꝝ urina illita inimicoꝝ im
mane odium & oĩum hoĩum iis cõciliare. Cauda flumina & aquaꝝ impetus sisti. Serpẽtes sopora
ri. Eadẽ medicata cedro & myrrha illigataq; gemino ramo palmæ percussã aquã discuti: ut quæ
intus sint omĩa appareant. Atq; utinã eo ramo cõtactus esset Democritus: quoniã ita loquacita-
tes ĩmodicas ꝓmisit inhiberi. Palãq; est uiꝝ alias sagacem & uitæ utilissimũ nimio iuuãdi morta
les studio ꝓlapsum. Ex eadẽ similitudine est scincus: quẽ quidã terrestrem crocodilum esse dixe
runt. Cãdidiore aũt & tenuiore cute. Præcipua tamẽ differentia dinoscitur a crocodillo aquatico
squãmaꝝ seta a cauda ad caput uersa. Maximus indicus. Deinde arabicus. Afferũtur salsi. Rostꝝ
eius & pedes in uino albo poti cupiditates ueneris accẽdũt. Vtiq; cũ satyro & erucæ semine sin-
gulis drachmis oĩum ac pipis duabus admixtis: ita ut pastilli singulaꝝ drachmaꝝ bibãtur. Per se
lateꝝ carnes obolis binis cũ myrrha & pipere pari mõ potæ efficaciores ad idẽ credũtur. Prodẽ
& cõtra sagittas uenenatas: ut Apelles tradit postea sũptus. In antidota quoq; nobilia additur.
Sestius plus q̃ drachmæ põdere in uini hemina potũ perniciem afferre tradit. Præterea eiusdẽ
decoctũ cũ melle sũptum uenerẽ inhibere. Est crocodilo cognatio quædã affinitasq; amnis eius-
dem geminiq; uictus cũ hippopotamo teptore trahẽdi sanguinis ut diximus. Plurimi ãt sup sal-
ticam præfecturam. Huius corii cinis cum aqua illitus panos sanat. Adeps frigidas febres. Item
fimus suffitu. Dentes parte leua dolores dentium scarificatis gingiuis. Pellis eius e sinistra par-
te frõtis in inguina adalligata uenerem inhibet. Eiusdẽ cinis alopecias explet. Testiculi drachma
ex aqua cõtra serpẽtes bibitur. Sãguine pictores utuntur. Peregrinæ sunt & lynces: quæ claris
sime oĩum quadrupedũ cernũt. Vngues eaꝝ omẽs cũ corio exuri efficacissime in carpato ĩsula tra
dunt. Hoc cinere poto præpucia uiroꝝ: eiusdem aspsu fœminaꝝ libidines inhiberi. Itẽ pruritu s
corpoꝝ. Vrina stillicidia uesicæ. Itaq; eam ꝓtinus pedibus obruere traditur. Eadem ãt & ungu-
laꝝ dolor mõstratur in remedio. Hactenus de externis. Nunc reuertemur ad nostrum orbem.
Primũq; cõia aĩalium remedia atq; eximia dicemus.

Medicinæ communes ex feris animalibus: aut eiusdem generibus placidis
Lactis usus & obseruationes: & caseis: butyro: & adipe. Ca. ix.

s Icuti e lactis usu utilissimũ cuiq; maternum cõcipere: nutricis exitiosũ est. Hi sunt enim ĩfã
tes qui colostrati appellãtur: densato lacte in casei spẽm. Est aũt colostra prima a partu spõ
giosa densitas lactis. Maxime aũt alit quodcũq; humanum: mox caprinum. Vnde fortassis fabu-
læ Iouem ita nutritum dixere. Dulcissimum ab hoĩs camelinũ. Efficacissimum ex asinis. Magno-
rum aĩalium & corpoꝝ facilius redditur. Stomacho accomodatissimum caprinum: quoniã frõde
magis q̃ hærba uescuntur. Bubulum medicatius. Ouillum dulcius: & magis alit. Stomacho mi
nus utile: quoniã est pinguius. Omẽ ãt uernum aquatius æstiuo. Et de nouellis. Probatissimuz
uero quod in ungue hæret: nec defluit. Innocentius decoctum: præcipue cum calculis marinis.
Aluus maxĩe soluitur bubulo. Minus inflat quodcunq; decoctum. Sanat uuas lichenas. Ad oĩa
utile cõtusa aut luxata. Maxime renes: uesicam: interanea: fauces: pulmones. Foris pruritum cu
tis eruptiones pituitæ cibi aut potus abstinẽtia. Nã ut in achaia bubulum biberẽt phthisici syn-
tetici q; dixim⁹ in ratiõe hærbaꝝ. Sunt inter exẽpla q asininũ bibẽdo liberati sunt podagra chy
ragra ue. Medici spẽm unã addidere lactis generibus: quod schistõ appellauere. Id fit hoc mõ.
Fictili nouo feruet maxime caprinum: ramisq; ficulneis recẽtibus miscetur: additis totidẽ cyathis
mulsi quot sint heminæ lactis. Cum feruet ut circumfundatur: præstat cyathus argenteus cum
frigida aqua demissus ita ne quid infundatur. Deinde igni demptum refrigeratione diuiditur &
discedit serum a lacte. Quidã & ipsum seꝝ iam multo potẽtissimum decoquunt ad tertias ptes:
& sub diuo refrigerant. Bibitur aũt efficacissime heminis per interualla senis diebus. v. a potu il-
lius solitis gestari. Datur comicialibus: melãcolicis: paralyticis: in lepris: elephãtiis: articulari-
bus morbis. Infunditur quoq; lac cõtra rosiones a medicamẽtis factas. Et si urat dysenteria de-
coctum cum marinis lapillis: aut cum ptisana hordeacea. Itẽ cõtra rosiones intestinoꝝ bubulum
aut ouillum utilius. Recẽs quoq; dysentericis infunditur. Ad colum ãt crudum. Item uuluæ: &
cõtra serpẽtium ictus phthisicis cãtharidum: aut salamãdræ: aut buprestis: aut pityocãpes uene
nis. Priuatim bubulum iis q colostrum biberint aut cicutã aut doricnium aut leporẽ marinum:
sicut asininum contra gypsum & cærusã: & sulphur & argẽtum uiuum. Item duræ aluo in febri.
Gargarizatur quoq; faucibus exulceratis utilissime. Et bibitur ab imbecillitate uires recolligen
tibus: quos atrophos uocãt. In febri etiã quæ careat dolore capitis. Pueris ãte cibum lactis asi
nini heminã dari cõuenit. Aut si ĩ exitu cibi rosiones sentiãt. Antiqui in arcanis habuerunt. Sed
hoc si nõ esset: habuerunt e caprino bubuli seꝝ ortopnoicis prodest ante cætera addito nastur-
tio. Inunguntur etiã oculi in lactis heminis sesami additis drachmis quattuor tritis in lippitudi-
ne. Caprino lyenes sanãtur post bidui inediã tertia die hedera pastis capris per triduum poto si-

ne alio cibo. Lactis usus alias contrarius capitis dolorib⁹. Epaticis splenicis neruorꝝ uitio febres
habentib⁹: uertigini præterq̃ purgationis grauedine tussientib⁹ lippis. Suillũ utilissimũ tenas/
mo dysenteriæ: necnõ phthisicis. Hũc ẽt mulierib⁹ q dicerẽt saluberrimum fuerunt. De gene/
ribus caseorꝝ dixim⁹: cũ đ uberibus singulisq̃ animaliũ mẽbris doceremus. Sextius eosdem effe
ctus equino quos bubulo tradit. Hos uocat hippacem. Stomacho utiles: q nõ sunt salsi: id est re
cẽtes. Veteres aluũ sistunt: corpusq̃ minuũt: stomacho utiliores. In totũ salsa minuunt corpus:
alunt mollia. Caseus recẽs cũ melle sugillata emendat. Mollis aluũ sistit. Sedat tormina pastillis
in uino austero đcoctis: rursusq̃ in patina tostis cũ melle: qđ saprum uocant: q cũ sale & sorbis
siccis e uino tritus potusq̃ medet̃ cæliacis. Genitalium carbunculus caprin⁹ tritus & impositus.
Itẽ accidus cũ oxymelle. Maculis ĩ balineo illitus oleo interlinit̃. E lacte fit & butyrum barbarꝝ
gentiũ laudatissimus cib⁹: & q diuites a plebe discernat. Plurimum e bubulo: & inde nomẽ. Pin/
guissimuꝫ ex ouibus. Fit & ex caprino: sed hyeme calefacto lacte. æstate expresso tm̃: crebro ia
ctatu in longis uasis angusto foramine: spiritũ accipientibus sub ipso ore alias præligato. Addit̃
paulũ aquæ ut acescat. Quod ẽ maxime coactũ in summo fluit: ad id exemptũ addito sale oxy/
gala appellant. Reliqua decoquũt in ollis. Ibi qđ supeı natat: butyꝝ est oleosum natura. Qđ
magis uirus respuit: hoc præstantius iudicat̃. Plurib⁹ compositionibus miscet̃ inueteratũ. Na/
tura eius astringere: mollire: replere: purgar̃. Oxygala fit & alio modo accido lacte addito in re
cens: qđ dũ acescit utilissimũ ẽ stomacho. Effectus dicemus suis locis. Proxima in communibus
laus ẽ adipi: sed maxime suillo. Apud antiquos ẽt religiosus erat. Certe nouæ nuptæ intrantes
etiamnũ solemne habẽt postes eo attinger̃. Inueterat̃ duob⁹ modis: aut cũ sale: aut sincerus: tã
to utilior: quanto sit uetustior. Axungiã ẽt græci appellauere in uoluminibus suis. Neq̃ ẽ oc/
culta uiriũ cã: qm̃ id animal herbarꝝ radicib⁹ uescit̃. Itaq̃ ẽt fimo innumeri usus. Quam ob rem
nõ de alia loquamur sue multo efficaciore fœmina: & quæ nõ pepit. Multo uero præstantior in
apris ẽ. Vsus igit̃ axungiæ ẽ ad mollienda: excalfacienda: discutiẽda: purgãdaq̃. Medicorꝝ aliq
admixto anseris adipe taurorꝝq̃ seuo & hysopo ad podagras uti iubent. Si uero ꝑmanet dolor
cũ cæra: myrto: resina: pice. Sincera axungia medet̃ ambustis uel niue. Pernionibus ãt cũ hor/
dei cinere & galla pari modo. Prodest & cõfricatis membris. Itinerꝝq̃ lassitudines & fatigatiões
leuat. Ad tussim ueterẽ recẽs decoq̃t̃ quadrãtis põdere in uini cyathis tribus addito melle. Ve
tus ẽt phthisin in pilulis sumpta sanat: q̃ sale inueterata ẽ. Omnino. n. non nisi ad ea quæ pur/
ganda sint: aut quæ nõ sint exulcerata & calida recipit̃. Quidam quadrantes axungiæ & mulsi in
uini cyathis tribus đcoquunt cõtra tussim: qntoq̃ die picẽ liquidam in ouo sumi iubẽt circũliga/
tis lateribus & pectoribus & scapulis eorꝝ q phthisin sentiũt. Tantaq̃ ẽ uis ut genibus ẽt adalli
gata redeat in os sapor: ea quæ expuere uideãt̃: E sue quæ nõ peperit aptissime utũt̃ ad cutem
mulieres. Contra scabiẽ uero quanuis admixto iumentorꝝ seuo ꝓ pte tertia & pice pariterq̃ sub
feruefactis. Sincera ptus in abortũ uergentes nutrit collyrii modo subdita. Cicatrices concolo/
res facit cærusa admixta uel argenti spuma. At cũ sulphure unguiũ scabritias emẽdat. Medet̃ &
capillo fluenti. Et ulceribus in capite mulierꝝ cũ gallæ pte quarta. Et infumata pilis oculorꝝ. Da
tur & phthisicis unciatim cũ uini ueteris hemina đcocta: donec tres unciæ e toto residãt. Alii &
mellis exiguum adiiciut. Panos sanat illita cũ calce. Itẽ furunculos: duritiẽq̃ mammarꝝ. Rupta
& conuulsa & spasmata & luxata sanat. Clauos & rimas coliq̃ uitia cũ helleboro albo. Parotidas
ammixta farina salamentaria testa. Quo genere ꝓficit ad strumas. Prurit⁹ & papulas in balneo
punctis tollit. Alioq̃ etiamnũ mõ. Podagricis ꝓdest mixto oleo uetere: cõtrito una sarcopha/
go lapide & qnquefolio tusa ĩ uino: uł cũ calce: uel cũ cinere. Facit & peculiare emplastrꝝ. lxxxv
põdere. C. spumæ argenteæ mixtis: utilissimum contra inflationes ulcerꝝ adipe uerrino confici
Et inungi putant utile. Iisq̃ quæ s̃pant illinire cũ resina. Antiq maxime axibus uehiculorꝝ per/
ungendis ad faciliorẽ circunactũ rotarꝝ utebãt̃: unde nomẽ. Sic quoq̃ utili medicina cũ illa fer/
rugine rotarꝝ ad sedis uitia uirilitatisq̃. Et p se axungiã medici antiq maxime ꝓbabant renibus
đtractam: & exemptis uenis aqua cælesti fricabãt crebro: đcoquebantq̃ fictili nouo sæpius: tũ
demum asseruantes. Conuenitq̃ salsam magis mollire: excalfacere: discutere: utilioremq̃ esse
uino lotam. Masurius palmã lupino adipi đdisse antiquos tradit. Idõ nouas nuptas illo pungere
postes solitas: ne qd mali medicamenti inferret̃. Quæ rõ adipis eadẽ in iis quæ ruminant: seui
est: aliis modis nõ minoris potentiæ. Perficit̃ omne exemptis uenis aqua marina uel salsa lotũ:
mox in pila tusum: aspersum marina. Crebro postea coq̃t̃: donec omnis aboleat̃ odor. Mox assi/
duo sole ad candorẽ reducit̃. A renibus ãt omne laudatissimũ ẽ. Si uero uetus reuocet̃ ad curã:
liquefieri prius iubẽt. Mox frigida aqua lauari sæpius: dein liquefacere affuso uino q̃odoratissi/
mo. Eodẽq̃ mõ iterꝝ ac sæpius cogũt: donec uirus euanescat. Multi priuatim sic taurorꝝ leonum
pantherarꝝ ac camelorꝝ pinguia curari iubẽt. Vsus dicet̃ suis locis. Cõmunis & rõ medullarꝝ est.
Omnes molliunt: explent. siccant: excalfaciunt. Laudatissima ceruina: mox uitulina: dein hirci/
na & caprina. Curant̃ ante autumnũ recentes lotæ: siccatæq̃ in umbra p cribrꝝ. Deinde liquatæ

per lintea exprimũtur: ac reponũtur in fictili locis frigidis. Inter omĩa aũt cõia aĩalium fel præ/
ſtantius in effectu. Eſt enĩ uis eius excalfaccre: mordere: ſcindere: extrahere: diſcutere. Minoꝝ
aĩalium ſubtilius intelligitur. Et ideo aureo ducẽdis. Omẽ aũt curat̃ recens præligato ore lino
craſſo demiſſũ in feruẽtem aquã ſemihora: mox ſiccatũ ſine ſole: atqꝫ ĩ melle cõditum. Dãnat̃ eq
num tantũ inter uenena. Ideo flamino ſacroꝝ equũ tãger̃ nõ licet cũ romæ publicis ſacris equus
etiã ĩmoletur. Quin & ſãguiſ eoꝝ ſtipticã uim habet. Itẽ equaꝝ præter ꝙ uirginũ erodit: emar
ginat: ulcerat. Taurinus qdem recẽs inter uenena eſt excepta egyra. Ibi enĩ ſacerdos terræ uati
cinatura tauri ſanguinẽ bibit priuſꝙ deſcẽdat in ſpecus. Tantũ põt ſympatia illa de qua loquũt̃:
ut aliquãdo religione uel loco fiat. Druſus tribunus plebis traditur caprinũ bibiſſe cũ pallore &
inuidia ueneni ſibi dati inſimulari Q. Scipionẽ inimicũ uellet. Hircoꝝ ſãguini uis eſt: ut ferramẽ
toꝝ ſubtilitaſ nõ aliter acuatur aut induretur aut ſcabriciam poliatur: uehemẽtiuſqꝫ ꝙ lima. Nõ
igitur & ſanguis aĩalium inter cõia dici põt: & ideo ſuis quæqꝫ dicentur effectibus. Digerĩmus ei
in aĩalia ſingula uſus: plurimũqꝫ cõtra ſerpetes. Exitio iis eſſe ſeruos nemo ignorat: ut ſi quæ ſũt
extractas cauernis mandãt. Nec uero ipſis ſpirãtes tantũ aduerſãtur: ſed mẽbratim quoqꝫ fuga
ri eos nidore cornus eoꝝ ſi uratur dictum eſt. At e ſũmo gutture uſtis oſſibus cõgregari dicũt̃.
Pelles eiuſdem aĩalis ſubſtractæ ſecuros præſtant ab eo metu ſõnos. Coagulum quoqꝫ ex aceto
potum ab ictu: & ſi oĩo tractũ ſit: eo die nõ ferit ſerpens. Teſtes quoqꝫ eius inueterat: uel geni/
tale maris: ſalutariter dãtur in uino. Itẽ uentres qui cẽtipeliones uocantur fugiunt. Et oĩo aliqd
cerui habẽtes: aut medulla perunctos ſeuo ue cerui autũnali. Sũmis aũt remediis præfert̃ hinu
li coagulũ in matris utero execti ut indicauimus. Sanguine quoqꝫ ceruino ſi una urãtur dracon/
tion & cunilago & anchuſa lentis ſciligno cõtrahi ſerpentes dicũt. Diſſipari deinde ſi ſanguine de
tracto adiiciatur pyretrũ. Inuenio apud auctores græcos aĩal ceruo minus: & pilodemũ ac dẽte
ſimili quod ophion uocatur. Sardineam eum tantum ferre ſolitam. Hoc intereſſe arbitror. Et iõ
medicinas ex eo omitto.

Medicinæ de apro: & capris: & eqs feris: & remedia de beſtis cõtra oẽs morbos. Ca. x.

Pri quoqꝫ cerebrũ cõtra eos laudat̃ cũ ſanguine. Iecur etiã inueterãtũ potum cũ ruta & ui/
a no. Itẽ adeps cũ melle reſinaqꝫ. Simili modo uerrinũ iecur exẽptis dũtaxat fibris quattuor
obolorꝝ põdere: uel cerebrũ in uino potũ. Capraꝝ cornu uel pilis accẽſis fugari ſerpẽtes di
cunt. Cineremqꝫ eoꝝ potũ uel illitũ cõtra ictus ualere. Itẽ lactis hauſtus cũ uua aminea. Vel uri
næ cũ aceto ſcyllitico. Caſeum caprinũ cum origano impoſitum uel ſeuum cum cæra. Milia præ
terea remedioꝝ ex eo aĩali demõſtrãtur: ſicut apparebit. Quod eqdem miror: cum febri neget̃
carere. Amplior potentia feris eiuſdem generis quod numeroſiſſimũ eſſe diximus. Alia uero ex
hircis. Democritus etiãnũ effectus auget eius qui ſingularis natus ſit. Fimus quoqꝫ capraꝝ ĩ ace
to decoctus & illitus in ictus ſerpentiũ placet: & recẽtis cinis in uino. Atqꝫ ĩ toto difficilius ſe re
colligentes a ſerpẽtium ictu: in caprilibus optime cõualeſcũt. Qui medicari efficacius uolũt: oc/
ciſæ capræ aluum diſſectã cũ fimo intus repto ſtatim illigãt. Alii carnẽ recentẽ hædoꝝ pilo ſuf
fiunt: eodemqꝫ nidore fugãt ſerpẽtes. Vtuntur & pelle eoꝝ recente ad plagas: carne & fimo eq
in agro paſti. Coagulo leporis ex aceto cõtra ſcorpionẽ & murẽ araneum. Aiũt aũt nõ feriri le/
poris coagulo perunctos. Percuſſis a ſcorpione fimũ capræ efficacius cum aceto decoctum auxi/
liatur. Lardum iuſqꝫ decocti potum iis q bupreſtim hauſerint. Quin etiã ſi quis aſino in aurẽ di/
xerit percuſſum ſe a ſcorpione tranſire malum ꝓtinus tradunt. Venenataqꝫ omĩa accẽſo eius pul
mone fugere. Et fimo uituli ſuffiri percuſſis a ſcorpione ꝓdeſt. Canis rabidi morſu facta uulnera
circũcidunt ad uiuas uſqꝫ carnes quidam: carnẽqꝫ uituli admouẽt: & ius ex eodẽ carnis decoctæ
dant potui: aut axungiam cum calce tuſam: Laudãt hirci iecur: quo impoſito ne tẽtari qdẽ aquæ
metu affirmant. Laudant & capræ fimum ex uino illitum aut melle. Mellis & cuculi & hirundiniſ
decoctum & potum. Ad reliquos beſtiaꝝ morſus caprinum: caſeum ſiccum cum origano impo/
nũt: & bibi iubent. Ad hoĩs morſus carnẽ bubulã decoctam. Efficacius uituli ſi nõ ante quĩtum
diem ſoluant. Veneficiis roſtrũ lupi reſiſtere inueteratũ aiunt. Ob idqꝫ uillaꝝ portiſ præfigunt.
Hoc idem præſtare & pellis e ceruice ſolida manica exiſtimatur: quippe tãta uis eſt aĩalis. Præ/
ter ea quæ rettulimus & ueſtigia eius calcata equis afferunt torporẽ. Iis qui argentum uiuũ bi/
berint lardum remedio eſt. Aſinino lacte poto uenena reſtinguntur. Peculiariter ſi hyoſcyamũ
potum ſit: aut uiſcum: aut cicuta: aut lepuſ marinus: aut opocarpathum: aut caryce: aut dorycni/
dium. Et ſi coagulum alicui nocuerit: nã id quoqꝫ uenenum eſt in prima lactis coagulatiõe. Mul/
tos eius & alios uſus dicemus. Sed meminiſſe oportebit recenti utendum: aut non multo poſtea
tepefacto. Nullum enĩ celerius euaneſcit. Oſſa quoqꝫ aſini cõfracta & decocta cõtra leporis ma/
rini uenenum dantur. Omĩa eadẽ onagris efficaciora. De equis feris nõ ſcripſerũt græci: quoniã
terræ illæ nõ gignebãt. Veꝝtamẽ fortiora eadẽ ꝙ in equis intelligi debẽt. Lacte equino uene/
na leporis marini & toxica expugnãtur. Nec uros aut biſontes græci ĩ experimẽtis hẽnt quãꝙ
boue fero refertis indiæ ſiluis portione tamẽ eadẽ efficaciora omĩa ex iis credi par eſt. Sic quoqꝫ

lacte bubulo cūcta uenena expugnari tradūt: maxime supradicta: & si ephemerū impanctū sit: ut
si cantharides datæ comitione omnia egeri. Sic & caprino iure cantharides. Contra ea uero, que
exulceratione enecant: seuum uitulinū seu bubulū auxiliat̄. Nam contra sanguisugas potas buti/
rū remedio ē cū aceto ferro calefacto. Quod & p se ꝓdest cōtra uenena. Nam si oleū nō sit: ui/
cē eius representat. Multipedinū morsus cū melle sanat. Omnia sesami quoq; iure poto uenena
supradicta expugnari putant. Priuatim uero aconita & cicutas. Itēq; uitulino seuo. Caprinus ca
seus recēs iis q uiscū biberint. Lac uero cōtra cantharidas remedio ē: & cōtra ephemerim potuꝫ
cū taminia uua. Sanguis caprin⁹ ꝺcoctus cū medulla: cōtra toxica uenena sumit̄. Hædinus cōtra
reliqua. Coagulū hædi cōtra uiscū: & chameleontem albū: sanguinē taurinū: contra quē & lepo
ris coagulū est ex aceto. Contra pastinacā uero & omniū marinorū ictus uel morsus coagulū le/
poris: uel hædi: uel agni drachmæ pondere ex uino. Leporis coagulū & contra uenena additur
antidotis. Papilio quoq; lucernarū luminib⁹ aduolans inter mala medicamēta numerat̄. Huic cō
trariū ē iecur caprinū: sicut fel ueneficiis ex mustela rustica factis. Hinc ꝺinde reuertemur ad ge
nera morborū. Capilli defluuia ursinus adeps mixto ladāo & adiantho cōtinet. Alopeciasq; emē
dat & raritatē supciliorū cū fūgis lucernarū ac fuligine quæ ē in rostris earū. Prurigini cū uino pro
dest. Ad hanc & cornus ceruini cinis e uino: utq; nō tediū animalis eius capillis increscat. Itē fel
caprinū cū creta cymolia & aceto sic ut paululū capilli inarescant. Itē fel hircinū cū urina tauri. Si
uero uetus sit: ēt furfures adiecto sulphure emendat. Cinere genitalis asini spissari capillū putāt
& e canitie uindicari si rasis illinat̄. Plūboq; trit⁹ cū oleo densari: & asinini pulli cum urina: admi
scentq; nardū: fastidii gratia. Alopecias felle taurino cū ægyptio alumine tepefactas illinūt. Ca
pitis ulcera manantia urina tauri efficaciter sanat. Itē hominis uetus si cyclaminum adiiciat̄ & sul/
phur. Efficacius tamē uitulinū fel. Quo cū aceto calefacto tollūt̄ & lendes. Seuum uitulinū cum
sale tritū capitis ulcerib⁹ utilissimū. Laudat̄ & uulpiū adeps: sed præcipue fel & fimū cū sinapi pa
ri modo illitū. Caprini corn⁹ farina uel cinis magisq; hircini addito nitro & tamarici semīe: & bu
tyro: oleoq; prius capite raso mire continent ita fluentem capillū. Sicut & canis cinere ex oleo
illito supcilia nigrescunt. Lacte caprino lendes tolli tradūt. Fimo cū melle alopecias expleri. Itē
ungularū cinere cū pice fluentem capillū cōtineri. Leporin⁹ cinis cū oleo myrteo capitis dolores
sedat. Itē aqua pota quæ ꝺ bouis aut asini potu relicta ē. Et si credim⁹ uulpis masculæ genitali
circunligato. Cornus ceruini cinis illitus ex aceto aut rosaceo: aut ex irino: oculoruꝫ epiphoras.
Fasq; bubulo seuo cū oleo cocto illinunt̄. Ceruini corn⁹ cinis scabricias eodē unguine sanat. Mu
crones āt ipsos efficaciores putant. Lupi excrementis circunlini suffusiones ꝓdest. Cinere eorū
cū attico melle inungi obscuritates. Itē felle ursino. Epinyctidas adipe aprino cū rosaceo. Vngu
læ asininæ cinis inunct⁹ e suo lacte cicatrices oculorū & albugines tollit. Medulla bubula ex dex
tro crure priore trita cum fuligine pilis & palpebrarū uitiis singulis occurrit. Calliblephari pari
modo fuligo in hoc usu tempat̄. Optime & lichno papiraceo. Oleoq; sesamino. Fuligine ī nouo
uase pennis detersa. Efficacissime tamē euulsos ibi pilos coercet. Felle tauri cū oui albumine col
lyria fiunt: aquaq; dissoluta inungunt̄ p quatriduū. Seuū uituli cū anseris adipe & ocimi succo ge
narū uitiis aptissimū ē. Eiusdem medulla cū pari pondere cæræ & olei uel rosacei addito ouo du
ritiæ genarū illinunt̄. Caseo molli caprino imposito ex aqua calida epiphoræ sedāt̄. Si tumor sit
ex melle. Vtrūq; uero sero calido fouendū. Sicca lippitudo lumbulis suū tostis atq; contritis &
impositis tollit̄. Capras negant lippire: qm̄ eæ quasdam herbas edant. Itē dorcades. Et ob id fi
mū earū cæra circundatū noua luna deuorari iubēt: qm̄ noctu æque quoq; cernant. Sanguine hir
ci sanari lusciosos putant nyctilopas appellant græci. Capræ uero iocinere in uino austero deco
cto. Quidam inassati iocineris sanie inungunt. Aut felle capræ: carnesq; eas uesci: & dū coquāt̄
oculos uaporari præcipiunt. Id quoq; referre arbitrāt̄: si rutili coloris fuerint. Volūt & oculos
suffiri iocinere in ollis ꝺcocto. Quidam inassato. Fel qdē caprinū plurib⁹ modis assumūt cū mel
le contra caligines. Cum ueratri candidi tertia pte cōtra glaucomata. Cū uino contra cicatrices:
& albugines: & caligines: & pterygia: & argemata. Ad palpebras uero euulso pri⁹ pilo cū succo
oleris: ita ut unctio inarescat. Contra ruptas funiculas cū lacte mulieris. Ad omnia āt inuetera/
ta fel efficacius putant. Nec abdicant fimū ex melle illitum epiphoris. Contraq; dolores medul/
lam. Item pulmonē leporis. Sedat caliginē fel cū passo aut melle. Lupino quoq; adipe uł medul
la suum fricari oculos contra lippitudines præcipiunt. Nam uulpinam linguam habentes in ar/
milla lippituros negāt. Aurium dolori & uitiis medet̄ urina apri in uitro ꝯuata. Fel apri uel suis
uel bubulum cū oleo citreo et rosaceo æquis portionib⁹. Præcipue uero taurinū cū porri succo
tepidū: uel cū melle si suppurent. Contraq; odorem grauē p se tepefactū ī mali corio. In ea pte
rupta cū lacte mulierū efficaciter sanat. Quidam ēt in grauitate aures sic perluendas putāt. Alii
cū senecta ꝯpentium & aceto includunt lana ante aqua calida collutas. Et si maior sit grauitas au/
rium fel cū myrrha & ruta in mali corio excalfactum infundunt. Lardū quoq; pingue. Item fimū
asini recens: cui rosaceum instillatur. Omniaq; ea tepefacta. Vtilior equi spuma: uel equini fimi

recentis cinis cum rosaceo. Seuũ bubulũ cũ adipe anserino. Butyɋ recẽs. Vrina capri uel tauri: aut fullonia uetus calfacta uapore per lagenæ collum subeunte. Admiscẽt & aceti tertiã partẽ. Et aliquid urinæ uituli qui nõdũ hærbã gustauerit. Fimũ etiã mixto felle eiusdẽ. Et cutẽ quã relinquũt angues: excalfactis prius auribus. Lana aũt medicamina ea includũt. Prodest & seuũ uituli cũ anseris adipe: & ocimi succo cũ eiusdẽ medulla admixto cumino trito ĩfusa. Virus uerrinũ e scropha ex coitu exceptũ priusq̃ terrã attingat cõtra dolores. Auribus fractis glutinũ e naturis uitulorɋ factũ & in aqua liquatum. Aliis uitiis adeps uulpium. Itẽ fel caprinũ cũ rosaceo tepido aut porri succo: aut si sit rupta ibi aliqua e lacte mulieris. Si grauitas sit audiẽdi: fel bubulum cũ urina capræ: uel hirci uel si pus sit. In quocũq̃ aũt usu putant hæc efficaciora in cornu caprino per dies. xx. infumata. Laudãt & coagulũ leporis tertia denarii ꝑte dimidia quoq̃ sagapeni ĩ amineo uino. Parotidas ursinus adeps cõprimit pari põdere ceræ & taurini seui. Addũt qdã hippocistidem: & p se butyrɋ illitũ: si prius foueãt fœnogræci decocti succo. Efficacius cum strychno. Prosunt & uulpium testes: & taurinus sanguis aridus tritus. Vrina capræ calefacta instillata auribus. Fimũq̃ eiusdẽ cum axungia illitum. Dentes mobiles cõfirmat ceruini cornus cinis: dolorẽsq̃ eorɋ mitigat: siue infricẽtur siue colluãt. Quidam efficaciorẽ ad omẽs eosdem usus crudi cornus farinã arbitrant. Dentifricia utroq̃ mõ fiunt. Magnũ remediũ est & ĩ luporɋ capitis cinere. Certumq̃ est in excremẽtis eorɋ pleruq̃ inueniri ossa. Hæc adalligata eũdem effectũ habẽt. Item leporina coagula p aurem infusa cõtra dolores. Et capitis eorɋ cinis dentifriciũ est. Adiectoq̃ nardo mulcet grauiolentiã oris. Aliq murinorɋ capitum cinerẽ miscuisse malunt. Reperitur in latere leporis acui os simile: hoc scarificari dentes in dolore suadant. Talus bubulus accẽsus eos qui labant cũ dolore admotus cõfirmat. Eiusdem cinis cũ myrrha dentifriciũ est. Ossa quoq̃ ex ungulis suum cõbusta eũdem usum præbẽt. Itẽ ossa ex acetabulis pnarɋ circa quæ coxendices uertuntur. Iisdem sanari dimissis in fauces iumẽtorɋ uerminationes notũ est. Sed & corruptos dẽtes cõfirmari. Asinæ quoq̃ lacte percussu uexatos: aut dẽtium eiusdẽ cinere. Lyene itẽ equi cũ oleo ĩfuso per aurem. Est aũt hoc nõ hippomanes: quod alioqn noxiũ omitto. Sed in equorɋ genibus ac sup ungulas. præterea in corde equorɋ inuenit os dentibus caninis maxime simile. Hoc scarificari dolorem. Aut exempto dente emortui equi maxillis ad numerɋ eius qui doleãt demõstrant. Equarɋ uirus a coitu in lychnis accẽsum. Anaxilaus ꝓdidit equorɋ capitum usus repræsentarĩ mõstrifice. Similiter ex asinis. Nã hippomanes tantas in ueneficio uires habet. ut affusũ æris mixturæ in effigiem equæ olympiæ admotos mares equos ad rabiem coitus agat. Medet dentibus & fabrile glutinum in aqua decoctum illitũq̃ & mox paulo detractum: ita ut cõfestim colluãtur uino: in quo decocti sunt cortices mali punici dulcis. Efficax habet & caprino lacte collui dẽtes uel felle taurino. Talorɋ capræ recẽtium cinis dentifricio placet. Et oĩum fere uillaticarɋ quadrupedum: ne sepius eadem dicãtur. Cutẽ in facie erugari & tenerescere: & cãdorem custodiri lacte asinino putãt. Notũq̃ est quasdã quotidie. dcc. custodito numero fouere. Poppeaq̃ hoc uxor Neronis principis instituit. Balnearɋ quoq̃ sic solio tẽperato: asinorɋ gregibus ob hoc eam comitãtibus. Impetus pituitæ in facie butyro illito tolluntur. Efficacius cũ cærusa. Sincero uero ea uitia quæ serpũt insup imposita farina hordeacea. Vlcera in facie mẽbrana e partu bouis madida. Friuolum licet uideatur nõ tamẽ omittẽdum ꝓpter desideria mulierɋ. Talum candidi iuueci. xl. diebus noctibusq̃ donec resoluatur in liquorẽ decoctũ & illitũ linteolo cãdorem cutisq̃ erugationẽ præstare. Fimo taurino malas rubescere aiũt. nõ ut crocodileã illini melius: sed foueri frigida & ante & postea iubẽt. Aestates & quæ discolorem faciunt cutem fimũ uituli cum oleo & gũmi manu subactum emendat. Vlcera oris & rimas seuũ uituli uel bouis cũ adipe anseris & ocimi succo. Est & alia mixtura seuo uituli cũ medulla cerui & albæ spinæ foliis una tritis. Idẽ præstat & medulla cum resina: uel si uaccina sit: iusq̃ e carne uaccina. Lichenas oris præstãtissime uincit glutinum factum e genitalibus uitulorɋ liquatum aceto cũ sulphurẽ uiuo ramo ficulneo pmixtũ: ita ut bis die recens illinatur. Item lepras ex melle & aceto decoctum: quas & iecur hirci calidũ illitũ tollit: sicut elephãtiasin fel caprinum. Etiamnum lepras ac furfures tauri fel addito nitro. Vrina asini circa canis ortũ maculas ĩ facie. Fel utriusq̃ p sese aqua ĩfractũ: euitatisq̃ solib⁹ ac uẽtis post detractam cutem. Similis effectus & in taurino seuo uitulino ue felle cum semine cunilæ ac cinerẽ e cornu ceruino: si canicula exoriente cõburat. Asinino seuo cicatricibus ac licheni leprisq̃ maxime color redditur. Hirci fel lentigines tollit admixto caseo & uiuo sulphure spõgiæq̃ cinere: ut mellis sit crassitudo. Aliqui inueterato felle uti maluere: mixtis calidis furfuribus põdere oboli unius quattuorq̃ mellis prius defricatis maculis. Efficax eiusdem & seuum cũ melãthio & sulphure & iride. Labrorɋ fissuris cũ adipe ãserino ac medulla ceruina resinaq̃ & calce. Inuenio apud auctores iis q lentiginem habeant negari magicæ sacrificiorɋ usum. Lacte bubulo aut caprino tõsillæ & arteriæ exulceratæ leuãtur. Gargarizat tepidum ut est expressum aut calefactum. Cyprinum utilius cũ malua decoctum & sale exiguo. Linguæ exulcerationi & arteriarɋ ꝓdest ius omasi si gargarizatur. Tonsillis aũt priuatim renes uulpium aridi cum melle triti illitiq̃. Anginæ fel

taurinũ uel caprinũ cũ melle. Iecur mellis ex aqua oris grauitatẽ. Vlceraq; butyꝝ citissime sanat
Spinã aliud ue qd faucibꝰ adhærens feris extrinsecus fimo perfricatis aut reddi aut dlabi tradũt
Strumas discutit fel aprinũ uel bubulũ tepidũ illitũ. Nam coagulũ leporis e uino ĩ linteolo exul
ceratis dumtaxat imponitur. Discutit & ungulæ asini uel equi cinis ex oleo aqua illitus & urina
calefacta. Et bouis ungulæ cinis ea aqua. Fimum quoque feruens ex aceto decoctum: testesq;
uulpini. Prodest & sapo: galloꝝ hoc inuentũ: rutilandis capillis ex seuo & cinere. Optimo fagio
& caprino duobꝰ modis spissus ac liquidus. Vterq; apd germanos maior in usu uiris q̃ fœminis
Ceruicũ dolores butyro aut adipe ursino perfricãt. Rigores bubulo seuo: qd & strumis ꝓdest
cũ oleo. Dolorẽ inflexibilem opisthotonõ uocant: leuat urina capræ auribꝰ infusa: aut fimũ cũ
bulbis illitũ. Vngues contusos fel uniuscuiusq; animalis circunligatũ. Pterygia digytoꝝ fel tau/
rinũ aridũ aqua calida dissolutũ. Quidam adiiciũt sulphur & alumẽ: pari ponder omniũ. Tussim
iecur lupi ex uino tepido sanat. Vrsinumq; fel admixto melle. Aut ex cornu bubuli summis par
tibꝰ cinis. Vel saliua equi: triduo potu eã mori tradũt. Pulmo ceruinꝰ cũ gula sua arefactus in fu
mo: dein tusus: ex melle quottidiano eligmate. Efficacior ẽ ad id subulo ceruoꝝ generis. Sangui
nẽ expuentes ceruini cornꝰ cinis. Coagulũ leporis tertia pte denarii cũ terra samia & uino myr/
teo potũ sanat. Eiusdem fimi cinis in uino uesperi potꝰ: nocturnas tussis. Pili quoq; leporis suffi
ti extrabunt pulmonibꝰ difficiles excreationes. Purulentas ãt exulcerationes pectoris pulmo/
nisq; & a pulmone graueolentiã halitus butyꝝ efficacissime iuuat cũ pari modo mellis attici de/
coctũ donec ruffescat: & matutinis sumptũ ad mẽsuram linguæ. Quidam ꝓ melle laricis resinã
addere maluerũt. Si sanguis reiiciat: efficacẽ tradũt bubulu sanguinẽ modice & cũ aceto sumptũ
Nam d taurino credere temerariũ ẽ. S; glutinũ taurinũ tribꝰ obolis cũ calida aqua bibit in uen/
tre sanguinis excreatione. Stomachũ exulceratũ lactis asinini potꝰ reficit. Itẽ bubuli. Rosiones
eius caro bubula admixto aceto & uino cocta. Rheumatismos cornus ceruini cinis. Sanguinis ex
creationes hædinus sanguis recẽs ad cyathos ternos: cũ aceto acri pari modo feruẽs potꝰ. Coa/
gulũ tertia pte ex aceto potũ. Iocineris dolores lupi iecur aridũ ex mulso. Asininum iecur aridũ
cũ petroselini ptibus duabꝰ ac nucibus tribꝰ ac melle tritũ & in cibo sumptũ. Sanguis hircinꝰ ci/
bo aptatus. Suspiriosis ante omnia efficax ẽ potus equiferoꝝ sanguis. Proxime lactis asini tepi/
di cũ bulbis decocti: ita ut seꝝ ex eo bibat: addito in tres heminas cyatho nasturtii albi perfusi
aqua: deinde melle diluti. Iecur quoq; uulpinũ aut pulmo in uino nigro: aut fel ursinũ ĩ aqua la/
xat meatus spirandi. Lumboꝝ dolores & quæcunq; alia mollir opus sit: ursino adipe pfricari cõ
uenit. Cinerẽ aprini aut suilli fimi inueterati aspergi potione uini. Afferunt & magi sua commen
ta. Primũ omniũ rabiẽ hircoꝝ si mulceat barba mitigari. Eadẽ præcisa ñ abire eos in alienũ gre
gem. Huic admiscent fimũ caprinũ: & subdito linteolo uncto caua manu quantũ pati possit fer/
uens: sustineri iubẽt: ita ut si leua ps doleat. Hæc medicina in dextera manu fiat: aut econtrario
Fimũ quoq; ad eũ usum acus æreæ ponctis tolli iubẽt. Modus curationis ẽ: dc nec uapor ad lũ/
bos sentiat puenire. Postea uero manũ porro tuso illinunt. Item lumbos ipso fimo cum melle.
Suadẽtq; in eodẽ dolore & testes leporis deuorare. Ischiadicis fimũ bubulũ imponũt calfactum
ĩ foliis cinere feruẽti. In renũ dolore leporis renes crudos duorari iubẽt: aut certe coctos ita ne
dẽte contingãt. Ventris qdẽ dolore tẽtari negant talũ leporis habentes. Lyenem sedat fel apri
uel suis potũ: uel ceruini cornꝰ cinis in aceto. Efficacissime tñ inueteratus lyen asini: ita ut in tri/
duo sẽtiat utilitas. Asinini pulli fimũ qd primũ edidit: polean uocãt syri: dat ĩ aceto mulso. Dat
& equi lingua inueterata ex uino præsentaneo medicamento: ut didicisse se ex barbaris Cecilius
& Bion tradidit. Et lyen bubulus simili modo. Recẽs ãt assus uł elixus in cibo. In uesica quoq;
bouis allii capita. xx. tusa cũ aceti sextario imponũt ad lyenis dolorẽ. Eadẽ ex cã emi lyenem ui
tuli quanti indicatus sit: iubẽt magi nulla precii contatione: qm̃ hoc quoq; religiose ptineat. Di
uisumq; p longitudinẽ annecti tunicæ utrinq; & induentẽ pati recidere ad pedes. Dein collectũ
in umbra arefacere. Cũ hoc fiat simul residere lyenẽ ægri uitiatũ: liberariq; cum morbo dicitur
Prodest & pulmo uulpium canere siccatus atq; in aqua potus. Itẽ hædoꝝ lyen impositus. Aluũ
sistit ceruinꝰ sanguis. Itẽ cornꝰ cinis. Iecur aprinũ ex uino potũ citra salẽ: recẽsq;. Itẽ assum: uel
suillũ uel hircinũ dcoctum in uini hemina. Coagulũ leporis in uino ciceris magnitudine. Aut si fe
bris sit ex aqua. Aliq & gallã adiciunt. Alii p se leporis sanguine contenti sunt lacte cocto. Eqni
fimi cinis in aqua potus. Taurini cornꝰ ueteris e pte iam cinis inspersus potioni aquæ. Sanguis
hircinꝰ in carbone decoctus. Coriũ caprinũ cũ suo pilo dcoctum succo epoto. Coagulum equi &
sanguis caprinus uel medulla uel iecur aluum soluit. Fel lupi cum elaterio umbilico illigatũ: uel
lactis equini potus. Item caprini cũ sale & melle. Capræ fel cũ cyclamini succo & aluminis mo/
dico. Aliq & nitꝝ & aquã adiecisse malũt. Fel tauri cũ absinthio critũ ac subditũ pastillo. Butyꝝ
largius sumptũ cæliacis & dysentericis medet. Iecur uaccinũ. Cornꝰ ceruini cinis tribus digytis
captus in potione aquæ. Coagulũ leporis subactum in pane. Si uero sanguinẽ detrahũt in polen
ta. Aprini uel suilli uel leporini fimi cinis ĩspersus potiõi tepidi uini. Vituli quoq; ius uulgariter

datũ inter auxilia cœliacoꝝ & dyſentericoꝝ tradũtur. Lactis aſinini potus utilior addito melle.
Nec minus efficax fimi cinis ex uino utriq; uitio. Itẽ polea ſupradicta. Equi coagulũ quod aliqui
hippacen uocant etiã ſi ſanguinẽ detrahant: uel fimi cinis: dentiũq; eiuſdẽ tuſoꝝ farina ſalutaris
dicit̃: & bubuli lactis decocti potus. Dyſẽtericiſ addi mellis exiguũ præcipiũt. Et ſi tormina ſint
cornus ceruini cinerẽ: aut fel taurinũ cymino mixtũ. Er cucurbitæ carnes umbilico ĩponere. Ca
ſeus recens uaccinus ĩmittit̃ ad utrũq; uitiũ. Itẽ butyꝝ heminis quattuor cũ reſinæ terebinthiæ
ſextante: aut cũ malua decocta: aut roſaceo. Datur & ſeuũ uitulinũ aut bubulũ. Itẽ medullæ ex/
coquuntur cũ farina & cæra exiguoq; oleo: ut ſorberi poſſint. Medulla & in pane ſubigit̃. Lac ca
prinũ ad dimidias partes decoctũ. Si ſint & tormina: addit̃ protropũ. Torminibus ſatis eſſe ĩme
dii in leporis coagulo poto e uino tepido uel ſemel arbitrant̃ aliq. Cautiores & ſanguine caprino
cũ farina hordeacea & reſina uentrẽ illinunt. Ad oẽs epiphoras uẽtris illini caſeũ mollẽ ſuadẽt.
Veterẽ ãt in farina tritũ cœliacis & dyſentericis dari cyatho caſei in uini cyathis tribus. Sãguis
caprinus decoctus cũ medulla dyſentericiſ. Iecur aſſũ capræ cœliacis ſubuenit: magiſq; etiã hirci
cũ uino auſtero decoctũ: potũq;: uel ex oleo myrteo umbilico ĩpoſitũ. Quidã uero decoquunt
a tribus ſextariis aquæ ad heminã addita ruta. Vtuntur & lyene aſſo capræ hirci ue & ſeuo hir/
ci in pane qui cinere coctus ſit: capræ a renibus maxime ut per ſe hauriat̃: ꝓtinuſq; modice frigi
dã ſorberi iubent. Aliq & in aqua decoctũ ſeuũ admixta polẽta & cymino & aneto acetoq;. Illi/
nunt & uẽtrẽ cœliacis fimo cũ melle decocto. Vtunt̃ ad utrũq; uitiũ & coagulo hædi ĩ uino myr
teo magnitudine fabæ poto: & ſanguine eiuſdẽ in cibũ formato: quẽ ſanguiculũ uocant. Infun/
dunt dyſentericis & glutinũ taurinũ aqua calida reſolutũ. Inflationes ãt diſcutit uitulinũ fimũ in
uino decoctũ. Inteſtinoꝝ uitiiſ magnope ꝓdeſt coagulũ ceruoꝝ decoctũ cũ lente betaq;: atq; ita
in cibo ſũptũ. Leporis piloꝝ cinis cũ melle decoctul. Lactis caprini potus decoctus cũ malua exi
guo ſale addito: Et ſi coagulũ addatur maioribus emolumẽtis fiet. Eadẽq; uis ẽ & in ſeuo capri/
no & in ſorbitione aliqua uti ꝓtinus hauriatur frigida aqua. Itẽ fœminũ hædi cinis rupta inteſti
na ſarcire mire tradit̃. Fimũ leporis cũ melle decoctũ & quotidie fabæ magnitudine ſũptũ ita ut
deploratos ſana uerint. Laudant & caprini capitis cũ ſuis pilis decocti ſuccũ. Tenaſmos id eſt cre
bra & inanis uoluntas egerendi tollitur poto lacte aſinino. Itẽ bubulo. Tineaꝝ gen̄ra pellit cer
uini cornus cinis potus. Quæ in excrementis lupi diximus inueniri oſſa ſi terrã nõ attigerint: co
lo medẽt̃ adalligata brachio. Polea quoq; ſupradicta magnope ꝓdeſt ĩ ſapa decocta. Itẽ ſuilli fi
mi farina addito cymino ĩ aqua rutæ decoctæ. Cornus ceruini teneri cinis cocleis africanis cũ te
ſtis ſuis tuſis mixtus in uini potõe. Veſicæ calculoꝝq; cruciatibus auxiliatur urina apri: & ĩpa ue
ſica ꝓ cibo ſũpta. Efficaciuſ ſi prius fumo maceratur utrũq;. Vexicã elixã mandi oportet & a mu
liere fœmine ſuis. Inueniuntur & in iocineribus eoꝝ lapilli aut duricie lapillis ſimiles candidi ſicu
ti in uulgari ſue: qbus cõtritis atq; potis in uino pelli calculos aiunt. Ipſi apro tã grauis ſua urina
eſt: ut niſi egeſta fugæ nõ ſufficiat: ac uelut deuinctus opprimatur. Exuri illa tradunt eos. Lepo/
ris renes inueterati in uino poti calculos pellunt. In perna ſuum articulos eſſe diximus: quoꝝ de
coctũ ius facit urinæ utilius. Aſinini renes inueterati tritiq; & in uino mero dati ueſicæ medẽt̃.
Calculos expellũt lyenes equi ex uino aut mulſo poti diebus. xl. Prodeſt & ungulæ equæ cinis
in uino aut aqua. Itẽ fimũ capraꝝ in mulſo: efficacius ſilueſtriũ. Piliſq; quoq; caprini cinis. Verẽdo
rũ carbunculis cerebrũ apri uel ſuis ſauguiſq;. Vitia uero quæ in eadẽ pte ſerpunt: iecur eoꝝ cõ
buſtũ maxime iunipi ligno cũ charta armeniaca ſanat. Fimi cinis uel bubulum cum alumĩe ægyp
tio ac muria ad craſſitudinẽ melliſ ſubactum. Inſuper beta ex uino cocta ĩpoſita. caro quoq;. Ma
nãtia uero ulcera ſeuum cum medulla uituli ĩ uino decoctum: uel caprinum cum melle rubiq; ſuc
co. Vel ſi ſerpãt fimum etiã ꝓdeſſe cum melle dicunt aut cum aceto: & p ſe butyꝝ. Teſtium tu/
mor cum ſeuo uituli addito nitro cohibetur. Vel fimo eiuſdẽ ex aceto decocto. Vrinæ incõtinẽ/
tiã cohibet ueſica aprina ſi aſſa mãdatur. Vngulaꝝ apri uel ſuis cinis potioni ĩſperſus. Veſica fœ
minæ ſuis cõbuſta ac pota. Itẽ hædi. Vel pulmo. Cerebꝝ leporis in uino. Eiuſdẽ teſticuli toſti
uel coagulum cũ anſerino adipe in polenta. Renes aſinini in mero triti potiq;. Magi uerrini ge/
nitalis cinere poto ex uino dulci demõſtrãt urinã facere ĩ canis cubiculo: ac uerba adiicere. ne ip
ſe urinã faciat ut canis in ſuo cubiculo. Rurſus ciet urinã ueſica ſuis: ſi terrã non attigerit: ĩpoſi/
ta pubi. Sedis uitiis præclare ꝓdeſt fel urſinum cum adipe. Quidã adiiciunt ſpumam argenti ac
thus. Prodeſt & butyꝝ cum adipe anſerino ac roſaceo. Modum ipſæ res ſtatuunt: ut ſint illitu fa
ciles: Præclare medetur & taurinum fel in linteolis cõcerptis. Rimaſq; perducit ad cicatricẽ. In
flationibus in ea parte ſeuum uituli maxime ab inguinibus cum ruta. Cæteris uitiis medetur ſan/
guis caprinus cum polenta. Itẽ fel caprinum cõdylomatis p ſe: Itẽ fel lupinum ex uino. Panos &
apoſtemata in quacunq; parte ſanguis urſinus diſcutit. Itẽ taurinus aridus tritus. Præcipuum ta
mẽ remedium traditur in calculo onagri: quẽ dicunt cum interficiatur reddere urinã liquidiorẽ ĩ
initio: ſed in terra ſpiſſantẽ ſe. Hic adalligatuſ fœmini oẽs impetus diſcutit: oĩq; ſuppuratione li/
berat. Eſt ãt rarus inuẽtu: nec ex oĩ onagro: ſed celebri remedio. Prodeſt & urina aſini cum me

lanthio. Et ungulæ equinæ cinis cũ oleo & aqua illitus. Sanguis equi præcipue admissarii. Et san guis bubulus. itẽ fel. Caro quoq; eosdem efectus hz calida imposita. Et ungulæ cinis ex aqua aut melle. Vrina capraꝝ. Hircoꝝq; carnes in aqua decoctæ. Aut fimũ ex iis cũ melle decoctum Fel ursinũ siue uerrinũ. Vrina suum in lana imposita. Fœmina atteri aduriq; equitatu notum ẽ. Vtilissimũ ẽ ad omnes inde causas spumã equi ex ore inguinibusq; illinir. Inguina & ex ulceꝝ cã intumescunt. Remedio sunt equi setæ tres totidẽ nodis & cestros herba adalligatæ intra ulcus Podagris medet̃ ursinus adeps: taurinũq; seuum pari pondere & cæræ. Addunt qdam hippoci stidem & gallam. Alii hircinũ præferunt seuũ cũ fimo capræ & croco & sinapi cũ caulib⁹ ederæ tritis ac pdicio uel flore cucumeris siluestris. Itẽ bouis fimũ cũ aceti fæce. Magnificant & uituli q nondũ herbã gustauerit fimũ. Aut per se sanguinẽ tauri. Vulpẽ dcoctã uiuã donec ossa tantũ restent. Lupũ ue uiuũ oleo cærati modo incoctum. Seuum hircinũ cũ helsines pte æqua: sinapis tertia. Fimi caprini cinerẽ cũ axungia. Quin & ischiadicos uri sub pollicib⁹ pedũ eo fimo feruen te utilissime tradunt. Articuloꝝq; uitiis fel ursinũ utilissimum eẽ & leporis pedes adalligatos. Podagras qdam mitigari pede leporis uiuentis abscisso siquis secũ assidue habeat. Perniones ursi nus adeps: rimas ꝑ pedum omnes arcet. Efficacius alumine addito: Seuum caprinum. Dentium equi farina. Aprinum uel suillum fel. Cum adipe pulmo impositus. Et si subtriti sint contusi ue: offensione. Si uero adusti frigore: leporini pilis cinis. Eiusdẽ pulmo contusis diffectus: aut pul monis cinis. Sole adusta seuo asinino aptissime curãt̃. Item bubulo cũ rosaceo. Clauos & rimas calliq; uitia fimũ apri uel suis recẽs illitum ac tertio die solutũ sanat. Taloꝝ cinis pulmo aprinus aut suillus: aut ceruin⁹. Attritus calciamentoꝝ urina asini cũ luto suo illita. Clauos seuum bubu lũ cũ thuris polline. Perniones uero coriũ combustum. Melius si ex ueter̃ calciamento. Iniurias a calcitu ex oleo corii caprini cinis. Varicũ dolores sedat fimi uitulini cinis cũ lilii bulbis dcoctis addito melle modico. Itemq; omnia inflammata ac suppurationes minantia. Eadem res & poda gricis ꝓdest & articulariis morbis e marib⁹ præcipue uitulis. Articuloꝝ attritis fel aprorum uel suũ linteo calefacto impositũ. Vituliq; q nondũ herbã gustauerint fimũ. Itẽ caprinũ cũ melle & aceto dcoctum. Vngues scabros seuũ uituli emendat. Itẽ caprinũ admixta sandaraca. Verrucas uero aufert uitulini fimi cinis ex aceto. Asini urinæ lutũ. Comitiali morbo testes ursinos edisse ꝓdest: uel aprinos bibisse ex lacte equino aut ex aqua. Itẽ aprinam urinam ex aceto mulso. Effi cacius quæ inaruerit in uesica sua. Dant̃ & suum testiculi inueterati tritiq; in suis lacte præcedẽ te uini abstinentia & sequente cõtinuis diebus. Dant̃ & leporis sale custoditi pulmones cũ thuris tertia pte in uino albo p dies. xxx. Item coagula. Eiusdẽ asini cerebꝝ ex aqua mulsa infumatum pri⁹ in foliis semuncia p dies. Vel ungulaꝝ eius cinis cochlearibus binis toto mense potus. Item testes sale asseruati & aspersi potioni in asinarũ maxime lacte uel ex aqua. Membrana ptus earũ præcipue si marẽ pepererint: olfacta accedente morbo comitialiũ resistit. Sũt q e mare nigroq; cor edendũ cũ pane sub diuo prima aut secunda luna præcipiant. Alii carnẽ: aliq sanguinẽ aceto dilutũ p dies. xl. bibendũ. Quidam urinam equi aquæ ferrariæ ex officinis miscent. Eadẽ potio ne & lymphaticis medet̃. Comitialib⁹ dat̃ & lactis equini potus licheneq; in aceto mulso biben dum. Dant̃ & carnes caprinæ in rogo hominis tostæ ut uolunt magi. Seuum eaꝝ cũ felle tauri no pari pondere decoctũ & in folliculo fellis reconditũ: ita ne terrã attingat. Potũ uero sublime ex aqua. Morbũ ipsum dprehendit caprini cornus uel ceruini usti nidor. Sideratis urina pulli asi nini nardo admixto p coniunctionẽ ꝓdesse dicit̃. Regio morbo cornus ceruini cinis. Sanguis asi nini pulli ex uino. Item fimũ asinini pulli: qd' primũ edidit a ptu datũ fabæ magnitudine e uino medet̃ intra diẽ tertiũ. Eadem & ex equino pullo similiterq; uis ẽ. Fractis ossibus præsentane⁹ maxillaꝝ apri cinis uel suis. Item lardũ elixum atq; circunligatum mira celeritate solidat. Costis qdẽ fractis laudat̃ unice caprinũ fimũ ex uino uetere: aperit: extrahit: ꝑsanat. Febres arcet ceruo rum caro: ut dixim⁹. Eas qdẽ quæ certo dieꝝ numero redeunt oculos lupi dexter salsus adalliga tusq;: si credim⁹ magis. Est gen⁹ febrium qd' ephemerinũ uocãt. Hoc liberari tradunt: siquis e uena auris asini tres guttas sanguinis in duabus heminis aquæ hauserit. Quartanis magi excre mẽta fellis cũ digyto bubonis adalligari iubẽt & ne recedãt: ñ remoueri septeno circuitu. Quis hoc quæso inuenire potuit? Quæ est ista mixtura? Cur digytus bubonis potissimũ electus est? Modestiores iecur fellis decrescente luna occisæ inueteratũ sale ex uino bibendũ ante accessio nes quartanæ dixere. Idẽ magi fimi bubuli cinere consperso pueroꝝ urina illinũt digytos pedũ: manibusq; leporis cor adalligant. Coagulũ ante accessionẽ ꝓpinant. Dat̃ & caseus caprin⁹ recẽs cũ melle diligẽter sero impresso. Melancholicis fimũ uituli in uino dcoctum ĩ medio ẽ. Lethar gicos excitat asini lyen narib⁹ illitus ex aceto. Caprini corn⁹ nidor: aut piloꝝ: iecur aprinũ. Itaq; & ueternosis dat̃. Phthisicis medet̃ iecur lupi ex uino. Macræ suis fœminæ herbis pastæ lardũ Carnes asininæ ex iure sumptæ. Hoc genere maxime in achaia curãt id malũ. Fimi quoq; aridi: sed pabulo uiridi pasto boue fumũ arundine haustũ ꝓdesse tradũt. Bubuli quoq; corn⁹ mucronẽ exustũ duoꝝ cochleariũ mẽsura addito melle pillulis deuoratis. Capræ seuo in pulte halicacia &

phthiſin & tuſſim ſanari. Vel recenti cum mulſo liquefacto: ita ut uncia in cyathum addatur: ru/
tæꝗ ramo ꝑmiſceatur: nõ pauci tradunt. Lupi & capræ ſeui cyatho uel lactis pari mẽſura deplo
ratum phthiſicum cõualuiſſe certus auctor affirmat. Sunt & qui ſuum fimi cinerẽ ꝓfuiſſe ſcripſe/
rint in paſſo. Et cerui pulmonẽ maxime ſubulonis ſiccatum ĩ fumo: tritumꝗ in uino. Hydropi/
cis auxiliatur urina ueſicæ apri paulatim data in potus. Efficacius quæ ĩaruerit cum ueſica ſua. Fi
mi taurini maxime ſubulonis: ſed & bubuli: de armẽtinis loquor. Quidã bolbiton uocãt. Cinis
coclearioꝶ trium in mulſi hemina bouis fœminæ ĩ mulieribus: & ex altero ſexu in uiriſ: quod ue
luti miſterium occultarunt magi. Fimum uituli maſculi illitum. Fimi uituli cinis cum ſemine ſta/
phylini æqua portione ex uino. Sãguis caprinus cum medulla. Efficaciorẽ putant hircoꝶ utiꝗ
ſi lentiſco paſcãtur. Igni ſacro urſinus adeps illinitur: maxime q eſt ad renes. Vitulinũ fimum re/
cens uel bubulum. Caſeus caprinus ſuccus cũ porro. Ramẽta pellis ceruinæ deſecta pumice ex
aceto trita. Ruborẽ cum prurigine equi ſpuma aut ungulæ cinis. Eruptionibus pituitæ aſinini fi
mi cinis cũ butyro. Papulis nigris caſeus caprinus ſiccus ex melle & aceto ĩ balneiſ oleo remoto.
Puſtulis ſuilli fimi cinis aqua illitus: uel cornus ceruini cinis. Luxatis r̃cẽs fimũ aprinũ uel ſuillũ.
Itẽ uitulinũ. Verris ſpuma recẽs cũ aceto fimũ caprinũ cũ melle. Bubula caro ĩpoſita tumorẽ ſa
nat. Fimũ ſuillũ ĩ teſta calefactũ tritũꝗ cũ oleo duricias corpoꝶ omẽs tollit optime. Adeps e lu
pis illitus ĩ iiſ quæ rũpere opus eſt plurimũ ꝓficit. Fimũ bubulũ in cinere calefactũ: aut caprinũ
ĩ uino uel aceto decoctũ. In furũculis ſeuũ bubulũ cum ſale. Aut ſi dolor eſt: intictũ oleo lique/
factũ ſine ſale. Similiꝗ mõ caprinũ in ambuſtis. Prodeſt urſinus adeps cũ lilii radicibus. Aprinũ
aut ſuillũ fimũ inueteratũ. Setaꝶ ex iis e penicillis tectoriis cinis cũ adipe tritus. Tali bubuli ci/
nis cũ cæra & medulla ceruina. Fel tauri. Fimũ leporis. Sed capraꝶ fimũ ſine cicatrice ſanare dici
tur. Glutinũ præſtãtiſſimũ fit ex auribus tauroꝶ & genitalibus. Nec qcꝗ efficacius ꝓdeſt ãbu
ſtis. Sed adulterat̃ nihil æque quibuſuis pellibus ĩueteratis calciamẽtiſꝗ etiã decoctis. Rhodia
cũ uero fideliſſimũ. Eoꝗ pictores & medici utunt̃. Id quoꝗ quo cãdidius: eo ꝓbatius. Nigruꝫ
& lignoſũ dãnat̃. Neruoꝶ doloribus fimũ caprinũ decoctũ ĩ aceto cũ melle utiliſſimũ putãt: uel
putreſcẽte neruo. Spaſmata & ꝑcuſſu uitiata fimo aprino curant uere collecto & areſacto. Sic &
quadrigis agẽdis tractos: rota ue uulneratos. Et quoquo mõ ſãguine cõtuſo: uel ſi recẽs illinat̃.
Sũt qid coxiſſe aceto utilius putẽt. Quin & ĩ potu farinã eã ruptis conuulneratiſꝗ & euerſis ex
aceto ſalutarẽ ꝓmittũt. Reuerẽtiores cinerẽ eius ex aqua bibũt. Ferũtꝗ & Neronẽ prĩcipem
hac potiõe recreari ſolitũ: cũ ſic quoꝗ ſe trigario approbare uellet. Proximã ſuillo fimo uim pu
tẽt. Sãguinẽ ſiſtit coagulũ ceruinũ ex aceto. Itẽ leporis. Huius qdẽ & piloꝶ cinis. Item ex fimo
aſinino cinis. Et piloꝶ qdẽ ciniſ illitus. Efficacior uis e marib⁹ aceto admixto. Et ĩ lana ad oẽ ꝓflu
uiũ ĩpoſito. Similiter ex eqno capite & fœmine. Aut fimi uituloꝶ cinis illitus ex aceto. Itẽ capri
ni corn⁹ uł fimi ex aceto. Hircini uero iocineris diſſecti ſanieſ efficacior. Et cinis utriuſꝗ ex uino
potus: uł narib⁹ ex aceto illitus. Hircini quoꝗ utris uinarii dũtaxat cinis cũ pari põdere reſinæ.
Quogenere ſiſtit̃ ſãguis: & uulnus glutinat̃. Hædinũ quoꝗ coagulũ ex aceto: & fœminũ eius
cõbuſtoꝶ cinis ſimiliter polleṙ tradũt. Vlcera ſanat ĩ tibiis crutibuſꝗ adeps urſinus admixta ru/
brica. Quæ uero ſerpũt fel aprinũ cũ r̃ſina & cæruſa. Maxillaꝶ apri uł ſuũ cinis. Fimũ ſuũ illitũ
ſiccum. Itẽ caprinũ ex aceto ſubferueſactnm. Cætera purgãt̃ & explẽtur butyro. Cornus cerui
ni cinere. Vel medulla cerui. Felle taurino cum cyprino oleo. Aut fimo aprino. Aut hircino. Fi
mum recẽs ſuum. Vel inueterati farina illinitur uulneribus ferro fractis. Phagedenis & fiſtulis ĩ
mittitur fel tauri cum ſucco porri aut lacte mulieꝶ. Vel ſanguis aridus cum cotyledone hærba.
Carcinomata curat coagulum leporis cum pari põdere cappariſ aſpſum cum uino. Grãgrenas ur
ſinum fel pẽna illitum. Aſini ungulaꝶ cinis ea quæ ſerpunt ulcera inſpſus. Sanguis equi adrodit
carnes ſtiptica ui. Itẽ fimi equini inueterati fauilla. Ea uero quæ phagedenas uocãt in ulceꝶ ge/
nere corii bubuli cinis cum melle. Caro uituli recẽtia uulnera nõ patitur intumeſcere. Fimum bu
bulum cum melle. Fœminũ uituli cinis ſordida ulcera: & quæ cacoethe uocãt e lacte mulieris ſa
nat. Recentes uero plagas ferro illatas glutinum taurinum liqueſactum tertio die ſolutum. Ca/
ſeus caprinus ſiccus ex aceto ac melle purgat ulcera. Quæ uero ſerpunt cohibet ſeuum cum cæ
ra. Itẽ addita pice ac ſulphure ꝑcurat. Similiter ꝓficit ad cacoethe hædi fœminum cinis e lacte
mulieris. Et aduerſus carbunculos ſuis fœminæ cerebrum toſtum illitũꝗ. Scabiẽ hoĩs aſininæ
medullæ maxime abolẽt. Vrinæ eiuſdẽ cũ ſuo luto illitæ. Butyꝶ etiã quod ĩ iumentis proficit
cum reſina calida. Glutinum taurinum in aceto liquefactum addita calce. Fel caprinum cum alu/
minis cinere. Boas fimum bubulum: unde & nomẽ traxere. Canum ſcabies ſanat̃ bubulo ſangui
ne recẽti. Iteꝶꝗ cum inareſcat illito: & poſtero die abluto cinere lixiuio. Spinæ ac ſimilia corpo
ri extrahunt̃ fellis excremẽtis. Itẽ capræ ex uino. Coagulo quocunꝗ: ſed maxime leporis cum
thuris polline & oleo: aut cũ muſci pari põdeṙ: aut cũ propoli. Cicatrices nigras ſeuũ aſininũ re/
ducit ad colorem. Fel uituli extenuat calefactum. Medici adiiciunt myrrham & mel & crocum:
æreaꝗ pyxide cõdunt. Aliqui & florẽ æris miſcẽt. Mulieꝶ purgationes adiuuat fel taurinum la

na ſuccida appoſitũ. Olympias thebana addidit hyſopũ & nitꝝ. Cornꝰ ceruini cinis potus. Item
uuluæ laboranti. Illitũ quoqꝫ & fel taurinũ cũ opio appoſitũ obolis binis. Vuluas & pilo ceruino
ſuffiri ꝓdeſt. Tradunt ceruas: cũ ſenſerint ſe grauidaſ: lapillũ deuorare: quẽ in excrementiſ reꝑtũ
aut in uulua (nam & ibi inueniẽ) cuſtodire ꝑtus adalligatũ. Inueniunẽ & oſſicula in corde & uulua
pcꝗutilia grauidis ꝑturientibuſqꝫ. Nam d pumice q in uaccaꝝ utero ſimili modo repiẽ: diximꝰ in
natura boum. Lupi adeps illitus uuluas mollit. Dolores eaꝝ iecur. Carneſqꝫ lupi ediſſe parituris
ꝓdeſt. Aut ſi incipientibꝰ ꝑturire ſit iuxta q ederit. Adeo ut etiã cõtra illita noxia ualeat. Eun
dem uero ſupuenire ꝑnitioſum ẽ. Magnꝰ & leporis uſus mulieribꝰ. Vuluas adiuuat pulmo aridꝰ
potꝰ. Profluuia iecur cũ ſamia terra ex aqua potũ. Secũdas coagulũ. Cauenẽ pridiana balnea. Il
litum quoqꝫ cũ croco & porri ſucco: uellere appoſitũ abortus mortuos expellit. Si uuluæ lepo
rum in cibis ſumanẽ: mares concipi putant. Hoc & teſticulis eoꝝ & coagulo ꝓfici. Conceptũ le
poris utero exemptũ iis quæ parere deſierint: reſtibilem fœcunditatem afferre. Sꝫ & ꝓ cõcep
tu leporis ſani ẽ & uiro magi ꝓpinant. Itẽ uirgini nouẽ grana fimi ut ſtent ꝑpetuo mãmæ. Coa
gulo quoqꝫ. Ob id cũ melle linũt ſanguinẽ ubi euulſos pilos renaſci nolunt. Inflationi uuluæ fi
mũ aprinũ ſuillũ ue cũ oleo illini ꝓdeſt. Efficacíꝰ ſiſtit farina aridi aut ſpergaẽ potiõi: uꝉ ſi graui
dæ aut puerperæ torqueãẽ. Lacte ſuis poto cũ mulſo adiuuãẽ ꝑtus mulieꝝ. Per ſe uero potũ de
ficientia ubera puerperaꝝ replet. Eadẽ circũlita ſanguine fœminæ ſuis minꝰ creſcunt. Si dolẽt
lactis aſinini potu mulcẽẽ. Quod addito melle ſumptũ & purgationes eaꝝ adiuuat. Sanat & uul
uaꝝ exulcerationes eiuſdẽ animalis ſeuum inueteratũ: & in uellere appoſitũ duriciam uuluarum
emollit. Per ſe uero recẽs uel ĩueteratũ ex aqua illitũ pſilothri uim optinet. Eiuſdẽ aĩalis lyen
ĩueteratꝰ ex aqua illitꝰ mãmis abũdantiã facit. Vuluas ſuffitu corrigit. Vugulæ aſininæ ſuffitæ
ꝑtũ maturãt: ut uel abortꝰ euoceẽ: nec aliter adhibeẽ: qm̃ uiuentẽ ꝑtũ necat. Eiuſdẽ aĩalis fimũ
ſi recẽs imponaẽ: ꝓfluuia ſanguinis mire ſedare diciẽ. Necnõ & cinis eiuſdẽ fimi: q & uuluæ ꝓ
deſt impoſituſ. Equi ſpuma illita ꝑ dies. xl. prius ꝗꝫ naſcãẽ primũ pili reſtinguunẽ. Itẽ cornꝰ cer
uini dcocto. Melius ſi recentia ſint cornua. Lacte eꝗno iuuanẽ uuluæ collutæ. Quod ſi mortuus
ꝑtus ſentiaẽ: lyen ex aqua dulci potus eiicit. Item ungulæ ſuffitu aut fimũ aridũ. Vuluas ꝓcidẽ
tes butyꝝ infuſum ſiſtit. Induratam uuluã aperit fel bubulũ roſaceo admixto: foris uellere cum
reſina terebinthina impoſito. Aiũt & ſuffitu fimi e mare boue ꝓcidentes uuluas reprimi: ꝑtꝰ ad
iuuari. Conceptus uero uaccini lactis potu. Sterilitatẽ ob ꝑtꝰ uexationẽ fieri certũ ẽ. Hãc emẽ
dari Olympias thebana affirmat felle taurino & adipe ſpentium & erugine addito melle medica
tis locis añ coitꝰ. Vitulinũ quoqꝫ fel ſi in purgationibꝰ fuerit ſub coitu aſperſu uuluæ ẽt duritiã
uentris emollit: & ꝓfluuium minuit umbilico ꝑuncto atqꝫ in totũ uuluæ ꝓdeſt. Modum ſtatuũt
fellis ponderẽ denari ad apii tertiã ammixto amygdalino oleo: quantũ eẽ ſatis appareat hoc ĩ uel
lere imponunt. Maſculi fel uituli cũ mellis dimidio tritũ ſuatur ad uuluas. Carnẽ uituli ſi cũ ari
ſtolochia inaſſatam edant circa conceptũ: mares paritura ꝓmittunt. Medulla uituli in uino & ex
aqua dcocta ſeuo exulcerationibꝰ uuluaꝝ ꝓdeſt. Itẽ adeps uulpiũ: excrementũqꝫ feliũ cũ reſina
& roſaceo impoſitũ. Caprino cornu ſuffiri uuluã utiliſſimũ putant. Silueſtriũ capraꝝ ſanguis cuꝫ
palma marina pilos dtrahit. Cæteraꝝ uero fel callũ uuluaꝝ emollit inſperſum & a purgatiõe cõ
ceptus facit. Sic quoqꝫ pſilothri uis efficiẽ euulſis pilis triduo ſeruaẽ illitũ. Profluuium quanuis
immenſum urina capræ pota ſiſti obſtetrices ꝓmittũt: & ſi fimũ illinaẽ. Mẽbrana capraꝝ ĩ aqua
ꝑtu edito inueterata potuqꝫ ſumpta in uino: ſecundas pellit. Hædoꝝ pilis ſuffiri uuluas utile pu
tant. Et in ꝓfluuio ſanguinis coagulũ bibi aut hyoſcyami ſemine imponi. E boue ſilueſtri nigro
ſi ſanguine hircini lumbi ꝑunganẽ mulieri tediũ ueneris fieri dicit Eſchines. Idẽ amoris pota hir
ci urina ammixto ꝑꝑ faſtigiũ nardo. Infantibꝰ nihil butyro utilíꝰ ꝑ ſe & cũ melle: priuatim & in
dentitiõe & ad gingiuas: & ad oris ulcera. Dens lupi adalligatꝰ infantiũ pauores ꝓhibet: dentiẽ
tiqꝫ morbos. Quod & pellis lupina ꝑ̃ſtat. Dentes qdẽ eoꝝ maximi equis quoqꝫ adalligati infati
gabilẽ curſum ꝑ̃ſtare dicũẽ. Leporẽ coagulo illito ubere ſiſtiẽ infantiũ aluꝰ. Iecur aſini ammixta
modice panace inſtillatũ in os a comitialibꝰ morbis & aliis infantes tueẽ. Hoc. xl. diebꝰ fieri ꝑ̃ci
piunt. Et pellis aſinina iniecta impauidos infantes facit: Dentes q equis primũ cadũt: facilẽ deti
tionẽ ꝑ̃ſtant infantibus adalligati. Efficacius ſi terram nõ attigere. Lyen bubulus in melle ediẽ.
Et illiniẽ ad lyenis dolorẽs. Ad ulcera manantia cũ melle. Lyen uituli in uino decoctꝰ trituſqꝫ &
illitus ulcuſcula oris. Cerebꝝ capræ magi per annulũ aureum traiectũ prius ꝗꝫ lac deẽ infantibꝰ
inſtillaẽ cõtra comitiales: cæteroſqꝫ infantiũ morbos. Caprinũ fimũ inquietos infantes adalli
gatũ panno cohibet: maxime puellas. Lacte caprino uel cerebro lepoꝝ perunctæ gingiuæ faci
les dẽtitiones faciũt. Somnos fieri lepore ſumpto in cibis Cato arbitraẽ. Vulgus & gratiã cor
pori in nouẽ dies friuolo qdẽ loco. Cui tamẽ aliqua debeat ſubeſſe cã in tanta perſuaſione. Ma
gi felle capræ ſacrificatæ dũtaxat illito oculis uel ſub puluino poſito ſomnũ allici dicũt. Sudoreſ
inhibet cornꝰ caprini cinis e myrteo oleo perunctiſ. Coitus ãt ſtimulat fel aprinũ illitũ. Itẽ me
dullæ ſuum bauſtæ. Seuũ aſininũ anſeris maſculi adipe permixto illitũ. Itẽ a coitu equi Virgilio

quoq; descriptum uirus & testiculi equini aridi ut potioni inseri possint: dexter ue asini testis i ui no potus pportione: uel adalligatus brachiali. Eiusdē a coitu spuma collecta roseo pāno & iclu sa argēto ut Eschines tradit. Salpæ genitale in oleū feruēs mergi iubet septies: eoq; perungi pti nētes partes. Bialcon cinerē ex eodē bibi uel tauri a coitu urinā: lutoq; ipso illini pubē. At e di uerso muris fimo illito cohibetur uiroq; uenus. Ebrietatē arcet pulmo apri aut suis assus a ieiuno cibo præsūptus eo die. Item hædinus.

Mira de animalibus. Ca. xi.

m Ira præterea tradūtur in eisdē aīalibus. Vestigium equi excussum ungula (ut solet pleq;) si quis collectū reponat: singulare remediū esse recordātibus quo nā loco id reposuerint. Ie cur lupoq; equinæ ungulæ simile esse. Et rūpi equos q uestigia lupoq; sub eqte sequātur. Talisq; suum discordia uim quādam inesse in icendiis si fimi aliqd egerat e stabulis facilius extrahi. Nec recurrere oues bouesq;. Hircoq; carnes uirus nō recipe: si panē hordeaceū eo die quo interfician tur ederint: laser ue dilutū biberint. Nullas uero teredinē sētire luna decrescēte induratas sale. Adeo q nihil omissum est: ut leporē surdū celerius pinguescere repiamus. Animaliū uero medi cina. Si sāgnis pfluat iumētis: suillū fimū ex uino ifūdēdū. Boū aūt morbis seuū sulphur uiuum allium siluestre ouū coctū. Oia hæc trita in uino dāda: aut uulpis adipē. Carnē caballinā discoc tam potu suū morbis mederi. Oium uero quadrupedū morbis caprā solidā cū corio & ranam ru betā discoctas. Gallinaceos nō attingi a uulpibus q iecur aīalis eius aridū ederint. Vel si pellicu la ex eo collo induta galli interierit. Similia in felle mustellæ. Boues in cypro cōtra tormina ho minū excremētis sibi mederi. Insup pedes boū si prius cornua pice liqda perungātur. Lupos in agrū nō accedere: si capti unius pedibus infractis cultroq; adacto paulatī sanguis circa fines agri spgatur: atq; ipse defodiat in eo loco: ex quo cœpit trahi. Aut si uomerē quo primus sulcus eo anno in agro ductus si excussum aratro focus lariū quo familia cōuenit absumat. Ac lupum nul li animalium nociturū in eo agro q̄diu id fiat. Hinc deinde reuertemur ad animalia sui generis: quæ aut placida non sunt: aut fera.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER XXIX PROHEMIVM

De medicina & inuentoribus eius: de origine medicinæ: & quando primum clinice & quando primum iatraliptice: & de Chrysippo & Erasistrato: & Empirice: & Erophilo: & reliquis illustribus medicis: & quotiens ratio medicinæ mutata sit: & qui primus romæ medicus: & quando: & quid de medicis antiqui romani iudicauerint: & uitia medicinæ. Ca. i.

n ATVRA REMEDIORVM ATQVE MVLTITVDO instātium ac præteritoq; plura de ipsa medendi arte cogūt dicere q̄q; nō ignarus si nullus āte hæc latino sermone cōdita: āceps q; ac lubricū esse reg; oīm nouaq; principium: nec aliud utiq; gratiæ q̄ sterilis difficultatis in promēdo. Sed quoniam occurrere uerisi mile est oīum qui hæc noscant cogitationi: quo nam mō exoleue rint in medicinæ usu quæ tēpata atq; ptinētia erant. Miq;q; & idi gnū ptinus subit: nullam artiū incōstātiorē fuisse. Et ēt nūc sæpi us immutari cōtigerit cū sit fructuosior nulla. Diis primū inuēto res suos assignauit: & cælo dicauit. Necnō & hodie multifaria ab oraculis medicina petit. Auxit deinde famā etiam crimine: ictum fulmine Aesculapiū fabulata: quoniam Tyndaridam reuocauisset ad uitam. Nec tamē cessauit narrare alios reuixisse opa sua clara troianis tēporibus a qbus fam a certior uulneq; dūtaxat remediis. Sequentia eius miq; dictu in nocte densissima latuere usq; ad pelopōnesiacū bellū. Et tūc eam reuocauit in lucē Hippocrates genitus in insula co: ī primis cla ra & ualida ac Aesculapio dicata. Is cū fuisset mos liberatos morbis scribere in tēplo eius dei: qui auxiliatus esset: ut postea similitudo pficeret exscripsisse ea tradit. Atq; ut Varro apud nos cre dit iam tēplo cremato is instituisse medicinam hanc quæ clinice uocat. Nec fuit postea quæstus modus: qm̄ Prodicus Selymbriæ natus discipulus eius instituisset quam uocāt iatralepticen. Rectoribus quoq; medicoq; ac medicis in eis uectigal iuenit. Hoq; placita Chrysippus īgēti gar rulitate mutauit. Plurimūq; etiā ex Chrysippo discipulus eius Erasistratus Aristotelis filia geni tus. Hic Antiocho rege sanato cētum talētis donatus est a rege Ptolemæo filio eius: ut incipia mus & præmia artis ostēdere. Alia factio ab expimētis se cognominās Empiricē cœpit in sicilia a Creōte agrigētino Empedoclis physici auctoritate cōmēdato. Dissiderūtq; eæ scholæ: & omēs eas dānauit. Erophilus ī musicos pedes uenaq; pulsu discreto p ætatum gradus. Discreta inde &

hæc secta ē:qm̄ necesse erat in ea litteras scire. Mutata & quā postea Asclepiades (ut rettulim⁹)
inuenerat. Auditor eius Themison fuit. Seqꝫ inter initia scripsit. Illo mox rcedēte a uita sua pla/
cita mutauit. Sʒ & illa Antoni⁹ musa eiusdem:auctoritate diui Augusti:quē contraria medicina
graui piculo exemerat. Multos præterea medicos celeberrimosqꝫ ex iis cassios carpitanos arun
cios albucios rubrios.cc.l.sestertia annua mercede iis fuere apud principes. Quæ Stertinus im
putauit principib⁹:ꝙ sestertiis qngenis annuis cōtentus eēt. Sexcena.n.sibi quæstu urbis fuis/
se numeratis domibus ostendebat. Par & fratri eius merces a Claudio Cæsare infusa ē:censusqꝫ
q̄ꝫq̄ꝫ exhaustis opib⁹ neapoli exornata ut hæredi sestertia.ccc.relinqueret:quantū Athena id ē
Aruncius solus. Exortus deinde ē Vectius ualens adulterio Messalinæ Claudii Cæsaris nobili/
tatus:paritérqꝫ eloquentiæ assectator. Is eam potentiam nactus nouā instituit sectā. Eadē ætas
Neronis principatu ad Thessalum transiliuit ꝺlentē cuncta maioꝝ placita & rabie quadā in om/
nes æui medicos porantem. Quali prudentia ingenioqꝫ æstimari uel uno argumento abūde po/
test cū monumento suo:qꝺ ē appia uia:iatronicen se inscripserit. Nullius histrionū par:ex quo
ꝺ comitio e quadrigario comitatu regressus in publico erat. Eum Crinas massiliensis arte gemi/
nata ut cautior religiosiorqꝫ ad syderum motus ex ephemeride mathematica cibos dādo:orasqꝫ
obseruando auctoritate eum præcessit. Nupꝫ sestertia.c.reliqt muris patriæ mœnibus quoqꝫ
aliis pene nō minori summa extructis. Hi regebant fata:cū repente ciuitatē Charmis ex eadem
massilia inuasit:damnatis nō solum priorib⁹ medicis:ueꝝ & balneis. Frigidaqꝫ ēt hybernis algo
ribus lauari persuasit. Mersit ægros in lacus. Videbam⁹ senes consulares usqꝫ in ostentationem
rigentes. Qua de re extat ēt Annei Senecæ astipulatio. Nec dubiū ē omnes istos famā nouita/
te aliqua aucupantes animas statim nostras negociari. Hinc illæ circa ægros miseræ sententiaꝝ
concertationes:nullo idē censente ne uideaẽ assertio alterius. Hinc illa infœlicis monumenti in/
scriptio:turba se medicoꝝ perisse. Mutaẽ ars quottidie totiens interpollis. Et ingenioꝝ greciæ
flatu impellimur. Palamqꝫ ē:ut quisquis inter istos loquendo polleat:impatorē illico uitæ no/
stræ necisqꝫ fieri.ceu uero nō milia gētium sin̄ medicis ꝺgant:nec tamē sine medicina. Sicut Po
pulus Roman⁹ ultra sexcentesimū annū:neqꝫ ipe in accipiendis artib⁹ lentus:medicinæ uero ēt
auidus donec exptam damnauit. Etenim pcensere insignia priscoꝝ in his morib⁹ conuenit. Cassi⁹
Hemina ex antiqs auctor ē primū e medicis uenisse romā peloponensem Archagathū Lysaniæ
filiū. L. Aemilio. M. Liuio cons. anno urbis.d.xxxv. Eiqꝫ ius quiritiū datū & tabernā ī compi/
to acilio emptam. Ob id publice uulnerariū fuisse eū tradūt uocatū. Mireqꝫ gratum aduentū ei⁹
initio. Mox a sæuitia secandi urendiqꝫ transisse nomē in carnificē & in tedium artis. Omnesqꝫ me
dicos qꝺ clarissime intelligi pōt ex. M. Catone:cuius auctoritas triumphus atqꝫ cēsura ēt quā/
to nō minimū conferūt:tanto plus in ipso ē. Quam ob rē uerba ipsa ponem⁹. Dicam ꝺ istis græ
cis suo loco Marce filii qꝺ athenis exquisitū habeam. Et qꝺ bonū sit istoꝝ litteras aspicere non
perdiscere. Vincam nequissimum & indocile gen⁹ illoꝝ:& hoc puta uatem dixisse. Quandocūqꝫ
ista gens suas litteras dabit:omnia corrumpet. Tunc ēt magis:si medicos suos huc mittet. Iu/
rarunt inter se barbaros necare omnes medicina. Sʒ hoc ipsum mercede faciunt:ut fides iis sit:&
facile disperdant. Nos quoqꝫ dictitant barbaros:& spurios:nosqꝫ magis q̄ꝫ alios opicos appel/
latione fœdant. Interdicit ibi ꝺ medicis. Atqꝫ hic Cato.dc.v.anno urbis nostræ obiit:octogesi
moqnto suo:ne qs illi ꝺfuisse publice tempora:aut priuatim uitæ spatia ad expediēdū arbitreẽ.
Quid ergo:damnatam ab eo rem utilissimam credim⁹:Minime hercule. Subiciit enim qua me/
dicina usus & se & coniugē usqꝫ ad longam senectam pduxerit:iis ipsis scilicet quæ nunc nos tra/
demus. Profiteẽqꝫ eē ēt commentariū sibi quo medeaẽ filio:suis:familiarib⁹:que nos p genera
usus sui differimus. Non rem antiq damnabant:sed artem. Maxime uero quæstum eē immani
precio uitæ recusabant. Ido tēplum Aesculapii ēt cū recipeẽ is deus:extra urbē fecisse:iteꝝqꝫ ī
insula tradūẽ. Et cū græcos italia pellerent:diu ēt post Catonē excepisse medicos. Augebo ꝓ/
uidentiam illoꝝ. Solam hanc artiū græcaꝝ nōdum exercuerat romana grauitas. In tanto fructu
paucissimi quiritiū attigere:& ipsi statim ad græcos transfugæ. Immo uero auctoritas aliter q̄ꝫ
græcæ eam tractantibus ēt apꝺ imperitos expertesqꝫ linguæ nō ē. Ac min⁹ credunt:q̄ ad salu/
tē suā ptinent:si ītelligūt. Ita ꝑ hercule ī hac artiū sola euenit:ut cuicūqꝫ medicū se ꝓfitenti sta
tim credaẽ:cū sit piculum in nullo mendatio maius. Non tamē illud intuemur:adeo blanda ē spi
randi p se cuiqꝫ dulcedo. Nulla præterea lex quæ puniat inscitiam capitalē. Nullū exemplū uin
dictæ. Discūt piculis nr̄is. Et p expimēta mortes agūt. Medicoqꝫ tm̄ hominē occidisse sūma im
punitas ē. Quinimmo transit in conuitium. Et intemperantia culpaẽ. Vtroqꝫ q periere arguunẽ
Sʒ & decuriæ ꝓ more censuris principū examinaẽ. Inquisitio p parietes agiẽ. Et q ꝺ nummo iu
dicet a gadibus columnisqꝫ Herculis arcessiẽ. De exilio uero non nisi die.xlv. Quinque electis
uiris daẽ tabella. At ꝺ iudice ipso quales in consilio eunt:statim occasuri. Merito dū nemini no/
strum libet scire:quod saluti suæ opus sit. Alienis pedib⁹ ambulamus. Alienis oculis agnoscim⁹
Aliena memoria salutamus. Aliena uiuimus opera. Perieruntque rerum naturæ precia:& uitæ

argumēta. Nihil aliud pro nostro habemus q̃ꝫ delicias. Nō deserā Catonē tam ābitiosæ artis ī
uidia a me obiectū: & a senatu illum qui ita cēsebat. Itaqꝫ nō criminibus artis arreptis ut aliquis
expectauerit. Quid enī uenenoꝝ fertilius: aut unde testamētoꝝ plures insidiæ. Iā uero & adul/
teria etiā in prīcipū domibus: ut euidēs in Liuia Drusi Cæsaris. Itē Valentis in qua dictū est re/
gina. Nō sunt artis ista sed hoīum. Nō magis hæc urbi timuit Cato ut equidē credo q̃ꝫ reginas
Ne auaritiam quidē arguam rapacesqꝫ nūdinas pendētibus fatis & doloꝝ indicaturam: ac mortis
arma aut arcana præcepta. Squamā in oculis emouēdā potius q̃ꝫ extrahēdā. Per quæ effectū ē
ut nihil magis ꝑdesse uideret̃ q̃ꝫ multitudo grassantium. Neqꝫ enī pudoris æmuli precia sūmit/
tunt. Notū est ab eodē Archamide unū ægrum ex ꝓuintialibus sestertiis ducētis cōductū Ar/
chōtio uulneꝝ medico sestertiis centū cōdēnato ademisse Claudium principem. Eidēqꝫ in gallia
exulāti & deinde restituto acquisitū nō minus intra paucos ānos. Et hæc ꝑsonis imputētur. Ne
fæcem quidē aut inscitiam eius turbæ arguamus: ipsoꝝqꝫ intēpantiam in morbis aquaꝝ calidarū
diuerticulis imperiosam inediā. Et ab iisdē deficientibus cibo sæpius die ingesto. Mille præterā
pœnitētiæ mōis: culinaꝝ etiam præceptis & unguētoꝝ mixturis: quando nullas omisere uitæ il
lecebras. Inuehi pegrinas merces cōciliariqꝫ externa precia displicuisse maioribus crediderim q/
dem: nō tamen hoc Catonem prouidisse: cū dānaret artem. Tyriace uocat̃ excogitata cōpositio
luxuriæ. Fit ex rebus externis cū tot remedia dederit natura: quæ singula sufficerēt. Mithrida
ticum antidotū ex rebus. liiii. imponitur. Interim nullo pōdere æquali: & quaꝝdam reꝝ sexage
sima denarii unius imperata. Quo deoꝝ perfidiam istam mōstrante? Hoīum enī subtilitas tanta
esse nō potuit. Ostentatio artis & portētosa scientiæ uēdicatio manifesta est. Ac ne ipsi qdē illā
nouere. Cōperiqꝫ uulgo ꝓ cinabari indica in medicamenta minium addi inscitia noīs: quod esse
uenenū docebimus inter pigmēta. Veꝝ & hæc ad singuloꝝ salutem ptinent. Illa aūt quæ timuit
Cato: atqꝫ prouidit. inocentiora multo & parua opinatu: quæ ꝓceres artis eiusdem in semetip/
sis fatent̃. Illa ꝑdidere impii mores. Illa quæ sani patimur luctatus cæromata ceu ualitudinis cau
sa instituta. Balneæ ardentes quibus ꝑsuasere in corporibus cibos coqui: ut nemo nō minus ua/
lidus exiret. Obedientissimi uero efferentur. Potus deinde ieiunoꝝ ac uomitiōes: & rursus ppo
tatiōes: ac piloꝝ euiratio instituta resinis eoꝝ. Itēqꝫ pectines in fœminis quidē publicati. Ita est
ꝑfecto: lues moꝝ nec aliunde maior q̃ꝫ e medicina. Vatē prorsus quotidie facit Catonē & eius
oraculū. Satis esse ingenia græcoꝝ inspicere. Hæc fuerint dicenda ꝓ senatu illo sexcētisqꝫ popu
li romani ānis aduersus artem: in qua cōditiōe insidiosissima auctoritatē pessimis boni faciūt. Si/
mul cōtra attonitas quoꝝdā ꝑsuasiōes q ꝑdesse nisi preciosa nō putāt. Neqꝫ enī dubitauerim ali
quibus fastidio futura quæ dicentur aīalia. At nō Virgilio nefas fuit noīare formicas nulla neces
sitate: & gurguliōes ac lucifugis cōgesta cubilia blattis. Nō Homero īter prœlia deoꝝ īprobita
tem muscæ describere. Nō naturæ gignere ista: cū gignat hoīem. Proinde cās qsqꝫ & effectus
nō res æstimet. Ordiemur aūt a cōfessis. hoc est lanis ouibusqꝫ. Vt obiter rebus præcipuis ho/
nos in primis habeatur. Quædā etiā si alienis locis: tñ obiter dici necesse erit. Nec deesset mate
riæ pōpa: sic qcqꝫ aliud intueri liberet: q̃ꝫ fidē opis. Quippe inter prima ꝑditis etiam ex cinere
phœnicis nidoqꝫ medicinis. Ceu uero id certū esset: atqꝫ nō fabulosum. Irridere est uitæ reme/
dia post millesimū annum reditura mōstrare.

De medicina lanaꝝ. Ca. ii.

l Anis auctoritatē ueteres romani etiā religiosā habuer̃ postes a nubētibus attingi iubētes.
Præterqꝫ cultū & tutelā cōtra frigora. Succidæ plurima præstāt remedia ex oleo uinoqꝫ:
aut aceto: prout quæqꝫ mulceri moderari opus sit: & astringi laxari ue: luxatis mēbris dolenti/
busqꝫ neruis impositæ: & crebro suffusæ. Quidā etiā salē admiscent luxatis. Alii cū lana rutā tri
tam adipēqꝫ imponūt. Itē cōtusis tumētibusqꝫ. Halitus quoqꝫ oris gratiores facere traditur cō/
fricatis dētibus atqꝫ gingiuis admixto melle. Prodest & phreneticis suffitu. Sanguinem ī narib⁹
sistit cū oleo rosaceo: & allio indita modico auribus obturatis spissius. Quin & ulceribus uetustis
imponitur cū melle. Vulnera ex uino uel aceto uel aqua frigida & oleo aspersa sanat. Arietis uel
lera lotu frigidaqꝫ ex oleo madefacta in mulierib⁹ malis īflāmatiōesqꝫ uuluæ sedāt. Et si ꝓcidāt
suffitu reprimūt. Succida lana imposita subditaqꝫ mortuos ptus euocat. Sistit etiā ꝓfluuia eaꝝ.
At canis rabiosi morsibus inculcata post diem septimū soluitur. Reduuias sanat ex aqua frigida
Eadem nitro sulphure oleo aceto pice liqda feruentibus tincta q̃ꝫ calidissima īposita bis die lūbo
rū dolores sedat. Sāguinēqꝫ sistit ex ariete succida: articulos extremitatū præligans. Laudatissi/
ma oīs e collo. Natiōe uero galatica: tarentina: attica: milesia. Succidam imponunt & desquama
tis: percussis: liuidis: cōtusis: collisis: cōtritis: deiectis. Capitis & aliis doloribus stomachi inflā/
mationi ex aceto & rosaceo. Cinis eius illinitur attritis uulneratis ambustis. Et in oculoꝝ medi
camenta additur. Item in fistulas: auresqꝫ suppuratas. Ad hæc detōsam eam alii uero euulsā de/
cisis sūmis partibus siccant. Carpūtqꝫ: & in fictili crudo cōponūt: ac melle perfūdunt utrūqꝫ. Alii
hastulis tedæ subiectis: & subinde interstratis: oleo aspersam accendunt. Cineremqꝫ in labellis

aqua addita confricant manu: & consider̄ patiūt̃: idq; sæpius mutantes aquā donec linguā astrin
gat leniter: nec mordeat. Tūc cinerē reponūt. Vis eius stiptica ē: efficacissimeq; genas purgat.
Quin ipsæ sordes pecudū sudorq; fœminū & alaꝝ adhærentes lanis: æsopum uocant. Innume/
ros ꝓpe usus habēt. In atticis ouibꝰ genito palma fit pluribꝰ modis. Sꝫ ꝓbatissimum lana ab iis
ptibus recenti concerpta: aut quibuscunq; sordibꝰ succidis primū collectis: ac lento igni in æneo
uase sufferuefactis & refrigeratis: pinguiq; qđ supernatat: collecto in fictili uase: iteꝝq; decocta
prior̄ materia: q̄ pinguitudo utraq; frigida aqua lauat̃: & ī linteo siccat̃: ac sole torret̃: donec can
dida fiat ac tranllucida. Tum in stagnia pyxide cōdit̃. Probatio āt ut sordiū uirus oleat: & manu
fricante ex aqua nō liquet̃: sed albescat ut cærusa. Oculis utilissimū contra inflāmationes gena/
rūq; callū. Quidam in testa torrendo conficiunt: ne pinguedinē amittat: utilē talem existimātes
erosis & duris genis: angulis scabiosis & lachrymantibus. Vlcera nō oculoꝝ modo sanat: sꝫ oris
ēt & genitaliū cū anserino adipe. Medet̃ & uuluæ inflammationibꝰ: & sedis rhagadis: & condy/
lomatis cū meliloto ac butyro. Reliquos usus eius suo loco digerimꝰ. Sordes quoq; caudaꝝ cō/
cretæ in pilulas ac siccate p se tusæq; farina & illitæ dentibꝰ mire ꝓsunt ēt labentibꝰ: gingiuisq;
si carcinoma serpat. Iam uero pura uellera aut p se imposita cæcis doloribꝰ: aut aceto sulphur̄ &
cinis eoꝝ genitaliū uitiis. Tantumq; pollēt: ut medicamentis quoq; superponāt̃. Medent̃ ante
omnia & pecori ipsi: si fastidio nō pascat̃. Cauda. n. q̄rartissime præligata euulsa inde lana statim
uescūt̃. Tradūtq; qđ extra nodū sit e cauda præmori.

De ouorum natura Cap. iii.

Anæ habēt & cū ouis societatē simul fronti impositæ contra epiphoras. Non opus ē eas in
hoc usu rudiculis eē curatas. Neq; aliud q̄ candidū ex ouo infundi ac pollinem thuris. Oua
p se infuso candido oculis epiphoras cohibēt: urentesq; refrigerant. Quidam cum croco præfe/
runt: & ꝓ aqua miscent collyriis. Infantibꝰ uero contra lippitudines uix aliud remediū ē: buty/
ro ammixto recenti. Eadē cū oleo trita ignes sacros leniūt: betæ foliis supligatis. Candido ouo/
rum in oculis & pilis reclinant̃ hammoniaco trito ammixtoq;. Et Vari in facie cū pineis nucleis
ac melle modico. Ipsa facies illita sole nō adurit̃. Ambusta aquis si statim ouo occupēt̃: pustulas
nō sentiunt. Quidam ammiscent farinā hordeaceam & salis paꝝ. Vlceribꝰ uero ex ambusto cum
candido ouoꝝ tostū hordeum & suillo adipe mire ꝓdest. Eadē curatione ad sedis uitia utūt̃. In/
fantibꝰ qdē ēt siquid ibi ꝓcidat. Ad pedū rimas ouoꝝ candido đcocto cū cærusæ denarioꝝ duo/
rum pondere pari spumæ argenti myrrhæ exiguo deinde uino. Ad ignē sacꝝ candido ouoꝝ tri/
to cū amylo. Aiunt & uulnera candido glutinari. Calculosq; pelli. Lutea ouoꝝ cocta ut indure/
scant: admixto croco modice: item melle ex lacte mulieris illita dolores oculoꝝ mitigēt. Vel cū
rosaceo & mulso lana oculis imposita: uel cū trito apii seminè ac polenta in mulso illita. Prodest
& tussientibus p se luteum đuoratum liquidū: ita ut dentibus nō attingat̃. Thoracis distillationi
bus. Faucium scabriciæ. Priuatim contra hemorrhoidū morsum illinit̃: sorbet̃q; crudū. Prodest
& renibus: uesicæ: rosionibus: exulcerationibusq;: & cruenta excreantibus. Quinq; ouoꝝ lutea
in uini hemina cruda sorbēt̃ dysentericis: cū iure putaminis sui & papaueris succo aut uino. Dant̃
cæliacis cū uuæ passæ pinguis pari pondere: & malicorio p triduum æquis portionibus. Et alio
mō lutea ouoꝝ triū lardi ueteris & melle quadrātibꝰ. Vini ueteris cyathis tribꝰ trita ad crassitu
dinē mellis: & cū opus sit auellanæ nucis magnitudine ex aqua pota. Item ex oleo fricta terna to
tis ouis pridie maceratis in aceto. Sic & illita lyenicis. Sanguinē āt reiicientibꝰ cū tribus cyathis
mixti. Vtunt̃ iisdem ad liuentia si uetustiora sint: cū bulbis ac melle. Sūt & menses mulieꝝ cocta
& ex uino pota. Inflationes quoq; uuluæ cruda cū oleo ac uino illita. Vtiliora sunt & ceruicis do
loribꝰ cū anserino adipe & rosaceo. Sedis ēt uitiis durata igni: ut calore quoq; ꝓsint. Et condy/
lomatis cum rosaceo. Item ambustis durata in aqua mox in pruna putaminibꝰ exustis tum lutea
ex rosaceo illinuntur. Fiunt & tota lutea: quæ uocant satista: cum triduo incubata tolluntur.
Stomachum dissolutum confirmant pulli ouorum cum gallæ dimidio: ita ut ne ante duas horas
alius cibus sumatur. Dant & dysentericis pullos in ipso ouo đcoctos ammixta uini austeri he/
mina: & pari modo olei polentæque. Membrana putaminis đtracta siue crudo siue đcocto: la/
biorum fissuris medetur. Putaminis cinis in uino potus sanguinis eruptionibus. Comburi sine
membrana oportet. Sic fit & dentifricium. Idem cinis & mulieꝝ menses cū myrrha illitus sistit.
Firmitas putaminū tanta ē: ut recta nec ui nec pondere ullo frangat̃: nec nisi paululū inflexa ro/
tunditate. Tota oua adiuuant ptum cum ruta & anetho & cymino pota ex uino. Scabiem corpo
rum ac pruritum oleo et cedria mixtis tollūt. Vlcera quoq; humida in capite cyclamino āmixta
Ad puris et sanguinis excreationes ouum crudum cum porri sectiui succo: pariq; mēsura mellis
græci calefactū haurit̃. Dant̃ et tussientibus cocta et trita cū melle: et cruda cū passo oleiq; pari
mō. Infundūt̃ et uirilitatis uitiis singula cū ternis passi amyliq; semuncia a balneis. Aduersus ictꝰ
ꝑpentium cocta tritaq; adiecto nasturtio illinūt̃. Cibos quot modis iuuent: notū ē: cū transmit/
at faucium tumorē calfactuq; obiter foueant. Nullus ē alius cibus q in ægritudine alat: neque

oneret. Simulq; uini usum et cibi habeat. Maceratoꝝ in aceto molliri dixim⁹ putamen. Talibus
cum farina ĩ pane subactis: cœliaci recreãtur. Quidã ita resoluta in patinis torreri putant. Quo
genere nõ aluos tãtũ sed & menses fœminaꝝ sistũt: aut si maior sit impetus cruda cum farina ex
aqua hauriuntur. Et p se lutea exiis decocta rursũ in aceto donec indurescãt. Iteꝝq; cũ trito pipe
torrent̃ ad cohibẽdas aluos. Fit & dysentericis remedium singulare ouo effuso ĩ fictili nouo eius
demq; oui mẽsura ut paria sint omĩa melle mixto mox aceto. Itẽ oleo cõfusis crebroq; pmixtis.
Quo fuerint ea excellentiora: hoc præsentaneũ remedium erit. Alii eadẽ mensura ꝓ oleo & ace
to resinã adiciũt rubentem uinumq;: & alio mõ tempant olei tantũ mensura pari pineiq; corti/
cis duabus sexagesimis denarioꝝ. Vua eius quod rhum diximus mellis obolis qnq; simul decoc/
tis ita ut cibus alius post quattuor horas sumatur. Torminibus quoq; multi medent̃ oua bina cũ
aliis piscis quattuor una atterendo uiniq; hemina calefaciendo atq; ita potui dando. Et ne qd de
sit ouoꝝ gratiæ: cãdidum ex iis admixtũ calci uiuæ glutinat uitri fragmẽta. Vis uero tãta est ut
lignum perfusum ouo nõ ardeat. Ac ne uestis qdem cõtacta aduratur: De gallinaꝝ aũt ouis tan
tũ locuti sumus: cũ & reliquaꝝ alitum restant magnæ utilitates sicut suis dicemus locis. Præte/
rea est ouoꝝ genus in magna galliaꝝ fama omissum a græcis. Angues ea: numerus est ouorũ:
cõuoluti saliuis faucium corpoꝝq; spumis artifici cõplexu glomerãtur: anguinũ appellat̃. Drui/
dæ sibilis id dicũt in sublime iactari: sagoq; oportere intercipi ne tellurem attingat. Profugere
raptorẽ equo. Serpẽtes enĩ insequi: donec arceãtur amnis alicuius ĩteruẽtu. Expimẽtũ eius esse
si cõtra aquas fluitet: uel auro cinctũ. Atq; (ut est magoꝝ sollertia occultandis fraudibus sagax)
certa luna capiẽdũ censent tanq̃ cõstruere opationẽ eam serpẽtium humani sit arbitrii. Vidi eq
dem id ouum mali orbiculatĩ modici magnitudine. Crusta carthilaginis uelut acetabulis brachi/
oꝝ polypi crebris: insigne druidis. At uictorias litium ac regũ aditus maxime laudat̃. Tãtæ ua/
nitatis ut habẽtem id in lite in sinu eqtem romanũ euocatũ a Diuo Claudio pricipe interẽptũ nõ
ob aliud sciam. Hic tamẽ cõplexus anguiũ & efferatoꝝ cõcordia cã uidet̃ esse: quare exteræ gen
tes caduceũ in pacis argumẽtis circũdata effigie anguiũ fecerint. Neq; enĩ cristatos esse in cadu/
ceo mos est. De anseꝝ ouis magnæ utilitatis ipsoq; ansere dicturi hoc uolumine debemus hono
rem comagenoꝝ clarissimæ rei. Fit ex adipe anseꝝ. Alioqn celeberrimi usus est. At hoc ĩ coma
gene syriæ cũ cynnamo casia pipere albo hærba quæ comagine uocatur: obrutis niue uasis. odo
re iucũdo: utilissimũ ad pfectiones: cõuulsiones: cæcos ac subitos dolores: oĩaq; quæ acopis cu
rantur. Vnguẽtumq; pariter & medicamẽtum est. Fit & ĩ syria alio mõ. Adipe auiũ curato ut di
cemus: additis erisceptro xylobalsamo phœniceo tuso: itẽ calamo singuloꝝ põdere qui sit adipis
cymino bis aut ter subferuefactis. Fit ãt hyeme: quoniã æstate ñ glatiat nisi accepta cæra. Mul
ta præterea remedia sunt ex ansere: quod miror æque q̃ in coruis. Nãq; cum ansere coruus ab
æstate ĩ autumnum morbo conflictari dicitur. De anseꝝ honore quem meruere gallorum in ca
pitolium ascensu deprehenso diximus.

Remedia de cane: & ex animalibus quæ placida non sunt sed fera
& ex uolucribus & cõtra morsus phalangiorum. Ca. iiii.

e Adem de cã supplicia annua canes pẽdunt inter ædem Iuuẽtutis & Sũmanii uiui ĩ furcas sã
bucea arbore fixi. Sed plura de hoc aĩali dici cogunt priscoꝝ mores. Catulos lactẽtes adeo
puros existimabãt ad cibum: ut etiã placãdis numinibus hostiaꝝ uice uterent̃ iis. Genito mane
catulo res diuina fit: & in cœnis deoꝝ etiãnũ ponitur. Catulina addita talibus quidẽ epulis cele/
bres fuisse Plauti fabulæ sunt indicio. Sãguine canino cõtra toxica nihil præstãtius putat̃. Vomi
tiones quoq; hoc aĩal mõstrasse uidetur. Et alios usus ex eo mire laudatos referemus suis locis.
Nũc ad statutũ ordinẽ pergemus. Aduersus serpẽtium ictus efficacia habentur fimũ pecudis r̃
cens in uino decoctũ illitũq;. Mures disecti & impositi quoꝝ natura nõ est spnenda præcipue in
ascẽsu sydeꝝ ut diximus: cũ lumine lunæ fibraꝝ numero crescẽte atq; decrescẽte. Tradũt magici
iocinere muris dato porcis in fico sequi dantem id aĩal. In hoĩe quoq; similiter ualere: sed resolui
cyatho olei poto. Mustellaꝝ duo genera. Alteꝝ siluestre. Distant magnitudine. Græci uocant
ictides. Haꝝ fel cõtra aspidas dicitur efficax: cætero uenenũ. Hæc aũt quæ in domibus nostris
oberrat: & catulos suos (ut auctor est Cicero) quottidie trãsfert: mutatq; sedem: serpẽtes ꝓseq
tur. Ex ea inueterata sale denarii põdus in cyathis tribus datur pcussis aut uentriculus coriãdro
fartus inueteratusq; & in uino potus. Et catulus mustellæ etiã efficatius. Quædã pudẽda dictu
tanta auctoꝝ asseueratione cõmẽdãtur ut præterire fas nõ sit. Siquidẽ illa cõcordia reꝝ aut r̃pu
gnãtia medicinæ gignunt̃. Veluti cimicũ aĩalis fetidissimi: & dictu quoq; fastidiẽdi natura cõtra
serpentium morsus & præcipue aspidũ ualere dicit̃. Item cõtra uenena omĩa. Argumento ꝙ di/
cunt gallinas quo die id ederint nõ interfici ab aspide. Carnes quoq; eaꝝ percussis plurimũ pro/
desse. Ex iis quæ tradũt humanissimũ illinire morsibus cũ sanguine testudinis. Itẽ suffitu eoꝝ abi
gere sãguisugas adhærentes: haustasq; ab aĩalibus restinguere ĩ potu datos. Quãq; & oculos q
dã iis inũgũt tritis cũ sale & lacte mulieꝝ. Auresq; cũ melle & rosaceo ãmixtis. Eos qui agrestes

ſint:& in malua naſcant̃ crematos cinere ꝑmixto roſaceo infundũt auribus.Cætera quæ d̃ iis tra
dũt:uomicæ & quartanaꝶ remedia:alioꝶq; morboꝶ q̃q; ouo aut cæra aut faba inclulos contineãt
deuorandos falſa nec referenda arbitror.Lethargi tamẽ medicinæ cũ argumento abhibent:q̃m
uincat̃ aſpidũ ſomnifica uis ſeptenos in cyatho aquæ dantes:puerilib⁹ annis quaternos. Et ſtran
guriæ fiſtulæq; impoſuere:adeo nihil illa reꝶ omniũ parẽs ſine ingentib⁹ cauſis genuit. Quin &
adalligatos leuo brachio binos lana ſubrepta paſtorib⁹ reſiſtere nocturnis febribus ꝓdiderunt:
diurnis in roſeo panno.Rurſus iis aduerſat̃ ſcolopendra:ſuffituq; necat. Aſpides ꝑcuſſos torpo
re & ſomno necant:omniũ ſꝑpentium minime ſanabiles.S; & uenenũ eaꝶ ſi ſanguis attingit:aut
recẽs uuln⁹ ſtatim interimit.Inueteratũ ulcus tardi⁹. De cætero potũ quantalibet copia:nõ no
cet.Non.n.eſt tabifica uis:itaq; occiſa morſu eaꝶ animalia cibis innoxia ſunt.Contarer in ꝓfe/
rendo ex iis remedia:niſi.M.Varronem ſcirem.lxxxiii.uitæ anno ꝓdidiſſe aſpidũ ictus effica/
ciſſime curari hauſta a ꝑcuſſis ipſoꝶ urina.Baſiliſci:quẽ etiam ſꝑpentes ipſi fugiunt alios olfactu
necantẽ:q hominẽ uel ſi aſpiciat tm̃:dicit̃ interimere:ſanguinẽ magi miris laudib⁹ celebrãt coe/
untem picis mõ & colore dilutũ cinnabari clariorẽ fieri. Tribuunt ei & ſucceſſus petitionũ a ꝑo
teſtatib⁹:& a diis ẽt precũ:morboꝶ remedia beneficioꝶ munere. Quidam id Saturni ſanguinem
appellãt.Draco nõ h; uenena.Caput eius limini ianuaꝶ ſubditũ ꝓpitiatis oratione diis fortuna/
tam domũ facere ꝓmittunt.Oculis eius inueteratis & cũ melle tritis inunctos non pauefcere ad
nocturnas imagines ẽt pauidos cordis.Pingue in pelle dorcadũ neruis ceruinis adalligatum in la
certo conferre iudicioꝶ uictoriam.Primũ ſpondilũ aditus poteſtatũ mulcere.Dentes eius illiga/
tos pellibus capreaꝶ ceruinis neruis:mites ꝑſtare dominos:poteſtatesq; exorabiles.S; ſup oĩa
ẽ compoſitio:qua inuictos faciunt magoꝶ mẽdacia.Cauda draconis & capite uillis leonis e fron/
te & medulla eiuſdem equi uictoris ſpuma canis unguib⁹ adalligatis ceruino corio:neruiſq; cer/
ui alternatis & dorcadis.Quæ arguiſſe nõ min⁹ refert:q̃ contra ſꝑpentes remedia demonſtraſſe
q̃m hæc morboꝶ beneficia ſunt.Draconum adipem uenenata fugiunt.Item uirus ichneumonũ
Et cutis cinere in aceto punctos.Viperæ caput impoſitum:uel alterius q̃; quæ ꝑcuſſerit:ſine fi
ne ꝓdeſt.Itẽ ſiquis eam ipſam in uapore baculo ſubſtineat:aiunt eum futura præcinere.Itẽ ſiqs
exuſtæ eius cinerẽ illinat.Reuerti ãt ad ꝑcuſſum ſꝑpentem neceſſitate naturæ Nigidius auctor
eſt.Caput qdẽ diſſecant ſcytie:interq; aures eximũt lapillum:quem aiũt ab ea deuorari territa.
Alii ipſo toto capite utũt̃.Fiũt & ex uipa paſtilli q theriaci uocãt̃ a grecis:ternis digytis utrinq;
amputatis:exemptiſq; interaneis & liuore ſpinæ adhætente:reliquo corpore in patina ex aqua
& anetho diſcocto:ſpiniſq; exemptis & addita ſimilagine:atq; ita in umbra ſiccatis paſtillis:qb⁹
ad multa medicamenta utunt̃.Significãdũ uidet̃ e uipa tm̃ hoc fieri. Quidam purgatæ ut ſupra
dictũ ẽ adipem cũ olei ſextario d̃coquunt ad dimidias.Ex eo cũ op⁹ ſit ternis ſtillis additis ĩ oleũ
pungunt̃:ut omẽs beſtiæ fugiant eos.Præterea conſtat contra omniũ ſꝑpentium ictus quanuis
inſanabiles ipſaꝶ ſꝑpentium exta impoſita auxiliari.Eoſq; q aliq̃n uiperæ iecur coctũ hauſerint:
nũq̃; poſtea feriri a ſꝑpente.Neq; anguis uenenatus ẽ niſi p mẽſem luna inſtigatus.S; ꝓdeſt ui
uus comprehenſus:& in aqua contuſus:ſi foueat̃ ita morſus.Quin & ineſſe ei remedia multa cre
dũt̃:ut dicem⁹.Et ido Aeſculapio dicat̃.Democritus qdẽ monſtrat quedam ex iis cõfici:ut poſ/
ſint auium ſmones intelligi. Atqui anguis æſculapius epidauro romã aduectus ẽ:uulgoq; paſcit̃
& in domib⁹. Ac niſi incendiis ſemina exurerẽt̃ nõ eſſet fœcunditati eoꝶ reſiſter̃.In orbe terraꝶ
pulcherrimũ anguium gen⁹ ẽ:qd' in aqua uiuit:hydri uocãt̃:nullis ſꝑpentium inferiores ueneno
Hoꝶ iecur ſuatum aduerſus ꝑcuſſos ab iis auxiliũ ẽ.Et ſcorpio tritus ſtellionũ ueneno aduerſat̃
Fit enim & e ſtellionibus malũ medicamentũ. Nam cũ immortu⁹ ẽ in uino faciẽ eoꝶ q biberint
lentigine obducit.Ob hoc in unguento necant eum inſidiantes pellicũ forme.Remediũq; ẽ oui
luteum & mel ac nitꝶ. Fel ſtellionũ tritũ in aqua:muſtelas congregare dicit̃. Inter omnia ue/
nenata ſalamandræ ſcelus maximum ẽ.Cætera.n.ſingulos feriũt:nec plures pariter interimũt
ut omittam:q̃ perire conſcientia dicũt̃ homine ꝑcuſſo:neq; amplius admitti ad terras.Salaman
dra populos pariter necare improuidos põt.Nam ſi arbori irrepſerit:omnia poma inficit uene/
no:& eos q ederint:necat frigida ui nihil aconito diſtans.Quinimmo ſi contacto ab ea ligno uł
pede cruſta panis incoquat̃ idem ueneficium ẽ:uel ſi in puteum cadat. Quippe cũ ſaliua ei⁹ qua/
cun; pte corporis:uel in pede imo reſperſa omnis in toto corpore defluat pilus. Tamẽ talis &
tanta uis ueneni a quibuſdam animaliũ ut ſuibus mandit̃:dominante eadem illa reꝶ diſſidentia.
Venenũ eius extingui primũ omniũ ab iis quae ueſcant̃ illa:uerifimile ẽ.His uero ſimilia ſunt:q̃
ꝓdunt̃ cãtharidum potu:aut lacerta in cibo ſumpta.Cætera aduerſantia dixim⁹:dicemuſq; ſuis
locis.Ex ipſis quae magi tradũt contra incendia:q̃m ignes ſola animaliũ extinguat:ſi forent ue/
ra iam eẽt expta roma.Seſtius uenerẽ accẽdi cibo eaꝶ ſi detractis interaneis & pedib⁹ & capite
in melle ſeruẽt̃:tradit negatq; reſtingui ignẽ ab iis.Ex uolucribus in auxilio contra ſꝑpentes pri
mũ uultur ẽ. Annotandũ quoq; min⁹ uiriũ eẽ nigris pennaꝶ. Ex iis.n.ſi urant̃:nidor̃ fugari eas
dicũt.Itẽ cor eius alitis habentes tutos eẽ ab impetu nõ ſolũ ſerpentium:ſ; ẽt feraꝶ:& latronũ

ac regum ira. Carnibus gallinaceoꝝ ita ut tepebūt auulsæ appositis uenena serpētiū domantur.
Itē cerebro in uino poto. Parthi gallinæ malunt cerebrꝝ plagis imponere. Ius quoq; ex iis po/
tum præclare medet̃: & in multis aliis usibus mirabile. Pantheræ leonesq; nō attingunt punc/
tos eo: præcipue si & allium fuerit incoctū. Aluum soluit. Validius e ueter̃ gallinaceo. Prodest
& cōtra longinquas febres: & torpētibus mēbris tremulisq;: & articulariis morbis: & capitis do
loribus. Epiphoris: inflāmationibus: fastidiis incipienti tenasmo: iocineri: renibus: uesicæ. Con
tra cruditates suspiria. Itaq; etiā faciendi eius extant præcepta. Efficacius enim cocti cū oleī ma
rino: aut cibo: aut cappari: aut apio: aut hærba mercuriali: aut polypodio: aut anetho. Vtilissi/
mæ aūt in cōgiis tribus aquæ ad tres heminas cū supradictis hærbis: & refrigeratū sub diuo da
ri tempestiuis ātecedēte uomitiōe. Nō præteribo miraculū quāq; ad medicinā nō pertinens. Si
auro liquescēti gallinaꝝ mēbra misceātur: cōsumunt illud in se. Ita hoc uenenū auri est. At galli
naceis ipsis circulo e sarmētis addito collo nō canūt. Auxiliat̃ cōtra serpētes & colūbaꝝ caro re/
cens cōserpta & hirūdinū. Bubonis pedes usti cum pulpagine hærba. Nec omittam in hac alite
quoq; exēplū magicæ uanitatis. Quippe præter reliqua poi tētosa mēdacia. Cor bubonis īposi
tū māmæ mulieris dormiētis sinistræ tradūt efficere ut oia secreta ꝓnūtiet. Præterea in pugnā
ferentes idem fortiores fieri. Eiusdem ouo ad capillos remedia demōstrāt. Quis āt quæso ouū
bubonis uidere potuit: cū tam ipsam auem uidisse ꝓdigiū sit: quis utiq; experiri & præcipue ī ca
pillo: Sanguine qdē pulli bubonis ēt crispari ꝓmittūt capillū. Huius generis ꝓpe uideri possit
quæ tradunt & e uespertiliōe: ꝙ si sit circūlatus domui uiuus & per fenestrā inuerso capite īfiga
tur amuletum esse. Priuatimq; ouilibus circūlatū totiēs & pedibus suspēsū sursum sup liminare.
Sāguinē quoq; eius cū carduo cōtra serpētiū ictus inter præcipua laudāt. Phalāgium est italiæ
ignotū & pluriū geneꝝ. Vnū simile formicæ: sed multo maius: ruffo capite: reliqua parte corpo
ris nigra: albis intercursātibus respersus guttis. Acerbior huius q̃ uespæ ictus. Viuit maxime
circa furnos & molas. In remedio est si quis eiusdē generis alteꝝ percusso ostēdat. Et ad hoc ser
uantur cū mortui inueniūt̃. Et cortices eoꝝ cōtriti & poti medētur. Et mustellæ catuli ut dixi/
mus supra. Aeque phalāgion græci uocāt inter genera araneoꝝ: sed distingūt lupi noīe. Tertiū
genus est eodē phalāgii noīe araneus: lanuginosus: grādissimo capite. Quo dissecto inueniri di/
cūtur intus uermiculi duo: adalligatiq; mulieribus ceruina pelle ante solis ortū præstāt ne conci
piāt: ut Cecilius ī cōmentariis reliquit. Vis ea annua est: quā solam ex omī tacito dixisse fas sit.
quoniā aliquaꝝ fœcūditas plena liberis tali uenia indiget. Vocat̃ & rachīno nigro similis ore mi
nimo sub albo pedibus breuissimis: tanq; īpfectis: Dolor a morsu eius qualis a scorpiōe. Vrinæ
similis araneis textis. Idem erat asfortion: nisi distingueret̃ uirgulis albis. Huius morsu genua la
befactātur. Peior utroq; est cæruleus: lanugine nigra: caliginē cōcitāt: & uomitus araneosos: ēt
nū deteriora: crabrone pēna tantū differēs. Hic & ad maciē pducit. Myrmecion formicæ similis
capite: aluo nigra: guttis albis distinguētibus. Vespaꝝ dolore torquet. Tetragāthii duo genera
habent: peior mediū caput distinguēte linea alba & transuersū altera. Hic oris tumorē facit. At
cinereus posterior parte cādicās lentior: Minime āt noxius eodē colore qui telas muscis ī parie/
tibus latissime pādit. Cōtra oīum morsus remediū est gallinaceū cerebꝝ cū piperis exiguo potū
in posca. Itē formicæ qnq; potæ. Pecudū fimi cinis illitus ex aceto. Et ipsi aranei qcūq; ī oleo pu
trefacti. Muris aranei morsus sanatur coagulo agnæ in uino poto. Vngulæ arietinæ cinere cum
melle. Mustellæ catulo ut in serpentibus dictū est. Si iumēta momorderit: mus recēs cū sale im
ponitur: aut fel uespertiliōis ex aceto. Et ipse mus araneus cōtra se remedio est diuisus & imposi
tus. Nā si prægnās momorderit: protinus dissilit. Optimū est si is imponatur qui momorderit.
Sed & alios ad hūc usus seruāt in oleo aut luto circūlitos. Est & cōtra morsū eius remedio terra
ex orbita. Ferūt enī nō trāsiri ab eo orbitam torpore quodā naturæ. Scorpiōibus cōtrarius ma
xime inuicem stellio traditur: ut uisu quoq; pauorem iis afferat: & torporē frigidi sudoris. Itaq; ī
oleo putrefaciūt eū: & ita eo uulnera pungūt. Quidā oleo illo spumā argenteā decoquūt ad em
plastri genus atq; illa illinūt. Hūc græci colorē uocāt & ascalabotē & galeotē. In italia nō nasci
tur. Est enī hic plenus lētigine: stridoris acerbi. Et uescit̃ quæ omīa a nostris stelliōibus aliena
sunt. Prodest & gallinaꝝ fimi cinis illitus. Draconis iecur. Lacerta diuulsa. Mus diuulsus. Scor
pio & ipse suæ plagæ impositus aut assus in cibo sūptus: aut potus in meri cyathis duobus. Pro
prium est scorpionū ꝙ manus palmā nō feriūt: nec nisi pilos attingere. Lapillus qualiscūq; ab ea
parte qua in terra erat appositus plagæ lenit dolorem. Itē testa sicut erat terra operta ex aliqua
parte sicut erat imposita liberare dicitur. Nō debent respicere q imponūt. Et cauere ne sol aspi/
ciat: Vermes terreni triti impositi ꝓsunt. Multa & alia ex his remedia sunt: ꝓpter quæ in melle
seruātur. Noctua apibus cōtraria & uespis crabronibusq; & sāguisugis. Pitii quoq; martii rostꝝ
secū habētes nō feriuntur ab iis. Aduersātur & locustaꝝ minimæ sine pēnis: quas atelabos uo/
cāt. Est & formicaꝝ genus uenenatū. Nō eas nouere in italia. Solifugas Cicero appellat. Salfu/
gas betica. Iis cor uespertilionis contratiū omibusq; formicis & salamādris resistit. Cātharides

dixim⁹. Sꝫ & in iis magna quæstio: qm̃ ipsæ uenena sunt pctæ uesicæ cũ cruciatu pcip uo. Cossinum equitẽ aomanũ amicitia Neronis principis notũ: cũ is lichene correptus eet: uocatus ægypto medicus ad hãc ualitudinẽ eius a Cæsare: cũ cantharidũ potũ præparare uoluisset: interemit. Veꝝ illitas ꝓdesse nõ dubiũ ẽ cũ succo taminiæ uuæ: & seuo ouis uel capræ. Ipsaꝝ cantharidum uenenũ in qua pte sit: nõ constat inter auctores. Alii in pedib⁹ & capite existimant eẽ. Alii negant. Conuenit tm̃ pennas eaꝝ auxiliari in quacũq; pte sit uenenũ. Ipsæ nascũt̃ ex uermiculo in spongia maximæ cynhorodi: q̃ fit in caule. Sed fœcundissimæ in fraxino. Cæteræq; in alba rosa minus efficaces. Potentissimæ inter omnes uariæ luteis lineis: quas in pennis transuersas hñt. Multũ pingues inertiores minimæ latæ pilose. Inutilissimæ uero unius coloris macreq;. Condũtur in calice fictili nõ picato & linteo colligato congestæ rosa matura: & suspendũt̃ sup acetũ cũ sale feruens: donec p linteolũ uaporẽt̃: postea reponũt̃. Vis eaꝝ adurere corpus: crustas obducere. Eadem pitycampis in picea nascentibus. Eadẽ buprestis: similiterq; preparãt̃. Efficacissimæ omẽs ad lepras lichenasq; dicũt̃. Menses cit: & urinã. Ideo & Hippocrates hydropicis dabat. Cantharides obiectæ sunt Catoni uticensi: ceu uenenũ uendidisset in auctione regia: qm̃ eas sestertiis. lx. addixerat.

De seuo camelino: & cane rabido: & lacerta: & anseribus: & columbis: & mustelis remedia Capitulum. iiii.

c T Eeuum autem struto camelinũ tũc uenisse sestertiis. lxxx. obiter dictum sit: efficacioris ad omnia uisus q̃ꝫ ẽ adeps anserinus. Dixim⁹ & mellis uenenati genera. Contra qd' utunt̃ melle: in quo apes sint mortuæ. Idẽ potũ in uino remediũ ẽ uitioꝝ: q̃ cibo piscium gignũt̃. In canis rabidi morsu tuet̃ a pauore aquæ capitis canini cinis illitus uulneri. Oportet igne comburi omnia eodẽ modo: ut semel dixim⁹: in uase fictili nouo argilla circunlito: atq; ita in furnum indito. Idẽ & in potione ꝓficit. Quidamq; ob id edendũ dederũnt. Aliq & uermẽ e cadauere canino adalligauere. Menstrua ue canis in panno subdidere calici: aut intus ipsius caudæ pilos combustos insuere uulneri. Cor caninũ habentẽ fugiunt canes. Non latrant uero lingua canina in calciamẽto subdita pollici. Aut caudam mustelæ quæ abscisa dimissa sit habentes. Est lim⁹ saliuæ sub lingua rabiosi canis q datus in potu fieri hydrophouos nõ patit̃. Multo tñ utilissime iecur eius qui in rabie momorderit dat̃. Si possit fieri crudũ mandendũ. Si min⁹ quoquomodo coctũ aut ius incoctis carnib⁹. Est uermiculus in lingua canũ q uocat̃ a græcis lytta: quo exempto infantibus catulis nec rabidi fiunt: nec fastidium sentiunt. Idem ter igni circuulatus dat̃ morsis a rabioso: ne rabidi fiant. Et cerebello gallinaceo occurrit̃. Sꝫ id deuoratũ anno tm̃ eo ꝓdest. Aiunt & cristam galli contritã efficaciter imponi. Et anseris adipẽ cũ melle. Saliũt̃ & carnes eoꝝ q rabidi fuerunt ad eadẽ remedia in cibo dandi. Quin & necãt̃ catuli statim in aqua ad sexum eius q momorderit: ut iecur crudũ deuoret̃ ex iis. Prodest & fimũ gallinaceum dũtaxat ruffum: ex aceto impositum. Et muris araneæ caudæ cinis ita ut ipse cui abscissa sit: uiuus dimittat̃. Gleba ex hirundinũ nido illita ex aceto: uel pulli hirundinis combusti. Membrana siue senectus anguiũ uernatione exuta cũ cãcro masculo trita. Nam ẽt p se reposita in arcis armariisq; tineas necat. Tanta uis mali est urina quoq; calcata rabiosi canis noceat maxime ulcus habentibus. Remediũ ẽ fimũ caballinum aspersum aceto & calefactũ in fico impositum. Min⁹ hoc miret̃ q cogitet lapidẽ a cane morsum: usq; in ꝓuerbium discordiæ uenisse. Qui in urinam canis suam egesserit: torporẽ lumboꝝ dicitur sentire. Lacerta quã hysepa alii calcidẽ uocant in uino pota: morsus suos sanat. Veneficiis ex mustela siluestri factis contrariũ ẽ ius gallinacei ueteris large haustum. Peculiariter contra aconitum addi paꝝ salis oportet. Gallinaꝝ fimũ dũtaxat candidũ in hysopo dcoctum aut mulso: uenena fungoꝝ boletoꝝq; astringit. Item inflammationes ac strangulationes: qd' miremur: cum si aliud animal gustauerit id fimũ tormĩnib⁹ & inflationibus afficiat̃. Sanguis anserinus cõtra lepores marinos ualet: cũ olei æqua portione. Item contra medicamenta mala omnia. Asseruat̃ cum lemnia rubrica & spinæ albæ succo pastilloꝝ drachmis quinq; q in cyathis ternis aquæ bibant̃. Itẽ mustelæ catulus ut supra dixim⁹ præparatus. Coagulum quoq; agninũ aduersus omnia mala medicamenta pollet. Itẽ sanguis anatum ponticaꝝ. Itaq; & spissatus seruat̃: uinoq; diluit̃. Quidam fœminæ anatis efficaciorem putant. Simili mõ contra uenena omnia ciconiaꝝ uẽtriculis ualet. Coagulum pecoris. Caulis ius ex carne arietũ priuatim aduersus cantharidas. Itẽ lac ouiũ calidũ: pter q̃ꝫ iis q buprestin aut aconitum biberint. Columbaꝝ siluestriũ fimũ priuatim contra argenti uiui potũ. Contra toxica mustela uulgaris inueterata binis drachmis pota.

Ad Alopecias tollendas: & ad pilos reddendos: & ad lendes tollendas: & ad palpebras: & ad glaucomata: & ad oculos: & ad parotidas remedia Cap. v.

a Lopecias replet fimi pecudum cinis cum oleo cyprino & melle. Itẽ ungulaꝝ muli uel mulæ ex oleo myrtheo. Præterea (ut Varro noster tradit) murinũ fimũ qd item muscerdas appellat. Et muscaꝝ capita recentia prius folio ficulneo asperata. Alii sanguine muscaꝝ utunt̃. Alii decem diebus cinerem eaꝝ illinunt cum cinere chartæ uel nucum: ita ut sit tertia ps e muscis. Alii

lacte mulierꝝ cũ brassica cinerẽ muscarꝝ subiiciunt: quidã mel tantũ. Nullũ aĩal minus docile exi/
stimatur minoris ue intellectus. Quo mirabilius est olympiæ sacro certamine nubes earꝝ ĩmola/
to tauro deo quẽ Myoden uocãt extra territoriũ id abire. Alopecias cinis e muriũ capitibus cau
disq; & totius muris emẽdat: præcipue si ueneficio acciderit hæc iniuria. Itẽ herinacei cinis cum
melle aut corium cõbustũ cum pice liqda. Caput quidem eius ustũ p se etiã cicatricibus pilos red
dit. Alopecias aũt in ea curatiõe præparari oportet nouacula & sinapi. Quidã ex aceto uti malu
erũt. Quæ de herinaceis dicũt oĩa tanto magis ualebunt ĩ hystrice. Lacertæ quoq; ut diximus
cõbustæ cũ radice recẽtis harũdinis: quæ ut una cremari possit minutatim fienda est. Itẽq; myr/
teo oleo pmixto cineres capillorꝝ defluuia cõtinẽt. Efficacius uirides lacertæ oĩa eadẽ præstãt.
Etiãnum utilius admixto sale & adipe ursino & cepa tusa. Quidã denas uirides ĩ x. sextariis olei
ueteris discoquũt cõtenti semel in mẽse ungere. Pelliũ uipinarꝝ cinis alopecias celerrime explet.
Itẽ gallinarꝝ fimũ recens illitum. Corui ouum in æreo uase pmixtũ illitũq; deraso capite nigriciã
capillis affert. Sed donec inarescat: oleũ in ore habẽdum est: ne & dentes simul nigrescant. Idq;
in umbra faciendum est: neq; ãte triduum abluendum. Alii sãguine cerebro eius utuntur cum ui
no nigro. Alii excoquunt ipsum: & nocte cõcubia in plũbeum uas cõdunt. Aliqui alopecias can
tharide trita illinũt cũ pice liquida: nitro præpata cute. Caustica uis earꝝ: cauẽdũq; ne exulcerẽt
alte. Postea ad ulcera ita facta capita muriũ & fel muriũ & fimũ cum belleboro & pipere illini iu
bent. Lendes tollũtur adipe canino.: uel anguibus in cibo sũptis anguillarꝝ mõ: aut uernatiõe ea
rum quã exuũt pota. Prurigini felle ouillo cũ creta cymolia illita capiti donec inarescat. Capitis
doloribus remedio sunt cochleæ: eæ quæ nudæ inueniũt nõdũ pactæ ablato capite: & iis lapi/
dea duritia exempta. Est aũt ea calculi latitudine: quæ alligãt: & minutæ frõti illinũt tritæ. Itẽ
resipũ ossa e capite ulturis adalligata: aut cerebꝝ cũ oleo cedrino puncto capite & intus narib⁹
illitis. Cornicis cerebrũ coctum in cibo sũptum uel noctuæ idẽ præstat. Gallinaceusq; si inclusus
abstineat die ac nocte pari inedia eius qui doleat euulsis collo plumis circumligatisq; uel cristis:
Mustellæ cinis illitus. Surculus ex nido milui puluino subiectus. Murina pellis cremata ex ace/
to illito cinere. Limacis inter duas orbitas inuẽtæ ossiculũ p aurem cũ ebore traiectũ: uel ĩ pelli
cula canina adalligatũ quod remediũ pluribus sẽpq; prodest. Fracto capiti aranei tela ex oleo &
aceto imposita nõ nisi uulnere sanato abscẽdit. Hæc & uulneribus tõstrinarꝝ sãguinẽ sistit. A ce/
rebro uero pfluẽtẽ ãseris sanguis: aut anatis infusus adeps sistit. Adepsq; earꝝdẽ alitũ cum rosa
ceo coctus. Matutino pascẽtis harũdine caput præcisum maxime luna plena lineo panno adalli/
gãt capitis doloribus licio. Aut cæra alba frõti illinũt: & pilos caninos pãno adalligãt. Cerebrũ
cornicis in cibo sũptum palpebras gignere dicitur. Hysopũq; cũ myrrha calidũ penicillo illitum.
Idẽ præstare muscarꝝ fimi quoq; murini cinerẽ æquis portiõibus: ut efficaciter dimidium põdus
denarii pmittitur additis duabus sextis denarii sextiui ut omĩa hysopo illinãtur. Itẽ murini catu
li triti in uino uetere ad crassitudinẽ acopi. Pilos in iis ĩcõmodos euulsos renasci non patitur fel
herinacei. Ouorꝝ stellionis liquor. Salamãdræ cinis. Cinis lacertæ uiridis: uel in uino albo sole
coactus ad crassitudinẽ mellis in æreo uase. Hirũdinis pullorꝝ cinis cũ lacte tity malli spumaq; co
chlearꝝ. Glaucomata dicũt magi cerebro catuli septẽ dierꝝ emẽdari specillo demisso in dextrã par
tem si dexter oculus curetur: in sinistrã si sinister. Aut felle recẽti axionis. Noctuarꝝ est id gen⁹
maximũ: quibus pluma auri mõ micat. Suffusiõem oculorꝝ canino felle malebat q; hyenæ curari
Apollonius pritaneus cũ melle. Itẽ albugines oculorꝝ. Muriũ capitum caudarꝝq; cinere ex mel/
le inunctis claritatem uisus restitui dicũt. Multoq; magis gliris aut muris siluestris cinerẽ: aut aq
læ cerebro uel felle. Cũ attico melle cinis & adeps soricis cõbusti trit⁹. Lachrymosis oculis plu/
rimũ cõfert stibi. Quod quid sit dicemus in metallis. Mustellæ cinis suffusiõibus. Itẽ lacertæ hi
rũdinis ue cerebrum. Quæ etiã tritæ coctæ ue frõti illitæ epiphoras sedãt: siue p se siue cũ pol
line siue cũ thure. Sic & solatis id est sole correptis psunt. Viuas quoq; cremare: & cinerẽ earꝝ cũ
melle cretico inungi caligines utilissimũ est. Iumẽtorꝝ oculis mẽbrana aspidis quã exuerit cũ adi/
pe eiusdẽ claritatẽ inunctis facit. Vipam uiuã ĩ fictili nouo cõburere addito fœniculi succo ad cy
athum unum & thuris mãma una atq; ita suffusiões oculorꝝ & caligines inungere utilissimum est.
Medicamẽtum id entheõ uocatur. Fit & collyriũ uipa in olla putrefacta uermiculisq; enatis cum
croco tritis. Exuritur in olla cum sale quẽ lingendo claritatẽ oculorꝝ cõsequũtur: & stomachi to
tiusq; corporis tẽpestiuitates. Hic ẽt sal pecori datur salubritatis cã: & in antidotũ cõtra serpẽ
tes additur & attollit. Quidã & uipis utuntur in cibis. Primũ oĩum occisæ statim salem ĩ os ad
di iubent donec liquescat humor quattuor digytorꝝ mẽsura utriq; præcisa: exemptisq; ĩterane/
is discoquunt in aqua aut oleo sale anetho & oĩbus aut statim uescuntur: aut a pane colligunt ut
sæpius utantur. Ius præter supradicta pediculos e toto corpore expellit: pruritusq; ẽt sũmæ cu
tis. Effectum ostẽdit & per se capitis uiperini cinis. Vtilissime cibos inungunt. Itẽ adeps uiperi/
nus. De felle nõ audacter suaserim quæ præcipiunt: quoniã ut suo loco docuimus: non aliud est
serpẽtium uenenum. Angulum adeps erugini mixtus ruptas oculorꝝ partes sanat: & membran

fiue eaꝝ senectus uernatione exuta si adfricet̃ claritatẽ oculoꝝ facit. Vlulæ quoq; fel ꝓdicatur ad albugines suffusiones caligines. Adeps similiter ad claritatẽ. Aquilæ: quam dixim⁹ pullos ad contuendũ solẽ experiri: mixto felle cũ melle attico inungunt̃ nubeculæ & caligationes & suffu/ sionesq; oculoꝝ. Eadẽ uis & in uulturino felle est cũ porri succo & melle exiguo. Et item in gal/ linacei felle alligato ad argema: & ad albugines ex aqua diluto. Item ad suffusiones oculoꝝ maxi me candidi gallinacei. Fimũ quoq; gallinaceoꝝ dũtaxat rubꝝ lusiosis illinendũ monstrant. Lau/ dãt & gallinæ fel: sꝫ ꝓcipue adipẽ contra pustulas in pupillis. Hos scilicet eius rei gratia saginãt. Adiuuat mirifice eruptas oculoꝝ tuniculas ammiato schisto & hematite lapidib⁹. Fimum quoq; eaꝝ dũtaxat candidũ oleo in uetere corneisq; pyxidibus adseruant ad pupillaꝝ albugines. Qua ĩ mentione significandum ẽ pauones fimũ suũ resorbere tradi inuidẽtes hominũ utilitatib⁹. Acci piter dcoctus in rosaceo efficacissimus ad inunctiones omniũ uitioꝝ putat̃. Itẽ fimi eius cinis cũ attico melle. Laudat̃ & milui iecur. Fimum columbaꝝ ex aceto ad ægilopas. Similiter & ad albu gines & cicatrices. Fel anserinũ sanguis anatũ contusis oculis ita ut postea hysopo & melle inun/ gãt̃. Fel ꝑdicum cũ mellis æquo ponder̃: ꝑ se uero ad claritatẽ. Discoridis & Hippocratis ut pu/ tãt auctoritate adiicit̃: qđ in argentea pyxide adseruari iubent. Oua ꝑdicum in uase æreo deco cta cũ melle: ulcerib⁹ oculoꝝ & glaucomatis medẽt̃ columbaꝝ turturꝝ palumbiũ perdicum san/ guis oculis cruore suffusis eximie ꝓdest. In colũbis masculæ efficaciorẽ putãt. Vena autem sub ala ad hunc usum incidit̃: qm̃ suo calore utilior ẽ. Superimponi oportet splenium e melle deco/ ctum: lanamq; succidã ex oleo & uino. Eaꝝdẽ auium sanguis nyctilopas sanat. Et iecur ouium. Atq; ut in capris dixim⁹ efficacius fuluæ. Decocto quoq; eius oculos abluere suadent: & medul la dolores humoresq; illinunt. Bubonis oculoꝝ cinis collyrio mixtus claritatẽ oculis facere pro/ mittit̃. Turturis fimũ albugines extenuat. Item cochleaꝝ cinis. Fimum cenchridis accipitrum ge neris hanc græci faciunt. Argema ex melle omnib⁹q; quæ supra scripta sunt sanant̃. Mel utilissi mũ oculis in quo sunt apes immortuæ. Ciconiæ pullũ q ederit: negat̃ annis continuis lippitur⁹ Itẽ qui draconis caput habeat. Huiusq; adipe & melle cũ oleo uetere incipientes caligines discu/ ti tradũt. Hirundinũ pullos plena luna excæcant: restitutaq; eaꝝ acie capita comburunt̃. Cine/ re cũ melle utunt̃ ad claritatem & dolores ac lippitudines & ict⁹. Lacertas quoq; plurib⁹ modis ad oculoꝝ remedia assumunt. Alii enim uiridẽ includũt nouo fictili ac lapillos q uocat̃ cenidia: q̃ & inguinũ tumorib⁹ adalligari solẽt: nouẽ singulos signis signantes: & singulos ꝺtrahunt ꝑ dies. Nono emittunt lacertam. Lapillos seruant ad oculoꝝ dolores. Alii terrã substernũt lacertæ ui/ ridi excæcatæ: & una in uitreo uase annulos includunt ferro solido uel auro: cũ recepisse uisum la certam apparuerit ꝑ uitrum emissa ea annulis contra lippitudinem utunt̃. Alii capitis cinere pro stibio ad scabritias. Quidam uiridẽ longo collo in sabulosis nascentem comburunt: & incipientẽ epiphoram inungunt. Et item glaucomata. Mustelæ etiam oculis punctũ erutis aiunt uisum re/ uerti: eadẽq; quæ in lacertis & annulis faciunt. Serpentis oculũ dextrum adalligatũ contra epi/ phoras ꝓdesse si serpens uiua dimittat̃. Lachrymantibus sine fine oculis cinis stellionis capitis cum stibio eximie medet̃. Aranei muscarii tela: & præcipue spelunca ipa imposita fronti ad duo tempora: ita ut a puero impube & capiat̃ & imponat̃. Nec is triduo se ostendat ei cui medeatur ne ue alteruter nudis pedib⁹ terram attingat his diebus: mirabiliter epiphoras mederi dicuntur Albugines quoq; dicit̃ tollere inũctione araneus candidus longissimis ac tenuissimis pedib⁹ cõ/ tritus in oleo uetere. Sed is ẽt cuius crassissimum textum ẽ in contignationibus fere adalligatus panno epiphoras sanare tradit̃. Scarabei uiridis natura contuentium uisum exacuit. Itaq; gem/ maꝝ sculptores contuitu eorum acquiescunt. Aures purgat fel pecudis cum melle. Caninique lactis instillatio sedat dolorem. Grauitatem adeps cũ absinthio & oleo uetere. Itẽ adeps anseri/ nus. Quidam adiiciunt succum cepe & allii pari mõ. Vtunt̃ & ꝑ se ouis formicaꝝ. Nanq; & huic animali est medicina: constatq; ursos ægros hoc cibo sanari. Anserum quoq; & omnium auium adeps præparat̃: exemptisq; uenis omnibus patina noua fictili opta in sole: subdita aqua feruen/ ti liquat̃. Siccat̃q; lienis saccis in fictili nouo: ĩpositus loco frigido minus putrescit: addito melle Murium cinis cum melle instillatus: aut cum rosaceo ꝺcoctus aurium dolores sedat. Si aliquod animal in aurem intrauerit: præcipuum remedium ẽ murinũ fel aceto dilutum. Si aqua intraue/ rit: adeps anserinus cum cepe succo. Gliris ꝺtracta pelle: intestinisq; exemptis discoquitur mel/ le in uase nouo. Sed medici malunt nardo decoqui usq; ad tertias: atq; ita asseruari: deinde cum opus sit strigili tepefacta infunder̃. Constat deplorata aurium uitia eo remedio sanari. Aut si ter reni uermes adipe anseris decocti infundantur. Item ex arboribus rubri cum oleo triti exulcera/ tis & ruptis auribus præclare medent̃. Lacerti inueterati in os pendentium addito sale cõtusi & ab ictu læsas aures sanant. Efficacissime autem ferrugineas maculas habentes. Lineis etiã ꝑ cau/ dam distinctæ. Millepeda: ab aliis centipeda aut multipeda dicta: animal est e uermibus terræ pi losum multis pedibus arcuatim repens tractuq; contrahens se: oniscon græci uocant: alii tilon. Efficaciter sanat auriũ dolores in cortice punici mali ꝺcoctum & porri succo. Addunt & rosaceũ

& in alteram aurem infundunt. Illã ãt quæ nõ arcuatur sepa græci uocãt: alii scolopendram minorem pniciosamq;. Cochleæ quæ sunt in usu cibi cum myrrha aut thuris polline appositæ. Itẽ minutæ & lacte fracturis aurium illinuntur cum melle. Senectus serpẽtium feruente testa usta ĩstillatur rosaceo ãmixto cõtra oĩa qdem uitia efficax: sed cõtra grauiolentiam præcipue. Aut si purulentæ sunt ex aceto. Melius cum felle caprino uel bubulo aut testudinis marinæ. Vetustior anno eadẽ mẽbrana nõ pdest: nec hymbre pfusa: ut aliqui putãt. Item aranei sanies cũ rosaceo: aut per se in lana uel cum croco. Auribus pdest grillus cum sua terra effosus & illitus. Magnam auctoritatem huic aiali phibet Nigidius: maiorem magi: quoniã retro ãbulet: terrãq; terebret: stridat noctibus. Venatur eum formicæ circũligatæ capillo in cauernã eius cõiectæ efflato pri' puluere ne sese cõdat: & ita formicæ cõp exu extrahi. Ventris gallinaceo mẽbrana quæ abiici solet inueterata & in uino trita auribus purulentis calida infundit. Gallinarum quoq; adeps. Est & quædã pinguitudo blattæ si caput auellatur: Hãc tritã una cum rosaceo auribus mire pdesse dicũt. Sed lanã qua incluserint post paulum extrahendã. Celerrime eni id pingue trãsire in aïal: fieri ue uermiculũ. Alii binas ternas ue in oleo decoctas efficacissime auribus mederi scribunt: & tritas in linteolo imponi cõtusis. Hoc quoq; aïal inter pudẽda est. Sed pter ãmiratiõem naturæ priscorumq; curã totum in hoc loco explicãdum. Plura earum genera fecerũt. Molles quas ĩ oleo decoctas uerrucis efficaciter illini experti sunt. Alterum genus milochõ appellauere circa molas fere nascens. Has capite detracto attritas lepras sanasse Musa & Pictõ in exemplis reliquerũt. Tertium genus & odoris tedio inuisum exacuta clune cum pisseleo sanare ulcera tradũt alias ĩsanabilia. Strumas panos diebus. xxi. impositas: pcussa: cõtusa: cacoethe: scabiem: furunculosq; detractis pedibus & pẽnis. Nos hæc etiã auditu fastidimus. At hercule Diodorus & morbo regio & ortopnoicis restitisse tradit cum resina & melle. Tãtum potestatis habet ars ea p medicamento dãdi quicquid uelit. Humanissimi eorum cinerem crematorum reseruãdum ad hos usus in cornea pyxide censuere. Aut tritas clysteribus infundendas ortopnoicis aut rheumaticis. Infixa utiq; corpori illitas extrahere cõstat. Mel utilissimum auribus quoq; est in quo apes emortuæ sũt. Parotidas cõprimi columbinum stercus uel p se: uel cũ farina hordeacea aut auenacea. Noctuæq; cerebrum uel iecur cum oleo ĩfusum auriculæ aut parotidæ. Multipeda cum resinæ parte tertia illita. Grilli siue illiti siue adalligati. At reliqua morborum genera medicinasq; ex iisdẽ animalibus aut eiusdem generis sequenti dicemus uolumine.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER XXX. PRAEFATIO

De origine magicæ artis: quando & a quibus cœperit: & a quibus celebrata fuerit: & reliquæ ex animalibus medicinæ. Ca. i.

AGICAS VANITATES SAEPIVS QVIDEM ANtecedẽtis operis parte ubicunq; causæ locusq; poscebãt: coarguimus. Detegemus etiã nunc ĩ paucis. Tamẽ res digna est de qua plura dicãtur uel eo ipso quo fraudulẽtissima artium plurimum in toto terrarum orbe plurimisq; sæculis ualuit. Auctoritatẽ ei maximã fuisse nemo miretur: quãdoqdẽ sola artium tres alias imperiosissimas humanæ mẽtis cõplexa in unã se redegit. Natã primum e medicina nemo dubitat: ac specie salutari irrepsisse uelut altiorẽ sanctioremq; q̃ medicinã ita blãdissimis desideratissimisq; pmissis addidisset uires religiõis: ad quas maxime etiãnum caligat humanum genus. Atq; ut hoc quoq; suggesserit miscuisse artes mathematicas nullo nõ auido futura de sese sciendi: atq; ea e cælo uerissime peti credente. Ita possessis hoïum sensibus triplici uinculo in tãtum fastigii adoleuit: ut hodieq; etiã in magna pte gentium præualeat: & in oriente regum regibus imperet. Sine dubio illic orta in perside a Zoroastre ut inter auctores cõuenit. Sed utrum unus hic tantum fuerit: an postea & alius nõ satis cõstat. Eudoxus qui inter sapientiæ sectas clarissimã utilissimãq; eã intelligi uoluit: Zoroastrem hunc sex milibus ãnorum ãte platonis mortẽ fuisse pdidit. Sic & Aristoteles. Hermippus qui de tota ea arte diligentissime scribit: et uicies centum milia uersuum a Zoroastre cõdita indicibus quoq; uoluminum eius positis expnalauit. Etiam præceptorem a quo isti tutum diceret tradidit Agonacem. Ipsum uero qnq; milibus ãnorum ante troianum bellum fuisse. Mirum hoc ĩ primis: durasse memoriã artemq; tam lõgo æuo cõmẽtariis nõ intercedentibus: præterea nec claris nec cõtinuis successionibus custoditã. Istos enĩ quisq; cõmuni auditu saltẽ cognitos habet: qui soli cognoĩantur. Apuscorum et Zaratum medos: babyloniumq; Marmaridium: et

arabem Hippocū:assirium uero Zarmocenidam:quoꝝ nulla extant monumenta maxime tamē
miꝝ est in bello troiano tantū de ea arte silentiū fuisse Homero:tantūq; opis ex eadē in Vlyxis
errorib⁹:adeo ut totū opus nō aliunde constet. Siquidē Protea & sirenū cantus apd' eū nō aliter
intelligi uolunt. Circē utiq; & inferoꝝ euocationē solū hac agi. Nec postea quisq; dixit:quonā
modo uenisset telmesum religiosissimam urbē quondā:transissetq; ad thessallas urbes:quaꝝ co
gnomē diu optinuit in nostro orbe alienæ gentis. Troianis itaq; tēporibus Chironis medicinis
contenta ē solo Marte fulminante. Miror equidē. Ac illis populis famā eius in tantū adhæsisse
ut Menander quoq; litteraꝝ subtilitatibus peritus in eadē telmeso genitus thessallam cognomi
narit fabulā complexā ambages fœminaꝝ detrahentium lunā. Orphea putarem e ꝓpinquo pri
mū intulisse ad uicinas usq; superstitiones ac medicinæ ꝑfectum:si nō ex persis esset uis tota:in
thraciāq; magice dlata fuisset. Prim⁹ ꝙ extet:ut equidē inuenio cōmentat⁹ d ea erat Hosthaꝛ
nes:Xersem regē persaꝝ bello:qd' is græciæ intulit comitatus:ac uelut sēmina artis portentoꝛ
sæ aspersisse obiter interfecto quacūq; cōmeauerat mundo. Diligentiores paulo ante hunc poꝛ
nunt Zoroastrem aliū ꝓconnesium. Quod certū est:hic maxime Hosthanes ad rabiē non auiꝛ
ditatē modo scientiæ eius græcoꝝ populos egit. Quanq̄ animaduertā summā litteraꝝ claritaꝛ
tē gloriāq; ex ea scientia antiquitus & pene semp petitā. Certe Pythagoras:Empedocles:Deꝛ
mocritus:Plato ad hanc discendā nauigauere:exiliis uerius q̄ peregrinationib⁹ susceptis. Hanc
reuersi prædicauere:hanc in archanis habuere. Democritus Apollonicen Captidenē & Dardaꝛ
nū ephoenice illustrauit uoluminib⁹ Dardani e sepulchro eius petitis:suis uero ex disciplina eoꝛ
rum editis. Quæ rcepta ab aliis hominū atq; transisse p memoriā æque ac nihil ī uita mirandū ē
In tantū fides istis fasq; omne deest:adeo ut ii q cetera d uiro illo ꝓbant hæc opa eē inficitē. Sꝫ
frustra. Hūc enim maxime affixisse animis eam dulcedinē constat. Pleꝝq; miraculi & hoc pariter
utrasq; artes efforuisse:medicinā dico:magicēq;:eadē ætate illā Hippocrate:hanc Democriꝛ
to illustrantibus circa peloponnesiacum græciæ bellū:qd gestū est a trecentesimo urbis nostre
anno. Est & alia magice factio a Mose etiamnū & Lotapea iudæis pēdens:sꝫ multis milibus anꝛ
noꝝ post Zoroastrē. Tanto recentior est cypria. Nō leuē & Alexandri magni tēporibus aucto
ritatē addidit ꝓfessione secundus Hosthanes comitatu eius exornatus. Planeq; qd' nemo dubiꝛ
tet orbē terraꝝ peragrauit. Extant itaq; & apd' italas gētes uestigia eius in.xii.tabulis nostris
aliisq; argumentis:q̄ priori uolumine exposui. Dc.lvii.demū anno urbis Cn.Cornelio Lentulo
P.Licinio Crasso cons.senatusconsultū factū ē:ne homo immolaret:palāq; in tēpus siluit sacri
ꝓdigiosi celebratio. Gallias utiq; possedit & qdem ad nostrā memoriā. Nanq; Tiberii Cæsaris
principatus sustulit druidas eoꝝ:& hoc gen⁹ uatū medicoꝝq;. Quid ipse ego hāc memorē artē
oceanū quoq; transgressam:& ad naturæ inane puectam in britanniā:q̄ hodie eam attonite cele
brat tantis cerimoniis:ut dedisse psis uidri possit. Adeo in toto mūdo consensere q̄q; discordi
& sibi ignoto. Nō satis æstimari ꝓdest:quantū romanis debeat:q sustulere mōstra:in quib⁹ ho
minē occidere religiosissimū erat:mandi uero etiam saluberrimū. Vt narrauit Hosthanes:spēs
eius plures sunt.

Vituperatio Neronis Cæsaris Capitulum.ii.

n Anq; ea quæ a sphæris & ex aere & stellis & lucernis ac peluibus securibusq; & multis aliis
modis diuina ꝓmitit:præterea umbraꝝ:inferoꝝq; colloquia. Quæ oīa ætate nostra prinꝛ
ceps Nero uana falsaq; comperit. Quippe nō citharæ tragiciq; cantus libido illi maior fuit. For
tuna reꝝ humanaꝝ summa gestiente in ꝓfundis animi uitiis:primūq; imperarī diis cōcupiuit:nec
quicq̄ generosius ualuit. Nemo unq̄ ulli artiū ualidius fauit. Ad hæc nō opes illi defuere:non
uires:nō discendi ingeniū aliaq; nō patiente mūdo. Immensum & indubitatū exemplū ē falsæ ar
tis quā dreliquit. Nero utināq; inferos potius & quoscūq; d suspitionibus suis deos consuluisset
q̄ lupanarib⁹ atq; ꝓstitutis mandasset inquisiones eas. Nulla ꝑfecto sacra barbari licet feriq; ri
pus nō mitiora q̄ cogitationes eius fuissent. Sæuius sic nos repleuit umbris. Sunt quedā magis
hfugia ueluti lentiginē habentib⁹ nō obsequi numina ut cerni nō possint. Forte hoc in illo: Niꝛ
hil mēbris dfuit. Nam dies eligere certos liberꝝ erat. Pecudes uero quib⁹ nō nisi ater colos eēt:
facile. Nam hominē immolare ēt gratissimū. Magus ad eum Mithridates uenerat:armeniacū d
se triumphum afferens:& ido ꝓuinciis grauis. Nauigare noluerat:qm̄ expuere in maria:aliisq;
mortaliū necessitatibus uiolare naturā eam fas nō putant. Magos secū adduxerat. Magicis etiaꝫ
cœnis eum inuitauerat. Nō tamē cū regnū ei daret hanc ab eo accipe artē ualuit. Proinde āt ita
psuasum sit intestabilē irritam inanem eē:habētē tamē quasdam ueritatis umbras:sꝫ in iis uene
ficas artes pollere:nō magicas. Quærat aliqs quæ sint mētiti ueteres magi cū adolescentib⁹ no
bis uisus. Appion grammaticæ artis ꝓdiderit cynocephaliā herbā:q̄ in ægypto uocaret osiriꝛ
tes diuinā & cōtra omnia ueneficia. Sꝫ si ea erueret:statim eum q eruisset:mori. Seq; euocasse
umbras ad percontandū:Homerus qua patria quibusq; parentibus genitus eēt. Nō tamē ausus
ꝓfiteri qd sibi respondisse diceret.

De talpis & reliquæ medicinæ per morbos digestæ in animalibus: quoꝝ genera placida sunt aut fera. Ca. iii.

P Eculiare uanitatis sit argumẽtum: ꝙ aialium cũctoꝝ talpas maxime mirãtur: tot mõis a rerum natura dãnatas cæcitatis ꝑpetuæ tenebris etiãnũ aliis defossas sepultisqꝫ similes. Nullis æque credũt extis. Nullum religiõis capacius iudicãt aial. Vt si qs cor eius recẽs palpitãsqꝫ deuorarit: diuinationis & reꝝ efficiendaꝝ euẽtus ꝓmittãt. Dente talpæ uiuæ exẽpto sanari dentium dolores adalligato affirmãt. Cætero ex eo aiali placita eoꝝ suis reddemus locis. Nec qcq̃ ꝓbabilius iueniet̃ q̃ muris aranei morsibus aduersari eos: quoniã & terrã ut diximus orbitis depressã auersat̃. Cæteꝝ dẽtium doloribus (ut iidem narrãt) medet̃ canum qui rabiẽ præferũt: capitũ crematoꝝ cinis sine carnibus instillatus ex oleo cyprio p aurẽ cuius e parte doleãt. Caninus dẽs sinister maximus circũscarificato eo qui doleat: aut dracõis os e spina. Itẽ enydridis. Est aũt serpẽs masculus & albus. Huius maximo dẽte circũscarfiicãt. At in supiore dolore duos supiorẽs adalligãt: e diuerso inferiores. Huius adipe pungũtur qui crocodilũ captãt. Dẽtes scarificant & ossibus lacertæ e frõte luna plena exẽptis: ita ne terrã attingãt. Colluunt caninis dẽtibus decoctis in uino ad dimidias ptes. Cinis eoꝝ pueros tarde dentiẽtes adiuuat cũ melle. Fit eodẽ mõ & dẽtifriciũ e caninis dẽtibus. Cinis e murino fimo inditus: uel iecur lacertaꝝ aridũ. Anguinũ cor si mordeat̃ aut alligetur efficax habet̃. Sũtqꝫ inter eos qui murem bis ĩ mẽse iubeãt mãdi: doloresqꝫ ita caueri. Vermes terreni decocti ĩ oleo infusiqꝫ auriculæ: cuius e pte doleãt præstãt leuamẽtum. Eoꝝdẽ cinis exesis dẽtibus cõiectus ex facili cadere eos cogit. Integros dolẽtes illitus iuuat. Cõburi ãt oportet ĩ testa. Prosũt & cũ mori radice ĩ aceto scyllite decocti ita ut colluãtur dẽtes. Is quoqꝫ uermiculus qui in hærba quæ Veneris labꝝ appellat̃ inuenit̃: cauis dẽtiũ inditus mire ꝓdest. Nã erucæ brassicæ eius cõtactu cadũt. Et e malua cimices infunduntur auribus cũ rosaceo. Arenulæ quæ inueniuntur in cornibus cochleaꝝ cauis dentiũ inditæ statim liberant dolore. Cocleaꝝ inanium cinis cũ mura gingiuis ꝓdest. Serpẽtis cũ sale in olla exustæ cinis cum rosaceo in cõtrariã aurem infusus. Anguinæ uernatiõis mẽbrana cũ oleo tædæqꝫ resina calefacta & auri alterutri infusa. Adiiciunt aliq thus & rosaceum. Eadẽqꝫ cauis indita ut sine molestia cadant præstat. Vanũ esse arbitror canis ortu angues cauda mẽbranã exuere: quoniã neutꝝ ĩ italia uisum est. Multoqꝫ minus credibile in tepidis regiõibus tam sero exui. Hãc aũt uel inuetera tam cũ cæra celerrime dẽtes euellere tradũt. Et dẽs anguium alligatus dolores minuit. Sũt q & araneũ animal ipsũ sinistra manu captum tritũqꝫ in rosaceo: & in aurem infusum cuius a pte doleat ꝓdesse arbitrentur. Ossiculis gallinaꝝ in pariete seruatis fistula salua adacto dẽte uel gingiua scarificata proiectoqꝫ ossiculo statim dolorem abire tradũt. Item fimo corui lana adalligato: uel passeꝝ cũ oleo calefacto & ꝓximæ auriculæ infuso pruritũ quidẽ intolerabilẽ facit. Et ideo utilius est passeris pulloꝝ sarmẽtis crematoꝝ cinerẽ ex aceto infricare. Oris saporem emẽdari affirmãt murino cinere cũ melle si fricẽtur dẽtes. Admiscẽt quidã marathri radices. Pẽna uulturis si scalpãtur dẽtes acidum halitũ faciunt. Hoc idẽ hystricis pẽna fecisse ad firmitatẽ ptinet. Liguæ ulcera & labroꝝ hirũdines ĩ mulso decoctæ sanãt. Adpes anseris aut gallinæ rimas. Esopũ cum galla araneoꝝ telæ cãdidæ: & quæ intra bulbos puæ texuntur. Si feruẽtia os intus exusserit: lacte canino statim sanabitur. Maculas in facie esopũ cum melle corsico quod asprimũ habet̃ extenuat. Itẽ scobẽ cutis in facie cũ rosaceo impositũ uellere. Quidã & butyꝝ addũt. Si uero uitiligines sint: fel caninũ prius acu cõpũctas. Liuẽtia & sugillata pulmões arietũ pecudũqꝫ in tenues cõsecti mẽbranas & calidi impositi: uel colũbinum fimũ. Cutẽ ĩ facie adeps anseris uel gallinæ custodit. Lichenas & murino fimo ex aceto illinũt: & cinere herinacei ex oleo. In hac curatione prius nitro ex aceto faciem foueri præcipiũt. Tollit ex facie uitia & cochleaꝝ quæ latæ & minutæ passim inueniũtur cũ melle cinis. Oĩum quidẽ cochleaꝝ cinis spissat calfacit smectica ui. Et ideo causticis cõmiscet̃ psorisqꝫ & lepris & lentigini illinit̃. Inuenio & formicas herculaneas appellatas quibus tritis adiecto sale exiguo talia uitia sanẽtur. Buprestis aĩal est raꝝ in italia: simillimũ scarabeo lõgipedi. Fallit inter hærbas bouẽ maxime: unde & nomẽ inuenit: deuocatũqꝫ tacto felle ita inflãmat: ut rumpat. Hæc cum hircino seuo lichenas illita ex facie tollit smectica ui: ut supra dictũ est. Vulturinus sãguis cũ chameleõis albæ: quã hærbã esse diximus: radice & cedria trit⁹ cõtẽtusqꝫ brassica lepras sanat. Itẽ pedes locustaꝝ cũ seuo hircino triti. Varos adeps gallinaceus cũ cepa tritus & subactus. Vtilissimum & ĩ facie sæpe mel ĩ quo apes sint emortuæ. Præcipue tamen faciem purgat atqꝫ erugat cygni adeps. Stygmata delentur colũbino fimo ex aceto. Grauedinẽ inuenio finiri: si quis nare murinas osculetur. Vua & faucium dolor mitigatur fimo agnorũ priusq̃ hærbã gustauerit in umbra arefacto. Vua succo cochleæ acu trãsfossæ illita: ut cochlea ipsa in fumo suspẽdatur. Hirũdinum cinere cum melle. Sic & tõsillis succurritur. Tõsillas & fauces lactis ouilli gargarizatio adiuuat. Multipeda trita. Fimũ colũbinũ cũ passo gargarizatũ etiã cũ fico arida ac nitro impositũ extra aspitatẽ faucium & distillationes leniunt. Cochleæ coq debent in lacte: demptoqꝫ tantũm terreno conteri: & in passo dari potui. Sũt qui astypaleicas effi/

caciſſimas putent: & in iis ſmegma eaꝝ. Lenit & gryllus infricatus. Aut ſiquis manibus q̃bus eũ
contriuerit: tonſillas attingat. Anginis felle anſerino cũ elaterio & melle citiſſime ſuccurrit. Ce
rebro noctuæ cinere hirundinis ex aqua calida poto. Huius medicinæ auctor eſt Ouidius poeta
S; efficaciores ad omnia quæ ex hirundinib⁹ monſtranẽ: pulli ſilueſtriũ. Figura nidoꝝ eos dpre/
hendit. Multo tamẽ efficaciſſime ripariaꝝ pulli. Ita uocant in ripaꝝ cauis nidificantes. Sũt multi
q cuiuiuſcũq; hirundinis pullũ edendũ cenſent: ut toto anno nõ metuat id malũ. Strangulatos cũ
ſanguine comburunt in uaſe: & cinerẽ cum pane aũt potu dant. Quidam & muſtelæ cineres pari
modo ammiſcent. Sic & ad ſtrumæ remedia. Dant & comitialibus quottidie potu. In ſale quoq;
ſeruatæ hirundines ad anginã una drachma bibunẽ. Cui malo & nidus eaꝝ mederi dicit potus.
Millepedam illini anginis efficaciſſimũ putant. Alii. xxi. tritas in aquæ mulſæ hemina dari p̃ ha/
rundinẽ: q̃m dentib⁹ tactis nihil ꝓſunt. Tradũt & murẽ cum uerbenaca excoctum: ſi bibat is li/
quor: remedio eẽ. Et corrigiã caninã ter collo circundatã. Fimũ columbinũ uino & oleo p̃mix/
tum. Ceruicis neruis & opyſthotono ex milui nido ſurculis uitis adalligatus auxiliari dicit. Stru/
mis exulceratis muſtelæ ſanguis. Ipſa decocta in uino: nõ tamẽ ſectis admouet. Aiunt & in cibo
ſumptum idẽ efficere. Vel cineri eius ſarmentis combuſtæ miſcet axungia. Lacertus uiridis ad/
alligat. Poſt dieſ. xxx. oportet aliũ adalligari. Quidam cor eius in argenteo uaſculo ſeruant. Ad
fœminaꝝ ſtrumas ueteres cochleæ cũ teſta ſua tuſæ illinunt: maxime quæ frutetis adhærent.
Itẽ cinis aſpidũ cũ ſeuo taurino imponit. Anguinus adeps mixtus oleo. Itẽ anguiũ cinis ex oleo
ilitus: uł cum cæra. Ediſſe quoq; eos medios abſciſis utrinq; extremis artub⁹ aduerſus ſtrumas
ꝓdeſt. Vel cinerẽ bibiſſe in nouo fictili ita crematoꝝ. Efficaci⁹ multo inter duas orbitas occiſoꝝ.
Et gryllum illinire cũ ſua terra dfoſſum ſuadent. Item fimũ columbaꝝ p̃ ſeſe: uel cũ farina hor/
deacea: uel auenacea ex aceto. Talpæ cinere ex melle illinire. Alii iecur eiuſdem contritũ inter
manus illinunt: & triduo nõ abluunt. Dextrum quoq; pedẽ eius remedio eſſe ſtrumis affirmant.
Alii præcidunt caput: & cũ terra a talpis excitata tuſum digerunt in paſtillos pyxide ſtagnea: &
utunẽ ad omnia quæ intumeſcunt: & quæ apoſtemata uocant: quæq; in ceruice ſunt. Veſcique
ſuilla tunc uetant. Tauri uocanẽ ſcarabei terreſtres hircino ſimiles: nomẽ cornicula dederẽ. Alii
pediculos terræ uocãt. Ab iis quoq; terrã egeſtã illinunt ſtrumis & ſimilibus uitiis: & podagris
Triduo nõ abluunt: Prodeſtq; hæc medicina in annũ. Omniaq; his aſcribũt quæ nos in gryllis
rettulimus. Quidam & a formicis terra egeſta ſic utunẽ. Alii uermes terrenos totidẽ quot ſunt
ſtrumæ adalligant: pariterq; cũ iis areſcunt. Alii uiperã circa canis ortum circuncidunt: ut dixi/
mus. Dein mediam comburunt. Deinde cinerẽ eum dant bibendũ ter ſeptenis dieb⁹ quãtũ præ
hendiẽ ternis digytis. Si ſtrumis medenẽ. Aliqui uero circunligant eas lino: quo præligata in/
fra caput uipera pependerat: donec exanimareẽ. Et millepedis utunẽ addita reſinæ terebinthi/
næ p̃te quarta. Quo medicamento omnia apoſtemata curari iubẽt. Humeri doloribus muſtelæ
cinis cũ cæra medeẽ. Ne ſint malæ hirſutæ formicaꝝ oua pueris infricata p̃ſtãt. Itẽ mangonib⁹
ut lanugo tardior ſit pubeſcentiũ ſanguine e teſticulis agnoꝝ q caſtranẽ. Qui euulſis pilis illitus
& contra uirus ꝓficit. Præcordia uocam⁹ uno nomine exta in homine: quoꝝ & dolore cuiuſcũq;
p̃tis ſi catulus lactẽs admoueaẽ: apprimateq; iis p̃tibus: tranſire in eum morb⁹ dicitẽq;. Idq; exen
terato perfuſoq; uino deprehendi uitiato uiſcere illo qd̃ doluerit hominis: & obrui. aliis religio
eſt. Eæ quoq; quas melolonthas uocam⁹: ſtomachi dolorẽ ſedant applicatæ ſæpius. Tranſireq;
morbos ægritudine eoꝝ intelligiẽ: pleꝝq; & morte. Pulmonũ uitiis medenẽ & mures: maxime
africani detracta cute in oleo & ſale dcocti: atq; in cibo ſumpti. Eadẽ res & purulentis uel cruen
tis excreationibus medeẽ. Præcipue uero cochleaꝝ cib⁹ ſtomacho. In aqua eas ſubferuefieri in/
tacto corpore eaꝝ oportet: mox in pruna torreri nihil addito: atq; ita e uino garoq; ſumi: præci
pue africanas. Nup hoc compertũ plurimis ꝓdeſſe. Id quoq; obſeruant: ut numero impari ſu/
mant. Virus tamẽ eaꝝ grauitatẽ halitus facit. Profunt & ſanguinẽ excreantib⁹ dempta teſta tri/
tæ aquæ potu. Laudatiſſimæ ãt ſunt africanæ. Ex iis olitanæ aſtypaleicæ. Siculæ modice: quo/
niam magnitudo duras facit: & ſine ſucco. Balearicæ quas cauaticas uocant: q̃m in ſpeluncis na/
ſcũẽ. Laudatæ & ex inſulis capreaꝝ. Nullæ eaꝝ ãt cibis gratæ: neq; ueteres: neq; recentes. Flu
uiatiles & albæ uirus habẽt: necnõ ſilueſtres: ſtomacho utiles: aluum ſoluunt. Itẽ omẽs minu/
tæ. Contra marinæ ſtomacho utiliores. Efficaciſſimæ tamẽ in dolore ſtomachi. Laudatiores tra
dunẽ: quæcũq; uiuæ cũ aceto deuoratæ. Præterea ſunt quæ aceratæ uocanẽ late multifariã na/
ſcentes: d quaꝝ uſu ſuis dicem⁹ locis. Gallinaceoꝝ uẽtris mẽbrana inueterata & inſperſa potioni
diſtillationes pectoris & humidã tuſſim: uel recens toſta lenit. Cochleæ crudæ tritæ cũ aquæ
tepidæ cyathis tribus ſi ſorbeanẽ: tuſſim ſedant. Diſtillationes ſedat & canina cutis cuilibet digy
to circundata. Iure pdicum ſtomachus recreaẽ. Iocineꝝ dolorib⁹ medeẽ muſtela ſilueſtris ĩ cibo
ſumpta uel iocinera eius. Itẽ uipera porcelli modo inaſſata. Suſpirioſis multipedæ ita ut ter ſep/
tenæ in attico melle diluanẽ: & p harundinẽ bibanẽ. Omne enim uas eaꝝ nigreſcit contactu.

Quidam torrentis sextarium in patina donec candidæ fiant excoquūt. Tūc mel īmiscent. Alii cē tipedam necāt: & ex aqua calida dari iubent. Cochleæ ī cibos iis quos linquit animus: aut quoꝝ alienatur mens: aut qbus uertigines fiunt: ex passi cyathis tribus singulæ cōtritæ cū sua testa & calefactæ in potu datæ diebus plurimum nouem. Aliqui singulas prima die dedere: sequēti bi nas: tertio ternas: quarto duas: quinto unam. Sic & suspiria emēdant & uomicas. Esse animal lo custæ simile sine pēnis: quod tryxalis græce uocatur: latinum nomen nō habet. Aliqui arbitran tur auctores nec pauciores hoc esse quod gryllus uocetur. Ex iis uiginti torreri iubent: ac bibi e mulsa cōtra ortopnoeas: sanguinemq; expuentibus. Est qui cochleis illotis quibusdam protropū infundat: uel marinam aquam ita decoquat: & in cibo sumat: aut si tritæ cum testis suis sumātur cum protropo. Sic & tussi medentur ac uomicas priuatim sanant melle in quo apes sint emortuæ Sanguinē reiicientibus pulmo uulturinus uitigineis lignis cōbustus adiecto flore mali punici ex parte dimidia. Item cotoneoꝝ linoꝝq; iisdem portionibus potus mane atq; uespi e uino si febris absit. Sin minus: ex aqua in qua cotonea decocta sunt. Pecudis lyen recens magicis præceptis su per dolentem lyenem extenditur: dicente eo qui medeatur: lyeni se remedium facere. Post hæc iubent eum in pariete dormitorii eius tecto ue includi & obsignari anulo ter: nouiesq; carmē di ci. Caninus si uiuenti exprimatur & in cibo sumatur: liberat eo uitio. Quidam recenti supilligāt. Alii duoꝝ deoꝝ catuli ex aceto scyllitico dant ignoranti fel: uel herinacei lyenem. Item cochlea rum cinerem cum semine lini & urticæ addito melle donec persanet. Eliberat & lacerta uiridis eo dolore uiua in olla ante cubiculum dormitorii eius cui medetur suspensa: ut egrediens ītertēsq; attingat manu. Cinis e capite bubonis cum unguento. Mel in quo apes sunt emortuæ: Araneus & maxime qui lycos uocatur. Vpupæ cor. In lateris doloribus laudatur & cochleaꝝ cinis in pti sana decoctaꝝ: quæ & per se illinuntur. Canis rabiosi caluariæ cinis potioni inspgitur. Lūborū dolori stellio transmarinus capite ablato & intestinus decoctus in uino cum papaueris nigri dena rii pondere dimidio eo succo bibitur. Lacertæ uirides decisis pedibus & capite in cibo sumūtur. Cochleæ tres contritæ cum testis suis atq; ī uino decoctæ cum pipis granis. xv. Aquilæ pedes euellunt in aduersum a suffragine: ita ut dexter dexteræ partis doloribus adalligetur: sinister le uæ. Multipeda quoq; quā oniscon appellauimus medeē denarii pondere ex uini cyathis duobus pota. Vermē terrenam catillo ligneo āte fisso & ferreo uincto impositum aqua excepta persūde re & defodere unde effoderis magi iubēt: mox aquā bibere catillo: mire id ꝓdesse ischiadici: affir mantes. Dysētericos recreant fœmina pecudū decocta cū lini semine aqua pota. Caseus ouillus uetus. Seuum ouium decoctum in uino austero. Hoc & ileo medetur. Et tussi ueteri. Dysēteri cis stellio transmarinus ablatis intestinis & capite pedibusq; ac cute decoctusq; & in cibo sūptus Cochleæ duæ cum ouo utraq; cum putamie cōtrita: atq; ī uase nouo addito sale & passi cyathis duobus: aut palmaꝝ succo & aquæ cyathis tribus subferuefactis & in potu datis. Prosunt & cō bustæ ut cinis eaꝝ bibatur in uino addito resinæ momento. Cochleæ nudæ de qbus diximus in africa maxime inueniuntur: utilissimæ dysentericis. Quinæ combustæ cum denarii pōdere dimi dii acaciæ. Exq; eo cinere dantur coclearia bina in uino myrtite: aut quolibet austero cū pari mō calidæ. Quidam omibus africanis ita utuntur. Alii totidem africanas: uel latas īfundūt potius. Et si maior fluctio sit addunt acaciā fabæ magnitudine. Senectus anguium dysentericæ & tenas mis in stagneo uase decoquitur cum rosaceo. Vel si in alio cum stagno illinitur. Ius e gallinaceo iisdem medetur. sed ueteris gallinacei uehemētius. Salsum ius aluum cit. Mēbrana gallinaꝝ to sta & data in oleo ac sale cœliacoꝝ dolores mulcet. Abstinere āt frugibus ante & gallinā & ho minem oportet. Fimum columbinum tostum potumq;. Caro palumbi in aceto decocta dysente ricis & cœliacis medetur. Turdus inassatus cum myrti baccis dysentericis. Item merulæ. Itē me detur mel in quo sint īmortuæ apes decoctum. Grauissimum uitium apuleios appellatur. Huic resisti aiunt discerpti uespertilionis sanguine. Etiā illito uentre subuenire. Resistit & cochlea si cut diximus in suspiriosis temperata. Item cinis eaꝝ quæ uiuæ crematæ sint potus ex uino auste ro: Gallinaceoꝝ iecur assum cum uentriculi mēbrana: quæ abiici solet inueterata: āmixto papa ueris succo. Alii recentem torrent ex uino bibendā. Ius perdicum & per se uentriculus cōtritus ex uino nigro. Item palumbus ferus & e posca decoctus. Lyen pecudis tostus & in fimo tritus. Fimum columbinum cum melle illitum. Ossifragi uenter arefactus & potus iis qui cibos nō con ficiunt utilissimus: uel si manu tantum teneant capientes cibum. Quidamq; adalligant ex hac cā sed continuare nō debent. Maciem enim facit. Sistit & anatum masculaꝝ sanguinem. Inflationē discutit cocleaꝝ cibus: Tormina sanat lyen ouium tostus: atque e uino potus. Palūbus ferus ex posca decoctus. At hippotidis ex uino. Cinis ibidis sine pēnis crematæ potus. Quod præterea traditur in torminibus. Mirum est ante apposita uentri transire morbum: anatemq; emori. Tor mina & melle curantur in quo sunt apes imortuæ decocto. Coli uitiū efficacissime sanatur ab aue galerita assa in cibo sumpta. Quidam in uase nouo cum plumis exuri iubent: conteriq; ī cinerē:

bibiq; ex aqua coctū cochlearibus ternis p quatriduū. Quidam cor eius adalligari fœminini. Alii
recensq; tepensq; adhuc deuorari. Consularis aspernatum dom⁹ est: in qua alter e fratribus co/
lo liberatus ē aue hac in cibo sumpta: & corde eius in armilla aurea incluso: alter sacrificio quo/
dam facto crudis laterculis ad formā camini: atq; ut sacrum pactum erat obstructo sacello. Vn
est ossifrago intestinum mirabili natura omnia duorata conficienti. Huius ptem extremam adal
ligatam ꝓdesse contra colum constat. Sicut oculi interaneoꝝ morbi: d quibus miꝝ ꝓditur. Si ca
tuli prius q̄ uideant applicent̄ triduo stomacho maxime ac pectori: & ex ore ægri suctum lactis
accipiant: transire uim morbi: postremo exanimari: dissectisq; palam fieri ægri causas. Mori &
humari dbeṝ eos obrutos terra. Magi quidē uespertilionis sangunie contacto uentre in totū an/
num caueri dolorē tradūt. Aut in dolore siquis aquam p pedes fluentem haurire sustineat. Mu
rino fimo contra calculos illinire uentrē ꝓdest. Herinacei carnē iucundam esse aiunt: si capite p/
cusso uno ictu interficiat̄ prius q̄ in se urinā reddat. Eos q carnem ederint stranguriæ morbum
contrahere minime posse. Hæc uero ad hunc modū occisa stillicidia uesicæ emendat. Item suffi/
tus ex eodem. Quod si urinam in se r̄ddiderint: eos q carnem ederint: stranguriæ morbum con
trahere tradit̄. Iubēt & uermes terrenos bibi ex uino aut passo ad cōminuendos calculos: uel co
chleas dcoctas uti suspiriosis. Easdem exemptis testis tritisq; tres in uini cyathis bibi: sequenti
die duas: tertia die unā: ut stillicidia urinæ emēdent. Testaꝝ uero inaniū cineṝ ad calculos pellē/
dos. Item hydri iecur bibi. Vel cinerē scorpionū aut pane sumi. Vel siquis cū locusta edit. Lapil
los qui in gallinaceoꝝ uesica: aut in palumbiū uentriculo inueniant̄ conteri: & potioni inspergi.
Item membranā e uentriculo gallinacei aridam: uel si recens sit tostam. Fimū quoq; palumbiū
in faba sumi contra calculos & alias difficultates uesicæ. Similiter plumaꝝ cinerē palumbinū fe/
roꝝ ex aceto mulso. Et intestinoꝝ ex iis cinerē cochlearibus tribus e nido hirundinū. Gryllum
dilutū aqua calida. Ossifragi uentrem arefactum: Turturis fimū in mulso dcoctum: uel ipsius de
coctæ ius. Turdos quoq; edisse cū baccis myrti ꝓdest urinæ. Cicadas tostas ī patellis. Millepe
dam oniscon bibisse. Et in uesicæ dolorib⁹ dcoctum agninoꝝ pedū. Aluū cit & gallinaceoꝝ deco
ctū ius: & acria mollit. Cit & hirundinum fimū adiecto melle subditum. Sedis uitiis efficacissima
sunt oesipum. Quidam adiiciunt pompholiū & rosaceum. Canini capitis cinis senecta serpentis
ex aceto si rhagades sint. Cinis fimi canini cādidi cū rosaceo. Aiūtq; inuētū Aesculapii eē. Et eo/
dē uerrucas efficacissime tolli. Murini fimi cinis. Adeps cygni. Adeps bouis. Procidentia alui.
Succus cochleaꝝ punctis euocatus irrita dpellit. Attritis medet̄ cinis muris siluatici cum melle
uel herinacei uel uespertilionis: Et anserinus cū cerebro & alumine & oesipo. Fimū columbinum
cū melle. Condylomatis priuatim arane⁹ dempto capite pedibusq; infricatus. Ne acria perurant
adeps anserin⁹ cū cæra punica cærusa rosaceo. Adeps cygni. Hæc & hemorrhoidas sanaṝ dicūt
Ischiadicis cochleas crudas tritas cū uino amineo & pipere potu ꝓdesse dicunt. Lacertam uiridē
in cibo ablatis pedibus interaneis capite. Sic & stellionē adiectis huic papaueris nigri obolis tri/
bus. Ruptis conuulsis fel ouium cū lacte율 mulieꝝ. Verendoꝝ formicationibus uerrucisq; medet̄
arietini pulmonis inassati sanies. Cæteris uitiis uelleꝝ eius uel sordidoꝝ cinis ex aqua. Seuum ex
omento pecudis & præcipue a renibus ammixto cinere pumicis ex sale. Lana succida ex aqua fri/
gida. Carnes pecudis combustæ ex aqua. Mulæ ungulaꝝ cinis. Dētis caballini contusi farina in/
spersa. Testibus uero farina ex ossibus canini capitis sine carne tusis. Si decidat testiū alter: spu/
mam cochleaꝝ illitam remedio eē tradunt. Tetris ibi ulceribus & manantib⁹ auxiliant̄ canini ca
pitis recentis cineres. Cochleæ latæ paruæ contritæ ex aceto uel cinis eius. Mel in quo apes sīt
emortuæ cū resina. Cochleæ nudæ quas in africa gigni dixim⁹ tritæ cū thuris polline & ouoruꝫ
albo. xxxq;. die resoluunt. Aliq ꝓ thure bulbū ammiscent. Hydrocelicis stelliones miṝ ꝓdesse
tradunt̄ capite pedibus interaneisq; dēptis: reliquū corpus inassatum. In cibo id sæpius dat̄. Si/
cut ad urinæ incontinentiā. Caninum adipem cū alumine scisso fabæ magnitudine. Cochleas afri
canas cū sua carne & testa crematas poto cinere. Anseꝝ triū linguas inassatatas in cibo. Hui⁹ rei
auctor ē Anaxilaus. Panos aperit seuum pecudū cum sale tosto. Murinum fimū ammixto thuris
polline: sandaraca imposita discutit. Lacertæ cinis: & ipsa diuisa imposita. Item multipeda contri
ta: ammixta resina terebinthina ex pte tertia. Quidam & sinopidē ammiscent. Cochleæ contu/
sæ & p se cinis inanium cochlearum cæræ mixtus discussoriam uim habet. Fimū columbarum p
se: uel cum farina hordeacea: aut auenacea illitum. Cantharides mixta calce panos scalpelli ui/
ce auferunt. Inguinum tumorē cochleæ minutæ cū melle illitæ leniunt. Varices ne nascant̄: la/
certæ sanguine pueris crura ieiunis a ieiuno illinunt̄. Podagras lenit oesipum cum lacte mulieris
& cærussa. Fimū pecudū quod liquidum reddunt. Pulmones pecudum. Fel arietis cum seuo mu/
ris dissecti impositi. Sanguis mustelæ cum plantagine illitus & uiuæ combustæ cinis ex aceto &
rosaceo si penna illinat̄. Vel si cæra & rosaceum ammisceat̄ fel caninū ita ne manu attingat̄: sed
penna illinat̄. Fimum gallinaꝝ uermium terrenoꝝ cinis cū melle: ita ut tertio die soluāt̄. Alii ex

aqua illinire malunt. Alii ipſo aceto menſura cum mellis cyathis tribus pedibus ante roſaceo ꝑ
unctis. Cochleæ latæ potæ tollere dicuntur pedum & articuloꝝ dolores. Bibuntur aũt binæ
in uino tritæ. Eædem illinuntur cum helſines hærbæ ſucco. Quidam ex aceto intriuiſſe con/
tenti ſunt ſale. Quidam ſale cum uipera crematis in olla noua & ſæpius ſumptis aiũt podagra
liberari. Utile eſſe & adipe uiperino pedes perungi. Et de miluo affirmant: ſi ĩueterato tritoq́
quantum tres digyti capiant bibatur ex aqua. Aut ſi pedes ſanguinem cũ urtica uel pẽnis eoꝝ
cum primum naſcentur tritis cum urtica. Quin & fimus eoꝝ articularibus doloribus illinitur.
Item cinis muſtellæ aut cochlearum & cum amylo uel tragacantho. Incuſſos articulos aranei
telæ commodiſſime curant. Sunt qui cinere earum uti malint ſicut fimi columbini cinere: cum
polenta & uino albo. Articulis luxatis præſentaneum eſt & ſeuum pecudis cum cinere & capil
lo mulierum. Pernionibus quoque imponitur ſeuum pecudum cum alumine. Canini capitis ci/
nis aut fimũ murinũ. Quod ſi putrida ſint ulcera cæra ad cicatricẽ ꝑducunt: uel gryllorum cre
matorum fauilla ex oleo. Item muris ſiluatici cum melle. Vermium quoque terrenorum cum
oleo uetere. Et cochleæ quæ nudæ inueniuntur. Vlcera omĩa pedum ſanat cinis earum quæ
uiuæ combuſtæ ſint. Fimique gallinacei cinis exulceratiões columbini fimi cinis ex oleo. At/
tritus etiam calciamentorum ueteris ſoleæ crematæ cinis. Agninus pulmo & arietis ſanant.
Dentis caballini contuſi farina priuatim ſubleuat. Lacertæ uiridis ſanguis ſubtritus & hominũ
& iumentorum pedes ſublitus ſanat. Clauos pedum urina muli mulæ ue cum luto ſuo illita. Fi
mum ouium. Iecur lacertæ uiridis: uel ſanguiſflocco impoſitus. Vermes terreni ex oleo. Stel
lionis caput cum uiticis pari modo tritum ex oleo. Fimum columbinum decoctũ ex aceto. Ver
rucas uero omnium generum urina canis recens cum ſuo luto illita. Fimi canini cinis cum cæ/
ra. Fimum ouium. Sanguis recens murinus illitus: uel ipſe mus diuulſus. Herinacei fel. Ca/
put lacertæ uel ſanguis uel cinis totius. Membrana ſenectutis anguium. Fimum gallinaceum
cum oleo ac nitro. Cantharides cum uua taminia intritæ exedunt. Sed ita eroſas aliis quæ ad
præſananda ulcera monſtrauimus curari oportet. Nunc autẽ reuertemur ad ea quæ totis cor
poribus medenda ſunt. Fel canis nigri maſculi amuletum eſſe magi dicunt domus totius. Suffi
tæ eo purificatæ ue contra omnia mala medicamenta. Item ſanguine canis r̃ſperſis parietibus
genitaliq́ꝫ eius ſub limine ianuæ defoſſo. Minus mirentur hæc qui ſciunt fœdiſſimum animal
quantum magnificent ricinũ: quoniam uni nullus ſit exitus ſaginæ nec finis alia q̃ꝫ morte: diu/
tius in fame uiuenti. Septenis ita diebus duraſſe tradunt. At in ſacietate paucioribus dehiſce/
re. Sunt qui hunc ex aure ſiniſtra canis omnes dolores ſedare adalligatum. Funditii eum in au/
gurio uitalium habent. Nam ſi æger ei reſpondeat qui intulerit a pedibus ſtanti: interrogan/
tique de morbo ſpem uitæ certam eſſe. Moriturum nihil reſpondere. Adiiciunt. ut euellatur
ex aure leua canis: cui non ſit alius q̃ꝫ niger color. Nigidius fugere tota die canes conſpectum
eius qui e ſue id animal euellerit ſcriptum reliquit. Rurſus magi tradunt lymphatos ſanguinis
talpæ aſperſura reſipiſcere. Eos uero qui a nocturnis diis fauniſq́ꝫ agitentur: dracõis lingua &
oculis & felle: inteſtiniſque in uino & oleo decoctis: ac ſub diuo noctu refrigeratis perunctos
matutinis ueſpertiniſque liberari perfrictionibus. Remedio eſſe tradit. Nicander amphiſibe/
nam ſerpentem mortuam adalligatam uel pellem tantum eius. Quinimo arbori quæ cædatur
adalligata non algere cædentes: faciliuſque ſuccidere. Itaque ſola ſerpentium frigori ſe com/
mittit prima omnium procedens & ante cuculi cantum. Aliud eſt cuculo miraculum: quo quis
loco primum audiat alitem illam ſi dexter pes circumſcribatur: ac ueſtigium id defodiatur: non
gigni pulices ubicunque ſpargatur. Paralyſin cauentibus pinguia glyrium decoctorum & ſori/
cum utiliſſima tradunt eſſe. Millepedas ut in anginis diximus potas. Phtiſin ſentientibus lacer
tam uiridem decoctam in uini ſextariis tribus ad cyathum unum ſingulis coclearibus ſumptis
per dies donec conualeſcant. Cochlearum cinerem potum in uino. Comitialibus morbis oeſi/
pum cum myrrhæ momento & uini cyathis duobus dilutũ magnitudine nucis auellanæ a bal/
neo potum. Teſticulos arietinos inueteratos tritoſque dimidio denarii pondere ĩ aqua uel lac
tis aſini hemina. Interdicitur uini potus quinis diebus ante & poſtea. Magnifice laudatur & ſã
guis pecudum potus. Item fel cum melle præcipue agninum. Catulus lactens ſumptus abſci/
ſo capite pedibuſque ex uino & myrrha. Lyen mulæ potus in oxymelite cyathis tribus. Stel/
lionis tranſmarini cinis potus in aceto. Tunicula ſtellionis quam eodem modo ut anguis exu
it pota. Quidam & ipſum harundine exteratum inueteratumque bibendum dedere. Alii in ci/
bo in ligneis uerubus inaſſatum. Operepretium eſt quomodo præcipiatur ſcire cum exuitur
membrana hyberna alias deuoranti eam: quoniam nullum animal fraudulentius inuidere ho/
mini tradunt. Inde ſtellionum nomen aiunt in maledictum tranſlatum. Obſeruant cubile eius
æſtatibus. Eſt autem in locis hoſtiorum feneſtrarumque aut cameris ſepulchris ue. Ibi uere ĩ
cipiente fiſſis harundinibus textas opponunt caſas: quarum anguſtiis etiã gaudet: eo facilius

exuens circundatū torporem: Sed eo ꝺrelicto non poteſt remeare. Nihil ei remedio in comi/
tialibus morbis præfertᷣ. Prodeſt & cerebrum muſtelæ inueteratū potumq; & iecur eius. Te
ſticuli: uulu eq; aut uētriculus iueteratus cum coriandro: ut dixim⁹: item cinis. Silueſtris uei o
tota in cibo ſumpta. Eadē omnia prædicantᷣ ex uipera. Lacerta uiridis cū condimentis quæ fa/
ſtidium abſtergant: ablatis pedibus & capite. Cochleaꝝ cinis addito ſemine lini et urticæ cum
melle inunctos ſanat. Magis placet draconis cauda in pelle dorcadis alligata ceruinis neruis.
Vel lapilli e uentre pulloꝝ hirundinū ſiniſtro lacerto annexi. Dicuntᷣ enim excluſo pullo lapil/
lū darᷣ. Quod ſi pull⁹ is detᷣ incipiēti in cibo: quē primū peperit: cū qs primū tentatus ſit: libe/
ratᷣ eo malo. Poſtea medetᷣ hirundinū ſanguis cū thure: uel cor recens ꝺuoratū. Quin & e ni/
do eaꝝ lapillus impoſitus recreare dicitᷣ confeſtim: & adalligatus ꝑpetuo tueri. Prædicatᷣ et ie
cur milui ꝺuoratum: et ſenectus ſerpentiū. Iecur uulturis tritū cum ſuo ſanguine ter ſeptenis
dieb⁹ potum. Cor pulli uulturini adalligatū. Sed et ipſum uulturē in cibo dari iubent: et qui/
dē ſatiatum humano cadauere. Quidam pectus ei bibendū cenſent: et in cerrino calice. Aut te
ſtes gallinacei ex aqua & lacte antecedente quinq; dieꝝ abſtinentia uini ob id inueteratos. Fue
re et qui. xx. unam muſcas ruffas: & quidē emortuas in potu darent: infirmioribus pauciores.
Morbo reſiſtunt regio ſordes aurium: aut mammaꝝ pecudis denarii pondere cū myrrhæ mo/
mento & uini cyathis duob⁹. Canini capitiſ cinis in mulſo. Multipeda in uini hemina. Vermes
terreni in aceto mulſo cū myrrha. Gallina ſi ſit luteis pedib⁹ prius aqua purificatis: dein collu/
tis uino qꝺ bibatᷣ. Cerebrum perdicis aut aquilæ in uini cyathis tribus. Cinis plumaꝝ aut in/
teraneoꝝ palumbi ſed in mulſo ad cochlearia tria. Paſſeꝝ cinis ſarmentis crematoꝝ cochleari/
bus duobus in aqua mulſa. Auis icterus uocatᷣ a colore: quæ ſi ſpectetᷣ: ſanari id malū tradunt
& auem mori. Hanc puto latine uocari galgulum. Phreneticis ꝓdeſſe uidetᷣ pulmo pecudum
calidus circa caput alligatus. Nam nō modo muris cerebꝝ dari potui ex aqua: aut cinerē mu/
ſtelæ: ueꝝ etiam inueteratas herinacei carnes quis poſſit furenti ēt ſi certa ſit medicina: Bubo
nis quidē oculoꝝ cinerē inter ea quibus ꝓdigioſe uitam ludificantᷣ: acceperim. Præcipueq; fe
brium medicina placitis eoꝝ renuntiat. Nanq; & in. xii. ſigna digeſſere eam ſole tranſmeante:
iteꝝq; luna: qꝺ totum abdicandum paucis exemplaribus docebo. Siquidē crematis tritiſq; cū
oleo perungi iubent ægros: cū geminos tranſit ſol criſtis: & auribus & unguibus gallinaceoꝝ.
Si luna raſis barbis eoꝝ. Si uirginē alteruter hordei granis. Si ſagittariū ueſpertilionis alis. Si
leonē luna tamaricis fronde: & adiiciunt ſatiuæ. Si aquariū e buxi carbonibus tritis. Ex iſtis cō
feſſa aut certe uerīſimilia ponemus: ſicut eletargum olfatoriis excitari. Inter ea fortaſſis mu/
ſtelæ teſticulis inueteratis: aut iocinere uſto. Is quoq; pulmonē pecudis calidum circa caput
adalligari putant utile. In quartanis medicinæ clinice prope modū nihil pollet. Quam ob rem
plura eoꝝ remedia ponem⁹. Primumq; eum quē adalligari iubent puluerē: in quo ſe accipiter
uolutauerit lino rutilo in linteolo. Canis nigri dentē longiſſimū. Pſeudoſpecen uocātᷣ ueſpā: q̃
ſingularis uolitat. Hanc ſiniſtra manu apprehenſam ſubnectunt. Alii uero quam qs eo anno ui
derit primā. Viperæ caput abſciſum in linteolo: uel cor uiuentis exemptū. Muris roſtellum
auriculaſq; ſummas roſeo panno: ipſumq; dimittunt. Lacertæ uiridis dextrum oculū effoſſum
mox cū capite ſuo ꝺciſo in pellicula caprina. Scarabeus q pilulas uoluit. Propter hunc ægypti
magna pars ſcarabeos inter numina colit curioſa. Appionis interpretatione qua colligit ſolis
operū ſimilitudinē huic animali eſſe ad excuſandos gentis ſuæ ritus. Sꝫ & aliū adalligant magi
cui ſunt cornicula reflexa ſiniſtra manu collectū: Tertiū qui uocatᷣ ſullo albis guttis ꝺiſſectum
utriq; lacerto adalligant. Cætera ſiniſtro: Cor anguinū ſiniſtra manu exemptum uiuentibus.
Scorpionis caudæ quattuor articulos cū aculeo pāno nigro: ita ut nec ſcorpionem dimiſſum:
nec eum qui alligauerit: uideat æger triduo: Poſt tertiū circuitum id condat. Erucam in linteo
lo ter lino circundant totidē modis ad ſingulos dicentes quarᷣ faciant. : qui medebuntᷣ. Limacē
in pelliculam uel quattuor limacū capita præciſa harundine. Multipedā lana inuolutam. Ver/
miculos ex quibus tabani fiunt: ante q̃ꝫ pēnas germinētᷣ. Alios e ſpinoſis frutetis lanuginoſoſ.
Quidam ex illis quaternos incluſos iuglandis nucis putamine adalligāt. Cochleaſq; quæ nu
dæ inueniuntᷣ. Stellionē incluſum capſulis ſubiiciūt capiti: & ſub ꝺceſſu febris emittunt. De/
uorari aūt iubent cor mergi marini ſine ferro exemptū: inueteratūq; conteri: & in calida aqua
bibi. Corda hirundinū cum melle. Alii fimū drachma una: in lactis caprini: uel ouilli: uel paſſo
cyathis trib⁹ ante acceſſiones. Sunt q totas cenſeant ꝺuorandas. Aſpidis cutē pondere ſexta
parte denarii cū pipere pari modo parthoꝝ gentes in remediū quartanæ bibunt. Chryſippus
philoſophus tradidit phryganion adalligatum remedio eē quartaniſ. Quod eēt animal: nec il/
le ꝺſcripſit: nec nos inuenim⁹ qui nouiſſet. Demonſtrandū tamen fuit a tam graui auctore di/
ctū: ſi cuiuſ ꝑ cura efficacior eēt ad inquirendū. Cornicis carnes eē: & nidū illinire in lōgiſſimis
morbis utiliſſimum putant. Et in tertianis fiat poteſtas experiendi: qm̄ miſeria ſpei ꝺiecta: an

ne aranei quem lycum uocant tela: ipſo ſpecu toto reſina cæraq; impoſita utriſque tempori/
bus & fronti prodeſt. Aut ipſe calamo adalligatus qualiter & aliis febribus prodeſſe traditur.
Item lacerta uiridis adalligata uiua in eo uaſe quod capiat. Quo genere & reciduas frequenter
abigi affirmant. Hydropicis oeſipum ex uino addita myrrha modice potui datur nucis auella/
næ magnitudine. Aliqui addunt & anſerinum adipem & oleum myrteum. Sordes ab uberibuſ
ouium eundem effectum habent. Item carnes inueteratæ herinacei ſumptæ. Vomitus quoq;
canum illitus uentri aquam trahere promittitur. Igni ſacro medetur oeſipum cum pompholo/
nio & roſaceo. Ricini ſanguis. Vermes terreni ex aceto illiti. Gryllus contritus in manibus.
Quo genere præſtat: ut qui id fecerit anteq̃ incipiat uitium: toto eo ãno careat. Oportet ãt
eum ferro cum terra cauernæ ſuæ tolli. Adeps anſeris. Viperæ caput aridum aſſeruatum &
combuſtum: dein ex aceto impoſitum. Senectus ſerpentium ex aqua illita a balneo cum bi/
tumine & ſeuo agnino. Carbunculus fimo columbino deletur per ſe illito: uel cum lini ſemine
ex aceto mulſo. Item apibus quæ in melle ſunt ĩmortuæ impoſitis. Polentaq; impoſita inſper
ſa. Si in uerendis ſit: cæteriſque ibi ulceribus occurrit e melle oeſipum cum plumbi ſquamis.
Item fimum pecudum incipientibus carbunculis. Tubera & quæcunque emolliri opus ſit effi/
caciſſime anſerino adipe curantur. Idem præſtat & gruum adeps. Furunculis mederi dicit̃ ara/
neus ſi prius q̃ nominetur ſit impoſitus & tertia die ſolutus. Mus araneus pendẽs necatus ſic
ut terram nec poſtea attingat: ter circũdatus furunculo totiens expuentibus medẽte & cui me
debitur. Ex gallinaceo fimo quod eſt ruffum maxime recens illitum ex aceto. Ventriculus ci/
coniæ decoctus. Muſcæ ĩpari numero ĩfricatæ digyto medico. Sordes ex pecudum auriculis.
Seuum ouium uetus cum cinere e capillis mulierum. Seuum arietis cum cinere pumicis & ſalis
pari pondere. Ambuſtis capitum canis cinis medetur. Item glirium cum oleo. Fimum ouium
cum cæra cõmixtum. Murium cinis & cochlearũ. Eoq; ſic ut ne cicatrix quidem appareat. Itẽ
adeps uiperinus. Fimi columbini cinis ex oleo illitus cyprino. Neruorum nodis medetur capi
tis uiperini cinis ex oleo cyprino illitus. Terreni uermis cinis cum melle illitus etiam dolores
tollit. Item amphiſbena mortua adalligata. Adeps uulturinus cũ uentre arefactus contrituſq;
cum adipe ſuillo inueterato. Cinis e capite bubonis in mulſo potus cum lilii radice: ſi magis cre
dimus. In contractione neruoꝝ caro palumbina in cibis prodeſt: & inueterata. Herinacei ſpa/
ſticis. Item muſtellæ cinis. Serpentium ſenectus in pelle taurina adalligata ſpaſmos fieri pro/
hibet. Opiſtothonicis milui iecur aridum tribus obolis in aquæ mulſæ cyathis tribus potum.
Rediuiuas & quæ in digytis naſcuntur pterygia tollunt canini capitis cinis aut uulua decocta ĩ
oleo ſuper illito butyro ouillo. cum melle. Item folliculus cuiuſlibet animalis fellis. Vnguiũ
ſcabriciam cantharides cum pice tertio die ſolutæ: aut locuſtæ frictæ cum ſeuo hircino. Pecu
dum ſeuum. Aliqui miſcent uiſcum & proculacam: uel æris florem. Ita ut tertio die ſoluant.
Sanguinem ſiſtit e naribus ſeuum ex omento pecudum illitum. Item coagulum ex aqua maxi/
me agninum ſubditum uel infuſum etiam ſi alia non proſint. Adeps anſerinus cum butyro pa/
ri pondere paſtillis ingeſtus. Cinis cochleaꝝ terrenaꝝ. Sed & ipſæ extractæ teſtis. E naribus
fluentem ſanguinem ſiſtunt cochleæ contritæ fronti illitæ. Aranei telæ ſuppoſitæ. Gallina/
cei cerebellum: uel ſanguis profluuia a cerebro. Item columbinus ſanguis ob id ſeruatus con/
cretuſque. Si uero ex uulnere ĩmodice fluat fimi caballini cum putaminibus ouoꝝ cremati cinis
impoſitus mire ſiſtit. Et uulneribus medentur oeſipum cum hordei cinere & erugĩe æquis par
tibus. Ad carcinomata ac ſerpentia quoq; ualet. Erodit & ulceꝝ margines. Carneſq; quæ ex/
creſcunt ad æqualitatem redigit. Explet quoq;: & ad cicatricem perducit. Magna uis & in cine
re pecudum fimi ad carcinomata addito nitro: aut cinere ex oſſibus fœminum agninoꝝ: maxĩe
in iis ulceribus quæ cicatricem non trahunt. Magna & pulmonibus præcipue arietum. Excre
ſcentes carnes in ulceribus ad æqualitatem efficaciſſime reducunt. Fimo quoq; ipſo ouium ſub
teſta calefacto & ſubacto tumor uulneꝝ ſedatur. Fiſtulæ purgantur ſananturq;. Item epinyc/
tides. Sũma uero uis in canini capitis cinere. Excreſcentia omĩa ſpodii uice erodit ac perſanat.
Item murino fimo eroduntur. Itemq; muſtellæ fimi cinere. Duricias etiam in alto ulceꝝ & car
cinomata perſequitur multipeda trita: admixta reſina terebinthina & ſinopide. Eademq; utiliſ/
ſima ſunt in iis ulceribus quæ uermibus periclitantur. Quin & uermium ipſoꝝ genera miran/
dos uſus habet. Coſſes qui in ligno naſcuntur ſanant ulcera omĩa. Nomas uero combuſti cum
pari pondere aniſi & ex oleo illiti. Vulnera recẽtia conglutinãt terreni: adeo ut neruos quoq;
abſciſſos illitis ſolidari infra ſeptimum diem Democritus perſuaſerit. Itaq; in melle ſeruandos
cenſet. Cinis eoꝝ margines ulcerum duriores abſumit cum pice liquida uel ſymbolo & melle.
Quidam arefactis in ſole ad uulnera ex aceto utuntur: nec ſoluunt niſi biduo intermiſſo. Eadẽ
ratio & terrenaꝝ cochleaꝝ eſt: quæ tuſæ & impoſitæ recentia uulnera conglutinant: & nomaſ
ſiſtunt quæ non adhærent. Herpes quoque animal a græcis uocatur: quo præcipue ſanantur

quæcunq; serpunt. Cochleæ quoq; ꝓsunt cū testis suis tusæ cum myrrha q̄dem & thur̄ etiam
præcisos neruos sanare dicunt. Draconū quoq; adeps siccatus in sole magnopere ꝓdest. Item
gallinacei cerebrum recentibus plagis sale uiperino in cibo sumpto. Tradunt & ulcera tracta/
biliora fieri: & sanari celerius. Antonius musa medicus cū incidisset insanabilia ulcera: uiperas
edendas dabat: miraq; celeritate ꝑsanabat. Tryxalidum cinis margines ulcerū duros aufert cū
melle. Item fimus columbin⁹ cū arsenico & melle ea quæ erodenda sunt. Bubonis cerebro cū
adipe anserino mire uulnera dicunť glutinari: quæ uocanť cacoethe. Cinis etiam fœminū arie
tis cum lacte muliebri dilig̃eter prius elutus linteolis sanat. Vlula quoq; auis cocta in oleo cui
liquato miscet̃ butyrum ouillum & mel: ad ulcera sanāda ualet. Vlcerum labra duriora apes in
melle emortuæ emolliunt. Et elephantiasin sanguis & cinis mustelæ. Verberū uulnera atque
uibices pellibus ouium recentibus impositis obliteranť. Articulorū fracturis cinis fœminū pe/
cudis peculiariter medet̃. Efficacius cū cæra. Idem medicamentū fit ex maxillis simul ustis: cor
nuq; ceruino & cæra mollita rosaceo. Ossibus fractis caninū cerebrum linteolo illito superpo/
sitis lanis: quæ deinde subfundanť fere quattuordecim diebus solidat. Nec tardius cinis silue/
stris muris cū melle: aut cum uermiū terrenorū cinere. Qui etiam ossa extrahit. Cicatrices ad
colorē reducit pecudum pulmo præcipue ex ariete seuū ex nitro. Lacertæ uiridis cinis. Ver/
natio anguium ex uino decocta. Fimū columbinū ex melle. Item uitiligines albas ex uino. Ad
uitiliginē & cantharides cum rutæ foliorū duabus partibus in sole donec formicet cutis: tolerā
dæ sunt. Postea fouere: oleoq; perungere necessarium: iterūq; illinire: idq; diebus pluribus fa
cere cauentes exulceratione multam. Ad easdem uitiligines & muscas illini iubent cum radice
lappatoria. Gallinarū fimū candidum seruatum in oleo uetere cornea pyxide. Vespertilionum
sanguinem. Fel herinacei ex aqua. Ad scabiem uero bubonis cerebro cum afronitro. Sed ante
omnia sanguis canin⁹. Sedant pruritū cochleæ minutæ lat æcontritæ illitæ. Harundines & te
la quæq; alia extrahenda sunt corpori: euocat mus dissectus impositus. Præcipue uero lacerta
dissecta: & uel caput eius tantum contusum cū sale impositum. Cochleæ ex iis quæ gregatim
folia sectanť contusæ impositæq; testis: & eæ quæ manduntur exemptæ testis. Sed cum leporis
coagulo efficacissimæ. Ossa anguium eundem cū coagulo cuiuscunq; quadrupedis intra tertiū
diem approbant effectum.

Ad muliebria mala medenda: & conceptus maturandos Cap. iiii.

I Audanť & cantharides tritæ cum farina hordeacea. Muliebribus malis membranæ a par
tu ouium ꝓficiunt: sicut in capris rettulim⁹. Fimū quoq; pecudū eosdem usus habet. Lo/
custarū suffitu stranguriæ maxime mulierū iuuat. Gallinaceorū testes subinde si a conceptu edat
mulier: mares in utero fieri dicunť. Partus conceptos histricum cinis potus continet. Maturat
caninū lac epotum. Euocat membrana e canū secundis: si terram nō attigerit. Lumbos partu/
rientium potus lactis. Fimū murinum aqua pluuia dilutum mammas mulierū a partu tumescen
tes reficit. Cinis herinaceorū cū oleo perunctarū custodit partus contra abortus. Facilius eni/
tunť quæ fimū anserinum cū aquæ cyathis duobus sorbuere. Aut ex utriculo mustelino ꝑ ge
nitale effluentes aquas. Vermes terreni illiti in ceruices & scapulas: ne nerui doleant: præstāt.
Grauidis secūdas pellunt in passo poti. Item ꝑ sese impositi: māmarū suppuratione concoquūt
& aperiunt extrahuntq;: & ad cicatricē ꝑducunt. Lac deuocant poti cū mulso. Inueniūť & ī gra
mine uermiculi qui adalligati collo continent partum. Detrahunť autem sub ꝑtu: alias eniti n̄
patiunť. Cauēdū etiam ne in terra ponanť. Coceptus quoq; omnia danť in potu quini aut sep/
teni. Cochleæ in cibo sumptæ accelerant ꝑtum. Item coceptum impositæ cū croco. Eædem
ex amylo & tragacantho illitæ ꝓfluuia sistunt. Prosunt & purgationib⁹ sumptæ ī cibo: & uul
uam auersam corrigunt cū medulla ceruina: ita ut uini cochleæ denarii pondus addať & cypri.
Inflationes quoq; uuluarū discutiunt exemptæ testis: tritæq; cum rosaceo. Ad hoc astypalei/
cæ maxime eligunť. Alio modo africanæ binæ cū fœnogreco qď tribus digytis capiať: addi/
tis mellis cochlearibus quattuor. Illinunť aluo prius irino succo perunctæ. Sunt & minutæ lō
gæq; candidæ cochleæ passim oberrantes. Eæ arefactæ sole in tegulis: tusæq; in farina miscē
tur lomento æquis portionib⁹. Candorēq; & liuorē corpori afferunt. Scabendi d̄sideria tollūt
minutæ & latæ cum polenta. Viperam mulier pregnans si transcenderit: abortum faciet. Itē
amphisbenam mortuā dūtaxat. Nam uiuam habentes in pyxide impune transeunt: ēt si mor/
tua fit. Atq; adseruata ꝑtus faciles prestat uel mortua. Mirū si nō adseruatam trāscenderit gra
uida: innoxiam fieri: si ꝓtinus transcendat adseruatam. Anguis inueterati suffitus menstrua ad
iuuant. Anguium senectus adalligata lumbis faciliores partus facit: ꝓtinus a puerperio remo
uenda. Dant & in uino bibendum cum thure. Aliter sumpta abortū facit. Baculus quo angui
rana excussa sit: parturientes adiuuat. Tryxalidum cinis illitus cum melle purgationes. Item

araneus qui filum ducit ex alto: capi debet manu caua tritusque admoueri. Quod si redeunte prebenderit: inhibebit idem purgationes. Lapis aetites in aquilae repertus nido custodit partus contra omnes abortuum insidias. Penna uulturina subiecta pedibus adiuuat parturientes. Ouum corui grauidis cauendum constat: quoniam transgressus abortus asperos facit. Fimum accipitris in mulso potum uidetur foecundas facere. Vuluarum duricias & collectiones adeps anserinus aut cygni emollit. Mamas a partu custodit adeps anseris cũ rosaceo & araneo. Phryges & lycaones mammis puerperio uexatis inuenere otidum adipem utilem esse & iis quae uulua strangulentur: & blattas illinunt: Ouorum perdicis putaminum cinis cadmiae mixtus & cerae stantes mammas seruat. Putant & ter circũdatam ouo perdicis non inclinari. Et si sorbeant eadem: foecunditatem facere: lactis quoq; copiam. Cum anserino adipe perunctis mãmis dolores minuere. Molas uteri rumpere. Scabiem uuluarum sedare si cum cimice trito illinantur. Vespertilionum sanguis psilothri uim habet: sed malis puerorum illitus non satis proficit nisi erucae uel cicutae semen postea inducatur. Sic enim aut in totum tolluntur pili: aut non excedunt lanuginem. Idem & cerebro eorum profici putant. Est autem duplex: rubens utique & cãdidum. Aliqui sanguinem & iecur eius ammiscent. Quidam in tribus heminis olei discoquunt uiperam exemptis ossibus & psilothri uice utuntur: euulsis prius pilis: quos renasci nolũt. Fel herinacei psilothrum est utiq; mixto cerebro uespertilionis & lacte caprino. Item per se cinis cum lacte. Canis primi partus euulsis pilis quos renasci uolunt: uel nondum natis perunctis partibus: alii non surgunt. Idem euenire traditur sanguine ricini euulsi cani. Item hirundinino sanguine uel felle.

Promiscuae medicinae. Ca. v.

O Vis formicarum supercilia denigrari cum muscis tritis tradunt. Si uero oculi nigri nascẽtium placeant: soricem praegnanti edendum. Capilli ne canescant: uermium terrenorum cinere praestari admixto oleo. Infantibus qui lacte cõcreto uexãtur praesidium est angninum coagulum ex aqua potum. Aut si uitium coagulato lacte acciderit: discutitur coagulo ex aceto dato. Ad dentitionem cerebrum pecoris utilissimũ est. Ossibus in canino fimo inuentis adustio infantium quae uocatur siriasis adalligatis emendatur. Ramices infantium lacertae uirides admotae dormientibus morsu emendantur. Postea harundini adalligatae suspenduntur in fumo. Traduntque pariter cum ea expirante sanari infantem. Cochlearum saliua illita infantium oculis: palpebras corrigit gignitque. Ramicosis cochlear; cinis cum thure ex oui albi succo illitus per dies. xxx. medetur. Inueniuntur in corniculis cochlear; harenaceae duriciae: Eae dentitionem facilem praestant adalligatae. Cochlearum inanium cinis admixtus cerae procidentium interaneorum partes extremas prohibet. Oportet autem cineri misceri saniẽ punctis emissam e cerebro uiperae. Cerebrum uiperae illigatum pelliculae dentitiones adiuuat. Ad idem ualent & grãdissimi dentes serpentium. Fimum corui lana adalligatum infãtium tussi medetur. Vix est serio complecti quaedam non omittenda tamen: quia sunt prodita. Ramici infãtium lacerta mederi iubent. Marem hanc prehendi. Id intelligi & quod sub cauda unam cauernam habeat. Id agendum ut per aurum aut argentum aut ostrum mordeat uitium. Tum in calice nouo illigatur. & in fimo ponitur. Vrina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis. Scarabeorum cornua grandia denticulata adalligata in iis amuleti naturam optinent. Bouis capiti lapillum tradunt inesse: quem ab eo expui si necem timeat: inopinatis praeciso capite exẽptum adalligatumque mire prodesse dentitioni. Item cerebrum eiusdem ad eundem usum adalligari iubent. Et limacis lapillum siue officulum quod inuenit in dorso. Magnifice iuuat & ouis cerebrum gingiuis illitum: Sicut aures adeps anserinus cum ocimi succo impositus. Sunt uermiculi in spinosis haerbis asperi: lanuginosi. Hos adalligatos protinus mederi tradunt infantibus: si quid ex cibo haereat. Somnos allicit oesipum cum myrrhae momento in uini cyathis duobus dilutum: uel cum adipe anserino & uino myrtite. Auis cucul⁹ leporina pelle adalligat⁹. Ardeolae rostrum in pelle asinina fronti adalligatum. Putant & per se rostrum eiusdem effectus esse uino collutum. E diuerso sõnum arcet uespertilionis caput aridum adalligatum. In urina uirili lacerta necata uenerem eius qui fecerit cohibet. Nam inter amatoria esse magi dicunt. Inhibet & fimum cochleae: & columbinum cum oleo & uino potum. Pulmonis uulturini dexterae partes uenerem concitant uiris adalligatae gruis pelle. Item si lutea ex ouis quinque columbarum admixta adipis suilli denarii pondere ex melle sorbeantur. Passeres in cibo uel oua eorum. Gallinacei dexter testis arietina pelle adalligatus. Ibi cum cineres cum adipe anseris & irino perunctis si conceptus sit: partus continere. Contra inhibere uenerem pugnatoris galli testiculis anserino adipe illitis adalligatisque pelle arietina tradunt. Itẽ cuiuscunque galli gallinacei si cum sanguine gallinacei lecto subiiciantur. Cogunt concipere inuitas setae ex cauda mulae si iunctis inter se colligentur in coitu. Qui in urinam canis suam ingesserit: dicitur ad ue/

nerē pigrior fieri. Mirꝝ et ð stellionis cinere (si uerꝝ est) in linamento inuolutū in sinistra manu uenerē stimulare. Si transferat in dextram: inhibere. Item uespertilionis sanguinē collectū flocco suppositum ꝑ capiti mulierꝝ libidinem mouere: aut anseris linguam in cibo uel potione sumptam. Tyria uero mactato corpor pota. Et membrana senectutis anguium triduo inhibet Ac lerꝝ exempto caseo potū cum exiguo sale. Caseos si cerebꝝ mustelæ coagulo addat: negāt corrumpi uetustate: aut a murib⁹ attingi. Eiusdemq; mustelæ cinis si det in offa gallinaceis pullis et columbinis tutos esse a mustelis. Iumentorꝝ urinæ tormina uespertilione adalligato tiniunt. Vermicatio ter circunlato uerendis palumbo mirꝝ dictu palumbus emissus morit: iumētumq; liberat confestim. Ebriosis oua noctuæ p triduū data in uino: tediū eius adducūt. Ebrietatē arcet pecudū assus pulmo præsumptus. Hirundinis rostri cinis cū myrrha tritus et in uino qd' bibat inspersus: securos præstabit a temulentia. Inuenit hoc Horus assyriorum Rex. Præter hæc sunt notabilia animalium ad hoc uolumē pertinentiū. Grombrenam auē in sardinia narrant grui similē ignotam iam ēt sardis: ut existimo. In eadē ꝓuincia est ophion ceruis tm̄ pilo similis: nec alibi nascens. Iidem auctores nominauere sirulugū. Quod nec quale esset animal: nec ubi nasceret tradiderunt. Fuisse qdē nō dubito: cū et medicinæ ex eo sint demonstratæ. M. Cicero tradit animalia bituros uocari: q uites in cāpania rodant.

De miraculis quarundā bestiarꝝ Cap. vi.

r Eliqua mirabilia ex iis quoq; dicem⁹. Non latrari a cane membranā ex secundis canis habentē: aut leporis fimū uel pilos tenentē. In culicum genere muliones nō ampli⁹ q̄ uno die uiuere. Eosq; qui arborarii ꝑici rostꝝ habeant: & mella eximant: ab apib⁹ nō attingi. Porcos sequi eos a quib⁹ cerebꝝ corui acceperint in offa. Puluerē in quo se mula uolutauerit corpori inspersum mitigar ardores amoris. Sorices fugari: si unus castratus emittat. Anguina pelle & sale & farre cū serpillo contritis uno die: deiectisq; cū uino in fauces boum uua maturescēte: toto anno eos ualere. Vel si hirundinū pulli tres trib⁹ offis dēt. Puluere e uestigio anguiuꝫ collecto: sparsas apes in alueare reuerti. Arietis dextro teste præligato oues tm̄ gigni. Non lassescere in ullo labore q neruos ex alis & cruribus gruis habeant. Mulas nō calcitrare cū uinū biberint: Vngulas tm̄ mularꝝ repertas: neq; aliam ullam materiam quæ non perroderet a ueneno stygis aquæ: cū id dandum Alexandro magno Antipater mitteret memoria dignū ē: magna Aristotelis infamia excogitatū. Nunc ad aquatilia reuertemur.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXXI. PROHEMIVM.

Medicinæ ex aquatilib⁹. Aquarꝝ mirabilia Cap. i.

a QVATILIVM SEQVVNTVR IN MEDICINA beneficia: opifice natura ne ī illis qdē cessante: & per undas fluctusq; ac reciprocos æstus amniumq; rapidos cursus improbas exerente uires. Nusq̄ potentia maiore: si uerꝝ fateri uolum⁹. Quippe hoc elementū cæteris omnibus imperat. Terras duorant aquæ. Flammas necant. Scandūt in sublime: & cælum quoq; sibi uendicant. Ac nubiū obtentu uitalē spiritū strangulāt. Que causa fulmina edidit: ipso secū discordante mūdo. Quid esse mirabilius potest aquis in cælo stantibus? At illæ ceu parꝝ sit in tm̄ ꝑuenire altitudinē rapiunt eo secū piscium examina. Sæpe etiā lapides subueunt portantes aliena pondera. Eædem cadentes omniū terra nascentiū causa fiunt: prorsus mirabili natura. Siquis uelit reputare ut fruges gignant arbores fruticesq; uiuant in cælū migrare aquas animamq; ēt herbis uitalē inde deferre uicta confessione. Omnis quoq; terræ uires aquarꝝ esse beneficii. Quapropter ante omnia ipsarꝝ potentiæ exempla ponem⁹. Cunctas enim qs mortaliū enumerare queat?

De differentia aquarꝝ medicinis: & obseruationibus. cc. lxvi. Cap. ii

e Mirant benigne passimq; in plurimis terris alibi frigidæ: alibi calidæ: alibi iunctæ: sicut ī terebellis aquitanı a gēte. Exin in pyreneis montibus tenui interuallo discernente. Alibi tepidæ gelidæ ꝑ auxilia morborꝝ conferentes. Et e cunctis animaliū hominū tm̄ causa erumpentes. Augent numerꝝ deorꝝ numinibus uariis urbesq; condūt: sicut puteolos in campania:

ftatielas in liguria: festias in natbonenfi prouintia. Nufq; tamen largius q̃ in baiano finu: nec
pluribus auxiliandi generibus: aliæ fulphuris: aliæ aluminis: aliæ falis: aliæ nitri: aliæ bitumi
nis: nõnulla etiam acida falfa ue mixtura. Vapore quoq; ipfo aliquæ profunt. Tãtaque eft uis
ut balneas calefaciant: ac frigidam etiam in folis feruore cogant: quæ ĩ baiano poffideanæ uo
cantur nomine accepto a Claudii Cæfaris liberto. Obfonia quoque percoquunt. Vaporant &
in mari ipfo quæ Licinii Craffi fuere. Mediofq; inter fluctus exiftit aliquid ualitudini falutar̃.
Iam generatim neruis profunt pedibus ue aut coxendicibus: aliæ luxatis fractis ue. Inaniunt
aluos. Sanant ulcera. Capiti auribufq; priuatim medentur. Oculis uero ciceronianæ. Dignũ
memoratu uilla eft ab auerno lacu puteolos tendentibus impofita littori: celebrata porticu ac
nemore. Quam & uocabat. M. Cicero academiam ab exemplo athenarum: ibi compofitis uo
luminibus eifdem nominibus. In qua & monumentum fibi inftaurauerat. Ceu uero nõ & in to
to terrarum orbe feciffet. Huius ĩ parte prima exiguo poft obitum ipius: Antiftio uetere pof
fidente eruperunt fontes calidi perq̃; falubres oculis celebrati carmine Laureæ Tullii qui fuit
ẽ liberis eius. Vt protinus nofcatur etiam minifterium eius hauftus ex illa maieftate. Ponam
enim ipfum carmen dignum ubiq; & non ibi tantũ legi.

Quod tua romanæ uindex clariffime linguæ
   Salua loco melius furgere iuffa uiret.
Atq; academiæ celebratam nomine uillam
   Nunc reparat cultu fub potiore uetus.
Hinc etiam apparent lymphæ non ante repertæ.
   Languida quæ infufo lumina rore leuant.
Nimirũ locus ipfe fui Ciceronis honori
   Hoc dedit: hac fontes cum patefecit ope.
Vt quoniam totum legitur fine fine per orbem:
   Sint plures oculis quæ medeantur aquæ.

In eadem campaniæ regione finueffanæ aquæ fterilitatem fœminarum & uirorũ infaniam abo
lere pdũtur. In enaria infula calculofis mederi. Et quæ uocatũ acidula ab teano fidicino quat
tuor milibus paffuum frigida. Item in ftabiano quæ dimidia uocatur: & in uenafrano ex fonte
acidulo. Item contingit in uelino lacu potantibus. Item in fyriæ fonte iuxta taurum montem.
Auctor eft. M. Varro. Et in phrygiæ gallo flumine Gallimachus. Sed ibi in potando neceffa
rius modus: ne lymphatos agat. Quod in æthiopia accidere iis qui e fõte rubro biberint Cte
fias fcribit. Iuxta romam albulæ aquæ uulneribus medentur. Prægelidæ eæ. Sed fubcutilæ
in fabinis gelidiffimæ fuctu quodam corpora inuadunt: ut prope morfus uideri poffit. Aptiffi
mæ ftomacho: neruis: uniuerfo corpori. Thefpieorum fons conceptus mulieribus repræfen
tat. Item in arcadia flumen elatum. Cuftodit autem partum linus fons in eadem arcadia abor
tus fieri non patitur. E diuerfo in pyrrhea flumen quod aphrodifium uocatur: fterilef facit. La
cus Amphion uitiligines tollit. Varro auctor eft Titium quendam prætura functum marmo
rei figni faciem habuiffe propter id uitium. Cidnus ciliciæ amnis podagricis medetur: ficut ap
paret in epiftola Caffii Parmenfis ad M. Antonium. Contra aquarum culpa in troezene oĩum
pedes uitia fẽtiunt. Tungri ciuitaf galliæ fontem habet infignem plurimis bullis ftillãtem: fer
ruginei faporis quod ipfum nõ nifi in fine potus intelligitur. Purgat hic corpora. Tertianas fe
bres difcutit: calculorũq; uitia. Eadem aqua igne admoto turbida fit. Ad poftrẽ rubefcit. Leu
cogei fontes inter puteolos & neapolim oculis & uulneribus medentur. Cicero in admirandis
pofuit reatinis tantum paludibus ungulas iumentorum indurari. Eudicus in heftia eutiche fõ
tes duos tradit effe: ceromẽ: ex quo bibentes oues nigras fieri: mellẽ ex quo albas: ex utroq;
autem uarias. Theophraftus in thuriis crathin candorem facere: fybarim nigriciã bobus ac pe
coribus. Quin & homines fentire differentiam eam. Nam qui fybarim bibant: nigriores effe:
durioref q; & crifpo capillo. Qui ex crathide candidos: molliorefq; ac porrecta coma. Itẽ in ma
cedonia quæ uelint fibi candida nafci ad halialmonem ducere. Quæ nigra aut fufca ad axium.
Idem omnia fufca quibufdam in locis tradit nafci: & fruges quoq;: ficut in meffapiis. At in leu
cis arcadiæ quodam fonte mures terreftres bibere & conuerfari. Erythris aleos amnis pilos
gignit in corporibus. In boetia ad trophonium deum iuxta flumen erynum duo funt fontes:
quorum alter memoriam: alter obliuionem affert: inde nominibus inuentis. In cilicia apud op
pidum iufgum riuus fluit nnus: ex quo bibentium fubtiliores fenfus fieri Varro tradit. In cea
infula fontem effe qui hebetes facit. Zamæ in africa ex quo canoras uoces. Vinum tedio ueni
re iis qui ex clitorio lacu biberint. At Eudoxus & Theopompus inebriari fontibus iis quo dixi
mus afferunt. Mutianus andriæ fonte. Liberi patris ftatis diebus feptenis eiufdem dei uinũ
fluere. Si auferatur e confpectu templi fapore in aquã tranfeunte. Polyclytus explere olei ui

cem iuxta solos ciliciæ fontem. Theophrastus hoc idē fieri in æthiopia eiusdem uirtutis fonte
Lycos in indiæ terris fontē eē: cuius aqua lucernæ ardeant. Idem ecbathanis tradit̄. Theopō-
pus in scottis lacum eē dicit: q uulneribus medet̄. Iuba in troglodytis lacū insanum malefica ui
appellatū: ter die fieri amarꝝ salsumq;: ac deinde dulcem: totiensq; ēt noctu scatentē albis ser-
pentibus uicenū cubitorꝝ. Idem in arabia quoq; fontē exilire tanta ui ut nullū nō pondus im-
pactū respuat. Theophrastus marsyæ fontē in phrigia ad celenarꝝ oppidū saxa egerer̄: Non ꝓ-
cul ab eo duo sunt fontes cyllon & gyllon: ab effectu græcorꝝ nominū dicti Cyzice fons Cupi-
dinis uocat̄: ex quo potantes amorē dponere Mutianus credit. Grannone ē fons calidus citra
summū feruorē q in uinū additus triduo calorē potionis custodit in uasis. Sūt & mattiaci i ger-
mania fōtes calidi trans rhenū: quorꝝ haustus triduo feruet. Circa margines uero punicē faciūt
aquæ. Quod siquis fide carere ex iis aliqua arbitrat̄: discat in nulla pte naturæ maiora eē mi-
racula: ꝗq; inter initia ōpis abūde multa rettulim⁹. Ctesias tradit sideri uocari stagnū in indis
in quo nihil innatet: sed omnia mergant̄. Celius apud nos in auerno ait etiam folia subsidere.
Varro aues quæ euolauerint emori. Contra in africæ lacu apuscidamo omnia fluitāt: nihil im-
mergit̄. Item in siciliæ fonte phinthia: ut Appion tradit. Et in medorꝝ lacu puteoq; Saturni.
Neptunni fons linire transire solet in loca uicina portendēs aliquid. Mirꝝ quoq; ē ꝙ cū pisci-
bus trāsit. Responsa ab iis petūt incole cibo: quē rapiūt annuentes. Si uero euentū negēt: cau-
dis abigunt. Amnis olachas in bithynia Brietum alluit: hoc ē & tēplo & deo nomē: cuius gur-
gite periuri necant̄ parthi uelut flamma urente. In cantabria fōtes tamarici in augurio habent̄
Tres sunt octonis pedib⁹ distantes. In unū alueum coheunt uasto amne. Singulis siccant̄ duo-
decies dieb⁹: aliquando uicies citra suspitionem ullam aquæ: cū sit illis uicinus fons sine inter-
missione largus. Dirꝝq; est nō ꝓfluere eos aspicere uolentibus: sicut ꝓxime Lartio Licinio le-
gato post præturam post septē dies accidit. In iudæa riuus sabbatis omnib⁹ siccat̄. E diuerso
miracula alia dira Ctesias in armenia scribit eē fontem: ex quo nigros pisces ilico mortē afferre
in cibis. Quod & citra danubii exortum audiui: donec ueniat̄ ad fontē aluio appositum: ubi fi-
nit̄ id gen⁹ pisciū. Ideoq; ibi caput eius ānis intelligit fama. Hoc idē & in lydia in stagno nym-
pharꝝ tradunt. In achaia ad pheneū aqua ꝓfluit e saxis styx appellata: quæ ilico necat: ut dixi-
mus. Sed eē pisces paruos in ea tradit Theophrastus lœtales & ipsos: qđ non in alio genere
mortiferorꝝ fontiū. Necare aquas Theopomp⁹ & in thracia apud cychros dicit. Lycus ī leon-
tinis tertio die si quisꝗ biberit. Varro ad soracten scripsit eē fōtē: cuius sit latitudo quattuor
pedū: sole oriente eum exundare feruenti similē: auesq; quæ gustauerint: iuxta mortuas iace-
re. Nanq; & hæc insidiosa conditio ꝙ quædam ēt blandiunt̄ aspectu: ut ad nonacrin arcadiæ.
Oīno enim nulla dterrent qualitate: sed hāc putant nimio frigore eē noxiam utpote cū ꝓfluēs
ipsa lapidescat. Aliter circa thessalica tēpe q̄m uisus omnib⁹ terrori ē. Tradūtq; ēt æs ac ferꝝ
erodi illa aqua. Profluit ut indicauim⁹ breui spatio. Mirꝝq; siliquā siluestris amplecti radicibus
fontē eum dicit̄ semp florens purpura. Et quædam sui generis herba in labris fontis uiret. In
macedonia nō ꝓcul ab Euripidis poetæ sepulchro duo riui confluunt: alter saluberrimi potus:
alter mortiferi. In perperenis fons ē qui quancūq; rigat lapideam facit terrā. Itē calidæ aquæ
in euboea. Lebeonēq; alluit riuus: in quo saxa in altitudinē crescunt. In eurimenis diectæ co-
ronæ in fontē lapides fiunt. In colossis flumen ē: in quo lateres coniecti lapides extrahunt̄. In
scyretico metallo arbores quæcūq; flumine alluunt̄ saxa fiunt cum ramis. Distillantes quoq;
guttæ in lapides durescunt. In antris coryciis nāmioze. In macedonia ēt pēdetes in ipsis came-
ris. At in corintho cū decidere in quibusdam speluncis utroq; modo colūnas faciunt: ut ī phau-
sia chersonnesi rhodo in antro magno etiam discolori aspectu. Et hactenus contenti simus
exemplis.

De qualitate aquarꝝ in salubritate uel
commoditate earum Cap. iii.

q Væritur inter medicos cuius generis aquæ sint utilissimæ. Stagnantes pigrasq; merito
damnant: utiliores quæ ꝓfluunt existimantes. Cursu enim percursuq; ipso extenuari atq;
ꝓficere. Eoq; miror cisternarꝝ ab aliquibus maxime probari. Sed ii rōnem afferunt: quoniam
leuissima sit hymbrium aqua: ut quæ subire potuerit ac pendere in aere. Ideoque & niues præ-
ferunt̄ nubib⁹: niuibusque ēt glaties uelut ad infinitū coacta subtilitate. Leuiora enim hæc eē
& glaciem multo leuiorē aqua. Horꝝ sententiam refellere interest uitæ. In primis enim leui-
tas illa deprehendi aliter ꝗ sensu uix potest: nullo pene momento ponderis aquis inter se di-
stantibus. Nec leuitatis in pluuia aqua argumentū ē subisse eam in cælū: cū etiam lapides subi-
re appareat: cadensq; inficiat̄ halitu terræ. Quo fit ut pluuiæ aquæ sordiū inesse plurimū sen-
tiat̄: citissimeq; ido calefiat aqua pluuia. Niuem qdē glaciēq; subtilissimum elementi eius uide-
ri miror: apposito grandinū argumento e quib⁹ pestilentissimū potū eē conuenit. Nec uero

pauci inter ipsos e contrario: ex gelu ac niuibus insaluberrimos potus prædicant: quoniam exactum sit inde: quod tenuissimum fuerit. Minui certe liquorem omẽm congelatione deprehenditur: & rore nimio scabiem fieri. Pruina uredinem cognatis & niuis causis. Pluuias quidẽ aquas celerrime putrescere conuenit. minimeque durare in nauigatiõe. Epigenes autem aquã quæ septies putrefacta purgata sit perhibet amplius non putrescere. Nam cisternas etiam medici confitentur inutiles aluo duricias facientes faucibusque etiam limi non aliis inesse plus: aut animalium quæ ãpli⁹ faciunt tedium confitendum habent. Nec statim amnium utilissimas esse: sicuti nec torrentium ullius: lacusque plurimos salubres maxime. Quædam igitur & huius generis aptissimæ aliæ alibi. Parthorum reges ex coaspe & euleo tantum bibunt. Eæ quãuis in longinqua comitantur illos. Et horum placere potum non quia sint amnes apparet: quoniã nec e tigri nec euphrate nec e multis aliis bibunt. Limus aquarum uitium est: si tamen idẽ amnis anguillis scateat salubritatis indicium habetur. Sicuti frigoris tineas in fonte gigni. Ante omnia damnantur amaræ: & quæ scrobem statim implent: quod euenit troezene. Nam nitrosas atque salmacidas & fæculentas in desertis rubrum mare petentes addita polenta utiles intra duas horas faciunt: ipsaque uescuntur polenta. Damnantur in primis fontes qui cœnum faciunt: quique malum colorem bibentibus referunt: & si uasa ære inficiunt: aut si legumina tarde percoquunt. Si liquatæ leniter terram relinquunt: decoctæque crassis obducunt uasa crustis. Est etiamnum uitium non fetide modo uerum omnino quicquam recipientis iucũdum sit illud licet gratumque: & ut sæpe ad uicina lactis accẽdens. Aquam salubrem aeri q̃ simillimã esse oportet. Vnus in toto orbe traditur fons aquæ iucunde olentis in mesapotamia cabille. Fabulæ rationem afferunt: quoniam eo Iuno perfusa sit. De cætero aquarum salubrium sapor odor ue nullus esse debet. Quidam statera iudicant de salubritate: frustrante diligentia: quando perrarum est ut leuior sit aliqua. Certior subtilitas inter pares meliorem esse quæ calefiat refrigereturque celerius. Quin exhaustam uasis ne manus pendeant depositisque in humum tepescere affirmant. Ex quonam ergo genere maxime probabilis contingit? Puteis nimirum ut in oppidis constare uideo. Sed iis quibus exercitationis ratio crebro haustu contingit: & illa tenuitas colante terra. Salubritati hæc satis sunt. Frigori & opacitas necessaria. Vtque cælum uideant super omnia obseruatio una. Eadem & ad perennitatem pertinet: ut illa uado exiliat uena non e lateribus. Nam ut tactu gelida sit: etiam arte contingit. Si etiam expressa in altum: aut e sublimi deiecta uerberatu corripiat aera. In natando quidem spiritum continẽtibus frigidior sentitur eadem. Neronis principis inuentum est decoquere aquam: uitroque demissam in niues refrigerare. Ita uoluptas frigoris contingit sine uitiis niuis. Omnem utique decoctam utiliorem esse conuenit. Item calefactam magis refrigerari subtilissimo in uento. Vitiosæ aquæ remedium est si decoquatur ad dimidias partes. Aqua frigida iniecta sistitur sanguis. Aestus in balneis arcetur si quis ore teneat. Quæ sunt haustu frigidissimæ: non peride & tactu esse alternante hoc bono multi familiari exemplo colligunt. Clarissima aquarum omnium toto orbe frigoris salubritatisque palma præconio urbis martia est: inter reliqua deum munera urbi tributa. Vocabatur hæc quondam aufeia. Fons autem ipse piconia. Oritur in ultimis montibus pelignorum. Transit marsos & fucinum lacum romam non dubie petens. Mox specu mersa in tyburtina se aperit nouem milibus passuum fornicibus instructis per indutum. Primus eam in urbem ducere auspicatus est Ancus Martius unus e regibus. Postea Q. Martius rex in prætura. Rursusque restituit M. Agrippa. Idem & uirginem adduxit ab octaui lapidis diuerticulo duo milia passuum prenestina uia. Iuxta est herculaneus riuus: quem refugiẽs uirginis nomen optinuit. Horum amnium comparatione differentia supradicta deprehendit̃ cũ quantum uirgo tactu præstat: tantum præstet martia haustu. Quanquam utriusque iampridem urbi periit uoluptas ambitione auaritiaque in uillas ac suburbana decoquentibus publicã salutem. Non abre sit quærendi aquas iunxisse rationem. Reperiuntur in conuallibus maxime: & quodam conuexitatis cardine aut montium radicibus. Multi septentrionales ubiq; partes aquosas existimauere. Qua in re uarietatem naturæ aperuisse conuenit. In hyrcanis montibus a meridiano latere non pluit. Ideo siluigeri ab aquilonis tantum parte sunt. At olymp⁹ ossa parnasus apenninus alpes undique uestiuntur: amnibusque perfunduntur. Aliqui ab austro sicut in creta albi montes. Nihil ergo in iis perpetuæ obseruationis indicabitur. Aquarũ sunt notæ iuncus aut harundo: aut hærba de qua dictum est. Multumque alicui loco pectore incubans rana. Salix enim erratica & alnus aut uitex aut hedera sponte proueniunt & corriuatione aquæ pluuiæ in locum humiliorem e superioribus defluẽtis augurio fallaci. Certior multo nebulosa exhalatio est ante ortum solis longius intuentibus. Quod ex edito quidam speculantur proni terram mento attingente. Est & peculiaris æstimatio peritis tantum nota: quam

feruentissimo æstu sequuntur dieique horis ardentissimis: qualis ex quoque loco repercussus splendeat. Nam si terra sitiente humidior est ille: indubitata spes promittitur. Sed tanta intẽtione oculorum opus est ut indolescant. Quod fugientes ad alia experimenta decurrunt loco in altitudinem pedum quinque defosso. Olliisque e figulino opere crudis: aut peruncta pelui ærea cooperto lucernaque ardente concamerata frondibus: dein terra. Si figulinum humidum ruptum ue: aut si in ære sudor uel lucerna siue defectu olei r̃stincta: aut etiam uellus lanæ madidum reperiatur: non dubie promittunt aquas. Quidam & igne prius excolunt locum: tanto efficaciore uasorum argumento. Terra uero ipsa promittit candicãtibus maculis: aut tota glauci coloris. In nigra enim scaturigines non fere sunt perẽnes. Figularis certa sẽper adimit spes. Nec amplius puteum fodiunt coria terræ obseruantes: ut a nigra descendat ordo supradictus. Aqua semper dulcis in argillosa terra frigidior in tofo: Nanque & hic probatur. Dulces enim leuesque facit: & colando continet sordes. Sabulum exiles limosasque promittit. Glarea incertas uenas: sed boni saporis. Sabulum masculinum & harena carbunculosa certas stabilesque & salubres. Rubra saxa optimas speique certissimæ. Radices montium saxosæ: & silex: hoc amplius rigentes. Oportet autem fodientibus humidiores assidue respondere glebas: faciliusque ferramenta descendere. Depressis puteis sulphurata uel aluminosa occurrentia putearios necant. Experimentum huius periculi est demissa ardens lucerna si extinguatur. Tunc secundum puteum dextra ac sinistra fodiuntnr æstuaria: quæ grauiorem illum halitum recipiant. Fit & sine his uitiis altitudine ipsa grauior aer: quam emendant assiduo linteorum iactatu euentilando donec ad aquam uentum est. Sine harena tofus surgit: ne uenæ obstruant̃. Quædã aquæ uere statim incipiente frigidiores sunt: quarum non in altum origo est: hybernis enim constãt hymbribus. Quædam canis ortu sicut in macedonia apparet. Vtrunque ante oppidum pellã. Incipiente enim æstate frigida est palustris: dein maximo æstu in excelsioribus oppidi riget. Hoc & in chio euenit simili ratione portus & oppidi. Athenis & neachronos nymbosa æstate frigidior est. Deinde maximo æstu qui puteus in Iouis horto. At ille siccitatibus riget.

Aquarum subito nascentium: aut desinentium. Ca. iiii.

m Axime autem putei circa arcturum. Nam ipsa æstate deficiunt: omnesque quatriduo eo subsidunt. Iam uero multi hyeme tota ut circa olympum uere primum aquis redeuntibus. In sicilia quidem circa messanam & mylas hyeme in totum inarescant fõtes. Aestate exũdant amnemque faciunt. Apolloniæ in ponto fons iuxta mare æstate tantum superfluit & maxime canis ortu: parcius si frigidior sit æstas. Quædam terræ hymbribus sicciores fiunt: uelut in narmensi agro: quod admirandis suis inseruit. M. Cicero: siccitate lutum fieri prodens: hymbre autem puluerem. Omnis aqua hyeme dulcior est. Aestate autem minus. Autumno minime. Minusque per siccitates. Neque æqualis amnium plerunque gustus est. Magna alu ei differentia. Quippe tales sunt aquæ qualis terra per quam fluũt. Qualesque hærbarum quas lauant succi. Ergo iidem amnes parte aliqua teperiuntur insalubres. Mutant saporem & influentes riui ut borysthenem uictique diluuntur. Aliqui uero & hymbre mutantur. Ter accidit in bosphoro: ut salsi deciderent: necarentque frumenta. Totiens & nili rigua pluuiæ amara fecere: magna pestilentia ægypti. Nascuntur fontes decisis plerunque siluis: quos arborum alimenta consumebant. Sicut in hemo obsidente gallos. Cassandro: cum ualli gratia siluas cecidissent. Plerunque uero damnosi torrentes corriuantur detracta collibus silua cõtinere nymbos ac digerere consueta. Et coli mouerique terram callumque summæ cutis solui aquarum interest. Proditur certe ĩ creta expugnato oppido quod uocabatur arcadia: cessasse fontes: amnesque qui in eo situ multi erant. Rursus condito post sex annos emersisse uti quæque cœpissent partes coli.

Obseruatio hystorica. Ca. v.

t Erræ quoque motus profundunt sorbentque aquas: sicut cira pheneum arcadiæ quinquies accidisse constat. Sicut & in corico monte amnis erupit: posteaquam cœptus est coli. Illa mutatio mirabilis nulla euidente causa apparet: sicut in magnesia calidas factas frigidas alias non mutato sapor̃. Et in caria ubi Neptuni templum est amnis qui fuerat ante dulcis mutatus in salem. Est & illa miraculi plena arethusam syracusis fimum redolere propter olympia: uerique simile: quoniam alpheus in ea insula sub ima maria permeet. Rhodiorum fons in cherõneso nono anno purgamenta egerit. Mutantur & colores aquarum: sicut babyloniæ lacus æstate rubras habet diebus undecim. Et borysthenes æstatis temporibus cæruleus fertur: quanquam omnium aquarum tenuissimus. Ideoque innatans hypani. In quo & illud mirabile. Austris flantibus superiorem hypanim fieri. Sed tenuitatis argumẽtum & aliud est: quod nullum halitum non modo nebulam emittit. Qui uolunt diligentes circa hoc uideri: dicũt aquas

grauiōrs post brumam fieri:

Ratio aquæ ducendæ: & quomodo medicatis utendum: & quid prosit nauigatio: & medicinæ aquæ marinæ. Ca.vi.

c Aeterum a fōte duci fictilibus tubis utilissimum est: crassitudine binum digytorum com missuris pyxcidatis ita ut superior intret calce uiua, ex oleo leuigatis. Libramentū aquæ in centenos pedes sursum elici: minimum erit si uno cuniculo ueniet in binos actus: laminæ esse debebunt per quas surgere in sublime opus fuerit e plumbo: subit altitudinem exortus sui: ut si longiore tractu ueniat subeat crebra: descendatq; libramenta ne pereant. Fistulas denum pedum longitudinis esse legittimum est. Et si quinariæ erunt sexagena pondo pen/ dere. Si octonariæ centena. Si denariæ centena uicena. Ac deinde ad bas portiones. Dena/ ria appellatur: cuius laminæ latitudo anteq̃ curuetur digytorum decem est dimidioq; eius quinaria. In omī anfractu enim collis quinariam fieri ubi dometur impetus: necessarium est. Item castella prout res exiget. Homerum calidorum fontium mentionem non fecisse demi/ ror: cum alioqn lauari calida frequenter indiceret: uidelicet qa medicina tunc non erat hæc: quæ nunc aquarum perfugio utitur. Est autem utilis sulphurata neruis. Aluminata paralyti cis: aut simili morbo solutis. Bituminata aut nitrosa qualis cutilia utilis est bibendo: atq; pur gationibus. Pleriq; in gloria ducunt: plurimis horis perpeti calorem earum: quod est inimi/ cissimum. Nanq; paulo diutius q̃ balneis uti oportet. Ac postea frigida dulci nec sine oleo discedentibus: quod uulgus alienum arbitratur. Idcirco non alibi corporibus magis obno/ xiis. Quippe & uastitate odoris capita replentur: & frigore infestantur sudantia: reliqua cor porum parte mersa. Similis error quo quidam plurimo potu gloriantur. Vidiq; iam turgi/ dos bibendo: in tantum ut annuli integerentur cute: cum reddi non posset hausta multitudo aquæ. Nec hoc ergo fieri conuenit sine crebro salis gustu. Vtuntur & cœno fontium ipsorū utiliter: seb ita si illitum sole inarescat. Nec uero omnes quæ sint calidæ: medicatas esse cre/ dendum: sicut in segesta siciliæ: larissa: troade: magnesia: melo: lipara. Nec decolor species æris argenti ue (ut multi existimauere) medicaminum argumentum est. Quando nihil eorū in patauinis fontibus ne odoris quidem differentia aliqua deprehēdit. Medēdi modus. Itē & in marinis erit: quæ calefaciūt ad neruorū dolōrs ferruminata & fracturas ossaq; contusa. idem ad corpora siccanda. Qua de causa & frigido mari utuntur. Præterea est alius usus mul tiplex. Principalis uero nauigandi pthisi affectis ut diximus: aut sanguinem egerentibus: si/ cuti proxime Anneum Galleonem fecisse post consulatum meminimus. Neq; enim ægyp/ tus propter se petitur: sed propter longinquitatem nauigandi. Quin & uomitiones ipsæ in stabili uolutatione cōmotæ pluribus modis capitis oculorum pectoris medentur. Omibusq; propter quæ helleborum bibitur. Aquam uero maris per sese efficaciorem discutiendis tu/ moribus putant medici: si illa decoquatur hordeacea farina ad parotidas. Emplastris etiā ma xime albis & malagmatis miscent. Prodest & infusa crebro ictu. Bibitur quoq; quāuis non si ne iniuria stomachi ad purganda corpora bilemq; atram: aut sanguinem concretum redden/ dum alterutra parte. Quidam & in quartanis dedere eam bibendam. Et in tenasmis articula ribusq; morbis asseruatam: & in hoc uetustate uirus deponentem. Aliqui decoctam: omnes ex alto haustam: nullaq; dulcium mixtura corruptam. In quo usu præcedere uomitū uolunt. Tunc quoq; acetum aut uinum aqua miscent. Qui puram dedere raphanos super mandi ex mulso aceto iubent: ut ad uomitiones reuocent. Clysteribus quoq; marinam infundunt tepe factam. Testium quidem tumori fouendo: non aliud præferunt. Item pernionum uitio ante ulcera. Simili modo pruritibus: psoris: & lichenum curationi. Lendes quoq; & terra capitis animalia hac curantur. Et liuentia reducit eadem ad colorem. In quibus curatiōibus post ma rinam aceto calido fouere plurimum prodest. Quin & ad ictus uenenatos salutaris intelligi tur: ut phalangiorum & scorpionum & phthiade aspide respersis. Calida autem in iis assumi/ tur. Suffitur eadem cum aceto capitis doloribus. Tormina quoq; & choleram calida īfusa cly steribus sedant. Difficilius perfrigescunt marina calefacta. Mammas rigentes præcordia ma ciemq; corporis piscinæ maris corrigunt. Aurium dolores: capitis grauitates cum aceto fer uentium uapor. Rubiginem ferro marinæ celerrime exterunt. Pecorum quoq; scabiem sa/ nant: lanasq; emolliunt. Nec ignoro hæc mediterraneis superuacanea uideri posse. Verum & hæc cura præuidit inuenta ratione qua sibi quisq; aquam maris faceret. Illud in ea ratione mirum si plus q̃ sextariis salis cum quattuor aquæ saxtariis mergatur: uinci aquam: saleq; non liquari. Cætero sextarius salis cum quattuor aquæ sextariis salsissimi maris uim & natu ram implet. Moderatissimum autem putant supradictam aquæ mensuram octonis cyathis sa lis temperari: quoniam ita & neruos calefaciat: & corpus non exasperet. Inueteratur quod

uocatur thalaſſomeli æquis portionibus maris: mellis hymbris ex alto: & ad hunc uſum ad
uehunt: fictiliq; uaſe & picato condunt. Prodeſt ad purgationes maxime ſine ſtomachi uexa
tione & ſapore grato & odore. Hydromeli quoq; ex hymbre puro cum melle temperabat̃
quondam: quod daretur appetentibus uinum ægris: ueluti innocentiore potu. Damnatum
iam multis annis iiſdem uitiis quibus uinum: nec iiſdem utilitatibus. Quia ſæpe nauigantes
defectu aquæ dulcis laborant. Hæc quoq; ſubſidia demonſtrabimus. Expanſa circa nauim
uellera madeſcunt accepto halitu maris quibus humor dulcis exprimitur. Item demiſſæ re/
ticulis in mari concauæ e cæra pilæ: uel uaſa inania obturata dulcem intra ſe colligunt humo
rem. Nam ĩ terra marina aqua argilla percolata: dulceſcit. Luxata hominum corpora & qua
drupedum natando in cuiuſlibet generis aquam facillime in artus redeunt. Eſt & in metu pe
grinantium: ut tentent ualitudinem aquæ ignotæ. Hæc cauent a balneis egreſſi ſtatim frigi
dam ſuſpectam hauriendo. Muſcus qui in aqua fuerit podagris illitus prodeſt. Item oleo ad
mixto talorum dolori tumoriq;. Spumaq; aquæ affrictu uerrucas tollit. Necnon harena lit/
torum maris: præcipue tenuis & ſolibus candens in medicina eſt ſiccandis corporibus coop/
tis hydropicorum aut rheumatiſmos ſentientium. Et hactenus de aquis. Nunc & de aquati/
libus. Ordiemur autem ut in reliquis a principalibus eorum: quæ ſũt ſal & ſpõgia.

De generibus ſalis: & confecturis: & medicinis
& obſeruationibus. Ca. vii.

ſ Alonis aut fit: aut gignitur. Vtrunq; pluribus modis: ſed cauſa gemina coacto humore
uel ſiccato. Siccatur in lacu tarentino æſtiuis ſolibus: totumq; ſtagnum in ſalẽ abiit mo
dicum alioquin altitudine genua non excedens. Item in ſicilia in lacu qui cocamicus uocatur:
& alio iuxta gelam. Horum extremitateſ tantum inareſcunt: ſicut in phrygia cappadocia. Aſpẽ
di: ubi largius coquitur & uſq; ad medium lacum. Aliud etiam in eo mirabile: quod tantũdẽ
noctu ſubuenit: quantum die auferas. Omnis eſt alius ſal minutus: atq; non gleba eſt. Ali/
ud genus ex aq̃s maris ſponte gignitur ſpuma in extremis littoribus ac ſcopulis r̃licta. Hæc
enim omnis rore denſatur. Et eſt acrior quæ in ſcopulis inuenitur. Sunt etiamnum naturales
differentiæ tres. Nanq; in bactris duo lacus uaſti: alter ad ſcythas uerſus: alter ad darios ſa/
le æſtuant. Sicut ad ſtytium in cypro & circa memphin extrahunt lacu dein ſole ſiccant. Sed
& ſũma fluminum denſantur in ſale: amne reliquo ueluti ſub gelu fluẽte. ut apud caſpias por
tas: quæ ſalis flumina appellantur. Item circa mardos & armenios. Præterea apud bactros
amnis ochus & xerſes ex appoſitis montibus deferunt ſalis ramenta. Sunt & in africa lacus
& quidem turbidi ſalem ferentes. Ferunt quidem & calidi fontes ſicut pegaſei. Et hactenus
habent ſe genera ex aquis ſponte prouenientia. Sunt & montes natiui ſaliſ: ut ĩ indiſ orome/
nus: in quo lapidicinarum modo cæditur renaſcens: maiuſq; regum uectigal ex eo eſt quam
ex auro atq; margaritis. Effoditur & e terra: ut palam eſt humore denſato in cappadocia. Ibi
quidem cæditur ſpecularium lapidum modo. Pondus magnum glebis: quas micas uulguſ ap
pellat. Carrhis arabiæ oppido muros domoſque maſſis ſalis faciunt: aqua ferruminantes.
Inuenit & iuxta peluſium Ptolemæus rex cum caſtra faceret. Quo exemplo poſtea inter
ægyptum & arabiam etiam ſqualentibus locis cœptus eſt inueniri detractis harenis. Qua
liter & per africæ ſcientia uſque ad Hammonis oraculum. Is quidem creſcens cum luna noc/
tibus. Nam cyrenaici tractus nobilitantur hammoniaco & ipſo quia ſub harenis inueniatur
appellato. Similis eſt colore alumini: quod ſchiſton uocant: longis glebis: neque perlucidis
ingratus ſapore: ſed medicinæ utilis. Probatur quãmaxime perſpicuus rectis ſciſſuris inſi/
gne. De quo proditur: quod leuiſſimus intra ſpecus ſuos in lucem uniuerſam prolatus: uix
credibili pondere ingraueſcat. Sed cauſa euidẽs cuniculorum ſpiritu madido ſic adiuuãte mo
lientes ut adiuuent aquæ. Adulteratur ſiculo: quem cocanicum appellauimus: necnon & cy/
prio mire ſimili. In hiſpania quoque citeriore egelæſte cæditur glebis pene tranſlucentibuſ.
Cui iampridem palma a pleriſque medicis inter omnia ſalis genera perhibetur. Omĩs locus
in quo reperitur ſal ſterilis eſt: nihilq; gignit: & in totũ ſponte naſcens. Inter hæc ſunt facti
tii uaria genera. Vulgaris plurimuſque in ſalinis mari adfuſo: nõ ſine aquæ dulcis riguis: ſed
hymbre maxime iuuante: ac ſuper omnia ſole multo: non aliter inareſcens. Africa circa uti/
cam conſtruit aceruos ſalis ad collium ſpeciem. Qui uero ſole lunaque induruere: nullo hu/
more liqueſcunt: uixque etiam ferro cæduntur. Fit tamen & in creta ſine riguis in ſalinas ma
re infundentibus. Et circa ægyptum ipſo mari influente in ſolum ut credo nilo ſuccoſum.
Fit & e puteis in ſalinas ingeſtis. Prima denſatio babyloniæ in bitumen liquidum cogitur:
oleo ſimile: quo & in lucernis utuntur hoc. Detracto ſubeſt ſal. Et in cappadociæ puteis ac
fonte quem in ſalinas ingerunt. In chaonia excoquunt aquam ex fonte: refrigerandoque ſa/

lem faciunt inertem nec candidum. Galliæ germaniæq ardentibus lignis aquam salsam in/fundunt. Hispaniæ quadam sui parte puteis hauriunt muriam appellantes. Et illi quidem eti am lignum referre arbitrantur. Quercus optima ut quæ per se cinere sincero uim salis red/dat. Alibi corylus laudatur. Ita infuso liquore salso. Carbo etiam in salem uertitur. Quicũq ligno conficitur sal niger est. Apud Theophrastum inuenio imbros harundinis & iunci cine/rem decoquere aqua solitos: donec exiguum superesset humoris. Quin & e muria salsamẽto rum recoquitur: iterumq consumpto liquore ad naturam suam redit uulgo heminis iucundis simis. Marinorum maxime laudatur cyprius a salamine. At e stagnis tarentinis. Ac e riguis qui tateus uocatur. Hi duo oculis utiles. A cappadocia uero qui in laterculis affertur cutis ni torem dicitur facere. Magis tamen extendit is quem stytium appellauimus. Itaq a partu uẽ trem eo cum melanthio illinunt. Salsissimus sal qui siccissimus. Suauissimus omnium tarenti/nus atq candidissimus. Et de cætero fragilis qui maxime candidus. Pluuia dulcescit omnis. Suauiorem tamen rores faciunt. Sed copiosum aquilonis flatus. Austro non nascitur. Flos uero salis non fit nisi aquilonibus. In igni nec crepitat: nec exilit tragaseus: neq acanthius ab oppido appellatus. Nec ullius spuma aut ramentum aut tenuis. Agrigentinus ignium pati/ens ex aqua exilit: Sunt & colorum differentiæ. Rubeus memphi. Rufus est circa oxum. Centuripis purpureus. Circa gelam in eadem sicilia tanti splendoris: uti imaginem recipiat. In cappadocia croceus effoditur transflucidus & odoratissimus. Ad medicinæ usus antiqui ta rentinum maxime laudabant. Ab hoc uero quæcunq e marinis ex genere eo: præcipue spu meum. Iumentorum uero & boum oculis tragaseum & beticum. Ad obsonium & cibum uti lior quisquis facile liquescit. Item humidior minorem enim amaritudinem habent: ut atticus & euboicus. Seruandis carnibus aptior acer & siccus: ut megaricus. Cõditur etiam odoribus additis: & pulmentarii uicem implet excitans auiditatem: inuitansq in omnibus cibis: ita ut sit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condimenta. Ita est in mandendo quæsitus ga ro. Quin & pecudes armentaq & iumenta sale maxime sollicitãtur ad pastum: multum lar/giores lacte: multoq gratiore etiam in caseo dote. Ergo hercule uita humanior sine sale ne/quit degere: adeoq necessarium elementum est: ut transierit ĩtellectus ad uoluptatem. Ani mi quoq sammia sales appellantur: omnisq uitæ lepos & sũma hylaritas laborumq requies non alio magis uocabulo constat. Honoribus etiam militiæq interponitur salariis inde dic/tis: magna apud antiquos auctoritate: sicut apparet ex nomine salariæ uiæ: quoniam illa sal in sabinos portari consuerat. Ancus Martius rex salis modia sex milia in congiario de/dit populis: & salinas primus instituit. Varro etiam pulmentarii uice usos ueteres auctor ẽ. Esitasse enim salem cum pane & caseo: ut prouerbio apparet. Maxime tamen in sacris intel/ligitur auctoritas quando nulla conficiuntur sine mola salsa. Salinarum synceritas sũmam fe/cit suam differentiam. Quædam enim fauilla salis: quæ leuissima ex eo est & cãdidissima flos salis appellatur. Et flos quidem salis in totũ diuersa res humidiorisq naturæ & crocei colo/ris aut rufi ueluti rubigo salis. Odore quoq ingrato ceu gari dissentiens a sale non modo a spuma. In ægypto inuenitur uideturq nilo deferri. Et fontibus tamen a quibusdam innatat. Optimum ex eo quod olei quandam pinguitudinem reddit. Est enĩ in sale pinguitudo: quod miremur. Adulteratur autem tingiturq rubrica: aut plerunq testa trita. Qui fucus aqua de prehenditur diluente factitium colorem: cum uerus ille non nisi oleo resoluatur: & unguẽ tarii propter colorem eo maxime utantur. Canicia in uasis sũma est. Media uero pars humi/dior ut diximus. Floris natura aspera excalfactoria stomacho inutilis. Sudorem cit. Aluum soluit in uino & aqua acopicis & smegmaticis utilis. Detrahit & ex palpebris pilos efficacissi me. Fæces imæ concutiuntur ut color croci redeat. Præter hæc etiamnum appellatur in sa linis salsugo: ab aliis salsilago tota liquida marina aqua salsior ui distans. Aliud etiamnum li/quoris exquisiti genus quod garon uocauere intestinis piscium cæterisq quæ abiicienda es/sent: sale maceratis: ut sit illa putrescentiũ sanies. Hoc olim conficiebatur ex pisce: quẽ græ ci garon uocabant. Capite eius usto suffitu extrahi secundas morantes.

De scõbro pisce & muria. & alece. Ca. viii.

n Vnc e scõbro pisce laudatissimum in finibus carthaginis spartarie & cetariis: sotiorũ ap pellatur singulis milibus nũmum permutantibus congios peñ binos. Nec liquor ullus pene præter unguenta maiore in precio esse cœpit: nobilitatis etiam gentibus. Scombros q dem & mauritania beticaq & carteia ex oceano intrantes capiunt ad nihil aliud utiles. Lau/datur & clazomene garo. Pompeiiq & Leptis. Sicut muria antipolis ac thuria. Iam uero & dalmatia. Vitium huius est alex imperfecta nec colata fæx. Cœpit tamen & priuatim ex in/utili pisciculo minimoq confici. Aquam nostri aphyen græci uocant: quoniã is pisciculus e

pluuia nascitur. Foroiulienses piscem ex quo faciũt lupum appellant. Transiit deinde in luxuriam: creueruntqꝫ genera ad infinitum: sicuti garum ad colorem mulsi ueteris: adeoqꝫ dilutã suauitatem ut bibi possit. Aliud uero ad castimoniarum superstitionem: etiam sacris iudæis dicatum: quod fit e piscibus squamam carentibus. Sic alex peruenit ad ostreas echinos urticas cãmmaros mullorum iocinera. Innumerisqꝫ generibus ad saporem gulæ cœpit sal tabescere. Hæc obiter indicata sint desideriis uitæ: & ipsa tamen nonnulli usus in medendo. Nanqꝫ & alece scabies pectoris sanatur infusa per cutem incisam. Et contra canis morsus draconisqꝫ marini prodest. In linteolis autem conceptis imponitur. Et garo ambusta recentia sanãtur: si quis infundat ac non nominet garum. Contra canum quoqꝫ morsus prodest: maximeqꝫ crocodili: & ulceribus quæ serpunt: aut sordidis. Oris quoqꝫ & aurium ulceribus aut doloribus mirifice prodest. Muria quoqꝫ siue illa salsugo spissat: mordet: extenuat: siccat. Dysentericis utilis est etiam si nome intestina corripit. Ischiadicis cœliacis ueteribus infũdit. Fotu quoqꝫ apud mediterraneos aquæ marinæ uicem pensat.

De natura salis & eius medicinis. Ca. ix.

Salis natura est per se ignea & inimica ignibus fugiens eos: oĩa erodens. Corpora uero astringens: siccans alligans. Defuncta autem ac putrescentia ita uendicans ut durent ea ꝑ secula. In medẽdo uero mordẽs: adurẽs: repugnãs: extenuãs: dissoluẽs. Stomacho tãtũ ĩutilis: præterqꝫ ad excitãdã auiditatẽ. Aduersus serpẽtiũ morsus cũ origano melle hysopo. Cõtra cerastẽ cũ origano & cæra aut pice aut melle. Auxiliat̃ cõtra scolopẽdras ex aceto potus. Aduersus scorpionũ ictus cũ quarta ꝑte lini seminis: & oleo uel aceto illitus. Aduersus crabrõs uero uel uespas similiaqꝫ ex aceto. Ad hecerocranas capitisqꝫ ulcera & pustulas papulas ue & incipiẽtes uerrucas cũ seuo uitulino. Itẽ oculoꝝ remediis: & ad excrescẽtes ibi carnes totiusqꝫ corporis pterygia. Sed in oculis peculiariter. Ob id collyriis emplastrisqꝫ additur. Ad hoc maxime probatur etateus: aut caunites. Ex ictu uero suffusis cruore oculis sugillatisqꝫ cum myrrhæ pari pondere ac melle: aut cum hysopo ex aqua calida: utqꝫ foueãtur salsugine. Ad hæc hispaniensis eligitur: contraqꝫ suffusiones oculorum cum lacte in coticulis teritur. Priuatim sugillationibus in linteolo inuolutus crebroqꝫ ex aqua feruenti impositus. Vlceribus oris manantibus in linteolo concerpto. Gingiuarum tumori infricatus. Et contra scabriciem linguæ frictus comminutusqꝫ. Aiunt dentes non erodi neqꝫ putrescere si qs quotidie mane ieiunus salem contineat sub lingua: donec liquescat. Lepras idem: & furunculos: & lichenas: & psoras emendat cum passa uua exempto eius ligno: & seuo bubulo atqꝫ origano ac fermento uel pane: maxime thebaicus. Hic & ad pruritus eligitur. Tonsillis & uuis cũ melle prodest. Quicunqꝫ ad anginas. Hic amplius cum oleo & aceto. Eodem tempore extra fauces illitus cum pice liquida. Emollit & aluum in uino mixtus. Idem noxia: & tinearum genera pellit in uino potus. Aestus balnearum conualescẽtes ut tolerari possint: linguæ subditus præstat. Neruorum dolorem maxime usurpanda obseruatione circa humeros & renes in saccis aqua feruenti crebro madefactus leuat. Colum torminaqꝫ & coxarum dolores potus: & in iisdem saccis impositus candens. Podagras cũ farina ex melle & oleo tritus. Ibi maxime obseruanda usurpatione qua quidem totis corporibus nihil esse utilius sale & sole dicũt. Itaqꝫ cornea uidemus corpora piscatorum. Sed hoc præcipuum dicatur in podagris. Tollit & clauos pedum. Item perniones. Ambustis ex oleo imponitur: aut cõmanducatus: pustulasqꝫ reprimit. Ignibus uero sacris ulceribusqꝫ quæ serpunt ex aceto aut hysopo. Carcinomatis cum uua taminia. Phagedenis ulcerum tritus cum farina hordei super imposito lintheolo madente uino. Morbo regio laborantes donec sudent ad ignem contra pruritus quos sentiunt ex oleo & aceto infricatus iuuat & fatigatos ex oleo. Multi & hydropicos sale curauere: feruoresqꝫ febrium cum oleo perunxere: & tussim ueterem linctu eius discussere. Clysterib⁹ infundere ischiadicis. Vlceribus excrescentibus uel putrescentibus imposuere. Crocodilorũ morsibus ex aceto in linteolis: ita ut battuerẽtur ante ictum ulcera. Bibitur & contra oppiũ ex aceto mulso. Luxatis imponitur cum farina & melle. Item extuberationibus. Dentiũ dolori cum aceto totus & illitus cum resina prodest. Ad oĩa autem spuma salis iucundior utiliorqꝫ. Sed quicunqꝫ sal acopis additur ad excalfactiones. Item smegmaticis ad extendendam cutem leuandamqꝫ. Pecorum quoqꝫ scabiem & boum illitus tollit. Datusqꝫ lingẽdus: & oculis iumentorum inspuitur. Hæc de sale dicta sint.

De nitri generibus: & confecturis: & medicinis & obseruationibus. Ca. x.

Non est differentia & nitri natura non multum a sale distans: & eo diligentius dicenda. quia palam est medicos qui de eo scripsere ignorasse naturam. Nec quenqꝫ Theophrasto diligentius tradidisse. Exiguum fit apud medos canescentibus siccitate conuallibus: quod

uocant halmigara. Minus etiam in thracia iuxta philippos sordidum terra: quod appellant agrium. Nam quercu cremata nunq̃ multũ factitatũ est: & iãpridem in totũ omissũ. Aquæ uero nitrosæ pluribus locis reperiuntur: sed sine uiribus densãdi. Optimũ copiosumq̃ in clytis macedoniæ: quod uocãt calestricum: cãdidum: purũq̃: proximum sali. Lacus est nitrosus exiliente e medio dulci fonticulo. Ibi fit nitrum circa canis ortum nouenis diebus: totidemq̃ cessat: ac rursus innatat: & deinde cessat. Quo apparet soli naturã esse quæ gignat: quoniã compertum est nec soles proficere quicq̃ cum cesset: nec hymbres. Mirum est & illud scatebra fonticuli semper emicante: lacum nec augeri nec effluere. Iis aũt diebus quibus gignitur si fuere hymbres: salsius nitrum faciunt: aquilones deterius: quia ualidius cõmouẽt limum. Et hic quidem nascitur. In ægypto autem cõficitur multo abũdantius: sed deterius. Nã fuscum lapidosumq̃ est. Fit pene eodem modo quo sal: nisi q̃ salinis mare infundũt. Nihilum aũt nitrariis. Excedente nilo siccantur: decedente madent succo nitri. xl. diebus cõtinuis. nõ ut in macedonia statis. Si etiam hymbres affuerint: minus de flumine addũt: statimq̃ ut dẽsari est cœptum: rapitur ne resoluatur in nitrariis. Sic quoq̃ olei natura interuenit. Ad scabiem animaliũ utilis. Ipsum autem conditũ in aceruis durat. Mirum in lacu asãio & q̃busdã circa chalcida fõtib⁹ sũmas aquas dulces esse: potariq̃: ĩferiorẽs nitrosã. In nitro optimũ qd' tenuissimũ & iõ spuma melior. Ad aliqua tñ sordidũ tãq̃ ad ificiẽdas purpuras tincturasq̃ oẽs. Magn⁹ & nitro usus q dicet' suo loco. Nitrariæ egregiæ ægyptiis. Nã circa acathin & mẽphi tñ solebãt esse. Circa mẽphi deteriores. Nam & lapidescit ibi ĩ aceruis: multiq̃ sunt tumuli ea de causa saxei. Faciunt ex iis uasa. Necnon frequenter liquatum cum sulphure coquentes in carbonibus. Ad ea quoq̃ quæ inueterari uolunt illo nitro utuntur. Sunt ibi nitrariæ: in quibus & ruffum exit a colore terræ. Spumam nitri quæ maxime laudatur: antiq negabant fieri: nisi cum ros cecidisset: prægnantibus nitrariis: sed nõdum pariẽtibus. Itaq̃ nõ fieri incitatis etiam si caderet. Alii operimentorum fermento gigni existimauere. Proxima ætas medicorum aphronitrum tradidit in asia colligi in speluncis mollibus distillans. Specus eos colligas uocant. Dein siccant sole. Optimum putatur lydium. Probatio ut sit minime põderosum & maxime friabile. Colore pene purpureo. Hoc in pastillis affertur. Aegyptiũ in uasis picatis: ne liquescat. Vasa quoq̃ ea sole inarescentia perficiuntur. Nitri probatio: ut sit tenuissimum & q̃ maxime spongiosum fistulosumq̃. Adulteratur ĩ ægypto calce. Deprehẽditur gustu. Sincerum enĩ facile resoluitur. Adulteratum pũgit. Calce aspersum reddit odorem uehementer. Vritur in testa opertum ne exiliat: alias igni non exilit nitrum: nihilq̃ gignit aut alit. Cum in salinis hærbæ gignantur: & in mari tot animalia: tantũ algæ. Sed maiorem esse acrimoniam nitro apparet: non hoc tantum argumento: sed & illo q̃ nitrariæ calciamenta protinus consumunt Alias salubres: oculorũq̃ claritati utiles. In nitrariis non lippiunt. Vlcera allata eo celerrime sanantur. Ibi facta tarde. Cit & sudorem cum oleo perũctis: corpusq̃ emollit. In pane salis uice utunt' calestrico. Ad raphanos ægyptio: teneriores eos facit. Sed obsonia alba & deteriora: olera uiridiora. In medicina autẽ calfacit: extenuat mordet: spissat: siccat: exulcerat. Vtile iis quæ euocanda sint aut discutienda & lenius mordenda atq̃ extenuanda. sicut in papulis pustulisq̃. Quidam in hoc usu accensum uino austero restĩgunt: atque ita trito in balneis utuntur sine oleo. Sudores nimios inhibet cũ arida iride adiecto oleo uiridi. Extenuat & cicatrices oculorũ & scabricias genarum cũ fico illitum aut decoctum in passo ad dimidias partes. Item contra argemas oculorum. Vngues decoctum in passo in mali punici calice adiuuat nitrum. Claritatemque uisus cum melle inunctum. Prodest dentium dolori ex uino si cum pipere colluantur. Item cum porro decoctum. Nigrescentes dẽtes crematum dentifricio ad colorem reducit. Capitis animalia & lendes necat cum samia terra illitum ex oleo. Auribus purulentis uino liquato infunditur. Sordes eiusdẽ partis erodit ex aceto. Sonitus & tinnitus discutit siccum additũ. Vitiligines albas cũ cymolia creta æquo pondere ex aceto in sole illitum emẽdat. Furũculos admixtũ resinæ extrahit aut cũ uua alba passa: nucleis eius simul tritis. Testiũ inflãmationi occurrit. Itẽ eruptionibus pituitæ in toto corpore cũ axungia. Cõtraq̃ canis morsus addita resina initiis cũ aceto illinitur. Sic & serpẽtiũ morsibus: phagedenis: & ulceribus quæ serpũt: aut putrescũt cũ calce ex aceto. Hydropicis fico tusũ datur illiniturq̃. Discutit & tormina si decoctũ bibatur pondere drachmæ cũ ruta uel anetho uel cymino. Reficit lassitudines cũ oleo ex aceto perũctorum: & contra algores horroresq̃ prodest manibus pedibusq̃ confricatis cum oleo. Cõprimit & pruritus suffusorũ felle: maxime cum aceto datũ. Succurrit & uenenis fungorũ ex posca potum. Aut si buprestis pasta sit ex aqua: uomitionesq̃ euocat. Iis qui sanguinem tauri biberint cum lasere datur. In facie quoq̃ exulcerationes sanat cũ melle & lacte bubulo. Ambustis tostum donec nigrescat tritũq̃ illinitur. Infunditur urceis & renũ doloribus: aut rigori corporũ neruorũq̃

doloribus. Paralyxi in lingua cũ pane imponitur: Suſpirioſis ĩ ptiſana ſumit̃. Tuſſim ueterẽ
ſanat flore mixto galbani: reſinæ terebĩthinæ pari põdere oĩum: ita ut fabæ magnitudo de
uoretur. Coqtur dilutũq; poſtea cũ pice liquida ſorbendũ in angina datur. Flos eius cũ oleo
cyprio articuloꝝ doloribus in ſole iucundus eſt. Regiũ quoq; morbũ in uino exterminat po
tum. Et inflationes diſcutit. Sanguinis profluuiũ ſiſtit e naribus ex feruẽti aqua uapore nari
bus rapto. Pruriginẽ alumine permixto tollit. Alaꝝ uirus ex aqua quottidiano fotu. Vlcera
ex pituita nata cæra permixtũ. Quo genere neruis quoque ꝓdeſt. Cœliacis infundit̃. Per-
ungi ante acceſſiones frigidas nitro & oleo multi præcepere. Sic & aduerſus lepras lentigi-
nes. Podagricis in balneis uti folia nitri prodeſt: atrophis opiſtothonis: tetanis. Salnitrũ ſul
phuri cõcoctum in lapidem uertitur.

De ſpongiaꝝ natura. Ca. xi.

ſ Spongiaꝝ genera diximus ĩ naturis aquatiliũ marinoꝝ. Quidã eas ita diſtĩguũt. Alias
ex iis mares exiſtimauere tenui fiſtula ſpiſſioreſque perſorbẽtes: & quæ tinguntur ĩ de
liciis aliquãdo & purpura. Alias fœminas maioribus fiſtulis ac perpetuis maribus duriores
Alias quas appellant tragos tenuiſſimis fiſtulis æque denſiſſimis. Cãdidæ cura fiunt: e mol
liſſimis recentes per æſtatẽ tinctæ ſalis ſpuma: ad lunã & pruinas ſternunt̃ inuerſæ: hoc eſt
qua parte adhæſere: ut candorẽ bibãt. Animal eſſe docuimus etiã cruore inhærente. Aliq
narrãt & auditu tegi eas: cõtrahique ad ſonũ: exprimẽtes abũdantiã humoris: nec auelli pe-
tris poſſe: ideo abſcindi & ſaniẽ emitcere. Quin & eas quæ ab aqlone ſint genitæ præferũt
cæteris. Nec uſq̃; diutius durare ſpiritũ medici affirmãt. Sic & ꝓdeſſe corporibuſ: qa noſtro
ſuũ miſceãt: & ideo magis recẽtes: magiſq; humidas. Sed minus in calida aqua minuſq; unc-
tas: aut unctis corporibus impoſitas. Et ſpiſſas minus adhæreſcere. Molliſſimũ genus earũ
penicelli: oculoꝝ tumores leuãt ex mulſo impoſiti. Itẽ abſtergẽdæ lippitudini utiliſſimi. Eã
quæ tenuiſſima eſt molliſſimã quoq; eſſe oportet. Imponũtur ſpõgiæ ipſæ epiphoris ex po
ſca: & ex aceto calido ad capitis dolores. Decætero recentes diſcutiũt: molliũt: mitigãt. Ve-
teres cõglutinãt uulnera. Vſus eaꝝ ad abſtergenda: fouenda: operiẽda a fotu dũ aliud ĩpo-
natur. Vlcera quoq; humida & ſenilia impoſitæ ſiccãt. Fracturæ & uulnera ſpongiis utiliſſi
me fouentur. Sanguis rapitur in ſecãdo ut curatio ꝑſpici poſſit. Et ipſæ uulneꝝ inflãmationi
bus ĩponũtur: nunc ſiccæ: nunc ex aceto inſpſæ: nunc e uino: nũc ex aqua frigida. Ex aqua ue
ro cæleſti impoſitæ ſiccãt. Recẽtia nõ patiunt̃ intumeſcere. Imponunt̃ & integris partibus
& fluctuatiõe occulta laborãtibus quæ diſcutiẽda ſũt: & iis quæ apoſtemata uocãt melle de
cocto perunctis. Itẽ articulariis alias aceto ſalſo madidæ: alias e poſca. Si ferueat ĩpetus ex
aqua eadẽ e callo ſalſo madidæ. At cõtra ſcorpionum ictus ex aceto. In uulneꝝ curatione &
ſuccidæ lanæ uicem implẽt. Nunc ex uino & oleo: nunc ex eadem. Differentia hæc ꝙ lanæ
emolliunt ſpongiæ coercent rapiuntq; uitia ulceꝝ. Circũligantur & hydropicis ſiccæ: uel ex
aqua tepida poſca ue utcũq; blandioribus opus eſt operiri ue aut ſiccare cutem. Imponuntur
& iis morbis quos uaporari oporteat: feruẽti ex aqua perfuſæ expreſſæq; ĩter duas tabulaſ.
Sic & Impoſitæ ſtomaho ꝓſũt: & in febri cõtra nimios ardores. Sed ſpleneticis e poſca. Igni
bus ſacris ex aceto. Efficaciores quando aliud imponi oportet: ſic ut ſanas quoq; partes ſpa-
tioſe operiant. Sanguinis profluuium ſiſtunt ex aceto: aut frigida. Liuorem ab ictu recentẽ
ex aqua ſalſa calida ſæpius mutata. Tolluntq; teſtium tumorẽ doloremq; ex poſca. Ad canũ
morſus utiliter conciſæ imponũtur. ex aceto aut frigida: aut melle abũde ſubinde humectã-
dæ. Africanæ cinis cũ porri ſectiui ſucco ſanguinem reiicientibus hauſtu ſalis ex frigida pro-
deſt. Item cinis cum oleo uel aceto fronti illitus tertianas tollit. Priuatim africanæ ex poſca
tumorẽ diſcutiunt. Omium aũt cinis cum pice cremataꝝ ſanguinẽ ſiſtit uulneꝝ. Aliqui raras
tantum ad hoc cum pice urunt. Et oculoꝝ cauſa comburũtur in cruda olla figulini operis: plu
rimum ꝓficiente eo cinere cõtra ſcabricias genaꝝ: excreſcẽteſq; carnes: & quicquid opus ſit
ibi deſtringere: ſpiſſare: explere. Vtilius in eo uſu lauare cinerem. Præſtant & ſtrigilũ uicẽ
lintheoꝝq; affectis corporibus. Et contra ſolem apte ꝓtegunt capita. Medici inſcitia ad duo
nomina eas redegere. Africanas: quaꝝ firmius ſit robur. Rhodiacaſq; ad fouendum mollio
res. Nunc aũt molliſſimæ circa muros antipolis urbis reperiuntur. Trogus auctor eſt: cir-
ca lyciã penicillos molliſſimos naſci in alto unde ablatæ ſint ſpongiæ. Polybius ſuper ægrũ
ſuſpẽſos qetiores facere noctes. Nunc præuertemur ad marina aĩalia & aquatilia.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXXII.

PROHEMIVM.

Medicinæ ex aquatilibus.

ENTVM EST AD SVMMA NATVRAE exemplorumq; per rerũ ordinem: & ipsum sua sponte occurrit immensum potentiæ occultæ documentum: ut prorsus nec aliud ultra quæri debeat: nec par aut simile possit inueniri: ipsa se uincẽte natura: & q̃dẽ numerosis modis declarante. Quid enim uiolentius mari uentis ue: & turbinibus ac procellis: quo maiore hominum ingenio in nulla sui parte adiuta est: q̃ uelis remisque? Addatur his & reciproci æstus inenarrabilis uis: uersumque totum mare in flumen. DE echeneide pisce: & mirabili eius proprietatate: & torpedine: & marino lepore: & mirabilia rubri maris Capitulum primũ.

t Amen omnia hæc pariterq; eodem impellentia: unus ac paruus admodũ pisciculus echeneis appellatus ĩ se tener. Ruãt uẽti licet: & seuiant procellæ: imperat furori: uiresq; tantas compescit: & cogit stare nauigia: quod non uincula ulla: non anchoræ pondere irreuocabili factæ. Infrenat impetus: & domat mundi rabiem: nullo suo labore: non retinendo: aut alio modo q̃ adhærendo. Hæc tantilla est satis contra tot impetus: ut uetet ire nauigia. S3 armatæ classes imponunt sibi turrium ꝓpugnacula: ut in mari quoq; pugnetur uelut e muris. Heu uanitas humna cum rostra illa ære ferroq; ad ictus armata semipedalis inhibere possit: ac tenere deuincta pisciculus. Fertur acciaco marte tenuisse prætoriam nauim Antonii properantis circuire & exhortari suos: donec transiret in aliam. Ideoq; cæsariana classis impetu maiore protinus uenit. Tenuit & nostra memoria. Caii principis ab astura antium remigantis ut res ẽ etiam auspicalis pisciculus. Siquidem nouissime tum in urbem reuersus ille imperator: suis telis confossus est. Nec longa fuit illius moræ admiratio statim causa intellecta: cum e tota classe quinq; remis sola non proficeret: & exilientibus ꝓtinus qui id quærerent circa nauim inuenere adhærentem gubernaculo: ostenderuntq; Caio indignanti hoc fuisse quod se reuocaret: quadringentorumq; remigum obsequio contra se intercederet. Constabat peculiariter miratũ quomodo adhærens tenuisset: nec idem polleret in nauigium receptus. Qui tunc posteaq; uidere: eum limaci magnæ similem esse dicunt. Nos plurimorum opiniones posuimus in natura aquatilium: cum de eo diceremus. Nec dubitamus idem ualerẽ ad omnia genera cum celebri & consecrato etiam exemplo apud gnidiam Venerem conchas quoq; eiusdem potentiæ credi necesse sit. E nostris quidam latinis remorã appellauere eum. Mirũq; e græcis: alii lubricos partus atq; procidentes contineri ad maturitatem alligato eo (ut diximus) prodiderunt. Alii sale aduersatum adalligatum grauidis partus soluere: ob id alio nomine odinolyontem appellauere. Quocunque modo ista se habeant: quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de ulla potentia naturæ atque effectu in remediis sponte nascentium rerum dubitare debeat? Quin & sine hoc exemplo per se satis esset. Ex eodem mari torpedo etiam procul & e longinquo: uel si hasta uirga ne attingatur quamuis præualidos lacertos torpescere: quanlibetq; ad cursum ueloces alligari pedes prodit. Quod si necesse habemus fateri hoc exemplo esse uim aliquam quæ odore tantum & quadam aura sui corporis efficiat membra: quid non de remediorum omnium momentis sperandum est? Non sunt minus mira quæ e lepore marino traduntur. Venenum est aliis in potu: aut in cibo datũ: aliis etiam uisus. Siquidem grauidæ si omnino aspexerint fœminã ex eo genere dũtaxat statim nausea & redundatione stomachi uitium fatentur: ac deinde abortum faciũt. Remedio est mas ob id induratus sale ut in brachialibus habeant. Eadem res in mari & tactu quidem nocet. Vescitur eo unum tantum animalium: ut non intereat Mullus piscis: & tenerescit tantum: & ingratior uiliorq; fit. Homines quibus in pastu est: piscem olent hoc primo argumento ueneficium id deprehenditur. Cætero moriuntur totidem diebus quot uixerit lepus. Incertique temporis ueneficium id esse auctor est Licinius macer. In india affirmant non capi uiuentem. Inuicemq; ibi hominem illi pro ueneno esse: ac uel digyto omnino in mari tactum mori. Esse autem ampliorem multo sicut reliqua animalia. Iuba in iis uoluminibꝰ quæ scripsit ad Caium Cæsarem Augusti filium de arabia: tradit uitulos marinos ternas hemi nas capere. Cetos sexcentorum pedum longitudinis: & trecentorum sexaginta latitudinis in

flumen arabiæ intraſſe:pinguiq; eius negociatores:& omnium piſcium adipe camelos perungi in eo ſitu:ut aſilos ab iis fugent odore.

De ingeniis & manſuetudine quorundam piſcium & ubi ex manu edant:& ubi reſponſa dantur ex piſcibus Capitulum ſecundum.

m Ibi uidentur mira & quæ Ouidius prodidit piſcium ingenia in eo uolumine quod halie
uticon inſcribitur.Scarum incluſum naſſis non fronte erumpere:nec infeſtis uiminibus ca
put inſerere: ſed auerſum caudæ ictibus crebris laxare fores:atq; retrorſum ita erumpere.
Quem luctatum eius ſi forte alius ſcarus extrinſecus uideat:apprehenſa mordicus cauda adiu/
uare nixus erumpentis.Lupum piſcem rete circundatum harenas arare cauda:atque ita condi/
tum tranſire rete.Murenam maculas appetere ipſas conſciam teretis ac lubrici tergi:tum mul
tiplici flexu laxare:donec euadat.Polypum hamos appetere brachiiſq; complecti:non morſu:
nec prius dimittere q̃ eſcam circunroſerit:aut harundine leuatum extra aquam. Scit & mugil
eſſe in eſca hamum:inſidiaſq; non ignorat:auiditas tamen tanta eſt:ut cauda uerberando excu
tiat cibos. Minus in prouidendo lupus ſollertiæ habet:ſed magnum robur in pœnitendo.Nã
ut hæſerit in hamo:tumultuoſo diſcurſu laxat uulnera:donec excidant inſidiæ.Murenæ am/
plius deuorant hamum:admouentq; dentibus lineas:atq; ita erodit.Pytheas id tradũt. Idem
infixam hamo inuertere ſe:quoniam ſit dorſo cultellato:ſpinaque lineam præſecare. Licinius
Macer murenas tantum fœminini ſexus eſſe tradit:& concipere e ſerpentibus:ut diximus:ob
id ſibilo a piſcatoribus tanquam ſerpentibus euocari & capi pingueſcere lactatu.Fuſte non in/
terimi.Eaſdem ferula protinus. Animam in cauda haberẽ certum eſt:eaq; icta celerrime exani/
mari:at capitis ictu difficulter.Nouacula & ferrum quæ piſce tacta ſunt: olent. Duriſſimũ eẽ
piſcium conſtat qui orchis uocetur:rotundus eſt:& ſine ſquãmis:totuſq; capite cõſtat .Milua/
go quotiens cernatur extra aquam uolitans:tempeſtates mutari Trebius Niger auctor eſt.
Xiphiam id eſt gladium roſtro mucronato eſſe:ab hoc naues perfoſſas mergi in oceano ad locũ
mauritaniæ q cotta uocẽt:non procul a lyxo flumine. Idem lolligines euolare ex aqua tradit:
tanta multitudine ut nauigia demergant.Et manu ueſcuntur piſces in pluribus quidem Cæſa/
ris uillis.Sed quæ ueteres prodidere in ſtagnis non piſcinis an mirati in helore ſiciliæ caſtello
non procul ſyracuſis.Item in labra Gnidii Iouis fonte anguillas.Et eæ in aures additas gerunt
Similiter in chio iuxta ſenum delubrum.In meſopotamiæ quoq; fonte chabura de quo dixim⁹
piſce.Nam in lycia myris in fonte Apollinis:quem curiũ appellant ter fiſtula euocati ueniunt
ad augurium.Diripere eos carnes abiectas lætum eſt conſultantibus:caudis abigere dirum.
Hierapoli ſyriæ in lacu Veneris æditorum uocibus parẽt uocati:exornati auro ueniunt adu
lantes.Scalpuntur ora hiantia manibus inferendis præbent. In ſtabiano campaniæ ad Hercu/
lis petram:melanuri in mari panem abiectum rapiunt.Idemq; ad nullum cibum in quo hamus
ſit:accedunt. Nec illa in nouiſſimis mira:amariſſimos eſſe piſces ad apellem inſulam & ad cla/
zomenas. Contra ad ſcopulum ſiciliæ:ac leptin africæ & euboeam & dyrrhachium. Rurſus
ita ſalſos:ut poſſint ſalſamenta exiſtimari.Circa cephaloniam & ampeloporon & delipetras in
portu eiuſdem inſulæ dulces. Quam differentiam pabulo conſtare:non eſt dubium. Appion
maximum piſcium eſſe tradit porcum:quem lacedæmonii oſtagoriſtum uocant. Grunire eum
cum capiatur.Eſſe uero illam naturæ accidentiam quod magis miremur etiam in locis quibuſ/
dam:appoſito occurrit exemplo.Siquidem ſalſamenta omnium generũ in italia beneuẽti recen
tia refici conſtat.Piſces marinos in uſu fuiſſe protinus a condita roma:auctor eſt Caſſius He/
mina:Cuius uerba de ea re hic ſubiiciam. Numa conſtituit:ut piſces qui ſquammoſi non eſſent
ni pollincerent patrimonia ad conuentus & conuiuia publica:& priuata cœnaſq; ad puluinaria
facilius compararentur:ni qui ad pollinctum emerent:precio minus parcerent:eaq; præmer/
carentur.Quantum apud nos indicis margaritis precium eſt:de quibus ſuo loco ſatis diximus
tantum apud indos in chorallio. Nanq; iſta perſuaſione gentium conſtant. Gignitur quidem
& in rubro mari:ſed nigrius.Item in perſico uocatur iace.Laudatiſſimam in gallico ſinu:circa
orchadas inſulas.Et in ſiculo circa heliam & drepanum.Naſcitur & apud grauiſcas:& ante nea/
polin campaniæ:maximeq; rubens:ſed molle:& ideo uiliſſimum erythris. Forma eſt ei fruti/
cis:color uiridis. Baccæ eius candidæ ſub aqua ac molles.Exemptæ confeſtim durantur & ru
beſcunt:quaſi corna ſatiua ſpetie atque magnitudine. Aiunt tactu protinus lapideſcere:ſi ui/
uat.Itaque occupari euelliq; retibus:aut acri ferramento præcidi.Hac de cauſa chorallium uo
citatum interpretantur. Probatiſſimum q̃ maxime rubet:& q̃ ramoſiſſimum:nec ſcabroſum:
aut lapideum:uel rurſus inane:aut concauum. Auctoritas baccarum eius non minus indorum
uiris quoq; precioſa eſt:q̃ fœminis noſtris uniones indici. Aruſpices eorũ uateſq; in primis re
ligioſum id geſtamen amoliendis periculis arbitrantur. Itaq; & decore & religione gaudent.

Prius ꝗ hæc noteſcerent: galli gladios: ſcuta galeas adornabant eo. Nũc tanta penuria ẽ uen/
dibili merce: ut perꝗ raro cernatur in ſuo orbe. Surculi infantiæ adalligati: tutelam habere
creduntur. Contraq; torminum ac ueſicæ & calculorum mala: in puluerem igne redacti: potiq;
cum aqua auxiliantur. Simili modo ex uino poti: aut ſi febris ſit: ex aqua ſomnũ afferunt. Igni/
bus diu repugnant. Sed eodem medicamine ſæpius poto tradunt lyenem quoq; abſumi. San/
guinem reiicientibus excreantibus ue medentur. Cinis eorum miſcetur oculorum medicamen
tis. Spiſſat enim: ac refrigerat. Vlcerum caua explet. Cicatrices extenuat. Quod ad repu/
gnantiam rerum attinet: quam græci antipathiam uocant: nihil eſt uenenatius uſquam:
ꝗ in mari paſtinaca: utpote cum radio eius arbores necari dixerimus. Hanc tamen per/
ſequitur galeos. Idem & alios quidem piſces: ſed paſtinacas præcipue. Sicut in terra ſerpen/
tes muſtela. Tanta eſt auiditas ipſius ueneni. Percuſſis uero ab ea medetur & hic quidem: ſed
& mullus ac laſſer.

De his quibus in terris & in aquis uictus eſt: &
d caſtoreis medicinæ: & obſeruationes Cap. iii.

f Pe[r]ſtabilis naturæ potentia in iis quoq; quibus & in terris: & in aqua uictus ẽ: ſicut & fi/
bris quos caſtores uocant & caſtorea teſtes eorum amputari hos ab ipſis cum capiuntur
negat Seſtius diligentiſſimus medicinæ. Quinimmo paruos eſſe ſubſtrictosq; & adhærentes
ſpinæ: nec adimi ſine uita animalis poſſe. Adulterari autem renibus eiuſdem qui ſint grandes:
cum ueri teſtes parui admodum reperiantur. Præterea ne ueſicas quidem eſſe cum ſint grami
næ quot nulli animalium. In iis folliculis inueniri liquorem: & aſſeruari ſale. Itaque inter pro
bationes falſi eſſe folliculos geminos ex uno nexu dependentes: quod ipſum corrumpi fraude
cõiicientibus gummi cum ſale: aut hammoniacum: quoniam hammoniaci coloris eſſe debeãt
circundati liquore ueluti mellis cæroſi: odoris grauis: guſtu amaro: & acri friabiles. Efficaciſſi
me e ponto galaciæ: mox africæ. Sternutamenta olfactu mouent. Somnum conciliant cum
roſaceo: & peucedano peruncto capite. Et per ſe poti in aqua. Ob id phreneticis utiles. Item
lethargicos odoris ſuffitu excitant. Vuluarumq; exanimationes uel ſubditi: & menſes ac ſecun/
das ciunt duabus drachmis ex aqua cum puleio poti. Medenẽ & uertigini: opiſthotonis: tre/
mulis: ſpaſticis: neuorum uitiis: iſchiadicis: ſtomachicis: paralyticis: punctis omnibus: Vel tri/
ti ad craſſitudinẽ mellis cum ſemine uiticis ex aceto: aut roſaceo. Sic & cõtra comitiales ſumpti
Poti uero contra inflationes: tormina: uenena. Differentia tantum contra genera eſt mixturæ
Quippe aduerſus ſcorpiones ex uino bibuntur. Aduerſus phalangia & araneos ex mulſo:
ita ut uomitione reddantur. Aut ut retineantur cum ruta. Aduerſus chalcidas cum myrtice.
Aduerſus ceraſten & præſteras cum panace: aut ruta ex uino. Aduerſus cæteros ſer/
pentes cum uino. Dari binas drachmas ſatis eſt: eorumque adiiciantur ſingulas. Auxili/
antur priuatim contra uiſcum ex aceto. Aduerſus aconitum ex lacte: aut aqua. Aduer/
uerſus helleborum album ex aqua mulſa nitroq;. Medentur & dẽtibus infuſi cum oleo triti in
aurem a cuius parte doleant. Aurium doloribus melius ſi cum meconio. Claritatẽ uiſus faciũt
cum melle attico inuncti. Cohibent ſingultus ex aceto. Vrina quoque fibri reſiſtit uenenis: &
ob id in antidota additur. Adſeruatur autem optime in ſua ueſica: ut aliqui exiſtimant.

De teſtudine: & multorum piſcium medicinæ:
& obſeruationes Capitulum. iiii.

g Eminus ſimiliter uictus in aquis terraq; & teſtudinum effectusq; par in honore habendo
uel propter excellens in uſu pretium figuræq; ueræ proprietatem. Sunt ergo teſtudinũ
genera: terreſtres: marinæ: lutariæ: quæ in dulci aqua uiuunt. Has quidem e græcis emydas
appellant. Terreſtrium carnes ſuffitionibus proprie: magiciſq; artibus refutandis: & contra ue
neni ſalutares produntur. Plurimæq; in africa. Hæ ibi amputato capite pedibusq; pro anti/
doto dari dicuntur: & ex iure in cibo ſumptæ. Strumas diſcutere ac lyenes tollere. Item comi/
tiales morbos. Sanguis earum claritatem uiſus facit: ſuffuſionesq; oculorum tollit. Et contra
ſerpentium omnium & araneorum & ſimilium: & ranarum uenena auxiliatur. Sanguine ſerua/
to in farina pilulis factis: & cum opus ſit in uino datis. Felle teſtudinum cum attico melle glau
comata inungi prodeſt. Et ſcorpionum plagæ inſtillari. Tegumenti cinis uino & oleo ſubactus
pedum rimas ulceraq; ſanat. Squammæ e ſumma parte deraſæ: & in potu datæ uenerem cohi/
bẽt. Eo magis hoc mirum: quoniam totius tegumenti farina accendere traditur libidinẽ. Vri/
nam earum aliter ꝗ in ueſica diſſectarum: inueniri poſſe non arbitror: & intra eam eſſe. Hæc
quoq; portentoſa magis d. monſtratur aduerſus aſpidum ictus ſingulare remedium. Efficacior
eſt tamen: ut aiunt cimicibus ammixtiſ. Oua durata illinuntur ſtrumis & ulceribus frigore: aut
aduſtione factis. Sorbentur in ſtomachi doloribus. Marinarum carnes ammixtæ ranarum car/
carnibus contra ſalamandras præclare auxiliantur. Neq; eſt teſtudine aliud ſalamandræ aduer

ſius. Sanguine alopeciarum inanitas & porrigo omniaq; capitis ulcera curantur. Inareſcere aũt
eum oportet: lenteq; ablui. Inſtillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Aduerſus comi/
tiales morbos manditur cum polline frumenti. Miſcetur autem ſanguis heminis tribus aceti
hemina uini addita iis: & cum hordeacea farina: aceto quoq; ammixto: ut ſit quod duoretur fa
bæ magnitudine. Hæc ſingula & matutina & ueſpertina dantur: dein poſt aliquot dies ue/
ſpera. Comitialibus inſtilllatur ore deductis labris iis: qui modice corripiantur. Spaſmo cum
caſtoreo clyſtere infunditur. Quod ſi dentes per annum colluuntur teſtudinum ſanguine im/
munes a dolore fiunt. Et anhelitus diſcutit: qualeſq; orthopnoeas uocant: ad has in polenta da/
tur. Fel teſtudinum claritatem oculorum facit. Cicatrices extenuat. Tonſillas ſedat: & anginas
& omnia oris uitia. Priuatim nomas ibi. Item ardentium teſtium. Naribus illitum comitiales
erigit: attollitq;. Idem cum uernatione anguium aceto ammixto: unice purulentis auribus p/
deſt. Quidam bubulum fel ammiſcent: dcoctarumq; carnium teſtudinis ſuccum abdita æquæ
uernatione anguium. Sed diu in uino teſtudinem excoquunt. Oculorum quoq; uitia omnia fel
inunctum cum melle emendat. Suffuſiones etiam marinæ felle: uel cum fluuiatilis ſanguine &
lacte mulierum capillus inficitur. Fel & contra ſalamandras: uel ſuccum decoctũ bibiſſe: ſatis
eſt. Teſtudinum eſt tertium genus in ceno & paludibꝰ uiuentium. Latitudo iis in dorſo pecto/
ri ſimilis: nec cõuexo incurua calice: ingrata uiſu. Ex hac quoq; tamen aliqua contingunt auxi/
lia. Tres nanq; in ſuccenſa ſarmenta coniectæ & diuidentibus ſe tegumentis rapiuntur. Tum
euulſæ carnes earum coquuntur in aquæ congio ſale modice addito. Ita decoctarum ad tertias
partes ſuccus paralyſin & articularios morbos ſentientibus bibitur. Detrahit item fel pituitas
ſanguinemq; uitiatum. Siſtitur ab eo remedio aluus aquæ frigidæ potu. Ex quarto genere te/
ſtudinum quæ ſunt in amnibus diuulſarum pinguia cum aizoo herba tuſa ammixto unguento
& ſemine lilii ante acceſſiones perunguntur ægri: præter caput mox conuoluti: calidam aquã
bibunt: quartanis liberari dicunt. Hanc teſtudinem quintadecima luna capi oportere: ut plus
pinguium reperiatur. Verum ægrum ſextadecima luna perungi tradunt. Ex eodem ge/
nere teſtudinum ſanguis inſtillatus crebro capitis dolores ſedat. Item ſtrumas. Sunt qui teſtu
dinum ſanguinem cultro æreo ſupinarum capitibus præciſis excipi nouo fictili iubeant. Ignẽ
ſacrum cuiuſcunq; generis ſanguine illini. Item capitis ulcera manantia: & uerrucas. Idem pro/
mittũt teſtudinum omnium fimo panos diſcuti. Et licet incredibile dictu ſit: ut aliqui tradunt:
tardius ire nauigia: teſtudinis pedem dextrum uehentia. Hinc deinde in morbos digeremus
aquatilia: non quia ignoremus gratiorem eſſe uniuerſitatem animalium: maioriſq; miraculi. Sẽ
hoc utilius eſt uitæ contributa habere remedia: cum aliud alii proſit. Aliud alibi facilius inue/
niatur. Venenatum mel diximus ubi naſceretur. Auxilio eſt piſcis aurata in cibo. Vel ſi ex mel/
le ſincero faſtidium cruditas ue quæ ſit grauiſſima incidat. Teſtudinem circunciſis pedibus: ca
pite cauda decoctam antidotum eſſe auctor eſt Helopi Scincoq; Apelles. Qui eſſet Scincus:
diximus. Sæpius uero quantum ueneficium præſtaret menſtruis mulierum. Contra omnia ea
auxiliatꝰ: ut diximus: mullus. Item cõtra paſtinacã & ſcorpiones terreſtres marinoſq;: & draco
nes & phalangia illitus ſumptus ue in cibo. Eiudem recentis e capite cinis contra omnia uene/
na: priuatim cõtra fungos. Mala medicamenta inferri negant poſſe: aut certe nocere ſtella ma
rina uulpino ſanguine illita: & affixa limini ſuperiori: aut clauo æreo ianuæ. Draconis marini
ſcorpionum ꝑ ictus carnibus earum impoſitus: Item araneorum morſus ſanantur. In ſumma cõ
tra omnia uenena: uel potu: uel ictu: uel morſu noxia. Succus earum ex iure decoctarum: effi/
caciſſimus habetur. Sunt & ſeruatis piſcibus medicinæ. Salſamentorumq; cibus prodeſt a ſer/
pente percuſſis & contra beſtiarum ictus mero ſubinde hauſto: ita ut ad ueſperam cibus uomi/
tione reddatꝰ. Peculiariter a chalcide ceraſte: aut quas ſepas uocant: aut helope dipſade ue per
cuſſis. Contra ſcorpiones largius ſumi. Sed non euomi ſalſamenta prodeſt: ita ut ſitis tolere/
tur: & imponere ea plagis conuenit. Contra crocodilorum quidem morſus non aliud præſen/
tius habetur. Priuatim contra præſteris morſum ſarda prodeſt. Imponuntur ſalſamenta & cõ/
tra morſum canis rabioſi: uel ſi non ſint ferro uſtæ plagæ corporaque clyſteribus exinanita.
Hæc per ſe ſufficit. Et contra draconem marinum ex aceto imponitur. Iidem & ex cybio præ/
fectus. Draco enim marinus ad ſpinæ ſuæ qua ferit uenenum ipſe impoſitus: uel cerebro to/
to prodeſt. Ranarum marinarũ ex uino & aceto decoctarum: ſuccus contra uenena bibitur: &
contra ranæ rubetæ uenenum: & contra ſalamandras. Fluuiatiles ſi carnes edantur ius ue de/
coctarum ſorbeatur: proſunt: & contra leporem marinũ: & contra ſerpentes ſupradictas. Con
tra ſcorpiones ex uino. Democritus quidem tradit: ſiquis extrahat ranæ uiuenti linguam nul/
la alia corporis parte adhærente: ipſaq; dimiſſa in aqua imponat ſupra cordis palpitationẽ mu/
lieri dormienti: quæcunq; interrogauerit: uera reſponſuram. Addunt etiam nunc alia magi:
quæ ſi uera ſunt: multo utiliores uitæ exiſtimantur ranæ q̃ leges. Nanq; harundine tranſfi/

xa natura per os:ſi ſurculus in menſtruis defigatur a marito adulterorum tedium fieri. Carni-
bus earum uel hamo additis:præcipue purpuras certum eſt allici. Iecur ranæ geminum eſſe
dicunt:obiicique formicis oportere eam partem quam appetant:contra omnia uenena eſſe
pro antidoto. Sunt quæ in uepribus tantum uiuunt:ob id rubetarũ nomine ut diximus:quas
græci phrynos uocant:grandiſſimæ cunctarum:geminis ueluti cornibus plenæ ueneficiorum
Mira de his certatim tradunt auctores. Illatis in populum ſilentium fieri. Oſſiculo quod ſit in
dextro latere in aquam feruentẽ deiecto refrigerari uas:nec poſtea feruere niſi exempto. Ex-
templo id inueniri. Nam obiecta rana formicis:canibusq; eroſis ſingula in oleum addi. Et ali-
ud eſſe in ſiniſtro latere:quo deiecto feruere uideatur:apocynon uocari. Canum impetus eo
cohiberi. Amorem concitari:& iurgia addito in potionem. Venerem adalligatum ſtimulare.
Rurſus a dextro laterẽ refrigerari feruentia. Hoc & quartanas ſanari alligato in pellicula agni-
na recenti:aliasq; febres. Amorem inhiberi eo. Item ex iis ramis lyen contra uenena quæ ſi-
ant ex ipſis auxiliatur. Cor uero etiam efficacius eſt. Coluber eſt in aqua uiuens:huius adipem
& fel habentes qui crocodilos uenentur mire adiuuari produntur:nihil contra bælua audente
Efficacius etiamnum ſi herba potamogeton miſceatur. Cancri fluuiatiles triti potiq; ex aqua re-
centes ſeu cinere adſeruato:contra uenena omnia proſunt:priuatim contra ſcorpionum ictus
cum lacte aſinino:uel ſi non aſſit:caprino uel quocunq;. Addi & uinum oportet. Necant eos
triti cum ocimo admoti. Eadem uis contra uenenatorum omnium morſus:priuatim ſcytalen:
& angues:& contra leporem marinum:ac ranam rubetam. Cinis eorum ſeruatus prodeſt pa-
uori. Prodeſt periclitantibus ex canis rabioſi morſibus. Quidam adiiciunt gentianam:& dant
in uino. Nam ſi iam pauor occupauerit:paſtillos uino ſubactos deuorandos ita præcipiunt.
Decem uero cancris cum ocimi manipulo adalligatis:omnes qui ibi ſunt ſcorpiones ad eum lo-
cum coituros magi dicunt. Et cum ocimo ipſos cinerem ue eorum percuſſis imponunt. Minus
in omnibus iis marini proſunt:ut Traſſillus auctor eſt. Nihil autem æque aduerſari ſerpenti-
bus q̃ cancros. Sueſq; percuſſas hoc pabulo ſibi mederi. Cum ſol ſit in cancro:torqueri ſer-
pentes. Ictibus ſcorpionum carnes fluuiatilium cochlearum reſiſtunt crudæ uel coctæ. Qui-
dam ob id ſalſas quoq; adſeruant. Imponunt & ipſis plagis. Coracini piſces nilo quidem pecu-
liares ſunt. Sed nos hæc omnibus terris demonſtramus. Carnes eorum aduerſus ſcorpiones
ualẽt impoſitæ. Inter uenena ſunt piſciũ porci marini ſpinæ in dorſo cruciatu magno læſorum:
remedium eſt limus ex reliquo piſcium eorum corpore. Canis rabidi morſu potum expauéſcen-
tibus faciem perungũt adipe uituli marini. Efficacius ſi medulla hyenæ & oleum e lentiſco & cæ-
ra miſceatur. Murenæ morſus ipſarum capitis cinerẽ ſanantur. Et paſtinaca contra ſuum ictum
remedio eſt cinere ſuo ex aceto illito:uel alterius. Cibi cauſa extrahi debet e dorſo eius quic-
quid ſimile eſt croco:caputq; totum. Et hanc autem & omnia teſtacea modice collui in cibis:
quia ſaporis gratia perit. Leporis marini ueneficium reſtinguunt poti hippocampi. Contra do-
rycnium echini maxime pſunt. Et iis qui ſuccum carphati biberint:præcipue eius iure ſump-
to. Et cancri marini decocti ius contra dorycnium efficax habetur. Peculiariter uero contra le-
poris marini uenena & oſtrea aduerſantur. Idem uidetur:nec poteſt uideri ſatis dictum eſſe de
iis:cum palma menſaꝶ diu iam tribuatur illis. Gaudent dulcibus aquis:& ubi plurimi influunt
amnes. Ideo pelagia parua & rara ſunt. Gignũtur tamen ĩ petroſis:carentibusq; aquaꝶ dulciũ
aduentu:ſicut circa grymum & muriam. Grandeſcunt ſyderis qdem ratione maxime:ut in na-
tura aquatilium diximus. Sed priuatim circa initia æſtatis multo lacte prægnantia:atq; ubi ſol
penetret in uada. Hæc uidetur cauſa quare minora in aliis locis reperiuntur. Opacitas enim
probibet incrementum:& triſtitia minus appetunt cibos. Variant coloribus. Ruffa in hiſpa-
nia. Fuſca in illyrico. Nigra & carne & teſta circeis. Præcipua uero habentur in quacunq; gen-
te ſpiſſa nec ſaliua ſua lubrica. Craſſitudine potius ſpectanda q̃ latitudine. Neq; in luto capta:
neque in harenoſis. Sed ſolido uado ſpondylo breui atq; non carnoſo:nec fibris lacinioſo:ac
tota ĩ aluo. Addũt peritiores notam:ambiente purpureo crine fibras:eoq; argumento gene-
roſa interpretantẽ callibia parata appellantes. Gaudent & peregrinatione transferriq; in igno-
tas aquas. Sic brunduſina in auerno. Contra iſta & ſuum retinere ſuccum:& a Lucrinio adopta-
re creduntur. Hæc ſint dicta de corpore. Dicemus & de nationibus:ne fraudentur gloria ſua
littora. Sed dicemus aliena lingua digna quæq;. Peritiſſima huius cenſura in noſtro æuo fuit.
Sunt ergo Mutiani uerba quæ ſubiiciam. Cyzizena maiora lucrinis:dulciora britannicis:ſua-
uiora edulis:acriora lepticis:pleniora lucenſibus:ſicciora coryphatenis:teneriora iſtricis:can-
didiora circeienſibus. Sed iis neq; dulciora:neq; teneriora eſſe ulla compertum eſt. In indico
mari. Alexandri rerum auctores pedalia inueniri prodidere. Necnon inter nos nepotis cuiuſ-
dam nomenculator tridacna appellauit:tantæ amplitudinis intelligi cupiens ut ter mordenda
eſſent. Eorum dos in medicina hoc in loco tota dicetur. Stomachum unice reficiunt. Faſtidiis

medentur. Addiditqꝫ luxuria frigus obrutis niue: ſumma montium & maris ima miſcenſ. Mol/
liunt aluum leniter. Eadem cocta cum mulſo tenaſmo: qui ſine exulceratione ſit: liberant. Ve/
ſicarum ulcera quoqꝫ repurgant. In conchis ſuis cocta ſiue uti clauſa uenerint: mire diſtillatio/
nibus proſunt. Teſtæ oſtreorum cinis uuam ſedat & tonſillas ammixto melle. Eodem modo
parotidas: panos: mammarumqꝫ duritias: capitum ulcera ex aqua: cutemqꝫ mulierum extendit
Inſpergitur & ambuſtis. Et detifricio placet. Pruritibus quoqꝫ & eruptionibus pituitæ ex ace/
to medetur. Crudæ ſi tondantur ſtrumas ſanant & perniones pedum. Purpuræ quoqꝫ contra
uenena proſunt. Et algam maris theriacen eſſe Nicander tradit. Plura eius genera: uti diximꝰ
Longo folio & latiore: rubente: alia ue criſpo. Laudatiſſima quæ in creta inſula iuxta terram
in petris naſcitur. Tingendis etiam lanis ita colorem alligans: ut elui poſtea non poſſit. E uino
iubet eam dari. Alopecias replet hippocampinus cinis nitro & adipe ſuillo mixtus: aut ſince/
rus ex aceto. Præparant cutem ſepiarum cruſtæ farina medicamentis. Cutem replet & muris
marini cinis cum oleo. Item echini cum carnibus ſuis cremati cinis. Fel ſcorpionis marini. Ra/
narum quoqꝫ trium ſi uiuæ in olla crementur cinis cum melle. Melius cum pice liquida. Capil
lum denigrant ſanguiſugæ: quæ in uino nigro diebus. xl. computruere. Alii in aceti ſextariis
duobus ſanguiſugarum ſextarium in uaſe plumbeo iubent putreſcere totidem diebꝰ: mox illi/
ni in ſole. Sornatius tantam uim habere tradit: ut niſi oleum ore contineant qui tingunt: den/
tes quoqꝫ eorum denigrari dicat. Capitis ulceribus muricum: uel purpurarum teſtæ cinis cum
melle utiliter illinitur conchyliorum: uel ſi non urantur farina ex aqua doloribus. Caſtoreum
cum peucedano & roſaceo. Omnium piſcium fluuiatiliu m marinorumqꝫ adeps liquefactꝰ oleo
ammixto melle oculorum claritati plurimum cōfert. Item caſtoreum cum mellle. Callionymi
fel cicatrices ſanat: & carnes oculorum ſuperuacuas conſumit. Nulli hoc piſcium copioſius: ut
exiſtimauit Menander quoqꝫ in comœdiis. Idem piſcis & uranoſcopos uocatur ab oculo quem
ī capite hꝫ. Et coracini fel excitat uiſū. Et marini ſcorpiōis ruffi cū oleo ueterī: aut melle attico
incipiētes ſuffuſiōes diſcutit. Inūgi ter oportet ītermiſſis diebꝰ. Eadē rō albugines oculoꝝ tol
lit. Mulloꝝ cibo aciē oculoꝝ hebetari tradūt. Lepꝰ marinꝰ ipſe qdē uenenatus ē: ſed cinis eius
in palpebris pilos inutiles euulſos cohibet. Et ad hunc uſum utiliſſimi minimi. Item pectui cu/
li ſalſi triti cum cædria. Ranæ quas diphthitas & calamitas uocant: ſanguis ear m cum lac h y
ma uitis ſi euulſo pilo palpebris illatur. Oculorum tumorem ruboremqꝫ ſepiæ cortex cum la/
cte mulieris illitus ſedat: & per ſe ſcabritias emendat. Inuertunt itaqꝫ genas id agentes: & me
dicamentum auferūnt poſt paulum: roſaceoqꝫ inungunt: & pane impoſito mitigant nocte. Ea/
dem cortice & nyctilopes curantur in farina trita: & ex aceto illita. Extrahit & ſquammas eius
cinis. Cicatrices oculorum cum melle ſanat pterygia cū ſale: & cadmia ſingulis drachmis. Emē
dat & albugines oculorum iumentorum. Adiiciunt & oſſiculis eius genas ſi terantur ſanari.
Echini ex aceto epinyctidas ſanant. Eundem comburi cum uiperinis pellibus raniſqꝫ: & cine/
rem aſpergi potioni iubent magi: claritatem uiſus promittentes. Ichthyocolla appellatur pi/
ſcis: cui glutinoſum eſt corium. Idemqꝫ nomen glutino eius. Hic epinyctidas tollit. Quidam
ex uentre non ex corio fieri dicunt. Ichthyocolla ut glutinum taurinum laudatur. Pontica can
dida: & carens uenis ſquammiſqꝫ: & quæ celerrime liqueſcit. Madeſcere autem conciſa in aqua
aūt aceto nocte ac die. Mox tundi marinis lapidibus: ut facilius liqueſcat. Vtilem eam in capi/
tis doloribus affirmant: & tetanicis. Ranæ dexter oculus dextro: ſiniſtro leuus ſuſpenſi e col/
lo natiui coloris panno lippitudines ſanant. Quod ſi per coitum ranæ eruantur: albuginem
quoqꝫ. Alligati ſimiliter in putamine oui. Reliquæ carnes impoſitæ ſuggillationem rapiunt.
Cancri etiam oculos adalligatos collo mederi lippitudini dicunt. Eſt parua rana in arundinetis
& herbis maxime uiuens muta: ac ſine uoce uiridis ſi forte hauriatur: uentres boum diſtendēs
huius corporis humorem penicillis deraſum claritatem oculis inunctis narrant afferre. Ipſaſqꝫ
carnes doloribus oculorum ſuperponunt. Ranas etiam quindecim cōiectas in fictili nouo iun/
cis configunt qdam: ſuccū earum qui ita effluxerit admiſcent lachrymæ: quæ ex alba uite ema
nat: atque ita palpebras emendant inutilibus pilis exemptis acu inſtillantes hunc ſuccum in ue
ſtigia euulſorum. Meges pſilothrum palpebrarum faciebat in aceto enecans putreſcentes: &
hoc utebatur in multis uariiſqꝫ per aquationes autumni naſcentibus. Idem præſtare ſanguiſu/
garum cinis ex aceto illitus putatur. Comburi eas oportet nouo uaſe. Idem cheri iecur ſicca/
tum pondere. xiiii. cum oleo cædrino perunctis pilis nouem menſibus. Auribus utiliſſimum
bactiæ piſcis uel recens: ſed inueteratum uino. Item bacci quem quidam myzen uocant. Item
callionymi cum roſaceo infuſum. Vel caſtoreum cum papaueris ſucco. Vocāt & in mari pedi/
culos eoſqꝫ tritos inſtillari ex aceto auribus iubent. Et per ſe conchylio infecta lana magnope
re prodeſt. Quidam aceto & nitro madefaciunt. Suntqꝫ qui præcipue contra omnia aurium ui
tia laudent gari excellentis ſuccum cyathū mellis dimidio amplius aceti cyathum ī calice nouo

lenta pruna decoquere. Deinde ſpuma pennis deterſa: & poſtq̃ deſierit ſpumare tepidum in/
fundere. Si tumeant aures coriandri ſucco prius mitigandas iidem præcipiunt. Ranarũ adeps
inſtillatus ſtatim dolores tollit. Cancrorum fluuitalium ſuccus cum farina hordeacea aurium
uulneribus efficaciſſime prodeſt. Parotides muricum teſtæ cinere cum melle: uel conchyliorũ
ex mulſo curantur. Dentium dolorẽs ſedantur oſſibus draconis marini ſcarificatis gingiuis. Ce/
rebro caniculæ in oleo decocto adſeruatoq;: ut ex eo dentes ſemel anno colluantur. Paſtina/
cæ quoq; radio ſcarificare gingiuas: & in dolore utiliſſimum. Conteriturq; iis: & cum hellebo
ro albo illitus dentes ſine uexatione extrahit. Salſamentorum etiam fictili uaſe combuſtorum
cinis: addita farina marmoris inter remedia eſt. Et cyria uetere eluta in nouo uaſe: & inde trita
proſunt doloribus. Aeq; prodeſſe dicuntur omnium ſalſamentorum ſpinæ combuſtæ tritæq;
& illitæ. Decoquunt̃ & ranæ ſingulæ in aceti heminis: ut dentes ita colluantur: contineaturq;
in ore ſuccus. Si faſtidium obſtaret: ſuſpendebat pedibus poſterioribus eas Saluſtius Diony/
ſius: ut ex ore uirus deflueret in acetum feruens: idq; e pluribus ranis. Fortioribus ſtomachis
ex iure edendas dabat. Maxillaresq; ita ſanari dentes præcipue putant. Mobiles uero ſupradi
cto aceto ſtabiliri. Ad hoc quidam ranarum corpora binarum præciſis pedibus in uini hemina
macerant: & ita collui dentes labentes iubent. Aliqui totas adalligant maxillis. Alii denas in
aceti ſextariis tribus decoxere ad tertias partes: ut mobiles dentiu ſtabilirent. Necnon. xx xvi
ranarum corda in olei ueteris ſextario ſub ærea teſta diſcoxere: ut infunderent per aurem do/
lentis maxillæ. Alii iecur ranæ decoctũ & tritũ cũ melle impoſuer̃ dentib⁹. Omnia ſupraſcrip/
ta ex marina rana efficaciora. Si carioſi & fetidi ſunt centum in furno arefieri per noctem præ
cipiunt. Poſtea tantũdem ſalis addi atque fricari. Enydris uocatur a græcis coluber in aqua ui/
uens. Huius quattuor dentium ſuperioribus in dolore ſuperiorum gingiuas ſcarificant: inferio
rum inferioribus. Aliqui canino tantum earum contenti ſunt. Vtuntur & cancrorum cinere:
nam muricum cinis dentifricium eſt. Lichenas & lepras tollit adeps nituli marini. Murenarum
cinis cum mellis obolis ternis. Iecur paſtinacæ ĩ oleo decoctum. Hippocampi & delphini cinis
ex aqua illitus. Exulcerationem ſequi debet curatio: quæ perducit ad cicatricem. Quidam del
phini iecur in fictili torrent: donec pinguitudo ſimilitudine olei fluat: ac perungunt. Muricum
uel conchyliorum teſtæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus: cutemq; eru
gat: extenditq; ſeptenis diebus illitus: ita ut octauo candido ouorum foueantur. Muricum ge/
neris ſunt quæ uocant græci colytia: alii corythia: turbinata æque. Sed minora multo: effica/
ciora etiam & oris halitum cuſtodientia. Ichthyocolla erugat cutem: extenditq;: in aqua deco/
cta horis quattuor: dein contuſa: colluta: & ſubacta ad liquorem uſq; mellis. Ita præparata in
uaſe nouo conditur: & ĩ uſu quattuor drachmis eius binæ ſulphuris: & anchuſæ totidem: octo
ſpumæ argenteæ adduntur: aſperſaq; aqua teruntur una. Sic illita facies poſt quattor horas
abluitur.

Promiſcue medicinæ Cap. V.

m Edentur & lentigini cæteriſq; uitiis ex oſſibus ſepiarum cinis. Idem & canes excreſcentes
tollit: & humida ulcera. Pſoras tollit rana d̃cocta in heminis quinq; aquæ marinæ. Exco/
qui debet: donec ſit craſſitudo mellis. Fit & mari halcyoneum appellatum ex nidis (ut aliqui
exiſtimant) halcyonum & cæicum: ut alii e ſordibus ſpumarũ craſſeſcentibus. Alii e limo: uel
quadam maris lanugine. Quattuor eius genera. Cinereum ſpiſſum odoris aſperi. Alterũ mol
le lenius odore fere algæ. Tertium candidioris uermiculi. Quartum pumicoſius: ſpongiæq;
putri ſimile pene purpureum. Quod optimum: id & mileſium uocatur. Quo candidius autem
hoc minus probabile eſt. Vis eorum: ut exulcerent: purgent. Vſus toſtis & ſine oleo mire: le
pras: lichenas: lentigines tollunt cum lupino: & ſulphuris duobus obolis. Halcyoneo utuntur
& ad oculorum cicatrices. Andrias ad lepras cancri cinere cum oleo uſus eſt. Attalus thynni
recentioris adipe ulcera. Menarum muria & capitum cinis cum melle ſanat ſtrumas. Pungi pi/
ſcis eius qui rana in mari appellatur: oſſiculo de cauda: ita ut non uulneret: prodeſt. Id facien/
dum quottidie: donec procurentur. Eadem uis & paſtinacæ radio & lepore marino impoſito:
ita ut celeriter remoueatur. Echini teſtis contuſis & ex aceto illitiſ. Item ſcolopendræ marinæ
e melle. Cancro fluuiatili contrito: uł combuſto ex melle. Mirifice proſunt: & ſepiæ oſſa cum
axungia uetere contuſa & illita. Sic & ad parotidas utuntur: & ſcauri piſcis marini iocineribus.
Quin & teſtis cadi ſalſamentarii tuſis cum axungia uetere: muricumq; cinere ex oleo ad paro/
tidas ſtrumaſq;. Rigor ceruicis mollitur cum marinis: qui pediculi uocantur drachma pota. Ca
ſtoreo poto cum pipere ex mulſo mixto ranis decoctis ex oleo & ſale: ut ſorbeatur ſuccus. Sic
& opiſthotono medentur: & tetano: ſpaſticis pipere adiecto. Anginas menarum ſalſarum ex
capitibus cinis ex melle illitus abolet: Ranarumq; decoctarum ex aceto. Succus hic & contra
tonſillas prodeſt. Cancri fluuiatiles triti ſinguli in heminam aquæ: anginis medent̃ gargarizati

aut e uino: aut calida aqua poti. Vuæ medetur garum cochlearibus subditum. Vocem siluri re
centes salsi ue in cibo sumpti adiuuant. Vomitiones nulli inueterati tritiq; in portione conci/
tant. Suspiriosis castoreo cũ hammoniaci exigua portione ex aceto mulso ieiunis utilissime po/
ta. Eadem potio spasmos stomachi sedat ex aceto mulso calido. Tussim sanarĩ dicuntur piscium
modo e iure decocto in patinis ranæ. Suspensæ autem pedibus: cum distillauerit in patina sa/
liua earum exenterari iubentur: abiectisq; interaneis condiri. Est rana parua arborem scandẽs
& ex ea uociferans. In huius os siquis expuat ipsamq; dimittat: tussim liberare dicuntur. Præ/
cipiunt & cochleæ crudæ carnem tritam bibere ex aqua calida in tussi cruenta. Iocineris dolo/
ribus scorpio marinus in uino necatur: ut inde bibatur. Conchæ longæ carnes ex mulso potæ
cum aqua pari modo: aut si febres sint: ex aqua mulsa. Lateris doloribus leniũt hippocampi to
sti sumpti. Theteæq; similes ostreæ in cibo sumptæ. Ischiadicorum muria siluri clystere infusa
Dantur autem conchæ ternis obolis dilutæ in uini sextariis duobus per dies quindecim. Aluũ
emollit silurus e iure & torpedo in cibo. Et olus marinum simile satiuo stomacho inimicum al/
uum facillime purgat. Sed propter acrimoniam cum pingui carne coquitur. Et omnium pisciũ
ius. Idem & urinas cit e uino maxime. Optimum e scorpionibus & duride: & saxatilibus: nec ui
rus recipientibus. Coqui debent cum anetho: apio: coriandro: porro: additis oleo & sale. Pur
gant & cybia uetera: priuatimq; cruditates pituitas bilem trahunt. Purgant & myes: quorũ
natura tota in hoc loco dicetur. Aceruantur muricum modo: uiuuntq; in algosis: gratissimi au/
tumno: & ubi multa dulcis aqua miscetur mari: ob id in ægypto laudatissimi. Procedente hye/
me: amaritudinem trahunt: coloremq; rubrum. Horum ius traditur aluum & uesicas exinanirẽ
Interanea distringere. Omnia adaperire. Renes purgare. Sanguinẽ adipemq; minuere. Itaq;
utilissimi sunt hydropicis: mulierum purgationibus: morbo regio: articulari: inflationibus.
Item prodesse felli pituitæq; pulmonis: iocineris splenis uitiis: rheumatismis. Fauces tantum
uexant: uocesq; obtundunt. Vlceraq; quæ serpant: aut sint purganda: sanãt. Item carcinomata
Cremati autem ut murices & morsus canum hominumq; cum melle: lepras: lentigines. Cinis
eorum potus emendat caligines. Gingiuarum & dentium uitia: eruptiones pituitæ: & contra
dorycnium: aut opocartum antidoti uicem optinent. Degenerant in duas speties in mitulos:
qui salem uirusq; recipiunt: muscasq;. Quæ rotunditate differunt: minores aliquanto atque
hyrtæ tenuioribus testis: carne duriores. Mituli quoque ut murices cinere causticam uim ha
bent: & ad lepras: lentigines: maculas. Lauantur quoq; plombi modo ad gingiuarum crassitu/
dines: & oculorum albugines: caliginesq;. Atque in aliis partibus sordida ulcera: capitisq; pu
stulas. Carnes uero eorum ad canis morsus imponuntur. Et pelorides emolliunt aluum. Item
castorea ex aqua mulsa: drachmis binis. Qui uehementius uolunt uti: addunt cucumeris satiui
radicis siccæ drachmam: & afronitri duas. Theteæ torminibus & inflationibus succurrũt. In
ueniuntur hæ in foliis marinis suggentis: fungorum uerius q̃ piscium. Eædem & tenasmum
dissoluunt: renumq; uitia. Nascitur & in mari absinthium: quod aliqui seriphum uocãt: circa ta
posyrin maxime ægypti: exilius terestri. Aluum soluit: & noxiis animalibus intestina liberat.
Soluunt & sepiæ. In cibo dantur cum oleo & sale: & farina decoctæ. Menæ salsæ cum felle tau
rino illitæ umbilico: aluum soluunt. Ius piscium in patina coctorum cum lactucis tenasmum di
scutit. Cancri fluuiatiles triti ex aqua poti: aluum sistũt. Vrinam ciunt. In uino aluũ. Ademp/
tis branchiis calculos pellunt tribus obolis cum myrrhæ tritæ singularibus eorum drachmis.
Ileos & inflationes castoreum cum dauci semine & petroselini quantum ternis digytis sumã/
tur ex mulsi calidi cyathis quattuõ. Tormina uero cũ aceto uino mixto. Erythini ĩ cibo sumpti
sistunt aluum. Dysentericis medentur rana cũ scylla decoctæ: ita ut pastilli fiant. Fel siue cor
earum cum melle tritum: ut tradit Niceratus. Morbo regio salsamentum cum pipere: ita ut
reliqua carne abstineatur. Lyeni medetur solea piscis impositus. Item torpedo. Item rhomb[9]
uiuus: dein remittitur in mare. Scorpius marinus necatus in uino: uesicæ uitia & calculos sanat
Lapis qui inuenitur in scorpionis marini cauda pondere oboli potus. Enhydri iecur. Blendio/
rum cinis cum ruta. Inueniuntur & in branchia piscis uel capite ceu lapilli. Hi poti ex aqua cal/
culosis præclare medentur. Aiuntq; & urticam marinam in uino potam prodesse. Item pulmo
nem marinum d̃coctum in aqua. Oua sepiæ urinam mouent: renũq; pituitas extrahunt. Rup/
ta conuulsa cancri fluuiatiles triti in asinino lacte maxime sanant. Echini uero cum spinis suis cõ
tusi: & uino poti calculos. Modus singulis hemina bibitur: donec ꝓsit: & alias in cibis ad hoc
proficiunt. Purgatur uesica & pectinum cibo. Ex iis mares dorchas uocant: fœminas onychias
Vrinam mares mouent. Dulciores fœminæ sunt unicolores. Sepiæ quoq; oua urinam mouẽt
renes purgant. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle. Iecur quoq; aquatici colubri. Itẽ
hydri tritum potumq; calculosis prodest. Ischiadicos autem liberãt salsamenta ex siluro infusa
clystere euacuata prius aluo. Sedis attritus cinis e capite mugillum mulorumq;. Comburunt

autem in fictili uaſe. Illini cum melle debent. Item capitis menarum cinis ad rhagadaſ: & ad cō
dylomata utilis: ſicut pelamidum ſalſarum capitum cinis: uel cybiorũ cum melle. Torpedo ap/
poſita procidentis interanei morbum ibi cohercet. Cancrorum fluuiatilium cinis ex oleo & cæ
ra: rimas in eadem parte emendat. Item & marini cancri polline. Panos ſalſamenta coracina di
ſcutiunt. Sanant interanea & ſquammæ combuſtæ. Scorpio in uino decoctus: ita ut foueantur
ex illo. At echinorum teſtæ contuſæ & ex aqua illitæ incipientibus panis reſiſtunt. Muricum
uel purpurarum cinis utroq; modo: ſiue diſcutere opus ſit incipientes: ſiue concoctos emitte/
re. Quidam ita componũt medicamentum: cæræ & thuris drachmaſ. xx. Spumæ argenti. xl.
Cineris muricum. x. Olei ueteris heminam. Proſunt per ſe ſallamēta cocta. Cancri fluuiatiles
triti uerendorum puſtulas diſcutiunt. Cinis ex capite menarum. Item carnes decoctæ & impo
ſitæ. Similiter percæ ſalſæ e capite cinis melle adito. Pelamidum capitis cinis aut ſquatinæ pi
ſcis cutis combuſta. Hæc eſt qua diximus lignum poliri: quia & e mari fabriles uſus exeunt.
Proſunt & ſmarides illitæ. Item muricũ: uel purpurarꝫ teſtæ cinis cum melle. Efficacius crema
tarum cum carnibus ſuis. Carbunculos uerendorum priuatim ſalſamenta cocta cum melle re/
ſtinguũt. At teſtem ſi deſcenderit: cochlearum ſpuma illini uolũt. Vrinæ incontinentiam hip/
pocampi toſti: & in cibo ſepius ſumpti emendant. Item ophidion piſciculus ſcombro ſimilis cũ
lilii radice. Piſciculi minuti ex uentre eius quos duorauerit: exempti & cremati: ita ut cinis eo/
rum bibatur ex aqua. Iubent & cochleas africanas cum ſua carne comburi: cineremq; ex uino ſi
gnino dari. Podagris articularibusq; morbis utile eſt oleum: in quo decocta eſt rana: & ipſarũ
inteſtina: & rubetæ cinis cum adipe uetere. Quidam & hordei cinerem adiiciunt trium rerum
æquo pondere. Iubent & lepore marino recenti podagram fricari. Fibrinis quoq; pellibus cal
ciari maxime pontici fibri. Item uituli marini. Cuius & adeps prodeſt. Item & bryon de quo di
ximus lactucæ ſimile: rugoſioribus foliis: ſine caule. Natura eſt ei ſtiptica. Impoſitum lenit im
petus podagræ. Item alga: de qua ſupra dictum eſt. Obſeruaturq; in ea: ne arida imponatur.
Perniones emendant pulmo marinus: Cancriq; marini cinis ex oleo. Item fluuiatiles triti ſicq;
cinere & oleo ſubacti: & ſiluri adeps. Et in articulis morborum impetus ſedant ranæ ſub inde
recentes impoſitæ: quas quidam diſſectas iubent imponi. Morbos abigit ius mitulorum: & cō
charum comitiales: & ut diximus: coagulum uituli marini bibunt cum lacte equino aſinino ue:
aut cum punici ſucco. Quidam ex aceto mulſo. Necnon aliqui per ſe pilulas deuorant. Caſto/
reum in aceti mulſi cyathis tribus ieiunis datur. Is uero qui ſæpius corripiuntur: clyſtere infu
ſum mirifice prodeſt. Caſtorei drachmæ duæ eſſe debebunt: mellis & olei ſextarius: & aquæ
tantundem. Ad præſens uero correptis olfactu ſubuenit cum aceto. Datur & muſtelæ mari/
næ iecur. Item muris uel teſtudinum ſanguis.

Ad febres omnium generum: & contra diuer/
ſas infirmitates Capitulum. vi.

f Ebrium circuitus tollit iecur delphini guſtatum ante acceſſiones. Hippocampi necantur
in roſaceo: ut perungantur ægri in frgidis febribus. Et ipſi ad alligatur ægris. Item ex
aſello piſce lapilli qui plena luna inueniuntur: in capite alligantur in linteolo. Pagri fluuiatilis
longiſſimꝰ dens capillo adalligatus: ita ut quinq; diebus eum qui alligauerit: non cernat æger
Ranæ uero in triuio decoctæ oleo abiectis carnibus perunctos liberant quartanis. Sunt qui
ſtrangulatas in oleo ipſas clam adalligent: oleoq; eo perungant. Cor earum adalligatum frigo
ra febrium minuit. Et oleum in quo inteſtina decocta ſint. Maxime autem quartanis liberant
ablatis ugnuibꝰ ranæ & adalligatæ & rubetæ. Iecur eius: uel cor adalligatur in panno leuco/
pho. Cancri fluuiatiles tritiq; in oleo & aqua perunctis ante acceſſiones in febribrus proſunt.
Aliqui & piper addunt. Alii decoctos ad quartas in uino e balneo egreſſis bibere ſuadent in
quartanis. Aliqui uero ſiniſtrum oculum deuorari iubent. Magi quoq; oculis earum ante ſolis
ortum adalligatis ægro: ita ut cæcas dimittant in aquam: tertianas abigi promittunt. Eoſdēq;
oculos cum carnibus luſciniæ in pelle ceruina adalligatos: præſtãt uigiliam: ſomno fugato tra
dunt. In lethargumq; uergentibꝰ coagulo balneæ: aut uituli marini ad olfactum utuntur. Ali/
qui ſanguinem teſtudinum: & lethargicis illinunt. Tertianis mederi dicitur: & ſpondylus per/
cæ adalligatus. Quartanis cochleæ fluuiatiles in cibo recentes. Quidam ob id aſeruant ſale:
ut dent tritas in potu. Strombi in aceto putrefacti lethargicos excitant odore. Proſunt & in
cardiacis. Cachecticis quorum corpus macie conficitur. Theteæ utiles ſunt cum ruta ac melle
Hydropicis medetur adeps delphini liquatus: & cum uino potus. Grauitati ſaporis occurritur
tactis naribus unguento: aut odoribꝰ: uel quoquo modo obturatis. Strombi quoq; carnes tri
tæ: & in mulſi tribus heminis pari modo aquæ: aut ſi febres ſint: ex aqua mulſa datæ proficiũt
Succus cancrorum fluuiatilium cum melle. Ranæ quoq; aquaticæ in uino uetere & farre deco
ctæ: ac pro cibo ſumptæ: ita ut bibatur ex eodem uaſe. Vel teſtudo deciſis pedibꝰ capite cau/

da & ĩteſtinis exemptis:reliqua carne ita condita ut citra faſtidium ſumi poſſit. Cancri fluuia
tiles ex iure ſumpti & phthiſicis prodeſſe traduntur. Aduſta ſanantur cancri marini uel fluui
atilis cinere. Et ea quæ feruenti aqua combuſta ſint. Hæc curatio etiam pilos reſtituit cum
cancrorum fluuiatilium cinere. Putantq; utendum cum cæra & adipe urſino. Prodeſt & fe/
bri ranarum fellis cinis. Ignes ſacros reſtinguunt ranarum uiuentium uentres impoſiti:pedĩ
buſq; poſterioribus pronas adalligari ſubent:ut crebriore anhelitu proſint. Vtuntur & ſilu/
rorum capitum cinere ſalſamentorum ex aceto. Pruritum ſcabiemq; non hominũ modo: ſed
& quadrupedum afficaciſſime ſedat iecur paſtinacæ decoctum in oleo. Neruos præciſos pur
purarum callum quo ſe operiunt tuſum glutinat. Lethargicos coagulum uituli adiuuat in ui/
no potum oboli pondere. Item ichthyocollæ. Tremulos iuuat caſtoreum ſi ex oleo perun/
gantur. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio fieri. Sanguinem piſcium putant cibo ſiſti po
lipo tuſo illitoq;. De quo & hæc traduntur muriam ipſum ex ſeſe emitterẽ:& ideo non debe
re addi. In coquendo ſecari harundine:ferro eminente:in uitiumq; trahere natura deferen/
te. Ad ſanguinem ſiſtendum & ranarum illinunt cinerem uel ſanguinem arefactũ. Quidam
ex ea rana quam græci calamiten uocant:quoniam inter harundines fruticeſq; iuuat:minima
omnium & uiridiſſima cinerem fieri iubent. Aliqui & naſcentium ranarum in aqua quibus ad
huc cauda eſt:in calice nouo combuſtarum cinerem ſi per nares fluat inficiendũ. Diuerſus hi
rudinum quas ſanguiſugas uocant ad extrahendum ſanguinem uſus eſt. Quippe eadem ratõ
earum quæ cucurbitarum medicinalium ad corpora leuanda ſanguine ſpiramenta laxanda iu/
dicantur. Sed uitium quod admiſſæ ſemel deſiderium faciunt circa eadem tempora anni ſem
per eiuſdem medicinæ. Multi podagris quoq; admittenda cenſuere. Decidunt ſatietate & põ
dere ipſo ſanguinis detractæ aut ſale aſperſæ. Aliquãdo tamen adfixa relinquũt capita quæ
cauſa uulnera inſanabilia facit:& multoſ interimit:ſicut Meſſalinum e conſularibus patriciis
cum ad genua admiſiſſet. Inueniunt uirus remedio uerſo:maximeq; ruffæ ita formidantur.
Ergo ſuggentia ora forficibus præcidũt:ac ueluti ſiphonibus defluit ſanguis:paulatimq; mo
rientium capita ſe contrahunt:nec relinquunt. Natura earum aduerſatur cimicibus:& ſuffitu
necat eos. Fibrinarum pellium cum pice liquida combuſtarum cinis nariũ profluuia ſiſtit ſuc/
co porri mollitus. Extrahit tæla corpori inhærentia. Sepiarum teſtæ ex aqua ſalſamentorũ
carnes. Cancri fluuiatiles triti. Siluri fluuiatilis qui & alibi q̃ in nilo naſcitur carnes impoſi/
tæ recentes ſiue ſalſæ. Eiuſdem cinis extrahit & adeps:& cinis ſpinæ eius uicem ſpodii præ/
bet. Vlcera quæ ſerpunt & quæ ex iis excreſcunt ex capite menarum cinis uel ſiluri coercet.
Carcinomata per earum capita ſalſarum:efficacius ſi cineri earum miſceatur ſal & cunila capi
tata:oleoq; ſubigantur. Cancri marini cinis uſti cum plumbo carcinomata cõpeſcit. Ad hoc
& fluuiatilis ſufficit cum melle:lineaq; lanugine. Sed aliqui malunt alumen melq; miſcere ci/
neri. Phagedenæ ſiluro inueterato:& cum ſandaraca trito. Cachoetæ & nomæ & putreſcen
tia cybio uetere ſanantur. Vermes uero innati ranarum felle tolluntur. Fiſtulæ aperiuntur:
ſiccanturq; ſalſamentis cum lintheolo immiſſis. Intraq; alteram diem callum omẽm auferũt:
& putreſcentia ulcerum quæq; ſerpunt emplaſtri modo ſubacta & illita. Et halpe expurgat
ulcera in lintheolis concerptis. Item echinorum teſtæ cinis. Carbunculos coracinorum ſal/
ſamenta illita diſcutiunt. Item mullorum ſalſamenti cinis. Quidam capite tantum utũtur cũ
melle:uel coracinorum carne. Muricum cinis cum oleo tumores tollit. Cicatrices fel ſcorpi/
onis marini: Verrucas tollit glauci iecur illitum. Capitis menarum cinis cum allio tritus ad
thymia crudis utuntur fel ſcorpionis marini ruffi. Smarides tritæ illitæ. Hallex deferuefac/
ta unguium ſcabriciam ciniſq; e capite menarum extenuat. Mulieribus lactis copiã facit glau
cus e iure ſumptus:& ſmarides cum ptiſana ſumptæ:uel cum fœniculo decoctæ. Mammas
ipſas muricum uel purpuræ teſtarum cinis cum melle efficaciter ſanat. Cancri fluuiatiles illiti
uel marini pilos in mamma:uel muricum carnes appoſitæ tollunt. Squatinæ illitæ creſcere
mammas non patiuntur. Delphini adipe linamenta accenſa excitant uuluæ ſtrangulatu op/
preſſas. Item ſcombri in aceto putrefacti. Percarum uel menarum capitis cinis ammixto ſale
& cunila oleoq; uuluæ medetur. Suffitione quoque ſecũdas extrahit. Item uituli marini ad/
eps inſtillatur igni naribus intermortuarum uuluæ uitio:& cum coagulo eiuſdem in uellere
impoſitus. Pulmonis marini cinis adalligatus egregie profluuia purgat. Echini uiuentes tuſi
& in uino dulci poti. Siſtunt & cancri fluuiatiles triti in uino potique. Item ſiluri ſuffitu præ/
cipue africi faciliores partus fieri dicuntur. Cancri ex aqua poti profluuia ſiſtere. Ex hyſopo
purgare. Et ſi partus ſtrangulet:ſimiliter poti auxiliantur. Eoſdem recẽtes uel aridos bibũt
ad partus continendos. Hippocrates ad purgationes mortuoſque partus utitur illis cum qui
nis lappati radicibus cum ruta & fuligine tritis:& in mulſo datis potui, Item in iure cocti cũ
lappato & appio menſtruas purgationes expediunt. Lactiſque ubertatem faciunt. Item in

febri quæ ſit cum capitis doloribus & oculorum palpitatione. Mulieribus in uino auſtero po/
ti prodeſſe dicuntur. Caſtoreum ex mulſo potum purgationibus prodeſt. Contraque uuluã
olfatum cum aceto & pice: aut ſubditum paſtillis. Ad ſecundas etiam uti eodem prodeſt cum
panace in quattuor cyathis uini. Et a frigore laborantibus ternis obolis. Sed ſi caſtoreum fi/
brum ue ſuperegrediatur grauida: abortum facere dicitur: & periclitari partus ſi ſuperfera/
tur. Mirum & quod de torpedine inuenio. Si capiatur cum luna in libra fuerit. triduoq; aſſer
uetur ſub diuo: faciles partus facere: poſtea quotiens inferatur adiuuare. Et paſtinacæ radi/
us adalligatus umbilico exiſtimatur idem facere ſi uiuenti ablatus ſit: ipſaque denuo in mare
dimiſſa. Inuenio apud quoſdam oſtreatium uocari: quod aliqui onychen uocãt: hoc ſuffitum
uuluæ pœnis mire reſiſtere. Odorem eſſe caſtorei: meliuſque cum eo uſtum proficere. Ve/
teraquoque ulcera & cachoetæ eiuſdem cinere ſanari. Nam carbunculoſ & carcinomata ĩ mu
lierum parte præſentiſſimo remedio ſanari tradunt cancro fœmina cum ſalis flore contuſo
poſt plenam lunam: & ex aqua illita. Pſilothrum eſt tymni ſanguis: fel: iecur ſiue recentia ſi/
ue ſeruata. Iecur etiam tritum mixtaque cædro plumbea pyxide aſſeruatum. Ita pueros pu
beſcere negauit Mango Salpe obſtetrix. Eadem uis eſt pulmonis marini. Leporis marini ſã
guine & felle: uel ſi in oleo lepus hic necetur. Cancri ſcolopendræ marini cinis cũ oleo. Vr/
tica marina trita ex aceto ſcyllito. Torpedinis cerebrum cum alumine illitum xvi. luna. Ra/
næ paruæ quam in oculorumi curatione deſcripſimus ſanies efficaciſſime pſilothrum eſt: ſi re
cens illinatur: & ipſa arefacta ac tuſa: mox decocta tribus heminis ad tertias: uel in oleo de/
cocta æreis uaſis. Eadem menſura alii ex quindecim ranis conficiunt pſilothrum: ſicut ĩ ocu/
lis diximus. Sanguiſugæ quoq; toſtæ in uaſe fictili: & ex aceto illitæ eundem cõtra pilos ha
bent effectum. Et ſuffitus urentium eas necat cimices inuectas. Caſtoreo quoque cum melle
pro pſilothro uſi pluribus diebus reperiuntur. In omni autem pſilothro uellendi prius ſunt
pili. Infantium gingiuis dentitionibuſque multum confert delphini cum melle dẽtium cinis:
& ſi ipſo dente gingiuæ tangantur. Adalligatuſque idem pauores repentinos tollit. Idem ef
fectus & caniculæ dentis. Vlcera uero quæ in auribus aut ulla corporis parte fiant cancrorũ
fluuiatilium ſuccus cum farina hordeacea ſanat. Et ad reliquos morbos triti in oleo perunctiſ
proſunt. Siriaſiſque infantium ſpongia frigida cerebro humefacto rana inuerſa adalligata effi
caciſſime ſanat: quam aridam inueniri affirmant. Mullus in uino necatus: uel piſcis rubellio:
uel anguillæ duæ. Item uua marina in uino putrefacta iis qui inde biberint tediũ uini affert.
Venerem inhibet: & cinis hippopotami frontis e ſiniſtra parte pellis in lintheolo adalligata.
Fel ue torpedinis uiuæ genitalibus illitum. Concitant cochlearũ fluuiatilium carnes ſale ad/
ſeruatæ: & in potu ex uino datæ. Erythini in cibo ſumpti. Iecur ranæ dyrophetes & calami/
tes in pellicula gruis alligatum: uel dens crocodili maxillaris annexus brachio: uel hippocã/
pus: uel nerui rubetæ dextro lacerto adalligati. Amorem finit in pecoris recenti corio rube/
ta alligata. Equorum ſcabiem ranæ decoctæ in aqua extenuant: donec illini poſſit. Aiuntq;
ita curatos non repeti poſtea. Et ſalpe negat canes latrare: quibus in offa rana uiua data ſit.
Inter aquatilia dici debet: & calamochnus latine adarcha appellata. Naſcitur circa harundi/
nes tenues ſpuma aquæ dulcis ac marinæ: ubi ſe miſcent. Vim habet cauſticam. Ideo acopis
additur contra perfrictionum uitia. Tollit & mulierum lentigines in facie. Et calami ſimul di
ci debent. Phraxmatis radix recens tuſa luxatis medetur: & ſpinæ doloribus ex aceto illita.
Cypri uero qui & donax uocatur cortex alopeciis medetur uſtus: & ulceribus ueteratis. Fo/
lia extrahunt quæ infixa ſunt corpori & igni ſacro. Paniculæ flos ſi aures ĩtrauerit exurdat.
Sepiæ atramẽto tanta uis ẽ: ut in lucerna addito æthiopas uideri ablato priore lumine Ana
xilaus tradat. Rubeta decocta & in aqua potu data ſuum morbis medetur: uel cuiuſcunque
ranæ cinis. Pulmone marino ſi cõfricet̃ lignũ: ardere uidetur: adeo ut faculã ita præluceat.

Animalium omnium in mari uiuentium. clxxvii. genera eſſe. Ca. vii.

p Eracta aquatilium dote non alienum uidetur indicare per tot maria tam uaſta & tot mi
libus paſſuum terræ infuſa: extraque circundata menſura pene ipſius mundi quæ intel/
ligantur animalia centum ſeptuagintaſeptem omnium generum eſſe: eaque nominatim com/
plecti. Quod in terreſtribus uolucribuſque fieri non quit. Neque enim omnis indiæ æthio
piæque aut ſcythiæ deſertorum ue nouimus feras aut uolucres cum hominum ipſorum mul
to plurimæ ſint differentiæ quas inuenire potuimus. Accedat his taprobane inſulæque aliæ
oceani fabuloſe narratæ. Profecto conueniet: non poſſe omnia genera in contemplationem
uniuerſam uocari. At hercule in tanto mari oceano quæcunque naſcuntur certa ſunt: notio/
raq; quod miremur quæ ꝓfundo natura merſit. Vt a beluis ordiamur: arbores phyſethres:
balenæ: piſtrices: tritones: nereides: elephanti: homines qui marini uocantur: rotæ: orcæ:

arietes: muſculi: & alii piſcium forma arietes delphini: celebreſque Homero uituli. Luxuriæ uero teſtudines: & medicis fibri: quorum genera nuſquam mari accepimus mergi: tantū marina dicentes: Iam caniculæ: drynones: cornutæ: gladii: ſerræ: cōmuneſque mari terræ amni hippopotami: crocodili. Et amni tantum ac mari thynni: thynnides: ſiluri: coracini: percæ. Peculiaris autem mariſ accipenſer: aurata: aſellus: acarne: aphia: alopeca: anguilla: araneus: box: batia: bachus: batrachus: belonæ: quos aculeatos uocamus: balanus: coruus: citharus. Rhomborum genera chalcis gobio. Collurus aſellorum generis ni minor eſſet colla. Siue parianus ſiue ſaxetanus a patria betica: lacertorum minima: abyſmon: eleſſe: cybium. Ita uocatur conciſa pelamis: quæ poſt. xl. dies a pōto in mæotin reuertitur. Cordula & hæc pelamis puſilla: cum in pontum e mæotide exit hoc nomen habet: cantharus: callyonimuſ: ſiue uranoſcapus: cinædi: ſoleæ: phiſcinulæ: cnidæ: quam nos urticam uocamus. Cancrorum genera chameciſtite: chameleos: chamepotorides: generis uarietate diſtantes & rotunditate: chameglycia: menides: quæ ſunt maiores q̄ pelorides: glycia ſiue corophia. Concharum genera inter quæ & margaritiferæ cochleæ: quarum generiſ pentadactylides: melicem: baleſ: echinophoræ: dicuntur quibus cantant. Extra has ſunt rotundæ in oleario uiu cochleæ: cucumis: cynopos: camymarus: cynoſdexia: draco. Quidam aliud uolunt eſſe dracunculum. Eſt autem graculæ ſimili. Aculeos in branchiis habet ad caudam ſpactantis. Sic & ſcorpio lædit dum manu tollitur: erythinus: echeneis: echinus. Elephanti locuſtarum generis nigri: pedibus quaternis: biſulcis. Præterea brachia duo: binis articulis: ſingulisq; forficulis denticulatis. Fabri ſiue zægauciſci: glaneus: conger: gyres: galeos: garus: hippus: hippuroſ hirundo: ale: pleumon: hippocampos: heparcotinos. Sunt lacertorum genera lolligo uolitans: locuſtæ: lucernæ: liparis: lamyrus: lepus: leones: quorum brachia cancris ſimilia ſunt. Reliqua pars locuſtæ: mullus: merula inter ſaxatiles laudata: mugil: melanurus: mena: metis: murena: miſmylus: miſcus: murex: oculata: ophidion: oſtria: eotia. orcynon. Hic eſt pelamidum generis maximuſ. Neq; redit in mæotin: ſimilis tritoni: uetuſtate melior. Orphus orthagoriſcus: phager: picus: ſaxatiliūq; pelamis. Earum generis maxima apolectus uocat̄. Durius: triton: phorcus: phitharus: paſſer: paſtinaca. Polyporum genera pectines: maximi & nigerrimi æſtate. Laudatiſſimi autem mitylenis rhyas: tyndarides ſalcnis: altimatia in inſula alexandriæ. In ægypto pectunculi: purpuræ: pegrides: pinna: pinnotheræ: rhina: quē ſquatinam uocamus. Rhombus: ſcarus principalis hodie. Solea: ſargus: ſcylla: ſarda. Ita uocatur pelamis longa ex oceano ueniens. Scomber: ſalpa: horus: ſcorpena: ſcorpios: ſcyaſcia: ſciena: ſcolopendra: myrus: ægypta: ſtrombus: ſolen ſiue aulos ſiue donax ſiue onix ſiue dactylus ſpondylus: mariſtella: ſpongia. Turdus inter ſaxatiles nobilis. Tynnus: tranus: quem alii xiphiam uocant. Staſſa: torpedo: tethea: triphonon. Pelamidum generis magni: ex eo ſerena cymbia fiunt. Veneri: Euax xyphi. His adiiciemus apud Ouidium poſita nomina: quæ apud neminem alium reperiuntur. Sed fortaſſis in ponto naſcuntur: ubi id uolumē ſupremis ſuis temporibuſ inchoauit. Bopgyrum in ſcopulis uiuentem. Orphum rubentem: rhac nūq; pullum: pictas mormyras: aureique coloris chryſon. Præterea paruum teragum: & placentem cauda labrum. Epodas lati generis. Præter hæc inſignia piſcium tradit: channem ex ſe ipſa concipere. Glaucum æſtate nunquam apparere. Pompium qui ſemper comitetur nauigiorum curſus. Chromin qui nidificet in aquis. Helopen quoque dicit eſſe noſtris incognitum ūdis. Ex quo apparet falli eos qui eundem accipenſerem exiſtimauerunt. Helopi palmam ſaporis inter piſces multi dedere. Sunt præterea a nullo auctore nominati: ſudis latine appellata: a græcis phyren oſtreæ ſimilis nomine: magnitudine inter ampliſſimos rarus: ſed tamen non degener: & pernæ concharum generis circa pontias inſulas frequentiſſimæ. Stant uelut ſuillo crure longo in harena defixæ hianteſq; qua limpitudo eſt: pedali non minuſ ſpatio. Cibum uenantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim ſpiſſatos. Intus pro ſpondyli grandis caro eſt. Et hyenam piſcem uidi in oenaria inſula captum caput exerentē. Præter hæc purgamenta aliqua relatu indigna: & algis potius annumeranda q̄ animalibus.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER TRICESIMVS TERTIVS.

PROHEMIVM.

Metallorum naturæ.

ETALLA NVNC IPSAEQVE OPES ET RErum p̄cia dicent̄: tellurem intus exquirente cura multiplici Modo qppe alibi diutius fodit̄ quærente uita aur̨ argentū æs electrū. Alibi deliciis gemmas: & parietū digytorumq; pigmenta. Alibi temeritati ferrū auro etiā grati⁹ inter bella cedesq;. Persequimur omnes eius fibras uidemusq; sup/excauatos montes mirātes dehiscere aliqn̄: aut intermiscere illā. Ceu uero ñ hoc etiā exemplū indignationis sacræ parentis exprimi possit. Imus in uiscera eius: & in sede maniū opes quærimus: tanq; par̨ benigna fertiliq; qua secet̄. Inter hæc minimū remedior̨ gratia scrutamur. Cui enim fodiendi cā medicina est? Quanq; & hæc summa sui parte tribuia ut minime parca: facilisq; in omnib⁹ quæ ꝓsunt. Illa nos premūt: illa nos ad inferos agūt quæ occultauit atq; demersit. Illa quæ nō nascunt̄: ut repente mens ad inane euolans reputet qs deinde futuris finis est: sæculis omnib⁹ exhauriendi eā quousq; penetret auaritia? Quā innocens q̄ beata: immo uero & delicata esset uita: si nihil aliud de ea nisi qđ supra terras concupisceret: haberetq; nō nisi qđ secum est? Eruit̄ qdem aur̨ & chrysocolla iuxta: ut preciosior uideat̄ nomen ex auro custodiens. Par̨ enim erat naturæ unā inuenisse uitæ pestem: nisi in precio etiā esset sanies auri. Quærebat argentū auaritia. Boni consuluit interim inuenisse miniū: rubentisq; terræ excogitauit usum. Heu ꝓdigiosa ingenia quot modis auxim⁹ precia rer̨? Accessit ars picturæ: & aur̨ argentumq; cælando carius fecim⁹. Didicit homo naturā prouocare. Auxere & artē uitior̨ irritamenta. In poculis libidines cælare iuuit: ac per obscenitates bibere Abiecta sunt deinde hæc: & sordere cœpere: & auri argentiq; miniū fuit. Murina & crystallina ex eadem terra effodimus: qbus preciū faceret ipsa fragilitas hoc argumentū opū: hæc uera luxuriæ æstimata est gloria: habere qđ posset statim totū perire. Nec hoc fuit satis: turba gēmar̨ potam⁹: & smaragdis teximus calices: ac temulentiæ cā tenere indiā iuuat: & aur̨ iam accessu eius.

Quæ prima cōmendatio metallor̨ auri: & de origine annulor̨ aureor̨: & mō auri apđ antiquos: & equestri ordine: & de iure annulor̨ aureor̨ Cap. i.

Tinam posset e uita in totū abdicari aur̨ sacra fames: ut celeberrimi auctores dixere: proscissum cōuitiis ab optimis quibusq;: & ad perniciem uitæ repertū. Quantū fœlicior̄ æuo cū res ipsæ permutabant̄ inter se: sicut & troianis temporib⁹ factitatū Homero credi cōuenit. Ita enim (ut opinor) cōmercia uictus gratia inuenta: alios coriis boū: alios ferro captiuisq; reb⁹ emptitasse tradit: q̄q; & ipse miratus aur̨ æstimationes rer̨ ita fecit: ut centū boum arma aurea pmutasse Glaucū diceret cū Diomedis armis nouem boum. Ex qua consuetudine multa legū antiquar̨ pecore constat etiā romæ. Pessimū uitæ scelus fecit: q annulū primus induit digytis. Nec hoc qs fecerit tradit̄. Nā de Prometheo omnia fabulosa arbitror: q̄q; illi quoq; ferreū annulum dederit antiqtas: uinculumq; id nō gestamen intelligi uoluerit. Midæ qdam annulum quo circumacto habentem nemo cerneret: qs non etiā fabulosiorem fateat̄? Manus & ꝓrsus sinistræ maximā auctoritatem conciliauere auro: non qdem Romani quor̨ more ferendi erat bellicæ uirtutis insigne. De regib⁹ romanis nō facile dixerim. Nullū habet Romuli in capitolio statua: nec præter Nummæ Seruiq; Tullii alia. Nec. L. qdem Bruti. Hoc in Tarquiniis maxime miror: quor̨ egregia fuit origo: unde hic annulor̨ usus uenit: q̄q; nunc lacedæmone ferreo utantur. Sed a Prisco Tarqnio omniū primo filium cū in prætextæ annis occidisset hostem bulla aurea donatū constat: unde mos bullæ durauit: ut eor̨ q equo meruissent filii id insigne haberent: cæteri lor̨. Et ideo miror Tarquinii eius statuā sine annulo eē. Quāq; & de nomine ipso ambigit̄. Id græci a digytis appellauere. Apud nos prisci ungulū uocabant. Postea & græci & nostri symbolū. Longo certo tempore ne senatū qdem Romanū habuisse aureos: manifestū est. Siquidem iis tm̄ q legati ad exteras gentes ituri eēnt: annuli publice dabant̄ credo: qm̄ ita exteror̨ honoratissimi intelligebant̄. Neq; aliis uti mos fuit: q̄ qui ex ea cā publice accepissent: uulgoq; sic triumphabant. Et cū corona ex auro etrusca sustineret̄ a tergo: annulus tamen in digyto ferreus erat: æqua fortuna triumphantis & serui coronā sustinētis. Sic triumphauit de Iugurta. C. Marius. Aureū non ante tertiū consulatū sumpsisse tradit̄. Ii quoq; q ob legationem acceperant: aureo in publico tm̄ utebant̄: intra domos uero ferreis Quo argumento ēt nūc sponsæ annulus ferre⁹ mittit̄. Isq; sine gemma. Nec iliacis temporib⁹

ullos fuisse annulos uideo: nusq̄ certe Homerus dicit: cū & codicillos missitatos epistolaꝝ gra
tia indicet: & conditas arte uestes: ac uasa aurea argenteaq;: & ea colligata nodi no annuli nota
Sortiri quoq; contra ꝓuocationem duces nō annulis tradit. Fabricæ ēt deū fibulas: & aliā mu
liebris cultus: sicut in aures in primordio factitasse sine mentiōe annuloꝝ. Et q prim⁹ instituit
contanter id fecit: leuisq; manibus ac latentibus induit cū si honos securus fuisset: dextra fue/
rit ostentandus. Quod si impedimentū potuit in ea aliqđ intelligi: ēt insertorii usu argumen/
tū est: maius in leua fuisse qua scutū rapit̄. Est qdem apud eundem Homeꝝ uiroꝝ crinibus au/
rum implexū. Ideo nescio an prior usus a fœminis cœperit. Romæ qdem nō fuit auꝝ: nisi ad
modū exiguo longo tempore. Certe cum a gallis capta urbe pax emeret̄: nō plus q̄ mille pō/
do effici potuere. Nec ignoro. M. Crassum duo milia pondo auri rapuisse suo: & Pompeii ter/
tio cōsulatu e capitolini Iouis solio a Camillo ibi condita: & ideo a plerisq; existimari duo milia
pondo collata. Sed qđ accessit: ex galloꝝ præda fuit: detractumq; ab his in parte captæ urbis
delubris. Gallos aūt cum auro pugnare solitos Torquatus indicio ē. Apparet ergo galloꝝ tē
plorumq; tantumdē nec amplius fuisse. Quod qdem in augurio intellectū est: cū capitolin⁹ du
plū reddidisset. Illud quoq; obiter indicari conuenit: qm̄ đ annulis sermonem r̄petimus: ædi/
tuū custodiæ eius deprehensum fracta in ore annuli gemma statim expirasse: & indicium ita ex
tinctum. Ergo & maxime duo tm̄ milia pondo cū capta ē Roma anno trecentesimo. lxiiii. fue
re: cum iam capitū liberoꝝ censa eēnt. c. lii. milia quingenti. lxxxiii. Eadē post annos. ccc. vii
quod ex capitolinæ ædis incendio cæterisque omnibus delubris. C. Marius filius preneste
detulerat tredecim milia pondo: sub eo titulo in triumpho transtulit Sylla. Et argenti. vii. mi
lia. Idem ex reliqua omni uictoria pridie transtulerat auri pondo. xv. milia: argenti pondo. c.
xv. milia. Frequentior aūt usus annuloꝝ non ante. Cn. Flauiū Annii filium deprehendit̄. Hic
nanq; publicatis diebus fastis: quos populus a paucis principū quottidie petebat: tantā gratiā
plebis adeptus ē: alioqn libertino patre genitus: & ipse Apii Cæci scriba: cuius hortatu exce/
perat eos dies: cōsultando assidue sagaci ingenio ꝓmulgaueratq;: ut ædilis currulis crearetur,
cum. Q. Anitio prenestino: q paucis ante annis hostis fuerat: præteritis. C. Fetilio & Domi
tio: quoꝝ patres consules fuerant. Additū Flauio ut simul Tribunus plebis eēt. Quo facto tā
ta senatus indignatione exarsit: ut annulos ab eo abiectos fuisse in antiquissimis reperiat̄ anna/
libus. Fallit plerosq; q tum & equestrem ordinem id fecisse arbitrantur. Etenim adiectum hoc
quoq;. Sed & phalera posita pp quæ nomen equitū adiectum est. Annulos quoq; depositos a
nobilitate in annales relatum est: nō a senatu uniuerso. Hoc actum. P. Sempronio Longo. L.
Sulpitio cons. Flauius uouit ædem concordiæ: si populo reconciliasset ordines. Et cū ad id pe
cunia publica nō decerneret̄: ex mulctaticia fœneratoribus cōdemnatis ædiculā æream fecit ī
græcostasi: quæ tunc supra comitiū erat. Inciditq; in tabula ærea eā ædem. ccc. quattuor ānis
post capitolinā dedicatā. Ita quadringentis. xlviii. a condita urbe gestum ē: & primū annuloꝝ
uestigiū extat. Promiscui aūt usus alteꝝ secundo punico bello. Neq; enim aliter potuissent tri
modia illa annuloꝝ carthaginem ab Hannibale mitti. Inter Scipionem quoq; & Drusum ex an/
nulo in auctione nauali inimicitiæ cœpere. Vnde origo sotialis belli: & exitia reꝝ. Ne tū qdē
omnes senatores habuerūt: utpote cū memoria auoꝝ multi prætura functi in ferreo consueue
rint: sicut Calphurniū & Maniliū: q legatus. C. Marii fuerat iugurtino bello Fenestella tradit
Et multi. L. Fufidium illū quem Scaur⁹ in uita sua scribit In Quintioꝝ uero familia auꝝ ne fœ
minas qdem habere mos fuerit. Nullosq; omnino annulos maior pars gentiū hominumq; ēt q
sub imperio nostro degunt hodie habeat. Non signet oriens aut ægyptus ēt nunc litteris cō/
tenta solis. Multis hoc modis ut cætera omnia luxuria uariauit: gemmas addendo exquisiti ful
goris: censuq; opimo digytos onerando: sicut dicemus in gemmaꝝ uolumine. Mox & effigies
uarias cælando: ut alibi ars: alibi materia eēt in precio. Alias deinde gemmas uiolari nefas pu/
tauit: ac ne qs signandi cā in annulis eē intelligeret: solidas induit. Quasdā uero neq; ab ea pte
quæ digyto occultat̄: auro clusit aurumq; milib⁹ lapilloꝝ uilius fecit. Cōtra uero multi nullas
admittunt gemmas: auroq; ipso signant: ut Claudii Cæsaris principatu repertū. Necnon & ser
uitia iam ferrū auro cingunt: alia p sese mero auro decorant: cuius licentiæ origo nomine ipo ī
samothracia id institutum declarat. Singulis primo digytis gerere mos fuerat: q sunt minimis
ꝓximi. Sic in Nummæ & Seruii Tullii statuis uidemus. Postea pollici ꝓximo induere ēt deo/
rū simulacris. Dein iuuit & minimo dare Galliæ brithanniæq; in medio dicunt̄ tusæ. Hic nūc
solus excipit̄: cæteri omnes onerant̄: atq; ēt priuatim articuli minoribus aliis. Sunt q tres uni
minimo cōgerant. Alii uero & huic unum tm̄: quo signanda signent. Conditq; ille ut res rara
& ad iniuriæ usus indigna: uelut e sacrario promit̄. Et unū in minimo digyto habuisse precio/
sioris ē in recondito suppellectilis ostentatio. Iam alii pondera eoꝝ ostentant. Aliis plures q̄
unū gestare labor est. Alii bratteas inserunt leuiore materia: & pp casum gemmaꝝ totam sol/
licitudinem putant. Alii sub gemmis uenena cludunt: sicut Demosthenes summ⁹ oratoꝝ græ/

tiæ:annulosꝗ mortis gratia habet. Demūꝗ ut plurimū opū ita scelera annulis fuit. Quæ fuit
illa priscoꝝ uita: qualis innocentia in qua nihil signabatᷣ: At nunc quoꝗ cibi ac potus uindicātᷣ
annulo a rapina. Hoc ꝓfecere mancipioꝝ legiones: & in domo turba externa acta. Seruorum
quoꝗ cā nomenculator adhibendus. Sed aliter apđ antiquos. Singuli marcipores lociferes ue
dn̄oꝝ gentiles omnē uictū in ꝓmiscuo habebāt: nec ulla domi custodia a domesticis opꝰ erat
Nūc rapiendæ comparantᷣ epulæ: pariterꝗ q rapiant eas. Sed & claues quoꝗ ipsas signarī nō
est satis: grauatis somno: aut morientibꝰ annuli detrahūtᷣ: maiorꝗ uitæ rō circa hoc instrumē
tum eē cœpit: incertū a quo tempore. Videmur tamen posse in externis auctoritatem eius rei
intelligere circa Polycratem sami tyrannū: cui dilectus ille annulus in mare abiectus capto re/
latus est pisce ipso circiter ducentesimū. xxx. annū urbis nostræ īterfecto. Celebratiorem q̄dē
usum cū fœnore cœpisse argumento ē consuetudo uulgi ad sponsiones etiamnū annulo exilien
te: ab eo tempore quo nondū erat arra uelocior: ut plane affirmarī possimꝰ: nūmos añ apđ nos
cœpisse: mox annulos. De nūmis paulopost dicetᷣ. Annuli distinxere alteꝝ ordinem a plebe:
ut semel cœperant eē celebres: sicut tunica ab annulis senatum tm̄: q̄ꝗ q̄ꝗ ex hoc sero: uulgoꝗ
purpura latiore tunica usos inuenimus ēt præcones: sicut patrem. L. Elii Stellionis Præconini
ob id cognominati. Sed annuli plane mediū ordinem tertiūꝗ plebi & patribꝰ inseruere. Ac qđ
antea militares eq nomen dederant: hoc nūc pecuniæ iudices tribuunt. Nec pridē id factū. Di
uo Augusto decurias ordinante: maior pars iudicū in ferreo annulo fuit. Iiꝗ nō eqtes: sed iudi
ces uocabantᷣ. Equitiū nomē subsistebat in turmis equoꝝ publicoꝝ. Iudicū quoꝗ nō nisi quat/
tuor decuriæ fuere primo. Vixꝗ milia singula in decuriis inuenta sunt: nondū ꝓuinciis ad hoc
munus admissis. Seruatumꝗ in hodiernū diē est: ne qs e nouis ciuibus in iis iudicaret.

De decuriis iudicū: & quotiens nomina equestris ordinis īmutata: & donis militaribꝰ
& qñ primū corona aurea Ca. ii.

d Ecuriæ quoꝗ ipsæ pluribus discrete nominibꝰ fuere Tribunoꝝ æris: & Selectoꝝ & iudicū
Propter hoc etiānum Nongenti uocabantᷣ ex omnibꝰ Selecti ad custodienda suffragiorū
scita in comitiis. Et diuisus hic quoꝗ ordo erat supba usurpatione nominū: cū aliꝰ se Nongētū
aliꝰ Selectū: alius Tribunū appellaret. Tyberii demū principatꝰ nono anno in unitatem uenit
equester ordo annuloꝝꝗ auctoritati forma cōstituta ē. C. Asinio Pollione. C. Antistito Ve/
teres cons. anno urbis cōditæ. dcc. septuacesimoquinto. Quod miremur futili pene đ cā: cum
C. Sulpitius Galba iuuenalem famā apđ principem popinaꝝ pœnis aucuparetᷣ: occupatusꝗ in
his eēt q̄stus in senatu uulgo institores eius culpæ defendi annulis. Hac đ cā constitutū: ne cui
ius eius eēt: nisi cui ingenuo ipsi patri auoꝗ paterno sestertia. cccc. census fuissent: & lege iu/
lia theatrali in. xiiii. ordinibꝰ sedendi. Postea gregatī insigne id appeti cœptū. Propterꝗ hæc
discrimina Caius Princeps decuriā qntam adiecit: tantūꝗ natum ē fastis: ut quæ sub Diuo Au/
gusto impleri nō potuerant decuriæ nō capiant eū ordinē: passimꝗ ad ornamenta ea ēt serui/
tute liberati transiliant: qđ antea nūq̄ erat factū: q̄m in ferreo annulo eqtes iudicesꝗ intelli/
gebantᷣ: adeoꝗ promiscuū id eē cœpit: ut apđ Claudiū Cæsarem in cēsura eius unꝰ ex eqtibus
Flauius Proclus. cccc. ex ea cā reos postularet. Ita dū separatᷣ ordo ab ingenuis: cōmunicatus
est cū seruitiis. Iudicū aūt appellatione separari eū ordinē primi omniū instituere Gracchi di/
scordi popularitate in cōtumeliam senatus mox ea debellata: auctoritas nominis uario seditio/
nū euentu circa publicanos substitit: & aliquandiu tertiæ uires publicani fuere. M. Cicero de/
mū stabiliuit equestre nomē in cōsulatu suo ei senatū cōcilians: ex eo se ordine prouectū eē ce
lebrans: & eius uires peculiari popularitate quærēs. Ab illo tēporī plane hoc tertiū corpꝰ ī re
publica factū est. Cœpitꝗ adiici senatui populoꝗ Ro. equester ordo. Qua de cā & nunc post
populū scribitᷣ: qa nouissime cœptus ē adiici. Quin ēt ipm eqtum nomen sæpe uariatum ē: in
iis quoꝗ q ad equitatū trahebantᷣ. Celeres sub Romulo regibusꝗ appellati sūtᷣ. Deinde flexu/
mines. Postea trossuli: cū oppidum in thuscis citra uolsinios hoc nomi nepassuum. ix. milia si/
ne ullo adiumento peditū cœpissent. Eius uocabuli uis durauit ultra. C. Gracchum: Iuniꝰ cer/
te q ab amicitia eius Gracchanus appellatus ē scriptū reliqt iis uerbis. Quod ad equestrē ordi
nem ptinet antea trossulos uocabāt: nunc eqtes uocant. Ideoꝗ qa nō intelligunt trossulus no
mē qđ ualeat: multos pudet eo nomine appellari: & cām quæ supra dicta ē: exponit. Inuitosꝗ
etiānū tñ tossulos uocari. Sunt adghuc aliquæ nō omittendæ in auro differentiæ. Auxiliares
qppe externos torquibus aureis donauere: at ciuices nō nisi argenteis. Præterꝗ armillas ciui
bus dedere: quas nō habent externi. Iidem qđ magis miremur coronas ex auro dedere ciuibꝰ.
Quis primus donatus sit ea nō inueni. Sed qs primū donauerit a. L. Pisone traditᷣ. A. Postu/
mius dictator apud lacū regillū castris latinoꝝ expungatis ei cuius maxime opera capta essent:
hāc coronā ex præda dedit. Item. L. Lentulus cōsul Seruilio Cornelio merende samnitū oppi
do capto. Sed quinꝗ libraꝝ corona Piso frugi filiū ex priuata pecunia donauit: eamꝗ coronā
testamento reipublicæ legauit.

De reliquo usu auri in uiris & mulieribus: & de nũmo aureo: & qñ primũ signatũ sit̃ ẽ æs ar/
gentũ & auꝝ: & añ ꝙ signaret̃ q mos ĩ ære: & quæ maxĩa pecunia primo cẽsu: & quotiẽs
& quib⁹ tẽporibus auctoritas auri Cap. iii.

d Eoꝝ uero honori in sacris nihil aliud excogitatũ est: ꝙ ut auratis cornib⁹ hostiæ maioris
dũtaxat immolarent̃. Sed in militia quoq; in tm̃ adoleuit hæc luxuria: ut. M. Bruti in phi
lippicis cãpis epistolæ reperiant̃ frementes fibulas tribunicias ex auro geri. At Hercules idẽ
tu Brute mulieꝝ pedib⁹ auꝝ gestari tacuisti. Cuius sceleris nos coarguimus illũ primũ; q auro
dignitatẽ p annulos fecit: ut habeant in lacertis iam qdem & uiri quod e dardanis uenit: itaq; &
dardaniũ uocabat̃. Uiriolæ celticæ dicunt̃. Uiriles celtibericæ. Habeant fœminæ in armillis
digytisq; totis collo auribus. Per has discurrant catenæ circa latera: & inserta margaritaꝝ pon
dera e collo dñaꝝ auro pẽdeant: ut in somno quoq; unionũ cõscientia adsit. Etiãnũ pedibus in
duit̃: atq; inter stolam plebemq; hunc mediũ fœminaꝝ equestrẽ ordinẽ facit. Honestius uiri
pedagogis id dam⁹: balneasq; diues pueroꝝ forma cõuertit. Iam uero ẽt Harpocratẽ statuasq;
ægyptioꝝ numinũ in digytis uiri quoq; portare incipiunt. Fuit & alia Claudii principatu diffe
rentia insolens iis qbus admissionem liberti eius dedissent: imaginẽ principis in annulo ex au/
ro gerendi: magna criminũ occasione. Quæ omnia salutaris exortus Uespasiani principis abo/
leuit: æqualiter publicando principẽ. De annulis aureis eoꝝq; usu hacten⁹ dictũ sit. Proximũ
scelus fecit: q primus ex auro denariũ signauit: quod & ipm latet auctore incerto. Populus ro/
manus ne qdem argento signato ante Pyrrhum regem deuictũ usus ẽ. Libralis unde ẽt nunc li
bella dicit̃: & dispondius appẽdebat̃ assis. Quare æris grauis pœna dicta. Et adhuc expensa in
orationibus dicunt̃. Item intendia & pondera. Quin & militũ stipendioꝝ: hoc est stipis ponde
randæ pensatores libripendes dicunt̃. Qua consuetudine in iis emptionibus quæ mancupi sũt:
etiam nunc libra interponit̃. Seruius rex primus signauit æs. Antea rudi usos romæ. Timeus
tradit. Signatũ est nota pecudũ: unde & pecunia appellata. Maximus census. c. x. milia assium
fuit illo rege. Et ideo hæc prima classis. Argentum signatum est anno urbis qngentesimooctO
gesimoquinto. Q. Fabio consule quinq; annis ante primũ bellũ punicum. Et placuit denarius
ꝓ decẽ libris æris: quinarius ꝓ quinq; sestertium ꝓ dipõdio ac semisse. Libræ aũt pond⁹ æris
ĩmunitum bello punico primo cũ impensis respublica nõ sufficeret. Constitutũq; ut asses sextã/
tario pondere ferirent̃. Ita qnta parte facta lucri dissolutũ æs alienũ. Nota æris fuit ex altera
pte Ianus geminus: ex altera rostꝝ nauis. In triente uero & quadrante æs quadrans antea triũ/
cis uocatus a trib⁹ unciis. Postea Hannibale urgente. Q. Fabio Maximo dictatorẽ asses uncia/
les facti. Placuitq; denariũ. xvi. assibus pmutari: quinariũ octonis: sestertiũ quaternis. Ita res/
pub. dimidiũ lucrata est. In militari tm̃ stipendio semp denarius ꝓ decem assibus datus. Nota
argẽti fuere bigæ: atq; quadrigæ: & inde bigati quadrigatiq; dicti. Mox lege papyriana semũ/
tiales asses facti. Liuius Drusus in tribunatu plebis: octauã ptẽ æris argento miscuit. Qui nũc
uictoriatus appellat̃: lege clodia percussus est. Antea enim hic nũmus ex illyrico aduect⁹ mer
cis loco habebat̃. Est aũt signatus uictoria: & inde nomẽ. Aureus numm⁹ post annũ. lxii. per/
cussus ẽ ꝙ argente⁹: ita ut scrupulũ ualeret sestertiis uicenis: qđ efficit ĩ libras rõne sestertii: q
tũc erãt sestertios nõgẽtos. Post hæc placuit. xl. milia signari ex auri libris: paulatiq; pricipes
imminuere põdus: minutissimus uero ad. xlv. milia. Sed a nummo prima ẽ origo auaritiæ ex/
cogitata fœnore quæstuosa segnitia. Hæc paulatim exarsit rabie quadam nõ iã auaritia: sed fa
mes auri: utpote cũ Sepeius Claudius. C. Gracchi familiaris auro repensum caput eius excisũ
ad Opimiũ tulerit: plũboq; in os addito paricidio suo rempu. etiã circũscripserit. Nec iam q/
ritium aliquo: sed uniuerso nomine Romano infami rex Mithridates Aquilio duci capto aurũ
in os infundit. Hæc parit habendi cupido. Pudet intuentem tm̃ oĩa ista quæ subinde noua græ
co sermone excogitant̃ expresso argenteis uasis auro aut incluso: qbus deliciis ueneunt tam au
rea ꝙ aurata: cũ sciamus interdixisse castris suis Spartacũ ne qs auꝝ haberet: aut argentũ. Tã/
to fuit plus animi fugitiuis nr̃is. Messala orator ꝓdidit Antoniũ triumuiꝝ aureis usum uasis in
omnib⁹ obscenis desideriis: pudendo ẽt crimine Cleopatræ. Sũmæ apud exteros licentiæ fue
rat poculo aureo puluio subdito Philippũ regem dormire solitũ. Agomẽcelum Alexandri Ma
gni præfectũ aureis clauis suffigere crepidas. Antonius Sopus in cõtumeliam naturæ uilitatẽ
auro fecit op⁹ ꝓscriptione dignũ. Sed præter alia eqdem miror Populũ Ro. uictis gentib⁹ in
tributo semꝑ argentũ imperasse: nõ auꝝ sicut carthagini cũ Hãnibale uictæ argenti põdo an/
nua in qnquaginta annos nihil auri. Nec põt uideri penuria mũdi id uenisse. Nam Mida: sed &
Crœsus: infinitũ possederant. Iam Cyrus deuicta asia pondo. xxxiiii. milia inuenerat: præter
uasa aurea auꝝq; factũ: & in eo folia ac platanũ uitemq;. Qua uictoria argenti qngenta milia ta
lentoꝝ reportauit: & craterẽ Semiramidis: cuius põdus. xv. talentoꝝ colligebat. Talentũ aũt
ægyptium pondo. lxxx. patere Uarro tradit. Iam regnauerat in colchis Salauces & Esubopes
q terrã uirginẽ nactus plurimũ argenti auriq; eruisse, dicit̃ in suanoꝝ gente: & alioqn uellerib⁹

aureis inclyto regno. Sed & illius aureæ cameræ: & argẽteæ trabes narrãt: & colũnæ atqꝫ pa
rastate: uicto Sosostre ægypti rege tã supbo: ut ꝓdat ãnis quibusqꝫ sorte reges singulos e su
biectis iungere ad currũ solitus sicqꝫ triũphare. Et nos fecim⁹ quæ posteri fabulosa arbitrent
Cæsar q postea dictator fuit prim⁹ in ædilitate munere patris funebri õi apparatu harenæ ar
genteo usus ẽ: ferasqꝫ argẽteis uasis incessere tũ primũ uisum. Mox qd ẽt ĩ municipiis emulãt
C. Antonius ludos scœna argẽtea fecit. Itẽ. L. Murena: & Caius princeps in cyrco pecma du
xit. In quo fuere argenti pondo. c. xxiiii. Claudius successor eius: cũ d britannia triũpharet: in
ter coronas aureas unã. vii. põdo habuit: quã contulisset hispania citerior: alteram. ix. quã gal
lia comata sicut titul⁹ ĩdicauit. Hui⁹ deĩde successor Nero Põpeii theatꝝ operui auro ĩ unũ diẽ
quo Tyridati regi armeniæ ostenderat. Et quota ꝑs ea apparatus fuit aureæ dom⁹ ambientis
urbẽ: Auri in ærario Populi Ro. fuere Sex. Iulio. L. Aurelio cons. septẽ ãnis ante bellũ puni
cũ tertiũ pondo. dcc. xxvi. argenti nonagintaduo milia & extra numeꝝ. ccc. & lxxv. milia. Itẽ
Sex. Iulio. L. Martio cons: hoc ẽ belli sotialis initio: octingenta. xlvi. auri pondo. Cæsar prĩo
introitu urbis in ciuili bello suo ex ærario ꝓtulit lateꝝ aureoꝝ. xxvi. milia: & numero pondo
ccc. Nec fuit aliis tẽporibus respu. locupletior. Intulit & Aemilius Paulus Perseo rege mace
donico deuicto prædã pondo triũ miliũ: a quo tẽpore Populus Ro. tributũ pẽdere desiit. La
quearia quæ nunc & in priuatis domibus auro teguntur: post Carthaginem euersam primo in
aurata sũt in capitolio censura. L. Mũmii. Inde transiere in cameras. In parietes quoqꝫ: q iam &
ipi tanq̃ uasa inaurant: cũ sua ætas uaria d Catulo existimauerit: ꝙ tegulas æreas capitolii in
aurasset prim⁹. Inuentores auri sicut metalloꝝ fere omniũ: septimo uolumine dixim⁹ præcipuã
gratiã huic materie fuisse arbitror: nõ colore q in argento clarior ẽ: magisqꝫ diei similis: & ido
militarib⁹ signis familiarior: qm̃ is longius fulget: manifesto errore eoꝝ q colorẽ syderum pla
cuisse in auro arbitrant: cũ in gemmis aliisqꝫ rebus nõ sit præcipuus. Nec pondere aut facilita
te materiæ prælatuꝫ est: cæteris metallis: cũ cedat ꝑ utrunqꝫ plũbo. Sed qa reꝝ uni nihil igne
deperit: tota ẽt in incendiis rogisqꝫ durante materia. Quinimmo quo sæpius arsit: ꝓficit ad bo
nitatẽ. Auriqꝫ experimento ignis ẽ: ut simili colore rubeatqꝫ ignis. At ipsum obrizum uocant
Primũ aũt bonitatis argumentũ ẽ q̃difficillime accendi. Preterea miꝝ prunæ uiolentissimæ li
gni indomitum palea citissime ardescere: atqꝫ ut purget: cũ plumbo coq. Altera cã precii maiõ
ꝙ minimũ usus deterit: cũ argento ære plũbo lineæ durãt: manusqꝫ sordescãt dcidua materia
Nec aliud laxi⁹ dilatat: aut numerosi⁹ diuidit: utpote cui⁹ unciæ ĩ septuagenas & qnquagenas
pluresqꝫ bratteas quaternũ utreqꝫ digytoꝝ spargãt. Crassissimæ ex iis præstinæ uocãt: etiãnũ
retinẽtes nomẽ fortunæ ĩaurato ibi fidelissime simulacro. Proxima brattea quæstoria appella
tur. Hispania strigiles uocat auri puulas massas: qd sup omnia solũ in massa auramento capitur
Cũ cætera in metallis reperta igni perficiant hoc statim auꝝ ẽ: consummatãqꝫ materiã ꝓtinus
habet cũ ita inuenit. Hæc enim inuentio ius naturalis ẽ. Alia quã dicemus coacta. Sup cæte
ra nõ rubigo ulla. nõ erugo: nõ aliud ex ipso qd cõsumat bonitatẽ: mininuat ue pondus. Iã cõ
tra salis & aceti succos domitores reꝝ cõstantia supqꝫ omnia net: ac texit lanæ modo: & sĩn la
na. Tunica aurea triumphasse Tarquiniũ Priscum Verrius tradit. Nos uidim⁹ Agrippinã Clau
dii principis edente eo naualis prœlii spectaculũ assidentem ei: indutã paludamẽto: auro tex
tili sine alia materie. Attalicis uero iampridem intexit inuento regũ asiæ. Marmori & iis quæ
candefieri nõ possunt oui candido illinit: ligno glutini rõne cõposita: leucoporon uocant. Quid
sit hoc: aut quemadmodũ fiat: suo loco docebim⁹. Aes inaurari argẽto uiuo: aut certe hydrar
gyro legitimũ erat: de qbus ut dicemus illoꝝ naturã reddentes: excogitata fraus ẽ. Namqꝫ æs
cruciat in primis accensumqꝫ restinguit sale aceto alumine. Postea exarenat: an satis recoctum
sit: splendore deprehendente: iterumqꝫ exhalat igni: ut possit edomitũ mixtis pumice alumine
argento uiuo inductas accipere bratteas. Alumen in purgando uim hꝫ: tale ẽ qualẽ eẽ dixim⁹
plũbo.

Rõ natural' ĩueniẽdi auri: & qñ primũ aurea statua: & mediciæ ex auro Ca. iiii.

a Vrum inuenit in nostro orbe: & omittamus ĩdicum: atqꝫ a formicis: aut gryphibus apd scy
thas erutum. Adud nos tribus modis fluminum ramentis: ut in tago hispaniæ: pado italiæ
hebro thraciæ: pactolo asiæ: gange indiæ. Nec ullũ absolutius auꝝ est: ut cursu ipso trituque
ꝑpolitum. Alio modo puteoꝝ scrobibus effodit: aut in ruina montiũ. Quare utraqꝫ rõ dicet.
Auꝝ qui quærunt: ante omnia segullũ tollunt: ita uocat indicium: alueus ubi id ẽ: arenæqꝫ la
uant: atqꝫ ex eo quod resedit: coniectura capit: ut inueniat aliquando in summa tellure proti
nus rara fœlicitate: ut nup in dalmatia principatu. Neronis singulis dieb⁹ etiam quinquagenas
libras fundens cũ iam inuentum est in summo cespite. Alutationem uocant si & auro ea tellus
subest. Cæterum montes hispaniæ aridi sterilesqꝫ: & in qbus nihil aliud gignat: huic bono co
gunt fertiles esse. Quod puteis fodit: canalitium uocant: alii canaliense marmoris gloriæ in
hærens: non illo modo quo in oriente sapphyro atqꝫ thebaico aliisqꝫ in gemmis scintillat. Sed
micas amplexum marmoris hi uenaꝝ canales per marmor uagant & latera puteorũ & huc illuc

inde nomine inuento:telluſq; ligneis columnis ſuſpendit̃.Quod effoſſum eſt tundit̃.lauatur:
uritur:mollitur in farinam.Nã qđ in pilis cudunt apilaſcudem uocant argentũ quod exit a for/
nace:ſudoremq; qui camino iactatur.Spurcitia in omni metallo uocatur ſcoria.Hæc in auro co
quitur iterꝝ & tũditur.Catini fiunt ex taſconio.Hæc ẽ terra alba ſimilis argillæ.Neq; enĩ alia
afflatum ignemq; & ardentem materiam tolerat.Tertia rõ opera uicerit gigantum.Cuniculis
per magna ſpatia actis cauantur montes ad lucernarꝝ lumina.Eadem menſura uigiliarꝝ ẽ:mul/
tiſq; menſibus nõ cernitur dies.Arrugius id genus uocant:ſiduntq; rimæ ſubito:& opprimũt
operarios:ut iam minus temerariũ uideat̃ e ꝓfundo maris petere margaritas:tãto nocẽtiores
fecimus terras.Relinquũt̃ ita ꝙ fornices crebri mõtibus ſuſtinẽdis.Occurſant in utroq; gene/
re ſilices.Hos igni & aceto rũpunt.Sepius uero:qm̃ in cuniculis uapor & fumus ſtrãgulat:cæ
dunt fracturis.c l.libras ferri terram agentib⁹.Egeruntq; humeris noctib⁹ ac diebus per tene
bras ꝓximis tradentes:lucem nouiſſimi cernũt.Si longior uidet̃ ſilex:latus ſeq̃t̃.Foſſam am/
bit q̃ete.Tamen in ſilice facilior exiſtimat̃ opera.Eſt nãq; terra ex quodã argillæ genere gla
reæ mixta:cãdidam uocant:ꝓpe inexpugnabilis.Cuneis eam ferreis aggrediũt̃:& iiſdem mal
leis:nihilq; durius putãt:niſi ꝙ inter omnia auri fames duriſſima ẽ.Peracto oper̃ ceruices for
nicum ab ultimo cædunt:dantq; ſignum rima.Eamq; ſolus intelligit in cacumine montis eius
ꝑuigil.Hic uoce ictu ue repente reuocari operarios iubet:pariterq; ipſe deuolat.Mons frac/
tus cadit a ſeſe longo fragore:q cõcipi humana mente nõ poſſit:& flatu incredibili.Spectãt ui
ctores ruinam naturæ.Nec tñ adhuc aurꝝ eſt.Nec ſciere eẽ cũ fodere.Tantaq; ad ꝑicula euin
cenda fuit ſatis cauſæ ſperare qđ cuperent.Alius par ẽ labor uel hoc maioris impendii flumia
ad lauandam hãc ruinam iugis montium duxere obiter a cẽteſimo plerꝝq; lapide.Corrugos uo
cant a corriuatione credo:nimirꝝ & hoc labor eſt.Præcepiſſe libramento oportet ut fruaris q̃ñ
influat:itaq; altiſſimis partibus ducit̃.Conuallis & interualla ſubſtructis canalibus iungũt̃.Ali
bi rupes inuiæ cædunt̃:ſedemq; trabib⁹ cauatis præbere cogũt̃.Is q cædit:funibus pẽdet:ut
ꝓcul intuentib⁹ ſpeties nefaria q̃dem:ſed alitum fiat.Pendentes maiore ex ꝑte librant:& line/
as itineri præfigunt.Ita ꝙ inſiſtentis ueſtigiis hominis locus nõ eſt.Manes trahunt̃ ad homĩes
ut uitiũ importent.Id genus terræ urion uocãt.Ergo ꝑ ſilices calculos ue ducũt̃:& uriũ euitãt
Ad capita deiectus in ſuperciliis montiũ piſcinæ cauãt̃:ducenos pedes in quaſq; ꝑtes:& in alti
tudinem denos.Emiſſaria in iis q̃na pedũ quadratorꝝ ternum fere linquunt̃:& repleto ſtagno
excuſſis obturamentis erũpit torrens tãta ui:ut ſaxa prouoluat.Alius etiamnũ in plano labor
Foſſæ in quas ꝓfluat cauant̃:agangas uocãt:eæ ſternũt̃ gradatim.Frutex ẽ ulex roris marini
ſimilis aſper aurꝝq; retinens.Latera cludũt̃ tabulis:ac ꝑ prærupta ſuſpendũt̃:canali ita ꝓfluen
te de terra in mare.His de cauſis iam ꝓmouit hiſpania in priore genere:quæ exhauriũt̃ immẽ
ſo labore ne occupent puteos in hoc rigãt̃.Aurꝝ arrugia quæſitũ nõ coq̃t̃:ſed ſtatim ſuũ ẽ.In
ueniũt̃ ita maſſæ:Necnõ in puteis ẽt denas excedẽtes libras.Palacas hiſpani:alii palacranas:
idem qđ minutũ eſt:balucẽ uocant.Vlex ſiccatus urit̃:& cinis eius lauat̃ ſuſtrato ceſpite her/
boſo ut ſidat aurꝝ.Vicena milia põdo ad hũc modũ ãnis ſingulis aſturiam atq; galletiam & luſi/
taniã præſtare q̃dam tradiderũt:ita ut plurimũ aſturia gignat.Neq; in alia ꝑte terrarꝝ tot ſecu
lis hæc fertilitas.Italiæ parcitũ eſt uetere interdicto patrũ:ut diximus:alioq̃n nulla fœcundiõ
metallorꝝ quoq; erat tellus.Extat lex cẽſoria uictimiliarꝝ aurifodinæ:qua ĩ uercellenſi agro ca
uebat̃:ne plus quinq; hominũ in opere publicani haberẽt.Aurꝝ faciendi eſt etiamnũ una ratio
ex auripigmento:qđ in ſyria fodit̃ pictorib⁹ in ſumma tellure auri colore:ſed fragili lapidum
ſpeculariũ modo.Inuitaueratq; ſpes Caiũ principem auidiſſimũ auri:q̃ꝫ ob rem iuſſit excoq̃ ma
gnũ põdus:& plane fecit aurꝝ excellẽs:ſed ita ꝑui põderis ut detrimentũ ſentiret illud propter
auaritiam expert⁹:q̃ꝫ q̃ꝫ auripigmẽti libre.xiiii.permutarẽt̃:nec poſtea tentatum ab ullo eſt.
Omni auro ineſt argentũ uario põdere:alibi dena:alibi nona:alibi octaua ꝑte.In uno tm̃ gal/
liæ metellæ loco:qđ uocant albicrarenſe.xxxvi.portio inuenitur:ideo cæteris præeſt.Vbi/
cũq; q̃nta argenti portio eſt:electrꝝ uocatur.Scrobes eæ reperiũtur in canaliẽſi.Fit & cura ele
ctrũ argẽto addito.Quod ſi q̃ntam portionem exceſſit:incudib⁹ nõ reſiſtit.Eſt electro aucto/
ritas Homero teſte q Menelai regiam auro:electro:argento:ebore fulgere tradit.Mineruæ
templũ habet lindos inſula rhodiorꝝ:in quo Helena ſacrauit calicem ex electro.Adiicit hiſto/
riã mãmæ ſuæ mẽſura.Electri natura ẽ ad lucernarꝝ lumina clari⁹ argento ſplendere.Quod ẽ
natiuũ & uenena deprehẽdit.Nãq; diſcurrunt in calicib⁹ arquus cæleſtibus ſimiles cum igneo
ſtridore:& gemina ratione prædicũt.Aurea ſtatua prima omniũ nulla inanitate:& ante q̃ꝫ ex
ære aliqua illo modo fieret:quã uocãt holoſphyratõ in tẽplo Anaetidis poſita dicitur.Quod
in ſitu terrarꝝ nomen hoc ſignificauim⁹:numine gentib⁹ illis ſacratiſſimo.Direpta eſt Antonii
parthicis rebus.Scitũq; narratur dictũ uni⁹ ueteranorꝝ bononiæ hoſpitali diui Auguſti cœna
cũ interrogaretur:eſſet ne uerꝝ:eũ q primus uiolaſſet hoc numẽ:oculis membriſq; captu expi/
raſſe:reſpondit enim tũ maxime Auguſtũ de cruore eius cœnare:ſeq; illũ eſſe:totũq; ſibi cẽ

ſum ex ea rapina eſſe. Hominũ prim⁹ & auream ſtatuam & ſolidã Gorgias Leontinus delphis
in templo ſibi poſuit. lxx. circiter olympiade. Tantus erat docendæ oratoriæ artis quæſtus.
Aurꝝ plurib⁹ modis pollet in remediis. Vulneratiſqꝫ & infantib⁹ applicatur: ut min⁹ noceant:
quæ inferãtur ueneficia. Eſt & ipſi ſuperlato uis malefica gallinarꝝ quoqꝫ & pecorꝝ fœturis. Re
mediũ eſt abluere illatũ & ſpargere eos qbus mederi uelis. Torretur & cũ ſalis grũmo põderẽ
triplici miſſo: & rurſum cũ duabus ſalis portionibus & una lapidis quem ſchiſton uocãt: ita uir⁹
tradit rebus una crematis in fictili uaſe ipm purꝝ & incorruptũ. Reliquus cinis ſeruatus in ficti
li & ex aqua illitus: lichenas in facie ſanat. Lomẽto id conuenit ablui. Fiſtulas ẽt ſanat: & quæ
uocãtur hemorrhoides. Quod ſi trito ſpuma adiiciatur putria ulcera & tetri odoris emendat.
Ex melle uero decoctũ cum melanthio & illitũ umblico leuiter ſoluit aluũ. Verrucas curari eo
M. Varro ẽ auctor.

De chryſocolla & medicinæ ex chryſocolla. vi. & mirabilia naturæ d
glutinãdis inter ſe perficiendiſque metallis Cap. v.

c Hryſocolla humor ẽ in puteis quos diximus: per uenã auri defluens craſſeſcente limo rigo
ribus hybernis uſqꝫ in duriciã pumicis. Laudatiorem eandem in ærariis metallis: & proxi/
mã in argentariis fieri compertũ eſt. Inuenitur & in plũbariis uilior ẽt auraria. In omnibus aũt
iis metallis fit & cura multũ infra naturalem illã: immiſſis in uenã aqs leuiter hyeme tota uſqꝫ
in iuniũ menſem. Dein ſiccatis in iunio & iulio ut plane intelligatur nihil aliud chryſocolla qꝫ
uena putris. Natiua duritia maxime diſtat: uuã uocãt. Et tamen illa quoqꝫ hærba: quã luteam
appellant: tinguitˀ. Natura ẽ quæ lino lanæ ue ad ſuccum bibẽdũ. Tunditur in pila: deinde te/
nui cribro ſecernitur: poſtea molitur: ac deinde tenuius ſic cribratur. Quicquid nõ tranſmeat:
reperitur in pila: dein molitˀ. Puluis ſemper in catinos digeritˀ: & ex aceto maceratur: ut omnis
duricia ſoluatˀ. Ac rurſus tũditur: dein lauatur in cõchis: ſiccaturqꝫ. Tũc tingitˀ alumĩe ſchiſto:
& herba ſupradicta pingitˀqꝫ añ qꝫ pingat. Refert qꝫ bibula dociliſqꝫ ſit. Nã niſi rapuit colorẽ
addũtur & ſcytanũ atqꝫ turbyſtũ: ita uocãt medicamẽta ſorbere cogentia. Cũ tinxere pictores
turellobitin uocãt. Eiuſqꝫ duo genera faciũt. Elutã quæ ſeruatˀ in lomenta. Et liquidã globu/
lis ſudore reſolutis. Hæc utraqꝫ genera in cypro fiũt. Laudatiſſima in armenia. Secunda in ma
cedonia. Largiſſima in hiſpania. Summa commẽdationis eſt: ut colorem hærbæ ſegetis lætæ
uirentis qꝫſimillime reddat. Viſumqꝫ eſt iã Neronis pricipis ſpectaculis harenã cyrci chryſo/
colla ſterni: cũ ipſe concolori pãno aurigaturus eſſet: inducta opificũ turba. Tribus eã gene/
ribus diſtinguunt. Aſperã quæ taxatur in libras. vii. Mediã quæ denariis qnis. Attritã quã
& hærbaceam uocãt: quæ. xiii. Sublinũt aũt harenoſam: prius qꝫ inducãt atramẽto & pareto/
nio. Hæc ſunt tenacia eius in colore blanda. Paretoniũ qm̃ eſt natura pinguiſſimũ: & ꝓpter le
uorem tenaciſſimũ atramẽto aſpergitur: ne paretoni cãdor pallorem chryſocollæ afferat. Lu/
team putãt a lutea hærba dictã: quã ipſam cæruleo ſubtritã chryſocolla inducunt uiliſſimo ge/
nere atqꝫ fallaciſſimo. Vſus chryſocollæ & in medicina ẽ ad purganda uulnera cũ cæra & oleo:
Eadem per ſe arida ſiccat: & cõtrahit. Datur & in angina ortopnoea ue miſcenda cũ melle. Cõci
tãt uomitiones: miſcetˀ & collyriis ad cicatrices oculorꝝ: ac uiridib⁹ emplaſtris. Ad dolores mi/
tigãdos: & cicatrices trahẽdas. Hanc chryſocollam medici aceſin appellãt: quæ nõ eſt orobi/
tis. Chryſocollam & aurifices ſibi uẽdicant agglutinãdo auro: & inde oẽs appellatam ſimiliter
utẽtes dicunt. Temperatˀ aũt ea cypria erugine: & pueri impubis urina: addito nitro. Teritˀ cy
pro ære in cypriis mortariis: ſanternam uocãt noſtri. Ita ferruminatˀ aurꝝ qd argẽtoſum uocãt
Signũqꝫ ẽ ſi addita ſanterna niteſcit. E diuerſo eroſum cõtrahit ſe: hebetatˀqꝫ: & difficulter fer/
ruminatˀ aurꝝ. Ad id glutinã fit auro & ſpuma argenti ad ſupradicta additis: unaqꝫ cõtritis. Con
texi par ẽ reliqua circa hoc: ut uniuerſa naturæ cõtingat ammiratio. Auri glutinũ eſt tale. Ar/
gilla ferro. Cadmia æris maſſis. Alumẽ lamis. Reſina plũbo & marmori. Sed plumbũ nigrum
albo iungitˀ. Ipſumqꝫ albũ ſibi oleo. Item ſtagnum æramentis ſtagno argentum. Pineis optime
lignis æs ferrũqꝫ funditˀ. Sed & ægyptia papyro paleis aurꝝ. Calx aqua accenditˀ: & trachinius
lapis. Idemqꝫ oleo reſtinguitˀ. Ignis aũt aceto maxime & uiſco & ouo. Terra minie flagrat. Car
boni maior uis exuſta. Iterumqꝫ flagranti.

De argento & argento uiuo: & ſtibia ſiue alabaſtro: & ſcoria argenti: & de ſpuma
argenti Capitulum: vi.

a B his argẽti metalla dicãtˀ: quæ ſequẽs inſania ẽ. Nõ niſi in puteis reperitˀ: nullaqꝫ ſui ſpe
naſcitˀ: nullis ut in auro lucentib⁹ ſcintillis. Terra ẽ alia ruffa: alia cineracea. Excoq nõ põt
niſi cũ plumbo nigro: aut cũ uena plũbi. Galenam uocãt: quæ iuxta argẽti uenas plerũqꝫ repe/
ritˀ. Et eodem opere igniũ deſcendit ps in plumbũ: argẽtum aũt ſupne innatat: ut oleũ aquis.
Reperitˀ in omnib⁹ pene ꝓuinciis: ſed in hiſpania pulcherrimũ. Id quoqꝫ in ſterili ſolo atqꝫ ẽt ĩ
montib⁹. Et ubicũqꝫ una inuenta uena ẽ: nõ ꝓcul inuenitˀ alia. Hoc qdem & in omni fere mate
ria: unde metalla græci uidẽtˀ dixiſſe. Mirꝝ adhuc p hiſpanias ab Hannibale inchoatos puteos
durare ſua ab inuentorib⁹ nomina habẽtes. Ex quis bebelo appellatˀ: hodieqꝫ qui. ccc. pondo

Hānibali sumministrauit in dies. Ad mille q̄ngentos iam passus cauato mōte p̄ quod spatium aquitani stātes dieb⁹: noctibusqꝫ egerunt aquas lucernaꝝ mēsura: amnemqꝫ faciunt. Argenti uena quæ in summo repta est: crudaria appellat̄. Finis antiq̄s fodiēdi solebat eē alumē inuētū ultra nihil quærebat̄. Nup inuenta æris uena infra alumē alba nullū finem spei fecit. Odor ex argentifodinis inimicus omnib⁹ animalibus: sed maxime canibus. Auꝝ argentūqꝫ quo mollius eo pulchrius. Lineas ex argēto nigras fieri: ꝓduciqꝫ miramur. Est & lapis in iis uenis: cuius uomica liquoris æterni argentum uiuū appellat̄. Venenū reꝝ omniū est. Exedit ac ꝓrumpit uasa ꝑmanens tabe dira. Omnia ei innatāt præter auꝝ. Id unū ad se trahit. Ido & optime purgat cæteras eius sordes expuēs crebro iactatu fictilib⁹ in uasis ita uitiis abiectis: ut & ip̄m ab auro discedat. In pelles subactas effundit̄: perqꝫ eas sudoris uice defluens puꝝ relinq̄t auꝝ. Ergo & cū æra inaurāt̄: sublitū bratteis ꝑtinacissime retinet. Veꝝ palore detegit simplices: aut prætenues bratteas. Quaꝓpter id furtū quærentes oui liquore cādido usum eū adulterauere. Mox & hydrargyro: de quo suo dicem⁹ loco. Et alias argentū uiuū nō largū inuentū ē. In iisdem argenti metallis inuenit̄: ut ꝓprie dicam⁹: spumæ lapis cādidæ nitentisqꝫ: non tn̄ translucentis: stimini appellāt: alii stibiam: alii alabastꝝ: aliq̄ turbasin. Duo eius genera: mas & fœmina. Magis ꝓbāt fœminam. Horridior ē mas: scabriorqꝫ & min⁹ pōderosus: minusqꝫ radiās & harenosior. Fœmina cōtra nitet friabilis: fissurisqꝫ non globis dehiscens. Vis eius astringere ac refrigerare. Principalis aūt circa oculos. Nanqꝫ ideo et platyophthalmon id appellauere: qm̄ i calliblepharis mulieꝝqꝫ epiphoris dilatet oculos & fructiōes inhibeat oculoꝝ: exulcerationesqꝫ. Farina eius & thuris gūmi āmixto sistit & sanguinem e cerebro ꝓfluentem. Efficacior & cōtra recētia uulnera. Et cōtra ueteres canū morsus inspersa farina. Et cōtra ambusta igni cū adipe ac spuma argēti cærussaqꝫ & cæra. Vrit̄ aūt offis bubuli fimi circumlitū in clibanis. Dein restinguitur mulieꝝ lacte. Terit̄qꝫ in mortariis ammixta aqua pluuia. Ac subinde turbidum transfunditur in æreum uas. Et mundat̄ nitro. Fex eius intelligit̄ plumbosissima quæqꝫ subsedit in mortario: abigiturqꝫ. Dein uas in quo turbida transfusa sunt: optum linteo p noctem relinquit̄: & postero die q̄cquid innatat effundit̄: spongia ꝑ aqua tollit̄. Quod ibi subsedit: flos intelligitur: ac linteolo interposito in sole siccat̄: nō ut parescat. Iteꝝqꝫ in mortario terit̄: & in pastillos diuidit̄. Ante omnia aūt urendi modus necessari⁹ est: ne plumbū fiat. Quidam nō fimo utuntur coquētes: sed adipe. Alii tritum in aqua triplici linteo siccant: fecēqꝫ abiiciūt. Idqꝫ q̄d defluxerit trāsfundunt. Ac q̄cquid subsidet id colligentes: emplastris collyriisqꝫ miscent. Scoriam in argento græci uocant helcysma. Vis eius astringere & refrigerare corpora. Additur emplastris: ut molibdena. de qua dicemus in plumbo. Cicatricib⁹ maxime glutinandis: & cōtra tenasmos: dysenteriasqꝫ infusa clysteribus cū myrteo oleo. Addūt & in medicamēta quæ uocant liparas ad excrescentia ulceꝝ: aut ex attritu facta: aut ī capite manantia. Fit & in iisdem metallis: & quæ uocat̄ spuma argenti. Genera eius tria. Optima quam chrysitin uocāt. Secūda: quam argyritin. Tertia: quā molibditin. Et pleꝝqꝫ omnes hi colores in eisdem tubulis inueniūt̄. Probatissima ē attica. Secūda hispaniensis: Chrysitis ex ipsa uena fit. Argyritis ex argēto. Molibditis plumbi ipsius fusura: quæ fit puteolis: & inde habet nomē. Omnis aūt fit excocta sua materia ex superiori catino defluens in inferiorem: Ex eo sublata ueruculis ferreis: atqꝫ in ipsa flamma conuoluit̄ ueruculo: ut sit modici pōderis. Est aūt ut ex nomine ipso intelligi pōt feruescentis & futuræ materiæ spuma. Distat a scoria quo potest spuma a fece distare. Alteꝝ purgantis se materiæ: alteꝝ purgatæ uitium est. Quidam duo genera faciunt spumæ: quæ uocant stelerythida & peumenen. Tertium molibdenam in plumbo dicendam. Spuma ut sit utilis: iteꝝ coq̄t̄: cōfractis tabulis ad magnitudinem annuloꝝ ita accensa follibus ad separandos carbones cineremqꝫ. Abluit̄ aceto aut uino. Simulqꝫ restinguit̄. Quod si sit argyritis: ut cādor ei det̄ magnitudine fabæ confracta in fictili coq̄ iubet̄ ex aqua addito in linteolis tritico: & hordeo nouis: donec ea purgent̄. Postea sex dieb⁹ terūt in mortariis ter die abluentes aqua frigida: Et cū desinant calida: addito sale fossili in libram spumæ obolo. Nouissimo die condūt ī plumbeo uase. Alii cū faba cādida & ptisana coquunt: & in sole siccāt. Alii in lana cādida cum faba donec lanam nō denigrēt. Tūc salē fossilē adiiciūt: subīde aqua mutata: siccātqꝫ dieb⁹ xl. calidissimis æstatis. Necnō in uētre suillo in aqua coquunt exemptāqꝫ nitro fricāt: & ut supra terunt in mortariis cū sale. Sūt q̄ nō coquāt: sed cum sale terāt: & adiecta aqua abluāt. Vsus eius ad collyria: & nitꝝ ad muliebriū cicatricū fœditates tollendas maculasqꝫ: & abluendū capillū. Vis autē: siccare: mollire: refrigerare: temperare: purgare: expluere. Vlceꝝ tumores lenire. Talibusqꝫ emplastris supradictis ignes ēt sacros tollit cum ruta: myrtoqꝫ & aceto. Itemqꝫ ꝑniones cum myrto & cæra: & abdomine.

De minio quātæ auctoritatis fuerit apd̄ Romanos: & origine ac inuētione ei⁹: & cinnabaris rōne ī picturis: & medicinæ d̄ generib⁹ minii: & rōne ei⁹ ī picturis Ca. vii.

i Nuenitur in argentariis metallis miniū quoqꝫ: & nūc inter pigmēta magnæ auctoritatis:

& quondã apud Romanos nõ solũ maxime: sed ẽt sacræ religionis: ut auctor est Verriꝰ: & cu/
ius sit necesse credere auctoritati. Iouis ipsius simulacri faciem diebꝰ festis minio illini sollitam
triumphantemqꝫ corpora. Sic Camillũ triumphasse. Hac religione ẽt nũc addi in unguenta cœ
næ triumphalis: & accensoribꝰ in primis Iouem miniandũ locari. Cuius rei eqdem causam miror:
ꝗꝫ ꝗꝫ & hodie id expeti constat æthiopum populis totosqꝫ eo tingi ꝓceres: huncqꝫ ibi deoꝝ si/
mulacris colorem esse. Quapropter diligẽtius ꝓsequemur omnia de eo. Theophrastus. xc. an
nos ante Praxibulũ atheniensium magistꝝ: qđ tempꝰ exit in urbis nostræ ducentesimũ quadra
cesimũ. ix. annum tradit inuentũ miniũ a Callia atheniense initio sperãte auꝝ posse excoq̃ hare
na rubente in metallis argenti. Hãc fuisse originem eiꝰ: Reperiri aũt iam tum in hispaniis sed
duꝝ & harenosum. Item apđ Colchos in rupe quadã inacessa ex qua iaculantes decuterent: id eẽ
adulteꝝ. Optimũ uero supra ephesum. Cilbianis agris. Harenã cocci colorem habere. Hanc
teri. Dein lauari farinã. Et qđ subsidat iteꝝ lauari. Differentiã artis esse: ꝙ alii miniũ faciũt pri
ma lotura. Apud alios id eẽ dilutius. Sequentis aũt loturæ optimũ. Auctoritatem colori fuis/
se nõ miror. Iam enim troianis temporibꝰ rubrica in honore erat Homero teste: q naues ea cõ
mendat. Alias circa picturas pigmẽta quæramus. Militon uocãt græci miniũ: quidã cinnabari
Vnde natus error indico cinnabaris nomine. Sic enim appellãt illi saniem draconis elisi elephã
toꝝ morientiũ põdere ꝑmixto utriusqꝫ animalis sãguine: ut diximus. Neqꝫ alius ẽ color q in pi/
cturis ꝓprie sanguinem reddat. Illa cinnabaris antidotis medicamentisqꝫ utilissima est. At her
cule medici qa cinnabarin uocãt ꝓ ea utunt̃ hoc minio: qđ uenenũ esse paulo mox docebimus.
Cinnabari ueteres quæ ẽt nunc uocãt monocromata: pingebãt. Pinxerũt & ephesio minio: qđ
derelictum est: qa curatio magni operis erat: præterea qꝫ utrunqꝫ nimis acre existimat̃. Ideoqꝫ
trãsire ad rubricã & sinopidẽ: đ qbus suis locis dicã. Cinnabaris adulterat̃ sãguine caprino: aut
sorbis tritis. Precium sinceræ nummi qnquaginta. Iuba miniũ nasci & in carmania tradit. Her/
mogenes & in æthiopia. Sed neutro ex loco inuehit̃ ad nos: nec fere aliunde ꝗꝫ ex hispania: Ce
leberrimũ ex sisaponensi r̃giõe ĩ betica miniario metallo uectigalibꝰ Populi Ro. nullius rei dili
gentiore custodia. Nõ licet id ibi ꝑficere excoquiqꝫ. Romã perfert̃ uena signata ad dena milia
fere põdo annua. Romæ aũt lauat̃. In uendendo precio statua lege ne modũ excederet. lxx. ĩ
libras. Sed adulterat̃ multis modis: unde præda societati. Nãqꝫ est alteꝝ genꝰ in omnibꝰ fere
argentariis: itemqꝫ plumbariis metallis: qđ fit exusto lapide uenis ꝑmixto: nõ ex illo cuius uo/
micã argentũ uiuũ appellauimus (is enim & ipse in argentũ excoquit̃) sed aliis simul reptis. Ste
riles ẽt plumbi deprehendunt̃ solo colore: nec nisi in fornacibus rubescentes: exustiqꝫ tundũt̃
in farinã. Et hoc est secundarium miniũ perꝗꝫ paucis notum: multum infra naturales illas hare
nas. Hoc ergo adulterat̃ miniũ in officinis socioꝝ. Item syrico: quonãmodo syricũ fiat suo loco
dicemus. Sublini aut syrico miniũ compendii rõ demonstrat. Et alio mõ pingentiũ furto opor/
tunũ est plenos subinde abluentium penicillos. Sidit aũt in aqua: constatqꝫ furantibus. Sincero
cocci nitor esse debet. Secundarii aũt splendor in parietibꝰ sentit imaginem. Quanꝗꝫ hoc rubi
go quædam metalli est. Sisaponensibꝰ aũt miniariis suæ uenæ harena sine argẽto excoq̃t̃. Au
ri modo probat̃. Auro cãdente fucatũ nigrescit. Sinceꝝ retinet colorem: Inuenio & calce adul/
terari. Ac simili rõne ferri cãdentis lamina: si nõ sit auꝝ: deprehendi ilico. Solis atqꝫ lunæ con
tactus inimicus remediũ ut parieti siccato cæra punica cũ oleo liquefacta cãdens setis inducat̃.
Iteꝝqꝫ admotis gallæ carbonibꝰ adurat̃ ad sudorem usqꝫ. Postea cãdelis subigat̃: ac deinde lin
teis puris sicut & marmora nitescunt. Qui minium in officinis poliũt: faciem laxis uesicis illigãt
ne in respirando ꝑnicialem puluerem trahãt: & tamen ut ꝑ illas spectent. Minium in uoluminũ
quoqꝫ scriptura usurpat̃. Clarioresqꝫ litteras uel in auro uel in marmore ẽt ĩ sepulchris facit.

De hydrargyro: de argento inaurando: de coticulis in argenti generibus & experi/
mentis Capitulum. viii.

e X secundario inuenit uita & hydrargyꝝ in uicem argẽti uiui pauloante dilatũ. Fit autẽ duo
bus modis: æreis mortariis pistillisqꝫ trito minio ex aceto aut patinis fictilibꝰ impositũ fer
rea concha calice coopertũ argilla superillata. Dein sub patinis accensum follibꝰ cõtinuo igni:
atqꝫ ita calicis sudore deterso: q fit argento colore: & aquæ liquore. Idem guttis diuidi facilis &
lubrico humore cõfluere. Quod cũ uenenũ esse cõueniat omnia quæ de minio in medicinæ usu
tradũt̃: temeraria arbitror: præter ꝗꝫ fortasse ꝙ illitũ capiti uẽtri ue sanguinem sistit: dum ne
qđ prætereat in uiscera: ac uulnus attingat: aliter utendũ nõ eqdem censeã. Hydrargyro argẽ
tum inaurat̃ solũ nũc ꝓpe: cũ & in æra simili modo duci debeat. Sed eadem fraꝰ quæ in omni
uitæ ꝑte ingeniosissima est: uiliorem excogitauit materiã: ut docuimus. Auri argẽtiqꝫ mẽtio/
nem comitat̃ lapis quem coticulã appellant: quondã nõ solitum inueniri nisi in flumine hymo/
cho: ut auctor est Theophrastus. Nũc uero passim quem alii heracliũ: alii lydium uocãt. Sunt
aũt modici: quaternas uncias lõgitudinis: binasqꝫ latitudinis nõ excedentes. Quod a sole fuit ĩ
iis melius: ꝗꝫ ꝙ a terra. Iis coticulis periti cũ e uena lima rapuerint experimentum: protinus

dicunt quantũ auri sit in ea: quantũ argenti uel æris scrupulari differentia mirabili rõne nõ fallente. Argenti duæ differentiæ. Batillis ferreis cãdentibus ramento imposito: qd cãdidum permaneat: probat᷑. Proxima bonitas ruffo: nulla nigro. Sed experimento quoq; fraus interuenit: seruatis enim in uiro℞ urina batillis inficit᷑ ita ramentum obiter dũ urit᷑: cãdoremq; mentitur. Est aliqd experimentũ politi & in halitu hois: si sudet ꝓtinus: nubemq; discutiat.

De speculis & ægyptio argẽto Cap. ix.

l Aminas duci: & specula nõ nisi ex optimo posse creditũ fuerat. Id quoq; iam fraude corrũpit᷑. Sed natura mira est imagines reddendi: qd repercussio aere: atq; in oculos regesto fieri cõuenit. Eadem ui in speculis usu polita crassitudine: paulumq; ꝓpulsa dilatat᷑ in imensum magnitudo imaginum. Tantũ interest: repercussum illũ respuat: an accipiat. Quinetiam pocula ita figurant᷑: excultis intus crebris ceu speculis: ut uel uno intuente populus totidem imaginũ fiat. Excogitat᷑ & mõstrifica: ut in tẽplo smyrnæ dicata. Id euenit figura materiæ. Plurimumq; refert cõcaua sint & poculi mõ an media depressa: an elata: an auersa: an obliqua supina: an festa qualitate excipiẽtis figuræ torquente ueniẽtes umbras. Neq; enim est aliud illa imago: q̃ digesta claritate materiæ excipiẽtis umbram. Atq; ut omnia de speculis peragãt᷑ hoc loco: optima apd maiores fiebãt brundusia: stagno & ære mixtis. Prelata sunt argentea. Primꝰ fecit Praxiteles magni Pompeii ætate. Nuperq; credi cœptum: certiorem imaginem reddi auro apposito auersis. Tingit & ægyptus argentũ: ut in uasis Anubem suũ spectet: pingitq; nõ cælat argentum. Transiit inde materia & ad triumphales statuas: mirũq; crescit preciũ fulgoris excecati. Id ãt fit hoc modo. Miscet᷑ argẽto tertia pars æris cyprii tenuissimi: qd coronariũ uocant: & sulphuris uiui quantũ argenti. Conflatur in fictili circũlito argilla: Modus coquendi donec se ipsa opeculã operiant. Nigrescit oui indurati luteo: ut tñ aceto & creta deterat᷑. Miscuit denario triũuir Antoniꝰ ferrũ. Miscuit æri falsæ monetæ. Alii e pondere subtrahunt: cũ sit iustum. lxxxiiii. e libris signari. Igit᷑ ars facta denarios ꝓbare tam iucũda e lege plebe: uti Mario Gratidiano uicati totas statuas dicauerit. Mirũq; in hac artiũ sola uitia discunt᷑: & falsum denarii spectat᷑ exemplar: pluribusq; ueris denariis adulterinus emit᷑.

De immodica pecunia: & quo℞ maximæ opes fuerint: & q̃n primum Populus Ro. stipem sparserit Cap. x.

n On erat apud antiquos numerꝰ ultra centũ milia. Itaq; hic & hodie multiplicat᷑: ut decies cẽtena milia: aut sæpius dicant᷑. Fœtus hoc fecit nummusq; ꝑcussus: & sic quoq; æs alienũ etiamnũ appellat᷑. Postea diuites cognominati: dũmodo notũ sit: eũ qui primꝰ acceperit hoc nomen: decoxisse creditoribꝰ suis. Ex eadem gẽte. M. Crassus negabat diuitem esse: nisi q reddiꝰ tu annuo legionem tueri posset. In agris suis sestertium. xx. milia possedit Quiritiũ post Scyllam ditissimus. Nec fuit satis nisi totũ partho℞ esurisset au℞. Atq; ut memoriã qdem optimo occupauerit. Iuuat enim insectari inexplebilem istã habendi cupiditatẽ. Multos postea cognouimus seruitute liberatos opulentiores pariterq; tres Claudii principatu Pallentem Callistum & Narcissum. Atq; ut hii ommittant᷑: tanq̃ adhuc re℞ potiant᷑. C. Asinio Gallo. C. Martio Cyrino cons. ad. vi. Kal. febru. C. Cecilius Claudius Isidorus testamento suo edixit: quanuis multa ciuili bello pdidisset: tñ relinquere seruo℞ quattuor milia: centum. xvi. Iuga boum tria milia sexcenta. Reliq pecoris. cc. qnquaginta septem milia. In numerato põdo sexcenta milia. Qui funerari se iussit sestertiis. xi. milibus. Congregatæ & excedentes nume℞ opes. Quota tamẽ portio erũt Ptolemæi: quem Varro tradit Pompeio res gerente circa iudæã: octona milia equitũ sua pecunia tollerauisse. Mille cõuiuas totidem aureis potoriis immutantem uasa cũ ferculis saginasse. Quota uero illæ ipsæ (neq; enim de regibus loquor) portio fuerit. Pythis bythinii q platanũ auream: uitemq; nobilem illã Dario rgi donauit: Xerxis copias: hoc est septies lxxxviii. milia hominũ excepit epulo. Stipendiũ quinq; mensium frumentumq; pollicitus: ut e quinq; liberis senectuti suæ in delectu unus saltem cõcederet᷑. Hunc quoq; ipsum aliqs comparet Crœso regi. Quæ malũ amentia est: id in uita cupere: qd aut ẽt seruis cõtigerit: aut ne i regibus qdem inuenerit finem. Populus Ro. stipem spargere cœpit Sp. Postumio. Q. Martio cons. Tãta pecunia erat: ut eam cõferret. L. Scipioni: ex aqua iis ludos fecit. Nã q᷑ Agrippæ Menenio sestantes æris in funus cõtulit: honoris id necessitatisq; pp paupertatem Agrippæ: nõ largitionis esse dixerim.

De luxuria & frugalitate in uasis & lectis argẽteis: & q̃n lãces ĩmodicæ factæ Ca. xi.

u Asa ex argẽto mira inconstantia humani ingenii uariat: nullũ genus officinæ diu ꝓbando: nũc furniana: nũc clodiana: nũc gratiana. Etenim tabernas massis adoptauimus: nũc anaglypha: in asperitatem ꝗ excisa circa linea℞ picturas quærimus. Iam uero & mẽsas repositoriis imponimꝰ: & ad sustinẽda obsonia interradimꝰ altera: & interest q̃ plurimum lima pdiderit. Vasa cõquinaria ex argẽto Caluus orator fieri quærit᷑. At nos carrucas ex argẽto cælare inuenimꝰ. Nostraq; ætate Põpeia cõiunx Neronis prĩcipis licatõribus iumẽtis suis soleas ex auro quoq;

induere solebat. Libras. xxxii. argenti. Africanus sequens hæredi reliqt. Idemq̧ cũ de pœnis triũpharet: quatuor milia. cccc. lxx. pondo transtulit. Hoc argentum tota Carthago habuit illa terrarũ æmula: qd nunc in mensarũ est apparatu. Postea uicta numantia & deleta: idem Africanus in triumpho militib⁹. xvii. milia pondo dedit. O uiros illo imperatore dignos: qbus hoc satis fuit. Frater eius allobrogicus primus omniũ mille põdo habuit. At Liuius Drusus in tribunatu plebis. xi. milia. Nam pp quinq̧ põdo notatũ a cẽsoribus triumphalẽ senem: iam fabulosum uidet. Item Catum Elium cu legati ætolorũ in cõsulatu prandentem in fictilibus adissent missa ab iis uasa argentea nõ accepisse: neq̧ aliud habuisse argenti ad supremũ uitæ diẽ q̧ duo pocula: quæ. L. Paulus socer ei ob uirtutem deuicto Perseo rege donasset. Inuenim⁹ legatos Carthaginensiũ dixisse: nullos huminũ benignius inter se uiuere q̧ Romanos. Eodẽ enim argẽto apd omnes cœnitauisse seipsos. At hercules Pompeiũ Paulini equitis arelatensis filium: paterna quoq̧ gẽte pulsum: q̧. xii. põdo argenti habuisset apd exercitũ ferocissimis gẽtibus oppositũ scim⁹. Lectos uero mulierũ iampridem totos opiri argento & triclinia quædã qbus argẽtum addidisse prim⁹ tradit̃. Caruillius Follio eques romanus: nõ ut ope: aut delicata spetie faceret: sed punica. Idem & aureos fecit. Nec multo post argentei deliacos imitati sunt. Quæ omnia expiauit bellũ ciuile syllanũ. Paulo enim ante hæc facta sunt. Lancesq̧ e centenis libris argenti: quas tũc sup qngentas numero romæ fuisse cõstat: multosq̧ ab eas ꝓscriptos dolo cõcupiscentiũ. Erubescant annales q bellũ ciuile talibus uitiis imputauere. Nr̃a ætas fortior fuit Claudii principatu. Seruus eius Drusillan⁹ noĩe Rotundus: dispensator hispaniæ citerioris q̃n quagenariã lancẽ habuit: cui fabricandæ officina prius exhædificata fuerat. Et comites ei⁹ octingentas qnquagintaocto librarũ. Quare quæso: nisi ut q̧ multi eas cõserui inferrent: aut qb⁹ cœnantibus Coneli⁹ Nepos tradit añ Syllæ uictoriam duo tm̃ triclinia romæ fuisse argentea Repositoriis argentum addi sua memoria cœptum Fenestella dicit: q obiit nouissimo Tyberii Cæsaris principatu. Sed & testudinea tũ in usum uenisse. Ante se ãt paulo lignea rotunda solida nec multo maiora q̧ mensas fuisse. Se qdem quero: quadrata & compacta aut acere opta ac cædro cœpisse. Mox additum argentũ in angulis lineasq̧ p commissuras. Tympana uero se iuuene appellata tumateras & lances quas antiq magiras appellauerãt. Nec copia tm̃ argenti fuerat uitæ: sed ualidius pœnæ metu preciũ. Idq̧ iampridem ut ignoscam⁹ nobis. Delphinos qnis milibus sestertiis ĩ libras ẽptos. C. Gracchus habuit. L. uero Crassus orator duos syphos Mẽtoris artificis manu cælatos sestertiis centũ. Confessus est tñ nunq̧ se iis uti pp uerecundiam ausum. Sicut eundem. vi. milia sestertiis in singulas libras uasa empta habuisse. Asia primũ deuicta luxuriam misit in taliam. Siquidem. L. Scipio transtulit in triumpho argenti cælati pondo milia quadringenta. l. Et uasorũ aureorũ põdo. cc. milia anno cõditæ urbis qngentesimo sexacesimoquinto. Eadem asia domita: multo ẽt grauius affixit mores: inutiliorq̧ uictoria illa hæreditas. Attalo rege mortuo fuit. Tũ enim hæc emendi romæ in auctionibus regiis uerecundia exempta est: urbis anno. dc. xxvi. mediis. lvii. annis erudita ciuitate amare ẽt & nõ solũ ammirari opulentiam externã. Immenso & achaicæ uictoriæ momento ad impellendos mores: quæ & ipsa hoc interuallo anno urbis. dc. viii. parthica signa & tabulas pictas inuexit: ne qd deesset Pariterq̧ luxuria nata est: & carthago sublata: ita congruentib⁹ fatis: ut & liberet amplecti uitia: & liceret peccare ex dignatione. Hinc aliq ueterũ ut. C. Marius post uictoriam cimbricam cãtharis portasse. Liberi patris exemplo tradit̃: ille orator rapinas & manipularis impator.

De statuis argenteis & cælatura argenti: & cæteris qbusdam Cap. xii.

a Rgenti usum in statuas primum ad honorem Diui Augusti in adulationem temporũ transisse falso existimat̃. Iam enim triumpho magni Pompeii reperim⁹ translatam Pharnacis: q prim⁹ regnauit in põto: argenteam statuã. Item Mithridatis Eupatoris & currus aureos argenteosq̧. Argento succedit ex ea re aliqñ & auro luxus: fœminarũ plebis compedes sibi ex eo facientiũ: quas induere aureas mos tristior uetat. Vidim⁹ & ipsi Laleriũ Tuscũ motũ equestri ordine ob insignem calumniã cũ celebritate affectarent̃ adolescentiũ scholæ ex argento annulos habentem. Et qd hoc attinet colligere cũ capuli militũ ebore ẽt fastidito cælarent̃ argento: uaginæ catillis: baltei laminis crepitent. Iam uero a pedagogis ad transitũ uirilitatis custodiant̃. Argento fœminæ lauẽt & nisi argentea solia fastidiãt: eademq̧ materia & cibis & ꝓbris fuiatur. Videret hac Fabriti⁹ & stratas argento mulierũ balineas: ita ut uestigio locus nõ sit cũ uir⁹ lauantiũ Fabritius in q̧ q bellicosos impatores plusq̧ pateram & salinũ ex argento habere uetabat. Videret hinc dona fortiũ fieri: aut in hæc frangi. Heu mores Fabritii nos pudet. Nirũ ĩ auro cælando inclaruisse neminem: argento multos. Maxime tñ laudatus est Mentor: de quo supra diximus. Quattuõ paria dniq̧ ab eo oĩo facta sẽ: ac iã nullũ extar̃ dicit̃: Ephesiæ Dianæ templũ iacet. Capitoliũ incendiis. Varro & æreum signũ eius habuisse scripsit. Proximi ab eo ammiratione Acragas & Boetus & Mys fuere. Extant hodie omniũ opa in insula Rhodiorum boeti apd lyndiam Mineruam ĩ tẽplo. Acragantis in templo liberi patris ĩ ipsa Rhodo baccæ

cẽtauriq; cælati in scyphis. Myos in eadem æde & Silenus & Cupido & ueneratio in scyphis. Magna fama post hos celebratus est Antipater: quiq; satyrũ in phiala grauatũ somno collocauisse uerius q̃ cælasse dictus ẽ Stratonicus. Mox Cyzicenus Tauricus. Item Ariston & Onychus Methylene laudat̃. Et Hecateus: & circa magni Pompeii ætatem Praxiteles Posidonius Ephesius: Lædus Stratites: q prœlia armatosq; cælauit. Zopyrus qui areopagitas & iudicium Orestis in duobus scyphis pondo. xii. æstimatis. Fuit dein Pyrheas: cuius duæ unciæ uiginti uenierunt. Vlyxes & Diomedes erant in phialæ emblemate palladiũ surripientes. Fecit idẽ & cocos Magiresia appellatos puulis potoriis. Sz e qbus ne exẽplaria qdẽ liceret exprimere. Tã opportuna iniuriæ subtilitas erat. Habuit & Teucer Crustari⁹ famã. Subditoq; hæc ars ita exoleuit: ut sola iam uetustate censeat̃ usq; adeo attritis cælaturis ne figura discerni possit: auctoritas cõstet. Argentum medicatis aquis inficit̃ atq; ẽt afflatu falso: sicut in mediterraneis hispaniæ. In argenti & auri metallis nascũt̃ ẽt nunc pigmenta. Fit enim cæruleum: qd ꝓprie lim⁹ ẽ Optimũ ex eo qd atticũ uocat̃. Precium in põdo libras. xxii. Proximum marmorosum sub dimidio attici precio. Tertiũ genus est pressum: qd alii scyricũ uocãt ex insula scyro. Iam qdez & ex achaia quo utunt̃ ad picturæ umbras. Precium in libras huius. hs. bini. Dipodiis uero dtractis qd lucidũ uocant e gallia ueniens: Hoc ãt & attico ad lumina utunt̃. Ad abacos ñ nisi marmoroso: qm̃ marmor in eo resistit amaritudini calcis. Effodit̃ & ad. xx. ab urbe lapidem in mõtibus: Postea urit̃ pressum appellantib⁹ q adulterant. Sed eẽ falsum adustumq; amaritudine apparet: qm̃ resolutum in puluerem est.

De sile: & cæruleo: & chrysocolla: & nestoriano: & cilono: & q̃ nõ oĩ ãno æqualiter species uendant̃ Cap. xiii.

Sile primi instituere pingere: Sed Polygnotus & Micon attico dũtaxat. Hoc secuta ætas ad lumina usa est. Ad umbras ãt scyrico & lydio. Lydium sardib⁹ emebat̃: qd nunc obmutuit Cæruleum harena est. Huius genera tria. Antiquius ægyptiũ: qd maxime probat̃ scyricũ hoc diluit̃ facile. Cũq; terit̃: in quattuor colores mutat̃: candidiorem nigriorem ue: crassiorem: te nuiorem ue. Præfert̃ huic etiamnũ cypriũ. Accessit his puteolanũ & hispaniense: harena ibi cõfici cœpta. Tinguit̃ ãt omne: & in sua coqt̃ hærba: bibitq; succum. Reliqua cõfectura eadem q̃ chrysocollæ. Ex cæruleo fit: qd uocat̃ lomentũ. Perficit̃ id lauando terendo ue: & hoc ẽ cæruleo candidi⁹. Precia eius. xxiii. in libra. Cærulei. xviii. Vsus in creta calcis impatientes. Nuper accessit & nestorianũ ab auctore appellatũ. Fit ex ægyptii leuissima pte. Precium eius. xl. in libras. Idem & puteolani usus: præter q̃ ad fenestras. Vocant cœlon. Non pridem apportari & indicũ est cœptum. Cuius preciũ. xvii. in libras. Rõ ĩ pictura ad incisuras hoc ẽ umbras diuidendas ab lumine. Est & subtilissimũ gen⁹ lomenti: qd dant tritũ qnis assibus æstimatum. Cærulei sinceri experimentũ ĩ carbone ut flagret. Fraus uiola arida decocta in aqua: succoq; p linteũ expresso in cretam eretbriam. Vis eius in medicina ut purget ulcera. Itaq; & emplastris adiiciunt. Item causticis. Terit̃ difficillime sile. In medio leuiter mordet: astringitq; & explet ulcera. Vrit̃ in fictilibus ut ꝓsit. Precia rerũ quæ usq; disposuim⁹: nõ ignoram⁹ alia ĩ aliis locis eẽ: & oĩbus pene annis mutari ꝓut nauigationes cõstiterint: aut ut qsq; mercatus sit: aut aliqs præualens manceps annonam flagellet: nõ obliti Demetriũ tota helladia Neronis principatu accusatũ apud cõsulem. Poni tñ necessariũ fuit: quæ pleruq; erant romæ. ut exprimeret̃ auctoritas rerum.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER TRICESIMVS QVARTVS. PROHEMIVM.

Aeris metalla Cap. I.

PROXIMA DICANTVR AERIS METALla: cui & in usu ꝓximum est preciũ. Immo uero ante argentũ: ac pene ẽt añ aurũ corinthio. Stipis quoq; auctoritas ut diximus. Hic æra militũ tribuni ærarii & ærariũ: et obærati ab ære dicti. Docuimus q̃ diu Populus Ro. ære signato tm̃ usus eẽt: et alia q̃ uetustas tradidit: cũ æqualem urbi auctoritatẽ eius declararet a rege. Numa collegio tertio fabrũ ærariorũ instituto. Vena quo dictũ ẽ mõ effodit̃: igniq; pficit̃: Fit et elapide eroso: quem uocant Cadmiam Celebritas in asia: et quondã in cãpania: nunc ĩ bergomatiũ agro: extrema pte italiæ. Feruntq; nuper in germania etiam ꝓuincia repertum.

Genus æris: quæ corinthia: quæ deliaca: quæ æginetica Cap. ii.

f It & ex alio lapide: quem chalcitē uocant in cypro: ubi prima fuit æris inuentio. Mox utilitas præcipua repto in aliis terris præstantiore: maxime aurichalco: qđ pcipuam bonitatē ammiratione diu obtinuit. Nec reperit̄ lōgo iam tēpore effœta tellure. Proximū bonitate fuit salustianū in cētronum alpino tractu nō longi & ipm æui. Successit & liuianū ī gallia. Vtrūqꝫ a metalloꝝ dominis appellatū: illud ab amico diui Augusti: hoc a cōiuge: uelocis defectus. Liuianū quoqꝫ certe admodū exiguū inuenit̄. Summa gloria nūc in marianū cōuersa: qđ & cordubense dicit̄. Hoc a liuiano cadmiā maxime sorbet: & aurichalci bonitatē imitat̄ in sestertiis dipondiariisqꝫ cyprio suis assibus cōtento. Et hactenus nobilitas in ære naturalis se habet. Reliqua genera artificio constant: quæ suis locis reddentur: summa claritate ante omnia indicata. Quondam æs cōfuse auro argentoqꝫ miscebat̄: & tñ ars preciosior erat. Nunc incertū ē peior hæc sit an materia. Miꝝqꝫ cum ad infinitū operꝝ pcia hæc creuerint: auctoritas artis extincta ē. Quæstus enim cā: ut omnia: exerceri cœpta est: quæ gloriæ solebat. Ideo ēt deoꝝ adscripta opi cum pceres gentiū claritatē & hac uia quærerent: adeoqꝫ exoleuit fundendi æris preciosi ratio: ut iam diu ne fortuna qdē in ære ius artis habeat. Ex illa āt antiqua gloria corinthiū maxime laudat̄: hoc casus miscuit. Corintho cū caperet̄ incensa: mireqꝫ circa id multoꝝ affectatio fuit. Quippe cū tradat̄ nō aliena de cā Verrem quē Cicero damnauerat pscriptum eē ab Antonio: q̄ꝫ qꝫ corinthiis se ei cessuꝝ negauisset. At mihi maior ps eoꝝ simulare eam scientiā uidetur: ad segregandos se a cæteris magis q̄ꝫ intelligere aliqd subtilius: & hoc paucis docebo. Corinthus capta est olympiadis centesimæ qnquacesimæ sextæ anno tertio: nostræ urbis sexcentesimooctauo: cū ante in sæculo fictore: nobiles eē dsissent: quoꝝ isti omnia signa hodie corinthia appellant. Quapropter ad coarguendos eos ponem⁹ artificū ætates: nā urbis nostræ annos ex supradicta comparatione olympiadū colligere facile erit. Sunt ergo uasa tm̄ corinthia quæ isti elegantiores nūc æs sculpendo transferunt modo ī lucernas: mō in trullas: nullo mondiciaꝝ despectu. Eius tria genera. Candidū argento nitore q̄ꝫ pxime accedens: in quo illa mixtura præualuit. Alteꝝ in quo auri fulua natura. Tertiū in quo æqualis omniū temperies fuit. Præter hæc est: cuius rō nō pōt reddi: q̄ꝫq̄ꝫ hominis manu facta dederit fortuna temperamentum simulacro signisqꝫ. Illud suo colore pciosum ad iocineris imaginē uergens: qđ ideo epatizon appellant: pcul a corinthio. Longe tñ ante egineticū atqꝫ deliacū: quæ diu obtinuer principatū. Antiquissima æris gloria deliaca fuit mercatus in delo cōcelebrante toto orbe: & ideo cura officinis triclinoꝝ pedibus fulcrisqꝫ. Ibi pria nobilitas æris. Pertenit dinde ad deum simulacra: effigiēqꝫ hominū: & alioꝝ animalium. Proxima laus eginetico fuit. Insula ipsa est nec gignens: sed officinaꝝ temperatura nobilitata. Bos aereus inde captus in foro boario est romæ. Hic est exemplar eginetici æris. Deliaci āt Iupiter in capitolio in Iouis tonantis æde. Illo ære Myromilas usus ē. Hoc Polycletus aequalis atqꝫ cōdiscipulus. Aemulatio āt & ī materia fuit.

De candelabris: & temploꝝ ornamentis Cap. iii.

p Riuatimqꝫ aegina candelabroꝝ superficiē dūtaxat elaborauit: sicut tarentū scapos: in iis ergo iuncta commendatio officinaꝝ est. Nec pudet tribunatū militariū salariis emere: cum ipsum nomē a cādelaꝝ lumine impositum appareat. Accensio candelabri talis fuit: ut auctor ē Dion. Iussu pconis Clesippus fullo gibbere & pterea alio fœdus aspectu fabricatus est: emēte id Gegania sestertiis. l. eodemqꝫ ostentante ī cōuiuio emptū ludibrii cā nudat⁹: atqꝫ īpudētia libidinis receptus in totū mox testamentūpdiues nimium uice illud candelabꝝ coluit: & hāc corīth⁹ fabulā adiecit: uīdicatis tñ morib⁹ nobili sepulchro: p qđ aeterna supra terras Geganiæ dedecoris memoria duraret. Sꝫ cū eē nulla corinthia cādelabra cōstet: nomē id pcipue in iis celebrat̄: qm̄ Mummii uictoria corinthum qdē diruit: sed complurib⁹ achaiæ oppidis simul æra dispersit. Prisci limina ēt ualuas in templis ex ære factitauere. Inuenio & a Cn. Octauio: q de Perseo rege naualē triumphū egit factā porticū duplicē ad cyrcū flaminiū: q̄ corinthia sit appellata capitulis æreis columnaꝝ. Veste quoqꝫ ædem ipsam syracusana superficie r̄gi placuisse Syracusana sunt ī Pantheo capita columnaꝝ a. M. Agrippa posita. Quinetiam priuata opulentia eo mō usurpata ē. Camillo enim crimini obiecit. Sp. Caruilus quæstor: ꝙ ærata hostia ha haberet in domo. Nam triclinia ærata ab acosqꝫ & monopodia Cn. Maniliū asia deuicta primū inuenisse triumpho suo: quē duxit urbis anno qngentesimo sexacesimoseptimo. L. Piso auctor est. Antias qdē. L. Crassum hæredem. L. Crassi oratoris multa ēt triclinia ærata uēdidsse. Ex ære factitauere & cortinas tripodū nomine delphicas: qm̄ donis maxime Apollinis delphici dicabant̄. Placuere & lychni pensiles in delubris: arboꝝ modo mala ferentiū lucentes. Qualis ē in templo Apollinis palatini: quē Alexander thebaꝝ expugnatione captum in cyma dicauerat eidem deo. Transit deinde ars ubique uulgo ad effigiē deorum.

Quando primum simulacrum romæ factum: & de origine statuaꝝ & honore statua

rum: & generibus & figuris Cap.iiii.

r Omae ſimulacrum ex ære factũ Cereris primũ reperio ex peculio.Sp.Caſſii:quẽ regnum affectantẽ pater ipſius interemerat.Trãſiit & ab diis ad hominũ ſtatuas:atqꝫ imagines multis modis.Antiq pingebant eas bitumine:quo magis mirꝝ eſt:placuiſſe auro integer.Hoc neſcio an romanũ fuerit inuentũ.Certe ẽt romæ nõ habet uetuſtatẽ.Effigies hominũ nõ ſolebãt exprimi niſi aliqua illuſtri cã ꝑpetuitatem merẽtiũ:& primo ſacroꝝ certaminum uictoria:maximeqꝫ olympie ubi omniũ q uiciſſent:ſtatuas dicari mos erat.Eoꝝ uero q ter ibi ſuperauiſſent:ex membris ipſoꝝ ſimilitudine expreſſa:quas iconas uocãt.Athenienſes neſcio an primi ciuꝫ Harmodio & Ariſtogitoni tyrannicidis publice poſuerint ſtatuas.Hoc actũ eſt eodem anno:quo & reges romæ pulſi.Excepta deinde res eſt a toto orbe terraꝝ humaniſſima ambitiõe.Etiam omniũ municipioꝝ & fori ſtatuæ ornamentũ eẽ cœpere:ꝓgariqꝫ memoria hominum & honores legi aeuo & baſibus inſcribi:ne in ſepulchris tm̃ legerent.Mox foꝝ & in domib⁹ priuatis factum atqꝫ in atriis.Honos clientiũ inſtituit ſic colere patronos.

De ſtatuis & qbuſdã aliis:& qb⁹ primũ ĩ colũna:& qñ roſtra:& qñ primũ publice.& quae primũ ſtatuae romae Cap.v.

t Ogata effigie antiquitus ſtatuae dicabãt.Placuere & nudae tenentes haſtã ab epheborum gymnicis exemplarib⁹:quas achilleas uocãt.Graeca res ẽ nihil uelare.At econtra romana ac militaris thoracas adder̃.Caeſar qdẽ dictator loricatã ſibi dicari in foro ſuo paſſus ẽ.Nã lupercoꝝ habitu factæ tam nouiciae ſunt:q̃ꝫ quae nup ꝑdidere penulis indute.Mancin⁹ eodẽ habitu ſibi inſtituit quo deditus ẽ.Notatum ab auctorib⁹ &.L.Actiũ poetam in camœnarũ aede maxima forma ſtatuã ſibi poſuiſſe:cũ breuis admodũ fuiſſet.Equeſtres uero ſtatuae modo romanã celebrationẽ habent:orto ſine dubio a grecis exemplo.Sed illi caelatas tm̃ dicabãt in ſacris uictores.Poſtea uero & q bigis uel quadrigis uiciſſent.Vnde & nr̃i currus nati in iis q triũphauiſſent.Seꝝ hoc & in iis nõ niſi a diuo Auguſto ſeiuges:ſicut & elephanti.Nõ uetus & bigaꝝ celebratio in iis q p̃tura fũcti curru uecti eſſent per cyrcũ.Antiquior columnaꝝ:ſicut.C.Menio q đuicerat priſcos latinos:qbus ex fœdere tertias p̃dæ Populus Ro.p̃ſtabat.Eodẽqꝫ in cõſulatu in ſuggeſtu roſtra deuictis antiatib⁹ fixerat anno urbis.cccc.xvi.Item.C.Duilio q prim⁹ naualẽ triumphũ egit de pœnis:q̃ eſt ẽt nunc in foro.Item.P.Minutio p̃fecto annonae extra portã trigeminã unciaria ſtipe collata.Neſcio an primo honor talis a populo.Antea.n.a ſenatu erat p̃clara res:niſi friuolis cœpiſſet initiis.Nanqꝫ & acti Naui ſtatua fuit añ curiam:cuius baſis conflagrauit curia incenſa.P.Clodii funere.Fuit & Hermodori epheſii in comitio legũ:quas decẽ uiri ſcribebãt:interp̃tis publice dicata.Alia cã & alia auctoritas maior ĩ Oratii Coclitis ſtatua:q̃ durat hodieqꝫ:cũ hoſtes a põte ſublicio ſolus arcuiſſet.Equidem & Sybillæ tres iuxta roſtra ſunt minores ſint licet.Vna quam Pacuuius Taurus ædilis plebis inſtituit.Duæ quas.M.Meſſalla.Primas putarem has & Atti Naui poſitas ætate Tarquinii Priſci:ni ĩ regũ antecedentiũ eẽnt in capitolio.

De ſtatuis ſine tunicis & qbuſdam aliis:& q̃ prima romæ ſtatua equeſtris:& quando omnes ſtatuæ priuatim & publicæ ſublatæ:& quibus romæ mulieribus:& q̃ primæ ab exteris publice poſitæ Cap.vi.

e Xiis Romuli eſt ſine tunica:ſicut & Camilli in roſtris:& añ ædem Caſtoꝝ fuit.M.Tremelli equeſtris togata:q ſanites bis deuicerat.Captaqꝫ anagnia populũ ſtipendio liberauerat Inter ãtiquiſſimas ſũt &.Tullii Celii.L.Roſcii.Et Sp.Matici Fulcini ĩ roſtris a fidẽnatibus in legatiõe interfectoꝝ.Hoc a Romano Populo tribui ſolebat iniuria cæſis:ſicut.P.Iunio &.T.Corũcanio:q ab Teuſa illiricoꝝ regina interfecti erãt.Non omittendũ qđ annotauer̃ annales tripedaneas iis ſtatuas in foro ſtatutas.Hæc uidelicet menſura honorata tunc erat.Non præteribo.C.Octauiũ ob unũ uerbũ quo regem Antiochũ dilatuꝝ ſe reſponſum dicẽtẽ uirga quã tenebat forte circũſcripſit:& priuſq̃ꝫ egrederet̃ circulo illo:reſponſum dare coegit.In qua legatione interfecto ſenatus ſtatuã poni iuſſit q̃ꝫ oculatiſſimo loco ĩ roſtris.Inuenit̃ & ſtatua decreta & Thraciæ Caiæ ſiue Suffeciæ uirgini ueſtali:ut poneret̃ ubi uellet:qđ adiectũ nõ min⁹ honoris habet:q̃ꝫ ꝙ fœminæ eſt decreta.Miretũ eius ipſis ponã annaliũ uerbis.Quod campum tyberinũ gratificata ea eẽt populo.Inuenio & Pythagoræ & Alcibiadi in cornib⁹ comitii poſita cũ bello ſannitico Apollo pythius fortiſſimo græcoꝝ gentis iuſſiſſet & alteri ſapientiſſimo ſimulacra celebri loco dicari:donec Sylla dictator ibi curiã faceret.Miꝝqꝫ eſt illos patres Socrati cũctis ab eodẽ deo ſapientia prælato Pythagoram prætuliſſe:aut tot aliis uirtute Alcibiadem:aut quenq̃ꝫ utroque Themiſtocli.Columnaꝝ ratio erat:attolli ſupra cæteros mortales:ꝙ & arcus ſignificant nouitio inuento.Primus tñ honos cœpit a græcis.Nulliqꝫ arbitror plures ſtatuas dicatas q̃ꝫ Phalerio Demetrio athenis.Siquidem.ccc.lx.ſtatuer̃:quas mox lacerauerũt:nõdũ anno hunc numeꝝ dieꝝ excedente.Statuerant romæ ẽt in omnib⁹ uicis.C.Mario Gratidiano trib⁹ ut diximus:eademqꝫ ſubuertere Syllæ introitu.Pedeſtres ſine dubio

romæ fuere in auctoritate longo tempore. Equeſtrium tñ origo perqꝫ uetus ē cũ fœminis ēt honore communicato. Cochliæ enim ſtatua ē equeſtris: ceu paꝝ eēt toga eam cingi: cũ nec Lucretiæ: nec Bruto qui expulerant reges: pp quos Cochlia inter obſides fuerat: decernerentur: Hanc primā & Oratii Coclitis publice dicata crediderim. Ante. n. ſibi ac Sibyllæ Tarquiniuꝫ & reges ipſos poſuiſſe ueriſimile eſt: niſi Cochliæ poſitam quoqꝫ Piſo traderet ab iis q una obſides fuerāt redditis a Porſenna. Honorē eius habuit e diuerſo Annius fæcialis. Equeſtrem ſtatuā cōtra Iouis Statoris ædē in ueſtibulo ſuperiore dom⁹ ualeriæ fuiſſe Publiciæ cōſulis filiæ: eamqꝫ ſolā fugiſſe. Tyberimqꝫ trāſnatauiſſe: cæteris obſidib⁹ q Porſennæ mittebāť: interēptis Tarquinii inſidiis. L. Piſo ꝓdidit. Idem auctor eſt. M. Aemilio. C. Pompilio. ii. conſ. a cēſorib⁹. P. Cornelio Scipione & M. Popilio ſtatuas circa foꝝ eoꝝ q magiſtratus geſſerant ſublatas omnes: præter eas q̄ populi aut ſenatus ſententia ſtatuæ eſſent. Eam uero quā apd ædē Telluris ſtatuiſſet ſibi Sp. Caſſius q regnũ affectauerat: ēt conflatam a cenſorib⁹. Nimiꝝ in ea quoqꝫ re ambitioni ꝓuidebant illi uiri. Extant Catonis in cenſura uociferationes: mulierib⁹ romanis in ꝓuinciis ſtatuas poni. Nec tñ potuit inhiberī: quo minus Romæ ponerēť: ſicuti Corneliæ Gracchoꝝ matri: q̄ fuit Africani prioris filia Sedens enim huic poſita: ſoleiſqꝫ ſiñ amento inſignis in Metelli publica porticu. Quæ ſtatua nunc ē in Octauiæ operibuſ. Publice āt ab exteris poſita ē romæ a. C. Elio tribuno plebis lege ꝓlata in Stenniũ Statiliũ Lucanum: q thurinos bis infeſtauerat. Et ob id Elium thurini ſtatua & corona aurea donarunt. Idem poſtea Fabritiũ donauere ſtatua liberati obſidione. Paſſimqꝫ ſtatuæ ī clientela ſunt receptæ. Et adeo diſcrimen omne ſublatũ: ut Hannibalis ēt ſtatuæ trib⁹ locis uiſanť in ea urbe: intra cuius muros ſolus hoſtiũ emiſit haſtam.

De antiqs ſtatuariis & p̄cii ſignoꝝ īmodicis: & coloſſis in urbe celeberrimis Ca. vii.

f Viſſe āt ſtatuariā artem familiarem italiæ quoqꝫ & uetuſtam indicant Hercules ab Euādro ſacrtatus ut ꝓdunt: in foro boario: q triumphalis uocať: atqꝫ p triũphos ueſtiť habitu triũphali. Præterea Ianus geminus a Nũma rege dicatuſ: q pacis belliqꝫ argumento coliť. Digytis ita figuratis: ut trecentoꝝ qnquagintaquinqꝫ dieꝝ nota p ſignificationē anni temporis & æui ſe deũ indicet. Signa quoqꝫ tuſcanica p terras diſperſa: q̄ in etruria factitata nō ē dubiũ. Deoꝝ tm̄ putarem eē: ni Metrodorus Septius cui cognomē romani nominis Odioſo inditũ ē. Vulſinios pulſatos pp centũ & decē ſtatuaꝝ ſigna obiecerit. Miꝝqꝫ mihi uideť cũ ſtatuaꝝ ī italia tam uet⁹ origo ſit: potius lignea aut fictilia deoꝝ ſimulacra in delubris dicata uſqꝫ ad deuictā aſiam: unde irrepſit & luxuria. Similitudines exprimēdi q̄ prīa fuerit origo: ī ea quā plaſticē græci uocāt dici conuenientius erit. Etenim prior quā ſtatuaria fuit. Sed hæc ad infinitũ effloruit multoꝝ uoluminũ ope ſi qs plures pſequi uelit. Omnia. n. qs poſſit? In. M. Scauri ædilitate tria milia ſignoꝝ in ſcæna tm̄ fuere temporario theatro. Mummius deuicta achaia repleuit urbē. Ipſee exceſſit nō relicturus filiæ dotē. Cur. n. non cum excuſatione ponať? Multa & Luculli inuexere. Rhodi etiamnum. lxxiii. milia ſignoꝝ eē Mutianus ter conſul ꝓdidit: nec pauciora athenis & olympiæ. Delphis ſupeſſe crediť. Quis iſta mortaliũ pſequi poſſit? aut qs uſus noſcendi intelligať? Inſignia tñ maxime & aliqua d cā notata: uoluptariũ ſit attigiſſe: artificeſqꝫ celebratoſ nominauiſſe ſinguloꝝ quoqꝫ inexplicabili multitudine cũ Lyſipp⁹ ad ſexcētena. x. opa feciſſe tradať. Ante omnia ut arti claritatē poſſent dare uel ſingula. Numeꝝ apparuiſſe defuncto eo cuꝫ theſauꝝ effregiſſet hæres: ſolitũ enim ex inani p̄cio cuiuſqꝫ ſigni denarios ſe ponere aureos ſingulos. Euecta ſupra humanā fidē ars ē ſucceſſu: mox ēt audatia. In argumentũ ſucceſſus unum exemplũ afferā: nec deoꝝ nec hominũ ſimilitudinis exp̄ſſæ. Aetas nr̄a uidit ī capitolio: priuſqꝫ id nouiſſime conflagraret a Vitellianis incenſum in cella Iunonis canē ex ære uuln⁹ ſuũ lambentem. Cuius eximiũ miraculũ & indiſcreta uerisimilitudo nō ex eo ſolum intelligiť: ꝙ ibi dicatus fuerat: ueꝝ & noua ſatiſdatione: nā ſumma nulla par uidebať: capite tutelarios cauere ꝓ eo inſtituti publici fuit Audaciæ. Innumera ſunt exempla. Moles qppe excogitatas uidem⁹ ſtatuaꝝ quas coloſſos uocant turrib⁹ pares. Talis ē in capitolio Apollo tranſlatus a Lucullo ex apollonia pōti urbe. xxx. cubitoꝝ. c l. talentis factus. Talis in campo martio Iupiter A Claudio Cæſare dicatuſ: q ideo uocať pompeian⁹ a uicinitate theatri. Talis & tarenti fact⁹ a Lyſippo. xl. cubitoꝝ. Miꝝ in eo ꝙ man⁹ ferunt molés ea rōne libramenti: ut nullis conuellať ꝓcelliſ. Id qdē ꝓuidiſſe & artifex diciť: modico interuallo. Vnde maxime opus erat flatũ frangi oppoſita columna. Itaqꝫ pp magnitudinē difficultatēqꝫ moliēdi: ñ attigit eũ Fabianus uerrucoſus: cũ Herculē q eſt in capitolio: inde tranſferret. Ante omnes āt in ammiratiōe fuit Solis coloſſus rhodi quē fecerat Chares Lyndius Lyſippi ſupradicti diſcipulus. Septuaginta cubitoꝝ altitudinis fuit. Hoc ſimulacrũ poſt qnquageſimũ ſextũ annũ terremotu ꝓſtratum. Sed iacenſ quoqꝫ miraculo eſt. Pauci pollicē eius amplectuň. Maiores ſũt digyti qꝫ pleræqꝫ ſtatuæ. Vaſti ſpecus hiāt defractis mēbriſ. Spectanť intus magnæ molis ſaxa: quoꝝ pōdere illud ſtabiliuerat cōſtituēs.

Duodecim annis tradunt effectū.ccc.talentis:q̄ cōtulerant ex apparatu regis Demetrii relicta
mora & tedio obsessa rhodo. Sūt alii minores hoc in eadē urbe colossi centū numero. Sed ubi/
cūqꝫ singuli fuissent nobilitaturi locū. Præterqꝫ hos deoꝝ qnqꝫ quos fecit Bryxis. Factitauit
colossos & italia. Videmusqꝫ certe Apollinē in bibliotheca templi Augusti thuscanicū.l.pedū
a pollice:dubiū ære mirabiliorē an pulchritudine. Fecit & Sp.Caruilius Iouē q ē in capitolio
uictis samnitibus sacrata lege pugnātibus e pectoralibus eoꝝ ocreisqꝫ & galeis. Amplitudo tā
ta ē:ut conspiciat̃ a Latiario Ioue. Reliquiisqꝫ limæ suā statuā eam fecit:quæ ē ante pedes si/
mulacri eius. Habent in eodē capitolio ammirationē & capita duo:quæ.P.Lentulus consul di
cauit. Alteꝝ a Charete supradicto factū. Alteꝝ fecit Decius comparatōe in tm̄ uictus:ut artifi
ciū minie ꝓbabilis artificis uideat̃. Veꝝ oēꝫ āplitudinē eius generis statuaꝝ uicit ætate nr̄a Ze
nodorꝰ Mercurio facto ī ciuitate galliæ aruernis p ānos.x.pedū.cccc.ī magno ꝑcio. Is postq̄
satis ibi artē approbauerat:romā accitus ē a Nerone:ubi destinatū illius principis simulacrum
colossum fecit centū.x.pedū longitudine:q dicatus Solis uenerationi ē damnatis sceleribus il/
lius pricipis. Mirabant̃ in officina nō modo ex argilla similitudinē insignē:ueꝝ & de puis admo
dū surculis qd̄ primū opis instaurati fuit. Ea statua indicauit interisse fundendi æris scientiā:cū
& Nero largiri auꝝ agentūqꝫ paratus eēt:& Zenodorus scientia fingendi cælandiqꝫ nulli uete/
rū postponeret̃. Statuā aruernoꝝ cū faceret ꝓuinciæ Vibio Auito præsidente duo pocula Ca
lamidis manu cælata:q̄ Cassio Syllano auūculo eiꝰ præceptori suo Germanicꝰ Cæsar adamata
donauerat æmulatꝰ ē:ut uix ulla differētia eēt artis. Quātoqꝫ maior in Zenodoro ꝑstantia fu/
it:tanto magis deprehendi æris oblitteratio pōt.

Nobilitates ex ære opeꝝ & artificum.ccc.lxvi. Cap.viii.

s Ignis quæ uocāt corinthia pleriqꝫ in tm̄ capiunt̃:ut secū circūferant:sicut Hortensius ora/
tor sphingem Verri reo ablatā. Propter quā Cicero illo iudicio in altercatione neganti ei
se enigmata intelligere:respondit debere:qm̄ spingē domi haberet. Circūtulit & Nero prin/
ceps amazonē:đ qua dicemꝰ. Et paulo ante. C.Cestius cōsularis signū qd̄ secū ēt ī prœlio ha/
buit. Alexandri quoqꝫ magni tabernaculum sustinere tradunt̃ solitæ statuæ:ex qbus duæ an/
te Martis ultoris ædem dicatæ sūt:totidem añ regiā. Minoribus simulacris signisqꝫ innumera
ꝓpe artificū multitudo nobilita ē. Ante oēs tñ Phidias atheniēsis Ioue olympiæ facto ex ebo
re qdē. Sed & ex ære signa fecit. Floruit āt olympiade octogesima tertia circiter.ccc.nostræ
urbis anno. Quo eodem tempore æmuli eius fuere Alcamenes: Critias: Nestocles: Hegleas
Et deinde olympiade octocesimaseptima Agelades. Callon: Polycletus: Phradmon: Gorgias:
Lacor: Mycon: Pythagoras: Scopas: Pereliuſ. Ex iis Polycletus discipulos habuit Argiū: Aso
podoꝝ: Alexī: Aristidē: Phrinonem: Dinonē: Athenodoꝝ: Demeam: Clitoriū: Myronē Ly/
cium. Nonacesima qnta olympiade floruere Naucides: Dinomedes: Chanacus: Latroclus. Cē
tesimasecunda Polycles: Cephisiodotus: Leuiares: Hypatodorus. Centesima quarta Praxite/
les: Euphranor: Centesima septima Echion: Termachus. Centesima quartadecima Lysippꝰ fu/
it:& cū eo Alexander magnus. Item Lysistratus & frater eius Stenius: Euphronides. Sostratꝰ
Ion: Syllaniō. In hoc mirabile:ꝙ nullo doctor̄ nobilis fuit ip̄e. Discipulosqꝫ habuit Theusin &
Iadē. Cētesima.xx.Eutyclides: Eutycrates: Labippꝰ: Cephisiorotꝰ. Timarcꝰ. Pyromacꝰ. Ces/
sauit deinde ars:ac rursus olympiade cētesima qnquacesimaquinta reuixit:cū fuere lōge qdē in
fra ꝑdictos ꝓbati tñ Anthēꝰ: Callistratus: Polycles: Athenēꝰ: Callixenus: Pytocles: Pythias
Tymoles. Ita distinctis celeberrimoꝝ ætatibꝰ:rapti trāscurrā r̄liquā multitudinē & passim di
spersam. Venere āt & in certamē laudatissimi:q̄qꝫ diuersis ætatibꝰ geniti:qm̄ fecerant:ama/
zonas:q̄ cū in templo Ephesiæ Dianae dicarent̃:placuit eligi ꝓbatissimā:ipsoꝝ aurificū q ꝑsen
tes erant iudicio:cū apparuit eam eē:quā omnes secundā sua quisqꝫ iudicassent. Hæc ē Poly/
cleti. Proxima ab ea Phidiæ. Tertia Chresillæ. Quarta Cyclonis. Quinta Phradmonis. Phi/
dias ꝑter Iouem olympiū quē nemo æmulat̃:fecit & ex ebore æque Mineruā athenis:q̄ est ī
parthenonia stans. Ex ære uero ꝑter amazonē supradictā Mineruā tam eximie pulchritudinis
ut a forma cognomē acceperit. Fecit & clydicū & aliā Mineruā:quā romae ad ædem Fortunæ
Aemilius Paulus đdicauit. Itē duo signa q̄ Catulus in eadē æde posuit:palliata. Et alteꝝ colos/
sicon nudū. Primusqꝫ artē toreuticē aperuisse atqꝫ demonstrasse merito iudicat̃. Polycletus si/
cyonius Ageladis discipulus Diadumenuꝫ fecit molliter iuuenē.c.talentis nobilitatū. Item &
Doryphoꝝ uiriliter pueꝝ. Fecit & quē canona artifices uocant:liniamenta artis ex eo petētes
uelut a lege quadā:solusqꝫ hominū artem ipse fecisse artis ope iudicat̃. Fecit & distringentē se
Et nudū talo incessentem. Duosqꝫ pueros. Itē talis nudos ludentes:q uocant̃ astragalizontes.
Et sunt in Titi imperatoris atrio:quò ope nullū absolutius pleriqꝫ iudicant. Itē Mercurium q
fuit lisymachiæ. Herculē q romae Antheū a terra sustinētē. Artemona q Phaenaporretos ap
pellatꝰ ē. Hic consumasse hanc scientiā iudicat̃:& toreuticen sic erudisse:ut Phydias aperuisse
Propriū eiusdem:ut uno crure insisterēt signa excogitasse:ut ait Varro:& pene ad unū exēplū

Myronē eleuteris natū: & ipſum Ageladis diſcipulū bucula maxime nobilitauit celebratis uer/
ſibus laudata: qñ alieno pleriqꝫ ingenio magis ꝙ ſuo commendanť. Fecit & canē: & diſcobolō:
& Perſea: & criſtes: & ſatyꝝ admirantē tibias: & Mineruā: delphicos pentathlos Pācratiaſtas.
Herculē ēt q eſt apud cyrcū maximū in æde Pompeii magni. Fecit & cicadæ monumentu & lo
cuſtæ: ſicut carminib⁹ ſuis Erina ſignificat. Fecit & Apollinē quē a triumuiro Antonio ſublatū
rſtituit epheſiis diu⁹ Auguſt⁹ āmonit⁹ ī qete. Prim⁹ hic multiplicaſſe uarietatē uidet: numero/
ſior in arte ꝙ Polycletus: & ſimetria diligentior. Et ipſe tñ corpoꝝ tenus curioſus: animi ſen/
ſus nō expreſſe. Capillū quoqꝫ & pubem nō emendatius feciſſe ꝙ rudis antiquitas inſtituiſſet.
Vicit eū Pythagoras ex italia Reginus Pancratiaſte delphis poſito. Eundē uicit & Leonti⁹ cū
fecit haſtadiæ dromonſtilon: q olympiæ oſtenduntˀ. Et Iolpis pueꝝ tenentē tabellas eodē lo
co: & mala ferentē nudū. Syracuſis āt claudicantē: cuius ulceris dolorē ſentire ēt ſpectantes ui
denť. Item Apollinem citharedū: ſerpentemqꝫ eius cōfici ſagittis: q Dirce⁹ appellatus ē: qm
cū thebæ ab Alexandro caperenť: auꝝ a fugiente conditū ſinu eius cælatū eēt. Hic prim⁹ ner
uos & uenas expreſſit capillū diligentius. Fuit & alius Pythagoras ſami⁹ initio pictor: cuius ſi/
gna ad ædē fortunæ huiuſce deæ ſunt ſeminuda: unde & laudata ſť. Hic ſupradicto facie quoqꝫ
indiſcreta ſimilis fuiſſe tradiť. Regini āt diſcipulus & filius ſororis fuiſſe tradiť. Softrati Lyſip
pus Sicyonius. Duris negat. Tullius fuiſſe diſcipulū affirmat. Sed primo ærarium fabꝝ. Audē
di rōnem cœpiſſe pictoris Eupompi reſponſo. Eum enim interrogatū quē ſequereť antecedē/
tium: dixiſſe demonſtrata hominū multitudine: naturā ipſam imitanda eē: nō artificē. Plurima
ex omnibus ſigna fecit: & ut dixim⁹ fœcūdiſſimæ artis: inter q̃ diſtringētē ſe: quē. M. Agrip/
pa ante thermas ſuas dicauit: mire gratū Tyberio principi: q nō quiuit tēperar ſibi in eo: ꝙꝙ
imperioſus ſui inter initia principatus tranſtulitqꝫ in cubiculū: alio ibi ſigno ſubſtituto. Cū qdē
tanta Populi Ro. cōtumacia fuit: ut magis theathri clamoribus reponi Apoxyomenon contra
gitauerit: princepſqꝫ ꝙꝙ adamatū repoſuerit. Nobilitať Lyſipp⁹ & temulenta tibicina & cani
bus ac uenatione. In primis uero quadriga cū ſole rhodioꝝ. Fecit & Alexandrū magnū multis
opibus: a pueritia eius orſus. Quam ſtatuā inaurari iuſſit Nero princeps delectatus admodum
illa. Dein cū precio periſſet gratia artis: detractum ē auꝝ precioſiorqꝫ talis exiſtimať ēt cicatri/
cibus opis atqꝫ conſciſſuris: in qbus auꝝ hæſerat remanentibus. Idē fecit Epheſtionē Alexan/
dri magni amicū: quē qdam Polycleto aſcribunt: cū is centū ꝓpe annis ante fuerit. Idē Alexā
dri uenationē quæ delphis ſacrata ē. Athenis ſatyroꝝ turmā. Alexandrum amicoꝝqꝫ eius ima
gines ſumma omniū ſimilitudine expreſſit. Has Metellus macedonia ſubacta tranſtulit romam
Fecit & quadrigas multoꝝ generꝝ. Statuariæ arti plurimū tradiť contuliſſe capillū exprimendo
Capita minora faciendo ꝙ antiq. Corpora graciliora ſiccioraqꝫ: ꝑ quæ ꝓceritas ſignoꝝ maior
uidereť. Nō habet latinū nomē ſymmetria: quā diligentiſſime cuſtodiuit noua intactaqꝫ rōne
quadratas ueterꝝ ſtaturas ꝑmutando: uulgoqꝫ dicebat: ab illis factos quales eēnt homines a ſe
quales uidereť eē. Huius ꝓprie uideť eē argutiæ operꝝ cuſtoditæ in minimis quoqꝫ rebus.
Filios & diſcipulos reliqt laudatos artifices Lahippū & Bedam: ſed ante omnes Eutychratem:
ꝙꝙ is conſtantiā patris potius æmulatus ꝙ elegantiā auſtero maluit genere ꝙ iucundo pla/
cere. Itaqꝫ optime expreſſit Herculē delphis & Alexandꝝ Theſpin uenatorem & theſpiadum
prœliū equeſtre. Simulacrū trophonii ad oraculū. Quadrigas Medeæ cōplures. Equū cum fi/
ſcinis. Canes uenantiū. Huius quoqꝫ diſcipulus fuit Thyſicrates & ipe Sicyonius: ſed Lyſippi
ſectæ ꝓprior ut uix diſcernanť complura ſigna: ceu Senex Theban⁹ Demetrius rex: Peuceſtes
Alexandri magni ſeruator. Digni tanta gloria artifices. Qui compoſitis uoluminib⁹ condidere
hæc miris laudib⁹ celebrant: & Thelaphanē Phœceū ignotū alias: qm in theſſalia ubi habita/
uerit: latuerint opa eius alioqn ſuffragiis ipſoꝝ æquať Polycleto: Myroni: Pythagoræ. Lau/
dant eius Lariſſam: & Spinaꝝ. Pentathlon: & Apollinē. Alii nō hāc ignobilitatis fuiſſe cauſam
ſed qm ſe regū Xerxis & Darii officinis dediderint: exiſtimant. Praxiteles quoqꝫ marmore fœ/
licior: ideo clarior fuit. Fecit tñ ex ære pulcherrima opa. Proſerpinæ raptū. Item Cataglyſam
& ebrietatē & liberꝝ patrē: nobilemqꝫ una ſatyꝝ: quē græci Periboeotō cognomināt. Signa ēt
quæ ante fœlicitatis ædem fuere. Venerēqꝫ quæ cū ipſa æde incendio cremata eſt Claudii prī
cipatu: marmore nulli ſup terras inclyto parē. Item ſtephuſam. Spelumen: Oenophoꝝ: Har/
modiū & Ariſtogytonē tyrannicidas: quos a Xerſe perſaꝝ rege captos uicta ꝑſide athenienſi/
bus remiſit Magnus Alexander. Fecit & puberem Apollinē ſubrepēti lacertæ cōminus ſagit/
ta inſidiantē: quē Saurotonon uocāt. Spectanť & duo ſigna eius diuerſos affectus exprimentia
flentis matronæ & meretricis gaudentis. Hanc putant Phrynem fuiſſe: deprehenduntqꝫ in ea
amorē artificis: & mercedē in uultu meretricis. Habet ſimulacrū & benignitas eius. Calamidis
enim quadrigæ aurigā ſuū impoſuit. Et ne melior in equoꝝ effigie hominem duiciſſe crederet
ipe Calamis & alias quadrigas bigaſqꝫ fecit: equis ſemp ſine æmulo expreſſis. Sed ne uideatur

ī hoīuꝫ effigie inferior: Achamene nulli⁹ ē nobilior. Achamenes Phidiæ discipulus & marmo/
rea fecit: & æreū petalū: q uocat̃ encrinomenos. At Polycleti discipulus Aristides quadrigas
& bigas. Et Iphicratis leæna laudat̃. Scortū hæc lyræ cantu familiaris Harmodio & Aristogy
toni cōsilia eoꝝ de tyrannicidio usqꝫ ad mortem excruciata a tyrannis nō ꝓdidit. Quam ob rē
athenienses eam honore habere uolentes: ne tñ scortū celebrasse uiderent: animal noīs eius fe
cere. Atqꝫ ut intelligeret̃ cā honoris in ope linguā addi ab artifice uetuerunt. Bryaxis Aescula
piū & Seleucū fecit. Bedas adorantē Batton Apollinē & Iunonē: q sunt romæ in tēplo Cōcor
diæ. Cresilas uulneratū deficientē: in quo possit intelligi: quantū restat animæ. Et Olympium
Periclem dignū cognomine. Mirūqꝫ in hac arte ē: ꝙ nobiles uiros nobiliores fecit. Cephisido/
rus Mineruā mirabilē in portu atheniensiū. Et aram ad templū Iouis seruatoris in eodē portu
cui pauca comparant̃. Canachus Apollinē nudū: q Philesius cognominat̃ in Didymeo egineti/
ci æris temperatū. Ceruūqꝫ una ita uestigiis suspendit: ut linū subter pedes trahat̃ alterno mor
su digytis calceqꝫ retinentibus solū: ita uertebrato dente utrisqꝫ in ptib⁹: ut a repulsu p uices re
siliat. Idē celetizontas pueros fecit. Chereas Alexandꝝ magnū. Et Philippū patrē eius fecit.
Clesilaus Dorophoron: & amazonē uulneratā. Demetrius Lysimachen: q sacerdos Mineruæ
fuit annis. lxiiii. Idem & Mineruā quæ musica appellat̃: qm̃ dracones in gorgone eius ad ict⁹
citharæ tinnitu resonant. Idem equitem Sarmenē: q prim⁹ de equitatu scripsit. Dedalus & ipse
inter fictores laudatus pueros duos distringentes se fecit. Dynomenes Protesilaū & Pythode/
mū luctatorē. Euphranoris Alexander paris ē: in quo laudat̃: ꝙ omnia simul intelligāt. Iudex
deaꝝ: amator Helenæ: & tñ Achillis interfector. Huius ē Minerua romæ: q̃ dicit Catuleana
infra capitoliū a. Q. Luctatio Catulo dicata. Et simulacri boni euentus dextra paterā: sinistra
spicā ac paup tenens. Item Latona puerpera Apollinē & Dianā infantes sustinens in æde Con
cordiæ. Fecit quadrigas bigasqꝫ. Et Cliticō eximia forma. Et uirtutem egregiam: utrasqꝫ colo/
streas. Mulierē ministrantē & adorantē. Itē Alexandꝝ & Philippū ī quadrigis. Eutyclides eu/
rotan fecit: in qua artem ipsam liquidiorē plurimi dixere. Hegiæ Minerua Pyrrhusqꝫ rex lau/
dat̃. Et celetizontes pueri. Et Castor ac Pollux ante ædem Iouis tonantis. Agesꝫe in pario co/
lonia Hercules Isidori. Butyreus Lycius Myronis discipulus fuit: q fecit dignu præceptorē pue
rū sufflantem languidos ignes & argonautas. Leocras: aquilā sentientē qd rapiat in Ganyme/
de: & qd erat: parcentē unguib⁹ ēt p uestē. Pueꝝ Antolycū Pancratio uictorē. Propter quem
Xenophon symposiū scripsit. Iouēqꝫ illū Tonantē in capitolio ante cūcta laudabilē. Item Apol
linem diadematū. Luciscus Langonē pueꝝ subdole ac fucatæ uernilitatis. Lycius & ipse puerū
suffitorē. Menechini uitulus genu p̄mitur: r̄plicata ceruice. Ipseqꝫ Menechmus scripsit d sua arte
Naucides Mercurio & discobolo immolante arietē censet̃. Naucer⁹ luctatorē anhelantē fecit:
Niceratus Aesculapiū & Hygiam q sunt in Cōcordiæ tēplo romæ. Phyromachi quadriga regi
tur ab Alcibiade. Polycles Hermaphroditū nobilē fecit. Pyrrh⁹ Hygiam & Mineruā Phœnix
Lysippi discipulus Epidyrsam. Stypax Cypri⁹ uno celebrat̃ signo Splachnorte. Periclis Olym
pii uernula. Hic fuit exta torrens: ignē oris pleni spiritu accendens. Syllanion Apollodoꝝ fecit
fictorē & ipsum: sed inter cunctos diligentissimū artis: et inimicū sui iudicē crebro pfecta signa
frangentē: dū satiare cupiditatē neqt artis: et ideo insanum cognominatū. Hoc in eo expressit.
Nec hominē ex ære fecit: sed iracundiā. Et Achillē nobilē. Itē Epistatē exercentem athletas.
Strongilion amazonē: quā ab excellentia cruꝝ Eucnemon appellant. Ob id in comitatu Nero/
nis principis circumlatā. Itē fecit pueꝝ: quē amando Brutus philippensis cognomīe suo illustra
uit. Theodor⁹ q labyrinthū fecit sami: ipse se ex ære fudit præter similitudinē nobilē: fama ma
gnæ subtilitatis celebrat⁹. Dextra limā tenet: leua trib⁹ digytis quadrigulā tenuit translatam
preneste: tantæ puitatis: ut totā eā currūqꝫ et aurigā ītegeret alis simul facta musca. Xenocra/
tes Tisicratis discipulus: aut ut alii Eutycratis: uicit utrosqꝫ copia signoꝝ: et de sua arte compo
suit uolumina. Plures artifices fecere Attali et eumenis aduersus gallos prœlia. Isigon⁹: Phy
romachus: Stratonic⁹: Antigonus: q cōdidit uolumina đ sua arte. Boeti ꝙqꝫ argēto melior in
fans eximie anserem strangulat. Atqꝫ ex omnib⁹ q̃ rettuli clarissima quæqꝫ in urbe iam sunt di
cata a Vespasiano principe in templo pacis: aliisqꝫ eius operib⁹ uiolentia Neronis in urbē con/
uecta: et ī sellariis domus aureæ disposita. Præterea sunt æqualitate celebrati artifices: sꝫ nul/
lis opeꝝ suoꝝ præcipui. Ariston q et argentū cælare solitus ē. Callases: Desias: Cantharus Si/
cyonius: Dionysiodorus Critiæ discipulus Deliades: Euphorion: Eunicus et Hecatæus. Argē
ti cælatores: Lesbocles: Prodorus Pythodicus: Polygnotus Idem pictores nobilissimi. Itē ex
cælatotibus: Stratonicus: Scinus q fuit Critiæ discipulus. Nunc pcensebo eos: q eiusdē gene/
ris opa fecerunt: ut Apollodorus: Androbolus: Asclepiodorus: Aleuas phūs: Apellas: & ado
rantes fœminas Antigon⁹. Et luctatores Peryoxyomenon. Tyrannicidasqꝫ supradictos: Anti
mach⁹: Athenodor⁹. Fœminas nobiles Aristodem⁹: & luctatores bigasqꝫ cū auriga. Philoso/
phus Anus Seleucū regem. Habet quoqꝫ huius gratiaꝫ Doryphor⁹. Cephisodori duo fuere.

E priore ẽ Mercuri⁹ Liberꝗ patrẽ in infantiã nutriens. Fecit & concionantẽ manu elata. Perso/
na i incerto ẽ. Sequens phũs fecit Coclites q cũ Phidia Iouẽ olympiũ fecerat. Philosophus itẽ
Cleon & Cenchran⁹ & Gallicles & Cephis & Calcosthenes & comœdos & athletas: Dahippus
Pella: Iomenon Daiphron: & Democritus: et Dæmon. Philosophus Epigenon oia fere prædi
cta imitatus præcessit in tubicine et matrẽ interfectã: et infantẽ miserabiliter blandientẽ: Eu/
bolides digytis cõputans. Mycon athletis spectaẽ. Menogenes quadrigis. Nec minus Nicera
tus omnia quæ cæteri aggressus: repræsentauit Alcibiade: lampadeqꝫ accensa matrẽ eius De/
mareten sacrificantẽ. Tisicrates bigæ Pisto mulierẽ imposuit. Idemqꝫ fecit Martẽ et Mercuriũ
q sunt in Concordiæ tẽplo romæ. Per illũ nemo laudat sæuiorẽ Phalaride tyranno: cui taurũ
fecit mugitus hominis pollicitus igne subdito: et primus eũ expertus ẽ cruciatũ iustiori sæuitia
In hoc a simulacris deum hominumqꝫ deuorauerat humanissimam artem. Ideo ne tot condito/
res eius elaborauerant: ut ex ea tormenta fierent. Itaqꝫ una d cã seruantꝰ opa eius: ut qsquis illa
uideat: oderit man⁹. Stenius Cererẽ: Iouẽ: Mineruam fecit: q sunt romæ in Concordiæ tẽplo
Idẽ flentes matronas & adorantes: sacrificantesqꝫ. Simon canẽ & sagittariũ fecit. Stratonic⁹ cæ
lator ille phũs. Scopas utrasqꝫ. Athletas ãt & armatos & uenatores: sacrificantesqꝫ Batton. Eu
nichir: Claucides: Heliodorus: Hycanus: Lophon: Lyson: Leon: Menodorus: Myagarus: Po
lycrates: Polydus: Pythocritus: Protogenes. Iidẽqꝫ pictura clarissimi: ut dicemus. Patrocbles
Phyllis: Physidonius q & argentũ cælauit nobiliter natione ephesius. Periclimenus: Phylon:
Simenus: Thimotheus: Theomnestus: Thimarchides: Thimon: Thysias: Trason. Ex omnib⁹
ãt maxime cognomine insignis ẽ Callimach⁹ semp calumniator sui: nec finẽ habens diligentiæ
ob id Cacizotechnos appellatus: Memorabilis exẽplo adhibendæ curæ modũ. Huius sũ sal/
tates Lacænæ emendatũ opus. Sed in quo gratiã omnẽ diligentia abstulerit. Quem qdem &
pictorẽ fuisse tradũt. Non ære captus: nec arte unam solũ modo Zenonis cypriam statuã in ex/
peditione nõ uẽdidit Cato. Sed qa philosophi erat. Vt obiter hoc quoqꝫ noscaẽ tam inane exẽ/
plum in mentione statuaꝝ. Est & una nõ prætereunda: licet auctoris incerti iuxta rostra Hercu
lis tunicati. Eleo habitu romæ: torua facie sentienteqꝫ suprema in tunica. In hac tres sũ tituli.
Vnus. L. Luculli imperatoris: de manubiis. Alter q pupillũ Luculli filium ex. S. C. dedicasse.
Terti⁹ qui. T. Septimiũ Sabinũ ædilẽ currulẽ ex priuato in publicũ restituisse. Tot certaminũ
tatæqꝫ dignationis simulacrũ id fuit: nũc reuertemur ad differẽtias æris & mixturas. In cyprio
coronariũ & regulare ẽ: utrunqꝫ ductile. Coronariũ tenuaẽ in laminas: taurorꝫ felle tinctum
speciẽ auri in coronis histrionũ præbet. Idẽqꝫ in uncias additis auri scrupulis senis prætenui py
ropi brattea ignescit. Regulare & in aliis fit metallis. Itẽqꝫ chaldarioꝝ differentia: qꝫ chaldariũ
funditꝰ tm̃ malleis fragile: qbus regulare obsequitꝰ: ab aliis ductile appellatũ: quale ẽ cyprium
est. Sed & in cæteris metallis cura distat a chaldario. Omne. n. purgatis diligentius igni uitiis
excoctisqꝫ regulare ẽ. In reliquis generib⁹ palma campano. Simile ĩ multis ptibus italiæ puin
ciisqꝫ. Sed octonas plumbi libras addunt: & bene recoquunt pp inopiã ligni. Quantum ea res
differentiæ afferat: in gallia maxime sentitꝰ: ubi inter lapides cadefactos funditꝰ. Exurente. n.
coctura nigrũ atqꝫ fragile cõficitꝰ. Præterea semel recoquũt: qd sæpius fecisse bonitati plurimũ
confert. Id qd notasse: nõ ab re est.

Differentiæ æris & mixturæ: & de seruando ære Cap. ix.

a Es omne frigore magno melius fundi. Sequensqꝫ temperatura statuaria ẽ. Eademqꝫ tabu/
larishoc modo. Massa pflatur in primis: mox in pflatum additꝰ tertia portio æris collectanei:
hoc ẽ ex usu coempti. Peculiareqꝫ in eo condimentũ attritu domiti & cõsuetudine nitoris: ue/
luti mãsuefacti. Miscetꝰ & plumbi argentarii põdo duodena: ac selibra e cẽtenis pflata. Appel
latꝰ ẽt nũc & formalis temperatura æris tenerrimi: qm̃ nigri plumbi decima portio additꝰ: & ar
gẽtarii uicesima: maximeqꝫ ita colorem bibit: quẽ græcanicũ uocant. Nouissima est quæ uoca/
tur ollaria: uase nomẽ hoc dante. Ternis aut quaternis libris plumbi argentarii in cẽtenas æris
additis. Cyprio si addatꝰ plũbũ: colos purpuræ fit ĩ statuaꝝ ptextis. Aera extersa rubiginẽ cele
ri⁹ trahũt: qꝫ neglecta nisi oleo pungantꝰ. Seruari ea optime in liquida pice tradũt. Vsus æris
ad ppetuitatem monumentoꝝ iampridẽ translatus ẽ. Tabulis æreis in qbus publicæ constitu/
tiones incidantur.

De cadmia medicinæ Cap. x.

m Etalla æris multis modis instruunt medicinã: utpote cũ ulcera omnia ibi ocissime sanentꝰ.
Maxime tñ pdest cadmia. Fit sine dubio hæc & in argenti fornacib⁹ candidior ac min⁹ põ
derosa: sed nequaqꝫ comparanda ærariæ. Plura aũt genera sunt. Nãqꝫ ipẽ lapis ex quo fit æs
cadmia uocatꝰ fusuris necessarius: medicinæ inutilis. Sic rursus in fornacib⁹ existit: aliamqꝫ nois
sui originẽ recipit. Fit ãt egesta flamis: atqꝫ flatu tenuissima pte materiæ: & cameris laterib⁹ ue

fornaciũ ꝓ quantitate leuitatis applicata. Tenuissima ẽ in ipso fornacium ore: qua flammæ eluc/tanť: appellata capnitis: exusta: & nimia leuitate similis fauillæ. Interior optima: cameris depẽdens: & ab eo argumento botryſentos cognominata põderosior hæc priore. Leuior porro se/cuturis. Duo eius colores: Deterior cinereus. Puniceus melior: fabrilis: oculorũq; medicamẽ/tis utilissima. Tertia ẽ ĩ lateribus fornacium: q̃ pp grauitatẽ ad cameras puenire ñ potuit. Hæc dicit placitis: & ipsa ab argumento crusta uerius q̃ pumex intus: uarias ad psoras utilior: & ad cicatrices trahendas. Fluunt ex ea duo alia genera. Onychitis extra pene cærula: intus ony chiti maculis similis. Ostracitis toga nigra & cæterarũ fortissima: uulneribus maxie utilis. Ois ãt cadmia in cypri fornacib⁹ optima. Iterũ a medicis coquit carbone puros atq; ubi in cinerẽ re diit: extinguit uino amineo: q̃ ad emplastra pparať: quæ uero ad psoras aceto. Quidam ĩ ollis fictilibus tusam urunt: ac lauant in mortariis: postea siccant. Nymphodorus lapidem ipsum q̃ gatuissimũ spissumq; urit pruna: & exustum chio uino restinguit: tunditq;: mox linteo cribrat: atq; in mortario terit: mox aqua pluuia macerat: iterũq; terit quod subsedit: donec cerusæ simi lis fiat: nulla dentium offensa. Eadẽ Lolliæ actio: sed q̃ purissimum lapidẽ eligit. Cadmiæ effe ctus: siccare: sanare: sistere fluctiones: pterygia: sordes oculorũ purgare: scabriciẽ extenuar: & qcqd in plũbi effectu dicem⁹. Et æs ipsũ ad omnia eadẽ urit: præter q̃ albugines oculorũ & ci/catricesſ. Vlcera quoq; oculorũ cũ lacte sanat. Idq; ægyptii collyrii mõ terunt ĩ coticulisſ. Facit & uomitiones e melle sumptũ. Vriť ãt cyprium in fictilibus crudis cum sulphuris pari põdere: ua se circumlito spiramento in caminis: donec uasa ipsa percoquãť. Quidã & salẽ addunt. Alii alu men ꝓ sulphure. Alii nihil sed aceto tñ aspergunt. Vstum teriť mortario thebaico: aqua plu/uia lauať: minor effectu: iterũq; adiecta largiore teriť: & dũ considat relinquiť: hoc sæpius: do/nec ad speciem minii redeat. Tunc siccatũ in sole: in ærea pyxide seruať.

De scoria & flore & squama æris & stomace & erugine & hyeratio Cap. xi.

ET scoria æris simili modo lauať: minor effectu q̃ æs ipm. Sed & æris flos medicinæ utilis est. Fit ære fuso: & in alias fornaces translato: ibi flatu crebriore excutiunť uelut milii squã/mæ: quas uocant lepidas: & sic adulterať flos: ut squãma ueneat ꝓ eo. Est ãt squãma æris de/cussa in clauis: in quos panes ærei ferruminanť. In cypriis maxime officinis oĩa. Differentia hæc est: q̃ squamma excutiť ictib⁹ iisdem panibus. Flos cadit sponte. Squammæ ẽ alterũ genus sub tilius ex summa scilicet lanugine decussum: qđ uocant stomoma. Atq; hæc omnia medici (qđ pa ce eorũ dixisse liceat) ignorant. Pars maior & nomina: in tñ a conficiendis iis medicaminib⁹ ab/sunt: quod eẽ ꝓprium medicinæ solebat. Nunc quotiens incidere in libellosſ: componere ex iis uolentes aliqua: hoc est impendio miserorũ experiri commentaria: credunt semplaciæ ea omni/bus qdẽ fraudibus corrumpenti: factaq; iampridẽ emplastra & collyria mercanť: tabesq; mer/cium: fraus semplaciæ sic exteriť. Et squamma ãt & flos uruntť in patinis fictilibus aut æreis deind lauanť ut supra ad eosdẽ usus. Et amplius nariũ carnosa uitia. Itemq; sedis: & grauitates auriũ: p fistulas in eas flatu impulsa. Et ulcera oris farina admota. Tollit & tonsillas cum melle Fit & ex cãdido ære squamma cypria longe inefficacior. Necnon urina pueri prius macerãt cla uos panesq;. Quidam uero excussam squammã terunt: & aqua pluuia lauãt. Dãt & hydropicis duab⁹ drachmis in mulsi hemina. & illinunt cũ polline. Eruginis quoq; magnus usus. Sed plu/ribus fit ea modis. Nanq; & e lapide ex quo coqť æs deradiť: & ære cãdido pforato: atq; in ca dis supacetũ suspenso æreo: obturatumq; operculo: multo ꝓbatiore q̃ si hoc idẽ squãmis fiat Quidam uasa ipsa cãdidi æris fictilib⁹ condunt in aceto raduntq;. x. die. Alii uinaceis contegũt totidemq; post dies radunt. Alii delimatã æris scobẽ aceto spargunt: uersantq; spatis sepi⁹ die donec absumať. Eãdẽq; scobẽ alii terere in mortariis æreisſ ex aceto malunt. Ocissime uero cõ/trahit coronariũ eruginẽ recisamentis in acetũ additis. Adulterãt marmore trito maxie rhodiã eruginẽ. Alii pumice aut gummi. Præcipue ãt fallit atramento sutorio adulterata. Cætera. n. dente deprehendũť: stridentia in frendendo. Experimẽtũ in batillo ferreo. Nã que sincera est suum colorẽ retinet: q̃ mixta atramento rubescit. Deprehendiť & papyro galla prius macerato Nigrescit. n. statim erugine illita. Deprehendiť & uisu maligne uirens. Sed siue sinceram siue adulterã aptissimũ ẽ eius siccatã in patina noua uri & uersari: donec ut fauilla fiat. Postea teriť: & recondiť. Aliq in crudis fictilib⁹ urunt donec figlinũ percoquať. Nõnulli & thus masculum ãmiscent. Lauať ãt erugo sicut cadmia. Vis eius collyriis oculorũ aptissima: & delachrymationi bus mordendo ꝓficiens. Sed ablui necessariũ penicillis calidis donec rodere desinat. Hieratiũ uocať collyriũ quod ita maxime constat. Temperať ãt idẽ hammoniaci uncis quattuor: erugi/nis cypriæ duab⁹: atramenti sutorii: qđ chalcãtũ uocãt: totidem. Misy uero una: croci. vi. Hæc omnia trita aceto thasio colligũť in pillulas: excellentis remedii contra glaucomatum initia & suffusionũ. Contra caliginẽ & scabricias & albugines ac genarũ uitia. Cruda ãt erugo: uulnerariisſ emplastris misceť. Oris ẽt gingiuarũq; exulcerationẽ mirifice emẽdat: et labiorũ ulcera cũ oleo Quod et si cæra addatur purgat et ad cicatricẽ pducit. Erugo et callũ fistularũ erodit. uitiorũq;

quæ circa sedē: siue p se siue cū āmoniaco illita: uel collyrii mō in fistulas adacta. Eadēq; cū resinæ terebintine tertia pte subacta lepras tollit.

De scolecia & calciti & soro et calcanto Cap. xii.

e St et alterq; gen⁹ æruginis: quā uocāt scoleciā in cyprio ære. Hoc trito alumine et sale aut nitro pari ponderē cū aceto albo q̄ acerrimo. Nō fit hoc nisi æstuosissimis dieb⁹ circa canis ortum. Terit̄ āt: donec uiride fiat: contrahatq; se in uermiculoꝝ spēz: unde et nomē. Quod uitium ut emendet̄: duæ ptes q̄ fuer̄ aceti misceēt̄ urina pueri impubis. Idē āt in medicamētis & santerna efficit qua diximus auꝝ ferruminari. Vsusq; utriusq; q æruginis. Scolecia fit & p se rasa ab ærario lapide: d quo nunc dicemus. Calcitī uocāt lapidē: ex quo & ipsum æs coq̄t̄. Distat a cadmia: q illa sup terrā ex subdialib⁹ petris cædit̄: hæc ex obrutis. Itē q chalcitis friat se statim mollis natura: ut uideat̄ lanugo concreta. Est & alia distinctio: q chalcitis tria genera continet æris & mysios & sorios: d qbus singulis dicem⁹ suis locis. Habet āt æris uenas oblongas Probat̄ mellei coloris gracili uenaꝝ discursu friabilis: nec lapidosa. Putāt & recentē utiliorem eē: qm̄ inueterata sori fiat. Vis eius ad excrescentia in ulcerib⁹ sanguinē sistere: gingiuas uuam tonsillas farina compescere. Vuluæ quoq; uitiis in uellere imponit̄. Cū succo uero porri uerendoꝝ additur emplastris. Maceratur āt in fictili ex aceto circumlito fimo dieb⁹. xl. Et colorem croci trahit. Tunc āmiyto cadmiæ pari pōdere medicamentū efficit soricō dictū. Quod si duæ ptes chalcitidis tertiæ cadmiæ temperet̄: acrius hoc idē fiet. Acrius etiamnū & uehementius factū si aceto q̄ uino temperet̄. Tosta uero efficacior fit ad eadē omnia. Sori ægyptiū maxime laudat̄: multū supato cyprio hispaniensi & africo: q̄q; oculoꝝ quoq; curationi qdam utilius cypriū putāt. Sed in quacūq; natione optimū: cui maximū uirus olfactu: tritūq; pinguiter nigrescens: & spongiosum. Stomacho res cōtraria in tm̄: ut quibusdā olfactu modo uomitiones moueat. Et ægyptiū qdē tale. Alterius nationis contritū splendescit. Et mysi ē lapidosi⁹. Prodest āt & dētium dolori: si contineat̄: atq; colluat. Et oris ulcerib⁹ grauib⁹: quæq; serpunt. Vritur carbonib⁹ ut chalcitis. Mysi aliq tradiderūt fieri exusto lapide in scrobib⁹ flore eius luteo miscente se ligni pinea fauilla. Re uera āt e supradicto fit lapide concretū natura discretūq; & optimū in cyprioꝝ officinis: cuius notæ sunt friati aureæ scintillæ: & cū teratur harenosa natura siue terra chalcitidi similis. Hoc āt miscent: q auꝝ purgāt. Vtilitas āt eius infusi cum rosaceo auribus purulentis: & lana impositi capitis ulceribus. Extenuat ēt scabricias oculoꝝ inueteratas. Præcipue utile tonsillis: contraq; anginas & suppurata. Ratio ut. xvi. drachmæ in hemina aceti coquantur addito melle: donec lentescat. Sic ad supradicta utile ē. Quotiens opus sit molliri uim eius: mel aspergitur. Erodit & callū fistulaꝝ ex aceto fouentiū: & collyriis additur. Sistit & sanguinē: ulceraq; quæ serpāt: quæ ue putrescant. Absumit & excrescentes carnes. Peculiariter uirilitatis uitiis utile: & fœminaꝝ pfluuium sistit. Græci cognationē æris fecerunt nomine & atramento sutorio. Appellāt enim chalcātū. Nec ullius æque mira natura ē. Fit & in hispania e puteis stagnis ue habentib⁹ id gen⁹ aquæ. Decoquitur ea āmixta dulci pari mēsura: et i piscinas ligneas fūditur. Immobilib⁹ sup has transtris dependent restes lapillis extentæ: qbus adhærescens lim⁹: uitreis acinis imaginē quandā uuæ reddit. Exemptū ita siccat̄ dieb⁹. xxx. Color ē cæruleus: perq; spectabili nitori: uitrūq; eē credit̄. Diluendo fit atramētū tinguendis coriis. Fit & plurib⁹ modis genere eo in scrobe cauato. Quaꝝ elaterib⁹ distillantes hyberno gelu styrias stalagmiā uocāt: neq; ē purius aliud. Sed ex eo cādidū colorē sentientē uiolā leucānthon appellāt. Fit & in saxoꝝ catinis pluuia aqua corriuato limo gelante. Fit & salis mō flagrātissimo sole admissas dulces aquas cogente. Ideo duplici qdā differentia fossile aut facticium appellant. Hoc pallidius: & quantū colore tm̄ bonitate deterius. Probāt maxime cyprium in medicinæ usu. Sumit̄ ad depellenda uētris animalia drachme pōdere cū melle. Purgat & caput dilutū: ac naribus instillatū. Item stomachū cum melle aut aqua mulsa sumptū. Medet̄ et oculoꝝ scabriciei doloriq;: necnō et caligini et oris ulcerib⁹. Sistit et sanguinē nariū. Item hemorrhoidū. Extrahit ossa fracta cū semine hyoscyami. Suspendit epiphoras penicillo fronti impositum Efficax et in emplastris ad purganda uulnera: et excrescentia ulceꝝ. Tollit & uuas uel si decocto tangāt̄. Cū lini quoq; semine supponit̄ emplastris ad dolores tollendos. Quodq; ex eo cādicat in eo usu præfert̄ uiolaceis. Et grauitati auriū p fistulas īspiratur. Vulnera ēt p se illitū sanat: sz tinguit cicatrices. Nupq; inuentum ursoꝝ in harena & leonū ora aspergere illo: tātaq; ē uis in astringendo: ut nō queat mordere.

Do pompholyge & spodio & antispondio & diphryge & triente seruilio Ca. xiii.

e Tiam nunc in ærariis reperiūt̄ quæ uocāt pompholygem & spondion. Differentia: q pōpholyx lotura parat̄. Spodios illota ē. Aliq id qd fit cādidum leuissimūq; pompholygē dixere: & eē æris & cadmiæ fauillā. Spodion nigriorē ponderosiorēq; eē: derasam parietib⁹ fornaciū mixtis scintillis aliqñ & carbonib⁹. Hæc aceto accepto odorē æris præstat: & si tangat̄

lingua saporē horridū. Cōuenitq̄ oculoꝝ medicamētis qbuscunq̄ uitiis occurrēs: & ad omnia quæ spodion. Hoc solū distat q̄ huius elutior uis ē. Addit̄ & in emplastra: qbus lenis quærit̄ refrigeratio & siccato. Vtilior ad omnia quæ uino lota ē. Spodios cypria optima. Fit āt lique/scentib⁹ cadmia & ærario lapide. Leuissime hæc efflat̄ & oci⁹: euolatq̄ e fornacib⁹: & tectis ad/hærescit. A fuligine distans cādore. Quod minus cādidum ex ea: immaturæ fornacis argumē/tum ē. Hoc qdam pompholygē uocāt. Quod uero rubicundius ex iis inuenit̄: acriorē uim hꝫ: exulceratq̄ adeo: ut cū lauat̄ si oculos attingat excæcet. Est & mellei coloris spodios: ī qua plu rimū æris intelligit̄. Sed quodcūq̄ genus lauando fit utilius. Purgat̄ ante pinna: dein crassiore lotura. Digytis scabriciē exterunt. Media uis eius ē quæ uino lauat̄. Est & aliqua in genere ui/ni differentia. Leni.n. lota collyriis oculoꝝ nimiū uigiliis fatigatoꝝ apta putat̄. Eade efficacior ulceribus que manant: uel oris: q̄ madent: & omnibus medicamentis que parāt̄ contra grangre nas. Fit & in argenti fornacibus spodios: quā uocant lauriotin. Vtilissima āt oculis cōfirmatur que fit in aurariis. Nec in alia pte magis ē uitæ ingenia mirari. Quippe ne inquirenda eēnt me talla uilissimis rebus: utilitates eadē excogitauit. Antispodion uocāt cinerē fici arboris uel ca/prifici: uel myrti folioꝝ cū tenerrimis ramoꝝ ptibus: uel oleastri uel cytoni mali: uel lentisci: Itē ex moris immaturis: id est cādidis ī sole arefactis: uel e buxi coma: uel pseudo cyperi: aut ru bi: aut terebinthi: uel oenantis. Taurini quoq̄ glutinis: aut linteoꝝ cinerē similiter pollerē in/uentū ē. Vrunt̄ omnia ea crudo fictili in fornacib⁹: donec figlina pcoquatur. In ærariis officinis & smegma fit: iam liquato ære atq̄ pcocto: additis etiamnū carbonibus: paulatimq̄ accēsis: ac repente uehementiori flatu expuit̄ æris pala q̄dam. Solū quo excipiat̄: stratū eē debet. Maxili ab ea discernit̄ aqua in iisdē officinis. Diphrygia uocāt græci ab eo q̄ bis torreat̄. Cuius origo triplex. Fieri.n. tradit̄ ex lapide pirytē cremato in caminis: donec excoquat̄ in rubricā. Fit & ī cypro ex luto cuiusdā specus arefacto prius: mox paulatim circūdatis sarmentis. Tertio fit mō in fornacibus æris fece subsidente. Differentia ē qdem: q̄ æs ipsum in catino defluit: scoria ex/tra fornaces: flos supnatat. Diphryges remanet. Quidā tradunt in fornacibus globos lapidis q coquant̄: ferruminari: circa hunc æs feruere. Ipsum uero nō pcoqui: nisi translatum in alias for naces: & eē nodū quendā materiæ. Id qd excocto superfit: diphryga uocāt. Rō eius in medi/cina similis supradictis. Siccare & excrescentia consumere: & ppurgare. Probat̄ lingua: ut eam siccet tactu statim: saporēq̄ æris reddat. Vnū etiamnū æris miraculū nō omittem⁹. Seruilia fa milia illustris in fastis trientē æreum pascit auro & argento: consumentēq̄ utrūq̄. Origo atq̄ natura eius incompta ē mihi. Verba ipa d̄ ea re Messallæ senis ponā. Seruilioꝝ familia habet trientē sacrum: cui summa cū cura magnificentiaq̄ sacra quot annis faciunt: quē ferunt alias cre uisse alias decreuisse uideri: & ex eo aut diminutionē: aut honorē familia significari.

De ferro & ferreis metallis & differentiæ ferri Cap. xiiii.

P Roxime indicari debēt metalla ferri: optimo uite pessimoq̄ instrumento. Siquidē hoc tel lurē scindim⁹: serimus arbusta: ponimus pomaria: uites squalore decisō annis omnibus cogi mus iuuenescere. Hoc extruimus tecta: cædimus saxa: omnesq̄ ad alios usus ferro utimur. Sed eodē ad bella cædes latrocinia nō cōminus solū: sed ēt missili uolucriq̄: nunc tormētis excusso nunc lacertis: nunc uero pennato quā sceleratissimā humani ingenii fraudē arbitror. Siquidē ut ocius mors pueniret ad hominē: alitē illā fecimus: pennasq̄ ferro ddimus. Quam ob rē culpa eius nō natura fiat accepta. Aliquot experimentis ꝓbatum ē posse innocens eē ferrum. In fœ/dere qd expulsis regibus Populo Ro. dedit Porsenna: nominatim cōprehensum inuenimus: ne ferro nisi in agricultura uteret̄. Et cū stilo scribere intutū: ut uetustissimi auctores ꝓdiderunt. Magni Pompeii in tertio cōsulatu extat editū: in tumultu necis clodianæ ꝓhibentis ullū telum eē ī urbe. Et tn̄ uita ipsa n̄ defuit honorē initio haber̄ ferro quoq̄. Aristonidas artifex cū expri mere uellet Athamantis furorē Chlearcum filiū pcipitare uolentis: & in pcipitato illo residen/tis penitentiā: ferrū & æs miscuit: ut rubigine eius pnitorē æris relucente: exprimeret̄ uere/cundiæ rubor. Hoc signū extat hodierno die. Est ī eadē urbe & ferre⁹ Hercules: quē fecit Ha licon laboꝝ dei patientia inductus. Videm⁹ & romæ scyphos e ferro dicatos in templo Martis Vltoris. Obstitit eadē naturæ benignitas exigentis a ferro ipso pœnas rubigine: eadēq̄ ꝓui/dentia nihil in reb⁹ mortalibus faciente q̄ qd infestissimū mortalitati. Ferri metalla ubiq̄ ꝑpe modū reperiūt̄. Quippe insula ēt italiæ ilua gignente: minimaq̄ difficultate cognoscūt̄ ipso co lore terræ manifesto. Sed rō eadē excoquendis uenenis. In cappadocia tm̄ quæstio ē aquæ an terræ fiat acceptū: qm̄ pfusa certo fluuio terra neq̄ aliter ferrū e fornacib⁹ reddit. Differentia ferri numerosa. Prima in genere terræ cæli ue. Alias.n. mole tm̄ plumboq̄ uicinius submini/strant. Alias fragile & erosum rotaꝝq̄ usibus: & clauis maxime fugiendū: cui prior rō conuenit Aliud breuitate sola placet: clauisq̄ caligariis. Aliud rubiginē celerius sentit. Stricturæq̄ uo/cant̄ eæ omnes: qd nō in aliis metallis a stringenda acie uocabulo imposito: ex fornaciū maxīa differentia ē. In iis qdē nucleus ferri excoquit̄ ad indurandā aciē. Aliquæ mō sunt ad dēsandas

incudes malleorum ue rostra. Sūma āt differentia in aqua ē: cui subinde cādens immergit. Hæc aqua alibi atq; alibi utilior nobilitauit loca gloria ferri: sicuti bilbilin in hispania & turiassonem. Comum in italia cū ferraria metalla in iis locis nō sint. Ex omnibus āt generib⁹ palma serico ferro ē. Seres hoc cū uestibus suis pellibusq; mittunt. Secunda parthico: neq; alia genera ferri eximia acie temperāt: cæteris.n.admiscēt. Mollior complexus in nostro orbe. Aliubi uena bonitatē hanc præstat: ut in noricis. Aliubi factura: ut sulmone aqua uti dixim⁹. Quippe cū in exacuendo oleares cotes: & aquariæ æque differant: oleo delicatior fiat acies. Mirumq; cū excoquat uena: aquæ modo liquari ferrū: postea in spongias frangi. Tenuiora ferramenta oleo restingui mos ē: ne aqua in fragilitatē durēt. A ferro sanguis humanus se ulciscit. Contactū nāq; eo celerius subinde rubiginē trahit. De magnete lapide suo loco dicemus: concordiaq; quā cū ferro hz. Sola hæc materia uirus ab eo lapide accipit: retinetq; longo tempor. Aliud apprehendens ferrum: ut annulorum cathena spectēt interdū. Quod imperitū uulgus appellat ferruz uiuū: uulneraq; ex tali asperiora fiāt. Lapis hic & in cātabria nascit: nō ille magnes uerus caute cōtinua: sz sparsa bubbatione ita appellāt: nescio an ultro fundendo pinde utilis: nondum enim exptus est quisq;: ferri uti q̄ inficit aciē: ut magnes. De magnete lapide Dinocrates architectus Alexādri Arsinoes templū cōcamerare inchoauerat: ut in eo simulacrum eius e ferro pēdere in aere uideret. Intercessit mors & ipsius & Ptolemæi: q id sorori suæ iusserat fieri. Metallorum omniū uena ferri largissima ē. Cantabriæ maritimæ parte: quā ocean⁹ alluit: mons prærupte altus: incredibile dictu: totus ex ea materiæ est: ut in ambitu oceani dixim⁹.

De temperatura ferri: & medicinæ ex ferro: & ex erugine: & rubigine & squamma ferri: & hygremplastro. Cap.xv.

f Errum accensum igni: nisi durēt ictibus: corrumpit. Subens nō ē habile tundendo: neq; antequā albescere incipiat. Aceto & alumine illitum fit æri simile. A rubigine uindicat cærussa & gypso & liquida pice. Hæc ē tēperatura a græcis anthipatia dicta. Ferunt qdam & religione quadā id fieri. Et extare ferreā cathenā apd euphratē amnē i urbe quæ zeugma appellat: qua Alexander magn⁹ ibi uinxerit pōtem: cuius annulos q refecti sunt rubigine infestari: carentib⁹ ea priorib⁹. Medicina e ferro ē: & alia q̄ secandi. Nāq; circumscribi circulo ter ue circumlato mucrone & adultis & infantib⁹ pdest contra noxia medicamenta: & præfixos in limine e sepulchro euulsos clauos: aduersus nocturnas lymphationes. Pungiq; leuiter mucrone quo pcussus homo sit: contra dolores laterum pectorumq; subitos q ponctionē afferant: Quædam ustione sanātur. Priuatim uero canis rabidi morsus. Quippe ēt præualente morbo expauentesq; potū usta plaga ilico liberāt. Calefit ēt ferro candente aqua in multis uitiis: priuatimq; dysentericis. Est & rubigo ipsa in remediis: & sic Telephum pditur sanasse Achilles siue id ærea siue ferrea cuspide fecit. Ita certe depingit ex ea decutiēs gladio. Sed rubigo ferri deradit humido ferro clauis ueterib⁹. Vis eius: ligare: siccare: restringere. Emendat alopecias illita. Vtunt & ad scabricias genarum pustulasq; totius corporis cū cæra & oleo myrteo. Ad ignes uero sacros ex aceto. Itē ad scabiē. Paronychia digytorum & pterygia in linteolis. Sistit & fœminarum pfluuia imposita uellerib⁹. Plagis quoq; recentib⁹ uino diluta & cū myrrha subacta. Et cōdylomatis ex aceto pdest. Podagras quoq; illita lenit. Squamma quoq; ferri in usu ē ex acie aut mucronib⁹ maxime simili: sed acriore ui q̄ rubigo. Quam ob rem & cōtra Epiphoras oculorum assumit. Sanguinemq; sistit: cū uulnera maxime ferro fiant. Sistit & fœminarum pfluuia. Imponit & cōtra lyenum uitia Hemorrhoidas compescit ulcerumq; serpentia. Et genis pdest farinæ modo aspersa paulisp. Præcipua tn̄ commendatio eius in irge emplastro ad purganda uulnera fistulasq;: & omnē callū erodendum & rasis ossib⁹ carnes recreandas. Componit hoc mō. Obolis ex cimolia creta duobus: drachmis sex ex ære: totidē ex squamma ferri: totidē cæræ: ex oleo sextarius. His adiicit cum sunt repurganda uulnera aut replenda cæratū.

De plumbi metallis: & albo plumbo & nigro Cap.xvi.

f Equit natura plūbi. Cuius duo genera: nigrum atq; candidū: preciosissimū candidū a græcis appellatū cassiteriū: fabulosequ narratū in insulas atlantici maris peti uitilibusq; nauigiicircūsutis corio aduehi. Nūc certū ē in lusitania gigni & in gallicia summa tellure harenosa & coloris nigri. Ponder tantū ea deprehendit. Interueniunt & minuti calculi: maxime torrentib⁹ siccatis. Lauant eas harenas metallici: & qd subsedit coquunt in fornacib⁹. Inuenit & in aurariis metallis quæ alutia uocant. Aqua immissa eluunt calculos nigros paulū candor uariatos: qbus eadē grauitas quæ auro. Et ido incolatis in qbus aurum colligit remanēt cū eo: postea caminis separant. Conflatiq; in albū plūbū resoluūt. Nō fit in gallicia nigrum: cū uicina cantabria nigro tantū abundet. Nec ex albo argētū: cū fiat ex nigro. Iungi inter se plumbū nigrum sine albo n̄ pōt. Nec hoc ei sin̄ oleo. Ac ne albū qdē secū sine nigro. Albū habuit auctoritatē & iliacis temporibus teste Homero crissiritū ab eo dictū. Plumbi nigri origo duplex ē. Aut.n.sua puenit uena: nec

quicq̃ aliud e : se parit: aut cũ argento nascit̃: mixtisq; uenis conflat̃. Eius q prim⁹ fluit in for/
nacib⁹ liquor: stagnũ appellat̃. Qui secundus argentũ. Qui remansit in fornacibus: galena quæ
portio ẽ tertia addita uenæ. Hæc rursus conflata dat nigꝝ plumbũ deductis ꝑtibus duab⁹.

De stagno & plumbo argentario: & quibusda aliis Cap. xvii.

s Tagnum illitũ æris uasis saporẽ gratiorẽ facit: & compescit æruginis uirus: mirũq; põdus ñ
auget. Specula quoq; ex eo laudatissima (ut diximus) brundusii tẽpabant̃: donec argenteis
uti cœpere & ancillæ. Nunc adulterat̃ stagnũ addita æris tertia portione candidi in plumbũ al
bũ. Fit & alio modo: mixtis albi plumbi nigriq; libris. Hoc nũc aliq argentariũ appellant. Idẽ
& tertiariũ uocãt: in quo duæ nigri portiones sunt: & tertia albi. Preciũ eius in libras. xxx. Et
hoc fistulæ solidãt̃. Improbiores ad tertiaꝝ additis æquis ꝑtibus albi: argentariũ uocãt & eo
quæ uolũt incoquũt. Precia hui⁹ faciunt ĩ põdo. c xxx. In libras albo ꝑ se sincero ꝓcia sunt. xxx
nigro. xvii. Albi natura plus aridi h;. Contraq; nigri tota humida ẽ. Ido albũ nulli rei siñ mix/
tura utile ẽ: Neq; argentũ ex eo plumbat̃: qm̃ prius liquescit argentũ. Confirmantq; si min⁹ al
bo nigri q̃ satis sit misceat̃: erodi ab eo argentũ. Albũ incoqt̃ æris opibus galliaꝝ inuento: ita
ut uix discerni queat ab argento: eaq; incoctilia uocãt. Deinde & argẽtũ incoquere simili modo
cœpere: equoꝝ maxime ornamẽtis iumentoꝝq; iugis. In alexia oppido reliqua gloria biturigũ
fuit. Cœpere dinde & esseda baculis & petorita exornar̃. Similiq; mõ ad aurea quoq; & argẽ/
tea uehicula inanis luxuria ꝑuenit: quæq; ĩ scyphis cerni ꝓdigu; erat: hæc ĩ uehiculis atteri cul
tus uocat̃. Plũbi albi ꝑmixtũ in charta ẽ: ut liquefactũ pondere uideat̃ nõ calore rupisse. India
neq; æs, neq; plumbũ h;: gemmisq; suis ac margaritis hæc ꝑmutat. Nigro plũbo ad fistulas la/
minasq; utunt̃ laboriosius in hispania eruto: totasq; ꝑ gallias. Sed in britannia summo terræ co
rio adeo large: ut lex ultro dicat̃: ne plus certo modo fiat. Nigri generib⁹ hæc sunt nomina. lo
uetanũ: caprariense: oleastrense. Nec differentia ulla scoriæ modo sit excocta diligẽter. Miruq;
in his solis metallis ꝙ drelicta fertilius reuiuiscunt. Hoc uidet̃ facere relaxatis spiramentis ad
satietatẽ infusus aer: æque ut fœminas quasdã fœcundiores abortus facere. Nuꝑ id comptum
in betica santarensi metallo qd locari solitũ. x. libris ꝑ ducentos ante annos: postq; obliteratũ
erat. lxv. locatũ ẽ. Simili modo antonianum. In eadẽ ꝓuincia pari locatione ꝑuenit ad pondo
cccc. uectigalis. Et miꝝ aqua addita nõ liquescere uasa e plumbo constat. Eadẽ in aqua calculus
æreus ue quadrans si addat̃ uas peruri.

Medicinæ de plumbo & scoria plumbi: d molibdena siue galena: d psymythio: &
sandaraca Cap. xviii.

i N medicina ꝑ se plumbi usus ẽ cicatrices reprimere: adalligatisque lũboꝝ & renũ ꝑti lami/
nis frigore natura inhiberi impetus ueneris. Visaq; in qete ueneria sponte naturæ erumpẽ/
tia usque in morbi gen⁹ his laminis. Caluus orator cohibuisse tradit̃: uiresque corporis studio/
rum labore custodiisse. Nero qm̃ ita diis placuit: princeps lamina pectori imposita sub ea canti
ca exclamans alendis uocib⁹ demõstrauit rationẽ. Coqt̃ ad medicinæ usus patinis fictilib⁹ sub/
strato sulphure minuto laminis impositis tenuib⁹ opertisque sulphure & ferro mixtis. Cũ coqt̃
muniẽda in eo oꝑe foramina spũs conuenit: alioqn plũbi e fornacibus halit⁹ noxius sentit̃ & pe
stilens: & canibus ocissime. Omniũ uero metalloꝝ muscis & culicibus. Quam ob rẽ nõ sunt ea
tædia in metallis. Quidam in coquẽdo scobem plumbi lima quæsitã sulphuri miscent. Alii cæ
russam pocius q̃ sulphur. Fit & lotura. Plumbi usus in medicina: cũ se ipo terit̃ ĩ mortariis plũ
beis: addita aqua cælesti: donec crassescat. Postea supnatans aqua tollit̃ spongiis: qd crassissimũ
fuit siccatũ diuidit̃ in pastillos. Quidam limatũ plumbũ sic terunt. Quidam ẽt plumbaginẽ am/
miscent. Alii uero acetũ: alii uinũ: alii adipẽ: alii rosam. Quidam in mortario lapideo & maxĩe
thebaico plumbeo pistillo terrere malunt. Candidiusque fit ita medicamẽtũ. Id ãt qd' ustum ẽ
plumbu; lauat̃ & stibiis & cadmiæ põt astringere: sistere: contrahere cicatrices. Vsus enim ex
eodẽ & in oculoꝝ medicamentis: & maxime contra ꝓcidentiam eoꝝ inanitatẽ & ulceꝝ excrescẽ
tia: rimisque sedis aut hemorrhoidas & condylomata. Ad hæc maximẽ lotura plumbi facit. Ci
nis ãt usti ad ulcera serpentia aut sordida. Eadẽq; quæ chartis nõ ꝓfectus. Vrit̃ ãt in patinis ꝑ
laminas minutas cũ sulphure uersatũ rudib⁹ ferreis aut ferulaceis: donec liquor mutet̃ in cinerẽ
Dein refrigeratũ terit̃ in farinã. Alii climatã scobẽ in fictili cado coquũt in caminis: donec ꝑco
quat̃ figlinũ. Aliq cærussam miscent pari mẽsura: aut hordeũ: teruntq; ut in crudo dictũ est: &
præferunt sic tritũ plumbi spodio cyprio. Scoria quoq; plumbi in usu ẽ. Optimaq; quæ ad lu/
teũ maxime colorẽ accedit sine plumbi reliquiis: aut sulphuris spetie & terra carẽs. Lauat̃ hec
in mortariis minutim fracta: donec aqua luteũ colorẽ trahat: & transfundit̃ in uas: puꝝ: idque
sæpius: usque dũ subsidat: quod utilissimũ ẽ. Eosdemque effectus h; quos plumbũ: sed acriores
Mirari succurrit experientiã uitæ: ne fæce qdẽ neu reꝝ excrementoꝝque fœditate ĩtẽtata tot
modis. Fit & spodiũ ex plumbo eodẽ quo ex cyprio ære diximus. Lauat̃ in linteis raris in aqua
cælesti: separatq; terrenũ transfusione: cribatũque terit̃. Quidam puluerẽ cũ pennis detegere

malunt: ac terere in uino odorato. Est & molibdena quā alibi galenā uocauim⁹: plumbi & argēti uena cōmunis. Melior hæc: quāto magis aurei coloris: quātoq; min⁹ plūbosa friabilis & modice grauis. Cocta cū oleo iocineris colorē trahit. Adhæresćit & auri & argenti fornacibus. Et hanc metallicā uocant. Laudatissima quæ in zephyrio fiat. Probāt minime terrenæ minimæq; lapidosæ. Coquūt lauantq; scoriæ modo. Vsus i lippara ad lenienda i frigerandaq; ulcera. Em plastrisq; quæ nō alligāt sed illita ad cicatricē pducunt in teneris corporib⁹ mollissimisq; ptib⁹ Compositio eius ē libris tribus: & cæræ libra una: olei trib⁹ heminis. Quod i senili corpore cū amurca addit: Temperat & cū spuma argenti & scoria plumbi: ad dysenteriā & tenasmū fouendo calida. Psymmythiū quoq; hoc ē cærussam plumbariæ dant officinæ. Laudatissimum in rhodo. Fit āt ramentis plumbi tenuissimis sup uas aceti asperrimi impositis atque ita distillantibus Quod ex eo cecidit in ipsum acetū arefactū molit & cribrat. Iterūq; aceto mixto in pastillos diuidit: & in sole siccat æstate. Fit & alio modo addito in urceos aceti plūbo obturatos p dies. x. derasoq; ceu situ ac rursus deiecto: donec deficiat materia. Quod derasum ē terit & cribrat: & coqt in patinis: miscetur q; rudiculis: donec ruffescat: & simile sandaracæ fiat. Dein lauat dulci aqua: donec nubeculæ ōs eluāt: Siccat similiter postea: & i pastillos diuidit. Vis eius eadē que supradictis. Leuissima tm̄ ex omnibus præter quæ ad candorē fœminaꝝ adhibet. Est āt letalis potus: sicut spuma argenti. Postea cærussa ipsa si coquat ruffescit. Sandarace quoq; ppemodū dicta natura ē. Inuenit autē & in aurariis & in argentariis metallis: melior quo magis ruffa: quoq; magis uirus redolēs ac pura friabilisq;. Valet purgare: sistere: excalfacere: prodere. Sūma eius dos stiptica. Explet alopecias ex aceto illita. Addit oculoꝝ medicamentis. Fauces purgat cū melle sumpta. Vocē lympidā ac canorā facit. Suspiriosis tussientibusq; iucunde medet cū resina terebinthina in cibo sumpta. Suffita quoq; cū cædro: ipso nidore eis medet. Et arsenicū ex eadē est materia. Quod optimū: coloris ēt in auro excellenti⁹. Quod uero pallidius aut sandaracæ similius ē: deterius existimat. Est & tertiū gen⁹ quo miscetur aureus color sandaracæ. Vtraq; hæc squammosa. Illud uero siccū puruq; gracili uenaꝝ discursu fissile. Vis eadem quæ supra: sed acrior. Itaq; & causticis addit & psilotris. Tollit & pterygia digytoꝝ carnesq; nariū: & condylomata: & qcquid excrescit. Torret: ut ualidius psit in noua testa: donec mutet colorē.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER TRICESIMVS QVINTVS PROHEMIVM.

Honos picturæ & imaginum.

m ETALLORVM QVIBVS OPES CONStant adnascentium quoq; eis natura indicata ppemodum ē ita connexis rebus ut immensa medicinæ silua: & officinaꝝ tenebræ & morosa cælandi pingendiq; ac tingendi subtilitas simul dicerēt. Restant terræ ipsius genera lapidūq;: uel numerosiorꝭ ærariæ: plurimis singula a græcis pcipue uoluminib⁹ tractata. Nos in iis breuitatē sequemur utilē instituti modo: nihil necessarium aut naturale ommittentes.

Honos picturæ Cap. i.

p Rimūq; dicemus quæ restāt đ pictura arte quōdā nobili: tunc cū expeteret a regibus populisq;: & alios nobilitate quos eēt dignata posteris traderē. Nūc uero in totū marmorib⁹ pulsa tum qdē & auro: nec tm̄ ut parietes toti operiāt: uerꝝ & interraso marmore: uermiculatisq; ad effigies reꝝ & animalium crustis. Non placent iam abaci: nec spatia montis in cubiculo dilatantia. Cœpimus & lapidem pingere. Hoc Claudii principatu inuentū. Neronis uero maculas quæ nō eēnt in crustis inserē do unitatē uariare: ut ouatus eēt. Numidicus: ut purpura distingueret Sinnadic⁹ inuenit: qualiter illos nasci optassent deliciæ: montiū hæc subsidia deficientiū. Nec cessat luxuria id agere ut q̄ plurimum incendiis perdat.

Honos imaginum Cap. ii.

i Maginum qdē pictura q̄ maxime similes in æuum ppagabāt fuguræ: qđ in totū exoleuit Aereiq; ponūt clipei: argentea facies: surdo figuraꝝ discrimine statuaꝝ capita permutant. Vulgatis iampridē salib⁹ ēt carminū: adeo materiā malunt conspici omnes q̄ se nosci. Et inter hæc pinacothecas ueterib⁹ tabulis consuunt: alienasq; effigies colunt: ipsi honorē nō nisi in precio ducentes: ut frangat hæres: furis detrahat laqueus. Itaq; nullius effigie uiuente: imagines pecuniæ non suas relinquunt. Idem palæstras athletaꝝ imaginib⁹: & ceromata sua exornant: &

uultus. Epicuri ꝑ cubicula gestant: ac circumferunt secū. Natali eius uicesima luna sacrificant:
feriasqꝫ omni mense custodiunt: quas ichadas uocāt: ii maxime q se ne uiuentes qdē nosci uolūt
Ita ē ꝓfecto: artes desidia ꝑdidit: & qm̄ animoꝝ imagines nō sunt: negligūt ēt corpoꝝ. Aliter
apd maiores in atriis hæ erant: q̃ spectarent: nō signa externoꝝ artificū: nec æra aut marmora
Expressi cæra uultus singulis disponebāt armariis: ut eēnt imagines: q̃ comitarēt gentilicia fu
nera. Sempqꝫ dfuncto aliquo: totus aderat familiæ eius q unqꝫ fuerat populus. Stemmata ue/
ro lineis discurrebant ad imagines pictas. Tabulina codicib⁹ implebāt & monumentis reꝝ ī ma
gistratu gestaꝝ. Aliæ in foribus & circa limina animoꝝ ingentiū imagines erant: affixis hostiuꝫ
spoliis quæ nec ēptori refringere liceret: q̃ ēt dominis mutatis: dom⁹ ornamēta erant. Eratqꝫ
hæc stimulatio summa & ingens exprobrantibus tectis quottidie imbellē dominū intrare ī alie
nū triumphū. Extat Messalæ oratoris indignatio: q̃ ꝓhibuit nseri genti suæ bleuinoꝝ alienam
imaginē. Similis cā Messalæ seni expressit uolumina illa quæ đ familiis condidit: cū Scipionis
Pomponiani transisset atriū: uidissetqꝫ adoptione testamentariaiSaluitonis: hoc. n. ei fuerat co
gnomē. Africanoꝝ dedecore notā irrepentē Scipionū nomini. Sed pace Messalaꝝ dixisse liceat
ēt mentiri claroꝝ imagines: erat aliqs uirtutū amor: multoqꝫ honestius q̃ꝫ mereri: ne quis suas
expeteret. Non ē pretereundū & nouitiū inuentū. Siquidē nō solū ex auro argento ue aut cer/
te ex ære ī bibliothecis dicāt illi: quoꝝ īmortales animæ in iisdē locis ibi loquunt: qnimmo ēt
quæ nō sunt fingunt: pariuntque desideria nō traditi uultus: sicut in Homero euenit: quo mai⁹
(ut equidē arbitror) nullū est fœlicitatis specimē: q̃ꝫ semp oēs scire cupere qualis fuerit aliquis
Asinii Pollionis hoc romae inuentū: q primus bibliothecā dicando: ingenia hominū rempubli
cam fecit. An priores cœperint alexandriæ & ꝑgami reges: q bibliothecas magno certamine in
stituere: nō facile dixerim. Imaginū amore flagrasse quondā testes sunt: & Atticus ille Cicero/
nis: edito de iis uolumine: &. M. Varro benignissimo inuento insertis uoluminū suoꝝ fœcundi
tati nō nominib⁹ tm̄ septingentoꝝ illustriū: sed & aliquo mō imaginibus non passus intercidere
figuras: aut uetustatē æui contra homines ualere inuentioni muneris. Etiam diis inuidiosis: qn̄
immortalitatē nō solū dedit: ueꝝ ēt in oēs terras misit: ut pn̄tes eē ubique & claudi possent.

Quando primū clipei imaginum publice: qn̄ in domib⁹ positi: & de picturae initiis:
& monochromaton: & primis pictoribus: & antiquitate picturaꝝ in italia Ca. iii.

e T hoc qdē alienis ille ꝑstitit. Suoꝝ clipeos in sacro uel publico priuatim dicare primus insti
tuit (ut reperio) Ap. Claudius q consul cum seruilio fuit anno urbis. cc. lix. Posuit enim in
Bellonæ æde maiores suos: placuitque in excelso spectari & titulos honorum legi. Decora res
uti qꝫ si liberoꝝ turbæ puulis imaginib⁹ ceu nidū aliquē sobolis pariter ostendant. Quales cli/
peos nemo non gaudēs fauensqꝫ aspicit. Post eum. M. Aemilius collega in consulatu. Q. Lu/
ctatii nō in basilica modo æmilia ueꝝ & domi suæ posuit: id quoqꝫ martio exemplo: Scutis. n.
qualib⁹ apd Troiam pugnatū ē: continebāt imagines. Vnde & nomē habuere clipeoꝝ: non ut
puersa grammaticoꝝ subtilitas uoluit a lucendo. Origo plenā uirtutis faciē reddi in scuto cu/
iusqꝫ q fuerit usus illo. Pœni ex auro factitauere & clipeos & imagines: secūqꝫ in castris tulere.
Certe captis eis talē Asdrubalis inuenit. Q. Martius Scipionū in hispania ultor. Isqꝫ clipeus
supra fores capitolinæ ædis usqꝫ ad incendiū primū fuit. Maioꝝ qdē nostroꝝ tanta securitas in
ea re annotat ut. L. Manlio. Q. Fuluio cons. anno urbis qngentesimo. lxxv. M. Aufidius tu/
tele capitolii redemptor docuerit patres argenteos eē clipeos: q ꝑ æreis ꝑ aliquot iam lustra
assignabāt. De picturæ initiis incerta nec instituti opis questio ē. Aegyptii sex milib⁹ annorū
apd ipsos inuentā priusq̃ꝫ in greciā transiret: affirmant. Vana ꝓdicatione ut palam ē. Græci āt
alii apd sicyonē: alii apd corinthios repertā: omnes ab umbra hominis lineis circūducta. Itaqꝫ
talē primā fuisse. Secundā singulis colorib⁹ & monochromaton dictā: postq̃ꝫ operosior inuēta
erat: duratqꝫ talis etiamnū. Inuentā linearē dicunt a Phylocle ægyptio uel Cleante corinthio
Primi exercuere Ardices corinthius & Telephanes sicyonius sine ullo ēt nūc colorē. Iam tamē
spargentes lineas intus. Ido & quos pingerent ascribere institutū. Prim⁹ inuenit eos colores:
teste ut ferūt Arato: Cleophantus corinthius: Hūc āt eodē nomine aliū fuisse: quē tradit Cor
nelius Nepos secutū in italia Demaratū Tarquinii Prisci romani regis patrē fugiētē a corintho
iniurias Cypseli tyranni: ut mox docebim⁹. Iā enim absoluta erat pictura ēt in italia. Extāt cer/
te hodieqꝫ antiquiores urbe picture ardeæ in ædilib⁹ sacris: qb⁹ equidē nullas æque miror tā
lōgo æuo durantes in orbitate tecti ueluti recentes. Similiter lanuuii ubi atlanta & Helena cō/
minus pictæ sunt nudæ: ab eodē artifice: utraqꝫ excellentissima forma: sed altera ut uirgo: ne
ruinis quidē tēpli concussæ. Pontius legatus Caii principis eas tollere conatus ē libidine accen
sus: si tecti natura ꝑmisisset. Durauere & cæteræ antiquiores & ipsæ. Fatebitqꝫ qsquis eas dili
genter estimauerit: nullam artiū celerius consumatā: cū iliacis tēporibus nō fuisse eā appareat.

De pictoribus romanis: & qn̄ primū dignitas picture: & q uictorias suas pictura ꝓpo
suerunt: & qn̄ externis picturis dignitas romae Cap. iiii.

a Pud romanos quoq; honos mature hui⁹ arti contigit. Siquidē cognomina ex ea pictorꝝ tra/ xerunt Fabii clarissime gentis: princepsq; eius cognominis ipse ædem. Salutis pinxit anno urbis conditæ. cccc. l. q̄ pictura durauit ad nostram memoriā: æde Claudii principatu exusta. Proxime celebrata ē in foro boario æde Herculis Pacuuii poetæ: pictura. Ennii sorore genit⁹ hic fuit: clarioreq; eā artē romæ fecit gloria scænæ. Postea nō ē spectata honestis manibus: ni si forte qs Turpiliū equitē romanū e uenetia nostræ ætatis belle referat: hodieq; pulchris ei⁹ opibus ueronæ extantib⁹. Leua is manu pinxit: qd' de nullo āte memorat̄. Paruis gloriabat̄ ta bellis: extinctus nup in longa senecta. Aterius Labeo prætorius ēt ꝓconsulatu ꝓuinciæ nar/ bonensis functus. Sed ad res in risu: & iam contumelia erat. Fuit & principū uirorꝝ ñ omittēdū de pictura celebre cōsiliū. Q. Pedius nepos. Q. Pedii consularis triūphalisq; a Cæsare dicta/ tore coheredis Augusto dati cū natura mutus eēt: eū Messalla orator: ex cui⁹ familia pueri auia erat: picturā docendū censuit. Idq; ēt diuus Augustus comprobauit. Puer magni ꝓfectus in ea arte obiit. Dignatio āt præcipua romæ increuit (ut existimo) a. M. Valerio Maximo consule: cū Messalla princeps tabulā picturæ prœlii: quo carthaginenses & Hieronē in sicilia deuicerat ꝓposuit in latere curiæ hostiliæ: anno ab urbe cōdita quadringentesimononacesimo. Fecit hoc qdē &. L. Scipio: Tabulamq; uictoriæ suæ asiaticæ in capitolio posuit. Idq; ægre tulisse fratrē Africanū tradunt iratū haud immerito: qm̄ filius eius in illo prœlio captus fuerat. Non dissimi lē offensionē & Aemiliani subiit. L. Hostilius mancinus q primus carthaginē irruperat: situm eius expugnationēq; depictas ꝓponendo ī foro: & ipē assistēs populo spectanti singula enarrā do. Qua comitate ꝓximis comitiis consulatum adeptus ē: Habuit scæna ludis Claudii Pulchri magnā ammirationē picturæ: cū ad tegularꝝ similitudinē corui decepti imagine aduolarent. Ta bulis āt externis auctoritatē romæ fecit primus omnium. L. Mummius: cui cognomē Achaici uictoria dedit. Nā cū in præda uēdenda res distraxisset: & rex Attalus sex milibus sestertium emisset Aristidis tabulā Liberꝝ patrem continentē: præciū miratus suspicatus aliqd in ea uirtu/ tis qd ipse nesciret: reuocauit tabulā Attalo multū querente: & in cæreris delubro posuit. Quā primū arbitror picturā externā romæ publicatā. Deinde uideo & in foro positas uulgo. Hinc enim Crassii oratoris ille lepos argentis: cui cū reus sub ueteribus cōtextis compellatus insta/ ret: dic ergo Crasse qualē me reris? Talē inqt: ostendēs in tabula pictum infacetissime gallum exerentē linguā. In foro fuit & illa pastori senis cū baculo: d̄ qua teutonorꝝ legatus interrogat⁹ quanti eū æstimaret: respondit sibi donari nolle talē uiuū uerꝝq;. Sed præcipuā auctoritatē fe/ cit publice tabulis Cæsar dictator Aiace & Medea ante Veneris genitricis ædem dicatis. Post eū. M. Agrippa uir rusticitati q̄ deliciis ꝓpior. Extat certe eius oratio magnifica & maximo ci uium digna de tabulis omnib⁹ signisq; publicandis. Quod fieri satius fuisset: q̄ in uillarꝝ exilia pelli. Verꝝ eadē illa toruitas tabulas duas Aiacis & Veneris mercata ē a cizicenis. xiii. milia pō do. In thermarꝝ quoq; calidissima pte marmorib⁹ incluserat puas tabellas: paulo ante cū restrin gerēt sublatas. Sup oēs diuus Augustus in foro suo in celeberrima pte posuit duas tabulas: q̄ belli pictā faciē habent & triumphū. Idē Castores ac uictoriā posuit: & quas dicem⁹ sub artifi/ cū mētione in templo Cæsaris patris. Idē in curia quoq;: quā in comitio cōsecrabat duas tabu/ las impressit parieti. Nemean sedentē supra leonē. Palmigerā ipsam astante cum baculo sene. Cuius supra caput tabula bige dependet: quā Nicias scripsit se inussisse: tali enim usus ē uerbo Alterius tabulæ admiratio ē puberē filiū seni patri similē eē: salua ætatis differentia: superuo lante aquila dracone complexa. Philochares hoc suū op⁹ eē testatus ē. Immensam uel unam si qs tm̄ hanc tabulā æstimet: potentiā artis: cū pp Philocharē ignobilissimos alicqn Glauconeꝫ filiūq; eius Aristippū senatus Populusq; Ro. tot sæculis spectet. Posuit & Tyberius Cæsar mi nime comis imperator in templo ipsius Augusti quas mox indicabim⁹.

Ratio pingendi de pigmentis Cap. v.

b Actenus dictū sit de dignitatis artis morientis. Quibus colorib⁹ singulis primi pinxissent: diximus cū de pigmentis traderemus in metallis. Qui monochromatea genera picturæ uo cauerint: q deinde & quæ & qbus tēporibus inuenerint: dicemus in mentione artificū: qm̄ indi care naturas colorꝝ cā instituti opis prior ē. Tandē se ars ipsa distinxit: & inuenit lumē atq; um bras differentia colorꝝ alterna uice sese excitante. Deinde adiectus ē splendor: alius hic q̄ lumē quē qa inter hoc & umbram eēt: appellauerūt tonon. Commissuras uero colorum & transitus: armogen.

De coloribus natiuis & factitiis. Cap. vi.

f Vnt autē colors austeri aut floridi. Vtrunq; natura aut mixtura euenit. Floridi sūt quos do minus fingenti præstat: minium: armeniū: cynabaris: chrysocolla: indicū: purpurissum. Cæ teri austeri. Ex omnibus alii nascūt̄. Alii fiunt. Nascūt̄ sinopis: rubrica: parethoniū: melinum: eretria: auripigmentū: Cæteri fingūt̄. Primūq; quos in metallis diximus. Præterea e uiliori/ bus ochra: cærussa usta: sandaraca: sandix: syricū: atramentū. Sinopis inuenta ē primū in ponto Inde nomen a sinope urbe. Nascitur & in ægypto: balearibus: africa: sed optima in lemno & in

cappadocia.Effoſſa & in ſpeluncis.Quæ ſaxis adhæſit:excellit.Glebis ſuus colos:extra macu
loſus.Hacqꝫ uſi ſunt ueteres ad ſplendorē.Spēs ſinopidis tres:rubra:& minus rubēs:& inter
has media.Preciũ optimæ in libras.xiii.denariiſ.Vſus ad penicillũ:aut ſi lignũ colorare libeat
Eius quæ ex africa uenit:octoni aſſes:cicerculũ appellant. Quæ magis cæteris rubet:utilior
abacis.Idē preciũ eius:q̄ preſſior uocat̃:& ē maxime fuſca.Vſus eius ad baſes abacoꝝ.In me/
dicina uero blandus:emplaſtriſqꝫ & malagmatis ſiue ſicca compoſitione eius ſiue liquida.Faci/
lis cōtra ulcera in humore ſita:uelut oris ſedis.Aluũ ſiſtit infuſa.Fœminaꝝ ꝓfluuia pota dena
rii pōdere.Eadem aduſta:ſiccat ſcabricias oculoꝝ:uino maxime. Rubricæ genꝰ in ea uoluere
intelligi qdam ſecundæ auctoritatis.Palmam.n.lemniæ dabant:minio ꝓximam.Hæc eſt anti
quis multũ celebrata cũ inſula in qua naſcit̃.Nec niſi ſignata uenundabat:unde & ſphragidē ap
pellauere.Hac miniũ ſublinunt:adulterantqꝫ.In medicina præclara res habet̃.Epiphoras.n.
oculoꝝ mitigat & dolores circumlita.Egilopias manare ꝓhibet.Sanguinē reiicientibus ex ace
to dat̃ bibenda.Bibit̃ & cōtra lyenum renũqꝫ uitia & purgationes fœminaꝝ.Itē & cōtra uene/
na & ſerpentium ictus terreſtriũ marinoꝝqꝫ.Omnibus ido antidotis familiaris.Ex reliqs rubri
cæ generibꝰ:fabris utiliſſima ægyptia & africana:qm̄ maxime ſorbēt̃.Picturis āt apta naſcit̃:
& in ferrariis metalliſ.Ex ea fit ochra:exuſta rubrica i ollis nouis luto circumlitis.Quo magis
arſit in caminis hoc melior.Omnis āt rubrica ſiccat.Ideoqꝫ & emplaſtriſ cōuenit:igni ēt ſacro.
Sinopidis ponticæ ſelibra ſilis lucidi libris.x.& melini græcienſis duabus mixtis:tritiſqꝫ una p
dies.xii.eucophoꝝ fit:hoc eſt glutinū auri cũ inducit̃ ligno.Parethonion nomē loci hꝫ ex ægy
pto:ſpumā maris eē dicũt ſolidatā cũ limo:& ido conchæ minutæ inueniũt̃ in eo.Fit & in cre
ta inſula atqꝫ cyrenis. Adulterat̃ romæ creta cimolia ↄcocta conſpiſſataqꝫ.Preciũ optimo in pō
do ſex libraꝝ e cādidis coloribꝰ pinguiſſimũ:& tectoriis tenaciſſimũ:pp liuorē.Melinũ candi/
dũ & ipm ē.Optimū in melo inſula.In ſamo quoqꝫ naſcit̃.Sed eo nō utunt̃ pictores pp nimiā
pinguedinē.Accubantes effodiunt ibi inter ſaxa uenas ſcrutantes.In medicina eundē uſum ha/
bet quē eretria creta.Præterea linguā tactu ſiccat.Pilos detrahit & mitigat.Precium in libra
ſeſtertiis ſingulis.Eſt & colos tertius e cādidis cæruſſæ:cuius rōnē in plumbi metallis diximus
Fuit & terra p ſe in Theodoti fũdo inuenta ſmyrnæ:qua ueteres ad nauium picturas utebant̃.
Nũc omnis ex plumbo & aceto fit:ut diximꝰ.Vſta caſu repta in incendio pyrræ cæruſſa i hor/
tis cremata.Hac priꝰ uſus ē Nicias ſupradictus.Optima nunc aſiatica habet̃:q̄ & purpurea ap
pellat̃.Precium eius in libras æris.v.Fit & romæ cremato ſile marmoroſo & reſtincto aceto.
Sine uſta nō fiunt umbræ.Eretria terræ ſuæ habet nomē.Hac Nicomachus & Parrhaſius uſi
Refrigerat emollitqꝫ.Explet uulnera ſi coquat̃.Ad ſiccanda præcipue utilis:& capitis dolori/
bus:& ad deprehendenda pura.Subeſſe.n.ea intelligit̃:ſi ex aqua illita nō areſcat. Sandaracā
& ochram Iuba tradit in inſula rubri maris topazono naſci.Sed inde nō peruehũt̃ ad nos.San/
daraca quo mō fieret:diximꝰ.Fit adulterina & cæruſſa in fornace cocta. Colos eē debet flam/
meus.Preciũ ī libras aſſes qni.Hæc ſi torreat̃:æqua pte rubrica āmixta ſandycē facit.Quāqꝫ
animaduerto Virgiliũ exiſtimaſſe herbā id eē:illo uerſu.
Sponte ſua ſandix paſcentes ueſtiet agnos.
Preciũ in libras dimidiũ eius qd ſandaracæ.Nec ſunt alii colores maioris pōderis.Inter facti/
cios ē & ſyricũ:quo miniũ ſublini diximꝰ.Fit āt ſinopide & ſandyce mixtis. Atramentũ quoqꝫ
inter facticios erit:qꝫ ꝗꝫ ē & terra geminæ originis.Aut ſalſuginis modo emanat:aut terra ipa
ſulphurei coloris ad hoc ꝓbat̃:Inuenti ſunt pictores q e ſepulchris carbones infectos effoderēt
Sed importuna hæc omnia ac nouitia.Fit.n.& fuligine pluribꝰ modis:reſina uel pice exuſtis.
Propter qd officinas ēt ædificauere:fumū eum nō emittentes. Laudatiſſimũ eodē mō fit e tæ
dis.Adulterat̃ fornaciũ balneaꝝqꝫ fuligine:quo ad uolumina ſcribenda utunt̃.Sunt & q uini fe
cē ſiccatam excoquant:affirmantqꝫ ſi ex bono uino fex fuerit:indici ſpēꝫ id atramentũ præbere
Polygnotus et Mycon celeberrimi pictura athenis e uinaceis fecere:ſtigmon appellant.Apel
les commentus ē ex ebore combuſto facere:qd elephantium uocant.Apportat̃ et indicum ex
india:inexploratæ adhuc inuentionis mihi.Fit ēt apd infectores ex flore nigro:q adhæreſcit
æreis cortinis.Fit & e tædis ligno combuſto tritiſqꝫ in mortario carbonibꝰ.Mira in hoc ſepia
rum natura:ſed ex iis non fit.Omne āt atramentũ ſole pficit̃.Librariũ & tectoriũ glutino am/
mixto.Quod āt aceto liquefactũ ē:ægre eluit̃.E reliqs coloribꝰ quos a dominis dari diximus
pp magnitudinē precii ante omnes ē purpuriſſum e creta argentaria cũ purpuris pariter tingui
tur:bibitqꝫ eũ colorē celerius lanis.Præcipuũ ē primum:feruenti aheno rudibꝰ medicamentis
inebriatũ.Proximū egeſto eo addita creta ī ius idē.Et quotiēs id factũ eſt:leuat̃ bonitaſ ꝓ nu
mero dilutiore ſanie.Quare puteolanū potius laudat̃ qꝫ tyrium aut getulicũ uel laconicũ:un/
de precioſiſſimæ purpuræ.Cauſa ē qꝫ id genꝰ maxime inficit̃:rubiāqꝫ cogit̃ ſorber̃. Vtiliſſimũ
a canuſio.Precium huic a ſingulis denariis in libraſ ad.xxx.Pingentes ſandyce ſublita mox ouo
inducentes purpuriſſum fulgorem minii faciunt.Si purpuram facere malunt:cæruleũ ſublinũt:

mox purpurissum ex ouo inducunt. Ab hoc maxima auctoritas indico. Ex india uenit arundinũ spumæ adhærescente limo cũ terit̃ nigꝝ. At in diluendo mixturã purpuræ cæruleiꝗ mirabilẽ reddit. Alteꝝ genus eius ẽ in purpurrariis officinis innatans cortinis & ẽ purpuræ spuma. Qui adulterant uero indico tingunt stercora columbina aut cretã silenusiam uel annullariam ultro inficiunt. Probat̃ carbone. Reddit. n. quod sinceꝝ est flammã excellentis purpuræ: & dũ fumat odorẽ maris olet. Ob id qdam e scopulis id colligi putãt. Preciũ indico denarii. xx. in libras. In medicina indicũ rigores & impetus sedat. Siccat oris ulcera. Armenia mittit qđ eius nomine appellat̃. Lapis ẽ hic quoꝗ chrysocollæ modo infectus. Optimũꝗ ẽ qđ maxime uiride est: communicato colore cũ cæruleo. Solebant libræ eius tricenis nummis taxari. Inuenta ꝑ hispanias harena ẽ similẽ curam recipiens. Itaꝗ ad denarios senos uilitas rediit. Distat a cæruleo candore modico: q teneriorẽ hunc efficit colorẽ. Usum in medicina ad pilos tm̃ alendos habet: maximeꝗ iu palpebris. Sunt etiamnũ nouitii duo colores e uilissimis uiride qđ appianũ uocat̃: & qđ chrysocollã lotum mentit̃. Ceu paꝝ multa sint mendacia eius. Fit ex creta uiridi æstimatum se stertiis in libras. Annulare qđ uocãt cãdidum est: quo muliebres picturæ illuminãt̃. Fit & ipꝫ ex creta ammixtis uitreis gemmis ex uulgi annulis: unde & annulare dictũ.

Qui colores udo nõ inducãt̃: & qbus coloribꝰ antiq pinxerunt: & qñ primũ gladiatorum pugnæ ꝓpositæ sunt Cap. vii.

e X omnibꝰ coloribus cretulã amare: udoꝗ illini recusant purpurissum indicũ cæruleũ melinũ auripigmentũ appianũ. Cærussa ceræ tingũt̃ iisdem coloribꝰ ad eas picturas quæ inurunt̃ alieno parietibꝰ genere: sed classibꝰ familiari. Iam uero & onerariis nauibꝰ: qm̃ & picula ex pingimꝰ: ne qs miret̃ & rogos pingi. Iuuatꝗ pugnaturos ad mortẽ aut certe cædẽ speciose uehi. Qua contemplatione tot coloꝝ tanta uarietate subit antiquitatẽ mirari. Quattuor coloribꝰ solis immortalia opa illa fecere: ex albis melino: ex silaceis attico: ex rubris sinopide põtica: ex nigris atramento. Apelles Echion Melanchius Nicomacus clarissimi pictores: cũ tabulæ eoꝝ singulæ oppidoꝝ uenirent opibꝰ. Nunc & purpuris in parietes migrantibꝰ & india conferente fluminũ suoꝝ limũ & draconũ: & elephantoꝝ saniẽ nulla nobilis pictura ẽ. Omnia ergo meliora tunc fuere: cũ minor copia. Ita ẽ: qm̃ (ut supra diximus) reꝝ nõ animi preciis excubat̃. Et nostræ ætatis insaniã ex pictura nõ omittã. Nero princeps iusserat colosseum pingi. c. xx. peduꝫ in linteo incognitũ ad hoc tempus. Ea pictura cũ peracta eẽt in lamianis hortis: accensa fulmine cũ optima hortoꝝ ꝑte conflagrauit. Libertus eius cũ daturus eẽt Antii munus gladiatoriũ publicas porticus occupauit pictura ut cõstat: gladiatoꝝ ministroꝝꝗ omniũ ueris immaginibꝰ redditis. Hic multis iam seculis summus animꝰ in pictura. Pingi ãt gladiatoria munera: atꝗ in publico exponi cœpta a. C. Terentio Lucano. Isꝗ auo suo a quo adoptatꝰ fuerat. xxx. paria ĩ foro ꝑ triduũ dedit. Tabulãꝗ pictã in nemore Dianæ posuit.

De ætate picturæ opeꝝ & artificũ indicatura nobilitates. ccc. v. Cap. viii.

n Vnc celebres in ea arte q̃ꝫ maxima breuitate ꝑcurram: neꝗ enim instituti opis ẽ talis executio. Itaꝗ & quosdam uelut in transcursu & in alioꝝ mẽtione obiter nominasse satis erit: exceptis opeꝝ claritatibꝰ: q̃ & ipsa cõueniet attingi: siue extant: siue intercidere. Nõ constat sibi in hac ꝑte græcoꝝ diligentia q̃ꝫ multas post olympiadas celebrando pictores q̃ꝫ statuarios auctores. Primũꝗ olympiade nonagesima: cũ & Phidiã ipsum initio pictorẽ fuisse tradatur: clipeumꝗ athenis ab eo pictum. Præterea in confesso fit octogesima tertia fuisse Paneum fratrem eius: q clipeũ intus pinxit elide Mineruæ: quã fecerat Colotes Phidiæ discipulus: & in faciendo Ioue olympio adiutor. Quidꝗ ꝙ in confesso ꝑinde ẽ Bularchi pictoris tabula: ĩ qua erat magnetũ prœlium: a Candaule rege lydiæ heraclidaꝝ nouissimo: q & Myrsilus uocitatus ẽ: repensam auro. Tanta iam dignatio picturæ erat. Id circa ætatẽ Romuli acciderit necesse ẽ: duo enim deuicesima olympiade interiit. Candaules: aut ut qdam tradunt eodẽ anno: quo Romulꝰ nisi fallor. manifesta iam tũ claritate artis adeo absolutiore. Quod si præcipit̃: necesse est simul appareat multo uetustiora principia eẽ: eosꝗ q monochromata pinxerunt: quoꝝ ætas ñ tradit̃. Aliquanto ergo ante fuisse Hygiemonẽ Monochromadã: qui primus in pictura marem fœminãꝗ discreuerit. Eumaꝝ atheniensem figuras oẽs imitari ausum: Quiꝗ inuenta eius excoluerit Cimonẽ Cleoneũ. Hic Catagly ꝑha inuenit: hoc est obliquas imagines & uarie formare uultus r̃spicientes suspicientes ue: & đspicientes. Articulis ẽt mẽbra distinxit. Venas ꝓtulit: præterꝗ in ueste rugas & sinus inuenit. Paneꝰ qdẽ frater Phidiæ ẽt prœlium atheniensiũ aduersus ꝑsas apđ marathonẽ factũ pinxit. Adeo iam coloꝝ usus increbruerat: adeo ars ꝑfecta erat: ut in eo prœlio iconicos duces pinxisse tradat̃ atheniensium Milciadem: Callimachum. Cynegyꝝ Barbaroꝝ Dariũ: Thyssaphernem.

Primũ picturæ certamen: & q primi penicillo pinxerunt Cap. ix.

q Vinimmo certamen picturæ ẽt florente eo institutũ ẽ corinthi ac delphis. Primusꝗ oĩuꝫ certauit cũ Timagora chalcidense: superatusꝗ est ab eo Pythis: quod & ipsius Timagoræ

carmine uetusto apparet: chronicoꝶ errore nõ dubio. Alii quoq; post hos clari fuere nonagesima olympiade: sicut Polignotus Thasius: q primus mulieres lucida ueste pinxit: capita eaꝶ mitis uersicolorib⁹ operuit: plurimũq; picturæ prim⁹ cõtulit. Siquidẽ instituit os adaperire. dentes ostendere: uultũ ab antiquo rigore uariare. Huius ẽ tabula in porticu Pompeii: q ante curiã ei⁹ fuerat. In qua dubitat̃ ascendẽtẽ cũ clipeo pinxerit: an descendentẽ. Hic delphis ædem pinxit. Hic & athenis porticũ quæ poetile uocat̃ gratuito: cũ ptem eius Mycon mercede pingeret Vnde maior huic auctoritas. Siquidẽ amphictyones: qđ ẽ publicũ græciæ cõcilium: hospitia ei gratuita decreuere. Fuit alius Mycon: qui. minoris cognomine distinguitur: cuius filia Timarete & ipsa pinxit. Nonacesima autem olymmpiade fuere Aglaophon Cephisodorus Phrylus Euenor pater Parrhasii & præceptor Maximi pictoris: đ quo suis annis dicem⁹. Oẽs hi iam illustres: nõ tñ in qbus hærere expositio debeat festinans ad lumina artis: in qbus primus refulsit Apolodorus atheniensis nonacesimatertia olympiade. Hic primus species exprimer̃ instituit: primusq; gloriam penicillo iure cõtulit. Eius ẽ sacerdos adoransq; & Aiax fulmine incensus q pergami spectat̃ hodie. Neq; ante eũ tabula ullius ostendit̃: q teneat oculos. Ab hoc artis fores aptas Zeusis heracleotes intrauit olympiadis nonacesimæquintæ anno quarto: audenteq; iam aliqd penicillũ(de hoc enim adhuc loquimur)ad magnã gloriã pduxit. A qbusdam falso in octocesimanona olympiade positus: cũ fuisse necesse ẽ Demophilũ hymereum: & Neseam thasium. Quoniam utrius eoꝶ discipulus fuerit: ambigit̃. In eum Apollodorus supradictus uersus fecit: Artem ipsis ablatã Zeusin ferre secũ. Opes quoq; tãtas acquisiuit: ut in ostentatione eaꝶ olympiæ aureis litteris ĩ pallioꝶ tesseris intextum nomẽ suũ ostẽtaret. Postea donare opa sua instituit: q ea nullo satis digno precio posse diceret: sicuti Alcmenã agrigentinis: Pana Archelao. Fecit & Penelopen: in qua mores pinxisse uidet̃: & Athletam. Adeoq; sibi in illo placuit: ut uersum subscriberet celebrẽ ex eo inuisuꝶ aliquẽ facilius q̃ imitatuꝶ. Magnificus ẽ Iupiter eius in throno astantib⁹ diis. Et Hercules infans dracones strangulans Alcmena matre coram pauente: & Amphitryone. Deprehendit̃ tñ Zeusis grandior in capitib⁹ articulisq;. Alioq̃n tantus diligentia: ut agrigentinis facturus tabulã: quã in templo Iunonis laciniæ publice dicarent inspexerit uirgines eoꝶ nudas: & quinq; elegerit: ut qđ in quaq; laudatissimũ eet: pictura redderet. Pinxit & monochromata ex albo. Aequales eius & æmuli fuere Timanthes: Androgydes: Eupompus. Parrhasius.

De auib⁹ p picturã deceptis. & qđ difficillimũ in pictura Cap. x.

d Escendisse hic cum Zeuside in certamẽ tradit̃. Et cũ ille detulisset uuas pictas tãto successu ut in scœnam aues aduolarent: ipse detulisse linteũ pictũ tradit̃: ita ueritate repræsentata: ut Zeusis alitũ iudicio tumens flagitaret tandẽ remoto linteo ostendi picturã: atq; intellecto errore cõcederet palmã ingenuo pudore: qm̃ ipse aues fefellisset: Parrhasius ãt se artificẽ. Fertur & postea Zeusis pinxisse pueꝶ uuas ferẽtẽ: ad quas cũ aduolarent aues: eadẽ ingenuitate processit iratus opi: & dixit: uuas melius pinxi q̃ pueꝶ. Nam & si hoc cõsumassem: aues timer̃ debuerant. Fecit & figlina opa: q sola in ambracia relicta sunt: cũ inde musas Fuluius nobilior romã transferret. Zeusidis manu romæ Helena ẽ in Philippi porticib⁹. Et in Concordiæ delubro Marsyas religatus. Parrhasius ephesi natus: & ipse multa cõstituit. Prim⁹ symmetriã picturæ đdit. Primus argutias uultus: elegantiã capilli: uenustatẽ oris cõfessione artificũ in lineis extremis palmã adeptus. Hæc ẽ in pictura sũma subtilitas. Corpora. n. pingere & media reꝶ: ẽ qđẽ magni opis: sꝫ ĩ quo multi gloriã tulerint. Extrema corpoꝶ facere: & desinentis picturæ modũ includere: raꝶ in successu artis inuenit̃. Ambire enim debet se extremitas ipsa: & sic desinere: ut pmittat alia posse: ostendatq; ẽt quæ occultat. Hanc ei gloriã cõcessere Antigon⁹ & Xenocrates: q đ picturis scripsere: pdicantes quoq; nõ solũ cõfitentes alia multa. Graphidis uestigia extant in tabulis ac menbranis: ex qbus pficere dicũt artifices. Minor tñ uidet̃ sibi comperat⁹ in mediis corporib⁹ exprimendis. Pinxit & dæmonẽ atheniensiũ argumento quoq; ingenioso. Volebat nanq; uariũ: iracundum: iniustum: inconstantẽ. Eũdẽ uero exorabilẽ: clementẽ: misericordẽ: excelsum. gloriosum: humilẽ: ferocẽ: fugacemq;: & omnia pariter ostendere. Idẽ pinxit & Thesiam q rome in capitolio fuit. Et Nauarchum thoracatũ. Et in una tabula quæ ẽ rhodi: Meleagꝶ: Herculẽ: Persea. Hæc ibi ter fulmine ambusta: neq; oblitterata hoc ipso miraculũ auget. Pinxit & Archigallũ: quã picturã amauit Tiberius princeps: atq; ut auctor ẽ Detius Epulo. lx. sestertiis æstimatã cubiculo suo inclusit. Pinxit & Cressam nutricẽ: infanteq; in manibus eius. Et Philiscũ & Liberꝶ patrẽ astante uirtute: & pueros duos: in qbus spectat̃ securitas & simplicitas ætatis. Itẽ sacerdotẽ astante puero cũ acerra & corona. Sunt & duæ picturæ eius nobilissimæ hoplitides. Alter in certamine ita decurrens: ut sudar̃ uideat̃. Alter arma deponẽs ut anhelare sentiat̃. Laudat̃ & Aeneas Castorq; ac Pollux in eadem tabula. Item Thelephus Achilles: Agamẽnon: Vlixes facundus artifex. Sed quo nemo insolentius & arroganti⁹ sit usus gloria artis. Nam & cognomina usurpauit abrodietũ se appellando: aliisq; uerbis principẽ artis

& eam ab se consumatam. Sup omnia Apollinis se radice ortū: & Hercu'ē quem Lyndi fecerat
talē a se pictū: qualē sæpe in qete uidisset. Ergo magnis suffragiis supatus a Timanthe ē sami i
Aiace: armoꝝ quoqꝫ iudicio Herois nomine. Et se moleste ferre dicebat: ꝙ iteꝝ ab indigno ui
ctus eēt. Pinxit & in minoribꝰ tabellis libidines eo genere & petulantibꝰ iocis se reficiēs. Nā
Timanthi uel plurimū affuit ingenii. Eius.n.ē Iphigenia oratoꝝ laudibꝰ celebrata. Qua stante
ad aras peritura cū mœstos pinxisset oēs: ꝑcipue patꝝ: cū tristiciæ omnē imaginē cōsumpsisset
patris ipsius uultū uelauit: quē digne nō poterat ostēdere. Sunt & alia ingenia eius exemplaria
ueluti Cyclops dormiēs in puula tabula. Cuiꝰ & sic magnitudinē exprimere cupiēs pixit iuxta sa
tyros thyrso pollicē eius metiētes: atqꝫ in omnibus eius opibus intelligit plus semp ꝙ pingit
Et cū ars summa sit: ingeniū tamē ultra artē ē. Pinxit & heroa absolutissimi opis: arte ipsa com
plexus uires pingēdi; qđ opus nunc romæ in tēplo Pacis ē. Euxinidas hac ætate docuit Aristi
dē ꝑclarum artificē. Eupompus Pamphilū Apellis præceptorē. Est Eupompi uictor certamīe
gymnico palmā tenēs. Ipsius auctoritas tanta fuerit: ut diuiserit picturā in genera tria: q̄ ante
eum duo fuere helladicū & asiaticū. Asiaticū appellabant pp hunc q erat sycionius. Diuiso hel/
ladico tria facta sunt: Ionium: sycioniū: atticū. Pamphili pictura ē cognatio & prœlium ad phi/
liūtē & uictoria atheniensium. Itē Vlixes in rate. Ipse macedo natiōe: sꝫ primus in pictura om/
nibus lr̄is eruditus: præcipue arithmetice & geometrice: sine quibus negabat artē ꝑfici posse.
Docuit neminē minoris talēto annis decē: quam mercedē & Apelles & Melantius ei dđere. Et
huius auctoritate effectū ē sicyone primū: dinde & in tota græcia: ut pueri ingenui añ oīa an/
thigraphicē: hoc ē picturam in ludo docerēt: reciperetqꝫ ars ea ī primū gradū liberaliū. Semp
qdē honos ei fuit: ut ingenii eam exercerēt: mox ut honesti ꝑpetuo interdicto: ne fuitia doce/
rēt. Idō neqꝫ in hac neqꝫ in toreutice ullius q fuierit opa celebrāt. Clari etiaꝫ cētesimaseptima
olympiade extitere. Echion & Therimachus. Echionis sunt nobiles picturæ Liber pater: itē
tragœdia & comedia. Semiramis ex ancilla adipiscens regnū: anus lampadas præferens: & no/
ua nupta uerecundia notabilis. Veꝝ & oēs prius genitos futurosqꝫ postea supauit Apelles co/
usqꝫ olympiade cētesima. xii. in pictura ꝓuectus: ut plura solus ꝓpe ꝙ cæteri oēs contulerit:
uoluminibꝰ editis quæ doctrinā eam continēt. Præcipua eius in arte uenustas fuit: cum eadem
ætate maximi pictores eēnt: quoꝝ opa cū ammiraret: collaudatis omnibꝰ: deesse iis unā illam
uenerē dicebat: quam græci charita uocant. Cætera omnia cōtigisse. Sed hac soli sibi neminem
parē. Et aliam gloriā usurpauit: cū Prothogenis opus immēsi laboris ac curæ supra modū anxie
miraret. Dixit.n. omnia sibi cū illo paria eē: aut illi meliora: sꝫ uno se præstar: ꝙ manum ille đ
tabula nesciret tollere: memorabili præcepto: nocere sæpe nimiā diligētiam. Fuit āt nō mino/
ris simplicitatis ꝙ artis. Nec đcebat Amphioni đ dispositione: nec Asclepiodoro đ mensuris:
hoc ē quanto qd a quo distare đberet. Scitum ē inter Prothogenē & eū qđ accidit. Ille rhodi
uiuebat. Quo cū Apelles annauigasset: auidus cognoscendi opa eius fama tm̄ sibi cogniti: conti
nuo officinā petit. Aberat ipse: sꝫ tabulam magnæ amplitudinis in machinam aptatam picturæ
anus una custodiebat. Hæc Prothogenē foris eē respondit: interrogauitqꝫ a quo quæsitū dice
ret. Ab hoc inqt Apelles arreptoqꝫ peniculo lineam ex colore duxit summæ tenuitatis ꝑ tabu/
lam. Reuerso Prothogeni quæ gesta erant anus indicauit. Ferūt artificē ꝓtinus contemplatū
subtilitatē dixisse: Apellē uenisse. Non.n. cadere in aliū tam absolutū opus. Ipm̄ tunc alio co/
lore tenuiorē lineam in ipsa illa duxisse: præcepisseqꝫ abeuntē si redisset ille: ostēderet: adiice/
retqꝫ hunc eē quē quæreret: atqꝫ ita euenit. Reuertit.n. Apelles: sꝫ uinci erubescēs: tertio co
lore lineas secuit: nullū relinquens ampliꝰ subtilitati locū. At Prothogenes uictū se confessus
in portū đuolauit: hospitē quærens. Placuitqꝫ sic eam tabulā posteris tradi: omniū qdē: sed ar/
tifici præcipue miraculo. Consumptā eam cōstat priore incēdio domꝰ Cæsaris in palatio. Aui/
de ante a nobis spectatā spatiosiore amplitudide: nihil aliud continētē ꝙ lineas uisum effugiē/
tes. Inter egregia multoꝝ opa inani similē & eo ipso allicientē omniqꝫ ope nobiliorem. Apelli
fuit alioqn ꝑpetua consuetudo nūqꝫ tam occupatam diē agendi: ut nō lineam ducēdo exerceret
artem: qđ ab eo in ꝓuerbium uenit. Idem pfecta opa ꝓponebat in ꝑgula transeuntibus. Atqꝫ
post ipsam tabulam latens: uitia quæ notarent auscultabat: uulgū diligentiorem iudicem ꝙ se
præferens. Feruntqꝫ a sutore rephensum ꝙ in crepidis una intus pautiores fecisset ansas. Eo/
dem postero die supbe emendationem pristinæ ammonitionis cauillante circa crus indignatum
ꝓspexisse: đnuntiantem ne supra crepidam sutor iudicaret: qđ & ipsum in ꝓuerbium uenit. Fu/
it enim & comitas illi: ꝓpter quam & gratior Alexandro magno erat: freqnter in officinā uen/
titanti. Vnde ut iam diximꝰ: ab alio pingi se uetuit inueterato edicto. Sꝫ & in officina imperite
multa differenti siletiū comiter suadebat: rideri eum dicens a pueris q colores tererent. Tantū
auctoritatis & iuris erat ei in regem alioqn iracundū. Quanqꝫ Alexander & honorem clarissi/
mo præbuit exemplo. Nanqꝫ cum dilectæ sibi ex pallaciis suis præcipue nomine Campaspen

nudam pingi ob ammiratione forme ab Apelle iussisset: eumq cū pari captum amore sensisset: dono dedit eam. Magnus aio maior imperio sui: nec minor hoc facto q̄ uictoria aliqua. Quippe se uicit: nec thorꝫ tm̄ suum: sed ēt affectum donauit artifici: ne dilectæ qdē respectu motus ut quæ modo regis fuisset modo pictoris eēt. Sunt q Venerē Dionæam illo pictā exēplari pu tant. Apelles & in æmulis benign⁹ Prothogeni dignationē prim⁹ rhodi cōstituit. Sordebat ille suis: ut pleꝛq domestica. Percontanti q̄ quanti licitaret opa effecta: puum nescio qd dixerat. At ille qnquagenis talentis poposcit: famaq dispersit se emere: ut p suis uēderet. Ea res concitauit rhodios ad intelligendum artificē: nec nisi augentibus precium cessit. Imaginū ille similitudines adeo indiscrete pinxit: ut incredibile dictu Appion grāmaticus scriptū reliquerit: quendam ex facie hominū addiuinantē: quos Meropus uocant ex iis dixisse aut futuræ mortis anos aut præteritæ. Non fuerat ei gratia in comitatu Alexandri cū Ptolemæo: quo regnante alexādriā ui tēpestatis expulsus subornato fraude æmuloꝛ Plano regio inuitatus ad regis cœnā uenit. Indignātiq Ptolemæo: & uocatores suos ostendenti ut diceret a quo eoꝛ inuitatus esset: arrepto carbone extincto e foculo: imaginē in pariete dliniauit: agnoscēte uultū Plani Rege ex Inchoato ptinus. Pinxit & Antigoni rgis imaginē altero lumine orbam prim⁹ excogitata rōne uitia cōdendi: obliquam nanq fecit: ut qd' corpori deerat picturæ potius deesse uideret. Tantumq ea in pte a facie ostendit: quā totam poterat ostēdere. Sunt inter opa eius expirantium imagines. Quæ āt nobilissima sint: nō ē facile dictu. Venerē exeuntē e mari diuus August⁹ dicauit in dlubro patris Cæsaris: q̄ anadyomene uocat: uersib⁹ græcis tali ope dum laudat: sꝫ illustrata. Huius .n. inferiorē partē corruptam q reficeret: nō poterat inueniri. Verꝫ ipsa iniur a cessit in gloriam artificis. Consenuit hæc tabula carie: aliamq p ea Nero in principatu subbstituit suo Dorothei manu. Apelles inchoauerat aliam Venerē coiis: superaturus ēt suā illā prio rē. Inuidit mors peracta pte: nec q succederet opi ad præscripta liniamenta inuentus ē: Pinxit & Alexaudrum magnū fulmē tenentē in tēplo ephesiæ Dianæ .xx. talentis auri. Digyti eminere uidet: & fulmē extra tabulam eē. Sed legentes meminerint: omnia ea constare quattuor colorib⁹. Immane tabulæ precium accepit aureos mensura nō numero. Pinxit & Megalyssi sacerdotis Dianæ ephesiæ pompā: Clytum equo ad bellū festinantē: & ei galeā poscenti armigerum porrigentē. Alexandꝛ & Philippum quotiens pinxerit: enumerare superuacuū ē. Mirant eius Abronē samii. Et Menandꝛ regem cariæ rhodii. Itē Anceum. Alexandriæ Gorgonas tenentem Tragœdum. Romæ Castorem & Pollucem cū uictoria & Alexādro magno. Item belli imaginē restrictis a tergo manib⁹ Alexandro in curru triumphante. Quas utrasq tabulas diuus Augustus in fori sui ptibus celeberrimis dicauerat simplicitate moderata. Diu⁹ Claudi⁹ pluribus æstimauit. In utrisq excisa facie Alexandri diui Augusti imagines dedere. Eiusdē arbitrat manu eē & in Antoniæ templo Herculē auersum: ut qd' ē difficillimū faciem eius ostendat uerius pictura q̄ pmittat. Pinxit & Heroa nudum: ad quam picturā natura eum puocauit. Est & equus eius siue fuit pictus in certamine qd' iudiciū ad mutas quadrupedes puocauit ab hominibus. Nanq ambitu æmulos præualere sentiens singuloꝛ picturas inductis equis ostēdit. Apellis tm̄ equo adhinniuere: idq postea semp illius experimentū artis ostentat. Fecit & Neoptolemū ex equo aduersus persas. Archelaum cū uxore & filia. Antigonū thoracatū cū equo incedentē. Peritiores artis præferunt omnib⁹ eius operib⁹ eundē regē sedentē in equo. Dianā sacrificantium uirginū choro mixtam: qbus uicisse Homeri uersus uidet idipsū scribentis. Pinxit & q̄ pingi n̄ pn̄t tonitrua: fulgetra fulguraq: bronten: astrapen: ceraunobolon appellāt. Inuenta eius & cæteris ei⁹ pfuer i arte. Vnum imitari nemo potuit: qd' absoluta opa atramento illinebat ita tenui: ut idipsum repercussu claritates oculoꝛ excitaret: custodiretq a puluere & sordib⁹: ad manum intuenti demū appareret. Sed & cū rōne magna: ne colorē claritas oculoꝛ aciem offenderet ueluti p lapidē specularē intuentib⁹ e longinquo. Et eadē res nimis floribus coloribus austeritatem occulte daret. Aequalis eius fuit Aristides theban⁹. Is omnium prim⁹ animū pinxit & sensus omnes expressit: quos uocant græci ethe. Item pturbationes: durior paulo in coloribus. Huius pictura: oppido capto ad matris morientis ex uulnere mammā adrepens infans. Intelligitq sentire mater: & timere ne e mortuo lacte sanguinem infans lambat. Quam tabulam Alexander magn⁹ transtulerat pellam in patriam suā. Idē pinxerat prœlium cū psis centum homines ea tabula complexus pactusq in singulos mnas denas a tyranno e latensium Mnasone. Pinxit & currentes quadrigas. Et supplicantē pene cū uoce. Et uenatores cū captura. Et Leontionē pictorē. Et Anapauomenō ppter fatris amorem morientē. Item Liberꝫ patrē & Ariadnen spectatos romæ in æde Cæreris Tragœdum & pueꝛ Apollinis. Cuius tabulæ gratia interiit pictoris inscitia: cui tergendam eam mandauerat. M. Iunius prætor sub die ludoꝛ apollinarium. Specta ē & in æde Fidei in capitolio imago senis cū lyra pueꝛ docentis. Pinxit & egrum sine fine laudatū. Qua in arte tm̄ ualuit: ut Attalus rex unā tabulam eius centum talentis emisse tradat. Simul ut dictum ē & Protogenes floruit patria phicaun⁹ gentis rhodiis subiectæ. Sū

ma eius paueptas initio: artisq; summa intentio: & ido minor fertilitas. Quis eũ edocuerit: nõ
putant constare. Quidam & naues pinxisse usq; ad annum qnquagesimum. Argumentũ esse: q
cum athenis celeberrimo loco Mineruæ dilubro Popyleon pingeret ubi fecit nobilẽ Paralum &
Hãmoniadã: quã qdam nausicam uocant: adiecerit puulas naues longas ĩ iis: q pictores parerga
appellant: ut appareret a qbus initiis ad arcẽ ostentationis opa sua puenissent. Palmam hñt ta/
bulaꝝ eius Ialysus: q ẽ usq; hodie romæ dicatus in tẽplo Pacis: quẽ cum pingeret: tradit madi/
dis lupinis uixisse: qm simul famẽ sustineret & sitim: ne sẽsus nimia dulcedine obstrueret. Huic
picturæ quater colorẽ induxit cõtra subsidia iniuriæ & uetustatis: ut decedente supiore inferio/
re succederet. Est in ea canis mire factus: ut quẽ pariter casus & ars pinxerit. Nõ iudicabat se ex
primer in eo spumã anhelantis cũ re siqua omni pte qd' difficillimũ erat: sibi ipse satisfecisſ;. Di
splicebat ãt ars ipsa: nec minui poterat: & uidebat nimia ac longius a ueritate discedeř: spumaq;
illa pingi nõ nasci ex ore anxio animi cruciatu cũ in pictura ueꝝ eẽ nõ uerisimile uellet: absterse/
rat sæpius: mutaueratq; penicillum: nullo mõ sibi approbans. Postremo iratus arti qd' intellige
ret: spongiã impegit inuiso loco tabulæ: ex illaq; reposuit ablatos colores: qualiter cura optaue
rat: fecitq; in pictura fortuna naturã. Hoc exemplo similis & Nealtem successus in spuma equi
similiter spongia impacta secutus dicit cũ pingeret Popizonta retinente pane. Cum ita Protho/
genes modo strauit & fortuna. Propter hunc Ialysum ne cremaret tabulas Demetrius rex: cum
ab ea pte sola posset rhodũ cape: nõ incendit: parcenteq; picturæ fugit occasio uictoriæ. Erat
tũc Prothogenes in suburbano hortulo suo: hoc ẽ Demetrii castris. Neq; interpellatus prœliis
inchoata opa intermisit omnino: s; accitus a rege interrogatusq; q̃ fiducia extra muros ageret:
respondit: scire se illi cũ rhodiis bellũ eẽ nõ cũ artibus. Disposuit ergo rex in tutelã eius statiões
gaudẽs: q possʒ manus suare qbus iam pepcerat: & ne sæpius auocaret: ultro ad eum uenit ho
stis. Relictisq; uictoriæ suæ uotis inter arma & muroꝝ ictus spectauit artificẽ. Sequitq; tabu/
lam eius tẽporis hæc fama: q eam Prothogenes sub gladio pinxerit. Satyrꝰ hic ẽ: quẽ Anapa/
uomenon uocant: ne qd desit tẽporis eius securitati tibias tenẽs. Fecit & Cydippen Triptole/
mũ: Cyliscũ tragœdiaꝝ scriptorẽ mediantẽ & Athletam: & Antigonũ regẽ: & imaginẽ matris
Aristotelis philosophi: q ei ẽt suadebat: ut Alexandri magni opa pingeret: pp æternitatẽ rerũ
Impetus animi & libido in hæc quædam artis eum potiꝰ tulere: Nouissime pinxit Alexandꝝ ac
pana. Fecit & signa ex ære: ut diximꝰ. Eadẽ ætate Asclepiodorꝰ fuit: quẽ in symmetria mirabaẽ
Apelles. Hui Mnason tyrannꝰ p.xii. diis ddit in singulos mnas tricenas. Ideq; Theomnesto ĩ
singulos heroas mnas cẽtenas. His annumerari d; Nichomachꝰ Aristodemi filius: ac discipulꝰ.
Pinxit hic raptũ Proserpinæ. Quæ tabula fuit in capitolio in Mineruæ dilubro supra ædiculã iu/
uẽtatis. Et in eodẽ capitolio alia quã Plancus impator posuerat uictoria quadrigã in sublime ra
piẽs. Hic primꝰ Vlixi addidit pileũ. Pinxit & Apollinẽ & Dianã: Deũq; matrẽ in leone sedẽtẽ
Et itẽ nobiles uaccas arreptantibꝰ satyris. Scyllamq; quæ nũc ẽ romæ in tẽplo Pacis. Nec fuit
aliꝰ in ea arte uelocior. Tradũt nãq; conductũ eũ ab Aristrato sicyonioꝝ tyranno ad pingẽdũ:
qd' is faciebat Telesti poetæ monumẽtũ: pfinito die intra quẽ pageret: nec multo añ uenisse:
accẽso in pœnã tyranno: paucisq; diebꝰ absoluisse celeritate & arte mira. Discipulos habuit Ari
stidẽ fratrẽ & Aristoclẽ filiũ & Philoxenom eretriũ. Cuius tabula nullis postferenda Cassandro
rgi picta. cõtinuit Alexandri prœlium cũ Dario. Itẽ pinxit & lasciuiam: ĩ qua tres Sileni come/
sant. Hic celeritatẽ pceptoris secutꝰ: breuiores etiãnũ quasdã picturæ uias & compẽdiarias in/
uenit. Annumerat his & Nicophanes elegans & concinꝰ: ita ut uetusta opa pingeret pp æterni
tatẽ reꝝ impetuosi animi: & cui pauci comparẽt. Coturnꝰ ei & grauitas artis. Multũ a Zeuside
& Apelle abest Apellis discipulus Perseꝰ: ad quẽ d hac arte scripsit: q huius fuit ætatis. Aristi
dis thebani discipuli fuerũt & filii Niceros & Aristippus: cuius ẽ Satyrus cũ scypho coronatus
Discipuli eius fuerunt Antorides & Euphranor: d quibꝰ mox dicemus. Nãq; subtexi par ẽ: mi/
noris picturæ celebres in penicillo e qbus fuit Pyreicus: arte paucis postferẽdus. Proposito ne/
scio an dstruxerit se: qm humilia qdẽ secutus humilitatatis tñ summã adeptus ẽ gloriã. Tonstri
nas sutrinasq; pinxit & asellos & obsonia ac similia: ob hoc cognominatꝰ Rhyparograuos. In iis
cõsummatæ uoluptatis. Quippe eæ pluris uenieř q̃ maximæ multoꝝ. E diuerso mediana ut in/
quit Varro: omnia opiebat Serapionis tabula sub ueteribꝰ. Hic scœnas optime pinxit: s; homi
nẽ pingere nõ potuit. Contra Dyonysius nihil aliud q̃ homines pinxit: ob hoc Anthropogra
phus cognominatꝰ. Parua & Calicles fecit. Itẽ Caleces comicis tabellis. Vtraq; Anthiphilus.
Nam & Hesionam nobilẽ pinxit: & Alexandꝝ ac Philippũ cũ Mineruã: q sunt in scola in Octa
uiæ porticibꝰ & Philippi. Liberꝝ patrẽ: Alexandꝝ pueꝝ: Hyppolitũ tauro emisso expauescẽtẽ
In Pompeia uero Cadmũ & Europen. Ideq; iocoso nomine & gryllũ ridiculi habitꝰ pinxit. Vnđ
hoc genꝰ picturæ gryllus uocaẽ. Ipse in ægypto natus didicit a Ctesidemo. Decet nõ sileri & ar
deatis tẽpli pictorẽ præsertim ciuitate donatũ. Ibi & carmine qd' ẽ in ipsa pictura his uersibus
Dignis digna loco picturis cõdecorauit

Reginæ Iunonis supremæ coniugis tēplum
Marcus ludius elotas ætolia oriundus:
Quē nunc & post semp artē banc ardea laudat. Ea sunt scripta antiqs lřis latinis. Nō fraudando & Ludio & diui Augusti ætate: q prim⁹ instituit amœnissimā parietū picturam uillas: & porticus: ac topiaria opa: lucos: nemora: colles: piscinas: euripos: amnes: littora: qualia qs optaret: uarias ibi obambulantiū spetie: aut nauigantiū: terraq; uillas adeuntiū asellis aut uehiculis Iam piscantes: aucupantesq;: aut uenantes: aut ēt uindemiantes. Sunt in eius exemplarib⁹ nobiles plaustri accessu uillæ: sub collium sponsione mulieres labentes trepidæq; ferunť plurimæ. Præterea faciles argutiæ: facetissimi sales. Ideq; subdialibus maritimas urbes pingere instituit blandissimo aspectu minimoq; impendio. Sz nulla gloria artificū est: nisi eoꝝ q tabulas pinxere eoq; uenerabilior apparet antiquitas. Non. n. parietes excolebant dominis tm̄: nec domos uno in loco mansuras: quæ ex incendiis rapi ñ posset. Casula Prothegenes cōtentus erat in hortulo suo. Nulla in Apellis tectoriis pictura erat. Nondū libebat parietes totos pingere. Omnis eorum ars urbibus excubabat: pictorq; res cōmunis terraꝝ erat. Fuit & Arellius romæ celebris paulo ante diuū Augustum: nisi flagitio insigni corrupisset artē semp alicui⁹ amore fœminæ flagrans: & ob id eas pingēs: sed dilectaꝝ imagine: itaq; in pictura eius scorta numerabať. Fuit & nup grauis ac seuerus: ideq; floribus humilis rei pictor Amuli⁹ Huius erat Minerua spectantē aspectans quacūq; aspiceret. Paucis diei horis pingebat: id quoq; cū grauitate: q semp togatus q̄q; in machinis. Carcer eius artis dom⁹ aurea fuit: & ido nō extant exempla alia magnopere. Post eū fuere in auctoritate Cornelius Pinus & Actius Priscus: q Honoris & Virtutis ædes imperatori Vespasiano Augusto restituenti pinxerunt. Sed Prisc⁹ antiqs similior.

De auium cantu cōpescendo: & q encausto & penicillo prim⁹ lacunaria: & cameras pinxerit: sparsimq; precia mirabilia picturaꝝ Cap. x.

n On est omittēda in picturæ mētione celebris circa Lepidum fabula. Siquidē in triumuiratu quodā loco deductus a magistratib⁹ in nemorosum hospitiū: minaciter cū iis postero die expostulauit: somnū adeptum sibi uolucꝝ cōcentu. At illi dracone in longissima mēbrana depictū circūdedere loco. Eoq; terrore aues tūc siluisse narranť: & postea cognitū est ita posse cōpesci. Cæris pingere ac picturā inurere qs primus excogitauerit: nō constat. Quidam Aristidis inuentum putant: postea cōsumatam a Praxitele. Sed aliquanto uetustiore: encausticæ picturæ extitere: ut Polygnoti & Nicanoris & Maresilai parioꝝ. Lysipp⁹ quoq; eginæ picturæ suæ inscripsit Eneten: qd᷑ ꝑfecto nō fecisset: nisi encaustica inuenta. Pamphilus quoq; Apellis præceptor nō pinxisse tm̄ encaustica: sed ēt docuisse tradiť Pausiam sicyoniū primū in hoc genere nobilem Brietis filius hic fuit: eiusdeq; primo discipulus. Pinxit & ipse penicillo parietes thebis cū reficerenť quondā a Polygnoto picti: multūq; comparatione superatus existimabať: qm̄ ñ suo generť certasset. Idē & lacunaria prim⁹ pingere instituit. Nec cameras ante eū taliter adornari mos fuit Paruas pingebat tabellas maximeq; pueros. Hoc æmuli eū interpretabať facere: qm̄ tarda picturæ ratio esset illa. Quam ob rem daturus celeritatis famā: absoluit uno die tabellā: q̄ uocata ē hemeresios puero picto. Amauit in iuuenta Glyceram municipē suam inuentricē coronarum certandoq; imitatione eius ad numerosissimā florum uarietatē pduxit artē illam. Postremo pinxit illā sedētē cū corona. Quæ nobilissima tabula appellata ē stephanoplocos: ab aliis stephanopolis: qm̄ Glycera coronas uēditando substinuerat paupertatem. Huius tabulæ exemplar: qd᷑ apographon uocant. L. Lucullus duob⁹ talentis emit athenis. Pauxias āt fecit & grandes tabulas: sicut spectatam in Pompeii porticib⁹ boum immolationē. Eam. n. picturam prim⁹ inuenit: quā postea imitati sunt multi: æquauit āt nemo. Ante omnia cū longitudinē bouis ostēdeř uellet: aduersum eū pinxit: nō transuersum. Vnde & abunde intelligiť amplitudo. Dein cū omnes quæ uolunt eminentia uideri: candicantia faciant: coloreq; cōdiant nigro. Hic totū boue atri coloris fecit: umbræq; corp⁹ ex ipso dedit. Magna prorsus arte in equo extantia ostendens: & ī cōfracto solida omnia. Sicyone & hic uitam egit: diuq; fuit illa patria picturæ. Tabulas inde omēs ex publico pp æs alienū ciuitatis additas. Scauri ædilitas romā transtulit. Post eū eminuit longe ante omnes Euphranor isthmius olympiade scilicet cētesima quarta. Is ē q inter fictores dictus ē a nobis. Fecit & colossos & marmora ac scyphos sculpsit. Docilis ac laboriosus ante oēs: & in quocūq; genere excellens ac sibi equalis. Hic prim⁹ uideť & expressisse dignitates insignia heroum: & usurpasse symmetriam. Sz fuit ī uniuersitate corpoꝝ exilior: capitib⁹ articulisq; grandior. Volumina quoq; composuit đ symmetria & coloribus. Opa eius sunt: equestre prœlium. xii. dii: Theseus: in quo dixit: eundem apud parrhasium rosa pastum esse: suum uero carne: Nobilis eius est tabula ephesi: Vlixes simulata uesania bouem cum equo iungens: & Palamedes dux fasce gladiū cōdens. Eodē tempore fuit & Cyclias: cuius tabulam Argonautas talentis c. xliiii. Hortensius orator mercatus ē: eiq; ædem fecit in thusculano suo. Euphranoris āt discipulus fuit Antidotus. Huius ē clipeo dimicās athenis & luctator: tibiceq; inter pauca laudatus

Ipse diligentior q̃ numerosior: & in colorib⁹ seuerus. Maxĩe inclaruit discipulo Nicia atheniẽsi
q diligentissime mulieres pinxit. Lumẽ & umbras custodiuit: atq; ut eminerent e tabulis picture
maxime curauit. Opa eius nemea aduecta ex asia romã a Syllano: quã in curia diximus positam
Itẽ Liber pater in æde Concordiæ. Hiacynthus: quẽ Cæsar Augustus delectatus eo secũ de/
portauit alexandria capta. Et ob id Tiberius Cæsar in tẽplo eius dicauit hanc tabulam Dianæ.
Ephesi uero ẽ Megalysii sacerdotis ephesiæ Dianæ sepulchrum. Athenis necromãtia Homeri
Hanc uendere noluit Attalo regi talentis. lx. potiusq; patriæ suæ donauit: abundans opib⁹. Fe
cit & grandes picturas: in qbus sunt Calypso & Io: & Andromeda. Alexander quoq; in Pom/
peii porticib⁹ præcellens: & Calypso sedens. Huic qdẽ ascribũt quadrupedes. Prosperrimæ ca
nes expressit. Hic est Nicias: d quo dicebat Praxiteles interrogatus: q maxime opa sua ꝓbaret
in marmorib⁹: qbus Nicias manum admouisset. Tantum circulitioni eius tribuebat. Non sa/
tis discernitur alius eodem nomine. At hunc eundem quidam faciunt olympiade centesi/
ma. xii. Niciæ comparat: & aliquanto præfert Atheniõ Maronites Glautionis corinthi disci/
pulus: & austerior colore: & in austeritate iucundior: ut in ipsa pictura eruditio eluceat. Pinxit ĩ
templo Eleusinæ Philarchum. Athenis frequentiã quã uocauere polygenneton. Item Achillẽ
uirginis habitu occultatũ Vlixe deprehendente. Et in una tabula quaq; maxime inclaruit: agaso/
nem cũ equo. Quod nisi in iuuenta obiisset: nemo ei compararet. Est & nomẽ Heraclidi mace/
doni: Initio naues pinxit. Captoq; rege Perseo athenas cõmigrauit: ubi eodẽ tempore erat Me
trodorus pictor: Idemq; phũs magnæ in utraq; scientia auctoritatis. Itaq; cum. L. Paulus dui/
cto Perseo petisset ab atheniensibus ut q̃probatissimũ phũm mitterent sibi ad erudiendos libe
ros: itemq; pictorẽ ad triumphũ excolendũ: athenienses Metrodoꝝ elegerunt: ꝓfessi eundem ĩ
utroq; dsiderio præstantissimũ: qd' edito quoq; Paulus indicauit. Timomachus bizantin⁹ Cæ/
saris dictatoris ætate Aiacem ei pinxit & Medeam ab eo ĩ Veneris genitricis æde positas: octo
gita talẽtis uenũdatas. Talẽtũ ãt atticũ ut ait Varro. xvi. sestertiis taxat̃. Timomachi æque lau
dat̃ Orestes: Iphigenia ĩ tauris & Lecythiõ agilitatis exercitator: cognatio nobiliũ palliati: quos
dicturos pĩxit: alteꝝ stãtẽ: alteꝝ sedẽtẽ. Precipue tñ ars ei fauisse ĩ Gorgone uisa ẽ. Pausiæ fili⁹
et discipulus Aristolaus e seuerissimis pictorib⁹ fuit: cuius sunt Epaminundas: Pericles: Medea
Virtus: Theseus. Imago atticæ plebis: boum immolatio. Sunt qbus et Mechopães eiusdẽ Pau
siæ discipulus placeat diligentia: q̃ intelligant soli artifices. Alias durus in colorib⁹ sed & mul/
tus. Nam Socrates iure omnib⁹ placet. Talesq; sunt eius picturæ. Cum Aesculapio filiæ Higia
Aegle: Pane: Calasus: & Piger q appellat̃ Ocnos spartũ torquens ꝗ asellus arrodit. Hac en⁹
indicatis ĩ genere utroq; ꝓceribus: ñ silebunt̃ & primis ꝓximi. Aristoclides: qui pinxit ædem
Apollinis delphis. Anthiphilus puero ignẽ conflante laudat̃: ac pulchre alias domo splende/
scente: ipsiusq; pueri ore. Itẽ lanificio: in quo ꝓperant omniũ mulieꝝ pensa: Ptolemæo uenãte
Sed & nobilissimo satyro cũ pelle pantherina: quẽ apocoptõta appellant. Aristophon Ancha/
lo uulnerato ab apro cũ socia doloris Astipale. Numerosaq; tabula: in qua sunt Priamus: Hele
na: Credulitas: Vlixes: Deiphebus: Dolus. Androbi⁹ pinxit Scyllam ancoras psicæ classis præ
cidentẽ. Artemõ Dãne mirantibus eam prædonibus. Reginam Stratonicẽ: Herculẽ & Deina/
ram. Nobilissimas ãt quæ sũt in porticib⁹ Octauiæ opibus. Herculẽ ab oeta mõte exusta mor
talitate consensu deoꝝ in cælum euntẽ. Laomedõtis circa Herculẽ & Neptunnũ historiam. Al
cimacus Dioxippum: q Pancratio olympiæ circa pulueris iactũ: ꝗ uocant aconiti: uicit. Cœus
stẽmata. Ctesilochus Apellis discipulus petulanti pictura innotuit Ioue Libeꝝ parturiente dpi
cto mitrato & muliebriter ingemiscente inter obstetrices & deaꝝ clamorẽ. Testidem⁹ oecaliæ
expugnatiõe & Laodamia. Clesides reginæ Stratonices iniuria: nullo enim honore exceptus ab
ea: pinxit uoluptatẽ cũ piscatore: quẽ reginã amare sermo erat: Eamq; tabulam in portu ephesi
ꝓposuit: ipse uelis raptus ẽ. Regina tolli uetuit. utriusq; similitudine mire expressa Cratin⁹ co/
mœdus athenis Pompeiũ pinxit. Euchides bigã regis cũ uictoria. Eodorus scœna spectat̃. Idẽ
& ex ære signa fecit. Iphis Neptunno & Victoria. Habron amicitiam & concordiam pinxit: &
deoꝝ simulacra Leontiscus Aratũ uictorem cũ tropheo psaltbriam. Leon Sapho. Nicæarchus
Venerẽ inter Gratias & cupidinẽ. Herculẽ tristẽ insaniæ pœnitentia. Nealces Venerẽ solers
in arte ingenioso opi superpinxit. Siquidẽ cũ prœlium nauale ægyptioꝝ & psaꝝ pinxisset: qd' ĩ
nilo cuius aqua ẽ mari similis: factũ uolebat intelligi. Argumentoq; dclarauit: qd' arte nõ pote
rat. Asellum enim in littore bibentẽ pinxit: & crocodillum insidiantem ei. Oenias Syngenicon
Philiscus officinam pictoris: ignem conflante puero. Phalerion Scyllam. Simonides Agathar/
chum & Mnemosinem. Simus iuuenẽ requiescentem officinam fullonis quinquatriis celebrantẽ
Idemq; Nemesin egregiam. Theodorus uero emungẽtẽ. Idem ab Oreste: matrẽ & Aegistum
interfici. Bellumq; iliacum plurib⁹ tabulis: qd' est romæ in Philippi porticib⁹: & Cassandram q̃
ẽ in Cõcordie dlubro. Leontius Epicurum cogitantẽ Demetrium regẽ Theon. Orestis insaniã
Thamyram cytharædum. Tauriscus Discobolum: Clytemnestram: Paniscũ: Polynicẽ regnum

repetentē: & Capanea. Nō omitteř inter hos insigne exemplū. Nanq3 Erigonꝰ tritor colorum Nealce pictoris in tantum ipse ꝓfecit: ut celebrem ēt discipulū ipse reliquerit Pasiā fratrē Egenitæ fictorisꝰ. Illud uero perq3 raꝝ ac memoria dignum ēt suprema opa artificū imperfecta sq3 tabulas: sicut Irin Aristidis: Tindaridas Nicomachi: Medeam Thimomachi: & quam diximꝰ Venerē Appellis in maiori ammiratione eē: q3 pfecta. Quippe in iis liniamenta reliqua: ipseq3 cogitationes artificū spectanř: atq3 i lenocinio cōmendationis dolor ē. Manus cū id agerent extinctæ desideranř. Sunt etiamnū nō ignobiles qdē in transcursu tamē dicendi: Aristonides: Anaxander: Aristobolus syrus: Arcesilas Tisicratis filius: Coribas Nicomachi discipulus: Carmanides Euphranoris: Dionysiodorus colophonius: Diogenes qui cū Demetrio rege uixit. Eutymedes: Heraclides macedo: Mydon solus Philomachi statuarii discipulus: Mnasitheus sicyonius: Mnasidemus Aristonidis filius & discipulus: Nessus Habronis filius: Polemon alexandrinus. Theodorus samius: & Tadius Nicosthenis discipuli. Xenon Neoclis discipulus sicyonius. Pinxere & mulieres. Timarete Myconis filia Dianam in tabula: quæ ephesi est in antiquissimis picturæ. Irene Cratini pictoris filia & discipula puellam quæ ē eleusinæ. Calypso senē & præstigiatorem Theodoꝝ Alcisthene saltatorē. Aristarete Nearchi filia & discipula Aesculapium. Lala cizicena ppetua uirgo Martia. M. Varronis inuenta romæ & penicillo pinxit: & cestro in ebore imagines mulieꝝ maxime: & Neapolitanū in grandi tabula. Suam quoq3 imaginē ad speculum. Nec ullius in pictura uelocior manꝰ fuit. Artis uero tm̄ ut multū immanitate precii antecederet celeberrimos eadē ætate imaginum pictores. Sopylon & Dionysium quoq3 tabulæ pinacothecas implent. Pinxit & quædam Olympias: đ qua hoc solū memorař: discipulum eius fuisse Antobolum. In encaustice pingendi duo fuisse antiquitus genera constat: cæra & ebore cestro id est uiriculo: donec classes pingi cœpere. Hoc tertium accessit: resolutis igni cæris penicillo utendi: q̄ pictura in nauibꝰ nec sole nec sale uentisq3 corrumpiř. Pingunt & uestes in ægypto inter pauca mirabili genere. Candida uela postq3 attriuere illinentes nō coloribus: sed colorē sorbētibꝰ medicamentis. Hoc cū fecere nō apparet in uelis: sed in cortina pingi. In feruentes aquas mersa post momentū extrahunř picta. Mirq3 cū sit unꝰ in cortina color: ex illo alius atq3 alius fit in ueste accipientis medicaminis qualitate mutatꝰ. Nec postea ablui potest: ita cortina nō dubiæ cōfusura colores si pictos acciperet. Degerit eos ex uino: pingitq3 dū coqt. Et adustæ uestes firmiores fiunt: q3 si nō urerenř.

Plastices primi inuentores: đ simulacris & uasis fictilibꝰ & pcio eoꝝ Ca. xi.

d E pictura satis superq3. Contexuisse his & plasticē conueniat: eiusdē ope terræ fingeř ex argilla similitudines. Dibutades sicyonius figulus primus inuenit corinthi filiæ opa: q̄ capta amore iuuenis: illo abeunte peregre: umbram ex facie eius ad lucernam i pariete lineis circūscripsit. Quibus pater eius impressa argilla typum fecit: & cū cæteris fictilibus induratum igni ꝓpo suit: eum ꝗ seruatum in nympheo: donec corinthum Mummius euerteret: tradunt. Sunt q in samo primos omniū plasticen inuenisse Ideochum Rhetū & Theodoꝝ tradant multo ante Battiadas corintho pulsos. Demaratum uero ex eadē urbe ꝓfugum q in etruria Tarquinium Priscum regē Populi Ro. genuit: comitatos fictores Eucirapum & Eugrāmum. Ab iis italiæ traditā plasticē. Dibutadis inuentū est rubricam addere: aut ex rubia cretam fingere. Primusq3 psonas tegulaꝝ extremis imbricibus imposuit: q̄ inter initia ꝓtypa uocauit. Postea idē ectypa fecit. Hic & fastigia temploꝝ orta pp hunc plaste appellata. Hominis āt imaginē gypso e facie ipsa primꝰ omnium expressit: cæraq3 in eam formam gypsi infusa emendař instituit Lysistratus sicyoniꝰ frater Lysippi: đ quo diximus. Hic & similitudinē reddere instituit. Ante eum q3 pulcherrimas facere studebař. Idē & đ signis effigiē exprimeř inuenit. Creuitq3 res in tantum: ut nulla signa statuæ ue sine argilla fierent. Quo apparet antiquiorē hanc fuisse scientiam q3 fundendi æris. Plastæ laudatissimi fuere Dimophilus & Gorgasus. Idēq3 pictores q Cæreris ædē romæ ad cyrcū maximū utroꝗ genere artis suæ excoluerunt: uersibꝰ inscriptis græce: qbus significarunt a dextra opa Dimophili eē: a parte leua Gorgasi. Ante hāc ædem tuscanica omnia in ædibꝰ fuisse auctor ē. M. Varro. Ex hac cum reficerenř: crustas parietum excisas tabulis marginatis inclusas eē. Itē signa ex fastigiis dispersa. Fecit & Calcosthenes cruda opa athenis: q locꝰ ab officina eius ceramicos appellař. M. Varro tradit sibi cognitū romæ Possinium nomine: a quo factas rome tubas. Itē pisces: quos aspectu discernere a ueris uix posses. Idē magnificat arcesilaū. L. Luculli familiarē: cuius ꝓplasticē pluris uenire solitam ab artificibus ipsis q3 alioꝝ opa. Ab hoc factam Venerē genitricē in foro Cæsaris: & priusꝗ absolueret: festinatione dedicandi positam. Deinde ei a Lucullo sestertiis. lx. signum fœlicitatis locum: cui mors utriusq3 inuiderit. Octauio eqti romano cratera facere uolenti exemplar e gypso factū talento. Laudat & Praxitelem q plasticē matrē statuariæ sculpturæq3 & cælaturæ eē dixit: & cum eēt in omnibus his summus: nihil unq3 fecit: ante ꝗ finxit. Præterea elaboratam hanc artem italiæ & maxime etruriæ. Turianumq3 a fregellis accitum: cui locaret Tarquinius Priscus Iouis effigiem in capitolio dicandam. Fictilem

eam fuisse: & ido mirari solere. Fictiles in fastigio templi eius quadrigæ: d quibus sæpe dixim⁹ Ab hoc eodē factum Herculem: q hodieq; materiæ nomē in urbe retinet. Hæ enim tum effigies deum erant laudatissimæ. Nec pœnitet nos illoꝝ q tales coluere. Auꝝ enim & argentum ne diis qdē conficiebant. Durant etiamnū plerisq; in locis talia simulacra. Fastigia qdē tēplorum ēt in urbe crebra & municipiis mira cælatura & arte firmitateq; æui certiore auro certe innocentiore. In sacris qdē ēt inter has opes ñ murinis crystallinis ue: s; fictilibus ꝑlibatur sympulis innocētius. Inenarrabili terræ benignitate: si qs singula æstimet: ēt ut omittāt̃ in frugū uini pomoꝝ herbaꝝ fruticū medicamētoꝝ metalloꝝ generib⁹ bñficia eius: quæq; adhuc dixim⁹: uel q̄ assiduitate faciant. Figlinaꝝ opa: imbricibus tabulis tegulisq; ad balneas mammatis: uel ad tecta coctilib⁹ laterculis fundamentisq;: aut quæ rota fiūt ēt fictilib⁹ doliis ad uina excogitatis: & ad aquas. Propter quæ Numma rex septimū collegiū figuloꝝ instituit. Quin & dfunctos sese multi fictilibus soliis condi maluere: sicut. M. Varro pythagorico modo in myrti & oleæ atq; nigre populi foliis. Maior quoq; ps hominū terrenis utit̃ uasis. Samia etiamnū in æsculentis laudant̃ Retinet hanc nobilitatē & Arretium in italia & calicum tantum surrentū: asta pollentia in hispania & saguntum: in asia pgamum. Habēt & trallis opa sua: & utina in italia: qm̄ & sic gētes nobilitant̃. Et hæc p maria terrasq; ultro citroq; portant̃. Insignibus rotæ officinis erythris. Hodieq; in tēpo monstrāt̃ duæ amphoræ pp tenuitatē consecratæ discipuli magistriq; certamine uter tenuiorē humū circūduceret. Cois laus maxima: hadrianis firmitas. Nōnullis circa hoc seueritatis quoq; exēplis. Q. Coponiū inuenimus ambitus damnatum: qa uini amphoram ddiss; dono ei: cuius suffragii latio erat. Atq; ut luxu aliqua quoq; auctoritas contingat figlinis: tripatinum inqt Fenestella appellabat̃ summa cœnaꝝ lauticia. Vna erat murenaꝝ: altera lupoꝝ: tertia myxonis piscis. Inclinatis iam scilicet morib⁹ ut tamē eos præferre græciæ ēt philosophis possimus. Siquidē in Aristotelis hæredum auctione. lxx. patinas uenisse tradit̃. Nam nos cum unam Esopi tragœdiaꝝ histrionis in natura auium dicerem⁹ sestertiis sexcentum stetisse: nō dubito indignatos legentes. At Hercules Vitellius in principatu suo. cc. sestertiis condidit patinā Cui faciēdæ fornax in campis is ædificata erat: qm̄ eo peruenit luxuria: ut ēt fictilia pluris constēt: q̄ murina. Propter hanc Mutian⁹ altero cōsulatu suo in cōquæstione exprobrauit patinaꝝ paludes Vitellio. Memoria nō illa fœdiore: cuius ueneno Asprenati reo Cassius Seuer⁹ accusator obiiciebat interisse. c. xxx. conuiuas. Nobilitant̃ iis oppida quoq;: ut regium: & cumæ Samia testa matris deum sacerdotes: q galli uocant̃: uirilitatē amputant. Nec aliter citra pniciem: si: M. Celio credam⁹ q linguam sic amputandā obiecit graui ꝓbro: tanq; & ipse iam tūc eidē Vitellio malediceret. Quid nō excogitauit ars: fractis ēt testis utēdo sic ut firmi⁹ durēt tusis calce addita: q̄ uocant signina. Quo genere ēt pauimēta excogitauit.

Terræ uarietates: & d puluere puteolano: & aliis terræ generibus quæ in lapidem uertuntur. Cap. xii.

u Erum & ipsius terræ sunt alia segmenta. Quis enim satis miret̃ pessimam eius partem medioq; puluerē appellatū in puteolanis collib⁹ opponi maris fluctib⁹: mersumq; ꝑtinus fieri lapide unū inexpugnabilē undis: & fortiorē quottidie: utiq; si cumano misceat̃ cemēto. Eadē ē terræ natura in cyzicena regione: s; ibi nō puluis: uer; ipsa terra qualibet magnitudine excisa & dmersa in mare lapidea extrahit̃. Hoc idē circa cassandream ꝓdunt fieri. Et in fōte gnidio dulci intra octo mēses terram lapidescere. Ab oropo qdē aulidē usq; qcquid terræ attingit̃ mari: mutat̃ in saxa: nō multū puluere puteolano distat e nilo harena tenuissima sui pte nō ad sustinēda maria fluctusq; frangēdos: sed ad dbellanda corpora palæstræ studiis. Inde certe Patrobio Neronis principis liberto aduehebat̃. Quin & Leonato & Cratero ac Meleagro Alexandri magni ducib⁹ sabulū hoc portari cū reliqs militaribus cōmertiis repio. Plura d hac pte nō sum dicturus: non hercules magis q̄ d terræ usu ī cæromatis: quibus exercendo iuuentus nostra corpora uires animorum perdidit.

De parietib⁹ fornaceis & lateritiis & eoꝝ rōne Cap. xiii.

q Vid? non & in africa hispaniaq; ex terra parietes: quos appellant fornaceos (qm̄ fornacum modo circundati utrinq; duab⁹ tabulis infarciunt̃ uerius quā instruunt̃) æuis durant: incorrupti hymbribus: uēto: ignib⁹: omniq; cemento firmiores. Spectat ēt nūc speculas Hannibalis hispania terrenasq; turres iugis montiū impositas. Hinc & cespitū natura castroꝝ uallis accommodata cōtra fluminum impetus aggerib⁹. Illini qdē crates parietum luto: & laterib⁹ crudis exstrui qs ignorat? Lateres nō sunt e sabuloso: neq; harenoso: multoq; min⁹ calculoso ducēdi solo s; e cretoso & albicante: aut ex rubrica. Vel si iam ex sabulo e masculo certe. Fingūt̃ optime uer̃ Nam solstitio rimosi fiunt: quos ædificiis nō idoneos ꝓbant. Quin & intritū ipm eoꝝ pri⁹ quā fingāt̃: macerari oport;. Genera eoꝝ tria. Lidorō quo utimur: lōgū sesqpede: latū pede. Alteꝝ tetradoron. Tertium pētadoron. Græci. n. antiq doron palmū uocabant: & ido dora munera: qa manu darēt̃. Ergo a quattuor & quinq; palmis ꝓut sunt: nomināt̃. Eadē ē latitudo. Minore

in priuatis opibus: maiore in publicis utunt͂: In græcia pithacne. In asia & in ulterioris hispaniæ ciuitatib⁹ masilia & calēto fiunt lateres: q siccati nō mergut͂ in aqua. Sunt. n. e terra pumicosa: cū subigi pōt utilissima. Græci: præter q̄ ubi e silice fieri poterat structura: parietes latericios ꝑtulere. Sunt. n. æterni: si ad ꝑpendiculum fiant. Idō & ad publica opa & regias domos addūt: Sic extruxer muꝝ athenis: q ad montē hymetū spectat. Sic patris ædes Iouis & Herculis quā/uis lapideas columnas & epistylia circūdarēt. Domum regiam Attali trallib⁹. Itē sardib⁹ Croesi: quam gerusia fecer͂. Halicarnasi mausolea: q̄ ēt nunc durant. Lacedæmone qdē excisum late/riciis parietib⁹ opus tectorium pp excellentiam picturæ ligneis formis inclusum romam d͂porta/uere in ædilitate ad comitium exornandū Mūrena & Varro. Quod opus cū p se miꝝ eēt: tran/slatum tamē magis mirabāt͂. In italia quoq; latericiis murus acreti & meuaniæ ē. Romæ n̄ fiūt talia ædificia: qa sesquipedalis paries: non plusq̄ unam contignationē tolerat. Cautumq; ē: ne cōmunis crassior fiat: nec intergerinoꝝ rō patit͂.

De sulphure: alumine: & generib⁹ eoꝝ: & medicinæ Cap. xiiii.

b Aec sint dicta d͂ lateribus. In terræ āt reliquis generibus uel maxime natura mira ē sulphuris: quo plurima domāt͂. Nascit͂ in insulis æoliis inter siciliam & italiam: quas arder͂ dixim⁹ Sꝫ nobilissimū in melo insula. In italia quoq; inuenit͂ in neapolitano campanoq; agro collibus: q uocāt͂ leucogabi: qd e cuniculis effossum ꝑficit͂ igni. Genera quattuō. Viuum: qd græci apyron uocant: nascit͂ solidū: hoc glebosum. Eo solo ex omnib⁹ generib⁹ medici utūt͂. Cætera. n. liquore constant: & conficiūt͂ oleo incocta. Viuum āt effodit͂: translucetq;: & uiret. Alteꝝ genus ap/pellant glebam fullonum tm̄ officiis familiare. Tertio quoq; generi unus tm̄ ē usus ad suffien/dis lanas: qm̄ candorē tm̄ molliciēq; confert. Egula uocat͂ hoc genus. Quarto āt ad lychnia maxime conficiēda. Cætero tanta uis ē: ut morbos comitiales dꝑhendat nidore: impositum igni. Lusit & Anaxilaus eo candēs in calice nouo prunaq; subdita circūferens: ex ardescentis repcussu pallorē diꝝ uelut d͂functoꝝ effundēte conuiuiis. Natura eius excalfacit: cōcoquit. Sꝫ & discutit collectiones corpoꝝ: ob hoc tabulis emplastris malagmatibusq; miscet͂. Renib⁹ quoq; & lumbis in dolore cū adipe mire ꝓdest impositum. Aufert & lichenas a facie cum terebinthi resina: & lepras. Harpaticon uocat͂ a celeritate auellendi: auelli. n. subinde dꝫ. Prodest & suspiriosis linctū Purulēta quoq; extussientib⁹: & contra scorpionū ictus. Vitiligines uiuū nitro mixtum: atq; ex aceto tritū & illitū. tollit. Itē lendes in palpebris: aceto sandaracato ammixto. Habet & in reli/gionib⁹ locū ad expiandas suffitu domos. Sentit͂ uis eius & in aquis feruentib⁹. Neq; alia res facilius accēdit͂: quo apparet: ignium uim magnā ēt ei inesse. Fulmina & fulgura quoq; sulphuris odorē habēt: ac lux ipsa eoꝝ sulphurea ē. Et bituminis uicina ē natura: alibi lim⁹: alibi terra. Limus a iudeæ lacu ut dixim⁹ emergēs. Terra in syria circa sydonē oppidū maritimū. Spissāt͂ hec utraq;: & in densitatē coeunt. Est uero liquidū bitumē sicut zacynthium & qd' a babylone inue/hit͂. Ibi qdē & candidū gignit͂. Liquidū ē & apolloniaticū: q̄ omnia græci pissasphalton appellāt ex argumēto picis & bituminis. Gignit͂ & pingue liquorisq; oleacei in sicilia: agragantino fonte inficiēs riuū. Incole id arundinū panniculis colligunt citissime sic adhærescens. Vtunt͂q; eo ad lucernaꝝ lumina olei uice. Itē ad scabiē iumentoꝝ. Sunt q & naphthen d͂ qua in secūdo dixim⁹ uo/lumine: bituminis generi ascribunt. Veꝝ ardēs eius uis igniū naturæ cognata ꝓcul abest ab omni usu. Bituminis ꝓbatio ut q̄ maxime splendeat: sitq; ponderosum ac graue. Leue āt modice: qm̄ adulterat͂ pice. Vis bituminis quæ sulphuris: sistit: discutit: attrahit: glutinat. Serpētes nidore fugat accensum. Ad suffusiones oculoꝝ & albugines babyloniū efficax tradit͂. Itē ad lepras lichenas prurit⁹q; corpoꝝ. Illinit͂ & podagris. Omnia āt eius genera incommodos oculoꝝ pilos replicant. Dentium dolotib⁹ medēt͂ simul cū nitro illita. Tussim ueterē & anhelitus cū uino po/tū emendat. Dysentericis ēt dat͂ eodē modo. Sistitque aluū. Cū aceto uero potū discutit concretū sanguinē: & detrahis. Mitigat lumboꝝ dolores: item articuloꝝ. Cū farina hordeacea impositū: emplastꝝ peculiare facit sui nominis. Sanguinem sistit. Vulnera colligat. Glutinat neruos. Vtunt͂ ēt ad quartanas bituminis drachma & hedyosmi pari pondere cū myrrhæ obolo subacti Comitiales morbos ustum deprehendit. Vuluaꝝ strangulationes olfactū discutit cū uino & ca/storeo. Procidentia sedis suffitu reprimit. Purgationes fœminaꝝ in uino potū elicit. In reliquo usu eramentis illinit͂: firmatq; ea cōtra ignes. Dixim⁹ & tingi solitas ex eo statuas & illini. Cal/cis quoq; usum præbuit: ita ferruminatis babylonis muris. Placet in ferraris fabroꝝ officinis tingendo ferro: clauoꝝq; capitib⁹: & multis aliis usibus. Nec minor aut ab eo dissimilis ē aluminis opa: qd' intelligit͂ salsugo terræ. Plura & eius genera. In cypro candidū & nigꝝ: exigua coloris differentia: cū sit usus magni: qm̄ inficiendis claro colore lanis candidū liquidūq; utilissimū est. Contraq; fuscis aut obscuris nigꝝ. Et auꝝ nigro purgat͂. Fit āt omne ex aqua limoque: hoc est terræ exudantis natura. Corriuatū hyeme æstiuis solib⁹ maturat͂. Quod fuerit ex eo præcox: candidum fit. Gignit͂ āt in hispania: ægypto: armenia: macedonia: ponto: africa. Insulis sardinia melo: lipara: strōgyle. Laudatissimū ægypto: ꝓximum in melo. Huius quoque duæ species:

liquidũ:spissumq̃.Liquidi pbatio:ut sit lympidũ lacteũq̃ sine offensis fricandi:cũ quodã igniculo caloris.Hoc phorimon uocãt.An sit adulteratũ:deprehendit q̃ succo punici mali.Sinceꝝ enim mixtura ea nigrescit.Alteꝝ gen⁹ ẽ pallidæ & scabræ naturæ & qd inficitur galla.Ideoq̃ hoc uocant paraphoron.Vis liquidi aluminis astringere:indurare:rodeř.Melle ammixto sanat oris ulcera:papulas:pruritusq̃.Hæc curatio fit in balneis duabus mellis ptibus:tertia aluminis Virus alaꝝ sudoresq̃ sedat.Sumitur pilulis contra lienis uitia.Pellendũq̃ pruritu:ac p urinam sanguinẽ.Emendat & scabiẽ nitro ac melãthio admixtis.Concreti aluminis unũ gen⁹ schiston appellant græci in capillamenta quædam canescentia dehiscens.Vnde qdam trichitin potius appellauere.Hoc quoq̃ fit ex lapide:ex quo & in chalcitin uocãt:ut sit sudor qdam eius lapidis in spumam coagulati.Hoc gen⁹ aluminis siccat:minuitq̃ sistit humorẽ inutilẽ corporib⁹.Sȝ aurib⁹ magnopere pdest infusum:uel illitũ:uel oris ulceribus:dentibusq̃:si saliua cũ eo contineat̃.Et oculoꝝ medicamentis inserit̃ apte:uerendisq̃ utriusq̃ sexus.Coqt̃ in patinis:donec liquari desinat.Inertioris ẽ & alteꝝ gen⁹ qd strigilin uocãt.Duæ eius spẽs:fungosum atq̃ omniũ ore dilui facile:qd⁹ in totũ damnatur.Meli⁹ pumicosum:& foraminũ fistulis spõgiæ simile:rotundũq̃ natura:candido ppius:cũ quadã pinguedine sine harenis friabile:nec inficiẽs nigritia.Hoc coquitur p se carbonibus puris:donec cinis fiat.Optimum ex omnib⁹ qd⁹ melinũ uocãt:ab insula melo:ut diximus.Nulli uis maior neq̃ astringendi:neq̃ denigrandi:neq̃ indurandi.Nullũ spissius Oculoꝝ scabritias extenuat.Combustũ utilius epiphoris inhibendis.Sic & ad pruritus corporis Sanguinẽ quoq̃ sistit in totũ foris illitũ.Vulsis pilis ex aceto illitũ:renascentẽ mollit lanuginẽ summã.Omniũ generũ uis in astringendo.Vnde nomẽ a græcis.Ob id oculoꝝ uitiis aptissima sunt.Sanguinis fluctiones inhibent cũ adipe.Sic & infantiũ ulcera.Putrescentia ulceꝝ compescit cũ adipe.Et hydropicoꝝ eruptiones siccat.Et auriũ uitia cũ succo punici mali.Et unguiũ scabritias:cicatricũq̃ duritias:& pterygia:ac perniones.Phagedæ̃as ulceꝝ ex aceto:aut cum galla pari pondere cremata.Lepras cũ succo oleꝝ.Cum salis uero duab⁹ ptibus uitia quæ spunt.Lẽdes & alia capilloꝝ animalia pmixtum aquæ.Sic & ambustis pdest:& furfurib⁹ corpoꝝ cũ pice. Infundit̃ & dysentericis.Vuam quoq̃ in ore comprimit:ac tonsillas.Ad omnia quæ in cæteris generib⁹ diximus efficacius intelligit̃ ex melo aduectũ.Nam ad reliquos usus uitæ in coriis lanisq̃ pficiendis:quãti sit momenti:significatũ ẽ.Ab his p se omnia ad medicinas ptinentia terre genera tractabimus.

De terra samia & eretria & chia & selinusia & phiniti & appelliti medicinæ Ca.xv.

Samiæ duæ sunt:q̃ syropicon:& quæ aster appellant̃.Prioris laus:ut recens sit:& lenis:linguæq̃ glutinosa.Altera globosior:candida.Vtraq̃ urit̃:ac lauat̃.Sunt q præferant priorẽ Prosunt sanguinẽ expuentib⁹.Emplastrisq̃ quæ siccandi causa componunt̃.Oculoꝝ quoq̃ medicamentis miscent̃.Eretria totidẽ differentias hȝ.Nanq̃ & alba ẽ:& cinerea:quæ præfertur ĩ medicina.Probatur mollicie:& qd si ære pducatur:uiolaceũ reddit colorẽ.Vis & rõ eius ĩ medẽdo dicta ẽ inter pigmẽta.Lauatur omnis terra.In hoc enim loco dicem⁹:pfusa aqua siccataq̃ solibus:iteꝝ ex aqua trita ac reposita:donec considat:& digeri possit in pastillos.Coquitur ĩ calicibus crebro concussu.Est in medicaminib⁹ & chia terra candicans.Effectus eius q samiæ.Vsus ad mulieꝝ maxime cutem.Idẽ & selinusiæ.Lactei coloris ẽ hæc:& aqua dilui celerrima.Eademq̃ lacte diluta:et tectorioꝝ albaria interpolantur.Phinitis eretriæ simillima ẽ:grandioribus tm̃ glebis et glutinosa:cui effectus idem q cimoliæ:infirmior tm̃.Bitumini simillima ẽ apelitis.Experimentũ eius:si in cæra accepta olei modo liquescat.Et si nigricãs colos maneat tostæ.Vsus ad molliendum discutiendũq̃.Ad hæc medicamentis addit̃:præcipue ĩ calliblepharis & inficiendis capillis.

Cretæ genera ad uestiũ usus cimolia:sarda:umbrica:saxũ:argẽtaria Ca.xvi.

Cretæ plura genera.Ex iis cimoliæ duo ad medicos ptinentia.Candidũ & ad purpurissum inclinans.Vis utriq̃ ad discutiendos tumores:& sistendas fluctiones aceto assumpto.Panos quoq̃ & parotidas cohibet.Et lichenas illita:pustulasq̃.Si uero amphronitꝝ & cyprium admisceat̃ & acetum pedum:tumores sanat:ita ut ĩ sole curatio hæc fiat:et post sex horas aqua salsa abluat̃.Testium uero tumorib⁹ cypria cæra addita pdest.Et refrigerandi quoq̃ natura cretæ est.Sudoresq̃ immodicos sistit illita.Atq̃ ita papulas cohibet ex uino sumpta in balneis.Laudat̃ maxime thessalica.Nascit̃ & lycia creta circa bubonem.Est & alius cimoliæ usus in uestibus Nam sarda quæ affert̃ de sardania:candidis tantum assumit̃.Inutilis uersicolorib⁹.Est & utilissima omnium cimoliæ generꝝ:pretiosior umbrica:& quam uocant saxum.Proprietasq̃ saxi:q̃ crescit in macerando:atq̃ pondere emitur:illa mensura.Vmbrica nõ nisi poliendis uestib⁹ assumit̃ Neque enim pigebit hanc quoq̃ partem attingere:cũ lex metella extet fullonibus dicta:quam C.Flamminius &.L.Aemilius censores dedere ad populum ferendam.Adeo omnia maioribus curæ fuere.Ergo ordo hic est.Primum abluit̃ uestis sarda:dein sulphuř suffit̃:mox desquammatur cimolia:quæ est coloris ueri.Fucat̃ enim:dprehenditur:nigrescitq̃:& effunditur sulphure.

Veros ãt & preciosos colores emollit cimolia: & quodã nitore exhilarat contristatos sulphure candidis uestibꝰ saxũ utilius a sulphure. Inimicũ coloribꝰ. Græcia ꝓ cimolia tympanico utit̃ gypso. Alia creta argentaria appellat̃: nitorẽ argenteũ reddẽs. Est & utilissima qua cyrcũ præducere ad uictoriæ notam pedesq; uenaliũ trans mare aduectoꝝ denotare instituerunt maiores. Talemq; Plociũ minimæ scœnæ conditorẽ & astrologiæ consobrinũ eius Mãliũ antiocũ: itẽ grammaticæ Staberiũ Erotem eadẽ naue aduectos uidere ꝓaui.

Qui & quoꝝ liberti præpositi Cap. xvii.

s Ed qd hos refero aliquo litteraꝝ honore cõmendatos? Talẽ in catasta uidere Chrisogonum Syllæ: Amphionẽ. Q. Catuli interfectorẽ: Heronẽ. L. Luculli: Demetrium Pompeii: Augem ꝗ Demetrii. ꝗ ꝗ & ipsa Pompeii credita ẽ. Et Hiparchũ. M. Antonii Menam & Menecratem Sex. Pompeii: aliosq; deinceps: quos enumerare iam nõ ẽ: e sanguine quiritium & ꝓscriptionũ licentia ditatos. Hoc ẽ insigne uenaliciis gregibus: opprobriũq; insolentis fortunæ: ꝗ & nos adeo potiri reꝝ uidimꝰ: ut prætoria quoq; ornamenta decerni a senatu iubente Agrippina Claudii Cæsaris uiderimꝰ libertis. Tantũq; nõ cũ laureatis fascibus remitti illo unde cretatis pedibꝰ aduenisset.

Terra galata: terra clupea: terra balearica: terra ebusitana Ca. xviii

pRæterea sunt genera terræ ꝓprietatis suæ: de quibus iam diximꝰ. Sed & hoc loco reddenda natura. Ex galata insula & circa clupeã africæ scorpiões necat: balearis & ebusana serpẽtes

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER TRICIESIMVS SEXTVS.

PROHEMIVM.

Naturæ lapidum ac marmoꝝ luxuria Cap. i.

l APIDVM NATVRA RESTAT: HOC EST PRAEcipua moꝝ insania: ẽt ut gẽmæ cũ succinis atq; cristalli cũ murrinis sileant̃. Omnia nanq; quæ usq; ad hoc uolumẽ tractauimꝰ homini aliqua ex causa genita uidri hoc possunt. Montes natura sibi fecerat ad quasdam compages telluris uisceribꝰ dẽsandis: simul ad impetus fluminum domandos: fluctusq; frangendos: ac minime quietas ptes coercendas durissima sui materia. Cædimꝰ hos: trahimusq; nulla alia ꝗ deliciaꝝ causa: quos transcendisse quoq; mirum fuit. In portento ꝓpe habuere maiores alpes ab Hannibale exuperatas: & postea a cimbris. Nunc ipsæ cædunt̃ in mille genera marmoꝝ. Promontoria aperiunt̃ mari: & reꝝ natura agitur in planum. Euehimus ea quæ separandis gentibꝰ ꝓ terminis constituta erant: nauesq; marmoꝝ causa fiunt: ac profluctus sæuissimam reꝝ naturæ ptem: huc illucq; portant̃ iuga montium: maior̃ etiamnũ uesania: ꝗ cũ ad frigidos potus uas petit̃ in nubila Cæloq; ꝓxime rupes cauant̃: ut bibant̃ glacie. Secũ quisq; cogitet quæ precia hoꝝ audiat: quãuehi trahiq; moles uideat. Sed & ꝗ sine his multoꝝ fuerit beatior uita: ad ꝗq; multoꝝ neces sit necesse ista facere: immo uerius pati mortales: quos ad usus: quasq; ad uoluptates alias nisi ut inter maculas lapidũ iaceant: ceu uero nõ tenebris noctiũ dimidiæ pti uitæ cuiusq; gaudia hæc auferentibꝰ. Ingens ista reputantẽ subit ẽt antiquitatis rubor. Extant censoriæ leges glandia ĩ cœnis gliresq; & alia dictu minora apponi uetantes. Marmora inuehi: & maria huius rei causa transiri: quæ uetaret lex nulla lata est.

Quis primus in publicis operibus ostenderit Cap. ii.

d Icat fortassis aliquis: nõ enim inuehebant̃. Id qdẽ falso. ccc. lx. columnas. M. Scauri ædilitate ad scœnam theatri tẽporarii & uix uno mense futuri in usu uiderũt portari silentio legũ Sꝫ publicis nimiꝝ indulgentes uoluptatibꝰ. Id ipsum cur? aut ꝗ magis uia irrepunt uitia ꝗ publica? Enimuero non alio mõ in priuatos usus illa uenere: ebora: auꝝ: gemmæ: aut qd omnimodis relinquimꝰ? Veꝝ esto indulserint publicis uoluptatibꝰ: etiamne tacuerunt maximas eaꝝ atq; adeo duodequadragenũ pedũ lucullei marmoris in atrio Scauri collocari: nec clam illud occulteq; factum est. Satisdari sibi damni infecti egit redemptor cloacaꝝ cũ in palatio extraherent̃. Non ergo in tam malo exemplo moribꝰ caueri utilius fuerat: ꝗ tacere tantas moles in priuatã domũ trahi præter fictilia deoꝝ fastigia.

Quis primꝰ pegrino marmore columnas habuerit romæ Cap. iii.

n Ec põt uideri Scaurus rudi & huius mali improuide ciuitati obrepisse quodã uitæ rudimento. Iam enim. L. Crassum oratorẽ illũ: q primꝰ pegrini marmoris columnas habuit in eodẽ atrio: hymetias tamẽ nec plures sex aut longiores duodenum pedũ: quẽ. M. Brutus in iurgiis ob id Venerem palatinam appellauerat. Nimiꝝ ista omisere moribꝰ uictis: frustraq; interdicta quæ uetuerant: cernentes: nullas potius ꝗ irritas eẽ leges maluerũt. Qui nos sequẽt̃ meliores

non eẽ ꝓbabunt. Quis enim tantaꝝ hodie columnaꝝ atriũ hꝫ: Sꝫ prius q̃ꝫ đ marmorib⁹ dicam⁹
hominũ in iis præferenda iudicam⁹ ꝑcia. Ante igit̃ artifices censebim⁹.

Qui primũ laudati in marmore scalpendo: & qb⁹ tẽporib⁹ Cap. iiii.

m Armore scalpẽdo primi omniũ inclaruerut Dipoen⁹ & Scylus geniti in creta insula etiãnũ
medis imperantib⁹: prius ꝗ q̃ꝫ Cyrus in ꝑsis regnare inciperet: hoc ẽ olympiade circiter
qnquagesima. Ii sicyonẽ se contuler̃: q̃ diu fuit officinaꝝ omniũ metalloꝝ prima. Deoꝝ quoꝝdã
simulacra publice simul locauerant sicyonii: q̃ prius q̃ꝫ absoluerẽt̃: artifices iniuriã quæsti abie/
runt in ætolos. Protin⁹ sicyonios fames inualit ac sterilitas: mœrorq̃ꝫ dirus remediũ petentib⁹
Apollo pythius affuturꝝ respondit: si Dipoen⁹ & Scylus deoꝝ simulacra ꝑfecissent. Quod ma/
gnis mercedib⁹ obsequiisq̃ꝫ impetratũ ẽ. Fuere ãt simulacra Apollinis: Dianæ: Herculis: Mi/
neruæ: qđ e cælo postea tactũ ẽ.

Nobilitates operꝝ & artificũ ĩ marmore. c. xxvi. đ marmorẽ pario & mausoleo Ca. v.

c Vm ii eẽnt: iam fuerant in chio insula Malas sculptor: dein filius eius Micciades: ac deinde
nepos Anthermus chius: cuius filii Bupalus & Antherm⁹ clarissimi in ea scientia fuere Hip
ponactis poetæ ætate: quẽ certũ est. lx. olympiade fuisse. Quod si qs horꝝ familiam ad ꝓauum
usq̃ꝫ retro agat: inueniet artis eius originẽ cũ olympiadũ origine cœpisse. Hipponacti notabilis
fœditas uultu erat: quã ob rem imaginẽ eius lasciuia iocoꝝ ii ꝓposuere ridentiũ circulis. Qđ
Hipponax indignatus: amaritudine carminũ distrinxit eos in tantũ: ut credat̃ aliquos ex iis ad la
queũ compulisse: qđ falsum ẽ. Complura enim in finitimis insulis simulacra postea facere: sicut
in delo: qbus subiecerunt carmẽ: nõ uitib⁹ tantũ cẽseri chium: sed & operib⁹ Anthermi filioꝝ.
Ostendũt & lasii Dianam manib⁹ eoꝝ factã. Et in ipsa chio narrata ẽ operis eoꝝ Dianæ facies in
sublimi posita: cuius uultũ intrantes tristẽ: abeuntes exhylaratũ putant Romæ signa eoꝝ sunt
in palatina æde Apollinis ĩ fastigio. Et omnib⁹ fere quæ diu⁹ Augustus fecit. Patris quoq̃ꝫ eo/
rum & deli fuere opa: & in libedo insula. Dipoeni qdẽ ambracia: argos: cleõe: operibus refertæ
fuer̃. Omẽs ãt tantũ candido marmore usi sunt e paro insula: quẽ lapidẽ cœpere lychnitẽ appel
lare: qm̃ ad lucernas in cuniculis cæderet̃: ut auctor ẽ Varro: multis postea candidiorib⁹ reper
tis. Nup ẽt in lunensiũ lapidicinis. Sꝫ in parioꝝ mirabile ꝓdit̃: gleba lapidis unius cuneis diui/
dentiũ soluta imaginẽ sileni intus extitisse. Non omittendũ hanc artẽ tanto uetustiore fuisse q̃ꝫ
picturã aut statuariã: quaꝝ utraq̃ꝫ cũ Phidia cœpit octogesimatertia olympiade: post annos cir/
citer. ccc. xxxii. Et ipsum Phidiam tradũt sculpisse marmora. Venerẽq̃ꝫ eius esse romæ in Octa
uiæ opibus eximiæ pulchritudinis. Alcmanem atheniensem (qđ certũ ẽ) docuit in primis nobi/
lẽ: cuius opa athenienses complura in ædibus sacris posuere. Præclarãq̃ꝫ Veneris imaginẽ ex/
tra muros quæ appellat̃ aphrodite exopolis. Huic summa manũ ipse Phidias imposuisse dicit̃.
Ipsius discipulus fuit Agoracritus parius ei ætate gratus. Itaq̃ꝫ e suis operib⁹ pleraq̃ꝫ nomini ei⁹
donasse fert̃. Certauere ãt inter se ambo discipuli in Venere facienda. Vicitq̃ꝫ Alchmanes non
ope: sed ciuitatis suffragiis contra peregrinũ suo fauentis. Quare Agoracritus ea lege signũ suũ
uẽdidisse tradit̃: ne athenis eẽt: & appellasse nemesĩ. Id positũ est rhanũte pago attice: qđ. M.
Varro omnib⁹ signis prætulit. Est & in matris magnæ đlubro in eadẽ ciuitate Agoracriti op⁹.
Phidiam clarissimũ eẽ ꝑ omẽs gẽtes quæ Iouis olympii famã intelligũt: nemo dubitat. Sꝫ ut &
merito laudari sciant ẽt q opa eius nõ uiderunt proferem⁹ argumẽto ꝑuo & ingenii tantũ. Neq̃ꝫ
ad hoc Iouis olympii pulchritudine utemur: nõ Mineruæ athenis factæ amplitudine: cum sit ea
cubitoꝝ. xxvi. Ebore hæc & auro constat: sed in scuto eius in quo amazonũ prœliũ cælauit in/
tumescente ambitu parmæ eiusdẽ concaua ꝑte deoꝝ & gigantũ dicationẽ. In soleis uero laphi/
taꝝ in centauroꝝ: adeo momenta omnia compacta artis illi fuere. In base ãt qđ cælatum ẽ Pan/
doras genesi appellauit. Ibi dii sunt. xx. numero noscentes uictoriã mirabili & præcipuo precio.
Miramur & serpentẽ: & sub ipsa cuspide æream sphingem. Hæc licet sint obiter dicta đ arti/
fice nũq̃ꝫ satis laudato simul ut noscat̃ illam magnificentiã æqualem fuisse & in ꝑuis. Praxitelis
ætatẽ inter statuarios dixim⁹: q marmoris gloria superauit ẽt semet. Opa eius sunt athenis ĩ ce
ramico: sꝫ ante omnia & nõ solũ Praxitelis: uerꝝ & in toto orbe terraꝝ Ven⁹: quã ut uiderẽt mul
ti nauigauerũt gnidũ. Duas fecerat: simulq̃ꝫ uẽdebat. Alterã uelata specie, quã ob id qdẽ præ/
tulerũt optione: quoꝝ conditio erat coi: cũ alteram ẽt eodẽ precio đtulisset: seuerꝝ id ac pudicũ
arbitrantes. Reiectã gnidii emerunt: immẽsa differentia famæ. Voluit eam postea gnidiis mer/
cari rex Nicomedes: totũ æs ciuitatis alienum: qđ erat ingẽs: dissoluturꝝ repromittẽs. Omnia
ꝑpeti maluere: nec immerito. Illo. n. signo Praxiteles nobilitauerat gnidũ. Aedicula eius tota
apit̃: ut conspici possit undiq̃ꝫ effigies deæ: fauẽte ipsa ut credit̃ facto. Nec minor ex quacunq̃ꝫ
ꝑte admiratio ẽ. Ferũt amore captũ quendã: cũ đlituisset noctu simulacro cohæsisse: eiusq̃ꝫ cupi
ditatis eẽ indicẽ maculã. Sũt in gnido & alia signa marmorea illustriũ artificũ. Liber pater Brya/
xidis: & alter Scopæ: & Minerua. Nec maius aliud Veneris praxitelicæ specimen: q̃ꝫ qđ inter
hæc sola memorat̃. Eiusdẽ est Cupido obiectus a Cicerone Verri ille ꝑp quẽ thespiæ uisebant̃

Nunc in Octauiæ scolis positus. Eiusdem & alter nudus in pario colonia ꝓpontidis par Veneri gnidiæ nobilitate & iniuria. Adamauit. n. eũ Alchidas rhodius: atq; in eo quoq; simile amoris uestigiũ reliqt. Romæ Praxitelis opa sunt: Flora: Triptolem⁹: Cæres in hortis seruilianis. Boni euẽtus & bonæ fortune simulacra ĩ capitolio. Itẽ Menades: & quas Thyeladas uocãt: & Carsatidas & sileni in Asinii Pollionis monumẽtis: & Apollo & Neptunn⁹. Praxitelis fili⁹ Cephisodo rei & artis hæres fuit. Cuius laudatũ ẽ pgami symplegaꝝ signũ nobile: digytis corpori uerius q̃ marmori impressis. Romæ eius opa sunt Latona in palatii dlubro. Ven⁹ in Asinii Pollionis monumẽtis: & intra octauiæ porticus in Iunonis æde Aesculapius ac Diana. Scopæ uero laus cũ his certantis. Fecit Venerẽ & Pothõ & Phœtontẽ: q samothraciæ sanctissimis in cerimoniis colũt. Itẽ Apollinẽ palatinũ. Vestam sedentẽ laudatã in seruilianis hortis: duasq; chameteras circa eam: quoꝝ pares in Asinii monumẽtis sũt. Vbi & Canephorus eiusdẽ. Sꝫ in maxima dignatione Cn. Domitii dlubro in cyrco flammineo Neptunnus ipse & Thetis Atq; Achilles Nereides supra delphinos & cete & hippocampos sedentes. Itẽ tritones: chorusq; Phorci: & Pistrices: ac multa alia marina. Eiusdẽ man⁹ omnia Magnũ & præclaꝝ opus ẽt si totius uitæ fuisset. Nunc uero præter supradicta quæq; nescim⁹. Mars ẽ etiamnũ sedẽs. Colossus eiusdem in templo Bruti Callaici apd cyrcũ eundẽ ad lauicanã portã eunti. Præterea Ven⁹ in eodẽ loco nuda praxitelica illam gnidiã antecedentes: & quæcũq; aliũ locũ nobilitant. Romæ qdẽ magnitudo opeꝝ ẽ iam oblitterata a magnis officioꝝ negocioꝝq; aceruis: q̃ omnes a contemplatione taliũ abducunt: qm̃ ociosoꝝ: & in magni loci silentio apta ammiratio talis ẽ. Qua de cã ignorat̃ artifex eius quoq; Veneris quã Vespasian⁹ imperator in opibus Pacis suæ dicauit antiquoꝝ dignam fama. Par hæsitatio ẽ ĩ tẽplo Apollinis sosiani Nioben cũ liberis moriẽtẽ Scopas an Praxiteles fecerit. Itẽ Ian⁹ pater in suo tẽplo dicatus ab Augusto: ex ægypto aduectus: utrius manu sit: iam qdẽ & auro occultatus. Similiter in curia Octauiæ quærit̃ de Cupidine fulmẽ tenẽte Id demũ affirmat̃: Alcibiadẽ eẽ principẽ forma in ea ætate. Multa in eadem schola sine auctorib⁹ placẽt. Satyri quattuor: ex qbus unus Libeꝝ patrẽ palla uelatũ Veneri præfert. Alter liberam similiter. Tertius ploratum infantis cohibet. Quartus cratere alterius sitim sedat. Duæq; nymphæ uelificantes sua ueste. Nec minor quæstio ẽ: in septis. Olympũ & Pana Chironemq; cũ Achille q fecerint: præsertim cum capitali satisdatione fama iudicet dignos. Scopas habuit æmulos eadẽ ætate Bryaxĩ: & Timotheum: & Leocarẽ: d quibus simul dicẽdũ est: qm̃ pariter cælauere mausoleum hoc ẽ sepulchꝝ ab uxore Artemisia factũ Mausolo cariæ regulo: qui obiit olympiadis cẽtesimæ anno secundo Opus id ut eẽt inter septẽ miracula: ii maxime artifices fecere. Patet ab austro & septentrione sexagenos ternos pedes. Breuius a frontib⁹ toto circuitu pedes quadringentos. xi. Attollit̃ in altitudinẽ. xxv. cubitis. Cingit̃ columnis. xxxvi. ab oriẽte cælauit Scopas: a septentrione Bryax: a meridie Timotheus: Ab occasu Leocares. Priusq; q̃ peragerent: regina Artemisia: q̃ mariti memoriæ id opus extrui iusserat: obiit. Non tñ recessere runt: nisi absoluto iam. Id gloriæ ipsoꝝ artisq; monumentũ iudicantes: hodieq; certant manus Accessit & qntus artifex. Nanq; supra pteron pyramis altitudine inferiorẽ æquauit. xxiiii. gradibus in metæ cacumen se contrahens. In summo ẽ quadriga marmorea: quã fecit Pythis. Hec adiecta. c xl. pedũ altitudine: totũ opus includit. Timothei manu Diana romæ ẽ ĩ palatio Apollinis dlubro: cui signo caput reposuit Aulanius Euander. In magna ammiratione ẽ & Hercules Mnestrati. Et Heccate ephesi ĩ tẽplo Dianæ post ædem in cuius contemplationem ammonent æditui pcere oculis: tãta marmoris radiatio est. Non postferũt & charites in ꝓpyleis atheniensium: quas Socrates fecit: alius ille q̃ pictor: idem ut aliq putant. Nã Mironis illius: q ære laudat̃: anus ebria est smyrnæ in primis inclyta Pollio Asinius ut fuit acris uehementiæ: sic quoq; spectari monumenta sua uoluit. In iis sunt centauri nymphas gerentes Archesitæ: Thespiades: Cleomenis: Ocean⁹ & Iupiter Entochi. Hermerotes Taurisci nõ cælatoris illius: sꝫ Tralliani. Iupiter hospitalis. Pappipi praxitelis discipuli Zetus & Amphiõ & Dirce & Taurus: uinculũq; ex eodem lapide. A rhodo aduecta opa Apollonii & Taurisci parentum. Ii certamen d se fecere Menecraten uideri ꝓfessi: sed esse naturalem Artemidoꝝ. Eodem loco Liber pater Eutychidis manu laudat̃. Ad Octauiæ uero porticũ Apollo Philisci rhodii in dlubro suo. Item Latona & Diana: & musæ nouem: & alter⁹ Apollo nudus. Eum q citharam ĩ eodem templo tenet: Timarchides fecit. Intra Octauiæ uero porticus in æde Iunonis ipsam deam Dionysius & Polycles. Aliam uenerem eodem loco Philiscus. Cætera signa Praxiteles. Item Polycles & Dionysi⁹ Timarchidis filii Iouem q est in ꝓxima æde fecerũt. Pana & Olympũ luctantes. Eodem loco Heliodorus: qd est alteꝝ in terris symplega nobile. Venerem lauantem sese. Dedalũ astantem Polycharmus. Ex quo appparet in magni honoris auctoritate habitũ Lysiæ opus: qd in palatio super arcum diuus Augustus honori Octauii patris sui dicauit in ædicula columnis adornata. Id est quadriga currusq; & Apollo ac diana ex uno lapide. In hortis suilianis repio laudatos Calamidis Apollinem illius cælatoris. Dactylidis Pythias. Amphistrati Callisthenem historiarũ

scriptorē. Deinde multoꝝ obscurior fama ē: quoꝝdā claritati in opibus eximiis obstāte numero artificū: qm̄ nec un⁹ occupat gloriā: nec plures pariter nūcupari possunt: sicuti in Lacboonte: q ē in Titi imparoris domo: opus omnib⁹ & picturæ & statuariæ artis preponēdū. Ex uno lapide eū & liberos: draconūq; mirabiles nexus ḋ consilii sententia fecer̄ summi artifices Agelander & Polydorus & athenodorus rhodii. Similiter palatinas domos Cæsaꝝ repleuer̄ ꝓbatissimis signis Craterus cū Pythodoro. Polydectes cū Hermolao: Pythodorus alius cum Artemone. Et singularis Aphrodisius trallianis. Agrippæ Pantheū decorauit Diogenes athenienſis & Carsatides. In columnis templi eius ꝓbantur inter pauca opeꝝ sicut in fastigio posita signa: sed pp altitudinē loci min⁹ celebrata. In honore ē in templo illo Hercules ad quē pœni omnib⁹ annis humana sacrificauerunt uictima humi: stans ante aditū porticus agnationes sitæ. Fuere & Thespiades ad ædē Fœlicitatis: quaꝝ unā amauit eques roman⁹ Iunius Pisciculus: ut tradit Varro amirat̄ & Praxiteles. q ēt quinq; scripsit uolumina nobiliū opeꝝ in toto orbe. Natus hic ī grecia italiæ ora & ciuitate romana donatus cū iis oppidis. Iouē fecit eburneum in Metelli æde: qua camp⁹ petit̄. Accidit uero ei: ut cū in naualib⁹ ubi feræ africanæ erant: p caueam intuēs leonem cælaret: ut ex alia cauea panthera erumperet nō leui periculo diligentissimi artificis. Fecisse opera complura dicit̄: sꝫ quae fecerit nominatim nō refert̄. Arcesilaum quoq; magnificat Varro: cuius se marmoream habuisse leænam tradit aligerosq; ludentes cū ea Cupidines quoꝝ alii religatam tenerent: alii e cornu cogerent bibere: alii calciarent soccos: omnes ex uno lapide. Idem et a Coponio .xiii. nationes quae sunt circa Pompeū factas auctor ē. Inuenio et Canacū laudatum inter statuarios: fecisse marmorea. Nec min⁹ Sauron atq; Batbracū oblitterari cōuenit: q fecer̄ tēpla Octauiæ porticib⁹ inclusa natione ipsi lacones. Quidam & opib⁹ præpotentes fuisse eos putant: ac sua impensa construxisse: inscriptionē sperantes. Qua negata: hoc tñ alio loco & modo usurpasse. Sūt certe etiamnū in columnaꝝ epystilis insculta nominū eoꝝ argumēta rana atq; lacerta. In Iouis æde extitisse picturam cultusq; reliquos omnes fœmineis argumētis constat. At. n. facta Iunonis æde cū inferēt signa: pmutasse geruli tradūt̄: & id religioni custoditū: uelut ipsis diis sedē ita partitis. Ergo & in Iunonis æde cultus ē: q Iouis eē dbebat. Sūt & in puis marmoreis famā consecuti Myrmecides: cuius quadrigam cū agitatore cooperuit alis musca. Et Callicrates: cuius formicaꝝ pedes atq; alia membra peruidere nō ē.

Quādo primū marmoꝝ ī ædificiis usus: & qs prim⁹ romæ crustauerit parietes: & qb⁹ ætatibus queq; marmora in usum uenerint: & qs primus marmora secuerit: & ratio secandi de harena — Cap. vi.

h Aec sint dicta ḋ marmoꝝ sculptorib⁹: summaq; claritate artificū: quo in tractu subit mentē nō fuisse tū auctoritatē maculoso marmori: quā fecere e tapso cycladū insulaꝝ una: æque & e lesbio: liuidius hoc paulo uersicolores qdē maculas habēs. Et in totū marmoꝝ apparatū Menander ēt diligentissim⁹ luxuriæ interpres prim⁹ & raro attigit. Columnis demū utebāt̄ in templis: nec læticiæ cā: nōdū enim ista itelligebāt̄: sed qa firmiores aliter statui nō poterant. Sic ē inchoatū athenis tēplum Iouis olympii: ex quo Sylla capitolinis ædibus aduexerat columnas. Fuit tamē inter lapidē atq; marmor differentia iam apd Homeꝝ: Dicit. n. Paridē os marmoreo saxo pcussum. Sed athenus. Regias quoq; domos laudatissime tum præter æs: auꝝ: electꝝ: argentum: ebore tantū adornans. Primū (ut arbitror) uersicolores istas maculas chioꝝ lapidicinæ ostenderūt: cū extruerunt muros: faceto in id. M. Ciceronis sale. Omnib⁹ enim ostē debant ut magnificū. Multo inqt magis mira res eēt: si tiburtyno lapide fecissetis. Et hercules non fuisset picturæ honos ullus: nō modo tantus: aliqua marmoꝝ auctoritate. Secandi marmor in crustas nescio an cariæ fuerit inuentū. Antiquissima qd⁹ eqdē inueniā: Haliacarnasi Mausoli dom⁹ proconneso marmore exculpta ē: latericiis parietib⁹. Is obiit olympiadis centesimæsextæ anno secūdo. Vrbis romæ anno. ccc. secundo. Primū romæ parietes crusta marmoris operuisse totius dom⁹ suæ in cælio monte Cornelius nepos tradidit Mamurrā formiis natū equitē romanū pfectū fabroꝝ. C. Cæsaris in gallia. Neq; indignatio sit tali auctore inuenta re. Hic nanq; est Mamurra Catulli ueronensis carminib⁹ ꝓscissus: quē ut res ē: dom⁹ ipsius clarius q̄ Catullus dixit habere: qcquid habuisset comata gallia. Nanq; adiecit idē Nepos eum primū totis ædibus nullam nisi e marmore columnā habuisse: omnes solidas e carysto aut lunensi. Deniq;. M. Lepidus Catulli in consulatu collega primus omniū limina ex numidico marmore in domo posuit: magna reprehensione. Is fuit consul anno urbis. dc. lxvi. Hoc primū inuecti numidici marmoris uestigiū inuenio: nō in columnis tantū crustis ue ut Mamurra carystiū posuit: sed in massa & uilissimo liminū usu. Post hunc Lepidū ferme quadriennio. L. Lucullus consul fuit: q nomen (ut apparet ex re) luculleo marmori dedit: admodū delectatus illo. Primusq; romā inuexit atrum alioqn cū cætera maculis aut colorib⁹ commendēt̄. Nascit̄ āt in nilo insula: soluq; pene hoꝝ marmoꝝ ab amatoř nomē accepit. Inter hos primū (ut arbitror) marmoreos parietes habuit scena. M. Scauri: nō facile dixerim sectos an solidis glebis politos: sicuti ē hodie Iouis tonātis ædes i capitolio

Nondũ enim secti marmoris uestigia inuenerat italia. Sꝫ quisquis primũ inuenit secarꝫ luxuriãq; diuidere: importuni ingenii fuit. Harena hoc fit: & ferro uidet fieri serra in prætenui linea premẽte harenas uersando tractuq; ipso secante. Aethiopia ad hoc maxime ꝓbatur. Nam id quoq; accessit: ut ad æthiopas usq; peteretꝫ: qd faceret marmora. Immo uero ẽt in indos unde margaritas quoq; peti seueris morib⁹ indignũ erat. Hæc ꝓxime laudatꝫ. Mollior tamẽ quæ ex æthiopia. Illa. n. nulla scabricie secat. Indica nõ æque leuigat: sed ea combusta polientes marmora fricare iubentꝫ. Simile & naxiæ uitium est & coptidi: q̃ uocatꝫ ægyptia. Hæc fuere antiqua genera marmorib⁹ secandis. Postea repta ẽ ars: nõ min⁹ ꝓbanda: ex quodã hadriatici maris uado a stu nudante obseruatione ñ facili. Iam qdẽ quacũq; harena secare e fluuiis omnib⁹ fraus artificũ ausa ẽ: qd dispendiũ admodũ pauci intelligũt. Crassior. n. harena laxiorib⁹ segmentis terit: & plus erodit marmoris: maiusq; opus scabricia politurae relinqt. Ita sectæ attenuãtꝫ crustæ. Rursusq; thebaica polituris accomodatꝫ. Et quæ fit e toro lapide aut e pumice. Signis e marmore poliendis: gemmisq; ẽt scalpendis atq; limandis.

De naxio & harmonio: & d generibus marmoꝝ Cap. vii.

n Axium diu placuit ante alia uti: ita uocatꝫ cotes in insula cypro genitæ. Vicere postea ex armenia uectæ. Marmoꝝ genera & colores ñ attinet dicere in tanta noticia. Nec facile ẽ enumerare in tanta multitudide. Quoto. n. quoq; loco nõ suũ marmor inuenitꝫ. Et tamẽ celeberrimi generis dicta sunt ĩ ambitu terraꝝ cũ gentib⁹ suis. Nõ omnia tã in lapidicinis gignũtꝫ. Sꝫ multa & sub terra sparsa. Preciosissimi qdẽ generis lacædemonium uiride: cunctisq; hylarius. Sic & augusteum: ac deinde tiberium: in ægypto Augusti ac Tiberii primum pricipatu repta. Differentia ꝗ eoꝝ ẽ ab ophite: cum sit illud ſpentium maculis simile: unde & nomẽ accepit: ꝙ hæ maculas diuerso modo colligũt. Augusteum undatim crispũ in uertices. Tiberiũ sparsim conuoluta canicie. Neq; ex ophite columnæ: nisi paruæ admodũ inueniũtꝫ. Duo eius genera: molle candidũ: nigricans duꝝ. Dicũtꝫ ambo capitis dolores sedare adalligati: & ſpentium ictus. Quidã phreneticis ac lethargicis adalligari iubẽt candicantẽ. Cõtra ſpentes ãt a quibusdã laudatꝫ præcipue ex his quẽ tephriam appellant a colore cineris. Vocatꝫ & memphites a loco gemmantis naturæ Cuius usus conuenit iis quæ urenda aut siccanda sunt: ex aceto illitus. Obstupescit. n. ita corpus ut nõ sentiat cruciatũ. Rubet porphyrites in ægypto ex eo cãdidis interuenientib⁹ ponctis: leucostyctos uocatꝫ. Quantilibet molib⁹ cædẽdis sufficiunt lapidicinæ. Statuas ex eo Claudio Cæsari ꝓcurator eius in urbẽ ex ægypto aduexit tris: Asinius Pollio nõ admodũ ꝓbata nouitate. Nemo postea certe imitatus ẽ. Inuenit eadẽ ægyptus in æthiopia quẽ uocant basalten: ferrei coloris atq; duriciæ. Vnde & ei nomẽ dedit. Nũq; is ãt maior reptus ẽ ꝙ in tẽplo Pacis ab imperatore Vespasiano Augusto dicatus. Argumento ipse liberis circa ludentib⁹: p quos totidem cubiti summi incrementi augentes se annis eius intelligũtꝫ. Non absimilis illi narratꝫ ĩ thebis delubro Serapis ut putant Memnonis statua dicatus: quẽ quottidiano solis ortu contactum radiis crepare dicũt. Onychiten ẽt tum in arabiæ montib⁹ nec usq; alibi nasci putauere nostri ueteres Sed & in germania potoriis uasis inde factis primũ dein pedib⁹ lectoꝝ sellisq; Cornelius nepos tradit magno fuisse miraculo: cum. P. Lentulus Spinter amphoras ex eo & urceos magnitudine cadoꝝ ostẽdisset. Post qnquennium deinde triginta duoꝝ pedũ lõgitudine columnas uidisse. Variatũ in hoc lapide postea ẽ. Nanq; ꝓ miraculo insigni quattuor modicas in theatro suo Cornelius Balbus posuit. Nos ampliores triginta uidim⁹ in scena: quã Callistus Cæsaris Claudii libertoꝝ potentissimus exhædificauerat.

De alabastrite & lygdino alandico Cap. viii.

h Anc aliq lapidẽ alabastriten uocant: quẽ cauant ad uasa unguentaria: qm̃ optime ea incorrupta seruare dicitꝫ. Ideq; ẽt exustus: ex emplastris cõuenit: Nascitꝫ circa thebas ægyptias: & damascũ syriæ. Hic cæteris cãdidior. Probatissimus uero in carmania: mox in india. Iã qdẽ & in syria asiaq;. Vilissimus ãt & sine ullo nitore in cappadocia. Probatꝫ ꝙ maxime mellei coloris ĩ uertice maculosi atq; nõ tranflucidi. Vitia uero in iis corneus color aut candidus: & qcquid simile uitro ẽ. Paulũ distat ab eo ad unguentoꝝ fidẽ: uti existimant. Lygdinus in tauro reptus amplitudine qua lances craterasq; nõ excedat. Antea tm̃ ex arabia aduehi solitus candoris eximii. Magnus & contrariæ inter se naturæ duob⁹ honos. Coralitico in asia repto: mensure nõ ultra bina cubita: cãdore ꝓximo ebori & quadã similitudine. E diuerso niger ẽ alabandicus terræ suæ nomine: ꝙq; & mileti nascẽs: ad purpurã tamẽ magis aspectu dclinante. Ideq; liquatꝫ igni: ac fundit ad usum uitri. Thebaic⁹ intercinctus aureis guttis inuenitꝫ ĩ africæ pte egypto ascriptæ coticulis ad terenda collyria quadã utilitate naturæ alia conueniẽs. Circa syenem uero thebaidis sumites: quẽ ãte pyrrhopœcilon uocabãt. Trabes ex eo fecere reges quodã certamine obeliscos uocantes solis numini sacratos. Radioꝝ eius argumẽtũ in effigie ẽ: & ita significatꝫ nomine ægyptio. Prim⁹ omniũ id instituit Mitres: q in solis urbe regnabat somnio iussus: & hoc ip̃m inscriptum ẽ in eo. Etenim sculpturæ illæ effigiesq; quas uidem⁹: ægyptiæ sunt litteræ. Postea & alii

regũ in supradicta urbe Sothis quattuor nũmero: quadragenorũ & octonũ cubitorũ longitudi/ne. Ramises ãt is quo regnante Ilium captũ ẽ: quadraginta cubitorũ. Idemq̃ digressus inde: ubi fuit Mneuidis regia posuit aliũ lõgitudine undecentenis pedib⁹: p latera cubitis quattuor.

De obelisco & thebaico & alexandrino: & de illo q ẽ in cyrco magno Cap.ix.

o Pus id fecisse dicũt uiginti milia hominũ. Ipse rex cũ subrecturus eẽt: uererẽtq̃ ne machinæ põderi ñ sufficerẽt: quo mai⁹ piculũ curæ artificũ denuntiaret filiũ suũ adalligauit cacumini: ut salus eius apd molientes pdesset lapidi. Hac ammiratione opis effectũ ẽ: ut cũ oppidũ id ex pugnaret Cambyses rex: uẽtumq̃ eẽt incendio ad crepidines obelisci: extingui ignem iuberet molis ruerentia q urbis nulla habuerat. Sũt & alii duo. Vnus a Myrne positus: alter a Phio siñ notis quadragintaocto cubitorũ. Alexandriæ statuit unũ octoginta cubitorũ Ptolemæus phila/delph⁹: quẽ exciderat Nectabis rex purũ. Maiusq̃ op⁹ fuit in duehendo statuendo ue multo q̃ in excidendo. A Satyro Architecto aliq duectũ tradũt. Rate ut Callixen⁹ dixit a phœnice fossa pducta usq̃ adiacẽtẽ obeliscũ e nilo. Nauesq̃ duas in latitudinẽ patulas: pedalib⁹ spatiis ex eo/dẽ lapide ad rõnẽ geminati p duplicẽ mẽsurã põderis oneratas ita ut subirent obeliscũ pẽdentẽ extremitatib⁹ suis i ripis utrinq̃: postea egestis laterculis alleuata naue excepisse onus statutũ. Excisos ãt sex talis i mõte eodẽ artificũ donatũ talẽtis qnquaginta. Hic ãt obelisc⁹ fuit i arsinoe positus a rege supradicto: mun⁹ amoris in coniuge: eadẽq̃ sorore Arsinoe. Inde eum naualibus incommodũ Maxim⁹ qdam præfectus ægypti transtulit in forũ reciso cacumine dũ uult fastigiũ addere auratũ: qđ postea amisit. Et alii duo sunt alexandriæ ad portũ in Cæsaris templo: quos excidit Mesphees rex quadragenũ binũ cubitorũ. Sup oĩa accessit difficultas mari romã duehẽdi spectatis admodũ nauib⁹. Diuus Augustus priorẽ aduexerat miraculi gratia: puteolisq̃ naualibus ppetuis dicauerat. Sꝫ incendio consumptus ẽ. Diuus Claudius aliquot p annos asseruatũ eũ quẽ Caius Cæsar importauerat: omnib⁹ quæ nũq̃ in mari uisa sunt: mirabiliorẽ turribus puteo lis ex puluere exhædificatis pductum ostiã portus gratia mersit. Alia ex hoc cura nauiũ quæ ty beri subuehebant: Quo expimento palam fuit: nõ min⁹ aquarũ huic amni eẽ q̃ nilo. Is ãt obeli/scus quẽ Diuus Augustus in cyrco magno cõstituit: excisus a rege Semneserteo: quo regnante Pythagoras in ægypto fuit: cẽtum uigintiquinq̃ pedũ est: & dodrantis: præter basin eiusdẽ la/pidis. Is uero q ẽ in cãpo martio nouẽ pedũ minor ẽ a Sesotide. Inscriptã ambo rerũ naturæ in/terpretationẽ ægyptiorũ oper & philosophiæ cõtinẽt.

De illo qui est in campo martio p gnomone Cap.x.

e I qui est in campo Diuus Augustus addidit mirabilem usum ad deprehendendas solis um/bras dierũq̃ ac noctiũ magnitudines: strato lapide ad obelisci magnitudinẽ: cui par fieret um brarũ romæ confecto die sexta hora paulatimq̃ p regulas quæ sunt ex ære inclusæ singulis die/bus decresceret: ac rursus augesceret. Digna cognitu res & ingenio fœcundo. Manlius mathema ticus apici auratã pilam addidit: cuius uertice umbra colligerẽt in semetipsam alia atq̃ alia incre mẽta iaculantẽ apice.: rõne ut ferũt: a capite hominis intellecta. Hæc dierũ obseruatio triginta iam fere annis nõ congruit: siue solis ipsius dissono cursu & cæli aliqua rõne mutato: siue uniuer/sa tellure aliqd a cẽtro suo dimota: ut dprehendi & in aliis locis accipio: siue urbis tremorib⁹ hii tm̃ gnomone intorto: siue inundationib⁹ tyberis sedimẽto molis facto: q̃q̃ ad altitudinẽ impo sitæ rei in terram quoq̃ dicanẽ iacta fundamenta.

De tertio obelisco romæ in uaticano Capitulum.xi.

t Ertius est in uaticano Caii & Neronis principũ cyrco: ex omnib⁹ unus omnino fract⁹ in mo/litione eius: quẽ fecerat Sesotidis filius Nuncoreus. Eiusdẽ remanet & alius cẽtum cubitorũ quẽ post cæcitatẽ uisu redd ito ex oraculo soli sacrauit.

De pyramidibus ægyptiis & sphinge Capitulum.xii.

d Icanẽ obiter & pyramides in eadẽ ægypto regũ pecuniæ ociosa ac stulta ostentatio. Quip/pe cũ faciendi eas cã a plerisq̃ tradaẽ: ne pecuniã successoribus aut æmulis insidiantib⁹ præ berent: aut ne plebs eẽt ociosa. Multa circa hoc uanitas illorũ hominũ fuit: uestigiaq̃ complu/rium incoatarũ extant. Vna ẽ in arsinoe urbe: duæ in memphi non pcul a labyrintho: d quo & ipso dicem⁹. Totidẽ ubi fuit meridis lacus: hoc ẽ fossa grandis. Sꝫ ægyptus inter mira ac memo randa narrat harũ cacumina extrema q eminere dicũt. Reliquæ tres: q orbẽ terrarũ impleuere fama: sane cõspicuæ undiq̃ annauigantib⁹: sitæ sũt in pte africæ monte saxeo sterilique inter mem phin oppidũ: & qđ appellari dixim⁹ delta a nilo min⁹ quattuor milib⁹ passuum: a memphi septẽ d. pass. a uico apposito quẽ uocant busirin. In quo sunt assueti scandere illas. Ante has ẽ sphinx: uel magis miranda: qua siluestria sunt accolentium. Amasin regẽ putant in ea conditũ: & uolunt inuectam uidri. Est ãt saxo naturali elaborata: & rubrica. Capitis monstri ambitus p frontẽ cen tum duos pedes colligit: longitudo pedũ centũ quadragintatriũ est: altitudo a uentre ad summã aspidem in capite sexagintaduũ. Sꝫ pyramis amplissima ex arabicis lapidicinis constat. Trecenta sexaginta hominũ milia annis.xx. eam cõstruxisse pdũt. Tres uero factæ ãnis septuagintaocto

& mensib⁹ quattuor. Nempe q̄ d iis scripserūt: sunt Herodotus: Euhemerus. Duris sami⁹: Ari/stagoras: Dionysius: Artemidorus: Alexāder Polyhistor: Butarides: Antisthenes: Demetri⁹ Demoteles: Appion: Inter omnes uero eos nō cōstat a qbus factæ sint iustissimo casu oblitera tis tantæ uanitatis auctoribus. Aliq ex iis ꝓdidert in raphanos & alliū ac cepas mille octīgen ta talenta erogata. Amplissima octo iugera optinet soli quattuor angulorꝫ parib⁹ interuallis per octingentos octogintatres pedes singulorꝫ laterꝫ altitudo. A cacumine pedes. xv. Alterius in/teruallla singula p quattuor angulos pares. dcc. trigintaseptem comprehendunt. Tertia minor prædictis: sꝫ multo spectatior. Aethiopicis lapidib⁹ consurgit. ccc. sexagintatribus pedib⁹ inter angulos. Vestigia ædificationum nulla extant. Harena late pura circū lentis similitudine: qualis in maiori pte africæ. Quæstionum summa ē quanā rōne in tantā altitudinē subuecta sint cæmē ta. Alii enim nitro ac sale adaggeratis cū cresente ope. At pacto fluminis irrigatiōe dilutis. Alii laterib⁹ eluto factis extructos pontes in priuatas domos distributos. Nilū enim nō putant ri/gare potuisse multo humiliorē. In pyramide maxima ē intus puteus octogintasex cubitorꝫ: flu/men illo admissum arbitrant̄. Mēsuram altitudinis earꝫ: omniumq̧ similiū dprehendere inuenit Thales milesius umbrā metiendo: qua hora par eē corpori solet. Hæc sunt pyramidū miracula Supremūq̧ illud: ne qs regū opes mireť: minimā extitisse laudatissima a Rhodope meretricula factā. Aesopi fabularꝫ philosophi conserua quondā & contubernalis hæc fuit: maiore miraculo tantas opes meretricio eē cōquisitas qu x stu. Magnificat̄ & alia turris a rege facta in insula pha/ro portū optinente alexandriæ: quā constituisse. d. ccc. talentis tradūt.: magno animo ne quid omittam⁹ Ptolemæi regis: q̄ in ea pmiserit Sostrati cassidis architecti structuræ ipsius nomen inscribi. Vsus eius nocturno nautarꝫ cursui ignes ostēdere ad pnuntiāda uada portusq̧ introitū Sicut iam tales complurib⁹ locis flagrant: ut potneosicæ ac rauennæ ad uitandum piculum ēt in corriuatiōe. Flagrant cū eo sita ea crassienne. Periculū in corriuatione igniū ne sydus existimeť qm̄ e longinquo similis Flammarꝫ aspectus ē. Hic idē Architectus primus omniū pēsilem am/bulationē gnidi fecisse traditur.

De labyrinthis ægyptio: lemnio: italico Cap. xiii.

d Icam⁹ & labyrinthos: uel portentosissimū humani ingenii opus. Sꝫ nō ut existimari possit fal sum. Durat ēt nūc in ægypto in heracleopolite nomos: q prim⁹ factus ē ante ānos (ut tra dūt) tria milia sexcentos a Petesuco rge: siue Tithoe. Quāq̧ Herodotus totū opus regū eē di cat: nouissimeq̧ Psammetici. Causas faciendi uarie interpretant̄. Demoteles regiam Motheru/dis fuisse. Lycias sepulchrꝫ Meridis plures soli sacrū id extructū: qd' maxime credit̄. Hinc utiq̧ sumpsisse Dedalū exemplar eius labyrinthi quē fecit in creta: nō est dubiū: sed cētesimam tantū portionē eius imitatū: q̄ itinerꝫ ambages occursusq̧ ac recursus inexplicabiles cōtinet. Nō ut in pauimentis puerorꝫ ue ludicris campestrib⁹ uidem⁹ breui lacinia milia passuum plura ambulatio nis continētē: sed crebris forib⁹ inditis ad fallendos occursus: redeundūq̧ in errores eosdē. Se/cūdus hic fuit ab ægyptio labyrinthus: tertius in lemno: quartus in italia. Omnes lapide poli/to fornicib⁹ tecti. Aegyptius qd' miror eqdē in introitu lapideis e paro colūnis. Reliquæ erāt syenitæ: molib⁹ compositis quas dissoluere: ne sæcula qdē possint adiuuantibus Heracleopoli tis: q id opus inuisu mire infestauere. Positionē opis eius singulasq̧ ptes enarrare nō ē: cū sit in regiones diuisum atq̧ in præfecturas: quas uocant nomos: sexdecim nominib⁹ eorꝫ totidē uastis domib⁹ attributis. Præterea tēpla omniū ægypti deorꝫ continet: supq̧ Nemeses qndecim ædi/culis inclusæ. Sūt pyramides complures quadragenarꝫ ulnarꝫ senos radice muros optinentes. Fessi iam eundo pueniunt ad uiarꝫ illā inexplicabilē errorē. Quin & cœnacula prius excelsa: por ticusq̧ ascendūt nonagenis gradib⁹ omnes. Intus columnæ d porphyrite lapide: deorꝫ simula/cra: regū statuæ: monstrificæ effigies. Quarundā āt domorꝫ talis ē situs: ut adaperientib⁹ fores tonitruū intus terribile existat. Maiore āt in pte transitus ē p tenebras: aliæq̧ rursus extra mu rū labyrinthi ædificiorꝫ moles pteron appellant. Inde aliæ pfossis cuniculis subterraneæ dom⁹ Refecit unus omnino pauca ibi ex monte phadon Thebis rex ante alexandrꝫ magnū annis quin/gētis. Id quoq̧ tradit̄ fulsisse trabib⁹ spinæ oleo incoctæ dū fornices quadrati lapidis assurgerēt De ægypto & cretico labyrinthis satis dictū ē. Lemnius similis illis columnis tm̄ cētum qnqua ginta memorabilior fuit: quarꝫ in officina turbines ita librati pependerūt: ut puero circūagente tornareť. Architecti illū fecere Zmilus & Rholus & Theodorus indigena. Extantq̧ adhuc re/liquiæ eius: cū cretici italiciq̧ nulla uestigia extent. Nanq̧ & italicū dici conuenit: quē fecit sibi Porsenna rex hetruriæ sepulchri cā: simul ut & externorꝫ regū uanitas quoq̧ ab italis superareť Sꝫ cū excedat omnia fabulositas: utemur ipsius. M. Varronis ī expositione eius uerbis. Sepult⁹ ē inqt sub urbe clusio: in quo loco monumentū reliqt lapide quadrato. Singula latera pedū lata tricenū: alta qquagenum: Inq̧ basi quadrata intus labyrinthū inextricabilē. Quo si qs imprope/ret sine glomeř lini: exitū inuenire nequeat. Supra id quadratū pyramides stāt qnq̧. Quattuor in angulis: & in medio una. In imo latæ pedū septuagenumquinū: altæ centū qnquagenum: ita

faſtigiatæ: ut in ſummo orbis æneus & Pẽgaſus unꝰ omnibus ſit impoſitus: ex quo pẽdeat excepta cathenis tintinnabula: q̃ uẽto agitata longe ſonitus referant: ut dodonæ olim factum. Supra quẽ orbẽ quattuor pyramides inſup ſingulæ extant altæ pedũ centenũ. Supra quas uno ſolo q̃nque pyramides: quaꝝ altitudinẽ Varronẽ puduit adiicere. Fabulæ hetruſcæ tradũt eandẽ fuiſſe: quã totius opis: adeo ueſana dmentia quæſiiſſe gloriã impẽdio nulli ꝓfuturo. Præterea fatigaſſe regni uires: ut tñ laus maior artificis eẽt.

De penſili horto & oppido: & tẽplo Dianæ epheſiæ Cap. xiiii.

IEgunt̃ & pẽſiles hortos: imo uero totũ oppidũ feciſſe ægyptiæ thebæ: exercitꝰ armatos ſubito educere ſolitis regibꝰ nullo oppidanoꝝ ſentiente. Etiamnũ hoc minꝰ miꝝ: q̃ꝫ ꝙ flumine mediũ oppidũ interfluente: quæ ſi fuiſſent: nõ dubiũ ẽ dictuꝝ Homeꝝ fuiſſe: cum centũ portas ibi p̃dicaret. Grecæ magnificentiæ uera ãmiratio extat templũ epheſiæ Dianæ ducentis uiginti ãnis factũ a tota aſia. In ſolo id paluſtri fecer̃: ne terræmotꝰ ſentiret: aut hiatꝰ timeret. Rurſus ne in lubrico atqꝫ inſtabili fundamenta tante molis locarẽt̃: añ calcatis ea ſubſtrauere carbonibꝰ dein uelleribus lane. Vniuerſo tẽplo longitudo eſt quadringentoꝝ uigintiquinqꝫ pedũ: latitudo ducentoꝝ uiginti. Columne centũ uigintiſeptem a ſingulis regibꝰ facte: ſexaginta pedũ altitudine. Ex iis trigintaſex cælatæ. Vna a Scopa. Opi p̃fuit Cteſiphon architectus. Summa miracula epyſtilia tante molis attolli potuiſſe. Id conſecutus ẽ ille heronibꝰ harena plenis molli puluino ſup capita columnaꝝ exaggerato paulatim exinaniens ab imo ut ſenſim totũ ĩ colle ſederet. Difficillime hoc cõtigit in limine ipſo: qđ foribus imponebat. Etenim ea maxima moles fuit: nec ſedit. In cubili ergo anxio artifici mortis đſtinatione ſuprema. Traduntqꝫ in ea cogitatione feſſum nocturno tẽpor̃ in quiete uidiſſe preſentẽ deam: cui templũ fiebat: hortantem ut uiueret: ſe cõpoſuiſſe lapidem: atqꝫ ita poſtero die apparuit: ponder̃qꝫ ipſo correptus uidebatur. Cætera eius opis ornamenta pluriũ libroꝝ inſtar optinẽt: nihil ad ſpecimen naturæ ꝑtinentia.

De delubro Cyzici & lapide fugitiuo: & đ echo ſepties reſonante: & ædificio ſine clauo: & mirabilia ædificioꝝ romæ Cap. xv.

DVrat & Cyzici delubꝝ: in quo filũ aureũ commiſſuris omnibꝰ politi lapidis ſubiecit artifex eburneũ Iouẽ dicaturus intus coronante eo marmoreo Apolline. Tralucent ergo picturæ tenuiſſimis cappillamentis: leniqꝫ afflatu ſimulacra refouente: præter ingeniũ artificis ipſa materia quanuis occulta in precio opis intelligit̃. Eodẽ in oppido ẽ lapis: fugitiuus appellatus. Argonautæ eo ꝓ ancora uſi ibi reliquerant. Hũc e prytaneo (ita uocat̃ locus) ſæpe ꝓfugum fixer̃ plũbo. Eadẽ in urbe iuxta portã quæ thracia uocat̃ turres. vii. acceptas uoces numeroſiore repercuſſu multiplicant. Nomenqꝫ huic miraculo echo ẽ a græcis datũ. Et hoc qdẽ natura locoꝝ euenit. Et pleꝝqꝫ conualliũ: ibi caſu accidit. Olympiæ ãt arte mirabili mõ in porticu quã oppidani heptaphonõ appellant: qm̃ ſepties eadẽ uox reddit̃. Cyzici & buleuterion uocãt ædificium amplũ ſine ferreo clauo ita diſpoſita contignatione ut eximãt̃ trabes ſine fulturis ac reponãt̃. Quđ item romæ in põte ſublicio religioſum ẽ: poſtea q̃ꝫ Coclite Horatio defendẽte ægre reuulſus ẽ. Veꝝ & ad urbis noſtræ miracula tranſire conuenit: nongentoꝝqꝫ annoꝝ dociles ſcrutari uiros: & ſic quoqꝫ terraꝝ orbẽ uictũ oſtẽdere: qđ accidiſſe totiẽs pene: quot referrẽt̃ miracula: apparebit. Vniuerſitate uero aceruata & in quendã unũ cumulũ cõiecta nõ alia magnitudo exurget: q̃ꝫ ſi mũdus alius qdam in uno loco narret̃. Nam ut cyrcũ maximũ a Cæſare dictatore extructũ longitudine ſtadioꝝ triũ: latitudine unius: ſed cũ ædeficiciis iugeꝝ quaternũ ad ſedẽ ducentorũ lx. miliũ inter magna opa dicamꝰ. Nõne inter magnifica baſilicã Pauli columnis e phrygibꝰ mirabilẽ: foꝝqꝫ diui Auguſti: templũ Pacis diui Veſpaſiani impatoris Auguſti: pulcherrima opeꝝ quæ unq̃ꝫ: Pantheon Ioui ultori ab Agrippa factũ: cũ theatꝝ añ texerit romæ Valerius oſtienſis architectus ludis Libonis. Pyramidas regũ miramur opa: cũ ſolũ tantũ foro extruẽdo ſeſtertiis mille ducentis Cæſar dictator emerit. Et ſiquidẽ impenſæ mouent captos auaricia animos. P. Clodius quẽ Milo occidit: ſeſtertiis. c xlvii. milibus domo empta habitauerit. Quod eqdem nõ ſecus ac regũ inſaniam miror: Itaqꝫ & ipſum Milonẽ ſeſtertia ſeptingenta milia æris alieni debuiſſe inter ꝓdigia animi humani duco. Sꝫ tũc ſenes aggeris uaſtũ ſpatiũ & ſubſtructiones inſanas captioſi mirabãt̃. Præterea cloacas opeꝝ omniũ dictu maximum: ſuffoſſis montibus: atqꝫ ut paulo ante rettulimꝰ: urbe pẽſili: ſubterqꝫ nauigata. Id. M. Agrippa fecit in ædilitate poſt conſulatũ p meatus corriuatis ſeptẽ amnibus curſu præcipiti torrentiũ modo rape: atqꝫ auferre oĩa coactis. Inſup mole hymbriũ concitati uada ac littora quatiunt. Aliqñ tyberis retro infuſi recipiũt fluctus. Pugnantqꝫ diuerſi aquaꝝ impetus intus: & tamẽ obnixa firmitas reſiſtit. Trahunt̃ moles internæ tantæ nõ ſuccunbentibꝰ cauſis opis. Pulſant ruinæ ſponte præcipites: aut impactæ incendiis. Quatit̃ ſolũ terræmotibus. Durãt tñ a Tarquinio Priſco annis octingentis ꝓpe inexpugnabiles Non omittendo memorabili exemplo uel eo magis: qm̃ celeberrimis reꝝ cõditoribus omiſſum ẽ. Cũ id onus Tarquinius Priſcus plebis manibꝰ faceret: eſſetqꝫ labor incertũ longior an periculoſior: paſſim conſcita nece quiritibꝰ tediũ fugientibꝰ. Nouũ & inexcogitatum

ante poſteaq; remediū inuenit ille rex:ut omniū ita defunctoꝝ figeret crucibꝰ corpora:ſpectan
da ciuibus:ſimul & feris uolucribusq; laceranda. Quam ob rem pudor romani nominis ꝓprius
q ſæpe res pditas ſuauit in prœliis:tunc quoq; ſubuenit. Sꝫ illo tēpore impoſuit iam erubeſcēs
cū pudret uiuos tanquā pudituꝝ eēt extinctoſ. Amplitudinē cauis eam feciſſe ꝓditur ut uehem
fœni large onuſtam tranſitteret. Parua ſunt cūcta quæ diximꝰ:& omnia uni comparanda mira/
culo:anteq̄ noua attingam. M. Lepido. Q. Catulo conſ. ut conſtat inter diligentiſſimos aucto
res domꝰ pulchrior nō fuit romæ:q Lepidi ipſius. At Hercule intra annos. xxxv. eadē centeſi
mū locū nō optinuit. Computet in hac æſtimatione q uolet:marmoꝝ molē:opa pictoꝝ:impen
dia regalia. Et cū pulcherrima laudatiſſimaq; certantes cētum domos:poſteaq; eas ab innume/
rabilibus aliis in hūc diē uictaſ. Profecto incendia puniunt luxū:nec tn̄ effici pōt:ut mores aliqd
ipſo in homine mortalius eē intelligāt. Sꝫ eas oēs duæ domus uicerūt. Bis uidimꝰ urbē totam
cingi domibꝰ principū:Caii & Neronis. Et huius qdē ne qd deeſſet aurea. Nimiꝝ ſic habitarunt
illi q hoc imperiū fecere:tantas ad uincendas gētes triumphosq; referendos ab aratro aut foco
exeuntes:quoꝝ agri quoq; minorē modū obtinuere q̄ cellaria iſtoꝝ. Subit uero cogitatio quo/
ta portio haꝝ fuerint areæ illæ:quas inuictis impatoribus dcernebant publice ad exhædificar/
das domos. Summusq; illaꝝ honos erat:ſicut in. L. Valerio Publicola:q primꝰ conſul fuit cum
L. Bruto poſt tot merita:& fratre eius q bis in eodē magiſtratu ſabinos duicerat:adiici decreto
ut domꝰ eoꝝ fores extra apirentur:& ianua in publicū reiiceret. Hoc erat clariſſimū inſigne in/
ter triumphales quoq; domoſ. Non patiemur duos Caios uel duos Nerones ne hac qdē gloria
famæ frui. Docebimuſq; ēt inſaniā eoꝝ uictā priuatis opibus. M. Scauri:cuius neſcio an ædili/
tas maxime ꝓſtrauerit mores ciuiles:maiusq; ſit Syllæ malū tanta priuigni potentia:q̄ ꝓſcrip/
tio tot miliū. Hic fecit in ædilitate ſua opꝰ maximū omniū quæ unq̄ fuere humana manu facta
nō tēporaria mora:ueꝝ ēt æternitatis dſtinatione. Theatꝝ hoc fuit. Scœna ei triplex altitudi/
ne. ccc. lx. columnaꝝ in ea ciuitate quæ ſex hymetias nō tulerat ſine ꝓbro ciuis ampliſſimi. Iam
ps ſcœnæ e marmore fuit. Media e uitro inaudito ēt poſtea gener̄ luxuriæ. Sūmæ tabulis inau
ratis columnæ ut diximꝰ:imæ duodequadragenū pedū. Signa ærea inter colūnas ut indicauimꝰ
fuerūt tria milia numero. Cauea ipa cœpit hominū. lxxx. milia:cū Pompei amphitheatri totiēs
multiplicata urbe tantoq; maiore populo ſufficiat large. xl. milia. Sꝫ & reliquus apparatꝰ tantꝰ
attalica ueſte:tabulis pictis:cæteraq; cura fuit:ut in tuſculanā uillā reportatis quæ ſuperfluē/
bant quottidiani uſus dliciis incenſa uilla ab iratis ſuis concremarēt ad ſeſtertia. M. Aufert ani
mū & a dſtinato itinere digredi cogit cōtemplatio tam ꝓdigæ mētis:aliāq; connecti maiorē in
ſaniā. E ligno. C. Curio q bello ciuili in cæſarianis ptibus obiit:funebri patris munere cū opibꝰ
apparatuq; nō poſſet ſupare Scauꝝ. Vnde enim illi uictricꝰ Sylla? & Metella mater ꝓſcriptionū
ſectrix? unde. M. Scaurꝰ pater totiēs princeps ciuitatis:& marianis ſodalitiis rapinaꝝ ꝓuincia/
liū ſinꝰ? cū iā ne ipſe qdē cōparari ſibi poſſꝫ. Quādo hoc certe incēdii illiꝰ p̄miū hūit cōuectis ex
orbe terraꝝ rebꝰ:ut nemo poſtea par eēt inſaniæ illi. Ingenio ergo ſuo erat utendū. Curioniq;
aliud excogitandū fuit. Operæ preciū ē ſcire qd inuenerit:& gaudere moribꝰ noſtris:ac noſtro
modo nos uocare maioreſ. Theatra duo iuxta fecit ampliſſima e ligno cardinū ſinguloꝝ uerſati/
li ſuſpēſa librametō:in qbus utriſq; ante meridiano ludoꝝ ſpectaculo edito inter ſeſe auerſis ne
inuicē obſtreperēt ſcœnæ:& repēte circūactis ut cōſtiterant. Poſtremo iam die diſcedentibꝰ ta
bulis & cornibꝰ inter ſe coeuntibꝰ faciebat amphitheatꝝ:& gladiatoꝝ ſpectacula edebat:ipꝫ ma
gis auctoritatū Populū Ro. circūferens. Quid. n. mireť qſq; in hoc primū? inuētorē? an inuē/
tū? artificē? an auctorē? auſum aliquē hoc excogitare? an ſuſcipe:parere? an iubere? Sup omnia
erit populi furor ſedre auſi tam infida inſtabiliq; ſede. En hic ē ille terraꝝ uictor & totiꝰ domina
tor orbis:q gētes & regna diripet:iura exteris mitteret:& quoſdā in numero deoꝝ immortaliū
generis hūani portio in machina pēdēs:& ad piculū ſuū plaudēs. Quæ utilitas animaꝝ iſta? aut
quæ q̄rela d cannis:aut q̄tū mali potuit accidre? Hauriri urbes terræ hiatibꝰ publicꝰ mortaliū
dolor ē. Ecce Po. Romanꝰ uniuerſus uelut duobꝰ nauigiis impoſitꝰ binis cardinibꝰ ſuſtineť:&
ſe ipm dpugnantē ſpectat:periturꝰ momēto aliquo luxatis machinis:& p hoc querit̄ in tribuni/
tiis cōcionibꝰ gratia:ut pēſiles tribꝰ faceret. Qualia hic in roſtris. Qūid nō auſurꝰ apd eos qbꝰ
hoc pſuaſerit. Vera nāq; conficiētibꝰ Po. Romanꝰ funebri muner̄ ad tumulū patris eiꝰ dpugna/
uit uniuerſis. Variauit hāc magnificētiā ſuam feſſis turbatiſq; cardinibꝰ:& amphitheatri forma
cuſtodita nouiſſimo die diuerſis duabꝰ p mediū ſcœnis athlætas edidit:raptiſq; e cōtrario repē
te pulpitis eodē die uictores e gladiatoribꝰ ſuis ꝓduxit. Nec fuit rex Curio aut gētiū impator
nō opibꝰ inſignis:uti q nihil in cēſu habuerit:præter diſcordiā principū. Sꝫ dicanť uera æſtima/
tione inuicta miracula:quæ. Q. Martiꝰ rex fecit. Is iuſſus a ſenatu aquaꝝ appiæ & anienis tegu
la ductꝰ reficere:nouam a nomine ſuo appellatā cuniculis p mōtes actis intra p̄turæ ſuæ tempꝰ
adduxit. Agrippa uero in ædilitate ſua:adiecta uirginea aqua:cæteriſq; corriuatis atq; emēda/
tis lacus. dcc. fecit. Præterea fontes. c v. caſtella. c xxx. complura ēt cultu magnifica & operibꝰ

His signa.ccc.ærea aut marmorea imposuit:& columnas ex marmore quadringētas:eaq; om/
nia annuo spatio. Adiecitq; ipse in ædilitatis suæ cōmemoratione & ludos unde sexaginta dieb⁹
factos:& gratuita ꝑbuit balnea centū.lxx.q̄ nūc romæ ad infinitū auxere numeꝝ. Vicit antece
dētes aquaꝝ duct⁹ nouissimū impēdiū operis inchoati a Caio Cæsare & peracti a Claudio. Quip
pe a lapide.xl.ad eam excelsitatē:ut in omēs urbis mōtes leuarēt:influxere curtius atq; cæru/
leus fontes. Erogata in id opus sestertia qngēta.lv.milia. Quod siquis diligētius æstimauerit
aquaꝝ abūdantiam in publico balneis piscinis domibus euripis hortis suburbanis uillis spatio ꝑ
aduenientis extructos arcus mōtes perfossos:conualles æquatas:fatebit̄ nihil magis mirandū
fuisse in toto orbe terraꝝ. Eiusdē Claudii inter maxima eqdē ac memoranda duxerim:quanuis
destitutū successoris odio montē perfossum ad lacū fucinū emittendū:inenarrabili ꝓfecto impē
dio:& operarioꝝ multitudine per tot ānos:cū aut corriuatio aquaꝝ:qua terren⁹ mons erat ege
reret̄ in uertice machinis:aut silex cederet̄. Omniaq; intus in tenebris fierēt:q̄ neq; concipi ani
mo nisi ab iis q uidere:neq; humano ſmone enarrari pn̄t. Nā portus ostiensis opus ꝑtereo. Itē
uias inter mōtes excisas. Mare thirrenū a lucrino molibus seclusum. Tot pōtes tantis impēdiis
factos. Et inter plurima alia italiæ miracula:ipsa marmora in lapidicinis crescere auctor ē Papy/
rius Fabianus naturæ reꝝ peritissimus. Exemptores quoq; affirmant compleri sponte illa mōtiū
ulcera. Quæ si uera st̄:spes ē:nūq; defuturā luxuriā.

De magnetis generibus & medicinis Cap.xvi.

a Maiorib⁹ digredienti ad reliquoꝝ lapidū insignes naturas:qs dubitet in primis magnetē oc/
currere? Quid.n.mirabilius? aut qua in ꝑte naturæ maior improbitas dderat uocē saxis:ut
dixim⁹:respondentē homini:immo uero & obloquētē? Quid lapis rigore pigrius? Ecce sensus
manusq; tributi illi. Quid ferri duritia pugnatius? Sꝫ cedit & patit̄ mores:trahit̄ nāq; a magne/
te lapide. Domitrixq; illa reꝝ omniū materia ad inane nescio qd currit:atq; ut ꝓpius uenit:assi/
stit:tenet̄q;:& complexu hæret. Sideritin ob hoc alio nomine appellant:qdam heracleon. Ma
gnes appellatus ē ab inuētore:ut auctor ē Nicander in india reptus. Nanq; & passim inuenit̄:
ut in hispania quoq; inuenisse āt fert̄ clauis crepidaꝝ & baculi cuspide hærentibus:cū armēta pa
sceret. Quinq; genera magnetis Sotacus demonstrat. Aethiopicū:& magnesiacū a macedonia
& contermina a beboncea locatū petentib⁹ dextra. Tertiū in echio boetiæ. Quartum circa ale/
xandriā troadē. Quintū & magnesia asiæ. Differentia prima mas sit an fœmina. Proxima in co/
lore. Nam q in macedonia & magnetia reperiūt̄:ruffi nigriq; sunt. Boetius uero ruffi coloris pl⁹
hꝫ q̄ nigri. Is q in troade inuenit:niger ē & fœminei sexus:idoq; sine uirib⁹. Deterrimus āt in
magnesia asiæ candidus:neq; attrahens ferrum similisq; pumici. Comptum tanto meliores esse
quanto st̄ magis cærulei. Aethiopicis laus summa dat̄:pondusq; argento rependit̄. Inuenit̄ hic
in æthiopia zmiri:ita uocat̄ regio harenosa. Ibi & hematites sanguinei coloris:sanguinēq; redi/
dens si terat̄. Sꝫ & crocū. In attrahendo ferrū nō eadē quæ magneti hematite natura. Aethio/
pici argumētū est:ꝙ magnetē quoq; aliū ad se trahit. Omnes āt ii oculoꝝ medicamentis ꝓsunt
ad suam qsq; portionē. Maximeq; epiphoras sistunt. Sanant & adusta cremati tritiq;. Alius rur
sus in eadē æthiopia ñ ꝓcul mons gignit lapidē theameden:q ferrū omne abigit:respuitq;. De
utraq; natura eius sæpius diximus.

De lapidibus q cito absumunt corpora in eis condita:& de his q diu seruant:& đ tha/
sio lapide:& medicinis eius Cap.xvii.

l Apidem e sciro insula integrum fluctuare tradunt:eundem comminutum mergi. In asso
troadis sarcophagus lapis fissili uena scindit̄. Corpora defunctoꝝ cōdita in eo absumi constat
intra.xl.diem:exceptis dētibus. Mutianus specula quoq; & strigiles & uestes & calciamenta il/
lata mortuis lapidea fieri auctor ē. Eius generis & in lycia saxa sunt & in oriente quæ uiuenti/
bus quoq; adalligata:erodūt corpora. Mitior ē āt ſuandis corporib⁹ nec absumendis chemites
ebori simillim⁹:in quo Dariū conditū ferūt. Parioq; similis candore & duricia:minus tn̄ ponde/
rosus q porus uocat̄. Theophrastus auctor ē & translucidos lapides in ægypto inueniri:quos
ophionitæ similes ait:qđ fortassis tunc fuerit:qm̄ & ii đsinunt:& noui repiuntur. Thasius gu/
stu salsus podagras lenit pedib⁹ in uase ex eo cauato inditis. Præterea omnia cruꝝ uitia in iis la/
pidicinis sanāt̄:cū in metallis omnib⁹ crura uitiēt̄. Eiusdē lapidis flos appellat̄:in farinam redi/
gendam mollis ad quædam perinde efficax. Est āt similis pumici ruffo. Ammixtus æri cyprio
mammaꝝ uitia emendat. Pici āt resinæ ue strumas & panos discutit. Prodest & phthisicis linctu
Cū melle uetera ulcera ad cicatricē ꝑducit. Excrescentia erodit. Et ad bestiaꝝ morsus utilis. Re
pugnātia curationi ac suppurata siccat. Fit cataplasma ex eo podagris mixto fabæ lomēto.

De ebore fossili & lapidib⁹ osseis & palmatis & alioꝝ generib⁹ Cap.xviii.

i Dem Theophrastus & mutian⁹ eē aliquos lapides:q pariant:credūt. Theophrastus auctor
est & ebur fossile cādido & nigro colorē inueniri:& ossa e terra nasci:iueniriq; lapides osseos
Palmati circa mūdā in hispania:ubi Cæsar dictator Pompeū uicit:repiūt̄:idq; quotiēs fregeris

Sunt & nigri: quoꝝ auctoritas uenit in marmora: ſicut tænarius. Varro nigros ex africa firmio/
res eē tradit: ꝗ̃ in italia. E diuerſo alboſ coranos duriores: ꝗ̃ parioſ. Idē iunenſem ſilicē ferra ſe
cari. At thuſculanū diſſilire igni. Sabinū fuſcum addito oleo ēt lucere. Idē molas uerſatiles uol/
ſine inuentas. Aliquas & ſponte motas inuenimus in ꝓdigiis. Nuſꝗ̃ āt hic utilior ꝗ̃ in italia gi/
gnit̃: lapisqꝫ nō ſaxum ē. In quibuſdam uero ꝓuinciis omnino nō inuenit̃. Sūt qdam in eo gene
re molliores: q & quote leuigant̃: ut ꝓcul intuentibus ophitæ uideri poſſint. Neqꝫ ē alius fir/
mior: qñ & lapidis natura ut lignū ſimiliter hymbres ſolesqꝫ aut hyemes nō patit̃. In aliis atqꝫ
aliis generibus. Sunt q & lunam non tolerent: & qui uetuſtate rubiginem trahant: colorem ue
candidum oleo mutent.

De corallio uel pyrite: & medicinis eius: & oſtracite: đ amanto lapide & medicinis ei⁹
& militino lapide & uirib⁹ eius: đ gagate lapide & medicinis eius: de ſpongiis: đ phry/
gio lapide & natura eius Cap. xix.

c Orallium lapidem qdam pyriten uocant: qm̃ ſit plurim⁹ ignis illi. Sꝫ eſt alius etiamnū pyri/
tes ſimilitudine æris. In cypro eum reperiri uolunt: & in metallis quæ ſunt circa acamaniā:
unū argento colore: alteꝝ aureo. Coquunt̃ uarie. Ab aliis iteꝝ tertioqꝫ in melle: donec conſu/
mat̃ liquor. Ab aliis pruna prius: dein melle: & poſtea lauāt̃ ut æs. Vſusqꝫ eoꝝ in medicina ex
calfacere: ſiccare. diſcutere: humorē extenuare: & duritias nimias mollire. Vtunt̃ & crudis tu/
ſisqꝫ: ad ſtrumas atqꝫ furunculos. Pyritaꝝ etiamnū aliq gen⁹ unū faciūt plurimum habēs ignis:
quos uiuos appellam⁹: & ponderoſiſſimi ſunt. Hi exploratorib⁹ caſtroꝝ maxime neceſſarii: q cla
uo uel altero lapide ꝑcuſſi: & ſcintillas edūt: q̃ exceptæ ſulphure aut fongis aridis uel foliis: di/
cto celerius ignē trahunt. Oſtracitæ ſimilitudinē teſtæ habēt. Vſus eoꝝ ꝓ pumice ad leuigan/
dā cutē. Poti ſanguinē ſiſtunt: & illiti cū melle ulcera doloresqꝫ mammaꝝ ſanant. Amantus alu
mini ſimilis nihil igni deꝑdit. Hic ueneficiis reſiſtit omnib⁹: priuatim magoꝝ. Geoden ex argu/
mēto appellant: qm̃ amplexus ē terrā: oculoꝝ medicamētiſ utiliſſimuſ. Item mammaꝝ & teſtiū
uitiis. Melitites lapſis ſuccū remittit dulcē: mellitūqꝫ tuſus. Et cæræ mixtus eruptionib⁹ pitui/
tæ maculisqꝫ corporis medet̃: & fauciū exulcerationi. Epinyctidas tollit: & uuluaꝝ dolores im/
poſitus uelleri. Gagates lapis nomē loci et amnis hꝫ gagatis lyciæ. Aiunt & in leucocolla expel
li mari: atqꝫ infra duodecim ſtadia colligi. Niger ē: planuſ: pumicoſus: nō multū a ligno differēs
leuis: fragilis: odore ſi terat̃ grauis. Fictilia ex eo inſcripta nō delent̃. Cū urit̃ odorē ſulphureū
reddit. Miꝝqꝫ accendit̃ aqua: oleo reſtinguit̃. Fugat ſerpentes ita recreatqꝫ uuluæ ſtrangulatiões
Deprehendit ſonticū morbū & uirginitatē ſuffitus. Itē ex uino đcoctus: dentibus medet̃. Stru/
misqꝫ cæræ ꝑmixtus. Hoc dicūt̃ uti magi in ea quā uocāt necyomantiā. Id peruri negāt: ſi euē/
tuꝝ ſit: qd' aliqs optet. Spongiæ lapides inueniūt̃ in ſpongiis: & ſunt natiui. Quidā eos cyſteo/
lithos uocāt: qm̃ ueſicæ medēt̃. Calculos rūmpunt in uino poti. Phrygius lapis gētis nomē hꝫ
Eſt āt gleba pumicoſa. Vrit̃ ante uino ꝑfuſus: flaturqꝫ follib⁹: donec ruffeſcat: ac rurſus dulci ui
no reſtinguit̃: & hoc trinis uicib⁹: tingēdis ueſtib⁹ tm̃ utiliſ.

De ematite & qnqꝫ generib⁹ ei⁹: & ſchiſto Cap. xx.

ſ Chiſtos & hematites cognationē habēt. Hematites inuenit̃ in metalliſ. Vſtus minii colorē
imitat̃. Vrit̃ et phrygi⁹: ſed ñ reſtinguit̃ uino. Adulterat̃ ſchiſto. Hematiten diſcernūt uæ/
næ rubētes: & friabilis ē natura. Oculis cruore ſuffuſis mire conuenit. Siſtit ꝓfluuium mulieꝝ
pot⁹. Bibāt eū & q ſanguinē reiecerūt cū ſucco punici mali. Et in ueſicæ uitiis efficax. Bibit̃ & in
uino cōtra ſerpētium ictus. Infirmior ad omnia eadē ē: quē ſchiſton appellant. Sꝫ in iis commo/
dior croco ſimilis: peculiari⁹ ſplendet. Proficit oculoꝝ lachrymis in lacte muliebri. Procidēteſqꝫ
oculos præclare cohibet. Hæc ē ſententia eoꝝ q nuprime ſcripſer̃. Sꝫ Sotac⁹ e uetuſtiſſimis au
ctorib⁹ quinqꝫ genera hematitaꝝ tradit præter magnetē. Principatū dat ex iis æthiopico: ocu/
loꝝ medicamētis utiliſſimo. Et iis quæ panchreſta appellant. Itē ambuſtiſ. Alteꝝ atrodamanta
dicit uocari: colore nigro: pōdere ac duricia inſignē: et inde nomē traxiſſe: præcipueqꝫ in africa
reꝑtam. Trahet̃ āt in ſe argētū æs ferrū. Expimentum eius eē in cote ex lapide baſanite. Red/
dere .n. ſuccū ſanguineū: et eē ad iocineris uitia præcipui remedii. Tertiū gen⁹ arabici facit: ſimi
li duricia: uix reddētis ſuccū ad cotē aquariam aliqñ croco ſimilē. Quarti generis elatiten uocari
quandiu crudus ſit: coctū uero militē utilem ambuſtiſ. Ad omnia utiliorē rubrica. Quinti gene
ris ſchiſtos hemorrhoidas reprimit. In totū āt hematitas omnes tritoſ in oleo triū drachmarūꝫ
ponder̃ a ieiunis ſumendos: ad uitia ſanguiniſ. Idē auctor eſt ſchiſton eē alteri⁹ generis ꝗ̃ hema
titen tradit: quē uocāt atractiten. Naſci in africa nigꝝ attritum redder̃ aquariis cotib⁹ ab ea pte
quæ fuerit a'b radice nigrum colorem: ab altera parte croci. Ipꝫ utilē eſſe oculoꝝ medicamētis.

De quattuor generibus ætitis: et calamo. et ſamio: et arabo: et pūicib⁹ Cap. xxi.

a Etites lapis etiā argumento nominis magnam famam hꝫ. Repit̃ in nidis aquilaꝝ: ſicuti in
đcimo uolumine dixim⁹. Aiunt binos inueniri: marem et fœminam. Nec ſiñ iis parere quas
dixim⁹ aquilaſ: et iđo binos tm̃. Genera eoꝝ quattuō. In africa naſcentem puſillū et mollē intra

se ac uelut in aluo habentem argillam suauem:candidã. Ipsum friabilem quem fœminei sex⁹ putant. Marem ãt q in arabia nascit̃ duꝝ gallæ similẽ:aut subi utilũ in aluo habentẽ duꝝ lapidem. Terti⁹ in cypro inuenit̃:colore illis i africa nascentib⁹ similis:amplior tñ atq; dilatat⁹. Cæteris enim globosa facies. Habet in aluo harenã iucundam & lapillos. Ipse tam mollis ut ẽt digytis fricet̃. Quarti generis Taphiusius appellat̃:nascens iuxta leucadẽ in taphiusa:q locus ẽ dextra nauigantib⁹ ex hac ad leucadem. Inuenit̃ in fluminibus cãdidus & rotundus. Huic est in aluo lapillus q uocat̃ callim⁹:nec quicq̃ teneriꝰ. Aetitæ omnes grauidis adalligati mulierib⁹ uel quadrupedibus in pelliculis scarificati uteri animaliũ cõtinent ꝑtus:nõ nisi parturiant:remouendi:alioqn uuluæ excidiũ fit. Sꝫ nisi parturientib⁹ auferãt̃:omnino nõ pariunt. Est & lapis samius in eadẽ insula:ubi terrã laudauim⁹:poliendo auro utilis. Vtilis et in medicina oculoꝝ ulcerib⁹ cum lacte quo supradictũ ẽ modo contra ueteres lachrymationes. Prodest et contra uitia stomachi potus Vertigines sedat. Mentesq; commotas r̃stituit. Quidam et morbis comitialib⁹ utiliter dari putant. Et ad ruinæ difficultates:acopis ẽt miscet̃. Probat̃ grauitate et candore. Vuluas et ꝑtus contineri adalligato eo tradũt. Arabus lapis ebori similis:dentifriciis accommodat̃ crematus. Priuatim hemorrhoidas sanat cũ lanugine linteoꝝ linteolis insup impositis. Non prætermittẽda ẽ & pumicũ natura:siquidẽ ita appellant̃ qdam lapides erosi amne:in ædificiis musea uocant dpendentia ad imaginẽ spec⁹ arte reddendam. Sꝫ & iis pumices q sunt in usu corporꝝ leuigãdoꝝ fœminis iam qdẽ & uiris:atq; ut ait Catullus libris:laudatissimi sunt in melo scyro & æoliis insulis. Probatio in candore & in minimo pondere:& ut q̃ maxime spongiosi aridiq; sint:ac teri faciles:nec harenosi in fricando. Vis eoꝝ in medicina:extenuare:siccar̃. In ustrina ter siccant̃:ita ut torreant̃ carbone puro:ac totiẽs uino restinguãt̃ albo. Lauant̃ deinde ut cadmia:et siccati condunt̃ q̃ minimã uliginoso loco. Vsus farinæ eius oculoꝝ maxime medicamentis. Vlcera purgãt eoꝝ leuiter:explentq; cicatrices:& emendant. Quidam tertia ustione refrigeratos poti⁹ q̃ restinctos terrer̃ malũt ex uino. Addunt̃ ẽt ad malagmata capitũ uerendoꝝq; ulcerib⁹. Vtilissima fiũt ex iis dentifricia. Theophrastus ãt auctor ẽ potores in certamine bibendi præsumere farinã eius:sed nisi uniuerso potui impleant̃ ꝑiclitari. Tantãq; refrigerandi naturã eẽ:ut musta feruere desinant pumice addito.

De lapidibus mortarioꝝ medicinaliũ:& mollibus lapidibus:& speculari lapide:& silicibus:& phengite:& cotibus:& reliquis ad struturam lapidibus igni & tempestatibus resistentibus

Cap. xxii.

a Vctoribus curæ fuere lapides mortarioꝝ quoq; nec medicinaliũ tm̃ aut ad pigmenta ꝑtinẽtium. Ethesium ꝓ lapidẽ in iis prætulere cæteris:mox & thebaicum:quem pyrrhopecilion appellauim⁹. Aliq psaroniũ uocãt. Tertiũ ex calazio chrysiten. Medici ãt & basaniten. Hic.n. lapis nihil ex sese remittit. Ii ãt lapides q succũ reddũt oculoꝝ medicamentis utiles existimant̃. Ido ꝓ æthiopici maxĩe ad ea ꝓbãt̃. Tenariũ uero lapidẽ & pœnicũ & hematitẽ iis medicamẽtis ꝓdesse tradũt:q̃ ex croco cõponãt̃. Ex alio tenario q niger ẽ:& ex pario lapide ñ æque medicis utilẽ. Potiorẽ ex lapide alabastrite egyptio:ul' ex ophite albo. Est.n. hoc gen⁹ ophitis:ex quo uasa & ẽt cados faciunt. In syphno lapis ẽ q cauat̃:tornat̃q; in uasa coquendis cibis utilia:uel ad esculentoꝝ usus. Quod in comensi italiæ lapide accidere scim⁹. Sꝫ in syphno singulare ꝙ excalfactus oleo nigrescit:durescitq;. Natura mollissimus tanta qualitatũ differentia ẽ. Nam mollicie & transalpis præcipua sunt exempla. In belgica ꝓuincia candidũ lapidẽ serra qua lignũ:facili⁹q; ẽt secant ad tegularꝝ & imbricũ uicẽ. Vel si libeat:ad quæ uocant pauonacea tegendi genera:& igne qdẽ durati iidẽ sectiles sũt. Specularis uero qm̃ & hic lapis nomẽ optinet:faciliore multo natura findit̃ ĩ quanlibet tenues crustas. Hispania hũc olim citerior tm̃ dabat:nec tota:sꝫ intra centum milia passuuꝫ circa segobricã urbẽ. Iam & cypros & cappadocia & sicilia:& nup inuentũ africa. Postferendos omnes tamẽ hispaniæ:& cappadociæ mollissimis & amplissimæ magnitudinis:sꝫ obscuris. Sũt & in bononiensi italiæ ꝑte breues maculosi complexu silicis alligati:quoꝝ tamẽ appareat natura similis eis q in hispania puteis effodiunt̃ ꝓfunda altitudine. Necnõ & saxo inclusus sub terra inuenit̃:extrahit̃q;:aut excidit̃. Sꝫ maiori ꝑte fossili natura absolutus segmenti mõ nũq̃ adhuc quinq; pedũ longitudine amplior. Humore hunc terræ qdam autumant quadã anima crystalli mõ glaciari. Et in lapidẽ concrescere manifesto apparet:ꝙ cũ fere dcider̃ in puteos tales & medullæ ex ossibus eaꝝ in eadẽ lapidis natura post unã hyemẽ figurãt̃. Inuenit̃ & niger aliqñ. Sed cãdido natura mira cum sit mollicia nota perpetiendi solis rigorisq;:nec senescit si modo iniuria absit:cũ hoc ẽt in cementis multoꝝ generꝝ accidat. Inuenere & aliũ usum in ramentis quo ꝓ cyrcũ maximũ ludis cyrcensibus sternendi:ut sit in commendatiõe candor. Nerone principe ĩ cappadocia reptus ẽ lapis duritia marmoris candidus atq; translucens:ẽt qua ꝑte fuluæ inciderant uenæ:ex argumento phengites appellatus. Hoc construxerat ædẽ fortunæ:quã seiam appellant:a Seruio rege sacratã aurea domo complexus. Quare ẽt foribus aptis interdiu claritas ibi diurna erat haud q̃ speculariũ mõ:tanq̃ inclusa luce:nõ transmissa. In arabia quoq; esse

lapidē uitri mō tranſlucidum:quo utūť ꝓ ſpecularibus: Iuba auctor ē. Nunc ad oparios lapides
tranſiſſe conueniat: primūqꝫ cotes ferro acuendo. Multa eaꝝ genera. Creticæ diu maxima lau/
dē habueř. Secundā laconicæ ex taygeto monte: utræqꝫ oleo indigentes. Inter aquarias naxiæ
laus maxima fuit: mox armeniacæ: đ qbus diximus. Ex oleo & aqua ciliciæ pollent: ex aqua ar/
ſinoeticæ. Reptæ ſunt & ĩ italia aqua trahentes aciem acerrimo effectu. Necnon & tranſalpes:
quas paſcernices uocant. Quarta rō ē ſaliua hominis ꝓficientium. Quæ in tonſtrinaꝝ officinis
inutilis ē: fragili mollicia. Flaminitanæ ex hiſpania citeriore in eo geneř præcipue. Reliqua mul
titudo lapidū in totū ædificiis inutilis ē moroſitate. Quædam tñ loca morē illū habēt: ſicuti car
thago in africa exerceť halitu maris: fricať uēto: & uerberať hymbri. Sꝫ cura tuenť picando pa
rietes: qm̄ & tectoria calx rodiť. Sciteqꝫ dictū ē: ad tecta eos pice ad uinū calce uti: qm̄ ſic mu/
ſta cōdiūt. Alia mollicia circa romā fidēnati & albano. In liguria quoqꝫ umbria & uenetia alb⁹ la
pis dentata ſerra ſecať. Hi tractabiles in opa laborē quoqꝫ tolerant ſub tecto dūtaxat. Aſpergi/
ne & gelu pruiniſqꝫ rumpūť in teſtas. Nec contra humores & aurā maris robuſti. Tyburtini ad
reliqua fortes: uapore diſſiliunt. Nigri ſilices optimi qbuſdam in locis & rubentes. Nōnuſqꝫ ue
ro & albi: ſicut in tarquinienſi & ancianis lapidicinis circa lacū uolſinienſem. Et in ſtratonenſi ſt:
qbus ne ignis qdē nocet. Iidē & in monumenta ſculpti contra uetuſtatē quoqꝫ incorrupti ꝑma/
nent. Exqꝫ iis formæ fiunt: in qbus æra fundūť. Eſt & uiridis lapis uehementer igni reſiſtens:
ſꝫ nuſq̄ꝫ copioſius. Et ubi inueniť lapis nō ſaxū ē. E reliqs pallidus in cemento raro utilis. Glo/
boſus cōtra iniurias fortis: ſed ad ſtructurā infidelis: niſi multa ſuffrenatione deuinctus. Nec cer
tior fluuiatilis ſemp ueluti madēs. Remediū ē in lapide dubio æſtate eū eximere: nec ante bien
niū eū inſerere tecto: domitum tempeſtatib⁹. Quæ ex eo læſa fuerint: in ſubterranea ſtructura
aptanť utilius. Quæ reſtiterint: tutū eſt cælo committere. Græci e lapide duro ac ſilice æquo
conſtruunt ueluti lateritios parietes. Cū ita fecerint: iſo domos uocant gen⁹ ſtructuræ. At cū
inæquali craſſitudine ſtructa ſunt pſeudiſodomō. Tertiū ē euplecton tantūmodo frontib⁹ poli/
tis. Reliqua fortuito collocant. Alternas coagmentationes fieri: ut commiſſuras antecedentiūꝫ
medii lapides optineant: neceſſarium ē: in medio quoqꝫ pariete ſi res patiať. Si min⁹: utiqꝫ a la/
terib⁹. Medios parietes ſarcire fractis cementis. Dictyotheton uocant reticulatam ſtructuram:
q̄ꝫ frequentiſſime romæ ſtruunt: rimis oportunam. Structurā ad normā & libellam fieri & ad ꝑ/
pendiculū reſpondere oportet.

De Ciſternis & calce & harenæ generib⁹: & mixtura calcis & harenæ: & uitiis ſtructu
ræ: & tectoriis columnis Cap. xxiii.

e T Ciſternas harena pura & aſpera quinqꝫ ptibus: calcis q̄ꝫ uehementiſſime duab⁹ cōſtrui cō
uenit: fragmentis ſilicis nō excedentibus libras. Ita ferratis uectib⁹ calcari ſolū parieteſqꝫ ſi
militer. Vtilius geminos eē: ut in prione uitia conſidant aquæ: atqꝫ p collū in ꝓximas tranſeat
maxime pura aqua. Calcē e uario lapide Cato Cenſorius improbat. Ex albo melior q̄ꝫ ex duro
& ſtructuræ utilior. Quæ ex fiſtuloſo: tectoriis. Ad utrunqꝫ damnať ex ſilice. Vtilior eadē ex
efoſſo lapide q̄ꝫ ex ripis fluminum collecto. Vtilior e molari: qa ē quædam pinguior natura ei⁹
Mirꝫ aliq poſt q̄ꝫ arſerit accendi aquis. Harenæ tria genera. Foſſicia cui quarta ꝑs calcis addi dꝫ
Fluuiatili aut marinæ tertia. Si & teſtæ tuſæ tertia ꝑs addať melior materia erit. Ab apennino
ad padū nō inueniť foſſicia: nec marina. Ruinaꝝ urbis ea maxime cā: q furto calcis ſine terrumi/
ne ſuo cemēta componūť. Intrita quoqꝫ quo uetuſtior eo meliō. Vnde & in antiquaꝝ ædium le
gib⁹ inueniť ne recētiore trima utereť redēptor qſq̄ꝫ. Idoqꝫ nulla tectoria eoꝝ rimæ fœdauere
Tectoriūqꝫ: qđ niſi ter harenato & bis marmorato inductū ē: nō ſatis ſplēdoris hꝫ. Vliginoſa
& ubi ſalſugo teſtatio uitia ſublini utili⁹. In græcia tectoriis ēt harenaꝝ qđ inducturi ſť: pri⁹ in
mortario ligneis uectib⁹ ſubigūt. Expimētum marmorati ē in ſubigendo: donec rutro nō cohæ
reat. Contra in albario ope: ut macerata calx ceu glutinum hæreat. Sꝫ macerari nō niſi a gleba
oportet. In elide ædes ē Mineruæ: ĩ qua frater Phidiæ Pane⁹ tectoriū ĩduxit lacte & croco ſub/
actū: ut ferūt: ido ſi q̄rať ĩ ea hodieqꝫ ſaliua pollice: odorē croci ſaporēqꝫ ṙddeř tradiť. Colūnæ
ædeř dēſius poſitæ: craſſiores uidēť. Quattuor eaꝝ genera. Quæ ſextā ptē altitudinis in craſſi
tudie ima hn̄t: doricæ uocāť: q̄ nonā ionicæ: q̄ ſeptimā thuſcanicæ. Corinthiis eadē rō quæ io
nicis. Et differentia: qm̄ capitularis corinthiaꝝ eadē ē altitudo quæ colligitur craſſitudine ima:
idoqꝫ graciliores uidēť ionicis: capitelli. n. altitudo tertia præſtat craſſitudini. Antiqua rō erat
columnaꝝ altitudinis tertia ꝑs latitudinū đlubri. In epheſi Dianæ æde: đ qua pri⁹ fuit ſmo: pri
mū columnis ſpiræ ſubditæ: & capitella addita. Placuitqꝫ altitudinis octaua ꝑs in craſſitudine: &
ut ſpiræ haberēt craſſitudinis dimidiū ſeptimæqꝫ ptis đtrahentibus ſummaꝝ craſſitudini. Præ/
ter has ſunt quæ uocāť atticæ columnæ quaternis angulis pari lateꝝ interuallo.

De medicinis calcis: & maltha & gypſo Cap. xxiiii.

c Alcis & in medicina magn⁹ uſus. Eligiť enim recēs: nec aſperſa aquis urit: diſcutit: extrahit
incipienteſqꝫ ſpere ulceꝝ impetus coercet. Aceto & roſaceo tēperata ꝓducit ad cicatricem.

Luxatis quoq; cũ adipe suillo aut liquida resina ex melle medet̃. Eadẽ compositione & strumis. Maltha e calce fit recenti: gleba uino restinguit̃. Mox tundit̃ cũ adipe suillo & ficu duplici linamẽto. Quæ res omniũ tenacissima: et duritiam lapidis antecedẽs. Quod malthat oleo pficit̃ ante. Cognita calci res gypsum ẽ. Plura eius genera. Nam e lapide coqt̃ ut in syria catburis. Et e terra fodit̃ ut in cypro ac perrhebie summa tellure: et hymeticũ ẽ. Qui coqt̃ lapis nõ dissimilis alabastrite eẽ dbet: aut marmoroso. In syria durissimos ad id eligũt: coquuntq; fimo bubulo ut celerius uranẽ. Omniũ ãt optimũ fieri comptum ẽ e lapide speculari squammã uitalẽ habente. Gypso madido statim utẽdũ ẽ: qm̃ celerrime coit: ac siccat̃. Tamẽ rursus tũdi et in farinam resolui patit̃. Vsus gypsi in albariis sigillis ædificiorum et coronis gratissimus. Exẽplumq; illustre. C. Proculeium Augusti Cæsaris familiarem in maximo stomachi dolore gypso poto consciuisse sibi mortem.

De pauimentis: et quando primum romæ: et subdialibus pauimentis: et græcanicis: et quando primum cameræ Capitulum. xxv.

p Auimenta originẽ apd græcos habẽt elaborata arte picturæ rõne: donec linthostrota expulere eam. Celeberrimus fuit in hoc generosus: q pgami strauit quẽ uocant Eusaroton Oecon: qm̃ purgamenta cœnæ in pauimẽto quoq; euerri solẽt: ueluti relicta. Fecerat puis e testulis tinctisq; in uarios colores. Mirabilis ibi columba bibẽs: & aquã umbra capitis infuscans abripiẽte alia escam. Dentes uideres in canthari labro. Apricãt aliæ scabentes sese pauimẽta credo primũ facta: q nũc uocamus barbarica: atq; subregulanea. In italia e festucis cannea: hoc aperte ex nomine ipso intelligi põt. Romæ scalpturatũ in Iouis capitolini æde primũ factum ẽ post tertiũ punicũ bellũ initũ. Frequentata uero pauimẽta ante cimbricũ magna gratia animorum indicio ẽ lucillianus ille uersus. Ante pauimenta atq; emblemata uermiculata. Subdialia græci inuenere talibus domos cõtegentes facili tractu & tepente. Sed fallax ubicũq; hymbres gelãt. Necessariũ binas p diuersum taxationes substerni. Capita earum præfigi ne torqueãt. Et ruderi nouo tertiam ptẽ testæ tusæ addi. Deinde rudus in quo duæ quintæ calcis misceãt̃ pedali crassitudine festucari. Tunc nucleo crasso sed digytos induci & e testa grandi nõ minus alia duos digytos strui. Fastigiũ uero suari in pedes denos & se cũcem. Ac diligẽter cote dspumare: uernisq; axibus contribulare. Quæ torquẽt̃ inutilia putant. Immo & silice aut palea substerni melius eẽ quo minor uis calcis pueniat. Necessariũ & globosum lapidẽ subiici. Similiter fiunt spicata testacea. Nõ negligendũ etiamnũ unũ genus græcanicũ. Solo festucato iniicit̃ rudus aut testaceũ pauimẽtũ. Dein spisse calcatis carbonibus inducit̃ sabulo calce ac fauilla mixtis: materia crassitudine semipedali ad regulam & libellã exigit̃: & ẽ forma terrena. Si uero cote dpolitum ẽ: nigri pauimẽti usum optinet. Lithostrota cœptauere iam sub Sylla puulis certe crustis. Extatq; hodie qd in Fortunæ delubro preneste fecit. Pulsa deinde ex humo pauimenta in cameras transiere: ut pnum uitiũ. Et hoc certe inuentũ ab Agrippa in thermis quas romæ fecit. Figlinũ opus encausto pinxit. In reliquis albaria adornauit. Non dubie uitreas facturus cameras: si prius id inuentũ fuisset: aut a parietibus scœnæ ut diximus. Scauri peruenisset in cameras. Quã ob rẽ originẽ uitri dicemus.

De origine uitri & ratione faciendi: & de obsiano uitro: & generibus multiformibus uitri Capitulum. xxvi.

p Ars est syriæ: quæ Phœnice uocat̃ finitima iudææ intra montis carmeli radices paludẽ habẽs: quæ uocat̃ cãdebea. Ex ea credit̃ nasci belus amnis quinq; miliũ. p. spatio in mare profluens iuxta ptolemaidẽ coloniã. Lẽtus hic currit: insalubris potu: sed cerimoniis sacer: limosus uado pfundus. Nõ nisi refuso mari harenas fatẽt̃. Fluctibus. n. uolutatæ nitescunt dtritis sordibus. Nũc & a marino credũt̃ astringi morsu: nõ prius utiles. Quingentorum ẽ passuum nõ amplius littoris spatiũ. Id q; tm̃ multa p fæcula gignẽdo fuit uitro. Fama ẽ appulsa naue mercatorum nitri cũ sparsi p littus epulas pararẽt: nec esset cortinis attollendis lapidũ occasio: glebas nitri e naue subdidisse. Quibus accẽsis pmixta harena littoris translucentes nobilis liquoris fluxisse riuos: & hãc fuisse originẽ uitri. Mox ut ẽ astuta & ingeniosa solertia nõ fuit cõtẽta nitrum miscuisse: cœptus addi & magnes lapis: qm̃ in se liquorẽ uitri quoq; ut ferrũ trahere credit̃. Simili mõ & calculi splendẽtes multifariã cœpti uri: deinde conchiæ & fossiles harenæ. Auctores sunt in india e crystallo fracta fieri: & ob id nullũ comparari indico. Leuibus ãt aridisq; lignis coqt̃ addito cyprio ac nitro maxime ophirio. Continuis fornacibus ut æs liquat̃: massæq; fiũt colore pingui nigrantes. Acies tanta ẽ quacũq;: ut circa ullũ sensum ad ossa consecet qcquid afflauerit corporis. Et massis rursus fundit̃ in officinis tinguit̃q;. Et aliud flatu figurat̃. Aliud torno terit̃. Aliud argẽti modo cælat̃. Sidone quondã iis officinis nobili: siquidẽ ẽt specula excogitauerat. Hæc fuit antiqua rõ uitri. Iam uero & in uulturno mari italiæ harena alba nascẽs sex miliũ passuum a littore inter cumas atq; lucrinũ: q mollissima ẽ: pila molaq; terit̃. Dein miscet̃ tribus ptibus nitri pondere uel mẽsura: ac liquata in alias fornaces transfundit̃. Ibi fit massa quæ uocat̃ hãmonitrum. Atq; hoc recoqt̃: & fit uitrum purum ac massa uitri cãdidi. Iam uero & p gallias hispaniasq; simili mõ

harenæ temperāt̃. Ferunt Tyberio principe excogitatū uitri tempamentum ut flexibile eẽt: & totã officinã artificis eius abolitã: ne æris: argenti: auri: metallis precia detraherẽt̃. Eaq3 fama diu crebrior q̃ certior fuit. S3 qd refert. Neronis principatu repta uitri arte quæ modicos calices duos: quos appellabant petrotos. hs. sex milibus uenderet. In genere uitri & obsidiana numerāt̃ ad similitudinẽ lapidis quẽ in æthiopia inuenit. Obsidi⁹ nigerrimi coloris: aliqñ & translucidi: crassior̃ uisu atq3 in speculis parietū p imagine umbras reddente. Gemmas multi ex eo faciunt. Vidimusq3 & solidas imagines diui Augusti capti materia huius crassitudinis. Dicauitq3 ipse p miraculo in tẽplo Concordiæ obsidianos quattuor elephantos. Remisit & Tyberius Cæsar heliopolitaꝝ cerimoniis reptam ibi in hæreditate eius q præfuerat ægypto: obsidianã imaginẽ Menelai. Ex quo apparet antiquior materiæ origo nũc uitri similitudine interpolata. Xenocrates obsidianū lapidẽ ĩ india & in sãnio italiæ & ad oceanū in hispania nasci tradit. Fit & tinctura genere obsidianū ad escaria uasa totū rubẽs uitꝝ atq3 nõ tranlucens: hematinon appellatū. Fit & albū & murrhinū aut hyacinthos saphirosq3 imitatū: & omnib⁹ aliis colorib⁹. Nec est alia nũ materia sequatior: aut ẽt picturæ accomodatior. Maxim⁹ tamẽ honos in cãdido translucẽte q̃ proxima crystalli similitudine. Vsus uero ad potandū argenti metalla & auri pepulit. Est āt caloris impatiẽs: ni pcedat frigidis liquor: cū addita aqua uitreæ pilæ sole aduerso in tantum excandescant: ut uestes exurant: fragmenta teporata agglutinantur tantum rursus adfundi non queunt præterq̃ abrupto sibimet: tingui ueluti cū calculi fiunt: quos qdẽ abaculos appellant: aliquos ẽt plurib⁹ modis uersicolores. Vitꝝ sulphuri cõcoctū ferruminat in lapidẽ. Ad peractis obmnib⁹ quæ constāt ingenio artem natura faciente: succurrit mirari nihil pene nõ igni pfici.

Ignium miracula & medicinæ pdigia Cap. xxvii.

i Gnis accipit harenas: ex qbus alibi uitꝝ: alibi argentū: alibi miniū: alibi plumbi genera: alibi pigmenta: alibi medicamenta fundit. Igne lapides in æs soluunt̃. Igne ferrū gignit̃: ac domatur. Igne cremato lapide cemẽta ĩ tectis alligāt̃. Alia sæpius uri pdest. Eadẽq3 materia aliud gignit̃ primis ignib⁹: aliud secūdis: aliud tertiis. Quãdo ipse carbo uires haber̃ ĩcipit ĩ stinct⁹: atq3 interesse creditus: maioris fit uirtutis. Immẽsa & improba reꝝ naturæ portio. Et in qua dubium sit plura absumat: an pariat. Est & ipsis ignib⁹ medica uis. Pestilentiæ quæ solis obscuratiõe cõtrahit̃ ignis suffitu multiformiter auxiliari certū ẽ. Empedocles & Hippocrates id monstrauere diuersis locis. Ad conuulsa uiscera aut contusa ut. M. Varro auctor ẽ. Ipsis enim uerbis ei⁹ utar Lix cinis ẽ inquit foci. Inde. n. cinis luxatis potus medet̃. Vt licet uidere gladiatores cū deluserint hac iuuari potiõe. Quin & carbunculū gen⁹ morbi: quo duos consulares nup absumptos indicauim⁹: querneus carbo tritus cū melle sanat. Adeo in reb⁹ damnatis quoq3 ac iam nullis sunt aliqua remedia: ut in carbone ecce & cinere. Non præteribo & unū foci exemplū romanis litteris claꝝ. Tarquinio Prisco regnante tradūt repente in foco comparuisse genitale e cinere masculini sexus. Eãq3: quæ insederat ibi: Tanaquilis reginæ ancillã Ocrestẽ captiuã consurrexisse grauidam. Ita Seruium Tulliū natū q regno successit. Inde & in regiinæ cubanti puero caput arsisse uisum creditūq3 Laris familiaris filiū. Ob id compitalia & ludos Laribus primū instituisse.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER TRICESIMVS SEPTIMVS ET VLTIMVS PROHEMIVM.

Origo gemmaꝝ.

T NIHIL INSTITVTO OPERI DESIT: Gemmæ supersunt: & in artum coacta reꝝ naturæ maiestas a multis nulla sui pte mirabilior. Tantum tribuunt uarietati colorib⁹ materiæ decori. Violare ẽt signis gẽmas nefas ducentes. Aliquas uero extra precia ulla taxationẽq3 humanaꝝ opū arbitrantes ut plerisq3 ad summam absolutamq3 reꝝ naturæ contemplationẽ satis sit una aliqua gẽma. Quæ fuerit origo gemmaꝝ & qbus initiis in tantum hæc ammiratio exarserit dixim⁹ quodã tenus in mentiõe auri annuloꝝq3. Fabulæ primordium a rupe caucasea tradunt. Promethei uinculoꝝ interpretatione fatali: Primūq3 saxi fragmentū inclusum ferro ac digyto circundatum hoc fuisse annulū & hoc gemmã.

De gemma Polyclatis tyranni & Pyrrhi regis: & q sculptores optimi: & nobilitates artificū: & q prim⁹ dactylothecã romæ habuit Cap. i.

h Is initiis cœpit auctoritas in tantū amorẽ elata ut Polycrati Seuero samio insulaꝝ ac littoꝝ

tyranno fœlicitatis suæ: quam nimiam fatebať eē ipse: satis piamēti in uni⁹ gemmæ uolūtario damno uidereť: si cū fortunæ uolubilitate paria faceret. Planeq̃ ab inuidia eius abunde se redimi putaret: si hoc unū doluisset. Assiduo gaudio luxus eo ꝓfectus a nauigio in altum annulū mersit. At illum piscis eximia magnitudine regi natus escæ ulce raptum ut faceret ostētum: i culinā domini rursus fortunæ insidiantis manui rddidit. Sardonicē eā gēmā fuisse constat: ostēduntq̃ romæ (si credimus) in Concordiæ delubro cornu aureo Augustæ dono inclusam: & nouissimum ꝓpe locum tot prælatis optinentē. Post hunc annulum regia fama ē gemmæ Pyrrhi illi⁹ q aduersus romanos bellum gessit. Nanq̃ habuisse tradiť acatnen: in qua nouē musæ & Apollo citharam tenēs spectareť: nō arte sed sponte naturæ ita discurrentib⁹ maculis: ut musis quoq̃ singulis sua redderenť insignia. Nec deinde alia quæ tradať magnoperē gemmarũ claritas extat apđ auctores: præterq̃ Ismeniam Choraulē multis fulgentib⁹ uti solitum comitante fabula uanitatē eius dicatæ in cypro: sex aureos dnarios ꝓ smaragdo in qua fuerat sculpta Amymone iussisse enumerari. Et cum duo relati eēnt: imminuto precio: male me hercules curatum dixisse. Multum. n. đtractum erat gemmæ dignitati. Hic uideť instituisse ut omnes musicæ artis hac quoq̃ ostētatione censereť: ueluti Dionysiodorus æqualis eius & æmulus: ut sibi quoq̃ par uidereť. Terti⁹ q eodē tēpore fuit inter musicos Nicomachus multas gemmas habuisse tradiť: sed nulla peritia electas: sed forte quadam. His exēplis initio uoluminis oblatis aduersus istos q sibi hāc ostentationē arrogant: ut palam sit eos tibicinum gloria tumeř. Hoc in Polycratis gemma quæ demonstrať illibata intactaq̃ ab Ismeniæ ætate post multos annos apparet scalpi ēt smaragdos solitos. Cōfirmat hāc eandē opin onē dictum Alexandri magni: quo uetuit in gemma se ab alio scalpi q̃ a Pyrgotele nō dubie clarissimo artis eius. Post eum Apollonides & Croni⁹ i gloria fuere. Quiq̃ diui Augusti imaginē similē expressit: qua postea principes signabāt Dioscorides. Sylla dictator traditione Iugurte semp signauit. Est & inter auctores Catiensem illum cuius patrē Scipio Aemilian⁹ ex ꝓuocatione interfecerat: pugnæ ei⁹ effigie signasse uulgato Stilionis Præcōtini sale. Quidnam fuisse actuꝝ eum si Scipio patrē eius interemptus eēt? Diuus August⁹ inter initia sphinge signauit. Duas āt in matris annulis iam indiscretæ similitudinis inuenerat. Altera p bella ciuilia absente eo amici signauere epistolas & edita. Quæ rō tēpoꝝ nomine ei⁹ reddi postulabat: nō infaceto lepore accipientiū enigmata afferre eam sphingem. Quin ēt Mœcenatis rana p collationē pecuniaꝝ in magno terrore erat. August⁹ postea ad đuitanda cōuitia sphingis Alexandri magni imagine signauit. Gemmas plures: qđ pegrino appellant: nomine dactylothecā: prim⁹ omniū habuit romæ priuign⁹ Syllæ Scaurus. Diuq̃ nulla alia fuit: donec Pōpei⁹ magnus eam quæ Mythridatis regis fuerat: inter dona in capitolio dicaret: ut. M. Varro: aliiq̃ eiusdē ætatis auctores confirmant: multū prælatam Scauri. Hoc exēplo Cæsar dictator sex dactylothecas in æde Veneris genitricis consecrauit. Marcellus octauia genitus in palatina Apollinis æde unā. Victoria tamē illa Pompeii primū ad margaritas gemmasq̃ mores inclinauit. Sicut. L. Scipionis & Cn. Manlii ad cælatū argentū & uestes attalicas & triclinia ærata. Sicut. L. Mummii ad corinthia & tabulas pictas.

De gemmis translatis in triumpho Pompeii: & natura crystalli & medicinis: & luxuria circa eā: & qñ primū inuēta myrrhina: & luxuria circa eā & natura myrrhinoꝝ: q̃ mentiti sunt auctores de succino Cap. ii.

i D uti planius noscať: uerba ex ipsis Pompeii triumphoꝝ actis subiiciam. Ergo tertio triumpho quē de piratis: asia: ponto: gentibusq̃ & regib⁹ in septimo opis huius uolumine indicatis M. Pisone. M. Messala cons. pridie Kalendas octobris: die natalis sui egit: transtulit alueum cū tesseris lusoriū e gemmis duab⁹ latū pedes tres: longū pedes quattuor. Et ne qs de ea re dubitet nulla gemmaꝝ magnitudine hodie ꝓpe ad hanc amplitudinē accedente. In quo fuit luna aurea pondo. xxx. milium. Lectos tricliniares tres. Vasa ex auro & gemmis abacoꝝ nouem. Signa aurea tria. Mineruæ martis: & Apollinis coronas ex margaritis. xxx. tres. Montem aureū quadratū cū ceruis & leonib⁹ & pomis omnis generis circundata uite aurea. Musæum ex margaritis in cuius fastigio horologiū erat. Imago Cn. Pompeii e margaritis: illa regio honore grata: illius ꝓbiores uenerandiq̃ p cunctas gētes illa inq̃ ex margaritis: seueritate uicta & ueriore luxuria q̃ triūpho. Quod ꝓfect⁹ inter illos uiros durasset cognomen Magni: si prima uictoria sic triūphasses đ margaritis Magne: tam ꝓdigia re & fœminis repta: quā habere gerereq̃ fas non sit. Hinc sic fieri tuos uultus: sic te preciosum uideri? Nōne illa similior tui ē imago: quā pyrenei iugis imposuisti? Graue ꝓfecto fœdumq̃ ꝓbrū erat: ni uerius sit eū deoꝝ ostentū credi oporteř Clareq̃ intelligi posset iam tum illud caput orientis opib⁹ siñ reliquo corpore ostētatū. Cætera triumphi eiusdem q̃uerissime subiiciā. Reip. datū mille talentū. Legatis & quæstoribus: q oras maris defendissent sestertia bina milia. Cōmilitibus singulis qnquaginta. Tolerabiliorē tñ fecit causam Caii principis q sup omnia muliebria oculos induebat e margaritis. Et Neronis principis q sceptra psonis histrionū & cubicula uiatoria unionib⁹ cōsternebat. Quinimmo ēt ius uidemur

perdidiſſe corripiendi gẽmata potoria & uariæ ſupellectilis genera annulos tranſeuntes. Quæ
enim nõ luxuria innocentior exiſtimari poſſit: Eadẽ uictoria primũ in urbẽ murrina inuexit. Pri
muſqꝫ Pompeius ſex pocula ex eo triumpho capitolino Ioui dicauit. Quæ ꝓtinus ad hominum
uſum tranſiere: abacis ẽt eſcariiſqꝫ uaſis inde expetitis. Excreſcitqꝫ in dies eius rei luxus murri/
no. lxxx. ſeſtertiis empto capaci plane ad ſeſtarios tres. Caliceqꝫ potauit ex eo ante hos annos
cõſularis ob amorẽ abraſo eius margine ut tamẽ iniuria illa preciũ augeret. Neqꝫ ẽ hodie mur/
rini alterius præſtantior indicatura. Idẽ in reliqs generis eius quantũ ualuerit licet æſtimare ex
multitudine: q̃ tanta fuit: ut auferente liberis eiꝰ Nerone Domitio theatꝝ peculiare trans tybe/
rim hortis expoſita occuparẽt: hoc a populo impleri cauentes. Et dũ pompeianꝰ præludit: etiã
Neroni ſatis erat: q uidit tunc annumerari unius ſcyphi fracta membra: q̃ in dolorẽ credo ſæcu
li inuidiãqꝫ fortunæ tanquã Alexandri magni corpus in cõditorio ſuari ut oſtentaretꝰ: placebat.
T. Petronius conſularis moriturꝰ inuidia Neronis principis ut mẽſam eius exhæredatet: trullã
murrinam. ccc. ſeſtertiis emptam fregit. Sꝫ Nero ut par erat principẽ uicit omnes. cccc. ſeſter
tiis capedinẽ unã parando. Memoranda res tanti impatorẽ patrẽqꝫ patriæ bibiſſe. Oriẽs mur/
rina mittit. Inueniũtꝰ enim ibi in pluribꝰ locis nec inſignibus: parthici regni. Præcipue tñ in car/
mania. Humorẽ putant ſub terra calore dẽſari. Amplitudine nũq̃ ꝑuos excedũt abacos. Craſſi
tudine rara quanta dictũ ẽ uaſi potorio. Splendor iis ſine uiribꝰ: nitorqꝫ uerius q̃ ſplendor. Sed
in precio uarietas colorꝝ: ſubinde circunagentibꝰ ſe maculis in purpurã candorẽqꝫ: & tertium ex
utroqꝫ igneſcente ueluti ꝑ tranſitũ coloris purpura rubeſcente: aut lacte candeſcente. Sũt q ma/
xime in iis laudẽt extremitateſ: & quoſdã colorꝝ repcuſſus: quales in cæleſti arquu ſpectãtꝰ. His
maculæ pingues placẽt. Tranſlucere quicq̃ aut pallere uitiũ eſt. Itẽ ſales uerrucæqꝫ nõ eminẽ
tes: ſed ut in corpore ẽt plerꝝqꝫ ſeſſiles. Aliqua & in odore commendatio ẽ. Contraria huic cau
ſa cryſtallũ facit: gelu uehementiore concreto. Nec aliubi certe repitꝰ: q̃ ubi maxime hy bei næ
niues rigẽt: glaciẽqꝫ eẽ certum ẽ: unde & nomẽ græci dedere. Oriens & hanc mittit. Sꝫ indicæ
nulla præfertꝰ. Naſcitꝰ & ĩ aſia: uiliſſima circa alabandã & hortoſiam finitimiſqꝫ montibꝰ: itẽ ĩ cy
pro. Sꝫ laudata in europa alpiũ iugiſ. Iuba auctor ẽ: & in quadã inſula rubri maris ante arabiã ſi/
ta naſci quæ neron uocetꝰ. Et in ea quæ iuxta gẽmam topacion ferat. Cubitalemqꝫ efoſſam a Py
thagora Ptolemæi regis præfecto. Cornelius Bocchꝰ & in luſitania ꝑq̃ mirandi põderis immẽ/
ſis iugis depreſſis ad liberamẽtũ aquæ puteis. Mirꝝ & quod Xenocrates tradit epheſius aratro ĩ
aſia & cypro excitari. Non. n. inueniri in terreno: nec niſi inter cautes ci editũ fuerat. Similiꝰ ue
ri ẽ qđ idẽ Xenocrates tradit torrentibꝰ ſæpe đportari. Sudines uero negat niſi ad meridiẽ ſpe/
ctantibꝰ locis naſci. Quod certũ ẽ: non enim repitꝰ in aquoſis: q̃q̃ in regione prægelida: uel ſi
ad uada uſqꝫ glatiẽtꝰ amnes. Cæleſti humore ꝑuaqꝫ niue id fieri neceſſe ẽ: ido caloris impatiens
in frigido potu abdicatꝰ. Quare naſcatꝰ anguloſis lateribꝰ: ñ facile rõ inueri põt: eo magis ꝙ neqꝫ
mucronibꝰ eadẽ ſpẽs ẽ: ita abſolutus eſt laterꝝ leuor: ut nulla id arte poſſit æquari. Magnitudo
ampliſſima adhuc uiſa nobis erat: quã ĩ capitolio Liuia Auguſta dicauerat: librarꝝ circiter. l. Idẽ
Xenocrates auctor ẽ: uas amphorale uiſum. Et aliq ex india cryſtallũ ſextariorꝝ quattuõ. Nos li
quido affirmare poſſumus in cautibꝰ alpiũ naſci ado inuiis ut plerꝝqꝫ fune pẽdentes eã extrahant
Peritis ſigna & indicia nota ſunt. Infeſtantꝰ plurimis uitiiſ: ſcabro: ferrugine maculoſa nube occul
ta aliqñ uomica: præduro fragiliqꝫ centro a ſole appellato. Eſt & ruffa aliquibꝰ rubigo. Aliis ca
pillamẽtũ rimæ ſimile. Hoc artifices litura occultant. Quæ uero ſine uitio ſunt: puras eẽ malũt
aſcyntheta appellantes: nec ſpumei coloris lympideqꝫ. Poſtrema uero auctoritas in põdere eſt:
Inuenio medicos quæ ſunt urenda corporꝝ nõ aliter utilius id fieri putare q̃ cryſtallina pila ad/
uerſus appoſita ſolis radiiſ. Alius hic furor. hſ. cẽtum. l. milibꝰ trulla una nõ ante multos annos
mercata a matrefamilias nec diuite. Itẽ Nero amiſſarꝝ rerꝝ nũcio accepto duoſ caliceſ cryſtallinoſ
in ſuprema ira fregit illiſos. Nec fuit rõ uitio ſæculum ſuũ punientis: ne qs alius ex iis biberet.
Fragmenta ſarciri nullo mõ queunt. Mireqꝫ ad ſimilitudinẽ acceſſere uitri: ſed ꝓdigii mõ ut ſuũ
preciũ auxerint: cryſtalli nõ diminuerunt. Proximũ locũ in đliciis fœminarꝝ tñ adhuc tm̃ ſuccina
optinẽt: eãdẽqꝫ oia hæc quã gẽme auctoritatẽ. Sane maiorẽ aliqbꝰ đ cauſis cryſtallina & murri
na. Rigidi potꝰ utraqꝫ. In ſuccinis cauſam ne đliciæ qdẽ adhuc excogitauerũt. Occaſio ẽ uanitas
græcorꝝ diligẽter. Legẽtes modo æque ꝑpetiantꝰ me đ ortu eorꝝ: cũ hoc quoqꝫ interſit uitæ ſci
re poſteros qcquid illi ꝓdidere mirandũ. Phœtontis fulmine icti ſorores fletu mutatas in arbo
res populos lachrymis electrꝝ omnibꝰ annis fundere iuſta eridanũ amnẽ quẽ padũ uocamus. Et
electrꝝ appellatũ: qm̃ ſol uocitatꝰ ſit electros: plurimi poetæ dixere: primiqꝫ ut arbitror: Eſchy
lus: Philoxenꝰ: Nicander: Euripides: Satyrꝰ. Quđ eẽ factũ italiæ teſtimonio patet. Diligẽtio/
res eorꝝ electridas inſulas ĩ mari hadriatico eẽ dixerũt: ad quas dilaberetꝰ padꝰ. Qua appellatiõe
nullas unqꝫ ibi fuiſſe certũ ẽ. Nec uero ullas ibi appoſitas eẽ ĩ quas quicq̃ curſu padi đuehi poſ/
ſit. Nam ꝙ Eſchylus in hyberia hoc ẽ in hiſpania eridanũ eẽ dixit: eundẽqꝫ appellari rhodanum
Euripides rurſus & Apollonius in hadriatico littore confluere rhodanũ & padũ: faciliorẽ ueniã

facit ignorati succini: in tanta orbis ignorantia. Modestiores sed æque falsum ꝓdidere in extre/
mis hadriatici sinꝰ rupibꝰ inuiis arbores stare: q̃ canis ortu hoc effunderẽt gummi. Theophrastꝰ
in liguria effodi dixit. Phœtontem in æthiopia Hammonis obisse. Ob id d̄lubꝝ ibi eẽ atq; ora/
culũ. Electꝝq; gigni. Philemõ fossile eẽ: & ĩ scythia erui duobꝰ locis. Cãdidũ atq; cærei coloris
qđ uocareẽ electꝝ. In alio loco fuluum qđ appellareẽ sualternicũ. Demostratus lyncurion id uo
cat: & fieri ex urina lyncũ bestiaꝝ. E maribꝰ fuluũ & igneũ: e fœminis languidius atq; candidũ.
Alii dixere languriũ: eẽ in italia bestias langurias. Zenothenis langas uocat easdem: & circa pa
dũ iis uitã affirmat sudines arborẽ quæ gignat ĩ liguria. In eadẽ sententia & Metrodorꝰ fuit. So/
tacus credidit in britannia arboribꝰ effluere: quas electridas uocauit. Pytheas gutonibꝰ germa/
niæ gẽti accolis æstuariũ mẽtonomon nomine ab oceano spatio stadioꝝ sexmiliũ. Ab hoc diei
nauigatione insulã abesse abalũ. Illo uere fluctibus aduehi: & esse concreti maris purgamentum
Incolas ꝓ ligno ad ignẽ uti eo: ꝓximisq; teutonis uẽdere. Huic & Timæus credidit: sed insulã
basiliã uocauit. Philemon negauit flammam ab electro reddi. Nicias solis radioꝝ succũ intelligi
uoluit. Hos circa occasum credit uehementiores in terram actos pinguẽ sudorẽ in ea pte oceani
relinquere: deinde æstatibꝰ in germanoꝝ littora eiici. Et in ægypto nasci simili modo: & uocari
sacal. Itẽ in india: gratiusq; thure eẽ indis. In syria quoq; fœminas uerticillos inde facere: & uo/
care harpaga: qa folia & paleas: uestiũq; fimbrias rapit. Theophrastus oceano id exæstuante ad
pyrrenei ꝓmontorium eiici. Quod Xenocrates credidit: q de iis nuprime scripsit. Viuit adhuc
Asarubas: q tradidit iuxta atlanticũ mare eẽ locũ cephisida: quẽ mauri uocant electꝝ. Hũc sole
excalfactũ e limo dare electꝝ fluitans. Mnesias africæ lacũ sycionẽ appellatũ: & cratinã amnem
in oceanũ effluentem lacu: in quo aues quas meleagridas & penolopas uocat uiuere. Ibi nasci ra/
tione eadẽ qua supra dictũ ẽ đ electride lacu. Theomenes dicit: iuxta syrtin magnã hortũ hespe
ridũ eẽ: ex quo in stagnũ cadat. Colligi uero a uirginibꝰ hesperidũ. Ctesias indis flumẽ eẽ hypo
barꝝ: quo uocabulo significeẽ omnia uasa ferre bona: fluere a septentrione ĩ exortũ oceanũ iuxta
montẽ siluestrẽ arboribꝰ electꝝ ferentibꝰ. Arbores eas aphytagoras uocari: qua appellatione
significeẽ prædulcis suauitatis. Mithridates in germaniæ littoribꝰ eẽ insulam: uocariq; eam cæ/
dron: cædri genere siluosam: inde đfluere in petras. Xenocratis nõ succinũ tm̃ in italia: ueꝝ etiã
(vel Sathim) thieum uocari: a scythis uero sacriũ: qm̃ & ibi nascaẽ. Alios putare in numidia gigni: Sup omẽs
ẽ Sophocles tragicꝰ poeta: qđ eqdẽ miror tanta grauitate cothurni: & prætꝫrea uitæ fama alias
principali loco genitꝰ athenis rebꝰ gestis exercitu adiecto. Hic ultra indiã fieri dixit e lachrymis
meleagridũ auiũ Meleagrũ defluentium. Quod & credidisse eũ: uel sperasse aliis ꝑsuaderi posse
quis non uereẽ? quam ue periciã aut impericiam posse repiri quæ auiũ ploratus annuos credit:
lachrymas ue tam grandes: auesq; e græcia ubi Meleager periit ploratũ isse in indos? Quid er/
go? Non multa æque fabulosa ꝓdunt poetæ? Sꝫ hoc ea in re quæ quottidie inuehaẽ: atq; abun/
det: & hoc mẽdaciũ coarguat serio quenq; dixisse: summa hominũ contemptio ẽ: & intoleranda
mendaciorum impunitas.

De ortu & medicinis & generibꝰ & luxuria succinoꝝ: & lyncurio & mediciæ Cap. iiii.

C Ertum est gigni in insulis septentrionalis oceani: & a germanis appellari glessum: itaq; & a
nostris unã insulaꝝ ob id glessariam appellatã: Germanico Cæsare ibi classibus rem gerẽte
austrauiam a barbaris dictã. Nasciẽ ãt defluente medulla pinei generis arboribꝰ: ut gũmi in ce/
rasis: resina pineis erumpit humoris abundantia. Densaẽ rigore uel tepore aut mari. Cũ uero in
tumescens æstus rapuit ex insulis: certe in littora expelliẽ: ita uolubile ut pẽdere uideaẽ. Quod
arboris succũ ẽt prisci nostri credidere: ob id succinũ appellantes. Pineæ ãt arboris eẽ indicio ẽ
pineꝰ in attritu odor: & ꝙ accẽsum tædæ modo ac nidore fragret. Afferẽ a germanis in panno/
niam: mox p ꝓuinciam. Inde ueneti primum quos græci enetos uocant: rei famam fecere. Pro/
(vel pximi.) ximæ pannoniæ id accipiẽtes circa mare hadriaticũ. Pado uero adnexa fabulæ uideẽ cã hodieq;
transpadanoꝝ agrestibꝰ fœminis: moniliũ uice succina gestantibꝰ maxĩe đcoris gratia. Sꝫ & me/
dicinæ: qñ tonsillis crediẽ resistere: & fauciũ uitiis uario genere aquaꝝ iuxta illos infestãte gut/
tura ac uicinas carnes. Cẽtum fere milibus passuum abest a carnunto littus pannoniæ: ex quo id
germaniæ inuehiẽ: p̃cognitum nup. Vidit. n. eques romanꝰ missus ad id comparandũ a Iuliano
curante gladiatoriũ munꝰ Neronis principis. Qui hæc commertia & littora pagrauit tanta co/
pia inuecta: ut retia coercẽdis feris podiũ ꝓtegentia succinis nodarẽẽ. Arma uero & libitina to
tusq; unius diei apparatus eẽt e succino. Maximũ pondus iis glebæ attulit. xiii. libraꝝ. Nasci &
ĩ india certũ ẽ. Archelaꝰ q regnauit in cappadocia illinc cortice inhærente tradit aduehi rude:
poliriq; lacte incoctũ. Liquidũ primo đstillaꝝ argumẽto sunt quædã intus transflucentia: ut for/
micæ aut culices: lacertæq; quas adhæsisse musteõ: nõ ẽ dubiũ: & inclusas indurescenti. Genera
eius plura. Candida odoris p̃stantissimi. Sꝫ nec his nec tetris p̃cium. Fuluis maior auctoritas. Ex
iis etiamnũ ãplior translucentibꝰ: p̃ter q̃ si nimio ardoꝝ flagrent: imaginemq; igneam inesse: nõ
ignem placet. Summa laus falernis a uini coloꝝ dictis molli fulgoꝝ ꝑspicuis. Sũt & in qbꝰ đcocti

mellis lenitas placeat. Verę hoc quoq; notū fieri oportet quocunq; modo tingui libeat: hædorū seuo & anchusæ radice. Quippe ēt conchylio inficiūť. Cæterę attritu digytorę accepta ui caloris attrahunt in se paleas & folia arida: ut magnes lapis ferrū. Ramēta quoq; succini oleo addito fla grant dilucidius diutiusq; q̄ lini medulla. Taxatio in dliciis tanta ut hominis quāuis pua effigies uiuorę hominū uigētiumq; precia superet: prsus ut castigatio una ñ sit satis. In corinthiis æs pla cet auro argētoq; mixtum: in cælatis ars & ingenia. Murrinorę & crystallinorę diximᵘ gratiam. Vniones q capite circunferūť: gemmæ digytis. In omnibᵘ deniq; aliis uitiis ostentatio aut usus placet. In succinis deliciarę tm̄ conscientia. Domitius Nero ī cæteris uitæ suæ portētis capillos quoq; cōiugis suæ Popeæ in hoc nomē adoptauerat quodā ēt carmine succinos appellando. Et qm̄ nullis uitiis desunt preciosa nomina ex eq tertius hic qdem colos cœpit experi a matronis. Vsus tñ succinorę inueniť aliqs ī medicina: sed ñ ob hoc fœminis placet. Infantibᵘ alligari Amu leti rōne pdest. Callistratus & cuicūq; ætati contra lymphationes pdesse tradit. Et urinæ diffi cultatibᵘ potū: alligatumq;. Hic & differentiā nouā attulit appellando chrysolectrę quasi colo ris aurei: & matutino grauissimi aspectᵘ. Rapacissimū igniū: & si iuxta fuerint celerrime ardescēs Hoc collo alligatū: mederi febribus & morbis. Tritū cū melle ac rosaceo auriū uitiis. Et si cum melle attico conterať: oculorę quoq; obscuritatibᵘ. Stomachi ēt uitiis uel p se farina eius sump ta: uel cū mastice ex aqua pota. Succina ēt gēmis quæ st̄ tñ anslucidæ: adulterandi magnū habēt locū: maxime amethysthis: cū omni ut diximᵘ colore tingāť. De lyncurio pxime dici cogit aucto rū ptinacia. Quippe ēt si nō electrę id eēt lyncuriū tamē gemmaꝝ eē contendūt. Fieri āt ex uri na qdem lyncis. Sꝫ egestā terra ptinus bestia operiente eam: qm̄ inuideat hominū usui. Esse āt qualē in igneis succinis colorē: falpiq;. Nec folia tm̄ aut stramenta ad se rape: sed æris ēt ac fer ri laminas: qdʼ Diocles qdē & Theophrastus credidit. Ego falsum id totū arbitror. Nec uisam ī æuo nostro gemmā ullam ea appellatione. Et qdʼ d medicina simul pdiť calculos uesicæ eo po to elidi: & morbo regio occurri: si ex uino bibať: aut si porteť: Et tñ nunc gemmarę confessa di cemus a laudatissimis orsi. Nec uero id solū agemus: sed ad maiorē utilitatem uitæ obiter coar gueť magorę infanda uanitas: quando illi uel plurima prodidere d gemmis medicinæ ex iis spe cies blando prodigio transgressi.

De adamantis generibus & medicinis & margaritis Cap. v.

m Aximum in rebus humanis nō solum inter gemmas preciū hꝫ adamas: diu nō nisi regibᵘ: & iis admodū paucis cognitus: unᵘ modo in metallis reptus: pq̄ raro comes auri: nec nisi in auro nasci uidebať. Veteres eum in æthiopum tantū metallis inueniri existimauer̄: inter dlubrę Mercurii atq; insulam meroen dixeruntq; nō ampliorē cucumeris semine aut colore dissimilē in ueniri. Nunc genera eius sex noscūť. Indici nō in auro nascentis: sed quadā crystalli cognatione. Siquidē & colore translucido nō differt. Et laterę sexangulo leuore turbinatus in mucronē: aut duabᵘ contrariis ptibus quo magis miremur: ut si duo turbines latissimis suis ptibus iungāť ma gnitudine uero ēt auellani nuclei. Similis ē huic qdē arabicus: minor tantū. Similiter & nascens cæteris pallor gētis & in auro nō nisi excellentissimo natalis. Incudibus hi deprehendūť: ita re spuentes ictū: ut ferrū utrinq; dissultet: incudesq; ēt ipsæ dissiliant. Quippe duritia inenarrabi lis ē: simulq; igniū uictrix natura: & nunq̄ incalescens. Vnde & nomē indomita uis græca inter pretatione accepit. Vnum ex iis uocant cenchron: qdʼ est milii magnitudine. Alterę macedoni cū in philippico auro reptum: & hic ē cucumi semine par. Post hos cyprius uocať in cypro rep tus uergēs in æreum colorē. Sꝫ in medicina ut dicēmᵘ efficacissimus. Post hunc ē siderites ferrei splendoris: pondere ante cæteros: sed natura dissimilis. Nam & ictibus frangiť: & alio adamāte pforari pōt. Quod & cyprio euēit. Breuiterq; ut dgeneres nominis tm̄ auctoritatē habēt. Idq; qdʼ totis uoluminibᵘ his docere & mādare conati sumus d discordia rerę cōcordiaq;: quā antipa thiam ac sympathiam appellauere græci nō aliter clarius intelligi pōt. Siquidem illa inuicta uis duarę uiolentissimæ naturæ rerę ferri ignisq; contemptrix hircino rumpiť sanguine: ac ne aliter q̄ recēti calidoq; macerata: & sic quoq; multis ictibᵘ: tūc ēt præterq̄ eximias īcudes malleosq; ferreos frangens. Cuius hoc ingenio inuentū: Quo ue casu reptum: Aut quæ fuit coniectura experiendi rem immensi secreti: & in fœdissimo animaliū omniū: Profecto muneris talis inuen tio hominis ē. Nec quærenda in nulla pte naturæ rō: sed uoluntas. Vt cum fœlicirer rumpere contingit: in tam paruas frangāť crustas: ut cerni uix possint. Expetunť a scalptoribᵘ: ferroq; in cludunť: nullā nō duriciā ex facili cauantes. Adamas dissidet cū magnete lapide ī tm̄: ut iuxta po situs ferrū nō patiať abstrahi: aut si admotus magnes apprehenderit: rapiat: atq; auferat. Ada mas & uenena irrita facit: & lymphationes abigit: metusq; natos expellit a mēte: ob id qdā eum anchiten uocauere. Metrodorus Sceptius in eadē germania in balista insula nasci in qua & succi num qdʼ equidē legerim: solus dicit: & præfert arabicis. Quod falsum eē qs dubitet: Proximū apud nos indicis arabicisq; margaritis pretium ē: de quibus in nono diximus uolumine inter res marinas.

De smaragdi generibus: & gemmis uiridibus & translucidis Cap.vi.

t Ertia auctoritas smaragdis perhibet̃ pluribus de causis: nullius coloris aspectu iucundior ē. Nam herbas quoq; uirētes frondesq; haud despectam⁹. Smaragdos uero tāto libenti⁹: qm̃ nihil omnino uiridius comparatū illis uiret. Præterea soli gemmaꝝ cõtuitu oculos implent: nec satiant. Quin & ab intentione alia obscurata aspectu smaragdi recreat̃ acies. Scalpentibusq; gēmas nō alia gratior oculoꝝ refectio ē: ita uiridi lenitate lassitudinē mulcēt. Præterea longinquo amplificat̃ uisu: inficientes circa se repercussum aera nō sole mutati: nō umbra: nō lucernis: semperq; sensim radiantes: & uisum admittentes: ad crassitudinē sui facilitate tran lucida. Quod et in aquis ñ fit. Iidem pleꝝq; & cõcaui ut uisum colligāt. Quapropter decreto hominum iis parcit̃ scalpi uetitis. Quanq̃ scythicoꝝ ægyptioꝝq; tanta durities ē: ut nequeāt uulnerari. Quoꝝ uero corp⁹ extensum ē: eadem qua specula rōne supini imagines reꝝ reddūt. Nero princeps gladiatoꝝ pugnas spectabat smaragdo. Generaq; eoꝝ duodecim nobilissimi scythici ab ea gēte in qua reperiunt̃: appellati. Nullis maior austeritas: nec min⁹ uitii. Et quantum smaragdi a gemmis distant: tm̃ scythici a cæteris smaragdis. Proximā laudē habēt sicut & sedē bactriani: quos in cõmissuris saxoꝝ collegere dicunt̃ etesiis flantibus. Tunc enim tellure internitent: qa iis uentis maxime harenæ mouēt̃. Sꝫ hos minores multo scythicis eē tradunt. Tertium locum ægyptii hñt q eruunt̃ circa copton oppidū thebaidis in collib⁹ & cautib⁹. Reliqua genera in metallis ærariis inueniūt̃. Quapropter principatū ex iis ægyptii optinent: dosq; eoꝝ & ut in colore liquido nec diluto: ueꝝ ex humido pinguiq; quaq; respiciat̃ imitante translucidum mare: pariterq; translucet & nitet: hoc ē colorē expellit: & aciē recipit. Ferunt & in ea insula tumulo reguli Hermiæ iuxta cetarias marmoreo leoni fuisse inditos oculos ex smaragdis ita radiantibus ēt in gurgitem ut teriti instrumenta refugerent thynni: diu mirantib⁹ nouitatē piscatorib⁹: donec mutauer̃ oculis gemmas. Sꝫ & uitia ḋmonstrari oportet repta. Sūt qdem omniū eadē. Quædam tamē nationū peculiaria: sicut in homine. Ergo cyprii uarie glauci: magisq; ac minus in eodē smaragdo aliis ptibus tenorē illū scythicæ austeritatis nō semp custodiunt. Ad hoc quibusdam intercurrit umbra surdusq; fit colos q improbat̃: ēt dilutior. Hincq; genera distingunt̃. Et sunt aliqui obscuri: quos uocāt cæcos. Alii densi nec e liquido translucidi. Quidam uaria nubecula iprobati. Aliud ē hoc quā umbra ḋ qua dixim⁹. Nubecula. n. albicantis ē uitium cū uiridis nō ptransit aspectus sed aut intus occurrit: aut excipit in fine uisum candor. Hæc coloris uitia: ista corporis capillamentū sal: plumbago. Ab iis æthiopici laudāt̃ a copto dieꝝ triū itinere: ut auctor ē Iuba: acriter uirides: sed nō facile puri aut concolores. Democritus in hoc genere posuit hermieos & psicos. Illos extumescentes pinguiter: psicos uero nō translucidos: sed iucundi tenoris. Visum implere quē nō admittant. Felium pantheraꝝq; oculis simile. Nanq; & illos radiare nec perspici. Eosdem in sole hebetari: umbris refulgere: & longius q̃ cæteros nitere. Omniū hoꝝ etiamnūꝫ uitiū q felis colorē aut aeris habēt. In sole dilucidi qdē ac liquidi: sed non uirides. Hæc uitia & atticis maxime sentiunt̃ in argentariis metallis reptis: in loco q thyricos uocat̃: semp min⁹ pingues & e longinquo speciosiores. Frequens & iis plumbago: hoc ē ut in sole plũbei uideantur Illudq; peculiare: q qdam ex iis senescunt: paulatim uiriditate euanida: & sole lædunt̃. Post hos medici plurimā uiriditatis habēt interdū & e saphyro. Ii sunt fluctuosi: & reꝝ imagines complexi ut uerbi gratia papaueꝝ aut auium pinnaꝝq; uel catuloꝝ aut similiū. Qui tamē uirides nascunt̃: qm̃ oleo meliores fiunt. Neq; ē alioꝝ magnitudo amplior. Carchedoni nescio an in totū exoleuerint: post q̃ metalla æris ibi ḋfecerunt: & semp tamē uilissimi fuere minimiq;. Iidē fragiles sꝫ colore incerti & uirentiū in caudis pauonū columbaꝝq; collo plumis similes: ad inclinatiõnē magis aut min⁹ lucidi. Venosi qdē: squammosiq;. Peculiare erat in his uitiū sarcion appellatū. Hoc ē quædam gemmæ caro. Mox iuxta carchedonē in qua legebat̃: smaragdites uocatus ē. Iuba ē auctor smaragdū quē cholan uocāt: in arabia ædificioꝝ ornamentis includi. Et lapidē quē alabastriten ægyptii uocant. Complures uero e ꝓximo laconicos in taygeto monte erui medicis similes: & alios in sicilia. Inserit̃ smaragdis & quæ uocat̃ tanos: e psis ueniens gemma ingrate uiridis: atq; intus sordida. Itē chalcosmaragdos e cypro turbida æreis uenis. Theophrastus tradit: ægyptioꝝ commentariis repiri: regi eoꝝ a rege babylonio missum smaragdū munere. iiii. cubitoꝝ longitudine: & triū latitudine. Et fuisse apud eos in Iouis ḋlubro obeliscum e quattuõ smaragdis quadraginta cubitoꝝ longitudine. Latitudine uero in una pte quattuor: & in altera parte duoꝝ. Se āt scribente eē in tyro Herculis templo stentenam planā e smaragdo: nisi poti⁹ pseudo smaragdus sit. Nam & hoc gen⁹ reperiri: & in cypro inuentū ex dimidia pte smaragdū: ex dimidia iaspidē: nōdum humore in totū transfigurato. Appion cognominatus Plistonices: paulo ante scriptū reliqt: eē etiamnū in labyrintho ægypti colosseum Serapin e smaragdo nouē cubitoꝝ. Eandē multis naturā aut certe similē habere berylli uidēt̃: in india originē habentes: raro alibi repertos. Poliūt̃ omnes sexangula figura artificū ingeniis: qm̃ hebescūt: ni color surdus repercussu anguloꝝ excitet̃. Aliter. n. politi nō habēt fulgorē eundē. Probatissimi sunt ex iis qui

uiriditatē puri maris imitanť. Proximi q uocāť chrysoberylli: & sunt paulo pallidiores: sed ī aureum colorē exeunte fulgore. Vicinū genus huic ē pallidius: & a quibusdā ꝓprii generis existimaťur: uocāťq chrysopylon. Quarto loco nūmerāť hyacinthizontes. Quinto quos heroides uocant. Post eos āt cerini. Ac deinde oleagini: hoc ē colore olei. Postremi chrystallis fere similes Hi capillamenta habēt: sordesq: alioqn euanidi: q̄ sunt omniū uitia. Indi mire gaudēt longitudine eoꝝ: solosq gemmaꝝ eē prædicant: q carere auro malint: & ob id perforatos elephantorū setis religant. Et alios conuenit nō oportere pforari: quoꝝ fit absoluta bonitas umbilicis statim ex auro capita comprehendentib⁹. Ideoq cylindros ex iis faceř malunt q̄ gemmas: q̄m ē sūma commendatio in longitudine. Quidam & angulosos putant statim nasci: & perforatos gratiores fieri medulla candoris exempta: additoq auro repercussa aut omnino castigata causa perspicuitatis ad crassitudinē. Vitia præter iam dicta eadē fere quæ in smaragdis & pterygia. In nostro orbe aliq̄n circa pontum inueniri putanť. Indi & alias qdem gemmas crystallo inuento adulterare reppererunt: sed præcipue beryllos.

De opali generib⁹ & uitiis & expimentis: & uariis gēmis Cap. vii.

m Inimum: ideq plurimū q ab iis differunt opali: smaragdis tm̄ credentes. India solū & hoꝝ ē mater. Atq ido eis preciosissimam gloriā compositores gemmaꝝ & maxime inenarrabile difficultatē dederūt. Est. n. in iis carbunculi tenuior ignis. Est amethysti fulgens purpura. Est smaragdi uirens mare: & cuncta pariter incredibili mixtura lucentia. Alii summo fulgoris augumento colores pigmentoꝝ æquauere. Alii sulphuris ardentē flammam: aut ēt ignis oleo accēsi Magnitudo nucē auellanā æquat: insigni apd̄ nos hystoria. Siquidē extat hodieq huius generis gemma: pp quā ab Antonio ꝓscriptus Nonius senator ē filius Strumæ Nonii eius: quē Catullus poeta in sella curuli uisum indigne tulit. Auusq Seruilii Noniani quē consulē uidim⁹. Illeq ꝓscriptus fugiēs hūc e fortunis suis omnib⁹ annulū abstulit secū. Quem certū est sestertiis xx. milib⁹ æstimatum. Sꝫ mira Antonii feritas atq luxuria pp gemmā ꝓscribentis. Nec minor Nonii contumacia proscriptionē suā amantis cū etiam feræ abrosas ptes corporis relinquāt bestiæ pp quas se periclitari sciant. Vitia opali: si color in flore herbæ quæ uocať heliotropiū exeat aut crystallū: aut grandinē. Si sal interueniat aut scabritia: aut cuncta oculis occursantia: nullosq magis india similitudine indiscreta uitro adulterat. Experimentū in sole tm̄. Falsis. n. contra radios libratis digyto a pollice: unus atq idē translucet colos in se consumpt⁹. Veri fulgor subinde uariat: & plus huc illucq spargit: & fulgor lucis in digytos fundiť. Hanc gemmā pp eximiam gratiā pleriq appellauere pederota. Sūt & qui priuatum eius gen⁹ faciunt: sangenonq ab indis uocari dicūt. Tradūť nasci & in ægypto & in arabia: & uilissimi in ponto. Item in galatia ac thaso & cypro qppe opali gratiā hꝫ. Sed mollius nitet: raro nō scaber. Summa coloris ex aere & purpura constat. Viriditas smaragdi deest. Constatq melior ille color: cuius fulgor uini colore fuscať: q̄ q diluiť aqua. Hactenus de principatu conuenit mulieꝝ maxime senatuscon. Minus certa sunt d̄ qbus & uiri iudicant. Singuloꝝ enim libido singulis pcia facit: & præcipue regū. Claudius Cæsar smaragdos induebat & sardonycas. Prim⁹ āt romanoꝝ sardonyce usus ē prior Africanus: ut tradit Demostratus. Et inde romanis hanc gemmā fuisse celeberrimā. Quam ob rem ꝓximum ei dabim⁹ locū. Sardonyces olim ut ex nomine ipso apparet intelligebāt candore ī sarda: hoc ē uelut carnib⁹ ungue hominis imposito & utroq translucido. Talesq eē indicas tradūt Ismenias. Demostratus: Xenothemis: Sotacus: Hi qdē duo reliquas omēs quæ transluceant cæcas appellantes: q nūc nomē abstulere. Nullo sardaꝝ uestigio arabicæ sunt. Cœperuntq pluribus hæ gemmæ colorib⁹ intelligi: radice nigra: aut cæruleum imitante: & unguē: creditum. n. candido pingi. Nec sine quadam specie purpuræ candore in minimū transeunte. Has indis nō habitas in honoř Zenothemis scribit tantæ alias magnitudinis: ut inde capulos factitarēt. Etenim constat ibi torrentib⁹ d̄tegi. Et placuisse ī nostro orbe initio q̄m solæ ꝓpe gemmaꝝ scalptæ ceram nō auferrēt. Persuasim⁹ d̄inde & indis ut ipi quoq iis gauderēt. Vtitq perforatis utiq uulgus tantum in collo. Et hoc ē nūc indicaꝝ argumētū. Arabicæ excellūt candore circuli prælucido atq nō gracili: neq in recessu gemmæ aut in d̄iectu renitente: sꝫ in ipsis umbonib⁹ nitente. Præterea substrato nigerrimi coloris. Ex hoc in indicis cæreū: aut corneū inueniť: ēt circuli albi: quædamq in iis cælestis arquus anhelatio ē. Superficies uero locustaꝝ maris crustis rubentior. Iam melleæ aut feculentæ (hoc. n. nomē est uitio) improbanť: & si zona alba fundat se non colligat. Simili mō si ex alio coloř in se admittat aliqd enormiter. Nihil. n. in sua sede alieno interpellari placet. Sūt & armeniacæ ut cæteræ improbandæ: sꝫ pallida zona. Exponēda ē & onyzis ipsius natura pp nominis societatē hoc in gēmma transilit: & a lapide ex carmania. Sudines dicit in gemma eē candorē unguis humani similitudine. Itē chrysolithi colorē & sardæ & iaspidis Zenothemis indicam onycem plures habeř uarietates: igneam: nigram: cingentibus candidis ueńis oculi mō īteruenientib⁹: quaꝝdā oculis obliqs uenis. Sotac⁹ & arabicā onycē tradit. Sꝫ eā a cæteris distař q̄ indica igniculos habeat albis cingentibus zonis singulis pluribus ue: aliter q̄

ĩ ſardonyce indica. Illic eniꝫ momentũ eẽ: hic circulũ. Arabicas onycas nigras inueniri cãdidis zo
nis. Satyrus carnoſas eẽ indicas parte carbunculi: parte chryſolithi & amethyſti. Totũq3 id ge/
nus abdicat. Veram ãt onycem plurimas uariaſq3 cũ lacteis zonis habeř uenas omniũ in tranſi/
tu colore inenarrabili: & in unũ redeunte concentũ ſuauitate grata. Nec ſardæ natura differen/
da eſt diuiduæ ex eodem noĩe. Quapropter omniũ obiter gemmaꝶ ardentiũ natura indicãda.

De generib⁹ carbunculoꝶ: & uitiis: & experimentis: & gemmis ardentib⁹ Ca. vii.

P Rincipatum hñt carbunculi: a ſimilitudine igniũ appellati: cũ ipſi nõ ſentiant ignes: ob id a
qbuſdam apyruſtæ uocati. Hoꝶ genera: indici & garamantici: quos & carchedonios uoca/
uere: ꝑpter opulentiã carthaginis magnæ. Adiiciũt æthiopicos & alabandicos in ortoſiaca cau
te naſcentes. Sꝫ q perficiãť abandicos. Præterea in omni genere maſculi appellanť acriores: at
fœminæ languidius refulgentes. In maſculis quoq3 obſeruant liquidioris alios flammæ: nigrio/
ris alios: & quoſdam lucidius: ac magis cæteris in ſole flagrantes. Optimos uero amethyſtizon/
tas: hoc eſt quoꝶ extrem⁹ igniculus in amethyſti uiolam exeat. Proximos illis quos uocant ſyr/
titas pinnato fulgore radiantes. Inueniri ãt ubicunque: maxime ſolis repercuſſu. Satyrus indi/
cos nõ eẽ claros dicit: ac pleꝶq3 ſordidos: ac ſemp fulgoris retorridi. Aethiopicos pingues: lu/
cẽq3 nõ emittentes: ſed conuoluto igne flagrare. Calliſtratus fulgorẽ carbunculi dbere candidũ
eẽ poſuit extremo uiſu nubilantẽ: & ſi ita attollať: exardeſcentem: ob id a pleriſq3 nũc carbuncu
lum candidum uocari. Qui languidius & liuidi⁹ ex indicis lucent liuicontas appellari. Carchedo/
nios multo minores eſſe. Indicos etiam minus ſextarii unius menſura cauari. Archelaus carche/
donios nigrioris aſpectus eſſe: ſꝫ igne uel ſole & inclinatione acris q̃3 cæteros excitari. Eoſdem
umbrante tecto purpureos uidri. Sub cælo flammeos. Contra radios ſolis & ſcintillare. Cæras
ſignantibus iis liqueſcere quanuis in opaco. Multi indicos carchedonis candidiores eẽ: & e diuer
ſo inclinatione hebetari ſcripſere. Etiamnũ in carchedoniiſ marib⁹ ſtellas intus ardere. Fœminas
uniuerſum fulgorẽ fundere extra ſe. Abandicos cæteris nigriores eſſe ſcabroſq3. Naſcunť & in
thracia coloris eiuſdem ignem minime ſentientes. Theophraſtus auctor ẽ & in orchomeno arca
diæ inueniri & in chio. Illos nigriores: e quibuſdam & ſpecula fieri. Eſſe & trozenios uarios in/
teruenientibus maculis albis. Item corinthios ex pallidiore candidos. Maſſilia quoq3 importari
Bocchus & Vlyxipone ſcripſit magno labore ob argillam ſole aduſtis ſaltibuſ. Nec ẽ aliud diffici
lius: q̃3 diſcernere hæc genera: tanta ẽ in iis occaſio artis: ſubitis p quæ tranſlucere cogãť. Aiũt
ab æthiopibus hebetiores in aceto maceratos quattuordecim dieb⁹ niteſcere: totidẽ menſibus
durante fulgore. Adulteranť uitro ſimillimæ. Sꝫ cote deprehendũť: ſicut aliæ gemmæ factitiæ
Mollior. n. materia & fragilis & centroſa ſcobe deprehenduntť & pondere: qđ min⁹ eſt uitreis:
aliqñ & puſtulis argenti mõ relucentib⁹. Eſt & antrhacitis appellata: in teſprotia foſſilis: carboni
bus ſimilis. Falſum arbitror qđ & in lyguria naſci tradiderunt: niſi forte tunc naſcebanť. Eſſe in
iis & præcincti candica uena traduntť: hoꝶq3 igneũ color ut ſuperioꝶ eſt. Peculiare qdẽ ꝙ lacte
uelut intermortui extinguntť. Contra aquis pfuſi exardeſcunt. Cognata ẽ huic ſandaſtros: quam
aliq garamantiten uocant. Naſciť in india loco eiuſdem nominis. Gigniť & in arabia ad meridiẽ
uerſa. Commendatio ſumma ꝙ uelut in tranſlucido ſtellantes intus fulgent aureæ guttæ: ſem
per in corpore: nunq̃3 in cute. Accedit religio narrata a ſydeꝶ cognatione ab inſpectoribuſ: qm̃
fere ſtellaꝶ hyadum & numero & diſpoſitione ſtellanť. Ob hoc a chaldeis in cerimoniis habitæ
& hic mares auſteritas diſtincta quondã uigore appoſita tingueſcens. Indicæ qdem ẽt hebetare
uiſus dicunť. Blandior fœminis flamma: alliciens magis q̃3 accendens. Sũt qui præferant arabi/
cas indicis. Numidæq3 chryſolito illas ſimiles dicunt. Iſmenias uero negat poliri ſandaſtros pp
teneritatẽ: & ob id magnõ uenire. Sũt q ſandaſita uocẽt. Inter omnes conſtat: quantum numero
ſtellaꝶ accedat: tm̃ et pretio accedere. Affert errorem aliqñ ſimilitudo nominis. Sandaſer Nicã
der ſandeferion uocauit: alii ſandareſon. Quidam uero hanc ſandaſtron: illam ſandareſon: ĩ india
naſcentẽ illam quoq3 & loci nomẽ cuſtodientem. Malicoloriam ut olei uiridis: omnib⁹ improba
tam. Ex eodem genere ardentiũ lichnites appellata a lucernaꝶ accenſaꝶ præcipua gratia. Naſci/
tur circa orthoſiam totaq3 carmania ac uicinis locis. Sꝫ ꝓbatiſſima in indiſ. Quam qdam remiſſio
rem carbunculum eẽ dixerunt. Secunda bonitate ſimilis ẽ ionis appellata a prælatis floribuſ. Et
alias inuenio differentiãs. Vnam quæ purpura radiet. Alterã quæ cocco: a ſole excalfactas: aut
digytoꝶ attritu: paleas & carthaꝶ fila ad ſe rapere. Hoc idem & carchedonius facere diciť: q̃3 q̃3
multo uilior prædictis. Naſciť apud naſamonas in montib⁹: ut incolæ putãt hymbre diuino. In/
ueniť ad repercuſſuꝫ lunæ: maxime plenæ. Carthaginem quondã đportabatur. Archelaus & in
ægypto circa thebas naſci tradidit: fragiles: uenoſas: morienti carboni ſimiles. Potoria uaſa &
ex hoc lapide et ex lychnite factitata inuenio. Omnia ãt hæc genera ſcalpturæ cõtumaciter re/
ſiſtunt: partemq3 cæræ in ſigno tenent. E diuerſo ad hæc ſarda utiliſſima: quæ nomen cum
ſardonyce communicauit. Ipſa gemma uulgaris: et primum ſardibus repto. Sꝫ laudatiſſima circa
babyloniam cũ lapidicinæ quædam aperirenť: hærens in ſaxi corde. Hocq3 mõ metallum apđ

pſas dfeciſſe tradit̄.Sꝫ inueniūt̄ compluribus aliis locis:ſicut in ephire et aſſo ī india triū generꝝ rubrum:& qđ demiū uocāt a pinguedine:tertium qđ argenteis bracteis ſublinit̄.Indicaq; plu/cente craſſiores ſunt arabicæ.Inueniūt & circa leucada epiri:& circa ægyptum quæ bractea aurea ſublinūt̄.Et in his āt mares excitatius fulgent.Fœminæ pinguiores ſunt:& craſſius nitent.Nec fuit alia gemma apud antiquos uſu frequentior.Hac certe apud Menandꝝ & Philomenem fabulæ ſupbiunt.Nec ullæ tranſlucenti tardi⁹ ſuffuſo humor̄ hebetant̄:oleoq; magis q̄ alio liquore.Damnant̄ ex iis melleæ:& ualidius teſtaceæ.

De generibus topatii & callaite:& de gēmis uiridibus nō tranſlucentibus Cap.viii.

e Gregia etiamnū topatio gloria ē:ſuo uirenti genere:& cū repta eſt prælatæ omnibus.Id accidit in arabiæ inſula:q̄ chytis uocat̄.In qua troglodytæ prædones:cū diutius fame & tēpeſtate preſſi herbas radicesq; effoderent:eruerunt topation.Hæc Archelai ſententia ē:Iuba topation inſulam in rubro mari a continente ſtadiis.ccc.abeſſe tradit:nebuloſam:& ideo quæſitā ſæpe a nauigantibus:ex ea cā nomē accepiſſe.Topazin enim troglodytaꝝ lingua ſignificationē habere quærendi.Ex hac primū importatam Berenicæ reginæ:q̄ fuit mater ſequentis Ptolemæi a Philemone præfecto regis ac mire placuiſſe:& inde factā ſtatuam Arſinoe Ptolemæi Philadelphi uxori quattuor cubitoꝝ ſacratam in đlubro quod aureū cognominabat̄.Recentiſſimi auctores & circa thebaidis alabaſtræ oppidū naſci dicunt.Et duo eius genera faciunt praſoidem:atq; chryſopteron ſimilē chryſopraſio:eius.n.tota ſimilitudo ad ſuccum porri dirigit.Eſt āt ampliſſima gēmaꝝ.Eadem ſola nobiliū limā ſentit.Cæteræ ſaxo & cote poliūt̄.Hæc & uſu atterit̄.Comitat̄ eam ſimilitudine ꝓpior:q̄ auctoritate callais uiride pallens.Naſcitur poſt auerſa indiæ apđ inſulas caucaſi montis phicaros ac aſdathas amplitudine conſpicua:ſed fiſtuloſa ac ſordiū plena.Sincærior multo p̄ſtantiorq; in carmania.Vtrobiq; āt in rupib⁹ inuiis & gelidis:oculi figura extuberanſ:leuiterq; adhærens:nec ut annata petris:ſꝫ ut appoſita.Quapropter ſcander̄ ad eam pigritia pedū equeſtres populos tedet:ſimul & piculum terret.Ergo euntes e longinquo inceſſunt:& cū toto muſco excutiunt.Hoc uectigal hocq; geſtamē diutius in ceruice gratiſſimum norūt.Is cenſus:hæc gloria a pueritia điectoꝝ numeꝝ prædicantium.In quo uaria fortuna.Quidam ictu primo cepere præclaras.Multi in ſecundo nullas.Et qdē callaides tali ſectura formāt̄:alias fragiles.Optim⁹ color ſmaragdi ut tamē apparet ex alieno ē q̄ placeāt Incluſæ decorāt̄ auro.Auꝝq; nullæ magis đcēt.Quæ ſunt eaꝝ pulchriores:oleo:unguēto:& ēt mero colorē depdunt.Viliores cōſtantius r̄præſentant:neq; ē mutabilior alia aut mēdacior uitri.Sūt q in arabia inueniri eas dicant in nidis auium quas melancholicos uocāt.Viridantiuꝫ & alia plura ſunt genera.Viliori ē turbæ praſi⁹.Cui⁹ alteꝝ gen⁹ ſanguineis puntis abhorret.Tertium uirgulis trib⁹ diſtinctū ē candidū.Præfert̄ his Chryſopraſius porri ſuccum & ip̄a referente ſꝫ & paulum đclinans a topatio in auꝝ.Huic & amplitudo ea ē:ut cymbia ēt ex ea fiant.Cylindri qdē celerrime.India has generat & nilion fulgoris ſi ante habeas breuis:& cū intueare fallacis.Sudines uero dicit & in ſyuero atticæ flumine naſci.Eſt āt color fumidæ topatii:aut aliquādo melleæ.Iuba in æthiopia gigni tradit:& in littorib⁹ amnis quē nilū uocauim⁹:& inde nomē trahere.Non tranſlucet malachites ſpiſſius uirens:a colore maluæ nomine accepto:reddendis laudata ſigniſ:& infantium cuſtodia quadam innato contra picula ipſorum medicamine.Viret:& ſæpe tranſlucet iaſpis:etiam ſi uictus a multis antiquitatis tamen gloriam retinens.Plurimæ ferunt eam gētes.Smaragdo ſimilē indicæ.Cyprii dicūt glaucū pinguemq;.Perſæ aeri ſimilem ob id uocat̄ ærizuſa talis.Et iaſpis ē cærulea circa thermodoontem amnē.In phrigia purpurea.In cappadocia ex purpurea cærulea:atq; n̄ refulgēs.Thracia indicæ ſimilē mittit.Chalcidia turbidam.Sꝫ min⁹ refert nationes q̄ bonitates diſtinguere.Optima ergo quæ purpuræ quicq̄ hꝫ ſecunda quæ roſæ:tertia quæ ſmaragdi.Singulis āt græci nomina ex argumento deder̄.Quarta apđ eos uocat̄ boria cælo autumnali matutino ſimilis:& hec erit illa:q̄ uocat̄ ærizuſa.Similis ē & ſardæ:imitata & uiolas:Non minus multe ſpēs reliquae:ſꝫ oēs in uitio:ceruleæ aut cryſtallo ſimiles:aut myxis.Itē beterizuſa in ꝓprio uti arbitror cognomine:uelut e multis eiuſdē generis compoſita gēmis.Quam ob rem p̄ſtantiores funda claudūt̄:id eſt patentes nec p̄terq̄ margines auro amplectente.Vitiū ē & breuis in iis nitor & longe ſplendēs:& ſal:& oīa quae in cæteris.Et uitro adulterant̄:qđ manifeſtū fit:cū extra fulgorē ſpargūt:atq; nō in ſe continēt:nec in diuerſa quae ſphragidas uocant.Publico gemmarum dominio in iis tantum dato:quoniā optime ſignent.

De Iaſpidum generibus Cap.ix.

t Otus uero oriens ꝓ mauletis tradit̄ teſtari ea:q̄ ex iis ſmaragdo ſimilis ē:e petra p̄ tranſuerſum linea alba p̄cingitur:& grammatias uocat̄.Quæ plurib⁹ poly calamos.Libet obiter uanitatē magicā hic quoq; coarguer̄:qm̄ hanc concionantib⁹ utilē eē ꝓdiderunt.Eſt & onychipūcta:q̄ iaſponyx uocat̄:& nubē complexa:& niues imitata:q̄ ſtellata rutilis punctis ē:& ſali megarico ſimilis:& ueluti fumo infecta:q̄ capnias uocat̄.Magnitudinē iaſpidis.xi.unciaꝝ uidim⁹:

formatāq; inde effigiē Neronis thoracatā. Reddet̃ & p ſe cyaneo gr̃a accomodato paulo ante
iaſpidis nomine:colore cæruleo.Optima ſcythica:dein cypria:poſtremo ægyptia. Adulterat̃
maxime tinctura:idq; in gloria regis ægyptii adſcribit̃:q prim⁹ eam tinxit.Diuidit̃ āt hæc ī ma
res fœminasq;.Ineſt aliqn̄ & aureus puluis nō qualis in ſaphirinis.Saphirus enim & aureis pun
ctis collucet.Cæruleæ & ſaphiri raroq; cū purpura. Optimæ apđ medos:nuſq̃ tamē plucidæ
Præterea inutiles ſcalpturæ interuenientib⁹ cryſtallinis cētris.Que uero ſunt ex iis cyanei co/
loris:mares exiſtimāt̃. Alius en hoc ordo purpureis dabit̃:& ab iis diſcedentibus.Principatum
amethyſti indicæ tenēt.Sȝ in arabia ex ea quoq; pte quae finitima ſyriæ petria uocat̃:& ī arme
nia minore:& in ægypto:& in galatia reperiūt̃:Sordidiſſime āt atq; uiliſſime in tharſo & cypro.
Cauſam nominis afferunt:ꝙ uſq; ad uini colorē accedens:prius q̃ eum diguſtet:in uiolam deſi/
nit.Fulgorq; qdam in illa purpure nō ex toto igneus:ſȝ in uini colorē đficiens.Perlucent āt oēs
uiolaceo colore:ſcalpturis faciles.Indicæ abſolutū purpurē colorē habēt. Ad hancq; tingten/
tium officinæ dirigūt uota.Fundit āt eum aſpectu leniter blandū:neq; in oculos ut carbūculi ui/
brat. Alteꝝ eaꝝ gen⁹ đſcendit ad hyacinthos. Hunc colorē indi ſacon uocant:talemq; gemmaȝ
ſacodion.Dilutior uero ex eodē ſapinos uocat̃. Eadē & paranites in contermino gētis arabiæ.
Quartum genus colorē uini hȝ.Quintum ad uicinia cryſtalli deſcendit albicāte purpure đfectu
Hoc & minime ꝓbat̃:qn̄ precellens đbet eē in ſuſpectu uelut ex carbunculo refulgens qdam in
purpura leuiter roſeus nitor.Tales aliq malunt pederotas uocari. Alii anterotas. Multi Vene/
ris gemmā:qđ maxime uidet̃ đ re & ſpetie & colore extremo gemme.Magoꝝ uanitas reſiſtere
ebrietati eas ꝓmittit:& inde appellatas.Et p̄terea ſi lune nomē ac ſolis ſcribat̃ in iis:atq; ita ſu/
ſpēdāt̃ collo e capillis cynocephali uel plumis hirūdinis:reſiſter̃ ueneficiis.Iā uero quoquomo/
do adeſſe reges adituris.Grandinē auerter̃ quoq; ac ſimilia ꝓſpere & locuſtas:p̄dicatione addi/
ta:quā đmonſtrant.Nam e ſmaragdis quoq; ſimilia ꝓmiſere:ſi aquilæ ſcalperēt̃:aut ſcarabei.
Quæ qdē ſcripſiſſe eos nō ſine contemptu & irriſu generis humani arbitror.Multū ab ea diſtat
hyacinthos:tn̄ e uicino đſcendens.Differentia hec:ꝙ ille emicans in amethyſto fulgor uiolace⁹
dilutus eſt in hyacintho.Primo quoq; aſpectu gratus:euaneſcit anteq̃ ſatiet:adeoq; nō implet
oculos:ut pene nō attingat:marceſcens celerius nominis ſui flore.Hyacinthos æthiopia mittit
& chryſolithos:aureo colore tranſlucenteſ.Preferunt̃ iis indicæ.Et ſi uariꝫ nō ſint:bactrianæ.
Deterrime āt arabicæ:qm̄ turbide ſunt & uarie:& fulgoris interpellati nubilo maculaꝝ:ēt que
lympidis contigere:ueluti ſcobe ſua refertæ.Optimae uero ſunt:q̄ in collatione aurum albicare
quadam argēti facie cogūt.Funda includūt̃ pſpicuæ.Ceteris ſubiicit̃ aurichalcum.Tametſi iam
exptes gēmaꝝ uſu appellāt̃ aliq & chryſelectri in colorē electri đclinantes:matutinus aſpectus
iucundior.Ponticas đprehendit leutias.Quedam in iis duræ ſunt ruffæq;:q̄dam molles & ſor/
didæ.Bocchus auctor ē & in hiſpania reptas:quo in loco cryſtallū dicit ad librametū aquae pu/
teis defoſſis inde erutam.Et chryſoliton.xii.pondo a ſe uiſam.Fiunt & leucochryſi:interuenie/
te cādida uena.Sūt in hoc genere capniæ.Sūt & uitreis ſimiles:ueluti croco r̄fulgētes. Vitreæ
uero in uiſu diſcerni nō poſſint. Tactus āt deprehendit tepidior in uitreis. In eodē genere ſunt
melichryſi:ueluti p auꝝ ſincæro melle tranſlucente:quas india mittit:q̃q̃ ad iniuriam fragiles
Eadē & xyſtiō parit plebeiam ibi gemmam.Candidaꝝ dux ē pederos:q̃q̃ pōt quæri:an in co/
lore numerari đbeat totiēs iactari p alienas pulchritudines nominis:adꝺ đcoris p̄rogatiua in uo
cabulo facta ē.Eſt & ſuꝰgen⁹ expectatione tanta dignū.Coeunt.n.ī tranſlucidam criſtallum ui
ridis ſuo mō aer ſimulq; purpura:& qdā uini aureus nitor:ſemp extremus in uiſu:ſȝ purpura co
ronatus madere ſingulis uidet̃ his & pariter omnib⁹.Nec gēmaꝝ ulla ē liquidiō capiti iucunda:
ſuauis & oculis.Laudatiſſima ē ī indis:apđ quos argenon uocat̃.Proxima apđ ægyptios:ubi ſe/
nites.Tertia in arabia:ueꝝ ſcabra.Mollius radiat pontica & aſiatica. Ipſæ uero molliores ſunt
galatica:& tragica:& cypria.Vitia eaꝝ langor:aut alienis turbari colorib⁹:& quæ cæterarum.
Proxima candicantiū ē aſteria principatū habēs ꝓprietate naturæ:ꝙ incluſam lucē pupillæ mo
do quadam continet:ac tranſfundit cū inclinatione uelut intus ambulantem ex alio atq; alio loco
reddēs:eadēq; contraria ſoli regerēs candicantis radios:unde & nomē accepit difficilis ad cælā
dū. Indice p̄fertur in carmania nata.Similiter candida ē quæ uocat̃ aſtrios cryſtallo ꝓpinquans
in india naſcens:& in pallenes littorib⁹ intus a centro:cui ſtella lucet fulgore lunæ plenæ.Qui/
dam cā nominis reddūt:ꝙ ſtrais oppoſita fulgorē rapiat:ac regerat. Optima in carmania gigni
nullāq; min⁹ obnoxiam uitio.Ceraunia.n.uocari quae ſit deterior.Peſſimam lucernaꝝ lumini ſi
milē.Celebrant & aſtroiten:miraſq; laudes eius in magicis artib⁹ Zoroaſtrē ceciniſſe.Quidam
diligētius đ ea ꝓ ſunt. Aſtrobolon Sudines dicit oculis piſciū ſimilem eē:& radiare candido ut
ſolē.Eſt inter candidas & quae ceraunia uocat̃:fulgorē ſydeꝝ rapiēs.Ipſa cryſtallina ſplendoris
cærulei in carmania naſcens. Albā eē Zenothemis fatet̃:ſȝ habere intus ſtellam concurſantē.
Fieri & hebetes ceraunias:quas nitro & aceto p aliquot dies maceratas concipe ſtellā eā:q̄ poſt
totidem menſes relangueſcat.Sotacus & alia duo genera fecit cerauniæ:nigras:rubētesq;. Ac

similes eas eē securib⁹. Per illas quae nigræ sunt & rotunde urbes expugnari et classes: easq; be
tulos uocari. Quæ uero longe sunt ceraunеas. Faciunt et aliā raram admodū: et parthoꝝ magis
quesitā: qm̄ nō alibi inueniaẗ: ꝙ in locō fulmine icto. Proximum ceraunіæ nomē ap̄ d' eos hʒ: q̄
appellaẗ iris. Effodiẗ ĩ quadā insula rubri maris: q̄ distat a beronice urbe. lx. milia passuum: ce/
tera sui parte crystallus. Itaq; qdam radicē crystalli eē dixerūt. Vocaẗ ex argento iris. Nam sub
tecto percussa sole: spēs et colores arquus cælestis in ꝓximos parietes eiaculat: subinde mutās
magnaque uarietate ammirationem sui augens. Sexangulam eē ut crystallum constat. Sed esse
aliquas scabris lateribus et angulis inequalibus dicunt. In sole aperio ꝓiectas: radios in se recā/
dētes discutere. Aliquas uero ante se ꝓiecto nitore: adiacentia illustrare. Colores uero nō nisi
ex opaco reddunt: nec ūt ipsæ habeant: sʒ ut repercussū parietē illidāt: optimaq; quæ maximos
arquus facit: simillimosq; cælestibus. Est et alia iris cæræ similis: et ꝑdura. Quam Hor⁹ crema
tā tusamq; ad ichneomonū morsus remedio eē. Nasci āt in perside tradit. Similis ē aspectu: sed
nō eiusdem effectus quae uocaẗ zeros alba nigraq; macula in transuersum distinguente crystallū
Expositis p genera coloꝝ principaliū gēmis: reliquas litteraꝝ ordine explicabim⁹.

De qbusdam gēmis p alphabeti ordinē Cap. x.

a Chates in magna fuit auctoritate: nūc in nulla. Reptа primū in sicilia iuxta flumen eiusdem
nominis: postea plurimis locis: excedēs amplitudine numerosa: uarietatib⁹ diuersis mutanti
bus cognomina eius. Vocaẗ enim phaspachates: cerachates: sardachates: hæmachates: leucacha
tes: dendrachates: uelut arbuscula insignis. Antachates cū uriẗ myrrhā redolēs. Coraloachates
guttis aureis saphiri modo distincta: qualis copiosissima in creta sacra appellata. Putāt eam cōtra
araneoꝝ & scorpionū ictus ꝓdesse. Quod in siculis utiq; crediderim: qm̄ primum eius ꝓuinciæ
afflatu scorpionū pestis extinguiẗ. Et ĩ india inuentæ cōtra eadē pollet: & aliis magnis miraculis
reddūt enim spēs fluminū nemoꝝ & iumentoꝝ: ēt ederæ & statunculas: & equorum ornamēta.
Medici coticulas inde faciūt. Spectasse ēt ꝓdest oculis. Sitimq; sedāt ĩ os additæ. Phrigiæ uiri/
dia nō hn̄t. Thebis ægyptiis reperte carēt rubentib⁹ uenis: & albis. Et hæ quoq; contra serpen/
tes ualidæ. Eadēq; auctoritas & cypriis ē. Sūt ēt q maxime ꝓbent uitream pspicuitatem in his
Reperiūẗ & in thracia circa oetham. Et in parnaso: & lesbo: ac messenæ: similes illitis florib⁹ &
rhodo. Aliæ apd̄ magos differentiæ. Leoninæ pelli similes potentiā habere cōtra scorpiones di
cunẗ. In psis uero suffitu eaꝝ tēpestates auerti: & præterea flumina sisti. Argumētū eē si in fer/
uentes cortinas additæ refrigerēt. Sʒ ut ꝓsint leoninis iubis alligandas. Nam hiænæ pelli simi
lē abhominanẗ: discordialē domibus. Eam uero quæ unius coloris sit inuictā athlætis eē. Argu
mētū eius ꝙ in olla plena olei cocta cū pigmentis: & intra duas horas subferuefacta: unū colorē
ex omnib⁹ faciat minii. Acopis nitro similis ē: pumicosa aureis guttis stellata. Cū hac oleum sub
feruefactū punctis lassitudinē (si credim⁹) soluit. Alabastrites nasciẗ in alabastro ægyptii: & ĩ sy/
riæ damasco candore intercincto uariis colorib⁹. Quæ cremata cū fossili sale: ac trita grauitates
oris & dētium extenuaṙ diciẗ. Alectorias uocāt in uētriculis gallinaceoꝝ iuentas crystallina spe
tie: magnitudine fabæ. Quibus Milonem crotoniensem usum ĩ certaminib⁹ inuictū fuisse: uidri
uolūt. Androdamas argenti nitorē hʒ ut adamas: quadrata: & semp tessellis similis magnis: pu/
tantq; nomē impositū ab eo: ꝙ impetus hominū: & iracundias domet: Eadem sit an alia argyro/
damas: auctores nō explicant. Antiphates nigra cōtra lucet. Experimentū eius si coquaẗ ĩ lacte
facit: n. hoc myrrhæ simile immissa. Eamq; contra effascinationes auxiliari magi uolunt. Arabi/
ca ebori simillima ē: & hoc uidereẗ: nisi abnueret duricia. Quāq; putāt contra dolores neruorū
ꝓdesse habentib⁹. Aromatitis & ipsa in arabia tradiẗ gigni. Sʒ & in ægypto circa pisas ubiq; la/
pidosa: & myrrhæ coloris & odoris ob hoc reginis frequentata. Asbestos in arcadiæ montibus
nasciẗ: coloris ferrei. Aspilatē Democritus in arabia gigni tradit ignei coloris. Eam oportere ca
meli fimo splenicis alligari. Inueniriq; in nido arabicaꝝ alitū. Et aliā eodē nomine ibi in leucope
tra nasci argentei coloris contra lymphatū habēdam. Atizoē in india & ꝑsidis acidiæ monte na
sci tradit argenteo nitore fulgentē: magnitudine trium digitoꝝ ad lenticulæ figurā odoris iucū
di: necessariā magis regē constituentibus. Augites multis non alia uideẗ eē ꝙ quæ calais. Am/
phitane alio nomine appellaẗ chrysocolla in indiæ pte: ubi formicæ eruunt auꝝ: in qua inueniẗ
auro similis: quadrata figura: affirmaẗq; natura eius quæ magnetis: nisi ꝙ augere quoq; auꝝ tra
diẗ. Aphrodisiace ex candida russa ē. Apistos septenis dieb⁹ calorē tenet excalfacta igni: nigra
ac ponderosa distinguentib⁹ eam uenis rubentibus. Putant ꝓdesse contra frigora. Agyptillam
Iacchus intelligit p albū sarda: nigraq; uena transeunte. Vulgus āt in nigra radice cæruleam fa/
cit. Balanitæ genera duo habēt subuirides: & corinthii æris similitudine illa a copto. Hec ex tro
glodytica regione ueniūt medias secante flammea uena. Bratracchitas mittit & coptos. Vnā ra/
næ similē colore. Alteram ebori. Tertiam rubentis e nigro. Baptes mollis: alioqn odore excel
lit. Beli oculus albicans pupillā pingit nigram e medio aureo fulgore lucentē. Hæc pp suam spe
tiem: sacratissimo assyrioꝝ deo dicaẗ. Aliā āt quā Belū uocant in arbelis nasci Democrit⁹ tradit

nucis iuglandis magnitudine uitrea spetie. Baroptenus: siue botrypes nigra: sanguineis & albis
nodis alligata dicit: ueluti portentosa. Botrytes alia nigra ē: alia pampinea incipiēti uuæ similis
Bostrychitē Zoroastres uocat crinib⁹ mulieꝝ similiore. Bucardia bubulo cordi similis: babylo/
ne tm̄ nascit̄. Broniea capitib⁹ testudinū similis: & tonitrua cadentia (ut putant) restingit: & ful/
mine ictu restinguit: si credim⁹. Bole nimbo inueniūt glebæ similitudine. Cacmites eadem eēt
quā ostracitē uocāt: nisi ꝙ hanc cæruleæ interdū bullæ cingūt. Calais saphirꝝ imitat̄: candidior
& littoroso mari similis. Chamites quibusdam uidet̄ suū gen⁹ habere plurimis spiris fumida: ut
suo loco dixim⁹. Cappadocia & in phrygia nascit̄ ebori similis. Calamiten uocant e turbido: fe/
runtq; plures calaicas coniunctas simul inueniri. Catochites corsicæ lapis ē cæteris maior mira/
bilis: si uera traduntur: impositam manum ueluti gummi retinens. Catopyrites e cappadocia ꝑ/
uenit. Cepites: siue cepocapites candida ē uenaꝝ nodis coeuntibus candore imaginem regerens
Ceramites testæ colorē h₃. Cynodiæ inueniūt in cerebro piscis eiusdem nominis candidæ & ob
longæ: euentuq; mirandæ: si modo ē fides: ꝑsagare eas habitū maris nubilo colore aut tranquil
litate. Cærites cæræ similis ē. Circos piris. Corsoides cālcei hominis. Coralloachates corallo
aureis guttis distinctæ. Corallis minio gignit̄q; in india & syene. Craterites inter chrysolithum
& electꝝ colorē h₃ ꝑduræ naturæ. Crocallis cæras r̄presentat. Cissites circa copton nascit̄ can
dida: & uidet̄ intus habere partū: q sentiat̄ ēt si credit̄. Calcophonos nigra ē: s₃ illisa æris tinni/
tū reddit tragœdis ut suadēt gestāda. Chelidoniæ duoꝝ sunt generꝝ: hirundinū color̄: & alia ꝑte
purpureæ nigris interpellantib⁹ maculis. Chelonia oculus ē indicæ testudinis: uel portentosissi
ma magoꝝ mendaciis: melle enim colluto ore impositam linguæ futuroꝝ diuinationē ꝑstare ꝑ/
mittūt qtadecima luna & silente tota die: đcrescente uero ante solis ortū. Ceteris dieb⁹ a prima
in sextam horā. Sūt & chelonitides testudinū similes: ex quib⁹ ad tēpestates sedandas multa ua/
ticināt̄. Eam uero quæ sit aureis guttis cū scarabeo điectam in aquā feruentē tēpestates tueri.
Calorites herbacei coloris ē: quā dicūt magi eam inueniri in syllæ auis uētre congenitam ei: fer
roq; includi iubent ad quedā ꝓdigiosa moris sui. Coaspites a flumine dicta ē uiridis: fulgoris au
rei. Chrysolampis in æthiopia nascit̄ pallidi coloris die: & noctu ignei. Chrysophis auꝝ uidet̄ eē
Cepionidæ in æolide nūc ad arneū pagū quondā oppidū nascūt̄ multis colorib⁹ translucentes:
alias uitreæ: alias crystallinæ: alias iaspideæ. S₃ & sordidis tantus ē nitor: ut imagines reddant
ceu specula. Daphniam Zoroastres & Orchastres morbis comitialib⁹ đmonstrant. Diadochos
beryllo similis ē. Diphris duplex candida ac nigra: mas ac fœmina: gentile utriusq; sexus distin/
guente linea. Dionysias nigra ac dura mixtus rubentib⁹ maculis. Quæ ex aqua trita: saporē uini
facit: & ebrietati resistere putat̄. Draconites siue dracontia e cerebro fit draconū: s₃ nisi uiuenti/
bus absciso: nūq; gemmascit: inuidia animalis mori se sentientis. Igit̄ mos ē: ut dormientib⁹ ani
malib⁹ caput amputēt. Sotacus q uisam eam gemmā sibi apđ regē scripsit: bigis uehi querentes
tradit: & uiso dracone spargere omnia medicamenta: atq; ita ꝑcidere. Esse āt candore translucido
nec postea poliri: aut artē admitter̄. Ecardia cognominat̄ ecardiste. Vna ī qua nigra effigies cor
dis eminet. Altera eodē nomine uiridi colore: cordis spetiem representat. Tertia nigꝝ cor ostē
dit reliqua sui ꝑte candida. Enorchis candida ē: diuisaq; fragmentis testiū effigiem representat.
Exhebenum Zoroastres spetiosam & candidā tradit: qua aurifices auꝝ poliūt. Eristalis cum sit
candida: ad inclinationes rubescere uidet̄. Erotylos eadē quae mepicoros & hieronnemō a De/
mocrito laudat̄ in argumētis diuinationū. Eumetris in bactris nascit̄: silici similis: & capita suppo
sita uisa nocturna oraculi mō r̄ddit. Eumetren Beli gemmā sanctissimi deoꝝ sibi assyrii appellāt
porracei coloris supstitionibus gratā. Eupetalos quattuor colores habēt: cæruleum: igneū: mi
nii: mali. Eureos nucleo oliuæ similis ē: strictæ conchaꝝ mō nō ađo candida. Eurotias situ uic̄
tur opire nigritiā. Eusebes ex eo lapide ē: ex quo tradit̄ Tyri in Herculis tēplo facta sedes: ex
qua dii facile surgebant. Epimelas fit: cū in candida gemma supne nigricat colos. Galaxiam ali/
qui galactiten uocant: simile proxime dictis: sed intercurrentibus sanguineis aut candidis ue
nis. Galactites ex uno colore lactis ē. Eandē dicūt leucogageā & leucographiā appellāt: & sy
nephiten lactis succo ac sapore notabilē. In educatione nutricibus lactis fœcunditatē: infantium
quoq; alligata collo saliuā facere dicit̄. In ore āt liquescere. Eādē memoriā adimer̄ dicūt. Mittit
eā & achelous amnis. Sūt q smaragdū albis uenis circunligatū galactiten uocēt. Galaicos argy/
rodamanti similis ē: paulo sordidior. Inueniūt̄ āt binæ uel terne. Gasidanē medi mittunt colo/
ris olorini ueluti floribus spersam. Nascit̄ & ī arbellis. Hec quoq; gēma cōcipe dicit̄: & intra se
ꝑtū fateri cōcussa. Concipe āt trimestri spatio. Glosopetra lingue similis humane magnæ in ter
ra nō nascit̄: s₃ đficiente luna cælo đcidere: & lenocinanti necessaria credit̄. Quod ne credamus
ꝓmissi quoq; uanitas facit. Ventos. n. comprimi narrāt. Gorgonia nihil aliud ē q̄ꝫ coralliū: no/
minis cā: ꝙ in duritiā lapidis mutat̄. Emollit marina fulminib⁹: & typhoni resister̄ affirmāt. Ge
sianen eadē uanitate inimicoꝝ pœnas efficere ꝓmittunt. Heliotropiū nascit̄ in æthiopia: africa
cypro porracei coloris: sanguineis uenis distincta. Causa nominis: qm̄ điecta in uas aquæ fulgo

rē ſolis accedentē ꝑcuſſu ſanguineo mutat: maxime æthiopica. Eadem extra aquā ſpeculi modo
ſolem accipit: deprehenditq; defectus ſubeuntē lunā oſtendēs. Magoꝝ impudentiæ uel manife/
ſtiſſimū hoc quoq; exemplum ē: qm ammixta herba heliotropio: quibuſdam quoq; additis pca/
tionib⁹ gerentem conſpici negēt. Hepiſthites quoq; ſpeculi naturam hʒ i reddendis imaginib⁹:
quanquā rutila. Experimentum eſt ſi feruentem aquam addita ſtatim refrigeret: aut ſi in ſole
addita aridam materiam accendat. Naſcitur in coryco. Hermodochos ex argumento uiri/
ditatis in cādida gemma uel nigra: & aliquando pallida: ambiente circulo aurei coloris appellat̃
Hexecōthalithos in pua magnitudine multicolor: hoc ſibi nomē adoptauit. Reperit̃ in troglo/
ditica regione. Hieracites alternat tota miluinis nigricans ueluti plumis. Hymnites ouis piſciū
ſimilis ē: & alia uelut nitro compoſita ꝑdurā alioqn. Hammonis cornu inter ſacratiſſimas æthio
piæ gemmas aureo colore arietini corn⁹ effigiē reddens: ꝓmittit̃ prædiuinans omnia repræſen
tare. Hormeſion inter gratiſſimas aſpicit̃ ex igneo colore radiās auro portāte ſecū in extremita/
tib⁹ cādidā lucē. Hyeniæ ex oculis hyenæ tabido ī uaſe īueniri dicūt̃: & ſi credim⁹: linguæ hoīs
ſubdite futura ꝑdicere. Hematites in æthiopia qdē principalis: ſʒ & in arabia & africa inuenitur
ſanguineo colore: nō admittenda ꝓmiſſis ad coarguendas barbaroꝝ inſidias. Zachalias babylo
nius in his libris quos ſcripſit ad regē Mithridatem humana gēmis attribuit fata: has ñ content⁹
oculoꝝ & iocineꝝ medicina decoraſſe. A rege ēt aliqd petituris ddit: & litib⁹ iudiciiſq; interpoſuit
in prœliis ēt eas ſalutares ꝓnuntiauit. Eſt & alia eiuſdem generi: q̄ uocat̃ henui ab indis xāthos
appellata græcis e fuluo candicanſ. Idæi dactyli in creta ferreo colore pollicē humanū exprimūt
Icterias lurido ſimilis: ido exiſtimat̃ ſalubris contra regios morboſ. Eſt & alia eodē nomine liq/
dior. Tertia folio uiridi ſimilis: latior priorib⁹: pene ſine pondre: uenis luridis. Quartum gen⁹
in eodē colore nigris uenis dſcendētibus. Iouis gēma candida ē: nō pondroſa: tenera. Indica gē
tium ſuaꝝ hʒ nomē: ſubruffo colore: in attritu ſudorē purpureū emanat. Alia eodē nomine can
dida: puluereo aſpectu. Ion apd indos uiolacea ē: ſʒ raro ſaturo colore lucet. Lepidotes ſquam/
mas piſciū uariis colorib⁹ imitat̃. Leſbias leſbi patriæ nomē habēs inuenit̃ & ī india. Leucoptal/
mos rutila alias oculi ſpēʒ candidā nigrāq; continet. Leucopetalos candorē niuis ex auro diſtin/
guit. Libanochros thuris ſimilitudinē oſtendit: ſʒ ad ſuccū mellis. Limoniates eadem uidet̃ quæ
ſmaragdus. De lipare hoc tm̄ tradit̃: ſuffita ea omnes beſtias euocari. Lyſimachus rhodio mar/
mori ſimilis ē aureis uenis: polit̃ ex marmore: amplitudine in anguſtias coeunte: ut inutilia exte
rant̃. Leucochryſos fit chryſolito interalbicante. Mennonia qualis ſit nō tradit̃. Media nigra ē
a Medea illa fabuloſa inuenta: hʒ uenas aurei coloris: ſudorē reddit croci: ſaporē āt uini. Meco/
nites papauera exprimit. Mitrax a pſis accepta ē: & rubri maris montibuſ: multicolor: contra ſo
lem uarie refulgēs. Meroctes porracea lacte ſudat. Morion indica quæ nigerrimo colore tranſ/
lucet uocat̃ prōnion: in qua miſcet̃ & carbunculi colos. Alexandrium ubi ſardæ. Naſcit̃ ī cypro
tyro & galatia. Xenocrates & ſub aſperibus naſci tradit. Hæ ſūt gēmæ quæ ad ſculpturas aptāt̃
Myrites myrrhæ colorē hʒ: facieq; minimæ gemmæ: unguenti odorem attrita ēt nardi. Myr/
media nigra hʒ eminentias ſimiles uerrucis. Myrſinites melleū colorē hʒ: myrrhæ odorē. Me/
ſoleucos ē mediā gemmā candida diſtinguente linea. Meſomelas nigra uena quēlibet colorē ſe/
cante p mediū. Naſomonites ē ſanguinea nigris uenis. Nebrides Libero patri ſacra nomē traxit
a nebridī eius ſimilitudine. Sūt & aliæ nigræ generis eiuſdem. Nympharena urbis & gētis pſi
cæ nomē hʒ: ſimilis hypodatæ. Orca barbari nominis e nigro fuluoq; ac uiridi & candido placet
Ombria quā aliq notiā uocant ſicut cæraunia & broninea cadre cū hymbrib⁹ & fulminib⁹ dicit̃:
eundēq; effectū habere quē brōea narrat̃. Præterea in aras addita ea tradit̃ libamenta nō ambu
ri. Orites globoſa ſpēs a quibuſdam & ſyderites uocat̃ ignem nō ſentiens. Oſtratias ſiue oſtra/
cites ē teſtacea durior altera achatæ ſimilis: niſi ꝙ achates politura pingueſcit duriori: tantaque
ineſt uis: ut aliæ gemmæ ſcalpant̃ fragmentis eiuſ. Oſtracidi oſtrea nomē & ſimilitudinē ddere
Opphicardelon barbari uocant nigꝝ colore binis lineis albis includentib⁹. De obſidiano lapide
dixim⁹ ſupiore libro. Inueniūt̃ & gemmæ eodē nomine ac colore nō ſolū in æthiopia indiaq;: ſʒ
ēt in ſamo ut aliq putant: & in littorib⁹ hiſpanienſis oceani. Panchros fere ex omnib⁹ coloribus
conſtat. Panconus nō longior digyto: ne cryſtallus uidat̃: numero pluriū anguloꝝ cauet. Pane/
ros qualis ſit a Metrodoro nō dicit̃: ſʒ carmē Timaridi reginæ in eadē dicatū Veneri nō inele/
gans ponit: ex quo intelligit̃ additā ei fœcunditatem. Quidam hāc panſebaſton uocāt. Pontica/
rum plura ſunt genera. Eſt ſtellata nūc ſanguineis nūc atris guttis quæ inter ſacras habet̃. Alia
ꝓ ſtellis eiuſdē coloris lineas hʒ. Alia montiū coualliūq; effigies. Philoginos quē & chryſiten
uocant oſtreæ atticæ aſſimilata: inuenit̃ in ægypto. Phenicites ex balani ſimilitudine appellat̃.
Phrycites oliuæ. Perileucos fit ab ore gemmæ ad radicem uſq; cādido dſcendente. Pæantides
quas qdam grauidas uocāt pregnātes fieri: & parere dicūt̃: medriq; ꝑturientibus. Natales ī ma
cedonia iuxta monumentū Tireſiæ inueniuntur: ſpēſq; ē eis aquæ glaciatæ. Solis gemma candi
da ē: & ad ſpēm ſyderis in orbe fulgentes ſpargit radioſ. Sagdam chaldei adhæreſcentē nauibus

habēt: inuenitur praſini coloris. Samothracia inſula eiuſdem nominis gemmā dat nigram: ac ſi/
ne pondre ligno ſimilē. Sauriten in uētre uiridis lacerti harundine dſecti tradūt inueniri. Sarci/
tes bubulas carnes pſentat. Selenites ex candido tranſlucet melleo fulgore: imaginē lunæ con
tinens: redditq; eam in dies ſingulos creſcentis minuentiſq; numero: naſciq; putatur in arabia.
Syderites ferro ſimilis: & litigio illata diſcordias facit: quæq; naſcitur in æthiopia. Syderopœ/
cilos ex ea fit uariantib⁹ guttiſ. Spongites ſpongiæ nomē repræſentat. Synodontites e cerebro
piſciū eſt: q ſynodontes uocāt. Syrtitæ in littore ſyrtiū iamquidē lucania inueniunt melleo co/
lore croco refulgentes. Intus āt ſtellas continet languidas. Syringites ſtipulæ internodio ſimi/
lis: ppetua fiſtula cauatur. Tricus ex africa niger ē: ſ3 tres ſuccos reddit: a radice nigꝝ: medio ſan
guineum: ſummo candidū. Telirrhizos cinerei coloris aut ruffi candidis radicib⁹ ſpectat. Telicar
dios colore cordis pſas apd quos gignit magnope dlectat. Muculā appellāt thracia trium gene
rum ē: uiridis aut pallidior tertia ſanguineis guttis. Tephrites nouæ lunæ ſpēm h3 curuatæ in
cornua quanuis cinerei coloris. Telicos oleæ nucleo ſimilis uidtur: neq; ē gemmæ honos: ſ3 lin
gentiū calculos frangit: pellitq;. Veneris crines nigerrimi nitoris continēt in ſe ſpēm ruffi crinis
Veientana italica gemma ē: ueiis repta nigrā materiā diſtinguente limite albo. Zathenen ī me/
dia naſci Democritus tradit electri colore: & ſiqs terat in uino palmeo & croco cæræ mō lente/
ſcere: odore magnæ ſuauitatis. Zmilaces in euphrate naſcit pconneſo marmori ſimilis: medio
colore glauco. Zoronyſios in indo flumine naſcitur: magorum gemma eſſe narrat: neque aliud
amplius d ea.

De gemmis quæ a membris hominum cognominātur: & quæ ab animalib⁹: & d iis quæ
a cæteris reb⁹. Cap. xi.

e St etiamnū alia diſtinctio: quā equidē fecerim ſubinde uariata expoſitione. Siquidē a mem/
bris corpoꝝ habēt nomina. Hepatites a iocinere. Steatites ſinguloꝝ animaliū adipe nume/
roſa: Adureneis. Vriopthalmos ionice naſcitur tres hominis ſimul oculos exprimēs: ab animali
bus cognominatur. Carcinias marini cancri colore. Echites uiperæ. Scorpites ſcorpionis aut co
lore aut effigie. Scarites ſcari piſciſ. Triglites muli. Aegophthalmos caprino oculo. Itē alia ſuil/
lo. Et a gruis collo geranites. Hieracites accipitris. Aetites a colore aquilæ candicante cauda.
Myrmecites innatā repentis formicæ effigiē h3. Scarabeoꝝ cantharias. Lycophthalmos quat/
tuor ē coloꝝ ex rutilo & ſanguineo in medio nigru3 candido cigit: ut lupoꝝ oculi: illis p omnia
ſimilis. Taos pauoni ē ſimilis: item aſpidi: quā uocari timicloniā inuenio. Arenaꝝ ſimilitudo eſt
in hāmocryſo uelut auro harenis mixto. Cēchrites milii granis uelut ſpſis. Dyrites e truncis ar/
boꝝ: hæc & ligni mō ardet. Ciſſites in candido collucet ederæ foliis quæ totā tenent. Narciſſi/
tes uenis ēt ederæ diſtinguit. Cyamea nigra ē: ſed fracta ex ſe fabæ ſimilitudinē parit. Pyrene
ab oliuæ nucleo dicta eſt: huic aliqñ ineſſe piſcium ſpinæ uident. Chalazias grandinum & colo/
rem & figurā h3 adamantinæ duritiæ. Narrāt ēt in ignem additæ manere ſuū frigus. Pyrites ni
gra qdē: ſ3 attritu digytos adurit. Polizonos nigra multis zonis cādicat. Aſtrapiæ ī cādido aut
cyaneo diſcurrunt e medio fulminis radii. In phlegontide intus ardre quedā uidet flamma: q nō
exeat. In anthracitide ſintillæ diſcurrere aliqñ uident. Enais ſemp rotunditatis abſolutæ in can/
dore ē leuis: ſed ad motū fluctuat intus in ea ueluti in ouis liquor. Polytryx ī uiridi capillat: ſed
dflua comaꝝ facere dicit. Sūt & a leonis pelle & panteræ nominatæ leontios pardalios. Colos
appellauit chryſolitū aure⁹. Chryſopraſum herbace⁹. Melleus melichrota: quanuis plura ei⁹ ge
nera ſint. Melichros ē gemin⁹ pte flauus: pte melleus. Crocias a croco. Polia canitiem quandā
ſparti inducit: eandē duriorē. Nigra ſpartopolia. Rhodites a roſa ē. Melites mali coloris. Chal
cites ærei. Sicites fiçi. Rō nominū non eſt in borſycite in nigro: ramoſa candidis aut ſanguineis
frondib⁹. Nec gemite uelut in petra candidis manib⁹ inter ſe complexis. Ananchitide in necro/
mantia dicūt euocari imagines deoꝝ. Synochide umbras inferoꝝ euocatas teneri. Dentritide al
ba dfoſſa ſub arbore quæ cædat ſecuris aciē nō hebetari. Et ſunt multo pluref: magiſq; monſtri
ficæ: quibus barbari dedere nomina confeſſi lapides eſſe. Nobis ſatis erit in his coarguiſſe dira
mendacia.

De gemmis naſcentib⁹ & factitiis: & figuris gemmaꝝ Cap. xii.

g Emmæ naſcūt repēte nouæ ac ſine nominib⁹: ut lampſaci in metalliſ aurariis una inuenta: q
pp pulchritudinē Alexandro regi miſſa fuit: ut auctor ē Theophraſt⁹. Coclides quoq; nūc
uulgatiſſimæ famæ fiunt uerius q̄ naſcūt in arabia reptis in gentib⁹ glebiſ. Melle excoq tradūt
ſeptenis dieb⁹ noctibuſq; ſine intermiſſione. Ita omni terreno uitioſoq; puluere decuſſo purgatā
glebā artificū ingenio uarie diſtribui in uenas: ductuſq; maculaꝝ q̄ maxime uēdibili rōne ſectan
tium. Quondāq; tantæ magnitudinis fecere: ut equis regū in oriente frontalia atq; p phaleris
penſilia facerent. Et alias omēs gemmæ mellis dcoctu niteſcunt: præcipue corſici. In omni alio
uſu acriora abhorrentes. Quæ uariæ ſunt: & ad nouitatē accedere caliditate ingenioꝝ contingit
ut nomē uſitatum nō habeant. Phyſes appellant uelut ipſius nature admirationē in iis uēdicātes

cū finis nominū nō sit: q̄ persequi nō equidē cogito: innumera ex græca uanitate cōficta. Indicatis nobilib⁹ gemmis etiam plebeis raroꝶ generum dictu dignas distrinxisse satis erat. Illud modo meminisse conuenit increscentibus uarie maculis atq̄ uerrucis lineaꝶ: q̄ interueniunt multiplici ductu: & colore mutata sæpius nomina in eadem pleraq̄ materia. Nunc cōmuniter ad omnium gemmaꝶ obseruationē pertinentia dicemus opiniones secuti auctoꝶ. Cauæ aut extuberātes uiliores uidenť æqualibus. Figura oblonga maxime ꝓbatur: deinde quæ uocať lenticula: postea clipeidos & rotunda: angulosis minima gratia. Veras a falsis discernendi magna difficultas. Quippe cū inuentum sit ex ueris gemmis in alterius generis falsas traducere. Sardonices e cerauniis glutinanť gemmis ita ut deprehendi ars nō possit: aliunde nigro: aliunde candido: aliunde nimio sumptis: omnibus in suo genere ꝓbatissimis. Quinimmo ēt extant commentarii auctorum: quos nō equidē demonstrarim: qbus modis ex crystallo tinganť smaragdi: aliæq̄ translucentes. Sardonix e sarda. Item cæteræ ex aliis. Neq̄ est ulla fraus uitæ lucrosior.

De ratione probandaꝶ gemmaꝶ. Cap. xiii.

NOs contra rōnē deprehendendi falsas demonstrabimus: quando ēt luxuriam aduersus fraudem muniri decet. Præter illa quæ in principalibus quibusq̄ generibus priuatim diximus. Translucentes matutino ꝓbari censent: aut si necesse est in quartam horā: postea uetant. Experimenta pluribus modis constant. Primū ponderē: si grauiores sentiunť: post hæc corpoř. Fictitiis pustulæ in ꝓfundo apparent. Scabritia in cute. In capillamento frigoris inconstantia: prius q̄ ad oculos perueniat desinens nitor. Decussi fragmenti paulū quod in lamina ferrea terať efficacissimū experimento excusant mangones gemmaꝶ. Recusant similiter & limæ probationem. Obsianæ fragmenta ueras gemmas nō scarificant. Fictitiæ scarificationis candicantiam fugiunt. Tantaq̄ differentia ē: ut aliæ ferro scalpi nō possint: aliæ nō nisi retuso: ueꝶ omnes adamante: Plurimum autem in his terebraꝶ ꝓficit feruor. Gemmiferi amnes sunt acaxis: mater: ganges. Terraꝶ autem omnium maxime india. Et iam peractis omnibus naturæ opibus: discrimē quoddam reꝶ ipsaꝶ faceř conueniat. Ergo in toto orbe & in quacūq̄ cæli conuexitas uergit: pulcherrima est omniū rebus meritoq̄ principatū naturæ optinens italia rectrix parensq̄ mundi altera: uiris: fœminis: ducibus: militibus: seruitiis: artium præstantia ingenioꝶ claritatibus. Iam situ ac salubritate cæli atq̄ temperie: accessu cunctaꝶ gentium facili: littoribus portuosis: benigno uētorum afflatu. Etenim contingit recurrentis positio in partem utilissimam: & inter ortus occasusq̄ mediam aquaꝶ copia: nemoꝶ salubritate: montium articulis: feroꝶ animaliū innocentia: soli fertilitate: pabuli ubertate. Quicquid ē quo carere uita nō debeat: nusq̄ est præstantius: fruges: uinum: olea: uellera: lina: uestes: iuuenci. Ne equos qdem in tricariis præferri ullis uernaculis animaduerto. Metallis auri: argenti: æris: ferri: quandiu libuit exerceř: nullis cessit. Et iis nunc in se grauida ꝓ omni dote uarios succos: & frugum pomoꝶq̄ sapores fundit. Ab ea exceptis indiæ fabulosis ꝓxime quidē dixerim hispaniam quacunq̄ ambiť mari.

Caii Plynii Secundi Naturalis hystoriæ Liber tricesimus septimus & ultimus Finit.

Parmæ impressus opera & impēsa Andreæ Portiliæ Anno Natiuitatis Domini. M. CCCC. LXXX I. Octauo idus iulii. Regnāte Illustrissimo principe Ioanne Galeazo Maria Duce Mediolani.

Andreas prodesse uolēs portilia multis
  Gratum opus impressit plynion ære suo.
Temporibus priscis hunc bibliotheca tenebat
  Principis: & magni diuitis: atq̄ ducum.
Nunc emit omnis eum ciuis: quem gloria tangit:
  Hūc emit argēto pauper: & ore legit.
Factis ære notis debet cum diuite pauper:
  His debet: quisquis discere multa cupit.
Arte tua gaudere potes portillia multum:
  Quæ facit ut uiuant omnia scripta: Vale.

CORRECTIONES.

In libro tertio ubi sermo fit d latinis populis: ita scriptū habēt mendosi codices. Cum bis carmē in monte albano soliti accipe populi Albenses. In spectatæ fidei libris nō carmen scriptū est: sʒ carnem: & ita ipse emendaui secutus hystoriam. Nanq in albano monte latinis populis uiscerationē quot annis romani dabant. M. Varronis ad hanc rem ptinentia uerba subieci. Latinæ feriæ dies conceptus dictus a latinis populis: quib⁹ ex Albano monte ex sacris carnem petere fuit ius cū Romanis. Liuius quoq libro. xxxiii. idem dmonstrat his uerbis. Feriæ latinæ pontificū dcreto instauratæ sunt: q legati ab Ardea quæsti in senatu erant sibi in mōte Albano latinis carnem: ut assolet: datam nō eē. Non ne hi duo celeberrimi scriptores apte monēt carnē apd Plynium legendū eē nō carmen: Eodē Seruius quoq grammaticus locuplex auctor accedit: qui in primo commentario sic scriptū reliquit. Viscera nō tm intestina dicim⁹: sʒ quicquid sub corio ē: ut in Albano latinis uisceratio dabat: id ē caro. Et in septimo sup uirgilianū illud: populiq latini: ait qui intererant Albani montis uiscerationi.

In qnto locus p syllabæ adiectionē deprauatus ē: oppidū tachabrachia ciuium romanoꝝ: cū tabracha legendū sit: & ita correxi Iuuenalis testimonio: q locū ostēdens simiis frequentē inquit. Quales umbriferos ubi pandit tabracha saltus In uetula scalpit iam mater simia bucca. Nanq ī africæ ubi tabracha ē saltibus & latifundiis maximā simiaꝝ eē multitudinē Solin⁹ & Strabo tradunt. Possidonius quoq refert se in libyæ oram dlatum siluam uidisse simiis plenā: quaꝝ aliæ super arborib⁹: aliæ in terra sederent. Nōnullæ catulos haberent & ubera dpēdentia: risisse itaq cū eas uberib⁹ graues cerneret: nōnullas caluas: quasdam ēt herniosas. Tabrachæ meminit Pōponius Mela. Tabracham Silius Italicus tyrium opus appellat.

In septimo ubi reꝝ inuentores enumerant scriptum legit Dedalum inuenisse lithocolliam. Nos exemplaria ꝗemendatissima secuti correxim⁹ ichthyocollam. Est āt ichthyocolla glutinum e pisce factū ut nomē indicat: de qua sic scribit Plynius in. xxxii. ichthyocolla appellat piscis: cuius glutinosum ē coriū: idēq nomē glutino eius: & alibi ichthyocolla inquit erugat cutem. Cornelius Celsus medicamentis compluribus miscenda eē docet ichthyocollam.

In octauo ubi d equis fit mētio: correptores innemendatū locū reliquerunt: nō aduertentes hystoriā: sic enim scriptum est. Maximū uero eodē id est in capitoliū peruenisse habenas cū palma & corona effuso ratumena: q ibi uicerat. Ex his Plynii (simodo Plynio ascribenda sunt) uerbis nemo pfecto intelliget: ubi uicerit ratumena: & sensus erit mutilatus indignusq plyniana maiestate: nisi illud peruenisse habenas immutes: ut dicat: peruenisse a Veiis: & ita nos emendauim⁹ secuti hystoriæ fidē & maxime Plutarchū: q id ita clarissime refert: ut nihil amplius ambigendū sit. Scribit enim Veiis oppido ethruriæ: dū curule edit spectaculū ratumenā agitatorem uictorē & coronatū ex Hippodromo egredientē equoꝝ celeritate atq impetu romā usq fuisse raptatum eoq e curru excusso equos in capitoliū peruenisse. Solinus quoq idē breuiter refert: a Plynio ut arbitror acceptū. Ab hoc auriga ratumena romæ nomē ē inditum ratumenæ portæ. Auctores Festus Plynius & Plutarchus.

In decimo ubi fit mētio d his quæ inter se dissident: scriptū est Phalanges & aranei. Quid senserint hoc in loco correctores: cōiectare nō possum: nisi forte opinati sint legiones illas cuneosq macedonū: quas ipsi teste Liuio phalanges appellant: scriptoresq fere omnes celebrant agere discordias cū araneis. Quod ꝗridiculum sit sentire ēt insulsissimi intelligūt. Ego uero correxi sic. Phalangia & aranei. Est āt phalangiū ex genere araneoꝝ: quoꝝ noxii sunt morsus: ut scribit Plynius in. xi. corpus exiguū uariū acuminatū ad saltum ingredientiū. Phalangius teste eodē tricenos parit. Idem in. xxix. Phalangium ē italiæ ignotum: & pluriū generꝝ. Et alibi. Phalangion græci uocant inter genera araneoꝝ. Cornelius Celsus in quinto. Vbi uero phalangium nocuit: præter eam curationē quæ manu redditur sæpe homo dmittendus est: soliū est. Quid multa hæc dictio apd Plyniū adeo est frequens: ut correptores existimem cū hoc præsertim locū nō emendarint obliuisciores fuisse Curione: q memoria ita fuit nulla: ut aliquotiens tria cū pposuisset: aut quartū adderet: aut tertiū quæreret.

In. xiiii. ibi generosa uina referūt: sic scriptum legit. Ceterano scilicet uino inter gallias cōsistit auctoritas. Quis qu æso geographus: quis hystoricus ceteranos populos quoꝝ uina laudat Plynius illustrauit: uel nudis saltē nominib⁹ nuncupauit un ꝗ: Me hercule nullus. Atqui cū cerretanos in hispania nobiles fuisse legerim⁹ deprauatum pmutatis litteris locum sic emendauimus.

Cerretano inter gallias cõsistit auctoritas. Sũt enim Cerretani hispaniæ populi: q iuliani cognominant: & q Augustani: ut auctor ẽ Plynius in. iiii. Hoꝝ uina inter laudatissima locum habẽt: ut auctor est Plyni⁹: quæ Martialis in Xeniis setinis cõparat. Cerretana nepos ponat: Setina putabis. Nõ ponit turbæ cũ trib⁹ illa bibet. Scio omnes fere eruditos uiros hactenus existimasse Martialẽ hoc disticho eẽ locutũ d Cerretanis etruscis. In quo exponendo nõ min⁹ errarunt ꝙ in illo: cuius lẽma est perna. Cerretana mihi fiat uł massa licebit de Menapis: lauti de petasone uorent. Crediderũt enim hoc quoq ad Cerites ethruriæ referendũ. In quod manifestum erratum ne inciderẽt: potuissent Strabonis lectione admoneri sic in tertio geographiæ scribentis: ubi de hispaniaꝝ situ habet oratio. Media pyrenes loca conualles tenẽt: quas frequentes cultores habitant: quas ꝙ maxima hispaniæ portio cerretani tenẽt: a quibus multifariã pernæ condiũt cantabricis perq similes ꝓuentum nõ mediocrẽ hominib⁹ exhibentes. Quid his Strabonis uerbis lucidius eẽ põt: quid apertius: quæ clarissime ostendũt distichon Martialis non ad Cerites ethruscos qui nulla condiendi pernas laude censent: sed ad cerretanos hispaniæ: quorũ pernæ celebrant eẽ referendũ. Nanq cũ ex hispania & gallia. M. Varronis atq Strabonis testimonio salsamenta mitterent laudatissima: uidet Martialis eodẽ carmine tanq confiniũ regionũ pernas coniungere uoluisse. Cerretanaꝝ uineaꝝ miram ubertatem ꝓuentumq incredibilem Columela tradit in. iiii.

In. xvi. cum in omnib⁹ codicibus talis index sit. De hedera quæ uocat Similax: & eodẽ capite id uerbũ Similax sæpius repetitũ sit: fateor me quo min⁹ immutarẽ supersedisse. Veꝝ queadmodũ fabulæ cõueniat nõ intelligo: quæ Milacẽ appellat: nõ simalacẽ. Ouidius. Et crocon in paruos uersum cũ Milace flores. Et Plynius ab Ouidio nõ dissentiens ait. Virgine eiusdem nominis pp amorẽ iuuenis croci mutatã in hunc fruticẽ. Huc accedit ꝙ in. xxiiii. scribens d natura ederæ in medicina Milacẽ nuncupat: quã in. xvi. Similacẽ nominauerat: nisi exemplaria in hoc (ut eqdẽ arbitror) deprauata sint: qd' ido facilius credere libet: cũ apd' eundẽ Plynium complures dprauatos indices dprehenderim: d quib⁹ alias loquar. Præterea ut ad similacẽ redeam. Sestius grauis auctor Taxum arborẽ a quo toxica nuncupãt: uocari dixit a græcis similacẽ: & eẽ in archadia tam præsentis ueneni: ut si q dormiãt sub ea: cibũ ue capiant: moriãt.

In. xviii. cum correctores ita emendauerint: uel uerius dprauauerint: Seruius rex ouiũ boumq effigie primũ aras signauit habuisse uidẽt qdam cõmune cum lacerta: cui animali memoria inest nulla. Nam dicant quæso apd' quẽ idoneũ scriptorẽ istud unq legerint: Cur nõ ad Plynium boni uiri: Si apd' alios nõ reperiebatis: recurrendũ censuistis: qui in. xxxiii. locum hunc ut nos correxim⁹: ita emendandũ eẽ dmonstrat. Serui⁹ rex ouium boumq effigie prim⁹ æs signauit: nõ ãt aras. Id hystoriæ fides exigit. Idẽ Plynius repetit: cuius uerba ex prædicto libro hæc sunt. Seruius rex prim⁹ signauit æs. Antea rudi usos romæ Timæus tradit. Signatũ est nota pecudum: unde & pecunia appellata. Eodẽ accedit locupletissimas auctor Plutarchus: q scribit apparere in uetustissimis nummis incisum signũ bouis: pecudis: suis ue.

In. xix. in mendosis codicib⁹ uerbũ priscũ priorib⁹ litteris ablatis mutilatũ ẽ: ubi scriptum legit ædium: cũ legedũ sit hæredium: & sic ego correxi. Est ãt hæredium ut ait Festus prædium paruulũ: Et in legibus duodecim tabulaꝝ in horti significatione semp nominat hæredium. Inde hærediolũ usurpat Columella: cuius uerba hæc sunt ex libro primo. Ad eosdem iuuencos & quattuor iugeꝝ auium hærediolum redierit.

In eodẽ unius litteræ inuersione mendũ admissum ẽ. Ita enim scriptum habẽt dprauati codices Inueterari uina succisq castrari: cũ scribendũ sit Saccisq castrari. Atq uideor nimis leuia sectari immo grauissima & nota digna. Non. n. sono tã dissimile ẽ Thais & Hermione: ꝙ sensu succus & saccus. Nanq si legendũ admiseris: Vina succis castrari: Qui sensus: Dii boni ꝙ ineruditus: ꝙ ridiculus: & plyniano acumini minime quadrãs erit confingendus excogitandusq. Si uero saccis queadmodum nos emendauimus correxeris: & sensum dprehendes elegantẽ eruditũ & ex consuetudine romana sumptum atq a Plynio nõ discrepante. Nanq romanũ institutũ fuit uetus uina sacco lineo colare: ut eẽnt innocentiora. Ideoq ait Plynius in. xiiii. d uino loqueñ. Quinimo ut plus capiam⁹ sacco frangim⁹ uires: & in. xxiij. utilissimũ inquit omnibus sacco uiribus fractis. Hæc plyniana faciunt: ut æxtimem Martialẽ cũ d egroto Tongilio loqueret in secũdo: sic scriptũ reliquisse. Cecuba saccent quæq annus coxit opimi: id est sacco colẽt: cũ siccet passim legat. Ita enim salubriora purioraq redebãt. Vnde & in. xii. ait. Turbiba sollicito transmittere cecuba sacco. Oratius quoq in. ii. sermonũ morẽ hunc transmittendi uina p saccum tetigit eo uersu.

Integrum perdũt lino uitiata saporẽ. Vbi Porphirio exposuit: sacco colata. Et Martialis in apophoretis. Pauperiore mero tingere lina potes.

In. xxv. legit Gallia sagittas in uenenato belleboro tingunt. Nos correximus in uenatu auctorem secuti. A. Gellium uirũ ut Augustin⁹ ait multũ facundiæ scientie: q eadem referens ex Plynio sumpsisse se indicat: sic scribens in. xvi. Preterea id scriptum est in Plynio Legim⁹ gallos in uenatibus tingere belleboro sagittas: q iis ictæ exanimatæ feræ teneriores ad epulas fiant. Ex his Gellii uerbis lucido apparet apud Plyniũ legendũ eẽ in uenatu: ut ipse emendaui: nõ ãt in uenenato. Eiusdem quoq Gellii auctoritas fecit: ut alterũ quoq locũ in eodẽ. xxv. deprauatũ corrigerẽ. Ita enim scriptũ est. Mithridatis inuentũ æstumant in anatũ ponticarũ miscerẽ antidotis qm ueneno uiuerent. Que sunt hec portenta uerborũ: q concisa sententia: q indecora constructio: nisi illud in anatũ ponticarũ sic emendes. Sanguinem anatũ ponticarũ: cuius rei nõ me auctorẽ habebis: sed Gelliũ sic scribentẽ in noctib⁹ acticis. Anates ponticas dicit edendis uulgo uenenis uictitar. Scriptũ ẽt a Leneo Cn. Pompeii liberto Mithridatẽ illũ ponti regẽ medicinae rei & remediorũ id gen⁹ solertẽ fuisse: solitũq earũ sanguinẽ miscere medicamentis: quae digerendis uenenis ualent: eumq sanguinẽ uel potentissimum eẽ in ea confectione. Quid his Gellii uerbis manifestius: quid lucidius eẽ potest: quib⁹ idẽ enarrat qd' Plynius. Qui ẽt ipsemet Plyni⁹ apte demonstrat ita corrigendum eẽ: ut ego correxi: cuius uerba ex libro. xxix. hec sunt. Coagulum quoq agninũ aduersus omnia mala medicamẽta pollet. Item sanguis anatũ ponticarũ.

In. xxviii. sic scrptũ est. Medet phytocampes uenenis. Ego uero pmutatis litteris emẽdaui pityocampes. Est ãt pityocampe uermis siue eruca nuces pineas infestans: ut docet Plynius sic scribens in. xxiii. usus contra cantharidas buprestí: pinorũ erucas: quas pityocampas uocant Dictio composita ex pytia & campe. Pitya uero inter genera nucũ pinearũ numerat: e pinastris singularis remedii aduersus tussim: ut Plynius refert in. xv. Ab hac arbore pitya salamin pityusa ẽ nuncupata: ut auctor ẽ Strabo in. ix. quemadmodũ & aliã in hispania insulã pityusæ nomẽ inde esse sortitã scribit Diodorus in. vi: Campe uero ẽ eruca infestans maxime hortensia: cuius meminit Columella hoc uersu. Voluit ad terrã distorto corpore campe.

In. xxxiii. uerbũ barbarũ p latinissimo: insolens p usitato elegantissimoq receptũ ẽ: gratotasiũ p græcostasi. Sic enim scriptũ ẽ. Flauius ædiculã æream fecit in gratotasio. Nõ inficiabor ignorare me qd sit gratotasium: immo ingenue fatebor. Quod si qs correptores interroget: qd id significet: nescio qd mussitabunt: & dictionẽ tanq inauditã portentosamq reformidabũt. Ego uero correxi in græcostasi. Grecostasi ãt loc⁹ erat romæ substructus sub dextra curiæ hostiliæ supra comitiũ: ubi nationũ subsisterent legati: q ad senatũ essent missi. Is græce costasis: ut interpretat. M. Varro: appellat a græcorũ legatis ibi subsistentibus. De græcostasi meminit Cicero in epistola ad Quintum fratrẽ his uerbis. Deinde eius operæ repẽte a græcostasi & gradib⁹ clamorẽ satis magnum sustulerunt.

In. xxi. nec hoc qdẽ præteribo: pprium pictoris nomẽ deprauatũ ẽ: ubi sic legit. Sicyon ex ingenio Pausiani. Nos uero docente Plynio correxim⁹: ex ingenio Pausiæ: & ita correctores Plyniũ secuti auctorẽ emendare potuissent: nisi lethargo oppressi ceruario similes extitissent: cui ẽt in fame mãdenti si respexerit cibi subrexit obliuio. Nanq Plynius in. xxxv. clarissime ostendit Pausiam pictorẽ nuncupatũ fuisse nõ Pausianum: cuius uerba hæc sunt. Pausiam Sicyonium primũ in hoc genere nobilẽ. Vbi ei omnia illa ne forte alium putes ascribit: quæ in. xxi. retulerat. Alibi quoq inqt Pausiæ filius & discipulus Aristolaus. Quin ẽt Porphirio pictorẽ nobilẽ fuisse Pausiam scribit: a quo tabellã pausiacã nominauit Oratius. Vel cũ pausiaca torpes insana bella. Cæterũ nõ hoc solũ hominis nomẽ in Plynio deprauatũ legit (id enim leuissime foret) sed tot ego deprendi inuersa & ab hystoriæ fide discrepantia: ut ista priuatim epistolam requirant.

C.PLYNII SECVNDI REGISTRVM

a
Primum uacat
C.PLYNIVS
C.PLYNII
singulis
b
lorio: Sarsenis
Celso: Virgilio
Solone lycio
c
C. PLYNII
hinc redeamus
uissima prima
diebus clxx.
d
Iam primum
autem proceri
motus enimuero
campo flu
e
M. coloniæ
ora incipit
tesq; ortus
pandosia
f
medium colligitur
tingitaniæ
ea.c.p.
g
Oppidũ ceranyus
oppidum mastya
tractus ad
in cyrum
h
Boccin furumi
comparabatur
ars nulla
allatum illi
i
Aliis animalibus
in primis
nam quod ad
K
Soluit cauda
lentophonon
ubera non
l
Corpori sensum
seruariq;
hoc animalium
m
Alitem fulmine
de uncos
sed ii plumam
pugnacitate

n
Tundi qualiter
ubicunque
pariunt
de animalibus
o
Asinis longior
celebratæ
mentis aspe
myrrham
p
Numæ decretorum
litteræ diuersitate
de uitium natura
gerunt item
q
de persico
ualidam
mature ruunt
esse folio maximo
r
Hocq; alias
firmioremq;
pus autem
cesuræ quo
s
Quæ custodienda
primum omnium
iuga altiora
uitium gene
t
Furfuribus
sculinum fœmi
num longius
mus uolumine
u
Brem in plenilunio
lino minimum
& circũfodi
uirides
x
Porro sect
præcipue
tritum
uncia aloes
y
Loremacci
& augurium
pura natione
uitilia
z
Decocto
scripsere
inueteratæ
&
De aceto
condilomata

A
C.PLYNII
dus est
extenuat
harundinis
B
Quã fœniculi
ut iumentis
monia &
uomitionibus
C
Medicinæ
sanguinis
sonchum
uinum bibere
D
Miraculum
potestatum
si extenuata
uero illito
E
Quoque
argumenta
oneret
ac regum
F
Aqua illinire
ne aranei
araneus
statielas
G
C.PLYNII
priusq;
xa natura
aa
C.PLYNII
ciæ annulosq;
aureis
sum ex ea
bb
Mironem
e priore
quæ circa
incudes
cc
Ma eius
ipse diligentior
eam fuisse
liquidum
dd
His signa
se ac uelut
luxatis
tyramno
ee
Nucis iuglandis
habent
corectiones

Jesus nazarenus Rex iudeorum

Jesus nazarenus Rex iudeorum Rex iudeorum

Magna fama conclamat [illegible]
magnus fama conc